

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਉੱਤਰਾਰਧ

ਕ੍ਰਿਤ: ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

Sri Guru Panth Parkash

Purbaradh (Part I)

by: Giani Gian Singh ji

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

Visit: www.ik13.com

Email rarasahib@yahoo.com

Important Notice:

This file is brought in the digital (computer/internet use) format and made available within the reach of common users, scholars and students engaged in the study of Sikh History and Philosophy with the help of computer/internet. The digital composition of this file is the intellectual property of Bhai Baljinder Singh as it is completely an individual effort by him. Except for personal use on a personal computer without changing/decoding the file/database, no one is permitted to use this file in its native (provided), decoded or modified format, in whole or in part, for any computer/internet/publication project without the prior written permission of Bhai Baljinder Singh.

ਤਤਕਰਾ

੧. {ਪਹਿਲਾ ਬਿਸ਼ਮ}
੨. {ਦੂਜਾ ਬਿਸ਼ਮ} (ਬੰਦੇ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਦੇੜ ਪਹੁੰਚਣਾ, ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ, ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਤੋਰਨਾ)
੩. {ਬੰਦੇ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਪਹੁੰਚਣਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਅੱਪੜਨਾ}
੪. {ਕੁਰਮਾਨਾ ਤੇ ਟੁਹਾਣਾ ਮਾਰਨਾ, ਸ਼ਾਹੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਲੁੱਟਣਾ, ਕੈਂਥਲ ਤੇ ਸਮਾਣਾ ਫ਼ਤਹ ਕਰਨਾ}
੫. {ਕੁੰਜ ਪੁਰਾ, ਦਾਮਲਾ, ਟੇਹਾ, ਧੀਣ ਮੁਲਾਣਾ ਅਤੇ ਸਢੋਰਾ ਫ਼ਤਹ ਕਰਨਾ}
੬. {ਛੱਤ ਤੇ ਬਨੂੜ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ, ਰੋਪੜ ਦਾ ਜੰਗ ਜਿੱਤ ਕੇ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ, ਸਰਹੰਦ ਮਾਰਨੀ, ਵਜੀਦੇ ਨੂੰ ਅੱਗ 'ਚ ਸਾੜਨਾ}
੭. {ਰਹਾਉਣ, ਪਾਇਲ, ਘੁੜਾਣੀ, ਮਲੇਰ ਕੋਟਲਾ ਮਾਰਨਾ, ਰਾਇ ਕੱਲੇ ਤੇ ਰੋਪੜ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਲੈਣੇ}
੮. {ਦੁਆਬਾ ਫ਼ਤਹ ਕਰਨਾ, ਬਿਜਵਾੜੇ ਦਾ ਜੰਗ}
੯. {ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਉੱਪਰ ਫ਼ਤਹ ਪਾਉਣੀ}
੧੦. {ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ, ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣਾ, ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕਰਵਾਉਣੀਆਂ}
੧੧. {ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਨਾਲ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦਾ ਜੰਗ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਫ਼ਤਹ}
੧੨. {ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਰਨਾ, ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਨਾ}
੧੩. {ਬੰਦੇ ਦਾ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ, ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਮੁਲਕ ਛੁਡਾ ਲੈਣਾ, ਬੰਦੇ ਦੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਫਿਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਕਸੂਰੀ ਸਰਦਾਰ ਹਮੀਦ ਖ਼ਾਂ ਸੂਬੇ ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ}
੧੪. {ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਫੁੱਟ ਪੁਆਉਣੀ}
੧੫. {ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਹਾਰ, ਬੰਦੇ ਵੱਲੋਂ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਸਾਹਿਬ ਭੇਜਣੇ, ਪਰ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਵੱਲੋਂ ਬੰਦੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ}
੧੬. {ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਘੇਰਨਾ}
੧੭. {ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟ, ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨਾ}

੧੮. {ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਤਰ ਆਈ, ਬੰਦਈਆਂ ਤੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜੰਗ}
੧੯. {ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਬੰਦਈਆਂ ਦੇ ਜੰਗ, ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਪੰਥ ਨਾਲ ਦਗਾ ਫਰੇਬ, ਪੰਥ ਦਾ ਪਛੁਤਾਉਣਾ}
੨੦. {ਪੰਥ ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਵੈਰ ਵਧਣਾ}
੨੧. {ਭਾਈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ}
੨੨. {ਘਣੀਏ ਤੇ ਚਮੁੰਡੇ ਆਦਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਜੰਗ, ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਬਾਹੀ}
੨੩. {ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਹੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੁੱਟਣਾ, ਸੂਬੇ ਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਬਹਿਸ}
੨੪. {ਦੀਨੀਆਂ ਦਾ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ, ਪੰਥ ਦੀ ਫਤਹ}
੨੫. {ਨਵਾਬ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲ ਅਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਪੰਥ ਵਲ ਨਵਾਬੀ ਦੀ ਖਿੱਲਤ ਭੇਜਣੀ, ਪੰਥ ਨੇ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਵਾਬੀ ਬਖਸ਼ਣੀ}
੨੬. {ਸੂਬੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਦੇਖਣੀ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰਨੀ}
੨੭. {ਪੰਥ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਠਹਿਰਨਾ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਬਣਾਉਣੇ}
੨੮. {ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ, ਪੰਥ ਦਾ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਨਾ ਅਤੇ ਸਰਹੰਦ ਲੁੱਟਣੀ}
੨੯. {ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ}
੩੦. {ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਆਉਣਾ}
੩੧. {ਸਿੰਘਾਂ ਉੱਪਰ ਜੁਲਮ, ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ, ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ, ਚੌਧਰੀ ਨੱਥਾ ਖਹਿਰਾ ਤੇ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
੩੨. {ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ, ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ, ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
੩੩. {ਪੰਥ ਉੱਪਰ ਬਿਪਤਾ, ਸੂਬੇਗ ਸਿੰਘ, ਸਬਾਜ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਕੀਕਤਰਾਇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
੩੪. {ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਖ਼ਾਨ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਮਰਨਾ}
੩੫. {ਸਿੰਘਾਂ ਹੱਥੋਂ ਜਸਪਤ ਦਾ ਮਰਨਾ, ਲੱਖੂ ਵਲੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਜੁਲਮ, ਪੰਥ ਦਾ ਲੱਖੂ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਜੰਗ, ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ}

੩੬. {ਕਾਬਲ-ਪਤਿ ਤੇ ਦਿੱਲੀ-ਪਤਿ ਦਾ ਜੰਗ, ਮੀਰ ਮੰਨੂੰ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਬਣਨਾ, ਲੱਖੂ ਦੁਸ਼ਟ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਨਾ, ਪੰਥ ਨੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਚਣਾ ਤੇ ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ}
੩੭. {ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਫਤਹ ਕਰਨਾ}
੩੮. {ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੋਂ ਜਾਣਾ, ਜਹਾਨ ਖਾਨ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦਾ ਜੰਗ, ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
੩੯. {ਜੈਨ ਖਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ, ਪੰਥ ਦਾ ਮਾਲਵੇ ਅੱਪੜਨਾ, ਮੀਰ ਮੋਮਨ ਖਾਂ ਦਾ ਮਰਨਾ, ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਆਉਣਾ}
੪੦. {ਵੱਡਾ-ਘਲੂਘਾਰਾ, ਬਾਮਣੀ ਤੇ ਕੁਤਬੇ ਆਦਿ ਪਿੰਡਾਂ ਪਾਸ, ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਜੰਗ}
੪੧. {ਪੰਥ ਦਾ ਮਾਲਵੇ ਠਹਿਰਣਾ, ਬੈਰਾੜਾਂ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜ, ਮਲੇਰ ਕੋਟਲਾ ਤੇ ਮੋਰੰਡਾ ਮਾਰਨਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੋਬਾਰਾ ਬਣਾਉਣਾ}
੪੨. {ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਪੁਕਾਰ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕਸੂਰ ਮਾਰਨਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਪਸ ਦਿਵਾਉਣੀ}
੪੩. {ਉੜਮੁੜ ਟਾਂਡੇ ਤੇ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਜੰਗ, ਰੁਤਾਸ ਛੁਡਾਉਣੀ, ਸਰ ਬੁਲੰਦ ਖਾਂ ਦੁਰਾਨੀ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਮੱਲਣਾ}
੪੪. {ਜੈਨ ਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸਰਹੰਦ ਉਜਾੜਨੀ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਮੱਲਣੇ}
੪੫. {ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ}
੪੬. {ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਖਤਾਬ ਮਿਲਣਾ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਮੱਲਣਾ}
੪੭. {ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜੰਗ}
੪੮. {ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਲੁਹਾਰੀ ਦੇ ਨਵਾਬ ਜਲਾਲ-ਦੀਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲੁੱਟਣਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਲੜਕੀ ਵਾਪਸ ਦਵਾਉਣੀ, ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਲੁੱਟ ਕੇ ਪੰਥ ਦਾ ਵਾਪਸ ਪੰਜਾਬ ਆਉਣਾ}
੪੯. {ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣਾ, ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਕੋਤਵਾਲ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਣਾਉਣੇ}
੫੦. {ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀ ਕਥਾ}
੫੧. {ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਕਥਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੇਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}

੫੨. {ਸਾਂਹਚੀ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦਾ ਜੰਗ, ਬਾਬੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਸਾਂਹਚੀ ਦਾ ਮਰਨਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ}
੫੩. {ਭੰਗੀਆਂ, ਘਨੱਈਆਂ, ਨਕੱਈਆਂ, ਰਾਮਗੜੀਆਂ, ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਵਾਲਿਆਂ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ, ਕਰੋੜੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ੁਕ੍ਰਚੱਕੀਆਂ ਆਦਿ ਅੱਠਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ}
੫੪. {ਡੱਲੇ-ਵਾਲੀਆਂ, ਫਰਜ਼ੁੱਲਾ-ਪੁਰੀਆਂ, ਆਹਲੂਵਾਲੀਆਂ ਤੇ ਫੂਲਕੀਆਂ ਆਦਿ ਚਾਰ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ}
੫੫. {ਨਾਭਾ, ਜੀਂਦ, ਕੈਂਥਲ ਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਆਦਿ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ}
੫੬. {ਭਾਈਰੂਪੇ, ਕਲਸੀਆਂ, ਖੁਮਾਣੇ, ਬੂੜੀਆਂ, ਭਦੌੜ ਆਦਿ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
੫੭. {ਸੰਧਾ-ਵਾਲੀਏ, ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ, ਮਜੀਠੇ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ}
੫੮. {ਨਿਰਮਲਿਆਂ, ਨਿਹੰਗਾਂ ਅਤੇ ਕੂਕਿਆਂ ਦੀ ਕਥਾ}
੫੯. {ਉਦਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ, ਅੱਡਣ-ਸ਼ਾਹੀਆਂ, ਸਤਿ-ਕਰਤਾਰੀਆਂ, ਨਿਰੰਜਨੀਆਂ, ਗੁਲਾਬ ਦਾਸੀਆਂ, ਹੀਰਾ ਦਾਸੀਆਂ, ਗੰਗੂ ਸ਼ਾਹੀਆਂ ਆਦਿ ਭੇਖਾਂ ਦੀ ਕਥਾ}
੬੦. {ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀ, ਸਮੇਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵ, ਪਰਜਾ, ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਤੇ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰਸੰਗ}

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਉੱਤਰਾਰਧ ਲਿਖਯਤੇ ੧. {ਪਹਿਲਾ ਬਿਸ਼ਮ}

ਪਦਅਰਥ

ਅਥ=ਹੁਣ, ਇਸਤੋਂ ਮਗਰੋਂ। ਉੱਤਰਾਰਧ=ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਅੱਧਾ ਭਾਗ।

ਅਰਥ- ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਅੱਧਾ ਭਾਗ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ।

੧. ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੰਗਲ

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਤੂੰ ਅੰਨ ਦਾ ਧਨ ਦਾ ਤਨ ਦਾ, ਜਨ ਦਾ ਪਨ ਦਾ ਮਨ ਦਾ ਸੁੱਧ ਬਾਨੀ।

ਤੂੰ ਜਤ ਦਾ ਸਤ ਦਾ ਮਤਿ ਦਾ, ਗਤਿ ਦਾ ਸੁਤ ਦਾ ਪਤਿ ਦਾ ਸੁਖ ਖਾਨੀ।

ਤੂੰ ਰਿੱਧਿ ਦਾ ਸਿੱਧਿ ਦਾ ਨਿੱਧਿ ਦਾ, ਬਰ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ ਸ੍ਵਾਰਥ ਦਾਨੀ।

ਗਯਾਨ ਹਰੀ ਗੁਨ ਗਾਨ ਚਹੈ, ਗੁਰ ਪੰਥਹਿ ਕੇ, ਦਿਹੁ ਮਾਤ ਭਵਾਨੀ ॥੧॥

ਪਦਅਰਥ:

ਦਾ=ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਜਨ ਦਾ=ਸੇਵਕ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਪਨ ਦਾ=ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਮਨ ਦਾ=ਮਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਸੁੱਧ-ਬਾਨੀ=ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਜਤ ਦਾ=ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਸਤ ਦਾ=ਸਤੋ ਗੁਣ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਗਤਿ ਦਾ=ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਸੁਤ ਦਾ=ਪੁੱਤਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਸੁਖ ਖਾਨੀ=(ਤੂੰ) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੈਂ। ਬਰ ਦਾ=ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਪਰਮਾਰਥ=ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ। ਸ੍ਵਾਰਥ=ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਾਰਥ। ਦਾਨੀ=ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਭਵਾਨੀ=ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ (ਵਜ੍ਰਦ 'ਚ) ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ, ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ।

ਅਰਥ

੧. ਹੇ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ! ਤੂੰ ਅੰਨ, ਧਨ, ਸਰੀਰ, ਸੇਵਕ, ਅਨੰਦ, ਮਾਣ ਤੇ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈਂ।

੨. ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ! ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ, ਸਤੋਗੁਣ, ਬੁੱਧੀ, ਮੁਕਤੀ, ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈਂ।

੩. ਤੂੰ ਰਿੱਧੀਆਂ, ਸਿੱਧੀਆਂ, ਨਿੱਧੀਆਂ, ਵਰ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈਂ।

੪. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਤਾ ! ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ (ਸਮਰੱਥਾ) ਦੇਹ।

ਭਾਵ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਿਸ਼ਮ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੪ ਦਾ ਭਾਵ।

ਕਵਿ ਸੰਕੇਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਮੰਗਲ

ਕਬਿੱਤ:

ਪਾਲਕ ਦਿਗੀਸਨ ਕੇ ਮਾਲਕ ਖਵੀਸਨ ਕੇ, ਤਾਲਕ ਕਵੀਸਨ ਕੇ ਬਖਸੀਸ ਦਾਇਕੈ।

ਧਯਾਇ ਚਤੁਰਾਨਨ ਪੰਚਾਨਨ ਖੜਾਨਨ, ਗੁਮਾਨ ਨਰ ਖਾਇ ਕੇ ਗਯਾਨਨ ਪੈ ਆਇ ਕੈ।

ਸੁਰਾਸੁਰ ਚਰਾਚਰ ਬਿੱਸੂ ਜੋ ਗਯਾਨ ਹਰਿ, ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਤ ਪਾਛੇ ਪਹਿਲੇ ਧਿਆਇ ਕੈ।

ਐਸੇ ਬਡ ਲਾਯਕੈ ਪ੍ਰਦਾਯ ਕੈ ਪ੍ਰਮੋਦ ਬੰਦੋਂ, ਬਿਘਨ ਬਿਘਾਯਕੈ ਲਖਾਯਕੈ ਬਿਨਾਯਕੈ ॥੨॥

ਪਦਅਰਥ:

ਪਾਲਕ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਦਿਗੀਸਨ=ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ। (ਜੋਤਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਠ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਠ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਦੱਖਣ ਦਾ ਮੰਗਲ, ਪੱਛਮ ਦਾ ਸ਼ਨੀ, ਉੱਤਰ ਦਾ ਬੁੱਧ, ਪੂਰਬ ਦਾ ਸੂਰਜ, ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਦਾ ਸ਼ੁੱਕਰ, ਨੈਰਤਿ ਕੋਣ ਦਾਰਾਹੂ, ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਈਸ਼ਾਣ ਕੋਣ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਪਤਿ।) ਖਵੀਸਨ=ਜਿੰਨ, ਦੇਉ। ਤਾਲਕ=ਸੰਬੰਧਰੱਖਣ ਵਾਲੇ। ਕਵੀਸਨ=ਮਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ। ਚਤੁਰਾਨਨ=ਚੌਹ ਮੁੱਖਾਂ ਵਾਲਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ। ਪੰਚਾਨਨ=ਪੰਜਾਂ ਮੁੱਖਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ। ਖੜਾਨਨ=ਛੇਆਂ ਮੁੱਖਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਸ਼ਾਮ-ਕਾਰਤਿਕ। ਗਜਾਨਨ=ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਾਲਾ, ਗਣੇਸ਼। ਸੁਰਾਸੁਰ=ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ। ਚਰਾਚਰ=ਚੇਤਨ ਤੇ ਜੜ੍ਹ। ਬਿਸੂ=ਸੰਸਾਰ। ਸੁਕ੍ਰਿਤ=ਪੁੰਨ ਕਰਮ। ਪ੍ਰਦਾਯਕੈ=ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਪ੍ਰਮੋਦ=ਅਨੰਦ। ਬੰਦੋਂ=ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਬਿਘਾਯਕੈ=ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਲਖਾਯਕੈ=ਜਾਣਕੇ। ਬਿਨਾਯਕੈ=ਗਣੇਸ਼ ਨੂੰ।

ਅਰਥ

- ੧ (ਸ਼੍ਰੀ ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਜੋ) ਅੱਠਾਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਜਿੰਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਮਹਾਂ-ਕਵੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ, ਸ਼ਾਮ-ਕਾਰਤਿਕ ਆਦਿ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
- ੩ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ, ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ, ਜਿਤਨਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਗਣੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆ ਕੇ ਫੇਰ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਲਾਇਕ, ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਬਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਤਾ ਜਾਣ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। (ਭਾਵ:- ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੂਰਬਾਰਧ ਨੂੰ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਮੰਗਲ ਨੂੰ ਨੰਬਰ ੩ ਉਪਰ ਅਤੇ ਸਰਸੁਤੀ ਦੇ ਮੰਗਲ ਨੂੰ ਨੰਬਰ ੪ 'ਤੇਰਖਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਮੰਗਲ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਐਸਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਲਿਖੇ ਨੁਸਖੇ 'ਚ ਘਸੀਟਾ ਸਿੰਘ ਕਵੀਸ਼ਰ ਲਾਹੌਰ ਨੇ ਕੋਈ ਅੱਗਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਿਸ਼ਮ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੩ ਦਾ ਭਾਵ।

੨. ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ

ਕਬਿੱਤ:

ਏਕ ਓਅੰਕਾਰ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ, ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਜੋ ਅਕਾਲ ਸਦ ਮੂਰਤੀ।
ਜਾਨੀਏ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੂੰ ਤੈ, ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਬਖਾਨਦ ਅਮੂਰਤੀ।
ਸੋਊ ਕਰਤਾਰ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਦਸ ਗੁਰ, ਸੰਤ ਹੈਂ ਉਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਪਾਰੇ ਗਾਰੇ ਧੂਰਤੀ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਗਜਾਨ ਹਰਿ ਯਾਹੀ ਤੇ ਜੁਹਾਰਤ ਹੈ, ਕੀਜੀਏ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਪਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਤੀ ॥ ੩ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਏਕ=ਇਕ, ਅਦ੍ਵੈਤਰੂਪ, ਲਾਸਾਨੀ, ਲਾ-ਸ਼ਰੀਕ। ਓਅੰਕਾਰ=ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ। ਸਤਿਨਾਮੁ=ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਕਰਤਾ=ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਪੁਰਖ=ਪੂਰਨਰੂਪ, ਸਰਬ ਵਆਪਕ। ਨਿਰਭਉ=ਨਿਡਰ, ਬੇ ਖੌਫ। ਨਿਰਵੈਰ=ਵੈਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਅਕਾਲ-ਸਦ-ਮੂਰਤੀ=ਸਦਾ ਕਾਲ ਤੌਰਹਿਤ ਸਰੂਪ। ਅਜੂਨੀ=ਕਾਰਨਰਹਿਤ। (ਅ) ਜੋ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸੈਭੰ=ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ (ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ਸਤਿ=ਤਿੰਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਸ ਤੌਰਹਿਤ। ਚਿਤ=ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ। ਆਨੰਦ=ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਦਾ ਸੁਖ ਸਰੂਪ। ਬਖਾਨਦ=ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਮੂਰਤੀ=ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਮੂਰਤੀ ਨਹੀਂ, ਅਕਾਰਰਹਿਤ, ਨਿਰਾਕਾਰ। ਉਬਾਰੇ=ਬਚਾਏ। ਪਾਰੇ=ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ। ਧੂਰਤੀ=ਠੱਗ, ਛਲੀਏ, ਕਪਟੀ ਭਾਵ ਦੁਸ਼ਟ। ਜੁਹਾਰਤ ਹੈ=ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਤੀ=ਸੰਪੂਰਨ।

ਅਰਥ

- ੧ (ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਇੱਕ ਅਦੁੱਤੀ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਦਾਰਚਨਹਾਰ, ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ, ਨਿਡਰ, ਵੈਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਾਲ ਤੌਰਹਿਤ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- ੨ (ਉਹ) ਕਾਰਨ ਤੌਰਹਿਤ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੈ (ਉਸਨੂੰ) ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਸਾਰੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸੰਤ ਭਗਤ ਉਸਨੂੰ) ਤਿੰਨਾਂ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਨਾਸ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ, ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਤੇ ਮੂਰਤਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੩ ਉਸੇ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲਿਆ ਹੈ।
- ੪ (ਏਸੇ ਲਈ) ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ! ਮੇਰੀਰਚਨਾ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ (ਨਿਰਵਿਘਨ) ਸੰਪੂਰਨ ਕਰੇ।

ਅਨੰਗ ਸੇਖਰ ਛੰਦ:

ਲਹੈਂ ਨ ਜਾਹਿ ਬੇਦ ਭੇਦ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਗਾਵਤੋ, ਬਤਾਵਤੋ ਬਿਅੰਤ ਅੰਤ ਵੰਤ ਨਾਦ ਦਾਦ ਹੈਂ।
 ਨ ਸਾਰ ਚਾਰ ਆਨਨੰ ਪੰਚਾਨਨੰ ਖੜਾਨਨੰ, ਗਜਾਨਨੰ ਨ ਪਾਇੰ ਸੱਹਿਸਾਨਨੰ ਮੁਯਾਦ ਹੈਂ।
 ਨ ਜਾਤ ਜੋਨਿ ਆਮ ਸੋ ਲਹਾਤ ਸੂਖ ਧਾਮ ਸੋ, ਜਪਾਤ ਤਾਂਹਿ ਨਾਮ ਜੋ ਧਿਆਤ ਚਿੱਤ ਪਾਦ ਹੈਂ।
 ਸਿਰੀ ਅਕਾਲ ਦੇਵ ਜੂ ਅਛੇਵ ਸੂਖ ਦਾਇਕੈ, ਅਭੇਵ ਬੰਦਨੀਯ ਸੋ ਅਵੱਸਮੇਵ ਆਦਿ ਹੈਂ ॥ ੪ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਲਹੈਂ ਨ=ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ=ਨ ਇਤਿ ਨ ਇਤਿ ਅਰਥਾਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਾਣ ਨਹੀਂ, ਮਨ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਅੰਤ ਵੰਤ=ਅੰਤ ਵਾਲੇ। ਨਾਦ=ਸ਼ਬਦ ਭਾਵ ਅਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਤੱਤ। ਦਾਦ=ਦਾਨ, ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥ। ਸਾਰ=ਖ਼ਬਰ। ਚਾਰ ਆਨਨੰ=ਚਾਰ ਮੁੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ। ਪੰਚਾਨਨੰ=ਪੰਜ ਮੁੱਖਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ। ਖੜਾਨਨੰ=ਛੇ ਮੁੱਖਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਸ਼ਾਮ ਕਾਰਤਿਕ। ਗਜਾਨਨੰ=ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਾਲਾ, ਗਣੇਸ਼। ਸੱਹਿਸਾਨਨੰ=ਹਜ਼ਾਰ ਮੁੱਖਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ। ਨ ਜਾਤ=ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ। ਜੋਨਿ ਆਮ=ਬਹੁਤੀਆਂ ਜੂਨਾਂ। ਲਹਾਤ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਦ=ਚਰਨਾਂ ਦਾ। ਅਛੇਵ=ਅੱਛੇ, ਚੰਗੇ, ਲਗਾਤਾਰ। ਅਭੇਵ=ਭੇਦ ਤੌਰਹਿਤ। ਬੰਦਨੀਯ=ਬੰਦਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ। ਅਵੱਸਮੇਵ=ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਆਦਿ=ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ।

ਅਰਥ

- ੧ ਜਿਸ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਵੇਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ (ਉਹ ਵੇਦ ਉਸਨੂੰ) ਸਰੀਰ, ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਮਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਬੇਅੰਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ (ਆਦਿ ਤੱਤਾਂ) ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।
- ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ, ਸ਼ਾਮ ਕਾਰਤਿਕ ਤੇ ਗਣੇਸ਼ ਆਦਿ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ।
- ੩ ਜਿਹੜੇ ਉਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਧਾਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।
- ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੇਦ ਤੌਰਹਿਤ ਤੇ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਬੰਦਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹਨ।

ਰਿਖੀ ਮੁਨੀਸ ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਸੇਵ ਹੈਂ ਜਿਸੈ, ਉਤਾਰ ਔ ਪਿਗੰਮਰੈਂ ਬਤਾਇਓ ਅਪਾਰ ਹੈ।
 ਰਚੱਤ ਜੋ ਜਗੱਤ ਪਾਂਚ ਤੱਤ ਤੈ ਮਹੱਤ ਅੱਤਿ, ਪਾਲ ਕੈ ਰਹੱਤ ਸ੍ਰੈ ਰਹੱਤ ਏਕ ਸਾਰ ਹੈ।
 ਜਬੈ ਗਿਲਾਨਿ ਹੋਤ ਹੈ ਜਹਾਨ ਪੈ ਧਰੰਮ ਕੇਰ, ਆਇ ਤੋ ਸਰੂਪ ਜੈਸ ਚਾਹਿ ਤੈਸ ਧਾਰ ਹੈ।
 ਅਧੁੱਮ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰ ਹੈ ਸੁਧੁੱਮ ਕੋ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ, ਬਿਦਾਰ ਹੈ ਅਸੰਤ ਪੁੰਜ ਸੰਤ ਕੋ ਉਬਾਰ ਹੈ ॥ ੫ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਦੇਵਤਾ=ਦੇਵਤੇ। ਅਦੈਵ=ਦੈਂਤ। ਸੇਵ ਹੈਂ=ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਪਾਰ=ਬੇਅੰਤ। ਮਹੱਤ=ਵੱਡਾ। ਅੱਤਿ=ਬਹੁਤਾ। ਪਾਲਕੈ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ। ਹਰੱਤ=ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੈ=ਆਪ। ਰਹੱਤ=ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਏਕ ਸਾਰ=ਇਕੋ ਜਿਹਾ। ਗਿਲਾਨਿ=(ਧਰਮ ਵਲੋਂ) ਨਫਰਤ। ਅਯੁੱਮ=ਪਾਪ। ਪ੍ਰਹਾਰ ਹੈ=ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ=ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਦਾਰ ਹੈ=ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੰਤ=ਦੁਸ਼ਟ। ਪੁੰਜ=ਬਹੁਤੇ। ਉਬਾਰ ਹੈ=ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ

- ੧ ਜਿਸ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਦੀ ਰਿਖੀ, ਮੁਨੀ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੇ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।
- ੨ ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੰਸਾਰਰਚਦਾ ਹੈ, ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਕੇ (ਮਗਰੋਂ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ) ਆਪ (ਹਮੇਸ਼ਾਂ) ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਉੱਪਰ (ਧਰਮ ਵਲੋਂ) ਨਫਰਤ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਰੂਪ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਧਾਰ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ੪ (ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਉਹ) ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚੰਗੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਧਰਾ ਉਬਾਰ ਬੇਦ ਹੇਤ ਮੱਛ ਕੱਛ, ਨਾਰਸਿੰਘ ਰੂਪ ਹੈ ਭਗੱਤ ਹਿੱਤ, ਰਾਛਸੈਂ ਖਪਾਇਓ।

ਬਲੀ ਸਹੰਸੁ ਬਾਹੁ ਲੰਕਈਸ ਪੀਸਬੇ ਹਿਤੈ, ਸੁ ਬਾਵਨੰ ਪਰੱਸ ਰਾਮ ਰਾਮ ਜੀ ਕਹਾਇਓ।

ਹਰਜੋ ਮਲੇਛ ਕੌਮ ਕੇ ਸੁਭੇਛ ਬੁੱਧ ਮੋਹਨੀ, ਸੁ ਜਾਦਵੇਸ ਕੰਸ ਸੇ ਸਬੰਸ ਹੀ ਮੁਕਾਇਓ।

ਅਬੈ ਸੁ ਹਿੰਦ ਪਾਰਬੇ ਬਿਦਾਰਬੇ ਤੁਕਿੰਦ ਤੇਜ, ਨਾਨਕੰ ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੈ ਕਹਾਇਓ ॥ ੬ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਧਰਾ=ਧਰਤੀ। ਉਬਾਰ=ਬਚਾਉਣਾ। ਹਿੱਤ=ਵਾਸਤੇ। ਮੱਛ=ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ। ਕੱਛ=ਕੱਛ ਅਵਤਾਰ। ਨਾਰ ਸਿੰਘ=ਨਰ ਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ। ਸਹੰਸੁ ਬਾਹੁ=ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ, ਹੈਹਯ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀਰਾਜਾ। ਲੰਕ ਈਸ=ਲੰਕਾ ਦਾਰਾਜਾ, ਰਾਵਣ। ਪੀਸਬੇ ਹਿਤੈ=ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। ਹਰਜੋ=ਮਾਰਿਆ। ਸੁਭੇਛ=ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਧਾਰਕੇ। ਬੁਧਿ=ਬੁੱਧ ਅਵਤਾਰ। ਮੋਹਨੀ=ਮੋਹਣੀ ਅਵਤਾਰ ਨੇ। ਜਾਦਵੇਸ=ਜਾਦਵਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਈਸ਼ਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ਸਬੰਸ=ਸਣੇ ਕੁਲ ਦੇ। ਪਾਰਬੇ=ਪਾਲਣ ਵਾਸਤੇ। ਬਿਦਾਰਬੇ=ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। ਤੁਕਿੰਦ=ਤੁਰਕਾਂ ਦੇਰਾਜਿਆਂ ਦੇ।

ਅਰਥ

- ੧ (ਜਿਵੇਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ) ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ (ਬਰਾਹ ਅਵਤਾਰ) ਵੇਦਾਂ ਦੀਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ (ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਸਮੇਂ) ਕੱਛ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ (ਦੀਰੱਖਿਆ) ਲਈ ਨਰ ਸਿੰਘਰੂਪ ਹੋ ਕੇ (ਹਰਨਾਖਸ਼ ਆਦਿ)ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।
- ੨ ਬਲੀ ਸਹੰਸੁ ਬਾਹੁ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਸਰਾਮ, ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈਰਾਮ ਚੰਦਰ (ਅਤੇ ਬਲਿਰਾਜੇ ਨੂੰ ਛਲਣ ਲਈ) ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਇਆ।
- ੩ ਬੁੱਧ ਨੇ ਤੇ ਮੋਹਣੀ ਅਵਤਾਰ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਦਾ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਕੰਸ ਜਿਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਬੰਸ ਹੀ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤਾ।
- ੪ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਹੁਣ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ) ਹਿੰਦ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਤੁਰਕ (ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਜੁਲਮ ਦੇ) ਤੇਜ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਅਖਵਾਇਆ।

ਭਾਵ

ਉਪਰ ੩, ੪, ੫ ਤੇ ੬ ਨੰਬਰ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਨੰਬਰ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੰਦਰ ਦਰਜ ਮੂਲ-ਮੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਆਏ "ੴ ਤੋਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ" ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਵਾਲਾ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿ ਚਿੱਤ ਤੇ ਅਨੰਦ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਨੇ ਹੀ 'ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ' ਤੇ 'ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ' ਅਤੇ 'ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਨ ਕੇ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ' ਲਈ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਧਾਰੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਤੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਅੱਗੇ ਕਵੀ ਜੀ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸੰਪੂਰਣਤਾ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਕ ਨੰ. ੪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੱਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਅੰਤ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। ਬੇਦ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ, ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਪਰੇ 'ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਬੰਤ ਬੇਦਾ' ਦੇ ਮਹਾਂ-ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਬੇਅੰਤ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮੂਲ ਸਾਧਨ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਭੇਦਰਹਿਤ, ਸਦੀਵੀ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ, ਹਰ ਇਕ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬੰਦਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹਨ। ਅੰਕ ਨੰ. ੫ ਵਿੱਚ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੇ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਉਹ ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਕ, ਪਾਲਕ ਤੇ ਸੰਘਾਰਕ ਵੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਪ ਇਕਰਸਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਿਖੀਆਂ, ਮੁਨੀਆਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਵਲੋਂ ਨਫਰਤ ਫੈਲਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਧਰਮ ਦਾ ਨਾਸ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਕ ਨੰ. ੬ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੇ ੨੪ ਅਵਤਾਰ ਜਗਤਰੱਖਿਆ ਲਈ ਭੇਜੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਹੁਣ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਮੇਟਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੱਕ ਦਸ ਗੁਰੂ ਜਾਮੇ ਧਾਰ ਕੇ ਜਗਤ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕੀਤੀ ਹੈ।

੩. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ

ਗੁਰੂ ਜੁ ਆਦਿ ਦੇਸ ਦੇਸ ਮੈਂ ਬਿਸੇਸ ਜਾਇ ਕੈ, ਅਸੇਸ ਸੂਖਦਾਇਕੈ ਸੁਨਾਇ ਓਪਦੇਸ ਹੈ।

ਕੁਮੱਤਿ ਮੱਤ ਹੱਤ ਕੈ ਸਭੈ ਪਖੰਡ ਖੰਡ ਕੈ, ਮੜੀ ਮਸਾਣ ਪਾਹਨੈਂ ਹਟਾਇ ਪੂਜਨੇਸ ਹੈ।

ਸੁਮੱਤਿ ਗੱਤਿ ਦਾਇਕੈ ਭਗੱਤਿ ਏਕ ਈਸ ਕੀ, ਜਗੱਤ ਤੈ ਤਰਾਇ ਜੋ ਦਿਢਾਇ ਸੋ ਵਿਸੇਸ ਹੈ।

ਜਪਾਇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਜੈਂ ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੈਂ ਬਚਾਇ ਲੀਨ, ਤਾਂਹਿ ਰੂਪਦੈਸਕੈ ਹਮੇਸ ਮੈਂ ਅਦੇਸ ਹੈ ॥ ੨ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਗੁਰੂ ਜੁ ਆਦਿ=ਜੋ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ। ਬਿਸੇਸ=ਬਹੁਤਾ। ਅਸੇਸ=ਸਾਰੇ। ਕੁਮੱਤਿ-ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਵਾਲੇ। ਮੱਤ=ਧਰਮ, ਮਜ਼ਹਬ। ਹੱਤ ਕੈ=ਨਾਸ ਕਰਕੇ। ਖੰਡ ਕੈ=ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ। ਪਾਹਨੈਂ=ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ। ਪੂਜਨੇਸ=ਪੂਜਣ ਤੋਂ। ਸੁਮੱਤਿ=ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ। ਗੱਤਿ=ਮੁਕਤੀ। ਦਿਢਾਇ=ਪੱਕੀ ਕਰਵਾਈ। ਵਿਸੇਸ=ਬਹੁਤੀ। ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ=ਕੀਤਾ ਹੈ ਅੰਤ ਜਿਸਨੇ, ਕਾਲ, ਯਮ। ਰੂਪ ਦੈਸਕੈ=ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਤਾ ਸਰੂਪ ਨੂੰ। ਅਦੇਸ=ਨਮਸਕਾਰ।

ਅਰਥ

੧ ਜਿਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦੇਸਾਂ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਜਾ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ।

੨ (ਉਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ) ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਵਾਲੇ ਮੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪਖੰਡਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ, ਮੜੀਆਂ, ਮਸਾਣਾਂ ਤੇ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾ ਤੋਂ (ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਹਟਾਇਆ।

੩ ਚੰਗੀ ਮਤਿ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਭਗਤੀ ਬਹੁਤੀ ਪੱਕੀ ਕਰਵਾਈ ਜੋ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਜਗਤ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

੪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਨਾਮੁ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ) ਜਪਾ ਕੇ (ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ) ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਤਿਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਤਾ ਸਰੂਪ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਭਾਵ

ਅੰਕ ਨੰ. ੭ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। 'ਕਲਜੁਗ ਉਧਾਰਿਆ ਗੁਰਦੇਵ' ਦੇ ਮਹਾਂ-ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਚੁੱਕੇ ਸਾਰੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੇ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਪੈਦਲ ਸਫ਼ਰ ਕੀਤਾ। ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਝੱਲੀਆਂ, ਕੁਰਾਹੀਏ ਅਖਵਾਇਆ ਪਰ ਆਪ ਘਬਰਾਏ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਸੁਖਦਾਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤਿ ਵਾਲੇ ਬਣ ਗਏ। ਪਖੰਡੀਆਂ ਪਖੰਡ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ। ਮਸਾਣਾਂ ਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ਦੱਸ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਪੀ ਜਗਤ ਤੋਂ ਤਰ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਾ ਕੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਇਆ।

੪. ਦੂਜੇ, ਤੀਜੇ, ਚੌਥੇ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮੰਗਲ

ਜਿਨੈਂ ਰਚਾਇ ਅੱਛਰੰ ਕੁ ਅੱਛਰੰ ਮਿਟਾਇਓ, ਨਿਰੱਛਰੰ ਦਿਖਾਇਓ ਸੁ ਅੱਛਰੰ ਹਦੂਰ ਹੀਂ।

ਗੁਰੀਸਰੈਂ ਜੁਗੀਸਰੈਂ ਜੁ ਤੀਸਰੈਂ ਦੁਬੀਸ ਠੌਰ, ਦਾਇਕੈ ਸਕੱਤਿ ਪੰਥ ਸੰਥ ਦੀਨ ਭੂਰ ਹੀਂ।

ਸੁ ਰਾਮਦਾਸ ਖਾਸ ਦਾਸ ਆਸ ਪੋਖਬੇ ਹਿਤੈਂ, ਸੁਧਾ ਤਲਾਵ ਥਾਪ ਪਾਪ ਤਾਪ ਕੀਨ ਚੂਰ ਹੀਂ।

ਬਿਲੋਇ ਬੇਦ ਬਯਾਸ ਜਜੋਂ, ਨਿਕਾਸ ਸਾਰ ਪੰਚਮੇਂ ਗੁਰੂ, ਗਰੰਥ ਪੋਤ ਕੀਨ ਪਾਵਨੰ ਜਰੂਰ ਹੀਂ ॥ ੯ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਰਚਾਇ ਅੱਛਰੰ=(ਗੁਰਮੁਖੀ) ਅੱਖਰ ਬਣਾ ਕੇ। ਕੁਅੱਛਰੰ=(ਮੱਥੇ ਦੇ) ਖੋਟੇ ਅੱਖਰ ਭਾਵ ਖੋਟੇ ਲੇਖ। ਨਿਰੱਛਰੰ=ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਨਿਰਾਕਾਰ ਸਰੂਪ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਅੱਛਰੰ=ਅੱਖਾਂ ਦੇ। ਹਦੂਰ ਹੀਂ=ਸਾਹਮਣੇ। ਗੁਰੀਸਰੈਂ=ਈਸ਼ਰ (ਕਰਤਾਰ)ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ। ਜੁਗੀਸਰੈਂ=ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ। ਤੀਸਰੈਂ=ਤੀਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ)। ਦੁਬੀਸ ਠੌਰ=ਬਾਈ (੨੨) ਜਗ੍ਹਾ। ਪੰਥ=(ਗਿਆਨ ਦਾ)ਰਸਤਾ। ਸੰਥ=ਸੰਥਾ, ਸਿੱਖਿਆ। ਭੂਰ ਹੀਂ=ਬਹੁਤੀ। ਖਾਸ=ਆਪਣੇ। ਆਸ ਪੋਖਬੇ ਹਿਤੈਂ=ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਸੁਧਾ ਤਲਾਵ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਰੋਵਰ। ਥਾਪ=ਬਣਾ ਕੇ। ਤਾਪ=ਤਿੰਨ ਤਾਪ (ਅਧਿਆਤਮ, ਅਧੀਭੂਤ, ਅਧੀਦੈਵ)। ਚੂਰ ਹੀਂ=ਨਾਸ। ਬਿਲੋਇ=ਰਿੜਕ ਕੇ, ਵਿਚਾਰ ਕੇ। ਨਿਕਾਸ ਸਾਰ=ਤੱਤ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਪੋਤ=ਜਹਾਜ਼ਰੂਪ। ਪਾਵਨੰ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

ਅਰਥ

- ੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ) ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਬਣਾ ਕੇ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ) ਖੋਟੇ ਲੇਖ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ (ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੱਖ) ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ।
- ੨ ਕਰਤਾਰਰੂਪ ਤੀਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ) ਜੋ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਈਸ਼ਰ ਹਨ, ਬਾਈ ਜਗ੍ਹਾ (ਭਾਵ ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ) ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ।
- ੩ (ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰਚ ਕੇ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕੀਤਾ।
- ੪ ਜਿਵੇਂ ਬਿਆਸ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਕੱਢਿਆ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਹੀ (ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਕੱਢ ਕੇ) ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰਾਂ (ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ) ਨੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬਰੂਪ ਠੀਕ ਹੀ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਲਈ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਹਾਜ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ।

ਭਾਵ

ਅੰਕ ਨੰ. ੮ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ, ਤੀਜੇ, ਚੌਥੇ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਮੰਗਲ ਹੈ। ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਇੱਕ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਣਾਏ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਵਾਇਆ। ਇਉਂ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਲਿਖਣ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਪਾਟੀ ਪਾਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰੋਗੀ ਤੇ

ਦੁਨਿਆਵੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰ ਵਧਿਆ ਫੁੱਲਿਆ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਅੱਗੋਂ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਈ (੨੨) ਮੁਖੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ ਥਾਪੀਆਂ ਭਾਵ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਬਾਈ ਕੇਂਦਰ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ। ਐਉਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੋਨੇ ਕੋਨੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਇਕ ਮੁਖ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਐਨ ਵਿਚਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰਰਚਿਆ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਮ ਦਾ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਿਫਤੀ ਦਾ ਘਰ' ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਇਆ। ਇਹ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਮਹਾਂ-ਵਾਕ ਹੈ ਕਿ-

"ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀ ਤੁਧੁ ਜੋਹਿਆ ॥

ਬਧੋਹੁ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੇ ਤਾਂ ਤੁ ਸੋਹਿਆ ॥

ਵਸਦੀ ਸਘਨ ਅਪਾਰ ਅਨੂਪਰਾਮਦਾਸ ਪੁਰ ॥

ਹਰਿਹਾਂ ਨਾਨਕ ਕਸਮਲ ਜਾਹਿ ਨਾਇਐਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ॥ "

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਚੌਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਾਣੀ ਆਪਣੀ ਅਨੁਭਵੀ ਬਾਣੀ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਆਪ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈ) ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਤੇ ਭੱਟਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਕਲਤ ਤੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਰਮ ਪਾਵਨ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਐਉਂ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਧੂਵਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਰੂਪ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਜਗਤ ਦੇ ਅਨਗਿਣਤ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਸਿੱਖੀ ਇਕ ਕੇਂਦਰ ਉਦਾਲੇ ਇਕੱਠੀ ਹੋਣ ਲਗੀ।

ਪ. ਛੇਵੇਂ, ਸੱਤਵੇਂ ਤੇ ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮੰਗਲ

ਗਰੁੜੋ ਖੜਗ ਹਾਥ ਨਾਥ ਪਾਥ ਹੀ ਅਲੱਗ ਲੀਨ, ਸਾਜ ਜੰਗ ਖਸ੍ਰਮੇਂ ਸਪੱਸ੍ਰੁ ਹੈ ਸੰਭਾਲਿਓ।

ਸਰੂਪ ਭੂਪ ਸੱਜ ਕੈ ਬਿਦੇਹਿ ਜਜੋਂ ਗਰੱਜ ਕੈ, ਨਰਾਂਚ ਸਾਚ ਤੱਜ ਕੈ ਮਲੇਛ ਭੇਛ ਗਾਲਿਓ।

ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ਆਤਮੈਂ ਸੁ ਸਾਤਮੈਂ, ਨਰਿੰਦ ਬਿੰਦ ਕੀਨ, ਜੀਵ ਪਾਰ ਹੈਂ ਭਵਾਂਬੁਧੈਂ ਦੁਖਾਲਿਓ।

ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਆਠਮੈਂ ਮਨਿੰਦ ਇੰਦ ਬਾਲ ਬੰਦਨੀਯ ਬਿਸ੍ਰੁ, ਬੋਲ ਨਿਜ ਪਾਲ ਹੈ ਦਿਖਾਲਿਓ ॥ ੯ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਖੜਗ=ਤਲਵਾਰ। ਪਾਥ=ਰਸਤਾ। ਅਲੱਗ=ਵੱਖਰਾ। ਖਸ੍ਰਮੇਂ=ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ।) ਸਪੱਸ੍ਰੁ=ਪ੍ਰਤੱਖ। ਸੰਭਾਲਿਓ=ਸੰਭਾਲਿਆ ਭਾਵ ਡਟਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ। ਸਰੂਪ ਭੂਪ=ਰਾਜਿਆਂ ਵਰਗਾ ਸਰੂਪ। ਸੱਜ ਕੈ=ਬਣਾਕੇ। ਬਿਦੇਹ=ਜਨਕ। ਜਜੋਂ=ਵਾਂਗ। ਗਰੱਜ ਕੈ=ਗੱਜਕੇ। ਨਰਾਂਚ=ਤੀਰ। ਸਾਚ=ਠੀਕ (ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਉੱਪਰ)। ਤੱਜ ਕੈ=ਛੱਡ ਕੇ। ਭੇਛ=ਭੇਸ, ਮਜ਼ਹਬ, ਕੌਮ। ਉਦਾਰ ਆਤਮੈਂ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਆਤਮਾ ਵਾਲੇ। ਸਾਤਮੈਂ=ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ)। ਨਰਿੰਦ=ਰਾਜੇ। ਬਿੰਦ=ਬਹੁਤੇ। ਭਵਾਂਬੁਧੈਂ=ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ। ਦੁਖਾਲਿਓ=ਦੁੱਖਰੂਪ। ਅਨੂਪਰੂਪ=ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਰੂਪ। ਆਠਮੈਂ=ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ)। ਮਨਿੰਦ=ਵਾਂਗ। ਇੰਦ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਬਾਲ=ਭਾਵ ਦੂਜ ਦੇ। ਬੰਦਨੀਯ=ਬੰਦਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ। ਬਿਸ੍ਰੁ=ਸੰਸਾਰ ਦੇ। ਬੋਲ ਨਿਜ=ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਨੂੰ। ਪਾਲ=ਪਾਲ ਕੇ ਭਾਵ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ।

ਅਰਥ

੧ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਮਾਲਕ ਨੇ ਹਥ 'ਚ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜ ਕੇ (ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦਾ) ਵੱਖਰਾ ਹੀਰਸਤਾ (ਧਾਰਨ ਕਰ) ਲਿਆ, ਜੰਗਰਚ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਟ ਕੇ (ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦਾ) ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ।

੨ ਜਨਕ ਵਾਂਗ ਰਾਜਿਆਂ ਵਰਗਾ ਸਰੂਪ ਬਣਾ ਕੇ ਗੱਜ ਕੇ ਠੀਕ (ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ) ਤੀਰ ਛੱਡ ਕੇ (ਜ਼ਾਲਮ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਦਾ ਨਾਸ ਕੀਤਾ।

- ੩ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਆਤਮਾ ਵਾਲੇ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਨੇ ਬਹੁਤੇ (ਕੰਗਾਲਾਂ ਨੂੰ) ਰਾਜੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੁਖਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ।
- ੪ ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਅੱਠਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਨੇ (ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ) ਆਪਣਾ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ।

ਭਾਵ

ਅੰਕ ਨੰ. ੯ ਵਿੱਚ ਛੇਵੇਂ, ਸੱਤਵੇਂ ਤੇ ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਹਿਨ ਕੇ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਜ਼ਾਲਮ ਅਤੇ ਅਨਿਆਈ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਬੜੀ ਜੁਰਅਤ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਐਉਂ ਜ਼ਾਲਮ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਨਾਭੇ ਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਵਡਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰ ਦੇ ਕੇ ਕੰਗਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੁਖਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਰਾਹੀਂ ਸਦੀਵੀ ਸੁਖ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ। ਅੱਠਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੀ ਦਰਮਿਆਨੀ ਬਾਲ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਿਆਈ ਗੱਦੀ ਦੇ ਫ਼ਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ, ਉਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾ ਲੈ ਕੇ ਢੂੰਡਿਆਂ ਵੀ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜ਼ਾਲਮ ਤੁਰਕ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ।

੬. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ

ਤਿਲਕ ਤੰਗ ਜੱਗ ਹੋਮ ਜੱਗ ਤੇ ਅਲੱਗ ਹੋਤ, ਭੂਤ ਅੱਗ ਜਜੋਂ ਨ ਮੱਗ ਨੇਕ ਕੋਰਹਾਵਤੋ।

ਦਿਜੇਸ ਬੈਸ ਖੱਤਰੀ ਬਰੰਨ ਚਾਰ ਦੇਵ ਥਾਨ, ਬੇਦ ਹਿੰਦੁਵਾਨ ਕੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੂੰ ਨ ਪਾਵਤੋ।

ਕੁਰਾਨ ਤੈ ਨਿਵਾਜ ਬਾਂਗ ਸੁੰਨਤੈਂ ਮਸੀਤ, ਦੀਨ ਪੀਨ ਯੇ ਮੁਹੰਮਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁੱਲ ਛਾਵਤੋ।

ਗੁਰੂ ਜਿ ਨੌਮ ਈਸ, ਸੀਸ ਆਪਨੋ ਨ ਦੇਤ ਹੇਤ ਹਿੰਦ, ਵੀਸ ਵਿੱਸਵੇ ਨ ਹਿੰਦੁ ਦੀਸ ਆਵਤੋ ॥ ੧੦ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਤੰਗ=ਜਨੇਊ। ਜੱਗ=ਯਗਜ਼। ਹੋਮ=ਹਵਨ। ਅਲੱਗ ਹੋਤ=ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਮੱਗ ਨੇਕ=ਚੰਗਾਰਸਤਾ। ਦਿਜੇਸ=ਬ੍ਰਹਮਣ। ਬੈਸ=ਵੈਸ਼। ਦੇਵ ਥਾਨ=ਦੇਵ ਮੰਦਰ। ਹਿੰਦੁਵਾਨ=ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ। ਦੀਨ=ਮਜ਼ਹਬ। ਪੀਨ=ਤਕੜਾ, ਬਹੁਤਾ। ਮੁਹੰਮਦੀ=ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ। ਛਾਵਤੋ=ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਨੌਮ=ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ)। ਈਸ=ਈਸ਼ਰ ਸਰੂਪ। ਵੀਸ ਵਿੱਸਵੇ=ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਜਾਣੇ। ਹਿੰਦੁ=ਹਿੰਦੂ।

ਅਰਥ

੧ ਤਿਲਕ, ਜਨੇਊ, ਯਗਜ਼ ਤੇ ਹਵਨ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ (ਸਦਾ ਲਈ) ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਚੰਗਾਰਸਤਾ ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਨਾਰਹਿੰਦਾ।

੨ ਬ੍ਰਹਮਣ, ਵੈਸ਼, ਛੱਤ੍ਰੀ (ਸੂਦਰ), ਚਾਰੇ ਵਰਨ, ਦੇਵ ਮੰਦਰ, ਵੇਦਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਭੀ ਨਾ (ਰਹਿਣਾ) ਪਾਉਂਦਾ।

੩ ਕੁਰਾਨ, ਨਿਮਾਜ਼ਾਂ, ਬਾਂਗਾਂ, ਸੁੰਨਤਾਂ, ਮਸੀਤਾਂ (ਆਦਿ) ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮਜ਼ਹਬ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ।

੪ ਜੇਕਰ ਈਸ਼ਰ ਸਰੂਪ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ (ਬਲੀਦਾਨ) ਨਾ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਦਿੱਸਣ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਂਦਾ।

ਭਾਵ

ਅੰਕ ਨੰ. ੧੦ ਵਿੱਚ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਮੁਖ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਦੁਆਇਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ

ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸੀਸ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਨਾ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਗਤ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਵਰਨਾਂ ਤੇ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਤਮੀਜ਼ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ। ਦੇਵ ਮੰਦਰਾਂ, ਵੇਦਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਨਾਮੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ। ਨੇਕੀ ਦੀ ਜਗਤ ਚੋਂ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਦੂਜਾ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਉਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲੋਕ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ— "ਤਿਲਕ ਜੰਝੂਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭ ਤਾਕਾ। ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਕਲੂ ਮਹਿ ਸਾਕਾ ॥ " ਇਸ ਲਈ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤਗਜ ਹੁੰਦੀ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਦੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ, ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਉਸ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੀ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਛੁੱਟੀ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

੨. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ

ਨਿਹਾਰ ਕੈ ਕਲੀ ਸੁ ਕਾਲ ਕੀ ਕਰਾਲ ਚਾਲ, ਬੋਲ ਆਪਨੋ ਸੰਭਾਲ ਈਸ ਬੇਦ ਮੈਂ ਜੁ ਲੇਖ ਹੈ।
ਜਦਾ ਜਦਾਹਿ ਹੋਤ ਹੈ, ਗਿਲਾਨਿ ਹਾਨਿ ਬੈਦਕੈ ਧਰੰਮ ਕੀ, ਤਦਾਹਿ ਮੈਂ ਧਰੋਂ ਸਰੂਪ ਪੇਖ ਹੈ।
ਨਹੀਂ ਤੁ ਕਾਂਹਿ ਖਾਸ ਕੇ ਪਠਾਇ ਹੋਂ ਸ਼ਕਤ ਦੈ, ਧਰੰਮ ਬੀਜ ਬੋਇ ਹੋਂ ਅਧੁੱਮ ਖੋਇ ਸੇਖ ਹੈ।
ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕੈ, ਪਠਯੋ ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ, ਖਿਤਾਬ ਦੈ ਸਪੁਤ, ਪੁੱਭ ਆਪਨੋ ਸੁ ਭੇਖ ਹੈ ॥੧੧॥

ਪਦਅਰਥ:

ਕਲੀ=ਕਲਜੁਗ ਦੇ। ਕਾਲ=ਸਮੇਂ ਦੀ। ਕਰਾਲ=ਭਿਆਨਕ। ਸੰਭਾਲ=ਯਾਦ ਕਰਕੇ। ਲੇਖ ਹੈ=ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਜਦਾ ਜਦਾਹਿ=ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਵੀ। ਗਿਲਾਨਿ=ਨਫਰਤ। ਹਾਨਿ=ਨਿਰਾਦਰੀ। ਬੈਦਕੈ ਧਰੰਮ ਕੀ=ਵੇਦਕ (ਆਸਤਕ) ਧਰਮ ਦੀ।
ਤਦਾਹਿ=ਤਦੋਂ (ਤਦੋਂ)। ਕਾਂਹਿ=ਕਿਸੇ। ਖਾਸ ਕੇ=ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਨੂੰ। ਪਠਾਇ ਹੋਂ=ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ। ਅਧੁੱਮ=ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ। ਖੋਇ=ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸੇਖ=ਬਾਕੀ। ਖਿਤਾਬ=ਪਦਵੀ। ਭੇਖ ਹੈ=ਸਰੂਪ ਬਣਾ ਕੇ।

ਅਰਥ

- ੧ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਚਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣਾ ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਬਚਨ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ) ਯਾਦ ਕਰਕੇ।
- ੨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਵੀ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਵੇਦਕ (ਆਸਤਕ) ਧਰਮ ਵਲੋਂ ਨਫਰਤ ਤੇ ਉਸਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਤਦੋਂ ਮੈਂ (ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਾਲਤ) ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰਦਾ ਹਾਂ।
- ੩ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ (ਨਿਕਟਵਰਤੀ) ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ, (ਉਸਰਾਹੀਂ) ਧਰਮ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਬਾਕੀ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
- ੪ ਇਹੋ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੂੰ ਸੁਪੁੱਤਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੂਪ (ਬਣਾ ਕੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਦੀਨ ਦਜਾਲ ਤੇਜ ਓਜ ਦੈ ਬਿਸਾਲ ਗੁਰੈਂ,
ਭੇਜਿਓ ਜਗਤ ਮੈਂ ਭਗਤਿ ਸ੍ਰੈ ਦਿਢਾਵਨੋ।
ਉਦੈ ਦਿਨਿੰਦ ਜਜੋਂ ਭਏ ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੂ,
ਨਿਸਾ ਅਵਿੰਦਿਆ ਨਸੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਜਾਨ ਛਾਵਨੋ।
ਨਿਸਾਚਰੀ ਸਮੋਹ ਸੈਨ ਐਨ ਆਸੁਰੀ ਖਿਸੀ,
ਲਟੇ ਨਖੱਤ ਮੱਤ ਜੇ ਅਵੈਦਕੈ ਅਪਾਵਨੋ।
ਤ੍ਰਕਿੰਦ ਤੇਜ ਇੰਦੁ ਕੇ ਮਨਿੰਦ ਮੰਦ ਥਾ ਭਯੋ,

ਬੁਲਿੰਦ ਬੇਦ ਹਿੰਦੁ ਧੁੰਮ ਭਾ ਅਨਿੰਦ ਪਾਵਨੋ ॥ ੧੨ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਓਜ=ਬਲ। ਬਿਸਾਲ=ਬਹੁਤਾ। ਸ੍ਰੈ=ਆਪਣੀ। ਉਦੈ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ। ਦਿਨਿੰਦ=ਸੂਰਜ। ਜੜੋਂ=ਵਾਂਗ। ਨਿਸਾ=ਰਾਤ। ਛਾਵਨੋ=ਫੈਲ ਗਿਆ। ਨਿਸਾਚਰੀ=ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰਨ ਵਾਲੀ। ਸਮੋਹ=ਮੋਹ ਸਣੇ। ਸੈਨ=ਫੌਜ। ਐਨ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਆਸੁਰੀ=ਰਾਖਸ਼ੀ, ਕਾਮ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ਖਿਸੀ=ਖਿਸਕ ਗਈ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ। ਲਟੇ=ਛਪ ਗਏ। ਨਖੱਤ=ਤਾਰੇ। ਮੱਤ ਜੇ ਅਵੈਦਕੈ=ਜਿਹੜੇ ਵੇਦ ਵਿਰੁਧ ਮੱਤ ਸਨ। ਅਪਾਵਨੋ=ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਤ੍ਰੁਕਿੰਦ=ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ। ਇੰਦੁ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਮਨਿੰਦ=ਵਾਂਗ। ਮੰਦ=ਫਿੱਕਾ। ਬੁਲਿੰਦ=ਉੱਚਾ। ਅਨਿੰਦ=ਉਸਤਤਿ ਯੋਗ। ਪਾਵਨੋ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

ਅਰਥ

- ੧ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣ ਲਈ (ਦਸਵੇਂ) ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਬਲ ਦੇ ਕੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ।
- ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਫੈਲਣ ਨਾਲ ਅਵਿੱਦਿਆ ਦੀਰਾਤ ਨਾਸ ਹੋ ਗਈ।
- ੩ ਮੋਹ ਦੇ ਸਣੇਰਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰਨ ਵਾਲੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਰਾਖਸ਼ੀ ਫੌਜ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਵੇਦ (ਆਸਤਕਤਾ) ਵਿਰੋਧੀ ਜੋ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮੱਤਾਂਰੂਪ ਤਾਰੇ (ਸਨ ਉਹ ਸਾਰੇ) ਛਪ ਗਏ।
- ੪ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਤੇਜ ਚੰਦ ਵਾਂਗ ਫਿੱਕਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਵੇਦਕ (ਆਸਤਕ) ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਉਸਤਤ ਯੋਗ, ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਉੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦੁਖੀ ਬਿਲੋਕ ਲੋਕ ਤ੍ਰੈ ਬਿਸੋਕ ਕਾਰਨੈ ਹਿਤੈ, ਉਧਾਰਨੈ ਭਵਾਂਬੁਧੈ ਅਨੰਤ ਜੀਵ ਜਾਲਸਾ।

ਜਗੱਤ ਮਾਤ ਈਸ਼੍ਵਰੀ ਸ਼ਕੱਤ ਆਦਿ ਕੇ ਤਈਂ, ਭਗੱਤਿ ਭਾਵ ਅੱਤਿ ਕੈ ਬਿਦੱਤ ਕੀਨ ਖਜਾਲਸਾ।

ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਾਨ ਪਾਨ ਲੈ ਪ੍ਰਾਨ ਕੈ ਕੁਸੱਤਰੈਂ, ਬਖਜਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਦੈ ਮਹਾਨ ਕੈ ਉਜਾਲਸਾ।

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਪੈ ਨਮੋ, ਬਰੰਨ ਚਾਰ ਮੇਲਿ ਪੰਥ ਸਾਰ ਕੀਨ ਖਾਲਸਾ ॥ ੧ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਬਿਲੋਕ=ਦੇਖ ਕੇ। ਲੋਕ ਤ੍ਰੈ=ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ। ਬਿਸੋਕ=ਅਨੰਦਤ। ਕਾਰਨੈ ਹਿਤੈ=ਕਾਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਭਵਾਂਬੁਧੈ=ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ। ਅਨੰਤ=ਅਣਗਿਣਤ। ਜਾਲਸਾ=ਮੋਹ ਦੇ ਜਾਲ 'ਚ ਫਸੇ ਹੋਏ। ਈਸ਼੍ਵਰੀ ਸ਼ਕੱਤ ਆਦਿ=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ। ਅੱਤਿ ਕੈ=ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ। ਬਿਦੱਤ=ਪ੍ਰਗਟ। ਖਜਾਲਸਾ=ਧਿਆਨ ਜੋੜ ਕੇ। ਬਾਨ=ਤੀਰ। ਪਾਨ=ਹੱਥ। ਪ੍ਰਾਹਰਨ ਕੈ=ਨਾਸ ਕਰਕੇ। ਕੁਸੱਤਰੈਂ=ਖੋਟੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ। ਉਜਾਲਸਾ=ਚਾਨਣ ਕੀਤਾ। ਪਦਾਰਬਿੰਦ=ਚਰਨ ਕੰਵਲ। ਸਾਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਅਰਥ

- ੧ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ) ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਦੇਖ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਅਨੰਦਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਮੋਹ 'ਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਅਣਗਿਣਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ।
- ੨ ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਧਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ।
- ੩ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਤੀਰ ਲੈ ਕੇ ਖੋਟੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕੀਤਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਚਾਨਣ ਕੀਤਾ।
- ੪ ਐਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਉੱਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਹੁੰ ਵਰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਿਆ।

ਮੜੀ ਮਸਾਨ ਗੋਰ ਦੇਵ ਥਾਨ ਮੂਰਤੀ ਪਖਾਨ, ਪੂਜਯੋ ਜੜ੍ਹਾਨ ਕੋ ਛੁਡਾਨ ਜਾਨ ਜਾਲਸਾ।

ਕੁਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਜੋ ਬਿਰੁਧ ਬੇਦ ਭੇਦ ਕ੍ਰਮ, ਖੇਦ ਦਾਇ ਛੇਦ ਕੈ ਅਭੇਦ ਗਜਾਨ ਪਾਲਸਾ।

ਪਖੰਡ ਭੇਖ ਖੰਡ ਕੈ ਅਦੰਡ ਚੰਡ ਦੰਡ ਕੈ, ਪ੍ਰਚੰਡ ਪੰਥ ਮੰਡ ਕੈ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੈ ਉਜਾਲਸਾ।

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਦਾਰਥਿੰਦ ਪੈ ਨਮੋ, ਬਰੰਨ ਚਾਰ ਮੇਲਿ ਜਾਂਹਿ ਕੀਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ॥੨॥

ਪਦਾਰਥ:

ਮੜੀ=ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਇਮਾਰਤ। ਮਸਾਨ=ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ। ਗੋਰ=ਕਬਰ। ਦੇਵ ਥਾਨ=ਦੇਵ ਮੰਦਰ। ਮੂਰਤੀ ਪਖਾਨ=ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ। ਜੜ੍ਹਾਨ=(ਦਰੱਖਤ, ਪੱਥਰ ਆਦਿ) ਜੜ੍ਹ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ। ਛੁਡਾਨ=ਛੁਡਾਇਆ। ਜਾਲਸਾ=ਫਾਹੀ। ਕੁ=ਖੋਟੇ (ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਤੇ ਤੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਖੋਟੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਲਊ।) ਖੇਦ ਦਾਇ=ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਅਭੇਦ=ਏਕਤਾ ਦਾ। ਪਾਲਸਾ=ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ। ਪਖੰਡਿ ਭੇਖ=ਪਖੰਡੀ ਭੇਖਾਂ ਦਾ। ਖੰਡ ਕੈ=ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ। ਅਦੰਡ=ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੰਡ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਚੰਡ=ਤਿੱਖਾ। ਦੰਡ ਕੈ=ਸਜਾ ਦਿੱਤੀ। ਪ੍ਰਚੰਡ=ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ। ਮੰਡ ਕੈ=ਰਚ ਕੇ, ਸਾਜ ਕੇ। ਉਜਾਲਸਾ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਅਰਥ

- ੧ (ਜਿਸ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ) ਮੜੀਆਂ, ਮਸਾਣਾਂ, ਕਬਰਾਂ, ਦੇਵ ਮੰਦਰਾਂ, ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਤੇ ਜੜ੍ਹ ਪਦਾਰਥਾਂ (ਦੀ ਪੂਜਾ) ਨੂੰ ਫਾਹੀ ਜਾਣਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਪੂਜਨ ਛੁਡਾਇਆ।
- ੨ ਖੋਟੇ ਮੰਤ੍ਰ ਖੋਟੇ ਤੰਤ੍ਰ ਤੇ ਖੋਟੇ ਜੰਤ੍ਰ ਜੋ ਵੇਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਅਤੇ ਭੇਦ ਤੇ ਭ੍ਰਮ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਏਕਤਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ।
- ੩ ਪਖੰਡੀ ਭੇਖਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੰਡ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਸਕਦਾ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਤਿੱਖਾ ਦੰਡ ਦੇ ਕੇ, ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥਰਚ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿੱਚ (ਧਰਮ ਦਾ) ਚਾਨਣ ਕੀਤਾ।
- ੪ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ।

ਅਤੀਵ ਧੀਰ ਬੀਰ ਤੇਜਵਾਨ ਜ੍ਹਾਨਰੂਪਰਾਸਿ, ਖਾਨਿ ਰਾਜਨੀਤਿ ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਪ੍ਰੀਤ ਪਾਲਸਾ।

ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਆਰਯੰ ਕਮਾਨ ਬਾਨ ਧਾਰਯੰ, ਅਪਾਰ ਸੱਤ੍ਰੁ ਟਾਰਯੰ ਉਦਾਰਯੰ ਕਮਾਲਸਾ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁੰਜ ਭ੍ਰਾਜ ਹੈਂ ਸਭਾ ਸੁਰਿੰਦ ਲਾਜ ਹੈ, ਨਰਿੰਦ ਸੇ ਬਿਰਾਜ ਹੈਂ ਤ੍ਰੁਕਿੰਦ ਤੇਜ ਗਾਲਸਾ।

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਦਾਰਥਿੰਦ ਪੈ ਨਮੋ, ਬਰੰਨ ਚਾਰ ਮੇਲਿ ਜਾਂਹਿ ਕੀਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ॥੩॥

ਪਦਾਰਥ:

ਅਤੀਵ=ਬਹੁਤੇ। ਰੂਪਰਾਸਿ=ਰੂਪ ਦੀ ਹੱਦ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ। ਖਾਨਿ=ਖਾਣੀ। ਪ੍ਰਤੀਤ=ਭਰੋਸੇ। ਪਾਲਸਾ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਆਰਯੰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ਅਪਾਰ ਸੱਤ੍ਰੁ=ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ। ਉਦਾਰਯੰ=ਦਾਤੇ। ਕਮਾਲਸਾ=ਬਹੁਤੇ ਵੱਡੇ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁੰਜ=ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ। ਭ੍ਰਾਜ ਹੈਂ=ਸਜਰਹੇ ਹਨ। ਸੁਰਿੰਦ=ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ। ਲਾਜ ਹੈ=ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਰਹੀ ਹੈ। ਨਰਿੰਦ ਸੇ=ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਂਗ। ਤ੍ਰੁਕਿੰਦ=ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ। ਗਾਲਸਾ=ਗਾਲਣ ਵਾਲੇ, ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ

- ੧ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਬਹੁਤੇ ਧੀਰਜ ਤੇ ਤੇਜ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇਂ, ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਜਵਾਨ, ਜੋਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਖਾਣਿ, ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਮਾ ਤੌਰਹਿਤ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਹੈ (ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਕਮਾਨ ਤੇ ਤੀਰ ਪਕੜ ਕੇ ਬਹੁਤੇ (ਜ਼ਾਲਮ) ਵੈਰੀ ਨਾਸ ਕੀਤੇ, (ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ) ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਦਾਤੇ ਹਨ।
- ੩ (ਉਹ) ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ ਸਜਰਹੇ ਹਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ) ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਰਹੀ ਹੈ, ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬਿਰਾਜਰਹੇ ਹਨ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ੪ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ।

ਪ੍ਰਭਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉੱਜਲੰ ਦਿਪੰਤ ਤੇਜ ਬਿੱਜਲੰ, ਘਟਾ ਘੁਮੰਡ ਸੱਜਲੰ ਚਮੁੰ ਬਿਸਾਲ ਚਾਲਸਾ।

ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਹੀ ਪਸਿੰਦ ਕੀ ਨਰਿੰਦ ਕੀ ਮ੍ਰਯਾਦ ਯਾਦ, ਜੰਗ ਤੈ ਗੁਬਿੰਦ ਦੋਇ ਰਾਖ ਹੈਂ ਸੰਭਾਲਸਾ।

ਹਠੀ ਸਤੀ ਤਪੀ ਜਪੀ ਜਤੀ ਮਤੀ ਉਚ ਸੂਚ, ਰਤੀ ਪਤੀ ਕੋ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅਤੀ ਮਾਨ ਮਾਲਸਾ।
ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਦਾਰਥਿੰਦ ਪੈ ਨਮੋ, ਬਰੰਨ ਚਾਰ ਮੇਲਿ ਜਾਂਹਿ ਕੀਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ॥ ੪ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਪ੍ਰਭਾ=ਸੋਭਾ। ਦਿਪੰਤ=ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਿੱਜਲੰ=ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ। ਘਟਾ ਘੁਮੰਡ=ਉਛਲ ਕੇ ਆਈ ਘਟਾ ਵਾਂਗ। ਸੱਜਲੰ=ਜਲ ਸਮੇਤ। ਚਮੁੰ=ਫੌਜ। ਬਿਸਾਲ=ਬਹੁਤੀ। ਚਾਲਸਾ=ਚਲਦੀ ਹੈ। ਨਰਿੰਦ ਕੀ ਮੁਯਾਦ=ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਰੀਤੀ। ਤੈ=ਅਤੇ। ਗੁਬਿੰਦ=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ। ਸੰਭਾਲਸਾ=ਯਾਦ। ਮਤੀ ਉਚ=ਉੱਚੀ ਮੱਤ ਵਾਲੇ। ਸੂਚ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਰਤੀ ਪਤੀ=ਕਾਮ ਦੇਵ। ਬ੍ਰਿਤੀ=ਉਪ੍ਰਾਮ। ਅਤੀ=ਬਹੁਤੇ। ਮਾਨ ਮਾਲਸਾ=ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ

- ੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਤੇਜ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਉੱਜਲਾ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲ ਸਹਿਤ ਉਛਲ ਕੇ ਆਈ ਬੱਦਲ ਦੀ ਘਟਾ ਵਾਂਗ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਚਲਦੀ ਹੈ।
- ੨ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਰੀਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੰਗ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦਰੱਖਦੇ ਹਨ।
- ੩ (ਆਪ) ਹਠੀ, ਸਤੀ, ਤਪੀ, ਜਤੀ, ਉੱਚੀ ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹਨ, ਕਾਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉਪ੍ਰਾਮਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ੪ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ।

ਸਰੂਪ ਦੇਵਤਾਨ ਸੇ ਸੁਹਾਹਿੰ ਚੰਦ੍ਰ ਭਾਨ ਸੇ, ਸਪੂਤ ਜਜੋਂ ਨ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇ ਗੁਮਾਨ ਕੇ ਬਿਡਾਲਸਾ।
ਨਿਹਾਰ ਨਾਰਿ ਲੋਭ ਹੈਂ ਪਰੀਨ ਚਿੱਤ ਛੋਭ ਹੈਂ, ਮਨੋ ਆਨੰਦ ਗੋਭ ਹੈਂ ਅਲੋਭ ਹੈਂ ਬਿਸਾਲਸਾ।
ਗੁਨੱਗ, ਤੱਗ, ਆਗਰੰ ਕ੍ਰਿਪਾਰ ਸਾਲ ਸਾਗਰੰ, ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਮੈਂ ਉਜਾਗਰੰ ਸੁ ਨਾਗਰੰ ਕਮਾਲਸਾ।
ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਦਾਰਥਿੰਦ ਪੈ ਨਮੋ, ਬਰੰਨ ਚਾਰ ਮੇਲਿ ਜਾਂਹਿ ਕੀਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ॥ ੫ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਭਾਨ=ਸੂਰਜ। ਸੇ=ਵਰਗੇ। ਨ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇ=ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ। ਗੁਮਾਨ=ਹੰਕਾਰ। ਬਿਡਾਲਸਾ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਪਰੀਨ=ਪਰੀਆਂ ਦੇ। ਛੋਭ ਹੈਂ=ਘਬਰਾਹਟ ਹੋਰਹੀ ਹੈ। ਗੋਭ=ਅੰਕੁਰ, ਨਵੀਂ ਨਿਕਲੀ ਲਗਰ। (ਗੋ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ (ਭ) ਭੇਦਨ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਨਿਕਲੇ ਸੋ ਗੋਭ। ਅਲੋਭ ਹੈਂ ਬਿਸਾਲਸਾ=ਬਹੁਤੇ ਸੰਤੋਖੀ ਹਨ। ਗੁਨੱਗ=ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤੇ। ਤੱਗ=ਤੱਤ ਦੇ ਜਾਣੂ। ਆਗਰੰ=ਮੁਖੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ, ਆਗੂ। ਕ੍ਰਿਪਾਰਸਾਲ ਸਾਗਰੰ=ਸੁੰਦਰ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ। ਉਜਾਗਰੰ=ਪ੍ਰਗਟ, ਮਸ਼ਹੂਰ। ਨਾਗਰੰ ਕਮਾਲਸਾ=ਬਹੁਤੇ ਚਤੁਰ ਹਨ।

ਅਰਥ

- ੧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗਾ ਹੈ, ਚੰਦ ਤੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਸੋਭਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਪਰੀਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਘਬਰਾਹਟ ਹੋਰਹੀ ਹੈ, ਜਾਣੇ ਅਨੰਦ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨਿਕਲੀ ਲਗਰ ਹਨ, ਬਹੁਤੇ ਸੰਤੋਖੀ ਹਨ।
- ੩ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤੇ ਤੇ ਤੱਤ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹਨ। (ਕੌਮ ਦੇ ਮਹਾਨ) ਆਗੂ, ਸੁੰਦਰ, ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ, ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ ਹਨ।
- ੪ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ।

ਬਜੈਂ ਜੁਝਾਉ ਬਾਜ ਜੋ ਸਜੈਂਹ ਜੰਗ ਸਾਜ ਤੋ, ਲਰੈਂਹ ਅੱਗੁ ਭਾਜ ਤੋ ਲਜੈਂਹ ਨਾ ਅਨਾਲਸਾ।
ਹਿਤੈ ਸੁ ਜੰਗ ਭੀਮ ਸੇ ਚਿਤੈਂ ਗਨੀਮ ਨੀਮ ਸੇ, ਮਿਤੈਂ ਹਕੀਮ ਕੀਮ ਸੇ ਰਹੀਮ ਸੇ ਦਯਾਲਸਾ।

**ਤੁਕਿੰਦ ਕੇ ਰਮਿੰਦ ਸੇ ਗਰਿੰਦ ਕੇ ਸੁਰਿੰਦ ਸੇ, ਤਮਿੰਦ ਕੇ ਦਿਨਿੰਦ ਸੇ ਨਿਸਿੰਦ ਸੇ ਜਮਾਲਸਾ।
ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਪੈ ਨਮੋ, ਬਰੰਨ ਚਾਰ ਮੇਲਿ ਜਾਂਹਿ ਕੀਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ॥ ੬ ॥**

ਪਦਾਰਥ:

ਜੁਝਾਉ ਬਾਜ=ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ। ਸਾਜ=ਸਾਮਾਨ। ਅੱਗੂ ਭਾਜ=ਅੱਗੇ ਭੱਜ ਕੇ। ਲਜੈਂਹ ਨਾ=ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਨਾਲਸਾ=ਆਲਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ। ਹਿਤੈ=ਵਾਸਤੇ। ਭੀਮ ਸੇ=ਭੀਮ ਸੈਨ ਵਰਗੇ। ਚਿਤੈ=ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਗਨੀਮ=ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ। ਨੀਮ ਸੇ=ਕਮਜ਼ੋਰ ਜੇਹੇ। ਮਿਤੈ=ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਲਈ। ਹਕੀਮ ਕੀਮ=ਕੀਮੀਆਗਰ (ਰਸਾਇਣੀ) ਹਕੀਮ ਵਰਗੇ। ਰਹੀਮ ਸੇ=ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਰਗੇ। ਦਯਾਲਸਾ=ਕਿਰਪਾਲੂ। ਤੁਕਿੰਦ ਕੇ=ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ। ਰਮਿੰਦ ਸੇ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਰਗੇ। (ਰਮਾ=ਲਛਮੀ ਦੇ, ਇੰਦ=ਪਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ)। ਗਰਿੰਦ=ਪਹਾੜੀਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ। ਸੁਰਿੰਦ ਸੇ=ਇੰਦ੍ਰ ਵਰਗੇ। ਤਮਿੰਦ ਕੇ=(ਪਾਪਾਂ ਦੇ) ਘੁੱਪ ਅਨੁਕੂਲੇ ਨੂੰ। ਦਿਨਿੰਦ ਸੇ=ਸੂਰਜ ਵਰਗੇ। ਨਿਸਿੰਦ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। (ਨਿਸ=ਰਾਤ ਦਾ। ਇੰਦ=ਰਾਜਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ)। ਜਮਾਲਸਾ=ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ।

ਅਰਥ

- ੧ ਜਦੋਂ ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ ਤਦੋਂ ਜੰਗ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭੱਜ ਕੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ, (ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ) ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਲਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ੨ ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭੀਮ ਸੈਨ ਵਰਗੇ (ਬਲੀ) ਹਨ, ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜੇਹੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਲਈ ਰਸਾਇਣੀ ਹਕੀਮਾਂ ਵਾਂਗ (ਰੋਗ-ਨਾਸ਼ਕ) ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੂਰ ਵਾਂਗ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹਨ।
- ੩ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ (ਫਤਹ ਕਰਨ ਲਈ) ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਰਗੇ (ਬਲੀ) ਹਨ, ਪਹਾੜੀਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਵਾਂਗ (ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਹਨ, ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਘੁੱਪ ਅਨੁਕੂਲੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੂਰਜ ਵਰਗੇ ਹਨ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ ਹਨ।
- ੪ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ।

ਅਛੋਹ ਕਾਮ ਕੋਹ ਮੋਹ ਧੋਹ ਨ ਧਰੈਂ, ਅਲੋਹ ਮੋਹ ਤੈ ਸਦਾ ਸਰੋਹ ਲੋਹ ਕਾਲਸਾ।

ਦਜਾਲ ਪੁੱਣ ਸੁੱਣ ਚੁੱਣ ਪਾਲਸਾ ਰਸਾਲਸਾ, ਕਮਾਲ ਸੱਤ੍ਰੂ ਸਾਲਸਾ ਕਰਾਲ ਅੱਤ੍ਰੂ ਚਾਲਸਾ।

ਭਜੰਤ ਏਕ ਈਸ ਹੈਂ ਮਲੇਛ ਬੰਸ ਪੀਸ ਹੈਂ, ਸੁਭੰਤ ਕੇਸ ਸੀਸ ਹੈਂ ਦਿਪੰਤ ਤੇਜ ਜਾਲਸਾ।

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਪੈ ਨਮੋ, ਬਰੰਨ ਚਾਰ ਮੇਲਿ ਜਾਂਹਿ ਕੀਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ॥ ੭ ॥

ਪਦਾਰਥ:

ਅਛੋਹ=ਛੁਹ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਕੋਹ=ਕ੍ਰੋਧ, ਗੁੱਸਾ। ਧੋਹ=ਧੋਖਾ, ਛਲ। ਦੋਹ=ਦੋਹ, ਵੈਰ। ਅਲੋਹ=ਲੋਹ (ਮੱਛੀ ਫਸਾਣ ਵਾਲੀ ਕੁੰਡੀ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਸਰੋਹ=ਗੁੱਸੇ ਸਹਿਤ। ਲੋਹ=ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਸਮੇਤ। ਕਾਲਸਾ=ਕਾਲ ਵਰਗੇ। ਪਾਲਸਾ=ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ। ਰਸਾਲਸਾ=ਰਸ ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਕਮਾਲ=ਬਹੁਤ। ਸੱਤ੍ਰੂ=ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ। ਸਾਲਸਾ=ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ। ਕਰਾਲ=ਭਿਆਨਕ। ਅੱਤ੍ਰੂ=ਅਸਤ੍ਰ, ਉਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੋ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਵੇ- ਤੀਰ, ਗੋਲੀ, ਚੱਕ੍ਰ ਆਦਿ। ਚਾਲਸਾ=ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ। ਭਜੰਤ=ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਈਸ=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ। ਮਲੇਛ=ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ। ਬੰਸ=ਕੌਮ। ਪੀਸ=ਪੀਹਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਸੁਭੰਤ=ਸੋਭਦੇ ਹਨ। ਦਿਪੰਤ=ਚਮਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਲਸਾ=ਅੱਗ ਵਾਂਗ।

ਅਰਥ

- ੧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਮੋਹ ਦੀ ਛੁਹ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ, (ਕਿਸੇ ਨਾਲ) ਧੋਖਾ ਤੇ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੋਹ ਦੀ ਕੁੰਡੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਗੁੱਸੇ ਸਹਿਤ ਹੋਏ ਕਾਲ ਵਰਗੇ ਹਨ।
- ੨ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ 'ਚ ਪੈਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਦਇਆਲੂ ਹੋ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ (ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ) ਰਸ ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ੩ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਜ਼ਾਲਮ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਪੀਹਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੀਸ 'ਤੇ ਕੇਸ ਸੋਭਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤੇਜ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ।

ਬਜੈਂ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਕਿੰਗੁਰੀ ਸੁਰੰਗ ਚੰਗ ਦੁੰਦਭੀ, ਸਨਾਇ ਢੋਲ ਡੱਫ ਝਾਂਜ ਘੰਟ ਕੈਂਸ ਤਾਲਸਾ।
ਗੁਨੀ ਅਨੇਕ ਗਾਵਤੇ ਸੁਨਾਵਤੇ ਧੁਨੀਂ ਸੁਰਾਗ, ਧਯਾਵਤੇ ਮੁਨੀ ਜੁਗੀਸ ਪਾਵਤੇ ਉਤਾਲਸਾ।
ਸਭਾ ਸੁਰਿੰਦ ਇੰਦ ਸੀ ਦਿਨਿੰਦ ਸੀ ਪ੍ਰਭਾ ਅਨਿੰਦ, ਚਿੰਦ ਦਾ ਤਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸੇ ਨਰਿੰਦ ਮਾਲਸਾ।
ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਪੈ ਨਮੋ, ਬਰੰਨ ਚਾਰ ਮੇਲਿ ਜਾਂਹਿ ਕੀਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ॥ ੮ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਬਜੈਂ=ਵੱਜਰਹੇ ਹਨ। ਕਿੰਗੁਰੀ=ਵੀਣਾ, ਦੋ ਤੂੰਬਿਆਂ ਵਾਲੀ ਤੰਤੀ। ਸੁਰੰਗ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਵਾਜਾ ਸ੍ਰਾਗੰਗ, ਇਹ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਸੀ। ਚੰਗ=ਸਾਰੰਗੀ। ਦੁੰਦਭੀ=ਛੋਟਾ ਨਗਾਰਾ। ਸਨਾਇ=ਸ਼ਹਨਾਈ, ਨਫੀਰੀ। ਝਾਂਜ=ਵੱਡੇ ਛੈਣੇ, ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਤਾਲ। ਘੰਟ=ਘੜਿਆਲ। ਕੈਂਸ=ਕੈਂਸੀਆਂ। ਤਾਲਸਾ=ਛੋਟੇ ਛੈਣੇ। ਉਤਾਲਸਾ=ਛੋਟੀ ਨਾਲ। ਸੁਰਿੰਦ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾਰਾਜਾ, ਇੰਦ੍ਰ। ਇੰਦ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਦਿਨਿੰਦ=ਸੂਰਜ। ਪ੍ਰਭਾ=ਸੋਭਾ। ਅਨਿੰਦ=ਉਸਤਤਿ ਯੋਗ। ਚਿੰਦ ਦਾ ਤਰੂ=ਚਿਤਵਣੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, (ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਬ੍ਰਿਛ, ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ। ਗੁਬਿੰਦ ਸੇ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਂਗ। ਨਰਿੰਦ ਮਾਲਸਾ=ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ

- ੧ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ) ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਵੀਣਾ, ਸ੍ਰਾਗੰਗ, ਸਾਰੰਗੀ, ਛੋਟੇ ਨਗਾਰੇ, ਨਫੀਰੀਆਂ, ਢੋਲ, ਡੱਫ, ਵੱਡੇ ਛੈਣੇ, ਘੜਿਆਲ, ਕੈਂਸੀਆਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਛੈਣੇ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹਨ।
- ੨ (ਰਾਗਾਂ ਦੇ) ਗੁਣੀ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਗਾਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਚੰਗੇਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਮੁਨੀ ਤੇ ਵੱਡੇ ਜੋਗੀ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਛੋਟੀ ਹੀ (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ) ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ੩ (ਗੁਰਾਂ ਦੀ) ਸਭਾ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਰਗੀ ਹੈ। (ਗੁਰਾਂ ਦੀ) ਸੋਭਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੇ ਸੂਰਜ ਵਰਗੀ ਉਸਤਤਿ ਯੋਗ ਹੈ। (ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ) ਕਲਪ-ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਂਗ ਮਨ-ਇੱਛਤ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਂਗਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ੪ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ।

ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਸੋਹਿ ਹੈਂ ਮਨੋਜ ਮਾਨ ਖੋਹਿ ਹੈਂ, ਜੁ ਜੋਹਿ ਹੈਂ ਸੁ ਮੋਹਿ ਹੈਂ ਅਛੋਹਿ ਚੰਦ੍ਰ ਭਾਲਸਾ।
ਨਰੀ ਨਿਹਾਰ ਕਿੰਨਰੀ ਅਪੱਛਰੀ ਸੁ ਅੱਛਰੀ ਸੁਰੀ ਅਸੁਰੀ ਪੰਨਗੀ ਬਿਮੋਹਿ ਹੈ ਬਿਹਾਲਸਾ।
ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਚਿੱਤ੍ਰ ਚਾਵਨੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਇੱਤ੍ਰ ਪਾਵਨੋ, ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਭਾਵਨੋ ਲਖਾਵਨੋ ਉਜਾਲਸਾ।
ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਪੈ ਨਮੋ, ਬਰੰਨ ਚਾਰ ਮੇਲ ਜਾਂਹਿ ਕੀਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ॥ ੯ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਅਨੂਪ=ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ। ਮਨੋਜ=ਕਾਮਦੇਵ। ਜੋਹਿ ਹੈਂ=ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਅਛੋਹਿ=ਗੁੱਸੇ ਤੌਰਹਿਤ। ਭਾਲਸਾ=ਮੱਥਾ। ਨਰੀ=ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ਕਿੰਨਰੀ=ਕਿੰਨਰਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ਅਪੱਛਰੀ=ਅਪੱਛਰਾਂ, ਪਰੀਆਂ। ਅੱਛਰੀ=ਸੁੰਦਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ। ਸੁਰੀ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ਅਸੁਰੀ=ਦੈਂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ਪੰਨਗੀ=ਸੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ਬਿਮੋਹਿ=ਬਹੁਤੀਆਂ ਮੋਹਤ ਹੋ ਕੇ। ਹੈ ਬਿਹਾਲਸਾ=ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਚਰਿੱਤ੍ਰ=ਕੌਤਕ। ਚਿੱਤ੍ਰ=ਅਸਚਰਜ। ਚਾਵਨੋ=ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ। ਇੱਤ੍ਰ=ਨੀਚ, ਪਾਮਰ। ਪਾਵਨੋ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਬਚਿੱਤ੍ਰ=ਅਨੋਖਾ। ਭਾਵਨੋ=ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲਖਾਵਨੋ=ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਧਿਆਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਜਾਲਸਾ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ)।

ਅਰਥ

- ੧ (ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ) ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੋਭਰਹੇ ਹਨ, ਕਾਮਦੇਵ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ (ਆਪ ਵਲ) ਤੱਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੋਹਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਗੁੱਸੇ ਤੌਰਹਿਤ ਮੱਥਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗਾ (ਸ਼ਾਂਤ) ਹੈ।
- ੨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਦੇਖ ਕੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੇ ਕਿੰਨਰਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਚੰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਅਪੱਛਰਾਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ, ਦੈਂਤਾਂ ਤੇ ਸੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਮੋਹਤ ਹੋ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

੩ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਅਸਚਰਜ ਕੌਤਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਾਮਰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਅਨੋਖਾ ਪਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

੪ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ।

ਭਵਿੱਖ ਭੂਤ ਪਿੱਖ ਹੈਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅੱਖ ਲੱਖ ਹੈਂ, ਅਲੱਖ ਲੱਖ ਦੱਖ ਹੈਂ ਸਮੱਖ ਹੈਂ ਅਕਾਲਸਾ।

ਸਕੱਛ ਕੱਛ ਕੈ ਧਰੈਂ ਸਮੱਛ ਅੱਛ ਹੈ ਲਰੈਂ, ਬਿਲੱਛ ਲੱਛ ਕੈ ਹਰੈਂ ਅਰੈਂ ਪ੍ਰਤੱਛ ਕਾਲਸਾ।

ਜਗੱਤਿ ਜੋਤਿ ਧਾਰ ਕੈ ਕਲੀ ਕਲੂਖ ਟਾਰ ਕੈ, ਭਗੱਤਿ ਦੈ ਉਬਾਰ ਕੈ ਉਚਾਰ ਕੈ ਅਕਾਲਸਾ।

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਪੈ ਨਮੋ, ਬਰੰਨ ਚਾਰ ਮੇਲਿ ਜਾਂਹਿ ਕੀਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ॥ ੧੦ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਭਵਿੱਖ=ਭਵਿੱਖਤ, ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ। ਭੂਤ=ਗੁਜਰ ਚੁੱਕਾ ਸਮਾਂ। ਪ੍ਰਤੱਖ=ਸਾਹਮਣੇ। ਅੱਖ=ਅੱਖਾਂ ਦੇ। ਲੱਖ ਹੈਂ=ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਅਲੱਖ=ਜਾਣਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ। ਲੱਖ=ਜਾਣਨ ਨੂੰ। ਦੱਖ ਹੈਂ=ਚਤੁਰ ਹਨ। ਸਮੱਖ=ਪ੍ਰਤੱਖ। ਅਕਾਲਸਾ=ਅਕਾਲ ਸਰੂਪ। ਸਕੱਛ=ਕਛਹਿਰੇ ਸਹਿਤ। ਕੱਛ ਕੈ=ਮਿਣ ਕੇ। ਧਰੈਂ=ਧਰਤੀ ਨੂੰ। ਸਮੱਛ=ਸਾਹਮਣੇ। ਅੱਛ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਬਿਲੱਛ=ਵਿਲੱਖਣ, ਅਨੋਖੇ। ਲੱਛ=ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਹਰੈਂ=ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਅਰੈਂ=ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ। ਕਾਲਸਾ=ਕਾਲ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਜੋਤਿ ਧਾਰ ਕੈ=ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ। ਕਲੀ=ਕਲਜੁਗ ਦੇ। ਕਲੂਖ=ਪਾਪ। ਟਾਰ ਕੈ=ਦੂਰ ਕਰਕੇ। ਉਬਾਰ ਕੈ=ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਕਾਲਸਾ=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ।

ਅਰਥ

੧ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਗੁਜਰ ਚੁੱਕੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਣਦੇ ਤੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਜਾਣਨ ਨੂੰ ਚਤੁਰ ਹਨ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ।

੨ ਕਛਹਿਰੇ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹਨ, (ਪੈਂਤੜਾ ਕੱਢਣ ਸਮੇਂ) ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮਿਣ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ। ਅਨੋਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਾਲ ਵਾਂਗ (ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ)।

੩ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਕੇ, ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰ ਕੇ ਤੇ ਭਗਤੀ (ਦਾ ਦਾਨ) ਦੇ ਕੇ (ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ) ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

੪ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ।

ਕਵੀ ਗਰੰਥ ਕਾਰਕੈਂ ਅਤਜੰਤ ਹੀ ਉਚਾਰ ਕੈ, ਬਿਅੰਤ ਗਾਇ ਹਾਰ ਕੈ ਬਿਹੰਗ ਬੇਹ ਛਾਲਸਾ।

ਗਿਰਾ ਫਨੇਸ ਪੰਕਜੇਸ ਬੇਦ ਭੇਦ ਨਾ ਲਹੈਂ, ਗਨੇਸ ਔ ਮਹੇਸ ਸੇ ਥਕੈਂਹ ਕੈਹ ਹਾਲਸਾ।

ਕਹਾਂ ਅਗਾਧ ਰਾਵਰੋ ਅਬਾਧਿ ਜੱਸ ਗਾ ਸਕੈ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸਾਧਿ ਯੇ ਸਮਾਧਿ ਬੁਧਿ ਬਾਲਸਾ।

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਪੈ ਨਮੋ, ਬਰੰਨ ਚਾਰ ਮੇਲਿ ਜਾਂਹਿ ਕੀਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ॥ ੧੧ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਗਰੰਥ ਕਾਰਕੈਂ=ਗੁੰਥਰਚਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ। ਅਤਜੰਤ=ਬਹੁਤ ਹੀ। ਬਿਹੰਗ=ਪੰਛੀ। ਖੇਹ=ਛੇਕ। ਛਾਲਸਾ=(ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ) ਛਿੱਲ। ਗਿਰਾ=ਸਰਸੂਤੀ। ਫਨੇਸ=ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ। ਪੰਕਜੇਸ=ਬ੍ਰਹਮਾ। ਨਾ ਲਹੈਂ=ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕੇ। ਮਹੇਸ=ਸ਼ਿਵ। ਥਕੈਂਹ=ਥੱਕ ਗਏ ਹਨ। ਕੈਹ=ਆਖ ਆਖ ਕੇ। ਹਾਲਸਾ=ਹਾਲ। ਅਗਾਧ=ਅਥਾਹ, ਡੂੰਘਾ। ਰਾਵਰੋ=ਆਪ ਦਾ। ਅਬਾਧਿ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਸਾਧਿ=ਲਾ ਕੇ। ਸਮਾਧਿ=ਸਮਾਧੀ। ਬੁਧਿ ਬਾਲਸਾ=ਬਾਲਕਾਂ ਵਰਗੀ (ਤੁੱਛ) ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ

੧ ਗੁੰਥਰਚਨ ਵਾਲੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ (ਆਪਦਾ) ਬਹੁਤ ਹੀ (ਜਸ) ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਬੇਅੰਤ ਕਵੀ (ਜਸ) ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਪੰਛੀ (ਦਰਖਤਾਂ ਦੀਆਂ) ਛਿੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਛੇਕ (ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।

- ੨ ਸਰਸੁਤੀ, ਸੋਸਨਾਗ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਬੇਦ (ਆਪ ਦਾ) ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕੇ, ਗਣੇਸ਼ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਵਰਗੇ ਤੁਹਾਡਾ ਹਾਲ ਆਖ ਆਖ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ।
- ੩ ਇਹ ਬਾਲਕਾਂ ਵਰਗੀ ਤੁੱਛ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਆਪ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਤੇ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਸ ਕਿਵੇਂ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ੪ ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ! ਮੈਂ) ਆਪ ਦੇ ਚਰਨ-ਕੰਵਲਾਂ ਉੱਤੇ (ਸਨਿੰਮ੍ਰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਆਪ ਨੇ ਚਾਰੇ ਵਰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਰਚਿਆ ਹੈ।

ਅਬੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੂਜੀਏ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਖਾਸ ਪੈ, ਨਿਰਾਸ ਔਰ ਠੌਰ ਤੈ ਭਯੋ ਹੁਲਾਸ ਹੀਨ ਮੈਂ।

ਗਹੀ ਸਰੱਨ ਰਾਵਰੇ ਚਰੱਨ ਕੀ ਅਨੰਨ ਹੈ, ਜਰੱਨ ਔ ਮਰੱਨ ਦੂਖ ਕਾਟੀਏ ਕਠੀਨ ਮੈਂ।

ਕੁਕ੍ਰਿੱਤ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਮੈਂ ਫਸਯੋ ਅਨ੍ਰਿੱਤ ਨ੍ਰਿੱਤ ਨੈ ਕਸਯੋ, ਅਪ੍ਰਿੱਤ ਫ੍ਰਿੱਤ ਹੋਂ ਫਸਯੋ ਅਗਯਾਨ ਕੇ ਅਧੀਨ ਮੈਂ।

ਨ ਔਰ ਆਸ ਕੋਇ ਦਾਸ ਰਾਵਰੋ ਸਦੈਂਹੁ ਏਕ, ਹੈ ਭਰੋਸ ਲਾਜ ਨਾਮ ਕੀ ਰਖੈਹੁ ਪੀਨ ਮੈਂ ॥੨੪॥

ਪਦਅਰਥ:

ਦਾਸ ਖਾਸ ਪੈ=ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਉਪਰ। ਹੁਲਾਸ ਹੀਨ ਮੈਂ=ਮੈਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਗਹੀ=ਪਕੜੀ। ਰਾਵਰੇ=ਆਪ ਦੀ। ਅਨੰਨ ਹੈ=ਕੇਵਲ ਇਕ ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੋ ਕੇ। ਜਰੱਨ=ਜੰਮਣ। ਕਠੀਨ=ਕਠਨ, ਔਖੇ। ਕੁਕ੍ਰਿੱਤ=ਪਾਪਾਂ ਦੇ। ਬ੍ਰਿੱਤਿ=ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ। ਅਨ੍ਰਿੱਤ=ਰਿਤ (ਸੱਚ) ਤੋਂ ਭਿੰਨ, ਝੂਠੇ। ਨ੍ਰਿੱਤ=ਨਾਚ। ਕਸਯੋ=ਖਿੱਚਿਆ, ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ। ਅਪ੍ਰਿੱਤ=ਧੀਰਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਕੇ। ਪੀਨ=ਤਕੜਾ।

ਅਰਥ

- ੧ (ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਤਿਗੁਰੂ!) ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਉਪਰ ਦਇਆਲੂ ਹੋਵੋ, ਮੈਂ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।
- ੨ ਮੈਂ ਇਕ ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਕੜੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਕਠਨ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿਓ।
- ੩ ਮੈਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਚ ਨੇ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਧੀਰਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਕੇ ਫਸਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।
- ੪ ਮੈਂ ਇਕ ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਦਾਸ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ (ਤੁਹਾਡੇ ਬਿਨਾਂ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ, (ਕੇਵਲ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ) ਤਕੜਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲੱਜਾਰਖੋਗੇ।

ਕਹੂੰ ਜੁ ਪ੍ਰਾਕ ਪੁੰਨ ਤੈ ਲਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ, ਬਾਸਨਾ ਬਿਸਯਾਨ ਮੈਂ ਸੁ ਕੀਨ ਹੈ ਖੁਵਾਰਿਯੈ।

ਕਰੋਧ ਕਾਮ ਧੋਹ ਨਿੰਦ ਦ੍ਰੋਹ ਛੋਹ ਮੋਹ ਮੈਂ, ਰਹਯੋ ਗਰੂਰ ਧਾਰਿ ਭੂਰ ਲੋਭ ਕੀ ਖੁਮਾਰਿਯੈ।

ਸੁਨਯੋ ਅਨੰਤ ਸੰਤ ਤੈਂ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਭੀ ਕਹੈਂ, ਤਰਾਇ ਹੋਂ ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੁ ਉਦਾਰਿਯੈ।

ਇਸੀ ਭਰੋਸ ਮੈਂ ਚੜ੍ਹਯੋ ਜਹਾਜ ਆਜ ਰਾਵਰੇ, ਰਖੈਹੁ ਲਾਜ ਨਾਮ ਕੀ ਭਵਾਂਬੁਧੈ ਉਬਾਰਿਯੈ ॥੨੫॥

ਪਦਅਰਥ:

ਪ੍ਰਾਕ=ਪੂਰਬਲੇ। ਲਹੀ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਿਸਯਾਨ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ। ਧੋਹ=ਧੋਖਾ, ਛਲ। ਦ੍ਰੋਹ=ਵੈਰ। ਛੋਹ=ਗੁੱਸਾ। ਗਰੂਰ=ਹੰਕਾਰ। ਭੂਰ=ਬਹੁਤਾ। ਖੁਮਾਰਿਯੈ=ਮਸਤੀ। ਅਨੰਤ=ਬਹੁਤੇ। ਉਦਾਰਿਯੈ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ਜਹਾਜ=(ਸਿੱਖੀ ਦੇ) ਜਹਾਜ 'ਤੇ। ਰਾਵਰੇ=ਆਪ ਦੇ। ਭਵਾਂਬੁਧੈ=ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ। ਉਬਾਰਿਯੈ=ਪਾਰ ਕਰੋ।

ਅਰਥ

- ੧ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪੂਰਬਲੇ ਪੁੰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਵਿੱਚ ਖਰਾਬ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

- ੨ ਮੈਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਧੋਖਾ, ਨਿੰਦਾ, ਵੈਰ, ਗੁੱਸਾ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਭ ਦੀ ਮਸਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
 ੩ ਬਹੁਤੇ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੀ ਸੰਸਾਰ (ਸਮੁੰਦਰ) ਤੋਂ ਤਾਰਨਗੇ।
 ੪ (ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ!) ਇਸੇ ਹੀ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਅੱਜ ਆਪ ਦੇ (ਸਿੱਖੀ ਦੇ) ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲੱਜਾਰਖੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰੋ।

ਇਹੈ ਸੁ ਬਾਰ ਅੰਤ ਕੀ ਦੁਲੱਭ ਦੇਹ ਹੈ ਲਹੀ, ਕਰੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਨਿਹਾਲ ਦਾਸ ਕੋ ਕਰੋ।
 ਸਿੱਖੀ ਸਿਖਾਇ ਆਪਨੀ ਤਿਖੀ ਤ੍ਰਿਤਾਪ ਕਾਪਨੀ, ਸਿਖੀ ਸਮਾਨ ਖਾਪਨੀ ਬਿਆਲ ਕਾਲ ਕੋ ਦਰੋ।
 ਪ੍ਰਪੰਚ ਨਾਦ ਲਾਖਹੋ ਪ੍ਰਪੰਚ ਯਾਦ ਨਾਖਹੋ, ਪ੍ਰਪੰਚ ਸ੍ਵਾਦ ਰਾਖਹੋ ਪ੍ਰਪੰਚ ਬਾਦ ਕੋ ਹਰੋ।
 ਸਖਯਾਤ ਗਯਾਨ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੈ, ਅਨਾਤਮਾ ਸੰਘਾਤਮਾ ਅਜਾਤ ਬਾਦ ਕੋ ਧਰੋਂ ॥ ੨੬ ॥

ਪਦਅਰਥ:

ਬਾਰ ਅੰਤ ਕੀ=ਅਖੀਰਲੀ ਵਾਰੀ। ਦੁਲੱਭ=ਔਖੀ ਲੱਭਣ ਵਾਲੀ। ਲਹੀ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਤਾਪ ਕਾਪਨੀ=ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ (ਅਧਿਆਤਮ, ਅਧੀਭੂਤ ਤੇ ਅਧਿਦੈਵ) ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ। ਸਿਖੀ=ਮੋਰ। ਸਮਾਨ=ਵਾਂਗ। ਖਾਪਨੀ=ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਬਿਆਲ=ਸੱਪ। ਦਰੋ=ਦਲੋ, ਨਾਸ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਪੰਚ ਨਾਦ=ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ। {ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ-ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਦੇ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ-ਸੰਖ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਕਿੰਗਰੀ, ਮੁਰਲੀ ਤੇ ਵੀਣਾ ਦੀ ਧੁਨਿ}। ਲਾਖਹੋ=ਜਣਾ ਦਿਓ। ਪ੍ਰਪੰਚ ਯਾਦ=ਛਲਰੂਪ ਮਾਇਆ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ। (ਅ) ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ। ਨਾਖਹੋ=ਲੰਘਾ ਦਿਓ। ਪ੍ਰਪੰਚ ਸ੍ਵਾਦ=ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ (ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ ਤੇ ਧੀਰਜ) ਦਾ ਅਨੰਦ। ਪ੍ਰਪੰਚ=ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਬਿਸਥਾਰ (ਸੰਸਾਰ) ਦੇ। ਬਾਦ=(ਜੰਮਣ ਮਰਨਰੂਪ) ਝਗੜੇ ਨੂੰ। ਹਰੋ=ਦੂਰ ਕਰੋ। ਸਖਯਾਤ=ਪ੍ਰਤੱਖ। ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੈ=ਇਕਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣ। ਅਨਾਤਮਾ=ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਭਿੰਨ, ਜੜ੍ਹ। ਸੰਘਾਤਮਾ=ਸਮਦਾਯ, ਗਰੋਹ, ਇਕੱਠ। ਅਜਾਤ ਬਾਦ=ਅਣਹੋਏ ਦਾ ਕਥਨ। ਧਰੋਂ=ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ ਭਾਵ ਸਮਝਾਂ।

ਅਰਥ

- ੧ ਇਹ ਔਖੀ ਲੱਭਣ ਵਾਲੀ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਅਖੀਰਲੀ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ!) ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰੋ।
 ੨ ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ, ਕਾਲਰੂਪ ਸੱਪ ਨੂੰ ਮੋਰ ਵਾਂਗ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਆਪਣੀ ਤਿੱਖੀ ਸਿੱਖੀ ਸਿਖਾ ਕੇ (ਮੇਰੇ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਨੂੰ) ਨਾਸ ਕਰੋ।
 ੩ ਪੰਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਣਾ ਦਿਓ, ਛਲਰੂਪ ਮਾਇਆ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿਓ, ਪੰਜਾਂ (ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿਕਾਂ) ਦਾ ਅਨੰਦ ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਮੇਰੇ) ਹਿਰਦੇ 'ਚਰੱਖੇ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ (ਜੰਮਣ ਮਰਨਰੂਪ) ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ।
 ੪ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ) ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ (ਮੇਰੀ) ਆਤਮਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇਕਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣ, (ਮੈਂ) ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਮਦਾਯ ਦੇ ਕਥਨ ਨੂੰ ਅਣਹੋਇਆ ਸਮਝਾਂ।

ਸੁ ਦੇਹੁ ਸੁੱਧਿ ਬੁੱਧਿ ਮੈਂ ਨਿਰੁੱਧ ਜੋ ਨ ਹੈ ਕਬੀ, ਕੁਬੁੱਧਿ ਦੂਰ ਕੀਜਿਯੇ ਬਿਰੁੱਧ ਬੇਦ ਭਾਵ ਕੋ।
 ਦਿਜੈ ਅਰੋਗ ਦੇਹ ਨਾਮ ਖਾਨ ਪਾਨ ਲੋ ਅਰਾਮ, ਆਪ ਕੋ ਪਛਾਨ ਦਾਸ ਖਾਸ ਜਜੋਂ ਬਿਕਾਵ ਕੋ।
 ਹਟਾਇ ਜਜੋਂ ਕੁਪੰਥ ਤੈ ਸੁਪੰਥ ਨਿਰਮਲੇ ਵਿਖੇ, ਦਯੋ ਨਿਵਾਸ ਰਾਜ ਜੋਗ ਆਨਦੈਂ ਭੁਗਾਵ ਕੋ।
 ਤਿਵੈਂ ਨਮਾਮਿ ਭੇਟਿ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਕੀ ਕਬੂਲ ਕੈ, ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿਜੈ ਭਗੱਤਿ ਭਾਵ ਕੋ

॥੨੭॥

ਪਦਅਰਥ:

ਸੁੱਧਿ=ਸੁੱਧੀ, ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਸਫਾਈ ਭਾਵ ਵਿਵੇਕ ਸ਼ਕਤੀ। ਨਿਰੁੱਧ=ਰੁਕਾਵਟ। ਬਿਰੁੱਧ=ਉਲਟ। ਭਾਵ=ਸਿਧਾਂਤ। ਲੋਂ=ਤੱਕ। ਬਿਕਾਵਕੋ=ਵਿਕੇ ਹੋਏ (ਗੁਲਾਮ) ਵਾਂਗ। ਕੁਪੰਥ=ਖੋਟੇ ਭੇਖਾਂ ਤੋਂ। ਨਮਾਮਿ=ਨਮਸਕਾਰਰੂਪ। ਭਗੱਤਿ ਭਾਵ=ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ।

ਅਰਥ

- ੧ (ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ!) ਮੈਨੂੰ ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿਓ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ (ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ)ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਪਵੇ, ਵੇਦ (ਗਿਆਨ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਚਲਣ ਵਾਲੀ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੂਰ ਕਰੇ।
- ੨ ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ ਅਰੋਗਤਾ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੱਕ (ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਆਰਾਮ (ਸੁਖ) ਦਿਓ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪ ਦਾ ਖਾਸ ਦਾਸ ਸਮਝਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ (ਮੁੱਲ) ਵਿਕਿਆ (ਗੁਲਾਮ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ੩ ਜਿਵੇਂ (ਤੁਸਾਂ) ਮੈਨੂੰ ਖੋਟੇ ਭੇਖਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇਰਾਜ ਜੋਗ ਦਾ ਅਨੰਦ ਭੁਗਾਉਣ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨਿਰਮਲ (ਖਾਲਸਾ) ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ੪ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਮਸਕਾਰਰੂਪ ਭੇਟਾ ਪਰਵਾਣ ਕਰ ਕੇ ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਮੈਨੂੰ (ਆਪ ਦੀ) ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਬਖਸ਼ੋ।

ਗੁਰੈਂ ਦਸਾਂਹਿ ਕੀ ਕਥਾ ਪੁਰੈਂ ਸੁ ਪੂਰਬਾਰਧੈ ਵਿਖੈ, ਕਥੰਨ ਕੀਨ ਮੈਂ ਮਥੰਨ ਗੁੰਥ ਆਨਕੈ।

ਅਬੈ ਸੁ ਉੱਤਾਰਧੈ ਵਿਖੈ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਪੰਥ ਕੇ, ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਜੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅੱਤ੍ਰ ਚਾਹਿ ਹੋਂ ਬਖਾਨ ਕੈ।

ਸੁਨੈਹੁ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਨਿਰਾਲਸਾ ਕਮਾਲਸਾ, ਦਯਾਲਸਾ ਬਿਸਾਲਸਾ ਥਵੈਹੁ ਦਾਸ ਜਾਨ ਕੈ।

ਲਖੈਹੁ ਦਾਸ ਬਾਲਸਾ ਤੁਮੈ ਸਦੈਹੁ ਪਾਲਸਾ, ਯੁਤੈਹੁ ਦੋਸ ਮਾਲਸਾ ਨ ਖਜਾਲਸਾ ਕਿਛਾਨ ਕੈ ॥੨੮॥

ਪਦਅਰਥ

ਗੁਰੈਂ ਦਸਾਂਹਿ ਕੀ=ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ। ਪੁਰੈਂ=ਪਹਿਲਾਂ। ਪੂਰਬਾਰਧੈ ਵਿਖੈ=ਗੁੰਥ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ। ਮਥੰਨ=ਵਿਚਾਰ ਕੇ। ਆਨਕੈ=ਅਨੇਕਾਂ। ਉੱਤਾਰਧੈ ਵਿਖੈ=ਗੁੰਥ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅੱਧੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ। ਚਰਿੱਤ੍ਰ=ਕੱਤਕ। ਬਚਿੱਤ੍ਰ=ਅਨੋਖੇ। ਅੱਤ੍ਰ=ਏਥੇ, ਇਸ ਥਾਂ। ਚਾਹਿ ਹੋਂ ਬਖਾਨ ਕੈ=ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸੁਨੈਹੁ=ਸੁਣਹੁ। ਨਿਰਾਲਸਾ=ਆਲਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਵ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ। ਕਮਾਲਸਾ=ਬਹੁਤ। ਦਯਾਲਸਾ=ਦਇਆਲੂ। ਬਿਸਾਲਸਾ=ਬਹੁਤੇ। ਥਵੈਹੁ=ਹੋਵੇ। ਲਖੈਹੋ=ਜਾਣੋ। ਬਾਲਸਾ=ਬਾਲਕਾਂ ਵਾਂਗ। ਪਾਲਸਾ=ਪਾਲ ਕੇ। ਯੁਤੈਹੁ ਦੋਸ ਮਾਲਸਾ=ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਸਹਿਤ ਹਾਂ। ਨ ਖਜਾਲਸਾ ਕਿਛਾਨ ਕੈ=(ਮਨ ਵਿੱਚ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਅਰਥ

- ੧ ਮੈਂ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁੰਥਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਬਾਰਧ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।
- ੨ ਹੁਣ ਉੱਤਾਰਧ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਦੇ ਅਨੋਖੇ ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕੱਤਕ ਏਥੇ ਕਥਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।
- ੩ ਹੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ! ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣੋ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਜਾਣਕੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਦਇਆਲੂ ਹੋਵੋ।
- ੪ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਲਕ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਸਹਿਤ ਹਾਂ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਲਕਾਂ ਵਰਗਾ ਦਾਸ ਜਾਣੋ।

ਭਾਵ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੧ ਤੋਂ ੨੨ ਤੱਕ ਦੇ ੧੨ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ੨੩ ਤੋਂ ੨੮ ਅੰਕ ਤੱਕ ੬ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਵਰ ਦਾਨ ਮੰਗੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੀ ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਸਪੁੱਤਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੇ ਕੇ "ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ" ਅਤੇ "ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਨ ਕੇ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ" ਲਈ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੇਜ ਤੇ ਬਲ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਵਿੱਦਿਆ ਦੀਰਾਤ, ਮੋਹ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਸੂਰੀ ਸੈਨਾ, ਨਾਸਤਕ ਮਤਾਰੂਪ ਤਾਰੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਤੇਜ ਚੰਦ ਵਾਂਗ ਫਿੱਕਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਬਚਾਅ ਦੇ ਆਸਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ। ਆਪ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ

ਕਾਰਨਾਮਾ ਇਹ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚਹੁੰਆਂ ਵਰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜ ਦਿੱਤਾ। ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਤੀਰ ਫੜ ਕੇ ਦੁਸ਼ਟ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕੀਤਾ ਉਥੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੜ੍ਹੀਆਂ, ਮਸਾਣਾਂ, ਕਬਰਾਂ, ਦੇਵ ਮੰਦਰਾਂ, ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਤੇ ਜੜ੍ਹ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਛੁਡਵਾਇਆ। ਜੰਤ੍ਰਾਂ, ਮੰਤ੍ਰਾਂ, ਤੰਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਪਖੰਡੀ ਭੇਖਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ। ਭੇਦ ਤੇ ਭ੍ਰਮ ਨੂੰ ਮੇਟ ਕੇ ਏਕਤਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਤਿੱਖਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥਰਚ ਕੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਚਾਨਣ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਜਵਾਨ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੱਕ ਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਧੀਰਜੀ, ਤੇਜਵਾਨ ਸੂਰਮੇਂ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਗਿਆਤਾ, ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਾਂ ਵਰਗੀ ਸੋਭਾ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਇੰਦ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਭਾ ਵੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਦਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫੌਜ ਬੱਦਲ ਦੀ ਉਛਲਦੀ ਘਟਾ ਵਾਂਗ ਚਲਰਹੀ ਹੈ। ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਆਪ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੰਗ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦਰਖਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਜਤੀ, ਸਤੀ, ਸੰਤੋਖੀ, ਜਪੀ, ਤਪੀ, ਹਠੀ, ਉੱਤਮ ਮਤੀ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਆਤਮਾ ਹਨ। ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਪੰਜਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤੇ, ਤੱਤ ਸਰੂਪ ਦੇ ਜਾਣੂ, ਕੌਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਨੇਤਾ, ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ, ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ ਹਨ। ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਧੋਖਾ ਤੇ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਬੀਰਰਸ ਵਿੱਚ ਮਸਤਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਵਾਂਗ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾ ਕੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਆਪ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਤੇ ਦਾਹੜੇ ਦੀ ਸੋਭਾ ਅਨੂਪਮ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇਜ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਜ ਆਪ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰ ਹਨ। ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਣੀ ਆਪ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅਨਗਿਣਤਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਧੁਨੀਆਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੋਹਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੀ ਸਭਾ ਦੀ ਚਮਕ ਦਮਕ ਚੰਦ ਤੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਵਾਂਗ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਮਨ-ਇੱਛਤ ਫਲਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ। ਪਾਮਰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦੀ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨਾਲ ਅਨੋਖਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩ ਤੋਂ ੨੩ ਤੱਕ ਦੇ ੧੧ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੰਗਲ ਕਰਦਿਆਂ "ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਪੈ ਨਮੋ, ਬਰੰਨ ਚਾਰ ਮੇਲਿ ਜਾਂਹਿ ਕੀਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ। " ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੂਰਤੀ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁਚੱਜੇ ਵੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਭਾਵ ਉੱਤਰਾਰਧ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਹਾਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮੰਗਲ ਵਧੇਰੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅੰਕ ਨੰ. ੨੩ ਤੋਂ ੨੭ ਤੱਕ ਪੰਜ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣੀ ਅਤਿ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਅਉਗਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਅਉਗਣ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ, ਭਗਤੀ ਭਾਵ, ਪ੍ਰੇਮ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਅਤੇ ਗੁੰਥ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰਲੇ, ਜੋਦਤੀਆਂ ਤੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਕ ਨੰ. ੨੮ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਲਕ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਅਉਗਣਾਂ ਵਲ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਦਇਆਲੂ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਾਲਕਾਂ ਵਾਂਗ ਨਿਵਾਜੋ। ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਰਧਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਪਿਆਰ, ਭਗਤੀ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਆਦਿ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਵਿ ਕਲਾ, ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਅਲੰਕਾਰ, ਤਸਬੀਹਾਂ, ਮਿਲਵੇਂ ਤੇ ਇੱਕੋ ਵਜ਼ਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਜੜਤ, ਸੁਨਹਿਰੀ ਗਹਿਣਿਆਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਮੀਨਾਕਾਰੀ ਦੀ ਜੜਤ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸ ਕੀ ਗਾਥ ਮਹਾਂਈ ¹ ।	¹ ਵੱਡੀ, ਬਹੁਤੀ।
ਪੂਰਬਾਰਧ ਮੈਂ ¹ ਪੂਰਬ ਗਾਈ ² ।	¹ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ। ² ਪਹਿਲੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਾਂ।
ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜੈ ਕੇਰੇ ¹ ।	¹ ਦਾ।
ਕੀਨ ਸੰਛੇਪ ਕਥਾ ਭਲ ਹੇਰੇ ॥ ੨੯ ॥	
ਬਹੁ ਦਿਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਬਧੇਰੇ।	
ਕਹਿਤੇ ਰਹਿਤੇ ਥੇ ਇਮ ਟੇਰੇ ¹ ।	¹ ਬੋਲ ਕੇ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਹੈ ਜੋਈ।	
ਅਤਿ ਬਿਸਤਾਰ ਕਥਾ ਬਹੁ ਸੋਈ ॥ ੩੦ ॥	
ਚਾਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬੋਂ ਜੇਤਾ।	
ਹੈ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮੇਤਾ।	
ਕਾਰ ਬਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਮਾਹੀਂ।	
ਏਤਿਕ ਪਢਨੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਹੀ ॥ ੩੧ ॥	
ਗਾਥ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਸਭਿ ਚਹਿੰ ਦੇਖਯੋ।	
ਮਨ ਮੇਂ ਰਹਿਤ ਪਰੇਮ ਬਿਸੇਖਯੋ ¹ ।	¹ ਬਹੁਤਾ।
ਪਰ ਕੰਮਨ ਤੈਂ ਫੁਰਸਤ ¹ ਥੋਰੀ।	¹ ਵਿਹਲ।
ਮਿਲ ਹੈ, ਪਢਯੋ ਨ ਜਾਤ ਬਹੋਰੀ ॥ ੩੨ ॥	
ਬਿਨਾਂ ਸਮੱਗ੍ਰ ¹ ਪਢੇ ਗੁਰ ਗਾਥਾ।	¹ ਸਾਰੀ।
ਕਰ ਕੰਕਨ ਜਯੋ ¹ ਆਇ ਨ ਹਾਥਾ।	¹ ਹੱਥ ਦੇ ਕੜੇ ਵਾਂਗ।
ਤਾਂ ਤੇ ਜੇ ਸੰਛੇਪ ਹੂ ਜੈਹੈ।	
ਕਾਰ-ਬਾਰ ਮੈਂ ਭੀ ਪਢ ਲੈਹੈਂ ॥ ੩੩ ॥	
ਤੁਮ ਉਪਕਾਰੀ ਸੰਤ ਦਿਆਲੂ।	
ਕੀਜੈ ਇਹੁ ਉਪਕਾਰ ਬਿਸਾਲੂ।	
ਸੰਤ ਅਚਾਰਯ ¹ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰੈਂ।	¹ ਗੁਰੂ
ਕੇ ਤਨ, ਹੋਵਤ ਹਿਤ ਉਪਕਾਰੈਂ ॥ ੩੪ ॥	
ਕੂਪ ¹ ਬਾਵਲੀ ਤਾਲ ਸਰਾਏਂ।	¹ ਖੂਹ।
ਪੁਲ ਰਸਤੇ ਮੰਦਰ ਬਨਵਾਏਂ।	
ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ਇਹੁ ਸੋਹੀਂ ¹ ।	¹ ਸੋਭਦੇ ਹਨ।
ਪਰ ਨਹਿੰ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਨ ਸਮ ਹੋਹੀਂ ॥ ੩੫ ॥	
ਸੋ ਤੋ ਏਕ ਠੌਰ ਹੀ ਰੈਹੈਂ।	
ਪੋਥੀ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸੈਂ ਜੈਹੈਂ।	

ਪਢਿ ਸੁਨਿ ਲੋਗ ਹਜਾਰੋਂ ਸੁਧਰੈਂ।	
ਗੁਰੁ ਗਾਥਾ ਉਰਿ ਧਰਿ ¹ ਜਗਿ ਉਧਰੈਂ ॥ ੩੬ ॥	¹ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰ ਕੇ।
ਅਮਰ ਨਾਮ ਕਵਿ ਕਾ ਭੀ ਰੈਹੈ।	
ਜਹਿੰ ਪਢ ਹੈਂ ਤਹਿੰ ਸੁਜਸ ਕਰੈ ਹੈਂ।	
ਯੋਂ ਜਬਿ ਉਰ ਤੇ ਬਹੁ ਗੁਰਸਿੱਖੈਂ।	
ਕਹਯੋ ਬਾਰ ਬਹੁ ਕਵਿ ਕੋ ਤਿੱਖੈਂ ¹ ॥ ੩੭ ॥	¹ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ।
ਬਾਤ ਸੁਹਾਤ ਲਖਾਤ ਖਰੀ ਹੈ।	¹ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਹਣੀ ਤੇ ਚੰਗੀ ਹੈ।
ਮਾਨੀ ਗਜਾਨੀ ਗਜਾਨ ਹਰੀ ਹੈ।	
ਮਨ ਮੈਂ ਯਹਿ ਵਿਚਾਰ ਦਿਢ ਕੀਤਾ।	
ਹਮ ਨੈਂ ਕਰਨੋ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤਾ ॥ ੩੮ ॥	
ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਜਗ ਕਾ ਮੁਹਿ ਕੋਊ।	
ਜੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧੀ ¹ ਯਾ ਮੈਂ ਹੋਊ।	¹ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ।
ਜਰ ¹ ਜੋਰੂ ² ਜਾਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈਂ।	¹ ਸੋਨਾ, ਧਨ। ² ਇਸਤ੍ਰੀ।
ਜੋਊ ਉਪਦ੍ਰਨ ਮੂਲ ¹ ਕਹੀ ਹੈਂ ॥ ੩੯ ॥	¹ ਪੁਆੜਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਢ।
ਅਰ ਨਹਿੰ ਮਨ ਮਹਿੰ ਕਿੰਚਤ ਇੱਛਾ।	
ਤਾਂ ਤੇ ਮਾਨੋਂ ਸਿੱਖਨਿ ਦਿੱਛਾ ¹ ।	¹ ਦੀਖਿਆ, ਉਪਦੇਸ਼, ਸਿੱਖਿਆ।
ਅਰ ਕੋਵਿਦ ¹ ਗੁਰੁ ਇਹੀ ਬਤਾਵੈਂ।	¹ ਵਿਦਵਾਨ।
ਮਨ ਕੋ ਕੈ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਲਾਵੈ ¹ ॥ ੪੦ ॥	¹ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਜੋੜੋ।
ਕੈ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ।	
ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਪ੍ਰੇਮ ਕਮਾਵੈ।	
ਯੋਂ ਮਨ ਬਨਕ ਭੂਤ ਜਜੋਂ ¹ ਬਸ ਹੈ।	¹ ਬਾਣੀਏ ਦੇ (ਮੂਲ ਖਰੀਦੇ) ਭੂਤ ਵਾਂਗ।
ਤਬੈ ਗਜਾਨ ਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਸ ਹੈ ॥ ੪੧ ॥	
ਤਾਂ ਤੇ ਗੁਨ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨਿ ਜੇ ਹੈਂ।	
ਦਾਯਕ ਮੋਦ ਪ੍ਰਮੋਦ ਅਤੇ ਹੈਂ ¹ ।	¹ ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
ਅਰ ਕਵਿਤਾ ਕ੍ਰਿਤ ਸਮ ਨ ਸਮਾਧੀ ¹ ।	¹ ਕਵਿਤਾਰਚਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਾਧੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਚਿਤਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰਹਤ ਯਾਹਿ ਮੈਂ ਬਾਂਧੀ ॥ ੪੨ ॥	
ਇਕ ਅਸਮੰਜਸ ¹ ਹੈ ਇਸ ਮਾਹੀਂ।	¹ ਅਣਬਣ।
ਕਵਿਤਾ ਜੋਗ ਬੁੱਧਿ ਮਮ ਨਾਂਹੀਂ।	
ਪੈ ਭਰੋਸ ਉਰਿ ਦਿਢ ਯਹਿ ਐਹੈ।	
ਜਜੋਂ ਬਾਰਕ ਤੋਤਲ ਬਚੁ ¹ ਕੈਹੈ ॥ ੪੩ ॥	¹ ਤੋਤਲੇ ਬਚਨ।

ਤੌਂ ਭੀ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਨਿ ਖੁਸ਼ ਹੂੰ।
 ਤਜੋਂ ਮਮ ਬਚ ਸੁਨਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਤੁਸਾ ਹੂੰ।
 ਮਨੀ ਅਮੋਲਕ ਯੁਤ ਜੋ ਮੁੰਦ੍ਰੀ।
 ਲਗਤ ਕੁਢੰਗ ਘਰੀ ਭੀ ਸੁੰਦ੍ਰੀ॥ ੪੪ ॥
 ਤਜੋਂ ਮਮ ਕਵਿਤਾ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਆਦ੍ਰੈਂ।
 ਗੁੰਥਤ ਪੰਥ ਸੁਜਸ ਯੁਤ ਸਾਦ੍ਰੈਂ।

ਪ੍ਰਸੰਨ।

ਖੋਟੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਘੜੀ ਹੋਈ ਵੀ ਸੁੰਦਰ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਦਰ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦੇ ਚੰਗੇ ਜਸ ਸਹਿਤ ਗੁੰਦੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਯਹਿ ਵਿਚਾਰ ਗੁਰੂਓਂ ਕੀ ਗਾਥਾ।
 ਰਚੀ ਜਥਾ ਮਤਿ ਅਤਿ ਹਿਤ ਸਾਥਾ॥ ੪੫ ॥
 ਜੱਦਯਪਿ ਕਵਿਤਾ ਹਸਬੇ ਜੋਗੂ।
 ਪੈ ਨ ਹਸਤ ਤਰਕਤ ਗੁਰ ਲੋਗੂ२।
 ਪੰਥ ਕਬੂਲ ਕਰੀ ਕਰਿ ਦਾਯਾ।
 ਯਾ ਤੈਂ ਰਚਨੁੱਤਾਰਧ ਭਾਯਾ॥ ੪੬ ॥

ਆਪਣੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ।

ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਗੁਰ ਸਿੱਖ।

ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਤਾਰਧ ਨੂੰ ਰਚਨਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂਅਨ ਅਰ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਗਾਥਾ।
 ਕਾ, ਇਹੁ ਗੁੰਥ ਰਚਯੋ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।
 ਨਾਮ ਪੰਥ ਪਰਕਾਸ਼ ਰਹਾਯੋ।
 ਪੂਰਬ ਥਾ ਜੋ ਬਨਯੋ ਸੁਹਾਯੋ॥ ੪੭ ॥
 ਉਸ ਹੀ ਮੈਂ ਦ੍ਰੈ ਭਾਗ ਬਨਾਏ।
 ਪੂਰਬਾਰਧ ਉੱਤਰਾਰਧ ਗਾਏ।
 ਪੂਰਬਾਰਧ ਪਾਛੇ ਕਿਯ ਪੂਰਾ।
 ਅਬਿ ਉੱਤਰਾਰਧ ਲਿਖਹੋਂ ਰੂਰਾ॥ ੪੮ ॥

ਸੁੰਦਰ।

ਪ੍ਰਿਥਮੈਂ ਬੰਦੇ ਕੀ ਸਭਿ ਗਾਥਾ।
 ਕਹਿਹੋਂ ਇਸ ਮੈਂ ਅਬਿ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।
 ਪਾਛੈ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰੀ।
 ਕਥਹੋਂ ਗਾਥਾ ਅਧਿਕ ਉਜੇਰੀ॥ ੪੯ ॥
 ਗੁਰ ਕੇ ਪੰਥ ਭੇਖ ਹੈਂ ਜੇਤੇ।
 ਪਾਛੈ ਬਰਨਨ ਕਰਿਹੋਂ ਤੇਤੇ।
 ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜੇ ਮੁੱਖਯ ਕਹਾਵੈਂ।
 ਤਿਨ ਕੀ ਭੀ ਗਾਥਾ ਸੁਨ ਗਾਵੈਂ॥ ੫੦ ॥
 ਅਬੈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨੋਂ ਗੁਰੁ ਪਯਾਰੇ।

ਉੱਜਲ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ।

ਕਹਿਹੋਂ ਕਲਗੀਧਰਹਿੰ ਜੁਹਾਰੇ' ॥ ੫੧ ॥

¹ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਸਮ ਜੂ,
ਜੀਵਨ ਕਰਤ ਕਲਿਆਨ।
ਦੱਖਨ ਦਿਸ ਬਹੁ ਬਿਚਰ ਕੇ,
ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਿ ਬੁਰਹਾਨ ॥ ੫੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਕੋ ਜਿਮ ਸ਼ਾਹੀ'।
ਦਿਲਵਾਈ, ਪੁਨ ਬਨੀ ਨ ਤਾਂਹੀ'।

¹ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ।

¹ਉਸ ਤੋਂ (ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ) ਨਾ ਬਣੀ।

ਸ਼ਾਹਿ ਸੰਗ ਦੱਖਨ ਦਿਸ ਆਏ।
ਜੁਦੇ ਭਏ ਤਿਸ ਤੈ ਜਿਸ ਠਾਂਏ ॥ ੫੩ ॥

ਸੋ ਗਾਥਾ ਗੁਰ ਗਾਥ ਮਝਾਰੀ।
ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਹਮ ਸਭੈ ਉਚਾਰੀ।
ਅਬਿ ਈਹਾਂ ਸੋਈ ਦਿਖਰਾਂਵੈਂ।
ਬੰਦੇ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਹਿੰ ਆਵੈ ॥ ੫੪ ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਅਬਿ ਗੁਰ ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ।

ਕਥੈਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨੋਂ ਗੁਰ ਨੰਦਨ'।

ਦੇਸ ਵੇਸ ਜੋ ਗੌਂਡ ਉਦਾਰੇ'।

ਮਹਾਂਰਾਸ਼੍ਰ ਤਿਲੰਗ ਮਝਾਰੇ ॥ ੫੫ ॥

ਤਹਿੰ ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰਿ ਸ਼ਹਿਰ ਸੁਹਾਵਾ।

ਬਿਸਕਰਮਾ' ਜਨੁ ਆਪ ਬਨਾਵਾ।

ਜਿਹ ਪਿਖਿ ਅਲਕਾ' ਲੰਕਾ² ਲਜਾਵੈਂ।

ਬਸਬੇ ਹੇਤ ਦੇਵ ਲਲਚਾਵੈਂ ॥ ੫੬ ॥

ਪੁਰੀ ਅਜੁੱਧਯਾ ਮਥਰਾ ਕਾਂਸੀ।

ਪੇਖੀ ਜਾਤ ਮਨੋ ਤਿਹ ਦਾਸੀ।

ਜਹਿੰ ਬਹਿ' ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਮਹਾਨੀ।

ਜਮਨਾ ਸਰਜੂ ਗੰਗ ਸਮਾਨੀ ॥ ੫੭ ॥

ਰੁਚਿਰ ਘਾਟ ਸੋਹਿਤ ਤਟ' ਤਾਂ ਕੇ।

ਮੰਦਰ ਦੇਵਨ ਕੇ ਬਹੁ ਬਾਂਕੇ।

¹ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰੇ, ਭਾਵ ਗੁਰਸਿੱਖੇ।

¹ਚੰਗਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੌਂਡ ਦੇਸ।

¹ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਇੰਜੀਨੀਅਰ।

¹ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਪੁਰੀ। ²ਲੰਕਾ।

¹ਵਗਦੀ ਹੈ।

¹ਕਿਨਾਰੇ।

ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਅਨਿਕ ਤਹਾਏ।	
ਕਰਿ ਹੈਂ ਭਜਨ ਜਜਨ ਥਿਰਿ ਆਏ ¹ ॥ ੫੮ ॥	¹ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਕੇ ਭਜਨ ਤੇ ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਬਨ ਉਪਬਨ ਫੁਲਵਾਰੀ ਫੁਲੀ ¹ ।	¹ ਬਾਗ਼ ਬਗ਼ੀਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫੁਲਵਾੜੀ ਫੁੱਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।
ਮਨੋ ਪੌਧ ¹ ਆਨੰਦ ਕੀ ਝੁਲੀ।	¹ ਪਨੀਰੀ।
ਕਲਗੀਧਰ ਸਾਚੀ ਸਰਕਾਰਾ।	
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਜਬਿ ਡੇਰਾ ਡਾਰਾ ॥ ੫੯ ॥	
ਅਧਿਭੁਤ ਰੂਪ ਸਿੰਘਨ ਸਮ ਦੇਵੈ ¹ ।	¹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਂਗ।
ਲੋਗ ਭਏ ਪਿਖਿ ਅਚਰਜ ਏਵੈ ¹ ।	
ਕੋਊ ਸੁਰਿੰਦ੍ਰ ¹ ਗੁਰੈ ਪ੍ਰਮਾਨੈ ² ।	¹ ਇੰਦ੍ਰ। ² ਮੰਨਦਾ ਹੈ।
ਬਿਸਨ ਦੇਵ ਕੋਊ ਅਨੁਮਾਨੈ ॥ ੬੦ ॥	
ਕਹੈ ਸੈਰ ਧਰ ਕਰਨੇ ਆਏ।	
ਸੰਗ ਦੇਵਤਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਹਾਏ।	
ਸਜਾਨੇ ਲੋਗ ਐਸ ਅਨੁਮਾਨੈ ¹ ।	
ਹੈ ਕੋਊ ਨ੍ਰਿਪ ਏਹੁ ਮਹਾਨੈ ॥ ੬੧ ॥	
ਤੇਜਵੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਭ੍ਰਾਜੈ ¹ ।	¹ ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ।
ਸੰਗ ਸਮਾਜ ਦਰਾਜ ¹ ਬਿਰਾਜੈ।	¹ ਬਹੁਤਾ।
ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕੈ ਬਾਤ ਬਖਯਾਤੈ ¹ ।	
ਕਰੈ ਪਰਸਪਰ ਬਹੁਧਾ ਜਾਤੈ ¹ ॥ ੬੨ ॥	¹ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਦੇ ਰੂਪ) ਜਾਣ ਕੇ।
ਗੁਰੁ ਕਨਾਤ ਖੇਮੇ ¹ ਲਗਵਾਏ।	¹ ਤੰਬੂ।
ਸਾਏਮਾਨ ¹ ਫਰਸ਼ ਸਜਵਾਏ।	¹ ਛਾਇਆਵਾਨ।
ਥਿਰੇ ਪਲਾਂਘ ਪਰ ਆਪ ਗੁਸਾਂਈ।	
ਚਵਰ ਢੁਰਾਵਤ ਦਾਸ ਬਿਰਾਈ ¹ ॥ ੬੩ ॥	¹ ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ।
ਸਿੰਘਨ ਅੱਸੂ ਦਰੇਸ ਲਗਾਏ ¹ ।	¹ ਘੋੜੇ ਕਤਾਰ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ।
ਤਾੜ ਸੁਚੇਤੇ ¹ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਾਏ।	¹ ਜੰਗਲ ਪਾਣੀ ਜਾ ਕੇ।
ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਵੀਚ ਪੁਨ ਆਏ।	
ਰਾਗੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗਾਏ ॥ ੬੪ ॥	
ਸਜੀ ਸਭਾ ਮਹਿਰਾਜਨ ¹ ਜੈਸੀ।	¹ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਵਰਗੀ।
ਖਬਰ ਸ਼ਹਿਰ ਮਧ ਹੂਈ ਵੈਸੀ।	
ਮੰਤ੍ਰੀ ¹ ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਕੇਰੇ।	¹ ਵਜ਼ੀਰ।
ਹੁਤੇ ਟਹਿਲ ਹਿਤ ਜੋ ਸੰਗੇਰੇ ¹ ॥ ੬੫ ॥	¹ ਨਾਲ।

ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਹਾਕਮ ਤਾਂਹਿ ਬੁਲਾਯੋ।

ਜੋ ਚਹੀਏ ਥਾ ਸਭਿ ਮੰਗਵਾਯੋ।

ਅਰ ਰਈਸ¹ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸੁਨਿ ਆਏ।

¹ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ।

ਹਾਕਮ ਸਭਿ ਤੇ ਨਜ਼ਰ¹ ਦਿਲਾਏ ॥ ੬੬ ॥

¹ਭੇਟਾ।

ਸ਼ਾਹੀ ਸੱਚਵ ਤਬਿ ਸਭਿ ਗਾਥਾ।

ਗੁਰ ਕੀ ਕਹੀ ਜਬੈ ਉਨ ਸਾਥਾ।

ਸੁਨਿ ਸ਼ਰਧਾ ਉਨ ਕੇ ਉਰਿ ਜਾਗੀ।

ਮਾਨਨ ਲਗੇ ਨਿਜੈਂ ਬਡ ਭਾਗੀ ॥ ੬੭ ॥

ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਗੁਜਰੇ ਜਬਿ ਐਸੇ।

ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ਏਕ ਰਹਿ ਬੈਸੇ।

ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗੁਰ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਰੈਂ।

ਸੇਵਨ ਲਾਗੇ ਲੋਕ ਬਧੇਰੈਂ ॥ ੬੮ ॥

ਕੀਰਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਘਰ ਘਰ ਚਾਲੀ।

ਮਨੇ ਮਾਲਤੀ¹ ਫੁਲੀ ਬਿਸਾਲੀ।

¹ਚੰਬੇਲੀ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ।

ਜੀਵਨ ਦਾਸ ਮਹੰਤ ਬਿਰਾਗੀ।

ਸੰਤ ਭਗਤ ਥਾ ਹਰਿ ਅਨੁਰਾਗੀ¹ ॥ ੬੯ ॥

¹ਪ੍ਰੇਮੀ।

ਗ੍ਰਾਮ ਜਗੀਰ ਕਈ ਤਿਸ ਕੇਰੇ।

ਥੇ, ਵਹੁ ਲੰਗਰ ਦੇਤ ਬਧੇਰੇ।

ਸੋ ਭੀ ਮਿਲਯੋ ਗੁਰੂ ਸੋ ਆਈ।

ਮੂਰਤਿ ਰਾਮ ਤਾਂਹਿ ਦਰਸਾਈ¹ ॥ ੭੦ ॥

¹ਨਜ਼ਰ ਆਈ।

ਗੁਰ ਕੋ ਤਿਹ ਅਵਤਾਰ ਪਛਾਨਾ।

ਗੁਰ ਪਗ ਪਰ ਮਨ ਤਨੋਂ ਬਿਕਾਨਾ।

ਸੋ ਸਭਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ।

ਔਰਨ ਤੈ ਭੀ ਪ੍ਰੇਰ ਕਰਾਵੈ ॥ ੭੧ ॥

ਬਿਪੁਲ¹ ਬਿਸਦ² ਇਕ ਹੁਤੀ ਹਵੇਲੀ।

¹ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਲੀ ਬਹੁਤ ਖੁੱਲ੍ਹੀ। ²ਚਿੱਟੀ।

ਸ਼ਹਿਰ ਬੀਚ ਤਿਸ ਕੇਰ ਨਵੇਲੀ¹।

¹ਨਵੀਂ।

ਤਿਸ ਮੈਂ ਗੁਰਹਿੰ ਲਿਜਾਇ ਉਤਾਰਾ।

ਰਖੇ ਟਿਕਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਭਾਰਾ ॥ ੭੨ ॥

ਵੱਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਰੁ ਸੰਤਾ।

ਗਾਵਤ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਅਨੰਤਾ।

ਮੇਲਾ ਲਗਯੋ ਗੁਰੂ ਦਰਰੈਹੈ।
ਨਰ ਨਾਰੀ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਪੈਰੈਂ ॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਥਿਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰਿ,
ਕਲਗੀਧਰੈਂ ਨਿਹਾਰ।
ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਕਰਯੋ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਨੈ',

'ਅਧਿਆਇ ਨੇ ਟਿਕਾਅ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਅਧਿਆਇ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਪਦ ਪਦਮ ਜੁਹਾਰ' ॥ ੨੪ ॥

'ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ 'ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ ਮੰਗਲਾਚਾਰ, ਕਥਾ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਿਥਮੋਂ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ੧ ॥

੨. {ਦੂਜਾ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ}

(ਬੰਦੇ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਦੇੜ ਪਹੁੰਚਣਾ, ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ, ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਤੋਰਨਾ)

ਸ਼੍ਰੋਤਾ:

ਜਨਨੀ ਜਗ ਕੀ ਮਨਨੀ ਪੁਰ ਤ੍ਰੈ,
ਭਨਨੀ ਨਿਗਮਾਗਮ ਸੰਤ ਕਦੰਬੇ¹।

¹ਹੇ ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਤਾ! ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਯੋਗ, ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਤੇ (ਕਦੰਬੇ) ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ (ਭਨਨੀਯ) ਕਥਨ ਕਰਨ ਯੋਗ।

ਸੁਰ ਸਿੱਧ ਰਿਖੀਸ ਮੁਨੀ ਜਨ ਸੇਵਤ,
ਤੂੰਹਿ ਚਰਾਚਰ¹ ਕੀ ਅਵਿਲੰਬੇ²।
ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਰੱਖਕ ਭੱਖਕ¹ ਰਾਕਸ਼,
ਆਖ ਸਕੈ ਗੁਨ ਕੇ ਕਵਿ¹ ਤੰਬੇ²।
ਹਰਿ ਗਯਾਨ ਧਿਆਨ ਧਰੈ ਤੁਮਰੋ,
ਦਿਹੁ ਬੁੱਧਿ ਗਿਰਾ ਸੁਧਰੇ ਜਗਦੰਬੇ¹ ॥ ੧ ॥

¹ਚੇਤਨ ਤੇ ਜੜ੍ਹ ਦੀ। ²ਆਸਰਾ ਰੂਪ।

¹ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

¹ਕੌਣ ਕਵੀ। ²ਤੇਰੇ।

¹ਹੇ (ਜਗਦੰਬੇ) ਜਗਤ ਮਾਤਾ ! ਬੁੱਧੀ ਦਿਓ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਬਾਣੀ ਭਾਵ ਕਵਿਤਾ ਸੁਧਰ ਜਾਵੇ। (ਇਹ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ ਹੈ। ਇਸ਼ਟ ਮੰਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੪ ਦਾ ਭਾਵ)।

ਦੋਹਰਾ:

ਬੰਦੇ ਕੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਸੁਨਿ, ਗੁਰ ਨਦੇੜ ਜਿਮ ਜਾਹਿੰ।
ਬੰਦੇ ਕੇ ਮੇਲਾਪ ਹੈ, ਸੁਨੇ ਗਾਤ ਅਬਿ ਯਾਹਿ
॥ ੨ ॥

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ ਜਬਿ ਬੀਸਕ ਦਿਨ ਤਹਿ ਗਏ
ਬੀਤ।

ਇਕ ਆਯੋ ਔਰੈਂ ਤਬਿ ਅਤੀਤ¹।

¹ਤਿਆਗੀ, ਵਿਰੱਕਤ।

ਥਾ ਦਾਦੂ ਦ੍ਵਾਰੇ ਕੇ ਮਹੰਤ।

ਬਡ ਜੈਤਰਾਮ ਅਤਿ ਨੇਕ ਸੰਤ ॥ ੩ ॥

ਗੁਰੁ ਉਤਰੁ ਗਏ ਥੇ ਗਾਮ¹ ਤਾਂਹਿੰ।

¹ਪਿੰਡ।

ਉਨ ਕੀਨੀ ਥੀ ਬਹੁ ਸੇਵ ਚਾਹਿੰ।

ਸੋ ਸਭਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰ ਗਾਥ ਮਾਂਹਿੰ।

ਹਮ ਗਾਇ ਚੁਕੇ ਹੈਂ ਪਿਖੇ ਤਾਹਿੰ ॥ ੪ ॥

ਬੇ ਸੇਵਕ ਤਿਸ ਕੇ ਤਹਾਂ ਭੂਰ¹।

¹ਬਹੁਤੇ।

ਇਸ ਹੇਤ ਗਯੋ ਵਹਿ ਤਹਿੰ ਜਰੂਰ।

ਜਬਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੁਰਿ ਬੁਰਹਾਨ ਵਾਹਿ।

ਉਨ ਸੁਨੇ ਗੁਰੂ ਉਤਰੇ ਸੁ ਤਾਹਿ ॥ ੫ ॥

ਨਿਜ ਚੇਲਯੋਂ ਢਿਗ ਉਨ ਗੁਰੂ ਕੇਰ।

ਯੁਤ ਮਹਿਮਾ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਟੇਰਿ।

¹ਬੋਲਕੇ।

ਲੈ ਸਭਿ ਕੋ ਸੰਗ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਾਰ।

¹ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਸਾਦ।

ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਅਯੋ ਅਹਿਲਾਦ। ਧਾਰ ॥ ੬ ॥

¹ਅਨੰਦ।

ਕਹਿ ਸੱਤਰਾਮ ਉਨ ਨਮੋ ਕੀਨ।

ਭੁਜ ਤੇ ਗਹਿ ਗੁਰੈ¹ ਬਿਠਾਇ ਲੀਨ।

¹ਗੁਰਾਂ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ।

ਕੁਸਲਾਨੰਦ। ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਬੁਝ ਨੀਕ।

¹ਸੁਖ ਸਾਂਦ।

ਮਿਲ ਭਏ ਪਰਸਪਰ। ਮੋਦ ਠੀਕ ॥ ੭ ॥

¹ਆਪਸ ਵਿੱਚ।

ਤਬਿ ਜਯੋਣ ਦਾਸ ਢਿਗ ਜੈਤਰਾਮ।

ਨਿਜ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ ਹੈ ਤਮਾਮ।

ਜਯੋਂ ਗੁਰ ਕੇ ਬਾਜੋਂ ਨੇ ਜਮਾਰ।

¹ਜੁਆਰ, ਚਰੀ।

ਬੀ ਖਾਈ ਗਾਈ¹ ਸੁਜਸ ਨਾਰ² ॥ ੮ ॥

¹ਕਹੀ। ²ਨਾਲ।

ਸੁਨ ਹੱਕੇ ਬੱਕੇ। ਰਹੇ ਲੋਗ।

¹ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ।

ਜਾਨਯੋ ਗੁਰੂ ਵਾਲੀ¹ ਰਾਜ ਜੋਗ।

¹ਮਾਲਕ।

ਬਹੁ ਦਿਵਸ ਰਹੇ ਇਕਠੇ ਤਹਾਂਹਿੰ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਹਰਿ ਚਰਚਾ ਮੈਂ ਬਿਤਾਂਹਿੰ ॥ ੯ ॥

ਗੁਰ ਤੈ ਵਰਸਾਏ। ਉਭੈ² ਸੰਤ।

¹ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। ²ਦੋਵੇਂ।

ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਲਏ ਰਿਝਾਇ ਕੰਤ।

ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਤਜਾਰ ਹੈ ਚਲਨ ਹੇਤ।

ਵਹ ਰਖਹਿੰ ਟਿਕਾਇ ਨ ਚਲਨ ਦੇਤ ॥ ੧੦ ॥

ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ ਬੁਝਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ।

ਅਬਿ ਜਾਵਹੁੰਗੇ ਗੁਰੂ ਕੌਨ ਓਰ।¹

¹ਕਿਸ ਤਰਫ਼।

ਕਰਹੋ ਪਾਵਨ ਸੋ ਨਗਰ ਦੇਸ।

ਜਗ ਹੈਂ¹ ਜਹਿੰ ਜੀਵਨਿ ਪੁੰਨ ਵੇਸ² ॥ ੧੧ ॥

¹ਜਾਗਣਗੇ। ²ਚੰਗੇ ਪੁੰਨ।

ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਏਹ ਹਰਫ਼।

¹ਅੱਖਰ।

ਹਮ ਜਾਵਹਿੰਗੇ ਨਾਦੇੜ ਤਰਫ਼।

ਨਿਜ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦਾਨ*।

*ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਬਿਸ਼ਾਮ ੬੯ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੪੪ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ * ਦੀ ਪੈਰ ਟੁਕ।

ਕਰ ਹੈਂ ਬਿਵਹਾਰਕਰੀਤਿ ਜਾਨ ॥ ੧੨ ॥

ਤਹਿੰ ਹੈ ਗੁਦਾਵਰੀ ਗੰਗ ਨੀਕ।

ਠਹਿਰੈਂ ਤਿਸ ਤੀਰੈਂ ਜਾਇ ਠੀਕ।

ਸੁਣ ਕੇ ਤਬਿ ਬੋਲਯੋ ਜਯੋਣ ਦਾਸ।

ਤੁਮ ਸਮੁੱਥ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਖਾਸ' ॥ ੧੩ ॥

ਪਰ ਨਰ ਤਨ ਧਰਬੇ ਕੇਰ ਸ੍ਰਾਂਗ'।

ਨਾਟਕ ਨੇਬਾਹਤ ਹੋ ਸ੍ਰਾਂਗ'।

ਜਿਮ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭੀ ਕਰਮ ਕੀਨ।

ਹਿਤ ਲੋਗਨ ਕੇ ਕਲਯਾਣ ਚੀਨ ॥ ੧੪ ॥

ਜੋ ਜੋ ਜਨ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ' ਕਰਤ ਕਾਮ।

ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਮੱਧਮ ਜਨ ਤਮਾਮ'।

ਤਬਿ ਜੈਤਰਾਮ ਨੈ ਹਾਥ ਜੋਰਿ।

ਇਮ ਲਰਜ਼' ਅਰਜ਼ ਕੀਨੀ ਬਹੋਰ ॥ ੧੫ ॥

ਤੁਮ ਕਹਯੋ ਜੁ ਤਰਫ ਨਦੇੜ ਜਾਨ।

ਤਹਿੰ ਬਲ ਸੰਭਾਲ ਜੱਈਓ ਮਹਾਨ।

ਅਰ ਰਹੀਓ ਅਧਿਕ ਹੁਸ਼ਯਾਰ ਹੋਇ।

ਮਤ ਤਹਾਂ ਸ਼ਰਮ ਕਿਛੁ ਹਾਰ ਹੋਇ ॥ ੧੬ ॥

ਹੈ ਸਾਧੁ ਅਜਮਤੀ' ਤਹਾਂ ਏਕ।

ਜਿਹ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਤਾਬੈ' ਅਨੇਕ।

ਤਿਸ ਕਾ ਹੈ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਨਾਮ।

ਵਹਿ ਭੇਖ ਬੈਸਨੋਂ ਬਿਦਿਤ ਆਮ' ॥ ੧੭ ॥

ਤਿਹ ਦੁਤੀ ਨਾਮ ਨਾਰੈਣ ਦਾਸ।

ਲਛਮਨ ਬਾਲਾ ਭੀ ਬਿਦਿਤ ਖਾਸ।

ਤਾਬੇ ਹੈਂ ਤਿਸ ਕੇ ਪਾਂਚ ਬੀਰ।

ਜੋ ਕਹਤ ਕਰਤ ਸੋ ਵਹੀ ਧੀਰ ॥ ੧੮ ॥

ਜੋ ਸਾਧੁ ਤਾਹਿੰ ਕੇ ਧਾਮ ਜਾਤ।

ਵਹਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸੇਵ ਤਿਸ ਕੀ ਕਮਾਤ।

ਪੁਨ ਨਿਜ ਪ੍ਰਯੰਕ' ਬੈਠਾਇ ਤਾਂਹਿ।

ਫਿਰ ਦੇਤ ਭੂਮਿ ਗਿਰਵਾਇ ਵਾਂਹਿ ॥ ੧੯ ॥

ਦੈ ਤਾੜੀ ਕਰ ਹੈ ਅੱਟਹਾਸ'।

'ਆਪ ਸਮਰੱਥ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਹੋ।

'ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਦੇ ਸਾਂਗ ਦਾ।

'ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਨਾਟਕ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹੋ।

'ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ।

'ਦਰਮਿਆਨੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ।

'ਕੰਬ ਕੇ।

'ਕਰਾਮਾਤੀ।

'ਅਧੀਨ।

'ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ।

'ਪਲੰਘ।

'ਖਿੜ ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸਦਾ ਹੈ।

ਵਹਿ ਸਾਧੁ ਦੁਸ਼ਟ ਮਾਧੋ ਜੁ ਦਾਸ।

ਹੈ ਵਡੇ ਮਸ਼ਕਰਾ¹ ਮਹਾਂ ਮੂਢ।

¹ਮਖੌਲੀਆ।

ਯੋਂ ਪਰਖਤ ਸਾਧਨ ਕੇ ਅਗੂਢਾ¹ ॥ ੨੦ ॥

¹ਪ੍ਰਗਟਾ।

ਇਕ ਸਮੇਂ ਸੁਨੋ ਮੈਂ ਗਯੋ ਆਪ।

ਸੁਨਿ ਮਹਿਮਾ ਤਾਂ ਕੋ ਬਡ ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਪਿਖਿ ਮੁਝ ਕੋ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਖਾਸ¹।

¹ਆਪ।

ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਠਾਯੋ ਪਲੰਘ ਤਾਸ¹ ॥ ੨੧ ॥

¹ਉਸ ਪਲੰਘ 'ਤੇ।

ਫਿਰ ਉਠਯੋ ਧਰਾ ਤੈ ਪਲੰਘ ਸੋਇ।

ਨਹਿੰ ਮੁਝ ਕੋ ਮਾਲਮ ਭਯੋ ਕੋਇ।

ਕਰਿ ਉਲਟਾ ਮੁਝ ਕੋ ਦਯੋ ਗੇਰ।

ਮੈਂ ਹੁਇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਉਠਯੋ ਫੇਰ ॥ ੨੨ ॥

ਤਬਿ ਠਾਢੇ ਹੂੰ ਤਿਨ ਮੋਹਿ ਪਾਸ।

ਦੈ ਤਾੜੀ ਕੀਨੋ ਅੱਟਹਾਸ।

ਇਮ ਸਭਿ ਸੋਂ ਖਿੱਲੀ¹ ਸੋ ਕਰੱਤ।

¹ਹਾਸੀ।

ਨਹਿੰ ਪੀਰ ਫਕੀਰਨ ਤੈ ਡਰੱਤ ॥ ੨੩ ॥

ਯਾ ਤੈ ਤੁਮ ਜੱਈਓ ਤਹਾਂ ਨਾਹਿੰ।

ਮੈਂ ਕਹਯੋ ਆਪ ਢਿਗ ਸਾਚੁ ਯਾਹਿ।

ਯਹਿ ਸੁਨ ਕਰਿ ਫਿਰ ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ ਐਸ।

ਹੂੰਹੈ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕਰੈ ਜੈਸ ॥ ੨੪ ॥

ਜੇ ਨਹਿੰ ਜਾਨਾ ਥਾ ਤੋਂ ਭੀ ਜਾਹਿੰ।

ਹਮ ਪੇਖਤ ਐਸਯੋਂ ਕੋ ਫਿਰਾਹਿੰ¹।

¹ਅਸੀਂ ਏਹੋ ਜੇਹਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ।

ਅਬਿ ਜਾਇ ਪਿਖੋਂ ਮੈਂ ਠੀਕ ਤਾਂਹਿ।

ਤਿਸ ਤੇ ਭੈ ਕਰਨਾ ਨੀਕ ਨਾਂਹਿ ॥ ੨੫ ॥

ਤੁਮ ਸਤੋ ਗੁਨੀ ਗਾਰੀਬ ਸਾਧੁ।

ਬਿਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰੀ ਭੀਰੂ¹ ਨਿਰਉਪਾਧ²।

¹ਡਰਾਕੁਲ। ²ਨਿਰਛਲ।

ਅਰ ਮੋਠ ਬਾਜਰੀ ਖਾਨ ਵਾਰ।

ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਨਹਿੰ ਤਿਸ ਤੈ ਡਰੋ ਯਾਰ ॥ ੨੬ ॥

ਹਮ ਰਜੋ ਗੁਨੀ ਛੱਤ੍ਰੀ ਸੁ ਬੀਰ।

ਜਗ ਮੈ ਕਹਿਲਾਵਤ ਮੀਰ ਪੀਰ।

ਪੁਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ਸਤ੍ਰੀ ਅਧਿਕ ਸੰਗ।

ਜੀਤੇ ਹੈਂ ਜਿਨਹੂੰ ਬਡੇ ਜੰਗ ॥੨੭॥

ਸਭਿ ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ ਬਲੀ ਬੀਰ।

ਬਾਂਕੇ ਸੁਠ¹ ਨਿੱਡਰ ਅਧਿਕ ਧੀਰ।

ਹਮ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਹੈਂ ਸਮ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ¹।

ਵਹਿ ਕਹਾਂ ਬੈਸਨੋ ਮਤ ਗਜਿੰਦ¹ ॥੨੮॥

ਹਮ ਜਾਇ ਪਿਥੈਂ ਤਿਹ ਕਰਾਮਾਤ।

ਕਿਸ ਤੈ ਉਨ ਪਾਈ ਕੌਨ ਭਾਂਤਿ।

ਜੇ ਅੜ ਹੈ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਿਸੀ ਤੌਰ।

ਸਭਿ ਖੋਸਹੁੰ ਤਿਸ ਕਾ ਜੋਰ ਠੌਰ¹ ॥੨੯॥

ਹਮ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕਾ ਤਿਹ ਕਰੈਂ ਸਿੱਖ।

ਸਭਿ ਕਹਜੋ ਸਾਚ ਤੁਮ ਲਹਜੋ ਪਿੱਖ।

ਹੈ ਕੌਨ ਵਸਤੁ ਉਸ ਢਿਗ ਬਿਸਾਲ।

ਅਬਿ ਕਹੋ ਆਪ ਤਿਹ ਸਭਿ ਹਵਾਲ ॥੩੦॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਫਿਰ,

ਬੋਲਜੋ ਸਾਧੁ ਮਹੰਤ।

ਲਗਜੋ ਸੁਨਾਵਨ ਗੁਰੂ ਕੋ,

ਤਿਸ ਕਾ ਸਭਿ ਬਿਰਤੰਤ ॥੩੧॥

ਗੰਗਾ ਬਡੀ ਗੁਦਾਵਰੀ,

ਤੀਰਥ ਬਡੇ ਪਰਾਗ¹।

ਪਾਪ ਕਟੇ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਮੈਂ,

ਛੱਲ ਸਿੰਧੁ ਭਲ ਲਾਗ¹ ॥੩੨॥

ਸੋ ਗੰਗਾ ਗੋਦਾਵਰੀ, ਸਭਿ ਜਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ।

ਸ਼ਹਿਰ ਨਦੇੜ ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਤਟ¹,

ਰਹਿਤ ਸਾਧੁ ਸੋ ਸਿੱਧ¹ ॥੩੩॥

ਛਪੈ ਛੰਦ:

ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੁਤੇ ਵਹਿ ਕੀਰ¹,

ਮਿਲਜੋ ਪੁਨ ਸੰਤਨ ਸੰਗੈਂ।

¹(ਸੁਠ) ਸੁੰਦਰ (ਬਾਂਕੇ) ਸਜਾਵਟ ਵਾਲੇ।

¹ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ।

¹ਮਸਤ ਹਾਥੀ।

¹(ਉਸੇ) (ਠੌਰ) ਥਾਂ, ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਜੋਰ ਖੋਹ ਲਵਾਂਗਾ।

¹ਸਾਰੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਗੰਗਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਵੱਡੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰਾਗ ਵੱਡਾ ਤੀਰਥ ਹੈ।

¹ਪਾਪ ਹਰਿਦੁਆਰ ਵਿੱਚ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਪਾਪ ਕੱਟਣ ਨੂੰ ਹਰਿਦੁਆਰ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤੇ ਛੱਲ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸਾਰੀਆਂ ਛੱਲਾਂ ਚੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਛੱਲ ਵੱਡੀ ਹੈ।

¹ਕਿਨਾਰੇ।

¹ਕਰਾਮਾਤੀ।

¹ਕੰਗਾਲ।

ਬਹੁਤ ਸੈਲ ਉਨ ਕਰਜੋ ਧਰਾ

ਕਾ, ਸਹਿਤ ਉਮੰਗੋਂ।

ਮਿਲਜੋ ਲੋਣੀਆਂ ਸਿੱਧ ਏਕ, ਤਿਹ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।

ਨਿਜ ਬਿੱਦਯਾ ਉਨ ਸਭੀ, ਏਸ ਕੋ ਤਬੀ ਬਤਾਈ।

ਪੁਨ ਨਿਜ ਪੋਥੀ ਤਿਹੰ ਦੈ ਕਹਜੋ,

ਤੁਮ ਇਸੇ ਰਾਖੀਓ ਗੁਪਤ ਭਲ।¹

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਪਤਰੱਖੀਂ।

ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ ਤੋ ਜਗਤ ਮੈਂ,

ਫਿਰ ਨ ਰਹੈਗੋ ਤੋਰ ਬਲ ॥ ੩੪ ॥

ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਨਾਰੀ, ਦੁਰਗ² ਬਿੱਤ²,

¹ਕਿਲ੍ਹਾ। ²ਧੰਨ।

ਹਯ¹, ਪਾਰਸ, ਜੰਤ੍ਰ।

¹ਘੋੜਾ।

ਸਿੱਧਿ ਔਖਧੀ¹, ਮਣੀ, ਕੀਮੀਆਂ²,

¹ਪਰਖੀ ਹੋਈ ਦਵਾਈ। ²ਰਸਾਇਣ।

ਬੀਰ¹ ਸੁ ਮੰਤ੍ਰ।

¹ਬੀਰ (ਵਸ ਕੀਤੇ ਹੋਏ)।

ਇਨ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ,

ਜਗਤ ਮੈਂ ਬਢੈ ਉਪਾਧੀ।

ਸੁਨ ਕਰਿ ਲੈਹੈਂ ਛੀਨ¹,

¹ਖੋਹ ਲੈਣਗੇ।

ਭੂਪ ਜੇ ਜਗ ਮੈਂ ਬਾਦੀ¹।

¹ਝਗੜਾਲੂਰਾਜੇ।

ਇਮ ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਇਨ ਕਾ ਧਨੀ,

ਰਾਖੈ ਗੋਪ ਸੰਭਾਰ ਭਰ।¹

¹ਇਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਣਾਂ) ਦਾ ਮਾਲਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਗੁਪਤਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਪੁਨ ਪਿਖਿ ਅਧਿਕਾਰੀ¹ ਦੇਯ ਵਥ²,

¹ਯੋਗ (ਪੁਰਖ)। ²ਵਸਤੂ (ਜਾਂ ਗੁਣ)।

ਵਰਤੈ ਆਪ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ॥ ੩੫ ॥

ਤਿਸ ਪੋਥੀ ਕੇ ਸੁਨੋ ਕਿਛੁਕ

ਗੁਨ, ਕਥੋਂ ਮਹਾਨੇ।

ਨਿਜ ਵਡਯਨ ਤੈ ਸੁਨੇ ਜੈਸ,

ਮੈਂ ਪਿਖੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ¹।

¹ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ।

ਨਾਮ ਸ਼ਾਵਰੀ ਸਿੱਧ

ਲੂਣੀਆਂ, ਗੋਰਖ ਚੇਲਾ¹।

¹(ਸ਼ਾਵਰੀ) ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਣੂ ਲੂਣੀਆਂ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿੱਧ ਜੋ ਗੋਰਖ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ।

ਤਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਤਿਸ ਮਾਂਹਿੰ,

ਔਰ ਸ਼ਾਵਰ ਸ਼ਿਵ ਮੇਲਾ¹।

¹ਤਿਸ ਪੋਥੀ ਵਿੱਚ ਤਿਸ ਲੂਣੀਏ ਸਿੱਧ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਸਨ ਅਤੇ (ਸ਼ਾਵਰ) ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੀ (ਮੇਲਾ) ਮੇਲਿਆ

ਬਡ ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ¹ ਦਤ² ਪਟਲ ਲੋ³,

ਅਤਿ ਅਧਭੁਤ ਖਜਾਲ ਬੰਗਾਲ ਕਾ¹।

ਸਭਿ ਜੰਤ੍ਰ¹ ਮੰਤ੍ਰ² ਤੰਤ੍ਰੀਨ³ ਕੀ,

ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁ ਮਾਲਿਕਾ¹ ॥੩੬॥

ਕਬਿੱਤੁ:

ਪਾਰਸ ਕੀ ਭਾਲ¹, ਨਾਗ ਅਰਜਨ ਕੀ ਮਾਲ²,

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬੰਧੇ¹ ਜਲ ਖਜਾਲ² ਔ ਰਸਾਇਨ ਬਨਾਨ
ਕੀ।

ਗੋਪ ਬਿੱਤ ਕਾਢਨ ਕੀ¹, ਕਾਹੂ ਪੌਨ ਚਾਢਨ ਕੀ²,

ਅੰਨ ਧਨ ਬਾਢਨ ਕੀ¹, ਆਪ ਛਪ ਜਾਨ ਕੀ।

ਬੂਟੀਆਂ ਬੁਲਾਵਨ, ਮਸਾਣ ਕੇ ਜਗਾਵਨ ਕੀ¹,

ਪੌਰਸ ਬਨਾਵਨ ਕੀ¹, ਜ਼ਹਰ ਕੇ ਪਛਾਨ ਕੀ²।

ਸੱਤ੍ਰੋਂ ਕੇ¹ ਮਾਰਨ ਕੀ, ਮਿੱਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਪਾਰਨ ਕੀ,

ਪਿੱਤ੍ਰੋਂ¹ ਕੇ ਤਾਰਨ ਕੀ, ਪੁੱਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਦਾਨ ਕੀ²

॥੩੭॥

ਮੋਹਨ¹ ਉਚਾਟਨ ਕੀ², ਅਰਿ ਦਲ ਡਾਟਨ ਕੀ³,

ਸਿੰਧੁ ਸੇਤੁ ਠਾਟਨ ਕੀ¹ ਪਾਟਨ ਮਿਲਾਨ ਕੀ।

ਤਿਨ ਬਦਲਾਵਨ ਕੀ, ਧਨ ਹਰ ਲਜਾਵਨ ਕੀ¹,

ਨਾਟਕ ਦਿਖਾਵਨ ਕੀ¹ ਨਭ² ਉਡ ਜਾਨ ਕੀ।

ਜੂਪ¹ ਜੀਤ ਪਾਵਨ ਕੀ, ਕੂਪ ਪੈ ਥਿਰਾਵਨ ਕੀ²,

ਭੂਤ ਬਸ ਲਜਾਵਨ ਕੀ, ਪੌਨ ਕੇ ਚਲਾਨ ਕੀ।

ਮੋਹ ਬਰਸਾਵਨ ਕੀ¹, ਬੀਜਰੀ ਗਹਾਵਨ ਕੀ²,

ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

¹ਜਾਦੂਗਰੀ। ²ਦਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ। ³ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਆਵਰਨ ਰੂਪ ਭਾਵ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਪਟ, ਜਿਵੇਂ ਓਅੰ ਨਮਹ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦੇਈਏ, ਮੁੱਢ 'ਚ ਓਅੰ ਤੇ ਅੰਤ 'ਚ ਨਮਹ।

¹ਬਹੁਤ ਅਸਚਰਜ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਬੰਗਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ।

¹ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਅੱਖਰ ਜਾਂ ਹਿੰਦਸੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ 'ਚ ਮੜ੍ਹਾ ਕੇਰੱਖੇ ਜਾਣ, ਦੱਬੇ ਜਾਣ ਜਾਂ ਅੰਗ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣ। ²ਕਾਰਜ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਜਪਣ ਯੋਗ ਸ਼ਬਦ। ³ਤੰਤ੍ਰਾਂ, ਜਾਦੂਆਂ, ਟੂਣਿਆਂ ਦੀਆਂ।

¹ਬਹੁਤ ਪੰਕਤੀਆਂ ਹਨ।

¹ਪਾਰਸ ਭਾਲਣ (ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ)। ²ਨਾਗ ਅਰਜਨੀ ਬੂਟੀ ਦੇ ਮੰਗਾਉਣ (ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ) ਦੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ।

¹ਨਿਗਾਹ ਬੰਨ੍ਹਣ (ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ)। ²ਪਾਣੀ 'ਚ ਤਰਨ ਦੀ (ਖਿਆਲ) ਰੀਤੀ।

¹ਗੁਪਤ ਧਨ ਦੇ ਕੱਢਣ ਦੀ। ²ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਚਚਾਉਣ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ।

¹ਅੰਨ ਤੇ ਧਨ ਦੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ।

¹ਮਸਾਣ ਜਗਾਉਣ ਦੀ। (ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮਸਾਣਾਂ ਚੋਂ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਚਿਖਾ ਚੋਂ ਉਠਾ ਕੇ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ)।

¹ਬਲ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣ ਦੀ। ²ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪਛਾਨਣ ਦੀ।

¹ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ।

¹(ਪਿੱਤਰਾਂ) ਮਰੇ ਹੋਏ ਬਾਪ ਦਾਦਾ ਆਦਿ ਦੇ ਪਾਲਣ ਦੀ ਭਾਵ ਪਿਤਰਾਂ ਨਮਿਤ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀ। ²ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਦੀ।

¹ਮੋਹਤ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ। ²ਉਦਾਸ ਕਰ ਦੇਣ ਦੀ। ³ਵੈਰੀ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਤਾੜਨ ਦੀ।

¹ਸਮੁੰਦਰ ਉੱਤੇ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ।

¹ਧਨ ਚੁਰਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ।

¹ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿਖਾਉਣ ਦੀ। ²ਅਕਾਸ਼ 'ਤੇ।

¹ਜੂਏ 'ਚ। ²ਖੂਹ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਦੀ।

¹ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾਉਣ ਦੀ। ²ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਫੜਨ ਦੀ।

ਗੁਲਕਾ ਗਿਰਾਵਨ ਕੀ¹, ਮਕੜੀ² ਹਟਾਨ ਕੀ ¹ਗੜਿਆਂ ਦੇ ਸੁੱਟਣ ਦੀ। ²ਆਹਣ (ਟਿੱਡੀ ਦਲ)।

॥ ੩੮ ॥

ਬਖੜ੍ਹ¹ ਸਜਾਵਨ ਕੀ ਸਸੜ੍ਹ ਚਲਾਵਨ ਕੀ,
ਅਸੜ੍ਹ ਤਜਾਵਨ ਕੀ¹ ਤੀਨ ਕਾਲ ਗਜਾਨ ਕੀ²।

¹ਸੰਜੋਆਂ।

¹ਤੀਰ ਚੱਕ੍ਰ ਆਦਿ ਦੇ ਛੱਡਣ ਦੀ। ²ਤਿੰਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ।

ਏਕਹੁੰ ਬਿਸੱਖ ਤੇ ਸੁ ਲੱਖ ਹੈ ਪ੍ਰਤੱਖ ਲਾਗੈ¹,
ਏਕ ਤਨ ਬੇਧੇ ਕੁਲ ਜਨ ਬੇਧੇ ਜਾਨ ਕੀ¹।

¹ਇਕ ਤੀਰ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਤੀਰ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਜਾ ਲੱਗਣ।

¹ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੇ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਦੇ ਬੰਦੇ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣ ਦੀ।

ਨਾਗ ਪਾਂਸਿ ਪਾਵਨ ਕੀ¹ ਸਿਲਾ ਬਰਸਾਵਨ ਕੀ²,

¹ਨਾਗ ਫਾਸ ਪਾਉਣ ਦੀ (ਨਾਗ-ਪਾਂਸਿ ਪੁਰਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਮੰਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ)। ²ਪੱਥਰ ਵਰ੍ਹਾਉਣ ਦੀ।

ਮੁਰਦੇ ਜਜਾਵਨ ਕੀ ਦੇਵ ਬਸ ਲਜਾਨ ਕੀ¹।

¹ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ।

ਚੰਦ ਸੂਰ ਹੋਰਨ ਕੀ¹, ਤਾਰਾਗਨ ਤੋਰਨ ਕੀ²,

¹ਚੰਦ ਤੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ। ²ਸਾਰੇ ਤਾਰੇ ਤੋੜਨ ਦੀ।

ਆਕੀ ਗਢ ਫੋਰਨ ਕੀ¹ ਤੱਤਨ ਮਿਲਾਨ ਕੀ²

¹ਆਕੀ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ। ²(ਵਿਰੋਧੀ) ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ।

॥ ੩੯ ॥

ਸਿੰਧੁ ਪੈ ਦਰਜਾਵਨ ਪਾਯਾਵਨ ਚਲਾਵਨ ਕੀ¹,

¹ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ (ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਉੱਤੇ) ਪੈਦਲ ਚਲਣ ਦੀ।

ਪੌਨ ਠਹਿਰਾਵਨ ਬਗਾਵਨ ਜਹਾਨ ਕੀ¹।

¹ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੀ ਹਵਾ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਤੇ ਚਲਾਉਣ ਦੀ।

ਮਹਿਮਾਂ ਕਰਾਵਨ ਕੀ ਸਹਿਮਾਂ ਦਿਖਾਵਨ ਕੀ¹,

¹ਡਰ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ।

ਲਹਿਮਾਂ ਲੁਕਾਵਨ ਕੀ¹ ਬਹਿਮਾਂ ਮਿਟਾਨ ਕੀ²।

¹ਇਕ ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਜਾਣ ਦੀ। ²ਵਹਿਮ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ।

ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਨਿੱਧਿ ਬਹੁ ਬਿੱਧਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵਨ ਕੀ,

¹ਵੱਡੀ ਬਿਭੂਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਦੀ। ²ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਬਾਲਕ, ਜਵਾਨ ਤੇ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ।

ਹੋਇ ਸਮਰਿੱਧ¹ ਬਾਲ ਬਿੱਧ ਤਨ ਜ੍ਹਾਨ ਕੀ²।

¹ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਪਛਾਨਣ ਦੀ। ²ਨਾ ਜਾਨਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਜਾਨਣ ਦੀ।

ਖਾਣਿਨ ਪਛਾਣਨ ਕੀ¹, ਜਾਣਨ ਅਜਾਣਨ ਕੀ²,

ਅਗਨੀ ਲਗਾਵਨ ਬੁਝਾਵਨ ਦਿਖਾਨ ਕੀ

॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਚੌਸਠ ਬਿਦਯਾ¹ ਔਰ ਸਭਿ,

¹ਚੌਹਟ (੬੪) ਵਿੱਦਿਆ।

ਜੇਤਿਕ ਹੈਂ ਕਹਿ ਬੇਦ।

ਤਿਸ ਪੋਥੀ ਮੈਂ ਸਭਿ ਲਿਖੀ,

ਤਾ ਕੋ ਆਵਤ ਭੇਦ¹ ॥ ੪੧ ॥

¹ਤਿਸ (ਮਾਧੋ ਦਾਸ) ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਭੇਦ ਆਉਂਦਾ

ਯਾਹੀ ਤੈ ਨਹਿੰ ਜਾਈਓ,
ਆਪ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਧਾਮ।

ਅਤਿ ਕਪਟੀ ਵਹੁ ਮਸ਼ਕਰਾ,
ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਰੈ ਕੁਕਾਮ¹ ॥ ੪੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਸ਼ਕਤੀ ਤਾਂ ਕੀ।

ਜੈਤਰਾਮ ਜਬਿ ਭਾਖੀ¹ ਬਾਂਕੀ²।

ਜੀਵਣ ਦਾਸ ਗਵਾਹੀ ਟੇਰੀ।

ਜੋ ਮਹੰਤ ਕਹਿ ਮੈਂ ਭੀ ਹੇਰੀ ॥ ੪੩ ॥

ਹੈ ਬਖਯਾਤ ਸੋ ਸਿੱਧ¹ ਉਦਾਰੀ।

ਮਾਨਤ ਤਿਸ ਕੋ ਸਭਿ ਸੰਸਾਰੀ।

ਥੇ ਤਹਿੰ ਔਰ ਸਯਾਨੇ ਜੇਤੇ।

ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਬੋਲੇ ਮਿਲ ਤੇਤੇ ॥ ੪੪ ॥

ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਇ ਗੁਰੂ ਪੁਨ ਗੋਈ।

ਇਸ ਤੇ ਸੋ ਗੁਨ ਕਜੋਂ ਨਹਿੰ ਹੋਈ।

ਐਸੀ ਹੈ ਹਮ ਢਿਗ ਇੱਕ ਬਿੱਦਯਾ।

ਜਿਸ ਆਗੈ ਸਭਿ ਔਰ ਅਬਿੱਦਯਾ¹ ॥ ੪੫ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਉਚਰਯੋ ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭਿ ਬੇਦਨਿ ਤੰਤ੍ਰ¹।

ਜਿਤਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਤੁਮ ਤਾਂ ਕੀ ਗਾਈ।

ਇਸ ਆਗੈ ਵਹਿ ਚਲੈ ਨ ਕਾਈ ॥ ੪੬ ॥

ਤਾਰਾ ਗਨ ਜਿਮ ਦਿਨਕਰ ਆਗੈ।

ਸਿੰਘ ਪੇਖਿ ਜਿਮ ਗਜ ਗਨ ਭਾਗੈ¹।

ਬਿਖਧਰ ਬ੍ਰਿੰਦ¹ ਗਰੜ ਤੈ ਜੈਸੇ।

ਬਾਜ ਸਮੁਖ ਜਜੋਂ ਬਿਹੰਗ¹ ਨ ਬੈਸੇ ॥ ੪੭ ॥

ਮਾਯਕ ਬਿੱਦਯਾ ਜਗ ਮੈਂ ਜੇਤੀ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਗੈ ਤਜੋਂ ਤੇਤੀ।

ਫਿਰ ਜੋ ਤੁਮ ਮੁਹਿ ਅਧਿਕ ਡਰਾਯੋ।

ਤਾਂ ਕਾ ਵਡ ਪਰਤਾਪ ਜਨਾਯੋ ॥ ੪੮ ॥

ਹੈ।

¹ਖੋਟਾ ਕੰਮ।

¹ਕਹੀ। ²ਸੁੰਦਰ।

¹ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰਾਮਾਤੀ ਹੈ।

¹ਅਣਜਾਣਪੁਣਾ ਹੈ।

¹ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ।

¹ਆਖੀ ਹੈ।

¹ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਤਾਰੇ ਸੂਰਜ ਅੱਗੇ।

¹ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਹਾਥੀ ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਸਾਰੇ ਸੱਪ।

¹ਪੰਛੀ।

ਸੋ ਤੁਮ ਹਮਰਾ ਮਰਮੁ ¹ ਨ ਜਾਨਾ।	¹ ਭੇਦ।
ਆਪ ਸਮਾਨ ਮੁਝੈ ਅਨੁਮਾਨਾ ¹ ।	¹ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।
ਪੀਓ ਤੁਮ ਨੈਂ ਪਾਦ ਪਖਾਰੈ ¹ ।	¹ ਪੈਰ ਧੋ ਕੇ।
ਭਿੱਖਯਾ ਮਾਂਗਿ ਅਚੀ ¹ ਪੁਨ ਜ਼ਾਰੈਂ ॥ ੪੯ ॥	¹ ਖਾਧੀ।
ਹਮ ਖੰਡੇ ਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਯੋ।	
ਕਰਿ ਅਖੇਰ ¹ ਬਹੁ ਆਮਿਖ ਅਚਯੋ ² ।	¹ ਸ਼ਿਕਾਰ। ² ਮਾਸ ਖਾਧਾ ਹੈ।
ਤੁਮਰੇ ਨਾਮ ਦਾਸ, ਸਿਲ ¹ ਪੂਜੋ।	¹ ਪੱਥਰ।
ਹਮ ਅਕਾਲ ਬਿਨ ਲਖੈਂ ਨ ਦੂਜੋ ॥ ੫੦ ॥	
ਹਮ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ¹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਨੁਰਾਗੀ ² ।	¹ ਸ਼ੇਰ। ² ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ।
ਮਤ ਗਜਿੰਦ ¹ ਸੋ ਕਯਾ ਬੈਰਾਗੀ।	¹ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਵਾਂਗ।
ਅਬਿ ਹਮ ਜੈਹੈਂ ਤਹਾਂ ਨਿਸੰਗੈਂ।	
ਤੁਮ ਨਿਜ ਚੇਲੇ ਦਿਹੁ ਦੁਇ ਸਗੈਂ ॥ ੫੧ ॥	
ਹਮਰੀ ਉਸ ਕੀ ਹੈ ਜਿਮ ਬਾਤੈਂ।	
ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਇ ਕਹੈਂ ਬਖਯਾਤੈਂ।	
ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਸੰਗ ਦਏ ਉਨ ਸਾਧੂ।	
ਚਲੇ ਤਹਾਂ ਤੈ ਗੁਰੂ ਅਗਾਧੂ ॥ ੫੨ ॥	
ਬਾਘ ਮਿਰਗ ਸੂਕਰ ¹ ਸਸਿ ² ਗੈਂਡੇ।	¹ ਸੂਰ। ² ਸਹੇ।
ਇਨ ਕੇ ਹਰਤ ¹ ਚਲੇ ਮਧ ਪੈਂਡੇ।	¹ ਮਾਰਦੇ।
ਤਟ ਗੁਦਾਵਰੀ ਉਤਰੇ ਜਾਈ।	
ਸ਼ਹਿਰ ਨਦੇੜ ਨਿਕਟ ਮੁਦ ਪਾਈ ॥ ੫੩ ॥	
ਜਿਸ ਜਿਸ ਠੌਰ ਉਤਰਤੇ ਗਏ।	
ਅਰ ਜੋ ਮਗ ਮੈਂ ਕਾਮ ਕਰਏ।	
ਜੋ ਰਚਨਾ ਤਹਿ ਜਾਇ ਬਨਾਈ।	
ਗੁਰ ਗਾਥਾ ਮਧ ਸੋ ਸਭਿ ਗਾਈ ॥ ੫੪ ॥	
ਬੰਦੇ ਕੇ ਸਬੰਧ ਕੀ ਬਾਤੈਂ।	
ਕਹਿਹੈਂ ਇਹਾਂ ਸੁਨੋਂ ਬਖਯਾਤੈਂ।	
ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ ਥਿਰੇ ਗੁਰੁ ਜਬੈ।	
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਅਏ ਤਹਿ ਤਬੈ ॥ ੫੫ ॥	
ਲੰਗਰ ਚਲੈ ਦੁਵਕਤ ਅਪਾਰੈਂ।	
ਕਬੀ ਕਬੀ ਗੁਰੁ ਚਢੈਂ ਸ਼ਿਕਾਰੈਂ।	

ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਤ ਯਾਦ ਸੋ ਆਈ।

ਜੈਤਰਾਮ ਥੀ ਜੋਊ ਸੁਨਾਈ ॥ ੫੬ ॥

ਜੇਤਿਕ ਲੋਗ ਦੇਸ ਤਿਸ ਕੇਰੇ।

ਮਿਲੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤਹਾਂ ਬਧੇਰੇ।

ਤਿਨ ਭੀ ਮਹਿਮਾਂ ਬੰਦੇ ਕੇਰੀ।

ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਬਖਯਾਤ ਸੁ ਟੇਰੀ ॥ ੫੭ ॥

¹ਕਹੀ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਏਕ ਦਿਨੈਂ ਗੁਰੂ ਤਾਂਹਿ ਸੁ ਦੇਖਨ ਹੇਤ,

ਭਲੇ ਮਨ ਮੈਂ ਠਹਿਰਾਈ।

ਚੰਚਲ ਚਾਰੁ ਤੁਰੰਗ ਚਢੇ,

ਨਿਜ ਸੰਗਹਿ ਸਿੰਘ ਲਏ ਸਮੁਦਾਈ।

ਜਾਂਹਿ ਦਿਸਾ ਰਹਿਤੇ ਵਹਿ ਸਾਧੁ,

ਗੁਦਾਵਰਿ ਤੀਰ ॥ ਗਏ ਤਹਿ ਧਾਈ।

¹ਕਿਨਾਰੇ।

ਹੇਰਿ ਅਖੇਰ ਕਰਜੋ ਮਗ ਮੈਂ ਬਹੁ,

ਫੇਰ ਪਿਖਜੋ ਤਿਸ ਕੋ ਬਨ ਜਾਈ ॥ ੫੮ ॥

ਸੁੰਦਰ ਸੋ ਬਨ ਨੰਦਨ ਕੇ ਸਮ ॥

¹ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਬਾਗ ਵਾਂਗ।

ਸੋਹਿਤ ਸੌਰਭ ਸੋ ॥ ਲਪਟਾਨਾ ॥

¹ਸੁਗੰਧੀ ਨਾਲ।

ਫੂਲੇ ਫਲੇ ਤਰੁ ॥ ਝੂਮੇ ਝੁਕੇ ਬਹੁ,

¹ਬਿੱਛ।

ਫੈਲੇ ਫਬੈ ਤਟ ਗੰਗ ॥ ਮਹਾਨਾ ॥

¹ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕੰਢੇ।

ਜਾਤਿ ਅਨੇਕਨ ਕੇਰ ਬਿਹੰਗਮ ॥

¹ਪੰਛੀ।

ਭਾਂਤਿਨਿ ਭਾਂਤਿ ਰਟੈਂ ਮੁਦ ਦਾਨਾ ॥

¹ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ-ਦਾਇਕ ਬੋਲ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਮਾਨਹੁ ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਪਛੈਂ

ਅਸਤੋਤਰ, ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰ ਕਿਤਾਨਾ ॥ ੫੯ ॥

¹ਜਾਣੋਂ (ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ) ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਸਤਤ ਦੇ ਗੀਤ (ਕਿਤਾਨਾ) ਕਿਤਨੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਅੰਬ, ਅਨਾਰ, ਫਲੇ ਅਮਰੂਦ,

ਬਦਾਮ, ਅੰਗੂਰ, ਲੁਕਾਠ ਅਲੂਚੇ।

ਸੇਉ, ਨਰੰਗੀ, ਖਰੋਟ ਚਕੋਦਰ,

ਭਿੰਦਕ ਬੇਰ ॥ ਸ਼ਤੂਤ ਸਮੂਚੇ ॥

¹ਪੇਂਦੂ, ਬੇਰ। ²ਬਹੁਤੇ।

ਨਾਖ, ਸਪਾਰੀ, ਸਿਰੀਫਲ ॥ ਲਾਇਚੀ,

¹ਨਲੇਰ।

ਜਾਮਣ, ਧਾਮਣ ॥ ਪੀਪਰ ॥ ਉਚੇ ॥

¹ਇਕ ਬਿੱਛ ਜਿਸਦੀ ਲੱਕੜ ਬਹੁਤ ਲਚਕਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੰਗਤਰੇ, ਬੀਹ¹, ਆੜੂ, ਮਿੱਠੇ, ਖਿਰਨੀ,
ਪਿਸਤਾ, ਬਿਲ¹, ਆਮਲ² ਸੂਚੇ³ ॥ ੬੦ ॥
ਤਾਲ ਤਮਾਲ¹ ਰਸਾਲ² ਬਿਸਾਲ
ਸਮੀ¹ ਕਚਨਾਲ² ਸੁ ਸਾਲ³ ਅਪਾਰੈਂ।

ਸੇਂਬਲ ਨੀਮ¹, ਲਸੂੜੇ, ਰਹੂੜੇ²,
ਜਮੋਏ¹ ਅਸ਼ੋਕ² ਚੋਰੰਜੀ³ ਦਿਆਰੈਂ¹¹।

ਚੰਦਨ ਜੈਂਤ¹ ਕਰੋਂਦ² ਹਰੀੜ³,

ਬਹੇੜ¹ ਸੁ ਮੌਲਸਿਰੀ² ਪਿਲਕੀ³ ਦੇਵਦਾਰੈਂ¹¹।

ਕੀਕਰ ਖੈਰ ਕਉ ਖਦਰੇਂ
ਅਬਲੀ¹ ਬਟ² ਸਾਗ³ ਪਿਪੀਹਾ¹¹ ਛੁਹਾਰੈਂ
॥ ੬੧ ॥

ਕੇਲ¹ ਰਵੇਲ² ਜੁਹੀ³ ਮੁੰਗਰਾ¹¹

ਮਲਕਾ¹ ਗੁਲ ਸੱਬਹੁ ਚੰਪਕ ਚਾਰੈਂ²।

ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ¹ ਗੁਲਾਬ ਨਰੱਗਸ²

ਭਾਨਮੁਖੀ¹ ਕਲਗਾ² ਸੁ ਬਹਾਰੈਂ³।

²ਪਿੱਪਲ।

¹ਬੀਹ ਦਾਣਾ।

¹ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਤੇ ਫਲ। ²ਔਲਾ। ³ਚੰਗੇ।

¹ਵੀਹ ਪੰਝੀ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਸਦਾ ਬਹਾਰ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ। ²ਅੰਬ।

¹ਜੰਡ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ। ²ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕਲੀਆਂ ਦੀ ਭਾਜੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ³ਇਕ ਦਰੱਖਤ ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਪੱਕੀ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

¹ਨਿੰਮ। ²ਪਲਾਹ ਦੀ ਕਿਸਮ ਚੋਂ ਇਕ ਦਰੱਖਤ।

¹ਜਾਮਨ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਮੌਲਸਰੀ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ²ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਪੱਤੇ ਹਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ³ਇਕ ਮੇਵਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਬੀਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਰੀ ਦਾ ਸੁਆਦ ਬਾਦਾਮ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ¹¹ਦੇਵਦਾਰ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਚਿਕਨੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

¹ਜੰਤੂ ਫਲ, ਕ੍ਰਿਮ ਫਲ, ਉਦੁੰਬਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ 'ਚ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ²ਨਿੰਬੂ ਜੇਹੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਕੰਡੇਦਾਰ ਬੂਟਾ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਅਚਾਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ³ਹਰੜ।

¹ਬਹੇੜਾ। ²ਜਮੋਏ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਰਖਾਰੁੱਤ 'ਚ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ³ਪਿਲਕਣ, ਬੋਹੜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ। ¹¹ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ।

¹ਆਮਲਕਾ, ਇਮਲੀ, ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੱਟੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ²ਬੋਹੜ। ³ਸਾਗਵਾਨ ਦਰੱਖਤ। ¹¹ਪਿਪੀਤਾ, ਏਰੰਡ ਖਰਬੂਜ਼ਾ।

¹ਕੇਲਾ। ²ਇਕ ਸੁਗੰਧੀਦਾਰ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਬੂਟਾ। ³ਮੋਤੀਏ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਇਕ ਵੇਲ। ¹¹ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚੰਬੇਲੀ।

¹ਮੱਲੀ, ਚਮੇਲੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਬੂਟਾ। ²ਚੰਬਾ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਫੁੱਲ ਸੁੰਦਰ ਹਨ।

¹ਸੁਨਹਿਰੀ ਡੰਡੀ ਤੇ ਚਿੱਟੇਰੰਗ ਦੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਿਛ। ²ਇਕ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਚਿੱਟਾ ਫੁੱਲ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਸੰਤੀਰੰਗ, ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਦੇ ਅਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਵੀ ਅੱਖ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ। ²ਕਲਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਲਾਲਰੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਬੂਟਾ। ³ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮੋਤੀਆ ਮਾਲਤੀ¹ ਸੇਵਤੀ² ਕੇਵਰਾ³,
ਗੇਂਦਾ¹ ਗੁਲਾਬ ਮਹਿੱਕ ਉਦਾਰੈਂ²।
ਖੂਪ ਖਿਲੀ ਬਿਬਿਹਾ ਫੁਲਵਾਈ¹
ਸੁਹਾਵਤ ਭਾਵਤ ਦੇਤ ਨਜ਼ਾਰੈਂ¹ ॥ ੬੨ ॥
ਤਾਲ ਕਿਲਾਲ ਭਰੇ ਲਘੁ ਦੀਰਘ¹,
ਕੌਲ ਖਿਰੇ ਮੱਧ ਭੌਰ ਗੁੰਜਾਰੈਂ¹।
ਸਾਰਸ¹ ਹੰਸ ਚਕੋਰ ਚਿਰੀ²

ਚਕਵਾ; ਸੁਕ¹ ਕੋਕਿਲ² ਸਾਰਕ³ ਲਾਰੈਂ¹¹।

ਕੋਇਲ ਲਾਟ¹ ਲਵੇ² ਕਲ³ ਤੀਤਰ,
ਮੋਰ ਕਬੂਤਰ ਚਾਕ ਚਿਕਾਰੈਂ¹।

ਕੁੰਜਤ ਕੁੰਜਨ ਪੁੰਜ ਸਮੰਜ,
ਮਨੋਹਰ ਬੈਨ ਬਿਹੰਗ ਉਚਾਰੈਂ¹ ॥ ੬੩ ॥

ਰੋਝ¹ ਸਸੇ² ਮ੍ਰਿਗ ਕੱਕੜ³ ਪਾਢੇ¹¹,

ਕਪੀ¹ ਰਿਛ ਭੂਰ² ਲੰਗੂਰ ਫਿਰੈਹੈਂ।
ਲੁੰਬਰ¹ ਸੇਹ² ਝਿਖਾਰ³ ਬਘਜਾਰ,
ਸਿਆਰ¹ ਸੁੰਡਾਲ² ਸੁਨੀਲਨ ਲੈਹੈਂ³।

ਗਾਇ ਸੁਰਾ¹ ਮਹਿਖੀ² ਅੱਸ੍ਰ³ ਉੱਟ

ਬੁਜੋ¹ ਬਿਲੀਆਂ ਸਿੰਘ² ਬਾਘ³ ਫਿਰੇ ਹੈਂ।
ਗੈਂਡੇ ਤਰੱਕ¹ ਬਿੱਜੂ ਅਰਨੇ²
ਬਰਨੇ ਕਵਿ ਕੌਨ ਜੁ ਤੌਨ ਜਗੈ ਹੈਂ¹ ॥ ੬੪ ॥

ਬਾਜ ਕਪੋਤ¹, ਭੁਜੰਗ² ਸਿਖੀ³ ਬ੍ਰਿਕ¹¹
ਬੱਕਰੀ, ਕੇਹਰ ਗਾਇ ਮਿਲੈ ਕੈ¹।
ਸ੍ਰਾਨ ਸਸੇ¹, ਚਿਤ੍ਰੇ ਮ੍ਰਿਗ, ਮੂਸ²

¹ਚਮੇਲੀ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ। ²ਚਿੱਟਾ ਗੁਲਾਬ। ³ਕਿਉੜਾ।
¹ਗੇਂਦਾ। ²ਬਹੁਤੇ ਮਹਿਕ ਰਹੇ ਹਨ।
¹ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੁਲਵਾੜੀ।
¹ਸੋਭਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
¹ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਸਰੋਵਰ (ਕਿਲਾਲ) ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।

¹ਕੂੰਜ ਜੇਹੇ ਪੰਛੀ ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
²ਚਿੜੀਆਂ।
¹ਤੋਤੇ। ²ਹਰੀਅਲ ਪੰਛੀ। (ਅ) ਪਹਾੜੀ ਕਾਂ। ³ਮੈਨਾ ਆਦਿ
ਦੀਆਂ। ¹¹ਡਾਰਾਂ।
¹ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ²ਬਟੇਰੇ। ³ਸੁੰਦਰ। (ਅ) ਮਿੱਠੀ ਧੁਨਿ ਨਾਲ।
¹ਚੀਕ ਚਿਹਾੜਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਰਹੇ
ਹਨ।

¹(ਕੁੰਜਨ) ਕੁੰਜਾਂ ਦੀਆਂ (ਕੁੰਜਤ) ਗੁੱਠਾਂ ਵਿੱਚ (ਸਮੰਜ)
ਮੁਨਾਸਬ ਢੰਗ ਨਾਲ (ਪੁੰਜ) ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ ਸੁੰਦਰ ਬੋਲ ਬੋਲ ਰਹੇ
ਹਨ।
¹ਨੀਲ ਗਾਂ। ²ਸਹੇ। ³ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਹਰਨ ਜੋ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ
ਭੌਂਕਦਾ ਹੈ। ¹¹ਭੂਰੇਰੰਗ ਦਾ ਦੋ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਹਰਨ।
¹ਬਾਂਦਰ। ²ਬਹੁਤੇ।

¹ਲੁੰਬੜ। ²ਤੱਕਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ। ³ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਾ।
¹ਗਿੱਦੜ। ²ਸੁੰਡ ਵਾਲੇ ਹਾਥੀ। ³ਚੰਗੇਰੰਗਾਂ ਦੇ (ਲੈਹੈਂ) ਦੇਖੀਦੇ
ਹਨ।

¹ਸੂਰ੍ਹਾਂ ਗਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਚਉਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਿੱਬਤ
ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ²ਮੱਝਾਂ। ³ਘੋੜੇ।
¹ਬੱਕਰੀਆਂ। ²ਸ਼ੇਰ। ³ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ।
¹ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬਘਿਆੜ। ²ਲਾਲਰੰਗ ਦੇ।
¹ਜਗਤ ਵਿੱਚ (ਉਹ) ਕਿਹੜਾ ਕਵੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕੇ।

¹ਕਬੂਤਰ। ²ਸੱਪ। ³ਮੋਰ। ¹¹ਬਘਿਆੜ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ।
¹ਬੱਬਰ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਗਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ।
¹ਕੁੱਤੇ ਤੇ ਸਹੇ। ²ਚੂਹੇ।

ਬਿਲੇ, ਬਿਚਰੈ ਇਕਠੇ ਹਿਤ ਕੈ ਕੈ।
 ਸੀਮਾ ਹੁਤੀ ਜਹਿੰ ਲੋ ਬਨ ਸੰਨਤ²,
 ਬੈਰ ਤਜੈਂ ਸਭਹੀ ਤਹਿੰ ਐ ਕੈ।
 ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਮਾਪਾ ਗੁਰੂ ਪਿਖਿ,
 ਮੋਦਾ ਭਏ ਅਤਿਸੈਂ ਤਹਿੰ ਜੈ ਕੈ ॥ ੬੫ ॥
 ਕ੍ਰੂਪਾ ਪਿਖਯੋ ਗੁਰੂ, ਬਾਗ ਵਿਖੈ
 ਬਿਨ ਬੈਲ ਮਨੁੱਖਨ ਕੇ ਸੁ ਚਲੈ ਹੈ।
 ਫੇਰ ਖਵੀਸ ਰਹੇ ਹਰਟੈਂ,
 ਗੁਰ ਤੈ ਬਿਨ ਔਰ ਨ ਕਾਂਹਿ ਦਿਸੈ ਹੈ।
 ਸਿੱਖ ਹਿਰਾਨ ਮਹਾਨ ਭਏ ਪਿਖਿ,
 ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਲਖਯੋ ਅਤਿਸੈ ਹੈ।
 ਨਾਹਿੰ ਹੁਤੋ ਤਿਸ ਠੌਰ ਤਬੈ ਵਹਿ,
 ਸੰਤ ਗਯੋ ਹਿਤ ਸੈਲ ਕਿਤੈ ਹੈ ॥ ੬੬ ॥
 ਧਾਮ ਵਿਖੇ ਤਿਸ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜਾਇ,
 ਅਰਾਮ ਪ੍ਰਦਾਇ ਪਲੰਘ ਨਿਹਾਰਾ।
 ਕੋਮਲ ਸੇਜ ਕਸੀ ਸੁਠਾ ਤਾਂ ਪਰ,
 ਛੋਟ ਬਡੇ ਉਪਧਾਨਾ ਸਿੰਗਾਰਾ।
 ਤਾਂ ਪਰ ਆਪ ਬਿਰਾਜ ਗਏ ਗੁਰ,
 ਸਿੰਘਨ ਕਿੰਚਤ ਪਾਇ ਅਸ਼ਾਰਾ²।
 ਘਾਸ ਅਨਾਜ ਉਠਾਯ ਸੁ ਸਾਧ ਕੋ,
 ਬਾਂਧਿ ਤੁਰੰਗਨ ਅੱਗਰ ਡਾਰਾ ॥ ੬੭ ॥
 ਫਲ ਫੂਲ ਸੁ ਮੂਲ ਉਪਾੜਾ ਛਕੇ,
 ਬੱਕਰੇ ਪੁਨ ਸਾਧਹਿੰ ਕੇ ਝਟਕਾਏ।
 ਬਾਲ ਅੰਗੀਠੇ ਕਬਾਬ ਬਨਾਇ,
 ਸੁ ਖਾਣ ਲਗੇ ਭੁੰਨ ਭੁੰਨ ਤਹਾਂਏ।
 ਸੇਵਕ ਸਾਧ ਕੇ ਰੋਕ ਰਹੇ,
 ਨ ਰੁਕੇ ਸਿੰਘ ਜੋ, ਡਰ ਕੇ ਸਮੁਦਾਏ।
 ਦੌਰ ਗਏ ਬਨ ਮੈਂ ਤਬਿ, ਸੰਤਹਿੰ
 ਬਾਤ ਕਹੀ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਸੁਨਾਏ ॥ ੬੮ ॥
 ਹਾਲ ਅਨੀਤ ਬਿਸਾਲ ਪਗਯੋ ਸੁਨਿੰ,

'ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ।
 'ਹੱਦ। ਅੰਤਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਦੀ।
 'ਅਣਗਿਣਤ।
 'ਅਨੰਦ।
 'ਖੂਹ।
 'ਹਲਟ ਨੂੰ ਬੀਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।
 'ਬਹੁਤਾ।
 'ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
 'ਸੁੰਦਰ।
 'ਸਰਹਾਣਿਆਂ ਨਾਲ।
 'ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ। ਐਸ਼ਾਰਾ।
 'ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ।
 'ਗਾਜਰ ਮੂਲੀ ਆਦਿ ਪੁੱਟ ਕੇ।
 'ਮਾਸ।
 'ਸੰਤ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਨੂੰ।
 'ਬਹੁਤੀ (ਅਨੀਤਿ) ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨਾਲ (ਪਗਯੋ) ਰੰਗਿਆ

ਕੋਪ ਜਗਜੋ ਤਿਸ ਸੰਤ ਕਮਾਲੈ।
 ਬੀਰ ਪਠੇ ਹਿਤ ਮੰਚ। ਗਿਰਾਵਨ,
 ਆਇ ਤਿਨੈਂ ਬਲ ਲਾਇ ਬਿਸਾਲੈ।
 ਮੰਚ ਉਠਾਯੋ ਜਬੈ ਉਨਹੂੰ,
 ਗੁਰ ਦੈ ਕਰ ਜੋਰ ਦਬਾਇ ਉਤਾਲੈ।
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਲ ਤੇ ਦੜਓ। ਰਹੁ,
 ਯੋਂ ਕਹਿ ਕੈ ਗੁਰੁ ਤੀਰ ਨਿਕਾਲੇ ॥ ੬੯ ॥
 ਚਾਰ ਰਖੇ ਚਹੂੰ ਪਾਯਨ। ਪੈ,
 ਕਰ ਮੈਂ ਇਕ ਲੈ ਕਰ ਸੀਘਰਤਾਈ।
 ਜਪੁ ਜੀ ਜਪਿ। ਮੰਚ ਦਬਾਯ ਰਖਯੋ,
 ਵਹਿ ਹਾਰ ਹਟੇ ਬਲ ਲਾਇ ਮਹਾਂਈ।
 ਤੀਰ ਮੁਖੀ ਸੰਗ ਬੀਰਨ ਕੋ,
 ਫਿਰ ਦੂਰ ਕਰਯੋ ਗੁਰ ਚੋਕ। ਲਗਾਈ।
 ਹਾਰ ਮੁਵੱਕਲ ਚਾਰ। ਗਏ
 ਉਲਟੇ। ਫਿਰ ਹੋਇ ਲਚਾਰ ਤਹਾਂਈ ॥ ੭੦ ॥
 ਸਾਧੁ ਨਰਾਯਨ ਦਾਸ ਢਿਗੈਂ,
 ਉਨ ਜਾਯ ਹਵਾਲ ਨਿਜੈਂ ਸਭਿ ਟੇਰੋ।
 ਹੈ ਵਹਿ ਬੀਰ ਬਲੀ ਅਵਤਾਰ,
 ਕਿ ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰ ਕੋਇ ਬਡੇਰੋ।
 ਮੰਚ ਹਲਯੋ ਨ ਚਲਯੋ ਹਮ ਤੈ,
 ਹਮ ਜੋਰ ਲਗਾਇ ਰਹੇ ਬਹੁਤੇਰੋ।
 ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਸਾਧੁ ਭਯੋ ਬਿਸਮੈਂ ਅਤਿ,
 ਮੰਤ੍ਰੁ ਜਪਯੋ ਮਹਾਂ ਬੀਰਨ ਕੇਰੋ ॥ ੭੧ ॥
 ਹਾਜਰ ਆਇ ਭਏ ਸੁ ਮੁਵੱਕਲ,
 ਜੋ ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਕਹਾਵਤ ਭਾਰੇ।
 ਦੈ ਕਰਿ ਭੇਟ ਨਲੇਰ ਤਿਨੈਂ,
 ਗੁਰ ਓਰ ਪਠੇ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਸਿਖਾਰੇ।
 ਜਾਇ ਪਿਖਹੁ ਮਮ ਮੰਚਹਿ ਪੈ,
 ਨਰ ਕੌਨ ਬਿਰਯੋ ਅਜ ਆਇ ਸਕਾਰੇ।

ਹੋਇਆ ਹਾਲ ਸੁਣ ਕੇ।

।ਬਹੁਤਾ।

।ਪਲੰਘ।

।ਛੇਤੀ।

।ਟਿਕਿਆਰਹੁ।

।ਪਾਵਿਆਂ ਉੱਤੇ।

।ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ।

।ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ।

।ਚੋਭ।

।ਚਾਰੇ ਬੀਰ।

।ਮੁੜ ਗਏ।

।ਵੱਡੇ ਬੀਰਾਂ ਦਾ।

।ਸਵੇਰੇ।

ਮੰਚ ਉਠਾਇ ਦਿਵੋ ਉਲਟਾਇ,
ਗਿਰਾਇ ਧਰਾ ਪਰ ਤਾਂਹਿ ਦਯੋ ਮਾਰੇ ॥ ੨੨ ॥

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਬੀਰ ਮਹਾਂ ਬਲਵਾਨ,
ਘਨੀ ਰਿਸ ਠਾਨ ਅਏ ਤਹਿ ਫੇਰੈ।
ਆਇ ਹਲਾਇ ਪਲੰਘ ਰਹੇ,
ਨ ਉਠਯੋ ਤਿਨ ਤੇ ਬਲ ਕੀਨ ਬਧੇਰੈ।
ਹਾਰ ਲਚਾਰ ਗਏ ਫਿਰ ਸੋ,
ਅਰ ਮੰਚ ਭਯੋ ਗੁਰ ਕਾ ਸਮ ਮੇਰੈਂ।

¹ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਵਾਂਗ।

ਪਾਸ ਨਰਾਯਣ ਦਾਸ ਕਹਯੋ ਉਨ,
ਮੰਚ ਉਠੇ ਅਬ ਨਾ ਤਿਸ ਕੇਰੈਂ ॥ ੨੩ ॥

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕੋਪ ਬਿਸਾਲ ਭਯੋ,
ਵਹਿ ਸਾਧੁ ਕਰੇ ਚਖੁ¹ ਲਾਲ ਸੁ ਗੇਰੂ।

¹ਨੇੜ।

ਫੇਰ ਸਭੈ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਬੀਰ,
ਪਠੇ ਗੁਰੁ ਪੈ ਤਿਨ ਤੀਸਰ ਬੇਰੂ।

ਆਂਚ¹ ਲਗੈ ਗੁਰ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੀ,
ਆਇ ਸਕੈਂ ਨਹਿ ਮੰਚਹਿ ਨੇਰੂ¹।

¹ਅੱਗ।

¹ਨੇੜੇ।

ਜਯੋਂ ਰਵਿ¹ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਨ ਸੱਕਤ,
ਜੱਦਪਿ ਹੂੰ ਬਲਵਾਨ ਪੰਖੇਰੂ¹ ॥ ੨੪ ॥

¹ਸੂਰਜ।

¹ਪੰਛੀ।

ਬੀਰ ਖਿਸਾਇ¹ ਗਏ ਫਿਰ ਸਾਧੁ ਪੈ,
ਬੀਤਯੋ ਹਾਲ ਨਿਜੈਂ ਸਭਿ ਗਾਯੋ।

¹ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋ ਕੇ।

ਹੈ ਬਲਵਾਨ ਮਹਾਨ ਮਹਾਂ ਨਰ,
ਸੋ ਹਮ ਤੈ ਨਹਿ ਜਾਤਿ ਗਿਰਾਯੋ।

ਮੰਚ ਉਠਾਵਨ ਦੂਰ ਰਹਯੋ,
ਅਬਿ ਤਾਂਹਿ ਨਜ਼ੀਕ ਨ ਜਾਵਨ ਪਾਯੋ।

ਅੰਗ ਲਗੇ ਜਰਨੇ ਹਮਰੇ, ਸਭਿ,
ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਤੇਜ ਸਹਾ ਨਹਿ ਜਾਯੋ¹ ॥ ੨੫ ॥

¹ਸਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕੋਪ ਸਤ੍ਰਾਸ ਬਢਯੋ,
ਰਸ ਤਾਂਹਿ ਬਿਭੀਤਸਰੋਦ੍ਰੁ ਹੋਏ¹।

¹ਇਉਂ ਸੁਣਕੇ ਡਰ ਸਹਿਤ ਕ੍ਰੋਧ ਵਧਿਆ (ਜਿਸ ਕਰਕੇ)
ਤਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੀਭੱਤਸ ਤੇਰੋਦ੍ਰੁ ਦੇਵੇਂਰਸ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ।

ਲੋਚਨ ਲਾਲ ਕਰਾਲ¹ ਮਹਾਂ ਕਰਿ,

¹ਭਿਆਨਕ।

ਬੀਰਨ ਕੌ ਕਟੁ ਬੈਨ ਬੁਗੋਏ¹।
 ਭੂਤ ਪਰੇਤ ਬਿਤਾਲ² ਬਟੋਰ ਘਨੇ²,
 ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਪੈ ਫਿਰ ਢੋਏ।
 ਰੂਪ ਭਯੰਕਰ ਧਾਰਿ ਮਹਾਂ ਸਭਿ
 ਆਏ, ਤਬੈ ਗੁਰ ਸਿੱਖਿ ਜੋਏ¹ ॥ ੨੬ ॥
 ਦੌਰਿ ਪੁਕਾਰ ਕਰੀ ਗੁਰੁ ਪੈ
 ਸਭ ਸਿੱਖਨਿ, ਹੁੈ ਭਯ ਭੀਤ ਮਹਾਂਏ¹।
 ਨਾਥ ਬਚਾਵ ਕਰੋ ਹਮਰਾ ਅਬਿ,
 ਨਾਹਿ ਤੁ ਯਾਂਹਿ ਤੁ ਜਾਹਿ ਚਬਾਏ¹।
 ਆਵਤ ਹੈਂ ਪਰਲੈ ਘਨ ਜਜੋਂ
 ਉਮਡੇ¹, ਮੁਖ ਦਾਢ² ਕਢੇ ਦੁਖਦਾਏ।
 ਯੋਂ ਜਬਿ ਆਤੁਰ¹ ਸਿੰਘ ਪਿਖੇ ਗੁਰੁ,
 ਧੀਰਜ ਦੈ ਇਮ ਬੈਨ ਅਲਾਏ ॥ ੨੭ ॥
 ਨਾਹਿ ਡਰੋ ਇਨ ਤੇ ਤੁਮ ਕਿੰਚਤ,
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਜਾਹੁ ਉਚਾਰੇ।
 ਔ ਮਿਲ ਕੈ ਇਕ ਠੌਰ ਪੁਨਾ,
 ਧੁਨਿ ਊਚ ਅਕਾਲ ਗਜਾਉ ਜਕਾਰੇ।
 ਯੋਂ ਕਹਿ ਕੈ ਗੁਰੁ ਤੀਰ ਤਜੇ ਨਿਜ,
 ਹੋਇ ਸਪੱਛ ਵਹੀ ਅਹਿ ਕਾਰੇ¹।
 ਬੀਰਨ ਕੇ ਗਿਰਦੈ ਵਹਿ ਤੀਰ
 ਭਏ, ਤਬਿ ਜਾਇ ਭਯੰਕਰ ਭਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥
 ਬੀਰਨ ਕੋ, ਗੁਰ ਤੀਰਨ ਮਾਰ
 ਭਗਾਇ ਦਯੋ, ਨਿਜ ਸਿੰਘ ਬਚਾਏ।
 ਚੱਕ੍ਰ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਜਜੋਂ ਹਰਿ ਕੇ¹,
 ਅਮਰੀਕ ਸੁ ਭੂਪਹਿ ਕੀਨ ਸਹਾਏ।
 ਫੇਰ ਪੁਨਾ ਮਿਲ ਕੈ ਗੁਰ ਸਿੰਘਨਿ,
 ਦੀਨ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਗਜਾਏ।
 ਸੋ ਧੁਨ ਕੋ ਸੁਨ ਕੈ ਛਿਨ ਸੈਂ,
 ਵਹਿ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਬਿਤਾਲ ਬਿਲਾਏ¹ ॥ ੨੯ ॥
 ਜੋਗਨਿ ਬੀਰ ਬਿਤਾਲ ਉਡੇ ਇਮ,

¹ਕੌੜੇ ਬਚਨ ਕਹੇ।
²ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ। ²ਬਹੁਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ।
¹ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ।
¹ਭੈ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਡਰ ਕੇ।
¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਖਾ ਜਾਣਗੇ।
¹ਉਛਲ ਕੇ। ²ਜਾੜਾਂ।
¹ਦੁਖੀ।
¹ਉਹੋ ਹੀ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਕਾਲੇ ਸੱਪ ਬਣ ਗਏ।
¹ਜਿਵੇਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚੱਕ੍ਰ ਨੇ।
¹ਛਪ ਗਏ।

ਆਗ ਪਰੇ ਜਿਮ ਆਤਸ਼ ਬਾਜੀ।

ਸੂਰ ਉਦੇ ਜਿਮ ਕੋਟ ਕੁਹੀਰ¹,

ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਗਜੇ ਮਿਰਗਾਵਲਿ ਭਾਜੀ¹।

ਮਾਧੋ ਸੁ ਦਾਸ ਭਯੋ ਬਿਸਮੈਂ ਪਿਖਿ,

ਕੋਤਿਕ ਜੋ ਗੁਰੁ ਕੀਨ ਦਰਾਜੀ¹।

ਹਾਰ ਪਰਯੋ ਬਲ ਲਾਇ ਸਭੈ ਜਬਿ,

ਤੋਂ ਮਿਲਨੇ ਕੀ ਗਟੀ ਮਨਿ ਸਾਜੀ¹ ॥ ੮੦ ॥

ਦੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਗਰੇ ਧਰਿ ਅੰਚਰ¹,

ਬੰਦਨ ਆਇ ਕਰੀ ਗੁਰੁ ਆਗੈਂ।

ਤਾਂਹਿ ਦਿਸੈਂ ਰਘੁਨਾਥ ਸਰੂਪ¹,

ਗੁਰੂ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਤੱਖ ਬਿਲਾਗੈਂ¹।

ਸਿੰਘ ਸਭੈ ਹਨੁਮੰਤ ਸੁਗ੍ਰੀਵਹਿ,

ਅੰਗਦ ਸੱਤ੍ਰੁ ਘਨਾਦਿਕ ਲਾਗੈਂ।

ਹੇਤ ਉਧਾਰ ਕਲੀ ਅਵਤਾਰ,

ਲਖੇ¹ ਗੁਰੁ ਤਾਂਹਿ ਤਬੈ ਮੁਦ ਪਾਗੈਂ² ॥ ੮੧ ॥

ਤ੍ਰਾਂਹਿ ਸੁ ਤ੍ਰਾਂਹਿ¹ ਉਚਾਰਨ ਕੈ,

ਪਰਿਓ ਸਮ ਦੰਡ ਗੁਰੈਂ ਪਗ ਆਗੇ।

ਦੀਨ ਅਧੀਨ¹ ਭਯੋ ਪਿਖ ਕੈ,

ਗੁਰ ਸਿੰਧੁ ਬਿਵੇਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਨੁਰਾਗੇ¹।

ਲੀਨ ਉਠਾਇ ਥਿਰਾਇ ਸੁ ਅੱਗਰ¹,

ਤਾਂਹਿ ਗੁਰੂ ਇਮ ਬੂਝਨ ਲਾਗੇ।

ਕਯਾ ਤੁਵ ਨਾਮ ਸੁ ਕੋਨਹਿ ਤੂੰ,

ਕਿਸ ਕੋ ਸਿਸੁ¹ ਕੋਨਹਿ ਭੇਖ ਸਭਾਗੇ² ॥ ੮੨ ॥

ਸੰਤਨ ਕਾ ਅਪਮਾਨ¹ ਰਹਯੋ

ਕਰਤੋ, ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਨਯੋ ਹਮ ਕਾਨੈਂ।

ਖੇਲਨ ਜੂਪ ਫਲੰਗਨ ਕੂਪ,

ਸੁ ਦੋਰਨ ਭੀਤਿ ਅਨੀਤਿ ਕਿਤਾਨੈਂ¹।

ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਕਰਨੋ ਤਿਮ ਹਾਸਿ,

ਅਹੇ ਇਹੁ ਡੂਬਨ ਰੀਤਿ ਮਹਾਨੈਂ।

¹ਧੁੰਦ ਦਾ ਕੋਟ।

¹ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਗੱਜਣ ਨਾਲ ਹਰਨਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਭੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

¹ਵੱਡਾ।

¹ਮਨ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ।

¹ਗਲ 'ਚ ਪੱਲਾ ਪਾ ਕੇ।

¹ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਸਰੂਪ।

¹ਫਰਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਹੂਬਹੂ।

¹ਜਾਣੇ। ²ਅਨੰਦ 'ਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ।

¹ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ, ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ।

¹ਦੁਖੀ ਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ।

¹ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋ ਗਏ।

¹ਅੱਗੇ ਖੜਾ ਕਰਕੇ।

¹ਚੇਲਾ ਹੈਂ। ²ਹੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ।

¹ਨਿਰਾਦਰ।

¹ਜੂਆ ਖੇਡਣਾ, ਖੂਹ ਟੱਪਣਾ, ਕੰਧ ਤੇ ਦੌੜਨਾ ਕਿਤਨੀ ਭਾਵ ਬਹੁਤੀ ਖੋਟੀ ਨੀਤੀ ਹੈ।

ਕਯਾ ਤੁਮਰੇ ਸਮ ਕੋਇ ਨਹੀਂ,
ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਬਲੀ ਨਰ ਔਰ ਠਿਕਾਨੈਂ¹ ॥ ੮੩ ॥
*ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਭਏ ਜਬ ਰਾਵਰ,
ਰਾਵਨ ਘਾਵਨ ਹੇਤ² ਪਧਾਰੇ।
ਭੂਪ ਦੁਵਿੰਦ ਮਲੈ ਗਿਰ ਕੋ³,

¹ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ।

*ਇਥੋਂ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਬੋਲਣ ਲਗਾ ਹੈ।

²ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ।

³(ਦੱਖਣ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇਕ ਦੇਸ਼) ਮਲਯਾਗਿਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਦੁਵਿੰਦ ਨਾਮ ਦਾ।

ਨਿਜ ਲੈ ਦਲ ਥਾ ਗਯੋ ਆਪ ਸੰਗਾਰੇ।
ਨਾਮ ਗੁਬਿੰਦ ਹੁਤੋ ਹਮਰੋ ਤਬਿ,
ਭ੍ਰਾਤਰਿ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਬਲਿਕਾਰੇ¹।
ਸੰਗ ਉਮੰਗ ਗਯੋ ਤਬਿ ਮੈਂ,
ਮਧ ਜੰਗ ਤਹਾਂ ਦਿਢ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੮੪ ॥

¹ਰਾਜੇ ਦਾ ਬਲਵਾਨ ਭਰਾ ਸਾਂ।

ਇੰਦਰ ਨੇ ਰਥ ਥਾ ਪਠਯੋ ਤਬਿ,
ਰਾਵਰ ਕੇ ਹਿਤ ਜੋ ਤਿਸ ਠਾਏਂ।
ਘੋਰਨ ਕਾ ਰਖਵਾਰ ਕਰਯੋ ਮੁਹਿ,
ਜੰਗ ਜੁਰਯੋ ਅਤਿਸੈਂ ਜਬਿ ਆਏ।
ਰਾਵਰ ਕੇ ਰਥ ਸੰਮੁਖ ਜੋ,
ਅਤਿਕਾਯ¹ ਮਲੇਛ ਅਯੋ ਰਿਸ ਖਾਏ।
ਤਾਂਹਿ ਪਹਾਰ ਸਮਾਨ² ਗਦਾ ਪਰਿਹਾਰਿ³,
ਦਯੋ ਇਕ ਅੱਸ੍ਰੁ ਗਿਰਾਏ ॥ ੮੫ ॥

¹ਰਾਵਣ ਦਾ ਇਕ ਪੁੱਤਰ।

²ਪਹਾੜ ਵਾਂਗ। ³ਮਾਰ ਕੇ।

⁴ਘੋੜਾ।

⁵ਪੁੱਜ ਗਿਆ।

⁶ਦੌੜ ਗਿਆ।

ਅੰਗਦ ਆਇ ਪੁਗਯੋ⁴ ਤਬਿ ਲੋ,
ਅਤਿਕਾਯ ਗਯੋ ਤਿਹ ਦੇਖ ਪਲਾਈ⁵।
ਮੈਂ ਝਟ ਔਰਹਿ ਅੱਸ੍ਰੁ ਲਿਆਇ ਕੇ,
ਜੋਤ ਦਯੋ⁶ ਰਥ ਫੇਰ ਚਲਾਈ।
ਅੰਗਦ ਕੋ ਨ ਮਲੇਛ ਸਕਯੋ ਹਤ⁷,
ਮੋ ਪਰ ਕੋਪ ਅਯੋ ਗਰਜਾਈ।

⁸ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ।

⁹ਮਾਰ।

ਮੋ ਪਰ ਕੋਪ ਅਯੋ ਗਰਜਾਈ।
ਮਾਰਿ ਗਦਾ ਅਤਿਕਾਯ ਤਬੈ,
ਮਮ ਖੋਪਰਿ ਫੋਰਿ ਫਿਰਯੋ ਪਿਛਵਾਈ ॥ ੮੬ ॥
ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਰ¹⁰ ਮਾਰ ਤਿਸੈ,
ਮੁਰਛਾ ਜੁ ਦਈ ਪਿਖਿ ਮੈਂ ਮੁਦ ਪਾਈ।
ਧਾਇ ਪਰਯੋ ਕਿਚਕਾਇ¹¹ ਤਿਸੈ ਪਰ,

¹²ਤੀਰ।

¹³ਕਚੀਚੀ ਲੈ ਕੇ।

ਰਾਵਰ ਹੈ ਖੁਸ਼ਿ ਬਾਨਿ ਅਲਾਈ।
ਆਉ ਗੁਬਿੰਦ ਦੁਵਿੰਦ ਭਰਾਤਰ,
ਤਾਰਕ ਮੰਤਰਾ ਤੋਹਿ ਸੁਨਾਈ।
ਮੋਖ ਸਲੋਕਾ ਦਿਵੋਂ ਤੁਮ ਕੋ,
ਤਬਿ ਲੋ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨ ਗਏ ਨਿਕਸਾਈ ॥ ੮੨ ॥

‘ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ।

‘ਸਾਲੋਕ ਮੁਕਤੀ।

ਇੱਛ ਰਹੀ ਮਨ ਮਾਹਿੰ ਅਤੀ,
ਪ੍ਰਭੁ ਤੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਲਜਾਨਦਾ ਪਾਵੈਂ।
ਔਰ ਕਰੋਂ ਬਹੁ ਸੇਵ ਤੁਮਾਰਿ,
ਸੁ ਜਜੋਂ ਭਵ ਸਾਗਰ ਪਾਰ ਪਰਾਵੈਂ।
ਯਾ ਹਿਤ ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਮੋਖ ਭਯੋ,
ਅਰ ਰਾਵਰ ਕੇ ਦਰਸੇ ਪਰਭਾਵੈਂ।

‘ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

‘ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਵਾਂ।

‘ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ (ਅਸਰ) ਕਰਕੇ।

ਗਜਾਨ ਰਹਜੋ ਮੁਝ ਕੋ ਜਨਮਾਂਤਰ
ਕੋ, ਤੁਮਰੋ ਮਨਿ ਧਜਾਨ ਸੁਹਾਵੈਂ ॥ ੮੩ ॥

‘ਹੋਰ ਭਾਵ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦਾ।

ਭੂਰ ਕਰਜੋ ਤਪ ਬੈਠ ਇਹਾਂ,
ਤਟ ਗੰਗ ਉਡੀਕਤ ਆਵਨ ਥਾਰਾ।
ਰਾਮ ਹਿਤੈ ਜਾਮਵਾਨ ਜਟਾਊ,
ਮਤੰਗ ਹਨੂੰ ਸੁਗਰੀਵ ਉਦਾਰਾ।

‘ਤੁਹਾਡਾ ਆਉਣਾ।

‘ਜਿਵੇਂ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ (ਦਰਸ਼ਨਾਂ) ਵਾਸਤੇ ਜਾਮਾਵੰਤ,
ਜਟਾਯੂ, ਮਤੰਗ, ਹਨੂਮਾਨ ਤੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਨੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ (ਤਪ ਕੀਤਾ
ਸੀ)।

ਜਜੋਂ ਜਦਵੇਸ ਹਿਤੈ ਮੁਚਕੰਦ,
ਮੁਨੇਸ ਰਹਜੋ ਦੁਰਵਾਸਾ ਵਿਚਾਰਾ।

‘ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ (ਦਰਸ਼ਨਾਂ) ਵਾਸਤੇ ਮੁਚਕੰਦਰਾਜਾ ਤੇ
ਦੁਰਬਾਸਾ ਮੁਨੀ ਵਿਚਾਰਾ (ਤਪ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ)।

ਤਜੋਂ ਤੁਮਰੇ ਦਰਸਾਵਨ ਪਾਵਨ
ਹੇਤ, ਉਪਦੇਸ ਮਮ ਮਨਿ ਧਾਰਾ ॥ ੮੪ ॥

‘ਤਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਮਨ ਵਿੱਚ
ਤੁਹਾਡਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਧਾਰ ਕੇ (ਤਪ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ)।

ਜਜੋਂ ਅਫਲਾਤੂ ਸਿਕੰਦਰ ਕੇ ਹਿਤ,
ਅੱਗਰ ਏਕ ਸੌ ਸਾਲ ਬਿਰਾਯੋ।
ਆਇ ਸਿਕੰਦਰ ਕੰਦਰ ਅੰਦਰ
ਤੇ, ਗੁਨਿ-ਮੰਦਰ ਸੋਊ ਲਹਾਯੋ।
ਸੰਗ ਲਿਜਾਇ ਵਜੀਰ ਬਨਾਇ,
ਸੁ ਕਾਮ ਕਰਾਇ ਲਏ ਮਨ ਭਾਯੋ।

‘ਇਕ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬੈਠ ਕੇ (ਤਪ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ)।

‘ਉਹ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੰਦਰ ਅਫਲਾਤੂ ਲੱਭ ਲਿਆ।

ਗਾਥ ਸਿਕੰਦਰ ਨਾਮੇਂ ਵਿਖੇ,
ਇਹੁ ਹੈ ਲੁਕਮਾਨ ਤਿਵੈਂ ਲਖ ਲਾਯੋ¹ ॥ ੯੦ ॥
ਯੋਂ ਸੁਨ ਕੈ ਮੁਸਕਾਇ ਗੁਰੂ,
ਕਹਯੋ ਮੂੰਡ ਉਘਾਰਿ¹ ਦਿਖਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।
ਖੋਲਿ ਜਟਾਂ ਸਿਰ ਕੀ ਤਿਹ, ਖੋਪਰੀ
ਦੀਨ ਦਿਖਾਇ ਫੁਟੀ ਅਧਿਕਾਨੀ।
ਜੋ ਅਤਿਕਾਯ ਟਿਕਾਯ ਗਦਾ ਹਤੀ,
ਸਿੱਖ ਰਹੇ ਪਿਖਿ ਭੂਰ ਹਿਰਾਨੀ।
ਸਾਚ ਅਵਤਾਰ ਲਖਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ,
ਬਿਸ਼ਨੂ ਰਘਬੀਰ ਸਰੂਪ ਮਹਾਨੀ ॥ ੯੧ ॥
ਸਿੱਧ ਲਖਯੋ ਪਰਸਿੱਧ ਸਹੀ,
ਸ਼ਕਤੀ ਸਮਰਿੱਧ ਸੁ ਬ੍ਰਿੱਧ ਮਹਾਰੈਂ¹।

¹ਲੁਕਮਾਨ (ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ) ਤਿਵੈਂ (ਮੈਨੂੰ) ਜਾਣ ਲਉ।

¹ਸਿਰ ਖੋਹਲ ਕੇ।

¹ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ (ਸਮਰਿੱਧ) ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਿੱਧ (ਕਰਾਮਾਤੀ) ਸਹੀ ਜਾਣਿਆਂ।

ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਸਧੀਰ ਬਡੇ ਇਹੁ,
ਬੀਰ ਜਿਸੇ ਰਹਿੰ ਆਗਿਆ ਮਾਰੈਂ।
ਦਾਸ ਨਰਾਯਣ ਕੋ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ,
ਜਾਨ ਲਯੋ ਸਿੱਖ ਯੇ ਗੁਰ ਕਾ ਹੈ।
ਦਾਸ ਨਰਾਯਣ ਕੋ ਗੁਰੂ ਫੇਰ
ਕਹਯੋ, ਅਬਿ ਤੂੰ ਕਹੁ ਚਾਹਿਤ ਕਾ ਹੈ? ॥ ੯੨ ॥

ਕਬਿੱਤੁ:

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬਿਨੈਂ ਸਾਥ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਨਾਇ ਮਾਥ¹,
ਕਹਯੋ ਮੈਂ ਤੋ ਆਪ ਕਾ ਹੂੰ ਬੰਦਾ¹ ਸੁਨ ਲੀਜੀਏ।
ਕਰੇ ਅਪਰਾਧ ਜੋਊ ਪੂਰਬ ਅਗਾਧ¹ ਮੈਂ ਨੇ,
ਸਾਧੁ ਹੈਂ ਦੁਖਾਏ ਛਮੋਂ ਆਪ ਸੋਊ ਕੀਜੀਏ।
ਮਿਲੇ ਆਪ ਰਘੁਨਾਥ¹ ਆਇ ਆਜ ਮੁਝੈ ਨਾਥ,
ਕੀਜੀਐ ਸਨਾਥ¹ ਹਾਥੁ ਮਾਥ ਪੈ ਧਰੀਜੀਏ।
ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੇਸ਼¹ ਹਾਰਕ ਕਲੇਸ਼ ਸੇਸ਼²,
ਕੀਜੈ ਨਿਜ ਸਿੱਖ ਮੋਹਿ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁ ਦੀਜੀਏ

¹ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ।

¹ਦਾਸ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਰੂਪ।

¹ਸਫਲ।

¹ਚੰਗਾ। ²ਸਾਰੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

॥ ੯੩ ॥

ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਰੂ ਕਰੇ ਯੋਂ ਰਸਾਲ ਬੈਨ¹,

¹ਸੁੰਦਰ ਬਚਨ।

ਸਿੱਖ ਹੋਨਿ ਕਠਿਨ ਮਹਾਨ ਪਹਿਚਾਨੀਏ।

ਧਾਰ ਤਰਵਾਰ ਪਰ ਚਲਨ ਵਿਚਾਰ ਵਰ।,

ਵਾਰ ਤੈ ਵਰੀਕ ਬਨਿ ਰਹਿਨੋ ਮਹਾਨੀਏ।

ਮੁਰਦਾ ਮੁਰੀਦ ਥਾਇ। ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਦਾਇ,

ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਗੋਰ ਮੈਂ। ਸਮਾਇ ਦਿਢ ਜਾਨੀਏਂ।

ਆਗਯਾ ਕਮਾਵੈ ਗੁਰੈਂ ਬੰਦਗੀ ਬਜਾਇ ਲਜਾਵੈ।,

ਹੰਗਤਾ ਗਵਾਵੈ ਭਾਵੈ। ਸਿੱਖ ਸੋ ਬਖਾਨੀਏਂ

¹ਚਲਣਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ।

¹ਵਾਲ ਤੋਂ।

¹ਮੁਰੀਦ ਮੁਰਦੇ ਵਾਂਗ ਹੋ ਰਹੇ।

¹ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਰੂਪ ਕਬਰ ਵਿਚ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦਗੀ ਕਰੇ।

¹ਪ੍ਰੇਮੀ।

॥ ੯੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਪੁਨ,

ਗੁਨਿ। ਕਰਿ ਮਨਿ ਮੁਦ ਠਾਨਿ²।

ਕਹਯੋ ਬੰਦਗੀ। ਬਖਸ਼ੀਏ,

ਮੁਹਿ ਨਿਜ ਬੰਦਾ ਜਾਨਿ ॥ ੯੫ ॥

ਤਬਿ ਗੁਰੁ ਨਿਜ ਕਰ। ਤਾਂਹਿ

ਸਿਰਿ, ਧਰ ਕਰਿ ਕਰਯੋ ਨਿਹਾਲ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੈ,

ਕੀਨੋ ਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲ। ॥ ੯੬ ॥

ਪੁਨ ਬੰਦੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਰਿ,

ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਉਚਰਯੋ ਐਸ।

ਆਗਯਾ ਮੁਝ ਕੋ ਕੀਜੀਏ,

ਹੈ ਰਾਵਰ ਰੁਚਿ ਜੈਸ। ॥ ੯੭ ॥

ਪੇਖਿ ਸਿਦਕ ਸਮਰੱਥਤਾ,

ਤਾਂ ਕੋ ਗੁਰੁ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ।

ਕਹਯੋ ਜਾਹੁ ਪੰਜਾਬ ਦਿਸ,

ਕਰੋ ਮਮ ਕਾਜ ਬਖਯਾਤ। ॥ ੯੮ ॥

ਪੂਰਬਲੀ ਸਭਿ ਗਾਥ ਤਬਿ,

ਤਿਸੈ ਸੁਨਾਈ ਸਾਰ।

ਤੁਰਕਨ ਕੀਨੇ ਜੁਲਮ ਜਯੋਂ,

ਗੁਰੁ ਘਰ ਸੰਗ ਅਪਾਰ ॥ ੯੯ ॥

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਿਨ ਹਨੇ,

¹ਵਿਚਾਰ ਕੇ। ²ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇ।

¹ਭਗਤੀ।

¹ਹੱਥ।

¹ਵੱਡਾ।

¹ਜਿਵੇਂ ਆਪਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ।

¹ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਕਰੋ।

¹ਸਾਰੀ।

ਤਿਨ ਸਭਿਹਨਿ ਕੋ ਮਾਰ।

ਲੈਹੁ ਬੈਰ ਤੁਰਕਾਨ ਤੈ,

ਤੁਝੈ ਜੋਗ ਯਹਿ ਕਾਰ ॥ ੧੦੦ ॥

ਬੰਦਾ¹ ਜਿਸ ਤਰੁ ਕੋ² ਲਗੈ,

¹ਅਕਾਸ਼ ਬੋਲ। ²ਦਰੱਖਤ ਨੂੰ।

ਤਾਂ ਕੋ ਦੇਤ ਸੁਕਾਇ।

ਤੂੰ ਹਮਰਾ ਬੰਦਾ ਭਯੋ,

ਲਗ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਜਾਇ ॥ ੧੦੧ ॥

ਤਾਂ ਕਾ ਬੰਦਾ ਨਾਮ ਜਬਿ,

ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਯੋਂ ਆਪ।

ਤਬਿ ਤੇ ਬੰਦਾ ਨਾਮ ਤਿਹ,

ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਜਗਤ ਅਮਾਪ¹ ॥ ੧੦੨ ॥

¹ਬਹੁਤਾ।

ਚੌਪਈ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਬੰਦੇ ਕੋ ਅਪਨੈ ਕੈ¹।

¹ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਕੇ।

ਦਿਲ ਤਿਸ ਕਾ ਨਿਜ ਕਬਜੇ ਕੈ ਕੈ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਚਲਿ ਆਏ।

ਛਕਿ ਪ੍ਰਸਾਦ ਪਰ ਪਲੰਘ ਬਿਰਾਏ ॥ ੧੦੩ ॥

ਪੁਨ ਉਠਿ ਸੋਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੈ ਕੈ।

ਬਿਰੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਪੁਨ ਐ ਕੈ।

ਇਤਨੇ ਮਹਿੰ ਬੰਦਾ ਤਹਿ ਆਯੋ।

ਸਾਦਰ ਗੁਰੁ ਤਿਹ ਪਾਸ ਬਿਠਾਯੋ ॥ ੧੦੪ ॥

ਪੁਨਾ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਪਰਖਨ ਹੇਤੈਂ।

ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਗੁਰੁ ਸ਼ਕਤਿ ਨਿਕੇਤੈਂ¹।

¹ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਘਰ।

ਲੈ ਬੰਦੇ ਕੋ ਨਿਜ ਸੰਗਾਤੀ।

ਗਏ ਇਕੰਤ ਕੰਤ ਜਗਿ¹ ਖਜਾਤੀ² ॥ ੧੦੫ ॥

¹ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ। ²ਪ੍ਰਗਟ।

ਔਰ ਸਿੱਖ ਸਭ ਦੂਰ ਹਟਾਏ।

ਮੰਗਲਮੈ¹ ਜੰਗਲ ਮੈਂ ਜਾਏ।

¹ਅਨੰਦ ਰੂਪ।

ਬੂਝਯੋ ਬੰਦੇ ਕੋ ਗੁਰੁ ਐਸੇ।

ਜੀਤਹਿਗੋ ਸੱਤ੍ਰੈਂ ਤੂੰ ਕੈਸੇ ॥ ੧੦੬ ॥

ਹਮ ਕੋ ਨਿਜ ਸੋ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਹੋ।

ਆਹਿ ਅਲੌਕਕ¹ ਜੋ ਤੁਹਿ ਪਾਹੋ²।

¹ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ। ²ਤੇਰੇ ਪਾਸ।

ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ।	
ਮੁਝ ਕੋ ਸ਼ਸਤਰ ਲਗੈ ਨ ਆਨਾ ¹ ॥ ੧੦੭ ॥	¹ ਆ ਕੇ।
ਅਰ ਨਿਜ ਤਨ ਬੱਜਰ ¹ ਕਾ ਕਰਹੋਂ।	¹ ਫੌਲਾਦ (ਅ) ਪੱਥਰ।
ਰੂਪ ਅਨੇਕ ਬਨਾਇ ਦਿਖਰਹੋਂ।	
ਭਾਜੜ ਅਰਿ ਦਲ ਮੈਂ ਬਹੁ ਪਾਵੋਂ।	
ਬੀਰਨ ਤੈ ਇਹੁ ਕਾਮ ਕਰਾਵੋਂ ॥ ੧੦੮ ॥	
ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ ਥਿਰੋ ਮਮ ਆਗੇ।	
ਦੇਖਹਿੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨ ਜਜੋਂ ਤੁਹਿ ਲਾਗੇ।	
ਬੰਦਾ ਗੁਰੁ ਕਾ ਭਯੋ ਨਿਸ਼ਾਨਾ।	
ਤੀਰ ਚਲਾਏ ਗੁਰੂ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੦੯ ॥	
ਜਿਤ ਦਿਸ ਬੰਦਾ ਅੰਗੁਰੀ ਕਰੈ।	
ਤੀਰ ਤਿਤੈ ਦਿਸ ਹੀ ਜਾ ਪਰੈ।	
ਬਾਏਂ ਦਾਏਂ ¹ ਉਪਰਿ ਜਾਂਹੀਂ।	¹ ਖੱਬੇ ਸੱਜੇ।
ਪੇਖਿ ਗੁਰੂ ਮੁਦ ਭਏ ਮਹਾਂਹੀਂ ॥ ੧੧੦ ॥	
ਪੁਨ ਉਨ ਤਨ ਬੱਜਰ ਨਿਜ ਕੀਨਾ।	
ਗੁਰ ਸੰਮੁਖ ਤਬਿ ਭਯੋ ਅਸੀਨਾ ¹ ।	¹ ਬੈਠ ਗਿਆ।
ਸਰ ਖਰ ¹ ਖੈਚਿ ਗੁਰੂ ਜੋ ਮਾਰੈਂ।	¹ ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ।
ਚੁਭੈਂ ਨ ਤਿਸ ਕੋ ਗਿਰੈਂ ਪਿਛਾਰੈਂ ॥ ੧੧੧ ॥	
ਜਜੋਂ ਧਾਤੂ ਪਰ ਲਗ ਕੈ ਮੁਰ ਹੈਂ।	
ਤਜੋਂ ਬੰਦੇ ਕੋ ਪੇਖਯੋ ਗੁਰ ਹੈ।	
ਅਨਿਕ ਰੂਪ ਪੁਨ ਬਨਿ ਦਿਖਰਾਏ।	
ਲੋਪ ਭਯੋ ¹ ਪੁਨ ਸਮੁਖ ਤਦਾਏ ² ॥ ੧੧੨ ॥	¹ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ² ਤਦੋਂ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ।
ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਸ਼ਕਤੀ ਤਾਂ ਕੀ।	
ਗੁਰੁ ਅਜਮਾਇ ਲਈ ਸਭਿ ਬਾਂਕੀ ¹ ।	¹ ਚੰਗੀ।
ਭਏ ਮੋਦ ਪਰਮੋਦ ¹ ਮਹਾਨੇ।	¹ ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ।
ਲਜਾਏ ਸਾਦਰ ਪੁਨ ਸੰਗਾਨੇ ॥ ੧੧੩ ॥	
ਆਇ ਬਿਰਾਜੇ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।	
ਸਭਿ ਕੇ ਸੰਮੁਖ ਪੁਨਾ ਉਚਾਰੀ।	
ਜਾਹੁ ਅਬੇ ਤੁਮ ਦਿਸ ਪੰਜਾਬੈਂ।	
ਹਤੁ ਸੱਤੁਨ ਕੋ ਦੈਹੁ ਅਜਾਬੈਂ ¹ ॥ ੧੧੪ ॥	¹ ਕਸ਼ਟ।

ਨਰ ਨਾਟਕ¹ ਇਵ ਹੇਤ ਦਿਖਾਵਨ।

¹ਮਨੁੱਖੀ ਨਾਟਕ।

ਬਾਤੈਂ ਕਰੀ ਅਨੇਕ ਸੁਨਾਵਨ।

ਰਾਜਨੀਤ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸਮਾਨੈ।

ਸੀਖਯਾ ਦੀਨੀ ਤਾਂਹਿ ਮਹਾਨੈ ॥ ੧੧੫ ॥

ਸੋ ਸਭਿ ਬੰਦੇ ਸਿਰ ਧਰਿ ਮਾਨੀ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਅਰਜ਼ ਬਖਾਨੀ।

ਭਾਜੜ ਮੈਂ ਅਰਿ ਦਲੈ ਪਵੈਹੋਂ।

ਸਿੰਘਨ ਦਿਸ ਨਹਿ ਆਵਨ ਦੈਹੋਂ ॥ ੧੧੬ ॥

ਪਰ ਮਾਰਨ ਤਾਰਨ¹ ਜੋ ਹੋਈ।

¹ਤਾੜਨਾ ਭਾਵ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣਾ।

ਕਰਹੈਂ ਸਿੰਘ ਇਹੈ ਸਭਿ ਸੋਈ।

ਤਾਂ ਤੇ ਮੁਝ ਕੇ ਇਨ ਕੇ ਸੰਗੈ।

ਪਠੇ ਪੰਜਾਬੈਂ ਓਰਿ ਨਿਸੰਗੈ ॥ ੧੧੭ ॥

ਅਰ ਕੁਛ ਆਯੁਧ ਨਿਜ ਬਖਸ਼ਾਵੈ।

ਜਿਹ ਬਲ ਮੈਂ ਅਰਿਗਨ ਕੇ ਘਾਵੇਂ।

ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ ਖੁਸ਼ੀ ਅਪਾਰਾ।

ਨਿਜ ਗਰ ਤੈ ਨਿਜ ਖੜਗ ਉਤਾਰਾ ॥ ੧੧੮ ॥

ਬੰਦੇ ਕੇ ਗਰ ਮੈਂ ਖੁਦ ਪਾਯੋ।

ਪਿਖਿ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਰੋਸ ਉਪਾਯੋ।

ਹੈ ਇਹੁ ਖੰਡਾ ਹਮ ਅਧਿਕਾਰੈਂ¹।

¹ਸਾਡਾ ਹੱਕ।

ਯੋਂ ਕਹਿ ਜਰਾ ਨ ਕੀਨੀਂ ਬਾਰੈਂ ॥ ੧੧੯ ॥

¹ਦੇਰ।

ਬੰਦੇ ਕੇ ਗਰ ਤੇ ਉਤਰਾਯੋ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਗੁਰ ਅੱਗੂ ਅਲਾਯੋ¹।

¹ਕਿਹਾ।

ਇਸ ਖੰਡੇ ਹਿਤ ਹਮ ਘਰ ਛੋਰੇ।

ਮਾਰੇ ਮਰੇ ਜੰਗ ਕਰਿ ਘੋਰੇ ॥ ੧੨੦ ॥

¹ਭਿਆਨਕ।

ਤਜਿ ਧਨ* ਧਾਮ ਦੇਸੁ ਸੁਤ ਧੀਆ।

*ਮੂਲ 'ਚ ਪਾਠ ਤਨ ਹੈ, ਪਰ ਤਨ ਤਜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਧਨ' ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪੀਛਾ ਰਾਵਰ ਕਾ ਹਮ ਲੀਆ।

ਆਏ ਚਲਿ ਪਰਦੇਸਨ ਮੈਂਹੈਂ।

ਅਨਿਕ ਕਲੇਸ਼ ਬਿਸੇਸ਼ ਸਹੈ ਹੈਂ ॥ ੧੨੧ ॥

ਇਸ ਹੀ ਖੰਡੇ ਹੇਤ ਲਖੀਜੈ।

ਇਹੁ ਲੈ ਜਾਇ ਤੁ ਹਮ ਕਿਮ ਜੀਜੈ।

ਫਤੇ ਹੋਤ ਹੈ ਦੇਗ ਤੇਗ ਤੈ।

ਦਈ ਆਪ ਸੋ ਇਸੈ ਬੇਗ ਤੈ ॥ ੧੨੨ ॥

ਸਿੰਘ ਸਜਾਇ ਬੇਸ਼ਕ ਦਿਹੁ ਏਸੈ।

ਪੰਥ ਹਮਾਰੇ ਮਾਹਿ ਰਹੇਸੈ।

ਮੋਨੇ* ਪੈ ਹਮ ਜਾਨ ਨ ਦੇਹੈ।

ਲੰਗਰ।

ਛੇਤੀ ਨਾਲ।

ਰਹੇਗੀ।

*ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਮੋਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਜਟਾਧਾਰੀ ਸਾਧੂ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਬਿਸਰਾਮ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੯੧ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਖੁਦ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ-"ਖੋਲ ਜਟਾਂ ਸਿਰ ਕੀ ਤਹ ਖੋਪਰੀ, ਦੀਨ ਦਿਖਾਇ ਫਟੀ ਅਧਿਕਾਨੇ।" ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ 'ਬੰਦੇ' ਤੋਂ 'ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ' ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਤੋਰਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਪੰਨਾ ੧੯ ਤੋਂ ੨੧, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਤਾਰੀਖਦਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਚੋਂ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਲੇਖਕ ਹਨ-ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਬਟਾਲੀਆ, ਅਲੀ-ਉ-ਦੀਨ ਮੁਫਤੀ, ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਖਾਨ ਅਨਸਾਰੀ, ਗਣੇਸ਼ ਦਾਸ ਬਡਹੇਰਾ ਤੇ ਕਨੁਈਆ ਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ।

ਲੈਹੈਂ ਇਸੇ ਕਿ ਆਪ ਮਰੈ ਹੈਂ ॥ ੧੨੩ ॥

ਇਮ ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਗੁਰ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਕਹਾ।

ਅਬਿ ਸਮੁੱਥ ਭਏ ਤੁਮ ਮਹਾਂ।

ਅਪਨੀ ਵਸਤੁ ਆਪ ਸੰਭਾਰੀ।

ਲੈਹੋ ਰਾਜ ਦੁਸ਼ਟ ਗਨ ਮਾਰੀ ॥ ੧੨੪ ॥

ਹਮ ਭੀ ਕਰਨ ਲਗੇ ਥੇ ਪ੍ਰੀਖਯਾ।

ਉਤਰਜੋ ਪੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਦੀਖਯਾ।

ਇਮ ਕਹਿ ਪਾਂਚ ਤੀਰ ਗੁਰ ਫੇਰੀ।

ਬਖਸ਼ੇ ਬੰਦੇ ਕੋ ਯੋਂ ਟੇਰੀ ॥ ੧੨੫ ॥

ਤੀਰ ਪਾਂਚ ਇਹੁ ਬੀਰ ਹਮਾਰੇ।

ਅਤੀ ਸ਼ਕਤਿ ਯੁਤ ਲਖ ਦਿਢ ਪਯਾਰੇ।

ਅਤੀ ਲੋੜ ਜਬਿ ਤੁਮ ਕੋ ਪੈਸੇ।

ਫਤੇ ਬੁਲਾਇ ਏਕ ਇਨ ਮੈਂ ਸੇ ॥ ੧੨੬ ॥

ਤਜੀਓ ਫਿਰ ਤੁਮ ਹੀ ਢਿਗ ਐਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ।

ਤੁਮ ਕੋ ਅਚਰਜ ਸ਼ਕਤ ਦਿਖੈ ਹੈ।

ਚਲੈ ਪੌਨ ਅਤਿ ਧੂਰ ਉਡੈ ਹੈ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮੰਦ ਹੂ ਜੈ ਹੈ ॥ ੧੨੭ ॥

'ਨਿਗਾਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਨ ਕੇ ਤਾਬੇ ਸੈਨ ਸ਼ਹੀਦੀ।

ਕਰਿ ਦੀਨੀ ਮੈਂ ਕਰਿ ਤਾਕੀਦੀ।

ਦਲ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਾ ਸਭੀ ਪਲੈ ਹੈ।

ਫਤੇ ਜੰਗ ਕੀ ਤੁਮ ਕੋ ਐ ਹੈ ॥ ੧੨੮ ॥

ਜੇ ਚਹਿੰ ਕਾਜ ਕਰਜੋ ਕਿਛੁ ਔਰੈਂ।

ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ ਕਰੀਓ ਇਕ ਠੌਰੈਂ।

ਤਿਨ ਤੈਂ ਕਰਵਈਓ ਅਰਦਾਸੈਂ।

ਸਰਬ ਕਾਜ ਆਵੈਂ ਤਬਿਰਾਸੈਂ ॥ ੧੨੯ ॥

'ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਮਾਝੇ ਔਰੈਂ।

ਪਠਜੋ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਿ ਸਭਿ ਠੌਰੈਂ।

ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਈਓ।

ਮੇਲ ਭਲੇ ਸਭਿ ਸੰਗਰਖਈਓ ॥ ੧੩੦ ॥

ਬੀਰ ਹਠੀ ਵਹਿ ਹੈਂ ਅਤਿ ਗੌਰੈਂ।

'ਬਹੁਤ ਭਾਰੇ।

ਮੱਦਦ ਕਰੈਂ ਤੋਹਿ ਸਭਿ ਤੌਰੈਂ।

'ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਤੁਮ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਰਖੀਓ ਮੇਲਾ।

ਇਨ ਬਿਗਰੇ ਤੂੰ ਬਨੈ ਦੁਹੇਲਾ ॥ ੧੩੧ ॥

'ਦੁਖੀ।

ਮਿਲੈ ਜੁ ਧਨ ਸਭਿ ਬਾਂਟ ਛਕਈਓ।

ਇਕ ਤੁਮ ਗੁਰੂ ਨ ਆਪ ਸਦਈਓ।

ਜਤੀ ਲੰਗੋਟੇ ਕੇ ਦਿਢਰੱਹੀਓ।

ਨਾਹਿੰ ਆਪਨੋ ਪੰਥ ਚਲਈਓ ॥ ੧੩੨ ॥

ਗੁਰਦੁਆਰਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੱਈਓ*।

*ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩੩ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਚੋਂ ਲਈ ਹੈ।

ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਪਾਉਂ ਨ ਦੱਈਓ।

ਮਨਿ ਅਹੰਕਾਰ ਨ ਅਧਿਕ ਕਰਈਓ।

ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਬਿਸਾਹੁ ਨਾ ਕੱਈਓ ॥ ੧੩੩ ॥

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸਦ ਜਪਤੇ ਰੱਹੀਓ।

ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਨ ਕਬੀ ਬਿਗਰੱਈਓ।

ਇਨ ਕੇ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਲਖੱਈਓ।

ਜਿੱਦ ਹਸਦਾ¹ ਇਨ ਸੰਗ ਨ ਕੱਈਓ ॥ ੧੩੪ ॥ 'ਈਰਖਾ।

ਇਨ ਕਾ ਕਹਜਾ ਮਾਨਤੇ ਰੱਹੀਓ।

ਏਕ ਵਕਤ ਇਨ ਕੀ ਮੰਨ ਲੱਈਓ।

ਫਿਰ ਇਨ ਤੈ ਦਸ ਬਿਰ ਮਨਵੱਈਓ।

ਕਰਿ ਉਸਤਤਿ ਇਨ ਤੇ ਕੰਮ ਲੱਈਓ ॥ ੧੩੫ ॥

ਲੂਟਨ ਤੈ ਇਨ ਕੇ ਨ ਹਟੱਈਓ।

ਆਪ ਤਿਆਗੀ ਬਨੇ ਰਹੱਈਓ।

ਰਾਜ ਸਭੀ ਸਿੰਘਹਿ ਭੁਗਵੱਈਓ।

ਮੁਝ ਕੋ ਸਦ ਹੀ ਸੰਗ ਲਖੱਈਓ* ॥ ੧੩੬ ॥

*ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩੬ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ, ੧੩੭ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ, ੧੩੮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਚੌਂ ਲਿਆ ਹੈ।

ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਦੁਸ਼ਟਹਿ ਦੁਖ ਦੱਈਓ।

ਭੈ ਨਹਿ ਜਰਾ ਕਿਸੀ ਕਾ ਕੱਈਓ।

ਪੰਥ ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ ਲਖੱਈਓ।

'ਜਾਣਿਆਂ ਜੇ।

ਬਚਨ ਹਮਾਰੇ ਸਭੈ ਕਮੱਈਓ ॥ ੧੩੭ ॥

ਇਤਯਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕਾਜ ਕਰੱਈਓ।

ਯੋਂ ਕਰਿ ਸਭਿ ਜਗ ਮੈਂ ਜਸ ਪੱਈਓ।

ਤਨ ਤਜਿ ਫਿਰ ਮਮ ਰੂਪ ਸਮੱਈਓ।

ਤੋਂ ਤੁਮ ਸਦਾ ਸੂਖ ਜਸ ਪੱਈਓ ॥ ੧੩੮ ॥

ਜੇ ਤੂੰ ਹਮਾਰੇ ਬਚਨ ਤਜੈ ਹੈਂ।

ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਨ ਤੁਮਰੇ ਰੈਹੈਂ।

ਪਕਰਿ ਤੁਰਕ ਤੁਹਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਦੀਨੈਂ।

'ਦੁਖੀ।

ਮਾਰਹਿ ਤੋਹਿ ਧਰਮ ਕਰਿ ਛੀਨੈਂ ॥ ੧੩੯ ॥

'ਧਰਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕਰਕੇ।

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਵੈ ਕੈ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੀ ਬ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰੈ ਕੈ।

'ਬਰਖਾ।

ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਨਿਜ ਦਿਢ ਦਿਢਵੈ ਕੈ।

'ਆਪਣਾ ਗੁਰ-ਮੰਤ੍ਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕਾ ਕਰਵਾ ਕਰਕੇ।

ਹਾਥ ਅਪਨ ਤਿਸ ਮਾਥ ਧਰੈ ਕੈ।

ਨਿਜ ਸ਼ਕਤੀ ਭਗਤੀ ਬਖਸੈ ਕੈ ॥ ੧੪੦ ॥

ਪੁਨ ਪੁਸ਼ਾਕ ਨਿਜ ਗੁਰੁ ਬਖਸ਼ਾਈ।

ਕਮਰ-ਕਸੇ ਯੁਤ ਸਭਿ ਸਜਵਾਈ।	
ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਧਰਾਈ ਮਾਥੇ।	
ਕੀਨ ਸਨਾਥ ਅਨਾਥਨ ਨਾਥੇ ¹ ॥ ੧੪੧ ॥	¹ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਫਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਪੁਨ ਬੰਦੇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ।	
ਕਿਛੁਕ ਸਿੰਘ ਮੁਹਿ ਦੇਹੁ ਸੰਗਾਨਾ।	
ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਯਹਿ ਭਲ ਮਨ ਮਾਨੀ।	
ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ ਵਡ ਦਏ ਮਹਾਨੀ ¹ ॥ ੧੪੨ ॥	¹ ਵੱਡੇ ਮੁਖੀ।
ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਤੇਹਣ ਇਕ ਦੀਨੋ।	
ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ ਭਲ ਚੀਨੋ।	
ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਇਕ ਬੀਰ ਬਡੇਰੋ।	
ਜਾਟ ਮੀਰ ਪੁਰ ਪੱਟੀ ਕੇਰੋ ¹ ॥ ੧੪੩ ॥	¹ ਪੱਟੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮੀਰਪੁਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਜੱਟ।
ਬਿਜੈ ਸਿੰਘ ਅਰਰਾਮ ਸਿੰਘ ਵਰ।	
ਦੀਨੇ ਇਹ ਭੀ ਸੰਗ ਤਾਂਹਿ ਕਰਿ।	
ਨਿਜ ਨਿਸ਼ਾਨ ¹ ਇਕ ਦਯੋ ਨਗਾਰਾ।	¹ ਆਪਣਾ ਝੰਡਾ।
ਔਰ ਬੀਸ ਅਸਵਾਰ ਉਦਾਰਾ ॥ ੧੪੪ ॥	
ਦੈ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਐਸ ਪੁਨ ਗਾਯੋ ¹ ।	¹ ਕਿਹਾ।
ਮੈਂ ਨਿਜ ਪੰਥ ਮਗਰ ਤੁਹਿ ਲਾਯੋ।	
ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਤੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ¹ ।	¹ ਸੈਨਾਪਤੀ।
ਭਯੋ ਆਜ, ਲੈ ਲੱਜਾ ਰਖਸ਼ੀ ¹ ॥ ੧੪੫ ॥	¹ (ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ) ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਪੰਥ ਦੀ ਲੱਜਾ ਰਖੀਂ।
ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਮਾਣਾ ਫੇਰ ਦਾਮਲਾ।	
ਫਿਰ ਸਰੂੰਦ ਪਰ ਕਰਜੋ ਹਾਮਲਾ ¹ ।	¹ ਹਮਲਾ, ਧਾਵਾ।
ਜਿਨ ਜਿਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਜੋਂ ਤਾਈਂ।	
ਕੋਸ਼ਸ ਮਾਰਨ ਮਾਹਿੰ ਕਰਾਈ ॥ ੧੪੬ ॥	
ਦੈ ਕੈ ਸਜਾ ਤਿਨੈ ਅਧਿਕਾਈ।	
ਸੋਧਜੋ ਫੇਰ ਗਿਰੇਸੈ ¹ ਜਾਈ।	¹ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ।
ਔਰ ਅਨੇਕ ਸਿੰਘ ਮਮ ਸਜਾਨੇ।	
ਮਿਲ ਹੈਂ ਤੁਮ ਕੋ ਕਰੈਂ ਬਤਾਨੇ ¹ ॥ ੧੪੭ ॥	¹ ਦੱਸਣਗੇ।
ਸੋ ਸੋ ਮਾਨਿ ਕਾਮ ਤੁਮ ਕਰੀਓ।	
ਗਰਬ ¹ ਸਰਬ ਉਰ ਤੈ ਪਰਹਰੀਓ ² ।	¹ ਹੰਕਾਰ। ² ਤਿਆਗ ਦੇਈਂ।
ਪਤੇ ਜਿਤਿਕ ਸਤਿਗੁਰ ਥੇ ਦੀਏ।	

ਸੋ ਸਭਿ ਲਿਖ ਬੰਦੇ ਨੈਂ ਲੀਏ ॥ ੧੪੮ ॥

ਪੁਨਾ ਪੰਜਾਬ ਮਾਲਵੇ ਕੇਰੇ।

ਸਿੱਖਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰੂ ਲਿਖਯੋ ਬਧੇਰੇ।

ਬੰਦੇ ਕੋ ਮਮ ਰੂਪ ਪਛਾਨਯੋ।

ਇਸ ਪਾਛੈ ਲਗਿ ਤੁਰਕੈਂ ਹਾਨਯੋ ॥ ੧੪੯ ॥

ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੰਦਾ¹ ਇਹੁ ਗੁਰੂ ਬੰਦਾ²।

¹ਦਾਸ। ²ਇਹ ਵੱਡਾ ਬੰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਲੈ ਤੁਰਕਨ ਪੈ ਦਿਨ ਮੰਦਾ¹।

¹ਮਾੜੇ ਦਿਨ।

ਬੰਦੇ ਕੋ ਮਮ ਰੂਪ ਲਖੱਈਓ।

ਇਸ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮੈ ਸਭਿ ਰੱਹੀਓ ॥ ੧੫੦ ॥

ਬੈਰ ਸਜ਼ਾਦਨ ਕਾ¹ ਮਿਲ ਲੱਈਓ।

¹ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ।

ਹਤ ਤੁਰਕਹਿੰ ਫਿਰਰਾਜ ਕਮੱਈਓ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਲਿਖੈ ਹੈਂ¹।

¹ਲਿਖਾਕੇ।

ਬੰਦੇ ਕੇ ਕਰ ਦਏ ਫਰੈ ਹੈਂ¹ ॥ ੧੫੧ ॥

¹ਹੱਥ ਫੜਾ ਦਿੱਤੇ।

ਦੈ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਥਾਪਨਾ¹ ਲਾਈ।

¹(ਪਿੱਠ 'ਤੇ) ਥਾਪੜਾ ਦਿੱਤਾ।

ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਨਿਧਿ ਸਭਿ ਸੌਂਪਾਈ¹।

¹ਸੌਂਪ ਦਿਤੀ।

ਦਿਸ ਪੰਜਾਬ ਕੋ ਪਠਯੋ ਚੜ੍ਹਾਈ।

ਯਜਾਇ ਭਯੋ ਇਤਿ ਗੁਰੂ ਧਿਯਾਈ ॥ ੧੫੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਬੰਦੇ ਕੋ ਪੰਜਾਬ ਦਿਸ ਚਢਾਵਨ,
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਤੀਯੋ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥ ੨ ॥

੩. {ਬੰਦੇ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਪਹੁੰਚਣਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਅੱਪੜਨਾ}

ਦੋਹਰਾ:

ਖਲ ਖੰਡਨ ਬਲਵੰਡ ਅਤਿ,
ਮੰਡਨ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚੰਡ'।

'ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਬਹੁਤੇ ਬਲ ਵਾਲੀ, ਤਿੱਖੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਬਿਘਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਮ ਦੁੰਦ ਸਭਿ,
ਹਰੇ ਮਾਤ ਵਰ ਚੰਡਿ' ॥੧॥

'ਹੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਚੰਡੀ ਮਾਤਾ ! ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਬਿਘਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰੋ। (ਚੰਡੀ ਦੇ ਮੰਗਲ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬਿਸ਼ਮ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੩ ਦਾ ਭਾਵ)

ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਚੌਸਠ* ਵਿਖੈ'

'ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਬਿ. ਵਿੱਚ। *ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਦੇੜ ਤੋਂ ਚੱਲਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਦੇ ਪੰਨਾ ੩੫੨ ਅਤੇ ਭਾਗ ਦੂਜਾ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਪੰਨਾ ੩ ਤੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਬਿਸ਼ਮ ਨੰ. ੭ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੩੧ ਵਿੱਚ ਮਹੀਨਾ ਸਾਉਣ ਸੰਮਤ ੧੭੩੪ ਬਿ. ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਬਿ. ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਅਸਾਂ ਉਕਤ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਨਿਸਚਾ ਕਰਕੇ ਇਸ 'ਚੌਸਠ' ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠ ਚੌਸਠ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਦੇ ਪੰਨਾ ੩੫੦ 'ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਦੇੜ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਵੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਸ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮਾਧੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ੩ ਸਤੰਬਰ ੧੭੦੮ ਈ. ਦਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਜੋ ੧੭੬੫ ਬਿ. ਦੀ ਭਾਵੇਂ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਆਗਯਾ ਪਾਇ।
ਬੰਦਾ ਚੜ੍ਹਯੋ ਸਰੁੰਦ ਪਰ,
ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹ' ਬਜਾਇ ॥੨॥

'ਵੱਡੇ ਧੌਸੇ।

ਦੂਯਾ ਛੰਦ:

ਬੰਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨਦੇੜੋਂ ਜਬ ਹੀ,
ਲੈ ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਚੜ੍ਹਯੋ।
ਪਰੀ ਧਾਂਕ' ਸਭਿ ਦੇਸ ਮਾਂਹਿ ਸੁਨਿ,
ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਦਿਲ ਫੜਯੋ।

'ਦਬਦਬਾ।

ਹੁਤੇ ਸਰਪ ਵਹਿ ਪਹਿਲੇ ਕਾਰਾ,
 ਗੁਰ ਬਰ ਪੰਥ ਲਗਾਨੇਂ।
 ਸੀਖਯਾ ਜ਼ਹਿਰ ਕਹਿਰਾ ਉਰਿ ਭਰਜੋ,
 ਸਿੱਖੀ ਮਣੀਂ ਮਹਾਨੇਂ ॥ ੩ ॥
 ਨਾਗਰਾਟ ਗੁਰੁ ਸਾਇਕ ਲਾਇਕ,
 ਮਿਲੇ ਸਹਾਇਕ ਭਾਰੇ।
 ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਗੁਰੁ ਦਏ ਬੀਰ ਬਰਾ,
 ਮੱਦਦ ਔਰ ਅਪਾਰੇ।
 ਦੇਸ ਤਿਲੰਗ ਮਰੁਸ਼ਟਰ ਲਖ ਕਰਿ,
 ਗੌਡ ਉਜੈਨ ਪਹੁਚੇ।
 ਪੁਨ ਅਜਮੇਰ ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ,
 ਪੇਖਯੋ ਆਇ ਸਮੁਚੇ ॥ ੪ ॥
 ਉਤਰੈ ਜਹਾਂ ਆਇ ਕਰਿ ਬੰਦਾ,
 ਰਸਦ ਮੋਲ ਮੰਗਵਾਵੈ।
 ਜਬਰੀ ਕਿਸੀ ਸੰਗ ਨਹਿੰ ਕਰਿ ਹੈ,
 ਚਲਿ ਇਕ ਪਹਿਰ ਉਤਰਾਵੈ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਨਾਖਤ ਜਾਵੈ,
 ਸਿੰਘਹਿੰ ਖੁਸ਼ੀ ਰਖਾਵੈ।
 ਜੇਤਿਕ ਖਰਚ ਮੰਗੈਂ ਸਿੱਖ ਤਿਸ ਤੇ,
 ਕਢਿ ਜੇਬੋਂ ਬਰਤਾਵੈ ॥ ੫ ॥
 ਨਿਜ ਰੋਟੀ ਨਜ਼ਾਰੀ ਕਰਵਾਵੈ,
 ਔਰ ਸਭਿਨਿ ਇਕ ਠੌਰੈਂ।
 ਸਿੰਘ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰਿ ਨਿਤ ਛਕ ਹੈਂ,
 ਸੋਊ ਬੈਸ਼ਨੋ ਤੌਰੈਂ।
 ਗੁਰ ਢਿਗ ਤੈ ਜਬਿ ਤੁਰਨ ਲਗਯੋ ਥਾ,
 ਬੰਦਾ ਮਾਥ ਟਿਕੈ ਕੈ।
 ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਗੁਰੁ ਇੱਕ ਮੁੱਠੀ ਭਰਿ,
 ਨਿਜ ਖੀਸੇ ਸੈਂ ਲੈ ਕੈ ॥ ੬ ॥
 ਮੁਹਿਰਾਂ ਪੈਸੇ ਮਿਲੇ ਰੁਪਯੇ,

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਰ ਰੂਪ ਖੰਡ ਲਗ ਗਏ।

ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਜ਼ਹਿਰ।

ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਵੱਡੀ ਮਣੀ।

ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਰੂਪ ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਲਾਇਕਰਾਜੇ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਕ
ਮਿਲ ਗਏ।

ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੀਰ।

ਲੰਘ ਕੇ।

ਗੌਡ ਦੇਸ ਦੇ ਉਜੈਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ।

ਸਾਰਾ।

ਧੱਕਾ।

ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਜੇਬ ਬੰਦੇ ਕੀ ਪਾਏ।

ਥਾਪੀ ਦੈ ਭਾਖਯੋ, ਆਮਾਪੀ

ਖਰਚਯੋ ਨੀਤਿ ਸਫਾਏ।

'ਬਿਨਾਂ ਮਿਣਨ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਨੀਯਤ ਨਾਲ ਖਰਚ ਕਰੀਂ।

ਉਸੀ ਜੇਬ ਨਿਜ ਮੈਂ ਸੇ ਬੰਦਾ,

ਖਰਚਤ ਗੌਰੈਂ' ਆਯੋ।

'ਬਹੁਤਾ।

ਥੇ ਅਸਵਾਰ ਪਚੀਸਕ ਸੰਗੈਂ,

ਬਾਂਛਿਤ ਦੇਤ ਰਹਾਯੋ ॥੨॥

ਉਤਰਯੋ ਇਕ ਦਿਨ ਬੀਚ ਉਜਾੜੈਂ,

ਮਨ ਮੈਂ ਇਹੁ ਠਹਿਰਾਈ।

ਸਾਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਜੁ ਕੀਨਾ,

ਸੋ ਲਈਏ ਅਜਮਾਈ।

ਕਹਯੋ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਅਬਿ,

ਰਹਯੋ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸੈਂ।

ਪਾਂਚ ਭੁਜੰਗੀ' ਮਿਲਿ ਅਬਿ ਧਨ ਹਿਤ,

'ਸਿੰਘ।

ਸੋਧਹੁ ਤੁਮ ਅਰਦਾਸੈਂ ॥੮॥

ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਸੁਧਾਈ,

ਦੂਸਰ ਦਿਵਸ ਬਿਹਾਣੇ।

'ਬਤੀਤ ਹੋਇਆ।

ਆਇ ਰੁਪਯਾ ਪਾਂਚ ਸੈ ਦੀਨੋ,

ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨਿ ਲੋਬਾਣੇ।

ਥਾ ਦਸਵੰਧ ਕੇਰ ਤਿਨ ਰਾਖਯੋ,

ਗੁਰੁ ਮੰਨਤ ਕੋ ਆਨੇ।

'ਲਿਆਂਦਾ।

ਟਾਂਡਾ' ਅਯੋ ਤਹਾਂ ਹੀ ਉਨ ਕਾ,

'ਡੇਰਾ।

ਸਿੱਖ ਉਤਰੇ ਜਿਸ ਥਾਨੇ ॥੯॥

ਪੇਖਿ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਜਾਨਯੋ

ਉਨ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਬਿਰਾਯੋ।

ਯਾਂ ਤੈ ਉਨ ਥੀ ਭੇਟ ਚਢਾਈ,

ਸਿਦਕ ਬੰਦੇ ਕੋ ਆਯੋ।

ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਅਤਿ ਨੇਹੁ ਬਢਾਯੋ,

ਵਰਤਾਯੋ ਧਨ ਸਭਿ ਹੀ।

ਬੰਦਾ ਜਹਿਂ ਜਹਿਂ ਡੇਰਾ ਲਾਵੈ,

ਆਵੈ ਧਨ ਤਿਹ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੧੦ ॥

ਬੰਦਾ ਨਿੱਤ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਵੈ,
ਉਚਰਾਵੈ ਗੁਰੁਬਾਨੀ।
ਸੁਨ ਕਰਿ ਲੋਗ ਪੇਖਿ ਬਹੁ ਆਵਹਿੰ,
ਦੇਵਹਿੰ ਭੇਟ ਮਹਾਨੀ।

ਅੰਨ ਧਨ ਘ੍ਰਿਤ ਦੂਧ ਦਹੀਂ ਬਹੁ,
ਅਰਪੈਂ ਜਨ ਤਬਿ ਲਜਾਏ।

ਬੰਦਾ ਸਭਿ ਕੀ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ,

ਪੂਰਨ ਕਰੈ ਮਹਾਂਏ ॥ ੧੧ ॥

ਤਿਹੂੰ ਕਾਲ ਕੀ ਬਾਤ ਬਤਾਵੈ,
ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਰਾਵੈ।

ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਹੁ ਆਵੈਂ,
ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪਾਵੈਂ।

ਇਕ ਦਿਨ ਏਕ ਗਾਮ ਜਬਿ ਉਤਰੇ,
ਦੁਤੀ ਗਾਮ ਚਢਿ ਆਯੋ।

ਢੋਲ* ਬਜਾਇ ਲੂਟਬੇ ਹੇਤੈਂ,

*ਇਥੇ ਮੂਲ 'ਚ ਪਾਠ ਢੋਲ ਦੀ ਥਾਂ ਲੋਢ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ,
ਜੋ ਅਸੁੱਧ ਹੈ।

ਤਿਨ ਬਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਯੋ ॥ ੧੨ ॥

ਭਾਗ ਚਲੇ ਨਰ ਨਾਰਿ ਛੋਰਿ ਘਰ,
ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਪੀਨੀ।

'ਬਹੁਤੀ।

ਤਰਸ ਅਯੋ ਬੰਦੇ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂ,
ਮੱਦਦ ਤਿਨ ਕੀ ਕੀਨੀ।

ਮਾਰਿ ਭਗਾਏ ਲੋਗ ਲੁਟੇਰੇ,
ਲੂਟੇ ਘਰ ਤਿਨ ਕੇਰੇ।

ਹਯ ਹਬਜਾਰ ਲੁਟੇ ਸਿੰਘਨ ਭੀ,

ਬਾਂਛਤ ਵਸਤੁ ਬਧੇਰੇ ॥ ੧੩ ॥

ਹੁਤੋ ਲੁਹਾਰੂ ਕੇ ਨਵਾਬ ਕਾ,

ਸੋਊ ਪਿੰਡ ਇਲਾਕਾ।

ਜਾਇ ਫਰਜਾਦ ਪਿੰਡ ਨੈ ਕੀਨੀ,

ਆਯੋ ਹਾਕਮ ਬਾਂਕਾ।

ਇਤ ਬੰਦੇ ਨੈ ਸਿੱਖਨ ਤਾਂਈਂ,
 ਕਹਜੇ ਰਹਜੇ ਹੁਸ਼ਜਾਰੇ।
 ਆਵਤ ਘੋੜੇ ਔਰ ਤੁਮੈਂ ਹਿਤ,
 ਰੱਸੇ ਰਖੇ ਤਿਆਰੇ ॥ ੧੪ ॥
 ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਕੇ ਗਿਰਦੇ ਖੰਧਕ
 ਲਘੁ¹, ਕਰਾਇ ਇਮ ਭਾਖਜੇ।
 ਅੰਦਰ ਆਇ ਕਾਰ² ਤੈ ਜੋਊ,
 ਅੰਧਾ ਹੂੈ ਹੈ ਲਾਖਜੇ³।
 ਤਿਨ ਕੇ ਅੱਸ੍ਰ ਨੀਕ ਤੁਮ ਛੀਨਜੋਂ,
 ਇਕ ਇਕ ਪੰਜ ਪੰਜ ਲਈਓ।
 ਮਿਲ ਹੈਂ ਔਰ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਆਈ,
 ਤਿਨ ਕੇ ਤੁਮ ਵਹਿ ਦਈਓ ॥ ੧੫ ॥
 ਬੰਦਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗਜੇ ਮੰਤ੍ਰ ਥਿਰਿ,
 ਤਬਿ ਲੋ ਹਾਕਮ ਆਯੋ।
 ਅੰਦਰ ਬੜੈ ਕਾਰ ਤੈ ਜੋਈ,
 ਅੰਧਾ ਹੋਇ ਤਦਾਯੋ।
 ਸਿੰਘ ਮਾਰ ਤਿਹ ਬਾਹਰ ਕੱਢੈਂ,
 ਅੱਸ੍ਰ ਛੀਨ ਤਿਹ ਲੈਹੈਂ।
 ਅੰਦਰ ਆਇ ਨ ਡਰਦਾ ਹਾਕਮ,
 ਅਚਰਜ ਪਿਖਿ ਬਿਸਮੈ ਹੈ ॥ ੧੬ ॥
 ਬਾਹਰ ਖਰਾ⁴ ਗਾਰੀਆਂ ਦੇਵੈ,
 ਜਾਤਿ ਖੱਤ੍ਰੀ ਥਾ ਸੋ।
 ਵਹਿ ਭੀ ਫਿਰ ਜਬਿ ਅੰਦਰ ਆਯੋ,
 ਪਕਰਿ ਪੀਟਯੋ ਖਾਸੋ⁵।
 ਜਿਤਿਨੀ ਗਾਰਿ⁶ ਦਈ ਥੀਂ ਤਿਸ ਨੇ,
 ਤਿਤਿਨੀ ਜੂਤੀ ਲਾਈ।
 ਮਾਰਿ ਕੂਟ ਬੰਦੇ ਛੁਡਵਾਯੋ,
 ਪੀਛੇ ਗਯੋ ਸਿਧਾਈ⁷ ॥ ੧੭ ॥
 ਬੰਦਾ ਕਰਿ ਕੈ ਕੂਚ ਤਹਾਂ ਤੈ,
 ਲੈ ਬਹੁ ਅੱਸ੍ਰ ਸੰਗਾਏ।

¹ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਖਾਈ।

²ਲਕੀਰ ਭਾਵ ਹੱਦ ਤੋਂ।

³ਜਾਣੇ।

⁴ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ।

⁵ਚੰਗਾ ਕੁੱਟਿਆ।

⁶ਗਾਲ੍ਹੀਆਂ।

⁷ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਝੱਜਰ ਬੇਰੀ ਕੇ ਨੁਵਾਬ ਕੇ,
 ਬਿਰਜੋ ਇਲਾਕੇ ਆਏ।
 ਤੀਸ ਕੋਸ ਦਿੱਲੀ ਤੈ ਦੱਖਨ,
 'ਸੇਹਰ ਖੰਡਾ' ਗਾਮੂੰ।
 ਹੈ, ਤਹਿੰ ਬਿਰਿ ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਬੰਦੇ,
 ਸੱਦੇ ਸਿੰਘ ਤਮਾਮੂੰ ॥ ੧੮ ॥
 ਨੌਰੰਗੇ ਕੇ ਮਰਨੇ ਕਰਿ ਥਾ,
 ਤਬਿ ਪਰ ਰਹਜੋ ਬਡ ਰੌਰੈਂ।
 ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਮੁਲਕੀ ਥਾ ਬਿਗਰਜੋ,
 ਹਾਕਮ ਨਿਜ ਨਿਜ ਠੌਰੈਂ।
 ਖੁਦ ਹੀ ਬਨ ਬੈਠੇ ਤੇ ਮਾਲਕ',
 ਸ਼ਾਹਿ ਦੱਖਨ ਦਿਸ ਫਿਰ ਹੈ।
 ਥੀ ਬਨ ਰਹੀ ਸਭੀ ਕੋ ਔਖੀ,
 ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈ ॥ ੧੯ ॥
 ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ ਏਕ ਦਿਨ ਬੰਦੇ,
 ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਕਰਿ ਮਸਲਤ'।
 ਪਿਖਿ ਭਲ ਸਮਾ ਲੈਨ ਕਾ ਬਦਲੇ,
 ਅਸਲ ਸੰਭਾਰੀ ਖਸਲਤ'।
 ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਮਾਲਵੇ ਥੇ ਜੇ,
 ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਲਿਖਾਏ।
 ਪਠੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸਭ ਠੌਰੈਂ,
 ਯੋਂ ਕਹਿ ਸਭਿ ਬੁਲਵਾਏ ॥ ੨੦ ॥

ਸ੍ਰੀਯਾ:

ਲੇਵਨ ਕੋ ਬਦਲੇ ਤੁਰਕਾਨ ਤੈ,
 ਮੋਹਿ ਪਠਜੋ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਕਰਿ ਬੰਦਾ'।
 ਮਾਰਿ ਤੂਕੈਂ ਕਰਿ ਖ਼ਾਰ ਬਜੀਦਹਿ,
 ਦੈਹੁੰ ਉਜਾਰ ਲੁਟੈਹੁੰ ਸਰੁੰਦਾ'।
 ਲੈ ਕਰਿ ਬੈਰ ਗੁਰੈਂ ਪੁੱਤਰੈਂ, ਫਿਰ
 ਮਾਰਿ ਗਿਰੀਸੈਂ ਕਰੋ ਪਰਗੰਦਾ'।
 ਏਤਿਕ ਕਾਮ ਕਰੋਂ ਜਬਿ ਮੈਂ, ਤੁਮ

'ਸਲਾਹ।

'ਅਸਲ ਸੁਭਾਉ ਯਾਦ ਕੀਤਾ।

'ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਬਣਾ ਕੇ।

'ਸਰਹੰਦ ਨੂੰ ਲੁਟਾ ਕੇ ਉਜਾੜ ਦਿਆਂਗਾ।

'ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ (ਪਰਗੰਦਾ) ਖੇਰੂੰ ਖੇਰੂੰ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।

ਜਾਨੜੇ ਮੁਝੇ ਤਬਿ ਹੀ ਗੁਰਿ-ਬੰਦਾ ॥੨੧॥

ਮੋਹਿ ਨਿਵਾਜੜੇ ਤਿਸੀ ਗੁਰ ਹੈ, ਜਿਨ
ਪੰਥ ਰਚੜੇ ਤੁਵ ਸਿੰਘਨਿ ਭਾਈ।

ਆਇ ਸਹਾਇ ਕਰੇ ਹਮਰੀ,
ਸਭਿ ਹੀ ਤੁਮਹੂੰ ਮਿਲ ਕੈ ਗੁਰ-ਭਾਈ।

ਜੇ ਜਗਿ ਜੀਵਗੁ¹ ਰਾਜ ਕਰੈ,

¹ਜੀਵੇਗਾ।

ਮਰ ਹੈ ਗੁਰ ਕੇ ਪੁਰਿ ਸੋਇ ਸਿਧਾਈ।

ਮੋਦਕ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਜੁਗ ਹਾਥ¹,

¹ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਲੱਛੂ ਹੈ।

ਛਕੋ ਅਬਿ ਯੇ ਮਨਿ ਮੋਦ ਬਢਾਈ ॥੨੨॥

ਜੇ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਜਗਿ,

ਮਾਨਿ ਲਹੇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚ ਸੋਊ।

ਜੇ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਨ ਮਾਨਹਿਗੋ ਗੁਰੁ

ਬੈਨ, ਨ ਚੈਨ ਲਹੈ ਜੁਗ ਲੋਊ¹।

¹ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ।

ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਕੀ ਜਨਨੀ ਧਿਕ ਹੈ,

ਗੁਰੁ ਕੇ ਕੰਮ ਨਾਹਿੰ ਸੁ ਆਵਗ ਜੋਊ।

ਤੋ ਗੁਰੁ-ਬੰਦਾ ਸਹੀ ਮੁਹਿ ਜਾਨਹੁ,

ਹਾਨਹੁੰ ਜੋ ਤੁਰਕੈਂ ਮੱਧ ਲੋਊ¹ ॥੨੩॥

¹ਜੇ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਾਂਗਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਿਬਿਧਾ ਬਾਤ ਬਰ¹,

¹ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।

ਬਹੁ ਬੰਦੇ ਲਿਖਵਾਇ।

ਚਿੱਠੀ ਜਮਨਾ ਅਟਕ ਕੇ,

ਅੰਦਰ ਦਈ ਫਿਰਾਇ ॥੨੪॥

ਕਬਿੱਤ:

ਮਾਝੇ ਦ੍ਰਾਬੇ ਪੋਠੋਵਾਰ¹ ਧੰਨੀ² ਘੋਬੀ³ ਲੰਮੇ¹¹

ਸਾਰ²²,

¹ਦਰਿਆ ਜਿਹਲਮ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਗ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ²ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਿਹਲਮ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਚਕਵਾਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ। ³ਫਤਹ ਜੰਗ ਤੇ ਪਿੰਡੀ ਘੋਪ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੈਂਮਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸੀ। ¹¹ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਅਟਕ ਆਦਿ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼। ²²ਸਾਰੇ।

ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਔ ਪਿਸ਼ੌਰ ਤੇ।

ਜਿਲੇ ਪਟਿਯਾਲੇ ਮੈਣਦਾਬ¹ ਔ ਅੰਬਾਲੇ, ਦੇਸ

¹ਘੱਘਰ ਤੇ ਜਮਨਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ।

ਮਾਲਵੇ ਬਿਸਾਲੇ! ਸਿੰਘ ਚਾਲੇ ਠੌਰ ਠੌਰ ਤੇ। 'ਬਹੁਤੇ।

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਚਿੱਠੀ ਕਿਨਿ ਡਿੱਠੀ ਨਾਹਿ ਡਿੱਠੀ
ਮਿੱਠੀ,

ਮਾਨਿ ਗੁਰੁ ਆਗਯਾ ਇੱਠੀ ਨੀਠਿ ਉਰ ਗੌਰ ਤੇ।

'ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ (ਨੀਠਿ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਦੀ
ਮਿੱਠੀ ਤੇ (ਇੱਠੀ) ਪਿਆਰੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਕੇ।

ਘਰ ਤੇ ਨਿਕਾਰਾ! ਕਿਨੈ ਖਰਚ ਹੁਧਾਰਾ ਲੀਓ,
ਕੋਊ ਬੇਚ ਬੈਲ ਭੈਂਸ ਗਾਇੰ ਗਏ ਦੌਰਤੇ ॥ ੨੫ ॥

'ਘਰ ਚੋਂ (ਖਰਚ ਲਈਰੁਪਇਆ) ਕੱਢ ਲਿਆ।

ਕਬਿੱਤ:

ਕਾਹੂੰ ਘਰ ਔ ਜ਼ਮੀਨ ਗਿਰੋ ਧਰਿ ਬੇਚ ਦੀਨਾ',
ਜ਼ੇਵਰ ਤੇਵਰ ਛੀਨ ਲੀਨ ਤਿਯ ਕੋ ਕਿਨੈ।

'ਗਹਿਣੇਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂ ਵੇਚ ਦਿੱਤੀ।

'ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਕਪੜੇ (ਵੇਚਣ ਲਈ) ਖੋਹ
ਲਏ।

ਸਿੱਖ ਜੇ ਧਨੀ ਥੇ ਭਾਰੇ ਸਿਦਕ ਉਦਾਰੇ ਧਰਿ,
ਜਿਨ ਪੈ ਨ ਕੁਛ ਹੁਤੇ ਦੀਓ ਤਿਨ ਕੋ ਤਿਨੈ।

ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਥੇ ਅਰਧ ਰਾਖੇ ਗੁਰ ਹਿਤ,

ਉੱਦਮ ਸਿਦਕ ਅਤਿ ਉਨਹੂੰ ਕੇ ਕੋ ਗਿਨੈ।

'ਕੌਣ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਤ ਉਤ ਤੈ ਹਥਯਾਰ ਲੈ ਸੰਭਾਰਿ ਮੋਦ ਧਾਰਿ,

ਦੋਇ ਦੋਇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਚਾਲੇ ਮਿਲ ਕੈ ਦਿਨੈ।

'ਦਿਨ ਨੂੰ।

॥ ੨੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਾਰ! ਪਾਇ ਤੁਰਕਾਨਿ ਇਹੁ,

'ਖਬਰ।

ਪੱਤਣ ਲਏ ਰੁਕਾਇ।

ਸਤਲੁਜ ਬਯਾਸਾ ਪੈ ਰੁਕੇ,

ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਇ ॥ ੨੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮਨਿ ਵਿਚਾਰਿ ਅਰੁ ਸਿਦਕ ਉਦਾਰੈ।

ਭੇਸ ਬਦਲ ਸਿੰਘ ਲਖੇ! ਅਪਾਰੈ।

'ਲੰਘ ਗਏ।

ਜੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਰੋਕੇ ਗਏ।

ਸੋਊ ਪਹਾੜੋਂ ਮਾਹਿੰ ਧਸਏ ॥ ੨੮ ॥

ਕੋ ਮੰਡੀ ਕੋ ਲਖੈ ਨਦੋਨੈ।

'ਕੋਈ ਸੁਕੇਤ ਮੰਡੀ ਰਾਹੀਂ ਤੇ ਕੋਈ ਨਦੋਣ ਰਾਹੀਂ ਲੰਘ ਗਏ।

ਉਪਰ ਉਪਰ ਗਏ ਜੁ, ਤੌਨੈ।

'ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਨ੍ਰਿਪ ਅਜਮੇਰ ਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ।
ਨਾਲਾ-ਗੜੀਏ ਆਦਿਕ ਭੂਰੀ॥ ੨੯ ॥

१ਬਹੁਤਿਆਂ (ਰਾਜਿਆਂ) ਨੇ।

ਭੂਪਨਿ ਕਰਿ ਤਲਾਸ਼॥ ਸਿੰਘ ਰੋਕੇ।

१ਲੱਭ ਲੱਭ ਕੇ।

ਖਰਚ ਹਥਯਾਰ ਛੀਨਿ ਕਿਯ ਫੋਕੇ॥

१ਖੋਹ ਕੇ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਬੇ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਜ਼ਾਰਾ॥

१(ਸਿੰਘ)।

ਔਰ ਪਿਸ਼ੌਰਾ ਸਿੰਘ ਬਨਜਾਰਾ ॥ ੩੦ ॥

ਜਾਤਿ ਲੁਬਾਣੇ ਧਨੀ ਉਦਾਰੇ।

ਬੈਲ ਚਲਤਿ ਜਿਨ ਕੇਰ ਅਪਾਰੇ।

ਹੁਤੇ ਗਿਰੇਸਨ ਮੈਂ ਬਿਦਤਾਏ॥

१ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ।

ਜ਼ਾਮਨ ਹੂ ਤਿਨਿ ਸਿੰਘ ਛੁਡਾਏ ॥ ੩੧ ॥

ਉਨੈ ਅਨੰਦਪੁਰਿ ਰਖੇ ਟਿਕਾਏ।

ਖਰਚ ਸਭੀ ਕੇ ਦੇਤ ਰਹਾਏ।

ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ ਇਮ ਰਹੇ ਰੁਕਾਏ।

ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਨ ਪਹੁੰਚਨੇ ਪਾਏ ॥ ੩੨ ॥

ਪੈ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਖਬਰ ਪੁਚਾਈ।

ਬੰਦੇ ਕਹੜੇ ਰਹੇ ਤਿਸ ਠਾਂਈ।

ਜਬਿ ਹਮ ਨਿਕਟ ਤੁਮਾਰੇ ਐਹੈਂ।

ਤਬੈ ਮਿਲਾਇ ਤੁਮੈਂ ਸੰਗ ਲੈਹੈਂ ॥ ੩੩ ॥

ਸੁਨੋਂ ਅਬੈ ਮਲਵੱਈਅਨ ਬਾਤੈਂ।

ਜੇ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਗਏ ਬਖਯਾਤੈਂ।

ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਕਾ ਹੇਰੇ॥

१ਦੇਖੋ।

ਨਾਤੀ॥ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਕੇਰੇ ॥ ੩੪ ॥

१ਪੌੜਾ।

ਸੋ ਨਿਜ ਸੰਗ ਅਧਿਕ ਜਨ ਲੈ ਕੈ।

ਮਿਲੜੇ ਜਾਇ ਬੰਦੇ ਕੋ ਪੈ ਕੈ।

ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੇ ਜੁਗ ਨਾਤੀ।

ਪਰਮ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਗਏ ਬਖਯਾਤੀ ॥ ੩੫ ॥

ਰਾਮਾ ਔਰ ਤਿਲੋਕਾ ਜੋਈ।

ਆਪ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ ਤਬਿ ਸੋਈ।

ਕਿਛੁ ਨੌਕਰ ਕਿਛੁ ਭਾਈ ਪਠੇ।

ਔਰ ਘਨੇ ਪਹੁੰਚੇ ਝਟ-ਪਟੇ ॥ ੩੬ ॥

ਖਾਨੇ ਕੇ¹ ਬੰਗੋਰੀਏ² ਔਰੈਂ।
 ਮਾਨ-ਸ਼ਾਹੀਏ¹ ਭੁੱਲਰ ਗੌਰੈਂ।
 ਧਨ ਲੂਟਨ ਕੀ ਮਨਸਾ ਧਰ ਕੈ।
 ਗਏ ਮਰਾਝੀ¹ ਬਰਛੇ ਫਰ ਕੈ ॥ ੩੭ ॥
 ਕਾਲੇ ਕੇ¹ ਸੇਮੇਂ ਕੇ² ਔਰੈਂ।

¹ਖਾਨੇ ਬੈਰਾੜ ਦੀ ਉਲਾਦ ਦੇ। ²ਬੰਗੋਹਰ ਪਿੰਡ ਦੇ।
¹ਗੋਤ।

ਗਰੇਵਾਲ ਬੈਰਾੜ ਸੁ ਦੌਰੈਂ।
 ਦੁਲੱਟ ਔਰ ਰੰਧਾਵੇ ਚਾਹਿਲ।
 ਸਾਬੋ ਕੇ¹ ਚਾਓ ਕੇ ਮਾਹਿਲ² ॥ ੩੮ ॥
 ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਕੇ ਯੋਂ ਸਿੰਘ।
 ਬੰਦੇ ਕੇ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਧਿੰਗ।
 ਥਾ ਨਜ਼ੀਕ ਬੰਦਾ ਤਿਨ ਤਾਂਈਂ।
 ਨਾਹਿੰ ਨਦੀ ਥੀ ਮਗ ਮੈਂ ਕਾਈ ॥ ੩੯ ॥

¹ਮਰਾਝ ਪਿੰਡ ਦੇ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬਰਾੜ।
¹ਬੈਰਾੜ ਬੰਸ ਦੇ ਮਰਾਝਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮੋਹਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕਾਲੇ
 ਦੀ ਉਲਾਦ ਦੇ। ²ਸੇਮੇ ਦੀ ਉਲਾਦ ਦੇ।
¹ਦੌੜ ਕੇ।

ਦੌਹਰਾ:

ਮਾਨ-ਸ਼ਾਹੀਏ ਸਿੰਘ ਥੇ,
 ਆਲੀ ਮਾਲੀ ਆਦਿ।
 ਨੌਕਰ ਪਾਸ ਬਜੀਦ ਖਾਂ,
 ਪੰਚਾਸਕ ਤਾਦਾਦ¹ ॥ ੪੦ ॥

¹ਸਾਬੋ ਕੇ ਬਰਾੜ। ²ਚਾਓ ਕੇ ਤੇ ਮਾਹਲ ਪਿੰਡ ਦੇ।

¹ਜ਼ੋਰਾਵਰ, ਬਲੀ।

ਚੌਪਈ:

ਸਿੰਘ ਬੁਲਾਕਾ ਬਖਤਾ ਸਿੰਘ ਸੇ।
 ਨਾਜ਼ਮ¹ ਸਰਹੰਦੀ ਢਿਗ ਧਿੰਗ ਸੇ।
 ਜੱਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਆਲੀ ਮਾਲੀ।
 ਤਈਂ, ਬਜੀਦੇ ਕਹੜੇ ਉਤਾਲੀ¹ ॥ ੪੧ ॥
 ਸੁਨੜੇ ਗੁਰੂ ਤੁਮਰਾ ਇਕ ਔਰੈਂ।
 ਆਯੋ ਗੁਰੂ-ਬੰਦਾ ਬਡ ਤੌਰੈਂ।
 ਤਿਨ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਪਾਸ ਬੁਲਾਏ।
 ਚਾਹਿਤ ਡੰਕਾ ਦੀਨ ਬਜਾਏ¹ ॥ ੪੨ ॥
 ਤੁਮ ਭੀ ਜਾਵਨ ਚੈਹੁ ਤ ਜਾਵੇ।
 ਹਮਰੀ ਦਿਸ ਚਢਾਇ ਕਰਿ ਲਜਾਵੇ।
 ਬਾਜ ਬਟੇਰਨ ਕੋ ਜੜੋਂ ਖੈ ਹੈਂ।

¹ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਕੁ ਸਨ।

¹ਸੂਬਾ।

¹ਛੇਤੀ।

¹ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਾਸ ਵੱਡੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

¹ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ।

ਤਜੋਂ ਮਮ ਸੁਭਟ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਲੈ ਹੈਂ ॥ ੪੩ ॥

ਜਜੋਂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਨ ਗਜੋ ਰਾਜਾ।

ਹਮ ਸੋਂ ਲਰਿ ਨਿਜ ਕੀਨ ਕੁਕਾਜਾ।

ਸੁਤ¹ ਮਰਵਾਇ ਬਿੱਤ² ਲੁਟਵੈ ਕੈ।

¹ਪੁੱਤਰ। ²ਧਨ।

ਦੌਰਿ ਬਿਦੇਸ਼ ਛਪਜੋ ਕਿਤ ਜੈ ਕੈ ॥ ੪੪ ॥

ਤਜੋਂ ਇਹ ਭੀ ਬੰਦਾ ਪਰਗੰਦਾ¹।

¹ਖੇਰੂੰ ਖੇਰੂੰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਹੋਇ ਭਗੈ ਕੈ, ਹੈ ਮਮ ਬੰਦਾ¹।

¹ਮੇਰਾ ਦਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮੌਤ ਬੁਲਾਇ ਤਿਸੈ ਲੈ ਆਈ।

ਸੁੱਤੀ ਕਲ ਚਹਿ ਫੇਰ ਜਗਾਈ ॥ ੪੫ ॥

ਮੂਛ ਪੂਛ ਕੇਹਰ ਕੀ ਜੈਸੇ।

ਖੈਂਚਨ ਵਾਰ¹ ਬਚੈਗੋ ਕੈਸੇ।

¹ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਚੂਹਾ।

ਮੁਗਲ ਪਠਾਨ ਸੱਯਦ ਸਾਪਾਹੀ।

ਸਿੱਖ ਬਿਚਾਰੇ ਕਾਰਕ ਬਾਹੀ¹ ॥ ੪੬ ॥

¹ਵਾਹੀ (ਖੇਤੀ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਜੱਟ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ।

ਬ੍ਰਿਕ¹ ਆਗੈ ਬੱਕਰੀ ਗਨ ਜਜੋਂ ਹੀ।

¹ਬਘਿਆੜ।

ਹਮਰੇ ਸਨਮੁਖ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਤਜੋਂ ਹੀ।

ਨਾਹਿੰ ਕੋਪ ਆਯੋ ਮੁਹਿ ਪਹਿਲੈਂ।

ਜਿਸ ਤੈ ਰਹਜੋ ਕੌਮ ਸਿੱਖ ਸਹਿਲੈਂ¹ ॥ ੪੭ ॥

¹ਸੁਖੀ।

ਜਾਨ ਲਯੋ ਹਮ ਨੈ ਦਿਢ ਜ਼ਜਾਦੈਂ¹।

¹ਬਹੁਤ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਇਹੈ ਕੌਮ ਬੁਨਜਾਦ ਫਸਾਦੈਂ¹।

¹ਫਸਾਦਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ।

ਅਬਿ ਜੇ ਛੇੜ ਛਾੜ ਇਹੁ ਕਰਿ ਹੈਂ।

ਫੇਰ ਉਖੇਰੋਂ ਮੈਂ ਇਨ ਜਰ¹ ਹੈ ॥ ੪੮ ॥

¹ਜੜ੍ਹ।

ਲੁਕਨੇ ਕਿਤੈ ਨ ਇਨ ਕੋ ਦੈਹੋਂ।

ਬੇਗਹਿ ਤੇਗਹਿ ਲੁਕਮੇ ਕੈਹੋਂ¹।

¹ਛੇਤੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀਆਂ ਬੁਰਕੀਆਂ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।

ਹਸਦ¹ ਹੰਕਾਰ ਭਰੇ ਇਮ ਬੈਨਾ।

¹ਈਰਖਾ, ਸਾੜਾ।

ਨਾਜ਼ਮ ਤੈ ਸੁਨਿ ਹੈ ਬੇਚੈਨਾ ॥ ੪੯ ॥

ਨਾਜ਼ਮ ਪ੍ਰਤਿ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਭਾਖਜੋ।

ਜੋ ਰੱਬ ਕਰੈ ਸੁ ਜੈ ਹੈ ਲਾਖਜੋ¹।

¹ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜੋ ਤੁਮ ਪਹਿਲੇ ਸੁਖਨ¹ ਸੁਨਾਯੋ।

¹ਬਚਨ।

ਤੁਮ ਭੀ ਜਾਹੁ ਗੁਰੂ ਤੁਵ ਆਯੋ ॥ ੫੦ ॥

ਜੇ ਸੋ ਸੁਖਨ ਅਪਨ ਤੂੰ ਪਾਰੈਂ¹।

¹ਪਾਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ।

ਤੌਂ ਹਿਸਾਬ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਹਮਾਰੈਂ।	
ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਨਾਜਮ ਕੋਪ ਤਬੈ ਹੈਂ।	'ਤਦੋਂ ਸੂਬੇ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ।
ਕੈਦ ਕਰੇ ਵਹਿ ਸਿੰਘ ਸਬੈ ਹੈਂ ॥ ੫੧ ॥	
ਉਨ ਨਿਸ ਮੈਂ ਬੰਦੇ ਕੋ ਧਯਾਯੋ।	
ਜੇ ਗੁਰੁ ਦੈ ਤੁਹਿ ਸ਼ਕਤਿ ਪਠਾਯੋ।	
ਅਰੁ ਜੇ ਗੁਰੁ-ਬੰਦਾ ਤੂੰ ਪੂਰੋ।	'ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਾਸ।
ਕਰੈਂ ਸਹਾਇ ਪੰਥ ਕੀ ਭੂਰੋ ॥ ੫੨ ॥	
ਤੌਂ ਬੇੜੀ ਅਰ ਸੰਗਲ ਹਮਾਰੇ।	
ਝੜ ਜਾਵੈਂ ਖੁਲ੍ਹੁ ਜਾਹਿੰ ਕਿਵਾਰੇ।	'ਤਖੜੇ, ਬੁਠੇ।
ਯੋਂ ਅਰਦਾਸ ਸਿੱਖਨ ਜਬਿ ਕੀਨੀ।	
ਉਤ ਦਿਸ ਬੰਦੇ ਨੈ ਲਖ ਲੀਨੀ ॥ ੫੩ ॥	
ਪਰੀ ਭੀਰ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਆਈ।	
ਜੇ ਨਹਿੰ ਅਜਮਤ ਉਨੈਂ ਦਿਖਾਈ।	
ਤੌਂ ਸਿੱਖ ਮੁਝ ਪਰ ਸਿਦਕ ਨ ਲਜਾਵੈਂ।	
ਜਿਸ ਹਿਤ ਆਯੋ, ਕਾਜ ਨ ਥਾਵੈਂ ॥ ੫੪ ॥	'ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣਗੇ।
ਇਹੁ ਵਿਚਾਰ ਇਕ ਬੀਰ ਪਠਾਯੋ।	
ਉਨ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਆਇ ਸੁਨਾਯੋ।	
ਤਮ ਕੋ ਯਾਦ ਕਰਜੋ ਗੁਰੁ-ਬੰਦੇ।	'ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਨੇ।
ਸ਼ੀਘਰ ਚਾਲੋ ਉਠਿ ਸਾਨੰਦੇ ॥ ੫੫ ॥	
ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨਿ ਹੈ ਤੱਜਬ ਨਿਹਾਰਾ।	'ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਿਆ।
ਝੜੀ ਬੇੜੀਆਂ ਖੁਲੇ ਕਿਵਾਰਾ।	
ਗੁਰਹਿੰ ਧਯਾਇ ਸਭਿ ਨੈ ਮਗ ਲੀਓ।	
ਬੰਦੇ ਕੋ, ਗੁਰੁ ਸਹੀ ਲਖੀਓ ॥ ੫੬ ॥	'ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦਾ (ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ) ਠੀਕ ਜਾਣਿਆਂ।
ਰਾਤ ਰਾਤ ਲਖਿ ਦੂਰਹਿ ਗਏ।	'ਲੰਘ ਕੇ।
ਸਨੇ ਸਨੇ ਜਬਿ ਤਹਿੰ ਪਹੁੰਚਏ।	
ਚਾਰ ਕੋਸ ਜਬਿ 'ਸੇਹਰ ਖੰਡਾ'।	
ਰਹਜੋ, ਤਬੈ ਉਨ ਮਨਿ ਇਮ ਮੰਡਾ ॥ ੫੭ ॥	'ਠਹਿਰਾਇਆ।
ਤੌਂ ਹਮ ਗੁਰੁ-ਬੰਦੇ ਕੋ ਮਾਨੈਂ।	'ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਨੂੰ।
ਨਾਮ ਠਾਮ ਜੋ ਹਮੈਂ ਬਖਾਨੈਂ।	'ਥਾਂ ਟਿਕਾਣੇ।
ਯੋਂ ਮਥਾ ਜਬਿ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਗਏ।	'ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

ਫਤੇ ਬੁਲਾਇ ਬੈਠਤੇ ਭਏ ॥ ੫੮ ॥
 ਬੋਲਯੋ ਬੰਦਾ ਤਿਨੈ ਸੁਨਾਏ।
 ਇਹੁ ਆਲੀ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ ਆਏ।
 ਬਡੇ ਬਿਸਿਦਕੀ ਸਬਰ ਨ ਕਰਤੇ।
 ਮਾਂਗਤ ਅਜਮਤ ਆਏ ਘਰ ਤੇ ॥ ੫੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਚ ਕਹਿਨਾਵਤ' ਇਨ ਕਰੀ,
 ਸੁਨੀਅਤ ਜੋ ਜਗ ਮਾਹਿੰ।
 ਜੱਟ ਕਿ ਜਾਣੈ ਗੁਣ ਕਰਜੋ,
 ਚਣਾ ਕਿ ਜਾਣੈ ਬਾਹਿ' ॥ ੬੦ ॥

'ਅਖਾਣ।

'ਜੱਟ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਤੇ ਛੋਲੇ ਜ਼ਮੀਨ
 ਵਾਹੁਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਨਾਮ ਠਾਮ ਪੁਨ ਸਭਿਨਿ ਕੇ,
 ਬੰਦੇ ਦਏ ਸੁਣਾਇ।
 ਮਨ ਤਨ ਤੈ ਉਨ ਸਿਦਕ ਧਰਿ,
 ਗਹੇ ਤਾਂਹਿ ਤੇ ਪਾਇੰ ॥ ੬੧ ॥
 ਔਰ ਸਿੰਘ ਇਸ ਤੌਰ ਬਹੁ,
 ਆਏ ਬੰਦੇ ਪਾਸ।
 ਪਾਂਚਕ ਸੌ ਇਕਠਾ ਭਯੋ,
 ਤਾਂ ਕਾ ਬਢਯੋ ਹੁਲਾਸ' ॥ ੬੨ ॥
 ਇਕ ਇਕ ਸ਼ਰਫੀ' ਸਭੀ ਕੋ,
 ਜੇਬ ਬੀਚ ਤੈ ਦੀਨ।
 ਸ਼ਕਤਿ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਿਖਿ,
 ਸਭਿ ਕੋ ਅਯੋ ਯਕੀਨ ॥ ੬੩ ॥
 ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਆਪਸ ਮੈਂ ਕਰੈਂ,
 ਹੈ ਬੰਦਾ ਬਲਵਾਨ।
 ਇਹੁ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਮਾਰ ਹੈ,
 ਪਾਰੈ ਧ੍ਰਮ ਹਿੰਦੁਵਾਨ ॥ ੬੪ ॥
 ਬਦਲਯੋ ਤਨ ਕਿਤ ਦਸਮ ਗੁਰੁ,
 ਕੈ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ।
 ਕਢ ਦੀਨੀ ਨਿਜ ਜੇਬ ਸੈਂ,

'ਉਤਸ਼ਾਹ।

'ਮੁਹਰ।

ਸ਼ਰਫੀ ਜਾਂਹਿ ਅਪਾਰ ॥ ੬੫ ॥
 ਨਾਮ ਠਾਮ ਇਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,
 ਆਵਤ ਦਏ ਉਚਾਰ।
 ਯੋਂ ਬਾਤੈਂ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਸਭਿ,
 ਲਜਾਏ ਸਿਦਕ ਉਦਾਰ ॥ ੬੬ ॥
 ਪੈ ਆਲੀ ਮਾਲੀ ਹਰੀ^੧,
 ਬਿਕੇ ਤਾਂਹਿ ਪਰ ਭਾਰ* ॥ ੬੭ ॥

^੧ਸਿੰਘ।

*ਅੰਕ ਨੰ. ੬੭ ਦੀ ਇਕ ਤੁਕ ਕਿਤੇ ਮੂਲ ਚੋਂ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਅਧਿਕ ਅਬਿ
 ਬਸਤ ਸਲੋਦੀ ਗ੍ਰਾਮ।
 ਮਾਨਤ ਬੰਦੇ ਕੇ ਤਈਂ,
 ਸੋ ਭੀ ਸਿੰਘ ਲਲਾਮ^੧ ॥ ੬੮ ॥
 ਬਹੁਤ ਤਿਹਾਵਲ ਤਾਂਹਿ ਦਿਨ,
 ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਰਵਾਇ।
 ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਅਰ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ,
 ਦੀਨੋਂ ਬਾਂਟ ਛਕਾਇ ॥ ੬੯ ॥
 ਬੰਦੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਕੇ,
 ਗਾਵਤ ਗੁਨ ਸਭਿ ਗ੍ਰਾਮ।
 ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੁਤੇ,
 ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਕੀਨ ਬਿਸ੍ਰਾਮ^੧ ॥ ੭੦ ॥

^੧ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

^੧ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਨੇ ਟਿਕਾ ਕਰ ਲਿਆ ਭਾਵ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਪੰਥ ਕਾ ਪਹੁੰਚਨ,
 ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਯੋ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ੩ ॥

੪. {ਕੁਰਮਾਨਾ ਤੇ ਟੁਹਾਣਾ ਮਾਰਨਾ, ਸ਼ਾਹੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੁੱਟਣਾ, ਕੈਂਥਲ ਤੇ ਸਮਾਣਾ ਫਤਹ ਕਰਨਾ}

ਦੋਹਰਾ:

ਕਰਿ ਕੁਚਾਲ ਨਿਸ ਕੋ ਹਰਜੋ,
ਕਰਜੋ ਜਗਤ ਪਰਕਾਸ਼¹।

¹ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਖੋਟੀ ਰੀਤੀ ਰੂਪ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰ ਕੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਰਵਿ ਰੂਪ ਕੋ,
ਧਰਿ ਉਰਿ ਕਰਿ ਤਮ ਨਾਸ¹ ॥੧॥

¹(ਹੇ ਮਨ ਉਸ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਾ ਕੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਅਨੁਰੇ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰ।

ਹਮ ਸੇ ਅਧਮ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਜਨ,
ਪਰੇ ਜਾਰ ਜਿਹ ਧਯਾਇ¹।

¹ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਨੀਚ ਤੇ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਲੋਕ ਜਿਸ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੂੰ ਧਿਆ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਤਾਂ ਗੁਰਿ ਬੰਦੇ ਕੀ ਕਥਾ,
ਕਥੋਂ ਸੁਨੋ ਸੁਖਦਾਇ¹ ॥੨॥

¹ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ (ਦਾਸ) ਦੀ ਸੁਖਦਾਇਕ ਕਥਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਸੁਣੋ।

ਹਾਕਲਾ ਛੰਦ:

ਜਿਮ ਲੁਟ ਹੈਂ ਗਾਮ ਟੁਹਾਨਾ।
ਅਰ ਸ਼ਾਹੀ ਲੁਟੈਂ ਖਜ਼ਾਨਾ।
ਫਿਰ ਕਤਲ ਲੁਟ ਸਾਮਾਣੇ।
ਥੈਰੈ¹, ਤਜੋਂ ਅਬੈ ਬਖਾਣੇ ॥੩॥

¹ਫੇਰ (ਜਿਵੇਂ) ਸਮਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਕਤਲ ਤੇ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜਬਿ ਸੇਹਰ ਖੰਡੇ ਬੰਦਾ।
ਇਕ ਮਾਸਕ¹ ਰਹਜੋ ਸੁਛੰਦਾ²।
ਪਿਖਿ ਅਜ਼ਮਤ ਤਿਸ ਪਰਤਾਪੈਂ।
ਜਨ ਭਏ ਮੁਰੀਦ ਅਮਾਪੈਂ¹ ॥੪॥

¹ਇਕ ਮਹੀਨਾ। ²ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨਾਲ।

ਜਨ ਚੋਰ ਧਾੜਵੀ ਭਾਰੇ।
ਬਹੁ ਗੁਰੂ-ਬੰਦੇ ਹੱਕਾਰੇ¹।
ਵਹਿ ਚੋਰਨ ਕਾ ਘਰ ਦੇਸੂ¹।
ਹੈ, ਯਾਂ ਤੈ ਮਿਲੇ ਬਿਸੇਸੂ¹ ॥੫॥
ਮਿਲਿ ਸਿੰਘ ਬਾਂਗਰੂ ਬੀਰੈਂ¹।

¹ਅਣਗਿਣਤ।

¹ਬੁਲਾ ਲਏ।

¹ਉਹ ਦੇਸ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹ਬਾਂਗਰ ਦੇਸ ਦੇ ਸੂਰਮੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ (ਬਾਂਗਰ=ਕੈਂਥਲ ਤੇ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ)।

ਭੀ ਸਾਤ ਕੁ ਸੌ ਕੀ ਭੀਰੈਂ।

ਜੋ ਅੱਸੂ ਸਿੰਘ ਲੁੱਟਿ ਲਜਾਏ।
ਬੇ, ਸੋ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨਿ ਦਿਵਾਏ ॥ ੬ ॥

ਕਿਛੁ ਮੋਲ ਬੰਦੇ ਲੈ ਦੀਨੇ।

ਬਹੁ ਘਰ ਕੇ ਲਜਾਏ ਪੀਨੇ।

ਇਮ ਭਈ ਸਵਾਰੀ ਸੈਨਾ।

ਪਿਖਿ ਬੰਦਾ ਖੁਸ਼ ਭਾ ਐਨਾ ॥ ੭ ॥

ਦੈ ਦੁੰਦਭਿ ਚਢਯੋ ਬੰਦਾ।

ਤੁਰਕਨ ਪੈ ਕੋਪ ਬੁਲੰਦਾ।

ਮਗ ਚਲੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖਿਲੰਤੇ।

ਜਨ ਲਖੈ ਫੌਜ ਬਲਵੰਤੇ ॥ ੮ ॥

ਜੋ ਧਨੀ ਤੁਰਕ ਮੱਧ ਗ੍ਰਾਮੈ।

ਲੂਟੈਂ ਝਟ ਤਿਨ ਕੇ ਧਾਮੈ।

ਇਕ ਨਾਮ ਕੁਰਮਾਨਾ ਗ੍ਰਾਮੁ।

ਲੂਟਯੋ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨਿ ਤਮਾਮੁ ॥ ੯ ॥

ਤਹਿ ਤੈ ਚਲਿ ਧਸੇ ਟੁਹਾਨੇ।

ਜਹਿ ਥੇ ਤਬਿ ਤੁਰਕ ਮਹਾਨੇ।

ਨਾਜ਼ਮ ਸਰਹੰਦੀ ਕੇਰੇ।

ਨਿਕਟੀ ਸਰਦਾਰ ਬਧੇਰੇ ॥ ੧੦ ॥

ਵਹਿ ਇਸੀ ਹੇਤ ਤੈ ਲੂਟੇ।

ਜੋ ਅੜੇ ਸੁ ਝੜੇ ਨ ਛੂਟੇ।

ਝਟ ਮਾਰ ਲੂਟ ਕਰਿ ਨਿਕਸੇ।

ਜਨ ਧਨ ਲੈ ਲੈ ਮਨਿ ਬਿਕਸੇ ॥ ੧੧ ॥

ਨਿਸ ਪਰੀ ਨਿਕਟਿ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮੈ।

ਲਿਯ ਦਾਣਾ ਘਾਸ ਤਮਾਮੈ।

ਨਹਿ ਲੰਗਰ ਬਨਯੋ ਤਹਾਏ।

ਸਿੰਘਨਿ ਬਹੁ ਦੂਧ ਉਠਾਏ ॥ ੧੨ ॥

ਉਸ ਬਾਂਗਰ ਦੇਸ ਮਝਾਰੇ।

ਹੈ ਅਬਿ ਲੋ ਦੂਧ ਅਪਾਰੇ।

ਤਹਿ ਆਇ ਖਬਰ ਕਿਨ ਦੀਨੀ।

ਦੌਲਤ ਇਕ ਠਾਂ ਹੈ ਪੀਨੀ ॥ ੧੩ ॥

'ਤਕੜੇ, ਮਜ਼ਬੂਤ।

'ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਫੌਜ।

'ਬਹੁਤਾ।

'ਧੌਂਸਾ ਵਜਾ ਕੇ।

'ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਲਵਾਨ ਫੌਜ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

'ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।

'ਬਹੁਤੀ।

ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜਾਤ ਖਜ਼ਾਨਾ।
 ਉਗਰਾਹੀ ਹੋਇ ਮਹਾਨਾ।
 ਢਿਗ ਕੈਂਬਲ ਹੈ ਉਤਰਾਨਾ।
 ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ ॥ ੧੪ ॥
 ਲੁਟ ਲੇਹੁ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸੋ।
 ਨਹਿੰ ਜਾਵਨ ਦਿਹੁ ਬੰਡ ਲੀਸੋ।
 ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨਿ ਬਾਗਾਂ ਫੜੀਆਂ।
 ਨਹਿੰ ਬਾੜੈਂ ਝਾੜੈਂ ਅੜੀਆਂ ॥ ੧੫ ॥

¹ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਲਿਆ ਜੇ।

¹(ਉਹ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ) ਵਾੜਾਂ ਤੇ ਝਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਅੜੀਆਂ ਭਾਵ ਵਾੜਾਂ ਤੇ ਝਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਦੀ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੌੜਾਈ ਗਏ।

ਜਹਿੰ ਰੋਟੀ ਵੇਲਾ ਹੋਯੋ।
 ਭੁਖ ਲਾਗੀ ਨੱਗਰ ਜੋਯੋ।
 ਸਿੰਘ ਧਸੇ ਪਿੰਡ ਮੈਂ ਜਾਏ।
 ਜੋ ਛਾਛਾ ਦਹੀਂ ਦੁਧੁ ਪਾਏ ॥ ੧੬ ॥
 ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਮੱਖਣ ਲੂਟੇ।
 ਗੁੜ ਸ਼ੱਕਰ ਖੰਡ ਨ ਛੂਟੇ।
 ਛਕਿ ਆਪ ਤੁਰੰਗ ਰਜਾਏ।
 ਫਿਰ ਤਹਿੰ ਤੇ ਅੱਗੂ ਸਿਧਾਏ ॥ ੧੭ ॥
 ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਸ ਦੋ-ਪਹਿਰੇ।
 ਤਟ ਤਾਲਾ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਠਹਿਰੇ।
 ਜੱਟਨ ਕੇ ਭੱਤੇ ਖੋਸੇ²।
 ਨਹਿੰ ਪੇਖਹਿੰ ਦੋਸ਼ ਅਦੋਸ਼ੇ ॥ ੧੮ ॥
 ਕਹਿੰ ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭ੍ਰਮ ਨਾਸੈਂ।
 ਸਭਿ ਛਕਿ ਹੈਂ ਸਾਥ ਹੁਲਾਸੈਂ।
 ਬਾਹਰ ਤੈਂ ਖੇਤ ਖਸੋਟੈਂ*।

¹ਦੇਖਿਆ।

¹ਲੱਸੀ।

¹ਤਲਾਅ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ।

¹ਹਾਲੀ ਜੱਟਾਂ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ। ²ਖੋਂਹਦੇ ਹਨ।

*ਰੋਟੀ ਵੇਲੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਵੜ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਲੱਸੀ, ਦੁੱਧ, ਦਹੀਂ, ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਮੱਖਣ, ਗੁੜ, ਸ਼ੱਕਰ ਤੇ ਖੰਡ ਆਦਿ ਲੁੱਟਣੇ ਫਿਰ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਭੱਤੇ ਖੋਹਣੇ ਤੇ ਬਾਹਰ ਖੇਤਾਂ ਚੋਂ ਖੋਹ ਕਰਨੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

¹ਨੱਫਾ ਨੁਕਸਾਨ।

ਨਹਿੰ ਜਾਨੈ ਲਾਹੈ ਟੋਟੈਂ ॥ ੧੯ ॥

ਪਿਖਿ ਬੰਦਾ ਅਤਿ ਖੁਸ਼ ਹੋਯੋ।

ਇਹੁ ਨਿਸ-ਕਲੰਕ ਪੰਥ ਜੋਯੋ।

¹ਇਹ ਪੰਥ ਨਿਹ ਕਲੰਕ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

ਵਹਿ ਪਿੰਡ ਹੁਤੇ ਬਡ ਭਾਰੀ।

ਜੁਰਿ ਆਏ ਲੋਕ ਅਪਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥

ਦੈ ਗਾਰਿ ਬੰਦੂਕੈਂ ਛੋਰੀ।

ਤਬਿ ਸਿੰਘਨਿ ਮਾਰਿ ਬਹੋਰੀ।

ਤਜਿ ਤੁਪਕੈਂ ਮਾਰਿ ਭਜਾਏ।

ਫਿਰ ਲੂਟਯੋ ਗਾਮ ਬਨਾਏ ॥ ੨੧ ॥

ਜੋ ਹੇਤ ਖਬਰ ਥਾ ਪਠਯੋ।

ਤੋ ਲੋ ਵਹਿ ਆਯੋ ਨਠਯੋ।

ਉਨ ਭਾਖਯੋ ਘਨੋ ਖਜਾਨਾ।

ਮਧ ਆਇ ਮੁਹਾਲਾ¹ ਬਿਰਾਨਾ ॥ ੨੨ ॥

¹ਤਸੀਲ।

ਤਬਿ ਕਹਿਤ ਮੁਹਾਲ ਤਸੀਲੈਂ।

ਸੁਨਿ ਚਢਯੋ ਪੰਥ ਬਿਨ ਢੀਲੈਂ।

ਜਾ ਪਰੇ ਬੀਜੁਰੀ ਨਜਾਈਂ।

ਕਿਛੁ ਮਾਰੇ ਦਏ ਭਜਾਈ ॥ ੨੩ ॥

ਤਬਿ ਤੋੜਿ ਪੇਟੀਆਂ ਜੰਦੇ।

ਦੌਲਤ ਉਠਵਾਈ ਬੰਦੇ।

ਲੈ ਤਹਿ ਤੈ ਝਟ ਪਟ ਧਾਈ।

ਉਤਰੇ ਤ੍ਰੈ ਕੋਸਕ ਜਾਈ ॥ ੨੪ ॥

ਸਭਿ ਦੌਲਤ ਬੰਦੇ ਨੈਹੈਂ।

¹ਬੰਦੇ ਨੇ।

ਦੀਨੀ ਬਰਤਾਇ ਸਭੈਹੈਂ।

ਇਹੁ ਖਬਰ ਜਬਰ¹ ਸੁਨਿ ਐਨਾ²।

¹ਜਬਰਦਸਤ, ਤਕੜੀ। ²ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਚਢਿ ਫੌਜਦਾਰ ਲੈ ਸੈਨਾ ॥ ੨੫ ॥

ਕੈਂਥਲ ਤੇ ਨਿਕਸਯੋ ਬਾਹਰ।

ਜਬਿ ਗਯੋ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਜਾਹਰ।

ਉਤ ਬੰਦੇ ਕਾਰ¹ ਕਢਾਈ।

¹ਲਕੀਰ।

ਪਢਿ ਮੰਤਰ ਜਲ ਛਿਰਕਾਈ ॥ ੨੬ ॥

ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਕੇ ਚੌਫੇਰੇ।

ਇਮ ਸਭਿ ਕੋ ਭਾਖਯੋ ਟੇਰੇ।

ਤੁਮ ਜਰਾ ਨ ਡਰ ਮਨਿ ਧਾਰੋ।

ਜੇ ਐਹੈ ਅੰਦਰ ਕਾਰੋਂ ॥੨੭॥

ਤੁਮ ਦੇਖੋ ਮੇਰਾ ਫਨ ਹੈ।

'ਹੁਨਰ।

ਵਹਿ ਅੰਧਾ ਉੱਲੂ ਬਨ ਹੈ।

ਫੜਿ ਮਾਰੋ ਗਿਨਿ ਦਸ ਜੂਤੈਂ।

ਘੋੜੇ ਲਿਹੁ ਛੀਨ¹ ਸੁ ਉਤੈ² ॥੨੮॥

'ਖੋਹ ਲਵੇ। ਖੁਰਖਾਂ ਤੋਂ।

ਜਿਮ ਭਾਖੀ ਤੈਸੇ ਹੋਈ।

ਪਿਖਿ ਅਚਰਜ ਹੋਏ ਸੋਈ।

ਡਰ ਧਰਿ ਕਿਛੁ ਇਤ ਉਤ ਭਾਗੈਂ।

ਬਾਕੀ ਨਹਿ ਆਵੈ ਆਗੈਂ ॥੨੯॥

ਫਿਰ ਹੇਲਾ¹ ਸਿੰਘਨਿ ਕਰਾਯਾ।

'ਹੱਲਾ, ਧਾਵਾ।

ਉਨ ਭਗਿ ਭਗਿ ਪਗ ਮਗ ਪਾਯਾ।

ਤਬਿ ਥਾ ਸਾਹੀ ਮੈਂ ਰੋਰੈਂ।

ਨਹਿ ਕੋਊ ਕਰਿ ਹੈ ਗੋਰੈਂ ॥੩੦॥

'ਖਿਆਲ।

ਇਹੁ ਤਿਲਸਮਾਤ¹ ਪਿਖਿ ਭਾਰਾ।

'ਜਾਦੂ।

ਬੰਦੇ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਅਪਾਰਾ।

ਮਨ ਤਨ ਤੈ ਸਿੰਘ ਬਿਕਾਨੇ।

ਜੇ ਬੰਦਾ ਕਹੇ ਸੁ ਮਾਨੇ ॥੩੧॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤਹਿ ਤੈ ਚਲਿ ਬੰਦਾ ਬਿਰਜੋ,

ਘੱਗਰ ਨਦੀ ਲਖਾਇ¹।

'ਲੰਘ ਕੇ।

ਸਰਬ ਸੰਗੀਅਨ ਕੋ ਕਹਜੋ,

ਦੌਲਤ ਦੇਹੁ ਪੁਚਾਇ ॥੩੨॥

ਜਹਿ ਜਹਿ ਜਿਸ ਕਾ ਦਿਲ ਚਹੇ,

ਸਾਤ ਦਿਵਸ ਕੇ ਮਾਂਹਿ।

ਫਿਰ ਹਟ ਆਵੇ ਇਹਾਂ ਸਭਿ,

ਲਜਾਵੇ ਔਰੈ ਚਾਹਿ ॥੩੩॥

ਸ਼ਹਿਰ ਸਮਾਣਾ ਲੂਟ ਹੈਂ,

ਹਮ ਦਸਵੈਂ ਦਿਨ ਠੀਕ।

ਜਿਨ ਧਨ ਬਹੁ ਲੈਣੇ ਹੁਵੈ,

ਆਵੈ ਸੋ ਤਹਿ ਨੀਕ ॥ ੩੪ ॥

ਖੁਫੀਆ ਖਬਰੈਂ ਫੇਰ ਦਿਹੁ,
ਠੌਰ ਠੌਰ ਸਭਿ ਦੇਸ।

ਇਹੀ ਮਾਨ ਕਰਿ ਸੰਗੀਅਨ,
ਕੀਨੀ ਤੁਰਤ ਬਿਸੇਸਾ ॥ ੩੫ ॥

‘ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਕੀਤੀ।

ਦਿਵਸ ਆਠਮੈਂ ਸਭਿ ਭਏ,
ਇਕਠੇ ਬੰਦੇ ਪਾਸ।

ਲੋਗ ਲੁਟੇਰੇ ਧਾੜਵੀ,
ਢੂਕੇ ਢਿਗ ਧਰਿ ਆਸ ॥ ੩੬ ॥

ਹਾਕਲਾ ਛੰਦ:

ਦਿਨ ਨੌਮੇਂ ਤਹਿ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੈ।
ਨਿਸ ਹੀ ਨਿਸ ਰਸਤੇ ਪੜ ਕੈ।

‘ਰਾਤੋਰਾਤਰਾਹ ਪੈ ਕੇ।

ਢੁਕ ਨੇੜੇ ਬਾਗਾਂ ਫੜ ਕੈ।
ਧਸ ਗਏ ਪਹਿਰ ਦੇ ਤੜਕੈ ॥ ੩੭ ॥

ਬਿਜਰੀ ਜੜੋਂ ਪਏ ਅਸਾਰੈਂ।

‘ਅਚਣਚੇਤ।

ਨਹਿ ਲੈਣੀ ਮਿਲੀ ਸੰਭਾਰੈਂ।

ਚੌਫੇਰਜੋਂ ਲੋਗ ਲੁਟੇਰੇ।

ਕਰਿ ਹੱਲੇ ਧਸੇ ਬਧੇਰੇ ॥ ੩੮ ॥

ਸਭਿ ਲੂਟੜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮਾਣਾ।

ਸਿਰ ਤੁਰਕਨ ਕਹਿਰ ਬਿਹਾਣਾ।

ਜਿਨ ਅੱਗੜੋਂ ਹੱਥ ਉਠਾਯੋ।

ਸੋ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਿ ਗਵਾਯੋ ॥ ੩੯ ॥

ਪਿਖਿ ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਜਾਗੈਂ।

ਔਰਨ ਕੋ ਜਮ ਹੂੰ ਲਾਗੈਂ।

ਬਹੁ ਤੁਰਕ ਕਤਲ ਤਹਿ ਕੀਨੇ।

ਬੈਰਿਨ ਤੇ ਬਦਲੇ ਲੀਨੇ ॥ ੪੦ ॥

ਧਨ ਮਨ ਭਾਵਤ ਸਭਿ ਲੂਟੜੇ।

ਨਹਿ ਜ਼ੇਵਰ ਨਾਰਿਨਾ ਛੂਟੜੇ।

‘ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ।

ਜੋ ਤਹਾਂ ਪਾਲਕੀ ਬਾਈ।

ਨਿਕਸਤ ਥੀ ਤਬਿ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੪੧ ॥

ਸੋ ਭੀ ਅੰਮੀਰਨ ਕੇਰੀ।	
ਸਭਿ ਲੂਟ ਖਾਕ ਮੈਂ ਮੇਰੀ।	'ਮੇਲ ਦਿੱਤੀਆਂ।
ਤਬਿ ਤੈ ਫਿਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮਾਨਾ।	
ਵਹਿ ਭਯੋ ਉਜਾਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੪੨ ॥	
ਨਹਿੰ ਤਾਬਾ ਫੇਰ ਯਹਿ ਆਯੋ।	'ਚਮਕ ਭਾਵਰੋਣਕ ਵਿੱਚ।
ਐਸੋ ਹਥ ਬੰਦੇ ਲਾਯੋ।	
ਏਤਿਕ ਧਨ ਸਿੰਘਨ ਲੂਟਯੋ।	
ਸਭਿ ਕਾ ਦਾਲਿੱਦਰਾ ਟੂਟਯੋ ॥ ੪੩ ॥	'ਗਰੀਬੀ।
ਦਿਨ ਤੀਨ ਲੂਟ ਤਹਿੰ ਮਾਚੀ।	
ਨਹਿੰ ਦੌਲਤ ਕਿਸ ਢਿਗ ਬਾਚੀ।	
ਲੁੱਥਨ ਪਰ ਲੁੱਥ ਚਢਾਈ।	
ਬੀਥਨ ਮੈਂ ਮਾਰ ਮਚਾਈ ॥ ੪੪ ॥	'ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ।
ਸਭਿ ਭਾਗ ਗਈ ਤੁਰਕਾਨੀਂ।	
ਤਜਿ ਸ਼ਹਿਰ ਕਹਿਰਾ ਡਰ ਮਾਨੀਂ।	'ਬਹੁਤਾ।
ਸੈਦਾਨੀਂ ਤਿਯ ਮੁਗਲਾਨੀਂ।	'ਸੱਯਦਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
ਸੇਖਾਨੀਂ ਔਰ ਪਠਾਨੀਂ ॥ ੪੫ ॥	
ਜਿਨ ਦੁਤੀ ਪੁਰਖ ਨਹਿੰ ਦੇਖਾ।	
ਪੜਦੇ ਮੈਂ ਪਲੀਂ ਵਿਸੇਖਾ।	
ਪਗ ਧਰ ਪਰਾ ਕਬੀ ਨ ਲਾਯੋ।	'ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਪੈਰ।
ਗਾਦੈਲਾ ਪਲੰਘ ਹੰਢਾਯੋ ॥ ੪੬ ॥	
ਤਨ ਫੁੱਲ ਗੁਲਾਬ ਸਮਾਨੈਂ।	
ਅਤਿ ਕੋਮਲ ਕੰਜ ਮਹਾਨੈਂ।	'ਕਮਲ ਵਰਗੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕੋਮਲ।
ਨਿਜ ਘਰ ਦਰਾ ਲੋ ਨਹਿੰ ਚਾਲੀ।	'ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਤੱਕ।
ਵਹਿ ਭਾਗੀ ਜਾਤ ਨਿਰਾਲੀ ॥ ੪੭ ॥	'ਵੱਖਰੀ ਭਾਵ ਇਕੱਲੀ।
ਪਗ ਸਿਰ ਤੈ ਨੰਗੀ ਜੈਹੈਂ।	
ਨਿਜ ਜਾਨ ਬਚਾਨ ਹਿਤੈ ਹੈਂ।	
ਇਕਲੀ ਬਨ ਮੈਂ ਬਿਲਲਾਤੀ।	
ਨਹਿੰ ਥੋਰੀ ਦੌਰੀ ਜਾਤੀ ॥ ੪੮ ॥	
ਜੋ ਹਲ ਹਲ ਡੋਰੀ ਲਾਗੈ।	
ਤਜੋਂ ਚੌਕ ਚੌਕ ਸੋ ਭਾਗੈ।	'ਤੁੱਬਕ ਤੁੱਬਕ ਕੇ।

ਕਹਿ ਨਹਿ ਮਾਰੋ ਵੇ ਭਾਈ।

ਜੁ ਚੈਹੁ ਸੁ ਲੈਹੁ ਮਨਾਈ ॥ ੪੯ ॥

ਵਹਿ ਜਾਨਤ ਸਿੰਘ ਹੀ ਮਾਰੈਂ।

ਧਰ ਗਿਰ ਹੈਂ ਖਾਇ ਤਵਾਰੈਂ।

ਸਸ ਬਦਨੀ ਰਤਿ ਮਦ ਕਦਨੀ।

ਸੋ ਅਦਨੀਂ ਭਈ ਬਿਹਦਨੀਂ ॥ ੫੦ ॥

ਮ੍ਰਿਗ ਨੈਨੀ ਸੁਠ ਪਿਕ ਬੈਨੀ।

ਗਜ ਗਾਮਨਿ ਭਾਮਨਿ ਐਨੀ।

ਬਾਰਨ ਕੇ ਭਾਰਨ ਤੈਹੈਂ।

ਲਕ ਲਚਕ ਲਚਕ ਬਲ ਖੈਹੈਂ ॥ ੫੧ ॥

ਜੋ ਮਿਹਰੀ ਦਿਹਰੀ ਚਢਤੀ।

ਤਿਹਰੀ ਹੈ ਚਿਹਰੀ ਘਢਤੀ।

ਨਵ ਜੋਬਨਿ ਸੋ ਬਨ ਜੋਵਨ।

ਰੋਵਨ ਸੰਗ ਹੋਵਨ ਕੋਵਨ ॥ ੫੨ ॥

ਰੰਭਾ ਸੀ ਤੀਯ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।

ਏਕਲ ਯੋਂ ਫਿਰਤ ਉਜਾਰੈਂ।

ਜੋ ਬਾਸਮਤੀ ਨਿਤ ਖਾਤੀ।

ਵਹਿ ਬੇਰੀ ਬੇਰ ਨ ਪਾਤੀ ॥ ੫੩ ॥

ਇਹੁ ਹਾਲ ਸਭਿਨਿ ਸਿਰ ਬੀਤਾ।

ਨਹਿ ਸੰਗ ਕੋਊ ਕਿਨ ਲੀਤਾ।

ਨਹਿ ਮਾਤਹਿ ਪੂਤ ਗਹਾਯੋ।

ਤੀਆ ਨਹਿ ਪੀਆ² ਜਗਾਯੋ ॥ ੫੪ ॥

ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਭਾਣਾ ਬਰਤਾ।

ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਨਿਕਲੀ ਕਰਤਾ।

ਸਭਿ ਡਰਿ ਡਰਿ ਉਠਿ ਉਠਿ ਭਾਗੈਂ।

ਕੋਊ ਨਹਿ ਅਰਿਓ ਆਗੈਂ ॥ ੫੫ ॥

ਜੋ ਹੁਤੇ ਅਮੀਰ ਵਧੇਰੇ।

ਵਹਿ ਸਭਿ ਤੇ ਭਗੇ ਅਗੇਰੇ।

‘ਭੁਆਟਣੀਆਂ ਖਾ ਕੇ।

‘ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀਆਂ (ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਰਤੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ।

‘ਉਹ ਬਹੁਤੀਆਂ ਘਟੀਆ ਹੋ ਗਈਆਂ।

‘ਹਰਨਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਕੋਇਲ ਵਰਗੇ ਬੋਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ।

‘ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

‘ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਭਾਰਾਂ ਨਾਲ।

‘ਵਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

‘ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਰਦਲ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ।

‘ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ‘ਚ ਤਿੰਨ ਵਲ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀਰੋਣਕ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

‘ਨਵੀਂ ਜੁਆਨੀ ਵਾਲੀਆਂ ਉਹ ਜੰਗਲ ਦੇਖਦੀਆਂ ਹਨ।

‘ਰੋਣ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਕੋਣ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

‘ਸੁਰਗ ਦੀ ਅਪੱਛਰਾਂ।

‘ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦੇ ਚੌਲ।

‘ਮਾਤਾ ਨੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਕੜਿਆ।

‘ਪਤਨੀ ਨੇ। ²ਪਤੀ ਨੂੰ।

‘ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ।

ਜੋ ਅਰਜੋ ਹਰਜੋ' ਬਿਨ ਦੇਰੇ।
 ਬਹੁ ਕਰੇ ਤੀਆ ਨਰ ਜੋਰੇ' ॥ ੫੬ ॥
 ਦੈ ਦੈ ਹਬਯਾਰਨ ਚੋਕੈ'।
 ਧਨ ਨਿਕਲਾਯੋ ਸਭਿ ਰੋਕੈ'।
 ਜੋ ਕਬੀ ਨ ਕਿਨੈ ਨਿਹਾਰੀ।
 ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ ॥ ੫੭ ॥
 ਸੋ ਫੜਿ ਫੜਿ ਦੇਸੀ ਲੋਗਨ'।
 ਕੀਨੀ ਮਨ ਭਾਵਤ ਭੋਗਨ*।

ਕਰਿ ਖ੍ਰਾਰ ਮਾਰ ਪੁਨ ਪਾਵੈ'।
 ਧਨ ਦੱਬਯੋ ਸਭਿ ਨਿਕਰਾਵੈ' ॥ ੫੮ ॥
 ਬੰਦੇ ਨੇ ਸੱਤੁਨ ਕੇਰੇ।
 ਬੱਚੇ ਭੀ ਮਾਰਿ ਨਿਬੇਰੇ*।

ਜਬਿ ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਯੋਂ ਬੀਤੇ।
 ਧਨ ਮਨ ਭਾਵਤ ਲੁਟ ਲੀਤੇ ॥ ੫੯ ॥
 ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਨੇ ਸਭਿ ਹਟਕੇ'।
 ਸਿੰਘ ਉਤਰੇ ਡੇਰੇ ਠਟ ਕੇ'।
 ਬਹੁ ਬੱਕਰੇ ਸਿੰਘਨਿ ਝਟਕੇ।
 ਮਦਰਾ ਕੇ ਆਏ ਮਟਕੇ ॥ ੬੦ ॥
 ਭਰਿ ਪਜਾਲੇ ਸਿੰਘਨਿ ਗਟਕੇ'।
 ਲੰਗਰ ਤਬਿ ਛਕਯੋ ਡਟ ਕੇ*।

'ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।
 'ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਏ।
 'ਚੋਭਾਂ।
 'ਨਕਦੀ।

'ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਨੇ।
 *'ਦੇਸੀ ਲੋਗਨ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਮ ਲੁਟੇਰੇ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਈਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਇਖਲਾਕ-ਹੀਨ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੀ ਗਿਰਾਵਟ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਉਹ 'ਵੇਖ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਧੀਆਂ ਜਾਣੈ' ਦੇ ਆਦਰਸ਼ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਹਨ।
 'ਭਾਵ ਫੇਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

*ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਬਿਸੁਆਮ ਨੰ. ੬ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੫੯ ਤੇ * ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੇਠਲੀ ਪੈਰ ਟੁਕ।

'ਰੋਕੇ।
 'ਬਣਾ ਕੇ।

'ਪੀਤੇ।
 *ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਕਈ ਥਾਈਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ "ਐਸਾ ਮਦੁ ਮੂਲਿ ਨ ਪੀਚਈ ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ ॥" ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ :-"ਪਰ ਨਾਰੀ ਜੁਆ ਅਸਤ, ਚੋਰੀ ਮਦਰਾ ਪਾਨ। ਪਾਂਚ ਐਬ ਇਹ ਜਗਤ ਮੈਂ ਤਜੈ ਸੁ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ।" ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਚਲਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਪਾਟੀ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਹੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦਾ ਗ਼ਲਤ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਦੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਭੰਗੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜਗ੍ਹਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :- (ਦੇਖੋ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਨੁਸਖਾ, ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੈ। ਟਾਈਪ 'ਚ ਛਾਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਨੀਂ ਥਾਈਂ ਪਾਠ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।) ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਵੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਉਲਥਾ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭੰਗੂ ਜੀ ਵੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਸਨ। ਉਥੇ ਫੌਜੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਲਪ ਲਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰ ਨੌਮੇਂ ਕੇ ਅਸਥਾਨੈਂ।
 ਦਿਨ ਦੁਤੀ ਜਾਇ ਸਿੰਘਾਨੈਂ ॥ ੬੧ ॥
 ਤੇਹਾਵਲ ਕਰਿ ਬਰਤਾਏ।
 ਧਨ ਅਨਗਨ ਭੇਟ ਚਢਾਏ।
 ਸੱਯਦ ਸਾਮਾਣੇਂ ਕੇਰੇ।
 ਥੇ ਸੂਬੇ ਪਾਸ ਬਧੇਰੇ ॥ ੬੨ ॥
 ਬਡ ਬਡ ਸਰਦਾਰ ਮੁਸਾਹਿਬ।
 ਹੁਸੈਨ ਅਲੀ ਖਾਂ ਨਾਯਬ।
 ਥਾ, ਤਿਸ ਹੀ ਕਸਮਾਂ ਖਾ ਕੇ।
 ਬਹੁ ਭਾਤੈਂ ਬਾਤੈਂ ਲਾ ਕੇ ॥ ੬੩ ॥
 ਗੁਰ ਤੈ ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਛੁਡਾਯੋ।
 ਫਿਰ ਉਸ ਹੀ ਦਗਾ ਕਮਾਯੋ।
 ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੋਂ ਕੋ ਭੀ ਸੂਬਾ।
 ਛੋਰਨ ਥਾ ਲਾਗਯੋ ਖੂਬਾ ॥ ੬੪ ॥
 ਤਬਿ ਉਸ ਹੀ ਨੇ ਹਟਕੈ ਕੈ।
 ਤਰਗੀਬੈਂ ਬਹੁਧਾ ਦੈ ਕੈ।
 ਮਿਲਿ ਖਾਨ ਹੁਸੈਨ ਵਗੇਰੈਂ।
 ਨੇ, ਕਤਲ ਕਰੇ ਬਿਨ ਦੇਰੈਂ ॥ ੬੫ ॥

ਅਹਿਲਕਾਰ।

ਛੋਟਾ ਸੂਬਾ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ।

ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਚੋਕ ਕੇ।

ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ (ਤਰਗੀਬਾਂ) ਯੁਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕੇ।

ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ।

ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਬੰਦੇ ਝੇੜਾ।

।ਝਗੜਾ।

ਕਿਯ ਹੱਥੋ ਹੱਥ ਨਿਬੇੜਾ।

ਸਭਿ ਲਏ ਦੁਸ਼ਮਨੋ ਤੈ ਹੈਂ।

ਬਦਲੇ ਭਲ ਠੋਕ ਬਜੈ ਹੈਂ ॥ ੬੬ ॥

ਸੱਯਦ ਸਾਮਾਣੇ ਕੇਰੇ।

ਥੇ ਕਾਤਲ* ਗੁਰੂ- ਸੁਤੁ ਜੇਰੇ।

।ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕਾਤਲ ਸਨ। *ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੱਯਦ ਜਲਾਲ ਦੀਨ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਬਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਤ ਕੋਹ ਕੋਹ ਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਲਾਦ ਸ਼ਾਸਲ ਬੇਗ ਤੇ ਬਾਸਲ ਬੇਗ ਸਮਾਣੇ ਦੇ ਹੀ ਸੱਯਦ ਸਨ।

ਸੋ ਸਭਿ ਹੀ ਯੁਤ ਪਰਵਾਰੈਂ।

ਕਰਿ ਬੁਰੀ ਦਸਾ ਸੋ ਮਾਰੈਂ ॥ ੬੭ ॥

ਸੱਯਦੋਂ ਕਾ ਕੂਚਾ। ਸਾਰਾ।

ਕਰਿ ਆਮ ਕਤਲਿ ਓਜਾਰਾ।

ਇਹੁ ਕਲਿਜੁਗ ਨਾ, ਕਰਿ ਜੁਗ ਹੈ।

ਜੋ ਕਰਿ ਹੈ ਸੋਈ ਭੁਗ ਹੈ ॥ ੬੮ ॥

ਪਰ ਏਕ ਬਾਂਸ ਕੀ ਆਗੀ।

ਬਹੁ ਬਨ ਕੋ ਜਾਰਤ ਲਾਗੀ।

ਡੋਬਤ ਇਕ ਪਾਪੀ ਬੇੜੈਂ।

ਲਿਬੜੀ ਇਕ ਭੈਂਸ ਲਿਬੇੜੈਂ ॥ ੬੯ ॥

ਤਹਿੰ ਠਾਂ ਥੇ ਬੀਸਕ ਪਾਪੀ।

ਜਿਨ ਬਦਲੇ ਬਸਤੀ ਖਾਪੀ।

ਤੁਰਕਨਿ ਥਾ ਜੈਸਾ ਕੀਆ।

ਤੈਸਾ ਫਲ ਬੰਦੇ ਦੀਆ ॥ ੭੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮੜਲਾ ਕੌਮ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ,

ਹੁਤੋ ਤਹਾਂ ਬਡ ਜੋਰ।

ਸੱਯਦ ਮੁਗਲ ਪਠਾਨ ਭੀ,

ਸ਼ੇਖ ਦਏ ਸਭਿ ਤੋਰ ॥ ੭੧ ॥

ਐਸਾ ਗਾਰਤਾ ਅਤਿ ਕਰਜੋ,

ਤਾਬਾ ਨ ਆਯੋ ਫੇਰ।

।ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

।ਗਲੀ।

।ਸਾਰਾ ਕਤਲ ਕਰ ਕੇ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤਾ।

।ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ।

।ਭੋਗਦਾ ਹੈ।

।ਅੱਗ।

।ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸਾਰੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

।ਨਾਸ ਕੀਤੀ।

।ਗੋਤ।

।ਭਾਵ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

।ਬਰਬਾਦ, ਤਬਾਹ।

।ਰੌਣਕ (ਚਮਕ ਦਮਕ) ਵਿੱਚ।

ਅਬ ਲੋ ਖੋਲੇ ਪਰੇ ਹੈਂ,
ਤਾਂ ਕੇ ਅਧਿਕ ਚੁਫੇਰ ॥ ੭੨ ॥
ਗਾਥ ਟੁਹਾਣੇ ਕੈਂਥਲੈ,
ਸਾਮਾਣੇ ਕੀ ਗਾਇ।
ਉਤਰਜੋ ਪਿਖ ਕੈ ਪੰਥ ਕੋ,
ਇਸਥਤਿ ਭਯੋ ਅਧਯਾਇ ॥ ੭੩ ॥

ਢੱਠੇ ਮਕਾਨ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਸਮਾਣੇ ਕੋ ਮਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਤੁਰਥੇ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੪ ॥

੫. {ਕੁੰਜ ਪੁਰਾ, ਦਾਮਲਾ, ਟੇਹਾ, ਧੀਣ ਮੁਲਾਣਾ ਅਤੇ ਸਦੌਰਾ ਫਤਹ ਕਰਨਾ}

ਦੋਹਰਾ:

ਰਚੇ ਅਖਰ ਜਿਨ ਅਖਰ ਪਦ
ਦਾਇ, ਅਖਰ ਤਿਹ ਹਾਨ।

¹ਜਿਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ (ਅਖਰ) ਅਬਿਨਾਸੀ ਪਦਵੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਮਾੜੇ (ਅਖਰ) ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਮੇਟਣ ਵਾਸਤੇ (ਅਖਰ) ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਬਣਾਏ ਹਨ।

ਅਖਰ ਗਜਾਨ ਲਹਿ ਅਖਰ ਤੂੰ,
ਭਵੈਂ ਅਖਰ ਹਰਿ ਗਜਾਨ। ॥ ੧ ॥

¹ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਹੇ ਮਨ!) ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ (ਅਖਰ) ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜੇ ਤੂੰ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵੇਂ ਤਾਂ (ਅਖਰ) ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਵੀ (ਅਖਰ) ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ।

ਦੁਤੀ ਗੁਰੂ ਆਦੁਤੀ ਕੇ,
ਭਾਵੈਂ ਦੁਤੀ ਬਿਦਾਰਿ।

¹ਅਦੁੱਤੀ ਸਰੂਪ (ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ) ਦੂਜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਲਗੇਂਗਾ (ਜੇ ਤੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਵਿੱਚੋਂ) ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਵੇਂਗਾ।

ਦੁਤੀ ਬੰਦਿ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੈ,
ਬਰਨੋਂ ਗਾਥ ਉਦਾਰ। ॥ ੨ ॥

¹ਏਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਪੰਥ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਥਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਕੁੰਜ ਪੁਰਾ ਅਰ ਦਾਮਲਾ,
ਟੇਹਾ¹ ਫੌਜ ਤੁਰਕਾਨਿ²।
ਸਾਢੇਰੇ ਲੌ ਜੀਤ ਜਜੋਂ,
ਭਵੈਂ ਸੁ ਕਰੋਂ ਬਖਾਨ ॥ ੩ ॥

¹ਪਿੰਡ। ²ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਉੱਤੇ।

ਸੋਰਠਾ:

ਸਾਮਾਣੇ ਕਾ ਹਾਲ,
ਨਾਜਮ¹ ਸੁਨਿ ਸਾਰੁੰਦ ਕੋ।
ਮਨ ਅਤਿ ਭਯੋ ਬਿਹਾਲ¹,
ਕਾਂਪਯੋ ਕਦਲੀ ਪੌਨ ਜਿਮ। ॥ ੪ ॥

¹ਜਿਵੇਂ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇਗੀ।

¹ਸੂਬਾ (ਵਜੀਦ ਖਾਂ)।

¹ਦੁਖੀ।

¹ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਨਾਲ ਕੇਲਾ ਕੰਬਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਹੇਤ ਭੇਤ ਲੈਬੇ ਪਠੇ,
ਫਿਰ ਖੁਫੀਆ ਨਿਜ ਦੂਤ¹।
ਬੰਦੋਬਸਤ ਨਹਿ ਹੇਤ ਪਿਖਿ,

¹ਗੁਪਤ ਸਿਪਾਹੀ।

ਭਾਖਤ ਭਯੋ ਕਸੂਤਾ' ॥ ੫ ॥

'ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੜੀ ਕਸੂਤੀ ਗੱਲ ਹੋਈ।

ਬਿਗਰ ਰਹਯੋ ਥਾ ਸਿਲਸਿਲਾ,

'ਸਾਰਾ।

ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਤਬਿ ਸਾਰਾ।

ਨਹਿੰ ਮੱਦਦਿ ਕਿਸ ਦਿਸਾ ਤੈ,

ਮਿਲਤੀ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰਿ ॥ ੬ ॥

ਬਿਗਰ ਮੁਲਕ ਭੀ ਥਾ ਮਿਲਿਓ,

ਬਹੁਤਾ ਬੰਦੇ ਸੰਗ।

ਜੁਲਮਨ ਤੇ ਨੌਰੰਗ ਕੇ,

ਹਿੰਦੁ ਅਤੀ ਥੀ ਤੰਗ ॥ ੭ ॥

ਦੂਤੋਂ ਨੈ ਭੀ ਆਇ ਜਬਿ,

ਪੇਖਯੋ ਜ਼ੋਰ ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਬੰਦੇ ਕਾ', ਸਭਿ ਲਿਖ ਪਠਯੋ,

'ਬੰਦੇ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਸੂਬੇ ਪਾਸ ਅਮਾਪ' ॥ ੮ ॥

'ਬਹੁਤਾ।

ਚੋਰ ਰਾਠ' ਜਨ ਧਾੜਵੀ,

'ਲੜਾਕੇ।

ਥੇ ਬਹੁ ਬੰਦੇ ਸਾਥ।

ਸੋਚ ਏਹੁ ਸੂਬੇ ਤਬੈ,

ਚੁਕਯੋ ਨ ਇਨ ਸੋਂ ਹਾਥ ॥ ੯ ॥

ਫਿਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜੈਸੇ ਕਰਯੋ ਚਹਿ,

ਫੇਰਤ ਤੈਸੀ ਬੁਧਿ।

ਕੰਸ, ਜਰਾ-ਸਿੰਧੁ ਪੇਖ ਭੀ,

ਗਾਫਲ ਰਹੇ ਅਬੁਧਿ' ॥ ੧੦ ॥

'ਬੁਧੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਕੇ ਲਾ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਰਹੇ।

ਰਸਾਵਲ ਛੁੰਦ:

ਇਤ ਬੰਦੇ ਜਬਿ ਕਪਟ ਭੇਸਿ'

'ਛਲ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਵਿੱਚ।

ਜਾਸੂਸ' ਪਛਾਨੇ।

'ਭੇਤ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ।

ਸਿੱਖਨ ਤੈਂ ਪਕਰਾਇ ਮੰਗਾਇ,

ਕੁਟਾਇ ਮਹਾਨੇ।

ਤਜ ਕਰਿ ਫਿਰ ਯੋਂ ਕਹਯੋ,

ਜਾਹੁ ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਬਜੀਦੇ।

ਹਮਰੀ ਤਰਫੋਂ ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ,

ਯੋਂ ਕਰਿ ਤਾਗੀਦੇ' ॥ ੧੧ ॥

'ਪਕਿਆਈ ਕਰਕੇ।

ਆਯੋ ਬੰਦਾ ਗੁਰੂ-ਸਿੱਖ,
ਤੁਮ ਹੋ ਹੁਸ਼ਜਾਰੇ।
ਦੁਖ ਦੈ ਤੁਮ ਕੋ ਮਾਰਿ,
ਫੇਰ ਸਰਹੰਦ ਉਜਾਰੇ।
ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਦੂਤਨਿ ਜਾਇ,
ਕਹਯੋ ਸਭਿ ਸੂਬੈ ਪਾਸੈ।
ਸੁਨ ਕਰਿ ਉਡੇ ਹਵਾਸ',
ਤ੍ਰਾਸ ਅਤਿ ਭਯੋ ਹਿਰਾਸੈ' ॥ ੧੨ ॥

'ਸਮਝਾਂ, ਗਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ।

'ਬਹੁਤੇ ਭੈ ਨਾਲ ਡਰ ਗਿਆ।

ਕਹੇ ਭਾਗ ਕਿਤ ਜਾਉਂ,
ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਕੋਊ ਠਿਕਾਨਾ।
ਮਰਨਾ ਆਯੋ ਮੋਹਿ ਅਬੈ,
ਦੁਖ ਪਾਯ ਮਹਾਨਾ।
ਭਯੋ ਅਧਿਕ ਭੈ-ਮਾਨ,
ਬਜੀਦਾ ਥਰ ਥਰ ਕਾਂਪੈ।
ਜਯੋਂ ਕਰਿ ਤੀਛਨ ਬਹੈ ਬਯਾਰ,
ਕਦਲੀ ਬਨ ਜਾਪੈ' ॥ ੧੩ ॥

'ਜਿਵੇਂ ਤਿੱਖੀ ਹਵਾ ਦੇ ਵਗਣ ਨਾਲ ਕੇਲਿਆਂ ਦਾ ਬਾਗ ਕੰਬਦਾ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ।

ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਯਹਿ ਸ਼ਹਿਰ,
ਕਹਿਰ ਕੀ' ਜਬਿ ਹੀ ਸਾਰੇ।
ਸਿਰ ਧੁਨ' ਹਾਥ ਮਰੋਰਿ,
ਲੋਗ ਪਛੁਤਾਹਿ ਅਪਾਰੇ।
ਆਪਸ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਕਰੈਂ,
ਐਸ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਖਾਨ ਬਜੀਦੇ ਦੁਸ਼ਟ,
ਪਾਪ ਜੋ ਕੀਨੋ ਭਾਰੀ ॥ ੧੪ ॥

'ਦੁੱਖ ਦੀ।

'ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਕੇ।

ਨਾਹਕ ਗੁਰਿ ਸੁਤ ਸ਼ੀਰ-ਖੋਰ',
ਇਨ ਕਤਲ ਕਰਾਏ।
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਸੁਨਿ ਕੋਪ
ਹੋਇ, ਦਿਯ ਸਾਪ ਮਹਾਏਂ।
ਜੜ ਸਰੁੰਦ ਕੀ ਜਾਇ,

'ਦੁੱਧ ਪੀਂਦੇ ਭਾਵ ਮਾਸੂਮ।

ਮਰੈ ਨਾਜ਼ਮ ਦੁਖ ਪਾਈ।
 ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਚੋਗਤਨ ਕੇਰ,
 ਸਰਪਰਾ ਉਠ ਜਾਈ ॥ ੧੫ ॥
 ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਕਰੈ, ਫੇਰ
 ਪਰਜਾ ਸੁਖਦਾਈ।
 ਵਹੀ ਬਾਤ ਅਬਿ ਠੀਕ ਸਾਚ,
 ਹੋਨੇ ਪਰ ਆਈ।
 ਕਹਤ ਸਿਆਣੇ ਲੋਗ, ਠੀਕ
 ਮਸਲਾ ਯਹਿ ਭਾਈ।
 ਗਾਮ ਉਜਾਰਤ ਦੁਸ਼ਟ ਪੈਂਚ,
 ਨ੍ਰਿਪ ਦੇਸਹਿ ਤਾਂਈ ॥ ੧੬ ॥
 ਕਰਿ ਕੁਸੰਗੀਅਨ ਸੰਗ,
 ਦੂਖ ਕਿਸ ਨੈ ਨਹਿ ਪਾਯੋ।
 ਰਾਵਨ ਬਸਜੋ ਪੜੋਸਾ,
 ਸਿੰਧੁ ਸਿਰਿ ਪਾਜ ਬੰਧਾਯੋ।
 ਸਾਂਬੇ ਠੱਠਾ ਕੀਨ,
 ਬੰਸ ਜਾਦਵ ਸਭਿ ਘਾਯੋ।
 ਸਿੰਧ ਅਵਗਯਾ ਕਰੀ,
 ਸਰਬ ਜੀਵਨ ਦੁਖ ਪਾਯੋ* ॥ ੧੭ ॥
 ਦੁਰਜੋਧਨਿ ਆਨੀਤਾ ਕਟਕਟ²
 ਕੌਰਵ ਸਿਰ ਆਈ।
 ਰਾਵਨ ਕੀਨ ਕੁਕਰਮ,
 ਸੈਨ ਅਸੁਰਨਾ ਕੀ ਘਾਈ।
 ਤਜੋ ਅਬਿ ਹਮ ਸੋ ਹੋਇ,
 ਐਸ ਸਰਹੰਦੀ ਕੈਹੈ।
 ਸੰਗਤ ਗੁਰ ਕੀ ਤਹਾਂ ਜੁ ਥੀ,
 ਸੋ ਅਤਿ ਪਛੁਤੈਹੈ ॥ ੧੮ ॥
 ਮਰੈ ਮਸੰਦ ਸੁਲੱਖਣਾ,
 ਜੜ ਤਿਹ ਜਾਵੈ ਮਾਰੀ।

'ਜ਼ਰੂਰ ਬਰ ਜ਼ਰੂਰ।

'ਕਹਾਵਤ, ਅਖਾਣ।

'ਦੁਸ਼ਟਰਾਜਾ ਦੇਸ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

'ਗੁਆਂਢ।

'ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹਵਾਇਆ।

'ਜਾਮਵਤੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਸਾਂਬ।

*ਅੰਕ ਨੰ. ੧੭ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਚੋਂ ਲਈ ਹੈ।

'ਖੋਟੀ ਨੀਤੀ। ²ਦਲ, ਫੌਜ।

'ਦੈਂਤਾਂ ਦੀ।

'ਮਸੰਦ ਦਾ ਨਾਮ।

ਸਾਹਬਜ਼ਾਦਜੋਂ ਹੇਤ
 ਨ ਦੌਲਤ ਦਈ ਹਮਾਰੀ।
 ਮੋਤੀ ਹੀਰਾ ਕਨਕਾ,
 ਤਿਨੋਂ ਕੇ ਸਮ ਹਮ ਦੇਤੇ।
 ਤੁਰਕਨ ਤੈ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਛੁਡਾਇ,
 ਜਗ ਮੈਂ ਜਸ ਲੇਤੇ ॥ ੧੯ ॥
 ਸੋ ਧਨ ਹਮਰਾ ਸਭੀ ਬਜਰਥ,
 ਅਬਿ ਲੂਟਜੋ ਜੈਹੈ।
 ਯਾ ਬਿਧਿ ਬੀਚ ਸਰੁੰਦ,
 ਬਾਤ ਤਬਿ ਘਰ ਘਰ ਹੂੰ ਹੈ ॥ ੨੦ ॥

'ਸੋਨਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼ਹਿਰ ਸਮਾਣਾ ਲੂਟਜੋ ਜਬਿ,
 ਇਤ ਬੰਦੇ ਕਰਿ ਗੌਰ।
 ਲੋਗ ਲੁਟੇਰੇ ਧਾਰਵੀ,
 ਆਇ ਮਿਲੇ ਬਹੁ ਔਰ ॥ ੨੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜਬਿ ਬੰਦੇ ਨੇ ਹਤਜੋ ਸਮਾਨਾ।
 ਪਰੀ ਦੇਸ ਮੈਂ ਧਾਂਕਾ ਮਹਾਨਾ।
 ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਕੇਰ ਅਪਾਰੈਂ।
 ਅਏ ਧਾੜਵੀ ਲੋਗ ਹਜ਼ਾਰੈਂ ॥ ੨੨ ॥
 ਲਾਲਚ ਲੂਟ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਹੋਵਾ।
 ਬੰਦੇ ਕੋ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਜ ਜੋਵਾ।
 ਅੱਸ੍ਰ ਨਗਾਰੇ ਸ਼ਸਤਰ ਚੰਗੇ।
 ਲਏ ਸਮਾਣਜੋ ਪੰਥ ਨਿਸੰਗੇ ॥ ੨੩ ॥
 ਲਸ਼ਕਰ ਬਨਿਯੋ ਬੰਦੇ ਕੇਰਾ।
 ਬਡ ਭਾਰੀ ਅਤਿ ਬਲੀ ਲੁਟੇਰਾ।
 ਗਾਰਤਾ ਕੂਟ ਸਮਾਣੇਂ ਤਾਈਂ।
 ਚਢੇ ਜਬੈ ਪੁਨ ਧੌਂਸ ਬਜਾਈ ॥ ੨੪ ॥
 ਸੈਫ ਅਲੀ ਖਾਂ ਕਾ ਸੁਤ ਤਬੈ।
 ਅਕਬਰ ਅਲੀ ਖਾਨ ਡਰਿ ਦਬੈ।

'ਦਬਦਬਾ।

'ਤਬਾਹ ਕਰਕੇ।

'ਦਬ ਗਿਆ।

ਮਿਲਜੋ ਨਜ਼ਰ ਘੋੜਾ ਲੈ ਆਏ।

ਸੋ ਬੰਦੇ ਲਿਯ ਸੰਗ ਮਿਲਾਏ ॥ ੨੫ ॥

ਤਿਸ ਕੇ ਬਾਪ ਸੈਫ ਖਾਂ ਪੀਨੀ।

¹ਬਹੁਤੀ।

ਨੌਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ।

ਸੈਫਾਵਾਦ ਗਾਮ ਤਿਸ ਕੇਰੋ।

ਯਾਂ ਤੇ ਲੁਟਯੋ ਨ ਬੰਦੇ ਹੇਰੋ ॥ ੨੬ ॥

ਹਾਕਮ ਥਾ ਜੁ ਸਨੌਰਹਿੰ ਕੇਰੋ।

ਮਿਲਜੋ ਆਨਿ ਡਰਿ ਮਾਨਿ ਬਧੇਰੋ।

ਅਕਬਰ ਅਲੀ ਖਾਨ ਕੇ ਕਹੇ।

ਛੋਡਯੋ ਸੋ ਪੰਜ ਘੋੜੇ ਲਹੇ ॥ ੨੭ ॥

ਡੇਰਾ ਕਰਿ ਸਨੌਰ ਢਿਗ ਦੀਨਾ।

ਖਰਚ ਸਮਾਨ ਤਿਸੀ ਤੇ ਲੀਨਾ।

ਸੈਨ ਲੁਟੇਰੀ ਹੜੁ ਜਲ ਨਜਾਈਂ।

ਦੇਸ਼ ਉਜਾਰ ਕਰਤ ਬਹੁ ਜਾਈ ॥ ੨੮ ॥

ਆਗੇ ਗ੍ਰਾਮ ਜੁ ਤੁਰਕਨ ਆਵੈਂ।

ਉਨ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਜੁਲਮ ਸੁਨਾਵੈਂ।

ਜਿਸ ਪਰ ਬੰਦਾ ਆਗਯਾ ਦੈਹੀ।

ਲੂਟ ਕੂਟ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕੋ ਲੈਹੀਂ ॥ ੨੯ ॥

ਤਟ ਜਮਨਾ ਲੋ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ।

ਕਜਾਮਤ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਦਿਖਰਾਈ।

ਕੁੰਜਪੁਰਾ ਥਾ ਗਾਮ ਤੁਕਾਨੀ।

ਸੋ ਬੰਦੇ ਚਲਿ ਕੀਨੋ ਫਾਨੀ ॥ ੩੦ ॥

¹ਤਬਾਹ, ਨਾਸ।

ਹਸਮਤ ਖਾਨ ਨਵਾਬ ਪਠਾਨੋ।

ਥਾ ਜੁ ਤਹਾਂ ਕਾ ਹਾਕਮ ਜਾਨੋ।

ਸਾਰ¹ ਪਾਇ ਸੋ ਗਯੋ ਪਲਾਹੀ²।

¹ਖਬਰ। ²ਨੱਸ ਗਿਆ।

ਲਰੇ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਕਿਛੁਕ ਸਿਪਾਹੀ ॥ ੩੧ ॥

ਮਾਰ ਕੂਟ ਸਿੰਘਨ ਸੋ ਲੀਏ।

ਕਾਜੀ ਕਤਲ ਤਹਾਂ ਕੇ ਕੀਏ।

ਸਾਹਬਜ਼ਾਦਯੋ ਪੈ ਉਨ ਫਤਵਾ¹।

¹ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਹੁਕਮ (ਅ) ਧਾਰਮਕ ਫੈਸਲਾ।

ਦੀਓ ਥਾ ਮਾਰੇ ਯੋਂ ਅਤੁਵਾ¹ ॥ ੩੨ ॥

¹ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਤਹਿੰ ਤੇ ਜਾਇ ਦਾਮਲਾ ਮਾਰਜੋ।

ਲੂਟ ਕਤਲ ਕਰਿ ਭਲੇ ਉਜਾਰਜੋ।

ਸਜਾ ਪਠਾਨੋ ਕੋ ਸੋ ਦੀਨੀ।

ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ ਥੀ ਜੋ ਕੀਨੀ ॥ ੩੩ ॥

ਸੋ ਸਭ ਹਾਲ ਗਾਥ ਗੁਰੁ ਮੈਂ ਹੈ।

ਲਿਖਜੋ ਹਮੈਂ ਪਿਖਜੋ ਜੋ ਚੈਹੈ।

¹ਜੋ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਉਥੋਂ ਵੇਖ ਲਵੇ)।

ਸੋ ਗੁੱਸਾ ਸਿੰਘੋਂ ਨੇ ਕਾਢਾ।

ਲੂਟਜੋ ਕੂਟਜੋ ਤਿਨ ਕੋ ਗਾਢਾ¹ ॥ ੩੪ ॥

¹ਤਕੜਾ।

ਅਬ ਥੀ ਸੋ ਬੰਦੇ ਕੇ ਆਗੇ।

ਲਰੇ ਨ ਮਰੇ ਕੂਰ ਹੈ ਭਾਗੇ।

ਤਹਿੰ ਤੇ ਹਟ ਪਾਛੇ ਫਿਰ ਬੰਦਾ।

ਕਰਤ ਹਾਲ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਮੰਦਾ ॥ ੩੫ ॥

ਟੇਹੇ ਗਾਮ ਨਿਕਟ ਕਰਿ ਡੇਰਾ।

ਧੀਂਣ ਮੁਲਾਣਾ¹ ਲੂਟਜੋ ਬਧੇਰਾ।

¹(ਪਿੰਡ)।

ਰੰਘੜ ਟੇਹੇ ਕੇ ਨਜ਼ਰਾਨਾ।

ਲੈ ਕਰਿ ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਅਗਵਾਨਾ ॥ ੩੬ ॥

ਇਸ ਤੇ ਸੋ ਨਹਿੰ ਲੂਟੇ ਮਾਰੇ।

ਲੰਗਰ ਕੀਨੇ ਸਿੰਘਨ ਤਜਾਰੇ ॥ ੩੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਿਸੀ ਕਾਮ ਹਿਤ ਗਾਮ ਮੈਂ,

ਗਏ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਚਾਰ।

ਗਊ ਘਾਤ ਹੋਤਾ ਪਿਖਜੋ,

ਉਨ ਤਿਸ ਗਾਮ ਮਝਾਰ ॥ ੩੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪੇਖਿ ਸਿੰਘ ਸੋ ਰਹਿ ਨ ਸਕਾਏ।

ਜਾਗਜੋ ਅਤੀ ਬੀਰ ਰਸ ਆਏ।

ਥੀਂ ਸਮਸ਼ੇਰੈ¹ ਤਿਨੈਂ ਗਰੇ ਹੈਂ।

¹ਤਲਵਾਰਾਂ।

ਸਮ ਸ਼ੇਰੈ¹ ਸੋ ਧਾਇ ਪਰੇ ਹੈਂ ॥ ੩੯ ॥

¹ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ।

ਦੋਇ ਗਾਇੰ ਉਨ ਜਾਇ ਛੁਡਾਈਂ।

ਤੁਰਕ ਪਾਂਚ ਸਤ ਰਾਖੇ ਥਾਂਈਂ¹।

¹ਥਾਂਰੱਖੇ, ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਔਰ ਪਰੇ ਤਿਨ ਪਰ ਬਹੁ ਆਈ।
ਚਾਰੋਂ ਸਿੰਘਨਿ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ ॥ ੪੦ ॥

ਬੰਦੇ ਹਾਲ ਏਹ ਜਬਿ ਪਾਯੋ।
ਕਤਲ ਲੂਟ ਸੋ ਗਾਮ ਕਰਾਯੋ।
ਤੁਰਕ ਤਹਾਂ ਕੇ ਗਏ ਪਲਾਈ।
ਸਜਾ ਕਰਮ ਖੋਟੇ ਕੀ ਪਾਈ ॥ ੪੧ ॥

ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਜਰਾਰ ਸਵਾਰਾ।

'ਲੜਾਕੇ ਅਸਵਾਰ।

ਉਤਰਯੋ ਮੁਸਤਾਵਾਦ ਮਝਾਰਾ।
ਆਏ ਸੋ ਪਸ਼ੋਰ ਕੀ ਓਰੋਂ।
ਚਾਲੇ ਦੱਖਨ ਦਿਸ਼ਾ ਬਹੋਰੋ ॥ ੪੨ ॥

ਜਾਇ ਤੁਰਕ ਤਿਨ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰੇ।
ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਹੋਇ ਦੁਖਾਰੇ।
ਹੁਤੇ ਤੋਪਖਾਨਾ ਤਿਨ ਸੰਗੈਂ।
ਤਿਨ ਚਢਿ ਆਨਿ ਮਚਾਯੋ ਜੰਗੈਂ ॥ ੪੩ ॥

ਇਤ ਤੈ ਲੈ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬੰਦੇ।
ਕੀਨੋ ਤਿਨ ਸੋਂ ਜੰਗ ਅਮੰਦੇ।

'ਤੇਜੀ ਨਾਲ।

ਲੋਗ ਲੁਟੇਰੇ ਹੁਤੇ ਅਪਾਰੈਂ।
ਜੋ ਥੇ ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਹਜ਼ਾਰੈਂ ॥ ੪੪ ॥
ਤਿਨੋਂ ਨ ਝਾਲ ਤੋਪ ਕੀ ਝਾਲੀ।

ਭਾਗ ਗਏ ਇਤ ਉਤ ਦਰਹਾਲੀ।

'ਛੇਤੀ।

ਹੁਤੇ ਪਠਾਨ ਸਿਪਾਹੀ ਬਾਂਕੇ।
ਦਾਨ ਕੁਵਾਯਦਾ ਅਤੀ ਲੜਾਕੇ ॥ ੪੫ ॥

'ਪ੍ਰੇਡ (ਫੌਜੀ ਨੇਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਸਰਤ) ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ।

ਉਨ ਬੰਦੇ ਕਾ ਦਲ ਬਿਚਲਾਯੋ।

'ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤਾ।

ਮਾਰਿ ਪਿਛਾਹਾਂ ਦੂਰ ਹਟਾਯੋ।
ਤੱਤ੍ਰ ਖਾਲਸਾ ਹੀ ਬਿਰਰਹਾ।
ਬੰਦੇ ਪਿਖਾ ਕੰਮ ਤੋ ਬਹਾ ॥ ੪੬ ॥

'ਕੰਮ ਤਾਂਰੁੜ ਚਲਿਆ ਜੇ।

ਉਚੀ ਠੌਰ ਖਰੇ ਹੂੰ ਤੀਰੂ।
ਛੋਡੇ ਸਾੜ ਸਾੜ ਅਤਿ ਧੀਰੂ।
ਦੋ ਸ੍ਰਦਾਰ ਅਫਗਾਨੀ ਮਾਰੇ।

ਔਰ ਸੱਤ੍ਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਬਿਡਾਰੇ ॥ ੪੭ ॥

'ਮਾਰੇ।

ਤੌਂ ਭੀ ਜੋਰ ਪੇਖਿ ਉਨ ਭਾਰਾ।

ਪਢਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਇਕ ਕੰਕਰ¹ ਮਾਰਾ।

ਤੋਪ ਬੰਦ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰ ਦੀਨੀ।

ਅਪਨੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਈ ਪੀਨੀ¹ ॥ ੪੮ ॥

ਤੁਰਕ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਪੁਨ ਕਰਹੀਂ।

ਤੋਪ ਨ ਚਲੈ ਪਲੀਤੇ ਜਰਹੀਂ¹*।

¹ਰੋੜ, ਪੱਥਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ।

¹ਤਕੜੀ, ਭਾਰੀ।

¹ਜਲਦੇ ਭਾਵ ਜਗਦੇ ਹਨ। *ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਏਥੇ ਪਾਠ ਚਰਹੀਂ ਸੀ। ਅਸਾਂ ਜਰਹੀਂ ਸੁੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਮਨ ਮੈਂ ਹੋਏ ਪੇਖਿ ਹਿਰਾਨਾ।

ਬੰਦੇ ਕੋ ਵਡ ਬਲੀ ਪਛਾਨਾ ॥ ੪੯ ॥

ਇਤ ਦਿਸ ਭਏ ਸਿੰਘ ਮੁਦ ਭਾਰੇ।

ਪਿਖਿ ਬੰਦੇ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਅਪਾਰੇ।

ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਇਕ ਤੀਰ ਚਲਾਯੋ।

ਜੋ ਥਾ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਤੈ ਪਾਯੋ ॥ ੫੦ ॥

ਚਲੀ ਪੌਨ ਤਬਿ ਧੂਰ ਉਡਾਨੀ।

ਸੈਨਾ ਤੁਰਕਨ ਸਭਿ ਬਿਚਲਾਨੀ।

ਪੁਨ ਸਿੰਘਨ ਹੱਲਾ ਕਰਵਾਯੋ।

ਨਿਜ ਦਲ ਲੈ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਧਾਯੋ ॥ ੫੧ ॥

ਤੋਮਰ¹ ਬਰਛੀ ਤੀਰ ਤ੍ਰਵਾਰੂ।

ਛੋਹੀ¹ ਪਰਸੇ² ਚੱਕ੍ਰ ਚਾਰੂ।

ਲੋਹ ਕੜੇ ਲਾਗੇ ਜਿਨ ਡੰਡਨ।

ਛੁਟੇ ਅਧਿਕ ਵਹਿ ਨਰੈਂ ਬਿਹੰਡਨ¹ ॥ ੫੨ ॥

ਪਰਜੋ ਤਹਾਂ ਅਤਿ ਹੀ ਘਮਸਾਨਾ।

ਮਰੇ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਜ੍ਹਾਨ ਕਿਕਾਨਾ¹।

ਭਾਗ ਸੈਨ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਗਈ।

ਫਤੇ ਜੰਗ ਕੀ ਬੰਦੇ ਲਈ ॥ ੫੩ ॥

ਤੋਪੈਂ ਦੋਇ ਤਹਾਂ ਤਿਨ ਰਹੀਂ।

ਬਹੁ ਸਮਾਨ ਯੁਤ ਬੰਦੇ ਲਹੀਂ।

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਤਹਿ ਅੱਸੂ ਅਪਾਰੇ।

ਲਏ ਖੋਸ¹ ਸਿੰਘਨ ਬਲ ਧਾਰੇ ॥ ੫੪ ॥

ਸੋ ਤੋ ਕੂਚ ਦੁਤੀ ਦਿਨ ਕੈ ਕੈ।

¹ਬਰਛੇ।

¹ਛਵੀਆਂ। ²ਕੁਹਾੜੇ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ।

¹ਘੋੜੇ।

¹ਖੋਹ ਲਏ।

ਗਏ ਦਿਸਾ ਦੱਖਨ ਕੋ ਧੈ ਕੈ।

ਯਹਿ ਜਬਿ ਖਬਰ ਦੇਸ ਮੈਂ ਭਈ।

ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਸਭਿ ਗਈ ॥ ੫੫ ॥

ਸੁਨ ਕਰਿ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨ ਬਜੀਦਾ।

ਝੁਰੇ ਅਧਿਕ ਮਨ ਭਯੋ ਰੰਜੀਦਾ।

ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ।

ਬੰਦੋਬਦਤ ਕਿਛੁ ਬਨੈ ਨ ਤਾਂ ਤੈ।

ਰਹਜੋ ਸੋਚ ਮਨ ਮਾਹਿੰ ਮਹਾਂਤੈ ॥ ੫੬ ॥

ਬਹੁਤਾ।

ਪਰਜੋ ਗਦਲਾ ਸਭਿ ਦੇਸ ਮਝਾਰੈਂ।

ਗਦਰ, ਹਲਚਲੀ।

ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਮਿਲੇ ਜਨ ਭਾਰੈਂ।

ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ।

ਸੈਨਾ ਥੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜੇਤੀ।

ਗਈ ਹੁਤੀ ਦੱਖਨ ਦਿਸ ਤੇਤੀ ॥ ੫੭ ॥

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਭੀ ਗਯੋ ਤਹਾਂਈਂ।

ਸੈਨਾ ਸਭਿ ਤਿਸ ਸੰਗ ਸਿਧਾਈ।

ਦੱਖਨ ਦਿਸ ਤਬਿ ਮਰੂਟਜੋ ਕੇਰਾ।

ਹੁਤੇ ਗਦਲ ਮਚ ਰਹਜੋ ਬਧੇਰਾ ॥ ੫੮ ॥

ਅਰ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਭਾਰੀ।

ਛੱਤ੍ਰ ਸਾਲਾ ਕਰਿ ਰਹਜੋ ਖਵਾਰੀ।

ਬੁੰਦੇਲਾ ਵੰਸੀ ਚੰਪਤਰਾਇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪੰਨੇ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀਰਾਜੇ (ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ)।

ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੈ ਸਭਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।

ਸੈਨ ਗਈ ਥੀ ਤਿਸ ਦਿਸ ਚਾਹੀ ॥ ੫੯ ॥

ਸੂਬੇ ਥੇ ਤਬਿ ਜੇਤਿਕ ਔਰੈਂ।

ਬਿਗਰ ਬਹੇ ਥੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਠੌਰੈਂ।

ਕੋਊ ਕਿਸੀ ਕੋ ਦੇਇ ਨ ਮੱਦਤ।

ਆਪਸ ਮਾਂਹਿੰ ਰਖੈਂ ਸਭਿ ਸ਼ਿੱਦਤ ॥ ੬੦ ॥

ਵੈਰ।

ਤਿਸੀ ਸਮੇਂ ਬੰਦੇ ਕਾ ਦਾਵੈਂ।

ਲਗਜੋ ਆਨਿ ਭਲ ਬਨਜੋ ਬਨਾਵੈਂ^੨।

ਦਾਅ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਆ ਕੇ ਚੰਗੀ ਬਨਾਵਟ ਬਣ ਗਈ।

ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸੈਨ ਢਿਗ ਹੋਈ।

ਤੋਪ ਮਿਲੀ ਜੁਗ ਤਹਾਂ ਬਡੋਈ ॥ ੬੧ ॥

ਵੱਡੀਆਂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਬੰਦੇ ਕੀ ਤਬਿ ਧਾਂਕਾ ਬਡ,

ਦਬਦਬਾ, ਮਸ਼ਹੂਰੀ।

ਪਰ ਗਈ ਮੁਲਕ ਮਝਾਰ।
ਹਿੰਦੁ ਅਹਿੰਦੁ¹ ਪੁਕਾਰਹੀਂ,
ਇਹੁ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ॥ ੬੨ ॥

¹ਤੁਰਕ।

ਚੌਪਈ:

ਤੁਰਕ ਸਦਾ ਜੋ ਜੁਲਮ ਕਮਾਤੇ।
ਰਹੇ ਹਿੰਦੁਨ ਕੇ ਅਤਿ ਦੁਖ ਦਾਤੇ।
ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕੈਂ ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਕੈਂ।
ਸਾਰਦ¹ ਸੇਸ² ਗਾਇ³ ਭੀ ਥਾਕੈਂ ॥ ੬੩ ॥

¹ਸਰਸੁਤੀ। ²ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ³ਕਹਿ ਕੇ।

ਇਸ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤਿ ਖੁਸ਼ ਹੂਏ।
ਸਭਿ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਮਾਪੇ ਮੂਏ।
ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਕੇ ਤੁਰਕ ਲੁਚੇਰੇ¹।

¹ਲੁੱਚੇ।

ਦੇਤ ਹਿੰਦੁ ਕੇ ਦੂਖ ਘਨੇਰੇ ॥ ੬੪ ॥
ਬੰਦੇ ਪੈ ਹਿੰਦੂ ਆ ਕੈਹੈਂ।
ਬੰਦਾ ਜੈ ਕੈ ਤਹਾਂ ਦਬੈਹੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਅਏ ਸਢੋਰੇ ਕੇਰੇ।
ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਕਰਿ ਦੁਖੀ ਬਧੇਰੇ ॥ ੬੫ ॥
ਰੋਇ ਦੀਨ ਹੈ ਉਨੈਂ ਮਹਾਂਏ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਅਪਨੇ ਦੂਖ ਸੁਨਾਏ।
ਨਗਰ ਸਢੋਰੇ ਮਾਂਹਿੰ ਅਪਾਰੇ।
ਹੋਵਤ ਗਊਅਨ ਕੇ ਬਧ ਭਾਰੈ¹ ॥ ੬੬ ॥

¹ਬਹੁਤੇ ਕਤਲ।

ਹਿੰਦੂ ਲੋਗ ਜਿਤਿਕ ਹੈਂ ਤਹਾਂ।
ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਉਨ ਦੁਖੀਏ ਮਹਾਂ।
ਪੀਰ ਤਹਾਂ ਬਹੀਆਸੁਰ¹ ਐਰੈ²।

¹ਨਾਮ। ²ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕੁਤਬ ਦੀਨ ਭੀ ਤਾਂ ਕੋ ਕੈਹੈਂ ॥ ੬੭ ॥
ਤੁਰਕੈਂ ਤਾਂ ਕੀ ਕਬਰ ਬਨਾਏ।
ਰਾਖੀ ਨਗਰ ਪੌਰ ਪਰ ਛਾਏ¹।

¹ਨਗਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਬਣਾਰੱਖੀ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ ਤਹਾਂ ਜੋਊ ਮਰ ਜੈ ਹੈ।
ਤੁਰਕ ਤਾਂਹਿੰ ਨੀਚੈ ਲਖਵੈ ਹੈ¹ ॥ ੬੮ ॥
ਹਿੰਦੂ ਕਾ ਮੁਰਦਾ ਹੈ ਜੋਈ।

¹ਲੰਘਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਰਤ ਨ ਆਗ ਵੀਚ ਪੁਨ ਸੋਈ।

ਸ਼ਕਤਿ ਪੀਰ ਤਿਸ ਮੈਂ ਇਹੁ ਭਾਰੀ।
 ਹੈ ਜਾਹਰ ਹਮ ਭਲੇ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੬੯ ॥
 ਇਹ ਦੁਖ ਅਤਿ ਹੈ ਹਿੰਦਹਿੰ, ਨਿਵਾਰੋ।
 ਭਯੋ ਇਸੀ ਹਿਤ ਤੁਵ ਅਵਤਾਰੋ।
 ਬੇਟੀ ਬਹੂ ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਜੋ ਹੈਂ।
 ਜਬਰਨ ਗਹਿ ਲੈਹੈਂ ਤੂਕ ਸੋ ਹੈਂ ॥ ੭੦ ॥
 ਅਰ ਹਮਰੇ ਦੁਾਰਨ ਕੇ ਆਗੇ।
 ਮਾਰਤ ਸੁਰਭੀ' ਲਜਾਇ ਅਭਾਗੇ।
 ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਬੰਦਾ ਕੋਪਯੋ ਭਾਰਾ।
 ਜਨੁ ਬਰੂਦ ਪਰ ਪਰਯੋ ਚਿੰਗਾਰਾ ॥ ੭੧ ॥
 ਬਾਤ ਯਾਦ ਸੋ ਤੁਰਤੈਂ ਆਈ।
 ਜੋ ਤਿਸ ਕੋ ਯੋਂ ਗੁਰੂ ਸਿਖਾਈ।
 ਜੰਗ ਭੰਗਾਣੀ ਥਾ ਜਬਿ ਭਯੋ।
 ਬੁੱਧੁ ਸ਼ਾਹ ਮੱਦਦ ਹਮ ਅਯੋ ॥ ੭੨ ॥
 ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਸੱਯਦ ਸੋ ਪੂਰਾ।
 ਥਾ ਜਾਨਤ ਪੱਖ ਮਜ਼ਬੈਂ ਕੂਰਾ'।
 ਸੋ ਜਬਿ ਫੇਰ ਸਢੋਰੇ ਗਯੋ।
 ਤੁਰਕੈਂ ਏਹੁ ਅਲਜ਼ਾਮ ਲਗਯੋ ॥ ੭੩ ॥
 ਤੈਂ ਹਿੰਦੂ ਕੀ ਮੱਦਦ ਕੀਨੀ।
 ਭਯੋ ਗੁਨਾਹੀਂ ਸ਼ਰੂ ਅਧੀਨੀ।
 ਫਤਵਾ ਮੌਲਵੀਆਂ ਤੈ ਲੈ ਕੈ।
 ਮਰਵਾਯੋ ਸੋ ਸਿੱਦਤ ਕੈ ਕੈ' ॥ ੭੪ ॥
 ਪਾਛੇ ਬੈਰ ਸਜਾਦਨ ਲੱਈਓ।
 ਪਹਿਲੇ ਕਤਲ ਸਢੋਰਾ ਕੱਈਓ।
 ਸੋ ਹਮਰਾ ਥਾ ਦੋਸਤ ਭਾਰੀ।
 ਪਲਟਾ ਲਯੋ ਤਾਂਹਿ ਤੁਮ ਕਾਰੀ' ॥ ੭੫ ॥
 ਇਹੁ ਜੋ ਬਾਤ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਫੁਰੀ।
 ਗਯੋ ਸਢੋਰੇ ਪੁਰ ਕਰਿ ਖੁਰੀ'।
 ਆਗੇ ਖਬਰ ਤਿਨੋ ਨੇ ਪਾਈ।
 ਸੰਗੀ ਔਰੈ ਲਏ ਬੁਲਾਈ ॥ ੭੬ ॥

'ਇਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ ਹੈ, ਆਪ ਦੂਰ ਕਰੋ।

'ਗਊਆਂ।

'ਮਜ਼ਹਬੀ ਪੱਖ-ਪਾਤ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਜਾਣਦਾ ਸੀ।

'ਵੈਰ ਕਰਕੇ।

'ਤਿਸ ਬੁੱਧੁ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗਾ ਬਦਲਾ ਲਿਆ ਜੇ।

'ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਨਾਲ।

ਹੈ ਮਵਾਸ' ਲਰਨੇ ਵਹਿ ਲਾਗੇ।	'ਆਕੀ ਹੋ ਕੇ।
ਲਰੇ ਬਹਿਰ ਤੈ ਸਿੰਘ ਸਭਾਗੇ।	
ਤੋਪਨ ਕੇ ਗੋਲੇ ਭੀ ਦਾਗੇ'।	'ਚਲਾਏ।
ਸੋ ਭੀ ਛੋਰਤਿ ਤੋਪੈਂ ਆਗੇ ॥ ੨੨ ॥	
ਸੌ ਕੁ ਗਾਮ ਕੇ ਥੇ ਸੋ ਵਾਲੀ'।	'ਮਾਲਕ।
ਸੱਯਦ ਪੀਰ ਕਹਾਹਿੰ ਬਿਸਾਲੀ।	
ਹੁਤੋ ਮੀਰ ਕਾਜਮ ਗੱਦੀ ਪੈ।	
ਤਿਨ ਭੀ ਜਿੱਦ ਏਹੁ ਬੱਧੀ ਪੈ ॥ ੨੩ ॥	
ਮੈਂ ਖੁਦ ਗੁਰੂ-ਬੰਦੇ ਕੋ' ਮਾਰੋਂ।	'ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ।
ਕਾਯਮ ਕਿਲਾ ਕੋਟ' ਕਿਯ ਭਾਰੇ।	'ਫਸੀਲ।
ਦੋਇ ਪਹਿਰ ਬਡ ਭਈ ਲੜਾਈ।	
ਨਹਿੰ ਜਬਿ ਹੋਤੀ ਫਤੇ ਦਿਸਾਈ' ॥ ੨੪ ॥	'ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਈ।
ਤਬਿ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਬਾਬੇ ਜਾਈ।	
ਬੰਦੇ ਪੈ ਇਹੁ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ।	
ਤੂੰ ਈਹਾਂ ਬੈਠੇ ਜਪ ਕਰਿ ਹੈਂ।	
ਲਰਿ ਲਰਿ ਪੰਥ ਅਗਾਰੀ ਮਰ ਹੈ ॥ ੨੫ ॥	
ਬਿਨ ਅਬ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਏ।	
ਫਤੇ ਸਢੋਰਾ ਕਭੀ ਨ ਥਾਏ'।	'ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।
ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਝਟ ਹੈ ਅਸਵਾਰੈਂ।	
ਥੈਂਚਯੋ ਕਠਿਨ ਕੁਵੰਡ' ਸੰਭਾਰੈਂ ॥ ੨੬ ॥	'ਧਨੁੱਖ।
ਭਯੋ ਸ਼ਬਦ ਅਤਿ ਘੋਰ' ਮਹਾਨੋਂ।	'ਭਿਆਨਕ।
ਡਰੇ ਤੁਰਕ ਬਧਰੇ' ਭਏ ਕਾਨੋਂ।	'ਬੋਲੇ।
ਚਢਯੋ ਉਚ ਆਵੇ ਪਰ ਧਾਏ।	
ਪੇਖਿ ਜੁੱਧਿ ਅਤਿ ਕੁੱਧ ਉਪਾਏ ॥ ੨੭ ॥	
ਤਕ ਤਕ ਤੀਰ ਤਜਨ ਬਹੁ ਲਾਗਾ।	
ਹਤੇ ਸੱਤ੍ਰੁ ਗਨ ਖੋਲਯੋ ਆਗਾ।	
ਗਯੋ ਨ ਸਰ ਤਿਹੰ ਬਿਰਥਾ ਕਾਏ।	
ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੋਇਕੁ ਸੌ ਇਮ ਘਾਏ' ॥ ੨੮ ॥	'ਮਾਰੇ।
ਆਖਰ ਸਰ ਗੁਰ ਕਾ ਲੈ ਕਰ' ਹੈ।	'ਹੱਥ 'ਚ।
ਧਾਰਿ' ਧਨੁਖ ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰ ਪਰ ਹੈ'।	'ਰੱਖ ਕੇ। ਘੜੁਦਾ ਹੈ।

ਐਂਚ' ਕਾਨ ਲੋ ਬਾਨ ਜੁ ਛੋਰਾ।

¹ਖਿੱਚ ਕੇ।

ਭਯੋ ਸ਼ਬਦ ਜਨੁ ਘਨ ਬਡ ਘੋਰਾ' ॥ ੮੪ ॥

¹ਜਾਣੋ ਵੱਡਾ ਬੱਦਲ ਗੱਜਿਆ ਹੈ।

ਉਡੀ ਧੂਰ ਕੰਕਰ ਬਰਸਾਏ।

ਚਲੀ ਪਵਨ ਅਤਿ ਘੋਰ ਮਹਾਂਏ।

ਹੁਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਤੀਰ ਕੇ ਤਾਬੇ'।

¹ਅਧੀਨ।

ਤੁਰਕਨ ਹਿਤ ਉਨ ਕਰੇ ਖਰਾਬੇ' ॥ ੮੫ ॥

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ।

ਬੰਦੇ ਹੱਲਾ ਸਿੰਘਨ ਕਰਾਯੋ।

ਝੁਕਯੋ ਕੋਟ ਕਾਗਜ ਜਨੁ ਥਾਯੋ'।

¹ਫਸੀਲ ਝੁਕ ਕੇ ਜਾਣੇ ਕਾਗਜ਼ ਹੋ ਗਈ।

ਧਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ।

ਕਤਲ ਆਮ ਕੀਨੀ ਸਮ ਨਾਦਰ' ॥ ੮੬ ॥

¹ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਵਾਂਗ।

ਲੋਗ ਲੁਟੇਰੇ ਅਏ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।

ਲੂਟ ਕੂਟ ਉਨ ਕਰੀ ਅਪਾਰੈਂ।

ਕਜ਼ਾਮਤ' ਦਿਨ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਮੇਲੇ।

¹ਪਰਲੋ ਦੇ।

ਭਗੇ ਛੋਰਿ ਘਰ ਦਰ ਦਿਸ ਬੇਲੇ' ॥ ੮੭ ॥

¹ਜੰਗਲ ਦੀ ਤਰਫ਼।

ਪੂਤ ਮਾਤ ਤਿਯ ਪਤਿ ਨ ਸੰਭਾਰੈਂ।

ਪਰਯੋ ਠੌਰ ਅਤਿ ਹਾਹਾਕਾਰੈਂ।

ਜਿਨ ਘਰ ਦਰ' ਨਹਿੰ ਭਾਨ² ਨਿਹਾਰਾ।

¹ਵਿੱਚ। ²ਸੂਰਜ।

ਬੀਆਬਾਨ' ਤਿਨ ਤੀਆ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੮੮ ॥

¹ਸੁੰਨਾ ਜੰਗਲ।

ਜਿਨ ਨਾਰੈਂ ਪਰ ਪੁਰਖ ਨ ਹੇਰਾ।

ਤਿਨ ਕੋ ਦਸ ਦਸ ਭੁਗੈਂ ਲੁਟੇਰਾ।

ਜਰ ਜੋਬਨ' ਬੈਰੀ ਬਡ ਹੋਏ।

¹ਧਨ ਤੇ ਜੁਆਨੀ।

ਜਿਨ ਮਦ ਮਦੇ ਰਹਿਤ ਦ੍ਰਿਗ ਕੋਏ' ॥ ੮੯ ॥

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕੋਏ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਜੇਤਿਕ ਸੁਖ ਥਾ ਦੁਹਿਨ' ਦਿਖਾਯੋ।

¹ਦੋਹਾਂ (ਧਨ ਤੇ ਜੋਬਨ) ਨੇ।

ਉਸ ਤੇ ਦਸ ਗੁਨ ਦੂਖ ਭੁਗਾਯੋ।

ਕਤਲ ਲੂਟ ਅਠ ਪਹਿਰ ਜੁਰਹੀ।

ਗਾਰਤ' ਭਯੋ ਸਢੋਰਾ ਸਹੀ ॥ ੯੦ ॥

¹ਤਬਾਹ, ਬਰਬਾਦ।

ਦੋਹਰਾ:

ਅਯੋ ਮੀਰ ਕਾਜਮ ਤਬੈ,

ਖੁਦ ਮੁਖ ਮੈਂ ਲੈ ਘਾਸ।

ਬ੍ਰਿੱਧ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਡ ਲੋਗ ਬਹੁ,
ਸੰਗ ਪਚਾਸਕ ਖਾਸ ॥ ੯੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮੁਖ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਣ¹ ਗਰ ਅੰਚਰ ਡਾਰੇ²।
ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ¹ ਅਤਿ ਦੀਨ ਉਚਾਰੇ।
ਗਿਰੇ ਆਇ ਬੰਦੇ ਕੇ ਆਗੇ।

¹ਕੱਖ, ਘਾਹ। ²ਗਲ 'ਚ ਪੱਲਾ ਪਾਕੇ।

¹ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ, ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ।

ਬਨਿ ਬੰਦੇ ਸਭ, ਅਤਿ ਦੁਖ ਪਾਰੇ¹ ॥ ੯੨ ॥

¹ਬਹੁਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦਾਸ ਬਣ ਗਏ।

ਗੁਰ-ਬੰਦੇ ਤਬਿ ਅਮਨ ਕਰਾਯੋ।

ਅਰ ਕਾਜਮ ਪਰਤੀ ਇਮ ਗਾਯੋ।

ਹੋਡ¹ ਜੁ ਬੰਧੀ ਥੀ ਤੁਮ ਭਾਰੀ।

¹ਜਿੱਦ।

ਸੋ ਅਬਿ ਕਾਹੇ ਛੋਡੀ ਸਾਰੀ ॥ ੯੩ ॥

ਅਰ ਬੁੱਧੁ ਸ਼ਾਹ ਜੋ ਮਰਵਾਯੋ।

ਤਿਸ ਕਾ ਇਵਜ਼¹ ਏਹੁ ਤੁਮ ਪਾਯੋ।

¹ਬਦਲਾ।

ਉਨ ਭਾਖਯੋ ਮੈਂ ਭੂਲਯੋ ਭਾਰੀ।

ਤੁਮ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਫਕੀਰ ਉਦਾਰੀ ॥ ੯੪ ॥

ਮੁਰਸ਼ਦ¹ ਪੂਰੇ ਮਿਲੇ ਤੁਮੈਂ ਹੀ।

¹ਗੁਰੂ।

ਅਬਿ ਜੋ ਕੈਹੁ ਕਮੈਹੁ ਸੁ ਮੈਂ ਹੀ।

ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਇਮ ਆਗਯਾ ਕਰੀ।

ਹਿੰਦੈਂ ਕਿਸੈਂ ਦੁਖੈਹੁ ਨ ਜਰੀ¹ ॥ ੯੫ ॥

¹ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਵੀ।

ਖਲਕ¹ ਖੁਦਾ ਕੀ ਸਭਿ ਸਮ ਜਾਨੋ।

¹ਪਰਜਾ।

ਅਪਨੇ ਨੇਤ੍ਰੁ ਦੁਹਿ ਕੋ ਮਾਨੋ।

ਮਜ਼ਬ ਸਰ੍ਹਾ ਸਭਿ ਹੈਂ ਇਹੁ ਝੂਠੇ।

ਪੈ ਸੰਸਾਰੀ ਤੇ ਨਹਿੰ ਛੂਟੈਂ ॥ ੯੬ ॥

ਅਪਨੇ ਅਪਨਾ ਸਭਿ ਕੋ ਪਯਾਰਾ।

ਹੈ ਸਾਚਾ ਮੰਨ ਕੈ ਦਿਢ ਧਾਰਾ।

ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਨਹਿੰ ਕਿਸੈ ਉਚਾਰੇ।

ਤੁਮ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਸਮ ਦਿਢ ਧਾਰੇ ॥ ੯੭ ॥

ਕਰੋ ਬੰਦਗੀ ਸਾਹਿਬ ਕੇਰੀ।

ਜਾਤੇ ਬੁਧਿ ਸੁਧਿ ਹੋਤ ਬਧੇਰੀ।

ਸੁੱਧ ਬੁੱਧਿ ਤੈ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਰੀ।

ਹੋਤ ਪਰਾਪਤ ਗਜਾਨ ਉਦਾਰੀ ॥ ੯੮ ॥

ਜਾਂ ਤੇ ਮੋਖ ਭੋਗ ਜਨ ਪੈ ਹੈਂ।

ਰਸਤਾ ਇਹੁ ਸੁਖੈਨ ਗੁਰੁ ਕੈਹੈਂ।

ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਕੇ ਬਚਨ ਜੋਗ ਦਾ।

¹ਜੋਗ (ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ) ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਗਜਾਨ ਬਿਗਿਜਾਨ¹ ਸੁ ਮੋਖ ਭੋਗ ਦਾ ॥ ੯੯ ॥

¹ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ।

ਉਭੈ ਲੋਕ ਮੈਂ¹ ਅਤਿ ਸੁਖਦਾਈ।

¹ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ।

ਜੋ ਧਰਿ ਹੈ ਤਰ ਹੈ ਸੋ ਭਾਈ।

ਪੁਨ ਸਭਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰਨ ਗਏ।

ਸਿੰਘਹਿ ਲੰਗਰ ਨੀਕ ਸਜਏ ॥ ੧੦੦ ॥

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਘਰ ਘਰ ਮੈਂ ਸਜਾਪੇ।

ਚੀਕ ਚਿਕਾਰਾ ਪਰਜੋ ਅਮਾਪੈਂ।

ਬੰਦੇ ਨੇ ਬਰਜੇ¹ ਸਭਿ ਤਰਜੇ²।

¹ਰੋਕੇ। ²ਤਾੜ ਕੇ।

ਮੋਨ ਕਰਾਏ ਲਖ ਦਾ ਹਰਜੇ¹ ॥ ੧੦੧ ॥

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਣਾ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਾਣ ਕੇ।

ਨਿਸਾ ਪਰੀ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਪਤਾਏ।

ਪਹਿਰੇ ਗਹਿਰੇ¹ ਸਿੰਘਨ ਬਿਰਾਏ²।

¹ਤਕੜੇ। ²ਖੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਤੁਰਕ ਰਹੀਸ¹ ਦੁਤੀ ਦਿਨ ਸਾਰੇ।

¹ਅਸੀਰ।

ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਆਏ ਮਿਲਿ ਭਾਰੇ ॥ ੧੦੨ ॥

ਮੇਲ ਰਖਨ ਕੀ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਾਤੈਂ।

ਕਹਜੋ ਰਹੋ ਤੁਮ ਇਹਾਂ ਬਖਜਾਤੈਂ।

ਆਪ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਚੇ।

ਹਮ ਰਹਿੰ ਆਗਜਾ ਮੈਂ ਸਦਰਾਚੇ ॥ ੧੦੩ ॥

ਹਮ ਮੁਰੀਦ ਤੁਮ ਮੁਰਸ਼ਦ ਪੂਰੇ।

ਰਖ ਹੈਂ ਮੇਲ ਤੁ ਬਢਹਿੰ ਜ਼ਹੂਰੇ¹।

¹ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਮੀਠੀ ਬਾਤੈਂ।

ਕਰਿ, ਬੰਦੇ ਕੋ ਭਏ ਭ੍ਰਮਾਤੇ ॥ ੧੦੪ ॥

ਕਿਲਾ ਏਕ ਮੁਫਲਸ ਗੜ੍ਹ ਤਹਾਂ।

ਦਸਕ ਕੋਸ ਤਹਿੰ ਤੈ ਦਿਢ ਮਹਾਂ।

ਸੋ ਬੰਦੇ ਕੋ ਦੈਨਾ ਕੀਆ।

ਸੰਗ ਲਿਜਾਇ ਦਿਖਾਇ ਭਿ ਦੀਆ ॥ ੧੦੫ ॥

ਕਰੀ ਦੋਸਤੀ ਕਸਮ ਨੇਮ ਕਰਿ।

ਦਿਲ ਮੈਂ ਰਾਖੜੋ ਕਪਟ ਅਧਿਕ ਤਰ।	
ਸਰਹੰਦ ਨਾਜ਼ਮ ਕੋ ਲਿਖਿ ਪਠਾ।	
ਮੇਲ ਹਮੈਂ ਕਾਫਰ ਸੋਂ ਠਟਾ ¹ ॥ ੧੦੬ ॥	¹ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।
ਹਮ ਇਸ ਕੋ ਪਰਚਾਇ ਰਖੈ ਹੈਂ।	
ਸਿੱਖ ਤਬੈ ਇਤ ਉਤ ਕਿਤ ਜੈਹੈਂ।	
ਤੁਮ ਕੋ ਖਬਰ ਤੁਰਤ ਹਮ ਦੈਹੈਂ।	
ਘਾਤ ¹ ਲਗਾਇ ਪਾਤ ² ਇਸ ਕੈਹੈਂ ॥ ੧੦੭ ॥	¹ ਦਾਅ। ² ਨਾਸ।
ਚੁਨਮੇਂ ਚੁਨਮੇਂ ਜੋਧੇ ਭਾਰੇ।	
ਦਿਲ ਕੇ ਭੇਤੀ ਰਖੀਓ ਤਜਾਰੇ।	
ਖੁਫੀਆ ਭੇਸ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਕਰਿ ਕੈ।	
ਹਮ ਬੁਲਵੈਂਹ ਤੁ ਅਈਓ ਚਰੁ ਕੈ ¹ ॥ ੧੦੮ ॥	¹ ਚੜ੍ਹ ਕੇ।
ਬੰਦੇ ਕਾਫਰ ਕੋ ਫੜ ਲਈਓ।	
ਭਾਵਤ ਸਜਾ ਦੇਇ ਮਰਵਈਓ।	
ਇਮ ਲਿਖਿ ਬਾਂਸ ਦੰਡ ਮੈ ਸੋਰਜੋ ¹ ।	¹ ਪਾ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਜਿਗਰੀ ਕਾਸਦ ਕੋ ¹ ਦੈ ਤੋਰਜੋ ॥ ੧੦੯ ॥	¹ ਦਿਲ ਦੇ ਭੇਤੀ ਹਲਕਾਰੇ ਨੂੰ।
ਭਾਣਾ ਗੁਰ ਕਾ ਐਸਾ ਭਯੋ।	
ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਕਾਸਦ ਸੋ ਪਯੋ।	
ਸੁਤਰਵਾਨ ¹ ਬੰਦੇ ਕਾ ਕਹੀਂ।	¹ ਉਠਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।
ਊਠ ਚਰਾਇ ਰਹਜੋ ਥਾ ਵਹੀਂ ॥ ੧੧੦ ॥	
ਊਠ ਖੇਤ ਮੈਂ ਧਸਿਯੋ ਤਾਂ ਕਾ।	
ਇਤ ਤੈ ਕਾਸਦ ਪਹੁੰਚਜੋ ਬਾਂਕਾ।	
ਛੀਨ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਕਰ ਤੇ ਲਾਠੀ।	
ਦੌਰਿ ਊਠ ਕੇ ਹਤੀ ਤੁ ਫਾਟੀ ¹ ॥ ੧੧੧ ॥	¹ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਸੋਟੀ ਫਟ ਗਈ।
ਕਾਗਜ਼ ਨਿਕਸ ਬੀਚ ਤੈ ਗਿਰਜੋ।	
ਪਿਖਿ ਸਰਵਾਨ ਤਈਂ ¹ ਸ਼ੱਕ ਪਰਜੋ।	¹ (ਕਾਗਜ਼) ਵੇਖਕੇ ਊਠਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।
ਸੋ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਫੜਿ ਤਿਹ ਲਜਾਯੋ।	
ਦੇਖੋ ਕਜਾ ਸਬੱਬ ਰਬ ਲਾਯੋ ॥ ੧੧੨ ॥	
ਜਿਸ ਕਾ ਪਾਪ ਉਸੀ ਕਾ ਬਾਪੈਂ ¹ ।	¹ ਪਿਉ ਬਣ ਕੇ।
ਦਗੇਦਾਰ ਕੋ ਦਗਾ ਮਿਲਾਪੈਂ ¹ ।	¹ ਮਿਲ ਪਿਆ।
ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਾਸਦ ਬੰਦ ਕੀਆ।	

ਕਾਗਜ਼ ਸੋ ਪਢਾਇ ਕਰ ਲੀਆ ॥ ੧੧੩ ॥

ਨਿਜ ਸਭਿ ਦਲ ਕੋ ਤਜਾਰ ਕਰਾਯੋ।

ਮਾਤਬਰੋ^੧ ਪੈ ਹਾਲ ਸੁਨਾਯੋ।

^੧ਆਪਣੇ ਇਤਬਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ।

ਗੋਪ^੧ ਰਾਖਿ ਫਿਰ ਤੁਰਕ ਬੁਲਾਏ।

^੧ਗੁਪਤ।

ਦੈ ਆਦਰ ਸਭਿ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਏ ॥ ੧੧੪ ॥

ਬਾਤ ਮੁਹੱਬਤ ਕੀ ਬਹੁ ਕਰਿ ਕੈ।

ਬੂਝੀ ਬਾਤ ਸ਼ਰਾ, ਮੁਦ ਭਰਿ ਕੈ।

ਕਰਿ ਮਿਤਰਾਈ ਦਗਾ ਜੁ ਕਰਿ ਹੈ।

ਤਾਂ ਕੋ ਦੰਡ ਸ਼ਰਾ ਕਿਆ ਰਰ ਹੈ^੧ ॥ ੧੧੫ ॥

^੧ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਬਿਨਾ ਖਬਰ ਉਨ ਸਾਚ ਬੁਗੋਈ^੧।

^੧ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ।

ਵਾਜਬ ਕਤਲ ਅਹੇ^੧ ਨਰ ਸੋਈ।

^੧ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੈ।

ਇਸ ਪਰ ਉਨ ਕੀ ਸਹੀ ਪਵੈ ਕੈ।

ਫਿਰ ਕਾਗਜ਼ ਸੋ ਉਨੈਂ ਦਿਖੈ ਕੈ ॥ ੧੧੬ ॥

ਅੰਧਕਾਰ ਕੋ^੧ ਸੂਰਜ ਜੈਸੇ।

^੧ਅਨੁਚੇ ਨੂੰ।

ਕਾਲ ਦਿਸਯੋ ਕਾਗਜ਼ ਤਿਨ ਤੈਸੇ।

ਉਡੇ ਹਵਾਸ ਤ੍ਰਾਸ ਅਤਿ ਬਾਢਾ।

ਬੰਦਾ ਭਯੋ ਤਬੈ ਉਠਿ ਠਾਢਾ ॥ ੧੧੭ ॥

ਕਤਲਿ-ਆਮ ਕਾ ਹੁਕਮ ਜੁ ਦੀਓ।

ਸਿੰਘਨਿ ਬੰਦੋਬਸਤ ਝੱਟ ਕੀਓ।

ਤਬਿ ਘਿਘਯਾਇ^੧ ਤੂਕਨ ਯੋਂ ਕਹਾ।

^੧ਲੇਲੁੜੀਆਂ ਕੱਢ ਕੇ।

ਬੋਰ ਬਹੁਤ ਬਖਸ਼ਨ ਭੀ ਚਹਾ ॥ ੧੧੮ ॥

ਬੰਦੇ ਕਹਯੋ ਹਵੇਲੀ ਇਕ ਮੈਂ।

ਜਿਤਿਕ ਧਸੈਹੁ ਬਚੈਹੁ ਤਿਤਿਕ ਮੈਂ।

ਸੁਨਿ ਉਨ ਚਾਰ ਘਰੀ ਪੁਨ ਚਾਹੀ^੧।

^੧ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਮੰਗੀਆਂ।

ਧਸਨੇ ਹੇਤ ਹਵੇਲੀ ਮਾਹੀਂ ॥ ੧੧੯ ॥

ਬਡੇ ਬਡੇ ਨਾਮੀ^੧ ਥੇ ਜੇਈ।

^੧ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਲੈ ਕੁਟੰਬ ਨਿਜ ਨਿਜ ਕੋ ਤੇਈ।

ਬਡੀ ਹਵੇਲੀ ਏਕ ਤਕੈ ਕੈ।

ਧਸੇ ਧਾਇ ਤਿਸ ਮੈਂ ਸਭਿ ਜੈ ਕੈ ॥ ੧੨੦ ॥

ਏਹੁ ਵਾਯਦਾ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਤਬਿ ਹੀ।

ਧਸਤ ਹਵੇਲੀ ਜਾਵਤ ਸਭਿ ਹੀ।

ਇਕ ਕੇ ਉਪਰ ਚਢ੍ਹੇ ਏਕੈ।

ਦਲੇ ਮਲੇ ਮਰ ਗਏ ਅਨੇਕੈ ॥ ੧੨੧ ॥

ਹੇਠ ਉਪਰ ਸੇ ਐਸੇ ਭਰੀ।

ਮਛਰੀ ਜੈਸ ਜਾਰ ਮੈਂ ਪਰੀ।

¹ਜਾਲ ਵਿੱਚ।

ਬੱਧਕਾ ਕਾ ਥੈਲਾ ਜਨੁ ਹੋਈ।

¹ਸ਼ਿਕਾਰੀ।

ਕਿਧੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾ ਮੁਖ ਹੀ ਸੋਈ ॥ ੧੨੨ ॥

¹ਜਾਂ ਉਹ ਹਵੇਲੀ ਮੌਤ ਦਾ ਹੀ ਮੂੰਹ ਹੈ।

ਲੋਗੈ ਮਾਨਯੋ ਥਾ ਇਮ ਸੱਚ ਹੈ।

ਇਹਾਂ ਧਸੈ ਜੋ ਸੋਊ ਬਚ ਹੈ।

ਯਾਂ ਤੇ ਚਾਰ ਤਰਫ ਤੇ ਚਢਿ ਚਢਿ।

ਗਿਰੈਂ ਹਵੇਲੀ ਮੈਂ ਹੀ ਬਢਿ ਬਢਿ ॥ ੧੨੩ ॥

¹ਵਧ ਵਧ ਕੇ।

ਬੰਦੇ ਦਗਾ ਦਗੇ ਸੋ ਕੀਨਾ।

ਜੈਸੇ ਸੋ ਤੈਸਾ ਬਰਤੀਨਾ।

ਠਟਯੋ ਇਕ ਤੈ ਭਗਨੋਂ ਰੁਕ ਜੈਰੈਂ ॥

¹(ਮਨ 'ਚ ਇਹ) (ਠਟਯੋ) ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ (ਤੁਰਕ) ਭੱਜਣੋਂ ਰੁਕ ਜਾਣਗੇ।

ਦੂਜੇ ਬਡੇ ਬਡੇ ਸੋ ਐਰੈਂ ॥ ੧੨੪ ॥

ਸੋਈ ਭਈ ਬਾਤ ਮਨ ਭਾਈ।

ਨਿਕਲ ਜਾਨ ਤੈ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ।

ਤੁਰਕ ਪਚਾਸਕ ਜ੍ਹਾਨ ਗਹਾਏ ॥

¹ਪਕੜ ਲਏ।

ਕਹਯੋ ਕਰੋ ਤੁਮ ਕਤਲ ਇਨਾਏ ॥ ੧੨੫ ॥

¹ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਤੁਮਰੀ ਜਾਨੈਂ ਤੇ ਬਖਸ਼ੈ ਹੈਂ।

ਆਇ ਉਨੈਂ ਇਸ ਲਾਲਚ ਮੈਂ ਹੈ।

ਕਤਲ ਕਰੇ ਸਭਿ ਫਰਿ ਤਰਵਾਰੈਂ।

ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਜਯੋਂ ਕਟਤ ਜਮਾਰੈਂ ॥ ੧੨੬ ॥

¹ਜ਼ਾਰ (ਚਰੀ) ਨੂੰ।

ਕੁਤਰਾ ਕਰਿ ਉਨ ਕਾ ਸਭ ਡਾਰਾ।

ਧਾਮ ਕਪੋਤਨ ਜੈਸ ਮਝਾਰਾ ॥

¹ਜਿਵੇਂ ਕਬੂਤਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ (ਕੁਤਰਾ) ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
(ਅ) ਜਿਵੇਂ ਕਬੂਤਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ (ਮਝਾਰਾ) ਬਿੱਲਾ ਵੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਤਰਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਭੰਗੀ ਚੁਕਨੇ ਬਹੁਤੇ ਲਾਏ।

ਚਾਰ ਕੂਪਾ ਤਿਨ ਸੋਂ ਭਰਵਾਏ ॥ ੧੨੭ ॥

¹ਖੂਹ।

ਮਿੱਟੀ ਸੈਂ ਦਬਵਾਇ ਸੁ ਦੀਨੇ।

ਯੋਂ ਬੰਦੇ ਨੇ ਬਦਲੇ ਲੀਨੇ।

ਬਡੇ ਸ਼ਹਰ ਥਾ ਤਬੈ ਸਢੋਰਾ।

ਤਬਿ ਤੈ ਉਜਰਯੋ ਬਸਯੋ ਨ, ਠੌਰਾ' ॥ ੧੨੮ ॥   '(ਉਸ) ਜਗ੍ਹਾ (ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ)।

ਕਤਲ ਹਵੇਲੀ ਸੋ ਮਸ਼ਹੂਰੈਂ।

ਹੈ ਅਬਿ ਲੋ ਜਨ ਕਹਤ ਜਰੂਰੈਂ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਕਤਲ ਲੂਟ ਕਰਵੈ ਕੈ।

ਪਾਛੇ ਅਮਨ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਦੈ ਕੈ ॥ ੧੨੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਥੀ ਦਰਵਾਜੇ ਉਪਰੈਂ,

ਜਗ੍ਹਾ ਪੀਰ ਕੀ ਜੋਇ।

ਸੋ ਢਹਾਇ ਪੁਨ ਕਬਰ ਤਿਹ,

ਪੁਟਵਾਈ ਥਿਰ ਹੋਇ' ॥ ੧੩੦ ॥

'(ਕੋਲ) ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ।

ਅਸਤੀ' ਤਾਂਹਿ ਨਿਕਾਰ ਕੈ,

'ਹੱਡੀਆਂ।

ਦਈ ਆਗ ਮੈ ਜਾਰ।

ਗਧਾ ਏਕ ਮਰਵਾਇ ਕੈ,

ਦਾਬਯੋ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰ ॥ ੧੩੧ ॥

ਔਰ ਮਕਬਰੇ' ਭੀ ਕਈ,

'ਕਬਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬਣਿਆ ਮਕਾਨ।

ਇਸੀ ਤੌਰ ਪੁਟਵਾਇ।

ਜਾਰ ਹੱਡੀਆਂ ਤਿਨੋਂ ਕੀ,

ਦਏ ਸ੍ਰਾਨ' ਦਬਵਾਇ ॥ ੧੩੨ ॥

'ਕੁੱਤੇ।

ਮਾਰਿ ਨਗਾਰਾ ਤਹਾਂ ਤੈ,

ਲੈ ਲਸਕਰ ਨਿਜ ਸੰਗ।

ਤਰਫ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਚਢਯੋ,

ਬੰਦਾ ਪੁਨਾ ਨਿਸੰਗ ॥ ੧੩੩ ॥

ਭਗੈਂ ਤੁਰਕ ਸੁਨਿ ਅੱਗ੍ਹ ਹੀ,

ਜਿਤ ਜਿਤ ਬੰਦਾ ਜਾਇ।

ਸਾਹਾਰਨ ਪੁਰ ਆਦਿਕੈਂ,

ਬਸਤੀ ਬਹੁ ਲੁਟਵਾਇ ॥ ੧੩੪ ॥

ਫਿਰਯੋ' ਤਰਫ ਸਰਹੰਦ ਪੁਨ,

'ਮੁੜਿਆ।

ਆਯੋ ਮੁਚਨ ਕਪਾਲ'।

'ਕਪਾਲ ਮੋਚਨ।

ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸੁ ਦਾਨ ਬਹੁ,

ਡੇਰਾ ਦੀਓ ਡਾਲ ॥ ੧੩੫ ॥

ਗਿਰਦ ਨਵਾਈ' ਪਿੰਡਨ ਕੇ,

'ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ।

ਮਿਲੇ ਲੋਗ ਬਹੁ ਆਇ।

ਨਜਰੈਂ ਗੁਰੂਅਨ ਨ੍ਰਿਪਨ ਸਮ,

ਦੇਤ ਤਾਂਹਿ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੧੩੬ ॥

ਬੰਦੇ ਕੋ ਤਹਿ ਪੰਥ ਯੁਤ,

ਟਿਕੜੇ ਪੇਖਿ ਇਹੁ ਧਯਾਇ।

ਥਿਰੜੇ ਆਪ ਪਰਤਾਪ ਕਹਿ,

ਗੁਰੁ ਪਦ ਪਦਮ' ਮਨਾਇ ॥ ੧੩੭ ॥

'ਚਰਨ ਕੰਵਲ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਬੰਦੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਢੋਰਾ ਮਾਰਨ,
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੫ ॥

੬. {ਛੱਤ ਤੇ ਬਨੂੜ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ, ਰੋਪੜ ਦਾ ਜੰਗ ਜਿੱਤ ਕੇ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ,
ਸਰਹੰਦ ਮਾਰਨੀ, ਵਜੀਦੇ ਨੂੰ ਅੱਗ 'ਚ ਸਾੜਨਾ}

ਦੋਹਰਾ:

ਅਮਰ ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਕੋ,
ਅਮਰ ਕਮਾਵਤ ਜਾਨੁ'।

¹(ਅਮਰ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰੂਪ (ਅਮਰ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ (ਅਮਰ) ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਜਾਣੇ (ਅਮਰ) ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਭਵੈਂ ਅਮਰ ਪਦ ਅਮਰ ਲਹਿ,
ਅਮਰ ਅਮਰ ਕਰਿ ਪਾਨ' ॥ ੧ ॥

¹ਜੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ (ਅਮਰ) ਮਨ ਵਿੱਚ (ਅਮਰ) ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਣਾ ਕਰੇਂ ਤਾਂ (ਅਮਰ) ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ (ਅਮਰ) ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਪਾ ਲਵੇਂਗਾ।

ਕਰਿ ਬੰਦਨ' ਅਬਿ ਬਰਨ ਹੋਂ,
ਚਰਿਤ' ਬੰਦੇ ਕੇ ਔਰ।

¹(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।

ਮਾਰਜੋ ਛੱਤ ਬਨੂੜ ਜਜੋਂ,
ਪਾਰਜੋ ਹਿੰਦੈਂ ਗੌਰ' ॥ ੨ ॥

¹ਕੌਤਕ।

ਲਰਿ ਰੋਪਰ ਢਿਗ ਫਤੇ ਪਾ,
ਮਿਲੈਂ ਮਝੈਲ ਸੁ ਆਇ।

¹ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਪਾਲਿਆ ਭਾਵਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ।

ਸਰਹੰਦ ਕੇ ਬੰਦਾ ਹਤੈ,
ਗਾਥਾ ਅਬਿ ਯਹਿ ਥਾਇ' ॥ ੩ ॥

¹ਹੋਵੇਗੀ।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:

ਜਬੈ ਸਾਰ' ਹੋਈ, ਇਹੀ ਦੇਸ ਮਾਹੀਂ।

¹ਖ਼ਬਰ।

ਪਰੀ ਧੂੰਮ ਭਾਰੀ, ਸਭੀ ਯੋਂ ਸੁਨਾਹੀਂ।

ਬਡਾ ਪੀਰ ਥੀ, ਜੋ ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਰੋ।

ਦਯੋ ਜਾਰ' ਬੰਦੇ, ਸਢੋਰੇ ਸੁ ਵਾਰੋ ॥ ੪ ॥

¹ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ।

ਘਨੇ ਔਰ ਪੀਰਾਨ ਕੀ ਕੱਢਿ ਹੱਡੀ।

ਦਈ ਫੂਕ ਸੋ ਭੀ ਨਹੀਂ ਏਕ ਛੱਡੀ।

ਘਨੈਂ ਗਾਮ ਔਰੈਂ ਸਢੋਰੈ ਜਿਵੇਹੈਂ।

¹ਸਢੋਰੇ ਵਰਗੇ।

ਮਹਾਂ ਮਾਰ ਕੈ ਲੂਟ ਕੈ ਕੀਨ ਥੇਹੈਂ ॥ ੫ ॥

ਕਿਧੋ ਹੈ ਕਲੰਕੀ ਅਵੰਤਾਰ ਏਹੈ।

ਕਰੈਗੋ ਸਹੀ ਮਾਰਿ ਤੁੱਕਾਨ ਛੈਹੈ।

¹ਨਾਸ।

ਅਬੈ ਨਾਸ ਚੌਗੱਤਿਓ ਕੋ ਕਰੈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖੈਂ ਰਾਜ ਯੇਹੀ ਦਿਲੈ ਹੈ ॥ ੬ ॥

ਅਹੇ ਹੈ ਵਲੀ ਕੈ ਬਡੇ ਹੀ ਰਸੈਣੀ।

ਕਿਧੇ ਸਿੱਧ ਕੋਊ ਤੂਕੈਂ ਹੇਤ ਛੈਣੀ।

ਕਿਧੇ ਏਹੁ ਮੈਂਧੀ ਨਿਜੰ ਦੀਨ ਕੈਹੈ²।

¹ਕਰਾਮਾਤੀ।

²ਛੈਣੀ ਵਾਂਗ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ।

¹ਇਸਲਾਮ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭਵਿੱਖਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਇਮਾਮ ਮਹਦੀ। ²ਆਪਣਾ ਮਜ਼ਹਬ ਫੈਲਾਏਗਾ।

¹ਮਜ਼ਹਬ ਰੂਪ ਸਫਾ।

ਸਫਾ ਯੇ ਉਠੈ ਕੈ ਨਈ ਹੀ ਬਿਛੈ ਹੈ ॥ ੭ ॥

ਸੁਨਯੋ ਬਿੱਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਪੈ ਬੀਰ ਜੇਈ।

ਹੁਤੇ, ਹੈਂ ਅਬੈ ਯਾਹਿ ਕੇ ਬੱਸ ਤੇਈ।

ਕਰੈਂ ਐਸ ਬਾਤੈਂ ਬਖਯਾਤੈਂ ਅਭਾਤੈਂ¹।

¹(ਅਭਾਤੈ) ਅਦੁਤੀ ਅਸਚਰਜ, ਬੇਨਜ਼ੀਰ (ਅਭਾਤੈ- ਜਿਸ ਵਰਗੀ ਹੋਰ ਕੋਈ (ਬਾਤ) ਨਾ ਹੋਵੇ।)

¹ਤੁਰਕਾਂ ਤੱਕ ਦੀਆਂ।

ਜਿਤੀ ਹਿੰਦੁ ਆਹਿੰਦੁ ਲੋ ਆਹਿ ਜਾਤੈਂ ॥ ੮ ॥

ਪਰਯੋ ਸੋਗ ਭਾਰੀ ਤੂਕੈਂ ਕੋ ਅਮਾਪੈ।

ਥਵੈਂ ਠੋਰ ਠੋਰੈਂ, ਤਬੈ ਗੋਰਾ ਸਯਾਪੈ।

ਸੁਨਯੋ ਖਾਂ ਬਜੀਦੇ ਜਬੈ ਹਾਲ ਸਾਰੈਂ।

ਭਰਯੋ ਸ੍ਰਾਸ ਲੰਬਾ ਗਿਰਯੋ ਖਾ ਤਵਾਰੈਂ ॥ ੯ ॥

¹ਬਹੁਤਾ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹ਭੁਆਟਣੀਆਂ।

ਕਹੇ ਹਾਇ ਹੈ ਹੈ ਅਬੈ ਹਾਲ ਮੰਦਾ।

ਹੁਤੇ ਨਾਗਰਾਟੰ ਪੁਰਾ ਏਹੁ ਬੰਦਾ।

ਗੁਰੂ ਤੀਰ ਦੈ ਥਾਪਨਾ ਪੰਥ ਲਾਏ।

ਸਿਖਯਾ ਜ਼ਹਿਰ ਕਹਿਰੈਂ ਦਈ ਹੈ ਚਢਾਏ¹ ॥ ੧੦ ॥

¹ਇਹ ਬੰਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ।

¹ਸਿੱਖਿਆ ਰੂਪ ਕਹਿਰ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

॥ ੧੦ ॥

ਕਰਯੋ ਖਾਲਸੇ ਪੰਥ ਕਾ ਸੋ ਅਗਾਊ।

ਮਣੀਂ ਤੱਗ ਬੋਦੀ ਇਹੈ ਹੈ ਬਢਾਊ।

ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਣ ਛੋਡੈ ਅਬੈ ਏਹੁ ਮੋਰੈਂ।

ਲਹੈ ਬੈਰ ਯੇ ਦੂਖ ਦੈ ਘੋਰ ਜੋਰੈਂ ॥ ੧੧ ॥

¹ਆਗੂ।

¹ਜੰਵੁ ਤੇ ਬੋਦੀ ਰੂਪ ਮਣੀ ਇਹ ਵਧਾਏਗਾ।

¹ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਭਿਆਨਕ ਦੁਖ ਦੇ ਕੇ।

ਚਲੈ ਪੇਸ਼ ਮੇਰੀ ਅਬੈ ਕੋਊ ਨਾਹੀਂ।

ਨਹੀਂ ਕੋ ਸਹਾਈ ਭਵੈ ਐਸ ਠਾਈਂ।

ਉਤੈ ਯੋਂ ਝੁਰੈਂ ਹੈਂ ਸਭੈ ਸੱਤੁ ਭਾਰੀ।

ਇਤੈ ਪਾਸ ਬੰਦੇ ਸਿੰਘੈਂ ਯੋਂ ਉਚਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥

ਕਹੋ ਕੌਨ ਪੀਰੀ ਹੁਤੀ ਪੀਰ ਮਾਂਹੀਂ।

ਨਹੀਂ ਆਗ ਥੀ ਲਾਗਤੀ ਜਾਂਹਿੰ ਛਾਹੀਂ¹।

¹ਸ਼ਕਤੀ।

¹ਜਿਸ ਦੀ (ਛਾਹੀਂ) ਛਾਇਆ (ਦੇ ਹੇਠੋਂ ਲੰਘਣ) ਕਰਕੇ।

ਪੁਨਾ ਆਪ ਨੈ ਕੌਨ ਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਜੋਰੈਂ।
ਕਰਜੋ ਜਾਰ ਛਾਰੈਂ¹ ਵਲੀ ਕੋ ਸਢੋਰੈਂ² ॥ ੧੩ ॥

¹ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ²ਸਢੋਰੇ ਦੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਪੀਰ ਨੂੰ।

ਕਹਜੋ ਫੇਰ ਬੰਦੇ ਸਧਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਤਾਂ ਪੈ।
ਹੁਤੇ ਆਗ ਕੇ ਬਾਂਧਨੇ ਕੋ ਮਹਾਂਪੈ¹।

¹ਤਿਸ ਪਾਸ ਅੱਗ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਭਾਰੀ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਮੁਝੈ ਬਾਂਧਨੇ ਛੋਡਨੇ ਕੇਰ ਐਰੈ¹।

¹ਮੈਨੂੰ ਅੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਤੇ ਛੁਡਾਉਣ (ਜਗਾਉਣ) ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਹਾਂ ਚੈਹੁੰ ਲਾਉਂ ਬੁਝਾਉਂ ਭਿ ਤੈਰੈ¹ ॥ ੧੪ ॥

¹ਤਿਸ (ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਅੱਗ ਨੂੰ)।

ਭਏ ਤੱਜਬੈ ਸਿੱਖ ਸੇਦੱਕ¹ ਲਜਾਏ।

¹ਸਿਦਕ, ਭਰੋਸਾ।

ਤਬੈ ਪਾਸ ਬੰਦੇ ਘਨੇ ਬਿੱਪ੍ਰ¹ ਆਏ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ।

ਉਨੈ ਬੰਦਨਾਂ ਕੈ ਨਿਜੰ ਹਾਲ ਭਾਖਜੋ।

ਅਹੇ ਛੱਤ ਬਾਨੂੜ ਜੋ ਗ੍ਰਾਮ ਲਾਖਜੋ¹ ॥ ੧੫ ॥

¹ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ।

ਤਹਾਂ ਹੂੰ ਬੁਰਾ ਭੂਰ ਹੀ ਗਾਇੰ ਕੇਰੋ।

ਕਟੈਂ ਹੈਂ ਕਸਾਈ ਮਧੈ ਚੌਕ ਹੇਰੋ¹।

¹ਚੌਕ ਵਿੱਚ (ਜਾਕੇ) ਦੇਖ ਲਓ।

ਬਜਾਰੈਂ ਮਝਾਰੈਂ ਦਿਖਾਰੈਂ ਸੁ ਹਿੰਦੈਂ।

ਸੁਟੈਂ ਠੌਰ ਠੌਰੈਂ ਲਹੂ ਕੀ ਸੁ ਬਿੰਦੈਂ¹ ॥ ੧੬ ॥

¹ਛਿੱਟਾਂ।

ਘਰੈਂ ਹਿੰਦੁ ਕੈ ਜੋ ਗਊ ਹੂੰ ਬਿਮਾਰੈਂ।

ਤਿਸੈ ਜਾਇ ਕਾਜੀ ਤਹਾਂ ਹੀ ਸੰਘਾਰੈਂ¹।

¹ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਨਹੀਂ ਜੋ ਬਤੈ ਹੈ ਤਿਸੈ ਲੂਟ ਲੈ ਹੈਂ।

ਬਹੂ ਬੇਟੀਆਂ ਕੋ ਨਹੀਂ ਸੋ ਛਡੈ ਹੈਂ ॥ ੧੭ ॥

ਹਮੈਂ ਹੇਤ ਪੈਦਾ ਤੁਮੈਂ ਕੀਨ ਰਾਮੰ।

ਰਖੇ ਧਰਮ ਹਿੰਦੈਂ ਕਰੋ ਏਹੁ ਕਾਮੰ।

ਤਹਾਂ ਖਾਨਜਾਦੇ ਕਈ ਜੋ ਬਸੈ ਹੈਂ।

ਬਨੇ ਸੋ ਹੰਕਾਰੀ ਘਨੇਂ ਗਾਮ ਖੈ ਹੈਂ¹ ॥ ੧੮ ॥

¹ਬਹੁਤੇ ਪਿੰਡਾਂ (ਦੀ ਆਮਦਨ) ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਬੰਦੇ ਲਗੀ ਚਟਪਟੀ ਹੈ।

ਚਢ੍ਯੋ ਮਾਰ ਧੌਂਸਾ ਤਿਸੀ ਸੋ ਘਟੀ¹ ਹੈ।

¹ਉਸੇ ਘੜੀ।

ਦਯੋ ਬੋਲ ਹੱਲਾ ਲੁਟੈ ਮਾਰ ਕੇਰੋ।

ਮਿਲੇ ਹੈਂ ਸੁਨੈ ਕੈ ਲੁਟੇਰੇ ਬਧੇਰੋ ॥ ੧੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਲ ਚੜ੍ਹੁ ਹੜ੍ਹੁ ਦਰਿਯਾਵ ਕਾ,

ਅਗਨਿ ਜੁਲਤ ਬਨ ਜੈਸ।

‘ਜਿਵੇਂ ਦਰਿਆ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਦਾ ਜਲ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਅੱਗ ਮੱਚਦੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਰਕ ਬਾੜੇ ਬੁਜੋ,
ਛੁਪਤ ਧਸੇ ਸਿੰਘ ਤੈਸ। ॥ ੨੦ ॥

‘(ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ) ਬਕਰੀਆਂ ਦੇ ਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ ਭੁੱਖੇ ਬਘਿਆੜ ਜਾਂ (ਗੱਜਦੇ ਹਨ) ਤਿਵੇਂ ਸਿੰਘ (ਛੱਤ ਤੇ ਬਨੂੜ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ) ਜਾਂ ਵੜੇ।

ਭਈ ਨ ਸਾਰ। ਤੂਕਾਨ ਕੋ,
ਆਨਿ ਧਸੇ ਦੁਖ ਦਾਨ।
ਬਨੀਅਨ ਬਿੱਪਨ ਹਿੰਦੁਨ ਜੋ,
ਬਤਲਾਏ ਬਡਿ ਖਾਨ। ॥ ੨੧ ॥

‘ਖਬਰ।

‘ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪਠਾਣ।

ਚੌਪਈ:

ਕਤਲ ਲੂਟ ਤਿਨ ਕੇ ਘਰ ਕੇਰੀ।
ਕੀਨੀ ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ ਬਿਨ ਦੇਰੀ।
ਬੁੱਚੜ ਕਾਜੀ ਏਕ ਨ ਛੋਰਾ।
ਪਠੋ ਜਹੰਨਮ। ਲਗਯੋ ਨ ਫੋਰਾ² ॥ ੨੨ ॥

‘ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ। ²ਬੇੜੀ ਦੇਰ ਵੀ।

ਜਿਨ ਜਿਨ ਮੁਖ ਮੈਂ ਘਾਸ ਗਹਾਯੋ।
ਕੈ ਜੰਵੂ ਬੋਦੀ ਦਿਖਰਾਯੋ।
ਕੈ ਜੋ ਦੌਰਿ ਦੁਰੇ ਬਨ ਜਾਏ।

‘ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਲੁਕ ਗਏ।

ਸੇ ਛੂਟੇ ਬਾਕੀ ਕਤਲਾਏ ॥ ੨੩ ॥

ਲੂਟਯੋ ਧਨ ਮਨ ਭਾਵਤ ਲੋਗੈਂ।
ਰੋਵੈਂ ਤੁਰਕ ਜੁਲਮ ਫਲ ਭੋਗੈਂ।
ਛੱਤ ਬਨੂੜ ਬਸਤੀਆਂ ਦੋਈ।

‘ਦੋਵੇਂ ਆਬਾਦੀਆਂ ਭਾਵ ਦੋਵੇਂ ਪਿੰਡ ਛੱਤ ਤੇ ਬਨੂੜ।

ਗਾਰਤ। ਕਰੀ ਦੋਇ ਦਿਨ ਸੋਈ ॥ ੨੪ ॥

‘ਤਬਾਹ, ਬਰਬਾਦ।

ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੁਨ ਕੋ ਆਗੈ ਲੈ ਕੈ।
ਪਰੇ ਸ਼ਰਨ ਬੰਦੇ ਕੀ ਐ ਕੈ।
ਹਿੰਦੁਨ ਪਰ ਨਹਿ ਜੁਲਮ ਕਰੈ ਹੈਂ।
ਕਹਯੋ ਦੀਨ ਹੈ ਜਬਿ ਤੁਰਕੈ ਹੈਂ ॥ ੨੫ ॥

ਬੰਦੇ ਤਿਨ ਤੇ ਕਸਮ ਕਰਾਈ।
ਨਾਕਨ ਸੋਂ ਲੀਕੈਂ ਖਿਚਵਾਈ।
ਦਯੋ ਅਮਨ ਨਿਜ ਡੇਰਾ ਲਾਯੋ।

ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ। ਬਹੁਤੈਂ ਕਰਵਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥

‘ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੈਂ ਲੋਕ ਸਿੰਘ ਬਨ ਹੈਂ।

ਮਿਲੈ ਕੜਾਹ, ਲੂਟ ਕਾ ਧਨ ਹੈ।

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਲੋ ਸਿੰਘ ਹਜੂਰੀ¹।

¹ਹਜੂਰਾ ਸਿੰਘ।

ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇ ਦੇਵਹਿ ਪੂਰੀ ॥ ੨੭ ॥

ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸਿੰਘ ਸੈਂਕਰੇ ਸਜ ਹੈਂ।

ਜਾਤਿ ਅਨੇਕਨਿ ਜੋਧੇ ਗਜ ਹੈਂ।

ਪੈ ਵਹਿ ਬੰਦੇ ਹੀ ਕੇ ਗੁਰੂ।

ਮਾਨਤ ਅਪਨਾ ਨਿਸਚੇ ਸੁਰੂ ॥ ੨੮ ॥

ਸਿੰਘ ਬੰਦਈ* ਆਪ ਕੇ ਕੈਹੈਂ।

*ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਬੰਦਈ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਅਰੰਭ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

¹ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਗਜਾਰਮਾਂ ਤਾਂਹਿ ਲਖੈ ਹੈਂ।

ਤੋਂ ਭੀ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ ਮਾਨੈਂ।

ਏਕ ਰੂਪ ਸਭਿ ਹੀ ਕੇ ਜਾਨੈਂ ॥ ੨੯ ॥

ਸਕਟੇ¹ ਸੁਤਰ² ਭਾਰ-ਬਰਦਾਰੀ³।

¹ਗੱਡੇ। ²ਉੱਠ। ³ਭਾਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ।

ਬੰਦੇ ਕੇ ਸੰਗ ਚਲੈਂ ਅਪਾਰੀ।

ਮਹਾਰਾਜਜੋਂ ਜੈਸ ਸਮਾਜੈਂ¹।

¹ਸਾਮਾਨ। (ਅ) ਇਕੱਠ।

ਬੰਦੇ ਕੇ ਢਿਗ ਭਯੋ ਦਰਾਜੈਂ¹ ॥ ੩੦ ॥

¹ਬਹੁਤਾ।

ਤੰਬੂ ਸਾਏਮਾਨ¹ ਕਨਾਤੈਂ।

¹ਛਾਇਆਵਾਨ।

ਦਰੀਆਂ ਫਰਸ਼¹ ਕਲੀਚੈ² ਭਾਂਤੈਂ³।

¹ਦਰੀਆਂ। ²ਗਲੀਚੇ। ³ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।

ਜੋ ਦੌਲਤ ਹਥ ਆਵਤ ਸਿੰਘੈਂ।

ਜਮ੍ਹਾਂ ਏਕ ਠਾਂ ਕਰੈਂ ਨਿਸੰਗੈਂ ॥ ੩੧ ॥

ਲੋਗ ਲੁਟੇਰੇ ਭੀ ਜੋ ਲਜਾਏਂ।

ਬੰਦੇ ਆਗੈ ਧਰੈਂ ਸੁ ਆਏ।

ਬੰਦਾ ਕਿਛੁ ਥੋਰਾ ਹੀ ਲੇਵੈ।

ਜੋ ਲਜਾਵੈਂ ਉਨ ਹੀ ਕੇ ਦੇਵੈ ॥ ੩੨ ॥

ਗੋਲਕ ਖਾਜ਼ਾਨਾ ਗੁਰੂ ਕੇਰੈਂ¹।

¹ਗੋਲਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਲਸਕਰ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਟੇਰੈਂ¹।

¹ਤੇ ਲਸਕਰ ਖਾਲਸੇ ਪੰਥ ਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਪਨਾ ਨਾਮ ਨਾ ਜਰਾ ਜਨੈ ਹੈ।

ਨਹਿੰ ਕੋਊ ਵੱਥ ਜੁਦੀ ਰਖੈ ਹੈ ॥ ੩੩ ॥

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਪੈ ਰਹੇ ਖਜ਼ਾਨਾ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪੈ ਔਰ ਸਮਾਨਾ।

ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਕੇ ਪਾਛੇ।

ਫੌਜ ਲਗਾਈ ਸਭਿ ਹੀ ਆਛੇ ॥ ੩੪ ॥

ਦਯੋ ਖਤਾਬ ਨਵਾਬੀ ਤਾਂ ਕੋ।

ਕੀਨ ਫੂਲਕਜਾਂ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਬਾਂਕੋ।

¹ਫੂਲਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਤੇਹਣ ਜੋ ਬਾਵਾ।

ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ ਭਲ ਭਾਵਾ¹ ॥ ੩੫ ॥

¹ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਸਭਿ ਪਰ ਹੁਕਮ ਇਨੋਂ ਕਾ ਚਾਲੈ।

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਹਿੰ ਸੋ ਹੂੰ ਤਤਕਾਲੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਭਿ ਕੋ ਇਹੀ ਛਕਾਵੈਂ।

ਰੋਜ ਸੈਂਕੜੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਵੈਂ ॥ ੩੬ ॥

ਬਿਜੈ ਸਿੰਘ ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ ਸੂਰਾ।

ਆਲੀ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰਾ¹।

¹(ਸਿੰਘ)।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਸਰਦਾਰ ਉਦਾਰੇ।

ਰਾਖਤ ਬੰਦੋਬਸਤ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ ॥ ੩੭ ॥

ਪਰ ਸਭਿ ਬੰਦੇ ਤੈ ਬਹੁ ਡਰ ਕੈ।

ਹਰਦਮ ਹਾਜ਼ਰ ਬਲੀ ਨਿਹਰ ਕੈ।

ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂ ਥੀ ਦਿਢ ਏਹੈ।

ਜੋ ਚਹਿ ਬੰਦਾ ਸੋ ਕਰਿ ਦੇਹੈ ॥ ੩੮ ॥

ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਪਹਿਚਾਨੈਂ।

ਅਦਬ ਅਦਾਬ ਅਧਿਕ ਤਿਹ ਮਾਨੈਂ।

ਕਰੈਂ ਨ ਪਿਸ਼ੈ-ਮਾਨਗੀ¹ ਕੋਈ।

¹ਬੇਈਮਾਨੀ।

ਜਾਨੈਂ, ਰਹੈ ਨ ਤਿਸ ਤੈ ਗੋਈ¹ ॥ ੩੯ ॥

¹ਛੁਪੀ।

ਮਤਸਰ¹ ਕੋਇ ਨ ਕਾ ਸੋਂ ਕਰੈ।

¹ਈਰਖਾ।

ਇਕ ਕੇ ਰਹੈ ਦੁਤੀ ਅਨੁਸਰੈ।

ਏਕੋ ਜਾਨ ਵਜੂਦ¹ ਏਕ ਸਭਿ।

¹ਜਾਨ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ (ਦੇਹ)।

ਜਾਤਿ ਪਾਤ ਇਕ ਖਾਨ ਪਾਨ ਢਬ¹ ॥ ੪੦ ॥

¹ਢੰਗ।

ਏਕ ਉਪਾਸ਼ਨ ਇਸ਼ਟ ਰਖੈ ਹੈਂ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਫਤੇ ਗਜੈ ਹੈਂ।

ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਨਹਿੰ ਜਰਾ ਜਨਾਵੈਂ।

ਜੋ ਆਵੈ ਤਿਹ ਸੰਗ ਮਿਲਾਵੈਂ ॥ ੪੧ ॥

ਨੀਲ¹ ਪੀਤ² ਸਸਿ ਬਸਨ³ ਲਲੋਰੈਂ¹¹।

¹ਨੀਲੇ। ²ਪੀਲੇ। ³ਚਿੱਟੇ ਬਸਤ੍ਰ। ¹¹ਸੁੰਦਰ।

ਬਾਗੇ¹ ਸਜੇ ਸਜੀਲੇ² ਸੋਰੈਂ।

¹ਪੁਸ਼ਾਕੇ। ²ਸਜਾਵਟ ਵਾਲੇ।

ਸੂਧ ਸਮੱਸੂ¹ ਚਢੇ ਮੁਛਹਿਰੇ।

¹ਸਿੱਧੇ ਦਾੜ੍ਹੇ।

ਪਹਿਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿਨਿ ਕਛਹਿਰੇ ॥ ੪੨ ॥

ਦੇਗ¹ ਵਕਤ ਇਕ, ਸਭਿ ਹਿਤ ਹੂ ਹੈ।

¹ਲੰਗਰ।

ਏਕ ਸਮਾਨ ਸਭਿਨਿ ਵਰਤੈ ਹੈ।

ਬਾਵਾ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਮੁਖਤਾਰੀ¹।

¹ਮੁਖਤਿਆਰੀ, ਇਖਤਿਆਰੀ।

ਰਾਖੈਂ¹ ਦੇਗ ਕੇਰ ਭਲ ਭਾਰੀ ॥ ੪੩ ॥

¹(ਬੰਦੋਬਸਤ) ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਬੰਦੇ ਕੋ ਸਭਿ ਨਿਜ ਪ੍ਰਭੂ¹ ਜਾਨੈਂ।

¹ਮਾਲਕ, ਸੁਆਮੀ।

ਹੁਕਮ ਨਾਦਰੀ¹ ਤਾਂ ਕਾ ਮਾਨੈਂ।

¹ਸਖਤ ਹੁਕਮ।

ਹੁਕਮ ਵੀਚ ਆਲਸ ਜੋ ਕਰੈ।

ਮਾਰ ਚਾਬਕਨਿ ਤਾਂ ਪਰ ਪਰੈ ॥ ੪੪ ॥

ਇੰਨਤਜ਼ਾਮ ਬੰਦੇ ਕਾ ਐਸਾ।

ਨਹਿੰ ਸਿਕੰਦਰੀ¹ ਹੋਵਗ ਤੈਸਾ।

¹ਸਕੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਕੇਰੇ।

ਅਏ ਪੰਥ ਕੇ ਪਾਸ ਬਧੇਰੇ ॥ ੪੫ ॥

ਸ਼ਸਤਰ ਘੋੜਾ ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ¹।

¹ਗੋਲੀ ਬਰੂਦ।

ਔਰ ਸਮਾਨ ਜੰਗ ਬਡ ਨਿੱਕਾ¹।

¹ਵੱਡਾ ਛੋਟਾ।

ਜੋ ਲਜਾਵੈਂ ਮੁੱਲ ਦੁਗਨਾ ਲੇਵੈਂ।

ਇਸ ਹਿਤ ਲਜਾਇ ਲੋਗ ਬਹੁ ਦੇਵੈਂ ॥ ੪੬ ॥

ਤੁਪਕ¹ ਤੋਪ ਜੰਜੈਲ² ਜੰਬੂਰੇ³।

¹ਬੰਦੂਕਾਂ। ²ਲੰਬੀਆਂ ਤੇ ਭਾਰੀ ਬੰਦੂਕਾਂ। ³ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

ਅਏ ਲੂਟ ਕੇ ਦਲ ਮੈਂ ਭੂਰੇ¹।

¹ਬਹੁਤੇ।

ਲਸ਼ਕਰ ਬੰਦੇ ਕੇਰ ਅਪਾਰਾ।

ਭਯੋ ਲੂਟੇਰਾ ਜੰਗੀ ਭਾਰਾ ॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਲਸ਼ਕਰ ਖਾਲਸਾ,

ਬੰਦੇ ਕਾ ਭਯੋ ਤਜਾਰ।

ਸੁਨਿ ਵਜੀਦ ਖਾਂ ਹੂ ਦੁਖੀ,

ਰਹਯੋ ਉਪਾਇ ਵਿਚਾਰ ॥ ੪੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਨੇ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ।

ਦੇਸ ਦੇਸ ਮੈਂ ਬਿਦਿਤ¹ ਕਰਾਯੋ।

¹ਪ੍ਰਗਟ।

ਆਠ ਦਿਵਸ ਲੋ ਸਰਹੰਦ ਮਾਰੈਂ।

ਜਿਹ ਲੁਟਨੀ ਹੈ ਮਿਲੈ ਸੰਗਾਰੈਂ ॥ ੪੯ ॥

ਇਮ ਕਹਿ ਉਤ ਦਿਸ ਕੂਚ ਕਰਾਯੋ।

ਸੁਨਿ ਵਜੀਦ ਖਾਂ ਮਨਿ ਘਬਰਾਯੋ।

ਪੁਨ ਉਨ ਛਲੀਆ ਲਯੋ ਬੁਲਾਈ।

ਕਹਯੋ ਕਰੋ ਤੁਮ ਛਲ ਚਲਿ ਭਾਈ ॥ ੫੦ ॥

ਜੇ ਬੰਦੇ ਕੋ ਕੇਹੂੰ¹ ਮਾਰੈਂ।

¹ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਮੈਂ ਜਗੀਰ ਤੁਹਿ ਦੈਹੁੰ ਅਪਾਰੈਂ।

ਕਰੀ ਲਿਖਤ ਮਾਨੀ ਉਨ ਸੋਈ।

ਤਬਿ ਛਲੀਏ ਯੋਂ ਬਜੋਤ ਬਨੋਈ ॥ ੫੧ ॥

ਲੈ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸਿਪਾਹੀ ਕੇਤੈਂ।

ਆਯੋ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਹਿਤ ਭੇਤੈਂ।

ਕਰੀ ਸਲਾਮ ਦੀਨ ਹੈ ਭਾਰੀ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ॥ ੫੨ ॥

ਮੈਂ ਤੁਵ ਸਰਨ ਅਯੋ ਗੁਰੁ ਜਾਨੈਂ।

ਕਰਨ ਨੌਕਰੀ ਹਿਤ ਗੁਜ਼ਰਾਨੈਂ।

ਆਹਿ ਬਜੀਦੇ ਸੋ ਮਮ ਬੈਰੈਂ।

ਤਿਸ ਮਾਰੇ ਬਿਨ ਕਰੋਂ ਨ ਖੈਰੈਂ¹ ॥ ੫੩ ॥

¹ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।

ਹੁਕਮ ਆਪ ਕੇ ਬੀਚ ਰਹਾਵੇਂ।

ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਆਗੈ ਹੈ ਘਾਵੇਂ¹।

¹ਮਾਰਾਂਗਾ।

ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਤਿਹ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ।

ਤੁਮਰੋ ਦਿਲ ਸਾਬਤ ਨਹਿ ਭਾਈ ॥ ੫੪ ॥

ਫਿਰ ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸੋ ਭਰ ਹੈਂ।

ਅਬ ਹਮ ਤੁਝੈ ਨ ਫੇਰਨ ਕਰਿ ਹੈਂ¹।

¹ਮੋੜਦੇ ਨਹੀਂ।

ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਨੈ ਖਰਚਨ ਹੇਤੈਂ।

ਦਈਂ ਅਸਰਫੀ¹ ਤਿਨ ਕੋ ਕੇਤੈਂ² ॥ ੫੫ ॥

¹ਮੁਹਰਾਂ। ²ਕਿਤਨੀਆਂ।

ਕਹਯੋ ਬਾਂਟ ਲਿਹੁ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀਂ।

ਲੂਣ ਖਾਹੁ ਗੁਰੁ ਘਰ ਕਾ ਚਾਹੀ¹।

¹ਸੌਂਕ ਨਾਲ।

ਲੂਣ ਖਾਇ ਜੇ ਕਰੈਂ ਬੁਰਜਾਈ।

ਸੱਤਜਨਾਸ ਤੁਮਾਰਾ ਜਾਈ¹ ॥ ੫੬ ॥

¹ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਪੁਨ ਬੰਦੇ ਚਿੱਠੀ ਪਠੀ,

ਸਿੰਘ ਮਝੈਲਨ ਪਾਸ।

ਕਹਯੋ ਆਇ ਅਬਿ ਤੁਮ ਮਿਲੋ,

ਹਤੈਂ ਸਰੁੰਦੈਂ ਖਾਸ ॥ ੫੭ ॥

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ:

ਪੜ੍ਹਿ ਚਿੱਠੀ ਚੜ੍ਹਿ ਸਿੰਘ ਸੋ,

ਦਿਸ ਰੋਪੜ ਆਏ।

ਸੁਨਯੋ ਬਜੀਦੇ ਨੈਂ, ਪਠੀ

ਨਿਜ ਸੈਨ ਅਗਾਏ।

ਦਯੋ ਹੁਕਮ ਸੋ ਨਾ ਮਿਲੈਂ, ਬੰਦੇ ਸੋਂ ਆਏ।

ਲੋਗ ਮਝੈਲ ਗੁਸੈਲ ਹੈਂ, ਲਾੜਾਕ ਮਹਾਏ¹ ¹ਬਹੁਤੇ ਲੜਾਕੇ।

॥ ੫੮ ॥

ਖਿਦਰਾਣੇ¹ ਹਮ ਨੈਂ ਪਿਖੇ, ਥੇ ਯੇ ਸਿੰਘ ਚਾਲੀ।

¹ਮੁਕਤਸਰ।

ਭਏ ਸ਼ਹੀਦ ਸੋ ਮਾਰ ਕੈ, ਹਮਰੇ ਬੇਸਾਲੀ¹।

¹ਬਹੁਤੇ।

ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਮਝੈਲ ਜੇ, ਮਿਲ ਹੈਂ ਜੋ ਆਈ।

ਫਿਰ ਜ਼ਰੂਰ ਸਰਹੰਦ ਕੋ, ਸੋ ਲੈਹੰ ਛੁਡਾਈ

॥ ੫੯ ॥

ਇਮ ਕਹਿ ਖਾਨ ਮਲੇਰੀਏ, ਦੈ ਫੌਜ ਪਠਾਏ।

ਰੋਪੜ ਢਿਗ ਇਨ ਪਹੁੰਚ ਕੇ, ਸੋ ਰੋਕੇ ਜਾਏ।

ਖ਼ਾਜਾ ਖਿਜ਼ਰ ਮਲੇਰੀਏ, ਬਡ ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ।

ਤੋਪ ਜੰਬੂਰੇ ਤੁੱਪਕੈਂ, ਝਰਿ ਬਾਨਨਿ¹ ਲਾਯੋ ¹ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਝੜੀ।

॥ ੬੦ ॥

ਦੀਨ ਮਜਬ ਕਾ ਜੁੱਧ ਲਖਿ¹, ਦੂਜੇ ਬਡ ਬੈਰੈਂ²।

¹ਜਾਣਕੇ। ²ਦੂਜਾ, ਵੱਡਾ ਵੈਰ ਜਾਣ ਕੇ।

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਨਹਿ ਧਰੈਂ, ਪੀਛੇ ਕੋਊ ਪੈਰੈਂ।

ਸਿੰਘ ਧਾਇ ਸਮ ਸਿੰਘਨ ਕੇ¹, ਹੱਲੇ ਕਰਿ ¹ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ।

ਪਰਹੀਂ।

ਤੁਰਕ ਅੱਗਜੋਂ ਤੋਪ ਸੈਂ, ਹਤਾ ਪੀਛੇ ਕਰਿਹੀਂ 'ਮਾਰ ਕੇ।

॥ ੬੧ ॥

ਤਬਿ ਸਿੰਘੋਂ ਨੈਂ ਕੱਠ ਕਰਿ, ਹੱਲਾ ਕਰਿ ਦੀਨਾ।

ਧਾਇ ਧਸੇ ਅਰਿ ਸੈਨ ਮੈਂ, ਗਹਿ ਖੱਗ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। 'ਤਲਵਾਰ ਪਕੜ ਕੇ ਚਤੁਰ ਸੂਰਮੇਂ।

॥ ੬੨ ॥

ਰਸਾਵਲ ਛੁੰਦ:

ਛੁਟੀ ਤੇਗ ਫੇਰੀ।

ਤਹਾਂ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੀ।

ਜਿਸੈ ਏਕ ਬਾਂਹੈਂ।

ਕਰੈਂ ਦੋ ਧਰਾਹੈਂ ॥ ੬੩ ॥

'ਦੋ ਧੜ।

ਸਿਟੈਂ ਭੂਮਿ ਮਾਂਹੀਂ।

ਜਲੰ ਨਾਹਿੰ ਚਾਹੀਂ।

'ਮੰਗਦੇ।

ਕਹੂੰ ਹੱਥ ਮੱਥੇ।

ਕਟੇ ਬਾਹੁ ਸੱਥੇ ॥ ੬੪ ॥

'ਬਾਹਾਂ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ।

ਕਹੂੰ ਮੂੰਡਾ ਕਾਟੇ।

'ਸਿਰ।

ਕਹੂੰ ਪੇਟ ਫਾਟੇ।

ਜਿਸੈ ਸੇਲਾ ਮਾਰੈਂ।

'ਬਰਛਾ।

ਕਢੈਂ ਹੈਂ ਦੁਸਾਰੈਂ ॥ ੬੫ ॥

'ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ।

ਲਹੂ ਧਾਰ ਛੂਟੈਂ।

ਮਨੋ ਮਸ਼ਕ ਫੁਟੈਂ।

ਛਰੈਂ ਚੱਕ੍ਰ ਬੱਕ੍ਰੈਂ²।

'ਛੱਡਦੇ ਹਨ। ²ਟੇਢੇ।

ਕਰੈਂ ਹਾਨ ਠੱਕ੍ਰੈਂ ॥ ੬੬ ॥

'ਮਾਰ ਕੇ ਠਿੱਕਰੇ (ਟੋਟੇ) ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਛੁਟੈਂ ਲੋਹ ਦੰਡੇ।

ਸੁਟੈਂ ਸੋ ਬਿਹੰਡੇ।

'ਮਾਰ ਕੇ।

ਕੜਾ ਕਾੜ ਗੋਲੀ।

ਲਗੈਂ ਜਾ ਅਤੋਲੀ ॥ ੬੭ ॥

'ਬਹੁਤੀਆਂ।

ਭਿਦੈਂ ਸੋ ਸਨਾਰੈਂ।

'ਉਹ ਸੰਜੋਆਂ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਢੈਂ ਪਾਰ ਤਾਹੈਂ।

ਕਹੂੰ ਢਾਲ ਫੂਟੈਂ।

ਕਹੂੰ ਸੇਲ ਤੂਟੈਂ ॥ ੬੮ ॥

ਮਹਾਂ ਮਾਰ ਮੱਚੀ।	
ਸਭੈਂ ਦੇਰ ਤੱਚੀ।	'ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦੇਰੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ।
ਲਹੂ ਮਿੰਜ ਕੇਰੋ।	
ਪਰਜੋ ਘਾਣ ਹੇਰੋ ॥ ੬੯ ॥	'ਚਿੱਕੜ ਹੋਇਆ ਦੇਖੋ।
ਮਚਜੋ ਜੰਗ ਗਾਢਾ।	
ਰਸੰਰੁੱਦ੍ਰ ਬਾਢਾ।	
ਫਿਰੈਂ ਰੋਹ ਮੱਤੇ।	'ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਮਸਤ।
ਕਰੇ ਨੈਨ ਤੱਤੇ ॥ ੭੦ ॥	
ਬਕੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੈਂ।	
ਥਕੈਂ ਨਾ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ।	'ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ।
ਫਿਰੈਂ ਛੂਛਾ ਘੋਰੇ।	'ਖਾਲੀ।
ਗਿਰੈਂ ਨਾਹਿੰ ਥੋਰੇ ॥ ੭੧ ॥	
ਮਰੇ ਜ੍ਹਾਨ ਜੇਤੇ।	
ਗਨੈ ਕੌਨ ਤੇਤੇ।	
ਘਨੇ ਘਾਉ' ਖੋਲ੍ਹੇ।	'ਜ਼ਖਮ।
ਭਕਾ-ਭੱਕ ਬੋਲੇ ॥ ੭੨ ॥	
ਪਰੇ ਅੱਧ ਮਾਰੇ।	
ਤਰੱਫੈਂ ਅਪਾਰੇ।	
ਕਰੈਂ ਨੈਨ ਸੈਨੈਂ।	'ਇਸ਼ਾਰੇ।
ਜਲੰ ਹੇਤ ਐਨੈਂ ॥ ੭੩ ॥	'ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ।
ਨਚੈਂ ਭੂਤ ਨਾਰੀ।	
ਤਚੈਂ ਕਿੱਲਕਾਰੀ।	'ਚੀਕਾਂ ਛੱਡਦੀਆਂ ਹਨ।
ਛਕੈਂ ਮਾਸ ਵੈਸੇ।	
ਰਖੈਂ ਖਾਸ' ਜੈਸੇ ॥ ੭੪ ॥	'ਖਾਹਿਸ਼, ਇੱਛਾ।
ਕਰੈਂ ਸ਼੍ਰੋਨ ਪਾਨੈਂ।	'ਲਹੂ ਪੀਣਾ।
ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਠਾਨੈਂ।	
ਕੁੱਤੇ ਕਾਕ' ਸਜਾਲੈਂ ^੨ ।	'ਕਾਂ। ਅਗਿੱਦੜ।
ਗਿਧੈਂ ਚੀਲ ਮਾਲੈਂ ॥ ੭੫ ॥	'ਗਿਰਝਾਂ ਤੇ ਇੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ।
ਪਰੀ ਹੂਰ ਆਈ।	
ਬਰੀ ਸੂਰ ਸਾਈ' ॥ ੭੬ ॥	'ਉਹ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਵਰ ਲਈਆਂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਮਚਯੋ ਜੰਗ ਗਾਢਾ ਤਬੈ,
ਬਜਯੋ ਸਾਰ ਸੋਂ ਸਾਰ।
ਮਰੇ ਕਿਕਾਨ। ਜਵਾਨ ਬਹੁ,
ਘਾਇਲ। ਪਰੇ ਅਪਾਰ ॥ ੨੨ ॥

ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ, ਭਾਵ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ।
ਘੋੜੇ।
ਜ਼ਖਮੀਂ।

ਛਪੈ:

ਤਬਿ ਹੀ ਖ੍ਰਾਜਾ ਖਿਜਰ,
ਜੰਗ ਮੈਂ ਆਗੇ ਬਢਯੋ।
ਛੋਡਤ ਭਯੋ ਤੁਫੰਗ,
ਸੰਗ ਲੋਹੇ ਕੇ ਮਢਯੋ।
ਕੋਪ ਹੋਇ ਬਹੁ ਗਰਜ,
ਤਰਜ। ਯੋਂ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ।
ਕਹਾਂ ਸਿੰਘ ਤੁਮ ਸਕੋ ਮੰਡ।
ਹਮ ਸੰਗ ਲਰਾਈ।
ਮੈਂ ਲਰਯੋ ਤੁਮਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸੋਂ,
ਭਲ ਤੌਰ। ਵੀਚ ਚਮਕੌਰ ਕੇ।
ਇਕ ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਮਮ ਭ੍ਰਾਤ ਵਡ,
ਤਹਿੰ ਸੁਟਯੋ ਗੁਰੂ ਨੈਂ ਫੌਰ ਕੇ। ॥ ੨੩ ॥
ਅਬਿ ਮੈਂ ਸੋਊ ਬੈਰ ਬੀਰ ਕਾ,
ਤੁਮ ਤੇ ਲੈਹੋਂ।
ਏਕ ਏਕ ਕੋ ਛੇਕਿ ਛੇਕਿ,
ਧਰ ਪਰ ਲੁਠਵੈਹੋਂ।
ਯੋਂ ਕਹਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਸਾਰ।, ਸਾਰ²
ਬਹੁ ਬਾਨ ਚਲਾਏ।
ਕਰਿ ਜ਼ਖਮੀ ਤਿਨ ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਘ,
ਬਿਹਬਲ। ਕਰਿ ਦਾਏ।
ਤਬਿ ਠੋਕਿ ਦੁਗਾੜਾ। ਬੀਰ ਸਿੰਘ,
ਜੋੜਿ ਤੁਪਕ ਨਿਜ ਸਰ ਕਰੀ।
ਵਹਿ ਟੋਪ ਕਪਾਰੈਂ। ਫਾਰ ਕੈ,
ਮਾਰਿ ਖਾਨ ਪਾਰੈਂ ਪਰੀ ॥ ੨੪ ॥

ਤਾੜ ਕੇ।
ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।
ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਮਾਰ ਕੇ।
ਵਿੰਨੂ ਵਿੰਨੂ ਕੇ।
ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਿਟਾ ਦਿਆਂਗਾ।
ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ। ਚੰਗੇ।
ਵਿਆਕੁਲ।
ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਪਾ ਕੇ।
ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ।
ਖੋਪਰੀ।

ਗਿਰਜੋ ਭੂਮ ਪਰ ਝੂਮਿ',
 ਖਾਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਉਡਾਏ।
 ਹੁਤੇ ਮਤੇਰ ਭਰਾਤ,
 ਔਰ ਜੁਗ ਤਾਂਹਿ ਤਹਾਏ।
 ਲੋਥ ਚੁੱਕਨੇ ਹੇਤ ਗਏ ਵਹਿ,
 ਤਬਿ ਹੀ ਧਾਏ।
 ਸੋ ਭੀ ਸਿੰਘਨ ਮਾਰਿ,
 ਬੰਦੂਖਨ ਸੰਗ ਗਿਰਾਏ।
 ਪੁਨ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਕੋ ਲਗਜੋ,
 ਜ਼ਖਮ ਏਕ ਤਿਸ ਹੀ ਸਮੇਂ।
 ਜਬਿ ਮਰੇ ਤੀਨ ਸਰਦਾਰ ਯੋਂ,
 ਤੁਰਕ ਸਭੈ ਪੀਛੇ ਗਮੇਂ' ॥ ੮੦ ॥

'ਗੋੜਾ ਖਾ ਕੇ।

'ਚਲੇ ਗਏ।

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

ਵਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀਤ ਕੋ ਪਾਇ ਤਬੈ।
 ਦਿਸ ਬੰਦੇ ਆਏ ਮੋਦ ਫਬੈ।
 ਇਤ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਬੰਦਾ ਸਹਿਤ ਦਲੈਂ।
 ਢਿਗ ਢੁਕਜੋ ਸਰਹੰਦ ਜਾਇ ਭਲੈਂ ॥ ੮੧ ॥
 ਮਗ ਮਾਂਹਿ ਵਾਹਿ ਮੁਦ ਮਾਨਿ ਮਿਲੇ।
 ਨਦ ਆਨੰਦ ਕੇ ਜਨੁ ਦੋਇ ਭਿਲੇ।
 ਕਰ ਜੋਰਿ ਸਿੰਘਨ ਜੁਗ ਓਰਨ ਤੈਂ।
 ਗੁਰੁ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਜੋਰਨ ਤੈਂ ॥ ੮੨ ॥
 ਜਿਮ ਭੱਯਨ ਕੋ' ਮਿਲ ਹੈਂ ਭਾਈ।
 ਤਿਮ ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ ਮਨ ਮੁਦ ਪਾਈ।
 ਪਿਖਿ ਬੰਦੇ ਕੋ ਗੁਰੁ ਰੂਪ ਭਰੈਂ'।
 ਝੁਕਿ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਜੋਰਿ ਕਰੈਂ' ॥ ੮੩ ॥
 ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਅਤਿ ਸਤਿਕਾਰ ਕਯੋ।
 ਸਭਿ ਕੋ ਖਰਚਾ ਯਥ ਯੋਗ ਦਯੋ।
 ਪੁਨ ਡੇਰਾ ਤਹਾਂ ਲਗਾਇ ਤਬੈਂ।
 ਕੁਣਕਾ ਕਰਿ ਠੀਕ ਛਕਾਇ ਸਬੈ ॥ ੮੪ ॥
 ਫਿਰ ਬੰਦਾ ਬੋਲਜੋ ਯੋਂ ਤਬਿ ਹੀ।

'ਜਾਣੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਦੋ ਦਰਿਆ ਮਿਲ ਗਏ।

'ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ।

'ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

'ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ।

ਅਬਿ ਸੁਨੋਂ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸਭਿ ਹੀ।

ਗੁਰੁ ਭਾਖਯੋ ਜੋ ਹਮ ਤੁਮ ਪਰਤੀ।

ਵਹਿ ਚਹੀਯਤ ਕੀਨੋ ਅਬਿ ਜਰਤੀ' ॥ ੮੫ ॥

'ਜਲਦੀ, ਛੇਤੀ।

ਚਲ ਕੈ ਭਲਕੈ ਬਲ ਕੈ' ਚੜ੍ਹ ਕੈ।

'ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ।

ਲਿਹੁ ਮਾਰ ਬਜੀਦੇ ਕੋ ਫੜ ਕੈ।

ਪੁਨ ਲੂਟ ਸਰੁੰਦਹਿ ਭਾਂਤਿ ਭਲੈ।

ਧਨ ਲਿਹੁ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਧਾਰਿ ਬਲੈਂ ॥ ੮੬ ॥

ਪੁਨ ਚੱਲਿ ਗਿਰੀਸਨ ਕੋ ਹਰੀਏ।

ਗੁਰੁ ਬੈਨ ਸੁ ਐਨ ਕਮਾ ਤਰੀਏ।

ਸੁਨ ਕੈ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ਾਲ ਭਏ।

ਬਚ ਬੰਦੇ ਕੇ ਮਨਿ ਮਾਨ ਲਏ ॥ ੮੭ ॥

ਤਬਿ ਹੀ ਜੁਗ ਜਥੇ ਬਨਾਇ ਚੜ੍ਹੇ।

ਇਕ ਓਰ ਮਝੈਲ ਸੁ ਭਏ ਖੜ੍ਹੇ।

ਮਿਲਿ ਦੂਸਰਿ ਦਿਸ ਮਲਵਈ ਭਲੇ।

ਇਮ ਬੰਦੇ ਕੇ ਸਭਿ ਸੰਗ ਚਲੇ ॥ ੮੮ ॥

ਢਿਗ ਗਾਮ ਬਡਾਲੀ ਜਾਇ ਥਿਰੇ।

ਕਰਿ ਲੰਗਰ ਖਾਇ ਸੁ ਸੈਣ ਕਰੇ'।

'ਸੌਂ ਗਏ।

ਜਬਿ ਸਾਰ' ਬਜੀਦਹਿ ਖਾਨ ਸੁਨੀਂ।

'ਖਬਰ।

ਧਰਕੀ ਛਤੀਆ ਬਤੀਆਂ ਸੁ ਗੁਨੀਂ' ॥ ੮੯ ॥

'ਛਾਤੀ ਧੜਕੀ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚਾਰਨ ਲੱਗਾ।

ਉਡ ਗਏ ਹਵਾਸ' ਉਦਾਸ ਭਯੋ।

'ਗਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀ। ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀਦਾ ਹੈ।

ਨਿਜ ਜੀਵਨ ਆਸ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਗਯੋ।

ਸਭਿ ਔਰਹਿੰ ਕਾਂਪਤ ਐਸ ਭਏ।

ਕਦਲੀ ਬਰਥੱਲਤ ਪੌਨ ਅਏ' ॥ ੯੦ ॥

'ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਕੇਲਾ ਕੰਬਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਫਿਰ ਨਾਜ਼ਮ ਧਰਿ ਧੀਰ ਅਬਿ,

ਨਿਜ ਸਭਿ ਸੈਨ ਬਟੋਰਿ'।

'ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ।

ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹ' ਬਜਾਇ ਕਰਿ,

'ਵੱਡੇ ਧੌਂਸੇ।

ਚਢ੍ਹੋ ਲਾਇ ਸਭਿ ਜ਼ੋਰ ॥ ੯੧ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:

ਚਢ੍ਹੇ ਖਾਂ ਬਜੀਦਾ ਸਰੁੰਦੀ ਜੁ ਸੂਬਾ।
 ਮਹਾਂ ਕੋਪ ਕੈ ਕੈ ਲਏ ਸੈਨ ਖੂਬਾ।
 ਜੰਜੈਲਾਂ¹ ਜਮੂਰੇ² ਘਨੇ ਤੋਪ ਖਾਨੋਂ।
 ਬਜੇ ਬਾਜ ਮਾਰੂ¹ ਗਜੇ ਮੇਘ ਮਾਨੋ ॥ ੯੨ ॥
 ਘਟਾ ਘੋਰ ਆਈ ਅਨੀ ਜੋਰਿ ਕਾਰੀ।
 ਛਯੋ¹ ਆਸਮਾਨੰ ਉਡੀ ਧੂਰ ਭਾਰੀ।
 ਉਤੈ ਤੈ ਚਢੈ ਕੈ¹, ਇਤੈ ਸਿੰਘ ਆਏ।
 ਦਲੈਂ ਦੋਇ ਕੀ ਧੂਰ ਨੈਂ ਸੂਰ ਛਾਏ¹ ॥ ੯੩ ॥
 ਤਬੈ ਕੋਸ ਦੇ ਤੀਨ ਸਾਰੁੰਦ ਤੇਈ।
 ਢੁਕੇ ਆਨ ਸਿੰਘਾਨ ਕੇ ਪਾਸ ਵੇਈ।
 ਇਤੈ ਸੈਨ ਸਿੰਘਾਨ ਕੀ ਲੈ ਬਟੋਰੀ।
 ਹੁਤੇ ਜੋ ਲੁਟੇਰੇ ਅਏ ਲੋਗ ਹੋਰੀ ॥ ੯੪ ॥
 ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਬਾਜੰ¹ ਬਿਜੈ ਸਿੰਘ ਰਾਮੰ²।
 ਕਰੇ ਮੋਰਚੇ ਕਾਯਮੈ ਅੰਗੁ ਠਾਮੰ¹।
 ਸਿੰਘ ਕਾਨੁ ਬਿਨੋਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਸਜਾਮੰ।
 ਬਲੀ ਸਿੰਘ ਆਲੀ ਮਾਲੀ ਲੋ ਤਮਾਮੰ ॥ ੯੫ ॥
 ਤਬੈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਲੋਕਾ ਭੀ ਆਏ।
 ਲਏ ਸਿੰਘ ਮਰਾਝੀਓ ਕੋ ਮੁਹਾਏ¹।
 ਅਏ ਪੋਤਰੈ ਰੂਪ ਚੰਦੈਂ ਸੁ ਗੋਰੈਂ।
 ਧਰਮ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਲਏ ਸੰਗ ਔਰੈਂ ॥ ੯੬ ॥
 ਪੁਨਾ ਸਿੰਘ ਨਾਗਾਹੀਆ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘੰ।
 ਮਿਲੇ ਦੁੱਲਟੰ ਜੱਟ ਯੇ ਬੀਰ ਧਿੰਗੰ¹।
 ਗਰੇਵਾਲ ਮਾਨੰ ਮਿਲੇ ਆ ਬੰਗੋਰੀ¹।
 ਧਾਲੀਵਾਲ ਸੇਮੇਂ ਕਾਲੇ ਕੇ ਬਧੇਰੀ ॥ ੯੭ ॥
 ਘਨੇ ਬੀਰ ਬੈਰਾੜ ਤੈ ਔਰ ਸੇਖੇਂ।
 ਮਿਲੇ ਸੰਗ ਬੰਦੇ ਕਿਤੈ ਔਰ ਲੇਖੇਂ।
 ਭਈ ਸੈਨ ਭਾਰੀ ਤਬੈ ਮਾਲਵੇ ਕੀ।
 ਠਈ ਆਸ ਖਾਸੈਂ ਅਰੈਂ ਗਾਲਵੇ ਕੀ¹ ॥ ੯੮ ॥
 ਪੁਨਾ ਜੇ ਮਝੈਲੰ ਗੁਸੈਲੰ¹ ਸੁ ਛੈਲੰ²।

'ਚੰਗੀ।

'ਭਾਰੀ ਤੇ ਲੰਬੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ। 'ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

'ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ।

'ਫੌਜ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਾਲੀ ਘਟਾ ਵਾਂਗ (ਘੋਰ) ਗੱਜ ਕੇ ਆਈ।

'ਢਕਿਆ ਗਿਆ।

'ਓਧਰੋਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ।

'ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਢੱਕ ਦਿੱਤਾ।

'ਤਦੋਂ ਸਰੁੰਦ ਤੋਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕੋਹ (ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ)।

'ਉਹ (ਵਜੀਦੇ ਦੇ ਸੂਰਮੇਂ)।

'ਬਾਜ ਸਿੰਘ। 'ਰਾਮ ਸਿੰਘ।

'ਅਗਲੀ ਥਾਂ ਵਿੱਚ।

'ਅੱਗੇ।

'ਬਲੀ ਸੂਰਮੇਂ।

'ਗੋਤ।

'ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਗਾਲਣ ਦੀ ਖਾਸ ਆਸ ਕੀਤੀ।

'ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੇ। 'ਚੰਗੇ ਜਵਾਨ।

ਵਡੇ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਤਨੰ ਸਾਮ ਸੈਲੰ।	'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪਹਾੜਾਂ ਵਰਗੇ ਹਨ।
ਘਨੀ ਸੈਨ ਸਿੰਘਾਨ ਕੀ ਇੱਤਿਯਾਦੀ।	
ਮਿਲੀ ਸੰਗ ਬੰਦੇ ਹਿਤੈਂ ਜੰਗ ਤਾਦੀ॥ ੯੯ ॥	'ਤਦੋਂ।
ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਮੋਰਚੇ ਬੰਧ ਠਾਢੇ।	
ਲਗੇ ਰਾਮਜੰਗੇ। ਚਲਾਨੇ ਸੁ ਗਾਢੇ।	'ਬੰਦੂਕਾਂ।
ਚਲੈ ਤੋਪ ਜੰਜੈਲ ਜੰਬੂਰ ਭਾਰੇ।	
ਲਗੈਂ ਜ੍ਹਾਨ ਕੇਕਾਨ ਕੇ। ਪ੍ਰਾਨ ਹਾਰੇ॥ ੧੦੦ ॥	'ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ। ²ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
ਛੁਟੈਂ ਤੋਪ ਗੋਲੇ ਅਤੋਲੇ ਜੰਜੀਰੀ।	'ਸੰਗਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਭਾਰੇ ਗੋਲੇ।
ਕਰੈਂ ਹਾਨ ਬ੍ਰਿਛਾਨ ਕੋ ਛਾਨ ਚੀਰੀ।	'ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ (ਚੀਰੀ) ਚੀਰ ਕੇ (ਛਾਨ) ਛਾਨਣੀ ਕਰ ਕੇ (ਹਾਨ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
ਧੜਾ ਧੜਾ। ਤੋਪਾਂ ਚਲੈਂ ਭੂਮ ਹਾਲੈ।	'ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਚਲਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼।
ਢੜਾ ਢੜਾ। ਜੰਜੈਲ ਜੰਬੂਰ ਚਾਲੈਂ॥ ੧੦੧ ॥	'ਲਗਾਤਾਰ।
ਤੜਾ ਤੜ ਬੰਦੂਖ ਕੀ ਬੜਾ ਝੜੈਂ।	'ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਜਦ (ਬੜਾ) ਇਕੱਠਾ ਵਾਰ ਝੜਦੇ ਭਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤੜ ਤੜ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਕੜਾ ਕੜਾ। ਗੋਲੀ ਲਗੈਂ ਧੜਾ ਧੜੈਂ²।	'ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਚਲਣ ਨਾਲ ਕੜ ਕੜ ਦੀ ਅਵਾਜ਼। ²ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਵੱਜਣ ਨਾਲ ਧੜ ਧੜ ਦੀ ਅਵਾਜ਼।
ਦੜਾ ਦੜ ਡਿੱਗੈਂ, ਧਰਾ ਅੱਸੂ ਜ੍ਹਾਨੰ।	'ਘੋੜੇ ਤੇ ਜਵਾਨ ਜਦ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੜ ਦੜ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਸੜਾ ਸੜ ਛੁੱਟੈਂ ਖਰੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਾਨੰ॥ ੧੦੨ ॥	'ਜਦੋਂ ਬਹੁਤੇ ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ ਛੁੱਟਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਰੜ ਸਰੜ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਫੜਾ ਫੜ ਫੁਟੈਂ ਸੁ ਢਾਲੈਂ ਮਹਾਨੈਂ।	'ਜਦੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਢਾਲਾਂ ਛੁੱਟਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਫੜ ਫੜ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਤੜਾ ਤੜ ਤੁਟੈਂ ਕਮੰਠੈਂ ਕਿਤਾਨੈਂ।	'ਜਦੋਂ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਧਨੁਸ਼ ਟੁੱਟਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤੜ ਤੜ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਦੀ ਹੈ।
ਕਿਤੈ ਮੂੰਡ ਤੁਟੈਂ ਭੁਜਾ ਜੰਘ ਜਾਨੂੰ।	'ਕਿਤੇ ਸਿਰ, ਬਾਹਾਂ, ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਗੋਡੇ ਟੁੱਟੇ ਪਏ ਹਨ।
ਕਿਤੈ ਪੇਟ ਛਾਤੀ ਕਟੈਂ ਪੈਰ ਪਾਨੂੰ॥ ੧੦੩ ॥	'ਹੱਥ।
ਮਚੜੇ ਜੰਗ ਗਾੜਾ ਮਹਾਂ ਘੋਰ ਜੋਰੰ।	'ਬਹੁਤੇ ਭਿਆਨਕ ਜੋਰ ਦਾ।
ਕਰੀ ਜੀਤ ਕੀ ਨੀਤ ਹੀ ਦੇਨ ਓਰੰ।	'ਦੋਹਾਂ ਤਰਫਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਨੀਅਤ ਕੀਤੀ।
ਪਰੜੇ ਜੋਰ ਤੁੱਕਾਨ ਕੋ ਆਨਿ ਭਾਰੀ।	
ਚਲੜੇ ਪੈਰ ਸਿੰਘਾਨ ਕੋ, ਹੂੰ ਪਿਛਾਰੀ॥ ੧੦੪ ॥	
ਜੰਜੈਲਾਂ ਜਮੂਰੇ, ਸੁ ਤੋਪਾਂ ਪਛਾਰੈਂ।	'ਤੋਪਾਂ ਨੇ ਪਛਾੜ ਦਿੱਤਾ, (ਪਿੱਛੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ)।
ਨਹੀਂ ਲੈਨ ਸਿੰਘਾਨ ਕੋ ਦੈਨ ਸਾਰੈਂ।	'ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿੰਦੇ।

ਲਗੈਂ ਜਾਂਹਿ ਕੇ ਅੰਗ, ਕੈ ਭੰਗ ਸੁੱਟੈ।

'ਭੰਨ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਘਨੇ ਘੋਰ ਮਾਨੋ, ਮਹਾਂ ਮੇਘ ਵੁੱਠੈ ॥ ੧੦੫ ॥

ਹੁਤੇ ਜੋ ਲੁਟੇਰੇ, ਘਨੇ ਲੋਗ ਆਏ।

ਗਏ ਦੌਰ ਸੋਈ, ਨਹੀਂ ਸੋ ਮੁਹਾਂਏ।

'ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰੇ।

ਉਚੀ ਠੌਰ ਬੈਠਾ, ਪਿਥੈ ਜੰਗ ਬੰਦਾ।

ਕਰੈ ਮੰਤ੍ਰ ਜਾਪੰ, ਅਰੈਂ ਜੀਤ ਸੰਦਾ ॥ ੧੦੬ ॥

ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਬਾਜੰ, ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਦੋਊ।

ਗਏ ਛੇੜਿ ਘੋੜੇ, ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਸੋਊ ॥ ੧੦੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਿਨ ਅਰਜ ਯੋਂ,

ਕੀਨੀ ਬੰਦੇ ਪਾਸ।

ਤੁਮ ਬੈਠੇ ਅਬਿ ਮੋਨ ਠਟਾ,

'ਚੁਪ ਧਾਰ ਕੇ।

ਹਮ ਕੋ ਬਢਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ੧੦੮ ॥

'ਡਰ।

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

ਸੁਨ ਕੈ ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਐਸਰਰੇ।

'ਕਿਹਾ।

ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਅਬੀ ਇਕ ਜਾਮਾ ਲਰੇ।

'ਪਹਿਰ।

ਫਿਰ ਸਾਹਿਬ ਹਮ ਕੋ ਦੇਯ ਵਫਾ।

'ਸਾਨੂੰ ਮਦਦ ਦੇਵੇਗਾ।

ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈਂ ਠੀਕ ਦਫਾ ॥ ੧੦੯ ॥

'ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ।

ਤਬਿ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹਾ।

ਗੁਰ ਤੈ ਹਮ ਕੋ, ਤੁਮ ਸੰਗ ਲਹਾ।

ਤੁਮ ਜੁੱਧ ਵਿਖੇ ਚਲਿ ਖੜੇ ਅਬੈ।

ਹਮ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੋ ਦਲ ਮਲੈਂ ਤਬੈ ॥ ੧੧੦ ॥

'ਤਦੋਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਦਲ ਨੂੰ ਮਲ ਦਿਆਂਗੇ।

ਬਿਨ ਸੈਨ-ਪਤੀ ਸਭਿ ਸੈਨ ਇਮੈਂ।

ਬਿਨ ਦੂਲਹੁ ਆਹਿ ਬਰਾਤ ਜਿਮੈਂ।

'ਲਾੜੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਹਮ ਤੈ ਨਹਿੰ ਤੁਮ ਬਿਨ ਜਾਇ ਲਰਯੋ।

ਇਕ ਘੜੀ ਤੁਮੈਂ ਤੋ ਪਹਿਰ ਰਰਯੋ ॥ ੧੧੧ ॥

ਪੁਨ ਲੋਗ ਲੁਟੇਰੇ ਜਿਤਿਕ ਅਏ।

ਵਹਿ ਤੋ ਸਭਿ ਫਸਲ ਬਟੇਰਾ ਭਏ।

'ਫਸਲੀ ਬਟੇਰੇ ਭਾਵ ਸੁਆਰਥੀ, ਖੁਦਗਰਜ।

ਨਹਿੰ ਏਕ ਰਹਯੋ ਅਬਿ ਜੰਗ ਵਿਖੈ।

ਸਭਿ ਭਾਗ ਗਏ ਇਤ ਉਤੈ ਪਿਥੈ ॥ ੧੧੨ ॥

ਤੁਮ ਸੇਵਕ ਜੇਤਿਕ ਕਰੇ ਭਰੇ।

ਚੰਗੇ।

ਅਬਿ ਰਹਜੋ ਨ ਏਕੈ ਕਾਮ ਪਰੇ।

ਵਹਿ ਹੁਤੇ ਖਵੱਈਏ ਕੁਣਕੇ ਕੇ।

ਤਜ ਗਏ ਵੀਚ ਇਕ ਠੁਣਕੇ ਕੇ॥ ੧੧੩ ॥

ਇਕ ਠੋਲੇ ਵੱਜਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ।

ਅਬਿ ਤੁੰਦ ਖਾਲਸਾ ਠੀਕ ਰਹਜੋ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ।

ਜਿਨ ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਿਰ ਦੈਨ ਚਹਜੋ।

ਪੁਨ ਆਪ ਕਹਜੋ ਥਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਇਵੈਂ।

ਹਮ ਘਾਉ ਨ ਸਿੰਘਹਿ ਹੋਨ ਦਿਵੈਂ॥ ੧੧੪ ॥

ਜ਼ਖਮ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਬਾਂਧਹਿ ਅਰਿ ਦਲ ਕੇ।

ਅਬਿ ਸ਼ੀਘਰ ਸੋਊ ਕਰਿ ਚਲ ਕੇ।

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਫਿਰ ਐਸ ਕਹਾ।

ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਘਰੀ ਇਕ ਲਰੋ ਤਹਾਂ॥ ੧੧੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਫਿਰ ਕਹਜੋ,

ਹਮ ਤੈ ਘਰੀ ਨ ਏਕ।

ਲਰਜੋ ਜਾਤ ਅਬਿ ਤੁਮ ਬਿਨਾਂ,

ਚਲ ਕਰਿ ਰਾਖਹੁ ਟੇਕ॥ ੧੧੬ ॥

ਲਾਜ।

ਸਮਰ ਸਿੰਧੁ ਮੈਂ ਅਬਿ ਪਰਜੋ,

ਜੰਗ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ।

ਬੇੜਾ ਹਮਰਾ ਆਇ।

ਤੁਮ ਚਹੁ ਪਾਰ ਲਗਾਇ ਦਿਹੁ,

ਚਾਹੋ ਦੇਹੁ ਡੁਬਾਇ॥ ੧੧੭ ॥

ਫਿਰ ਇਤਨੇ ਹੀ ਮੈਂ ਤਬੈ,

ਕੋਪ ਬਜੀਰੈ ਧਾਰਿ।

ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ (ਸੁਬਾ ਸਰਹੰਦ ਨੇ)।

ਬੈਠਾ ਉੱਚੀ ਠੌਰ ਪੈ,

ਬੰਦਾ ਲਯੋ ਨਿਹਾਰ॥ ੧੧੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤਾਂ ਪਰ ਗੋਲੇ ਬਹੁ ਚਲਵਾਏ।

ਜਿਹ ਪਿਖਿ ਸਾਵਨ ਮੇਂਹ ਲਜਾਏ।

ਭੂਤ ਸਿਖੀ ਸਮ ਚਲੈਂ ਨ ਲਾਗੈਂ।

ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਚਲਦੇ (ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ) ਹਨ (ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੱਗਦੇ ਨਹੀਂ)।

ਬੰਦਾ ਨਾਹਿੰ ਉਠਜੋ ਤਿਨ ਆਗੈ* ॥ ੧੧੯ ॥
ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਤਰਫ ਬਜੀਦੇ*।

‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੋਲਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗਿਓਂ।

*ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਜੀਦ ਖਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਨਵੀਨ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲ ਨਾਮ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਹੀ ਸਹੀ ਹੈ। ਉਂਵ ਕਈ ਥਾਂ ਗਿ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਵਜੀਦ ਖਾਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਨਾਮ ਹੋਵੇ।

‘ਪੱਕੀ ਕਰਕੇ।

ਦਯੋ ਜੋਰ ਬਹੁ ਪਾਇ ਤਗੀਦੇ।
ਤਬਿ ਹੀ ਛਲੀਏ ਨੈ ਛਲ ਕਰਜੋ।
ਜਿਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈਂ ਪੂਰਬ ਰਰਜੋ ॥ ੧੨੦ ॥
ਪਾਇ ਭਾਗਾ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਦਲ ਮੈਂ।
ਭਾਗ ਚਲਜੋ ਛਲੀਆ ਤਿਸ ਥਲ ਮੈਂ।
ਸੋ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਤੇ ਗਿਰ ਪਰਯੋ।
ਮਰਜੋ ਭਰਜੋ ਕਿਯਾ, ਦੋਜਖ ਪਰਯੋ ॥ ੧੨੧ ॥
ਜੋ ਜਾਂ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਦਗਾ ਕਮੈ ਹੈ।
ਤਾਂ ਕੋ ਦੁਖ ਫਲ ਸਾਹਿਬ ਦੈ ਹੈ।
ਨਹਿੰ ਕਲਯੁਗ ਕਰ ਜੁਗਾ ਯਹਿ ਆਹੀ।
ਕਰਿ ਦੇਖੋ ਜਿਨ ਕੀਆ ਨਾਹੀਂ ॥ ੧੨੨ ॥
*ਜਜੋਂ ਨ੍ਰਿਪ ਕੰਨਯਾ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਬਯਾਹੀ।

‘ਭਾਜ।

‘ਕੀਤੇ ਦਾ ਫਲ ਪਾਇਆ।

‘ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਪਾਉਣ ਦਾ ਯੁੱਗ।

*ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਲੜਕੀ ਦੇ ਰੂਪ 'ਤੇ ਬੇਈਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਲੜਕੀ ਤੇਰੇ ਤੇ ਤੇਰੇ ਰਾਜ ਲਈ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਣੇ ਗਹਿਣਿਆਂ, ਕਪੜਿਆਂ ਆਦਿ ਦਾਜ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਕੇ ਇਕ ਸੰਦੂਕ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਦਰਿਆ 'ਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿਓ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਚੋਰ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਸੰਦੂਕ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੰਦੇ ਬਿਠਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਪਰ ਰਸਤੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੇ, ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲਣ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਸੰਦੂਕ ਕਢਵਾਕੇ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਲੜਕੀ ਸਣੇ ਕੀਮਤੀ ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਨਿਕਲੀ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਸੰਦੂਕ 'ਚ ਜੰਗਲੀ ਬਾਂਦਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਦਰਿਆ 'ਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਸੰਦੂਕ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੂਹੇ ਕੁੰਡੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਮੰਦ-ਵਾਸਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਜਦ ਸੰਦੂਕ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਜੰਗਲੀ ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਖਾ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ

ਬਿੱਪਰ ਖਾਯੋ ਬੰਦਰ ਤਾਂਹੀ।

ਉਪ੍ਰਕੋਤ ਕਥਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

'ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਵਿਆਹ ਲਈ (ਅਤੇ ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਤਿਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ (ਜੰਗਲੀ) ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਖਾਲਿਆ।

ਤਜੋਂ ਛਲ ਦਗਾ ਕਰੈਂ ਦੁਖ ਪੈਰੈਂ।

ਕਥਾ ਜੰਗ ਕੀ ਸੁਨੇ ਅਬੈ ਹੈਂ ॥ ੧੨੩ ॥

ਸੈਨ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਬਿਹਬਲ ਭਾਰੀ।

ਜਬਿ ਬੰਦੇ ਨੈ ਭਲੈ ਨਿਹਾਰੀ।

ਚਢਿ ਤੁਰੰਗ ਪਰ ਅਯੋ ਮਝਾਰੀ।

ਉਚ ਠੌਰ ਹੈ ਖਰੇ ਉਦਾਰੀ ॥ ੧੨੪ ॥

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਤਾਨਿ ਕਮਾਨ ਕਾਨ ਲੋ ਭਾਰੀ।

ਬਾਨ ਪਾਨ ਤੈ ਤਜੇ ਅਪਾਰੀ।

'ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ।

ਤਕਿ ਤਕਿ ਕੈ ਤੁਰਕੀ ਸਰਦਾਰੇ।

ਮਾਰ ਦੁਇਕ ਸੈ ਧਰ ਪਰ ਡਾਰੇ ॥ ੧੨੫ ॥

ਛੂਛੇ ਫਿਰੈਂ ਇਤੈ ਉਤ ਤਾਜੀ।

'ਘੋੜੇ।

ਪੇਖਿ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਹੋਏ ਰਾਜੀ।

ਬਢਯੋ ਹੋਸਲਾ ਦਿਢ ਮਨਿ ਮਾਨਾ।

ਅਬਿ ਹਮਰੀ ਹੈ ਜੀਤ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੨੬ ॥

ਜੱਦਜਪਿ ਬੰਦੇ ਅਰਿ ਬਹੁ ਮਾਰੇ।

ਤੋ ਭੀ ਦੇਖਿ ਅਧਿਕ ਰਿਸ ਧਾਰੇ।

ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਇ ਇਕ ਤੀਰ ਚਲਾਯੋ।

ਪੜ੍ਹ ਮੰਤਰ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋ ਦਾਯੋ ॥ ੧੨੭ ॥

ਚਲਯੋ ਤੀਰ ਤਬਿ ਉਠਯੋ ਤੁਫਾਨੈਂ।

ਮਿੱਟੀ ਕੰਕਰ ਉਡੇ ਮਹਾਨੈਂ।

ਸੋ ਤੁਰਕੋਂ ਕੇ ਨੈਨੋਂ ਪਰੈਂ।

ਬਜਾਕੁਲ ਭਏ ਨ ਦੀਸੈ ਜਰੈਂ ॥ ੧੨੮ ॥

ਗਈ ਮੱਤਿ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਮਾਰੀ।

ਲਗੇ ਲਰਨ ਆਪਸ ਮੈਂ ਭਾਰੀ।

ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਮਨ ਮੈਂ ਰਿਸ ਕੈ ਕੈ।

ਹੋਇ ਅੱਗੁ ਹੱਲਾ ਕਰਵੈ ਕੈ ॥ ੧੨੯ ॥

ਮਾਰਿ ਭਗਾਯੋ ਸੱਤੁਨ ਤਾਂਈਂ।

ਪਾਛੇ ਲਗਯੋ ਆਪ ਪੁਨ ਧਾਈ।
 ਸਿੰਘ ਪਰੇ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਐਸੇ।
 ਅਜਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪਰ ਕੇਹਰ ਜੈਸੇ। **॥ ੧੩੦ ॥**
 ਛੁਟੀ ਤੇਗ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਕਾਰੀ।
 ਜਾਟ ਬਢਤ ਜਜੋਂ ਠਾਟ ਜਮਾਰੀ।
 ਖਪਾ ਖੱਪਾ ਸਸਤ੍ਰ ਤਨ ਲਾਹੈਂ।
 ਜਰਾ ਨ ਕਰਕ ਕਰੈਂ ਮਨ ਮਾਹੈਂ। **॥ ੧੩੧ ॥**

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

ਛੁਟੈਂ ਕਰਾਲ ਸੈਹਬੀ,
 ਲਸੰਤ ਕਾਲ ਜੀਹ ਸੀ।

ਬਿਸਾਲ ਸੱਤ੍ਰ ਘਾਤਨੀਂ,
 ਕਰਾਲ ਸਾਂਪਨੀਹ ਸੀ।

ਛਿਦੈਂ ਸੰਜੋਇ ਢਾਲ ਕੇ,
 ਭਿਦੈਂ ਸੁ ਅੰਗ ਦੇਹ ਕੇ।

ਬਰੁੰਤ ਪੁੰਜ ਸਾਇਕਾ,
 ਸਮਾਨ ਜਾਨੁ ਮੇਂਹ ਕੇ। **॥ ੧੩੨ ॥**
 ਕਹੂੰ ਛੁਟੰਤ ਤੋਮਰੈ,
 ਅਪਾਰ ਦੰਡ ਲੋਹ ਕੇ।
 ਕਰੈਂ ਗਰੱਦ ਮਾਰ ਕੈ,
 ਮਰੱਦ ਸੰਗ ਛੋਹ ਕੇ।

ਚਲੰਤ ਚੱਕ੍ਰ ਬੱਕਰੈਂ,
 ਬਿਸਾਲ ਗੀਧ ਮਾਲ ਜਜੋਂ।
 ਕਰੰਤ ਤੁੱਛ ਮੁੱਛ ਸੋ,
 ਬਰਿੱਛ ਅੰਗ ਡਾਲ ਜਜੋਂ। **॥ ੧੩੩ ॥**

ਕਢੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਮਜਾਨ ਤੈ,
 ਲਸੰਤ ਸਾਮ ਦਾਮਨੀ।

ਦੌੜ ਕੇ।

ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਉੱਪਰ ਸ਼ੇਰ (ਪੈਂਦਾ ਹੈ)।

ਚੰਗੀ।

(ਠਾਟ) ਬਣਾ ਕੇ (ਸਵਾਰ ਕੇ) ਜੁਆਰ ਵੱਢਦਾ ਹੈ।

(ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ)।

ਮਨ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਵੀ ਕਚਿਆਉਂਦੇ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਕਾਲ ਦੀ ਜੀਭ ਵਰਗੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਬਰਛੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਸਪਣੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ।

ਸੰਜੋਆਂ ਤੇ ਢਾਲਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਾਣੇ ਬਹੁਤੇ ਤੀਰ ਮੀਂਹ ਵਾਂਗ ਵਰੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਿਤੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਡੰਡਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਬਰਛੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਛੋਹ) ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਗਿਰਝਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤ ਟੇਢੇ ਚੱਕ੍ਰ ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਬਿੱਛਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਲੀਆਂ ਵਾਂਗ (ਤੁੱਛ) ਛਾਂਗ ਕੇ (ਮੁੱਛ) ਟੋਟੇ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਬਿਜਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਿਸੰਕ ਅੰਕ ਬਾਹਿ ਬਾਹਿ,
ਭੂਮਿ ਮੈਂ ਮਿਲਾਵਨੀ।

‘ਨਿਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਅੰਗਾਂ ‘ਤੇ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕੇ ਭਾਵ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ
ਧਰਤੀ ‘ਚ ਮਿਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਕਰੈਂ ਦੁਫਾਰ ਕੱਟ ਚੱਟ
ਪੱਟ, ਮੁੰਡ ਕੁੱਟਹੀਂ।

‘ਕੱਟ ਕੇ ਦੋ ਫਾੜ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਸਿਰ ਨੂੰ
ਕੁੱਟਦੇ ਹਨ।
‘ਫੇਰ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਨ ਦੇਰ ਫੇਰ ਧਾਰ ਹੈਂ,
ਨਿਬੇਰ ਝੱਟ ਸੁੱਟਹੀਂ ॥ ੧੩੪ ॥

‘ਤਿੱਖੇ।
‘ਵਿੰਨੁਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
‘ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ।

ਕਹੂੰ ਕਮਾਨ ਤਾਨ ਕੈ,
ਚਲਾਇ ਤੀਰ ਤੀਛਨਾ।
ਲਗੰਤ ਬੇਧ ਜਾਤ ਹੈ,
ਸਰੀਰ ਕੋ ਨਿਰੀਛਨਾ।
ਚਢੀ ਅਪਾਰ ਲੁੱਥ ਲੁੱਥ
ਪੈ, ਮਝਾਰਿ ਭੂਮਿ ਕੈ।
ਗਿਰੰਤ ਜੂਝਿ ਜੂਝ ਜ੍ਹਾਨ,
ਘੂਮਿ ਘੂਮਿ ਝੂਮ ਕੈ ॥ ੧੩੫ ॥

‘ਜਵਾਨ ਲੜ ਲੜ ਕੇ ਚੱਕ੍ਰ ਲਾ ਲਾ ਕੇ (ਝੂਮ) ਹੁਲਾਰੇ ਖਾ ਕੇ
ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ।
‘ਸਾਹਮਣੇ ਲੜ ਕੇ।

ਮਰੈਂ ਜੁ ਜੂਝਿ ਸੰਮੁਖੈਂ,
ਨ ਦੇਰ ਤਾਂਹਿ ਲਾਵਹੀਂ।
ਬਰੰਤ ਦੇਵ ਅੰਗਨਾਂ,
ਬਿਵਾਨ ਪੈ ਚਢਾਵਹੀਂ।
ਲਿਜਾਇ ਦੇਵ ਲੋਕ ਮੈਂ,
ਮਹਾਨ ਮੋਦਾ ਪਾਇ ਹੈਂ।
ਸੁਭੋਗ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ,
ਮਨਿੱਛਤੈ ਭੁਗਾਇ ਹੈਂ ॥ ੧੩੬ ॥

‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਦੀਆਂ ਅਪੱਛਰਾਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੀਆਂ।

‘ਅਨੰਦ।

ਕਹੂੰ ਜਮਾਤ ਜੋਗਨੀ,
ਸ਼ੋਨ ਪਾਨ ਕੋ ਕਰੈਂ।
ਸ੍ਰਿੰਗਾਲ ਸ੍ਰਾਨ ਕਾਕ ਗੀਧ,
ਬੀਧ ਮਾਸ ਕੋ ਚਰੈਂ।

‘ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ।

‘ਲਹੂ ਪੀਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੁ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਭੈਰਵੀ,

‘ਗਿੱਦੜ, ਕੁੱਤੇ, ਕਾਂ, ਗਿਰਝਾਂ (ਬੀਧ) ਵਿੰਨੁ ਕੇ ਭਾਵ ਕੱਟ
ਕੱਟ ਕੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਹਾਨ ਮੋਦ ਧਾਰਹੀਂ।
ਨਹਾਇ ਸ਼ੋਨ, ਆਮਥੈਂ
ਅਘਾਇ, ਕਿੱਲਕਾਰਹੀਂ। ॥ ੧੩੭ ॥

¹ਲਹੂ 'ਚ ਨਹਾ ਕੇ ਮਾਸ ਨਾਲਰੱਜ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਚੀਕਾਂ
ਮਾਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਪਾਲ ਲੈ ਬਿਸਾਲ, ਤਾਲ
ਕਾਲਕਾ ਬਜਾਵਤੀ।

¹ਕਾਲੀ ਬਹੁਤੀਆਂ ਖੋਪਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ (ਤਾਲ) ਛੈਣੇ ਵਜਾਉਂਦੀ
ਹੈ।

ਸੁ ਗਾਇ ਗੀਤ ਮੋਦ ਪਾਇ,
ਨਾਰਦੈਂ¹ ਨਚਾਵਤੀ।
ਬਕੰਤ² ਮਾਰ ਮਾਰ ਬੀਰ³,
ਝਾਰਹੀਂ¹ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇ।
ਸੁਟੰਤ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕੈ,
ਬਿਹੰਡ ਅੱਸ੍ਰ ਜ੍ਹਾਨ ਕੇ। ॥ ੧੩੮ ॥

¹ਨਾਰਦ ਨੂੰ।
²ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ³ਸੂਰਮੇਂ।
¹ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

¹ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ (ਬਿਹੰਡ) ਮਾਰ ਕੇ ਤੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ
ਕਰ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਮਚੜੋ ਮਹਾਨ ਕੀਚ,
ਔਨ ਵੀਚ ਖੂਨ ਮੇਦ ਕੇ।¹
ਕਟੰਤ ਅੱਧ ਅੱਧ ਜੋ,
ਮਰੰਤ ਪਾਇ ਖੇਦ¹ ਕੇ।
ਕਬੰਧ ਬ੍ਰਿੰਦ ਡੋਲਹੀਂ
ਕਰਾਲ, ਬੋਲ ਪਾਰ ਕੈ।

¹(ਔਨ) ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਲਹੂ ਤੇ ਮਿੱਝ ਦਾ ਚਿੱਕੜ ਬਣ ਗਿਆ।

¹ਦੁੱਖ।

¹ਬਹੁਤੇ ਭਿਆਨਕ ਧੜ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲ
ਕੇ।

ਲਰੰਤ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇਂ,
ਅਨੰਤ ਰੋਸ ਧਾਰ ਕੈ। ॥ ੧੩੯ ॥

¹ਬਹੁਤਾ ਗੁੱਸਾ ਕਰਕੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਪਰੜੋ ਜੰਗ ਗਾਢਾ ਮਹਾਂ,
ਬਜੜੋ ਸਾਰ ਸੋਂ ਸਾਰ।¹
ਅੱਸ੍ਰ ਜ੍ਹਾਨ ਜੁਗ ਓਰ ਤੈ,
ਜੂਝੇ ਤਹਾਂ ਅਪਾਰ ॥ ੧੪੦ ॥

¹ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਭਾਵ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ।

ਚੌਪਈ:

ਚਢੜੋ ਫੀਲ ਪਰ¹ ਖਾਨ ਬਜੀਰਾ।
ਜੰਗ ਕਰਾਵਤ ਯੁਤ ਤਤਬੀਰਾ¹।

¹ਹਾਥੀ ਉੱਤੇ।

¹ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ।

ਇਤ ਦਿਸ ਤੇ ਬੰਦਾ ਦਲ ਮੈਂ ਹੈ।

¹ਵਿੱਚ।

ਚਢ੍ਹੇ ਅੱਸੂ ਇਤ ਉਤੈ ਫਿਰੈ ਹੈ ॥ ੧੪੧ ॥

ਅਲੀ ਅਲੀ ਸਭਿ ਤੁਰਕ ਪੁਕਾਰੈਂ।

ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਉਚਾਰੈਂ।

ਦੀਨ ਮਜ਼ਬ ਕਾ ਜੁੱਧ ਨਿਹਰ ਕੈ।

¹ਦੇਖ ਕੇ।

ਲਰੈਂ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਤੈਂ ਬਲ ਧਰ ਕੈ ॥ ੧੪੨ ॥

ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਹੱਲਾ ਕਰਵਾਯੋ।

ਦਲ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਮਾਰ ਦਬਾਯੋ।

ਪਿਖਿ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਜੰਗ ਮਹਾਨੈ।

ਭਯੋ ਬਜੀਦਾ ਖਾਨ ਹਿਰਾਨੈ ॥ ੧੪੩ ॥

ਸਿੰਘ ਪਰੇ ਤਿਨ ਪਰ ਸਭਿ ਧਾਈ।

ਮਾਰ ਲਏ ਮੁਸਲੇ ਬਿਚਲਾਈ।

¹ਖਿੰਡਾ ਕੇ।

ਭਾਗੇ ਕਿਤਿਕ ਜਾਨ ਕਰਿ ਪਜਾਰੀ।

ਮਰੇ ਤਹਾਂ ਸਰਦਾਰ ਅਪਾਰੀ ॥ ੧੪੪ ॥

ਨਾਜ਼ਮ¹ ਫੀਲ ਪਿਛਾਹਿੰ ਭਗਾਯੋ।

¹ਸੂਬੇ ਨੇ।

ਗਜ ਕਾ ਪਗ¹ ਮੱਧ ਕਬਰ ਧਸਾਯੋ।

¹ਹਾਥੀ ਦਾ ਪੈਰ।

ਗਿਰਜੋ ਬਜੀਦ ਖਾਨ ਤਿਸ ਠੌਰੈਂ।

ਬੀ ਅਸਵਾਰੀ ਨਹਿੰ ਢਿਗ ਔਰੈਂ ॥ ੧੪੫ ॥

ਗਹਜੋ ਜਾਇ ਸਿੰਘਨ ਵਹਿ ਧਾਈ।

ਫਤੇ ਜੰਗ ਕੀ ਬੰਦੇ ਪਾਈ।

ਭਾਗ ਗਈ ਸਭਿ ਹੀ ਤੁਰਕਾਨੀ।

ਨਾਹਿੰ ਸਰੁੰਦ ਧਸੇ ਡਰ ਮਾਨੀ ॥ ੧੪੬ ॥

ਤੁਰਕ ਡਰੈਂ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਐਸੇ।

ਮਿਰਗ ਡਰਤ ਕੇਹਰ ਤੇ ਜੈਸੇ।

ਸਿੰਘ ਧਸੇ ਸਰਹੰਦੈਂ ਜਾਏ।

ਲੂਟ ਕੂਟ ਕੀਨੀ ਮਨ ਭਾਏ ॥ ੧੪੭ ॥

ਬੋਦੀ ਜੰਝੂ ਪੇਖਿ ਤਜੈ ਹੈਂ।

ਬਾਕੀ ਲੂਟ ਸਭੀ ਕੋ ਲੈਹੈਂ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕਾ ਜਿਹਿੰ ਘਰ ਹੋਈ।

ਕੂਚਾ¹ ਗਰੀ² ਬਚੈ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ੧੪੮ ॥

¹ਗਲੀ ਦਾ ਇਕ ਭਾਗ। ²ਗਲੀ।

ਬਡੇ ਬਡੇ ਜੇਤਿਕ ਥੇ ਮੁਸਲੇ।

ਤਿਨ ਕੇ ਪਟੇ¹ ਪਕਰਿ ਭਲ ਖੁਸਲੇ²।

¹ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਵਾਲ। ²ਖੋਰੇ, ਪੁੱਟੇ।

ਜੇਵਰ ਦੌਲਤ ਮਾਰ ਕਢੇ ਹੈਂ।

ਲਰੈਂ ਜੁ ਅੱਗਯੋ ਤਾਹਿੰ ਹਤੈ ਹੈਂ ॥ ੧੪੯ ॥

¹ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਹਯ¹ ਹਥਯਾਰ ਦੌਲਤੈ ਪੀਨੀ²।

¹ਘੋੜੇ। ²ਬਹੁਤੀ ਮਾਇਆ।

ਮਲਵੱਈਅਨ ਮਾਝੈਲੈਂ ਲੀਨੀ¹।

¹ਲੈ ਲਈ।

ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਅਮੀਰ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।

ਪਕਰਿ ਜਕਰਿ ਕੋਠਯੋਂ ਮੈਂ ਡਾਰੈਂ ॥ ੧੫੦ ॥

¹ਜਿੰਦੇ ਮਾਰ ਕੇ।

ਤਾਲੇ ਦੈ¹ ਪਹਿਰੇ ਬੈਠਾਰੇ।

ਬੰਦਾ ਉਤਰਯੋ ਕਿਲੇ ਮਝਾਰੇ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਕਬਜ਼ਾ ਅਪਨਾ ਕੀਨ ਉਦਾਰੇ¹।

ਸ਼ਾਹੀ ਸਭੈ ਮਕਾਨ ਸੰਭਾਰੇ।

ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ¹ ਆਦਿ ਅਪਾਰੇ ॥ ੧੫੧ ॥

¹ਤੋਸ਼ੇਖਾਨਾ- ਗਹਿਣੇ, ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਜਲੌ ਦੇ ਸਾਮਾਨਰੱਖਣ ਦਾ ਕਮਰਾ।

ਸਭੀ ਕੁਟੰਬ ਬਜੀਦੇ ਕੇਰਾ।

ਪਕਰਿ ਏਕ ਕੋਠੇ ਮੈਂ ਗੇਰਾ।

ਆਠ ਪਹਰ ਯੋਂ ਲੁਟੀ ਸਰੂੰਦੈਂ।

ਫੇਰ ਕਰੀ ਬੰਦੇ ਨੈ ਬੰਦੈਂ¹ ॥ ੧੫੨ ॥

¹(ਲੁੱਟ) ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਦੌਲਤ ਜੇਤਿਕ ਜਿਸ ਕਰ¹ ਆਈ।

¹ਹੱਥ।

ਬੰਦੇ ਕਹਯੋ ਸੋਇ ਲੈ ਜਾਈ।

ਬੰਦੋਬਸਤ ਬੰਦੇ ਸਭਿ ਕਰਿ ਕੈ।

ਪੁਨ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਵਿਚਰ ਕੈ ॥ ੧੫੩ ॥

ਮੰਗਵਾਯੋ ਬਾਜੀਦੇ ਤਾਂਈਂ।

ਮੂਲ ਦ੍ਵਾਰ ਮੈਂ¹ ਮੇਖ ਧਸਾਈ।

¹ਗੁਦਾ ਵਿੱਚ।

ਬਾਂਧਿ ਬੈੜਕਨਿ¹ ਮਗਰ ਘਸੀਟਾ।

¹ਵਹਿੜਕਿਆਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਬੈਲਾਂ।

ਨਗਰ ਚੁਫੇਰੇ ਫੇਰਯੋ ਨੀਠਾ¹ ॥ ੧੫੪ ॥

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਫਿਰ ਜੀਵਤ ਹੀ ਅਗਨੀ ਬੀਚੂ।

ਸਾੜਯੋ ਪਾਇ ਬਜੀਦਾ ਨੀਚੂ।

ਕਰਿ ਕਾਫਰ ਮਾਰਯੋ ਦੁਖ ਦੈ ਕੈ।

ਸਿੰਘਨਿ ਜੈਜੈਕਾਰ ਗਜੈ ਕੈ ॥ ੧੫੫ ॥

ਪੁਨਾ ਸਬੰਧੀ ਥੇ ਤਿਹ ਜੇਤੇ।
 ਪਕਰਿ ਜਕਰਿ ਲਜਾਏ ਸਿੰਘ ਤੇਤੇ।
 ਉਲਟੇ ਕਰਿ ਬਿਰਛਨ ਕੇ ਸੰਗੈਂ।
 ਬਾਂਧਿ ਬਾਂਧਿ ਮਾਰੇ ਦੁਰ ਢੰਗੈਂ। **॥ ੧੫੬ ॥**
 ਸਿੰਘ ਔਰ ਤੁਰਕਹਿੰ ਗਹਿੰ ਲਜਾਵੈਂ।
 ਕੁਛ ਛੋਡੈਂ ਬਹੁਤੇ ਕਤਲਾਵੈਂ।
 ਕੋਠਜੋਂ ਮੈਂ ਹੀਂ ਬਹੁ ਮਰ ਗਏ।
 ਅਰਧ ਮਰੇ। ਸੇ ਬਾਕੀ ਭਏ **॥ ੧੫੭ ॥**
 ਜੈਸੇ ਕਾਮ ਉਨੋ ਥੇ ਕੀਨੇ।
 ਤੈਸੇ ਬਦਲੇ ਬੰਦੇ ਲੀਨੇ।
 ਬਾਲ ਬਿਊਧ ਨਹਿੰ ਤਰੁਣ ਤਜਾਏ।।
 ਫੜਿ ਫੜਿ ਬੰਦੇ ਕਤਲ ਕਰਾਏ **॥ ੧੫੮ ॥**
 ਤੁਰਕਣੀਆਂ ਕੇ ਪੇਟੋਂ ਬੱਚੇ।
 ਬਹੁ ਕਢਵਾਇ ਹਤੇ ਤਬਿ ਕੱਚੇ*।

¹ਖੋਟੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

¹ਅਧ-ਮੋਇਆਂ ਵਰਗੇ।

¹ਜਵਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇ।

*ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ੭ ਤੇ ੯ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਮਾਸੂਮ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਨੀਂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਣ ਕੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੱਲ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਸੱਜਰਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਦਾ ਫਲ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਭੁਗਤਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਗਰਭਵਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੇਟ ਚੋਂ ਕੱਚੇ ਬੱਚੇ ਕੱਢਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਖਲਾਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਰਮ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬੁੱਢੇ, ਬੀਮਾਰ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੇਰਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਮੁਤੱਸਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਾਰੀਖਦਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਇਕ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬੰਦੇ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਲਮ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਚੂੰਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਮਾੜਾ ਵਿਚ ਫਰੋਲਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਹੈ। ਇਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ ਉਲਥਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਜੀ

ਪੁਨਾ ਸਜਾਦਾ ਨੰਦ ਦਿਵਾਨੂੰ।
 ਹੁਤੋ ਬਜੀਦੇ ਕਾ ਅਗਵਾਨੂੰ॥ ੧੫੯ ॥
 ਕਹਤ ਜਾਂਹਿ ਸਿਖ ਝੂਠਾ ਨੰਦੂ।
 ਹੁਤੋ ਮਹਾਂ ਪਾਪੀ ਮਤਿ ਮੰਦੂ।
 ਗੁਰੁ ਸੁਤ ਥੇ ਉਸ ਨੇ ਮਰਵਾਏ।
 ਖਾਨ ਬਜੀਦੇ ਕੋ ਸਿਖਰਾਏ ॥ ੧੬੦ ॥
 ਤਾਂ ਕੋ ਪਕਰਜੋ ਘਰ ਤੈ ਜਾਏ।
 ਦੈ ਮੁਸਕਾਂ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਲਜਾਏ ॥ ੧੬੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੰਦੇ ਨੈ ਤਬਿ ਨੰਦ ਕੋ,
 ਕਰਵਾਈ ਬਹੁ ਮਾਰ।
 ਪਾਈ ਨਾਕ ਨਕੇਲ ਪੁਨ,
 ਤਾਂਹਿ ਨਾਕ ਕੋ ਫਾਰਿ॥ ੧੬੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਹਾਥ ਜਲਾਦਨ ਕੇ ਪਕਰਾਯੋ।
 ਘਰ ਘਰ ਵੀਚ ਸਰੁੰਦ ਫਿਰਾਯੋ।
 ਚਣੈਂ ਛਟਾਂਕ ਲੂਣ ਸਮ ਭਿਲ ਹੀ॥

ਖਾਣਾ ਏਹੁ ਤਾਂਹਿ ਨਿਤ ਮਿਲ ਹੀ ॥ ੧੬੩ ॥
 ਮਰਜੋ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਖ ਪਾਇ ਅਪਾਰੀ।
 ਜਾਇਦਾਦ ਜਪਤੀ॥ ਤਿਹ ਸਾਰੀ।
 ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੋਤ੍ਰੇ ਥੇ ਤਿਹਿ ਜੇਤੇ।
 ਬੰਦੇ ਕਤਲ ਕਰਾਏ ਤੇਤੇ ॥ ੧੬੪ ॥
 ਤਿਸ ਕੀ ਅੰਸ॥ ਰਹਿਨ ਨਹਿੰ ਦੀਨੀ।
 ਪਾਈ ਸਜਾ ਜੈਸ ਤਿਹ ਕੀਨੀ।
 ਗਾਰਤ॥ ਲੂਟ ਕਰਾਇ ਸਰੁੰਦੈਂ।
 ਦੀਨੋ ਅਮਨ ਚੈਨ ਫਿਰ ਬੰਦੈ ॥ ੧੬੫ ॥
 ਸ਼ਹਿਰ ਸਰੁੰਦ ਨ ਤਾਂਹਿ ਉਜਾਰਾ।
 ਬੰਦੇ ਗੁਰੁ ਕਾ ਬਚਨ ਬਿਸਾਰਾ।

ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।
 'ਦੀਵਾਨ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ।
 'ਆਗੂ, ਪੇਸ਼ਕਾਰ।

'ਪਾੜ ਕੇ।

'ਇਕ ਛਟਾਂਕ ਛੋਲੇ ਤੇ ਇਕ ਛਟਾਂਕ ਲੂਣ ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ਮਿਲਾ ਕੇ।

'ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ 'ਚ ਕਰ ਲਈ।

'ਉਲਾਦ।

'ਤਬਾਹ, ਬਰਬਾਦ।

ਯਾਹੀ ਤੈ ਬੰਦੇ ਕੋ ਮਾਰੈਂ।

ਤੁਰਕ ਕਰੈਂਗੇ ਫੜ ਕਰਿ ਖ੍ਹਾਰੈਂ ॥ ੧੬੬ ॥

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਜਬੈ ਬਢੈ ਹੈ।

¹ਵਧੇਗਾ।

ਫੇਰ ਉਜਾਰ ਸਰੰਦਹਿੰ ਕੈਰੈ।

¹ਕਰੇਗਾ।

ਮੁਲਖ ਬਾਵਨੀ¹ ਕਾ ਥਾ ਜੇਤਾ।

¹ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਪਰਗਣਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਬਵੰਜਾ (੫੨) ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਸੀ।

ਨਿਜ ਕਬਜੇ ਬੰਦੇ ਕਿਯ ਤੇਤਾ ॥ ੧੬੭ ॥

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਨਾਜਮ¹ ਕਰਿ ਦੀਨੋ।

¹ਸੂਬਾ।

ਜੋ ਸਭ ਬਿਧਿ ਥਾ ਲਾਇਕ ਚੀਨੋ।

ਆਲੀ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਹਿਬ¹।

¹ਅਹਿਲਕਾਰ।

ਕੀਨੇ ਤਾਂ ਕੇ ਸੰਗੈ ਨਾਇਬ¹ ॥ ੧੬੮ ॥

¹ਛੋਟੇ ਸੂਬੇ।

ਕਾਰ-ਦਾਰ¹ ਹਿੰਦੂ ਸਭਿ ਕੀਨੇ।

¹ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਕਰਮਚਾਰੀ।

ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਕਿੱਤੇ¹ ਸਭਿ ਛੀਨੇ²।

¹ਕੰਮ। ²ਖੋਹ ਲਏ।

ਅਚਰਜ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਪਿਖੇ ਭਾਵਨੀ¹।

¹ਮਨ-ਭਾਉਣੀ, ਹੋਣੀ, ਭਾਵਰਜਾ।

ਬਾਵਨ ਲੱਖ ਕੀ ਹੁਤੀ ਬਾਵਨੀ¹ ॥ ੧੬੯ ॥

¹੫੨ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਬਾਵਨੀ ਸਰਹੰਦ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਸੋ ਬੰਦੇ ਕੇ ਕਰ ਮੈਂ ਆਈ।

ਹਾਕੂਮਤ ਤੁਰਕਨਿ ਉਠਵਾਈ।

ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੂਰ ਚਹੈ ਕਰਾਵੈ।

ਚੀਟੀ ਤੇ¹ ਹਾਥੀ ਤੁਰਵਾਵੈ² ॥ ੧੭੦ ॥

¹ਕੀੜੀ ਤੋਂ। ²ਤੁੜਵਾ ਦੇਵੇ।

ਤੁਰਕ ਜੁ ਕਰਤੇ ਥੇ ਪਤਿਸਾਹੀ।

ਛਿਨ ਮੈਂ ਕਰੇ ਭਿਖਾਰੀ ਵਾਹੀ¹।

¹ਉਹ (ਤੁਰਕ)।

ਹੁਤੋ ਗਰੀਬ ਫਕੀਰ ਜੁ ਬੰਦਾ।

ਸੋ ਹਾਕਮ ਕਰਿ ਦੀਨ ਬੁਲੰਦਾ¹ ॥ ੧੭੧ ॥

¹ਵੱਡਾ।

ਤੁਰਕਨ ਕੈ ਸਿਲਸਿਲੇ¹ ਉਠਾਰੇ।

¹ਪ੍ਰਬੰਧ।

ਗੁਰੂ ਬੰਦੇ ਨੇ¹ ਅਪਨ ਬਿਠਾਰੇ।

¹ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੇ।

ਗੋ¹ ਗਰੀਬ ਦੂਜ² ਸੰਤਨ ਕੇਰੀ।

¹ਗਊ। ²ਬ੍ਰਾਹਮਣ।

ਕੀਨੀ ਰੱਖਯਾ ਪੰਥ ਬਧੇਰੀ ॥ ੧੭੨ ॥

ਸਾਹਜ਼ਾਦੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਿਸ ਠੌਰੈਂ¹।

¹ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਕਤਲ ਭਏ ਸਿਸਕਾਰੇ ਗੌਰੈਂ¹।

¹ਖਿਆਲ ਨਾਲ।

ਸੇ ਜਾਗਾ ਬੰਦੇ ਬਨਵਾਈ।

ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤਾ ਬ੍ਰਤਵਏ ਮਹਾਂਈ ॥ ੧੭੩ ॥

'ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।

ਥੇ ਸਰੁੰਦ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਜੇਈ।

ਅਏ ਇਕੱਠੇ ਹੂੰ ਕਰਿ ਤੇਈ।

ਸੰਗ ਮਸੰਦ ਸੁਲੱਖਣਾ ਲਜਾਯੋ।

ਬੰਦੇ ਅੱਗੁ ਮਾਥ ਝੁਕਵਾਯੋ ॥ ੧੭੪ ॥

ਜਥਾ ਜੋਗ ਭੇਟਾ ਹੈ ਦੀਨੀ।

ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਬੰਦੇ ਤੈ ਪੀਨੀ' ॥ ੧੭੫ ॥

'ਬਹੁਤੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸੱਤ੍ਰਾ ਸੈਂ ਚੌਹਟ ਹੁਤੋ,

ਜੇਠ ਮਾਸ ਪਖ ਚੰਦ'।

ਨਰ ਸਿੰਘ ਚੌਦਸ ਤਿਥੀ ਕੋ*,

'ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਬਿ. ਜੇਠ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਪੱਖ ਸੀ।

*ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਸਰਹੰਦ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ੧ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੭੩੭ ਬਿ. ਤੇ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ੧੨ ਮਈ ੧੭੧੦ ਈ. (੨੨ ਰਬੀ-ਉਲ-ਅੱਵਲ, ੧੧੨੨ ਹਿਜਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ) ਜੋ ਜੇਠ ੧੭੬੭ ਬਿ. ਬਣਦਾ ਹੈ।

'ਨਰ ਸਿੰਘ ਚੌਦਸ (੧੪ਵੀਂ) ਖਿੱਤ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਨੇ ਸਰਹੰਦ ਮਾਰੀ।

ਬੰਦੇ ਹਤੀ ਸਰੁੰਦ' ॥ ੧੭੬ ॥

ਜਗ੍ਹਾ ਪੀਰ ਜੈਨੇ ਜਹਾਂ,

ਤਿਸ ਢਿਗ ਹੋਯੋ ਜੰਗ।

ਗਾਇ ਗਾਥ ਇਹੁ ਧਯਾਇ ਅਬਿ,

ਭਯੋ ਇਤੀ ਸਾਰੰਗ' ॥ ੧੭੭ ॥

'ਅਨੰਦ ਸਹਿਤ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਸਰੁੰਦ ਮਾਰਨ, ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸਟਮੋਂ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ॥ ੬ ॥

੨. {ਰਹਾਉਣ, ਪਾਇਲ, ਘੁੜਾਣੀ, ਮਲੇਰ ਕੋਟਲਾ ਮਾਰਨਾ,
ਰਾਇ ਕੱਲੇ ਤੇ ਰੋਪੜ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਲੈਣੇ}

ਦੋਹਰਾ:

ਰਾਮ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਹਾਂ,
ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰੂ ਪਾਇ।

‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮਹਾਨ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾ ਕੇ।

ਮਾਨਹੁ ਤਿਸ ਹੀ ਅਮੀ ਕਾ,
ਤਾਲ ਦੀਨ ਬਿਦਤਾਇ। ॥ ੧ ॥
ਜਾਂ ਕੇ ਪਾਨ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ,
ਮਿਲਤ ਚਾਰ ਫਲ ਐਨ।

‘ਜਾਣੋ ਉਸੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

‘ਪੀਣ ਨਾਲ।

‘ਠੀਕ ਚਾਰ ਫਲ (ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ) ਮਿਲਦੇ
ਹਨ।

ਪਸੁ ਜਨ ਨਰ ਹੂੈ, ਨਰਨ ਤੇ
ਪਿਖੇ ਹੋਤ ਸੁਰ ਨੈਨ। ॥ ੨ ॥

‘ਜਾਣੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦੇਵਤੇ ਹੁੰਦੇ
(ਅਸਾਂ) ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੇ ਹਨ।

ਕਬਿੱਤ:

ਪੇਖੀਏ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪੱਖ ਛੋਰ ਕੈ ਬਿਲੱਖ ਜਨ।,
ਆਇ ਨੁਾਇ। ਅਦਬ ਕਰਤ ਸੋ ਅਪਾਰ ਹੈਂ।
ਔਰ ਤੀਰਥਾਨ ਕੇ ਬਸਿੰਦੇ। ਨਾ ਅਦਬ ਕੈਹੈਂ,
ਈਹਾਂ ਕੇ ਬਸਨ ਵਾਰ ਬਿਕੇ ਰੈਹੈਂ ਸਾਰ। ਹੈਂ।
ਸੈਰ ਔ ਥਿਰਾਨ ਕੋ। ਜਹਾਨ ਮੈਂ ਨ ਥਾਨ ਐਸੋ,
ਖਾਨ ਕੋ ਤਿਹਾਵਲ। ਪਿਖਾਨ ਕੋ ਦੁਵਾਰ ਹੈ।
ਤੀਰਥਾਨ ਸਾਰ ਹੈ ਕਿ ਧਾਮਨ ਨਿਤਾਰ ਹੈ,
ਕਿ ਪੁਰਿਨਿ ਅਧਾਰ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਅਗਾਰ ਹੈ।
॥ ੩ ॥

‘ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਲੋਕ।

‘ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

‘ਵਸਨੀਕ।

‘ਸਾਰੇ।

‘ਠਹਿਰਨ ਨੂੰ।

‘ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ। ²ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ।

‘(ਇਹ ਅਸਥਾਨ) ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਚਹੁੰ
ਧਾਮਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਸੱਤਾਂ ਪੁਰੀਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ ਜਾਂ
ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਘਰ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਬੰਦਾ ਬੰਦਾ ਅਤਿ ਲਗੈ,
ਜਜੋਂ ਅਬਿ ਤੁੱਕਨ ਤਾਂਇੰ।

‘ਜਿਵੇਂ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ (ਬੰਦਾ) ਅਮਰ ਵੇਲ ਵਾਂਗ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ
ਬਹੁਤਾ ਜਾ ਕੇ ਲਗੇਗਾ।

‘ਅਨੰਦ ਹੋਣਗੇ।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਸੁਨਿ ਮੁਦ ਭਵੈਂ,
ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਆਇ ॥ ੪ ॥
ਬੰਦਾ ਚਢੈ ਸਰੁੰਦ ਤੇ,

ਗਾਮ ਰਹਾਉਣ ਮਾਰਿ।
ਪਾਯਲ ਘੋੜਾਣੀ ਲੁਟੈ,
ਪੀਰ ਮਲੇਰੀ ਜਾਰਿ॥ ੫ ॥
ਰਾਇ ਕੋਟ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਲੈ,
ਜੀਤੈ ਦ੍ਰਾਬਾ ਦੇਸ*।

।ਸਾੜੇਗਾ।

*ਦੁਆਬੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਸ ਬਿਸ਼ਾਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਗਲੇ ਭਾਵ ੮ਵੇਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ।

ਏਤਿਕ ਗਾਥਾ ਹੋਇਗੀ,
ਸੁਨੋਂ ਧਯਾਇ ਮਧ ਏਸ ॥ ੬ ॥
ਜਬਿ ਬੰਦੇ ਨੈਂ ਆਇ ਕੈ,
ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਮਝਾਰ।
ਗਦਲਾ ਮਚਾਯੋ ਅਧਿਕ ਹੀ,
ਦਏ ਤੁਰਕ ਬਹੁ ਮਾਰ ॥ ੭ ॥
ਹੁਤੋ ਮੁਸੱਲਮ ਖਾਨ ਇਕ,
ਸੂਬਾ ਵੀਚ ਲਹੌਰ।
ਭਏ ਇਕੱਠੇ ਆਨ ਬਹੁ,
ਤੁਰਕ ਤਾਂਹਿ ਢਿਗ ਔਰ ॥ ੮ ॥
ਸਭਿ ਨੈ ਮਿਲਿ ਅਰਜੀ ਲਿਖੀ,
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ਓਰ।
ਗੁਰੂ ਬੰਦੇ ਨੇ ਮੁਲਕ ਮੈਂ,
ਅਧਿਕ ਮਚਾਯੋ ਸ਼ੋਰ ॥ ੯ ॥
ਜੇਤਿਕ ਗਾਥਾ ਹਮ ਲਿਖੀ
ਪਿਛਲੇ ਧਯਾਇ ਮਝਾਰ।
ਤਿਸ ਤੇ ਦੁਗਨਿ ਬਨਾਇ ਕੈ,
ਲਿਖੀ ਤਿਨੋ ਨੇ ਸਾਰ ॥ ੧੦ ॥
ਔਰ ਬਹੁਤ ਬਾਤੇਂ ਲਿਖੀ,
ਤਿਨ ਹੂੰ ਇਸ ਪਰਕਾਰ।
ਜੋ ਸੁਨ ਕਰਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੋ,
ਹੋਵੈ ਰੋਸ ਅਪਾਰ ॥ ੧੧ ॥
ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦੁਰ ਹੁਤੋ ਤਬਿ,
ਦੱਖਨ ਦਿਸ ਕੇ ਮਾਂਹਿ।

।ਗਦਰ, ਹਲਚਲੀ।

।ਸਾਰੀ।

ਬੰਦੋਬਸਤ ਨਿਜ ਮੁਲਖ ਕਾ,
ਕਰਤ ਫਿਰਤ ਥੇ ਚਾਹਿ' ॥ ੧੨ ॥

¹ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਸ਼ੰਕਰ ਛੰਦ:

ਜਬਿ ਸੁਨਯੋ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਕਾ,
ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਭਿ ਹਾਲ।
ਤਬਿ ਭਯੋ ਬਿਸਮੈ¹ ਸੀਸ ਧੁਨ ਕੈ²,
ਸ਼ੋਕ ਕੀਨ ਬਿਸਾਲ।

¹ਹੈਰਾਨ। ²ਸਿਰ ਫੇਰ ਕੇ।

ਪੁਨ ਬੋਲ ਸਰਬ ਅੰਮੀਰ ਲੀਨੇ,
ਨਿਜ ਕਚਹਿਰੀ ਮਾਂਹਿੰ।
ਜੋ ਲਿਖਯੋ ਆਯੋ ਥਾ ਪੰਜਾਬੋਂ,
ਸੋ ਸੁਨਾਯੋ ਚਾਹਿ' ॥ ੧੩ ॥

¹ਲੋੜ ਸਮਝ ਕੇ।

ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਬੰਦੇ ਕੀ ਡਰੇ,
ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਸਗਲ ਅੰਮੀਰ।
ਮਤੁ ਸ਼ਾਹਿ ਹਮ ਕੋ ਪਠੈ ਕਿਤ,
ਤਿਸ ਦਿਸਾ ਕੋ ਦੈ ਧੀਰ।
ਜਿਨ ਦਯੋ ਖਾਨ ਬਜੀਦ ਨਾਜ਼ਮ,
ਕਾਫਰੈਂ ਕਰਿ ਜਾਰ।
ਬਡ ਪੀਰ ਜਾਰਯੋ ਕਬਰ ਤੈਂ ਕਢਿ,
ਜਿਨ ਸਢੋਰੇ ਵਾਰ ॥ ੧੪ ॥
ਹੈ ਕਰਾਮਾਤੀ ਅਧਿਕ ਬੰਦਾ,
ਰਖਤ ਕਾਬੂ ਬੀਰ।
ਮਤੁ ਮਾਰ ਹੈ ਕਰਿ ਕਾਫਰੈਂ,
ਹਮ ਤਈਂ ਬੰਦਾ ਪੀਰ।
ਜਯੋਂ ਸ਼ਾਹਿ ਨਾਂਹਿੰ ਪਠਾਹਿ ਹਮ ਕੋ,
ਕਰੈਂ ਸੋ ਤਤਬੀਰ'।

¹ਢੰਗ।

ਯਹਿ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਤਬਿ ਧਾਰ ਬੋਲੇ,
ਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ ਅੰਮੀਰ ॥ ੧੫ ॥
ਹਮ ਅਰਜ਼ ਲਰਜ਼' ਸੁਨਾਹਿੰ ਸਾਚੀ,
ਸੁਨੋ ਜਹਾਂ ਪਨਾਹਿ'।
ਹਮ ਆਪ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਦ ਹੀ,

¹ਕੰਬ ਕੇ।

¹ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਆਸਰਾ।

ਆਪ ਕਾ ਸੁਖ ਚਾਹਿੰ।
 ਅਬਿ ਸੁਨੋਂ ਬੰਦੇ ਕੀ ਕਥਾ,
 ਹਮ ਕਹੈਂ ਸਾਚ ਸੁਨਾਇ।
 ਵਹਿ ਅਜਮਤੀ ਹੈ ਪੀਰ ਭਾਰੀ,
 ਸੁਨਯੋ ਬੁਰੀ ਬਲਾਇ ॥ ੧੬ ॥
 ਬਸ ਹੁਤੇ ਤਾਂ ਕੇ ਬੀਰ ਆਗੇ,
 ਦਏ ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਤੀਰ।
 ਵਡ ਥਾਪਨਾ ਦੈ ਪਠਯੋ ਗੁਰੁ ਨੈ,
 ਸੰਗ ਦੈ ਸਿੰਘ ਬੀਰ¹।
 ਜਿਨ ਕਰੇ ਲਾਖਨ ਸੰਗ ਜੰਗ,
 ਆਨੰਦਪੁਰ ਕੇ ਮਾਂਹਿੰ।
 ਅਬਿ ਭਯੋ ਤਿਨ ਕਾ ਦੇਸ ਸਭ ਹੀ,
 ਸੰਗ ਬੰਦੈ ਚਾਹਿ ॥ ੧੭ ॥
 ਬਡ ਧਨੀ¹ ਅਜਮਤ² ਤੇਜ ਕਾ
 ਲਖ ਲੇਹੁ¹ ਬੰਦਾ ਭਾਰ²।
 ਤਿਸ ਸੰਗ ਕਰਨੋ ਮੇਲ ਹੈ ਭਲ,
 ਨਾਹਿੰ ਨੀਕੀ ਰਾਰ¹।
 ਹੈ ਸਿੱਖ ਸੋਊ ਦਸਮ ਗੁਰੁ ਕਾ,
 ਬਖਸ਼ ਇਨਹੂੰ ਕੀਨ।
 ਨਿਜ ਸੁਤਨ ਕਾ ਇਨ ਬੈਰ ਲੇਵਨ,
 ਹੇਤ ਪਠਯੋ ਚੀਨ¹ ॥ ੧੮ ॥
 ਤਬਿ ਜਿਨੋ ਨੇ ਗੁਰੁ ਸੰਗ ਨਾਹਕ¹,
 ਕਰੇ ਜੁਲਮ ਅਪਾਰ।
 ਅਬਿ ਜਾਇ ਬੰਦੇ ਹਨਯੋ¹ ਤਿਨ ਕੋ,
 ਲਏ ਬਦਲੇ ਭਾਰ।
 ਗੁਰੁ ਹਤਯੋ ਤਾਰਾ ਆਜਮੰ,
 ਤੁਵ ਸ਼ੱਤਰੂ ਜਬਿ ਭਾਰ¹।
 ਕਿਛੁ ਗੁਰੂ ਨੈ ਕਰਿ ਲੀਨ ਥਾ,
 ਤਬਿ ਆਪ ਸੈਂ ਇਕਰਾਰ ॥ ੧੯ ॥
 ਤਿਸ ਇਵਜ ਮੈਂ¹ ਤੁਮ ਦੇ ਰਹੇ ਥੇ

'ਸੂਰਮੇਂ।

¹ਮਾਲਕ। ²ਕਰਾਮਾਤ।¹ਜਾਣ ਲਉ। ²ਬਹੁਤਾ।¹ਲੜਾਈ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ।¹ਜਾਣੇ।¹ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ।¹ਮਾਰਿਆ।¹ਵੱਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ।¹ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ।

ਬਾਵਨੀ! ਸਰਹੰਦ।

ਗੁਰੂ ਕਹੜੇ ਥਾ ਨਰ ਵਰ ਸਤਾਰਾਂ*,

ਦੇਹੁ ਮੋਹਿ ਬੁਲੰਦ।

ਇਕ ਖਾਂ ਹੁਸੈਨ ਸਮਾਣੀਆਂ,

ਯੁਤ ਚਾਰ ਸੱਯਦ ਔਰ।

ਬਾਜੀਦ ਖਾਨ, ਦੀਵਾਨ ਸੁੱਚਾ

ਨੰਦ, ਸਰਹੰਦ ਠੌਰ ॥ ੨੦ ॥

ਤ੍ਰੈ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋਹੀ, ਖਾਨ ਰੁਸਤਮ

ਨਾਜ਼ਮੰ ਲਾਹੌਰ।

ਮੋਰੰਡੇ ਕੇ ਖਾਨ ਜਾਨੀ

ਖਾਨ ਮਾਨੀ ਗੌਰ।

ਸੱਯਦ ਸਢੌਰੇ ਵਾਰ, ਪੀਰ

ਜਾਲੰਧਰੀ, ਦ੍ਰੈ ਖਾਨ।

ਇਤਯਾਦਿ ਚਾਹੇ। ਗੁਰੂ ਨੈ ਥੇ,

ਮਾਰਨੇ ਹਿਤ ਜਾਨੁ ॥ ੨੧ ॥

ਫਿਰ ਆਪ ਸਾਬ ਸਲਾਹ ਵਜੀਰਨ,

ਦਯੋ ਐਸ ਜਬਾਬ।

ਹਮ ਅਬੀ ਜੇ ਪਕਰਾਇ ਹੈਂ,

ਹ੍ਰੈ ਜਾਇ ਕਾਮ ਖਰਾਬ।

ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਨੈ ਯੋਂ ਕਹੜੇ ਥਾ,

ਤੂੰ ਭਯੋ ਤੂਠਾ ਆਜ।

ਮਰਵਾਇਹੋਂ ਮੈਂ ਅਬੀ ਉਨ ਕੋ,

ਏਕ ਬੰਦਾ ਸਾਜ ॥ ੨੨ ॥

ਅਬਿ ਜਾਇ ਬੰਦੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨੈ,

ਕਾਮ ਸੋ ਸਭਿ ਕੀਨ।

।ਪ੨ ਲੱਖ ਦੀ ਆਮਦਨ ਜਾਂ ਪ੨ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ।

*ਸਮਾਣੇ ਦਾ ਹੁਸੈਨ ਖਾਂ ੧, ਸਮਾਣੇ ਦੇ ਸੱਯਦ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਸੀ) ੪, ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ ੧, ਦੀਵਾਨ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ੧, ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ (ਭੀਮ ਚੰਦ ਆਦਿ) ੩, ਰੁਸਤਮ ਖਾਂ ਸੂਬਾ ਲਾਹੌਰ ੧, ਮੋਰੰਡੇ ਦੇ ਜਾਨੀ ਖਾਂ ਤੇ ਮਾਨੀ ਖਾਂ ੨, ਸਢੌਰੇ ਦਾ ਸੱਯਦ ੧, ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਪੀਰ ੧, ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਪਠਾਣ ੨, ਇਹ ਸਾਰੇ ੧੭ ਬੰਦੇ ਸਨ।

।ਵੱਡੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਸਤਾਰਾਂ (੧੭) ਬੰਦੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ।

।ਤਿੰਨ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ।

।ਤਕੜੇ (ਪਠਾਣ)।

।ਮੰਗੇ ਸਨ।

।ਦਾਸ ਬਣਾ ਕੇ।

ਜਿਨ ਜਿਨਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਚਹੜੇ ਥਾ,
ਵਹਿ ਦੁਖੀ ਕੀਨੇ ਖੀਨ।

'ਨਾਸ਼।

ਅਬਿ ਆਪ ਮੇਟੜੇ ਚਹਿਤ ਜੇ,
ਵਹਿ ਗਦਲਾ ਕੇ ਭਲ ਭਾਇ।

'ਗਦਰ, ਬਗਾਵਤ।

ਤੋ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਤੈ ਹੁਕਮ,
ਬੰਦੇ ਤਈਂ ਦੈਹੁ ਦਿਵਾਇ ॥੨੩॥

ਵਹਿ ਨਹਿ ਮਚਾਵਹਿ ਗਦਲ ਜਦਲਾ,

'ਜੰਗ।

ਸੁ ਲੂਟ ਮਾਰ ਤਜਾਹਿ।

ਨਿਜ ਤਰਫ ਤੈ ਭੀ ਦਿਹੁ ਜਗੀਰੈਂ,
ਜੋਇ ਸੇ ਬਿਰਿ ਖਾਹਿ।

ਇਮ ਮਿਟੈ ਰੋਲਾ ਸਹਿਜ ਹੀ,

ਪਤਸ਼ਾਹਿ ਮਾਨੀ ਠੀਕ।

ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਆਵਨ ਕੀ ਤਬੈ,

ਦਿਲ ਮਾਂਹਿ ਧਾਰੀ ਨੀਕ ॥੨੪॥

ਇਤ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਨਾਦੇੜ ਢਿਗ,

ਤਟ ਗੰਗ ਠਟ ਮੋਕਾਨ।

'ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾ ਕੇ।

ਤਹਿ ਬਿਰੇ ਧਰਿ ਮਨਿ ਮੋਦ,

ਖੇਲਹਿ ਨਿਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਹਾਨ।

ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਨਿਜ ਰੂਪ ਕਾ,

ਉਪਦੇਸ਼ ਵੇਸ ਦਿਢਾਹਿ।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਨਿਤ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ,

ਭਲ ਕਥਾ ਬਿਬਿਧਿ ਸੁਨਾਹਿ ॥੨੫॥

ਫਿਰ ਜਾਗ ਕੈ ਨਿਸ ਅਰਧ ਤੈ,

ਕਰਿ ਸੌਚ ਗੰਗ ਸ਼ਨਾਨ।

ਬਿਰਿ ਗੰਗ ਤਟ ਨਿਤ ਲਾ ਸਮਾਧੀ,

ਧਰੈਂ ਆਤਮ ਧਜਾਨ।

ਦਿਨ ਚਢੇ ਬੈਠ ਦਿਵਾਨ ਮੈਂ,

ਉਪਦੇਸ਼ ਵੇਸ ਦਿਢਾਹਿ।

ਪਰਸ਼ਾਦ ਛਕਿ ਪਰਯੰਕ ਪੌਢੈਂ',

'ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ।

ਮਹਲਾ ਸੇਵ ਕਮਾਹਿ ॥੨੬॥

'ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੁਪੱਤਨੀ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ।

ਕਰਿ ਸੌਚ ਸਜਿ ਦਸਤਾਰ ਆਯੁਧ,
ਹੋਇ ਅੱਸੂ ਅਸਵਾਰ।

ਨਿਜ ਸੰਗ ਲੈ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,
ਬਨ ਕਰੈਂ ਜਾਇ ਸ਼ਿਕਾਰ।

ਜਿਸ ਘਾਟ ਲਖ ਕਰਿ ਜਾਵਹੀਂ,
ਵਹਿ ਆਹਿ ਘਾਟ ਸ਼ਿਕਾਰ।

‘ਲੰਘ ਕੇ।

ਪੁਨ ਔਰ ਨਾਨੂ ਭਾਂਤਿ ਕੇ,
ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ ਕਰਿ ਚਾਰੁ’ ॥੨੭॥

‘ਸੁੰਦਰ।

ਜਿਸ ਦਿਵਸ ਨਾਹਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਾਵੈਂ,
ਸਭਾ ਤਿਸ ਦਿਨ ਲਾਇ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਇਹੁ ਗਾਥ ਨੀਕੇ,
ਗਜਾਨ ਦੈਹ ਦਿੜਾਇ।

ਜੋ ਸ੍ਰਵਣ ਮਨਨ ਨਿਯਯਾਸਨੰ ਕਰਿ,
ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮ ਪਾਇ।

‘ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰਕੇ।

ਬਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨੀ ਸਿਖ ਭਏ,
ਬੇਰਕਤ ਜਗਤ ਤਜਾਇ ॥੨੮॥

‘ਤਿਆਗੀ।

ਭਵ ਬੰਧ ਸਰਬ ਨਿਕੰਦ ਕੈ,
ਬੋਲੰਦ ਪਦ ਅਤਿ ਪਾਇ।

‘ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਕੇ।

‘ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ।

ਕੈਵਲ੍ਯ ਮੁਕਤੀ ਕੇ ਭਏ,
ਅਧਕਾਰ ਵਾਰੇ ਸਾਇ।

‘ਉਹ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣ ਗਏ।

ਕਿਛੁ ਗੁਰੂ ਤੈ ਲੈ ਆਗਿਆ,
ਕਾਖਾਇ ਬਸਨ ਸਜਾਇ।

‘ਭਗਵੇਂ ਕਪੜੇ।

ਗਹਿ ਦੰਡ ਕਰ ਕਾਮੰਡਲੈ,
ਬਨਿ ਸੰਤ ਨਿਰਮਲ ਭਾਇ’ ॥੨੯॥

‘ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸੋਟਾ ਤੇ ਕਰਮੰਡਲ ਪਕੜ ਕੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣ ਗਏ।

ਚਲਿ ਤੀਰਥੋਂ ਦੇਸਾਂਤਰੇ ਮੈਂ,
ਭਏ ਬਿਚਰਤ ਸਾਰ।

‘ਸਾਰੇ।

ਕਿਛੁ ਭਏ ਮਸਤ ਅਵਧੂਤ ਗਜਾਨੀ,
ਚਢੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਉਦਾਰ।

‘ਤਿਆਗੀ।

ਕਿਛੁ ਰਹੇ ਸੇਵਤ ਗੁਰੂ ਕੇ,

ਕਿਛੁ ਥਿਰੈਂ ਰੋਜ ਇਕੰਤ।
ਕਿਛੁ ਅਏ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ,
ਬਹੁ ਭਏ ਨਿਰਮਲ ਸੰਤ ॥ ੩੦ ॥
ਇਤ ਦਿਸਾ ਜਬਿ ਸਰਹੰਦ ਮਾਰੀ,
ਗੁਰੂ ਬੰਦੇ ਠੀਕ।
ਭਲ ਬੈਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਓਂ ਕੇ,
ਲਏ ਤਾਂਹਿ ਅਲੀਕ।
ਸੰਨ ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਚੌਹਟੇ* ਕੀ,

ਬਿਜੈ ਦਸਮੀ ਪੂਜ।

ਥਾ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਤੈ ਚਢਯੋ ਬੰਦਾ,
ਬਢਯੋ ਸਮ ਸਸਿ ਦੂਜਾ ॥ ੩੧ ॥
ਫਿਰ ਪੈਂਹਟੇ* ਕੇ ਜੇਠ ਮੈਂ,

ਤਿਨ ਹਤੀ ਸਰਹੰਦ ਆਇ।
ਨੌ ਮਾਸ ਮੈਂ ਜੋ ਕਾਮ ਕੀਨੇ,
ਸੋਇ ਸਭਿ ਲੇਖਾਇ।
ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੰਥ ਕਾ,
ਨਿਜ ਬੰਦਨਾ ਜਾਨਾਇ।
ਸਿਖ ਪਠਯੋ ਬੰਦੇ ਨੈ ਤਬੈ,
ਗੁਰੁ ਓਰ ਖਰਚਾ ਦਾਇ ॥ ੩੨ ॥
ਵਹਿ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ,
ਨਿਸ ਦਿਵਸ ਪਹੁੰਚਯੋ ਧਾਇ।
ਗੁਰੁ ਅੱਗੁ ਪੱਤਰ ਜਾਇ ਰਾਖਯੋ,
ਸੀਸ ਪਗ ਲੋਠਾਇ।
ਦਿਨ ਥਾ ਨੁਰਾਤਾ ਤੀਸਰਾ।

ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

*ਦੇਖੋ ਬਿਸਰਾਮ ਨੰ. ੩ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੨ ਤੇ *ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੁਕ।

ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਬਿ. ਦੀ ਜਿੱਤ-ਦਸਮੀ (ਅਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦ਵੀਂ) ਨੂੰ।

ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਵਾਂਗ।

*ਇਥੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਚੌਹਟੇ ਸੀ ਪਰ ਅਸਾਂ ਪੈਂਹਟੇ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਬਿ. ਅਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦ਵੀਂ ਤੋਂ ਜੇਠ ੧੭੬੫ ਬਿ. ਤੱਕ ਹੀ ਨੌ ਮਹੀਨੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਉਂਵ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ੧੪ ਮਈ ੧੭੧੦ ਈ. (੨੬ ਰਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ ੧੧੨੨ ਹਿਜਰੀ) ਮੁਤਾਬਕ ਜੇਠ ੧੭੬੭ ਬਿ. ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸਰਹੰਦ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਇਆ। ਦੇਖੋ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਲਿਖਤ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਪੰਨਾ ੫੧।

ਸਿਰ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਲਿਟਾ ਕੇ।

ਤੀਜਾ ਨੁਰਾਤਾ ਭਾਵ ਅਸੂ ਸੁਦੀ ੩।

ਸੋ ਪੈਂਹਟੇ ਕਾ ਜਾਨ।
 ਗੁਰੂ ਪੱਤ੍ਰ ਪਢ ਕੈ ਹਾਲ ਸੁਨਿ ਤਬਿ,
 ਭਏ ਮੋਦ ਮਹਾਨ ॥ ੩੩ ॥
 ਗੁਰੂ ਹੁਕਮੁ ਦੈ ਕੈ, ਖੁਸ਼ੀ ਕਾ,
 ਦੀਵਾਨ ਬਡ ਲਗਵਾਇ।
 ਪਰਸਾਦ ਏਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕਾ,
 ਤੇਹਾਵਲੈਂ ਬਨਵਾਇ।
 ਕਰਵਾਇ ਕੈ ਬਡ ਸ਼ਲਕਾ¹, ਸਭਿ ਕੋ
 ਦਯੋ ਸੋ ਬਰਤਾਇ ॥ ੩੪ ॥
 ਜਿਮ ਜਾਇ ਬੰਦੇ ਨੈ ਸਮਾਣਾ
 ਔ ਸਢੋਰ ਸਰੁੰਦ।
 ਹਤ ਲਏ ਬਦਲੇ ਸੱਤ੍ਰੋਂ ਤੈ,
 ਮਿਲਯੋ ਪੰਥ ਬੁਲੰਦ।
 ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਗੁਰੂ ਸਭਾ ਮੈਂ,
 ਬਿਸਤਾਰ ਸੋਂ ਇਹੁ ਗਾਥ।
 ਪਢਿ ਪੱਤ੍ਰ ਬੰਦੇ ਕਾ ਸੁਨਾਯੋ,
 ਹੋਯ ਮੁਦ ਗੁਰੂ ਨਾਥ ॥ ੩੫ ॥
 ਸੁਣ ਅਤੀ ਆਨੰਦ ਬਢਯੋ ਸਭਿ ਕੋ,
 ਗਈ ਤਨੀਆਂ ਤੂਟਾ¹।
 ਅਤਿ ਚਢੀ ਲਾਲੀ ਤੈ ਖੁਸ਼ਾਲੀ¹,
 ਲਈ ਨਿਧਿ¹ ਜਨ ਲੂਟਾ।
 ਸਭਿ ਨੈਂ ਜਿਕਾਰੇ ਹੈਂ ਗਜਾਏ,
 ਉਚ ਧੁਨਿ ਸੁਰ ਪੂਰ।
 ਸ੍ਰੀ ਮਾਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਖੁਸ਼ ਹੈ,
 ਬਾਂਟਿਯੋ ਧਨ ਭੂਰ ॥ ੩੬ ॥
 ਜਿਮ ਸਿੱਖ ਨੈਂ ਥੀ ਖਬਰ ਦੀਨੀ,
 ਜਾਇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ।
 ਗੁਰੂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਤਿਹ ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤੀ,
 ਬਖਸ਼ ਦੀਨੀ ਖਾਸ।

¹ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਵਾਰ।

¹ਜਾਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਣੀਆਂ ਟੁੱਟ ਗਈਆਂ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ।

¹ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ।

¹ਖਜ਼ਾਨਾ।

ਦਿਨ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇ,
ਸਿੰਘ ਦੈ ਪੰਜ ਸਾਥ।

ਸੰਗ ਤੋਰਯੋ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ,
ਓਰ ਦਿੱਲੀ ਨਾਥ ॥ ੩੭ ॥

ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਸੁੰਦ੍ਰੀ ਮਾਤ ਕੇ ਢਿਗ,
ਥਿਰੇ ਦਿੱਲੀ ਆਇ।

ਤਹਿ ਮਾਤ ਦੋਈ ਰਹਿ ਸਮਾਈ,
ਗੁਰੂ ਉਤ ਮੁਦ ਪਾਇ।

ਤਬਿ ਭਾਖਯੋ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਪੈ,
ਅਬਿ ਕਾਮ ਹਮ ਸਭਿ ਕੀਨ।

ਅਬਿ ਪੰਥ ਰਾਜ ਸੰਭਾਰ ਹੈ,
ਹੁਸ਼ਯਾਰ ਹੋਯੋ ਪੀਨ। ॥ ੩੮ ॥

¹ਬਹੁਤਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਉਸੀ ਦਿਵਸ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਅਯੋ,
ਸ਼ਹਿ ਦਿਸ ਤੈ¹ ਨੰਦ ਲਾਲ।

¹ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ।

ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਧਰਿ ਭੇਟ ਉਨ,
ਕੀਨੀ ਅਰਜ਼ ਬਿਸਾਲ ॥ ੩੯ ॥

ਸ਼ਹਿਰ ਹੈਦਰਾਵਾਦ ਤੈ,
ਆਵਤ ਹੈ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ।

ਦਿੱਲੀ ਕੀ ਦਿਸ ਜਾਨ ਕੇ,
ਰਾਖਤ ਮਨ ਮੈਂ ਚਾਹਿ ॥ ੪੦ ॥

ਦਰਸਨ ਹਿਤ ਅਬਿ ਆਪ ਕੇ,
ਆਵਹਿਗੋ ਤੁਮ ਪਾਸ।

ਕਿਛੁਕ ਗੁਫਤਗੂ¹ ਕਰਨ ਕੀ,
ਰਾਖਤ ਮਨ ਮੈਂ ਆਸ ॥ ੪੧ ॥

¹ਗੱਲ ਬਾਤ।

ਹਾਕਲ ਛੰਦ:

ਪੁਨ ਚੰਦਰੋਜ ਕੇ ਮਾਂਹੀ¹।

¹ਬੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ।

ਤਬਿ ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਚਾਹੀ¹।

¹ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਆਯੋ ਚਲਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸੈ¹।

ਦੈ ਭੇਟਾ ਮਿਲਯੋ ਖਾਸੈ¹ ॥ ੪੨ ॥

¹ਆਪ।

ਇਕ ਵਡੇ ਅਮੋਲਕ ਹੀਰਾ।
 ਤਿਨ ਧਰਜੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੀਰਾ।
 ਗੁਰੂ ਲੈ ਕਰਿ ਗੰਗਾ ਮਾਂਹੀ।
 ਵਹਿ ਗੇਰ ਦਯੋ ਛਿਨ ਤਾਂਹੀਂ ॥ ੪੩ ॥
 ਪਿਖੜੇ ਪੁਨ ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ।
 ਕਰ ਜੋਰਿ ਬੋਲੜੇ ਸਾਦਰ।
 ਹੇ ਗੁਰੂ ਯਹਿ ਨੀਕੋ ਹੀਰਾ।
 ਕਿਸ ਕਾਰਣ ਗੇਰੜੇ ਨੀਰਾ। ॥ ੪੪ ॥
 ਤਬਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਐਸ ਵਖਾਨਾ।
 ਹੈ ਹਮਰਾ ਤੋਸੇ ਖਾਨਾ।
 ਇਹੁ ਗੁਰਿ ਦਰਜਾਉ ਵਿਚਾਰੋ।
 ਚਹੀਏ ਤੇ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੋ ॥ ੪੫ ॥
 ਧਸ ਕਰਿ ਇਸ ਜਲ ਕੇ ਮਾਂਹੀਂ।
 ਪਿਰਥੀ ਤਲ ਨਿਰਖੇ ਚਾਹੀ।
 ਇਮ ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਸੁਨ ਕੈ।
 ਧਸਿ ਜਲ ਮੈਂ ਨਿਰਖੜੇ ਗੁਨ ਕੈ। ॥ ੪੬ ॥
 ਬਹੁ ਮਣੀਆਂ ਮਾਣਕ ਪੇਖੇ।
 ਮਨਿ ਤੱਜਬ ਰਹੜੇ ਬਿਸੇਖੇ।
 ਗੁਰੂ ਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਾਨਾ।
 ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਐਸ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੭ ॥
 ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਨ ਦਯਾਲੈਂ।
 ਇਕ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਬਿਸਾਲੈਂ।
 ਜੋ ਬੰਦਾ ਸਿੱਖ ਤੁਮਾਰਾ।
 ਹੈ ਗਯੋ ਪੰਜਾਬ ਮਝਾਰਾ ॥ ੪੮ ॥
 ਜਿਸ ਹਿਤ ਤੁਮ ਵਹਿ ਪਠ ਦੀਨਾ।
 ਸੋ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਉਨ ਕੀਨਾ।
 ਤਿਨ ਬੈਰ ਸਜਾਦੜੋਂ ਕੇਰੋ।
 ਲੀਨੋ ਸਭਿ ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਹੇਰੋ ॥ ੪੯ ॥
 ਅਬਿ ਮਿਹਰ ਆਪ ਦਿਲ ਧਰਿਯੋ।
 ਮੁਝ ਪੈ ਇਹੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿਯੋ।

¹ਪਾਸ, ਕੋਲ।

¹ਗੋਦਾਵਰੀ ਵਿਚ।

¹ਪਾਣੀ ਵਿਚ।

¹ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂਰੱਖਣ ਦਾ ਕਮਰਾ।

¹ਵਿਚਾਰ ਲਵੋ ਇਹ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦਰਿਆ ਹੈ।

¹ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੇ ਤਲੇ 'ਤੇ ਦੇਖ ਲਉ।

¹ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ।

ਲਿਖਿ ਪਠੀਏ ਯੋਂ ਤਿਸ ਤਾਂਈਂ।

ਨਹਿੰ ਜੁਲਮੀ ਕਰੈ ਮਹਾਂਈਂ ॥ ੫੦ ॥

ਯਹਿ ਖਲਕ ਖੁਦਾ ਕੀ ਹੱਈਏ।

ਨਹਿ ਅਤੀ ਦੁਖਾਵਨ ਚੱਹੀਏ।

ਨਹਿੰ ਗਦਲ¹ ਮੁਲਖ ਮੈਂ ਪਾਵੈ।

¹ਗਦਰ, ਹਲਚਲ।

ਹਮ ਤੈ ਚਹਿ ਜੋ ਮਨਵਾਵੈ ॥ ੫੧ ॥

ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦਿਲਵਾਵੈ।

ਮਨਿ ਜੇਤਿਕ ਤਿਸ ਕੇ ਭਾਵੈ।

ਪੁਨ ਮੈਂ ਹੋਂ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ।

ਜਿਮ ਔਰ ਖਾਲਸਾ ਸਾਰਾ ॥ ੫੨ ॥

ਜਬਿ ਯਾ ਬਿਧਿ ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਢਿਗ ਭਾਖਯੋ ਸਾਦਰ।

ਤਬਿ ਗੁਰੁ ਯੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਪਯਾਰੇ ॥ ੫੩ ॥

ਤੁਮ ਨੈ ਹੀ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ।

ਕੀਨੇ ਥੇ ਜੋ ਅਕਰਾਰੇ।

ਨਹਿੰ ਪੂਰਨ ਸੋ ਤੁਮ ਕੀਨੋ।

ਹਮ ਤਿਸੀ ਕਾਜ ਹਿਤ ਚੀਨੋ ॥ ੫੪ ॥

ਇਕ ਬੰਦਾ ਪੁਰਖ ਨਿਵਾਜਾ¹।

¹ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਦਾਸ ਬਣਾ ਕੇ ਵਡਿਆਇਆ।

ਤਿਸ ਤੇ ਕਰਵਾਯੋ ਕਾਜਾ।

ਜੋ ਅਪਨਾ ਬੋਲ ਨਿਭੈ ਹੈ¹।

¹ਜੋ ਆਪਣਾ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਆਪ ਲਖੈ ਹੈ ॥ ੫੫ ॥

¹ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋਈ ਇਨਸਾਨ ਮਹਾਨੇ।

ਬਾਕੀ ਹੈਵਾਨ¹ ਗੈਬਾਨੇ²।

¹ਪਸ਼ੂ। ²ਭੂਤਨੇ।

ਜੋ ਬੋਲ ਭਲੇ ਜਨਰਰ ਹੈ¹।

¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਪਾਲਨ ਤਿਸ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈਂ ॥ ੫੬ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਣ ਨ ਆਪਨੋ ਪਾਲੈ।

ਤਿਨ ਕੋ ਜਮ ਦੇਜਕ ਡਾਲੈ।

ਜੋ ਬਚਨ ਸੁਪੁਰਸ਼ਨ ਕੇਰਾ¹।

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ।

ਮੁਖ ਤੈ ਨਿਕਸਯੋ ਇਕ ਬੇਰਾ ॥ ੫੭ ॥

ਵਹਿ ਫਿਰਤ ਨਾਹਿ' ਫਿਰ ਐਸੇ।
ਪਿਖ ਦੰਤ ਦੁਰਦ ਕੇ' ਜੈਸੇ।
ਜੜੋਂ ਛੂਟੜੋਂ ਤੀਰ ਕਮਾਣੇ।
ਫਿਰ ਫਿਰਤ ਨ ਪੀਛੇ ਜਾਣੇ ॥ ੫੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਫਿਰ ਕਹੀ,
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਯਹਿ ਬਾਤ।
ਜੇ ਨਹਿੰ ਬਰਜਤ ਆਪ ਤਿਸ,
ਗਦਲ ਮਿਟੈ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ ॥ ੫੯ ॥
ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਮਨਿ ਦਿਢ ਰਖੜੋ,
ਪ੍ਰਣ ਯੇਹੀ ਕਰਿ ਸਾਰ'।
ਗੁਰੁ ਕੇ ਘਰ ਸੋਂ ਕਬੀ ਮੈਂ,
ਕਰਿ ਹੋਂ ਨਾਹਿੰ ਬਿਗਾਰ ॥ ੬੦ ॥
ਯੋਂ ਸੁਨ ਕਰਿ ਫਿਰ ਗੁਰੁ ਕਹੜੋ,
ਸੁਨੋ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹਿ।
ਕਰੜੋ ਪ੍ਰਣ ਜੇ ਆਪ ਯਹਿ,
ਅਰ ਕਿਯ ਚਹਿਤ ਨਿਬਾਹਿ ॥ ੬੧ ॥
ਤੇ ਧੀਰਜ ਕਿਛੁ ਉਰ ਧਰੋ,
ਸਹੋ ਜੁ ਕਰਿ ਹੈ ਸੋਇ।
ਆਇਸ ਜਬ ਮਮ ਮੇਟ ਹੈ,
ਸੋ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਇ ॥ ੬੨ ॥
ਤੀਰ ਬੇਗ ਦੈ' ਗਿਰਤ ਜੜੋਂ,
ਪਤਿਤ ਭਵੈ' ਵਹਿ ਤੈਸਾ*।

'ਮੁੜਦਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਬਦਲਦਾ ਨਹੀਂ।
'ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦ।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

'ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ, ਬਲ ਦਿਖਾਕੇ।

'ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪਵੇਗਾ। *ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਜਾ ਕੇ ਤੇ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਸੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਉਂ ਉਹ ਪਤਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਗੱਲਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ।

ਮਨ ਭਾਵਤ ਫਿਰ ਤੁਮ ਕਰੜੋ,
ਭਯੋ ਮੋਦ ਸੁਨਿ ਐਸਾ ॥ ੬੩ ॥
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋ,

ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਫੇਰ।

ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ ਆਵਤ ਭਯੋ,

ਕਰਿ ਦੌਰਾ ਇਮ ਢੇਰਾ¹ ॥ ੬੪ ॥

¹ਵੱਡਾ।

ਮਨਿ ਧਰਿ ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨ ਦਿਢ,
ਬੰਦਾ ਦਯੋ ਭੁਲਾਇ।

ਤੁਰਕ ਅਰਜੀਆਂ ਬਹੁ ਪਠੈਂ,

ਨਾਂਹਿ ਵਜੀਰ ਸੁਨਾਇੰ ॥ ੬੫ ॥

ਮਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਅਮਲਾ¹ ਡਰੈ,

¹ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ, ਸਟਾਫ਼।

ਮਤ ਕਿਤ ਹਮ ਕੋ ਸ਼ਾਹਿ।

ਬੰਦੇ ਓਰ ਪਠਾਇ ਦੈ,

ਕਰਿ ਕਾਫਰ ਸੋ ਘਾਹਿ¹ ॥ ੬੬ ॥

¹ਮਾਰ ਦੇਵੇ।

ਯੋਂ ਹੀ ਬੀਤੇ ਮਾਸ ਛੈ,

ਇਤ ਬੰਦੇ ਬਲ ਧਾਰਿ।

ਬਦਲੇ ਸਤ੍ਰੂਨ ਤੈ ਲਏ,

ਸੁਨੋ ਕਥਾ ਸੋ ਸਾਰ¹ ॥ ੬੭ ॥

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਬੰਦੇ ਯੁਤ ਸੁਨਿ ਪੰਥ ਕੀ,

ਫਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼।

ਸਾਨੰਦ ਪਾਛੇ ਮਾਸ ਇਕ,

ਰਾਖਯੋ ਤਨ ਜਗਤੇਸ ॥ ੬੮ ॥

ਸੰਮਤ ਪੈਂਹਟ ਕਾਤਕੀ

ਥਿੱਤ ਪੰਚਮੀ ਹੇਰਿ¹।

¹ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਬਿ. ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫ ਦੇਖਕੋ।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾ ਗਏ,

ਗੁਰੂ-ਪੁਰਿ ਕੀਨ ਬਸੇਰ¹ ॥ ੬੯ ॥

¹ਵਾਸਾ।

ਪੂਰਬਾਰਧ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ,

ਗਾਥ ਕਹੀ ਬਿਸਤਾਰ।

ਇਸੀ ਹੇਤ ਸੰਛੇਪ ਤੈ,

ਈਹਾਂ ਲਿਖੀ ਵਿਚਾਰ ॥ ੭੦ ॥

ਪੀਛੇ ਗੁਰੂ ਤਨ ਤਜਨ ਤੈ,

ਰਹੇ ਜੁ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂਇੰ।

ਹੈ ਉਦਾਸ ਸਭਿ ਖਿੰਡ ਗਏ,

ਦੁਇਕ ਰਹੇ ਤਿਸ ਠਾਂਇੰ ॥ ੨੧ ॥
 ਕੇਚਿਤਾ ਤਜਾਗ ਵਿਰਾਗ ਧਰਿ,
 ਭਏ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤ।
 ਅਧਿਕ ਆਇ ਪੰਜਾਬ ਸੈਂ,
 ਮਿਲੇ ਪੰਥ ਸੋਂ ਤੰਤਾ ॥ ੨੨ ॥

‘ਕਿਤਨੇ ਕੁ।

‘ਤਤਕਾਲ, ਛੇਤੀ। ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ‘ਮੈਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੁਹਾਡਾ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹੋਰ ਸਾਰਾ ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਨਾ ਵਿਗਾੜਾਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਮਨ-ਉਕਤ ਹੀ ਸਮਝਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਕਦੀ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਨਾ ਵਿਗਾੜਨ ਦਾ ਉਸ ਪ੍ਰਣ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਨਵੀਨ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ‘ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋਨੋਂ ਪਠਾਣ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾਣ ਲਈ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੀ ਭੇਜੇ ਸਨ। ਨਵੀਨ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸੰਮਤ ਜੇਠ ੧੭੩੭ ਬਿ. ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਲਿਖਤ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਪੰਨਾ ੫੧।) ਫਿਰ ਸਰਹੰਦ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਮਨੋ-ਕਲਪਤ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ:
 ਬੰਦੇ ਮਾਰਿ ਸਰੁੰਦ ਕੋ,
 ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਕਮਾਏ।
 ਸਾਹਬਜ਼ਾਦਜੋਂ ਕਾ ਲਯੋ,
 ਉਨ ਬੈਰ ਮਹਾਂਏ।
 ਬਿਦਿਤ ਭਯੋ ਸਭਿ ਦੇਸ ਸੈਂ,
 ਬੰਦਾ ਬਲਕਾਰੀ।
 ਮਿਲੇ ਲੋਗ ਬਹੁ ਆਇ ਕੈ,
 ਲੈ ਭੇਟ ਅਪਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥
 ਪੁਨਾ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਇ ਕੈ,
 ਬੰਦਾ ਨਿਤ ਬੈਠੈ।
 ਸਿੱਖਨ ਸੋਂ ਅਤਿ ਹਿਤ ਕਰੈ,
 ਆਸਿੱਖਨ ਐਂਠੈ।
 ਹੁਤੋ ਬੁਲਾਕਾ ਸਿੰਘ ਇੱਕ,

‘ਬਲਵਾਨ।

‘ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਖਿਚਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਤਾੜਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰੂ ਭਾਰਾ।
 ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਕਾ ਨਿਤ ਪੜ੍ਹੈ,
 ਲੈ ਹਾਥਿ ਦੁਤਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥
 ਇਕ ਦਿਨ ਬੀਚ ਦਿਵਾਨ ਕੇ,
 ਤਿਨ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ।
 ਸੁਨੋਂ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸਭੈ,
 ਮੈਂ ਸਰਣ ਤੁਮਾਰੀ।
 ਬੈਰ ਸਜਾਦਨ ਕਾ ਲਯੋ,
 ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ ਤੁਸਾਂ ਨੈਂ।
 ਤਜੋਂ ਹਮਰੋ ਲੈ ਦੀਜੀਏ,
 ਹਤ ਕੈ ਦੁਸ਼ਟਾਨੈਂ ॥ ੨੫ ॥
 ਗਾਮ ਘੁੜਾਣੀ ਮੈਂ ਗਯੋ,
 ਇਕ ਦਿਵਸ ਅਚਾਨਕ।
 ਰਮਰੱਈਏ ਮਾਸੰਦ ਬਹੁ,
 ਤਹਿੰ ਬਸਤ ਕਿਤਾਨਕ।
 ਸੰਝ ਸਮੇਂ ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹੁ,
 ਅਰਦਾਸ ਉਚਾਰੀ।
 ਬੋਲੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਯੋ,
 ਜਬਿ ਮੈਂ ਬਹੁ ਵਾਰੀ ॥ ੨੬ ॥
 ਲਗੀ ਆਗ ਸੁਨਿ ਯਹਿ ਤਿਨੈਂ,
 ਮੁਹਿ ਦੀਨੀਂ ਗਾਰੈਂ।
 ਭੰਨ ਦੁਤਾਰਾ ਮਾਰਯੋ,
 ਮੁਝ ਕੋ ਉਨ ਭਾਰੈਂ।
 ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਿੰਦਯਾ,
 ਉਨ ਬਹੁਤ ਅਲਾਈ।
 ਗਾਰੀ ਦੈ ਦੈ ਗੁਰੂ ਕੋ,
 ਮੁਹਿ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ ॥ ੨੭ ॥
ਚੌਪਈ:
 ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰੇ ਆਪ ਮਰ ਗਯੋ।
 ਬੋਲੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹਿੰ ਮੁਯੋ।

ਕਿਤਨੇ ਕੁ।

ਤੁਮ ਸੇ ਸਿਖੜਯੋਂ ਨੈ ਹੈ ਕੱਠੇ।

ਲਯੋ ਗੁਬਿੰਦੈ ਕੋ ਗੁਰੂ ਠੱਟੇ॥ ੭੮ ॥

ਗੁਰੂ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਚੋਰ ਧਾਰਵੀ ਜਿਤਿਕ ਲੁਟੇਰੇ।

ਸਿੱਖ ਬਣੇ ਸਭਿ ਹੀ ਤਿਸ ਕੇਰੇ।

ਖੰਡੇ ਪਾਹੁਲ ਚੁੱਕ ਚਲਾਈ।

ਬੋਲੋ ਫਤੇ ਅਕਾਲ ਗਜਾਈ॥ ੭੯ ॥

ਨਿਜ ਵਡਯਨ ਕੀ ਤਜਿ ਕੁਲ ਰੀਤੀ।

ਔਰ ਚਲਾਈ ਨਿਜ ਬਿਪ੍ਰੀਤੀ।

ਉਲਟੀ (ਰੀਤੀ)।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਰਿ ਚੋਰੀ ਧਾੜਾ।

ਰਹਯੋ ਕਰਾਵਤ ਕਰਮ ਸੁ ਮਾੜਾ॥ ੮੦ ॥

ਜਿਸ ਬਦਲੇ ਸਰਬੰਸ ਨਿਜੰਸੈ।

ਸਾਰੀ ਬਿਭੂਤੀ। ਆਪਣੀ ਕੁਲ।

ਖੋਇ ਹੋਇ ਬਦਨਾਮ ਨਿਸੰਸੈ।

ਗਵਾ ਕੇ। ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ।

ਤਜ ਕੈ ਦੇਸ ਗਯੋ ਪਰਦੇਸੈਂ।

ਅਬ ਭੀ ਸਿਖੜੇ ਤਾਂਹਿ ਬਿਸੇਸੈਂ॥ ੮੧ ॥

ਚੋਰੀ ਧਾੜਾ ਕਰਤ ਬਿਸਾਲੈਂ।

ਫਿਰਤੇ ਹੋਤ ਖਰਾਬ ਕਮਾਲੈਂ।

ਬਹੁਤੇ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਖੋਟੀ ਬਾਨੀ।

ਰਮਰੱਈਅਨ ਮੁਹਿ ਸਮੁਖ ਬਖਾਨੀ॥ ੮੨ ॥

ਮੁਝ ਕੋ ਮਾਰਨ ਕਾ ਦੁਖ ਨਾਹੀਂ।

ਗੁਰੂ ਨਿੰਦਾ ਨੇ ਛਾਤੀ ਦਾਹੀਂ।

ਸਾੜੀ।

ਸੋ ਮਮ ਦਾਹ ਮਿਟਾਵਹੁ ਭਾਈ।

ਪਰਯੋ ਪੰਥ ਕੀ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਾਈ॥ ੮੩ ॥

ਤਬਿ ਲੋ ਹਿੰਦੂ ਆਏ ਔਰੈਂ।

ਗਿਰਦ ਰੁਹਾਉਣ ਗ੍ਰਾਮਨ ਗੌਰੈਂ।

ਰੁਹਾਉਣ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ।

ਮੁਖ ਲੈ ਤ੍ਰਿਣ ਗਰ ਅੰਚਰ ਪਾਏ।

ਪੱਲੇ।

ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਹੈ ਦੀਨ ਅਲਾਏ॥ ੮੪ ॥

ਰੰਘੜ ਗਾਮ ਰੁਹਾਉਣ ਕੇਰੇ।

ਹਮ ਪਰ ਕਰਿ ਹੈਂ ਜੁਲਮ ਬਧੇਰੇ।

ਬੋਟੀ ਬਹੁ ਹਿੰਦੂਅਨ ਕੇਰੀ।

ਜਬਰਨ ਪਕਰਿ ਲਿਜਾਤ ਬਧੇਰੀ॥ ੮੫ ॥

ਦਿਨ ਦੁਇ ਚਾਰ ਰਾਖ ਘਰ ਮੈਂ ਹੈਂ।

ਫਿਰ ਮਾਲਕ ਕੇ ਧਾਮ ਪਠੈ ਹੈਂ।

ਹੋਮ ਸਰਾਧ ਨ ਕਰਨੇ ਦੈਹੈਂ।

ਸੰਖ ਬਜਾਵਨ ਨਾਹਿੰ ਮਿਲੈ ਹੈਂ ॥ ੮੬ ॥

ਗਊ ਬਿਮਾਰ ਜੁ ਹੋਇ ਹਿੰਦੁ ਕੈ।

ਕਾਜੀ ਪਾਜੀ¹ ਤਾਂਹਿ ਬਿੰਦੁ ਕੈ²।

ਜਿਥੈ¹ ਕਰਤ ਹੈਂ ਘਰ ਮੈਂ ਆਏ।

¹ਝੂਠੇ। ²ਜਾਣ ਕੇ।

¹ਹਲਾਲ।

ਲੂਟ ਲੇਤ ਜੋ ਨਾਹਿੰ ਕਰਾਏ ॥ ੮੭ ॥

ਬਲਿਕੈ¹ ਪਸੂ ਜੁ ਪੀਨ ਨਿਹਰ ਹੈਂ²।

ਤਾਂਹਿ ਦਿਖਾਰ ਹਿੰਦੂਅਨ ਹਰ ਹੈਂ¹।

ਮੋਲ ਪੁਵਾ ਕਾਜੀ ਤੈ ਦੈ ਹੈਂ।

ਐਸੇ ਜੁਲਮ ਅਤੁਲਮ¹ ਕਰੈ ਹੈਂ ॥ ੮੮ ॥

ਗੁਰੁ ਨਿੰਦੈਂ ਹਿੰਦੈਂ ਦੁਖ ਸੁਨ ਕੈ।

ਬੰਦਾ ਸ਼ੀਘਰ ਚਢਯੋ ਗੁਨ ਕੈ।

ਗਾਮ ਰੁਹਾਉਣ ਜਾਇ ਉਜਾਰਾ।

ਲੂਟ ਮਾਰਿ ਕਿਯ ਖ੍ਰਾਰ ਅਪਾਰਾ ॥ ੮੯ ॥

ਰੰਘੜ ਪਕਰਿ ਕੈਦ ਬਹੁ ਕੀਨੇ।

ਲਏ ਦੰਡ ਮਨ ਭਾਵਤ ਪੀਨੇ।

ਆਗੇ ਜੁਲਮ ਨ ਕਰੈਂ ਕਦਾਈਂ।

ਇਮ ਕਹਾਇ ਕਸਮੈਂ ਕਰਵਾਈਂ ॥ ੯੦ ॥

ਨਾਕ ਸਾਥ ਲੀਕੈਂ ਖਿਚਵੈ ਕੈ।

ਛੋਡੇ ਅਪਨੋ ਹੁਕਮ ਮਨੈ ਕੈ।

ਇਸੀ ਤੌਰ ਔਰੈਂ ਬਹੁ ਤੁਰਕੂ।

ਸੋਧੇ ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਪਾਏ ਝੁਰਕੂ¹ ॥ ੯੧ ॥

ਪਿਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬੰਦੇ ਕਾ ਭਾਰੀ।

ਮਿਲਤ ਲੋਗ ਦੈ ਨਜ਼ਰ ਅਗਾਰੀ*¹।

ਤਬੈ ਖੱਤ੍ਰੀ ਪਾਇਲ ਕੇਰੇ।

ਆਏ ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਬਧੇਰੇ ॥ ੯੨ ॥

ਹਾਕਮ ਥਾ ਪਾਇਲ ਕਾ ਜੋ ਹੈ।

ਤਿਸ ਕੇ ਜੁਲਮ ਸੁਨਾਏ ਗੋਰੈ¹।

¹ਸਗੋਂ। ²ਤਕੜਾ (ਜ਼ੋਰਾਵਰ) ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

¹ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ (ਪਸੂ) ਨੂੰ ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹ਈਰਖਾਲੂ।

¹ਅਗੋਂ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ। *ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਗੁਜ਼ਾਰੀ।

¹ਕਹਿ ਕੇ।

ਰਾਹਾਉਣ ਵਾਰਨ ਤੈ ਜ਼ਜਾਦੇ।

ਦੂਖ ਸੁਨਾਏ ਤਿਨੈ ਅਗਾਧੇ॥ ੯੩ ॥

ਬਹੁਤੇ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਹੂੰ ਦੀਨ ਮਹਾਨੀ।

ਕਹਯੋ ਰਖੋ ਹਮਰੀ ਹਿੰਦੁਵਾਨੀ॥ ੯੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਨੈ ਹੁਕਮ ਇਹੁ,

ਦੀਨੋ ਨਿਜ ਦਲ ਮਾਹਿੰ।

ਪਾਇਲ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਹਤੇ,

ਫੇਰ ਘੁੜਾਣੀਂ ਜਾਹਿੰ॥ ੯੫ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:

ਇਮੈਂ ਗਾਇ॥ ਬੰਦਾ, ਝੁਕਯੋ ਪਾਇਲੈ ਕੋ॥

ਕਹਿ ਕੇ। ਪਾਇਲ ਪਿੰਡ ਵਲ ਨੂੰ।

ਧਏ ਹੈਂ ਲੁਟੇਰੇ, ਉਤੈ ਗਾਇਲੈ ਕੋ॥

ਉਸੇਰਸਤੇ ਨੂੰ।

ਸੁਨੀ ਖਾਨ ਮਾਹੰਮਦੈ, ਆਦਿ ਏਹੈਂ।

ਧਨੀ ਤੁੱਕ ਥੇ ਜੋ ਤਹਾਂ, ਕਾਂਪ ਵੇਹੈਂ॥ ੯੬ ॥

ਉਹ ਕੰਬ ਉੱਠੇ।

ਸਬੈ ਹੋਇ ਕੱਠੇ, ਨਿਜੰ ਸੈਨ ਲੈ ਕੈ।

ਲੜੇ ਏਕ ਕੋਸੰ ਤਬੈ ਬਹਿਰ॥ ਐ ਕੈ।

ਬਾਹਰ।

ਇਤੈ ਕੋਪ ਕੈ ਕੈ, ਲੜੇ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ।

ਤਜੀ ਤੁੱਪਕੈਂ ਧੀਰ ਕੈ ਤੀਰ ਭੂਰੇ॥ ੯੭ ॥

ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਤੀਰ।

ਬਜੈਂ ਬਾਦ ਮਾਰੂ॥ ਮਨੋ ਮੇਘ ਗਾਜੈਂ।

ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ।

ਸੁਨੈ ਕੈ ਜਿਨੈ, ਕੂਰ॥ ਭੀ ਨਾਹਿੰ ਭਾਜੈਂ।

ਕਾਇਰ।

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਜੁੱਟੇ ਰਸੰ ਬੀਰ ਮੱਤੇ।

ਭਏ ਸੂਰ ਮੱਧਯਾਨ ਜਜੋਂ ਸੂਰ ਤੱਤੇ॥ ੯੮ ॥

ਦੋਪਹਿਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਸੂਰਮੇਂ ਤੱਤੇ ਹੋ ਗਏ।

ਛਏ ਨੂਰ ਮੱਥੈਂ ਭਏ ਹੱਥ ਵੱਥੈਂ॥

ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਲੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਤੇ ਹੱਥੋਂ ਹੱਥੀਂ ਹੋ ਪਏ।

ਫਿਰੈਂ ਭੂਰ ਬਾਂਕੇ, ਹਿਰੈਂ ਹੂਰ ਤੱਥੈਂ॥

ਬਹੁਤੇ ਸੁੰਦਰ (ਸੂਰਮੇਂ) ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੂਰਾਂ ਦੇਖਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਰੈਂ ਸੰਮੁਖੈ ਜੋ, ਬਰੈਂ ਤਾਂਹਿ ਸੋਊ।

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਨਾ ਟਰਯੋ ਚਾਹਿ ਕੋਊ॥ ੯੯ ॥

ਬਹੀ ਖੂਨ ਧਾਰੈਂ, ਭਿਗੋ ਬੀਰ ਬਾਰੈਂ॥

ਪੁਸ਼ਾਕੇ।

ਧਰਾ ਲਾਲ ਕੀਨੀ, ਮਨੋ ਖੇਲ ਫਾਰੈਂ॥

ਹੋਲੀ।

ਤਬੈ ਠੌਰ ਉਚੈਂ, ਖਰੇ ਹੋਇ ਬੰਦੇ।

ਤੇਜ ਤੀਰ ਤੀਖੇ, ਘਨੈ ਸੱਤ੍ਰੂ ਕੰਦੇ' ॥ ੧੦੦ ॥	'ਕੱਟੇ।
ਹਤਯੋ ਖਾਨ ਮਾਹੰਮਦੰ, ਖਾਂ ਸਵਾਜੰ'।	'ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਖਾਂ।
ਤਬੈ ਔਰ ਬਾਕੀ, ਚਲੇ ਹੈਂ ਸੁ ਭਾਜੰ।	
ਭਏ ਜੋ ਸ਼ਹੀਦੰ, ਤਬੈ ਬੀਰ ਖਾਸੈ'।	'ਬਹੁਤੇ।
ਜਗਾਂ ਹੈ ਤਿਨੋ ਕੀ ਜਲੈ ਗਾਮ ਪਾਸੈ' ॥ ੧੦੧ ॥	'ਜੱਲੇ ਪਿੰਡ ਕੋਲ।
ਫਤੇ ਪਾਇ ਕੇਤੇ, ਧਸੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹਿਰੈਂ।	
ਬਿਤਯੋ ਆਨ ਤੂਕਾਨ ਪੈ, ਕਾਲ ਕਹਿਰੈਂ'।	'ਬਹੁਤੇ ਕਸ਼ਟ ਦਾ ਸਮਾਂ।
ਸਭੈ ਲੂਟ ਔ ਕੂਟ ਕੈ, ਦੀਨ' ਕੀਨੇ।	'ਅਧੀਨ।
ਰਖਯੋ ਲਾਇ ਡੇਰਾ, ਤਹਾਂ ਦਯੋਸ ਤੀਨੇ	
॥ ੧੦੨ ॥	
ਕਰਯੋ ਇੰਤਜ਼ਾਮੰ, ਨਿਜੰ ਤੌਰ' ਸਾਰਾ।	'ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।
ਭਯੋ ਤੇਜ ਤੋ ਹਿੰਦੁ ਕਾ ਹੈ ਸਿਤਾਰਾ'।	'ਹਿੰਦ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਸਿਤਾਰਾ (ਭਾਗ) ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ।
ਸਫਾ ਤੂਕ ਓਠਾਇ, ਹਿੰਦੈਂ ਬਿਛਾਈ।	
ਕਰੇ ਹਾਕਮੰ' ਸਿੰਘ ਹੈਂ, ਤਿੱਸ ਠਾਂਈ' ॥ ੧੦੩ ॥	'ਹਾਕਮ।
ਦਏ ਲੈ ਪਲੱਟੇ' ਤੂਕੈਂ ਤੈ ਹਿੰਦਾਨੈਂ।	'ਬਦਲੇ।
ਕਰਯੋ ਬੈਦਕੰ ਧਰਮ ਕੋ ਝੱਲਕਾਨੈਂ' ॥ ੧੦੪ ॥	'ਵੈਦਕ ਧਰਮ ਨੂੰ ਚਮਕਾਇਆ।
ਚੌਪਈ:	
ਚਢਿ ਪਾਇਲ ਤੈ ਫਿਰ ਅਗਵਾਈ।	
ਲੂਟਯੋ ਗਾਮ ਘੁੜਾਣੀ ਜਾਈ।	
ਰਮਰੱਈਏ ਮਾਸੰਦਨ ਕੇਰੇ।	
ਲੂਟੇ ਧਾਮ ਬਨਾਇ ਬਧੇਰੇ ॥ ੧੦੫ ॥	
ਪਾਇਲ ਕਾ ਪੁਨ ਠਾਣੇਦਾਰੈਂ।	
ਕਰਯੋ ਬੁਲਾਕਾ ਸਿੰਘ ਨਿਰਧਾਰੈਂ'।	'ਨਿਰਣਯ ਕਰਕੇ।
ਫੇਰ ਬੁਲਾਕਾ ਸਿੰਘ ਨੈ ਤਬਹੀ।	
ਬੈਰ ਲਯੋ ਨਿੰਦਯਾ ਕਾ ਸਭਿਹੀ ॥ ੧੦੬ ॥	
ਗੁਰੁ ਕੀ ਨਿੰਦ ਕਰੀ ਥੀ ਜਿਨ ਜਿਨ।	
ਪਾਈ ਅਧਿਕ ਸਜਾ ਤਬਿ ਤਿਨ ਤਿਨ।	
ਨਾਹੱਕ' ਜਾਂ ਕੋ ਜੋਊ ਦੁਖਾਵੈ।	'ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ ਤੋਂ।
ਸੋ ਜਨ ਜਦ ਕਦ ਦੁਖ ਫਲ ਪਾਵੈ ॥ ੧੦੭ ॥	
ਯਾਹੀਂ ਤੈ ਜੇ ਪੁਰਖ ਉਦਾਰੈਂ।	

ਕਾਹੂੰ ਸੋ ਨਹਿੰ ਕਰਤ ਬਿਗਾਰੈਂ ॥ ੧੦੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੰਦਾ ਚਢਯੋ ਮਲੇਰ ਪਰ,

ਲੂਟਨ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਇ।

ਲੋਗ ਲੁਟੇਰੇ ਸੁਨ ਘਨੇ,

ਮਿਲੇ ਆਇ ਤਬਿ ਧਾਇ ॥ ੧੦੯ ॥

ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ:

ਬੰਦਾ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਬਿ, ਮਲੇਰ ਢਿਗ ਜਾਇ ਕੈ।

ਸੁਣਿ ਪਠਾਣ ਡਰ ਮਾਨਿ, ਭਗੇ ਦਹਿਲਾਇ ਕੈ। 'ਡਰ ਕੇ।

ਤੇਜ ਤਹਿਦਾ ਨਹਿੰ ਬੰਦੇ ਕਾ ਸਹਿ ਸਕੇ ਕੋ। 'ਦਬਦਬਾ।

ਧਾਂਕ ਪਰ ਰਹੀ ਦੁੱਖ ਦਾਨ, ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ। 'ਬੰਦੇ ਦੀ ਧਾਂਕ (ਮਸ਼ਹੂਰੀ) ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਤੁਰਕਾਂ ਲਈ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ।

॥ ੧੧੦ ॥

ਕਿਸ਼ਨ ਦਾਸ ਇਕ ਬਣੀਆਂ, ਹੁਤੋ ਮਲੇਰ ਮੈਂ।

ਤਿਸ ਕੇ ਘਰ ਇਕ ਸਮੇਂ, ਬ੍ਰਿਕਤੀ ਤੌਰ ਸੈਂ। 'ਸਾਧੂ ਭੇਸ ਵਿਚ।

ਬੰਦਾ ਥਾ ਰਹਿ ਗਯੋ, ਸੇਵ ਉਨ ਬਹੁ ਕਰੀ।

ਸੋ ਸਰੁੰਦ ਮੈਂ ਗਯੋ ਹੁਤੋ ਪਿਖ ਆਪ ਥਾ। 'ਸਰਹੰਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪ ਵੇਖ ਗਿਆ ਸੀ।

॥ ੧੧੧ ॥

ਪੰਚਾਇਤ ਨਿਜ ਸ਼ਹਿਰ ਕੇਰ, ਸੋ ਸੰਗ ਲੈ।

ਥਾਲ ਮਿਠਾਈ ਕੇਰ, ਨਜ਼ਰ ਲੈ ਜਾ ਮਿਲੇ।

ਬਣੀਏ ਕੋ ਪਹਚਾਣ, ਬੰਦੇ ਤਬਿ ਯੋਂ ਕਹਯੋ।

ਕਿਸ਼ਨ ਦਾਸ, ਤੂੰ ਮਾਂਗ ਲੇਹ ਜੋ ਚਾਹੀਏ

॥ ੧੧੨ ॥

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਉਠ ਭਾਖਯੋ, ਆਪ ਦਯਾਲੁ ਜੇ।

ਦਾਸ ਜਾਨ ਨਿਜ ਕਿਰਪਾ, ਅਤਿਸੈ ਕਰਤ ਹੋ।

ਲੂਟ ਕਤਲ ਤੋ ਮਾਫ ਕਰੋ, ਇਸ ਨਗਰ ਕੀ।

ਧਨ ਜਪਤੀ ਕਰਿ ਲੇਹੁ, ਜਿਤਿਕ ਮਨ ਭਾਵਤੋ 'ਜਬਤ, ਕਬਜੇ ਵਿਚ।

॥ ੧੧੩ ॥

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਬਚਨ, ਤਾਹਿ ਕਾ ਮਾਨਯੋ।

ਡੇਰਾ ਦੀਨੋ ਲਾਇ, ਰਸਦ ਸਭਿ ਹੀ ਲਈ।

ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੇਖਹੁ, ਅਬਿ ਕਿਸ ਤੌਰ ਸੈਂ। 'ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਬਣੀਏ ਦੂਰਾ ਹੋਇ, ਮੇਲ ਰਹਿੰ¹ ਰਾਖਯੋ 'ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਨੂੰ।

॥ ੧੧੪ ॥

ਮਥੀ ਔਰ ਥੀ ਬੰਦੇ, ਔਰੈਂ ਹੀ ਭਈ।

ਆਵਤ ਜਮ ਦਲ ਰੋਕਯੋ, ਗੁਰੁ ਬਰ ਬਨਕ ਹੈ¹। 'ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਰ ਨੇ ਬਾਣੀਆਂ ਹੋ ਕੇ।

ਸੇਵਾ ਕੀ ਵਡਯਾਈ, ਕਾ ਫਲ ਪੇਖੀਏ।

ਯਾਹੀਂ ਤੈ ਜਨ ਭਲੇ, ਭਲਯਾਈ ਰਖਤ ਹੈਂ

॥ ੧੧੫ ॥

ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਨੈ ਮਾਲ, ਪਠਾਨਨ ਕਾ ਸਭੀ।

ਜਪਤ ਲਯੋ ਬਲ ਧਾਰਿ, ਜਿਤਿਕ ਧਨ ਪਾਇਯੋ।

ਪੁਨ ਉਗਰਾਹਯੋ ਸ਼ਹਿਰ, ਸਰਬ ਤੈ ਬਿੱਤ¹ ਬਹੁ। 'ਧਨ।

ਦੈਨ ਜੋਗ ਥਾ ਜੇਤਿਕ, ਜੋਊ ਜਨ ਤਹਾਂ ॥ ੧੧੬ ॥

ਤੇਤਿਕ ਤਾਂ ਤੈ ਲਯੋ, ਜੁਲਮ ਨਹਿੰ ਬਹੁ ਕਰਯੋ।

ਔਰ ਪਠਾਨਨ ਕੇਰ, ਮੁਲਕ ਉਗਰਾਹਿਓ।

ਦੋਇ ਲੱਖ ਤਬਿ ਟਕਾ¹, ਇਕੱਠਾ ਸਭਿ ਭਯੋ। 'ਰੁਪਇਆ।

ਤਲਬ¹ ਦਈ ਬਰਤਾਇ, ਛਿਮਾਹੀਂ² ਫੌਜ ਕੋ 'ਤਨਖਾਹ। 'ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ।

॥ ੧੧੭ ॥

ਸਿੰਘ ਭਏ ਸਭਿ ਖੁਸ਼ੀ, ਛਿਮਾਹੀਂ ਪਾਇ ਕੈ।

ਸ਼ਸਤਰ ਬਸਤਰ ਸਭਿ ਨੈਂ, ਨੀਕ ਬਨਾ ਲਏ।

ਹੁਤੇ ਪੀਰ ਜੇ ਭਾਰੀ, ਨਗਰ ਮਲੇਰ* ਮੈਂ।

*ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ 'ਚ ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਦੀ ਵੀ ਕਬਰ ਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਉਸਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਾੜੀਆਂ, ਸਿਰਫ ਬੀਬੀ ਅਨੂਪ ਕੌਰ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦਾ (ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਕੈਦ 'ਚ ਆਪਣੇ ਸਤ ਨੂੰ ਬਚਾਣ ਲਈ ਆਤਮਘਾਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ) ਕਬਰ ਪੁੱਟਕੇ ਸਿੱਖੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਹ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਕਬਰੈਂ ਪੁਟ ਕਢਵਾਏ, ਬੰਦੇ ਫਿਰ ਸਭੈ

॥ ੧੧੮ ॥

ਸ਼ੇਖ ਸੱਦੋ ਤੇ ਆਦਿ ਪੀਰ ਬਡ ਬਲੀ ਜੇ।

ਥੇ, ਤਿਨ ਕੀ ਫੁਕਵਾਈ ਕਢਿ ਕਢਿ ਹੱਡੀਆਂ।

ਬੰਦੇ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼¹, ਕਿਸੀ ਕੀ ਨਾ ਚਲੀ।

'ਵਾਹ, ਜ਼ੋਰ।

ਛੇਡਿ ਕੋਟਲਾ ਅਰ ਮਲੇਰ, ਸਭਿ ਖਾਨ ਜੋ

॥ ੧੧੯ ॥

ਭਾਗ ਗਏ ਥੇ ਗਾਮ, ਕਾਕੜੇ ਲੋ ਕਹੀਂ।
 ਆਇ ਤਿਨੈ ਤਬਿ ਬਣੀਏਂ, ਦੁਾਰਾ ਨਜ਼ਰ ਦੈ।
 ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਕੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਾ, ਸਭਿ ਹਾਲ ਕਹਿ।
 ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਤੇਗ ਦਿਖਾਏ ਗੁਰੂ ਕੇ ॥ ੧੨੦ ॥
 ਪਿਖ ਬੰਦੇ ਪੁਨ ਸਿੱਖਨ ਤੈਂ ਭੀ ਸੁਨ ਇਹੈ।
 ਡੇਰਾ ਕੀਨੋਂ ਕੂਚ ਤਿਨੋਂ ਕੋ ਅਮਨ ਦੈ।
 ਰਾਇਕੋਟ ਜਗਰਾਵਾਂ ਕੀ ਦਿਸ ਜਾ ਝੁਕੜੇ।
 ਸੁਨ ਕੈ ਕੱਲ੍ਹਾਰਾਇ ਨ੍ਰਿਪ ਤਬਿ ਤਹਾਂ ਕਾ
 ॥ ੧੨੧ ॥

ਘੋੜੇ ਨਕਦੀ ਰਸਦ, ਨਜ਼ਰ ਲੈ ਆ ਮਿਲੜੇ।
 ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਖਸ਼ਸ਼, ਢਾਲ ਤਰਵਾਰ ਜੋ।
 ਦਿਖਰਾਈ ਅਰ ਕਥਾ ਕਹੀ, ਜਜੋਂ ਬਰ ਦਏ।
 ਸੋ ਬੰਦੇ ਤਸਦੀਕਾ ਕਰਾ ਕੈ ਸਿਖਨ ਤੈ ॥ ੧੨੨ ॥ 'ਪਕਿਆਈ, ਪ੍ਰੋੜੁਤਾ।

ਦਯੋ ਰਾਇ ਕੋ ਛੋਰਿ, ਦੇਸ ਲੁਟਿ ਛਕੜੇ ਤਿਹ।
 ਜੋਂ ਬੰਦੇ ਕੀ ਧਾਂਕ ਪਰੀ, ਸਭਿ ਦੇਸ ਮੈਂ।
 ਥਰ ਥਰ ਕਾਂਪਤ ਭੂਪ ਸਭੀ, ਡਰ ਮਾਨ ਕੈ।
 ਪੁਨ ਬੰਦੇ ਨੇ ਲੋਗ, ਮਾਲਵੇ ਦੇਸ ਕੇ ॥ ੧੨੩ ॥
 ਨੌਕਰ ਲੀਨੇ ਰਾਖ, ਬਹੁਤ ਮੁਦ ਮਾਨ ਕੈ।
 ਫਤੇ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਕਾ ਹੁਤੇ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਬੰਦੇ ਦਯੋ, ਨਿਵਾਬ ਖਤਾਬਾ ਥਾ। 'ਪਦਵੀ, ਉਪਾਧੀ।
 ਜਥੇਦਾਰ ਤਬਿ ਸਭਿ ਮਲਵੱਈਅਨ ਕਾ ਕਰੜੇ
 ॥ ੧੨੪ ॥

ਪਰਮ ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੇ ਹੁਤੇ।
 ਤਿਨ ਕੇ ਤਾਬੇ ਘੋੜਾ, ਸੋ ਸੋ ਕਰਿ ਦਯੋ।
 ਪੁਨਾ ਫੂਲ ਕੇ ਲੋਗ, ਕਰੇ ਸਰਦਾਰ ਬਹੁ।
 ਕਾਲੇ ਕੇ' ਅਰ ਗਰੇਵਾਲ ਮਨ ਸ਼ਾਹੀਏ ॥ ੧੨੬ ॥ 'ਗੋਤ।
 ਸੇਮੇਂ ਕੇ, ਬੈਰਾੜ, ਰੰਧਾਵਾ ਜਿਉਣ ਸਿੰਘ।
 ਦੁਲਟ ਨਗਾਹੀਆ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਜੇ ਧਾੜਵੀ।
 ਜਥਾ ਜੋਗ ਵਡਿਆਏ, ਬੰਦੇ ਨੈ ਸਭੈ।
 ਜਥੇਦਾਰ ਫਿਰ ਕਰੇ, ਮਝੈਲ ਅਪਾਰ ਹੀ

॥ ੧੨੬ ॥

ਚਾਰ ਹਜਾਰਕ ਸਿੰਘ, ਬਹਾਦਰ ਥੇ ਜੁਰੇ।

ਬਾਕੀ ਲੋਗ ਲੁਟੇਰੇ, ਸੰਗ ਬਿਅੰਤ ਭੇ।

ਮੁਲਕ ਬਾਵਨੀ¹ ਜੇਤਿਕ, ਥਾ ਸਰਹੰਦ ਕਾ*।

¹ਬਵੰਜਾ ਲੱਖ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਮੁਲਕ ਜਾਂ ਪੜ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ (ਮੁਲਕ) ਦੇਸ। *ਕਾ' ਪਾਠ ਮੂਲ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਉਗਰਾਹਿ, ਟਕਾ ਲੈ ਛਕੜੋ ਭਲ

॥ ੧੨੭ ॥

ਠੌਰ ਠੌਰ ਤਬਿ ਹਾਕਮ, ਕਰਿ ਕੈ ਸਿੰਘਨ ਕੇ।

ਸਾਨ੍ਹੇਵਾਲ ਗਰਾਮ, ਸਿਵਰ¹ ਬਹੁ ਦਿਨ ਰਖੜੋ।

¹ਡੇਰਾ।

ਰੋਪੜ, ਮਾਛੀਵਾੜੇ, ਪੁਰਿ ਬਹਿਲੋਲ ਕੇ।

ਬਸੀ, ਕਿੜੀ, ਸੰਘੋਲ ਆਦਿਕਨ ਵਾਰ¹ ਜੋ

¹(ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਇਲਾਕਿਆਂ) ਵਾਲੇ (ਤੁਰਕ)।

॥ ੧੨੮ ॥

ਤੁਰਕ ਜਗੀਰਾਂਵਾਰੇ, ਭਾਰੇ ਅਕੜ ਖਾਂ।

ਲੈ ਲੈ ਨਜ਼ਰਾਂ ਮਿਲੇ, ਬੰਦੇ ਕੇ ਆਇ ਕੈ।

ਬੰਦੇ ਤੁਰਕ ਨਿਵਾਏ, ਗਰਦਨ ਭੰਨ ਕੈ।

ਪਾਣੀਪਤ ਕਰਨਾਲ ਲਗੈ¹ ਸਭਿ ਮੁਲਕ ਮੈਂ

¹ਤੱਕ।

॥ ੧੨੯ ॥

ਫੌਜੈ ਸਿੰਘਨਿ ਉਤਾਰੀ ਠੌਰ ਅਨੇਕ ਮੈਂ।

ਬੰਦੀਖਾਨੇ¹ ਤੁਰਕੋਂ ਕੇ ਸਭਿ ਤੋੜ ਕੈ।

¹ਜਿਹਲਖਾਨੇ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਉਨ ਕੇ, ਸਿੰਘ ਸਜਾਇ ਮਿਲਾ ਲਏ।

ਯਾ ਬਿਧਿ, ਬੰਦੇ ਅਪਨਾ ਤਹਿਦ¹ ਬਿਠਾਇਯੋ

¹ਦਬਦਬਾ।

॥ ੧੩੦ ॥

ਗਾਥਾ ਪੰਥਹਿ ਕੇਰ, ਸੁਖਦ ਬਹੁ ਗਾਇ ਕੈ।

ਪਿਖਿ ਅਵਕਾਸ਼¹ ਅਧਯਾਇ ਭਯੋ ਅਬਿ ਥਿਰ

¹ਵਿਹਲ।

ਯਹਾਂ ॥ ੧੩੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਪਾਇਲ, ਘੁੜਾਣੀ, ਮਲੇਰ ਮਾਰਣ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤਮੇਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥ ੭ ॥

੮. {ਦੁਆਬਾ ਫਤਹ ਕਰਨਾ, ਬਿਜਵਾੜੇ ਦਾ ਜੰਗ}

ਛਪਯ:

ਕਨਕ ਬਰਨ ਤਨ ਬਰਨ,
ਬਸਨ ਆਭਰਨ ਭੂਰ ਦੁਤਿ।

¹(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਰੰਗ ਸੋਨੇਰੰਗਾ ਹੈ, ਬਸਤਰ ਤੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਸੋਭਾ ਹੈ।

ਜਿਗਾ ਜੂਲਤ ਜਗਮਗਤ,
ਜਟਤ ਜ੍ਹਾਹਰ ਕਲਗੀ ਯੁਤਿ।

¹ਜਵਾਹਰਾਤਾਂ ਨਾਲ ਜੜਤ ਹੋਈ ਕਲਗੀ ਦੇ ਸਣੇ ਜਿਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸਹਿਤ ਜਗਮਗ ਜਗਮਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕੁੰਡਲ ਲੋਲ ਕਪੋਲ,
ਝਲਕ ਲਖਿ ਖਲਕ ਲਜਾਵੈ।

¹ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਚੰਚਲ ਕੁੰਡਲਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਦੇਖਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਲੱਜਾਵਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗਜ ਮੁਕਤਾਦਿਕ ਮਨੀ ਜਾਲ,
ਗਰ ਮਾਲ ਸੁਹਾਵੈ।

¹ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੋਤੀਆਂ ਆਦਿਕ ਸਮੁੰਹ ਮਣੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਗਲ ਵਿੱਚ ਸੋਭਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਮਰੰਗ, ਬਹੁ
ਸਿੰਘ ਸੁਰੰਗ ਉਮੰਗ ਠਟ।

¹ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਰਗੇਰੰਗ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਧਾਰਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਗਜਾਨ ਦਸਮ ਗੁਰੁ ਧਜਾਨ ਅਸ,
ਧਰੈਂ ਤੁ ਜਾਇ ਅਗਜਾਨ ਕਟਿ ॥ ੧ ॥

¹ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਮਨ!) ਦਸਮ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਐਸੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਜੇ ਧਿਆਨ ਧਾਰਨ ਕਰੇਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਅਗਿਆਨ ਕੱਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਫਗਵਾੜਾ ਜਾਲੰਧੂ ਲੋ,
ਦੇਸ ਦੁਆਬਾ ਜੈਸ।
ਫਤੇ ਕਰੈ ਬੰਦਾ ਜਿਵੈਂ,
ਕਥਾ ਕਥੈਂ ਅਬਿ ਤੈਸ ॥ ੨ ॥

ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ:

ਜਮਨਾ ਸਤਲੁਜ ਮੱਧ ਦੇਸ ਬੇਹੱਦ ਯੋਂ।
ਬੰਦੇ ਨੈ ਕਰਿ ਫਤੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਭਿ ਦਯੋ।
ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਪ੍ਰਹਲਾਦ, ਰਖਯੋ ਮਾਲੇਛ ਹਤ।
ਬੰਦਾ ਨਰਸਿੰਘਰੂਪ ਸਹੀ ਬਿਦਤਾਇਯੋ ॥ ੩ ॥
ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਯੋਂ ਹਤੇ ਮਲੇਛ ਅਪਾਰ ਹੀ।

ਤੈਸ ਦਲਮਲੇ ਯਵਨ¹, ਸੁ ਬੰਦੇ ਗੁਰੂ ਕੇ।
ਮੁਹੀਤਾਜ਼ਮ ਤਾਰੀਖ¹ ਵਿਖੇ, ਤੁਰਕੈਂ ਲਿਖਯੋ।
ਬੰਦਾ ਮੈਹਦੀ¹, ਕੈਧੋ ਕਲਕੀ² ਥਾ ਸਹੀ³ ॥੪॥

¹ਤੁਰਕ।

¹ਮੁਹੀਤਾਜ਼ਮ=ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਨਾਮ।

¹ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭਵਿੱਖਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਇਮਾਮ। ²ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭਵਿੱਖਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਚੌਵੀਵਾਂ ਅਵਤਾਰ। ³ਠੀਕ।

ਬੁਰੇ ਹਾਲ ਉਨ ਮੁੱਸਲਮਾਨੋ ਕੇ ਕਰੇ।
ਜ਼ਰਾ ਨ ਆਕੜ ਛੱਡੀ, ਕਿਸੀ ਨੁਵਾਬ ਸੈਂ।
ਜ਼ਾਲਮ¹* ਬੀਰ ਬਹਾਦੁਰ ਵਲੀ² ਦਤਾਰ ਸੋ।

¹ਸਖਤ, ਕਰੜਾ। ²ਕਰਾਮਾਤੀ। *ਬੰਦਾ ਜ਼ਾਲਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਗਲ ਮੁਤੱਸਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਾਰੀਖ ਮੁਹਤਾਜ਼ਮ ਵਿਚ ਜੋ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਵੀ ਜੀ ਉਸਦਾ ਉਲਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਨਹੀਂ ਹੈ।

¹ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਜ਼ਮਤ ਪੁਰ¹ ਤਿਸ ਸਮ ਕੋ ਭਯੋ ਨ ਹੋਇਗੋ
॥੫॥

ਪਾਸ ਮਜ਼ਬ ਕਾ ਗਜ਼ਬ ਅਜ਼ਬ ਤਿਸ ਕੋ ਭਯੋ¹।

¹ਉਸਨੂੰ ਅਸਚਰਜ ਤੇ ਕਹਿਰ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਪਾਸ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਪਾਸ=ਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲਿਆ ਆਗਿਆ-ਪੱਤ੍ਰ।)

ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਵਹਿ ਬੀਜ ਖੋਵਨਾ ਚਹਿਤ ਥਾ।
ਈਹਾਂ ਤੱਕ ਤੋ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਉਸ ਕਾ ਕਾਰ ਥਾ।
ਏਕ ਤੁਰਕ ਕੋ ਮਾਰ ਆਪਨੇ ਹਾਥ ਸੈਂ ॥੬॥

ਤਾਂ ਕੀ ਛਾਤੀ ਪਰ ਪਗ ਧਰ ਕਰਿ ਮੋਦ ਹੈ।
ਪਾਛੇ ਹੋਤ ਅਸ਼ਾਰ, ਇਹੈ ਨਿਤਨੇਮ ਥਾ।

ਅਰ ਜੋ ਜੁਲਮੀਂ ਤੁਰਕ ਤਈਂ ਵਹਿ ਪਾਤ ਥਾ¹।

¹ਜ਼ਾਲਮ ਤੁਰਕ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਸੀ।

ਤਿਸ ਕੋ ਜੀਵਤ ਪਕਰਿ ਆਗ ਮੈਂ ਜਾਰਤੋ ॥੭॥

ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਮਸੀਤ ਅੰਧ ਹਿਤ ਦੀਪ ਥਾ¹।

¹ਮਸੀਤ ਆਦਿ ਅਨੁਚੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੀਵੇ ਵਾਂਗ ਸੀ।

ਇਤਜ਼ਾਦਿਕ ਤਿਸ ਕੇਰੀ, ਬਾਤੈਂ ਤੁਰਕ ਨੈਂ।

ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ ਮਝਾਰੇ, ਦਯੋ ਪ੍ਰਮਾਨ¹ ਮੈਂ।

¹ਸਬੂਤ।

ਯਾਹੀ ਤੈ ਤਬਿ ਤੁਰਕ, ਅੱਗੂ ਤਿਹ ਤ੍ਰਸਤ ਥੇ¹

¹ਡਰਦੇ ਸਨ।

॥੮॥

ਜਿਤ ਵਲ ਕਰਤ ਚਢਾਈ, ਜਾਤੇ ਨਸਤ ਸੋ।

ਅਬ ਗਾਥਾ ਪਰਸੰਗ, ਸੁਨੈਹੋਂ ਅੱਗੂ ਤਿਸ।

ਬੰਦੇ ਨੈ ਜਬਿ ਦੇਸ ਮਾਲਵਾ ਫਤੇ ਕੈ।

ਸਿੱਖਨਿ ਤਾਂਈਂ ਸੌਪਯੋ, ਰਹਯੋ ਬਿਰੱਕਤ ਖੁਦ¹ ¹ਆਪ ਤਿਆਗੀ ਰਿਹਾ।

॥ ੯ ॥

ਥਾਨੇਸਰ ਕਰਨਾਲ, ਉਤਾਰੀ ਫੌਜ ਬਹੁ।
ਦਿੱਲੀ ਤੈ ਤਬਿ ਚੜ੍ਹ ਕਰਿ, ਆਵੈ ਤੁਰਕ ਜੋ।
ਪਾਣੀਪਤ ਕਰਨਾਲ, ਨਜੀਮਾਵਾਦ ਮੈਂ।
ਲੂਟ ਮਾਰ ਤਿਹ ਲੇਹਿੰ, ਸਿੰਘ ਬਲ ਧਾਰ ਕੈ

॥ ੧੦ ॥

ਰਸਤਾ ਕੀਨੋ ਬੰਦ, ਦਿੱਲੀ ਲਹੌਰ ਕਾ।
ਪੁਨ ਬੰਦਾ ਕਰਿ ਮਸਲਤ^੧, ਸਭਿ ਸਿੰਘਾਨ ਸੌਂ।
ਪਾਰ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਤਲੁਜ, ਦ੍ਰਾਬੇ ਮੈਂ ਧਸੜੋ।
ਹਾਕਮ ਜੇਤਿਕ ਹੁਤੇ, ਦਵਾਬੇ ਦੇਸ ਮੈਂ ॥ ੧੧ ॥

^੧ਸਲਾਹ।

ਡਰ ਬੰਦੇ ਕਾ ਮਾਨਿ, ਦੌਰਿ ਇਤ ਉਤ ਗਏ।
ਕੇਤਿਕ ਦੈ ਕੇ ਨਜ਼ਰਾਂ, ਮਿਲ ਪਏ ਆਇ ਕੈ।
ਤਿਨ ਕੋ ਬੰਦੇ ਤਜੜੋ, ਈਨ^੧ ਮਨਵਾਇ ਨਿਜ।
ਫਗਵਾੜੇ ਕੇ ਹੁਤੇ, ਚੌਧਰੀ ਜੋ ਬਡੇ ॥ ੧੨ ॥

^੧ਕਾਨੂੰਨ, ਕਾਇਦਾ, ਅਧੀਨਤਾ।

ਸ਼ਾਹੀ ਮਾਲ-ਗੁਜ਼ਾਰ, ਤੀਨ ਸੌ ਗਾਮ ਕੇ।
ਤਿਨ ਕੇ ਤਾਬੇ^੧, ਔਰ ਕਈ ਥੇ ਚੌਧਰੀ।
ਮਿਲਯੋ ਚੂਹੜ ਮੱਲ ਨਜ਼ਰ ਇਕ ਅੱਸੂ ਦੈ।
ਬੰਦੇ ਨੈ ਫਗਵਾੜੇ ਡੇਰਾ ਲਾਇਯੋ ॥ ੧੩ ॥

^੧ਤਿੰਨ ਸੌ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ।

^੧ਅਧੀਨ।

ਰਸਦ ਸਮਾਨ ਪੁਚਾਯੋ, ਚੂਹੜ ਮੱਲ ਨੈਂ।
ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਤਬਿ ਤਿਸ ਕੋ, ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਲਯੋ।
ਪਹੁੰਚੇ ਤਬੈ ਜਲੰਧਰ, ਮਿਲੇ ਪਠਾਨ ਆ।
ਸਭਿ ਕੇ ਦਿਲ ਮੈਂ, ਦਹਿਸ਼ਤ^੧ ਬੰਦੇ ਕੀ ਛਈ

^੧ਡਰ, ਭੈ।

॥ ੧੪ ॥

ਲੜਨਾ ਚਹੇ ਨ ਕੋਈ, ਡਰਦਾ, ਅਜਮਤੈ^੧।
ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਮੁਵੱਕਲ^੧, ਸਮਰੱਥ ਹੈਂ ਬਡੇ।
ਜੋ ਚੈਹੈ ਕਰਵੈ ਹੈ, ਫੇਰ ਨ ਸਕੈ ਕੋ।
ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਲੜਾਈ, ਕੋਈ ਕਯਾ ਕਰੇ ॥ ੧੫ ॥
ਘਰ ਹੀ ਬੈਠਜਾਂ ਤਾਂਈਂ, ਮਾਰ ਗਮਾਇ ਹੈ।
ਐਸੀ ਬਾਤੈਂ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਥਰ ਥਰ ਕਾਂਪਹੀਂ।
ਮਿਲੇ ਜਲੰਧਰੀਏ ਨਵਾਬ, ਜਬਿ ਦੀਨ ਹੈ।

^੧ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਂ।

^੧ਬੀਰ।

^੧ਮਾਰ ਕੇ ਗੁਆ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਤਿਨ ਤੈ ਆਧਾ ਮੁਲਕ, ਬੰਦੇ ਨੈ ਛੀਨ ਕੈ। 'ਖੋਹ ਕੇ।

॥ ੧੬ ॥

ਚੂਹੜ ਮੱਲ ਕੇ ਦੀਨਾ, ਤਿਸ ਮੈਂ ਸੇ ਕਛੂ।

ਬਾਕੀ ਸਿੰਘਨ ਤਾਂਈਂ, ਦਯੋ ਜਗੀਰ ਮੈਂ।

ਲੰਬਰਦਾਰ ਅਪਾਰ, ਸਰਬ ਹੀ ਦੇਸ ਕੇ।

ਲੈ ਲੈ ਨਜ਼ਰਾਂ ਮਿਲੈਂ, ਬੰਦੇ ਕੋ ਆਇ ਕੈ ॥ ੧੭ ॥

ਤਿੰਨ ਕੋ ਬੰਦੇ ਦਈ, ਜਗੀਰਾਂ ਭਾਵਤੀ।

ਨਿਜ ਕਬਜ਼ੇ, ਸਭਿ ਦੇਸ ਦੁਆਬਾ ਕਰਿ ਲਯੋ।

ਠਾਣੇਦਾਰ ਤਸੀਲਦਾਰ, ਸਭਿ ਆਪਣੇ।

ਬੈਠਾਏ ਸਭਿ ਠੌਰ, ਟਕਾ' ਉਗਰਾਹਿਯੋ ॥ ੧੮ ॥ 'ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਰੁਪਿਆ।

ਸਿੰਘ ਕਰੇ ਸਰਦਾਰ, ਸਭੈ ਹੀ ਦੇਸ ਕੇ।

ਹਿੰਦੂ ਭਏ ਅਨੰਦ, ਮਨਾਵਨ ਸ਼ਾਦੀਆਂ।

ਸੋਗ ਪਰਜੋ ਬਹੁ ਘਰਿ ਘਰਿ, ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਅਤੀ।

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ, ਕਰਾਮਾਤ ਨਿਰਖਾਇ ਕੈ। 'ਦੇਖ ਕੇ।

॥ ੧੯ ॥

ਬੰਦੇ ਕੇ ਤਬਿ ਲੋਗ, ਜਿਤਿਕ ਢਿਗ ਆਵਹੀਂ।

ਬਸਤਰ ਭੋਜਨ ਬੰਦਾ, ਦੇਵੈ ਸਭੀ ਕੋ।

ਚੇਲੇ ਲਗੋ ਬਨਾਵਨ, ਅਪਨੇ ਔਰ ਹੀ।

ਸਿੱਖ ਬੰਦਈ ਕਹਾਵੈਂ, ਬੰਦੇ ਕੇ ਵਰੈਂ ॥ ੨੦ ॥ 'ਉਹ ਬੰਦੇ ਦੇ (ਚੇਲੇ)।

ਬਨੈ ਸਿੱਖ ਜੋ ਬੰਦੇ ਕਾ, ਤਬਿ ਆਇ ਕੈ।

ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਇ ਜਗੀਰ, ਅਧਿਕ ਮੁਦ ਮਾਨ ਕੈ।

ਇਸ ਲਾਲਚ ਕਰਿ, ਸਿੱਖ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਬਹੁ ਬਢੇ।

ਬੇਰੇ ਹੀ ਦਿਨ ਮਾਹਿੰ, ਦੇਸ ਤਿਸ ਕੇ ਵਿਖੈ

॥ ੨੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੰਦਾ ਪੁਨਾ ਹੁਸ਼ਜਾਰ ਪੁਰ,

ਸ਼ਹਰ ਉਤਰਯੋ ਜਾਇ।

ਦੇਸ ਕਰਜੋ ਕਬਜ਼ੇ ਸਭੀ,

ਅਪਨੀ ਈਨ ਮਨਾਇ ॥ ੨੨ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਪਰੀ ਹਾਲ ਚਾਲ ਸਭਿ ਦੇਸ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲ ਤਬਿ,
 ਠੌਰ ਠੌਰ ਬ੍ਰਿਯ ਬਾਲ ਜ੍ਯਾਨ ਨਰ ਨਾਰੀਆਂ।
 ਆਪਸ ਮੈਂ ਕੈਹੈਂ ਸਭਿ ਆਯੋ ਅਬਿ ਸੋਊ ਸਮਾਂ,
 ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਹੂੰ ਹੈ ਰਾਜ ਧਰਾ ਕੇ ਮਝਾਰੀਆਂ।
 ਸਖਤ ਵਖਤ ਆਨ ਪਰਯੋ ਤੁਰਕਾਨ ਪਰ,
 ਇਨ ਹੂੰ ਕੀ ਜੜਾਂ ਅਬਿ ਜਾਹਿੰਗੀ ਉਖਾਰੀਆਂ।
 ਬੰਦਾ ਅਵਤਾਰ ਐਹੋ ਕਲਕੀ ਨਿਹਾਰ ਲੈਹੋ,
 ਭਯੋ ਕਲਿਜੁਗ ਮੈਂ ਹੈ ਤੁੱਕਨ ਬਿਦਾਰੀਆਂ।

¹ਬੰਦਾ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਹੈ ਦੇਖ ਲਵੋ।

¹ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

॥ ੨੩ ॥

ਸੱਯਦ ਪਠਾਨ ਸ਼ੇਖ ਮੁਗਲ ਮਹਾਨ ਵੇਖ,
 ਜੇਤਿਕ ਜਹਾਨ ਸੇਖ¹ ਤੁਰਕਾਨ ਡਰ ਹੈਂ।
 ਦਿੱਲੀ ਵੀਚ ਰਹੇ ਦਬ ਬਿੱਲੀ ਸਮ ਲੋਗ ਸਭਿ,
 ਬਾਈ ਸੂਬੇ ਖੌਫ ਤਬਿ ਮਨ ਹੀ ਮੈਂ ਕਰਿ ਹੈਂ।
 ਕੈਹੈਂ ਮਤਿ ਬੰਦਾ ਕਬਿ ਹਮ ਪਰ ਆਇ ਅਬੀ,
 ਦੀਨ ਖੋਇ ਸਭੀ ਕਰਿ ਕਾਫਰ ਬਿਦਰ ਹੈ।
 ਹਾਹੁਕੇ ਭਰਤ ਤਬਿ ਨੀਂਦ ਨ ਪਰਤ ਕਬਿ,
 ਉਝਕ ਉਝਕ ਸਭਿ ਖ਼ਾਬਨ ਮੈਂ ਪਰ ਹੈਂ। ॥ ੨੪ ॥
 ਪਾਣੀਪਤ ਕਰਨਾਲ ਹਾਂਸੀ ਤੇ ਹੰਸਾਰ ਸਾਰ¹,
 ਸਰਸਾ ਬਠਿੰਡਾ ਪਾਰ ਤੈਂ¹ ਕਸੂਰ ਲੋ ਅਹੈ।
 ਸ਼ਹਰ ਲਾਹੌਰ ਕਲਾਨੌਰ ਔ ਪਠਾਣਕੋਟ,
 ਦੂਣ ਜਸਵਾਲ ਮੰਡੀ ਕਾਂਗੜੇ ਲੋ ਜੋ ਕਹੈ।
 ਦੂਣ ਜੋ ਨਦੌਣ ਕਹਿਲੂਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਹੂੰ ਲੋ,
 ਰੇਪੜ ਪੰਜੌਰ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਦਿੱਲੀ ਲੋ ਲਹੈ।
 ਮੁਲਕ ਅਪਾਰ ਜੋ ਮਝਾਰ ਇਨ ਸ਼ੈਹਰੋਂ ਕੇ,
 ਬੰਦੇ ਕਾ ਹੁਕਮ ਦੋਹੀ¹ ਲਾਗੀ ਫਿਰਨੈ ਤਹੈਂ

¹ਬਾਕੀ ਦੇ।

¹ਨਾਸ ਕਰੇਗਾ।

¹ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਤੁੱਬਕ ਤੁੱਬਕ ਕੇ ਉਠਦੇ ਹਨ।

¹ਸਾਰੇ।

¹ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਪਾਰ।

¹ਭੌਂਡੀ।

॥ ੨੫ ॥

ਏਤਿਕ ਸੁ ਦੇਸ ਮਾਂਹਿ ਜੇਤਿਕ ਦੁਰਗ¹ ਆਹਿੰ,
 ਤੇਤਿਕ ਮੈਂ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਡੇਰੇ ਕਰਵਾਏ ਹੈਂ।
 ਬੰਦਾ ਨਿਜ ਕਰਾਮਾਤ ਸਾਬ ਬਹੁ ਰੂਪ ਧਰਿ,
 ਸਭਿ ਹੀ ਮੈਂ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਜਾਇ ਫਿਰ ਆਏ ਹੈ।

¹ਕਿਲ੍ਹੇ।

ਕਬੀ ਛਪ ਜਾਇ ਕਬੀ ਪ੍ਰਗਟ ਥਵਾਇ¹ ਕਿਤ,
ਧਰ ਹੈ ਮਹੱਤ ਤਨੂ¹ ਅਨੂ² ਬਨ ਜਾਏ ਹੈ।
ਕਬੀ ਧਸੈ ਔਨ¹ ਕਬੀ ਕਰਤ ਅਕਾਸ ਗੋਨ²,
ਕਬੀ ਸਿੰਘ ਠੋਨ¹ ਕਬੀ ਦੇਵਤਾ ਸੁਹਾਏ ਹੈ

¹ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
¹ਵੱਡਾ ਸ਼ਰੀਰ। ²ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ।
¹ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ। ²ਚੱਲਣਾ।
¹ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਵ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ।

॥੨੬॥

ਚੌਪਈ:

ਕਬੀ ਕ੍ਰੂਪ ਤੈ¹ ਕਾਢੈ ਪਾਨੀ।
ਬਿਨ ਲੱਜ ਬਕੇ¹ ਆਹਿ ਮਹਾਨੀ।
ਬਿਨ ਹੀ ਅਗਨੀ ਅਗਨਿ ਜਗਾਵੈ।
ਮੇਂਹ ਬਸਾਵੈ¹ ਫੇਰ ਹਟਾਵੈ ॥੨੭॥
ਖੜ੍ਹੇ ਕਰੈ ਚਲਤੇ ਦਰਯਾਵੈਂ।
ਚਹੈ ਤ ਉਲਟੇ ਫੇਰ ਚਲਾਵੈ।
ਬਚਨ ਕਰੈ ਜਿਸ ਤਾਂਈਂ ਜੋਈ।
ਤਤਛਿਨ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਸੋਈ ॥੨੮॥
ਜੋ ਦੁਖੀਆ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਆਵੈ।
ਤਾਂ ਕੋ ਸੁਖ ਦੈ ਦੂਖ ਮਿਟਾਵੈ।
ਕਰਾਮਾਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਨਿਹਰ ਕੈ।
ਦੁਨੀਆਂ ਲਗੀ ਮਗਰ ਤਿਸ ਡਰ ਕੈ ॥੨੯॥
ਪੁਨ ਬੰਦਾ ਕੀਰਤਪੁਰਿ ਆਯੋ।
ਗੁਰਦੁਆਰਨ ਕੋ ਮਾਥ ਝੁਕਾਯੋ।
ਕੁਣਕਾ ਬਹੁ ਕਰਵਾਯ ਛਕਾਯੋ।
ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਤਬਿ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥੩੦॥
ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਮਾਹੀਂ।
ਡੇਰਾ ਕਰਜੋ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਚਾਹੀਂ।
ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕੁਣਕਾ ਕਰੈ ਛਕਾਵੈ।
ਗੁਰਦੁਆਰਨ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ ॥੩੧॥
ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਸਿੰਘ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ।
ਬੰਦੇ ਕੇ ਅਨੁਸਾ ਰਰਹਾਵੈਂ।
ਬੰਦਾ ਨਿੱਤ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਵੈ।
ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਮੋਦ ਬਢਾਵੈ ॥੩੨॥

¹ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ।
¹ਰੱਸੀ ਤੇ ਚਮੜੇ ਦੇ ਡੋਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
¹ਬੱਦਲ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।

¹ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼ੱਮਸ ਖਾਂ ਬਿਜਵਾੜੀਆ,

ਹੁਤੇ ਜੁ ਬਡੇ ਰਹੀਸ।

'ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਮਾਲਕ।

ਨਹਿੰ ਮਿਲਿਓ ਜਬਿ ਆਇ ਸੋ,

ਚਢਯੋ ਬੰਦਾ ਰੀਸ' ॥ ੩੩ ॥

'ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।

ਚੌਪਈ:

ਤਿਨ ਭੀ ਫੌਜ ਇਕੱਠੀ ਕੀਨੀਂ।

ਮਿਲੀ ਆਇ ਤੁਰਕਾਨੀ ਪੀਨੀ'।

'ਤਕੜੀ, ਬਹੁਤੀ।

ਅਹੀਆ ਪੁਰ ਪਤਿ' ਖਾਨ ਦਿਲਾਵਰ।

'ਮਾਲਕ।

ਲੈ ਆਯੋ ਨਿਜ ਫੌਜ ਅਕਾਵਰ' ॥ ੩੪ ॥

'ਬਹਾਦਰ।

ਚਢ ਕਰਿ ਆਏ ਟਾਂਡੈ ਵਾਰੇ।

ਹੁਤੇ ਪਠਾਨ ਤਹਾਂ ਤਬਿ ਭਾਰੇ।

ਹਾਕਮ ਅਯੋ ਦਸੂਹੇ ਕੇਰੇ।

ਔਰ ਬਹਾਦਰ ਪੁਰੀਏ ਹੇਰੇ ॥ ੩੫ ॥

ਆਏ ਪੁਨ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਵਾਰੇ।

ਹੁਤੇ ਪਠਾਨ ਕੁਰੇਸੀ' ਭਾਰੇ।

'ਅਰਬ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੁਲ ਦੇ।

ਬਸੀ ਬਡੀ ਲੋ ਗਾਮਨ ਕੇਰੇ।

ਮਿਲੇ ਹਜਾਰੋਂ ਤੁਰਕ ਬਧੇਰੇ ॥ ੩੬ ॥

ਸੱਯਦ ਪੀਰ ਮੁਕੇਰੀਂ ਵਾਰੇ।

ਵਹਿ ਕਹਿ ਮੈਂ ਬੰਦੇ ਕੋ ਮਾਰੋਂ।

ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਮੁਵੱਕਲ' ਜੇਈ।

'ਬੀਰ।

ਜਿਨ ਕੇਰੈਹੈਂ ਤਾਬੇ' ਤੇਈ ॥ ੩੭ ॥

'ਅਧੀਨ।

ਇਸਰਾਫੀਲਾਦਿਕ ਵਹਿ ਚਾਰੈਂ'।

'ਚਾਰ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ-ਜਿਬਰਾਈਲ, ਮੀਕਾਈਲ, ਇਸਰਾਫੀਲ ਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ।

ਆਹਿੰ ਮੁਵੱਕਲ ਮਮ ਅਖਤਜਾਰੈਂ'।

'ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ।

ਸਭਿ ਮੁਵੱਕਲੋਂ ਕੇ ਪਤਸ਼ਾਹੂ।

ਜਬਰਾਈਲਾਦਿਕ ਮੁਝ ਪਾਹੂ ॥ ੩੮ ॥

ਯਾ ਬਿਧਿ ਤੁਰਕਨ ਤਈਂ ਧਿਜੈ ਕੈ'।

'ਧੀਰਜ ਬੰਨੁਵਾ ਕੇ, ਇਤਬਾਰ ਜਮਾ ਕੇ।

ਕਰਜੋ ਤਜਾਰ ਲਰਬੇ ਹਿਤ ਐ ਕੈ।

ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਮੌਲਵੀ ਔਰੈਂ'।

ਜੰਤ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਮਿਲ ਕਰਿ ਗੌਰੈਂ ॥ ੩੯ ॥

ਰੱਖਕ ਭਏ ਤੂਕਾਨੀ ਕੇਰੇ।

ਲੀਨੇ ਸੰਗ ਕੁਰਾਨ ਬਧੇਰੇ।

ਮੀਰਾਂ ਸੈਦ ਗੁਲਾਮ ਅਜਮਤੀ।

ਸ਼ਾਹਿ ਸਾਹਿਬ ਬਡ ਪੀਰ ਅਭਿਮਤੀ¹ ॥ ੪੦ ॥

ਹਰਦੋਥਲੇ ਗਾਮ ਮੈਂ ਜਾਹੂੰ।

ਆਹਿ ਮਕਬਰਾ ਪੂਜ ਮਹਾਂਹੂੰ।

ਸੈਦ ਅਲੀਸ਼ਾਹ ਚਿਸ਼ਤੀ¹ ਔਰੈਂ।

ਪੁਜਤ ਜਲੰਧਰ ਮੈਂ ਜੋ ਗੌਰੈਂ ॥ ੪੧ ॥

ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਵਲੀ ਇਤਜਾਦੈਂ।

ਭਏ ਇਕੱਠੇ ਤਹਿੰ ਹਿਤ ਬਾਦੈਂ।

ਢਿਗ ਬਿਜਵਾੜੇ ਜੰਗ ਮਥਾਨਾ¹।

ਇਹੁ ਸੁਨ ਕੈ ਬੰਦੇ ਮੁਦ ਮਾਨਾ ॥ ੪੨ ॥

ਸਭ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਲਯੋ ਬੁਲਾਈ।

ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿੰ ਹੀ ਧੌਂਸ ਬਜਾਈ।

ਤੁਰਕਾਨੀ ਉਤ ਦਸਕ ਹਜਾਰੈਂ।

ਦੀਨ ਹੇਤ ਇਕਠੀ ਭਈ ਭਾਰੈਂ ॥ ੪੩ ॥

ਸਿੰਘ ਸਹਿਸ ਦੁਇ¹ ਬੰਦੇ ਸੰਗੈਂ।

ਔਰ ਲੋਗ ਭੀ ਥੇ ਕਿਛੁ ਚੰਗੈਂ ॥ ੪੪ ॥

ਸ੍ਰੀਯਾ:

ਢੋਇ ਕਰਜੋ¹ ਢੁਕ ਕੈ ਜੁਗ ਓਰਨ²,

ਜੋਰਨਿ¹ ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹ² ਬਜੈ ਕੈ।

ਸੈਦ ਗੁਲਾਮ ਸੁ ਪੀਰ ਤਈਂ ਤਬਿ,

ਸ਼ੱਮਸ ਖਾਨ ਅਯੋ ਸੰਗ ਲੈ ਕੈ।

ਕਾਜੀ ਰੁ ਮੌਲਵੀ ਪੀਰ ਫਕੀਰ,

ਭਏ ਅਗਵਾਨ ਕੁਰਾਨ ਉਠੈ ਕੈ।

ਫੂਕਤ¹ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ ਸੌਂ,

ਪਢ ਹੈਂ ਕਲਮੇ ਸੁ ਕਲਾਮ ਅਨੈਕੈ¹ ॥ ੪੫ ॥

ਜੁਗ ਓਰਨ ਤੈ ਤਬਿ ਜੁਾਨ ਜੁਟੇ,

ਹਿਤ ਦੀਨ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਪੀਨ¹ ਲਰੈਂ।

¹ਮਨ-ਇੱਛਤ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

¹ਜਿੱਥੇ।

¹ਬਹੁਤ ਪੂਜੀਦਾ ਹੈ।

¹ਸੂਫੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ।

¹ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ।

¹ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਮਥ ਲਿਆ।

¹ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ।

¹ਮੇਲ ਕੀਤਾ। ²ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ।

¹ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। ²ਭਾਰੇ ਧੌਂਸੇ।

¹ਫੂਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

¹ਅਨੇਕਾਂ।

¹ਬਹੁਤ।

ਪਰਕਾਰ ਅਨੇਕ ਜੰਜੈਲ¹ ਜਮੂਰ²,
ਬੰਦੂਕ ਅਚੂਕ¹ ਸੁ ਬਾਰ ਝਰੈ²।

ਕਰਕਾ ਬਰਖਾ ਸਮ ਸੇ ਗੁਲਕਾ
ਸਰ ਕਾ ਖਰ ਕਾ ਅਤਿ ਮੇਂਹ ਪਰੈ¹।

ਕਰਿ ਮਾਰਹਿ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰ ਘਨੀ,
ਲਲਕਾਰ ਪਚਾਰ¹ ਅਪਾਰ ਅਰੈ² ॥ ੪੬ ॥

ਇਤ ਤੈ ਸਿੰਘ ਬੋਲ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ,
ਫਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਧੁਨਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
ਉਤ ਤੈ ਤੁਰਕੈਨ ਅਲੀ ਸੁ ਅਲੀ,
ਕਲਮਾ ਹੱਕ ਅਕਬਰ ਕੀਨ ਸੁਰੂ।
ਚਹਿ ਜੀਤ ਉਭੈ ਬਿਨ ਆਹਿ ਸੁਭੈ¹
ਰਸਬੀਰ ਛੁਭੈ¹ ਅਤਿ ਧੀਰ ਧੁਰੂ²।
ਜਨੁ ਰਾਖਸ਼ ਦੇਵ ਜੁਟੇ ਰਣ ਸੈਂ,
ਕਰਬੇ ਹਿਤ ਏਕਹਿ ਏਕ ਫੁਰੂ¹ ॥ ੪੭ ॥

ਉਤ ਸੱਯਦ ਸ਼ੇਖ ਮੁਗੱਲ ਪਠਾਨ,
ਸਿਪਾਹੀ¹ ਲੜਾਕ ਬਡੀ ਤੁਰਕਾਨੀ।
ਇਤ ਸਿੰਘ ਕਛੂ ਬਰ ਬੀਰ ਭਲੇ,
ਬਹੁ ਕਾਯਰ ਸੰਗ ਮਿਲੀ ਹਿੰਦੁਵਾਨੀ।
ਪਰ ਜਾਨ ਬਚਾਇ ਲਰੈਂ ਤੁਰਕੂ,
ਇਸ ਹੇਤ ਨ ਜੇਤ ਭਵੈ ਤਿਨ ਜਾਨੀ¹।
ਸਿੰਘਨ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਰਖੀ ਕਰਿ,
ਯਾ ਹਿਤ ਦੀਨਹੁਂ ਜੋਰ ਮਹਾਨੀ ॥ ੪੮ ॥

ਇਤ ਤੈ ਉਤ ਅੱਸੂ ਧਵਾਵਤ ਜਾਵਤ¹,
ਧੀਰਜ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦਿਹ ਬੰਦਾ।
ਥਿਰ ਕੈ ਇਕ ਠੌਰ ਪੁਨਾ ਫਿਰ ਕੈ,
ਕਰ ਕੈ ਤਤਬੀਰ¹ ਸਧੀਰ ਅਨੰਦਾ।
ਸਰ ਸਾਂਪ ਸਪੱਛਨ ਸੇ ਪਰਤੱਛ,
ਬਿਲੱਛ ਸਮੱਛ ਤਜੈ ਸੁ ਅਮੰਦਾ¹।

¹ਭਾਰੀਆਂ ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ। ²ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

¹ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਨਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੀਆਂ। ²ਬਾੜਾਂ (ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਵਾਰ) ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਗੜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਵਾਂਗ ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਤਿੱਖੇ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

¹ਵੰਗਾਰ ਕੇ। ²ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ।

¹ਸੱਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

¹ਬੀਰਰਸ 'ਚ ਖੁੱਭੇ ਹੋਏ। ²ਬਹੁਤ ਧੀਰਜ ਧਾਰ ਕੇ।

¹ਛੇਤੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਰਨ ਨੂੰ।

¹ਵੱਜ।

¹ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

¹ਘੋੜੇ ਭਜਾਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਜੁਗਤੀ।

¹ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਸੱਪਾਂ ਵਾਂਗ (ਬਿਲੱਛ) ਅਨੋਖੇ ਤੀਰ ਪ੍ਰਤੱਖ (ਸਮੱਛ) ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ (ਅਮੰਦਾ) ਛੇਤੀ ਛੱਡਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰ ਘਨੇ ਸਰਦਾਰ ਸੁਟੇ

ਤੁਰਕੀ ਧਰ ਪੈ, ਸੁ ਪਛਾਰ ਬੁਲੰਦਾ¹ ॥੪੯॥

ਰਸ-ਬੀਰ ਰਚੇ ਸਭ ਬੀਰ ਸਚੇ
ਨਹਿੰ ਪੀਰ ਤਚੇ¹ ਬਿਨ ਏਕ ਕਰੇ।
ਤਣ ਤਾਇ ਲਚੇ ਰਣ ਆਇ ਰਚੇ,
ਅਣਖਾਇ ਮਚੇ ਨ ਤਚੇ ਸੁ ਡਰੇ¹।

¹ਬਹੁਤੇ ਪਛਾੜ ਕੇ (ਖਿੰਡਾ ਕੇ)।

¹ਛੱਡਦੇ।

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਅ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਉਹ ਜੰਗ 'ਚ ਆ (ਰਚੇ) ਖੱਚਤ ਹੋ ਗਏ, ਅਣਖ ਨਾਲ (ਮਚੇ) ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ, ਹੁਣ ਡਰ ਕੇ ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ (ਤਚੇ) ਛੱਡਦੇ।

ਲਰਿ ਸਿੰਘਨ ਧਿੰਗਨ ਸੋਂ ਭਰਿ ਡਿੰਗਨ,
ਜਾਤ ਪਲਾਤ ਤੂਕਾਨ ਪਰੇ¹।

¹(ਧਿੰਗਨ) ਬਲੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ ਤੁਰਕ (ਡਿੰਗਨ) ਕਦਮਾਂ (ਉਲਾਂਘਾਂ) ਭਰਦੇ ਪਿਛਾਂਹ ਨੂੰ ਨੱਸਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿਖ ਕੈ ਤਬਿ ਸ਼ੱਮਸ ਖਾਨ ਦਿਲਾਵਰ
ਆਦਿਕ, ਅੱਗਰ ਆਇ ਅਰੇ¹ ॥੫੦॥
ਤਬਿ ਬੀਰਨ ਕੋ¹ ਕਰਿ ਯਾਦ
ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ¹, ਸਰੂਪ ਅਨੇਕ ਕਰੇ।
ਬਹੁ ਬਾਨਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਕਰਿਕੈ,
ਕਿਲਕਾਰ ਪਚਾਰ ਸਿੰਘਾਨ ਖਰੇ¹।

¹ਅੜੇ।

¹(ਆਪਣੇ) ਬੀਰਾਂ ਨੂੰ।

¹ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ।

¹(ਕਿਲਕਾਰ) ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਬੋਲ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ (ਖਰੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਲਕਾਰਿਆ।

ਜਬਿ ਪੈਰ ਹਲਾ ਉਤ ਸੈਦ ਅਲੀ,
ਨਿਜ ਕੀਨ ਮੁਵੱਕਲ ਯਾਦ ਭਰੇ¹।
ਅਰ ਸੈਦ ਗੁਲਾਮ ਸੁ ਪੀਰ, ਕਲਾਮ
ਲਲਾਮ ਪਢੀ ਬਲਵਾਰ ਤਰੇ¹ ॥੫੧॥

¹ਸੈਦ ਅਲੀ ਨੇ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ।

¹ਅਤੇ ਸੈਦ ਗੁਲਾਮ ਪੀਰ ਨੇ (ਲਲਾਮ) ਸੁੰਦਰ ਤੇ (ਬਲਾਵਰ ਤਰੇ) ਬਹੁਤੇ ਬਲ ਵਾਲੀ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹੀ।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:

ਮਹਾਂ ਮਾਰ ਮੱਚੀ, ਤਹਾਂ ਆਨ ਭਾਰੀ।
ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ, ਪੀਰ ਰਾਖੇ ਉਦਾਰੀ¹।

¹ਏਧਰੋਂ ਬੰਦਾ ਪੀਰ ਤੇ ਓਧਰੋਂ ਸੈਦ ਗੁਲਾਮ ਪੀਰ ਦੋਹੀ ਪਾਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇਰਾਖੇ ਹਨ।

¹ਹਥੋ-ਪਾਈ ਹੋ ਪਏ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪਏ।

¹ਪੈਰ ਪਿਛੇ ਪਾਉਣਾ।

ਹਥਾ ਵੱਥ ਹੋਏ, ਕੁਟਾ ਕੁੱਟ ਹੋਈ¹।
ਨਹੀਂ ਚਾਹਿ ਪੇਛਾਹਿ ਕੋ ਪੈਰ¹ ਕੋਈ ॥੫੨॥

ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਲੈ ਕੈ ਘਨੇ ਸਿੰਘ ਸੰਗੈ¹।
ਪੁਗਯੋ¹ ਆਇ ਤੋ ਲੋ, ਕਹੀਂ ਸੇ ਉਮੰਗੈ²।

¹ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ²ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ।

¹ਸਰਹੰਦ ਤੋਂ।

ਗਯੋ ਬਾਜ ਸਿੰਘੰ, ਤਬੈ ਹੀ ਸਰੁੰਦੋ¹।

ਲਏ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ, ਲਰਾਕੇ ਬੁਲੰਦੇ ॥ ੫੩ ॥

ਇਸੀ ਤੌਰ ਔਰੈਂ, ਘਨੇ ਸਿੰਘ ਆਏ।

ਭਯੋ ਮੋਦ ਬੰਦਾ, ਲਰਜੋ ਜ਼ੋਰ ਲਾਏ।

ਮਚਜੋ ਜੰਗ ਗਾਢਾ, ਪੁਨਾ ਸੋ ਮਹਾਂਈ।

ਮਰੇ ਜ਼ਾਨ ਘੋੜੇ, ਨ ਥੋੜੇ ਤਹਾਂਈ ॥ ੫੪ ॥

ਤਬੈ ਤੇਗ ਸਿੰਘਾਨ ਭੀ ਐਸ ਬਾਹੀ।

ਬਢੈਂ ਪੁੰਜ ਬਾਢੀ, ਮਨੋ ਬਾਢ ਚਾਹੀ।

‘ਬਹੁਤੇ ਤਰਖਾਣ ਜਾਣੋ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ (ਬਾਢ) ਲੱਕੜਾਂ ਵਢਦੇ ਹਨ।

ਮਰਜੋ ਖਾਨ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਕੇਰ ਬਾਂਕੋ।

ਹਰਜੋ ਥਾ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਨੈ ਧਾਇ ਤਾਂ ਕੋ ॥ ੫੫ ॥

ਮਰਜੋ ਔਰ ਦੇਲਾਵਰੈਂ ਖਾਨ ਤਜੋਂ ਹੀ।

ਚਹਜੋ ਫੇਰ ਬੰਦੇ ਹਲੈ ਜੰਗ ਕਜੋਂ ਹੀ।

ਕਰੰ ਲੈ ਕੁਵੰਡੰ ਤਚੇ ਤੀਰ ਬੇਸੈ।

ਹੱਲਾ ਭੀ ਕਰਾਯੋ ਦਲੰ ਹੇਤ ਏਸੈ ॥ ੫੬ ॥

ਨਹੀਂ ਜੋ ਹੱਲੇ ਪੈਰ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇਰੇ।

ਤਬੈ ਬੀਰ ਬੰਦੇ ਨਿਜੰ ਹੈਂ ਪਰੇਰੇ।

ਤਿਨੈਂ ਆਨਿ ਭੈਆਨਕੈ ਰੂਪ ਧਾਰੇ।

ਲਖਜੋ ਸੈਦ ਖਾਂ ਨੈਂ ਉਤੈ ਪੀਰ ਭਾਰੇ ॥ ੫੭ ॥

ਨਿਜੰ ਬੋਲਿ ਮੋਵੱਕਲੈਂ ਕੋ ਤਬੈ ਹੀ।

ਦਏ ਫੇਰ ਪੀਛੈ ਬੰਦੇ ਕੇ ਸਭੈ ਹੀ।

ਤਬੈ ਕੋਪ ਬੰਦੇ, ਲਯੋ ਤੀਰ ਹਾਥੰ।

ਗੁਰੂ ਜੋ ਦਯੋ ਥਾ ਯੁਤੈ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਥੰ ॥ ੫੮ ॥

ਖਰੇ ਹੋਇ ਉਚੇ, ਜਬੇ ਸੋਇ ਛੋਰਜੋ।

ਉਡੀ ਧੂਰਿ ਧਾਰਾ, ਸਮੰ ਮੇਘ ਘੋਰਜੋ।

ਭਗੋ ਬੀਰ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ ਪੀਰ ਕੇ ਹੀ।

ਅਲੀ ਸੈਦ ਖਾਂ ਆਦਿ ਥੇ ਪੀਰ ਜੇਹੀ ॥ ੫੯ ॥

ਭਏ ਸੋ ਹਿਰਾਨੰ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਚਾਲੀ।

ਲਖਜੋ ਤਾਂਹਿ ਬੰਦਾ ਬਲੀ ਹੈ ਬਿਸਾਲੀ ॥ ੬੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਿਚਲਿ ਮਹਾਨ ਤੁਕਾਨਿ ਤਬਿ,

‘ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਜੰਗ ਹਿੱਲ ਜਾਵੇ।

‘ਹੱਥ ‘ਚ ਧਨੁੱਸ਼ ਲੈਕੇ ਚੰਗੇ ਤੀਰ ਛੱਡੇ।

‘ਏਸੇ ਵਾਸਤੇ ਦਲ ਦਾ ਵੀ ਹੱਲਾ ਕਰਵਾਇਆ।

‘ਉਧਰ ਵੱਡੇ ਪੀਰ ਸੈਦ ਖਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ।

‘ਆਪਣੇ ਬੀਰਾਂ ਨੂੰ।

‘ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੀਰ ਪਿੱਛੇ ਮੋੜ ਦਿੱਤੇ।

‘ਮੂਲ-ਮੰਤ੍ਰ ਸਹਿਤ।

‘ਭਿਆਨਕ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਧੂੜ ਦੀ ਧਾਰ ਹੀ ਉੱਠੀ।

‘ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਦੇ ਬੀਰ ਵੀ ਭੱਜ ਗਏ।

‘ਜਿਹੜੇ।

‘ਘਬਰਾ ਕੇ।

ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਨਿ ਮਨਿ ਭੂਰ।
ਭਾਗ ਚਲੀ ਪਿਖਿ ਸ਼ੱਮਸ ਖਾਂ,
ਝੂਰ ਬਿਸੂਰ ਜਰੂਰ' ॥ ੬੧ ॥

'(ਬਿਸੂਰ) ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ (ਜਰੂਰ) ਬਹੁਤਾ ਝੂਰਿਆ।

ਚੌਪਈ:

ਦੌਰਿ' ਪੀਰ ਕੇ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰੇ।
ਅਹੋ ਪੀਰ ਜੀ ਹਮੈਂ ਉਬਾਰੇ।
ਕਹਯੋ ਪੀਰ ਇਕ ਤੁਮੈਂ ਬਚੈਹੈਂ।
ਔਰ ਪੇਸ਼ ਮਮ ਲੇਸ ਨ' ਜੈਹੈ ॥ ੬੨ ॥

'ਦੌੜ ਕੇ।

'ਥੋੜੇ ਮਾੜ ਵੀ।

ਬੰਦੇ ਦੋਇ ਬਾਰ ਨਿਜ ਬੀਰ।
ਪ੍ਰੇਰੇ, ਸੇ ਰੋਕੇ ਮੈਂ ਧੀਰ।
ਅਬਿ ਜੋ ਤੀਰ ਏਕ ਇਨ ਛੋਰਾ।
ਤਿਸ ਆਗੇ ਮਮ ਚਲੈ ਨ ਜੋਰਾ ॥ ੬੩ ॥
ਸ਼ੱਮਸ ਖਾਨ ਪੀਰ ਕੋ ਲੈ ਕੈ।
ਧਸਯੋ ਗਢੀ ਨਿਜ ਮੈਂ ਤਬਿ ਧੈ ਕੈ।
ਇਤ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ ਹੱਲਾ ਕਰਿ ਕੈ।
ਹਤੇ ਤੁਰਕ ਬਹੁਤੇ ਬਲ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੬੪ ॥

*ਮੂਲ 'ਚ ਪਾਠ ਪੀਰ ਸੀ, ਜੋ ਅਸ਼ੁੱਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਬਹੁ ਬੀਰ* ਪਰੇਰੇ।
ਸੋ ਸਰੂਪ ਬਨਿ ਸਿੰਘਨਿ ਬਧੇਰੇ।
ਲਗੇ ਮਗਰ ਸੱਤੂਨ' ਕੇ ਧਾਈ।
ਭਜਾਨਕ ਰੂਪ ਦਿਖਾਇ ਮਹਾਂਈ ॥ ੬੫ ॥
ਇਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਕੇ ਆਗੇ ਸੱਤੂ।
ਸੌ ਸੌ ਭਾਗਯੋ ਜਾਤ ਅਵੱਤੂ'।

'ਵੈਰੀ।

'ਉਲਟੇ ਭਾਵ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ।

ਪੰਛੀ ਜੈਸ ਬਾਜ ਕੇ ਆਗੇ।
ਬਕਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਿਰਕ' ਤੈ ਭਾਗੇ ॥ ੬੬ ॥

'ਬਘਿਆੜ।

ਚੂਤੜ ਪੀਠ ਕਟਾ ਸਭਿ ਗਏ।
ਕਾਯਰ ਸੂਰ ਏਕ ਸੇ ਭਏ।
ਰਣ ਮੈਂ ਰਹੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਪਰੇ।
ਜੋ ਜ਼ਖਮੀ ਥੇ ਸੋ ਭੀ ਮਰੇ ॥ ੬੭ ॥

ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦ ਭਏ ਤਹਿ ਜੇਤੇ।
ਬੰਦੇ ਚਾਇ ਫੁਕਾਏ' ਤੇਤੇ।

'ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਜ਼ਖਮੀ ਲੀਨੇ ਸੰਗ ਚੁਕਾਏ।

ਰਾਹੋਂ ਬੰਦਾ ਬਿਰਯੋ ਜਾਏ ॥ ੬੮ ॥

'ਪਿੰਡ।

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਘਰ ਸਜਾਪੇ ਪਰੇ।

ਰਸ ਕਰੁਣਾ ਛਾਯੋ ਘਰ ਘਰੇ।

'ਰੋਣਾ ਪਿੱਟਣਾ।

ਤੁਰਕ ਦੁਆਬੀਅਨ ਕਸਮੈਂ ਪਾਈ।

ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਨਹਿੰ ਲਰੈਂ ਕਦਾਈ ॥ ੬੯ ॥

ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਸਤਾਹਟੇ ਮਾਹੋਂ।

ਭਈ ਗਾਥ ਯਹਿ ਸਭੈ ਲਖਾਹੋਂ।

'ਜਾਣੇ।

ਦ੍ਵਾਬਾ ਜੀਤਨ ਜੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗੈਂ।

ਗਾਇ ਧਜਾਇ ਇਤਿ ਭਯੋ ਸੁਰੰਗੈਂ ॥ ੭੦ ॥

'ਚੰਗੇਰੰਗ ਵਿੱਚ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਦ੍ਵਾਬਾ ਜੀਤਨ, ਬਿਜਵਾੜੇ ਕੋ ਜੰਗ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਮੋਂ ਬਿਸੁਮ ॥ ੮ ॥

੯. {ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਉੱਪਰ ਫਤਹ ਪਾਉਣੀ}

ਦੋਹਰਾ:

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਅਰਜਨ ਤਰੂ,
ਅਰਜ ਨ ਤੂਲ ਜਿਨਾਨ¹।

¹ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਅਰਜਨ ਤਰੂ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਵਾਂਗ (ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੀ (ਅਰਜ) ਚੌੜਾਈ ਤੇ (ਤੂਲ) ਲੰਬਾਈ (ਜਾਣੀ) (ਨ) ਨਹੀਂ (ਜਾਂਦੀ)।

ਅਰਜਨ ਜਸ ਅਰਜਨ ਕਰਜੋ,
ਅਰਜਨ ਸ੍ਵਾਮਿ ਸਮਾਨ¹ ॥ ੧ ॥

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਰਜਨ ਦੇ ਸੁਆਮੀ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਵਾਂਗ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ (ਅਰਜਨ) ਉੱਜਲ ਜਸ (ਅਰਜਨ) ਖੱਟਿਆ ਹੈ।

ਅਰਿਜਨ ਅਰਜਨ ਨਿਜ ਪਰੈ,
ਸੁਨ ਅਰਜਨ ਸਭਿ ਕਾਂਹਿ¹।

¹(ਅਰਿਜਨ) ਵੈਰੀ ਜਨਾਂ (ਅਰਜਨ) ਅਤੇ ਦਾਸਾਂ, ਆਪਣਿਆਂ ਤੇ ਪਰਾਇਆਂ ਸਭ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ (ਅਰਜਨ) ਬੇਨਤੀਆਂ ਸੁਣਕੇ।

ਹਰਿ ਜਨ ਕਰ ਹੈ ਅਰਜਨੈ,
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਅਬਿ ਤਾਂਹਿ¹ ॥ ੨ ॥

¹(ਅਰਜਨੈ) ਸ਼ੁਧ ਅੰਤਹ-ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ (ਹਰ ਜਨ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਗਤ ਬਣਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਰਾਹੋਂ ਤੈ ਚਲ ਕੈ ਤਬੈ,
ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਜਾਇ।
ਗੁਰੂਦ੍ਵਾਰੇ ਪੂਜੇ ਭਲੈ,
ਬੰਦੇ ਸਹਿ ਸਿੰਘਾਇ¹ ॥ ੩ ॥

¹ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ।

ਰੋਪੜ ਲੋ ਸਭਿ ਦੇਸ ਕੇ,
ਲੋਗ ਮਿਲੇ ਤਬਿ ਆਇ।
ਨਾਲਾਗੜੀਆ ਭੂਪ ਭੀ,
ਸੁਨਿ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੪ ॥

ਆਯੋ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਤਬੈ,
ਦੈ ਨਜ਼ਰਾਨਾਂ ਭੂਰ¹।

¹ਬਹੁਤ।

ਮੇਲ ਕਰਜੋ ਡਰ ਧਾਰਿ ਮਨ,
ਮੇਲਜੋ ਪੰਥ ਜ਼ਰੂਰ ॥ ੫ ॥

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ:

ਇਕ ਦਿਨ ਕੀਰਤ ਪੁਰਿ ਵਿਖੇ,

ਬੰਦਾ ਥਾ ਬੈਠਾ।

ਲਗਯੋ ਦਿਵਾਨ ਮਹਾਨ ਹੀ,

ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਤੈਠਾ।

'ਤਿਸ ਥਾਂ।

ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਮੱਧ ਮੈਂ, ਸੋਹਿਤ ਇਮ ਬੰਦਾ।

ਜਜੋਂ ਉਡਗਨ ਗਨ ਕੇ ਵਿਖੇ, ਪਰਕਾਸ਼ਤ ਚੰਦਾ 'ਸਮੂਹ ਸਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ।

॥ ੬ ॥

ਸੋਢੀਰਾਇ ਗੁਲਾਬ* ਥਾ, ਆਨੰਦ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀਂ।

*ਕਵੀ ਜੀ ਰਚਿਤ ਉਹ ਕਥਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਸੀ, ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ ਛਪਿਆ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਘਸੀਟਾ ਸਿੰਘ ਕਵੀਸ਼ਰ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਹ ਸੋਢੀ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਦਾ ਪੋਤਾ, ਦੀਪ ਚੰਦ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪੜੋਤਾ ਸ਼ਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਨਾਮ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗੋਂ ਵੰਸ਼ ਨਹੀਂ ਚਲੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਲਾਦ ਹਨ।

'ਉਹ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਸਦਾਉਂਦਾ ਸੀ।

ਲੇਵਤ ਪੂਜਾ ਸਿੱਖਨ ਤੈ, ਸੋ ਗੁਰੂ ਸਦਾਹੀ।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗਾਥ ਮੈਂ, ਗਾਥਾ ਜਿਹ ਗਾਈ।

ਗੁਰੂ ਸੌਂਪ ਸੇਵਾ ਗਏ, ਜਿਸ ਸਾਧੂ ਤਾਂਈਂ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸ ਕੇ ਮਾਰ ਨਿਕਾਰਯੋ, ਥਾਰਾਇ ਗੁਲਾਬੈਂ।

ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਤਿਸੁ ਸਾਧੂ ਨੈ, ਤਬਿ ਆਇ 'ਛੇਤੀ।

ਸ਼ਿਤਾਬੈਂ।

ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਕੈ ਆਪਨਾ, ਇਮ ਹਾਲ ਸੁਨਾਯੋ।

ਗੁਰੂ ਸੌਂਪ ਗੇ ਥੇ ਮੁਝੈ, ਸੇਵਾ ਤਿਸ ਥਾਯੋ ॥ ੮ ॥

ਜਬਰਨ ਰਾਯ ਗੁਲਾਬ ਨੈ, ਮੁਝ ਤੈ ਸੋ ਛੀਨੀ।

ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਤੈ ਲੇਤ ਹੈ, ਸੋ ਪੂਜਾ ਪੀਨੀ। 'ਬਹੁਤੀ।

ਸੋ ਗਾਦੀ ਹੈ ਪੰਥ ਕੀ, ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀਨੀ।

ਸੋਢੀ ਕਾ ਨਹਿ ਹੱਕ ਹੈ, ਤੁਮਹੂੰ ਲਿਹੁ ਚੀਨੀ। 'ਜਾਣ ਲਉ।

॥ ੯ ॥

ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਸਿੰਘਨ ਕੋ, ਬੁਝਯੋ ਕਯਾ ਥਾਏ। 'ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਵੇ।

ਕਹਯੋ ਪੰਥ ਸੋ ਠੀਕ ਹੈ, ਜੋ ਤੁਮ ਕੋ ਭਾਏ।

ਬਚਨ ਕੀਨ ਥਾ ਜੋ ਗੁਰੂ, ਸੋਢੀ ਤਿਸ ਤਾਂਈਂ।

ਸੋ ਸਭਿ ਗਾਥਾ ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ, ਪੁਨ ਐਸ ਸੁਨਾਈ

॥ ੧੦ ॥

ਆਯੂ ਚਾਰ ਕੁ ਸਾਲ ਕੀ, ਸੋਢੀ ਕੀ ਰਹਿ ਹੈ। 'ਉਮਰ।

ਫਿਰ ਤਿਸ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਮਰੈ, ਜੋ ਗਾਦੀ ਬਹਿ ਹੈ। 'ਉਲਾਦ।

ਆਖਰ ਵਸਤੂ ਪੰਥ ਕੀ, ਪੰਥੋਂ ਢਿਗ ਐਹੈ।

ਸਬਰ ਧਰਮ ਹੈ ਸੰਤ ਕਾ, ਸੋ ਕਰੋ ਤੁਮੈਹੈ ॥ ੧੧ ॥

ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਸਾਧੁ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਜੀ, ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਗੱਯੋ।

ਬੰਦੇ ਜੈਸ ਬਖਾਨਯੋ, ਤੈਸੋ ਫਿਰ ਥੱਯੋ। 'ਹੋਇਆ।

ਗੁਜਰਯੋ ਜਬੈ ਗੁਲਾਬਰਾ, ਤਿਸ ਕੇ ਸੁਤ ਚਾਰੇ।

ਬਾਰੀ ਬਾਰੀ ਬੈਠ ਕੇ, ਗਾਦੀ ਪਰ ਸਾਰੇ ॥ ੧੨ ॥

ਬੋਰੇ ਹੀ ਅਰਸੇ ਵਿਖੇ, ਮਰਿ ਮਰਿ ਗੁਰੁ ਪੁਰਿ ਗੇ। 'ਸਮੇਂ ਵਿਚ।

ਸੰਤਤਿ ਨਹਿ ਤਿਨ ਕੀ ਰਹੀ, ਔਤਰ ਹੀ ਤੁਰ 'ਬੇ-ਉਲਾਦੇ।

ਗੇ।

ਗੁਰਦੁਆਰਨ ਕੀ ਸੇਵ ਤੋ, ਫਿਰ ਪੰਥ ਸੰਭਾਰੀ।

ਬਚਨ ਬੰਦੇ ਕਾ ਸਤ ਥਯੋ, ਸਭਿ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ

॥ ੧੩ ॥

ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਵਸ ਸਰੁੰਦ ਤੈ, ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਆਯੋ।

ਫਤੇ ਗਜਾਈ ਪੰਥ ਕੋ, ਪੁਨ ਮਾਥ ਝੁਕਾਯੋ।

ਬੰਦੇ ਕੈ ਢਿਗ ਜਾਇ ਕੈ, ਚਰਨੀਂ ਕਰ ਲਾਯੋ। 'ਹੱਥ।

ਬੰਦੇ ਨੈ ਤਿਸ ਕੋ ਤਬੈ, ਨਿਜ ਪਾਸ ਬਿਠਾਯੋ

॥ ੧੪ ॥

ਬਾਤੈਂ ਕਰਿ ਬਿਵਹਾਰ ਕੀ, ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਤੈ ਸਭਿ ਹੀ।

ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਨੈ ਤਾਂਹਿ ਕੋ, ਯੋਂ ਭਾਖਯੋ ਤਬਿ ਹੀ।

ਸੁਨ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਬਾਤ ਮੈਂ, ਇਕ ਤੁਝੈ ਸੁਨੈਹੋਂ।

ਭਾਵੀ ਆਈ ਤੋਹਿ ਪੈ, ਅਬਿ ਹੀ ਲਖ ਲੈਹੋ। 'ਜਾਣ ਲਉ।

॥ ੧੫ ॥

ਸੁਤ ਤੁਮਰੇ ਜੁਗ ਮਰੈਂਗੇ¹, ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਬਾਈ। 'ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮਰਨਗੇ।
ਇਕ ਸਿਰਿ ਗੋਲੀ ਲਾਗ ਹੈ, ਇਕ ਮਰੈ 'ਡਿੱਗ ਕੇ।
ਗਿਰਾਈ।

ਸੁਨ ਆਲੀ ਹਰਿ ਯੋਂ ਕਹਜੋ, ਜੋ ਆਗਯਾ ਗੁਰੁ
ਕੀ।

ਵਰਤੈਗੀ ਸੋ ਤੈਸ ਹੀ, ਨਹਿੰ ਮਿਟ ਹੈ ਧੁਰ ਕੀ

॥ ੧੬ ॥

ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਲੈ ਆਗਯਾ, ਪੁਨ ਸਰਹੰਦ ਆਯੋ।
ਸਿੰਘ ਖਾਕ ਤੋਦੇ ਲਗੇ¹, ਕਰਨੈ ਸਮੁਦਾਯੋ। 'ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਵੇਰ 'ਚ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਲਾਉਣ ਲੱਗੇ।
ਘੋੜੀ ਛੇੜਿ ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੈ, ਜਬਿ ਤੁਪਕ 'ਬੰਦੂਕ ਸਿੰਨ੍ਹੀ।
ਸੰਧਾਈ।

ਘੋੜੀ ਨੇ ਚਿਰਕੀ¹ ਖਈ, ਕਲ² ਗਈ ਦਬਾਈ 'ਭੁਆਟਣੀ। 'ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਘੋੜਾ।

॥ ੧੭ ॥

ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਕਾ ਸੁਤ ਹੁਤੋ, ਖਾਨੂੰ ਸਿੰਘ ਵੱਡਾ।
ਲੋਗਨ ਮੈਂ ਸੋ ਖੜਾ ਥਾ, ਨੇਹਾਰਤ ਅੱਡਾ¹। 'ਅੱਡੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। (ਅੱਡਾ=ਦੇਖਣ ਲਈ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ
ਖੜਨ ਦੀ ਥਾਂ।)

ਗੋਲੀ ਛੁਟ ਕੈ ਤਹਾਂ ਤੈ, ਤਿਸ ਕੇ ਸਿਰ ਲਾਗੀ।
ਫੌਰਨ ਧਰ ਪਰ ਗਿਰ ਮਰਜੋ, ਸੁਨ ਗਾਥਾ ਆਗੀ¹ 'ਅਗਲੀ ਕਥਾ।

॥ ੧੮ ॥

ਨਾਨੂੰ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਉਸੀ ਦਿਨ, ਗਿਰ ਕੋਠੇ ਪਰ 'ਉਪਰੋਂ।
ਤੈ।

ਮਰਜੋ ਦੇਰ ਬਿਨ ਹੁਕਮ ਯਹਿ, ਵਰਤਜੋ ਸਭਿ 'ਕਰਤਾਰ ਦਾ।
ਕਰਤੈ।

ਦਿਨ ਦ੍ਰੈ ਬਿਸੰਤ ਹੀ ਹੁਤੋ¹ ਜੋ ਬੰਦੇ ਭਾਖਜੋ²। 'ਬਾਈਵਾਂ ਹੀ ਦਿਨ ਸੀ। 'ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਲੋਗ ਲਗੇ ਬਹੁ ਕਲਪਨੇ, ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਆਖਜੋ

॥ ੧੯ ॥

ਇਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਮਮ ਸੁਤਨ ਕੀ, ਥੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਠੀਕੈ।
ਸ਼ੋਕ ਕਰੇ ਕਯਾ ਹੋਇਗਾ, ਜਾਨਜੋ ਹਮ ਨੀਕੈ।
ਜੰਮਣ ਮਰਣਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਯਹਿ ਸਾਹਿਬ ਕੇਰਾ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਬਹੁ ਜਗ੍ਹਾ, ਸਤਿਗੁਰ ਨੈ ਟੇਰਾ¹ 'ਕਿਹਾ ਹੈ।

॥੨੦॥

ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਚਨ ਕਹਿ, ਦਿਲ ਸਭਿਨਿ
ਧਰਾਯੋ।

ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਫਿਰ ਪਾਇ ਕੈ, ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਆਯੋ।
ਪਰਖਨ ਹਿਤ ਬੰਦੇ ਕਹਯੋ, ਜਿਸ ਸਿਖ ਸੁਤ ਤੇਰੋ।
ਮਾਰਯੋ, ਤਿਸ ਕੋ ਸਜਾ ਮੈਂ ਦੈਰੋਂ, ਤੁਮ ਟੇਰੇ¹ 'ਕਹੋ।

॥੨੧॥

ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਕਰ ਜੋਰ ਕੈ, ਫਿਰ ਐਸੇ ਰਰਯੋ।¹ 'ਕਿਹਾ।

ਮਾਰਯੋ ਸੋ ਕਿਸਹੂੰ ਨਹੀਂ, ਨਿਜ ਆਈ ਮਰਯੋ।
ਪਿਖਿ ਨਿਸਚਾ ਭਲ ਸਿੱਖ ਕਾ, ਖੁਸ਼ਿ ਹੈ ਤਬਿ
ਬੰਦੇ।

ਕਹਯੋ ਔਰ ਸੁਤ ਹੋਹਿਗੇ, ਤੁਮ ਦੋਇ ਅਮੰਦੇ¹ 'ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਤੋਂ।

॥੨੨॥

ਸਮਾਂ ਪਾਇ ਫਿਰ ਤਾਂਹਿ ਕੇ, ਘਰ ਦੁਇ ਸੁਤ
ਹੋਏ।

ਬਚਨ ਸਾਧੁ ਕਾ ਕਯੋਂ ਟਲੈ, ਜਾਨਤ ਸਭਿ ਕੋਏ।
ਮਾਹੀ ਸਿੰਘ ਇਕ, ਦੂਸਰਾ ਬੱਲੋ ਸਿੰਘ ਜਾਨੋ।
ਯਹਿ ਸੁਤ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਕੇ, ਪੁਨ ਭਏ ਮਹਾਨੋ

॥੨੩॥

ਨਗਰ ਸਲੋਦੀ ਮੈਂ ਅਹੈ, ਸੰਤਤਿ ਅਬਿ ਤਿਨ ਕੀ।
ਤਵਾਰੀਖ ਮੈਂ* ਗਾਥ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਭਿ ਜਿਨ ਕੀ।

*ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਰਚਿਤ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਇਹ ਚੌਥਾ ਭਾਗ 'ਸਰਦਾਰ ਖਾਲਸਾ' ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੩੨੫ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਛਾਪਣ ਲਈ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਭਾਗ ਨੂੰ ਨਾ ਛਾਪਿਆ ਤੇ ਨਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਸਦੀ ਕੋਈ ਉੱਘ ਸੁੱਘ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਕਿਤੇ ਹੈ ਵੀ ਕਿ ਨਹੀਂ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਇਕ ਸਿੰਘ ਥਾ, ਪੁਨ ਬੰਦੇ ਪਾਸੈਂ।

ਪੰਥ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਕਹਤ ਥਾ ਸ਼ਾਹੀਦ ਬਿਲਾਸੈਂ¹ 'ਹਾਸੇ ਨਾਲ।

॥੨੪॥

ਇਕ ਪਹਾੜ ਕੇ ਬਿਰਛ ਕੀ, ਤਿਨ ਦਾਤਣ
ਕੀਨੀ।

ਦਾਂਤ ਜਾੜ੍ਹ ਤਿਸ ਕੇ ਝੜੇ, ਹਾਸੀ ਭਈ ਪੀਨੀ।¹ 'ਬਹੁਤੀ।

ਇਕ ਦਿਨ, ਬੰਦੇ ਪੈ ਕਿਨੈ ਸਿੱਖਿ, ਚਣੇ ਚਢਾਏ।
ਸੋ ਜਬਿ ਸਭਿ ਕੋ ਬਰਤਗੇ, ਬਹੁ ਸਿੱਖਿ ਇਮ
ਗਾਏ ॥੨੫॥

ਜੋ ਸਿੱਖ ਚਣੇ ਨ ਚਾਬ ਹੈ, ਤਿਹ ਦੋਸ਼ ਲਗੈ ਹੈ।

ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਤਿਹ ਤਰੁ ਪਰੈ, ਚਾਢੈਂ ਉਤਰੈਹੈਂ।²

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਭੀ ਨੈਂ, ਯੋਂ ਹਾਸੀ ਕੀਨੀ।

ਬੰਦੇ ਤਿਸ ਦਿਸ ਦੇਖ ਕੈ, ਬਾਨੀ ਯੋਂ ਕੀਨੀ

॥੨੬॥

ਚਾਬੋ ਤੁਮੈਂ ਸ਼ਹੀਦ ਜੀ, ਕਿਆ ਛੋਲੇ ਐਹੈਂ।

ਰੋੜ ਕੰਕਰੀ¹ ਤੁਮੈਂ ਤੇ ਚਬਵਾਨੇ ਮੈਂ ਹੈਂ।

ਚਨੇ ਜਿਤਿਕ ਅਬਿ ਚਾਬ ਹੈਂ, ਹਤ ਹੈਂ ਤੁਕ
ਤਿਤਿਨੇ।

ਦਾਂਤ ਜਾੜ੍ਹ ਤਿਹ ਬੱਜ੍ਰ ਸੇ¹, ਪੈਦਾ ਭਏ ਇਤਨੇ² 'ਪੱਥਰ ਵਰਗੇ।² ਏਨੇ ਭਾਵ ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਵਿੱਚ।

॥੨੭॥

ਚਨੇ ਚਬਾਏ ਤਾਂਹਿ ਪਿਖਿ, ਸਿੱਖਾਂ ਹੈਰਾਨੇ।

ਰਘੁਬਰ ਸਰ ਸੇ ਬਰ ਸਹੀ, ਬੰਦੇ ਕੇ ਜਾਨੇ।¹

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੈ ਤੁਰਕ ਭੀ, ਫਿਰ ਹਤੇ ਅਪਾਰੇ।

ਬਰ ਬੰਦੇ ਕੇ ਫੁਰ ਗਏ, ਬਿਦਤਯੋ ਸੰਸਾਰੇ

॥੨੮॥

ਇਸੀ ਤੌਰ ਇਕ ਔਰ ਭੀ, ਤਿਸ ਠੌਰੈਂ ਥਾਯੋ।¹

ਨਾਲਾਗੜ੍ਹੀਆ ਨਿਰਪ ਥਾ, ਮਿਲਨੇ ਹਿਤ ਆਯੋ।

ਬੰਦੇ ਕਾ ਡਰ ਸਭੀ ਕੇ, ਦਿਲ ਮੈਂ ਥਾ ਭਾਰੀ।

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਅਮੀਰ ਜੇ, ਥੇ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ

॥੨੯॥

ਦੂਤ¹ ਰਹਿਤ ਥੇ ਬਹੁਤ ਕੇ, ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਤਾਂਹੀਂ।¹

ਬੰਦੇ ਕੀ ਬਹੁ ਅਜਮਤੈਂ¹, ਪਿਖਿ ਲਿਖਤ ਰਹਾਂਹੀਂ।¹

ਯਾਹੀ ਤੇ ਹਿਤ ਮੇਲ ਕੇ, ਆਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਚਲ ਕੈ।
ਘੋੜਾ ਨਕਦੀ ਨਜ਼ਰ ਦੈ, ਗਿਰਯੋ ਪਗ ਢਲ ਕੈ। ^{'ਨਰਮ ਹੋ ਕੇ, ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਕੇ।}

॥ ੩੦ ॥

ਅਭੈ ਦਾਨ। ਤਿਸ ਕੋ ਦਯੋ, ਨਿਜ ਦਿਸ ਤੈ ਬੰਦੈ। ^{'ਨਿੱਡਰਤਾ ਦਾ ਦਾਨ।}
ਕਹਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੁਛ ਟਹਲ ਭੀ, ਮੁਹਿ ਕਹੋ ^{'ਛੇਤੀ।}
ਅਮੰਦੈ।

ਬੰਦਾ ਸੁਨ ਕੈ ਚੁਪ ਰਹਯੋ, ਉਨ ਦੁਇ ਤੈ ਬੇਰਾ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਬਿ ਭਾਖਯੋ, ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਟੇਰਾ

॥ ੩੧ ॥

ਹਮ ਕੋ ਅਪਨੇਂ ਧਾਮ ਤੂੰ, ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਏ।
ਸੁਨਿ ਡਰ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਚੁਪ ਰਹਯੋ, ਮਤੁ ਲੈਹ
ਦਬਾਏ।

ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਜਬਿ ਘਰ ਗਯੋ, ਨਿਜ ਰਾਣੀ ਪਾਸੈਂ।
ਬੰਦੇ ਕੋ ਬੈਠਾ ਪਿਖਯੋ, ਕਰਤੋ ਬਹੁ ਹਾਸੈਂ ॥ ੩੨ ॥

ਡਰ ਕੈ ਪੀਛੇ ਹਟ ਗਯੋ, ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਪਾਸੈਂ।
ਤਿਸ ਢਿਗ ਭੀ ਬੰਦਾ ਪਿਖਯੋ, ਕਰਤੋ ਬੇਲਾਸੈਂ। ^{'ਬਚਨ ਕਰਦਾ।}
ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਤਹਿੰ ਹੀ ਪਿਖੈ, ਬੰਦੇ ਕੋ ਠਾਢੇ।
ਪੇਖਿ ਹਿਰਾਨ ਮਹਾਨ ਹੈ, ਅਤਿਸੈ ਡਰ ਬਾਢੇ

॥ ੩੩ ॥

ਬੰਦੇ ਕੇ ਪਗ ਆ ਗਹੇ, ਫਿਰ ਸਾਦਕ। ਹੋਯੋ। ^{'ਸਿਦਕੀ, ਸ਼ਰਧਾਲੂ।}
ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਯੁਤ ਸਿੱਧ ਬਡ, ਬੰਦੇ ਕੋ ਜੋਯੋ। ^{'ਦੇਖਿਆ।}
ਔਰ ਰਾਜਿਯੋਂ ਪੈ ਇਹੀ, ਉਨ ਬਾਤ ਪੁਚਾਈ।
ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਹੀ ਘਬਰਾ ਗਏ, ਪਰ ਰਹੇ ਦਬਾਈ

॥ ੩੪ ॥

ਐਸੀ ਐਸੀ ਅਜਮਤਾਂ ਬੰਦਾ ਬਹੁ ਲਾਵੈ।
ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਹੁ ਦੇਸ ਕੇ, ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਆਵੈਂ।
ਦੂਧ ਪੂਤ ਧਨ ਧਾਮ ਲੋ, ਬੰਦੇ ਤੈ ਪਾਵੈਂ।
ਦੁਖੀਏ ਦੁਖ ਗਵਾਇ ਕੈ, ਸੁਖੀਏ ਹੈ ਜਾਵੈਂ

॥ ੩੫ ॥

ਬਿਦਿਤ ਭਯੋ ਸਭਿ ਦੇਸ ਮੈਂ, ਬੰਦਾ ਵਡ ਪੀਰੈਂ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਰਹੈਂ, ਲਾਗੀ ਬਹੁ ਭੀਰੈਂ

॥ ੩੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਲਾਇ ਕੈ ਦੀਵਾਨ ਬੰਦੇ ਪੰਥ ਕਾ ਮਹਾਨ ਤਬਿ,
ਕਹਯੋ ਯੋਂ ਬਖਾਨ ਸੁਨੋਂ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸਭਿ ਹੀ।
ਕੀਨੇ ਜਿਨ ਛਲ ਬਲ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਲਜਾਏ ਦਲ,
ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਲਰੇ ਢਲ¹ ਤਿਨੈ ਸੰਗ ਅਬ ਹੀ²।

¹ਢਲ ਕੇ ਭਾਵ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ। ²ਹੁਣੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਚਲ ਕੇ ਲੜੀਏ)।

ਮਾਰ ਕੈ ਪਹਾੜੀਆਂ ਉਜਾੜੀਆਂ ਕਰੈਹੁੰ, ਲੈਹੁੰ
ਬਦਲੇ ਬਠੈਹੁੰ ਰੰਡੀ ਲਾੜੀਆਂ ਕੋ ਜਬਿ ਹੀ¹।

¹ਜਦੋਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਜਾੜ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ, ਬਦਲੇ ਲਵਾਂਗਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ (ਲਾੜੀਆਂ) ਇਸੜੀਆਂ ਨੂੰ ਰੰਡੀਆਂ ਬਿਠਾ ਦਿਆਂਗਾ।

ਛਾਡ ਛਲ ਛੰਦਾ ਸੁਖ ਕੰਦਾ ਕੀ ਸੁਗੰਦਾ ਕਰੋਂ,
ਜਾਨੀਓ ਅਮੰਦਾ ਮੋਹਿ ਬੰਦਾ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਹੀ¹

¹ਛਲ ਵਲ ਛੱਡ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਹੁੰ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦਾ (ਅਮੰਦਾ) ਚੰਗਾ ਦਾਸ ਜਾਣਿਆਂ ਜੇ।

॥ ੩੭ ॥

ਐਸੇ ਕਹਿ ਬੰਦਾ ਲੈ ਬੁਲੰਦਾ¹ ਦਲ ਸਿੰਘਨ ਕਾ,
ਮਾਰ ਕੈ ਨਗਾਰਾ ਭਾਰਾ ਧਾਰਾਂ ਦਿਸ ਚਰਯੋ ਹੈ¹।
ਈਸ ਕੋ ਮਨਾਇ ਕੈ ਗਿਰੀਸਨ ਪੈ¹ ਪੀਸ ਦਾਂਤ,
ਰੀਸ¹ ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਕਪੀਸ ਰੂਪ ਕਰਯੋ ਹੈ²।

¹ਵੱਡਾ।

¹ਬਾਈ ਧਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼।

¹ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ।

¹ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ। ²(ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ) ਯਕੀਨ ਕਰੋ ਕਿ (ਕਪੀਸ) ਹਨੂਮਾਨ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ।

¹ਜਦੋਂ ਸਾਰਾਰਸਤਾ ਲੰਘ ਗਿਆ।

¹ਇਕ ਪਾਸੇ।

ਡੇਰ ਬਿਨ ਡਗਰ ਸਗਰ ਲਖਿ ਜਾਇ ਜਬਿ¹,
ਜੇਜੋ ਨਾਮ ਨਗਰ ਕੇ ਬਗਰ¹ ਉਤਰਯੋ ਹੈ।
ਪਰੀ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਤਿਸ ਦੇਸ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲ,
ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਕਾ ਹਵਾਲ ਸਾਲ ਨ੍ਰਿਪਨ ਕੋ ਪਰਯੋ ਹੈ¹

¹ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ।

॥ ੩੮ ॥

ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ:

ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਨੈ ਲਿਖਿ ਪਠਯੋ ਐਸ।
ਕਹਿਲੂਰ ਪਤੀ ਢਿਗ ਤਹਾਂ ਬੈਸ।
ਮੁਝ ਕੋ ਗੁਰੂ-ਬੰਦਾ ਲੇਹੁ ਜਾਨ।
ਮੈਂ ਆਯੋ ਅਰਿਗਨ ਕਰਨ ਹਾਨ ॥ ੩੯ ॥
ਜਿਨ ਜਿਨ ਤਬਿ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸੰਗ।

ਬਡ ਦਗਾ ਕਮਾਯੋ ਵੀਚ ਜੰਗ।
 ਅਬਿ ਤਿਨ ਤੇ ਮੈਂ ਸਭਿ ਲੈਂਹੁ ਬੈਰ।
 ਬਿਨ ਦੰਡ¹ ਦਏ ਨਹਿੰ ਕਰੋ ਖੈਰ² ॥ ੪੦ ॥   'ਸਜਾ' ਆਰਾਮ।
 ਮੈਂ ਆਯੋ ਤੁਮਰੇ ਹਰਨ ਹੇਤ¹।   'ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ।
 ਤੁਮ ਹੋਵਹੁ ਲਰਨੇ ਕੇ ਸੁਚੇਤ।
 ਮੁਹਿ ਆਗਯਾ ਦੀਨੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮ।
 ਸਭਿ ਗਿਰ ਪਤੀਅਨ ਕੇ ਕਰੋਂ ਭਸਮ ॥ ੪੧ ॥
 ਜੋ ਬਚਯੋ ਚਹਿਤ ਸੋ ਮਿਲੈ ਆਨਿ।
 ਅਰ ਬਨੈ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਮਹਾਨ।
 ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਾਤੈਂ ਬਹੁ ਲਿਖਾਇ।
 ਤਬਿ ਦਈ ਗਿਰੀਸਨ ਢਿਗ ਪਠਾਇ ॥ ੪੨ ॥
 ਯਹਿ ਸੁਨਤ ਗਿਰੀਸਨ ਰੀਸ ਭਾਰ¹।   'ਬਹੁਤਾ ਗੁੱਸਾ ਕਰਕੇ।
 ਸਭਿ ਨੈ ਮਿਲਿ ਕਰਕੈ ਯੋਂ ਵਿਚਾਰ।
 ਕਹਿ ਪਠਯੋ ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਐਸ।
 ਹਮ ਭੂਪ ਛੱਤ੍ਰੀ ਬੀਰ ਹੈਸੁ ॥ ੪੩ ॥
 ਤੂੰ ਸੁਨਯੋ ਚੇਟਕੀ¹ ਸਾਧੁ ਖਾਸ।   'ਜਾਦੂਗਰ।
 ਹੈ ਹਮਰੇ ਹੱਥੋਂ ਤੋਹਿ ਨਾਸ।
 ਜਿਮ ਕਰੀ ਤੁਮਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸੰਗ।
 ਅਬਿ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਰਿ ਹੈਂ ਤਯੋਂ ਨਿਸੰਕ ॥ ੪੪ ॥
 ਤੂੰ ਚੜ੍ਹ ਕਰਿ ਹਮ ਪਰ ਅਬੀ ਆਉ।
 ਜੇ ਹੈ ਬਲ ਤੋਂ ਨਹਿੰ ਦੇਰ ਲਾਉ।
 ਹਮ ਬਸ ਹੈਂ ਪਰਬਤ ਪਰ ਨਿਹਾਲ¹।   'ਦੇਖ।
 ਜਹਿੰ ਦੇਵ ਦੇਵੀਆਂ ਰਹਿੰ ਬਿਸਾਲ ॥ ੪੫ ॥
 ਨਹਿੰ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ ਚਲੈ ਤੋਰ।
 ਹਮ ਸੁਟੈਂ ਤੁਮਾਰਾ ਗਰਬ ਤੋਰ¹।   'ਹੰਕਾਰ ਤੋੜ ਸੁੱਟਾਂਗੇ।
 ਤੈਂ ਜੱਟ ਬੂਟ ਬਹੁ ਲਏ ਸੰਗ।
 ਹੈ ਕੌਨ ਜੁ ਹਮ ਸੋਂ ਕਰੈ ਜੰਗ ॥ ੪੬ ॥
 ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਉਨ ਦਿਯ ਪਠਾਇ।
 ਸੁਨਿ ਬੰਦਾ ਰਿਸ ਧਰਿ ਚਢਯੋ ਧਾਇ।
 ਬਹੁ ਲੂਟ ਮਾਰ ਤਹਿੰ ਦਈ ਪਾਇ।

ਕਹਿਲੂਰ-ਪਤੀ ਮਨਿ ਖੌਫਾ ਖਾਇ ॥ ੪੭ ॥	'ਡਰ।
ਸਭਿ ਗਿਰਪਤੀਅਨ ਕੋ ਲਿਖਯੋ ਐਸ।	
ਤੁਮ ਆਵਹੁ ਮਿਲ ਕਰਿ ਜੈਸ ਕੈਸ।	'ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ।
ਯਹਿ ਬੰਦਾ ਬੁਰੀ ਬਲਾਇ ਔਰ।	'ਹੋਰ (ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ)।
ਆਯੋ ਹੈ, ਇਸ ਕੋ ਕਿਸੀ ਤੌਰ। ॥ ੪੮ ॥	'ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।
ਅਬਿ ਦਈਏ ਪਰਬਤ ਤੈ ਨਿਕਾਰ।	
ਕਰਿ ਜੰਗ ਸੁਟੋ ਕੈ ਯਾਹਿ ਮਾਰ।	
ਯਹਿ ਚੇਲਾ ਹੈ ਤਿਸ ਗੁਰੂ ਕੇਰ।	
ਹਮ ਸੰਗ ਕਰੇ ਜਿਨ ਜੰਗ ਢੇਰ ॥ ੪੯ ॥	
ਦਸ ਲਾਖ ਤੁਰਕ ਜਿਸ ਹਿਤ ਸਕੇਲ।	'ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ।
ਕੱਢਯੋ ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਤੈ ਧਕੇਲ।	
ਵਹਿ ਟਿੱਡਿ ਬੱਚ ਜਯੋ ਗਯੋ ਛੱਡ।	
ਯਹਿ ਲਗੈ ਦੱਦ ਫਿਰ ਹਮੈਂ ਵੱਡ। ॥ ੫੦ ॥	'ਦੱਦ ਦਾ ਵੱਡਾਰੋਗ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ।
ਅਬਿ ਹਮ ਤੁਮ ਮਿਲ ਕਰਿ ਸਭਿ ਵਿਚਾਰ।	
ਬੰਦੇ ਕਾ ਕਰੀਏ ਭਲ ਸ਼ਿਕਾਰ।	
ਜਯੋਂ ਤਯੋਂ ਕਰਿ ਇਸ ਕੋ ਲੇਹੁ ਪਕੜ।	
ਦੈ ਦੁੱਖ ਤਕੜ ਅਬਿ ਇਸੈ ਜਕੜ। ॥ ੫੧ ॥	'ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਕੜਾ ਦੁੱਖ ਦਿਓ।
ਇਸ ਪਾਸ ਰਸਾਯਨ ਸੁਨਯੋਂ ਨੀਕ।	
ਕੇਤਿਕ ਕਹਿੰ ਪਾਰਸ ਆਹਿ ਠੀਕ।	
ਫੜ ਕਰਿ ਸੋ ਲੱਈਏ ਜੈਸ ਕੈਸ।	'ਉਹ (ਪਾਰਸ)।
ਯਹਿ ਮਤਾ ਮਤਾਯੋ ਨ੍ਰਿਪਨ ਬੈਸ ॥ ੫੨ ॥	
ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਉਨ ਕੇ ਵਕੀਲ।	
ਆਏ ਜੋ ਮਥ ਕਰਿ ਬਿਨਾਂ ਢੀਲ।	'ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
ਤਬਿ ਉਨ ਕੇ ਦਿਲ ਕੀ ਸਭੀ ਬਾਤ।	
ਕਹਿ ਦੀਨੀ ਬੰਦੇ ਕਰਿ ਬਖਯਾਤ ॥ ੫੩ ॥	
ਯਹਿ ਕਰਾਮਾਤ ਪਿਖਿ ਭੇ ਹਿਰਾਨ।	
ਪੁਨ ਲਗੇ ਕਰਨ ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਿਆਨ।	'ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ।
ਤੁਮ ਤੈ ਭੀ ਦਸ ਗੁਨ ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਰ।	
ਹੈਂ ਹਮਰੇ ਗਿਰ ਮੈਂ ਸਿੱਧ ਭਾਰ। ॥ ੫੪ ॥	'ਸਾਡੇ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ (ਸਿੱਧ) ਕਰਾਮਾਤੀ ਹਨ।
ਨਹਿੰ ਤੁਮਰੀ ਈਹਾਂ ਚਲੈ ਪੇਸ਼।	

ਤੁਮ ਜਾਇ ਚਿਤਾਵਹੁ ¹ ਔਰ ਦੇਸ।	¹ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਓ।
ਪੁਨ ਫੌਜ ਨਿਬਲ ਤੁਮ ਸੰਗ ਜਾਨ।	
ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਹੈਂ ਬਹੁ ਪਹਿਲਵਾਨ ॥ ੫੫ ॥	
ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਯੋਂ ਫਿਰ ਕਹੜੇ ਗਾਇ ¹ ।	¹ ਬੋਲ ਕੇ ਕਿਹਾ।
ਤੁਮ ਪਹਿਲਵਾਨ ਨਿਜ ਲਿਹੁ ਬੁਲਾਇ।	
ਵਹਿ ਪਾਂਚ ਮਿਲੈਂ ਇਤ ਸਿੰਘ ਏਕ।	
ਲਰ ਹੈਂ ਬਹੁ ਘੁਰ ਹੈਂ ¹ ਧਾਰਿ ਟੇਕ ² ॥ ੫੬ ॥	¹ ਘੁਲਣਗੇ। ² (ਗੁਰੂ ਦੀ) ਓਟ ਧਾਰ ਕੇ।
ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਹਮਾਰਾ ਜਾਇ ਹਾਰ।	
ਤਬਿ ਹਮ ਤਜ ਜਾਵੈਂਗੇ ਪਹਾਰ।	
ਜੇ ਤੁਮਰੇ ਹਾਰੈਂ ਪਹਿਲਵਾਨ।	
ਤਬਿ ਬਨ ਜਈਓ ਤੁਮ ਸਿੱਖ ਆਨਿ ॥ ੫੭ ॥	
ਯਹਿ ਲਿਖਤ ਭਈ ਤਬਿ ਦੁਹੂੰ ਓਰ।	
ਬੁਲਵਾਏ ਉਨ ਬਹੁ ਬਲੀ ਘੋਰ ¹ ।	¹ ਬਹੁਤੇ ਡਰਾਉਣੇ ਬਲੀ ਸੂਰਮੇਂ।
ਇਤ ਤੈ ਤਬਿ ਬਾਘੜ ਸਿੰਘ ਭਾਰ।	
ਬੰਦੇ ਦੈ ਥਾਪੀ ਕਰੜੇ ਤਜਾਰ ॥ ੫੮ ॥	
ਸਿੰਘ ਖੜੋ ਅਖਾੜੇ ਮਾਂਹਿ ਚੱਲ।	
ਉਤ ਤੈ ਵਡ ਨਿਕਸੇ ਪਾਂਚ ਮੱਲ।	
ਸਿੰਘ ਦੀਸੈ ਤਿਨ ਕੋ ਸਿੰਘ ਸਮਾਨ ¹ ।	¹ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ।
ਨਹਿੰ ਧੀਰਜ ਤਿਨ ਕਾ ਰਹੜੇ ਜਾਨ ॥ ੫੯ ॥	
ਉਨ ਪੰਜੇ ਪਾਏ ਆਇ ਫੇਰ।	
ਸਿੰਘ ਹੱਥ ਮਰੋੜੇ ਸਭਿਨਿ ਕੇਰ।	
ਜੋ ਜੋ ਕਿਛੁ ਤਿਨ ਮਿਲਿ ਕਰੜੇ ਦਾਉ।	
ਸੋ ਸੋ ਸਿੰਘ ਕੀਨੋ ਭਲ ਬਚਾਉ ॥ ੬੦ ॥	
ਵਹਿ ਦੀਨੇ ਪਾਚੋਂ ਧਰ ਲੁਠਾਇ ¹ ।	¹ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਿਟਾ ਦਿੱਤੇ।
ਸਿੰਘ ਮੱਲ ਅਖਾੜੜੋਂ ਜੀਤ ਪਾਇ।	
ਇਮ ਨਿਕਸੜੋ ਜੈਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਪ।	
ਥਾ ਅਯੋ ਚੰਡੂਰੈ ਆਦਿ ਖਾਪ ¹ ॥ ੬੧ ॥	¹ (ਕੰਸ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਹਿਲਵਾਨ) ਚੰਡੂਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।
ਮਨ ਅਚਰਜ ਭਏ ਗਿਰੀਸ ਜੋਇ।	
ਪੁਨ ਪਾਂਉ ਰੋਪੜੋ ਸਿੰਘ ਖਰੋਇ।	¹ ਪੈਰ ਜਮਾ ਕੇ।
ਅਰ ਤਰਜ ¹ ਗਰਜ ਕੈ ਕਹੜੇ ਤਾਂਹਿ।	¹ ਤਾੜ ਕੇ।

ਮਿਲਿ ਚੁੱਕੇ ਤੁਮ ਅਬਿ ਸਭੈ ਚਾਹਿ' ॥ ੬੨ ॥

ਵਹਿ ਲਗੇ ਆਇ ਬਲਰਹੇ ਲਾਇ।

ਨਹਿ ਗਯੋ ਚੁੱਕਯੋ ਗੇ ਲਜਾਇ।

ਸਿੰਘ ਅੰਗਦ, ਕੋਹੀ ਜਾਤ ਧਾਨ।

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

'ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋ ਗਏ।

'(ਬਾਘੜ) ਸਿੰਘ ਅੰਗਦ (ਬਾਲੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ) ਵਾਂਗ (ਬਲੀ) ਹੈ
ਤੇ (ਕੋਹੀ) ਪਹਾੜੀਏ ਪਹਿਲਵਾਨ (ਧਾਨ) ਚੌਲਾਂ (ਦੇ
ਬੂਟਿਆਂ) ਵਾਂਗ (ਜਾਤ) ਜਾਣੇ (ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਨ)।

'ਸਹਾਇਕ ਜਾਣੇ।

ਬੰਦਾ ਸਮਰਾਮ ਸਹਾਇ ਮਾਨ' ॥ ੬੩ ॥

ਵਹਿ ਭੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਯੋਂ ਸੁਨਾਇ।

ਤੁਮ ਜਾਦੂ ਕਿਯ ਕਿਛੁ ਏਸ ਥਾਇ।

ਹਮ ਫੇਰ ਲੜਾਵੈਂ ਔਰ ਠੌਰ।

ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ ਤੌਰ ਗੌਰ' ॥ ੬੪ ॥

ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਭਾਖਯੋ ਯੋਂ ਉਚਾਰ।

ਤੁਮ ਧਰਮ ਆਪਨਾ ਦਯੋ ਹਾਰ।

ਤੁਮ ਸਾਚ ਕੀਨ ਹੈ ਏਹੁ ਬਚਨ।

ਧਰ ਬਿੰਗੀ ਕਹਿ, ਨਹਿ ਆਇ ਨਚਨ' ॥ ੬੫ ॥

ਕਹਿਨਾਵਤ ਕੀਨੀ ਸਊ ਤਊ।

ਝੁਠੇ ਕੀ ਦਾਰੂ ਅਊ ਅਊ।

'ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਤੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ।

'ਨਚਣਾ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਧਰਤੀ ਵਿੰਗੀ ਹੈ।

'ਤੁਸਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਾਵਤ (ਸੱਚੀ) ਕੀਤੀ ਹੈ।

'ਝੁਠੇ ਦੀ ਦਵਾਈ (ਅਊ ਅਊ) ਐਵੇਂ ਉਲ-ਜਲੂਲ
(ਬਕਵਾਸ) ਹੀ ਹੈ।

'ਰਸਤੇ। (ਅ) ਪਿੱਛੇ।

ਹਮ ਝੁਠੇ ਕੇ ਨਹਿ ਪਰੈਂ ਗੈਲ।

ਇਕ ਕਰੋ ਬਾਤ ਤੁਮ ਔਰ ਛੈਲ' ॥ ੬੬ ॥

ਹਮ ਧੁਜਾ' ਏਕ ਨਿਜ ਦਿਹੰ ਗਡਾਇ।

ਤੁਮ ਪੁੱਟਯੋ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਜੋਰ ਲਾਇ।

ਉਨ ਮਾਨਯੋ ਬੰਦੇ ਵਹੀ ਕੀਨ।

ਪੁਨ ਝੰਡਾ ਇਕ ਗਡਵਾਇ ਦੀਨ ॥ ੬੭ ॥

ਊਪਰ ਬੈਠਾਏ ਬੀਰ ਚਾਰ।

ਦੈ ਕਰਿ ਸਭਿ ਧਰਨੀ ਕੇਰ' ਭਾਰ।

ਤਬਿ ਘਨੇ ਪਰਬਤੀ ਲਗੇ ਧਾਇ।

ਧੁਜ ਪੁੱਟਨ ਹਿਤ ਬਹੁ ਜੋਰ ਲਾਇੰ ॥ ੬੮ ॥

ਨਹਿ ਪੁੱਟ ਸਕੇ ਨਹਿ ਸਕੇ ਤੋਰ'।

ਨਹਿ ਤੇਗਨ ਸੋਂ ਕਟ ਸਕੇ ਡੋਰ'।

ਹੈ ਦੂਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਗਏ ਧਾਇ।

'ਚੰਗੀ।

'ਝੰਡਾ।

'ਧਰਤੀ ਦਾ।

'ਤੋੜ।

'ਰਸੀ।

ਨਿਜ ਨ੍ਰਿਪਨ ਢਿਗ ਸਭਿ ਕਹਯੋ ਜਾਇ ॥ ੬੯ ॥

ਨ੍ਰਿਪ ਹੋਏ ਅਚਰਜ ਸੁਨਿ ਹਵਾਲ।

ਨਿਜ ਕਰ ਸੋ ਠੋਕਤ ਭਏ ਭਾਲ।

‘ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਠੋਕਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਡੂੰਘੀਆਂ ਸੋਚਾਂ
ਸੋਚਦੇ ਹਨ।

‘ਝੂਰਨ ਲੱਗੇ।

ਸਭਿ ਲਗੇ ਬਿਸੂਰਨ। ਭੂਪ ਭੂਰ।

ਯਹਿ ਹਮ ਕੇ ਛੋਡੈ ਨਹਿ ਜਰੂਰ ॥ ੭੦ ॥

ਹੈ ਵਡੇ ਅਜਮਤੀ ਏਹ ਬੀਰ।

ਪੁਨ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਵਡ ਬੀਰ ਧੀਰ।

ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਯੋਂ ਕਹਿ ਪਠਯੋ ਖਾਸ।

ਕਹਿਲੂਰ ਪਤੀ ਕੇ ਦੂਤ ਪਾਸ ॥ ੭੧ ॥

ਤੁਮ ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਰਾਜੇ ਬਾਧ ਟੇਕ।

‘ਓਟ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

ਆਕੀ ਕਰ ਲੇਵੋ ਦੁਰਗ। ਏਕ।

‘ਕਿਲ੍ਹ।

ਹਮ ਪਾਂਚ ਸਿੰਘਨ ਤੈਂ ਦਿਹੁ ਤੁਝਾਇ।

ਯਹਿ ਪੇਖਿ ਬਨਯੋ ਤੁਮ ਸਿੱਖ ਆਇ ॥ ੭੨ ॥

ਜੋ ਸਿੰਘ ਸਕੈਂ ਨਹਿ ਦੁਰਗ ਤੋਰ।

ਫਿਰ ਹਮ ਪਰਬਤ ਤੁਵ ਜਾਹਿ ਛੋਰ।

ਯੇਹ ਸੁਨ ਕਰਿ ਨ੍ਰਿਪਨ ਲਯੋ ਮਾਨ।

ਇਕ ਦੁਰਗ ਕਰਯੋ ਆਕੀ ਮਹਾਨ ॥ ੭੩ ॥

ਤਿਸ ਮੈਂ ਜੋ ਜਾਤੈਂ ਧਸੀ ਆਇ।

ਕਿਛੁ ਨਾਮ ਤਿਨ੍ਹੋਂ ਕੇ ਦਿਹੁ ਸੁਨਾਇ ॥ ੭੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਡਰੋਲ, ਮਝੇਰੂ, ਨਾਗਰੂ,

ਨਡ, ਸੁਹਾਲ, ਝਡਵਾਲ।

ਛੰਨ, ਕਨੇਤ, ਚਿਲਾਹਲੇ,

ਬਲੜ, ਪੰਮੇਂ, ਡਢਵਾਲ ॥ ੭੫ ॥

ਇਤਯਾਦਕ ਬਹੁ ਜਾਤਿ ਜਨ,

ਚੀਏਂ ਮੀਏਂ। ਔਰ।

‘ਇਹ ਵੀ ਪਹਾੜੀ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ।

ਦੁਰਗ ਮੱਧ ਆਕੀ ਭਏ,

ਕਰਿ ਸਭਿ ਜੰਗੀ ਤੌਰ। ॥ ੭੬ ॥

‘ਢੰਗ, ਤ੍ਰੀਕਾ।

ਅਧਿਕ ਸੂਰਮੇ ਚੁਨ ਪੁਨਾ,

ਦਰ ਪਰ ਠਾਢੇ ਕੀਨ।
ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ ਦੈ ਕਹੜੇ,
ਕਰੜੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਛੀਨ। ॥ ੨੨ ॥

¹ਨਾਸ।

ਫੀਲ¹ ਮਸਤ ਮੰਗਵਾਇ ਜੁਗ²,
ਮਦਰਾ¹ ਬਹੁ ਪਿਲਵਾਇ।

¹ਹਾਥੀ। ²ਦੋ।

¹ਸ਼ਰਾਬ।

ਤਵੇ ਬਾਂਧ ਸਿਰ ਸੌਂ ਦਏ,
ਸੈਫ¹ ਸੁੰਡਿ ਪਕਰਾਇ ॥ ੨੮ ॥

¹ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ।

ਬੈਠੇ ਔਰ ਮੁਕਾਮ ਪਰ,
ਸਭਿ ਗਿਰੇਸ ਮਿਲਿ ਜਾਇ।
ਕੌਤਿਕ ਦੇਖਨ ਹੇਤ ਵਡ,
ਰਹੇ ਚਿੱਤ ਲਲਚਾਇ ॥ ੨੯ ॥

ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਤਬਿ ਕਹਿ ਪਠੜੇ,
ਤੁਮ ਭੇਜਹੁ ਨਿਜ ਸਿੰਘ।
ਹਮ ਨਿਜ ਗਢ¹ ਆਕੀ ਕਰੜੇ,
ਆਵੇ ਬੇਸ਼ਕ ਤਿੰਗ¹ ॥ ੩੦ ॥

¹ਕਿਲ੍ਹਾ।

¹ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ:

ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਬਿਨ ਦੇਰ,
ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਪਾਂਚ ਬੁਲਾਏ।
ਬਾਘੜ ਸਿੰਘ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ,
ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਭਾਏ।
ਬੱਜਰ ਸਿੰਘ, ਰਣਜੋਰ ਸਿੰਘ,
ਯਹਿ ਪਾਂਚ ਬੀਰ ਬਰ।
ਕਰਿ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਪਠੇ¹,
ਦਏ ਪੁਨ ਔਰ ਅਧਿਕ ਬਰ ॥ ੩੧ ॥

¹ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਾਕੇ ਭੇਜੇ।

ਪਾਂਚ ਬੀਰ ਵਡ ਧੀਰ,
ਕਰੇ ਪਾਂਚੋਂ ਕੇ ਸੰਗੈਂ।
ਪਾਂਚੋਂ ਕੇ ਪੁਨ ਕਾਮ
ਬਤਾਏ ਐਸੇ ਚੰਗੈਂ।
ਬਾਘੜ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਹੜੇ,
ਸੈਨ ਮਗ ਕੀ¹ ਤੁਮ ਮਾਰੋ।

¹ਰਸਤੇ ਦੀ ਫੌਜ।

ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਕੋ, ਦੁਰਦ ਹਰਨ
ਹਿਤ ਠੀਕ ਬੰਗਾਰੋ॥ ੮੨ ॥

‘ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਗਾਰੋ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਣਜੋਰ ਸਿੰਘ ਕੋ,
ਐਸ ਸੁਨਾਯੋ।

ਦੁਰਗ ਨਿਕਟ ਤੁਮ ਜਾਇ,
ਬਾਣ ਜੁਗ ਸੰਧਿ॥ ਚਲਾਯੋ।

‘ਦੋ ਤੀਰ ਜੋੜ ਕੇ।

ਬੱਜਰ ਸਿੰਘ ਕੋ, ਹਰਨ
ਦੁਰਗ ਕੇ ਫਾਟਕ ਗਾਏ॥

‘ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਤੋੜਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

ਮਾਰਿ ਤੀਰ ਤੁਮ, ਦਯੋ
ਉਭੈ ਕੱਪਾਟ॥ ਗਿਰਾਏ ॥ ੮੩ ॥

‘ਦੋਵੇਂ ਤਖ਼ਤੇ।

ਯੋਂ ਆਗਯਾ ਕਰਿ ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ,
ਬੰਦੇ ਪਠ ਦੀਨੇ।

ਗਏ ਦੁਰਗ ਕੇ ਨਿਕਟ,
ਬੀਰ ਰਸ ਬੀਰਹਿ ਭੀਨੇ॥

‘ਬੀਰ-ਰਸ ‘ਚ ਭਿੱਜੇ ਸੂਰਮੇਂ।

ਸਿੰਘ ਸਭੀ ਕਰਿ ਤਜਾਰ ਰਖੇ,
ਬੰਦੇ ਤਿਨ ਪਾਛੇ।

ਬਾਘੜ ਸਿੰਘ ਨੈ ਅਨੀ ਹਨੀ
ਮਗ ਕੀ॥ ਜਾ ਆਛੈ ॥ ੮੪ ॥

‘ਰਸਤੇ ਦੀ ਫੌਜ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨੈ ਮਾਰਿ ਦੁਰਦ
ਬਿਨ ਦੇਰ ਖਪਾਏ।

ਬੱਜਰ ਹਰਿ ਨੈ, ਦਿਢ ਕਪਾਟ
ਉਖਾਰਿ ਗਿਰਾਏ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਣਜੋਰ ਸਿੰਘ
ਜੁਗ ਬਾਣ ਤਜੇ ਜਬਿ।

ਘੋਰ ਧੁਨੀ॥ ਕਰਿ ਗਿਰੀ

‘ਭਿਆਨਕ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਕੇ।

ਦੁਰਗ ਕੀ ਭੀਤ॥ ਏਕ ਤਬਿ ॥ ੮੫ ॥

‘ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕੰਧ।

ਚਲੇ ਪਰਬਤੀ ਭਾਗ,

ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਚਾਰ ਦਿਸਾਨੇ॥

‘ਚਹੁੰ ਤਰਫਾਂ ਨੂੰ।

ਇਤਨੇ ਹੀ ਮੈਂ ਗਏ ਪਹੁੰਚ
ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਮਹਾਨੇ।

ਤੁਪਕ ਤੀਰ ਤਰਵਾਰ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਛੁਟੀ ਅਪਾਰੇ। ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਬਲ ਲਾਇ, ਪਰਬਤੀ ਘੇਰਿ ਪਛਾਰੇ॥ ੮੬ ॥	'ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। 'ਕੇਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਗ ਨੂੰ। 'ਤਰਖਾਣ।
ਜਜੋਂ ਕਦਲੀ ਬਨ ਤਈ॥ ਬਢਤ ਬਾਢੀ॥ ਬਿਨ ਦੇਰੇ। ਡੇਢ ਹਜ਼ਾਰਕ ਮਾਰਿ ਪਰਬਤੀ, ਸਿੰਘਨ ਨਿਬੇਰੇ। ਭਏ ਹਿਰਾਨ ਮਹਾਨ, ਭੂਪਿ ਪਿਖਿ ਕੌਤਿਕ ਭਾਰੀ। ਪਿਖਿ ਲਾਘਵਤਾ॥ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰ, ਮੁਖ ਅੰਗੁਰੀ ਧਾਰੀ॥ ੮੭ ॥	'ਫੁਰਤੀ।
ਅਜਮਤ ਯਹਿ ਅਜਮਾਇ, ਬਿਦਿਤ॥ ਬੰਦੇ ਕੀ ਲੀਨੀ। ਬਿਨਾ ਦੇਰ ਫਿਰ ਨ੍ਰਿਪ ਮਿਲੇ, ਦੈ ਨਜ਼ਰੈਂ ਪੀਨੀ॥ ਬੰਦੇ ਨੈ ਤਬਿ ਲੂਟ ਕਤਲ, ਸਭਿ ਬੰਦ ਕਰਾਈ। ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸਭਿ ਕਾਰ॥ ਨ੍ਰਿਪਨ ਸਿਰ ਨਿਜ ਮਨਵਾਈ॥ ੮੮ ॥	'ਪ੍ਰਤੱਖ। 'ਬਹੁਤੀਆਂ।
ਟਕਾ ਲਯੋ ਬਹੁ ਦੰਡ, ਤਜੇ ਰੱਯਤ ਕਰਿ ਨਿਜ ਹੈਂ। ਬਾਈ ਧਾਰ ਪਹਾਰ, ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਕਾਂਪਯੋ ਕਿਜ॥ ਹੈਂ। ਪਰਬਤੀਓਂ ਕਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ, ਬੰਦਾ ਕਹਲਾਯੋ। ਯੋਂ ਬੰਦੇ ਬਸ ਕਰਯੋ, ਮੁਲਕ ਪਰਬਤ ਲੋ ਭਾਯੋ॥ ੮੯ ॥	'ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਮਾਮਲਾ। 'ਕੁਝ ਕੰਬ ਗਏ। 'ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ।
ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਛੁਯਾਹਟਾ, ਥਾ ਤਬਿ ਸਾਏ॥	'ਉਸ ਸਮੇਂ ੧੭੬੬ ਬਿ. ਸੰਮਤ ਸੀ।

ਇਤੀ ਭਯੋ ਅਧਯਾਇ,
ਗਾਥ ਬੰਦੇ ਕੀ ਗਾਏ ॥ ੯੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਪਰਬਤਿ-ਜੀਤਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥ ੯ ॥

੧੦. {ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ, ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣਾ, ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕਰਵਾਉਣੀਆਂ}

ਦੋਹਰਾ:

ਦੁੰਦ ਨਿਕੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਵ,
ਭਵ ਬੰਧਨ ਮਿਟ ਜਾਇ।

‘ਹੇ ਮਨ! ਜੇ ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ।

ਹਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਗੁਰ ਕੇ ਮਨਾ,
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਧਿਯਾਇ। ॥ ੧ ॥

‘ਹੇ ਮਨ! ਜੇ ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ।

ਚੌਪਈ:

ਬੰਦਾ ਮੰਡੀ ਬਜਾਹਿ ਕਰਾਵੈ।
ਕੈਦ ਕੁੱਲੂ ਮੈਂ ਜੈਸੇ ਥਾਵੈ।
ਫੌਜ ਚਢੈ ਦਿੱਲੀ ਤੈ ਇਤੈ।
ਸਿੰਘ ਨ ਟਿਕਨੇ ਪੈਹੈ ਕਿਤੈ ॥ ੨ ॥
ਆਇ ਤੂਕੈਂ ਫਿਰ ਬੰਦਾ ਹਰੈ।
ਕਾਯਮ ਫੇਰ ਪੰਥ ਕੋ ਕਰੈ।
ਚੰਬੇ ਮੈਂ ਅਜਮਤ ਦਿਖਰੈ ਹੈ।
ਬਜਾਹਿ ਦੁਤੀ ਕਰਿ ਸੁਤੈ ਉਪੈ ਹੈ।
ਪੂਤ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਬਿਦਿਤੈ ਹੈ।
ਏਤਿਕ ਕਥਾ ਧਯਾਇ ਇਹੁ ਕੈਰੈ ॥ ੩ ॥

‘ਹੋਵੇਗਾ।

‘ਏਧਰ ਨੂੰ।

‘ਮਾਰੇਗਾ।

‘ਲੜਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ।

‘ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਮਦਾ ਬੰਦੇ ਕੋ ਭਯੋ ਜਜੋਂ,
ਲਯੋ ਬਜਾਹ ਕਰਵਾਇ।
ਨੀਹਲ ਮੈਂ ਜਜੋਂ ਕੁੱਲੂ ਤੈ,
ਆਇ ਲੜਯੋ ਸੁਨਿ ਧਾਇ ॥ ੪ ॥
ਪੁਨ ਚੰਬੈ ਮੈਂ ਜਾਇ ਕਰਿ,
ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਨੀ ਜੈਸ।
ਇਸ ਅਧਯਾਇ ਮੈਂ ਕਥਾ ਯਹਿ,
ਸੁਨੋ ਕਹੋਂ ਅਬਿ ਐਸ।

‘ਹੰਕਾਰ।

‘ਦਾਮਨੇ ਕੋਹ, ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ।

ਲਲਿਤ ਪਦ ਛੰਦ:

ਜਬਿ ਬੰਦੇ ਸਭਿ ਜਿਤੇ ਪਹਾੜੀ,
 ਭਯੋ ਗਰਬਾ ਤਬਿ ਆਏ। 'ਹੰਕਾਰ।
 ਗੱਦੀ ਲਾਯ ਸਭਾ ਮੈਂ ਬੈਠੇ,
 ਉਪਰ ਚਵਰ ਕਰਾਏ।
 ਲਗਯੋ ਕਹਾਵਨ ਗੁਰੂ ਗਯਾਰਵਾਂ,
 ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਸਜਾਏ।
 ਨਾਮ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕਾ
 ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋਂ, ਬਤਲਾਏ ॥੬॥ 'ਹਾਂ।
 ਲੜਿ ਚਮਕੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਜੁ ਹੋਯੋ,
 ਕੂਰਾ ਲੋਗ ਇਹੁ ਕੈਹੈਂ। 'ਝੂਠ।
 ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ ਨਜਾਈਂ,
 ਲੋਪ ਭਯੋ ਥਾ ਮੈਂਹੈਂ। 'ਮੈਂ।
 ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਤੈ ਰਾਖਯੋ ਪੜਦਾ,
 ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਕਹਾਯੋ।
 ਦੱਖਣ ਵੀਚ ਜਾਇ ਮੈਂ ਠਹਰਯੋ,
 ਭੇਤ ਜਬੈ ਗੁਰੂ ਪਾਯੋ ॥੭॥
 ਤਟਾ ਗੁਦਾਵਰੀ ਮਿਲੇ ਮੁਝੈ ਜਾ,
 ਦੈ ਬਰ ਹੁਕਮ ਪਠਾਯੋ। 'ਕਿਨਾਰੇ।
 ਤੁਰਕੈਂ ਬੀਰਾ ਕਤਲ ਮਮ ਕੀਨੋ,
 ਪਲਟਾ ਸੋਊ ਲਹਾਯੋ। 'ਭਰਾ।
 ਏਸ ਭੇਦ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰ ਮੁਝ ਬਿਨ,
 ਔਰ ਨ ਕੋਊ ਜਾਨੈ। 'ਉਹ ਬਦਲਾ ਲਿਆ ਹੈ।
 ਮੋਖ ਭੋਗ ਸੋਊ ਸਿਖ ਲੈਹੈ,
 ਜੋ ਮੁਹਿ ਗੁਰੂ ਸੁਤ ਮਾਨੈ ॥੮॥
 ਕਬੀ ਕਹੈ ਮੈਂ ਨਾਯਕਾ ਪੰਥਹਿ,
 ਗੁਰੂ ਸਿਰਮੌਰਾ ਬਨਾਯੋ। 'ਮਾਲਕ।
 ਕਬੀ ਕਹੇ ਅਵਤਾਰ ਈਸ਼ ਮੈਂ,
 ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਬਿ ਆਯੋ। 'ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ।
 ਕਬੀ ਕਹੈ ਮੈਂ ਸਿੱਧ ਲੂਣੀਆਂ,
 ਕਬੀ ਮਛੰਦਰ ਕੈਹੈ।

ਕਬ ਹੀ ਪਰਸਰਾਮ ਰਘੁਬਰਾ¹ ਕਹਿ,
 ਨਰਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਦੈ ਹੈ ॥ ੯ ॥
 ਕਬੀ ਕਹੈ ਮੁਹਿ ਗੁਰੂ ਆਪ ਸਮ,
 ਗੁਰੂ ਹੀ ਕਰਿ ਕੈ ਪਠਯੋ।
 ਕਬੀ ਪਿਗੰਬਰ ਮਹਿੰਦੀ ਬਨ ਹੈ,
 ਐਸ ਬੋਲਨਾ ਠਟਯੋ।
 ਕਹੈ ਜੁ ਦੀਨ ਨ ਮੰਨੈ ਹਮਰਾ,
 ਹੁਕਮ ਅਦੁਲੀ ਕੈਰੈ।
 ਈਹਾਂ ਸਜਾ ਪਾਇ ਸੋ ਭਾਰੀ,
 ਆਗੇ ਦੋਜਕ ਪੈਰੈ ॥ ੧੦ ॥
 ਐਸੀ ਐਸੀ ਬਾਤੈਂ ਸੁਨ ਕੈ,
 ਅਰ ਅਜਮਤੈਂ ਪਿਥੈ ਕੈ।
 ਚੇਲੇ ਬਨੈਂ ਹਜਾਰਾਂ ਤਿਸ ਕੇ,
 ਲੋਗ ਘਰੋਂ ਤੈ ਐ ਕੈ।
 ਪਾਹੁਲ ਕਰਦ ਚਰਨ ਕੀ ਦੇਵੈ,
 ਦਾੜੀ ਕੇਸ ਰਖਾਵੈ।
 ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਲੰਗਰ ਏਕੱਠਾ,
 ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਉਚਰਾਵੈ ॥ ੧੧ ॥
 ਤੱਗਾ¹ ਤਿਲਕ ਸੂਹਾ ਰੰਗ ਰੱਖਣ
 ਤੈ, ਨਹਿੰ ਕਿਸੈ ਹਟਾਵੈ।
 ਮਦਰਾ¹ ਮੁਸਲੀ² ਮਾਸ ਤਮਾਕੂ,
 ਇਨੈ ਛੁਹਿਣ ਨਹਿੰ ਦਯਾਵੈ।
 ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਰਹਯੋ ਮਨੋ ਧਰਿ,
 ਮਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਰਿਸ ਧਾਰੈਂ।
 ਜਾਨਯੋ ਇਸ ਕੋ ਭਯੋ ਮਹਾਂ ਮਦ,
 ਆਪਹਿ ਗੁਰੂ ਨਿਵਾਰੈਂ ॥ ੧੨ ॥
 ਜੋ ਹਮ ਬਿਗਰੈਂ ਇਸ ਸੋਂ ਅਬਿ,
 ਤਬਿ ਬਿਗਰੈ ਕਾਜ ਹਮਾਰਾ।
 ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੈਂ ਹਮ ਕੋ ਇਸ ਕੇ,
 ਕੀਨੋ ਤਾਬੇਦਾਰਾ।

¹ਰਾਮ ਚੰਦਰ।

¹ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

¹ਹੁਕਮ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰੇਗਾ।

¹ਦੇਖ ਕੇ।

¹ਜਨੇਊ।

¹ਸ਼ਰਾਬ। ²ਤੁਰਕਣੀ।

ਹਮ ਨਹਿੰ ਬਚਨ ਉਲੰਘੈਂ ਗੁਰ ਕਾ,
 ਯਹਿ ਜਬਿ ਹੀ ਸਭਿ ਤਜਾਗੈ।
 ਆਪੇ ਏਹੁ ਦੁਖੀ ਹੈ ਮਰ ਹੈ,
 ਦੋਸ਼ ਨ ਹਮ ਕੋ ਲਾਗੈ ॥ ੧੩ ॥
 ਅਰ ਯਹਿ ਅਚਰਜ ਨਯੋ ਭਯੋ ਨਹਿੰ,
 ਜੋ ਇਸ ਕੋ ਮਦ ਹੋਯੋ।
 ਪ੍ਰਭਤਾ¹ ਪਾਇ ਜਗਤ ਮੈ ਕਿਸ ਕੋ,
 ਨਹਿੰ ਮਦ ਮਾਰਿ ਬਿਗੋਯੋ¹।
 ਯੋ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਰਹੇ ਸਿੰਘ ਚੁਪ,
 ਔਰ ਸੁਨੋ ਅਬਿ ਸਾਖੀ।
 ਮੰਡੀ ਵਾਲੇ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਬੰਦੇ,
 ਯੋ ਪਠਿਯੋ ਤਬਿ ਆਖੀ¹ ॥ ੧੪ ॥
 ਤੀਸਰ ਦਿਨ ਕੋ ਆਗ ਅਚਾਨਕ,
 ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਮੈਂ ਲਾਗੈ।
 ਤਿਸ ਰੱਖਯਾ ਹਿਤ ਕੁਛ ਉਪਾਉ ਤੁਮ,
 ਅਬਿ ਕਰਿ ਰਾਖਹੁ ਆਗੈ।
 ਸੁਨ ਕਰਿ ਨਿਰਪ ਨ ਦਿਲ ਕਛੁ ਧਾਰੀ,
 ਪੁਨ ਜਬਿ ਆਗ ਲਗਾਨੀ।
 ਫਿਰ ਪਛੁਤਾਇ ਪਛਾਨਯੋ ਤਿਸ ਨੈ,
 ਬੰਦਾ ਪੀਰ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੫ ॥
 ਸੁਧਰ ਸੈਣ ਨ੍ਰਿਪ ਮੰਡੀ ਪਤਿ ਫਿਰ,
 ਚਲਿ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਆਯੋ।
 ਕਰਿ ਮਿੰਨਤ ਦੈ ਭੇਟਾ ਬਨਯੋ,
 ਸੇਵਕ ਤਾਂਹਿ ਮਹਾਯੋ¹।
 ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ, ਪੁਨ ਸੈਰ ਕਰਾਵਨ
 ਹਿਤ, ਮੰਡੀ ਮੈਂ ਜਾ ਹੈ¹।
 ਰਖਯੋ ਟਿਕਾਯ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਘਰ ਮੈਂ,
 ਸੀਖੀ ਜੋਗ ਕਲਾ¹ ਹੈ ॥ ੧੬ ॥
 ਮਨ ਤਨ ਧਨ ਦੈ ਕਰੀ ਸੇਵ ਬਹੁ,
 ਭੂਪ ਤਿਸਹਿ ਪਰਵਾਰੂ।

¹ਵਡਿਆਈ।¹ਨਹੀਂ ਖ਼ਰਾਬ ਕੀਤਾ।¹ਆਖ ਕੇ।¹ਵੱਡਾ।¹ਜਾ ਕੇ।¹ਜੋਗ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ।

ਰੰਡੀ! ਇਕ ਮੰਡੀ ਤੈ ਵਜਾਹੀ,
ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਪਿਖਿ ਚਾਰੂ।
ਰਹਜੋ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਤਹਿ ਠਾਂ ਬੰਦਾ,
ਤਬਿ ਧਰਿ ਮੋਦ ਅਪਾਰੀ।
ਪੋਥੀ ਸੌਂਪ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਅਪਨੀ,
ਜਿਸ ਮੈਂ ਗੁਣ ਥੇ ਭਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥

'ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ।

'ਸੁੰਦਰ।

ਚਾਰ ਮਾਸ ਮੰਡੀ ਮੈਂ ਰਹਿ ਫਿਰ,
ਨਿਕਸ ਗਯੋ ਹਿਤ ਸੈਲੈਂ।

ਥਾ ਫਕੀਰ ਨਿਰਭੈ ਸਿੱਧ ਭਾਰੀ,
ਲਯੋ ਨ ਕੋਊ ਗੈਲੈਂ।

'ਨਾਲ।

ਕੁੱਲੂ ਦੇਸ ਮੈਂ ਜਬੀ ਪਹੁੰਚਯੋ,
ਭੂਪ ਤਿਨੈ ਫੜ ਲੀਨੋ।

ਪਾਇ ਲੋਹ ਕੇ ਪਿੰਜਰ ਰਾਖਯੋ,
ਭੇਤ ਤੂਕੈਂ ਢਿਗ ਦੀਨੋ ॥ ੧੮ ॥

ਯਹਿ ਜਬਿ ਬਾਤ ਸਿੰਘਨ ਸੁਨ ਪਾਈ,
ਸ਼ੋਕ ਕਰਯੋ ਅਤਿ ਪੀਨਾ।

ਹੇਤ ਛੁਡਾਵਨ ਕਰੈਂ ਗੁਰਮਤੇ,
ਚੱਲੈ ਪੇਸ਼ ਰਤੀ ਨਾ।

ਕਰਿ ਅਰਦਾਸੈਂ ਗੁਰੈਂ ਮਨਾਵੈਂ,
ਬੰਦੇ ਕੇ ਇਮ ਧਯਾਵੈਂ।

ਗੁਰੁ ਸਮਰਥ ਸਾਚਾ ਤੁਹਿ ਮਾਨੈਂ,
ਜੇ ਅਬਿ ਆਪੇ ਆਵੈਂ ॥ ੧੯ ॥

ਤੁਰਕਨ ਘੀ ਕੇ ਦੀਵੇ ਬਾਲੇ,
ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ ਭਾਰੀ।

ਦਿੱਲੀ ਤੈ ਵਜ਼ੀਰ ਨੈਂ, ਦਸਤਾ
ਫੌਜ ਚਢਾਈ ਕਾਰੀ।

'ਚੰਗੀ ਫੌਜ ਦਾ ਇਕ ਜੱਥਾ।

ਸੂਬੇਦਾਰ ਮੁਸੱਲਮ ਖਾਂ ਨੈ,
ਫੌਜ ਬਟੋਰਿ' ਅਪਾਰੀ।

'ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ।

ਮੁਲਕ ਛੁਡਾਵਨ ਹੇਤ ਸਿੰਘਨ ਤੈ,
ਭੇਜ ਦਈ ਤਤਕਾਰੀ' ॥ ੨੦ ॥

'ਛੇਤੀ।

ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਕਰਨਾਲ ਛੁਡਾਈ,
 ਪੁਨ ਤਿਰਾਵੜੀ ਲੀਨੀ।
 ਸਿੰਘ ਆਪ ਹੀ ਤਜਿ ਤਜਿ ਦੌਰੈਂ,
 ਕਿਨਹੂੰ ਦੇਰ ਨ ਕੀਨੀ।
 ਬੰਦੇ ਬਿਨ ਮੰਦੇ। ਸਭਿ ਹੋਏ,
 ਸੈਨਪ ਬਿਨ ਜਿਮ ਸੈਨਾ।
 ਦੂਲੇ ਬਿਨ ਬਰਾਤ। ਜਿਮ ਹੋਵਤ,
 ਤਨ ਹੋਵਤ ਬਿਨ ਨੈਨਾ ॥ ੨੧ ॥
 ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸੰਗ ਲੈ ਸੈਨਾ,
 ਮੁਨਜਮ ਖਾਂ ਚਢਿ ਆਯੋ।
 ਕਿਛੁਕ ਜੰਗ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਤਿਨ,
 ਜਿਲਾ ਸਰੁੰਦ ਛੁਡਾਯੋ।
 ਹਾਜੀ ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਂ ਤਿਨ,
 ਸਿੰਘਨ ਪੀਛੇ ਲਾਯੋ।
 ਸੂਬਾ ਮਿਲਯੋ ਲਾਹੌਰੀ ਤਿਸ ਸੋਂ,
 ਜਾਇ ਸੈਨ ਲੈ ਭਾਯੋ ॥ ੨੨ ॥
 ਛੋਡਿ ਮੁਲਖ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਤਬੈ ਹੀ,
 ਆਏ ਦ੍ਰਾਬੇ ਮਾਂਗੀਂ।
 ਪਰੀ ਭੀਰ ਸਿੰਘਨ ਪੁਰ ਭਾਰੀ,
 ਟਿਕਨ ਮਿਲੈ ਕਿਤ ਨਾਂਗੀਂ।
 ਲਗੇ ਯਾਦ ਬੰਦੇ ਕੇ ਕਰਨੇ,
 ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸੈਂ।
 ਔਖਧਿ ਰੋਗੀ ਪਜਾਸੇ ਪਾਨੀ,
 ਬਰਖਾ ਦੁਰਭਿਖਿ ਆਸੈਂ ॥ ੨੩ ॥
 ਕੁੱਲੂ ਵੀਚ ਬੰਦੇ ਨੈਂ ਤਬਿ ਹੀ,
 ਯੇਹ ਸਭਿ ਅਗਮ ਵਿਚਾਰਯੋ।
 ਬਿਨਾ ਦੇਰ ਨਿਜ ਬੀਰਨ ਤਾਂਈਂ,
 ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਹਕਾਰਯੋ।
 ਕਹਯੋ ਉਠਾਇ ਪਿੰਜਰਾ ਮੇਰਾ,

'ਕਮਜ਼ੋਰ।
 'ਸੈਨਾਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਫੌਜ।
 'ਲਾੜੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੰਵ।

'(ਮਨ) ਭਾਉਂਦੀ।

'ਜਿਵੇਂ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਦੀ, ਪਿਆਸੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤੇ ਕਾਲ ਸਮੇਂ (ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਬਰਖਾ ਦੀ ਆਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

'ਗੁਪਤ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚਾਰੀਆਂ।

'ਸੱਦਿਆ।

ਲੈ ਚਾਲਹੁ ਅਬਿ ਮੰਡੀ।
 ਚਲਿ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੈਂ ਸਿੰਘਨ ਕੀ,
 ਜਗੀ ਦਵਾਬੇ ਚੰਡੀ' ॥ ੨੪ ॥
 ਫੇਰ ਕੁੱਲੂ ਕੇ ਕਰੈਂ ਕੋਇਲੇ,
 ਆਇ ਖਾਲਸਾ ਪਾਛੇ।
 ਰੱਯਤ ਭਵ ਹੈਂ' ਨ੍ਰਿਪ ਪਹਾਰੀ,
 ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਫਿਰ ਆਛੇ।
 ਕੁੱਲੂ-ਪਤਿ ਕੇ ਦੈ ਸਰਾਪ ਯੋਂ,
 ਪਿੰਜਰ ਨਿਜ ਉਠਵਾਯੋ।
 ਕੁੱਲੂ-ਪਤਿ ਲੋ ਰਹੇ ਪਿਖਤ ਹੀ,
 ਅਚਰਜ ਬਡੋ ਦਿਖਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥
 ਬੰਦਾ ਆਇ ਮੰਡੀ ਢਿਗ ਉਤਰਯੋ,
 ਪਿਖਿ ਰਾਜਾ ਬਿਸਮਾਯੋ।
 ਸ਼ਰਧਾ ਉਪਜੀ ਅਤੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ,
 ਬੰਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਲਖਾਯੋ।
 ਜੰਦਾ ਤੋੜ ਨਿਕਾਰਯੋ ਬੰਦਾ,
 ਪੂਜਨ ਖੋੜਸ ਕੀਓ'।
 ਭੇਜਿ ਮੁਵੱਕਲ' ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਨੈ,
 ਪੰਥ ਇਕੱਠਾ ਕੀਓ ॥ ੨੬ ॥
 ਚੰਦਾ ਈਦ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬੰਦਾ,
 ਬਰਖਾ ਸੁਸਕਤ ਖੇਤੀ।
 ਮਿਲਯੋ', ਭਏ ਮੋਦ ਸਭਿ ਭਾਰੀ,
 ਲਜਾਏ ਸੰਗੋਂ ਛੇਤੀ'।
 ਕਰਿ ਇਕੱਠ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰਾ,
 ਮਾਰਯੋ ਨੀਹਲ ਆਈ।
 ਨਿਕਟ ਹੁਸ਼ਜਾਰ ਪੁਰੇ ਕੇ ਸੈਨਾ,
 ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਥੀ ਆਈ ॥ ੨੭ ॥
 ਬਿਜੁਲੀ ਵਾਂਗ ਅਚਾਨਕ ਬੰਦਾ,
 ਪਰਯੋ ਤਿਨੋ ਪੁਰ ਧਾਈ।

'ਦੁਆਬੇ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਜਾਗ ਪਈ ਹੈ।

'ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

'ਸੋਲਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ।

'ਦੂਤ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਈਦ ਦੇ ਚੰਦ ਵਾਂਗ ਅਤੇ ਸੁੱਕੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਬਰਖਾ ਵਾਂਗ ਮਿਲਿਆ।

'ਦੂਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਆਏ।

ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ¹ ਸੇਲ² ਤਰਵਾਰਨ³

¹ਬੰਦੂਕਾਂ। ²ਬਰਛੇ। ³ਤਲਵਾਰਾਂ।

ਕੀ ਤਹਿੰ ਮਚੀ ਲਰਾਈ।

ਫਤੇ ਦੀਨ, ਹਾਜੀ, ਮੁਨਜਮ ਖਾਂ,

ਆਦਿ ਤੁਰਕ ਸਰਦਾਰੂ।

ਲੈ ਨਿਜ ਸੈਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਨਮੁਖ,

ਜੁੱਟੇ ਜੰਗ ਅਪਾਰੂ ॥ ੨੮ ॥

ਦੀਨ ਮਜਬ ਕਾ ਜੰਗ ਸਮਝ ਸਭਿ,

ਆਗੈ ਹੂੰ ਹੂੰ ਲਰਹੀਂ।

ਗਹਿ ਸਮਸ਼ੇਰੈਂ ਸਮ ਸ਼ੇਰੈਂ¹ ਸਿੰਘ,

¹ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ।

ਕਟਾ ਵੱਢ ਬਹੁ ਕਰਹੀਂ ॥ ੨੯ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:

ਭਯੋ ਭੱਟ ਭੇਰੰ¹ ਤਬੈ ਆਨ ਜੋਰੈਂ।

¹ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਭੇੜ ਹੋਇਆ।

ਲਰੈਂ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ, ਕਰੈਂ ਜੰਗ ਘੋਰੈਂ¹।

¹ਭਿਆਨਕ।

ਕਟਾ ਬੱਢ ਹੋਈ ਝਟਾ-ਪੱਟ ਐਸੇ।

ਕਟੈਂ ਪੁੰਜ ਬਾਢੀ, ਬਨੀ ਬਾਢ ਜੈਸੇ¹ ॥ ੩੦ ॥

¹ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ (ਬਾਢੀ) ਤਰਖਾਣ ਜੰਗਲ ਨੂੰ (ਬਾਢ) (ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ) ਧਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟਦੇ ਹਨ।

ਕਰਾਚੇਲ ਚਾਲੈਂ, ਕਰਾਲੈਂ ਬਿਸਾਲੈਂ¹।

¹ਬਹੁਤੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਤਲਵਾਰਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲਿਪੇ¹ ਸੰਗ ਲੋਹੂ, ਭਏ ਰੰਗ ਲਾਲੈਂ।

¹ਲਿੱਬੜੇ।

ਫਤੇ ਦੀਨ ਲੈ ਕੈ, ਮਲੇਛੈਂ ਬਿਲੱਛੈਂ¹।

¹ਤੁਰਕਾਂ ਚੋਂ (ਬਿਲੱਛੈਂ) ਅਨੋਖੇ (ਸੂਰਮੇਂ)।

ਵਡੇ ਹੇਲ ਘਾਲਜੋ, ਸਮੱਛੈਂ ਪ੍ਰਤੱਛੈਂ¹ ॥ ੩੧ ॥

¹ਪ੍ਰਤੱਖ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੱਡਾ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ।

ਚਮੂੰ ਦੋਇ ਜੁੱਟੀ, ਪਰੀ ਲੋਹ ਮਾਰੈਂ¹।

¹ਦੋਵੇਂ ਫੌਜਾਂ ਜੁੱਟ ਪਈਆਂ ਤੇ ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਪਈ।

ਰੁਪੇ¹ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ, ਬਕੈਂ² ਮਾਰ ਮਾਰੈਂ।

¹ਰੁਕੇ ਹੋਏ। ²ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਕਰੈਂ ਵਾਰ ਬਾਹੈਂ, ਕਰੈਂਵਾਰ ਬਾਹੈਂ¹।

¹ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਰ ਕਰ ਕੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਰੈਦਾਰ ਢਾਹੈਂ ਸਰੈਦਾਰ ਢਾਹੈਂ¹ ॥ ੩੨ ॥

¹ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਤੁਰਕ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ (ਢਾਹੈਂ) ਅਤਿੱਕੇ 'ਚ ਲੈਕੇ (ਢਾਹੈਂ) ਢਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਢੈਂ ਬਾਢ ਆਗੈਂ ਬਢੈਂ ਬਾਢ ਲਾਗੈਂ¹।

¹(ਬਾਢ) ਬਹੁਤਾ ਅਗਾਹਾਂ (ਬਢੈਂ) ਵਧਕੇ (ਬਾਢ) ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਨਾਲ (ਬਢੈਂ) ਵੱਢਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਚਢੈਂ ਜਾਨ ਲਾਗੈਂ ਚਢੈਂ ਜਾਨ ਲਾਗੈਂ¹।

¹ਜਦੋਂ (ਜਾਨ) ਸਵਾਰੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਗਦੇ ਹਨ (ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ) ਜਾਨ ਚੜ੍ਹਨ ਲਗੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਖਤਮ ਹੋਣ ਲਗੀ ਹੈ।

ਸਮੰ ਸ਼ੇਰ ਭਾਰੈਂ ਸਮੰਸ਼ੇਰ ਬਾਰੈਂ¹।

¹ਭਾਰੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਰੇ ਹੈਂ ਅਗਾਰੈਂ, ਕਰੇ ਹੈਂ ਅਗਾਰੈਂ¹ ॥ ੩੩ ॥

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਕ ਲੜਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਪ੍ਰਲੋਕ 'ਚ ਅਪੜਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਤਛਾ ਮੁੱਛ ਹੋਈ, ਕਟਾ ਕੱਟ ਮੱਚੀ¹।

¹ਛਾਂਗ ਕੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਕੱਟ ਵੱਢ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ।

ਲਰੈਂ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ, ਸਭੈ ਭਾਂਤਿ ਅੱਛੀ¹।

¹ਸਾਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ।

ਮਹਾਂ ਮਾਰ ਮੱਚੀ, ਕਹਾਂ ਲੋ ਬਖਾਨੈ।

ਚਢੀ ਲੁੱਥ ਪੈ ਲੁੱਥ, ਆਗੁਥ ਆਨੈਂ¹ ॥ ੩੪ ॥

¹ਲੋਥਾਂ ਤੇ ਲੋਥਾਂ ਐਉਂ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁੰਦੀਆਂ ਗੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਧਰਾ ਲਾਲ ਹੋਈ, ਲਹੂ ਸੰਗ ਸਾਰੀ।

¹ਸਾੜੀ ਪਹਿਨ ਲਈ ਹੈ।

ਮਨੇ ਲੀਨ ਸੋਹਾਗ, ਕੀ ਓਢਿ ਸਾਰੀ¹।

¹ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ।

ਬਜ਼ੋ ਸਾਰ ਸੋਂ ਸਾਰ¹, ਅੱਪਾਰ ਐਸੇ।

¹ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਾਂ ਭਾਂਡੇ।

ਘੜੈਂ ਘਾੜਾ ਲੋਹਾਰ, ਠਠਿਆਰ ਜੈਸੇ ॥ ੩੫ ॥

¹ਟੇਢੇ ਚੱਕ੍ਰ ਐਉਂ ਚਲਦੇ ਹਨ ਜਾਣੋਂ ਗਿਰਝਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਹਨ।

ਚਲੈਂ ਚੱਕ੍ਰ ਬੱਕ੍ਰੈਂ, ਮਨੋਂ ਗੀਧ ਮਾਲੈਂ¹।

¹ਜਵਾਨਾਂ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਰੈਂ ਜ੍ਹਾਨ ਕੈਕਾਨ ਕੇ ਅੰਗ ਜਾਲੈਂ¹।

ਤਬੈ ਆਨਿ ਬੰਦੇ, ਦਯੋ ਬੋਲ ਹੱਲਾ।

ਪਰਜੋ ਸੈਨ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ ਮੈਂ ਖੁੱਲਾ¹ ॥ ੩੬ ॥

¹ਹਲਚਲੀ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਨੈ ਕੈ, ਤਜ਼ੋ ਏਕ ਤੀਰੰ।

¹ਬਹੁਤੀ ਡਰਾਉਣੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੋਈ।

ਮਚੜੋ ਅੰਧ ਧੁੰਧੰ, ਧੁਨੀ ਘੋਰ ਭੀਰੰ।

¹ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀ ਫੈਲ ਗਈ।

ਉਠੀ ਧੂਰ ਧਾਰਾ, ਨਭੈ ਭੂਰ ਛਾਈ¹।

¹ਸੂਰਜ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਦਬ ਗਿਆ।

ਦਬੜੋ ਸੂਰ ਨੂਰੰ¹, ਮਨੋਂ ਰੈਨ ਪਾਈ ॥ ੩੭ ॥

¹ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ।

ਅਈ ਜੋਗਨੀ ਭੋਗਨੀ¹ ਮਾਸ ਲੋਹੂ।

¹ਭਿਆਨਕ, ਡਰਾਉਣੇ, (ਅ) ਭਿਆਨਕ ਕੋਹਾਂ ਤੱਕ।

ਫਿਰੈਂ ਭੈਰਵੰ ਭੂਤ ਭੈਆਨ ਕੋਹੂ¹।

¹ਬਦਸ਼ਕਲ ਡਾਇਣਾਂ ਡੁਕ ਡੁਕ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਡਕਾਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਡਗੈਂ ਡਾਕਨੀਂ, ਡੁੱਕ ਡੁੱਕੈਂ ਡਕਾਰੈਂ¹।

¹ਲਹੂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਖੱਪਰ ਭਰਕੇ ਪੀਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਿਯੈ ਪੂਰ ਖੱਪ੍ਰੈਂ, ਲਹੂ ਕੇ ਅਪਾਰੈਂ¹ ॥ ੩੮ ॥

¹ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ। ²ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਚਢੀ ਗੈਨ¹ ਹੂਰੈਂ, ਬਰੈਂ ਬੀਰ ਸੂਰੈਂ²।

ਮਨੋਂ-ਕਾਮਨਾ ਆਪਨੀ ਆਪ ਪੂਰੈਂ।

¹ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਦਿਵੈ ਹੈਂ¹ ਅਸੀਸੈਂ, ਸੁ ਸਿੰਘਾਂਨ ਤਾਂਈਂ।

¹ਫਤਹ।

ਕਹੈਂ ਜੈ¹ ਤੁਮਾਰੀ, ਕਰੈ ਜੱਗ ਸਾਂਈਂ ॥ ੩੯ ॥

¹ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ ਅਤੇ

ਉਡੇ ਹੋਸ਼ ਹੱਵਾਸ¹, ਤੁਰਕਾਨ ਕੇਰੇ।

ਗੰਧ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀਦਾ ਹੈ।

ਪਿਖੇ ਹੱਥ ਸਿੰਘਾਨ ਕੇ, ਜੋ ਬਧੇਰੇ ॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤਬਿ ਹੀ ਤੁਰਕੋਂ ਨੇ ਲਖਯੋ¹,¹ਜਾਣਿਆਂ।

ਨਿਸਚੇ ਮਨ ਮੈਂ ਨੀਕ।

ਬੰਦਾ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਖੇ,

ਆਯੋ ਹੋਵਗ ਠੀਕ ॥ ੪੧ ॥

ਬਿਨ ਬੰਦੇ ਤੈ ਕੌਨ ਯਹਿ,

ਸਾਕੈ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਇ।

ਅਬਿ ਹਮ ਕੋ ਯਹਿ ਮਾਰ ਹੈ,

ਤਾਂ ਤੇ ਚਲੈਂ ਪਲਾਇ¹ ॥ ੪੨ ॥¹ਨੱਸ ਚੱਲੀਏ।ਪੁਨ ਮੁਵੱਕਲੋਂ ਨੈ¹ ਤਬੈ,¹ਬੀਰਾਂ ਨੇ।

ਭਜਾਨਕ ਰੂਪ ਦਿਖਾਇ।

ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਸਭਿ ਸੈਨ ਕੋ,

ਦਯੋ ਭਗਾਇ ਡਰਾਇ ॥ ੪੩ ॥

ਬੰਦਾ ਆਯੋ ਕੁੱਲੂ ਤੈ,

ਉਡ ਕਰਿ ਨਭ ਮਗ ਮਾਹਿ¹।¹ਅਕਾਸ਼ ਦੇਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਦੀ।

ਅਬਿ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਬੀਜ ਵਹਿ,

ਰਣ ਮਹਿ ਛੋਡੈ ਨਾਹਿ ॥ ੪੪ ॥

ਯਹਿ ਸੁਨ ਕਰਿ ਤਬਿ ਤੁਰਕ ਗਨ,

ਕਾਂਪ ਉਠੇ ਸਭਿ ਐਸ।

ਸਿੰਘ ਨਾਦ¹ ਸੁਨਿ ਕਰੀ ਗਨ²¹ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ²ਬਹੁਤੇ ਹਾਥੀ।

ਕਾਂਪਤ ਹੈਂ ਡਰਿ ਜੈਸ ॥ ੪੫ ॥

ਚਲੇ ਦੌਰ ਤਬਿ ਤੁਰਕ ਸਭਿ,

ਹੈ ਕਰਿ ਅਤਿ ਭਯ ਭੀਤ¹।¹ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਬ ਕੇ।

ਪਰੇ ਮਗਰ ਤਿਨ ਸਿੰਘ ਸਭਿ,

ਹੈ ਅਭੀਤ¹ ਰਣ ਜੀਤਿ ॥ ੪੬ ॥¹ਨਿੱਡਰ।ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਨੈਬਾਬ¹ ਨੈ,¹ਨਵਾਬ।

ਛੇਰਿ ਤੁਰੰਗ ਬਧੇਰ।

ਫਤੇ ਦੀਨ ਸਰਦਾਰ ਕੋ,

ਡਾਰਜੋ ਧਰ ਕਟ ਗੇਰ ॥ ੪੭ ॥

ਹਾਜੀ ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਂ,
ਯਾਰ ਬੇਗ ਖਾਂ ਆਦਿ।

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਬਹੁ,
ਬੰਦੇ ਹਤੇ ਬਿਬਾਦਿ' ॥ ੪੮ ॥

'ਬੰਦੇ ਨੇ ਲੜਾਕੇ (ਸੂਰਮੇ) ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਮੁਨਜਮ ਖਾਂ ਨਿਜ ਜਾਨ ਲੈ,
ਪਹੁੰਚਜੋ ਦਿੱਲੀ ਏਕ।

ਔਰ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਪੰਥ ਨੈ,
ਇਕ ਇਕ ਮਾਰਜੋ ਛੇਕਿ' ॥ ੪੯ ॥

'ਵਿੰਨੁ ਕੇ।

ਚੌਪਈ:

ਹਾਲ-ਚਾਲ ਸਭ ਦੇਸ ਮਝਾਰੇ।
ਪਰੀ ਫੇਰ ਤਬਿ ਆਇ ਅਪਾਰੇ।

ਚਲੇ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਠੌਰ ਬਿਹਾਈ'।
ਦਿੱਲੀ ਓਰ ਅਧਿਕ ਭਯ ਪਾਈ ॥ ੫੦ ॥

'ਸਾਰੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਛੱਡ ਕੇ।

ਪਰਜੋ ਵਖਤ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਭਾਰੀ।
ਬੰਦੇ ਮਾਰ ਕਰੇ ਸਭਿ ਖੂਰੀ।

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਕਾ ਤਬਿ ਆਮਨ।
ਦੌਰ ਗਏ ਤਜਿ ਤੁਰਕ ਗਰਾਮਨ' ॥ ੫੧ ॥

'ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ।

ਬਾਲ ਬ੍ਰਿਧ ਗਭਰੂ ਜੋ ਪਾਏ।
ਤੁਰਕ ਬੰਦੇ ਨੈ ਕਤਲ ਕਰਾਏ।

ਤਜਿ ਤਜਿ ਧਾਮ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਭਾਗੇ।
ਬੰਦੇ ਕੇ ਡਰ ਸਭਿ ਹੀ ਪਾਗੇ' ॥ ੫੨ ॥

'ਚੰਗੇ ਗਏ।

ਫਿਰ ਤਿਰਾਵੜੀ ਲੋ ਸਭ ਦੇਸੈਂ।
ਲਯੋ ਛੁਡਾਇ ਛਿਨਿਕ ਮੈਂ ਵੇਸੈਂ'।

'ਚੰਗਾ (ਦੇਸ)।

ਪਾਣੀਪਤ ਕਰਨਾਲ ਮਝਾਰੇ।
ਪੁਨ ਬੰਦੇ ਨੈ ਸਿੰਘ ਉਤਾਰੇ ॥ ੫੩ ॥

ਹਰਿਦੁਾਰ, ਪੁਰਿ ਸ਼ਹਿਰ ਸਹਾਰਨ।
ਅੰਬਾਲੇ ਲੋ ਕੀਨ ਸੰਭਾਰਨ।

ਪੁਨ ਸਰੁੰਦ ਕੀ ਵਡੀ ਦਿਵਾਨੀ'।
ਦਈ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਕੋ ਜਾਨੀ ॥ ੫੪ ॥

'ਹਕੂਮਤ।

ਕੁਰਖੇੜ ਕੇ ਗਿਰਦ-ਨੁਵਾਹੀ।

¹ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ।

ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੌਂਪੜੇ ਚਾਹੀ।

¹ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਕੇ ਗਿਰਦ ਅੰਬਾਲੇ।

ਦਯੋ ਮੁਲਖ ਹੈ ਮੋਦ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੫੫ ॥

ਮੂਣਕ ਹਾਂਸੀ ਅਰ ਹੰਸਾਰੈਂ।

ਸਾਬੋਕਜਾਂ ਕੇ ਦਯੋ ਸੰਭਾਰੈਂ।

ਮੱਧ ਦੇਸ ਜੋ ਔਰ ਅਪਾਰੇ।

ਫੂਲ ਸੁਤਨ ਕੇ ਦਯੋ ਸੰਭਾਰੇ ॥ ੫੬ ॥

¹ਫੂਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ।

ਲੁਦਿਹਾਣੇ ਕਾ ਗਿਰਦਾ ਜੇਤੋ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਦੀਨੋ ਤੇਤੋ।

ਦੇਸ ਦਵਾਬਾ ਦਯੋ ਮਝੈਲੈਂ।

ਆਪ ਚੜ੍ਹੇ ਬੰਦਾ ਫਿਰ ਸੈਲੈਂ ॥ ੫੭ ॥

¹ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ।

ਦੋਹਰਾ:

ਤੁਰਕਨ ਤੈਂ ਛੁਡਵਾਇਯੋ,

ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦੈ ਦੇਸ।

ਬੰਦੇ ਨੈ ਪੁਨ ਗਿਰਨ ਮੈਂ,

ਕਰਜੋ ਜਾਇ ਪਰਵੇਸ ॥ ੫੮ ॥

ਮ੍ਰਿਗ ਸਿੰਘ, ਅਹਿ ਗਰੜ ਤੈ,

ਬਿਹੰਗ ਬਾਜ ਤੈ ਜੈਸ।

¹ਹਰਨ ਸ਼ੇਰ ਤੋਂ, ਸੱਪ ਗਰੜ ਤੋਂ, ਤੇ ਪੰਛੀ ਬਾਜ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ
(ਡਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ)।

ਬੰਦੇ ਤੈ ਤਬਿ ਤੁਰਕ ਸਭਿ,

ਡਰਤ ਰਹੈਂ ਮਨ ਤੈਸ ॥ ੫੯ ॥

ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ,

ਦੱਖਨ ਦਿਸ ਮਸ਼ਗੂਲ।

¹ਰੁੱਝਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਰਹਿਤ ਮੁਹਿੰਮਨ ਕੇ ਵਿਖੇ।

¹ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ।

ਰਹਜੋ ਪੰਜਾਬਹਿੰ ਭੂਲ ॥ ੬੦ ॥

ਡਰਤੇ ਸਭੈ ਅੰਮੀਰ ਭੀ,

ਨਹਿੰ ਕਰਵਾਵਤ ਚਿੱਤ।

¹ਯਾਦ।

ਬੰਦੇ ਕਾ ਵਡ ਦਬਦਬਾ,

ਸਭਿ ਪਰ ਪਰਜੋ ਅਮਿੱਤ ॥ ੬੧ ॥

¹ਬਹੁਤਾ।

ਰਾਜ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਫਿਰ ਭਯੋ,
ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਮਝਾਰ।
ਉਗਰਾਹੀ ਕਰਿ ਖਾਵਹੀਂ,
ਤੌਰ ਹਾਕਮੀ ਸਾਰਾ ॥ ੬੨ ॥
ਦਸਮੇਂ ਹਿੱਸੇ ਕਾ ਟਕਾ,
ਸਿੰਘ ਸਰਬ ਉਗਰਾਹਿ।

¹ਸਾਰੇ (ਸਿੰਘ) ਹਾਕਮੀ ਢੰਗ ਨਾਲ।

¹(ਸਾਰੇ) ਸਿੰਘ ਸਾਰੀ ਉਗਰਾਹੀ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਰੁਪਇਆ।

ਮਾਤਾ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਾਵਹੀਂ,
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿੱਲੀ ਮਾਹਿੰ ॥ ੬੩ ॥
ਚੌਪਈ:

ਬੰਦਾ ਮੰਡੀ ਵੀਚ ਰਹਾਵੈ।
ਭੂਪਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਹੁ ਆਵੈਂ।
ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਬਹੁ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵੈਂ ॥ ੬੪ ॥

ਕਰਾਮਾਤ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬੰਦਾ।
ਲੋਗਨ ਕੇ ਦਿਖਰਾਇ ਅਮੰਦਾ।
ਕਰੈ ਕਾਮਨਾ ਸਭਿ ਕੀ ਪੂਰਨ।
ਬਿਤ ਸੁਤ ਸਦਨ ਤੀਆ ਦੈ ਤੂਰਨਾ ॥ ੬੫ ॥

¹ਚੰਗੀ।

¹ਧਨ, ਪੁੱਤਰ, ਘਰ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਛੇਤੀ ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਇਕ ਥੜਾ ਬਨਾਯੋ।
ਕੋਟ ਗੁਰੂ ਕਾ ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ।
ਤਿਸੀ ਠੌਰ ਮਾਥਾ ਟਿਕਵਾਵੈ।
ਪੂਜਾ ਤਿਸ ਹੀ ਕੀ ਕਰਵਾਵੈ ॥ ੬੬ ॥

ਅਬਿ ਲੌ ਮੰਨਤ ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਕਰਤ ਤਿਸੀ ਜਾਗਾ ਕੀ ਭਾਰੀ।

ਗੁਰੂ ਤਹਾਂ ਬੰਦਾ ਕਹਿਲਾਯੋ।
ਕੋਟ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਹੁ ਬਿਦਤਾਯੋ ॥ ੬੭ ॥

¹ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

¹ਸਕੰਦਰ ਧਾਰਾ ਉੱਤੇ ਹੈ।

ਧਾਰਾ ਸੋ ਸਿਕੰਦਰੇ ਪਰ ਹੈ।

ਕੋਠਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਭੀ ਤਿਹ ਰਰ ਹੈਂ।

¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਭੀ ਤਹਾਂ।
ਸੈਰ ਮਹੀਨਾ ਇਕ ਕਿਯ ਮਹਾਂ ॥ ੬੮ ॥

ਦੁਤੀ ਠੌਰ ਬੰਦੇ ਕੀ ਮੰਡੀ।	'ਮੰਡੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੈ।
ਹੈ ਜੋ ਸਿਲਾ ਕਹਾਵਤ ਚੰਡੀ।	'ਜੋ ਚੰਡੀ ਦੀ ਸਿਲਾ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ।
ਜਾਂਹਿ ਸਿਲਾ ਪਰ ਭਜਨ ਕਰੰਤਾ।	
ਮਾਨਤ ਜਗ ਅਬਿ ਤਾਂਹਿ ਪੁਜੰਤਾ ॥ ੬੯ ॥	
ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਕੀ ਤਿਯ ਸੁਤ ਜਾਯੋ।	
ਨਾਮ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਬਿਦਤਾਯੋ।	
ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਸਤਾਹਠੇ ਮਾਹੀਂ।	
ਹਾੜ ਮਾਸ ਸਿਤ ਨੌਮੀ ਤਾਹੀਂ ॥ ੭੦ ॥	'ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਨੌਵੀਂ।
ਤਹਿੰ ਤੈ ਕਰਨ ਹੇਤ ਪੁਨ ਸੈਲੈਂ।	
ਬੰਦੇ ਲਿਯ ਚੰਬੇ ਕਾ ਗੈਲੈਂ ॥ ੭੧ ॥	'ਰਸਤਾ।
ਤੋਟਕ ਛੰਦ:	
ਢਿਗ ਚੰਬੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਜਬੈ।	
ਪਤਿ ਚੰਬੇ ਕਾ ਸੁਨਿ ਡਰਯੋ ਤਬੈ।	
ਨਿਜ ਪਠਯੋ ਬਜੀਰਹਿੰ ਬੋਲ ਇਸੈ।	'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਤੁਮ ਮਿਲੋ ਅਗਾਰੀ ਜਾਇ ਤਿਸੈ ॥ ੭੨ ॥	
ਪ੍ਰਥਮੈਂ ਤੁਮ ਟਾਰਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕਿਮੈਂ।	'ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਨਹਿੰ ਬੰਦਾ ਚੰਬੇ ਆਇ ਜਿਮੈਂ।	
ਜਬਿ ਨਾਹਿੰ ਟਰੈ ਤਬਿ ਐਸ ਕਰਯੋ।	
ਬਹੁ ਮੇਲ ਭਲੇ ਤਿਸ ਸੰਗ ਧਰਯੋ ॥ ੭੩ ॥	
ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਵਾਇ ਲਯਾਇ ਯਹਾਂ।	'ਲੈ ਕੇ।
ਮਿਲ ਹੈਂ ਹਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸੇਵ ਮਹਾਂ।	
ਜਬਿ ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਬਜੀਰ ਗਯੋ।	
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਔ ਕਛੁ ਭੇਟ ਦਯੋ ॥ ੭੪ ॥	
ਜੋ ਕਰਿ ਸਲਾਹਿ ਵਹਿ ਘਰੋਂ ਅਯੋ।	
ਸੋ ਬੰਦੇ ਖੁਦੈਂ ਸੁਨਾਯ ਦਯੋ।	'ਆਪ।
ਸੁਨਿ ਹੈ ਬਿਸਮਾਦ ਬਜੀਰ ਰਹਯੋ।	
ਬੰਦੇ ਕੋ ਤਿਨ ਵਡ ਪੀਰ ਲਹਯੋ ॥ ੭੫ ॥	
ਨਿਜ ਸੰਗਹਿ ਲੈ ਕਰਿ ਅਯੋ ਜਬੈ।	
ਮਗ ਮੈਂ ਇਕ ਨਾਲਾ ਚਢਯੋ ਤਬੈ।	
ਨਹਿੰ ਕਿਸਤੀ ਤਬਿ ਤਹਿੰ ਕੋਇ ਮਿਲੇ।	

ਇਮ ਕਹਜੋ ਬਜੀਰੈਂ ਹੋਇ ਖਲੇ ॥ ੨੬ ॥

ਹਮ ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਇਕ ਔਰ ਭਲੀ।

ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਜੁ ਕਹੀਅਤ ਸਾਧੁ ਬਲੀ।

ਵਹਿ ਪਾਰ ਕਰੈਂ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੈ।

ਨਿਗਮਾਗਮ ਕੈਂਹ ਉਜਾਗਰ ਤੈ' ॥ ੨੭ ॥

'ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਯਹਿ ਨਦੀ ਵਿਚਾਰੀ ਤੁਛ ਕਹਾਂ।

ਤੁਮ ਕਰੋ ਪਾਰ ਮੁਹਿ ਅਬੈ ਯਹਾਂ।

ਤਬਿ ਬੰਦਾ ਸਿਲ ਪਰ ਬੈਠ ਗਯੋ।

ਨਿਜ ਸੰਗ ਬਜੀਰ ਬਿਠਾਇ ਲਯੋ ॥ ੨੮ ॥

ਵਹਿ ਸਿਲਾ ਤਰੀ ਜਿਮ ਤਰੀ ਤਰੈ'।

'ਬੇੜੀ ਤਰਦੀ ਹੈ।

ਪਿਖਿ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਬਜੀਰ ਖਰੈ'।

'ਬਹੁਤਾ।

ਦਿਸ ਚੰਬੇ ਸੋ ਚਲਿ ਪਾਰ ਗਈ।

ਅਬਿ ਲੋ ਭੀ ਸੋ ਤਹਿ ਆਹਿ ਪਈ ॥ ੨੯ ॥

ਹੈ ਰੰਗ ਸਜਾਹਿ' ਗਜ ਛੈ ਲੰਬੀ।

'ਕਾਲਾਰੰਗ।

ਚੌੜੀ ਗਜ ਪਾਂਚਕ ਹੈ ਬੰਭੀ'।

'ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ।

ਪੂਜਤ ਜਗ ਮੇਲਾ ਭੀ ਭਰ ਹੈ।

ਆਵਤ ਸੋ ਮੰਨਤ ਭੀ ਬਰ ਹੈ' ॥ ੩੦ ॥

'ਉਸਦੀ (ਚੰਗੀ) ਮੰਨਤ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਸਾਧੁ ਉਦਾਸੀ ਰਹਜੋ ਤਹਾਂ।

ਤਿਨ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਕਾ ਨਾਮ ਕਹਾ।

ਇਸ ਤੈ ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਲੋਗ ਕਿਛੁ।

ਕਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਕੀ ਸਿਲਾ ਤਿਸੂ ॥ ੩੧ ॥

ਅਸਲੋਂ' ਵਹਿ ਬੰਦੇ ਕੇਰ ਅਹੈ।

'ਅਸਲ ਵਿੱਚ।

ਇਹੁ ਚੰਬੇ ਕੇ ਬਹੁ ਲੋਕ ਕਹੈਂ।

ਅਰ ਵੀਚ ਸਾਖੀਅਨ ਸਿੱਖਨ ਭੀ'।

'ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ।

ਹਮ ਤਾਰੀਖਨ ਮੈਂ ਪਿੱਖਨ ਕੀ' ॥ ੩੨ ॥

'ਹੋਰ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

ਜਨ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਕੀ ਭਾਖਤ ਜੇ।

ਵਹਿ ਕੂਰ' ਪੱਖ ਕਿਛੁ ਰਾਖਤ ਥੇ।

'ਝੂਠਾ।

ਪਿਖਿ ਸਿਲਾ ਤਰਾਵਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ।

ਨ੍ਰਿਪ ਧਾਰੀ ਬੰਦੇ ਕੀ ਭਗਤੀ ॥ ੩੩ ॥

ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਤਾਂਹਿ ਟਿਕਾਯ ਲਯੋ।

ਬੰਦੇ ਕਾ ਭੂਪਤ ਸਿੱਖ ਭਯੋ।

ਬਹੁ ਸੈਰ ਕਰਯੋ ਤਿਸ ਸੈਲਿਹਿੰ ਕਾ¹।

ਨਹਿੰ ਸੰਸਾ ਰਾਖਯੋ ਗੈਲਿਹਿੰ ਕਾ¹ ॥ ੮੪ ॥

ਤਹਿੰ ਨਾਰਿ ਪਰੀ ਸਮ ਆਹਿ ਖਰੀ¹।

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਗੁਨਨ ਭਰੀ।

ਗਜ ਗਮਨੀ ਰਮਨੀ ਕਾਮ ਕਲੈ¹।

ਕਦਲੀ ਸਮ ਜੰਘ ਨਿਤੰਬ ਭਲੈ¹ ॥ ੮੫ ॥

ਮ੍ਰਿਗ ਲੋਚਨਿ ਮੋਚਨਿ ਕੰਜ ਪ੍ਰਭਾ¹।

ਬਿਧੁ ਬਦਨੀ ਬਦਨੀ ਅਮੀ ਸ਼ੁਵਾ¹।

ਤਿਲ ਭਰ ਛਬਿ ਤੂਲਿ ਤਿਲੋਤਮ ਨਾ¹।

ਉਰਬਸੀ¹ ਸਚੀ² ਤਿਯ ਗੋਤਮ ਨਾ³ ॥ ੮੬ ॥

ਪਿਖਿ ਕਾਮ ਤਿਯਾ ਜਿਹ ਲਾਜ ਧਰੈ¹।

ਜਿਹੰ ਹੇਰਿ ਸੁਰਾਸੁਰ ਕਾਜ ਹਰੈ¹।

ਪਿਕ ਬੈਨੀ¹ ਮੈਨੀ ਰੂਪਵਤੀ²।

ਜਤ ਖੋਇ ਧਰੈ ਜਿਹ ਜੋਇ ਜਤੀ¹ ॥ ੮੭ ॥

ਇਕ ਐਸ ਸੁੰਦਰੀ ਨਾਰਿ ਮਹਾਂ।

ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਲਈ ਬਿਵਾਹ ਤਹਾਂ।

ਬਹੁ ਆਸਨ ਚੁੰਬਨ ਕੋਕ ਤਰੈ¹।

ਕਰਿ ਆਲਿੰਗਨ ਬਿਬਿਧਾਹਿ ਭਰੈ¹ ॥ ੮੮ ॥

ਇਸ ਤੈ ਤਹਿੰ ਹੀ ਤਿਹ ਚੀਤ ਫਸਯੋ¹।

ਰਸ ਤਾਂਹਿ ਵਿਖੈ ਅਤਿਸੈਂ ਸੁਰਸਯੋ¹।

ਤਿਹ ਸੰਗ ਨਿਸੰਗ ਅਨੰਗ ਕਲਾ¹।

ਨਿਸ ਦਯੋਸ ਕਰੈ ਮੁਦ ਪਾਇ ਭਲਾ ॥ ੮੯ ॥

ਤਬਿ ਪੇਟ ਥਯੋ ਤਿਸ ਤੀਯ ਤਈਂ।

ਲਰਕੀ ਫਿਰ ਸੁੰਦਰ ਤਾਂਹਿ ਜਈ¹ ॥ ੯੦ ॥

¹ਪਹਾੜ ਦਾ।

¹ਪਿਛੇ ਦਾ।

¹ਉਥੇ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਚੰਗੀ ਪਰੀ ਵਰਗੀ ਸੀ।

¹ਹਾਥੀ ਵਾਂਗ ਚਲਣ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰ, ਕਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੀ।

¹ਕੇਲੇ ਵਰਗੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਚੰਗੇ ਚਿੱਤੜ ਹਨ।

¹ਹਰਨ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਜੋ ਕੰਵਲ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਕਟਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀ ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਗਦਾ ਹੈ।

¹ਤਿਲੋਤਮਾ (ਇੱਕ ਅਪੱਛਰਾਂ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਉਸ ਦੀ ਤਿਲ ਜਿੰਨੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ।

¹ਸੁਰਗ ਦੀ ਅਪੱਛਰਾਂ। ²ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ³ਗੋਤਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਹੱਲਿਆ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ।

¹ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਰਤੀ' ਵੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ਰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

¹ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਕੋਇਲ ਵਰਗੇ ਬੋਲਾਂ ਵਾਲੀ। ²ਮੈਨਵਤੀ ਵਰਗੇ ਰੂਪ ਵਾਲੀ (ਮੈਨਵਤੀ-ਸੰਬਰ ਦੀਰਾਣੀ ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਦਯੁਮਨ ਨੂੰ ਪਤੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ)।

¹ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਜਤੀ ਆਪਣਾ ਜਤ ਗਵਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ।

¹ਕੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ।

¹ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

¹ਏਸੇ ਵਾਸਤੇ ਉਥੇ ਉਸਦਾ ਚਿੱਤ ਫਸ ਗਿਆ।

¹ਉਸ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ।

¹ਕਾਮ ਚੇਸ਼ਟਾ।

¹ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਤਹਿ ਬੰਦਾ ਤਬਿ ਮੋਦ ਧਰਿ,
ਰਹਜੋ ਸਦਨ ਨਿਜ ਛਾਇ।

¹ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ।

ਨਰ ਨਾਰੀ ਮੰਨਤ ਕਰੈਂ,
ਪੂਜਨ ਹੈ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੯੧ ॥
ਚੰਬੇ ਕੇ ਪਰਬਤ ਵਿਖੇ,
ਬੰਦਾ ਪੀਰ ਕਹਾਇ।

ਮਨ ਭਾਵਤ ਫਲ ਦੇਵਹੀ,
ਮੰਨਤ ਕਰੇ ਜੁ ਆਇ ॥ ੯੨ ॥

ਅਜਮਤ ਨਾਨੁ ਭਾਂਤਿ ਕੀ,
ਲੋਗਨ ਕੇ ਦਿਖਰਾਇ।
ਕੀਨੇ ਅਪਨੇ ਸਿੱਖ ਬਹੁ,
ਦਰਸਨ ਫਤੇ ਕਹਾਇ ॥ ੯੩ ॥

¹ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦੇਹੁਰਾ।

ਰਚਜੋ ਦੇਹੁਰਾ¹ ਤਬਿ ਤਹਾਂ,
ਗੁਰੁ ਕਾ ਹੈ ਅਬਿ ਜੋਇ।
ਮਾਨਤ ਅਬਿ ਲੋ ਨਾਰਿ ਨਰ,
ਜਾਨਤ ਹੈ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥ ੯੪ ॥

ਭੋਗ ਬਿਲਾਸਨ ਵੀਚ ਹੀ,
ਸਾਲ ਕੁ ਦੀਓ ਬਿਤਾਇ।
ਇਕ ਬਾਲਕ ਇਕ ਬਾਲਕੀ,
ਜਤ ਖੈ ਲਏ ਉਪਾਇ। ॥ ੯੫ ॥

¹ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਜਦ ਗਵਾ ਲਿਆ।

ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਸਤਾਹਟਾ,
ਬੀਤ ਗਯੋ ਇਮ ਸਾਲ।
ਬੰਦੇ ਕੇ ਚੰਬੇ ਵਿਖੇ,
ਥਿਰਜੋ ਅਧਯਾਇ ਨਿਹਾਲ। ॥ ੯੬ ॥

¹ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਠਹਿਰਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਅਧਿਆਇ ਵੀ ਠਹਿਰ ਗਿਆ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਬੰਦੇ ਕਾ ਪਰਬਤੋਂ ਮੇਂ ਨਿਵਾਸ,
ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕਰਨ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦਸਮੇਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. {ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਨਾਲ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦਾ ਜੰਗ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਫਤਹ}

ਦੋਹਰਾ:

ਹਲਤ ਪਲਤ ਸਭਿ ਸੁਖ ਭਵੈਂ,
ਭਵ ਬੰਧਨ ਹੂੰ ਹਾਨ।

‘ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ, ਜੰਮਣ-ਮਰਨ ਦੇ
ਬੰਧਨ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਧਯਾਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਕੋ,
ਕਰਤ ਸਦਾ ਕਲਯਾਨ ॥੧॥

ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਫਰਯਾਦ ਸੁਨਿ,
ਨਿਜ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਾਹਿ।

‘ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ।

ਚੈ ਬਹੁ ਫੌਜ ਚਢਾਯ ਹੈ,
ਸਰਹੰਦ ਲੜ ਹੈ ਵਾਹਿ ॥੨॥

‘ਉਹ (ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ)।

ਹੋਇ ਜੰਗ ਬਡ ਲੋਹਗੜ੍ਹ,
ਬੰਦਾ ਪੈਹੈ ਜੀਤ।

ਸੋ ਗਾਥਾ ਇਸ ਧਯਾਇ ਤੈ,
ਸੁਨੋ ਖਾਲਸਾ ਮੀਤ ॥੩॥

ਚੌਪਈ:

ਬੰਦਾ ਵੀਚ ਪਹਾਰ ਰਹਾਵੈ।
ਅਧਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਵੈ।
ਨਾਰਿ ਪਦਮਨੀ ਜਹਾਂ ਅਮੰਦਾ।

‘ਜਿੱਥੇ ਬੰਦੇ ਕੋਲ (ਦੇ) (ਅਮੰਦਾ) ਚੰਗੀਆਂ ਪਦਮਨੀਆਂ
(ਵਰਗੀਆਂ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਨ।

ਪਰਚ ਰਹੜੇ ਤਿਨ ਸੋਂ ਤਹਿੰ ਬੰਦਾ ॥੪॥

ਸਿੰਘ ਮੁਲਖ ਕਾਰਾਜ ਕਮਾਵੈਂ।
ਆਖ ਤਰੇ ਨਹਿੰ ਕਿਸੇ ਲਯਾਵੈਂ।

ਤੁਰਕ ਹੁਤੇ ਜੇਤਿਕ ਸਰਦਾਰਾ।
ਭਏ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਾ ॥੫॥

ਜਿਨ ਜਿਨ ਕੀਨੋ ਕਿਛੁ ਤਕਰਾਰੈ*।

‘ਝਗੜਾ। *ਮੂਲ 'ਚ ਪਾਠ ਇਕਰਾਰੈਂ ਹੈਂ ਜੋ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ।

ਤੇ ਨਗਰਨ ਤੇ ਦਏ ਉਜਾਰੈਂ।

ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਨ ਹੋਨੀ ਪਾਏ।

ਡਾਹਿ ਮਸੀਤੈਂ ਕਰੀ ਸਫਾਏ ॥੬॥

ਹੁਤੇ ਪੀਰ ਖਾਨੇ ਤਬਿ ਜੇਤੇ।

‘ਪੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ।

ਬੰਦੇ ਤਬੈ ਢਹਾਏ ਤੇਤੇ*।

*ਮਸੀਤਾਂ ਤੇ ਪੀਰਖਾਨੇ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਤਅੱਸਬੀ

ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਹੂਬਹੂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਨਵੀਨ ਖੋਜ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜਾਂ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮਸੀਤ ਜਾਂ ਪੀਰਖਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾ ਢਾਹਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ।

ਰਾਜ ਧਰਮ ਕਾ ਦਯੋ ਦਿਖਾਏ।
ਬਕਰੀ ਗਊ ਨ ਹਤਨੀ ਪਾਏ¹ ॥ ੭ ॥
ਜਿਤ ਜਿਤ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਦਲ ਜੈਹੈਂ।
ਆਯੋ ਬੰਦਾ ਆਯੋ ਕੈਹੈਂ।

¹ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਾਰਦਾ।

ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਿਜ ਘਰ ਤਜ ਭਾਗੈਂ।
ਸਿੰਘ ਤਿਨੋ ਕੇ ਪੀਛੇ ਲਾਗੈਂ ॥ ੮ ॥
ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਰਿ ਖ਼ਾਰ ਤਜੈ ਹੈਂ।
ਜਥਾ ਕਰਜੋ ਤਿਨ ਤਥਾ ਭੁਗੈ ਹੈਂ।
ਜਮਨਾ ਬਯਾਸਾ ਨਦੀ ਮਝਾਰੇ।
ਜੇਤਿਕ ਹੈਂ ਯਹਿ ਮੁਲਕ ਅਪਾਰੇ ॥ ੯ ॥
ਤੁਰਕ ਨਗਾਰ-ਬੰਦਾ¹ ਥਾ ਜੋਈ।

¹ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜੇ ਭਾਵ ਸੈਨਾ 'ਤੇ ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਰਹਿਨ ਦਯੋ ਸਿੰਘੈਂ ਨਹਿੰ ਕੋਈ।
ਠੌਰ ਠੌਰ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਬਿਸਾਲੈਂ।
ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ ਰਚੀ ਧ੍ਰਮਸਾਲੈਂ ॥ ੧੦ ॥
ਜਬਿ ਸਰੁੰਦ ਬੰਦੇ ਥੀ ਮਾਰੀ।
ਹਤਜੋ ਬਜੀਦ ਖਾਨ ਕਰਿ ਖ਼ਾਰੀ।
ਏਕ ਬਜੀਦੇ ਕਾ ਸੁਤ ਤਬਿ ਹੀ।
ਦੌਰ ਗਯੋ ਥਾ ਪਿਖਿ ਦੁਖ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੧੧ ॥
ਦੱਖਨ ਜਾਇ ਹੈਦਰਾਬਾਦੈਂ।
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਢਿਗ ਕਰੀ ਫਰਯਾਦੈਂ।
ਸੋ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਥਾ ਰਹਜੋ ਪੁਕਾਰੀ।
ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਨਹਿੰ ਕਿਛੁ ਦਿਲ ਧਾਰੀ ॥ ੧੨ ॥
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕਾ ਕਰਜੋ ਲਿਹਾਜੈਂ।
ਨਹਿੰ ਬੰਦੇ ਸੋਂ ਕਰਜੋ ਕੁਕਾਜੈਂ¹।
ਅਰ ਮਰੁਟਜੋਂ ਨੈ ਉਸ ਦਿਸ ਮਾਹੀਂ।

¹ਵਿਗਾੜ।

ਗਦਲਾ ਬਹੁਤ ਰਾਖਯੋ ਥਾ ਪਾਹੀਂ ॥ ੧੩ ॥

¹ਗਦਰ, ਹਲਚਲ।

ਬੰਦੋਬਸਤ ਤਿਸ ਦੇਸ ਮਝਾਰੇ।

ਸ਼ਾਹਿ ਰਹਯੋ ਥਾ ਕਰਿ ਤਬਿ ਸਾਰੇ।

ਤਿਸੀ ਫਿਕਰ ਕਰਿ ਸੁਨੀ ਨ ਸ਼ਾਹੈਂ।

ਤਾਂ ਕੀ ਤਬਿ ਫਰਯਾਦ ਸੁ ਚਾਹੈਂ¹ ॥ ੧੪ ॥

¹ਧਿਆਨ ਨਾਲ।

ਦੋਹਰਾ:

ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਜਬੈ,

ਸ਼ਾਹਿ ਅਯੋ ਅਜਮੇਰ।

ਦੇਸ ਦੁਆਬੇ ਮਾਲਵਯੋਂ,

ਤੁਰਕਨ ਜਾਇ ਬਧੇਰ ॥ ੧੫ ॥

ਦਈ ਅਰਜੀਆਂ ਸ਼ਾਹਿ ਪੈ,

ਜੁਲਮ ਅਨੇਕ ਲਿਖਾਇ।

ਬੰਦੇ ਅਰ ਸਿੰਘਾਨ ਪਰ,

ਸ਼ਾਹਿ ਰਿਸੈ ਜਿਸ ਭਾਇ¹ ॥ ੧੬ ॥

¹ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਗੁੱਸੇ ਹੋਵੇ।

ਚੌਪਈ:

ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਜਬੈ ਯੋਂ ਅਰਜੀ।

ਦੀਨੀ ਤੁਰਕਨ ਹੂੰ ਕਰਿ ਗਰਜੀ¹।

¹ਲੋੜਵੰਦ।

ਅਰ ਬਹੁ ਖਲਕੈਂ¹ ਦਰ ਪਰ ਜਾਈ।

¹ਪਰਜਾ ਨੇ।

ਬਾਲ ਮਿਸਾਲੈਂ ਦਿਨੈ ਦਿਖਾਈ ॥ ੧੭ ॥

ਸੁਨ ਕੈ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਘਬਰਾਯੋ।

ਇੰਨਤਜ਼ਾਮ ਤਬਿ ਕਰਨ ਚਹਾਯੋ।

ਤੇਗ, ਕਚਹਿਰੀ ਮੈਂ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹੈਂ।

ਰਾਖੀ, ਬੰਦੇ ਹਰਨ ਹਿਤਾਰੈਂ¹ ॥ ੧੮ ॥

¹ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਦਯੋ ਹੁਕਮ ਜੋ ਚੁਕ ਹੈ ਯਾਂ ਕੋ।

ਦੈਹੁਂ ਜਗੀਰ ਦੇਸ਼ ਤਿਸ ਬਾਂਕੋ।

ਔਰ ਕਿਸੈ ਜਬਿ ਨਾਹਿ ਉਠਾਈ।

ਬੰਦੇ ਕਾ ਡਰ ਮਾਨਿ ਮਹਾਂਈਂ ॥ ੧੯ ॥

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ ਨਿਜ ਸੁਤ ਤਾਂਈਂ।

ਜਹਾਂਦਾਰ ਕੋ ਪਠਯੋ ਚਢਾਈ।

ਦੈ ਬਹੁ ਫੌਜੈਂ ਬੀਰ ਅਪਾਰੈਂ।

ਜੇ ਥੇ ਗਿਨੀਅਤ ਜੰਗੀ ਭਾਰੈਂ ॥ ੨੦ ॥

‘ਬਹੁਤੇ ਲੜਾਕੇ।

ਢਿਗ ਤਿਰਾਵੜੀ ਆਇ ਤਿਨੈ ਹੈਂ।

ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਕਿਯ ਜੰਗ ਜਬੈ ਹੈ।

ਲਸਕਰ ਸ਼ਾਹੀ ਤੋਪੋਂ ਆਗੇ।

ਥੇਰੇ ਹੀ ਲਰ ਕੈ ਸਿੰਘ ਭਾਗੇ ॥ ੨੧ ॥

ਸਾਰ ਜਬੈ ਬੰਦੇ ਇਹੁ ਪਾਈ।

ਚੰਬੇ ਤੈ ਚਢੜੋ ਭਬਕਾਈ।

‘ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਗੱਜ ਕੇ।

ਅਯੋ ਪਰਬਤੋਂ ਪੈ ਸੇ ਐਸੇ।

ਚੰਡੀ ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਹਿਤ ਜੈਸੇ ॥ ੨੨ ॥

‘ਬੰਦਾ ਪਹਾੜਾਂ ਉੱਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਇਆ ਜਿਵੇਂ ਚੰਡ ਤੇ ਮੁੰਡਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਚੰਡੀ ਆਈ ਸੀ।

ਤੇਜ ਕੋਪ ਯੁਤ ਉਤਰੜੋ ਗਰਜਤ।

ਬਿਜਰੀ ਮਨੋ ਮੇਘ ਤੈ ਤਰਜਤ।

‘ਜਾਣੋਂ ਬੱਦਲਾਂ ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਬਿਜਲੀ (ਤਰਜਤ) ਤਾੜਦੀ ਹੈ।

ਫੌਰਨ ਪਹੁੰਚੜੋ ਸਰਹੰਦ ਜਾਏ।

ਇਕਠਾ ਪੰਥ ਕੀਨ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੨੩ ॥

ਮੁਖਲਸ ਗੜ੍ਹ ਨਾਹਣ ਕੇ ਤਲੇ।

ਮੁਖਲਸ ਖਾਨ ਰਚੜੋ ਥਾ ਭਲੇ।

ਹੁਤੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਾਹ ਇਹੁ ਸ਼ਾਹੀ।

ਸਾਠ ਕੁ ਕੋਸ ਮਾਹਿੰ ਤਬਿ ਤਾਂਹੀਂ ॥ ੨੪ ॥

ਜਬਿ ਸਰੁੰਦ ਬੰਦੇ ਥੀ ਮਾਰੀ।

ਕਬਜੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਕੀਨ ਸੋ ਭਾਰੀ।

ਮੁਖਲਸ ਖਾਨ ਭਯੋ ਕੋ ਸੂਬਾ।

ਤਾਂਹਿੰ ਰਚਾਯੋ ਥਾ ਸੋ ਖੂਬਾ ॥ ੨੫ ॥

‘ਚੰਗਾ।

ਇਹੈ ਸਢੋਰੇ ਵਾਰੇ ਪੀਰੈਂ।

ਦਿਖਰਾਯੋ ਥਾ ਪਹਿਲੇ ਬੀਰੈਂ।

‘ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ।

ਦੁਰਗ ਬਡੋ ਦਿਢ ਬਿਖੜੀ ਠੌਰੈਂ।

‘ਔਖੀ ਥਾਂ ਤੇ ਵੱਡਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸੀ।

ਬੰਦੇ ਕੇ ਪਸਿੰਦ ਥਾ ਗੌਰੈਂ ॥ ੨੬ ॥

‘ਬਹੁਤ।

ਬਾਦ ਸਰੁੰਦ ਮਾਰਨੇ ਤੈ ਸੋ।

ਬੰਦੇ ਨਿਜ ਕਬਜੇ ਮੈਂ ਲੈ ਸੋ।

ਤਿਸ ਮੈਂ ਫੌਜ ਖਾਸ ਨਿਜ ਰਾਖੀ।

ਸਸਤਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰੇ ਥੇ ਲਾਖੀ ॥ ੨੭ ॥

‘ਲੱਖਾਂ ਹੀ।

ਬੇਸੁਮਾਰ ਦੌਲਤ ਖਾਜਾਨੈ।
 ਹੁਤੇ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਵੀਚ ਮਹਾਨੈ।
 ਅਬਿ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਜਬਿ ਚਢਿ ਆਯੋ।
 ਤਾਂ ਤੇ ਬੰਦੇ ਸੋਊ ਤਕਾਯੋ¹ ॥ ੨੮ ॥
 ਬਹੁਤ ਸਮਾਨ ਫੌਜ ਤਹਿ ਪਠੀ।
 ਆਪ ਸਰੁੰਦ ਰਹਯੋ ਤਬਿ ਹਠੀ।
 ਵੀਚ ਸਰੁੰਦ ਸਿੰਘ ਏਕਠੇ।
 ਭਏ ਆਇ ਇਤ ਉਤ ਤੈ ਨਠੇ ॥ ੨੯ ॥
 ਪੈਰੈਂ ਜੋਰ ਤੁ ਜੈਰੈਂ ਤੈਰੈਂ।
 ਇਹੁ ਮਨ ਮੈਂ ਰਾਖੀ ਦਿਢ ਕੈਰੈਂ।
 ਤਬਿ ਲੋ ਲਸਕਰ ਸ਼ਾਹੀ ਆਯੋ।
 ਜੰਗ ਸਰੁੰਦ ਬੁਲੰਦ ਮਚਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥
 ਚਲੀ ਤੋਪ ਤੁੱਪਕ ਦੁਹਿ ਓਰੀ।
 ਦੋਇ ਦਿਵਸ ਨਿਸ, ਅਤੀ ਨ ਥੋਰੀ¹।
 ਤੁਰਕ ਸਰੁੰਦੀ, ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੈਂ।
 ਸੱਤੂ ਅੰਦਰੋਂ ਭਏ ਬਧੇਰੈਂ ॥ ੩੧ ॥
 ਛੋਰਿ ਸ਼ਹਿਰ ਸਿੰਘ ਨਿਕਸੇ ਬਾਹਰ।
 ਕੀਨੋਂ ਜੰਗ ਦੁਹੁੰ ਦਿਸ ਕਾਹਰ¹।
 ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਦਿਨ ਕਾ ਘਰ ਗਯੋ¹।
 ਤਮ ਅਗਜਾਨ ਤੁਕਨ ਪੈ ਛਯੋ¹ ॥ ੩੨ ॥
ਦੋਹਰਾ:
 ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ ਹੱਲਾ ਕਰਯੋ,
 ਨਿਕਸ ਚਲੇ ਦੈ ਜੋਰ।
 ਪਾਇ ਸਾਰ¹ ਅਰਰਾਇ ਕੈ²,
 ਆਏ ਤੁਰਕ ਬਹੋਰ ॥ ੩੩ ॥
ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:
 ਚਮੁੰ ਆਨਿ ਜੁੱਟੀ, ਉਭੈ¹ ਜੋਰ ਦੈ ਕੈ।
 ਲਰੈਂ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ, ਰਵੰ ਘੋਰ ਕੈ ਕੈ।
 ਚਲੀ ਸੈਹਥੀ¹ ਤੇਗ ਬੰਦੂਕ ਭਾਰੀ।

¹(ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ) ਉਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤਕਾਇਆ।

¹ਥੋੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਚੱਲੀਆਂ।

¹ਕਹਿਰ ਦਾ।

¹ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਸੂਰਜ) ਘਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਭਾਵ ਛੁਪ ਗਿਆ।

¹ਤਦੋਂ ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਅਨੁਰੇ (ਅਗਿਆਨ) ਦਾ ਪੜਦਾ ਪੈ ਗਿਆ।

¹ਖਬਰ। ²ਅਰੜਾ ਕੇ।

¹ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ।

¹ਭਿਆਨਕ ਬਾਣੀ ਬੋਲ ਕੇ।

¹ਬਰਛੀਆਂ।

ਕਟਾ ਕੁੱਟ ਮੱਚੀ, ਨਚੀ ਆਇ ਕਾਰੀ¹ ॥ ੩੪ ॥

ਬਜੈਂ ਬਾਜ ਮਾਰੂ¹, ਸਮੰ ਮੇਘ ਗੱਜੈਂ।

ਜਿਨੈ ਕੇ ਸੁਨੈ ਕੈ, ਨਹੀਂ ਕੂਰ¹ ਭੱਜੈਂ।

ਛੁਟੈਂ ਸੇਲ ਸਾਗੈਂ¹ ਜੁਟੇ ਸੂਰਮੇਯੰ²।

ਘਨੇ ਮਾਰ ਮਾਰੈਂ, ਸੁਟੇ ਪੂਰ ਮੇਯੰ¹ ॥ ੩੫ ॥

ਧੁਖੈਂ ਜੋ ਪਲੀਤੇ ਚਮਕੈਂ ਜੁ ਤੇਗੈਂ।

ਚਲੈਂ ਸੈਫ¹ ਸਾਫੈ, ਬਲੰ ਸਾਥ ਬੇਗੈਂ²।

ਮਨੇ ਮੇਘ ਗਰਜੈ, ਤ੍ਰਜੈਂ ਬੀਜ ਲੋਲੈ¹।

ਬ੍ਰਸੈਂ ਤੀਰ ਗੋਲੀ, ਮਨੇ ਮੇਂਹ ਗੋਲੈ¹ ॥ ੩੬ ॥

ਸਰੋਹੀ¹ ਫੁਲਾਦੀ, ਜੁਨੱਬੀ² ਹਲੱਬੀ³।

ਬਢੈਂ ਬਾਢਵਾਰੇ, ਦੁਪਾਰੇ ਅਰੱਬੀ¹।

ਕਟੈਂ ਟੋਪ ਪੇਟੀ, ਸਜੋਏਂ ਛਣਕੈਂ¹।

ਬਜੈ ਖੱਗ ਪੈ ਖੱਗ¹ ਸੇ ਯੋਂ ਠਣਕੈਂ² ॥ ੩੭ ॥

ਘੜੈਂ ਜੈਸ ਆਰੇ¹, ਲੁਹਾਰੇ ਅਪਾਰੇ।

ਘਨੇਂ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡੰ, ਧਰਾ ਪੈ ਬਿਥਾਰੇ¹।

ਖਚਾ ਖੱਚ ਬਾਹੈਂ¹, ਗਚਾ ਗੱਚ ਤੇਗੈਂ।

ਭਰੀ ਖੂੰਨ ਸੰਗੈਂ¹, ਭਿਗੇ ਬੀਰ ਬੇਗੈਂ² ॥ ੩੮ ॥

ਪਟੇ ਬਾਜ ਬਾਜੇ, ਨਿਜੰ ਕੇ ਬਚੈ ਹੈਂ¹।

ਸੁਟੈਂ ਘਾਇ ਕੈ¹ ਦੂਸਰੇ ਕੇ ਤਬੈ ਹੈਂ।

ਧਰਾ ਪੈ ਪਰੇ, ਬੀਰ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਏ।

ਮਨੇਂ ਖਾਇ ਕੈ ਭੰਗ, ਮਾਲੰਗ ਸੋਏ ॥ ੩੯ ॥

ਤਬੈ ਕੋਪ ਬੰਦੇ, ਬ੍ਰਿੰਦੈ ਬਾਨ ਬਰਖੇ¹।

ਘਨੇ ਜ੍ਹਾਨ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ, ਪ੍ਰਾਨ ਕਰਖੇ¹।

ਪੁਨਾ ਬੀਰ ਖਾਵੀਸ¹ ਭੀ, ਪ੍ਰੇਰ ਦੀਨੇ।

¹ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ।

¹ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ।

¹ਕਾਇਰ।

¹ਬਰਛੇ ਤੇ ਬਰਛੀਆਂ। ²ਸੂਰਮੇਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੱਟੇ।

¹ਧੂੜ ਵਿੱਚ।

¹ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ। ²ਬਲ ਨਾਲ ਛੇਤੀ।

¹ਚੰਚਲ ਬਿਜਲੀਆਂ ਤਾੜਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਬੱਦਲ ਦੇ ਗੋਲੇ ਭਾਵ ਗੜੇ।

¹ਰਾਜਿਸਥਾਨ ਦੇ ਸਿਰੋਹੀ ਨੱਗਰ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਤਲਵਾਰ।
²ਆਰਮੇਨੀਆਂ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਨੱਬ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਤਲਵਾਰ।
³ਸ਼ਾਮ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹਲੱਬ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਤਲਵਾਰ।

¹ਵੱਢਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇਂ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਦੋ ਧਾਰਿਆਂ ਖੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਵਢਦੇ ਹਨ।

¹ਸੰਜੋਆਂ ਛਣਕਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਤਲਵਾਰ ਉੱਤੇ ਤਲਵਾਰ। ²ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜਕਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਆਰਾ ਦਾ ਬਹੁ-ਬਚਨ (ਆਰਾ-ਇਕ ਦੰਦਦਾਰ ਸੰਦ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੱਕੜ ਚੀਰੀਦੀ ਹੈ।)

¹ਬਹੁਤੇ ਧੜ ਤੇ ਸਿਰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੇ।

¹(ਖਚਾ-ਖਚ) ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਤਲਵਾਰਾਂ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

¹ਤਲਵਾਰਾਂ ਖੂਨ ਨਾਲ (ਗਚਾਗੱਚ) ਬਹੁਤ ਭਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ²ਸੂਰਮੇਂ ਛੇਤੀ ਭਿੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹(ਬਾਜੇ) ਕੋਈ ਕੋਈ ਗੱਤਕੇ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ।

¹ਮਾਰ ਕੇ।

¹ਬਹੁਤੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕੀਤੀ।

¹ਪ੍ਰਾਣ ਖਿੱਚੇ ਭਾਵ ਮਾਰੇ।

¹ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ।

ਤਿਨੈ ਰੂਪ ਭੈਆਨਕੈਂ, ਆਨਿ ਕੀਨੇ ॥ ੪੦ ॥

ਜਿਨੈ ਹੇਰ ਕੈ, ਹੋਇ ਭੈ ਭੀਤ ਭਾਰੀ।

'ਬਹੁਤੇ ਡਰ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ।

ਭਈ ਸੈਨ ਤੁਰਕੈਨ, ਬੇਚੈਨ ਕਾਰੀ।

'ਬਹੁਤੀ।

ਚਲੀ ਦੌਰ ਗੌਰੈਂ, ਸੁ ਠੌਰੈਂ ਤਿਆਗੇ।

ਲਯੋ ਸੰਗ ਸਿੰਘੈਂ, ਭਯੋ ਸਾਧੁ ਆਗੇ ॥ ੪੧ ॥

ਘਨੀ ਸ਼ਾਹਿਜ਼ਾਦੇ ਮਤਾਬੀ। ਚਢਾਈ।

'ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕਣ ਲਈ ਅਕਾਸ਼ 'ਚ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀ ਬੱਤੀ।

ਪਿਖੇ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਲੋ ਗਏ ਹੈਂ ਪਲਾਈ।

'ਨੱਸ ਗਏ।

ਨਿਸਾ ਜੋ ਬਿਤੀ ਹੈ ਚਢਯੋ ਦਯੋਸ-ਰਾਈ।

'ਸੂਰਜ।

ਚਮੁੰ। ਸ਼ਾਹਿਜ਼ਾਦੈ ਪੁਨਾ ਸ੍ਰੈ² ਚਢਾਈ ॥ ੪੨ ॥

'ਫੌਜ। ਆਪਣੀ।

ਰਹੇ ਲੋਗ ਸਜਾਨੇ, ਤਿਸੇ ਕੋ ਹਟਾਈ।

ਨਹੀਂ ਤਾਂਹਿ ਮਾਨੀ, ਗਯੋ ਗੈਲ ਧਾਈ।

'ਪਿੱਛੇ ਦੌੜ ਕੇ।

ਕਰੋਂ ਨੇਸਤੰ ਮੈਂ ਸਿਖੈਂ ਕੌਮ। ਕੈਹੈ।

'ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।

ਗਹੋਂ ਸਾਧ ਬੰਦੇ ਤਈਂ ਐਸ ਚੈਹੈ ॥ ੪੩ ॥

ਇਤੈ ਆਇ ਬੰਦੇ ਸੁ ਸਿੰਘੈਂ ਕਿਲੇ ਮੈਂ।

ਫਰਯੋ ਫੇਰ ਜੋਰ ਅਹੀ ਜਜੋਂ ਬਿਲੇ ਮੈਂ ॥ ੪੪ ॥

'ਸੱਪ ਜਿਵੇਂ ਖੁੱਡ ਵਿੱਚ ਜੋਰ ਪਕੜਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਨਾਮ ਲੋਹਗੜ੍ਹੁ ਕਿਲਾ ਜੋ,

ਬੰਦੇ ਆਕੀ ਕੀਨ।

ਅੰਦਰ ਹੁਤੋ ਸਮਾਨ ਬਹੁ,

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਢਿਗ ਪੀਨ ॥ ੪੫ ॥

'ਬਹੁਤਾ।

ਲਗੀ ਲਰਾਈ ਹੋਨ ਫਿਰ,

ਤੋਪ ਜੰਬੂਰਨ। ਕੇਰ।

'ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

ਨਾਹਣੇਸ ਕੋ ਮਦਦ ਹਿਤ,

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਲਿਯ ਟੇਰਿ ॥ ੪੬ ॥

'ਬੁਲਾ ਲਿਆ।

ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ:

ਤਬਿ ਸਰਪ ਚਚੁੰਧਰ ਜੈਸ ਬਾਤ।

ਪਤਿ-ਨਾਹਣ ਕੋ ਆ ਬਨੀ ਸਾਤ।

'ਠੀਕ (ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ)।

ਆਖਰ ਤਿਸ ਤਈਂ ਬਜੀਰ ਤਾਂਹਿ।

ਲਜਾਯੋ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਓਰ ਚਾਹਿ ॥ ੪੭ ॥

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੇ।

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਕੀਨੀ ਰਸਦ ਬੰਦ।

ਘਤ ਘੇਰਾ ਰਾਖਯੋ ਰੋਜ਼ ਚੰਦ'।
 ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਦੀਨੋ ਹੁਕਮ ਏਹੁ।
 ਲੁਟ ਨਾਹਣੇਸ ਕਾ ਦੇਸ ਲੇਹੁ ॥ ੪੮ ॥
 ਥਾ ਦੇਸ ਨ੍ਰਿਪ ਕਾ ਕਿਲੇ ਪਾਸ।
 ਇਸ ਹੇਤ ਲੂਟਯੋ ਸਿੰਘਨ ਖਾਸ'।
 ਦਿਨ ਛੱਬੀ ਬੀਤੇ ਜਬੈ ਐਸ।
 ਨਹਿ ਮਿਟਯੋ ਜੰਗ ਦੁਹਿ ਦਿਸੈ ਕੈਸ ॥ ੪੯ ॥
 ਸੈਨਾ ਤੁਰਕਾਨੀ ਔਰ ਆਇ।
 ਨਿੱਤ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਸੋਂ ਮਿਲਤ ਜਾਇ।
 ਹੈ ਕਿਲਾ ਸੋਇ ਪਾਹਾੜ ਵੀਚ।
 ਨਹਿੰ ਤੋੜ ਸਕੈਂ ਇਮ ਤੁਰਕ ਨੀਚ ॥ ੫੦ ॥
 ਸਿੰਘ ਉਪਰ ਤੈਂ ਤੋਪੈਂ ਬੰਦੂਕ।
 ਮਾਰਤ ਥੇ ਤੁਰਕੈਂ ਕੇ ਅਚੂਕ'।
 ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਉਪਰ ਲਗੈ ਨਾਹਿੰ।
 ਇਸ ਹੇਤ ਸੁ ਘੇਰਾ ਬਹੇ ਪਾਇ ॥ ੫੧ ॥
 ਨਹਿੰ ਅੰਦਰ ਕਿਛੁ ਭੀ ਜਾਨ ਦੈਂਹ।
 ਮਰ ਹੈਂ ਖੁਦ ਭੂਖੇ ਐਸ ਕੈਂਹ।
 ਆਖਰ ਜਬਿ ਅੰਦਰ ਅੰਨ ਘਾਸ।
 ਕਿਛੁ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਨਹਿੰ ਰਹਯੋ ਪਾਸ ॥ ੫੨ ॥
 ਤਬਿ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਲੋ ਸਿੰਘਨ ਆਨ।
 ਮਿਲ ਬੰਦੇ ਪੈ ਇਮ ਕਿਯ ਬਖਾਨ।
 ਗੁਰ ਹਮ ਕੋ ਦੀਨੋ ਤੋਰ ਸੰਗ।
 ਤੈਂ ਹਮੈਂ ਫਸਾਯੋ ਆ ਕੁਢੰਗ ॥ ੫੩ ॥
 ਅਬਿ ਬਿਨਾ ਦਿਖਾਏ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋਇ।
 ਛੁਟਕਾਰਾ ਹਮਰਾ ਨਾਹਿੰ ਹੋਇ।
 ਸਿੰਘ ਭੂਖੇ ਮਰਣੇ ਲਗੇ ਭੂਰ'।
 ਤੁਮ ਕਹਾਂ ਕਰਤ ਹੋ ਜਾਪ ਕੂਰ' ॥ ੫੪ ॥
 ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਭਾਖਯੋ ਰੋਜ਼ ਸਾਤ'।
 ਲਰਿ ਔਖੇ ਸੌਖੇ ਕਟੋ ਬਖਯਾਤ।
 ਉਨ ਕਹਯੋ ਕਟਤ ਨਹਿੰ ਦਯੋਸ ਆਜ।

'ਕੁਝਕੁ ਦਿਨ।

'ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ।

'ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਨਾ ਉੱਕਣ ਵਾਲੀਆਂ।

'ਬਹੁਤੇ।

'ਝੂਠਾ।

'ਸੱਤ ਦਿਨ।

ਭੂਖੜੋ ਕੇ ਜਾਵਤ ਪ੍ਰਾਨ ਲਾਜਾ' ॥ ੫੫ ॥	'ਪ੍ਰਾਣ ਭੁਜਦੇ ਭਾਵ ਸੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਲਾਜ-ਭੁੰਨਣਾ)।
ਨਾਹੀਂ ਤੇ ਤੂੰ ਅਬਿ ਦੈ ਜਬਾਬ।	
ਹਮ ਮਰੈਂ ਸੱਤ੍ਰੁ ਸੋਂ ਲਰਿ ਸ਼ਿਤਾਬ।	'ਛੇਤੀ।
ਕੈ ਬੀਰਨ ਤੈਂ ਕਛੁ ਖਾਨ ਹੇਤ।	
ਮੰਗਵਾਇ ਦੈਹ ਹਮ ਬਚੈਂ ਜੇਤ' ॥ ੫੬ ॥	'ਜਿਸ ਕਰਕੇ।
ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਭਾਖੜੋ ਆਜ ਰਾਤ।	
ਤਜਿ ਕਿਲਾ ਭਗੋ ਕਰਿ ਸੱਤ੍ਰੁ ਘਾਤ'।	'ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।
ਨਿਸ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਜਬਿ ਰਹੀ ਆਇ।	
ਤਬਿ ਬੰਦਾ ਲੈ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਤਾਇੰ ॥ ੫੭ ॥	
ਦਲ ਤੁਰਕਾਨੀ ਮੈਂ ਧਸੜੋ ਧਾਇ।	
ਜਿਮ ਅਜਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪੈ ਬਿਰਕ ਪਾਇ'।	'ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਤੇ ਬਘਿਆੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
ਥੇ ਜੱਦਜਪਿ ਭੂਖੇ ਸਿੰਘ ਭੂਰ।	
ਤਉ ਭੀ ਬਹੁ ਕਰੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੂਰ' ॥ ੫੮ ॥	'ਤੁਰਕ।
ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਤੈ ਹੋਏ ਹੱਥ ਵੱਥ।	
ਧਰ ਪਰ ਧਰ ਬਿਖਰੇ ਪੈਰ ਮੱਥ'।	'ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਧੜ, ਪੈਰ ਤੇ ਸਿਰ ਖਿੰਡੇ ਪਏ ਹਨ।
ਜਿਹ ਲਗੈ ਘਾਇ' ਤਿਹ ਜਗੈ ਜੋਸ਼।	'ਜ਼ਖਮ।
ਬਢ ਬੇਗ ਤੇਗ ਸੋਂ ਸੁਟੈ ਮੋਸ' ॥ ੫੯ ॥	'ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਵੱਢ ਕੇ (ਮੋਸ) ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਸੁਟਦੇ ਹਨ। (ਮੋਸ, ਮੁਸ-ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ)।
ਬਮ ਸ੍ਰੋਣ ਕੋਣ ਨਹਿੰ ਭਿਗੜੋ ਅੰਗ'।	'ਖੂਨ (ਬਮ) ਵਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸ ਦਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਭਿਜਿਆ ? ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਭਿੱਜ ਗਏ।
ਜਨੁ ਖੇਲ ਫਾਗ ਪਾਗੇ ਸੁਰੰਗ'।	'ਜਾਣੇ (ਫਾਗ) ਹੋਲੀ ਖੇਡ ਕੇ ਚੰਗੇਰੰਗ 'ਚਰੰਗੇ ਗਏ।
ਝਟਪੱਟ ਕੱਟ ਸੁਟ ਧਰਾ ਜਾਹਿੰ'।	'ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸੁਟਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਨਹਿੰ ਬਾਤ ਪੂਛ ਹੈ ਕੋਇ ਕਾਂਹਿ ॥ ੬੦ ॥	
ਮਰ ਗਯੋ ਧਰਾ ਮੈਂ ਕੀਚ ਨੀਚ'।	'(ਨੀਚ) ਨੀਵੀਂ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਚਿਕੜ ਹੋ ਗਿਆ।
ਬਹੁ ਚਢੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਮੀਚ' ਵੀਚ।	'ਮੌਤ ਦੇ।
ਬੰਦੇ ਵੀ ਉਚੇ ਥਾਂ ਥਿਰਾਇ'।	'ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ।
ਬਹੁ ਬਾਨ ਮੇਂਹ ਜੜੋਂ ਅਤਿ ਬਸਾਇ' ॥ ੬੧ ॥	'ਵਰ੍ਹਾਏ।
ਕੋ ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰੀ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰਿ।	
ਮਾਰੇ ਚੁਨ ਚੁਨ ਕੈ ਬਹੁ ਸੁਦਾਰ।	
ਪੁਨ ਬਿਨਾਂ ਦੇਰ ਨਿਜ ਪ੍ਰੇਰ ਬੀਰ।	

ਪਢਿ ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਤਜਯੋ ਤੀਰ ॥ ੬੨ ॥

ਕੁਦਰਤ ਸੈਂ ਆਯੋ ਬਡ ਤੁਫਾਨ।

ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਕੀਨੋ ਅਤਿ ਹਿਰਾਨ।

ਖੇਮੇ¹ ਕਾਨਾਤੈਂ ਸੁਟੇ ਪੁੱਟ।

¹ਤੰਬੂ।

ਗੇ ਕੰਕਰੀਨ ਸੋਂ ਨੈਨ ਫੁੱਟ ॥ ੬੩ ॥

ਹੈ ਗੈ ਚਿਕੱਤ ਕਤ ਗੇ ਪਲਾਇ।

¹ਘੋੜੇ ਤੇ ਹਾਥੀ ਚੀਕਦੇ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਨੱਸ ਗਏ।

ਦਲ ਗਯੋ ਬਿਚਲ, ਇਤ ਉਤ ਭਗਾਇ।

¹ਇੱਧਰ ਉਧਰ ਦੌੜ ਕੇ ਖਿੰਡ ਗਿਆ।

ਛੇ ਸਾਤ ਕੋਸ ਸਿੰਘੈਂ ਦਬਾਇ।

ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਪੀਛ੍ਰੋਂ ਕਟਯੋ ਧਾਇ ॥ ੬੪ ॥

ਫਿਰ ਡੇਰਾ ਲੂਟਯੋ ਸੱਤੂ ਕੇਰ।

ਅਸਬਾਬ ਭਾਂਤਿ ਬਹੁ ਧਾ ਬਧੇਰ।

¹ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਸਾਮਾਨ ਸੀ।

ਕਰਿ ਦਯੋ ਜਮ੍ਹਾਂ ਸਭਿ ਕਿਲੇ ਮਾਹਿੰ।

ਜਿਹ ਨਾਮ ਲੋਹਗੜ ਦਿਢ ਮਹਾਂਹਿੰ ॥ ੬੫ ॥

ਨਾਹਣੇਸ ਡਰਿ ਪਠਿ ਕੈ ਬਜੀਰ।

ਦੈ ਭੇਟ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰਿ ਲੀ ਗਹੀਰ।

¹ਝੁੰਘੀ ਭਾਵ ਚੰਗੀ।

ਤਹਿੰ ਤੈ ਫਿਰ ਝਟ ਪਟ ਸਿੰਘਨ ਆਇ।

ਸਰਹੰਦ ਆਦਿ ਬਹੁ ਠੌਰ ਜਾਇ ॥ ੬੬ ॥

ਸਭਿ ਮੁਲਕ ਆਪਨੇ ਲੀਨ ਹਾਥ।

ਫਿਰ ਬਯਾਸਾ ਲੋਂ ਸਿੰਘ ਭਏ ਨਾਥ।

¹ਮਾਲਕ, ਰਾਜੇ।

ਬੰਦੇ ਨੈ ਕੀਨੇ ਤਈਨਾਤ।

¹ਮੁਕੱਰਰ, ਨੀਅਤ।

ਕਿਛੁ ਤਜੇ ਲੋਹਗੜ ਮੈਂ ਬਖਯਾਤ ॥ ੬੭ ॥

ਇਮ ਫੇਰ ਮੁਲਕ ਸਿੰਘੈਂ ਦਿਵਾਇ।

ਮੰਡੀ ਮੈਂ ਬਿਰਯੋ ਆਪ ਜਾਇ।

ਇਤ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਡਰਿ ਭਗਯੋ ਐਸ।

ਨਹਿੰ ਠਹਰਯੋ ਦਿੱਲੀ ਉਰੈ ਕੈਸ ॥ ੬੮ ॥

ਜਾਲੀ ਖਾਂ, ਹਾਜੀ ਇਸਮਾਈਲ।

ਰੋਸ਼ਨ ਖਾਂ ਜੰਗੀ¹ ਬਿਨਾਂ ਢੀਲ।

¹ਲੜਾਕਾ।

ਬੈਰਮ ਖਾਂ, ਸਯਾਦਤ ਖਾਂ, ਸਬੇਗ।

¹ਸਬੇਗ ਖਾਂ।

ਇੱਤਯਾਦਿ ਬੇਗ ਭਏ ਭੱਖ ਤੇਗ। ॥ ੬੯ ॥

¹ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ ਛੇਤੀ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਖਾਜਾ ਹੋ ਗਏ।

ਇਹੁ ਥੇ ਗਿਨਤੀ ਕੇ ਬਡ ਸਰਦਾਰ।

ਸਭਿ ਮਰੇ ਸਿਆਪੇ ਪਰੇ ਭਾਰ।
 ਰੰਡੀ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਭਈ ਨਾਰਿ।
 ਥਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੱਖਨ ਮਝਾਰ ॥ ੨੦ ॥
 ਸੁਨਿ ਹਾਲ ਭਯੋ ਹੈਰਾਨ ਭੂਰ।
 ਮਨਿ ਚਾਹਯੋ ਚਢਨੋ ਖੁਦ ਜ਼ਰੂਰ।
 ਸੱਤ੍ਰਾ ਸੈ ਅਠਸਠ ਮਾਹਿੰ ਯਾਹਿ।
 ਥੀ ਭਈ ਕਥਾ ਸਭਿ ਲਖੋ ਚਾਹਿ ॥ ੨੧ ॥
 ਇਹੁ ਜੰਗ ਸਜਾਦੇ ਕੇਰ ਭਾਰ।
 ਬੰਦੇ ਸੈਂ ਹੋਯੋ ਜੈਸ ਸਾਰ।
 ਇਕ ਤਵਾਰੀਖ ਮੈਂ ਲਿਖਯੋ ਯਾਹਿ।
 ਮੋਹੀਤਾਜਮ ਹੈ ਨਾਮ ਜਾਹਿ ॥ ੨੨ ॥

'ਚੰਗਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਔਰ ਠੌਰ ਤੁਰਕਾਨ ਸੋਂ,
 ਭਏ ਜੰਗ ਤਬਿ ਜੋਇ।
 ਗੁੰਥ ਬਢਨ ਡਰ ਮਾਨਿ ਹਮ,
 ਲਿਖੇ ਨ ਈਹਾਂ ਸੋਇ ॥ ੨੩ ॥
 ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੁ ਖਾਲਸੇ,
 ਮਾਂਹਿ ਲਿਖੇ ਸਭਿ ਸਾਇ।
 ਅਬਿ ਇਹੁ ਜੰਗੁ ਸੁਨਾਯ ਕੈ,
 ਧਯਾਇ ਥਿਰਯੋ ਗੁਰੁ ਧਯਾਇ ॥ ੨੪ ॥

'ਉਹ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉਤਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ, 'ਸਰਹੰਦ, ਲੋਹਗੜ੍ਹ, ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਸੋਂ ਬੰਦੇ ਕੇ ਜੰਗ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸਮੋਂ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. {ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਰਨਾ, ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਨਾ}

ਦੋਹਰਾ:

ਬਾਲਰਵੀ ਸਮ ਬਾਲ ਗੁਰੂ,
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਨਾਇ।

ਸਵੇਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਜੋ ਬਾਲ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਉਰੁ ਅਗਯਾਨ ਤਮ ਲੈ ਭਵੈ,
ਨਿਸਚਰ ਦੁੰਦ ਨਸਾਇ। ॥੧॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਅਨੁਚਾਰ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਰੂਪ ਉੱਲੂ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਬਿੱਤ:

ਸੀਸ ਹੂੰ ਲੋ ਦਾਤਾ ਬਖਯਾਤਾ ਜਗ ਜਾਤਾ ਸਭਿ,
ਹਿੰਦੁ ਕੇ ਤਰਾਤਾ ਤੱਗ ਤਿਲਕਰਖਾਤਾ ਜੋ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਸੀਸ ਤੱਕ
ਦਾ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੇ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ
ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਤੇ ਤਿਲਕ ਦੇਰਾਖੇ
ਸਨ।

ਦੈ ਕੈ ਨਿਜ ਸੀਸ ਖੀਸ ਕੀਨ ਤੁਰਕੀਸ ਜਰ,
ਈਸ ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਜੁਗੀਸ ਦੀਸ ਆਤਾ ਜੋ।

ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਦੇ ਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ (ਖੀਸ) ਨਾਸ
ਕੀਤਾ। ਜੋ ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ (ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ
ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਮਨੁ ਕੁ ਸੋਕਨ ਦਮਨ ਦੁਖ ਦੋਖਨ ਕੇ,
ਮੋਖਨ ਕੇ ਪੋਖਨ ਬਿਸੋਕ ਲੋਕ ਦਾਤਾ ਜੋ।

ਸੋਕਾਂ (ਕੁ) ਨੂੰ (ਸਮਨ) ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੁੱਖਾਂ ਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ
(ਦਮਨ) ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ
(ਪੋਖਨ) ਸਹਾਇਕ ਤੇ ਸੋਗ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਲੋਕ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ।

ਦੇਗ ਤੇਗ ਫਤੈ ਦੇਤ ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਬੇਗ ਤਾਂਹਿ,
ਤੇਗ ਜੂ ਬਹਾਦਰ ਕੇ ਸਾਦਰ ਧਿਆਤਾ ਜੋ ॥੨॥

ਜਿਹੜਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ
ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਤੇ ਦੇਗ
ਤੇਗ ਦੀ ਫਤਹ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਆਇ ਹੈ,
ਚਢਿ ਬੰਦੇ ਦਿਸ ਜੈਸ।
ਸੁਨੋ ਸਰੋਤਾ ਸੋ ਕਥਾ,
ਏਸ ਧਯਾਇ ਤੈ ਬੈਸ। ॥੩॥

ਬੈਠ ਕੇ ਭਾਵ ਟਿਕ ਕੇ।

ਸ਼ੰਕਰ ਛੰਦ:

ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਬਾਹਾਦਰੀ,

ਕਰਮਾਤ ਬੰਦੇ ਕੇਰ।

ਬਹੁ ਮਰੇ ਨਿਜ ਸਰਦਾਰ,

ਭਾਗਯੋ ਸ਼ਾਹਿਜ਼ਾਦਾ ਹੇਰਿ।

ਇਹੁ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ,

ਤੱਜਬ ਰਹਯੋ ਮੋਨ¹ ਵਿਚਾਰਿ।

¹ਹੈਰਾਨ ਤੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਰਿਹਾ।

ਇਤ ਮੁਲਕ ਦ੍ਰਾਬੇ ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ,

ਸਿੰਘ ਫੇਰ ਅਪਾਰ ॥ ੪ ॥

ਫਲ ਦੈਨ ਲਾਗੇ ਮੁਸਲਮਾਨੈ,

ਕਰਮ ਕੀਨੇ ਜੈਸ।

ਦੁਖ ਪਾਇ ਕੈ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀਨੀ,

ਅਰਜੀਆਂ ਪੁਨ ਤੈਸ।

ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਤਬਿ ਲੋ ਅਯੋ ਦਿੱਲੀ,

ਸੁਨਤ ਲੋਗ ਅਪਾਰ।

ਗਏ ਦਿੱਲੀ ਬਿਨਾਂ ਢਿੱਲੀ¹,

¹ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਕਰੀ ਬਹੁਤ ਪੁਕਾਰ ॥ ੫ ॥

ਸਭਿ ਗਿਰਦ¹ ਪੇਸ਼ਾ² ਸ਼ਾਹਿ ਕਾ,

¹ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵਾਲੇ। ²ਆਗੂ।

ਡਰ ਮਾਨਿ ਬੰਦੇ ਕੇਰ।

ਨਹਿੰ ਸ਼ਾਹਿ ਪਾਸ ਫਰਜ਼ਾਦ ਕਾਹੂੰ,

ਸੁਨਨ ਦੇਤ ਬਧੇਰ।

ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਨਿਕਸੈ ਜਬੈ ਬਾਹਿਰ,

ਕਰੈਂ ਲੋਗ ਪੁਕਾਰ।

ਕਹਿੰ ਗੁਰੂ ਬੰਦੇ ਦੇਸ਼ ਹਮਰਾ,

ਕੀਨ ਮਾਰਿ ਉਜਾਰ ॥ ੬ ॥

ਸਭਿ ਮਕਬਰੇ ਉਨ ਮਹਿਜਦਾਂ¹,

¹ਮਸੀਤਾਂ।

ਢਾਹਾਇ ਜਬਰੈ¹ ਦੀਨ।

¹ਧੱਕੇ ਨਾਲ।

ਨੇਵਾਜ ਬਾਂਗ ਨ ਹੋਨ ਦੇਵਤ,

ਦਏ ਦੁਖ ਬਡ ਪੀਨ¹।

¹ਕਰੜੇ।

ਫਿਰ ਮੌਲਵੀ ਅਰ ਕਾਜੀਓ ਨੈਂ,

ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੈ ਐਸ।

ਨਹਿੰ ਕਰਤ ਮੱਦਦ ਦੀਨ ਕੀ ਤੁਮ,

ਕਰੋ ਸ਼ਾਹੀ ਕੈਸ ॥੭॥
 ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਔਰ ਬਲਾਯਤੋਂ ਕੇ,
 ਤੁਮੈਂ ਗਾਦਲ ਜਾਨਿ।
 ਚਢਿ ਆਇ ਲੈਹੈ ਮੁਲਕ ਤੁਮਰਾ,
 ਬਨੈ ਮੁਸਕਲ ਆਨਿ।
 ਪੁਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਬਜੀਰ ਤੈ,
 ਜਬਿ ਹਾਲ ਬੁਝਯੋ ਏਹ।
 ਉਨ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੈ,
 ਪਠਯੋ ਦੱਖਨੋ ਵੇਹ। ॥੮॥
 ਬੱਸ ਹੈ ਮੁਵੱਕਲ। ਤਾਂਹਿ ਕੇ,
 ਜੋ ਚਹਿਤ ਸੋ ਕਰਵਾਇ।
 ਜਿਸ ਵੱਲ ਸੋ ਨਿਜ ਕਰੈ ਅੰਗੁਰੀ,
 ਤਾਂਹਿ ਮਾਰਤ ਜਾਇ।
 ਸਭਿ ਤੋਪ ਤੁੱਪਕ ਧਾਰ ਸਸਤਰ,
 ਬੰਦ ਕਰਿ ਹੈ ਸੋਇ।
 ਜੋ ਗਯੋ ਤਿਸ ਸੋ ਲਰਨ ਸੋ,
 ਨਹਿ ਅਯੋ ਜੀਵਤ ਕੋਇ ॥੯॥
 ਉਨ ਕੱਢਿ ਕਬਰਨ ਤੈ। ਵਲੀ²,
 ਬਹੁ ਪੀਰ ਦੀਨੇ ਜਾਰ।
 ਨਹਿ ਤਾਂਹਿ ਪਰ ਬਲ ਚਲਤ ਹੈ,
 ਕਿਸ ਪੀਰ ਕਾ ਲਿਹੁ ਧਾਰ।
 ਵਹਿ ਚਹੈ ਅਗਨੀ ਲਾਇ ਦੇਵੈ,
 ਚਹੈ ਦੇਤ ਬੁਝਾਇ।
 ਨਿਜ ਹੁਕਮ ਤੈ ਦਰਯਾਵ ਕੇ,
 ਕਰਿ ਬੰਦ, ਦੇਤ ਚਲਾਇ ॥੧੦॥
 ਬਹੁ ਮੇਘ ਕੋ ਬਰਸਾਇ ਹੈ,
 ਜਹਿ ਚਾਹਿ ਬਿਜਲੀ ਪਾਇ।
 ਵਰਸਾਇ ਪੱਥਰ ਫਿਰ ਹਟਾਵੈ,
 ਅਰ ਤੁਫਾਨ ਚਲਾਇ।
 ਧਰਿ ਰੂਪ ਬਹੁ ਦਿਖਰਾਇ ਹੈ,

¹ਲਾ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਾਣ ਕੇ।

¹ਉਹ (ਬੰਦਾ)।

¹ਬੀਰ।

¹ਕਬਰਾਂ ਤੋਂ। ²ਕਰਾਮਾਤੀ।

ਛਪ ਜਾਇ ਕਿਤ ਉਡ ਜਾਹਿ।

ਨਹਿੰ ਰਹੈ ਕੀਤਾ ਬੰਦ, ਮੰਦਰ

ਮੱਧ ਬੰਧਨ ਮਾਂਹਿ ॥ ੧੧ ॥

ਬਹੁ ਬਾਤ ਤਿਸ ਕੀ ਕਯਾ ਕਹੋਂ,

ਜੇ ਚਹਿਤ ਸੇ ਕਰਿ ਦੇਤ।

ਨਹਿੰ ਵੱਸ ਕਿਸ ਕੇ ਆਵਹੀ,

ਵੱਸ ਔਰ ਕੋ ਕਰਿ ਲੇਤ।

ਵਹਿ ਪਠਯੋ ਹੈ ਗੁਰੁ ਦਸਮ ਨੈਂ,

ਨਿਜ ਬੈਰ ਲੇਵਨ ਹੇਤ।

ਵਹਿ ਹੁਤੋ ਆਗੇ ਹੀ ਬਲੀ,

ਗੁਰੁ ਸ਼ਕਤਿ ਦੀਨੀ ਕੇਤਾ ॥ ੧੨ ॥

ਇਸ ਹੇਤ ਤੈ ਤਿਨ ਜਾਇ ਕੈ,

ਬਹੁ ਦਈ ਗਰਦੀ ਪਾਇ।

ਪੁਨ ਫੌਜ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਰਹੈ,

ਤਿਸ ਸੰਗ ਚੰਗ ਮਹਾਂਇੰ।

ਉਨ ਮਾਰਿ ਲੂਟਿ ਸਰੁੰਦ ਕੋ,

ਫੜਿ ਦਯੋ ਨਾਜ਼ਮ ਜਾਰ।

ਪੁਨ ਔਰ ਮਾਰੇ ਤੁਰਕ ਤਿਨ,

ਕਰਿ ਖ਼ਾਰ ਕੇਈ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ੧੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਕੀ ਗਾਥ ਯਹਿ,

ਤ੍ਰਾਸ ਬਢਯੋ ਮਨ ਮਾਹਿੰ।

ਨਹਿੰ ਫਰਜ਼ਾਦ ਕਿਸ ਕੀ ਸੁਨੀ,

ਸਿਰ ਧੁਨਿ ਕਰਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ॥ ੧੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੋਂ ਕਰੋਂ ਲਰਾਈ।

ਤਾਂ ਪੈ ਸ਼ਸਤਰ ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਈ।

ਜੇ ਜੀਤੋਂ ਕੁਛ ਹਾਥ ਨ ਐਹੈ।

ਹਾਰ ਜਾਉਂ ਤਬਿ ਇੱਜ਼ਤ ਜੈਹੈ ॥ ੧੫ ॥

ਜੈਸੇ ਕੇਹਰ ਕੀ ਕਿਤ ਮੁਛੈਂ।

'ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਤਨੀ ਹੀ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

'ਹਲਚਲੀ।

'ਬਹੁਤੀ ਚੰਗੀ।

'ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ।

'ਸ਼ੇਰ ਦੀਆਂ।

ਮੂਸਾ ਕਾਟ ਜਾਇ ਨਿਤ ਤੂਛੈਂ।

'ਤੁੱਛ ਜਿਹਾ ਚੂਹਾ।

ਕਿਆ ਤਿਸ ਪੈ ਵਹਿ ਚਢੈ ਸ਼ਿਕਾਰੈਂ।

ਬੰਦੇ ਸੈਂ ਤਜੋਂ ਬਾਤ ਹਮਾਰੈਂ ॥ ੧੬ ॥

ਵਹ ਤੋ ਨੰਗ ਖੁਦਾਓਂ ਉੱਚਾ।

ਬਨਜੋ ਫਿਰਤ ਹੈ ਲਾੜਾ ਸੁੱਚਾ।

ਕਯਾ ਫਕੀਰ ਸੋਂ ਕਰਿ ਸੰਗਰਾਮੈਂ।

'ਜੰਗ।

ਲੈਂਹ ਵਡਿਆਈ ਪੈਂਹ ਇਨਾਮੈਂ ॥ ੧੭ ॥

ਪੁਨ ਉਸ ਪਾਸ ਮੁਵੱਕਲ ਆਵੈਂ।

ਮਤ ਤਿਨ ਤੈਂ ਮੁਝ ਕਉ ਮਰਵਾਵੈ।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਭੀ ਜਾਉਂ।

ਅਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਸੋਂ ਝੂਠਾ ਪਾਉਂ ॥ ੧੮ ॥

ਯੋਂ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹਿ ਨ ਸੁਨੈ ਫਰਜਾਦੈ।

ਤਰਫ ਲਾਹੌਰੈਂ ਕਰੈ ਨ ਯਾਦੈ।

ਨਹਿੰ ਬਜੀਰ ਭੀ ਯਾਦ ਦਿਲਾਵੈਂ।

ਮਤ ਮੁਝ ਕੇ ਹੀ ਤਿਤੈ ਪਠਾਵੈਂ ॥ ੧੯ ॥

ਫੌਜਦਾਰ ਥੇ ਔਰਹਿੰ ਜੇਤੇ।

ਸੋਇ ਰਹੇ ਜਾਗਤ ਹੀ ਤੇਤੇ।

ਮਨ ਮੈਂ ਡਰਤੇ ਨਿੱਤ ਰਹਾਵੈਂ।

ਮਤ ਹਮ ਕੇ ਕਿਤ ਸ਼ਾਹਿ ਚਢਾਵੈਂ ॥ ੨੦ ॥

ਯਾ ਬਿਧਿ ਬੰਦੇ ਤੈ ਤੁਰਕਿੰਦੂ।

'ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਡਰਤ ਸਿੰਘ ਤੈ ਜੈਸ ਗਜਿੰਦੂ।

'ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਾਥੀ ਡਰਦਾ ਹੈ।

ਔਰ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਡਰੈਂ ਮਹਾਨੈਂ।

ਸਰਪ ਗਰੜ ਤੈ ਜਜੋਂ ਭੈ ਮਾਨੈਂ ॥ ੨੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪੁਨ ਤੁਰਕਨ ਪੰਜਾਬੀਅਨ,

ਮਿਲਿ ਬਹੁਤਜੋਂ ਨੈ ਜਾਇ।

ਕਰੀ ਮਸਾਲਾਂ ਦਿਵਸ ਮੈਂ,

'ਮਸਾਲਾਂ ਗਾਈਆਂ।

ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਾਇ ॥ ੨੨ ॥

ਕਾਜੀ ਮੁੱਲਾਂ ਨੈ ਤਬੈ,

ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਮਿਲਾਇ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋ ਯੋਂ ਕਹਜੋ,
ਹਮ ਲਸਕਰ ਸੰਗ ਜਾਇੰ ॥ ੨੩ ॥

ਪਢੈਂ ਕਲਾਮਾਂ ਸੈਫੀਆਂ।

‘ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤ੍ਰ।

ਤਿਸ ਕੀ ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਇ।
ਜਿਤਿਕ ਮੁਵੱਕਲ ਤਾਂਹਿ ਕੇ,
ਡਾਰਤ ਸਭੈ ਭਗਾਇੰ ॥ ੨੪ ॥

ਜੇ ਤੁਮ ਤਾਂਹਿ ਨ ਮਾਰਹੋ,
ਵਹਿ ਫੜ ਕੇ ਬਡ ਜੋਰ।

ਕਾਫਰ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੇ ਤਈਂ,
ਹਮ ਕੋ ਦੈਹ ਨਿਖੋਰ। ॥ ੨੫ ॥

‘ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।

ਬਦਨਾਮੀ ਤੁਮਰੀ ਭਵੈ,
ਸਾਤ ਬਲਾਇਤ ਮਾਹਿੰ।
ਕਹੈਂ ਨਲਾਯਕ ਸਭਿ ਤੁਮੈਂ,
ਘਾਤ ਦੀਨ ਕਰਿ ਵਾਂਹਿ। ॥ ੨੬ ॥

‘ਉਸ ਨੇ (ਭਾਵ ਤੈਂ) ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਕਿਆ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਿਛੁ,
ਤੁਮਰੇ ਸਿਰ ਗਜੋ ਪਾਇ।
ਜਾ ਤੇ ਤੁਮ ਬਡ ਸਿੱਖਨ ਕੇ,
ਝੱਲਤੁ ਜੁਲਮ ਅਨਜਾਇ ॥ ੨੭ ॥

ਨਹਿੰ ਜੇ ਤੁਮ ਲਰਨਾ ਚਹੋ,
ਤੋਂ ਕਸਮੈਂ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ।

ਪਕਰਿ ਮਾਰੀਏ ਦਗੇ ਸੈਂ,
ਰਾਜਨੀਤ ਤੈ ਯਾਹਿ ॥ ੨੮ ॥

ਤੇਲ ਭਿਗੀ ਭੁਜ ਕੋ ਲਗੈਂ,
ਜਿਤਿਨੇ ਤਿਲ ਤਬਿ ਆਇ।

ਕਾਫਰ ਕੋ ਪੁਨ ਮਾਰੀਏ,
ਤਿਤਿਨੀਂ ਕਸਮ ਉਠਾਇ ॥ ੨੯ ॥

ਐਬ ਨਹੀਂ ਯਹਿ ਤੁਰਕ ਕੋ,
ਉਲਟਾ ਹੋਤ ਸਵਾਬ।

‘ਪੁੰਨ।

ਲਿਖਯੋ ਰਸੂਲ। ਕੁਰਾਨ ਮੈਂ,

‘ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ।

ਕਾਫਰ ਦੈਨ ਅਜ਼ਾਬ। ॥ ੩੦ ॥

‘ਦੁੱਖ।

ਚੌਪਈ:

ਇਤਯਾਦਕ ਬਹੁ ਦੈ ਕਰ ਤਾਨੂੰ।
 ਹਾਜੀ ਕਾਜੀ ਪੀਰ ਮੁਲਾਨੇਂ।
 ਲਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਤਾਂਈਂ ਭਰਮਾਏ।
 ਕਹਤ ਕਲਾਮਾਂ ਪਢਤੇ ਜਾਏਂ ॥ ੩੧ ॥
 ਨਕਸ ਪਲੀਤੇ ਐਸੇ ਦਾਰੈਂ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਸਭੈ ਮੁਵੱਕਲ ਭਾਰੈਂ।
 ਯਹਿ ਬਿਧਿ ਕਪਟ ਭਰੀ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ।
 ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਕਿਛੁ ਤਿਨ ਕੀ ਮਾਨੀ ॥ ੩੨ ॥

'ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਐਸੇ ਪਲੀਤੇ ਧੁਖਾਵਾਂਗੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਝੰਡਾ ਕਾਢਯੋ ਹੈਦਰੀ',
 ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਕੁਰਾਨ।
 ਹਾਜੀ ਕਾਜੀ ਪੀਰ ਬਹੁ,
 ਦੈ ਤੇਰੇ ਅਗਵਾਨ ॥ ੩੩ ॥
 ਪੜ੍ਹਨ ਕਲਾਮਾਂ ਸੈਫੀਆਂ।
 ਪਾਲੀਤੇ ਧੁਖਵਾਇ।
 ਤੋਂ ਭੀ ਚਿੰਤਾ ਸ਼ਾਹਿ ਕੋ,
 ਥਰ ਥਰਰਹੀ ਕੰਪਾਇ ॥ ੩੪ ॥
 ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਚਢਯੋ ਤਬਿ,
 ਧਰਿ ਮਨ ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਧੀਰ।
 ਅਧਿਕ ਸੈਨ ਬੀਰਾਨ ਕੀ',
 ਲੈ ਕੈ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ॥ ੩੫ ॥

'ਹੈਦਰ ਅਲੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਝੰਡਾ, ਮਜ਼ਹਬੀ ਜੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਨਿਸ਼ਾਨ।

'ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤ੍ਰ।

'ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ।

ਚੌਪਈ:

ਪੁਨਾ ਸ਼ਾਹ ਤਬਿ ਐਸ ਵਿਚਾਰੀ।
 ਬੰਦੇ ਸੋਂ ਨਹਿੰ ਬਨੈ ਬਿਗਾਰੀ।
 ਬੰਦਾ ਸਿੱਖ ਉਸੀ ਗੁਰੁ ਕਾ ਹੈ।
 ਮੁਹਿ ਪਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀਨੀ ਜਾਰੈਂ ॥ ੩੬ ॥
 ਵਲੀ ਲੋਕ ਵਹਿ ਹੈਂ ਅਤਿ ਭਾਰੈਂ।
 ਕਯਾ ਜਾਨੈ ਫਿਰ ਕਯਾ ਕਰਿ ਡਾਰੈਂ।

ਯਹਿ ਵਿਚਾਰ ਦਿੱਲੀ-ਪਤਿ ਠਟਯੋ।	'(ਇਉਂ) ਕੀਤਾ।
ਬੰਦੇ ਪੈ ਯੋਂ ਖਤ ਲਿਖਿ ਪਠਯੋ ॥ ੩੭ ॥	
ਅੱਵਲ ਲੇਹੁ ਸਲਾਮ ਹਮਾਰੀ।	
ਤੁਮ ਫਕੀਰ ਹਮ ਮਾਯਾਧਾਰੀ।	
ਪੁਨ ਤੁਮ ਹਮ ਇਕ ਗੁਰੁ ਕੇ ਦਾਸੈਂ।	
ਯਾਹੀ ਤੈ ਗੁਰੁ ਭਾਈ ਖਾਸੈਂ ॥ ੩੮ ॥	
ਕਰਾਮਾਤ ਤੁਮ ਕੋ ਗੁਰੁ ਪਾਈ।	
ਮੁਝ ਕੋ ਉਨ ਸ਼ਾਹੀ ਸੌਂਪਾਈ।	'ਸੌਂਪੀ।
ਭਲਾ ਕਰਯੋ ਤੁਮ ਹਤਯੋ ਬਜੀਦਾ।	
ਗੁਰੁ ਵਾਕਨ ਪਰ ਧਰਯੋ ਯਕੀਦਾ। ॥ ੩੯ ॥	'ਯਕੀਨ, ਭਰੋਸਾ।
ਔਰ ਤੁਰਕ ਮਾਰੇ ਧਰਿ ਧੈਰੈਂ।	'ਧੀਰਜ ਧਾਰ ਕੇ।
ਗੁਰੁ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਕਾ ਲੀਨੋ ਬੈਰੈਂ।	
ਮਾਰਿ ਗਿਰੀਸਨ ਕੋ ਵੱਸ ਕੀਨਾ।	'ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ।
ਤਿਨ ਤੇ ਭੀ ਪਲਟਾ ਭਲ ਲੀਨਾ ॥ ੪੦ ॥	
ਇਨ ਦੁਸ਼ਟਨ ਥੋ ਗੁਰੁ ਦੁਖਾਯੋ।	
ਮੈਂ ਭਿ ਚਹਿਤ ਥੋ ਇਨੈ ਗਵਾਯੋ।	'ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ।
ਤੁਰਬਤਾ ਹਮਰੇ ਵਡਯੋਂ ਕੇਰੀ।	'ਕਬਰ, ਸਮਾਧ।
ਹੈ ਲਹੌਰ ਮੈਂ ਬਨੀ ਵਧੇਰੀ ॥ ੪੧ ॥	
ਤਿਸ ਕੀ ਜ਼ਜਾਰਤਾ ਹਿਤ ਮੈਂ ਐਹੋਂ।	'ਯਾਤ੍ਰਾ।
ਲੌਟਤਿ ਬੇਰਾ ਤੁਮੈਂ ਦਰਸੈਹੋਂ।	'ਮੁੜਦੀ ਵਾਰ।
ਰਾਹਿ ਸਰੁੰਦ ਚਹੋਂ ਮੈਂ ਆਯਾ।	
ਰਸਤਾ ਦਿਹੁ ਮੁਹਿ ਧਰਿ ਉਰਿ ਦਾਯਾ ॥ ੪੨ ॥	
ਮੁਲਖ ਪੰਜਾਬ ਅਰਧ ਮੁਹਿ ਦੱਈਏ।	
ਪਰਬਤ ਓਰ ਆਪ ਰਖ ਲੱਈਏ।	
ਕਹੋ ਤ ਤੁਮ ਢਿਗ ਮਿਲਨੇ ਆਵੋਂ।	
ਨਹੀਂ ਤ ਦੂਰਹਿ ਦੂਰ ਸਿਧਾਵੋਂ ॥ ੪੩ ॥	
ਯੋਂ ਲਿਖਿ ਸ਼ਾਹਿ ਪਠਯੋ ਖਤ ਤਬਿ ਹੀ।	
ਪਹੁੰਚਯੋ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਪੁਨ ਜਬਿ ਹੀ।	
ਸੁਨਿ ਵਿਚਾਰਿ ਬੰਦੇ ਇਮ ਗਾਯੋ।	
ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਬਜਾਜਾ ਬਨਾਯੋ ॥ ੪੪ ॥	'ਬਹਾਨਾ।

ਅਬਿ ਤੋ ਇਸ ਕੋ ਦਈਏ ਜਾਨੈ।
 ਮਾਰੈ ਫਿਰ ਕਰਿ ਬੇਈਮਾਨੈ।
 ਬੰਦੇ ਕਹੜੇ ਲਿਖੜੇ ਤੁਵ ਮਾਨਾ।
 ਜਬਿ ਲੋ ਸਾਬਤ ਤੁਮੈਂ ਇਮਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥
 ਤਬਿ ਲੋ ਤੁਮ ਆਵੋ ਕਿਤ ਜਾਵੋ।
 ਮੈਂ ਤੁਮ ਕੋ ਅਬਿ ਨਹਿੰ ਅਟਕਾਵੋਂ।
 ਜਬਿ ਤੂੰ ਹਮ ਪੈ ਹਾਥ ਉਠੈ ਹੈਂ।
 ਤਬਿ ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਮਾਰ ਗਵੈ ਹੈਂ ॥ ੪੬ ॥
 ਗੁਰੂ-ਸਿੱਖ ਤੈਂ ਜੁ ਆਪ ਕੋ ਲਿਖੜੇ।
 ਯਾਂ ਤੈ ਦਯੋ ਰਾਹ ਤੁਹਿ ਪਿਖੜੇ।
 ਯਹਿ ਲਿਖਿ ਬੰਦੇ ਦਯੋ ਪਠਾਈ।
 ਸੁਨਤ ਸ਼ਾਹਿ ਚਿੰਤਾ ਮਨਿ ਪਾਈ ॥ ੪੭ ॥
 ਮੋਦ ਔਰ ਤੁਰਕੈਂ ਸੁਨਿ ਮਾਨਾ।
 ਜੀਵਨ ਕਿਛੁ ਦਿਨ ਅਪਨਾ ਮਾਨਾ।
 ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਯਹਿ ਬਾਤ ਨ ਭਾਈ।
 ਪਰ ਬੰਦੇ ਕੀ ਨਾਹਿੰ ਹਟਾਈ ॥ ੪੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਰਖ ਕਰਿ ਤਰਫ ਪਹਾੜ ਕੀ,
 ਦੀਨੀ ਛੋਰ ਪੰਜਾਬ।
 ਬੰਦਾ ਨੀਹਲ¹ ਮੈਂ ਬਿਰਝੋ,
 ਦੁਰਗ² ਜਹਾਂ ਬਹੁ ਆਬ³ ॥ ੪੯ ॥
 ਏਕ ਸਢੋਰੇ ਢਿਗ ਲਈ,
 ਲੋਹਗੜੀ ਨਿਜ ਰਾਖ।
 ਔਰ ਦੁਆਬੇ ਦੂਣ ਢਿਗ,
 ਸਿਰਜ ਸਵਾਲਨਿ ਲਾਖ⁴ ॥ ੫੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਆਗੇ ਸ਼ਾਹਿ ਪਯਾਨਾ।
 ਕਰੇ ਕੁਰਾਨ ਅਗਾਰੀ ਨਾਨੁ¹।
 ਕਾਜੀ ਸੱਯਦ ਔਰ ਮੁਲਾਨੇਂ।

¹ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਦੇਖ ਕੇ।

¹ਦਾਮਨੇ ਕੋਹ, ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼।

²ਕਿਲ੍ਹਾ। ³ਬਹੁਤਾ ਪਾਣੀ।

⁴ਹੋਰ ਦੁਆਬੇ ਦੀ ਦੂਣ ਕੋਲ ਸਿਰਜ ਸਵਾਲਨੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ (ਰੱਖ ਲਿਆ) (ਲਾਖ) ਜਾਣੋ।

¹ਬਹੁਤੇ।

ਨਕਸ ਫੂਕਤੇ ਚਲੇ ਮਹਾਨੇਂ¹ ॥ ੫੧ ॥

¹ਬਹੁਤੇ ਜੰਡ ਜਾਂ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੇ ਚੱਲੇ।

ਲੈ ਸੈਨਾ ਕੇਤਿਕ ਫੁਜਦਾਰੇ¹।

¹ਫੌਜਦਾਰ, ਸੈਨਾਪਤੀ।

ਤਬਿ ਤਿਰਾਵੜੀ ਓਰ ਸਿਧਾਰੇ।

ਥੇ ਤਿਰਾਵੜੀ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਜੇਈ।

ਘੇਰ ਲਏ ਤੁਰਕੋਂ ਨੈ ਤੇਈ ॥ ੫੨ ॥

ਕਿਛੁਕ ਲੜਾਈ ਕਰਿ ਵਹਿ ਭਾਗੇ।

ਤੁਰਕ ਤਿਨੋਂ ਕੇ ਪੀਛੇ ਲਾਗੇ।

ਜਾਇ ਸਰੁੰਦ ਜੰਗ ਫਿਰ ਪਾਯੇ।

ਬੰਦਾ ਮੱਦਤ ਹਿਤ ਨਹਿੰ ਆਯੇ ॥ ੫੩ ॥

ਸਿੰਘ ਉਡੀਕ ਦੁਇਕ ਦਿਨ ਤਾਰੈਂ¹।

¹ਤਿਸ ਨੂੰ।

ਛੋਡਿ ਸਰੁੰਦ ਪਏ ਫਿਰਰਾਹੈਂ।

ਲੋਹ ਗੜੀ ਆਕੀ ਜਾ ਕਰੀ।

ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨ ਮਗਰ ਫਿਰ ਪਰੀ ॥ ੫੪ ॥

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਕਾ ਹੁਤੇ ਭਰਾਤਾ।

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਬਖਯਾਤਾ।

ਉਨ ਕਿਛੁ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਲੈ ਸੰਗੈ।

ਲੋਟਾ¹ ਕਰਜੋ ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਜੰਗੈ ॥ ੫੫ ॥

¹ਮੁੜ ਕੇ।

ਮਾਰਿ ਤੁਰਕ ਬਹੁ ਲਈ ਰਸੀਦੈਂ।

¹ਛੱਟੀਆਂ, ਮੁਕਤੀਆਂ।

ਆਪ ਤਹਾਂ ਫਿਰ ਭਯੋ ਸ਼ਹੀਦੈਂ।

ਨਿਕਸ ਗੜੀ ਤੈ ਪੁਨ ਬਹੁ ਸਿੰਘੈਂ।

ਪਰ ਸੱਤ੍ਰੂਨ ਪਰ ਬਲ ਧਰਿ ਧਿੰਕੈਂ¹ ॥ ੫੬ ॥

¹ਜ਼ੋਰਾਵਰਾਂ ਨੇ।

ਸ਼ਾਹੀ ਅਨੀ ਘਨੀ¹ ਤਹਿੰ ਮਾਰੀ।

¹ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ।

ਝੁਕੀ ਸੈਨ ਦਿਸ ਕਿਲੇ ਅਪਾਰੀ।

ਤੁਰਕੀ ਸੈਨ ਵੀਚ ਸਰਦਾਰੇ।

ਲਜਾਏ ਥੇ ਜੁ ਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਚਾਰੈਂ¹ ॥ ੫੭ ॥

¹ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ।

ਸੋਈ ਆਗੇ ਸ਼ਾਹ ਪਠਾਏ।

ਨਾਮ ਗਾਮ ਤਿਨ ਕੇ ਦਿਹੁੰ ਗਾਏ।

ਸ਼ੱਮਸ ਖਾਨ ਬਜੀਦਾ ਖਾਨੂੰ।

ਜਾਲੀਦੀਨ ਮੁਹੱਬਤ ਖਾਨੂੰ ॥ ੫੮ ॥

ਯਹਿ ਕਸੂਰ ਵਾਰੇ ਸਰਦਾਰੇ।

ਥੇ ਤਬਿ ਫੌਜ ਵੀਚ ਬਡ ਭਾਰੇ।	
ਮਹਾਵਤ ਖਾਂ ਫੁਰਜੁੱਲੇ ਖਾਨੂੰ।	
ਰੁਸਤਮ ਖਾਂ ਵਡ ਖਾਨ ਜਹਾਨੂੰ ॥ ੫੯ ॥	
ਯਹਿ ਤਿਰਾਵੜੀ ਕੇ ਫੁਜਦਾਰੈਂ।	
ਮਾਰ ਕਰੇ ਥੇ ਸਿੰਘਨ ਖੂਰੈਂ।	
ਪੁਨ ਸਮਾਣੀਏਂ ਕੁੰਜ-ਪੁਰਿ ਵਾਲੇ।	
ਅਰ ਸਢੌਰੀਏ ਆਦਿ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੬੦ ॥	
ਯਹਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਤਈਂ ਸਿਖਰਾਏ।	
ਲਜਾਏ ਥੇ ਤਬਿ ਇਤੈਂ ਚਢਾਏ।	'ਏਧਰ।
ਸ਼ੱਮਸ ਖਾਂ ਬਿਜਵਾੜੇ ਵਾਲਾ।	
ਮੁੱਲਾਂ ਮੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਕਾਲਾ ॥ ੬੧ ॥	'ਪਿੰਡ ਦਾ।
ਮੀਰ ਅਤਾਉੱਲਾ ਖਾਂ ਔਰੈਂ।	
ਲੈ ਕਰ ਧਾਯੋ ਸੈਨਾਂ ਗੌਰੈਂ।	'ਬਹੁਤੀ।
ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਲੌ ਜੰਗ ਅਪਾਰੀ।	
ਲੋਹਗੜੀ ਪਰ ਮਾਚੜੇ ਭਾਰੀ ॥ ੬੨ ॥	
ਤੁਰਕਨ ਕਰਿ ਮੁਹਾਸਰਾ ਰਾਖੜੇ।	'ਘੇਰਾ।
ਮੁਕੜੇ ਸਮਾਨ ਸਿੰਘੈਂ ਜਬਿ ਲਾਖੜੇ।	'ਜਾਣਿਆ।
ਛੋਡਿ ਗੜੀ ਕੇ ਚਢੇ ਪਹਾੜੀਂ।	
ਤੁਰਕ ਫੌਜ ਹਟ ਗਈ ਪਿਛਾੜੀ ॥ ੬੩ ॥	
ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਪੁਗੜੇ ਲਹੌਰੈਂ।	'ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।
ਭਯੋ ਬਿਮਾਰ ਤਹਾਂ ਹੀ ਗੌਰੈਂ।	'ਬਹੁਤਾ।
ਆਖਰ ਮਰ ਕਰਿ ਭਿਸਤ ਸਿਧਾਰੋ।	
ਗੁਰੁ ਘਰ ਸੈਂ ਇਨ ਨਾਹਿੰ ਬਿਗਾਰੋ ॥ ੬੪ ॥	
ਲੋਗ ਕਹੈਂ ਬੰਦੇ ਨੈ ਮਾਰਾ।	
ਭੇਜਿ ਮੁਵੱਕਲ ਸ਼ਾਹਿ ਵਿਚਾਰਾ।	'ਬੀਰ।
ਇਹੀ ਬਾਤ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸੀਨੇ।	'ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ।
ਟਿਕੀ, ਅੰਗੂਠੀ ਜੈਸ ਨਗੀਨੇ ॥ ੬੫ ॥	'ਜਿਵੇਂ ਅੰਗੂਠੀ ਵਿੱਚ ਨਗੀਨਾ (ਜੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।
ਸਭਿ ਕੇ ਦਿਲ ਪਰ ਡਰ ਬੰਦੇ ਕਾ।	
ਛਯੋ ਛੌੜ ਜੜੇਂ ਹੈ ਅੰਧੇ ਕਾ।	'ਜਿਵੇਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਛੌੜ ਫੈਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਕਮਲ ਭਯੋ ਯਕੀਨਾ ਏਹੀ।	'ਇਹ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਅਬਿ ਬੰਦਾ ਨਹਿ ਛੋਡੈ ਕੇਹੀ॥ ੬੬ ॥

१ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ।

ਭੇਡਾ ਚਾਲ ਜਗਤ ਕੀ ਐਹੈ॥

१(ਚਲੀ) ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਸਾਚ ਝੂਠ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਲਖੈ ਹੈਂ॥

१ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਮਾਰਜੋ ਸ਼ਾਹਿ ਰੱਬ ਕੀ ਭਾਵੀ॥

१ਮੌਤ ਨੇ।

ਲੋਗੋਂ ਨੇ ਬੰਦੇ ਪੈ ਲਾਵੀ ॥ ੬੭ ॥

ਏ ਭੀ ਕਰਾਮਾਤ ਬਖਜਾਤੈਂ॥

१ਪ੍ਰਗਟ।

ਬੰਦੇ ਕੀ ਜਗ ਫੈਲੀ ਸਾਤੈਂ॥

१ਸੱਚੀ।

ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਜਬਿ ਥਾ ਮਰਯੋ।

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਨ ਮੈਂ ਝਗਰਾ ਪਰਯੋ ॥ ੬੮ ॥

ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਸੱਤਰ ਕੇ ਮਾਹੀਂ।

ਬੀਤਜੋ ਇਹੁ ਬਿਰਤੰਤ ਇਦਾਂਹੀਂ ॥ ੬੯ ॥

१ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਕਾ ਪੁਨਾ,

ਜਹਾਂਦਾਰ ਸੁਤ ਏਕ।

ਬੈਠਜੋ ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਪਰ,

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਨਿ ਨੇਕ ॥ ੭੦ ॥

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ:

ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਤਿਸ ਨੈ ਕਰੀ,

ਸਭਿ ਗਜ਼ਾਰਾਂ ਮਾਸੈਂ।

ਤਿਸ ਕਾ ਫੱਰੁਖਸੇਰ ਨੈ॥

१ਫਰੁਖਸਿਯਰ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਪੋਤਾ।

ਫਿਰ ਕਰਜੋ ਬਿਨਾਸੈਂ।

ਬਿਗਰ ਰਹੇ ਥੇ ਤਬਿ ਸਭੈ,

ਨਾਜ਼ਮ॥ ਤਿਨ ਸੰਗੈਂ।

१ਸੂਬੇ।

ਕੀਨੇ ਸ਼ਾਹਿ ਉਪਾਇ ਬਹੁ,

ਨਹਿ ਮਿਟਜੋ ਕੁਢੰਗੈਂ ॥ ੭੧ ॥

१ਖੋਟਾ ਢੰਗ ਭਾਵਰੋਲਾ ਨਾ ਮਿਟਿਆ।

ਹਾਥ ਚੁਕਾਵਾ ਕੁਛ ਟਕਾ॥

१ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੁਝਰੁਪਇਆ।

ਢਿਗ ਸ਼ਾਹਿ ਪੁਚਾਵੈਂ।

ਔਰ ਖਾਹਿ ਸਭਿ ਆਪ ਹੀ,

ਨਹਿ ਹੁਕਮ ਬਜਾਵੈਂ॥

१ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦੇ।

ਇਤ ਉਤ ਤੈਂ ਬੰਦੇ ਪੁਨਾ,

ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਸਕੇਲੇ।

।ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ।

ਉਤਰਿ ਪਹਾੜੋਂ ਤੈ ਤਬੈ,

।ਮਾਰ ਕੇ ਤੇ ਧੱਕ (ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ) ਦਿੱਤੇ।

ਹਤ ਤੁਰਕ ਧਕੇਲੇ। ॥੨੨॥

ਬੰਦੇ ਨੈ ਫਿਰ ਦੇਸ ਮੈਂ,

।ਹਲਚਲੀ।

ਵਡ ਗਰਦੀ। ਪਾਈ।

ਬਹੁਤ ਠੌਰ ਤੁਰਕਾਨ ਸੋਂ,

ਤਬਿ ਪਰੀ ਲਰਾਈ।

ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਕਾ ਆਵਨਾ

।ਸਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ। ਅਗੋਂ ਹੀ, ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ।

ਸਹਿ ਸਿੰਘਨ।, ਆਗੇ²।

ਤੁਰਕ ਸਭੈ ਤਜਿ ਦੇਸ ਕੋ,

ਖੁਦ ਹੀ ਡਰਿ ਭਾਗੇ ॥੨੩॥

ਮਾਝਾ ਦ੍ਰਾਬਾ ਮਾਲਵਾ,

ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ ਸੰਭਾਲੇ।

ਬਦਲੇ ਤੁਰਕਨ ਤੈ ਲਏ,

ਕਰਿ ਖ੍ਰਾਰ ਬਿਸਾਲੇ।

ਬੰਦੇ ਨੈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਪੁਰਿ,

ਅਰ ਕੋਟ ਪਠਾਨੈਂ।

ਰਹਿਨਾ ਕੀਨੋਂ ਆਪਨਾ,

ਯੁਤ ਫੌਜ ਮਹਾਨੈਂ ॥੨੪॥

ਡੇਢ ਸਾਲ ਝਗੜਾ ਰਹਯੋ,

ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਨ ਮਾਂਗੀਂ।

ਬੰਦੇ ਨੈ ਇਸ ਵਕਤ ਮੈਂ,

।ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਮੌਕਾ ਪਿਖਿ ਚਾਹੀ।

ਪਾਣੀਪਤ ਕਰਨਾਲ ਲੋਂ,

ਇਤ ਮਾਝਾ ਦ੍ਰਾਬਾ।

ਦੈ ਕੈ ਅਤਿਸੈ ਜੋਰ ਹੈ,

।ਦਬਾ ਲਿਆ।

ਬਡ ਮੁਲਕੈਂ ਦਾਬਾ। ॥੨੫॥

ਠੌਰ ਠੌਰ ਮੈਂ ਸਿੰਘਨ ਕੀ,

ਬਹੁ ਫੌਜ ਉਤਾਰੀ।

ਉਗਰਾਹਯੋ ਸ਼ਾਹੀ ਟਕਾ।,

।ਮਾਮਲਾ।

ਮਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰੀ।

ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਡ ਜਿਤਿਕ ਥੇ,
ਹੋਏ ਅਨੁਸਾਰੇ।

ਜਿਨ ਜਿਨ ਹਾਥ ਉਠਾਇਆ,
ਸੋ ਮਾਰਿ ਬਿਦਾਰੇ' ॥੨੬॥

'ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਧਨੀ ਤੁਰਕ ਨਹਿੰ ਛਾਡਯੋ,
ਬਿਨ ਲੂਟੇ ਕੋਈ।

ਰੰਗ ਲਏ ਹਥ ਖਾਲਸੇ,
ਦੌਲਤ ਬਹੁ ਢੋਈ।

'ਮਿਲੀ। (ਅ) (ਘਰੀਂ) ਢੋ ਲਈ।

ਰਾਜ ਭੁਗਾਯੋ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,
ਬੰਦੇ ਨੈ ਨੀਕੈਂ।

ਲੋਗ ਹਜਾਰੋਂ ਸਿਖ ਭਏ,
ਇਸ ਲਾਲਚ ਠੀਕੈਂ ॥੨੭॥

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਸਭ ਕੇ ਭਏ,
ਸਿਰ ਕੇਸ ਰਖਾਏ।

ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਕਿਨਹੂੰ ਲਈ,
ਖੰਡੇ ਬਹੁਤਾਏ।

'ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ।

ਪੈ ਸਭਿ ਖਲਕਤ ਸਿੱਖ ਭੀ,
ਬੰਦੇ ਕੋ ਮਾਨੈ।

ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ,
ਉਸ ਹੀ ਕੋ ਜਾਨੈ ॥੨੮॥

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਨੈ ਤਬੈ,
ਦਿਢ ਪੈਰ ਜਮਾਏ।

ਮੇਲਾ ਲਾਯੋ ਸੁਧਾਸਰ,
ਬੰਦੇ ਪੁਨ ਆਏ।

ਖਲਕਤ ਜੁਰੀ ਅਪਾਰ ਹੀ,
ਮਹਿਮਾਂ ਬਡ ਥਾਈ।

'ਹੋਈ।

ਜੇਤਿਕ ਪੂਜਾ ਤਬਿ ਅਈ,
ਸਭਿ ਲੰਗਰ ਲਾਈ ॥੨੯॥

ਬੰਦੇ ਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਨ ਕੈ,

ਦਰਸੈ ਲੋਕਾਈ।

ਗਾਦੀ ਪੁਰ ਬੰਦਾ ਬਿਰੈ,

ਸਿਰਿ ਚੌਰ ਕਰਾਈ।

ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਸਜਾਇ ਹੈ,

ਗਰ ਮੁਕਤਾ ਮਾਲਾ।

'ਗਲ ਵਿੱਚ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ।

ਮਹਾਰਾਜਯੋਂ ਕੀ ਤਰਹਿੰ,

ਭਈ ਬਿਭੋ ਬਿਸਾਲਾ। ॥ ੮੦ ॥

'ਬਹੁਤੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ।

ਕਿਲੇ ਦੋਇ ਕਾਇਮ ਕਰੇ,

ਬੰਦੇ ਨੈ ਠੀਕੈ।

ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰੈ ਪਾਠਾਣ ਕੋਟ,

ਜਾਨੋਂ ਤਬ ਨੀਕੈ।

ਜੰਗੀ ਜਿਤਿਕ ਸਮਾਜ। ਥਾ,

ਇਸ ਦੇਸ ਮਝਾਰੇ।

'ਸਾਮਾਨ।

ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰੇ ਬਹੁ ਰਾਖ ਹੈਂ,

ਯੁਤ ਸੈਨ ਅਪਾਰੇ ॥ ੮੧ ॥

ਮੰਡੀ ਮੈਂ ਰਹਿ ਔਰਤੈਂ,

ਦੋਊ ਤਿਸ ਕੇਰੀ।

'ਮੰਡੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ।

ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਉਪਜਯੋ

ਦੂਸਰ, ਤਿਸ ਫੇਰੀ।

'ਤਿਸ ਵਾਰੀਂ।

ਇਸ ਹਿਤ ਬੰਦਾ ਬਹੁ ਰਹੇ,

ਮੰਡੀ ਮੈਂ ਜਾਏ।

ਤਾਂ ਕੇ ਦੋ ਸੁਤ ਇਕ ਸੁਤਾ,

ਥੇ ਭਏ ਤਦਾਏ। ॥ ੮੨ ॥

'ਤਦੋਂ ਇਸ ਬੰਦੇ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਰਾਜ ਕਾਜ ਦੈ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,

ਬੰਦਾ ਸਭਿ ਭਾਏ।

'ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਢਿਗ ਖੁਦ ਥਿਰਯੋ,

ਮੰਡੀ ਮੈਂ ਜਾਏ।

ਉਤ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਯੋਂ ਕਾ ਰਹਯੋ,

ਦੋ ਬਰਸ ਬਖੇਰੈਂ।

'ਝਗੜਾ।

ਆਪਸ ਮੈਂ ਲਰਤੇ ਰਹੇ,

ਨਰ ਮਰੇ ਬਧੇਰੈਂ ॥ ੮੩ ॥

ਜਹਾਂਦਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਕੈ,
ਫਿਰ ਫੱਰਰੁਖ ਸੇਰੈਂ।
ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਸੰਭਾਰਯੋ,
ਦੈ ਜੋਰ ਬਧੇਰੈਂ।

ਇਨ ਦੇ ਬਰਸੋਂ ਕੇ ਵਿਖੈ,
ਸਿੰਘਨਿ ਸੱਤਾਰਾ।

।ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਸਿਤਾਰਾ।

ਚਮਕੜੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੈਂ,
ਸਭਿ ਮੁਲਕ ਮਜਾਰਾ ॥ ੮੪ ॥

ਬੰਦੇ ਕੇ ਪਰਤਾਪ ਸੈਂ,
ਬਡ ਰਾਜ ਲਹਾਯੋ।

।ਲੈ ਲਿਆ।

ਰਾਜ ਭਯੋ ਪਿਖਿ ਪੰਥ ਕਾ,
ਅਬਿ ਧਯਾਇ ਥਿਰਾਯੋ ॥ ੮੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਕਾ ਮਰਨਾ,
ਸਿੰਘਨ ਕਾਰਾਜ ਕਰਨਾ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸਮੋਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. {ਬੰਦੇ ਦਾ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ, ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਮੁਲਕ ਛੁਡਾ ਲੈਣਾ, ਬੰਦੇ ਦੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਫਿਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਕਸੂਰੀ ਸਰਦਾਰ ਹਮੀਦ ਖਾਂ ਸੂਬੇ ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ}

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਬਜਾਸ ਪਰਾਸਰ ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ¹,
ਬੁੱਧਿ ਬਿਸਾਰਦ¹ ਔਰਹਿੰ ਬੀਏ²।
ਦੇਵ ਰਿਖੀਸ ਤਪੀਸ ਮੁਨੀਸ,
ਜੁਗੀਸ ਸਿਧੇਸ੍ਰ ਏਸ੍ਰ ਥੀਏ¹।
ਜੇ ਅਵਤਾਰ ਪਿਗੰਬਰ, ਅੰਬਰ
ਪੈ¹ ਪਹੁੰਚੇ ਮੁਖ ਲੰਬਰ ਲੀਏ²।

ਤੇ ਸਭਿ ਸੇਵ ਗੁਰੈਂ ਪਦ ਪੰਕਜ,
ਸਿੱਧ ਭਏ ਪਰਸਿੱਧ ਅਤੀਏ¹ ॥੧॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇਸ ਹਿਤ ਕਲਗੀਧਰ ਗੁਰੈਂ,
ਧਾਰਿ ਉਰੈ ਦਿਢ ਧਯਾਨ।
ਕਲਿਕੀਧਰ ਕਲਿ ਕੀ ਸੁ ਧਰ,
ਕਲ ਕੀਰਤਿ ਸਿੰਘਾਨ¹ ॥੨॥

ਬਰਨੋ, ਬੰਦਾ ਸੈਲ ਜਯੋਂ,
ਸੈਲਨ ਸੈਲ ਸਿਧਾਇ¹।

ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਹਤਿ ਸਿੰਘਨ ਤੈਂ¹,
ਲੈਹੈ ਮੁਲਕ ਛੁਡਾਇ ॥੩॥
ਫਿਰ ਬੰਦਾ ਜਿਮ ਆਇ ਕੈ,
ਮੱਦਦ ਸਿੰਘਨ ਦਾਇ¹।
ਮਾਰਿ ਮਲੇਫਨ ਭੇਫ ਕੋ¹,
ਸਿੰਘਨ ਏਫ ਪੁਜਾਇ¹ ॥੪॥

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ:

ਬੰਦਾ ਜੱਦਪਿ ਜਾ ਰਹਯੋ,
ਨਿਜ ਟੱਬਰ ਪਾਰੈਂ¹।

¹ਸਰਸੁਤੀ।

¹ਉੱਜਲ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ। ²ਹੋਰ ਦੂਸਰੇ।

¹ਵੱਡੇ ਜੋਗੀ ਵੱਡੇ ਸਿੱਧ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮੁਖੀ ਹੋਏ ਹਨ।

¹ਅਕਾਸ਼ ਉੱਪਰ। ²ਪਹਿਲਾ ਨੰਬਰ ਲਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਮੁਖੀ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਪੈਗੰਬਰ ਬਣੇ ਹਨ।

¹ਉਹ ਸਾਰੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ-ਕੰਵਲਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ ਹਨ।

¹ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਕੀਰਤੀ ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਓਟ ਤੇ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਵੀ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਸਰਾ ਹੈ।

¹ਬੰਦਾ ਸੈਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਿਵੇਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਨੂੰ ਜਾਵੇਗਾ (ਉਸ ਦਾ) ਕਥਨ ਕਰਾਂਗਾ।

¹ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਮਾਰ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ।

¹ਦੇ ਕੇ।

¹ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਨੂੰ।

¹ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰੇਗਾ।

¹ਪਾਸ।

ਸੁਤਾ ਸੁਤਨ ਕੇ ਪਾਲਤੇ,
ਬਹੁ ਲਾਡ ਲਡਾ ਹੈ।

ਉਭੈ ਤੀਆ ਨਿਜ ਭੋਗਤੇ, ਕੋਕਹਿ ਅਨੁਸਾਰੈਂ।
ਤੋਂ ਭੀ ਰਹੇ ਅਲੇਪ ਹੀ, ਜਲ ਕੰਜੁ ਅਨੁਹਾਰੈਂ।

॥੫॥

ਕਰੀ ਫਕੀਰੀ ਥੀ ਭਰੀ, ਜੋ ਪੂਰਨ ਤਾਂਹੀ।
ਚਿਕਨੇ ਭਾਂਡਜੋਂ ਜਾਤ ਜਜੋਂ, ਚਿਕਨਾਈ ਨਾਹੀਂ।
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਮੈਂ, ਬੰਧਾਏ-ਮਾਨੈਂ।
ਹੋਇ, ਤਾਂਹਿ ਨੈ ਜੱਦਪੀ ਪਕਰੀ ਕਿਰਪਾਨੈ ॥੬॥
ਕਰੇ ਜੁਲਮ* ਤੁਰਕਾਨ ਪੈ ਬਹੁਧਾ ਬੇਹੱਦੈਂ।

‘ਕੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ।

‘ਜਲ ਵਿੱਚ ਕੰਵਲ ਵਾਂਗ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

‘ਚੰਗੀ।

‘ਜਿਵੇਂ ਬਿੰਧਿਆਂ ਭਾਂਡਿਆਂ ਚੋਂ ਬਿੰਧਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

‘ਬੱਝ ਕੇ।

‘ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਜੁਲਮ ਕੀਤੇ। *ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਜੁਲਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਤਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਗਲੀ ਹੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਪਾਪੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣਾ ਜੁਲਮ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

‘ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ‘ਚ ਬੱਝੇ ਨੇ। (ਅ) (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਕੇ।

ਤੁਰਕਨਿ ਕੋ ਭੁਗਤਾਇਯੋ ਫਲ ਕਰਮਨ, ਬੱਧੈਂ।
ਇਤਿਕ ਬਡੇ ਵਹਿ ਕਾਮ ਮੈਂ, ਨਿਸਕਾਮ ਰਹਾਯੋ।
ਅਤਿ ਪ੍ਰਬਿਰਤੀ ਕੇ ਵਿਖੇ, ਨਿਰਵਿਰਤਿ ਲਖਾਯੋ।

॥੭॥

ਦੌਲਤ ਦੁਨੀਆਂ ਹੁਕਮ ਕੀ, ਕੁਛ ਹਿਰਸਾ ਨ
ਕੀਨੀ।

ਪੈਦਾ ਕਰਿ ਖੁਦ ਬਡ ਇਹੈ, ਸਭਿ ਸਿੰਘਹਿ
ਦੀਨੀ।

ਭਯੋ ਨ ਐਸੋ ਹੋਇਗੋ, ਪੂਰਨ ਪਰਤਾਪੀ।
ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਨਕਾਦਿ ਤੈਂ, ਬਢ ਗਯੋ ਅਮਾਪੀ।

॥੮॥

ਸ਼ਕਤਿ ਭਗਤਿ ਉੱਦਾਰਤਾ, ਪਰਤਾਪ ਅਮਾਵੈਂ।
ਤਿਸ ਸਮ ਤਿਸ ਹੀ ਕਾ ਭਯੋ, ਕੋ ਆਨ ਬਤਾਵੈਂ।

‘ਬਹੁਤੇ ਵੱਡੇ ਜੰਜਾਲ ‘ਚਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤਿਆਗੀ ਜਣਾਇਆ।

‘ਇੱਛਾ।

‘ਬੰਦੇ ਦੀ ਇਹੋ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਕਿ ਇੱਡੀ ਵਡੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਆਪ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

‘ਮਾਪਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ।

‘ਮਿਉਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ।

‘ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਐਸਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਭਾਵ ਉਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਐਸਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਹੀਂ ਸੀ।

‘ਵਾਰੀਂ।

ਤਾਂ ਤੇ ਕਵਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ, ਤਿਸ ਕੋ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।
ਅਬਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਚਾਰ ਹੈ, ਜਜੋਂ ਭਯੋ ਅਗਾਰੀ

॥ ੯ ॥

ਗੁਰੂ-ਬੰਦਾ¹ ਮੰਡੀ ਵਿਖੈ, ਕਿਛੁ ਦਿਵਸ ਰਹੈ ਕੈ।

¹ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬੰਦਾ (ਦਾਸ)।

ਲਹਿਰ ਫਕੀਰੀ ਕੀ ਉਠੀ, ਘਰ ਚਲਯੋ ਤਜੈ ਕੈ।

ਸੈਲ ਹੇਤ ਸੈਲਾਨ ਕੇ, ਸੈਲਨ ਪੈ ਚੜ੍ਹਿਓ¹।

¹ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਵਾਸਤੇ ਪਹਾੜਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ।

ਅਮਰ ਨਾਥ¹ ਦਿਸ ਏਕਲੋ² ਕੈਲਾਸ਼ੈ³ ਬੜ੍ਹਿਓ

¹ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਸਥਾਨ ਇਕ ਤੀਰਥ। ²ਇਕੱਲਾ ਹੀ। ³ਕੈਲਾਸ਼ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧਿਆ (ਕੈਲਾਸ਼=ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ।)

॥ ੧੦ ॥

ਪੁਨ ਜੰਮੂ ਕੇ ਨਿਕਟ ਆਇ ਕਰਿ, ਗੁਫਾ
ਨਿਹਾਰੀ।

ਚੰਦਰ ਭਾਗਾ ਕੇ ਤਟੈਂ, ਥਿਰਿ ਲਾਈ ਤਾਰੀ।

¹ਝਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ।

ਕੋਊ ਖਬਰ ਨਹਿ ਜੋ ਮਿਲੀ, ਇਕ ਸਾਲ ਕੁ
ਬੀਤਾ।

ਕੋਊ ਕਹੈ ਕਿਤ ਮਰ ਗਯੋ, ਕੋ ਕਹਿੰ ਗਹਿ ਲੀਤਾ

॥ ੧੧ ॥

ਸੁਨਿ ਹਵਾਲ ਤੁਰਕਾਨ ਨੈ, ਬਡ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ।

ਫੱਰੁਖਸੇਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਨੈ, ਬਹੁ ਫੌਜ ਚਢਾਈ।

ਸ਼ਮਸ ਖਾਨ ਵਜੀਦ ਖਾਂ, ਜਾਲੀ ਦੀਨਾਦੀ।

¹ਜਾਲੀ ਦੀਨ ਆਦਿਕ।

ਭੇਜੇ ਖਾਨ ਕਸੂਰੀਏ, ਪਿਖਿ ਸਿੰਘਨਿ ਬਾਦੀ।

¹ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਲੜਾਕੇ ਦੇਖ ਕੇ।

॥ ੧੨ ॥

ਤਕੀ ਮੁਹੰਮਦ, ਹਸਨ ਖਾਂ, ਹੈਬਤ ਖਾਂ ਤੀਨੇ।

ਇਹੁ ਤਿਰਾਵੜੀ ਕੇ ਹੁਤੇ, ਅਰਿ ਪੰਥਹਿ ਪੀਨੇ।

¹ਪੰਥ ਦੇ ਵੱਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣ।

ਸਿਪਹਿ ਸਲਾਰ¹ ਵਜੀਰ ਖਾਂ, ਇਨ ਕੇ ਲੈ ਆਯੋ।

¹ਸੈਨਾਪਤੀ।

ਸੂਬਾ ਅਬਦੁਲ ਸਮੁੰਦ ਖਾਂ, ਲਾਹੌਰੋਂ ਧਾਯੋ

॥ ੧੩ ॥

ਔਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨ ਖਾਂ, ਜਾਲੰਧਰ ਵਾਰਾ।

ਸ਼ਮਸ ਖਾਂ ਬਿਜਵਾੜੀਆ, ਲੈ ਖਾਨ ਅਪਾਰਾ।

ਲਸ਼ਕਰ ਦੋਨੋਂ ਤਰਫ ਤੈਂ, ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਧਾਏ।

ਬੈਰ ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਲੈਨ ਕੋ, ਔਰੈਂ ਬਹੁ ਆਏ

॥ ੧੪ ॥

ਪਰਯੋ ਰੌਰ ਅਤਿ ਮੁਲਕ ਮੈਂ, ਸਿੰਘਨ ਕੋ

¹ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ (ਬਿਪਤਾਂ) ਆ ਬਣੀਆਂ।

ਬਨੀਆਂ।

ਬੰਦਾ ਪਾਯੋ ਨਹਿ ਕਿਤੈ, ਖੋਜਯੋ ਤਿਨ ਘਨੀਆਂ। 'ਬਹੁਤਾ।

ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਬਾਨੋਦ ਸਿੰਘ, ਰੂਪਾ ਸਿੰਘ ਸੂਰਾ।
ਇਤਯਾਦਿਕ ਸਰਦਾਰ ਥੇ, ਸਿੰਘ ਲਰੇ ਨ ਪੂਰਾ

॥ ੧੫ ॥

ਪਾਨੀਪਤ ਤੇਰਾਵੜੀ, ਥਾਨੇਸਰ ਛੋਰੀ।
ਸ਼ਾਹਾਬਾਦ ਅਰ ਬੂੜੀਆ, ਤਜਿ ਆਏ ਦੋਰੀ।
ਪੀਛੇ ਸੈਨਾ ਤੁਰਕ ਕੀ, ਆਗੇ ਸਿੰਘ ਧਾਏ।
ਗਏ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦਿਸ ਘਨੇ, ਸਰਹੰਦੇ ਆਏ

॥ ੧੬ ॥

ਕਾਨ੍ਹਗੋ ਭਗਵੰਤ ਰਾਇ ਕੇ, ਕਿਲੇ ਮਝਾਰੀ।
ਲੜੇ ਸਿੰਘ ਤ੍ਰੈ ਦਿਵਸ ਲੋ, ਫਿਰ ਭਾਗੇ ਹਾਰੀ।
ਕਸਬੇ ਖਰੜ ਨਜੀਕ ਭੀ, ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਹੂਏ।
ਜੋਰ ਮਲੇਛਨ ਕਾ ਪਯੋ, ਲਰ ਕਰਿ ਬਹੁ ਮੂਏ

॥ ੧੭ ॥

ਧਸੇ ਜਾਇ ਸਿੰਘ ਲੋਹਗੜ੍ਹੀ, ਹੂੰ ਇਤ ਉਤ ਕੱਠੇ।
ਤਹਾਂ ਮਹੀਨਾ ਇਕ ਲਰੇ, ਨਹਿੰ ਤਜ ਕੈ ਨੱਠੇ।
ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਨ ਬਾਹਰੋਂ, ਪਹੁੰਚੈ ਤਿਨ ਪਾਸੈਂ।
ਆਖਰ ਭਏ ਲਚਾਰ ਜੋ, ਕੀਨੀ ਅਰਦਾਸੈਂ 'ਜਦੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਏ।

॥ ੧੮ ॥

ਹੇ ਕਲਗੀਧਰ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਕਿਛ ਮੱਦਦ ਕੀਜੈ।
ਨਾਹਿੰ ਤ ਹੋਨ ਸ਼ਹੀਦ ਹੀ, ਬੁਧੀ ਦਿਢ ਦੀਜੈ।
ਸਾਰ' ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ ਭਈ, ਇਹੁ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੀ। 'ਖਬਰ।
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤਾਲੋਕ ਸਿੰਘ, ਲੈ ਸੈਨ ਬਧੇਰੀ

॥ ੧੯ ॥

ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਤਖਤੂ ਹਰੀ, ਭਗਤੂ ਕੇ ਗੋਰੈਂ। 'ਬਹੁਤੇ।
ਪਰਮ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਦੈ, ਡੱਲੇ ਲੋ ਔਰੈਂ।
ਧਾਲੀਵਾਲ ਸ਼ਮੀਰ ਕੇ, ਸੁਤ ਲੈ ਬਹੁ ਭਾਈ।
ਦੁੱਲਟ ਮਿਲਯੋ ਨਗਾਹੀਆ, ਲੈ ਭਟ ਅਧਿਕਾਈ

॥ ੨੦ ॥

ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਬੈਰਾੜ ਲੋ ਮਲਵਈ ਅਪਾਰੈਂ।

ਔਰੈਂ ਅਧਿਕ ਮਿਲਾਇ ਕੈ ਬਾਹਾਦਰ ਭਾਰੈਂ। 'ਭਾਰੀ ਸੂਰਮੇਂ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਧਾਇ ਕੈ, ਹੂੰ ਚਾਰ ਕੁ ਠੌਰੈਂ।

ਪਰੇ ਆਇ ਤੁਰਕਾਨ ਪੈ, ਨਿਸ ਕੋ ਇਸ ਤੌਰੈਂ। 'ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ।

॥੨੧॥

ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਬਿਚਲਾ ਦਯੋਂ ਦਲ, ਤਿਨ ਇਮ 'ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤਾ।
ਜਬਿ ਹੀ।

ਇਨ ਕੇ ਪੀਛੇ ਜੋ ਪਰੀ, ਤੁਰਕਾਨੀ ਸਭਿ ਹੀ।

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਲੋ ਸੂਰਮੇ, ਜੋ ਕਿਲੇ ਮਝਾਰੇ।

ਬਹੁ ਦਿਨ ਤੈ ਲੜ ਰਹੇ ਥੇ, ਨਿਕਸੇ ਤਬਿ ਸਾਰੇ

॥੨੨॥

ਵਹਿ ਭੀ ਲੁਟਤੇ ਮਾਰਤੇ, ਝਾੜੈਂ ਪਾਹਾੜੈਂ।

ਧਸੇ, ਨਿਸੰਸੇ ਹੂੰ ਸਭੈ, ਜੜੁ ਤੁਰਕਨ ਪਾੜੈਂ। 'ਪਾੜ ਕੇ।

ਕਿਛੁ ਬਾਂਗਰ ਕਿਛੁ ਮਾਲਵੇ, ਕਿਛੁ ਦੇਸ 'ਜਗਰਾਉਂ ਦੀ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇਕ ਇਲਾਕਾ।
ਤਿਹਾੜੈਂ।

ਗਾਮ ਧਾਮ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ, ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਬੇਗਾੜੈਂ

॥੨੩॥

ਲੋਹਗੜੀ ਕੋ ਜੀਤ ਕੈ, ਤੁਰਕਾਨੀ ਸੈਨਾ।

ਬਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਥੀ ਬਿਰੀ, ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਐਨਾ। 'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਮਾਰਜੋ ਛਾਪਾ ਰਾਤ ਕੋ, ਮਲਵਈ ਮਝੈਲੈਂ।

ਲੂਟ ਕੂਟ ਕੀਨੀ ਘਨੀ, ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਛੈਲੈਂ। 'ਸੁੰਦਰ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ।

॥੨੪॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਪਹਿਚਾਨ ਕੈ,

ਮਾਰਜੋ ਜਾਲੀ ਦੀਨ।

ਔਰ ਘਨਜੋਂ ਕੇ ਸਿਰ ਕਟੇ,

ਅੱਸੂ ਬਿੱਤ' ਬਹੁ ਲੀਨ ॥੨੫॥

'ਘੋੜੇ ਤੇ ਧਨ।

ਅਤਿੱਲ ਛੰਦ:

ਮਾਰ ਕੂਟ ਯੋਂ ਸਿੰਘ ਪਹਾੜੀਂ ਕਿਛੁ ਧਸੇ।

ਦੌਰਿ ਕਿਤਿਕ ਮਲਵਈ, ਘਰੋਂ ਮੈਂ ਜਾ ਬਸੇ* 'ਇਸ ਅੰਕ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਮੂਲ 'ਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ।

॥੨੬॥

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਔ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਲੋ ਬੀਰ ਜੇ।

ਜਥਾ ਬਾਂਧ ਸਿੰਘ ਗਏ, ਪਾਇ ਬਹੀਰ' ਥੇ।

'ਚਾਲੇ ਪਾ ਕੇ।

ਲੂਟਤ ਮਾਰਤ, ਸੱਤੂਨ ਕੇ ਬਹੁ ਪਿੰਡ ਸੇ।

ਹੋ ਸਤਲੁਜ ਕੇ ਲਖਿ' ਦ੍ਰਾਬੇ ਪਹੁੰਚੇ ਖਿੰਡ ਸੇ²

'ਲੰਘ ਕੇ। ²ਉਹ (ਸਿੰਘ) ਖਿੰਡ ਕੇ।

॥੨੭॥

ਉਤੈ ਬਜੀਦਾ ਖਾਨ ਮੁਹੰਮਦਾ ਮੀਨ ਖਾਂ।

ਸੂਬੇ ਪਠੇ ਲਹੌਰੀ, ਨਿਜ ਸੁਤ ਜੀਨ ਖਾਂ।

'ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਜੀਨ ਖਾਂ ਸਣੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਨੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭੇਜੇ।

ਚਢੇ ਲਹੌਰੋਂ ਥੇ ਇਹੁ, ਰਿਸ ਅਤਿ ਧਾਰ ਕੈ।

ਹੋ ਮਾਝੇ ਤੈ ਇਨ ਸਿੰਘ, ਨਿਕਾਰੇ ਮਾਰ ਕੈ

॥੨੮॥

ਪੁਰਿ ਗੁਰਦਾਸ ਛੁਡਾਯੋ, ਕੋਟ ਪਠਾਨ ਹੈ।

ਲਰਤ ਭਿਰਤ ਥੇ ਫਿਰਤ, ਸਾਥ ਸਿੰਘਾਨ ਹੈ।

ਜਾਲੀ ਦੀਨ ਮਰੇ ਕੀ, ਪਹੁੰਚੀ ਖਬਰ ਜੋ।

ਹੋ ਰੋਯੋ ਖਾਨ ਬਜੀਦਾ, ਸੁਨ ਕੈ ਜਬਰ ਸੋ।

'ਉਹ ਜੁਲਮ ਸੁਣ ਕੇ।

॥੨੯॥

ਸਕਾ ਬੀਰ ਥਾ ਤਾਂ ਕੇ, ਸੋ ਬਡ ਲਾਯਕੈਂ।

ਬਦਲਾ ਲੈਨੇ ਹੇਤ, ਅਯੋ ਸੋ ਧਾਇ ਕੈ।

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਉਨ ਸੁਨਯੋ, ਕਾਤਲ ਬੀਰ ਕਾ।

ਹੋ ਮੇਟਨ ਵਾਲਾ ਕੋਇ ਨਹੀਂ ਤਕਦੀਰ ਕਾ।

'ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਦਾ।

॥੩੦॥

ਢਿਗ ਹੁਸ਼ਜਾਰ ਪੁਰਿ ਆਇ, ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਸੋਂ

ਲਰਯੋ।

ਬਹੁ ਸਬੰਧੀਅਨ ਸੰਗੈਂ, ਸੋ ਭੀ ਤਹਿ ਮਰਯੋ।

ਇਹ ਸੁਨਿ ਸ਼ੱਮਸ ਖਾਨ, ਤੀਸਰਾ ਬੀਰ ਤਿਹ।

'ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੀਜਾ ਭਰਾ।

ਹੋ ਦਿਸ ਸਰੁੰਦ ਤੈ ਆਯੋ, ਐਪਰ ਕਰੇ ਕਿਹ।

'ਪਰ ਉਹ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।

॥੩੧॥

ਉਤ ਤਿਰਾਵੜੀ ਵਾਰਨ¹, ਆਇ ਸਰੁੰਦ ਪੈ।

'ਉਧਰ ਤਿਰਾਵੜੀ ਵਾਲੇ ਤੁਰਕ ਹਾਕਮ।

ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਛੁਡਵਾਈ, ਲਰਿ ਬੋਲੰਦ ਪੈ।

'ਫੇਰ ਬਹੁਤਾ ਲੜ ਕੇ।

ਆਲੀ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ, ਬੁਲਾਕਾ ਆਦਿ ਸੇ।
ਹੋ ਆਏ ਓਰ ਦਵਾਬੇ, ਕਰਤ ਬਿਖਾਦ ਸੇ।¹ ਉਹ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ।

॥ ੩੨ ॥

ਯਾ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਹੀ ਸਿੰਘ, ਚੁਫੇਰਜੋਂ ਤੈ ਧਏ।¹ ਦੌੜ ਕੇ।

ਇਕਠੇ ਹੋਵਨ ਹੇਤ, ਦਵਾਬਜੋਂ ਮੈਂ ਅਏ।
ਹਾਲ ਚਾਲ ਬਡ ਪਾਈ, ਦਵਾਬੇ ਆਨ ਕੈ।
ਹੋ ਲੂਟੇ ਕੂਟੇ, ਪਿੰਡ ਬਹੁਤ ਤੁਰਕਾਨ ਕੈ ॥ ੩੩ ॥

ਪੀਛੇ ਦਲ ਤੁਰਕਾਨੀ, ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਤੈ ਬਢੇ।

ਆਇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿ ਹੀ, ਅਤਿਸੈ ਰਿਸ ਮਢੇ।¹ ਬਹੁਤੇ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਮੜ੍ਹੇ ਭਾਵ ਭਰੇ ਹੋਏ।

ਕਈ ਠੌਰ, ਬਡਰੌਰ ਫਿਰੈਂ ਸਿੰਘ ਪਾਵਤੇ।

ਹੋ ਸੰਮੁਖ ਹੋਇ, ਨ ਸੱਤ੍ਰੈਂ ਸੰਗ ਲਰਾਵਤੇ ॥ ੩੪ ॥

ਆਖਰ ਸਿੰਘ ਲਚਾਰ ਹੋਇ, ਪਾਹਾਰ ਮੈਂ।

ਓਰ ਕਾਂਗੜੇ ਕਿਛੁਕ ਭਾਦਸੂ ਧਾਰ ਮੈਂ।¹ ਭਾਦਸੂ ਨਾਮ ਦੀ ਧਾਰ ਵਿੱਚ। (ਧਾਰ=ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ।)

ਕੇਤਿਕ ਮੰਡੀ ਲਖੇ ਸੁ ਧਾਰ ਸਿਕੰਦਰੈਂ।¹ ਮੰਡੀ ਲੰਘ ਕੇ ਸਕੰਦਰ ਧਾਰ (ਵਲ ਚਲੇ ਗਏ)।

ਹੋ ਜਾਨ ਬਚਾਈ, ਜਿਤ ਕਿਤ ਛਪਿ ਗਿਰ ਅੰਦਰੈਂ।¹ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ।

॥ ੩੫ ॥

ਮੁਸਲਮਾਨ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ, ਦੇਸੋਂ ਸਿੰਘ ਕਢਿ।

ਜਲਸੇ ਕੀਨੇ ਖੁਸ਼ੀ, ਲਾਲੀਆਂ ਗਈਂ ਚਢ।¹ ਖੁਸ਼ੀ (ਮਨਾਉਣ ਲਈ) ਇਕੱਠ ਕੀਤੇ।

ਸ਼ੱਮਸ ਖਾਂ ਬਿਜਵਾੜੇ ਵਾਲੇ ਜਜਾਫਤੈਂ।

ਹੋ ਕਰੀ, ਬੈਠ ਸਭਿ ਕਰੈਂ, ਕਢੇ ਸਿੰਘ ਆਫਤੈਂ² ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੋਜਨ ਦਿੱਤੇ। ਅਬਿਪਤਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ।

॥ ੩੬ ॥

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ, ਪਠੀਂ ਏਹੁ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀਆਂ।

ਸੁਨ ਕੈ ਫੱਰਰੁਖਸੇਰ ਭਯੋ ਮੁਦ ਜਬਰੀਆਂ।¹ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ।

ਸਿਪਹਿ ਸਲਾਰ¹ ਵਜੀਰ ਖਾਨ ਕੋ ਤਾਂਹਿ ਹੈ² ਸੈਨਾਪਤੀ। ਅਤਿਸ ਨੇ।

ਨਾਜਮ¹ ਕਰਜੋ ਸਰੁੰਦ ਕੇਰ, ਭਲ ਚਾਹਿ ਹੈ² ਸੂਬਾ। ਅੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

॥ ੩੭ ॥

ਦਵਾਬਾ, ਸ਼ੱਮਸ ਖਾਂ ਬਿਜਵਾੜੀ ਕੋ ਦਯੋ।

ਜਥਾ ਜੋਗ ਬਡ ਅਹੁਦਾ, ਸਭਿ ਹੀ ਕਾ ਭਯੋ।

ਸਿੰਘਨ ਤਈਂ ਨਿਕਾਰਿ, ਤੁਰਕ ਨਾਚਿੰਤ ਭੇ।¹ ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਏ।

ਹੋ ਸਿੰਘ ਪਹਾੜਨ ਮਾਹਿੰ ਸਭੈ ਸਾਚਿੰਤ ਥੇ।¹ ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸਨ।

॥੩੮॥

ਕਲਗੀਧਰ ਕਾ ਧਯਾਨ ਧਾਰ ਮਨ, ਯੋਂ ਰਰੈਂ।

।ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬੰਦਾ ਚੰਦ ਈਦ ਅਬਿ ਕਬਿ ਚਰੈਂ*।

।ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਬੰਦਾ ਈਦ ਦਾ ਚੰਦ ਕਦੋਂ ਚੜ੍ਹੇਗਾ। *ਏਥੇ ਭੀ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ।

॥੩੯॥

ਖੋਜਯੋ ਸਾਹਿ ਸਿਕੰਦਰ ਆਬ-ਹਯਾਤ। ਜਯੋਂ।

।ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ।

ਗਾਧ ਪੂਤ ਫਾਰੀਦੈਂ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਜਾਤ ਜਯੋਂ।

।ਜਿਵੇਂ (ਗਾਧ ਪੂਤ) ਵਿਸ਼ਵਾ-ਮਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਫ਼ਰੀਦ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ (ਜਾਤ) ਸਰੂਪ ਨੂੰ (ਖੋਜਦੇ ਸਨ)।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੇਤ ਬਿਰਲਾਪ, ਕਰੈਂ ਜਯੋਂ ਗੋਪੀਆਂ।

।ਸੀਤਾ।

ਹੋ ਰਾਮ ਚੰਦ ਜਯੋਂ, ਖੋਜਤ ਫਿਰਯੋ ਥੋ ਸੀਆ।

॥੪੦॥

ਤਯੋਂ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ, ਅਰਜੈਂ ਕਰੀ ਸਤ੍ਰਾਸ। ਹੈਂ।

।ਡਰ ਦੇ ਸਹਿਤ।

ਕਲਗੀਧਰ ਢਿਗ ਗਿਨਤੀ ਬਿਨਤੀ ਭਾਸ ਹੈਂ।

।ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਬਹੁਤਯੋਂ ਮਿਲ ਕੈ, ਖਿਲਕੈ ਖਾਸ ਯੋਂ।

।ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਖਾਸ) ਆਪਣਾ (ਖਿਲਕੈ) ਜੱਥਾ ਬਣਾ ਕੇ।

ਹੋ ਗਰਿ ਅੰਚਰ ਕਰ ਜੋਰਿ, ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ ਯੋਂ

।ਗੱਲ 'ਚ ਪੱਲਾ ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ।

॥੪੧॥

ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, ਦੇਵ ਕਰਤਾਰ ਕਰੀਮੋਂ।

।ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਹੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਅਮਰਦਾਸ, ਰਮਦਾਸ ਰਹੀਮੋਂ।

।ਰਹਿਮ (ਤਰਸ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸੁਨ ਅਰਜ, ਫਰਜ ਲਖਿ ਗਰਜ ਪੁਰੀਜੈ।

।ਆਪਣਾ ਫਰਜ ਜਾਣ ਕੇ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰੇ।

ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਗੁਰ, ਤੁਰਕ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸਮ ਬਿਘਨ ਹਰੀਜੈ ॥੪੨॥

।ਤੁਰਕਾਂ ਸਮਾਨ ਸਾਡੇ ਬਹੁਤੇ ਵਿਘਨ ਦੂਰ ਕਰੇ।

ਕਰੁਣਾਕਰ ਕਰੁਣਾਕਰਿ। ਗੁਰੁ ਹਰਿਰਾਇ ਜੁ।

।ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਖਾਣ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਲ ਸੁਖਦਾਇ ਜੁ।

।ਹੇ ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸੁਖ ਦਿਓ।

ਰਖੀ ਹਿੰਦੁ ਕੀ ਲਾਜ ਰਖੇ ਹਮ ਤੈਸ ਉਰਿ।

।ਤਿਵੇਂ (ਉਹ) ਹਿਰਦੇ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡੀ ਲਾਜ ਰੱਖੇ।

ਹੋ ਕਰੋ ਭੌਮ ਬਪੁ ਭੌਮ ਸੌਮ ਵਰ ਨੌਮ ਗੁਰ।

।ਹੇ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ (ਭੌਮ) ਮੰਗਲ (ਬਪੁ) ਸਰੂਪ ਹੋ ਸਾਡਾ (ਭੌਮ) ਹਿਰਦਾ (ਸੌਮ) ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰੋ।

॥੪੩॥

ਕਹਯੋ ਚਸਮ ਭਰਿ ਖਸਮ ਹਮਾਰੇ ਦਸਮ ਵਰ।

।(ਚਸਮ) ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਸਾਡੇ (ਵਰ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਖਸਮ) ਮਾਲਕ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ!

ਕਸਮ ਸਹੀ ਤੁਮ ਦਸਮ, ਰਸਮ ਕਹਿ ਬੇਦ ਤਰੁ*।

।ਤੁਹਾਨੂੰ (ਦਸਮ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਹੀ ਕਸਮ (ਸੁਗੰਦ) ਹੈ ਇਸ

॥ ੪੪ ॥

ਅਸਮਦਾਦਿ ਕੀ ਅਸ ਮਦਾਦ ਕਰਿ ਅਸ ਸਮੈਂ।

ਕੀਨੀ ਜਜੋਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਕੇਰ ਗਜ ਗ੍ਰਸ ਸਮੈਂ।

ਨਾਮ ਦੇਵ ਕੀ ਰਖੀ, ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਕੀ ਜਿਮੈਂ।
ਹੇ ਗੁਰੂ ਦੀਨ ਦਯਾਲ, ਰਾਖਹੋ ਹਮ ਤਿਮੈਂ

॥ ੪੫ ॥

ਦੀਨ ਹੋਇ ਆਧੀਨ, ਜੁ ਕੀਨ ਪੁਕਾਰ ਹੈ।
ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਕਰਤਾਰ ਹੈ।
ਬੰਦੇ ਕਾ ਉਰ ਪ੍ਰੇਰਜੋ, ਫੇਰਜੋ ਪੰਥ ਦਿਨ।
ਹੋ ਆਯੋ ਬੰਦਾ ਧਾਇ, ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਦੂਖ ਗਿਨ।

॥ ੪੬ ॥

ਪ੍ਰਗਟਜੋ ਤਹਿੰ ਹੀ ਆਇ, ਜਹਾਂ ਥੇ ਸਿਖ ਥਿਰੇ।
ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਮੁਖ ਕੰਜ ਰਵੀ ਜਜੋਂ ਪਿਖਿ ਖਿਰੇ।

ਰੰਕਨ ਨਿਧਿ ਜਨੁ ਲਹੀ, ਦਾਰਦੀ ਪਾਰਸੈਂ।

ਹੋ ਸੁਸਕ ਹੋਵਤੀ ਕ੍ਰਿਖੈਂ, ਮਿਲੀ ਜਨੁ ਬਾਰਸੈਂ।

॥ ੪੭ ॥

ਸੋਕ ਸਿੰਧ ਮੈਂ ਬੂਡਤ ਮਿਲਜੋ ਜਹਾਜ ਸੋ।
ਮਾਨੋ ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਪਾਯੋ, ਖੋਯੋ ਰਾਜ ਸੋ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ, ਫਤੇ ਬੁਲਾਇ ਕੈ।
ਹੋ ਬੰਦੇ ਕੇ, ਤਬਿ ਗਹੇ ਚਰਨ ਹੁਲਸਾਇ ਕੈ।

॥ ੪੮ ॥

ਸ੍ਰੈਯਾ:

ਮੀਨ ਲਹੈ ਦੁਖ ਤੋਇ ਲਯੈ,
ਕਿਰਖੀ ਸੁਸਕਾਤਹਿੰ ਜਾਤ ਬੁਲੰਦਾ।

ਦਾਦਰ ਚਾਤਕ ਕੇ ਗਨ ਕੋ,
ਬਰਸੇ ਜਿਮ ਬਾਦਰ ਹੋਤ ਅਨੰਦਾ।

(ਰਸਮ) ਰੀਤ ਨੂੰ ਵੇਦ ਵੀ (ਤਰ) ਬਹੁਤ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। *ਏਥੇ ਭੀ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।

¹(ਅਸਮਦਾਦ) ਅਸਾਡੀ ਐਸੇ ਸਮੇਂ (ਅਸ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਮਦਾਦ) ਮਦਦ ਕਰੇ।

¹ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਤੇ ਹਾਥੀ ਦੀ (ਤੰਦੂਏ ਦੇ) ਪਕੜਨ ਸਮੇਂ (ਕੀਤੀ ਸੀ)।

¹ਪੰਥ ਦੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਦਿੱਤੇ।

¹ਗਿਣ ਕੇ, ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

¹ਬੈਠੇ ਸਨ।

¹(ਬੰਦੇ ਨੂੰ) (ਰਵੀ) ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਵੇਖ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਰੂਪ (ਕੰਜ) ਕਵਲ ਖਿੜ ਪਏ।

¹ਜਾਣੋਂ ਕੰਗਾਲਾਂ ਨੇ (ਨਿਧਿ) ਖਜ਼ਾਨਾ ਤੇ ਦਲਿਦੀਆਂ ਨੇ ਪਾਰਸ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ।

¹ਜਾਣੋਂ ਮੁਕਦੀ (ਕ੍ਰਿਖੀ) ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਬਾਰਸ਼ ਮਿਲ ਪਈ ਹੈ।

¹(ਸੋ) ਉਹ (ਬੰਦਾ)।

¹(ਸੋ) ਉਹ (ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ) ਗਵਾਇਆ ਹੋਇਆਰਾਜ।

¹ਉਤਸ਼ਾਹ ਕਰਕੇ।

¹ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਥੋੜੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖੇਤੀ (ਬੁਲੰਦਾ) ਬਹੁਤੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

¹ਜਿਵੇਂ (ਗਨ) ਬਹੁਤ (ਦਾਦਰ) ਡੱਡੂਆਂ ਤੇ (ਚਾਤਕ)

ਔਧ ਬਸਿੰਦਨ ਰਾਮ ਮਿਲਜੋ ਜਿਮ,
ਕਾਨੁ ਗੁਵਾਰਨਿ ਕੋ ਸੁਖ ਕੰਦਾ।

ਜਜੋਂ ਹਨੂਮੰਤ ਮਿਲਜੋ ਕਪਿ ਬ੍ਰਿੰਦਨ,
ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਮਿਲਿਓ ਤਿਮ ਬੰਦਾ ॥ ੪੯ ॥

ਸਿੰਘਨ ਮੋਦ ਬਢਾਇ ਮਹਾ,
ਧੁਨਿ ਊਚਾ ਫਤੇ ਗੁਰੁ ਕੀ ਬੁਲਵਾਈ।
ਔਰ ਗਜਾਇ ਜਕਾਰੇ ਅਪਾਰੇ,
ਸੁ ਤੁੱਪਕ ਕੀ ਬਹੁ ਬਾੜ ਝੜਾਈ।
ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹਾ ਬਜਾਇ, ਮੰਗਾਇ ਕੈ
ਫੂਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ।
ਔਰ ਘਨੋ ਕੁਣਕਾ ਗੁਰੁ ਹੇਤ
ਕਰਾਇ, ਛਕੜੇ ਮੁਦ ਹੈ ਵਰਤਾਈ ॥ ੫੦ ॥
ਸਾਰ ਭਈ ਤੁਰਕਾਨ ਤਈ ਇਹੁ,
ਤਾਪ ਚਢੜੋ ਜਨ ਬੱਜਰਾ ਮਾਰਜੋ।
ਕੇਹਰ ਕੋ ਪਿਖਿ ਜੈਸ ਕਰੀ ਗਨ,
ਝੁਰਤਿ ਮੂਰਤਿ ਮੌਤ ਵਿਚਾਰਜੋ।

ਆਨ ਬਿਸੁਚੀ ਪਰੀ ਤਿਨ ਪੈ ਜਨੁ,
ਖਾਵਨ ਪੀਵਨ ਸੌਨ ਵਿਸਾਰਜੋ।

ਲੇਤ ਉਸਾਸਾ ਉਦਾਸ ਭਏ ਸਭਿ,
ਜੀਵਨ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਵਿਚਾਰਜੋ ॥ ੫੧ ॥
ਸਿੰਘਨ ਸਿੰਘ ਇਕੱਠੇ ਕਰੇ, ਸੁਨਿ
ਨੱਠੇ ਅਏ ਸਭਿ ਆਇ ਮਿਲਾਏ।
ਲੈ ਨਿਜ ਸੰਗਹਿ ਬੰਦਹਿ ਕੋ,
ਚਢਿ ਧਾਇ ਪਰੇ ਬਡੇ ਦੁੰਦਭਿ ਵਾਏ।
ਦੇਸ ਦੁਆਬ ਧਸੇ, ਵਡ ਗ੍ਰਾਮ
ਲੁਟੇ ਤੁਰਕਾਨਨ ਕੇ, ਮਨ ਭਾਏ।

ਪਪੀਹਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਦਲ ਦੇ ਵਰ੍ਹਨ ਤੋਂ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਅਜੁੱਧਿਆ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਤੇ
ਗਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਿਲਿਆ।

ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਹਨੂਮਾਨ ਮਿਲਿਆ ਤਿਵੇਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ
ਬੰਦਾ ਮਿਲਿਆ।

ਬਹੁਤਾ ਅਨੰਦ ਵਧਾਕੇ ਉੱਚੀ (ਧੁਨਿ) ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ।

ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ (ਬਾੜ) ਇਕੱਠਾ ਵਾਰ ਛੱਡਿਆ।
ਵੱਡੇ ਧੌਂਸੇ।

ਇੰਦਰ ਦੀ ਗਦਾ। (ਅ) ਬਿਜਲੀ।

ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ (ਗਨ) ਬਹੁਤੇ (ਕਰੀ) ਹਾਥੀ
(ਆਪਣੀ) ਮੌਤ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਝੁਰਦੇ ਹਨ।

ਜਾਣੋਂ ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਤੁਰਕਾਂ) ਉਪਰ (ਬਿਸੁਚੀ) ਮਰੀ (ਹੈਜੇ) (ਦੀ
ਬਿਮਾਰੀ) ਆ ਪਈ (ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਤੇ
ਸੌਣਾ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
ਹਾਹੁਕੇ।

ਆ ਕੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪਏ।

ਵੱਡੇ ਧੌਂਸੇ ਵਜਾ ਕੇ।

ਲੀਨ ਟਕਾ ਉਗਰਾਹਿ ਕਰਾ¹
 ਸਭਿ ਲੋਗਨ ਤੈ, ਤਬਿ ਹੀ ਬਲ ਪਾਏ **॥ ੫੨ ॥**
 ਸੁਨ ਕੈ ਇਹੁ ਤੌਰਹਿ¹ ਔਰਹਿ ਲੋਗ,
 ਮਿਲੇ ਤਿਸ ਠੌਰਹਿ ਗੌਰਹਿ¹ ਆਏ।
 ਦੀਨ ਸਜਾਇ ਤਿਨੈ ਲੁਟਿਓ,
 ਅਗਿਓ ਜਿਨ ਥੇ ਤਬਿ ਹਾਥ ਉਠਾਏ।
 ਸ਼ੱਮਸ ਖਾਨ ਬੁਲਾਇ ਲਏ ਝਟ,
 ਖਾਨ ਕਸੂਰੀ ਲਏ ਦਲ ਆਏ।
 ਔਰ ਇਤੈ ਉਤ ਤੈ ਮਿਲ ਕੈ,
 ਤੁਰਕਾਨਨ ਆਨ ਦਯੋ ਜੰਗ ਪਾਏ।
 ਮਾਨਹੁ ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਅਭੇਵ ਭਿਰੈ,
 ਨਿਜ ਹੀ ਨਿਜ ਦੀਨਹਿ ਤਾਂਏ¹ **॥ ੫੩ ॥**

¹ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਰੁਪਇਆ ਉਗ੍ਰਾਹ ਲਿਆ।

¹ਢੰਗ ਨਾਲ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹ਜਾਣੇ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ (ਅਭੇਵ) ਬਿਨਾਂ ਭੇਦ ਤੋਂ (ਭਾਵ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਭਿੜ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਵਾਸਤੇ।

ਸੰਖ ਨਾਰੀ ਛੰਦ:

ਬਸੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਸੈਂ।
 ਭਯੋ ਜੰਗ ਖਾਸੈਂ¹।
 ਜਿਤਯੋ ਨਾਹਿ ਕੋਈ।
 ਪੁਨਾਰਾਤ ਹੋਈ **॥ ੫੪ ॥**
 ਦੁਤੀ ਦਯੋਸ ਔਰੈਂ।
 ਅਏ ਸੱਤ੍ਰੂ ਗੌਰੈਂ¹।
 ਢਿਗੈ ਗਾਮ ਬੰਗੈਂ।
 ਪਰਯੋ ਫੇਰ ਜੰਗੈਂ **॥ ੫੫ ॥**
 ਚਲੇ ਤੀਰ ਗੋਲੀ।
 ਦੁਹੂੰ ਤੈ ਅਤੋਲੀ¹।
 ਸਿੰਘੈਂ ਰਾਮਜੰਗੈ¹।
 ਤਚੇ ਭੂਰ ਚੰਗੈ **॥ ੫੬ ॥**
 ਘਨੇ ਸੱਤ੍ਰੂ ਮਾਰੇ।
 ਲਗੀ ਨਾਹਿ ਬਾਰੇ¹।
 ਤਬੈ ਖਾਨਜਾਦੇ¹।

¹ਤਕੜਾ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹ਦੁਹਾਂ (ਪਾਸਿਆਂ) ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ।

¹ਬੰਦੂਕਾਂ।

¹ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਛੱਡੇ।

¹ਦੇਰ।

¹ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ।

ਅਏ ਔਰ ਜ਼ਜਾਦੇ ॥ ੫੭ ॥

ਘਨਾ ਜੰਗ ਹੋਵਾ।

ਬਨਾ ਰੰਗ ਜੋਵਾ।

‘ਰੰਗ ਬਣਿਆ ਦੇਖਿਆ।

ਫਿਰੈਂ ਸਿੰਘ ਆਗੇ।

ਪਿਛੈ ਤੁਰਕ ਲਾਗੇ ॥ ੫੮ ॥

ਕਬੀ ਹੋਇ ਨੇਰੈਂ।

ਕਰੈਂ ਭੱਟ ਭੇਰੈਂ।

‘ਜੰਗ।

ਪਰੈ ਜੰਗ ਗਾਢੇ।

‘ਜਦੋਂ ਤਕੜਾ ਜੰਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਧਰੈਂ ਲੋਹ ਬਾਢੇ ॥ ੫੯ ॥

‘(ਲੋਹ) ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੱਢ ਕੇਰੱਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਛੁਟੈਂ ਰਾਮਜੰਗੇ।

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਚੰਗੇ।

ਮਰੇ ਜ਼ਾਨ ਘੋਰੇ।

ਕਿਛੁ ਨਾਹਿਂ ਥੋਰੇ ॥ ੬੦ ॥

ਕਈ ਮਾਸ ਬੀਤੇ।

‘ਮਹੀਨੇ।

ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਹੀ ਤੇ।

‘ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ।

ਮਚਯੋ ਭੂਰ ਰੌਲਾ।

ਭਯੋ ਦੇਸ ਰੌਲਾ ॥ ੬੧ ॥

ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਜਾਈ।

ਕਿਸੂ ਕੇਰ ਕਾਈ।

ਤੂਕੈਂ ਸੈਨ ਭਾਰੀ।

ਤਜੈ ਨ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੬੨ ॥

ਨਹੀਂ ਪੰਥ ਤਾਈਂ।

ਲੈਨ ਚੈਨ ਦਾਈ ॥ ੬੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਫਗਵਾੜੇ ਜਾਲੰਧਰੈਂ,

ਗਿਰਦੇ ਮੁਲਕ ਬਧੇਰ।

ਗਾਹਯੋ ਸਿੰਘੋਂ ਨੈ, ਲੁਟੇ

ਗ੍ਰਾਮ ਤੂਕਾਨ ਅਛੇਰਾ ॥ ੬੪ ॥

‘ਚੰਗੇ।

ਕੋਟ ਸ਼ਾਹ, ਤਲਬਨ ਬਡੇ,

ਦਖਣ ਨੂਰ-ਮਹੱਲ।

ਤਲਵੰਡੀ ਅਰ ਹਾਦੀਆ

ਵਾਦ ਆਦਿ ਸਾਹੱਲਾ¹ ॥ ੬੫ ॥

ਕਬੀ ਕਬੀ ਲੈ ਸਿੰਘਨ ਕੋ

ਬੰਦਾ ਨਿਸ ਕੋ ਧਾਇ¹।

ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਸਮ ਬੀਜਰੀ,

ਪਰੈ ਅਚਾਨਕ ਜਾਇ ॥ ੬੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਮਾਰਿ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਛੂਟ ਫਿਰ ਆਇ ਧਾਇ,

ਕਈ ਬਾਰ ਭਯੋ ਜੰਗ ਅਧਿਕ ਪਛਾਨੀਏ।

ਜਾਇ ਕੈ ਜਲੰਧਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਬਿਰਾਏ ਤੁੱਕ

ਸਿੰਘ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਉਤਰੇ ਮਹਾਨੀਏ।

ਹੁਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਜੋ ਕਸੂਰਵਾਰ ਸ਼ੱਮਸ ਖਾਂ,

ਚਲਯੋ ਸੋ ਕਸੂਰ ਓਰ ਚੜ੍ਹ ਕਰਿ ਮਾਨੀਏ।

ਸ਼ਾਦੀ ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੀ ਕਰਨੇ ਕੈ ਹੇਤ ਤਬ,

ਪਾਈ ਜਬਿ ਸਾਰ ਇਹੀ ਬੰਦੇ ਨੈ ਸੁ ਜਾਨੀਏ¹। ¹ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਨਣਾ ਕਰੋ।

॥ ੬੭ ॥

ਚਢਯੋ ਤਬਿ ਆਸਕ¹ ਪਚਾਸਕ ਲੈ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,

ਧਾਇ ਜਾਇ ਮਗ ਮਾਹਿੰ ਘੇਰਯੋ ਅਚਾਨਕੈ।

ਹੋਇ ਕੈ ਨਿਸੰਗ ਤਿਹ ਸੰਗ ਕਰਿ ਜੰਗ ਤਹਿੰ,

ਮਾਰ ਖਾਨ ਸੰਮਸ ਕੋ ਸੁੱਟਯੋ ਪਛਾਨ ਕੈ।

ਮਾਰੇ ਕਿਛੁ ਤੁਰਕ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਦੌਰ ਔਰ,

ਲੀਨੋ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਫੇਰ ਸੰਗ ਆਨ ਕੈ।

ਪਰਯੋ ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨ ਖਾਨ ਪਰ¹ ਜਾਇ,

ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪਾਈ ਦਲ ਵੀਚ ਤੁਰਕਾਨ ਕੈ ॥ ੬ ॥

ਸੈਨ ਦਹਿਲਾਇ ਬਿਨ ਚੈਨ ਖਾਇ ਭਾਗ ਚਲੀ¹,

ਧਾਇ ਪਰੇ ਸਿੰਘ ਪਾਛੈ ਆਛੈ ਬਲ ਠਾਨ ਕੈ।

ਮਾਰ ਡਾਰੇ ਕੇਈ ਕਰਿ ਜ਼ਖਮੀ ਪਛਾਰੇ ਭਾਰੇ¹,

ਦੀਨ ਕਰਿ ਛੀਨ ਲੀਨ ਅੱਸੂ ਮਨ ਮਾਨ ਕੈ।

ਹੇਰ ਕੈ ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨ ਖਾਨ ਜਾਨ ਲੀਨ,

¹ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ (ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ)। (ਅ) ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

¹ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

¹ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਨਣਾ ਕਰੋ।

¹(ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ) ਭੱਖਣ ਵਾਲਾ (ਭਾਵ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ)।

¹ਉੱਪਰ।

¹ਫੌਜ ਡਰ ਖਾ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੋਂ ਭੱਜ ਚਲੀ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹(ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ) ਅਧੀਨ ਕਰ ਕੇ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਖੋਹ ਲਏ।

ਮਰਨਾ ਬਨਜੋ ਹੈ ਅਬਿ ਠੀਕ ਮਨਿ ਠਾਨ ਕੈ।
 ਭਾਗੇ ਤੈ ਨ ਬਨੈ ਬਾਤ ਅਬਿ ਮੇਰੀ ਕੇਹੂ ਭਾਂਤਿ,
 ਬੰਦੇ ਤੈ ਬਚੇਹੈਂ ਗਾਤ¹ ਸ਼ਾਹਿ ਮਾਰੈ ਜਾਨ ਕੈ²

॥ ੬੯ ॥

ਐਸੇ ਮਨ ਮਾਨ ਕੈ ਅਮੀਨ ਖਾਨ ਠਾਨ ਰਣ,
 ਪਾਨ ਲੈ ਕਮਾਨ ਤਾਨ ਬਾਨ ਛੋਰਨੈ ਲਗਜੋ।
 ਹੋਇ ਪਰਬੁਧਿ ਜੁਧ ਸੁਧ ਕੀਨ ਕੁਧ ਧਾਰਿ¹,
 ਸੰਮੁਖ ਹੂ ਜੂਝਯੋ¹ ਪੈ ਰਣ ਛੋਰਿ ਨਾ ਭਗਜੋ।
 ਮਾਰ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਉਛਾਹਿ ਧਰਿ ਚਾਹਿ ਚਿੱਤ¹,
 ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਦਲ ਪੀਛੇ ਤੂਕਨ ਕੇ ਹੈ ਲਗਜੋ।
 ਲੂਟੇ ਕੇਉ ਮਾਰੇ ਕਰਿ ਘਾਇਲ ਬਿਦਾਰੇ¹ ਬਹੁ,
 ਜਾਨ ਲੈ ਪਧਾਰੇ ਹਾਰੇ ਹਾਰੇ ਕਰਿ ਕੋ ਤਗਜੋ¹

॥ ੭੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼ਸਤਰ ਬਸਤਰ ਅੱਸੂ ਗਨ,
 ਔਰ ਬਿਬਿਧਿ ਅਸਬਾਬ¹।
 ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸਿੰਘਨ ਲੁਟੇ,
 ਦੈ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਅਜਾਬ¹ ॥ ੭੧ ॥
 ਯੋਂ ਜਬਿ ਬੰਦੇ ਨੈ ਹਤੇ,
 ਬਡੇ ਬਡੇ ਸਰਦਾਰ।
 ਬਾਕੀ ਗਏ ਪਲਾਇ ਸਭਿ,
 ਲਰ ਡਰ ਧਰਿ ਮਨ ਭਾਰ¹ ॥ ੭੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਾਰ¹ ਜਬੈ ਇਹੁ ਸਿੱਖੈਂ ਪਾਈ।
 ਲੁਕੇ ਛਪੇ ਸਭਿ ਆਏ ਧਾਈ।
 ਨਿਕਸ ਪਹਾੜੋਂ ਤੈ ਤਬਿ ਆਏ।
 ਮੁਲਕ ਮਾਲਵੇ ਤੈ ਸਮੁਦਾਏ ॥ ੭੩ ॥
 ਨਏ ਸਿੱਖ ਬੰਦੇ ਕੇ ਜੇਹੀ¹।
 ਪਰੈ ਵਕਤ ਸਿੱਖੀ ਤਜ ਦੇਹੀ¹।
 ਸੋ ਭੀ ਆਇ ਹਜਾਰੋਂ ਮਿਲੇ।

¹ਸ਼ਰੀਰ। ²ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ (ਕਿ ਡਰਦਾ ਭੱਜ ਆਇਆ ਹੈ)।

¹ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਧਾਰ ਕੇ ਚੰਗਾ ਜੰਗ ਕੀਤਾ।

¹ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ।

¹ਉਤਸ਼ਾਹ ਧਾਰ ਕੇ ਤੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਚਾਹ ਕਰਕੇ।

¹ਜ਼ਖਮੀਂ ਕਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

¹ਕੋਈ ਹਾੜੇ ਹਾੜੇ ਕਰ ਕੇ (ਤਗਜੋ) ਬਚ ਗਿਆ।

¹ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ।

¹ਦੁੱਖ।

¹ਮਨ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਡਰ ਧਾਰ ਕੇ।

¹ਖ਼ਬਰ।

¹ਜਿਹੜੇ।

¹ਬਿਪਤਾ ਪਈ ਤੋਂ ਸਿਖੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਹਿਤ ਸੰਗੈ ਭਿਲੇ ॥ ੨੪ ॥

ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਏ।

ਦ੍ਵਾਬਾ ਦੇਸ ਫਤੇ ਕਰਿ ਬੰਦਾ।

ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਕੇ।

ਮਾਝੇ ਧਸਯੋ ਫੇਰ ਸੋਛੰਦਾ।

ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬੰਦਾ ਐਹੈ। ਬੰਦਾ ਐ ਹੈ।

ਇਹ ਚੋਲਾ ਪਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਰ ਦੇਸ ਮੈਂ ਪਰਯੋ ਇਹੈ ਰੈਹੈ ॥ ੨੫ ॥

ਫਤਹਾਵਾਦ ਬੈਰੋਵਾਲਾਦੀ।

ਕਾਹਲੀ ਕਰਕੇ। (ਅ) ਤਾੜ ਕੇ।

ਲੂਟੇ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਕਰਿ ਤਾਦੀ।

ਗਿਰਦ ਕਸੂਰ ਫਿਰੇ ਸਿੰਘ ਜਾਈ।

ਨਾ ਹਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਥੱਕਦੇ ਹਨ।

ਹਟੈਂ ਨ ਲਟੈਂ। ਲੂਟ ਬਡ ਪਾਈ ॥ ੨੬ ॥

ਰਾਜਾ।

ਪੱਟੀ ਕਾ ਹੈਬਤ ਖਾਂ ਰਾਏ।

ਔਰ ਘਨਜੋਂ ਕੋ ਸੰਗ ਮਿਲਾਏ।

ਚੋਕਨ ਹੇਤ ਸੰਮੁਖ ਸੋ ਭਯੋ।

ਪਹਿਰ ਕੁ ਲਰਿ ਆਖਰ ਭਗ ਗਯੋ ॥ ੨੭ ॥

ਧਸੇ ਲੁਟੇਰੇ ਪੱਟੀ ਜਬਿ ਹੀ।

ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਆਯੋ ਸੋ ਤਬਿ ਹੀ।

ਲੈ ਮੁਖ ਘਾਸ ਗਰੇ ਪਟ ਪਾਏ।

ਗਲ 'ਚ ਪੱਲਾ ਪਾ ਕੇ।

ਘੋੜਾ ਨਜ਼ਰ ਦਯੋ ਤਿਹੰ ਲਯਾਏ ॥ ੨੮ ॥

ਕਤਲ ਲੂਟ ਨਿਜ ਮਾਫ ਕਰਾਈ।

ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪੱਟੀ ਦੀ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਮੁਆਫ ਕਰਵਾ ਲਈ
ਭਾਵ ਲੁੱਟ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਲਈ।

ਸਿੰਘ ਧਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਈ।

ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਰਾਏ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਯ ਗੁਰ ਕਾ ਮੁਦ ਦਾਏ ॥ ੨੯ ॥

ਨਿਕਟ ਤਰਣ ਤਾਰਣ ਪੁਨ ਜਾਏ।

ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਮਿਲੇ ਮੁਦ ਪਾਏ।

ਬੰਦੇ ਤਰਣ ਤਾਰਣ ਗੁਰਦੁਆਰੇ।

ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਕਰਵਯੋ ਅਪਾਰੇ ॥ ੩੦ ॥

ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਰਸ ਪੁਨ ਚਾਲਾ।

ਮਿਲਯੋ ਦੇਸ ਤਿਸ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲਾ।

ਜਾਟ ਮਝੈਲ ਲੁਟੇਰੇ ਭਾਰੀ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਰਿਹੀਂ ਬਿਨ ਬਾਰੀ ॥ ੩੧ ॥

ਬਿਨਾਂ ਦੇਰ ਤੋਂ।

ਲੈ ਲੈ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੁਰਕ ਮਿਲਾਹੀਂ।	'ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
ਦਮ ਮਾਰਤ ਅਗਜੋਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀਂ।	'ਅਗੋਂ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦੇ।
ਨਗਰ ਬਟਾਲਾ ਪੁਰੁ ਗੁਰੁ ਦਾਸੈਂ।	
ਲੌ, ਫਿਰ ਦੇਸ ਦਬਾਯੋ ਖਾਸੈਂ ॥ ੮੨ ॥	'ਬਹੁਤਾ।
ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਵਾਯੋ।	
ਕਰਾ ਉਗਰਾਹਿ ਸਿੰਘੈ ਬਰਤਾਯੋ।	'ਹਾਲਾ, ਮਾਮਲਾ।
ਅਬਦੁਲ ਖਾਂ ਸੂਬਾ ਲਾਹੌਰੀ।	
ਰਹਜੋ ਡਰਤ ਦਬਿ ਬੈਠੋ ਗੌਰੀ ॥ ੮੩ ॥	'ਬਹੁਤਾ (ਡਰ ਕੇ)।
ਪੁਨ ਮਲਵਈ ਸਿੰਘਨ ਕਰਿ ਬਿਨਤੀ।	
ਬੰਦੇ ਤਈਂ ਸੁਨਾਈ ਗਿਨਤੀ।	
ਜਿਲੇ ਸਰੁੰਦ ਤੁਰਕ ਬਡ ਛੋਟੇ।	
ਦੇਤ ਦੂਖ ਬਡ ਹਿੰਦੈ ਖੋਟੇ ॥ ੮੪ ॥	
ਜਬਿ ਲੌ ਨਾਹਿੰ ਸਰੁੰਦ ਛੁਡੈਹੋਂ।	
ਲੋਹਗੜੀ ਫਿਰ ਨਹਿੰ ਅਪਨੈਹੋਂ।	
ਤਬਿ ਲੌ ਤੁਰਕ ਨ ਤੁਮ ਤੇ ਡਰੈਂ।	
ਤਾਂ ਤੋਂ ਅਬਿ ਉਨ ਕੋ ਸਰਾ ਕਰੈਂ ॥ ੮੫ ॥	'ਫਤਹ।
ਦੋਹਰਾ:	
ਦਯੋ ਹੁਕਮ ਬੰਦੇ ਤਬੈ,	
ਚਢਯੋ ਸਰੁੰਦੈ ਓਰ।	
ਨਾਜ਼ਮਾ ਹੁਤੋ ਹਮੀਦ ਖਾਂ,	'ਸੂਬਾ।
ਤਬਿ ਸਰਹੰਦੀ ਹੋਰ ॥ ੮੬ ॥	
ਚੌਪਈ:	
ਸੋ ਚਢ ਕਰਿ ਲਰਯੋ ਹੂੰ ਆਗੇ।	
ਗੋਲੇ ਤੋਪਨ ਕੇ ਬਡ ਦਾਗੇ।	'ਚਲਾਏ।
ਚੜੀ ਭੜੀ ਖੇੜੀ ਢਿਗ ਲਰੇ।	'ਖੇੜੀ ਪਿੰਡ ਕੋਲ ਚੜੀ ਭੜੀ (ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ) ਲੜੇ।
ਤੀਨ ਕੁ ਪਹਿਰ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਖਰੇ ॥ ੮੭ ॥	'ਖੜੇ ਭਾਵ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।
ਆਖਰ ਹੋਇ ਲਚਾਰ ਹਿਰਾਨੇ।	
ਬੰਦੇ ਕੇ ਢਿਗ ਸਭਿ ਘਿਘਯਾਨੇ।	'ਲੇਲੁੜੀਆਂ ਕੱਢਣ ਲੱਗੇ।
ਬੰਦੇ ਜੰਗ ਵੀਚ ਤਬਿ ਜਾਏ।	
ਤੀਰ ਮੇਂਹ ਸੇ ਬਹੁ ਵਰਸਾਏ ॥ ੮੮ ॥	'ਮੀਂਹ ਵਾਂਗ।

ਮਾਰ ਘਨੇ ਸਰਦਾਰ ਗਿਰਾਏ।	
ਪੈ ਸੂਬੇ ਰਣ ਰਖਯੋ ਜਮਾਏ।	
ਲਘੁ ਸਾ ¹ ਦਿਵਸ ਰਹਯੋ ਜਬਿ ਆਈ।	¹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ।
ਸੂਬੇ ਪਢੀ ਨਿਵਾਜ ਤਦਾਈ ॥ ੯੯ ॥	
ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਇਕ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ।	
ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਿਸ ਹੀ ਢਿਗ ਤਹਿ ਨਾਦਰ ¹ ।	¹ ਅਨੋਖਾ (ਸੂਰਮਾ)।
ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਥਾ ¹ ਸੂਬਾ।	¹ ਨਿਉਣ ਲੱਗਾ ਸੀ।
ਬਾਹਯੋ ਸਿੰਘ ਤੇਗਾ ਨਿਜ ਖੂਬਾ ¹ ॥ ੯੦ ॥	¹ ਚੰਗਾ।
ਮੂੰਡ ¹ ਉਤਾਰ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਲਜਾਯੋ।	¹ ਸਿਰ।
ਬੰਦੇ ਆਗੇ ਜਾਇ ਧਰਾਯੋ।	
ਕੰਮ ਬਹਾਦਰੀ ਕੇ ਇਮ ਭਾਰੇ।	
ਕਰਤੇ ਥੇ ਤਬਿ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ॥ ੯੧ ॥	
ਇਕ ਦਿਨ ਗਰਬ ¹ ਕਰਯੋ ਥਾ ਬੰਦੇ।	¹ ਹੰਕਾਰ।
ਬੀਰ ਖਾਸ ਮੁਝ ਪਾਸ ਅਮੰਦੇ ¹ ।	¹ ਤੇਜ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ।
ਢਿਗ ਤੈ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਥਾ ਟੇਰਯੋ ¹ ।	¹ ਕਿਹਾ।
ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਸਭਿ ਹੇਰਯੋ ¹ ॥ ੯੨ ॥	¹ ਦੇਖੇ ਹਨ।
ਸੋ ਸਾਚੀ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਦਿਖਾਈ।	
ਪੇਖਿ ਰਹਯੋ ਬੰਦਾ ਬਿਸਮਾਈ।	
ਹਾਕਮ ਜੋ ਹਮੀਦ ਖਾਂ ਮਰਿਓ।	
ਸੋਗ ਸੈਨ ਤੁਰਕਨ ਮੈਂ ਪਰਿਓ ॥ ੯੩ ॥	
ਭਾਗਿ ਧਸੇ ਸਰਹੰਦ ਮਝਾਰਾ।	
ਬਡੇ ਬਡੇ ਜੋ ਥੇ ਸਰਦਾਰਾ।	
ਬੰਦੇ ਨੈ ਹੱਲਾ ਕਰਵਾਯੋ।	
ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੇ ਦਲ ਕੇ ਬਿਚਲਾਯੋ ¹ ॥ ੯੪ ॥	¹ ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤਾ।
ਏਕ ਤੀਰ ਬੰਦੇ ਤਬਿ ਛੋਰਾ।	
ਮਾਚਯੋ ਐਸ ਪੁੰਧ ¹ ਬਡ ਰੋਰਾ ² ।	¹ ਅਨੁਰਾ। ² ਚੌਲਾ।
ਸਿੰਘ ਧਸੇ ਸਰਹੰਦ ਮਝਾਰੇ।	
ਸੱਤ੍ਰੁ ਦਿੱਲੀ ਓਰ ਪਧਾਰੇ ॥ ੯੫ ॥	
ਕਿਲਾ ਪੁਨਾ ਕਾਨੂਗੋ ਵਾਰਾ ¹ ।	¹ ਕਾਨੂੰਗੋ (ਭਗਵੰਤਰਾਇ) ਵਾਲਾ।
ਲਯੋ ਛੁਡਾਇ ਦੈਸ ਪੁਨ ਸਾਰਾ।	

ਲੋਹਗੜੀ ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ ਸੰਭਾਰੀ।
ਜੀਤੇ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕਾਨੀ ਹਾਰੀ ॥ ੯੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਫਤੇ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਭਈ,
ਬੰਦੇ ਕੇ ਪਰਤਾਪ।
ਮੁਲਕ ਸੰਭਾਲਯੋ ਸਿੰਘਨ ਫਿਰ,
ਸਰਬ ਆਪਨੇ ਆਪ ॥ ੯੭ ॥

ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਕਾਹੜੇ
ਗਾਥ ਭਈ ਇਹੁ ਠੀਕ।
ਬੰਦਾ ਫਿਰ ਮੰਡੀ ਗਯੋ,
ਧਯਾਇ ਥਿਰਯੋ ਇਤਿ ਨੀਕ ॥ ੯੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ ਕਸੂਰੀ ਸਰਦਾਰ ਹਮੀਦ ਖਾਂ ਸੂਬੇ
ਸਰਹੰਦ ਕਾ ਕਤਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਯੋਦਸਮੇਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. {ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਫੁੱਟ ਪੁਆਉਣੀ}

ਸ਼੍ਰੋਤਾ:

ਅਤਿ ਤੇਜ ਭਰੀ ਰਸਿ ਸਾਂਤਿ ਖਰੀ,
ਗੁਨ ਪਾਂਤਿ ਗੁਨਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਹਰੀ।

¹(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ) ਬਹੁਤੇ ਤੇਜ ਤੇ ਚੰਗੇ ਸਾਂਤ-ਰਸ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ (ਗੁਣਾ ਅਨੁਵਾਦ) ਜਸ (ਤੇ ਚੰਗੇ) ਗੁਣਾਂ ਦੀ (ਪਾਂਤਿ) ਪੰਗਤੀ ਭਾਵ ਲੜੀ ਹੈ।

ਰਸ ਸ੍ਰਾਦ ਸੁਧਾ ਮਰਯਾਦ ਭਰੀ,
ਭਗਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮੁਕਤੀ ਸੁ ਜਰੀ।

¹ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸ ਦੇ ਸੁਆਦ ਤੇ (ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ) ਮਰਯਾਦਾ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ) ਭਗਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਜਸੁ ਰਾਗ ਭਰੀ ਅਨੁਰਾਗ ਵਿਰਾਗ
ਬਿਵੇਕ ਵਿਚਾਰ ਗਿਆਨ ਕਰੀ।

¹(ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ) ਜਸ, ਰਾਗ (ਅਨੁਰਾਗ) ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਬੇਕ, ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਗਿਆਨ (ਕਰੀ) ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਭਾਵ ਦਾਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਗਿਰਾ, ਪਰਯੋਗ ਪਰੇਮ
ਭਰੀ ਲਖਿ, ਬੰਦਤ ਗਜਾਨ ਹਰੀ॥ ੧ ॥

¹ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ (ਪ੍ਰਯੋਗ) ਵਰਤਾਰੇ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਜਾਣ ਕੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਫਾਟਕ¹ ਪਾਹਿ ਤੂਕੇਸ ਜਜੋਂ,
ਬੰਦੇ ਪੰਥ ਮਝਾਰ।
ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਸਾਪ ਦੈ।*

¹ਫੁੱਟ।

¹ਸ੍ਰਾਪ। *ਬੰਦੇ ਤੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਫੁੱਟ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੧੫ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ * ਦੀ ਪੈਰ ਟੂਕ।
¹(ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ) ਖੇਲ ਵਿਗਾੜ ਦੇਣਗੇ।

ਬਾਜੀ ਦੈਹ ਬਿਗਾਰ¹ ॥ ੨ ॥
ਸੋ ਗਾਥਾ ਇਸ ਧਯਾਇ ਤੇ,
ਸੁਨੋ ਸਰੋਤਾ ਬੀਰ।
ਭਾਵੀ¹ ਆਗੇ ਚਲਤ ਨਹਿੰ,
ਕਿਸ ਹੀ ਕੀ ਤਦਬੀਰ¹ ॥ ੩ ॥

¹ਹੋਣਹਾਰ।

¹ਉਪਾਉ, ਜਤਨ।

ਸ਼੍ਰੋਤਾ:

ਜਾਦਵ ਘਾਤ ਭਏ ਸਿਗਰੇ¹,
ਬਿਗਰੇ ਬਡ ਕਾਰਜ ਕੌਰਵ ਕੇਰੈਂ।
ਪਾਂਡਵ ਪਾਇ ਦਏ ਬਿਪਤਾ ਮੱਧ,

¹ਸਾਰੇ ਜਾਦਵ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ।

ਔ ਜਨਮੇਜਹਿ ਕੋੜੁ ਬਢੇਰੈਂ।

ਕੋੜੁ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਵੱਡਾ ਕੋੜੁ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਰਾਜ ਗਯੋ ਕੁਲ ਕਾ ਜਸੁ ਰਾਵਨ, ਤਾਜ ਰਘੂਤਮ
ਸਾਜ ਬਖੇਰੈਂ।

ਰਾਵਣ ਦੀ ਕੁਲ ਦਾ ਰਾਜ ਤੇ ਜਸ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ
(ਰਘੂਤਮ) ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਤਾਜ ਦਾ (ਸਾਜ) ਸਾਮਾਨ ਖਿੰਡਾ
ਦਿੱਤਾ।

ਸੋ ਅਬਿ ਭਾਵੀ ਅਮੇਟ ਚਪੇਟ,
ਸੁ ਪੰਥਹਿ ਲਾਇ ਕੁਫੇਟ ਬਧੇਰੈਂ ॥ ੪ ॥

ਉਸ ਅਮਿੱਟ ਭਾਵੀ ਨੇ (ਆਪਣੀ) ਚਪੇੜ ਨਾਲ ਪੰਥ ਨੂੰ
ਬਹੁਤਾ (ਕੁਫੇਟ) ਖੋਟਾ ਧੱਕਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ:

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਬਹੁ, ਮਾਰੇ ਜਬਿ ਬੰਦੇ।

ਲਿਆ ਦਿੱਤੇ।

ਸਭਿ ਤੁਰਕਾਨੀ ਪਰ ਘਨੇ, ਮੇਲੇ ਦਿਨ ਮੰਦੇ।

ਤਰਖੱਲੀ ਮੱਚ ਗਈ।

ਤਬਿ ਸਭਿ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਮੈਂ, ਵਡ ਮਾਚੀ ਜਿੱਲੀ।

ਸੂਬਾ ਡਰੈ ਲਹੌਰ ਕਾ, ਦਿੱਲੀ ਭਈ ਢਿੱਲੀ ॥ ੫ ॥

ਕਾਬਲ ਔਰ ਕੰਧਾਰ ਲੋ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਪਸ਼ੌਰੈਂ।

ਸੱਖਰ ਭੱਖਰ ਸਿੰਧੁ ਲੋ, ਮੁਲਤਾਨ ਲਹੌਰੈਂ।

ਗਦਲਾ ਪਰਜੋ ਸਭਿ ਮੁਲਖ ਮੈਂ, ਤਬਿ ਹੀ ਸਭਿ
ਠਾਂਈਂ।

ਬਗਾਵਤ, ਵਿਦਰੋਹ।

ਚੋਰ ਧਾੜਵੀ ਨਰਨ ਮਿਲਿ, ਗਰਦੀ ਵਡ ਪਾਈ

ਹਲਚਲੀ।

॥ ੬ ॥

ਮਿਲਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਯੋਂ ਕਹੈ, ਗੁਰੂ-ਬੰਦੇ ਕੇਰਾ।

ਰਾਜ ਹੋਇ ਹੈ ਜਗਤ ਮੈ, ਅਬਿ ਹੀ ਬਿਨ ਦੇਰਾ।

ਬੰਦੇ ਨੈ ਭੀ ਖੂਬ ਤਬਿ, ਨਿਜ ਅੱਸੂ ਦੁੜਾਯੋ।

ਇਤ ਜਮਨਾ ਉਤ ਸਿੰਧੁ ਲੋ, ਸਭਿ ਦੇਸ ਅਪਨਾਯੋ

॥ ੭ ॥

ਹਾਕਮ ਕੀਨੇ ਸਿੱਖ ਨਿਜ, ਸਭਿ ਦੇਸ ਮਝਾਰੈਂ।

ਚੇਲੇ ਬੰਦੇ ਕੇ ਭਏ, ਤਬਿ ਲੋਗ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।

ਅਟਕ ਕਨਾਰੇ ਲੋ ਫਿਰਜੋ, ਤਬਿ ਸੈਲ ਕਰੰਤਾ।

ਛੇਰੇ ਰੋਕੇ ਨਾਹਿ ਕੋ, ਹਾਕਮ ਡਾਰੰਤਾ ॥ ੮ ॥

ਨਹੀਂ ਛੇੜਦਾ।

ਜਹਿ ਜਹਿ ਬੰਦਾ ਤਬਿ ਗਯੋ, ਬਡ ਸ਼ਕਤਿ
ਦਿਖਾਈ।

ਚੇਲੇ ਹੋਏ ਲੋਗ ਬਹੁ, ਉਨ ਖਲਕ ਨਿਵਾਈ।

ਏਕ ਬਰਸ ਲੋ ਸੈਲ ਯੋਂ, ਕੀਨੋ ਮਨ ਮਨੀਆਂ।

ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ।

ਉਨ ਦੇਸਨ ਮੈਂ ਤਾਂਹਿ ਕੀ, ਤਬਿ ਜਗ੍ਹਾਂ ਜੁ ਬਨੀਆਂ

॥ ੯ ॥

ਹੈਂ ਅਬਿ ਲੋ ਪਰਤੱਖ ਸੋ, ਮਾਨਤ ਬਹੁਤੇਰੇ।

ਸਿਖ ਭੀ ਹੈਂ ਉਸ ਦੇਸ ਮੈਂ, ਬੰਦਈ ਬਧੇਰੇ।

ਬੰਦੇ ਕੇ ਦਰਵਾਰ ਮੈਂ, ਆਵਤ ਹਰ ਸਾਲੇ।

ਹੋਲੇ ਕਾ ਮੇਲਾ ਭਵੈ, ਦਿਹਾਂ ਭੇਟ ਬਿਸਾਲੇ

॥ ੧੦ ॥

ਚੰਦ੍ਰ-ਭਗਾ ਕੇ ਤਟ ਅਹੇ, ਸੋ ਰਜਾਸੀ ਨੇਰੇ।

'ਝਨਾਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਜਾਸੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ।

ਬੰਦੇ ਕਾ ਦਰਵਾਰ ਬਡ, ਮਾਨਤ ਤਿਸ ਚੇਰੇ।

ਸੁਨੇ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੀ, ਪਾਛੇ ਜੋ ਛੋਰੀ।

ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਸਭਿ ਦੇਸ ਕੇ, ਹੋਏ ਬਰ ਜੋਰੀ।

'ਤਾਕਤ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ।

॥ ੧੧ ॥

ਬੰਦਾ ਕਰਿ ਕੈ ਸੈਲ ਬਹੁ, ਫਿਰ ਮੰਡੀ ਆਯੋ।

ਨਿਜ ਤੀਆ ਅਰ ਸੁਤਨ ਸੋਂ, ਪਰਚਯੋ ਮਨ ਭਾਯੋ।

ਗੁਰੁਦਾਸ ਪੁਰੈਂ ਬਹੁਤਾ ਰਹੇ, ਥੋਰਾ ਰਹਿ ਮੰਡੀ।

ਇਤ ਸਿੰਘਨ ਜਬਿ ਹੀ, ਘਨੀ ਤੁਰਕਾਨੀ ਦੰਡੀ।

'ਬਹੁਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸਜਾ ਦਿੱਤੀ।

॥ ੧੨ ॥

ਉਤ ਦਿਸ ਫੱਰੁਖਸੇਰ ਭੀ, ਦੋ ਵਰਖ ਪ੍ਰਯੰਤੈਂ।

'ਤੱਕ।

ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਕਾ ਬੰਦੋਬਸਤ, ਦਿਢਾ ਰਹਯੋ ਕਰੰਤੈ।

'ਪੱਕਾ।

ਨਹਿੰ ਪੰਜਾਬ ਦਿਸ ਕੀ ਕਿਨੈਂ, ਤਿਹ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ।

ਮਤੁ ਕਿਤ ਬੰਦੇ ਦਿਸ ਪਠੈ, ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਚਢਾਈ

॥ ੧੩ ॥

ਬੰਦੇ ਤੈ ਸਭਿ ਯੋਂ ਡਰੈਂ, ਜਿਮ ਕਾਗ ਕਮਾਨੋਂ।

'ਕਮਾਨ ਤੋਂ ਕਾਂ ਡਰਦਾ ਹੈ।

ਬੰਦਾ ਤੁਰਕੈਂ ਜਮ ਦਿਸੈ, ਨਹਿੰ ਚਾਹਿੰ ਲਰਾਨੋਂ।

'ਬੰਦਾ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜਮ ਵਾਂਗ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਉਹ ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ।

ਪੈ ਤੂਕ ਦੇਸੀ ਦੁਖੀ ਹੈ, ਢਿਗ ਸ਼ਾਹਿ ਪੁਕਾਰੇ।

'ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਤੁਰਕ।

ਦਿਨੈਂ ਮਸਾਲਾਂ ਬਾਲੀਆਂ, ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਦਵਾਰੇ

॥ ੧੪ ॥

ਮਿਲ ਕਰਿ ਕਾਜੀ ਹਾਜੀਆਂ, ਤਬਿ ਸ਼ਾਹਿ

ਸਿਖਾਯੋ।

ਬੰਦੇ ਗੰਦੇ ਏਕ ਨੈ, ਤੁਵ ਦੀਨ ਗਵਾਯੋ।

ਢਾਹਿ ਮਹਿਜਦਾਂ¹ ਸੁੱਟੀਆਂ, ਪੀਰਨ ਕੇ ਖਾਨੇ। 'ਮਸੀਤਾਂ।

ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਨ ਹੋਵਨੀ, ਪਾਵੈ ਕਿਤ ਥਾਨੋਂ

॥ ੧੫ ॥

ਮੁੱਸਲਮੀਨ ਅਪਾਰ ਹੀ, ਕਰਿ ਕਾਫਰ ਮਾਰੇ।

ਮੁਲਖ ਲੂਟ ਸਭਿ ਖਾਇਯੋ, ਬਹੁ ਨਗਰ ਉਜਾਰੇ।

ਤੁਝ ਕੋ ਕਰਜੋ ਖੁਦਾਇ ਨੈ, ਖਲਕਤ ਕਾ ਰਾਖਾ।

ਜੇ ਤੂੰ ਰੱਖਯਾ ਨਹਿ ਕਰੈਂ, ਦੁਖ ਪੈਰੈਂ ਲਾਖਾ¹ 'ਜਾਣ ਲੈ।

॥ ੧੬ ॥

ਨਹਿੰ ਸਫਾਤ¹ ਤੁਵ ਭਰੈਗੋ, ਪੈਕੰਬਰ ਆਗੇ।

'ਸਿਫਾਰਸ਼।

ਦੋਜ਼ਕ ਮੈਂ ਡਲਵਾਇ ਹੈ, ਤੁਝ ਕੋ ਦੁਖ ਲਾਗੇ।

ਸਭਿ ਹਵਾਲ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹਿ ਤੋ, ਕੋਪਯੋ ਵਡ 'ਵੱਡਾ ਕਰੋਧੀ, ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਇਆ।

ਜਹਿਰੀ¹।

ਤਬੈ ਅੰਬੀਰ ਬੁਲਾ ਲਏ, ਸਭਿ ਵੀਚ ਕਚਹਿਰੀ

॥ ੧੭ ॥

ਸੱਯਦ ਸ਼ੇਖ ਪਠਾਣ ਜੇ, ਭਟ ਮੁਗਲ ਅਪਾਰੇ।

ਰਾਜਪੂਤ ਵਡ ਸ਼ਸਤਰੀ, ਆਏ ਤਬਿ ਸਾਰੇ।

ਵੀਚ ਕਚਹਿਰੀ ਕੇ ਤਬੈ, ਤਿਨ ਬੀੜਾ ਧਰਯੋ¹।

¹ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਬੀੜਾਰੱਖਿਆ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਹਰੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਜੰਗ ਲਈ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਬੀੜਾਰਖ ਕੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਹਿੰਮ ਫਤਹ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਨੈ ਸਭੀ ਕੋ, ਯਾ ਬਿਧਿ ਬੰਗਰਯੋ¹ 'ਵੰਗਾਰਿਆ।

॥ ੧੮ ॥

ਬੰਦੇ ਪਰ ਜੋ ਸੂਰਮਾ, ਯਹਿ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕੈ।

ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਕੇ ਜਾਇ ਕੈ, ਲੈ ਸੈਨ ਅਮੁੱਕੈ¹।

'ਬਹੁਤੀ।

ਦੈਹੁੰ ਮਰਤਬਾ¹ ਤਾਂਹਿ ਕੋ, ਮੈਂ ਸਭਿ ਤੇ ਭਾਰੋ²।

'ਅਹੁਦਾ, ਪਦਵੀ। ²ਵੱਡਾ।

ਮੁਝ ਕੋ ਕਸਮ ਕੁਰਾਨ ਕੀ, ਜੇ ਕੂਰ ਉਚਾਰੋਂ

॥ ੧੯ ॥

ਖਾਣਾ ਤੁਮੈਂ ਹਰਾਮ ਹੈ, ਬਿਨ ਉਸ ਕੇ ਮਾਰੇ।

ਚੁੱਕੋ ਬੀੜਾ ਓਸ ਪੈ, ਅਬਿ ਕਰੋ ਨ ਬਾਰੇ।¹ 'ਦੇਰੀ।

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਮਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਡਰੇ, ਫਿਰ ਬਜੋਂਤ
ਬਨਾਈ।

ਸ਼ਾਹਿ ਪਾਸ ਕਰ ਜੋਰ ਕੈ, ਯੋਂ ਅਰਜ਼ ਅਲਾਈ

॥੨੦॥

ਹਮਰੀ ਜਹਾਂ ਪਨਾਹਿ¹ ਜੂ, ਇਕ ਬਿਨੈ ਸੁਨੱਈਏ। 'ਜਗਤ ਦੇਰਾਖੇ।

ਜੋ ਗੁੜ ਦੀਏ ਅਰਿ ਮਰੈ, ਕਜੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਖੁਲੱਈਏ।

ਗਾਂਠ ਜੁ ਖੁਲੈ ਹਾਥ ਸੈਂ, ਕਜੋਂ ਦਾਂਤ ਲੱਗਈਏ।

ਸਾਮ¹ ਦਾਮ² ਜਹਿੰ ਨਹਿੰ ਚਲੈ, ਤਹਿੰ ਦੰਡ³ ਕਰੱਈਏ ॥੨੧॥
¹ਸੁਲਹ, ਸਮਝੌਤਾ। ²ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਕਰ ਲੈਣਾ। ³ਸਜਾ ਦੇਈਏ।

ਮਹਲ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਕੇ, ਹੈਂ ਦਿੱਲੀ ਮਾਂਹੀਂ।

ਬੰਦੇ ਲੋ ਸਭਿ ਖਾਲਸਾ, ਹੈ ਖਾਦਮ¹ ਤਾਂਹੀਂ। 'ਸੇਵਕ।

ਤਿਸ ਤੇ ਬੰਦੇ ਕੋ ਅਬੀ, ਇਸ ਬਿਧਿ ਲਿਖਵਾਵੇ।

ਲਿਹੁ ਜਗੀਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਤੈ, ਤੁਮ ਬੈਠੇ ਖਾਵੇ

॥੨੨॥

ਪਤਿਸ਼ਾਹਨ ਕੈ ਮੁਲਖ ਮੈਂ, ਨਹਿੰ ਗਰਦੀ¹ ਪਾਯੋ। 'ਹਲਚਲੀ।

ਹਾਲਰਾਰ ਯੋਂ ਮੇਟੀਏ, ਫਿਰ ਝਗਰ ਚੁਕਾਯੋ।¹ 'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਮਾਨ ਲੜਾਈ ਮੇਟ ਲਵੋ ਫੇਰ ਸਾਰਾ ਝਗੜਾ ਮੁਕਾ ਲੈਣਾ।

ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰਣੀ ਨਹਿੰ ਲਿਖੈ, ਯੋਂ ਬੰਦੇ ਤਾਂਈਂ।

ਅਥਵਾ ਬੰਦਾ ਨਹਿੰ ਮੰਨੈਂ, ਇਸ ਕੋ ਕਰਿ ਮਾਈ¹ 'ਇਸਨੂੰ ਮਾਤਾ ਕਰ ਕੇ ਨਾ ਮੰਨੋ।

॥੨੩॥

ਤੋਂ ਤੁਮ ਗੁਰਿਆਣੀ ਤਈਂ, ਦਿਹੁ ਦੂਖ ਮਹਾਨੈ।

ਹੇਤ ਛੁਡਾਵਨ ਏਸ ਕੈ, ਫਿਰ ਆਪੇ ਮਾਨੈ।

ਸਾਯਤ ਜੇ ਯੋਂ ਨਹਿੰ ਥਵੈ¹, ਫਿਰ ਕਰੈਂ ਚਢਾਈ।¹ '(ਸਾਯਤ) ਸ਼ਾਇਦ (ਖਬਰੇ) ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਪੈ ਆਗੇ ਕਿਛੁ ਲਰਨ ਕੀ, ਨਹਿੰ ਕਸਰ ਰਖਾਈ

॥੨੪॥

ਬੰਦਾ ਬੁਰੀ ਬਲਾਇ ਹੈ, ਪੁਰ ਅਜਮਤ ਭਾਰੋ¹। 'ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ (ਅਜਮਤ) ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਭੀ ਇਸਲਾਮ ਕਾ¹, ਹੈ ਪੂਰਾ ਧਾਰੋ²। 'ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ। ²ਜਾਣੋ।

ਤਾਂ ਕੇ ਤਾਬੇਦਾਰ ਹੈਂ, ਮੇਵੱਕਲ ਭਾਰੋ¹। 'ਵੱਡੇ ਬੀਰ ਤਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ।

ਜੋ ਚਹਿ ਹੈ ਕਰਵਾਇ ਹੈ, ਤਿਨ ਤੈ ਬਿਨ ਬਾਰੇ¹ 'ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

॥੨੫॥

ਬਡੇ ਬਡੇ ਸਰਦਾਰ ਹੀ, ਤਿਨ ਹਤੇ ਹਜਾਰੈਂ।
ਜੋ ਚਢਿ ਗਯਾ ਸੋ ਨਹਿੰ ਅਯਾ, ਲਰਿ ਤਾਂਹਿ 'ਨਾਲ।
ਸੰਗਾਰੈਂ।

ਕਿਸ ਹੀ ਪੀਰ ਅਮੀਰ ਕੀ, ਕਿਛੁ ਪੇਸ਼ ਨ ਚਾਲੀ।
ਇਲਮ ਅਕਲ ਬਲ ਤੁੱਛ ਹੈ, ਤਿਸ ਅੱਗੂ 'ਤਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬਹੁਤੀ ਵਿੱਦਿਆ, ਅਕਲ ਤੇ ਬਲ (ਤੁੱਛ)
ਬਿਸਾਲੀ! ॥੨੬॥ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਹਨ।

ਜਜੋਂ ਸੂਰਜ ਕੇ ਸਾਮਣੇ, ਨਹਿੰ ਨਿਸਚਰਾ ਜਾਹੀਂ। 'ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਉੱਲੂ ਆਦਿ।
ਬੰਦੇ ਦਿਸ ਕੋਊ ਤੁਰਕ ਭੀ, ਤਜੋਂ ਜਾਨ ਨ ਚਾਹੀ।
ਏਹੀ ਏਕ ਉਪਾਵ ਹੈ, ਕਰਿ ਕੈ ਪਿਖ ਲੀਜੇ।
ਨਹੀਂ ਤੁ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੈ, ਤਿਹ ਸੁਲਾ ਰਖੀਜੇ '(ਬੰਦੇ ਨੂੰ) ਦੇ ਕੇ।

॥੨੭॥

ਫਿਰ ਤਿਸ ਕੋ ਜੀਤੈਂ ਕਬੀ, ਜਬਿ ਹੈ ਕਮਜ਼ੋਰਾ।
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਨੈ ਦੱਖਣੈ, ਜਬਿ ਇਸ ਕੋ ਤੋਰਾ।
ਦੈ ਬਰ, ਪਾਂਚ ਹਦਾਯਤੈਂ ਕਰਿ, ਐਸ ਉਚਾਰਾ। 'ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ।

ਬਰਖਿਲਾਫ ਜੇ ਤੂੰ ਭਵੈਂ, ਤੋ ਜੈਹੈਂ ਮਾਰਾ ॥੨੮॥
ਜਤੀ ਰਹਿਨ ਸਚ ਬੋਲਨਾ, ਨਿਜ ਪੰਥ ਨ ਰਚਨਾ।
ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਨਹਿੰ ਬਿਗਰਨਾ, ਮਧ ਰਾਜ ਨ 'ਰਾਜ ਦੀ (ਮਦ) ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਖੱਚਤ ਨਾ ਹੋਣਾ।
ਖਚਨਾ।

ਫਿਰਕਾ ਰਚਯੋ ਜਤ ਤਜਯੋ, ਦੁਇ ਉਨ ਹੈ ਤੋਰੀ।
ਰਹੀ ਤੀਨ ਜਬਿ ਵਹਿ ਤਜੈ, ਖੁਦ ਮਰੈ ਬਹੋਰੀ। 'ਫੇਰ ਆਪੇ ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ।

॥੨੯॥

ਇਹੁ ਬਾਤੈਂ ਸੁਨਿ ਸਾਹਿ ਭੀ, ਪੁਨਿ ਐਸ ਸੁਨਾਵਾ।
ਸਚ ਬੋਲਨ ਇਤਫਾਕ ਭੀ, ਜਬਿ ਤਾਂਹਿ ਰਹਾਵਾ। 'ਏਕਾ।
ਜੀਤ ਸਕੈ ਨਹਿੰ ਕੋਇ ਭੀ, ਤਿਸ ਕਉ ਜਗ
ਮਾਂਹੀਂ।

ਮੱਦਦ ਐਸੇ ਨਰਨ ਕੀ, ਸਦ ਰੱਬ ਰਹਾਹੀ

॥੩੦॥

ਨੀਤ ਭਰੀ ਛਲ ਕਪਟ ਥੀ ਜੋ ਕਹੀ ਬਜੀਰੈਂ। 'ਰਾਜਨੀਤੀ ਜੋ ਛਲ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।
ਮਾਨਿ ਸਾਹਿ ਨੈ ਤਬਿ ਕਰੀ, ਸੋਈ ਤਤਬੀਰੈਂ। 'ਉਪਾਉ, ਜਤਨ।

ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੌ ਸ਼ਾਹਿ ਨੈ, ਤਬਿ ਪਾਸ ਬੁਲਾਯੋ।

ਜੋ ਮਸਲਾ ਮਨਿ ਮਥਯੋ ਥਾ¹, ਸੋ ਸਭੀ ਸੁਨਾਯੋ ¹ਜੋ ਮਤਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

॥ ੩੧ ॥

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਨੈ ਪੁਨ ਕਹਯੋ, ਤੁਮ ਅਬਿ ਹੀ ਜਾਵੋ।

ਗੁਰੁ ਘਰਨੀ ਢਿਗ ਅਦਬ ਸੋ, ਇਸ ਭਾਂਤਿ
ਸੁਨਾਵੋ।

ਹਮਰੀ ਤਰਫੋਂ ਭਾਖੀਓ, ਸਾਲਾਮ ਹਮਾਰਾ।

ਜੋ ਚਹੀਏ ਸੋ ਲੀਜੀਏ, ਯਹਿ ਘਰ ਹੈ ਥਾਰਾ¹ ¹ਤੁਹਾਡਾ।

॥ ੩੨ ॥

ਸ਼ਾਹੀ ਹਮਰੇ ਵਡੇ ਕੋ, ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੀਨੀ।

ਤਾਂ ਤੇ ਮੱਦਦ ਆਪ ਕੋ, ਅਬਿ ਚਹੀਏ ਕੀਨੀ।

ਜੇਊ ਲਗਾਵਤ ਬਾਗ ਹੈ, ਪਾਲਤ ਫਿਰ ਸੋਊ।

ਤੁਮ ਭੀ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਹੋ, ਨਹਿੰ ਕਮਤੀ ਕੋਊ

॥ ੩੩ ॥

ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਜਜੋਂ ਮਾਤ ਤੂੰ, ਤਜੋਂ ਹਮਰੀ ਮਾਈ।

ਜੇਤਿਕ ਕਹੈਂ ਜੰਗੀਰ ਤੂੰ, ਦਿਹੁੰ ਤੇਤਿਕ ਲਾਈ।

ਬੰਦੇ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖ ਜੇ, ਹੈਂ ਗੁਰੁ ਕੇ ਭਾਰੀ।

ਕਹਯਾ ਤੁਮਾਰਾ ਮਾਨ ਹੈਂ, ਹਮ ਨਿਸਚੇ ਧਾਰੀ

॥ ੩੪ ॥

ਦੰਗੇ ਤੈ¹ ਤੁਮ ਬਰਜ ਦਯੋ, ਅਬਿ ਬੰਦੇ ਤਾਂਈ। ¹ਜੰਗ ਤੋਂ।

ਜੋ ਕਿਛੁ ਸੋਊ ਮਨਾਇ ਹੈ, ਹਮ ਮਾਨੈਂ ਸਾਈ¹। ¹ਉਹੋ (ਗੱਲ)।

ਜਿਸ ਹਿਤ ਗੁਰੁ ਨੈ ਸੋ ਪਠਯੋ, ਉਨ ਸੋ ਸਭਿ
ਕੀਨੇ।

ਮਾਰਿ ਬਜੀਦੇ ਖਾਨ ਕੋ, ਨਿਜ ਬਦਲੇ ਲੀਨੇ

॥ ੩੫ ॥

ਔਰ ਗਿਰੀਸਨ ਕੋ¹ ਹਤਯੋ, ਜਿਨ ਗੁਰੂ ਦੁਖਾਯੋ। ¹ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ।

ਜਥਾ ਜੋਗ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ, ਫਲ ਠੀਕ ਭੁਗਾਯੋ।

ਨਹਿੰ ਕਿਛੁ ਹਮਰਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ, ਕਜੋਂ ਹਮੈ ਦੁਖੈ ਹੈ।

ਨਾਹੱਕ¹ ਖਲਕਤ ਕਜੋਂ ਕਰੀ, ਤਿਨ ਦੁਖੀ ਅਤੈ ¹ਐਵੇਂ, ਬਿਅਰਥ। ²ਬਹੁਤੀ।

ਹੈ² ॥ ੩੬ ॥

ਰੱਯਤ ਕੇ ਦੁਖ ਤੈ ਭਯੋ, ਦੁਖ ਹਮ ਕੋ ਭਾਰੀ।

ਖੇਦ¹ ਮਿਟਾਵਹੁ ਮਾਤ ਜੀ, ਮੈਂ ਸਰਨ ਤੁਹਾਰੀ।

¹ਕਸ਼ਟ, ਦੁੱਖ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬੇਨਤੀ, ਲਿਖਿ ਸਾਹਿ
ਪਠਾਈ।

ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੈ ਮਾਤ ਪੈ, ਸਭਿ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ

॥੩੭॥

ਸੁਨ ਮਾਤਾ ਨੈ ਗੁਨਿ ਭਲੇ¹, ਸੱਦ² ਮੁਨਸ਼ੀ ਤਾਂਈਂ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ। ²ਬੁਲਾ ਕੇ।

ਕਹਯੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਖੋ, ਅਬਿ ਬੰਦੇ ਤਾਂਈਂ।

ਯੱਦਯਪਿ ਮਾਤਾ ਪੰਥ ਕੀ, ਥੀ ਗੁਰੁ ਕੀ ਨਾਰੀ।

ਤੋ ਭੀ ਔਰਤ ਜਾਤ ਥੀ, ਨਹਿੰ ਨੀਤ ਵਿਚਾਰੀ

॥੩੮॥

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ*, ਮੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਰੋਚਾ¹।

¹ਰੋਚਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਮੁਖੀ ਸਿੱਖ (ਰੋਚਾ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਕੋਸਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੭੪੫ ਬਿ. ਵਿੱਚ ਜਨਮੇਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੋਠੋਹਾਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਦਿ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।) *ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਮਾਤ ਪਾਸ ਇਤਯਾਦਿ ਥੇ, ਨਹਿੰ ਬੂਝੇ ਸੋਚਾ¹।

¹(ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) {ਸੋਚ} ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਪੁੱਛੇ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰਾਇ ਨਾ ਲਈ।

ਹੁਤੋ ਮੁਸੱਦੀ¹ ਮਾਤ ਪੈ, ਗੁਰਬਖਸ਼ਾ ਭਾਈ।

¹ਮੁਨਸ਼ੀ, ਲਿਖਾਰੀ।

ਤਿਸ ਤੈ ਮਾਤ ਲਿਖਾਇਯੋ, ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਤਦਾਂਈਂ

॥੩੯॥

ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ ਮਾਤਾ ਨੈ ਕਹਯੋ, ਲਿਖਯੋ ਤਿਮ ਭਾਈ।

ਅੱਵਲ ਮਾਤਾ ਨੈ ਖੁਸ਼ੀ, ਬਹੁ ਨਿਜ ਲਿਖਵਾਈ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੈ ਜੋ ਕਹਯੋ, ਪੁਨ ਸਭਿ ਲਿਖਵਾਯੋ।

ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਮਾਤ ਨੈ, ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਅਲਾਯੋ¹।

¹ਕਿਹਾ।

॥੪੦॥

ਤੂੰ ਭੀ ਗੁਰੁ ਕਾ ਸਿੱਖ ਹੈਂ, ਸੁਨ ਬੰਦੇ ਭਾਈ।

ਬਚਨ ਹਮਾਰਾ ਮਾਨ ਲੈ, ਮੈਂ ਤੁਮਰੀ ਮਾਈ।

ਕਾਰਜ ਤੁਮ ਨੈਂ ਸਭਿ ਕਰੇ, ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੇ ਭਾਰੇ।

ਅਰ ਸਹਾਇਤਾ ਪੰਥ ਕੀ, ਤੁਮ ਕਰੀ ਅਪਾਰੇ

॥੪੧॥

ਦੁਸ਼ਮਨ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੇ ਜਿਤੇ, ਸਭਿ ਹੀ ਤੁਮ ਮਾਰੇ।
ਸੱਯਦ ਮੁਗਲ ਪਠਾਨ ਲੋ, ਨ੍ਰਿਪ ਪਰਬਤ ਵਾਰੇ।
ਸਾਹਬਜ਼ਾਦਜੋਂ ਕਾ ਲਯੋ, ਤੁਮ ਬੈਰ ਮਹਾਨੇ।
ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਨਹਿੰ ਭਯੋ, ਤੁਮ ਸਮ ਕੋ ਆਨੇ। 'ਹੋਰ।

॥ ੪੨ ॥

ਕਾਰਜ ਤੁਮ ਨੈ ਸਭਿ ਕਰੇ, ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਕਮਾਯੋ।
ਹਲਤ ਪਲਤਾ ਸਫਲਾ ਕਰਜੋ, ਰੱਖ ਪੰਥ ਦਿਖਾਯੋ। 'ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ।
ਅਬਿ ਜਗੀਰ ਲਿਹੁ ਸ਼ਾਹਿ ਤੈ, ਘਰ ਬੈਠੇ ਖਾਵਹੁ।
ਦੁਖੀ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਕੋ ਕਰੋ, ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨ ਗਾਵੋ

॥ ੪੩ ॥

ਹੁਕਮ ਲਿਖਾਯੋ ਮਾਤ ਨੈ, ਨਿਜ ਮੁਹਿਰ ਲਗਾਈ।
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੇ ਢਿਗ ਪਠਜੋ, ਸੁਨਿ ਸ਼ਹਿ ਮੁਦ 'ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।
ਪਾਈ।

ਨਿਜ ਕਾਸਦ, ਸਿਖ ਮਾਤ ਕਾ, ਦੈ ਉਭੈ ਪਠਾਏ। 'ਆਪਣਾ ਹਲਕਾਰਾ ਤੇ ਇਕ ਮਾਤਾ ਦਾ ਸਿੱਖ (ਮਾਤਾ ਦਾ
ਹੁਕਮਨਾਮਾ) ਦੇ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ।

ਦਯੋ ਬੰਦੇ ਕੋ ਜਾਇ ਕੈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਪੁਰਾਏ। 'ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਆ ਕੇ।

॥ ੪੪ ॥

ਬੰਦੇ ਵੀਚ ਦੀਵਾਨ ਕੇ, ਬਚਵਾਯੋ ਤਬਿ ਹੀ। 'ਪੜ੍ਹਵਾਇਆ।
ਹੁਕਮ ਮਾਤ ਕਾ ਸੁਨਤ ਹੀ, ਤੱਜਬਾ ਰਹੇ ਸਭਿ 'ਹੈਰਾਨ।
ਹੀ।

ਸੁਨ ਕਰਿ ਬੋਲਜੋ ਆਪ ਹੀ, ਤਬਿ ਬੰਦਾ ਐਸੇ।
ਨਹੀਂ ਨਾਰਿ ਕੋ ਸਾਰਾ ਹੈ, ਹਮ ਮਾਨੈਂ ਕੈਸੇ 'ਖਬਰ।

॥ ੪੫ ॥

ਠੀਕ ਸਯਾਨੇ ਕਹਤ ਹੈਂ, ਮਤਿ ਨਾਰਨ ਕੇਰੀ।
ਗਿੱਚੀ ਪੀਛੇ ਹੋਤ ਹੈ, ਸੋ ਅਬਿ ਹਮ ਹੇਰੀ।
ਯੋਂ ਕਹਿ ਬੰਦੇ ਨੈਂ ਤਬੈ, ਉੱਤਰ ਲਿਖਵਾਯੋ।
ਸੁਨੋਂ ਮਾਤ ਜੀ, ਜੋ ਲਿਖਜੋ ਤੁਮ, ਸੋ ਹਮ ਪਾਯੋ

॥ ੪੬ ॥

ਫੇਰ ਨ ਐਸੇ ਤੁਮ ਲਿਖਜੋ, ਮਮ ਓਰ ਕਦਾਈ।
ਤੁਮਰੀ ਅਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੀ, ਨਹਿੰ ਮਾਨੋ ਕਾਈ।

ਜੋ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਸੋ ਕਰੋਂ, ਨਹਿ ਹਟੋਂ ਹਟਾਯਾ।

ਤੂੰ ਤ੍ਰੀਮਤ ਕਯਾ ਜਾਨ ਹੈਂ, ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਮਾਯਾ।¹ ਛਲ।

॥ ੪੭ ॥

ਅਰ ਕਹੁ ਗੁਰੁ ਕਾ ਸਿੱਖ ਮੈਂ, ਕਬਿ ਹੋਯੋ ਕੀਨਾ।

¹ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ ਸਾਂ ਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਸਾਧੂ ਥਾ ਬੈਸਨੋ, ਜਾਨਤ ਜਗ ਝੀਨਾ।

¹ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ (ਝੀਨਾ) ਘੱਟ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਸਨ।

ਨਾ ਮੈਂ ਤੁਮਰਾ ਸਿੱਖ ਹੋਂ, ਨਾ ਤੁਮ ਗੁਰੁ ਮੇਰੇ।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਇਕ ਦਿਨ ਗਯੋ, ਥਾ ਮੇਰੇ ਡੇਰੇ

॥ ੪੮ ॥

ਮੁਲਾਕਾਤ ਹਮਰੀ ਤਹਾਂ, ਗੁਰੁ ਸੰਗੈ ਹੋਈ।

ਜੋ ਉਨ ਕਾਰਜ ਨਿਜਾ ਕਹਯੋ, ਹਮ ਕੀਨੋ ਸੋਈ।

¹ਆਪਣਾ ਕੰਮ।

ਅਬਿ ਮਨ ਭਾਵਤ ਮੈਂ ਕਰੋਂ, ਨਹਿ ਕਿਸ ਕੀ ਮਾਨੋਂ।

ਨਹਿ ਜਗੀਰ ਲਿਹੁ ਤੁਰਕ ਤੈਂ, ਨਹਿ ਮਿਲਣਾ

ਠਾਨੋ ॥ ੪੯ ॥

ਸਭਿ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਮਾਰ ਕੈ, ਲੈਹੋਂ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।

ਪੰਥ ਚਲਾਵੋਂ ਆਪਣਾ, ਪਰਗਟ ਜਗ ਮਾਂਗੀਂ।

ਤੁਮਰਾ ਅਰ ਤੁਰਕੇਸ ਕਾ, ਮੁਝ ਕੋ ਭੈ ਨਾਹੀਂ*

*ਇਕ ਤੁਕ ਮੂਲ 'ਚ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

॥ ੫੦ ॥

ਇਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਵਾਇ ਕੈ, ਬੰਦੇ ਸਿੱਖ ਤਾਂਈਂ।

¹ਬੰਦੇ ਨੇ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਆਏ) ਸਿੱਖ ਨੂੰ।

ਦੈ ਖਰਚਾ ਸਿਤਕਾਰ ਕੈ, ਫੇਰਯੋ ਉਲਟਾਈ।

¹ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ।

ਇਤ ਬੰਦੇ ਉਤ ਮਾਤ ਨੈ, ਨਹਿ ਕੀਨ ਭਲਾ ਹੈ।

ਬਿਨ ਸਲਾਹਿ ਤੈ ਸ਼ੀਘਰੈਂ, ਕੰਮ ਭੂਤਨ ਕਾ ਹੈ

॥ ੫੧ ॥

ਗੁਰੁ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਭੀ ਕਹਾ, ਹੱਕਾਯਤ ਮਾਹੈਂ।

ਸ਼ਤਾਬੀ ਬਵਦ ਕਾਰ ਆਹਰ ਮਨਾ ਹੈ।

¹(ਸ਼ਤਾਬੀ) ਕਾਹਲ ਕਰਨੀ (ਆਹਰ ਮਨਾ) ਸ਼ੈਤਾਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਯਾਹੀਂ ਤੇ ਫਲ ਤਾਂਹਿ ਕੈ, ਬਡ ਕਰੀ ਖਰਾਬੀ।

ਬਨੀ ਬਨਾਈ ਬਿਗੜ ਹੈ, ਬਾਜ਼ੀ ਸ਼ੇਤਾਬੀ।¹ ਛੇਤੀ।

॥ ੫੨ ॥

ਬੰਦੇ ਕਾ ਇਹ ਖਤ ਜਬੈ, ਢਿਗ ਮਾਤਾ ਆਯਾ।

ਪਢਿ ਮੁਸੱਦੀ¹ ਸੁਨਾਇਯੋ, ਕੁਛ ਕੋਪ ਉਪਾਯਾ²।

¹ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ। ²(ਮਾਤਾ ਨੇ) ਕ੍ਰੋਧ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ।

ਸੋਈ ਖਤ ਫਿਰ ਮਾਤ ਨੈ, ਢਿਗ ਸਾਹਿ ਪਠਾਯੋ।

ਸੁਨ ਕਰਿ ਬੰਦੇ ਕਾ ਲਿਖਯੋ, ਹਜ਼ਰਤ¹ ਬਿਸਮਾਯੋ

¹ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ।

॥ ੫੩ ॥

ਮਾਤਾ ਕਾ ਕਿਛੁ ਦੋਸ਼ ਨਹਿ, ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ
ਨਿਹਾਰਾ।

ਬੰਦਾ ਬੇਈਮਾਨ ਹੈ, ਮੁਤੱਸਬ ਭਾਰਾ¹।

¹ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਪੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਡਰ ਧਰਿ ਬੰਦੇ ਤੇ ਸਭੈ, ਤਬਿ ਤੁਰਕ ਅੰਬੀਰੂ¹।

¹ਅਮੀਰ, ਸਰਦਾਰ।

ਨਿਜ ਘਰ ਮੈਂ ਮੋਨ ਹੈ, ਬੈਠੇ ਥੇ ਭੀਰੂ¹ ॥ ੫੪ ॥

¹ਡਰਾਕੁਲ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਕੇਤਿਕ ਦੋਸ਼ ਬਿਤੇ ਜਬਿ ਯੋਂ,

ਚੁਗਲੋਂ ਚੁਗਲੀ ਉਗਲੀ। ਫਿਰ ਆਈ।

¹ਕੀਤੀ।

ਯੋਂ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਪਾਸ ਕਹਯੋ,

ਤੁਮ ਕੋ ਗੁਰੁ ਤੀਯ ਦੀਯਾ ਪਰਚਾਈ¹।

¹ਪਰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜੋ ਗੁਰੁ ਤੀਯ ਜ਼ਰੂਰ ਚਹੈ,

ਅਬਿ ਸਿੰਘਨ ਤੈਂ ਸਭਿ ਰਾਰ¹ ਮਿਟਾਈ।

¹ਝਗੜਾ।

ਤੋਂ ਕਿਮ ਬੰਦਾ ਨ ਮਾਨ ਸਕੈ,

ਇਨ ਹੀਂ ਉਸ ਕੋ ਬਖਸ਼ੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੫੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਹੈ ਇਨ ਕੇ ਘਰ ਕਾ ਵਹਿ ਖਾਦਮ¹।

¹ਸੇਵਕ।

ਗੁਰੁ ਬਰ ਦੈ ਕੀਨੋ ਵਡ ਆਦਮ¹।

¹ਆਦਮੀ।

ਦਯੋ ਲਗਾਯ ਆਪ ਇਨ ਬੰਦਾ।

ਹਮ ਕੋ, ਜਜੋਂ ਬ੍ਰਿਛਨ ਕੋ ਬੰਦਾ¹ ॥ ੫੬ ॥

¹ਜਿਵੇਂ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ (ਬੰਦਾ) ਅਮਰ ਵੇਲ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਸਾਨੂੰ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਕਰਾਮਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਗੁਰੁ ਪੂਰੀ।

ਯਵਨ ਦੀਨ ਕਰਨੇ ਹਿਤ ਦੂਰੀ¹।

¹ਤੁਰਕ ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਲਿਖਯੋ ਜੁ ਯਹਿ ਬੰਦੇ ਕਾ ਆਯੋ।

ਮਿਲ ਮਸਲਾ ਕਰਿ¹ ਤੁਹਿ ਪਰਚਾਯੋ ॥ ੫੭ ॥

¹ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ।

ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੋ ਪਠੋ ਸਿਖਾਈ।

ਪਠੈ ਮਾਤ ਤੈਂ ਯੋਂ ਲਿਖਵਾਈ।

ਕਰਾਮਾਤ ਬੰਦੇ ਤੈ ਜਾਏ।

ਪੰਥ ਨ ਤਿਸ ਕੀ ਕਰੈ ਸਹਾਏ ॥ ੫੮ ॥

ਮਾਤ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਜਬੈ ਲਿਖੈ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਮਾਨਿ ਤਿਹ ਤਬੈ ਤਜੈ ਹੈਂ।

ਅਜਮਤ ਮਾਤਾ ਤਿਸ ਤੇ ਖੋਸੈ।

‘ਖੋਹ ਲਵੇ।

ਹਮ ਛਿਨ ਮੈਂ ਮਾਰੈਂ ਫਿਰ ਓਸੈ ॥ ੫੯ ॥

‘ਉਸ ਨੂੰ।

ਪੁਨ ਇਕ ਦੂਤੀ ਪਠੋ ਸਿਖੈ ਕੈ।

‘ਚੁਗਲੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਿਖਾ ਕੇ ਭੇਜੇ।

ਝੂਠ ਸਾਚ ਗੁਰੂ ਤਿਯੈ ਸੁਨੈ ਕੈ।

ਮਾਤਾ ਕੇ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਾਵੈ।

ਬੰਦੇ ਕੋ ਸਰਾਫ ਦਿਲਵਾਵੈ ॥ ੬੦ ॥

ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਐਸੇ ਲਿਖਵਾਵੈ।

ਜਜੋਂ ਬੰਦੇ ਕੋ ਵਹਿ ਤਜ ਜਾਵੈਂ।

‘ਉਹੋ (ਗੱਲ)।

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹਿ ਕਰੀ ਪੁਨ ਸਾਈ।

ਦੂਤੀ, ਮਾਤਾ ਪਾਸ ਪਠਾਈ ॥ ੬੧ ॥

ਜਾਇ ਫਫਾ ਕੁਟਨੀ, ਢਿਗ ਮਾਤਾ।

ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਕਰੀ ਬਹੁ ਬਾਤਾਂ।

ਬੁੱਧਿ ਮਾਤ ਕੀ ਫੇਰ ਸੁ ਦੀਨੀ।

ਬੰਦੇ ਪਰ ਕ੍ਰੋਧਤ ਅਤਿ ਕੀਨੀ ॥ ੬੨ ॥

ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ।

ਕਹਯੋ ਮੁਸੱਦੀ ਤਈਂ ਪੁਕਾਰੇ।

ਬਾਨੀ ਮਮ ਬੰਦੇ ਨਹਿੰ ਮਾਨੀ।

ਕਰੈ ਗੁਰੂ ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੀ ਹਾਨੀ ॥ ੬੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲਿਖੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਅਬੀ,

ਸਭੀ ਖਾਲਸੇ ਜੋਗ।

‘ਤਾਈਂ।

ਬੰਦੇ ਸਿੱਖੀ ਲਿਖ ਦਈ,

ਹਾਨਿ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਹੋਗ ॥ ੬੪ ॥

‘ਬੰਦੇ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ (ਅਲਹਿਦਗੀ) ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤਿਸ ਦੀ ਹਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਨੰਦ ਲਾਲ, ਸਮਝਾਇ ਬਹੁ

ਰਹਯੋ, ਨ ਸਮਝੀ ਮਾਤ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਪੁਨ ਲਿਖਵਾ ਪਠਯੋ,
ਪ੍ਰਤੀ ਪੰਥ ਬਖਯਾਤ ॥ ੬੫ ॥

ਦੂਜਾ ਛੰਦ:

ਜੇ ਜਗ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵਤ ਗੁਰੂ ਕਾ,
ਸੋ ਮਮ ਬਚਨ ਕਮਾਵੋ।
ਇਸ ਬੰਦੇ ਗੰਦੇ ਨਿਗੁਰੇ ਕਾ,
ਅਬਿ ਤੈ ਸੰਗ ਤਜਾਵੋ।
ਇਨ ਸਿੱਖੀ ਲਿਖ ਦਈ ਹਮਾਰੀ,
ਅਬਿ ਇਸ ਬਿਪਤਾ ਪੈਹੈ।
ਕਰਾਮਾਤ ਇਸ ਤੈ ਸਭਿ ਜਾਵੈ,
ਆਇ ਪੰਥ ਮੈ ਰੈਹੈ ॥ ੬੬ ॥
ਅਬਿ ਇਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਸਾਰੇ,
ਜਤ ਸਤ ਸਭਿ ਤਜ ਦੀਨਾ।
ਪੰਥ ਰਚਯੋ ਅਰ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਤ,
ਮਦ ਹੋਯੋ ਇਸ ਪੀਨਾ।
ਹੰਕਾਰੀ ਕੀ ਜਰ ਸਰਪਰ ਜਾਵੈ,
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ* ਭਾਖਯੋ।

ਕਰਯੋ ਏਨ ਅਪਮਾਨ। ਹਮਾਰਾ,
ਜਰਾ ਲਿਹਾਜ ਨ ਰਾਖਯੋ ॥ ੬੭ ॥
ਜੇ ਸਿਖ ਸੰਗ ਨ ਤਜਾਗੈ ਇਸ ਕਾ,
ਬਚਨ ਨ ਹਮਰਾ ਮਾਨੈ।
ਸੋ ਨਿੰਦਕ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵੈ,
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਯੋ ਭਾਨੈ।
ਯਾ ਬਿਧਿ ਲਿਖਿ ਮਾਤਾ ਨੈ ਪਠਯੋ,
ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਤਾਂਈਂ।
ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਸਿਰ ਧਰਿ ਮਾਨਯੋ,
ਉੱਤ੍ਰ ਲਿਖਯੋ ਬਨਾਈ ॥ ੬੮ ॥
ਬਚਨ ਤੁਮਾਰੇ ਜੈਸ ਕੈਸ। ਹਮ,
ਸਭਿ ਸਿਰ ਧਰ ਕਰਿ ਮਾਨੈ।

।ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

।ਹੰਕਾਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਜ਼ਰੂਰ ਬਰਜ਼ਰੂਰ (ਖੱਟੀ) ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

*ਅਸਲ ਤੁਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ-"ਅਭਿਮਾਨੀ ਕੀ ਜੜ੍ਹ ਸਰਪਰ ਜਾਏ ॥"

।ਨਿਰਾਦਰ।

।ਕਿਹਾ ਹੈ:-ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਕਾ ਸੰਗੀ ਹੋਵੈ ਨਾਲੇ ਲਏ ਸਿਧਾਵੈ।

।ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਬਿਨ ਹੋਇ ਗੁਜਰ ਕਿਮ,
ਹਮਰੀ ਲਖੇ ਮਹਾਨੈ।

ਫਿਰ ਹਮ ਰਾਜ ਕੈਸ ਬਿਧਿ ਲੈਹੈ,
ਜੇ ਕਰਿ ਟਰ ਹੈਂ ਦੰਗਜੋਂ।

‘ਜੰਗ ਤੋਂ।

ਤੁਰਕੋਂ ਨੈ ਹਮ ਕੋ ਕਬਿ ਦੀਨੋ,
ਕਹੋ ਰਾਜ ਫਿਰ ਮੰਗਜੋ ॥ ੬੯ ॥

ਗੁਰੁ ਹਮ ਕਉ ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਦੀਨੋ,
ਇਸ ਕੋ ਮੁਖੀਆ ਕੀਨੋ।

ਬਿਨ ਇਕ ਮੁਖੀਏ ਤੈ ਫਿਰ ਹਮਰਾ,
ਨਿਭੈ ਕਾਮ ਕਿਮ ਚੀਨੋਂ।

‘ਜਾਣੋ।

ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਯੋਂ ਲਿਖਿ ਤਬਿ ਹੀ,
ਮਾਤਾ ਪਾਸ ਪਠਾਯੋ।

ਸੁਨ ਯੇਹ ਅਰਜੀ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੀ,
ਮਾਤਾ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਗਾਯੋ ॥ ੭੦ ॥

‘ਕਿਹਾ।

ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਦ ਗੁਰੁ ਹੈਂ ਤੁਮਰੇ,
ਰੱਖਕ ਠੀਕ ਲਖੈ ਹੋ।

‘(ਤੁਸੀਂ) ਜਾਣੋ।

ਤਾਬੇਦਾਰੀ! ਸਦਾ ਖੁਾਰੀ,
ਸੋ ਤੁਮ ਕਾਹੇ ਗੈਹੋ।

‘(ਬੰਦੇ ਦੀ) ਅਧੀਨਗੀ।

ਹੱਨੇ ਹੱਨੇ ਹੈ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।

‘ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹੋ।

ਤੁਮਰੀ, ਗੁਰੁ ਬਖਾਨਾ।

‘ਭਾਵ ਹਰ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇਗਾ।

ਚਾਲੀ ਬਰਸ ਸਖਤ ਹੈਂ ਤੁਮ ਪਰ,
ਰਾਖਹੁ ਸਿਦਕ ਮਹਾਨਾ ॥ ੭੧ ॥

ਜਮਨਾ ਤੈ ਸਿੰਧ ਅਟਕ ਪ੍ਰਯੰਤੋਂ,
ਫਿਰ ਹੈ ਰਾਜ ਤੁਮਾਰਾ।

ਜਬਿ ਲੋ ਰਹੈ ਸੁਤੰਤ! ਖਾਲਸਾ,
ਬਢੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਪਾਰਾ।

‘ਸੁਤੰਤਰ, ਆਜ਼ਾਦ।

ਪੂਜਾ ਧਾਨ ਖਾਇ ਹੈ ਜਬਿ ਹੀ,
ਅਰ ਆਪਸ ਮੈਂ ਲਰ ਹੈ।

ਰਾਜ ਤੇਜ ਤਬਿ ਜਾਇ ਪੰਥ ਕਾ,
ਪਗ ਮੋਂ ਨੋਕੇ ਪਰ ਹੈਂ ॥ ੭੨ ॥

‘ਪੈਰਾਂ 'ਚ (ਗੁਲਾਮੀ ਦੀਆਂ) ਬੇੜੀਆਂ ਪੈ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਸਾਲ ਸੁਦੀ' ਜਬਿ ਬੀਤੈਂ ਐਸੇ,
ਫਿਰ ਗੁਰੁ ਬਰਕਤ ਦੈਹੈਂ।

ਪੱਛਮ ਤੈ ਨਿਜ ਸਿੱਖ' ਬੁਲੈ ਕੈ,
ਰਾਜ ਅਖੰਡ ਭੁਗੈ ਹੈਂ।

ਹਮ ਅਬਿ ਕੋਸ਼' ਗੁਰਜਾਈ ਕਾ ਬਡ,
ਤੁਮ ਹੀ ਕੇ ਬਖਸੈ ਹੈਂ।

ਬੀਰ ਬੀਰ ਬਨਿ' ਰਲ ਮਿਲ ਖਾਵੇ,
ਟੋਟ ਨ ਕਬਹੂੰ ਐਹੈ ॥ ੭੩ ॥

ਖੀਸਾ ਹਮਰਾ ਹਾਥ ਤੁਮਾਰਾ,
ਨੀਤ ਸਾਫ ਸੋਂ ਖੈਵੇ।

ਦੈਨਦਾਰ ਹੈਂ ਹਮ ਸਦ ਤੁਮਰੇ,
ਮਨ ਭਾਵਤ ਫਲ ਲੈਵੇ।

ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੋਤ੍ਰੇ ਸਿੰਘ ਹਮਾਰੇ,
ਸਿੰਘ ਹਮਾਰੇ ਪਜਾਰੇ।

ਹਮ ਦਾਵਾ' ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਕਰਿ ਹੈਂ,
ਔਰ ਨ ਕਿਸ ਪਰ ਧਾਰੇ ॥ ੭੪ ॥

ਬਚਨ ਹਮਾਰੇ ਜੋ ਤੁਮ ਮਾਨਹੁ,
ਰਾਜ ਸੂਖ ਜਸ ਲੈਹੋ।

ਹਾਨਿ ਹੋਇ ਤੁਮਰੀ ਨਹਿੰ ਕਬਹੀ,
ਦਿਨ ਦਿਨ ਬ੍ਰਿਧੀ ਪੈਹੋ।

ਲੂਟ ਮਾਰਿ ਮਨ ਭਾਵਤ ਖਾਵੇ,
ਇਕ ਬੰਦੇ ਕੇ ਤਜਾਗਯੇ।

ਹਮ ਤੇ ਬੇਈਮਾਨ ਭਯੋ ਯਹਿ,
ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਤੈ ਭਾਗਯੇ ॥ ੭੫ ॥

ਕਰਾਮਾਤ ਬੰਦੇ ਕੀ ਅਬਿ ਸਭਿ,
ਖੈਚ ਦਈ ਮੈਂ ਪੰਥੈਂ।

ਗੁਰੁ ਬਚਨੋ ਤੈ ਤੁਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ,
ਪੈਹੋ ਫੇਰ ਸੁਤੰਤੈ।

ਦੈਨਦਾਰ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਨਾਹੀਂ,
ਲੈਨਦਾਰ ਹਮ ਬੈਠੇ।

'ਸੁਦੀਆਂ (ਮਹੀਨੇ) ਤੇ ਸਾਲ।

'ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

'ਖਜ਼ਾਨਾ।

'ਭਰਾ ਭਰਾ ਬਣ ਕੇ।

'ਖਾਓ।

'ਅਧਿਕਾਰ, ਹੱਕ।

'ਤੁੱਕੀ ਪਾਓਗੇ।

'ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ।

ਜਜੋਂ ਹਮਰੇ ਵਡਯਨ ਸਿਰ ਦੀਨੇ,
ਤਜੋਂ ਹਮ ਦੈਰੈਂ ਐਂਠੇ^੧ ॥ ੨੬ ॥
ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਜਬਿ, ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸਿਰ
ਚਰੁ ਹੈਂ, ਭਰ ਹੈ ਬੇੜਾ^੧।

^੧ਅਣਖ ਨਾਲ।

^੧ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣਗੇ (ਤਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਪਾਪਾਂ ਦਾ) ਬੇੜਾ ਭਰ ਜਾਵੇਗਾ।

ਡੁਬੈ ਜਹਾਜ ਭਵਾਂਬੁਧ ਇਨ ਕਾ,
ਮਿਟ ਹੈ ਤਬਿ ਸਭਿ ਝੇੜਾ^੧।

^੧(ਜਦੋਂ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ (ਭਵਾਂਬੁਧ) ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਬੇੜਾ ਡੁੱਬ ਜਾਵੇਗਾ ਤਦੋਂ ਸਾਰਾ ਝਗੜਾ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ।

ਯਹਿ ਜਬਿ ਮਾਤਾ ਨੈ ਲਿਖ ਪਠਯੋ,
ਮਾਨ ਖਾਲਸੇ ਲੀਨਾ।

ਪੁਨ ਬੰਦੇ ਕਾ ਸੰਗ ਤਜਨ ਹਿਤ,
ਯੋਂ ਵਿਚਾਰ ਮਨਿ ਕੀਨਾ ॥ ੨੭ ॥
ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਪਰ ਅਬਿ ਯਹਿ ਬੰਦਾ,
ਹਮ ਸੋਂ ਬਿਗਰੈ ਜਬਿ ਹੀ।
ਬਿਨਾ ਦੇਰ ਹਮ ਸੰਗ ਤਯਾਗੈਂ,
ਇਸ ਗੰਦੇ ਕਾ ਤਬਿ ਹੀ।
ਯਹਿ ਵਿਚਾਰ ਉਰਿ ਧਰੀ ਖਾਲਸੇ,
ਫਿਰ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਮੇਰੈਂ^੧।

^੧ਵਿੱਚ।

ਬੰਦਾ ਪੰਥ ਸਮੇਤ ਸੁਧਾ-ਸਰ,
ਆਯੋ ਮੇਲੇ ਪੈਰੈਂ^੧ ॥ ੨੮ ॥

^੧ਉੱਪਰ।

ਮੇਲਾ ਭਰਜੋ ਬਿਸਾਖੀ ਕਾ ਜਬਿ,
ਸੰਗਤ ਗੁਰੁ ਬਹੁ ਆਈ।
ਗੁਰੁ ਕੇ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਬੰਦੇ,
ਗੱਦੀ ਤਬਿ ਨਿਜ ਲਾਈ।
ਸ਼ਸਤਰ ਬਸਤਰ ਜੇਵਰ ਜੇ ਵਰ^੧,
ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਸਜਾਈ।
ਗੱਦੀ ਪਰ ਅੰਦਰ ਹਰਿਮੰਦਰ,
ਬੰਦਾ ਬੈਠਯੋ ਜਾਈ ॥ ੨੯ ॥
ਅਪਨੇ ਸਿਰ ਪਰ ਚਵਰ ਕਰਾਵੈ,
ਅਪਨੇ ਚਰਨ ਪੁਜਾਵੈ।

^੧(ਜੇ) ਜੇਹੜੇ (ਵਰ) ਚੰਗੇ (ਜੇਵਰ) ਗਹਿਣੇ ਸਨ।

ਪੁਨਾ ਆਪ ਕੋ ਗੁਰੁ ਗਜਾਰਵਾਂ,

ਸਿੱਖਨ ਤੈ ਕਹਿਲਾਵੈ।

ਕਰੈ ਨ ਕਰਦ ਭੇਟ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ,

ਦਰਸਨ ਫਤੇ ਕਹਾਵੈ।

ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਦੈ ਦੈ,

ਸਿੱਖ ਬੰਦਈ ਬਨਾਵੈ ॥ ੮੦ ॥

ਯਹਿ ਜਬਿ ਤਿਸ ਕੀ ਰੀਤਿ ਅਨੀਤਿ¹,

¹ਉਲਟ ਮਰਯਾਦਾ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਹੇਰੀ।

ਦਯੋ ਉਠਾਇ ਤਬੈ ਮੰਦਰ ਤੈ,

ਸੰਗ ਤਜਯੋ ਬਿਨ ਦੇਰੀ।

ਬਾਬਾ ਹੁਤੇ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਜੋ,

ਭੱਲਾ ਸਾਹਿਬ-ਜ਼ਾਦਾ।

ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਤੇਹਣ¹, ਸਿੰਘ ਦੀਪਾ²,

¹ਗੋਤ। ²ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਲੋ ਜ਼ਾਦਾ ॥ ੮੧ ॥

ਸਿੰਘਨ ਤਬੈ ਪੌਸ ਬਜਵਾ ਕੈ,

ਡੇਰਾ ਨਜਾਰਾ ਕਰਯੋ।

ਸਭਿ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘਨ ਮੈਂ ਫਿਰ ਉਨਿ,

ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਉਚਰਯੋ।

ਹੋਇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕਾ ਜੋਈ,

ਸੋ ਬੰਦੇ ਕੋ ਤਜ ਕੈ।

ਆਵੇ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਮਾਂਗੀਂ,

ਫਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗਜ ਕੈ ॥ ੮੨ ॥

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਸਿਦਕੀ ਸਿੰਘ ਅਪਾਰੇ,

ਬਾਵਯੋਂ ਕੀ ਦਿਸ ਆਏ।

¹ਬਾਵਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਵਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਰਫ਼।

ਸੰਗ ਛੋਡ ਬੰਦੇ ਕਾ ਦੀਨਾ,

ਬੋਲਤ ਸਭਿ ਮਨ ਭਾਏ।

¹ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ, ਮਨ ਆਇਆ।

ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਕਾ¹ ਜੋਧਾ²,

¹ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ। ²(ਸਿੰਘ)।

ਸਿੰਘ ਨਗਾਰੀਆ ਧੈ ਕੈ।

¹ਦੌੜ ਕੇ।

ਧਾਲੀਵਾਲ ਬਿਰਾੜ ਫੂਲ ਕੇ,

ਗਿੱਲਹਿੰ ਸੰਗ ਮਿਲੈ ਕੈ ॥ ੮੩ ॥

ਵਾਇ¹ ਨਗਾਰਾ ਆਇ ਪੰਥ ਦਿਸ,

¹ਵਜਾ ਕੇ।

ਡੇਰਾ ਦੀਨੋ ਲਾਈ।

ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਦੇਸੀ, ਨੌਧਾ ਸਿੰਘ,

ਭੋਮਾ ਸਿੰਘ ਮਿਲਾਈ।

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਸੱਦਾ,

ਦਰਵਾਰਾ ਸਿੰਘ ਚੰਦਾ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਮਸ਼ਾਹੂਰ ਸਿੰਘ,

ਆਏ ਇਤੈ ਬਰਿੰਦਾ' ॥ ੮੪ ॥

'ਬਹੁਤੇ।

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਰਾਮਾ,

ਚੰਪਾ ਸਿੰਘ ਬੁਲਾਕਾ।

ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਬਾਘੜ ਸਿੰਘ ਬਾਲਾ,

ਆਦਿਕ ਘਨੇ ਬਿਬਾਕਾ'।

'ਬਹੁਤੇ ਨਿੱਡਰ।

ਸਿੰਘ ਬੰਦਈ ਜਿਤਿਕ ਥੇ ਤਬਿ ਸਭਿ,

ਬੰਦੇ ਓਰ ਰਹਾਏ।

ਭਏ ਦੁ-ਧੜੇ ਪੜੇ ਵਿੱਚ ਪਾਟਕ',

'ਫੁੱਟ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਏ।

ਤੁਰਕਨ ਪੀਰ ਮਨਾਏ ॥ ੮੫ ॥

ਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਚਹੈ ਸੁ ਕਰਿ ਹੈ,

ਅਘਟਨ ਘਟਨ ਪਟੀਸੀ'।

'ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ, (ਅਘਟਨ) ਅਣਬਣ ਨੂੰ (ਘਟਨ) ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੀ (ਪਟੀਸੀ) ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ (ਭਾਵੀ) ਹੋਣਹਾਰ (ਜੋ) ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੋ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਬੇਦ ਕਹਿਤ ਅਰ ਲਹਿਤ ਸੁਰਾਸੁਰ,

ਚਹਿਤ ਜੈਸ ਸੋ ਥੀਸੀ'।

'ਵੇਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ ਇਹ (ਲਹਿਤ) ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਭਾਵੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵੀ ਵਸ ਸ਼ਿਵ ਭਸਮੰਤ੍ਰ* ਕੋ,

*ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਭਸਮਾਸੁਰ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਕੜਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕੜਾ ਲਾਏਂਗਾ ਭਸਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਾਰਬਤੀ ਲੈਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੜਾ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਸ਼ਿਵ ਨੱਠ ਗਿਆ, ਭਸਮਾਸੁਰ ਨੇ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ। ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਭੁੱਲ ਵਿੱਚ ਹੈਂ, ਇਸ ਕੜੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਭਸਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜ਼ਰਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਤਾਂ ਵੇਖ। ਕਾਮ ਮੋਹਿਤ ਭਸਮੰਤ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਕੜਾ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਭਸਮ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦੈ ਕੰਗਣ ਦੁਖ ਪਾਯੋ'।

'ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਵੀ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਭਸਮਾਸੁਰ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਕੜਾ ਦੇ ਕੇ ਦੁਖ ਪਾਇਆ।

ਇੰਦਰ ਚੰਦਰ ਮੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀ¹,
 ਭਾਵੀ ਦਾਗ ਲਗਾਯੋ¹ ॥ ੮੬ ॥
 ਰਾਮ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਨਲਰਾਜਾ ਲੋ,
 ਬਨ ਭਾਵੀ ਮੈਂ ਭੂਲੇ।
 ਸੋ ਭਾਵੀ ਅਬਿ ਅਈ ਪੰਥ ਪਰ,
 ਦਾਯਕ ਦੁਖਦਾ ਝੂਲੇ।
 ਬੁੱਧਿ ਸਹਾਇ ਮਿਲਤ ਹੈ ਤੈਸੀ,
 ਜੈਸੀ ਭਾਵੀ ਹੋਵੈ।
 ਬੁਰੀ ਬਾਤ ਕੋ ਨੀਕੀ ਸਮਝਤ,
 ਮੰਦ ਨਰੈਂ ਭਲ ਜੋਵੈ¹ ॥ ੮੭ ॥
 ਪੈਦਾ ਭਯੋ ਨਫਾਕ¹ ਦੁਖਦ ਅਤਿ,
 ਰਾਵਣ ਕੰਸ ਸਮਾਨੋ।
 ਦਿੱਲੀ ਔਰ ਲਹੌਰ ਮਰੁੱਟੇ,
 ਪੱਟੇ ਤੁਰਕ ਜਹਾਨੋ।
 ਸਾਥ ਇਤਫਾਕ ਲਈ ਅੰਗਰੈਜੈਂ
 ਤਾਜਰਾਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ¹।
 ਬੇ-ਇਤਫਾਕੀ ਵਾਲੇ ਹੂਏ,
 ਸ਼ਾਹਿ ਕੰਗਾਲ ਮਹਾਂਹੀ¹ ॥ ੮੮ ॥
 ਅਬਿ ਬੰਦੇ ਅਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੀ,
 ਹੋਈ ਬੇ-ਇਤਫਾਕੀ।
 ਪੈਰੈ ਪੈਰ ਪਿਛਾਹਾਂ ਦਿਨ ਦਿਨ,
 ਤੁਰਕ ਨ ਛੋਡੈਂ ਆਕੀ।
 ਜਾਂ ਦਿਨ ਤੈ ਸਰਾਪ ਮਾਤਾ ਨੈ,
 ਬੰਦੇ ਤਾਂਈਂ ਦੀਨੋ।
 ਤੇਜ ਘਟਯੋ ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਤਿਸ ਕਾ,
 ਭਯੋ ਬੁੱਧਿ ਬਲ ਹੀਨੋ ॥ ੮੯ ॥
 ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਤਿਨ ਬਾਦ¹ ਉਠਾਯੋ,
 ਬਕਨ ਬਿਪ੍ਰਯੋ ਲਾਗਯੋ।
 ਕਬੀ ਕਹੈ ਮੈਂ ਹੂੰ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ,
 ਜਗਤ ਮੈਂ ਜਾਗਯੋ।

¹ਜਿਹੜੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ।
¹ਹੋਣੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲੰਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

¹ਭਾਵੀ ਦੇ ਭੁਲਾਏ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਗਏ।

¹ਦੁਖ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਭਾਵੀ ਝੁੱਲੇਗੀ।

¹ਮਾੜੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।
¹ਫੁੱਟ।

¹ਤੁਰਕ ਛੇਤੀ ਸੰਸਾਰ ਚੋਂ ਮਿਟ ਗਏ।

¹ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਲੈ ਲਈ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹ਝਗੜਾ।

¹ਉਲਟ ਬੋਲਣ ਲੱਗਾ।

ਤਖਤ ਲਹੌਰ ਲੈਹੁ ਮੈਂ ਅਬਿ ਹੀ,
ਮਮ ਦਾਵਾ ਪਤਿਸਾਹੀ।

¹ਅਧਿਕਾਰ, ਹੱਕ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਮੈਂ ਚਾਕਰ,
ਕਰਿ ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਚਾਹੀ ॥ ੯੦ ॥

¹ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ।

ਸਿੱਖ ਬੰਦਈ ਤਾਂਹਿ ਢਿਗ ਭਾਖੈਂ,
ਤੁਮ ਸਮ ਅਵਰ ਨ ਕੋਈ।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਤੋਹਿ ਮੈਂ,
ਜੋ ਚਹਿਹੋ ਹੂੰ ਸੋਈ।

ਕਜਾ ਯਹਿ ਸਿਖੜੇ ਅਬਿ ਕਰਿ ਸਾਕੈਂ,
ਤੁਮ ਬਿਨ ਇਕਲਾ ਵਿਚਾਰੇ।

¹ਇਕੱਲੇ।

ਤੁਮਰੀ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਮ ਇਨ ਕੋ,
ਕਰਿ ਕੇ ਖ਼ਾਰ ਪਛਾਰੇ ॥ ੯੧ ॥

¹ਖੁਆਰ ਕਰ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਸੁੱਟ ਦਿਆਂਗੇ।

ਤੁਮ ਬਿਨ ਇਨ ਕੋ ਤੁਰਕ ਨ ਛੋਡੈਂ,
ਏਕ ਏਕ ਕੋ ਲੈਹੈਂ।

¹ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ।

ਹੋਯ ਖਰਾਬ ਆਪ ਹੀ ਫਿਰ ਯਹਿ,
ਸਰਨ ਤੁਮਾਰੀ ਐਹੈਂ।

ਯੋਂ ਕਰਿ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ,
ਬੰਦਾ ਤਿਨਹਿ ਫੁਲਾਯੋ।

ਚਰਮ ਖੱਲ ਜਜੋਂ ਫੂਲਯੋ ਮੂਰਖ,
ਮੁੰਜ ਸਾਮ ਅਕੜਾਯੋ ॥ ੯੨ ॥

¹ਚੰਮ ਦੀ ਖੱਲ ਵਾਂਗ।

¹ਮੁੰਜ ਵਾਂਗ।

ਭਯੋ ਮਾਨ ਕੇ ਮਦ ਕਰਿ ਅੰਧਾ,
ਸਿੰਘਨ ਤਈਂ ਸੁਨੈ ਕੈ।

ਲਗਯੋ ਕਹਨ ਮੈਂ ਰੱਖ ਦਿਖਾਰਯੋ,
ਪੰਥ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਐ ਕੈ।

ਮੈਂ ਨਹਿ ਸਿੱਖ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾ,
ਮੁਲਾਕਾਤ ਮਮ ਹੋਈ।

ਤਿਸ ਨੈ ਕਹੀ ਬਾਤ ਜੋ ਮੁਝ ਕੋ,
ਮਾਨਿ ਕਰੀ ਮੈਂ ਸੋਈ ॥ ੯੩ ॥

ਬੈਰ ਸਜਾਦਯੋਂ ਕਾ ਲੈ ਦੀਨਾ,
ਕਰਿ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਹਾਨੀ।

ਗੁਰੂ ਘਰ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਕਰੇ ਮੈਂ,
 ਮੈਂ ਹੋਂ ਬਲੀ ਮਹਾਨੀ।
 ਪੰਥ ਬਚਾਇ ਦਯੋ ਤੁਰਕਨ ਤੈ,
 ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਜਗ ਮਾਹੀਂ।
 ਨਹੀਂ ਤ ਤੁਰਕ ਬੀਜ ਸਿੰਘਨ ਕਾ,
 ਜਗ ਮੈਂ ਛਡਤੇ ਨਾਹੀਂ ॥ ੯੪ ॥
 ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਭੂਪ ਜਗ ਜੇਤੇ,
 ਡਰ ਹਮਰਾ ਸਭਿ ਮਾਨੈ।
 ਮਾਰਹੁੰ ਕਿਸੈ ਜਯਾਵਹੁੰ ਮੈਂ ਅਬਿ,
 ਮੁਝ ਮੈਂ ਸ਼ਕਤਿ ਮਹਾਨੈ।
 ਕਰਾਮਾਤ ਸਭਿ ਕੀ ਮੈਂ ਖੇਂਚਹੁੰ,
 ਜੋ ਮਮ ਸੰਮੁਖ ਹੋਈ।
 ਸ਼ਕਤਿ ਹੁਤੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਮੈਂ ਜੇਤੀ,
 ਦੀਨੀ ਗੁਰੂ ਮੁਹਿ ਸੋਈ ॥ ੯੫ ॥
 ਬੇਦੀ ਤੇਹਣ ਭੱਲੇ ਸੋਢੀ,
 ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਜੁ ਕੋਈ।
 ਆਕੀ ਬਾਕੀ ਰਹਨ ਨ ਦੈਹੋਂ
 ਬਚੈ ਸਰਨ ਜੋ ਹੋਈ।
 ਬੈਠ ਤਖਤ ਜਗ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵੇਂ,
 ਪੰਥ ਘਨੋ ਬਿਦਤਾਵੇਂ।
 ਦਰਸਨ ਫਤੇ ਅਪਨ ਬੁਲਵਾਵੇਂ,
 ਗੁਰੂ ਕੀ ਫਤੇ ਹਟਾਵੇਂ ॥ ੯੬ ॥
 ਯੋਂ ਜਬਿ ਬੰਦਾ ਬਕਨ ਲਗਯੋ ਬਹੁ,
 ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ ਮਨਿ ਠਾਨੀ।
 ਇਸ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਨਜੀਕ ਅਈ ਅਬਿ,
 ਬਕਤ ਬਿਪਰਯੈ ਬਾਨੀ।
 ਆਵਤ ਨਿਕਟ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਬਿ ਜਾਂ ਕੀ,
 ਬੁੱਧਿ ਬਿਪਰਯੈ ਹੋਵੈ।
 ਇਨ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਸਾਰੇ,
 ਮਰੈ ਅਬੀ ਦੁਖ ਜੋਵੈ ॥ ੯੭ ॥

'ਉਲਟ।

'ਦੇਖੇਗਾ।

ਪੁਨ ਸਲਾਹ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ ਹੀ,
 ਡੇਰਾ ਬੰਦੇ ਕੇਰਾ।
 ਕਰਿ ਕੈ ਛੂਟਾ ਲੂਟ ਲਿਯ ਨਿਸ ਕੇ,
 ਕਰੀ ਨ ਰੰਚਕ ਦੇਰਾ।
 ਪੁਨ ਬੰਦੇ ਨੇ ਸਿੰਘਨ ਪਰਤੀ,
 ਆਇ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਭਾਖਯੋ।
 ਉਪਬਨ ਸਮਾ ਪਾਲਯੋ ਮੈਂ ਤੁਮ ਕੇ,
 ਤੁਰਕਨ ਤੈ ਪੁਨ ਰਾਖਯੋ ॥ ੯੮ ॥
 ਜੱਟਨ ਤੈ ਰਾਜੇ ਤੁਮ ਕੀਨੇ,
 ਮੁਲਖ ਮੱਲ ਬਹੁ ਦੀਓ।
 ਫਿਰ ਹਮ ਪਰ ਹੀ ਤੁਮ ਹਥ ਘਾਲਯੋ,
 ਜਰਾ ਲਿਹਾਜ ਨ ਕੀਓ।
 ਕਹਯੋ ਸਿੰਘਨ ਹਮ ਪੂਤ ਪਰਾਏ,
 ਤੂੰ ਬਣਯੋ ਥਾ ਦਾਯਾ।
 ਹਮਰੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਨੈ ਤੁਮ ਕੇ,
 ਖਿਦਮਤਗਾਰਾ ਬਣਾਯਾ ॥ ੯੯ ॥
 ਨਿਜ ਪਿਤ ਨਿਜ ਸੁਤ ਪੰਥ ਸੰਭਾਲਯੋ,
 ਭਯੋ ਜਬੈ ਹੁਸ਼ਯਾਰੇ।
 ਬਿਸਟਾ ਮੂਤ ਥੂਕ ਅਰ ਲਾਲਾਂ,
 ਪੱਲੇ ਰਹੀ ਤੁਮਾਰੇ।
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੁਵਾਲਯੋ ਨੈ ਜਿਮ ਪਾਲਯੋ,
 ਵਡ ਹੈ ਨਿਜ ਕੁਲ ਭਿੱਲਯੋ* ॥ ੧੦੦ ॥

'ਹੱਲਾ।

'ਥੋੜੀ ਵੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

'ਬਗੀਚੇ ਵਾਂਗ।

'ਪਾਇਆ।

'ਖਿਡਾਵਾ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।

'ਸੇਵਾਦਾਰ।

'ਆਪਣੀ ਕੁਲ 'ਚ ਜਾ ਮਿਲਿਆ। *ਅੰਕ ਨੰ. ੧੦੦ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਿੰਨ ਹੀ ਤੁਕਾਂ ਹਨ। ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਇਕ ਤੁਕ ਰਹਿ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਅਗੋਂ ਇਹ ਤੁਕ ਹੈ :- 'ਪਾਲਤ ਕਾਕ ਪੂਤ ਕੋਕਿਲ ਕੇ, ਰੰਗ ਈਹਾਂ ਸੇ ਖਿਲਯੋ।' ਪਰ ਏਥੇ ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ਨਵੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੋਂ ਇਕ ਤੁਕ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ।

ਕੋਕਲ ਸੁਤ ਕੇ ਕਾਕ ਪਾਲ ਹੈ,
 ਮੁਰਗੀ ਬੱਤਕ ਪੂਤੈ।

'ਕੋਇਲ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਂ ਤੇ ਬੱਤਕ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਦੀ ਹੈ।

ਜਜੋਂ ਕੇਹਰ ਸੁਤ ਕੇ ਇਯਾਲੀ ਨੈ

ਪਾਲਜੋ, ਹੈ ਮਜਬੂਤੈ।
ਅਜਾ ਇਯਾਲੀ ਕੇ ਉਨ ਮਾਰਜੋ,
ਤਜੋ ਤੂੰ ਭੂਲਜੋ ਅੱਤ੍ਰੀ।

'ਜਿਵੇਂ ਅਜਾਲੀ (ਬੱਕਰੀਆਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲੇ) ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ, ਪਰ ਤਕੜਿਆਂ ਹੋ ਕੇ ਬਕਰੀਆਂ ਤੇ ਅਜਾਲੀ ਨੂੰ ਉਸ (ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ) ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਿਵੇਂ ਤੂੰ (ਸਮਝ ਕਿ) (ਅੱਤ੍ਰੀ) ਬਹੁਤ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈਂ।

ਹੋਇ ਸਕੈਂ ਹਮ ਤੁਮ ਇਕ ਕੈਸੇ,
ਤੁਮ ਭਿੱਛਕਾ ਹਮ ਛੱਤ੍ਰੀ ॥ ੧੦੧ ॥
ਤੁਮ ਗੀਦੀ ਗਾਦਰ ਹਮ ਕੇਹਰ,
ਤੁਮ ਕਪੋਤ ਹਮ ਬਾਜੈਂ।

'ਮੰਗਤਾ।

'ਤੂੰ ਕਾਇਰ ਗਿੱਦੜ ਹੈਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ੇਰ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਕਬੂਤਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਬਾਜ਼ ਹਾਂ।

ਹਮਰਾ ਕਰਮ ਸਦਾ ਲਰਨੇ ਕਾ,
ਭਜਨ ਕਰਨ ਤੁਮ ਕਾਜੈਂ।
ਦੀਨੀ ਥੀ ਗੁਰੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ,
ਤੁਮ ਕੋ ਸ਼ਕਤਿ ਵਡਯਾਈ।
ਜਥੇਦਾਰ ਥਾ ਕਰਜੋ ਪੰਥ ਕਾ,
ਤੂੰ ਨਹਿੰ ਸਕਯੋ ਪਚਾਈ ॥ ੧੦੨ ॥
ਚੂਹੇ ਜਜੋਂ ਇਕ ਗੰਠੀ ਪਾ ਕਰਿ,
ਤੁਹੀਂ ਪਸਾਰੀ ਗਾਫਰਿਆ।

'ਚੂਹੇ ਵਾਂਗ (ਹਲਦੀ ਦੀ) ਗੰਠੀ ਪਾ ਕੇ ਤੂੰ (ਗਾਫਰਿਆ) ਭੁੱਲ ਕੇ ਪਨਸਾਰੀ (ਬਣ ਬੈਠਾ ਸੈਂ)।

ਮਾੜੇ ਜੱਟ ਕਟੋਰਾ ਲੱਧਾ,
ਪਾਣੀ ਪੀ ਪੀ ਆਫਰਿਆ।
ਮਾਂਇੰ ਭਠਯਾਰੀ ਪੂਤ ਫਤੇ ਖਾਂ,
ਰਾਣੀ ਖਾਂ ਦਾ ਸਾਲਾ।
ਅੰਧੀ ਮੁਰਗੀ ਖਸਖਸ ਚੋਗਾ,
ਤੈਂ ਯਹਿ ਤੌਰ ਸੰਭਾਲਾ ॥ ੧੦੩ ॥

'ਭਾਵ, ਹੋਵੇ ਮਾੜੀ ਜਾਤ ਦਾ ਉਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬਣਿਆ ਫਿਰੇ।

'ਭਾਵ, ਹੋਵੇ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀਨ ਤੇ ਕਹਾਵੇ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ, ਤੈਂ ਇਹ ਢੰਗ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮੁਫਤ ਨਜਾਮਤਾ ਥੀ ਤੈਂ ਪਾਈ,
ਤੁਮ ਕੋ ਮਦਾ ਵਡ ਹੋਯੋ।
ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਜਜੋਂ ਕਿਸੀ ਕੀਰ ਨੈ।
ਪਾਇ, ਬਜਰਥ ਫਿਰ ਖੋਯੋ।
ਹੈ ਯਹਿ ਅਜਰਾ ਵਸਤੁ ਗੁਰੁ ਕੇਰੀ,

'ਭਾਵ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼।

'ਹੰਕਾਰ।

'ਕੰਗਾਲ ਨੇ।

'ਗਵਾ ਲਈ।

'ਨ ਜਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ।

ਤੂੰ ਕਿਮ ਸਕੈਂ ਪਚਾਈ।
 ਦੂਧ ਸਿੰਘਣੀ ਕਾ ਜਿਮ, ਹਾਟਕ
 ਭਾਂਜਨ ਬਿਨ ਨਰਹਾਈ। **॥ ੧੦੪ ॥**
 ਖਰਾ ਕੇਂ ਜੋ ਮਿਸਰੀ ਨਹਿ ਪਚ ਹੈ,
 ਚਾਵਲ ਕੁੱਤੇ ਤਾਈਂ।
 ਯੋਂ ਕਹਿ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਮਿਲ ਫਿਰ,
 ਯੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ।
 ਸੰਗ ਬੰਦਯਨ ਕੇ ਜੋ ਵਰਤੈ,
 ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੋਵੈ।
 ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਸੋਂ ਨਹਿ ਮਿਲ ਹੈ,
 ਹਲਤ ਪਲਤ ਸੋ ਖੋਵੈ **॥ ੧੦੫ ॥**
 ਸਿੰਘ ਰਹੇ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਜੇਤਿਕ,
 ਔਰ ਬੰਦਈ ਅਪਾਰੈਂ।
 ਸਾਰ ਖਾਲਸਾ ਨਾਮ ਤਿਨੋਂ ਕਾ,
 ਬੰਦੇ ਰਖਯੋ ਵਿਚਾਰੈਂ।
 ਭਏ ਸਿੰਘ ਬੰਦੇ ਤੈ ਨਜਾਰੇ,
 ਜੇਤਿਕ ਤਬਿ ਪਹਿਚਾਨੋ।
 ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਨਾਮ ਤਿਨੋਂ ਕਾ,
 ਭਯੋ ਬਿਦਤ ਜਗ ਜਾਨੋ **॥ ੧੦੬ ॥**
 ਯਾ ਬਿਧਿ ਨਾਮ ਉਭੈ ਤਬਿ ਹੋਏ,
 ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰੇ।
 ਆਗੇ ਬਹੁਤ ਠੌਰ ਹਮ ਲਿਖ ਹੈਂ,
 ਯਾਂ ਤੇ ਨਿਰਨੈ ਟੇਰੇ।
 ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗ ਪੁਨਾ ਤਬਿ,
 ਸਾਰ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ।
 ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਰਹੈ ਬਖੇਰਾ ਲਾਗਯੋ,
 ਦਿਨ ਦਿਨ ਬਢਯੋ ਬਧੇਰਾ **॥ ੧੦੭ ॥**
 ਸੂਹਾ ਪੈਨਣ ਗੁਰੂ ਹਟਾਯਾ,
 ਸੋ ਬੰਦੇ ਪਹਿਰਾਯੋ।
 ਮਦਰਾ ਮਾਸ ਨੀਲ ਪਹਿਰਣ ਤੇ,

'ਸ਼ੇਰਨੀ ਦਾ ਦੁੱਧ ਜਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।
 'ਖੋਤੇ ਨੂੰ।

'ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ।

'ਸ਼ਰਾਬ।

ਬੰਦੇ ਏਹੁ ਛੁਡਾਯੋ।

ਦਰਸਨ ਫਤੇ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,

ਕਹੈਂ ਬੰਦਈਏ ਤਬਿ ਹੀ।

ਸੱਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਉਚਾਰੈ,

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੧੦੮ ॥

ਕੱਛ ਕੇਸ ਲੋ, ਰੀਤਿ ਗੁਰੂ ਕੇ

ਘਰ ਕੀ, ਸਭਿ ਸਮ ਰਾਖੈਂ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੁਦੈ ਜੁਦੈ ਛਕਵੈ ਹੈਂ,

ਭਈ ਐਸ ਬਿਧਿ ਸਾਖੈਂ।

‘ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਦੋ) ਸ਼ਾਖਾਂ (ਪਾਰਟੀਆਂ) ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਲੰਗਰ ਚਾਰ ਬਰਣ ਕਾ ਕੱਠਾ,

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰੋ।

ਹੋਵੈ ਚਾਰ ਠੌਰ ਬੰਦਈਅਨ,

ਚਾਰ ਬਰਨ ਕਾ ਹੇਰੋ ॥ ੧੦੯ ॥

ਮਾਸ ਪਿਆਜ਼! ਬੰਦਈਅਨ ਕੇ ਨਹਿੰ,

ਦੁਤੀ ਦਿਸਾ ਸਭਿ ਭਵਹੀ।

‘ਗੰਢਾ।

‘ਦੂਜੇ (ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਦੇ) ਪਾਸੇ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਇਸ਼ਟ ਉਪਾਸ਼ਨ ਖਾਨ ਪਾਨ ਲੋ,

ਔਰ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਸਮ ਹੀ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਉਨ ਕਾ ਦੁਸ਼ਮਨ

ਭਯੋ, ਭਏ ਵਹਿ ਇਨ ਹੈਂ।

ਆਪਸ ਮੈਂ ਬਹੁ ਤਰਕਾ ਤਰਕੀ।

ਹੂੰ ਕਲੇਸ਼ ਨਿਸ ਦਿਨ ਹੈਂ ॥ ੧੧੦ ॥

ਇਕ ਦੂਸਰਿ ਫਿਰਕੇ ਕੋ ਨਿੰਦੈਂ,

ਔਗਣ ਕੂਰੇ ਕਲਪੈਂ।

‘ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਚੋਭਵੀਂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਹਤੈ ਬੰਦਈਅਨ,

ਜੋ ਮਿਲ ਹੈ ਕਿਸ ਥਲ ਪੈ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਜੋ ਮਿਲ ਹੈ,

ਸਿੰਘ ਬੰਦਈਅਨ ਤਾਈਂ।

ਤਿਸ ਕੋ ਮਾਰ ਕੂਟ ਵਹਿ ਕਰ ਹੈਂ,

ਬੰਦਾ ਯੋਂ ਗਰਬਾਈ ॥ ੧੧੧ ॥

‘ਝੂਠੇ ਅਉਗਣ ਥਪਦੇ ਹਨ।

‘ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਨਵ ਨਿੱਧ ਮੋਹਿ ਬਸ,
 ਬੀਰ ਬਲੀ ਵਡ ਭਾਰੇ।
 ਜੇ ਮੈਂ ਚਹੇਂ ਕਰੇਂ ਬਿਨ ਦੇਰੀ,
 ਕੌਨ ਸਕੈ ਮੁਹਿ ਟਾਰੇ।
 ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਤੁਰਕਨ ਤੈ ਲੈ ਕਰਿ,
 ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਦੈਹੋਂ।
 ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਤਈਂ ਖ੍ਰਾਰ ਕਰਿ,
 ਅਪਨਾ ਹੁਕਮ ਮਨੈਹੋਂ ॥ ੧੧੨ ॥
 ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਾਤਾਂ ਕਰਿ ਬੰਦਾ,
 ਨਿਜ ਸਿੱਖੈਂ ਭਰਮਾਵੈ।
 ਸਿੱਖ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਮਾਨਿ ਸੱਤ ਸਭਿ,
 ਧੰਨ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਲਾਵੈਂ।
 ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇਵਨ ਕਾਰਨ,
 ਬਿਦਿਤ ਭਯੋ ਹਰਿ ਠੀਕੇ।
 ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਬੰਦਾ ਅਬ ਹੂੰ ਹੈ,
 ਹਮ ਨ੍ਰਿਪ ਹੂੰ ਹੈਂ ਨੀਕੇ ॥ ੧੧੩ ॥
 ਯਾ ਬਿਧਿ ਸਿੱਖ ਬੰਦਈ ਮਨੋਰਥ,
 ਬੰਦੇ ਯੁਤ ਬਹੁ ਧਰਿ ਹੈਂ।
 ਮਿਲੈ ਬੰਦਈ ਜੁ ਤੱਤ ਪੰਥ ਕੋ,
 ਲੂਟ ਮਾਰ ਤਿਹ ਕਰਿ ਹੈਂ।
 ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਢਯੋ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਝੇਰਾ,
 ਰਹੈ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਭਾਰੀ।
 ਪੁਨ ਬੰਦਾ ਗੁਰੁਦਾਸ ਪੁਰੇ ਮੈਂ,
 ਗਯੋ ਸੈਨ ਲੈ ਸਾਰੀ ॥ ੧੧੪ ॥
 ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਰਹਯੋ ਸੁਧਾਸਰ,
 ਭਯੋ ਪੰਥ ਜੁਗ ਠੌਰੈਂ*।

^੧ਹਰੀ ਹੀ ਠੀਕ (ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਵਿੱਚ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ।

^੧(ਮਨੋਰਥ) ਇੱਛਾ (ਧਰਿ ਹੈਂ) ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਇਸ ੧੪ਵੇਂ ਬਿਸ਼ੁਮ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਆਪਸੀ ਝਗੜੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰੁਖਸੀਅਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਹੁਕਮ-ਨਾਮੇ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਰਾਪ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੁਕਮ-ਨਾਮਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਮੂਲ ਸੋਮਾਂ ਸ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਰਚਿਤ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਸ਼ਮ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮਸਾਲਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਉਥੋਂ ਹੀ ਲਿਆ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਚੌਥੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਪੰਨਾ ੧੩੦ ਤੋਂ ੧੩੪ ਤੱਕ)।

ਸ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ, ਮੀਰਾਂ ਕੋਟੀਏ ਸ. ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੋਤਰਾ ਸੀ, ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੋਏ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਅਤੇ ਬੰਦਈ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਝਗੜੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਆਪ ਲੰਘਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭੰਗੂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾ ਲਿਖਾਰੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਫ਼ਰੁਖ-ਸੀਅਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭੰਗੂ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਗੁਜ਼ਰੇ ਨੂੰ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਪਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵਾਕਿਆਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਣੇਤ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਾਕਿਆਤ ਸਬੰਧੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਵੀਨ ਖੋਜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਮਸਾਲੇ ਲਈ ਸਮਕਾਲੀ ਸੋਮਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ' ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੭੨ ਤੋਂ ੧੭੩ ਤੱਕ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ-

"ਜਿਸ ਝਗੜੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਭੰਗੂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੰਦਈ ਅਤੇ ਤੱਤ-ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਫ਼ਰੁਖ-ਸੀਅਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਮਕਾਲੀ ਕਾਗਜ਼ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਭੀ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਭੰਗੂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ। ਸਰਕਾਰੀ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚੇ, ਕਾਮਵਰ ਖ਼ਾਨ ਦਾ 'ਤਜ਼ਕਿਰਾਤੁ-ਸਲਾਤੀਨ', ਮੁਹੰਮਦ ਅਹਸਨ ਈਜ਼ਾਦ ਦਾ 'ਫ਼ਰੁਖ-ਸੀਅਰ-ਨਾਮਾ', ਸ਼ਿਵਦਾਸ ਦੇ ਮੁਨੱਵਰੁਲ ਕਲਾਮ ਅਤੇ ਫ਼ਰੁਖ-ਸੀਅਰ-ਨਾਮਾ, ਰਾਏ ਚਤਰ ਮਲ ਦਾ 'ਚਹਾਰ ਗੁਲਸ਼ਨ', ਖ਼ਾਫ਼ੀ ਖ਼ਾਨ ਦਾ 'ਮੁੰਤਖ਼ਬੁਲ-ਲੁਬਾਬ', ਮਿਰਜ਼ਾ ਮੁਹੰਮਦ ਹਾਰਿਸੀ ਦੇ 'ਇਬਰਤ-ਨਾਮਾ' ਅਤੇ 'ਤਾਰੀਖ਼-ਮੁਹੰਮਦੀ', ਯਾਹੀਆ ਖ਼ਾਨ ਦਾ 'ਤਜ਼ਕਿਰਾ-ਤੁਲ-ਮਲੂਕ' ਅਤੇ ਹੋਰ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਲਾਮ ਹੁਸੈਨ ਖ਼ਾਨ ਦੀ 'ਸੀਅਰੁਲ-ਮੁਤਾਖ਼ਰੀਨ', ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੀ 'ਉਮਦਾ-ਤੁ-ਤਵਾਰੀਖ਼', ਅਲੀਉ-ਦੀਨ ਦਾ 'ਇਬਰਤ-ਨਾਮਾ', ਬੂਟੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ 'ਤਾਰੀਖ਼-ਪੰਜਾਬ', ਖੁਸ਼ਵਕਤ ਰਾਏ ਦੀ 'ਤਵਾਰੀਖ਼-ਸਿੱਖਾਂ' ਅਤੇ ਮੈਗਰੈਗਰ, ਬੋਰਨਟਨ, ਕਨੁਈਆ ਲਾਲ, ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ਼, ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਤਵਾਰੀਖ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਦਾ ਮਹਿਮਾ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੂਰਜ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਸੰਬੰਧੀ ਸਭ ਚੁੱਪ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰ ਸਕਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰੁਖਸੀਅਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਿਧਵਾ, ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਈ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਜਾਂ ਲਿਖਾ ਪੜ੍ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਉਹਲੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਏ। 'ਅਖ਼ਬਾਰਿ-ਦਰਬਾਰਿ-ਮੁਅੱਲਾ' ਅਤੇ 'ਤਜ਼ਕਿਰਾਤੁ-ਸਲਾਤੀਨ' ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਸਬੰਧੀ ਖ਼ਬਰਾਂ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਚੋਖਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਤ ਜਾਂ ਲਿਖਾ-ਪੜ੍ਹੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਤੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਹੋ ਰਹੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ੧੦ ਮਾਰਚ ਸੰਨ ੧੭੧੫ (੧੫ ਰਬੀ-ਉਲ-ਅੱਵਲ ੧੧੨੭ ਹਿਜਰੀ) ਨੂੰ ਅਬਦੁਲ ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਇਕ ਤਾੜਨਾ ਭਰੀ ਚਿੱਠੀ ਭਿਜਵਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕਮਰੁਦੀਨ ਖ਼ਾਨ, ਅਫਰਾ ਸਿਆਬ ਖ਼ਾਨ, ਮੁਜ਼ੱਫਰ ਖ਼ਾਨ, ਰਾਜਾ ਉਦਿਤ ਸਿੰਘ ਬੁੰਦੇਲਾ, ਰਾਜਾ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭਦਾਵਤੀਆ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅਬਦੁੱਸਮਦ ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 'ਮਹਿਮਾ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼', 'ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼', 'ਚਹਾਰ ਗੁਲਸ਼ਨ', ਮੁਹੰਮਦ ਹਾਰਿਸੀ ਦੀ 'ਤਾਰੀਖ਼-ਮੁਹੰਮਦੀ' ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪਾਲਕ-ਪੁੱਤਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ, ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਵਲੋਂ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੇਦਖਲੀ ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਬੇ ਨਵਾ ਫ਼ਕੀਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਫੜੇ ਅਤੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਥਰਾ ਲਿਜਾਏ ਜਾਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਫ਼ੀ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਹਾਲਾਤ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰੁਖ-ਸੀਅਰ ਨਾਲ ਲਿਖਾ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਕਾ ਹੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਕ ਮਨ-ਘੜਤ ਕਲਪਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ। ਮੂਲਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੰਗੂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਸੇ ਗਲਤ ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਹੈ, ਸਚਾਈ ਉੱਤੇ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।"ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਗਿਆਰਵਾਂ ਗੁਰੂ

ਅਖਵਾਉਣ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੱਦੀ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਣ, ਚੌਰ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਫਤਿਹ ਬੁਲਾਉਣ ਆਦਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਵਿਰੁਧ ਲਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੂਸ਼ਨਾਂ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਸ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਨਾ ੧੭੧-੭੨ 'ਤੇ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ-"ਅਭੁੱਲ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ, ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਭੁੱਲ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ। ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਭੁਲਣਹਾਰ ਹੈ। ਇਕ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਨਿਗੂਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੱਦੋਂ ਪਰੇ ਵਧਾ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣਾਂ ਉੱਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾ ਦੇਣਾ ਨਿਆਇ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਫਤਿਹ ਦਰਸ਼ਨ' ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਕਦੀ ਭੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ', ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ' ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਚੁੰਕਿ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਸ ਦੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ' ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਪੈ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਵਾਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਈ ਅੜੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਕੋਈ ਮਤ-ਭੇਦ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਹਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਥਾਂ ਗਦੈਲਾ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੱਚਾਈ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ, ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਗਵਾਹੀ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਪਰ ੧੨ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧ (੧੨ ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ ੧੭੧੦) ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। 'ਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਵੱਖਰਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਉਸ ਨੇ 'ਮੇਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਵੱਖਰਾ ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਹੁਕਮ-ਨਾਮਾ ਉਸ ਨੇ 'ਗੁਰੂ' ਦੇ ਨਾਉਂ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਉਥੇ ਸ਼ਬਦ ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ ਕਿ "ਸਰਬਤ ਖਾਲਸਾ ਜਉਨਪੁਰ ਕਾ ਗੁਰੂ ਰੱਖੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ.....ਤੁਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋ। ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਹੇਗਾ ਤਿਸ ਦੀ ਗੁਰੂ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ।"

ਹੁਕਮ ਮੁਲਕ ਮੈਂ ਬੰਦੇ ਕੇਰਾ,
 ਹੁਤੇ ਚਲਤ ਤਬਿ ਗੌਰੈਂ।
 ਬੰਦੇ ਨੇ ਰਜਧਾਨੀ ਅਪਨੀ,
 ਪੁਰਿ ਗੁਰਦਾਸ ਬਨਾਈ।
 ਨਾਹਿੰ ਸਿਲਸਿਲਾ ਟੂਟਨ ਦੀਨੋਂ,
 ਰਾਖਯੋ ਮੁਲਕ ਦਬਾਈ ॥ ੧੧੫ ॥
 ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਲੂਟ ਕੂਟ ਪਰ,
 ਕਮਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਬਾਂਧੀ।
 ਬੰਦੇ ਤੌਰ ਫਰਯੋ ਨ੍ਰਿਪਨ ਕਾ,
 ਛੋਡੀ ਔਰ ਉਪਾਧੀ।
 ਹਾਕਮ ਸਿੱਖ ਬੰਦਈ ਬਨਾਏ,
 ਮੁਲਕ ਬੀਚ ਤਬਿ ਜਾਨੋ।
 ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸਏ ਬਹੱਤ੍ਰ ਮਾਂਹੀਂ,
 ਭਈ ਗਾਥ ਯਹਿ ਮਾਨੋ ॥ ੧੧੬ ॥
 ਛਲੇ ਜੈਸ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਛਲ ਸਿੰਘ,

¹(ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ) ਕ੍ਰਮ ਤਰਤੀਬ।

¹ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਫੜ ਲਿਆ।

ਸੋ ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨੈ ਕੈ।
 ਇਤੀ ਭਯੋ ਅਬਿ ਧਯਾਇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ,
 ਭਾਣਾ ਗੁਰੂ ਮਨੈ ਕੈ ॥ ੧੧੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਪੰਥ ਮੈਂ ਫੂਟ ਪਰਨ' ਬਰਨਨੰ
 ਨਾਮ ਚੌਦਸਮੇਂ ਬਿਸੁਮ ॥ ੧੪ ॥

੧੫. {ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਹਾਰ, ਬੰਦੇ ਵੱਲੋਂ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਸਾਹਿਬ ਭੇਜਣੇ,
ਪਰ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਵੱਲੋਂ ਬੰਦੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ}

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਰ ਰੰਜਨ ਗੰਜਨ ਅਸੁਰ,
ਭੰਜਨ ਭੁਵ ਕੋ ਭਾਰ।

‘ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਭੁਵ) ਧਰਤੀ ਦਾ ਭਾਰ (ਭੰਜਨ) ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਸਿਮਰਹੋਂ,
ਜਯ ਜਯ ਜਨ ਸੁਖ ਕਾਰ। ॥੧॥

‘ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ (ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ) ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਜਗਤੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ,
ਮਾਲਕ ਬਿੱਸੂ ਤੁਹੀਂ ਪਟਰਾਨੀ।

‘ਤੂੰ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈਂ, ਜਗਤ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ ਹੈਂ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਾਲਕ ਤੇ ਪਟਰਾਣੀ ਹੈਂ।

ਰਹਿੰ ਦੀਨ ਅਦੀਨ ਸੁਰਾ ਸੁਰ ਸਿੱਧ,
ਰਿਖੀਸ ਮੁਨੀ ਸਫਰੀ ਜਿਮ ਪਾਨੀ।

‘ਗਰੀਬ ਤੇ (ਅਦੀਨ) ਅਮੀਰ, ਦੇਵਤੇ, ਦੈਂਤ, ਸਿੱਧ, ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀ ਤੇ ਮੁਨੀ (ਤੇਰੇ ਆਸਰੇ ਐਉਂ) ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਆਸਰੇ (ਸਫਰੀ) ਮੱਛੀ (ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)।

ਹਰਿ ਗਯਾਨ ਬਖਾਨ ਕਹਾਂ ਕਰੀਏ,
ਸੁਰ ਤੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ਜਿਸੈ ਅਗਵਾਨੀ।

‘ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) (ਉਸ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ) ਕੀ ਕਥਨ ਕਰੀਏ, ਤਿੰਨ ਚਤੁਰ ਦੇਵਤੇ ਜਿਸ ਦੇ (ਅਗਵਾਨੀ) ਅੱਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਨੌਕਰ) ਹਨ।

ਅਬਿ ਹੇ ਜਗ ਮਾਤ ਬਖਯਾਤ ਚਹੋਂ ਬਰ,
ਏਹੁ ਸੁਹਾਤ ਦਿਜੈ ਬਰ ਬਾਨੀ। ॥੨॥

‘ਹੇ ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਤਾ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ) ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਆਪ ਮੈਨੂੰ) ਇਹੋ ਸੋਹਣਾ ਵਰ ਦਿਓ ਕਿ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ (ਲਿਖਾਂ)।

ਦੋਹਰਾ:

ਬੰਦੇ ਸੋਂ ਲਰਿ ਤੁਰਕ ਜਿਮ,
ਹਾਰ ਮਾਨ ਕਰਿ ਜਾਹਿੰ।

ਤੱਤ੍ਰ ਖਾਲਸੇ ਸੋਂ ਕਰੈਂ
ਮੇਲ, ਗਾਥ ਸੋ ਗਾਹਿੰ। ॥੩॥

‘ਤੁਰਕ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨਗੇ, ਉਹ ਕਥਾ ਕਹਾਂਗਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਬੰਦਈਅਨ ਗੁਰੁ ਸਿੰਘਨ ਕਾ,

ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਬਿਬਾਦ'।

'ਝਗੜਾ।

ਭਯੋ ਸੁਨਯੋ ਤੁਰਕਨ ਤਬੈ,
ਬਾਢਯੋ ਅਤਿ ਅਹਿਲਾਦ' ॥ ੪ ॥

'ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਦਲ ਅਧਿਕ ਦੈ,
ਮੁਨਜਮ ਖਾਂ ਫੁਜਦਾਰ।

ਪਠਯੋ ਬਹਾਦਰ ਸਮਝਿ ਬਡ,
ਬੰਦੇ ਪਰ ਬਿਨ ਬਾਰ' ॥ ੫ ॥

'ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਤੋਂ।

ਆਇ ਲੋਹਗਢ ਢਿਗ ਲਰਯੋ,
ਮੁੱਨਜਮ ਖਾਂ ਬਲ ਧਾਰਿ।

ਬੰਦਾ ਸਰ ਨਹਿ' ਤਾਂਹਿ ਤੈ
ਭਯੋ, ਗਯੋ ਵਹਿ ਹਾਰ ॥ ੬ ॥

'ਫਤਹ ਨਾ ਹੋਇਆ।

ਕਬਿੱਤ:

ਸੁਨ ਕਰ ਬਾਤ ਯਾਹਿ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ,
ਰਹਯੋ ਚੌਕ' ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਫੇਰ ਧੀਰ ਧਾਰ ਹੈ।

'ਸਾਵਧਾਨ, ਚੌਕੰਨਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰ।

ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨ ਖਾਂ, ਅਗਰ ਖਾਂ, ਜਹਾਨ ਖਾਂ,
ਹਮੀਦ ਖਾਨ ਆਦਿਕ ਪਠਾਏ ਸਰਦਾਰ ਹੈਂ।

ਸੈਨ ਲੈ ਅਪਾਰ ਸੰਗ ਧੌਂਸ ਮਾਰ ਕੈ ਸੁਰੰਗ',
ਆਏ ਚਢ ਕੈ ਸਸੰਗ' ਖੌਫ ਮਨਿ ਧਾਰ ਹੈਂ।

'ਚੰਗੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਧੌਂਸੇ ਵਜਾ ਕੇ।

'ਉਸ ਫੌਜ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਏ।

ਆਇ ਕੋਟ ਨੈਣੇ ਪਾਸ ਬੰਦੇ ਸਨ ਲਰੇ ਖਾਸ',

'ਬੰਦੇ (ਸਨ) ਸਾਥ (ਨਾਲ) (ਖਾਸ) ਆਪ ਲੜੇ।

ਧਰਾ ਪਰ ਲੋਹੂ ਮਾਸ ਬਿਬਰਯੋ ਅਪਾਰ ਹੈ' ॥ ੭ ॥

'ਬਹੁਤਾ ਖਿੰਡਿਆ।

ਬੈਂਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨਨ ਕਮਾਨਨ ਸੁ ਤਾਨ' ਜ਼ਾਨ,
ਛੇਰ ਕੈ ਕਿਕਾਨਨ ਬਾਨਨ ਮੇਂਹ ਬਰਸੈ'।

'ਖਿੱਚ ਕੇ।

'ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਛੇੜ ਕੇ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਤਰਵਾਰ ਧਾਰਨ ਕੋ ਨੇਜਨ ਕਟਾਰਨ ਕੋ,
ਸੈਹਥੀ ਪ੍ਰਹਾਰਨ ਕੋ ਬਿੱਦਯਾ ਬਦਰਸੈ'।

'ਬਰਛੀ ਮਾਰਨ ਨੂੰ (ਇਸ) ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ (ਬਿਦਰਸੈਂ)
ਉਸਤਾਦ ਹਨ।

ਢਾਰਨ ਸੰਭਾਰਨ ਕੋ ਬੀਰਨ ਬੰਗਾਰਨ ਕੋ,
ਸਿੰਘਨ ਉਦਾਰਨ ਕੋ ਜੰਗ ਦਾਇ ਹਰਸੈ'।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗ (ਹਰਸੈਂ) ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰ ਮਾਰ ਪਾਰਤ ਬਿਦਾਰਤ ਅਰਿਨ ਸਿੰਘ,
ਬੰਦੇ ਕੋ ਦਿਖਾਰਤ ਸੁ ਬਢਿ ਬਢਿ ਲਰਸੈ' ॥ ੮ ॥

'ਮਾਰ ਲੋ ਮਾਰ ਲੋ ਦਾ (ਰੌਲਾ) (ਪਾਰਤ) ਪਾਉਂਦੇ ਸਿੰਘ
ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਬਿਦਾਰਤ) ਨਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾ
ਦਿਖਾ ਕੇ ਉਹ ਵਧ ਵਧ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ।

ਧਕਾ ਧਕੀ ਯਕਾ ਯਕੀ ਰੇਲ ਪੇਲ ਕੈ ਧਕੇਲ,
ਪਟੇ ਬਾਜੀ ਖੇਲ ਬੀਰ ਧੀਰ ਦੱਟ ਦੱਟ ਕੈ।

‘(ਯਕਾ ਯਕੀ) ਇਕ ਦਮ ਧੱਕੇ ਧੱਕੀ ਹੋ ਕੇ (ਪੇਲ) ਦਬਾ ਕੇ (ਰੇਲ) ਚਲਾ ਕੇ ਤੇ ਧਕੇਲ ਕੇ ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇਂ (ਦੱਟ ਦੱਟ ਕੈ) ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ ਗਤਕੇ-ਬਾਜੀ ਦਾ ਖੇਲ ਵਾਂਗ ਖੇਲਦੇ ਹਨ।

ਧਾਇ ਧਾਇ ਬੰਦੇ ਕੋ ਦਿਖਾਇ ਜਾਇ ਮਾਰੈਂ ਅਰਿ,
ਆਇ ਨਿਜ ਦਲ ਮੈਂ ਬਿਰਾਇੰ ਝੱਟ ਝੱਟ ਕੈ।

‘ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਆਪਣੇ ਦਲ ਵਿੱਚ ਆ ਟਿਕਦੇ ਹਨ।

ਹੱਥਨ ਪੈ ਹੱਥ ਮੱਥ ਸੱਥਲ ਬਖੇਰੇ ਧਰ,
ਰੱਥਿ ਕੈ ਬਿਰੱਥ ਜੱਥ ਕੱਥ ਸੱਟ ਸੱਟ ਕੈ।

‘ਹੱਥਾਂ ਉਤੇ ਹੱਥ (ਮੱਥ) ਸਿਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪੱਟਾਂ ਉੱਤੇ (ਸੱਥਲ) ਪੱਟ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੇ, (ਰੱਥਿ) ਰਥੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ (ਕੈ ਬਿਰੱਥ) ਰਥਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਭਾਵ ਪੈਦਲ ਕਰ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਸਿੱਟ ਸਿੱਟ ਕੇ।

ਰੁੰਡਨ ਪੈ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਤੁੰਡਨ ਬਿਤੁੰਡ ਝੁੰਡ,
ਕੁੰਡ ਸੁੰਨ ਪੀਐਂ ਭੈਰੋਂ ਭੂਤ ਗੱਟ ਗੱਟ ਕੈ ॥੯॥

‘ਧੜਾਂ ਉੱਤੇ ਧੜ, ਸਿਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸਿਰ, ਮੂੰਹਾਂ ਉੱਤੇ ਮੂੰਹ ਤੇ (ਝੁੰਡ) ਬਹੁਤੇ ਮੂੰਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਏ ਹਨ, ਲਹੂ ਦੇ ਕੁੰਡਾਂ (ਟੋਇਆਂ) ਚੋਂ ਭੈਰੋਂ ਤੇ ਭੂਤ (ਗੱਟ ਗੱਟ) ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਭਾਵ ਲਗਾਤਾਰ (ਲਹੂ) ਪੀਂਦੇ ਹਨ।

ਕੋਪ ਕੈ ਕਮਾਨ ਬਲਵਾਨ ਤਾਨ ਬੰਦੇ ਜ਼ਾਨ,
ਛੇਰ ਕੈ ਕਿਕਾਨ ਥਾਨ ਉਚ ਪੈ ਬਿਰਾਇ ਹੈ।

‘ਜਵਾਨ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਬੰਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਕਮਾਨ ਖਿੱਚ ਕੇ, ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਛੇੜ ਕੇ ਉੱਚੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਛੇਰੇ ਸਰ ਖਰ ਸਮ ਮੇਂਹ ਅਰਿ ਦਲ ਪਰ,
ਤੱਕ ਤੱਕ ਡਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਬਡ ਘਾਇ ਹੈਂ।

‘ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਦਲ ਉਪਰ ਮੀਂਹ ਵਾਂਗ ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ ਛੱਡੇ, ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰ ਮਾਰ ਸੁੱਟੇ।

ਤੀਰ ਏਕ ਏਕ, ਦਸ ਦਸ ਬੀਰ ਧੀਰਨ ਕੇ,
ਚੀਰ ਕੈ ਸਰੀਰ ਪਾਰ ਪਰਤ ਗਿਰਾਏ ਹੈਂ।

‘ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੀਰ ਦਸ ਦਸ ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਪਾਰ (ਲੰਘ ਕੇ) ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਛੂਟਤ ਸੁ ਧਾਰੈਂ ਖਰੀ ਸੁੰਨ ਔਨ ਸੀਚੈਂ ਪਰੀ,
ਮਸ਼ਕੈਂ ਸੁਰੰਗ ਭਰੀ ਕੈ ਫੁਹਾਰੋ ਭਾਇ ਹੈਂ।
॥੧੦॥

‘ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਛੂਟਦੀਆਂ ਹਨ, (ਪਰੀ) ਪੈ ਕੇ (ਔਨ) ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਿੰਜਦੀਆਂ ਹਨ (ਜਾਣੇ) ਇਹ ਲਾਲਰੰਗ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਕਾਂ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਫੁਹਾਰੇ (ਭਾਏ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਮਰ ਨਿਹਾਰ ਲੋਕ ਅਮਰ ਬਿਸੋਕ ਥਯੇ,
ਸਵਰ ਪਰੇਰੀ ਕਸ ਕਮਰ ਮਹੱਤ ਹੈਂ।

‘ਜੰਗ ਦੇਖ ਕੇ ਦੇਵ ਲੋਕ (ਬਿਸੋਕ) ਅਨੰਦ (ਸਹਿਤ) ਹੋ ਗਿਆ, (ਸਵਰ) ਸ਼ਿਵ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ (ਮਹੱਤ) ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਮਰ-ਕਸੇ ਕਰਕੇ।

ਪਰੀ ਅਸਮਾਨਨ ਬਿਵਾਨਨ ਪਰੀ ਫਿਰਾਹਿੰ,
ਜ੍ਯਾਨਨ ਪਛਾਨਨ ਬਨਾਨਨ ਸ੍ਰੁਪੱਤਿ ਹੈਂ।

ਬੀਰਨ ਕੋ ਬੀਰ ਰਸ ਬਾਢਾ ਅਤਿ ਗਾਢਾ, ਥਯੋ
ਰੁੱਦ੍ਰੁ ਸੁ ਠਾਢਾ ਆਇ ਚਾਢਾ ਮੋਦ ਅੱਤਿ ਹੈਂ।

ਖਾਵਤ ਖਵੀਸ ਖੇਤ ਖੋਪਰੀ ਖੰਗੂਰ ਕਰਿ,
ਕਾਲਕਾ ਕਪਾਲਿ ਭਰਿ ਸ੍ਰੋਣ ਗੱਟਕੱਤ ਹੈਂ।
॥ ੧੧ ॥

ਕੱਟਤ ਸੁਭੱਟ ਵੱਟ ਕੈ ਕਸੀਸ ਝੱਟ ਪੱਟ,
ਹੱਟਤ ਨ ਲੱਟਤ ਸੁੱਟਤ ਫੱਟ ਘਾਲ ਕੈ।

ਹੱਲੇ ਪਰ ਹੱਲੇ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ ਅਵੱਲੇ ਤਰਾ,
ਘੱਲੇ ਹੈਂ ਮੁਸੱਲੇ ਘਰ ਬੁਜੋ ਕਰਿ ਕਾਲ ਕੇ।
ਹੇਰਿ ਥਰਥੱਲੇ ਪੈਰ ਚੱਲੇ ਪੈਰ ਹੱਲੇ,
ਖੈਰ ਖੱਲੇ ਨ ਭਏ ਹੈਂ, ਦਲਮੱਲੇ ਭੱਲੇ ਸਾਲ ਕੇ।

ਮਾਰਤ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਸੁ ਜਾਰਤ ਅਨਾਲਿ ਕੇ ਸੇ,
ਗਾਰਤ ਕਮਾਲ ਕੇ ਸੇ ਬਾਲਕ ਅਕਾਲ ਕੇ।
॥ ੧੨ ॥

ਏਕ ਤੀਰ ਮੰਤ੍ਰੁ ਕੈ ਬੀਰ ਜੁਤ ਬੀਰ ਬੰਦੇ,
ਛੋਰਜੋ ਸਧੀਰ ਭੀਰ ਤੁਰਕਨ ਬਿਸਾਲ ਪੈ।

ਸੂਰਤੈਂ ਭਯਾਨਕੈਂ ਕਿਤਾਨ ਕੈਂ ਪਰੇਤ ਭੂਤ,
ਆਨ ਕੈ ਦਿਖਾਨ ਕੈ ਡਰਾਨ ਕੈ ਕਰਾਲ ਪੈ।

ਜਾਨ ਕੋ ਬਚਾਨ ਕੋ ਤ੍ਰੁਕਾਨ ਕੋ ਬਨੀ ਹੈ ਆਇ,

ਪਰੀਆਂ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ।
ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਬੀਰ-ਰਸ ਵਧਿਆ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਆ ਕੇ
ਖੜਾ ਹੋਇਆ (ਉਸ ਨੂੰ) ਬਹੁਤਾ ਅਨੰਦ ਚੜ੍ਹਿਆ।

1(ਖੇਤ) ਜੰਗ ਦੇ ਸੈਦਾਨ ਵਿੱਚ (ਖਵੀਸ) ਦੇਉ ਖੰਗੂਰੇ (ਮਾਰ
ਮਾਰ ਕੇ) ਖੋਪਰੀਆਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ (ਕਪਾਲ)
ਖੋਪਰੀਆਂ ਭਰਕੇ ਲਹੂ ਨੂੰ (ਗੱਟਕੱਤ) ਗਟ ਗਟ ਪੀਂਦੀ ਹੈ।

ਸੂਰਮੇਂ (ਕਸੀਸ) ਕਚੀਚੀਆਂ ਵੱਟ ਕੇ ਝਟਾਪਟ ਕੱਟਦੇ ਹਨ,
ਨਾ ਹਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ (ਲੱਟਤ) ਥੱਕਦੇ ਹਨ, (ਫੱਟ) ਜ਼ਖਮ ਪਾ
ਕੇ ਭਾਵ ਜ਼ਖਮੀਂ ਕਰ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਬਹੁਤੇ ਅਣਖੇ।

ਮੌਤ ਦੇ ਬੱਕਰੇ ਬਣਾ ਕੇ।

1(ਸਿੰਘਾਂ ਵਲੋਂ ਪਾਈ) ਹਲਚਲੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ (ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ)
ਧੀਰਜ ਚਲੇ ਗਏ, ਪੈਰ ਹੱਲ ਗਏ, ਸੁਖ ਨਾਲ ਖੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ
(ਇਉਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) (ਸਾਲ ਕੇ) ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਦਲ ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਦਲਮਲ ਦਿੱਤੇ।

ਅਕਾਲ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ (ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ) ਸੰਭਾਲ ਕੇ
ਮਾਰਦੇ ਹਨ (ਅਨਾਲ ਕੇ) ਅੱਗ ਦੇ (ਸੇ) ਵਾਂਗ ਸਾੜ ਦੇਂਦੇ
ਹਨ, (ਸੇ) ਉਹ (ਕਮਾਲ ਕੇ) ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ (ਗਾਰਤ) ਗਾਲ
ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਬਹਾਦਰ ਬੰਦੇ ਨੇ ਇਕ ਤੀਰ ਮੰਤ੍ਰੁ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬੀਰ ਦੇ ਸਣੇ
ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਭੀੜ 'ਤੇ ਛੱਡਿਆ।

ਕਿਤਨਿਆਂ ਹੀ ਭੂਤਾਂ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਕਲਾਂ
(ਆਪਣੇ ਆਪ) ਆ ਕੇ ਦਿਖਾ ਕੇ ਭਿਆਨਕ ਡਰ ਦੇਂਦੀਆਂ
ਹਨ।

ਪੂਰਤ ਬਿਸੂਰਤ ਝੂਰਤ ਭਗੇ ਚਾਲ ਪੈ।

'ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਬਣੀ ਹੈ, (ਪੂਰਤ) ਮੂਰਖ ਤੁਰਕ (ਬਿਸੂਰਤ) ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਝੂਰਦੇ ਹੋਏ ਭੱਜੇ (ਚਾਲ ਪੈ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸਿੰਘ ਕੰਡ ਪੈ ਚਢੇ ਹੈਂ ਤਾਂਹਿ,
ਖੰਡ ਖੰਡ ਕੀਨੇ ਬਲਵੰਡਨ ਕੇ ਬਾਲ ਪੈ ॥ ੧੩ ॥

'ਬਲੀ ਤੇ ਤਿੱਖੇ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਪਣਾ (ਬਾਲ ਪੈ) ਬਲ ਪਾ ਕੇ (ਬਲਵੰਡ) ਬਹੁਤ ਬਲਵਾਨਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਛੀਨ ਅਸਬਾਬ ਲੀਨ ਸਿੰਘਨ ਤੂਕਾਨ ਪੀਨ,
ਛੋਰੇ ਦੀਨ ਕੈ ਅਧੀਨ ਮੀਨ ਜਜੋਂ ਤ੍ਰਫਾਇ ਕੈ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ (ਪੀਨ) ਬਹੁਤਾ ਸਾਮਾਨ ਖੋਹ ਲਿਆ, ਦੁਖੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਕੇ ਮੱਛੀ ਵਾਂਗ ਤੜਫਾ ਕੇ ਛੱਡੇ।

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਕਿਤਾਨ ਤਹਾਂ ਮਰੇ ਅੱਸੂ ਜ੍ਹਾਨ,
ਗਏ ਲੈ ਕਰਿ ਸੋ ਜਾਨ ਦੋਰੇ ਜੋਊ ਦਹਿਲਾਇ ਕੈ।

'ਡਰ ਕੇ, ਕੰਬ ਕੇ।

ਜਖਮੀ ਥੇ ਜੇਤਿਕ ਸੰਭਾਰੇ ਬੰਦੇ ਤੇਤਿਕ,
ਇਨਾਮ ਦਯੋ ਕੇਤਿਕ, ਸਭੀ ਕੋ ਮੋਦ ਪਾਇ ਕੈ।

ਸੈਰੁਲ-ਮੁਤਾਖਰੀਨ ਨਾਮ ਕੋ ਕਿਤਾਬ ਏਕ,

ਤਾਹੂੰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਏਹੁ ਲਿਖਯੋ ਬਹੁ ਭਾਇ ਕੈ।

'ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਵ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ।

॥ ੧੪ ॥

ਫਤੇ ਪਾਇ ਬੰਦਾ ਆਯੋ ਧਾਮ ਹੈ ਅਨੰਦਾ,
ਕਿਯੋ ਕੁਣਕਾ ਅਮੰਦਾ। ਬਰਤਯੋ ਤਾਤਕਾਲ ਕੈ²।

'ਬਹੁਤਾ। ਛੇਤੀ ਨਾਲ।

ਹੋਇ ਪਰਾਗੰਦਾ ਗਏ ਤੁਰਕ ਬੁਲੰਦਾ ਦੋਰ,
ਹਾਰ ਮਾਨਿ ਬੰਦਾ ਤੈ ਬਿਹਾਰ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਕੈ।

'(ਬੁਲੰਦਾ) ਬਹੁਤੇ ਤੁਰਕ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਹਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣਾ (ਬਿਹਾਰ) ਕੰਮ ਕਾਰ ਦਾ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਕਰ ਕੇ (ਪਰਾਗੰਦਾ) ਖੇਰੂੰ ਖੇਰੂੰ ਹੋ ਕੇ ਦੌੜ ਗਏ।

ਮਾਰੇਗੇ ਅਮੀਨ ਖਾਂ ਜਹਾਨ ਖਾਨ ਸਰਦਾਰ,
ਆਏ ਥੇ ਜੋ ਦੇਹਲੀ ਤੈ ਕੋਪ ਸੈ ਬਿਸਾਲ ਕੈ।

'ਆਪ ਬਹੁਤਾ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ।

ਸੁਨ ਕੈ ਹਵਾਲ ਤਬਿ ਹਾਕਮ ਲਾਹੌਰ ਕੇ ਨੈ,

ਰੁਸਤਮ ਖਾਂ ਸਪੂਤ ਪਠਯੋ ਆਂਖ ਲਾਲ ਕੈ

॥ ੧੫ ॥

ਨਾਦਰ ਬਹਾਦਰ ਲੈ ਸਾਦਰ ਸਿਪਾਹ ਚਾਹਿ,

ਜੰਗ ਕੀਨ ਪੀਨ ਫੌਜ ਮੌਜ ਦਰਿਆਵ ਸੋ¹।

'ਅਨੋਖੇ ਬਹਾਦਰਰੁਸਤਮ ਖਾਂ ਨੇ (ਸਾਦਰ) ਨਿੱਡਰ (ਸਿਪਾਹ) ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਦਰਿਆ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਰਗੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ (ਚਾਹਿ) ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਤਕੜਾ ਜੰਗ ਕੀਤਾ।

ਦੋਇਕ ਪਹਿਰ ਜੰਗ ਕਹਰ ਜ਼ਹਿਰ ਥਯੋ,
ਲਹਿਰ ਸੇਂ ਬੰਦਾ ਤੋਂ ਲੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੈਂ ਆਵਸੋ।¹

¹ਦੋ ਕੁ ਪਹਿਰ (ਜ਼ਹਰ) ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ (ਕਹਰ) ਲੋਹੜੇ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ, ਤਦੋਂ ਤੱਕ ਬੰਦਾ (ਲਹਿਰ ਸੇਂ) ਮੌਜ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲੋਂ ਆ ਗਿਆ।

ਹੇਰਿ ਜੰਗ, ਤੀਰ ਹੈਂ ਸਮੀਰ ਸੇ ਸਧੀਰ ਛੋਰੇ,
ਚੀਰ ਅਰਿ ਮੇਘ ਭੀਰ ਦਏ ਹੈ ਉਡਾਵਸੋ।¹

¹ਜੰਗ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਤੀਰ ਹਵਾ ਵਾਂਗ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਛੱਡੇ, ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ।

ਘੋਰ ਡਰਿ ਪਾਇ ਸ਼ੋਰ ਦੌਰਗੇ ਲਹੌਰ ਓਰ,
ਚਲਯੋ ਨ ਦਾਵ ਖੁਦ ਗਯੋ ਖਾਇ ਘਾਵ ਸੋ।
॥ ੧੬ ॥

¹ਬਹੁਤਾ ਡਰ ਕੇਰੋਲਾ ਪਾ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਤਰਫ ਦੌੜ ਗਏ, ਕੋਈ ਦਾਅ ਨਾ ਚਲਿਆ (ਸਗੋਂ) ਆਪ ਜ਼ਖਮ ਖਾ ਕੇ ਗਿਆ।

ਤਬਿ ਲੋ ਪਹੂਚਯੋ ਜਾਇ ਸੈਨ ਲੈ ਵਜੀਰ ਖਾਨ,
ਨਾਜ਼ਮ ਸਰੁੰਦ ਕੋ ਪਠਾਨ ਕੋਪ ਠਾਨ ਹੈ।
ਦੋਊ ਦਲ ਮਿਲ ਫੇਰ ਲਰੇ ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਢੇਰ¹,
ਅਚਲ ਬਟਾਲੇ ਢਿਗ ਮਾਚਯੋ ਘਮਸਾਨ ਹੈ।
ਥਯੋ ਜੋਰ ਜੰਗ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਨਿਸੰਗ¹ ਘੋਰ²,
ਭਏ ਅੰਗ ਭੰਗ ਥੋਰ ਨਾ ਕਿਕਾਨ ਜ਼ਾਨ ਹੈਂ।
ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੇਂ ਸੁਨੋਂ ਏਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹਾਦਰੀ,
ਕਰੀ ਹੈ ਜੋਊ ਨਾਦਰੀ¹ ਸੋ ਸਾਦਰੀ² ਬਖਾਨ ਹੈਂ

¹ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਸੂਬਾ ਪਠਾਣ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ।

¹ਬਹੁਤੇ ਲੜੇ।

¹ਜੰਗ ਹੋਇਆ।

¹ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ। ²ਭਿਆਨਕ।

¹ਅਣੋਖੀ। ²ਆਦਰ ਨਾਲ।

॥ ੧੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਿੰਘ ਏਕ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ।
ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਤਬਿ ਹੁਤੇ ਮੁਦਾਮੀ¹।
ਸੋ ਬੰਦੇ ਕੀ ਆਗਿਆ ਪਾਏ।
ਧਸਯੋ ਤੁਰਕ ਦਲ ਮੈਂ ਤਬਿ ਧਾਏ ॥ ੧੮ ॥

¹ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।

ਨਾਜ਼ਮ ਹਾਕਮ ਖਾਨ ਬਜੀਰਾ।
ਹੁਤੇ ਨਿਵਾਜ਼ ਪਢਤ ਤਬਿ ਧੀਰਾ।
ਜਬਿ ਉਨ ਸਿਜਦੇ ਹਿਤ¹ ਸਿਰ ਨਾਯੋ²।
ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਢੁਕਯੋ ਢਿਗ ਜਾਯੋ ॥ ੧੯ ॥
ਤੇਗ ਬੇਗ ਹਤ¹ ਮੂੰਡ² ਉਤਾਰਾ।
ਮਾਨਹੁ ਭੇਟ ਖੁਦਾਇ ਸੁਧਾਰਾ¹।

¹ਨਮਸਕਾਰ ਵਾਸਤੇ। ²ਨਿਵਾਇਆ।

¹ਛੇਤੀ ਮਾਰ ਕੇ। ²ਸਿਰ।

¹ਮਾਨੋਂ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ (ਸੁਧਾਰਾ) ਸਵਾਰ ਕੇਰਖਿਆ ਹੈ।

ਏਕ ਹਾਥ ਮੈਂ ਮੂੰਡ ਉਠੈ ਕੈ।	
ਆਯੋ ਸਿੰਘ ਘਨਜੋਂ ਕੇ ਘੈ ਕੈ॥ ੨੦ ॥	'ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।
ਝੂਰਤ ਪਿਖਿ ਤੁਰਕੀ ਸਰਦਾਰਾ।	
ਕੈਹੈਂ ਕਰਜੋ ਸਿੰਘ ਇਨ ਕਾਰਾ।	'ਜੁਲਮ।
ਮੂੰਡ ਸਿੰਘ ਨੈ ਬੰਦੇ ਆਗੇ।	
ਧਰਜੋ ਪੇਖਿ ਬੰਦੇ ਮੁਦ ਪਾਗੇ॥ ੨੧ ॥	'ਅਨੰਦ 'ਚ ਭਰ ਕੇ।
ਥਾਪੀ ਦੈ ਭੁਜ ਮੈਂ ਭਰ ਲੀਓ।	'ਜਫੀ ਪਾ ਲਈ।
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਦੈ ਸੰਮੁਥਾ ਕੀਓ।	'ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ।
ਕਰਜੋ ਨਿਹਾਲ, ਸਾਂਤਿ ਚਿਤ ਥੈ ਕੈ।	'ਹੋ ਕੇ।
ਭਯੋ ਸੰਤ ਸਭਿ ਇੱਛਿ ਤਜੈ ਕੈ॥ ੨੨ ॥	'ਇੱਛਾ ਛੱਡ ਕੇ।
ਐਸੀ ਐਸੀ ਬਹੁ ਬਹਾਦਰੀ।	
ਕਰਤੇ ਤਬਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਨਾਦਰੀ।	'ਅਣੋਖੀ।
ਯਹਿ ਤੋ ਏਕ ਮਿਸਾਲ ਬਖਾਨੀ।	'ਉਦਾਹਰਣ ਕਹੀ ਹੈ।
ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਐਸ ਮਹਾਨੀ॥ ੨੩ ॥	
ਜਬਿ ਬਜੀਰ ਖਾਂ ਕਾ ਸਿਰ ਕੱਟਜੋ।	
ਪਿਖਿ ਉਰ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਤਬਿ ਫੱਟਜੋ।	
ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਤੁਰਕ ਯੋਂ ਕਹਿੰ ਹੀਂ।	
ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਮੁਵੱਕਲਾ ਰਹਿੰ ਹੀਂ॥ ੨੪ ॥	'ਬੀਰ।
ਖਾਨ ਬਜੀਰਾ ਮਾਰਜੋ ਤਿਨ ਹੂੰ।	
ਔਰ ਨ ਛੋਡੈਂ ਸੇ ਅਬਿ ਕਿਨ ਹੂੰ।	
ਬੰਦਾ ਵਡੇ ਅਜਮਤੀ ਪੀਰੈਂ।	'ਕਰਾਮਾਤੀ।
ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਮਾਰੈ ਕਰਿ ਲੀਰੈਂ॥ ੨੫ ॥	
ਯਹਿ ਅਬਿ ਸਭਿ ਕਾ ਕਰਿ ਹੈ ਨਾਸੈਂ।	
ਦੌਰ ਚਲੋ ਕਿਤ ਲੈ ਨਿਜ ਸ੍ਰਾਸੈਂ।	
ਇਤ ਉਤ ਕਿਤਾ ਤਬਿ ਸਭਿ ਤੁਰਕਾਨੀ।	'ਏਧਰ, ਓਧਰ, ਕਿਧਰੇ।
ਗਈ ਦੌਰ ਡਰ ਧਾਰਿ ਮਹਾਨੀ॥ ੨੬ ॥	
ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸਏ ਬਹੱਤਰੇ ਮਾਂਹੀਂ।	
ਭਏ ਜੰਗ ਤੀਨੋ ਤਬਿ ਯਾਹੀ।	
ਸ਼ਾਹਿ ਸਾਰ ਪਾਈ ਯਹਿ ਜਬਿ ਹੀ।	'ਖਬਰ।
ਭਯੋ ਦੁਖੀ ਮਨ ਮੈਂ ਅਤਿ ਤਬਿ ਹੀ॥ ੨੭ ॥	

ਬੋਲਿ ਅਮੀਰ ਵਜੀਰਨ ਤਾਂਈਂ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਫੇਰ ਸਲਾਹਿ ਬਨਾਈ।

ਬੰਦੇ ਤੈ ਨਜਾਰਾ ਜੋ ਭਯੋ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਜਗ ਬਿਦਤਯੋ ॥ ੨੮ ॥

ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਮੇਲ ਅਬਿ ਪਾਈਏ।

ਤਿਨ ਕੇ ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਲਰਾਈਏ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੀ ਛਾਤੀ ਸੋਂ ਸਾਂਪੈ।

ਸੱਪ।

ਦਿਹੁ ਚਿਪਟਾਇ ਮਰੈ ਇਕ ਆਪੈ ॥ ੨੯ ॥

ਚਿੰਬੋੜ ਦਿਓ।

ਯਹਿ ਜਬਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਲਰ ਪਰ ਹੈਂ।

ਹਮ ਫਿਰ ਮਦਤ ਇਨ ਕੀ ਕਰਿ ਹੈਂ।

ਯਹਿ ਜਬਿ ਲਰਿ ਬੰਦੇ ਕੇ ਮਾਰੈਂ।

ਤਬਿ ਹਮ ਫਿਰ ਇਨ ਕੇ ਸੰਘਾਰੈਂ ॥ ੩੦ ॥

ਮਾਰ ਦਿਆਂਗੇ।

ਯੋਂ ਦੋਨੋ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਿਨ ਜਤਨੈਂ।

ਮਰ ਹੈਂ ਹਮ ਮਾਲਕ ਹੂੰ ਬਤਨੈਂ।

ਦੇਸ ਦੇ।

ਤਾਂ ਤੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗ।

ਜਯੋਂ ਤਯੋਂ ਮੇਲ ਕਰੋ ਅਬਿ ਚੰਗਾ ॥ ੩੧ ॥

ਯਹਿ ਸਲਾਹਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਮਜ਼ਬੂਤੈਂ।

ਪੱਕੀ ਸਲਾਹ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਢਿਗ, ਨਿਜ ਦੂਤੈਂ।

ਆਪਣੇ (ਵਕੀਲ) ਨੂੰ।

ਤਈਂ ਪਠਯੋ ਬਹੁ ਬਾਤ ਸਿਖਾਏ।

ਦਾਵ ਘਾਵ ਉਤਰਾਵ ਚਢਾਏ ॥ ੩੨ ॥

ਦਾਅ ਘਾ ਤੇ ਉਤ੍ਰਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ।

ਸਾਮ¹ ਦਾਮ² ਕਰਿ ਭੇਦ³ ਅਪਾਰੀ¹¹।

¹ਸੁਲ੍ਹਾ। ²ਧਨ ਦੇ ਕੇ। ³ਫੁੱਟ ਪਾ ਕੇ। ¹¹ਬਹੁਤ (ਜਤਨ ਕਰਕੇ)।

ਕਹਯੋ ਕਾਜ ਕਿਮ¹ ਲੇਹੁ ਸੁਧਾਰੀ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ।

ਆਏ ਦੂਤ ਪੰਥ ਕੇ ਪਾਸੈਂ।

ਪਠੇ ਸ਼ਾਹਿ ਨੈ ਯੋਂ ਲਿਖਿ ਖਾਸੈਂ ॥ ੩੩ ॥

ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ।

ਹਮ ਤੁਮ ਸਭਿ ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹੈਂ।

ਗਏ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੁਮਾਰੇ ਲਿਖ ਹੈਂ।

ਬਾਬੇ ਔ ਬਾਬਰ ਕੇ ਦੋਊ।

ਆਪ ਕਰੇ ਪਰਮੇਸਰ ਸੋਊ ॥ ੩੪ ॥

ਤੁਮ ਬਾਬੇ ਕੇ ਬਾਬਰ ਕੇ ਹਮ।

ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਕਾ ਅਰਥ ਯਹੀ ਸਮ¹।

ਠੀਕ ਹੈ।

ਹੈ ਬੰਦਾ ਯਹਿ ਬੁੱਤ ਪਰਸਤੈਂ।
 ਹਮ ਤੁਮ ਹੈਂ ਜੁਗ ਬੁੱਤ ਸ਼ਿਕਸਤੈਂ ॥ ੩੫ ॥
 ਜਿਮ ਕੁਰਾਨ ਮੈਂ ਹਮਰੇ ਆਇਤ।
 ਤਿਮ ਤੁਮਰੇ ਗੁਰ ਲਿਖੀ ਹਕਾਯਤ। ॥ ੩੬ ॥
 ਤਥਾ ਹੀ -
 ਬੈਂਤ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦* ॥

*ਮਨਮ ਕੁਸ਼ਤਨਮ ਕੋਹੀਆਂ ਬੁੱਤ ਪਰਸਤ।
 ਕਿ ਓ ਬੁਤ ਪਰਸਤੰਦੁ ਮਨ ਬੁਤ ਸ਼ਿਕਸਤ।

ਬਚਨ ਤੁਮਾਰੇ ਗੁਰੁ ਯਹਿ ਜੋਈ।
 ਕਹਯੋ ਮਾਨਣਾ ਚਹੀਏ ਸੋਈ।
 ਅਰ ਅਬਿ ਇਹੁ ਸਭਿ ਸ਼ਰਤੋਂ। ਗੁਰੁ ਕੀ।
 ਝੂਠਾ ਭਯੋ ਸ਼ਕਤਿ ਖੈ ਉਰ ਕੀ ॥ ੩੭ ॥
 ਅਰ ਇਨ ਅਪਨਾ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ।
 ਗੁਰੁ ਕੇ ਪੰਥੈ ਚਹਿਤ ਘਟਾਯੋ।
 ਜੇ ਇਹੁ ਬਹੁ ਦਿਨ ਜੀਵਤ ਰੈਹੈ।
 ਜਗਤ ਤਈਂ ਕਿਛੁ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖੈ ਹੈ ॥ ੩੮ ॥
 ਲੋਗ ਲਗੈਂ ਸਭਿ ਇਸ ਕੇ ਪੀਛੇ।
 ਬਨੈਂ ਮੁਰੀਦ ਇਸੀ ਕੇ ਤੀਛੇ।
 ਸਨੇ ਸਨੇ। ਕਿਛੁ ਦਿਨ ਇਮ ਪਾਈ।
 ਪੰਥ ਗੁਰੁ ਕਾ ਨਾਮ ਮਿਟਾਈ ॥ ੩੯ ॥
 ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਸਿਦਕੀ ਬ੍ਰਿਧ ਮਰੈ ਹੈਂ।
 ਨਏ ਹੋਰ ਜਬਿ ਨਾਹਿੰ ਥਵੈ ਹੈਂ।
 ਗੁੰਥ ਸਾਖੀਆਂ ਬਦਲ ਲਿਖੈ ਹੈਂ।
 ਅਪਨਾ ਨਾਮ ਸਭੀ ਮੈਂ ਪੈਰੈਂ ॥ ੪੦ ॥
 ਗੁਰ ਗਿਆਰਵਾਂ ਖੁਦ ਸਦਵੈ ਹੈ।
 ਯੋਂ ਤੁਵ ਬਡਯਨ ਨਾਮ ਮਿਟੈ ਹੈ।
 ਦਸਮ ਗੁਰੁ ਜਯੋਂ ਸਿੰਘ ਬਨਾਏ।
 ਤੈਸ ਬੰਦਈ ਏਹੁ ਬਿਦਤਾਏ ॥ ੪੧ ॥

'ਬੁੱਤ ਪੂਜਣ ਵਾਲਾ।
 'ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਬੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਹਾਂ।
 'ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਪਦ, ਮੰਤ੍ਰ, ਤੁਕ, ਵਾਕ।
 '(ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ) ਕਹਾਣੀਆਂ।
 *ਜਫਰਨਾਮਹ, ਦਾਸਤਾਨ ੧ ਅੰਕ ੯੫, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੧੩੮੯
 'ਬੁੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਕੋਹੀਆਂ) ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ (ਮਨਮ) ਮੈਂ (ਕੁਸ਼ਤਨਮ) ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ।
 'ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੁੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਬੁੱਤਾਂ ਨੂੰ (ਸ਼ਿਕਸਤ) ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ।

'ਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੋਂ।

'ਤਿੱਖੇ, ਕੱਟੜ।

'ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।

'ਪਾ ਲੈਣਗੇ।

ਅਬਿ ਤੋ ਲਘੁ ਤਰੁ ਜਜੋਂ ਇਸ ਜਰ ਹੈ।

'ਛੋਟੇ ਦਰੱਖਤ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਾਂਗ ਹੈ।

ਹਮ ਤੁਮ ਮਿਲਿ ਉਖੇਰ ਕਪ ਧਰ ਹੈਂ।

'ਕੱਟ ਕੇਰਖ ਦਿਆਂਗੇ।

ਫੈਲੈ ਜਬਿ ਇਸ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਵਾਰੈਂ।

'ਭਾਵ ਤਣੇ।

ਕੋਇ ਨ ਫਿਰ ਇਸ ਸਕੈ ਉਖਾਰੈ ॥ ੪੨ ॥

ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਤ ਬਨੈ ਕੈ।

ਜਾਇ ਬਕੀਲੈਂ ਸਿੰਘੈਂ ਸੁਨੈ ਕੈ।

ਲਏ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਮਨ ਭਰਮਾਈ।

ਜੇਤਿਕ ਗਾਈ ਸਾਚ ਲਖਾਈ ॥ ੪੩ ॥

'ਜਿੰਨੀ ਗੱਲ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਕਹੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਜਾਣ ਲਈ।

ਅਰ ਲਾਲਚ ਦਿਖਰਾਏ ਔਰੈਂ।

ਦਏ ਖਿਲਤ ਬਡ ਬਡ ਕੇ ਗੌਰੈਂ।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਵੱਡਿਆਂ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ।

ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੱਯਾ ਸਲਾਨਾ।

ਖਰਚ ਸ਼ਾਹਿ ਤੈ ਮਿਲੈ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੪ ॥

ਲਾਲਚ ਦੇ ਇਮ ਬਾਤੈਂ ਕੈ ਕੈ।

'ਕਰਕੇ।

ਕਰੇ ਮੋਮ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕੈਂ ਜੈ ਕੈ।

ਸਿੰਘ ਹੁਤੇ ਤਬਿ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ।

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਛਲ ਨਾਹਿ ਨਿਹਾਲੇ ॥ ੪੫ ॥

'ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇਖੇ।

ਪੀਓ ਸ਼ਰਬਤ ਮਿਲਜੋ ਜ਼ਹਿਰ ਸੋਂ।

ਜਾਹਿ ਦੂਖ ਫਲ ਦਏ ਕਹਿਰ ਸੋਂ।

'ਕਸ਼ਟਾਂ ਸਣੇ।

ਅਪਨੇ ਕਰ ਪਗਾ ਆਪੇ ਕਾਟੇ।

'ਹੱਥ ਪੈਰ।

ਬੀਜੇ ਆਪ ਅਪਨ ਹਿਤ ਕਾਟੇ ॥ ੪੬ ॥

'ਕੰਡੇ।

ਨਿਜ ਕਰ ਪਰ ਤੁਰਕੈ ਸਿੰਘ ਚਾਰੇ।

'ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ।

ਬੰਧੇ ਨੀਤਿ ਕੇ ਜਾਲ ਮਝਾਰੇ।

'ਨੀਤੀ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਬੱਝ ਗਏ।

ਸਾਮ¹ ਦਾਮ² ਕਰਿ ਭੇਦ ਉਪਾਏ³।

'ਸੁਲ੍ਹਾ। ²ਰੁਪੱਯੇ ਦੇ ਕੇ। ³ਫੁੱਟ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ।

ਹਿਤ ਅਨਹਿਤ¹ ਚਿਤ ਦੀਨ ਭੁਲਾਏ ॥ ੪੭ ॥

'ਲਾਭ ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ।

ਦੋਇ ਧੜੇ ਜਬਿ ਥੇ ਸਿੰਘ ਭਏ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਗਯੋ ਖਿੰਡਏ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰੈਂ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਗਏ।

ਥੋੜੇ ਰਹੇ ਸੁਧਾਸਰ ਪਏ ॥ ੪੮ ॥

ਬਿਨਾਂ ਨਮਿੱਤੈਂ ਅਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰੈਂ।

'ਕਾਰਨ।

ਪੰਥ ਰਹੈ ਕਿਮ ਇਕਠਾ ਸਾਰੈਂ।

ਜੰਗ ਬੰਦਯਨ ਕੇ ਸੰਗ ਰੈਹੈਂ।

ਤਾਂ ਤੇ ਰਹੇ ਏਕਠੇ ਵੈਹੈਂ। **॥ ੪੯ ॥**

¹ਉਹ ਬੰਦਈ ਸਿੰਘ।

ਪੈ ਇਨ ਤੀਨ ਲੜਾਈਓ ਮਾਂਹੀਂ।

ਫਤੇ ਬੰਦਯਨ ਲਈ ਮਹਾਂਹੀਂ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਜਰਾ ਨ ਕਾਈ।

ਮੱਦਤ ਕੀਨੀ ਉਨੈ ਕਦਾਈ **॥ ੫੦ ॥**

ਬਲਿਕੈਂ ਹਾਰ ਦਿਵਾਵਨ ਮੈਂ ਹੀ।

¹ਸਗੋਂ।

ਥੇ ਰਾਜੀ ਤੁਰਕੈਂ ਉਕਸੈਹੀਂ।

¹ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ (ਉਕਸੈਹੀ) ਉਕਸਾਹਟ ਭਾਵ ਚੁੱਕ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਬੰਦਈਆਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਰਾਜੀਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਯਾਹੀਂ ਤੈ ਜੋ ਤੁਰਕੈਂ ਭਾਖਾ।

ਸੋਈ ਮਾਨਯੋ ਯੁਤਿ ਅਭਿਲਾਖਾ **॥ ੫੧ ॥**

ਦੋਹਰਾ:

ਖਰਚ ਪਠਯੋ ਥਾ ਸ਼ਾਹਿ ਜੋ,

ਲਯੋ ਪੰਥ ਸੋ ਚਾਹਿ।

ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਪੁਨ ਸਾਲ ਕਾ,

ਆਗੇ ਲਯੋ ਲਿਖਾਇ **॥ ੫੨ ॥**

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ:

ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਅਰ ਬਹਿਰ ਸਿੰਘ,

ਤੇਹਣ ਥੇ ਦੋਈ।

ਦਯਾਰਾਮ¹ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ,

¹(ਸਿੰਘ)।

ਭੱਲੇ ਲਖਿ ਸੋਈ।

ਬੁਢਾ ਸਿੰਘ, ਹਰਿਦੀਪ¹,

¹ਦੀਪ ਸਿੰਘ।

ਹਰੀ ਸਿੰਘ, ਨੱਥਾ ਕੇਹਰ¹।

¹ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ।

ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ,

ਸੱਦਾ ਆਦਿਕ ਨਾਮੀ ਥੇ ਹਰਿ¹ **॥ ੫੩ ॥**

¹ਸੱਦਾ (ਹਰਿ) ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ (ਨਾਮੀ) ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ।

ਇਨੈ ਸੁਲ੍ਹਾ ਤੁਰਕਾਨ ਸੰਗ

ਜਬਿ ਥੀ ਕਰਿ ਲੀਨੀ।

ਬੰਦੇ ਨੇ ਤਬਿ ਪਾਇ ਸਾਰ¹,

¹ਖਬਰ।

ਇਹੁ ਮਸਲਤ¹ ਕੀਨੀ।

¹ਸਲਾਹ।

ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਕਹਯੋ
ਕਰੋ ਤਕਰੇ ਹੂੰ ਤਿਆਰੀ।
ਅਬਿ ਹਮ ਤੈ ਸਭਿ ਤੁਰਕ
ਗਏ ਹੈਂ ਲਰ ਕਰਿ ਹਾਰੀ ॥ ੫੪ ॥

ਬਿਨਾਂ ਦੇਰ ਫਿਰ ਚਢੇ,
ਮਾਰ ਲਾਹੌਰ ਲਵੈ ਹੈਂ।

¹ਲਾਹੌਰ ਮਾਰ ਲਵਾਂਗੇ।

ਜਬਿ ਲੌ ਤੁਰਕਨ,
ਤੱਤ੍ਰ ਖਾਲਸੇ ਤਈਂ ਲਿਐ ਹੈਂ।
ਇਮ ਸਲਾਹਿ ਕਰਿ ਚਢਯੋ,
ਜੰਗ ਸਾਮਾਨ ਘਨੋ ਲੈ।
ਗਯੋ ਕੂਚ ਦਰ ਕੂਚ,
ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਕਰਿ ਮਨੋ ਤਨੋ ਲੈ ॥ ੫੫ ॥

ਬਣੀਏ ਕੇ ਪਿੰਡ ਪਾਸ,
ਖਾਸ ਉਤਰਯੋ ਜਬਿ ਜਾਈ।
ਸੂਬੇ ਅਬਦੁਲ ਸਮੁੰਦ ਖਾਨ,
ਤਬਿ ਖਬਰੈਂ ਪਾਈ।

ਫੌਜ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਸਹਿਸ
ਤੇਪ ਦਸ, ਸਾਜ ਬਨੈ ਕੈ।

¹ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ, ਦਸ ਤੋਪਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਮਾਨ ਬਣਾ ਕੇ।

ਪਠਯੋ ਮੁਸੱਲਮ ਖਾਨ,
ਨਾਯਬੈਂ ਨਿਜ ਕੋ ਦੈ ਕੈ ॥ ੫੬ ॥

¹ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ।

ਪੁਨ ਨਿਜ ਮੱਦਤ ਹੇਤ,
ਖਾਲਸਾ ਤੱਤ੍ਰ ਬੁਲਾਯੋ।
ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ, ਸੁਤ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ
ਕਾ, ਤਬਿ ਹੀ ਆਯੋ।

ਸਿੰਘ ਪਾਂਚ ਸੌ, ਸੰਗ ਤਾਂਹਿ
ਕੇ ਗਯੋ ਤਬੈ ਹੀ।

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਔਰੈ ਸਿੰਘ
ਦੇਸ ਕੇ, ਗਏ ਸਬੈ ਹੀ ॥ ੫੭ ॥

ਦੇਇ ਹਜ਼ਾਰਕ ਸਿੰਘ,
ਭਯੋ ਇਕਠਾ ਢਿਗ ਸੂਬੈਂ।

ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਤਿਨ ਲਯੋ
ਰਾਖ, ਕਰਿ ਖਾਤਰ ਖੂਬੈਂ^੧ ॥੫੮॥

^੧ਚੰਗੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ।

\$ਏਕ ਰਜਤਪਣ ਕਰਜੋ ਰੋਜ
ਅਸਵਾਰਨ ਕੇਰੋ।

ਛੈ ਆਨੇ ਤਿਸ ਕਰੇ,
ਰੋਜ ਪਯਾਦੇ ਕੇ ਹੇਰੋ।
ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਰੇ,
ਰਜਤਪਣ ਪਾਂਚ ਹਮੈਸੇ।
ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰਕ ਸਿੰਘ ਰਖਯੋ,
ਤਿਨ ਨਿਜ ਢਿਗ ਐਸੇ ॥੫੯॥

ਇਤ ਤੈ ਬੰਦਾ ਗਯੋ,
ਸੈਨ ਲੈ ਅਪਨ ਅਪਾਰੀ।
ਉਤ ਤੈ ਨਾਜਮ, ਪਟੀ
ਫੌਜ ਲਾਹੌਰੋਂ ਭਾਰੀ* ॥੬੦॥

*ਏਕ ਰਜਤਪਣ' ਤੋਂ 'ਲਾਹੌਰੋਂ ਭਾਰੀ' ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼ਾਲਾ ਮਾਰ ਜੁ ਬਾਗ ਢਿਗ,
ਗਾਮ ਪੁਰਾ ਬਗਵਾਨ^੧।
ਬੰਦੇ ਕਾ ਤੁਰਕਾਨ ਸੈਂ,
ਮਾਚਯੋ ਜੰਗ ਮਹਾਨ ॥੬੧॥

^੧ਬਾਗਬਾਨ ਪੁਰਾ।

ਅਤਿੱਲ:

ਚਲੈਂ ਤੋਪ ਜੰਬੂਰੇ^੧, ਤੁਰਕਨ ਓਰ ਤੈ।
ਇਤ ਤੈ ਲਰੈਂ ਬੰਦਈ, ਬੰਦੇ ਕੇ ਜੋਰ ਤੈ।
ਤਕ ਤਕ ਤਜੈਂ ਬੰਦੂਕ, ਅਚੂਕ^੧ ਅਪਾਰ ਹੀ।
ਹੋ ਮਚਯੋ ਜੰਗ ਅਤਿ ਘੋਰ, ਜੋਰ ਬਹੁ ਭਾਰ ਹੀ।

^੧ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

^੧ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਠੀਕ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀਆਂ।

^੧ਬਹੁਤੇ ਭਾਰੇ ਜੋਰ ਨਾਲ।

॥੬੨॥

ਗਯੋ ਪੂਰ ਨਭ ਪੂਰ, ਸੂਰ ਕੋ ਨੂਰ ਦਬ^੧।

^੧ਅਕਾਸ਼ ਪੂੜ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ।

ਲਰਤ ਸੂਰ ਰਿਸ ਪੂਰਿ, ਗਰੂਰਤ ਬੋਲਿ ਸਭਿ^੧।

^੧ਸੂਰਮੇਂ ਬਹੁਤੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਮਚੀ ਮਾਰ ਬਹੁ ਸਚੀ, ਤਚੀ ਨਹਿੰ ਠੌਰ ਕਿਨ^੧।

^੧ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ।

ਹੋ ਚਢੀ ਲੁੱਥ ਪੈ ਲੁੱਥ, ਜੁੱਥ ਕੋ ਸਕੈ ਗਿਨਾ। 'ਲੋਥ ਤੇ ਲੋਥ ਚੜ੍ਹ ਗਈ (ਜੁੱਥ) ਲੋਥਾਂ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਗਿਣ
ਸਕਦਾ ਹੈ।

॥ ੬੩ ॥

ਸੰਖ ਨਾਰੀ ਛੰਦ:

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਜੁੱਟੇ।

ਘਨੇ ਘਾਵ ਛੁੱਟੇ।

ਪਰੈਂ ਤੀਰ ਗੋਲੇ।

ਮਨੋ ਮੇਂਹ ਓਲੇ। ॥ ੬੪ ॥

'ਮੀਂਹ ਦੇ ਗੜੇ ਹਨ।

ਘਨੀ ਤੇਪ ਬਾਜੈਂ।

'ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਨੋ ਮੇਘ ਗਾਜੈਂ।

ਉਠੈਂ ਜੋ ਪਲੀਤੇ।

'ਤੇੜੇ।

ਸਮੰ ਬੀਜਲੀ ਤੇ। ॥ ੬੫ ॥

'ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਹਨ।

ਹਸੈਂ ਤੇਗ ਐਸੇ।

'ਚਮਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲਸੈਂ ਬੀਜ ਜੈਸੇ।

'ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਲਿਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਹੂੰ ਚੱਕ ਚਾਲੈਂ।

ਮਨੋ ਗਧੀ ਮਾਲੈਂ। ॥ ੬੬ ॥

'ਗਿਰਝਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਹਨ।

ਬਜੈਂ ਬਾਦ ਮਾਰੂ।

'ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ।

ਗਜੈਂ ਮੇਘ ਚਾਰੂ।

ਰਸੰ ਬੀਰ ਛਾਕੇ।

'ਬੀਰਰਸ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਹੋਏ।

ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ॥ ੬੭ ॥

ਭਰੇ ਧੂਰ ਸੰਗੈਂ।

ਕਰੈਂ ਚੂਰ ਅੰਗੈਂ।

ਬਹੈਂ ਖੂਨ ਧਾਰੈਂ।

ਲਹੈਂ ਜਜੋਂ ਪ੍ਰਨਾਰੈਂ। ॥ ੬੮ ॥

'ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਨਾਲੇ ਵਗਦੇ ਹਨ।

ਭਏ ਲਾਲ ਬਾਨੇ।

'ਪੁਸ਼ਾਕੇ।

ਮਨੋ ਫਾਗ ਸਾਨੇ।

'ਜਾਣੇ ਹੋਲੀ ਵਰਗੇ।

ਕਰੈਂ ਜੋਰ ਹੇਲੈਂ।

'ਜੋਰ ਦੇ ਹੱਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਨੋ ਫਾਗ ਖੇਲੈਂ ॥ ੬੯ ॥

ਸਮੰਸ਼ੋਰ ਲੈ ਕੈ।

ਸਮੰ ਸ਼ੋਰ ਧੈ ਕੈ।

'ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੋਰ ਵਾਂਗ ਦੌੜ ਕੇ।

ਜਿਸੈ ਤੇਗ ਬਾਹੈਂ।

ਤਿਸੈ ਬੇਗ ਢਾਹੈਂ ॥ ੨੦ ॥

ਮਚਯੋ ਜੰਗ ਗਾਢਾ।

ਭਯੋ ਰੁੱਦ ਠਾਢਾ।

ਨਚੈਂ ਭੂਤ ਨਾਰੀ।

ਤਚੈਂ ਕਿੱਲਕਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਘੋਰ ਜਬਿ,

ਮਚਯੋ ਜੋਰ ਬਹੁ ਜੰਗ।

ਤਬਿ ਹੀ ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਲੈ,

ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸੰਗ ॥ ੨੨ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਹੋਇ ਨਿਸੰਗ ਉਮੰਗ ਬਢਾਇ ਕੈ,

ਜੰਗ ਕੇ ਬੀਚ ਧਸਯੋ ਤਬਿ ਜਾਈ।

ਮਾਰ ਸਥਾਰਾ ਬੰਦਈਅਨ ਕਾ ਤਿਨ

ਕੀਨਹੁ, ਲੁੱਥ ਪੈ ਲੁੱਥ ਚਢਾਈ।

ਸੈਨ ਬੰਦਯਨ ਕੀ ਬਿਨ ਚੈਨ ਹੈ,

ਭਾਗ ਚਲੀ ਤਜਿ ਜੰਗ ਸਥਾਈ।

ਹੇਰਿ ਹਿਰਾਨ ਭਯੋ, ਤਬਿ ਪਾਨ ਲੈ।

ਬੰਦਹਿ ਆਪ ਕਮਾਨ ਚਢਾਈ ॥ ੨੩ ॥

ਤੀਰ ਚਲਾਇ ਰਹਯੋ ਪੜ੍ਹਿ ਮੰਤਰ,

ਬੀਰ ਹਕਾਰ ਪਚਾਰ ਰਹਾ ਹੈ।

ਸੰਮੁਖ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸੁ ਚਲੇ ਨਹਿੰ,

ਜਯੋਂ ਗਰੁੜੈ ਦਿਸ ਸਾਂਪ ਨ ਜਾਹੈਂ।

ਜਦਯਪਿ ਦੀਪ ਪ੍ਰਦੀਪਤ ਹੈ,

ਪਰ ਸੰਮੁਖ ਸਾਂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਨਾਹੈਂ।

ਮੱਤ ਕਰੀ ਤਰੁ ਪਾਰਤ ਹੈਂ ਦਿਢ,

ਅੱਗਰ ਕੇਹਰ ਨਾ ਗਰਜਾਹੈਂ ॥ ੨੪ ॥

ਤੈਸ ਹੁਤੀ ਬਿਦਿਆ ਤਿਸ ਕੀ ਸਭਿ,

ਸਾਚ ਯਦੀ ਜਿਮ ਪੂਰਬ ਗਾਯੋ।

'ਸ਼ਿਵ ਆ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ।

'(ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ) ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਢੇਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

'ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ।

'ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ।

'ਸੱਦ ਕੇ ਵੰਗਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

'ਭਾਵੇਂ ਦੀਵਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸੱਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

'ਮਸਤ ਹਾਥੀ (ਦਿਢ) ਪੱਕੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾੜ ਦੋਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਗੱਜਦੇ।

'ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ

ਐਪਰ ਨਾਹਿੰ ਚਲੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪਰੈਂ,
ਉਨ ਥਾ ਅਪਨੋ ਸਭਿ ਹੀ ਬਲ ਲਾਯੋ।
ਮਾਤ ਸਰਾਪ ਨੈਂ ਖਾਪ ਦਈ,
ਕਰਮਾਤ ਗਈ ਤਬਿ ਛੂਛ ਰਹਾਯੋ।
ਤੋਂ ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਨੈਂ ਜਾਨ ਲਯੋ,
ਬਲ ਮਾਤ ਕੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨੈ ਮੋਹਿ ਗਵਾਯੋ ॥ ੭੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੰਦੇ ਕੀ ਜਬਿ ਸੈਨ ਸਭਿ,
ਗਈ ਭਾਗ ਤਜਿ ਜੰਗ।
ਬੰਦੇ ਕੋ ਭੀ ਦੌਰਨਾ,
ਬਨਯੋ ਤਬੈ ਤਿਸ ਸੰਗ ॥ ੭੬ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਯੋਂ ਜਬਿ ਬੰਦਹਿ ਪੀਠ ਦਈ,
ਤਬਿ ਸੈਨ ਭਈ ਤੁਰਕੈਨ ਪਿਛਾਰੀ।
ਪੈਰ ਜੰਮਯੋ ਨਹਿੰ ਫੇਰ ਕਹੂੰ,
ਲਰਤੇ ਭਿਰਤੇ ਬਹੁ ਆਇ ਅਗਾਰੀ।
ਕੋਸ ਛਿ ਸਾਤਕ ਤੈ ਹਟ ਫੌਜ ਗਈ,
ਤੁਰਕੈਂ ਸਭਿ ਸੌਜ ਸੰਭਾਰੀ।
ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਤਹਿ ਠਾਂ ਤਬਿ ਬੰਦਹਿ,
ਸਾਰ ਲਈ ਨਿਜ ਦਾਸਨਿ ਸਾਰੀ ॥ ੭੭ ॥
ਜੇ ਜ਼ਖਮੀ ਤਹਿ ਆਇ ਪੁਗੇ,
ਤਿਨ ਕੇਰ ਇਲਾਜ ਕਰਯੋ ਮਨ ਲਾਈ।
ਭੇਜ ਦਏ ਗੁਰੁਦਾਸ ਪੁਰੇ
ਪੁਨ ਆਪ ਬਟਾਲੇ ਥਿਰਯੋ ਤਬਿ ਆਈ।
ਜਾਨ ਲਯੋ ਦਿਢ ਬੰਦਹਿ ਨੈ,
ਕਰਮਾਤ ਗਈ ਮੁਹਿ, ਮਾਤ ਗਮਾਈ।
ਔਰ ਹਦਾਯਤ ਪਾਂਚ ਕਰੀ ਗੁਰੁ
ਜੋ, ਵਹਿ ਪੈ ਸਭਿ ਦੀਨ ਗਵਾਈ ॥ ੭੮ ॥
ਨਾਂਹਿ ਰਹਯੋ ਜਤੁ ਔ ਸਤੁ ਹੈ,

ਸੱਚੀ ਸੀ।
'ਉੱਪਰ।

'ਖਪਾ ਦਿੱਤੀ, ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
'ਖਾਲੀਰਹਿ ਗਿਆ।

'ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ।

'ਪੁੱਜ ਗਏ।

'ਗਵਾ ਦਿੱਤੀ।
'ਸਿਖਿਆਵਾਂ, ਨਸੀਹਤਾਂ।

ਅਰ ਪੰਥ ਚਲਾਇ ਗੁਰੂ ਕਹਿਲਾਯੋ।
ਬੇਅਦਬੀ ਗੁਰੂਦ੍ਵਾਰ ਕਰੀ,
ਥਿਰਿ ਗੱਦੀ ਪਰੈਂ ਸਿਰਿ ਚੌਰ ਕਰਾਯੋ।
ਔ ਬਿਗਰਜੋ ਗੁਰੂ ਪੰਥਹਿ ਸੋਂ,
ਇਹੁ ਚਾਰ ਗਏ ਇਕ ਸੱਚ ਰਹਾਯੋ।
ਪੋਥੀ ਹੁਤੀ ਨਿਧਿ ਜੋ ਮੁਝ ਪੈ ਬਡ,
ਸੋ ਪਤਿ-ਮੰਡੀ ਤਈਂ ਬਖਸਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥

'ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ।

'ਵੱਡਾ (ਨਿਧਿ) ਖਜ਼ਾਨਾ ਸੀ।

'ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ, ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਬੰਦਾ ਹੁਤੋ ਦਿਲ ਸਾਫ ਫਕੀਰ,
ਸਹੀ ਮਨ ਤਾਂਹਿ ਯਹੀ ਠਹਿਰਾਈ।
ਹੈ ਸਕਤੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਵਿਖੈ ਵਡ,
ਸੋ ਮਮ ਲੀਨ ਭਲੇ ਅਜਮਾਈ।
ਠੀਕ ਸਯਾਨੇ ਕਹੈਂ ਕਰਾਮਾਤ,
ਜਮਾਤ ਕੇ ਜੋਰ ਰਹੈ ਵਡਿਆਈ।
ਤਾਂ ਤੇ ਕਰੋਂ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਸੋਂ ਅਬਿ
ਮੇਲ, ਭਵੈਂ ਗੁਰੂ ਜੈਸ ਸਹਾਈ ॥ ੩੦ ॥

'ਠੀਕ ਗੱਲ।

'ਜਮਾਤ ਭਾਵ ਇਤਫਾਕ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ।

'ਹੋਣ।

'ਅਹਿਲਕਾਰ।

ਐਸ ਵਿਚਾਰ ਮੁਸਾਹਿਬ ਅਪਨੇ,
ਬੰਦੇ ਨੈਂ ਸਿੰਘਨ ਪਾਸ ਪਠਾਏ।
ਆਇ ਕਹਜੋ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਪੈ ਤਿਨ,
ਬੰਦੇ ਕੀ ਓਰ ਤੈ ਐਸ ਸੁਨਾਏ।
ਤਜਾਗ ਵਿਰੋਧ ਭਜੋ ਅਵਰੋਧ,
ਪਿਖੋ ਉਰਿ ਸੋਧਿ ਭਲੇ ਮਿਲਨਾਏ।

'ਵੈਰ ਛੱਡ ਕੇ (ਅਵਿਰੋਧ) ਮੇਲ ਕਰ ਲਵੋ, ਹਿਰਦੇ 'ਚ (ਸੋਧ) ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖੋ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਮੇਲ ਬਿਨਾ ਹਮ ਕੋ ਤੁਮ ਕੋ,
ਤੂਕ ਮਾਰਹਿੰਗੇ ਕਰਿ ਖ਼ਾਰ ਮਹਾਂਏ ॥ ੩੧ ॥
ਤੁਮ ਔ ਹਮ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਭਾਈ ਸਭੈ,
ਮਨ ਮਾਹਿੰ ਲਖੇ ਇਕ ਵਾੜੀ ਕੇ ਬੱਛੇ।
ਜਜੋਂ ਘਰ ਰਾਵਣ ਕਾ ਗਰਕਜੋ,
ਫਟ ਜਾਵਨ ਤੈ ਪਿਖ ਲੇਹੁ ਸਮੱਛੇ।
ਆਂਗੁਲਿ ਪਾਂਚ ਮਿਲੈਂ ਕਰ ਕੀ ਜਬਿ,
ਕਾਰਜ ਸਾਧਤ ਹੈਂ ਸਭਿ ਸੁੱਛੇ।

'ਇਕ ਵਾੜੀ ਦੇ ਵੱਛੇ ਭਾਵ ਇੱਕੋ ਮਾਂ ਜਾਏ ਭਰਾ ਹਾਂ।

'ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇਖ ਲਓ।

'ਜਦੋਂ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਪੰਜੇ ਉਂਗਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਰੇ

ਕੰਮ (ਸੁੱਛੇ) ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ (ਸਾਧਤ) ਕਰ ਲਈਦੇ ਹਨ।

ਯਾ ਹਿਤ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਜਪੁਜੀ ਮਹਿੰ,
ਵਾਕ ਕਹੇ ਪਿਖ ਲੀਜੀਏ ਅੱਛੇ ॥ ੮੨ ॥

ਤਥਾ ਹੀ-

ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ¹ ॥

¹(ਪੰਚ) ਇਤਫ਼ਾਕ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣੀਕ ਹੋਈਦਾ ਹੈ, ਇਤਫ਼ਾਕ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੀਦਾ ਹੈ।

ਪੰਚੇ ਪਾਵਹਿ ਦਰਗਹਿ ਮਾਨ¹ ॥

¹(ਪੰਚੇ) ਇਤਫ਼ਾਕ ਨਾਲ ਹੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਦਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਔਰ-

ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨ ਨ ਸਾਕਉ ਨਾਨਕ ਪਰੈ ਪਰੀਲਾ¹ ॥

¹ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ।

ਔਰ-

ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਗਵਾਵੈ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਗਲੀ ਗਣਤ ਮਿਟਾਵੈ ॥

ਚੌਪਈ:

ਇਤਯਾਦਿਕ ਗੁਰੁ ਬਾਕ ਬਖਾਨੇ।

ਤੁਮ ਕੋ ਚਹੀਏ ਸਭਿ ਉਰਿ ਮਾਨੇ।

ਪੁਨ ਤੁਮ ਮਨ ਮੈਂ ਮਤੁ ਯਹਿ ਜਾਨੈ।

ਯਹਿ ਕਾਰਜ ਬੰਦੇ ਕਾ ਹਾਨੈ¹ ॥ ੮੩ ॥

¹ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਮ ਹਾਨੀ ਤੈ ਤੁਮਰੀ ਹਾਨੀ।

ਤੁਮ ਹਾਨੀ ਮਮ ਹਾਨਿ ਪਛਾਨੀ।

ਤੁਰਕ ਨ ਦੋਸਤ ਤੁਮਰੇ ਹੋਵੈਂ।

ਭੇਦ ਪਾਇ ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਖੋਵੈਂ¹ ॥ ੮੪ ॥

¹ਫੁੱਟ ਪਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।

ਤਾਂ ਤੇ ਪਿਛਲੀ ਬਾਤ ਵਿਸਾਰੋ।

ਮਿਲਿ ਆਗੇ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸਵਾਰੋ।

ਹਮ ਬਿਨ ਤੁਮ ਅਰ ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਸੀਂ।

ਬਚੈਂ ਨ ਦੋਦੂ ਹਮ ਉਰਿ ਬਸੀ¹ ॥ ੮੫ ॥

¹ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਵਸ ਗਈ ਹੈ।

ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਬਡਯਾਈ ਭਾਰੀ।

ਬੀਚ ਬਿਰੋਧ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਖੂਾਰੀ।

ਰਾਮ ਮੇਲ ਕਪਿ¹ ਲੰਕਾ ਮਾਰੀ।

¹(ਕਪ) ਬਾਂਦਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ।

ਰਾਵਣ ਕਰਿ ਬਿਰੋਧ ਪਰਹਾਰੀ' ॥ ੮੬ ॥

'ਰਾਵਣ ਨੇ (ਬਭੀਖਨ ਨਾਲ) ਵੈਰ ਕਰ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ।

ਕੌਰਵ ਹਾਰੇ ਪਾਂਡਵ ਜੀਤੇ।
ਉਨ ਭੀ ਉਭੈ ਇਹੀ ਥੇ ਕੀਤੇ'।

'ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਇਹੋ ਦੋਵੇਂ (ਇਤਫ਼ਾਕ) ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਕੌਰਵਾਂ ਨੇ) ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਕੌਨ ਕੌਨ ਕੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੈਂ।
ਜਾਦਵ ਕੰਸ ਬਿਰੋਧੈ ਹਾਨੈਂ' ॥ ੮੭ ॥

'ਵੈਰ ਨੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।

ਫਿਰ ਪੇਖੇ ਹਮਰੇ ਸਭਿ ਰਾਜੇ।
ਕਰਿ ਬਿਰੋਧ ਕਰਿ ਬਹੇ ਕੁਕਾਜੇ'।

'ਵੈਰ ਕਰ ਕੇ ਖੋਟੇ ਕੰਮ ਕਰ ਬੈਠੇ।

ਮੁੱਸਲਮੀਨੈਂ ਯੁਤ ਇਤਫਾਕੈਂ'।
ਛੀਨ ਲੀਨ ਇਹੁ ਦੇਸ ਕਹਾਂਕੈ' ॥ ੮੮ ॥

'ਏਕੇ ਨਾਲ।

'ਕਿਥੋਂ ਆ ਕੇ।

ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੂਤਿ ਗਾਈ'।
ਜਢ ਲਕਰੀ ਮਿਲਿ ਸਿੰਧੁ ਤਰਾਈ'।

'ਵੇਦ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ।

'ਜੜ੍ਹ ਲੱਕੜ ਇਕ ਦੂਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਉਨ ਗਾਥ ਅਪਾਰੀ।
ਕਹੀ ਮੇਲ ਹਿਤ ਸੁਖਦ ਉਦਾਰੀ' ॥ ੮੯ ॥

'ਚੰਗਾ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਪੈ ਇਤ ਸਿੰਘਨ ਨਿਹੰਗਨ ਸੁਨਿ,
ਰਿਸ ਧਰਿ ਭਾਖਯੋ ਐਸ।

ਬੰਦਾ ਬੇਈਮਾਨ ਹੈ,

ਜਾਹੁ ਭਏ ਤੁਮ ਤੈਸ' ॥ ੯੦ ॥

'ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤਿਸ ਬੰਦੇ ਵਰਗੇ ਹੋ ਗਏ ਹੋ।

ਹਮ ਤੁਮਰੀ ਨਹਿੰ ਮਾਨ ਹੈਂ,

ਰਖੈਂ ਨ ਤੁਮ ਸੋਂ ਸਾਥ।

ਜੋ ਮਾਲਕ ਇਸ ਪੰਥ ਕਾ,

ਸੋ ਰਾਖੈ ਦੈ ਹਾਥ ॥ ੯੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬੇਈਮਾਨ ਭਯੋ ਸੋ ਗੁਰੁ ਤੈ।

ਉਨ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਸਾਰੇ ਉਰ ਤੈ।

ਵਹਿ ਜੁ ਕਹਤ ਥੇ ਮੈਂ ਬਲਕਾਰੀ'।

'ਬਹੁਤ ਬਲਵਾਨ ਹਾਂ।

ਗੁਰ ਕਾ ਬਿਰਦ ਗਰਬ ਪਰਹਾਰੀ' ॥ ੯੨ ॥

'ਗੁਰਾਂ ਦਾ (ਬਿਰਦ) ਸੁਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਤਿਨ ਕਿਛੁ ਜਾਨੀ।

ਬੰਦਾ ਗਰਬਤ ਭਯੋ ਅਗਯਾਨੀ।

ਰਵਿ ਤਪਤੈ¹ ਤਪ ਹੈ ਜਜੋਂ ਰੇਤਾ।

ਗਰਬਤ ਛੁੱਦ੍ਰ ਨਰਵਿ ਲਹਿ ਭੇਤਾ¹ ॥ ੯੩ ॥

ਜਿਮ ਲੋਹਾ ਅਗਨੀ ਬਲ ਪਾਏ।

ਘਾਸ ਪੁੰਜ ਕੇ ਦੇਤ ਜਲਾਏ।

ਪੁਨ ਜਜੋਂ ਨ੍ਰਿਪ ਕਾ ਏਕ ਸਿਪਾਹੀ।

ਹੁਤੋ ਗਯੋ ਕਰਨੈ ਉਗਰਾਹੀ ॥ ੯੪ ॥

ਝਗਰਾ ਜਿਮੀਦਾਰ ਸੋਂ ਕਰਿ ਕੈ।

ਛਟੀ ਹਾਕਮੀ ਕੀ ਪਰਹਰ ਕੈ।

ਕਹਯੋ ਲਹੋਂ ਮੈਂ ਨਿਜ ਬਲਕਾਰੈਂ¹।

ਤਬਿ ਜੱਟਨ ਤਿਹ ਕੀਨੀ ਮਾਰੈਂ ॥ ੯੫ ॥

ਮਾਰ ਖਾਇ ਭੂਪਤ ਢਿਗ ਆਯੋ।

ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਤਿਹ ਦੰਡ ਲਗਾਯੋ।

ਰੇਤੇ ਲੋਹ ਮੂਢ ਭ੍ਰਿਤ ਸਮੀਂ¹।

ਤਜੋਂ ਬੰਦੇ ਨੈ ਚੁੱਕੀ ਹਮੀਂ¹ ॥ ੯੬ ॥

ਤਾਂ ਕਾ ਫਲ ਪਾਯੋ ਤਤਕਾਲੈਂ।

ਕਹਾਂ ਗਈ ਤਿਹ ਕਲਾ ਬਿਸਾਲੈਂ¹।

ਲਘੁ ਤੁਰਕਨ ਤੈਂ ਆਯੋ ਭਾਜੈਂ।

ਕਯਾ ਫਕੀਰ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਰਾਜੈਂ ॥ ੯੭ ॥

ਹਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੈ ਮੰਗੀ ਲੜਾਈ।

ਮੋਦ ਹੋਇ ਅਪਨੇ ਗਰ ਪਾਈ।

ਲਰਨ ਮਰਨ ਤੈ ਨਹਿ ਸੰਕਾਹੀ¹।

ਖੇਡ ਜਾਨ ਬਾਜੀ ਲਹਿੰ ਸਾਹੀ¹ ॥ ੯੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜੇ ਅਬਿ ਬੰਦਾ ਮਿਲਯੋ ਚਹਿ,

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗ।

ਖੰਡੇ ਪਾਹੁਲ ਛਕੈ, ਤਬਿ

ਹਮ ਲਹਿੰ ਮੇਲ ਨਿਸੰਗ ॥ ੯੯ ॥

ਪੰਥ ਲਗਾਵੈ ਜੋ ਤਿਸੈ,

ਦੇਵੈ ਸੋ ਤਨਖਾਹਿ।

¹ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨਾਲ।

¹ਤੁੱਛਰੇਤਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।

¹ਤਿਆਗ ਕੇ।

¹ਆਪਣੇ ਬਲ ਕਰਕੇ।

¹ਨੌਕਰ ਵਾਂਗ।

¹ਹਉਮੈ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਭਾਵ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

¹ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਕਤੀ।

¹ਸੰਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

¹ਖੇਡ ਜਾਣ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਬਾਜੀ ਲੈ ਲਵਾਂਗੇ।

ਸਿੰਘ ਭੁਜੰਗੀ! ਸਜੈ ਜਬਿ,
ਹਮ ਰਹਿੰ ਤਾਬੇ! ਤਾਂਹਿ ॥ ੧੦੦ ॥

'ਜੋਧਾ, ਸੂਰਮਾ ਭਾਵ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ।

'ਅਧੀਨ।

ਯਹਿ ਜਬਿ ਜਾਇ ਮੁਸਾਹਿਬੈਂ,
ਭਾਖੀ ਬੰਦੇ ਪਾਸ।
ਨਹਿੰ ਮਾਨੀ ਚਢ ਕਰਿ ਗਯੋ,
ਤਬਿ ਹੀ ਪੁਰਿ ਗੁਰਦਾਸ ॥ ੧੦੧ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਸੁਧਾਸਰ,
ਰਹਯੋ ਮੋਦ ਮਨ ਪਾਇ।

ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਚੋਹੱਤਰੇ,

ਕਹਿ ਯਹਿ ਥਿਰਯੋ ਅਧਯਾਇ ॥ ੧੦੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਬੰਦੇ ਕਾ ਬਿਰੋਧ ਹੋਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਦ੍ਰਸਮੋਂ ਬਿਸੁਮ ॥ ੧੫ ॥

੧੬. {ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਘੇਰਨਾ}

ਸ਼੍ਰੋਤਾ:

ਜਾਹਿ ਦਯਾ ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਦਾਹਿਤ,
ਚਾਹਿਤ ਚਿੱਤ ਸੁਖੈਂ ਭੁਗਤੈ ਹੈ।

'ਜਿਸ ਦੀ ਦਇਆ ਦੁਖ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬੀ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਮਨ-
ਇੱਛਤ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਦਰਾਜ, ਉਭੈ
ਜਗ ਕੋ ਸੁਖ, ਗਯਾਨ ਬਿਗਯਾਨ ਦਿਵੈ ਹੈ।

'ਰਾਜ ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ, ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਖ, ਗੁਪਤ ਤੇ
ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ ਦਿਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕੋਪ ਜਿਸੈਂ ਸਭਿ ਓਪ ਘਟਾਵਤ,
ਸ਼ੋਕ ਸਮੁੰਦਰ ਮਾਹਿੰ ਬੁਭੈ ਹੈਂ।

'ਜਿਸ ਦਾ (ਕੋਪ) ਕ੍ਰੋਧ ਸਾਰੀ (ਓਪ) ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ,
ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਡੋਬ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਤਈਂ ਅਭਿ ਬੰਦਨ,
ਗਯਾਨ ਹਰੀ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਪੈਰੈਂ' ॥੧॥

'ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਤਿਸ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ
ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ,
ਹਮ ਨਿਸਚੈ ਲਿਯ ਜਾਨ।
ਬੀਜ ਬ੍ਰਿਛ ਸਮ ਏਕ ਲਖਿ',
ਬੰਦਨ ਕਰੋਂ ਮਹਾਨ ॥੨॥
ਫਿਰ ਅਬਦੁਲ ਸਾਮੁੰਦ ਖਾਂ,
ਸੂਬਾ ਚਢ ਹੈ ਜੈਸ।
ਬੰਦੇ ਪਰ ਸੰਗ ਸੈਨ ਲੈ,
ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਅਬਿ ਤੈਸ ॥੩॥
ਬੰਦੇ ਕਾ ਅਰ ਪੰਥ ਕਾ,
ਸੁਨ ਹਵਾਲ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ।
ਮੇਦ ਹੋਇ ਕਰਿ ਯੋਂ ਕਹਯੋ,
ਤਬੈ ਕਚਹਿਰੀ ਮਾਹਿੰ ॥੪॥
ਬੰਦੇ ਤੈ ਫਟ ਪੰਥ ਨੈਂ,
ਲਈ ਲਹੌਰ ਬਚਾਇ।
ਮਾਤਾ ਕੇ ਉਪਕਾਰ ਤੈ,
ਹਮਰੀ ਭਈ ਸਹਾਇ ॥੫॥
ਲੋਹੇ ਕੋ ਲੋਹਾ ਕਟੈ,

'ਜਾਣ ਕੇ।

ਹੀਰੇ ਹੀਰਾ ਭੇਦ।

ਤਿਮ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਿੰਘ ਕਟੈਂ,

ਔਰ ਨ ਸਾਕੈ ਛੇਦ। ॥੬॥

ਕਬਿੱਤ:

ਐਸੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਧਰਿ ਚਿੱਤ ਮਾਹਿੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿ,
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਪਾਸ ਨਿਜ ਸੱਚਵ ਪਠਾਯੋ ਹੈ।

ਏਕ ਦੀਹ ਦੁੰਦਭਿ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਔ ਇਨਾਮ ਬਹੁ,
ਸਿਰੇਪਾਉ ਧਨ ਹਿਤ ਖਰਚ ਘਲਾਯੋ ਹੈ।

ਐਸੇ ਓਨ ਪਠਯੋ ਲਿਖਿ ਹਮ ਤੁਮ ਗੁਰੁਸਿੱਖ,
ਹਮ ਪੈ ਇਸਾਨ ਪੰਥ ਮਾਤ ਨੈ ਕਮਾਇਯੋ ਹੈ।

ਅਬਿ ਹਮ ਦੇਂਹਗੇ ਜਗੀਰ ਬਹੁ ਮਾਤ ਤਾਂਈਂ,
ਛਕਯੋ ਤੁਮ ਬੈਠ ਆਪ ਦੁਖਯੋ ਨ ਦੁਖਾਯੋ ਹੈ

॥੭॥

ਫੇਰ ਤਤਬੀਰ ਕਰਿ। ਦੈਂਹਗੇ ਜਗੀਰ ਤੁਮੈਂ,

ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਬੈਠ ਕਰਿ ਸੁਧਾਸਰ ਛਕਯੋ।

ਐਸੇ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹਿ ਪਠਯੋ ਸਚਵ ਉਛਾਹਿ ਯੁਤ।

ਆਇ ਤਿਨ ਪੰਥ ਪਾਹਿ ਵਾਹਿ ਸਭਿ ਬਕਯੋ।

ਦਯੋ ਜੋਊ ਲਜਾਇ ਸੋਊ ਲਯੋ ਪੰਥ ਮੋਦ ਪਾਇ,

ਤੋ ਭੀ ਨਾਹਿੰ ਤੂਕ ਕਾ ਵਿਸਾਹੁ। ਦਿਲ ਰਖਯੋ।

ਖਾਹਿੰ ਨਿਤ ਮੁਲਖ ਨਵੀਨ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ,

ਊਪਰ ਸੈਂ ਮੇਲ ਤੁਰਕਾਨ ਸੰਗ ਰਖਯੋ ॥੮॥

ਫੇਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੇ ਬੁਲਾਇ ਉਤ,

ਮਾਤ ਢਿਗ ਪਠਯੋ ਬਹੁ ਭੇਟ ਔ ਸਲਾਮ ਦੈ।

ਕਹਯੋ ਮਾਤ ਤਾਂਈਂ ਤੁਮ ਭਏ ਹੋ ਸਹਾਈ ਮੋਹਿ,

ਲਯੋ ਹੈ ਬਚਾਈ ਬੰਦੇ ਗੰਦੇ ਤੈ ਅਲਾਮ ਦੈ।

ਪੁਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਨਿਜ ਸਭਾ ਮਾਹਿੰ ਕਹਯੋ ਚਾਹਿ।

ਸਭਿ ਹੀ ਅੰਬੀਰਨ ਕੋ ਕਸਮ ਕਲਾਮ ਦੈ।

ਜਾਇ ਅਬਿ ਕੋਊ ਬੀਰ ਧੀਰ ਸੰਗ ਭੀਰ ਲੈ ਕੈ,

ਤਦਬੀਰ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਲਜਾਵੋ ਕਤਲਾਮ ਦੈ।

॥੯॥

‘ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਹੀਰੇ ਦੀ ਕਣੀ ਵਿੰਨੁਦੀ ਹੈ।

‘ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

‘ਵਜ਼ੀਰ ਭੇਜਿਆ।

‘ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਧੌਂਸਾ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ।

‘ਜਤਨ ਕਰਕੇ।

‘ਉਤਸ਼ਾਹ ਸਹਿਤ।

‘ਉਸ ਨੇ ਪੰਥ ਪਾਸ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਹੀ।

‘ਭਰੋਸਾ।

‘ਆਸਰਾ ਦੇਕੇ। (ਅਲੰਭ ਤੋਂ ਅਲਾਮ-ਆਸਰਾ)।

‘ਇੱਛਾ ਨਾਲ।

‘ਕਲਮੇ ਦੀ ਸਹੁੰ ਦੇ ਕੇ।

‘ਜਤਨ ਨਾਲ ਲਿਆਵੋ ਜਾਂ ਕਤਲ ਕਰ ਦੇਵੋ।

ਐਸੇ ਤਬਿ ਸੁਨ ਕਰਿ ਰਹੇ ਸਭਿ ਮੋਨ ਧਰਿ,
ਡਰ ਕਰਿ ਬੰਦੇ ਤੈ ਅਮੀਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੇ।
ਕੈਹੈ ਜਾਨ ਸਾਥ ਹੈ ਜਹਾਨ ਔ ਇਮਾਨ ਦੀਨਾ,
ਧਨ ਔ ਵਡਾਈ ਧਾਮ ਦੇਖੀਅਤਿ ਚਾਹਿ ਕੇ।
ਮਾਰੈ ਜਬਿ ਬੰਦਾ ਹਮੈਂ ਕਾਫਰ ਬਨਾਇ ਮੰਦਾ
ਕਹੇ ਫੇਰ ਕੋਊ ਕਾਮ ਐਹੈ ਜਗਿ ਕਾਂਹਿ ਕੇ।

'ਧਰਮ ਤੇ ਮਜ਼ਹਬ।

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

'ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ ਕਿ ਫੇਰ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮ ਆਵੇਗਾ
? ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ।

ਗਯੋ ਜੋਊ ਬੰਦੇ ਓਰ ਛੋਰਯੋ ਨ ਕੋਊ ਤਾਂਹਿ,
ਦਏ ਗੁਰੂ ਤੀਰ ਔਰ ਬੀਰ ਬਸ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ॥ ੧੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਯੋ ਵਿਚਾਰ ਸਭਿ ਹੀ ਚੁਪਰਹੇ।
ਸ਼ਾਹਿ ਚਢਨ ਹਿਤ ਪੁਨ ਪੁਨ ਕਹੇ।
ਅਬਦੁਲ ਸਮੁੰਦ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ।
ਜੰਗ ਦਲੇਰ ਤੁਰਾਨੀ ਸਾਦਰ' ॥ ੧੧ ॥
ਸੂਬਾ ਹੁਤੋ ਲਹੌਰੀ ਤਹਾਂ।
ਉਠ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸਲਾਮ ਰਿਸ ਮਹਾਂ।
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ ਬੀਚ ਕਚਹਿਰੀ।
ਕਸਮ ਕੁਰਾਨ ਖਾਇ ਕਰਿ ਲਹਿਰੀ ॥ ੧੨ ॥
ਬੀੜਾ ਚੁੱਕ ਕਹਯੋ ਮੈਂ ਜੈਹੋਂ।
ਸਾਮ ਦਾਮ ਭਿਦ ਦੰਡ ਕਰੈਹੋਂ।
ਲਾਖ ਕਸਮ ਕਰਿ ਬਜੋਂਤ ਬਨਾਏ।
ਲੈ ਐਹੋਂ ਫੜ ਕੈ ਦਿਹੁੰ ਘਾਏ' ॥ ੧੩ ॥
ਹਿੰਦੂ ਕਸਮਨ ਪਰ ਪਤੀਐ ਹੈਂ।
ਕੋਟ ਕਸਮ ਕਰਿ ਹਮ ਤਿਸ ਘੈਹੈਂ।
ਯੋਂ ਕਹਿ ਚਢਿ ਸੈਨਾ ਲੈ ਭਾਰੀ।
ਅਯੋ ਲਹੌਰ ਸੋਚ ਮਨਿ ਧਾਰੀ' ॥ ੧੪ ॥
ਖੁਫੀਆ ਫੌਜ ਦਰੈਂ ਕਸ਼ਮੀਰੈਂ।
ਬੁਲਵਾਈ ਤਿਨ ਬਹੁ ਨਿਜ ਤੀਰੈਂ।
ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਨਿਜ ਦੂਤ ਪਠਾਏ।
ਨੀਤਿ ਮਾਹਿੰ ਜੇ ਚਤੁਰ ਮਹਾਂਏ ॥ ੧੫ ॥

'ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦਰ (ਸਾਦਿਰ) ਨਿੱਡਰ (ਤੁਰਾਨੀ) ਜੋਧਾ ਸੀ।

'ਬਹੁਤੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।

'ਮੈਂ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਆਵਾਂਗਾ ਜਾਂ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗਾ।

'ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

'ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸਹੁੰਆਂ ਖਾ ਕੇ ਤਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗਾ।

'ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ।

'ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਰਸਤੇ।

'ਆਪਣੇ ਕੋਲ।

ਤਿਨ ਬੰਦੇ ਕੇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ।

ਜਾਇ ਭੇਟ ਬਹੁ ਆਗੈ ਧਰੀ।

ਕਹਯੋ ਆਪ ਕੇ ਦਰਸਨ ਹੇਤੈਂ।

ਆਇ ਨਵਾਬ ਅਦਾਬ ਸਹੇਤੈਂ ॥ ੧੬ ॥

ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ।

ਤੁਮ ਮੈਂ ਸ਼ਕਤਿ ਬਿਹੱਦ ਪਿਖਿ ਸੁਨ ਕੈ।

ਹੋਨ ਮੁਰੀਦ ਚਹਿਤ ਮਨਿ ਗੁਨ ਕੈ।

ਲਾਖ ਰੁਪੱਯਾ ਭੇਟਾ ਲਜਾਯੋ।

ਸਾਚ ਏਹੁ ਹਮ ਤੁਮੈਂ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੧੭ ॥

ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਭੂਪ ਢਿਗ ਕੂਰੈਂ।

ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਝੁਠ।

ਜੋ ਬੋਲੇ ਸੋ ਮਰੈ ਵਿਸੂਰੈਂ।

ਝੁਰ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਤੁਮ ਸਭਿ ਕੇ ਦਿਲ ਕੀ ਜਾਨੈਂ।

ਹਮ ਤੁਮ ਢਿਗ ਕਿਮ ਕੂਰ ਵਖਾਨੈਂ ॥ ੧੮ ॥

ਪੀਰ ਪਿਕੰਬਰ ਬਲੀ ਅਪਾਰਾ।

ਭਏ ਸਿੱਧ ਰਿਖਿ ਸੰਤ ਅਵਤਾਰਾ।

ਕਰਾਮਾਤੀ।

ਪੈ ਤੁਮ ਸਮ ਅਜਮਤ ਸਮਰੱਥਾ।

ਭਈ ਨ ਕਿਸ ਮੈਂ ਸੁਨੀਅਤ ਕੱਥਾ ॥ ੧੯ ॥

ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਤ ਸੁਨਾਏ।

ਬੰਦੇ ਕਾ ਦਿਲ ਲਯੋ ਚੁਰਾਏ।

ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਨੈ ਯੋਂ ਫੁਰਮਾਯੋ।

ਦਰਸਨ ਹਿਤ ਨੁਵਾਬ ਜੋ ਆਯੋ ॥ ੨੦ ॥

ਸੁੱਧ ਭਾਵ ਸੋ ਦਰਸੈ ਆਈ।

ਕਰਿ ਹੈ ਕਪਟ ਤ ਨਸ਼ਟ ਥਵਾਈ।

ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਰ ਵਹਿ ਅਪਨੋ ਕਰਯੋ ਭਰੈ ਹੈ।

ਹਮ ਫਕੀਰ ਸਮ ਕਲਪ-ਤਰੈ ਹੈਂ ॥ ੨੧ ॥

ਅਸੀਂ ਕਲਪਤਰ (ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿੱਛ) ਵਾਂਗ ਹਾਂ।

ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਉਨ ਪੁਨ ਚੁਨ ਧੁਨਿ ਬਾਤੈਂ।

ਚੋਣਵੀਆਂ (ਧੁਨਿ) ਗੂੜ੍ਹ ਗੱਲਾਂ।

ਕੀਨੀ ਐਸੀ ਲਿਆਕਤ ਸਾਥੈਂ।

ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ।

ਭਰੀ ਤਰੀਫ ਮ੍ਰਿਦੁ ਮਿਠਯਾਈ।

ਉਸਤਤ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ (ਮ੍ਰਿਦ) ਕੋਮਲ ਤੇ ਮਿੱਠੀਆਂ।

ਅਤੀ ਰਸੀਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਦਾਈ ॥ ੨੨ ॥

ਬਹੁਤਰਸ ਵਾਲੀਆਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ।

ਐਸੀ ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਬਨਾ ਹੈ।

ਅਧਿਕ ਸੁਨਾ ਲਿਯ ਚਿਤ ਚੁਰਾ ਹੈ।
 ਬੰਦਾ ਉਨ ਕੇ ਰਸ ਮੈਂ ਪਾਗਯੋ।
 ਸੀਰਤ ਓਠ ਚਾਟਨੇ ਲਾਗਯੋ ॥ ੨੩ ॥
 ਬਾਤ ਸਖਯਾਤ ਅਹੇ ਕਰਮਾਤੈ।
 ਪਰ ਜੇ ਜਾਣੈ ਕਰਿ ਕੋਊ ਭਾਂਤੈ।
 ਬਾਤ ਮੋਮ ਪਾਹਨ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈ।
 ਕੂਰ ਤਈਂ ਕਰਿ ਸਾਚ ਦਿਖਰ ਹੈ ॥ ੨੪ ॥
 ਬਾਤ ਸੱਤ੍ਰ ਕੋ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਰੈ ਹੈ।
 ਮਨ ਤਨ ਧਨ ਬਾਤਨ ਸੋਂ ਲੈ ਹੈ।
 ਬੇਸਯਾ ਬਾਤਨ ਹੀ ਸੋਂ ਮੋਹੈ।
 ਲਾਜ ਧਰਮ ਧਨ ਸਭਿ ਹੀ ਖੋਹੈ ॥ ੨੫ ॥
 ਬਾਤ ਬਾਤ ਮੈਂ ਫਰਕ ਬਡੇਰੋ।
 ਬਾਤ ਬਿਸੁਧ ਚਿਤ ਕਰਿ ਹੈ ਹੋਰੋ।
 ਬਾਤਹਿੰ ਊਚ ਪਹਾੜ ਬਨੈ ਹੈਂ।
 ਬਾਤਹਿੰ ਰਸ ਧਰਤੀ ਖਿੱਚ ਲੈਹੈਂ ॥ ੨੬ ॥
 ਬਾਤਹਿੰ ਗੱਦੀ ਰਾਜ ਬਿਠੈ ਹੈਂ।
 ਬਾਤਨ ਸੈਂ ਫਕੀਰ ਬਨ ਜੈਹੈਂ।
 ਬਾਤ ਕਰੇ ਧੋਖਾ ਇਕ ਪੁਰਾ।
 ਪੁਤਲਾ ਬਾਤ ਬਨਾਵੇ ਕੂਰਾ ॥ ੨੭ ॥
 ਬਡੇ ਬਡੇ ਇਸ ਛਲ ਵਿਚ ਆਏ।
 ਪਏ ਪਤੀਜ ਬਾਤ ਪਰ ਭਾਏ।
 ਇਸ ਛਲ ਪੈ ਬਡ ਕੇਈ ਭੂਲੇ।
 ਪੀਛੇ ਪਛਤਾਵਤ ਹੈਂ ਕੂਲੇ ॥ ੨੮ ॥
 ਇਸੀ ਤੌਰ ਇਸ ਛਲ ਕੇ ਮਾਹੀਂ।
 ਆਯੋ ਬੰਦਾ ਇਕ ਛਿਨ ਤਾਂਹੀਂ।
 ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਉਨ ਐਸੀ ਕੀਨੀ।
 ਬੁਧਿ ਬੰਦੇ ਕੀ ਕਰ ਮੈਂ ਲੀਨੀ ॥ ੨੯ ॥
 ਸਾਧੁ ਸੁਭਾਵ ਸਾਧੁ ਥਾ ਸੋਊ।
 ਛਲ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਲਖਯੋ ਨ ਕੋਊ।
 ਰਾਜਨੀਤਿ ਕਾ ਨਹਿੰ ਥਾ ਗਯਾਨੀ।

ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ।

¹(ਸੀਰਤ) ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ (ਓਠ) ਬੁੱਲ੍ਹ ਚੱਟਣ ਲਗ ਪਿਆ।

¹ਬਾਤ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ।

¹ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਬਾਤ ਕਰਨ ਦਾ (ਭਾਂਤੈ) ਢੰਗ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ।

¹ਪੱਥਰ ਨੂੰ।

¹ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮੋਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

¹ਦੇਖ ਲਉ ਬਾਤ ਹੀ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

¹ਬਾਤ ਝੂਠ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

¹(ਭਾਇ) ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਬਾਤ ਉਪਰ ਭਰੋਸੇਵਾਨ ਹੋ ਗਏ।

¹ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠੇ, ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ।

¹ਤਿਸ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿੱਚ।

¹ਹੱਥ ਵਿੱਚ।

¹ਸਿੱਧੇ (ਨਿਸਕਪਟ) ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ।

¹ਨਾ ਜਾਣਿਆਂ।

ਥਾ ਫਕੀਰ ਭਲ ਬੀਰ ਮਹਾਂਨੀ ॥ ੩੦ ॥

ਤੁਰਕਰੁ ਬਾਹੁ ਪੇਚੁ ਦਿਲੁ ਕਾਲੇ।

ਮੁਖੁ ਨਬਾਤੁ ਦਿਲੁ ਕਾਂਤਿ ਬਿਸਾਲੇ।

ਕਪਟੀ ਲਿਫਟੇ ਛਲੀਏ ਭਾਰੈਂ।

ਯਹਿ ਜੁ ਚਹੈਂ ਬਿਧਿ ਕੇ ਛਲ ਡਾਰੈਂ ॥ ੩੧ ॥

ਇਹੁ ਫਕੀਰੁ ਥਾ ਕਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾ।

ਵਸ ਕਰਤਯੋਂ ਨਹਿ ਲਾਗੀ ਵਾਰਾ।

ਪੁਨਾ ਗਿਰਦੁ ਪੇਸ਼ਾ ਤਿਸ ਕੇਰੈਂ।

ਅਪਨਾ ਕਰ ਲੀਨੋ ਬਿਨ ਦੇਰੈਂ ॥ ੩੨ ॥

ਝੂਠ ਮੂਠ ਬਹੁ ਬਾਤੈਂ ਕਰਿ ਕੈ।

ਕਰੇ ਵੱਸ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨੁ ਹਰ ਕੈ।

ਗਏ ਦੂਤ ਫਿਰ ਪਾਸ ਨੁਵਾਬੈਂ।

ਲੈ ਆਏ ਤਿਹ ਨਿਕਟ ਸ਼ਿਤਾਬੈਂ ॥ ੩੩ ॥

ਫੇਰ ਆਇ ਉਨ ਬੰਦੇ ਪਾਸੈਂ।

ਅਰਜ ਕਰੀ ਯਾ ਬਿਧਿ ਹੂ ਦਾਸੈਂ।

ਹੋਵੈ ਹੁਕਮੁ ਆਪ ਕਾ ਜੈਹੈਂ।

ਉਤਰੈ ਆਇ ਨੁਵਾਬ ਸੁ ਤੈਹੈਂ ॥ ੩੪ ॥

ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਹੂ ਮੋਦ ਮਹਾਂਈ।

ਕਹਯੋ ਜਹਾਂ ਚਹਿ ਉਤਰੈ ਆਈ।

ਤੀਨੋ ਤਰਫ ਦੁਰਗ ਕੇ ਆਏ।

ਡੇਰੇ ਦਏ ਨੁਵਾਬ ਲਗਾਏ ॥ ੩੫ ॥

ਯੱਦਪਿ ਤੁਰਕਨ ਨਿਜ ਮਨੁ ਭਾਵਤ।

ਕਰਿ ਲੀਨੀਂ ਸਭਿ ਬਾਤ ਜਥਾਵਤ।

ਤੋ ਭੀ ਬੰਦੇ ਤੇ ਯੋਂ ਡਰੈਂ।

ਗਜ ਮ੍ਰਿਗ ਖੱਫ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਕਰੈਂ ॥ ੩੬ ॥

ਥਰ ਥਰ ਕਾਂਪੈਂ ਸ੍ਰਾਸ ਨੁ ਭਰੈਂ।

ਅਪਨਾ ਭੇਦ ਖੁਲੁਨੁ ਤੇ ਡਰੈਂ।

ਕਹੈਂ ਜੋ ਭੇਦ ਲਖਯੋ ਯਹਿ ਬੰਦੇ।

ਤੋ ਹਮ ਕੋ ਮਾਰੈ ਕਰਿ ਗੰਦੇ ॥ ੩੭ ॥

‘ਲੁੰਬੜੀ ਵਾਂਗ ਪੇਚ ਖੇਲਣ ਵਾਲੇ, ਚਾਲਾਕ, ਛਲੀਏ।

‘ਮੂੰਹ ‘ਚ ਮਿਸ਼ਰੀ ਭਾਵ ਮੂੰਹ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਤੇ ਦਿਲ ‘ਚ ਛੁਰੀ ਭਾਵ ਦਿਲ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਖੋਟੇ ਸਨ।

‘ਝੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‘ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ।

‘ਦੇਰੀ।

‘ਤਿਸ ਬੰਦੇ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ (ਪੇਸ਼ਾ) ਆਗੂ।

‘ਛੇਤੀ।

‘ਜਿੱਥੇ।

‘ਓਥੇ।

‘ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ।

‘ਜੈਸੀ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

‘ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਭਰਦੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਡਰਦੇ ਹਨ।

ਅਬੀ ਮੁਵੱਕਲ' ਬੰਦਾ ਛੋਰੈ।	'ਬੀਰ।
ਵਹਿ ਹਮ ਕੋ ਛਿਨ ਮਾਹਿੰ ਮਰੋਰੈਂ।	
ਸਭਿ ਸੈਂ ਅਧਿਕ ਨੁਵਾਬ ਡਰਾਵੈ'।	'ਡਰਦਾ ਹੈ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਗਿਰਦ ਨਕਸ ਧੁਖਵਾਵੈ' ॥ ੩੮ ॥	'ਤਵੀਤ (ਜੰਤੂ) ਫੂਕਦਾ ਹੈ।
ਮੰਤਰ ਪਛੈਂ ਸੈਂਫੀਆਂ ਮੁੱਲਾਂ'।	'ਮੁੱਲਾਂ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਸੱਯਦ ਪਛੈਂ ਕੁਰਾਨ ਅਤੁੱਲਾ' ॥ ੩੯ ॥	'ਬਹੁਤੀਆਂ।
ਦੋਹਰਾ:	
ਫਿਰ ਨੁਵਾਬ ਨਿਜ ਮਾਤਬਰ',	'ਇਤਬਾਰ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ।
ਭੇਜੇ ਬੰਦੇ ਪਾਸ।	
ਧੀਰ ਧਰਾਵਨ ਹੇਤ ਤਿਹ,	
ਯੋਂ ਕਹਿ ਪਠਯੋ ਖਾਸ' ॥ ੪੦ ॥	'ਆਪ।
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਢਿਗ ਮੈਂ ਪਠੀ,	
ਲਿਖਿ ਤਰੀਫ ਇਸ ਤੌਰ।	
ਗੁਰੂ ਬੰਦੇ ਸਮ ਜਗਤ ਮੈਂ,	
ਵਲੀ ਨਹੀਂ ਕੋਊ ਔਰ ॥ ੪੧ ॥	
ਬਿਨ ਮੁਰੀਦ ਇਸ ਕੇ ਬਨੇ,	
ਮਿਟੈ ਨ ਕਬੀ ਕਲੇਸ਼।	
ਤਾਂਤੇ ਲਿਖ ਜਾਗੀਰ ਦਿਹੁ	
ਇਨ ਕੋ ਅਬੀ ਬਿਸ਼ੇਸ਼' ॥ ੪੨ ॥	'ਬਹੁਤੀ।
ਮਨਜੂਰੀ ਤੋ ਹੂੰ ਗਈ,	
ਪਟਾ ਲਿਖਯੋ ਅਬਿ ਜਾਇ।	
ਗੰਗਾ ਤੈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲੋ,	
ਪਰਬਤ ਜਿਤਿਕ ਮਹਾਂਇ ॥ ੪੩ ॥	
ਯਹਿ ਸਭਿ ਮੈਂ ਲਿਖਵਾ ਦਯੋ,	
ਮੁਲਕ ਆਪ ਕੇ ਨਾਮ।	
ਚਾਰ-ਕੁ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਇ ਹੈ,	
ਪਟਾ ਵਹੀ ਤੁਵ ਧਾਮ ॥ ੪੪ ॥	
ਵਹੀ ਪਟਾ ਲੈ ਨਜ਼ਰ' ਫਿਰ,	'ਭੇਟਾ।
ਮੈਂ ਐਹੋਂ ਤੁਮ ਪਾਸ।	
ਕਰੋਂ ਕਦਮ ਬੋਸੀ' ਭਲੇ,	'ਚਰਨ ਚੁੰਮਣੇ।

ਖਾਦਮ ਬਨ ਹੋਂ ਖਾਸਾ ॥ ੪੫ ॥

ਆਪ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣਾਂਗਾ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਤ ਕਹਿ,
ਬੰਦਾ ਲਿਯ ਭਰਮਾਇ।

ਤੁਰਕ ਉਡੀਕਤ ਫੌਜ ਨਿਜ,
ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰੋਂ ਆਇ ॥ ੪੬ ॥

ਇਤ ਬੰਦਾ ਨਿਤ ਚਿੱਤ ਮੈਂ,
ਪਟਾ ਉਡੀਕਤ ਪੱਟਾ।

ਛੇਤੀ।

ਚੌੜ ਚੁਪੱਟ ਕੂਰਾ ਕਰੇ,
ਡਾਰ ਸਘੱਟ ਕੁਸੱਟਾ ॥ ੪੭ ॥

ਝੂਠਾ ਨਵਾਬ (ਸਘੱਟ) ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ (ਡਾਰ) ਸੁੱਟ ਕੇ (ਕੁਸੱਟ)
ਖੋਟੀ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ (ਬੰਦੇ ਦੀ) (ਚੌੜ ਚੁਪੱਟ) ਤਬਾਹੀ ਕਰ
ਦੇਵੇਗਾ।

ਜਜੋਂ ਸ੍ਰੁਪਨੇ ਕੀ ਨਾਰਿ ਨੈ,
ਡਾਰਜੋ ਕੂਪ ਮੁਨੀਸਾ।

ਵੱਡੇ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੀ ਕਜੋਂ ਨਹਿੰ ਸੁਟੈ,
ਨਰਕੈਂ ਬਿਸਵੇ ਬੀਸਾ ॥ ੪੮ ॥

ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਜਾਣੋ।

ਤਜੋਂ ਕੂਰੇ ਪੱਟੇ ਸੁਟਜੋ,
ਦੇਖੇ ਬੰਦਾ ਪੱਟਾ।

ਤਿਵੇਂ ਝੂਠੇ ਪਟੇ ਨੇ ਬੰਦਾ ਪੱਟ ਸੁੱਟਿਆ।

ਉਤ ਤੁਰਕੋਂ ਨੈ ਤਾਹਿ ਕਾ,
ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਿਯ ਝੱਟ ॥ ੪੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਦੁਰਗਾ ਘੇਰ ਬਾਹਰ ਤੈ ਰਾਖਜੋ।
ਬੰਦੇ ਕਾ ਫੜਨਾ ਅਭਿਲਾਖਜੋ।

ਕਿਲ੍ਹਾ।

ਚਾਹਿਆ।

ਰਸਦ ਓਤਨੀ ਆਵਨ ਦੇਵੈਂ।
ਜਿਤਿਕ ਬੰਦਈ ਖਾਇ ਨਿਤ ਲੇਵੈਂ ॥ ੫੦ ॥

ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਜੇ ਸਿੰਘ ਸਯਾਨੇ।

ਹੁਤੇ ਬੰਦਈ ਲਯੋ ਤਿਨ ਜਾਨੇ।

ਹਮ ਸੈਂ ਤੁਰਕ ਦਗਾ ਯਹਿ ਕੈਹੈਂ।

ਕਰਨਗੇ।

ਬਿਤਜੋ ਵਖਤ ਫਿਰ ਹਾਥ ਨ ਐਹੈ ॥ ੫੧ ॥

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਥਾ ਵਡ ਮੁਖਤਜਾਰੈਂ।

ਤਿਸ ਪੈ ਸਭਿਹਨ ਕਹਜੋ ਪੁਕਾਰੈਂ।

ਕਹਿਤ ਨ ਕਜੋਂ ਤੂੰ ਬੰਦੇ ਪਾਸੈਂ।
ਕਹਾਂ ਭਈ ਤੁਮਰੀ ਮਤਿ ਨਾਸੈਂ ॥ ੫੨ ॥

ਕਜਾ ਕੁਛ ਲੈ ਤੁਰਕਨ ਤੈ ਖਾਯਾ।

ਜਿਸ ਹਿਤ ਤੂੰ ਨਹਿੰ ਕਰਤ ਉਪਾਯਾ।

ਹਮ ਕੋ ਕਜੋਂ ਯੋਂ ਹੀ ਮਰਵਾਵੈਂ।

ਹੁਕਮ ਦੇਹ ਹਮ ਅਰਿ ਦਲ ਘਾਵੈਂ ॥ ੫੩ ॥

ਲੂਟ ਮਾਰ ਸਿੰਘ ਬੜ ਗਏ ਝਾੜੀਂ।

ਹਮ ਕਜੋਂ ਕੀਨੇ ਤੁਰਕ ਅਗਾੜੀ।

ਜਿਨ ਕੇ ਹੇਤ ਬਾਤ ਯਹਿ ਹੋਈ।

ਉਨ ਮੈਂ ਤੈ ਨ ਫਸਜੋ ਅਬਿ ਕੋਈ ॥ ੫੪ ॥

ਜਿਮ ਵਹਿ ਤਜ ਕਰਿ ਭਏ ਕਿਨਾਰੇ।

ਤਿਮ ਬੰਦਾ ਤਜ ਜਾਇ ਸਕਾਰੇ।

ਆਪ ਚੋਰੀਏਂ ਕਿਤ ਉਡ ਜੈਹੈ।

ਹਮ ਕੋ ਔਖਾ ਵਖਤ ਬਨੈ ਹੈ ॥ ੫੫ ॥

ਤੁਮ ਭੀ ਖਾਇ ਪੈਨੁ ਬਹੁ ਲੀਨਾ।

ਹਮ ਅਬਿ ਲੋ ਨਹਿੰ ਲਯੋ ਰੁਜੀਨਾ।

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਫਿਰ ਕਹਜੋ।

ਬੰਦਾ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਹਮ ਲਹਜੋ ॥ ੫੬ ॥

ਕਜਾ ਜਾਨੈ ਉਸ ਦਿਲ ਕਜਾ ਆਯੋ।

ਹਮਰਾ ਨਹਿੰ ਅਬਿ ਬਣੈ ਸੁਨਾਯੋ।

ਹਮ ਤਿਸ ਆਗੇ ਦੀਓ ਸੀਸੈਂ।

ਧਾਰਜੋ ਗੁਰੂ ਜਾਨ ਜਗਦੀਸੈਂ ॥ ੫੭ ॥

ਕਜਾ ਜਾਨੈਂ ਵਹਿ ਸਿਦਕ ਹਮਾਰਾ।

ਪਰਖਤ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਜਿਮ ਭਾਰਾ।

ਯਦਪਿ ਵਹਿ ਘਟ ਘਟ ਕੀ ਜਾਨੈ।

ਤੱਦਪਿ ਹਮ ਤੁਮ ਚਲੋ ਬਖਾਨੈਂ ॥ ੫੮ ॥

ਯੋਂ ਕਹਿ ਮਿਲਿ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਆਏ।

ਬੰਦੇ ਅੱਗਜੋਂ ਬਚਨ ਸੁਨਾਏ।

ਤੁਮ ਜਾਨਜੋ ਬੰਦਾ ਉਡ ਜੈਹੈ।

ਭੀਰ ਪਰੀ ਹਮ ਢਿਗ ਨ ਰਹੈ ਹੈ ॥ ੫੯ ॥

‘ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਦਲ ਨੂੰ ਮਾਰੀਏ।

‘ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

‘ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ।

‘ਸਵੇਰੇ।

‘ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਤਨਖਾਹ।

‘ਪਹਿਲੇ ਗੁਰਾਂ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤਾ (ਸਿਦਕ)।

ਯਹਿ ਸੰਸਾ ਤੁਮ ਦਿਲ ਤੇ ਲਾਹੋ।
 ਭਲੀ ਬੁਰੀ ਤੁਮ ਸੰਗ ਨਿਬਾਹੋਂ।
 ਸਪਤਾ ਰਾਮ ਕੀ ਮੁਹਿ ਅਬਿ ਹੋਈ।
 ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਉਡੋਂ ਸੰਗ ਤੁਮ ਖੋਈ। ॥ ੬੦ ॥
 ਹਮ ਭੀ ਆਖਰ ਮਰਨੋ ਆਹੈ।
 ਜਿਨ ਨਹਿੰ ਮਰਨੋ ਸੋ ਨਠ ਜਾਹੈ।
 ਤਨ ਅਵਤਾਰਨ ਕੇ ਨਹਿੰ ਰਹੇ।
 ਹਮ ਕਬਿ ਲੋ ਤਨ ਰਾਖਯੋ ਚਹੇ ॥ ੬੧ ॥
 ਯਾਂ ਤੇ ਜਿਮ ਗੁਰੂਅਨ ਸਿਰ ਲਾਏ।
 ਤੁਰਕਨ ਸਿਰ ਤਿਮ ਹਮ ਚਹਿੰ ਲਾਏ।
 ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਚਨ ਸੁਨੈ ਕੈ।
 ਬੰਦਾ ਥਿਰਯੋ ਕਿਵਾੜ ਲਗੈ ਕੈ। ॥ ੬੨ ॥

'ਸਹੁੰ।
 'ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕੇ।

'ਤਖ਼ਤੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਜੇ ਕੋ ਪੂਛੇ ਬਾਤ ਯਹਿ,
 ਥਾ ਵਹਿ ਜਾਣੀ ਜਾਣ।
 ਛਲ ਤੁਰਕੋਂ ਕੇ ਕੈਸ ਨਹਿੰ,
 ਬੰਦਾ ਸਕਯੋ ਪਛਾਣ ॥ ੬੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਏਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾ ਉੱਤਰ ਕੈਹੋਂ।
 ਸ੍ਰੋਤਨ ਕੇ ਸਭਿ ਸੰਸੇ ਦੈਹੋਂ।
 ਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਪਰਬਲ ਭਾਰੀ।
 ਕੋਊ ਕਬੀ ਨਹਿੰ ਸਕਯੋ ਟਾਰੀ ॥ ੬੪ ॥
 ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਪਿਗੰਬਰ ਬਲੀ।
 ਭਾਵੀ ਛਲੇ ਨ ਇਹੁ ਕਿਨ ਛਲੀ।
 ਸਿੱਧ ਰਿਖੀ ਅਵਤਾਰ ਅਪਾਰੇ।
 ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਭਗਤ ਗੁਰੁ ਭਾਰੇ ॥ ੬੫ ॥
 ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਪਰਬਲ ਭਾਵੀ।
 ਕਿਸ ਕਿਸ ਕੀ ਇਨ ਮਤਿ ਨ ਭੁਲਾਵੀ।
 ਕੰਚਨ ਮਿਰਗ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ।
 ਰਚਯੋ ਬਿਧਾਤਾ ਸੁਨਯੋ ਕਦਾਹੀਂ। ॥ ੬੬ ॥

'ਨਾਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ।

'ਸੋਨੇ ਦਾ ਹਰਨ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

'ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਕਦੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ? ਭਾਵ ਨਹੀਂ

ਸੋਊ ਹਰਨ ਹਰਨ ਕੇ ਕਾਜੈਂ।
ਗਏ ਰਾਮ ਤੋਂ ਭਏ ਕੁਕਾਜੈਂ।
ਰੋਵਤ ਰਾਮ ਫਿਰੇ ਹਿਤ ਸੀਆ।
ਰਾਵਣ ਕੁਲ ਯੁਤ ਨਿਜ ਤਨ ਦੀਆ ॥ ੬੭ ॥

ਹਰੀ ਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਘਰ ਚੰਡਾਲ ਕੈ।
ਬਿਕਯੋ ਬਿਵਸ ਭਾਵੀ ਸੁ ਚਾਲ ਕੈ।

ਸਹਸ ਚਿੰਨ੍ਯ ਭਗ ਬਾਸਵ ਪਾਏ।

ਚੰਦ ਕਲੰਕ ਜਗਤ ਬਿਦਤਾਏ ॥ ੬੮ ॥
ਜਨਮੇਜੇ ਕੋ ਬਯਾਸ ਬਤਾਯੋ।
ਅਮਕੇ ਦਿਨ ਇਸ ਦਿਸ ਨਹਿੰ ਜਾਯੋ।
ਮਿਲ ਹੈ ਤੀਆ ਸੰਗ ਨਹਿੰ ਆਨਯੋ।
ਬਚਨ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਕਬੀ ਨ ਮਾਨਯੋ ॥ ੬੯ ॥

ਜਾਨ ਬੂਝ ਫਿਰ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਕੀਨਾ।
ਕੁਸ਼ਟੀ ਭਯੋ ਲਯੋ ਦੁਖ ਪੀਨਾ।
ਜਾਦਵ ਕੌਰਵ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲੇ।
ਭਾਵੀ ਨਾਮ ਨਮੂਜ ਉਠਾਲੇ ॥ ੭੦ ॥
ਕੰਸ ਸਹਿਤ ਸਰਬੰਸ ਪ੍ਰਹਾਨਾ।
ਧਰਮ ਪੂਤ ਦੁਖ ਸਹੇ ਮਹਾਨਾ।
ਰਾਮ ਲਖਨ ਜਲ ਸਰਜੂ ਮਾਰੈਂ।
ਭਾਵੀ ਵਸ ਤਨ ਤਜੇ ਡੁਬਾਰੈਂ ॥ ੭੧ ॥

ਕਾਨਨ ਮਾਹਿੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।
ਕੀਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਈ।
ਈਸਾ ਭਯੋ ਪਿਗੰਬਰ ਜੋ ਹੈ।
ਮਾਰਯੋ ਸੂਲੀ ਵੀਚ ਪਰੋ ਹੈ ॥ ੭੨ ॥
ਮੂਸਾ ਜਰਯੋ ਅਗਨਿ ਬਨ ਮਾਹੀਂ।
ਨੂਹ ਜਰਸੂ² ਚਵਾਏ ਫਾਹੀ।

ਸੁਣਿਆਂ।
'ਓਸ ਹਰਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ।

'ਸੀਤਾ ਵਾਸਤੇ।
'ਰਾਵਣ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਸਮੇਤ ਆਪਣਾ ਸ਼ਰੀਰ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

'ਉਹ ਭਾਵੀ ਦੀ ਚਾਲ ਕਰ ਕੇ (ਬਿਵਸ) ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਵਿਕਿਆ।
'(ਬਾਸਵ) ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਭਗ (ਯੋਨੀ) ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੁਆ ਲਏ।

'ਫਲਾਣੇ।

'ਬਹੁਤਾ।

'ਨਾਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੇ।
'ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।
'ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਨੇ।
'ਰਾਮ ਤੇ ਲਛਮਣ ਸਰਜੂ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ।
'ਭੁੱਬ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਛੱਡੇ।
'ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ।

'ਇਕ ਪੈਗੰਬਰ। ²ਜਰਦੁਸੂ (ਪਾਰਸੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਗੁਰੂ) ਅਤੇ ਸੁੰਦ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਕਰਤਾ।

ਅਲੀ ਤਈਂ ਕੀਨੋਂ ਸੰਸਾਰਾ¹।

¹ਅਲੀ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਐਸਾ ਕੀਤਾ (ਅਲੀ-ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਫਾਤਮਾ ਦਾ ਪਤੀ)।

ਦੈ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਪਥਰਨ ਸੋਂ ਮਾਰਾ ॥ ੨੩ ॥

ਹਸਨ ਹੁਸੈਨ¹ ਇਮਾਮ ਬਡੇਰੇ²।

¹ਅਲੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਫਾਤਮਾ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤਰ। ²ਧਰਮ ਦੇ ਵੱਡੇ ਆਗੂ।

ਕਾਯਰ ਹੋਇ ਦੁਰੇ ਮਧ ਝੇਰੇ¹।

¹ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਗਏ।

ਭੂਖੇ ਪਜਾਸੇ ਰਹੇ ਮਹਾਂਏ।

ਤੋਂ ਭੀ ਭਾਵੀ ਕਤਲ ਕਰਾਏ ॥ ੨੪ ॥

ਪਿਖੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਓਰੈਂ।

ਬਢਯੋ ਦੀਨ ਜਿਸ ਕਾ ਅਤਿ ਜੋਰੈਂ।

ਆਇ ਦੁਸ਼ਮਨੈਂ ਸੋ ਜਬਿ ਫਰਯੋ।

ਕਜਾ ਜਾਨੈਂ ਕਜਾ ਦੁਖ ਦੈ ਹਰਯੋ¹ ॥ ੨੫ ॥

¹ਮਾਰਿਆ।

ਅਪਨੀ ਅਪਨੀ ਜਾਨੈਂ ਲੈ ਕੈ।

¹ਦੌੜ ਕੇ।

ਗਏ ਸਬੰਧੀ ਤਿਹ ਸਭਿ ਧੈ ਕੈ¹।

ਮਰਯੋ ਪਰਯੋ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਰਹਯੋ।

ਆਇ ਫੇਰ ਤਿਹ ਉੱਮਤ ਲਹਿਓ¹ ॥ ੨੬ ॥

¹ਉਸ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇਖਿਆ।

ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਅਬਿ ਲੋ ਬਖਯਾਤੈ।

ਬਾਰਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਤ ਵਫਾਤੈ¹।

¹ਉਸ ਦੇ (ਵਫਾਤੈਂ) ਮਰਨ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕੰਚਨ ਕਾ ਮ੍ਰਿਗ ਸੁਨਯੋ ਨ ਹੇਰਯੋ।

ਕਬੀ ਬਿਧਾਤਾ ਰਚਯੋ ਨ ਟੇਰਯੋ¹ ॥ ੨੭ ॥

¹ਬਿਧਾਤੇ ਦਾ ਰਚਿਆ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ।

ਐਸੇ ਹਰਨ ਹਰਨ ਕੇ ਹੇਤੈ¹।

¹ਐਸੇ ਹਰਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਗਏ ਰਾਮ ਅਸ ਭਏ ਅਚੇਤੈ¹।

¹ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਗਏ ਤਾਂ (ਸੀਤਾ ਦਾ ਚੁਰਾਏ ਜਾਣਾ ਸੁਣ ਕੇ) ਐਸੇ (ਅਚੇਤ) ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ।

ਕਿਸ ਕਿਸ ਕੀ ਹਮ ਗਾਥ ਸੁਨਾਵੈਂ।

ਗੁੰਥ ਬਢਨ ਤੈਂ ਅਤਿ ਡਰ ਪਾਵੈਂ ॥ ੨੮ ॥

ਬਰਤੀ ਜੋ ਸਭ ਕੇ ਸਿਰ ਭਾਵੀ।

ਸੋਊ ਅਬਿ ਬੰਦੇ ਪਰ ਆਵੀ।

ਜਿਸ ਕਾ ਅੰਤ ਨਿਕਟ ਜਬ ਐਹੈ।

ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਤਾਂ ਕੀ ਸਰਬ ਭੁਲੈ ਹੈ ॥ ੨੯ ॥

ਮਿਲਤ ਸਹਾਇਕ ਤਿਸ ਕੋ ਤੈਸੇ।

ਭਾਵੀ ਬਰਤਯੋ ਚੈਹੈ ਜੈਸੇ।

ਭੂਲ ਬਹੁਤ ਬੰਦੇ ਤੈ ਭਈ।

ਕਰਾਮਾਤ ਯੋਂ ਤਿਸ ਤੈ ਗਈ ॥ ੮੦ ॥

ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਤ ਕਾ ਭਯੋ ਸਰਾਪੈਂ।

ਦੁਤੀਏ ਜਤ ਸਤ ਖੋਯੋ ਆਪੈਂ।

ਪੁਨ ਬੀਰਨ ਕੋ ਦਈ ਬਿਦਾਈ।

ਉੱਡਨ ਕੀ ਸੁਗੰਦ¹ ਜਬਿ ਪਾਈ ॥ ੮੧ ॥ 'ਸਹੁੰ।

ਚਤ੍ਰਥ ਮੰਡੀ ਪੋਥੀ ਧਰੀ।

ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਿੰਦਯਾ ਕਰੀ।

ਛਿਵੈਂ ਪੰਥ ਸੋਂ ਦ੍ਰੈਸ ਉਠਾਯੋ।

ਸਤਵੇਂ ਉਨ ਨਿਜ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ ॥ ੮੨ ॥

ਅਠਵੇਂ ਹੁਤੀ ਜੁ ਤਿਸ ਕੀ ਨਾਰੀ।

ਤਿਸ ਨੈਂ ਨਿਜ ਬੇਟੀ ਇਕ ਮਾਰੀ।

ਨਾਵੇਂ ਸਿੱਧਿ¹ ਮੁਫਤ ਇਨ ਪਾਈ।

'ਕਰਾਮਾਤ।

ਦਸਵੇਂ ਬੈਠਾ ਛੋਡ ਕਮਾਈ ॥ ੮੩ ॥

ਮੁਫਤ ਨਯਾਮਤ¹ ਜਿਹ ਕਰ² ਆਵੈ।

'ਦੁਰਲੱਭ ਪਦਾਰਥ। ²ਹੱਥ ਵਿੱਚ।

ਤਿਸ ਕੇ ਪਾਸੋਂ ਯੋਂ ਹੀ ਜਾਵੈ।

ਮਹਿੰਗੀ ਵਸਤੁ ਖਰੀਦੈ ਜੋਈ।

ਮਹਿੰਗੀ ਬੇਚ ਨਫਾ ਬਹੁ ਹੋਈ ॥ ੮੪ ॥

ਜੰਤਰ ਥਾ ਇਕ ਬੰਦੇ ਪਾਸੈਂ।

ਤਾਬੇ¹ ਬੀਰ ਜਾਂਹਿ ਥੇ ਖਾਸੈਂ²।

'ਅਧੀਨ। ²ਬਹੁਤੇ।

ਸੋਊ ਹੁਤੇ ਭਵੱਟੇ ਮਾਂਹੀ¹।

'ਬਾਜ਼ੂ ਬੰਦਾਂ ਵਿੱਚ (ਬਾਜ਼ੂ ਬੰਦ=ਡੌਲਿਆਂ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਗਹਿਣਾ)।

ਸੋ ਭੀ ਮੰਡੀ ਅਯੋ ਭੁਲਾਹੀ ॥ ੮੫ ॥

ਅਜਮਤ ਬੰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣੇ।

ਕੇ ਕਾਰਣ, ਜੋ ਸੁਣੇ ਬਖਾਣੇ।

ਸੁਣ ਸ੍ਰੋਤਯੋਂ ਨੈ ਨਿਸਚੈ ਮਾਨਾ।

ਭਾਣਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪ੍ਰਬਲ ਬਖਾਨਾ ॥ ੮੬ ॥

ਪੁਨ ਕਰ ਜੋਰ ਗਯਾਨ ਹਰਿ ਕੈਹੈ।

ਕਰਤਬ ਕੋਇ ਨ ਛਾਨਯੋ ਰੈਹੈ¹।

'ਛੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਭੂਤ ਬਡੇ ਬੰਦੇ ਕੇ ਬਸ ਥੇ।

ਰਹੇ ਸੋਊ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਕਸਤੇ' ॥ ੮੭ ॥

'ਦੁੱਖ ਦਿੰਦੇ।

ਭਯਾਨਕ ਆਨਿਕ' ਰੂਪ ਦਿਖੈ ਕੈ।

'ਅਨੇਕਾਂ।

ਸੱਤ੍ਰੁ ਭਯਾਤੇ ਰਹੇ ਡਰੈ ਕੈ'।

'ਡਰਾ ਕੇ।

ਇਹੀ ਭੂਤ ਸਿੱਧੀ ਥੀ ਤਾਂ ਪੈ'।

'ਤਿਸ ਬੰਦੇ ਪਾਸ ਏਹੋ ਭੂਤਾਂ ਦੀ (ਸਿੱਧਿ) ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ।

ਬੈਠਾ ਸੋ ਜਤ ਸੰਗ ਗਵਾਪੈ ॥ ੮੮ ॥

ਅਰ ਭੂਤੋਂ ਕੀ ਸਿੱਧੀ ਜੋਈ।

ਆਖਰ ਦਗਾ ਦੇਤ ਹੈ ਸੋਈ।

ਜੋ ਕਿਛੁ ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਕਰਿ ਪਾਵੈ।

ਸੋ ਸਦ ਹੀ ਜਨ ਸੰਗ ਰਹਾਵੈ ॥ ੮੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਚਾਕਰਿ ਰਾਜ ਗੁਮਾਸਤਾ,

ਭੂਤ ਸਿੱਧਿ ਧਨ ਛਾਉਂ'।

'ਨੌਕਰ, ਰਾਜਾ, (ਗੁਮਾਸਤਾ) ਵਪਾਰੀ ਦਾ ਮੁਨਸ਼ੀ, ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ (ਸ਼ਕਤੀ) ਧਨ ਤੇ ਛਾਂ।

ਇਨਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਕੀਜੀਏ,

ਜੈਸ ਮੁਨੇਰੇ ਕਾਉਂ' ॥ ੯੦ ॥

'ਬਨੇਰੇ ਦੇ ਕਾਂ ਵਾਂਗ।

ਯਹਿ ਜਬਿ ਸੁਨੀ ਨੁਵਾਬ ਨੈ,

ਬਾਹਰ ਬਾਤ ਬਖਯਾਤ।

ਉੱਡਣ ਕੀ ਬੰਦੇ, ਖਈ

ਕਸਮ, ਗਈ ਕਰਮਾਤ ॥ ੯੧ ॥

ਸੰਕਰ ਛੰਦ:

ਤਬਿ ਤੁਰਕ ਗਨ ਮਨਿ ਮੋਦ ਧਰਿ ਕੈ',

'ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇ।

ਬਜੋਂਤ ਕੀਨੀ ਐਸ।

ਅਬਿਰਸਦ ਕਰੀਏ ਬੰਦ ਇਨ ਕੀ,

ਘੇਰ ਰਾਖੈਂ ਬੈਸ'।

'ਬੈਠੇ ਰਹੀਏ।

ਬਿਨ ਅੰਨ ਤੈ ਯਹਿ ਹੂੰ ਦੁਖਯਾਰੇ,

ਮਰੈਂਗੇ ਸਭਿ ਨੀਕ।

ਫਿਰ ਬਾਂਧਿ ਬੰਦੇ ਤਈਂ ਹਮ,

ਲੈ ਜਾਂਹਿ ਦਿੱਲੀ ਠੀਕ ॥ ੯੨ ॥

ਦਿਖਰਾਇ ਕੈ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਤੈ,

ਏਨਾਮ ਹਮ ਬਹੁ ਲੇਹਿੰ।

ਫਿਰ ਕਹਿ ਪਠੜੋ ਨੁਵਾਬ ਨੈਂ,
ਤਬਿ ਪਾਸ ਬੰਦੇ ਏਹ।
ਅਬਿ ਘਾਸ ਦਾਣੇ ਹੇਤ ਤੁਮ,
ਨਿਜ ਕਹੀ ਦੇਹੁ ਚਢਾਇ।

'ਜੇ ਫੌਜ ਘਾਹ ਦਾਣਾ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਲੈਣ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ
'ਕਹੀ' ਆਖਦੇ ਸਨ।

ਮੈਂ ਹੂੰ ਮੁਰੀਦ ਤੁਮਾਰ ਭਲ,
ਨਹਿੰ ਕਰੋ ਚਿੰਤਾ ਕਾਇ ॥ ੯੩ ॥
ਹਟੈ ਹੁੰਡੂ ਜੈਸ ਪਾਛੇ,
ਸਿੰਘ ਸੁਕਚੀ ਖਾਇ।

'ਜਿਵੇਂ (ਹੁੰਡੂ) ਭੇਡੂ ਪਿੱਛੇ ਹਟੇ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ (ਸੁਕਚੀ) (ਆਪਣੇ
ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ) ਇਕੱਠਾ ਕਰੇ।

ਧਨੁਖ ਹੇੜੀ ਅਹਿ ਬਿਲਾਈ,
ਨਿਵੈ ਜੜੋਂ ਦੁਖਦਾਇ।

'ਜਿਵੇਂ ਧਨੁਸ਼, ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਸੱਪ ਤੇ ਬਿੱਲੀ ਦਾ ਨਿਉਣਾ
ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੜੋਂ ਸੱਤੂ ਜੜੋਂ ਹਟੈ ਪਾਛੈ,
ਨਿਵੈਂ ਆਦਰ ਦੇਹਿ।

'ਤਿਵੇਂ ਜਦੋਂ ਵੈਰੀ ਪਿੱਛੇ ਹਟੇ, ਨਿਵੇਂ ਤੇ ਆਦਰ ਦੇਵੇ।

ਵਹਿ ਦੁਖਦ ਅਤਿਸੈ ਜਾਨ ਬੁਧਿ ਜਨ,
ਨਹਿੰ ਵਿਸਾਹੁ ਕਰੇਂਹਿੰ ॥ ੯੪ ॥
ਨਹਿੰ ਦਗਾ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਵਿਚਾਰੜੋ,
ਕਾਲ ਦੀਨੋ ਪ੍ਰੇਰ।

ਤਬਿ ਕਹੀ ਬੰਦੇ ਨੈ ਚੜ੍ਹਾਈ,
ਰੋਜ਼ ਜੜੋਂ ਬਿਨ ਦੇਰ।

'ਜਿਵੇਂ ਰੋਜ਼ ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ।

ਜਬਿ ਗਏ ਬਹੁ ਸਿੰਘ ਕਹੀ ਕਰਨੇ,
ਘਾਸ ਦਾਣੇ ਹੇਤ।

ਤਬਿ ਚੜ੍ਹੇ ਪਾਛੇ ਤੁਰਕ ਤਿਨ ਕੇ,
ਪਾਇ ਕੈ ਸਭਿ ਭੇਤ ॥ ੯੫ ॥

ਇਕ ਠੌਰ ਪਾਂਚ ਕੁ ਕੋਸ ਪੈ,
ਤਿਨ ਸਿੰਘ ਘੇਰੇ ਜਾਇ।

ਜਬਿ ਲਗੇ ਮਾਰਨ ਬਹੁ ਬੰਦੂਖਾਂ,
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਵਹਿ ਧਾਇ।

ਤਬਿ ਬੰਦਈਅਨ ਲਖੜੋ, ਅਬਿ
ਨਹਿੰ ਬਚੈ ਹਮਰੀ ਜਾਨ।

ਇਕ ਠੌਰ ਹੂੰ ਕਰਿ ਮਾਰਿ ਅਰਿ-ਗਨ,
ਮਰੈਂ ਕਰਿ ਘਮਸਾਨਾ ॥ ੯੬ ॥

'ਜੰਗ।

ਦੋਹਰਾ:

ਯਹਿ ਮਨਿ ਤਬਿ ਧਰਿ ਸਿੰਘ ਸਭਿ,
ਲਗੇ ਲਰਨ ਕਰਿ ਕੱਠ।
ਚਲੀ ਬੰਦੂਖ ਅਪਾਰ ਤਿਹ,
ਜਜੋਂ ਭੜਭੁੰਜੇ ਭੱਠ ॥ ੯੭ ॥

ਸੰਖ ਨਾਰੀ ਛੰਦ:

ਮਲੇਛੈਂ ਬਿਲੱਛੈਂ।
ਜੁਟੈ ਕੈ ਪ੍ਰਤੱਛੈਂ।

'ਤੁਰਕ (ਬਿਲੱਛੈਂ) ਵਿਲੱਖਣ ਢੰਗ ਨਾਲ (ਪ੍ਰਤੱਛੈਂ) ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਜੁੱਟ ਪਏ।

ਸਮੱਛੈਂ ਹਜ਼ਾਰੀ।

ਬੰਦੂਖੈਂ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ॥ ੯੮ ॥

'ਸਾਹਮਣਿਉਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਮਾਰੀਆਂ।

ਇਤੈ ਥੇ ਬੰਦੱਯੇ।

ਸਭੀ ਪਾਂਚ ਸੱਯੇ।

'ਪੰਜ ਸੌ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਨੈ ਕੈ।

ਮਹਾਂ ਧੀਰ ਕੈ ਕੈ ॥ ੯੯ ॥

ਲਰੇ ਹੂੰ ਸਮੱਛੈਂ।

ਸਭੈ ਬੀਰ ਅੱਛੈਂ।

ਤਜੈਂ ਰਾਮਜੰਗੇ।

'ਬੰਦੂਕਾਂ।

ਕੜਾ ਕਾੜ ਚੰਗੇ ॥ ੧੦੦ ॥

ਦੜਾ ਦਾੜ ਗੇਰੇ।

ਘਨੇਂ ਸੱਤੂ ਹੇਰੇ।

'ਦੇਖੇ।

ਪਰੇ ਤਰਫਰਾਵੈਂ।

'ਤੜਫਦੇ ਹਨ।

ਜਲੈ ਸੈਨ ਪਾਵੈਂ ॥ ੧੦੧ ॥

'ਜਲ ਵਾਸਤੇ (ਸੈਨ) ਸੈਨਤਾ (ਪਾਵੈਂ) ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਰਜੋ ਜੰਗ ਗਾਢਾ।

ਮਹਾਰੋਹ ਬਾਢਾ।

'ਬਹੁਤਾ ਗੁੱਸਾ ਵਧਿਆ।

ਜਿਸੈ ਤੇਗ ਬਾਰੈਂ।

'ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਕਰੈਂ ਦੋ ਧਰਾ ਹੈਂ ॥ ੧੦੨ ॥

'ਦੋ ਧੜ।

ਨਹੀਂ ਸੰਕ ਧਾਰੈਂ।

ਬਕੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੈਂ।

'ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਮਹਾਰੋਹ ਮੱਤੇ।

ਫਿਰੈਂ ਤੇਜ ਤੱਤੇ ॥ ੧੦੩ ॥

'ਤਿੱਖੇ ਤੇ ਗਰਮ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਰਸੰਬੀਰ ਛਾਕੇ।

'ਬੀਰ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਹੋਏ।

ਮਹਾਂਬੀਰ ਬਾਕੇ।

'ਸੁੰਦਰ।

ਭਰੇ ਧੂਰ ਸੰਗੈਂ।

ਲਗੇ ਘਾਉ ਅੰਗੈਂ ॥ ੧੦੪ ॥

ਛੁਟੈਂ ਖੂਨ ਧਾਰੈਂ।

ਵੁਠੈਂ ਜਜੋਂ ਪ੍ਰਨਾਰੈਂ।

'(ਮੀਂਹ) ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਨਾਲੇ (ਚਲਦੇ ਹਨ)।

ਭਏ ਲਾਲ ਬਾਰੇ।

'ਪੁਸ਼ਾਕੇ।

ਮਨੇ ਖੇਲਿ ਫਾਰੇ ॥ ੧੦੫ ॥

'ਹੌਲੀ।

ਸੋਰਠਾ:

ਅਰਯੋ ਜਾਮ ਜੁਗਾ ਜੰਗ,

'ਦੇ ਪਹਿਰ।

ਜੁਟੇ ਜੋਰ ਜੋਧੇ ਘਨੇ।

ਧਰਨਿ ਅਰਨ ਭੋਰੰਗਾ,

'ਧਰਤੀ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਅੰਗ ਭੰਗ ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਭਏ ॥ ੧੦੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਮਾਸ ਮੇਦ ਸੁੰਨ ਹੀਚ ਮਚਯੋ ਔਨ ਵੀਚ ਕੀਚ,

ਸੀਚ ਸੀਚ ਲਹੂ ਬਹੁ ਜੋਗਨੀਂ ਅਨੁਤ ਹੈਂ।

'ਮਾਸ ਮਿੱਝ ਤੇ ਲਹੂ ਦਾ ਹੀ (ਚ) ਪੁਨਾ (ਔਨ) ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਹੁਤਾ ਲਹੂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਜੋਗਣੀਆਂ (ਅਨੁਤ ਹੈਂ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਨੁਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜੰਬਕ ਜਮਾਤਿ ਕਾਕ ਪਾਂਤ ਸ੍ਰਾਨ ਜਾਤ ਗਾਤ,

ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਖਾਤ ਸੋ ਅਘਾਤ ਡਕਰਾਤ ਹੈਂ।

'ਗਿੱਦੜਾਂ ਦੀ (ਜਮਾਤ) ਟੋਲੀ ਤੇ ਕਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਤੇ ਕੁੱਤੇ (ਜਾਤ) ਜਾ ਕੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਗਾਤ) ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਉਹਰੱਜ ਕੇ ਡਕਾਰ ਮਾਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭੈਰਵ ਕੀ ਮਾਲਕਾ ਬਿਸਾਲਕਾ ਕਾਪਲਕਾ ਲੈ,

ਤਾਲਕਾ ਬਜਾਇ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪਾਇ ਗਾਤ ਹੈ।

'ਭੈਰੋਆਂ ਦਾ (ਮਾਲਕਾ) ਟੋਲਾ ਬਹੁਤੀਆਂ (ਕਪਾਲਕਾ) ਖੋਪਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ (ਤਾਲਕਾ) ਛੈਣੇ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਲਚਲੀ ਪਾ ਕੇ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਭੂਤਨ ਕੀ ਗੋਰੀਆਂ ਨ ਥੋਰੀਆਂ ਸੁ ਪੂਤਨ ਕੋ,

ਲੋਹੂ ਕੀ ਕਟੋਰੀਆਂ ਦੈ ਲੋਰੀਆਂ ਪਿਲਾਤ ਹੈਂ।

'ਭੂਤਾਂ ਦੀਆਂ (ਨ ਥੋਰੀਆਂ) ਬਹੁਤੀਆਂ (ਗੋਰੀਆਂ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋਰੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਲਹੂ ਦੀਆਂ

॥ ੧੦੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮਾਚੜੇ ਜੰਗ ਬਿਸਾਲ ਕਰਾਲਾ।
ਸਿੰਘਨ ਨਹਿੰ ਨਿਜ ਅੰਗ ਸੰਭਾਲਾ।
ਆਗੈ ਬਢਿ ਬਢਿ ਸਸਤਰ ਬਾਹੈਂ।
ਹੋਨ ਸ਼ਹੀਦ ਸਭੀ ਦਿਲਿ ਚਾਹੈਂ ॥ ੧੦੮ ॥

ਏਕ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਇਕ ਕੇ ਮਾਰੈਂ।
ਤੁਰਕ ਹੋਇੰ ਤਿਸ ਗਿਰਦੇ ਚਾਰੈ।
ਚਹੁੰ ਕੇ ਹਨੈ ਅਸ਼ਟ ਫਿਰ ਧਾਵੈਂ।
ਹਤੈਂ ਅਸ਼ਟ ਕੇ ਖੋੜਸਾ ਆਵੈਂ ॥ ੧੦੯ ॥
ਦੀਨ ਮਜਬ ਕਾ ਜੰਗ ਵਿਚਰ ਕੈ।
ਚਪੇ ਚੋਰ ਜੜੋਂ ਅਤਿ ਬਲ ਧਰਿ ਕੈ।
ਵੱਟ ਕਸੀਸਾ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਧਾਵੈਂ।
ਦਸ ਦਸ ਕੇ ਇਕ ਏਕ ਗਿਰਾਵੈਂ ॥ ੧੧੦ ॥

ਛੁਟਤ ਬਾਘ ਪੈ ਜੜੋਂ ਬਹੁ ਸ੍ਰਾਨਾ।
ਮਰਤ ਕਰਤ ਦੁਹਿ ਚਹੁੰ ਕੀ ਹਾਨਾ।
ਬਲੀ ਜ੍ਹਾਨ ਜਿਮ ਸੌਂਚੀ ਖੇਲਤ।

ਮਾਰ ਮਾਰ ਧਕਿ ਧਕਿ ਧਰ ਮੇਲਤਾ ॥ ੧੧੧ ॥
ਯੋਂ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਸਮੁਖ ਬਹੁ ਲਰ ਕੈ।
ਗਿਰੇ ਆਪ ਤੁਰਕਨ ਬਹੁ ਹਰ ਕੈ।
ਚਢੀ ਲੁੱਥ ਪਰ ਲੁੱਥ ਅਪਾਰੈਂ।
ਪਾਵਸ ਮੈਂ ਜਿਮ ਜੀਵ ਘੁਮਿਆਰੈਂ ॥ ੧੧੨ ॥
ਲਰ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਸੰਮੁਖ ਵਹਿ ਮਰੇ।
ਸੱਤੂ ਚੂਰਨ ਚੌਗੁਨ ਕਰੇ।

ਸੂਰਨ ਹਾਥ ਸਪੂਰਨ ਕਰੇ।
ਹੂਰਨ ਪਤਿ ਪੂਰਨ ਪਿਖਿ ਬਰੇ ॥ ੧੧੩ ॥
ਗੁਰੁ ਪੁਰ ਮੈਂ ਵਹਿ ਗਏ ਨ ਯਾਂ ਤੇ।
ਸਿੰਘ ਬੰਦਈ ਭਏ ਥੇ ਜਾ ਤੇ।
ਧੰਨਜ ਸਿੰਘ ਜੋ ਯੋਂ ਲਰ ਮਰੇ।

ਕਟੋਰੀਆਂ ਪਿਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਬਹੁਤਾ ਭਿਆਨਕ।

'ਸੋਲਾਂ।

'ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

'ਖਿਝੇ ਚੋਰ ਵਾਂਗ।

'ਕਚੀਚੀਆਂ ਵੱਟ ਕੇ।

'ਸ਼ੇਰ ਉਪਰ ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਕੁੱਤੇ ਦੌੜ ਕੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

'(ਉਹ ਸ਼ੇਰ) ਮਰਦਾ ਮਰਦਾ ਵੀ ਦੋ ਚਹੁੰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

'ਸੌਂਚੀ ਪੱਕੀ (ਹਿੱਕ 'ਚ ਤਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਖੇਲਣ ਦੀ ਇਕ ਖੇਡ)।

'ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ।

'ਮਾਰ ਕੇ।

'ਬਰਖਾਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਘੁਮਿਆਰ ਨਾਮ ਦੇ ਜੀਵ।

'ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ (ਆਪਣੇ) ਹੱਥ (ਸਪੂਰਨ) ਸਫਲੇ ਕਰ ਲਏ।

'ਅਪੱਛਰਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਪਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਵਰ ਲਏ।

ਪਿਖ ਕਰਿ, ਤੁਰਕ ਅਚੰਭੇ ਭਰੇ' ॥ ੧੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੰਘ ਥੋਰੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਘਨੇ,

ਮਾਰਤ ਥਕ ਗਏ ਹਾਥ।

*ਦਸ ਆਵੈਂ ਇਕ ਕੇ ਹਨੇ',

'ਹੈਰਾਨੀ 'ਚ ਭਰ ਗਏ।

'ਮਾਰਨ ਤੋਂ। *ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਦੇ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੪੫ ਦੇ ਅਰੰਭ 'ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਦੇਖੇ' ਤੋਂ ਪੰਨਾ ੧੪੮ ਦੇ ਅੰਤ 'ਯਹਿ ਅਬ ਗੜੀ ਬੀ' ਤੱਕ ਪੂਰੇ ਚਾਰ ਸਫੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਆਖੇਪ ਹੈ। ਪਿਛੋਂ ਪੰਨਾ ੧੩੬ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ੧੫ਵਾਂ (ਸਾਡੇ ਹਿਸਾਬ ੧੬ਵੀਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਨਿਆਂ 'ਚ ਹੀ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਣਜਾਣ ਆਖੇਪਕਾਰ ਨੇ ਥਾਂ ਸਿਰ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਮੁਕਾਇਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਬਿਸ਼ਾਮਾਂ ਦਾ ਇਕ ਬਿਸ਼ਾਮ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬਿਸ਼ਾਮ ਦਾ ਨੰਬਰ ੧੬ (ਸਾਡੇ ਹਿਸਾਬ ੧੭) ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਆਖੇਪ ਹੈ। ਇਹ ਤੇ ਪੂਰਬਾਰਧ ਵਿੱਚ ਆਈ ਸਾਰੀ ਆਖੇਪ ਰਚਨਾ ਘਸੀਟਾ ਸਿੰਘ ਕਵੀਸ਼ਰ ਲਾਹੌਰ ਦੀਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਆਖੇਪ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹੋ ਹੀ ਸਬੂਤ ਹਨ ਜੋ ਪੂਰਬਾਰਧ 'ਚ ਆਈ ਆਖੇਪ ਰਚਨਾ ਦੇ ਹਨ। ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ. ੫੯ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੬੨ ਉਪਰ * ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ ਟੂਕ। ਅਸੀਂ ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਚੜ੍ਹੇ ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਆਖੇਪ ਰਚਨਾ ਦੀ ਥਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਵਿਚਲੀ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਰਚਨਾ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅੰਕ ਨੰ. ੧੧੫ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ 'ਸਿੰਘ ਥੋਰੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਘਨੇ ਮਾਰਤ ਥਕ ਗਏ ਹਾਥ। ' ਤੱਕ ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ, ਅੱਗੋਂ ਇਸੇ ਅੰਕ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ 'ਦਸ ਆਵੈਂ ਇਕ ਕੇ ਹਨੇ ਫਿਰਨ ਨ ਦੇਵੈਂ ਮਾਥ' ਤੋਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ. ੧੭ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੨੩ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ 'ਯਹਿ ਅਬਿ ਗੜੀ ਬੀ' ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਗੋਂ ਫਿਰ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੪੯ ਤੋਂ 'ਚ ਹੈਂ ਜੇਤੇ' ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਪਾਠ ਛਾਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂਗੇ।

'ਸਿਰ ਮੋੜਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।

ਫਿਰਨ ਨ ਦੇਵੈਂ ਮਾਥ' ॥ ੧੧੫ ॥

ਇਕ ਕੀ ਦਾਰੂ ਦੁਇ ਕਰੇ,

ਦੁਇ ਕੀ ਦਾਰੂ ਚਾਰ।

ਪਰੈਂ ਬੀਸ ਜਬਿ ਏਕ ਪੈ,

ਤਬਿ ਕਹੁ ਕੌਨ ਵਿਚਾਰ ॥ ੧੧੬ ॥

ਸਿੰਘ ਪਾਂਚ ਸੈ ਮਰਯੋ ਤਹਿੰ,
ਤੁਰਕ ਸੁ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ।
ਜਬਿ ਕਬਿ ਥੋਰਨ ਕੋ ਘਨੇ,
ਲੇਵਤ ਹੈਂ ਰਣਿ ਮਾਰ ॥ ੧੧੭ ॥
ਸਤ੍ਰਾਂ ਸਏ ਛਿਹੱਤਰੇ,
ਭਈ ਗਾਥ ਯਹਿ ਸਾਰ।
ਅਬਿ ਅਧਯਾਇ ਪੂਰਨ ਭਯੋ,
ਯਹਿ ਕਹਿ ਇਤਿਕ ਵਿਚਾਰ ॥ ੧੧੮ ॥

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਬੰਦੇ ਕੋ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਮੈਂ ਘੋਰਨ,
ਕਹੀ ਮਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖੋੜਸਮੋਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. {ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟ, ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨਾ}

ਸੋਰਠਾ:

ਪੂਜ ਜਾਂਹਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ,
ਕਰਤ ਕਿਰਤ ਕਰਣੀਯ ਫਿਰ।

‘ਜਿਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ (ਹੋਰ ਦੇਵਤੇ ਵੀ) ਪੂਜ ਕੇ ਫੇਰ
(ਕਰਣੀਯ) ਕਰਨ ਯੋਗ (ਕਿਰਤ) ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਗ ਜਨਨੀ ਕੇ ਪਾਦ,
ਬੰਦਿ ਕਥਾ ਬੰਦੇ ਕਥੋਂ। ॥੧॥

‘(ਉਸ) ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਤਾ (ਚੰਡੀ) ਦੇ ਚਰਨਾਂ ‘ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ
ਕਰ ਕੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਭਯੋ ਜੰਗ ਜਿਮ ਦੁਖ ਸਹਯੋ,
ਸਿੰਘਨ ਬੰਦੇ ਸਾਥ।
ਬੰਦਾ ਫੜਿ ਜਿਮ ਮਾਰਯੋ,
ਸੁਨੋਂ ਵਹੈ ਅਬਿ ਗਾਥ ॥੨॥

ਕਬਿੱਤ:

ਕਹੀ ਜਬਿ ਮਾਰ ਲਈ ਬੰਦੇ ਕੀ ਤੁਰਕਾਨ ਸਹੀ²,
ਭਈ ਤਬਿ ਅਧਿਕ ਗਰੂਰਤਾ¹ ਨੁਵਾਬ ਕੋ।
ਐਸੀ ਮਨਿ ਚੜ੍ਹੀ¹ ਕੈਹੈ ਤੋੜੈ ਚਲਿ ਗੜ੍ਹੀ,
ਅਬਿ ਲਾਵੈਂ ਨਹਿੰ ਘੜੀ, ਤੜੀ ਦੈ ਕਰਿ ਸ਼ਿਤਾਬ
ਕੋ।

‘ਬਾਹਰੋਂ ਘਾਹ ਦਾਣਾ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਫੌਜ।² ਠੀਕ।
‘ਹਉਮੈਂ।
‘ਮਨ ‘ਚ ਐਸੀ (ਵਿਉਂਤ) (ਚੜ੍ਹੀ) ਆਈ।
‘ਛੇਤੀ (ਤੜੀ) ਧਮਕੀ ਦੇ ਕੇ।

ਹੁਤੇ ਜੋਊ ਸੂਰਬੀਰ ਸੋ ਤੋ ਹਮ ਮਾਰੇ ਧੀਰ,
ਰਹੇ ਗੜ੍ਹੀ ਮਾਂਹਿ ਭੀਰੁ ਦੁਬਲੇ ਬਿਤਾਬ ਕੋ।
ਆਹਿ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਨਾਂਹਿ ਸੋ ਸਹਾਇ ਕਰੈ,
ਵਾਹਿ ਛੇਡ ਗਯੋ ਸਭਿ ਬੰਦੇ ਕੇ ਹਿਸਾਬ ਕੋ ॥੩॥

‘(ਭੀਰੁ) ਕਾਇਰ (ਦੁਬਲੇ) ਪਤਲੇ (ਬੇਤਾਬ) ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਨੂੰ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਤੈ ਬਿਨ ਜਹਾਂ ਕਰਯੋ ਜੰਗ ਇਨਿ,
ਹਾਰੇ ਹੈਂ ਬੰਦਈ ਕਿਨਿ ਤਹਾਂ ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਹੈਂ।

‘(ਭਾਵੇਂ) (ਤਹਾਂ) ਓਥੇ (ਕਿਨ) ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ।

ਐਸੇ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ਧਾਇ ਤੁਰਕਨ ਅਪਾਰ ਆਇ,
ਗਢੀ ਕੋ ਲਗਾਇ ਸੀਢੀ¹ ਚਢੇ ਸੋ ਉਤੰਗ² ਹੈਂ।
ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਭਈ ਸਾਰ¹ ਭੀਤਰ ਤੈ ਹੋਇ ਤਜਾਰ,
ਮਾਰ ਕੈ ਗਿਰਾਏ ਔ ਹਟਾਏ ਕਰਿ ਤੰਗ ਹੈਂ।

‘ਪੌੜੀ।² ਉੱਚੇ।
‘ਖਬਰ।

ਕਰਿ ਕੈ ਤਗੀਦ¹ ਮਨ ਧਰ ਕੈ² ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਨ,
ਖੋਲ ਦਯੋ ਦੁਾਰ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਨਿਸੰਗ ਹੈ ॥੪॥

‘ਪਕਿਆਈ, ਤਕੜਾਈ।² ਧਾਰ ਕੇ।

ਆਏ ਦ੍ਵਾਰ ਓਰ¹ ਤੁਰਕ ਜੋਰ ਪਾਇ ਕੋਰ ਦਲ²,

¹ਬੂਹੇ ਦੀ ਤਰਫ। ²ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਜੋਰ ਪਾ ਕੇ ਆਈਆਂ।

ਤੋੜਨ ਕੇ ਹੇਤ ਗਢ¹ ਸੋਰ ਵਡ ਪਾਇ ਕੈ।

¹ਕਿਲ੍ਹਾ ਤੋੜਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ।

ਕੈਹੈਂ ਤੂਕ ਗਢ ਮਾਂਹਿ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਧਨ ਆਹਿ,
ਲੈਹੈ ਸੋਈ ਵਾਹਿ¹ ਜੋਈ ਜਾਇ ਆਗੈ ਧਾਇ ਕੈ।

¹ਉਹ।

ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਰਾਮਜੰਗੇ¹ ਆਗੇ ਤੈ ਨਿਸੰਗੇ² ਚੰਗੇ,
ਮਾਰਤ ਉਮੰਗੇ ਰੰਗੇ ਬੀਰਰਸ ਭਾਇ ਕੈ।

¹ਬੰਦੂਕਾਂ। ²ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ।

¹(ਭਾਇ ਕੈ) ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਬੀਰ-ਰਸ ਵਿੱਚਰੰਗੇ ਹੋਏ।

ਤੂਕਨ ਕੀ ਅਨੀ ਘਨੀ ਮਰੀ ਤਹਾਂ ਤੌਨੈ ਘਰੀ,
ਧਰੀ ਲੋਹ ਮਾਰ ਭਾਰ ਭੀਰ ਪਰੀ ਆਇ ਕੈ।

¹ਉਸੇ ਘੜੀ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ (ਘਨੀ) ਬਹੁਤੀ (ਅਨੀ) ਫੌਜ ਮਰੀ, (ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) (ਲੋਹ) ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ (ਭਾਰ) ਬਹੁਤੀ ਮਾਰ (ਕਰੀ) ਕੀਤੀ, (ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ) (ਭੀਰ) ਬਿਪਤਾ ਆ ਕੇ ਪਈ।

॥ ੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤੁਰਕੋਂ ਕੇ ਤਬਿ ਕਰਿ ਦਏ,
ਸਿੰਘਨ ਖੱਟੇ ਦੰਦ।

ਅਬਦੁਲ ਖਾਨ ਨੁਵਾਬ ਪੁਨ,
ਕਰੀ ਲੜਾਈ ਬੰਦ ॥ ੬ ॥

ਦੂਜਾ ਛੰਦ:

ਫਿਰ ਸਲਾਹਿ ਕਰਿ, ਕਰਿ ਮੁਹਾਸਰਾ¹,
ਬੈਠੇ ਗਢ ਕੇ ਘੇਰੀ।

¹ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ।

ਕਹੈਂ ਆਪ ਹੀ ਭੂਖੇ ਮਰ ਕਰਿ,
ਬਾਹਰ ਐਹੈਂ ਫੇਰੀ।

ਆਗੇ ਸਿੰਘ ਨਿਸਾ ਕੋ ਨਿਕਸਤ,
ਖਾਨ ਹੇਤ ਕਿਛੁ ਲੜਾਵਤ।

ਸੋ ਭੀ ਬੰਦ ਕਰੇ ਤੁਰਕੋਂ ਨੈ,

ਖਬਰ ਨ ਨਿਕਸਨ ਪਾਵਤ ॥ ੭ ॥

ਵਖਤ¹ ਬੰਦਈਅਨ ਪਰ ਬਹੁ ਪਰਯੋ,
ਦਯੋ ਭੂਖ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।

¹ਕਸ਼ਟ।

ਕਰਯੋ ਨਹੀਂ ਥਾ ਕਿਛੁ ਜਖੀਰਾ¹,
ਬੰਦੇ ਗੜੀ ਮਝਾਰੀ।

¹ਅੰਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ।

ਸੇਰ ਪਾਉ ਕੀ ਕਹਾਂ ਕਹਾਨੀ,

ਮਾਸਾ ਅੰਨ ਨ ਮਿਲਹੀ।
 ਖਾਣ ਚੀਜ਼ ਕਿਛੁ ਨਜਰ ਨ ਆਵੈ,
 ਮਿੱਟੀ ਕੇ ਸਿੰਘ ਗਿਲਹੀਂ^੧ ॥ ੮ ॥
 ਕਈ ਦਿਵਸ ਭੁਖ ਦੋਖੇ^੧ ਸਿੰਘਨ,
 ਪੱਤੇ ਬਿੱਛਨ ਖਾਏ।
 ਬਾਹਰ ਦਲ ਤੁਰਕੀ ਬਹੁ ਉਤਰਯੋ,
 ਪੇਸ਼ ਕਿਛੁ ਨਹਿੰ ਜਾਏ।
 ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਸਗਲ ਪੁਕਾਰੇ
 ਤੁਮ ਅਬਿ ਰੱਖਕ ਹੋਵੇ।
 ਤੁਮ ਹੀ ਯਹਿ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਯੋ,
 ਤੁਮੀ ਕਸ਼ਟ ਯਹਿ ਖੋਵੋ ॥ ੯ ॥
 ਕੈ ਉਡ ਜਾਹੁ ਕਹੂੰ ਤੁਮ ਤਜਿ ਗਢ,
 ਕੈ ਕਿਛੁ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਵੇ।
 ਕੈ ਬਾਹਰ ਹੈ ਲਰੇ ਅਰਿਨ ਸੋਂ,
 ਮਾਰ ਮਰੇ ਜਿਸ ਪਾਵੇ।
 ਨਾਹੱਕ^੧ ਕਜੋਂ ਕੁਮੋਤ ਕਰਿ ਹਮ ਕੋ,
 ਮਰਵਾਵਤ ਤੂੰ ਐਸੇ।
 ਭੂਖੇ ਕਬਿ ਲੋ ਪ੍ਰਾਨ ਰਖੈ ਹੈਂ,
 ਸਹੈਂ ਦੂਖ ਹਮ ਕੈਸੇ ॥ ੧੦ ॥
 ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਨੈ ਕਹਯੋ ਮੁਝੈ ਤੁਮ,
 ਅਬਿ ਕਿਮ ਚਹਿਤ ਉਡਾਯਾ।
 ਪਹਿਲੇ ਮੁਝ ਤੇ ਉੱਡ ਜਾਨ ਕਾ,
 ਕਿਉਂ ਥਾ ਨੇਮ ਕਰਾਯਾ।
 ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਕੇ ਜੀਵਣ ਕਾਰਣ,
 ਸੋ ਨ ਪਰਣ ਮੈਂ ਤਜਾਰੋਂ।
 ਨਹਿੰ ਮੈਂ ਲਰੋਂ ਨ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖੈਹੋਂ,
 ਨਹਿੰ ਅਬਿ ਉਡਿ ਕਿਤ ਭਾਰੋਂ ॥ ੧੧ ॥
 ਬਚਨ ਪਾਲਨੇ ਸਮ ਨ ਧਰਮ ਕੋ,
 ਪਾਪ ਨ ਤਜਨ ਸਮਾਨੈ।
 ਕਸ਼ਟ ਪਾਇ ਤਨ ਤਜਾਰੋ ਪੂਰਬ,

^੧ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

^੧ਭੁੱਖ ਦੇ ਦੁਖ ਨਾਲ।

^੧ਐਵੇਂ, ਬਿਅਰਥ।

ਲੋਗਨ ਧਰਮ ਨ ਹਾਨੈ।

ਸਤੀ ਸਪੁਰਸ਼ ਬਚਨਰਦ-ਦੰਤੀ,
ਨਿਕਸੇ ਫੇਰ ਨ ਫਿਰ ਹੈਂ।

ਦਸਰਥ ਸਿਵੀ ਦਧੀਚ ਹਰੀ ਸਸਿ,
ਬਲੀ ਪੰਡ ਸੁਤ ਬਿਰ ਹੈਂ ॥ ੧੨ ॥

ਪਾਲੇ ਬਚਨ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿ ਭਾਰੇ,
ਅਬਿ ਲੋ ਜਗ ਜਸ ਗਾਵੈ।
ਚਾਕਰ ਅਹਿ ਮ੍ਰਿਗ ਮਰੈਂ ਬਚਨ ਪਰ,
ਬੇਟੀ ਪਰ ਘਰ ਜਾਵੈ।

ਪੁਨ ਨਿਜ ਗੁਰੂਅਨ ਨਿਜ ਬਚਨਨ ਪਰ,
ਦੀਨੇ ਨਿਜ ਸਿਰ ਭੂ ਪਰ।
ਤਜੋਂ ਮੈਂ ਭੀ ਸਿਰ ਦੈਹੁੰ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿ,
ਨਿਜ ਬਚਨੋਂ ਕੇ ਉਪਰ ॥ ੧੩ ॥
ਭੂਖ ਬੰਦਯਨ ਬਹੁ ਦਿਨ ਜਾਲੀ',
ਭਏ ਜਬੈ ਬਲ ਹੀਨੇ।
ਤਬੈ ਤੁਰਕ ਢੁਕੇ ਗਢ ਨੇਰੈ,
ਪਿਖੈਂ ਲਾਇ ਦੁਰਬੀਨੇ।

ਸੁਨੋ ਜਰਾ ਸੀ ਭੂਖ ਕਹਾਨੀ,
ਸਿੱਖਨ ਸਿਰ ਜੁ ਬਿਹਾਈ।
ਊਂਟ ਅੱਸ੍ਰਾ ਕਟਿ ਕਟਿ ਸਭਿ ਖਾਏ,
ਕਿਛੁ ਦਿਨ ਮਿੱਟੀ ਖਾਈ ॥ ੧੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਰੋਟੀ ਸਮ ਉਨ ਚੰਦ ਦਿਸਾਵੈ।
ਹਾਥ ਉਠਾਵੈਂ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ।
ਬਾਤ ਭੂਖ ਕੀ ਤਹਾਂ ਜੁ ਭਈ।
ਸੋ ਹਮ ਤੇ ਨਹਿੰ ਜਾਤ ਗਿਨਈ ॥ ੧੫ ॥

'ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹਾਰਿਆ।

'(ਸਤੀ) ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਬਚਨ ਤੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦੇ।

'(ਦਸਰਥ) ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ, (ਸ਼ਿਵੀ) ਰਾਜਾ, ਦਧੀਚ ਰਿਸ਼ੀ, ਹਰੀ ਚੰਦ, ਬਲਰਾਜਾ, (ਪੰਡ ਸੁਤ) ਪੰਜੇ ਪਾਂਡੋ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ (ਬਿਰ) ਟਿਕੇ ਰਹੇ ਹਨ।

'ਬਚਨਾਂ ਉਪਰ ਨੌਕਰ, ਸੱਪ ਤੇ ਹਰਨ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬੇਟੀ ਪਰਾਏ ਘਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

'ਧਰਤੀ ਉਪਰ।

'ਝੱਲੀ, ਸਹਾਰੀ।

'ਕਮਜ਼ੋਰ।

'ਦੁਰਬੀਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। (ਦੁਰਬੀਨ-ਦੂਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇੜੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਇਕ ਯੰਤ੍ਰ।)

'ਜੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਬੀਤੀ ਹੈ।

'ਉਠ ਤੇ ਘੋੜੇ।

'ਚੰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਵਾਂਗ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।

'ਦੱਸੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਚਿਤਵੈ ਤੈ ਸੋ ਦੁਖ ਉਠ ਕੇਰਾ।
ਥਰ ਥਰ ਕਾਂਪਤ ਹੈ ਉਰ ਮੇਰਾ।
ਬਾਣੀ ਥਕਤ ਨੈਨ ਭਰ ਆਵੈ।

‘ਆਵਾਜ਼ ਥਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ‘ਚ (ਪਾਣੀ) ਭਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਦੁਖ ਭੂਖ ਕਾ ਕਹੜਾ ਨ ਜਾਵੈ ॥ ੧੬ ॥

ਬੁਰੀ ਮੌਤ ਤੈ ਭੂਖ ਕਹਾਨੀ।
ਦੀਨ ਇਮਾਨ ਕਰਤ ਯਹਿ ਫਾਨੀ।

‘ਨਸ਼ਟ।

ਜੇ ਕਰ ਸਾਹਿਬ ਹੋਇ ਦਯਾਲੈ।

ਨਾਹਿ ਦਿਖਾਵੈ ਛੁਧਾ ਕਮਾਲੈ ॥ ੧੭ ॥

‘ਬਹੁਤ ਭੁੱਖ।

ਕੜੇ ਨ ਬੰਦਈ ਦੁਖੀ ਹੂੰ ਸੋਈ।

ਗੁਰੁ ਘਰ ਤੈ ਬੇਮੁਖ ਭਏ ਜੋਈ।

ਜੇ ਨਰ ਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਲਾਗੇ।

ਧਰਮ ਹੀ ਹੂੰ ਦੁਖ ਲਹਿ ਸੋਏ ॥ ੧੮ ॥

ਇਕ ਛੋਡ ਜੋ ਦੂਜੇ ਲਾਗੇ।

ਸੋ ਡੂਬਤ ਭਵ ਸਿੰਧੁ¹ ਅਭਾਗੇ²।

‘ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ। ²ਖੋਟੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ।

ਹਾਲ ਬੰਦਯਨ ਕਾ ਯਹਿ ਬੀਤੇ।

ਤੋ ਭੀ ਤੁਰਕ ਨ ਹੋਹਿ ਅਭੀਤੇ ॥ ੧੯ ॥

‘ਨਿੱਡਰ।

ਬੰਦੇ ਤੈ ਸਭਿ ਯੋਂ ਭੈ ਕਰਿ ਹੈਂ।

ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਤੈ ਜੜੇ ਗਜ ਡਰ ਹੈਂ।

‘ਜਿਵੇਂ ਮਰੇ ਸ਼ੇਰ ਤੋਂ ਹਾਥੀ ਡਰਦੇ ਹਨ।

ਤੁਰਕ ਕਹੈਂ ਯਹ ਗੜੀ ਨ ਜਾਨੇ।

ਜਨਮੇਜੇ ਕੀ ਕੁੰਡ¹ ਪਛਾਨੇ ॥ ੨੦ ॥

‘ਜਨਮੇਜੇ ਦੀ ਕੁੰਡ-ਜਨਮੇਜੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰੀਛਤ ਨੂੰ ਤੱਛਕ ਸੱਪ ਨੇ ਡੰਗ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੱਪਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਜਨਮੇਜੇ ਨੇ ਸਰਪ ਮੇਧ ਜੱਗਰਚਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ ਸੱਪ ਪੈ ਪੈ ਕੇ ਸੜਦੇ ਗਏ।

‘ਬਚਨਾਂ ਰੂਪ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬੱਝੇ ਹੋਏ ਇਹ ਸਿੱਖ।

ਬਚਨੋ ਕੇ ਬੰਧੇ ਯਹਿ ਸਿੱਖ।

ਸਰਪਨ ਜੜੇ ਮਰ ਹੈਂ ਲਿਹੁ ਪਿੱਖ।

ਕਹੈਂ ਤੁਰਕ ਰਾਖਹੁ ਤਕੜਾਈ।

ਮਤੁ ਗੁਰੁ ਪੰਥ¹ ਮਿਲੈ ਕਿਤ ਆਈ ॥ ੨੧ ॥

‘ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪੰਥ ਭਾਵ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ।

ਯਹਿ ਅਭਿ ਗੜੀ ਬੀਚ ਹੈਂ* ਜੇਤੇ।

*ਇਥੋਂ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੪੯ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ, ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਛਾਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮਤੁ ਕਿਤ ਬਾਹਰ ਨਿਕਸੈਂ ਤੇਤੇ।
ਯੱਦਯਪਿ। ਥੇ ਉਨ ਕੇ ਬਲ ਹਾਰੇ।
ਤੱਦਪਿ। ਤੁਰਕ ਡਰੈਂ ਮਨਿ ਭਾਰੇ ॥ ੨੨ ॥

'ਤਿਤਨੇ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ (ਮਤੁ) ਨਾ ਨਿਕਲ ਜਾਣ।
'ਭਾਵੇਂ।
'ਤਾਂ ਭੀ।

ਰੋਗੀ ਹੋਇ ਬਾਜ ਜਜੋਂ ਗਿਰੈ।
ਤੋ ਭੀ ਕਾਗ ਨ ਤਿਸ ਪਰ ਪਰੈ।
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਕਰ। ਤੁਰਕ ਜੁ ਆਵੈ।
ਕਾਟਿ ਤਾਂਹਿ ਬੇਰੇ ਕਰਿ ਖਾਵੈਂ ॥ ੨੩ ॥

'ਹੱਥ।
'ਵੰਡ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਰੈ ਸਿੰਘ ਜੋ ਸਿੰਘਨ ਮਾਹੀਂ।
ਤਾਂ ਕੋ ਕਾਟਿ ਭੁੰਨ ਕਰਿ ਖਾਹੀਂ।
ਛੁਧਾ ਨ ਕਜਾ ਕਜਾ ਅਸਨ। ਕਰਾਵੈ।
ਨਾਰਿ ਨ ਕਜਾ ਕਜਾ ਚਰਿਤ ਦਿਖਾਵੈ ॥ ੨੪ ॥

'ਭੋਜਨ।

ਦੋਹਰਾ:

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਕੇ ਤਜੈ,
ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਤਜ ਜਾਤ।
ਭੂਖ ਵੱਸ ਜਨ ਬਿਪਤਿ ਮੈਂ,
ਕਜਾ ਕਜਾ ਕਰਤ ਨ ਬਾਤ ॥ ੨੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ਼ੰਕਾ ਯਾ ਮੈਂ ਮਤੁ ਕੋਊ ਕਰਿਓ।
ਸਾਲ ਚਾਲੀਆ ਕਾਲ ਜੁ ਪਰਿਓ।
ਕਾਟਿ ਜਨੋ ਨੇ ਨਿਜ ਸੁਤ ਖਾਏ।
ਰਿਖੀ ਖਾਨ ਹਿਤ ਸ੍ਰਾਨ। ਲਿਆਏ ॥ ੨੬ ॥

'ਕੁੱਤੇ।

ਪ੍ਰਾਣਰੱਖਿਆ ਸਮ ਨ ਧਰਮ ਕੋ।
ਭੱਖ ਅਭੱਖ ਨ ਪਿਖੇ ਸ਼ਰਮ ਕੋ।

'(ਭੁੱਖਾ) ਖਾਣ ਯੋਗ ਤੇ ਨਾ ਖਾਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖੇ।

ਔਰ ਨ ਭੋਜਨ ਜੇ ਕਿਤ ਮਿਲੈ।
ਬੇਸ਼ਕ ਘਰ ਚੰਡਾਲ ਕੇ ਗਿਲੈ ॥ ੨੭ ॥

'ਜੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਨਾ ਮਿਲੇ।
'ਖਾ ਲਵੇ।

ਸੰਨਯਾਸੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਤਾਂਈਂ।
ਆਗਯਾ ਆਗਮ। ਐਸ ਅਲਾਈ^੨।
ਇਹੁ ਕੈਮੁੱਤਕ ਨਜਾਇ। ਪਛਾਨੋਂ।

'ਵੇਦਾਂ ਨੇ। ^੨ਕਹੀ ਹੈ।

'ਕੈਮੁੱਤਕ ਨਜਾਇ=ਵੱਡਿਆਂ ਨੇ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ।

ਔਰ ਜਾਤਿ ਕੀ ਕਹਾਂ ਬਖਾਨੋਂ ॥੨੮॥

ਅਨਿਕ ਰਿਖੀ ਰਾਜਜੋਂ ਕੀ ਬਾਤੈਂ।

ਲਿਖੀ ਪੁਰਾਨਨ ਮੈਂ ਬਖਯਾਤੈਂ।

ਧਰਮ ਨ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੇ ਜੈਹੈ।

ਜੋ ਮੂਲ ਮੂਤ ਰਾਹੇ ਨਿਕਸੈ ਹੈ ॥੨੯॥

ਦਿਲ ਤੇ¹ ਧਰਮ ਰਹਿਤ ਅਰੁ ਜੈਹੈ।

ਖਾਨ ਪਾਨ ਤੇ ਨਹਿ ਬਿਗਰੈ ਹੈ।

ਆਰਯ ਭਏ ਅਚਾਰਯ ਜੇ ਹੈਂ।

¹ਦਿਲ ਕਰਕੇ।

¹ਜਿਹੜੇ (ਆਰਯ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ (ਅਚਾਰਯ) ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂ ਹੋਏ ਹਨ।

ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਮਾਨਤ ਰਹੇ ਏਹੈਂ ॥੩੦॥

ਪੈ ਪ੍ਰਮਾਦ ਕਰਿ ਜੋ ਬਿਗਰੈ ਹੈ।

ਮਰਯਾਦਾ ਤਿਸ ਭਲੇ ਨ ਥੈਹੈ।

¹ਏਹੋ (ਗੱਲ) ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਪਰ (ਪ੍ਰਮਾਦ) ਬੇਪ੍ਰਵਾਹੀ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਗਾੜੇਗਾ ਉਸ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੈ ਬਹੁ ਠੌਰ ਪੁਰਾਨਨ ਗਾਈ।

ਪ੍ਰਾਣ ਰਖਨ ਸਮ ਧਰਮ ਨ ਭਾਈ ॥੩੧॥

ਅਬਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੀ ਕਥਾ ਕਥੈ ਹੈਂ।

ਭਏ ਬੰਦਈ ਲਚਾਰ। ਜਬੈ ਹੈਂ।

ਹੁਕਮ ਨੁਵਾਬ ਤਬੈ ਯੋਂ ਕੀਨਾ।

ਰਸਤਾ ਛੋਡਿ ਸਿੰਘਨ ਕਹਿ ਦੀਨਾ ॥੩੨॥

ਲੈ ਲੈ ਰਸਦ ਗਢੀ ਤਜ ਜਾਵੇ।

ਕਸਮ ਕੁਰਾਨ ਨ ਮੈਂ ਤੁਹਿ ਘਾਵੇਂ।

ਪਰ ਉਨ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖਨ ਐਸੇ।

ਕੀਨੋ ਸਿਦਕ ਰਹੇ ਤਹਿੰ ਬੈਸੇ ॥੩੩॥

ਤਿਨ ਕੋ ਤੁਰਕ ਜਿ ਇਕ ਗਲ ਆਖੈਂ।

ਵਹਿ ਆਗੇ ਤੈ ਬੀਸਕ ਭਾਖੈਂ।

ਰੱਸੀ ਜਲੀ ਵੱਟ ਨਹਿੰ ਜਲਯੇ।

ਤਨ ਬਲ ਛੁਟਯੋ ਗੁਮਾਨ ਨ ਗਲਯੋ ॥੩੪॥

ਉਨ ਕੀ ਸੂਰਤ¹ ਪਿਖਿ ਡਰ ਬਾਢੇ²।

ਜਨ ਗੋਰਨ ਤੇ¹ ਮੁਰਦੇ ਕਾਢੇ।

ਨਿਕਸੇ ਅਸਤ¹ ਰਹਯੋ ਨਹਿੰ ਮਾਸੈ²।

¹ਬੇਵੱਸ, ਦੁਖੀ।

¹ਅਣਖ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

¹ਸ਼ਕਲ। ²ਵਧਦਾ

¹ਕਬਰਾਂ ਤੋਂ।

¹ਹੱਡ ਨਿਕਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ²ਮਾਸ।

ਜਨੁ ਕਠ-ਪੁਤਰੀ ਭਰ ਹੈ ਸ੍ਰਾਸੈਂ' ॥ ੩੫ ॥

'ਜਾਣੋਂ ਲੱਕੜ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਕੈਧੋ ਅਫਲਾਤੂ ਸਮ ਬੰਦੇ।
ਰਚ ਰਾਖੇ ਜਾਦੂ ਕੇ ਬੰਦੇ'।

'ਜਾਂ ਅਫਲਾਤੂ ਵਾਂਗ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਜਾਦੂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕਿਧੋਂ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲੇਲੀ ਕੇ ਆਸ਼ਕ।
ਮਜਨੂ ਭਏ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਵਾਸਕ' ॥ ੩੬ ॥

'ਜਾਂ ਮੌਤ ਰੂਪ ਲੇਲੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਮਜਨੂ (ਵਾਸਕ) ਵਾਂਗ ਆਸ਼ਕ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਭਈ।
ਮਨਹੁ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜੀਵਤ ਹੀ ਲਈ।
ਪੈ ਪ੍ਰਾਨਨ ਸੋਂ ਸਿਦਕ ਨਿਬਾਹੈਂ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪ ਏਹੀ ਚਾਹੈਂ ॥ ੩੭ ॥
ਯਹਿ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰੇ ਮੈਂ ਭਾਣਾਂ।
ਸੀਸ ਬੰਦਈਅਨ ਕਹਿਰ ਬਿਹਾਣਾਂ'।

'ਦੁਖ ਦਾ ਬੀਤਿਆ।

ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਕਹਾ।
ਹਮ ਨਿਜ ਸਿਰ ਤੁਰਕੈਂ ਦਿਯ ਚਹਾ ॥ ੩੮ ॥

ਤਜਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੁਮ ਖੋਲਹੁ ਦੁਆਰਾ।
ਸਿੰਘੈਂ ਬਚਨ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਧਾਰਾ'।

'ਮੰਨ ਲਿਆ।

ਖੋਲ ਦਯੋ ਦਰਵਾਜਾ ਆਈ।
ਅੰਦਰ ਵੜੇ ਤੁਰਕ ਤਬਿ ਧਾਈ ॥ ੩੯ ॥

ਤੁਰਕੈਂ ਤਈਂ ਹਿਦਾਯਤ' ਹੋਈ।

'ਆਗਿਆ।

ਪਕਰ ਲੇਹੁ ਮਾਰਜੋ ਨਹਿਂ ਕੋਈ।
ਯਾ ਤੇ ਪਕਰ ਸਿੰਘ ਉਨ ਲੀਏ।

ਮਾਰਣ ਨਾ ਨੁਵਾਬ ਨੇ ਦੀਏ ॥ ੪੦ ॥

ਸੂਰਬੀਰ ਥੇ ਤੁਰਕ ਜੁ ਭਾਰੇ।
ਗਿਰਦ ਭਏ ਬੰਦੇ ਕੇ ਸਾਰੇ।

ਕੇਹਰ ਸਮ' ਬੰਦਾ ਦਰਸਾਵੈ।

'ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ।

ਡਰ ਧਰਿ ਕੋਊ ਹਾਥ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੪੧ ॥

ਪੁਨ ਬੰਦੇ ਤਬਿ ਅਪਨੇ ਆਪੈਂ।

ਅਪਨਾ ਤਨ ਬੰਧਵਾਯੋ ਥਾਪੈਂ'।

'ਬਣਾ ਕੇ, ਸਵਾਰ ਕੇ।

ਉਨ ਫੜਿ ਲੋਹ ਪਿੰਜਰੇ ਪਾਇਓ।

ਪਗ ਬੇੜੀ ਗਲ ਤਬਕ ਚੜਾਇਓ' ॥ ੪੨ ॥

ਹੱਥ ਹਥੜੀ' ਲੱਕ ਜੰਜੀਰੈਂ।

ਬੰਦਾ ਬੰਧਯੋ ਇਸ ਤਤਬੀਰੈਂ।

ਧਰਿ ਗੱਡੇ ਪਰ ਸੰਗਲ ਲਾਏ।

ਮਤੁ ਕਿਤ ਬੰਦਾ ਅਥਿ ਉਡ ਜਾਏ ॥ ੪੩ ॥

ਔਰ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਕੈਦੀ ਕਰਿ ਕੈ।

ਤੋਰ ਦਏ ਸਕਟਯੋਂ ਪਰ ਧਰਿ ਕੈ।

ਪਢੈਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਾਰੇ।

ਉਚੇ ਸੁਰ ਮਿਲ ਤਚੈਂ ਜਕਾਰੇ ॥ ੪੪ ॥

ਜਗਿ ਜੀਵਨ ਮਿੱਥਯਾ ਦਿਨ ਚਾਰੈਂ।

ਕਹੈਂ ਪਾਲਨਾ ਧਰਮ ਉਦਾਰੈਂ।

ਯੋਂ ਜਬਿ ਚਾਲੇ ਦਿੱਲੀ ਓਰੈਂ।

ਲੋਗ ਪਿਖਨ ਆਵਤ ਮਗ ਹੋਰੈਂ ॥ ੪੫ ॥

ਪੇਖਿ ਸਿੰਘ ਤਿਨ ਫਤੇ ਗਜਾਵੈਂ।

ਅਰ ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਹੁ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਵੈਂ ॥ ੪੬ ॥

ਤਥਾ:

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥

ਸਾਧੋ ਰਚਨਾ ਰਾਮ ਬਨਾਈ ॥

ਇਕਿ ਬਿਨਸੈ ਇਕ ਅਸਥਿਰੁ ਮਾਨੇ ਅਚਰਜੁ

ਲਖਿਓ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮੋਹ ਬਸਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਰਿ ਮੂਰਤਿ

ਬਿਸਰਾਈ ॥

ਝੂਠਾ ਤਨੁ ਸਾਚਾ ਕਰਿ ਮਾਨਿਓ ਜਿਉ ਸੁਪਨਾ 'ਰਾਤ ਦਾ।

ਰੈਨਾਈ' ॥ ੧ ॥

ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੈ ਜਿਉ ਬਾਦਰ ਕੀ 'ਬੱਦਲ ਦੀ ਛਾਂ।

ਛਾਈ' ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਜਗੁ ਜਾਨਿਓ ਮਿਥਿਆ ਰਹਿਓ ਰਾਮ

ਸਰਨਾਈ ॥ ੨ ॥

ਪੁਨਾ-

*ਹਰਿ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਕੋਊ ਜਾਨੈ ॥

'ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਬੇੜੀ ਤੇ ਗਲ ਵਿੱਚ (ਤਬਕ) ਸੰਗਲ ਪਾ ਲਿਆ।

'ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਹਥਕੜੀ।

'ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ।

'ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ।

'ਗੱਡਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ।

'ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

'ਝੂਠਾ।

'ਹੋਰ ਲੋਗਰਸਤੇ 'ਚ ਵੇਖਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

'ਰਾਤ ਦਾ।

'ਬੱਦਲ ਦੀ ਛਾਂ।

'ਲੀਲ੍ਹਾ, ਖੇਲ। *ਇਹ ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੯ ਦਾ ਪਹਿਲਾ

ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਤਪੀ ਪਚਿ ਹਾਰੇ। ਅਰੁ ਬਹੁ ਲੋਗ ਸਿਆਨੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥	ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਪੰਨਾ ੫੩੭। 'ਹੰਭਕੇ ਹਾਰ ਗਏ।
ਛਿਨ ਮਹਿ ਰਾਉ ਰੰਕ ਕਉ ਕਰਈ ਰਾਉ ਰੰਗ ਕਰਿ ਡਾਰੇ। ॥	'ਇਕ ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੰਗਾਲ ਕਰ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ।
ਰੀਤੇ ਭਰੇ ਭਰੇ ਸਖਨਾਵੈ ਯਹ ਤਾ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰੇ। ॥੧॥	'ਖਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।
ਔਰ-	
*ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥	*ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੧੨।
ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ। ਮੇਰੀ ਆਉ ॥	'ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਗਲੀ।
ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥	
ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ। ॥੨੦॥	'ਕਨੌਡ ਨਾ ਕਰ।
ਅਥਵਾ-	
*ਚਿਤ ਚਰਣ ਕਮਲ ਕਾ ਆਸਰਾ ਚਿਤ ਚਰਣ ਕਮਲ ਸੰਗ ਜੋੜੀਐ ॥	*ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਮਨ ਲੋਚੈ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਗੁਰੁ ਸਬਦੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਹੋੜੀਐ। ॥	'ਰੋਕੀਏ।
ਬਾਂਹਿ ਜਿਨਾਂ ਦੀ ਪਕੜੀਐ ਸਿਰ ਦੀਜੈ ਬਾਂਹਿ ਨ ਛੋੜੀਐ ॥	
ਗੁਰੁ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਬੋਲਿਆ, ਧਰ ਪਈਐ। ਧਰਮ ਨ ਛੋੜੀਐ ॥੧॥	'ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੈ ਜਾਈਏ ਭਾਵ ਮਰ ਜਾਈਏ।
ਚੌਪਈ:	
ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਸ਼ਬਦ ਅਲਾਵੈਂ।	'ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
ਕਹੈਂ ਸਿਦਕ ਰਹਿ ਤਨ ਚਹਿ ਜਾਵੈਂ।	'ਸਰੀਰ ਭਾਵੇਂ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ।
ਯੋਂ ਕਹਿ ਫਿਰ ਕਰਿ ਹੈਂ ਅਰਦਾਸੈਂ।	
ਗੁਰੂ ਕਰੈ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਨਾਸੈਂ ॥੪੭॥	
ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਜਗਿ ਪ੍ਰਕਾਸੈ।	
ਸਿਦਕ ਨਿਭੈ ਸੰਗ ਕੇਸੈਂ ਸ੍ਰਾਸੈਂ।	
ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਤੁਰਕ ਦੈਂਹ ਜੋ ਗਾਰੈਂ।	
ਅੱਗਜੋਂ ਸਿੰਘ ਪਚਾਸ ਨਿਕਾਰੈਂ ॥੪੮॥	

ਯੋਂ ਜਬਿ ਗਏ ਸਰੁੰਦ ਮਝਾਰੈਂ।
ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂਹਿ ਬਜਾਰੈਂ।
ਜਬਿ ਸਰੁੰਦ ਸਿੰਘਨ ਥੀ ਮਾਰੀ।
ਲੋਗ ਦੁਖੇ ਥੇ ਤਬਿ ਤਹਿ ਭਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥
ਸੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਦੇਵੈਂ ਗਾਰੈਂ।

¹ਰੋੜ੍ਹ, ਪੱਥਰ।

ਛਪ ਕਰਿ ਕੰਕਰ¹ ਦੂਰਹੁੰ ਮਾਰੈਂ।
ਸਿੰਘ ਨ ਕਬਿ ਨਿਜ ਬਾਣ ਵਿਸਾਰੀ।
ਇਕ ਇਕ ਕੀ ਸੌ ਸੌ ਦਿਹੰ ਗਾਰੀ ॥ ੫੦ ॥
ਭਈ ਭੀਰ ਬਹੁ ਬੀਚ ਬਜਾਰੇ।
ਲੋਗ ਕਹੈਂ ਹਮ ਇਨਹਿ ਉਜਾਰੇ।
ਸਿੰਘ ਕਹੈਂ ਅਬਿ ਹਮ ਕਬਿ ਟਲ ਹੈਂ।
ਗੱਡੜੋਂ ਪਰ ਤੇ ਗਿਰ ਕੈ ਖਲ ਹੈਂ¹ ॥ ੫੧ ॥

¹ਡਿੱਗ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਰਨ ਕਰੜੇ ਸਿੰਘਨ ਪਰਵਾਨੈ।
ਨਹਿ ਛੋਡੈਂ ਦੰਗੈ ਕੀ ਬਾਨੈ¹।

¹ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ।

ਜਾਤਿ ਗੋਤ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਦੰਗਾ।
ਦੰਗਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਤੈ ਇਨ ਮੰਗਾ ॥ ੫੨ ॥
ਅੰਨ ਨ ਪਚੈ ਕਰੇ ਬਿਨ ਦੰਗਾ।
ਦੰਗੇ ਬਿਨ ਇਨ ਰਹੈ ਨ ਅੰਗਾ।
ਕੁਹੀ¹ ਸਿੰਘ² ਬ੍ਰਿਕ³ ਬਹਿਰੀ ਬਾਜੈਂ।

¹(ਕੁਹੀ) ਬਾਜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰ।
²ਸ਼ੇਰ। ³ਬਘਿਆੜ।

ਬਿਨ ਦੰਗੇ ਕੜੋਂ ਹੁਇ ਇਨ ਕਾਜੈਂ ॥ ੫੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪਿਖਿ ਦੁਕਾਨ ਪਕਵਾਨ ਕੀ
ਪਰੈ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਧਾਇ।
ਮਾਰ ਕੂਟ ਬਹੁ ਪਰਤ ਹੀ
ਲੇਵੈਂ ਖਾਇ ਉਠਾਇ¹ ॥ ੫੪ ॥

¹ਮਾਰ ਕੂਟ ਦੇ ਪੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ:

ਤਬੈ ਵਜੀਰ ਖਾਨ ਕੀ ਮਾਈ।
ਖਬਰ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਉਨ ਸੁਨ ਪਾਈ।
ਸੁਤ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਮਾਰਾ¹।

¹ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

ਜਾਂ ਤੇ ਉਸ ਨੈ ਐਸ ਉਚਾਰਾ ॥ ੫੫ ॥

ਖੂਨੀ ਮਮ ਸੁਤ ਕਾ ਜਬਿ ਅਏ।

ਤਬਿ ਮੁਝ ਕੇ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ।

ਕੋਠੇ ਪਰ ਬਜ਼ਾਰ ਢਿਗ ਆਈ।

ਪੱਥਰ ਰਾਖਯੋ ਹਾਥ ਉਠਾਈ ॥ ੫੬ ॥

ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਜਬਿ ਆਯੋ।

ਪਿਖਿ ਬੁਢੀਯਾ ਪੱਥਰ ਤਿਹ ਲਾਯੋ।

'ਤਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ।

ਦੋਇ ਚਾਰ ਔਰਨ ਪਰਿਹਾਰੇ।

'ਮਾਰੇ।

ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਉਲਟੇ ਵਹਿ ਮਾਰੇ ॥ ੫੭ ॥

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਥਾ ਹਾਕਮ ਰਹਿਯੋ।

ਜਿਨੈਂ ਜਿਨੈਂ ਦੁਖ ਤਿਸ ਤੈ ਲਹਿਯੋ।

ਤਿਸ ਪਰ ਭੀ ਬਹੁਤੇ ਪਰਿਹਾਰੈਂ।

ਪੱਥਰ ਕੰਕਰ ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰੈਂ ॥ ੫੮ ॥

ਸਿੰਘਨ ਮਰਣ ਮਾਰਣਾ ਠਟ ਕੇ।

'ਧਾਰ ਕੇ।

ਕਈ ਤੁਰਕ ਫੜ ਮਾਰੇ ਝਟਕੇ।

'ਛੇਤੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਗਾਰੀ ਦੇ ਸਿੰਘ ਐਸ ਉਚਾਰੈਂ।

ਹਮਰੇ ਭਾਈ ਸਿੰਘ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੫੯ ॥

ਐਹੈਂ ਬਦਲੇ ਤੁਮ ਤੇ ਲੈਹੈਂ।

ਫਿਟ-ਮੂੰਹੀਂ ਕਾ ਥੇਹ ਬਨੈ ਹੈਂ।

'ਸਰੁੰਦ।

ਪੇਖਿ ਨੁਵਾਬ ਬਢਤ ਬਡਰੋਰਾ।

ਲੋਗਨ ਕਾ ਹਜ਼ੂਮ ਕਿਯ ਹੋਰਾ ॥ ੬੦ ॥

'ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਹੌਲਾ ਭਾਵ ਥੋੜਾ ਕੀਤਾ।

ਦਿਸ ਦਿੱਲੀ ਸਿੰਘ ਤੇਰੇ ਤਬੈ।

ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਨੀਪਤ ਮੈਂ ਜਬੈ।

ਫੱਰਰੁਖ-ਸੇਰਾ ਸਾਰਾ ਇਹੁ ਪਾਈ।

'ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ²ਖਬਰ।

ਦਹਲੜੇ ਦਿਲ ਡਰ ਧਾਰਿ ਮਹਾਂਈ ॥ ੬੧ ॥

'ਬਹੁਤਾ ਡਰ ਧਾਰ ਕੇ ਦਿਲ ਕੰਬਿਆ।

ਮਤ ਬੰਦਾ ਕਿਤ ਮੁਹਿ ਮਰਵਾਵੈ।

ਇਸ ਕੇ ਪਾਸ ਮੁਵੱਕਲ ਆਵੈਂ।

'ਬੀਰ।

ਕਹੇ ਕਾਜੀਅਨ ਕੇ ਫਿਰਿ ਸ਼ਾਹੈਂ।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ।

ਬੰਦਾ ਗੰਦਾ ਕੀਨ ਮਹਾਂਹੈਂ ॥ ੬੨ ॥

'ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਲੋਹ ਪਿੰਜਰੇ ਵੀਚ ਪਵਾਯੋ।

ਰੱਤ ਗਊ ਕਾ ਬਹੁ ਛਿਰਕਾਯੋ।
ਹੱਡ ਸੂਰ ਗਊਅਨ ਰਖਵਾਏ।
ਜਾਂ ਤੇ ਢਿਗ ਨ ਮੁਵੱਕਲ ਆਏਂ ॥ ੬੩ ॥

ਫਿਰ ਬੂਝਯੋ ਬੰਦੇ ਕੋ ਐਸੇ।
ਕਹੁ ਅਬਿ ਤੁਮ ਕੋ ਮਾਰੋਂ ਕੈਸੇ।
ਜਜੋਂ ਤੂੰ ਅਪਨੀ ਮੌਤ ਬਤੈ ਹੈਂ।

‘ਦਸੋਂਗਾ।

ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਤਜੋਂ ਹੀ ਮਰਵੈ ਹੈਂ ॥ ੬੪ ॥
ਬੰਦੇ ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਨੈ ਜੈਸੇ।
ਮਰਨਾ ਹੋਇ, ਹਤੋ ਮੁਹਿ ਤੈਸੇ।
ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹਿ ਕੋਪ ਹੈ ਮਹਾਂ।
ਤਸਮੇਂ ਕਸੀ ਕਰਨ ਕੋ ਕਹਾ ॥ ੬੫ ॥

‘ਮਾਰੋ।

‘ਤਸਮੇ (ਕਸੀ ਕਰਨ) ਖਿੱਚਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ।
(ਤਸਮੇ=ਚਮੜੇ ਦੀਆਂ ਵੱਧਰੀਆਂ)।

ਪੁਨਾ ਸਿੱਖ ਜੋ ਥੇ ਤਹਿੰ ਗਏ।
ਸੁਤਰਨ ਪਰਾ ਚੜ੍ਹਾਇ ਸਭਿ ਦਏ।
ਟੋਪੀ ਕਾਗਜ਼ ਕੀ ਪਹਿਨਾਈ।
ਕਾਲੇ ਮੁਖ ਬਦ ਸ਼ਕਲ ਬਨਾਈ ॥ ੬੬ ॥

‘ਉਠਾਂ ਉੱਤੇ।

ਮੇਸ਼ ਚਰਮ ਜਾਮੇਂ ਪਹਿਰਾਏ।
ਫੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਕੇ ਗਿਰਦ ਫਿਰਾਏ।
ਸਿੰਘ ਸਵਾ ਸੌ ਸਾਦਕ ਥਾਏ।

‘ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਚੰਮ ਦੇ ਕੁੜਤੇ।

‘ਸਿਦਕੀ ਹੋਏ।

ਬੀਸ ਬੀਸ ਨਿਤ ਕਤਲ ਕਰਾਏ ॥ ੬੭ ॥
ਚੌਕ ਚਾਨਨੀ ਦਿੱਲੀ ਮਾਰੈਂ।

‘ਜਿੱਥੇ।

ਸੀਸ ਦਯੋ ਗੁਰੂ ਨੌਮਿ ਜਹਾਰੈਂ।
ਬੰਦਾ ਭੀ ਥਾ ਕੈਦ ਤਹਾਂ ਹੀ।
ਜਬੈ ਜਲਾਦ ਸਿੰਘਨ ਲੈ ਜਾਹੀਂ ॥ ੬੮ ॥

ਇਕ ਦੂਸਰ ਕੇ ਆਗੇ ਮਰਨਾ।
ਚਾਹੈਂ ਸਿੰਘ ਭਵਾਂਬੁਧਿ ਤਰਨਾਂ।

‘ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ।

ਲਾਲੀ ਮੁਖ ਪੈ ਸਭ ਕੇ ਚਢੀ।
ਖੁਸ਼ੀ ਸਿਦਕ ਰਹਿਨੇ ਕੀ ਬਢੀ ॥ ੬੯ ॥

ਕਹੈਂ ਏਕ ਦਿਨ ਮਰਣਾ ਥਾ ਹੀ।
ਮਰੈਂ ਧਰਮ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਇਹਾ ਹੀ।

‘ਮਰਨਾ ਹੀ ਸੀ।

‘ਏਹੋ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ।

ਪਢੈਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰ ਉਚ ਬਿਸਾਲੈਂ।
 ਤੇਗ ਮੋਦ ਹੈ ਮੁਖ ਪਰ ਝਾਲੈਂ ॥ ੨੦ ॥
 ਧੰਨਯਵਾਦ ਔਰੈਂ ਇਕਰਰੇਂ।
 ਨੌਮ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਹਮ ਆ ਮਰੇ।
 ਪਿਖਿ ਪਿਖਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਦਿਲਾਵਰੀ।
 ਲੋਗ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਦੇਤ ਆਫਰੀਂ ॥ ੨੧ ॥
 ਹਿੰਦੁ ਅਹਿੰਦੁ ਪੇਖਿ ਬਿਸਮਾਹੀਂ।
 ਵਾਹ ਵਾਹ ਸਿੰਘ ਐਸ ਸੁਨਾਹੀਂ।
 ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਇਨ ਸਫਲ ਕਰਜੇ ਹੈ।
 ਕੋਊ ਨ ਕਾਯਰ ਹੋਇ ਮਰਜੇ ਹੈ ॥ ੨੨ ॥
 ਯਾ ਬਿਧਿ ਬੰਦੇ ਕੇ ਚੌਫੇਰੇ।
 ਸਿੰਘ ਮਾਰਿ ਜਬਿ ਸਭਿ ਹੀ ਗੇਰੇ।
 ਬੰਦੇ ਕੇ ਪਿੰਜਰਾ ਢਿਗ ਸਭਿ ਹੀ।
 ਕਤਲ ਕਰਾਇ ਗਿਰਾਏ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੨੩ ॥
 ਅਤਿ ਬਦਬੋਇ ਚੁਫੇਰਜੋ ਆਵੈ।
 ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਬੰਦਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈ।
 ਕਜੋਂ ਨਹਿ ਬੰਦਾ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰੇ।
 ਯਹਿ, ਜਿਨ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਸਾਰੇ ॥ ੨੪ ॥
 ਪੁਨ ਕਾਜੀ ਬੂਝੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੈਂ।
 ਬੰਦੇ ਕੋ ਮਾਰੈਂ ਕਿਸ ਰਾਹੈਂ ?।
 ਕਹਜੋ ਕਾਜੀਅਨ ਖੋਲਿ ਕਿਤਾਬੈਂ।
 ਮਾਰਹੁ ਇਸੈ ਘਸੀਟ ਸ਼ਿਤਾਬੈਂ ॥ ੨੫ ॥
 ਜਜੋਂ ਇਨ ਹਤਜੋ ਬਜੀਦਾ ਸੂਬਾ।
 ਤਜੋਂ ਇਸ ਕੋ ਦੁਖ ਪਹੁਚੈ ਖੂਬਾ।
 ਪਹਿਲੇ ਮਾਸ ਜੰਬੂਰਨ ਸੰਗੈਂ।
 ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਇਸ ਕਾ ਲੇਹੁ ਨਿਸੰਗੈਂ ॥ ੨੬ ॥
 ਜੈਸ ਕਾਜੀਓ ਫਤਵਾ ਦੀਨੋਂ।
 ਤੈਸੇ ਹੁਕਮ ਸ਼ਾਹਿ ਨੈ ਕੀਨੋਂ।
 ਮਾਸ ਜੰਬੂਰਨ ਸੋਂ ਨਿਤ ਲੈਹੈਂ।
 ਬੰਦਾ ਹਾਇ ਨ ਤੋਬਾ ਕੈਹੈ ॥ ੨੭ ॥

'ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਧੰਨਵਾਦ ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ।

'ਬਹਾਦਰੀ।

'ਸ਼ਾਬਾਸ਼।

'ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਤੁਰਕ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

'ਸਿੰਘ ਧੰਨ ਹਨ ਧੰਨ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

'ਪਿੰਜਰੇ ਕੋਲ।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਾਜੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ।

'ਕਿਸ ਵੰਗ ਨਾਲ।

'ਚੰਗਾ।

'ਜੰਬੂਰਾਂ ਨਾਲ (ਜੰਬੂਰ-ਸੰਨ੍ਹੀ, ਚਿਮਟੀ)।

'ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ।

'ਫੈਸਲਾ, (ਅ) ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ।

'ਪਸਚਾਤਾਪ ਨਾਲ ਅਗੋਂ ਮੰਦ-ਕਰਮ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ।

ਬੈਠਾ ਰਹੇ ਜਨਕ ਕੀ ਨਜਾਈਂ।	
ਮੁਖ ਪਰ ਲਾਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਿਪਾਈ।	'ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ।
ਲੋਗਨ ਪਿਖਿ ਅਚਰਜ ਬਡ ਮਾਨਾ।	
ਬੰਦੇ ਕੋ ਜੋਗੀਸੂਰ ਜਾਨਾ ॥ ੭੮ ॥	
ਕਹੈਂ ਦੇਹ ਤੇ ਖੇਲਤ ਪਰ ਹੈ।	'(ਬੰਦਾ) ਦੇਹ ਤੋਂ ਪਰੇ ਖੇਲਦਾ ਹੈ।
ਉਸਤਤਿ ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਕਰਿ ਹੈਂ।	
ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਸੁਨ ਕਰਿ ਭੀ ਚੇਤੈ।	'ਸੁਣ ਕੇ ਤੇ (ਭੀ) ਪੁਨਹ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ।
ਪਠਯੋ ਬਜੀਰ ਪਰਖਬੇ ਹੇਤੈਂ ॥ ੭੯ ॥	
ਨਜਬੁਲ ਦੌਲਾ ਅਯੋ ਬਜੀਰ।	'ਨਾਮ।
ਪੇਖਿ ਸਾਚ ਵਹਿ ਰਹਯੋ ਅਧੀਰ।	'ਘਬਰਾ ਗਿਆ।
ਬੰਦੇ ਤੈ ਤਿਸ ਨੈ ਤਬਿ ਬੁਝਯੋ।	
ਕਾਰਣ ਖੁਸ਼ੀ ਤੋਹਿ ਕਯਾ ਸੂਝਯੋ ॥ ੮੦ ॥	'ਦਿਸਿਆ ਹੈ, ਸਮਝਿਆ ਹੈ।
ਤੁਮਰਾ ਗੋਸ਼ਤ ਲਯੋ ਜਲਾਦੈਂ।	'ਮਾਸ।
ਬਢਯੋ ਤੁਮੈਂ ਉਲਟਾ ਅਹਿਲਾਦੈਂ।	'ਅਨੰਦ।
ਏਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਬਾਇਸ ਕਹੋ।	'ਕਾਰਨ।
ਸੂਲ ਦੁਤੀ ਔਰੈਂ ਇਕ ਅਹੋ ॥ ੮੧ ॥	'ਹੈ।
ਐਸੇ ਆਰਫ ਆਮਲ ਕਾਮਲ।	'ਐਸੇ (ਆਰਫ) ਗਿਆਨਵਾਨ (ਕਾਮਲ) ਪੂਰਨ (ਆਮਲ) ਅਭਿਆਸੀ।
ਹੋਇ ਧਨੀ ਅਜਮਤ ਸਭਿ ਕਾ ਭਲ।	'ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਗੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ ਕੇ।
ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਦਰਗਾਹ ਕਬੂਲੈਂ।	'ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੋ ਕੇ।
ਹੋ ਤੁਮ ਫਿਰ ਕਯੋਂ ਕੀਨੀ ਭੂਲੈਂ ॥ ੮੨ ॥	
ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਬਡ ਜੁਲਮ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।	
ਲੂਟ ਕਤਲ ਬਹੁ ਗਾਮ ਉਜਾਰੇ।	'ਪਿੰਡ।
ਢਾਹਿ ਮਹਿਜਦੈਂ ਕੀਨੀ ਖ਼ਾਰੇ ² ।	'ਮਸੀਤਾਂ। ² ਖ਼ਰਾਬ।
ਪੀਰ ਕੱਢ ਕਬਰੋਂ ਤੈ ਜਾਰੇ ॥ ੮੩ ॥	'ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ।
ਬਾਲ ਬ੍ਰਿਧ ਲੋ ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰੇ।	'ਮਾਰੇ।
ਦੁਤੀ ਜਵਾਬ ਦੇਹੁ ਇਹੁ ਪਿਆਰੇ।	
ਤ੍ਰਿਤੀ ਸੂਲ ਪੁਨ ਅਹੇ ਹਮਾਰਾ।	
ਐਸੇ ਸਮੁੱਥਾ ਹੈ ਤੈਂ ਭਾਰਾ ॥ ੮੪ ॥	'ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ।
ਕਾਦਰ ਨਾਦਰ ਅਤੀ ਬਹਾਦਰ।	'(ਅਤੀ) ਬਹੁਤੀ (ਕਾਦਰ) ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ (ਨਾਦਰ) ਅਣੋਖਾ

ਕਰਾਮਾਤ ਕਾ ਪੁੰਜ ਉਜਾਗਰ।
ਫਿਰ ਤੂੰ ਹਮਰੀ ਕੈਦ ਮਝਾਰੇ।
ਆਯੋ ਕਾਂਹਿ ਸਹੈਂ ਦੁਖ ਭਾਰੇ ॥ ੮੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੰਦੇ ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਲ ਤ੍ਰੈ,
ਉੱਤਰ ਦੀਨੇ ਜੈਸ।
ਸੁਨੋਂ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਤਬੈ,
ਬੰਦਾ ਬੋਲਯੋ ਐਸ ॥ ੮੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪਹਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਜੁ ਦੁਖ ਮੈਂ ਬੁਝੀ।
ਤਿਸ ਕੀ ਸਮਝ ਪਰਨ ਅਤਿ ਗੁਝੀ।
ਗਯਾਨੀ ਕੀ ਗਤਿ ਜਾਨਤ ਗਯਾਨੀ।
ਦੂਸਰ ਸਕੈ ਨ ਕੋਇ ਪਛਾਨੀ ॥ ੮੭ ॥
ਯਾਦ ਹੱਕ ਕਾ ਬਾਇਸ ਏ ਹੈ।
ਹਮ ਆਤਮ ਸਾਖੀ ਤ੍ਰੈ ਦੇਹੈਂ।

ਜੈਸੇ ਨਰ ਘਰ ਤੇ ਹੂੰ ਨਿਆਰੇ।
ਤਯੋਂ ਹਮ ਤਨ ਤੈ ਜੁਦੇ ਵਿਚਾਰੇ ॥ ੮੮ ॥
ਸੂਖਮ ਥੂਲਾ ਦੇਹ ਦੁਖ ਪੈ ਹੈ।
ਹਮ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਸਾਖੀ ਰੈਹੈਂ।
ਖੁਸ਼ੀ ਔਰ ਇਕ ਹਮੈਂ ਮਹਾਨੈਂ।
ਖੁਦ ਖੁਦਾਇ ਹਮ ਖੁਦ ਕੋ ਮਾਨੈਂ ॥ ੮੯ ॥
ਰਹੈਂ ਮਗਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ਮਾਂਗੀਂ।
ਖੁਸ਼ੀ ਏਹੁ ਮਮ ਮਾਥ ਦਿਪਾਹੀ।
ਅਰ ਮੁਹਿ ਇਹੁ ਬਡ ਚਢੀ ਉਮੰਗੀਂ।
ਇਹੁ ਤਨ ਤਜਿ ਮਿਲਹੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸੰਗੀਂ ॥ ੯੦ ॥
ਅਬਿ ਬਿਦੇਹ, ਕੈਵਲ ਲਿਹੁੰ ਮੁਕਤੀ।
ਕਾਰਣ ਖੁਸ਼ੀ ਲਖੇ ਇਹੁ ਯੁਕਤੀ।
ਅਰ ਮੈਂ ਦੁਖ ਤੁਰਕੈਂ ਜੋ ਦੀਨੇ।

ਬਹਾਦਰ (ਹੋ ਕੇ)।
'ਮਸ਼ਹੂਰ।

'ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਜੋ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੀ ਹੈ।
'ਤਿਸ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਣੀ ਬਹੁਤ (ਗੁਝੀ) ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

'ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੈ।
'ਅਸੀਂ ਆਤਮਾ ਹਾਂ ਜੋ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਹਾਂ ਦਾ (ਸਾਖੀ) ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

'ਮਿੱਟੀ ਦੇਹ।

'ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ।

'ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

'ਖੁਸ਼ੀ।

'ਹੁਣ ਦੇਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਕੇ ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਲੈ ਲਵਾਂਗਾ।

'ਇਹ ਜੁਗਤੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜਾਣੇ।

ਤਿਸ ਕਾ ਉੱਤਰ ਸੁਨੋ ਪ੍ਰਬੀਨੇ ॥ ੯੧ ॥

ਖਲਕ ਖੁਦਾ¹ ਪਰ ਜਬਿ ਕੋਇ ਜ਼ਾਲਮ।

ਜੁਲਮ ਅਤੁਲਮ ਗੁਜ਼ਾਰਤ ਬਾਲਮ¹।

¹ਖੁਦਾ ਦੀ (ਰਚੀ) ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।

¹(ਬਾਲਮ) ਪਤੀ ਭਾਵ ਮਾਲਕ ਹੋ ਕੇ (ਅਤੁਲਮ) ਬਹੁਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਤੀ ਦੁਖੀ ਹੈ ਖਲਕਤ ਤਿਸ ਤੇ।

ਖਾਲਕ¹ ਮਾਲਕ ਪਿਖਿ ਫਿਰ ਰਿਸਤੇ² ॥ ੯੨ ॥

ਤਾਂ ਕੋ ਫਲ ਕਿਰਦਾਰ ਭੁਗਾਨੇ।

ਹੇਤ, ਪਠਾਵਤ ਮੁਝ ਸੇ ਦਾਨੇ¹।

¹ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ। ²ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

¹ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ (ਕਿਰਦਾਰ) ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਤਾਣ ਦੇ (ਹੇਤ) ਵਾਸਤੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ (ਦਾਨੇ) ਸਿਆਣੇ ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਜ਼ਾਲਮ ਕੋ ਦੈਹੈਂ ਸਜ਼ਾ।

ਠੀਕ ਚਖਾਵਤ ਕਰਮਨਿ ਮਜ਼ਾ¹ ॥ ੯੩ ॥

ਹਿਰਨ-ਕਸਪ¹ ਜਬਿ ਖਲਕ ਦੁਖਾਈ।

ਨਰਸਿੰਘ ਨੈ ਸੋ ਹਤਯੋ ਸੰਤਾਈ¹।

ਪੁਨਾ ਸਹੱਸ੍ਰ ਬਾਹੁ¹ ਦੁਖ ਦੀਨਾ।

ਪਰਸ-ਰਾਮ ਹੈ ਤਿਸ ਕੋ ਖੀਨਾ¹ ॥ ੯੪ ॥

ਪਰਸਰਾਮ ਜਬਿ ਜਾਲਮ ਭਯੋ।

ਰਾਮਚੰਦ ਤਿਸ ਕਾ ਬਲ ਖਯੋ¹।

ਰਾਵਣ ਕੰਸ ਦਏ ਦੁਖ ਜਯੋਂ ਹੀ।

ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੈ ਮਾਰੇ ਤਯੋਂ ਹੀ ॥ ੯੫ ॥

ਸੰਗੀ ਭੀ ਤਿਨ ਕੇ ਥੇ ਜੇਈ।

ਦੁਖਦ ਖਲਕਤੈ¹ ਮਾਰੇ ਤੇਈ।

ਤੈਸੇ ਅਬਿ ਤੁਰਕੈਂ ਦੁਖ ਦੀਨੇ।

ਹਿੰਦੁਨ ਕੋ, ਜਬਿ ਅਤਿਸੈ ਪੀਨੇ¹ ॥ ੯੬ ॥

ਸ਼ੀਰ-ਖੋਰ¹ ਗੁਰੂਓਂ ਕੇ ਬਾਲਕ।

ਮਾਰੇ, ਕਿਯ ਨ ਬਜੀਦੇ ਆਲਕ¹।

ਬਦਲਾ ਤਿਨੈ ਲੈਨ ਹਿਤ ਚੀਨੋ।

ਮੁਝ ਕੋ ਜ਼ਾਲਮ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈ ਕੀਨੋ ॥ ੯੭ ॥

ਕਰਮ ਕਰੇ ਥੇ ਜਿਨ ਜਿਨ ਜੈਸੇ।

ਮਜ਼ੇ ਚਖਾਏ ਮੈਂ ਤਿਨ ਤੈਸੇ।

ਫਿਰ ਜਿਨ ਮੁਝ ਕੋ ਮਾਰਣ ਚਾਹਾ।

¹ਸੁਆਦ।

¹ਹਰਨਾਖਸ਼।

¹ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਿਆ।

¹ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕਰਾਜਾ।

¹ਮਾਰਿਆ।

¹ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

¹ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

¹ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ।

¹ਦੁੱਧ ਪੀਂਦੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ।

¹ਵਜੀਦੇ ਨੇ ਆਲਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਤਿਨ ਕੇ ਮੈ ਲਰਿ ਰਣ ਮੈਂ ਘਾਹਾ' ॥ ੯੮ ॥

'ਮਾਰਿਆ।

ਦੋਹਰਾ:

ਔਰ ਬਾਤ ਭੀ ਇਕ ਲਖੇ,
ਪ੍ਰਭੁ ਪਖ ਕਰਤ ਨ ਕਾਂਹਿ।
ਜੇ ਗਾਫਲ ਮਗਰੂਰ ਹੈ,
ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਪਾਇ ਮਹਾਂਹਿ' ॥ ੯੯ ॥

'ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤੀ (ਪ੍ਰਭੁਤਾ) ਵਡਿਆਈ ਪਾ ਕੇ (ਗਾਫਲ) ਸੁਸਤ ਜਾਂ (ਮਗਰੂਰ) ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਚੌਪਈ:

ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਭੂ ਜੇਤਿਕ ਜਿਸ ਦੈਹੈ।
ਤਿਸ ਤੇ ਜ਼ਜਾਦੈ ਜੋਊ ਕਮੈ ਹੈ।
ਅਤੀ ਵਿਪਰਯੈ ਕਰੈ ਜੁ ਜਬਰੀ'।
ਤਿਸ ਪਰ ਹਰਿ ਫਿਰ ਕਰਤ ਨ ਸਬਰੀ'।

'ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤੀ ਉਲਟੀ ਤੇ (ਜਬਰੀ) ਵਧੀਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
'ਸੰਤੋਖ ਭਾਵ ਲਿਹਾਜ਼।

॥ ੧੦੦ ॥

ਜੈਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਕੋਈ ਸ਼ਾਹੀ।
ਜਾਇ ਕਾਮ ਪਰ ਕਰਿ ਗੁਮਰਾਹੀ'।
ਕਰੈ ਹੁਕਮ ਤੈ ਬਰਖਿਲਾਫ ਸੋ'।
ਜਬਰੀ ਕਰੈ ਕਿ ਬੇਇਨਿਸਾਫ ਸੋ' ॥ ੧੦੧ ॥

'ਭੁੱਲ ਕਰਕੇ।
'ਉਹ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕੰਮ ਕਰੇ।
'ਧੱਕਾ ਕਰੇ ਜਾਂ ਉਹ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕਰੇ।

ਤੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਗਹਿ ਤਾਂ ਕੋ।
ਸਜਾ ਦੇਤ ਦੇਵਾਵਤ ਯਾਂ ਕੋ।
ਤੈਸੇ ਰੀਤਿ ਰਾਮ ਕੀ ਅਹੇ।
ਸਜਾ ਹੋਤ ਗਾਫਲ ਕੇ ਵਹੇ' ॥ ੧੦੨ ॥

'ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।
'ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ।

ਜਬੈ ਹਿੰਦੁ ਕੋ' ਤੁਕੈਂ ਦੁਖਾਯੋ।
ਮੁਝ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਨ ਹੋਤ ਪਠਾਯੋ।
ਕਰਜੋ ਸੰਗ ਦਿਲ ਜਾਹਲ ਮੇਰੋ'।
ਜਾ ਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰੇ ਮੈਂ ਹੇਰੋ ॥ ੧੦੩ ॥

'ਮੇਰਾ ਬੇ-ਸਮਝ ਤੇ ਪੱਥਰ ਦਿਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਹੁ ਜੁਗ ਖੇਲ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਜਾਨੋਂ।
ਕਰਿ ਹੈ ਲੀਲਾ ਬਾਲ ਪਛਾਨੋਂ।
ਜਜੋਂ ਚੌਪੜ ਮਿਲਿ ਖੇਲਤ ਕੋਊ।
ਮਾਰਤ ਪਾਰਤ ਨਰਦੈਂ ਸੋਊ' ॥ ੧੦੪ ॥

'ਉਹ ਨਰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਤੇ ਪਾਲਦਾ ਹੈ।
'ਪਿਆਰ ਤੇ ਵੈਰ।

ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਖ' ਦਿਲ ਤੇ ਹੈ ਨਾਹੀਂ।

ਉਪਰ ਤੈ ਕਰਿ ਕੋਪ ਜਨਾਹੀਂ।

ਤਜੋਂ ਹੀ ਚੌਪੜ ਜਗ ਇਹੁ ਹਰਿ ਕੀ।

ਕਾਲੀ ਕਾਲ ਖੇਲ ਹੈ ਧਰ ਕੀ॥ ੧੦੫ ॥

ਚਾਰਰੰਗ ਕੀ ਨਰਦੈਂ ਖਾਣੀ॥

ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਧਰ ਬਿਛੀ ਬਿਛਾਣੀ॥

ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਢਲ ਰਹੇ ਏਹੁ ਡਲ॥

ਰੇਖ ਕਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਤ ਫਲ॥ ੧੦੬ ॥

ਕਬੀ ਕਿਸੀ ਘਰ ਮੈਂ ਬਹੁ ਥੈਰੈਂ॥

ਕਬੀ ਏਕ ਭੀ ਨਹਿੰ ਤਹਿੰ ਰੈਹੈ।

ਜੀਵ ਨਰਦ ਕੇ ਬਸ ਕਿਛੁ ਨੈਹੈ।

ਕਿਸ ਪਰ ਹਮ ਤੁਮ ਮਾਨ ਕਰੈਂ ਹੈਂ ॥ ੧੦੭ ॥

ਸੁਨਿ ਵਜੀਰ ਖੁਸ਼ਿ ਹੈ ਪੁਨਿ ਕਹਾ।

ਤ੍ਰਿਤੀ ਸ਼ਾਲ ਕਾ ਉੱਤਰ ਰਹਾ।

ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਪੁਨਾ ਅਲਾਯੋ।

ਤੈਂ ਜੁ ਕਹਯੋ ਕਿਉ ਬੰਧਯੋ ਆਯੋ ॥ ੧੦੮ ॥

ਸੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਭੂਲ ਅਤੀ ਹੈ।

ਜਾਂ ਤੇ ਹੋਈ ਏਹੁ ਗਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ।

ਮੁਝ ਕੋ ਪਾਂਚ ਹੁਕਮ ਥੇ ਟੇਰੇ॥ ੧੦੯ ॥

ਜਤੀ ਰਹਿਨ ਸੱਚ ਬੋਲਨ ਦੋਈ।

ਬਿਗਰੀਂ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਨ ਕਦੋਈ।

ਫਿਰਕਾ ਅਪਨਾ ਨਾਹਿੰ ਚਲਾਨੋ।

ਕਰਯੋ ਨ ਬੇਅਦਬੀ ਗੁਰੂ ਥਾਨੋਂ ॥ ੧੧੦ ॥

ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਬਿਸਾਹੁ ਨਹਿੰ ਕਰਨਾ।

ਪਾਂਚੋ ਤਜੇ ਤੁ ਹੋਯੋ ਮਰਨਾ।

ਨਹੀਂ ਤੁ ਕਿਆ ਮਜਾਲ ਥੀ ਥਾਰੀ॥

ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਵਤੇ ਮੁਝੈ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੧੧ ॥

ਜੇ ਮੈਂ ਰਹਿਤੇ ਉਨ ਪਰ ਕਾਯਮ।

¹(ਕਾਲ) ਸਮਾਂ ਤੇ (ਕਾਲੀ) ਮੌਤ ਖੇਲ ਰਹੇ ਹਨ (ਧਰ) ਸ਼੍ਰੀਸ਼ਟੀ ਦੀ ਖੇਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

²ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ, ਚਾਰਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਨਰਦਾਂ ਹਨ।

³ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਛਾਈ ਵਿਛੀ ਹੋਈ ਹੈ।

⁴ਰਾਤ ਦੇ ਦਿਨ ਇਹ ਡਾਲਣੇ ਢਲ ਰਹੇ ਭਾਵ ਡਿਗ ਰਹੇ ਹਨ।

⁵ਕਰਮਾਂ ਦੀਆਂ (ਰੇਖ) ਲਕੀਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

⁶ਕਦੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਂ ਰੂਪ ਨਰਦਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

⁷ਬਹੁਤੀ ਭੁੱਲ ਹੈ।

⁸ਹਾਲਤ।

⁹ਕਹੋ।

¹⁰ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਵਿਗਾੜੀਂ।

¹¹ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ (ਮਜਾਲ) ਤਾਕਤ ਸੀ।

ਕਰਤੋ ਰਾਜ ਜਗਤ ਤੇ ਦਾਯਮ।

‘ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

ਮਹਿਜ਼ਾ ਭੂਲ ਇਹੁ ਹੋਈ ਮੋਰੀ।

‘ਸਿਰਫ਼।

ਮੁਰਸ਼ਦ ਕੀ ਹਦਾਯਤੈ ਤੋਰੀ ॥ ੧੧੨ ॥

‘ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ।

ਜਿਸ ਕਾ ਏਹੁ ਨਤੀਜਾ ਪਾਯੋ।

‘ਫਲ।

ਕੈਦ ਹੋਇ ਤੁਮਰੇ ਢਿਗ ਆਯੋ ॥ ੧੧੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਵਜੀਰ ਮਨਿ ਮੋਦ ਹੈ,

ਜਾਨਿ ਸਾਚ ਸਭਿ ਬਾਤ।

ਜਾਇ ਕਹੀ ਸਭਿ ਸ਼ਾਹਿ ਪੈ,

ਲਜਾਕਤ ਸਕਤ ਬਖਯਾਤ ॥ ੧੧੪ ॥

‘ਯੋਗਤਾ।

ਬੰਦਾ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹੈ,

ਸਮਰਥ ਸਭਿ ਹੀ ਭਾਂਤਿ।

ਸੁਨਯੋ ਨ ਪੇਖਯੋ ਐਸ ਕੋ,

ਬਲੀ ਬਹਾਦਰ ਸਾਤ ॥ ੧੧੫ ॥

‘ਸੱਚਾ।

ਚੌਪਈ:

ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਪੁਨ ਭਾਖਯੋ।

ਜੋ ਵਹਿ ਚਹਿ ਹੈ ਨਿਜ ਤਨਰਾਖਯੋ।

ਤੋ ਹਮਰਾ ਸੋ ਦੀਨ ਕਬੂਲੈ।

ਦੈਹੰ ਮਰਾਤਬਾ ਬਡੋ ਅਮੂਲੈ ॥ ੧੧੬ ॥

‘ਅਹੁਦਾ। ^੨ਵੱਡਾ ਤੇ ਅਮੋਲਕ।

ਨਜਬੁਲ ਦੌਲੇ ਪੁਨਾ ਵਜੀਰੈਂ।

ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਅਧੀਰੈਂ।

‘ਘਬਰਾਹਟ ਸਹਿਤ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਕਾ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ।

ਅਪਨਾ ਅਧਿਕ ਸਨੇਹਾ ਜਨਾਯੋ ॥ ੧੧੭ ॥

‘ਪਿਆਰ।

ਸੁਨਿ ਬੰਦੇ ਨੈ ਫੈਂਕਯੋ ਥੂਕੈਂ।

ਕਹਯੋ ਚਾਟ ਤੂੰ ਯਾਹਿ ਅਚੂਕੈਂ।

‘ਛੇਤੀ।

ਜਜੋਂ ਤੂੰ ਨਹਿੰ ਇਹੁ ਚਾਟ ਸਕੈ ਹੈਂ।

ਤੈਸੇ ਹਮ ਤੁਵ ਦੀਨ ਨ ਚੈਹੈਂ ॥ ੧੧੮ ॥

ਮਰਨਾ ਪਰਨਾ ਹਿੰਦੁ ਅਹਿੰਦੈਂ।

‘ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਰਨਾ ਹੀ (ਪਰਨਾ) ਪੈਣਾ ਹੈ।

ਤੋ ਕਜੋਂ ਤਜੈਂ ਧਰਮ, ਹਿਤ ਜਿੰਦੈਂ।

ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਜੇ ਤੁਰਕੈਂ ਮਾਰੇ।

ਤੋਂ ਤੁਮ ਨਿਜ ਬਡ ਦੈਹੁ ਦਿਖਾਰੇ॥ ੧੧੯ ॥

ਮ੍ਰਿਤੂ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੂਖ ਪਿਆਸਾ।

ਹਾਨ ਲਾਭ ਸਭਿ ਕੋ ਜਬਿ ਖਾਸਾ॥

ਤੋਂ ਫਿਰ ਮੈਂ ਕਜੋਂ ਧਰਮ ਤਜਾਵੋਂ।

ਏਕ ਬਾਤ ਤੁਹਿ ਔਰ ਸੁਨਾਵੋਂ ॥ ੧੨੦ ॥

ਜਜੋਂ ਕੋਊ ਨਰ ਦਾਣੇ ਚਬ ਹੈ।

ਕਰ ਮੈਂ ਕੋਊ ਮੁਖ ਮੈਂ ਫਬ ਹੈਂ।

ਕੋਊ ਚਬਾਇ ਲੰਘਾਏ ਭਰੇ।

ਬਹੁ ਝੋਲੀ ਪਾਤਰ ਮੈਂ ਧਰੇ ॥ ੧੨੧ ॥

ਹੇਤ ਚਬਾਨੇ ਤਿਨ ਦਿਸ ਤਕ ਹੈ।

ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਖਰ ਸਭਿ ਛਕ ਹੈ।

ਤਜੋਂ ਹੀ ਕਾਲ ਖਏ ਕਿਛੁ ਖੈਰੈ।

ਬਾਕੀ ਸਭਿ ਕੀ ਓਰ ਤਕੈ ਹੈ ॥ ੧੨੨ ॥

ਅਰ ਮੇਰਾ ਤਨ ਤੋ ਅਬਿ ਐਸੇ।

ਮੁਖ ਮੈਂ ਪਰਜੋ ਨ ਨਿਗਲਜੋ ਜੈਸੇ॥

ਗੁਰੂ ਹਮਾਰੇ ਕਹੇ ਜੁ ਬੈਨਾ।

ਸਹੀ ਭਏ ਸਭਿ ਨਿਰਖੇ ਨੈਨਾ ॥ ੧੨੩ ॥

ਉਨ ਹੀ ਸ੍ਰਾਪ ਰਖਜੋ ਮੁਹਿ ਰਰ ਹੈ।

ਤੂੰ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਕਰ ਤੇ ਮਰ ਹੈਂ।

ਸੂਰ ਸਸੀ ਜੇ ਉਲਟੇ ਚਰ ਹੈਂ।

ਤੋਂ ਭੀ ਸੋ ਕਿਸਿ ਤੇ ਨਹਿੰ ਟਰ ਹੈ ॥ ੧੨੪ ॥

ਪੁਨ ਪੁਨ ਜਬਿ ਬਜੀਰ ਯੋਂ ਕੈਰੈ।

ਮਾਨੋ ਦੀਨ ਦੂਖ ਸਭਿ ਜੈਰੈ।

ਫਿਰਿ ਬੰਦੇ ਹੂੰ ਕੋਪ ਉਚਾਰੋ।

ਲਖ ਲਾਨੁਤ ਹੈ ਦੀਨ ਤੁਮਾਰੋ ॥ ੧੨੫ ॥

ਹਮ ਨਹਿੰ ਮਾਨੈ ਔਰੈਂ ਬਾਤੈਂ।

ਲੈਹੁ ਜਾਨ ਜਜੋਂ ਚੈਹੁ ਬਖਜਾਤੈਂ।

ਹਮਰੇ ਗੁਰੂ ਨੌਮ ਤਨ ਜੈਸੇ।

‘ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ (ਜਿਉਂਦੇ) ਦਿਖਾ ਦਿਉ।

‘ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

‘ਕੋਈ ਦਾਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਤੇ ਕੋਈ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਫਬਦੇ ਹਨ।

‘ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਬਾ ਕੇ (ਅੰਦਰ) ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

‘ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ।

‘ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

‘ਜਿਵੇਂ ਮੂੰਹ ‘ਚ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਾਇਆ।

‘ਕਹਿ ਰਖਿਆ ਸੀ।

‘ਹੱਥੋਂ ਮਰੇਂਗਾ।

‘ਸਾਡਾ ਦੀਨ ਮੰਨੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਰਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦੀਓ, ਦੈਨੋ ਚਹਿੰ ਹਮ ਤੈਸੇ ॥ ੧੨੬ ॥

ਨੌਰੰਗ-ਜੇਬ ਬਹੁਤ ਝਖ ਮਾਰੀ।

ਨਾਹਿੰ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਗੁਰੁ ਇਕ ਧਾਰੀ।

ਤਜੋਂ ਤੁਮ ਲੋਗ ਸ਼ਰਾ ਕੇ ਕੁੱਤੇ।

ਭੌਂਕਤ ਬਜਰਥੈਂ ਜਾਗਤ ਸੁੱਤੇ ॥ ੧੨੭ ॥

ਗਧੇ ਸ਼ਰਾ ਕੇ ਕੂੜੇ ਲੱਦੇ।

ਮੂਰਖ ਦੁਖ ਤੈਂ ਛੁਟੈਂ ਨ ਕੱਦੇ।

ਹਿੰਦੁ ਅਹਿੰਦੁ ਸਭੈ ਸਮ ਏਕੀ।

ਜੇਤਿਕ ਜੀਵ ਜਗਤ ਅਬਿਵੇਕੀ ॥ ੧੨੮ ॥

ਬਿਪ੍ਰ ਕੁਲਾਲ ਕਿ ਚੂੜੇ ਕਾਜੀ।

ਲਾਦ ਰਖੇ ਸਭਿ, ਇਨਹੂੰ ਪਾਜੀ।

ਜੇਊ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਪਜਾਰੇ।

ਸਾਧੂ ਭਗਤ ਬਿਬੇਕੀ ਸਾਰੇ ॥ ੧੨੯ ॥

ਮਾਰਿ ਸ਼ਰਾ ਕੇ ਸਿਰ ਪੈ ਪੌਲਾ।

ਪਾਵਤ ਹੈਂ ਪ੍ਰਮੋਦ ਯੁਤ ਮੌਲਾ।

ਖੁਦ ਖੁਦਾਇ ਲਖਿ ਆਨੰਦ ਰੈਹੈਂ।

ਬਿਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਭੇਦ ਨ ਕੈਹੈਂ ॥ ੧੩੦ ॥

ਸੋ ਅਤਿ ਉਤਮ ਹੈਂ ਜਗਿ ਥੋਰੈਂ।

ਮੰਦ, ਅਧਮ, ਅਧਮਾਧਮ ਕ੍ਰੋਰੈਂ।

ਜੈਸੇ ਪਾਹਨ ਤੇ ਹੂੰ ਸਾਰੇ।

ਸੇਤ ਕਸੌਟੀ ਕਹੂੰ ਕ ਧਾਰੇ ॥ ੧੩੧ ॥

ਫਿਰ ਹਕੀਕ ਤਿਨ ਤੈ ਭੀ ਥੋਰੇ।

ਰਤਨ ਖਾਨਿ ਅਤਿਸੈ ਲਘੁ ਭੋਰੇ।

ਜਜੋਂ ਥੋਰਾ ਤਜੋਂ ਕੀਮਤਿ ਜ਼ਜਾਦੈ।

ਪਾਵਤ ਦਰਜਾ ਸੋਊ ਮਹਾਂਦੈ ॥ ੧੩੨ ॥

ਤੈਸੇ ਸੈਲ ਸ਼ਰਈ ਬਥੇਰੇ।

ਗਾਹਕ ਥੋਰ ਹਕੀਕਤ ਕੇਰੇ।

ਤਾਰੀਕਤ ਵਾਰੇ ਲਘੁ ਉਨ ਤੈ।

ਆਰਫਰਤਨ ਮਿਲਤ ਕਿਤ ਗੁਨ ਤੈ ॥ ੧੩੩ ॥

ਇਕ ਸਮਾਨ ਹਨ।

ਅਗਿਆਨੀ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਰੂਪ ਘੁਮਿਆਰ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਇਰਾਂ ਨੇ।

ਵਿਚਾਰਵਾਨ, ਗਿਆਨਵਾਨ।

ਜੁੱਤਾ।

ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਹਿਤ (ਮੌਲਾ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਦਰਮਿਆਨੇ ਦਰਜੇ ਦੇ, ਨੀਚ ਤੇ ਨੀਚਾਂ ਤੋਂ ਨੀਚ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਪੱਥਰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਚਿੱਟੇਰੰਗ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਵਾਲਾ ਪੱਥਰ ਕਿਤੇ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ।

ਰਤਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀਆਂ ਤੋਂ ਥੋੜੀਆਂ ਹਨ।

ਵੱਡਾ।

ਤਿਵੇਂ ਸ਼ਰਈ ਰੂਪ ਪੱਥਰ ਬਹੁਤ ਹਨ।

ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ।

ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੇ ਦੱਸੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣ ਵਾਲੇ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਆਂ ਰੂਪ ਰਤਨ ਕਿਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਭਾਵ

ਤਜੋਂ ਹੀ ਪਾਮਰ ਦੁਤੀ ਵਿਸ਼ਈ।
 ਜਗਜਾਸੀ ਗਜਾਨੀ ਕਹਿ ਲਈ।
 ਦਰਜੇ ਚਾਰੁ ਨਰਨ ਕੇ ਏਹੀ।
 ਨਿਗਮਾਗਮ ਸਭਿ ਹਿੰਦੁ ਕਹੇਹੀ॥ ੧੩੪ ॥
 ਨਿਜ ਕੂਟੰਬ ਅਰ ਪੇਟਹਿੰ ਪਾਰੈਂ।
 ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਮਰ ਬੇਦ ਉਚਾਰੈਂ।
 ਸੂਰਗ ਭੋਗ ਹਿਤੁ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਹੈਂ।
 ਕੋਵਿਦਾ ਤਿਨੈ ਬਿਸ਼ਈ ਉਚਰ ਹੈਂ॥ ੧੩੫ ॥
 ਉਭੈ ਲੋਗ ਸੁਖ ਚਹੈ ਨ ਜੋਈ।
 ਭਜ ਹੈ ਪ੍ਰਭ ਜਗਜਾਸੂ ਸੋਈ।
 ਖੁਦ ਖੁਦਾਇ ਬ੍ਰਹਮੋਹੰ ਮਾਨੈ।
 ਤਿਨ ਕੇ ਗਜਾਨੀ ਗੁੰਥ ਬਖਾਨੈ॥ ੧੩੬ ॥
 ਕਾਜੀ ਬ੍ਰਹਮਨ ਦੁਹਿ ਕੇ ਮਾਲਕ।
 ਦੋਇ ਨ ਤਿਨ ਸੋਂ ਰਖ ਹੈਂ ਤਾਲਕ।

ਹਮਰੇ ਗੁਰੁ ਅਕਾਲ ਕੇ ਪੂਤੈਂ।
 ਕਾਜੀ ਦਿਜ ਛੋਡੇ ਲਖਿ ਕੂਤੈਂ॥ ੧੩੭ ॥
 ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਤੈ ਪੰਥ ਨਿਆਰਾ।
 ਰਚਯੋ ਖਾਲਸਾ ਅਤੀ ਉਦਾਰਾ।
 ਤਾਂ ਤੇ ਹਮ ਤੁਵ ਸ਼ਰਾ ਨ ਮਾਨੈਂ।
 ਕਾਹਿ ਕੂਰ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਬਖਾਨੈਂ॥ ੧੩੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਵਜੀਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਪੈ
 ਗਜੋ, ਕਹੀ ਸਭਿ ਬਾਤ।
 ਸ਼ਾਹਿ ਕਾਜੀਓਂ ਤੈ ਪੁਛਿਓਂ,
 ਉਨੈ ਬਤਾਇਓ ਘਾਤ॥ ੧੩੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਕਰ ਹੈ ਜੋਊ।
 ਨਿੰਦੈ ਸ਼ਰਾ ਤਈਂ ਪੁਨ ਕੋਊ।

ਟੋਲਿਆਂ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

‘ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

‘ਸੂਰਗ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਲਈ।

‘ਵਿਦਵਾਨ।

‘ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਕਿ ‘ਮੈਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ’ ਜੋ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

‘ਦੋ ਦਰਜਿਆਂ ਪਾਮਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਈ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ।

‘ਦੋ ਦਰਜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ।

‘ਮੂਰਖ ਜਾਣ ਕੇ।

‘(ਮਾਰਨ ਦਾ) ਤ੍ਰੀਕਾ।

‘ਜੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਖੁਦ ਖੁਦਾਯ ਕਾ ਦਮ ਜੋ ਭਰ ਹੈ।

'ਜੋ ਆਪ ਖੁਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬੈਰੀ ਦੀਨ ਕੇਰ ਸੋ ਨਰ ਹੈ ॥ ੧੪੦ ॥

ਪਗ ਹਾਥੀ ਸੋ ਤਾਂਹਿ ਬੰਧਾਏ।

ਲਿਖਯੋ ਸ਼ੁਰਾ ਮੈਂ ਤਿਹੰ ਮਰਵਾਏ।

ਸੁਨਤ ਸਾਹਿ ਇਹੁ ਹੁਕਮ* ਬਖਾਨਾ।

*ਤਾਂਹਿ ' ਤੋਂ 'ਹੁਕਮ' ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ।

ਬੰਦਾ ਗਜ ਪਗ ਸੰਗ ਬੰਧਾਨਾ ॥ ੧੪੧ ॥

ਸ਼ਹਿਰ ਬੀਚ ਸੋ ਦੁਰਦਾ ਫਿਰਾਯੋ।

ਬੰਦੇ ਕੋ ਘਸੀਟ ਮਰਵਾਯੋ।

ਦੇਹਿ ਤਾਂਹਿ ਜਮਨਾ ਤਟ ਗੇਰੀ।

ਤਹਾਂ ਬੰਦਈ ਸਿੱਖਨ ਜਬਿ ਹੇਰੀ ॥ ੧੪੨ ॥

ਨਿਸਿ ਕੋ ਤਿਨਿ ਸੋ ਲਾਸ ਉਠਾਈ।

ਗਠੜੀ ਬਾਂਧਿ ਸੀਸ ਪਰ ਚਾਈ।

ਭਾਈਰਤਨ ਸਿੰਘ ਹਰਿ ਆਸਾ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਈਸ਼ਰ ਹਰਿਦਾਸਾ ॥ ੧੪੩ ॥

ਇਹੁ ਪਾਂਚੇ ਸਿੰਘ ਸਿਦਕੀ ਭਾਰੇ।

ਦੇਸ ਦੜਪਾ ਕੇ ਥੇ ਬਲਕਾਰੇ²।

ਸੋ ਬੰਦੇ ਕੀ ਤੀਯਾ ਪਠਾਏ।

ਥੇ¹, ਯਾ ਤੇ ਲੈ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਏ ॥ ੧੪੪ ॥

ਰਜਾਸਤ ਜੰਮੂ ਕੇਰ ਇਲਾਕਾ।

ਆਹਿ ਤੱਲਕਾ ਰਜਾਸੀ ਬਾਂਕਾ।

ਨਦੀ ਚੰਦ੍ਰ-ਭਾਗਾ ਕੇ ਤੀਰੇ।

ਬਨੀ ਸਮਾਧਿ ਤਾਂਹਿ ਗੰਭੀਰੇ ॥ ੧੪੫ ॥

ਭਿੰਬਰ ਗਾਮ ਨਿਕਟ ਪਹਿਚਾਨੋ।

ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਅਧਿਕ ਮਹਾਨੋ।

ਨੀਚੇ ਚਾਂਦੀ ਉਪਰ ਹਾਟਕ।

ਲਗਯੋ ਅਤੋਲ ਅਮੋਲਕ ਫਾਟਕ ॥ ੧੪੬ ॥

ਹੋਲੇ ਬੈਸਾਖੀ ਲੋ ਮੇਲੇ।

ਹੇਤ ਤਹਾਂ ਜਨ ਜਾਤ ਸਕੇਲੇ।

ਭੇਟਾ ਆਇ ਰੁਪਯਾ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।

'ਹਾਥੀ।

'ਚੁੱਕ ਲਈ।

'ਆਸਾ ਸਿੰਘ।

'ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਰਿਦਾਸ ਸਿੰਘ।

'ਰਾਵੀ ਤੇ ਝਨਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼। ²ਬਲਵਾਨ।

'ਬੰਦੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਭੇਜੇ ਸਨ।

'ਰਿਆਸੀ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਇਲਾਕਾ ਸੀ।

'ਝਨਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ।

'ਚੰਗੀ।

'ਸੋਨਾ।

'ਦਰਵਾਜ਼ਾ।

'ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬੰਦੇ ਕੀ ਸੰਤਾਨ¹ ਸੰਭਾਰੈਂ ॥ ੧੪੭ ॥

¹ਉਲਾਦ।

ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਭਯੋ ਤਾਂ ਕੋ।

ਸੋਢੀ ਕਹਿਲਾਯੋ ਬਡ ਬਾਂਕੋ।

ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਮੈਂ ਜਾਨੋ।

ਸੋਢੀ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਪਹਿਚਾਨੋ ॥ ੧੪੮ ॥

ਰਹਿਤ ਵਜੀਰਾਬਾਦ ਮਝਾਰੇ।

ਹੈ ਧਨਾਢ ਅਤਿ ਨੇਕ ਉਦਾਰੇ।

ਲਾਖੋਂ ਸਿੱਖ ਬੰਦਈ ਮਾਨ ਹੈਂ।

ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਭਿ ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹੈ¹ ॥ ੧੪੯ ॥

¹ਉਹ ਭੀ (ਪ੍ਰਮਾਨ) ਸਤ ਵੱਕਤਾ ਪੁਰਖ ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਹਨ।

ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸੇ ਮਾਹੀਂ।

ਸ਼ਿਜਰੇ ਯੁਤ¹ ਗਾਥਾ ਸਭਿ ਆਹੀ ॥ ੧੫੦ ॥

¹ਬੰਸ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਸਮੇਤ।

ਦੋਹਰਾ:

ਪੂਰਬ ਗਾਥਾ ਜੋ ਕਹੀ,

ਲਿਖੀ ਪਿਖੀ ਕੇਤਾਬ।

ਸਿੱਖ ਬੰਦੇ ਕੇ ਇਹੁ ਕਥਾ,

ਮਾਨਤ ਕੂਰਹਿੰ ਸਾਬ¹ ॥ ੧੫੧ ॥

¹ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਝੂਠੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ:

ਔਰ ਕਥਾ ਤੇ ਹੈ ਸਭਿ ਸਾਚੀ।

ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕੀ ਕੈਹੈਂ ਕਾਚੀ।

ਜਬਿ ਬੰਦਾ ਘੇਰੇ ਮੈਂ ਆਯੋ।

ਅਪਨੇ ਸਮ ਇਕ ਸਿੱਖ ਬਿਠਾਯੋ ॥ ੧੫੨ ॥

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ ਤੋਰੈਂ¹।

¹ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਕੀਨੀ ਥੀ ਉਨ ਜਿਮ ਚਮਕੌਰੈਂ।

ਤਜੋਂ ਹੀ ਨਿਕਸ ਗਯੋ ਤਬਿ ਬੰਦਾ।

ਤੁਰਕਨ ਸੋ ਸਿੱਖ ਹਤਜੋ ਅਮੰਦਾ¹ ॥ ੧੫੩ ॥

¹ਛੇਤੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਿੱਖੋਂ ਨੈ ਬੀ ਭੇਤ ਨ ਖੋਲਾ।

ਸਿਦਕ ਰਾਖ ਪਦ ਲੀਓ ਅਮੋਲਾ।

ਬੰਦਾ ਪਰਬਤ ਮਾਂਹਿ ਧਸਾਯੋ।

ਜੰਮੂ ਢਿਗ ਤਟ ਤਵੀ ਰਹਾਯੋ¹ ॥ ੧੫੪ ॥

¹ਤਵੀ ਨਾਮ ਦੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਿਹਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਜੰਮੂ ਜਾ ਬਿਦਤਾਯੋ।

ਰਤਨ ਦੇਵ ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਦਰਸਾਯੋ।
 ਪਰਚੇ। ਤਿਸ ਕੋ ਅਧਿਕ ਦਿਖਾਏ। 'ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ।
 ਰਹਜੋ ਮਾਨਤੋ ਸੋਊ ਸਦਾਏ। ॥ ੧੫੫ ॥ 'ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
 ਲੋਗ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਉਸੀ ਦੇਸ ਕੈ।
 ਮਾਨਤ ਜਾਨਤ ਥੇ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੈ। 'ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ।
 ਭਿੰਬਰ ਨਾਮ ਨਿਕਟਿ ਇਕ ਗਿਰ ਹੈ। 'ਪਹਾੜ ਹੈ।
 ਗੁਫਾ ਤਕਾਈ ਬੰਦੇ ਫਿਰ ਹੈ ॥ ੧੫੬ ॥
 ਚੰਦ੍ਰ-ਭਗਾ ਤਟਾ ਗੁਫਾ ਮਝਾਰੇ। 'ਝਨਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ।
 ਬਿਰਿਓ ਸਮਾਧੀ ਲਾਇ ਉਦਾਰੇ।
 ਦੇਸ ਦੜਪ ਕਾ ਹੁਤੋ ਮਸੰਦੈਂ।
 ਸਿੰਘ ਬੁਲਾਕਾ ਏਕ ਬੁਲੰਦੈਂ ॥ ੧੫੭ ॥
 ਤਿਸ ਪੈ ਕਹੀ ਬਾਤ ਇਹੁ ਕਿਸ ਹੈ।
 ਜਾਇ ਦਰਸ ਕੀਨੋ ਫਿਰ ਤਿਸ ਹੈ।
 ਤਿਸ ਨੇ ਭੀ ਅਜਮਤ ਬਹੁ ਹੇਰੀ।
 ਦੜਪ ਦੇਸ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰੇਰੀ ॥ ੧੫੮ ॥
 ਸੋ ਬਹੁ ਸੰਗਤ ਕੋ ਲੈ ਗਇਓ।
 ਦਰਸਨ ਬੰਦੇ ਕਾ ਕਰਵਯੋ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਜੈਸ ਕਾਮਨਾਂ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਆਯੋ ਥਾ ਘਰ ਤੇ ਮੁਦ ਭਰ ਕੈ ॥ ੧੫੯ ॥
 ਸਭਿ ਕੀ ਬੰਦੇ ਪੂਰਨ ਕੀਨੀ।
 ਦੂਧ ਪੂਤ ਫਲ ਚਾਰੋਂ ਦੀਨੀ।
 ਤਬਿ ਤੈ ਬਹੁਤ ਬਰਸ ਲੋ ਪਾਛੇ।
 ਦਰਸਤ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਚਲਿ ਆਛੇ ॥ ੧੬੦ ॥
 ਲਾਖੋਂ ਲੋਗ ਸਿੱਖ ਤਬਿ ਭਏ।
 ਕਿਤਿਕ ਪੁਰਾਣੇ ਕੇਤਿਕ ਨਏ।
 ਤਿਸੀ ਠੌਰ ਬੰਦੇ ਤਨ ਛੋਰਾ।
 ਬਨਜੋ ਦੇਹੁਰਾ ਅਧਿਕ ਅਮੋਰਾ ॥ ੧੬੧ ॥ 'ਅਮੋਲਕ।
 ਮਾਨਤ ਪੂਜਤ ਅਬਿ ਲੋ ਜਾਹੈ। 'ਜਿਸ ਨੂੰ।
 ਭੇਟ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਦਮੜਾ ਆਹੈ। 'ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
 ਭਿੰਬਰ ਮੈਂ ਬੰਦੇ ਕੀ ਤੀਆ।

ਰਹੀ ਪੂਤ ਯੁਤ ਬਹੁ ਬਰਸੀਆ¹ ॥ ੧੬੨ ॥

¹ਵਰ੍ਹੇ।

ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਿਸ ਕੇਰਾ।

ਰਹਜੋ ਪੂਜ ਪਾਛੇ ਸੁ ਅਛੇਰਾ¹।

¹ਚੰਗਾ ਪੂਜਣ ਯੋਗ।

ਸੋਢੀ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਨਾਤੀ¹।

¹ਪੋਤਾ।

ਅਬਿ ਜਗ ਮੈਂ ਮਹੰਤ ਬਖਿਆਤੀ ॥ ੧੬੩ ॥

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੋ ਰੀਤਿ¹ ਚਲਾਈ।

¹ਰੀਤੀ।

ਸੋ ਹਮ¹ ਰਾਖਤ ਸਭੈ ਸੁਹਾਈ।

¹(ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ)।

ਦਰਸਨ ਫਤੇ ਬੁਲੈਂ ਹੈਂ ਨਜਾਰੀ।

ਔਰ ਰੀਤਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੀ ਸਾਰੀ ॥ ੧੬੪ ॥

ਐਸੇ ਬੰਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕੈਹੈ*।

*ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ੧੯੯੦ ਪਰ ਦੇਖੋ।

ਈਸ਼ੂਰ ਕੀ ਗਤਿ ਈਸ਼ ਲਖੈ ਹੈ।

ਸੁਨੋ ਗਾਥ ਅਬਿ ਦਿੱਲੀ ਕੇਰੀ।

ਪਾਛੇ ਛੋਡੀ ਜੋ ਹਮ ਹੇਰੀ¹ ॥ ੧੬੫ ॥

¹ਦੇਖੋ।

ਜਬਿ ਬੰਦਾ ਤਹਿ ਠਾਂ ਥਾ ਮਰਿਓ।

ਸਿੰਘ ਸਵਾ ਸੋ ਤਿਸ ਸੰਗ ਚਰਿਓ¹।

¹ਚੜ੍ਹਿਆ ਭਾਵ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਲੋ ਚਾਰੋਂ ਭਾਈ।

ਮਰੇ ਤਹਾਂ ਉਨਿ ਭਲੀ ਪੁਗਾਈ¹ ॥ ੧੬੬ ॥

¹ਚੰਗੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਿਭਾਈ।

ਆਲੀ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਜੇ¹।

¹ਜਿਹੜੇ ਮਾਨ ਗੋਤ ਦੇ ਸਨ। (ਅ) ਜਿਹੜੇ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਆਦਿ।

ਚਢੇ ਤਹਾਂ ਹੀ ਮੋਦ ਮਾਨ ਜੇ¹।

¹ਜਿਹੜੇ ਅਨੰਦ ਮੰਨ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ।

ਸਿੰਘ ਬੁਲਾਕਾ ਸਿੰਘ ਬਰਾਜਾ।

ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ, ਫਤੇ ਸਿੰਘਰਾਜਾ¹ ॥ ੧੬੭ ॥

¹ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ।

ਇਤਯਾਦਕ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਗ੍ਰਾਮੀ¹।

¹ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਬੰਦੇ ਸੰਗੈ ਚਢੇ ਤਮਾਮੀ¹।

¹ਸਾਰੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ।

ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਛਿਹੜੇ ਸਾਲੈਂ¹।

¹ਸੰਮਤ ੧੭੭੬ ਬਿ. ਵਿੱਚ।

ਮੱਘਰ ਨੌਮੀ ਸਿਤਾ¹ ਬਿਸਾਲੈਂ ॥ ੧੬੮ ॥

¹ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੯ਵੀਂ।

ਹੁਤੀ, ਜਾਂਹਿ ਦਿਨ ਬੰਦਾ ਚਢਿਓ।

ਹਾਹਾਕਾਰ ਦਿੱਲੀ ਮੈਂ ਬਢਿਓ।

ਪੇਖਿ ਦਲੇਰੀ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੀ।

ਬੰਦੇ ਕੀ ਅਚਰਜ ਗਤਿ ਹੇਰੀ ॥ ੧੬੯ ॥

ਹਿੰਦੁ^੧ ਧਿਕਾਰੈਂ ਤੁਰਕਨ ਤਾਂਈਂ।

^੧ਹਿੰਦੂ।

ਕਰੈਂ ਸ਼ਾਹਿ ਅਤਿ ਕਰੈ ਅਨਜਾਈਂ^੧ ॥ ੧੭੦ ॥

^੧ਬੇਇਨਸਾਫੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਬੰਦਾ ਬੰਦੇ ਕੀ ਕਥਾ,

ਇਤੀ ਭਏ ਅਬਿ ਏਹੁ^੧।

^੧ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕਥਾ ਇਹ (ਦੋਵੇਂ) ਹੁਣ (ਇਤੀ) ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਅਬਿ ਦਿੱਲੀ-ਪਤਿ ਜਯੋਂ ਮਰਯੋ,

ਸੋ ਭਿ ਤਨਕ^੧ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ॥ ੧੭੧ ॥

^੧ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ (ਕਥਾ)।

ਚੌਪਈ:

ਜਾਂ ਦਿਨ ਤੈ ਬੰਦਾ ਯੋਂ ਮਰਯੋ।

ਸ਼ਾਹਿ ਬੀਮਾਰ ਤਬੀ ਤੈ ਪਰਯੋ।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੱਦੀ-ਨਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ

(੧)

ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ

(੨)

ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ

(੩) ਫੜਾਰਿ ਸਿੰਘ ਸੁਚੇਤ ਸਿੰਘ

(੪) ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਅਸੀਰ ਸਿੰਘ

(੫) ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਪਹਾੜ ਸਿੰਘ

(੬) ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ

(੭) (੮) ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ (੯) ਤੇਜਿੰਦਰ ਪਾਲ

ਸਿੰਘ (੧੦)

ਤੇਜ ਗਯੋ ਬੁੱਧੀ ਬਿਚਲਾਨੀ^੧।

^੧ਅਕਲ ਟਿਕਾਣੇ ਨਾ ਰਹੀ।

ਮਚਯੋ ਗਦਲ ਮੱਧ ਰਜਯਾਨੀ^੧ ॥ ੧੭੨ ॥

^੧ਰਾਜਯਾਨੀ ਵਿੱਚ ਬਗ਼ਾਵਤ ਹੋ ਗਈ।

ਹਸਨ ਖਾਨ ਅਬਦੁੱਲਾ ਖਾਨੂ।

ਸੱਯਦ ਥੇ ਬਜੀਰ ਤਿਹ ਜਾਨੂ^੧।

^੧ਜਾਣੇ।

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਨਿਕਟ ਰਹਾਵੈਂ।

ਸੋ ਸਭਿ ਸ਼ਾਹੀ ਕਾਰ ਚਲਾਵੈਂ ॥ ੧੭੩ ॥

ਤਿਨਹੁ ਸ਼ਾਹਿ ਫੜਿ ਅੰਧਾ ਕੀਨਾ।

ਕੈਦ ਦੁਰਗ ਕੇ ਭੀਤਰ ਦੀਨਾ।

'ਕਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸ਼ਾਹਿ ਮੁਹੰਮਦ ਤਖਤ ਬਿਠਾਲਾ।

ਰਾਜ ਕਾਜ ਸਭਿ ਆਪ ਸੰਭਾਲਾ ॥ ੧੭੪ ॥

ਕਿਛੁਕ ਮਾਸ ਜਬਿ ਐਸ ਬਿਤਾਏ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮਿਲ ਕੈ ਨਫਰ ਸੰਗਾਏ।

'ਨੌਕਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ।

ਤਰਫ ਅਜੁੱਧਯਾ ਸ਼ਾਹਿ ਭਗਾਨਾ।

ਸਾਰ ਵਜ਼ੀਰੈਂ ਪਾਇ ਗਹਾਨਾ ॥ ੧੭੫ ॥

'ਖਬਰ ਮਿਲਣ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਪਕੜ ਲਿਆ।

ਮਾਸ ਜੰਬੂਰੇਂ ਸੈ ਤਿਹ ਲੀਓ।

ਅੰਧੇ ਤਈਂ ਅਤੀ ਦੁਖ ਦੀਓ।

ਛੇਡਿ ਰਖਯੋ ਫਿਰ ਕੈਦ ਮਝਾਰੇ।

ਛੈ ਕੁ ਮਾਸ ਜਬਿ ਐਸ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ॥ ੧੭੬ ॥

ਕਿਲੇ ਮੱਧ ਤਿਹ ਨਫਰ ਫਿਰਾਵੈ।

'ਨੌਕਰ।

ਬਾਹਰ ਨਾਂਹਿ ਨਿਕਸਨਾ ਪਾਵੈ।

ਕਬੀ ਅੱਸੂ ਪਰ ਤਾਂਹਿ ਚਢਾਵੈ।

ਨਫਰ ਬਾਗ ਗਹਿ ਅੱਗੂ ਚਲਾਵੈ ॥ ੧੭੭ ॥

'ਵਾਗਾਂ ਫੜ ਕੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਜਬਿ ਘੋੜੀ ਪਰ ਚੜ੍ਹੀਓ।

ਹੁਤੀ ਚਲਾਕ ਬਲੀ ਸੋ ਬਢਿਓ।

'ਬਹੁਤੀ।

ਹੁਤੀ ਮਾਸ ਬੋਟੀ ਕਿਤ ਤਹਾਂ।

'ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਮਾਸ ਦੀ ਬੋਟੀ (ਪਈ) ਸੀ।

ਪਰੀ ਚੀਲ ਟੂਟਤ ਪੈ ਮਹਾਂ ॥ ੧੭੮ ॥

'ਇੱਲ।

ਘੋੜੀ ਚਮਕੀ ਡਰ ਕਰਿ ਤਾਂ ਤੇ।

'ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ।

ਛੂਟੀ ਬਾਗ ਨਫਰ ਸੈਂ ਯਾਂ ਤੇ।

ਤਬਿ ਹੀ ਸ਼ਾਹਿ ਤਲੇ ਗਿਰ ਪਰਯੋ।

ਵੀਚ ਰਕਾਬ ਪੈਰ ਇਕ ਅਰਯੋ ॥ ੧੭੯ ॥

ਘੋੜੀ ਛੂਟ ਬੇਗ ਸੋ ਧਾਈ।

'ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦੌੜੀ।

ਸ਼ਾਹਿ ਘਸੀਟਤ ਸੰਗਹਿ ਜਾਈ।

ਜਜੋਂ-ਜਜੋਂ ਪਕਰਨ ਹਿਤ ਜਨ ਦੌਰੈਂ।

ਤਜੋਂ-ਤਜੋਂ ਤੇਜ ਭਗੈ ਸੋ ਔਰੈਂ ॥ ੧੮੦ ॥

ਵਹਿ ਜਾਨੈ ਯਹਿ ਕਯਾ ਮੁਹਿ ਲਾਗਤ।

ਡਰ ਕਰਿ ਬਲ ਧਰਿ ਧਰਿ ਬਹੁ ਭਾਗਤ'।

'ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਭੱਜਦੀ ਹੈ।

ਮਾਰ ਦੁਲੱਤੇ ਕੀਨੋ ਚੂਰਨ।

ਸ਼ਾਹਿ ਮਰਜੋ ਥਾ ਬਿਧਿ ਤਬਿ ਤੂਰਨ' ॥ ੧੮੧ ॥

'ਛੇਤੀ।

ਫਰਰੁੱਖ-ਸੇਰ ਐਸ ਮਰ ਤੁਰਿਓ।

ਸੱਤ ਬਚਨ ਬੰਦੇ ਕਾ ਫੁਰਿਓ।

ਸਭਿ ਲੋਗਨ ਮਾਨੀ ਦਿਢ ਸਹੀ'।

'ਠੀਕ ਪੱਕੀ ਮੰਨ ਲਈ।

ਭਈ ਵਹੀ ਬੰਦੇ ਜੋ ਕਹੀ ॥ ੧੮੨ ॥

ਜਿਮ ਬੰਦਾ ਮਰਵਾਯੋ ਸ਼ਾਹੈਂ।

ਮਰਜੋ ਸ਼ਾਹਿ ਭੀ ਤਜੋਂ ਦੁਖ ਪਾਹੈ ॥ ੧੮੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੱਤ੍ਰਾਂਸਏ ਅਠੱਤਰੇ,

ਮਰਿਓ ਯੋਂ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ।

ਕਹਿ ਬੰਦੇ ਕੀ ਗਾਥ ਸਭਿ,

ਧਜਾਇ ਭਯੋ ਇਤਿ ਯਾਹਿ ॥ ੧੮੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਬੰਦੇ ਕਾ ਮਰਨਾ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਤਾਰਮੋਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥ ੧੭ ॥

੧੮. {ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਤਰ ਆਈ, ਬੰਦਈਆਂ ਤੇ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜੰਗ}

ਕਬਿੱਤ:

ਜਾਂਹਿ ਗੁਰੂਦੁਆਰ ਪੰਥ ਨਿਰਮਲਾ ਸਜਾਯੋ ਗੁਰੂ,
ਆਦਿ ਅਹਿਲਾਦਿ ਯੁਤ ਮਰਯਾਦ ਕਿਜੀਏ।

'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਮਲਾ ਪੰਥ ਸਜਾਇਆ ਸੀ, ਅਨੰਦ ਸਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੇ) ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ (ਧਿਆਉਣ ਦੀ) ਮਰਯਾਦਾ ਕਰੀਏ।

ਮਾਰਜੋ ਸਿੱਕਾ ਜਗਤ ਮੈਂ ਨਿਰਮਲ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ,
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਾਖਿ ਖਾਸਿ ਯਾਹਿ ਦਿਜੀਏ।

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਨਿਰਮਲਾ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ (ਸਿੱਕਾ ਮਾਰਿਓ) ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ (ਖਾਸ) ਆਪ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਥ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਭਾਰਕ ਧਰਮ ਧੂਜ,
ਪਾਰਕ ਪਰਨ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਸਲਿਜੀਏ।

'ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਣ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਣ ਆਇਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਲੱਜਿਆ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹਨ।

ਤਾਂਹਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਉਤੰਗਦ ਉਮੰਗਦ ਕੋ,
ਬਾਰ ਬਾਰ ਗਯਾਨ ਹਰਿ ਧਯਾਨ ਧਰਿ ਭਜੀਏ।

'ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) (ਉਮੰਗਦ) ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੇ (ਉਤੰਗਦ) ਉੱਚਾ ਪਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਧਿਆਨ ਧਾਰ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਯਾਦ ਕਰੀਏ।

॥ ੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਿਘਨ ਹਰਨ ਦੁਖ ਦਰਨ ਨਿਤ,
ਕਰਨ ਧਰਨ ਸੁਖ ਸਾਰ।

'ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਲਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖਾਂ ਦੇ (ਧਰਨ) ਧਾਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਮਰਨ ਜਰਨ ਜਮ ਹਰਨ ਹਿਤ,
ਅੰਗਦ ਗੁਰੈਂ ਜੁਹਾਰ। ॥ ੨ ॥

'ਮੌਤ, ਬੁਢੇਪੇ ਤੇ ਜਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਜੈਸੇ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ,
ਰਹੇ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿ ਭਾਰ।

'ਬਹੁਤੇ।

ਆਪਸ ਮੈਂ ਦੰਗਾ ਭਯੋ,

'ਜੰਗ, ਫਸਾਦ।

ਕਥੋਂ ਕਥਾ ਸੋ ਸਾਰ। ॥ ੩ ॥

'ਸਾਰੀ।

ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ:

ਜਬਿ ਬੰਦਾ ਤੁਰਕੈਂ ਲਯੋ ਮਾਰ।

ਸਭਿ ਮੁਲਕ ਤੁਰਤ ਨਿਜ ਲਿਯ ਸੰਭਾਰ।

ਡਰ ਰਹਜੇ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਜਰਾ¹ ਨਾਂਹਿੰ।

¹ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਭੀ।

ਅਰ ਸਿੰਘ ਭੀ ਇਤ ਉਤ ਗੇ ਖਿੰਡਾਹਿ ॥ ੪ ॥

ਦੇਨਾ ਥਾ ਕਰਜੇ ਰੁਪਯਾ ਜੋਇ।

ਨਹਿੰ ਮਾਂਗਜੇ ਕਿਨਹੂੰ ਦਯੋ ਸੋਇ।

ਜੇ ਮਿਲੈਂ ਸਿੰਘ ਕਿਤ ਬੀਸ ਤੀਸ।

ਤਿਨ ਤਈਂ ਵਿਛੋੜੈਂ ਦੈ ਕਸੀਸ¹ ॥ ੫ ॥

¹ਤਿਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਕ (ਕਸੀਸ) ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਕੇ ਖਿੰਡਾ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

ਤਬਿ ਬੰਦੇ ਪੀਛੇ ਸਿੰਘ ਵਾਹਿ¹।

¹ਉਹ।

ਯੋਂ ਰਹੇ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਮਾਂਹਿੰ।

ਜਜੋਂ ਚਿੜੀਆਂ ਬਾਜਨ ਦੇਸ ਮਾਂਹਿੰ।

ਅਰ ਦਾਨੇ ਚੱਕੀ ਮੈਂ ਰਹਾਹਿੰ ॥ ੬ ॥

ਜਿਮ ਦੰਤਨ ਮੈਂ ਰਹਿ ਜੀਭ ਧਿੰਗ¹।

¹ਜ਼ੋਰਾਵਰ।

ਤਜੋਂ ਰਹੇ ਦੇਸ ਤੁਰਕੇਸ ਸਿੰਘ।

ਕਿਛੁ ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਸੁ ਲਗੇ ਕਰਨ।

ਕਿਛੁ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਪੇਟ ਭਰਨ ॥ ੭ ॥

ਕਿਛੁ ਨੌਕਰ ਹੋਏ ਤੁਰਕ ਕੇਰ।

ਕਿਛੁ ਗੁਰਦੁਆਰਨ ਮੈਂ ਬਹੇ ਫੇਰ।

ਕਿਨਹੂੰ ਤਬਿ ਬਾਂਧੀ ਧਰਮਸਾਲ।

ਯੋਂ ਲਾਗੇ ਕਰਨ ਬਤੀਤ ਕਾਲ ॥ ੮ ॥

ਜੋ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਹੁਤੋ ਨੀਕ।

ਸੋ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਛੁ ਕਰੈ ਠੀਕ¹।

¹(ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ) ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਸਿੱਖ ਬੰਦਈ ਆਇ।

ਤਬਿ ਮਿਲੇ ਪੰਥ ਕੇ ਵੀਚ ਧਾਇ ॥ ੯ ॥

ਇਕ ਬਾਬਾ ਹੁਤੋ ਜੁ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ।

ਜਿਹ ਸੁਤ ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਬਲੀ ਧਿੰਗ।

ਸੋ ਸਿੰਘ ਪਾਂਚ ਸੈ ਲੀਏ ਖਾਸ¹।

¹ਆਪ।

ਥਾ ਰਹਿਤ ਲਹੌਰ ਨੁਵਾਬ ਪਾਸ ॥ ੧੦ ॥

ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਤਾਂ ਕੀ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ।

ਥੀ ਬਨੀ ਬਨਾਈ ਠੀਕ ਬਾਤ।

ਜਬਿ ਸਾਲ ਗਏ ਯੋਂ ਦੁਇਕ ਬੀਤ।

ਨਹਿੰ ਪੰਥ ਇਕੱਠੋ ਕਿਨਹਿ ਕੀਤਾ' ॥ ੧੧ ॥

'ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਪੰਥ ਇਕੱਠਾ ਨਾ ਕੀਤਾ।

ਤਿਨ ਰਹਿਣ ਸੁਧਾਸਰ ਲਿਯ ਲਿਖਾਇ'।

'(ਆਪਣਾ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਰਹਿਣਾ ਤੁਰਕਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖਾ ਲਿਆ।

ਅਰ ਮੇਲੇ ਲਾਵਣ ਨੀਕ ਭਾਇ'।

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਇਕ ਦੀਪਮਾਲਕਾ ਕੋ ਮਹਾਨ।

ਦੂਸਰ ਬੈਸਾਖੀ ਕੇਰ ਜਾਨ ॥ ੧੨ ॥

ਚਿੱਠੇ ਲਿਖਿ ਭੇਜੇ ਦੇਸ ਦੇਸ।

ਸੰਗਤ ਬੁਲਵਾਈ ਤਬਿ ਅਸੇਸ'।

'ਸਾਰੀ, ਬਹੁਤ।

ਸੁਨਿ ਸੰਗਤ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਕੇਰ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਈ ਬਿਨਾ ਦੇਰ ॥ ੧੩ ॥

ਤਬਿ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਅਯੋ ਝੱਟ।

ਦਿਸ ਚਾਰਨ ਤੈ ਬਹੁ ਭਯੋ ਕੱਠ।

ਪੁਨ ਸੰਗਤ ਬੰਦੇ ਕੇਰ ਸਾਰ'।

'ਸਾਰੀ।

ਸਭਿ ਅਈ ਸੁਧਾਸਰ ਮੋਦ ਧਾਰਿ ॥ ੧੪ ॥

ਪਿਖ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਵਤੇ ਸਿਖ ਅਪਾਰ।

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਆਏ ਫੌਜਦਾਰ।

ਹਿਤ ਬੰਦੋ ਬਸਤ ਇਮ ਚਿੱਤ ਧਾਰਿ।

ਮਤੁ ਕਿਤ ਮਿਲਿ ਕਰਹੀਂ ਲੂਟਮਾਰ ॥ ੧੫ ॥

ਤਿਨ ਬੰਦੋਬਸਤ ਯੋਂ ਕਰਜੋ ਆਇ।

ਨਹਿੰ ਦੰਗਾ ਹੋਵਨ ਜੈਸ ਪਾਇ।

ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਤਬਿ ਦਰਬਾਰ ਆਇ।

ਧਨ ਬਹੁਤ ਚਢਾਯੋ ਮੋਦ ਪਾਇ ॥ ੧੬ ॥

ਵਡ ਸੁੰਦਰ ਕੀਨੀ ਦੀਪ-ਮਾਲ।

ਮੇਲਾ ਥਾ ਭਰਯੋ ਅਤਿ ਬਿਸਾਲ।

ਪਿਖਿ ਧਨ ਤਬਿ ਕਹੈਂ ਬੰਦਈ ਏਹੁ।

ਹਮ ਕੋ ਧਨ ਆਧਾ ਬਾਂਟ ਦੇਹੁ ॥ ੧੭ ॥

ਤਬਿ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਸਿੰਘਨ ਕਹਜੋ ਐਸ।

ਤੁਮ ਹਮ ਤੈ ਹਿੱਸਾ ਚੈਹੁ ਕੈਸ।

ਨਹਿੰ ਦਾਵਾ' ਤੁਮਰਾ ਇਹਾਂ ਕੋਇ।

'ਹੱਕ।

ਹਮ ਦੈਂਹ ਚਹੈਂ ਨਹਿੰ ਦੈਂਹ ਤੋਹਿ ॥ ੧੮ ॥

ਪੁਨ ਹਮਰੀ ਤੁਮਰੀ ਨਾਹਿੰ ਬਨਤ।

ਤੁਮ ਕੀਓ ਅਪਨਾ ਜੁਦਾ ਪਨਥ।

ਤੁਮ ਫਤੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਹੋ ਬੁਲਾਤ।

ਨਹਿੰ ਰੀਤਿ ਭੁਜੰਗੀ' ਕਿਛੁ ਰਖਾਤ ॥ ੧੯ ॥

'ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਲੀ।

ਹਮ ਛਕਤ ਮਾਸ ਤੁਮ ਨਾਹਿੰ ਖਾਤ।

ਸੂਹਾ ਤੁਮ ਧਰਤ, ਨ ਹਮ ਸੁਹਾਤ'।

'ਸਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

ਤੁਮ ਬੰਦੇ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਿਤ।

ਅਰ ਗੁਰੂ ਗਯਾਰਮਾਂ ਤਾਂਹਿ ਲਹਿਤ' ॥ ੨੦ ॥

'ਜਾਣਦੇ ਹੋ।

ਹਮ ਮਾਨਤ ਗੁਰੂ ਕਾ ਤਿਸੈ ਸਾਧੁ।

ਗੁਰੂ ਸ਼ਕਤੀ ਬਖਸ਼ੀ ਥੀ ਅਗਾਧ'।

'ਬਹੁਤੀ।

ਜੇ ਪੰਥ ਸੰਗ ਤੁਮ ਮਿਲਨ ਚਾਹਿ।

ਤਨਖਾਹਿ ਲੇਹੁ ਬਖਸ਼ਾਇ ਤਾਂਹਿ' ॥ ੨੧ ॥

'ਤਿਸ (ਗਲਤੀ) ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਲੁਆ ਕੇ ਬਖਸ਼ਵਾ ਲਵੋ।

ਜਬਿ ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਹਿਰਾਨ ਇਸ਼ਟ'।

'ਪੂਜਯ ਦੇਵ ਭਾਵ ਗੁਰੂ।

ਨਹਿੰ ਤੁਮਰਾ ਹਮਰਾ ਏਕ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ' ॥ ੨੨ ॥

'ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਅਤਿੱਲ ਛੰਦ:

ਤੋ ਫਿਰ ਹਮ ਤੁਮ ਏਕ ਹੋਹਿੰ ਕਿਮ ਜਾਨੀਏ।

ਨਹਿੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਥਾਨ ਤੁਮਾਰਾ ਮਾਨੀਏ।

ਪੁਨ ਤੁਮ ਪੂਜਾ ਆਗੇ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿੰ ਲਈ।

ਹੋ ਕਹੋ ਕੈਸ ਅਬਿ ਮਿਲ ਹੈ ਤੁਮ ਕੋ ਫਿਰ ਨਈ

॥ ੨੩ ॥

ਤੁਮ ਬੰਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵਤ ਹੋ ਸਭੈ।

ਤਿਸ ਕਾਰਚਿ ਅਸਥਾਨ, ਪੁਜਾਵੇ ਮਿਲਿ ਅਬੈ।

ਸੋ ਪੂਜਾ ਤੁਮ ਖਈਓ, ਹਮ ਕੋ ਨਾ ਦਯੋ।

ਹੋ ਗੁਰਦੁਾਰਨ ਤੈਂ ਦਾਵਾ ਤੁਮਰਾ ਯੋਂ ਗਯੋ ॥ ੨੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਉਨ ਕੋ ਲਗੀ ਚਿੰਗਾਰੀ।

ਗਰਬ' ਬੰਦਈਅਨ ਕੋ ਥਾ ਭਾਰੀ।

'ਹੰਕਾਰ।

ਕਹੈ ਗੁਰੂ ਨੈਂ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ।

ਬੰਦੇ ਕੋ ਬਖਸ਼ੀ ਸਭਿ ਧੀਰੀ' ॥ ੨੫ ॥

'ਧੀਰਜ ਸਮੇਤ।

ਸੋ ਨਿਜ ਸੰਗਤ ਕੋ ਦੈ ਗਯੋ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਖਾਲੀ ਰਹਯੋ।

ਸੋਢੀ ਬੇਦੀ ਜੇ ਜਗ ਮਾਂਹੀਂ।

ਅਜਮਤ ਰਹੀ ਕਿਸੀ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ ॥ ੨੬ ॥

ਪੁਨ ਹਮਰੇ ਗੁਰੂ ਬੰਦੇ ਆਏ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਲਯੋ ਬਚਾਏ।

ਨਹੀਂ ਤ ਤੁਰਕ ਸਭੀ ਕੋ ਗਹਿ ਕੈ।

ਅਬਿ ਲੋ ਤੁਰਕ ਬਨਾਤੇ ਚਹਿ ਕੈ ॥ ੨੭ ॥

'ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ।

ਸੋ ਤੁਮ ਅਬਿ ਉਪਕਾਰ ਵਿਸਾਰੇ।

ਹੋਨ ਚਹਿਤ ਖੁਦ ਦਾਵੇ-ਦਾਰੇ।

'ਆਪ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।

ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਕਿਮ ਹੋਵਨ ਦੈਹੈਂ।

ਅਰਧ ਵੰਡਾਇ ਜੋਰ ਸੋਂ ਲੈਹੈਂ ॥ ੨੮ ॥

ਕਹਯੋ ਸਿੰਘਨ ਤੁਮ ਲਾਵਹੁ ਜੋਰੈਂ।

ਰਾਖਯੋ ਨਹਿ ਪੀਛੇ ਕਿਛੁ ਹੋਰੈਂ।

ਹਮ ਜਬਿ ਲੋ ਤੁਵ ਦਾਂਤ ਨ ਤੋੜੈਂ।

ਤਬਿ ਲੋ ਤੁਮ ਕਬਿ ਪੀਛਾ ਛੋੜੈਂ ॥ ੨੯ ॥

ਕਹੈਂ ਬੰਦਈ ਕਦੋਂ ਤੁਮ ਜੰਮੇ।

ਦਾਂਤ ਤੋੜਨੇਵਾਰ ਨਿਕੰਮੇਂ।

ਹਮਰੇ ਦਾਂਤ ਬਡੇ ਦਿਢਾ ਲੰਬੇ।

'ਪੱਕੇ।

ਜਿਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਤੁਰਕਾਨੀ ਕੰਬੇ ॥ ੩੦ ॥

ਇਨ ਹੀ ਦੰਤਨ ਕੇਰ ਉਚਿਸਟੈਂ।

'ਜੂਠ।

ਖਾਇ ਪਲੇ ਤੁਮ ਅਹੋ ਕਨਿਸਟੈਂ।

'ਤੁਸੀਂ ਨੀਚ ਹੋ।

ਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਾ ਗਾਦੜ ਜੈਸੇ।

'ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਗਿੱਦੜ (ਖਾਂਦੇ ਹਨ।)

ਖਾਯੋ ਤੁਮ ਬੰਦੇ ਕਾ ਤੈਸੇ ॥ ੩੧ ॥

ਜਿਸ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਤੁਮ ਅਬਿ ਕਰਹੋ।

ਅਰੇ ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਦੋਜਕ ਪਰਹੋ।

ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਖਯੋ ਪੰਥ ਤੁਮਾਰਾ।

ਤਿਸ ਕਾ ਤੁਮ ਉਪਕਾਰ ਬਿਸਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥

ਦੈਹੈ ਫਲ ਤੁਮ ਕੋ ਕਰਤਾਰਾ।

ਇਮ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਫੇਰ ਉਚਾਰਾ।

ਤੁਮਰਾ ਸੁਆਪ ਨ ਹਮ ਕੋ ਲੱਗੇ।

ਕਹੇ ਕਾਰੋਂ ਕੇ ਮਰੈਂ ਨ ਢੱਗੇ ॥ ੩੩ ॥

ਕਹਿਨਾਵਤ ਤੁਮ ਕਰੀ ਉਸੱਜੀ।

'ਤੁਸਾਂ (ਉਸੱਜੀ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢੁਕਦੀ (ਕਹਨਾਵਤ) ਅਖਾਣ
(ਵਾਂਗ ਗੱਲ) ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਦੋਸ਼ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਆਪ ਕੁਚੱਜੀ।

'ਵਿਹੜਾ ਵਿੰਗਾ ਹੈ।

ਨੱਚ ਨ ਜਾਣੇ ਅੰਛਣ ਬਿੰਗੇ।

ਤਜੋਂ ਤੁਮ ਕਹੋ ਬੰਦੇ ਕੇ ਸਿੰਘੋ ॥ ੩੪ ॥

ਬਨੀਆਂ ਮਾਰ ਜਾਟ ਤੇ ਖੈਹੈ।

'ਜੱਟ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਗਾਲ ਦੇਹ (ਉਹ ਗਾਲ ਕੱਢ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਇਉਂ
ਜੱਟ ਕੁੱਟ ਕੁੱਟ ਕੇ) (ਪੀਪੂੰ) ਬਰੀਕ ਮਿੱਟੀ ਵਾਂਗ ਕਰ ਦੇਂਦਾ
ਹੈ।

ਕਹਿ ਗਾਰੀ ਦੈ ਪੀਪੂੰ ਕੈਰੈ।

ਠੀਕ ਕਰਤ ਤੁਮ ਸੋ ਪਰਕਾਰੂ।

'ਬੂਠੇ ਬੰਦੇ ਕੋਲ ਅਗਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਦਾਰੂ ਭਾਵ ਇਲਾਜ
ਅਉ ਅਉ ਹੈ ਭਾਵ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਅਉ ਅਉ ਝੂਠੇ ਕੀ ਦਾਰੂ ॥ ੩੫ ॥

ਅਰ ਤੁਮ ਕੀਨੋਂ ਕਬਿ ਉਪਕਾਰੋ।

'ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੇ ਪੰਥ ਦੀ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਪਰ ਜੁ ਉਚਾਰੋ।

ਗੁਰੁ ਬਰ ਪਾਇ ਆਇ ਇਤ ਬੰਦੇ।

ਮੱਦਤ ਲੀਨੋ ਪੰਥ ਅਮੰਦੇ ॥ ੩੬ ॥

ਲਰਜੋ ਨ ਆਗੇ ਹੂੰ ਸੋ ਕਬਿ ਹੀ।

'ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ।

ਤੁਰਕੈਂ ਹਰਤ ਰਹੇ। ਹਮ ਸਭਿ ਹੀ।

ਪੰਥ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਮ ਤਿਹ ਭਯੋ।

ਪੰਥ ਚਲਾਇ ਆਪਨਾ ਲਯੋ ॥ ੩੭ ॥

'ਤੁਹਾਡੀ।

ਹਮਰੇ ਬਿਨ ਬਹਾਦਰੀ ਥਾਰੀ।

'ਜਿੰਦ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ ਭਾਵ ਬੰਦਾ ਮਰਵਾ ਬੈਠੇ।

ਪੇਖੀ ਗਈ ਦਈ ਜਿੰਦੁ ਹਾਰੀ।

ਗੀਦੀ ਗਾਦਰ ਲਰ ਭਿ ਨ ਮਰਯੋ।

'ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਭੇਡ ਵਾਂਗ ਫੜ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਗਾਡਰ ਜਜੋਂ ਫਰਿ ਤੁਰਕੈਂ ਹਰਯੋ ॥ ੩੮ ॥

ਤਿਸ ਹੀ ਕੇ ਤੁਮ ਸਿੱਖ ਸਦੈ ਹੋ।

ਹਮਰੇ ਆਗੇ ਅਰਨੋ ਚੈਹੋ ॥ ੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲਾਜ ਨ ਆਵਤ ਹੈ ਤੁਮੈਂ,

ਸ਼ਰਮ ਧਰਮ ਦਿਯ ਖੋਇ।

ਜਲ ਚਪਨੀ ਮੈਂ ਪਾਇ ਕੈ,

ਮਰਤ ਨ ਨਾਕ ਡਬੋਇ ॥ ੪੦ ॥

ਪਰਹਾ ਛੰਦ:

ਸਸਾ¹ ਸ਼ੇਰ ਕੀ ਜਾਤਨ ਮੈਂ ਸੇ

¹ਸਹਿਆ ਜਾਨਵਰ।

ਮਾਸ ਛਕੜੇ ਚਹਿ ਜੈਸੇ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਤੈ ਤੁਮ ਹਿੱਸਾ,

ਦੌਲਤ ਚਹਿ ਹੋ ਤੈਸੇ।

ਔਰਤ ਕਹਿ ਮੁਹਿ ਨਥ ਘੜਾ ਦੇ

ਖਸਮ ਨੱਕ ਚਹਿ ਵੱਢਯਾ।

ਪਲੰਘ ਦੁਤਹੀ¹ ਮੁਸਾਫਰ ਚਾਹੇ,

¹ਦੇ ਤੈਹਾਂ ਵਾਲਾ ਬਸਤ੍ਰ।

ਘਰ ਵਾਲੇ ਚਹਿ ਕੱਢਯਾ ॥ ੪੧ ॥

ਬਨੀਯਾ ਬਾਰ¹ ਖੜੋਨ ਨ ਦੇਵੈ,

¹(ਦੁਕਾਨ ਦੇ) ਬੁਹੇ ਉਪਰ।

ਵਹਿ ਕਹਿ ਪੂਰਾ ਤੋਲੋ।

ਗਾਵਨ ਡੂੰਮ ਸੁਨਾਵਨ ਚਾਹੈਂ,

ਮਾਲਕ ਕਹਿ ਮਤੁ ਬੋਲੋ।

ਤੈਸੀ ਬਾਤ ਬੰਦਈਓ ਤੁਮਰੀ,

ਹਮ ਤੇ ਹਿੱਸਾ ਚੈਹੋ।

ਸ਼ੇਖ ਚਿੱਲੀ ਕੇ ਘੋੜੇ ਵਾਲੀ

ਸਾਤ¹ ਬਾਤ ਤੁਮ ਕੈਹੋ ॥ ੪੨ ॥

¹ਤੁਸੀਂ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ।

ਕਿਸੀ ਸ਼ਖਸ ਕਾ ਘੋੜਾ ਛੁਟ ਕੈ,

ਦੌੜਿ ਬੜੜੇ ਤਿਹ ਬਾੜੇ।

ਸੋ ਪਕੜਾਇ ਬੰਧਾਇ ਰਖੜੇ ਤਿਨ,

ਮਾਲਕ ਅਏ ਪਿਛਾੜੇ¹।

¹ਪਿਛੋਂ।

ਸ਼ੇਖ ਕਹੜੇ ਇਹੁ ਮੇਰਾ ਘੋੜਾ,

ਬੁਝੜੇ ਉਨ ਤੁਵ ਕੈਸੇ।

ਹਮਰੀ ਭੈਂਸ ਮਰੀ ਥੀ ਈਹਾਂ,

ਸੋ ਬਨਿ ਆਈ ਐਸੇ ॥ ੪੩ ॥

ਬੋਲੇ ਵਹਿ ਵਿਚਾਰ ਤੂੰ ਮੀਆਂ,

ਕਬੀ ਅੱਸੂ ਯੋਂ ਥੈਹੈ।

ਜੇ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ੇਖ ਕਹਿ,

ਘੋੜਾ ਹੱਥੋਂ ਜੈਹੈ।

ਸੁਨਿ ਮਸਲੇ¹ ਇੱਤਯਾਦਿ ਬੰਦਈਅਨ,

¹ਕਹਾਵਤਾਂ, ਅਖਾਣ।

ਭੱਯਨ ਕੋ' ਰਿਸ ਆਈ।

'ਬੰਦਈ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਬੋਲੇ ਜਿਸ ਕੇ ਕਰ ਮੈਂ ਡੰਡਾ,
ਭੈਂਸ ਤਿਸੇ ਕੀ ਭਾਈ ॥ ੪੪ ॥

ਲੋਗ ਕਹਿਤ ਹੈਂ ਬਡੇ ਰੁਪੱਯਾ,
ਹਮ ਕੈਹੈਂ ਪੰਜ ਭੱਯਾ।

'ਪੰਜ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ।

ਨੇੜੇ ਹੈ ਖੁਦਾਇ ਕੈ ਥੱਪੜ,
ਖੋਸੈਂ ਮਾਰਿ ਰੁਪੱਯਾ।

'ਖੋਹ ਲਵਾਂਗੇ।

ਐਸੀ ਐਸੀ ਬਾਤੈਂ ਕਰਿ ਹੈ
ਬਾਖੇ ਚਾਉੜ ਭੂਹੇ।

'ਝਗੜਦੇ ਝਗੜਦੇ ਬਹੁਤੇ (ਭੂਹੇ) ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਗਏ।

ਗਾਲਮ ਗਾਲੀ ਪੱਗੋ ਹੱਥੀ,
ਹੈ ਫਿਰ ਤੇਗੇ ਧੂਹੇ ॥ ੪੫ ॥
ਦਸ ਦਸ ਪਾਂਚ ਪਾਂਚ ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਤੈ,
ਜਖਮੀ ਹੈ ਗਏ ਡੇਰੈਂ।

ਦੁਹੁੰ ਦਿਸਾ ਤੈ ਜੰਗ ਤਿਆਰੀ,
ਕਰਿ ਦੀਨੀ ਬਿਨ ਦੇਰੈਂ।

ਤਾਲ ਸੁਧਾਸਰ ਕੇ ਚਹੁੰ-ਫੇਰੇ,
ਜੰਗਲ ਥਾ ਤਬਿ ਕਾਰੀ।

'ਬਹੁਤ।

ਬੁੰਗੇ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਚੌਤਰਾ,
ਕੋਠਾ ਥਾ ਇਕ ਭਾਰੀ ॥ ੪੬ ॥

'ਥੜਾ।

ਝੰਡੇ ਬੁੰਗੇ ਦਿਸਾ ਬੰਦਈਏ,
ਸੰਘਰਾ ਰਚਿ ਬਡ ਬੈਸੇ।

'ਜੰਗ।

ਖਾਈ ਕੰਧ ਮੋਰਚੇ ਕੀਨੇ,
ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਤੈਸੇ।

ਤੁਰਕ ਚਰਾਗ ਦੁਹੁੰ ਦਿਸ ਰਿਸ ਕਾ,
ਸੀਖ ਸੀਖ ਕਰਿ ਬਾਰੈਂ।

'ਤੁਰਕ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਦੀਵਾ ਉਗੀਸ ਉਗੀਸ ਕੇ ਬਾਲਦੇ ਹਨ।

ਮਨ ਮੈਂ ਪੀਰ ਮਨੈ ਹੈਂ, ਚੈਹੈਂ
ਕਤਲ ਹੋਹਿ ਸਿੰਘ ਸਾਰੈਂ ॥ ੪੭ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵੱਜੇ ਹੂੰ ਕੀ ਬਾਹੀ ਮੱਲੀ ਏਕ ਚਾਹੀ।

'ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ।

ਅਨੀ ਘਨੀ! ਤਜਾਰ ਤੇ ਬੰਦਈਓਂ ਕਰ ਲੀਨ ਹੈ।
ਸੈਨ ਬਹੁ ਭਈ ਪੇਖਿ ਨਿਗਾ ਫੂਲ ਗਈ,
ਕੈਂਹ ਲੈਂਹ ਗੁਰਦੁਆਰਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਅਬਿ ਪੀਨ। ਹੈਂ।
ਮਾਰ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਕਰੈਂ ਅਨੁਸਾਰ। ਅਬਿ,
ਕਾਰ ਸਭਿ ਬੰਦੇ ਕੀ ਮਨੈਹੈਂ ਇਨੈਂ ਝੀਨ ਹੈਂ।

ਮੂਢ ਯੋਂ ਨ ਜਾਨੈਂ ਰਚਯੋ ਪੰਥ ਯੇ ਮਹਾਨੈ ਜਿਨਿ,
ਸੋਊ ਗੁਰੂ ਰਾਖੈ ਲਾਜ ਰੀਤਿ ਜਿਨਿ ਕੀਨ ਹੈ

॥ ੪੮ ॥

ਇਤ ਤੈ ਭੁਜੰਗੀ ਜੰਗੀ। ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਨਿਸੰਗੀ,
ਮਾਰ ਕੈ ਨਗਾਰਾ ਤਜਾਰਾ ਜੰਗ ਹੇਤ ਕੀਨੋ ਹੈ।
ਤੁਰਕ ਮਿਲੇ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਦੁਹੂੰ ਕੋ ਸਿਖਾਵੈਂ ਜੋਰ,
ਜੰਗ ਜਿਮ ਮਾਰੈਂ ਘੋਰ ਆਪਸ ਮੈ ਪੀਨੋ ਹੈ।

ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ ਚੈਹੈਂ। ਦੋਊ ਲਰ ਕੈ ਮਰੈ ਹੈਂ ਜਬਿ,
ਜੈਹੈਂ ਤਬਿ ਸਭਿ ਹੀ ਕਲੇਸ਼ ਦੇਸ ਚੀਨੋ ਹੈਂ।
ਆਪਸ ਮੈਂ ਲਰ ਜੈਸੇ ਜਾਦਵ ਗਏ ਹੈਂ ਗਰ।
ਤੈਸੇ ਸਿੰਘ ਜੈਹੈਂ ਮਰ ਹੈ ਹੈ ਸੁਖ ਜੀਨੋ ਹੈ

॥ ੪੯ ॥

ਹੁਤੇ ਜੇ ਸਿਆਨੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਮੈ ਮਹਾਨੇ ਸਿੰਘ,
ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਬਹਿਰ ਸਿੰਘ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਜਾਨੀਏ।
ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ਦਰਵਾਰਾ, ਬੁੱਢਾ ਹਰਿ, ਗੁਲਜਾਰਾ,
ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਬਿਖਾਧ ਚਾਹਿੰ ਹਾਨੀਏ।
ਹੁਤੇ ਜੋ ਬੰਦਈ ਸਰਦਾਰ ਸੋ ਹਕਾਰ ਲਏ,
ਮਿਲ ਕੈ ਵਿਚਾਰ ਕਰਯੋ ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਮਾਨੀਏ।
ਸੁਨੋ ਭਾਈ ਆਪਸ ਮੈਂ ਕਰੋ ਨਾਂ ਲਰਾਈ ਤੁਮ,
ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਸੀਖ ਦੁਖਦਾਈ ਪਹਿਚਾਨੀਏ

॥ ੫੦ ॥

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਉਰ ਮਾਂਹਿ ਦਗਾ ਅਤਿ ਜਾਨੋ ਆਹਿ,
ਆਪਸ ਮੈਂ ਦੁਹੂੰ ਕੋ ਲਰਾਇ ਫਿਰ ਮਾਰ ਹੈਂ।

'ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।

'ਨਿਗਾਹ ਫੁੱਲ ਗਈ ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

'ਬਹੁਤੀ।

'ਅਧੀਨ।

'ਇਨ੍ਹਾਂ (ਝੀਨ) ਥੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸਾਰੀ (ਕਾਰ)
ਮਰਯਾਦਾ ਮਨਾ ਲਵਾਂਗੇ।

'(ਜੰਗੀ) ਲੜਾਕੇ (ਭੁਜੰਗੀ) ਸੂਰਮੇਂ। ਖਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ।

'ਜਿਵੇਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ (ਪੀਨੋ) ਬਹੁਤਾ (ਘੋਰ) ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ
(ਮਾਰੈਂ) ਕਰਨ।

'ਤੁਰਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

'ਜਾਣੋਂ।

'ਗਲ ਗਏ ਹਨ।

'ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਨੂੰ।

'ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

'ਸੱਦ ਲਏ।

ਜੈਸੇ ਜੁਗ ਚਿਤੀਆਂ ਕੇ ਲਰਤ ਨਿਹਾਰ ਕਰਿ,
ਧਰਤ ਬਿਲਾਰ ਮੋਦ ਕਰਤ ਅਹਾਰ ਹੈ।
ਤਾਂ ਤੇ ਤੁਮ ਲਰੋ ਨਾਹਿੰ, ਸੋਊ ਕਾਮ ਕਰੋ ਚਾਹਿੰ,
ਜਾਂ ਤੈ ਹਮ ਹੂੰ ਰਹਾਹਿੰ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਹਾਰ ਹੈਂ।
ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਆਸ ਤੋਸ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਸਮ,
ਇਨਸਾਫ ਕਰਵਾਵੋ ਉਨੈ ਪਾਸ ਸਾਰ ਹੈ। ॥ ੫੧ ॥

‘ਬਿੱਲਾ ਅਨੰਦ ਧਾਰ ਕੇ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

‘ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ (ਸਮ) ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਆਸਾਂ (ਤੋਸ) ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ (ਸਾਰ) ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਨਸਾਫ ਕਰਵਾ ਲਵੋ।

ਕੁੰਡਲੀਆ:

ਚਲਿ ਬੈਸਹੁ ਦਰਬਾਰ ਮੈਂ,
ਮੁਣਸਬ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਚਾਰ।

‘(ਚਾਰ) ਚਾਰ ਬੰਦੇ (ਮੁਣਸਬ) ਮੁਨਸਫ (ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਬਣਾ ਲਵੋ।

‘ਦੋ।

ਤਹਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਿ ਉਭੈ,
ਦੈਹੁ ਤਾਲ ਮੈਂ ਡਾਰ।
ਦੈਹੁ ਤਾਲ ਮੈਂ ਡਾਰ, ਜਾਹਿੰ ਕੀ ਉਪਰ ਆਵੈ।
ਸਭਿ ਗੁਰਦੁਆਰਨਾ ਕੇਰ, ਸੋਊ ਸਭਿ ਪੂਜਾ ਖਾਵੈ।
ਜੇ ਦੋਨਹੁ ਤਰ ਅਈ, ਅਰਧ ਫਿਰ ਲਯੋ ਬਾਂਟ
ਭਲ।

‘ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ।

ਏਹੁ ਸਹੀ ਇਨਸਾਫ, ਗੁਰੂ ਤੈ ਕਰਵਾਵੋ ਚਲਿ
॥ ੫੨ ॥

ਮਾਨ ਬੰਦਈਅਨ ਨੈ ਲਈ, ਬਾਤ ਏਹੁ ਸਤ ਜਾਨ।
ਗੁਰੂ ਮੰਦਰ ਮੈਂ ਆਇ ਕਰਿ, ਲਾਯੋ ਤਬੈ ਦੀਵਾਨ।
ਲਾਯੋ ਤਬੈ ਦੀਵਾਨ, ਜਾਨ ਸਭਿ ਕਾ ਗੁਰੂ ਥਾਏ।
ਠਾਣੇਦਾਰ ਤਸੀਲਦਾਰ, ਪੁਨ ਤੁਰਕ ਬੁਲਾਏ।
ਮੁਣਸਬਾ ਕੀਨੇ ਤੁਰਕ, ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਤੈ ਸਮ ਜਾਨ।

‘ਮੁਨਸਫ, ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਏਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਜਾਣ ਕੇ।

‘ਇਕਰਾਰਨਾਮੇਂ, ਪ੍ਰਤੱਗਿਆ ਪੱਤਰ।

ਲਿਖ ਮੁਚੱਲਕੇ ਦਏ, ਉਭੈ ਦਿਸ ਤੈ ਯੋਂ ਮਾਨਿ
॥ ੫੩ ॥

ਜਿਸ ਕੀ ਚਿੱਠੀ ਤਰੈਗੀ, ਪੰਥ ਰਹੈਗੋ ਸੋਇ।
ਤਿਸ ਕੀ ਰਾਖਹੁ ਰਹਿਤ ਸਭਿ, ਦੇਹੁ ਦੂਸਰੀ
ਖੋਇ।

ਦੇਹੁ ਦੂਸਰੀ ਖੋਇ ਕਬੀ, ਜੋ ਦੋਉ ਤਰ ਹੈਂ।
 ਤੋ ਹਮ ਅਰਧੋ ਅਰਧ ਚੜ੍ਹਤ, ਗੁਰਦੁਆਰਨ ਕਰਿ
 ਹੈਂ।
 ਫਿਰ ਤੁਰਕੋਂ ਨੈ ਕਹਜੋ, ਨਾਹਿੰ ਜੋ ਨਿਕਸੈ ਕਿਸ
 ਕੀ।
 ਤਬਿ ਹੈ ਮਾਲਕ ਸੋਇ, ਹੋਇ ਜਹਿੰਰਜਾਸਤ। ਜਿਸ 'ਹਕੂਮਤ।
 ਕੀ ॥ ੫੪ ॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ:

ਕਰਿ ਲੀਨੀ ਪਰਵਾਨ,
 ਬਾਤ ਯਹਿ ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਸਭਿ ਹੀ।
 ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦਰਬਾਰ ਵੀਚ,
 ਥਾ ਗੁੰਥੀ ਤਬਿ ਹੀ।
 ਚਿੱਠੀ ਤਿਸ ਨੈ ਲਿਖੀ,
 ਯਾਹਿ ਬਿਧਿ ਉਭੈ ਬਨਾਈ।
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਫਤੇ,
 ਏਕ ਪਰ ਲਿਖੀ ਸੁਹਾਈ ॥ ੫੫ ॥
 ਫਤੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਲਿਖੀ ਪੁਨਾ,
 ਦੂਸਰਿ ਪਰ ਭਾਈ।
 ਬਾਲਕ ਕੇ ਕਰ ਮਾਹਿੰ,
 ਉਭੈ ਚਿੱਠੀ ਪਕਰਾਈ।
 ਹਰਿ ਕੀ ਪੌੜੀ ਸੁਧਾ ਮੱਦਾ,
 ਦੋਨਹੁ ਵਹਿ ਪਾਈ।
 ਏਕ ਵਾਰ ਜਲ ਤਲੇ,
 ਉਭੈ ਬੈਠੀ ਤਬਿ ਜਾਈ ॥ ੫੬ ॥
 ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਚਿੰਤਾ,
 ਦੁਹੁ ਤਰਫ ਤੈ ਪਰੀ ਮਹਾਨੈ।
 ਜੇ ਕਰਿ ਚਿੱਠੀ ਤਰੀ,
 ਏਕ ਭੀ ਨਹਿੰ ਇਸ ਥਾਨੈਂ।
 ਹਮ ਤੈ ਲੈਹੈਂ ਛੀਨ
 ਤੁਰਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਬਿ ਸਭਿ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ।

ਧਰਮ ਹਿੰਦੁ ਕਾ ਜਾਇ, ਪੰਥ ਯਹਿ ਬਚਨ ਦੈਂਹ ਕਬਿ ॥ ੫੭ ॥ ਤੁਰਕ ਮਨਾਵੈਂ ਪੀਰ, ਕਹੈਂ ਜਬਿ ਬੂਡੈਂ ਦੋਈ।	'ਦੋਵੇਂ ਡੁੱਬ ਜਾਣ।
ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਮਜਬ ਦੈਂਹ ਹਮ ਸਭਿ ਹੀ ਖੋਈ। ਹੈ ਨਿਸ-ਕੰਟਕਾ ਕਰੈਂ ਰਾਜ, ਹਮ ਫਿਰ ਸਭਿ ਧਰ ਕਾ।	'ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। 'ਧਰਤੀ ਦਾ।
ਮਿਟ ਹੈ ਏਹੁ ਕਲੇਸ਼, ਰਹਤ ਜੋ ਨਿਤ ਗੁਰੁ ਘਰ ਕਾ ॥ ੫੮ ॥ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਫੇਰ ਬੰਦੋਈਅਨ, ਮਿਲ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੀ। ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ, ਗੁਰੁ ਆਗੇ ਤਬਿ ਹੀ। ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਰਬੱਗਜ, ਬਿਰਦ ਕੀ ਲਾਜ ਸੰਭਾਰੇ।	'ਬਾਣੇ ਦੀ।
ਸਰਨ ਆਪ ਕੀ ਪਰਜੇ ਪੰਥ, ਯਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ਥਾਰੇ ॥ ੫੯ ॥ ਅਬਿ ਤੁਮ ਚਿੱਠੀ ਤਿਸੀ ਪੰਥ ਕੀ, ਦੇਹੁ ਨਿਕਾਰੇ।	'ਤੁਹਾਡਾ।
ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰਕਾਸ਼ ਖਾਸਾ, ਜਿਹ ਜਗਤ ਮਝਾਰੇ। ਚਾਰ ਤਰਫ ਤੈ ਚਿਤਵ ਰਹੇ ਥੇ, ਚਕਤ ਹੋਇ ਜਬਿ।	'ਆਪ ਨੇ। 'ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ।
ਜੈਸ ਈਦ ਕੇ ਚੰਦ ਤਈਂ, ਮਿਲਿ ਪਿਖਤਿ ਯਵਨਾ ਸਭਿ ॥ ੬੦ ॥ ਚੌਪਈ: ਇਤਨੇ ਮਹੁੰ ਫਿਰ ਡੁਬਕੀ ਖਾਈ। ਚਿੱਠੀ ਏਕ ਬਹਿਰ ਤਰ ਆਈ। ਜਿੰਦੁ ਹਿੰਦੁ ਮੈਂ ਤਬਿ ਫਿਰ ਭਈ।	'ਤੁਰਕ। 'ਗੋਤਾ ਖਾ ਕੇ। 'ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ।

ਜਥਾ ਸ੍ਰਾਂਤ ਸੀਪੀ ਗਨ ਲਈ॥ ੬੧ ॥
ਜਲ ਨਭ ਤੈ ਸੇ ਚੰਦ੍ਰ ਕਲਾ ਸੀ॥

ਚਿੱਠੀ ਡਿਠੀ ਭਲ ਨਵਲਾ ਸੀ॥
ਕਵਲ ਬੰਦਈਅਨ ਦੁਖਦ ਮਹਾਂਈ॥
ਤੱਤ ਪੰਥ ਕਵੀਅਨ ਸੁਖਦਾਈ॥ ੬੨ ॥
ਤੁਰਕ ਕੋਕ ਕੁਲ ਮਨਸਾ ਹਾਰਕ॥

ਬਦਲੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਪਾਰਕ॥

ਤੁਰਕ ਬੰਦਈਅਨ ਦੁਖਦ ਕੇਤੁ ਸੀ॥
ਸਿੰਘਨ ਲੰਘਨ ਸਿੰਧੁ ਸੇਤੁ ਸੀ॥ ੬੩ ॥

ਉਭੈ ਤਰਫ ਤੈ ਪਕਰਨ ਧਾਏ।
ਤੁਰਕੋਂ ਨੈ ਸਭਿ ਮਾਰਿ ਹਟਾਏ।
ਚਿੱਠੀ ਜਾਇ ਮੁਣਸਬੈਂ ਫੜੀ।
ਸਭਾ ਮੱਧ ਫਿਰ ਉਚੇ ਪੜੀ ॥ ੬੪ ॥
ਫਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਹੈ ਤਰਿ ਆਈ।
ਬੂਡੀ ਫਤੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਭਾਈ।
ਯਹਿ ਜਬਿ ਧੁਨੀ ਕਾਨ ਸੁਨ ਪਾਈ।
ਮਰੀ ਬੰਦਈਯਨ ਕੀ ਜਨੁ ਮਾਈ ॥ ੬੫ ॥
ਕਈ ਪਰੇ ਮੁਰਛਿਤ ਹੈ ਧਰਾ॥
ਮਨਹੁ ਬਚਨ ਵਹਿ ਬੱਜਰ ਪਰਾ॥
ਮੁਨਸਬ ਨੈ ਜੋ ਗਿਰਾ ਸੁਨਾਈ।
ਜਨੁ ਉਨ ਪਰ ਵਹਿ ਬਿਜਲੀ ਪਾਈ ॥ ੬੬ ॥
ਕਰ ਮੀਂਜਤ ਲੈ ਉਭੈ ਸ੍ਰਾਸੈਂ॥
ਨ੍ਰਿਪ ਤੈ ਛੁਟੜੇ ਰਾਜ ਜਨੁ ਖਾਸੈਂ॥
ਧਰੇ ਤ੍ਰਾਸ ਲੋਟਤ ਧਰ ਐਸੇ।
ਮੀਨ ਫਨੀ ਜਲ ਮਨਿ ਬਿਨ ਜੈਸੇ॥ ੬੭ ॥
ਖੁਨਤ ਧਰਾ ਧਰਿ ਜੰਘਨ ਨਾਰੈਂ॥

'ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਿੱਪੀਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਲੈ ਲਈ ਹੋਵੇ।
'ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਜਲ ਰੂਪ ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਉਹ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਕਲਾ ਵਰਗੀ।
'ਚੰਗੀ ਨਵੇਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਛਿਟੀ ਵਰਗੀ।
'ਬਹੁਤੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋਈ।
'ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਰੂਪ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਈ।
'ਤੁਰਕਾਂ ਰੂਪ ਚਕਵਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਸਾਬਤ ਹੋਈ)।
'ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਬੱਦਲੀ ਵਾਂਗ (ਪਾਰਕ) ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ (ਸਾਬਤ ਹੋਈ)।
'ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਬੰਦਈਆਂ ਨੂੰ ਕੇਤੂ ਗ੍ਰਹਿ ਵਰਗੀ ਦੁਖਦਾਈ ਸੀ।
'ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ (ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੇ) ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਸਤੇ ਪੁਲ ਵਰਗੀ ਸੀ।

'ਫੁੱਬ ਗਈ।

'ਅਵਾਜ਼।

'ਧਰਤੀ ਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ ਪਏ।

'ਜਾਣੋ ਉਹ ਬਚਨ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਗਦਾ ਵਾਂਗ ਵੱਜਾ।

'ਬਾਣੀ।

'ਹੱਥ ਮੀਚਦੇ ਤੇ ਹਾਹੁਕੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

'ਆਪਣਾ।

'ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੱਛੀ ਤੇ ਮਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੱਪ (ਤੜਫਦਾ ਹੈ)।

'ਲੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਧੌਣਾ ਪਾ ਕੇ ਧਰਤੀ ਖੁਰਚਦੇ ਹਨ।

ਮਾਂਗਤ ਮਨਹੁ ਧਰਾ ਤੈ ਬਜਾਰੈਂ।
 ਦਸਾ ਬੰਦਈਅਨ ਕੀ ਯੋਂ ਭਈ।
 ਸੁਨੋਂ ਪੰਥ ਨੈ ਜੋ ਸੁਨ ਥਈ। ॥ ੬੮ ॥
 ਗਰਜ ਉਠੇ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਜੈਕਾਰੇ।
 ਪਠੈਂ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਮੁਦ ਧਾਰੇ।
 ਜਜੋਂ ਪਾਵਸ ਮੈਂ ਦਾਦਰ ਮੋਰੈਂ।
 ਚਾਤਕ ਪਾਵਤ ਹੈ ਮੁਦ ਸੋਰੈਂ। ॥ ੬੯ ॥
 ਗਈ ਨਿਧੀ ਜਿਮ ਨਿਧਨੀ ਪਾਈ।
 ਮਨੀ ਫਨੀ ਕੇ ਜਜੋਂ ਕਰ ਆਈ।
 ਤਾਲ ਪਰਾਚੀ ਦਿਸ ਜਨੁ ਭਯੋ।
 ਚਿਠਾਰਵਿ ਮਾਨਹੁ ਨਿਕਸਯੋ। ॥ ੭੦ ॥
 ਪੇਖਿ ਸਿੰਘ ਕੁਲ ਕਵਲ ਪ੍ਰਕਾਸੇ।
 ਕੁਮਦਿ ਬੰਦਈ ਮਿਚੇ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸੇ।
 ਤੁਰਕ ਨਿਸਾਚਰ ਮਨ ਮੁਰਝਾਏ।
 ਤਮ ਝਗਰਾ ਸਭਿ ਗਯੋ ਬਿਲਾਏ। ॥ ੭੧ ॥
 ਪੰਥ ਜਿੱਤਯੋ ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰੋਂ।
 ਕਰਯੋ ਤਿਹਾਵਲ ਵਰਤਯੋ ਭਾਰੋਂ।
 ਖਰੇ ਹੋਇ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬੰਦਈਅਨ।
 ਖੰਡੇ ਪਾਹੁਲ ਲੀਨੀ ਕੱਈਅਨ ॥ ੭੨ ॥
 ਹੁਤੇ ਜੇ ਤਿਨ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਜਾਰੇ।
 ਮਿਲੇ ਪੰਥ ਮੈਂ ਆਇ ਅਪਾਰੇ।
 ਜੋ ਥੇ ਮਾਨੀ ਬਡ ਹੰਕਾਰੀ।
 ਤਿਨਹੁੰ ਮਰਨ ਹਿਤ ਮਨਸਾ ਧਾਰੀ ॥ ੭੩ ॥
ਦੋਹਰਾ:
 ਹੁਤੇ ਪਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਇਕ,
 ਉਨ ਕੀ ਓਰ ਕਲਾਲ।
 ਸੋ ਸਨਮੁਖ ਹੈ ਪੰਥ ਢਿਗ,
 ਅਯੋ ਕਰਨ ਕਿਛੁ ਸੁਾਲ ॥ ੭੪ ॥
ਸੰਕਰ ਛੰਦ:
 ਤਬਿ ਸੰਗ ਤਿਸ ਕੇ ਅਯੋ,

।(ਗਰਕਣ ਵਾਸਤੇ) ਧਰਤੀ ਤੋਂ (ਬਜਾਰੈ) ਵਿਹਲ ਮੰਗਦੇ ਹਨ।

।ਕੀਤੀ।

।ਜੈਕਾਰੇ ਗਜਾ ਕੇ।

।ਜਿਵੇਂ ਬਰਖਾਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਡੁੱਡੂ ਤੇ ਮੋਰ।

।ਤੇ ਪਪੀਹੇ ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

।ਜਿਵੇਂ ਕੰਗਾਲ ਨੇ ਗਵਾਚਿਆ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੋਵੇ।

।ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮਣੀ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇ।

।ਜਾਣੇ ਸਰੋਵਰ ਪੂਰਬ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਹੋ ਗਿਆ।

।ਜਾਣੇ ਚਿੱਠਾ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲ ਆਇਆ।

।ਸਿੰਘ ਦੇਖ ਕੇ ਕੰਵਲਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਪਏ।

।ਬੰਦਈ ਡਰ ਧਾਰ ਕੇ ਕੰਮੀਆਂ ਵਾਂਗ ਮਿਚ ਗਏ।

।ਤੁਰਕਾਂ ਰੂਪ (ਨਿਸਾਚਰ) ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਮੁਰਝਾ ਗਏ।

।ਝਗੜਾ ਰੂਪ ਸਾਰਾ ਅਨੁਰਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।

।ਬਹੁਤਾ।

।ਗੋੜ ਦਾ।

ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕਾ ਪੂਤ।

ਵਹਿ ਹੁਤੋ ਅਤਿ ਬਲਵਾਨ,

ਜਾਨੋ ਪਹਿਲਵਾਨ ਸਬੂਤ।

'ਪੂਰਾ।

ਤਬਿ ਕਹਯੋ ਬਾਬੇ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਸੁਨ ਪਸ਼ੋਰਾ
ਸਿੰਘ।

ਯਹਿ ਸੰਗ ਤੇਰੇ ਅਯੋ, ਤੁਮਰਾ ਪੂਤ ਜੋ ਵਡ ਧਿੰਗ।

'ਜ਼ੋਰਾਵਰ।

॥ ੨੫ ॥

ਮਮ ਪੂਤ ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਸੋਂ, ਅਬਿ ਹੋਇ ਕੁਸ਼ਤੀ।

'ਘੋਲ।

ਯਾਂਹਿ।

ਜੋ ਢਹੈ ਤਿਸ ਕੇ ਕੀਜੀਏ, ਫਿਰ ਪੰਥ ਅਪਨੇ
ਮਾਂਹਿ।

ਯਹਿ ਬਾਤ ਦੁਹਿਦਿਸ ਮਾਨ ਕੈ, ਘੁਲਵਾਇ ਦੀਨੇ
ਸੋਇ।

ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਤਖਤ ਆਗੇ, ਪੰਥ ਪੇਖਤ ਦੋਇ

॥ ੨੬ ॥

ਜੁਗ ਦੰਡ ਲੋ ਵਹਿ ਲਰੇ ਯੋਂ, ਜਜੋਂ ਮੱਲ ਲਰ ਹੈਂ
ਧਿੰਗ।

'ਦੋ (ਦੰਡ) ਘੜੀਆਂ ਤੱਕ।

ਫਿਰ ਢਾਹਿ ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਨੈ, ਤਬਿ ਲਯੋ ਸੰਗਤ
ਸਿੰਘ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਨੈ ਤੱਤਛਿਨ, ਫਿਰ ਮਾਸ ਸੂਰ
ਮੰਗਾਇ।

ਪਿਤ ਪੂਤ ਦੋਊ ਕੇ ਛਕਾਯੋ, ਸਿੰਘ ਲੀਨ ਸਜਾਇ

॥ ੨੭ ॥

ਨਿਜ ਪੰਥ ਮਾਂਹਿ ਮਿਲਾਇ ਲੀਨੇ ਬੋਲਿ ਜੈ ਜੈ
ਕਾਰ।

ਯਹਿ ਪਿਖਿ ਬੰਦੋਈਅਨ ਕੇ ਲਗੀ, ਤਬਿ ਆਗਾ
ਮਾਂਡੀਰਾਰ।

'ਲੜਾਈਰਚ ਲਈ।

ਬਹੁ ਜੰਗ ਮਾਚਯੋ ਦੁਹੁੰ ਦਿਸ ਤੈ, ਚਲੀ ਤੁੱਪਕ
ਤੇਗ।

ਦਿਨ ਤੀਨ ਨਿਸ ਦਿਨ, ਲਰੇ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ,

'ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ।

ਕਰਿ ਬਹੁ ਬੇਗਾ' ॥ ੨੮ ॥

ਤਟ ਸੁਧਾਸਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵੱਜੇ ਅੱਗੇ ਜਾਨ।

ਬਡ ਮਚੜੇ ਮਾਸ ਰੁ ਮੇਦ ਕਾ, ਧਰ ਵੀਚ ਕੀਚ
ਮਹਾਨ।

'ਮਾਸ ਤੇ ਮਿੱਝ ਦਾ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਟ ਮੂੰਡ ਪਗ ਭੱਜਿ ਬੱਖ ਸੱਥਲ, ਹੱਥ ਮੱਥ
ਅਪਾਰ।

'ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ, ਸਿਰ, ਪੈਰ, ਵੱਖੀਆਂ ਪੱਟ, ਹੱਥ ਤੇ ਮੱਥੇ (ਭੱਜ) ਟੁੱਟ ਗਏ।

ਚੜ੍ਹਿ ਲੁੱਥ ਉਪਰ ਲੁੱਥ, ਜੁੱਥ ਅਗੁੱਥਗੀ ਆਸਾਰ।

'(ਜੁੱਥ) ਬਹੁਤੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਤੇ ਲੋਥਾਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ (ਆਸਾਰ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ।

॥ ੨੯ ॥

ਜਬਿ ਮਰੇ ਬਹੁਤ ਬੰਦਈ, ਬਾਕੀ ਚਲੇ ਔਰ
ਪਲਾਇ।

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਤਬਿ ਛੂਟ ਕਰਿ', ਤਿਹੰ ਲੂਟੜੇ ਡੇਰਾ
ਧਾਇ।

'ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ।

ਇਕ ਖੇਮਕਰਨ ਗਰਾਮ ਕਾ, ਮਾਹੰਤ ਥਾ ਤਿਨ
ਮਾਂਹਿ।

ਸਿੰਘ ਜੱਸਾ ਅਤਿ ਹੰਕਾਰੀ, ਥਾ ਕਮੋਇ ਕੁਰਾਹਿ।

'ਕੰਬੋ ਜਾਤਿ ਦਾ ਖੋਟੇਰਾਹ ਜਾਣ ਵਾਲਾ।

॥ ੩੦ ॥

ਵਹਿ ਰਖਤ ਗੱਡੇ ਪਰ ਸਦਾ, ਨਿਜ ਬਡੀ ਗੱਦੀ
ਠਾਨ।

'ਲਾ ਕੇ।

ਕਰਵਾਇ ਸਿਰ ਪਰ ਚੌਰ ਸੋ, ਢਿਗ ਰਖਤ ਥਾ ਬਹੁ
ਜੁਾਨ।

ਕਰਿ ਜੰਗ ਸੋ ਭੀ ਮਰੜੇ, ਮਾਰੜੇ ਪੰਥ ਨੈ ਬਲ
ਲਾਇ।

ਫਿਰ ਪੰਥ ਗੱਦੀ ਤਾਂਹਿ ਪਰ, ਦਿਯ ਮਨੀ ਸਿੰਘ
ਬਿਠਾਇ ॥ ੩੧ ॥

ਪੁਨ ਮਿਲੜੇ ਆਇ ਬੰਦਈ ਜੋਊ, ਲਯੋ ਪੰਥ
ਮਿਲਾਇ।

ਕੁਛ ਮਰੇ ਭਾਗੇ ਮਿਲੇ, ਯੌਂ ਘਟ ਗਯੋ ਜੋਰ
ਤਿਨਾਇ।

ਸੰਗ-ਢੇਸੀਆਂ ਕਾ, ਸਿੰਘ ਨਾਨੂੰ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ
ਤਖਾਨ।

ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਹਰਿ ਚੁਮਾਰੀ ਕਾ', ਮਲਵੱਈ ਸਿੰਘ 'ਚਮਾਰੀ ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਦਾ।

ਗਯਾਨ ॥ ੮੨ ॥

ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਕਸ਼ੋਰ ਹਰਿ, ਬਖਜਾਤਿ' ਜੇ 'ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਇਤਯਾਦਿ।

ਬਹੁ ਮਿਲੇ ਤਬਿ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਮੈਂ, ਗਹੀ ਗੁਰੁ

ਮਰਯਾਦ ॥ ੮੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਬਿਤੇ, ਉਪਰ ਅੱਸੀ ਹੇਰਿ।

ਧਯਾਇ ਭਯੋ ਪੂਰਨ ਇਹਾਂ, ਝਗਰਾ ਪੰਥ ਨਿਬੇਰਿ

॥ ੮੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ, ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਚਿੱਠੀ ਆਵਨ, ਜੰਗ ਹੋਵਨ',
ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠਾਰਮੋਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. {ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਬੰਦਈਆਂ ਦੇ ਜੰਗ, ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਪੰਥ ਨਾਲ ਦਗਾ ਫਰੇਬ, ਪੰਥ ਦਾ ਪਛੁਤਾਉਣਾ}

*ਕਬਿੱਤ:

ਅਸਨ ਬਸਨ ਬਿਸੇ ਰਸਨ ਰਸਨ ਰਸਜੋ¹,

ਪਸੁਨ ਸਮਾਨ ਫਸਜੋ ਮੋਹ ਕੇ ਅਧੀਨੋ ਹੈ।
ਤੂੰ ਤੇ ਹੈ ਹੈ ਵਿਸੇ ਭੋਗਯੋ ਭੋਗ ਲੇਤ ਵਿਸੇ ਤੋਹਿ,
ਸੂਝਤ ਨ ਜਾਨ ਬੂਝ ਹੈ ਰਹਜੋ ਨਬੀਨੋ ਹੈ।
ਬੂਝ ਰਹਜੋ ਮੂਢ ਅਤਿ ਗਹਿਰ ਗਰੂਰ ਮਾਂਹਿ,
ਕੁਫਰ ਕੁਫੰਧ ਅੰਧ ਫੰਧ ਭਯੋ ਦੀਨੋ ਹੈ।

ਏਰੇ ਮਤਿ ਹੀਨੋ ਨਿਜ ਰੂਪ ਤੈਂ ਨ ਚੀਨੋ,
ਭਯੋ ਕਾਲ ਕੇ ਚਬੀਨੋ ਰੇ ਧਿਕਾਰ ਤੇਰੇ ਜੀਨੋ ਹੈ

॥ ੧ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਗਯਾਨ,
ਠਾਨ ਗਯਾਨ ਹੈ ਹਾਨ ਭਵ¹।

ਭਵ ਹੈ ਤੁਵ ਕੱਲਯਾਨ,
ਜਾਨ ਮਦਾਰੀ ਖੇਲ ਜਗਿ¹ ॥ ੨ ॥

ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਸੁਖ ਚੈਨ,
ਰਹੀ ਪੰਥ ਮੈਂ ਐਨ¹ ਤਬਿ।
ਫੇਰ ਬਢੀ ਬੇਚੈਨ¹,
ਰੈਨ ਬਢਤ ਦਖਣੈਨ* ਜਿਮ¹ ॥ ੩ ॥

*ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਹ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ. ੩੭ ਦਾ ਅੰਕ ਨੰ.੧ ਹੈ।

¹ਭੋਜਨਾਂ, ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਰਸਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋ ਕੇ।

¹ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

¹ਫੁੰਘੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹੇ ਮੂਰਖ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਝੂਠ ਤੇ ਖੋਟੇ ਫਾਹੇ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਫਸ ਕੇ ਤੂੰ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

¹ਹੇ ਮਨ ਹਰੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਧਾਰਨ (ਠਾਨ) ਕਰ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ (ਭਵ) ਸੰਸਾਰ ਦਾ (ਸੱਤ) ਗਿਆਨ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

¹ਜਗਤ ਨੂੰ ਮਦਾਰੀ ਦੇ ਖੇਲ ਵਾਂਗ ਝੂਠਾ ਜਾਣ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਤੇਰੀ ਕਲਿਆਣ (ਭਵ) ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਅਸ਼ਾਂਤੀ।

¹ਜਿਵੇਂ ਦਖਣਾਇਣ ਵਿੱਚਰਾਤ ਵਧਦੀ ਹੈ। (ਦਖਣਾਇਣ=੨੧ ਜੂਨ ਤੋਂ ੨੨ ਦਸੰਬਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਕਰਕਰੇਖਾ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵਲ ਮਕਰਰੇਖਾ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। *ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੋਹਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਏਥੇ ਪਾਠ ਉੜੈਣ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਉੜੈਣ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਵਧਦੇ ਹਨ ਰਾਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਰਾਤਾਂ ਦਖਣੈਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਦਖਣੈਣ ਹੀ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਜਾਣ ਕੇ ਅਸਾਂ ਏਥੇ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਤੱਤ ਪੰਥ ਕੇ ਸੰਗ, ਤੁਰਕ ਕਪਟ ਬਡ ਮੇਲ ਕਰਿ।	'ਵੱਡੇ ਛਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਕੇ।
ਜੰਗ ਬੰਦਈਯਨ ਸੰਗ, ਕਰੈਂ ਤਿਨੈਂ ਅੰਗ ਭੰਗ ਜਜੋਂ ॥ ੪ ॥	'ਜਿਵੇਂ ਜੰਗ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰਨਗੇ।
ਤੁਰਕ ਪੰਥ ਕੇ ਸਾਥ, ਬਿਗਰੈਂ ਜਜੋਂ ਇਤਯਾਦਿ ਕਥ।	'ਕਥਾ।
ਕਥੋਂ ਸੁਨੋਂ ਹਿਤ ਸਾਥ, ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਅਬੈ ॥ ੫ ॥	
ਚੌਪਈ:	
ਗੁਰੂ ਆਗਯਾ ਮੂਜਬਾ ਜਬਿ ਬੰਦੇ।	'ਅਨੁਸਾਰ।
ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਲੈ ਬੀਰ ਬੁਲੰਦੇ।	
ਆਇ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ ਸੁਖ ਕੰਦੇ।	'ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਬੱਦਲ ਰੂਪ।
ਗਦਰ ਜਦਰ ਵਡ ਡਾਰ ਅਮੰਦੇ ॥ ੬ ॥	'ਵੱਡੀ (ਅਮੰਦੇ) ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ (ਗਦਰ) ਹਲਚਲ ਤੇ (ਜਦਰ) ਜੰਗ ਪਾ ਕੇ।
ਕਾਮ ਤਮਾਮ ਕੀਨ ਮਨ ਚਿੰਦੇ।	'ਮਨ-ਇੱਛਤ।
ਕਸਬੇ ਗਾਰਤ ਕਰੇ ਭਵੰਦੇ।	'(ਭਵੰਦੇ) ਮਨ-ਭਾਉਂਦੇ ਕਸਬੇ ਗਾਰਕ ਕੀਤੇ।
ਜੰਗ ਜਦੁਲ ਕਰਿ ਸੱਤ੍ਰੁ ਨਿਕੰਦੇ।	'ਜੰਗ ਜੁੱਧ ਕਰ ਕੇ ਵੈਰੀ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।
ਤੁਰਕ ਬਨੀ ਕੋ ਲਗ ਸਮ ਬੰਦੇ ॥ ੭ ॥	'ਤੁਰਕਾਂ ਰੂਪ ਬਗੀਚੀ ਨੂੰ (ਬੰਦੇ) ਅਕਾਸ਼ ਵੇਲ ਵਾਂਗ ਲੱਗ ਕੇ।
ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਲਗਿ ਕੁਸ਼ਟ ਰੁਜੰਦੇ।	'ਕੋਹੜ ਦਾ ਰੋਗ ਲੱਗ ਕੇ।
ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਕੁਲ ਕੀਨੇ ਖੰਦੇ।	'ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।
ਬੈਰੀ ਬਿਹੰਗ ਕਰੇ ਪਰਗੰਦੇ।	'ਵੈਰੀਆਂ ਰੂਪ ਪੰਛੀ (ਕਰੇ ਪਰਗੰਦੇ) ਖਿੰਡਾ ਪੁੰਡਾ ਦਿੱਤੇ।
ਹਾਕਮ ਤੁਰਕ ਹਤੇ ਕਰਿ ਮੰਦੇ ॥ ੮ ॥	
ਤੋੜੇ ਤੁਰਕ ਜੁਲਮ ਕੇ ਜੰਦੇ।	'ਫਾਹੇ।
ਕਾਟੇ ਹਿੰਦੁ ਕੌਮ ਕੇ ਫੰਧੇ।	'ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਬਣਾ ਲਏ।
ਕੋਹੀ ਕਰੇ ਨਿਰਪ ਨਿਜ ਬੰਦੇ।	'ਸੁਤੰਤਰ, ਆਜ਼ਾਦ।
ਕਰੀ ਹਕੂਮਤ ਹੋਇ ਸੁਛੰਦੇ ॥ ੯ ॥	'ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਗੁਰਾਂ ਦੇ।
ਪਾਲੇ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੰਦੇ।	'ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਚੰਦ ਵਾਂਗ ਦਸ ਗੁਣਾ ਵਧਦਾ ਗਿਆ।
ਦਿਨ ਦਿਨ ਬਢਤ ਗਯੋ ਦਹਿ ਚੰਦੇ।	
ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਕਰਜੋ ਅਨੰਦੇ।	
ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਦਿਨ ਮੇਲੇ ਮੰਦੇ ॥ ੧੦ ॥	

ਜਹਿੰ ਤਹਿ ਦੋਹੀ ਫੇਰੀ ਗੁਰੂ ਕੀ।
 ਦਈ ਉਠਾਇ ਹਕੂਮਤ ਤੁਰਕੀ।
 ਕਟੂ ਬੇਲ ਸਮ ਪੰਥ ਬਢਾਯੋ।
 ਕਈ ਸਹਸ¹ ਸਿੰਘ ਨਯੋ ਸਜਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥
 ਉਭੈ ਲੋਗ ਜਸ ਤਾਂ ਕਾ ਛਾਯੋ।
 ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ।
 ਫਿਰ ਜਬਿ ਤਿਸ ਕੇ ਭਈ ਗਰੂਰਤ¹।
 ਬੈਠਯੋ ਬਦਲ ਆਪਨੀ ਸੂਰਤ¹ ॥ ੧੨ ॥
 ਪੰਥ ਚਲਾਵਨ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਨ।
 ਲਗਯੋ ਜਬੈ ਕਰਨੈ ਮਨ ਭਾਵਨ।
 ਜੋ ਗੁਰ ਸੈਂ ਕਰਿ ਅਯੋ ਕਰਾਰੇ।
 ਸੋ ਸਭਿ ਬੰਦੇ ਜਬੈ ਬਿਸਾਰੇ ॥ ੧੩ ॥
 ਤੇਜ ਮੰਦ ਤਿਸ ਕਾ ਭਯੋ ਐਸੇ।
 ਸਾਂਝ ਸਮੈਂ ਸੂਰਜ ਹੂੰ ਜੈਸੇ।
 ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਸਨੇਹ ਕਰਿ ਰਾਖੈ।
 ਦਿਲ ਤੇ ਪੈ ਨ ਮੁਖੋਂ ਕਿਛੁ ਭਾਖੈ ॥ ੧੪ ॥

¹ਢੰਡੇਰਾ ਪਿੱਟ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

¹ਕੌੜੀ ਵੇਲ ਵਾਂਗ ਪੰਥ ਵਧਾਇਆ।

¹ਹਜ਼ਾਰ।

¹ਹਉਮੈਂ।

¹ਸ਼ਕਲ, ਭਾਵ ਸੁਭਾਵ।

¹ਪਰ ਦਿਲੋਂ ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੁਖੋਂ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹੇਤ ਕੁਹੇਤ ਹੀਏ ਕਾ ਜੈਸਾ।
 ਹੂੰ ਹੈ ਕੈਹੈਂ ਨੇਤਰ ਤੈਸਾ।
 ਸਿੰਘ ਭੀ ਰਹੈਂ ਤੈਸ ਤਿਸ ਸੰਗੈਂ।
 ਜੈਸਾ ਪਿਖੈਂ ਤਾਂਹਿ ਕਾਰੰਗੈਂ ॥ ੧੫ ॥
 ਉਤ ਤੁਰਕੈਂ ਅਤਿ ਹੋਇ ਦੁਖਯਾਰੇ।
 ਛਲ ਬਲ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤੈ ਹਾਰੇ।
 ਸਾਮ¹ ਦਾਮ² ਜੋ ਭੇਦ³ ਦੰਡ¹¹ ਹੈ।

¹ਸਮਝੌਤਾ, ਸੁਲਹ। ²ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਲ ਕਰ ਲੈਣਾ।
³ਫੁੱਟ ਪਾ ਦੇਣੀ। ¹¹ਸਜਾ ਦੇਣੀ।

¹ਇਕਰਾਇ ਹੋ ਕੇ।

ਕਹੇ ਸਜਾਨਯੋ ਨੇ ਅਖੰਡ ਹੈ ॥ ੧੬ ॥
 ਜਬਿ ਬੰਦੇ ਪਰ ਚਲਯੋ ਨ ਕਯੋ ਹੀ।
 ਫਾਰਯੋ ਪੰਥ ਤੂਕੈਂ ਫੁਨ ਜਯੋ ਹੀ।
 ਸੋ ਸਭਿ ਗਾਥਾ ਪੂਰਬ ਗਾਈ।
 ਅਬਿ ਫਿਰ ਤੂਕੈਂ ਵਹੀ ਬਨਾਈ ॥ ੧੭ ॥
 ਪੰਥ ਦੂਧ ਮੈਂ ਕਾਂਜੀ ਪਾਈ।

ਮੀਠੀ ਮੀਠੀ ਬਾਤੈਂ ਲਾਈ।
ਦਿਲ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਲਏ ਚੁਰਾਈ।
ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਕੀ ਬਜੋਂਤ ਬਨਾਈ* ॥ ੧੯ ॥

*ਜੋ ਗੁਰ' ਤੋਂ 'ਬਜੋਂਤ ਬਨਾਈ' ਤੱਕ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ।

ਸਾਮ ਦਾਮ ਫਿਰ ਭੇਦ ਜੁ ਨੀਤੀ।
ਰਾਜਨੀਤਿ ਛਲ ਕਰੇ ਅਨੀਤੀ।
ਬਰਗਲਾਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਲੀਨਾ।

'ਖੋਟੀ ਨੀਤੀ।
'ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ (ਵਰਗਲਾ ਕੇ) ਸਿਖਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲਿਆ।

ਫਰਕ ਪਾਇ ਆਪਸ ਮੈਂ ਦੀਨਾ ॥ ੧੯ ॥
ਚਾਲ ਚਲੀ ਤੁਰਕੋਂ ਨੈ ਸੋਈ।
ਜੀਤੀ ਬਾਜੀ ਸਿੰਘਨ ਖੋਈ।
ਧੋਖੇ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਐਸੇ ਲੀਨੇ।
ਦੁਸ਼ਮਨ ਬੰਦੇ ਕੇ ਕਰਿ ਦੀਨੇ ॥ ੨੦ ॥
ਜ਼ਹਿਰ ਮਿਲੀ ਮੀਠੀ ਅਤਿ ਬਾਤੈਂ।
ਸੁਨਿ ਤੁਰਕਨ, ਰੀਝੇ ਸਿੰਘ ਖਜਾਤੈਂ।
*ਛੁਰੀ ਖੰਡ ਕੀ ਹੈ ਉਰਿ ਧਸੇ।

'ਗਵਾ ਲਈ।

'ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ।

'(ਤੁਰਕ) ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਸ ਗਏ। *ਅੰਕ ਨੰ. ੨੧ ਦੀ ਤੀਜੀ ਤੁਕ 'ਛੁਰੀ ਖੰਡ ਕੀ' ਤੋਂ ਅੰਕ ਨੰ. ੨੫ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਠ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ।

'ਰੀਝ ਗਏ।

ਸਿੰਘ ਉਨ ਕੀ ਬਾਤੋਂ ਪਰ ਰਸੇ' ॥ ੨੧ ॥
ਬਿਨਾ ਤਜਰਬੇ ਇਲਮ ਬਿਨਾਹੀਂ।
ਪਸੁ ਜਜੋਂ ਨਰ ਵਰ' ਭੀ ਫਸ ਜਾਹੀਂ।
ਫਿਰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਭਾਵੀ' ਜਿਮ ਆਵੀ।
ਤੈਸੀ ਬੁੱਧਿ ਸਹਾਇ ਮਿਲਾਵੀ ॥ ੨੨ ॥
ਕਿਸ ਕੇ ਪਾਨੀਹਾਰ ਬਿਚਾਰੇ।
ਸਿਖ ਬੇਇਲਮ ਗੁਨੀ ਬਡ ਸਾਰੇ।
ਪਾਂਡਵ ਕੌਰਵ ਜਾਦਵ ਕ੍ਰੀਚੈਂ।

'ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ।

'ਨਾ ਦਿਸਣ ਵਾਲੀ ਹੋਣੀ।

'ਕ੍ਰੀਚਕ-ਕੇਕਯਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇਰਾਜਾ ਵਿਰਾਟ ਦਾ ਸਾਲਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨਾਲ ਛੇੜਖਾਨੀ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਭੀਮਸੈਨ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

'ਮੌਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ।

ਰਾਵਣ ਰਾਮ ਜਿਤੱਯਾ ਮੀਚੈਂ ॥ ੨੩ ॥
ਨਾਰਦਾਦਿ ਸਰਬੱਗਜ ਮੁਨੀਸੈਂ।
ਭਾਵੀ ਸਭਿ ਡਾਰੇ ਨਿਜ ਖੀਸੈਂ।
ਜਬਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿ ਨ ਛੁਟੇ।

ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਕੌਨ ਬਾਗ ਕੇ ਬੂਟੇ ॥੨੪॥

ਲਏ ਭ੍ਰਮਾਇ ਤੁਕੈਂ ਕਹਿ ਬਾਤੈਂ।

ਰੀਝ ਗਏ ਸਿੰਘ ਨਏ ਬਖਜਾਤੈਂ।

ਬ੍ਰਿਧ ਸਜਾਨਜੋਂ ਕੀ ਨਹਿੰ ਮਾਨੀ।

ਧਾਰੀ ਪਜਾਰੀ ਕਰਿ ਅਰਿ ਬਾਨੀ' ॥੨੫॥

ਫਿਰ ਕੁਛ ਨਕਦੀ ਖਿਲਤ' ਦੁਸ਼ਾਲੇ।

ਦੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲੀਨੇ ਨਿਜ ਬਾਲੇ'।

ਪੁਨਾ ਮੁਲਾਜਮ ਅਪਨੇ ਕੈ ਕੈ।

ਔਰ ਦਿਲਾਸੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਦੈ ਕੈ ॥੨੬॥

ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਸਿਖਾਇ ਲੜਾਏ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਜਾਨੀ ਉਭੈ ਬਨਾਏ'।

ਯਹਿ ਜਬਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਸੁਨ ਪਾਈ।

ਦਿਲ ਮਧ ਕੀਨੀ ਅਧਿਕ ਵਧਾਈ' ॥੨੭॥

ਗੁਰੂ ਚੱਕ' ਢਿਗ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਉਤਾਰੇ।

ਪਠਿ ਵਕੀਲ ਦਿਯ ਦਰਬ ਅਪਾਰੇ।

ਕਸਮ ਕੁਰਾਂ ਬਹੁ ਬਾਰ ਉਠਾਈ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਲਿਖ ਦੀਯੋ ਇਦਾਈ' ॥੨੮॥

ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦੈਹੈਂ ਸਾਲਾਨਾ।

ਕਰਿ ਹੈਂ ਮਰਤਬ' ਔਰ ਮਹਾਨਾ ॥੨੯॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮੇਲੇ ਉਤਸਵ ਸੋ ਕਰੋ,

ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਨ ਕੀ ਠੌਰ।

ਮਾਫੀ ਕਰੈਂ ਮਸੂਲ ਤੁਵ,

ਅਵਰ ਰਾਖ ਹੈਂ ਗੌਰ' ॥੩੦॥

ਚੌਪਈ:

ਸਿੰਘਹਿੰ ਰਾਖਯੋ ਯੋਂ ਪਰਚਾਈ।

ਦੈਂਹ ਜਗੀਰ ਤੁਮੈਂ ਬਹੁ ਭਾਈ'।

ਜੋਊ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੈ।

ਆਇ ਰਹੈ ਸੋ ਹਮਰੈ ਪਾਹੈ' ॥੩੧॥

ਕਾਨ੍ਹ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਦੁਇ ਬਾਵੇ।

'ਵੈਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਜਾਣ ਕੇ ਮੰਨ ਲਈ।

'ਪੁਸ਼ਾਕੇ, ਸਿਰੋਪਾਉ।

'ਬਾਲਕ ਭਾਵ ਅਧੀਨ।

'ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਜਾਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ।

'ਖੁਸ਼ੀ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

'ਅਹੁਦਾ, ਦਰਜਾ।

'ਹੋਰ ਵੀ (ਗੌਰ) ਖਿਆਲ ਰੱਖਾਂਗੇ।

'ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ।

'ਪਾਸ।

ਦੈ ਦੈ ਦਰਬ ਤਿਨੈ ਪਰਚਾਵੇ।

ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਸੌ ਪਾਛੈ ਲਾਏ।

'ਬਾਵਿਆਂ ਨੇ ਪੰਜ ਸੌ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਲਾ ਲਿਆ।

ਤਿਨ ਹਾਥਨਾ ਸਿੰਘ ਅਵਰ ਮਿਲਾਏ ॥ ੩੨ ॥

'ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਸੌ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਭਾਵਰਾਹੀਂ।

ਰੋਜ ਰੁਪਯਾ ਕੀਨ ਅਸਵਾਰੈਂ।

ਪਾਂਚ ਰੁਪਯੇ ਨਿਤ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਹੁਤੇ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਜੇਤੇ।

ਲਗੇ ਮਗਰ ਬਾਵਜੋਂ ਕੇ ਤੇਤੇ ॥ ੩੩ ॥

ਜਿਨੈ ਨੌਕਰੀ ਚਹੀ ਨ ਕਰਨੀ।

ਤਿਨਹਿ ਜਗੀਰੈਂ ਦੀਨੀ ਧਰਨੀ।

'ਜਗੀਰਾਂ ਵਜੋਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਲਾਯਕ ਪੇਖਯੋ ਜੋ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ।

ਤਿਸ ਕੀ ਇੱਜਤ ਕੀਨੀ ਤੈਸੇ ॥ ੩੪ ॥

ਕਰਯੋ ਸਲੂਕਾ ਪੰਥ ਸੌ ਐਸੇ।

'ਵਰਤਾਉ।

ਸਿੰਘ ਅਧਿਕ ਤਿਨ ਕੇ ਹੂੰ ਬੈਸੇ।

ਸਿੱਖ ਜੁ ਥੇ ਮਲਵਈ ਬਿਰਾੜੈਂ।

ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਤੈ ਆਦਿ ਗਰਾੜੈਂ ॥ ੩੫ ॥

'ਬਲੀ।

ਦੁੱਲਟ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ।

ਸਿੱਖ ਸਾਬੋ ਕੇ ਔਰ ਉਜਾਗਰ।

'ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਗਰੇਵਾਲ, ਕਾਲੇ ਕੇ, ਮਾਨ।

ਭੁੱਲਰ, ਧਾਲੀਵਾਲ, ਕਿਤਾਨਾ ॥ ੩੬ ॥

'ਕਿਤਨੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ।

ਤੂਲਾ ਫੂਲ ਕੇ ਵਡ ਸਰਦਾਰੂ।

'ਬਹੁਤੇ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਮਲਵਈ ਅਪਾਰੂ।

ਵਹਿ ਨਹਿ ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਰਹਾਏ।

ਨਹਿ ਤੁਰਕੋਂ ਕੇ ਛਲ ਮੈਂ ਆਏ ॥ ੩੭ ॥

ਉਭੈ ਓਰ ਕੇ ਛੋਰਿ ਤਬੈ ਹੀ।

ਗਏ ਆਪਨੇ ਦੇਸ ਸਭੈ ਹੀ।

ਯੋਂ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਬਿਬਰ ਸਭਿ ਗਏ।

'ਸਾਰੇ ਖਿੰਡ ਗਏ।

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਪਗ ਬਾਰਾਂ ਪਏ ॥ ੩੮ ॥

'ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਪਉਂ ਬਾਰਾਂ ਪੈ ਗਏ ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਮਨ-
ਭਾਉਣੀ ਹੋ ਗਈ।

ਜਬਿ ਤਕ ਸਿੰਘ ਅਸਿੰਘ ਹਜਾਰੈਂ।

ਬੰਦੇ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹੇ ਅਪਾਰੈਂ।

ਬੰਦਾ ਰਹਜੋ ਬਨਜੋ ਸਰਦਾਰੈਂ।
 ਔਰ ਰਹੇ ਤਿਸ ਤਾਬੇਦਾਰੈਂ ॥ ੩੯ ॥
 ਤਬਿ ਤਕ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹਕੂਮਤ।
 ਸਿੰਘ ਜੁਆਰ ਜਿਮ ਬਡੋ ਹਜੂਮਤ।

'ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ (ਜੁਆਰ) ਚੜ੍ਹਾ ਵਾਂਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ (ਹਜੂਮਤ) ਇਤਫਾਕ ਵਧਿਆ।
 'ਫੁੱਟ ਪੈ ਗਈ।

ਜਾ ਦਿਨ ਤੇ ਫਿਰ ਫੂਟ ਗਈ ਪੜ।
 ਭਾਠੇ ਜੜੋ ਝਟ ਉਤਰ ਗਯੋ ਚੜ੍ਹਾ ॥ ੪੦ ॥

'(ਚਰ੍ਹ) ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ (ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾ {ਜੁਆਰ} ਚੜ੍ਹਾ) ਫੇਰ ਛੇਤੀ ਹੀ (ਭਾਠੇ) ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਉਤਰਾ ਵਾਂਗ ਉਤਰ ਗਿਆ।

ਬੀਸ ਹਜਾਰੁਕ ਫੌਜ ਬੰਦਈ।
 ਬੰਦੇ ਕੇ ਪੀਛੇ ਸੋ ਗਈ।
 ਦਸ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਲੁਟੇਰਾ ਜੋਈ।
 ਥਾ, ਸੁ ਗਯੋ ਇਤ ਉਤ ਕਿਤ ਕੋਈ ॥ ੪੧ ॥
 ਪਾਂਚ ਹਜਾਰਕ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲੈਂ।
 *ਸੋ ਲਾਗੇ ਬਾਵਜੋਂ ਕੇ ਗੈਲੈਂ।

'ਪਿੱਛੇ। (ਅ) ਰਸਤੇ। *ਅੰਕ ਨੰ. ੪੨ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ 'ਸੋ ਲਾਗੇ' ਤੋਂ ਅੰਕ ਨੰ. ੪੩ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ 'ਮੇਲ ਕਰਵਾਯੋ' ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ।

ਬਾਵੇ ਲੋਭ ਤੁਰਕੋਂ ਤੈ ਲੈ ਕੈ।
 ਬਨ ਬੈਠੇ ਤੁਰਕੋਂ ਕੇ ਚੈ ਕੈ ॥ ੪੨ ॥
 ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਭੀ ਤਿਨ ਭੁਚਲਾਯੋ।
 ਤੁਰਕੈਂ ਸੰਗ ਮੇਲ ਕਰਵਾਯੋ।
 ਸਾਤ ਹਜਾਰਕ ਥੇ ਮਲਵਈ।
 ਸੋ ਸਭਿ ਧਸੇ ਦੇਸ ਨਿਜ ਧਈ ॥ ੪੩ ॥
 ਬਾਕੀ ਥੇ ਬਹੀਰੀਏ ਜੋਈ।
 ਇਤ ਉਤ ਗੇ ਵਹੀਰ ਘਤ ਸੋਈ।
 ਨਾਮੀ ਗ੍ਰਾਮੀ ਸਿੰਘ ਥੇ ਜੇਤੇ।
 ਬੈਠ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਚੱਕ ਮੈਂ ਤੇਤੇ ॥ ੪੪ ॥

'ਧਾ ਕੇ, ਦੌੜ ਕੇ।
 'ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ।
 'ਚਾਲੇ ਪਾ ਕੇ।
 'ਬਹੁਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਦੋਹਰਾ:

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਤਬਿ ਹੀ ਪਰੇ,
 ਬਾਰਾਂ ਪੱਕੇ ਦਾਇ।
 ਕਰਜੋ ਅੱਠੀਖੰਡ ਪੰਥ ਕੋ,

'ਅੱਠਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ।

ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਲਰਾਇ ॥ ੪੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਬੀਚ ਬੰਦਯਨ।

ਦਾਈਯੇ¹ ਦਏ ਪਵਾਇ ਸ਼ਰਯਨ²।

¹ਝਗੜੇ, ਵੈਰ। ²ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ।

ਤੁਰਕੈਂ ਸਿੰਘ ਐਸੇ ਸਿਖਰਾਏ।

ਸਿਰਾਂ ਧੜਾਂ ਕੇ ਬੈਰ ਪਵਾਏ ॥ ੪੬ ॥

ਬਲਿਕੈ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲੈਂ ਤਨ ਕੈ।

¹ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ।

ਸੁਟੇ ਬੰਦਈ ਮਾਰ ਤਬਿ ਧਨ ਕੈ।

¹ਮਾਰ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਸੁੱਟੇ {ਧਨ-ਧੂੰਸ਼ਨ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ। (ਅ) ਨਿਧਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ}।

ਚਾਰ ਬਾਰ ਪੁਨ ਲਰੇ ਬੰਦਈ।

ਸਿੰਘੈਂ ਹਾਰ ਉਨੈਂ ਦਿਲਵਈ ॥ ੪੭ ॥

ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ, ਬਿਨੋਦ, ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ।

ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ, ਭੋਮਾ ਹਰਿ, ਨਰ ਸਿੰਘ।

ਚਾਰ ਹਜਾਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਲੈ ਕੈ।

ਲਰੇ ਏਹੁ ਲਾਹੌਰੋਂ ਜੈ ਕੈ ॥ ੪੮ ॥

ਅਬਦੁਲ ਸਮੁੰਦ ਖਾਨ ਤਬਿ ਸੂਬਾ।

ਰਖਤ ਇਨੋ ਕੀ ਖਾਤਰ ਖੂਬਾ।

¹ਚੰਗੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ।

ਸੱਦਾ ਸਿੰਘ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਧਿੰਗਾ ॥ ੪੯ ॥

¹ਜ਼ੋਰਾਵਰ।

ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ ਆਦੀ।

ਇਨੈ ਸੁਧਾਸਰ ਰਖੀ ਅਵਾਦੀ।

¹ਵਸੋਂ, ਰਿਹਾਇਸ਼।

ਹਾਕਮ ਤੁਰਕੈਂ ਮਸਲਤ ਠਾਣੀ।

¹ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ।

ਟਹਿਲੇ ਕਰੇ ਬੰਦਯਨ ਹਾਨੀ ॥ ੫੦ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਲੈ ਕਰ ਪਰ।

¹ਹੱਥ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ।

ਮਾਰੋ ਤਿਨੈਂ ਲਰਾਇ ਅੱਗੂ ਕਰਿ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਸੋਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਲਰਵਾਵੇ।

ਬੈਰੀ ਅੰਗ ਭੁਜੰਗਾ ਕਟਾਵੇ ॥ ੫੧ ॥

¹ਸੱਪ ਤੋਂ।

ਹੀਰੇ ਕੇ ਹੀਰਾ ਹੀ ਬੇਧੈ।

¹ਵਿੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ।

ਲੋਹੇ ਕੇ ਲੋਹਾ ਹੀ ਛੇਦੈ।

¹ਕੱਟਦਾ ਹੈ।

ਤਜੋਂ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਸਿੰਘ ਲਰਾਵੇ।

ਮਰੈਂ ਬੰਦਈ ਇਨੈ ਫਿਰ ਘਾਵੇ' ॥ ੫੨ ॥

'ਮਾਰੋ।

ਯੋਂ ਥਟ' ਤੱਤ ਪੰਥ ਲੈ ਸੰਗੈਂ।

'ਮਨ 'ਚ ਧਾਰ ਕੇ।

ਘੇਰੇ ਜਾਇ ਬੰਦਈ ਨਿਸੰਗੈਂ।

ਦੜਪ ਦੇਸ ਜੇਹਲਮ ਕੇ ਜਿੱਲੇ'।

'ਜਿੱਲੇ ਵਿੱਚ।

ਸਿੰਘ ਬੰਦਈ ਲਰੇ ਕਿਛੁ ਢਿੱਲੇ ॥ ੫੩ ॥

ਸਜਾਲਕੋਟ ਪੁਨ ਦੁਤੀ ਲੜਾਈ।

ਕਰੀ ਬੰਦਯਨ ਜੋਰ ਲਗਾਈ।

ਭਾਈ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਬਖਸੀਸਾ।

ਸਿੰਘ ਦਿਦਾਰਾ, ਰਾਮ ਮ੍ਰਿਗੀਸਾ ॥ ੫੪ ॥

ਸੋਹਣਿ ਹਰਿ, ਸਾਹਬ ਸਿੰਘ, ਸੈਣਾ।

ਖੇਮ, ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ, ਮਾਨਾ, ਗੈਣਾਂ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਗ੍ਰਾਮੀ।

ਹੁਤੇ ਬੰਦਯਨ ਮੈਂ ਬਲ ਧਾਮੀ' ॥ ੫੫ ॥

'ਬਲ ਦਾ ਘਰ।

ਬੰਦੇ ਪੀਛੇ ਇਹੁ ਸਰਦਾਰਾ।

ਰਹੇ ਨਾਮਵਰ' ਤਿਨੋਂ ਮਝਾਰਾ।

'ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਚਾਰ ਹਜਾਰਕ ਭਯੋ ਇਕੱਠਾ।

ਦਲ ਤੁਰਕੀ ਉਨ ਆਗੇ ਨੱਠਾ ॥ ੫੬ ॥

ਜਾਨ ਤਲੀ ਪਰ ਥੀ ਉਨ ਰਾਖੀ।

ਸਭੈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਕੇ ਅਭਿਲਾਖੀ।

ਮਰਨ ਮਾਰਨੋ ਕਰੈਂ ਨ ਟਾਰਾ।

ਹਾਕਮ ਸਜਾਲਕੋਟ ਕੋ ਮਾਰਾ ॥ ੫੭ ॥

ਸ਼ਹਿਰ ਲੂਟ ਉਨ ਗੁਜਰ ਚਲਾਈ।

ਤੀਨ ਮਾਸ ਇਮ ਰਖੀ ਲਰਾਈ।

ਫੌਜ ਤੂਕਾਨੀ ਕਾਨੀਂ ਜਹਾਂ।

ਸੁਨੈਂ', ਧਰੈਂ ਧਾਵਾ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ॥ ੫੮ ॥

'ਜਿੱਥੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਣਦੇ ਹਨ।

ਲੂਟ ਮਾਰਤੇ ਫਿਰੈਂ ਬੰਦਈ।

ਪਾਛੈ ਫੌਜ ਤੂਕਾਨੀ ਪਈ।

ਹਾਰ ਤੂਕੋਂ ਨੈ ਸਿੰਘ ਸਦਾਏ।

ਲੌਪੁਰਿ ਤੈ ਸੂਬੇ ਸੁ ਪਠਾਏ ॥ ੫੯ ॥

ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ, ਭੌਮਾ ਸਿੰਘ, ਚੈਨਾ।

ਇਹੁ ਸਰਦਾਰ ਗਏ ਲੈ ਸੈਨਾ।

ਗਾਮ ਕੋਟਲੀ ਨਾਮ ਲੁਹਾਰਾਂ।

'ਲੋਹਾਰਾਂ ਦੀ ਕੋਟਲੀ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿੰਡ।

ਤਹਾਂ ਤੇ ਪਠਿਓ ਸਿੰਘ ਦਿਦਾਰਾ ॥ ੬੦ ॥

ਬੰਦਯੋਂ ਨੈਂ ਸਿੰਘਨ ਪੈਰੈ।

'ਪਾਸ।

ਹਾਥ ਜੋਰ ਬਿਨਤੀ ਇਮ ਕੈਰੈ।

'ਕਹੀ।

ਤੁਮ ਹਮ ਪਰ ਨਹਿੰ ਸ਼ਸਤਰ ਬਾਹੋ।

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕੀ ਲਾਜ ਨਿਬਾਹੋ ॥ ੬੧ ॥

ਨਹਿੰ ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਉਨ ਕੀ ਮਾਨੀ।

ਕਹਯੋ ਕਰਯੋ ਚਹਿੰ ਹਮ ਤੁਹਿ ਹਾਨੀ।

ਇਤਨੀ ਕਹਿ ਕੈ ਜਾਇ ਲਰੇ ਹੈਂ।

ਢਿਗੈ ਕੋਟਲੀ ਸੋ ਭਿ ਅਰੇ ਹੈਂ ॥ ੬੨ ॥

ਤੁੱਪਕ ਤੀਰ ਦੁਤਰਫੋਂ ਚਾਲੀ।

ਨਾਹਿੰ ਲਰਾਈ ਪਹਿਰਕ ਹਾਲੀ।

ਦੁਹਿੰ ਦਿਸ ਮਰੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸੂਰੇ।

ਸੂਬੇ ਤੁਰਕ ਅਧਿਕ ਤਬਿ ਘੂਰੇ' ॥ ੬੦ ॥

'ਤਾੜੇ।

ਮੇਲਿ ਸਿੰਘਨ ਹੱਲਾ ਕਰਵਾਯੋ।

ਬਹੁਤ ਬੰਦਯਨ ਕੋ ਤਬਿ ਘਾਯੋ ॥ ੬੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਅੱਗੂ ਵਹਿ,

ਠਹਿਰ ਸਕੇ ਨਹਿੰ ਬੀਰ।

ਮਰੇ ਸੁ ਬਰੇ ਅਪੱਛਰਾਂ,

ਜੀਵਤ ਘਤਯੋ ਬਹੀਰ ॥ ੬੫ ॥

ਬਰੇ' ਪਹਾੜੈਂ ਜੰਗਲੈਂ,

'ਵੜ ਗਏ।

ਗਯੋ ਜਥਾ ਤਿਨ ਟੂਟ।

ਮਿਲੇ ਪੰਥ ਮੈਂ ਆਇ ਕਿਛੁ,

ਕਿਛੁ ਤੁਰਕਨ ਦਿਯ ਕੂਟ ॥ ੬੬ ॥

ਥਿਰੇ ਘਰੋਂ ਮੈਂ ਜਾਇ ਬਹੁ,

ਤਜ ਦੰਗੇ ਕੀ ਬਾਣ।

'ਜੰਗ ਦੀ ਆਦਤ।

ਖੇਤੀ ਬਨਜ ਮਜੂਰੀਆਂ,

ਕਰਿ ਲਾਗੇ ਸਭਿ ਖਾਣ ॥ ੬੭ ॥

ਚਾਰ ਬਾਰ ਯੋਂ ਹੀ ਲਰੇ,
ਸਿੰਘ ਬੰਦਈ ਬਿਸਾਲ।
ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਬਿਨਾ ਵਹਿ,
ਤੁਰਕੈਂ ਹਤੈਂ ਕਮਾਲ॥ ੬੮ ॥

‘ਬਹੁਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਜਾਇ ਲਰੈ ਜਹਿ ਖਾਲਸਾ,
ਉਨ ਕੈ ਮਾਰਨ ਕਾਜ।
ਤਹਾਂ ਜੰਗ ਕਰਿ ਥੋਰ ਹੀ,
ਜਾਵੈਂ ਸੋ ਫਿਰਿ ਭਾਜ ॥ ੬੯ ॥

ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਏਕਾਸੀਏ ਲੋ,
ਦੁਇ ਬਰਸ ਮਝਾਰ।
ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਤੂਕਨ ਮਿਲਿ,
ਦਏ ਬੰਦਈ ਪਛਾਰ ॥ ੭੦ ॥

ਤਬਿ ਤੈ ਕਬੀ ਨ ਫਿਰ ਉਨੈ,
ਸੀਸ ਉਕਾਸਯੋ ਆਇ।
ਤੁਰਕੋਂ ਕੇ ਮਨ ਭਾਵਤੀ,
ਭਈ ਅਧਿਕ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੭੧ ॥

‘ਆ ਕੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ।

ਚੌਪਈ:

ਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਪ੍ਰਬਲੈਂ ਭਾਰੀ।
ਜੈਸੀ ਚਾਹਿ ਕਰਾਵੈ ਕਾਰੀ।
ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਰਹਿਨ ਦੇਤ ਨਹਿ ਕਾਹੂੰ।
ਲਾਭ ਹਾਨ ਜਸ ਅਪਜਸ ਵਾਹੂੰ॥ ੭੨ ॥

‘ਉਸ ਨੂੰ।

ਦੇਤ ਭੁਲਾਇ ਲਾਇ ਚਕਚੌਧੀ।
ਧਰਮ ਅਧਰਮ ਸਮਝ ਨਹਿ ਰੌਧੀ।

‘ਹੈਰਾਨੀ।

‘ਰਹਿੰਦੀ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੋਸਤ, ਦੋਸਤ ਬੈਰੀ।
ਕ੍ਰਿਤ ਅਜੋਗ ਕਰਤ ਬਿਨ ਧੈਰੀ॥ ੭੩ ॥

‘ਬਿਨਾਂ ਧੀਰਜ ਤੋਂ ਅਜੋਗ (ਕ੍ਰਿਤ) ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੇਖਹੁ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲੈਂ ਭਾਈ।
ਤੁਰਕੈਂ ਸੱਤ੍ਰੈਂ ਲਖਿ ਸੁਖਦਾਈ।

‘ਜਾਣ ਕੇ।

ਚਾਰ ਬਾਰ ਬਡ ਮੰਡਿ ਘਮੰਡੈਂ।

‘ਜੰਗਰਚ ਕੇ।

ਸੁਟੇ ਬੰਦਈ ਫੰਡ ਬਰਬੰਡੈਂ॥ ੭੪ ॥

‘ਬਲਵਾਨ ਬੰਦਈ ਮਾਰ ਸੁੱਟੇ।

ਨਾਹਿ ਜਰਾ ਭੀ ਬਾਤ ਵਿਚਾਰੀ।

ਅਪਨੀ ਭੁਜਾ ਆਪ ਕਟ ਡਾਰੀ।

ਮੀਠੀ ਮੀਠੀ ਬਾਤੋਂ ਕੇ ਰਸ।

ਬਸ ਹੋ, ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਡਾਰੇ ਕਸ' ॥ ੭੫ ॥

'ਮਾਰ ਸੁੱਟੇ।

ਅਰ ਜਬਿ ਬੰਦਾ ਘੇਰੇ ਮਾਹੀਂ।

ਥਾ, ਤੁਰਕੋਂ ਨੈ ਤੰਗ ਕਰਾਹੀ।

ਰਹਜੇ ਉਡੀਕ ਪੰਥ ਕੇ ਤਾਈਂ।

ਨਾਹਿੰ ਗਏ ਸਿੰਘ, ਕਰੀ ਬੁਰਾਈ ॥ ੭੬ ॥

ਆਖਰ ਬੰਦੇ ਪਠੇ ਬਕੀਲੈਂ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਪੈ ਬਿਨ ਢੀਲੈਂ।

ਜਾਇਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਰ ਸਿੰਘ ਆਲੀ।

ਕਰੀ ਪੰਥ ਪੈ ਬਿਨੈ ਬਿਸਾਲੀ ॥ ੭੭ ॥

ਆਜ ਮੇਲ ਹਮ ਸਭਿ ਕੇ ਲੇਵੇ।

ਭਵੇ ਸਹਾਇਕ' ਧਰਮ ਰਖੇਵੇ।

'ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੇ।

ਲੋਗ ਸਯਾਨੇਂ ਮਸਲੇ ਕੈਹੈਂ।

'ਅਖਾਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮੇਲ ਗਮੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪਰ ਥੈਹੈਂ ॥ ੭੮ ॥

'ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਹਮ ਤੁਮ ਹੈਂ ਇਕ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ।

ਦਯੋ ਪਵਾਇ ਦੁਸ਼ਮਨੈਂ ਫਿੱਕ।

ਐਸੀ ਥਾਇ ਭ੍ਰਾਇ ਕੰਮ ਐਹੈਂ।

'ਐਸੀ ਜਗਾ ਭਰਾ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਆਜ ਹਮੈਂ ਕੱਲ ਤੁਮੈਂ ਬਨੈ ਹੈ ॥ ੭੯ ॥

ਆਖਰ ਅਪਨੇ ਹੀ ਕੰਮ ਦੈਹੈਂ।

ਟੂਟੀ ਭੁਜ ਗਲ ਜੰਦਰੇ ਪੈ ਹੈ।

'ਜਿੰਦਰੇ ਵਾਂਗ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਨ ਹਿਤ ਥੇ ਭਏ ਤਜਾਰੇ।

ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘਾਦਿਕ ਨੈ ਹਟਕਾਰੇ ॥ ੮੦ ॥

ਤੇਹਣ ਭੱਲੇ ਸੋਢੀ ਬੇਦੀ।

ਬਾਤ ਮੇਲ ਕੀ ਇਨਹੂੰ ਛੇਦੀ।

'ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ।

ਬਾਤ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖੈਂ ਸਿਖਰੈ ਕੈ।

ਮੱਦਦ ਕਰਨ ਨ ਦੀਨੀ ਜੈ ਕੈ ॥ ੮੧ ॥

ਪਾਪ ਹੁਤੋ ਉਨ ਕੇ ਇਹੁ ਮਨ ਹੈ।

ਜੇ ਬੰਦੇ ਸੋ ਮੇਲ ਨ ਬਨ ਹੈ।

ਪੰਥ ਪਿਛੇ ਹਮਰੇ ਲਗ ਜੈਹੈ।

ਹਮਰੀ ਸਰਦਾਰੀ ਬਨ ਜੈਹੈ ॥ ੮੨ ॥
 ਪਰ ਇਹੁ ਖਜਾਲ ਕੂਰ ਉਨ ਕੀਓ।
 ਬਿਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਹਿ ਕੇ ਬਡ ਥੀਓ।
 ਉਤ ਬੰਦੇ ਸੁਨਿ ਦਯੋ ਸਰਾਪੈਂ।
 ਰਹੈ ਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰ ਮਿਲਾਪੈਂ ॥ ੮੩ ॥
 ਸਿੰਘਨ ਹਿਤ ਮੈਂ ਬਡ ਦੁਖ ਪਾਏ।
 ਸੇ ਇਕ ਬਿਰ ਮਮ ਕੰਮ ਨ ਆਏ।
 ਮੁਝ ਤੈ ਦਸ ਗੁਨ ਦੁਖ ਸਿੰਘ ਪੈਹੈਂ।
 ਬਿਰਥਾ ਗਯੋ ਨ ਭਯੋ ਤਿਵੈਹੈਂ ॥ ੮੪ ॥
 ਜੇ ਬੰਦੇ ਕੀ ਮੱਦਦ ਕਰਤੇ।
 ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਸਿੰਘ ਇਕ ਬਿਰ ਪਰਤੇ।
 ਘੇਰਾ ਤਜਿ ਮੁਸਲੇ ਭਜ ਜਾਤੇ।
 ਪੰਥ ਬੰਦਈ ਏਕ ਹੂ ਜਾਤੇ ॥ ੮੫ ॥
 ਲਾਭ ਮੇਲ ਕਾ ਤਹਾਂ ਨ ਥੈਹੈ।
 ਫੂਟ ਖਟਾਈ ਜਹਾਂ ਪਰੈ ਹੈ।
 ਬਲਿਕੈ ਤੁਰਕੈਂ ਦਯੋ ਅਸ਼ਾਰਾ।
 ਜਾਂ ਤੇ ਉਨ ਗਹਿ ਬੰਦਾ ਮਾਰਾ ॥ ੮੬ ॥
 ਸਿੰਘ ਬੰਦਈ ਅਧਿਕ ਬਲਕਾਰੀ।
 ਹੁਤੇ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਭੁਜ ਭਾਰੀ।
 ਸੇ ਤੁਰਕੈਂ ਨੈ ਤੋੜੀ ਜਬੈ।
 ਦਈ ਸ਼ੀਰਨੀ ਪੀਰਨ ਤਬੈ ॥ ੮੭ ॥
 ਜਥਾ ਬੰਦਯਨ ਕਾ ਜਬਿ ਟੂਟਯੋ।
 ਤੁਰਕੈਂ ਤਬੈ ਅਮੀਰਸ ਘੂਟਯੋ।
 ਸਿੰਘ ਬੰਦਈ ਖੀਨ ਜਬਿ ਥੀਏ।
 ਤੁਰਕੈਂ ਬਾਲੇ ਘੀ ਕੇ ਦੀਏ ॥ ੮੮ ॥
 ਫਿਰ ਮਨ ਮੈਂ ਦਿਢ ਯੋਂ ਠਹਿਰਾਵਾ।
 ਤੱਤ ਪੰਥ ਅਬਿ ਚਹੀਏ ਘਟਾਵਾ।
 ਕਹੈਂ, ਅਰਧ ਦੁਸ਼ਮਨ ਭੇ ਦਫਾ।
 ਅਬਿ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੂੰ ਇਹੁ ਸਫਾ ॥ ੮੯ ॥
 ਤੋਰ ਜੋਰ ਹਮ ਇਨ ਕਾ ਦੀਓ।

‘ਇਸ਼ਾਰਾ।

‘ਸੁੱਖਣਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੰਡਿਆ।

‘ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸ ਪੀਤਾ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।

‘ਜਦੋਂ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ।

ਜਾਂ ਦਿਨ ਤੈ ਨੌਕਰ ਕਰਿ ਲੀਓ।	
ਜੀਤ ਬੰਦਯਨ ਕੇ ਤਬਿ ਨਾਜਮ।	'ਸੂਬੇ ਨੇ।
ਦਏ ਇਨਾਮ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਆਜਮ।	'ਵੱਡੇ।
ਔਰ ਛਿਮਾਹੀ ਤਲਬ ਚੁਕਾਈ।	
ਅਰਧਕ ਛੁੱਟੀ ਦਏ ਪਠਾਈ।	
ਔਰ ਜਾਲ ਇਕ ਯਾ ਬਿਧਿ ਪਾਯੋ।	
ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਐਸ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੯੧ ॥	
ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ ਬਡ ਬਡਯਾਈ।	
ਮੈਂ ਤੁਮਰੀ ਲਿਖਿ ਪਠੀ ਮਹਾਂਈ।	
ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਨਾ ਜੋਊ।	
ਸ਼ਾਹਿ ਲਿਖ ਦਯੋ ਥਾ ਤੁਮ ਕੋਊ ॥ ੯੨ ॥	
ਤੀਨ ਸਾਲ ਹੋਏ ਨਹਿ ਦਯੋ।	
ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸੋਊ ਮੰਗਵਯੋ।	
ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹੈਂ।	
ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡ ਦਏ ਥੇ ਚਾਹੈਂ ॥ ੯੩ ॥	'ਸੁੰਨੀ ਨਾਲ।
ਸੋ ਕਫੀਤ ਦਫਤ੍ਰ ਤੈ ਲੈ ਕੈ।	'ਵਾਕਫੀਅਤ।
ਸਾਥ ਪਟੇ ਕੀ ਨਕਲ ਕਰੈ ਕੈ।	
ਸਭਿ ਪਠ ਦਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਪੈ ਮੈਂਹੈਂ।	
ਹੈ ਮਨਜੂਰ ਅਯੋ ਸੋ ਚੈਹੈ ॥ ੯੪ ॥	
ਅਰ ਬਹਾਦਰੀ ਅਬਿ ਜੋ ਕੀਨੀ।	
ਮੱਦਦ ਹਮ ਕੇ ਦੀਨੀ ਪੀਨੀ।	'ਬਹੁਤੀ।
ਕਸਮ ਕੁਰਾਨ ਉਠਾਇ ਸੁ ਕੈਹੈਂ।	
ਇਹੁ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਜੁਦਾ ਦਿਵੈਹੈਂ ॥ ੯੫ ॥	
ਬੈਠੇ ਛਕਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਭਾਈ।	
ਏਕ ਕਸਮ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਉਠਾਈ।	
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰ ਧਰਿ ਕੇ ਹਾਥੈਂ।	
ਅਹਿਦ ਪਿਮਾਨਾ ਲਿਖੇ ਮਮ ਸਾਥੈਂ ॥ ੯੬ ॥	'ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ।
ਮਮ ਅਰ ਮਮ ਔਲਾਦੈਂ ਸੰਗੈਂ।	
ਪਾਲਤ ਰਹੀਓ ਧਰਮ ਸੁ ਅੰਗੈਂ।	'ਧਰਮ ਦਾ ਪੱਖ ਪਾਲਦੇਰਹਿਣਾ।
ਜਬਿ ਗਨੀਮਾ ਹਮ ਪਰ ਕੋਊ ਆਏ।	'ਦੁਸ਼ਮਣ।

ਤਾਂਹਿ ਹਰਨ ਮੈਂ ¹ ਕਰਜੋ ਸਹਾਏ ॥ ੯੭ ॥	'ਮਾਰਨ ਵਿੱਚ।
ਜਬਿ ਤੁਮ ਹਮ ਇਕ ਬਨੇ ਰਹੈ ਹੈਂ।	
ਫਿਰ ਕਜੋਂ ਟਕੇ ਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਦੈਹੈਂ।	
ਮੁਲਕ ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਧੁ ਕਾਬਲ ਲੋ।	
ਉਤ ਜਮਨਾ ਇਤ ਕੋਹ ਦਾਮਨ ¹ ਲੋ ॥ ੯੮ ॥	'ਦਾਮਨੇ ਕੋਹ=ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ।
ਹਮ ਤੁਮ ਮਾਲਕ ਬਨੈਂ ਸੁਤੰਤਰ।	
ਕਜੋਂ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਰਹੈ ਪਤੰਤਰ ¹ ।	'ਅਧੀਨ।
ਐਸੀ ਐਸੀ ਬਾਤੈਂ ਕੈ ਕੈ ¹ ।	'ਕਰਕੇ।
ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸਮ ਮੋਮ ਬਨੈ ਕੈ ॥ ੯੯ ॥	
ਕਰੇ ਜਾਨਵਰ ਪਿੰਜਰ ਕੇ ਹੈਂ।	
ਮਨ ਮੈਂ ਕਪਟ ਰਾਖ ਅਤਿਸੇ ਹੈਂ।	
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਢਿਗ ਸਭੈ ਉਤਾਰੇ।	
ਭਏ ਖੁਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਛਲ ਨ ਵਿਚਾਰੇ ॥ ੧੦੦ ॥	
ਪਾਂਚ ਹਜਾਰ ਆਪਨੀ ਤਰਫੋਂ।	
ਭੇਜੇ ਮਾਹਵਾਰੀ ਕਹਿ ਸਰਫੋ ¹ ।	'ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਰਚੇ।
ਬਾਕੀ ਸ਼ਾਹਿ ਤਰਫ ਤੈ ਗੱਫੇ।	
ਐਹੈਂ ਛਕਿਯੋ ਹੋਇ ਮੁਸੱਫੇ ¹ ॥ ੧੦੧ ॥	'ਸਾਫ ਹੋ ਕੇ, ਭਾਵ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ।
ਤੁਰਕੈਂ ਚਾਲਾ ਸ਼ਤਰੰਜ ਚਾਲਾ।	
ਸਿੰਘ ਭਏ ਖੁਸ਼ੀ ਯੋਂ ਸਮ ਬਾਲਾ ¹ ।	'ਬਾਲਕਾਂ ਵਾਂਗ।
ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਛਲ ਨਾਂਹਿ ਵਿਚਾਰੇ।	
ਏਤਿਕ ਕੀਨੇ ਜਿਨ ਬਡ ਕਾਰੇ ¹ ॥ ੧੦੨ ॥	'(ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ ਦੇ) ਕੰਮ।
ਪਹਿਲੈ ਬੰਦੇ ਤੈ ਬਿਛੁੜਾਏ।	
ਫੇਰ ਬੰਦਯਨ ਸੰਗਿ ਲੜਾਏ।	
ਦੂਤ ਦੂਤੀਅਨ ਐਸੇ ਪਾਏ ¹ ।	'(ਦੂਤੀਅਨ) ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਐਸੇ (ਦੂਤ) ਚੁਗਲ ਪਾਏ।
ਸਿੰਘ ਬੰਦਈ ਘਾਤ ਕਰਵਾਏ ॥ ੧੦੩ ॥	
ਬੰਦੇ ਔਰ ਬੰਦਯਨ ਹੇਰੋ ¹ ।	'ਦੇਖੋ।
ਮੰਨੀ ਕੋਇ ਨ ਤੁਰਕੈਂ ਕੇਰੋ।	
ਰਹੇ ਸਿਖਾਇ ਭ੍ਰਮਾਇ ਅਪਾਰੀ।	
ਨਹਿ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਜਬਿ ਉਨ ਧਾਰੀ ¹ ॥ ੧੦੪ ॥	'ਮੰਨੀ।
ਤੱਤ ਪੰਥ ਕੋ ਤਬਿ ਭਰਮਾਯੋ।	

ਮਨ ਭਾਵਤ ਤੁਰਕੈਂ ਕਰਵਾਯੋ ॥ ੧੦੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦੋਸ਼ ਕਿਸੀ ਕੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ,
ਭਾਵੀ ਜੈਸੀ ਥਾਇ।

‘ਹੋਵੇ।

ਤੈਸੀ ਬੁੱਧਿ ਸਹਾਇਤਾ,
ਮਿਲਤ ਤਾਹਿੰ ਤਬਿ ਆਇ ॥ ੧੦੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰਾਪ ਦਯੋ ਥਾ ਬੰਦੇ ਜੋਊ।

ਫਲ ਦੇਵਨ ਪਰ ਆਯੋ ਸੋਊ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਭਿ ਪੰਥ ਥਿਰਾਯੋ।

ਜੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਭੁਲਾਯੋ ॥ ੧੦੭ ॥

ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਬਾਤੋਂ ਪਰ ਬਿਸ ਕੈ।

‘ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਤਜਿ ਬੈਠੇ ਠਿਸ ਕੈ।

‘ਢਿੱਲੇ ਹੋ ਕੇ, ਹਾਰ ਕੇ।

ਭਏ ਕਸਮ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਕਾਯਮ।

ਕਹੈਂ ਜਗੀਰ ਮਿਲੈ ਬਡ ਦਾਯਮ। ॥ ੧੦੮ ॥

‘ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ।

ਪਾਂਚ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯਾ ਜੁ ਆਵੈ।

ਬੈਠੇ ਸੋਊ ਸੁਧਾਸਰ ਖਾਵੈਂ।

ਹੁਤੋ ਬੀੜ ਬਾਸਰ ਕਾ ਜੋਈ।

ਦਯੋ ਨੁਵਾਬ ਅਸੂਨ ਹਿਤ। ਸੋਈ ॥ ੧੦੯ ॥

‘ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਸਤੇ।

ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਬਹਿਰ ਸਿੰਘ ਬਾਵੇ।

ਭੱਲੇ ਤੇਹਣ ਉਭੈ। ਸੁਹਾਵੇ।

‘ਦੇਵੇਂ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ, ਸਿੰਘ ਕੇਸਰ।

ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਚੜ੍ਹੇਸੂਰ। ॥ ੧੧੦ ॥

‘ਬਹੁਤਾ ਚਤੁਰ।

ਇਨ ਬਾਵਜੋਂ ਥੀ ਦਿਢ ਥਪ ਰਾਖੀ।

‘(ਮਨ ਵਿੱਚ) ਪੱਕੀ ਧਾਰ ਰੱਖੀ ਸੀ।

ਮਿਲੈ ਜਗੀਰ ਹਮੈਂ ਗੁਰੁ ਸਾਖੀ।

‘ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ।

ਜਬਿ ਲੋ ਪਟਾ ਲਿਖਯੋ ਨਾ ਐਹੈ।

ਤਬਿ ਲੋ ਇਕਠੈ ਸਿੰਘਨ ਰਖੈਹੈ ॥ ੧੧੧ ॥

ਨਾਮ ਹਮਾਰੇ ਹੋਹਿੰ ਜਗੀਰੈਂ।

ਲੰਗਰ ਫਿਰ ਦੈਹੈਂ ਤਤਬੀਰੈਂ।

‘ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਸਿੰਘ ਫੇਰ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਜੈਹੈਂ।

ਹਮ ਹੀ ਖੂਪ ਜਗੀਰੈਂ ਖੈਰੈਂ ॥ ੧੧੨ ॥

ਸਿੱਖ ਸੁਧਾਸਰ ਜੋ ਚਲਿ ਆਵੈ।

ਭੋਜਨ ਲੰਗਰ ਬੇਸ਼ਕ ਪਾਵੈ।

ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੇ ਭੀ ਹਮ ਮਾਲਕ।

ਹੈਂ, ਹਮ ਬਿਨ ਫਿਰ ਕਿਸ ਕਾ ਤਾਲਕ। 'ਸਬੰਧ।

॥ ੧੧੩ ॥

ਇਹੁ ਸਲਾਹਿ ਕਰਿ ਇਨ ਦਿਢ ਰਾਖੀ।

ਰੈਹੈਂ ਪਟੇ ਕੇਰ ਅਭਿਲਾਖੀ।

ਸੂਬਾ ਕਹੇ ਲਿਖਯੋ ਨਹਿ ਆਯੋ।

ਜਬਿ ਐਹੈ ਤਬਿ ਦੈਹੁਂ ਬੁਲਾਯੋ ॥ ੧੧੪ ॥

ਨਹਿ ਮਲੇਛ ਕਾ ਕਪਟ ਪਛਾਨੈਂ।

ਇਹੁ ਸਾਧੂ ਦਿਲਿ ਸਾਚਹਿ ਮਾਨੈਂ।

ਸੂਬਾ ਭੀ ਬਾਤੈਂ ਅਸ ਕਰੈ।

ਸਹੀ ਯਕੀਨ ਸਿੰਘ ਜਜੋਂ ਧਰੈਂ ॥ ੧੧੫ ॥

ਬਾਵੇ ਜਬਿ ਲਹੌਰ ਤੇ ਆਵੈਂ।

ਜੋ ਗਾਵੈਂ, ਸਿੰਘ ਸੋਊ ਮਨਾਵੈਂ।

'ਜੋ ਬਾਵੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸਿੰਘ ਉਹੋ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਇਨਹੀ ਬਾਵਯੋਂ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤੈਂ।

ਨਿਜ ਸਰਦਾਰੀ ਥਾਪਨ ਹੇਤੈਂ ॥ ੧੧੬ ॥

'ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ।

ਬੰਦੇ ਪੀਛਯੋਂ ਪੰਥ ਹਟਾਯੋ।

ਮਨ ਭਾਵਤ ਸਿੰਘੈਂ ਸਿਖਰਾਯੋ।

ਏਹੀ ਹਸਦਾ ਰਾਖਤ ਥੇ ਭਾਰੀ।

'ਈਰਖਾ।

ਬੰਦੇ ਕੀ ਪਿਖ ਕੈ ਸਰਦਾਰੀ ॥ ੧੧੭ ॥

ਕਹਿਤੇ ਥੇ ਹਮ ਹੈਂ ਗੁਰੁਜਾਦੇ।

'ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ।

ਰਹੇ ਬਡਯਾਈ ਹਮਰੀ ਜ਼ਾਦੇ।

'ਬਹੁਤੀ।

ਪੈ ਬੰਦੇ ਸੈਂ ਡਰਤੇ ਰਹਿਤੇ।

ਬਢ ਕਰਿ ਬਾਤ ਨ ਕੋਊ ਕਹਤੇ ॥ ੧੧੮ ॥

ਜਬਿ ਬੰਦੇ ਨਿਜ ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ।

ਖੋਯੋ ਜਤ, ਮਦ ਭਯੋ ਮਹਾਂਯੋ।

'ਬਹੁਤਾ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਤਬਿ ਇਹੁ ਸਿੰਘੈਂ ਰਹੇ ਸਿਖਾਤੇ।

ਨਿਜ ਬਡਯਾਈ ਅਧਿਕ ਜਨਾਤੇ ॥ ੧੧੯ ॥

ਫਿਰ ਜਬਿ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਲਿਖਯੋ।
ਇਨਹੀ ਨੈਂ ਸਿਖੈਂ ਬਹੁ ਸਿਖਯੋ।
ਪੈ ਮਨਸਾ ਬਰ ਨਹਿੰ ਇਨ ਆਈ।
ਜਿਸ ਹਿਤਾ ਸੋ ਭੀ ਦੈਹੁੰ ਸੁਨਾਈ ॥ ੧੨੦ ॥

'ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਿਖਾਇਆ।
'ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ।
'ਜਿਸ ਦਾ ਜੋ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਤਾਂਈਂ।
ਨਾਹਿੰ ਮਹੰਤੀ ਦੀਨੀ ਕਾਈ।
ਅੰਗਦ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਭਾਰੀ।
ਦਈ ਨ ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰੈਂ ਸਰਦਾਰੀ ॥ ੧੨੧ ॥
ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰੂ ਜੱਦਪਿ ਪਰਬਸ।

'ਪਰਾਏ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਭਾਵ ਮਾਤਾ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ
ਤੋਂ।

ਗਾਦੀ ਦਈ ਰਹੀ ਪੈ ਖਰਖਸ।
ਹੱਕ ਮਰੂਸੀ ਇਹੁ ਬਡਯਾਈ।
ਸਮਝਯੋ ਜਬੈ ਸੋਢੀਅਨ ਆਈ ॥ ੧੨੨ ॥
ਤਬਿ ਤੇ ਝਗਰੇ ਬਢੇ ਬਖੇਰੇ।

'ਝਗੜਾ, ਟੰਟਾ, ਬਖੇੜਾ।

'ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਬਾਪ ਦਾਦੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੱਕ ਹੈ।

ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਸੋਢੀਅਨ ਕੇਰੇ।
ਪੰਚਮ ਗੁਰ ਤੈ ਦਸਮ ਪ੍ਰਯੰਤੈ।
ਸਭਿ ਨੈ ਸਹੇ ਕਲੇਸ਼ ਬਿਅੰਤੈ ॥ ੧੨੩ ॥

'ਫੇਰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

ਕਲਗੀਧਰ ਗੁਰੁ ਇਹੀ ਵਿਚਰ ਪੈ।
ਰਹਿਨ ਨ ਦੀਨੇ ਨਿਜ ਸੁਤ ਧਰ ਪੈ।
ਆਦੀ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਫਿਰ ਕਾਯਮ।
ਗੁਰੂ ਥਪਯੋ ਜੋ ਰੈਰੈ ਦਾਯਮ ॥ ੧੨੪ ॥
ਬਾਗ ਪੰਥ ਕੀ ਨਰ ਕੇ ਕਰ ਮੈ।
ਦਈ ਨ ਇਕ ਕੇ ਜਾਨ ਅਧਰਮੈਂ।

'ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

'ਅਧਰਮ (ਪਾਪ) ਜਾਣ ਕੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਪੰਥ
ਦੀ ਵਾਗ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਤਈਂ ਗੁਰਿਯਾਈ।
ਬਖਸ਼ੀ ਸ਼ਕਤਿ ਸਰਬ ਬਡਿਯਾਈ ॥ ੧੨੫ ॥
ਦੀਨ ਦੁਨੀਂ ਕੀ ਦੈ ਸਰਦਾਰੀ।
ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਰੂਪ ਬਤਾਏ।
ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇ ਮਨਿੱਛਤ ਪਾਏ ॥ ੧੨੬ ॥

'ਇਹ ਬਾਣੀ ਕਹੀ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪ੍ਰਮੇਸ ਕੀ,
ਜਬਿ ਬੀ ਆਗਯਾ ਯਾਹਿ।
ਫਿਰ ਸਰਦਾਰੀ ਪੰਥ ਕੀ,
ਬਾਵੇ ਕੈਸ ਲਹਾਂਹਿੰ ॥ ੧੨੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਅਬਿ।
ਪੰਥ ਰਹਯੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਥਿਰਿ ਸਭਿ।
ਸਹਿਸ ਪਾਂਚ ਜੋ ਆਇ ਰੁਪੱਯਾ।
ਮਾਸ ਮਾਸ ਪ੍ਰਤਿ ਖਰਚ ਸੁ ਥੱਯਾ ॥ ੧੨੮ ॥
ਸੋ ਭੀ ਬਾਵਯੋ ਦੁਆਰਾ ਆਵੈ।
ਛਕੈਂ ਆਪ ਕਿਛੁ ਲੰਗਰ ਪਾਵੈਂ।
ਰਖਯੋ ਕਬੂਲਾ ਪੰਥ ਕਰਿ ਏਹੀ।
ਗੁਰੂ ਚੱਕ ਬੈਠੇ ਹੀ ਲੇਹੀਂ ॥ ੧੨੯ ॥
ਦਰਵਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੁਤੋ ਦਿਵਾਨੂੰ।
ਸਿੰਘਨ ਮਾਹਿ ਤਬੈ ਅਗਵਾਨੂੰ।
ਪੰਥ ਰਖਤ ਸਭਿ ਤਾਂਹਿ ਬਡਾਈ।
ਸੋ ਸਭਿ ਕੋ ਸਮਾ ਪਿਖਤ ਸਦਾਈ ॥ ੧੩੦ ॥
ਅਰ ਸਰਚਾਵਤਾ ਸਭਿ ਕੋ ਆਛੈ।
ਕੋਊ ਸ਼ਰੀਕਤਾ ਤਾਂਹਿ ਨ ਬਾਂਛੈ।
ਹੁਤੋ ਪਨਾਹਾ ਪੰਥ ਕੀ ਸੋਊ।
ਲਰਿ ਘੁਰਿ ਆਵਤ ਤਿਸ ਢਿਗ ਜੋਊ ॥ ੧੩੧ ॥
ਜਤੀ ਸਤੀ ਪਰਤਾਪੀ ਪੂਰਾ।
ਸਮਦਰਸੀ ਉਦਾਰ ਬਡ ਸੂਰਾ।
ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਸਮਰਥ ਭੂਰੈਂ।
ਕਲਗੀਧਰ ਕੇ ਰਹਯੋ ਹਜੂਰੈਂ ॥ ੧੩੨ ॥
ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਭਿ ਤਿਸੈ ਪਛਾਨੈਂ।
ਜੋ ਤਨਖਾਹਿ ਲਾਇ ਸੋ ਮਾਨੈਂ।
ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਥਾਂ ਦੇਗਾ ਛਕਾਵੈ।
ਬਸਨਾ ਮੰਗਾਇ ਸਭਿਨਿ ਪਹਿਰਾਵੈ ॥ ੧੩੩ ॥
ਪੈ ਉਸ ਆਮਦ ਮਾਂਹਿ ਗੁਜਾਰਾ।

'(ਸੂਬੇ ਦੀ) ਤਰਫੋਂ ਜੋ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰਰੁਪੱਯਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
'ਉਹ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

'ਪ੍ਰਵਾਣ।

'ਆਗੂ।

'ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ।

'ਖੁਸ਼ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।

'ਝਗੜਾ, ਬਰਾਬਰੀ।

'ਆਸਰਾ, ਓਟ।

'ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ।

'ਲੰਗਰ।

'ਬਸਤ੍ਰ।

'ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ।

ਚਲੈ ਪੰਥ ਕਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਭਾਰਾ।

ਬਿਖਰ ਗਏ¹ ਸਿੰਘ ਰਹੇ ਨ ਤੈਠੇ²।

¹ਖਿੰਡ ਗਏ। ²ਤਿਸ ਜਗ੍ਹਾ।

ਕੇਤਿਕ ਧੂਮਸਾਲੋਂ ਮੈਂ ਬੈਠੇ ॥ ੧੩੪ ॥

ਖੇਤੀ ਬਣਜ ਲਗੇ ਬਹੁ ਕਰਨੇ।

ਜਾਇ ਗਹੇ ਕਿਨ ਨ੍ਰਿਪਨ ਪਰਣੇ¹ ॥ ੧੩੫ ॥

¹ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜਾ ਪਕੜੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਬਿਤੈ,

ਭਈ ਮੁਲਕ ਮੈਂ ਚੈਨ।

ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਬਦਨੀਤਿ ਨੈ¹,

¹ਮਾੜੀ ਨੀਯਤ ਨੇ।

ਕਿਯ ਕੁਢੰਗ ਫਿਰ ਐਨ ॥ ੧੩੬ ॥

ਸੂਬਾ ਅਬਦੁਲ ਸਮੁੰਦ ਖਾਂ,

ਫਸੜੇ ਮੌਤ ਕੇ ਫੰਧ¹।

¹ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।

ਭਯੋ ਤਾਂਹਿ ਫਰਜੰਦ¹ ਫਿਰ,

¹ਪੁੱਤਰ।

ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਮੰਦ ॥ ੧੩੭ ॥

ਬੰਦਾ ਪਕਰੜੇ ਥਾ ਇਸੈ,

ਹਤੇ ਬੰਦਈ ਭਿ ਯਾਹਿ।

ਸੂਬਾ ਭਯੋ ਲਹੌਰ ਕਾ,

ਇਸੀ ਹੇਤ ਪੁਨ ਵਾਹਿ ॥ ੧੩੮ ॥

ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਕਾ ਹੁਤੋ,

ਦਾਨਾ¹ ਸਿਆਨਾ ਬਾਪ।

¹ਚਤੁਰ।

ਚੈਨ ਰਖਨ ਹਿਤ ਮੁਲਕ ਮੈਂ,

ਰਖਤੋ ਸਿੰਘਨ ਮਿਲਾਪ ॥ ੧੩੯ ॥

ਪਾਂਚ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯਾ ਦੈ,

ਮਾਹਵਾਰੀ ਵੀਚਾਰ।

ਮਿਸਰੀ ਕੀ ਤਰਵਾਰ ਸੌਂ¹,

¹ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠਾ ਬਣ ਕੇ।

ਹਤੜੇ ਚਹਿਤ ਬਨਿ ਯਾਰ ॥ ੧੪੦ ॥

ਯੌਂ ਬਸ ਮੈਂ ਕਰਿ ਰਖੇ ਥੇ,

ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਗੌਰ¹।

¹ਬਹੁਤੇ।

ਜਾਨ ਰਖੜੇ ਥਾ ਸਨੇ ਸਨੇ¹,

¹ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।

ਛੁੱਟ ਜੈਹੈਂ ਇਹੁ ਤੌਰ¹ ॥ ੧੪੧ ॥

¹(ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੇ) ਇਹ ਤ੍ਰੀਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਣਗੇ।

ਜੋਰ ਜਥਾ! ਇਨ ਟੂਟਯੋ,
ਰੈਹੈਂ ਬਾਕੀ ਜੋਇ।

'ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਜੋਰ। (ਅ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋਰਾਵਰ ਜੱਥਾ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਸੰਗ ਲੜਾਇ ਕਿਤ,
ਦੈਹੈਂ ਵਹਿ ਭੀ ਖੋਇ। ॥ ੧੪੨ ॥

'ਨਾਸ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ ਭਾਵ ਮੁਕਾ ਦਿਆਂਗੇ।

ਫਿਰ ਜੋ ਰੈਹੈਂ ਘਰੇ ਘਰ,
ਸਨੇ ਸਨੇ ਤਿਨ ਤਾਂਇੰ।
ਅਨਿਕ ਬਹਾਨਜੋਂ ਰੀਤਿ ਸੈਂ,
ਦੈਹੈਂ ਮਾਰਿ ਮੁਕਾਇ ॥ ੧੪੩ ॥

ਪੈ ਹਰਿ ਘਰ ਕੀ ਨਹਿੰ ਲਖੈਂ,
ਹਮ ਹੀ ਕੇ ਸਿੰਘ ਲੈਂਹ।
ਜੈਸ ਕੌਰਵਨ ਪਾਂਡਵਨ
ਕੀ ਗਾਥਾ ਸਭਿ ਕੈਹੰ ॥ ੧੪੪ ॥

ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਢਿਗ ਭਯੋ,
ਨਾਯਬ! ਅਸਲਮ ਖਾਨ।
ਬਦ ਸਲਾਹਿ ਬਦਜ਼ਾਤਿ ਸੋ,
ਥਾ ਬਦ ਅਮਲ ਪਠਾਨ! ॥ ੧੪੫ ॥

'ਛੋਟਾ ਸੂਬਾ।

'ਉਹ ਪਠਾਣ, ਮਾੜੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਮਾੜੀ ਜਾਤ ਦਾ ਤੇ ਮਾੜੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਚੱਕ ਮੈਂ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਰਹੇ
ਬੋੜੇ, ਉਨ ਲਖਿ ਭੇਤ।

ਖਰਚ ਨ ਪਠਜੋ ਬੁਲਾ ਪਠੇ,
ਸਿੰਘ ਹਾਜ਼ਰੀ ਹੇਤ ॥ ੧੪੬ ॥
ਔਰ ਹੁਕਮ ਇਹੁ ਭੀ ਦਯੋ,
ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੋ ਲਹੌਰ।

ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਬਦਨੀਤਿ ਇਹੁ,
ਲਖੀ ਪੰਥ ਸਭਿ ਤੌਰ! ॥ ੧੪੭ ॥

'ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।

ਚੌਪਈ:

ਜਬਿ ਸਿੰਘਨ ਢਿਗ ਤਲਬ! ਨ ਆਈ।

'ਤਨਖਾਹ।

ਲਾਰਜੋਂ ਵੀਚ ਨਵਾਬ ਰਖਾਈ।
ਤਬਿ ਬਿਗਰੇ ਸਿੰਘ ਬਾਵਜੋਂ ਸੰਗੈਂ।
ਬੀਚ ਬਿਚੋਲੇ ਥੇ ਜੋ ਸੰਗੈਂ ॥ ੧੪੮ ॥

ਤਿਨ ਕੇ ਤਈਂ ਮਾਰਨੋ ਚੈਹੈ।
ਕੈਂਹ ਬਿਗਾੜੇ ਕੰਮ ਤੁਮੈ ਹੈਂ।
ਝੂਠ ਸਾਚ ਤੁਮ ਹਮੇਂ ਸਿਖੈ ਹੈ।
ਬੰਦੇ ਸੋਂ ਦਿਯ ਫਰਕ ਪਵੈ ਹੈ ॥ ੧੪੯ ॥

ਫਿਰ ਮੱਦਦ ਨਹਿੰ ਕਰਣੇ ਦੀਨੀ।
ਤੁਰਕਨ ਸੰਗ ਮਿਲਾਵਟ ਕੀਨੀ।
ਫੇਰ ਬੰਦਈ ਹਮਾਰੇ ਭਾਈ।
ਹਮ ਹੀ ਤੈ ਸੋ ਦਏ ਮਰਾਈ ॥ ੧੫੦ ॥

ਮੇਲ ਕਰਾਯੋ ਜਿਨ ਸੋਂ ਹਮੈਂ।
ਅਬੈ ਜਾਨ ਸੋ ਹਮਰੀ ਲਮੈਂ।

'ਲੈਣਗੇ।

ਨਿਜ ਸਰਦਾਰੀ ਥਾਪਨ ਹੇਤੈਂ।
ਕਰੇ ਪਾਪ ਤੁਮ ਹੂੰ ਸਭਿ ਏਤੈਂ ॥ ੧੫੧ ॥

ਤੁਰਕੈਂ ਪਿਨਸਨ ਜੋ ਥੀ ਲਾਈ।
ਕੈ ਤੋ ਸੋ ਤੁਮ ਦਿਹੁ ਅਬਿ ਲਯਾਈ।

ਨਹੀਂ ਤੁ ਚਲੇ ਜਾਹੁ ਹਮ ਮੈਂ ਸੈ।

'ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ।

ਮਤ ਕੋਊ ਸਿੰਘ ਮਾਰ ਗਿਰੈਸੈ ॥ ੧੫੨ ॥

'ਮਾਰ ਸੁੱਟੇਗਾ।

ਮਿਲ ਜੈਹੈ ਤੁਮ ਕੋ ਸਰਦਾਰੀ।
ਤੁਮ ਕੋ ਫੁਰੀ ਨ ਏਹੁ ਵਿਚਾਰੀ।
ਕਲਗੀਧਰ ਨਿਜ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ।
ਪਾਈ ਕਲਾ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ॥ ੧੫੩ ॥

ਹੱਨੇ ਹੱਨੇ ਹੂੰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।

'ਭਾਵ ਹਰ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਲਿਹੁ ਚਾਹੀ।

'ਦੇਖ ਲੈਣਾ।

ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੱਤ ਭਵੈ ਹੈ।
ਤਬਿ ਤੁਮ ਕੋ ਬੀ ਦੇਖਯੋ ਜੈਹੈ ॥ ੧੫੪ ॥

ਅਬਿ ਸਰਦਾਰੀ ਕੀ ਤਜਿ ਆਸਾ।

ਲਵੇ ਕਿਨਾਰਾ ਭਵੇ ਕਿ ਦਾਸਾ।

'ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਉ ਜਾਂ ਦਾਸ ਬਣ ਜਾਉ।

ਕਿਛੁ ਬਾਵੇ ਬਖਸ਼ਾਵਤ ਭਏ।

ਕਿਛੁ ਉਠਿ ਚੁਪਕੇ ਘਰ ਕੋ ਗਏ ॥ ੧੫੫ ॥

ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਲੋਪੁਰਾ ਗਯੋ।

'ਲਾਹੌਰ।

ਰੁਪਯਾ ਸੂਬੇ ਤੇ ਮਾਂਗਤ ਭਯੋ।

ਸਾਫ ਜਬਾਬ ਨੁਵਾਬ ਸੁਨਾਯੋ।
ਪੰਥ ਤਈਂ ਇਮ ਆਖਿ ਪਠਾਯੋ ॥ ੧੫੬ ॥

ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਕਰੋ ਤੁਮ ਜਾਈ।

ਮਾਫੀ! ਖਾਹੁ ਲੇਹੁ ਲਿਖਵਾਈ।

'ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮੁਆਫ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਰਹੈ ਕਾਮ ਤੁ ਫੇਰ ਬੁਲੈ ਹੈਂ।

ਲਖਜੋ ਸਿੰਘਨ ਕਿਯ ਦਗਾ ਤੂਕੈਂ ਹੈ ॥ ੧੫੭ ॥

ਜੋਰ ਤੋਰ! ਹਮਰਾ ਉਨ ਦੀਆ।

'ਜ਼ੋਰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਅਬਿ ਕੁਸੱਟ! ਹਮ ਸੋਂ ਚਹਿੰ ਕੀਆ।

'ਖੋਟੀ ਸੱਟ ਭਾਵ ਬੁਰੀ ਮਾਰ।

ਗੁਰੂ-ਜ਼ਾਦਜੋਂ ਨੈ ਹਮੈਂ ਭੁਲਾਯੋ।

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਧੋਖੇ ਮੈਂ ਪਾਯੋ ॥ ੧੫੮ ॥

ਕਹਤੇ ਥੇ ਸੋ ਦੈਹਿੰ ਜਗੀਰੈਂ।

ਇਹੀ ਰਹੀਂ ਥੀਂ ਹੈ ਤਤਬੀਰੈਂ।

'ਜਤਨ, ਵਿਉਂਤਾਂ।

ਲਖ ਲਖ ਕਸਮਾਂ ਤੁਰਕਨ ਥੈ ਕੈ।

ਇਹੀ ਇਨਾਮ ਦਯੋ ਅਬਿ ਐ ਕੈ ॥ ੧੫੯ ॥

ਤੁਰਕੈਂ ਦੇਸ਼ ਨ ਕੋਊ ਭਾਈ।

ਹਮਰੀ ਭੂਲ ਹਮੈਂ ਦੁਖਦਾਈ।

ਖੁਦਗਰਜੋ ਕੇ ਲਗ ਹਮ ਆਖੇ।

ਅਪਨੇ ਖੂੰਨ ਆਪ ਹੀ ਚਾਖੇ ॥ ੧੬੦ ॥

ਜੇ ਬਾਵਜੋਂ ਕੇ ਕਹੇ ਨ ਲਗਤੇ।

ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਮਿਲੇ ਹਮ ਬਗਤੇ।

'ਮਿਲ ਕੇ ਚਲਦੇ।

ਨਾਹਿੰ ਬੰਦਯਨ ਕੇ ਫਿਰ ਘਾਤੇ।

'ਮਾਰਦੇ।

ਤਿਨ ਕੇ ਅਪਨੇ ਬੀਰ! ਬਨਾਤੇ ॥ ੧੬੧ ॥

'ਭਰਾ।

ਅਬਿ ਲੋ ਸਭਿ ਸੱਤ੍ਰੂਨ ਕੇ ਹਰ ਕੈ।

ਬਨਤੇ ਮਾਲਕ ਮੁਲਕ ਨਿਧਰਕੈ।

'ਨਿਧੌੜਕ ਹੋ ਕੇ।

ਜਮਨਾ ਔਰ ਸਿੰਧੁ ਕੇ ਅੰਦਰ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਹੁਤੇ ਨਰਿੰਦਰ! ॥ ੧੬੨ ॥

'ਰਾਜਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਨਏ ਸਿੰਘ ਭੀ ਬਹੁ ਬਨ ਜਾਤੇ।

ਪਿਛਲੇ ਸਭਿ ਹੀ ਮਿਲੇਰਹਾਤੇ।

ਕੋਊ ਨ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਸਕਾਤੇ।

ਪੰਥ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇਜ ਬਢ ਜਾਤੇ ॥ ੧੬੩ ॥

ਇਕ ਬੰਦੇ ਸੋਂ ਬਿਗਰਨ ਪਰ ਹੈਂ।

‘ਵਿਗਾੜ ਪੈਣ ਕਰਕੇ।

ਭਏ ਖਰਾਬੇ ਬਹੁਤੇ ਤਰ ਹੈਂ।

‘ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ।

ਗਯੋ ਪੰਥ ਆਧੋ ਬੰਦਈ।

ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਬਿਛੜੇ ਮਲਵਈ ॥ ੧੬੪ ॥

ਹਮ ਮਝੈਲ ਚੌਥਾਂਸਾ ਰਹੈ ਹੈਂ।

‘ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ।

ਏਹੁ ਫੱਟ ਅਬਿ ਮਿਲੈ ਕਦੈ ਹੈਂ।

ਫਲ ਇਸ ਬੇਇਤਫਾਕੀ ਕੇਰਾ।

ਪਰਜੋ ਭੋਗਨਾ ਕਸ਼ਟ ਬਧੇਰਾ ॥ ੧੬੫ ॥

ਮੀਰੀ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਗੁਰੁਜ਼ਾਦੈਂ।

ਡਾਰਜੋ ਹਮ ਮੈਂ ਏਹੁ ਬਿਖਾਦੈਂ।

‘ਝਗੜਾ।

ਬਾਪਨ ਹਿਤ ਅਪਨੀ ਸਰਦਾਰੀ।

ਬਾਜੀ ਹਮਰੀ ਬਨੀ ਬਿਗਾਰੀ ॥ ੧੬੬ ॥

ਅਬਿ ਕਬ ਹੀ ਗੁਰੁ ਫੇਰ ਬਨੈ ਹੈ।

ਪੰਥ ਕੇਰ ਮੇਲਾਪ ਜੋ ਥੈਹੈ।

ਰੱਖਕ ਹਮਰੋ ਹੈ ਸੋ ਭਾਰੀ।

ਜਿਸ ਕੀ ਪੰਥ ਏਹੁ ਹੈ ਬਾਰੀ ॥ ੧੬੭ ॥

‘ਬਗੀਚੀ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਾਜ ਬਿਰਦ ਕੀ ਰਖ ਹੈ।

ਜੀਵੈ ਜੋਊ ਰਾਜ ਸੁਖ ਚਖ ਹੈ।

ਜੱਦਜਪਿ ਤੁਰਕੈਂ ਦਗਾ ਅਪਾਰੀ।

ਕਰਿ, ਹਮਰੀ ਬਡ ਬਾਤ ਬਿਗਾਰੀ ॥ ੧੬੮ ॥

ਜਰ ਹਮਰੀ ਇਨ ਕਾਟਨ ਹੇਤੈਂ।

ਬਾਹੀ ਕਾਂਤਿ ਕੁਨੀਤੀ ਕੇਤੈਂ।

‘ਕਿਤਨੀ ਬਾਰ ਖੋਟੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਛੁਰੀ ਵਗਾਈ।

ਜਜੋਂ ਬਦਨੀਤਿ ਕਰੀ ਇਨ ਹਮ ਸੋਂ।

ਹਮ ਭੀ ਦੈਂਹ ਨ ਕਿਛੁ ਫਲ ਕਮ ਸੋ ॥ ੧੬੯ ॥

‘ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਘੱਟ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ ਫਲ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਬਿਤੀ ਬਾਤ ਕੋ ਭਾਂਤਿ ਇਸ,

ਪੰਥ ਅਧਿਕ ਪਛਤਾਤ।

ਉਤੈ ਸੁਨੋਂ ਤੁਰਕਾਨ ਜੋ,

ਮਥੀ ਮੰਦ ਮਤਿ ਘਾਤ ॥ ੧੭੦ ॥

‘ਦਾਅ।

ਚੌਪਈ:

ਦਗਾ ਠਟਯੋ ਮਨਿ ਤੁਰਕਨ ਐਸੈਂ।	
ਜਬਿ ਸਭਿ ਜਾਇ ਸਿੰਘ ਘਰ ਬੈਸੈਂ।	
ਜਥੇ ਟੂਟ ਇਨ ਕੇ ਸਭਿ ਜੈਹੈਂ।	
ਫਿਰ ਹਮ ਇਕਠੇ ਹੋਨ ਨ ਦੈਹੈਂ ॥ ੧੭੧ ॥	
ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਤੇ ਫੜ ਕੈ।	
ਕਰੈਂ ਤੁਰਕ ਕੁਛ ਮਾਰੈਂ ਕੜ ਕੈ।	'ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।
ਜੋ ਇਨ ਮਿਲਿ ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਭਾਰੇ।	
ਹਮ ਪਰ ਜੁਲਮ ਅਤੁਲਮ ¹ ਗੁਜਾਰੇ ॥ ੧੭੨ ॥	'ਬਹੁਤੇ।
ਸੋ ਬਦਲੇ ਹਮ ਅਬਿ ਸਭਿ ਲੈਹੈਂ।	
ਕਰਿ ਨੇਸਤ ਨਾਬੂਦ ¹ ਇਨੈ ਹੈਂ।	'ਨਾਸ਼, ਤਬਾਹ।
ਕਰਿ ਨਿਰਬੀਜ ¹ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਪਹਿਲੈਂ।	'ਖਤਮ।
ਤੁਰਕ ਕਰੈਂ ਫਿਰ ਹਿੰਦੈਂ ਸਹਿਲੈਂ ¹ ॥ ੧੭੩ ॥	'ਫੇਰ ਸੁਖਾਲਾ ਹੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰਕ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ।
ਮੱਦਦਗਾਰ ਹਿੰਦੂ ਕਾ ਜੋਊ।	
ਬਿਨ ਸਿੱਖਨ ਨਹਿ ਪਿਖੀਅਤ ਕੋਊ।	
ਅਬਿ ਲੋ ਜੇ ਯਹਿ ਪੰਥ ਨ ਹੋਤਾ।	
ਦਯੋ ਹੁਤੇ ਹਿੰਦੂਨ ਕੇ ਗੋਤਾ ¹ ॥ ੧੭੪ ॥	'ਡੋਬ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ।
ਦੀਨ ਏਕ ਹਮਰਾ ਬਨ ਜਾਤੋ।	
ਹਿੰਦੂ ਏਕ ਨ ਰਹਿਨਾ ਪਾਤੋ।	
ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੈ ਯਹਿ ਸਿੰਘਨ ਮਜ਼ਬੈਂ।	
ਹਠੀ ਬੀਰ ਬਡ ਹੋਯੋ ਗਜ਼ਬੈਂ ¹ ॥ ੧੭੫ ॥	'ਭਾਰਾ।
ਜ਼ਾਲਮ ਜਾਹਲ ¹ ਮੁਫਸਦ ² ਚੋਰੈਂ।	'ਅਨਪੜ੍ਹ। ² ਫਸਾਦੀ।
ਇਨ ਸਮ ਜਗ ਮੈਂ ਭਯੋ ਨ ਹੋਰੈਂ।	
ਇਨ ਬਦਮਾਸ਼ਨ ਦੀਨ ਹਮਾਰਾ।	
ਕਰਯੋ ਬਢਨ ਤੇ ਬੰਦ ਅਪਾਰਾ ॥ ੧੭੬ ॥	
ਅਬਿ ਹਮ ਇਨ ਬਦਜ਼ਾਤ ਨਰਨ ਕੈ।	'ਮਾਰ ਕੇ।
ਤੁਰਕ ਬਨੈਹੈਂ ਹਿੰਦੂਨ ਧਨ ਕੈ।	'ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।
ਬਕਰੀ ਭੇਡ ਗਊ ਮ੍ਰਿਗ ਭੈਸੈਂ।	
ਇਨ ਸਮ ਹਿੰਦੂ ਸਿਰ ਨ ਉਕੈਸੈਂ ¹ ॥ ੧੭੭ ॥	'ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਣਗੇ।
ਸੂਰ ਸ਼ੇਰ ਬ੍ਰਿਕ ¹ ਸ੍ਰਿੰਗੀ ² ਗੈਂਡੇ।	'ਬਘਿਆੜ। ² ਹਾਥੀ।

ਇਨ ਸਮ ਸਿੰਘ ਇਹੈ ਬਡ ਬੈਂਡੇ।

'ਅਮੋੜ, ਟੇਵੇ।

ਅਬਿ ਯਹਿ ਆਏ ਸੂਤ ਹਮਾਰੈਂ।

ਇਨ ਕੇ ਹਤ ਨਿਜ ਦੀਨ ਬਿਥਾਰੈਂ। || ੧੭੮ ||

'ਆਪਣਾ ਮਜ਼ਹਬ ਫੈਲਾਵਾਂਗੇ।

ਇਹੁ ਬਦ-ਮਨਸ਼ਾ ਤੁਰਕੈਂ ਕੀਨੀ।

'ਮਾੜੀ ਇੱਛਾ।

ਇਤ ਦਿਸ ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਲਖ ਲੀਨੀ || ੧੭੯ ||

ਦੋਹਰਾ:

ਤੁਰਕੈਂ ਕੀਨੋ ਦਗਾ ਜਜੋਂ,

ਦਏ ਬੰਦਈ ਮੁਕਾਇ।

ਪਛਤਾਯੋ ਪੁਨ ਪੰਥ ਜਜੋਂ,

ਕਹਿ ਇਤਿ ਭਯੋ ਧਿਆਇ || ੧੮੦ ||

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਬੰਦਈਓ' ਕੇ ਜੰਗ, ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਫਰੇਬ ਦਗੇ, ਪੰਥ ਕਾ ਪਛਤਾਵਨ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਨੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਮ || ੧੯ ||

੨੦. {ਪੰਥ ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਵੈਰ ਵਧਣਾ}

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਨਰ ਜੇ ਸੁਖ ਚੈਹੁ ਸਦਾ ਸਭਿ ਹੀ,
 ਦੁਵਿਧਾ ਸੱਤ੍ਰੈ¹ ਨ ਬਿਸਾਹੁ ਕਰੋ।
 ਸਭਿ ਕਾਮ ਵਿਚਾਰ ਸੁਧਾਰ ਕਿਜੋ,
 ਜਿਨ ਕਾ ਫਲ ਕੂਰ¹ ਸੁ ਦੂਰ ਹਰੋ²।
 ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਨੀਤਿ ਸਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੋ,
 ਪ੍ਰਭ ਤੈ ਬਿਨੁ ਔਰ ਨ ਆਸ ਧਰੋ।
 ਇਹੁ ਮਾਰਗ ਸ੍ਰੇਯ ਸਹੀ ਸੁਧ ਹੈ¹,
 ਫਲ ਚਾਰ ਮਿਲੈਂ ਇਹੁ ਜੋ ਵਿਚਰੋ¹ ॥੧॥

¹ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ।¹ਭਿਆਨਕ, ਬੁਰਾ। ²ਦੂਰ ਤਿਆਗ ਦਿਓ।¹ਇਹੁ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਠੀਕ ਤੇ ਸੁੱਧਰਸਤਾ ਹੈ।¹ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲੋਗੇ।**ਦੋਹਰਾ:**

ਨਾਮ ਸਿੰਘਨ ਨਾਮੀਨ ਕੇ,
 ਕਥੇ ਜਥੇ ਜਯੋਂ ਬਾਂਧਿ¹।

¹ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ (ਉਹ) ਜੱਥੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਸਿੰਘ ਕਰੈਂ ਜਯੋਂ,
 ਬਢ ਹੈ ਅਧਿਕ ਬਿਖਾਦ¹ ॥੨॥

¹ਝਗੜਾ।

ਨਾਮੀ ਗ੍ਰਾਮੀ¹ ਸਿੰਘ ਤਬਿ,
 ਹੁਤੇ ਜੁ ਪੰਥ ਮਝਾਰ।

¹ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਕੁਛਕ ਨਾਮ ਤਿਨ ਕੇ ਕਹੋਂ,
 ਹੇਤ ਪਛਾਨ ਵਿਚਾਰ ॥੩॥

ਦ੍ਰੋਯਾ ਛੰਦ:

ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਕੁਵਰ¹, ਧਾਰੀ ਹਰਿ,
 ਅਮਰ, ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਯੇਹ ਪਾਂਚ।
 ਤੁਕਾਨਨ ਕਾਨਨ ਹਾਨਨ ਹਿਤ,
 ਮਾਨਨ ਕਰੋ ਗਏ ਸਮ ਆਂਚ¹।

¹ਨਾਮ।¹ਤੁਰਕਾਂ ਰੂਪ (ਕਾਨਨ) ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੰਨਣਾ ਕਰੋ (ਕਿ ਇਹ ਪੰਜੇ) ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਗਏ।¹ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ।

ਸਹਜ ਸਿੰਘ, ਕੇਹਰ, ਝਲੀਆਂ ਕੇ¹
 ਜੋਧ ਸਿੰਘ, ਦਲ, ਨਾਰੋ ਕੇਰ।
 ਸੂਰਾ ਸਿੰਘ, ਤਖਾਨ ਖਾਲੜੇ
 ਬਦਨ ਹਰੀ, ਘਨ, ਫਾਲੀ ਹੇਰ¹ ॥੪॥

¹ਬੱਖੀ ਫਾਲੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦੇਖੋ।

ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਬਖਸ਼, ਭੜਾਣੀ¹
 ਬੇਲਾ ਸਿੰਘ, ਭੀਮ ਗਿੱਲ¹ ਬੀਰ²।
 ਅਮਰ ਹਰੀ, ਬਘੇਲ, ਸਰਾਂ ਦੇ
 ਗੌਰਾ ਸਿੰਘ¹, ਬੁਲਾਕਾ, ਧੀਰ²।
 ਲਖਮੀਰ ਸਿੰਘ, ਘੜਜਾਲਜੋ ਸੰਧੂ,
 ਹਾਤਾ ਸਿੰਘ ਵੜਾਇਚ ਚੁੰਘ।
 ਮੇਘ ਸਿੰਘ, ਗਿਲ ਮੁੰਦ੍ਰਾਂ ਦਾ ਭਲ¹,
 ਸਾਵਨ ਸਿੰਘ, ਉਸਨਾਕ, ਬਲੁੰਘ ॥ ੫ ॥
 ਭੀਮ ਸਿੰਘ, ਬੱਲਾ ਰੱਤੇ ਕੇ,
 ਬਦਨ ਹਰੀ, ਬਾਦਲ ਸੁੱਤੇ ਕੇ ਜਾਨ।
 ਕਸਟ ਵਾੜੀਆ ਸੰਤ ਸਿੰਘ, ਭਲ,
 ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ, ਬਟਾਲੀਵਾਨ*।
 ਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਘਨ¹, ਆਲਮ ਸਿੰਘ,
 ਸਜਾਲਕੋਟੀਏ ਥੇ ਜੋ ਪੂਤ¹।
 ਬਖਸ਼ਾ ਸਿੰਘ, ਬਖਸ਼ੀਸ਼, ਨੇਬ ਸਿਖ*
 ਭਰੋਵਾਲੀਏ¹ ਭਲੇ ਸਪੂਤ ॥ ੬ ॥
 ਝਬਰਾ ਸਿੰਘ, ਸਮੁੰਦ, ਕਾਬਲੀ,
 ਭੋਗੜ ਹਰਿ, ਰਸਾਲ, ਮੁਲਤਾਨੀ, ਲੇਹੁ।
 ਭੰਡਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਦਰਵਾਰਾ ਸਰੁੰਦੀ
 ਬਨੀਏ, ਬਾਮਣ ਤੁਲਸਾ ਲੇਹੁ।
 ਅੰਬਰੀਕ ਸਿੰਘ ਸਬੇਗ ਜੰਬਰੀ,
 ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ, ਮਜੀਠੈ ਕੇਰ।
 ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ, ਨਗਾਹੀਆ, ਦੁੱਲਟ,
 ਕੈਬੋਵਾਲ ਮਾਲਵੇ ਹੇਰ ॥ ੭ ॥
 ਬੇਲਾ ਹਰਿ, ਸੁਖਨ ਰਾਇਪੁਰੀਏ,
 ਬਾਘਾ ਸਿੰਘ, ਸੁਜਾਨਾ, ਗਿੱਲ।
 ਮਾਹਿਲ ਦਯਾ ਸਿੰਘ, ਜਸਵੰਤਾ,
 ਦੇਸੂ ਹਰਿ, ਮਾਨਾ ਰੰਧਾਵੇ ਮਿੱਲ।
 ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਜੋਧਾ ਸਾਬੋ ਕੇ,
 ਬੱਲਾ ਹਰਿ, ਦੁਲਾ ਬੇਰਾੜ।

¹ਭੜਾਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ।

¹ਗੋਤ। ²ਸੂਰਮਾ।

¹ਇਹ ਸਾਂਘਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਸੀ। ²ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ।

¹ਚੰਗਾ।

*ਬਟਾਲੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਾ।

¹ਨਾਮ।

¹ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ।

*ਕਲਾਲ ਗੋਤ ਦੇ ਸਿੱਖ।

¹ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਤਲੋਕ ਫੂਲ ਕੇ
 ਬੀਲਾ ਹਰਿ, ਮੰਨਾ ਕੇਰਾੜਾ¹ ॥ ੮ ॥ 'ਕਿਰਾੜ।
 ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ, ਦੁੱਨਾ ਹਰਿ, ਸੈਣੀ,
 ਗਾਮ ਭਲਾਣ ਕੇਰ ਬਡ ਬੀਰ।
 ਸਰਬਗ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ, ਵਟਾਲੀਏ,
 ਪਰਮਾਨੰਦ, ਰਾਮ ਚੰਦ, ਧੀਰ।
 ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ, ਗੋਲਾਬਾ ਬਿਪ੍ਰ¹, 'ਬ੍ਰਹਮਣ।
 ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ, ਛਿੱਬ੍ਰ¹ ਦਿਜ ਜਾਨ। 'ਗੋਤ।
 ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ, ਟਹਿਲ, ਬੁਧ ਹਰਿ, ਲਖਿ¹, 'ਜਾਣੇ।
 ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿੰਘ, ਦੇਵਾ ਹਰਿ, ਗਜਾਨ ॥ ੯ ॥
 ਹਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿੱਤ, ਹਜੂਰੀ,
 ਮੁਨਸ਼ੀ ਸੇਵਾਰਾਮ, ਦਿਆਲ।
 ਸੂਬੇ ਖਾਨ, ਸ਼ੇਰ ਮਾਹੰਮਦ,
 ਜਾਤੀ ਖਾਂ ਮੁਹਕਮ, ਜਾਮਾਲ।
 ਲੰਬ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ, ਸੁਹਾਵਾ,
 ਹਰੀਰਾਮ, ਚੋਪੜਾ ਆਹਿ।
 ਚੰਪਾ ਸਿੰਘ, ਹੀਰਾ, ਫੇਰੂ ਸਿੰਘ,
 ਸੋਝਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਗ ਮਲ, ਚਾਹਿ¹ ॥ ੧੦ ॥ 'ਦੇਖੇ।
 ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਮੂਲਾ,
 ਧਜਾਨ ਸਿੰਘ, ਨੇਹਾਲ, ਸੁਨਾਕ।
 ਟਹਲ ਸਿੰਘ, ਕੀਰਤ ਸਿੰਘ, ਦਾਨਾ
 ਦੁਰਗਾਹਾ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਰ, ਬਿਪਾਕ¹। 'ਬਹੁਤ ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
 ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ, ਮੋਲਕ, ਬਹਿਰ ਹਰਿ,
 ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਗੁਰ ਅੰਸ।
 ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ, ਸੋਢੀ ਮੀਰੀ ਹਰਿ¹, 'ਸਿੰਘ।
 ਕਾਨ੍ਹ¹, ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ, ਅਵਿਤੰਸ² ॥ ੧੧ ॥ 'ਨਾਮ। ਐਸ਼ੋਮਣੀ।
 ਭੱਲੇ ਤੇਹਣ ਏਤਿਕ ਔਰੈਂ,
 ਪੰਥ ਵੀਚ ਥੇ ਰਹਿਤ ਨਿਸੰਗ।
 ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ, ਲਜਪਤ ਸਿੰਘ, ਜਸਪਤ,
 ਸੋਢੀ ਸਿੰਘ ਸਜੇ ਓਮੰਗ।

ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ, ਦੇਸੀ, ਭੋਮਾ ਹਰਿ,
ਸੁਖਾ ਨੰਦ, ਚੰਦਾ, ਹਰਿ ਮੂਲ।
ਫਤੇ ਸਿੰਘ, ਤਖਤਾ, ਬਖਤਾ ਹਰਿ,
ਹਰੀ ਸਿੰਘ, ਮਾਨਾ ਸਿੰਘ ਫੂਲਾ ॥ ੧੨ ॥

ਗੋਤ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਨੱਥਾ, ਬਖਤਾ ਹਰਿ,
ਸਿੰਘ ਬਰਾਜ, ਮਰਾਝ ਮਿਲਾਪ।
ਦਰਗਾਹਾ ਸਿੰਘ, ਬੁਧ ਸਿੰਘ, ਗੰਡਾ
ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਚੰਦਨ ਸਿੰਘ, ਆਪ।
ਕੌਰ ਸਿੰਘ, ਗਜਾ, ਸੁੱਚਾ ਹਰਿ,
ਬੀਕਾ ਹਰਿ, ਬਾਲਾ ਸਿੰਘ, ਚੈਨ।
ਨੰਦ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਹਰੀ ਜੀ,
ਸੈਣਾ ਸਿੰਘ, ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ, ਮੈਨ ॥ ੧੩ ॥

ਮਾਨ ਸਿੰਘ, ਲਾਲੂ, ਸਿੰਘ ਧੰਨਾਂ,
ਪ੍ਰਾਣ ਸਿੰਘ, ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ, ਸਿਯਾਮ।
ਚੋਲਾ ਸਿੰਘ, ਸੱਜਨ, ਬੱਜਰ ਸਿੰਘ,
ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ, ਹਮੀਰਾ ਨਾਮ।

ਕਰਮ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਰੂਪੇ ਕੇ ਥੇ,
ਫਤੇ ਸਿੰਘ, ਭਗਤੂ ਕਾ ਆਹਿ।
ਸਿੰਘ ਮਤਾਬ, ਕੋਟ ਮੀਰਾਂ ਕਾ,
ਦਲ ਸਿੰਘ, ਮਲ ਸਿੰਘਰਾਹਿ ॥ ੧੪ ॥

ਪਿੰਡ।

।(ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ) ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਿੰਘ, ਦੀਪਾ, ਰੂਪਾ ਸਿੰਘ,
ਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਨਾਹਰ, ਭਗਵਾਨ।
ਇਤਯਾਦਿਕ ਸਿੰਘ ਹੁਤੇ ਨਿਰਮਲੇ,
ਰਹਿਤੇ ਦਲੋਂ ਸੰਗ ਬਲਵਾਨ।
ਪ੍ਰਿਥੀ ਸਿੰਘ, ਬਰਣ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸਿੰਘ,
ਬਰਵੰਡਾ, ਬਾਘ ਮ੍ਰਿਗੋਸ।
ਧਰਤ ਧਕੇਲ ਸਿੰਘ, ਬਾਘੜ ਜੀ,
ਸੱਤ੍ਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਅਜੀਤ, ਮਹੇਸ ॥ ੧੫ ॥
ਲਕੜਾ ਸਿੰਘ, ਤਕੜਾ, ਝਗੜਾ ਸਿੰਘ,
ਸੁੰਦਰ, ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਕਲਜਾਨ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਨੇਹੰਗ ਭੁਜੰਗੀ',
 ਰਹਿਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਅਗਵਾਨ।
 ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ, ਭੋਲਾ, ਸੁੱਧਾ ਸਿੰਘ,
 ਅਤਰ, ਚਤਰ ਸਿੰਘ, ਬੀਰ ਪਹਿਚਾਨ।
 ਲੱਖਨ ਹਰਿ, ਸਦਾ ਗੋਮਾਨਾ,
 ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੰਘ ਇਤਯਾਦਿਕ ਜਾਨ ॥ ੧੬ ॥

'ਸੂਰਮੇਂ।

ਕਾਮ ਵਰਖਨੀ ਤਵਾਰੀਖ ਤੈ
 ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਬਖਤਾ-ਮਲ ਕੇਰ।
 ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੁ ਮੈ ਸੇ,
 ਸਾਖੀ ਰਾਮ ਕੌਰ ਕੀ ਔਰੈਂ ਹੇਰ।
 ਗੁੰਥ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਹਜੂਰੀ,
 ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸਾਖੀ ਚੀਨ।
 ਇਨ ਮੈਂ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹੈਂ ਅਧਿਕੈਂ,
 ਮੈਂ ਥੋਰੇ ਸੇ ਲੈ ਲਿਖ ਦੀਨ ॥ ੧੭ ॥

ਹੇਤ ਯਾਦ-ਦਾਸਤ ਸਿੰਘਨ ਕੇ'
 ਜਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਠੌਰੈਂ ਆਹਿੰ।
 ਸਾਰੇ ਨਾਹਿੰ ਲਿਖੇ ਇਸ ਹੇਤੈਂ,
 ਗੁੰਥ ਬਢਨ ਤੇ ਅਤਿ ਡਰ ਪਾਹਿੰ।
 ਇਨ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਹਜੂਰੀ ਸਿੰਘ ਥੇ,
 ਕੁਛ ਥੇ ਜਿਨ ਗੁਰੁ ਦਰਸੇ ਨੀਕ।
 ਔਰ ਜੁ ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਰਹੇ ਥੇ,
 ਸਿਦਕੀ ਸਿੰਘ ਲਿਖੇ ਬਹੁ ਠੀਕ ॥ ੧੮ ॥

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਯਾਦਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ।

ਅਬਿ ਪਰਸੰਗ ਨਿਸੰਗ ਸੁਨੀਜੈ,
 ਸਾਥ ਉਮੰਗ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰ।
 ਦਗਾ ਕਰਜੇ ਜੜੇਂ ਤੁਰਕੈਂ ਭਾਰਾ,
 ਅਰ ਪਛੁਤਾਏ ਸਿੰਘ ਬਧੇਰ।
 ਸੋ ਗਾਥਾ ਹਮ ਪੂਰਬ ਗਾਈ,
 ਨਈ ਸੁਨਾਈ ਚਾਹੈਂ ਔਰ।
 ਜਾਨ ਲਯੋ ਜਬਿ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ,
 ਬਿਗਰਜੇ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਅਬਿ ਤੌਰ' ॥ ੧੯ ॥

'ਢੰਗ।

ਠਟੜੋ! ਗੁਰੁਮਤਾ ਤਬੈ ਸਿੰਘਨ ਇਹੁ,
 ਅਬਿ ਨਹਿੰ ਬੈਠੜੋਂ, ਹੈ ਗੁਜਰਾਨ।
 ਖੇਤੀ ਬਣਜ ਲਗੇ ਜੇ ਕਰਨੇ,
 ਫਿਰ ਨਹਿੰ ਬਨ ਹੈ ਜੰਗ ਸਾਮਾਨ।
 ਇਕ ਇਕ ਕੇ ਕਰਿ ਖ੍ਰਾਰ ਮਾਰ ਹੈਂ,
 ਕਰਿ ਹੈਂ ਤੁਰਕ ਕਿਸੈ ਬਲ ਸੰਗ।
 ਅਤਿ ਬਦਨੀਤਿ ਅਹੈ ਮੁਸਲੜੋਂ ਕੀ,
 ਚਾਹੈਂ ਸਭਿ ਕੇ ਕਿਯਾ ਇਕਰੰਗਾ! **॥ ੨੦ ॥**
 ਅਰ ਜੋ ਹਮ ਨੇ ਬੰਦੇ ਸੋਂ ਮਿਲਿ,
 ਕਰੇ ਕਾਮ ਸੋ ਰੜਕਤ ਤਾਂਹਿੰ।
 ਤਾਂ ਤੇ ਅਬਿ ਸਭਿ ਕਸਮ ਖਾਇ ਕੈ,
 ਕਸੋ ਕਮਰ ਹਿਤ ਧਰਮ ਮਹਾਂਹਿੰ।
 ਜੀਵਤ ਰਹੈਂ ਜੋ ਰਾਜ ਲਹੈਂ ਸੋ,
 ਮਰੈਂ ਤੁ ਸ੍ਰਰਗ ਭੋਗ ਹੈਂ ਸਾਰ।
 ਮੋਦਕਾ ਦੁਹੂੰ ਹਾਥ ਮਹਿੰ ਲੇਵੇ,
 ਸੁਜਸ ਧਰਮ ਲਿਹੁ ਜਗਤ ਮਝਾਰ **॥ ੨੧ ॥**
 ਮਰੇ ਨ ਭੇਡ ਬਕਰੀਓਂ ਕੇ ਸਮ,
 ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਸਫਲਾ ਕਰਿ ਲੇਹੁ।
 ਜਥਾ ਬਨਾਇ ਰਖੇ ਠੌਰੈਂ ਇਕ,
 ਪਾਲੇ ਲਾਜ ਨ ਟੂਟਨ ਦੇਹੁ **॥ ੨੨ ॥**

ਦੋਹਰਾ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਗੁਰਮਤਾ ਸਿੰਘ,
 ਜਥੇ ਬਾਂਧਿ ਚਢਿ ਚੰਗਿ।
 ਲੂਟ ਮਾਰ ਛਕਨੇ ਲਗੇ,
 ਮੇਲੜੋ ਰੌਰ ਨਿਸੰਗਿ **॥ ੨੩ ॥**
 ਸਿੰਘ ਹਜਾਰਕ ਥਾ ਤਬੈ,
 ਘੋੜ-ਚੜ੍ਹਾ ਬਡ ਬੀਰ।
 ਪੁਰਿ ਗੁਰਦਾਸ ਪਹਾੜ ਦਿਸ,
 ਚਾਲੇ ਪਾਇ ਬਹੀਰ **॥ ੨੪ ॥**
 ਗਾਮ ਲੁਟੈਂ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ,

¹(ਪਾਸ) ਕੀਤਾ।

¹ਇੱਕੋ ਮਜ਼ਹਬ ਭਾਵ ਤੁਰਕ।

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, (ਅ) ਸਾਰੇ।

¹ਲੱਡੂ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਪਨਾ ਆਪ ਬਚਾਇ।
ਬ੍ਰਿੱਧ ਸਿੰਘ ਰਹਿੰ ਗੁਰੂ ਚੱਕ,
ਗੱਫਾ ਤਿਨਹਿੰ ਪੁਚਾਇੰ ॥ ੨੫ ॥

ਰੌਰ ਪਰਜੋ ਪੁਨ ਦੇਸ ਮੈਂ,
ਔਰ ਮਿਲੇ ਬਹੁ ਆਇ।
ਨਦੀ ਬਾਰ ਜਿਮਾ ਪੰਥ ਪੁਨ,
ਬਢਨ ਲਗਜੋ ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੨੬ ॥

'ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ।

ਉਤ ਜਮਨਾਂ ਇਤ ਅਟਕ ਲੋ,
ਚੋਰ ਧਾੜਵੀ ਜ਼ਾਨ।
ਭੂਖੇ ਸਿੰਘ ਜਜੋਂ ਜਗ ਉਠੇ,
ਹੇਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਾਨਾ ॥ ੨੭ ॥

'ਭੂਖੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਗ ਉਠੇ।

ਠੌਰ ਠੌਰ ਇਸ ਤੌਰ ਬਹੁ,
ਜਥੇ ਬਾਂਧਿ ਸਿੰਘ ਔਰ।
ਮਾਰ ਕੂਟ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ,
ਲੂਟਨ ਲਾਗੇ ਗੌਰਾ ॥ ੨੮ ॥

'ਬਹੁਤਾ।

ਬਦਨੀਤੀ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ,
ਲੀਤੀ ਪੰਥ ਪਛਾਨ।
ਚੀਤੀ ਸਿੰਘਨ ਧਰਮ ਜਜੋਂ,
ਕੀਤੀ ਸੋਈ ਬਾਨਾ ॥ ੨੯ ॥

'ਚਿੱਤ੍ਰਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਸੁਭਾਵ ਹੈ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਹੀ ਆਦਤ ਧਾਰ ਲਈ।

ਸਿੰਘੈਂ ਮਾਰਜੋ ਤੁਰਕ ਚਹਿੰ,
ਸਿੰਘ ਚਹੈਂ ਤੁਰਕਾਨ।
ਦੀਨ ਬਢਾਵਨ ਕੀ, ਬਢੀ
ਹਿਰਸਾ, ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਜਾਨ ॥ ੩੦ ॥

'ਇੱਛਾ ਵਧੀ।

ਚੌਪਈ:

ਬਿਥਰੇ ਸਿੰਘ ਐਸ ਬਹੁ ਥਾਨਾ।
ਮਾਰ ਲੂਟ ਕਰਿਹਿੰ ਗੁਜਰਾਨਾ।
ਤੀਰ ਦਰਜਾਵਨ ਝੱਲਨ ਮਾਂਹੀਂ।
ਮਾਰਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਧਾਰਿ ਮੁਦਾ ਖਾਹੀਂ ॥ ੩੧ ॥
ਨਗਰਨ ਨਿਕਟ ਕਰੈਂ ਜਾ ਡੇਰੈਂ।

'ਖਿਲਰ ਗਏ, ਫੈਲ ਗਏ।

'ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇ

ਕਾਹੂੰ ਵਸਤੁ ਜਬਰ ਨਹਿ ਛੇਰੈ।
 ਲੋਗ ਗਰਾਮਨ ਕੇ ਜੋ ਦੇਂਹੀਂ।
 ਦਾਣਾ ਘਾਸ ਰਸਦ ਸੇ ਲੇਹੀਂ ॥ ੩੨ ॥
 ਆਪ ਦੁਖੈਂ ਨਹਿ ਕਿਸੈ ਦੁਖਾਵਨ।
 ਯੋਂ ਦਿਨ ਲਾਗੇ ਸਿੰਘ ਬਿਤਾਵਨ।
 ਨਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਰਹਿ ਪਢਤੇ।
 ਰੋਜ ਬਰੋਜੈਂ ਜਾਵੈਂ ਬਢਤੇ ॥ ੩੩ ॥
 ਬਹੁ ਅਸਵਾਰ ਪਿਆਦੇ ਥੋਰੇ।
 ਜਤੀ ਸਤੀ ਹਠਿ ਤਪੀ ਨ ਥੋਰੇ।
 ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿੱਦਯਾ, ਲੱਕੜੀ ਬਾਜੀ।
 ਸੀਖ ਸਿਖਤ ਰਹਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਾਜੀ ॥ ੩੪ ॥
 ਕਰਤ ਫਿਰੈਂ ਯਾ ਬਿਧਿ ਸਿੰਘ ਸੈਲੈਂ।
 ਕਹੈਂ ਲੋਗ ਤਿਨ ਕੇ ਚਕਰੈਲੈਂ।
 ਪਰਜੋ ਰੋਰ ਫਿਰ ਗੋਰ ਜੁ ਦੇਸੈਂ।
 ਸੁਨਿ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਬਢਜੋ ਅੰਦੇਸੈਂ ॥ ੩੫ ॥
 ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਸੂਬੇ ਖੂਬੇ।
 ਨਾਯਬ ਅਸਲਮ ਖਾਨ, ਅਜੂਬੇ।
 ਬੈਠਿ ਕਰੇ ਬਹੁਧਾ ਮਨਸੂਬੇ।
 ਲਾਈ ਲੱਤ ਆਈ ਗੁਣ ਕੂਬੇ ॥ ੩੬ ॥
 ਹਮ ਨੇ ਰੋਕਜੋ ਸਿੰਘਨ ਗੁਜ਼ਾਰਾ।
 ਉਨੈ ਲੂਟਿ ਖਾਯੋ ਜਗ ਸਾਰਾ।
 ਛਿੜਜੋ ਮਖੀਰਾ ਏਹੁ ਅਬਿ ਖੋਟਾ।
 ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾ ਢੋਟਾ ॥ ੩੭ ॥
 ਕਰਮ ਫਰਜੋ ਇਨਹੂੰ ਇਹੁ ਖੋਟਾ।
 ਰਹੇ ਪਾਇ ਰੱਯਤ ਕੋ ਟੋਟਾ।
 ਫੌਜ ਪਠੋ ਅਬਿ ਭੰਗ ਅਮੋਟਾ।
 ਮੰਤ੍ਰੀ ਹੈ ਨ ਬਹਾਦਰ ਛੋਟਾ ॥ ੩੮ ॥
 ਹੂਆ ਹੁਕਮ ਮਾਰਬੇ ਜੈਹੋ।

'ਦਿਨ ਬਦਿਨ।

'ਗਤਕੇ ਦੀ ਖੇਡ।

'ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਅ) ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ।

'ਸੰਸਾ।

'ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਸੂਬੇ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

'(ਦੋਹਾਂ ਨੇ) ਅਣੋਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

'ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ।

'ਕੂਬੇ ਦੇ ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਰਾਸ ਆ ਗਈ।

'ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ।

'ਪੁੱਤਰ।

'(ਅਮੋਟਾ) ਅਮੋੜ ਭਾਵ ਬਲਵਾਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) (ਭੰਗ) ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

'ਵਜ਼ੀਰ ਛੋਟਾ ਬਹਾਦਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਵੱਡਾ ਬਹਾਦਰ ਵਜ਼ੀਰ ਭੋਜੋ।

ਇਸ ਮਖੀਰ ਕੇ ਯੋਂ ਬਧ ਕੈਰੋ।	'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸ ਕਰੋ।
ਨਾਹਿੰ ਤ ਏਹੁ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਦੈਹੈਂ।	
ਕਟਿ ਕਟਿ ਕੌਮ ਹਮਾਰੀ ਖੈਰੈਂ ॥ ੩੯ ॥	
ਹਮਰੋ ਦੀਨ ਬਦਨ ਇਕ ਐਰੈ।	'ਸਾਡਾ ਮਜ਼ਹਬ ਇਕ ਮੁੱਖ ਹੈ।
ਪਰੇ ਕੀਟ ਸਿੱਖ ਕਟ ਕਟ ਖੈਰੈਂ।	
ਜਬਿ ਲੌ ਨਾਹਿੰ ਪਵਾਇ ਤਮਾਕੂ।	
ਇਨੈ ਨਪਾਕ ਨ ਕਰਿਹੈਂ ਖਾਕੂ। ॥ ੪੦ ॥	'ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਨਾ ਕਰਾਂਗੇ।
ਤਬਿ ਲੌ ਚੈਨ ਲੈਨ ਕਬਿ ਦੈਹੈਂ।	
ਬਹੁ ਤੜਫਾਇ ਜਾਨ ਫਿਰ ਲੈਹੈਂ।	
ਤਾਂ ਤੇ ਅਬਿ ਦਿਢ ਕਰੋ ਇਲਾਜੈਂ।	
ਲਗੇ ਦੱਦ ਇਹੁ ਛੇੜਿ ਤਕਾਜੈ ॥ ੪੧ ॥	'ਝਗੜੇ ਛੇੜਦੇ ਹਨ।
ਯੋਂ ਮਥਿ ਤਿਨ ਪੁਨ ਲਾਇ ਕਚਹਿਰੀ।	
ਬੀਰ ਬੁਲਾਏ ਅਨਿਕੈਂ ਲਹਰੀ।	'ਮੌਜੀ।
ਸਾਂਪ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਹੀ ਥੇ ਜ਼ਹਿਰੀ।	
ਮਾਰਜੋ ਚਹੈਂ ਡੰਕ ਸਭਿ ਕਹਿਰੀ ॥ ੪੨ ॥	'ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।
ਦੁਸ਼ਮਨ ਥੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਾਰੇ।	
ਹਿਰਸੀ ਜ਼ਿੱਦੀ ਜ਼ਾਲਮ ਭਾਰੇ।	'ਲਾਲਚੀ।
ਮੁਲਕ ਵੀਚ ਹਾਕਮ ਥੇ ਜੇਤੇ।	
ਮਾਰਜੋ ਚਹੈਂ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਤੇਤੇ ॥ ੪੩ ॥	
ਮਾਲ-ਗੁਜਾਰ ਪੈਂਚ ਸਰਦਾਰੂ।	'ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਠੋਕੇਦਾਰ।
ਨਾਮੀ ਗ੍ਰਾਮੀ ਜਿਤਿਕ ਅਪਾਰੂ।	
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੇਸ ਕੇ ਸਭਿ ਹੀ।	
ਥੇ ਸਿੰਘ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੪੪ ॥	
ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਥੀ ਮਤਿ ਗਈ ਮਾਰੀ।	
ਨਿਜ ਪਗ ਮਾਰਜੋ ਚਹੈਂ ਕੁਹਾਰੀ।	'ਆਪਣੇ ਪੈਰੀਂ ਆਪ ਕੁਹਾੜੀ ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।
ਸਿੰਘ ਚਹੈਂ ਹਿੰਦੁਵਾਯਨ ਰਾਖਾ।	
ਵਹਿ ਸਿੱਖਨ ਚਹਿੰ ਪੁਟ੍ਰੋ ਖਾਕਾ ॥ ੪੫ ॥	'ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਨਾਮੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮੇਟਿਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।
ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਸਿੱਖ ਉਤਰੈ ਜਾਈ।	
ਬੋਲੀ ਠੇਲੀ ਕਰੈਂ ਬੁਰਾਈ।	'ਮਖੌਲ ਦੀਆਂ ਬੁਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਸਿੰਘ ਨ ਸਹੈਂ ਸੁਨਾਵੈਂ ਪਾਂਚੈਂ।	

ਉਨ ਕੇ ਤਨ ਮਨਿ ਲਾਗੈ ਆਂਚੈਂ ॥ ੪੬ ॥	'ਅੱਗ।
ਹਿੰਦੁਨ ਅੰਧੇ ਤੁਰਕੈਂ ਕਾਨੈਂ।	'ਕਾਣੇ।
ਸਿੰਘ ਕਹੈਂ, ਵਹਿ ਦੁਖੈਂ ਮਹਾਂਨੈ।	
ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ਪੂਜਨ ਪੱਥਰ।	
ਇਨ ਬਦਲੇ ਹਿੰਦੂ ਲਹਿੰ ਸੱਥਰ ॥ ੪੭ ॥	'ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਸੱਥਰ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਬਹੁਰ ਠੌਰ ਬਹੁ ਬਾਰ ਲਰਾਈ।	
ਭਈ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸੰਗ ਮਹਾਂਈ।	
ਜਹਾਂ ਕਹੀਂ ਹੈ ਡਾਕਾ ਚੋਰੀ।	
ਲੋਗ ਦੁਸ਼ਟ ਠਟ ਬੈਰ ਬਹੋਰੀ ॥ ੪੮ ॥	'ਫੇਰ ਵੈਰ ਕਰਕੇ।
ਰਲਿ ਮਿਲਿ ਜੁਮੇਂ ਸਿੰਘਨ ਲਾਵੈਂ।	
ਝੂਠ ਮੂਠ ਬਦਨਾਮ ਬਨਾਵੈਂ।	
ਹਾਕਮ ਦੁਸ਼ਟ ਨ ਅਦਲਾ ਵਿਚਾਰਨ।	'ਇਨਸਾਫ਼।
ਹਿਰਸੀ ਜਿੱਦੀ ਚਾਹੈਂ ਮਾਰਨ ॥ ੪੯ ॥	
ਵਹਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਪਕਰਨ ਆਵੈਂ।	
ਸਿੰਘ ਨ ਅਪਨਾ ਆਪ ਬੰਧਾਵੈਂ।	
ਇਤ ਉਤ ਟਰੈਂ ਨ ਦੰਗਾ ਮਾਂਡੈਂ।	'ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।
ਤੁਰਕ ਨ ਖਜਾਲ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਛਾਡੈਂ ॥ ੫੦ ॥	
ਆਖਰ ਯੋਂ ਜਬਿ ਬਢੀ ਕੁਬਾਹਿਤ।	'ਖਰਾਬੀ, ਔਖ।
ਖਾਨ ਲਗੇ ਸਿੰਘ ਲੂਟਿ ਜ਼ਰਾਇਤ।	'ਖੇਤੀ।
ਫੌਜ ਤੁਰਕ ਕੀ ਜਬਿ ਚੜ੍ਹ ਆਵੈ।	
ਅੱਸ੍ਰ ਛੇੜਿ ਸਿੰਘ ਝੱਲਿ ਧਸਾਵੈਂ ॥ ੫੧ ॥	
ਤੁਰਕਨ ਕੈ ਹਥ ਜੋ ਸਿੰਘ ਚਰੁ ਹੈਂ।	
ਅਦਲ ਅਨਦਲਾ ਨ ਕਿਛੂ ਬਿਚਰ ਹੈਂ।	'ਨਿਆਉਂ ਕੁਨਿਆਉਂ।
ਬਨੈ ਤੁਰਕ ਜੋ ਤਿਹ ਕਰਿ ਲੇਵੈਂ।	
ਨਾਹਿ ਜੋ ਬਨੈ ਤਾਂਹਿ ਕਟ ਦੇਵੈਂ ॥ ੫੨ ॥	
ਹਤੇ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਐਸ ਅਪਾਰੀ।	
ਮਚੜੇ ਰੌਰ ਤਬਿ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ।	
ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਦਿਲ ਠੀਕ ਬਿਚਾਰਾ।	
ਤੁਰਕ ਚਹਿਤ ਅਬਿ ਹਮ ਕੇ ਮਾਰਾ ॥ ੫੩ ॥	
ਕਿਸੀ ਤੌਰ ਛੋਰੈਂਗੇ ਨਾਹੀਂ।	

ਸੰਮੁਖ ਲਰਿ ਮਰਨੋਂ ਭਲ ਯਾਹੀਂ।
 ਫੇਰ ਸਿਯਾਨਨ ਮਿਲ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ।
 ਕਰਜੋ ਗੁਰਮਤਾ ਯਾ ਬਿਧਿ ਧਿੰਗਨਾ' ॥ ੫੪ ॥ 'ਜ਼ੋਰਾਵਰਾਂ ਨੇ।
 ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਝੂਠੇ ਕਰਿ ਲੱਈਏ।
 ਫਿਰ ਸਨਮੁਖ ਲਰਿ ਮਰਨਾ ਠੱਈਏ' ॥ ੫੫ ॥ 'ਕਰੀਏ।
ਸੋਰਠਾ:
 ਪਾਸ ਨਵਾਬ ਸ਼ਿਤਾਬ', 'ਛੇਤੀ।
 ਸਿੰਘਨ ਯੋਂ ਤਬਿ ਲਿਖਿ ਪਠਜੋ।
 ਤੁਮ ਕਜੋਂ ਦੇਤ ਅਜ਼ਾਬ', 'ਦੁੱਖ।
 ਬਿਨ ਕਸੂਰ ਸਿੰਘਨ ਤਈਂ ॥ ੫੬ ॥
 ਹਾਕਮ ਮਾਈ ਬਾਪ
 ਹੋਵਤ ਹੈਂ ਸਭਿ ਖਲਕ ਕੇ'। 'ਪਰਜਾ ਦੇ।
 ਨਾਹਕ' ਕਿਹ ਸੰਤਾਪ, 'ਐਵੇਂ, ਵਿਅਰਥ।
 ਦੇਨੋ ਯਹਿ ਬਦਅਦਲ ਹੈ' ॥ ੫੭ ॥ 'ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੈ।
 ਤੁਮਹੂੰ ਕਸਮਾਂ ਖਾਇ,
 ਲਾਇ ਰੁਜ਼ੀਨਾ ਬੰਦ ਕਿਯ।
 ਕਹੋ ਕਹਾਂ ਤੇ ਖਾਇੰ,
 ਲੂਟ ਮਾਰ ਬਿਨ ਕੀਏ ਹਮ ॥ ੫੮ ॥
 ਕੈ ਤੋ ਹਿਤ ਗੁਜ਼ਰਾਨ,
 ਤਲਬ ਦੈਹੁ ਪੂਰੀ ਹਮੈਂ।
 ਕੈ ਕੋਊ ਮੁਲਕ ਵਿਰਾਨ', 'ਉਜਾੜ।
 ਹਮੈਂ ਅਬਾਦ ਕਰਾਇ ਦਿਹੁ ॥ ੫੯ ॥
 ਗੁਜ਼ਰ ਚਲਾਵਨ ਦੇਹੁ,
 ਨਹੀਂ ਤੁ ਯੋਂ ਹੀ ਫਿਰ ਹਮੈਂ।
 ਤੁਮ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿਂ ਕਰੇਹੁ,
 ਕਬੀ ਜੁਲਮ ਕਿਸਿ ਸਿੰਘ ਪਰ ॥ ੬੦ ॥
 ਤੁਮਰਾ ਮੁਲਕ ਸੁਦੇਸ,
 ਰੋਕਤ ਕੋਊ ਨਾਹਿਂ ਹਮ।
 ਜੇ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਕਲੇਸ਼,
 ਤੋਂ ਤੁਮ ਕੋ ਹਮ ਭੀ ਦਿਵੈਂ ॥ ੬੧ ॥

ਫਿਰ ਜੋ ਕਰੈ ਖੁਦਾਇ,
ਸੋਊ ਅੰਤੈ ਹੋਇਗੀ।
ਬਡਿਆਈ ਤੁਹਿ ਜਾਇ,
ਹਾਕਮ ਹੈ ਰਜਾਯਾ ਪੁਟੋ॥ ੬੨ ॥

‘ਹਾਕਮ ਹੋ ਕੇ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਉਜਾੜਦੇ ਹੋ ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡੀ
ਵਡਿਆਈ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ।
‘ਪੁਲੋ।

ਹੈ ਹੈ ਜਬੈ ਹਿਸਾਬ, ਕਜਾਮਤਾ ਕੇ ਦਿਨ ਰੱਬ
ਢਿਗ।

ਦੈਹੈਂ ਕਹਾਂ ਜਵਾਬ, ਤੂੰ ਨਵਾਬ ਕਹੁ ਤਹਾਂ ਤਬਿ
॥ ੬੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਹਮ ਅਬਿ ਤੁਮ ਢਿਗ ਕਹਯੋ ਪੁਕਾਰੀ।
ਮਰ ਹੈਂ ਹਮ ਭੀ ਮਾਰਿ ਅਪਾਰੀ।
ਗਦਰ ਦੇਸ ਮੈਂ ਵਡ ਬਢ ਜੈਹੈ।
ਖਲਕ ਖੁਦਾ ਕੀ ਅਤਿ ਦੁਖ ਪੈਹੈ ॥ ੬੪ ॥

ਜੋ ਤੁਮ ਖਾ ਕਰਿ ਕਸਮ ਕੁਰਾਨਾ।
ਹਮ ਸੋਂ ਕੀਨੋ ਅਹਿਦ-ਪਿਮਾਨਾ।

‘ਇਕਰਾਰ-ਨਾਮਾ।

ਕਰੀ ਅਹਿਦ ਸ਼ਿਕਨੀ। ਤੁਮ ਸੋ ਭੀ।

‘ਇਕਰਾਰ ਤੋੜਨਾ।

ਹਮ ਸੈਂ ਬੁਰਾ ਭਯੋ ਨਹਿੰ ਕੋ ਭੀ ॥ ੬੫ ॥

ਅਬਿ ਤੁਮ ਫੇਰ ਅਨੀਤੀ। ਭਾਰੀ।

‘ਬੇਇਨਸਾਫੀ।

ਕਰਨ ਲਗੇ ਹੋ ਬਿਦਿਤ ਅਪਾਰੀ।

ਜਾਨ ਇਮਾਨ ਬਚਾਨ ਹਿਤੈ ਹੈਂ।

ਹਮ ਭੀ ਫਿਰ ਨਹਿੰ ਫਰਕ ਰਖੈ ਹੈਂ ॥ ੬੬ ॥

ਦੁਹੂੰ ਤਰਫ ਤੈ ਲੋਗ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।

ਮਰ ਹੈਂ ਤੁਵ ਸਿਰਿ ਚਰੁ ਹੈਂ ਭਾਰੈਂ।

ਗਦਰ ਮਚੈਂਗੋ ਦੇਸ ਮਝਾਰੈਂ।

ਚੋਰ ਧਾੜਵੀ ਲੋਗ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੬੭ ॥

ਮੁਲਕ ਬਿਗਰ ਇਮ ਸਭਿ ਜਬਿ ਜੈਹੈ।

ਬੰਦੋਬਸਤ ਫਿਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਥੈਹੈ।

ਮ੍ਰਹਿਟੇ ਸਿੰਧੀ ਕਾਬੁਲ ਵਾਰੇ।

ਹੈਂ ਇਤਜਾਦਿਕ ਦੁਸ਼ਮਨ ਥਾਰੇ॥ ੬੮ ॥

‘ਤੁਹਾਡੇ।

ਮੌਕਾ ਪਾਇ ਆਇ ਸੋ ਧਸ ਹੈਂ।

'ਸਮਾਂ।

ਲੂਟ ਕੂਟ ਤੁਮ ਹੀਂ ਕੇ ਕਸ ਹੈਂ।

'ਦੁੱਖ ਦੇਣਗੇ।

ਕੈ ਨਾਦਰ ਈਰਾਨੀ ਐਹੈ।

ਜਿਸ ਕੀ ਧਾਂਕੈਂ ਰਹੀ ਪੜੈ ਹੈਂ ॥ ੬੯ ॥

'ਦਬਦਬਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹਮਰਾ ਨਹਿੰ ਕਿਛੁ ਹੈ ਨੁਕਸਾਨਾ।

ਬਨ ਹੈ ਔਖੀ ਤੁਮੈਂ ਮਹਾਨਾ।

ਜਿਸ ਸਿਕਦਾਰੀ ਤਿਸੈ ਖੁਆਰੀ।

'ਜਿਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਹੋਵੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਖੁਆਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਹਮ ਤੋ ਕਰੈਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ॥ ੭੦ ॥

ਬਲਿਕੈ ਤੁਮ ਫਿਰ ਹਮੈਂ ਚਹਾਹੈਂ।

'ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੋਗੇ।

ਕਦਰ ਪਵੈ ਹੈ ਗਦਰ ਸਿਪਾਹੈਂ।

'ਹਲਚਲ ਹੀ ਫੌਜ ਦੀ ਕਦਰ ਪੁਆਏਗੀ।

ਜਬਿ ਤੁਫਾਨ ਅੰਧੀ ਬਡ ਐਹੈ।

'ਅਨੁਰੀ।

ਬਡ ਬਿੱਛਨ ਕੇ ਤੋੜਿ ਪੁਟੈ ਹੈ ॥ ੭੧ ॥

ਫਿਰ ਫਿਰ ਹਮ ਤੁਹਿ ਇਸ ਹਿਤ ਕੈਹੈਂ।

ਅੰਤੈ ਇਹੀ ਨਤੀਜਾ ਥੈਹੈ।

ਖਾਸ ਹਸਦ ਮਜ਼ਬੀ ਤੁਮ ਜੋਈ।

'ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਈਰਖਾ।

ਕਰਤ, ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪੈਹੋ ਸੋਈ ॥ ੭੨ ॥

ਜੰਗ, ਜੂਪਾ ਇਹੁ ਤਿਲਕਨ ਬਾਜੀ।

'ਜੂਆ।

ਕਯਾ ਜਾਨੈਂ ਕਿਸ ਕੀ ਰਹਿ ਲਾਜੀ।

ਬਿਨਾ ਅਜ਼ਾਬ ਸਵਾਬ ਨ ਔਰੈਂ।

'ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਭਾਵ ਦੁੱਖ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ।

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਦੁਖ ਪੈਹੈਂ ਗੌਰੈਂ ॥ ੭੩ ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਕਰੋ ਬਾਤ ਅਬਿ ਸੋਈ।

ਜਾਂ ਤੇ ਦੁਖੀ ਨ ਹੋਵੈ ਕੋਈ ॥ ੭੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨੀਤ ਪਗੀ ਬਰ ਬਾਤਾ ਇਹੁ,

'ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲਰੰਗੀ ਹੋਈ ਚੰਗੀ ਗੱਲ।

ਲਗੀ ਨੀਕ ਭਲ ਤਾਂਹਿ।

ਸੁਨਿ ਨਵਾਬ ਦਿਲਿ ਖੁਸ਼ ਭਯੋ,

ਕਹਯੋ ਸਾਚ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਾਹਿੰ ॥ ੭੫ ॥

'ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ:

ਕਾਜੀ ਔਰ ਸਿਆਨੇ ਦਾਨੇ।

ਪੂਛੇ ਬੋਲਿ ਨਵਾਬ ਕਿਤਾਨੇ।	'ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੂੰ।
ਸਭਿ ਨੇ ਕਹਯੋ ਸਾਚ ਸਿੰਘ ਕੈਹੈਂ।	
ਜਦਰ ਗਦਰ ਤੈ ਏਹੀ ਥੈਰੈ। ॥ ੭੬ ॥	'ਜੰਗ ਤੇ ਹਲਚਲੀ ਤੋਂ ਏਹੋ ਕੁਝ ਹੋਵੇਗਾ।
ਢਿਗ ਤੈ ਸ਼ਾਹੀ ਕਾਜੀ। ਬੋਲਾ।	'ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ।
ਦਾਇਕ ਕਸ਼ਟ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੋਲਾ।	'ਬਹੁਤਾ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਾਫ (ਬਚਨ) ਬੋਲਿਆ।
ਸਿੰਘਹਿੰ ਦੈਨ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਐਸਾ।	
ਸੱਪੈਂ ਦੂਧ ਪਿਲਾਵਨ ਜੈਸਾ ॥ ੭੭ ॥	
ਔਰ ਸ਼ਰਾ ਤੇ ਪੈਰੈਂ ਪਰ ਹੈ।	'ਅਤੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪੈ ਜਾਉਗੇ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਉਗੇ।
ਨਾਹਿੰ ਸਫਾਤ। ਪਿਗੰਬਰ ਭਰ ਹੈ।	'ਸਿਫਾਰਸ਼।
ਕਾਫਰ ਕੇ ਆਰਾਮ ਜੁ ਦੈਨੇ।	
ਕੋਇ ਗੁਨਾਹ ਇਸੀ ਸਮ ਹੈ ਨੇ। ॥ ੭੮ ॥	'ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਦੋਜ਼ਕ ਮੈਂ ਖੁਦਾਇ ਤੁਹਿ ਡਾਰੈ।	
ਮੋਮਨ ਹੈ ਕਾਫਰ ਜੋ ਪਾਰੈ।	
ਜੇ ਸਿੰਘ ਲੀਓ ਚਹਿਤ ਗੁਜ਼ਾਰਾ।	
ਦੀਨ ਕਬੂਲੈਂ ਸੋਇ ਹਮਾਰਾ ॥ ੭੯ ॥	
ਏਹੀ ਦਿਢ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨਿ ਭਾਈ।	
ਫੇਰ ਦਨਾਵੇਂ ਨਹਿੰ ਪਲਟਾਈ।	
ਕਾਜੀ ਪਾਜੀ। ਮੌਲਵੀ ਹਾਜੀ।	'ਝੂਠੇ।
ਕਬੀ ਨ ਹੈਰਬ ਇਨ ਪਰਰਾਜੀ ॥ ੮੦ ॥	
ਸਿਜਦਾ। ਇਕ ਦਿਸ ਕੋ ^੨ ਇਹੁ ਕਰ ਹੈਂ।	'ਨਮਸਕਾਰ। ^੨ ਇਕ ਤਰਫ ਭਾਵ ਪੱਛਮ ਨੂੰ।
ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਨਹਿੰ ਸਭਿ ਦਿਸਾ ਨਿਹਰ ਹੈਂ।	
ਜੀਵਤ ਹਸਦ ਅਗਨਿ ਮੈਂ ਜਰ ਹੈਂ।	
ਮਰ ਕਰਿ ਅੰਤਹਿ ਦੋਜ਼ਕ ਪਰ ਹੈਂ ॥ ੮੧ ॥	
ਬਿੱਪਰ ਕਾਜੀ ਆਦਿ ਸ਼ਰੱਈ।	
ਗਜ। ਸੁਦਾਗਰੋਂ ਕੇ ਇਹੁ ਹੱਈ।	'ਹਾਥੀ।
ਜਿਯੇ। ਸੌਦਾਗਰ ਤਿਨੈ ਤਜੈ ਹੈਂ।	'ਜਿਊਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ।
ਜੰਗਲ ਮੈਂ ਸੋ ਮਕਰ। ਬਨੈਂ ਹੈ ॥ ੮੨ ॥	'ਫਰੇਬ, ਛਲ।
ਔਰ ਗਜਨ ਕੋ ਪਕਰਿ ਲਿਐ ਹੈਂ।	
ਸੌਦਾਗਰ ਕੀ ਗੁਜ਼ਰ। ਚਲੈ ਹੈ।	'ਗੁਜ਼ਾਰਾ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ।
ਪੈ ਜੇ ਸ਼ੇਰ ਤਿਨੋ ਕਿਤ ਮਿਲ ਹੈ।	

ਚੀਕੈਂ ਮਾਰਿ ਪਿਛਾਹਾਂ ਹਿਲ ਹੈਂ॥ ੮੩ ॥

'ਮੁੜ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਤਜੋਂ ਇਹ ਜਗ ਜੰਗਲ ਮੈਂ॥ ਕਾਜੀ।

'ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ।

ਬੰਧਾਵਤ ਔਰਨ ਕੋ ਪਾਜੀ।

ਅਬਿ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਲਾਗੇ ਮੱਥੈ।

ਲਥੈਂ ਭੂਮਿ ਲੱਗੈਂ ਜਬਿ ਹੱਥੈਂ॥ ੮੪ ॥

'ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲਗਣਗੇ ਤਾਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲੱਥ ਜਾਣਗੇ
ਭਾਵ ਮਾਰੇ ਜਾਣਗੇ।

ਤੁਰਕੀ ਰਾਜ ਕਾਜੀਅਨ ਖੋਯੋ।

'ਬਹੁਤੇ। 'ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

ਜੁਲਮ ਅਤੁਲਮ॥ ਕਰਾਏ ਜੋਯੋ२।

ਜੈਸੇ ਦੂਜੈਂ ਹਿੰਦੂਓਂ ਕੇਰਾ।

ਨਾਹਿੰ ਛਾਨਯੋ ਬੋਰਯੋ ਬੇਰਾ॥ ੮੫ ॥

'ਜਿਵੇਂ ਇਹ (ਗੱਲ) ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਨੇ
ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਬੇੜਾ ਡੋਬਿਆ ਹੈ।

ਪਾਹਨ॥ ਕੀ ਬੇੜੀ ਹੈ ਸ਼ਰਾ।

'ਪੱਥਰ।

ਜੋ ਚਢਯੋ ਸੋਊ ਬੁਡ ਮਰਾ॥ ੮੬ ॥

'ਭੁੱਬ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ।

ਦੋਹਰਾ:

ਕਾਜੀ ਪਾਜੀ ਕੇ ਕਹੇ,

ਗੁਨਿ॥ ਨਵਾਬ ਮਨ ਮਾਹਿੰ।

'ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

ਨੀਤਿ ਅਨੀਤਿ ਨ ਕਿਛੁ ਲਖੀ,

ਲਿਖਯੋ ਸਿੰਘਨ ਦਿਸ ਯਾਹਿ॥ ੮੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਨਹਿੰ ਨਵਾਬ ਨੈ ਸਮਾਂ ਸੰਭਾਰਾ।

ਅਰ ਨਹਿੰ ਅਪਨਾ ਜੋਰ ਨਿਹਾਰਾ।

ਯਾਹੀ ਤੈ ਤਿਹ ਰਜਾਸਤ ਨਾਸੀ।

ਬਿਨ ਬਿਚਾਰ ਜੋ ਬਾਤ ਪ੍ਰਕਾਸੀ॥ ੮੮ ॥

'ਕਹੀ।

ਜੋ ਨਰ ਦੇਸ ਕਾਲ ਬਲ ਹੇਰਤ।

ਮਿੱਤ੍ਰੁ ਸੱਤ੍ਰੁ ਕੇਤਿਕ ਲਖਿ ਟੇਰਤ॥

'ਜਾਣ ਕੇ (ਗੱਲ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਨ੍ਰਿਪ ਸਦਾ ਜੀਤ ਮੈਂ ਰੈਹੈ।

ਦੁਖ ਨਵਾਬ ਜਜੋਂ ਲੈਹ ਨ ਦੈਹੈ॥ ੮੯ ॥

ਲਿਖਯੋ ਨਵਾਬ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਐਸੇ।

ਤੁਮ ਨਹਿੰ ਬਚਹੋ ਔਰਹਿੰ ਕੈਸੇ।

ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਜੀਵਨ ਜਗਿ ਚੈਹੋ।

ਬਨੋ ਤੁਰਕ ਮਨਸਬਾ ਵਡ ਦੈਹੋਂ ॥ ੯੦ ॥

'ਅਹੁਦੇ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਤੈ ਅਬੀ ਲਿਖੈ ਕੈ।

ਤੁਮ ਕੋ ਦੈਹੁ ਜਗੀਰਾਂ ਲੈ ਕੈ।

ਜਬਿ ਤੁਮ ਭੀ ਹਮ ਸੋਂ ਮਿਲ ਜੈਹੈਂ।

ਫਿਰ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਰਹਿਨ ਨ ਦੈਹੈਂ ॥ ੯੧ ॥

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੰਜਾਬ ਮਝਾਰੇ।

ਫਿਰ ਹੂੰ ਦੀਨ ਤੁਮਾਰਾ ਸਾਰੇ।

'ਤੁਹਾਡਾ ਮਜ਼ਹਬ।

ਕਸਮ ਖਾਇ ਹਮ ਸਾਚੀ ਰਰ ਹੈਂ।

'ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਤੁਮ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਹਾਕਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ॥ ੯੨ ॥

ਲੇਹੁ ਹਕੂਮਤ ਭਿਸ਼ਤ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।

ਮਾਨੋ ਇਕ ਅਬਿ ਹਮਰੀ ਬਾਨੀ।

ਨਹੀਂ ਤ ਹਮ ਕੋ ਕਸਮ ਕੁਰਾਨੈ।

ਤੁਮ ਕੋ ਮਾਰੋਂ ਕਰਿ ਹੈਰਾਨੈ ॥ ੯੩ ॥

ਜਬਿ ਲੋ ਤੁਮਰਾ ਕਾਮ ਤਮਾਮੈਂ।

ਨਹਿੰ ਕਰਿ ਲੈਹੋਂ, ਖਾਨ ਹਰਾਮੈਂ।

ਤੁਮ ਕੋ ਕਰਿ ਨੇਸਤ ਨਾਬੂਦੈਂ।

'ਸਰਵ ਨਾਸ਼।

ਤੁਮਰਾ ਧਰ ਤੈ ਖੋਇ ਨਮੂਦੈਂ ॥ ੯੪ ॥

'ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ।

ਆਲ ਇਤਫਾਲ ਤੁਮਾਰੀ ਜੇਤੀ।

'ਜਿੰਨੇ ਤੁਹਾਡੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਨ।

ਅਪਨੇ ਦੀਨ ਮਿਲੈਹੋਂ ਤੇਤੀ।

ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰੁ ਜਬਿ ਸਿੱਖ ਨ ਰੈਹੈ।

ਤਬਿ ਖਾਨਾ ਹਮ ਖੁਸ਼ ਹੂੰ ਖੈਹੈਂ ॥ ੯੫ ॥

ਜਬਿ ਲਗ ਹੈ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਨਾਮੂੰ।

ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਮੈਂ ਹਰਾਮੂੰ।

ਜੋ ਤੁਮ ਲਗ ਬੰਦੇ ਕੇ ਪੀਛੇ।

ਕਰੇ ਜੁਲਮ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਤੀਛੇ ॥ ੯੬ ॥

'ਤਿੱਖੇ, ਸਖਤ।

ਸੋ ਬਦਲੇ ਹਮ ਅਬਿ ਲਹਿੰ ਤੁਮ ਸੈਂ।

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਾਨਹੁ ਦੀਨ ਹੁਕਮ ਸੈਂ।

ਇੱਤਜ਼ਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਤ ਨਵਾਬੈਂ।

ਸਿੰਘਨ ਢਿਗ ਕਹਿ ਪਠੀ ਸ਼ਿਤਾਬੈਂ ॥ ੯੭ ॥

ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਅਤਿ ਚਿਪਾ ਲਾਗੀ।

'ਚਿੜ, ਖਿੜ।

ਕੋਪ ਅਗਨਿ ਅਤਿਸੈਂ ਉਰਿ ਜਾਗੀ।
ਫਿਰ ਨੁਵਾਬ ਢਿਗ ਯੋਂ ਕਹਿ ਪਠਯੋ।
ਕਰਿ ਲੇਵੇ ਜੋ ਕੁਛ ਤੁਮ ਠਟਿਯੋ ॥ ੯੮ ॥

ਹਮਰਾ ਰਾਖਾ ਹੈ ਇਕ ਖਾਲਕ।

'ਖਲਕਤ ਦਾ ਮਾਲਕ।

ਜੋ ਹੈ ਸਭਿ ਦੁਨੀਆਂ ਕਾ ਮਾਲਕ।
ਹਮਰੇ ਗੁਰ ਰਚਿ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲੈਂ।
ਇਕ ਅਕਾਲ ਕੇ ਕਰਜੋ ਹਵਾਲੈਂ ॥ ੯੯ ॥

ਸੋ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਆਹਿ ਸਮਰੱਥ।

ਰਾਖੈ ਹਮ ਕੋ ਦੈ ਕਰਿ ਹੱਥ।

ਫਿਰ ਤਿਹ ਨਾਮ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ।

ਹਮ ਸਮ ਕੋਊ ਗਰੀਬ ਨ ਆਜ ॥ ੧੦੦ ॥

ਜਿਨ ਕੋ ਕਰਜੋ ਚਹਿਤ ਸਭਿ ਕੁਰਕ।

'ਜ਼ਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਹਾਕਮ ਰੱਯਤ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ।

ਪਰ ਹਮਰਾ ਰੱਖਕ ਹੈ ਵਹੀ।

ਹਮ ਪਨਾਹ। ਜਿਸ ਕੀ ਹੈ ਲਹੀ ॥ ੧੦੧ ॥

'ਓਟ।

ਜਿਸ ਨੇ ਦਾਊਦ ਇਬਰਾਹੀਮ।

ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਰਾਖੇ ਪਿਖੇ ਯਤੀਮ।

'ਦੇਖੋ ਦਾਊਦ ਤੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਯਤੀਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖਿਆ।

ਇਕ ਮੂਸਾ ਅਦਨਾ ਕਾ ਬਦਨਾ।

'ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਮੂਸਾ ਪੈਗੰਬਰ।

ਰਾਖਜੋ ਫਿਰਾਹੂਨ ਕੋ ਕਦਨਾ ॥ ੧੦੨ ॥

'ਫਰਉਨ ਦੇ ਕੱਟਣ ਭਾਵ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਮੂਸੇ ਪੈਗੰਬਰ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲਿਆ। (ਫਰਉਨ, ਅਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਮੂਸਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲਿਆ।)

ਮਜ਼ਬ ਇਸਾਈ ਦਿਸ ਪਿਖਿ ਔਰੈਂ।

ਰਾਖਜੋ ਜਹੂਦਨ ਤੈ ਕਿਸ ਤੌਰੈਂ।

ਫਿਰ ਇਸਲਾਮ ਦੀਨ ਦਿਸ ਦੇਖੋ।

ਰਾਖਜੋ ਖੁਦਾ ਕਿਮ ਆਪ ਪਰੇਖੋ ॥ ੧੦੩ ॥

'ਦੇਖ ਲਉ।

ਹਿਰਨਕੱਸਪੂ ਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੂ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੰਸ ਤੈ ਪਾਂਡਵ ਆਦੂ।

ਜਿਸ ਕੋ ਕਾਦਰ। ਰੱਬ ਰਖਾਵਤ।

'ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ।

ਲੱਖ ਸਬੱਬ ਬਨਾਇ ਬਢਾਵਤ ॥ ੧੦੪ ॥

ਜਿਨ ਜਿਨ ਚਾਹੇ ਹਰਿ ਜਨ ਮਾਰਨ।

ਤਿਸ ਕੀ ਜਰਾ ¹ ਹਰਿ ਕਰੀ ਉਪਾਰਨ ² ।	'ਜੜ੍ਹ। ² ਪੁੱਟਣਾ ਕੀਤੀ।
ਹਮ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਬਾਰਕ।	
ਹੈ ਹਮਰਾ ਵਹਿ ਤਾਰਕ ਪਾਰਕ ¹ ॥ ੧੦੫ ॥	'ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।
ਫਿਰ ਵਹਿ ਸਾਹਿਬ ਸੱਮੁਥ ਐਸਾ।	
ਜੋ ਚਹਿ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਵਤ ਵੈਸਾ।	
ਜਲ ਮੈਂ ਥਲ, ਥਲ ਮੈਂ ਜਲ ਭਰ ਹੈ।	
ਤ੍ਰਿਣ ਸੈਂ ਮੇਰੁ, ਮੇਰੁ ਤ੍ਰਿਣ ਕਰਿ ਹੈ ॥ ੧੦੬ ॥	
ਕੀਰੋਂ ਮੀਰਾ ¹ , ਮੀਰ ਤੈ ਕੀਰ।	'ਕੰਗਾਲ ਤੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।
ਕਰਤ, ਦੇਰ ਨਹਿੰ ਲਾਵਤ ਬੀਰ ¹ ।	'ਹੇ ਭਰਾ।
ਜਿਸ ਚੀਟੇ ¹ ਬਕਰੇ ਕੋਂ ਬਲ ਦੈ।	'ਕੀੜੇ।
ਵਹੈ ਫੀਲ ¹ ਸ਼ੇਰਨ ਕੋ ਦਲ ਦੈ ² ॥ ੧੦੭ ॥	'ਹਾਥੀਆਂ ਤੇ। ² ਦਲਮਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
ਵਹਿ ਅਕਾਲ ਹਮਰਾ ਹੈ ਵਾਲੀ।	
ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਲਤ ਸਮ ਮਾਲੀ।	
ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਮਰੇ ਸਦ ਰਹਿ ਹੈ।	
ਮਾਤ ਬਾਲ ਸਮ ਪਾਲ ਦਿਖੈ ਹੈ ॥ ੧੦੮ ॥	
ਹਮ ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੀ ਗਹੀ ਪਨਾਹ।	
ਤਿਸ ਨੈ ਪਕਰੀ ਹਮਰੀ ਬਾਂਹ।	
ਤਾਂਹਿ ਭਰੋਸੇ ਪਰ ਹਮ ਹੋਹੀ ¹ ।	'ਹੋ ਕੇ।
ਉੱਤਰ ਸਾਚ ਦੇਤ ਹੈਂ ਤੋਹੀ ॥ ੧੦੯ ॥	
ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਹਿਤ ਹਮਰੇ ਗੁਰੈਂ।	
ਸੀਸ ਦਏ ਹਮ ਭੀ ਨਹਿੰ ਮੁਰੈਂ।	
ਹਿੰਦੂ ਚਹਿਤ ਜੋ ਹਮ ਕੋ ਮਾਰਯੋ।	
ਹਮ ਚਹਿੰ ਧਰਮ ਹਿੰਦੂ ਕਾ ਪਾਰਯੋ ॥ ੧੧੦ ॥	
ਯਹਿ ਉਲਟੀ ਹਮ ਸਭਿ ਸਿਰਿ ਸੈਹੈਂ।	
ਸਿਰਰ ¹ ਨ ਛੋਡੈਂ ਸਿਰ ਨਿਜ ਦੈਹੈਂ।	'ਹਠ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਹੀ ਤੁਮ ਮਿਲ ਕੈ।	
ਜੋਰ ਲਗਾਇ ਲੇਹੁ ਨਿਜ ਬਲ ਕੈ ॥ ੧੧੧ ॥	
ਹਮ ਤੁਮਰੇ ਮੁਖ ਮੈਂ ਦੈਂ ਸੂਰ।	
ਕਾਯਮ ਦਾਯਮ ¹ ਰਹੈਂ ਜਰੂਰ।	'ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
ਅਬਿ ਜੇ ਤੁਮ ਹਮ ਕੋ ਬਿਨ ਮਾਰੇ।	

ਖੈਰੋ ਖਾਣਾ, ਸੂਰ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੧੧੨ ॥

ਮਕਰੂ' ਸੋ ਮੁਰਦਾਰ ਹਰਾਮੈਂ।

ਜਾ-ਜਰੂਰ ਜਾਰੂਰ ਤਮਾਮੈਂ।

'ਘ੍ਰਿਣਾ ਯੋਗ।

'(ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਣਾ) (ਜਾਰੂਰ) ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ (ਜਾ ਜਰੂਰ) ਟੱਟੀ (ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਤੁੱਲ) ਹੈ।

ਕਸਮ ਕੁਰਾਂ ਕੀ ਤੋਹਿ ਹਜਾਰੈਂ।

ਜੋ ਤੂੰ ਅਪਨਾ ਕੌਲ ਨ ਪਾਰੈਂ ॥ ੧੧੩ ॥

ਯਾ ਤੂੰ ਦਾਢੀ ਮੂਛ ਕਟੈ ਕੈ।

ਬੈਠ ਜਨਾਨਾ ਸਾਜ ਸਜੈ ਕੈ।

ਗਾਂਡੂ ਗੀਦੀ ਬੋਲ ਕੁਬੋਲੈਂ।

ਬੋਲਤ ਤੂੰ ਜੋ ਕੁਫਰ ਅਤੋਲੈਂ ॥ ੧੧੪ ॥

ਜੋ ਕਰੀਏ ਤੋਂ ਪਾਰ ਦਿਖਰੀਏ।

'ਬਚਨ ਨਾ ਪਾਲੇਂ।

'ਹੇ ਜਨਾਨੇ ਤੇ ਕਾਇਰ ਤੂੰ ਖੋਟੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ।

'ਬਹੁਤਾ ਝੂਠ।

'ਜੋ ਬਚਨ ਕਰੀਏ ਉਸਨੂੰ ਪਾਲ ਕੇ ਭਾਵ ਪੂਰਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿਖਾਈਏ।

'ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਰ ਜਾਈਏ।

ਨਾਹਿੰ ਤ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾਇ ਕਿ ਨ ਮਰੀਏ।

ਹਮ ਤੋ ਲਾਇ ਦਈ ਸਿਰ ਬਾਜੀ।

ਔਖੀ ਬਣੀ ਤੁਮੈਂ ਅਬਿ ਪਾਜੀ ॥ ੧੧੫ ॥

ਸੁਨਿ ਬਦਜ਼ਾਤੀ ਖਾਂਨੂੰ ਭਡੂਏ।

ਹਮਰੇ ਦੁਹੂੰ ਹਾਥ ਹੈਂ ਲਡੂਏ।

ਮਰੈਂ ਤੁ ਲੈਂਹ ਸ਼ਹੀਦੀ ਭਿਸ਼ਤੈਂ।

ਪੈਂਹ ਰਾਜ, ਜੋ ਦੈਂਹ ਸ਼ਿਕਸਤੈਂ ॥ ੧੧੬ ॥

ਤੁਮ ਕੋ ਦੁਹ ਮੈਂ ਏਕੋ ਨਾਹੀਂ।

ਧਰਮ ਹੀਨ ਮਰਿ ਦੋਜਕ ਜਾਹੀਂ ॥ ੧੧੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਚਨ ਤਬਿ,

ਸਿੰਘਨ ਲਿਖ ਕਰਿ ਖਾਸ।

ਦੈ ਕਾਸਦਾ ਕੈ ਹਾਥ ਮੈਂ,

ਪਠਯੋ ਨਵਾਬੈ ਪਾਸ ॥ ੧੧੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਯਹਿ ਤੁਰਕ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬੋਲੇ।

ਤੜਫ ਉਠੇ ਭਠ ਮੈਂ ਜਿਮ ਛੋਲੇ।

ਖਾਨ ਅਸਲੇਮ ਖਾਨ ਬਾਹਾਦੁੰ।

'ਹੇ ਖੋਟੇ।

'ਬੇਸ਼ਰਮ।

'ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਕੇ ਸੁਰਗ ਲਵਾਂਗੇ।

'ਜੇ (ਤੁਹਾਨੂੰ) ਹਾਰ ਦੇਵਾਂਗੇ।

'ਹਲਕਾਰੇ।

ਜਰ ਬਰ ਹੋਇ ਕ੍ਰੋਧ ਕੇ ਆਦ੍ਰੈਂ¹ ॥ ੧੧੯ ॥

¹ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਸੜ ਬਲ ਕੇ ਪੱਥਰ ਹੋ ਗਏ।

ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਥੀ ਜਿਤਿਕ ਕਚਹਿਰੀ।

¹ਵਲ।

ਖਾਇ ਗਏ ਖਮ¹ ਸਮ ਸਪ ਜ਼ਹਿਰੀ।

ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸਿਪਾਹੀ।

ਕਾਂਪੇ ਕਰੀ ਮ੍ਰਿਗ ਗਨ ਵਾਹੀ¹ ॥ ੧੨੦ ॥

¹ਉਹ ਬਹੁਤੇ ਹਰਨਾਂ ਤੇ ਹਾਥੀਆਂ (ਵਾਂਗ) ਕੰਬਣ ਲਗ ਪਏ।

ਜੇਤਿਕ ਥੇ ਫੌਜੀ ਤਹਿ ਅਫਸਰ।

¹ਤਿਆਗ ਪੱਤ੍ਰ। ²ਬਹੁਤੇ।

ਲਗੇ ਦੈਨ ਅਸਤੀਫੇ¹ ਅਕਸਰ²।

¹ਪਰਜਾ ਇੱਜੜ ਵਾਂਗ ਕੰਬ ਗਈ।

ਰੱਯਤ ਅੱਯੜ ਜਜੋਂ ਲਰਜ਼ਾਨੀ¹।

¹ਹਿੰਦੂ ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਆਈ ਚਚੁੰਧਰ ਵਾਂਗ ਹਨ ਭਾਵ ਨਾ ਓਧਰ ਹਨ ਨਾ ਓਧਰ।

ਹਿੰਦੁਨ ਸਰਪ ਚਚੁੰਧਰ ਸਾਨੀ¹ ॥ ੧੨੧ ॥

ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਤਬੈ ਨਵਾਬੈਂ।

ਦੀਨੋਂ ਯਾ ਬਿਧਿ ਹੁਕਮ ਸ਼ਿਤਾਬੈਂ।

ਚਢੈ ਫੌਜ ਅਬਿ ਆਧਾ ਦਸਤਾ¹।

¹ਅੱਧਾ ਜੱਥਾ।

ਜਾਇ ਕਟੈ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਫਸਤਾ¹ ॥ ੧੨੨ ॥

¹ਫਾਹਾ।

ਜਿਤਿਕ ਮੁਹਾਲ¹ ਹੁਤੇ ਤਬਿ ਥਾਨੇ।

¹ਤਸੀਲਾਂ।

ਸਭਿ ਕੀ ਤਰਫ ਪਠੇ ਪਰਵਾਨੇ।

ਸਿੰਘ ਕੌਮ ਕੇ ਤੁਮ ਜਹਿ ਪਾਵੇ।

ਤਜਿ ਦੇਰੀ, ਸਜਿ¹ ਜੰਗ ਖਪਾਵੇ ॥ ੧੨੩ ॥

¹ਕਰਕੇ।

ਸੂਬੇ ਯਾ ਬਿਧਿ ਹੁਕਮ ਸੁਨੈ ਕੈ।

ਫੌਜ ਚਢਾਈ ਗਈ ਸੁ ਪੈ ਕੈ।

ਤੁਰਕ ਜੁ ਹੁਤੇ ਪੁਰਾਨੇ ਸਜਾਨੇ।

ਆਲਮ¹ ਫਾਜ਼ਲ² ਆਕਲ³ ਦਾਨੇ¹¹ ॥ ੧੨੪ ॥

¹ਇਲਮ ਵਾਲੇ। ²ਵਿਦਵਾਨ। ³ਅਕਲ ਵਾਲੇ। ¹¹ਚਤੁਰ।

ਤਿਨ ਨਵਾਬ ਢਿਗ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ।

ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਨਹਿ ਲਰਨ ਭਲਾਈ।

ਇਨ ਮੈਂ ਮੇਲ ਕਰਨ ਹੀ ਆਛੇ।

ਨਹੀਂ ਤੁ ਫਿਰ ਪਛੁਤੈਹੋਂ ਪਾਛੇ ॥ ੧੨੫ ॥

ਨਾ ਇਹੁ ਮਰਨ ਮਾਰਨੋ ਟਰ ਹੈਂ।

ਤੁਮਰੀ ਫੌਜ ਮਰਨ ਤੇ ਡਰ ਹੈ।

ਇਕ ਫਕੀਰ ਇਨ ਮੈਂ ਸੇ ਬੰਦੇ।

ਤੁਮ ਸਭਿ ਪਰ ਦਿਨ ਡਾਰੇ ਮੰਦੇ ॥ ੧੨੬ ॥

ਬਡੇ ਬਡੇ ਕੀਨੇ ਪਰਾਗੰਦੇ। 'ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੇ।
 ਜਾਰੇ ਪੀਰ ਅਮੀਰ ਬੁਲੰਦੇ। 'ਵੱਡੇ।
 ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਕਈ ਬਿਰ ਆਈ।
 ਤੁਮ ਭੀ ਰਹੇ ਜੋਰ ਸਭਿ ਲਾਈ ॥ ੧੨੭ ॥
 ਫਤੇ ਨ ਉਨ ਪਰ ਕਿਨਹੂੰ ਪਾਈ।
 ਓਨ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਦਏ ਖਪਾਈ।
 ਆਖਰ ਛਲ ਬਲ ਕਰਿ ਤੁਮ ਭਾਰੇ।
 ਬੰਦੇ ਕੇ ਸੰਗ ਤੈ ਸਿੰਘ ਫਾਰੇ ॥ ੧੨੮ ॥
 ਫਿਰ ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਮਦਦ ਪਾਏ।
 ਛਲ ਸੋਂ ਫੜਿ ਵਹਿ ਦਯੋ ਖਪਾਏ।
 ਯਹਿ ਤੁਮਰੀ ਕਸਮੋਂ ਪਰ ਪਾਛੇ।
 ਗਏ ਪਤੀਜ ਬਨੀ ਤਬਿ ਆਛੇ ॥ ੧੨੯ ॥
 ਜਾਂ ਤੈ ਜੋਰ ਭਯੋ ਇਨ ਹੋਲਾ।
 ਨਹੀਂ ਤੁ ਯਾਦ ਕਰਾਤੇ ਮੌਲਾ। 'ਰੱਬ।
 ਅਬਿ ਤੁਮਰੀ ਕਸਮਨ ਪਰ ਕਬਿ ਹੀ।
 ਨਹਿੰ ਇਤਬਾਰ ਕਰੈਂ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੧੩੦ ॥
 ਯਹਿ ਭੀ ਹੈਂ ਇਕ ਇਕ ਸਮ ਬੰਦੇ।
 ਮਤੁ ਮਾਨੋ ਇਨ ਕੋ ਤੁਮ ਖੰਦੇ। 'ਕਮਜ਼ੋਰ।
 ਬੀਰ ਬਹਾਦਰ ਏਹੁ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।
 ਹੈ ਇਕ ਇਕ ਦਸ ਦਸਨ ਬਿਦਾਰੈਂ ॥ ੧੩੧ ॥ 'ਇੱਕ ਇੱਕ ਦਸਾਂ ਦਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ।
 ਬੀਸ ਬਿੱਸਵੇ। ਯਹਿ ਨਹਿੰ ਮਰ ਹੈਂ। 'ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ।
 ਆਖਰ ਤੁਮ ਹੀ ਤਈਂ ਨਿਬਰ ਹੈਂ।
 ਏਕ ਬਿੱਸਵਾ। ਜੇ ਯਹਿ ਹਾਰੈਂ। 'ਵੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ।
 ਤੋਂ ਭੀ ਲਾਖੋਂ ਤਈਂ ਸੰਘਾਰੈਂ ॥ ੧੩੨ ॥
 ਜੇ ਇਹੁ ਜੀਤੈਂ ਜਸ ਬਡ ਪੈਰੈਂ।
 ਮਾਲ ਮੁਲਕ ਤੁਮਰਾ ਸਭਿ ਲੈਰੈਂ।
 ਤੁਮ ਜੀਤੇ ਨਿੰਦਾ ਲਹੁ ਭਾਰੀ।
 ਕੈਰੈਂ ਸਭਿ, ਰੱਯਤ ਇਨ ਮਾਰੀ ॥ ੧੩੩ ॥
 ਮਾਲ ਮੁਲਕ ਕੜਾ ਇਨ ਕਾ ਲੈਹੋ।
 ਮਰਵੈਹੋ ਲਾਖੋਂ ਖਰਚੈਹੋ।

ਮਸਲਾ ਇਹੁ ਅਸਲਾ ਤੁਮ ਕਰਤੇ।	'ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਇਹ (ਮਸਲਾ) ਅਖਾਣ ਕਰਦੇ ਹੋ।
ਕਯਾ ਲਹਿੰ ਚੋਰ ਡੂੰਮਾ ਕੇ ਘਰ ਤੇ ॥ ੧੩੪ ॥	'ਮਿਰਾਸੀ।
ਲੁੱਚੇ ਨੰਗ ਖੁਦਾਓਂ ਉੱਚੇ।	
ਲਾੜੇ ਬਨੇਂ ਫਿਰਤ ਸਾਮੁੱਚੇ।	
ਨੱਕੋਂ ਹੱਥੋਂ ਕੰਨੋਂ ਬੁੱਚੇ।	
ਜੱਟ ਸਿੰਘ ਟਿੰਡਨ ਤੇ ਸੁੱਚੇ। ॥ ੧੩੫ ॥	'ਖੂਹ ਦੀਆਂ ਟਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸੁੱਚੇ ਹਨ।
ਗੰਜਾ ਨਾਈਆਂ ਦਾ ਕੀ ਧ੍ਰਾਵੈ।	'ਕੀ (ਕਨੋਡ) ਰਖਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਕਹਾਂ ਨਿਚੋੜੈ ਨੰਗੀ ਨੁਾਵੈ।	
ਤੁਮ ਇਨ ਸੈਂ ਜੋ ਲਾਯੋ ਮੱਥਾ।	
ਅੰਤ ਆਇ ਕਯਾ ਤੁਮਰੇ ਹੱਥਾ ॥ ੧੩੬ ॥	
ਜੋਨ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਤੁਛ ਆਹੀ।	
ਬੁਧਿ ਜਨ ਕੌਨ ਕਰੈ ਹੈ ਤਾਂਹੀ।	
ਫਿਰ ਜਬਿ ਅਬਿ ਤੁਮ ਇਨ ਪਰ ਚਰੁ ਹੈਂ।	
ਗਦਰ ਸਭੀ ਦੇਸਨ ਮੈਂ ਪਰ ਹੈ ॥ ੧੩੭ ॥	
ਰਾਹਜਨਾ ਚੋਰ ਡਕੈਤ ਹਜਾਰੈਂ।	'ਰਾਹ ਮਾਰ।
ਵਹਿ ਭੀ ਮਿਲ ਹੈਂ ਇਨੈ ਸੰਗਾਰੈਂ।	
ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਨ ਹੈ ਮਾਰਨ ਇਨ ਕਾ।	
ਹੈ ਹੈ ਮੁਲਕ ਸਹਾਇਕ ਜਿਨ ਕਾ ॥ ੧੩੮ ॥	
ਅਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਮੈਂ ਬਹੁ ਖ਼ਾਰੀ।	
ਦਿਨ ਦਿਨ ਬਢਤ ਜਾਤ ਹੈਂ ਭਾਰੀ।	
ਉਤ ਮਰੁਟੇ ਚਢਿ ਬਿਨ ਢਿੱਲੀ।	'ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
ਆਇ ਪਹੁਚੇ ਹੈਂ ਢਿਗ ਦਿੱਲੀ ॥ ੧੩੯ ॥	
ਨਾਜ਼ਮ ਬਿਗਰ ਰਹੇ ਹੈਂ ਸਭਿ ਹੀ।	
ਅਯੋ ਤਨੱਜਲਾ ਚਾਹਿਤ ਅਬਿ ਹੀ।	'ਗਿਰਾਉ, ਪਤਨ।
ਇਤ ਤੈ ਚਹਿਤ ਦੁਰਾਨੀ ਆਏ।	
ਉਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ ਆਤਿ ਬਲ ਪਾਏ ॥ ੧੪੦ ॥	
ਤੁਮ ਜਬਿ ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਬਿਗਾਰੀ।	
ਬਨ ਹੈ ਤੁਮ ਕੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਭਾਰੀ।	
ਮੁਲਕ ਪੰਜਾਬ ਮਾਲਵਾ ਜੇਤਾ।	
ਪੂਰ ਰਹਜੇ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਤੇਤਾ ॥ ੧੪੧ ॥	'ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੀਰ ਬਾਂਕੁਰੇ ਬਲੀ ਬਿਰਾਰੈਂ।
 ਸਭਿ ਥੈਹੈਂ ਇਨਿ ਮੱਦਦਗਾਰੈਂ।
 ਇਨ ਕਾ ਤੁਮ ਸੈਂ ਨੇਸਤ ਹੋਨਾ।
 ਹੈ ਦੁਸ਼ਵਾਰ। ਹਮਾਰ ਮਤੋਨਾ² ॥ ੧੪੨ ॥
 ਤਾਂ ਤੇ ਤੁਮ ਇਨ ਸੋਂ ਇਤਫਾਕੈ।
 ਲੇਟ ਪੇਟ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਬਿਸ਼ਾਕੈ।
 ਬਲਿਕੈ ਨੌਕਰ ਨਿਜ ਕਰਿ ਰਾਖੋ।
 ਬੈਰ ਭਾਵ ਜਾਹਰ ਤੇ ਨਾਖੋ। ॥ ੧੪੩ ॥
 ਜਬਿ ਮੁਹਿੰਮ। ਤੁਮ ਕੋ ਕਿਤ ਪਰ ਹੈ।
 ਤਹਿੰ ਇਨ ਕੋ ਪਠੀਓ ਹਿਤ ਸਰ ਹੈ।
 ਕਟਿ ਮਰ ਹੈਂ ਤੇ ਮਿਟੈਂ ਕਲੇਸ਼ੈਂ।
 ਜੀਐਂ ਤੁ ਦੈਹੈਂ ਕਾਮ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੈਂ ॥ ੧੪੪ ॥
 ਸਾਂਪ ਮਾਰੀਏ ਦੁਸ਼ਮਨ ਛਾਤੀ।
 ਕੈ ਵਹਿ ਮਰੈ, ਕੈ ਗਰੈ ਅਰਾਤੀ।
 ਜੱਦਪਿ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਤੈਂ।
 ਰਹੇ ਸਯਾਨੇ ਕਹਿ ਬਖਯਾਤੈਂ ॥ ੧੪੫ ॥
 ਤੋਂ ਭੀ ਕਹੇ ਕਾਜੀਅਨ ਕੇ ਉਨ।
 ਸੀਖਯਾ ਹੋਛੇ ਲੋਗਨ ਕੀ ਸੁਨਿ।
 ਨਹਿੰ ਦਾਨਯੋਂ ਕੀ ਮਾਨੀ ਕਾਈ।
 ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਝਟ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹਾਈ ॥ ੧੪੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ, ਆਵਤੋ
 ਦਲ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਾ ਭਾਰ।
 ਦੇਸ ਦੇਸ ਮੈਂ ਪਠ ਦਈ,
 ਸਿੰਘਨ ਢਿਗ ਯਹਿ ਸਾਰ। ॥ ੧੪੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨ ਤੈ ਸਿੰਘ ਸੁਨ ਕੈ।
 ਆਇ ਮਿਲੇ ਜੱਥਯਨ ਸੋਂ ਗੁਨ ਕੈ।
 ਲੈਂਹ ਸ਼ਹੀਦੀ ਕੈ ਅਬਿ ਸ਼ਾਹੀ।
 ਮਨ ਮੈ ਸਭਿ ਨੈ ਦਿਢ ਠਹਿਰਾਈ ॥ ੧੪੮ ॥

'ਨਾਸ ਹੋਣਾ।
 'ਔਖਾ ਹੈ। ਅਸਾਡੀਰਾਇ ਹੈ।
 'ਏਕਾ।
 'ਬੇਸ਼ਕ ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਕੇ ਕਰ ਲਉ।
 'ਬਾਹਰੋਂ ਛੱਡ ਦਿਉ।
 'ਜੰਗ।
 'ਫਤਹ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।
 'ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਗਲ ਜਾਵੇਗਾ।

'ਖਬਰ।

'ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ।

ਕਈ ਠੌਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਜਥੇ।
 ਥੇ ਜੈਸੇ, ਦੁਸ਼ਮਨ ਭੇ ਤਥੇ।
 ਆਗੇ ਆਗੇ ਸਿੰਘ ਚਲਾਹੀਂ।
 ਪਾਛੇ ਪਾਛੇ ਤੁਰਕ ਫਿਰਾਹੀਂ ॥ ੧੪੯ ॥

'ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਜੱਥੇ ਬਣਾ ਲਏ।)

ਕਹੀਂ ਨ ਕਰਨਾ ਪਾਵੈਂ ਡੇਰਾ।
 ਨਿਸ ਦਿਨ ਲਾਗਯੋ ਰਹੈ ਵਖੇਰਾ।
 ਤੁਰਕਨ ਦਗਾ ਨ ਸਿੰਘਹਿ ਖਾਯਾ।
 ਡੇਰਾ ਆਗੈਰਥੈਂ ਵਧਾਯਾ ॥ ੧੫੦ ॥

ਐਸ ਭਈ ਜਬਿ ਸਿੰਘਨ ਚਾਲੈਂ।
 ਤੁਰਕ ਨ ਛਾਡੈਂ ਸਿੰਘਨ ਖਜਾਲੈਂ।
 ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਨਹਿ ਗਢ ਕੋਊ ਕੋਟੈਂ।

'ਕੋਈ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਕੋਟ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਜਹਾਂ ਲਰੈਂ ਵਤਿ ਤਾਂ ਕੀ ਓਟੈਂ ॥ ੧੫੧ ॥

ਕੋ ਪਰਬਤ ਨਹਿ ਸਿੰਘਨ ਪਾਸੈਂ।
 ਜਹਾਂ ਲੜੈਂ ਚੜ੍ਹ ਹੋਇ ਮਵਾਸੈਂ।

'ਆਕੀ।

ਬਹੁਤ ਠੌਰ ਖੜ੍ਹ ਕਰੈਂ ਲੜਾਈ।
 ਥੋਰਨ ਕੀ ਕਿਛ ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧੫੨ ॥

ਭਯੋ ਪੰਥ ਜਬਿ ਬਹੁਤ ਲਚਾਰੈਂ।

'ਦੁਖੀ।

ਆਪਸ ਮੈਂ ਤਬਿ ਐਸ ਉਚਾਰੈਂ।

ਲੀਨੋ ਸ੍ਰਾਦ ਨੌਕਰੀ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਬੰਦੇ ਸੋਂ ਹਮ ਨੇ ਲਰ ਮਰ ਕੈ ॥ ੧੫੩ ॥

ਬੰਦਾ ਬਖਸ਼ੀ ਪੰਥ ਸਦਾਯਾ।

'ਬੰਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਤਾਂ ਕੋ ਬਿਰਥਾ ਹਮ ਮਰਵਾਯਾ।
 ਕਰਤੇ ਜੇ ਮੱਦਦ ਤਿਸ ਕੇਰੀ।
 ਮਾਰ ਨ ਸਕਤੇ ਤੁਰਕ ਸੁ ਫੇਰੀ ॥ ੧੫੪ ॥

ਹਮ ਪਰ ਸ੍ਰਾਪ ਤਾਹਿ ਕਾ ਪਰਾ।
 ਨਹਿ ਉਪਰਾਲਾ ਹਮ ਤਿਹ ਕਰਾ।
 ਯੋਂ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਬੰਦੇ ਕੋ ਯਾਦੈਂ।

ਪਛੁਤੈਰੈਂ ਮਨਿ, ਕਰੈਂ ਬਿਖਾਦੈਂ ॥ ੧੫੫ ॥

'ਕਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਆਖਰ ਕਬੀ ਕਬੀ ਸਿੰਘ ਹਟ ਕੈ।
 ਕਰੈਂ ਜੰਗ ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਡਟ ਕੈ।

ਜਬਿ ਬਹੁ ਦੁਸ਼ਮਨ ਚਢ ਕਰਿ ਆਵੈਂ।
ਇਤ ਉਤ ਖਿੰਡਿ ਫਿਰ ਝੱਲ ਧਸਾਵੈਂ ॥ ੧੫੬ ॥

ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਬਨ ਮਾਹਿੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੈਂ।
ਸਿੰਘਨ ਉਪਰ ਚਲੈ ਨ ਪੇਸ਼ੈਂ।

‘ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਉਪਰ ਬਹੁਤੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ ਸੀ।

ਆਖਰ ਹਟ ਕਰਿ ਪੀਛੇ ਆਵੈਂ।
ਸਿੰਘ ਮੱਧ ਬਨ ਲੁਕ ਛਿਪ ਜਾਵੈਂ ॥ ੧੫੭ ॥

ਆਇ ਤੁਰਕ ਸੂਬੇ ਢਿਗ ਕਹੇਂ।
ਸਿੰਘ ਵਿਲਾਇਤ ਵੀਚ^੧ ਨ ਰਹੇ ॥ ੧੫੮ ॥

‘ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ।

ਦੋਹਰਾ:

ਯਾ ਵਿਧਿ ਦਿਵਸ ਗੁਜਾਰਹੀਂ,
ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਮਝਾਰ।
ਖਾਵਤ ਲੂਟ ਜ਼ਰਾਇਤੈਂ,
ਸੱਤੁਨ ਕੀ ਬਲ ਧਾਰਿ^੧ ॥ ੧੫੯ ॥

‘ਬਲ ਧਾਰ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਤੀਆਂ ਲੁੱਟ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ:

ਜੋ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੇਹਾਤੀ।
ਨਾਮੀ ਗੁਆਮੀ ਲੋਕ ਬਖਯਾਤੀ।
ਠਾਣੇਦਾਰ ਤਸੀਲਾਂ ਵਾਰੇ।
ਰਲ ਮਿਲ ਕਰੈਂ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਖ਼ਾਰੇ ॥ ੧੬੦ ॥

ਤਿਨ ਕੇ ਧਾਮ ਜ਼ਰਾਇਤ ਤਾਜੀ^੧।
ਲੁਟੈਂ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਦਸਤ ਦਰਾਜੀ^੧।

‘ਘੋੜੇ।

‘ਲੰਬਾ ਹੱਥ ਕਰ ਕੇ ਭਾਵ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ।

ਜੋ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਕਰੈ ਨ ਬਾਦ^੧।

‘ਝਗੜਾ।

ਸਿੰਘ ਨ ਤਿਨ ਸੋਂ ਕਰੈਂ ਫਸਾਦ ॥ ੧੬੧ ॥

ਖੇਤੀ ਦੌਲਤ ਮਾਲ ਤਿਨੂ ਕਾ^੧।

‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।

ਨਹਿ ਛੇੜੈਂ ਸਿੰਘ ਏਕ ਤਿਨੂਕਾ^੧।

‘ਤਿਣਕਾ, ਕੱਖ।

ਜੇ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਕਰੈ ਵਖੇਰੈਂ।

ਤਿਨ ਕੇ ਬਿਤ ਸੁਤ ਸਿੰਘ ਨਿਬੇਰੈਂ ॥ ੧੬੨ ॥

ਠੌਰ ਠੌਰ ਨਿਤਿ ਰੌਰ ਬਢੀ ਰਹਿ।

ਇਤ ਉਤ ਤੁਰਕਨ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹਿ।

ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਬਿਨ ਔਰ ਹਜਾਰੈਂ।

ਰਾਠ ਕਾਠ^੧ ਧੜਵੈਲ^੨ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੧੬੩ ॥

‘ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੂਰਮੇਂ। ^੨ਧਾੜਵੀ।

ਬਾਟ-ਪਾਰਾ ਠੱਗ ਚੋਰ ਡਕੈਤ ² ।	'ਰਾਹ ਮਾਰ। 'ਡਾਕੂ।
ਜਗ ਮੈਂ ਬਢੇ ਲੋਗ ਬਹੁਤੈਤ ¹ ।	'ਬਹੁਤੇ।
ਨਿਜਿ ਨਿਜਿ ਪੇਸ਼ੇ ਮੈਂ ¹ ਹੈਰਾਜੀ।	'ਕਸਬ ਵਿੱਚ, ਕਿੱਤੇ ਵਿੱਚ।
ਲਗੇ ਕਰਨ ਸਭਿ ਦਸਤ ਦਰਾਜੀ ॥ ੧੬੪ ॥	
ਜਹਾਂ ਕਹੀਂ ਹੈ ਚੋਰੀ ਧਾਰਾ ¹ ।	'ਧਾੜਾ।
ਕਰੈਂ ਔਰ ਹੀ ਲੋਗ ਹਜਾਰਾਂ।	
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬਦਨਾਮੀ ਦੇਵੈਂ।	
ਲੋਗ ਨਾਮ ਇਨ ਹੀ ਕਾ ਲੇਵੈਂ ॥ ੧੬੫ ॥	
ਯੋਂ ਭੀ ਸਿੰਘ ਭਏ ਬਦਨਾਮੂ।	
ਖਲਕਤ ਭਈ ਲੁਟੇਰੀ ਆਮੂ।	
ਜਬਿ ਹਾਕਮ ਉਨ ਲੋਗਨ ਤਾਂਈਂ।	
ਚਹੈਂ ਪਕਰਨੇ ਕਰਿ ਨਿਰਨਾਈ ॥ ੧੬੬ ॥	
ਤਬਿ ਵੋਹ ਦੋਰ ਪੰਥ ਮੈਂ ਮਿਲਹੀਂ।	
ਸਜ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਮਲੇਛਨ ਗਿਲਹੀਂ ¹ ।	'ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।
ਬਿਨ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੈ ਧਾਮਨ ਗ੍ਰਾਮਨ।	
ਸਿੰਘ ਨ ਛੇਰੈਂ ਔਰ ਕਾਹਿ ਕਨ ¹ ॥ ੧੬੭ ॥	'ਕਿਣਕਾ।
ਸਸਤ੍ਰੁ ਘੋੜਾ ਦਾਰੂ ਸੀਕਾ ¹ ।	'ਬਰੂਦ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ।
ਜਹਿੰ ਸਿੰਘ ਸੁਨੈਂ ਲੈਂਹਿ ਲੁਟ ਠੀਕਾ।	
ਰਹਿਯੋ ਬਹੁਤ ਝਖ ਮਾਰ ਨਿਵਾਬੂ।	
ਸਿੰਘ ਨ ਆਵੈਂ ਤਾਂ ਕੇ ਕਾਬੂ ॥ ੧੬੮ ॥	
ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ ਵਹਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਮਾਰੈਂ।	
ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਗਦਰ ਮਚੈ ਜਗੁ ਸਾਰੈਂ।	
ਸਿੰਘ ਸਜੈਂ ਮਿਲਿ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।	
ਚਸਮੇਂ ਜਲ ਜਜੋਂ ¹ ਬਢੈਂ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੧੬੯ ॥	'ਸੋਮੇਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ।
ਚੋਰ ਧਾੜਵੀ ਬੀਰਰਾਠ ¹ ਜੇ।	'ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮੇ।
ਮਿਲੇ ਪੰਥ ਕੇ ਬੀਚ ਠਾਠ ਸੇਂ ¹ ।	'ਸਜ ਧਜ ਨਾਲ।
ਯਾ ਬਿਧਿ ਦਿਨ ਦਿਨ ਪੰਥ ਬਿਖੇਰਾ ¹ ।	'ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਪੰਥ (ਅ) ਝਗੜਾ।
ਮਕਰ ਦਿਵਸ ਜਿਉਂ ਬਢਯੋ ਵਧੇਰਾ ¹ ॥ ੧੭੦ ॥	'ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤ ਵਧਿਆ।

ਦੋਹਰਾ:

ਬਢਤ ਬਢਤ ਬਢ ਗਯੋ ਬਡ,

ਸਿੰਘਨ ਤੁਰਕਨ ਬੈਰ।

ਬਾਢ ਬਢਨ ਕਾ ਬੀਜ *ਕਹਿ,

ਧਯਾਇ ਸੰਕੋਚੇ ਪੈਰ। ॥੧੭੧॥

*ਅੰਕ ਨੰ. ੧੭੧ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਦੇ 'ਕਹਿ' ਤੋਂ 'ਬਿਸੁਆਮ'

॥੨੦॥ ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ।

'ਝਗੜਾ ਵਧਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕਹਿ ਕੇ ਧਯਾਇ ਨੇ ਪੈਰ ਸੰਕੋਚ

ਲਏ ਭਾਵ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਪੰਥ ਤੁਰਕਨ ਬੈਰ ਬਢਨ',
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥੨੦॥

੨੧. {ਭਾਈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ}

*ਦੋਹਰਾ:

*ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੯੪ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਸਤਰ 'ਚੋਂ ਇਹ ਉਪਰ ਦਰਜ ਦੋਹਰਾ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਏਥੇ ਨਵਾਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ਅਰੰਭ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੋਹਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ...ਬਿਸ਼ਾਮ' ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਨਾ ਹੀ ਪਿਛਲਾ ਬਿਸ਼ਾਮ ਮੁਕਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਦਾ ਨੰ. ੧੮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਇਹ ੧੯ਵਾਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੋਂ ਜਾ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਮੁਕਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਬਿਸ਼ਾਮ ਦਾ ਨੰ. ੨੦ਵਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਥੋਂ ਨਵਾਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਹ ਬਾਕਾਇਦਾ ਮੰਗਲਾ-ਚਰਨ ਦੇ ਦੋ ਛੰਦ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਸ਼ਾਮ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੰਗਲਾ-ਚਰਨ ਦੇ ਛੰਦ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ, ਨਾ ਹੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਕਿਤੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਜਦ ਅਸਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚਾਰ ਸਫੇ ਪੰਨਾ ੧੯੭ ਤੋਂ ੨੦੦ ਪੰਨੇ ਤੱਕ, ਪਿੱਛੇ ਪੂਰਬਾਰਧ ਤੇ ਉੱਤਰਾਰਧ ਵਿੱਚ ਆਈ ਆਖੇਪ ਰਚਨਾ ਵਾਂਗ ਛਪੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਆਖੇਪਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਹਲੀ 'ਚ ਬਿਸ਼ਾਮ ਮੁਕਾਉਣ ਤੇ ਨਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਹਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰ ਸਫਿਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਮੇਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਫ਼ੀ ਅਸੁੱਧੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਅਸਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰ ਸਫਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਪਾਠ ਹੀ ਸੁੱਧ ਸਮਝ ਕੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ। ਉਸੇ ਮੁਤਾਬਕ ਪਿਛਲੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੁਕਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਨਵਾਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੁਰ ਮਨਨੀ ਹਨਨੀ ਅਸੁਰ,
ਭਨਨੀ ਸੁਚ ਭਨਨੀਯ।

¹ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਯੋਗ, ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ (ਸੁਚ) ਸ਼ੋਕ ਨੂੰ (ਭਨਨੀ) ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਭਨਨੀਯ) ਕਹੀਦੀ ਹੈ।

ਤਨਨੀ ਭਵ ਗਨਨੀ ਮੁਨੀ,
ਜਗ ਜਨਨੀ ਨਮਨੀਯ। ॥ ੧ ॥

¹(ਭਵ) ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ (ਤਨਨੀ) ਰਚਨ ਵਾਲੀ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਗਿਣੀ ਹੈ (ਉਸ) ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਦੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਜੁਹਾਰਾ ਕਰੋਂ,
ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁ ਪੰਥ ਮਹੰਤਨ ਤਾਂਈਂ।

¹ਨਮਸਕਾਰ।

ਚਾਹਿਤ ਹੋਂ ਸਭਿ ਤੇ ਬਰਾ ਮੈਂ,
ਬਰਾ ਸਿੱਖੀ ਮਿਲੈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੁਖਦਾਈ।
ਗਾਥ ਸੁਨੋਂ ਅਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ,
ਜਿਨਿ ਸਿੱਖੀ ਸ੍ਰਾਸਨ ਸੰਗਿ ਨਿਭਾਈ।
ਲੋਕ ਵਿਖੇ ਨਿਜਿ ਪੂਰ ਮਹਾਂ ਯਸ਼ਾ,
ਜਾਇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਬਸੇ ਸੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ੨ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਗਾਥਾ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੁਨੀਜੈ ਹਿਤ ਸਾਥ ਪਾਥਾ,
ਦਾਇਕ ਸੁ ਬੀਰਤਾ ਜੋ ਧੀਰਤਾ ਮਹਾਨੀਏ।
ਮਾਝੇ ਦੇਸ ਮਾਂਹਿ ਗ੍ਰਾਮ ਡੱਲਵਾਂ ਕੀ ਵਾਂਇੰ ਆਹਿ,
ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਰਹੈ ਤਹਾਂ ਸਿੰਘ ਏਕ ਜਾਨੀਏ।
ਜਤੀ ਸਤੀ ਹਠੀ ਤਪੀ ਰਹਿਤ ਭੁਜੰਗੀ ਰੀਤਿ*,
ਬਸਨ ਰਖਾਵੈ ਨੀਲਾ ਸੀਸ ਚੱਕ੍ਰ ਮਾਨੀਏ*।

ਬੀਰ ਧੀਰ ਚੀਰ ਅਰਿ ਪਰ ਪੀਰ ਹਰ ਬਰ,
ਰਾਖੈ ਢਿਗ ਚੋਰ ਧਾਰਵੀ ਅਪਾਰ ਜਾਨੀਏ ॥ ੩ ॥

ਦ੍ਰੋਯਾ ਛੰਦ:

ਜੋ ਮੁਖਿ ਤੇ ਵਹੁ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ,
ਸੋਊ ਠੀਕ ਪੁਰਾਵੈ।
ਸਿਰੋਂ ਪਰੇ ਡੇਰਾ ਨਿਤ ਰਾਖੈ,
ਮਰਨੋ ਨਹਿੰ ਸੰਕਾਵੈ।
ਦੰਗਾ ਜਾਤਿ ਗੋਤ ਨਿਜਿ ਭਾਖੈ,
ਧਾੜੇ ਮਾਰ ਲਿਆਵੈ।
ਰਸਤੇ ਜਾਂਦੀ ਬੋਲਿ ਬਲਾ ਕੋ,
ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਟਿਕਾਵੈ ॥ ੪ ॥
ਬੰਦਾ ਹੁਤੋ ਜੀਵਤਾ ਜਬਿ,
ਤਬਿ ਤੁਰਕ ਘਣੇ ਤਿਨ ਮਾਰੇ।
ਹਸਤੀ ਮਸਤ ਸਮਾਨ ਜੰਗ ਮੈਂ,
ਸਭ ਤੇ ਜਾਤ ਅਗਾਰੇ।

'ਵਰ।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

'ਅਪਣਾ ਬਹੁਤ ਜਸ ਭਰ ਕੇ।

'ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

'ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਰੀਤੀਰਖਦਾ ਹੈ।

'ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰਰਖਦਾ ਹੈ। *ਬਸਨ ਰਖਾਵੈ ਨੀਲ ਸੀਸ ਚੱਕ੍ਰ ਮਾਨੀਏ' ਇਹ ਪਾਠ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ।

'ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ ਸੂਰਮਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚੀਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਰਾਈ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਬਰ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ, ਜਾਣੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬਹੁਤੇ ਧਾੜਵੀਆਂ ਤੇ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਰਖਦਾ ਸੀ।

'ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

'ਸੰਗਦਾ ਨਹੀਂ, ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

'ਬਲਾ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ।

ਮੁਖੀਏ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦੀਨੀ ਥੀ,
ਤੁਰਕਨ ਤਬੈ ਜਗੀਰੈਂ।

ਤਾਂਹਿ ਸਮੈਂ ਥੀ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੋ,
ਮਿਲੀ ਜਗੀਰ ਗੰਭੀਰੈਂ¹ ॥੫॥

¹ਬਹੁਤੀ।

ਰਚਿ ਰਾਖਯੋ ਥਾ ਬੁੰਗਾ¹ ਬਡ ਤਹਿ,
ਲੰਗਰ ਅਧਿਕ ਚਲਾਵੈ।

¹ਡੇਰਾ।

ਚੋਰ ਧਾੜਵੀ ਸਰਨ ਜੋ ਆਵੈ,
ਤਿਸ ਕੋ ਪਾਸ ਟਿਕਾਵੈ।

ਜੰਗਲ ਮਾਂਹਿ ਉਦੰਗਲ ਮੰਗਲ¹,
ਬੁਰਜ ਪਾਇ ਰਚੁ ਰਾਖਯੋ।

¹ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਇਕੱਠ।

ਅਸਰਨ ਸਰਨ¹ ਬੀਰ ਵਡ ਦਾਤਾ
ਰਹਿਤ ਬੀਰ ਰਸਿ ਮਾਖਯੋ¹ ॥੬॥

¹ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

¹ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਔਰ ਸਿੰਘ ਜੇਤਿਕ ਥੇ ਜਗ ਮੈਂ,
ਖਿੰਡੇ ਇਤੈ ਉਤ ਭਾਰੇ।

ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਨੌਕਰੀ ਕਰਿ ਕਰਿ,
ਕੇਤਿਕ ਕਰੈਂ ਗੁਜਾਰੇ।

ਜਥੇਦਾਰ ਥੇ ਸਿੰਘ ਜਿਤਿਕ ਤਬਿ,
ਧਸੇ ਬਿਦੇਸਨ ਬਾਰਨ¹।

¹ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ।

ਕਿਤਿਕ ਪਹਾਰਨ ਝਾਰਨ ਪੈਸੇ¹,
ਕੇਤਿਕ ਮੁਲਕ ਬਿਰਾਰਨ¹ ॥੭॥

¹ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਝਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੜ ਗਏ।

¹ਬਿਰਾੜਾਂ ਦੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ।

ਨਾਜਮ¹ ਜ਼ਾਲਮ ਜ਼ੁਲਮ ਰਹਯੋ ਕਰਿ,
ਆਜਮ¹ ਅਦਲ ਬਿਹੂਣਾ²।

¹ਸੂਬਾ।

¹ਵੱਡਾ। ²ਇਨਸਾਫ਼ ਤੋਂ ਖਾਲੀ।

ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਰਹੀਂ,
ਤਿਨ ਤੇ ਕਰ¹ ਲਹਿ ਦੂਣਾ।

¹ਹਾਲਾ, ਮਾਮਲਾ ਟੈਕਸ।

ਪੁਨ ਉਨ ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਤਬਿ ਉਸ ਨੈ,
ਯੋਂ ਲੈ ਰਖੀ ਜਮਾਨਤ¹।

¹ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ।

ਮਤੁ ਕਿਤ ਕਰੈਂ ਲੁਟੇਰਨ ਕੀ ਯਹਿ
ਮੱਦਦ, ਹਮਰੀ ਕਰੈਂ ਖਿਯਾਨਤ¹ ॥੮॥

¹ਬੇਈਮਾਨੀ, ਵਿਰੋਧਤਾ।

ਕਬੈ ਜੁ ਕੋਊ ਦੁਸ਼ਟ ਚੁਗਲ ਨਰ,
ਝੁਠੇ ਹੀ ਕਹਿ ਦੈਹੈ।

ਜਥੇਦਾਰ, ਬਾਗੀ ਲੋਟੇਰਨ
 ਸੌਂ, ਯਹਿ ਮੇਲ ਰਖੈ ਹੈ।
 ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਤੁਰਕ ਦੁਸ਼ਟ ਤਿਹਿ ਪਕਰੈਂ,
 ਸਾਚ ਨ ਝੂਠ ਨਿਹਾਰੈਂ।
 ਦੈ ਅਜਾਬ! ਮਾਰੈਂ ਤਿਹ ਸਿੱਖ ਕੋ,
 ਸਹਿਤ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾਰੈਂ॥ ੯॥
 ਮਿਲਤ ਅਵਾਇਲ ਸਿੱਖ ਫਿਰਤ ਜੋ,
 ਬਿਨ ਕਸੂਰ ਤਿਹ ਮਾਰੈਂ।
 ਜਹਾਂ ਕਹੀਂ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਕੋਊ,
 ਮਿਲੈ ਸਿੰਘ ਬਿਨ ਬਾਰੈਂ।
 ਸਭਿ ਕੋ ਪਕਰਿ ਜਕਰਿ ਪਹੁੰਚਾਵੈਂ,
 ਨਾਜ਼ਮ ਪਾਸ ਲਹੌਰੈਂ।
 ਖਾਨੂ ਦੁਸ਼ਟ ਨ ਕਛੂ ਬਿਚਾਰੈ,
 ਮਰਵਾਵੈ ਤਿਸ ਠੌਰੈਂ॥ ੧੦॥
 ਕਾਟਿ ਸੀਸ ਮਧ ਕੂਪ ਗਿਰਾਵੈ,
 ਕੈ ਮਧ ਭੀਤ ਚਿਨਾਵੈ।
 ਯਾ ਬਿਧਿ ਵਰਤੈ ਸਮਾਂ ਦੁਖਤ ਅਤਿ,
 ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਬਹੁ ਭਾਵੈ।
 ਯਹਿ ਜੁਲਮੀ ਪਿਖਿ ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,
 ਲਗੀ ਅਧਿਕ ਚਿਪ ਆਹੀ।
 ਗਾਰਤ! ਕਰਨ ਲਗੇ ਬਹੁ ਤਿਸ ਕਾ,
 ਮੁਲਕ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਚਾਹੀ॥ ੧੧॥
 ਨਾਹਿੰ ਵਿਸਾਹੁ ਕਰੈਂ ਤੁਰਕਨ ਕਾ,
 ਜੰਗਲ ਮਾਂਹਿ ਰਹਾਹੀਂ।
 ਕੇਤਿਕ ਤਜਾਗ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ ਤਬਿ,
 ਗਏ ਬਿਦੇਸਨ ਮਾਂਹੀਂ॥ ੧੨॥
 ਦੋਹਰਾ:
 ਨਗਰ ਨੁਸ਼ਹਿਰੇ ਹੁਤੋ ਤਬਿ,
 ਬਡੋ ਚੌਧਰੀ ਏਕ।
 ਸਾਹਿਬ-ਰਾਇ ਖਰਾਬ ਅਤਿ,

'ਦੁੱਖ।

'ਜ਼ਾਮਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਤ।

'ਜੋ ਸਿੱਖ ਅਵਾਰਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ।

'ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਤੋਂ।

'ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

'ਖੂਹ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

'ਜਾਂ ਕੰਧ ਵਿੱਚ ਚਿਣਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

'ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ।

'ਬਹੁਤੀ ਖਿਝ ਲੱਗੀ ਹੈ।

'ਬਰਬਾਦ।

'ਚਾਹ ਕੇ।

ਦੁਸ਼ਮਨ-ਪੰਥ, ਕੁਨੇਕਾ' ॥ ੧੩ ॥

'ਖੋਟਾ, ਮਾੜਾ।

ਸਿੰਘ ਦੋਇ ਭੀ ਵਸਤ ਤਹਿੰ,

ਖੇਤੀ ਸੋ ਕਰਿ ਖਾਤ।

ਘੋੜੀ ਜੁਗ ਨਿਤ ਪੈਂਚ ਕੀ,

ਕਿੱਖੀ' ਤਿਨੋਂ ਕੀ ਖਾਤ ॥ ੧੪ ॥

'ਖੇਤੀ।

ਕਹੜੇ ਸਿੰਘਨ ਜਬਿ ਪੈਂਚ ਕੋ,

ਘੋੜੀ ਰਖੇ ਸੰਭਾਰਿ।

ਗਰਬ' ਸਹਿਤ ਤਬਿ ਪੈਂਚ ਵਹਿ,

'ਹੰਕਾਰ।

ਬੋਲੜੇ ਯੋਂ ਦੈ ਗਾਰਿ ॥ ੧੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤੁਮ ਚਾਹਤ ਘੋੜੀ ਬੰਧਵਾਏ।

ਹਮ ਚਹਿੰ ਤੁਮਰੇ ਸਿਰ ਮੁੰਡਵਾਏ।

ਮੂੰਡਿ ਬਾਰ' ਤੁਮਰੇ ਸਿਰ ਕੇਰੇ।

'ਵਾਲ ਮੁੰਨ ਕੇ।

ਰੱਸੇ ਬਾਟਿ ਬਾਂਧਹੋਂ ਫੇਰੇ' ॥ ੧੬ ॥

'ਰੱਸੇ ਵੱਟ ਕੇ ਫੇਰ ਬੰਨ੍ਹਾਂਗਾ।

ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਲਗੀ ਚਿੰਗਾਰੀ।

ਭੁੱਸੇ ਗ੍ਰਾਮ ਗਏ ਬਲ ਧਾਰੀ।

ਅਮਰ, ਬਘੇਲ ਹਰੀ' ਥੇ ਤਹਾਂ।

'ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ।

ਢਿਲੋਂ ਗੋਤ ਧਾਰਵੀ ਮਹਾਂ ॥ ੧੭ ॥

ਉਨ ਢਿਗ ਜਾਇ ਬ੍ਰਿਥਾ ਤਿਨ ਗਾਈ'।

'ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਆਪਣੀ) ਪੀੜਾ ਕਹੀ।

ਸੰਗ ਲਜਾਇ ਘੋਰੀ ਕਢਵਾਈ।

ਪੁਨਿ ਘਰਿਆਲੇ' ਦਈ ਪੁਚਾਹੈ।

'ਪਿੰਡ।

ਲਖਮੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਕੇ ਪਾਹੈ ॥ ੧੮ ॥

ਤਿਸ ਨੈ ਜਾਇ ਮਾਲਵੇ ਦੇਸੈਂ।

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਵੇਚੀਂ ਬੇਸੈਂ'।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ (ਘੋੜੀਆਂ)।

ਲਜਾਇ ਰਜਤਪਣ ਬਿਨਾ ਅਵਾਰੇ'।

'ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਰੁਪਏ ਲਿਆ ਕੇ।

ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਲੰਗਰ ਡਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥

ਪੈਂਚ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਲਗੜੇ ਫੜਾਵਨ।

ਚੋਰ ਬਨਾਇ ਚਹੈ ਮਰਵਾਵਨ।

ਸੋ ਨਠਿ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਆਏ।

ਮਗਰ ਚੌਧਰੀ ਆਯੋ ਧਾਏ ॥ ੨੦ ॥

ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਹੜੇ ਸੁਨਾਈ।	
ਦੇਹੁ ਚੋਰ ਮਮ ਉਭੈ ਫੜਾਈ।	'ਦੋਵੇਂ।
ਨਾਹਿ ਤ ਲੈਹਿ ਲਹੌਰ ਮੰਗਾਈ।	
ਤੁਝ ਕੇ ਭੀ ਇਨ ਸੰਗਿ ਫੜਾਈ ॥ ੨੧ ॥	
ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ।	
ਸੋਵਤ ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ ਮਨੋ ਜਗਾਇਆ।	'ਸ਼ੇਰ।
ਅਰੇ ਚੋਰ ਧਰਵੈਲ ਤੁਹੈ ਹੈਂ।	'ਹੇ ਪੈਂਚ! ਤੂੰ ਹੀ ਚੋਰ ਤੇ ਧਾੜਵੀ ਹੈਂ।
ਜੁਲਮੀ ਕਰਿ ਨਿਤ ਖੇਤ ਖਵੈ ਹੈਂ ॥ ੨੨ ॥	
ਖੇਤ ਚੁਗਾਵਨ ਨਹਿ ਧਰਵੈਲੀ।	'ਧਾੜਾ ਪੁਣਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਪਰੇ ਕਵਨ ਬਦਫੈਲੀ।	'ਮਾੜਾ ਕੰਮ।
ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਲਾਲੈਂ।	
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਭਏ ਨਿਹਾਲੈਂ ॥ ੨੩ ॥	
ਰਾਖਾ ਇਨ ਕਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਾਨੋ।	
ਔਰ ਨ ਰਾਖਾ ਕੋਊ ਮਾਨੋ।	
ਇਹ ਹੈਂ ਹਮਰੇ ਪਰਮ ਪਿਆਰੇ।	
ਇਨੈਂ ਫੜਾਇ ਬਨੈਂ ਹਤਿਆਰੇ ॥ ੨੪ ॥	
ਮਿੱਤਰ ਦ੍ਰੋਹੀ ਅਰ ਕੁਲ ਘਾਤੀ।	
ਜਾਰੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਜੇਊ ਬਖਯਾਤੀ।	
ਦੇਵੈਂ ਜ਼ਹਿਰ, ਘਾਤ ਗੁਰ ਕੈਹੈਂ।	'ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।
ਸੋ ਜਨ ਸਦਾ ਨਰਕ ਮੈਂ ਰੈਹੈਂ ॥ ੨੫ ॥	
ਤਾਂ ਤੇ ਹਮ ਨਹਿ ਇਨੈ ਗਹਾਵੈਂ।	
ਅਪਜਸਾ ਉਭੈ ਲੋਕ ਕਜੋਂ ਪਾਵੈਂ।	'ਨਿੰਦਾ।
ਅਰ ਜੋ ਹਮ ਕੇ ਤੂੰ ਡਰ ਪੈਹੈਂ।	
ਸੋ ਹਮ ਮਰਨੋਂ ਨਾਹਿ ਸੰਗੈਹੈਂ ॥ ੨੬ ॥	
ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਿਰ ਦੈਹੈਂ ਜੋਈ।	
ਤਾਂ ਪੈ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਤਿ ਹੋਈ।	
ਤੂੰ ਜੁ ਤੁਰਕ ਤੈ ਹਮੈਂ ਡਰੈ ਹੈਂ।	
ਹਮ ਨ ਮਰਨ ਤੈ ਜਰਾ ਸੰਗੈ ਹੈਂ ॥ ੨੭ ॥	
ਬੇਸ਼ਕ ਤੂੰ ਚਢਾਇ ਲੈ ਆਈਂ।	
ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਪੈਂਚ ਕੁਬੋਲੀ ਲਾਈ।	'ਖੋਟੀ ਬੋਲੀ।

ਤਾਰਜਾ ਮਾਰਜਾ ਤੁਵ ਹੰਕਾਰੈਂ।
ਜਬਿ ਲੌ ਹਮ ਭਲ ਨਾਹਿੰ ਨਿਵਾਰੈਂ ॥ ੨੮ ॥

ਬਾਲ ਤੁਮਾਰੇ ਸਿਰ ਕੇ ਜੈ ਹੈਂ।
ਮਾਰਿ ਜੂਤੀਆਂ ਜਬਿ ਲੌ ਏਹੈਂ।
ਨਾਹਿੰ ਉਖੇਰਤ ਯਾ ਮੁੰਡਵੈਹੈਂ।
ਹੁੱਕੇ ਕਾ ਪਾਣੀ ਘਤ ਕੈਹੈਂ ॥ ੨੯ ॥

¹(ਨਹੀਂ) ਪਾਉਂਦੇ।

ਤਬਿ ਲੌ ਤੁਮ ਸਿਖੜੇ ਬਦਜਾਤੈਂ।
ਸੀਧੇ ਹੋਵਤ ਨਹਿੰ ਬਖਜਾਤੈਂ।
ਬੋਲੀ ਇਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇ ਭਾਰੈਂ।
ਖਾਇ ਗਈ ਜਿਮ ਸਾਬਨ ਤਾਰੈਂ ॥ ੩੦ ॥

ਜਗਯੋ ਕੋਪ ਕੇਹਿਰ ਜਨੁ ਭੂਖਾ।
ਐਸਾ ਭਯੋ ਸਿੰਘ ਝਟ ਦੂਖਾ ॥ ੩੧ ॥

¹ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ।

ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੈ ਪੈਂਚ ਕੇ
ਫੜ ਕਰਿ ਤਹਾਂ ਨਿਸੰਗ।
ਬਾਰ ਉਖੇਰੇ ਮੁੰਡ ਕੇ,
ਮਾਰਿ ਜੂਤੀਆਂ ਸੰਗਿ ॥ ੩੨ ॥

¹ਸਿਰ ਦੇ।

ਦੈ ਗਾਰੀ ਕੀ ਸਜਾ ਬਹੁ,
ਪੈਂਚ ਦਯੋ ਫਿਰ ਤਜਾਗ।
ਉਠੀ ਲਾਗ ਕੀ ਆਗਾ ਬਹੁ,
ਰਿਦੇ ਪੈਂਚ ਕੇ ਜਾਗ ॥ ੩੩ ॥

¹ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੀ ਅੱਗ।

ਪੱਟੀ ਮੈਂ ਫਰਜਾਦ ਤਿਨ,
ਕਰੀ ਧਾਇ ਤਬਿ ਜਾਇ।
ਲਜਾਯੋ ਠਾਣੇਦਾਰ ਕੇ,
ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ ਚੜ੍ਹਾਇ ॥ ੩੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਹਾਕਮ ਪੱਟੀ ਕਾ ਚਢਿ ਆਯੋ।
ਸੰਗ ਚੌਧਰੀ ਕੇ ਭੀ ਲਜਾਯੋ।
ਦੋ ਸੌ ਪਜਾਦਾ ਸੌ ਅਸਵਾਰੈਂ।
ਆਏ ਕਰਤੇ ਮਾਰੋ ਮਾਰੈਂ ॥ ੩੫ ॥
ਪਹੁ ਫੁਟਦੀ ਤੱਕ ਸੌ ਤਹਿੰ ਆਏ।

ਕੈਹੈਂ ਮਤੁ ਕਿਤ ਸਿੰਘ ਨਠ ਜਾਏਂ।
 ਇਤ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੈ।
 ਗਯੋ ਸੁਚੇਤ ਹੋਨ ਵਡ ਤਤਕੈ ॥ ੩੬ ॥
 ਨੇਜਾ ਕਰਾ ਗਰ ਮੈਂ ਤਰਵਾਰੈਂ। 'ਹੱਥ ਵਿੱਚ।
 ਇਕ ਹਥ ਗੜਵਾ ਪਾਨੀ-ਵਾਰੈਂ।
 ਫੌਜ ਤੁਰਕ ਕੀ ਜਬੈ ਨਿਹਾਰੀ।
 ਤਬਿ ਉਸ ਨੈ ਮਨਿ ਐਸ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੩੭ ॥
 ਜੇ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਖਬਰ ਮੁੜਿ ਜਾਈ।
 ਸਿੰਘ ਕਹੈਂ ਡਰਿ ਆਯੋ ਧਾਈ।
 ਉਨ ਕੋ ਸਾਰਾ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ਹੈ। 'ਖਬਰ।
 ਮਾਰ ਕੂਟ ਜਬਿ ਈਹਾਂ ਪੈਹੈ ॥ ੩੮ ॥
 ਯੋਂ ਵਿਚਾਰਿ ਸਿੰਘ ਕੇਹਰ ਨਜਾਈਂ। 'ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ।
 ਗਰਜ ਕਹਯੋ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।
 ਕਹਾਂ ਜਾਤ ਤੁਮ ਆਗੇ ਭਾਗੇ।
 ਹਮ ਇਤ ਖੜ੍ਹੇ ਆਉ ਅਬਿ ਆਗੇ ॥ ੩੯ ॥
 ਬੋਲ ਪਛਾਨਯੋ ਸਾਹਿਬ ਰਾਇ।
 ਕਹਯੋ ਤੁਰਕ ਢਿਗ ਉਨ ਯੋਂ ਜਾਇ।
 ਹੈ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਯਹੀ ਉਪਾਧਿ। 'ਉਪਾਧੀ (ਦਾ ਮੁੱਢ)।
 ਇਸ ਕੇ ਹਨੇ ਹੋਹਿੰ ਸਿੰਘ ਆਧਾ ॥ ੪੦ ॥ 'ਅੱਧੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।
 ਘੋੜੀ ਭੀ ਮਮ ਇਨੈ ਚੁਰਾਈ।
 ਸੂਰ-ਬੀਰ ਯਹਿ ਅਹੈ ਮਹਾਂਈ।
 ਸੁਨਿ ਹਾਕਮ ਹੱਲਾ ਕਰਵਾਯਾ।
 ਸਿੰਘ ਭੀ ਅੱਗਯੋਂ ਸਨਮੁਖ ਆਯਾ ॥ ੪੧ ॥
 ਤੁੱਪਕ ਤੀਰ ਤੁਰਕ ਉਸ ਮਾਰੈਂ।
 ਮਿਲਯੋ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਉਨਹਿੰ ਮਝਾਰੈਂ।
 ਉਨ ਕੇ ਸ਼ਸਤਰ ਉਨਹਿੰ ਲਗਾਹੀਂ।
 ਰਾਤ ਅੰਧੇਰੀ ਸੂਝੇ ਨਾਹੀਂ ॥ ੪੨ ॥
 ਚਲੀ ਬੰਦੂਕ ਸਿੰਘਨ ਸੁਨ ਪਾਈ।
 ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਅਯੋ ਧਾਈ।
 ਔਰ ਸਿੰਘ ਭੀ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ।

ਮਚੜੋ ਜੰਗ ਗਾਢਾ ਤਿਸ ਠਾਇ ॥ ੪੩ ॥

ਪ੍ਰਿਥਮ ਹਤੇ ਸਿੰਘਨ ਬਹੁ ਨੇਜੇ।

ਪਕਰਿ ਭਗੌਤੇ¹ ਫਿਰ ਕਿਯ ਰੇਜੇ²।

¹ਖੰਡੇ। ²ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ।

ਹਾਕਮ ਕਾ ਫੁਜਦਾਰ ਭਤੀਜਾ।

ਮਰੜੋ ਤਹਾਂ ਸੋ ਪਾਇ ਨਤੀਜਾ¹ ॥ ੪੪ ॥

¹ਫਲ।

ਭਈ ਮ੍ਰਿਤਿ ਸੁਣਿ ਦੂਜੇ ਭਾਈ।

ਮਰੜੋ ਪਤੰਗ ਦੀਪ ਜਿਮ ਧਾਈ।

ਹਾਕਮ ਭੀ ਪਿਖਿ ਹਾਥ ਪਤੀਜੇ¹।

¹ਯਕੀਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

ਮਿਲੇ ਤੂਕਨ ਕੋ ਸਿੰਘ ਹੈ ਜੀਜੇ ॥ ੪੫ ॥

ਤੁਰਕ ਦਸਕ ਜਬਿ ਯੋਂ ਤਹਿ ਮਰੇ।

ਜ਼ਖਮੀ ਔਰ ਸਿੰਘਨ ਬਹੁ ਕਰੇ।

ਚਲੇ ਭਾਗ ਰਣ ਤਜਾਗ ਸੁ ਡਰ ਕੈ।

ਲਵਪੁਰ ਓਰ ਰੋਸ ਮਨਿ ਧਰਿ ਕੈ ॥ ੪੬ ॥

ਲੋਥ ਦੁਹਨ ਕੀ ਸੰਗਿ ਉਠਵਾਈ।

ਕੰਬੋ-ਕੀ ਮੁੜਿ ਉਤਰੇ ਜਾਈ।

ਉਸੀ ਜੰਗ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਬਘੇਲਾ।

ਦੇਵ-ਲੋਕ ਜਾ ਧਸੜੋ ਇਕੇਲਾ ॥ ੪੭ ॥

ਜ਼ਖਮੀ ਸਿੰਘ ਦੋ ਤੀਨਕ ਭਏ।

ਕਿਸੀ ਸਿੰਘ ਯੋਂ ਬਚਨ ਅਲਏ।

ਅਬਿ ਤੋ ਫਤੇ ਖਾਲਸੇ ਪਾਈ।

ਸਭਿ ਹੀ ਤੁਰਕ ਨ ਜੀਤੇ ਜਾਈ ॥ ੪੮ ॥

ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਐਸ ਉਚਾਰੀ।

ਹਮ ਕੋ ਨਾਹੀਂ ਜਾਨ ਪਿਯਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹਮੈਂ ਪਿਯਾਰੇ ਵਾਕ ਗੁਰੂ, ਸੁਣੋ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ।

ਅਸ ਕਹਿਨਾ ਨਹਿੰ ਉਚਤ ਤਿਹਿ,

ਜੇ ਹੈ ਸਿੰਘ ਅਨੂਪ ॥ ੫੦ ॥

ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥

ਸ੍ਰੈਯਾ ॥

*ਪੰਨ ਜੀਓ ਤਿਹਿ ਕੋ ਜਗ ਮੈਂ, ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ ਚਿੱਤ *ਇਹ ਸ੍ਰੈਯਾ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੰਨਾ ੫੭੦ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰ

ਮੈਂ ਜੁੱਧ ਬਿਚਾਰੈ ॥

ਦਾ ਅੰਕ ਨੰ: ੨੪੯੨ ਹੈ।

ਦੇਹਿ ਅਨਿੱਤ¹ ਨ ਨਿੱਤਿ ਰਹੈ, ਜਸੁ ਨਾਵ² ਚੜ੍ਹੈ

¹ਝੂਠੀ। ²ਜਸ ਰੂਪੀ ਬੇੜੀ। ³ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ।

ਭਵ ਸਾਗਰ³ ਤਾਰੈ ॥

ਧੀਰਜ ਧਾਮ ਬਨਾਇ ਇਹੈ ਤਨ¹, ਬੁਧਿ ਸੁ ਦੀਪਕ
ਜਿਉ ਉਜੀਆਰੈ² ॥

¹ਇਸ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਾ ਘਰ ਬਣਾ ਲਵੇ। ²ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕਰ ਲਵੇ।

ਗਿਆਨਹਿ ਕੀ ਬਢਨੀ ਮਨਹੁੰ ਹਾਥ ਲੈ, ਕਾਤਰਤਾ
ਕੁਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ¹।

¹ਗਿਆਨ ਦਾ ਝਾੜੂ ਮਨ ਰੂਪ ਹੱਥ 'ਚ ਲੈ ਕੇ (ਕਾਤਰਤਾ) ਕਾਇਰਤਾ ਰੂਪ (ਕੁਤਵਾਰ) ਕੂੜੇ ਨੂੰ (ਬੁਹਾਰੈ) ਹੂੰਝ ਦੇਵੇ।

ਚੌਪਈ:

ਬਹੁਰ ਰਹਿਤ ਮੈਂ ਗੁਰੁ ਫੁਰਮਾਯਾ।

¹ਬਿਅਰਥ, ਨਿਸਫਲ।

ਤਾਂ ਕੇ ਹਮ ਕਿਮ ਕਰੈਂ ਅਜਾਯਾ¹।

ਧਰਮ ਹੇਤ ਹਮ ਲਰਿ ਸਿਰ ਦੈਰੈਂ।

ਧਰਮ ਸਮਾਨ ਨ ਕੇ ਜਗ ਮੈਂ ਹੈ ॥ ੫੧ ॥

ਧਰਮ ਹੇਤ ਗੁਰੁ ਸਰਬਸੁ¹ ਦੀਨਾ।

¹ਸਰਬੰਸ।

ਅਪਨ ਸਰੀਰ ਨ ਆਪਨ ਕੀਨਾ।

ਕਵਨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਗੁਰੁ ਕੇ ਭਾਈ।

ਪਰਮਾਰਥ ਬਿਨ ਲਖਿਯੋ ਨ ਜਾਈ¹ ॥ ੫੨ ॥

¹ਹੇ ਭਾਈ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਜੀਵਾਂ ਦੀ (ਪਰਮਾਰਥ) ਕਲਿਆਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ (ਪ੍ਰਯੋਜਨ) ਮਤਲਬ ਸੀ, ਜਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਇਤਿਕ ਘਾਲ ਜੋ ਹਮ ਹਿਤ ਘਾਲੀ।

ਕਛੁ ਹਮ ਕੇ ਭੀ ਚਹੀਏ ਪਾਲੀ।

ਜਿਸ ਜਿਸ ਕੇ ਹੈ ਜਾਨ ਪਿਯਾਰੀ।

ਸੇ ਨਹਿੰ ਹਮਰੋ ਬਨੈ ਸੰਗਾਰੀ¹ ॥ ੫੬ ॥

¹ਸਾਥੀ।

ਇਤ ਦਿਸ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਯੋਂ ਠਈ¹।

¹ਠਾਣੀ, ਧਾਰੀ।

ਉਤ ਫਰਿਯਾਦ ਲਵਪੁਰਿ ਮੈਂ ਗਈ।

ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਹੁਤੋ ਨਵਾਬ।

ਤਿਸ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੀ ਖਬਰ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥ ੫੪ ॥

ਅਨੀ ਘਨੀ¹ ਤਬਿ ਨਾਜ਼ਮ ਪਠੀ।

¹ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।

ਚਢਯੋ ਲੈ ਮੋਮਨ ਖਾਂ ਹਠੀ।

ਕਹਯੋ ਨਵਾਬ ਪੁਨਾ ਯੋਂ ਖੀਜਾ¹।

¹ਖਿੱਝ ਕੇ।

ਮੈਂ ਅਬਿ ਕਰੋਂ ਸਿੰਘਨ ਨਿਰਬੀਜਾ¹ ॥ ੫੫ ॥

¹ਸਰਵਨਾਸ਼।

ਯਹਿ ਸੁਨ ਕਰਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਲਹੌਰੀ।
 ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਆਯੋ ਦੌਰੀ।
 ਤਿਨ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਪੈਂ ਯੋਂ ਕਹਿਯੋ।
 ਵੜੋ ਝੱਲ ਅਬਿ ਇਹਾਂ ਨ ਰਹਿਯੋ ॥ ੫੬ ॥
 ਘਨੀ ਅਨੀ ਤੁਰਕੀ ਚੜ੍ਹੀ ਆਈ।
 ਅਧਿਕ ਕਟੀਲੀ¹ ਰੋਸ ਬਢਾਈ।
 ਤੁਮ ਅਬਿ ਤਜਿ ਯਹਿ ਠੌਰ ਸੁਹਾਈ।
 ਇਕ ਇਕ ਹੋਇ ਰਹੋ ਕਿਤ ਜਾਈ ॥ ੫੭ ॥

¹ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਖੋਜਿ¹ ਤੁਮੈਂ ਸਭਿ ਤੁਰਕ ਜਬਿ,
 ਆਇ ਇਹਾਂ ਹਟ ਜਾਇ।
 ਫਿਰ ਤੁਮ ਸਭਿ ਇਕ ਠੌਰ ਮੈਂ,
 ਰਹੀਓ ਆਇ ਮਿਲਾਇ ॥ ੫੮ ॥

¹ਢੂੰਡ ਕੇ।

¹ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਰਹਿਣਾ।

ਸੋਰਠਾ:

ਕਹਿਤ ਸਿਆਣੇ ਲੋਗ,
 ਮਸਲਾ¹ ਯਹਿ ਮਸ਼ਹੂਰ ਜਗ।
 ਟਲੈ ਆਉਲੀ ਜੋਗ,
 ਫਿਰ ਬਰਸੋਂ ਤੱਕ ਜਨ ਜੀਐ¹ ॥ ੫੯ ॥

¹ਅਖਾਣ।

¹ਜੇ ਇਕ ਵਾਰ (ਆਉਲੀ) ਹੋਣਹਾਰ (ਭਾਵੀ) ਦਾ (ਜੋਗ) ਸੰਬੰਧ ਟਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਨੁੱਖ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੱਕ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
¹ਜੰਗਲ ਨੂੰ।

ਲਗੀ ਹੋਇ ਬਨਿ¹ ਆਗ,
 ਅਰਿ ਦਲ ਜਲ ਚੜ੍ਹੀ ਆਇ ਜੋ।
 ਇਨ ਤੇ ਬਚੀਏ ਭਾਗ,
 ਹਠ ਧਰਿ ਰਹੀਏ ਸਮੁਖ ਨਹਿੰ ॥ ੬੦ ॥
 ਜੈਸੀ ਬਹੇ ਬਯਾਰ¹,
 ਤੈਸੀ ਧਰੀਐ ਓਟ ਤਬਿ।
 ਕੋਵਿਦ¹ ਕਹਿਤ ਵਿਚਾਰਿ,
 ਯਹਿ ਸੁਨੀਤ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਰ¹ ॥ ੬੧ ॥
 ਜੈਸਾ ਲਾਗੈ ਦਾਉ,
 ਤੈਸਾ ਦਾਉ ਲਗਾਈਏ।

¹ਜੈਸੀ ਹਵਾ ਵਗੇ।

¹ਵਿਦਵਾਨ।

¹ਇਹ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਚੰਗੀਰੀਤੀ ਹੈ।

ਬਨਤੀ ਬਾਤ ਬਨਾਉ,
ਸੁਖੁ ਜਸ ਸੋਂ ਜਗੁ ਜੀਜੀਏ ॥ ੬੨ ॥

ਬਾਤੈਂ ਇਤਿਕ ਅਨੇਕ,
ਯੱਦਪਿ ਤਿਨ ਭਾਖੀ ਭਲੀ।

ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੈ ਏਕ,
ਤੋਂ ਭੀ ਧਰੀ ਨ ਕਾਨ ਮੈਂ ॥ ੬੩ ॥

ਸੁਯਾ:

ਹੋਵਨ ਹਾਰ ਜਥਾ ਚਹਿ ਹੋਵਨ,
ਹੋਤ ਤਥਾ ਬੁਧਿ ਭੀ ਨਰ ਕੇਰੀ।

ਹੋਵਨਹਾਰ ਮਿਟੀ ਕਿਸ ਤੇ ਨਹਿੰ,
ਪੀਰ ਪਿਕੰਬਰ ਹੋਇ ਬਧੇਰੀ।

ਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰੀ ਕੀ ਬਾਤ ਸਬੈਂ ਸੁਨਿ,
ਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਫੇਰ ਗਿਰਾ ਇਮ ਟੇਰੀ।

ਲਾਲੀ ਖੁਸ਼ਾਲੀ ਬਿਸਾਲੀ। ਚੜ੍ਹੀ ਤਬਿ,
ਆਨਨ ਪੈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਹੇਰੀ ॥ ੬੪ ॥

ਜਾਨ ਬਚਾਵਨ ਨਾ ਹਮ ਚਾਹਤ,
ਨਾਂ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਏ ਬਚੈ ਹੈਂ।

ਨਾ ਡਰ ਧਾਰ ਭਗੈਂ ਅਰਿ ਸੈਂ,
ਲਰਿ ਸੰਮੁਖ ਹੂੰ ਅਰਿ ਮਾਰ ਮਰੈ ਹੈਂ।

ਸਿੰਘ ਕਹਾਇ ਸੁਧਾ ਛਕਿ ਖੰਡੇ ਕੋ,
ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਤੇ ਭਗਿ ਲਾਜ ਲਗੈ ਹੈਂ।

ਕੋਟਨ ਸੰਗਿ। ਲਰੋ ਤਜਿ ਓਟ,
ਸਹੋਂ ਸਿਰਿ ਚੋਟ ਨਿਫੋਟ। ਸੁਨੈ ਹੈਂ ॥ ੬੫ ॥

ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਯਹਿ ਸਿੰਘਨ ਕਾ,
ਲਰਨੋ ਮਰਨੋ ਟਰਨੋ ਕਰਨੋ ਹੈ।

ਯਾ ਜਗ ਮੈਂ ਸੁਪਨੇ ਸਮ ਜੀਵਨ,
ਤਾਂ ਹਿਤ ਕਜੋਂ ਮਰਨੋ ਡਰਨੋ ਹੈ।

ਕਾਲ ਤੇ ਕੌਨ ਬਚੈ ਛਿਪ ਕੈ,
ਫਿਰ ਮੂਸੇ ਪਿਕੰਬਰੁ ਜਜੋਂ ਮਰਨੋ ਹੈ।

ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਨਿਸਚੇ ਧਰਨੇ ਹਿਤ,

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀ ਕਹੀ।

'ਬਹੁਤੀ ਖੁਸ਼ੀ।

'ਦੇਖੀ।

'ਕੁੜਾਂ ਨਾਲ।

'ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ।

'ਲੜਨ ਮਰਨ ਤੋਂ ਜੋ ਟਾਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਯਾਹੀਂ ਤੇ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਬਰਨੇ ਹੈ ॥ ੬੬ ॥

*ਜੇ ਕਹੂੰ ਕਾਲ ਤੇ ਭਾਜ ਕੇ ਬਾਚੀਅਤ,

ਤੇ ਕਿਹ ਕੁੰਟ ਕਹੇ ਭਜ ਜੱਈਯੈ।

ਆਗੇ ਹੂੰ ਕਾਲ ਧਰੇ ਅਸਾ ਗਾਜਤ,

ਛਾਜਤ ਹੈ ਜਿਹ ਤੇ ਨਸਿ ਅੱਈਯੈ।

ਐਸੇ ਨਾ ਕਹਿ ਗਯੇ ਕੋਊ ਸੁ ਦਾਵਰੇ,

ਜਾਹਿ ਉਪਾਵ ਸੋ ਘਾਵ ਬਚੱਈਯੈ।

ਜਾਂ ਤੇ ਨ ਛੂਟੀਐ ਮੂੜੁ ਕਿਹੂੰ,

ਹਸਿ ਤਾਂ ਕੀ ਨ ਕਿਉਂ ਸਰਣਾਗਤਿ ਪੱਈਯੈ।

ਯਹਿ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚ ਧਾਰ ਰਿਦੈ ਹਮ, ਦੌਰਿ ਨ ਜਾਨ

ਬਚਾਵਨ ਚੈਹੈਂ।

ਆਵਤ ਹੈਂ ਖਲਾ ਜੋ ਦਲ ਲੈ,

ਕਲ ਕੋ ਬਲ ਸੋਂ ਭਲ ਜੰਗ ਮਚੈ ਹੈਂ।

ਧਾਰਿ ਤਗੀਦ ਮਹੀਦ ਲਰੈਂ ਭਵ,

ਹੋਇ ਸ਼ਹੀਦ ਰਸੀਦ ਸੋ ਲੈਹੈਂ।

ਜੋਊ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨ ਗੀਦੀ ਚਹੈਂ, ਅਬਿ ਸੋ ਹਮਰੇ

ਢਿਗ ਤੈ ਨਸ ਜੈਹੈਂ ॥ ੬੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਯਹਿ ਬਿਧਿ ਜਬਿ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਬੋਲਯੋ।

ਮਾਂਡਯੋ ਮਰਨ ਜਰਾ ਨਹੀਂ ਡੋਲਯੋ।

ਗਏ ਜਬੈ ਭਗ ਕੇ ਜੁ ਭਗੇਰੇ।

ਦਬੜੁ ਘੁਸੜੁ ਬਹੁ ਟੁਕਟੇਰੇ² ॥ ੬੮ ॥

ਵਡ ਸਿਦਕੀ ਵਡ ਸੂਰੇ ਪੂਰੇ।

ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਫਿਰ ਜਪ ਤਪ ਪੂਰੇ।

ਔਰ ਸਿੰਘ ਕੱਠੇ ਤਬਿ ਭਯੋ।

ਵਾਹ ਵਾਹ ਰਸਨਾ ਮੁਖਿ ਕਹਯੋ ॥ ੬੯ ॥

*ਇਹ ਸ਼੍ਰੇਯਾ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੰਨਾ ੪੬ ਤੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਅੰਕ ਨੰ. ੯੬ ਹੈ।

'ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਭਜ ਕੇ ਜਾਉਗੇ।

'ਤਲਵਾਰ ਪਕੜ ਕੇ।

'ਫਬ ਰਿਹਾ ਹੈ।

'ਕੋਈ ਵੀ ਐਸਾ ਦਾਅ ਕਹਿ ਕੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਉਪਾਉ ਨਾਲ ਕਾਲ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਤੋਂ ਬਚ ਰਹੀਏ।

'ਮੂਰਖ ਤੁਰਕ।

'ਕੱਲ ਨੂੰ।

'(ਭਵ) ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ (ਮਹੀਦ) ਬਹੁਤ ਲੜਾਂਗੇ। ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਕੇ (ਰਸੀਦ) ਛੁੱਟੀ ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਲੈ ਲਵਾਂਗੇ।

'ਕਾਇਰ।

'ਭਗੋੜੇ।

'ਦਬਕ ਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਘੁਸ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਡਰਪੋਕ। ²ਟੁੱਕੜੇ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ।

ਚਿੱਠੀ ਪਠੀ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਓਰੈ।	'ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਤਰਫ ਚਿੱਠੀ ਭੇਜੀ।
ਆਵੈਂ ਸਿੰਘ ਸਕਲ ਮਿਲਿ ਦੌਰੈਂ।	
ਦਲ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਦਿਨ ਦਿਨ ਬਢਹੀ।	
ਭਈ ਭੀਰ ਜਨ ਸਾਵਨ ਘਟ ਹੀ ॥ ੨੦ ॥	
ਮਾਰਾ ਔਰ ਬਕਾਰਾ ਕਰੈਂ।	'ਮਾਰ ਲੌ, ਮਾਰ ਲੌ, ਦਾ ਬੋਲਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।
ਸੁੱਖੇ ਛਕੇ ਚਬੇਨੇ ਚਰੈਂ।	'ਛੋਲੇ ਚਬਦੇ ਹਨ।
ਕਰਤ ਤਿਹਾਵਲਾ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਨਿਤ ਹੀ।	'ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।
ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਿਤਹੀਂ ॥ ੨੧ ॥	'ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਰੱਛਾ ਕਰੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰੱਛਕ।	
ਦੁਸ਼ਟ ਤੁਰਕ ਕੀਜੈ ਪ੍ਰਭ ਭੱਛਕ।	'ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
ਰਾਖੇ ਆਪ ਪੰਥ ਕੀ ਲਾਜ।	
ਦੁਸ਼ਟਨ ਦਾਹਿ १ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ २ ॥ ੨੨ ॥	'ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ। २ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲੇ।
ਅੱਸਵ १ ਸਸਤਰ ਜੋ ਜਨ ਲਜਾਵੈ।	'ਘੋੜਾ।
ਮਨ ਮਾਨਾ ਵੋ ਧਨੁ ਲੈ ਜਾਵੈ।	
ਕਮਰਾਂ ਰਹਿਤ ਸੁ ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਸੀ।	
ਰਵਿ ਸਮ ਤੇਜ, ਸੀਲ ਜਿਮ ਸਸੀ ॥ ੨੩ ॥	'ਤੇਜ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਤੇ (ਸੀਲ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਾਂਗ ਹੈ।
ਗੋ ਦਿਜ ਰੱਛਕ १ ਭੱਛਕ ਦੁਸ਼ਟੈਂ।	'ਗਊਆਂ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
ਛਕੈਂ ਕੈਫ ਬਲ ਹੋਵੈ ਪੁਸ਼ਟੈਂ।	'ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਛਕ ਕੇ ਬਲ ਵਿੱਚ ਤਕੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
ਜੋ ਧਨ ਸਿੰਘਨ ਆਵੈ ਹਾਥ।	
ਸੋ ਸਭਿ ਲੰਗਰ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਖਾਤ ॥ ੨੪ ॥	
ਕਛੂ ਵਿਚਾਰੁ ਪੰਥ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ।	
ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਨ ਦੇਖੋ ਭਲ ਯਾਹੀਂ।	'ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਨਣ ਲਈ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਉ।
ਬਾਣੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਭੋਰੈਂ।	'ਸਵੇਰੇ।
ਪੜ੍ਹੈਂ ਸੁ ਹਿਤ ਸੈਂ ਚੰਦ ਚਕੋਰੈਂ ॥ ੨੫ ॥	
ਮੱਧ ਦਿਵਸ १ ਚੰਡੀ ਕੋ ਪਾਠ।	'ਦੋਪਹਿਰ ਨੂੰ।
ਉਚੀ ਧੁਨ ਪਠਿ ਬਾਧੈਂ ਠਾਟ।	
ਚਾਰ ਘਰੀ ਦਿਨ ਰਹਹਿ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।	
ਛਕੈਂ ਸਕਲ ਮਿਲ, ਪਾਵੈਂ ਸਾਦ ॥ ੨੬ ॥	
ਪਰੇ ਸ਼ਾਮ ਰਹਿਰਾਸ ਉਚਾਰੈਂ।	
ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ ਪੁਨ ਬਿਸਤਾਰੈਂ।	'ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ।

ਰਹੈਂ ਸਜੱਗਾ ਨ ਸੋਵੈਂ ਕਬਿਹੀ।

¹ਜਾਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕਾ ਭੈ ਰਾਖੈਂ ਸਭਿਹੀ ॥ ੨੭ ॥

ਕਛੁ ਸੋਵੈਂ ਕਛੁ ਦੇਵੈਂ ਪਹਿਰੇ।

ਸੀਧੀ ਦਾੜੀ ਕੁੰਢ ਮੁਛਹਿਰੇ।

ਜਨੁ ਨਾਗਨ ਕੇ ਬੱਚੇ ਜ਼ਹਿਰੀ।

ਪਿਖਤ ਸ਼ਕਲ ਦੇਖੇ ਤਿਨ ਕੇਰੀ¹ ॥ ੨੮ ॥

¹ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਖੋ ਜਾਣੋ, ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀ ਬੱਚੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ।

ਫੇਰਤ ਹਾਥ ਜਬੈ ਸਿੰਘ ਸੂਰੈ।

ਤੁਰਕੈਂ ਕਰਨ ਚਹਿਤ ਨਿਰਮੂਰੈ¹।

¹ਸਰਬਨਾਸ਼।

ਬੋਲ ਲਏ ਕਛੁ ਕੇਤਿਕ ਸੁਨ ਕਰਿ।

ਅਏ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਨ ਤਹਿੰ ਮੁਦ ਧਰਿ ॥ ੨੯ ॥

ਨਗਰ ਖਾਲੜੇ ਜਾਤਿ ਤਖਾਨ।

ਸੂਰਾ ਸਿੰਘ ਸਮ ਲਾਲੋ ਜਾਨ।

ਮਾਲੀ ਹਰਿ, ਗੁਰੁਬਖਸ਼¹, ਬੀਰ ਬਰ।

¹(ਸਿੰਘ)।

ਸੰਧੂ ਨਗਰ ਭੜਾਣੇ ਕੇ ਤਰ¹ ॥ ੩੦ ॥

¹ਚੰਗੇ।

ਕੜੋਂ ਨ ਹੋਹਿੰ ਯਹਿ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲਾ।

ਜਿਹ ਅਧਾਰ ਕੁਲ¹, ਸੰਧੂ ਬਾਲਾ।

¹ਕੁਲ ਦਾ ਆਸਰਾ।

ਭੀਮ¹ ਭੀਮ ਸਿੰਘ, ਬਾਦਲ ਹਰੀਆ।

¹ਭੀਮਸੈਨ (ਵਰਗਾ)।

ਰੱਤੇ ਕੇ¹ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਦਰੀਆ² ॥ ੩੧ ॥

¹ਪਿੰਡ। ²ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਲਣ ਵਾਲੇ।

ਮੇਘ¹ ਮੇਘ ਹਰਿ, ਗਿੱਲ ਮੰਦ੍ਰੀਆ।

¹ਮੇਘ ਨਾਦ (ਵਰਗਾ)।

ਸੱਤ੍ਰੁ ਜਵਾਸਾ ਜਿਹ ਲਖਿ ਜਰੀਆ¹।

¹ਵੈਰੀ ਰੂਪ ਜਵਾਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਾਤਾ ਸਿੰਘ, ਚੂੰਘ¹ ਬਲ ਹਾਤਾ²।

¹ਗੋਤ। ²ਬਲ ਦਾ ਘਰ।

ਸਿਦਕੀ ਰਹਿਤ ਬੀਰਰਸ ਮਾਤਾ¹ ॥ ੩੨ ॥

¹ਮਸਤ।

ਸਾਂਘਣ ਸੇਖੋਂ ਸਿੰਘ ਬੁਲਾਕਾ।

ਦਾਵ ਘਾਵ ਮੈਂ ਅੰਗਦ ਬਾਂਕਾ¹।

¹ਦਾਅ ਘਾਅ ਵਿੱਚ ਜਾਣੇ ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਦ (ਵਰਗਾ) ਹੈ।

ਜੋਧ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨਾਰੋਵਾਲਾ।

ਜੰਗ ਜੀਤ ਹਿਤ ਮੀਤ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੩ ॥

ਦੁਇਕ ਸਿੰਘ ਥੇ ਬਾਠ ਥਿਰਾਟਾ।

ਲੈਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਿਨ ਕਿਯ ਠਾਟਾ।

ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਤੁੰਗ¹ ਬਲਵਾਨੋ।

¹ਗੋਤ।

ਜੰਗ ਜਦਲ ਕੋ ਆਫਤ ਮਾਨੋ ॥ ੮੪ ॥

ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ ਤਹਿੰ ਥੇ ਮਲਵੱਈ।

ਪਾਂਚੋ ਪਾਂਡਵ ਮਨੋ ਬਿਜੱਈ।

ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ, ਜੋਗਿ ਜਗ ਜੰਗੈਂ।

ਜਨੁ ਹਨੁਮਤ ਸਮ ਦੇਤ ਫਲੰਗੈਂ ॥ ੮੫ ॥

ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰ ਬਲ ਕਾ।

ਘਾਲਕ ਭਾਲੁਕ ਸਮ ਅਰਿਦਲ ਕਾ।

ਮਾਹਿਲਾ ਚਾਹਿਲ ਗਜ ਸਿੰਘ ਸੱਜਨ²।

ਸੱਤ੍ਰੁ ਸੈਨ ਘਨ ਹਿਤ ਪਰਭੰਜਨਾ ॥ ੮੬ ॥

ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਸਮ ਕੇਹਰ।

ਬੀਰ ਬਲੀ ਬਾਸਿੰਦਾ ਹੇਹਰ।

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ ਦੇਈ।

ਕੰਗ ਜਿਨੈ ਜਰ ਤੁਰਕਨ ਖੋਈ ॥ ੮੭ ॥

ਸਰਨ ਸਿੰਘ ਜਨੁ ਕਰਨ ਸਮੈ ਹੈ।

ਅਰਿਨ ਹਰਨ ਹਿਤ ਤਰਨ ਤਮੈ ਹੈ।

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਿੰਘ ਤੀਸਕ ਆਈ।

ਮਿਲੇ ਤਹਾਂ, ਪਹਿਲੇ ਥੇ ਬਾਈ ॥ ੮੮ ॥

ਸ੍ਰੁਪਨ ਨ ਜਿਨ ਬਯਾਪੀ ਕਦਰਾਈ।

ਚਹਿਤ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਦ ਅਧਿਕਾਈ।

ਸੂਰਬੀਰ ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ ਪੂਰੈਂ।

ਜਿਨੈ ਹੇਰਿ ਮੋਹੀ ਰਹਿੰ ਹੂਰੈਂ ॥ ੮੯ ॥

ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ ਏਹੁ ਵਿਚਾਰਾ।

ਸ੍ਰਾਂਗ ਸਤੀ ਸਮ ਚਹੀਅਤ ਪਾਰਾ।

ਬਿਨਾ ਦਮਾਮੇ ਜੁੱਧ ਨ ਸੋਭਤ।

ਬਿਨਰਣ-ਖੰਭ ਬੀਰ ਨਹਿੰ ਛੋਭਤ ॥ ੯੦ ॥

ਝਟ ਕਟਿ ਬਕਰਾ ਫੂਟਯੋ ਮਾਟਾ।

ਤਾਂ ਪਰ ਮਤ੍ਰਿ ਵਡ ਦੁੰਦਭਿ ਠਾਟਾ।

ਜੇਤੂ।

ਜੋ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਸੀ।

ਜਾਣੇ ਹਨੂਮਾਨ ਵਾਂਗ (ਫਲੰਗੈਂ) ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਬਲ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ।

ਵੈਰੀ ਦੇ ਦਲ ਨੂੰ (ਭਾਲਕ) ਜਾਮਾਵੰਤ ਵਾਂਗ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਪਿੰਡਾ²(ਸਿੰਘ)।

ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਰੂਪ ਬੱਦਲ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ (ਪਰਭੰਜਨ) ਹਵਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ।

ਵਸਣ ਵਾਲਾ।

ਜਾਣੇ ਕਰਨ ਵਰਗਾ (ਬਲੀ) ਹੈ।

ਵੈਰੀਆਂ ਰੂਪ ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਕਾਇਰਤਾ, (ਅ) ਘਬਰਾਹਟ, (ੳ) ਡਰ।

ਬਲੀ।

ਪਾਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪੂਰਾ ਨਿਬਾਹੁਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਧੌਂਸੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਜੰਗ ਦੇ ਖੰਭੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ (ਛੋਭਤ) ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ।

ਛੋਟੀ ਬੱਕਰਾ ਕੱਟ ਕੇ ਤੇ ਫੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਮੱਟ ਲੈ ਕੇ।

ਉਸ ਉੱਪਰ (ਬਕਰੇ ਦੀ ਖੱਲ) ਮੜ੍ਹ ਕੇ ਵੱਡਾ ਧੌਂਸਾ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਲੈ ਲਕੜਾ ਤਕੜਾ ਅਤਿ ਗੱਡਾ।
 ਕਰਿ ਪਰਦਖਣਾ। ਬਾਪਯੋ ਝੰਡਾ ॥ ੯੧ ॥
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਪਿ ਜਾਪਤ ਚੰਡੀ।
 ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਚਿਤ ਚਾਹ ਉਮੰਡੀ।
 ਸ਼ਾਦੀ ਕੇ ਨਹਿੰ ਇਤਿਕ ਉਛਾਹਾ।
 ਜੋ ਸਿੰਘਨ ਮਨ ਭਯੋ ਉਮਾਹਾ ॥ ੯੨ ॥
 ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੈ ਬਾਂਛੈਂ।
 ਜੁੱਧ ਸਮੈਂ ਪਗ ਪਰੈਂ ਨ ਪਾਛੈਂ।
 ਕਰਿ ਗੁਰਮਤਾ ਤਾਲ ਜਲ ਤੀਰੇ।
 ਬਾਂਧਿ ਮੋਰਚੇ ਬੈਠੇ ਧੀਰੇ ॥ ੯੩ ॥
 ਚਾਉ ਜੁੱਧ ਮਨ ਸਿੰਘਨ ਐਸੇ।
 ਚਢੜੋ ਰੰਕ ਕਰਾ ਪਾਰਸ ਜੈਸੇ।
 ਸੁੱਖਾ ਫੀਮ ਸ਼ਰਾਬ ਕਬਾਬੈਂ*।

'ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ।
 'ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਕੇ।
 'ਇੱਛਾ ਉਛਲਦੀ ਹੈ।
 'ਉਤਸ਼ਵ।
 'ਉਤਸ਼ਾਹ।
 'ਜਲ (ਭਰੇ) ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ।

ਛਕਿ ਸਭਿ ਹੋਏ ਤਯਾਰ ਸ਼ਿਤਾਬੈਂ ॥ ੯੪ ॥
 ਸਸਤਰ ਬਸਤਰ ਪਹਿਰੇ ਭਾਰੀ।
 ਲਰਨ ਮਰਨ ਹਿਤ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ।
 ਬੈਠੇ ਬੀਰਾਸਨ ਸਭਿ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਹੱਥ ਮੁਛਹਿਰਨ ਪਰ ਨਿਜ ਧਰ ਕੈ ॥ ੯੫ ॥
 ਭੌਹੈ ਚੜ੍ਹੀ ਨੈਨ ਰਤਨਾਰੇ।
 ਮੁਖ ਪਰ ਲਾਲੀ ਦਿਪੈ ਅਪਾਰੇ।
 ਤੁਰਕਨ ਤਈਂ ਉਡੀਕਤ ਐਸੇ।

'ਕੰਗਾਲ ਦੇ ਹੱਥ।
 'ਮਾਸ। *ਐਸਾ ਮਦੁ ਮੂਲਿ ਨ ਪੀਚਈ ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ'
 ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣਾ ਸਿੱਖ ਲਈ ਸਖਤ
 ਵਿਵਰਜਤ ਹੈ। ਜੁੱਧਾਂ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਝਟਕਾ ਕਰਕੇ ਮਾਸ ਛਕ
 ਲੈਣਾ ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ ਵਿਵਰਜਤ ਨਹੀਂ। ਸੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ
 ਆਲਸੀ ਤੇ ਅਫੀਮ ਆਪਣੇ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।
 ਇਸ ਲਈ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਤੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ
 ਵਰਜਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਾਕ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਦੇ
 ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 'ਚੋਂ ਹੀ ਏਥੇ ਲਿਖੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ
 ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ੀਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ
 ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਰੰਗ
 ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਤੇ ਰੱਬੀ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ
 ਕਦੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।
 'ਛੇਤੀ।

'ਨੇੜ ਲਾਲ ਹਨ।
 'ਬਹੁਰ ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਛੁਧਾਤਰ ਗਜ ਗਨ ਜੈਸੇ' ॥ ੯੬ ॥

'ਜਿਵੇਂ ਭੁੱਖਾ ਸ਼ੇਰ ਬਹੁਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ।

ਤਾਰਾ ਹਰਿ ਜਲ ਭਰ ਕਰਿ ਲਜਾਯੋ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਇਕ ਸਿੰਘ ਸੁਨਾਯੋ।

ਅਬਿ ਹਮ ਕੋ ਦਿਹੁ ਟਹਿਲ ਕਮਾਵਨ।

ਜਿਸ ਤੇ ਹੂੰ ਤਨ ਮਨ ਮਮ ਪਾਵਨ ॥ ੯੭ ॥

ਉੱਤਰ ਦਿਯ ਤਾਰੈਂ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ।

ਮਿਲਤ ਟਹਲ ਤੇ ਮਹਲ ਬੁਲਿੰਦੂ।

'ਉੱਚਾ ਮਹੱਲ ਭਾਵ ਸੱਚਖੰਡ।

ਪਰ, ਤਨ ਹੂੰ ਸੁੱਧ ਸ਼ਸਤਰ ਲਾਗੇ।

ਪਾਵਤ ਮੌਕਾ ਜਨ ਵਡਭਾਗੇ ॥ ੯੮ ॥

ਛਾਪ ਦੂਰਕਾ ਤੈ ਯਹਿ ਨੀਕੀ।

'ਦੁਆਰਕਾ ਦੇ ਛਾਪੇ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਮੌਤ) ਚੰਗੀ ਹੈ।

ਗੰਗ ਧਾਰ ਤੈ ਧਾਰ ਅਮੀਕੀ।

'ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਚੰਗੀ ਹੈ।

ਕਾਂਸੀ ਕਰਵੱਤ ਤੈ ਅਤਿ ਆਛੇ।

ਗਰਨ ਹਿਮਾਲੇ ਤੈ ਬੱਧ ਬਾਂਛੇ' ॥ ੯੯ ॥

'ਹਿਮਾਲੇ ਵਿੱਚ ਗਲਨ ਨਾਲੋਂ (ਇਸ ਮਰਨੇ ਨੂੰ) ਵੱਧ (ਜਾਣ ਕੇ) ਚਾਹੇ।

ਪਰਮਾਰਥ ਪੁਰਖਾਰਥ ਸਾਚਾ।

'ਇਹ ਸੱਚੀ ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਸੱਚਾ ਉੱਦਮ ਹੈ।

ਯਾ ਸਮ ਔਰ ਨ ਕੋਊ ਬਾਚਾ।

'ਇਸ ਮਰਨੇ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ।

ਜਪ ਤਪ ਸੁੱਕ੍ਰਿਤ' ਇਸੇ ਨ ਕੋਊ।

'ਪੁੰਨ।

ਸ਼ੀਘਰ ਮੁਕਤਿ ਭੁਗਤਿ-ਦਾ ਜੋਊ ॥ ੧੦੦ ॥

ਪੂਰਨ ਭਗਤ ਜੁਗੀਸ ਮੁਨੀਸੂਰ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਤੀ ਰਿਖੀਸੂਰ।

ਕਰਿ ਪ੍ਰਜਤਨ ਜੋ ਇਹੁ ਪਦ' ਪੈਹੈ।

'ਪਦਵੀ, ਦਰਜਾ।

ਲਰ ਮਰਿ ਨਰ ਸੋ ਛਿਨ ਮੈਂ ਲੈਹੈ ॥ ੧੦੧ ॥

ਇਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਸੁਨ ਕੈ।

ਸੱਤ ਬਚਨ ਮਾਨਯੋ ਦਿਲਿ ਗੁਨ ਕੈ ॥ ੧੦੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਆਯੋ ਤਬੈ,

ਮੋਮਨ ਖਾਂ ਫੁਜਦਾਰ।

ਸੈਨ ਕਟੀਲੀ ਐਨ ਬਹੁ,

ਲੈ ਕਰਿ ਦੁਇਕ ਹਜਾਰ ॥ ੧੦੩ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਖਾਨ ਹੁਤੋ ਏਕ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕਾ ਪਯਾਰਾ ਭਾਰਾ,
ਧਾਇ ਤਿਨ ਆਇ ਆਗੇ ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਗਾਯੋ ਹੈ।
ਕਾਹੇ ਤੁਮ ਈਹਾਂ ਅਬਿ ਬੈਠ ਰਹੇ ਐਠਾ ਸਭਿ,
ਪੈਠ ਜਾਹੁ ਕਾਨਨ ਸੈਂ ਅਰਿ ਦਲ ਆਯੋ ਹੈ।
ਜਾਨ ਹੀ ਕੇ ਸਾਬ ਹੈ ਜਹਾਨ ਔ ਇਮਾਨ ਦੀਨਾ,
ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਵਡ ਪੁੰਨਨ ਤੈ ਪਾਯੋ ਹੈ।
ਐਸੀ ਦੇਹ ਨਾਹੱਕ ਗਵਾਈ ਚੈਹੋ ਭਾਈ ਤੁਮ,
ਹਮੈ ਨ ਸੁਹਾਈ ਬਜੋਤ ਤੁਮੈਂ ਜੋ ਬਨਾਯੋ ਹੈ

॥ ੧੦੪ ॥

ਸੁਨ ਕਰਿ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਉੱਤਰ ਉਚਾਰਾ, ਸੁਨੋ
ਖਾਨ ਮਮ ਯਾਰਾ, ਤੁਮ ਕਹਜੋ ਸਹੀ ਸਭਿਹੀ।
ਕਰਜੋ ਤੁਮ ਉਪਕਾਰ ਦੀਨੀ ਮੋਹਿ ਆਇ ਸਾਰਾ,
ਪੁਨਾ ਤੂੰ ਵਿਚਾਰ ਹਮ ਟਰੈਂ ਕਿਮ ਅਬਿਹੀ।
ਸਿੰਘ ਸੂਰ ਸਤੀ ਮੋਰ ਸੱਤਰੂ ਕਾ ਸੁਨਿ ਸੋਰ,
ਟਰਤ ਲਜੈ ਹੈਂ ਸੋਭਾ ਪੈਹੈਂ ਨਾਹਿੰ ਕਬਹੀ।
ਜਮ ਕੀ ਤਗੀਦ ਜੈਹੈ ਭਵ ਤੇ ਰਸੀਦ ਪੈਹੈਂ,

ਲਰ ਕੈ ਸ਼ਹੀਦ ਹੈ ਹੈਂ ਅਰਿ ਸੰਗ ਜਬਹੀ

॥ ੧੦੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਹੋ ਮਿਤ੍ਰ ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ,
ਖਬਰ ਦਈ ਤੈਂ ਆਨਿ।
ਅਬਿ ਹਮ ਨਿਜ ਸਿਰ ਦੈਂਹਗੇ,
ਨਿਜ ਗੁਰੂਅਨ ਜਿਮ ਜਾਨਿ ॥ ੧੦੬ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:

ਗਯੋ ਖਾਨ ਸਾਲਾਮ ਕੈ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ।
ਧਸਜੋ ਸੈਨ ਨਿਜੈਨ ਮੈਂ ਜਾਇ ਧਾਈ।
ਤਬੈ ਮੋਮਨੰ ਖਾਨ ਲੈ ਖਾਸ ਸੈਨਾ।
ਢੁਕਜੋ ਆਨਿ ਸਿੰਘਾਨ ਕੈ ਪਾਸ ਐਨਾ।

॥ ੧੦੭ ॥

'ਆਕੜ ਕੇ।

'ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਉ।

'ਧਰਮ ਤੇ ਮਜ਼ਬ।

'ਖਬਰ।

'ਜਮਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਪੱਕੀ ਗੱਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ
ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ (ਰਸੀਦ) ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲਵਾਂਗੇ।

'ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

'ਠੀਕ।

ਤਬੈ ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੁਤੀ ਏਕ ਘੰਟਾ।
ਕਰਜੋ ਆਨਿ ਤੁਰਕਾਨ ਜੋ ਸ਼ੋਰ ਟੰਟਾ।
ਲਹੀ ਸਾਰ ਸਿੰਘਾਨ ਹੁਸ਼ਯਾਰ ਹੋਏ।
ਉਤੈ ਕਾਨ ਨੈਨਾਨ ਕੇ ਧਯਾਨ ਪੋਏ। **॥ ੧੦੮ ॥**

‘ਰੋਲਾ ਤੇ ਝਗੜਾ।

‘ਓਧਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੰਨ ਤੇ ਅੱਖਾਂ (ਪੋਏ) ਪ੍ਰੋ ਦਿੱਤੀਆਂ
ਭਾਵ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਰਸੰ ਬੀਰ ਬੀਰਾਨ ਸਾਰੀਰ ਚਢਯੋ।
ਮਨੰ ਜੰਗ ਓਮੰਗ ਕੇਰੰਗ ਮਢਯੋ।
ਛਕੇ ਪੂਰਿ ਪਯਾਲੇ ਮਦੰ* ਕੇਰ ਆਛੈਂ।

‘ਭਰ ਕੇ। *ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੯੪ ‘ਤੇ *
ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ ਟੁਕ।

ਭਏ ਮੱਤਵਾਲੇ ਸਭੈ ਜੰਗ ਬਾਂਛੈਂ **॥ ੧੦੯ ॥**
ਸਜੀ ਬਖੜੈਂ ਪੇਟੀਆਂ ਟੋਪ ਸੋਹੈਂ।
ਮਢੇ ਅੰਗ ਲੋਹੈਂ ਬਢੇ ਜੰਗ ਰੋਹੈਂ।
ਧਰੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਫਰੇ ਸੇਲ ਹੱਥੈਂ।
ਸਰੈਂ ਔ ਖਰੈਂ ਸੋਂ ਭਰੇ ਹੈਂ ਸੁ ਭੱਥੈਂ **॥ ੧੧੦ ॥**
ਲਏ ਰਾਮਜੰਗੇ ਪੁਖਾਏ ਸੁ ਤੋੜੇ^੨।
ਜੜੇ ਸੋ ਕਲਾ ਪੈ ਹਲਾ ਕੈ ਸੁ ਘੋੜੇ।

‘ਸੰਜੋਆਂ।

‘ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁੱਸੇ ਵਧ ਗਏ।

‘ਤਿੱਖੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਭੱਥੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।

‘ਬੰਦੂਕਾਂ। ਅੱਗ ਜਗਾਉਣ ਦੇ ਡੋਰੇ।

‘ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਹਲਾ ਕੇ ਤੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾ ਉਪਰ ਜੜਦੇ
ਹਨ।

‘ਬਹੁਤ ਸੂਰਮੇਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ।

‘(ਛੱਤ੍ਰੀ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਭਾਵ ਸਾਰਾ (ਛੁੰਗ) ਜੱਥਾ (ਛੋਭ)
ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ (ਛਕੇ) ਭਰ ਕੇ ਫਬ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਏ ਬੱਧ ਸਾਨੱਧ ਬੇਹੱਦ ਸੂਰੇ।
ਛਕੇ ਛੋਭਿ ਛੱਤ੍ਰੀ ਛਬੈਂ ਛੁੰਗ ਪੂਰੇ। **॥ ੧੧੧ ॥**

ਅਰਦਾਸੈਂ ਕਰੈਂ ਕੈ ਗਜੈ ਕੈ ਜਿਕਾਰੇ।
ਗੁਰੂ ਕਾ ਧਰੈ ਕੈ ਸੁ ਧਯਾਨੰ ਉਦਾਰੇ।
ਕਰਜੋ ਗੰਨ ਹੈ ਕੇਹਰੀ ਠੰਨ ਗਾਢੇ।
ਭਏ ਰੰਗ ਭੂਮੀ ਵਿਖੈ ਜਾਇ ਠਾਢੇ **॥ ੧੧੨ ॥**
ਚਿਤੈਂ ਸੱਤ੍ਰੁ ਓਰੈਂ ਮਨੋਂ ਸ਼ੋਰ ਭੂਖੇ।
ਭਏ ਰੋਮ ਠਾਢੇ ਕਟੈਂ ਓਠ ਰੂਖੇ।
ਉਤੈ ਸੱਤ੍ਰੁ ਆਏ ਮਨੋ ਮੇਘ ਭਾਰੂ।
ਘਨੇ ਢੋਲ ਧੌਂਸੇ ਬਜੈਂ ਬਾਦ ਮਾਰੂ **॥ ੧੧੩ ॥**
ਲਏ ਘੋਰ ਚੌਫੇਰ ਤੈ ਸਿੰਘ ਵਾ ਨੈ।
ਘਨੀ ਲਾਟ ਜਜੋਂ ਕਾਠ ਕੇ ਠਾਟ ਠਾਨੈ।

‘ਸ਼ੋਰ (ਠੰਨ) ਵਾਂਗ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਚਲੇ ਹਨ।

‘ਜੰਗ ਦੀ ਧਰਤੀ।

‘ਸੁੱਕੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ) ਕਟਦੇ ਹਨ।

‘ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ।

‘ਉਨ੍ਹਾਂ (ਤੁਰਕਾਂ) ਨੇ।

‘ਜਿਵੇਂ ਲਕੜਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ (ਠਾਠ) ਢੇਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਅੱਗ (ਘੋਰ)
ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਮਨੋ ਪਾਂਡਵਾਂ ਕੋ ਘਿਰਜੋ ਕੌਰਵਾਂ ਨੈ।

ਗਜੈਂ ਪੁੰਜ ਜਜੋਂ ਕੇਸਰੀ ਪੁੱਤਰਾਨੈ॥ ੧੧੪ ॥

'ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ।

ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਬਾਤ ਮੈਂ ਨੈਨ ਹੇਰੀ।

ਜਬੈ ਫੌਜ ਲਾਹੌਰ ਸਿੰਘਾਨ ਕੇਰੀ।

ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੋ ਡੋਗਰਾ ਭਯੋ ਭੱਲਾ॥

'ਤਕੜਾ (ਬਲੀ)।

ਸਿੰਘੈਂ ਮੰਗਿਓ ਤਾਂਹਿ ਤੈ ਬਿੱਪ੍ਰ ਜੱਲਾ॥ ੧੧੫ ॥

'ਜੱਲਾ ਨਾਮ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਣ।

ਉਸੇ ਨਾਹਿੰ ਦੀਨੋ ਚਲਜੋ ਲੈ ਪਲਾਈ॥

'ਨੱਸ ਚਲਿਆ।

ਲਯੋ ਘੇਰ ਫੌਜੈਂ ਮਗੰ ਮਾਹਿੰ ਧਾਈ।

ਤਿਸੈ ਸੰਗ ਥੇ ਛੱਤਰੀ ਬੀਸ ਔਰੈਂ।

ਲਰੇ ਸੰਮੁਖੈਂ ਸੋ ਮਰੇ ਮਾਰ ਗੌਰੈਂ॥ ੧੧੬ ॥

'ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ।

ਕਰੀ ਥੀ ਇਸੈ ਤੌਰ ਹੀ ਸਿੰਘ ਹੀਰੈਂ।

ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਸੋਚੇਤ ਕੇ ਸੰਗ ਧੀਰੈਂ।

ਹੁਤੇ ਤਾਹਿੰ ਕਾ ਭੀ ਚਚਾ ਠੀਕ ਸੋ ਹੀ॥

'ਉਹ ਸੁਚੇਤ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਠੀਕ ਚਾਚਾ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਸੀ।

ਲਰਜੋ ਥਾ ਮਰਜੋ ਸਿੰਘ ਸੋਚੇਤ ਤਜੋਂ ਹੀ॥ ੧੧੭ ॥

ਇਨੈ ਮਾਰਕਜੋਂ ਕੋ ਘਨੇ ਸਿੰਘ ਜਾਨੈ।

'ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਸ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਅਹੇ ਜੀਵਤੇ ਜੇ ਤਬੀ ਕੇ ਸਿਆਨੈ।

ਅਬੈ ਬਾਤ ਪਰਸੰਗ ਕੀ ਹੀ ਸੁਨੀਜੈ।

ਜਿਵੈਂ ਯੇ ਮਸਾਲੈਂ ਤਿਵੈਂ ਏਹੁ ਲੀਜੈ॥ ੧੧੮ ॥

'ਉਪਮਾਵਾਂ।

ਤੂਕੈਂ ਸਿੰਘ ਘੇਰੇ ਵਿਖੈ ਲੀਨ ਐਸੇ।

ਸਸੀ ਸੂਰ ਨਾਛੱਤਰੈਂ ਮੇਘ ਜੈਸੇ॥

'ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ ਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ (ਘੇਰੇ 'ਚ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ)।

ਕਹੈਂ ਆਪਸੰ ਮੈਂ ਰਖੇ ਤੱਕਰਾਈ।

ਮਤੈਂ ਸਿੰਘ ਏਹੂ ਕਿਤੈਂ ਦੌਰ ਜਾਈ॥ ੧੧੯ ॥

ਨਹੀਂ ਮੂਢ ਜਾਨੈਂ ਕਬੀ ਸਿੰਘ ਚੀਤੇ॥

'ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਚਿੱਤ੍ਰੇ।

ਭਜੈ ਹੈਂ ਗਜੈਂ ਔ ਮ੍ਰਿਗੈਂ ਤੈ ਸਭੀਤੇ॥

'ਹਾਥੀਆਂ ਤੇ ਹਰਨਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਕਦੇ ਭੱਜੇ ਹਨ ?

ਤਬੈ ਖਾਨ ਭਾਖਜੋ ਨਿਜੰ ਸੈਨ ਤਾਂਈਂ।

ਹਨੋ ਸਿੰਘ ਕੌਮੰ ਘਨੋ ਜੰਗ ਪਾਈ॥ ੧੨੦ ॥

ਛੁਟੇ ਰਾਮਜੰਗੇ ਘਨੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ।

ਇਕੈ ਬਾਰ ਸਿੰਘਾਨ ਪੈ ਆਨਿ ਬੀਖੇ॥

'ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ।

ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਥੇ ਮੋਰਚੜੋਂ ਮਾਹਿੰ ਬੈਸੇ।

ਲਗੇ ਨਾਹਿੰ ਸਿੰਘਾਨ ਕੇ ਹੇਤ ਐਸੇ॥ ੧੨੧ ॥

‘ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ।

ਤਜੈਂ ਸਿੰਘ ਜੇਤੇ ਤਬੈ ਰਾਮਜੰਗੇ।

ਕਰੈਂ ਮਾਰਿ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ ਅੰਗ ਭੰਗੇ।

ਘਨੇ ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਸੜਾ ਸਾੜ ਛੱਡੈਂ।

ਤਨੰ ਜ੍ਹਾਨ ਕੈਕਾਨ ਕੇ ਪਾਰ ਕੱਢੈਂ॥ ੧੨੨ ॥

‘ਜਵਾਨਾਂ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ‘ਚੋਂ ਪਾਰ ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
‘ਵੈਰੀ।

ਜਬੈ ਬੋਲ ਹੱਲਾ ਬਢੈਂ ਸੱਤ੍ਰੁ ਆਗੈਂ।

ਤਬੈ ਏਕ ਹੀ ਬੇਰ ਬੰਦੂਕ ਦਾਗੈਂ।

ਦੜਾ ਦਾੜ ਸੁੱਟੈਂ ਧਰਾ ਪੈ ਅਪਾਰੈਂ।

ਹਟੈਂ ਫੇਰ ਪੀਛੈ ਅਰੀ ਖਾਇ ਮਾਰੈਂ॥ ੧੨੩ ॥

ਜਬੈ ਜੰਗ ਮਾਚੜੋ ਤਬੈ ਥਾ ਅੰਧੇਰੇ।

ਲਗੈ ਤੀਰ ਗੋਲੀ ਉਨੈ ਉਨੀ ਕੇਰੇ।

ਪਰੈ ਸਾਰ ਨਾ ਆਪਸੰ ਮਾਹਿੰ ਤਾਨੈਂ।

‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਹਤੈਂ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ ਯਹੀ ਤੁਰਕ ਜਾਨੈਂ॥ ੧੨੪ ॥

ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਜੋਰ ਬਾਹੋਰ ਪਾਵੈਂ।

‘ਫੇਰ।

ਹਤੈਂ ਸਿੰਘ ਅੱਗੜੋਂ ਕਹਾਂ ਲੋ ਮੁਕਾਵੈਂ।

ਗਏ ਮੁੱਕ ਸਿੰਘਾਨ ਕੇ ਤੀਰ ਗੋਲੀ।

ਗਹੇ ਸੈਹਥੀ ਤੇਗ ਸੇਲੇ ਅਮੋਲੀ॥ ੧੨੫ ॥

‘ਬਰਛੀਆਂ।

ਧਸੇ ਸੈਨੁ ਤੁਕਾਨਿ ਮੈਂ ਬੋਲਿ ਹੱਲਾ।

ਕਰੜੋ ਜੰਗ ਗਾਢਾ ਠਟੜੋ ਗੋਲ ਭੱਲਾ।

‘ਚੰਗਾ ਗੋਲ (ਚੱਕ੍ਰ) ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਨਹੀ ਸੰਕ ਧਾਰੈਂ ਜਿਸੈ ਤੇਗ ਬਾਹੈਂ।

ਕਰੈਂ ਦੋ ਧਰਾ ਹੈਂ ਸੁਟੈਂ ਭੂਮਿ ਮਾਰੈਂ॥ ੧੨੬ ॥

‘ਦੋ ਧੜ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਬਕੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੰ ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ।

ਫਿਰੈਂ ਤੇਜ ਤੱਤੇ ਰਸੰ ਬੀਰ ਛਾਕੇ।

‘ਭਰੇ ਹੋਏ।

ਘਨੇ ਮਾਰਿ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ ਪੂਰ ਲਾਹੈਂ।

ਕਹਾਂ ਲੋ ਮੁਕਾਵੈਂ ਗਈ ਥਾਕ ਬਾਹੈਂ॥ ੧੨੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹੱਲੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਖਿਝ,

ਆਵਤ ਹੈਂ ਕਰਿ ਜੋਰ।

ਗੋਲ ਬਾਂਧ ਕਰਿ ਲਰਤ ਸਿੰਘ,

ਮਚਯੋ ਜੰਗ ਅਤਿ ਘੋਰ ॥ ੧੨੮ ॥

ਤਕੀ ਬੇਗ ਇਕ ਮੁਗਲ ਪੁਨ,
ਆਯੋ ਅਸ੍ਰ ਦੁੜਾਹਿ।
ਕਹਿ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੈ ਕਹਾਂ,
ਹਮ ਉਸ ਸੰਗ ਲਰਾਹਿ ॥ ੧੨੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਜਯੋ ਗਰਜਯੋ।
ਤਾਰੇ ਸਿੰਘ ਮੁਗਲ ਕੋ ਤਰਜਯੋ।
ਛੋੜਿ ਅੱਸ੍ਰ ਤਿਨ ਤੀਰ ਚਲਾਯੋ।
ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੀਸ ਲਗਾਯੋ ॥ ੧੩੦ ॥
ਹੁਤੀ ਪਾਗ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਿਰਿ ਭਾਰੀ।
ਚੱਕਰ ਤੋੜੇ ਸਜੇ ਅਪਾਰੀ।

‘ਤਾੜਿਆ।

‘ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਬਰੀਕ ਤਾਰਾਂ ਦੀ ਉਣੀ ਹੋਈ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਸ ਕੇ
ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੀਰੱਸੀ।

ਯਾਂ ਤੇ ਚੁਭਯੋ ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂਈਂ।
ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਤਰਵਾਰ ਉਠਾਈ ॥ ੧੩੧ ॥
ਪਿਖੀ ਮੁਗਲ ਕੈ ਸਜੀ ਸੰਜੋ ਹੈ।
ਮੁਖ ਬਿਨ ਨੰਗੀ ਠੌਰ ਨ ਕੋ ਹੈ।
ਸ਼ੀਘਰਤਾ ਐਸੀ ਸਿੰਘ ਕਰੀ।
ਅੱਖ ਝਮਕਨੀ ਤਾਂਹਿ ਨ ਪਰੀ ॥ ੧੩੨ ॥

‘ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੋਕ।

ਦਯੋ ਧਸਾਇ ਪਿੱਪਲਾ ਮੁਖ ਸੈਂ।
ਮੁੜਯੋ ਮੁਗਲ ਜਖਮੀ ਹੈ ਦੁਖ ਸੈਂ।
ਪਿਖਿ ਤਿਹ ਭਾਖਯੋ ਮੋਮਨ ਖਾਨੈਂ।
ਤਕੀ ਬੇਗ! ਆਯੋ ਚਬਿ ਪਾਨੈਂ ॥ ੧੩੩ ॥
ਤਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਫਿਰ ਯੋਂ ਮੁਗਲ ਉਚਾਰਾ।

‘ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਬੀੜੇ।

ਬੀੜੇ ਦੇਤ ਆਗੇ ਸਿੰਘ ਤਾਰਾ।
ਹੈ ਹਿੰਮਤ ਤੋਂ ਕਿੰਮਤ ਵਾਰੇ।

‘ਹੇ ਕਦਰ ਵਾਲੇ।

ਤਿਸ ਦਿਸ ਤੂੰ ਕਿ ਨ ਹੋਇ ਅਗਾਰੇ ॥ ੧੩੪ ॥

ਲੇਤ, ਖੜੋ ਕਜਾ ਕਰਤ ਮਜਾਥੈਂ।

‘ਮਖੌਲ।

ਮਜਾ ਕਜਾ ਕੋ ਤੂੰ ਭੀ ਚਾਥੈਂ।

‘ਮੌਤ ਦਾ ਸੁਆਦ।

ਮੂਛ ਪੂਛ ਸਮ ਸ੍ਰਾਨ ਡਰਾ ਕੇ।

ਬੈਰੈਂ, ਜੈਰੈਂ ਅੱਗ੍ਰ ਸਿੰਘਾਂ ਕੇ' ॥ ੧੩੫ ॥

'ਜਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਾਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੇਰੀਆਂ (ਕੁੰਢੀਆਂ) ਮੁੱਛਾਂ ਡਰੇ ਹੋਏ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂਛ ਵਾਂਗ (ਨੀਵੀਆਂ) ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਮੁਗਲ ਪਨਾ ਰਜਪੂਤ ਪਠਾਨੀ।

'ਮੁਗਲ ਪਣਾ, ਰਜਪੂਤ ਪਣਾ ਤੇ ਪਠਾਣ ਪਣਾ ਅੱਜ ਸਿੰਘਾਂ ਅੱਗੇ (ਅਜਾ) ਬਕਰੀ (ਵਾਂਗ) ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਜਾ ਅਜ ਭਈ ਸਿੰਘਨ ਅਗਾਨੀ'।

'ਤੂੰ ਫੌਜੀ ਹੋ ਕੇ ਮਖੌਲ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।

ਹੋਇ ਲਸਕਰੀ ਕਰੈਂ ਮਸਕਰੀ'।

'ਐਸੀ (ਤਸਕਰੀ) ਠੱਗੀ (ਜਹੈਂ) ਜਿਸ (ਕਸ) ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਹੈ ਤਸਕਰੀ ਜਹੈਂ ਕਸ ਕਰੀ' ॥ ੧੩੬ ॥

'ਉਸ ਨੇ (ਲਾਜ) ਸ਼ਰਮ (ਬਸ) ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇਰਾਜ ਵੀ (ਬਸ) ਨਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਲਾਜ ਬਸ ਕਰੀਰਾਜ ਬਸ ਕਰੀ'।

'ਜੈਸੀ (ਗੱਲ) ਤੂੰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਕੌਨ ਅਸ ਕਰੀ ਤੁਮੈਂ ਜਸ ਕਰੀ'।

'ਬੋਲੀ ਰੂਪ ਗੋਲੀ।

ਬੋਲੀ ਗੋਲੀ' ਮੁਗਲ ਜੁ ਲਾਈ।

'ਸਾਬਣ ਵਿੱਚ ਤਾਰ ਵਾਂਗ।

ਫਿਰਗੀ ਸਾਬਨ ਤਾਰ ਨਿਆਂਈ' ॥ ੧੩੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

'ਹਲਕਾਰਾ।

ਮੋਮਨ ਖਾਂ ਢਿਗ ਏਲਚੀ',

'ਸੂਰਮਾ।

ਥਾ ਮੁਰੀਦ ਖਾਂ ਸੂਰ'।

'ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ।

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਹਾਥੀ ਪੇਲ' ਵਹਿ,

'ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ।

ਧਾਯੋ ਸਹਿਤ ਗਰੂਰ' ॥ ੧੩੮ ॥

ਚੌਪਈ:

'ਹੱਥ ਵਿੱਚ।

ਲੈ ਕਮਾਨ ਨਿਜ ਪਾਨ ਮਝਾਰੀ'।

ਤਾਨਿ ਬਾਨ ਤਿਨ ਤਜੇ ਅਪਾਰੀ।

ਕੋ ਬਿਨ ਲਾਗੇ ਆਗੇ ਗਏ।

ਜੋ ਲਾਗੇ ਤਿਨ ਜੋਸ਼ ਜਗਏ ॥ ੧੩੯ ॥

'ਭੀਮ ਸੈਨ ਵਾਂਗ ਭਿਆਨਕ।

ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਭੀਮ ਭੀਮ ਸਮ'।

'ਤਾੜ ਕੇ।

ਗਰਜ ਤਰਜ' ਤਿਹ ਸੰਮੁਖ ਗਯੋ ਜਮ।

'ਹਾਥੀਵਾਨ ਨੂੰ ਬਰਛੇ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਫੀਲਵਾਨ, ਸੰਗ ਸੇਲ ਬਿਦਾਰਯੋ'।

ਪਕਰਿ ਕਾਨ ਤੈ ਫੀਲ ਬਿਠਾਰਯੋ ॥ ੧੪੦ ॥

'ਵੱਡਾ ਗਤਕੇ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ ਨਟ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਹਰਿ ਲਖਮੀਰ ਧੀਰ ਧਰਿ ਬੀਰੈਂ'।

ਪਟੇ ਬਾਜ ਵਡ ਨਟ ਗੁਨ ਗੀਰੈਂ'।

'ਚੀਕ ਮਾਰ ਕੇ ਤੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ।

ਦੈ ਕਿਲਕਾਰ ਛਾਰਿ' ਗਜ ਚਢਯੋ।

ਝਟਪਟ ਕਟਿ ਮੁਰੀਦ ਖਾਂ ਕਢੜੋਂ॥ ੧੪੧ ॥

ਮੂੰਡਾ ਉਤਾਰ ਤਾਹਿੰ ਧਰ ਡਾਰੜੋ।

ਬਧਨਾ ਮਨੋ ਘੁਮਜਾਰ ਉਤਾਰੜੋ।

ਤਰ ਪਰ ਤੈ ਨਲੇਰ ਕਟ ਸੁੱਟੜੋ।

ਬੱਜਰ ਪਰ ਗਿਰ ਸਿਰ ਜਨੁ ਟੁੱਟੜੋ॥ ੧੪੨ ॥

ਨਿਕਟੀ ਥੇ ਤਾਂ ਕੇ ਤਹਿੰ ਜੇਤੇ।

ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਏ ਸਿੰਘਨ ਤੇਤੇ।

ਗਜ ਖਾਲੀ ਜਬਿ ਮੋਮਨ ਹੇਰਾ।

ਹੱਲਾ ਕਿਯ ਕਰਿ ਕੋਪ ਵਧੇਰਾ॥ ੧੪੩ ॥

ਦਯਾਰਾਮ ਇਕ ਮਨਸਾ ਰਾਮੂੰ।

ਪੂਰਬੀਏ ਕੁੰਦਲ-ਪੁਰਿ ਧਾਮੂੰ।

ਥੇ ਵਹਿ ਮਨਸਬਦਾਰਾ ਹਜਾਰੀ।

ਸੂਰਬੀਰ ਜੰਗੀ ਬਲਕਾਰੀ॥ ੧੪੪ ॥

ਵਹਿ ਭੀ ਮੋਮਨ ਪ੍ਰੇਰ ਝੁਕਾਏ।

ਗਿਰੜੋ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੁਹਿਨਿ ਖਪਾਏ।

ਪੀਠੈਂ ਜੋਰ ਦਈਂ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ।

ਬਲ ਧਰਿ ਕਰੜੋ ਜੰਗ ਵਡ ਧਿੰਗਨਾ॥ ੧੪੫ ॥

ਤੇਗ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਐਸੀ ਚਾਲੀ।

ਲੱਜਤ ਗੱਜਤ ਜਿਹ ਪਿਖਿ ਕਾਲੀ।

ਪਰੜੋ ਦੁੱਜਨ ਦਲ ਮੈਂ ਥਰਥੱਲਾ।

ਤੀਨਕ ਸੌ ਕਟ ਸੁਟੜੋ ਮੁਸੱਲਾ॥ ੧੪੬ ॥

ਜਿਸ ਪਰ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਬਢਿ ਬਾਹੈਂ।

ਕਾਟਿ ਕਵਚ ਸਿਰ ਧਰ ਧਰ ਲਾਹੈਂ।

ਕਟਿ ਧਰ ਅਤਲ ਬਿਤਲ ਪਾਤਾਲੈਂ।

ਕੋਲ ਕੰਡ ਪਰ ਲਗਤ ਉਤਾਲੈਂ॥ ੧੪੭ ॥

ਝਟਕਨ ਸੂਰਨ ਕੋ ਥੀ ਗੀਧੀ।

ਯਾਂ ਤੈ ਜਾਤ ਕੋਲ ਲੋ ਸੀਧੀ।

ਛੇਤੀ (ਕਟਿ) ਲੱਕੋਂ (ਫੜ ਕੇ) ਮੁਰੀਦ ਖਾਂ (ਅੰਬਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ) ਕੱਢਿਆ।

ਸਿਰ।

ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ, ਕੁੱਜਾ।

ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਉਪਰੋਂ।

ਜਾਣੋਂ ਬਿਜਲੀ ਪੈ ਕੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਡਿੱਗ ਪਿਆ।

ਅਹੁਦੇਦਾਰ।

ਜ਼ੋਰਾਵਰਾਂ ਨੇ।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਲੀ ਤੇ (ਗੱਜਤ) ਬਿਜਲੀ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹਲਚਲੀ।

(ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਤਲਵਾਰ) ਸੰਜੋਅ, ਸਿਰ ਤੇ ਧੜ ਨੂੰ ਕਟ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਛੇਤੀ ਜਾ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਅਤਲ ਬਿਤਲ ਤੇ ਪਾਤਾਲ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਸੂਰ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਛੇਤੀ ਜਾ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਗਿੱਝੀ ਸੀ।

ਭਈ ਸਿੰਘਨ ਗਿਰਦੇ ਬਹੁ ਭੀਰਾ।

ਆਵਤ ਘੱਤੇ ਤੁਰਕ ਵਹੀਰਾਂ ॥ ੧੪੮ ॥

ਪਿਛਲੇ ਦੌਰਿ ਅਗਲਜੋਂ ਪਰ ਚਰੁ ਹੈਂ।

'ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਆਪਸ ਮੈਂ ਦਰੜੀਂਦੇ ਮਰ ਹੈਂ।

ਮਰੇ ਤਹਾਂ ਘੋੜੇ ਬਹੁ ਜਾਨਾ।

ਖੂੰਨ ਮਿੱਝ ਕਾ ਮਚ ਗਯੋ ਘਾਨਾ' ॥ ੧੪੯ ॥

'ਗਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਘਾਇਲ ਭੇ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਘਨੇਰੇ।

ਭੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਟਿ ਬੇਰੇ ਬੇਰੇ।

'ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕੱਟ ਕੇ।

ਜੂਝ ਜੂਝਿ' ਸਭਿ ਸੰਮੁਖ ਪਰੇ।

'ਲੜ ਲੜ ਕੇ।

ਹੂਰਨ ਆਇ ਸੂਰ ਸਿੰਘ ਬਰੇ ॥ ੧੫੦ ॥

ਤੁਰਕੈਂ ਕਾਟਿ ਸੀਸ ਤਿਨ ਲਏ।

ਪਿਖਿ ਕਰਨੀ, ਨਖ ਮੁਖ ਮੈਂ ਦਏ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਨਹੂੰ ਦਿੱਤੇ ਭਾਵ ਮੂੰਹ 'ਚ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ।

'ਦੇਖੋ ਕੁੱਤਿਆਂ, ਪਾਪੀਆਂ ਤੇ ਕਾਇਰਾਂ ਨੇ।

ਦੇਖਹੁ ਕੂਕਰ ਪਤਿਤਨਿ ਪਾਜੀ'।

ਮੁਰਦਨ ਪਰ ਕੀ ਦਸਤ ਦਰਾਜੀ' ॥ ੧੫੧ ॥

'ਹੱਥ ਲੰਬਾ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਵਧੀਕੀ ਕੀਤੀ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਿਰ ਗਏ ਲਹੌਰੈਂ।

ਤੁਰਕ ਗਏ ਦਾਬੇ ਤਿਸ ਠੌਰੈਂ।

ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕਿਯ ਭਾਰਾ ਸਾਕਾ'।

'ਵੱਡਾ ਕਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ।

ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਰਖਯੋ ਪ੍ਰਣ ਵਾਂ ਕਾ ॥ ੧੫੨ ॥

ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘਨ, ਖਾਨੂੰ'।

'ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ।

ਮੋਦ ਅਮੋਦ ਭਯੋ ਹੈਰਾਨੂੰ'।

'ਖੁਸ਼ ਤੇ ਨਾਖੁਸ਼ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ।

ਸਜਾਪੇ ਪਰਗੇ ਤੁਰਕਨ ਘਰਿ ਘਰਿ।

ਮੋਦ ਭਏ ਸਿੰਘ ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਸੁਨ ਕਰਿ

॥ ੧੫੩ ॥

ਕਹੈਂ ਧੰਨਜ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਧੰਨਜ।

ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹਤਿ ਤੁਰਕੰਨਜ।

ਕਰਨੀ ਜੋ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਵਰਨੀ'।

'ਕਹੀ ਹੈ।

ਕਾਯਰਤਾ ਕਾਨਨ ਹਿਤ ਕਰਨੀ' ॥ ੧੫੪ ॥

'ਕਾਇਰਤਾ ਰੂਪ ਜੰਗਲ ਨੂੰ (ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ) ਹਥਣੀ ਹੈ।

ਕਰਨੀ ਰੌਦਰ ਰਸ ਜਸ ਅਰਨੀ'।

'ਰੌਦ੍ਰਰਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਜਸ ਦੀ (ਅਰਨੀ) ਨਦੀ ਹੈ।

ਅਰਨੀ ਸੰਸੇ ਸੋ ਕਹਿੰ ਹਰਨੀ।

ਹਰਨੀ ਬਨ ਮਦ ਪੰਥ ਵਿਚਰਨੀ।

ਚਰਨੀ ਧਰੋਂ ਸੀਸ ਤਿਨ ਧਰਨੀ॥ ੧੫੫ ॥

ਧਰਨੀ ਦੇਗ ਤੇਗ ਜਿਨ ਪਯਾਰਨ।

ਜੇ ਜੂਝੇ ਹਿਤ ਧਰਮ ਉਬਾਰਨ।

ਬਾਰ ਨ ਕੀਨੀ ਸੀਸ ਲਗਾਤੈਂ।

ਗਾਤੈਂ ਜਸ ਤਿਨ ਸੂਤ ਬਖਯਾਤੈਂ॥ ੧੫੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਧੰਨ ਜਨਮ ਤਿਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,

ਹੋਏ ਜਗਤ ਮਝਾਰ।

ਜੇ ਲਰਿ ਅਰਿ ਸੋਂ ਸੰਮੁਖ ਹੂੰ,

ਮਰੇ ਸੱਤ੍ਰੁ ਬਹੁ ਮਾਰਿ॥ ੧੫੭ ॥

ਸਿਰਰ ਦਯੋ ਨਹਿੰ, ਸਿਰ ਦਯੋ,

ਰਾਖਯੋ ਧਰਮ ਉਦਾਰ।

ਯਾਂ ਤੇ ਕਵਿ ਦੀ ਬੰਦਨਾ,

ਤਿਨ ਕੋ ਬਾਰੰ ਬਾਰ॥ ੧੫੮ ॥

ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸਏ ਪਚਾਸੀਏ,

ਭਈ ਗਾਥ ਯਹਿ ਜਾਨ।

ਅਬਿ ਅਧਯਾਇ ਪੂਰਨ ਭਯੋ,

ਸਿੰਘਨ ਸਿਦਕ ਬਖਾਨ॥ ੧੫੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਚਚਿਤੇ 'ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ',
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਮ ॥ ੨੧ ॥

ਸੰਸੇ ਤੇ ਸੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਨੀ ਹੈ।
(ਅਰਨੀ=ਕਾਠ ਦਾ ਉਹ ਯੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੱਗ ਲਈ ਅੱਗ
ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਪੰਥ ਰੂਪ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਹਰਨੀ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਉਸ ਕਰਨੀ ਦੇ (ਧਰਨੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ
ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਸੀਸਰੱਖਦਾ ਹਾਂ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਗ ਤੇਗ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਹੈ।

ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ।

ਸਿਰ ਲਾਉਣ ਲਗਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਜਸ (ਸੂਤਿ) ਵੇਦ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਹਠ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ।

੨੨. {ਘਣੀਏ ਤੇ ਚਮੁੰਡੇ ਆਦਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਜੰਗ, ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਬਾਹੀ}

ਸ਼੍ਰੋਤਾ:

ਧਾਰਿ ਕੁਵੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਜਿਨੈ
ਬਲਵੰਡ ਸੁਟੇ ਅਰਿ ਖੰਡ ਲਰੈ ਕੈ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਰਖਯੋ ਧਰ ਹੈ,
ਕਰ ਪੈ ਸਰਸੋਂ ਦਿਖਰਾਈ ਜਮੈ ਕੈ।

ਮੀਰ ਸੁ ਪੀਰ ਭਏ ਬਖਯਾਤ,
ਸਖਯਾਤ ਸਰੂਪ ਹਰੀ ਜਗਿ ਐ ਕੈ।

ਪਾਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਉਰਿ
ਧਾਰਿ ਅਪਾਰਹਿੰ ਦੁੰਦ ਮਿਟੈ ਕੈ ॥ ੧ ॥

ਸ਼੍ਰੋਤਾ:

ਜੰਗ ਭਯੋ ਘਣੀਏ ਪਿੰਡ ਪੈ ਜਿਮ,
ਸੰਗ ਸਿਖਾਂਨ ਮਹਾਂਨ ਜੁ ਐ ਕੈ।
ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ ਸੁਦਾਗਰ ਲੂਟਿਓ,
ਫੌਜ ਚਢੈ ਜਿਮ ਰੋਸ ਬਢੈ ਕੈ।
ਗ੍ਰਾਮ ਚਮੁੰਡੇ ਕੀ ਗਾਥ ਕਹੋਂ,
ਸੁਨਹੋ ਮਿਤ ਦੈ ਚਿੱਤ ਸੇ ਹਿਤ ਕੈ ਕੈ।
ਸਾਦਿਕ! ਸਿੰਘ ਚਮੁੰਡੇ ਗਰਾਮ,
ਹੁਤੇ ਬਸਤੇ ਬਹੁ ਧਾਮ ਰਚੈ ਕੈ ॥ ੨ ॥
ਆਯੁਧ ਅੰਗ ਹੁਤੇ ਸਭਿ ਧਾਰਤ,
ਮਾਰਤ ਦੁੱਜਨ ਕੇ ਧਨੁ ਭਾਵੈਂ।

ਤੁੱਕਨ ਕੇ ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਨ ਤੈ,
ਨਿਤ ਲੂਟ ਰੁ ਕੂਟ ਘਨੀ ਜਰ! ਲਜਾਵੈਂ।
ਬਾਰ ਕਈ ਉਨ ਜਾਇ ਲਹੌਰ,
ਬਜ਼ਾਰ ਲੂਟਯੋ ਨਹਿੰ ਸ਼ੋਕ ਮਨਾਵੈਂ।

¹(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੱਖਾ ਧਨੁਸ਼ ਧਾਰ ਕੇ ਬਲਵਾਨ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਸੁੱਟਿਆ।

¹ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ (ਕਾਇਮ) ਰੱਖਿਆ, ਹੱਥ 'ਤੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਜਮਾ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤੀ ਭਾਵ ਇਹ ਅਨੋਖਾ ਚਮਤਕਾਰ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ।

¹ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਹਰੀ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ।

¹ਬਹੁਤੇ (ਦੁੰਦ) ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਦਾ ਹਾਂ।

¹ਹੇ ਮਿਤ੍ਰ! ਉਹ ਕਥਾ ਚਿੱਤ ਦੇ ਕੇ ਤੇ ਹਿਤ ਕਰ ਕੇ ਸੁਣੋ।

¹ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ।

¹(ਦੁੱਜਨ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ (ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ) (ਭਾਵੈਂ) ਮਨ-ਭਾਉਂਦੇ (ਧਨੁ) ਧਨੁਸ਼ (ਰਾਹੀਂ ਤੀਰ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

¹ਬਹੁਤੀ ਮਾਇਆ।

ਕਾਨਨ ਮਾਹਿੰ। ਧਸੈਂ ਤਬਿ ਹੀ,
ਜਬਿ ਹਾਕਮ ਤੁੱਕਨ ਕੇ ਚਢਿ ਆਵੈਂ ॥੩॥

'ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ।

ਸ਼ਾਹੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੁਟਯੋ ਇਕ ਰੋਜ਼ਹਿ,
ਜੋ ਮੁਲਤਾਨ ਤੈ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਜਾਈ।
ਜਾਂ ਹਿਤ ਖੀਝ ਨੁਵਾਬ ਬਹਾਦਰ
ਖਾਨ, ਸਿੰਘਾਨ ਪੈ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹਾਈ।

ਛੋਡਿ ਗਰਾਮਨ ਧਾਮਨ ਕੋ,
ਵਹਿ ਸਿੰਘ ਧਸੇ ਮਧ ਕਾਨਨ ਧਾਈ।

ਨਾਹਿੰ ਲਗੇ ਜਬਿ ਹਾਥ ਤਿਨੈ,
ਤਬਿ ਟੌਂਡੀ ਕੇ ਯਾ ਬਿਧਿ ਡੌਂਡੀ ਫਿਰਾਈ। ॥੪॥

'ਮੁਸਲੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਡੌਂਡੀ) ਢੰਡੇਰਾ ਫਿਰਾਇਆ।

ਜੋ ਪਕਰਾਵਹਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,
ਵਹਿ ਪਾਵਹਿ ਦਾਮ। ਇਨਾਮ ਮਹਾਨੈ।

'ਰੁਪਏ।

ਯਾ ਹਿਤ ਲੋਕ ਲਗੇ ਪਕਰਾਵਨ,
ਪਾਪਹਿੰ ਬਾਪਹਿੰ ਜੋਊ ਪਲਾਨੈ।

'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਪ ਹੀ ਬਾਪ ਹੈ ਉਹ (ਪਲਾਨੈ) ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ (ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ) ਫੜਾਉਣ ਲਗ ਪਏ।

ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਦਏ ਪਕਰਾਇ,
ਇਨਾਮ ਲਏ ਦੁਸ਼ਟੈਂ ਮੁਦ ਮਾਨੈ।
ਮੁੱਸਲਮਾਨ ਹਤਯੋ ਚਹਿੰ ਸਿੰਘਨ,
ਸਿੰਘ ਕਰੈਂ ਛਪ ਕੈ ਗੁਜਰਾਨੈ ॥੫॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਹੈਂ ਸਿੰਘ ਵਹਿ ਵਖਤ ਕਬਿ,
ਆਵੈ ਹਮ ਪੈ ਨੀਕ।

ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਹੋਇਗੀ,

ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ। ਹਮ ਠੀਕ ॥੬॥

'ਭਾਵ ਹਰ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇਗਾ।

ਆਪੋ ਅਪਣਾ ਮੁਲਕ ਸਭਿ,
ਛਕੈਂ ਸਿੰਘ ਉਗਰਾਹਿ।

ਪੰਥ ਖ਼ਾਲਸਾ ਬਢੈਗੋ,

ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਘਟ ਜਾਹਿ ॥੭॥

ਚੌਪਈ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਸਿੰਘ ਮਨੋਰਥ ਧਾਰੈਂ।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਸੰਭਾਰੈਂ।	
ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨਿਬਾਹਤ ਸਿਰ ਸੇਂ।	
ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਖਾਵਤ ਫਿਰ ਸੇ ॥ ੮ ॥	
ਜੰਗਲ ਮੈਂ ਨਿਸ ਦਯੋਸ ਬਤਾਵੈਂ।	
ਮਨੇ ਦੂਸਰੇ ਭੀਲ ਸੁਹਾਵੈਂ।	'ਜਾਣੋ ਦੂਜੇ (ਭੀਲ) ਜਾਂਗਲੀ ਸੋਂਹਦੇ ਹਨ।
ਕਬੀ ਕਬੀ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਆਵੈਂ।	
ਰਸਿ ਬਸਿ' ਰੈਨ ਕਾਟਿ ਫਿਰ ਜਾਵੈਂ ॥ ੯ ॥	'ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਵਸ ਕੇ।
ਮੋਰੀ ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਜੱਟਨ।	
ਹਿਤ ਇਨਾਮ ਰਾਖੀ ਕਿੜ' ਦੁਸ਼ਟਨ।	'ਖਬਰ।
ਇਕ ਨਿਸ ਫਿਰ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਘਰ ਆਏ।	
ਦੁਗਲ ਚੁਗਲ' ਮੁਗਲਨ ਕੋ ਲਜਾਏ ॥ ੧੦ ॥	'ਦੋਗਲੇ ਚੁਗਲ।
ਘੇਰੇ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕੈਂ ਜਬਿ ਆਈ।	
ਮਰੇ ਦਸਕ ਦਸ ਦਸ ਕੋ ਘਾਈ'।	'ਮਾਰ ਕੇ।
ਮਰਤ ਬਘਯਾੜ ਸ੍ਰਾਨ ਬਹੁ ਹਰ ਜਜੋਂ'।	'ਜਿਵੇਂ ਬਘਿਆੜ ਬਹੁਤੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰਦਾ ਹੈ।
ਭਏ ਸ਼ਹੀਦ ਜੂਝ ਸਿੰਘ ਬਰ ਤਜੋਂ' ॥ ੧੧ ॥	'ਤਿਵੇਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਿੰਘ।
ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਪਰ ਤੁਰਕਨ ਪਾਜੀ'।	'ਕਾਇਰ।
ਕਰਨ ਚਹੀ ਜਬਿ ਦਸਤ ਦਰਾਜੀ'।	'ਵਧੀਕੀ।
ਉਨ ਭੀ ਕੀਨੀ ਅਧਿਕ ਦਲੇਰੀ।	
ਜਜੋਂ ਬਾਘਨਿ ਚਮਕਤਿ ਗਜ ਹੇਰੀ' ॥ ੧੨ ॥	'ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰਨੀ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਜੋ ਜੋ ਤੂਕ ਉਨ ਕੇ ਘਰ ਘੁੱਸੇ'।	'ਵੜੇ।
ਹੈ ਗੁੱਸੇ ਕੁੱਸੇ ਤਿਨ ਜੁੱਸੇ'।	'ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਹਿਆ।
ਫਿਰ ਉਨਹੀ ਕੇ ਸਸਤਰ ਫੜ ਕੈ।	
ਦਸ ਦਸ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੇ ਸਿਰ ਦੜ ਕੈ' ॥ ੧੩ ॥	'ਦਲ ਕੇ ਭਾਵ ਕੱਟ ਕੇ।
ਮਾਰਿ ਘਨਜੋਂ ਕੋ ਜੁਝਿ' ਸੁ ਮਰੀਆਂ।	'ਲੜ ਕੇ।
ਜੀਵਤ ਨਹਿੰ ਤੁਰਕਨ ਬਸ ਪਰੀਆਂ।	
ਪਰੀਆਂ ਬਨਿ ਨਿਜ ਪਤੀਅਨਿ ਬਰ ਕੈ'।	'ਵਰ ਕੇ।
ਸੱਚ ਖੰਡ ਮੈਂ ਬਸੀਆਂ ਘਰ ਕੈ' ॥ ੧੪ ॥	'ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ।
ਜ਼ਾਲਮ ਮੁਸਲੇ ਗੀਦੀ ਗਾਦਰ'।	'ਕਾਇਰ, ਗਿੱਦੜ।
ਮੁਰਦਨ ਪਰ ਫਿਰ ਭਏ ਬਹਾਦਰ।	

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਜਨ ਬੱਚਨ ਕੇਰੇ।

ਸਿਰ ਕਟਿ ਲਵਪੁਰ ਲੇ ਜਾ ਗੇਰੇ ॥ ੧੫ ॥

ਸੱਤਰਾਂ ਸੈ ਪਚਾਸੀਏ* ਸਾਲੈਂ।

ਭਈ ਗਾਥ ਯਹਿ ਲਖੇ ਕਰਾਲੈਂ*।

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਦੰਗੇ। ਬਹੁ ਠੌਰੈਂ।

ਭਏ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਤਬਿ ਜਗ ਔਰੈਂ ॥ ੧੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ ਧੰਨ ਵਹਿ

ਭਏ, ਰਖਯੋ ਜਿਨ ਦੀਨ।।

ਤਿਨ ਕੀ ਕੁਲ ਮੈਂ ਬਚਯੋ ਇਕ,

ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੧੭ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਦਰਬਾਰ ਤਿਨ,

ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ ਆਇ।

ਭਯੋ ਪੁਨਾ ਅਰਦਾਸੀਆ,

ਇਜੈ ਬਿਜੈ ਪਦ ਪਾਇ। ॥ ੧੮ ॥

ਅਬਿ ਲੋ ਸੰਤਤਿ। ਤਾਂਹਿ ਕੀ,

ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਲੋ ਆਹਿ।

ਕਹਿਲਾਵਤ ਅਰਦਾਸੀਏ,

ਰਹਿਤ ਸੁਧਾਸਰ ਮਾਂਹਿ ॥ ੧੯ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਤਿਸੀ ਸਮੇਂ ਇਕ ਔਰ,

ਸੁਨਨ ਜੋਗ ਗਾਥਾ ਭਈ।

ਕਹੋਂ ਵਰੈ ਤਿਸ ਤੌਰ,

ਜਯੋਂ ਹਮ ਬ੍ਰਿਧਨ ਤੈ ਸੁਨੀ ॥ ੨੦ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਬੀਸਕ ਸਿੰਘ ਪਹਾੜਨ ਤੈ ਉਤਰੈ,

ਦਿਸ ਦੇਸ ਸੁਧਾਸਰ ਆਹੀਂ।

।ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ।

*ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ ਸੰਮਤ ੧੭੮੬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ: ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਛਯਾਸੀਏ ਸਾਲ। ਭਈ ਗਾਥ ਯਹਿ ਲਖੇ ਕਰਾਲ।

*ਅੰਕ ਨੰ. ੧੬ ਦੀ ਇਹ ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਈ ਹੈ।

।ਫਸਾਦ।

।ਧਰਮ।

।ਅਰਦਾਸੀਆ ਹੋ ਕੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਦੁਆਰਪਾਲਾਂ ਜਯ ਵਿਜਯ ਵਾਂਗ ਪਦਵੀ ਪਾ ਲਈ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਸਚ-ਖੰਡ ਦਾ ਦੁਆਰ-ਪਾਲ ਬਣ ਗਿਆ।

।ਉਲਾਦ।

ਆਵਨ ਨਾ ਵਹਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਢਿਗ,
 ਜਾਵਨ ਜੰਗਲ ਜੰਗਲ ਮਾਹੀਂ।
 ਆਯੁਧ ਅੱਸੂ ਹੁਤੇ ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ,
 ਲੂਟ ਜਰਾਇਤ¹ ਖਾਇਤ ਜਾਹੀਂ।
 ਰੈਨ ਪਰੈ ਜਿਹ ਠਾਂ ਉਤਰੈਂ ਤਹਿੰ,
 ਤਾਲਨ ਤੀਰ ਬਰਿੱਛਨ ਛਾਹੀਂ¹ ॥ ੨੧ ॥
 ਪਾਵਤ ਜੋ ਮਗ ਮੈਂ, ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ
 ਧਾਮਨ ਕੋ, ਕਬਿ ਹੀ ਕਬਿ ਲੂਟੈਂ।
 ਲੋਗ ਚਹੈਂ ਤਿਨ ਕੋ ਜਬਿ ਮਾਰਨ,
 ਕਾਨਨ ਮਾਹਿੰ ਧਸੈਂ ਕਰਿ ਛੂਟੈਂ¹।
 ਦੇਸ ਰੰਧਾਵਨ ਕੇ ਘਣੀਏ ਪਿੰਡ,
 ਆਇ ਥਿਰੇ ਤਰ¹ ਬੋਹੜ ਬੂਟੈਂ।
 ਰਾਮਹਿੰ ਨਾਮਹਿੰ ਪੈਂਚ ਨਿਕਾਮਹਿੰ
 ਖਾਮਹਿੰ ਕੀਨ ਖੁਦਾਇ ਕਿ ਪੂਟੈਂ¹ ॥ ੨੨ ॥

'ਖੇਤੀਆਂ।

'ਤਲਾਵਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ।

'ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

'ਥੱਲੇ, ਹੇਠਾਂ।

'ਰਾਮੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਿਕੰਮੇ ਪੈਂਚ, ਰੱਬ ਦੇ ਪੁੱਟੇ ਹੋਏ ਨੇ ਕੱਚਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

ਜਾਇ ਚਢਾਇ ਲਯਾਇ ਤੂਕਾਨ ਕੋ,
 ਦੀਨ ਦਿਖਾਇ ਸੁ ਸਿੰਘਨ ਤਾਂਏਂ।
 ਕਾਂਨਨ ਮੱਧ ਅਲੱਗ ਜਹਾਂ,
 ਧਰਮਗਯ¹ ਰਹੇ ਵਹਿ ਸਿੰਘ ਥਿਰਾਏ²।
 ਲੋਗ ਗਰਾਂਮਨ ਤੈ ਬਹੁ ਲੈ ਕਰਿ,
 ਧੈ ਕਰਿ¹ ਘੇਰ ਲਏ ਸਿੰਘ ਆਏ।
 ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਤਬਿ ਜਾਨ ਲਯੋ,
 ਅਬਿ ਜਾਨ ਇਥਾਨ ਬਚਾਨ ਨ ਪਾਏਂ¹ ॥ ੨੩ ॥
 ਤਾਲ ਨਿਹਾਲ¹ ਬਿਸਾਲ ਤਹਾਂ,
 ਇਕ ਠੌਰ ਥਿਰੇ ਮਨਿ ਧਾਰਿ ਦਲੇਰੀ।
 ਬਾਂਧ ਲਈਂ ਕਮਰੈਂ ਸਮਰੈਂ ਹਿਤ¹,
 ਹੋਨ ਸ਼ਹੀਦ ਚਹਯੋ ਇਕ ਬੇਰੀ¹।
 ਝਾਰਨ ਓਟਹਿੰ¹ ਲੋਗ ਹਜ਼ਾਰਨ,
 ਮਾਰਨ ਹੇਤ ਢੁਕੇ ਜਬਿ ਨੇਰੀ।
 ਸਿੰਘਨ ਬਾਰ ਬੰਦੂਖਨ ਕੀ¹,

'ਧਰਮ ਦੇ ਗਿਆਤੇ। ²ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ।

'ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

'ਏਥੇ ਹੁਣ ਜਾਨ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗੀ।

'ਤਲਾਅ ਦੇਖ ਕੇ।

'ਜੰਗ ਵਾਸਤੇ।

'ਇੱਕੋ ਵਾਰ।

'ਝਾੜਾਂ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ।

'ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਵਾਰ।

ਇਕ ਬਾਰਹਿ ਛੋਡ ਦਈ ਬਨ ਬੇਰੀ ॥ ੨੪ ॥

ਬੀ ਇਕ ਏਕ ਬੰਦੂਕ ਵਿਖੈ ਗੁਲਕਾ ਜੁਗਾ',

ਸੋਊ ਅਚੂਕ ਲਗਾਨੀ'।

ਚਾਲੀ ਕੁ ਸੱਤ੍ਰ ਤੱਤ੍ਰ ਗਿਰੇ,

ਅਲਵੱਤ੍ਰ ਦੂਸਰ ਔਰ ਕਸਾਨੀ'।

'ਦੇ ਗੋਲੀਆਂ।

'ਠੀਕ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ।

'ਚਾਲੀ ਕੁ ਵੈਰੀ ਉੱਥੇ ਡਿੱਗ ਪਏ ਤੇ (ਅਲਵੱਤ੍ਰ) ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਗੋਲੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਵਿੱਚ (ਕਸਾਨੀ) ਭਰ ਲਈਆਂ।

ਫੇਰ ਢੁਕੇ ਢਿਗ ਹੀ ਜਬਿ ਆਇ,

ਘਨੀ ਜਟਵਾਧ ਮਿਲੀ ਤੁਰਕਾਨੀ'।

'ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਆ ਕੇ ਨੇੜੇ ਢੁੱਕੇ ਤਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ (ਫੌਜ) ਨਾਲ (ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ) ਜੱਟ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਆ ਮਿਲੀ।

ਜੋਰਿ ਸੁ ਛੋਰ ਦਈ ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ,

ਬੀਸਕ ਔਰ ਧਰੇ ਕਰਿ ਫਾਨੀ' ॥ ੨੫ ॥

ਆਖਰ ਆਨ ਪਰੇ ਅਰ ਕੈ ਬਹੁ,

ਬਾਰ-ਇਕੈ ਬਡ ਹੂਲ ਮਚੈ ਕੈ'।

'ਨਾਸ ਕਰ ਸੁੱਟੇ।

'ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਅੜ ਕੇ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਡੰਡਰੋਲਾ ਪਾ ਕੇ ਆ ਪਏ।

ਸਿੰਘਨ ਛੱਟ ਕੈ ਗੱਟ ਸਘੱਟ,

ਸੁਟੇ ਬਹੁ ਫੱਟਰੁ ਕੱਟ ਅਰੈਂ ਕੈ'।

'ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ (ਸਘੱਟ) ਜੱਥਿਆਂ ਦੀਆਂ (ਗੱਟ) ਕਤਾਰਾਂ (ਠਣ ਕੈ) ਬਣਾਕੇ ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕੀਤੇ ਤੇ ਕੱਟ ਸੁੱਟੇ।

ਤੁੱਪਕ ਤੀਰ ਤਜੇ ਬਹੁ ਬੀਰਨ,

ਚੀਰਨ ਕੀਨ ਸਰੀਰਨ ਤੈ ਕੈ'।

ਲੈ ਸਮਸ਼ੇਰਨ ਧੈ ਸਮ ਸ਼ੇਰਨ,

ਕੀਨ ਨਿਬੇਰਨ ਬੇਰ ਤਜੈ ਕੈ' ॥ ੨੬ ॥

'ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਚੀਰਨਾ ਕੀਤਾ।

'ਤਲਵਾਰਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਦੇਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਬੇੜਨਾ ਕੀਤੇ।

ਆਨ ਪਰਜੇ ਦਿਸ ਚਾਰਨ ਤੈ,

ਤੁਰਕੀ ਦਲ ਕੈ ਬਲ ਰੋਸ ਅਪਾਰੈਂ।

ਮਾਰ ਮਚੀ ਤਰਵਾਰਨ ਕੀ,

ਜੁਗ ਓਰਨ ਜੋਰਨ ਬੋਰ ਨ ਪਾਰੈਂ'।

'ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕੀਚ ਮਚਜੇ ਧਰ ਵੀਚ ਮਹਾਂ,

ਘਮਸਾਨ ਪਰਜੇ ਪਲ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਭਾਰੈਂ'।

'ਜਦੋਂ ਜੰਗ ਪਿਆ ਭਾਵ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਾਸ ਤੇ ਲਹੂ ਦਾ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਾ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ।

ਰੋਸ ਬਢਾਇ ਚਢਾਇ ਕੈ ਭੌਂਹ,

ਬਢਾਇ ਕੈ ਬਾਰੈਂ ਕਰੈਂ ਸਿੰਘ ਬਾਰੈਂ' ॥ ੨੭ ॥

'ਵਾਰ।

ਹੱਥ ਫੁਲੱਥਨ ਕੇ ਕਰਿ' ਸਿੰਘਨ,
ਲੋਥਨ ਉਪਰ ਲੋਥ ਚਢਾਈ।
ਲਾਗ ਅੰਬਾਰ ਗਏ ਚਹੁੰ ਘਾ',
ਅਰਿ ਫੱਟ ਸੁਟੇ ਬਹੁ ਕੱਟ ਮਹਾਂਈ।
ਹੈ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਸਭਿ ਸੰਮੁਖ,
ਜੂਝ ਪਰੇ ਸਿੰਘ ਲਾਜ ਨਿਭਾਈ।
ਹੋਇ ਸ਼ਹੀਦ ਰਸੀਦ ਲਈ
ਭਵ ਤੈ', ਪਹੁੰਚੇ ਸੱਚਖੰਡਹਿ ਜਾਈ ॥੨੮॥
ਹਤ ਬੀਸ ਪਚੀਸਕ ਕੋ ਇਕ ਏਕ,
ਪਰੇ ਜਬਿ ਬੀਸਕ ਹੀ ਧਰਨੀ।

ਧਰਕੀ ਛਤੀਆਂ' ਸਭਿ ਹਿੰਦੁ ਅਹਿੰਦੁਨ,
ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਪਿਖ ਕੈ ਕਰਨੀ।
ਗੁਰ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਧੰਨ ਹੈਂ ਇਨ ਕੈ,
ਸਦ ਆਫਰੀਂ ਬੈਰਿਨ ਯੋਂ ਬਰਨੀ'।
ਕਰਿ ਖੇਤ' ਜੁ ਦੇਤ ਧਰੰਮ ਹਿਤੈਂ ਸਿਰ,
ਮੈਂ ਧਰਹੋਂ ਸਿਰ ਤਾਂ ਚਰਨੀ ॥੨੯॥
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਿਰ ਲੈ ਕਟ ਦੁੱਜਨ',
ਜਾਇ ਲਹੌਰ ਨਵਾਬੈਂ ਦਿਖਾਰੇ।
ਰਾਮੇ ਰੰਧਾਵੇ ਤੇ ਆਦਿ ਬਖੀਲਨ',
ਲੀਨ ਹਰਾਮ' ਇਨਾਮ ਸੁ ਭਾਰੇ।
ਸੁਨ ਕੈ ਯਹਿ ਕਾਨਨਿ ਲੋਗ ਸਜਾਨਨਿ,
ਹਿੰਦੁ ਤੂਕਾਨਨਿ ਦੂਤ ਧਿਕਾਰੇ'।
ਲੋਗ ਬਿਖੰਖਨ' ਦੇਖ ਕੈ ਅੱਖਨਿ,
ਧੰਨਿ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਧੰਨਿ ਉਚਾਰੇ ॥੩੦॥
ਤਾਹਿ ਸਮੇਂ ਇਕ ਮੁਰਤਜਾ ਖਾਨ
ਸੁਦਾਗਰ, ਲੈ ਕਰਿ ਅੱਸੂ ਅਪਾਰਾ।
ਕਾਬੁਲ ਕੀ ਦਿਸ ਤੈ ਸੁ ਅਯੋ ਚਲਿ,
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨਹਿ ਜਾਤ ਸਿਧਾਰਾ'।

'ਗਤਕੇ ਦੀ ਖੇਡ ਦੇ ਹੱਥ ਕੱਢ ਕੇ।

'ਚਹੁੰ ਤਰਫੀਂ।

'ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਕੱਟ ਸੁੱਟੇ।

'ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ (ਰਸੀਦ) ਛੁੱਟੀ ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਲੈ ਲਈ।

'ਇਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਵੀਹਾਂ ਵੀਹਾਂ ਤੇ ਪੰਝੀਆਂ ਪੰਝੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਵੀਹ ਦੇ ਵੀਹ ਸਿੰਘ ਹੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੈ ਗਏ ਭਾਵ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ।

'ਛਾਤੀਆਂ ਧੜਕ ਉਠੀਆਂ।

'ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਇਉਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੌ ਵਾਰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਹੈ।

'ਜੰਗ।

'ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੇ।

'ਚੁਗਲਾਂ ਨੇ।

'ਬਿਨਾਂ ਹੱਕ ਤੋਂ।

'ਚੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਈਆਂ।

'ਵਿਰੋਧੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ।

'ਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਾਰ ਬਿਆਸ ਦ੍ਰੁਯਾਇ ਭਯੋ ਜਬਿ, ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਪਹੁੰਚੀ ਤਬਿ ਸਾਰਾ।	'ਖਬਰ।
ਧਾਇ ਪਰੇ ਨਿਸ ਕੋ ਦਿਸ ਚਾਰ ਤੈ, ਡੇਰਾ ਲੁਟਯੋ ਤਿਸ ਕੋ ਬਿਨ ਬਾਰਾ ॥ ੩੧ ॥	'ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
ਬੀਸ ਪਚੀਸਕ ਪੀਸ ਧਰੇ। ਤੂਕ, ਔਰ ਕਰੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕੁਛ ਭਾਗੇ।	'ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।
ਤਾਜਰ ਖਾਨ। ਭਯੋ ਜਖਮੀ ਖੁਦ, ਪੇਸ਼ ਚਲੀ ਨਹਿੰ ਸਿੰਘਨ ਆਗੇ।	'ਵਪਾਰੀ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਨ।
ਆਯੁਧ ਅੱਸੂ ਸਬਾਬ ਸਭੀ। ਲੁਟਿ, ਸਿੰਘ ਧਸੇ ਝਟ ਝੱਲ ਸਭਾਗੇ।	'ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ।
ਤਾਜਰ ਹਾਜਰ ਆਇ ਲਹੌਰਹਿੰ, ਰੌਰਹਿੰ ਕੀਨ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਪਾਗੇ ॥ ੩੨ ॥	'ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ।
ਬੇਗ। ਚਢਯੋ ਤਕੀ ਬੇਗ ਲੈ ਫੌਜ, ਫਿਰਯੋ ਇਤਹੀ ਉਤ ਦੇਸ ਮਝਾਰੇ।	'ਛੇਤੀ।
ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ ਤਿਸ ਕੋ ਅਠ ਸਾਤਕ, ਜੂਝ ਮਰੇ ਸੁ ਪਚਾਸਕ ਮਾਰੇ।	
ਕਾਟਿ ਤਿਨੈਂ ਸਿਰ, ਡਾਂਟਿ। ਸੁ ਪੈਂਚਨ, ਲੌਟਿ ਲਹੌਰ ਅਯੋ ਫਿਰ ਹਾਰੇ।	'ਤਾੜ ਕੇ।
ਹੋਤ ਘਨੀ ਵਾਰਦਾਇਤ। ਐਸੀ, ਰਵਾਇਤ। ਕੋ ਲਿਖ ਸਕੈ ਅਪਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥	'ਬਹੁਤੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ।
ਸ੍ਰੀਯਾ:	'ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ।
ਔਰਹਿ ਏਕ ਉਨੀ ਦਿਨ ਮੈਂ, ਬਦਕਾਮ। ਕਰਯੋ ਤੁਰਕੈਂ ਅਤਿ ਭਾਰੈ।	'ਬੁਰਾ ਕੰਮ।
ਮਾਲਵ ਦੇਸ ਤੈ ਸੰਗਤ ਵੇਸ।,	'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।
ਸੁਧਾਸਰ ਨ੍ਰਾਵਣ ਜਾਤ ਅਪਾਰੈ।	
ਏਕ ਹੁਤੋ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕਾ ਬੀਰ	
ਸਕਾ।, ਪੁਨਿ ਔਰਹਿ ਥਾ ਭਾਈਚਾਰੈ।	'ਸਕਾ ਭਰਾ।
ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਖਡੂਰ ਗੁਰੂ ਥਲ, ਪੂਜ ਨਿਹਾਰਿ ਚਲੇ ਜੋ ਅਗਾਰੈ ॥ ੩੪ ॥	
ਬਾਦ-ਨੁਰੰਗਾ ਸਰਾਇੰ ਢਿਗੈ,	

ਵਹਿ ਘਰੇ ਲਏ ਤੁਰਕੈਂ ਗਹਿ ਸਾਰੈਂ।
 ਜੀਵ ਪਚਾਸਕ ਥੇ ਨਰ ਨਾਰਿ,
 ਸੁ ਆਸ਼ਕਾ ਭੀ ਗੁਰ ਦ੍ਵਾਰ ਦਿਦਾਰੈਂ।
 ਜੋਰਿ ਉਭੈ ਕਰ ਭੂਰ ਨਿਹੋਰਿ,
 ਕਹੜੇ ਦਿਹੁ ਛੋਰ ਤੁ ਜਾਹਿ ਅਗਾਰੈਂ।
 ਨਾਹਿ ਸੁਨੀ ਤੁਰਕੈਂ ਤਿਨ ਕਾਹਿ,
 ਤੁ ਸਿੱਖਨ ਹੋਇ ਦਲੇਰ ਕਰਾਰੈਂ ॥ ੩੫ ॥
 ਔਰ ਉਪਾਇ ਨ ਪਾਇ ਜਬੈ,
 ਤਬਿ ਹਾਥ ਮਰਦ ਧਰੇ ਸਮਸ਼ੇਰੇ।
 ਮਾਨਿ ਇਹੈ ਗੁਰਵਾਕ ਹਕਾਯਤ,
 ਠਾਨ ਇਕਾਯਤ ਸਾਇਤ ਹੇਰੇ।

ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ।

ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਕੇ।

ਤਕੜੇ।

ਤਦੋਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਤਲਵਾਰਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥਰੱਖੇ।

ਹਕਾਯਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ
 (ਕਿ:-ਚੁ ਕਾਰ ਅਜ ਹਮਹ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜ਼ਸਤ। ਹਲਾਲਸਤ
 ਬੁਰਦਨ ਬ ਸਮਸ਼ੇਰ ਦਸਤ। ਅਰਥਾਤ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਹੋਰ
 ਸਾਰੇ ਢੰਗਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੱਕ
 ਬਣਦਾ ਹੈ) ਏਕਾ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਸਮਾਂ ਵੇਖ ਕੇ।

ਹੋਨ ਸ਼ਹੀਦ ਸਹੀ ਮਨ ਮੈਂ ਠਟ,
 ਵੱਟ ਕਸੀਸ ਪਰੇ ਇਕ ਬੇਰੇ।

ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਠੀਕ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ ਕਚੀਚੀ ਵੱਟ ਕੇ ਇੱਕੋ
 ਵਾਰ (ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ) ਪੈ ਗਏ।

ਖੈਂਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨਨ ਮਜਾਨਨ ਤੈ ਉਨ,
 ਬੀਸਕ ਈਸ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਨਿਬੇਰੇ ॥ ੩੬ ॥
 ਆਯੁਧ ਛੀਨ ਲਏ ਤਿਨ ਕੇ,
 ਜੁ ਗਿਰੇ ਧਰ ਪੈ ਮਰਿ ਘਾਯਲ ਥਾਏ।
 ਸੋ ਸਿਖ ਸਿੱਖਨੀਐ ਗਹਿ ਕੈ ਚਹਿ ਕੈ,
 ਮੁਸਲਜੋਂ ਦਿਸ ਪੈਰ ਉਠਾਏ।
 ਦੌਰ ਗਏ ਕਿਛ ਠੌਰ ਰਖੇ,
 ਤਿਨ ਕੇ ਅਸੂ ਆਯੁਧ ਲੀਨ ਇਨਾਏਂ।
 ਯਦਪਿ ਤੀਨਕ ਸਿੱਖ ਮਰੇ,
 ਪਰ ਪਾਇ ਫਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰ ਸਿਧਾਏ ॥ ੩੭ ॥
 ਦਰਸੜੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰ ਸਿਰੀ ਤੂਨ-ਤਾਰਨ,
 ਤੀਰਥ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੈ ਕੈ।
 ਪਾਇ ਕੈ ਸਾਰ ਘਨੇਂ ਸਿੰਘ ਔਰਹਿੰ,

ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪਕੜ ਕੇ।

ਥਾਂਰੱਖੇ ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ (ਸਿੰਘਾਂ) ਨੇ।

ਸੰਗ ਮਝੈਲ ਮਿਲੇ ਤਿਨ ਐ ਕੈ।
 ਯੱਦਪਿ ਫੇਰ ਅਏ ਮਿਲ ਕੈ ਤੂਕ,
 ਪੈ ਉਲਟੇ ਗਏ ਜ਼ੋਰ ਪਿਖੈ ਕੈ।
 ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਨੁਾਇ, ਦ੍ਰਬਾਰ
 ਨਿਹਾਰ, ਮਨਿਛਤ ਪਾਇ ਰਹੈ ਕੈ ॥ ੩੮ ॥
 ਮਿਲ ਕੈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਬਿਰਾਦਰ ਕੋ,
 ਮੁਦ ਸਾਦਰ ਪਾਇ ਸੁਧਾ ਛਕਿ ਤਾਂ ਤੈ।
 ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਰਹਾਇ ਤਹਾਂ,
 ਫਿਰ ਪਾਇ ਖੁਸ਼ੀ ਗਏ ਦੇਸ ਤਹਾਂ ਤੈ।
 ਏਹੁ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਦਰੀ ਸਿੰਘਨ ਕੀ
 ਸੁਨਿ, ਪੰਥ ਭਯੋ ਮੁਦ ਸਾ ਤੈਂ।
 ਔਰ ਅਨੇਕਹਿ ਠੌਰ ਇਸੀ ਬਿਧਿ,
 ਗੌਰ ਭਏ ਤਬਿ ਰੌਰ ਬਖਯਾਤੈ ॥ ੩੯ ॥
 ਯਾ ਬਿਧਿ ਔਰ ਤਬੈ ਬਹੁ ਠੌਰ,
 ਭਯੋ ਜਬਿ ਰੌਰ ਸੁ ਗੌਰ ਮਹਾਨੈ।
 ਚਢ ਕੈ ਤੁਰਕੀ ਦਲ ਨੈ ਬਢ ਕੈ,
 ਮਢ ਕੈ ਰਨ ਔ ਕਢ ਕੈ ਕਿਰਪਾਨੈ।
 ਜੋਰਿ ਘਨੇ ਫਰਿ ਸਿੰਘ ਹਨੇ,
 ਪਰ ਦੈ ਕਰਿ ਬੀਸ ਗੁਨੀ ਨਿਜ ਜਾਨੈਂ।
 ਸਭਿ ਸ਼ਾਹਿ ਸਿਪਾਹਿ ਤਬਾਹਿ ਭਈ,
 ਨਿਤ ਆਹਿ ਮੁਹਿੰਮ ਰਹੇ ਬਹੁਤਾਨੈਂ ॥ ੪੦ ॥
 ਸਿੰਘਨ ਮਾਰ ਅਪਾਰ ਖੁਆਰ,
 ਲਚਾਰ ਕਰੀ ਤੁਰਕੀ ਜਬਿ ਸੈਨਾ।
 ਦੇਸ ਅਸੇਸ ਹਮੇਸ਼ ਕਲੇਸ਼
 ਬਿਸੇਸ਼ ਰਹੈ, ਸੁ ਸਹੇ ਦੁਖ ਐਨਾ।
 ਕਬਿ ਚੈਨ ਨ ਲੈਨ ਮਿਲੈ ਦਿਨ ਰੈਨ,
 ਪਰੈ ਨਹਿੰ ਪੈ ਨ ਨੈਨਨ ਸੈਨਾ।
 ਸੁਖ ਖਾਨਰੁ ਪਾਨ ਪਹਿਰਾਨ ਜਹਾਨ ਕੇ,

'ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇਖ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਗਏ।

'ਰਹਿ ਕੇ।

'ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ।

'ਅਣੋਖੀ।

'ਪੰਥ (ਸਾ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘ (ਤੈਂ) ਉਪਰ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।

'ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਬਹੁਤੇ ਰੌਲੇ ਹੋਏ।

'ਜੰਗਰਚ ਕੇ।

'ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਪਰ
 ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀਹ ਗੁਣਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦੇ ਕੇ।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫੌਜ।

'ਨਿਤ ਬਹੁਤੀ ਲੜਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

'ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਹੁਤਾ ਕਲੇਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਇਸ
 ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ) ਬਹੁਤੇ ਦੁਖ ਸਹਾਰੇ।

'ਪੈਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤੇ ਅੱਖਾਂ 'ਚ (ਸੈਨਾ) ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਹਾਨ ਭਏ! ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਧਿ ਐਨਾ* || ੪੧ ||

'ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ। *ਅੰਕ ਨੰ. ੪੧ ਦੀਆਂ ਤੀਜੀ ਤੇ ਚੌਥੀ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਸੁੱਧ ਜਾਣ ਕੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ।

ਚੌਪਈ:

ਲੂਟ ਬਿੱਤ! ਘਰ ਤੇ ਸਿੰਘ ਲੈਹੈਂ।

'ਧਨ।

ਬਾਹਰ ਖੇਤੀ ਹੋਨ ਨ ਦੈਹੈਂ।

ਗਊ ਭੈਂਸ ਸੁਠ! ਘੋੜਾ ਘੋੜੀ।

'ਸੁੰਦਰ।

ਕਾਹੂੰ ਢਿਗ ਨ ਲੁਟੇਰਨਿ ਛੋੜੀ || ੪੨ ||

ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹਿਤ ਕਲੇਸ਼ ਅਪਾਰੀ।

ਰੱਯਤ ਹੋਈ ਦੁਖੀ ਵਿਚਾਰੀ।

ਕੁਛ ਸਿੰਘਨ ਕੁਛ ਫੌਜ ਤੁਕਾਨੈਂ।

ਰੱਯਤ ਕੀਨੀ ਲੂਟ ਹਿਰਾਨੈਂ || ੪੩ ||

ਪਿੰਡਨ ਮੈਂ ਨਿਤ ਫਿਰੈਂ ਸਿਪਾਹੀ।

ਬੇਟੀ ਬਹੂ ਨ ਛੋੜੈਂ ਕਾਂਹੀਂ।

ਦਾਣਾ ਘਾਸ ਦੂਧ ਘੀ ਦਹੀਂ।

ਛੋੜੈਂ ਨਾਹਿਂ ਸਿਪਾਹੀ ਕਹੀਂ || ੪੪ ||

ਗਊਆਂ ਭੇੜੀਂ! ਬਕਰੀ ਬਕਰੇ।

'ਭੇਡਾਂ।

ਖੈ ਹੈਂ ਮਾਰਿ ਤੁਰਕ ਬੇਫਿਕਰੇ।

ਲੋਕ ਬਿਗਾਰ! ਮਾਹਿਂ ਰਹਿ ਪਕਰੇ।

'ਬਿਨਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਤੋਂ ਕੰਮ।

ਟਕੇ! ਨਵਾਬ ਲਯੋ ਚਹਿ ਅਕਰੇ² || ੪੫ ||

'ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਰੁਪਏ। ²ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ।

ਮਾਲ-ਗੁਜ਼ਾਰ! ਪੈਂਚ ਸਰਦਾਰੇ।

'ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ।

ਮੁਖਬਰ! ਭਏ ਅਧਿਕ ਧਨਵਾਰੇ।

'ਚੁਗਲ।

ਪੇਖਿ ਜਹਾਂ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਆਵੈਂ।

ਤੁਰਕੀ ਫੌਜ ਚਢਾਇ ਲਿਜਾਵੈਂ || ੪੬ ||

ਖਬਰ ਪਾਇ ਸਿੰਘ ਕਾਨਨ ਧਸ ਹੈਂ।

'ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਤੁਰਕੀ ਸੈਨ ਰੈਨ ਜਹਿਂ ਬਸ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਦੂਰ ਤੈ ਧਾਵਾ ਕਰ ਕੈ।

ਬਿਜਰੀ ਜਜੋਂ ਤੁਰਕੋਂ ਪਰ ਪਰ ਕੈ || ੪੭ ||

ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ ਸ਼ਸਤਰ ਤਾਜੀ।

'ਬਰੂਦ, ਗੋਲੀਆਂ, ਹਥਿਆਰ ਤੇ ਘੋੜੇ।

ਲੂਟ ਮਾਰਿ ਲੈ ਜੈਹੈਂ ਭਾਜੀ।

'ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਤੁਰਕ ਜਬੈ ਤਿਨ ਪੀਛੈ ਲਾਗੈਂ।

ਕਾਨਨ ਸਘਨ ਧਸੈਂ ਸਿੰਘ ਆਗੈਂ ॥ ੪੮ ॥

ਫੌਜ ਹਾਰ ਹਟ ਫਿਰੈ ਪਿਛਾਰੈ।

ਆਵਤ ਜਾਵਤ ਮੁਲਖ ਉਜਾਰੈ।

ਪੈਰੈਂ ਮੁਖਬਰ ਲੋਗ ਇਨਾਮਾ।

ਖਲਕਤ ਭਈ ਤਬਾਹ ਤਮਾਮਾ ॥ ੪੯ ॥

ਅਰ ਉਤ ਫੌਜ ਨਵਾਬੀ ਜੇਤੀ।

ਅਤਿਸੈ ਦੁਖੀ ਭਈ ਵਹੁ ਤੇਤੀ।

ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਨਿਤ ਰਹੇ ਚਢਾਈ।

ਲੂਟ ਕੂਟ ਜਖਮੀ ਕਰਿ ਜਾਈਂ ॥ ੫੦ ॥

ਕਬੀ ਕਬੀ ਜੋ ਹੈ ਭਟ-ਭੇਰੈਂ।

'ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਭੇੜ, ਜੰਗ।

ਸਿੰਘ ਭੰਨ ਹੈਂ ਮੁਖ ਤਿਨ ਕੇਰੈਂ।

ਮਰੈਂ ਕਿਤਿਕ ਜਖਮੀ ਹੈ ਭਾਰੈਂ।

ਸਿੰਘ ਭਗਾਇ ਲਹੌਰੈਂ ਬਾਰੈਂ ॥ ੫੧ ॥

'ਵਾੜ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਕਬੀ ਨ ਕੁਛ ਇਨਾਮ ਜਖਮਾਨਾ।

'ਜਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਇਨਾਮ।

ਮਿਲੈ ਫੌਜ ਕੇ ਨਾਹਿੰ ਮਹਾਨਾ।

ਬਲਿਕੈ ਤਲਬ ਸਾਲ ਇਕ ਕੇਰੀ।

'ਤਨਖਾਹ।

ਚੜ੍ਹੀ ਨਵਾਬ ਤਰਫ ਬਹੁਤੇਰੀ ॥ ੫੨ ॥

ਫੌਜ ਭਈ ਯੋਂ ਸਭਿ ਦੁਖਯਾਰੀ।

ਬਿਨਾ ਤਲਬ ਅਰ ਜੰਗਨ ਮਾਰੀ।

ਤਲਬ ਫੌਜ ਮਾਂਗੇ ਜਬਿ ਸਾਰੀ।

ਕੁਛ ਕੁਛ ਕਹਿ ਨੁਵਾਬ ਦੈ ਟਾਰੀ ॥ ੫੩ ॥

ਟਕਾ ਨ ਰਹਯੋ ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਪਾਸੈਂ।

ਆਵੈ ਨਹਿੰ ਉਗਰਾਹੀ ਰਾਸੈਂ।

'ਬਹੁਤੀ।

ਅਰ ਨੁਵਾਬ ਕੁਛ ਲਖ ਹੈ ਥੋਰਾ।

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਮੁਹਿੰਮ ਕਾ ਜੋਰਾ ॥ ੫੪ ॥

'ਨਵਾਬ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਜੋਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਜੋ ਤੁਰਕ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਹਾਥੈਂ।

ਪਿਖ ਆਵਤ ਸੋ ਧੁਨ ਹੀ ਮਾਥੈਂ।

'ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਿੰਘਨ ਫੌਜ ਜਰਜਰੀ ਕੀਨੀ।

'ਬੋਝੀ, ਕਮਜ਼ੋਰ।

ਘੋੜੇ ਜ੍ਹਾਨ ਨ ਛਾਡੇ ਪੀਨੀ ॥ ੫੫ ॥

'ਤਕੜੇ।

ਫੌਜ ਨੌਕਰੀ ਤਜਿ ਬਹੁ ਗਈ।

ਰਹੀ ਜੁ ਵਹਿ ਭੀ ਤਨ ਨਹਿੰ ਦਈ।

'ਸ਼ਰੀਰ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ ਭਾਵ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੀ।

ਜੋ ਕਬਹੂੰ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਜਾਵੈ।

'ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਲਰੈ ਨ ਤਨ ਦੈ ਫਿਰ ਘਿਰ ਆਵੈ ॥ ੫੬ ॥

ਯੋਂ ਜਬਿ ਭਈ ਨੁਵਾਬੀ ਢਿੱਲੀ।

'ਡੰਡਰੋਲੀ।

ਸਿੰਘੈਂ ਡਾਰੀ ਅਧਿਕੈਂ ਜਿੱਲੀ।

ਲੂਟ ਦੁਸ਼ਮਨੋ ਕੇ ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮੂੰ।

ਕਰੇ ਹਿਰਾਨ ਵਿਰਾਨ ਤਮਾਮੂੰ ॥ ੫੭ ॥

ਬਹੁਜੋ ਨੁਵਾਬ ਹਾਰ ਮਨਿ ਮਾਨੈਂ।

'ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਪਿਖਿ ਚਢੀ ਕਮਾਨੈਂ।

ਤਬਿ ਬਹੁ ਹਿੰਦੁਨ ਦਿਢ ਦਿਲਿ ਜਾਨੀ।

ਅਬਿ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਹੈ ਹੈ ਹਾਨੀ ॥ ੫੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਚੜ੍ਹਤੀ ਕਲਾ,

ਦਿਨ ਦਿਨ ਹੋਤ ਨਿਹਾਰਿ।

'ਹੁੰਦੀ ਵੇਖ ਕੇ।

ਲੋਗ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਸਿੰਘ ਸਜਿ,

ਮਿਲੇ ਪੰਥ ਕੇ ਨਾਰ ॥ ੫੯ ॥

'ਨਾਲ।

ਚਮੁੰਡੇ ਘਣੀਏਂ ਢਿਗੈਂ,

ਖਾਨ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਕੇਰ।

ਵਾਰਦਾਤ ॥ ਇੱਤਯਾਦਿ ਕਹਿ,

'ਘਟਨਾਵਾਂ।

ਧਯਾਇ ਭਯੋ ਇਤਿ ਹੇਰਿ ॥ ੬੦ ॥

'ਵੇਖ ਕੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਚਮੁੰਡੇ ਆਦਿ ਮੁਕਾਮੋਂ ਕੇ ਜੰਗ, ਮੁਲਕ ਕੀ ਤਬਾਹੀ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਾਈਸਮੋਂ ਬਿਸ਼ੁਮ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. {ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਹੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੁੱਟਣਾ, ਸੂਬੇ ਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਬਹਿਸ}

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਸਰ ਲੈ ਕਰ ਮਾਂਹਿ ਕੁਵੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ,
ਸੁਟੇ ਬਲਵੰਡ ਸੁ ਖੰਡ ਅਰੈਂ।

'ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਧਨਸ ਤੇ ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ ਲੈ ਕੇ ਬਲਵਾਨ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ
ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਸੁੱਟਿਆ।

ਹੱਦ ਹਿੰਦੁ ਧਰਮਹਿ ਜਿੰਦੁ ਰਖੀ,
ਹਰਿ ਬਿੰਦ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਵਰੈਂ।

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ (ਬਿੰਦ) ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨੇ (ਹੱਦ) ਅੰਤ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾ ਲਈ।

ਜਗਿ ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਾਰ ਉਦਾਰ ਕਰਯੋ,
ਭਵ ਭਾਰ ਉਤਾਰਨ ਹੇਤ ਭਰੈਂ।

'ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਾਰ ਉਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ
ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ (ਖਾਲਸਾ) ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ।

ਅਬਿ ਸੋ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਧਰਿ ਹੱਥ,
ਸੁ ਮੱਥਹਿ ਪੰਥਹਿ ਰੱਖ ਕਰੈਂ ॥੧॥

'ਹੁਣ ਉਹ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦਾ
ਹੱਥ ਰਖ ਕੇ ਪੰਥ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਗੇ।

ਸ਼ਾਹਿ ਦਿਲੇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟਕੇ ਚਹਿ,
ਜੈਸ ਨੁਵਾਬ ਲਹੌਰਹਿ ਤੈਰੈਂ।

'ਤੋਂ, ਪਾਸੋਂ।

ਧੌਂਸ ਪਠੈਂ ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਲੁਟੈਂ

'(ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਫੌਜ ਭੇਜੇਗਾ।

ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਖਜ਼ਾਨਾਂ ਬਹਾਨਾ ਬਨੈ ਹੈਂ।

ਫੌਜ ਚਢਾਇ ਨੁਵਾਬ ਜਿਮੈਂ,

ਸਿੰਘ ਲੂਟ ਮਚਾਇ ਤਬਾਹਿ ਕਰੈ ਹੈਂ।

ਸੋ ਅਬਿ ਗਾਥ ਸੁਨੋ ਹਿਤ ਸਾਥ,

ਮਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਥ ਅਧਯਾਇ ਕਥੈਂ ਹੈਂ ॥੨॥

ਨਾਹਿ ਗਏ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗੈਂ ਜਬਿ,

ਯਾਹਿ ਟਕੇ ਸੁ ਲਹੌਰਹਿ ਵਾਰੇ।

ਸ਼ਾਹਿ ਪਠੈ ਫੁਰਮਾਨ ਘਨੇ ਕਰਿ,

ਭੂਰ ਬਨਾਵ ਨੁਵਾਬ ਦੈ ਟਾਰੇ।

'ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਨਾਵਟਾਂ (ਬਹਾਨੇ)।

ਤੀਨਕ ਸਾਲ ਬਿਤੇ ਜਬਿ ਯੋਂ,

ਤਬਿ ਸ਼ਾਹਿ ਮੁਹੰਮਦ ਕੋਪ ਅਪਾਰੇ।

ਧੌਂਸ ਪਠੀ, ਹਿਤ ਲੈਨ ਖਿਰਾਜ'

'ਮਾਮਲਾ।

ਦਰਾਜ', ਸੁ ਜੋਰ ਜਨਾਇ ਵਿਚਾਰੇ ॥੩॥

'ਬਹੁਤਾ।

ਹੈਬਤ ਖਾਨ ਸਲਾਵਤ ਖਾਨ,

ਰੁਹੇਲੇ¹ ਬਘੇਲੇ² ਹੁਤੇ ਸਰਦਾਰੇ।

¹ਬੈਬਰ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ। ²ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ।

ਦੋਇ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਵਾਰ ਦਯੋ ਸੰਗ,
ਜੋ ਅਤਿ ਜਾਹਲ ਜ਼ਾਲਮ ਖਾਰੇ¹।

¹ਮੂਰਖ ਤੇ ਤਿੱਖੇ ਜ਼ਾਲਮ।

ਆਇ ਲਹੌਰ ਨਵਾਬ ਤਈਂ,
ਉਨ ਤੰਗ ਕਰਜੋ ਲਹਿੰ ਦਸਤਕ ਭਾਰੇ¹।
ਏਕ ਹਜ਼ਾਰ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਲੇਤ,
ਨੁਵਾਬ ਤਬੈ ਅਤਿ ਹੋਇ ਲਚਾਰੇ ॥ ੪ ॥

¹ਵੱਡੇ (ਦਸਤਕ) ਜੁਰਮਾਨੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ:

*ਮੁਲਕ ਲੂਟ ਸਿੰਘਨ ਕਰਜੋ,

*ਇਹ ਅੰਕ ਨੰ. ੫ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ।
ਮੂਲ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤਬਿ ਸਭਿ ਐਨ ਤਬਾਹਿ।
ਢਿਗ ਨੁਵਾਬ ਕਿਛੁ ਮਾਮਲਾ,
ਆਵਨ ਦੈਹੈਂ ਨਾਹਿੰ ॥ ੫ ॥

ਆਵਤ ਟਕੇ ਨੁਵਾਬ ਪੈ,
ਜੋ ਉਗਰਾਹੀ ਕੇਰ।

ਮਸਹੀਂ ਖਰਚ ਨੁਵਾਬ ਕਾ,
ਚਾਲੈ ਤਬਿ ਲਿਹੁ ਹੇਰ ॥ ੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜਾਤਿ ਬਘੇਲੇ ਥੇ ਸੁ ਰੁਹੇਲੇ।
ਖੇਲ ਬਘੇਲਨ ਕੇ ਉਨ ਖੇਲੇ¹।

¹ਬਘੇਲੇ ਤੇਰੁਹੇਲੇ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਲੇ ਖੇਲ ਖੇਲੇ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਕਾ ਜ਼ੋਰ ਜਨਾਵੈਂ।
ਤੀਨ ਕਰੋੜ ਰੁਪਯਾ ਚਹਾਵੈਂ ॥ ੭ ॥

¹ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਕਰੋੜ ਚਹਿੰ ਇਹਾਂ ਨ ਲਾਖੋਂ¹।
ਕਰਜਾ ਮਿਲੈ ਇਤਿਕ ਨਹਿੰ ਲਾਖੋਂ।

¹ਉਹ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਏਥੇ ਲੱਖਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਸ਼ਾਹ ਦਿਸ ਤੈ ਤੱਦੀ¹।

¹ਜਾਣੇ।

ਆਵੈ ਲਿਖੀ ਤਾਹਿੰ ਬੇਹੱਦੀ¹ ॥ ੮ ॥

¹ਤਾੜਨਾ।

ਨਾਜ਼ਮ ਹੂ ਕੈ ਤੰਗ ਮਹਾਂਈ।
ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਤਕਲੀਫ ਭੁਲਾਈ।

¹ਬਹੁਤੀ।

ਪਰਜੋ ਦੁਖ ਪਰ ਦੁਖ ਮਹਾਂਨੈ।

ਮੁਲਕ ਲੂਟ ਕਿਯ ਸਿੰਘਨ ਵਿਰਾਨੈ ॥ ੯ ॥

ਨਾਹਿੰ ਰੁਪਯਾ ਖਜਾਨੇ ਮਾਹੀਂ।

ਬਾਹਰ ਤੈ ਨ ਆਇ ਉਗਰਾਹੀ।

ਆਖਰ ਨਾਜਮ ਹੋਇ ਹਿਰਾਨੈ।

ਕਰੀ ਜਮਾਨੇ-ਸਾਜੀ ਵਾ ਨੈ ॥ ੧੦ ॥

‘ਉਸ ਨੇ।

ਥੇ ਸਰਦਾਰ ਰੁਹੇਲੇ ਜੇਈ।

ਤਮਾ ਤੇਲਾ ਦੈ ਨਰਮ ਕਰੇਈ।

‘ਲੋਭ ਰੂਪ ਤੇਲ।

ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਕਰਿ ਕੈ ਚਾਰਕ ਲਾਖੈਂ।

ਕਿਛੁ ਕਰਜਾ ਕਿਛੁ ਜੇਵਰਾਖੈਂ ॥ ੧੧ ॥

‘ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਗਹਿਣੇਰੱਖ ਕੇ।

ਪਾਇ ਪੇਟੀਅਨ ਕਰਜੋ ਹਵਾਲੇ।

ਤਬੈ ਰੁਹੇਲੇ ਲੈ ਕਰਿ ਚਾਲੇ।

ਘਰੋਂ ਰੁਹੇਲੇ ਕਢੇ ਬਲਾਈਂ।

ਕਿਛੁਕ ਫੌਜ ਨਿਜ ਦਈ ਸੰਗਾਈ ॥ ੧੨ ॥

ਨਬੀ ਬਖਸ਼ ਇਕ ਨਿਜ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਪਠਜੋ ਸੰਗ ਸੋ ਐਸ ਸਿਖਾਰੈਂ।

‘ਸਿਖਾ ਕੇ।

ਜੇ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਲੂਟਨੇ ਐਹੈਂ।

‘ਆਉਣ।

ਤੋਂ ਤੁਮ ਦੱਈਓ ਭਾਜ ਪਵੈ ਹੈਂ ॥ ੧੩ ॥

ਏਹੁ ਖਜਾਨਾਂ ਜੇ ਕਿਮ ਲੂਟ ਹੈ।

ਤੋਂ ਬਾਕੀ ਮਮ ਜੁੰਮਜੋ ਛੁਟ ਹੈ।

ਫੇਰ ਨ ਮੁਝ ਤੈ ਸ਼ਾਹਿ ਮੰਗੈ ਹੈ।

ਮਨ ਭਾਵਤ ਲਿਖ ਤਾਹਿ ਸੁਨੈ ਹੈਂ ॥ ੧੪ ॥

ਯੋਂ ਸਿਖਰਾਇ ਤੋਰ ਸੋ ਦਯੋ।

ਫੇਰ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਬੁਲਵਯੋ।

ਤਿਸ ਕੋ ਪਠਜੋ ਪੰਥ ਕੇ ਪਾਹੀਂ।

ਕਹਜੋ ਖਜਾਨਾ ਲੂਟੋ ਸ਼ਾਹੀ ॥ ੧੫ ॥

ਖੁਸ਼ ਹੈ ਤਬਿ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਆਯੋ।

ਪੰਥਹਿੰ ਜਬੈ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੁ ਪਾਯੋ।

ਇਨਸ਼ਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਪੰਥੈਂ।

‘ਪੰਥ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ (ਇਨਸ਼ਾ) ਲਿਖਤ (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ)।

ਮਾਨ ਲਈ ਏਹੀ ਦਿਢ ਸੰਥੈਂ ॥ ੧੬ ॥

‘ਸਿੱਖਿਆ।

ਇਹੁ ਤੇ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਚਹਿਤੇ।
ਸੀਖਯੋ ਦੀਪ ਜਗਯੋ ਲਹਿ ਲਹਿਤੇ।

‘ਜਿਵੇਂ ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੱਤੀ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣ ਨਾਲ ਦੀਵਾ ਲਟ ਲਟ ਕਰ ਕੇ ਜਗਦਾ ਹੈ।

ਇਤ ਉਤ ਤੈ ਝਟ-ਪਟ ਸਭਿ ਕੱਠੇ।
ਹੋਇ, ਹਜ਼ਾਰ ਦੁ ਤੀਨਕ ਨੱਠੇ ॥ ੧੭ ॥

ਘਨੇ ਮਝੈਲ, ਲੁਟੇਰੇ ਔਰੈਂ।
ਸੁਨਿ ਗੁਨਿ ਮਿਲੇ ਪੰਥ ਸੈਂ ਗੌਰੈਂ।
ਪੱਤਣ ਗੋਇੰਦ-ਵਾਲ ਨਜ਼ੀਕੈਂ।
ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਝੱਲ ਮੈਂ ਨੀਕੈਂ ॥ ੧੮ ॥

‘ਪੁੱਜ ਗਿਆ।
‘ਜਾਣ ਕੇ। ^੨(ਝੱਲ ਵਿੱਚੋਂ) ਉੱਠ ਪਏ।

ਜਬਿ ਪੱਤਣ ਪਰ ਪੁਗਯੋ^੧ ਖਜਾਨਾ।
ਲਖਿ^੧ ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ ਕੀਓ ਉਠਾਨਾ^੨।
ਮਾਰਯੋ ਛਾਪਾ ਧਾਇ ਚੁਫੇਰਯੋਂ।
ਮੁਸਲਯੋਂ ਪਰ ਡੰਡਾ ਭਲ ਫੇਰਯੋ ॥ ੧੯ ॥

‘ਭੱਜ ਗਏ।

ਨਬੀ ਬਖਸ਼ ਤਬਿ ਭਾਜੜ ਪਾਈ।
ਗਏ ਰੁਹੇਲੇ ਸੰਗਹਿ ਧਾਈ।
ਮਰੇ ਕਿਛੁਕ ਬਹੁ ਜਖਮੀ ਥੀਏ।
ਗਏ ਲਹੌਰੈਂ ਓਰ ਭਗੀਏ ॥ ੨੦ ॥

‘(ਦਸਤਕ) ਚੱਟੀ ਵਜੋਂ ਜੋ ਵੱਢੀ ਲਈ ਸੀ।

ਰਿਸ਼ਵਤ ਦਸਤਕ ਥੀ ਜੋ ਲਈ।
ਗੱਡੇ ਮਗਰ ਕੁਹਾੜਾ ਗਈ।
ਤੋੜਿ ਪੇਟੀਆਂ ਸਿੰਘਨ ਸਾਰੀ।
ਖਾਲੀ ਕਰਿ ਇਕਠੀ ਸਭਿ ਜਾਰੀ ॥ ੨੧ ॥

‘ਸਾੜ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਦੌਲਤ ਲਾਦਿ ਘੋੜਯੋਂ ਪਰ ਹੈ।
ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਭਰਾ ਹੈਂ।
ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਲੰਗਰ ਪਾਯੋ।

‘ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਬਾਕੀ ਸਭਿ ਤਕਸੀਮ ਕਰਾਯੋ ॥ ੨੨ ॥

‘ਵੰਡ ਲਿਆ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਮੈਂ ਦਯੋ ਪੁਚਾਹੈ।
ਹੋਇ ਦਜਾਲ ਤੇ ਦੇਤੁ ਬੁਲਾ ਹੈ।
ਭਏ ਅਸੁਦੇ ਹਾਲ ਸਿੰਘਾਂ ਕੇ।

‘ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਚੰਗੇ ਹੋ ਗਏ।

ਸੁੱਖੇ ਮਿੱਠੇ ਛਕੇ ਸਜਾ ਕੇ ॥ ੨੩ ॥
ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਰਤਾਏ।

ਸਾਜ ਅਸੂਨਾ ਨਿਜ ਨਏ ਬਨਾਏ।
ਦਸ ਬਰਦਸਾ ਰਹਿੰ ਤਯਾਰ ਬੂ ਤਯਾਰੈਂ।
ਕਰੈਂ ਦੁਰਾਸੀ ਕੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰੈਂ ॥ ੨੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਬਿ ਸੁਨ ਲਿਹੁ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ,
ਪਹੁੰਚੇ ਦੌਰਿ ਲਹੌਰ।
ਸ਼ਾਹੀ ਟਕਾ ਲੁਟਾਇ ਕੈ,
ਤੱਟੀ ਕਰਿ ਗਏ ਚੌਰ ॥ ੨੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮਾਰ ਖਾਇ ਕਰਿ ਤੋਵਾ ਤੋਵਾ।

ਇੱਜ਼ਤ ਮਾਲ ਜਿਨੈਂ ਸਭਿ ਖੋਵਾ।
ਕਹੈਂ ਮਿਲੇ ਸਿੰਘ ਹਮ ਕੋ ਲੂਚੇ।
ਹਮ ਜਾਨਾਂ ਲੈ ਮਸਾਂ ਪਹੁੰਚੇ ॥ ੨੬ ॥
ਸਿੰਘਨ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੁਟਯੋ ਸ਼ਾਹੀ।
ਕਜ਼ਾਮਤ ਮੇਲੀ ਹਮੈਂ ਤਬਾਹੀ।
ਐਸੇ ਨਾ-ਮੁਰਾਦ ਬਦ-ਜਾਤੈਂ।
ਤਈਂ, ਹਤਨ ਚਹੀਏ ਬਖਜਾਤੈਂ ॥ ੨੭ ॥
ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਉਪਰ ਤੈ ਝੁਰਿਓ।
ਮਨ ਮੈਂ ਸੁਕਰ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਕੁਰਿਓ।
ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਦਿਸ ਲਿਖਯੋ ਇਹਾਹੀ।
ਟਕਾ ਪਠਯੋ ਥਾ ਹਮ ਸਭਿ ਸ਼ਾਹੀ ॥ ੨੮ ॥
ਸੰਗ ਰੁਹੇਲੇ ਦੋਇ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।
ਔਰ ਫੌਜ ਨਿਜ ਬਹੁ ਰਖਵਾਰੈਂ।
ਸਿੰਘ ਕੌਮ ਬਡ ਆਹਿ ਲੁਟੇਰੀ।
ਮਗ ਮੈਂ ਲੁਟਯੋ ਤਿਨ ਬਿਨ ਦੇਰੀ ॥ ੨੯ ॥
ਦੇਸੀ ਰਾਹਜ਼ਨ ਚੌਰ ਲੁਟੇਰੇ।
ਮਿਲੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸੰਗ ਬਧੇਰੇ।
ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਨ ਹੂੰ ਕਰਿ ਕੱਠਾ।
ਜੰਗ ਫੌਜ ਕੇ ਸੰਗੈਂ ਠੱਟਾ ॥ ੩੦ ॥

ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਕਾਠੀਆਂ ਆਦਿ।

ਕਮਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। (ਅ) ਹਰ ਵਕਤ।

ਭਾਵ ਮਾੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ (ਤੱਟੀ) ਪੜਦਾ (ਚੌਰ) ਚੌੜ ਭਾਵ ਤਬਾਹ ਕਰ ਗਏ।

ਤੋਬਾ-ਪਸਚਾਤਾਪ ਨਾਲ ਅੱਗੋਂ ਮੰਦਾ ਕਰਮ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ।

ਲੁੱਚੇ।

ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਰਾਹ ਮਾਰ।

ਦੁਹੂੰ ਦਿਸਾਂ ਤੇ ਮਰੇ ਅਪਾਰੈਂ।

ਆਖਰ ਫੌਜ ਆਈ ਭਗਿ ਹਾਰੈਂ।

ਥੇ ਜੁ ਰੁਹੇਲੇ ਅਏ ਬਗੇਰੇ।

'ਬਘੇਲੇ ਜਾਤੀ ਦੇ।

ਬੁਜੋ ਭਏ ਸੋ ਸਿੰਘਨ ਅਗੇਰੇ ॥ ੩੧ ॥

'ਬਕਰੇ।

ਜੋ ਅਬਿ ਹੋਵੈ ਹੁਕਮ ਹਜੂਰੈਂ।

ਸੋ ਹਮ ਬਰਤੈਂ ਤੈਸ ਜਰੂਰੈਂ।

ਸਿੰਘ ਰਹੇ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਖਰਾਬੀ।

ਫੌਜ ਪਠੋ ਨਿਜ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ॥ ੩੨ ॥

'ਛੇਤੀ।

ਹਮ ਨੈ ਰੱਖੀ ਕਸਰ ਨ ਕਾਰੈਂ।

ਦੁਜ਼ਦਾ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਬਢਤੇ ਜਾਰੈਂ।

'ਚੋਰੀ।

ਮੁਲਕ ਲੂਟਿ ਸਭਿ ਕਰਜੋ ਤਬਾਹੈ।

ਉਗਰਾਹੀ ਕਾ ਟਕਾ ਨ ਆਹੈ ॥ ੩੩ ॥

'ਆਉਂਦਾ।

ਅਬਿ ਹਮ ਨਿਜ ਬਹੁ ਫੌਜ ਪਠਾਈ।

ਪਕਰਨ ਹਿਤ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।

ਸ਼ਾਹੀ ਧੌਂਸਾ ਥਿਰੀ ਮਮ ਦੂਰੈਂ।

'ਫੌਜ।

ਦਸਤਕਾ ਲਹਿੰ ਨਿਤ ਏਕ ਹਜ਼ਾਰੈਂ ॥ ੩੪ ॥

'ਚੱਟੀ (ਦੰਡ)।

ਕੁਛ ਦਿਨ ਮੈਂ ਕਰਿ ਔਰ ਉਗਰਾਹੀ।

ਪਠੋਂ ਰੁਹੇਲਜੋਂ ਕੋ ਦੈ ਚਾਹੀ ॥ ੩੫ ॥

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਦੇ ਕੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਯੋਂ ਲਿਖਿ ਪਠਜੋ ਨੁਵਾਬ ਜਬਿ,

ਸੁਨਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਵਿਚਾਰਿ।

ਭਯੋ ਹਿਰਾਨ ਮਹਾਨ ਅਤਿ,

ਸਰਪ ਚਚੁੰਧਰ ਕਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥

'ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਕੜੀ ਚਚੁੰਧਰ ਵਾਲੀ ਕਾਰ ਹੈ ਭਾਵ ਨਾ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਜੰਗ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਤ ਮਰੁਟੇ ਬਲ ਪਾਇ ਬਹੁ,

ਦੇਸ ਦਬਾਵਤ ਆਇੰ।

ਫੌਜ ਤਹਾਂ ਥੀ ਸਭਿ ਗਈ,

ਰਹਜੋ ਮੋਨਾ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥ ੩੭ ॥

'ਚੁੱਪ।

ਹੁਕਮ ਪਠਜੋ ਸੂਬੇ ਤਈਂ,

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ ਐਸ।

ਬੰਦੋਬਸਤ ਤੁਮਹੂੰ ਕਰੋ,
 ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਹੋਇ ਜੈਸ ॥ ੩੮ ॥
 ਇਤ ਮਰੁਟੇ ਉਤ ਸਿੰਘ ਹੈਂ,
 ਦੋਨੋਂ ਕੌਮਿ ਖਰਾਬ।
 ਹਮ ਇਤ ਮਰੁਟੇ ਕੇ ਹਤੈਂ,
 ਤੂੰ ਹਤ ਸਿੰਘਨ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥ ੩੯ ॥
 ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਕਾ ਹੁਕਮ ਯਹਿ,
 ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਧਰਿ ਚੈਨ।
 ਕਹਯੋ ਕੀਨ ਉਪਕਾਰ ਬਡ,
 ਸਿੰਘਨ ਹਮ ਪਰ ਐਨ ॥ ੪੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਟਕੇ ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਤ ਮੁਝ ਤੈ ਚਹਿਤੇ।
 ਗਲੋਂ ਨ ਇਤਨ ਬਿਨਾ ਥਾ ਲਹਿਤੇ।
 ਟਕੇ ਨ ਸ਼ਾਹਿ ਕਬੀ ਫਿਰ ਚੈਹੈ।
 ਦਸਤਕੀਏ ਭੀ ਬਲ ਨ ਜਨੈ ਹੈਂ ॥ ੪੧ ॥

'ਚੱਟੀਦਾਰ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਜਿਤਾਉਣਗੇ।

ਹਮਰੇ ਗਲੋਂ ਬਲਾਇ ਉਤਾਰੀ।
 ਸਿੰਘਨ ਕੀਨ ਬਡੀ ਇਹੁ ਕਾਰੀ।
 ਪੈ ਜੇ ਕਰਿ ਅਬਿ ਹਮ ਚੁਪ ਰੈਹੈਂ।
 ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਚਢ ਜੈਹੈਂ ॥ ੪੨ ॥
 ਬੈਠਨ ਨਹਿ ਲਹੌਰ ਮੈ ਦੈਹੈਂ।
 ਤਾਂ ਤੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਇਨ ਕੈਹੈਂ।

'ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਯਹਿ ਸਲਾਹਿ ਕਰਿ ਦੁਸ਼ਟ ਨੁਵਾਬੈਂ।
 ਮਿੱਥਯਾ-ਵਾਦੀ ਅਧਿਕ ਖਰਾਬੈਂ ॥ ੪੩ ॥

'ਝੁਠੇ।

ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਯਾ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਪਠਯੋ।
 ਦੇਹੁ ਖਜ਼ਾਨਾਂ ਜੋ ਤੁਮ ਲੁਟਯੋ।
 ਨਾਹਿ ਤ ਜਰ ਤੁਮਰੀ ਮੈਂ ਧਰ ਤੈਂ।
 ਦੈਹੁ ਉਖੇਰ, ਲਖੇ ਇਹੁ ਸ਼ਰਤੈਂ ॥ ੪੪ ॥

'ਤੁਹਾਡੀ ਜੜ੍ਹ ਧਰਤੀ ਤੋਂ।

'ਇਹ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਣ ਜਾਣੋਂ।

ਸਿੰਗਨ ਇਹੁ ਜਵਾਬ ਤਿਹਿ ਦੀਆ।
 ਕਯਾ ਤੁਮ ਮਸਲਾ ਨਾਹਿ ਸੁਨੀਆ।
 ਦੁਧ ਡੂੰਮਨੀ ਕੇਰ ਸਿਰਾਨੈਂ।

'ਅਖਾਣ।

ਬਾਲਕ ਡਾਇਣ ਗੋਦ ਨਿਦਾਨੈਂ ॥ ੪੫ ॥
ਗਿਰ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਜਿਉਂ ਜਲ ਗਹਿਰੈਂ।
ਤੈਸ ਲੁਟੇਰਨ ਢਿਗ ਦਨ ਠਹਿਰੈਂ।

'ਜਿਵੇਂ ਮਿਰਾਸਣ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਦੁੱਧ, ਡਾਇਣ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ (ਨਿਦਾਨ) ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਤੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ 'ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਠਹਿਰਣਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਕੋਲ ਧਨ ਦਾ ਠਹਿਰਨਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦੀਆਂ।

ਅਰ ਸ਼ੇਰਨ ਕੀ ਦਾੜ੍ਹਨ ਮਾਹੈਂ।
ਆਯੋ ਮਾਸ ਨ ਕਿਸੈ ਮਿਲਾ ਹੈ ॥ ੪੬ ॥
ਨਾਹਿੰ ਮਰਜੋ ਜੀਵਤ ਸਭਿ ਕੂਕੈਂ।
ਨਿਜ ਫੂਕਯੋ ਜਿਨ ਸੋ ਪਰ ਫੂਕੈਂ।

'ਸਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੀਊਂਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ।
'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾੜ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਪਰਾਏ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
'ਜੜ੍ਹ ਪੁੱਟਣੀ ਹੈ।

ਅਰ ਤੁਮ ਭਾਖਯੋ ਜੋ ਜਰ ਖੋਨੀ।
ਇਹੁ ਤੋ ਨਾਹਿੰ ਕਦੀ ਭੀ ਹੋਨੀ ॥ ੪੭ ॥
ਅਮਰ ਬੇਲ ਸਮ ਹਮਰੀ ਜਰਾ ਹੈ।
ਲਾਗੀ ਸਭਿ ਨਰ ਬਿਰਛਨ ਪਰ ਹੈ।
ਅੰਬਰ ਮੈਂ ਹੀ ਲੰਭਰ ਰਹੀ।
ਜਹਾਂ ਪਿਗੰਬਰ ਲੰਬਰ ਨਹੀ ॥ ੪੮ ॥

'ਜੜ੍ਹ।

'ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ (ਲੰਭਰ) ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ।
'ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਪੈਗੰਬਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਹਰ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਸਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
'ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ।
'ਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਾਲਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਜਵਾਨ ਥਏ! ਹੀ ਹਮ ਮੈਂ ਐਹੈਂ।
ਨਹਿੰ ਨਿਪੁਜਾਨੇ ਪਾਲਨ ਪੈਹੈਂ।
ਅਰ ਤੁਮ ਜਰਾਂ ਉਖੇਰਨ ਵਾਰੇ।
ਜੰਮੇ ਕਿਤ ਤੇ ਕਹੋ ਵਿਚਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥
ਸੁਤ ਅਕਾਲ ਕੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਾਰਾ।

'ਅਕਾਲ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਰੱਖਕ ਯਾਂ ਤੈ ਪ੍ਰਭੂ ਹਮਾਰਾ।
ਸਾਹਿਬ ਰੱਖਕ ਥੈਹੈ ਜਿਸ ਕਾ।
ਬਾਲ ਨ ਬਿੰਗਾ ਹੋਵਤ ਤਿਸ ਕਾ ॥ ੫੦ ॥
ਧੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋ ਹੋਰੋ।
ਪ੍ਰਭੈਂ ਬਚਾਏ ਕੈਸ ਕੁਫੇਰੋਂ।
ਅਰ ਪਿਖ ਤੂੰ ਨਿਜ ਬਡਿਅਨ ਤਾਂਈਂ।
ਕਿਸਤੀ ਜਿਸ ਨੈ ਨੂਹਾ ਬਚਾਈ ॥ ੫੧ ॥

'ਖੋਟੇ ਗੋੜ ਭਾਵ ਬਿਪਤਾ 'ਚੋਂ।

'ਇਕ ਪੈਗੰਬਰ।

ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਗਨਿ ਮੈਂ ਰਾਖਾ।
ਫਿਰ ਤਿਹ ਸੁਤ ਹਿਤ ਦੁੰਬਾ ਚਾਖਾ।
ਮੂਸਾ ਵੀਚ ਸਮੁੰਦਰ ਰੱਖਯੋ।
ਫਿਰਾਹੁੰਨ ਸਹਿ ਸੈਨਾ ਭੱਖਯੋ॥ ੫੨ ॥

ਕਰਿ ਸਾਂਗਸਾਰ* ਮਾਰ ਕੈ ਬੈਰੀ।

ਗਏ ਮੁਹੰਮਦ ਕੋ ਸਿੱਟ ਸੈਰੀ।
ਤੂਟੇ ਦੰਦ, ਜਿੰਦ ਜਿਨ ਰਾਖੀ।
ਸੋ ਹਮਰਾ ਰਖਕ ਪ੍ਰਭ ਸਾਖੀ॥ ੫੩ ॥
ਸਾਬਰ ਪੈਕੰਬਰ ਕੀ ਤੌਰੈ^੨।
ਪਰਖਤ ਹੈ ਹਮ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਗੌਰੈ^੧।
ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਕੇ ਜਯੋ ਚੇਲੇ।
ਕਸ਼ਟ ਸਹਿਤ ਅਤਿ ਰਹੇ ਦੁਹੇਲੇ॥ ੫੪ ॥

ਹਰੀ ਚੰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਤਈਂ ਪਰੇਖੇ^੧।
ਤੈਸ ਹਵਾਲ ਹਮਾਰਾ ਲੇਖੇ^੧।
ਤੁਮ ਤੋ ਕਿਸ ਕੋ ਪਾਨੀਹਾਰੈ^੧।
ਜੋ ਚਢਿ ਆਇ ਤੂਕਾਨੀ ਸਾਰੈ॥ ੫੫ ॥
ਤੋ ਭੀ ਹਮ ਨਹਿ ਨਿਜ ਹਠ ਤਜ ਹੈਂ।
ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਨਹਿ ਔਰਹਿ ਭਜ ਹੈਂ।
ਪੀਛੇ ਭੀ ਨਹਿ ਕਸਰ ਰਖਾਈ।
ਅਬਿ ਤੁਮ ਨਿਜ ਬਲ ਲੈਹੋ ਲਾਈ॥ ੫੬ ॥
ਮਜਾਂਕੇ ਚਜਾਂਕੇ^੧ ਛੁਟੈ ਨ ਬਕਰੀ।
ਮਾਂ ਮਾਂ ਕਹੇ ਨ ਮਿਲ ਹੈ ਕਕਰੀ^੧।
ਹਮਰੇ ਕਹੇ ਹਟਯੋ ਤੂੰ ਕਬਿ ਹੈਂ।
ਜੋ ਕਰਨਾ ਚਹਿ ਕਰਿ ਲੈ ਸਭਿ ਹੈ॥ ੫੭ ॥
ਤੁਮਰੀ ਜਿੰਦ ਨ ਹਮ ਭੀ ਛੋਰੈਂ।
ਮਾਰੈਂ ਤੋਹਿ ਸਾਂਝ ਕੈ ਭੋਰੈਂ^੧।
ਰਾਜ ਲੈਹਿੰਗੇ ਬਲ ਤਰਵਾਰੈਂ।
ਹਮ ਹੀ ਤੁਮਰੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰੈਂ॥ ੫੮ ॥

^੧ਮਿਸਰ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫਰਉਨ ਨੂੰ ਸਣੇ ਫੌਜ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤਾ।

^੧ਪੱਥਰ ਮਾਰ ਕੇ। *ਏਥੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਸੰਸਾਰ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਸਾਂਗਸਾਰ ਸੁੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

^੧ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ।

^੧ਗਵਾਹ ਹੈ।

^੧ਇਕ ਪੈਗੰਬਰ। ^੨ਤਰ੍ਹਾਂ।

^੧ਬਹੁਤਾ।

^੧ਦੁਖੀ।

^੧ਪਰਖੇ।

^੧ਜਾਣੇ।

^੧ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਨੌਕਰ।

^੧ਮਿਆਂਕਣ ਤੇ ਚਿਆਂਕਣ ਕਰਕੇ।

^੧ਖੱਖੜੀ ਫਲ।

^੧ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਾਂ ਸਵੇਰ ਨੂੰ।

ਦੋਹਰਾ:

ਇਤਯਾਦਿਕ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ,
ਮੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਰਿਸ ਠਾਨ।
ਲਾਇ ਕਚਹਿਰੀ ਮਸ਼ਵਰਾ¹,
ਕੀਨੋ ਐਸ ਮਹਾਨ ॥ ੫੯ ॥

¹ਸਲਾਹ।

ਹਾਕਲਾ ਛੰਦ:

ਜਬਿ ਲੋ ਹਮ ਸਿੰਘਨ ਚੁਨ ਕੈ।
ਨਹਿੰ ਮਾਰਤ ਇਕ ਇਕ ਗੁਨ ਕੈ¹।
ਤੋ ਲੋ ਇਹ ਦੁਜਦ ਨ¹ ਚੈਨਾ²।
ਹਮ ਕੋ ਕਬਿ ਦੀਨੋ ਲੈਨਾ ॥ ੬੦ ॥
ਅਬਿ ਫੌਜ ਚਢਾਇਨ ਚਯੇ¹।
ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਕਰਿ ਨੇਸਤ ਕਯੇ¹।
ਜਬਿ ਏਕ ਦੁਜਦ¹ ਨਹਿੰ ਰੈਹੈ।
ਤਬਿ ਹੀ ਸੁਖ ਹਮ ਕੋ ਥੈਹੈ ॥ ੬੧ ॥

¹ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

¹ਚੋਰਾਂ ਨੇ। ²ਅਰਾਮ।

¹ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

¹ਨਾਸ ਕਰੀਏ।

¹ਚੋਰ ਭਾਵ ਸਿੰਘ।

¹ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਹ ਸੋਚ ਚਢਾਈ ਸੈਨਾ।
ਹਿਤ ਮਾਰਨ ਸਿੰਘਨ ਐਨਾ¹।
ਸਭਿ ਲੰਬਰਦਾਰਨ ਤਾਂਈਂ।
ਭਾਖਯੋ ਦਿਹੁ ਸਿੰਘਨ ਫਰਾਈ ॥ ੬੨ ॥
ਜਿਸ ਗਾਮ ਸੀਮ ਕੇ ਮਾਹੀਂ¹।
ਸਿੰਘ ਰਹਿਤ ਸਹੀ ਹੂੈ ਜਾਹੀਂ।
ਤਿਸ ਹੀ ਕੀ ਛੀਨ ਪੈਂਚਾਈ।
ਦੈਹੈਂ ਹਮ ਮੁਖਬਰ¹ ਤਾਂਈਂ ॥ ੬੩ ॥

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿੱਚ।

¹ਖਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।

ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਲੰਬਰਦਾਰਨ।
ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਚਾਹਯੋ ਮਾਰਨ।
ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਅਧਿਕ ਰਿਸੈ ਕੈ।
ਸਮ ਚਪੇ ਚੋਰ¹ ਬਲ ਕੈ ਕੈ ॥ ੬੪ ॥
ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੋ ਚਨੇ ਚਬਾਏ।
ਨਹਿੰ ਚੈਨ ਲੈਨ ਤਿਨ ਦਾਏ।
ਬਾਹਰ ਤੈ ਖੇਤ ਖਸੋਟੇ¹।
ਘਰ ਮਾਰੇ ਧਾਰੇ¹ ਮੋਟੇ ॥ ੬੫ ॥

¹ਖਿਝੇ ਚੋਰ ਵਾਂਗ।

¹ਖੋਹੇ।

¹ਧਾੜੇ, ਡਾਕੇ।

ਜਿਨ ਅੱਗਯੋਂ ਹੱਥ ਉਠਾਯਾ।

ਸੋ ਫੱਟਯਾ¹, ਕੋਊ ਮੁਕਾਯਾ।

¹ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕੀਤਾ।

ਕਰਿ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਤਈਂ ਕੰਗਾਲੈਂ।

ਖੁਦ ਝਾੜ ਪਹਾੜ ਸਮਾਲੈਂ ॥ ੬੬ ॥

ਨਹਿੰ ਹਾਥ ਕਿਸੀ ਕੇ ਐਹੈਂ।

ਲਰ ਕੈ ਹਰ ਕੈ ਅਰਿ ਤੈਹੈਂ।

¹ਲੜ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।

ਇਮ ਗਦਰ ਜਦ ਰਰਹਿ ਮਾਚਾ।

¹ਹਲਚਲੀ ਤੇ ਜੰਗ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਨਹਿੰ ਗਾਮ ਗਨੀ ਕੋ ਬਾਚਾ¹ ॥ ੬੭ ॥

¹ਧਨੀ ਪਿੰਡ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ।

ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ ਕਰਿ ਏਕਾਯਤ¹।

¹ਏਕਾ।

ਕਰਿ ਕੋਪ ਸੁ ਜਿੱਦ ਨਿਹਾਇਤ¹।

¹ਬਹੁਤੀ।

ਮਿਲ ਕੈ ਸਭ ਨੈਂ ਇਕ ਠੌਰੈਂ।

ਬਨ ਕੈ ਬਡ ਲਸਕਰ ਤੌਰੈਂ¹ ॥ ੬੮ ॥

¹ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਾਂਗ।

ਇਤ ਜ਼ੇਲਮ ਉਤ ਸਤਲੁਜ ਲੌ।

ਮੁਲਤਾਨ ਪਹਾੜਨ ਮਝਲੌ।

¹ਵਿਚਲਾ।

ਸਭਿ ਦੇਸ ਖੂਬ ਹੀ ਗਾਹਯੋ।

ਛੈ ਮਾਸਕ ਐਸ ਨਿਬਾਹਯੋ ॥ ੬੯ ॥

ਜੇ ਤੁਰਕ ਧਨੀ ਥੇ ਦ੍ਰੈਸੀ।

ਤੇ ਮਾਰੇ ਲੂਟੇ ਰ੍ਰੈਸੀ¹।

¹ਰੋਂਦੇ ਹਨ।

ਤਬਿ ਹਾਰਿ ਨੁਵਾਬ ਵਿਚਾਰਾ।

ਨਹਿੰ ਚਲਤ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਚਾਰਾ¹ ॥ ੭੦ ॥

¹ਜ਼ੋਰ।

ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਸਬੇਗ ਬੁਲਾਯੋ।

ਸਾਦਰ¹ ਨਿਜ ਪਾਸ ਬਿਠਾਯੋ।

¹ਆਦਰ ਨਾਲ।

ਮਨ ਮੈਂ ਰਖਿ ਕਪਟ ਬਧੇਰੀ।

ਉਨ ਤਾਰ ਐਸ ਬਿਧਿ ਛੇਰੀ ॥ ੭੧ ॥

ਤੁਮ ਬਡ ਸਿੰਘਨ ਢਿਗ ਜਾਹੋ।

ਹਮ ਸੰਗੈਂ ਸੁਲੁ ਕਰਾਹੋ।

ਨਹਿੰ ਸੋ ਇਹੁ ਮੁਲਕ ਉਜਾਰੈਂ।

ਹੈ ਉਨ ਕਾ ਭਾਈਚਾਰੈਂ ॥ ੭੨ ॥

ਇਕ ਹਮਰੀ ਮਸਲਤ¹ ਮਾਨੈਂ।

¹ਸਲਾਹ।

ਹਮ ਸੈਂ ਕਰਿ ਅਹਿਦ-ਪਿਮਾਨੈਂ।

¹ਇਕਰਾਰ-ਨਾਮਾ।

ਹਮ ਅਰ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਬੈਰੈਂ।	'ਇਕ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ।
ਚਢਿ ਦੇਸ ਔਰ ਮਲ ਲੈਹੈਂ ॥ ੨੩ ॥	
ਉਤ ਦਿੱਲੀ ਇਤੈ ਪਿਸ਼ੋਰੈਂ।	
ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਧ ਲੋ ਗੋਰੈਂ।	'ਬਹੁਤਾ।
ਹੈ ਪਰੋ ਦੇਸ ਇਹੁ ਭਾਰੋ।	
ਬਿਨ ਮਾਲਕ ਬਲੀ ਕਰਾਰੋ ॥ ੨੪ ॥	'ਤਕੜੇ ਬਲਵਾਨ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
ਜੋ ਆਹਿ ਲਹੌਰ ਨਜ਼ਾਮਤ।	'ਸੂਬੇਦਾਰੀ।
ਇਹੁ ਲਖਿ ਮਮ ਮੁਲਕ ਕਦਾਮਤ।	'ਪੁਰਾਣਾ, ਮੁੱਢ ਦਾ।
ਇਹੁ ਰਹਿ ਹੈ ਮਮ ਢਿਗ ਖਾਸੈਂ।	'ਆਪਣੇ ਪਾਸ।
ਜੋ ਔਰ ਰੋਕ ਹੈਂ ਪਾਸੈਂ ॥ ੨੫ ॥	'ਹੋਰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਜੋ ਮੁਲਕਰੋਕਾਂਗੇ।
ਸੋ ਅਰਧੋ ਅਰਧਾ ਕਰੈ ਹੈਂ।	'ਅੱਧੋ ਅੱਧ।
ਇਮ ਸਿੰਘ ਭੂਪਾ ਬਨ ਜੈਹੈਂ।	'ਰਾਜੇ।
ਜਬਿ ਹਮ ਤੁਮ ਮੇਲ ਇਮ ਰਖ ਹੈਂ।	
ਤਬਿ ਔਰ ਨ ਕੋ ਤਕ ਸਕ ਹੈਂ ॥ ੨੬ ॥	
ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਢਿੱਲੀ ਹੋਈ।	
ਚਢਿ ਆਇ ਸਕਤ ਨਹਿ ਕੋਈ।	
ਪੱਛਮ ਕੇ ਤੁਰਕ ਜੁ ਸ਼ਾਹੈਂ।	'ਬਾਦਸ਼ਾਹ।
ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸੋ ਭੀ ਨਹਿ ਆਹੈਂ ॥ ੨੭ ॥	'ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ।
ਹਮ ਤੁਮ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਸੁਤੰਤਰ।	'ਆਜ਼ਾਦ।
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਰਾਜ ਨਿਰੰਤਰ।	'ਲਗਾਤਾਰ।
ਮਮ ਮਸਲਤ ਇਹੁ, ਤੁਮ ਜਾਏ।	
ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਲਿਹੁ ਮਨਵਾਏ ॥ ੨੮ ॥	
ਫਿਰ ਜੱਥੇਦਾਰ ਹੈਂ ਜੇਤੇ।	
ਸਿੰਘ ਮੁਝ ਢਿਗ ਆਵੈਂ ਤੇਤੇ।	
ਕਰਿ ਕਸਮ ਨੇਮ ਤਹਿਰੀਰੈਂ।	'ਲਿਖਤਾਂ।
ਫਿਰ ਕਰੈਂ ਉਪਾਇ ਗੰਭੀਰੈਂ ॥ ੨੯ ॥	
ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਤੁਰਕ, ਸਿਖਰੈ ਕੈ।	'ਸਿਖਾ ਕੇ।
ਕਾਬੂ ਕਿਯ ਚਹਿੰ ਦਮ ਦੈ ਕੈ।	'ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ। (ਅ) ਸਾਹ ਦੇ ਕੇ।
ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਸਬੇਗ ਸਬੇਗੈਂ।	'ਛੇਤੀ।

ਇਹੁ ਲੈ ਪੈਗਾਮ¹ ਅਭੇਗੈ² ॥ ੮੦ ॥

¹ਸੁਨੇਹਾ। ²(ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ (ਸੁਬੋਗ ਸਿੰਘ)।

ਚਲਿ ਪੰਥ ਪਾਸ ਪਾਹੁੰਚੇ।

ਗੁਰੁ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਉਚੇ।

ਤਬਿ ਪੰਥ ਬਟਾਲੇ ਪਾਸੈਂ।

ਥਾ ਬਿਰਜੋ ਅਧਿਕ ਹੀ ਖਾਸੈਂ¹ ॥ ੮੧ ॥

¹(ਪੰਥ) ਆਪ ਬਹੁਤ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਬੁਢਾ ਸਿੰਘ ਹਰਿ ਦਰਵਾਰਾ।

ਸਿੰਘ ਫਤੇ, ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭਾਰਾ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਥੇ ਸਰਦਾਰਾ।

ਤਬਿ ਮਾਨੀ¹ ਪੰਥ ਮਝਾਰਾ ॥ ੮੨ ॥

¹ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਭਾਵ ਮੁਖੀ।

ਉਨ ਪੈ ਜਬਿ ਜਾਇ ਵਕੀਲੈਂ।

ਸਭਿ ਬਾਤ ਕਹੀ ਬਿਨ ਢੀਲੈਂ।

ਫਿਰ ਪੰਥ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਯੋ।

ਗੁਰੁਮਤਾ ਕੀਨ ਭਲ ਭਾਯੋ¹ ॥ ੮੩ ॥

¹ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ।

ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਨਗਾਹੀਆ ਬੋਲਾ।

ਵਹਿ ਦੈਹੈ ਧੋਖਾ ਭੋਲਾ¹।

¹ਹੇ ਭੋਲੇ ਪੰਥ।

ਇਮ ਤੋੜ ਹਮਾਰਾ ਜੋਰਾ।

ਨਿਜ ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ ਬਹੋਰਾ ॥ ੮੪ ॥

ਕਿਤ ਲੈ ਕੈ ਕਾਬੂ ਮਾਹੀਂ।

ਸਭਿ ਹੀ ਕੇ ਦੈਹ ਮੁਕਾਹੀ।

ਆਗੇ ਜੋ ਪੰਥਹਿ ਮਰਜੀ।

ਹੈ ਤੁਰਕ ਛਲੀ ਖੁਦਗਾਰਜੀ ॥ ੮੫ ॥

ਅਬਿ ਡਰਤ ਕਰਤ ਹੈ ਮੇਲੈਂ।

ਫਿਰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਤੈ ਦੁਹੇਲੈਂ¹।

¹ਦੁਖੀ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਮਾਰੇਗਾ।

ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਨ ਜਾਨੀ ਭਾਰੋ।

ਪਾਯੋ ਚਹਿ ਭਾਈਚਾਰੋ ॥ ੮੬ ॥

ਸੇ ਥੈਹੈ ਜ਼ਹਿਰ ਅਮੇਜੈ¹।

¹ਉਹ ਭਾਈਚਾਰਾ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਛਕਿ ਜੈਹੈ ਅੰਤ ਕਰੇਜੈ¹।

¹(ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ) ਛਕ ਜਾਵੋਗੇ (ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ) ਅੰਤ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ।

ਇਸ ਹੀ ਤੈ ਸਤਿਗੁਰ ਵਰਨਾ¹।

¹ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਨ ਵਿਸਾਹੁ ਤੁਰਕ ਕਾ ਕਰਨਾ ॥ ੮੭ ॥

ਜੇ ਸਾਚਾ ਤਿਸ ਕਾ ਦਿਲ ਹੈ।

ਅਰ ਏਕ ਬਨਨ ਹਿਤ ਮਿਲ ਹੈ।

ਤੋ ਤੋਪ ਗੁਬਾਰੇ। ਜੇਤੇ।

'ਗੁਬਾਰਾ, ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੀ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਤੋਪ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸੌਂਪੇ ਤੇਤੇ ॥ ੮੮ ॥

ਜੇ ਇਹੁ ਸਲੂਕਾ ਨਹਿੰ ਕਰਿ ਹੈ।

'ਵਰਤਾਉ।

ਤਬਿ ਜੋਰ ਕੈਸ ਹਮ ਪਰ ਹੈ।

ਫਿਰ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਹਮਾਰੇ।

ਬੈਰੀ ਹੈਂ ਦਿਲ ਸੈਂ ਸਾਰੇ ॥ ੮੯ ॥

ਤੁਰਕੋਂ ਸੇ ਮਿਲਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।

ਹਮ ਸਕ ਹੈਂ ਕੈਸ ਕਰਾਹੀ।

ਇਨ ਕੀ ਅਰ ਹਮਰੀ ਪ੍ਰੀਤੀ।

ਸਮ ਛੁਰੀ ਕਾਕਰੀ ਨੀਤੀ। ॥ ੯੦ ॥

'ਖੱਖੜੀ ਤੇ ਛੁਰੀ ਦੇ ਮੇਲ ਵਰਗੀ ਨੀਤੀ ਹੈ।

ਤਮ ਤੇਜ਼ਾ ਨ ਇਕਠੇ ਥੈਹੈਂ।

'ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਤੇ ਚਾਨਣ।

ਜਲ ਅਗਨੀ ਸਮ ਹਮ ਏਹੈਂ।

ਵਹਿ ਦਾਉ ਚਹਿਤ ਹੈ ਮਾਰਾ।

ਦੈ ਧੋਖਾ ਇਸ ਪਰਕਾਰਾ ॥ ੯੧ ॥

ਜੋ ਉਨ ਦਿਲ ਦਗਾ ਉਪਾਯਾ।

ਗੁਰ ਹਮ ਕੋ ਪਹਿਲ ਬਤਾਯਾ।

ਇਹੁ ਬਿਨਤੀ ਰਾਇ ਹਮਾਰੀ।

ਹੈ ਸਭਿ ਹੀ ਪੰਥ ਅਗਾਰੀ ॥ ੯੨ ॥

ਆਗੇ ਜੋ ਸਭਿ ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ।

ਹਮ ਹੈਂ ਉਸ ਹੀ ਕੇ ਗਰਜ਼ੀ।

'ਚਾਹਵਾਨ।

ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਉਵਾਚਾ।

'ਕਿਹਾ।

ਇਨ ਕਹੜੇ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਸਾਚਾ ॥ ੯੩ ॥

ਹਮ ਕਰੈਂ ਬਿਸਾਹੁ ਨ ਤੁਰਕੈਂ।

ਰੈਹੈਂ ਭਾਰੋਸੇ ਗੁਰੁ ਕੈ।

ਜੇ ਮੇਲ ਕਰੜੇ ਸੋ ਚੈਹੈ।

ਤੋ ਤੋਪੈਂ ਹਮ ਕੋ ਦੈਹੈ ॥ ੯੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇਹੁ ਉੱਤਰ ਲੈ ਪੰਥ ਤੈ,

ਤਬਿ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਜਾਇ।
ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਢਿਗ ਸਭੀ,
ਦੀਨੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਇ ॥ ੯੫ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸੁਨ ਕੈ ਇਮ ਨਾਜ਼ਮ¹ ਜਾਨ ਲਯੋ,
ਇਹੁ ਆਜ਼ਮ ਸਿੰਘ ਸਿਆਨੇ ਮਹਾਂ¹।
ਕਬਿ ਆਵਤ ਹੈਂ ਮਮ ਪੇਚ ਵਿਖੇ¹,
ਜਿਨਿ ਲੂਟਿ ਖਯੋ ਸਭਿ ਏਹ ਜਹਾਂ।
ਕਹਿੰ ਚਾਤੁਰ ਲੋਗ ਸੁਨਾਰ ਤਈਂ,
ਤਿਸ ਤੈ ਬਧ ਯਾਰ ਸੁ ਚੋਰ ਕਹਾਂ।
ਤਿਗਨੋ ਤਿਨ ਤੈ ਬਟ-ਪਾਰ ਡਕੈਤ¹,
ਲੁਟੇਰਨ ਕਾ ਕਿਨ ਅੰਤ ਲਹਾ ॥ ੯੬ ॥
ਅਤਿ ਹੈਂ ਯਹਿ ਚੋਰ ਮਹਾਂ ਚਤੁਰੇ,
ਹਮਰੇ ਕਬਿ ਦਾਮਨ ਫੰਧ ਫਸੈਂ¹।
ਇਕ ਸਾਂਪ, ਮਨੀ ਯੁਤ, ਪੰਖ ਲਗੇ
ਫਿਰ ਮੰਤਰ ਸੋਂ ਕਿਮ ਹੋਇ ਵਸੈਂ।
ਜਿਮ ਸਿੰਘ ਫੁਧਾਤਰ ਔ ਹਲਕਯੋ,
ਇਕ ਬੰਦਰ ਕਾਟਯੋ ਬਿਛੂ ਪਸੈਂ¹।

ਇਕ ਜਾਟ, ਪੁਨਾ ਖਫਖਾਨ ਥਯੋ,
ਮਦਰਾ ਛਕਿ ਮੌਨ ਹਾਇ ਕਸੈਂ¹ ॥ ੯੭ ॥

ਤਿਮ ਹੀ ਇਹੁ ਕੌਮ ਸਿਖਾਨ ਅਹੇ,
ਵਿਹੁ ਮਾਤ ਗੁਰੂ ਜਿਹ ਪਾਟੀ ਪਛਾਈ¹।
ਇਹੁ ਆਵਤ ਨਾ ਬਸ ਕਾਹਿੰ ਬਿਧਾਹਿੰ¹,
ਖੁਦਾਇ ਦਫਾ ਕਰਿ ਹੈ ਇਨ ਤਾਂਈਂ।
ਇਮ ਝੂਰਤ ਧੂਰਤ¹ ਧਾਮ ਬਿਖੈ,
ਨਹਿੰ ਲੇਸਕ ਬੇਸਕ ਪੇਸ਼ ਚਲਾਈ¹।
ਅਭਿ-ਬੰਦਨ ਕੈ ਗੁਰ ਪੰਥ ਤਈਂ,

¹ਸੂਬੇ ਨੇ।

¹ਇਹ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ (ਆਜ਼ਮ) ਵੱਡੇ ਸਿਆਣੇ ਹਨ।

¹ਦਾਉ ਵਿੱਚ, ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ।

¹ਸੁਨਾਰੇ ਨਾਲੋਂ ਯਾਰ ਤੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਵੱਧ (ਚਤੁਰ) ਕਹੀਦਾ ਹੈ।

¹ਤਿੰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਚਤੁਰਰਾਹ ਮਾਰ ਤੇ ਡਾਕੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

¹ਸਾਡੀ ਚਤੁਰਾਈ ਦੀਰੱਸੀ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿੱਚ ਕਦੋਂ ਫਸਦੇ ਹਨ।

¹ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਭੁੱਖਾ ਸ਼ੇਰ ਅਤੇ (ਦੂਜਾ) ਹਲਕਿਆ ਹੋਇਆ।
ਇਕ ਬੰਦਰ ਤੇ ਦੂਜਾ ਬਿੱਛੂ ਦੇ (ਪਸੈਂ) ਪਾਸੋਂ ਕੱਟਿਆ
ਹੋਇਆ।

¹ਇਕ ਜੱਟ ਹੋਵੇ ਅਤੇ (ਦੂਜਾ) ਦਿਲ ਦੇ ਹੌਲ ਦਾ ਰੋਗ ਹੋ
ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ (ਦਸੋ) ਕਿਵੇਂ ਚੁੱਪਰਹਿ
ਸਕਦਾ ਹੈ?

¹ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਹੁ-ਮਾਤਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਟੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੈ।

¹ਕਿਸੇ ਬਿਧੀ ਨਾਲ।

¹ਛਲੀਆ।

¹ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਵੀ ਵਾਹ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ।

¹ਦਿੱਲੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।

ਇਹੁ ਧਯਾਇ ਥਿਰਜੋ ਭਲ ਠੌਰ ਤਕਾਈ ॥੯੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਸ਼ਾਹੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੂਟਨ, ਨੁਵਾਬ
ਔਰ ਪੰਥ ਕੀ ਬਹਿਸ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੇਈਸਮੋਂ ਬਿਸ਼ੁਮ ॥੨੩॥

੨੪. {ਦੀਨੀਆਂ ਦਾ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ, ਪੰਥ ਦੀ ਫਤਹ}

ਸ਼੍ਰੋਤਾ:

ਦੂਧ ਪਿਲਾਇ ਖਵਾਇ ਖਟੈਂ ਰਸ,
ਸੇਵਨ ਕੈ ਮਧੁ ਮੇਵਨ ਤੰਬੈਂ।

¹(ਹੇਰਸਨਾ) (ਤੰਬੈਂ) ਤੈਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਆਏ, ਛੇਰਸਾਂ (ਦੇ ਪਦਾਰਥ) ਖੁਆਏ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਮੇਵੇ ਛਕਾਏ।

ਰਾਖ ਤੁਝੈ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਮੈਂ,
ਚਤੁਰਾਈ ਸਿਖਾਈ ਅਨੇਕ ਸੁ ਗੁੰਬੈਂ।

¹ਤੈਨੂੰ (ਮੰਡਲ) ਗੋਲ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚਰੱਖ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁੰਬਾਂ ਦੀ ਚਤੁਰਾਈ ਸਿਖਾਈ।

ਦੋ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਕਰੋਂ ਬਿਨਤੀ,
ਗਿਨਤੀ ਤਜਿ ਮਾਨ ਇਹੀ ਮਮ ਸੰਬੈਂ।

¹ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਤੂੰ) ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੇਰੀ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਨ।

ਹੇ ਰਸਨਾ ਬਸਨਾ ਦਸਨਾ,
ਕਸ ਨਾ ਜਸ ਨਾਰਟ ਹੈਂ ਗੁਰੁ ਪੰਥੈਂ। ॥੧॥

¹ਹੇ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀਰਸਨਾ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ (ਜਸਨਾ) ਜਸ (ਕਸ ਨਾ) ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸਾਵਨ ਪਾਵਨ ਮਨੁਜ ਤਨ,
ਗੁਨ ਰਸਾਲ ਸਿੰਘਾਨ।
ਪਾਇ, ਜੀਹ ਕੋਕਿਲ, ਕਹੋ
ਰਹੈ ਮੌਨ ਕਿਮ ਠਾਨ। ॥੨॥

¹ਮਨੁੱਖਾ ਸ਼ਰੀਰ ਰੂਪ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਾਉਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪ (ਰਸਾਲ) ਅੰਬਾਂ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਜਬਾਨ ਰੂਪ ਕੋਇਲ, ਕਹੋ ਖਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੇ।

ਸ਼੍ਰੋਤਾ:

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਸੁਖਦਾਇ ਕੇ,
ਧਯਾਇ ਮਨਾਇ ਸੁ ਪਾਦਰਬਿੰਦੂ।
ਮਿਲ ਕੈ ਮੁਲਕੱਯਨ ਦੀਨ ਹਿਤੈ,
ਜਿਮ ਆਨਿ ਤੂਕਾਨ ਜਹਾਨ ਬੁਲਿੰਦੂ।

¹ਸ਼੍ਰੋਸ਼ਟ ਚਰਨ ਕਮਲ।

¹ਜਿਵੇਂ ਜਹਾਨ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਮੁਲਕੱਈਏ (ਮੁਲਕ ਦੀ ਪਰਜਾ) ਆਪਣੇ (ਦੀਨ) ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਆ ਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਹਤਨੇ ਹਿਤ ਜਜੋਂ,
ਕਿਯ ਜੰਗ ਸਹਾਇਕ ਪਾਇ ਤੂਕਿੰਦੂ।
ਸੋ ਸਭਿ ਗਾਥ ਕਹੋਂ ਹਿਤ ਸਾਥ,
ਸੁਨੋ ਗੁਰੁ ਪਾਥ ਸੁ ਭ੍ਰਾਤ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ। ॥੩॥
ਹੋਇ ਖਰਾਬ ਨੁਵਾਬ ਬਹਜੋ ਜਬਿ,

¹ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਹਾਇਕ ਬਣਾ ਕੇ।

¹ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਸ਼ਟ ਸਿੰਘ ਭਰਾਵੇਂ।

ਹਾਰਿ ਲਹੌਰਹਿ ਬੀਚ, ਲਜੈ ਕੈ।	'ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਕੇ।
ਸਿੰਘਨ ਮਾਰਿ ਉਜਾਰ ਕਰੇ,	
ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ ਗਾਉਂ ਹਜ਼ਾਰਹੁੰ ਧੈ ਕੈ।	'ਧਾਵਾ ਕਰਕੇ।
ਬੰਦ ਕਰਜੋ ਉਗਰਾਹੀ ਟਕਾ ਸਭਿ,	
ਹਾਰ ਰਹੇ ਤੁਰਕੂ ਬਲ ਕੈ ਕੈ।	
ਫੌਜ ਨੁਵਾਬ ਕੀ ਪਾਇ ਅਜਾਬ',	'ਦੁੱਖ।
ਗਈ ਦੈ ਜੁਵਾਬ ਸ਼ਿਤਾਬ ਤਜੈ ਕੈ ॥ ੪ ॥	
ਧੂੰਮ' ਮਚਾਇ ਦਈ ਵਡ ਸਿੰਘਨ,	'ਡੰਡਰੌਲਾ।
ਲੋਗ ਲੁਟੇਰਨ ਦੇਰ ਨ ਛੋਰੀ'।	'ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।
ਲੂਟ ਗਰਾਮ ਤੂਕਾਨਨ ਕੇ ਬਹੁ,	
ਮਾਰਿ ਉਜਾਰ ਕਰੇ ਨਹਿੰ ਥੋਰੀ'।	'ਥੋੜੇ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ।
ਲੰਬਰਦਾਰਨ ਮਾਲ-ਗੁਜਾਰਨ'	'ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ।
ਜਾਟ ਅਜਾਰਨ-ਦਾਰਨ ਹੋਰੀ'।	'ਤੇ ਹੋਰ ਜੱਟ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੇ।
ਬੈਠ ਮਤਾ ਕਰਿਓ ਸਭਿ ਨੈ,	
ਹਮਰੀ ਜਿੰਦ ਯੋਂ ਕਬਿ ਸਿੰਘਨ ਟੋਰੀ' ॥ ੫ ॥	'ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਦਿੱਤੀ ਭਾਵ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ।
ਚੌਪਈ:	
ਮੁਲਕਯਨ ਸਭਿ ਹੋਇ ਇਕੱਤ੍ਰੈਂ।	
ਕਰਜੋ ਮਸ਼ਵਰਾ' ਐਸ ਬਚਿੱਤ੍ਰੈਂ ^੨ ।	'ਸਲਾਹ। ਅਨੋਖੀ।
ਦਿਨ ਦਿਨ ਸਿੰਘਨ ਬਾਢਤ ਠਾਟੈਂ'।	'ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ।
ਹਾਕਮ ਤੈ ਨ ਖੁਸੀ ਇਨ ਝਾਟੈਂ' ॥ ੬ ॥	'ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਝਾਟੈਂ) ਇਕਰੋਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੁੱਸਿਆ।
ਹਾਰਿ ਨੁਵਾਬ ਬਹਜੋ ਦਬਿ ਘਰ ਪੈ।	
ਦਸਤਕ' ਉਤਰ ਰਹੀ ਤਿਸ ਦਰ ਪੈ।	'ਚੱਟੀ ਉਗ੍ਰਾਹੁਣ ਵਾਲੀ ਫੌਜ।
ਪਠਜੋ ਖਜਾਨਾ ਥਾ ਕਿਛੁ ਜੋਈ।	
ਲੂਟ ਲਯੋ ਤਿਹ ਸਿੰਘਨ ਸੋਈ ॥ ੭ ॥	
ਯੋਂ ਅਬਿ ਹਮਰਾ ਦੀਨ ਇਮਾਨੈ।	
ਸਿੰਘਹਿ ਛਾਡਜੋ ਕਬਿ ਲਿਹੁ ਜਾਨੈ।	
ਤਾਂ ਤੇ ਅਬਿ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਤੁਰਕਾਨੀ।	
ਲਰ ਕਰਿ ਕਰੋ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਫਾਨੀ' ॥ ੮ ॥	'ਨਾਸ।
ਚਹੀਅਤ ਕਰਨ ਦਿਢ ਉਪਰਾਲਾ।	
ਦੀਨ ਹੇਤ ਲਿਹੁ ਚੀਨ ਬਿਸਾਲਾ।	

ਯਹਿ ਸਲਾਹਿ ਕਰਿ ਦੇਸ ਮਝਾਰੇ।

ਤੁਰਕਨ ਫੇਰ ਦੇਏ ਖਤਾ ਸਾਰੇ ॥ ੯ ॥

ਨਾਮੀ ਗੁਆਮੀ ਮੁੱਸਲਮਾਨੈਂ।

ਭਏ ਇਕੱਠੇ ਲਵ ਪੁਰ ਆਨੈਂ।

ਸੱਯਦ ਪੀਰ ਫਕੀਰਨ ਹਾਜੀ।

ਮਿਲਿ ਮਲੰਗਾ ਮੁੱਲਾਂ ਹੂੰ ਕਾਜੀ ॥ ੧੦ ॥

ਸ਼ਹਿਰੀ ਲਏ ਕਚਹਿਰੀ ਵਾਰੇ।

ਢਿਗ ਨੁਵਾਬ ਸਭਿ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ।

ਭੇ ਨੁਵਾਬ ! ਹਮ ਹੋਇ ਦੁਖਾਰੇ।

ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਏ ਕਰਨ ਪੁਕਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥

ਬਢਤ ਜਾਤ ਸਿੰਘ ਚਾਂਦ ਸਮਾਨੈਂ।

ਦਿਨ ਦਿਨ ਦਹ ਗੁਨ, ਹਮ ਹੂੰ ਹਾਨੈਂ।

ਭਈ ਉਮੈਦ ਹਮੈਂ ਅਬਿ ਐਸੀ।

ਕੁਛ ਦਿਨ ਰਹੀ ਜੁ ਅਬਿ ਹੀ ਜੈਸੀ ॥ ੧੨ ॥

ਸਿੰਘ ਨ ਛਾਡੈਂ ਹਮਰਾ ਦੀਨੈਂ।

ਮਾਰੈਂਗੇ ਕਰਿ ਦੀਨ ਅਧੀਨੈਂ।

ਉਨ ਕੇ ਪਿਖਿ ਅਰ ਸੁਨਿ ਉਨ ਬੋਲੇ।

ਉਠਤ ਹੌਲ ਹਮਰੇ ਦਿਲ ਸ਼ੋਲੇ ॥ ੧੩ ॥

ਮੁਸਲਮੀਨ ਕੇ ਕਾਫਰ ਟੇਰੈਂ।

ਕਾਬਾ ਕਹਿ ਖਤਰੇ ਕੀ ਬੈਰੈਂ।

ਪਰਜੋ ਹੋਇ ਜਹ ਜਾਇ-ਜਰੂਰਾ।

ਤਾਂ ਕੋ ਭਾਖਤ ਮੁਗਲ ਜਰੂਰਾ ॥ ੧੪ ॥

ਕੋਰ ਚਸਮ ਕੇ ਕਹੇ ਪੰਜਖਾ।

ਇਸਮ ਨਬੀਨੇ ਸੂਰਜ ਰੱਖਾ।

ਹਾਥ ਹੀਨ ਕੇ ਕਹਿ ਲਖ-ਬਾਹਾਂ।

ਗੰਜੇ ਕੋ ਭਾਖਤ ਕਲਗਾਹਾਂ ॥ ੧੫ ॥

ਟੁੱਟੀ ਟਾਂਗ ਸੁਚਾਲਾ ਭਾਖੈਂ।

ਇਕ ਕੋ ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੋ ਆਖੈਂ।

ਖੁਰਪਾ ਬਾਜ, ਕੁਹੀ ਕਹਿ ਦਾਤੀ।

ਚਿੱਠੀਆਂ।

ਪਿੰਡਾਂ ਚੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਫਿਰਕਾ।

ਨਾਸ।

ਦੁਖੀ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ।

ਲਾਟਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਟੱਟੀ ਜਾਣ ਦੇ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਕਾਬੇ ਜਾਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਥੇ (ਜਾਇ ਜਰੂਰਾ) ਵਿਸ਼ਟਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ।

ਉਸ ਨੂੰ (ਜਰੂਰਾ) ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਗਲ ਪਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(ਕੋਰ-ਚਸਮ) ਕਾਣੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(ਨਬੀਨੇ) ਅੰਨ੍ਹੇ ਦਾ (ਇਸਮ) ਨਾਮ ਸੂਰਜ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਬਾਂਹ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਲੱਖ ਬਾਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਲਗਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਰੰਬੇ ਨੂੰ ਬਾਜ ਤੇ ਦਾਤੀ ਨੂੰ ਕੁਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਅਨਿਕ ਕਲਾਮ ਅਵਰ ਅਜਬਾਤੀ॥ ੧੬ ॥

ਭੂਖੇ ਮਰਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਦਾਵਾ॥

ਚਾਹਿਤ ਫਿਰਕਾ ਅਪਨ ਫਿਰਾਵਾ॥

ਵਡ ਹੌਸਲ ਕੀ ਜਿਨ ਮਨ ਬੋ॥ ਹੈ॥

ਐਸਾ ਮਜ਼ਬ ਔਰ ਨਹਿੰ ਕੋ ਹੈ ॥ ੧੭ ॥

ਦੀਨ ਦੁਹਨ ਮਧਾ ਜੋ ਗਲ ਆਛੀ॥

ਸੋ ਉਨ ਆਪ ਰਖੀ ਗਹਿ ਕਾਛੀ॥

ਹਿੰਦੁਨ ਅੰਧੇ ਤੁਰਕੈਂ ਕਾਨੇਂ॥

ਕੈਹੈਂ ਰੈਹੈਂ ਆਪ ਅਲਗਾਨੇ॥ ੧੮ ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਅਬਿ ਹੀ ਤੈ ਉਨ ਕੇਰਾ॥

ਚਹੀਐ ਧਰ ਤੈ ਬੀਜ ਉਖੇਰਾ॥

ਫੌਜ ਤੁਮਾਰੀ ਭਾਰੀ ਚਢਿ ਚਢਿ॥

ਮਾਰੇ ਬਿਨ, ਆਈ ਉਨ ਛਡਿ ਛਡਿ ॥ ੧੯ ॥

ਅਬਿ ਹਮ ਕੋ ਕੁਛ ਮੱਦਦ ਦੀਜੈ॥

ਹਾਥ ਪੇਖ ਹਮਰੇ ਭੀ ਲੀਜੈ॥

ਮਿਲਿ ਆਈ ਤੁਮ ਢਿਗ ਤੁਰਕਾਨੀ॥

ਕਰਨ ਹੇਤ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਫਾਨੀ ॥ ੨੦ ॥

ਮਾਂਗਤ ਨਹਿੰ ਕੁਛ ਤੁਮ ਸੈਂ ਖਾਣਾ॥

ਸੁਣਿ ਨਵਾਬ ਅਲਹਮਦ ਵਖਾਣਾ॥

ਕਹਯੋ ਜਾਹੁ ਤੁਮ ਸਿੰਘਨ ਮਾਰੋ॥

ਮੈਂ ਭੀ ਮੱਦਦ ਦੈਹੋਂ ਭਾਰੋ ॥ ੨੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲੈ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਨੁਵਾਬ ਤੈ,

ਤੁਰਕਨ ਧਰਿ ਉਤਸ਼ਾਹ॥

ਝੰਡਾ ਕਾਢਯੋ ਹੈਦਰੀ॥

ਗਾਡਯੋ ਈਦ ਜੁ ਗਾਹ॥ ੨੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਯੋਂ ਫਿਰ ਸਭਿ ਦੇਸਨ ਲਿਖਿ ਪਠਯੋ॥

‘ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਅਸਚਰਜ ਬੋਲੀਆਂ ਹਨ।

‘ਭੂਖੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦਾਵਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

‘ਆਪਣਾ ਮਜ਼ਹਬ ਫੈਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

‘ਗੰਧ।

‘ਦੋਹਾਂ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ।

‘ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਸਜਾਰੱਖੀ ਹੈ।

‘ਆਪ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ।

‘ਹੈਦਰ (ਅਲੀ) ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਝੰਡਾ, ਅਲੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਮਜ਼ਹਬੀ ਜੰਗ (ਜਹਾਦ) ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਨਿਸ਼ਾਨ।

‘ਜੋ ਈਦ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਗੱਡਿਆ।

ਦੀਨ ਮਜ਼ਬ ਕਾ ਜੁੱਧ ਹਮ ਠਠੜੇ।	'ਰਚਿਆ ਹੈ।
ਜੋ ਜੋ ਕਾਯਮ ਦੀਨ। ਕਹਾਵੈ।	'ਮਜ਼ਹਬ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ।
ਸੋ ਸੋ ਹਮ ਸੋਂ ਆਇ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ੨੩ ॥	
ਸੁਨੜੇ ਢੰਡੋਰਾ ਜਬਿ ਅਖਬਾਰੈਂ।	'ਖਬਰਾਂ।
ਕੋ ਪਜਾਦੋ। ਕੋ ਹੂੰ ਅਸਵਾਰੈਂ।	'ਪੈਦਲ।
ਅਏ ਬਲੋਚ ਪਚਾਧੇ ਸੇਖਾ।	
ਸੱਯਦ ਮੁਗਲ ਪਠਾਨ ਬਿਸੇਖਾ ॥ ੨੪ ॥	
ਭੱਟੀ ਜੱਟ ਰੰਘੜ ਰਜਪੂਤ।	
ਆਏ ਸਭਿ ਬਨਿ ਬਨਿ ਮਜ਼ਬੂਤ।	
ਤੇਲੀ ਪੀਂਜੇ। ਡੂੰਮ ਜੁਲਾਹੇ।	'ਰੂੰ ਪਿੰਜਣ ਵਾਲੇ।
ਆਏ ਉਤ। ਮੌਤ ਜੋ ਚਾਹੇ ॥ ੨੫ ॥	'ਮੂਰਖ।
ਅਟੜੇ ਕੇ ਗਠੜੇ। ਧਰਿ ਸਿਰ ਪਰ।	'ਆਟੇ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ।
ਟੁਟੜੇ ਫੁਟੜੇ ਸਸਤਰ ਲੈ ਕਰਿ।	
ਦੁਇ ਦੁਇ ਕੋਸ ਲਹੌਰ ਚੁਫੇਰੈਂ।	
ਪਰੜੇ ਜਹਾਨ ਆਨਿ ਬਿਨ ਬੇਰੈਂ ॥ ੨੬ ॥	
ਕਈ ਲਾਖ ਭੇ ਤੁਰਕ ਇਕੱਝੇ।	
ਜਨੁ ਜਮ ਕੇ ਜਲਸੇ ਕੇ ਬੱਕ੍ਰੇ।	
ਪਿਖਿ ਨੁਵਾਬ ਹੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹਿਰਾਨਾ।	
ਕਹੜੇ ਅਯੋ ਯਹਿ ਦੁਤੀ ਜਹਾਨਾ ॥ ੨੭ ॥	
ਤਕੀ ਮੁਹੰਮਦ, ਇਨਾਇਤ ਖਾਨੈਂ।	
ਝੰਡਾ ਦੀਗਰ। ਗਡੜੇ ਮਦਾਨੈਂ।	'ਦੂਜਾ।
ਕਹੜੇ ਤਿਨੈ ਤਬਿ ਉਚੇ ਟੇਰੇ।	'ਬੋਲ ਕੇ।
ਹੋਇ ਬਿਖਰਚ। ਰਲੈ ਮਮ ਡੇਰੇ ॥ ੨੮ ॥	'ਬਿਨਾਂ ਖਰਚ ਤੋਂ।
ਮਿਲੜੇ ਮੁਰਤਜਾ ਖਾਨ ਸੁਦਾਗਰ।	
ਹਿਤ ਸੁਦਾਗਰੀ ਮੌਤ ਉਜਾਗਰ।	'ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਮੌਤ ਦੇ ਖਰੀਦਣ ਵਾਸਤੇ।
ਬਾਬਰ ਬੇਗ ਸੁ ਹਾਜੀ ਬੇਗੈਂ।	
ਮਿਲੇ, ਗਿਲੈਂ ਜਿਨ ਸਿੰਘਨ ਤੇਗੈਂ ॥ ੨੯ ॥	'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਤੇਗਾਂ ਹੀ ਨਿਗਲਣਗੀਆਂ।
ਹਾਜੀ ਯਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਕਾਜੀ।	
ਪਾਜੀ ਭਵੈਂ। ਕਾਲ ਕੀ ਭਾਜੀ।	'ਕਾਇਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।
ਚਿਸ਼ਤੀ। ਫਕਰ ਮਲੰਗ ² ਮਦਾਰੀ ³ ।	'ਖੁਰਾਸਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਗਰ ਚਿਸ਼ਤ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਬੂ

ਨਕਸ-ਬੰਦ¹ ਕਾਲੰਦ੍ਰ ਕਾਰੀ^{2*} ॥ ੩੦ ॥

ਪੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਮੁੱਲਾਂ ਚੁਗਲੁ।
 ਔਰ ਜਲੰਧਰੀਏ ਵਡ ਮੁਗਲੁ।
 ਏਨਾਯਤੁੱਲਾ ਰਜਪੂਤੈਂ।
 ਥਾ ਤਿਰਾਵੜੀ ਕੇਰ ਗਦੂਤੈਂ ॥ ੩੧ ॥
 ਟੋਡਰ-ਮੱਲ ਦਿਵਾਨ ਕਾ ਪੌਤ੍ਰਾ।
 ਮਿਲਜੋ ਪਹਾੜ-ਮੱਲ ਵਡ ਔਤ੍ਰਾ।
 ਰਾਜ ਮੁਰਾਤਬਾ ਭਾਖੈਂ ਜਿਸ ਕਾ।
 ਜੋਗਨਿ ਲੋਹੂ ਚਾਖੈਂ ਤਿਸ ਕਾ ॥ ੩੨ ॥
 ਤਿਨ ਯੋਂ ਦਯੋ ਢੰਡੋਰਾ ਫੇਰੀ।
 ਖਰਚ ਲੇਹੁ ਮੁਝ ਤੈ ਬਿਨ ਦੇਰੀ।
 ਦਸਤਕੀਏ ਥੇ ਜੋ ਅਸਵਾਰੈਂ।
 ਤੇ ਭੀ ਮਿਲੇ ਦੀਨ ਕੇ ਨਾਰੈਂ ॥ ੩੩ ॥
 ਤੋਪ ਜੰਬੂਰੇ ਦਏ ਨੁਵਾਬੈਂ।
 ਜਾਹੁ ਹਤੇ ਕਹਿ ਸਿੰਘਨ ਸ਼ਿਤਾਬੈਂ।
 ਕੇਤਿਕ ਝੰਡੇ ਕਿਤਿਕ ਨਿਸ਼ਾਨੈਂ।
 ਚਢ੍ਹੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋਇ ਜਹਾਨੈ ॥ ੩੪ ॥
 ਢੋਲ ਨੌਬਤਾਂ ਧੌਂਸ ਨਗਾਰੇ।
 ਬੱਜਤ ਲੱਜਤ ਮੇਘ ਨਿਹਾਰੇ।
 ਚੜ੍ਹੀ ਮਹਾਨੀ ਸਭਿ ਤੁਰਕਾਨੀ।
 ਥਰਥੱਲ ਪਰਜੋ ਵੀਚ ਜਹਾਨੀ ॥ ੩੫ ॥
 ਘਟਾਂ ਮਨੋ ਸਾਵਨ ਉਮਡਾਨੀ।
 ਪੰਥ ਪਵਨ ਕਰਿਹੈ ਜਿਹ ਫਾਨੀ।
 ਲਾਈ ਮਹਿੰਦੀ ਬੰਧੇ ਗਾਨੇਂ।
 ਚਲੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਯ ਜਨੁ ਮੁਕਲਾਨੇਂ ॥ ੩੬ ॥

ਇਸ਼ਾਕ ਦੀ ਔਲਾਦ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ, ਇਹ ਸੂਫੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਜਮਾਤ ਹੈ। ²ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਫ਼ਿਰਕਾ। ³ਸ਼ਾਹ ਮਦਾਰ ਫਕੀਰ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ, ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਬਦੀਉਂਦੀਨ ਸੀ।

¹ਯੰਤ੍ਰ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ²ਚੰਗੇ ਕਲੰਦਰ (ਕਲੰਦਰ-ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ)। *ਅੰਕ ਨੰ. ੩੦ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ।

¹ਫੋੜਾ ਭਾਵ ਦੁਖਦਾਈ।

¹ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਜਾ 'ਰਾਜਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।

¹ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ।

¹ਅਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ।

¹ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

¹ਵਜਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਬੱਦਲ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

¹ਉੱਛਲ ਕੇ ਆਈ।

ਪਾਨ ਚਬੈਂ ਕਰਿ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸਕ।
 ਜਨੁ ਬਹੁ ਮੌਤ ਪਰੀ ਕੇ ਆਸਕ।
 ਬਾਤੈਂ ਸਹਿਤ ਮਜਾਖੈਂ। ਭਾਖੈਂ।
 ਜਨੁ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਯ ਕੋ ਮਾਰਤ ਆਖੈਂ ॥ ੩੭ ॥
 ਸ਼ਾਲਾਮਾਰ ਬਾਗ ਕੇ ਨੇਰੇ।
 ਕੋਸ ਛੇ ਸਾਤਕ ਮੈਂ ਕਿਯ ਡੇਰੇ ॥ ੩੮ ॥

'ਮਸਖਰੀਆਂ।

ਸੰਕਰ ਛੰਦ:

ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਸਿੰਘੈ ਹਰਨ ਹਿਤ,
 ਜਬਿ ਚਢੀ ਸਭਿ ਤੁਰਕਾਨਿ।
 ਇਹੁ ਸਾਰ। ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਮੈਂ,
 ਜਬਿ ਸੁਨੀ ਸਿੰਘਨ ਕਾਨਿ।
 ਕਰਿ ਗੁਰਮਤੇ ਠਟ ਜਥੇ ਆਏ,
 ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਵਿਚਾਰ।
 ਕਿਛੁ ਦੜਪ। ਦਿਸ ਮੁਲਤਾਨ ਤੈ,
 ਮਾਝੈਲ ਸਿੰਘ ਅਪਾਰ ॥ ੩੯ ॥
 ਬੈਰਾੜ। ਸਾਬੋ ਕੇਰ, ਸਿੱਧੂ
 ਫੂਲ ਕੇ ਸਰਦਾਰ।
 ਬੰਗੋਰੀਏ ਤੈ ਕਾਲੇ ਕੇ
 ਔ ਗਰੇਵਾਲ ਉਦਾਰ।
 ਮਿਲਿ ਦੁੱਲਟ। ਕੈਬੋਵਾਲੀਏ,
 ਅਰ ਮਾਨ ਧਾਲੀ-ਵਾਰ।
 ਇਮ ਮਾਲਵੇ ਤੈ ਹੜੂ। ਜਯੋਂ,
 ਦੋਆਬਿਯੋਂ ਸਿੰਘ ਸਾਰ। ॥ ੪੦ ॥
 ਬਹੁ ਸਿੰਘ ਮਾਝੇ ਕੇ ਮਿਲੇ,
 ਚਲਿ ਬਡੇ ਦਲ ਕੇ ਸੰਗ।
 ਢਿਗ ਤਰਣ-ਤਾਰਣ ਭਏ ਇਕਠੇ,
 ਦਸਕ ਸਹਿਸ ਉਮੰਗ।
 ਉਤ ਤੁਰਕ ਲਾਖੋਂ ਭਏ ਇਕਠੇ,
 ਦੇਸ ਦੇਸੋਂ ਆਇ।
 ਸਭਿ ਕਹੈਂ ਹਤ ਕੈ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,

'ਖਬਰ।

'ਰਾਵੀ ਤੇ ਝਨਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ।

'ਗੋਤ।

'ਗੋਤ।

'ਹੜੂ ਵਾਂਗ।

'ਸੁੱਸਟ।

'ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸਹਿਤ।

ਫਿਰ ਹਿੰਦੁ ਦੈਹੁ ਮੁਕਾਇ ॥ ੪੧ ॥

ਨਹਿੰ ਰਹੈ ਔਰੈਂ ਦੀਨ ਕੋਊ,
ਹੋਹਿੰ ਸਭਿ ਇਸਲਾਮ।
ਜੇ ਨਾਹਿੰ ਮਾਨੈਂ ਦੀਨ ਕਾਫਰ,
ਹੋਇ ਸੋ ਕਤਲਾਮ।
ਜਜੋਂ ਅਰਬ ਆਦਿ ਵਲਾਯਤੋਂ ਮੈਂ,
ਔਰ ਮਜ਼ਬ ਨ ਕਾਇੰ।
ਤਜੋਂ ਹੀ ਹਮ* ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕੋ,

*ਹੀ ਹਮ' ਪਾਠ ਮੂਲ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਸਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਅਬਿ ਏਕ ਰੂਪ ਬਨਾਇੰ ॥ ੪੨ ॥

ਜੇ ਹਤੈ ਜਿਤਿਨੇਂ ਕਾਫਰੋਂ ਕੋ,
ਭਿਸਤ ਤਿਤਿਨੀ ਪਾਇ।
ਇਹੁ ਅਮਰਾ ਵੀਚ ਕੁਰਾਨ ਕੇ ਹੈ,
ਕਹਜੋ ਆਪ ਖੁਦਾਇ।
ਇਮ ਠਾਨ ਕੈ ਤੁਰਕਾਨ ਕਾ,
ਇਕ ਜਹਾਨ ਚਢਜੋ ਆਨਿ।
ਇਤ ਸਿੰਘ ਜੋ ਮਸ਼ਹੂਰ ਥੇ,
ਮਿਲਿ ਗੁਰਮਤਾ ਤਿਨ ਠਾਨ ॥ ੪੩ ॥

'ਹੁਕਮ।

ਗੁਰ ਪਾਸ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ, ਛੋਡੀ
ਆਸ ਜੀਵਨ ਕੇਰ।
ਚਲਿ ਛੰਭ ਕਾਨੂੰਆਣ ਕੇ ਮਧ,
ਬਿਰੇ ਹੋਇ ਦਲੇਰ।
ਤਹਿੰ ਮ੍ਰਿਗ ਮੱਛੀ ਸੂਰ ਪਾੜੇ',

'ਪਾੜਾ-ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹਰਨ ਜੋ ਭੂਰੇਰੰਗ ਦਾ ਦੋ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰਿ ਖੈਂਹ ਸ਼ਿਕਾਰ।
ਬਹੁ ਲੂਟ-ਕੂਟ ਜ਼ਰਾਇਤੈਂ',
ਕਰਿ ਛੂਟ ਲਜਾਵੈਂ ਭਾਰ' ॥ ੪੪ ॥
ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਸ਼ਹੀਦੀ ਚਾਹਿੰ,
ਆਪਸ ਮਾਹਿੰ ਰਾਖੈਂ ਪਜਾਰ।
ਮੁਖਿ ਚਢੀ ਲਾਲੀ ਮਨਿ ਖੁਸ਼ਾਲੀ,
ਪਢੈਂ ਬਾਨੀ ਸਾਰ'।

'ਖੇਤੀਆਂ।

'ਵੱਡਾ ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

'ਸਾਰੇ।

ਕਰਿ ਤਜਾਰਰ ਸਭਿ ਹਥਜਾਰ ਬੈਠੇ,
ਨੈਨ ਐਠੈਂ ਭੌਂਹ।

'ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਭੁਵੱਟੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ।

ਧਰਿ ਹੱਥ ਮੂਛਨ ਤਾਊ ਦੈਂ,
ਕਹਿ ਮਾਰ ਮਰ ਹੈਂ ਸੌਂਹ' ॥ ੪੫ ॥

'ਸਾਹਮਣੇ।

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਮੁਸੱਲੇ ਬੋਲਿ ਹੱਲੇ,
ਬਾਂਧਿ ਪੱਲੇ ਧਾਇ।

'ਕਤਾਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦੌੜੇ।

ਸਭਿ ਦੇਸ ਮਾਝੇ ਮੈਂ ਧਸੇ,
ਕਿਯ ਮੁਲਕ ਮਾਰਿ ਸਫਾਇ।

'ਬਹੁਤ।

ਉਸ ਕਾਲ ਮਾਹਿੰ ਕਮਾਲ' ਦੁਖ,
ਜੋ ਸਹਜੇ ਮਾਝੇ ਦੇਸ।

ਨਹਿੰ ਕੋਟ ਰਸਨਾ ਕਹਿ ਸਕੈ,
ਜੋ ਬਕੈਂ ਸਾਰਦ ਸੇਸ' ॥ ੪੬ ॥

'ਜੋ ਸੁਰਸਤੀ ਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਕਹਿਣ।

ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਕੇ,
ਦਯੋ ਦੁੱਖ ਜਬਿ ਭੂਰ'।

'ਬਹੁਤ।

ਪਿਤ ਮਾਤ ਤੀਰਥ ਦੇਵ ਗੁਰੁ ਕੀ,
ਸੁਨਿ ਬਿਅਦਬੀ ਸੂਰ'।

'ਸੂਰਮਾ।

ਸਹਿ ਸਕਤ ਨਹਿੰ ਨਰ ਮਰਦ ਜੋ
ਦਬ ਰਹਿਤ ਗੀਦੀ ਬੈਸ।

ਜਿਨ ਧਰਮ ਹਿਤ ਸਿਰ ਦੈਨ ਚਾਹੇ,
ਸਿੰਘ ਦਬ ਹੈਂ ਕੈਸ ॥ ੪੭ ॥

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਮੁਛੈਲੇ ਅਤਿ ਗੁਸੈਲੇ
ਭਏ, ਸਿੰਘ ਸੁ ਬੀਰ।

ਢਿਗ ਛੰਭ ਕਾਨੂੰਆਣ ਕੇ,
ਜਬਿ ਢੁਕੀ ਤੁਰਕਨ ਭੀਰ।

ਸਿੰਘ ਪਰੇ ਤਰਕੇ' ਪਹਿਰ ਕੇ,
ਤੁਰਕਾਨ ਪਰ ਇਕ ਵਾਰ।

'ਪਹਿਰ ਦੇ ਤੜਕੇ ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ।

ਜਜੋਂ ਪਰਤ ਚੀਤੇ ਮ੍ਰਿਗਨ ਪਰ,
ਮਧ ਅਜਾ ਗਨ' ਬਘਜਾਰ ॥ ੪੮ ॥

'ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ।

ਸ੍ਰੈਯਾ:

ਪਰਗੀ ਹਲਚਾਲ ਕਰਾਲ ਬਿਸਾਲ',

'ਬਹੁਤੀ ਭਿਆਨਕ।

ਧਸੇ ਸਿੰਘ ਜੋ ਤੁਰਕਾਨ ਮਝਾਰੀ।
 ਅਕੁਲਾਇ ਉਠਯੋ। ਘਬਰਾਇ ਮਹਾਂ,
 ਤੁਰਕੀ ਦਲ ਹਾਇ ਸੁ ਹਾਇ ਪੁਕਾਰੀ।
 ਰਿਤੁ ਜੇਠ ਬਿਸਾਖ ਸਵੇਰ ਹੁਤੀ ਤਬਿ,
 ਨੀਂਦ ਰਹੀ ਭਰ ਨੈਨਨ ਭਾਰੀ।
 ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਸੰਭਾਰਨ ਕਾਹਿ ਮਿਲਯੋ,
 ਅਪਨੋ ਪਰ ਸੁਝੈ ਨਾ ਰੈਨ ਅੰਧਾਰੀ ॥ ੪੯ ॥
 ਤਬਿ ਕੋਸ ਛਿ ਸਾਤਕ ਮਾਹਿ, ਪਰੀ
 ਤੁਰਕਾਨਨ ਭੀਰ ਹੁਤੀ ਉਤਰੀ।
 ਕਰਿ ਰੋਰੇ ਗਦੋਰੇ ਸੇ ਬੋਰੇ ਬਨੇ ਸਭਿ,
 ਦੋਰੇ ਫਿਰੈਂ ਇਤ ਤੈ ਉਤਰੀ।
 ਨਹਿ ਕਾਹੂੰ ਕੀ ਕੋਇ ਸੁਨੈ ਬਤੀਆਂ,
 ਛਤੀਆਂ ਧਰਕੈ ਘਰਕੈਂ ਸਤੁਰੀ।
 ਇਤ ਸਿੰਘਨ ਮਾਰਿ ਸਥਾਨ ਕਰੇ,
 ਜਿਮ ਜੁਵਾਰ ਕ੍ਰਿਸਾਨਨਿ ਹੈ ਕੁਤਰੀ ॥ ੫੦ ॥
 ਲੁਟ ਗੋਲੀ ਬਰੂਦ ਹਥਜਾਰ ਅਪਾਰ
 ਤੁਰੰਗ, ਧਸੇ ਬਨ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਧਾਈ।
 ਵਹਿ ਬਿੱਧਣਾ ਰਾਤ ਬਿਤੀ ਤੁਰਕੈਂ,
 ਜਬਿ ਦਯੋਸ ਚਢਯੋ ਫਿਰ ਬਯੋਂਤ ਬਨਾਈ।
 ਬਨ-ਬਾਸਿ ਮਵਾਸਨ ਸਿੰਘਨਿ ਘੇਰਿ,
 ਬਿਰੈਂ ਚਹੁ ਪਾਸਨ ਆਸਨ ਲਾਈ।
 ਨਿਸ ਕੋ ਕਿਸ ਹੀ ਨ ਕਿਸੀ ਦਿਸ, ਸਿੰਘ
 ਪਰੈਂ ਤੂਕਾਨ ਪੈ ਆਨਿ ਨਿਤਾਈ ॥ ੫੧ ॥
 ਬਨ ਮ੍ਰਿਗਨ ਜਯੋਂ ਬਨ ਮਾਹਿ ਫਿਰੈਂ ਸਿੰਘ,
 ਥੇ ਸਭਿ ਕਾਨਨ ਕੇਰਾ ਖਿਲਾਰੀ।
 ਝੰਡਨ ਝੱਲਨ ਝਾਰਨ ਬੇਰਨ,
 ਕਾਂਟੇ ਚੁਭੈਂ ਨਹਿ ਸਿੰਘਨ ਭਾਰੀ।
 ਤੁਰਕਾਨ ਨ ਕਾਨਨ ਮਾਹਿ ਧਸੈਂ,
 ਤਿਨ ਤੰਬੇ ਫਸੈਂ ਕਪਰੇ ਮੱਧ ਝਾਰੀ।
 ਇਸ ਹੇਤ ਨ ਪੇਸ਼ ਚਲੈ ਉਨ ਕੀ,

ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਉੱਠਿਆ।

ਆਪਣਾ ਤੇ ਪਰਾਇਆ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ।

ਰੌਲੇ ਗੋਲੇ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੁਦਾਈਆਂ ਵਰਗੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਏਧਰ ਤੇ ਓਧਰ।

ਛਾਤੀਆਂ ਧੜਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਠਾਂ ਵਾਂਗ ਘਰਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਢੇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਕੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੁੱਖਦਾਈ।

ਜੰਗਲ 'ਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਆਕੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ।

ਜੰਗਲ ਦੇ।

ਬਹੁਤੇ ਝੱਲਾਂ ਅਤੇ ਝਾੜਾਂ ਬੇਰੀਆਂ ਦੇ।

ਸਭਿ ਘੇਰ ਕੈ ਬੈਠ ਰਹੇ ਚਹੁੰ ਘਾਰੀ' ॥ ੫੨ ॥

'ਚਹੁੰ ਪਾਸੀਂ।

ਨਹਿੰ ਖਾਨ ਕੇ ਹੇਤ ਮਿਲੈ ਕੁਛ ਸਿੰਘਨ,

ਮਾਰਿ ਛਕੇ ਬਨ ਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਸਾਰੇ।

ਤਰੁ ਪਾਤ' ਜੜੀ ਫਲ ਫੂਲ ਰੁ ਘਾਸ,

'ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ।

ਉਬਾਲ ਛਕੈਂ ਕਹਿੰ ਸੁਵਾਦ ਅਪਾਰੇ।

ਨਾਹਿੰ ਧਸੈਂ ਬਨ ਮੈਂ ਡਰਤੇ ਤੁੱਕ,

ਆਖਰ ਆਗ ਲਗਾ ਦਈ ਹਾਰੇ।

ਜਾਹਿੰ ਦਿਸਾ ਨਹਿੰ ਆਗ ਦਈ,

ਤਿਸ ਹੀ ਦਿਸ ਤੁਰਕ ਭਏ ਇਕਠਾਰੇ* ॥ ੫੩ ॥

*ਅੰਕ ਨੰ. ੫੨ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਅਤੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੫੩ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੇ
ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਸੁੱਧ ਸਮਝ ਕੇ
ਛਾਪਿਆ ਹੈ।

ਬਨ ਕੀ ਤਜਿ ਟੇਕ ਅਨੇਕ ਜਥੇ ਠਟ',

'ਬਣਾ ਕੇ।

ਸਿੰਘ ਜਬੈ ਸਭਿ ਬਾਹਰ ਆਏ।

ਘੇਰ ਲਏ ਤੁਰਕਾਨ ਜਹਾਨਿ ਨੈ',

'ਤੁਰਕੀ ਪਰਜਾ ਨੇ।

ਆਨ ਮਚਯੋ ਤਹਿੰ ਜੰਗ ਮਹਾਂਏ।

ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਭਏ ਸਤ ਦੋਇਕੁ',

'ਦੇ ਕੁ ਸੌ।

ਚਾਰ ਹਜਾਰਕ ਸੱਤ੍ਰੁਨਿ ਘਾਏ'।

'ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।

ਚੂਨ ਮੈਂ ਨੂਨ ਬਰੋਲੇ ਤੁਫਾਨ ਮੈਂ',

'ਆਟੇ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਤੇ ਤੁਫਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾ-ਵਰੋਲੇ।

ਤਜੋਂ ਤੁਰਕਾਨ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਦਿਸਾਏਂ ॥ ੫੪ ॥

ਜੋਰ ਕਰੋਰ ਕਰੇ ਤੁਰਕੈਂ ਅਤਿ,

ਘੋਰਹਿੰ' ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇ ਅਪਾਰੈਂ।

'ਭਿਆਨਕ।

ਸਿੰਘ ਜੁਝਾਰ' ਅਪਾਰ ਲਰੈਂ

'ਸੂਰਮੇਂ।

ਬਲ ਧਾਰਿ, ਟਰੈਂ ਪਗ ਨਾਹਿੰ ਪਿਛਾਰੈਂ।

ਮਾਰਹਿੰ ਮਾਰਿ ਉਚਾਰ ਕਰੈਂ,

ਬਹੁ ਬਾਹਤ ਤੁੱਪਕ ਤੀਰ ਤੁਵਾਰੈਂ।

ਸਾਰ ਸੌ ਸਾਰ' ਅਪਾਰ ਬਜਯੋ ਤਹਿੰ,

'ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਭਾਵ ਸਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸਸਤ੍ਰ।

ਘਾੜ' ਘੜੈਂ ਜਯੋਂ ਬਹੁ ਠਠਯਾਰੈਂ ॥ ੫੫ ॥

'ਭਾਂਡੇ।

ਕਿਤ ਤੁੱਪਕ' ਤੋਮਰ^੨ ਤੀਰ ਚਲੈਂ,

'ਬੰਦੂਕਾਂ। ^੨ਬਰਛੇ।

ਕਿਤ ਸੇਲ ਗੁਲੇਲ ਜੰਜੈਲ' ਛੁਟੈਂ।

'ਲੰਬੀ ਨਾਲੀ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ।

ਕਿਤ ਤੋਪ ਜੰਬੂਰ' ਗੁਬਾਰਨ ਸੌ^੨,

'ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ। ^੨ਚੌੜੇ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ
ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ।

ਕਰਿ ਚੂਰਨ ਧੂਰਨ ਮਾਹਿੰ ਸੁਟੈਂ।
ਦਰਸੈਂ ਫਰਸੇ ਕਿਤ ਚੱਕਰ ਬੱਕਰ,
ਗੀਧਨ ਮਾਲ ਸੀ ਜਾਲ ਪੁਟੈਂ।

'ਕਿਤੇ (ਫਰਸੇ) ਕੁਹਾੜੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਤੇ ਟੇਢੇ ਚੱਕ੍ਰ, ਗਿਰਝਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਵਾਂਗ (ਜਾਲ) ਸਮੂੰਹ ਨੂੰ (ਪੁਟੈਂ) ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਿਤ ਭੈਰਵ ਭੂਤ ਪਿਸਾਚਨਿ ਜੋਗਨਿ,
ਖੱਪਰ ਖੂਨ ਸੁ ਪੂਰ ਘੁਟੈਂ॥ ੫੬ ॥
ਤਰਫੈਂ ਕਿਤ ਅੰਗ ਕਟੇ ਧਰ ਪੈ,
ਸਰਪੈਂ ਸਮ ਤੀਰ ਫਿਰੈਂ ਕਿਤ ਰਾਸੈਂ।
ਲਰ ਕੈ ਕਿਤ ਸੂਰ ਉਭੈ ਮਰ ਕੈ,
ਬਰ ਕੈ ਫਿਰ ਹੂਰ ਸੁ ਜਾਤ ਅਕਾਸੈਂ।
ਫਰਕੈਂ ਕਿਤ ਢਾਲ ਕਮਾਂ ਕਰਕੈਂ,
ਧਰਕੈਂ ਉਰ ਕਾਯਰ ਸੂਕਤ ਸ੍ਰਾਸੈਂ।

'ਭਰ ਕੇ ਪੀਂਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਬਹੁਤੇ।

'ਦੇਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਸੂਰਮੇਂ।

ਗਰਜੈਂ ਬਰ ਬੀਰ ਅਰੈਂ ਤਰਜੈਂ,
ਕਰਜੈਂ ਨਰਜੈਂ ਭਰ, ਜੈ ਪਰ ਆਸੈਂ॥ ੫੭ ॥

'ਕਿਤੇ ਢਾਲਾਂ ਫੜਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਮਾਣਾਂ ਕੜਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਾਇਰਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਧੜਕਦੇ ਤੇ ਸਾਹ ਸੁਕਦੇ ਹਨ।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੂਰਮੇਂ ਗੱਜਦੇ ਹਨ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾੜਦੇ ਹਨ (ਭਰ) ਜੰਗ (ਕਰਜੈਂ) ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਰਜਦੇ (ਜੈ) ਜਿੱਤ ਉਪਰ ਆਸ ਹੈ।

ਅਤਿ ਹੋਇ ਕੁੱਧਤ ਉੱਧਤ ਸੁੱਧਤ,
ਜੁੱਧ ਅਰੁੱਧਤ ਕੀਨ ਮਹਾਂਗੀ।

'ਬਹੁਤੇ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ (ਉੱਧਤ) ਪ੍ਰਬਲ (ਸੁੱਧਤ) ਚੰਗਾ (ਅਰੁੱਧਤ) ਬੇਰੋਕ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤਾ ਜੁੱਧ ਕੀਤਾ।

ਕਢਿ ਹੱਥ ਫੁਲੱਥ ਅਕੱਥ ਸਿੰਘਾਨ,
ਕਟੇ ਹੱਥ ਮੱਥਰੁ ਸੱਥਲ ਬਾਹੀਂ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗਤਕੇ ਦੇ ਅਕਹ ਹੱਥ ਕੱਢ ਕੇ (ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ) ਹੱਥ, ਮੱਥੇ, ਪੱਟ ਤੇ ਬਾਹਾਂ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਲੁੱਥਨ ਉਪਰ ਲੁੱਥ ਚਢੀ ਬਹੁ,
ਆਮਿਖ ਭੱਛਕ ਆਮਿਖ ਖਾਹੀਂ।
ਨੱਚਤ ਭੈਰਵਿ ਅੱਚਤ ਸ਼ੋਨਤ,
ਤੱਚਤ ਹਾਂਕਨ ਮੱਚਤ ਚਾਹੀਂ॥ ੫੮ ॥

'ਮਾਸ ਖਾਣੇ।

'ਭੈਰਵੀ ਨਚਦੀ ਤੇ ਲਹੂ ਪੀਂਦੀ ਹੈ, ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ (ਮੱਚਤ) ਫੁੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਕ ਜਾਮ ਅਤੀ ਤਹਿੰ ਜੰਗ ਭਯੋ,
ਧਰ ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਈ।
ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਛਿ ਸਾਤ ਹਜ਼ਾਰ ਹੁਤੋ,

'ਧਰਤੀ ਗੁਲਾਲ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤੀ ਲਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਤੁਰਕਾਂਨ ਕਈ ਲਖ ਆਨ ਠਈ।
ਅਤਿ ਥੋਰਨ ਕੀ ਅਤਿ ਭੂਰਨ ਸੋਂ,
ਕਿਸ ਕੀ ਲਰ ਕੈ ਫਿਰ ਸੈਨ ਗਈ।

ਇਕ ਸੀਸ ਸਹਾਇ ਕਰੈ ਜਿਸ ਕੀ,
ਤਿਸ ਕੀ ਕਿਸ ਤੈ ਕਬਿ ਹਾਨਿ ਭਈ ॥ ੫੯ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਭੀਖਮ ਦ੍ਰੋਣ ਕਰਣ ਭਾਰਥ ਮੈਂ ਪਾਰਥ ਸੇ,
ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜਰਾ-ਸਿੰਧ ਜੈਸੇ ਜੰਗ ਥੀਸ ਕੋ।

ਅੰਗਦ ਔ ਹਨੂਮਾਨ ਸੁਗਰੀਵ ਜਾਮਵਾਨ।,
ਠਾਨ ਘਮਸਾਨ ਹਾਨਿ ਕੀਨ ਭੁਜ ਬੀਸ ਕੋ।
ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਤਜੋ ਘਮੰਡ ਸਿੰਘਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਮੰਡਿ,
ਖੰਡਜੋ ਬਲਵੰਡ ਦਲ ਖਲ ਤੁਰਕੀਸ ਕੋ।

ਮਸ਼ਕ ਗਿਰੀਸ ਕੋ, ਸਸਕ ਮ੍ਰਿਗੀਸ ਕੋ,
ਬਿਦਾਰੇ ਬਿਸਵੇ ਬੀਸ ਸੋ, ਜੋ ਭਾਵੈ ਇਕ ਈਸ ਕੋ।
॥ ੬੦ ॥

ਸਿੰਘ ਦਰਬਾਰਾ, ਹਰੀ ਸਿੰਘ, ਹਰਿ ਪਜਾਰਾ,
ਰਾਮ^੨,
ਸਿੰਘ ਗੁਲਜ਼ਾਰਾ, ਹਰਿ ਮਦਨ ਪ੍ਰਮਾਨੀਏ।
ਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਅਤਰ ਸਿੰਘ, ਨੰਦ ਸਿੰਘ, ਗ੍ਰਜਾ
ਸਿੰਘ,
ਚੋਲਾ ਹਰਿ ਸੱਜਣ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਹਰੀ ਮਾਨੀਏ।
ਇਕਸਠ^੧ ਸਾਖੀ ਰਤਨ ਮਾਲਾ ਮੈਂ ਹਵਾਲਾ ਇਨੈ,
ਬਾਘ ਸਿੰਘ, ਕੇਹਰ, ਕਪੂਰ ਹਰੀ, ਜਾਨੀਏ।
ਬੋਲਾ ਸਿੰਘ, ਸੂਬਾ, ਸਜਾਮ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਜਾਲ
ਹਰਿ,
ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਦੇਸੀ, ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ, ਗਜਾਨ ਠਾਨੀਏ

॥ ੬੧ ॥

^੧ਆ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ।

^੧ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ
ਫੇਰ ਕਿਸ ਦੀ ਫੌਜ (ਬਚ ਕੇ ਵਾਪਸ) ਗਈ ਹੈ।

^੧ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਂ-ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੀਸ਼ਮ, ਦ੍ਰੋਣਾ-ਚਾਰਯ,
ਕਰਣ, ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜਰਾ-ਸਿੰਧ ਵਰਗੇ ਜੰਗ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਨੂੰ
ਅਰਜਨ ਤੇ ਉਸ ਵਰਗੇ (ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਮਾਰਿਆ)।

^੧ਜਾਮਵੰਤ।

^੧ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਜੰਗ ਕਰ ਕੇ ਮਾਰਿਆ।

^੧ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਤਿੱਖਾ ਜੰਗ
ਰਚ ਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮੂਰਖ ਦਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

^੧ਜੇ ਇਕ ਈਸ਼ੂਰ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੱਛਰ ਵੱਡੇ ਪਹਾੜ ਨੂੰ,
ਸਹਿਆ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਜਾਣੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

^੧ਸਿੰਘ। ^੨(ਸਿੰਘ)।

^੧ਇਕਾਹਟਵੀਂ।

ਆਲਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਗ ਸਿੰਘ, ਭੋਮਾ ਸਿੰਘ ਨੱਥਾ
 ਹਰਿ,
 ਸਾਹਿਬ, ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ, ਆਲਮ, ਹਜ਼ਾਰਾ ਹੈਂ।
 ਇੱਤਜਾਦਿ ਸਿੰਘ ਥੇ ਅਪਾਰ ਜਥੇਦਾਰ ਤਬਿ,
 ਸਾਤਕ ਹਜ਼ਾਰ ਥੇ ਬਰਜਾਰ ਬੀਰ ਸਾਰਾ ਹੈਂ।
 ਕੀਨ ਘਮਸਾਨ ਭਲ ਠਾਨ ਬਲ ਰੋਸ ਹੋਸ਼ਾ,
 ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਧਰਾ ਪੈ ਵਿਥਾਰੇ ਸੁ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੈਂ।
 ਦੇ ਕੇ ਫੇਰ ਜੋਰ ਏਕ ਓਰਾ ਦੌਰ ਗਏ ਸਿੰਘ,
 ਹਾਥ ਰਹੇ ਮੀਂਜਾ ਤਹੀਂ ਸੱਤਰੂ ਅਪਾਰਾ ਹੈਂ

'ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇਂ ਲੜਾਕੇ ਸਨ।
 'ਬਲ ਕਰਕੇ, ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਹੋਸ਼ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਜੰਗ ਕੀਤਾ।
 'ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਧੜ ਤੇ ਸਿਰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੇ।
 'ਤਰਫ਼।
 'ਹੱਥ ਮਲਦੇ ਰਹੇ।

॥ ੬੨ ॥

ਤੂਕਨ ਕੋ ਬਨੀ ਨਿਜ ਲੋਥਨ ਸੰਭਾਰਨੇ ਕੀ,
 ਸਿੰਘ ਧਸੇ ਧਾਇ ਚੱਲਿ ਝੱਲ ਤੀਰ ਬਜਾਸ ਕੇ।
 ਸਿੱਖ ਦੇਸ ਵਾਰੇ ਜੇਊ ਸਿਦਕੀ ਅਪਾਰੇ ਹੁਤੇ,
 ਸੁਨਿ ਭਰਿ ਮੋਦ ਭਾਰੇ ਆਏ ਦਰਸਾਸ ਕੇ।
 ਕੋਊ ਦਾਨਾ ਘਿੱਤ ਮੀਠਾ ਕੋਊ ਚੂਨਾ ਲਜਾਯੋ
 ਪੀਠਾ,
 ਦੈ ਗਏ ਪੁਸ਼ੀਦਾ, ਮਾਰੇ ਤੁਰਕਨ ਤ੍ਰਾਸ ਕੇ।
 ਮਾਂਦਗੀ ਉਤਾਰ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਵਿਚਾਰਿ ਫਿਰ,
 ਹੋਏ ਠੌਰ ਚਾਰ, ਧਸੇ ਦੇਸ ਮੱਧ ਖਾਸ ਕੇ ॥ ੬੩ ॥

'ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲੇ।
 'ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਕਰਕੇ।
 'ਆਟਾ।
 'ਗੁਪਤ।
 'ਥਕਾਵਟ।

ਸੋਰਠਾ:

ਉਤ ਤੁਰਕਾਨ ਜਹਾਨਿ,
 ਕਰੀ ਬਜੋਂਤ ਜੋ ਸੋ ਸੁਨੋ।
 ਮਰੇ ਜੁ ਮੁੱਸਲਮਾਨ,
 ਤਿਨ ਕੋ ਦਿਯ ਦਫਨਾਇ ਤਿਨ ॥ ੬੪ ॥

'ਦੱਬ ਦਿੱਤੇ।

ਚੌਪਈ:

ਸਿੰਘ ਮਰੇ ਥੇ ਜੋ ਤਿਸ ਥਾਏਂ।
 ਤਿਨ ਕੇ ਸੀਸ ਲਹੌਰ ਪੁਚਾਏ।
 ਪਹਲੇ ਰੋਜ ਸਿੰਘਨ ਜੋ ਹੱਲਾ।
 ਕੀਨੋ ਥਾ ਨਿਸ ਕੋ ਝਕ-ਝੱਲਾ ॥ ੬੫ ॥
 ਕਿਤਿਕ ਤੁਰਕ ਥੇ ਉਸ ਦਿਨ ਮਾਰੇ।

'ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ।

ਡਰਤ ਗਏ ਥੇ ਬਹੁਤ ਪਧਾਰੇ।

ਦੂਸਰਾ ਨਿਕਸ ਝੱਲ ਤੈ ਜਿਸ ਦਿਨ।

'ਦੂਜੀ ਵਾਰ।

ਕਾਟੇ ਤੁਰਕ ਮਾਂਡਿ ਰਣ ਅਨਗਿਨ' ॥ ੬੬ ॥

'ਜੰਗ ਰਚ ਕੇ ਅਣਗਿਣਤ ਤੁਰਕ ਕੱਟੇ।

ਉਸ ਦਿਨ ਭੀ ਬਹੁਤੇ ਭਗ ਗਏ।

ਤੁਰਕਨ ਘਰਿ ਘਰਿ ਸਜਾਪੇ ਪਏ।

ਬਾਕੀ ਰਹਯੋ ਜੁ ਸਾਠ ਹਜ਼ਾਰਕ।

ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨ ਸਮੇਤ ਅਪਾਰਕ ॥ ੬੭ ॥

ਬੀੜੇ ਚੁਕਿ ਚੁਕਿ ਜੋ ਥੇ ਆਏ।

ਤਿਨ ਕੋ ਮੁੜਨ ਭਯੋ ਔਖਾਏ'।

'ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੋ ਸਭਿ ਲਾਗੇ ਸਿੰਘਨ ਪਾਛੇ।

ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੈਂ ਖੋਜਤੇ ਆਛੇ ॥ ੬੮ ॥

ਨਿਸ ਕੋ ਪਾਇ ਸਿੰਘ ਤਿਨ ਉਤੈ'।

'ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਉਤੈਂ) ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ।

ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ਅਛੂਤੈ'।

'ਛੁਹਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਪਕੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।

ਸਿੰਘਨ ਹੋਇ ਤਬੈ ਬਹੁ ਠੌਰੈਂ।

ਦਯੋ ਮਚਾਇ ਰੌਰ ਅਤਿ ਗੌਰੈਂ ॥ ੬੯ ॥

ਜਥੇ ਦੁ ਤੀਨਕ ਗਿਰਦ ਲਹੌਰੈਂ।

ਸਜਾਲਕੋਟ ਦਿਸ ਨੀਹਲ' ਔਰੈਂ।

'ਪਹਾੜ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਦਾ ਇਲਾਕਾ।

ਕੋਊ ਦੜਪ ਮੈਂ ਦੜਪੈਂ ਤੁਰਕੈਂ'।

'ਕੋਈ ਦੜਪ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਂਦੇ ਹਨ।
(ਦੜਪ-ਰਾਵੀ ਤੇ ਝਨਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼।)

ਕੋਊ ਰਹੈਂ ਗਿਰਦੈ ਚੱਕ ਗੁਰੁ ਕੈ' ॥ ੭੦ ॥

'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ।

ਕੁਛਕ ਜਥੇ ਰਹਿ ਤੁਰਕਨ ਗਿਰਦੇ।

ਬੀਸ ਤੀਸ ਕੋਸਨ ਮੈਂ ਫਿਰਦੇ।

ਸਿੰਘ ਅਸਵਾਰ ਹੁਤੇ ਤਬਿ ਸਾਰੈਂ'।

'ਸਾਰੇ।

ਯਾਂ ਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੋ ਮਾਰੈਂ ॥ ੭੧ ॥

ਨਿਸ ਕੋ ਪਰੈਂ ਆਇ ਕਰਿ ਧਾਈ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰੁ ਅੱਸ੍ਰੁ ਲੈ ਜੈਂਹ ਬਰਜਾਈ' ॥ ੭੨ ॥

'ਬਦੇ-ਬਦੀ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਯੋਂ ਜਬਿ ਤੀਸ ਕਰੋਜ ਬਿਤੇ,

ਨਹਿੰ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਹਰਜਾ' ਕੁਛ ਹੋਵਤ।

'ਨੁਕਸਾਨ।

ਲੂਟਿ ਰੁ ਮਾਰਿ ਛਕੈਂ ਦਿਸ ਚਾਰ,

ਫਿਰੈਂ ਇਤ ਤੈ ਉਤ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਖੋਵਤ।

'ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ।

ਹਾਰਿ ਹਿਰਾਨ ਭਈ ਤੁਰਕਾਨਿ,

ਪੁਨਾ ਖਰਚਾ ਨਿਜ ਗਾਠ ਤੇ ਹੋਵਤ।

ਦੇਸ ਵਿਰਾਨ ਮਹਾਨ ਭਯੋ ਸਭ,

ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਨਿਜ ਸੱਤ੍ਰੁ ਜੋਵਤ' ॥ ੨੩ ॥

'ਆਪਣਾ ਵੈਰੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ:

ਸਿੰਘ ਕਹੂੰ ਛਿਨ ਟਿਕਨ ਨ ਪਾਵੈਂ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਮੁਸ਼ਕਲ ਫਿਰਤ ਬਿਤਾਵੈਂ।

ਭੋਜਨ ਛਕਯਾਂ ਭਏ ਮਹੀਨੇ।

ਕੱਚੇ ਦਾਣੇ ਕਰੈਂ ਚਬੀਨੇ ॥ ੨੪ ॥

ਸੋ ਭੀ ਕਬੀ ਕਬੀ ਕਿਤ ਮਿਲਹੀਂ।

ਨਹੀਂ ਤ ਸਾਗ ਪਾਤ ਕੁਛ ਗਿਲਹੀਂ।

'ਛਕਦੇ ਹਨ।

ਵਹਿ ਭੀ ਮਿਲੈਂ ਨ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ।

ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਬਿਤੇ ਨੀਂਦ ਬਿਨ ॥ ੨੫ ॥

ਜਤੀ ਸਤੀ ਰਹਿੰ ਸਭਿ ਪ੍ਰਕਾਰੈਂ।

ਪ੍ਰਗਟੇ ਲਛਮਨ ਮਨੋ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।

ਸਾਤਕ ਸੌ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕਨ ਘੇਰਾ।

ਕਰਜੋ ਲਚਾਰ ਜਬੈ ਬਹੁਤੇਰਾ ॥ ੨੬ ॥

ਰਾਵੀ ਤਟੈਂ। ਭਰਤ-ਗਢ ਗ੍ਰਾਮੂੰ।

'ਰਾਵੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ।

ਤਹਿੰ ਭਗਵੰਤ ਖੱਤਰੀ ਨਾਮੂੰ।

ਹੁਤੇ ਹਵੇਲੀ ਨਈ ਬਨਾਈ।

ਧਸੇ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਮੈਂ ਬਰਿਆਈ' ॥ ੨੭ ॥

'ਬਦੇ-ਬਦੀ।

ਪੇਸ਼ ਨ ਚਲੀ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਕਾਈ।

ਐਪਰ ਫਿਰ ਉਨ ਕਰੀ ਦਨਾਈ'।

'ਸਿਆਣਪ।

ਲੈ ਨਿਜ ਟੱਬਰੀ ਯੁਤ ਅਸਵਾਬੈਂ'।

'ਸਣੇ ਸਾਮਾਨ ਦੇ।

ਸਾਥ ਸਲਾਹੈਂ ਸਿੰਘਨ ਸ਼ਿਤਾਬੈਂ' ॥ ੨੮ ॥

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਛੇਤੀ।

ਔਰ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਠਹਿਰਜੋ ਜਾਏ।

ਸਿੰਘ ਮਵਾਸ' ਭਏ ਤਿਸ ਠਾਂਏ।

'ਆਕੀ।

ਕੋਠੇ ਤੂੜੀ ਦਾਨਜੋਂ ਕੇਰੇ।

ਭਰੇ ਮਿਲੇ ਖੱੜੀ ਕੇ ਹੇਰੇ ॥ ੨੯ ॥

ਸਿੰਘਨ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਘੋੜਜੋਂ ਤਾਂਈ।

ਪਾਏ ਔਰ ਛਕੇ ਮਨ ਭਾਈ।

ਘੁੰਗਣੀ! ਕਣਕ ਚਣੜੋਂ ਕੀ ਕੈ ਕੈ।

'ਉਬਲੇ ਹੋਏ ਕਣਕ ਤੇ ਛੋਲੇ।

ਛਕੈਂ ਮੋਦ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਨੈ ਕੈ ॥ ੮੦ ॥

ਗਾਮ ਛੋਰਿ ਨਰ ਦੌਰ ਗਏ ਸਭਿ।

ਆਕੀ ਗਾਮ ਕੀਓ ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ।

ਹੈ ਮਵਾਸ ਜਬਿ ਤਹਾਂ ਥਿਰਾਏ।

ਲੰਗਰ ਬਹੁ ਦਿਨ ਬਾਦ ਕਰਾਏ! ॥ ੮੧ ॥

'ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਲੰਗਰ ਛਕਿਆ।

ਜਾਇ ਜਸੂਸਨ ਦੀਨੀ ਖਬਰੈਂ।

ਦੀਨੀ ਦੌਰੇ ਆਏ ਜਬਰੈਂ।

'ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਤੁਰਕ ਦੌੜੇ ਆਏ।

ਬਾਂਧਿ ਮੋਰਚੇ ਗ੍ਰਾਮ ਚੁਫੇਰੇ।

ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਮੱਧ ਲੀਨੋ ਘੇਰੇ ॥ ੮੨ ॥

ਬੇਸੁਮਾਰ ਤੁਰਕਾਨੀ ਬਾਹਰ।

ਸਾਤਕ ਸੌ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰ ਜਾਹਰ।

ਤੀਰ ਤੁਪਕ ਕੀ ਲਗੀ ਲਰਾਈ।

ਗੁਜਰੇ ਕਈ ਦਯੋਸ ਇਸ ਭਾਈ* ॥ ੮੩ ॥

*ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਸਿੰਘ ਢੁਕਨ ਢਿਗ ਤੂਕੈਂ ਨ ਦੈਹੈਂ।

ਬਾੜ ਬੰਦੂਕਨ ਝਾੜਿ ਹਟੈ ਹੈਂ।

'ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਵਾਰ ਕਰ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਤੁਰਕ ਨ ਨਿਕਸਨ ਬਾਹਰ ਦੇਵੈਂ।

ਚੌਕਸ! ਨਿਸ ਦਿਨ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇਵੈਂ ॥ ੮੪ ॥

'ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੋ ਕੇ।

ਜਥੇ ਦੂਸਰੇ ਸਿੰਘਨ ਜੋਈ।

ਹੁਤੇ ਦੂਰ ਕਿਤ ਖਬਰ ਨ ਹੋਈ।

ਤਬਿ ਲੌ ਤੁਰਕੈਂ ਤੋਪ ਮੰਗਾਈ।

ਲੌਪੁਰ ਤੈ ਲੈ ਸੈਨਾ ਆਈ ॥ ੮੫ ॥

ਤੁਰਕੈਂ ਜਾਹਰ ਕੀਨ ਇਹਾਹੀ।

'ਇਹੋ ਹੀ (ਗੱਲ)।

ਅਏ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਘੇਰੇ ਮਾਂਗੀ।

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਤੁਰਕੂ ਚਾਰ ਓਰ ਤੈਂ।

ਸਿੰਘਨ ਹਤਨ ਹਿਤ! ਆਇ ਜੋਰ ਤੈਂ ॥ ੮੬ ॥

'ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਕੈਹੈਂ ਲੈਹੈਂ ਅਬਿ ਹਮ ਬਦਲੇ।

ਰਖੜੋ ਮਚਾਇ ਕਾਫਰੈਂ ਗਦਲੇ।

'ਗਦਰ, ਹਲਚਲ।

ਤੋਪ ਹਵੇਲੀ ਓਰ ਲਗਾਈ।

ਲਗੇ ਚਲਾਵਨ ਕਰਿ ਚੁਕਸਾਈ ॥ ੮੭ ॥

ਕੈਹੈ, ਸਿੰਘ ਅਬਿ ਬਾਹਰ ਐਹੈ।

ਸਭਿ ਕੋ ਮਾਰਿ ਕਲੇਸ ਮੁਕੈ ਹੈ।

ਅਰੇ ਕੁਥਾਂਇੰ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰ ਆਏ।

ਤੋਪਨ ਆਗੇ ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਏ ॥ ੮੮ ॥

ਛੁਟਤ ਤੋਪ ਅਤਿ ਹੋਤ ਅਵਾਜੈ।

ਮਾਨੋ ਪ੍ਰਲਯ ਕਾਲ ਘਨ ਗਾਜੈ।

ਚਲਤ ਬੰਦੂਕ, ਜੰਬੂਰੇ ਤਰਜੈ।

ਜਨੁ ਸਾਵਨ ਕੀ ਤੜਤਾ ਲਰਜੈ ॥ ੮੯ ॥

ਦਿਵਸ ਮੱਧ ਭਈ ਆਧੀ ਰੈਨਾ।

ਸੂਰਜ ਨਜਰ ਨ ਆਵੈ ਗਾਨੈ।

ਮਾਸ ਮ੍ਰਿਤਾ ਕੀ ਭਈ ਲੜਾਈ।

ਜਾਤ ਪੇਸ਼ ਨਹਿ ਤੁਰਕੈਂ ਕਾਈ ॥ ੯੦ ॥

ਜਬਿ ਹੱਲਾ ਕਰਿ ਜਾਵੈਂ ਨਿਕਟੈਂ।

ਮਾਰੈਂ ਸਿੰਘ ਬੰਦੂਖਾਂ ਬਿਕਟੈਂ।

ਬੀਸ ਪਚਾਸਨ ਰਾਖੈਂ ਥਾਂਈਂ।

ਚਹੂੰ ਓਰ ਤਬਿ ਲੋਥ ਦਿਖਾਈ ॥ ੯੧ ॥

ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਬਿ ਕੀਨੋ ਹੱਲਾ।

ਆਯੋ ਯਾਦ ਉਨੈ ਤਬਿ ਅੱਲਾ।

ਤੁਰਕ ਸਿੰਘਨ ਪ੍ਰਤਿ ਇਮ ਚਿਪਾ ਲਾਵੈਂ।

ਅਬਿ ਤੁਮ ਮਿਲਨ ਨ ਪੈਹੋ ਮਾਂਵੈਂ ॥ ੯੨ ॥

ਯਹਿ ਸੁਣਿ ਉੱਤਰ ਸਿੰਘ ਸੁਣਾਵੈਂ।

ਮਨੋਂ ਜਖਮ ਪਰ ਨਿਮਕ ਲਗਾਵੈਂ।

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਮਰਾ ਗੁਰੂ ਐਹੈ।

ਤੁਮ ਜਰੂਰ ਜੋਰੂ ਕੋ ਪੈਹੈਂ ॥ ੯੩ ॥

ਡਾਹਿ ਤੋਪ ਜਬਿ ਭੀਤ² ਗਿਰਾਈ।

ਬਨੀ ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਈ।

ਅਵਰ ਖਾਲਸੇ ਮਿਲੀਂ ਨ ਖਬਰੈਂ।

ਭਏ ਲਚਾਰ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਜਬਰੈਂ ॥ ੯੪ ॥

¹ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਤਾੜਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਬਿਜਲੀਆਂ ਕੰਬਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਦੋਪਹਿਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਬਣ ਗਈ।

¹ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ।

¹ਮਿੱਟੀ।

¹ਭਿਆਨਕ।

¹ਚਿੜ, ਖਿੜ।

¹ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ।

¹ਇਸੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾ ਲਵੋਗੇ।

¹ਮਾਰ ਕੇ। ²ਕੰਧ।

¹ਬਹੁਤੇ।

ਕਰੀ ਸਿੰਘਨ ਮਿਲਿ ਤਬਿ ਅਰਦਾਸੈਂ।

ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਟ ਹਮਰੇ ਤ੍ਰਾਸੈਂ॥ ੯੫ ॥

'ਡਰ।

ਕਬਿੱਤ:

ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਹੇਤ ਫਾਰਜੋ ਹੈ ਕਰਾਰੋ ਖੰਭ,
ਧਾਰਜੋ ਨਰ-ਕੇਸਰੀ ਬਿਦਾਰਜੋ ਦੈਤ-ਰਾਜ ਕੇ।

'ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ (ਦੀਰੱਖਿਆ) ਵਾਸਤੇ ਤਕੜਾ ਥੰਮ੍ਹ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਨਰ ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਹਰਨਾਕਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਨਾਂਗੇ ਪਾਂਇ ਧਾਇ ਚੱਕ੍ਰ ਛੋਰਿ ਨੱਕ੍ਰ ਬੱਕ੍ਰ ਚੀਰਜੋ,
ਬਾਰ ਨ ਲਗਾਈ ਜਰਾ ਬਾਰਨ ਕੇ ਕਾਜ ਕੇ।

'ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਦੌੜ ਕੇ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚੱਕ੍ਰ ਛੱਡ ਕੇ ਟੇਢਾ (ਚੱਕ੍ਰ) ਤੰਦੂਆ ਚੀਰ ਦਿੱਤਾ, (ਬਾਰਨ) ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਾਈ।

ਭਾਰਥ ਮੈਂ ਪਾਰਥ ਕੇ ਹੇਤ ਭਏ ਸਾਰਥੀ ਜਜੋਂ,
ਦੁਪਤ ਦੁਲਾਰੀ ਕੀ ਅਪਾਰੀ ਸਾਰੀ ਸਾਜ ਕੇ।

'ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਂ-ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਰਜਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ (ਸਾਰਥੀ) ਰਥਵਾਹੀ ਹੋਏ, ਦੁੱਪਤੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਾੜੀਆਂ (ਕੋ) ਨੂੰ (ਸਾਜ) ਬਣਾ ਕੇ (ਲਾਜਰੱਖੀ)।

ਤੈਸੇ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ,
ਰਾਖੇ ਅਬਿ ਪੰਥ ਕੀ ਵਡਾਈ ਫਤੇ ਲਾਜ ਕੇ

'ਸਮੁੰਦਰ।

॥ ੯੬ ॥

ਸੁਯਾ:

ਹੰਸ ਸੁ ਅੰਸ ਬਿਖੈ ਅਵਤੰਸ,
ਸੁਢੀਸ ਪ੍ਰਮੰਸ ਪ੍ਰਸੰਸ ਕੁਨਿੰਦੂ।

'(ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ) (ਹੰਸ) ਸੂਰਜ ਦੀ (ਅੰਸ) ਕੁਲ ਵਿੱਚ (ਅਵਤੰਸ) ਮੁਕਟ ਰੂਪ ਸੋਢੀਆਂ ਦੀ (ਪ੍ਰਸੰਸ) ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਦੇ ਈਸ਼ਰ ਉਪਮਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੋ।

ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿਯੋ ਪੁਹਮੀ ਪਰ,
ਪਾਵਨ ਪੁੰਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੁਰਿੰਦੂ।

'(ਪੁਹਮੀ) ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਬਹੁਤਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ (ਪੁਰਿੰਦੂ) ਇੰਦ੍ਰ ਵਰਗੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਤੋਰਨ ਕੇ ਤਰੁ ਤੇਜ ਤੂਕਾਨ
ਤਲਾਤਲ ਤੈ, ਸਮ ਮੱਤ ਗਜਿੰਦੂ।

'(ਤਲਾਤਲ ਤੈ) ਧਰਤੀ ਦੇ ਤਲੇ ਤੋਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤੇਜ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਤੋੜਨ ਨੂੰ (ਜੋ ਪੰਥ) ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਵਾਂਗ ਹੈ।

ਸੰਕਟ ਬੰਕਟ ਕਾਟਹੁ ਦਾਸਨਿ,
ਹੇ ਗੁਰ ਈਸ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ॥ ੯੭ ॥

'ਹੇ ਈਸ਼ਰ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾਸਾਂ ਦੇ (ਬੰਕਟ) ਟੇਢੇ (ਸੰਕਟ) ਕਸ਼ਟ ਕੱਟੋ।

ਤਾਰਨ ਹੇਤ ਭਏ ਅਵਤਾਰ,
ਭਵਾਂਬੁਧ ਪਾਰ ਕਰੇ ਜਨ ਬ੍ਰਿੰਦੂ।

‘ਆਪ (ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ) ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹੋ,
(ਬ੍ਰਿੰਦੂ) ਸਾਰੇ (ਜਨ) ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ
ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੈ ਪਰਮਾਤਮ ਆਤਮ ਗਯਾਨ,
ਅਨਾਤਮ ਭਾਵ ਤਜਾਇ ਬੁਲਿੰਦੂ।

‘ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਆਤਮਾ
ਤੋਂ ਉਲਟ ਖਿਆਲ ਛੁਡਾ ਕੇ।

ਆਦਿ ਮ੍ਰਯਾਦ ਸਥਾਪਨ ਹੇਤ,
ਸਹੇਤ ਰਚਯੋ ਇਹੁ ਪੰਥ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ।

‘ਮੁੱਢਲੀ ਮਰਯਾਦਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ
ਇਹ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਪੰਥ ਸਾਜਿਆ ਹੈ।

ਲਾਜ ਰਖੋ ਇਸ ਕੀ ਅਬਿ ਹੇ ਗੁਰੂ,
ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ॥ ੯੮ ॥

‘ਹੇ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ! ਹੁਣ
ਇਸ ਪੰਥ ਦੀ ਲੱਜਾ ਰੱਖੋ।

ਖੰਡਨ ਦੰਭ ਪਖੰਡਨ ਚੰਡਨ,
ਖੰਡ ਨਵੋਂ ਮਧ ਮੰਡਨ ਹਿੰਦੂ।

‘ਤਿੱਖੇ ਪਖੰਡ ਤੇ ਦੰਭ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਨੌਆਂ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚ
ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਾਇਮਰੱਖਣ ਲਈ।

ਜਾਪਕ ਏਕ ਅਕਾਲ ਦਯਾਲ,
ਉਥਾਪਨ ਸੇਵਨ ਬੁਤ ਸਨਿੰਦੂ।

‘ਇਕ ਦਿਆਲੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਜਪਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ
ਨਿੰਦਣ ਯੋਗ ਬੁੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਪੁੱਟਣ ਲਈ।

ਭੇਛ ਮਲੇਛਨ ਸਾਪਨ, ਕਾਪਨ
ਕੇ ਹਿਤ, ਥਾਪਨ ਕੀਨ ਖਗਿੰਦੂ।

‘ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਹਬ ਰੂਪ ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ
ਰੂਪ (ਖਗਿੰਦੂ) ਗਰੜ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦਾਝਤ ਆਜ ਦਰਾਜ ਅਰੀ ਪ੍ਰਭੂ,
ਰਾਖਹੁ ਲਾਜ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ॥ ੯੯ ॥

‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਅੱਜ ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ ਸਾੜ
ਰਹੇ ਹਨ (ਸਾਡੀ ਆਪ) ਲਾਜ ਰੱਖੋ।

ਜਜੋਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਰਖਯੋ ਅਹਿਲਾਦ,
ਮ੍ਰਯਾਦ ਦਰੋਪਤਿ ਆਦਿ ਰਖਿੰਦੂ।

‘ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ‘ਚਰੱਖਿਆ ਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਮਰਯਾਦਾ
ਅਨੁਸਾਰ ਦਰੋਪਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ।

ਬਾਰਨ ਜੈਸ ਉਬਾਰਨ ਕਾਰਨ,
ਬਾਰ ਨ ਕੀਨ ਕਟੇ ਝਟ ਤਿੰਦੂ।

‘ਜਿਵੇਂ (ਬਾਰਨ) ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ
ਕੀਤੀ, ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਹੀ ਤੰਦੂਏ (ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨੂੰ) ਕੱਟ
ਦਿੱਤਾ।

ਜੋ ਸਧਨਾਂ ਅਦਨਾ ਬਦਨਾ ਕਿਯ,
ਤੋਂ ਕਦਨਾ ਤੁਮ ਧਾਮ ਤੁਕਿੰਦੂ।

‘ਜਦੋਂ (ਅਦਨਾ) ਗ਼ਰੀਬ ਸਧਨੇ ਨੇ (ਬਦਨਾ) ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ

ਤਜੋਂ ਅਬਿ ਸੰਕਟ ਬੰਕਟ¹ ਕਾਟਹੁ,
ਹੇ ਗੁਰਦੇਵ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ ॥ ੧੦੦ ॥
ਯੋਂ ਜਬਿ ਆਰਤ ਹੋਇ¹, ਪੁਕਾਰਤ
ਸਿੰਘ ਭਏ, ਨਹਿੰ ਬਾਰ ਲਗਾਈ¹।

ਮੇਂਹ ਤੁਫਾਨ ਮਹਾਨ ਅਯੋ,
ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ ਡੇਰੇ ਉਖੇਰੇ ਤਦਾਈ।
ਤੋਪ ਜੰਜੈਲ¹ ਜਮੂਰ² ਭਏ ਬੰਦ,
ਦੌਰਿ ਧਸੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਅਰਿ¹ ਜਾਈ।
ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਤਬਿ ਦਾਉ ਲਗਯੋ,
ਸਭਿ ਹੋਇ ਹਵੇਲੀ ਤੈ ਬਾਹਰ ਧਾਈ ॥ ੧੦੧ ॥
ਦੇਰੈਂ ਬਿਨਾ¹ ਲੁਟ ਡੇਰੇ ਤ੍ਰਕਾਂਨਹਿੰ,
ਫੇਰੈ¹ ਸੁ ਕਾਨਨ ਮਾਹਿੰ² ਧਸਾਏ।
ਪੀਟਤ ਹੀ ਰਹਿ ਗੇ ਮੁਸਲੇ, ਹੱਥ
ਹੈ ਖੁਸਲੇ ਨਿਜ ਦੁੰਦਭਿ ਵਾਏ¹।
ਲੋਥ ਦਈ ਸਭਿ ਭੂਮਿ ਤਰੇ ਨਿਜ,
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਿਰ ਕਾਟਿ ਲਦਾਏ।
ਹੋਇ ਅਭੀਤ¹ ਸੁ ਜੀਤ ਮਨਾਇ,
ਲਹੌਰਹਿੰ ਓਰ ਅਏ ਮੁਦ ਪਾਏ ॥ ੧੦੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕਰਤ ਕਲੋਲ¹ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਚਾਲੇ।
ਨਿਜ ਨਿਜ ਖੂਬੀ ਬਕੈਂ¹ ਬਿਸਾਲੇ।
ਕੋਊ ਕਹੇ ਸਿੰਘ ਬੀਸਕ ਭਾਗੇ।
ਕੋ ਕਹਿ ਵਹਿ ਮਾਰੇ ਜਾ ਆਗੇ ॥ ੧੦੩ ॥
ਕੋ ਕਹਿ ਸਿੰਘ ਏਕ ਨਹਿੰ ਰਹੇ¹।
ਸਰਬ ਧਰਾ ਪਰ ਖੋਜੋ ਚਹੇ¹।
ਖਬਰ ਲਹੌਰ ਐਸ ਪਠ ਦੀਨੀ।
ਪਾਇ ਫਤੈ ਵਡ ਆਏ ਦੀਨੀ¹ ॥ ੧੦੪ ॥

ਨੇ ਤੁਰਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਘਰ ਭਾਵ ਬੁਰਜ (ਕਦਨਾ) ਕੱਟ
ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ।

¹ਭਿਆਨਕ।

¹ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ।

¹(ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ) ਦੇਰ ਨਹੀਂ
ਲਾਈ।

¹ਲੰਬੀ ਨਾਲੀ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ। ²ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

¹ਵੈਰੀ ਭਾਵ ਤੁਰਕ।

¹ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

¹ਫੇਰ। ²ਅੰਗਲ ਵਿੱਚ।

¹ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਧੌਸੇ ਵਜਾਏ।

¹ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ।

¹ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੌਜਾਂ ਕਰਦੇ।

¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਰਿਹਾ।

¹ਭਾਵੇਂ।

¹ਤੁਰਕ।

ਫੌਜ ਸ਼ਾਹਿ ਜਿਨ ਸਿੰਘਨ ਗਾਰੀ।
ਤੇ ਚਢਿ ਆਏ ਸਕਟ ਸਵਾਰੀ।

‘ਗੱਡਿਆਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਏ ਹਨ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਸਿਰ ਗੱਡਿਆਂ ‘ਤੇ ਲੱਦ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ।

ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਥੇ ਬਡ ਜੇਈ।
ਹਮ ਨੈ ਕਟੇ ਮੂੰਡ ਉਨ ਕੇਈ। ॥ ੧੦੫ ॥

‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਹੀ।

ਬਾਕੀ ਖਾਤੇ ਖੋਦਾ ਦਬਾਏ।
ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਅਬਿ ਰਹਜੋ ਨ ਕਾਏ।

‘ਟੋਏ ਪੁੱਟ ਕੇ।

ਬੀਜ ਨ ਚੁਜਦਨਿ ਧਰ ਪਰ ਛੋਰਾ।
ਸੁਣਿ ਨਵਾਬ ਭੇ ਔਰੈਂ ਤੌਰਾ। ॥ ੧੦੬ ॥

‘ਚੋਰਾਂ ਭਾਵ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ।

ਅੰਗੇ ਕੀ ਤਬਿ ਤਣੀਆਂ ਤੂਟੀਂ।

‘ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ।

ਆਨਨ ਹੋਯੋ ਬੀਰ ਬਧੂਟੀ।

‘ਚੋਲੇ ਭਾਵ ਕੁੜਤੇ ਦੀਆਂ।

ਮੋ ਪਰ ਨਜ਼ਰ ਕਰੀ ਅਬਿ ਨਬੀ²।

‘ਮੂੰਹ ਚੀਚ ਵਹੁਟੀਆਂ ਵਰਗਾ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਐਸੀ ਫਤੇ ਨ ਪਾਈ ਕਬੀ ॥ ੧੦੭ ॥

‘(ਮਿਹਰ ਦੀ) ਨਿਗਾਹ। ²ਪੈਗੰਬਰ।

ਅਬਿ ਹਮ ਭਏ ਨਿਚੀਤਾ ਸਿੰਘਨ ਤੈ।

‘ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਕਰਿ ਲੈਂਹ ਪਿੰਗਣ ਤੈ।

‘ਧੱਕੇ ਨਾਲ।

ਉਤ ਲਵਪੁਰਿ ਢਿਗ ਭੀਲੋ-ਵਾਲੈਂ।

‘ਪਿੰਡ।

ਉਤਰਜੋ ਲਸ਼ਕਰ ਆਇ ਬਿਸਾਲੈਂ ॥ ੧੦੮ ॥

ਸੁਣੇ ਕਥਾ ਅਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੀ।

ਦੌਰਿ ਧਸੇ ਜੋ ਬਨਿ ਬਿਨ ਦੇਰੀ।

ਸਿੰਘਨ ਜਥੇ ਔਰ ਥੇ ਜੇਤੇ।

ਇਕਠੇ ਭਏ ਖਬਰ ਸੁਣਿ ਤੇਤੇ ॥ ੧੦੯ ॥

ਗਾਥ ਭਰਥ-ਗਢ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕੋਪੇ।

‘ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਉਪਮਾ ਚੜ੍ਹੀ।

ਸੂਰਨ ਚਢੀ ਸੂਰ ਸਮ ਓਪੇ।

ਨਨਕਾਣੇ ਦੀ ਬਾਰ ਮਝਾਰਾ।

ਬਿਰਿ ਸਿੰਘਨ ਫਿਰ ਐਸ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੧੧੦ ॥

ਲਸ਼ਕਰ ਦੀਨੀ ਕੋ ਇਕ ਵਾਰੀ।

ਹਾਥ ਦਿਖਾਵਨ ਚਹੀਐ ਕਾਰੀ।

‘ਤਕੜੇ।

ਸ਼ਹਰ ਲਹੌਰ ਜਬੈ ਵਹਿ ਬਰ ਹੈਂ।

‘ਵੜ ਜਾਣਗੇ।

ਫਿਰ ਉਨ ਪਰ ਹਮ ਬਲ ਨਹਿੰ ਪਰ ਹੈ ॥ ੧੧੧ ॥

ਇਤਨੇ ਮਾਹਿੰ ਸਿੰਘ ਇਕ ਆਯੋ।

ਉਨ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਭੇਤ ਬਤਾਯੋ।

ਭੀਲੋਵਾਲ ਪਰਾ ਉਨ ਡੇਰਾ।

ਵਕਤ ਉਡੀਕਤ ਵੜਨ ਭਲੇਰਾ ॥ ੧੧੨ ॥

ਲਵਪੁਰਿ ਵੜ ਹੈਂ ਨੇਕ ਤਰੀਕੈਂ।

ਚੰਗੇ ਦਿਨ।

ਚਾਰ ਪਾਂਚ ਦਿਨ ਵੜੈਂ ਨ ਠੀਕੈਂ।

ਤਬੈ ਖਾਲਸੇ ਹੋਇ ਇਕੱਤ੍ਰੈਂ।

ਕਰੀ ਐਸ ਅਰਦਾਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰੈਂ ॥ ੧੧੩ ॥

ਅਹੋ ਅਕਾਲ ! ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ।

ਰੱਖਕ ਧਰਮ, ਗਨੀਮ ਗੁਦਾਜੂ।

ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲਣ ਵਾਲੇ।

ਹੇ ਮਾਤਾ ! ਤੂੰ ਸ਼ਕਤਿ ਅਕਾਲੈਂ।

ਤੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈਂ।

ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਕੀ ਕਰਿ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲੈਂ ॥ ੧੧੪ ॥

ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਗਊ ਜੋ ਕਰੀ।

ਜਗਤ ਕਾਜ ਸਭਿ ਇਸ ਤੈ ਸਰੀ।

ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਦੂਧ ਹਿੰਦੂਐ, ਤੁਰਕੈਂ ਮੂਤੈਂ।

ਦੇਤ ਨਹੀਂ, ਲਖਿ ਪੂਤ ਕੁਪੂਤੈਂ ॥ ੧੧੫ ॥

ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਪੁੱਤ੍ਰ ਜਾਣ ਕੇ।

ਹਿੰਦੂ ਪੂਤ ਪਾਲਨਾ ਕਰਹੀਂ।

ਤੁਰਕ ਕਪੂਤ ਗਲਾ ਕਟ ਧਰਹੀਂ।

ਮੂਰਖ ਪਾਪੀ ਬੇਈਮਾਨੈ।

ਉਪਕਾਰੀ ਕੀ ਕਰਿ ਹੈਂ ਹਾਨੈ ॥ ੧੧੬ ॥

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ, ਗੋ ਰੱਖਯਾ ਹੇਤੈਂ।

ਕਸ਼ਟ ਉਠਾਇ ਰਹੇ ਹਮ ਏਤੈਂ।

ਹੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੈਂ।

ਕਰੋ ਨਾਸ ਕਿ ਨਾ ਐਸੇ ਤੁਰਕੈਂ ॥ ੧੧੭ ॥

ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ।

ਕਲਾ ਅਕਾਲ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ।

ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਦੁਸ਼ਟ ਹਨਨ ਕਿਮ ਦੇਰ ਕੁਨਿੰਦੂ।

ਕਿਉਂ ਦੇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਪ੍ਰਭ ਤੋਰ ਖਤਾਬੈਂ।

ਤੁਰਕ ਦੁਸ਼ਟ ਬਹੁ ਭਏ ਖਰਾਬੈਂ ॥ ੧੧੮ ॥

ਚਹੀਅਤ ਨਾਸ ਦੁਸ਼ਟ ਕਾ ਕੀਨਾ।

ਗੋ ਗਰੀਬ ਤਬਿ ਸੀਤਲ ਸੀਨਾ ॥ ੧੧੯ ॥

ਹਿਰਦਾ ਠੰਢਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਬਹੁ ਬਿਨੈਂ ਕਰਿ, ਪੁਨ ਪੁਨ ਗੁਰੈਂ 'ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।
ਜੁਹਾਰਿ।

ਅੰਤ ਜਾਪੁ ਕੇ ਛੰਦ ਪਢਿ, ਹੋਏ ਸਭੈ ਤਯਾਰ
॥੧੨੦॥

ਯਥਾ- ਛੰਦ ॥

ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਵਰਤੀ ਚੱਤ੍ਰ ਚੱਕ੍ਰ ਭੁਗਤੇ ॥
ਸੁਯੰਭਵ ਸੁਭੰ ਸਰਬਦਾ ਸਰਬ ਜੁਗਤੇ ॥
ਦੁਕਾਲੰ ਪ੍ਰਣਾਸੀ ਦਇਆਲੰ ਸਰੂਪੇ ॥
ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗੇ ਅਭੰਗੰ ਬਿਭੂਤੇ ॥੧੯੯॥

ਔਰ-

ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ ਪੈਜ ਰਖਦਾ
ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥

ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ
ਤਰਾਇਆ ॥

ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨਿੰਦਕਾ ਪਿਠਿ ਦੇਇ ਨਾਮਦੇਉ
ਮੁਖਿ ਲਾਇਆ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਅੰਤਿ ਲਏ
ਛਡਾਇਆ ॥੪॥੧੩॥੨੦॥

ਦੋਹਰਾ:

ਝਟਪਟ ਚਢ ਕਰਿ ਖਾਲਸੇ, ਰਾਵੀ ਤਟ ਪਰ
ਆਇ।

ਭੇਟਾ ਗੁਰ ਦਰਜਾਵ ਦੈ*, ਨਾਖੇ ਗਾਹਣ ਪਾਇ।
॥੧੨੧॥

'ਦਰਿਆ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ, ਪੈਰੀਂ (ਗਾਹਣ) ਥੋੜੇ ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦੀ (ਨਾਖੇ) ਲੰਘੇ। *ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੈ, ਦਰਿਆ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜਾਣ ਕੇ ਭੇਟਾ ਦੇਣੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜਾਣ ਕੇ ਭੇਟਾ ਦਿੱਤੀ ਅਰਥ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹਿੰਦੂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਹੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਆਖੇਪ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ, ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਗਾਹਣ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਪੈਦਲ ਲੰਘਣਾ ਤਾਂ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਰਾਤ ਰਾਤ ਚਲਿ ਤਹਾਂ ਤੈ, ਢੁੱਕ ਢਿਗ ਭੀਲੋਵਾਲ।

ਪਾਂਚ ਕੋਸ ਪਰ ਥਿਰਿ ਭਲੇ, ਪਿਛਲੇ ਲਏ ਸੰਭਾਲ

॥ ੧੨੨ ॥

ਦਿਸ ਦੁਸ਼ਮਨ ਖੁਫੀਆ ਪਠਜੋ, ਤੁਰਕ ਵੇਸ ਸਿੰਘ
ਧਾਰਿ।

ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੂਰਤ¹ ਆਇ ਉਨ ,ਫੇਰ ਦਈ ਸਭਿ ¹ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ²ਖਬਰ।

ਸਾਰ² ॥ ੧੨੩ ॥

ਸਸਤਰ ਬਸਤਰ ਸਿੰਘਨ ਕਸਿ, ਟਾਂਕ¹ ਅਫੀਮਾਂ
ਭੰਗ*।

¹ਛਕ ਕੇ। *ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੦੫੨ ਤੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੯੪ ਤੇ * ਦੀ
ਪੈਰ ਟੁਕ।

ਤਜਾਰ ਭਏ ਸਭਿ ਹੀ ਤਬੈ, ਹਿਤ ਧਾਵੇ ਕੇ ਜੰਗ

॥ ੧੨੪ ॥

ਚੌਪਈ ॥

ਹਮਰੀ ਕਰੇ ਹਾਥ ਦੈਰੱਛਾ ॥

ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਚਿੱਤ ਕੀ ਇੱਛਾ ॥

ਇਹੁ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਕਵਚ¹ ਸਿੰਘ ਪਢ ਕੈ।

¹ਰੱਖਿਆ ਮੰਤ੍ਰ।

ਧਾਏ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਦਿਸ ਤਬਿ ਚਢ ਕੈ ॥ ੧੨੫ ॥

ਇਤ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਦੈਂਹੁ ਬਤਾਈ।

ਵੜੇ ਨ ਲਵਪੁਰਿ ਜਜੋਂ ਵਹਿ ਜਾਈ।

ਇਕ ਤੋ ਮਿਲੀ ਤਰੀਕ ਨ ਸਾਰੈਂ¹।

¹ਚੰਗੀ ਤ੍ਰੀਕ।

ਦੂਸਰ ਭਯੋ ਜਲੂਸ ਨ ਤਜਾਰੈਂ ॥ ੧੨੬ ॥

ਰਾਗ ਰੰਗ ਅਰ ਮੁਜਰੇ¹ ਸੰਗੈਂ।

¹ਨਾਚ।

ਚਲੈਂ ਅਗਾਰੀ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗੈਂ।

ਆਤਸ਼ ਬਾਜ਼ੀ ਸ਼ਹਿਰ ਰੋਸ਼ਨੀ।

ਤੋਪ ਜੰਬੂਰਨ ਸਲਕ ਜੋਸ਼ਨੀ¹ ॥ ੧੨੭ ॥

¹ਤੋਪਾਂ ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਵਾਰ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਹੋਵੇ।

ਸ਼ਾਹੀ ਸਭਿ ਜਲੂਸ ਲੈ ਸੰਗੈਂ।

ਆਵੈ ਜਬੈ ਨੁਵਾਬ ਉਮੰਗੈਂ।

ਕਰਿ ਜਲਸਾ ਵਡ ਵੜੈਂ ਲਹੌਰੈਂ।

ਰਹੈ ਸੁ ਤਜਾਰੀ ਕਰਿ ਇਸ ਤੌਰੈਂ ॥ ੧੨੮ ॥

ਭਈ ਮੁਕਰਰ ਨ ਏਕ ਤਰੀਕੈਂ।

ਕੋ ਕਹਿ ਯਹਿ ਨਹਿੰ, ਫਲਾਂ ਤਰੀਕੈਂ¹।

¹ਅਮੁਕੀ ਤ੍ਰੀਕ।

ਤਬਿ ਫਲਾਨ¹ ਤੁਰਕਨ ਮੁਖ ਰਹਾ।

¹ਲਿੰਗ।

ਸਿੰਘਨ ਧਾਵਾ ਤਿਨ ਪਰ ਚਹਾ ॥ ੧੩੯ ॥

ਦੂਤੈਂ ਲੋਟਾ ਸਿੰਘਨ ਢਿਗ ਜਾਈ।

'ਜਸੂਸ ਨੇ ਮੁੜ ਕੇ।

ਦਈ ਖਬਰ ਸਿੰਘ ਆਏ ਧਾਈ।

ਇਤ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਭਈ ਨ ਸਾਰੈਂ।

ਬੈਠੇ ਥੇ ਵਹਿ ਸਿੰਘਨ ਵਿਸਾਰੈਂ ॥ ੧੩੦ ॥

ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਤੈਂ ਚੜ੍ਹੇ ਸ਼ਿਕਾਰੈਂ।

ਕੋਊ ਗੜੀ ਮਧ ਵੜੇ ਬਜਾਰੈਂ।

ਕਿਤਿਕ ਰੰਡੀਓਂ ਕੇ ਘਰ ਪਰੇ।

ਕੋਊ ਹਵਾ ਖੋਰੀ ਫਿਰ ਕਰੇ ॥ ੧੩੧ ॥

'ਫਿਰ ਕੇ ਹਵਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕੋਊ ਨਿਵਾਜਾਂ ਦੇਵਤ ਬਾਂਗਾਂ।

ਬਧਰਾ ਖੁਦਾ ਕੇ ਮਾਰਤ ਚਾਂਗਾਂ।

'ਬੋਲੇ।

ਕੇਤਿਕ ਉਜਮੁਖ ਸਾਜੈਂ ਉਜੁ।

'ਕਈ (ਉਜਮੁਖ) ਲੋਟਿਆਂ ਨਾਲ (ਉਜੁ) ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਪੈਰ ਧੋਂਦੇ ਹਨ।

ਕੇਤਿਕ ਖਤਰੇ ਹੋਏ ਰੁਜੁ ॥ ੧੩੨ ॥

'(ਖਤਰੇ) ਟੱਟੀ ਜਾਣ ਨੂੰ (ਰੁਜੁ) ਤਿਆਰ ਹੋਏ।

ਕਿਤ ਅਸਤੰਜਾ ਢੇਲਾ ਕਰਹੀਂ।

'ਕਿਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਡਲੇ ਨਾਲ (ਅਸਤੰਜਾ) ਲਿੰਗ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕੇਤਿਕ ਲਵਪੁਰਿ ਮਗ ਪਗ ਧਰਹੀਂ।

ਹੁੱਕੇ ਪਰ ਝੁੱਕੇ ਹੈ ਬੋਟੈਂ।

'ਹੁੱਕੇ ਉਪਰ ਚਿੜੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਹੋ ਕੇ ਝੁੱਕੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਪੋਸਤ ਮਲੈਂ ਭੰਗ ਕਿਤ ਘੋਟੈਂ ॥ ੧੩੩ ॥

ਖਾਇ ਅਫੀਮਾਂ ਕੋਈ ਪਰੇ।

ਅਮਲ ਨ ਚਰੇ ਪਰੇ ਅਧਮਰੇ।

'ਅਮਲ ਚੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ।

ਕੇਤਿਕ ਪਰੇ ਖਰੇ ਕਰਿ ਗੋਡੇ।

ਕਿਨਹੂੰ ਸੁਤਰਾ ਚਰਾਵਨ ਛੋਡੇ ॥ ੧੩੪ ॥

'ਉਠ।

ਯੋਂ ਨਿਜ ਨਿਜ ਕੰਮਨ ਮਸ਼ਗੂਲੇ।

'ਕੰਮਾਂ 'ਚਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਹੋਇ ਰਹੇ ਥੇ, ਸਿੰਘਨਿ ਭੂਲੇ।

ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰਕ ਸਿੰਘ ਅਚਾਨਕ।

ਆਇ ਪਰਯੋ ਬਿਜਰੀ ਸਮ ਭਯਾਨਕ ॥ ੧੩੫ ॥

ਰਾਮਜੰਗੇ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਦਾਗੇ।

'ਬੰਦੂਕਾਂ।

ਜਾਗੇ ਤਬੈ ਮਲਨ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਗੇ।

ਸੁੱਤੇ ਉੱਠੇ ਇਤ ਉਤ ਭਾਗੇ।

ਤਤਫ ਤਤਫ ਬਹੁ ਮਰੇ ਅਭਾਗੇ ॥ ੧੩੬ ॥

ਹੁਤੀ ਦੁਗਾੜਾ ਕਸੀ ਬੰਦੂਕੈਂ।

'ਦੇ ਦੇ ਗੋਲੀਆਂ।

ਤਾਂ ਮੈਂ ਗਈ ਨ ਏਕ ਅਚੂਕੈਂ।

'ਨਿਸਫਲ।

ਖਰਭਰਾ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਯੋ ਹੈ।

'ਰੋਲਾ।

ਤੁਰਕ ਉਠੇ ਘਬਰਾਇ ਸਚਯੋ ਹੈ ॥ ੧੩੭ ॥

ਪਰੇ ਬਿਖਬਰ ਸਿੰਘ ਉਨ ਪੈ ਹੈਂ।

ਲੈਣੀ ਮਿਲੀ ਸੰਭਾਲ ਨ ਤੈਹੈਂ।

ਇਤ ਉਤ ਦੌਰੈਂ ਬੌਰੈਂ ਤੌਰੈਂ।

'ਸੁਦਾਈਆਂ ਵਾਂਗ।

ਤੋਵਾ ਤੋਵਾ ਮਾਚੀ ਗੌਰੈਂ ॥ ੧੩੮ ॥

'ਬਹੁਤੀ।

ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਯੋ ਸਿੰਘ ਪਰੇ।

ਜੈਸੇ ਕੁਹੀ ਮਾਰ ਪਰ ਢਰੇ।

'ਜਿਵੇਂ ਕੁਹੀ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰ) ਮਾਰ ਉੱਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਧਰ ਪਰ ਝੁੰਮ ਝੁੰਮ ਯੋਂ ਪਰਹੀਂ।

ਮਨੋ ਨਿਵਾਜਾਂ ਫਿਰ ਫਿਰ ਪਰਹੀਂ ॥ ੧੩੯ ॥

'ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਕੇਤਿਕ ਪਰੇ ਧਰਣ ਯੋਂ ਲੇਟੈਂ।

ਮਾਨੋ ਮ੍ਰਿਗੀਂ ਸੂਲ ਸਮੇਟੈਂ।

'ਜਾਣੋਂ ਮ੍ਰਿਗੀਆਂ ਦੁੱਖ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹਨ।

ਸੌਣਤ ਧਾਰ ਬਹੀ ਇਸ ਭਾਵੈ।

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਖੂਨ ਆਬ ਜਨੁ ਹਿਯ ਅਸਤਾਵੈਂ ॥ ੧੪੦ ॥

'ਜਾਣੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਲੋਟੇ ਚੋਂ ਖੂਨ ਰੂਪ ਪਾਣੀ ਵਗਦਾ ਹੈ।

ਬੰਦ ਕਰਨ ਹਿਤ ਹਾਥ ਜੁ ਮਾਰੈਂ।

ਹਿਤ ਨਿਵਾਜ ਜਨੁ ਉਜੁ ਸੁਧਾਰੈਂ।

'ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹਾਲਚਾਲ ਦਈ ਡਾਲ ਕਰਾਲੈਂ।

'ਭਿਆਨਕ।

ਜਨੁ ਗਨ ਮਿਰਗਨ ਬਾਘ ਬਿਸਾਲੈਂ ॥ ੧੪੧ ॥

'ਜਾਣੇ ਬਹੁਤੇ ਹਰਨਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ੇਰ ਪੈ ਗਏ ਹਨ।

ਦੌਰੇ ਤੁਰਕ ਅਧਿਕ ਘਬਰਾਏ।

ਸਸਤ੍ਰ ਨਹਿੰ ਸੰਭਾਰਨੇ ਪਾਏ।

ਪਗਾਰੀ ਪਨਹੀ ਨਾਹਿੰ ਸੰਭਾਰੀ।

'ਜੁੱਤੀ।

ਤੋਬਾ ਤੋਬਾ ਕਰੈਂ ਪੁਕਾਰੀ ॥ ੧੪੨ ॥

ਜੌਨ ਹਾਲ ਮੈਂ ਥਾ ਤਬਿ ਜੋਈ।

ਭਾਗਯੋ ਭੈ ਕਰਿ ਤੈਸੇ ਸੋਈ।

ਕੋਊ ਨਗਨ ਕੋ ਤਹਿਮਤਾ ਲੈ ਕੈ।

'ਤੰਬਾ, ਚਾਦਰਾ।

ਸੋ ਭੀ ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰਹੀਂ ਭੈ ਕੈ ॥ ੧੪੩ ॥

ਉਨ ਕੋ ਲਾਖੋਂ ਸਿੰਘ ਦਿਸਾਵੈਂ।

ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਮਨ ਮੁਰਝਾਵੈਂ।
 ਭਈ ਤੁਫੰਗ ਸਿੰਘਨ ਖਾਲੀ ਜਬਿ।
 ਗਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨੈਂ ਜ੍ਹਾਨੈਂ ਫਿਰ ਤਬਿ ॥ ੧੪੪ ॥
 ਉਛਰਿ ਉਛਰਿ ਚੀਤੇ ਸਮ ਪਰ ਕੈ।
 ਰਿਦੈ ਕੋਪ ਕੇਹਰ ਜਿਮ ਭਰ ਕੈ।
 ਮਾਰੈਂ ਤੇਗ ਬੇਗ ਸਿਰਿ ਤੁਰਕਨ।
 ਧਰੈਂ ਉਤਾਰ ਮੂੰਡ ਸਮ ਬੁਰਕਨ ॥ ੧੪੫ ॥
 ਸਿੰਘ ਪਰੇ ਜਬਿ ਝੁਕਿ ਸਮ ਬਾਜਨ।
 ਮੁਗਲ ਚੁਗਲ ਸਮ ਲੱਗੇ ਭਾਜਨ।
 ਜੈਸ ਕਪੋਤਨ ਧਾਮ ਮਝਾਰੂ।
 ਅਜਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੈਂ ਜੈਸ ਬਘਯਾਰੂ ॥ ੧੪੬ ॥
 ਜਜੋਂ ਬਹੁ ਬਾਢੀ ਬਨ ਮੈਂ ਪੈਠਨ।
 ਸਿੰਘ ਧਸੇ ਤਜੋਂ ਤੁਰਕੈਂ ਐਠਨ।
 ਮੌਲਵਿ ਮੁੱਲਾਂ ਮੁਫਤੀ ਕਾਜੀ।
 ਭੇਡਨ ਸਮ ਦਿਹ ਜਾਨੈਂ ਪਾਜੀ ॥ ੧੪੭ ॥
 ਆਇ ਸੁਦਾਗਰ ਮੁਰਤਜਾ ਖਾਨੈ।
 ਕਰੀ ਤਜਾਰਤ ਮੌਤ ਮਹਾਨੈ।
 ਟੋਡਰ ਪੌਤਰ ਟੋਟਰ ਭੰਨਾਂ।
 ਨਮਕ ਸਰਤ ਸਿਰ ਕੀਨੋ ਬੰਨ੍ਹਾਂ ॥ ੧੪੮ ॥
 ਬਾਬਰ ਬੇਗ ਹਾਜੀ ਕੇ ਹੱਜੈਂ।
 ਖਤਮ ਭਯੋ ਰਣ ਮੱਕਾ ਅੱਜੈਂ।
 ਮੀਰ ਬੇਗ ਲਖਿ ਭਾਗਯੋ ਬੇਗਾ²।
 ਬਗਿ ਪਾਛੇ ਸਿੰਘ ਬਖਸ਼ਯੋ ਤੇਗਾ ॥ ੧੪੯ ॥
 ਸਨਮੁਖ ਭਯੋ ਜੁ ਖਾਨ ਇਨਯਾਤ।
 ਇਕ ਸਿੰਘ ਕੀਨੀ ਸਾਂਗ ਇਨਯਾਤ।
 ਸੈਫ ਖਾਨ ਇਕ ਖਾ ਕਰਿ ਸੈਫੈਂ।
 ਪਰਯੋ ਮਸਤ ਹੈ ਜਨੁ ਛਕਿ ਕੈਫੈਂ ॥ ੧੫੦ ॥
 ਹਰਫ ਕਹਤ ਸਿੰਘ, ਆ ਇਤ ਤਰਫੈਂ।
 ਸਰਫ ਖਾਨ ਝਟ ਸਿਰ ਕਿਯ ਸਰਫੈਂ।

'ਬੁਰਕਿਆਂ (ਪੜਦਿਆਂ) ਵਾਂਗ।

'ਜਿਵੇਂ ਕਬੂਤਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਿੱਲੇ।

'ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਘਿਆੜ।

'ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਤਰਖਾਣ ਜੰਗਲ 'ਚ ਵੜ ਜਾਣ।

'ਮਰੋੜਨ ਭਾਵ ਮਾਰਨ ਲਈ।

'ਫਤਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

'ਕਾਇਰ।

'ਵਪਾਰ।

'ਮੋਨਾ ਸਿਰ।

'(ਸਰਤ) ਵਗਦੇ ਸਿਰ ਭਾਵ ਸਿਰ ਦੇ ਜਖਮ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਬੰਨ੍ਹਿਆ।

'ਜੰਗ ਰੂਪ ਮੱਕੇ ਦਾ ਹੱਜ ਅੱਜ ਮੁਕ ਗਿਆ ਹੈ।

'ਜਾਣ ਕੇ। ²ਛੇਤੀ।

'ਪਿੱਛੇ ਤੇਜ ਚਲ ਕੇ।

'ਬਰਛੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

'ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ।

'ਸ਼ਰਾਬ।

'ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਕਹੇ-ਤੂੰ ਇਸ ਤਰਫ ਆ।

'ਸਿਰ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਜੁਲਫ ਕਾਰ ਖਾਂ ਜੁਲਫ ਖਿਲਾਰੀ।
 ਮੁਹੱਬਤ ਖਾਨ ਮੁਹਬਤ ਪਾਰੀ। **॥ ੧੫੧ ॥**
 ਹੈਬਤ ਖਾਂ ਹੈਬਤ ਖਾ। ਮਰਯੋ।
 ਪੀਰ ਬਖਸ਼ ਤਨ ਬਖਸ਼ਨ ਕਰਯੋ।
 ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਂ ਅਲਹਮਦ। ਉਚਾਰਯੋ।
 ਕੰਮ ਸਿੰਘ ਕਿਯ, ਦੰਮ ਨ ਮਾਰਯੋ। **॥ ੧੫੨ ॥**

ਅਲੀਯਾਰ ਖਾਂ ਅਲਾ ਸੰਭਾਰਾ।
 ਭਾਲਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਕਿਯ ਪਾਰਾ।
 ਹਸਨ ਹੁਸੈਨ ਖਾਨ ਹਸ ਹਸ ਕੈ।
 ਬਾਨ੍ਹੇ ਥੇ। ਗਾਨੇ ਜੋ ਕਸ ਕੈ **॥ ੧੫੩ ॥**
 ਜਾਨੇਂ ਦੀਨੀ ਦੀਨੀ ਬਨ ਕੈ।
 ਮਰੇ ਏਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਕੋ। ਹਨ ਕੈ।
 ਸਾਦਕ ਅਲੀ ਸਿਦਕ ਨੇਬਾਹਯੋ।
 ਲਈ ਰਸੀਦ। ਸ਼ਹੀਦ ਬਵਾਹਯੋ² **॥ ੧੫੪ ॥**
 ਖਾਨ ਸਲਾਮਤ, ਜਾਨ ਸਲਾਮਤ।
 ਰਾਖੀ, ਇਕ ਹੇਤੈ ਕਹਿਨਾਵਤ।
 ਖਾਨ ਬੁਲੰਦ, ਬੁਲੰਦ। ਅਵਾਜੈਂ।
 ਦੈ, ਜਿੰਦ ਦੀਨ, ਦੀਨ ਕੇ ਕਾਜੈਂ **॥ ੧੫੫ ॥**
 ਪੀਰ ਸਿਕੰਦਰ ਸ਼ਾਹਿ ਮਲੰਗੈਂ।

ਖੇਤ ਅੰਦਰਰਹਿ ਪਾਲਯੋ ਅੰਗੈਂ।
 ਕਾਜੀ ਹਾਜੀ, ਸ਼ਾਹ ਰਜ਼ਾਕੈਂ।
 ਪਾਜੀ ਬਾਜੀ ਕੀਨ ਹਲਾਕੈਂ। **॥ ੧੫੬ ॥**
 ਅਏ ਰੁਹੇਲੇ ਥੇ ਜੁ ਬਘੇਲੈਂ।
 ਹੇਲੈ ਪਹਿਲ ਮਰੇ ਸਮ ਛੇਲੈਂ।
 ਖਾਂ ਜਲਾਲ ਹੈ ਮਰਯੋ ਜਲੀਲੈਂ।
 ਇਸਮਾ ਭਾਗਯੋ ਇਸਮਾਈਲੈਂ। **॥ ੧੫੭ ॥**

ਦੋਹਰਾ:

ਮੁੱਲਾਂ ਪੀਰ ਮੁਹੰਮਦੈਂ,

‘ਸਿਰ ਦੀਆਂ ਲਿਟਾਂ ਖਿਲਾਰ ਲਈਆਂ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।
 ‘ਪਾਲੀ ਭਾਵ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ।
 ‘ਭੈ ਖਾ ਕੇ।
 ‘ਉਸਤਤ।
 ‘ਸਿੰਘ ਨੇ (ਮਾਰਨ ਦਾ) ਕੰਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਹ ਨਹੀਂ
 ਲਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।
 ‘ਅੱਲਾ ਨੇ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।
 ‘ਬਰਛਾ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤਾ।
 ‘ਬੰਨ੍ਹੇ ਸਨ।
 ‘ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਬਣ ਕੇ।
 ‘ਇੱਕ ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰੇ।
 ‘ਮੁਕਤੀ। ²ਹੋ ਗਿਆ।
 ‘(ਸਿਰਫ ਇਹ) ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਬਚ ਗਿਆ ਹੈ।
 ‘ਉੱਚੀ।
 ‘ਮਲੰਗ ਨੇ। (ਮਲੰਗ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇਕ
 ਫ਼ਿਰਕਾ।)
 ‘ਜੰਗ ਦੇ ਅੰਦਰਰਹਿ ਕੇ ਪੱਖ ਕੀਤਾ।
 ‘ਕਾਇਰ ਦਾ ਘੋੜਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।
 ‘ਸ਼ੇਰ ਬਣਕੇ ਜੋਰੁਹੇਲੇ ਆਏ ਸਨ।
 ‘ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਹੱਲੇ ਹੀ ਬਕਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮਰ ਗਏ।
 ‘ਖੁਆਰ ਹੋ ਕੇ, ਬੇਇਜ਼ਤ ਹੋ ਕੇ।
 ‘ਇਸਮਾਈਲ ਦਾ (ਇਸਮਾ) ਨਾਮ ਹੀ ਭਜ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਰ
 ਗਿਆ।

ਉੱਲਾਂ ਉੱਠੀ ਜੋਇ।

'ਜੇ ਐਸੀਆਂ ਉੱਲਾਂ ਦੇ (ਰੋਗ ਦੀਆਂ ਪੀੜਾਂ) ਉੱਠੀਆਂ।

ਗੋਲੀ ਪੁੜਪੁੜਿ ਮੈਂ ਲਗੀ,
ਸੁਖ ਸੋਂ ਪਰਯੋ ਸੋਇ ॥ ੧੫੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅਤਾਉਲਾ-ਖਾਂ ਜੋ ਰਜਪੂਤਾ।
ਭਾਗਯੋ ਰਣ ਤੇ ਹੋਇ ਕਪੂਤਾ।
ਜਿਤਿਕ ਤੁਰਕ ਥੇ ਤਾਂ ਮਧ ਮੀਰਾ।

'ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਤੁਰਕ (ਮੀਰਾਂ) ਸੈਨਾਪਤੀ ਸਨ।

ਮਾਰੇ ਸਿੰਘਨ ਕਰਿ ਵਡ ਲੀਰਾਂ ॥ ੧੫੯ ॥

ਜਿਨ ਜਿਨ ਦੰਤ ਘਾਸ ਮੁਖ ਲੀਨਾ।
ਤਜਯੋ ਸਿੰਘਨ ਸੋ ਜਾਨਿ ਕਮੀਨਾ।

'ਨੀਚ।

ਨਾਕ ਬਿਨਾ ਇਕ ਮਿਰਜਾ ਨੱਕੀ।
ਸੋ ਬਚਿ ਭਾਗਯੋ ਲਵਪੁਰਿ ਤੱਕੀ ॥ ੧੬੦ ॥

ਜੇ ਜੇ ਤੁਰਕ ਅਗਾੜੀ ਅਕੜੇ।
ਤਿਨ ਕੇ ਕੂਟੇ ਸਿਰ ਵਡ ਤਕੜੇ।

'ਲੋਟੇ।

ਹਾਥ ਲੀਏ ਜੇ ਭਾਗੇ ਬਧਨੇ।

ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਰਯੋ ਕਰਿ ਵਡ ਅਦਨੇ ॥ ੧੬੧ ॥

'ਤੁੱਛ, ਕਮੀਨੇ।

ਜੇ ਜੇ ਕਰਤ ਹੁਤੇ ਅਸਤੰਜੇ।

'ਲਿੰਗ ਦੀ ਸਫਾਈ।

ਤੇ ਸਭਿ ਚੜ੍ਹਗੇ ਮੌਤ ਸ਼ਿਕੰਜੇ।

ਜਿਤਿਕ ਕਰਤ ਪਾਏ ਤਬਿ ਢੇਲਾ।

'ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਡਲੇ ਨਾਲ ਸਫਾਈ।

ਤਿਨ ਕੋ ਕਾਲ ਨਦੀ ਮਧ ਠੇਲਾ ॥ ੧੬੨ ॥

'ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।

ਜੇ ਜੇ ਝੁਕਿ ਝੁਕਿ ਪੜ੍ਹਤ ਨਿਵਾਜਾਂ।

ਤਿਨ ਕੋ ਤੇਗਨ ਬੇਗ ਨਿਵਾਜਾ।

'ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਨਾਸ ਕੀਤਾ।

ਜੇਤਿਕ ਥੇ ਬੈਠੇ ਕਿਤ ਖਤਰੇ।

'ਟੱਟੀ।

ਤਿਨ ਕੋ ਬਯਾਪੇ ਜਾਨਨ ਖਤਰੇ ॥ ੧੬੩ ॥

ਜਾਰਬੰਦ ਭਜਿ ਕਸਨ ਨ ਪਾਵੈਂ।

'ਦੌੜਦਿਆਂ ਨਾਲੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।

ਫਸਿ ਫਸਿ ਤੰਬੇ ਟਾਂਗਨ ਜਾਵੈਂ।

'ਤੇੜ ਦੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ।

ਔਰ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਤੈ ਕੁਛ ਹੋਵਾ।

ਗਿਰੇ ਧਰਨ ਕਰਿ ਤੋਵਾ ਤੋਵਾ ॥ ੧੬੪ ॥

ਜਿਤਿਕ ਜਾਇ ਢਿਗ ਰਾਂਡਨ ਪਰੇ।

'ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਪਾਸ ਪਏ ਸਨ।

ਤੇ ਡਾਂਡਨ ਸੋਂ ਡਾਂਡਨ ਕਰੇ।

'ਉਹ ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਡੰਨਨਾ ਕੀਤੇ।

ਮਲਤ ਹੁਤੇ ਜੇ ਬੈਠੇ ਪੋਸਤ।

ਪੀਨਕ ਤੇਗ ਮਿਲੀ ਤਿਨ ਦੋਸਤ। ॥ ੧੬੫ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸਤਾਂ ਵਾਂਗ ਤਲਵਾਰ ਰੂਪ (ਪੀਨਕ) ਉਂਘ ਦਾ
ਝੂਟਾ ਮਿਲਿਆ।

ਭੰਗ ਰਹੇ ਥੇ ਜੇ ਕਰਿ ਤਜਾਰੇ।

ਤਿਨ ਕੇ ਮਿਸਰੀ ਮਿਲੀ ਉਦਾਰੇ।

ਪਰੇ ਹੁਤੇ ਜੇ ਖਾ ਕਰਿ ਫੀਮਾਂ।

ਫਿਰ ਨਹਿ ਫਰਕਯੋ ਅੰਗ ਯਤੀਮਾਂ। ॥ ੧੬੬ ॥

ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ।

ਹੁਤੇ ਕਿਲੇ ਮੱਧ ਜੇਤਿਕ ਆਕੀ।

ਤਿਨ ਜਬਿ ਯਹਿ ਸਭਿ ਸੁਨੀ ਹਲਾਕੀ।

ਮੌਤ।

ਨਿਕਸੇ ਵਹਿ ਕਰਿ ਚਿੱਤ ਕਰਾਰੇ।

ਤਕੜੇ।

ਔਰ ਮਿਲੇ ਤਿਨ ਸੰਗ ਅਪਾਰੇ ॥ ੧੬੭ ॥

ਦਹਿ-ਗੁਨਾ ਸੰਮੁਖ ਹੋਏ ਖਰੇ।

ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲੋਂ ਦਸ ਗੁਣਾਂ (ਵੱਧ)।

ਆਗੇ ਆਇ ਰੁਹੇਲੇ ਲਰੇ।

ਇਤ ਤੈ ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਬਲ ਧਰ ਕੈ।

ਕੀਨੋ ਜੰਗ ਸੰਗ ਤਿਨ ਅਰ ਕੈ। ॥ ੧੬੮ ॥

ਅੜ ਕੇ।

ਕਬਿੱਤੁ:

ਬੋਲ ਕੇ ਅਕਾਲ ਸਿੰਘ ਪਰੇ ਏਕ-ਨਾਲਾ,

ਇੱਕੋ ਵਾਰ।

ਡਾਲ ਦਈ ਹਾਲ ਚਾਲ, ਮਾਨੋ ਮਹਾਂ-ਕਾਲਾ ਪਰਜੋ
ਹੈ।

ਜਾਣੇ ਪੁਲੇ ਆ ਪਈ ਹੈ।

ਮਾਰ ਮਾਰਿ ਏਕ ਸਾਰ ਦਯੋ ਹੈ ਸਥਾਰ ਡਾਰਾ,

ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸੱਥਰ (ਢੇਰ) ਪਾ ਦਿੱਤੇ।

ਕਾਟਤ ਜਮਾਰ ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਜਿਮ ਭਰਜੋ ਹੈ।

ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਪੈਠਤ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਜੋਂ ਗਜਿੰਦਨ ਮੈਂ,

ਕੂੰਜਨ ਪੈ ਬਹਿਰੀ ਜਜੋਂ ਕਹਿਰੀ ਗੁੱਜਰਜੋ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਬਹੁਤੇ ਹਰਨਾਂ ਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੜ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ
ਜਿਵੇਂ (ਬਹਿਰੀ) ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰ ਕੂੰਜਾਂ ਉਪਰ ਕਹਿਰ
ਗੁੱਜਾਰਦਾ ਹੈ।

ਤਿਵੇਂ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਹੋ ਕੇ।

ਤੈਸੇ ਰੀਸ ਰੀਸਾ ਦਾਂਤ ਪੀਸ ਪੀਸ ਏਕ ਸਿੰਘ,

ਬੀਸ ਬੀਸ ਤੀਸ ਤੀਸ ਸੱਤ੍ਰਨ ਕੋ ਹਰਜੋ ਹੈ

॥ ੧੬੯ ॥

ਸਿੰਘਨ ਬਿਦਾਰ ਦਯੋ ਦੀਹ ਦਲ ਦੁੱਜਨ ਕਾ,

ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਦਲ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਪਾਏ ਨਾ ਸੰਭਾਰਨੇ ਹਥਯਾਰ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ।

ਕੀਨ ਕਤਲਾਮ ਦੀਨ ਅਹਿਲੇ ਸਲਾਮ,

ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਗਰਾਮ ਆਮ, ਧਾਏ ਲੈ ਲੈ ਜਾਨ ਕੇ।

'ਤੁਰਕ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ (ਅਹਲੇ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ, ਆਮ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਹੁਤੀ ਵਿਥ 'ਤੇ ਵਸਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਲ ਜਾਨਾਂ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਦੌੜ ਗਏ।

ਪਗੀਆ ਬਿਹਾਇ ਪਾਇੰ ਪਨਹੀਂ ਨ ਸਾਕੈਂ ਪਾਇੰ।
ਯਾ ਖੁਦਾਇ ਯਾ ਖੁਦਾਇ ਗਾਇ ਧਾਇ ਜਾਨ ਕੇ।
ਕੇਈ ਹੋਇ ਖਰੇ ਅਰੇ ਲਰੇ ਭਰੇ। ਰੋਸ ਧਰੇ,
ਸੰਮੁਖ ਹੈ ਮਰੇ ਮਾਰਿ ਸਿੰਘਨ ਜ੍ਹਾਨ ਕੇ ॥ ੧੨੦ ॥

'ਪੱਗਾਂ ਸੁੱਟ ਗਏ ਤੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਜੁੱਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇ।
'ਕਹਿੰਦੇ ਨੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਚੌਪਈ:

ਸਿੰਘਨ ਭਗਾਈ ਮਾਰਿ ਤੂਕਾਨੀ।
ਰਨ ਮੈਂ ਅਨਗਨ ਕੀਨੇ ਫਾਨੀ।
ਜਿਹ ਜਿਹ ਓਰ। ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਆਨਨ^੨।
ਤਿਹ ਤਿਹ ਓਰ ਕਰਜੋ ਭਜਿ ਜਾਨਨ ॥ ੧੨੧ ॥
ਏਕ ਸਿੰਘ, ਸੌ ਤੁਰਕ ਪਿਛਾਰੀ।
ਭੇਡ ਚਰਾਵਤ ਜੈਸ ਇਆਰੀ।
ਸਿੰਘ ਜੁ ਪੀਛਾ ਗਏ ਦਬਾਈ।
ਜਾਇ ਪੁਚਾਏ ਲਵਪੁਰਿ ਤਾਂਈਂ ॥ ੧੨੨ ॥
ਜਿਤਿਕ ਲੋਗ ਥੇ ਨਾਮੀ ਗ੍ਰਾਮੀ।
ਤਿਨ ਮੋਂ ਤੀਨ ਕੁ ਬਚੀ ਅਸਾਮੀ।
ਜਖਮ ਸ੍ਵਾਦ ਰਣ ਖਾਣਾ ਅੱਖੇ।
ਸਾਬਤ ਗਯੋ ਨ ਇਕ ਬਿਨ ਚੱਖੇ। ॥ ੧੨੩ ॥

'ਨਾਸ਼।
'ਤਰਫ਼। ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
'ਪਿੱਛੇ।
'ਅਜਾਲੀ, ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ।

'ਬਹੁਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ।
'ਅਸਾਮੀਆਂ ਭਾਵ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਸੈਨਾਪਤੀ।

'ਆਖੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਖਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ਚੱਖੇ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਵੀ ਤੁਰਕ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।

ਸਿਰਖਿੰਡੀ ਛੰਦ:

ਪਾ ਪਾ ਨਮਕ ਜੋ ਲੋਟੇ ਖੋਟੇ ਹੋਸਲੇ।
ਆਏ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਛੋਡੇ ਮੋਟੇ ਰੋਸਲੇ।
ਮਾਰਿ ਸਲੋਤਰ ਸਿੰਘਾਂ ਮਿੱਝਾਂ ਕੁੱਟੀਆਂ।
ਟਿੰਡਾਂ ਜਜੋਂ ਖਰਬੂਜੇ ਫੁੱਟਾਂ ਫੁੱਟੀਆਂ ॥ ੧੨੪ ॥
ਹੇਤ ਇਨਾਮ ਜੁ ਆਏ ਖੱਟਣ ਖੱਟੀਆਂ।
ਕੱਟੇ ਖੇਤ ਅਰੜਾਏ ਕੱਟੇ ਕੱਟੀਆਂ।

'ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਘੱਟ ਹੋਸਲੇ ਵਾਲੇ ਤੁਰਕ (ਰੋਸਲੇ) ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਹੋ ਕੇ (ਨਮਕ) ਨੇਮ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਭਾਵ ਕਸਮਾਂ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਮੁੜ ਕੇ ਆਏ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸੋਟੇ ਮਾਰ ਕੇ ਕੁੱਟ ਕੇ ਮਿੱਝਾਂ (ਕੱਢ ਦਿੱਤੀਆਂ)।

'ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਿੰਡਾਂ ਤੇ ਖਰਬੂਜਿਆਂ ਵਰਗੇਰੋਡੇ ਸਿਰ ਫੁੱਟਾਂ ਵਾਂਗ ਫੁੱਟ ਗਏ।

'ਖੱਟੀਆਂ ਖੱਟਣ ਤੇ ਇਨਾਮ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜੇ ਆਏ ਸਨ।

'ਜੰਗ ਵਿੱਚ (ਕੱਟੇ) ਵੱਢੇ ਹੋਏ ਕੱਟੇ ਤੇ ਕੱਟੀਆਂ ਵਾਂਗ ਅਰੜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਤੜਫ ਤੜਫ ਬਿਨ ਪਾਣੀ, ਜਾਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ*

॥ ੧੭੫ ॥

ਕਹਿਰ ਤਰੀਕ ਬਿਹਾਣੀ¹, ਸਿਰ ਤੁਰਕਾਨ ਸੋ।

ਦੀਨ ਬਢਾਵਣ ਆਏ, ਗਏ ਗਵਾਇ ਕੈ।

ਭਾਈਆਂ ਮਾਈਆਂ, ਜਾਈਆਂ¹ ਮਿਲਣੇ ਨਾ ਮਿਲੇ।

ਸੱਯਦਾਣੀ ਮੁਗਲਾਨੀ, ਤੁਰਕਨ ਜੋਰੂਆਂ¹

॥ ੧੭੬ ॥

ਤੇਲ ਫੁਲੇਲਣ¹ ਮੱਖਣ* ਪਾਲੀ ਪੱਟੀਆਂ।

ਪਟ ਪਟ ਰੇਤ ਰੁਲਾਈਆਂ, ਚਾਂਗਾਂ ਮਾਰ ਕੈ।

ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਾੜੇ ਜਿਨ ਪਰ ਲੇਟਦੇ।

ਪਿਟ ਪਿਟ ਪੱਟ ਸੁਜਾਏ ਸੋਈ ਛਾਤੀਆਂ

॥ ੧੭੭ ॥

ਚੁੰਮਣ ਜੋਗ ਕਪੋਲ¹, ਪੱਕੇ ਸੇਉ ਸੀ।

ਮਾਰਿ ਤਮਾਚੇ¹ ਤਿਨ ਤੈ, ਰੱਤ ਬਹਾਇਯੋ।

ਘਰ ਘਰ ਪਰੇ ਸਯਾਪੇ, ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਤਬੈ।

ਸਮਰ ਸਮੁੰਦਰ¹, ਬੇੜਾ ਤੁਰਕਨ ਡੂਬਯੋ

॥ ੧੭੮ ॥

ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਹਿਤ ਲੜਨੇ ਕਸਮਾਂ ਪਾਈਆਂ।

ਲੋਥਨ ਉਪਰ ਲੋਥਾਂ ਚਢੀਆਂ ਖੇਤ ਸੈਂ।

ਮਖਮਲ ਸੇਜਾਂ ਸੌਂਦੇ ਰੁਲਹੀਂ ਰੇਤ ਸੈਂ।

ਸ਼ੀਸ਼ੇ¹ ਸ਼ਰਬਤ ਅਰਕਨ², ਖਾਲੀ ਕਰਿ ਤਜੇ

॥ ੧੭੯ ॥

ਮੰਗ ਮੰਗ ਮਰ ਗੇ ਪਾਣੀ, ਤਿਨ ਕੋ ਨਾ ਮਿਲਯੋ।

ਚੀਲਾਂ¹ ਕਾਗਾਂ² ਗਿਰਝਾਂ³, ਖਾਧੇ ਕੁੱਤਿਆਂ।

ਕਾਲੀ ਖੱਪਰ ਪੀਤੇ, ਭਰਿ ਭਰਿ ਰੱਤ ਦੇ।

ਕੱਟੇ ਸੱਥਲ¹ ਹੱਥ, ਤੜਫਨ ਮੱਛੀਆਂ² ॥ ੧੮੦ ॥

ਧਰਾ ਤਰਾ ਤਰ¹ ਹੋਈ, ਲੋਹੂ ਸੋਂ ਭਿਗੀ।

ਸਾਰੀ ਮਨੋ ਸੁਹਾਗ ਉਢਾਈ ਪੰਥ ਨੈ।

ਰੁਲੇ ਸਕੀਰਣ ਅੰਗ, ਮਾਸਰੱਤ ਗੱਤਲੇ।

*ਅੰਕ ਨੰ. ੧੭੫ ਦੀਆਂ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਹੀ ਤੁਕਾਂ ਹਨ, ਚੌਥੀ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਰਹਿ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

¹ਕਹਿਰ ਦਾ ਦਿਨ ਲੰਘਿਆ।

¹ਧੀਆਂ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

¹ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਭਾਵ ਅਤਰ ਜਾਂ ਸੈਂਟ। *ਮੱਖਣ¹ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਮੂਲ 'ਚ ਪਾਠ 'ਲਾਏ' ਹੈ।

¹ਗੱਲ੍ਹਾਂ।

¹ਲਫੇੜੇ, ਥੱਪੜ।

¹ਜੰਗ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ।

¹ਬੋਤਲਾਂ। ²ਅਰਕਾਂ ਦੀਆਂ।

¹ਇੱਲਾਂ। ²ਕਾਵਾਂ। ³ਗਿਲ੍ਹਜਾਂ।

¹ਪੱਟ। ²ਮੱਛੀਆਂ ਵਾਂਗ।

¹ਬਹੁਤ ਗਿੱਲੀ।

¹ਮਾਨੋ ਪੰਥ ਨੇ ਸੁਹਾਗ ਦੀ ਸਾੜੀ ਪਹਿਨਾਈ ਹੈ।

¹ਲਹੂ ਵਿੱਚ (ਸੰਕੀਰਣ) ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਅੰਗ ਤੇ ਮਾਸ ਦੇ (ਗਤਲੇ)

ਪੋਸਤ ਫੂਲ ਹਜ਼ਾਰੋਂ, ਕੇਸੂ ਜਨ ਝੜੇ॥ ੧੮੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਗੀਧਰੁ ਗੀਦਰੁ¹ ਖੈਂਚਤ ਤਾਹਾਂ²।

ਪਕਰਿ ਜਗਾਵਤ ਜਨੁ ਕੋ ਬਾਹਾਂ।

ਐਂਚਤ ਆਂਦ ਗਈਂ ਗਰਿ ਫਸਬੀ¹।

ਡਾਰਤ ਮਨੋ ਪਰਾਜੈ ਤਸਬੀ॥ ੧੮੨ ॥

ਇਤ ਉਤ ਸਿਰ ਕੂਕਰ¹ ਲੈ ਜਾਹੀਂ।

ਮਾਨੋ ਬਾਲਕ ਗੇਂਦ ਖਿਲਾਹੀਂ।

ਸਜਾਰ ਟਟੋਰਤ ਯਾ ਬਿਧਿ ਟੰਗਾਂ¹।

ਜਨੁ ਭ੍ਰਿਤ ਚਾਪ ਸੁਲਾਵਤ ਅੰਗਾਂ॥ ੧੮੩ ॥

ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਭੀਗੀ ਯਾ ਬਿਧਿ ਅਵਨੀ¹।

ਤੇਜ ਸਿੰਘਨ ਲਖਿ ਗ੍ਰੀਖਮ ਦਵਨੀ¹।

ਜਿਤਿਨਕ ਜ਼ਖਮੀ ਸੱਤੂ ਸੱਕੇ।

ਜ਼ਖਮ ਮਸ਼ਕ ਸੋਂ ਛਿਰਕ ਨ ਥੱਕੇ॥ ੧੮੪ ॥

ਮਾਲਕ ਬਿਨ ਭੇ ਅੱਸੂ ਹਜ਼ਾਰੇ।

ਮਨ ਭਾਵਤ ਸਭਿ ਪੰਥ¹ ਸੰਭਾਰੇ।

ਔਰ ਅਸਬਾਬ ਜੁ ਤੁਰਕਨ ਕੇਰਾ।

ਲੂਟਨ ਜੋਗ ਸੁ ਲੁਟਜੋ ਘਨੇਰਾ॥ ੧੮੫ ॥

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਸ਼ਸਤਰ ਭਾਰੇ।

ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ¹ ਲੀਨ ਅਪਾਰੇ।

ਤਬੈ ਖਾਲਸੇ ਉਤ ਮੁਖ ਫੇਰਾ।

ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਚਲਿ ਕਿਯ ਡੇਰਾ॥ ੧੮੬ ॥

ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਹਰਿਮੰਦਰ ਜਾਏ।

ਕੁਣਕੇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਛਕੇ ਛਕਾਏ।

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਏ ਸਿੰਘ ਅਨੇਕੈਂ।

ਰਾਜ ਕਾਜ ਕਾ ਕੀਨ ਬਿਬੇਕੈਂ॥ ੧੮੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਯਹਿ ਕਹਿਨਾਵਨ¹ ਜੰਗ ਕੀ,

ਟੁਕੜੇ ਰੁਲ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਮਾਨੋ ਪੋਸਤ ਤੇ ਕੇਸੂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਫੂਲ ਝੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

¹ਗਿਰਝਾਂ ਅਤੇ ਗਿੱਦੜ। ²ਤਿਨਾਂ ਨੂੰ।

¹ਖਿਚਦਿਆਂ ਗਲੁ ਵਿੱਚ ਆਂਦਰਾਂ ਫਸ ਗਈਆਂ।

¹ਮਾਨੋ ਹਾਰ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

¹ਕੁੱਤੇ।

¹ਗਿੱਦੜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਤਾਂ ਨੂੰ ਟੋਂਹਦਾ ਹੈ।

¹ਮਾਨੋ ਨੌਕਰ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ (ਚਾਪ) ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰ ਕੇ ਸੁਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

¹ਧਰਤੀ।

¹ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਗਰਮੀ ਵੀ ਦਬ ਗਈ ਹੈ।

¹ਜ਼ਖਮੀ ਵੈਰੀਆਂ ਰੂਪ ਜਿਤਨੇ ਮਾਸ਼ਕੀ (ਸਨ ਉਹ) ਜ਼ਖਮਾਂ ਰੂਪ ਮਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ (ਲਹੂ ਰੂਪ ਪਾਣੀ) ਛਿੜਕਦੇ ਥੱਕੇ ਨਹੀਂ।

¹ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ।

¹ਬਰੂਦ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ।

¹ਵਿਚਾਰ।

¹ਕਹਾਵਤ, ਅਖਾਣ।

ਅਬਿ ਲੌ ਕਹਿਤ ਬਿਸਾਲ।

ਨੰਗੋ ਨੰਗ ਚੁਤਾਲ ਸੌ,

ਡੇਰਾ ਭੀਲੋਵਾਲ। ॥ ੧੮੮ ॥

'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਭੀਲੋਵਾਲ ਪਿੰਡ ਸੀ, ਉਹ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਨੰਗੇ ਚੁਤਾਲੀ ਸੌ (੪੪੦੦) ਸਨ।

ਚੌਪਈ:

ਅਬਿ ਹਮ ਤੁਰਕਨ ਹਾਲ ਬਖਾਨੈ।

ਗਏ ਦੌਰ ਜੋ ਲੈ ਨਿਜ ਜਾਨੈ।

ਕੀਨੀ ਜ਼ਜਾਰਤ। ਜਾਇ ਲਹੌਰੈਂ।

ਮੰਦੇ ਹਾਲ ਸੁ ਗੰਦੇ ਤੌਰੈਂ। ॥ ੧੮੯ ॥

ਬੀਚ ਬਜਾਰਨ ਰੋਵਤ ਜਾਹੀਂ।

ਪਾਏ ਜ਼ਖਮੀ ਮੰਜੜੇ ਮਾਹੀਂ।

ਕਟੀ ਜੰਘ ਭੁਜ ਅੰਗ ਅਪਾਰੈਂ।

ਜਾਵਤ ਲਹੂ ਚੁਚਾਵਤ ਧਾਰੈਂ। ॥ ੧੯੦ ॥

ਖੇਲ ਫਾਗ ਜਨੁ ਭਾਗਿ ਸੁ ਆਏ।

ਚਿੱਤ੍ਰਤ ਭੀਗੇ ਸੁਰਖ ਸੁਹਾਏ।

'ਯਾਤ੍ਰਾ।

'ਗੰਦਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

'ਕੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ।

'ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਚੁਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਜਾਣੇ ਹੋਲੀ ਖੇਲਦੇ ਨੱਸ ਕੇ ਆਏ ਹਨ।

'ਲਹੂ ਨਾਲ ਭਿੱਜੇ ਕਪੜੇ (ਸੁਰਖ) ਲਾਲਰੰਗ ਦੀ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸੋਹਣੇ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਦੁਰਗ ਦੁਾਰਨ ਲੋਗ ਹਜ਼ਾਰਨ।

ਗੇਰੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੇਤ ਦਿਖਾਰਨ। ॥ ੧੯੧ ॥

ਪਾਇ ਸਾਰ। ਫਿਗ ਆਇ ਅਧੀਰਾ²।

ਪਿਖਿ ਨੁਵਾਬ ਬਡ ਭਯੋ ਤਗੀਰਾ।

ਖੈਚਿ ਸ਼ਾਸ ਲਾਹੌਲ। ਉਚਾਰਾ।

'ਕਿਲੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜ਼ਖਮੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸੁੱਟੇ।

'ਖਬਰ। ਘਬਰਾ ਕੇ।

'ਦੁਖੀ।

'ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੰਖੇਪ ਹੈ-'ਲਾਹੌਲ ਵਲਾ ਕੁੱਵਤ ਇੱਲਾ ਬਿੱਲਾਹ', ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਨਹੀਂ ਫੇਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਔਰ ਨ ਬਲ, ਬਿਨਾਂ ਅੱਲਾ ਦੇ।

'ਡਰ ਪਿਆ ਤੇ ਮਨ ਰਿੱਝਣ ਲਗ ਪਿਆ।

ਪਰਜੋ ਹੌਲ ਮਨ ਖੌਲਤ ਭਾਰਾ। ॥ ੧੯੨ ॥

ਹਾਹਾਕਾਰ ਸੁ ਲੋਗ ਪੁਕਾਰੈਂ।

ਰੋਵਨ ਧਾਂਈਂ ਚਾਂਗਾਂ ਮਾਰੈਂ।

ਆਈ ਕਜਾਮਤ ਕਹਿੰ ਇਸਲਾਮਾਂ।

ਏਤਿਕ ਆਦਮ ਬਚਯੋ ਨਿਨਾਮਾਂ। ॥ ੧੯੩ ॥

'ਏਨੇ ਆਦਮੀਆਂ (ਦੇ ਇਕੱਠ) 'ਚੋਂ (ਨਿਨਾਮਾ) ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਭਾਵ ਥੋੜੇ ਹੀ ਬਚੇ ਹਨ।

ਜੇ ਬਚ ਅਏ ਸੁ ਐਸ ਹਵਾਲੈਂ।

ਇਹੁ ਭੀ ਮਰ ਹੈਂ ਆਜ ਕਿ ਕਾਲੈਂ।

ਢਿਗ ਨੁਵਾਬ ਸਭਿ ਐਸੇ ਟੇਰੇ।

'ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਿੰਘ ਕਰੋੜੈਂ ਹਮ ਨੈ ਹੇਰੇ। ॥ ੧੯੪ ॥

'ਦੇਖੇ।

ਯਹਿ ਤੋ ਕੋਊ ਦਿਗਰ ਜਹਾਨੈਂ।

'ਦੂਜੇ ਸੰਸਾਰ ਚੋਂ।

ਮਾਰਨ ਆਯੋ ਮੁੱਸਲਮਾਨੈਂ।

'ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਸ਼ੀ ਖਲਕਤ ਭਾਵ ਦੇਵਤੇ ਜਾਂ ਸ਼ਹੀਦ।

ਜਾਨੀ ਪਰੈ ਖਲਕ ਅਸਮਾਨੀ।

'ਸਾਡੇ ਨਾਸ਼ ਵਾਸਤੇ।

ਕਸਮ ਖੁਦਾਇ ਅਈ ਹਿਤ ਫਾਨੀ। ॥ ੧੯੫ ॥

'ਪੀਲੇ ਮੂੰਹ।

ਪੀਤਾਂਨਨ। ਸਭਿ, ਹੋਸ਼ ਉਡੇਊ।

ਬੋਲ ਨ ਸਾਕੈਂ ਤਾਕੈਂ ਕੇਊ।

ਜਿਨੈ ਬੁਝਯੋ ਤਿਨੈ ਬਖਾਨਾ।

'ਧੀਰਜਵਾਨਾਂ ਤੇ ਘਬਰਾਇਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੇ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ ਕਿਹਾ।

ਪੀਰ ਅਧੀਰਨ ਏਕ ਸਮਾਨਾ। ॥ ੧੯੬ ॥

ਜੋ ਕਿਛੁ ਹਮਰੇ ਸਾਥ ਬਿਤਾਨਾ।

'ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਕਹਾ ਪਰਤ ਨਹਿੰ ਰਹਾ ਠਿਕਾਨਾ।

ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ ਜੋ ਉਨ ਕੀਨਾ।

'ਔਖਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸਭਿ ਕਹਿਨੋ ਭਯੋ ਸੰਗੀਨਾ। ॥ ੧੯੭ ॥

'ਅੱਜ ਅੱਲਾਹ ਨੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਪੈਰ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਆਜ ਇਲਾਹੀ ਹਮ ਪਗ ਤੋਰੇ।

'ਸਾਡੇ ਘੋੜੇ ਖੋਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ।

ਹਮਰੇ ਖੋਸ, ਦੀਨ ਉਨ ਘੋਰੇ।

'ਅਣੋਖਾ।

ਕੈਸੇ ਹੂੰ ਇਨਸਾਨ ਅਵੱਲਾ।

ਜਾਤ ਪੇਸ਼ ਨਹਿੰ ਕੁਛੁ ਸੰਗ ਅੱਲਾ ॥ ੧੯੮ ॥

ਰੱਬ ਸਬੱਬ ਉਨੈਂ ਸਭਿ ਦਿੰਦਾ।

ਕਿਸਮਤ ਸਾਡੀ ਲਜਾਈ ਜਿੰਦਾਂ।

ਮੁੱਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦੁ ਥੀਂ ਨਜ਼ਾਰਾ।

ਤੀਸਰ ਮਜ਼ਬ ਰਚਾ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ੧੯੯ ॥

'ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਹਰਾਮ ਹਨ।

ਹੈ ਹਰਾਮ ਉਨ ਕੀ ਔਸਾਫਤ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਬਾਬਤ ਕਹਿਣਾ ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਆਈ ਚਚੁੰਧਰ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਨਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਛੱਡ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਂਪ ਚੰਚੁਧਰ ਕੀ ਸੀ ਬਾਬਤ।

ਦੁਹੂੰ ਭਾਂਤਿ ਅਬਿ ਭਈ ਖਰਾਬੀ।

ਰਹੇ ਪਰਤ ਨਹਿੰ ਕਰੇ ਫਿਰਾਬੀ। ॥ ੨੦੦ ॥

'(ਜੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ) ਪੈਂਦੇ ਰਹੀਏ (ਤਾਂ ਵੀ ਠੀਕ) ਨਹੀਂ ਤੇ ਜੇ (ਫਿਰਾਬੀ) ਟਾਲਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਸੁਣੀ ਬਾਤ ਜਬਿ ਦੀਨ ਮਬੂਬਾ।

'ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੇ ਪਿਆਰੇ (ਸੂਬੇ) ਨੇ।

ਸੋਚ ਨਦੀ ਮੱਧ ਡੂਬਾ ਸੂਬਾ।

ਰਿਸੈ ਕਬੀ ਸਿੰਧੁ ਸੋਚ ਬੀਚ ਬਹਿ।

ਦੀਪ ਅੰਤ ਸਮ। ਦਸਾ ਭਈ ਤਿਹ ॥ ੨੦੧ ॥

ਜੇ ਨੁਵਾਬ ਅੰਗੇ ਕੀ। ਤਣੀਆਂ।

ਤੁਟਿ ਤੁਟਿ ਜਾਤੀ ਥੀਂ ਤਬਿ ਘਣੀਆਂ।

ਅਬਿ ਤਿਨ ਲੀਨੀ ਅਧਿਕ ਫਰਾਕੀ।

ਖਰਸੀ ਟੱਟੂ ਜਿਵੇਂ ਫਰਾਕੀ ॥ ੨੦੨ ॥

ਜੋ ਆਨਨ ਥਾ ਬੀਰ ਬਧੂਟੀ।

ਤਾਂ ਪਰ ਜਰਦੀ ਜਰਦੀ ਫੂਟੀ।

ਹੁਤੇ ਤੁਰਕ ਜੇ ਬੀਰ ਕਹਾਵਤ।

ਤਿਨ ਕਾਯਰਤਾ ਚਾਪ ਸੁਲਾਵਤ ॥ ੨੦੩ ॥

ਭੋਹੈਂ ਨੈਨ ਰਹਿਤ ਜਿਨ ਚਢੇ।

ਤਿਨ ਕੇ ਸਿਰ ਗੋਡਨ ਮੈਂ ਗਡੇ।

ਥੀ ਜਿਨ ਬਾਂਕੀ ਕੁੰਢੀ ਮੂਛੈਂ।

ਡਰੇ ਸ੍ਰਾਨ ਕੀ ਭਈ ਸੁ ਪੂਛੈਂ ॥ ੨੦੪ ॥

ਤੁਰਕਨ ਘਰ ਕਰਣਾ-ਰਸ ਛਯੋ।

ਜਨੁ ਮਸਾਣ। ਸਭਿ ਕੈ ਸਿਰ ਪਯੋ।

ਘਰ ਘਰ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਦੇਸ ਤਮਾਮੂੰ।

ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਲੋਗ ਖਾਸ ਕਿਤ ਆਮੂੰ ॥ ੨੦੫ ॥

ਬਾਤੈਂ ਏਸ ਜੰਗ ਕੀ ਕਰਿਹੀਂ।

ਉਝਕ ਉਝਕ ਖਾਬਨ ਮੈਂ ਪਰਹੀਂ।

ਇਕ ਦੂਸਰ ਕੋ ਐਸ ਸੁਨੈ ਹੈਂ।

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਾਨੋ ਕੋ ਖੈਹੈਂ ॥ ੨੦੬ ॥

ਵੇ ਕਾਫਰ ਨਹਿ ਹਮ ਕੋ ਭਾਵੈਂ।

ਜਿਨੈ ਮਾਰਤਜੋਂ ਰਹਿਮ ਨ ਆਵੈਂ।

ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੋ ਜੋਊ ਮਾਰੈ।

ਤਾਂਹਿ ਖੁਦਾਇ ਨਰਕ ਮੈਂ ਡਾਰੈ ॥ ੨੦੭ ॥

ਮਾਰਨ ਤੋ ਕਾਫਰ ਕਾ ਭਲਾ।

ਜਾਂਤੈ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਤ ਭੀ ਅੱਲਾ।

‘ਕਦੇ ਗੁੱਸੇ ‘ਚ ਤੇ ਕਦੇ ਸੋਚ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ‘ਚਰੜਦਾ ਹੈ।

‘ਬੁੱਝਣ ਲੱਗੇ ਦੀਵੇ ਵਾਂਗ।

‘ਚੋਲੇ ਦੀਆਂ।

‘ਖੁੱਲ੍ਹ।

‘ਖੁਰਕ ਵਾਲੇ ਟੱਟੂ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਤੰਗ ਖੁਲ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

‘ਜਿਹੜਾ ਮੂੰਹ ਚੀਚ ਵਹੁਟੀ ਵਰਗਾ ਲਾਲ ਸੀ।

‘ਉਸ ਉਤੇ (ਜਰਦੀ) ਛੇਤੀ ਹੀ (ਜਰਦੀ) ਪੀਲੱਤਣ (ਫੂਟੀ) ਛਾ ਗਈ।

‘ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰ ਕੇ ਸੁਵਾ ਰਹੀ ਹੈ।

‘ਰੋਣਾ ਫੈਲ ਗਿਆ।

‘ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਸੁਆਹ।

‘ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁੱਬਕ ਤੁੱਬਕ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

‘(ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰਦਿਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਇਹੁ ਜੋ ਮਸਲਾ¹ ਹਮੈ ਸੁਨਾਯੋ।

¹ਅਖਾਣ।

ਵੀਚ ਕੁਰਾਨ ਖੁਦਾ ਫੁਰਮਾਯੋ ॥ ੨੦੮ ॥

ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਭੀਤਨ ਧਰ ਛਾਂਹੀ¹।

¹ਕੰਧਾਂ ਦੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ।

ਝੁਰਤ ਤੁਰਕ ਬਿਸੁਰਤ ਯਾਹੀ¹।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ।

ਘਰ ਘਰ ਹੋਤ ਰਾਗ ਜਸ ਸੁਰ ਸੋ¹।

¹ਸੁਰ ਨਾਲ ਰੋਣ ਰੂਪ ਰਾਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਹੈ ਸਿੰਘ ਕਜੋਂ ਜੰਮੈ ਭਰ ਸੋ¹ ॥ ੨੦੯ ॥

¹ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਿੰਘ ਕਿਉਂ ਜੰਮਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਨਾ ਜੰਮਣ।

ਸਭਿ ਤੁਰਕਨੀਆਂ ਬੱਚਯੋਂ ਤਾਂਈ¹।

¹ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ।

ਆਇ ਸਿੰਘ ਕਹੈ, ਐਸ ਡਰਾਹੀ¹।

ਵਹਿ ਡਰਤੇ ਰੋਦਨ ਤੇ ਚੁਪ ਹੂੰ।

ਦੌਰਿ ਧਾਮ ਕੋਨੇ ਮੈਂ¹ ਛਪ ਹੈਂ ॥ ੨੧੦ ॥

¹ਖੁੱਜੇ ਵਿੱਚ।

ਬਲਿਕੈ ਕੋਊ ਜੇ ਯੋਹੀਂ ਕੈਹੈ।

ਆਜ ਸਿੰਘ ਇਸ ਪਿੰਡ ਪਰ ਪੈਹੈ।

ਭਾਜੜ ਪਰੈ ਤੁਕਾਨੀ ਤਾਂਈ¹।

ਲੁਟੈਂ ਹਿੰਦੂਯੋਂ ਕੇ ਘਰ ਜਾਈਂ ॥ ੨੧੧ ॥

ਪੜਦੇ ਮੈਂ ਜੋ ਤੁਕਾਨੀ ਰੈਹੈ।

ਤੇ ਆਪਸ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਯੋਂ ਕੈਹੈ।

ਸੁਨਯੋ ਸਿੰਘ ਨਹਿੰ ਪੈਦਾ ਬੈਹੈ।

ਗੋਯਾ¹ ਜਯੋਂ ਅਸਮਾਨੋ ਐਹੈ ॥ ੨੧੨ ॥

¹ਮਾਨੋਂ।

ਖਾਵਤ ਕਾਚੇ ਹੀ ਤੁਰਕੈਂ ਹੈਂ।

ਸਿਰ ਪਰ ਲੋਹੇ ਕੇ ਸਿੰਗ ਬੈਹੈ¹।

¹ਸਿਰ 'ਤੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸਿੰਗ (ਰਖਦੇ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੋਊ ਗਾਮ ਨ ਧਾਮ ਤਿਨੈ ਹੈ।

ਮਿਰਗਿਨ ਸਮ ਜੰਗਲ ਮੈਂ ਰੈਹੈ ॥ ੨੧੩ ॥

ਯਾਹੀ ਤੇ ਉਨ ਕੇ ਸਿੰਘ¹ ਕੈਹੈ।

¹ਸ਼ੇਰ।

ਕਾਂਟਾ¹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਿਨ ਨ ਚੁਭੈ ਹੈ।

¹ਕੰਡਾ।

ਸਾਗ ਪਾਤ ਫਲ ਫੂਲ ਖਵੈ ਹੈਂ।

ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਬਿਆਪਤ ਨੈਹੈ ॥ ੨੧੪ ॥

ਦੁਤੀ ਤਿਯਾ ਢਿਗ ਤੈ ਇਮ ਟੇਰਯੋ।

ਮੈਂ ਉਨ ਕੇ ਨਿਜ ਨੈਨਨ ਹੇਰਯੋ।

ਗ੍ਰਾਮ ਲੁਟਯੋ ਥਾ ਉਨੈ ਹਮਾਰਾ।

ਪੇਖਨ ਤੇ ਹਹਿਰਤ ਤਨ ਸਾਰਾ¹ ॥ ੨੧੫ ॥

¹ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਕੰਬ ਗਿਆ।

ਲੋਹੇ ਜਿਮ ਚਮਕਤ ਥੇ ਸਿੰਗ।

ਬੋਲਤ ਥੇ ਭੈਸੇ ਸਮ ਰਿੰਗ।

ਕੜਿ ਕੜਿ ਕੱਚੇ ਚਨੇ ਚਬਾਏ।

ਫੜਿ ਫੜਿ ਮੁੱਸਲਮਾਨ ਖਪਾਏ ॥ ੨੧੬ ॥

¹ਆਦਮ ਦੀ ਉਲਾਦ ਭਾਵ ਮੁਸਲਮਾਨ।

ਆਦਮ ਜ਼ਾਦ¹ ਜਿਨੈ ਨਾ ਖੈਰੈਂ।

ਖਾਇ ਸੂਰ ਸੁ ਤਿਨ ਭੁਨ ਕੈ ਹੈਂ।

ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਕਹਿੰ ਸਭਿ।

ਖਏ ਸੂਰ ਜਿਨ ਹਮੈ ਤਜੈਂ ਕਬਿ ॥ ੨੧੭ ॥

ਐਸ ਭਾਂਤਿ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਬਾਤੈਂ।

ਹੋਵਨ ਤ੍ਰੋਨੀ¹ ਘਰਿ ਘਰਿ ਖਜਾਤੈਂ² ॥ ੨੧੮ ॥

¹ਬਹੁਤੀਆਂ। ²ਪ੍ਰਗਟ।

ਦੋਹਰਾ:

ਉਤ ਨੁਬਾਬ ਬਹੁ ਸੋਕ ਕਰਿ,

ਫਿਰ ਕਿਛ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਾਇ।

ਕਹੇ ਕਾਜੀਅਨ ਕੇ, ਕਰੀ

ਤਜਾਰੀ ਜੰਗ ਧੁਮਾਇ¹ ॥ ੨੧੯ ॥

¹ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ।

ਚੌਪਈ:

ਕੀਨੀ ਇਕਠੀ ਸਿਪਹਾ¹ ਸਾਰੀ।

¹ਵੌਜ।

ਤੁਰਕ ਬੁਲਾਏ ਸਭਿ ਦਰਬਾਰੀ¹।

¹ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ।

ਤਾਬੇ¹ ਥੇ ਰਈਸ ਤਿਹ ਜੇਤੇ।

¹ਅਧੀਨ।

ਮੱਦਦ ਹੇਤ ਬੁਲਾਏ ਤੇਤੇ ॥ ੨੨੦ ॥

ਕ੍ਰੋਧ ਅਨਲ ਜਬਿ ਦੀਨਾ ਲਰਜਾ¹।

¹ਕ੍ਰੋਧ ਅੱਗ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕਾਂਬਾ ਦਿੱਤਾ।

ਤਬਿ ਦਨਾਵ¹* ਇਕ ਪਾਸੋਂ ਬਰਜਾ²।

¹ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਨੇ। ²ਰੋਕਿਆ। *ਮੂਲ 'ਚ ਪਾਠ ਦਵਾਨ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅੰ. ਐ. 'ਚ 'ਦਨਾਵ' ਹੈ।

ਅੱਵਲ¹ ਕਸਰ ਨ ਅਬਿ ਕਿਛ ਰਾਖੀ।

¹ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ।

ਵੱਲਾਲਮ¹ ਕੁਛ ਹੈ ਜੇ ਬਾਕੀ ॥ ੨੨੧ ॥

¹ਖੁਦਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਤਉ ਜਰੂਰ ਚਲਿ ਚਹੀਅਤ ਲਰਨਾ।

ਵਰਨਹਿ¹ ਔਰਹਿੰ ਮਸਲਤ² ਕਰਨਾ।

¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ²ਸਲਾਹ।

ਸੁਣੈ ਨਵਾਬ ਆਪ ਵਡ ਦਾਨੇ।

ਅਬਿ ਲੋ ਤੁਮ ਕੁਛ ਸਿੰਘ ਨ ਜਾਨੇ ॥ ੨੨੨ ॥

ਜਿਨ ਕੀ ਮੱਦਦ ਆਪ ਇਲਾਹੀ।	'ਖੁਦਾ।
ਕੋ ਕਰਿ ਸਕ ਹੈ ਤਿਨੈ ਤਬਾਹੀ।	
ਅਦਨਾ। ਏਕ ਫਕੀਰ ਵਿਰਾਗੀ।	'ਤੁੱਛ।
ਗਈ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਤਿਨ ਕੇ ਆਗੀ ॥ ੨੨੩ ॥	
ਜਿਸ ਗੁਰ ਨੇ ਤਿਹ ਥਾ ਬਰ ਦੀਨਾ।	
ਖੋਸ ਲੀਨ ਜਬਿ ਕੀਨ ਕਮੀਨਾ।	'ਜਦੋਂ ਬੰਦੇ ਨੇ ਨੀਵਾਂ ਪਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਵਰ ਖੋਹ ਲਿਆ।
ਤਬਿ ਤੁਮ ਜਾਨਾ ਹਮ ਵਹਿ ਪਕਰਾ।	
ਪਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰ ਇਨ ਤਕਰਾ ॥ ੨੨੪ ॥	
ਆਗੇ ਬੰਦਾ ਥਾ ਇਕ ਬੰਦਾ।	
ਰੋਜ਼ ਬਰੋਜ਼ਹਿ ਅਬਿ ਦਹਿ ਚੰਦਾ।	'ਹੁਣ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਦਸ ਗੁਣਾਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।
ਤਸਦੀਏ ਥੇ ਜੇਤਿਕ ਸਾਹੀ।	
ਦੀਨਾ, ਰਖੀ ਨਹਿੰ ਕੁਛ ਪਰਵਾਹੀ ² ॥ ੨੨੫ ॥	'ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ (ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ) ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ² (ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ) ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ।
ਤੁਮ ਭੀ ਕਸਰ ਨ ਰਾਖੀ ਕੋਈ।	
ਫੌਜ ਦਬਾਗਤ ਅਪਨੀ ਖੋਈ।	'ਤੁਸਾਂ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦਾ (ਦਬਾਗਤ) ਰੁਅਬ ਦਾਬ ਗਵਾ ਲਿਆ ਹੈ।
ਇਕ ਤਜਵੀਜ ਹਮੈਂ ਭਲ ਭਾਈ।	
ਚਹੀਅਤ ਉਨ ਸੰਗ ਸੁਲ੍ਹਾ ਸਫਾਈ ॥ ੨੨੬ ॥	
ਅਵਰ ਕੀਨ ਇਕ ਉਨ ਉਪਕਾਰੇ।	
ਦਸਤਕੀਏ ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਮਾਰੇ।	'ਚੱਟੀ ਉਗ੍ਰਾਹੁਣ ਵਾਲੇ।
ਟਰੀ ਬਲਾਇ ਸਿਰੋਂ ਸੋ ਭਾਰੀ।	
ਮਾਂਗਤ ਥੇ ਨਿਤ ਏਕ ਹਜਾਰੀ ॥ ੨੨੭ ॥	
ਸੂਰਨ ਕਾਨ ਜਜੋਂ। ਥੇ ਦੁਖਦਾਈ।	'ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਪਾਏ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਵਾਂਗ।
ਆਪ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦੀਨਾ ਬਤਾਈ।	'ਦੀਨ ਦੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ।
ਭਲੀ ਭਈ ਸਬਿ ਤੁਰਕ ਜੋ ਹਾਰੇ।	
ਰਹੇ ਨ ਤਾਨ੍ਹੇ ਲਾਵਨ ਹਾਰੇ। ॥ ੨੨੮ ॥	'ਮਿਹਣੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ।
ਸਿੰਘ ਭਏ ਹੈਂ ਬਹੁ ਬਲਵਾਰੇ।	
ਮਰਹਿੰ ਨਹੀਂ ਅਬਿ ਤੁਮਰੇ ਮਾਰੇ।	
ਤਾਂ ਤੇ ਮੇਲ ਕਰੋ ਤਿਨ ਸੰਗੈਂ।	
ਮੇਲ ਸਰਬਦਾ ਸੁਖਦ ਨਿਸੰਗੈ ॥ ੨੨੯ ॥	'ਮਿਲਾਪ, ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਤਿਨ ਕੇ ਅਪਨੇ ਦੋਸਤ ਕਰਿ ਕੈ।	
ਜੀਤੋ ਮੁਲਕ ਔਰ ਕੋਊ ਚਰ ਕੈ।	'ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ।
ਹੈ ਏਹ ਕੌਮ ਲੜਾਕੀ ਭਾਰੀ।	
ਲੈ ਦੈਹੈਂ ਤੁਹਿ ਮੁਲਕ ਅਪਾਰੀ ॥ ੨੩੦ ॥	
ਮੁਲਕ ਬਾਂਟ ਵਹਿ ਇਨ ਕੇ ਦੀਜੋ।	
ਨੀਤ ਸਾਫ ਸੋਂ ਮਿਲੇ ਰਹੀਜੋ।	
ਜਬਿ ਕੋਊ ਤੁਮ ਪਰ ਚੜ੍ਹ ਐਹੈਂ।	
ਇਨੈ ਲੜਯੋ, ਮਾਰਿ ਹਰੈ ਹੈਂ ॥ ੨੩੧ ॥	'(ਉਸ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਕੇ ਹਰਾ ਦੇਣਗੇ।
ਹੋਇ ਸੁਤੰਤਰ ਯੋਂ ਤੁਵ ਸਾਹੀ।	
ਜੇ ਮਮ ਬਾਤ ਧਰੋ ਮਨ ਮਾਹੀਂ।	
ਆਗੇ ਮਰਜੀ ਜਵਨ ਹਜੂਰੈਂ।	'ਅੱਗੇ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਦੀ ਮਰਜੀ ਹੈ।
ਕਰਣੀ ਸਭਿ ਨੈ ਵਹਿ ਮਨਜੂਰੈਂ ॥ ੨੩੨ ॥	
ਜਬਿ ਦਨਾਵ ਕੀ ਸੁਣੀ ਨਸੀਹਤ।	'ਸਿੱਖਿਆ।
ਛੋਰੀ ਤਬਿ ਸਭਿ ਕ੍ਰੋਧ ਫਜੀਹਤ।	'ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ।
ਖੂਬ ਖੂਬ ਬਹੁ ਬਾਰ ਅਲਾਈ।	
ਕਰੀ ਪਸੰਦ ਦਨਾਵ ਦਨਾਈ ॥ ੨੩੩ ॥	
ਸਿੰਘਨ ਖੂਬੀ ਜ਼ਾਹਰ ਜੇਤੀ।	
ਲਾਗਯੋ ਭਾਖਨ ਨਿਜ ਮੁਖ ਸੇਤੀ।	
ਕਹਿ ਇਕ ਤੱਜਬ ਵਡ ਹਮ ਹੱਯੇ।	
ਅੱਵਲ ਤੋ ਵਹਿ ਦਿਖਨ ਨ ਪੱਯੇ ॥ ੨੩੪ ॥	'ਪਹਿਲੀ (ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ) ਉਹ ਸਿੰਘ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ।
ਵਡੇ ਤਰੱਦਦ। ਵਡੀ ਤਲਾਸੈਂ ^੨ ।	'ਜਤਨ। ^੨ ਖੋਜ, ਢੂੰਡ।
ਕਰੇ, ਮਿਲਤ ਸਿੰਘ ਬੀਸ ਪਚਾਸੈਂ।	
ਅੱਵਲ ਨਿਬਲੇ ਦੁਬਲੇ ਪਿਖੀਏ।	'ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਲਿੱਸੇ ਦਿਸਣਗੇ।
ਜੰਗ ਵੀਚ ਸਮ ਸ਼ੇਰਨ ਦਿਖੀਏ ॥ ੨੩੫ ॥	
ਕਿਬਲ ਜੰਗ ਵਹਿ ਲਖੀ ਅਤਿ ਥੋਰੇ।	'ਜੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਾਣੀਦੇ ਹਨ।
ਜੰਗ ਸਮੈਂ ਵਹਿ ਹੋਤ ਕਰੋਰੇ।	
ਯਾ ਤੋ' ਨਿਕਸ ਜਿਮੀ ਤੈ ਲਰਹੀਂ।	'ਜਾਂ ਤਾਂ।
ਯਾ ਅੰਬਰ। ਊਪਰ ਤੈ ਗਿਰਹੀਂ ॥ ੨੩੬ ॥	'ਅਕਾਸ਼।
ਕਿਤ ਤੈ ਆਵਤ ਹੋਤ ਨ ਮਾਲਮ।	'ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

ਸੂਰਬੀਰ ਸਭਿ ਬਨ ਹੈਂ ਆਲਮ।

ਜਿਨ ਕੇ ਪੈਰਨ ਕੇਰ ਚਲਾਕੀ।

ਪਾਇ ਤੁਰੰਗ ਕੁਰੰਗ ਨ ਸਾਕੀ ॥ ੨੩੭ ॥

ਜਿਸ ਬਨ ਮੈਂ ਮ੍ਰਿਗ ਸਕਤ ਨ ਘੁੱਸੈਂ।

ਵਹਿ ਬਰ ਹੈਂ ਫਰ ਹੈਂ ਨਹਿੰ ਜੁੱਸੈਂ।

ਬਿਜਲੀ ਸਮ ਅਬਿ ਚਮਕਤ ਸਾਰੇ।

ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਵਹਿ ਫਿਰਤ ਕਰਾਰੇ ॥ ੨੩੮ ॥

ਗੋਸ਼ੇ ਮਧਾ ਯਹਿ ਬਾਤੈਂ ਕੀਨੀ।

ਬਿਨ ਦਿਲ-ਜਾਨੀ ਅਵਰ ਨ ਚੀਨੀ।

ਖਾਸ ਆਮ ਜੋ ਯਹਿ ਸੁਨ ਪਾਤੀ।

ਤਬੈ ਦਬਾਗਤ ਤਿਨ ਉਠ ਜਾਤੀ ॥ ੨੩੯ ॥

ਆਗੇ ਜਜੋਂ ਵਹਿ ਪਠਹਿੰ ਨਵਾਬੀ।

ਸੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਫਿਰ ਲਿਖੋਂ ਸ਼ਿਤਾਬੀ।

ਸਤਰਾਂ ਸੈ ਅਠਾਸੀਏ ਸਾਲੈਂ।

ਭਈ ਗਾਥ ਯਹਿ ਲਖੋਂ ਬਿਸਾਲੈਂ ॥ ੨੪੦ ॥

ਅਬਿ ਅੱਧਜਾਇ ਇਸੁ ਕਿਯ ਬਿਸੁਆਮ।

ਕਲਗੀਧਰ ਕੌ ਕਰਿ ਪ੍ਰਣਾਮਾ ॥ ੨੪੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਦੀਨੀਯੋਂ ਕਾ ਜੰਗ, ਪੰਥ ਕੀ ਫਤੇ ਹੋਵਨ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਬੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੨੪ ॥

।(ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ)।

।ਘੋੜੇ ਤੇ ਹਰਨ (ਉਸ ਚਲਾਕੀ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ, ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ।

।ਵੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

।(ਉਸ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ) ਉਹ ਸਿੰਘ ਵੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

।ਕਮਰੇ ਦੇ ਖੁੰਜੇ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਗੁਪਤ।

।ਦਿਲ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਆਂ।

।ਸੁਣ ਲੈਂਦੇ।

।ਰੁਅਬ ਦਾਬ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ।

੨੫. {ਨਵਾਬ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲ ਅਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਪੰਥ ਵਲ ਨਵਾਬੀ ਦੀ ਖਿੱਲਤ ਭੇਜਣੀ,
ਪੰਥ ਨੇ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਵਾਬੀ ਬਖਸ਼ਣੀ}

ਕਬਿੱਤ:

ਲੋਚਨ ਕਮਲ ਤੈ ਕਮਲ ਦੁਤਿ ਮੰਦ ਹੋਤ,
ਚੰਦ ਛਬਿ ਮੰਦ ਮੁਖ ਚੰਦ ਕੇ ਨਿਹਾਰੇ ਹੈਂ।

¹(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ) ਕੰਵਲ ਵਰਗੇ ਨੇੜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕੰਵਲਾਂ ਦੀ ਚਮਕ (ਮੰਦ) ਫਿੱਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੁਖ ਰੂਪ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਚੰਦ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਮਧਮ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦਸਨ ਦਮਕ ਦੇਖਿ ਦਾਮਨੀ ਲਜਾਇ ਜਾਤ,
ਨਾਸਕਾਂ ਨਿਹਾਰਿ ਕੀਰ ਧੂਰ ਹੂੰ ਬਿਸਾਰੇ ਹੈਂ।

¹ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਦੇਖ ਕੇ ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਸਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੋਤਾ (ਧੂਰ) ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮੁਖ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੇਜ ਕੀ ਮਯੂਖ ਤੈ ਮਯੂਖ ਰਵਿ ਦਵ ਜਾਤ,
ਅਧਰ ਪਯੂਖ ਤੈ ਪਯੂਖ ਹਮ ਹਾਰੇ ਹੈਂ।

¹(ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ) ਤੇਜ (ਪ੍ਰਤਾਪ) ਦੀਆਂ (ਮਯੂਖ) ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦਬ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ) ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ (ਹਮ) ਸਾਰੇ (ਪਯੂਖ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕੋਕਿਲ, ਕਪੋਤ, ਕਰੀ, ਕੇਹਰ, ਬੇਹਰ ਪੈਸੇ,
ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਕੇ ਹਮ ਧਾਰੇ ਹੈਂ।

¹ਕੋਇਲ, ਕਬੂਤਰ, ਹਾਥੀ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ (ਬੇਹਰ) ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਬੇਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਸੰਘਣੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਵਾੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ (ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ) ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਕੋਮਲ ਅਤਿ ਨਵ ਨੀਤਿ ਤੈ,
ਮੰਜ ਕੰਜ ਤੈ ਜਾਨ।

¹(ਜੋ ਚਰਨ) ਮੱਖਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕੂਲੇ ਤੇ ਕੰਵਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉਜਲ ਜਾਣੇ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ,
ਧਰਿ ਪਦ ਪੰਕਜ ਧਿਆਨ। ॥੨॥

¹(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਕੇ (ਮੈਂ ਇਹ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹਾਂ)।

ਅਰਜ਼ੀ ਜੈਸ ਨਵਾਬ ਲਿਖਿ,
ਪਠ ਹੈ ਪਾਸ ਦਿਲੇਸ।
ਨਕਲ ਕਰਾ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ,
ਸ਼ਾਹਿ ਪੇਖ ਹੈ ਵੇਸ। ॥੩॥
ਖਿਲਤ ਨਵਾਬੀ ਕਾ ਮਿਲੈ,

¹ਚੰਗੀ।

¹ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਮਿਲੀ ਪੋਸ਼ਾਕ।

ਹਰਿ ਕਪੂਰ¹ ਕੇ ਜੈਸ।

¹ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ।

ਇਤਿਕ ਗਾਥ ਇਸ ਧਯਾਇ ਮੈ,

ਕਹੋਂ ਸੁਨੋ ਸਭਿ ਬੈਸਿ¹ ॥ ੪ ॥

¹ਬੈਠ ਕੇ।

ਕਥਿੱਤ:

ਹਾਰੇ ਜਬਿ ਦੀਨੀਏ ਬਿਵਾਸ ਤੇ ਕਮੀਨੀਏ¹,

¹ਜੇ ਕਮੀਨੇ (ਨੀਚ) ਤੁਰਕ ਬੇਵਸ ਹੋ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ।

ਸੁ ਹੋਇ ਬੈਠੇ ਖੀਨੀਏ¹ ਸਿਆਪੇ ਪਰੇ ਹੋਵਹੀਂ।

¹ਕਮਜ਼ੋਰ।

ਮਾਦਰ ਪਦਰ ਆਇ ਕੈਹੈਂ ਪਿਸਰਾਨ ਤਾਂਇ¹,

¹ਮਾਂ ਪਿਉ ਆ ਕੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਾਹੇ ਬਿਨ ਆਈ ਜਾਇ¹ ਜਾਨ ਤੁਮ ਖੋਵਹੀਂ।

¹ਜਾ ਕੇ।

ਖੇਤੀ ਕਰਿ ਖਾਵੋ ਲੱਖ ਲਾਨੂਤ ਪਰਾਵੋ

ਇਸ ਦੀਨ ਪਰ¹, ਆਵੋ ਬਾਜ², ਚਲੋ ਘਰ ਕੋ
ਸਹੀ।

¹ਇਸ ਦੀਨ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਓ। ²ਮੁੜ ਆਓ।

ਤੁਮ ਤੈ ਨ ਸਿੰਘ ਧਿੰਗ¹ ਮਰੈਂ ਕਾਹੇ ਮਰੋ ਤਿੰਗ²,

¹ਜ਼ੋਰਾਵਰ। ²ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ, ਆਕੜ ਕੇ।

ਜਖਮੀ ਹੈ ਫੇਰ ਰਿੰਗ ਰਿੰਗਹਿੰ ਗਹੈਂ ਸਹੀ¹ ॥ ੫ ॥

¹ਜਖਮੀ ਹੋ ਕੇ ਫੇਰ (ਰਿੰਗ ਕੇ) ਅਰੜਾ ਕੇ (ਸਹੀ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਹਿੰਗ ਨੂੰ ਫੜੋਗੇ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਿਨ ਕੋਊ ਨਾਹਿੰ ਮਾਈ ਬਾਪ,

ਹੈ ਜੁ ਕੋਊ ਸੋਊ ਦੇਤ ਸੀਖਯਾ ਯੋਂ ਇਨ ਕੋ¹।

¹ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ
ਹੈ।

ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਬੱਧੋ ਬੱਧ ਲੇਹੁਗੇ ਪਰਮਪਦ,

ਜੀਤ ਹੈ ਹੈ ਜਦ ਕਦ ਇਨ ਪਰਮਿਨ ਕੋ¹।

¹ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰੋ ਤੇ ਮਾਰ ਕੇ ਮੁਕਤੀ ਲੈ ਲਉਗੇ। (ਤੁਰਕ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਜਦੋਂ ਕਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮੀਆਂ (ਸਿੰਘਾਂ) ਦੀ ਹੀ
ਜਿੱਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਤੁਮ ਨਾ ਨਿਹਰਹੋ ਨਬੀਨੇ ਹੋਇ ਮਰਹੋ,

ਪਤੰਗਨ ਜਜੋਂ ਪਰਹੋ ਸੁ ਪਿਖਿ ਦੀਪ ਦਿਨ ਕੋ¹।

¹ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ (ਨਬੀਨੇ) ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹੋ, ਆਪਣੇ
(ਦਿਨ) ਦੀਨ ਰੂਪ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭਮੱਕੜਾਂ ਵਾਂਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ।

ਆਪ ਤੈ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਨ, ਮਾਰੇ ਜਿਨ ਖੇਤ ਖਿਨ^{1*},

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾਂ ਤੁਰਕ (ਖੇਤ)
ਜੰਗ ਕਰ ਕੇ (ਖਿਨੈ) ਇਕ ਛਿਨ ਮਾਰੇ ਹਨ। *ਅੰਕ ਨੰ. ੬ ਦੀ
ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਅੱਧ ਤੇ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ 'ਮਾਰੇ
ਜਿਨ ਖੇਤ ਖਿਨ' ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਦਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ 'ਚੋਂ ਲਿਆ
ਹੈ।

ਬਢਯੋ ਜਾਤ ਦਿਨੋ ਦਿਨ, ਦੀਨ ਤੇਜ ਜਿਨ ਕੋ

॥ ੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮੱਦਦ ਜਿਨ ਕੀ ਕਰਤ ਖੁਦਾ ਹੈ।	
ਤਿਨ ਕੋ ਸਾਕੈ ਕੌਨ ਗਵਾ ਹੈ।	'ਨਾਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਯਾਹੀ ਤੈ ਨਵਾਬ ਦਬਿ ਰਹਯੋ।	
ਤੁਮ ਕਜੋਂ ਨਾਹਕ' ਮਰਨਾ ਚਹਯੋ ॥੨॥	'ਐਵੇਂ, ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ।
ਐਸੀ ਐਸੀ ਬਾਤੈਂ ਕਹਿ ਸੁਨਿ।	
ਗਏ ਲੋਗ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਸਭਿ ਗੁਨਿ'।	'ਵਿਚਾਰ ਕੇ।
ਬੈਠਤ ਪਾਂਚ ਸਾਤ ਮਿਲਿ ਜਹਾਂ।	
ਬਾਤਾਂ ਕਰੈਂ ਐਸ ਤਬਿ ਤਹਾਂ ॥੩॥	
ਅਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਨੇਕ ਸਤਾਰਾ'।	'ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ।
ਦਿਨ ਦਿਨ ਚਮਕਤ ਜਾਤ ਅਪਾਰਾ।	
ਕਾਮਲ' ਭਈ ਉਮੈਦ ਹਮੈਂ ਯਹਿ।	'ਪੂਰਨ।
ਰਾਜ ਚੁਕੱਤਨ' ਛੋਡੈਂਗੇ ਨਹਿੰ ॥੪॥	'ਚੁਗੱਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ।
ਕੁਛ ਦਿਨ ਮਾਹਿੰ ਲਾਹੌਰੈਂ ਲੈ ਕੈ।	
ਫਿਰ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚੈਂਗੇ ਧੈ ਕੈ'।	'ਦੌੜ ਕੇ, ਧਾਵਾ ਕਰਕੇ।
ਨਹਿੰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਇਨ ਕਾ ਕੋਊ।	
ਕਰਨਵਾਰ ਦੀਸਤ ਹੈ ਲੋਊ' ॥੧੦॥	'ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ।
ਬੁਰੀ ਭਈ ਯਹਿ ਭਾਰੀ' ਬਾਤੈਂ।	'ਬਹੁਤ।
ਦੀਨ ਹਮਾਰਾ ਹੂ ਹੈ ਘਾਤੈਂ'।	'ਨਾਸ਼।
ਘਰਿ ਘਰਿ ਬਾਤ ਤੁਰਕ ਯੋਂ ਕਰਿਹੀਂ।	
ਕਰਿ ਕਰਿ ਯਾਦ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਝੁਰਹੀਂ ॥੧੧॥	
ਬਲਕਿਨ' ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਲੈ ਤਬਿ ਹੀ।	'ਸਗੋਂ।
ਨਿਜ ਲਰਕਨ ਡਰ ਪਾਵੈਂ ਸਭਿ ਹੀ।	
ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਮਰ ਗਏ ਉਸਾਣੈਂ'।	'ਹੋਸ਼।
ਜਨੁ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰਯੋ ਮਸਾਣੈਂ' ॥੧੨॥	'ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਸੁਆਹ।
ਖ਼ਾਬ ਵੀਚ' ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਡਰਿ ਡਰਿ।	'ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ।
ਉਝਕ ਉਝਕਿ ਗਿਰ ਪਰਹੀਂ ਧਰ ਪਰ'।	'ਤੁੱਬਕ ਤੁੱਬਕ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।
ਕਾਮ ਧਾਮ ਕੇ ਕਹੈਂ ਨ ਕੈਹੀਂ'।	'ਕੋਈ ਵੀ।
ਸੋਚ ਨਦੀ ਮਧ ਡੂਬੇ ਰਹਿਹੀਂ ॥੧੩॥	
ਦਸ਼ਾ ਦੀਨ ਕੀ' ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਤਬਿ।	'ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਹਾਲਤ।

ਬੋਲਿ ਦਨਾਵ! ਲਏ ਨਿਜ ਢਿਗ ਸਭਿ।
ਕਰਿ ਮਨਸੂਬੇ ਸੂਬੇ ਖੂਬੈਂ।
ਕਰਨੀ ਸੁਲ੍ਹਾ ਠਰ੍ਹਾਈ ਖੂਬੈਂ ॥ ੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਗਰਜੀ ਹੈ! ਅਰਜੀ ਲਿਖੀ,
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੀ ਓਰ।
ਲਰਜੀ! ਮਤਿ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ,
ਮਰਜੀ ਪਿਖਿ ਗੁਰੂ ਜ਼ੋਰ! ॥ ੧੫ ॥
ਨਾਜ਼ਮ ਕੇ ਆਜ਼ਮ ਬਢੇ,
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਇਕ ਕਾਲ।
ਮਰੇ ਤਲਬੀਏ! ਹਰਖ ਭੋ,
ਸ਼ੋਕ ਦੀਨ! ਪਿਖਿ ਹਾਲ ॥ ੧੬ ॥
ਧਰਿ ਤਰਾਸ ਉਰਿ ਸ੍ਰਾਸ ਭਰਿ,
ਆਸ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕੀ ਧਾਰ।
ਅਰਜੀ ਲਿਖੀ ਨੁਵਾਬ ਜੋ,
ਸੇ ਮੈਂ ਕਹੋਂ ਉਚਾਰ ॥ ੧੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਹਜ਼ਰਤ ਬਾਰਗਾਹ ਮਕੂਬਲੈਂ।
ਰਹਿ ਦਾਇਮ ਇਕਬਾਲ ਸਤੂਲੈਂ।
ਕਿਬਲਹਿ ਆਲਮ ਜਹਾਂ ਪਨਾਹੈਂ।
ਅਰਜ ਕਰਤ ਬੰਦਾ ਦਰਗਾਹੈਂ ॥ ੧੮ ॥
ਸਿੰਘਨ ਗਰਦੀ! ਡਾਰਿ ਮਹਾਨੈ।
ਕਰਜੋ ਮੁਲਕ ਯਹਿ ਕੁੱਲ ਬਿਰਾਨੈ।
ਕਈ ਬਾਰ ਹਮ ਜੰਗ ਸੁ ਲੀਨਾ।
ਸਿਰ ਸਦਕੈ ਸ਼ਹਿ ਲਸ਼ਕਰ ਕੀਨਾ! ॥ ੧੯ ॥
ਰੋਜ਼ ਬਰੋਜ਼! ਅਬਿ ਸਿੰਘਨ ਤੇਜੀ।
ਕੀਨ ਇਲਾਹੀ ਹਮ ਪਰ ਜੇਜੀ।

'ਸਿਆਣੇ।
'ਸੂਬੇ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕਰਕੇ।
'ਲੋੜਵੰਦ ਹੋ ਕੇ।
'ਕੰਬ ਗਈ, ਡਰ ਗਈ।
'ਗੁਰਾਂ ਦੀ (ਮਰਜੀ) ਇੱਛਾ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇਖ ਕੇ।
'ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਸੋਗ ਬਹੁਤੇ ਵਧ ਗਏ।
'ਚੱਟੀ ਉਗ੍ਰਾਹੁਣ ਵਾਲੇ।
'ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ।
'ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਡਰ ਧਾਰ ਕੇ ਤੇ ਹਾਹੁਕਾ ਲੈ ਕੇ।

'(ਹੇ) {ਬਾਰਗਾਹ} ਕਚਹਿਰੀ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ {ਮਕੂਬਲੈਂ} ਮੰਨੇ
ਹੋਏ {ਹਜ਼ਰਤ} ਬਾਦਸ਼ਾਹ।
'ਆਪ ਦਾ {ਇਕਬਾਲ} ਪ੍ਰਤਾਪ {ਦਾਇਮ} ਹਮੇਸ਼ਾਂ {ਸਤੂਲੈਂ}
ਲੰਬਾ ਰਹੇ ਭਾਵ ਵਧਦਾ ਰਹੇ।
'ਆਪ {ਆਲਮ} ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ {ਕਿਬਲਾ} ਪੂਜਨੀਕ ਤੇ {ਜਹਾਂ}
ਸੰਸਾਰ ਦਾ {ਪਨਾਹ} ਆਸਰਾ ਹੋ।
'ਆਪ ਦੀ {ਦਰਗਾਹ} ਕਚਹਿਰੀ ਵਿੱਚ ਮੈਂ (ਬੰਦਾ) ਦਾਸ
ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
'ਹਲਚਲੀ।
'ਉਜਾੜ।
'ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲਸ਼ਕਰ {ਸਿਰ ਸਦਕੇ} ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤਾ।
'ਦਿਨ-ਬਦਿਨ।
'(ਇਹ ਸਿੰਘ ਮਾਨੋ) ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਅੱਲਾਹ ਨੇ ਜੇਜੀ (ਜੇਜੀਆ

ਆਗੇ ਫਕਤਾ ਏਕ ਥਾ ਬੰਦਾ।
 ਅਬਿ ਤਾਂ ਕੇ ਸਮ ਸਦਹਾ ਬੰਦਾ ॥ ੨੦ ॥
 ਯਹਿ ਗਨੀਮ ਅਤਿ ਹੀ ਸਿੰਘ ਬਲਿ ਹੈਂ।
 ਇਨ ਪਰ ਪੇਸ਼ ਨ ਹਮਰੀ ਚਲ ਹੈ।
 ਜਿਤਿਨ ਕੁ ਲਸਕਰ ਹੁਤੇ ਹਜੂਰੈਂ।
 ਵਾਂ ਨੈ ਰਖੀ ਨ ਜ਼ਰਾ ਕਸੂਰੈਂ ॥ ੨੧ ॥
 ਵਾਂ ਪੈ ਨਾਮ ਸਿੰਘਨ ਜਬਿ ਲੇਹੀਂ।
 ਜਰਦ ਹੋਇੰ ਮੁਖ ਲਰਜੈਂ ਦੇਹੀਂ।
 ਸਭਿ ਮੁਲਖੱਯਨ ਕਰਿ ਮਨਸੂਬਾ।

ਮਿਲਿ ਕਿਯ ਜੰਗ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਖੂਬਾ ॥ ੨੨ ॥
 ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਕਾਮ ਨਰ ਆਯੋਂ।
 ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਕੁਛ ਬਸ ਨ ਬਸਾਯੋਂ।
 ਹਜੂਰ ਅਨਵਰ ਜੁ ਦਸਤਕ ਪਠੀ।

ਦੋਇ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਹੇਲਾ ਹਠੀ ॥ ੨੩ ॥
 ਕਈ ਲਾਖ ਦੈ ਟਕਾ ਹਮਾ ਨੈ।
 ਜਬਿ ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ ਕਰੇ ਰਵਾਨੈ।
 ਰਸਤੇ ਮੈਂ ਸਿੰਘਨ ਸੋ ਛੀਨੇ।
 ਮਾਰ ਕੂਟ ਵਹਿ ਕਰੇ ਕਮੀਨੇ ॥ ੨੪ ॥
 ਹਟ ਕਰਿ ਫਿਰ ਲਾਹੌਰ ਸੋ ਆਏ।
 ਹਮ ਤਾਦਾਰਕਾ ਕਰੀ ਮਹਾਂਏ*।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਚਹਯੋ ਥਾ ਕਿਛੁ ਦੈਰੈਂ।
 ਪਠੋਂ ਹਜੂਰ ਪਾਸ ਇਨ ਕੈਰੈਂ ॥ ੨੫ ॥
 ਦਸਤਕਾ ਲੇਤ ਰਹੇ ਸੁ ਹਮੇਸ਼ੈਂ।
 ਔਰੈਂ ਦਯਾ ਰੁਪਯਾ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੈਂ।
 ਸੋ ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ ਯੁੱਧ ਭਏ ਜੋ।
 ਮਿਲਿ ਬਹੁ ਦੀਨੀ ਲੋਗਾ ਅਏ ਤੋ ॥ ੨੬ ॥

ਟੈਕਸ) ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 'ਸਿਰ।
 'ਸੈਂਕੜੇ ਭਾਵ ਬੇਅੰਤ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਹਨ।
 'ਇਹ ਸਿੰਘ ਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਹੁਤੇ ਬਲੀ ਹਨ।
 'ਆਪ ਦਾ ਸੀ।
 'ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਕਸਰ (ਬਾਕੀ) ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ।
 'ਮੂੰਹ ਪੀਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੇਹਾਂ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।
 'ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕਰਕੇ।
 'ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਕੰਮ ਆਏ ਭਾਵ ਮਾਰੇ ਗਏ।
 'ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ।
 '(ਅਨਵਰ) ਹੇ ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੀ (ਹਜੂਰ) ਆਪ ਨੇ ਜੋ (ਦਸਤਕ) ਚੱਟੀ ਉਗ੍ਰਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਭੇਜੇ ਸਨ।
 'ਜ਼ਾਤੀ ਦਾ ਪਠਾਣ।
 'ਅਸਾਂ ਨੇ।
 'ਤੋਰੇ।
 'ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ। *ਅੰਕ ਨੰ. ੨੪ ਦੀਆਂ ਤੀਜੀ ਤੇ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਅਤੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੨੫ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਦੂਜੀ, ਇਹ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ।
 'ਦਿਆਂਗਾ।
 'ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਕੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿਆਂਗਾ।
 'ਚੱਟੀ।
 'ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤਰੁਪਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
 'ਤੁਰਕ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਆਮ ਜਨਤਾ।

ਵਹਿ ਭੀ ਮਿਲੇ ਦੀਨੀਯੋਂ ਸਾਥੈਂ।
 ਜਾਇ ਪੜੇ ਮਧ ਸਿੰਘਨ ਹਾਥੈਂ।
 ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਮਰਜੋ ਅਬਿ ਦੀਨੀ।
 ਫੌਜ ਜਰਜਰੀ' ਸਿੰਘਨ ਕੀਨੀ ॥੨੭॥
 ਹਮ ਜਬਿ ਕਰਤ ਲਰਨ ਤਜਵੀਜ਼ੈਂ।
 ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਿਪਹਾ ਹੋਤ ਮਰੀਜ਼ੈਂ।
 ਅਬਿ ਜੋ ਹੋਵੈ ਹੁਕਮ ਹਜੂਰੈਂ।
 ਵਹੀ ਕਰੈਂ ਹਮ ਬਿਨਾਂ ਕਸੂਰੈਂ ॥੨੮॥
 ਜੋ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਚਹਿਹੈ ਮਾਰਾ।
 ਤੋਂ ਲਸਕਰ ਪਠ ਦੈਹੁ ਅਪਾਰਾ।
 ਕੈ ਹੈ ਹੁਕਮ ਸੁਲਾ ਹਮ ਕਰੈਂ।
 ਜੰਗ ਜੂਪ ਕੀ ਖੇਲ ਨਿਹਰੈਂ ॥੨੯॥
 ਯੇ ਗਨੀਮ' ਹੈਂ ਬੁਰੀ ਬਲਾਇ।
 ਕਰਨੀ ਸੁਲਾ ਭਲੀ ਮਮ ਰਾਇ।
 ਗੁੜ ਦੀਨੇ ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮਰ ਹੈ।
 ਤਾਂ ਕੋ ਜ਼ਹਿਰ ਦੈਨ ਨਹਿੰ ਭਰ ਹੈ ॥੩੦॥
 ਤਮਾ' ਤੇਲ ਜਾਂ ਕੋ ਮਿਲ ਜਾਵੈ।
 ਕਠਨ ਚਰਮ ਨਰ ਨਰਮ ਬਨਾਵੈ।
 ਲੋਹਾ ਨਰਮ ਹੋਤ ਪਾ ਜਰ ਕੋ।
 ਜਰ ਸੈਂ ਨਰਮ ਹੋਤ ਨਹਿੰ ਨਰ ਕੋ ॥੩੧॥
 ਹਾਥ ਸਾਥ ਜੋ ਗਾਂਠ ਖੁਲੈ ਹੈਂ।
 ਤਾਹਿੰ ਦਨਾਵ ਨ ਦਾਂਤ ਲਗੈ ਹੈਂ।
 ਸਾਮ ਦਾਮ ਭਿਦ ਤੈ ਜੋ ਕਾਮੂ।
 ਬਨੈ, ਤੁ ਕਰਨੋ ਦੰਡ ਨਿਕਾਮੂ ॥੩੨॥
 ਇਨ ਕੋ ਦਿਹੁ ਜਗੀਰ ਕੁਛ ਅਬੈ।
 ਫਿਰ ਥਿਰ ਹੋਇ ਬੈਠ ਹੈਂ ਸਭੈ।
 ਜਜੋਂ ਕੂਕਰ' ਕੁਛ ਟੁਕੜਾ ਪਾਏ।
 ਭੌਂਕਨ ਕਾਟਨ ਤੇ ਹਟ ਜਾਏ ॥੩੩॥

'ਬੋਡੀ, ਕਮਜ਼ੋਰ।

'ਫੈਸਲਾ, ਨਿਰਣਾ।

'ਫੌਜ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

'ਕਸਰ ਭਾਵ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

'ਜੰਗ ਨੂੰ ਜੂਏ ਦੀ ਖੇਡ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ।

'ਦੁਸ਼ਮਣ।

'ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

'ਲਾਲਚ।

'ਕਰੜੇ ਚੰਮ ਨੂੰ ਤੇਲ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਨਰਮ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

'ਜੰਗਾਲ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ।

'ਕੌਣ ਆਦਮੀ ਹੈ ਜੋ (ਜਰ) ਧਨ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਨਰਮ ਨਾ ਹੋਵੇ।

'ਜੋ ਕੰਮ (ਸਾਮ) ਸੁਲਾ (ਦਾਮ) ਰੁਪਇਆਂ ਨਾਲ ਤੇ (ਭਿਦ) ਫੁੱਟ ਪਾਣ ਨਾਲ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ (ਦੰਡ) ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਨਿਕੰਮਾ ਹੈ।

'ਕੁੱਤਾ।

ਅਬਿ ਕਰਿ ਇਨ ਸੋਂ ਸੁਲ੍ਹਾ ਸਫਾਈ।
 ਲੇਟ ਪੇਟ ਪਰਾ ਰਖੈਂ ਟਿਕਾਈ।
 ਫਿਰ ਕਰਿ ਦਾਵ ਘਾਵ ਕੁਛ ਛਲ ਬਲ।
 ਕਰਿ ਦੈਹੈਂ ਨੇਸਤਾ ਹਮ ਦਲ ਮਲ ॥ ੩੪ ॥
 ਇਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖਿ ਬਾਤਾਂ ਔਰਨ।
 ਅਰਜੀ ਪਠੀ ਸਾਹਿ ਢਿਗ ਫੌਰਨ।
 ਇਤ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਹੇਤ ਟਿਕਾਵੈਂ।
 ਝਟ ਪਟ ਯਾ ਬਿਧਿ ਕੀਨ ਬਨਾਵੈਂ* ॥ ੩੫ ॥

'ਪੇਟ ਉਪਰ ਲਿਟਾ ਕੇ ਭਾਵ ਆਪ ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਕੇ।

'ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ।

'ਛੇਤੀ।

'ਟਿਕਾਉਣ ਵਾਸਤੇ।

'ਬਨਾਵਟ, ਵਿਉਂਤ। *ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ ਏਥੇ ਪਾਠ 'ਨੁਵਾਵੈਂ' ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ ਪਾਠ 'ਨੁਵਾਬ' ਹੈ ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ ਪਾਠ 'ਬਨਾਵੈਂ' ਹੈ ਜੋ ਸੁੱਧ ਸਮਝ ਕੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ।

ਹੁਤੋ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਸਿਖ ਏਕੈਂ।
 ਸਾਕਨ ਮੌਜੇ ਜੰਬਰ ਨੇਕੈਂ।

'ਜੰਬਰ (ਮੌਜੇ) ਪਿੰਡ ਦੇ (ਸਾਕਨ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨੇਕ ਪੁਰਸ਼ ਸੀ।

ਪਾਸ ਨੁਵਾਬ ਸੁ ਰਹਿਤ ਹਮੇਸ਼ੈਂ।
 ਪਢਯੋ ਫਾਰਸੀ ਆਹਿ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੈਂ ॥ ੩੬ ॥
 ਕਾਮ ਬਕਾਲਤਾ ਦੇਤ ਰਹਿਤ ਵਹਿ।
 ਗ੍ਰਾਮ ਅਜਾਰੇ ਬਹੁਤ ਲੇਤ ਰਹਿ ॥ ੩੭ ॥

'ਵਿਚੋਲਗੀ ਦਾ।

'ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਠੋਕੇ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਬੋਲਿ ਨੁਵਾਬ ਕਹਯੋ ਤਿਹ ਕੋ,
 ਤੁਮ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਹੁ ਅਬੈ ਹੀ।
 ਮੇਲ ਬਨੈ ਭਲ ਜੈਸ ਹਮੈਂ ਉਨ,
 ਤੈਸ ਕਰੋ ਬਿਨ ਦੇਰ ਅਬੈ ਹੀ।
 ਦੇਸ ਬਿਰਾਨ ਕਰੈਂ ਨਹਿੰ ਵੈ ਅਬਿ,
 ਲੈਹੰ ਗੁਜਾਰੇ ਜਗੀਰ ਸਬੈ ਹੀ।
 ਖਾਲਕ ਕੀ ਲਖ ਕੈ ਮਖੂਲਕ,
 ਨ ਦੇਵਹਿੰ ਦੁਖ ਸਲੂਕ ਫਬੈ ਹੀ ॥ ੩੮ ॥

'ਹੁਣੇ ਹੀ।

'ਖੁਦਾ ਦੀ (ਮਖਲੂਕ) ਪਰਜਾ ਜਾਣ ਕੇ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦੇਣ (ਪਰਜਾ ਨਾਲ) ਚੰਗਾ ਵਰਤਾਉ ਹੀ ਫਬਦਾ ਹੈ।

'ਸਾਰਾ।

'ਤੁਹਾਡੇ (ਸਾਦਰ) ਆਦਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਭਰਾ ਹਨ।

ਦੇਸ ਅਸੇਸਾ ਅਹੇ ਯਹਿ ਜੇਤਿਕ,
 ਆਹਿ ਬਿਰਾਦਰ ਸਾਦਰ ਬਾਰਯੋ।
 ਆਪਨ ਕੋ ਚਹੀਏ ਦੁਖ ਦੈਨ ਨ,

ਔ ਬਲਕੈ ਕਰੀਏ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਜੋ।
 ਮੇ ਪਰ ਕੀਨ ਉਪਕਾਰ ਬਡੋ,
 ਜੇਊ ਦਸਤਕ ਦਾ ਫਸਤਾ ਕਟ ਡਾਰਜੋ।
 ਔ ਮੁਲਖੱਯਨ ਕੋ ਕਰਿ ਖੈ, ਯਹਿ
 ਮੇ ਸਿਰ ਤੈ ਰਿਣ ਜੂ ਜਿਮ ਟਾਰਜੋ ॥ ੩੯ ॥
 ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਔ ਅਸਲੇਮ ਖਾਂ,
 ਬਾਤ ਕਹੀ ਮਿਲ ਕੈ ਜਬਿ ਯੋਹੈ।
 ਸਿੰਘ ਸਬੇਗ ਕਹਜੋ, ਕਰ ਖਾਲੀ
 ਕਹੋ ਕਬਹੂੰ ਮੁਖ ਓਰ ਗਯੋ ਹੈ।
 ਚਹੀਯੇ ਕੁਛ ਤੋਫਾ ਦਯੋ ਉਨ ਕੋ,
 ਅਰ ਭੰਗ ਮਿਠੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਯੋ ਹੈ।
 ਲੈ ਕਰਿ ਪੰਥ ਜੋ ਹੋਇ ਖੁਸ਼ੀ,
 ਅਰ ਮੈਂ ਭੀ ਜੁ ਦੈ ਚਹੋਂ ਕਾਮ ਲਯੋ ਹੈ ॥ ੪੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਮਨਿ ਠੀਕੈ ਠਟਯੋ।
 ਖਿਲਤਾ ਜੁ ਸ਼ਾਹਿ ਤਾਂਹਿ ਹਿਤ ਪਠਯੋ।
 ਮਏ ਬਹੁਤ ਨਕਦੀ ਵਹਿ ਖਿਲਤੈ।
 ਦਯੋ, ਕਹਜੋ ਪੁਨ ਯੋਂ ਹਿਤ ਮਿਲਤੈ ॥ ੪੧ ॥
 ਖਿਲਤ ਨਹੀਂ ਯਹਿ ਆਹਿ ਨੁਵਾਬੀ।
 ਯਾ ਸੰਗ ਮੁਲਕ ਜਗੀਰ ਮਿਲਾਬੀ।
 ਕੁਛ ਦਿਨ ਮਾਹਿ ਜਗੀਰਨ ਕੇਰਾ।
 ਸ਼ਾਹੀ ਪੱਟੋ ਪਠਹੋਂ ਫੇਰਾ ॥ ੪੨ ॥
 ਸ਼ਾਹੀ ਪੱਟੋ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਸੁਣਾ।
 ਹੋਇ ਖੁਸ਼ੀ ਤਬਿ ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਣਾ।
 ਭਯੋ ਸ਼ਕੁਨ ਯਹਿ ਨੀਕੀ ਬਾਨੀ।
 ਤੁਰਕਨ ਸ਼ਾਹੀ ਪੱਟੋ ਬਖਾਨੀ ॥ ੪੩ ॥
 ਰੁਖਸਦ ਹੈ ਸਿੰਘ ਚਲ ਕਰਿ ਨੀਕੈ।
 ਪਹੁੰਚ ਸੁਧਾਸਰ ਪੰਥ ਨਜੀਕੈ।
 ਪਿਖਜੋ ਪੰਥ ਕਾ ਲਗਜੋ ਦੀਵਾਨੈਂ।

'ਚੱਟੀ ਉਗ੍ਰਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਫਾਹਾ ਕਟ ਸੁੱਟਿਆ।

'ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।

'ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਕਰਜੇ ਨੂੰ ਜੂ ਵਾਂਗ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

'ਕਹੋ ਖਾਂ ਕਦੇ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਵੀ ਮੂੰਹ ਵਲ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹੈ ?

'ਸੁਗਾਤ।

'ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

'ਅਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਜੋ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰ ਲਿਆ।

'ਸ਼ਾਹੀ ਪੋਸ਼ਾਕ।

'ਬਹੁਤ ਨਕਦ ਮਾਇਆ ਦੇ (ਮਏ) ਸਣੇ ਉਹ ਸ਼ਾਹੀ ਪੁਸ਼ਾਕ।

'ਮਿਲਾਪ ਵਾਸਤੇ।

'ਮਿਲੇਗੀ।

'ਪਟਾ, ਸਨਦ, ਅਧਿਕਾਰ ਪੱਤ੍ਰ।

'ਇਹ ਚੰਗੀ ਬਾਣੀ ਚੰਗਾ ਸ਼ਗਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

'ਜੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਪੱਟੀ ਗਈ ਹੈ।

'ਵਿਦਾ ਹੋ ਕੇ।

ਬੁਲਤ ਝੰਡੇ ਬਜਤ ਨਿਸ਼ਾਨੈਂ¹ ॥ ੪੪ ॥

*ਲਾਗ ਰਹੀ ਧੁਨਿ ਬਾਨੀ ਕੇਰੈਂ।

ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਸੁਰ ਸੋਂ ਸਿੰਘ ਟੇਰੈਂ।

ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੋਰ ਕੋਕਲਾ ਦਾਦਰ।

ਜਨੁ ਪਾਵਸ ਮੈਂ ਬੋਲਤ ਸਾਦਿਰ¹ ॥ ੪੫ ॥

ਢਾਢੀ ਗਾਵਤ ਗੁਰੂਅਨ ਵਾਰੈਂ।

ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਾਯਰਰਣ ਪਾਰੈਂ¹ ॥ ੪੬ ॥

ਕਬਿੱਤੁ:

ਕੋਊ ਅੱਸ੍ਰ ਆਯੁਧਨ ਮਾਲਸ਼ ਕਰਤ ਸਿੰਘ,

ਤਾੜਤ ਸੁਚੇਤੇ ਕਛੁ ਦਾਤਨਾ ਸਵਾਰ ਹੈਂ।

ਕੋਈ ਪਢੈਂ ਬਾਣੀ ਕੋਈ ਲਜਾਵੈਂ ਭਰਿ ਪਾਣੀ,
ਕਰੈਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਹਾਣੀ ਬਿਨਾਂ ਛਾਣੀ ਭੰਗ ਚਾਰ
ਹੈਂ।

ਕੋਊ ਘੋਟੈਂ ਛਾਣੈਂ ਭੰਗ ਬਾਂਛਤ ਨਿਸੰਗ ਜੰਗ,
ਨੁਗਦੇ¹ ਚਲਾਇ ਸਿਰ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਮਾਰ ਹੈਂ।
ਕਾਹੂ ਕੇ ਨ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਮਤਸਰ¹ ਮਾਨ ਆਵ²,
ਸਾਥ ਉਤਸ਼ਾਹਿ ਚਾਵ ਟਹਿਲੇ ਸੁਧਾਰ ਹੈਂ।

॥ ੪੭ ॥

ਛੇੜ ਕੈ ਤੁਰੰਗ ਕਹੂੰ ਤੀਰ ਔ ਤੁਫੰਗ ਸੰਗ,
ਚੱਕ੍ਰ ਨਿਸੰਗ ਛੋਡਿ ਖਾਕ ਤੋਦੇ ਕਰ ਹੈਂ¹।
ਫੇਰੈਂ ਨਿਤ ਤਾਜੀ¹ ਮਾਨੋ ਖੇਲਤ ਕਪੋਤ ਬਾਜੀ²,
ਕਹੂੰ ਪਟੇਬਾਜੀ ਸਾਜੀ ਕੇਤਿਕ ਨਿਹਰ ਹੈਂ।

ਸਾਜਤ ਦੁਮਾਲੇ¹ ਕਿਤ ਕਵਚ ਬਿਸਾਲੇ,

ਅਰ ਚੱਕ੍ਰ ਕਰਦ ਤੋੜੇ¹ ਥੋੜੇ ਨਾਹਿੰ ਧਰ ਹੈਂ।

¹ਧੌਂਸੇ।

*ਏਥੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਨਿਤ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ।

¹ਉਚਾਰ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਪਪੀਹੇ, ਮੋਰ, ਕੋਇਲਾਂ ਤੇ ਡੱਡੂ।

¹ਮਾਨੋਂ ਬਰਖਾਰੁੱਤ ਵਿੱਚ (ਸਾਦਿਰ) ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਜੰਗ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਕੋਈ ਸਿੰਘ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਸਸਤ੍ਰ ਮਾਂਜਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਟੱਟੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਦਾਤਣਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਛਕ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਨੁਗਦਾ=ਪੁਣੀ ਹੋਈ ਸ਼ਰਦਾਈ ਜਾਂ ਭੰਗ ਦਾ ਫੋਗ।

¹ਈਰਖਾ। ²(ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ) ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

¹ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਢੇਰ ਬਣਾ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਫੁੰਡਦੇ ਹਨ।

¹ਘੋੜੇ। ²ਕਬੂਤਰ ਬਾਜੀਆਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

¹ਕਿਤੇ ਗਤਕੇ ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਕਿਤੇ ਦਸਤਾਰੇ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਬਹੁਤੇ ਸੰਜੋਆਂ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

¹ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਤੇ ਤੋੜੇ। (ਤੋੜਾ=ਸਿਰ ਤੇ ਸਜਾਏ ਹੋਏ ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬਰੀਕ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਬੁਣਿਆ ਜਾਂ ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਡੋਰਾ।)

ਝਕਾ-ਝੱਕ ਝਮਕਤ ਦਮਕਤ ਦਾਮਨੀ ਜਜੋਂ,
ਭਮਕਤ ਬੈਰਿਨ ਪੈ ਗਮਕਤ ਕਰਿ ਹੈਂ॥ ੪੮ ॥

*ਬਾਂਕੁਰੇ ਬਨੈਤ ਬੀਰ ਛੱਤ੍ਰੀ ਛਬੀਲੇ ਧੀਰ,
ਛੈਲ ਛਕੇ ਰਸ ਬੀਰ ਜ੍ਹਾਨ ਖਾਨ ਸੀਲੇ ਹੈਂ।

ਸੋਹਿਤ ਸਮੱਸੂ ਸਫਾਬਿ ਸੂਧੇ ਸਜਾਮ ਸਿਤ,
ਐਂਠਦਾਰ ਬਾਂਕੁਰੇ ਮੁਛਹਿਰੇ ਸਮੀਲੇ ਹੈਂ।

ਲੋਚਨ ਹਸੋਹੇਂ ਐ ਰਿਸੋਹੇਂ ਰੈਹੈਂ ਬੈਰਿਨ ਪੈ,
ਭੋਹੈਂ ਬੰਕ ਚਢੀ ਛੋਹੈਂ ਭਾਲ ਖੀਲੇ ਹੈਂ।

ਬਾਨਕ ਸਮੀਲੇ ਸੇਤ ਪੀਤ ਲਾਲ ਨੀਲੇ ਸਭਿ,
ਸੋਹਿਤ ਸਜੀਲੇ ਲਾਲ ਗੁਰੂ ਕੇ ਰੰਗੀਲੇ ਹੈਂ।
॥ ੪੯ ॥

ਹੇਰ ਕੈ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਕੀ ਉਦਾਰ ਰੀਤਿ,
ਪਾਇ ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਕਰਿ ਕੁੰਨਸ ਅਪਾਰੀ ਹੈ।
ਅਦਬ ਅਦਾਬ ਸਾਥਾ ਆਇ ਕੈ ਦਿਵਾਨ ਢਿਗ,
ਗੁਰੂ ਕੀ ਗਜਾਈ ਫਤੇ ਪੰਥ ਭੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮਾਥ ਨਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਥ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਇ,
ਪੰਥ ਸ੍ਰੈ ਅਗਾਰੀ ਕਰੀ ਬਿਨੈ ਐਸ ਭਾਰੀ ਹੈ।
ਹਮ ਹੈਂ ਗ੍ਰੇਹੀ ਸਦਾ ਭਰੇ ਤਨਖਾਹ ਦੇਹੀਂ।

ਬਖਸ਼ਨ ਜੋਗ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਹੈ ॥ ੫੦ ॥

¹(ਝਕਾ ਝਕ) ਝਲਮਲ ਝਲਮਲ ਕਰ ਕੇ (ਝਮਕਤ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ, ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੇ ਹਨ, ਵੈਰੀਆਂ ਉਪਰ (ਭਮਕਦ) ਬੁੱਕਦੇ ਹੋਏ। (ਗਮਕਤ) ਗੰਭੀਰ ਧੁਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) (ਗਮ ਕਤ ਕਰ ਹੈਂ) ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

*ਕਵੀ ਜੀ ਏਥੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸਜ ਧਜ ਤੇ ਮਹਿਮਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ।

¹(ਬਾਂਕੁਰੇ) ਬਹਾਦਰ (ਬਨੈਤ) ਸਜ ਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, (ਬੀਰ) ਸੂਰਮੇ (ਛੱਤ੍ਰੀ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ, (ਛਬੀਲੇ) ਛਬ ਵਾਲੇ, ਧੀਰਜਵਾਨ (ਛੈਲ) ਸੁੰਦਰ ਜਵਾਨ ਬੀਰਰਸ 'ਚ (ਛਕੇ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ, (ਛਬੀਲੇ) ਛਬ ਵਾਲੇ, ਧੀਰਜਵਾਨ (ਛੈਲ) ਸੁੰਦਰ ਜਵਾਨ ਬੀਰਰਸ 'ਚ (ਛਕੇ) ਭਰੇ ਹੋਏ (ਖਾਨ ਸੀਲੇ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਖਾਣ ਹਨ।

¹ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਾਹੜੇ ਸਾਫ, ਸਿੱਧੇ ਕਾਲੇ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਹਨ, ਆਕੜਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤੇ ਕੁੰਢਿਆਂ ਮੁਛਹਿਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਸੌਂਹਦੇ ਹਨ।

¹ਨੇਤ੍ਰ ਹਸਾਉਣੇ ਹਨ ਪਰ ਵੈਰੀਆਂ ਉਪਰ ਗੁੱਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭੁਵੱਟੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਟੇਢੇ ਚੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੱਥੇ ਲਾਲ ਤੇ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

¹ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਚਿੱਟੇ, ਪੀਲੇ ਤੇ ਨੀਲੇ (ਸਮੀਲੇ) ਮਿਲਵੇਂ (ਬਾਨਕ) ਪੁਸ਼ਾਕੇ (ਬਣੇ ਹੋਏ) ਹਨ, ਗੁਰੂ ਕੇਰੰਗੀਲੇ ਲਾਲ (ਸਿੰਘ) ਸਜੇ ਹੋਏ ਸੌਂਹਦੇ ਹਨ।

¹ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇ (ਕੁੰਨਸ) ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ।

¹ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ।

¹ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ।

¹ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਅੱਗੇ।

¹ਅਸੀਂ ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ (ਗਲਤੀਆਂ ਦੇ) ਭਰੇ ਹੋਏ (ਤਨਖਾਹ) ਧਰਮ ਦੰਡ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।

ਪਾਰਜਾਤ ਕੀ ਸੀ ਛਬਿ ਦੇਖ ਕੈ ਛਬੀਲੀ ਜਾਹਿੰ,
ਔਰ ਭੇਖ ਭਾਸੈਂ ਜਜੋਂ ਕਰੀਰ ਜਾਂਡ ਫਾਲਸਾ।

'ਜਿਸ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਕੀ ਕਲਪ ਬਿੱਛ ਵਰਗੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਖ ਕੇ
ਹੋਰ ਭੇਖ ਜੰਡ, ਕਰੀਰ ਤੇ ਫਾਲਸੇ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਦੀਹ ਦੁਤਿ ਦੇਖੀਅਤ ਦੇਵਨ ਤੈ ਦੂਨਾ ਦੂਨ,
ਗੂਨਾ ਗੂਨ ਗਹਿਰੇ ਮਰਾਲਨ ਕੀ ਮਾਲਸਾ।

'ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ (ਦੂਨਾ ਦੂਨ) ਚਉਗਣੀ ਅਤੇ (ਗੂਨਾ ਗੂਨ)
ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਹੰਸਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਵਾਂਗ (ਦੀਹ) ਭਾਰੀ
ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ।

ਬਾਮੀ ਮਤਿ ਖਾਮੀ ਅਤਿ ਕੁਟਲ ਕਠੋਰ ਕਾਮੀ,
ਹੋਇ ਬਦਨਾਮੀ ਜੋ ਹਰਾਮੀ ਭਰਜੋ ਲਾਲਸਾ।

'ਟੇਢੀ ਤੇ ਕੱਚੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਟੇਢੇ, ਕਠੋਰ, ਕਾਮੀ ਤੇ
ਬਦਨਾਮ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਰਾਮੀਆਂ ਤੇ ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਭਰਿਆ
ਹੋਇਆਂ (ਵਿਚੋਂ)।

ਆਵੈ ਜੋ ਸ਼ਰਨ ਤਾਹਿੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੇਟੈਂ,
ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਐਸੋ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ॥ ੫੧ ॥
ਪਾਤਕੀ ਮਲੇਛ ਜੇਤੇ ਘਾਤਕੀ ਗਰੀਬ ਧੇਨੁ,
ਮਾਤ ਕੀਏ ਮੂਢ ਤੇ ਅਗੂਢ ਜੀਵ ਜਾਲਸਾ।

'ਜਿਤਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ (ਧੇਨ) ਗਊਆਂ ਨੂੰ (ਘਾਤਕੀ) ਮਾਰਨ
ਵਾਲੇ ਪਾਪੀ ਤੁਰਕ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ (ਜਾਲਸਾ) ਸਾਰੇ (ਅਗੂਢ)
ਪ੍ਰਤੱਖ ਮੂਰਖ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ (ਮਾਤਕੀਏ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਗਾਹਕ ਗੁਨੀਨ ਕੇ ਅਨਾਹਕ ਨ ਬੋਲੈਂ ਬੋਲ,
ਦਾਹਕ ਹੈਂ ਬੈਰੀ ਬਨ ਚਾਹਕ ਅਨਾਲਸਾ।

'ਗੁਣੀਆਂ ਦੇ ਕਦਰਦਾਨ ਹਨ, ਬਹੁਤੇ ਬਿਅਰਥ ਬਚਨ ਨਹੀਂ
ਬੋਲਦੇ, ਵੈਰੀਆਂ ਰੂਪ ਜੰਗਲ ਦੇ ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ ਹਨ,
(ਅਨਾਲਸਾ) ਉੱਦਮ ਦੇ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਦੀਨਨ ਕੇ ਪਾਲਕ ਔ ਗਾਲਕ ਗਨੀਮਨ ਕੇ,
ਮਾਲਕ ਯਤੀਮਨ ਕੇ ਪੂਰੈਂ ਪੁੰਜ ਲਾਲਸਾ।

'ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਗਾਲਣ
ਵਾਲੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ
ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਭੇਦ ਬਾਦ ਖੰਡਨ ਕੋ ਬੇਦ ਬਾਦ ਮੰਡਨ ਕੋ,
ਦੁੱਜਨ ਕੇ ਦੰਡਨ ਕੋ ਯੇਹੀ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ॥ ੫੨ ॥

'ਦੂਤ ਦੇ ਕਥਨ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕਥਨ ਦੀ
ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਦੰਡ ਦੇਣ ਨੂੰ ਏਹੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ
ਹੈ।

*ਕੀਨੀ ਦੈਵ ਅਰਚਾ ਨ ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਪਰਚਾ ਮੈਂ,

*ਇਸ ਅੰਕ ਨੰ. ੫੩ ਵਿੱਚ ਸਬੋਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦਾ
ਵਰਣਨ ਹੈ।

ਜਾਨੋ ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਚਾ ਨ ਠਾਨੋ ਤਪ ਤਾਪਨੀ।

'ਮੈਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ (ਅਰਚਾ) ਪੂਜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਹੀ
ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ (ਪਰਚਾ) ਮੇਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ
ਜਾਣਦਾ ਤੇ ਤਪ ਵੀ ਤਪਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਲੋਭ ਕੀ ਲਹਿਰ ਮਾਨ ਮਦ ਕੀ ਗਹਿਰਾ ਮਾਹਿੰ,

'ਗਰਦ, ਗੁਬਾਰ, ਸੰਘਣਾ ਅਨ੍ਹੇਰਾ।

ਚਢੀ ਹੈ ਜ਼ਹਿਰ ਕਾਮ ਕੋਹ ਕੀ ਅਮਾਪਨੀ¹।
ਏ ਜੂ ਦੀਨ ਦਜਾਲ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰੋ,
ਬਿਰਦ¹ ਸੰਭਾਲ ਕੈ ਕੁਚਾਲ ਕਰੋ ਕਾਪਨੀ²।
ਮੇਰੀ ਓਰ ਹੇਰੇ ਤੈ ਘਨੇਰੇ ਦੋਖ ਦੀਖ ਪੈਰੈਂ,
ਕੀਜੀਏ ਉਬਾਰ ਤੋਂ ਨਿਹਾਰ ਓਰ ਆਪਨੀ¹।

॥ ੫੩ ॥

ਨੀਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਨੀ ਸੁਨਿ ਬੇਨਤੀ ਪੁਨੀਤ ਰੀਤਿ,
ਪਰਤੀਤ ਦੇਖਿ ਪੰਥ ਭਯੋ ਮੋਦਮਾਨ ਕੈ¹ *।

ਲਾਇਕ ਲਗਾਯ ਤਨਖਾਹਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿ,
ਸਾਦਰ ਬਿਠਾਇ ਕੁਸਲਾਨੰਦ ਬਖਾਨ ਕੈ¹।
ਫੇਰ ਹਾਥ ਜੋਰ ਕੈ ਨਿਹੋਰ ਕੈ¹ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ,
ਕਹਯੋ ਯੋਂ ਸੁਨਾਇ ਸਭਿ ਪੰਥ ਪੈ ਅਮਾਨ ਕੈ¹।
ਚਹਿਤ ਨੁਵਾਬ ਮੇਲ ਕਰਯੋ ਅਬਿ ਪੰਥ ਸੰਗ,
ਅਧਿਕ ਜਗੀਰ ਦੇਤ ਬੈਰ-ਭਾਵ ਹਾਨ ਕੈ¹।

॥ ੫੪ ॥

ਖਿਲਤ ਨੁਵਾਬੀ ਮਏ ਨਕਦੀ¹ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਸਿੰਘ,
ਧਰਯੋ ਪੰਥ ਆਗੇ ਕਰਿ ਬਾਤੈਂ ਭਲ ਹੂੰ ਜਬੈ।
ਪੇਖਿ ਸਿਰੇਪਾਵ ਔ ਬਨਾਵ ਲਖਿ ਤੁਰਕਾਨ¹,
ਬੋਲ ਉਠੇ ਸਿੰਘ ਜੋ ਨਿਹੰਗ ਹੁਤੇ ਯੋਂ ਤਬੈ।
ਤੁਰਕ ਸੋਂ ਰਸਾਈ¹ ਹਮ ਕਰੈਂ ਨ ਕਦਾਈ ਭਾਈ*,

ਲੈਂਹ ਨ ਜਗੀਰ ਕਾਈ ਦੀਨੀ ਤਿਸ ਕੀ ਕਬੈ।
ਕੋਊ ਕੈਹੈ ਪਾਰ ਦੇਹੁ¹ ਕੋਊ ਕੈਹੈ ਜਾਰ ਦੇਹੁ,
ਲੂਟ ਲੇਹੁ ਕੋਊ ਕੈਹੈ ਫੇਰ ਦੇਹੁ ਤਾਂ ਅਬੈ¹ ॥ ੫੫ ॥
ਦੀਓ ਰਾਜ ਕਾਹੂੰ ਕਾ ਨ ਲੀਨ ਹਮ ਚੈਹੈਂ ਕਬੀ,
ਲੈਹੈਂ ਪਤਿਸਾਹੀ ਸਭਿ ਜੋਰ ਤਰਵਾਰ ਕੈ।
ਫੇਰ ਹਾਥ ਜੋਰ ਕੈ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ,

¹ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ (ਅਮਾਪਨੀ) ਬਹੁਤੀ ਜ਼ਹਿਰ ਚੜੀ ਹੈ।

¹ਧਰਮ, ਸੁਭਾਵ। ²ਖੋਟੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਕੱਟੋ।

¹ਮੇਰੀ ਤਰਫ਼ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤੇ ਦੋਸ਼ ਦਿਸ ਪੈਣਗੇ, (ਤੁਸੀਂ) ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਤਰਫ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾਉ।

¹ਨੀਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਪਵਿੱਤ੍ਰਰੀਤੀ (ਨਾਲ ਕੀਤੀ) ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਦੇਖ ਕੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ (ਬੇਨਤੀ) ਮੰਨ ਲਈ। *ਅੰਕ ਨੰ. ੫੪ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ।

¹ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਪੁੱਛ ਕੇ।

¹ਨਿਉਂ ਕੇ। (ਅ) ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ।

¹ਮਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਕੇ।

¹ਵੈਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਕੇ।

¹ਸਣੇ ਨਕਦੀ।

¹ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਛਲ ਜਾਣ ਕੇ।

¹ਮੇਲ। *ਅੰਕ ਨੰ. ੫੫ ਦੀ ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ 'ਹਮ ਕਰੈਂ ਨ ਕਦਾਈ ਭਾਈ' ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ, ਮੂਲ 'ਚ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

¹ਪਾੜ ਦਿਉ।

¹ਹੁਣ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦਿਉ।

ਤੁਮ ਅਬਿ ਤੇ ਜਾਗੀਰ ਲੇਹੁ ਦੇਤ ਜੇਤੀ ਹਾਰ ਕੈ।
 ਫੇਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਭੀ ਸੁ ਲੀਜੀਓ ਵਲਾਇਤ ਕੀ,
 ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਪਰ ਤੁੱਕਨ ਕੇ ਮਾਰ ਕੈ।
 ਮਾਨ ਕਰਿ ਪੰਥ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਆਗੈ ਧਰਜੇ,
 ਤਾਂਹਿ ਭੀ ਸੁਨਾਯੋ ਤਬਿ ਐਸਹੂੰ ਉਚਾਰ ਕੈ

॥ ੫੬ ॥

ਹਮ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸਭਿ ਲੀਓ ਚੈਹੈਂ ਤੁੱਕਨ ਕੀ,
 ਲੈਹੈਂ ਕਜੋਂ ਨੁਵਾਬੀ ਹੈ ਖਰਾਬੀ ਜਾ ਮੈਂ ਭਾਰੀਆ।
 ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਰਾਖਯੋ ਕਈ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਆਗੇ ਵਹਿ,
 ਕਾਹੂੰ ਨੈ ਕਬੂਲ ਨਾਹਿੰ ਕੀਨ ਯੋਂ ਉਚਾਰੀਆ।
 ਖਿੱਲਤ ਲੈ ਏਹੋ ਕਰਿ ਮਿੱਲਤ ਤੁਰਕਾਨ ਸੰਗ,
 ਜਿੱਲਤ ਸਹੇੜੈ ਕੌਨ, ਇੱਲਤ ਖੁਆਰੀਆ।*

'ਹੁਣ ਇਹ ਖਿਲਤ ਲੈ ਕੇ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰ ਕੇ (ਜਿੱਲਤ) ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੌਣ ਸਹੇੜੇ (ਤੁਰਕਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਇਹ) ਸ਼ਰਾਰਤ ਖਰਾਬ ਕਰੇਗੀ। *ਅੰਕ ਨੰ. ੫੭ ਦੀ ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਜਾਣ ਕੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ।

ਮੇਲ ਹੋਨ ਖਾਲਸੇ ਔ ਤੁੱਕਨ ਕਾ ਐਸੇ, ਜੈਸੇ
 ਕਾਕਰੀ' ਛੁਰੀ ਕਾ ਜਲ ਅਗਨੀ ਵਿਚਾਰੀਆ 'ਖੱਖੜੀ।

॥ ੫੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਇਕ ਐਸੇ ਬੋਲਾ।
 ਲੇਵੋ ਲੂਟ ਨ ਯਾ ਮੈਂ ਰੋਲਾ।
 ਢਿਗ ਤੈ ਤਿਖਣ ਧਿਖਣ' ਸਿੰਘ ਬਰਜਾ।
 ਸਿੰਘ ਸਬੇਗ ਕਾ ਯਾ ਮੈਂ ਹਰਜਾ' ॥ ੫੮ ॥
 ਜਬਿ ਨਹਿੰ ਕਿਸ ਹੀ ਸਿੰਘ ਕਬੂਲੋ।
 ਸਿੰਘ ਸਬੇਗ ਕਹਯੋ ਮਤੁ ਭੂਲੋ।
 ਨਿਜ ਹਾਥਨ ਵਹਿ ਦੇਤ ਨੁਵਾਬੀ।
 ਸੋ ਤੁਮ ਚਾਹਤ ਕੀਨ ਖਰਾਬੀ ॥ ੫੯ ॥
 ਯਾ ਮਧ ਥਾਰਾ' ਕਜਾ ਕੁਛ ਹਰਜਾ।
 ਬਲਕਿਨ ਉੱਦਮ ਦੇਗ ਉਪਰਜਾ'।
 ਪ੍ਰਥਮ ਸਾਗ ਨਹਿੰ ਹੋਤ ਮਿਅੱਸਰ'।

'ਕੋਲੋਂ ਤਿੱਖੀ (ਧਿਖਣ) ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਰੋਕਿਆ।

'ਨੁਕਸਾਨ।

'ਤੁਹਾਡਾ।

'ਸਗੋਂ ਏਸ ਉੱਦਮ ਨਾਲ (ਦੇਗ) ਲੰਗਰ ਦਾ (ਉਪਰਜਾ) ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ ਗਿਆ।

'ਪ੍ਰਾਪਤ।

ਭਾਗ ਲਗਾਵਤ ਅਬਿ ਗੁਰੂ ਅਕਸਰ' ॥ ੬੦ ॥

ਦੇਸ ਕੋਸ਼' ਸਭਿ ਤੁਮ ਕੋ ਮਿਲਤੇ।

ਤੁਮ ਕਿਮ ਜਾਵਤ ਯਾਂ ਤੈ ਟਿਲਤੇ'।

ਜੂਤਨ ਸੰਗ ਜੁ ਸ਼ਾਹਤ' ਲੈਨੀ।

ਜੋ ਤੁਮ ਕਹਿਤ ਸੋ ਫਿਰ ਕਰਿ ਲੈਨੀ ॥ ੬੧ ॥

ਆਪਨ ਜਾਨ' ਲਜਾਯਾ ਗੱਫਾ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਸੈ ਇਸ ਮੈਂ ਵੱਫਾ'।

ਅਸ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਮੰਤ੍ਰੁ ਸਾਧਾ'।

ਯਾ ਮਧ ਹਾਨ ਨ ਬਲਕਿਨ ਬਾਧਾ' ॥ ੬੨ ॥

ਜੰਗ ਪਸਿੰਦ ਵਸਤੁ ਇਕ ਆਈ'।

ਤਾਂ ਕੀ ਪਠੀ ਨੁਵਾਬੀ ਸਾਈ'।

ਪਾਛੇ ਕੀਮਤ ਸ਼ਾਹੀ ਦੈਰੈ'।

ਔਰ ਭਾਵ' ਇਕ ਮੋ ਮਨਿ ਐਰੈ ॥ ੬੩ ॥

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਹੀ।

ਦਯੋ ਕਰਜ਼ ਬਾਬਰ ਕੋ ਸ਼ਾਹੀ।

ਵਾਰਸ' ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੀਨਾ'।

ਸੂਦ ਨੁਵਾਬੀ ਪਠ ਜਨੁ ਦੀਨਾ' ॥ ੬੪ ॥

ਤੇਜ ਸਿੰਘਨ ਪੁਨ ਹਾਕਮ ਭਾਰਾ'।

ਨਜ਼ਰ ਨੁਵਾਬੀ ਅਵਰ ਵਿਚਾਰਾ'।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹਿੰਦੂਅਨ ਗੇਹਾ'।

ਘਰ ਕਾ ਮਾਲ ਸੁ ਸ਼ਾਹਤ ਏਹਾ' ॥ ੬੫ ॥

ਤੁਰਕ ਚੋਰ ਫੁਟ ਫਾੜ ਸੁ ਦੀਨਾ'।

ਸ਼ਾਹਤ ਮਾਲ ਸੁ ਸਭਿ ਹਰ ਲੀਨਾ'।

ਤੇਜ ਦਰੋਗਾ ਧਰਮ ਪੁਲਿਸ ਕਾ'।

ਜੰਗ ਤਲਾਸ਼ ਰਖਤ ਨਿਤ ਤਿਸ ਕਾ' ॥ ੬੬ ॥

ਸਦਰ ਦਬਾਗਤ ਸਿੰਘਨ ਕਰਿ ਕੈ।

ਖਾਂਨ ਬਹਾਦਰ ਭਰੁਵਾ ਡਰ ਕੈ'।

'ਬਹੁਤੇ।

'ਖਜ਼ਾਨਾ।

'ਟਲਦੇ।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ।

'ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਾਣ ਕੇ।

'ਵਾਧਾ।

'ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ।

'ਇਸ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਫਾਇਦਾ ਹੈ।

'ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਜੰਗ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਪਸੰਦ ਆਈ ਹੈ।

'ਕਿਸੇ ਸੌਦੇ ਦੇ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ਗੀ ਦਿੱਤੀਰਕਮ।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਰੂਪ ਕੀਮਤ ਪਿਛੋਂ ਦੇਵੇਗਾ।

'ਖ਼ਿਆਲ।

'ਮਾਲਕ।

'ਜਾਣੇ ਨਵਾਬੀ ਰੂਪ ਵਿਆਜ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

'ਪੁਨਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਇਕ ਭਾਰਾ ਹਾਕਮ ਹੈ।

'ਹੋਰ (ਖ਼ਿਆਲ) ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਵਾਬੀ ਰੂਪ ਭੇਟਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

'ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ (ਘਰ ਹੈ)।

'ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਮਾਲ ਹੈ।

'ਤੁਰਕਾਂ ਰੂਪ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ 'ਚ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ ਰੂਪ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਈ ਹੈ।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਰੂਪੀ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਚੁਰਾ ਲਿਆ ਹੈ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਰੂਪ ਪੁਲਸ ਦਾ ਤੇਜ ਰੂਪ ਦਰੋਗਾ ਹੈ।

'ਨਿੱਤ ਜੰਗ ਕਰਨ ਰੂਪ ਤਿਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਰੂਪ ਮਾਲ ਦੀ (ਤਲਾਸ਼) ਢੂੰਡ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ (ਦਬਾਗਤ) ਰੁਅਬ ਦਾਬ ਰੂਪ (ਸਦਰ) ਵੱਡੇ

ਮੁੱਦਾ ਮਾਨੋ ਦੇਤ ਨੁਵਾਬੀ।

ਸ਼ਾਹਿਤ ਖਾਰਜ ਦੰਡ ਸੁ ਪਾਬੀ। ॥ ੬੭ ॥

ਫਿਰ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਏਹੁ ਉਚਾਰਾ।

ਲੇਹੁ ਨੁਵਾਬੀ ਜਿਸ ਦਰਕਾਰਾ।

ਦੇਖਹੁ ਗੁਰੁ ਭਾਣਾ ਕਯਾ ਭਯੋ।

ਇਤਿਕ ਮਰਾਤਬ ਦੁਰ ਦੁਰ ਕਯੋ ॥ ੬੮ ॥

ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਸੁੱਕੁਚਕ ਵਾਲਾ।

ਪੰਥ ਮਾਹਿੰ ਥਾ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲਾ।

ਪੰਥ ਖਿਲਤ ਚਹਿ ਤਿਸ ਕੋ ਦੀਨਾ।

ਤਿਨ ਨਹਿੰ ਲਯੋ ਕਯੋ ਹਠ ਪੀਨਾ। ॥ ੬੯ ॥

ਆਖਰ ਉਨ ਯਹਿ ਉੱਤਰ ਦੀਨਾ।

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੁਹਿ ਕੀਨਾ।

ਬਲਕਿਨਾ ਸ਼ਾਹਿਤ^੨ ਸਭਿ ਕੋ ਬਖਸੀ।

ਜੰਨਾ ਨਹਿੰ ਹੰਨਾ ਜੋ ਰਖਸੀ। ॥ ੭੦ ॥

ਜੀਵਤ ਲੈਹੈ। ਯਾ ਜਗ ਭਾਈ।

ਮਰਯਾਂ ਮਿਲ ਹੈ ਸੂਰਗ ਸਿਧਾਈ।

ਜੋ ਜੋ ਮੌਜ ਨੁਰੰਗੇ ਕੀਨੀ।

ਸੋ ਸੋ ਔਜਾ ਖਾਲਸੇ ਦੀਨੀ ॥ ੭੧ ॥

ਬਾਲ ਗੇਂਦ ਜਬਿ ਭਈ ਨੁਵਾਬੀ।

ਸੋਚ ਵਕੀਲੈਂ ਕਹਯੋ ਸ਼ਿਤਾਬੀ।

ਅਰਜ਼ ਦੀਨ ਪਰ ਗੌਰ ਸੁ ਕਰੀਏ।

ਕਿਸੀ ਟਹਲੂਏ ਕੇ ਸਿਰਿ ਧਰੀਏ ॥ ੭੨ ॥

ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਇਕ ਪਢਤੋ ਬਾਣੀ।

ਆਈ ਤੁਕ ਤਬਿ ਯਹਿ ਮਨ ਭਾਣੀ।

ਯਥਾ

ਟਹਲ ਮਹਲ ਤਾ ਕਉ ਮਿਲੈ। ਜਾ ਕਉ ਸਾਧ

ਅਫਸਰ ਦੇ ਡਰ ਕਰ ਕੇ (ਭਰੁਵਾ) ਭੜੂਆ (ਬੇਸ਼ਰਮ) ਖਾਨ
ਬਹਾਦਰ ਸੂਬਾ ਡਰ ਕੇ।

ਮਾਨੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਰੂਪ ਮਾਲ ਦਾ ਨਵਾਬੀ ਰੂਪ ਮੁੱਦਾ ਦੇ ਰਿਹਾ
ਹੈ। (ਮੁੱਦਾ=ਚੋਰੀ ਹੋਏ ਮਾਲ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ।)

ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਹੋਣ ਰੂਪ ਸਜਾ ਪਾਵੇਗਾ।

ਲੋੜ ਹੈ।

ਏਡੇ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇ (ਨਵਾਬੀ) ਨੂੰ (ਜਦੋਂ) (ਦੁਰ ਦੁਰ) ਦੂਰਰਹੁ
ਦੂਰਰਹੁ (ਕਿਹਾ) ਭਾਵ ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ।

ਬਹੁਤਾ।

ਸਗੋਂ। ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ।

ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ (ਜੰਨਾ) ਸੇਵਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ (ਮਨ ਵਿੱਚ)
(ਹੰਨਾ) ਹੰਕਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਲੈ ਲਵਾਂਗੇ।

ਤਰੱਕੀ, ਉਚਿਆਈ।

ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਉਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ।

ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਤਿਸ ਨੂੰ (ਮਹਲ) ਰੁਤਬਾ (ਪਦਵੀ) ਅਧਿਕਾਰ
ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥

ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਤਉ ਬਸੈ ਜਉ ਆਪਨ ਹੋਰਿ
ਦਇਆਲ ॥ *

*ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅੱਖਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਦੇ ੨੭ਵੇਂ
ਸਲੋਕ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ (ਪੰਨਾ ੨੫੫)।

ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਇਕ ਬੋਲਯੋ ਐਸੇ।

ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਯਹਿ ਭਾਖਤ ਜੈਸੇ ॥ ੨੩ ॥

ਟਹਿਲ ਕਰਤ ਕੇ ਮਹਲ ਪੁਚਾਵੇ।

'ਨਵਾਬੀ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ 'ਤੇ।

ਮਾਨੋ ਹੁਕਮ ਨ ਦੇਰ ਲਗਾਵੇ।

ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਤਬਿ ਸਭਿਨਿ ਅਲਾਯੋ।

ਟਹਲ ਕਰਤ ਕਪੂਰ ਹਰਿ ਪਾਯੋ ॥ ੨੪ ॥

'ਲੱਭਾ, ਦੇਖਿਆ।

ਤਰਣ ਤਾਰਣ ਪਰਗਣੇ। ਗੁਰੁ ਕਾ।

'ਇਲਾਕੇ ਦਾ।

ਸਾਕਨ ਗ੍ਰਾਮ ਫਜ਼ੁੱਲਾ ਪੁਰਿ ਕਾ।

'ਫਜ਼ੁੱਲਾ ਪੁਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।

ਬ੍ਰਿਕ ਗੋਤ ਜਟ ਸਿੱਖ ਸਚਾ ਥਾ।

ਸਿੰਘ ਬਿਨੋਦ ਤੈ ਸੁਧਾ ਅਚਾ। ਥਾ ॥ ੨੫ ॥

'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ।

ਬੀਚ ਦਿਵਾਨ ਤਬੈ ਵਹਿ ਬਲ ਧਰਿ।

ਪੱਖਾ ਕਰਤ ਹੁਤੋ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਿ।

ਅਵਰ ਟਹਿਲ ਵਹਿ ਬਹੁਤ ਕਮਾਤੋ।

ਦੇਗ ਹੇਤ। ਜਲ ਲਕਰੀ ਲਜਾਤੋ ॥ ੨੬ ॥

'ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ।

ਬਰਤਨ ਜੂਠੇ ਮਾਂਜਤ ਸਭਿ ਕੇ।

ਕੱਛਾ ਧੋਇ ਨੁਲਾਵਤ ਲਭ ਕੇ।

ਲੀਦ। ਹਟਾਵਤ ਅਸੂਨ ਸਾਰੀ।

'ਲਿੱਦ।

ਔਰ ਟਹਲ ਇਤਜਾਦਿਕ ਭਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥

ਕਰਤ ਰਹਿਤ ਨਿਸ ਦਿਨ ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ।

ਕਬੀ ਨ ਕਰਹੀ ਕਾਹਿੰ ਸਮਰਧਾ।

'ਈਰਖਾ।

ਜਤੀ ਸਤੀ ਦਾਤਾ ਵਡ ਸੂਰਾ।

ਥਾ ਫਲ ਇਸ ਤੇ ਮਿਲਯੋ ਪੂਰਾ ॥ ੨੮ ॥

ਅਵਰ ਜਖਮ ਥਾ ਤਿਸ ਮੁਖ ਅੱਲਾ।

'ਕੱਚਾ।

ਸੋਭਤ ਜਨੁ ਸ਼ਿਵ ਸਸਿ ਕੀ ਕਲਾ।

'ਮਾਨੋ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਚੰਦ ਦੀ ਕਲਾ ਸੋਹ ਰਹੀ ਹੈ।

ਤੇਗ ਘਾਵ ਨਹਿੰ ਮੁਖ ਪਰ ਚੀਨਾ।

'ਮੁਖ ਉੱਪਰ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਜਖਮ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਦਾ।

ਯਹਿ ਉਪਾਵ ਕਛੁ ਕਰਤਾ ਕੀਨਾ ॥ ੨੯ ॥

ਭੂਲਿ ਭਾਲ। ਜੋ ਲਿਖੀ ਗਰੀਬੀ।

'ਮੱਥੇ 'ਤੇ।

ਛੇਕਨ ਹਿਤ ਜਨੁ ਰੇਖਾ ਦੀਬੀ।

ਉਪਮਾ ਔਰ ਮੋਰ ਮਨਿ ਆਈ।

ਸੋ ਸਭਿ ਸੁਨੋ ਲਖੇ ਗੁਨਿ ਭਾਈ ॥ ੮੦ ॥

ਫੁਰੈਂ ਵਾਕ ਜੋ ਕਹੈ ਸਰਾਸਰ।

ਯਾਂ ਤੇ ਦਿਯ ਬਿਧਿ ਬਾਸ ਸੁਧਾਸਰ।

ਖਾਂਨ ਬਹਾਦਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਬਟਾ।

ਤਿਨ ਲਿਖ ਦੀਨ ਨੁਵਾਬੀ ਪਟਾ ॥ ੮੧ ॥

ਤੇਗ ਕਲਮ ਸੰਗ ਭਾਲ ਪਟਾ ਪਰ।

ਘਾਵ ਰੇਖ ਨਹਿੰ, ਦਸਖਤ ਸਤਿਗੁਰੁ।

ਤਬੈ ਖਾਲਸੇ ਮਿਲ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।

ਭਾਖਯੋ ਗੁਰੁ-ਬਚ ਮਾਨ ਪਯਾਰੇ ॥ ੮੨ ॥

ਸੱਤ ਬਚਨ ਜਬਿ ਹੀ ਉਨ ਭਾਖਾ।

ਸਿਰੇਪਾਉ ਤਬਿ ਉਸ ਸਿਰਿ ਰਾਖਾ।

ਯਹਿ ਅਕਰਾਰ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਕੀਆ।

ਮੈਂ ਨੁਵਾਬ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਥੀਆ ॥ ੮੩ ॥

ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਜੋ ਕਹੋ ਨੁਵਾਬੀ।

ਸੋ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨ ਮੋ ਕਹਿ ਫਾਬੀ ॥ ੮੪ ॥

ਸ਼੍ਰੇਯਾ:

ਨਾਈ ਨੁਵਾਬ, ਸਬੇਗਾ ਪਰੋਹਤ, ਬੋਲਿ ਦਿਲੇਸ²
ਦੁਹੰਨ ਕੋ ਭਾਖਾ।

ਸ਼ਾਹਿਤ ਹੈ ਤਨੁਜਾ ਯਹਿ ਮੋਰ, ਮੁਨਾਸਬ ਹੈ ਪਤਿ
ਚਹੀਏ ਲਾਖਾ।

ਜਾਇ ਸੁਧਾਸਰ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸੁਤ, ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ
ਪਸਿੰਦਹਿੰਰਾਖਾ।

ਦੇਤ ਸੁਗੁਨ ਨੁਵਾਬ ਤ ਉਨਹਿ, ਸਿੰਘ ਦਮਾਦ ਭਯੋ
ਸ਼ਹਿ ਸ਼ਾਖਾ ॥ ੮੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਦੀਨ ਹੁਕਮ ਜਬਿ ਸਿੰਘਨ ਸਾਰੇ।

ਮਾਨੋ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਨਵੀਰੇਖਾ (ਕਰਤੇ ਨੇ) ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਜਾਣੋ।

ਜੋ ਵਾਕ ਕਹੇ ਉਹ (ਸਰਾਸਰ) ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ (ਫੁਰੈਂ) ਪੂਰੇ
ਹੋਣ।

ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਬਣਾਇਆ।

ਤਲਵਾਰ ਰੂਪ ਕਲਮ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਰੂਪ ਪਟੇ ਉਪਰ।

ਇਹ ਜ਼ਖਮ ਦੀ ਲਕੀਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ
ਦਸਤਖਤ ਹਨ।

ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਫਬਦੀ।

(ਸਿੰਘ)। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੁਲਾ ਕੇ।

ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਯੋਗ ਪਤੀ
(ਲਾਖਾ) ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਸੰਦ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

(ਤਉਨਹਿ) ਤਿਸ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨੁਵਾਬ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਨੇ
ਸ਼ਗਨ ਦਿੱਤਾ, ਹੁਣ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ (ਸ਼ਹਿ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ
(ਸ਼ਾਖਾ) ਕੁਲ ਦਾ (ਦਮਾਦ) ਜਵਾਈ ਹੋ ਗਿਆ।

ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰ ਨੁਵਾਬ ਹਮਾਰੇ।
 ਪਾਂਚ ਭੁਜੰਗਨਾ ਚਰਨ ਲਗੈ ਕੈ।
 ਪਾਛੇ ਪਹਿਰਜੇ ਖਿਲਤਾ ਉਠੈ ਕੈ ॥ ੮੬ ॥
 ਜਬਿ ਦਸਤਾਰ ਨੁਵਾਬੀ ਸਾਜੀ।
 ਕਲਾ ਅਧਿਕ ਤਬਿ ਮੁਖ ਪਰਰਾਜੀ²।
 ਕੰਕਣ ਕੰਠੇ ਅਵਰ ਦੁਸ਼ਾਲੈਂ।
 ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਜਵਾਹਰ ਮਾਲੈਂ ॥ ੮੭ ॥
 ਬਾਜੂ-ਬੰਦ ਅੰਗੂਠੀ ਹੀਰਾ।
 ਅਨਿਕ ਜਵਾਹਰ ਉਮਦੇ ਚੀਰਾ।
 ਸਿੰਘਨ ਸਭਿ ਤਿਸ ਕੇ ਪਹਰਾਯੇ।
 ਰਾਈ ਤੈ ਕਰਿ ਮੇਰੁ ਦਿਖਾਯੇ ॥ ੮੮ ॥
 ਭਈ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਜਬਿ ਮੇਹਰ।
 ਚਿਰੀ ਬਾਜ ਕਿਯ ਸਸ ਤੇ ਕੇਹਰ।
 ਭੇਖ ਅਲੇਖ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਯਾ।
 ਔਜ ਮੌਜ ਸੰਗ ਸੌਜ ਸਵਾਯਾ ॥ ੮੯ ॥
 ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਿਹਾਵਲ ਭਾਰੈਂ।
 ਛਕੜੇ ਬ੍ਰੁਤਾਇ ਗਜਾਇ ਜਿਕਾਰੈਂ।
 ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਤਬਿ ਹੁਤੇ ਅਠਾਸੀ।
 ਮਿਲੀ ਨੁਵਾਬੀ ਜਨੁ ਸੁਖ-ਰਾਸੀ ॥ ੯੦ ॥
 ਸਿੰਘ ਸਬੇਗ ਮੋਦ ਮਨਿ ਭਰ ਲੈ।
 ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ ਪੰਥ ਤੈ ਬਰ ਲੈ।
 ਰੁਖਸਦ ਹੈ ਲਵਪੁਰਿ ਮੈਂ ਗਯੇ।
 ਢਿਗ ਨੁਵਾਬ ਸਭ ਹਾਲ ਸੁਨਯੇ ॥ ੯੧ ॥
 ਸੁਨਿ ਤੁਰਕਨ ਵਡ ਤੱਜਬ ਮਾਨਾ।
 ਆਪਸ ਮੈਂ ਇਮ ਕੀਨ ਬਖਾਨਾ।
 ਇਤਿਕ ਗਨੀਮਤ ਜੋਊ ਨੁਵਾਬੀ।
 ਸੇ ਵਡ ਸਿੰਘੈਂ ਨੈਕੁ ਨ ਭਾਬੀ ॥ ੯੨ ॥
 ਕਹੈ ਸ਼ਾਹ ਹਮ ਕੇ ਗੁਰੁ ਕੀਆ।
 ਦਰਜਾ ਨਹਿ ਏਤਿਕ ਵਡ ਲੀਯਾ।

'ਨੁਵਾਬੀ ਸੰਭਾਲ ਲਵੋ, ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਨੁਵਾਬ ਹੋਏ।
 'ਪੰਜਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ।
 'ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਪੁਸ਼ਾਕ।
 'ਸ਼ਕਤੀ। ²ਚਮਕਣ ਲੱਗ ਪਈ।
 'ਕੜੇ।
 'ਹੀਰਿਆਂ ਸਣੇ।
 'ਵਧੀਆ ਚੀਰੇ ਹੋਏ।
 'ਚਿੜੀ ਤੋਂ ਬਾਜ ਤੇ ਸਹੇ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
 '(ਅਲੇਖ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭੇਖ) ਸਰੂਪ ਦਾ।
 'ਇਸ (ਮੌਜ) ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ (ਪੰਥ ਦੀ) (ਔਜ) ਤਾਕਤ ਤੇ
 (ਸੌਜ) ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਸਵਾਈ ਹੋ ਗਈ।
 'ਮਾਨੋ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਹ।
 'ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰ ਕੇ।
 'ਵਿਦਾ ਹੋ ਕੇ।
 'ਹੈਰਾਨੀ।
 'ਬਿਨਾਂ ਮਿਹਨਤ ਮਿਲੀ ਨੁਵਾਬੀ।
 'ਥੋੜੀ ਵੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ।
 'ਏਡਾ ਵਡਾ ਨੁਵਾਬੀ ਦਾ ਅਹੁਦਾ (ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) ਨਹੀਂ ਲਿਆ।

ਕੁੱਤੇ ਸਮ ਸੇ ਪੁਰ ਦੁਰ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਦਯੋ ਟਹਿਲੁਏ ਕੇ ਸਿਰਿ ਧਰ ਕੈ ॥ ੯੩ ॥
 ਤਬਿ ਦਨਾਵ। ਇਕ ਐਸ ਉਚਾਰਾ।
 ਇਨ ਕੋ ਕੋਇ ਨ ਪਾਵਤ ਪਾਰਾ।
 ਮਗਜ ਬੋਇ। ਵਡ ਜੋਧੇ ਸੂਰੇ।
 ਸਾਹਿਬ ਅਕਲ ਨ ਜਰਾ ਕਸੂਰੇ। ॥ ੯੪ ॥
 ਮਿਹਰਵਾਨ ਜਿਸ ਦੋਸਤ ਹੋਵੈ।
 ਸਕਤ ਨ ਸੱਤ੍ਰੁ ਤਿਸ ਤਨ ਜੋਵੈ।
 ਕਾਮ ਨੁਵਾਬ ਖੂਬ ਯਹਿ ਕੀਨਾ।
 ਮੇਲ ਖਾਲਸੇ ਸੋਂ ਕਰਿ ਲੀਨਾ ॥ ੯੫ ॥
 ਦਰਜਾ ਦੈ ਹਰਜਾ ਹਰ ਲੀਨਾ।
 ਕੀਲ ਮਖੀਰ ਡੂਮਣਾ ਲੀਨਾ।
 ਸਰਪ ਸਜਾਮ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਭੁਜੰਗੀ।
 ਹੈਂ, ਯਹਿ ਨਾਮ ਦੁਹਨ ਕਾ ਸੰਗੀ ॥ ੯੬ ॥
 ਬਚਨੋਂ ਪਰ ਰਹਿੰ ਦੋਊ ਕਾਇਮ।
 ਜਾਨਤ ਲੋਗ ਸਯਾਨੇ ਦਾਇਮ।
 ਬਿਨ ਸੰਤਾਏ। ਕਟਤ ਨ ਕਿਸਹੀ।
 ਤਜਤ ਫੁੰਕਾਰੇ ਰਹਿੰ ਦਿਨ ਨਿਸ ਹੀ ॥ ੯੭ ॥
 ਭਲੋ ਕੀਨ ਤੁਮ ਪਾਇ ਪਿਟਾਰੀ।
 ਲੀਨੇ, ਸਿੰਘ ਸਾਂਪ ਬਲਕਾਰੀ।
 ਬੋਲ ਤੋਲ ਕੇ ਹੈਂ ਯਹਿ ਪੂਰੇ।
 ਜਵਾਂ-ਮਰਦ। ਜੋਧੇ ਵਡ ਸੂਰੇ ॥ ੯੮ ॥
 ਦੋਹਰਾ:
 ਐਸ ਦਨਾਵਨ ਜਬਿ ਕਹਜੋ,
 ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਖੁਸ਼ ਹੋਇ।
 ਐਸ ਦਨਾਵਨ ਜਬਿ ਕਹਜੋ,
 ਵਡੇ ਇਨਾਮ ਸੰਜੋਇ ॥ ੯੯ ॥
 ਔਰ ਅਜਾਰੇ ਪਰ ਚਹੈ,

¹(ਪੁਰ) ਬਹੁਤਾ (ਦੁਰ) ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਕੇ।

¹ਸਿਆਣੇ ਨੇ, ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਨੇ।

¹(ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ (ਹੰਕਾਰ ਦੀ) ਬੋ ਹੈ।

¹ਅਕਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਕਸਰ ਨਹੀਂ।

¹ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਲ ਵੈਰੀ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

¹ਨੁਵਾਬੀ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨੁਕਸਾਨ ਦੂਰ ਕਰ ਲਿਆ।

¹ਸ਼ਹਿਦ ਦਿਆਂ ਵੱਡਿਆਂ ਮੱਖਾਂ ਵਰਗੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ (ਕੀਲ) ਵਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

¹ਕਾਲੇ ਸੱਪਾਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਭੁਜੰਗੀ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)।

¹ਇਹ ਭੁਜੰਗੀ ਨਾਮ ਸੱਪਾਂ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥੀ ਹੈ।

¹ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

¹ਦੁੱਖ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ।

¹ਰਾਤ ਦਿਨ ਫੁੰਕਾਰੇ (ਜੈਕਾਰੇ) ਛੱਡਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਨੁਵਾਬੀ ਰੂਪ ਪਿਟਾਰੀ ਵਿੱਚ।

¹ਬਲਵਾਨ ਸੱਪਾਂ ਵਰਗੇ ਸਿੰਘ।

¹ਬਹਾਦਰ ਆਦਮੀ।

¹(ਬਹੁਤ) ਵੱਡਾ ਇਨਾਮ ਤੇ ਇਕ ਸੰਜੋਆ।

ਜੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਗਰਾਮ'।
ਤੇਤਿਕ ਦੇ ਨੁਵਾਬ ਨੈ,
ਕਹੜੋ ਕਰੜੋ ਵਡ ਕਾਮ ॥ ੧੦੦ ॥

ਤੇਜ ਬਢੜੋ ਜਿਮ ਪੰਥ ਕਾ,
ਆਗੇ ਕਹਿਹੋ ਤੈਸ।

'ਬੈਠ ਗਿਆ ਭਾਵ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਅਬਿ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਪੰਥ ਕੋ,
ਧੜਾਇ ਗਯੋ ਯਹਿ ਬੈਸ' ॥ ੧੦੧ ॥

'ਬੈਠ ਗਿਆ ਭਾਵ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੁਵਾਬੀ ਪਾਈ',
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੱਚੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. {ਸੁਬੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਦੇਖਣੀ
ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰਨੀ}

ਕਬਿੱਤ:

ਬੇਦ ਕੇ ਬਰਨ ਭਵ ਖੇਦ ਕੇ ਹਰਨ,
ਭ੍ਰਮ ਭੇਦ ਕੇ ਦਰਨ ਛੇਦ ਜਰਨ ਮਰਨ ਹੈਂ^੧।

^੧ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ (ਬੇਦ) ਗਿਆਨ ਦੇ (ਬਰਨ) ਸਰੂਪ ਹਨ, (ਭਵ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ (ਹਰਨ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਭਰਮ ਤੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਦਲਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਨੂੰ (ਛੇਦ) ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਪੁਟਕਾ ਪਰੇਮ ਕੇ ਹੈਂ ਗੁਟਕਾ ਸੁ ਛੇਮ ਨੇਮ,
ਛੁਟਕਾ ਕੁਬੰਧਨ ਕੇ ਖੁਟਕਾ ਹਰਨ ਹੈਂ^{੧*}।

^੧ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ (ਪੁਟਕਾ) ਕਮਲ ਹਨ, (ਛੇਮ) ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀਆਂ (ਗੁਟਕਾ) ਗੋਲੀਆਂ ਹਨ, ਖੋਟੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਖੁਟਕਾ) ਖੋਟੇਪਨ ਭਾਵ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੇਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। *ਹਰਨ ਹੈਂ ਪਾਠ ਮੂਲ 'ਚ ਨਹੀਂ, ਤੁਕ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਬਰੀਕ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਤੁਕ ਛਪੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਆਖੇਪਕਾਰ ਘਸੀਟਾ ਸਿੰਘ ਕਵੀਸ਼ਰ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਛਾਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਬਿੱਤ ਛੰਦ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਤੁਕਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਆਖੇਪ ਤੁਕ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਜਾਣ ਕੇ ਅਸਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਕਾਮਧੇਨੁ ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਪਾਰਜਾਤ ਹੂੰ ਕੀ ਪਤਿ,
ਸਾਤ ਦੀਪ ਦੀਪਕ ਮਹੀਪਤਿ ਕਰਨ ਹੈਂ^੧।

^੧(ਖਾਤਮ) ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ (ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਲਈ) (ਪੋਤ) ਜਹਾਜ਼ ਰੂਪ, ਆਤਮਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ (ਦੋਤ) ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਸਤਵੇਂ ਗੁਰਾਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਦੇ ਚਰਨ (ਬੰਦਨੀਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹਨ।

ਪੋਤ ਭਵ ਖਾਤਮ ਕੇ ਦੋਤ ਗਜਾਨ ਆਤਮ ਕੇ,
ਜੋਤਿ ਗੁਰੁ ਸਾਤਮ ਕੇ ਬੰਦਨੀਂ ਚਰਨ ਹੈਂ^੧ ॥੧॥

^੧(ਖਾਤਮ) ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ (ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਲਈ) (ਪੋਤ) ਜਹਾਜ਼ ਰੂਪ, ਆਤਮਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ (ਦੋਤ) ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਸਤਵੇਂ ਗੁਰਾਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਦੇ ਚਰਨ (ਬੰਦਨੀਂ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸੱਤਿ ਸਿਰੀ ਆਕਾਲ ਕਹਿ,
ਗੁਰੁ ਵਰ ਕਰੇ ਉਚਾਰ^੧।

^੧ਉਸ ਦੇ ਬਿਘਨ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਦੁੱਖ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ

ਬਿਘਨ ਦੁੰਦ ਦੁਖ ਨਸਤ ਸਭਿ,
ਜਜੋਂ ਰਵਿ ਕਸਤ ਅੰਧਾਰਿ^੧ ॥੨॥

ਅਰਜੀ ਨਾਜਮ ਕੀ ਕਰੀ,
ਜੈਸ ਸ਼ਾਹਿ ਮਨਜ਼ੂਰ।
ਨਕਲ ਪੇਖ ਹੈ ਸਿੰਘਨ ਕੀ,
ਸ਼ਾਹਿ ਚਾਹਿ ਜਿਮ ਭੂਰ^੧ ॥੩॥
ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸੁਨੋ,
ਗਾਥ ਇਤਿਕ ਸੁਖ ਦਾਨ।
ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਮੈਂ ਕਹਿਤ ਹੋਂ,
ਧਰਿ ਕਲਗੀਧਰ ਧਜਾਨ ॥੪॥

ਚੌਪਈ:

ਹਰਿ ਕਪੂਰ ਜਬਿ ਭਈ ਨੁਵਾਬੀ।
ਤੇਜ ਸਿੰਘਨ ਨਿਤ ਬਢਿ ਬਢਿ ਜਾਬੀ^੧।
ਜਥੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਸੋਂ।
ਫਿਰਤ ਕਰਤ ਲੁਟ ਮਾਰ ਘੂਰ ਸੋਂ ॥੫॥
ਜਬਿ ਉਨ ਸੁਨ ਪਾਈ ਇਹੁ ਗਾਥਾ।
ਮੁਦ ਹੈ ਗੁਰੈਂ ਤੁਕਾਇਓ ਮਾਥਾ।
ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਲੈ ਬਹੁ ਖਰਚਾ।
ਅਏ ਸੁਧਾਸਰ ਦਿਸ ਹਿਤ ਪਰਚਾ^੧ ॥੬॥
ਧਨ ਅਸਵਾਬ ਜਿਤਿਕ ਵਹਿ ਲਜਾਏ।
ਪੰਥਾਗੇ ਸਭਿ ਦੀਨ ਚਢਾਏ।
ਕਿਸੀ ਸਿੰਘ ਕਛੁ ਜੁਦਾ ਨ ਰਾਖਯੋ।
ਜਜੋਂ ਰਹਿ ਮੇਲ ਬਨੈ ਅਭਿਲਾਖਯੋ ॥੭॥
ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਸਿਦਕੀ ਪੂਰੇ।
ਬਾਕ ਇਤਫਾਕ ਸੁਰਖਤ ਜਰੂਰੇ^੧।
ਯਾਹੀ ਤੈ ਨਿਤਯ ਪ੍ਰਤਿ ਬ੍ਰਿਧੀ^੧।
ਹੋਤ ਰਹੀ ਤਿਨ ਕੀ ਸਮ੍ਰਿਧੀ^੧ ॥੮॥
*ਬੇਇਤਫਾਕ ਬਾਕ ਕੇ ਕਾਦਰ^੧।

ਸੂਰਜ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦਾ ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

^੧ਉਸ ਦੇ ਬਿਘਨ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਦੁੱਖ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ
ਸੂਰਜ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦਾ ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

^੧ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਚਾਅ ਕਰਕੇ।

^੧ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

^੧(ਪੂਰਨ) ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਾਸਤੇ।

^੧ਬਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਏਕਾਰੱਖਦੇ ਸਨ।

^੧ਤੁੱਕੀ, ਉੱਨਤੀ।

^੧ਵੱਡੀ ਬਿਭੂਤੀ, ਵੱਡੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ।

^੧(ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਸਿੰਘ) ਬੇਇਤਫਾਕੀ ਵਾਲੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ
(ਕਾਦਰ) ਮਾਲਕ ਹਨ। *ਏਥੋਂ ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ

ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕਰਨੀ ਕੇ ਗਾਦਰ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ, ਇੰਦ੍ਰਯ ਆਰਾਮੀ।
 ਕਾਮੀ ਕੁਟਲ ਸੁਰਾਪੀ ਬਾਮੀ ॥ ੯ ॥
 ਬੇਮੁਖ ਸੰਤ ਸੇਵ ਤੈ ਹੂਏ।
 ਪਰੇ ਮੋਹ ਮਤਸਰ ਕੇ ਕੂਏ।
 ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿਤ ਸਿੰਘ ਹਮ ਸਾਚੇ।
 ਸ਼ਰਮ ਧਰਮ ਕਰਮਨ ਕੇ ਕਾਚੇ ॥ ੧੦ ॥
 ਹਿਤ ਕੁਟੰਬ ਪਾਲਨ ਨਿਤ ਨਾਚੈ।
 ਮਾਨਤ ਨਾਹਿੰ ਬਚਨ ਗੁਰੁ ਬਾਚੈ।
 ਦੇਗ ਤੇਗ ਤੇ ਬੇਗ ਭਗੇ ਹੈਂ।
 ਜਿੱਦ ਬਾਦ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਪਗੇ ਹੈਂ ॥ ੧੧ ॥
 ਜਿਤਿਕ ਜਗੀਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਅਬਿ ਹੈਂ।
 ਚਾਲੈਂ ਚਾਲ ਕੁਚਾਲੈਂ। ਸਭਿ ਹੈਂ।
 ਕਾਗਨ ਕੋ ਮੋਤੀ ਚੁਗਵੈ ਹੈਂ।
 ਹੰਸਨ ਕੋ ਦਰਸਯੋ ਨਹਿੰ ਚੈ ਹੈਂ ॥ ੧੨ ॥
 ਬਿਭਚਾਰਨਿ ਬੇਸਯਾ ਕੋ ਦੈ ਹੈਂ।
 ਦੇਤ ਸ੍ਰਰਨ ਕੇ ਚੂੜਾ ਘੜੈ ਹੈਂ।
 ਸੀਲ, ਰੂਪ, ਗੁਨ ਯੁਤ ਨਿਜ ਨਾਰੈਂ।
 ਰੋਟੀ ਕਪੜਾ ਦੇਤ ਦੁਖਾਰੈਂ ॥ ੧੩ ॥
 ਦੇਖਤ ਨਾਹਿੰ ਕਬੀ ਤਿਨ ਓਰੈਂ।
 ਕੁਲਿਟਾ ਸੰਗਰਮੈਂ ਨਿਸ ਭੋਰੈਂ।
 ਅਭਯਾਗਤ। ਜਾਚਕ ਦਿਜ ਸਾਧੈਂ।
 ਦਰ ਪਰ ਹੇਰ ਰਰੈਂ ਸਸਿ ਬਯਾਧੈਂ ॥ ੧੪ ॥
 ਲੁੱਚ ਮੰਡਲੀ ਮੁੰਡੇ ਲੰਡੇ।
 ਖਾਵੈਂ ਤਿਨ ਤੇ ਘ੍ਰਿਤ ਸੁ ਖੰਡੇ।
 ਕਰਜਾਈ ਤਕ ਕੈਦ ਪੁਚੈ ਹੈਂ।
 ਪੈ ਨ ਖਰਚ ਕਮ ਮੰਦ ਕਰੈ ਹੈਂ ॥ ੧੫ ॥

ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ।
 'ਗਿੱਦੜ ਹਨ।
 'ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਆਰਾਮ ਪ੍ਰਸਤ।
 'ਕਾਮੀ, ਛਲੀ, ਸੁਰਾਬੀ ਤੇ (ਬਾਮੀ) ਟੇਢੇ ਹਨ।
 'ਮੋਹ ਤੇ ਈਰਖਾ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ।
 'ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਬਚਨ।
 'ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਣ ਤੇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਨੱਠਦੇ ਹਨ।
 'ਹਠ ਤੇ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਲੀਨ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ।
 'ਖੋਟੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਦੀ (ਚਾਲ) ਰੀਤੀ ਵਿੱਚ ਚਲਦੇ ਹਨ।
 'ਵਿਕਾਰੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹਨ।
 'ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੂੰ।
 'ਸੋਨੇ ਦੇ ਚੂੜੇ।
 'ਜਤ ਸਤ ਵਾਲੀਆਂ।
 'ਦੁੱਖੀ ਹੋ ਕੇ।
 'ਵਿਭਚਾਰਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲਰਾਤ ਦਿਨ ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 'ਤਿਆਗੀ।
 'ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉਪਰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਭਾਵ ਅਸਾਨੂੰ ਰੋਗ ਭਾਵ ਕਲੰਕ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।
 'ਲੁੱਚੇ।
 'ਘਿਉ ਖੰਡ।
 'ਕਰਜਾਈ ਹੋ ਕੇ ਕੈਦ ਹੋਣ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 '(ਪਰ) ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਐਸ ਜਮਾਨੇ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ।
ਹੈਂ ਐਸੇ ਹਮ ਜੈਸ ਉਚਾਰੇ।
ਸੌ ਮੈਂ ਸੇ ਹੈਂ ਪਾਂਚ ਹਛੇਰੇ।
ਨਿਜ ਨੈਨਨ ਹਮ ਫਿਰਿ ਸਭਿ ਹੇਰੇ ॥ ੧੬ ॥

ਬਲਕੈ! ਕਿਰਤੀ ਸਿੰਘ ਗਰੀਬੈਂ।

'ਸਗੋਂ।

ਜੇਊ ਨੌਕਰੀ ਬਨਜ ਕਰੀਬੈਂ।

'ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤਿਨ ਮੈਂ ਨੇਕ ਬਹੁਤ, ਮੰਦ ਥੋਰੈਂ।

ਹੈਂ, ਹਮ ਲਿਖੇ ਪਰਖਿ ਭਲ ਤੌਰੈਂ ॥ ੧੭ ॥

'ਅਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਖ ਕੇ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਅਰ ਬੇਹੰਗਮ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ।

ਇਨ ਸੌ ਮੈਂ ਸੇ ਭਲ ਦੇ ਚਾਰੀ।

ਬਾਕੀ ਸਭਿ ਨਰਕਨ ਅਧਿਕਾਰੀ।

ਪੂਜਾ ਖਾਇ ਗਈ ਮਤਿ ਮਾਰੀ।

ਭਏ ਮੰਗਤੇ ਔ ਦੁਰਚਾਰੀ* ॥ ੧੮ ॥

'ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। *ਅੰਕ ਨੰ. ੧੮ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਤੁਕਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਮੂਲ 'ਚ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਇਕ ਤੁਕ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਤੁਕਾਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਜਾ ਜ਼ਹਿਰ ਬਤਾਈ।

ਸਿੰਘਨ ਹਿਤ', ਸੋਊ ਇਨ ਖਾਈ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪੂਜਾ ਜ਼ਹਿਰ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਛ ਕਰਦ ਧਰੈ ਕੈ।

ਬਾਣਾ ਛੱਤ੍ਰਿਨ ਕਾ' ਇਹੁ ਕੈ ਕੈ ॥ ੧੯ ॥

'ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ (ਸੂਰਮਿਆਂ) ਦਾ।

ਕਰਮ ਫਕੀਰਨ ਬਿਪ੍ਰੋਂ ਕੇਰੇ।

ਗਹੇ, ਅਧਰਮ ਯਹੇ ਬਾਧੇਰੇ।

'ਇਹ ਹੀ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਹੈ।

ਧਰਮ ਦੁਤੀ ਕਾ ਦੁਤੀ ਜੁ ਧਾਰੈਂ।

ਕੋਵਿਦ' ਯਹੀ ਅਧਰਮ ਉਚਾਰੈਂ ॥ ੨੦ ॥

'ਵਿਦਵਾਨ।

ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਲੈਣੋ ਜਗਿ ਜੋ ਹੈ।

ਧਰਮ ਫਕੀਰਨ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਕੋ ਹੈ।

ਸੋ ਸਿੰਘੋ ਨੈ ਜਬਿ ਤੇ ਗਹੜੇ।

ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਬੀ ਤੈ ਬਹੜੇ ॥ ੨੧ ॥

'ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸਦੀ ਬੀਸਮੀ ਲਗੀ ਤੈ,

ਥਏ ਸਿੰਘ ਜੇ ਆਹਿ।

ਤਿਨ ਕੀ ਦਸਾ ਸੁ ਭਵੰ ਕੈ,
ਕਹੀ ਤਨਕ ਪਿਖਿ ਯਾਹਿ' ॥ ੨੨ ॥

'ਤਿਨਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ (ਭਵੰ ਕੈ) ਫਿਰ ਤੁਰ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਕਹੀ ਹੈ।

ਅਬਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਿੰਘਾਨ ਕਾ
ਪਿਛਲਾ ਸੁਨੋ ਉਦਾਰ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਇਕਠਾ ਭਯੋ,
ਪੰਥ ਆਇ ਮੁਦ ਧਾਰਿ ॥ ੨੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਗੋਲਕ ਹੁਤੀ ਪੰਥ ਕੀ ਏਕਾ।
ਜਮ੍ਹਾ ਰਹਿਤ ਤਹਿੰ ਵਸਤੂ ਅਨੇਕਾ।
ਕਹੈਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਤਾਹਿੰ ਖਜਾਨਾ।
ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਦਾਰ-ਇਮਾਨਾ' ॥ ੨੪ ॥

'ਈਮਾਨਦਾਰ।

ਜੋ ਕਿਛੁ ਜੋ ਸਿੰਘ ਲਜਾਵਤ ਖਟ ਕੈ।

'ਰੋਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਗੋਲਕ ਮਾਹਿੰ ਦੇਤ ਬਿਨ ਅਟਕੈ'।

'ਜਾਣਦੇ।

ਲੱਖ ਕੱਖ ਸਭਿ ਸਮ ਹੀ ਲਖਤੇ'।

ਪਜਾਰ ਬਿਹਾਰ ਸਕਯੋਂ ਸਮ ਰਖਤੇ ॥ ੨੫ ॥

ਟਹਿਲ ਏਕ ਕੀ ਦੂਸਰ ਚਾਹੈ।

ਕਰਨੀ, ਸਾਥ ਪਰੇਮ ਉਮਾਹੈ।

ਆਲਸ ਮਤਸਰ' ਜਿੱਦ ਸ਼ਰੀਕਤ।

'ਈਰਖਾ।

ਲੋਭ ਕਪਟ ਕਿਛੁ ਥੀ ਨ ਹਕੀਕਤ' ॥ ੨੬ ॥

'ਅਸਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਵ ਕੋਈ ਵੀ ਅਉਗਣ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਜੋ ਮੁਖੀਏ' ਕੇ ਮੁਖ ਤੇ ਨਿਕਸੈ।

'ਜਥੇਦਾਰ।

ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੋਊ ਨ ਕਰਤੇ ਰਿਕਸੈ'।

'ਟਾਲਾ।

ਅੱਖਰ ਪਢੇ ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਥੋਰੇ।

ਬਾਣੀ ਕੰਠ ਕਰਤ ਨਿਸ ਭੋਰੇ ॥ ੨੭ ॥

ਲੰਗਰ ਏਕ ਠੌਰ ਹੈ ਸਾਰਾ।

ਬਰਤਤ ਸਭਿ ਕੋ ਸਮ ਬਰਤਾਰਾ।

ਅਠ-ਪਹਿਰਾ ਭੋਜਨ ਨਿਤ ਮਿਲ ਹੈ।

ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਸਮ ਲਖਿ ਸਭਿ ਗਿਲ ਹੈ' ॥ ੨੮ ॥

'ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਾਂਗ ਜਾਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਛਕਦੇ ਹਨ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ, ਹਰੀ'।

'(ਸਿੰਘ)।

ਦਰਵਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਬੁੱਢਾ ਵਰੀ।	'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।
ਭੋਮਾ ਸਿੰਘ, ਸੱਦਾ ਸਿੰਘ, ਦਯਾਲਾ।	
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਿੰਘ ਹੁਤੇ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੯ ॥	
ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਇਨ ਕੇ ਹਥ ਮਾਹੀਂ।	
ਦੈ ਰਾਖਯੋ ਥਾ ਪੰਥ ਸ-ਚਾਹੀ।	'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।
ਦੋ ਦੋ ਕੱਛਾਂ ਇਕ ਦਸਤਾਰਾ।	
ਭੂਰਾ ਚਾਦਰ ਪਰਣਾ ਸਾਰਾ ॥ ੩੦ ॥	'ਲੰਬਾ ਪਰਨਾ।
ਏਤਿਕ ਬਸਤਕ ਮਿਲਤੋ ਸਭਿ ਕੋ।	
ਕਮ ਜ਼ਯਾਦੇ ਨਹਿੰ ਚਹਿਤੋ ਕਬਿ ਕੋ।	'ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਘੱਟ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ।
ਦਾਣਾਂ ਘਾਸ ਤੁਰੰਗਨ ਹੇਤੈਂ।	
ਬਰਤਤ ਸਭਿ ਕੋ ਸਮ ਨਿਤ ਨੇਤੈਂ ॥ ੩੧ ॥	'ਹਰਚੋਜ਼ ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
ਭਯੋ ਪੰਥ ਅਬਿ ਜਬਿ ਬਹੁ ਕੱਠਾ।	
ਚਾਰ ਠੌਰ ਤਬਿ ਲੰਗਰ ਠੱਟਾ।	'ਬਣਾ ਲਿਆ।
ਨਿਤ ਦਿਵਾਨ ਦਿਨ ਢਰੈ ਲਗੈ ਹੈਂ।	
ਬੈਠਤ ਸਿੰਘ ਆਇ ਸਭਿ ਤੈਹੈਂ ॥ ੩੨ ॥	'ਓਥੇ।
ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈਂ।	
ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਮੈਂ ਸਿਦਕ ਬਢਾਵੈਂ।	
ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਬੀਰਨ ਕੇਰੀ।	
ਗਾਇ ਸੁਨਾਹਿੰ ਬਢਾਹਿੰ ਦਲੇਰੀ ॥ ੩੩ ॥	
ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰੈਂ ਮਿਲਨ ਕੇ ਹੇਤੈਂ।	
ਗਏ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਕਰਿ ਸੰਕੇਤੈਂ।	'ਦਿਨ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਕੇ।
ਦਰਵਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੈ ਪੁਛ ਜਾਵੈਂ।	
ਮਿਲਿ ਗਿਲਿ ਫੇਰ ਬਿਨਾ ਢਿਲਿ ਆਵੈਂ ॥ ੩੪ ॥	
ਦਰਵਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਕੋ ਖਰਚੈਂ।	
ਜੈਸੋ ਦੇਤ ਤੈਸ ਸਭਿ ਸਰਚੈਂ।	'ਸੰਤੁਸ਼ਟ (ਖੁਸ਼) ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਕਮ ਜ਼ਯਾਦੇ ਕੀ ਹਸਦਾ ਨ ਕੈਹੈਂ।	'ਈਰਖਾ।
ਜਿਤੋ ਦੇਤ ਸੋ ਖੁਸ਼ਿ ਹੂ ਲੈਹੈਂ ॥ ੩੫ ॥	
ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਗੁਰੁ ਰੂਪ ਲਖੈ ਹੈਂ।	
ਸਾਥ ਇਤਫਾਕ ਪਾਕ ਦਿਲਾ ਰੈਹੈਂ ॥ ੩੬ ॥	'ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਦਿਲ ਨਾਲ।
ਦੋਹਰਾ:	

ਪੰਥ ਬਿਰਜੋ ਇਮ ਸੁਧਾਸਰ,
ਕਿਛੁ ਕਿਛੁ ਮੁਲਕ ਮਝਾਰ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਰਿ ਖਾਵਹੀਂ,
ਨਾਹਿੰ ਖਾਵਹੀਂ ਮਾਰ। ॥੩੭॥

।(ਆਪ ਕਿਸੇ ਤੋਂ) ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

ਚੌਪਈ:

ਨਾਜ਼ਮ ਅਰਜ਼ੀ ਥੀ ਜੋ ਭੇਜੀ।

ਭੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸਿੰਘਨ ਲਖਿ ਤੇਜੀ।

।ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਾਣ ਕੇ।

ਜਿਸ ਹਿਤ ਕਰੀ ਸ਼ਾਹਿ ਮਨਜ਼ੂਰੈਂ।

ਸੋ ਕਾਰਣ ਅਬਿ ਲਿਖੋਂ ਜਰੂਰੈਂ ॥੩੮॥

ਸ਼ਾਹਿ ਮੁਹੰਮਦ ਥਾ ਪਤਿਸ਼ਾਹੁ।

ਦਿੱਲੀ ਮੈਂ ਤਬਿ ਨੇਕ ਮਹਾਂਹੁ।

।ਬਹੁਤਾ ਨੇਕ।

ਲਵਪੁਰਿ ਨਾਜ਼ਮ ਕੀ ਜਬਿ ਅਰਜ਼ੀ।

ਗਈ ਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ ਰਹੀ ਨ ਬਰਜੀ। ॥੩੯॥

।ਰੋਕੀ ਨਾ ਰਹੀ।

ਭਰੀ ਕਚਹਿਰੀ ਗਹਿਰੀ। ਥੀ ਤਬਿ।

।ਬਹੁਤੀ।

ਨ੍ਰਿਪ ਅਮੀਰ ਵਜੀਰ ਬਿਰੇ ਸਭਿ।

ਮੁਨਸ਼ੀ-ਮੀਰ ਹੋਇ ਤਬਿ ਗਰਜੀ।

।ਵੱਡੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ ਲੋੜਵੰਦ ਹੋ ਕੇ।

ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ ਸੁਨਾਈ ਅਰਜ਼ੀ ॥੪੦॥

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਸੁਨਿ ਭਯੋ ਮੁੱਤਾਜਬ।

।ਹੈਰਾਨ।

ਕਹਜੋ ਅਯੋ ਯਹਿ ਕਜਾ ਅਬਿ ਗਾਜਬ।

।ਕਹਿਰ।

ਸਿੰਘਨ ਕੀਨੋ ਮੁਲਕ ਵਿਰਾਨੈ।

ਨਾਜ਼ਮ ਕੋ ਕਰਿ ਰਖਜੋ ਹਿਰਾਨੈ ॥੪੧॥

ਨਾਜ਼ਮ ਪਠਜੋ ਖਜ਼ਾਨਾ ਜੋਈ।

ਲੂਟ ਲਯੋ ਸਿੰਘੋਂ ਨੈ ਸੋਈ।

ਥੇ ਰਖਵਾਰੇ ਬੀਰ ਰੁਹੇਲੇ।

ਤੇ ਭੀ ਕਾਲ ਨਦੀ ਮਧ ਠੇਲੇ। ॥੪੨॥

।ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ।

ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਖਪਾਯੋ ਦੀਨੀ।

ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਜਰਜਰੀ। ਕੀਨੀ।

।ਬੋਝੀ, ਕਮਜ਼ੋਰ।

ਗਦਾਗੀਰ। ਇਕ ਭਯੋ ਫਕੀਰੈਂ।

।ਮੰਗਤਾ।

ਹੈ ਉੱਮਤ ਵਹਿ ਤਿਸ ਕੀ ਕੀਰੈਂ ॥੪੩॥

।ਇਹ (ਕੀਰੈਂ) ਕੰਗਾਲ ਉਸ ਦੀ (ਉੱਮਤ) ਕੌਮ ਹਨ।

ਨਹਿੰ ਸਮਾਜ। ਹੈ ਉਨ ਢਿਗ ਕੋਉ।

।ਸਾਮਾਨ।

ਜੋਰ ਕਾਹਿ ਕੇ ਲਰ ਹੈਂ ਸੋਊ।
 ਨਾਜ਼ਮ ਅਰਜ਼ੀ ਲਿਖ ਹੈ ਐਸੇ।
 ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਬਲ ਹਮ ਪਰ ਹੂ ਬੈਸੇ ॥ ੪੪ ॥
 ਇਸ ਕਾ ਬਾਇਸਾ ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਈ।
 ਵੱਲਾਲਮ ਵਹਿ ਕੌਨ ਬਲਾਈ।
 ਕਹੋ ਵਜ਼ੀਰ ਬਾਤ ਯਹਿ ਕਯਾ ਹੈ।
 ਸਿੰਘ ਕੌਮ ਬਢ ਕੈਸ ਗਯਾ ਹੈ ॥ ੪੫ ॥
 ਦਸਤ ਬਸਤ ਤਬਿ ਹੋਇ ਬਜ਼ੀਰੈਂ।
 ਇਲਤਮਾਸ ਯੋਂ ਕੀਨ ਸਧੀਰੈਂ।
 ਭਏ ਪੇਸ਼ਵਾ ਉਨ ਕੇ ਜੋਈ।
 ਵਲੀ ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟੇ ਸੋਈ ॥ ੪੬ ॥
 ਉਨ ਨਿਜ ਉੱਮਤ ਹੇਤ ਬਖਯਾਤੈਂ।
 ਲਜਾਇ ਅਰਸ ਤੇ ਆਬ-ਹਯਾਤੈਂ।
 ਕੁਛ ਤੋ ਸਿੰਘਨ ਤਈਂ ਪਿਲਾਯੋ।
 ਬਾਕੀ ਵੀਚ ਤਲਾਵੈ ਪਾਯੋ ॥ ੪੭ ॥
 ਤਾਂਹੀ ਤੈ ਤਿਸ ਤਾਲਹਿ ਕੇਰੈਂ।
 ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਭਿ ਜਨ ਟੇਰੈਂ।
 ਕਲਮਾਂ ਏਕ ਬਤਾਯੋ ਐਸਾ।
 ਜਗ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੂਸਰੋ ਵੈਸਾ ॥ ੪੮ ॥
 ਜਿਸ ਮੰਤਰ ਕੇ ਸਾਥ ਬਖਯਾਤੈਂ।
 ਆਬ ਜਾਤ ਬਨ ਆਬਹਯਾਤੈਂ।
 ਯਾਹੀ ਤੈ ਅਬਿ ਲੋ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ।
 ਉਸ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਹਿਤ ਉਦਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥
 ਉਨ ਕੇ ਦੀਨ ਮਾਹਿ ਜਬਿ ਕੋਊ।
 ਆਵਤ, ਤਾਹਿ ਪਿਲਾਵਤ ਸੋਊ।
 ਆਬ-ਹਯਾਤ ਬਨਾਵਤ ਜੈਸੇ।
 ਸੁਨੋ ਰੀਤਿ ਕਹਿ ਹੋ ਮੈਂ ਤੈਸੇ ॥ ੫੦ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਾ ਜਲ ਅਨੁਵਾ ਕੈ।
 ਪਾਕ ਸਾਫ ਬਰਤਨ ਮੈਂ ਪਾ ਕੈ।
 ਜਤੀ ਸਤੀ ਸਿੰਘ ਆਲਮ ਆਮਲ।

'ਕਾਰਨ।
 'ਖੁਦਾ ਜਾਣੇ ਉਹ ਕੌਣ ਬਲਾਵਾਂ ਹਨ।
 'ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ।
 'ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।
 'ਬੇਨਤੀ।
 'ਆਗੂ, ਮੁਖੀ।
 'ਕਰਾਮਾਤੀ।
 'ਕੌਮ ਵਾਸਤੇ।
 '(ਅਰਸ) ਸਚਖੰਡ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਿਆਏ।
 'ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ।
 'ਉਸ ਵਰਗਾ।
 'ਪਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 'ਮੰਗਵਾ ਕੇ।
 'ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
 'ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ।

ਜੇਊ ਇਬਾਦਤ ਮੈਂ ਹੂੰ ਕਾਮਲਾ ॥ ੫੧ ॥

ਸ੍ਰੁਪਨੇ ਜਿਨ ਪਰ-ਤੀਯਾ ਨ ਹੇਰੀ।

ਝੂਠੀ ਬਾਤ ਕਬੀ ਨਹਿ ਟੇਰੀ।

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਮਤਸਰ।

ਇਨ ਤੈ ਰਹਿਤ ਹੋਤ ਜੋ ਅਕਸਰ ॥ ੫੨ ॥

ਅਰਿ ਕੋ ਪੀਠ, ਜਵਾਬ ਮੰਗਤੈ।

ਦਯੋ ਨ ਜਿਨ ਕਬਿ ਹੀ ਕੁਢੰਗ ਤੈਂ।

ਐਸੇ ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿ ਪੂਰੇ।

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਹਜੂਰੇ ॥ ੫੩ ॥

ਸਾਫ ਪਾਕ ਧਰਿ ਸੇਤਾ ਪੁਸ਼ਾਕੈਂ।

ਨ੍ਰਾਇ ਸਕੇਸਾ ਤੇਗ ਗਰਿ ਪਾ ਕੈ।

ਉਸ ਬਰਤਨ ਕੈ ਥਿਰਿ ਚਹੁ ਪਾਸੇ।

ਕਿਤਿਕ ਤਾਂਹਿ ਮੈਂ ਡਾਰਿ ਪਤਾਸੇ ॥ ੫੪ ॥

ਖੰਡਾ ਲੇਤ ਆਹਨੀ ਹਾਥੈਂ।

ਨਿਜ ਗੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰ ਪਢ ਹੈਂ ਸਾਥੈਂ।

ਧਾਰਿ ਭਾਰਿ ਖੰਡਾ ਬਰਤਨ ਮੈਂ।

ਫੇਰਤ, ਹੇਰਤ ਨਹਿ ਕਿਤ ਅਨ ਮੈਂ ॥ ੫੫ ॥

ਧਜਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਾ ਧਰਿ ਕੈ।

ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੋ ਰੋਕਨ ਕਰਿ ਕੈ।

ਬਾਰੀ ਬਾਰੀ ਪਾਂਚੋ ਫੇਰੈਂ।

ਬਿਨ ਕਲਾਮ-ਗੁਰੁ ਔਰ ਨ ਟੇਰੈਂ ॥ ੫੬ ॥

ਜਿਨ ਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੋਇ ਪਿਲਾਨੋ।

ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਮੁਖ ਕਰੈਂ ਥਿਰਾਨੋਂ।

ਸੋ ਭੀ ਨ੍ਰਾਇ ਸਕੇਸ ਥਿਰਾਵੈਂ।

ਸੇਤ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਾਕ ਪਹਿਰਾਵੈਂ ॥ ੫੭ ॥

ਗਰ ਮੈਂ ਤੇਗ, ਜੋਰਿ ਕਰ ਖਰ ਹੈਂ।

ਧਜਾਨ ਖੁਦਾ ਕਾ, ਨਾਮ ਉਚਰ ਹੈਂ।

ਜਬਿ ਵਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੋਵਤ ਤਜਾਰੋ।

ਸਭਿ ਮੈਂ ਨੇਕ ਸਿੰਘ ਜੋ ਭਾਰੋ ॥ ੫੮ ॥

ਜਿਹੜੇ ਬੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਰਾਈ ਇਸੜੀ।

ਈਰਖਾ।

ਜੋ (ਅਕਸਰ) ਬਹੁਤ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਉਗੁਣਾਂ ਤੋਂ (ਰਹਿਤ) ਬਿਨਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਤੇ ਮੰਗਤੇ ਨੂੰ ਜਵਾਬ।

ਚਿੱਟੀਆਂ।

ਸਣੇ ਕੇਸੀਂ ਨ੍ਰਾ ਕੇ।

ਲੋਹੇ ਦਾ।

ਭਾਰੀ ਖੰਡਾ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚਰੱਖ ਕੇ।

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ।

ਗੁਰਬਾਣੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਵ ਪੜ੍ਹਦੇ।

ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਸੋਊ ਪੰਥ ਕੀ ਆਗਯਾ ਲੈ ਕੈ।
 ਸੁਧਾ ਗਾਹਕੋਂ ਕੇ ਢਿਗ ਜੈ ਕੈ।
 ਤਿਨ ਤੈ ਦੋਊ ਕਰ ਜੁਰਵੈ ਹੈ।
 ਮਨ ਤਨ ਧਨ, ਹਿਤ ਹਰਿ ਅਰਪੇ ਹੈ ॥ ੫੯ ॥
 ਪਾਂਚ ਚੁਲੇ ਭਰਿ ਇਕ ਕੋ ਪਜਾਵੈ।
 ਪਾਂਚ ਵੇਰ ਗੁਰੂ ਫਤੇ ਬੁਲਾਵੈ।
 ਪਾਂਚ ਬੇਰ ਆਖਨ ਮੈਂ ਛਿਰਕੈ।
 ਪਾਂਚ ਬੇਰ ਮਧ ਦੇਵਤ ਸਿਰ ਕੈ ॥ ੬੦ ॥
 ਯੋਂ ਹੀ ਸਭਿ ਕੇ ਤਈਂ ਛਕਾਵੈ।
 ਜਾਤਿ ਭੇਦ ਨਹਿ ਕੋਊ ਰਖਾਵੈ।
 ਇਕ ਬਰਤਨ ਮੈਂ ਸਭਿਨਿ ਪਿਲਾਵੈਂ।
 ਸਕੇ ਬਿਰਾਦਰ' ਬਨੇ ਬਤਾਵੈਂ ॥ ੬੧ ॥
 ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬੇਟੇ।
 ਸੋਢੀ ਛੱਤ੍ਰੀ ਭਏ ਅਮੇਟੇ।
 ਪਿਛਲੀ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਤਜਵੈ ਹੈਂ।
 ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਭਿ ਭਰਮ ਮਿਟੈ ਹੈਂ ॥ ੬੨ ॥
 ਏਕ ਰੂਪ ਸਭਿ ਭਏ ਬਤਾਵੈਂ।
 ਬਗਲ-ਗੀਰ ਹੂੰ ਪਜਾਰ ਬਢਾਵੈਂ।
 ਫੇਰ ਹਦਾਯਤ' ਐਸੇ ਦੈਰੈਂ।
 ਬਨੇ ਸਿੰਘ ਤੁਮ ਗੁਰੈਂ ਅਬੈ ਹੈਂ ॥ ੬੩ ॥
 ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਵਿਸਾਹੁ ਨਹਿ ਕਰਨੋ।
 ਤੁਰਕਾਨੀ ਪਰ ਹਾਥ ਨ ਧਰਨੋ।
 ਮਾਸ ਤੁਰਕ ਕਾ ਕਟੜੇ ਨ ਖਾਨਾ।
 ਛੁਹਿਨਾ ਨਾਹਿ ਤਮਾਕੂ ਖਾਨਾ ॥ ੬੪ ॥
 ਤੁਰਕ ਮਲੇਛੈਂ ਸਦ ਹੀ ਮਾਰੋ।
 ਬਖਸ਼ੈ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਨਾਹ ਤੁਮਾਰੋ।
 ਆਬ-ਹਯਾਤ ਜੁ ਏਹੁ ਬਨੈ ਹੈਂ।
 ਸੋ ਤਾਸੀਰ' ਬਡੀ ਤਿਸ ਮੈਂ ਹੈ ॥ ੬੫ ॥
 ਹਮ ਕੋ ਪਿਖਿ ਜੇ ਨਰ ਡਰਪੈ ਹੈਂ।
 ਪੀਵਤ ਹੀ ਨਿਰਭੈ ਅਤਿ ਥੈਰੈਂ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ।

'ਸਿਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

'ਭਰਾ।

'ਪੱਕੇ।

'ਜੱਫੀਆਂ ਪਾ ਕੇ।

'ਸਿੱਖਿਆ।

'ਤਮਾਕੂ ਨਾ ਛੋਹਣਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖਾਣਾ।

'ਅਸਰ, ਪ੍ਰਭਾਵ।

ਔਰਹਿੰ ਸ਼ਕਲ ਅਕਲ ਉਪਜੈ ਹੈ।

ਕਾਯਰ ਮੂਢ ਦਲੇਰ ਬਨੈ ਹੈ ॥ ੬੬ ॥

ਗਹਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸ਼ੇਰ ਸਮ ਐਹੈਂ।

ਠੀਕ ਬੁਜੇ ਤੈ ਬਾਘ ਥਵੈ ਹੈਂ।

'ਠੀਕ ਬੱਕਰੇ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬੀਰ ਪੀਰ ਜੇ ਬਲੀ ਬਹਾਦਰ।

ਤੁਰਕ, ਬਨੈਂ ਉਨ ਆਗੈ ਗਾਦਰ' ॥ ੬੭ ॥

'ਗਿੱਦੜ।

ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ ਉਨੈਂ ਨ ਬਯਾਪੈ।

ਨਾਹਿੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸ਼ੀਘਰ ਕੋਊ ਕਾਪੈ।

'ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਕੱਟਦਾ।

ਨੀਂਦ ਭੂਖ ਤ੍ਰਿਖਾ ਦੁਖ ਰੋਗੈਂ।

ਉਨੈਂ ਨ ਬਯਾਪਤ ਕਬਿ ਹੀ ਸੋਗੈਂ ॥ ੬੮ ॥

ਮਿਰਗਨ ਜਜੋਂ ਜੰਗਲ ਮੈਂ ਧਸ ਹੈਂ।

ਕੰਕਰ ਕਾਂਟੇ ਤਿਨੈਂ ਨ ਕਸ ਹੈਂ।

'ਖੁੱਭਦੇ ਨਹੀਂ।

ਅੱਬਲ ਜ਼ਖਮ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਐਹੈਂ।

ਜੇ ਐਹੈਂ ਤੋ ਕਿਛੁ ਨ ਜਨੈ ਹੈਂ' ॥ ੬੯ ॥

'ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

ਬਿਨ ਮੱਲਮ ਪੱਟੀ ਭਲ ਥੈਹੈਂ।

ਨਹਿੰ ਬਿਮਾਰ ਹੂ ਪੜੇ ਰਹੈਂ ਹੈਂ।

ਯਾਂਹੀਂ ਤੇ ਵਹਿ ਮਰਤ ਨ ਮਾਰੇ।

ਦਿਨ ਦਿਨ ਜਾਵਤ ਬਢਤ ਅਪਾਰੇ ॥ ੭੦ ॥

ਅਰ ਵਹਿ ਕਰਤ ਬੰਦਗੀ ਰੈਹੈਂ।

ਹਰ ਦਮ ਬਾਣੀ ਗੁਰੈਂ ਪਢੈ ਹੈਂ।

ਸੂਧੇ ਸਾਦੇ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨੈਂ।

'ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ।

ਦੇਖਨ ਕੋ ਜਨੁ ਸੰਤ ਮਹਾਨੈਂ ॥ ੭੧ ॥

ਅਰ ਲੰਗਰ ਸਭਿ ਕੋ ਸਮ' ਦੈਹੈਂ।

'ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ।

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਭੇਦ ਲਖੈ ਹੈਂ।

ਭੂਖਾ ਕਿਸੈ ਜਾਨ ਨਹਿੰ ਦੈਹੈਂ।

ਜਬਿ ਲੋ ਕੁਛ ਉਨ ਪਾਸ ਰਹੈ ਹੈ ॥ ੭੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਰ ਉਨੈਂ,

ਕਰੈ ਜੇ ਕੋਊ ਸ਼ਾਲ।

ਤਨ ਧਨ ਲੋ ਤਿਹ ਦੈਨ ਮੈਂ,

ਕਰਤ ਜਰਾ ਨਹਿੰ ਟਾਲ ॥ ੨੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅਜਬ ਤਰੀਕੇ ਹੈਂ ਉਨ ਭਾਰੇ।

ਸਭਿ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਨ ਤੈ ਨਜਾਰੇ।

ਬੋਲ ਚਾਲ ਢੰਗ ਪਹਿਰਨ ਖਾਣਾ।

ਲਖੇ ਬਨਤ, ਨਹਿੰ ਜਾਤ ਬਖਾਣਾ¹ ॥ ੨੪ ॥

ਪਿਖੀਯਤ ਪਹਿਲੇ ਸੇ ਗਰੀਬ ਸੇ।

ਅਰ ਥੋੜੇ ਸੇ ਲਗਤ ਜੀਵ ਸੇ।

ਰੰਗ ਜੰਗ ਮੈਂ ਔਰੈਂ ਤੌਰੈਂ।

ਬਦਲ ਜਾਤ ਕਾਲਬ ਝਟ ਗੌਰੈਂ¹ ॥ ੨੫ ॥

ਹੋਤ ਅਪਾਰੈਂ ਰੂਪ ਡਰਾਰੈਂ।

ਭੂਖੇ ਸ਼ੇਰਨ ਜਜੋਂ ਭਬਕਾਰੈਂ।

ਮਰਨੇ ਤੈ ਡਰਨੇ ਨਹਿੰ ਜਾਨੈ।

ਲਰ ਹੈਂ ਜ਼ੋਰਿ ਤੋਰ ਕਰਿ ਜਾਨੈ¹ ॥ ੨੬ ॥

ਤੇਗ ਜਾਂਹਿ ਕੇ ਸਿਰ ਪੈ ਬਾਰੈਂ।

ਸਿਰ ਪਰ ਅੱਸ੍ਰ ਕਾਟਿ ਧਰ ਲਾਰੈਂ।

ਅਰ ਟੂਟੇ ਫੂਟੇ ਉਨ ਸ਼ਸਤਰ।

ਕਟਤ ਫੁਲਾਦੀ ਪੇਟੀ ਬਖਤਰ¹ ॥ ੨੭ ॥

ਲੈਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਭਿ ਹੀ ਚੈਹੈਂ।

ਇਕ ਤੇ ਆਗੇ ਹੂੰ ਇਕ ਐਹੈਂ।

ਹੈਂ ਲਾਯਕ ਪੇਖਨ ਕੇ ਸੋਈ।

ਐਪਰ ਮੌਕਾ ਜੰਗ ਜਿ ਹੋਈ ॥ ੨੮ ॥

ਕਸਮ ਖੁਦਾ ਮੈਂ ਕੂਰ ਨ ਕੈਹੈਂ।

ਅਸਲ ਨ ਪਿਖੇ ਤੁ ਨਕਲ ਪਿਖੈ ਹੋ।

ਜਹਾਂ-ਪਨਾਹਿ¹ ਨਾਹਿੰ ਕਿਛੁ ਹਰਜਾ²।

ਬਲਿਕੈ ਵਾਕਫੀਯਤ ਹੂੰ ਪਰਜਾ ॥ ੨੯ ॥

ਸੁਨਿ ਵਜੀਰ ਤੈ ਐਸੀ ਬਾਤੈਂ।

ਤੱਜਬ ਹੂੰ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਬਖਜਾਤੈਂ।

ਬੋਲਯੋ ਇਨਸਾਫ ਅੱਲਾ ਤਾਲਾ¹।

¹ਕਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ (ਲਖੇ) ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ।

¹ਤੁੱਛ ਜੇਹੇ।

¹ਜੰਗ ਦੇ (ਰੰਗ) ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਝੱਟ ਹੀ ਵੱਡੇ (ਕਾਲਬ) ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਬਹੁਤੇ ਡਰਾਉਣੇ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਜਾਨਾਂ ਤੋੜ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਨ।

¹ਸੂਰਮੇਂ ਦੇ ਸਿਰ ਧੜ ਤੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਸੰਜੋਆ।

¹ਦੇਖ ਲਉ।

¹ਜਗਤ ਦਾ ਆਸਰਾ ਭਾਵ ਹੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ²ਨੁਕਸਾਨ।

¹(ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਖੁਦਾ ਦੀ (ਇਨਸ਼ਾ) ਮਰਜ਼ੀ ਇਵੇਂ

ਕਿਆ ਮੁਜਾਕਾ ਨਕਲ ਦਿਖਾਲਾ¹ ॥ ੮੦ ॥

ਪਿਖਿ ਵਜ਼ੀਰ ਮਰਜੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹੈਂ।

ਭਾਂਡ ਨਕਲੀਏ ਲਏ ਬੁਲਾ ਹੈਂ।

ਤਿਸ ਹੀ ਸਮੇਂ ਨਕਲੀਏ ਲਹਿਰੀ।

ਅਏ ਸ਼ਾਹ ਢਿਗ ਵੀਚ ਕਚਹਿਰੀ ॥ ੮੧ ॥

ਬਹੁ-ਰੂਪਨਿ ਭਾਂਡਨਿ ਹੈ ਹਾਜ਼ਰ¹।

ਸ਼ਾਹਿ ਕਰਜੇ ਖੁਸ਼ ਨਕਲ ਲਿਜਾ ਕਰਿ¹।

ਭਾਂਡਨ ਸੇਂ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹਿ ਅਲਾਵੇ¹।

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਮੁਹਿ ਨਕਲ ਦਿਖਾਵੇ ॥ ੮੨ ॥

ਉਨ ਚੋਰਨ ਕੇ ਜੈਸ ਤਰੀਕੇ।

ਸਹੀ ਦਿਖਾਵੇ ਕਰਿ ਅਬਿ ਠੀਕੇ।

ਸੁਨਿ ਭਾਂਡਨ ਮਨਿ ਖੌਫ ਸੁ ਕੀਨਾ।

ਸ਼ਾਹਿ ਹੁਕਮ ਯਹਿ ਫਿਰੈ ਕਬੀ ਨਾ ॥ ੮੩ ॥

ਨਕਲ ਅਸਲ ਬਿਨ ਅਸਲ ਫਬਤ ਨਾ।

ਅਸਲ ਕਰੈਂ ਤਬਿ ਜਾਨ ਬਚਤ ਨਾ।

ਪੇਖਿ ਸ਼ਾਹਿ ਜੇ ਹੈ ਕੁਛ ਤੁਰਸੀ¹।

ਤੋਂ ਹਮ ਭਾਂਡਨਿ ਪਾਟੈ ਕੁਰਸੀ¹ ॥ ੮੪ ॥

ਕਹੋ ਕੌਨ ਅਸ, ਜਸ ਸੁਨਿ ਸੱਭੂ¹।

ਕਰੇ ਕੋਪ ਨਹਿਂ ਹੋਤ ਅਬੱਭੂ¹।

ਬਨੀ ਹਮੈਂ ਅਸਮੰਜਸ¹ ਭਾਰੀ।

ਸਰਪ ਚਚੁੰਧਰ ਬਾਤ ਵਿਚਾਰੀ ॥ ੮੫ ॥

ਡਰਤ ਅਰਜ਼ ਤਿਨ ਯੋਂ ਫਿਰ ਕੀਨਾ।

ਨਕਲ ਨੇਕ¹ ਉਨ ਬਨਤ ਕਬੀ ਨਾ।

ਪੇਖਿ ਸ਼ਾਹਿ ਮਤੁ ਕਿਤ ਕਰਿ ਕੀਨੈਂ¹।

ਬਾਲ ਬਚੇ ਸਹਿ ਹਮੈਂ ਪੜੀਨੈਂ¹ ॥ ੮੬ ॥

ਬਦ-ਅੰਦੇਸ਼ ਕਿਬਲ ਜਾ ਓਟੈਂ।

ਨਕਲ ਕਰਣ ਮੱਧ ਤਿਨ ਵਡ ਖੋਟੈਂ¹।

ਹੀ ਹੈ।

¹ਨਕਲ ਦੇਖਣ ਵਲੋਂ ਕੀ (ਮੁਜਾਕਾਂ) ਤੰਗਦਿਲੀ ਕਰਨੀ ਹੈ।

¹ਮੌਜੀ।

¹ਬਹੁਤੇ ਰੂਪ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਭਾਂਡਨ) ਨਕਲੀਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ।

¹(ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ) ਨਕਲ ਲਿਜਾ ਕੇ ਭਾਵ ਦਿਖਾ ਕੇ।

¹ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ।

¹ਗੁੱਸੇ।

¹ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਭੰਡਾਂ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਪਾਟ ਜਾਵੇਗੀ ਭਾਵ ਸਾਡਾ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਕੰਮ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

¹ਵੈਰੀ ਦਾ।

¹ਵਿਰੁੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

¹ਅਣਬਣ।

¹ਚੰਗੀ।

¹ਵੈਰ ਕਰਕੇ।

¹ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਸਣੇ ਸਾਨੂੰ (ਘਾਣੀ 'ਚ) ਪੀੜ ਦੇਵੇ।

¹ਹੇ (ਜਾ) ਜਹਾਨ ਦੇ (ਕਿਬਲ) ਪੂਜੜ ਤੇ (ਓਟ) ਆਸਰਾ ਰੂਪ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਤਿਨਾ (ਬਦ-ਅੰਦੇਸ਼) (ਤੁਹਾਡਾ) ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਨ

ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੱਡੇ ਖੋਟ ਹਨ।

ਸੁਨਤ ਸ਼ਾਹਿ ਪੁਨ ਕਹਿ ਯਹਿ ਦੀਨਾ।
ਮਾਫ ਕਸੂਰ ਤੁਮੈਂ ਸਭਿ ਕੀਨਾ ॥ ੮੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕਾ,
ਸਭਿ ਭਾਂਡਨ ਤਬਿ ਆਇ।
ਮੁਹਲਤਾ ਲੈ ਤ੍ਰੈਰੋਜ ਕੀ,
ਕਰਿ ਸਮਾਨ ਸਭਿ ਭਾਇ ॥ ੮੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮਿਲ ਬਹੁ ਭਾਂਡਨ ਰਚੀਆਂ ਨਕਲਾਂ।
ਲਗੇ ਸਜਨ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਸ਼ਕਲਾਂ।
ਕੇਤਿਕ ਰਚੀਆਂ ਨੀਲ ਨਿਹੰਗਾਂ।

ਕੇਤਿਕ ਸਜੀਆਂ ਸ੍ਰੇਤ ਭੁਜੰਗਾਂ ॥ ੮੯ ॥

ਛੁਟੇ ਦੁਮਾਲੇ ਯਾ ਬਿਧਿ ਝੂਲੈਂ।
ਮਨੋ ਲੰਗੂਲ ਸੁ ਕੇਹਰ ਤੁਲੈਂ।
ਕਮਰਾ ਕਛਹਿਰੇ ਪਹਿਰੇ ਪਾਟੇ।
ਲਟਕਤ ਮਨੋਂ ਸੁ ਕੇਹਰ ਸਾਂਟੇ ॥ ੯੦ ॥

ਭੂਰੇ ਚਾਦਰ ਫਾਟੇ ਬਸਤਰ।
ਟੂਟੇ ਫੂਟੇ ਜਰਖਲ ਸਸਤਰ।
ਸਿਰ ਪਰ ਚੱਕਰ ਖੰਡੇ ਤੋੜੇ।

ਸਜੇ, ਨ ਔਰੈਂ ਸਸਤਰ ਥੋੜੇ ॥ ੯੧ ॥

ਇਕ ਇਕ ਚੁੱਕੜੇ ਮਣ ਮਣ ਲੋਹਾ।
ਪਹੁੰਚੇ ਸ਼ਾਹਿ ਨਜੀਕ ਸਰੋਹਾ।

ਫਤੇ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਗਜਾਈ।
ਧੂਮਾ ਕਚਹਿਰੀ ਵੀਚ ਮਚਾਈ ॥ ੯੨ ॥

ਨਾਮ ਸੁਨਾਵਨ ਲਾਗੇ ਅਪਨੇ।
ਸੁਨੇ ਨ ਕਬੀ ਜੁ ਥੇ ਉਨ ਸ੍ਰੁਪਨੇ।
ਅਯੋ ਬਖੇੜਾ ਸਿੰਘ, ਦੁਤੇੜਾ।

ਸਮਾਂ।

ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ (ਇਕੱਠਾ) ਕਰ ਲਿਆ।

ਕਿਤਨੀਆਂ ਕੁ ਨੀਲੇ ਬਾਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨਿਹੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਬਣਾਈਆਂ।

ਚਿੱਟੇ ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਵਾਲਿਆਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ (ਸ਼ਕਲਾਂ) ਬਣਾਈਆਂ।

ਫਰਰੇ।

ਮਾਨੋਂ ਸ਼ੇਰ ਦੀ (ਲੰਗੂਲ) ਪੂਛ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹਨ।

ਲੱਕ ਨਾਲ।

ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਵਾਲ।

ਜੰਗਾਲ ਦੇ ਖਾਧੇ ਹੋਏ।

ਤੋੜਾ=ਗੁੰਦੀ ਹੋਈ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਾਰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੀਸ ਦੇ ਸਸਤਰ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।

ਡੰਡਰੌਲੀ।

(ਸਿੰਘ)।

ਤਕੜਾ ਸਿੰਘ, ਲਕੜਾ ਸਿੰਘ, ਝੇੜਾ ॥ ੯੩ ॥

ਬਾਘੜ ਸਿੰਘ, ਖਾਘੜ ਸਿੰਘ, ਫੌੜਾ।

ਅਘੜ, ਝਗੜ ਸਿੰਘ, ਭਗੜ, ਭਗੌੜਾ।

ਧਰਤਿ ਧਕੇਲ ਸਿੰਘ, ਪਾਹਾੜਾ।

ਦਿੱਲੀ ਤੋੜ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹੰ ਲਾੜਾ ॥ ੯੪ ॥

'ਸ਼ਾਹੰ ਲਾੜਾ ਸਿੰਘ।

ਗੜ੍ਹਪੁਟ ਸਿੰਘ, ਪਹਾੜ ਉਪਾੜਾ।

ਮੁਗਲ ਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਕਾਜੀ ਮਾਰਾ।

ਖਾਨ ਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਸੱਯਦ ਗਾਰਾ।

ਬਾੜ ਝਾੜ ਸਿੰਘ, ਫਾੜ, ਲੜਾਕਾ ॥ ੯੫ ॥

ਬੱਜ੍ਹ ਸਿੰਘ, ਗੱਜਣ ਸਿੰਘ, ਲੋਹਾ।

ਡਾਢਾ ਸਿੰਘ, ਖੁਦਾਇ, ਅਛੋਹਾ।

ਸਿੰਘ ਕਲੇਸ਼, ਉਪੱਦਵ, ਜੰਗੀ।

ਧਾੜ ਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਤੇਗ, ਕੁਢੰਗੀ ॥ ੯੬ ॥

ਤੁਰਕ ਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਨਾਮ ਇਤਯਾਦੀ।

ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਏ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤਾਦੀ।

'ਕਾਹਲੀ ਕਰਕੇ।

ਸੁਨ ਕੈ ਨਾਮ ਰਹੇ ਸਭਿ ਤੱਜਬ।

'ਹੈਰਾਨ।

ਕਹਿ ਨ ਸਕੈਂ ਕਿਛ ਠਾਨੈ ਗੱਜਬ ॥ ੯੭ ॥

'ਗੁੱਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੈ ਸਰੂਪ ਪਿਖਿ ਬਾਤੈਂ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ।

ਹਸ ਹਸ ਪਰਤ ਲੋਗ ਸਭਿ ਪੁਨ ਪੁਨ।

ਅਰੁਨ ਨੈਨ ਸਿੰਘ, ਲੋਹਤ ਆਨਨ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨੇੜ ਲਾਲ ਤੇ ਮੁਖ ਵੀ ਲਾਲ ਹਨ।

ਨਰ ਸਰੂਪ ਜਨੁ ਬਨੇ ਪੰਚਾਨਨ ॥ ੯੮ ॥

'ਮਾਨੋਂ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ।

ਰਚੇ ਸੁਚਾਲੇ ॥ ਬਹੁ ਲਖ-ਬਾਹੋਂ²।

'ਲੰਕੇ। ॥ ਇਕ ਬਾਂਹ ਵਾਲੇ।

ਸੂਰਬੀਰ ਜੇ ਪਰਮ ਸਰਾਹੋਂ ॥

'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮੇਂ ਕਹਿ ਕੇ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜੇਤਿਕ ਥੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬੋਲੇ।

ਸਭੀ ਸੁਨਾਏ ਕਰਤ ਠਠੋਲੇ ॥ ੯੯ ॥

'ਮਖੌਲ।

ਕੈਹੈਂ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀਏ ਮਾਏ।

ਤੇਰੇ ਸਿੰਘ ਜਮਾਈ ਆਏ।

ਸੁਣ ਤੂੰ ਹੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਏ ਭੈਣੇ।

ਤੇਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਗਹਿਣੇ ਲੈਣੇ ॥ ੧੦੦ ॥

ਸੁਣ ਨੀ ਸਯਦਾਣੀ ਮੁਗਲਾਣੀ।

ਤੈਥੋਂ ਚੱਕੀ ਸਿੰਘਾਂ ਪਿਹਾਣੀ।

ਭਾਬੀ ਸੇਖਾਣੀ ਪਾਠਾਣੀ।

ਤੁਮ ਨੈ ਘੋੜਯਾਂ ਲੀਦ ਹਟਾਣੀ ॥ ੧੦੧ ॥

ਤੁਮ ਸੋਂ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦ ਪਢੈ ਹੈਂ।

ਪਹਿਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੂਰ ਛਕੈ ਹੈਂ।

ਨੀ ਹਮ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲੀ।

ਜਿਨ ਕੀ ਸਭਿ ਤੋਂ ਰੀਤਿ ਨਿਰਾਲੀ ॥ ੧੦੨ ॥

ਤੋੜੈਂ ਸੱਤ੍ਰੁ ਕੁਫਰ ਕੇ ਜੰਦੇ।

¹ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਝੂਠ ਦੇ ਜਿੰਦੇ ਤੋੜਾਂਗੇ।

ਰੱਖੈਂ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਦੇ।

¹ਦਾਸ, ਨੌਕਰ।

ਹਮ ਅਬਿ ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਸੰਭਾਲੈਂ।

ਤੁਮ ਕੋ ਖੁੱਲੀ ਮੌਜ ਦਿਖਾਲੈਂ ॥ ੧੦੩ ॥

ਹਮਰਾ ਨਿਹਕਲੰਕ ਹੈ ਪੰਥਾ।

ਮਾਨੈਂ ਸ਼ਰਾ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਸੰਥਾ।

¹ਸਿੱਖਿਆ।

ਹਿੰਦੂ ਅੰਧੇ ਤੁਰਕੂ ਕਾਣੇ।

ਹਮ ਅਲਗਾਨ¹ ਦੁਹੂੰ ਤੈ ਸਜਾਣੇ ॥ ੧੦੪ ॥

¹ਅਲੱਗ, ਵੱਖਰੇ।

ਅਬਿ ਹਮ ਸਾਤ ਬਲਾਯਤ ਲੈਹੈਂ।

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕੈਂ ਸਿੰਘ ਸਜੈ ਹੈਂ।

ਏਕੈ ਦੀਨ ਅਕਾਲ ਸਜੈ ਹੈਂ¹।

¹ਇਕ ਅਕਾਲ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬ ਸਜਾਵਾਂਗੇ।

ਦੂਜਾ ਕੋਊ ਰਹਿਨ ਨ ਪੈਹੈ ॥ ੧੦੫ ॥

ਅਬਿ ਨਹਿੰ ਕਰੋ ਖਾਲਸਾ ਢਿੱਲੀ¹।

¹ਦੇਰੀ।

ਸੁੱਖੇ ਛਕੋ ਮਾਰ ਲਿਹੁ ਦਿੱਲੀ।

ਪਕੜਿ ਸਲੋੜ¹ ਵੀਚ ਸੁਨਹਿਰੇ²।

¹ਭੰਡਾ, ਘੋਟਣਾ। ²ਕੁੰਡੇ।

ਰਗੜ੍ਹੋ ਸੁੱਖਾ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ ॥ ੧੦੬ ॥

ਛਾਣ੍ਹੋ, ਮਾਰ੍ਹੋ ਤਕਿ ਤਕਿ ਨੁਗਦਾ¹।

¹ਸੁੱਖੇ ਦਾ ਫੋਗ।

ਕਹੈਂ ਜਾਹ ਤੁਰਕਨਿ ਜੜ ਚੁਗਦਾ।

ਢੱਕੋ ਪੜਦੇ ਰੱਖੇ ਬਾਜੀ¹।

¹ਘੋੜੇ ਰੱਖੇ ਤੇ ਪੜਦੇ ਢੱਕੋ।

ਨਿੱਘਰੈ ਮੁੱਲਾਂ ਉਜੜੈ ਕਾਜੀ ॥ ੧੦੭ ॥

ਮਾਰੇ ਮੁਗਲ ਚੁਗਲ ਗਏ ਭਾਜੀ¹।

¹ਭੱਜ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਸਦ ਹੀਰਾਜੀ ॥ ੧੦੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ, ਆਕੀਰਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥

ਖੁਆਰ ਹੋਇ ਸਭਿ ਮਿਲੈਂਗੇ, ਬਚੇ ਸ਼ਰਣ ਜੋ
ਹੋਇ* ॥੩੫॥

*ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਸਾਗਰੇ ਸਬਜ਼ਰੰਗ।

ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰਸਤ ਦਰ ਵਕਤੇ ਜੰਗ।
॥੫੬॥*

ਚੌਪਈ:

ਅਹੋ ਸੁੱਖਿਆ ਸੁਖ ਬਰਤਾਈਂ।

ਅੰਧਾ ਕਾਣਾ ਨਜਰ ਨ ਆਂਈਂ।

ਲੈਣਾ ਸੂਝੇ ਦੇਣਾਂ ਨਾਹੀਂ।

ਪਰਬਤ ਰਾਈ ਸਮ ਦਰਸਾਹੀਂ ॥੧੦੯॥

ਦੇਗ। ਤਜਾਰ ਕਰਿ ਕਰੈਂ ਅਵਾਜੈਂ।

ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਤੁਰਕ ਸੁ ਲਾਜੈਂ।

ਚਲੇ ਮਦਾਨੀ ਕਾਬੇ ਹੁੱਈਏ।

ਰਸਦ ਕਾਜੀਆਂ ਕੋ ਦੈ ਅੱਈਏ ॥੧੧੦॥

ਛਿੱਤਰ ਪੌਲਾ ਮੁੱਲਾਂ ਤਾਂਈਂ।

ਟਾਂਕ ਬੇਗਮਾਂ ਕਰੋ ਸਬਾਈਂ।

ਜੂਤੇ ਝਾੜ ਤਲੇ ਫੜਕਾਵੈਂ।

ਕਹੈਂ ਪਠਾਨਨ ਮੂੰਡਾ ਭਿੜਾਵੈਂ ॥੧੧੧॥

ਪਾਦ। ਮਾਰਿ ਵਡ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਵਾ।

ਮਾਰਜੋ ਮੁਗਲ ਸੁ ਭੈਣ ਯਹਾਵਾ।

ਖਤਰਾ ਪੜਾ ਸੁ ਮੁਗਲ ਬਤਾਯਾ।

ਜਮਜਮ ਆਬ ਪਿਸ਼ਾਬ ਦਿਖਾਯਾ ॥੧੧੨॥

ਗੜ੍ਹ ਚਿਤੌੜ ਤੋੜੈਂ ਤਜਿ ਧਾਰਾ।

ਕਹੈਂ ਪਰਤ ਤੁਰਕਨ ਮੁਖ ਸਾਰਾ।

ਰੁੱਪੇ ਭੰਨ ਕਹੈਂ ਸਿਰ ਮੁਗਲੈਂ।

*ਇਹ ਦੋਹਰਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਤਨਖਾਹ-ਨਾਮੇ ਵਿਚ
੩੫ ਨੰ. ਅੰਕ 'ਤੇ ਹੈ।

'ਹੇ (ਸਾਕੀ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੇਰੰਗ (ਭਾਵ ਸੁੱਖੇ ਦਾ) (ਸਾਗਰ)
ਪਿਆਲਾ ਦੇਹ। *ਇਹ ਸ਼ਿਅਰ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੩੯੯
'ਤੇ ਹਕਾਯਤ ੨ ਦਾ ਅੰਕ ਨੰ. ੫੬ ਹੈ।

'ਕਿ (ਮਾਰਾ) ਮੈਨੂੰ ਜੰਗ ਦੇ ਵਕਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਲ
(ਬਕਾਰਸਤ) ਕੰਮ ਹੈ।

'ਆਵੇ।

'ਲੈਣਾ ਹੀ ਦਿਸੇ ਦੇਣਾ ਨਾ ਦਿਸੇ।

'ਪਹਾੜ ਰਾਈ ਵਾਂਗ ਦਿਸੇ।

'ਸੁੱਖੇ ਦੀ ਦੇਗ।

'ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

'(ਮਦਾਨੀ) ਟੱਟੀ ਜਾਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਲੇ ਕਾਬੇ ਹੋ
ਆਈਏ।

'ਕਾਜੀਆਂ ਨੂੰ ਰਸਦ ਦੇ ਆਈਏ ਭਾਵ ਟੱਟੀ ਫਿਰ ਆਈਏ।

'ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਛਿੱਤ੍ਰ ਪੌਲਾ ਮਾਰੇ ਭਾਵ ਟੱਟੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੱਥ ਧੋ ਲਵੇ।

'ਸਾਰੇ (ਬੇਗਮਾਂ) ਅਫੀਮ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾ ਕੇ (ਟਾਂਕ)
ਅਮਲ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਦਿਉ।

'ਜੁੱਤੇ ਝਾੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਲੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

'ਸਿਰ।

'ਪੱਦ=ਹਵਾ ਸਰਨ ਦੀ ਅਵਾਜ਼।

'ਵਿਸ਼ਟਾ ਪਏ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਪਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

'ਪੇਸ਼ਾਬ ਨੂੰ ਜਮਜਮ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦੱਸਿਆ (ਜਮਜਮ-ਕਾਬੇ ਪਾਸ
ਇਕ ਖੂਹ ਜੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ)।

'ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਧਾਰ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਚਿਤੌੜ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤੋੜਨਾ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ।

'ਗੰਢੇ ਭੰਨਣ ਨੂੰ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਭੰਨਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪੋਸਤ ਡੋਡੇ ਮਲਹੀਂ ਚੁਗਲੈਂ¹ ॥ ੧੧੩ ॥

ਭਾਖੈਂ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਨੇ¹।

ਲਿਹੁ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਹੱਨੇ ਹੱਨੇ¹।

ਅੱਗਜੋਂ ਖੈਚੈਂ ਪਿੱਛੋਂ ਧੱਕੈਂ।

ਅੱਸ੍ਰੁ ਦਿਖਾਏ ਵਹੀ ਅਥੱਕੈਂ¹ ॥ ੧੧੪ ॥

ਸਾਗ ਪਾਤਰਚਿ ਦੇਗ ਅਲੂਣੀ¹।

ਰੁੱਖੀ ਮਿੱਸੀ ਘਿੱਤ ਵਿਹੂਣੀ¹।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸ੍ਰਾਦ ਬਨਜੋ ਕਹਿੰ ਭਾਈ।

ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਯਾ ਸਮ ਨਹਿੰ ਪਾਈ ॥ ੧੧੫ ॥

ਦੇਗ ਮਸਤ ਦਿਨ ਕਿਤਿਕ ਦਿਖਾਵੈਂ¹।

ਚਨੇ ਬਦਾਮ ਚਬਾਇ ਬਤਾਵੈਂ¹।

ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਸ਼ਾਹਤ ਹੰਨਾ¹।

ਮਿਲੀ ਸੁਣਾਈ ਦਰਗਾਹਿ ਕੰਨਾ¹ ॥ ੧੧੬ ॥

ਖੜ੍ਹੇ ਸੌਣ ਅਰ ਚਲਤੇ ਖਾਣਾ¹।

ਸੁਕਰ ਇਬਾਦਤ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਣਾ¹।

ਚੱਕੀ ਪੀਸ ਫਿਰਨਿ ਅਸਵਾਰੀ¹।

ਲਾਠੀ ਫਤੇ ਕੁਮੈਤ ਦਿਖਾਰੀ¹ ॥ ੧੧੭ ॥

ਬੀਆਬਾਨ¹ ਮੈਂ ਕੀਆ ਸੁ ਡੇਰਾ।

ਟਾਂਗੂ¹ ਬੈਠਾ ਕਰਿ ਇਮ ਟੇਰਾ²।

ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਾ ਜੋ ਚਢਿ ਆਈ।

ਤਾਂ ਕੀ ਤੂੰ ਝਟ ਖਬਰ ਬਤਾਈਂ ॥ ੧੧੮ ॥

ਗਾਫਲਤਾ ਨਹਿੰ ਭਾਵ ਬਤਾਯਾ¹।

ਕੁਹੀ ਬਾਜ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਿਖਾਯਾ¹।

ਸਾਲੋੜ ਸੁੱਨਹਿਰੇ ਲੈ ਕੈ।

ਸਿਰ ਤੁਰਕਨ ਰਗੜੈਂ ਭੰਗ ਕੈ ਕੈ¹ ॥ ੧੧੯ ॥

¹ਪੋਸਤ ਦੇ ਡੋਡੇ ਮਲਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਮਲਦੇ ਹਾਂ।

¹ਮਾਰ ਕੇ।

¹ਹਰ ਘੋੜ ਸਵਾਰ।

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਥੱਕ ਦਿਖਾਇਆ।

¹ਸਾਗ ਤੇ ਪੱਤੇ (ਰਿੰਨੂ ਕੇ ਲੂਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਬਜ਼ੀ) ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਦੇਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਘਿਉ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂਰੋਟੀ ਨੂੰ ਰੁੱਖੀ ਮਿੱਸੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਕਿਤਨੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਫਾਕੇ ਨੂੰ ਦੇਗ ਮਸਤ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਭਾਵ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

¹ਛੋਲੇ ਚੱਬਣ ਨੂੰ ਬਾਦਾਮ ਚੱਬਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਦੇ ਹੰਨੇ ਨੂੰ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ (ਕੰਨਾ) ਵਲੋਂ ਮਿਲੀ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

¹ਖੜ੍ਹੇ ਸੌਣ ਨੂੰ ਅਤੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਫਿਰਦਿਆਂ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਨੂੰ।

¹ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਸੁਕਰ ਮੰਨਦੇ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਚੱਕੀ ਪੀਹਣ ਨੂੰ ਫਿਰਨੀ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ।

¹ਤੇ ਸੋਟੇ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੁਮੈਤ ਦਿਖਾਇਆ।

¹ਉਜਾੜ।

¹ਬਿੱਛ ਤੇ ਟੰਗਿਆ (ਚੜ੍ਹਾਇਆ) ਆਦਮੀ ਜੋ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖਬਰ ਦੇਵੇ। ²ਇਉਂ ਕਿਹਾ।

¹ਸੁਸਤੀ ਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਸਾਵਧਾਨਰਹੋ।

¹ਦਾਤੀ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕੁਹੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੇਰੰਬੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬਾਜ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਖਾਇਆ।

¹ਘੋਟਣੇ ਤੇ ਕੁੰਡੇ ਲੈ ਕੇ ਭੰਗਰਗੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਮਾਲਸ਼ ਕਰਨ ਲਗੇ ਬਹੁ ਅੱਸੂਨ।
 ਬਾਤੈਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਤੁਰਕਨਿ ਹੱਸਨ।
 ਦੇਖੇ ਭੈਣ ਯਹਾਵੇ ਕਾਜੀ।
 ਜੜ ਖੋਵਨ ਚਹਿੰ ਮੁਗਲਨ ਪਾਜੀ। **॥ ੧੨੦ ॥**
 ਕਹਿਤ ਰਹਿਤ ਤੁਮ ਸਿੱਖੈਂ ਮਾਰੇ।
 ਜਾਨਤ ਨਹਿੰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੇ।
 ਕਾਬਲ ਤੇ ਕੁੱਤਾ ਬੁਲਵੈਹੈਂ।
 ਮੁਗਲ ਮਿਰਗ ਤਿਨ ਤੈ ਤੁੜਵੈਹੈਂ **॥ ੧੨੧ ॥**
 ਇਹੁ ਦੋਨੋਂ ਲਰ ਕਰਿ ਮਰ ਜੈਹੈਂ।
 ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਭੂਪਤਿ ਬੈਹੈਂ।
 ਸੋ ਦਿਨ ਅਬਿ ਹੀ ਆਯੋ ਚੈਹੈਂ।
 ਮੁਗਲ ਮਦਾਧ ਮਲੇਛਨ ਲੈਹੈਂ **॥ ੧੨੨ ॥**
 ਬਾਤੈਂ ਕਰਤ ਲੰਗਰ ਭਯੋ ਤਜਾਰੇ।
 ਲਗੇ ਛਕਨ ਸਿੰਘ ਅਤਿ ਮੁਦ ਧਾਰੇ।
 ਸਬਜ਼ ਪਲਾਉ ਸਾਗ ਦਿਖਰਾਯਾ।
 ਬਿਨਾ ਨਿਮਕ ਕਹਿੰ ਕੁਣਕਾ ਪਾਯਾ। **॥ ੧੨੩ ॥**
 ਚਣੇ ਉਬਾਲੇ ਬੂੰਦੀ ਲੇਬੀ।
 ਟੀਂਡੇ ਲਛੂ ਜੰਡ ਫਲੀ ਜਲੇਬੀ।
 ਪੀਂਝੂ ਪੀਲ ਬਿਦਾਣ ਮਿਠਾਈ।
 ਪੱਤ ਗਲੋਟਨ ਪੂਰੀ ਪਾਈ। **॥ ੧੨੪ ॥**
 ਭਾਖੈਂ ਖੁਰਮੋਂ ਖਾਇ ਕੰਦੂਰੀ।
 ਕੌਲ ਗਟੇ ਭਿਸ ਸੇਉ ਸਪੂਰੀ।
 ਗੰਠਾਂ ਸਰਨਾਲੀ ਕੀ ਖਾਵੈਂ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸ੍ਰਾਦ ਮਿਠਾਈ ਗਾਵੈਂ **॥ ੧੨੫ ॥**

ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰਗੜਦੇ ਹਾਂ।

‘ਝੂਠੇ ਕਾਜੀ।

‘ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ।

‘ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

‘ਹੰਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਮੁਗਲ ਮਲੇਛਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਵਾਂਗੇ।

‘ਸਾਗ ਨੂੰ ਸਬਜ਼ ਪਲਾਉ ਦਿਖਾਇਆ।

‘ਬਿਨਾਂ ਲੂਣ ਤੋਂ ਸਾਗ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਮਿਲਿਆ।

‘ਉਬਲੇ ਛੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਛੂਆਂ ਦੀ ਬੂੰਦੀ (ਲੇਬੀ) ਲੈਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

‘ਟਿੰਡਵਾਂ ਨੂੰ ਲੱਛੂ ਤੇ ਜੰਡ ਦੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਨੂੰ ਜਲੇਬੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

‘(ਕਰੀਰਾਂ ਦੇ ਫਲ) ਪੀਂਝੂਆਂ ਤੇ (ਵਣਾਂ ਦੇ ਫਲ) ਪੀਲੂਆਂ ਨੂੰ ਬਿਦਾਣੇ ਦੀ ਮਿਠਾਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

‘ਗਲੇ ਜਾਂ ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

‘ਕੰਦ ਮੂਲ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਖੁਰਮੋਂ ਖਾਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

‘ਕੌਲ ਡੋਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸੇਉ ਤੇ ਭੇਆਂ ਨੂੰ (ਸਪੂਰੀ) ਬਿਜੌਰੇ ਦਾ ਫਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਬਿਜੌਰਾ=ਨਿੰਬੂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇਕ ਬੂਟਾ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਸੰਗਤਰੇ ਜੇਹੇ ਦਲਦਾਰ ਛਿਲਕੇ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।)

‘ਸਰਨਾਲੀ ਨਾਮ ਦੀ ਵੇਲ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੇ ਸੁਆਦ ਵਾਲੀ ਮਿਠਾਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਬੀ ਨ ਬੈਠਤ ਸੇਵਤ ਪੈਰੈਂ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਾਣੀ ਗੁਰੈਂ ਰਟੈ ਹੈਂ।

ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ।

ਚਾਲ ਚਲਨ ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਾਤੈਂ।

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਪਿਖਿ ਨਕਲ ਬਖਯਾਤੈਂ ॥ ੧੨੬ ॥

ਸ਼ਾਹਿ ਸਮੇਤ ਕਚਹਿਰੀ ਸਭਿਹੀ।

ਹਸ ਹਸ ਪਰਤ, ਕੋਪ ਹੈ ਕਬਹੀ।

ਫਿਰ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਰਚੀਆਂ ਨਕਲਾਂ।

ਲਗੇ ਦਿਖਾਵਨ ਵਡ ਕੱਦ ਸ਼ਕਲਾਂ ॥ ੧੨੭ ॥

ਤੁਰਕਸਤਾਨੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ।

ਮੁਗਲ ਪਠਾਣ ਸੁ ਬਨੇ ਦੁਰਾਨੀ।

ਸੱਯਦ ਸ਼ੇਖ ਬਨੇ ਬਹੁ ਭਾਏ।

ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।

ਮੇਵੇ ਮਾਸ ਜਿਨੈਂ ਸਦਾ ਖਾਏ ॥ ੧੨੮ ॥

ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਰਚੇ ਸਿਪਾਹੀ।

ਘੋੜਾ ਤਿਨ ਪੈ ਤਿਸ ਦਿਸ ਕਾ ਹੀ।

ਉਸੇ ਤਰਫ ਦਾ ਭਾਵ ਉਸੇ ਦੇਸ ਦਾ ਹੀ ਉਸ ਪਾਸ ਘੋੜਾ।

ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਲੋ ਉਮਦੇ ਬਸਤਰ।

ਵਧੀਆ।

ਬਾਢ ਚਢੇ ਬਹੁ ਉੱਜਲ ਸ਼ਸਤਰ ॥ ੧੨੯ ॥

ਸਾਣ ਚੜ੍ਹੇ ਭਾਵ ਤਿੱਖੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਵਾਲੇ।

ਸੈਫ ਸੰਜੋਏ ਸਿਪਰ² ਚਿਰਾਨੇ³।

ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ। ²ਚਾਲਾਂ। ³ਫੱਟੀਦਾਰ ਸੰਜੋਆਂ।

ਆਹਨਿ ਟੋਪ ਸੰਗ ਦਸਤਾਨੇ।

ਲੋਹੇ ਦੇ ਟੋਪ ਤੇ ਨਾਲ ਲੋਹੇ ਦੇ ਹੀ ਦਸਤਾਨੇ।

ਅੱਸੂ ਸਿਪਾਹੀ ਆਹਨ ਸੰਪਟ।

ਮਢੇ ਮਨੋ ਹਿਤ ਸੱਤੂਨਿ ਝੰਪਟਾ ॥ ੧੩੦ ॥

ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਝੰਪਟ) ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਣੇ (ਆਹਨਿ) ਲੋਹੇ ਦੇ (ਸੰਪਟ) ਡੱਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਐਸੀ ਅਨੀ ਘਨੀ ਚਢਿ ਧਾਈ।

ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।

ਟਾਂਗੂ ਸਿੰਘਨ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ।

ਉਡੀ ਗਰਦ ਕਹਿੰ ਤੁਰਕ ਸੁ ਆਏ।

ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਮਨ ਹਰਖਾਏ ॥ ੧੩੧ ॥

ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।

ਊਰਧ ਕੇਸ ਭਏ ਅਤਿ ਠਾਢੇ।

ਰੋਮ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਹੋ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ।

ਇਸ ਮਿਸ ਦਿਸ ਨਭ ਜਨੁ ਮਨ ਬਾਢੇ।

ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਜਾਣੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਤਰਫ ਮਨ ਵਧ ਗਏ।

ਚਢਯੋ ਬੀਰਰਸ ਜਸਦਾ ਅਪਾਰੀ।

ਛੇਤੀ।

ਭਯਾਨਕ ਰੂਪ ਭਏ ਸਭਿ ਭਾਰੀ ॥ ੧੩੨ ॥

ਫੂਲ ਗਏ ਤਨ ਥੂਲ ਡਰਾਰੇ।

ਫੁੱਲ ਕੇ ਸਰੀਰ ਮੋਟੇ ਤੇ ਡਰਾਉਣੇ ਹੋ ਗਏ।

ਬਨੇ ਦੇਉ ਜਨੁ ਇੱਛਾ-ਚਾਰੇ।
ਚਿਤੈਂ ਉਤੈ ਚਖ ਲਾਲ ਕਰਾਲੈਂ।
ਜਨੁ ਗਜ ਗਨ ਦਿਸ ਸ਼ੇਰ ਬਿਸਾਲੈਂ ॥ ੧੩੩ ॥
ਬਾਜੀ ਗਜੈਂ ਸੁੰਬ ਧਰ ਪਾਰੈਂ।

ਦੁਬਲੇ ਸੇ ਸਬਲੇ ਬਏ ਤਜਾਰੈਂ।
ਚਢਯੋ ਰੰਗ ਸੁਨਿ ਜੰਗ ਤਦਾਏ।
ਸਿੰਘਨ ਝਟਪਟ ਪਾਖਰਾ ਪਾਏ ॥ ੧੩੪ ॥
ਫਾਟੇ ਤਹਿਰੂ ਟੂਟੀ ਕਾਠੀ।
ਕਿਨਹੂੰ ਆਰ ਰੰਬੀ ਕਢਿ ਸਾਂਠੀ।
ਠੌਰ ਲਗਾਮਨ ਦੀਨੀਂ ਖੱਬੀ।
ਜਗ੍ਹਾ ਰਕਾਬਨ ਰੱਸੀ ਫੱਬੀ ॥ ੧੩੫ ॥
ਸਾਖਤ ਪੂਜੀ² ਤੰਗ³ ਫਰਾਕੀ¹।

ਟੂਟੇ ਫੂਟੇ ਸਾਜ ਇਰਾਕੀ।
ਪਾਟੀ ਚਾਦਰ ਭੂਰੇ ਗਲਿਤੀ।

ਸੋਊ ਲਪੇਟੇ ਸਿੰਘਨ ਜਲਤੀ ॥ ੧੩੬ ॥
ਲੀਰਨ ਸੀਰਨ ਵੱਟੀ ਰੱਸੀ।
ਕਮਰ ਸਮਰ ਹਿਤ ਭੂਖਯੋਂ ਕੱਸੀ।
ਤਬਿ ਤਰਵਾਰੈਂ ਲਾਗੇ ਖੈਂਚਨ।
ਜਰ ਕੀ ਭਰੀ ਨ ਸਾਕੈਂ ਐਂਚਨ ॥ ੧੩੭ ॥
ਦੁਹਿ ਚਹੁੰ ਮਿਲਿ ਬਲ ਕਰਿ ਨਿਕਸਾਈ।
ਪਾਹਨ ਰੇਤੇ ਸੰਗ ਘਸਾਈ।
ਬਹੁ ਅਜਾਨ ਸਿਦਕੀ ਯਹਿ ਕੀਨਾ।
ਗੋਰੀ ਡਾਰ ਬਰੂਦ ਡਰੀਨਾ ॥ ੧੩੮ ॥

'ਮਾਨੋ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਉ ਬਣ ਗਏ।
'ਲਾਲ ਤੇ ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ।
'ਜਾਣੋ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵੱਲ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ੇਰ (ਦੇਖਦੇ ਹਨ)।
'(ਬਾਜੀ) ਘੋੜੇ (ਗਜੈਂ) ਹਿਣਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁੰਮਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਪੁਟਦੇ ਹਨ।
'ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਿਹੇ ਬਲਵਾਨ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ।
'ਤਦੋਂ ਜੰਗ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਕੇ ਬੀਰ-ਰਸ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।
'ਹਾਥੀਆਂ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਜੰਜੀਰਦਾਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਝੁੱਲ।
'ਕਾਠੀ ਦੇ ਹੇਠ ਪਾਇਆ ਨਮਦਾ ਜਾਂ ਬਸਤ੍ਰ।
'(ਸਾਂਠੀ) ਗੰਢ ਲਈ।
'ਲਗਾਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਖੱਭੀਆਂ ਦੇ ਲਈਆਂ।
'ਪੈੜਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ।
'ਦੁੱਮਚੀ, ਘੋੜੇ ਦੀ ਦੁੱਮ (ਪੂਛ) ਵਿੱਚ ਪਹਿਨਾਇਆ ਸਾਜ ਜੋ ਕਾਠੀ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘੋੜੇ ਦੇ ਪੂਲ (ਮੂੰਹ) ਦਾ ਬੰਧਨ ਜੋ ਨੱਕ ਉਪਰ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਗਲ ਹੇਠ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਕਸਣ ਦੀ ਪੇਟੀ। ¹ਘੋੜੇ ਦੀ ਫਰਾਕ (ਪਿੱਠ) ਉੱਪਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਤਸਮਾ।
'ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸਾਜ।
'ਗਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਗਿਲਤੀਆਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਭੂਰੇ ਤੇ ਚਾਦਰਾਂ ਫਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। (ਗਲਿਤੀ-ਗਲਵਲਿਤ ਭਾਵ ਗਲ ਨਾਲ ਲਪੇਟਣ ਵਾਲਾ ਬਸਤ੍ਰ।
'ਛੇਤੀ।
'(ਸੀਰਨ) ਟੁੱਟੀਆਂ ਫੁੱਟੀਆਂ ਲੀਰਾਂ ਦੀ।
'ਭੁੱਖਿਆਂ ਨੇ ਜੰਗ ਵਾਸਤੇ ਕਮਰ ਕਸ ਲਈ।
'ਜੰਗਾਲ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।
'ਪੱਥਰ।
'(ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਬਰੂਦ ਪਾ ਕੇ ਫੇਰ ਗੋਲੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਮਗਰੋਂ ਬਰੂਦ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

ਜਾਨਕਾਰ ਲਖਿ ਤਿਨੈਂ ਬੁਲਾਯਾ।
ਕੌਨ ਸਕੈ ਅਬਿ ਯਾਹਿੰ ਚਲਾਯਾ।
ਤਬਿ ਤਿਨ ਭਾਖਯੋ ਗੁਰੂ ਚਲਾਊ।
ਉਲਟਿ ਮੁਹਰ ਸਮ ਸੁਲਟਿ ਕਰਾਊ॥ ੧੩੯ ॥

‘ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਨੇ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ (ਕਿਹਾ)।

‘ਜਿਵੇਂ ਮੁਹਰ ਦੇ ਲਾਉਣ ਲਗਿਆਂ ਉਸਦੇ ਅੱਖਰ ਸਿੱਧੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਸਾਡੀਆਂ ਪੁੱਠੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ (ਸੁਲਟ) ਸਿਧੀਆਂ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।

ਦੁਹੂੰ ਦਲਨ ਕਾ ਪਰਯੋ ਮਕਾਬਲ।
ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਸਿੰਘ ਕੀਨੇ ਕਾਬਲ।
ਸਾਂਝ ਚਢੀ ਤੁਰਕਨ ਤਰਵਾਰੈਂ।
ਮਾਰਤ ਸਿੰਘੈਂ ਨ ਕਾਟੈਂ ਬਾਰੈਂ॥ ੧੪੦ ॥
ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ ਘਾਵ ਚੀਰ ਸਮ ਲਾਰੈਂ।
ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਰੋਸ ਕੇਹਰੈਂ। ਜਾਗੈਂ।
ਜਰ ਕੀ ਭਰੀ ਕਿਨੈਂ ਯੁਤ ਮਜਾਨੈਂ।

‘ਲਾਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਉਪਰ ਭਾਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

‘ਰੋਮ ਨਹੀਂ ਕਟਦੀਆਂ।

‘ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ।

‘ਜੰਗਾਲ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਮਿਆਨਾਂ ਦੇ ਸਣੇ ਹੀ।

ਮਾਰੀ ਉਛਰਿ ਉਛਰਿ ਸਿੰਘ ਜ੍ਹਾਨੈਂ॥ ੧੪੧ ॥
ਸਹਿਤ ਸੰਜੋਇਨ ਤੁਰਕਨ ਕਟ ਕੈ।
ਜੀਨ ਕਾਟਿ ਘੋਰਨ ਮਧ ਸਟਕੈਂ।

‘ਕਾਠੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੁਰਦੇ ਸੇ ਜੋ ਸਿੰਘਨ ਘੋੜੇ।
ਦੌੜਤ ਨਾਹਿੰ ਜੰਗ ਮੈਂ ਥੋੜੇ॥ ੧੪੨ ॥
ਕੂਦ ਕੂਦ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਚਰਹੀਂ।
ਪਾਉਂ ਜਾਇ ਫੀਲਨ ਸਿਰ ਧਰਹੀਂ।
ਗਜ ਗੱਟਾ ਕਹਿ ਲੈਂ ਸਿੰਘ ਛਾਲੀਂ।
ਮਾਰਿ ਤੇਗ ਕਰਿ ਹੋਦਾ ਖਾਲੀ॥ ੧੪੩ ॥
ਤੁਰਕਨ ਬਾਰ ਜਾਇੰ ਜਬਿ ਫੇਟੇ।
ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਵਤ ਸਿੰਘ ਜਟੇਟੇ।
ਲਗੈਂ ਘਾਉ। ਸਿੰਘਨ ਤਨ ਜੇਤੇ।
ਗੈਂਡੇ ਚਰਮ ਸਮਾਨ ਸੁ ਤੇਤੇ॥ ੧੪੪ ॥
ਬੂੰਦੈਂ ਨਿਕਸ ਲਹੂ ਕਿਛ ਜਮ ਹੈ।
ਗਿਰੈਂ ਸਿੰਘ, ਨਹਿੰ ਮਾਨੈਂ ਗਮ ਹੈਂ।
ਤੇਗਾਂ ਤੁਰਕਨ ਤਨ ਯੋਂ ਧਸ ਹੈਂ।

‘ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਦੌੜਦੇ ਹਨ।

‘ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

‘ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ‘ਤੇ ਜਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

‘ਸਿੰਘ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕੱਟਾ ਕਹਿ ਕੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

‘ਜਦੋਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਵਾਰ ਫੇਟੇ (ਟੇਢੇ-ਵਿੰਗੇ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‘ਜੱਟ ਸਿੰਘ (ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

‘ਜਖਮ।

‘ਉਤਨੇ ਹੀ ਉਹ ਗੈਂਡੇ ਦੇ ਚੰਮ ਵਾਂਗ (ਛੇਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।

ਛੁਰੀ ਤ੍ਰਬੂਜ਼ ਪ੍ਰਬੂਜ਼ੈਂ ਕਸ ਹੈਂ¹ ॥ ੧੪੫ ॥

ਧਾਰੈਂ ਛੁਟੈਂ ਖੂਨ ਪਰਨਾਰੈਂ¹।

ਗਿਰ ਗੇਰੂ ਜਜੋਂ ਝਰਤ ਅਪਾਰੈਂ¹।

ਜਰਾ ਕੁ ਜ਼ਖਮ ਜਾਹਿ ਕਿਛੁ ਲਾਗੈਂ।

ਗਿਰਤ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਸ਼ ਸਭਿ ਭਾਰੈਂ ॥ ੧੪੬ ॥

ਦਸਕ ਤਾਹਿ ਸੰਭਾਰਨ ਕਰਿ ਹੈਂ।

ਦਿਲ ਦੈ ਦਲ ਤੁਰਕੀ ਨਹਿ ਲਰ ਹੈ।

ਜੇਉ ਬੰਦੂਖ ਕਸੀ ਥੀ ਉਲਟੀ।

ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਚਾਲੀ ਹੈ ਸੁਲਟੀ¹ ॥ ੧੪੭ ॥

ਹਾਥ ਹੀਨ ਥੇ ਜੇ ਸਰਦੂਲਾ¹।

ਹਾਥ ਦਿਖਾਏ ਬਹੁ ਕਰਿ ਹੂਲਾ¹।

ਅਵਰ ਹੀਨ ਥੇ ਜੇਤਿਕ ਪੈਰਾ¹।

ਸੱਤ੍ਰੁ ਨਦੀ ਹਿਤ ਭਏ ਸੁਪੈਰਾ¹ ॥ ੧੪੮ ॥

ਨਾਈ ਝੀਵਰ ਛੀਪੇ ਖਾਤੀ¹।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਣੀਏਂ ਜੱਟ ਸੁਜਾਤੀ¹।

ਸੈਣੀ ਸੂਦ¹ ਸੁਨਾਰ ਕਮੀਨੇ²।

ਸਜਾਰਨ ਸੇ ਸੁ ਮ੍ਰਿੱਗ-ਪਤਿ ਚੀਨੇ¹ ॥ ੧੪੯ ॥

ਗਾਲਬ¹ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕ ਮਗਲੂਬੈਂ²।

ਭਏ ਜਬੈ, ਯੋਂ ਲੜ ਕਰਿ ਖੂਬੈਂ¹।

ਮਰੇ ਦਸਕ ਬਹੁ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ।

ਤੁਰਕ ਨ ਸਿੰਘੈਂ ਸਮੁਖ ਖਰੋਏ ॥ ੧੫੦ ॥

ਜਖਮੀ ਛੇ ਕੁ, ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਦੋ ਹੀ।

ਤੋਂ ਭੀ ਘੋੜੇ ਤੁਰਕਨ ਖੋਹੀ¹।

ਬਨ ਮੈਂ ਧਸੇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਧਾਈ।

ਕੈਹੈਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਫਤੇ ਦਿਲਾਈ ॥ ੧੫੧ ॥

ਪਿਖਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਲਗੀ ਚਟਪਾਟੀ¹।

ਹੈਰਤ ਅੰਗੁਰੀ ਦਾਂਤਨ ਕਾਟੀ¹।

ਉਰਧ ਸ੍ਰਾਸ¹ ਖੈਂਚਿ ਇਕ ਬਾਰਾ।

¹(ਜਿਵੇਂ) ਛੁਰੀ ਮਤੀਰੇ ਦੇ ਖਰਬੂਜ਼ੇ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਂਦੀ ਹੈ (ਚੀਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ)।

¹ਪ੍ਰਨਾਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਛੁੱਟਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਜਿਵੇਂ ਗੇਰੂ ਦਾ ਪਹਾੜ ਬਹੁਤਾ ਝੜ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

¹ਸਿੱਧੀ ਹੋ ਕੇ।

¹ਸਿੰਘ।

¹ਬਹੁਤ ਹੱਲੇ ਕਰਕੇ।

¹ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

¹ਵੈਰੀਆਂ ਰੂਪ ਨਦੀ ਨੂੰ ਤਰਨ ਵਾਸਤੇ (ਸੁਪੈਰਾ) ਚੰਗੇ ਤਾਰੂ ਹੋ ਗਏ।

¹ਤਰਖਾਣ।

¹ਚੰਗੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ।

¹ਸੂਦਰ। ²ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ।

¹ਗਿੱਦੜਾਂ ਵਰਗੇ ਉਹ ਸ਼ੇਰ ਜਾਣੇ ਗਏ।

¹ਪ੍ਰਬਲ, ਜ਼ੋਰਾਵਰ, ਵਿਜਈ। ²ਅਧੀਨ, ਕਮਜ਼ੋਰ, ਹਾਰੇ ਹੋਏ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਖੋਹ ਕੇ।

¹ਚਟਪਟੀ, ਬੇਚੈਨੀ।

¹ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਦੰਦਾਂ 'ਚ ਉਂਗਲ ਕੱਟੀ।

¹ਹਾਹੁਕਾ, ਲੰਮਾ ਸਾਹ।

ਕੀਨ ਬਜੀਰਨ ਤਰਫ ਇਸ਼ਾਰਾ ॥ ੧੫੨ ॥

ਦੇਖੋ ਕੁਦਰਤ ਅਜਬ ਖੁਦਾ ਕੀ।

ਕਹੀ ਨ ਜਾਤ ਬਾਤ ਕੁਛ ਤਾਂ ਕੀ।

ਚਿਰੀਅਨ ਤੈ ਕਰਿ ਬਾਜ ਦਿਖਾਵਤ।

ਉਨ ਤੈ ਬਾਜਨ ਤਈਂ ਤੁੜਾਵਤ ॥ ੧੫੩ ॥

ਭਾਂਡਨ ਕੇ ਘਰ ਰਾਂਡਨ ਸਜਾਪੇ।

ਕਰੇ, ਮਰੇ ਬਹੁ ਜਖਮੀ ਆਪੇ।

ਪਿਖਿ ਤੁਰਕਾਨੀ ਸਭਿ ਲਰਜਾਨੀ।

ਜਨੁ ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰਿ ਪਰੀ ਮਸਾਨੀ ॥ ੧੫੪ ॥

ਪਢਯੋ ਲਹੌਲ, ਬਢਯੋ ਦਿਲ ਹੌਲਾ।

ਕਹਯੋ ਸਮੇਟੈ ਇਨ ਕੋ ਮੌਲਾ।

ਖੁਦਾ ਨਖਾਸਤੈ ਜੇ ਇਹੁ ਥੈਰੈ।

ਖੀਨ ਖਰਾਬ ਦੀਨ ਹਮ ਕੈਰੈ ॥ ੧੫੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਰੌਦ੍ਰੁ ਹਾਸ ਬਿਭੀਤਿ ਰਸ,

ਏਕ ਕਾਲ ਇਕ ਠੌਰ।

ਨਕਲੈਂ ਪੇਖਿ ਸਿੰਘਾਨ ਕੀ,

ਭੇ ਤੁਰਕਨ ਮਧ ਗੌਰ ॥ ੧੫੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਿਤ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ॥ ਭਯੋ।

ਸੋਚ ਨਦੀ ਮਧ ਗਰਕ ਸੁ ਗਯੋ।

ਤਬਿ ਬਜੀਰ ਸਭਿ ਭਾਖ ਸੁਨਾਈ।

ਲਵ-ਪੁਰਿ ਤੈ ਰਪੋਟ ॥ ਜੋ ਆਈ ॥ ੧੫੭ ॥

ਜਿਤਿਕ ਬਾਤ ਨਾਜਮ ਨੈ ਲਿੱਖੀ।

ਇਸ ਤੇ ਦਹ-ਗੁਨ ਹੈ ਤਹਿ ਤਿੱਖੀ।

'ਨਕਲੀਆਂ ਦੇ ਘਰਰੰਡੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਸਿਆਪੇ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਬੰਦੇ ਮਰ ਗਏ ਤੇ ਕੁਝ ਜ਼ਖਮੀਂ ਹੋ ਗਏ।

'ਕੰਬ ਗਈ, ਡਰ ਗਈ।

'ਮਸਾਣਾਂ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਦੇਵੀ।

'ਦਿਲ ਵਿੱਚ (ਹੌਲਾ) ਸਹਮ ਵਧ ਗਿਆ ਤੇ ਲਾਹੌਲ (ਵਲਾ ਕੁੱਵਤ-ਇੱਲਾ ਬਿਲਾਹ ਅਰਥਾਤ ਨਹੀਂ ਫੇਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਔਰ ਬਲ, ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ) ਪੜ੍ਹਿਆ।

'ਖੁਦਾ ਨਾ ਚਾਹੇ ਜੇ ਇਹ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਹੋ ਜਾਣ।

'ਸਾਡੇ ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ ਨਾਸ ਤੇ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ (ਮਨਾਂ) ਵਿੱਚ (ਰੌਦ੍ਰੁ) ਭਿਆਨਕਰਸ, ਹਾਸਰਸ ਤੇ (ਬੀਭੱਤਸ) ਗਿਲਾਨੀਰਸ ਤਿੰਨੋਂ ਹੀ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ (ਗੌਰ) ਬਹੁਤ ਉਤਪਨ ਹੋ ਗਏ।

'ਹੈਰਾਨ।

'ਖਬਰ।

'ਤਿਸ ਨਾਲੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਦਸ ਗੁਣਾ (ਤਿੱਖੀ) ਬਹੁਤੀ ਤਾਕਤ ਹੈ।

ਚਹੀਏ ਉਨ ਕੋ ਅਪਨੇ ਕੀਨਾ।

ਦੈਹੈਂ ਕਾਮ ਕਬੀ ਵਡ ਪੀਨਾ¹ ॥ ੧੫੮ ॥

¹ਤਕੜਾ।

ਨਾਦਰ ਸੁਨਯੋ ਜੁ ਚਹਿ ਇਤ ਆਵਨ।

ਮਿਟੈ ਧੁਕਧੁਕੀ¹ ਆਇ ਨ ਪਾਵਨ²।

¹ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਭਾਵ ਚਿੰਤਾ। ²ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਗਾ, ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੇਗਾ।

ਐਸੀ ਕੌਮ ਬਹਾਦਰ ਭਾਰੀ।

ਅਰ ਅਜਾਟ ਜਾਹਲ ਬਲਕਾਰੀ¹ ॥ ੧੫੯ ॥

¹ਅਤੇ ਉਜੱਡ ਤੇ (ਜਾਹਲ) ਅਨਪੜ੍ਹ ਪਰ ਬਲਵਾਨ ਹਨ।

ਨਾਟ ਪਾਟ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਲਪੇਟੀ¹।

¹ਵਲ ਛਲ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਵੇ।

ਫਿਰ ਕਿਤ ਝੋਕ ਦੈਹ ਕਲ ਮੇਟੀ¹।

¹ਕਿਸੇ ਜੰਗ 'ਚ ਝੋਕ ਦਿਆਂਗੇ, ਆਪੇ (ਕਲ) ਲੜਾਈ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗੀ।

ਬੋਲਯੋ ਢਿਗ ਤੈ ਦਾਨਾ ਭੇਤੀ।

ਇਹੁ ਤੇ ਬਸ ਹੂ ਜੈਹੈਂ ਛੇਤੀ ॥ ੧੬੦ ॥

ਮੀਠੀ ਭੰਗ ਜਬੈ ਇਹੁ ਪੀਵੈਂ।

ਹਲੂਆ¹ ਖਾਇ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤਿ ਥੀਵੈਂ।

¹ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।

ਔਰ ਲੋਭ ਕੇ ਨਹਿੰ ਇਹੁ ਗਰਜੀ¹।

¹ਲੋੜਵੰਦ।

ਲੇਹੁ ਮਨਾਇ ਫੇਰ ਜੋ ਮਰਜੀ ॥ ੧੬੧ ॥

ਇਨ ਕੋ ਅਪਨੇ ਕਰ ਪੁਰ¹ ਲੈ ਕੈ।

¹ਹੱਥ ਉੱਪਰ।

ਮਿੱਠੀ ਭੰਗ ਹਮੇਸ਼ ਪਿਲੈ ਕੈ।

ਕਾਮ ਲੇਹੁ ਫਿਰ ਨਿਜ ਮਨ ਭਾਏ।

ਜੰਗ ਜਦਲ ਮੈਂ¹ ਖੁਸ਼ੀ ਰਹਾਂਏਂ ॥ ੧੬੨ ॥

¹ਜੰਗ ਜੁੱਧ ਵਿੱਚ।

ਬਿਗੜ ਰਹੇ ਜੋ ਤੁਮ ਸੋਂ ਸੂਬੇ।

ਸੀਧੇ ਕਰਿ ਦੈਹੈਂ ਇਹੁ ਖੂਬੇ।

ਸੁਨ ਕੈ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਖੁਸ਼ ਥੀਆ।

ਹੁਕਮ ਮੇਲ ਕਰਨੇ ਹਿਤ ਦੀਆ ॥ ੧੬੩ ॥

ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਕੋ ਲਿਖਿ ਪਠਯੋ।

ਬੈਰ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਕਬੀ ਨ ਠਟਯੋ¹।

¹ਕਰਿਓ।

ਜਯੋਂ ਤਯੋਂ ਰਖੇ ਇਨੈਂ ਪਰਚਾਈ।

ਦੇਸ ਵਿਰਾਨ ਨ ਹੋਵਨ ਪਾਈ ॥ ੧੬੪ ॥

ਸੂਬੇਦਾਰੀ ਖਿਲਤ¹ ਘਲਾਯਾ।

¹ਸ਼ਾਹੀ ਪੋਸ਼ਾਕ।

ਦ੍ਵਾਦਸ ਗ੍ਰਾਮਨ ਪਟਾ ਪਠਾਯਾ¹।

¹ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪੱਤ੍ਰ ਭੇਜਿਆ।

ਰੋਕੜਾ ਖਰਚ ਜਿਤਿਕ ਇਹੁ ਚੈਹੈ।
 ਦੈ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਇਨੈ ਕਰ ਪੈਹੈ॥ ੧੬੫ ॥
 ਦਾਮ ਮੁਹੱਬਤ ਮਾਹਿੰ। ਫਸਾਵੇ।
 ਹਲੂਆ ਮੀਠੀ ਭੰਗ ਪਿਲਾਵੇ।
 ਅਵਰ ਦੀਨ ਤੁਮ ਕੋ ਇਖਤਜਾਰਾ।
 ਦੇਹੁ ਲੇਹੁ ਕਰਿ ਕਾਰ ਸੁਖਾਰਾ॥ ੧੬੬ ॥
 ਨਹਿੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਕਿਛੁ ਜ਼ਰੂਰਤ।
 ਤੁਮ ਦਨਾਵ ਹੋ ਸਭ ਹੀ ਸੂਰਤ।
 ਕਰੋ ਖੁਸ਼ੀ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਆਛੇ।
 ਲੈਹੈਂ ਕਾਮ ਫੇਰ ਬਡ ਪਾਛੇ॥ ੧੬੭ ॥
 ਜਬਿ ਦਿਲੇਸ ਲਿਖ ਯਾ ਬਿਧਿ ਭੇਜਾ।
 ਤਬਿ ਨਵਾਬ ਭੇ ਸੀਤ ਕਰੇਜਾ।
 ਪੱਟਾ ਜਬਿ ਨੁਵਾਬ ਢਿਗ ਆਯਾ।
 ਸਾਹੇ ਚਿੱਠੀ ਜਿਮ ਪਹੁੰਚਾਯਾ॥ ੧੬੮ ॥
 ਦ੍ਵਾਦਸ ਨਗਰ ਸਗਰ ਭਲ ਤੌਰੈਂ।
 ਬਗਰ ਗੁਰੂ ਚਕ ਦੀਨੇ ਗੌਰੈਂ।
 ਰੋਕੜਾ ਖਰਚ ਅਵਰ ਪਠ ਦੀਨਾ।
 ਸਿੰਘਨ ਮੋਦ ਮਾਨ ਕਰਿ ਲੀਨਾ॥ ੧੬੯ ॥
 ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਸਰ ਕੇਰਾ।
 ਅੱਸ੍ਰਨ ਹਿਤ ਦਿਯ ਤਬੈ ਬਧੇਰਾ।
 ਇਤ ਦਿਸ ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਸੁਖ ਪਾਯਾ।
 ਉਤ ਨੁਵਾਬ ਮਨਿ ਸੁਕਰ ਮਨਾਯਾ॥ ੧੭੦ ॥
 ਮੁਲਕੀ ਲੋਗਾ ਸੁਖੀ ਸਭਿ ਹੁਏ।
 ਗਦਰ ਜਦਰ ਸਭਿ ਮਿਟੇ ਬਕੂਏ।
 ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਨਮਾਸੀਏ ਸਾਲੈਂ।
 ਭਈ ਗਾਬ ਯਹਿ ਸਭੀਰਸਾਲੈਂ॥ ੧੭੧ ॥
 ਦੋਹਰਾ:
 ਸ਼ਾਹੀ ਉਗਰਾਹੀ ਤਬੈ,
 ਆਈ ਨਾਜ਼ਮ ਪਾਸ।

'ਨਕਦ।
 'ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਉਪਰ ਲੈ ਲਵੋ।
 'ਪਿਆਰ ਦੀਰਸੀ ਵਿੱਚ।
 'ਦੇ ਲੈ ਕੇ ਸੁਖਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰ ਲਵੋ।
 'ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ।
 'ਹਿਰਦਾ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ।
 'ਵਿਆਹ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਵਾਂਗ ਪੁਚਾਇਆ।
 'ਸਾਰੇ ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
 'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ (ਬਗਰ) ਨੇੜੇ (ਗੌਰੈਂ) ਵੱਡੇ (ਪਿੰਡ) ਦੇ ਦਿੱਤੇ।
 'ਬਾਸਰ ਕੇ (ਪਿੰਡ) ਦਾ।
 'ਪਰਜਾ ਦੇ ਲੋਕ।
 'ਹਲਚਲ, ਜੰਗ ਤੇ ਹੋਰ (ਬਕੂਏ) ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਦਿ ਸਭ ਮਿਟ ਗਏ।
 '੧੭੮੯ ਬਿ. ਸਾਲ ਵਿੱਚ।
 'ਸੁੰਦਰ।

ਕਛੁ ਖਰਚਾ ਦੈ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,
 ਕੁਛ ਖਰਚੈ ਰਖਿ ਪਾਸ ॥ ੧੭੨ ॥
 ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਕੀਨੀ ਸੁਲ੍ਹਾ,
 ਤੁਰਕੇਸ਼੍ਵਰ ਜਿਸ ਤੌਰ।
 ਸੋ ਗਾਥਾ ਕਹਿ ਧਯਾਇ ਇਹੁ,
 ਠਹਿਰ ਗਯੋ ਇਸ ਠੌਰ ॥ ੧੭੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਸੂਬੇ ਕੀ ਅਰਜੀ ਪਰ ਗਰਜੀ
 ਹੋਇ, ਨਕਲ ਦੇਖਣ, ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰਨ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛੱਬੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੨੬ ॥

੨੨. {ਪੰਥ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਠਹਿਰਨਾ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਬਣਾਉਣੇ}

ਕਬਿੱਤ:

ਬਿਸਦ ਨਵਲ ਚਾਰੁ* ਕੋਮਲ ਹੂੰ ਤੈ,

*ਅੰਕ ਨੰ. ੧ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ 'ਬਿਸਦ ਨਵਲ ਚਾਰੁ' ਪਾਠ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਐਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮੂਲ 'ਚ ਇੰਨੇ ਅੱਖਰ ਘਟ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਪਰਮ ਸਰਸ ਮੋਖ ਭੋਗ ਦਾ ਦਰਾਜ ਹੈਂ।

'ਉੱਜਲ, ਨਵੇਂ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਕੰਵਲ ਤੋਂ ਵੀ ਕੋਮਲ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ-ਦਾਇਕ, ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਵੱਡੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਵਨੀ ਕੇ ਅਵਤੰਸ ਹੰਸ ਮਾਨ ਸਰਵਰ,
ਸੰਪਟ ਸੁਧਾ ਕੇ ਬਸੁਧਾ ਕੇ ਦਾਇ ਸਾਜ ਹੈਂ।

'ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੂਰਜ ਤੇ ਮਾਨ-ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਹੰਸ ਹਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ (ਸੰਪਟ) ਡੱਬੇ ਤੇ (ਬਸੁਧਾ) ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ (ਸਾਜ) ਸਾਮਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨਜਤਾ ਕੇ ਜੰਨਜਤਾ ਸਦੈਵ ਕਾਲ,
ਗਤਿ ਅਨੰਨਜ ਜੋਗ ਮੰਨਜਤਾ ਕੇ ਤਾਜ ਹੈਂ।

'ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਅਨੰਨਜ-ਭਗਤੀ, ਜੋਗ ਤੇ ਪੂਜਾ ਦੇ (ਤਾਜ) ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਹਨ।

ਹਿੰਦੂ ਜਿੰਦੁ ਰੱਖਕ ਪਦਾਰਥਿੰਦ ਨੌਮ ਗੁਰੂ,
ਹੂਜੀਏ ਮਲਿੰਦ ਭਵ ਸਿੰਧੁ ਕੇ ਜਹਾਜ ਹੈਂ ॥ ੧ ॥

'ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਦੇਰਾਖੇ, ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ) ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਭੌਰੇ ਹੋਵੋ, ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ (ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਲਈ) ਜਹਾਜ਼ ਰੂਪ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ:

ਰਹਜੋ ਪੰਥ ਜਜੋਂ ਸੁਧਾਸਰ,

ਜਥੇ ਬਨਾਏ ਪਾਂਚ।

ਸੋ ਗਾਥਾ ਅਬਿ ਸਾਥ ਹਿਤ,

ਸੁਨੋ ਸਰੋਤਾ ਸਾਚ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜਬਿ ਤੈ ਸਿੰਘ ਨੁਵਾਬ ਟਿਕਾਏ।

ਭਯੋ ਅਮਨ ਮਧ ਦੇਸ ਮਹਾਏ।

ਤੁਰਕ ਸੀਰਨੀ ਪੀਰਨ ਦੈਰੈਂ।

ਖੀਰ ਫਕੀਰਨ ਤਈਂ ਖੁਲੈ ਹੈਂ ॥ ੩ ॥

ਲਿਖੈ ਨੁਵਾਬ ਸ਼ਾਹਿ ਦਿਸ ਐਸੇ।

ਸ਼ਾਹਿ ਨ ਚਾਹਿ ਟਕੇ ਫਿਰ ਜੈਸੇ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਦਾਬੇ ਬਹੁ ਲਿਖ ਕੈ।

'ਬਹੁਤਾ।

'ਸੁੱਖਣਾ ਦੀ ਮਿਠਿਆਈ।

ਪਠੈ ਐਸ ਬਿਧਿ ਕਾਸਦ ਸਿਖ ਕੈ॥ ੪ ॥

ਸਿੰਘ ਸਭੈ ਯਹਿ ਬੁਰੀ ਬਲਾਈਂ।

ਮੈਂ ਰਾਖੇ ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਪਰਚਾਈ।

ਟਕੇ ਮਹੀਨਾ ਪਹਲੇ ਲਹਿ ਹੈਂ।

ਨਹਿੰ ਦੈਹੋਂ ਤਬਿ ਮੁਲਕ ਲੁਟੈਂ ਹੈਂ ॥ ੫ ॥

ਸਿੰਘ ਡੂਮਣੇ ਬੁਰੇ ਮਖੀਰੈਂ।

ਮਰਣ ਮਾਰਣੋ ਕਰੈਂ ਨ ਧੀਰੈਂ।

ਕਿਬਲਹਿ ਆਲਮ ਕੀ ਜੋ ਮਨਸਾ।

ਸੋਈ ਰਹਜੋ ਸਦਾ ਮੈਂ ਗਨਸਾ॥ ੬ ॥

ਪੈ ਹਜ਼ੂਰ ਅਨਵਰ ਇਹੁ ਸਾਚੀ।

ਕੌਮ ਨ ਥੋ ਸਿੰਘਨ ਇਹੁ ਕਾਚੀ।

ਜੋ ਹਮਰੇ ਕਾਬੂ ਮੈਂ ਐਰੈਂ।

ਯੇ ਸਭਿ ਚੋਰ ਚਤੁਰ ਅਤਸੈ ਹੈਂ ॥ ੭ ॥

ਜੈਸੇ ਜਿਹਵਾ ਛਕਿ ਚਿਕਨਾਈ।

ਨਹਿੰ ਚਿਕਨੀ ਹੈ ਰਹਿਤ ਰੁਖਾਈ।

ਅਗਨੀ ਜੈਸ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਦਾਹੈ।

ਪੈ ਨਿਰਲੇਪੈ ਰਹਿਤ ਸਦਾ ਹੈ ॥ ੮ ॥

ਦੂਧ ਸਾਂਪ ਕੇ ਜਦੀ ਪਿਲੈ ਹੈਂ।

ਡੰਕ ਮਾਰਨੇ ਤੈ ਨਹਿੰ ਰੈਹੈਂ।

ਤਜੋਂ ਸੁਭਾਵ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਹੱਯੇ।

ਬਨਤ ਨ ਕਬੀ ਹਮਾਰੇ ਭੱਯੇ॥ ੯ ॥

ਹਮਰੀ ਇਨ ਕੀ ਹੈ ਇਮ ਪ੍ਰੀਤੀ।

ਜਲ ਅਗਨੀ ਕਾਤੀ ਪੱਟ ਰੀਤੀ।

ਮੈਂ ਜੋ ਖਿਲਤ ਨੁਵਾਬੀ ਦਯੋ।

ਹੇਤ ਧਿਜਾਵਨ॥ ਬਝੋਂਤ ਬਨਯੋ ॥ ੧੦ ॥

ਜਬਿ ਐਰੈਂ ਯਹਿ ਮੇਰੇ ਦਾਏ।

ਬੰਦੇ ਜਜੋਂ ਦਿਹੁ ਅਲਕ ਚੁਕਾਏ॥ ੧੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਹਲਕਾਰੇ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਕੇ।

‘ਸਿੰਘ ਮਖਿਆਲ ਦੇ ਬੁਰੇ ਡੂੰਮਣੇ ਮੱਖ ਹਨ।

‘ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਪੂਜਯ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ।

‘ਵਿਚਾਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

‘ਹੇ (ਅਨਵਰ) ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ (ਹਜ਼ੂਰ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੀ ਇਹ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਹੈ।

‘ਇਹ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਕੱਚੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

‘ਬਹੁਤੇ।

‘ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਬਾਨ ਖਿੰਧੇ ਪਦਾਰਥ ਛਕ ਕੇ।

‘ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਰੁੱਖੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

‘ਸਾੜਦੀ ਹੈ।

‘ਭਰਾ।

‘ਕੈਂਚੀ ਤੇ ਕਪੜੇ ਦੀ ਰੀਤੀ ਵਾਂਗ।

‘ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

‘ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਜਮਾਉਣ ਵਾਸਤੇ।

‘ਦਾਅ ਹੇਠ।

‘ਮਾਰ ਕੇ ਮੁਕਾ ਦਿਆਂਗਾ।

ਸ਼ਾਹਿ ਕਹੇ ਜਿਮ ਹੈ ਭਲੀ,
ਤਜੋਂ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਬਨਾਇ।
ਮੈਂ ਮੁਖਤਜਾਰੀ ਤੁਹਿ ਦਈ,
ਤੁਝ ਥੀਂ ਕੌਨ ਦਨਾਇ॥ ੧੨ ॥

‘ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕੌਣ ਸਿਆਣਾ ਹੈ।

ਦ੍ਰੋਯਾ ਛੰਦ:

ਬਾਤ ਸੁਨੋਂ ਅਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੀ,
ਥਿਰੇ ਜੁ ਗੁਰੂ-ਚਕਾ ਮਾਹੀਂ।
ਭੀਲੋਵਾਲ ਕਤਲ ਮੁਲਖੱਯੇ,
ਕੀਨੇ ਜਬਿ ਤੈ ਚਾਹੀਂ।
ਆਯੁਧ ਅੱਸੂ ਲੂਟ ਬਹੁ ਤਹਿੰ ਤੇ,
ਪੰਥ ਸਖੀਮੀ ਖੋਈਂ।
ਮਕਰ ਬਿਤੇ ਜਿਮ ਬਢਤ ਤੇਜ ਦਿਨ,
ਭਈ ਪੰਤ ਗਤਿ ਸੋਈ॥ ੧੩ ॥

‘ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ।

‘ਤੁਰਕ ਪਰਜਾ।

‘ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

‘ਭੁੱਖ, ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਕਰ ਲਈ।

‘ਮਕਰਰਾਸ਼ੀ ਭਾਵ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮੁੱਕਣ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਤੇਜ ਤੇ ਦਿਨ ਵਧਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਪੰਥ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ।

ਪੁਨਾ ਨੁਵਾਬੀ ਜਬਿ ਤੇ ਪਾਈ,
ਦਿਨ ਦਿਨ ਆਬੀ ਫਾਬੀ।

‘ਤਰਾਵਤ ਫਬ ਗਈ।

ਦਾਣਾ ਘਾਸ ਗਰਾਮਨ ਤੈ ਬਹੁ,
ਛਕਨ ਜੋਗ ਨਿਤ ਆਬੀ।

‘ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਟਕੇ ਮਾਸ ਪ੍ਰਤਿ ਪਾਂਚ ਸਹਿਸ ਜੋ,
ਪਠਤ ਨੁਵਾਬ ਲਹੌਰੋਂ।

‘ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਜੋ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ।

ਸਭਿ ਕੋ ਬਾਂਟ ਨੁਵਾਬਾ ਦੇਤ ਸਮ²,
ਕਰੈ ਨ ਕੋਊ ਰੌਰੋ ॥ ੧੪ ॥

‘ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ। ਅੱਠਕੋ ਜਿਹਾ।

ਉਸ ਪਰ ਪੰਥ ਸਭੀ ਨਿਤ ਖੁਸ਼ ਰਹਿ,
ਆਗਯਾ ਉਸ ਕੀ ਮਾਨੈ।

‘ਆਦਰ।

ਵਹਿ ਭੀ ਖਾਤਰਾ ਟਹਿਲ ਪੰਥ ਕੀ,
ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਖੈ ਮਹਾਨੈ।

‘ਪਾਣੀ।

ਪਾਇ ਅਧਿਕ ਫਲ ਬ੍ਰਿੱਛ ਝੁਕਤ ਜਜੋਂ,
ਮੇਘ ਦੇਤ ਝੁਕ ਬਾਰੀ।

ਤਜੋਂ ਨੁਵਾਬ ਨੈ ਗਹੀ ਗਰੀਬੀ,
ਸਦ-ਗੁਨ ਔਰ ਹਜ਼ਾਰੀ॥ ੧੫ ॥

‘ਹੋਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣ।

ਮਾਨਤ ਪੰਥ ਹੁਕਮ ਸਭਿ ਤਿਸ ਕਾ,
 ਵਹਿ ਦਿਵਾਨ ਨਿਤ ਲਾਵੈਂ।
 ਬੁੰਗੇ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਅਗਾਰੀ,
 ਦੇਵਨ ਜਜੋਂ ਛਬਿ ਛਾਵੈਂ।
 ਰਾਗੀ ਔਰ ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨ,
 ਗੰਧੂਬਨ ਕੇ ਸਮ ਕਰਹੀਂ।
 ਢਾਡੀ ਬੀਰਨਾ ਵਾਰਾਂ ਗਾਵੈਂ,
 ਜੋ ਸੁਨਿ ਕਾਇਰ ਲਰਹੀਂ ॥ ੧੬ ॥
 ਸਿੰਘ ਜੁ ਰਹੇ ਰਾਤ ਇਕ ਬਾਹਿਰ,
 ਕੈ ਬਿਨ ਪੂਛੈ ਜਾਵੈ।
 ਬਿਨ ਤਨਖਾਹ ਦਏ, ਨਾ ਕੋਊ
 ਮਿਲਣ ਪੰਥ ਮੈਂ ਪਾਵੈ।
 ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਥਾ ਦਿਵਾਨ ਵਡਾ,
 ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਕਰਵਾਰੀ।
 ਸਿੰਘ ਥਰਾਜ, ਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਭੋਮਾ,
 ਹੁਤੇ ਸੁਖਈ ਉਦਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥
 ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਲੂ ਬਯ ਬਾਲਕਾ,
 ਦਾਣਾ ਯਹਿ ਵਰਤਾਵੈ।
 ਤੋਪ ਜੰਬੂਰਨਾ ਕੀ ਸਰਦਾਰੀ,
 ਸਿੰਘ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕਮਾਵੈ।
 ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਵੈ,
 ਪਦਮਾ ਹਾਥ ਥਾ ਜਾਂ ਕੈ।
 ਜੋ ਕੁਛ ਵਸਤੁ ਸੋਊ ਵਰਤਾਵੈ,
 ਨਹਿ ਨਿਖੂਟਨੋਂ ਸਾਕੈ ॥ ੧੮ ॥
 ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ,
 ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ, ਸੁਜਾਨਾ।
 ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ, ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ,
 ਕਰਮ ਅਤਰ ਸਿੰਘ, ਖਾਨਾ।
 ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਮਲਵਈ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ,
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ।

ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ।

ਵੱਡਾ ਵਜ਼ੀਰ।

ਕਾਰੋਬਾਰੀ, ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ।

(ਸਿੰਘ)।

ਆਹਲੂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਬਾਲਕ ਉਮਰ।

ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

ਕੰਵਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੀ।

ਭਾਵ ਮੁਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ, ਨਥਾ ਸਿੰਘ,
ਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਆਜਿੱਤਾ ॥ ੧੯ ॥
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਿੰਘ ਥੇ ਬਹੁ ਮੁਖੀਏ,
ਇਕ ਮੁੱਠੀ^੧ ਸਭਿ ਰੈਹੈ।
ਮੱਜਨ ਕਰੈਂ ਸੁਧਾਸਰ ਜੱਜਨ,
ਭਜਨ ਸਜਨਤਾ ਗੈਹੈਂ^੧।

^੧ਇਕ ਮੁੱਠ ਭਾਵ ਏਕਤਾ ਨਾਲ।

^੧ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ 'ਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਜਨ ਤੇ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਣੀ ਪਚੈਂ, ਸੇਵ ਅਸੂ ਆਯੁਧ,
ਦੇਗਨ ਕੀ ਬਹੁ ਕਰਹੀਂ।
ਕਾਹੂ ਸੰਗ ਸ਼ਰੀਕਤ^੧ ਕੋਊ,
ਕਬੀ ਨ ਕਿੰਚਤ ਧਰਹੀਂ ॥ ੨੦ ॥
ਏਕ ਵਖਤ ਵਰਤੈ ਨਿਤ ਲੰਗਰ,
ਸਭਿ ਕੋ ਬਾਂਛਿਤ^੧ ਮਿਲਹੀਂ।
ਅਸਟ ਪਹਿਰ ਮੈਂ ਰੁੱਖਾ ਮਿੱਸਾ,
ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਗਿਲਹੀਂ।
ਆਪਸ ਮਾਹਿੰ ਪਜਾਰ ਸਭਿ ਰਾਖੈਂ,
ਜੈਸ ਸਹੋਦਰ ਭਾਈ।
ਪੇਖਿ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ੀ ਰੂੰ,
ਕਰੈਂ ਸੇਵ ਅਧਿਕਾਈ ॥ ੨੧ ॥

^੧ਘੋੜਿਆਂ, ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਲੰਗਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

^੧ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ।

^੧ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ।

^੧ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਜਾਣ ਕੇ ਛਕਦੇ ਹਨ।

^੧ਸਕੇ ਭਰਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਦਰਬ ਕਹੀਂ ਤੈ ਜੋ ਕੋਊ,
ਲਜਾਵੈ ਸਿੰਘ ਕਮਾਇ।
ਸੋ ਨਿਜ ਢਿਗ ਨਹਿੰ ਰਾਖਹੀ,
ਦੇਤ ਖਜਾਨੇ ਪਾਇ ॥ ੨੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅਸਨ ਬਸਨ ਜੇਤਿਕ ਬਰਤਾਰੇ^੧।
ਮਿਲੈਂ ਖਜਾਨਯੋਂ ਲਹਿੰ ਮੁਦ ਧਾਰੇ।
ਹੁਤੀ ਰੀਤਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਤਬਿ ਯਹਿ।
ਦੁਇ ਦੁਇ ਕੱਛਾਂ ਸਭਿ ਕੇ ਲਘੁ^੧ ਰਹਿੰ ॥ ੨੩ ॥

^੧ਭੋਜਨ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ।

^੧ਛੋਟੀਆਂ।

ਖੱਦਰ ਚੌਸੀ ਕੇਰ ਦੁਮਾਲੇ।

¹ਚੌਸੀ ਦੇ ਖੱਦਰ ਦੇ ਦਸਤਾਰੇ (ਚੌਸੀ=ਉਹ ਖੱਦਰ ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸੌ ਤੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

ਸਾਢੇ ਉਭੈ ਹਜ਼ੂਰੀ ਨਾਲੇ।

¹ਦੋ ਹਜ਼ੂਰੀਏ ਸਾਢੇ (ਪਰਨੇ)।

ਇਕ ਇਕ ਭੂਰਾ ਗਾਤੀ ਹੇਤੈਂ।

¹ਗਿਲਤੀ ਵਾਸਤੇ।

ਦੂਸਰ ਭੂਰਾ ਸਭਿ ਕੰਮ ਦੇਤੈਂ ॥ ੨੪ ॥

ਇਤਿਕ ਪੁਸ਼ਾਕੀ ਬਾਰੋਂ ਮਾਸੈਂ।

ਰਾਖਤ ਥੇ ਤਬਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਖਾਸੈਂ।

¹ਆਪਣੇ ਪਾਸ।

ਇਸ ਤੇ ਅਧਿਕ ਨਰਖਤ ਕਦਾਈ।

ਰਹਿਤ ਭਜਨ ਮੈਂ ਲੀਨ ਸਦਾਈ ॥ ੨੫ ॥

ਜਿਸ ਕਾ ਦਿਲ ਚਾਹਿਤ ਥਾ ਜੇਤਿਕ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰਖਤ ਹੁਤੋ ਸਿੰਘ ਤੇਤਿਕ।

ਕਮ ਸੈਂ ਕਮ ਮਣ ਮਣ ਭਰ ਭਾਰੈਂ।

ਰਾਖਤ ਥੇ ਸਭਿ ਹੀ ਮੁਦ ਧਾਰੈਂ ॥ ੨੬ ॥

ਪੇਟੀ ਟੋਪ ਸੰਜੋਇ ਫੁਲਾਦੀ।

¹ਪੇਟ ਉਪਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਤਸਮਾ।

ਪਹਿਰਤ ਥੇ ਬਹੁ ਧਰਿ ਮਨਿ ਸ਼ਾਦੀ।

¹ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਧਾਰ ਕੇ।

ਹੁਤੋ ਸੁਭਾਵ ਪੰਥ ਕਾ ਤਬਿ ਯਹਿ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਮਿਲ ਜਹਿ ॥ ੨੭ ॥

¹ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਜਥੇਦਾਰ ਕੇ ਲਜਾਇ ਸਭਿ ਦੈਹੀਂ।

ਜੋ ਵਹਿ ਦੇਤ ਮੋਦ ਭਰਿ ਲੈਹੀਂ।

ਅਤਿਸਹਿਤਾ¹ ਮਤਸਰ² ਨਹਿੰ ਰਖਤੇ।

¹ਦੂਜੇ ਦੀ ਮਾਣ ਵਡਿਆਈ ਵੇਖ ਕੇ ਨਾ ਸਹਾਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ।
²ਈਰਖਾ।

ਬਲਕਿਨ¹ ਦੂਸਰ ਕੇ ਦੈ ਖੁਸ਼ ਥੇ ॥ ੨੮ ॥

¹ਸਗੋਂ।

ਏਕ ਦੂਸਰੇ ਕੇ ਅਤਿ ਪਜਾਰਾ।

ਮਾਨਤ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਤੈ ਭਾਰਾ।

ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਲਖਿ ਪੰਥ ਖਾਲਸੈਂ।

ਕਰਤੇ ਸੇਵਾ ਟਾਲ ਆਲਸੈਂ ॥ ੨੯ ॥

ਕਿਸੀ ਵਸਤੁ ਮੈਂ ਸ੍ਰੁੱਤ¹ ਨਰਖਤੇ।

¹ਅਪਣੱਤ।

ਵਸਤੁ ਸਭੈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਲਖਤੇ।

¹ਜਾਣਦੇ।

ਸਿਰੋਂ ਪਰੇ ਰਖਤੇ ਨਿਤ ਡੇਰੇ।

¹ਭਾਵ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਸਿਦਕੀ ਇਕ ਤੈ ਏਕ ਬਧੇਰੇ ॥ ੩੦ ॥

ਅਰ ਸਭਿ ਕੋ ਨਿਸਚਾ ਥਾ ਏਹੈ।

ਸਭਿ ਕੋ ਗੁਰੂ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੇਹੈ।

ਹੱਨੇ ਹੱਨੇ ਹੈ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।

'ਭਾਵ ਹਰ ਘੋੜ-ਸਵਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਯਰਥ ਨ ਜਾਈ ॥ ੩੧ ॥

ਯਾਹੀ ਤੈ ਦ੍ਰਿਢ ਸ਼ਾਹੀ ਦਾਵਾ।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ।

ਸਿੰਘਨ ਰਖਿ ਦਿਢ ਪੰਥ ਬਢਾਵਾ।

ਥਾ ਇਤਫਾਕ¹ ਇਕਾਯਤ ਭਾਰਾ।

'ਏਕਾ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ਨ ਤੈ ਅਧਿਕ ਅਪਾਰਾ ॥ ੩੨ ॥

ਕੁੱਕੜ ਕਾਕ¹ ਕਲਾਲ² ਸੁਕਾਇਤ³।

'ਕਾਂ। ²ਇਕ ਜਾਤੀ। ³ਤੋਤੇ।

ਇਨ ਤੇ ਦਹਿ ਗੁਨ ਥਾ ਅਪਨਾਇਤ।

'ਅਪਣੱਤ ਸੀ ਭਾਵ ਏਕਾ ਸੀ।

ਜਵਾਂ-ਮਰਦ ਥੇ ਸੂਰਬੀਰ ਅਤਿ।

ਸਤਵਾਦੀ ਇਤਕਾਦੀ ਗੁਰਮਤਿ¹ ॥ ੩੩ ॥

'ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾਰੱਖਣ ਵਾਲੇ।

ਕਾਮ ਪਰਤ ਥਾ ਜੋ ਕੁਛ ਕਬਿ ਹੀ।

ਕਰਤ ਗੁਰਮਤਾ ਮਿਲ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੀ।

ਜਥੇਦਾਰ ਜੋ ਕੁਛ ਕਹਿ ਦੇਤਾ।

ਸੋਈ ਪੰਥ ਮਾਨ ਸਭਿ ਲੇਤਾ ॥ ੩੪ ॥

ਮਨ ਤਨ ਧਨ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਖਤੇ।

'ਜਾਣਦੇ।

ਦਾਈਯੇ¹ ਸੀਸ ਦੈਨ ਲੋ ਰਖਤੇ।

'ਇਰਾਦੇ, ਸੰਕਲਪ।

ਸਿੰਘ ਮਿਲਨ ਜੋ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਵੈ।

ਆਵਤ ਅਵਰਨ ਸੰਗ ਲਯਾਵੈ ॥ ੩੫ ॥

ਔਰ ਦਾਰਦੀ¹ ਲੋਗ ਸੁ ਜੇਤੇ।

'ਸੁਸਤ।

ਧਾਮ ਕਾਮ ਕੇ ਯੋਗ ਨ ਜੇ ਥੇ।

ਆਇ ਪਾਨ ਜਬਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਹੀਂ।

ਸਜਾਰ ਸਸਕ ਤੈ ਹੈ ਸਿੰਘ ਚਰਹੀਂ¹ ॥ ੩੬ ॥

'ਗਿਦੜ ਤੇ ਸਹੇ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਦੇ ਸਨ।

ਕਾਕਨ ਤੈ ਕੋਕਿਲ ਕਲ ਹੋਏ।

'ਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਕੋਇਲਾਂ ਹੋ ਗਏ।

ਬਗੁਲੇ ਹੰਸ ਭਏ ਹਮ ਜੋਏ।

'ਅਸਾਂ ਦੇਖੇ ਹਨ।

ਖੁੰਢੀ ਤੇਗ ਦਰਿਦ੍ਰੀ ਜੇਹਾ।

'ਦਲਿਦ੍ਰੀ ਆਦਮੀ ਖੁੰਢੀ ਤਲਵਾਰ ਵਰਗਾ ਹੈ।

ਟਹਿਲ ਮਸਕਲਾ ਸੰਗ ਸਨੇਹਾ¹ ॥ ੩੭ ॥

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਟਹਿਲ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ (ਮਸਕਲਾ)

ਨਿਕਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ ਹੈ।

ਸਿੰਘਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸਾਨ ਜਬਿ ਲਾਗੀ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਰੂਪ ਸਾਣ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਓਪਨੀ ਪਾਗੀ।

ਦਲਿਦ੍ਰੀ ਰੂਪ ਖੁੰਢੀ ਤੇਗ ਲੱਗੀ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਰੂਪ ਓਪਨੀ ਨਾਲ (ਪਾਗੀ) ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ।
(ਓਪਨੀ-ਚਮਕਾਉਣ (ਲਿਸ਼ਕਾਉਣ) ਦਾ ਸੰਦ, ਇਕ ਨਰਮ
ਸਾਣ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਚਮਕ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ।)

ਸੁੱਧਿ ਬੁੱਧਿ ਜਿਨ ਐਸੀ ਭਾਰੈਂ।

ਕਜੋਂ ਨਹਿੰ ਦੁਵਿਧਾ ਅਸੁਰਹਿੰ ਮਾਰੈਂ ॥ ੩੮ ॥

ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਭਾਵ ਜ਼ਾਲਮ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ।

ਬਹੁਤ ਪੰਥ ਤਬਿ ਬਾਧਾ ਹੂਆ।

ਵਾਧਾ।

ਤੇਜ ਤੁਰਕ ਰਹਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਮੂਆ।

ਕਸ਼ਟ ਦਾ ਡਰ।

ਭਯੋ ਦੂਰ ਜਬਿ ਖੌਫ ਕਸਾਲਾ।

ਰਚਿ ਬੈਠੇ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਪ੍ਰਮ-ਸਾਲਾ ॥ ੩੯ ॥

ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ ਯਹਿ ਪ੍ਰਣ ਪਕੜੇ।

ਖੇਤੀ ਕਰੈਂ ਸੁ ਹੂੈ ਕਰਿ ਤਕੜੇ।

ਦੈ ਕਰਿ ਕਰੁ ਜੋ ਕੁਛ ਬਚ ਜਾਵੈ।

ਹਾਲਾ, ਮਾਮਲਾ।

ਸੋਊ ਪੰਥ ਕੇ ਪਾਸ ਪਠਾਵੈਂ ॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬਿ ਯੋਂ ਬਿਤਯੋ,

ਬਢਗੋ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲ।

ਕਰਿ ਨੁਵਾਬ ਫਿਰ ਗੁਰਮਤਾ,

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ।

ਜਥੇ ਪਾਂਚ ਕਿਯ ਭਾਲਾ ॥ ੪੧ ॥

(ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ) ਟੋਲ ਕੇ।

ਚੌਪਈ:

ਇਕ ਦਿਨ ਲਾਇ ਨੁਵਾਬ ਦਿਵਾਨੈ।

ਕਰਿ ਸਲਾਹਿ ਸੰਗ ਪੰਥ ਮਹਾਨੈ।

ਪਾਂਚ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੁਰਤ ਮੰਗਵਾਏ।

ਆਗੇ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਝੁਲਾਏ ॥ ੪੨ ॥

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਰਚਿ ਠਾਟੈਂ।

ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਸਾਮਾਨ ਦੀ।

ਪਾਂਚ ਠੌਰ ਕੀਨੀ ਪੁਨ ਬਾਟੈਂ।

ਵੰਡ ਕੀਤੀ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹੀਦ, ਕਰਮ ਹਰਿ।

ਸਿੰਘ।

ਦਯੋ ਜਥਾ ਇਕ ਇਨੈਂ ਮੋਦ ਭਰਿ ॥ ੪੩ ॥

ਕਰਮ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰੀਏ।

(ਸਿੰਘ)।

ਦੀਨੋ ਦੁਜਾ ਜਾਤਿ ਖਤਰੀਏ।

ਕਾਨ੍ਹ, ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਦੁਇ ਬਾਵੇ।

ਤੇਹਣ ਭੱਲਾ ਗੋਤ ਸਦਾਵੇ ॥ ੪੪ ॥

ਤੀਸਰ ਕਰਜੋ ਸਪੁਰਦ ਸੁ ਇਨ ਕੇ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਅੰਸ ਕਹੈ ਗੁਨਿ ਜਿਨ ਕੇ।

‘ਵਿਚਾਰ ਲਉ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅੰਸ (ਉਲਾਦ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਿੰਘ ਦਸੋਧੈ ਚਤਰਥ ਦੀਨਾ।

ਗਿੱਲ ਗੋਤ ਜਟ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੪੫ ॥

ਬੁੱਢੇ-ਕੋਟਾ ਸੁ ਗਹਿਨੇ ਵਾਰਾ।

‘ਪਿੰਡ ਦਾ।

ਪੰਚਮ ਕੀ ਅਬਿ ਸੁਣੇ ਵਿਚਾਰਾ।

ਬਾਲਮੀਕ ਜੋ ਲਿਯ ਅਵਤਾਰੈ।

ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ, ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਧਾਰੈ ॥ ੪੬ ॥

‘ਉਸ ਬਾਲਮੀਕ ਨੇ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿਆ।

ਪੁਨਰਵਿਦਾਸ ਭਗਤ ਅਵਤਾਰੀ।

ਮਦਨ ਸਿੰਘ, ਸੂਰਾ ਸਿੰਘ ਭਾਰੀ।

‘ਭਾਰੀ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਢਿਗ ਜਿਨ ਸੇਵ ਕਰੀ ਬਹੁ।

ਬ੍ਰਿਧ ਭਏ ਥੇ ਜੰਗ ਕਰਤ ਵਹੁ ॥ ੪੭ ॥

ਪੰਚਮ ਜਥਾ ਦੀਨ ਇਨ ਤਾਈਂ।

ਥਾ ਅਸਵਾਰ ਹਜਾਰ ਤਦਾਈਂ।

‘ਤਦੋਂ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ)।

ਜਿਸ ਮੈਂ ਬਹੁ ਰਵਿਦਾਸੀਏ ਮਜ਼ਬੀ।

ਜੰਗ ਜਦਲ ਹਿਤ ਜੋਧੇ ਗਜ਼ਬੀ ॥ ੪੮ ॥

ਔਰ ਸਿੰਘ ਵੈਸੇ ਥੇ ਜੋਈ।

‘ਲੜਨ ਭਿੜਨ ਨੂੰ (ਗਜ਼ਬੀ) ਅਸਚਰਜ ਜੋਧੇ ਸਨ।

‘ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਜੋ ਹੋਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਨ।

‘ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵ ਪੰਜਵੇਂ ਜੱਥੇ ਵਿੱਚ ਭਰ ਦਿੱਤੇ।

ਦਏ ਪੂਰ ਉਨਹੀਂ ਮੈਂ ਸੋਈ।

ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮਜ਼ਬੀ ਕੀ ਸਾਖੀ।

ਤਿਵੈਂ ਸੁਨੈਹੋਂ ਜਜੋਂ ਸੁਨ ਰਾਖੀ ॥ ੪੯ ॥

ਇਕ ਦਿਨ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦਮਦਮੇਂ।

ਬੈਠੇ ਥੇ ਦਿਵਾਨ ਮਧ ਜਮੇਂ।

‘ਟਿਕੇ।

ਏਕ ਬੰਦੂਕ ਦੁਨਾਲੀ ਆਈ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਰਿ ਗੁਲਕਾ ਸੰਧਾਈ ॥ ੫੦ ॥

‘ਗੋਲੀ ਭਰ ਕੇ (ਬੰਦੂਕ) ਸਿੰਨੀ।

ਕਹਜੋ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਿੰਘ ਅਬਿ ਕੋਈ।

ਹਮਰੀ ਇਸ ਬੰਦੂਕ ਕਾ ਹੋਈ।

ਸੁਨਿ ਯਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ਨੈ ਚੁਪ ਲੀਨੀ।	
ਕਿਨੈ ਨ ਜੁਰਤ ¹ ਦੇਨ ਸਿਰ ਕੀਨੀ ॥ ੫੧ ॥	¹ ਦਲੇਰੀ।
ਫਿਰ ਡੱਲੇ ਪ੍ਰਤਿ ਐਸ ਉਚਾਰਾ।	
ਨਿੱਡਰ ਸੂਰਬੀਰ ਜੋ ਥਾਰਾ।	
ਖੜਾ ਕਰੋ ਤਿਹ ਸੰਮੁਖ ਏਥੈ ¹ ।	¹ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ।
ਹਮ ਬੰਦੂਖ ਕੀ ਮਾਰ ਪਰੇਥੈ ¹ ॥ ੫੨ ॥	¹ ਪਰਖੀਏ।
ਸੁਨ ਕੈ ਪਿਖੜੋ ਪਿਛਾਹਾਂ ਡੱਲੇ।	
ਤਾਂ ਕੇ ਬੀਰ ਖਿਸਕ ਸਭਿ ਚੱਲੇ।	
ਤੀਨ ਬਾਰ ਗੁਰੁ ਐਸ ਬਖਾਨਾ।	
ਨਾਹਿੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਕੋਊ ਥਿਰਾਨਾ ¹ ॥ ੫੩ ॥	¹ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਖੜਾ ਨਾ ਹੋਇਆ।
ਦੂਰ ਦ੍ਰੁਖਤ ਹੇਠ ਸਿੰਘ ਔਰੈਂ।	
ਹੁਤੇ ਰਹਿਤੀਏ ¹ ਮਜ਼ਬੀ ਗੌਰੈਂ ² ।	¹ ਰਵਿਦਾਸੀਏ। ² ਬਹੁਤੇ।
ਇਹੀ ਬਾਤ ਜਬਿ ਉਨ ਸੁਨ ਪਾਈ।	
ਸ਼ੀਘਰ ਅਏ ਦੁਇ ਸਿੰਘ ਧਾਈ ॥ ੫੪ ॥	
ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੋਏ।	
ਇਕ ਕੇ ਆਗੇ ਇਕ ਚਹਿ ਹੋਏ।	
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੇਖਿ ਤਿਨੈ ਇਮ ਕਹਾ।	
ਤੁਮ ਕਜੋਂ ਉਭੈ ਮਰਨਿ ਮਨ ਚਹਾ ॥ ੫੫ ॥	
ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਰੰਘੜੇਟੇ ¹ ।	¹ ਮਜ਼ਹਬੀ ਸਿੰਘ ਨੇ।
ਕਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਮ ਸਿਦਕ ਲਿਪੇਟੇ।	
ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਬੀ ਮਰੈਂ ਹਮ ਨਾਂਹੀ।	
ਤਨ ਤਜਿ ਗੁਰੂ ਲੋਕ ਮੈਂ ਜਾਹੀਂ ॥ ੫੬ ॥	
ਇਕ ਰਸ ਜਹਿੰ ਅਨੰਦ ਸਦ ਰੈਹੈ।	
ਕਾਲ ਕਰਾਲ ¹ ਨ ਪਹੁੰਚ ਸਕੈ ਹੈ।	¹ ਭਿਆਨਕ।
ਅਰ ਹਮ ਸਿਰ ਉਸ ਹੀ ਦਿਨ ਦੀਏ।	
ਜਾਂ ਦਿਨ ਸਿੱਖ ਆਪ ਕੇ ਥੀਏ ॥ ੫੭ ॥	
ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਏਹੈਂ ¹ ।	¹ ਇਨ੍ਹਾਂ (ਆਪ ਦੇ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ।
ਸ਼ੀਘਰ ਕਰੋ ਬੰਦੂਖ ਨਿਜੈ ਹੈਂ ¹ ।	¹ ਛੇਤੀ ਆਪਣੀ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਨਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉ।
ਕਹੜੋ ਗੁਰੂ ਹੈ ਆਗੈ ਪਾਛੈ।	
ਥਿਰੋ ਕਢੈਂ ਦੁਹਿ ਮੈਂ ਸੇ ਆਛੈ ॥ ੫੮ ॥	

ਸੁਨਿ ਵਹਿ ਸਿਦਕੀ ਸਮੁਖ ਬਿਰਾਏ।
 ਗੁਰੁ ਕਰਿ ਉਪਰਿ ਦਈ ਚਲਾਏ।
 ਪਰ ਵਹਿ ਸਿਦਕੀ ਜਰਾ ਨ ਡੋਲੇ।
 ਦੇਖਿ ਸਿਦਕ ਗੁਰੁ ਖੁਸ਼ ਹੂੰ ਬੋਲੇ ॥ ੫੯ ॥
 ਅਹੋ ਸਿੱਖ! ਤੁਮ ਰਾਖੀ ਸਿੱਖੀ।
 ਖੰਡੜੋਂ ਤਿੱਖੀ ਵਾਲਹੁੰ ਨਿੱਕੀ।
 ਤੁਮ ਰੰਘੜੇਟੇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬੇਟੇ।
 ਰਹੋ ਪੰਥ ਕੇ ਸੰਗ ਅਮੇਟੇ ॥ ੬੦ ॥
 ਤਬਿ ਗੁਰੁ ਤਿਨੈਂ ਸੁਧਾ ਛਕਵਾਯੋ*।

‘ਲਗਾਤਾਰ, ਇਕਰਸ।

*ਮਜ਼੍ਹਬੀ, ਰਵਿਦਾਸੀਏ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜ਼ਾਤਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਛਕਾਉਣਾ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਸੀ।

ਤਿਨ ਤੈ ਆਗੇ ਔਰੈਂ ਪਾਯੋ।
 ਤਬਿ ਤੈ ਮਜ਼ਬੀ ਸਿੰਘ ਹਠੀਲੇ।
 ਅਰ ਰਵਦਾਸੀਏ ਥਏ ਰੰਗੀਲੇ ॥ ੬੧ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੂਰਬ ਦਿਸ ਹੋਰੇ।
 ਹੈ ਅਬਿ ਲੋ ਬੁੰਗਾ ਤਿਨ ਕੇਰੇ।
 ਮਾਲਕ ਚੌਥੇ ਪੌੜੇ ਕੇਰੈਂ।
 ਯਾਹੀ ਤੈ ਸਭਿ ਜਨ ਤਿਨ ਟੇਰੈਂ ॥ ੬੨ ॥

‘ਸੁੰਦਰ (ਸਿੰਘ) ਸਜ ਗਏ।

‘ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਚੌਥੀ ਬਾਹੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਭਾਵ ਚੌਥੀ ਬਾਹੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੌਥੇ ਪੌੜੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ‘ਕਰਕੇ, ਬਣਾ ਕੇ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਜਥੇ ਪਾਂਚ ਤਬਿ ਠਾਨੇ।
 ਪਾਂਚਨ ਕੇ ਦਿਯ ਪਾਂਚ ਨਿਸ਼ਾਨੇ।
 ਇਕ ਇਕ ਦਯੋ ਨਗਾਰਾ ਸਭਿ ਕੈ।
 ਜਿਹ ਸੁਨਿ ਦਲ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਦਬਕੈ ॥ ੬੩ ॥
 ਅਵਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪੈਸਾ ਜੇਤਾ।
 ਦਿਯ ਬਰਤਾਇ ਸਭਿਨਿ ਕਹਿ ਤੇਤਾ।
 ਪ੍ਰਥਮ ਬੀਜ ਜੜੋਂ ਪਾਂਚ ਭੁਜੰਗੀ।

‘ਦਬ ਜਾਵੇ।

‘ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਜ ਵਾਂਗ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਭਾਵ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ (ਸਾਜ ਕੇ)।

ਤਾਂ ਪਰ ਸਜੀ ਰੀਤਿ ਗੁਰੁ ਚੰਗੀ ॥ ੬੪ ॥

‘ਅੱਗੋਂ ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ) ਉੱਪਰ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਚੰਗੀ ਮਰਯਾਦਾ ਬਣਾਈ।

ਪਾਂਚ ਜਥੇ ਤੜੋਂ ਪੰਥ ਰਚਾਏ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਇਹੀ ਥੇ ਆਏ।

ਤਥਾ ਹੀ

*ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ। ॥

ਪੰਚੇ ਪਾਵਹਿ ਦਰਗਹਿ ਮਾਨ। ॥

ਪੰਚੇ ਸੋਹਹਿ ਦਰਿਰਾਜਾਨ। ॥

ਪੰਚਾ ਕਾ ਗੁਰੂ ਏਕ ਧਿਆਨ। ॥

ਇਨ ਪਾਂਚੋਂ ਜਥੜੋਂ ਤੈ ਔਰੈਂ।

ਜਥੇ ਪੰਥ ਕੇ ਥੀਏ ਗੌਰੈਂ। ॥ ੬੫ ॥

ਰਚਿ ਨੁਵਾਬ ਇਮ ਪਾਂਚੋ ਠੌਰੈਂ।

ਦਏ ਉਤਾਰ ਛਾਵਨੀ ਤੌਰੈਂ।

ਮਰਜ਼ੀ ਮਿਲੀ ਜਾਹਿੰ ਦਿਸ ਜਾਹੂੰ।

ਗਏ ਸਿੰਘ ਸੋ ਤਿਸ ਹੀ ਮਾਹੂੰ ॥ ੬੬ ॥

ਪਾਂਚਕ ਸਹਿਸ, ਸਿੰਘ ਇਮ ਮੁਦਾ।

ਕਰਜੋ ਨੁਵਾਬ ਆਪ ਤੈ ਜੁਦਾ।

ਆਖ ਰਹਜੋ ਬਨ ਸਭਿ ਕਾ ਮਾਲਕ।

ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰ ਰਖਜੋ ਨਿਜ ਤਾਲਕ। ॥ ੬੭ ॥

ਪੰਥ ਹੁਕਮ ਸਭਿ ਤਿਸ ਕਾ ਮਾਨੈ।

ਸੋ ਭੀ ਸਭਿ ਕੋ ਸਮ ਹੀ ਜਾਨੈ।

ਪਾਂਚ ਜਥੜੋਂ ਤੈ ਬਾਕੀ ਜੇਈ।

ਰਹੇ ਨੁਵਾਬ ਪਾਸ ਬਹੁਤੇਈ ॥ ੬੮ ॥

ਸੋ ਤੋ ਬੁੱਢਾ-ਦਲ ਬਿਦਤਾਯੋ।

ਜਥੇ ਪਾਂਚ ਦਲ-ਤਰਣਾ ਕਹਾਯੋ।

ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਨਾਰੋਕਜਾ ਵਾਲਾ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਇਕਰੋੜਾਂ ਵਾਲਾ ॥ ੬੯ ॥

ਹਰਿ ਗੁਰੁਬਖਸ਼ ਦੁਤੀ ਥਾ ਝੀਤਾ।

ਬਾਘ ਸਿੰਘ, ਹੱਲੇ ਕਾ ਮੀਤਾ।

ਡਲੇ ਵਾਲੀਆ ਸਿੰਘ ਗੁਰੁਦਜਾਲੈਂ।

ਕੁਵਰ ਸਿੰਘ, ਨਕਈ ਬਿਸਾਲੈਂ ॥ ੭੦ ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਵੀ ਏਹੋ ਹੀ ਆਏ ਸਨ।

ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣੀਕ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਣਗੇ। *ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ੧੫ਵੀਂ ਪਉੜੀ 'ਚੋਂ ਹਨ।

ਪੰਜੇ ਹੀ ਸਿੱਖ (ਦਰਗਾਹ) ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਦਰ ਪਾਉਣਗੇ।

ਰਾਜ ਕਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੰਜੇ ਸਿੱਖ ਹੀ ਸਭਾਇਮਾਨ ਹੋਣਗੇ।

(ਸਫਲਤਾ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ) ਜੇ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗੁਰੂ 'ਚ ਧਿਆਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵੱਡੇ।

ਵੱਜ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

(ਮੁਦਾ) ਮਤਲਬ (ਇਹ ਕਿ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ।

ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਬੰਧਰੱਖਿਆ।

ਤਰਣਾ-ਦਲ ਭਾਵ ਜਵਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦਲ।

ਪਿੰਡ।

ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ।

ਨੱਕੇ ਦੇਸ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। (ਨੱਕਾ=ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ

ਭੋਮਾਂ ਸਿੰਘ, ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਲੂ।

ਵੱਲਰਾਵੀ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ)।
'ਅਸਲ ਨਾਮ ਆਹਲੂ ਹੈ, ਇਹ ਪਿੰਡ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ
ਪੂਰਬ ਵਲ ਹੈ।

ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਬਿਸਾਲੂ।
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਗ੍ਰਾਮੀ।

'ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਬੁਢੇ ਦਲ ਮੈਂ ਰਹੇ ਮੁਦਾਮੀ॥ ੨੧ ॥

'ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

ਇਨ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸਭਿ ਗਾਥਾ।

ਨਿਰਨੈਂ ਕਰਿਹੋਂ ਤਹਾਂ ਬਿਖਯਾਤਾ।

ਇਨ ਕੀ ਮਿਸਲਾਂ ਜਹਾਂ ਲਿਖੈ ਹੈਂ।

ਇਨ ਕੇ ਹਾਲ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਕੈਹੈਂ ॥ ੨੨ ॥

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦਰਬਾਰ ਪੁਜਾਰੀ।

ਸੂਰਬੀਰ ਥਾ ਬਯਾਸ-ਵਤਾਰੀ।

ਹਠੀ ਸਤੀ ਜਪ ਤਪ ਕੀ ਮੂਰਤਿ।

ਸਤੋ ਗੁਨੀ ਗਯਾਨੀ ਗੁਨ ਪੂਰਤਾ॥ ੨੩ ॥

'ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ।

ਸੋ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈ।

ਬੈਠਿ ਦਿਵਾਨ ਬੀਚ ਛਬਿ ਪਾਵੈ।

ਮਰਯਾਦਾ ਸਭਿ ਰਹਿਤ ਬਤਾਵੈ।

ਸਾਖੀ ਅਨਿਕ ਸੁਨਾਇ ਰਿਝਾਵੈ ॥ ੨੪ ॥

ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਨੁਵਾਬ ਅਗਾਰੀ।

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਥਾ ਕਾਰ-ਗੁਜ਼ਾਰੀ।

'ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ।

ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਹੁਤੋ ਯਹਿ।

ਦਾਣਾ ਬਰਤਾਵਤ ਸਭਿ ਕੋ ਰਹਿ ॥ ੨੫ ॥

ਇਕ ਦਿਨ ਸਿੰਘਨ ਬਹੁਤ ਅਕਾਯਾ।

'ਤੰਗ ਕੀਤਾ।

ਰੋਵਤ ਚਲਿ ਨੁਵਾਬ ਢਿਗ ਆਯਾ।

ਦੈ ਕਰਿ ਪਯਾਰ ਪਾਸ ਬੈਠਾਰਾ।

ਵੀਚ ਦਿਵਾਨ ਨੁਵਾਬ ਉਚਾਰਾ ॥ ੨੬ ॥

ਪੰਥ ਨੁਵਾਬੀ ਦੀਨੀ ਮੋ ਕੋ।

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕੀਨਾ ਮੈਂ ਤੋ ਕੋ।

ਕਰੋ ਪੰਥ ਕੀ ਸੇਵ ਕਮਾਲੈਂ।

'ਬਹੁਤੀ।

ਮਿਲੈ ਟਹਲ ਤੈ ਮਹਲ ਬਿਸਾਲੈਂ ॥ ੨੭ ॥

'ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਹੀ ਵੱਡੀ (ਮਹਲ) ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ

ਬਾਰਾਂ ਸਹਸ ਅੱਸ੍ਰ ਕੋ ਦਾਨਾ।
 ਹਮ ਨੈ ਤੁਮ ਤੇ ਹੈ ਬ੍ਰਤਵਾਨਾ।
 ਜਬਿ ਯਹਿ ਵਰ ਨੁਵਾਬ ਨੈ ਰਰਯੋ।
 ਵਾਹ ਵਾਹ ਸਭਿ ਪੰਥ ਉਚਰਯੋ ॥ ੭੮ ॥
 ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਉਸ ਦਿਨ ਤੈ ਤਬਿ।
 ਲਗਯੋ ਕਹਨ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਪੰਥ ਸਭਿ।
 ਅਸਲ ਹਾਲ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਕੇਰੋ।
 ਆਗੇ ਚਲ ਕਰਿ ਲਿਖੋਂ ਵਧੇਰੋ ॥ ੭੯ ॥
 ਜਹਾਂ ਮਿਸਲ ਲਿਖਹੋਂ ਤਿਸ ਕੇਰੈਂ।
 ਔਰ ਸਭਿਨਿ ਕਾ ਤਹਿੰ ਹੀ ਟੇਰੈਂ ॥ ੮੦ ॥

'ਕਿਹਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਬਿਵਹਾਰ ਤਬਿ,
 ਚਲਤ ਪੰਥ ਕਾ ਨੀਕ।
 ਦਿਨ ਦਿਨ ਹੈ ਪਰਤਾਪ ਵਡ,
 ਦਬੇ ਤੁਰਕ ਰਹਿੰ ਠੀਕ ॥ ੮੧ ॥
 ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਜੋ,
 ਆਇ ਮਾਸ ਦਰ ਮਾਸ।
 ਸੋ ਨੁਵਾਬ ਵਰਤਾਵਹੀ,
 ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਖਾਸ ॥ ੮੨ ॥
 ਸੱਤਰਾਂ ਸਏ ਨਮਾਸੀਏ,
 ਭਈ ਗਾਬ ਯਹਿ ਸਾਰ।
 ਅਬਿ ਅਧਯਾਇ ਪੂਰਨ ਭਯੋ,
 ਗੁਰੁ ਪਦ ਪਦਮ ਜੁਹਾਰ ॥ ੮੩ ॥

'ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮਹੀਨੇ।

'ਆਪ।

'ਸੰ: ੧੭੮੯ ਬਿ: ਵਿੱਚ।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

'ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕੰਵਲਾਂ 'ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਸੁਧਾਸਰ ਥਿਰਾਵਨ, ਪੰਥ ਕੇ
 ਜਥੇਰਚਾਵਨ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਤਾਈਸਮੋਂ ਬਿਸੁਮ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. {ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ, ਪੰਥ ਦਾ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਨਾ ਅਤੇ ਸਰਹੰਦ ਲੁੱਟਣੀ}

ਕਬਿੱਤੁ:

ਬਾਘਨੀ ਸੀ ਬਡਿਆਈ ਨਾਗਨੀ ਸੀ ਹੈ ਨਿਕਾਈ,
ਕਾਗਨੀ ਸੀ ਕੁਨਿਆਈ ਆਗਨੀ ਸੀ ਆਮਨਾ।

¹(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ) ਵਡਿਆਈ ਸ਼ੇਰਨੀ ਵਰਗੀ, ਆਪਣੀ ਚੰਗਿਆਈ ਸੱਪਣੀ ਵਰਗੀ, (ਕੁਨਿਆਈ) ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਕਾਉਣੀ) ਵਰਗੀ ਤੇ ਆਪਣੀ (ਆਮਨਾ) ਆਉ ਭਗਤ ਅੱਗ ਵਰਗੀ (ਲਗਦੀ) ਹੈ।

ਕਾਲ ਸੀ ਕੁਲੀਤਾਈ ਸਾਲ ਸੀ ਸੁਘਰਤਾਈ,
ਜਾਲ ਸੀ ਜਵਾਨੀ ਜਲ-ਜਾਮ ਸੀ ਜਿਤਾਮਨਾ।

¹(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਆਪਣੀ (ਕੁਲੀਤਾਈ) ਕੁਲ ਦੀ ਚੰਗਿਆਈ ਕਾਲ ਵਰਗੀ, ਚਤੁਰਾਈ ਸੱਲ (ਦੁੱਖ) ਵਰਗੀ, ਜਵਾਨੀ (ਜਾਲ) ਤੰਦੂਏ ਵਰਗੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਿਤਾਉਣਾ ਜਮਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਰਗਾ (ਲਗਦਾ ਸੀ)।

ਬਿਖ ਸੋਂ ਬਿਖੇ ਬਿਲਾਸ ਚਿਖ ਸੋਂ ਚਪਲ ਹਾਸ,
ਧਿਕ ਸੋਂ ਧਵਲ ਬਾਸ ਸੂਲ ਸੇਜ ਰਾਮਨਾ।

¹(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗੇ, ਚੰਚਲ ਹਾਸਾ ਚਿਖਾ ਵਰਗਾ, ਮੰਦਰਾਂ ਦਾ ਵਸਣਾ ਫਿਟਕਾਰ ਵਰਗਾ, ਸੇਜਾ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣਾ ਸੂਲਾਂ ਵਰਗਾ (ਲਗਦਾ ਸੀ)।

ਕਹਿਰ ਸੀ ਕਰਾਮਾਤ ਜ਼ਹਿਰ ਸੀ ਹੈ ਜਮਾਤ,
ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨੌਮ ਜਾਂ ਕੇ ਐਸੀ ਹੀ ਭਾਵਨਾ। ॥੧॥

¹ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਉਣੀ ਕਹਿਰ ਵਰਗੀ, (ਜਮਾਤ) ਬਹੁਤਾ ਇਕੱਠ ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗਾ (ਲਗਦਾ ਸੀ)। ਧੰਨ ਹਨ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਦੇ ਮਨ) ਦੀ ਐਸੀ ਭਾਵਨਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਤਾ ਬਿਭੋ ਜਿਮ,
ਸ਼ਕਤਿ ਈਸ਼ ਸਮ ਪਾਇ।

¹ਜਿਵੇਂ ਪੂਰਨ (ਪ੍ਰਭਤਾ) ਵਡਿਆਈ, (ਬਿਭੋ) ਬਿਭੂਤੀ ਤੇ ਈਸ਼ ਵਾਂਗ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾਈ ਹੈ।

ਤਿਮ ਪੂਰਨ ਵੈਰਾਗ ਧਰਿ,
ਰਹੇ ਕੰਜ ਜਲ ਭਾਇ। ॥੨॥

¹ਤਿਵੇਂ ਪੂਰਨ ਵੈਰਾਗ ਧਾਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੰਵਲ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਂਗ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹੇ।

ਤਜਾਗ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰੂ ਕੇ,
ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਧਿਯਾਇ।

¹ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ।

ਸੁਨੋ ਸਰੋਤਾ ਸੁਮਤਿ ਸਭਿ,
ਕਥੋਂ ਕਥਾ ਮੁਦ ਦਾਇ। ॥੩॥

¹ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਚੰਗੀ

ਫਿਰ ਬਿਰੋਧ ਜਿਮ ਪੰਥ ਸੈਂ,
ਤੁਰਕੈਂ ਕੀਨ ਬੁਲੰਦ।

ਪੰਥ ਮਾਲਵੇ ਜਾ ਰਹਜੋ,
ਲੂਟੀ ਜੈਸ ਸਰੁੰਦ ॥ ੪ ॥
ਸੋ ਗਾਥਾ ਇਸ ਧਯਾਇ ਮੈਂ,
ਬਰਨਨ ਕਰੋਂ ਵਿਚਾਰ।
ਸੁਨੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਭਲੇ,
ਸਿਦਕ ਰਖੈ ਕਰਤਾਰ ॥ ੫ ॥

ਗੀਆ ਛੰਦ:

ਜਬਿ ਜਬੇ ਬਨਿ ਸਿੰਘਾਨ ਕੇ,
ਪੁਨਿ ਗਏ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਹੈਂ।
ਕਰਿ ਪੁਰੀ ਆਨੰਦ ਹੋਲਾ ਮੇਲਾ,
ਖੇਲ ਝੇਲ ਬਿਸੇਸ।^੧ ਹੈਂ।
ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਜਥੇ ਯੁਤ,
ਚਲਿ ਦੇਸ ਦ੍ਰਾਬੇ ਮੈਂ ਧਸਜੋ।
ਸਿੰਘ ਮਜ਼ਬੀਓਂ ਕਾ ਜਥਾ,
ਪੁਰਿ-ਗੁਰਦਾਸ ਓਰੈਂ ਥਾ ਰਸਜੋ ॥ ੬ ॥
ਸਿੰਘ ਹਰੀ ਭੰਗੀ, ਕੌਰ ਸਿੰਘ,
ਇਹੁ ਚੂਹਣੀਆਂ ਕੀ ਦਿਸ ਗਏ।
ਜੁਗਾ ਜਥੇ ਮਾਲਵ ਦੇਸ ਮੈਂ,
ਇਮ ਬਿਥਰਤੇ ਹੀ ਸਭਿ ਭਏ।
ਤਬਿ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਪਹੁੰਚਜੋ,
ਦੇਸ ਸਾਬੋ ਕੇ ਵਿਖੈ* ॥ ੭ ॥

ਤਬਿ ਹੁਤੇ ਜੰਗਲ ਦਾਇ-ਮੰਗਲ।
ਸਿੰਘ ਉਦੰਗਲ ਕਰਿ ਘਨੇ।
ਰਹਿੰ ਵੀਚ ਬਨ ਮਨ ਭਾਵਤੇ,
ਸਿੱਕਾਰ ਦੁਵਿਧਾ ਹੀ ਹਨੇਂ।

ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਜਨੋ (ਤੁਸੀਂ) ਸੁਣੋ।

^੧ਬਹੁਤਾ।

^੧ਬਹੁਤੇ ਖੇਲ (ਝੇਲ) ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

^੧(ਰਸਜੋ) ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ (ਜਾ ਰਿਹਾ) ਸੀ।

^੧ਦੋ।

^੧ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਜੱਥੇ ਖਿੰਡ ਗਏ।

^੧ਸਾਬੋ ਕੇ ਬੈਰਾੜਾਂ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ। *ਅੰਕ ਨੰ: ੭ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਹੀ ਤੁਕਾਂ ਹਨ। ਮੂਲ 'ਚ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਇਕ ਤੁਕ ਰਹਿ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।
^੧ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

^੧ਸਿੰਘ ਬਹੁਤੇ (ਉਦੰਗਲ) ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ।

^੧ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ (ਅਉਗਣਾਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ) ਸਿੱਕਾਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਬਹੁ ਸਿੰਘ ਔਰੈਂ ਐਸ ਤੌਰੈਂ
ਗਏ ਠੌਰੈਂ ਠੌਰ ਹੈਂ।

ਕਿਛੁ ਬਨਜ ਖੇਤੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਿ,
ਖਾਣ ਲਾਗੇ ਗੌਰਾ ਹੈਂ ॥ ੮ ॥

‘ਬਹੁਤੇ।

ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਜਬਿ ਬਹੁ ਬਿਬਰਗੇ,
ਸਿੰਘ ਸੁਧਾਸਰ ਥੋਰੇ ਰਹੇ।
ਤਬਿ ਲਖਯੋ ਤੁਰਕੈਂ ਅਬਿ ਨਿਬੇਰੈਂ,
ਫੇਰ ਮਿਲਨੇਂ ਨਹਿੰ ਦਹੇਂ।

‘ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਮਿਲਣ ਨਾ ਦੇਈਏ।

ਅਬਿ ਸਿੰਘ ਮੁਖੀਏ ਜਿਤਿਕ ਸੋ ਤੋ,
ਗੁਰੂ-ਚੱਕ ਮੈਂ ਹੀ ਥਿਰੇ।
ਇਨ ਤਈਂ ਤਰਫ ਪਿਸ਼ੌਰ ਪਠਿ,
ਮਰਵਾਈਏ ਮਧ ਲੈ ਘਿਰੇ ॥ ੯ ॥
ਇਹੁ ਮਥੈਂ ਮੂਢ ਨ ਲਖੈਂ ਗੂਢ,
ਕਿ ਪੰਥ ਏਹੁ ਅਪਾਰ ਹੈ।

‘ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ।

‘ਮੂਰਖ ਇਹ ਸਲਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਗੁਪਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਪੰਥ ਬੇਅੰਤ (ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ) ਹੈ।

ਅਰ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਸਹਾਇ ਰੱਖਕ,
ਸਦਾ ਮਾਲਕ ਭਾਰ ਹੈ।

‘ਭਾਰਾ ਮਾਲਕ ਹੈ।

ਤਬਿ ਮਰਯੋ ਅਸਲਮ-ਖਾਨ,
ਤਾਂ ਕੀ ਠੌਰ ਸਮਦੂ ਖਾਂ ਭਯੋ।

‘ਸਮੁੰਦ ਖਾਂ।

ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਦੀਵਾਨ ਲਖੂ,
ਬਾਦ ਏਮਨ ਕਾ ਬਯੋ ॥ ੧੦ ॥

‘ਏਮਨਾਬਾਦ ਦਾ ਲੱਖੂ ਖੱਤ੍ਰੀ ਦੀਵਾਨ ਹੋਇਆ।

ਵਹਿ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਕੀ, ਹੁਤੋ
ਸੰਤਾਨ ਮੈਂ ਸੇ ਜਾਨੀਯੋਂ।

ਜਿਨ ਆਦਿ ਗੁਰੁ ਸੌਂਰਾਰਾ ਕਰਿ, ਥਾ
ਲਹਯੋ ਦੂਖ ਮਹਾਨੀਯੋਂ।

‘ਝਗੜਾ।

ਅਰ ਖਾਨ ਸਮਦੂ ਕਾ, ਹਤਯੋ ਥਾ
ਭ੍ਰਾਤਾ, ਸਿੰਘੈਂ ਜੰਗ ਮੈਂ।

‘ਭਰਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਹੇਤ ਰਖਿ ਮਨਿ ਖੋਰਾ ਉਨਹੈਂ,
ਮੇਲ ਕਾਜੀ ਸੰਗ ਮੈਂ ॥ ੧੧ ॥

‘ਵੈਰ ਭਾਵ।

‘ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਾਜੀਆਂ ਨੂੰ ਮੇਲ ਕੇ।

ਸਿਖਰਾਇ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰੈਂ

ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਦਿਸ ਤੈ ਖੋਟ ਹੈ।

‘ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਬਹੁਤ ਖੋਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ।

ਅਬਿ ਹਈ ਵੇਲਾ ਹਤਨ ਕਾ,
ਸਿੰਘਾਨ ਕੇਰੇ ਮੋਟ ਹੈ।

‘ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ (ਮੋਟ) ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਚੱਕ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਰਹੇ ਥੋਰੇ,
ਖਿੰਡੇ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਹੈਂ।
ਇਹੁ ਲੈਤ ਖਰਚ ਜਗੀਰ ਤੁਮ ਤੈ,
ਫੇਰ ਲੂਟਤ ਦੇਸ ਹੈਂ ॥ ੧੨ ॥

‘ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। ਖੁਲਾ ਕੇ।

ਉਨ ਕੇ ਸੁ ਮੁਖੀਏ ਜਿਤਿਕ ਹੈਂ,
ਅਬਿ ਸੁਧਾਸਰ¹ ਤੈ ਬੋਲ ਕੈ²।
ਪਠ ਦੇਹੁ ਤਰਫ ਪਿਸ਼ਾਵਰੈਂ,
ਮਰਵਾਹੁ ਉਤ ਹੀ ਰੋਲ ਕੈ।
ਇਨ ਬਿਨਾ ਫਿਰ ਕਿਨ ਜੰਗ ਕਰਨੋ,
ਹੋਣ ਇਕਠੇ ਨਾ ਦਿਵੈਂ।

‘ਨਾਸ਼।
‘ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
‘ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਕੇ।

ਇਸ ਕੌਮ ਕੇ ਬਿਨ ਕੀਏ ਨੇਸਤ¹
ਬੰਦੋਬਸਤੀ ਨਾ ਥਿਵੈ¹ ॥ ੧੩ ॥
ਸੁਨਿ ਐਸ ਸੂਬੇ ਮਾਨਿ ਖੂਬੇ,
ਸਿੰਘ ਸਬੇਗ ਬੁਲਾਇਓ।

‘ਲਾਹੌਰ।

ਤੁਮ ਜਾਹੁ, ਸਿੰਘਨ ਤਈਂ ਲੌਪੁਰ¹
ਲਜਾਉ, ਐਸ ਸੁਨਾਇਓ।
ਅਰ ਕਹੜੇ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੈਂ ਸਦਹੀ,
ਕਾਮ ਹਮ ਕੋ ਜੋ ਪਰੈ।

‘ਅਸੀਂ ਖੋਹ ਲਵਾਂਗੇ।

ਸੇ ਕਰੈਂ, ਤੇ ਜਾਗੀਰ ਖਰਚਾ
ਮਿਲੈ, ਨਾਹਿੰ ਤ ਹਮ ਹਰੈਂ¹ ॥ ੧੪ ॥

‘(ਗੁਰੂ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ।

ਸੁਨਿ ਹੁਕਮ ਇਹੁ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ,
ਮਨਿ ਸੁਕਰ ਸਿਜਦਾ ਹੈ ਕਰੜੇ¹।
ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਰਸ਼ਨ ਸੁਧਾਸਰ ਹੈ,
ਪੰਥ ਪਗ ਪਰਸੈਂ ਭਰੜੇ¹।

‘ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਥ ਦੇ ਚਰਨ ਛੋਹਾਂਗਾ।

ਚਲਿ ਬੇਗ¹, ਸਿੰਘ ਸਬੇਗ ਆਯੋ,
ਪੰਥ ਮੈਂ ਮੁਦ ਮਾਨ ਕੈ।

‘ਛੇਤੀ।

ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਦਰਵਾਰ ਦਰਸ਼ਨ,
ਪੰਥ ਪੈ ਪੁਨ ਆਨ ਕੈ ॥ ੧੫ ॥
ਪਿਖਿ ਦੂਰ ਤੈ ਦੀਵਾਨ ਲਾਗਯੋ,
ਖਿਲੀ ਜਨ ਫੁਲਵਾਰੀਆ।
ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਗਾਥਾ ਮਨੀ ਸਿੰਘ,
ਜਿਮ ਸੂਤਾ' ਰਿਖਨ ਮਝਾਰੀਆ।

'ਬਿਆਸ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਲੋਮ ਹਰਖਣ ਜੋ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ
ਕਥਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

'ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ।

ਕਰਿ ਦੰਡਵਤ ਸਿੰਘ ਜੋਰਿ ਕਰਾ',
ਗੁਰੁ ਫਤੇ ਉਚ ਗਜਾਈਆ।
ਦਰਵਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲੋ ਸਿੰਘਨ, ਸਾਦਰ
ਲੀਨ ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਈਆ' ॥ ੧੬ ॥

'ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਕੋਲ
ਬਿਠਾਇਆ।

ਜੋ ਕਹਯੋ ਤੁਰਕ ਨੁਵਾਬ ਥਾ,
ਸੋ ਨਿਜ ਨੁਵਾਬੈਂ ਪੈ' ਕਹਾ।
ਸੁਨਿ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਿ ਪੰਥ ਨੈ,
ਫਿਰ ਦਯੋ ਉੱਤਰ ਯੋਂ ਤਹਾਂ।
ਨਹਿੰ ਹੁਕਮ ਮਾਨੈਂ ਤੁਰਕ ਕਾ,
ਹਮ ਤਜੈਂ ਨਹਿੰ ਮਰਯਾਦ ਹੈਂ।
ਰਖ ਹਮੈਂ ਹਾਜਰ ਲੋਪੁਰੈਂ,
ਵਹਿ ਕਰਯੋ ਚਹਿ ਬਰਬਾਦ ਹੈ ॥ ੧੭ ॥

'ਆਪਣੇ ਨਵਾਬ ਭਾਵ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ।

ਅਜ ਭੇਜ ਹੈ ਮੋਹਿੰਮ ਪੈ',
ਕਲ ਔਰ ਕਾਮ ਕਰਾਇਗੋ।
ਹੈ ਦਿਲੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸੋ ਹਮਾਰਾ,
ਮੇਲ ਕੈਸ ਰਹਾਇਗੋ।
ਬਦਨੀਤ ਤੁਰਕੈਂ ਜੋ ਠਟੀ',
ਇਹੁ ਏਕ ਦਿਨ ਗੁਲ ਖਿਰੇਗੋ'।
ਜਗਿ ਜਾਹਰੈ ਜੋ ਇਹੁ ਕਹਾਵਤ,
ਗਰ ਹਮਾਰੇ ਪਰੈਗੋ' ॥ ੧੮ ॥
ਅਜ ਨਿਪੂਤੀ ਕਲ ਨਿਪੂਤੀ,
ਕੇਸੂ ਫੂਲੈ ਤੋ ਮਰੈ'।

'ਜੰਗ ਉੱਪਰ।

'ਧਾਰੀ ਹੈ।

'ਫੁੱਲ ਖਿੜ ਪਵੇਗਾ ਭਾਵ ਬਦਨੀਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

'ਇਹ ਸੂਬਾ ਸਾਡੇ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਪਵੇਗਾ।

'(ਜਿਸ ਮਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ) ਕੇਸੂਆਂ ਦੇ ਫੁੱਲਣ (ਖਿੜਣ) ਨਾਲ
ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਹ ਮਾਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਨਿਪੂਤੀ ਹੈ ਤੇ ਕਲੂ ਵੀ

ਨਿਪੁੱਤੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸੂਬੇ ਨਾਲ ਅੱਜ ਜਾਂ ਕਲ੍ਹ ਵਿਗਾੜੀ ਹੀ ਪੈਣੀ ਹੈ।

ਇਸ ਹੇਤ ਦੇਹੁ ਜੁਵਾਬ ਅਬਿ ਹੀ,
ਫੇਰ ਦੈਨੋ ਜੋ ਪਰੈ।

ਨਹਿੰ ਸਦਾ ਹਾਜਰ ਰਹਿ ਸਕੈਂ ਹਮ,
ਹੋਇ ਤਾਬੇਦਾਰਾ ਹੈਂ।

'ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ।

ਜਬਿ ਇਹੀ ਬਾਤ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਨੈ,
ਕਹੀ ਜਾਇ ਉਚਾਰ ਹੈ ॥ ੧੯ ॥

ਸੁਨਿ ਖਾਂ ਬਹਾਦਰ ਆਦਿ ਤੁਰਕੈਂ,
ਦੇਰ ਬਿਨ ਰਿਸ ਠਾਨ ਕੈ।

ਕਰਿ ਲੀਨ ਬੰਦ ਗਰਾਮ ਖਰਚਾ,
ਤੁਰਕ ਓਨ ਸਿੰਘਾਨ ਕੈ।

ਇਹੁ ਮਥਯੋ ਮਨ ਤੁਰਕਾਨ ਥਾ ਦਿਢ,
ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਅਬਿ ਨਾ ਰਹੇ।

ਜੋ ਬੁਢੇ ਦਲ ਮੈਂ ਰਹੇ ਬੁਢੇ,

ਤਿਨੈਂ ਯੋਂ ਹੀ ਹਮ ਗਹੇਂ ॥ ੨੦ ॥

ਇਤ ਸਿੰਘ ਭੀ ਨਹਿੰ ਬੈਠ ਰਹਿਨੇ
ਮਾਹਿੰ ਥੇ ਖੁਸ਼ ਪਹਿਲ ਹੀ।

ਨਿਤ ਚਾਹਿੰ ਦੰਗਾ ਮਰਨ ਮਾਰਨ,
ਲੂਟ ਕੂਟਨ ਸਹਿਲ ਹੀ।

'ਸੁਖਾਲਾ ਹੀ।

ਜਿਮ ਦਿਯ ਸੁਨੇਹਾ ਕਿਸੀ ਕੋ, ਕਿਨ
ਮਰਯੋ ਤੋਹਿ ਦਮਾਦਾ ਹੈ।

'ਜਵਾਈ।

ਉਨ ਕਹਯੋ ਮੇਰੀ ਸੁਤਾ, ਬਸਨੋ

ਪਹਿਲ ਹੀ ਨ ਚਹਾਦ ਹੈ ॥ ੨੧ ॥

'ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਜਿਮ ਸ਼ੇਰ ਚਿੱਤ੍ਰੇ ਬ੍ਰਿਕਾ ਬਾਜ,

'ਬਘਿਆੜ।

ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੀ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ਿ ਥਵੈਂ।

ਪਲਾ ਮਿਲੈ ਜੱਦਪਿ ਦੁਗਨ ਬੈਠਯੋਂ,

'ਮਾਸ।

ਮੋਦ ਤੋਂ ਭੀ ਨਾ ਭਵੈਂ।

ਜਿਮ ਸ਼ੇਰ ਛੂਟੈਂ ਪਿੰਜਰੇ ਤੈ,

ਸਿੰਘ ਛੂਟੇ ਤੈਸ ਹੀ।

ਸਭਿ ਲਗੇ ਲੂਟ ਖਸੂਟ ਕਰਨੇ,
ਕਰਤ ਪਹਿਲੇ ਜੈਸ ਹੀ ॥ ੨੨ ॥

ਮਚ ਗਯੋ ਰੌਰਾ ਫੇਰ ਗੌਰਾ¹, 'ਬਹੁਤਾ।
ਠੌਰ ਠੌਰ ਪੰਜਾਬ ਹੈ।

ਹਿਤ ਬੰਦੋਬਸਤ ਲਾਹੌਰ ਤੈ,
ਫਿਰ ਚਢੀ ਫੌਜ ਸ਼ਿਤਾਬ¹ ਹੈ ॥ ੨੩ ॥ 'ਛੇਤੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੰਘ ਹੁਤੇ ਥੋੜੇ ਤਹਾਂ,
ਆਏ ਤੁਰਕ ਅਪਾਰ।
ਹੋਏ ਜੰਗ ਜਦਾਲ¹ ਬਹੁ, 'ਜੰਗ ਜੁੱਧ।
ਲਰੇ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਬਾਰ ॥ ੨੪ ॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ:

ਠੌਰ ਠੌਰ ਸਭਿ ਦੇਸ ਵੀਚ, ਤੁਰਕਾਨ ਬਖਾਨਾ।
ਜੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਗਹੇ, ਲਹੇ ਸੁ ਇਨਾਮ ਮਹਾਨਾ।
ਲੋਗ ਲਗੇ ਪਕਰਾਵਨ ਜੋ, ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਤਾਂਈਂ।
ਫਿਰਨਾ ਬਨਜੋ ਮੁਹਾਲ¹, ਦੇਸ ਮੈਂ ਏਸ ਬਿਧਾਈ² 'ਮੁਸਕਲ। ²ਇਸ ਬਿਧੀ ਨਾਲ।

॥ ੨੫ ॥

ਅਰ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਥੇ, ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਆਦਿ
ਠਿਕਾਨੀਂ।
ਖਬਰ ਨ ਤਿਨ ਕੇ ਭਈ, ਜੋਰ ਬਹੁ ਦਿਯ
ਤੁਰਕਾਨੀ।

ਆਖਰ ਹੋਇ ਲਚਾਰ, ਸਿੰਘਨ ਦਲ-ਬੁੱਢਾ
ਤਬਿਹੀ।

ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਧਸਜੋ, ਛੋਡਿ ਪੰਜਾਬੈਂ ਸਭਿਹੀ

॥ ੨੬ ॥

ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਮਲਵਈ ਬਹੁਤ, ਤਬਿ ਪੰਥ ਸੰਗਾਨੇ।
ਨਿਜ ਨਿਜ ਨਗਰ ਲਿਜਾਇ, ਕਰੀ ਤਿਨ ਸੇਵ
ਮਹਾਂਨੇ।

ਜੈਤੋ, ਭੁੱਚੋ, ਚੱਕ, ਮਾਣੂ-ਕੇ, ਫੂਲ, ਮਰਾਝੇ।

ਧੌਲੇ, ਤੱਪੇ, ਦਰਾਜ¹, ਸੰਘੇੜੇ, ਕੁਛ ਦਿਨਰਾਜੇ² 'ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ। ²ਬਿਰਾਜੇ, ਠਹਿਰੇ।

॥੨੨॥

ਫਿਰੇ ਦਮਦਮੇ ਓਰ, ਚਲੇਰੇ* ਲੋਟ ਥਿਰਾਏ।

'ਮੁੜ ਕੇ ਚਲੇਰੇ ਪਿੰਡ ਠਹਿਰੇ। *ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ ਪਾਠ 'ਚੁਲੇਰੇ' ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ 'ਚੋਤਰੇ' ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਬਰਨਾਲਾ ਆਬਾਦ ਕਰਜੋ ਥਾ, ਨਯੋ ਤਦਾਏ।

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਨੈ ਤਹਾਂ, ਕੁਛਕ ਦਿਨ ਪੰਥ ਟਿਕਾਯੋ।

ਝੱਲ ਝੂਡ ਲੋ ਗਾਮ, ਲੁਟੇ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਭਾਯੋ।

'ਮਨ-ਭਾਉਂਦੇ।

॥੨੮॥

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਤੈ ਆਦਿ, ਪੁਨਾ ਸਿੱਖਨ
ਮਲਵਈਅਨ।

ਕਰੀ ਪੰਥ ਕੀ ਸੇਵ, ਲਾਇ ਮਨ ਤਨ ਧਨ
ਭਈਅਨ।

'ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ।

ਹੁਤੇ ਨੁਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ, ਵਡ ਪੰਥ ਮਾਹਿੰ ਤਬਿ।

ਜਤੀ ਸਤੀ ਹਠਿ ਤਪੀ, ਬੀਰ ਪੂਰਨ ਸਦਗੁਨ

ਸਭਿ ॥੨੯॥

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਮ, ਤਾ ਮੈਂ ਰਖਤੇ ਸਰਧਾ।

ਹੁਕਮ ਤਾਹਿੰ ਕਾ ਰਹਿਤ ਮਾਨਤੇ, ਬਿਨਾ
ਸਪਰਧਾ।

'ਈਰਖਾ।

ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਥਿਰਜੋ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ, ਤਬਿ ਦੇਸ
ਮਝਾਰੇ।

ਵਹਿ ਵਹਿ ਜਾਗਾ ਪੂਜ, ਰਹੀ ਬਨ ਅਬਿ ਲੋ ਸਾਰੇ।

'ਉਹ ਉਹ ਜਗਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਨੀਕ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ।

॥੩੦॥

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਏਕ ਦਿਵਸ, ਨਿਜ ਮਹਿਲੋਂ
ਮਾਹੀਂ।

ਸਭੀ ਪੰਥ ਕੋ ਲਜਾਇ, ਕਰਾਯੋ ਭੋਜਨ ਚਾਹੀਂ।

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪਾਠ, ਔਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਾਯੋ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਤੈ ਆਪ, ਛਕਯੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਨ ਭਾਯੋ

॥੩੧॥

ਨਜ਼ਰ ਭੇਟ ਦੈ ਬਹੁਤ, ਪੰਥ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਫਿਰ।

ਗਿਰਦ ਠੀਕਰੀ-ਵਾਲ, ਪੰਥ ਬਹੁ ਦਿਵਸ ਰਹਯੋ

'ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ।

ਥਿਰਿ।

ਮਿਲੇ ਜਥੇ ਤਬਿ ਆਇ, ਪੰਥ ਬਹੁ ਭਯੋ ਇਕੱਠਾ।
ਇਕ ਦਿਨ ਸਿੰਘਨ ਬੈਸਿ, ਐਸ ਗੁਰਮੱਤਾ ਠੱਟਾ। 'ਕੀਤਾ।

॥੩੨॥

ਗਾਮ ਜੁ ਬਡ ਬਡ, ਦੇਸ ਏਸ ਮੈਂ ਤੁਰਕਨ ਕੇਰੈਂ।
ਲੂਟ ਮਾਰਿ ਸਭਿ ਛਕੋ, ਕਰੋ ਨਹਿੰ ਕਿੰਚਤ ਡੇਰੈਂ। 'ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਵੀ ਦੇਰ ਨਾ ਕਰੋ।

ਗਾਮ ਕਾਕੜਾ ਏਕ ਦਿਵਸ, ਤਹਿੰ ਤੈ ਚਢਿ
ਲੂਟਯੋ।

ਛਕਯੋ ਬੈਠਿ ਸਭਿ ਪੰਥ, ਫੇਰ ਜਬਿ ਖਰਚ
ਨਿਖੂਟਯੋ ॥੩੩॥

ਇਕ ਦਿਨ ਫੇਰ, ਮਲੇਰ ਕੋਟਲਾ ਲੂਟਯੋ ਆਛੇ।
ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜਿਤ ਚਢੈ, ਸਿੰਘ ਚਢਹੀਂ ਤਿਸ
ਪਾਛੇ।

ਜੋ ਜੋ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਸੰਗ, ਮੁਸਲੇ ਥੇ ਅੜਤੇ।
ਕਰਯੋ ਪੰਥ ਨੇ ਲੂਟ ਮਾਰ ਸੀਧੇ ਸੋ ਫੜਤੇ। 'ਫੜ ਕੇ।

॥੩੪॥

ਚੌਪਈ:

ਕੁਛ ਦਿਨ ਬਾਦ ਮਤਾ ਫਿਰ ਕਰਿ ਕੈ।

ਲੂਟਨ ਚਢੇ ਸਿਰੁੰਦ ਵਿਚਰ ਕੈ। 'ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

ਕਹੈਂ ਸਿੰਘ ਜੋ ਲੂਟੈ ਸਰੁੰਦੈਂ।

ਤਿਸ ਕੇ ਮਰਤਬ ਮਿਲੈ ਬੁਲੰਦੈਂ। ॥੩੫॥ 'ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ ਮਿਲੇਗਾ।

ਤਹਿੰ ਠਾਂ ਸਿੰਘ ਸੀਸ ਜੋ ਲਾਵੈ।

ਪਾਸ ਸਜ਼ਾਦਯੋਂ ਕੇ। ਸੋ ਜਾਵੈ। 'ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੀ ਯੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

ਸੋ ਮਮ ਸਿਖ ਜੋ ਯਾਹਿ ਉਜਾਰੇ ॥੩੬॥

ਇਕ ਦਿਨ ਥੇਹ ਯਾਹਿ ਕਾ ਥੈਹੈ।

ਲਾਭ ਯਹੀ ਜੋ ਅਬਿ ਲੂਟ ਲੈਹੈਂ।

ਯੋਂ ਬਾਤੈਂ ਕਰਤੇ ਮਗ ਮਾਹੀਂ।

ਪਹੁੰਚੇ ਢਿਗ ਸਰੁੰਦ ਜਬਿ ਜਾਹੀਂ ॥੩੭॥

ਦਾਵ ਲਗਾਵਨ ਕੋ ਛਪ ਬਹੇ।

ਤਰਫ ਬੁਲਾੜੇ ਜੰਗਲ ਮਹੇ²।

¹ਪਿੰਡ। ²ਵਿੱਚ।

ਨੱਥੂ ਨਾਮ ਮਿਸਤਰੀ ਸ਼ਾਹੀ।

ਅੱਲੇ ਵਾਲੀ ਕੇ ਬਡ ਆਹੀ ॥ ੩੮ ॥

ਹੁਤੇ ਏਕ ਸੌ ਅਹਰਣ ਤਹਾਂ।

ਸ਼ਸਤਰ ਬਣਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਮਹਾਂ।

ਸੌ ਗਾਡਾ ਭਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਕੇਰਾ।

ਦਿਸ ਸਰੁੰਦ ਲੈ ਚਲਯੋ ਬਧੇਰਾ ॥ ੩੯ ॥

ਇਤਫਾਕਨ¹ ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੈ ਹੇਰਾ*।

¹ਅੱਚਣਚੇਤ। *ਅੰਕ ਨੰ: ੪੦ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਹੀ ਤੁਕਾਂ ਮੂਲ 'ਚ ਹਨ, ਪਰ ਉੱਥੇ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਤੁਕ ਦੀ ਤਾਂ ਖਾਲੀ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਦਈ ਬਖਸ਼ ਤਿਨ ਔਰਨ ਤਾਂਈਂ।

ਲੂਟੇ ਸ਼ਸਤਰ ਸਿੰਘਨ ਤਹਾਂਈਂ ॥ ੪੦ ॥

ਜਾਇ ਲੁਹਾਰ ਸਾਰਾ ਇਹੁ ਦਈ।

¹ਖਬਰ।

ਸੁਨਿ ਨਾਜ਼ਮ¹ ਨਿਜ ਫੌਜ ਚਢਈ।

¹ਸੂਬੇ ਨੇ।

ਤੁਰਕ ਵੇਸ ਧਰਿ ਸਿੰਘ ਜੁ ਖੁਫੀਆ।

ਥੇ ਸਰੁੰਦ ਮੈਂ ਗਏ ਉਨ ਭੀ ਆ ॥ ੪੧ ॥

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਆ ਕੇ।

ਖਬਰ ਦਈ ਇਹੁ ਪੰਥਹਿ ਤਾਂਈਂ।

ਸਿੰਘ ਸੌ ਕੁ ਤਿਨ ਕੋ ਦਿਖਰਾਈ।

ਦੈ ਕਰਿ, ਲੈ ਗੈ ਦੂਰ ਭਗਾਈ* ॥ ੪੨ ॥

¹ਸੌ ਕੁ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਲੀ ਦੇ ਕੇ ਦੂਰ ਭਜਾ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। *ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਅੰਕ ੪੨ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਹੀ ਤੁਕਾਂ ਹਨ, ਚੌਥੀ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਦੁਤੀ ਦਿਸਾ ਤੈ ਪੰਥਹਿ ਹੱਲਾ।

ਮਿਲ ਕੈ ਕਰਿ ਕੈ ਕਟੇ ਮੁਸੱਲਾ।

ਕੁਛ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਰੈ ਖਲੁਾਰੇ¹।

¹ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਉਪਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਬਾਕੀ ਧਸੇ ਸਰੁੰਦ ਮਝਾਰੇ ॥ ੪੩ ॥

ਲੂਟੇ ਬਜ਼ਾਰ ਮਹੱਲੇ ਦੋ ਇਕ।

ਫੱਟੇ ਅਧਿਕ ਹਤਯੋ ਦਿਢ ਕੋ ਇਕ¹।

¹ਬਹੁਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤੇ ਤੇ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਇਕ ਅੱਧਾ ਹੀ ਮਰਿਆ।

ਤਾਕ¹ ਕੁਹਾੜਨ ਸੈਂ ਕਟ ਡਾਰੇ।

¹ਤਖੜੇ।

ਸ਼ਹਿਰੀ ਚਲੇ ਭਾਜ ਡਰ ਧਾਰੇ ॥ ੪੪ ॥

ਹੁਤੇ ਅਧਿਕ ਤਹਿੰ ਬਨੀਏਂ ਖੱੜੀ।

ਮਿਲੇ ਤਿਨੈ ਸਿੰਘ ਜ਼ਾਲਮ ਅੱਤ੍ਰੀ।	'ਬਹੁਤੇ ਸਖਤ ਹੋ ਕੇ।
ਫੜਿ ਫੜਿ ਬਾਂਧਿ ਬਾਂਧਿ ਦੈ ਚੋਕੈਂ।	'ਹੁੱਜਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ।
ਕਢਵਾਏ ਧਨ ਜੇਵਰਚੋਕੈਂ ॥ ੪੫ ॥	'ਰੋਕੜ, ਨਕਦ।
ਭੇਤੀ ਲੋਗਨ ਭੇਤ ਬਤਾਯਾ।	
ਜਿਨ ਜਿਨ ਕੀ ਲੂਟੀ ਤਿਨ ਮਾਯਾ।	
ਦੂਧ ਉਬਾਲ ਨਿਆਈ ਤਿਖਸੇ।	'ਦੁੱਧ ਦੇ ਉਬਾਲ ਵਾਂਗ ਤਿੱਖੇ ਸਿੰਘ।
ਝਟਪਟ ਲੂਟ ਮਾਰਿ ਸਿੰਘ ਨਿਕਸੇ ॥ ੪੬ ॥	
ਜਬਿ ਲੋ ਨਾਜਮ ਫੌਜ ਬਟੋਰੀ।	
ਤਬਿ ਲੋ ਦੌਰ ਗਏ ਸਿੰਘ ਜੋਰੀ।	'ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ।
ਬਹੁਤ ਠੌਰ ਹੂ ਧਸੇ ਮਾਲਵੇ।	
ਤੁੱਕ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰ ਕੈ ਉਤਾਲਵੇ ॥ ੪੭ ॥	'ਛੇਤੀ।
ਬੀਸ ਪਚਾਸਕ ਗਹੇ ਮੁਸਾਫਰ।	
ਫੜੇ ਪੈਂਚ ਪਿੰਡਨ ਕੇ ਕਾਫਰ।	'ਹਿੰਦੂ।
ਚੀਕ ਚਿੰਘਾਰਾ ਔਰਹਿੰ ਪਰਜੋ।	
ਸਿੰਘ ਨ ਏਕ ਤਿਨੈ ਹਥ ਚਰੁਜੋ ॥ ੪੮ ॥	
ਜਿਤਿਕ ਲੂਟਿ ਧਨ ਸਿੰਘ ਲਿਆਏ।	
ਛਕੜੋ ਠੀਕਰੀ-ਵਾਲ ਬਿਰਾਏ।	
ਪੰਥ ਦਿਵਸ ਬਹੁ ਤਹਾਂ ਗੁਜਾਰੇ।	
ਭਏ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਫਿਰ ਤਜਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥	
ਮੇਲਾ ਦੀਪ ਮਾਲ ਕਾ ਆਯੋ।	
ਪੰਥ ਚਲੜੋ ਚਢਿ ਮੋਦ ਬਢਾਯੋ।	
ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਅਏ ਮਲਵਈ।	
ਭੇਟਾ ਬਹੁਤ ਪੰਥ ਕੋ ਦਈ ॥ ੫੦ ॥	
ਡੱਬੇ ਖੇਸ, ਲੁੰਕੀਆਂ, ਘੋੜੇ।	
ਆਲੇ ਸਿੰਘ ਦਏ ਨਹਿੰ ਥੋੜੇ।	
ਹਾਥ ਜੋੜਿ ਫਿਰ ਐਸ ਅਲਾਯੋ।	
ਮੇਲਾ ਕਰਿ ਇਸ ਹੀ ਦਿਸ ਆਯੋ ॥ ੫੧ ॥	
ਹਮ ਪਰ ਤੁਰਕ ਜੋਰ ਜੇ ਪੈਹੈਂ।	
ਖਬਰ ਲਯੋ ਹਮਰੀ ਇਤ ਐਹੈਂ।	
ਕਹੜੋ ਪੰਥ ਹਮ ਆਵਹਿੰ ਧਾਈ।	

ਖਬਰ ਕਰਜੋ ਤੁਮ ਹਮ ਢਿਗ ਭਾਈ ॥ ੫੨ ॥

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਫਤੈ ਗਜੈ ਕੈ।

ਪਹੁੰਚਜੋ ਪੰਥ ਸੁਧਾਸਰ ਜੈ ਕੈ।

ਤੁਰਕ ਦੁਸ਼ਟ ਜਬਿ ਯਹਿ ਸੁਨ ਪਾਈ।

ਖਾਂ ਸਮੁੰਦ ਬਹੁ ਫੌਜ ਚਢਾਈ ॥ ੫੩ ॥

ਪਰਜੋ ਸੁਧਾਸਰ ਨਿਕਟ ਅਖਾਰਾ।

‘ਜੰਗ ਪਿਆ।

ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਸੱਤੁਨ ਮਾਰਾ।

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਮੁਖ ਪੀਛੇ ਮੋਰੇ।

ਧਾਇ ਧਸੇ ਬਨ ਸਿੰਘ ਬਹੋਰੇ ॥ ੫੪ ॥

‘ਫੇਰ।

ਕਈ ਬੇਰ ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਲਰੇ।

ਮਾਰੇ ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਨਹਿੰ ਟਰੇ।

ਸਿੰਘ ਮਰੈਂ ਜੰਗਨ ਮੈਂ ਜੇਤੇ।

ਚੌਗੁਨ ਮਿਲੈਂ ਆਇ ਸੰਗ ਤੇਤੇ ॥ ੫੫ ॥

ਹੁਤੇ ਸੁਭਾਵ ਪੰਥ ਤਬਿ ਐਸੇ।

ਸੁੱਮੇਵਾਣੀ ਜਲ ਹੈ ਜੈਸੇ।

‘ਜਿਵੇਂ ਸੌਮੇਂ ਦਾ ਪਾਣੀ

ਪੰਥ ਕਟਾਹਲ ਅੰਬ ਸਮਾਨੈ।

‘ਪੰਥ ਕਟਾਹਲ ਤੇ ਅੰਬ ਦੇ ਬੁੱਢ ਵਰਗਾ ਹੈ।

ਬਨਜੋ ਰਹਿਤ ਸਦਹੀ ਅਧਿਕਾਨੈ ॥ ੫੬ ॥

‘ਹਮੇਸ਼ਾਂ (ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ) ਬਹੁਤਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬੀਸਕ ਤੁਰਕ ਜਹਾਂ ਥੇ ਮਰਤੇ।

ਜੀਵਨ ਆਸ ਪਚਾਸਕ ਛਰਤੇ।

‘ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ।

ਮਹਾਂ-ਮਰੀ ਜਜੋਂ ਪਰਤ ਅਜਾ ਮੈਂ।

‘ਜਿਵੇਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ (ਮਹਾਂ-ਮਰੀ) ਬੀਮਾਰੀ ਪੈ ਜਾਵੇ।

ਏਕ ਮਰੇ ਦਸ ਹੋਤ ਕਜਾਮੈਂ ॥ ੫੭ ॥

‘ਇਕ ਦੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਦਸਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਬੇ ਬਾਂਧਿ ਸਿੰਘ ਫਿਰਹੀਂ ਦੇਸੈਂ।

ਤੁਰਕੈਂ ਦੇਤ ਕਲੇਸ਼ ਹਮੇਸ਼ੈਂ ॥ ੫੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਝੱਲ ਸਘਨ ਬਨ ਹੋਇ ਜਹਿੰ,

ਤਹਿੰ ਸਿੰਘ ਦਿਵਸ ਬਤਾਇੰ।

ਨਿਸ ਕੋ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਪਰੈਂ,

ਬੀਸ ਕੋਸ ਤੈ ਧਾਇ ॥ ੫੯ ॥

ਬਹੁਤ ਸਿੰਘ ਤਜਿ ਦੇਸ ਪੁਨ,

ਗਏ ਬਿਦੇਸਨ ਮਾਹਿੰ।

ਇਕਠੇ ਹੋਵਨ ਨਹਿੰ ਮਿਲੈਂ,
ਸਿੰਘ ਕਬੀ ਕਿਸ ਠਾਂਹਿੰ ॥ ੬੦ ॥

ਸਾਲ ਦੁ ਤੀਨਕ ਇਸੀ ਬਿਧਿ,
ਪੰਥ ਬਿਤਾਏ ਆਮ।

ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੋ ਤੁੱਕਨ ਕੇ,
ਲੂਟੇ ਧਾਮ ਗਰਾਮ ॥ ੬੧ ॥

ਝਾੜ ਪਹਾੜਨ ਨਦਿਨ ਤਟ',

'ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ।

ਦੇਸ ਬਿਰਾੜਨ ਮਾਹਿੰ।

ਰਹੈਂ ਸਿੰਘ ਮਨਿ ਮੋਦ ਧਰਿ,
ਲੂਟ ਕੂਟ ਨਿਤ ਖਾਹਿੰ ॥ ੬੨ ॥

ਬਹੁਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾਨ ਕੇ,

ਨੌਕਰ ਹੁਏ ਜਾਇ।

ਯੋਂ ਗਾਥਾ ਕਹਿ ਪੰਥ ਕੀ,

ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਧਯਾਇ ॥ ੬੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਪੰਥ ਕਾ ਮਾਲਵੇ ਬਿਰਾਵਨ,
ਸਰੁੰਦ ਲੂਟਨ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠਾਈਸਮੋਂ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. {ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ}

ਦੋਹਰਾ:

ਹਿੰਦੁ ਹੱਦ ਕੀ ਮੱਦ ਜਿਨ,
ਰਾਖੀ ਜਿੰਦ ਨਿਜ ਲਾਇ।

‘ਜਿਸ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ) ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਲਾ ਕੇ
ਹਿੰਦੂ (ਮੱਦ) ਧਰਮ ਦੀ ਹੱਦਰੱਖੀ ਭਾਵ ਨਿਸ਼ਾਨ (ਕਾਇਮ)
ਰਖਿਆ।

ਨੌਮ ਗੁਰੂ ਸੌਮ ਸਦ,
ਭੌਮ ਕੌਮ ਨਿਜ ਦਾਇ ॥ ੧ ॥

‘ਉਨ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਦਾ
(ਭੌਮ) ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਜਿਨ ਕੇ ਚਿਤ ਮੈਂ ਹਿਤ ਨਾਂ ਦੁਨੀਆਂ,
ਕਿਤ ਕੂਰਮ ਰੋਮ ਸਮਾਨ ਜਰਾ।

‘ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕੱਛੂ ਦੇਰੋਮ ਵਾਂਗ ਕਿਤੇ ਜਰਾ ਭਰ ਵੀ
ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮੋਹ ਨਹੀਂ।

ਇਕ ਬੈਦਕ ਹਿੰਦੁ ਧਰੰਮ ਰਖਯੋ ਚਹਿੰ,
ਜੈਸ ਰਿਖੀ ਸਭਿ ਏਸੁ ਪੁਰਾ।

‘ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ (ਭਾਰਤ ਵਰਸ ਦੇ) ਪੁਰਾਣੇ ਰਿਖੀ ਹੋਏ ਹਨ
ਤਿਵੇਂ ਵੇਦਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ
(ਕਾਇਮ) ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਿਨ ਸੋਂ ਜਨ ਬਾਦ ਬਿਬਾਦ ਬਿਖਾਦ
ਕਰੈਂ, ਤਿਨ ਕੀ ਕਿ ਨ ਜਾਹਿੰ ਜਰਾ ?।

‘ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀ (ਬਾਦ) ਬਿਅਰਥ (ਬਿਬਾਦ)
ਤਰਕਾਂ ਤੇ (ਬਿਖਾਦ) ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ
ਕਿਉਂ ਨਾ ਜਾਣ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁੱਟੀਆਂ
ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਅਬਿ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੋ,
ਹਮ ਬੰਦਨ ਬਾਰਹਿੰ ਬਾਰ ਕਰਾ ॥ ੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜਿਮ ਤਨ ਦਯੋ,
ਕਥੈਂ ਕਥਾ ਅਬਿ ਸੋਇ।
ਜੋ ਸੁਨ ਕੈ ਨਿਜ ਧਰਮ ਮੈਂ,
ਸਿਦਕ ਹਠਿਗ੍ਰੈ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥

‘ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸੇ, ਹਠ ਤੇ ਹੌਂਸਲੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ।

ਚੌਪਈ:

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੀ ਕੈਹੋਂ ਗਾਥਾ।
ਸੁਨੋਂ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।

ਬਹੁ ਬ੍ਰਿਧਨ ਤੈ ਜਜੋਂ ਹਮ ਸੁਨੀ।
 ਲਿਖੀ ਪਿਖੀ ਜੇਤਿਕ ਸੋ ਗੁਨੀ॥ ੪ ॥
 ਕੀਨੋ ਕਲਿ ਮੈਂ ਜਿਨ ਬਡ ਸਾਕਾ।
 ਕਬੀ ਨ ਕਿਨੈ ਕਰਜੋ ਅਸ ਬਾਂਕਾ।
 ਪੂਰਬ ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਬਹੁ ਭਏ।
 ਧਰਮ ਹੇਤ ਤਨ ਭੀ ਉਨ ਦਏ ॥ ੫ ॥
 ਪੈ ਐਸੋ ਹਠ ਕਰਜੋ ਨ ਕਾਹੂੰ।
 ਨਰ ਦੇਹੀ ਸੁਰ ਅਸੁਰਨ ਮਾਹੂੰ।
 ਜੱਦਪਿ ਰਾਵਨ ਮੂੰਡਾ ਚਢਾਏ।
 ਕਟ ਕੈ ਨਿਜ ਲਾਲਚ ਹਿਤ ਸਾਏ॥ ੬ ॥
 ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਤਨ ਪਲ ਕਟਿ ਹੋਮਜੋ।
 ਕਿੰਚਿਤ, ਨਹਿੰ ਸਭਿ ਹੀ ਤਿਨ ਤੋਮਜੋ।

ਸ਼ਿਵੀ* ਦਧੀਚ** ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖੇ ਹੈਂ।

ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ।
 ਵਿਚਾਰੀ ਹੈ।
 ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਘਟਨਾ।
 ਚੰਗਾ।

ਸਿਰ।
 ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਲਾਲਚ ਵਾਸਤੇ।

।(ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ) ਰਾਵਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮੇਘਨਾਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ (ਕਿੰਚਤ) ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ (ਪਲ) ਮਾਸ ਕੱਟ ਕੇ (ਹੋਮਜੋ) ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਸਾਰਾ ਮਾਸ (ਤੋਮਜੋ) ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਹਵਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ।

*ਸ਼ਿਵੀ-ਗਾਂਧਾਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਉਸ਼ੀਨਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ। ਮਹਾਂ-ਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇ ਦਯਾ ਦਾਨ ਦੀ ਪਰਖ ਲਈ ਇੰਦ੍ਰ ਬਾਜ ਤੇ ਅਗਨੀ ਕਬੂਤਰ ਬਣ ਕੇ ਆਏ। ਕਬੂਤਰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਗੋਦੀ 'ਚ ਲੁਕ ਗਿਆ, ਬਾਜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮੰਗਿਆ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਬਾਜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਾਸ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਬਾਜ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕਬੂਤਰ ਨੂੰ ਤੱਕੜੀ 'ਚ ਰੱਖ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣਾ ਮਾਸ ਕਟ ਕੇ ਪਾਇਆ, ਪਰ ਕਬੂਤਰ ਭਾਰਾ ਰਿਹਾ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਆਪ ਤੱਕੜੀ 'ਚ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਤੇ ਅਗਨੀ ਲੋਪ ਹੋ ਗਏ। **ਦਧੀਚਿ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਅਥਰਵਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਇਕ ਵੈਦਕ ਰਿਸ਼ੀ ਸੀ। ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਧੁ ਵਿੱਦਿਆ ਇਸ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਸਿਖਾਈ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿੱਦਿਆ ਸਿਖਾਈ ਤਾਂ ਸਿਰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਊ। ਅਸ਼ੁਨੀ ਕੁਮਾਰਾਂ ਨੇ ਦਧੀਚਿ ਨੂੰ ਵਿੱਦਿਆ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਮਨਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਦਧੀਚਿ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਥਾਂ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਧੜ ਨਾਲ ਜੜ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਅਸ਼ੁਨੀ ਕੁਮਾਰਾਂ ਨੇ ਦਧੀਚਿ ਦਾ ਅਸਲ ਸਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਸੋ ਭੀ ਭਏ ਨ ਐਸ ਤਿਖੇ ਹੈਂ ॥ ੭ ॥

ਜਨਕ ਬਿਦੇਹੀ! ਭਏ ਉਦਾਰਾ।	'ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
ਤਿਨ ਭੀ ਏਕ ਪਾਉਂ ਥਾ ਜਾਰਾ।	'ਇਕ ਪੈਰ ਹੀ ਸਾੜਿਆ ਸੀ।
ਸ਼ੱਮਸਤ੍ਰੇਜ ਔਰ ਮਨਸੂਰੈਂ।	
ਇਕ ਇਕ ਅੰਗ ਕਟੜੇ ਜਾਰੂਰੈਂ ॥ ੮ ॥	
ਕਰਨੀ ਜੈਸ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੀਨੀ।	
ਐਸੀ ਕਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਪੀਨੀ।	'ਵੱਡੀ।
ਬੈਠਿ ਕਟਾਏ ਨਿਜ ਸਭਿ ਅੰਗਾ।	
ਜਰਾ ਸਿਦਕ ਨਹਿੰ ਕੀਨ ਵਿਭੰਗਾ ॥ ੯ ॥	'ਨਾਸ਼।
ਰਾਖੜੇ ਹਠ, ਨਹਿੰ ਵੱਟੜੇ ਅੰਗਾ।	
ਜਗ ਮੈਂ ਜਸ ਭਰ ਗਯੋ ਅਭੰਗਾ।	'ਲਗਾਤਾਰ।
ਮਾਤ ਕਰੜੇ ਜਿਨ ਜਨਕ ਬਿਦੇਹੀ।	
ਕਰੀ ਪਿਤਾਮਾ ਭੀਸ਼ਮ ਜੇਹੀ ॥ ੧੦ ॥	'ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮੇ ਵਰਗੀ, ਜੋ ਬਾਣਾਂ ਦੀ ਸੇਜਾ ਤੇ ਪਿਆ ਰਿਹਾ।
ਸੀਤ! ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕਾ ਉਨ ਛਕਯੋ।	'ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।
ਯਾਂ ਤੈ ਨਾਹਿੰ ਧਰਮ ਤੈ ਥਕਯੋ।	
ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੈ ਬੁੱਧਿ ਪਵਿੱਤ੍ਰ।	
ਭਈ ਤਾਹਿੰ ਕੀ ਅਧਿਕ ਬਿਚਿੱਤ੍ਰ ॥ ੧੧ ॥	'ਅਸਚਰਜ।
ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਆਯੋ।	
ਨਾਹਿੰ ਬਜਾਹਿ ਫਿਰ ਤਾਹਿੰ ਕਰਾਯੋ।	
ਬਾਲ ਜਤੀਰਹਿ ਸਤੀ! ਸਦਾਯਾ।	'ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ।
ਜਪੀ ਤਪੀ ਹਠ ਅਤੀ ਰਖਾਯਾ ॥ ੧੨ ॥	
ਬਿੱਦਯਾ ਪਠੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਪੈਰੈਂ।	'ਪਾਸੋਂ।
ਨਿਪੁਨ ਭਯੋ ਗਜਾਨੀ ਗੁਨ ਮੈਂਹੈਂ ॥ ੧੩ ॥	'ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ ਹੋ ਕੇ ਗਿਆਨੀ ਹੋ ਗਿਆ।
ਦੋਹਰਾ:	
ਰਹੜੇ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਢਿਗ,	
ਕੈ ਫਿਰ ਮਾਤਾ ਪਾਸ।	
ਮਨ ਤਨ ਤੈ ਸੇਵਾ ਕਰੀ,	
ਭਯੋ ਮਾਤਬਰ ਖਾਸ ॥ ੧੪ ॥	'ਖਾਸ ਇਤਬਾਰ ਵਾਲਾ।
ਚੌਪਈ:	
ਅਬਿ ਸਾਖੀ ਉਤਪਤਿ ਯੁਤ! ਤਾਂ ਕੀ।	'ਉਤਪਤੀ ਸਹਿਤ ਭਾਵ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ।

ਸੁਨੀ ਜੈਸ ਤਜੋਂ ਲਿਖਹੋਂ ਬਾਂਕੀ।	'ਸੁੰਦਰ।
ਆਹਿ ਮਾਲਵੇ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ।	
ਦੁੱਲਟ ਗੋਤ ਜਾਟ ਭਲ ਭਾਰੀ ॥ ੧੫ ॥	
ਕੈਬੋਵਾਲ, ਉੱਪਲੀ, ਚੱਠੇ।	
ਆਦਿ ਗਾਮ ਹੁਤੇ ਤਿੰਨ ਕੱਠੇ।	
ਨਾਦਰ ਜਬਿ ਬਡ ਜੁਲਮੀ' ਆਯੋ।	'ਜ਼ਾਲਮ।
ਗਦਰ ਜਦਰ' ਤਬਿ ਮਚਯੋ ਮਹਾਂਯੋ ॥ ੧੬ ॥	'ਹਲਚਲੀ ਤੇ ਜੰਗ।
ਮਾਰ ਲੂਟ ਕਰਿ ਕਤਲ ਅਪਾਰੀ।	
ਗਾਮ ਸੈਂਕੜੇ ਗਯੋ ਉਜਾਰੀ।	
ਸੋ ਭੀ ਕਾਲ ਚਾਲ ਕੇ' ਮਾਰੇ।	'ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ ਦੇ।
ਗਏ ਉਜੜ ਇਤ ਉਤ ਕਿਤ ਸਾਰੇ ॥ ੧੭ ॥	
ਫਿਰਤ ਰਹੇ ਚਕਰੈਲ' ਵਿਚਾਰੇ।	'ਪੱਖੀ ਵਾਸ ਹੋ ਕੇ।
ਮਾਰ ਧਾੜ ਕਰਿ ਦਿਵਸ ਗੁਜਾਰੇ।	
ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਨਿਰਪ ਸੋਂ ਚੰਗੇ'।	'ਚੰਗੇ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾ ਕੇ।
ਕਿਨਹੂੰ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗੇਂ ॥ ੧੮ ॥	
ਮਿਲ ਕੈ ਚਲ ਕੈ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸੇਂ।	
ਦਿਵਸ ਗੁਜਾਰੇ ਐਸ ਬਿਸੇਸੇਂ।	
ਅਬਿ ਲੋਂ ਉਨ ਕੇ ਪਿੰਡਨ ਕੇਰੇ।	
ਬੇਹ ਪੜੇ ਹੈਂ ਬਿਦਿਤ' ਉਚੇਰੇ ॥ ੧੯ ॥	'ਪ੍ਰਗਟ।
ਫਿਰ ਜਬਿ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਬਸਾਯੋ।	
ਲੋਂਗੋਵਾਲ, ਸੋ ਬਸੇ ਤਹਾਂਯੋ।	
ਲੋਂਗਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਥਾ ਜੋਧਾ।	
ਤਬੈ ਦੁੱਲਟੋਂ ਮਾਹਿੰ ਸਬੋਧਾ' ॥ ੨੦ ॥	'ਚੰਗੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ।
ਹੁਤੇ ਧਾੜਵੀ ਬੀਰ ਬਹਾਦਰ।	
ਲੰਗਰ ਲਾਇ ਰਖਯੋ ਤਿਹ ਸਾਦਰ।	
ਤਾਂ ਤੇ ਨਾਮ ਤਾਹਿੰ ਕੋ ਪਰ ਹੈ।	
ਪਰਗਟ ਭਯੋ ਪਿੰਡ ਸੋ ਤਰ' ਹੈ ॥ ੨੧ ॥	'ਬਹੁਤਾ।
ਬੀ ਬਿਰਾਦਰੀ' ਤਾਹਿੰ ਅਪਾਰੀ।	'ਭਾਈਚਾਰਾ।
ਬਸਯੋ ਗਾਮ ਸੋ ਯਾਂ ਤੈ ਭਾਰੀ।	
ਅਬਿ ਲੋਂ ਭੀ ਦੁੱਲਟ ਤਿਸ ਠੋਰੇਂ।	

ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਹੈਂ ਸਭਿ ਸੈਂ ਗੌਰੈਂ' ॥ ੨੨ ॥	'ਬਹੁਤੇ।
ਉਨੈਂ ਦੁਲੱਟੋਂ ਕੇਰ ਬਡੇਰੇ।	
ਕੈਬੋਵਾਲ ਬਸਤ ਥੇ ਜੇਰੇ'।	'ਜਿਹੜੇ।
ਤਿਨ ਮੈਂ ਸੇ ਚੂਹੜ ਅਰ ਭੱਲਨ।	
ਭਏ ਬਹਾਦਰ ਅਰਿ ਘਰਿ ਘੱਲਨ' ॥ ੨੩ ॥	'ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਘੱਲਣ ਵਾਲੇ।
ਖਸ਼ਟਮ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਅਏ ਮਾਲਵੇ।	
ਭਏ ਸਿੱਖ ਇਹੁ ਤਬਿ ਉਤਾਲਵੇ'।	'ਛੇਤੀ।
ਜੰਗਨ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਰਹਾਏ।	
ਸੱਤੂ ਅਨਗਨ ਮਾਰਿ ਖਪਾਏ ॥ ੨੪ ॥	
ਭੱਲਨ ਕਾ ਪੌਤਰ ਫਿਰ ਕਾਲਾ।	
ਭਯੋ ਬੀਰ ਬਰ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲਾ।	
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸੋ ਸਿੱਖ ਥੀਆ।	
ਸਭਿ ਜੰਗਨ ਮੈਂ ਸੰਗ ਰਹੀਆ ॥ ੨੫ ॥	
ਕਾਲੂ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਰਾਖਾ।	
ਸੱਤ੍ਰਹਿੰ ਦੁਤੀ ਭੀਮ ਥਾ ਲਾਖਾ'।	'ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਦੂਜਾ ਭੀਮ-ਸੈਨ ਜਾਣਿਆ ਸੀ।
ਦੋਇ ਪੂਤ ਤਾਂ ਕੇ ਘਰ ਥਏ।	
ਉਭੈ ਓਰ' ਸੋ ਅਤਿ ਬਿਦਤਏ ॥ ੨੬ ॥	'ਦੋਹ ਤਰਫਾਂ ਤੋਂ।
ਬਡੇ ਨਿਗਾਹੀਆ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ।	
ਸੋ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਹੋਯੋ ਬਡ ਨਾਦਰ'।	'ਅਨੋਖਾ।
ਸਾਤ ਪੂਤ ਤਾਂ ਕੇ ਘਰ ਭਏ।	
ਆਗੇ ਕਥਾ ਤਿਨੋਂ ਕੀ ਅਏ ॥ ੨੭ ॥	
ਲਘੁ ਸੁਤ' ਕਾਲੇ ਸਿੰਘ ਕਾ ਜੋਈ।	'ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ।
ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਬਿਦਤਯੋ ਜਗ ਸੋਈ।	
ਪੂਰਬ ਪੁੰਨਜ ਪੁੰਜ ਪ੍ਰਭਾਵੈਂ'।	'ਪੂਰਬਲੇ ਬਹੁਤੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ।
ਥਾ ਸੁਠ ਚਤੁਰ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸੁਭਾਵੈਂ' ॥ ੨੮ ॥	'ਸੁੰਦਰ, ਚਤੁਰ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਸੀ।
ਸਾਤ ਬਰਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੈ ਛੋਟਾ।	
ਹੁਤੇ, ਭਾਗ ਤਿਹ ਜਾਗਯੋ ਮੋਟਾ।	
ਪੁਰਿ-ਅਨੰਦ ਸੰਗਤ ਸੰਗ ਆਯੋ।	
ਪਿਤਾ ਤਾਹਿੰ ਕਾ ਥਾ ਸੰਗ ਲਜਾਯੋ ॥ ੨੯ ॥	
ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਮਨ ਫਿਰ ਗਯੋ।	

ਗੁਰਿ ਮੁਖ ਚੰਦ ਚਕੋਰੈਂ ਥਯੋ।

'ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਰੂਪ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ (ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ) ਦਾ ਚਕੋਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਰਚਨਾ ਪੇਖੈ ਮਨ ਹੁਲਸਾਵੈ।

'ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਆਨੰਦ ਮਾਹਿੰ ਬਿਤਾਵੈ ॥ ੩੦ ॥

ਅਰ ਕੁਣਕਾ ਮੇਵਾ ਮਿਠਜਾਈ।

'ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਰੋਜ ਛਕਨ ਕੋ ਬਜਾਈ।

ਯਾਂ ਤੈ ਪਰਚ ਰਹਯੋ ਸੋ ਤਹਾਂ।

ਘਰ ਆਵਨ ਪਿਤ ਸੰਗ ਨ ਚਹਾ ॥ ੩੧ ॥

ਪਿਤਾ ਤਾਹਿੰ ਜਬਿ ਜੋਰ ਜਨਯੋ।

ਰੋਵਤ ਦੌਰਿ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਗਯੋ।

ਕਾਲੇ ਸਿੰਘ ਕੋ ਗੁਰੁ ਤਬਿ ਕਹਾ।

ਰਹਿਨ ਦੇਹੁ ਬਾਲਕ ਕੋ ਯਹਾਂ ॥ ੩੨ ॥

ਤਿਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕਾ ਧਾਰਾ।

ਸੌਂਪਿ ਗੁਰੈਂ ਨਿਜ ਘਰੈਂ ਪਧਾਰਾ।

ਹੁਤੋ ਬਰਸ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਕਾ ਤਦੋਂ।

ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਰਹਯੋ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ॥ ੩੩ ॥

ਸੇਵਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਨਿਤ ਕਰੈ।

ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਸਤਿਨਾਮੁ ਉਚਰੈ।

ਭਾਗ ਉਦੇ ਜਬਿ ਜਾਂ ਕਾ ਹੋਈ।

'ਜਦੋਂ ਜਿਸ ਦਾ ਚੰਗਾ ਭਾਗ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵਤ ਬਡਿਅਨ ਕੇ ਮਨਿ ਸੋਈ ॥ ੩੪ ॥

ਪਢਨ ਗੁਰਮੁਖੀ ਗੁਰੈਂ ਲਗਾਯਾ।

ਭਾਂਜਨਾ ਮਾਂਜਨ ਸੇਵਾ ਲਾਯਾ।

'ਭਾਂਡੇ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੈ ਫੁਰਮਾਯੋ ਐਸੇ।

ਤੂੰ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜੋਗੇ ਜੈਸੇ ॥ ੩੫ ॥

ਤੈਸ ਬੁੱਧਿ ਹੈ ਸੁੱਧਿ ਤੁਮਾਰੀ।

ਪੈਰੈਂ ਬਿੱਦਯਾ ਸੁਖਦ ਉਦਾਰੀ।

ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਇਹੁ ਧਰਿ ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮੈਂ।

ਲਗਯੋ ਕਰਨ ਬਹੁ ਸੇਵ ਸਨੇਮੈਂ ॥ ੩੬ ॥

'ਨੇਮ ਨਾਲ।

ਦਯਾ ਸੰਤ ਗੁਰੁ ਜਾਂ ਪਰ ਕਰਿ ਹੈਂ।

ਟਹਿਲ ਸਪੁਰਦ ਤਾਹਿੰ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈਂ।

'ਤਿਸ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਸੌਂਪਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਾਂ ਤੈ ਮਹਿਲ ਸਹਿਲ ਜਨ ਪੈਰੈਂ।

ਮਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ (ਮਹਿਲ) ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਤਿਨ ਕੋ ਗੁਰੂ ਨਿਜ ਦਿਸ ਖਿਚ ਲੈਰੈਂ ॥ ੩੭ ॥

ਬੱਤਕ ਕੋਕਿਲ ਨ੍ਰਿਪਨਿ ਜਾਏ।

ਮੁਰਗੀ ਕਾਕ ਪਾਲ ਹੈਂ ਦਾਏ।

ਬੱਤਕ ਦੇ ਬੱਚੇ ਮੁਰਗੀ, ਕੋਇਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕਾਂ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦਾਏ ਪਾਲਦੇ ਹਨ।

ਪੈ ਵਹਿ ਜਾਤਿ ਪਿਤਾ ਕੀ ਰੈਰੈਂ।

ਸੁਰਤਿ ਸੰਭਾਲ ਪਿਤਾ ਢਿਗ ਐਰੈਂ ॥ ੩੮ ॥

ਤੈਸੇ ਪਜਾਰੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕਾ ਜੋਈ।

ਜਗ ਤਜਿ ਆਇ ਸੰਤ ਢਿਗ ਸੋਈ।

ਮੱਨੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸ ਰਹਾਯੋ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ।

ਭਯੋ ਮਾਤਬਰਾ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਯੋ ॥ ੩੯ ॥

ਇਤਬਾਰ ਵਾਲਾ।

ਬਿਦਯਾ ਪਢਯੋ ਭਲੈ ਇਹੁ ਜੋਂਪੀ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਚੰਗੀ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਟਹਿਲ ਪੁਸਤਕੋਂ ਕੀ ਗੁਰੂ ਸੋਂਪੀ।

ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਵਾਯੋ।

ਮਨ ਤਨ ਕਰਿ ਦਿਢ ਸੋਊ ਕਮਾਯੋ ॥ ੪੦ ॥

ਰਹਿ ਇਕੰਤ ਸਦ ਸੰਤ ਸੁਭਾਏ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹਜੋ ਨ ਉਮਰ ਭਰਾਏ।

ਉਮਰ ਭਰ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ।

ਬਾਣੀ ਨੌਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜੇਤੀ।

ਪਢੈ ਜਰੂਰ ਨਿਤਾ-ਪ੍ਰਤਿ ਤੇਤੀ ॥ ੪੧ ॥

ਬਿੱਦਯਾ ਕਾ ਅੱਭਯਾਸ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੈ।

ਕਰੈ ਆਪ ਔਰੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ੈ।

ਸੇਵੀ ਦੇਵੀ* ਜਬੈ ਅਭੇਵੀ।

ਜਦੋਂ (ਅਭੇਵੀ) ਇਕਰਸ (ਦੇਵੀ) ਚੰਡੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।
*ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ: ੬੦ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੨੮ ਤੇ * ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ ਟੁਕ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਰਚਯੋ ਹਛੇਵੀ ॥ ੪੨ ॥

ਅੱਛਾ, ਚੰਗਾ।

ਤਬਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਸ ਕੋ ਗੁਰੂ ਦੀਨਾ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਮੱਨੀ ਤੇ ਕੀਨਾ।

ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਸੈਣਾ ਸਿੰਘ, ਰਾਮਾ।

ਸਿੰਘ।

ਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਗੰਡਾ, ਹਰਿਨਾਮਾ ॥ ੪੩ ॥

ਰਾਮ ਕੌਰ, ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ।

ਚੰਦਨ ਸਿੰਘ, ਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਲ।
ਹਰੀ ਸਿੰਘ, ਗਜਰਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਰਾ।
ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸਿੰਘ ਥੇ ਜੁ ਅਪਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥

ਫੇਰਤ ਮਾਲਾ ਪਛਤੇ ਰਹਿਤੇ।
ਨਹਿੰ ਸ਼ਸਤਰ ਗਹਿ ਜੰਗਹਿ ਚਹਿਤੇ।
ਸਤੋ ਗੁਨੀ ਏਕੰਤ ਨਿਵਾਸੀ।
ਆਤਮ ਗਯਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਅਭਯਾਸੀ ॥ ੪੫ ॥

ਸਿੰਘ ਨਿਰਮਲੇ ਜੇ ਅਭਿਰਾਮੀ।
ਤਿਨ ਮੈਂ ਭਯੋ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ।

¹ਸੁੰਦਰ।

¹ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਕਰੈਂ ਕਾਰ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈਹੈਂ।
ਗੁਰੂ ਮਾਤਬਰ ਤਾਂਹਿ ਲਖੈ ਹੈਂ ॥ ੪੬ ॥
ਜਬਿ ਫਿਰ ਗੁਰੁ ਪੁਰਿ-ਆਨੰਦ ਛੋਰਾ।

ਕਰਿ ਕੈ ਰਣ ਹਰ ਕੈ ਅਰਿ ਜੋਰਾ।
ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ ਆਦੀ।

¹ਜੰਗ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।

ਮਹਿਲੋਂ ਸੰਗ ਕਰੇ ਸੁਤ ਨਾਦੀ ॥ ੪੭ ॥

¹(ਨਾਦ) ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁੱਤਰ।

ਜਬਿ ਸਰਸੇ ਤਟ¹ ਪਰ ਭਟ-ਭੇਰਾ²।
ਪਰਜੋ ਅਧਿਕ ਪਿਖਿ ਵਕਤ ਉਖੇਰਾ¹।

¹ਕਿਨਾਰੇ। ²ਜੰਗ।

¹ਔਖਾ।

ਤਬਿ ਇਹੁ ਗੁਰੁ ਮਹਿਲੋਂ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।
ਲਖਿ ਨਿਜ ਮਾਤ ਬਖਯਾਤ ਮਹਾਂਈਂ¹ ॥ ੪੮ ॥

¹ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਮਹਾਨ ਮਾਤਾਵਾਂ ਜਾਣ ਕੇ।

ਮਰਦਾਨੇ ਬਾਰੇ ਪਹਿਰੈ ਕੈ।

¹ਮਰਦਾਵੇਂ ਪੁਸ਼ਾਕੇ।

ਤਰ ਕਰਿ ਪਾਰ ਨਦੀ ਤੇ ਲੈ ਕੈ।
ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ ਜਬਿ ਹੀ ਧੈ ਕੈ।
ਅੱਸ੍ਰੁਨ ਪਰ ਅਸਵਾਰ ਕਰੈ ਕੈ ॥ ੪੯ ॥

ਨਿਜ ਬਾਨੇ ਤੁਰਕਨ ਸਮ ਕੀਨੇ।
ਰੋਕੋ ਨਾਹਿੰ ਕਿਨੇ ਇਹੁ ਚੀਨੇ।

¹ਜਾਣ ਕੇ।

ਦਿਲਵਾਲੀ ਸਿੱਖ ਥੇ ਇਨ ਸੰਗੈਂ।

¹ਦਿੱਲੀ ਦੇ।

ਤਾਂ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਗਏ ਨਿਸੰਗੈਂ ॥ ੫੦ ॥

ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਦਿਨ ਮੁਦ ਪਾਹੈਂ।

¹ਅਨੰਦ ਪਾ ਕੇ।

ਦਿਲਵਾਲੀ ਸਿੱਖ ਸੇਵ ਕਮਾਹੈਂ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਮਾਈਂ ਢਿਗ ਰਹਾ।

ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਧੀਰ ਦੈ ਮਹਾਂ ॥ ੫੧ ॥

ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਿਸ ਪਠਯੋ।

ਇਤ ਗੁਰੂ ਜੰਗ ਮੁਕਤਿ-ਸਰ ਠਟਯੋ।

'ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਇ ਖਬਰ ਉਨ ਦੀਨੀ।

ਮੁਕਤਿ ਭੁਗਤਿ ਉਨ ਗੁਰੂ ਤੈ ਲੀਨੀ ॥ ੫੨ ॥

ਦੇਸ ਮਾਲਵੈ ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਫਿਰ ਕੈ।

ਬੈਠੇ ਜਬੈ ਦਮਦਮੇ ਥਿਰ ਕੈ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਮਾਈਓਂ ਤਾਂਈਂ।

ਲਜਾਯੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸ ਤਹਾਂਈਂ ॥ ੫੩ ॥

ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਦਿਸ ਦੱਖਨ ਗਏ।

ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਬੋਲ ਪਠਏ।

'ਬੁਲਾ ਭੇਜੇ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਮਹਿਲੈਂ ਸਾਥੈ।

ਪਠਯੋ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਕਰਾ ਧਰਿ ਮਾਥੈ ॥ ੫੪ ॥

'ਹੱਥ।

ਦਿੱਲੀ ਮੈਂ ਫਿਰ ਜਾਇ ਥਿਰਾਏ।

'ਜਾ ਟਿਕੇ।

ਮਾਤਾ ਕੇ ਸੇਵਯੋ ਮਨ ਲਾਏ।

ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਤਾਂਈਂ।

ਆਏ ਰਾਜ ਦਿਲਾਇ ਤਹਾਂਈਂ ॥ ੫੫ ॥

ਤਹਿੰ ਤੈ ਪੁਨ ਦੱਖਨ ਮਗ ਲੀਆ।

ਚਾਲਹਿੰ ਮਹਿਲ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਦੀਆ।

ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਤਹਾਂ ਰਹਾਈ।

ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਸੰਗ ਸਿਧਾਈ ॥ ੫੬ ॥

ਮਾਤਾ ਕੀ ਖਿਜਮਤ ਹਿਤਾ ਸੰਗੈਂ।

'ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਲਯੋ ਨਿਸੰਗੈਂ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਾਇ ਨਦੇੜ ਥਿਰਾਏ।

ਬੰਦਾ ਪਠਯੋ ਪੰਜਾਬ ਦਿਸਾਏ ॥ ੫੭ ॥

'ਤਰਫ।

ਸਾਹਿਬ-ਜਾਦਯੋਂ ਕਾ ਉਨ ਬੈਰੈਂ।

'ਵੈਰ।

ਤੁਰਕਨ ਤੈ ਲੀਨੋਂ ਬਿਨ-ਪੈਰੈਂ।

'ਛੇਤੀ।

ਸੋ ਖੁਸ਼ਿ-ਖਬਰੀ ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਪਾਈ।

ਭਏ ਮੋਦ ਪਰਮੋਦ ਮਹਾਂਈ ॥ ੫੮ ॥

'ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਹੋਏ।

ਅਬਿਚਲ-ਨਗਰ ਤਬੈ ਗੁਰੂ-ਰਾਈ।

'ਰਾਜਾ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਰਹੇ ਨਿਵਿਰਤੀ ਸੰਤ ਸੁਭਾਈ।

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੀ ਗੁਰੂ ਗਾਥਾ*।

ਸਿੱਖੈਂ ਸੁਨਾਵੈਂ ਨਿਤ ਹਿਤ ਸਾਥਾ ॥ ੫੯ ॥

ਸੁਨੈਂ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਮੋਦ ਬਢਾਈ।

ਮੁਕਤਿ ਭੁਗਤਿ ਦਾ ਅਤਿ ਸੁਖਦਾਈ।

ਜੋ ਸੁਨ ਕੈ ਬਹੁ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨੀ।

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਤਤ੍ਰ ਗਜਾਨੀ' ॥ ੬੦ ॥

ਤਾਰਕ ਦੁਨੀਯਾ ਸੰਤ ਉਦਾਰੈਂ'।

ਬਨਿ ਬਿਚਰੇ ਨਿਰਬੰਧ ਵਿਚਾਰੈਂ'।

ਤਿਨ ਤੈ ਸੰਤ ਭਏ ਬਹੁ ਆਗੇ।

ਸਾਧੁ ਨਿਰਮਲੇ ਸੋ ਬਡ ਭਾਗੇ ॥ ੬੧ ॥

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਭੀ ਸੁਨੈ ਤਹਾਂਈਂ।

ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਕੇ ਅਰਥ ਮਹਾਂਈਂ।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਥੇ ਜੈਸ ਸੁਨਾਏ।

ਰਾਖੇ ਉਨ ਦਿਲ ਮਾਹਿੰ ਬਸਾਏ ॥ ੬੨ ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਅਰਥਨ ਕੇਰੀ।

ਤਿਸ ਤੇ ਚਾਲੀ ਰੀਤਿ ਅਗੇਰੀ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ* ਹੈ।

'ਕਥਾ। *ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀ ਇਹ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਕਾਸ਼ੀ (ਜ਼ਿਲਾ ਬਠਿੰਡਾ) ਵਿਖੇ ਤਖ਼ਤ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸੁਣਾਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

'ਤੱਤ ਸਰੂਪ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ।

'ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੰਤ।

'(ਸੰਤ) ਬਣ ਕੇ ਫਿਰੇ ਤੇ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

*ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਤੋਂ ਚਲੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ (ਟਕਸਾਲ) ਦੀਆਂ ਅਗੋਂ ਕਈ ਸ਼ਾਖਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸ਼ਾਖਾਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ- ੧. ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਲੀ ਸੱਤੋ ਵਾਲੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤ੍ਰਾਧਿਕਾਰੀ, ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਜ ਕਲ ਉਸੇ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ੨. ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ, ਜੋ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤ੍ਰਾਧਿਕਾਰੀ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ੧੫੦ ਦੇ ਲਗਭਗ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰਤ ਭਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਕਸਬਿਆਂ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਅਨਯ

ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਦਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ ਪਾਸ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਭਿੰਡਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਯੋਗ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਥਾਪੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ੭੦-੮੦ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰਤ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪੁਸਤਕ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ' ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੫੩ 'ਤੇ।

ਅਰਥ ਗਯਾਨੀ ਸਭੀ ਗਾਇ ਹੈਂ॥ ੬੩ ॥

'ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੁ ਹਜੂਰ ਸੋ ਬਹੁ ਦਿਨ ਰਹਾ।
ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਮੇਵਾ ਬਡ ਲਹਾ।
ਹੁਤੋ ਚਤੁਰ ਵਹਿ ਪੁਰਖ ਬਿਵੇਕੀ।
ਵਿਸੇ ਵਾਸਨਾ ਜਿਨ ਦਿਢ ਛੇਕੀ॥ ੬੪ ॥
ਸੁੱਧਿ ਬੁੱਧਿ ਗੁਰੁ ਭਗਤਿ ਬਿਸੇਖੈਂ।
ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਨਿਜ ਸਭਿ ਮੈਂ ਲੇਖੈਂ।

'ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਗੀ ਸੀ।

'ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਤਮਾ ਜਾਣ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਜਬਿ ਗੁਰੁ ਦਸਮ ਖਸਮ ਜਗ ਸੇਤੈਂ।
ਹੇਤੈਂ ਰਸਮ ਸੋਢੀ ਕੁਲਕੇਤੈਂ॥ ੬੫ ॥

'ਜਦੋਂ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੇ (ਸੇਤੈਂ) ਪੁਲ ਰੂਪ ਅਤੇ ਸੋਢੀਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰੂਪ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ (ਸੰਸਾਰ ਦੀ) (ਰਸਮ) ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ (ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ) ਵਾਸਤੇ।

ਤਨ ਤਜਿ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ।
ਇਤ ਉਤ ਬਿਥਰੇ। ਸਿੱਖ ਤਦਾਏ।
ਮਹਿਲਾ ਗੁਰੁ ਕੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ।
ਥੀ ਜੋ ਤਹਿ ਗੁਰੁ ਪਾਸ ਅਭੇਵੀ॥ ੬੬ ॥
ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਲੋ ਸਿੰਘਨ ਤਾਂਈ।
ਲੈ ਸੰਗੈ ਸੋ ਦਿੱਲੀ ਆਈ।
ਬਡੀ ਸਮਾਣੀ। ਗੁਰੁ ਕੀ ਜੋਈ।
ਹੁਤੀ ਸੁੰਦ੍ਰੀ ਤਹਾਂ ਤਦੋਈ॥ ੬੭ ॥
ਤਾਂ ਕੇ ਢਿਗ ਸੋ ਆਇ ਥਿਰਾਈ।
ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਰਹਿ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।

'ਖਿੰਡ ਗਏ।

'ਲਗਾਤਾਰ ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।

'ਮਹਲ।

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੇਸ ਦੇਸ ਤੈ।

ਪਠਹਿੰ ਭੇਟ ਰਹਿਹੀਂ ਬਿਸੇਸ ਤੈ॥ ੬੮ ॥

'ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਟਾ ਭੇਜਦੇਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ।

ਗਜਾਨ ਦਿਢਾਵੈ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈ॥ ੬੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੰਘ ਬੰਦੋਯਨ ਕਾ ਜਬੈ,

ਪੰਥ ਸੰਗ ਤਕਰਾਰਾ।

'ਝਗੜਾ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੂਜਾ ਪਰੈ।

'ਉੱਪਰ।

ਪਰਜੋ, ਮਚੀ ਬਡ ਰਾਰ॥ ੭੦ ॥

'ਲੜਾਈ।

ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਸੁੰਦਰੀ,

ਰਾਰ ਨਿਬੇਰਨ ਹੇਤ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਤਹਿੰ ਪਠਜੋ,

ਲਖ ਕੈ ਬਡੋ ਸੁਚੇਤ॥ ੭੧ ॥

'ਵੱਡਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਜਾਣ ਕੇ।

ਚੌਪਈ:

ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ।

ਹੇਤ ਨਿਬੇਰਨ ਝਗਰਾ ਏਵੀ।

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਨਿਜ ਸੁਤ ਕਾ ਖਤਾਬ ਦੈ ਤਾਂ ਕੋ।

ਪਠਜੋ ਹੁਕਮ-ਨਾਵੇਂ ਯੁਤ ਵਾਂ ਕੋ॥ ੭੨ ॥

ਆਇ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਸਮਝਾਏ।

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਸਭਿ ਦਏ ਟਿਕਾਏ।

ਪਠਜੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾਂ ਜੋ ਮਾਤਾ।

ਸਭਿਨਿ ਸੁਨਾਯੋ ਸੋਊ ਬਖਯਾਤਾ॥ ੭੩ ॥

ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਥਾ ਇਮ ਲਿਖਿਓ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਮਮ ਸੁਤ ਪਿਖਿਓ।

ਜੱਦਜਪਿ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸਾਰਾ।

ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਮਾਰਾ ਅਹੇ ਉਦਾਰਾ॥ ੭੪ ॥

ਤਥਾਪਿ ਮਮ ਦਿਸ ਤੈ ਇਹੁ ਆਯੋ।

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੈਹੈ ਸੋਊ ਕਮਾਯੋ।

ਪੂਜਾ ਭੇਟ ਸੌਂਪੀਓ ਯਾਂ ਕੋ।

ਸੋ ਪਹੁੰਚੇ ਮਮ ਢਿਗ ਸਭਿ ਬਾਂਕੋ॥ ੭੫ ॥

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਹੁਕਮ ਮਾਤ ਕਾ ਐਸੇ ਸੁਨ ਕੈ।
 ਮਾਨਜੋ ਮਨਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਗੁਨ ਕੈ।
 ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਔਰ ਬੰਦਯਨ।
 ਮਾਨਜੋ ਹੁਕਮ ਮਾਤ ਕਾ ਭੱਯਨ ॥ ੭੬ ॥
 ਦੇਇ-ਕੁ ਸਾਲ ਬਿਤੈ ਕੈ ਐਸੇ।
 ਫੇਰ ਬਖੇਰਾ ਬਾਢਜੋ ਤੈਸੇ।
 ਮੇਲੇ ਬੈਸਾਖੀ ਪਰ ਆਏ।
 ਸਿੰਘ ਇਕੱਠੇ ਜਬਿ ਸਭਿ ਥਾਏ ॥ ੭੭ ॥
 ਬੋਲੀ ਠੋਲੀ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀਂ।
 ਕਰੈਂ ਏਕ ਦੂਸਰ ਕੇ ਚਾਹੀਂ।
 ਬੰਦਯਨ ਸੁਨਿ ਤਾਨੂੰ ਭਾਰੇ।
 ਪਿਖ ਕੈ ਪੂਜਾ ਚਢੀ ਅਪਾਰੇ ॥ ੭੮ ॥
 ਚਹਜੋ ਬੰਦਯਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਿੱਸਾ।
 ਤਾਂ ਪਰ ਬਢਜੋ ਅਧਿਕ ਫਿਰ ਕਿੱਸਾ ॥ ੭੯ ॥

'ਥਾਵਾਂ ਦੇ।
 'ਮਖੌਲ ਦੀ ਬੋਲੀ।
 'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।
 'ਮਿਹਣੇ।

'ਭਾਵ ਝਗੜਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਚਹੀ ਚਲਨ ਤਰਵਾਰ ਜਬਿ,
 ਤਬਿ ਸਜਾਨਜੋਂ ਵਿਚ ਆਇ।
 ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੈਂ ਯਾਹਿ ਬਿਧਿ,
 ਝਗੜਾ ਦਯੋ ਮਿਟਾਇ ॥ ੮੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਲਿਖਿ ਦੁਇ ਚਿੱਠੀ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਮੈਂ ਪਾਈਂ ਇੱਠੀ।
 ਨਿਕਸੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰੀ।
 ਡੁਬੀ ਬੰਦਯਨ ਕੀ ਬਿਨ ਦੇਰੀ ॥ ੮੧ ॥
 ਫਿਰ ਭੀ ਆਪਸ ਮੈਂ ਵਡ ਜੰਗੀਂ।
 ਭਯੋ ਦੁਹੂੰ ਕਾ ਤਹਾਂ ਕੁਢੰਗੀਂ।
 ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੈਂ ਬੀਚ ਆਇ ਕੈ।
 ਝਗੜਾ ਕੀਚੜ ਦੂਖ ਦਾਇਕੈ ॥ ੮੨ ॥
 ਸਾਫ ਇਨਸਾਫ ਜੁਗਤਿ* ਸੈਂ ਕਰਾ।

'ਪਿਆਰ ਨਾਲ।

'ਖੋਟੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

'ਝਗੜੇ ਦਾ ਦੁਖਦਾਈ ਚਿੱਕੜ।

*ਇਹ 'ਜੁਗਤਿ' ਪਾਠ, ਤੁਕ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ
 ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਮੂਲ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਲ ਦੁੱਧ ਹੰਸ ਸਮਾਨ ਨਿਤਰਾ¹।

¹ਹੰਸ ਵਾਂਗ ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਿਤਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਰੋਣਕ ਕਰੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਵਾਰੈਂ।

ਬਿਦਤ ਭਯੋ ਭਲ ਪੰਥ ਮਝਾਰੈਂ ॥ ੮੩ ॥

ਬਹੁ ਦਿਨ ਤਿਨ ਤਹਿੰ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।

ਬੰਦੋਬਸਤਰਖਯੋ ਸੁਖਦਾਈ।

ਨੇਕ ਨਾਮ ਜਗ ਮੈਂ ਬਿਦਤਾਯੋ।

ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਕੇ ਸਿੰਘ ਬਨਾਯੋ ॥ ੮੪ ॥

ਸੁਨ ਕੈ ਸੁਜਸ ਤਾਂਹਿੰ ਕਾ ਭਾਈ।

ਸਿੰਘ ਨਿਗਾਹੀਆ ਅਯੋ ਤਹਾਂਈਂ।

ਸਾਤ ਪੂਤ ਥੇ ਤਾਂ ਕੇ ਚੰਗੇ।

ਯੁਤ ਪਰਵਾਰ ਲਯਾਯੋ ਸੰਗੇ ॥ ੮੫ ॥

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੈ ਸੁਧਾ ਛਕਾਯੋ।

ਤ੍ਰੈ ਕੇ ਤਿਸ ਕੇ ਪਾਸ ਤਜਾਯੋ।

ਸਿੰਘ ਥਰਾਜ, ਅਘੜ¹, ਦਰਗਾਹ।

¹(ਸਿੰਘ)।

ਰਹੇ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਅਚਾਹ¹ ॥ ੮੬ ॥

¹ਨਿਰਿੱਛਤ ਹੋ ਕੇ।

ਰੁੱਘਾ ਸਿੰਘ, ਬਖਤਾ ਸਿੰਘ ਜੇਊ।

ਸਿੰਘ ਮਰਾਝ, ਸੁਜਾਨਾ ਏਊ।

ਸੰਗ ਨਿਗਾਹੀਏ ਸਿੰਘ ਕੇ ਗਏ।

ਲੋਂਗੋਵਾਲ ਵਸੇ ਬਿਰਧਏ¹ ॥ ੮੭ ॥

¹(ਉਲਾਦ ਨਾਲ) ਵਧੇ।

ਇਨ ਚਾਰੋਂ ਕੀ ਸੰਤਤਿ¹ ਤਹਾਂ।

¹ਉਲਾਦ।

ਹੈ ਅਬਿ ਲੋ ਅਧਿਕੈਂ ਸੋ ਮਹਾਂ¹।

¹ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਤੀਨ ਜੁ ਰਹੇ।

ਸੂਰਬੀਰ ਜੋਧੇ ਬਡ ਲਹੇ¹ ॥ ੮੮ ॥

¹ਜਾਣੇ ਗਏ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕਾ ਉਨ ਉਪਦੇਸ਼ੈਂ।

ਗਹਿ ਕੈ ਕਟੇ ਕਲੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ੈਂ¹।

¹ਸਾਰੇ।

ਢਿਗ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਥਰਾਜੈਂ।

ਰਹਿ ਕਰਿ ਕੀਨੀ ਸੇਵ ਦਰਾਜੈਂ¹ ॥ ੮੯ ॥

¹ਬਹੁਤੀ।

ਟਹਿਲ ਦੇਗ ਸੁੱਖੇ ਕੀ ਲਈ¹।

¹ਸੁੱਖੇ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ।

ਯਾਂ ਤੇ ਬਿਦਤਯੋ ਸੋਊ ਸੁਖਈ।

ਸਦਾ ਨੁਵਾਬ ਸੰਗ ਸੋ ਰਹਯੋ।

ਬਹੁ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੋਰਣ ਮੈਂ ਦਹਜੇ ¹ ॥ ੯੦ ॥	'ਸਾੜਿਆ ਭਾਵ ਮਾਰਿਆ।
ਜੰਗ ਵੀਚ ਹੂੰ ਸਭਿ ਤੈ ਆਗੈ।	
ਤੀਰ ਚਲਾਵੈ ਤੁੱਪਕ ਦਾਗੈ ¹ ।	'ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਰੋਪੜੀਏ ਪਠਾਨਨ ਸੰਗੈਂ।	
ਲਰਜੋ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਚੰਗੈਂ ॥ ੯੧ ॥	
ਬਹੁ ਪਠਾਨ ਤਬਿ ਉਸ ਨੈਂ ਘਾਏ ¹ ।	'ਮਾਰੇ।
ਗਾਮ ਘਨੌਲੀ ਆਦਿ ਛੁਡਾਏ।	
ਆਖਰ ਤਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ।	
ਪੁਰਜੇ ਪੁਰਜੇ ਕਟਿ, ਅਰਿ ਘਾਈ ¹ ॥ ੯੨ ॥	'ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।
ਤਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਅਬਿ ਤਾਂ ਕਾ ¹ ।	'ਤਿਸ (ਥਰਾਜ ਸਿੰਘ) ਦਾ।
ਅਹੇ ਪੂਜ ਹੈ ਸਭਿ ਜਗ ਬਾਂਕਾ ¹ ।	'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਜਾਨ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਕੀ ਇਕ ਦਿਨ।	
ਅਰਿ-ਹਰ ¹ ਠੀਕ ਬਚਾਈ ਥੀ ਇਨ ² ॥ ੯੩ ॥	'ਵੈਰੀ ਮਾਰ ਕੇ। ² ਇਸ (ਥਰਾਜ ਸਿੰਘ) ਨੇ।
ਗਾਮ ਲੰਡੜਾਲੀ ਆਦਿਕ ਤੀਨੈਂ।	
ਦਏ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਨੈਂ ਪੀਨੈਂ ¹ ।	'ਵੱਡੇ (ਪਿੰਡ)।
ਸੌ ਅਸਵਾਰ ਮਗਰ ਥਾ ਲਾਯੋ।	
ਪੈ ਵਹਿ ਜਤੀ ਅਚਾਹਿ ਰਹਾਯੋ ॥ ੯੪ ॥	
ਬਾਦ ਗੁਜਰਣੇਂ ਤਾਹਿ ਜਗੀਰਾ।	
ਜਪਤੀ ਅਰਧ ਸ੍ਰਦਾਰ ਗਹੀਰਾ ¹ ।	'ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ।
ਬਾਕੀ ਤਾਹਿ ਬਿਰਾਦਰ ਤਾਂਈ ¹ ।	'ਭਰਾ ਨੂੰ।
ਰੁੱਘਾ ਸਿੰਘ ਕੋ, ਦਈ ਬੁਲਾਈ ॥ ੯੫ ॥	
ਸੁਰਤਾ-ਪੁਰਿ ਕੀ ਠਾਣੇਦਾਰੀ।	
ਰੁੱਘਾ ਸਿੰਘ ਕਰੀ ਬਡ ਭਾਰੀ।	
ਬੁਧ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਪੁਰੀਏ ਕੇ ਪਾਸੈਂ।	
ਰਹਜੋ ਬਨਜੋ ਮੁਖਤਾਰ ਸੁ ਖਾਸੈਂ ¹ ॥ ੯੬ ॥	'ਖਾਸ ਮੁਖਤਾਰ।
ਅਬਿ ਉਲਾਦ ਰੁੱਘਾ ਸਿੰਘ ਕੇਰੀ।	
ਲੌਗੋਵਾਲ ਅਹੇ ਬਹੁਤੇਰੀ।	
ਅਰ ਥਰਾਜ ਸਿੰਘ ਕਾ ਜੋ ਪਾਲਕ ¹ ।	'ਪਾਲਕ (ਪੁੱਤਰ)।
ਥਾ ਦਿਦਾਰ ਸਿੰਘ ਆਛੋ ਸਾਲਕ ¹ ॥ ੯੭ ॥	'ਚੰਗਾ ਗਿਆਨਵਾਨ।
ਤਿਸ ਕੋ ਭੀ ਜਗੀਰ ਕੁਛ ਤਿਸ ਕੀ।	

ਮਿਲੀ, ਉਲਾਦ ਅਹੇ ਅਬਿ ਜਿਸ ਕੀ।

ਗਾਮ ਬਹੇੜ ਬਸਤ ਹੈ ਸੋਈ।

ਕਥਾ ਥਰਾਜ ਸਿੰਘ ਕੀ ਹੋਈ ॥ ੯੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦੁਤੀ ਭਤੀਜਾ ਮਨੀ ਸਿੰਘ

ਕੇਰ, ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਔਰ।

ਬਿਦਤਯੋ ਜੋਧਾ ਪੰਥ ਮੈਂ,

ਸੱਤ੍ਰੁ ਹਤੇ ਤਿਨ ਗੌਰ ॥ ੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤ੍ਰਿਤੀ ਸਿੰਘ ਦਰਗਾਹਾ ਜੋਈ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੈ ਪਢਿਓ ਸੋਈ।

ਭਯੋ ਅਤੀਤ¹ ਤੀਰਨ ਚਲਵੱਯਾ।

¹ਤਿਆਗੀ।

ਹਤੇ ਓਨ ਅਧਿਕੈਂ ਤੁਰਕੱਯਾ ॥ ੧੦੦ ॥

ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ ਬਹੁ ਤੁਰਕ ਸੰਘਾਰੇ।

ਮਰੇ ਸੰਮੁਖ ਵਹਿ ਤੜਫ ਅਪਾਰੇ।

ਤਿਸ ਦਿਨ ਭਈ ਗਿਲਾਨੀ ਤਾਂ ਕੋ।

ਤਾਰਕ ਦੁਨੀਆਂ ਬਨ ਕੈ ਬਾਂਕੋ¹ ॥ ੧੦੧ ॥

¹ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਚੰਗਾ ਬਣ ਕੇ।

ਧਰਿ ਵੈਰਾਗ ਸੰਤ ਬਨਿ ਆਛੇ।

ਜਾਇ ਗੰਗ ਤਟ ਥਿਰਿਓ ਕਾਛੇ¹।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਸੰਤ ਨਿਰਮਲਾ ਸੋ ਬਿਦਤਾਯੋ।

ਡੇਰਾ ਕਨਖਲ ਮਾਹਿੰ ਬਨਾਯੋ ॥ ੧੦੨ ॥

ਸੋ ਅਬਿ ਲੋ ਹੈ ਬਿਦਿਤ ਅਬਾਧੂ¹।

¹ਸੁਖ ਨਾਲ।

ਸਹਿਤ ਜਗੀਰ, ਰਹਿਤ ਬਹੁ ਸਾਧੂ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਥੇ ਜੁ ਸਬੰਧੀ।

ਸੋ ਭੀ ਭਏ ਪ੍ਰਗਟ ਜਗਿ ਪੰਧੀ¹ ॥ ੧੦੩ ॥

¹ਜਗਤ ਨੂੰ (ਪੰਧੀ=ਪੰਦੀ) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਪਰਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਏਹ ਜੋ ਆਈ।

ਯਾਂ ਤੈ ਤਿਨ ਕੀ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ।

ਅਬਿ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇਰੀ।

ਦਾਇਕ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਉਚੇਰੀ ॥ ੧੦੪ ॥

ਜਬਿ ਤੈ ਹੁਕਮ ਮਾਤ ਕੈ ਸੰਗੈਂ।

ਰਹੜੇ ਸੁਧਾਸਰ ਸੋਊ ਸੁਰੰਗੈਂ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰ ਪੁਜਾਰੀ।
 ਸੂਰਾ ਪੂਰਾ ਮਹਾਂ ਵਿਚਾਰੀ ॥ ੧੦੫ ॥
 ਬੇਦ ਬਯਾਸ ਜਨੁ ਥਾ ਅਵਤਾਰੀ।
 ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਰਚੜੇ ਸੁਧਾਰੀ।
 ਜਪੁ ਜੀ ਆਸਾ ਵਾਰਹਿੰ ਜੀ ਕਾ।
 ਕਰੜੇ ਗਯਾਨ ਰਤਨਾਵਲਿ ਟੀਕਾ* ॥ ੧੦੬ ॥

ਚੰਗੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ।

*ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਹੋਰ ਵੱਖਰੀ ਜਨਮ-ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੁਨਾ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਆਦੈਂ।
 ਔਰ ਸਾਖੀਆਂ* ਹਿਤ ਮਰਯਾਦੈਂ।

*ਹੋਰ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪੁਸਤਕ ਅਜੇ ਤੱਕ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਰਚੀ ਤਾਹਿੰ ਨੈਂ ਬਹੁ ਗੁਨ-ਖਾਨੀ।
 ਗਯਾਨ ਵਿਰਾਗ ਭਗਤਿ ਨੈਸਾਨੀ। ॥ ੧੦੭ ॥
 ਅਬਿ ਲੋ ਸਿੱਖ ਪਵਿਤ ਜਗ ਜਾਹੈਂ।
 ਲੇਤ ਚਾਰ ਫਲ ਜਤਨ ਬਿਨਾ ਹੈਂ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਹੁ ਬਰਸ ਰਹਾਯੋ।
 ਮੇਲ ਹਾਕਮੋਂ ਸੰਗ ਰਖਾਯੋ ॥ ੧੦੮ ॥
 ਜਬਿ ਜਬਿ ਪੰਥ ਸੁਧਾਸਰ ਆਵੈ।
 ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਦਿਵਾਨ ਲਗਾਵੈ।
 ਜੈਸ ਸੂਤਾ ਜੀ ਰਿਖਿ-ਗਨ ਮਾਹੀਂ।

ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਪੁਸਤਕਾਂ) ਨੂੰ।

ਬਿਆਸ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਲੋਮ ਹਰਖਣ ਜੋ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਦ ਕਥਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ।

ਦੇਵਨ ਮਾਹਿੰ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ। ਆਹੀ ॥ ੧੦੯ ॥
 ਤੈਸ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈ।
 ਵੀਚ ਦਿਵਾਨ ਬੈਠਿ ਛਬਿ ਪਾਵੈ।
 ਰੁਚਿਰ। ਸਾਖੀਆਂ ਗੁਰੂ ਕੀਂ ਲਾਵੈ।
 ਪਰਾਚੀਨ ਕਿਛ ਨਈ ਅਲਾਵੈ। ॥ ੧੧੦ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਵੈ।
 ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪੰਥ ਅਧਿਕ ਮੁਦ ਪਾਵੈ।
 ਮਰਯਾਦਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੀ ਜੇਤੀ।
 ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ੈ ਤੇਤੀ ॥ ੧੧੧ ॥

ਸੁੰਦਰ।

ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਨਵੀਆਂ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ।

ਸਭਿਨਿ ਦਿਢਾਵਤ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨਾ।	
ਤਨਖਾਹੀਅਨ ਕੇ ਐਂਠਤ ਕਾਨਾ।	'ਕੰਨ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਦੰਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
ਤਾਂ ਕੇ ਬਚਨ ਉਪਰ ਸਭਿ ਸ਼ਰਧਾ।	
ਪੰਥ ਰਖਤ ਥਾ, ਤਯਾਗ ਸਪ੍ਰਧਾ।	'ਈਰਖਾ।
ਯਾਹੀ ਤੇ ਅਬਿ ਲੋ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾ।	
ਬਚਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਪੰਥ ਮੈਂ ਬਾਂਕਾ।	'ਸੁੰਦਰ।
ਬਲਕਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰੈਂ।	
ਹੈ ਜੇਤਿਕ ਮਰਯਾਦ ਉਦਾਰੈਂ	'ਰਚੀ, ਬਣਾਈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।
ਯਹਿ ਸਭਿ ਹੈ ਉਸ ਹੀ ਕੀ ਰਾਚੀ।	
ਅਬਿ ਲੋ ਚਲੀ ਜਾਤ ਦਿਢ ਸਾਚੀ।	
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਅਰਥਨ ਵਾਲੀ।	
ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਭੀ ਤਿਸ ਤੇ ਚਾਲੀ*	*ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੬੩ ਤੇ *ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ ਟੁਕ।
ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਥਾ ਪੁਰਖ ਬਿਵੇਕੀ।	
ਗਯਾਨੀ ਗੁਨੀ ਸਾਂਤਕੀ ਏਕੀ।	'ਏਕਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ।
ਕਵਿ ਕੋਵਿਦਾ ਜਪਿ ਤਪੀ ਅਪਾਰੇ।	'ਵਿਦਵਾਨ।
ਰਹਿਤ ਬਿਰਕਤ ਨਿਵਿਰਤੀ ਧਾਰੇ।	'ਤਿਆਗੀ ਹੋ ਕੇ।
ਕਈ ਬਾਰ ਜਬਿ ਪੰਥ ਅਸੇਸੈਂ।	'ਸਾਰਾ।
ਤੁਰਕਨ ਦਯੋ ਨਿਕਾਰ ਸੁ ਦੇਸੈਂ।	
ਦੈ ਅਜ਼ਾਬ ਸਿੰਘ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬੋਂ।	'ਦੁੱਖ।
ਕਰਿ ਖਰਾਬ ਬਹੁ ਕਢੇ ਸ਼ਿਤਾਬੋਂ।	'ਛੇਤੀ।
ਤੋਂ ਭੀ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਹਠ ਧਰਿ।	
ਜੀਵਤ ਕਬੀ ਨ ਤਜਯੋ ਸੁਧਾਸਰ।	
ਹੁਤੋ ਜਮਾਨੇ ਸਾਜ ਸਯਾਨਾ।	
ਆਕਲ ¹ ਆਲਮ ² ਆਮਲ ³ ਦਾਨਾ ¹¹	'ਅਕਲ ਵਾਲਾ। ² ਵਿਦਵਾਨ। ³ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ। ¹¹ ਚਤੁਰ, ਸਿਆਣਾ।
ਗਜ਼ਲ ¹ ਰੁਬਾਈ ਬੈਂਤ ਅਪਾਰੈਂ।	'ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ।
ਯਾਦ ਫਾਰਸੀ ਰਖੈ ਉਦਾਰੈਂ।	
ਜੋ ਜੈਸਾ ਜਨ ਤਹਿ ਚਲਿ ਆਵੈ।	
ਤਾਂ ਕੋ ਤੈਸੀ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈ	
॥ ੧੧੮ ॥	

ਲੇਤ ਅਪਨਾਇ ਸਰਬ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਆਇ ਸਜਨ ਹੈ ਜਾਈ।
 ਸਾਧੂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੇ ਗੁਨਰਾਸੀ। 'ਬਹੁਤੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ।
 ਪਾਸ ਨਿਰਮਲੇ ਰਖੈ ਉਦਾਸੀ ॥ ੧੧੯ ॥
 ਬਲਿਕੈ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੈ।
 ਦੇਵਤ ਲੰਗਰ ਸਭਿਨਿ ਸਮਾਨੈ।
 ਸਿੱਖ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੇ।
 ਰਖੈ ਟਿਕਾਇ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਕੇ ॥ ੧੨੦ ॥
 ਸਾਧੂ ਸੁਭਾਵ, ਸਾਧੂਅਨ ਬਾਨਾ।
 ਰਖੈ ਆਪ ਭੀ, ਸਦਾ ਮਹਾਨਾ।
 ਚਾਲ ਚਲਨ ਸਭਿ ਸੰਤਨ ਵਾਲਾ।
 ਹੇਰੈ ਗੁੰਥ ਕਿ ਫੇਰੈ ਮਾਲਾ ॥ ੧੨੧ ॥
 ਦੇਖਿ ਤੁਰਕ ਕਰਿ ਜਾਹਿੰ ਸਲਾਮੈਂ।
 ਇਨ ਕੇ ਲਖੈਂ ਫਕੀਰ ਲਲਾਮੈਂ। 'ਸੁੰਦਰ।
 ਤੁਰਕ ਬਿਅਦਬੀ ਕਰਨ ਜੁ ਆਵਤ।
 ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਕਰਿ ਇਹੁ ਰਹਜੋ ਟਲਾਵਤ ॥ ੧੨੨ ॥
 ਦੋਇ ਵਖਤ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਵੈ।
 ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈ।
 ਪੱਖ ਪਾਤ ਨਹਿੰ ਕਾਹੂੰ ਰਾਖੈ।
 ਨੇਕ ਹਦਾਯਤ। ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿ ਭਾਖੈ ॥ ੧੨੩ ॥ 'ਚੰਗੀ ਸਿੱਖਿਆ।
 ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦੂ ਸੁਨਿ ਜਿਸ ਕੇ।
 ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਮਾਨੈਂ ਫਿਰ ਇਸ ਕੇ।
 ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਸੁਨਾਇ ਭਲ ਬਾਤੈਂ।
 ਕਾਹੂੰ ਦੈ ਕਿਛੁ ਦਰਬ ਬਖਜਾਤੈਂ ॥ ੧੨੪ ॥
 ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਕਰਿ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਟਾਰਤ।
 ਰਹਜੋ ਦਰਬਾਰ ਬਚਾਵਤ ਪਾਰਤ। 'ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।
 ਆਪ ਲਵਾਸ। ਰਖਤ ਬਿਧਿ ਤਿਸ ਕੇ। 'ਪੁਸ਼ਾਕ।
 ਤੁਰਕ ਨ ਲਖੈਂ ਸਿੰਘ ਜਜੋਂ ਇਸ ਕੇ ॥ ੧੨੫ ॥
 ਸੰਮਤਿ ਬਿਪਤਿ ਮਾਹਿੰ। ਦਰਬਾਰੈਂ। 'ਸੁੱਖ ਤੇ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ।
 ਯਹਿ ਸੇਵਤ ਸਦ ਰਹਜੋ ਅਪਾਰੈਂ।

ਅਬਿ ਸੁਨਿ ਜਜੋਂ ਸਿੰਘ ਅੰਗ ਕਟਾਏ।

ਸੋ ਕਾਰਨ ਸਭਿ ਦੈਂਹੁ ਸੁਨਾਏ ॥ ੧੨੬ ॥

ਭੂਲਤ ਨਾਹਿ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰਾ।

ਅੰਰ ਜਗਤ ਸਭਿ ਭੂਲਨ-ਹਾਰਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਮਨਿ ਆਈ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਜਿਲਦ ਖੁਲ੍ਹਾਈ ॥ ੧੨੭ ॥

ਚਾਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਜੁ ਆਗੇ ਪਾਛੇ।

ਆਹਿੰ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੇਲੀਏ ਆਛੇ।

ਕਰਮ ਉਪਾਸ਼ਨ ਇਕਠੇ ਕਰੀਏ।

ਗਯਾਨ ਬਿਗਯਾਨ^੧ ਦੁਤੀ ਠਾਂ ਧਰੀਏ ॥ ੧੨੮ ॥

^੧ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ।

ਜੋਗ ਕਲਾ ਕੇ ਸਭਿ ਇਕ ਠਾਏਂ।

ਹਰਿ ਚਰਚਾ ਪਰਚਾ^੧ ਇਕ ਥਾਏ।

^੧ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ।

ਸਤਿ-ਸੰਗਤ ਗੁਰ ਮਹਿਮਾਂ ਗੌਰੈਂ^੧।

^੧ਬਹੁਤੀ।

ਅੰਗ ਕਰੈਂ ਸਭਿ ਇਸ ਹੀਂ ਤੌਰੈਂ^੧ ॥ ੧੨੯ ॥

^੧ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ (ਅੰਗ) ਹਿੱਸੇ ਕਰ ਦੇਈਏ।

ਜਿਸ ਤੈ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਦਾਰਾ।

ਕਥਨ ਸੁਨਨ ਬਨ ਜੈਹ ਸੁਖਾਰਾ।

ਜੈਸ ਬੇਦ ਕੇ ਅੰਗ ਸੁਹਾਏ।

ਤ੍ਰੈਈ ਕਾਂਡ ਲੋ ਹੈਂ ਬਿਬਿਧਾਏ^੧ ॥ ੧੩੦ ॥

^੧ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਂਡਾਂ (ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ) ਤੱਕ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਕਰੀ ਬਿਵਸਥਾ ਮੁਨੀ ਬਿਆਸੈਂ^੧।

^੧ਬਿਆਸ ਮੁਨੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਆਹਿੰ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਬਹੁ ਪਰਕਾਸ਼ੈਂ^੧।

^੧ਜੋ ਬਹੁਤੀਆਂ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ।

ਰਾਵਣਾਦਿਕੋਂ ਨੇ ਭੀ ਟੀਕੇ।

ਕਰੇ ਅਨੇਕੋਂ ਨੈ ਭਲ ਨੀਕੇ ॥ ੧੩੧ ॥

ਜਜੋਂ ਕਬੀਰ ਦਾਦੂ ਕੀ ਬਾਨੀ।

ਮਾਹਿੰ, ਅੰਗ^੧ ਹੈਂ ਰਖੇ ਮਹਾਨੀ।

^੧ਹਿੱਸੇ, ਭਾਗ।

ਤਜੋਂ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਿੰ ਕੇਰੈਂ।

ਅੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਨਾਹਿੰ ਬਧੇਰੈਂ^੧ ॥ ੧੩੨ ॥

^੧ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹੁਤੇ (ਅੰਗ) ਹਿੱਸੇ ਬਣਾਈਏ।

ਇਹੁ ਮਨਸ਼ਾ ਉਨ ਦਿਢ ਮਨਿ ਧਾਰੀ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਬੀੜ ਖੁਲ੍ਹਾਰੀ^੧।*

^੧ਖੋਲ੍ਹੀ। *ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬੀੜ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਜਾਂ ਖੋਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਇਕ ਬੀੜ ਜੋ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਪੰਥ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ,

ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ (ਵਿਸ਼ਿਆਂ) ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸਗੋਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਾਰੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੁਣ ਕੇ ਇਕ ਇਕ ਥਾਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। 'ਮਹਲਾ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹਰ ਇਕ ਭਗਤ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਇਕ ਇਕ ਥਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 'ਚੋਂ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ। ਇਕ ਇਕ ਭੱਟ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅੱਡ ਅੱਡ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਬੀੜ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਸੇਠੀ ਹਨੂਮਾਨ ਰੋਡ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਮਾਇਆ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਲੈ ਆਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਹ ਬੀੜ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਇਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜੱਦਪਿ ਥੀ ਉਨ ਭਲ ਠਹਿਰਾਈ।
 ਪੈ ਬਹੁ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਨਹਿ ਭਾਈ ॥ ੧੩੩ ॥
 ਮਤਲਬ ਬੇਇਲਮਨ ਨਹਿ ਚੀਨਾ।
 ਪਿਖਿ ਉਰਿ ਅਧਿਕ ਬਢਾਯੋ ਕੀਨਾ।
 ਜਬਿ ਸੰਗਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਈ।
 ਤਿਨੈਂ ਸਿਖਾਇ ਅਧਿਕ ਕੋਪਾਈ ॥ ੧੩੪ ॥
 ਸਭਾ ਲਾਇ ਕਰਿ ਇਸੈ ਬੁਲਾਯੋ।
 ਕਰਿ ਤਨਖਾਹੀਆ ਦੂਰ ਖੜਾਯੋ।
 ਕਹਯੋ ਜੋਗ ਤੂੰ ਹੈਂ ਤਨਖਾਹੈਂ।
 ਤੈਂ ਮਨ ਮਤਿ ਕੀਨੀ ਅਧਿਕਾਹੈਂ ॥ ੧੩੫ ॥
 ਜੱਦਪਿ ਠੀਕ ਠਾਟ ਤੈਂ ਠੱਟਾ।
 ਸ਼ਬਦਨ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿਯ ਕੱਠਾ।
 ਪੈ ਇਹੁ ਸੰਗਤ ਕੋ ਨਹਿ ਭਾਵੈ।
 ਬੇਅਦਬੀ ਬਾਣੀ ਕੀ ਥਾਵੈ ॥ ੧੩੬ ॥
 ਕਜਾ ਤੂੰ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਤੈ ਜਜਾਦੈ।
 ਭਯੋ, ਕੀਨ ਗੁਰੁ ਅੰਗ ਅਲਾਦੈ।
 ਜੋ ਯੋਂ ਹੀਂ ਗੁਰੁ ਤਈਂ ਸੁਹਾਤੇ।

‘ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ।

‘ਵੈਰ ਭਾਵ।

‘ਗੁੱਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

‘ਬਹੁਤੀ।

‘ਭਾਵੇਂ ਤੈਂ ਠੀਕ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

‘ਹੋਵੇਗੀ।

‘ਵੱਡਾ।

‘ਵੱਖਰੇ।

‘ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ।

ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਤੋ ਕਜੋਂ ਨ ਬਨਾਤੇ ॥ ੧੩੭ ॥

ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਬੀ ਭੁਲੈਂ ਹੈਂ।

ਯੋਂ ਤੋ ਭੂਲ ਸਿੱਧ ਉਨ ਥੈਰੈ।

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ) ਭੁੱਲ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਜ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਕੇਰੇ।

ਤੁਮ ਹੂੰ ਬਾਂਧੇ ਅੰਗ ਬਧੇਰੇ। ॥ ੧੩੮ ॥

'ਬਹੁਤੇ ਹਿੱਸੇ ਬਣਾ ਲਏ।

ਥੈਰੈ ਫੇਰ ਸਿੱਖ ਕੋਊ ਔਰੈਂ।

ਸੋ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਹੈ ਔਰੈ ਤੋਰੈਂ।

'ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਗੁਰੂਬਾਣੀ ਕੀ ਜੋ ਮਰਯਾਦਾ।

ਜੈਹੈ ਬਿਗਰ ਤਿਗਰ ਬੇਹਾਦਾ। ॥ ੧੩੯ ॥

'ਬਹੁਤੀ ਵਿਗੜ ਤਿਗੜ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪੈ ਏਕ ਦਿਨ,

ਸਿੱਖਨ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨ।

ਟੀਕਾ ਬਾਣੀ ਕਾ ਰਚੇ,

ਸਮਝ ਪਰੈ ਜਜੋਂ ਪੀਨ। ॥ ੧੪੦ ॥

'ਬਹੁਤੀ।

ਚੌਪਈ:

ਤਬਿ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਐਸ ਅਲਾਯਾ।

ਅੱਖਰ ਜੋਊ ਬੀੜ ਮੈ ਆਯਾ।

ਤਾਂਹਿ ਨ ਕੋਊ ਹਿਲਾਇ ਚਲਾਏ।

ਸੁੱਧ ਅਸੁੱਧ ਨ ਯਾਹਿ ਅਲਾਏ ॥ ੧੪੧ ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਨਕ ਕੀ ਬਾਣੀ।

ਪਰ, ਟੀਕਾ ਕੋ ਸਕੈ ਬਖਾਣੀ।

ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਰਸਨਾ ਪਰ ਟੀਕਾ।

ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਕਾ ਰਹੈ ਅਲੀਕਾ। ॥ ੧੪੨ ॥

'ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। (ਅਲੀਕ-ਬਿਨਾਂ ਲੀਕ, ਅਰੇਖ, ਚਿੰਨ੍ਹਰਹਿਤ, ਭਾਵ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ)।

ਕਾਮਧੇਨੁ ਸਮ ਹੈ ਫਲ ਦਾਏ।

ਅਰਥ ਜੈਸ ਚਹਿ ਤੈਸ ਅਲਾਏ।

ਜਬਿ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਐਸ ਬਖਾਨਾ।

ਤਬਿ ਤੁਮ ਕਜੋਂ ਕੁਕ੍ਰਿਤ। ਇਹੁ ਠਾਨਾਂ²* ॥ ੧੪੩ ॥

॥ ੧੪੩ ॥

*ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਲਿਖਣਾ- ੧. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕੋਈ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ੨. ਇਹ ਟੀਕਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ 'ਤੇ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ੩. ਇਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਚਾਹੇ ਕਰ ਲਵੇ। ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕੋਈ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਿਆ? ਰਸਨਾ 'ਤੇ ਤਦ ਹੀ ਆਵੇਗਾ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਅਚਾਰਜ ਤੋਂ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੇਗਾ। ਅਰਥ ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਜੇ ਰਸਨਾ ਤੇ ਟੀਕਾ ਆ ਜਾਣ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕੋਈ ਬੇਅਦਬੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਟੀਕਾ ਲਿਖ ਲੈਣ ਨਾਲ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਆਦਿ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਵੇਦ ਵੀ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕੰਠ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਪਿਆ। ਅਗੋਂ ਜਾ ਕੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਕਠਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਲਈ ਨਿਘੰਟੂ (ਕੋਸ਼) ਤੇ ਨਿਰੁਕਤ ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ (ਵਿਆਖਿਆ ਸਹਿਤ ਟੀਕੇ) ਲਿਖੇ। ਅੰਜੀਲ ਤੇ ਕੁਰਾਨ ਆਦਿ ਅਨਯ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਇਹੋ ਗੱਲ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜੇ ਠੀਕ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਚਾਹੇ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਨਯ-ਮਤੀ ਲੋਕ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੋਧੀ ਅਰਥ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਲਤ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕਦੇ ਵੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਅਨਯ-ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕਈ ਪਦਾਂ, ਤੁਕਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ, ਆਪ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਜਨਮ-ਸਾਖੀਆਂ, ਗੁਰ ਬਿਲਾਸਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮਿਹਰਵਾਨ, ਅਨੰਦ ਘਨ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਟੀਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਖੁਦ ਆਪ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਐਸਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਰਥਾਂ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਐਉਂ ਸਮਝੇ ਜਿਵੇਂ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਗੁਆਚੀ ਵਸਤੂ ਲੱਭਣੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਚਾਨਣੇ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਵਸਤੂ ਲੱਭਣ ਦੇ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਲਿਖਣਾ ਕੋਈ ਬੇਅਦਬੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਪੁੰਨ ਹੈ।

ਤੈਂ ਮਨ ਮਤਿ ਬੇਅਦਬੀ ਭਾਰੀ।

ਕਰੀ ਕਾਹਿ ਜੋ ਰੀਤਿ ਬਿਗਾਰੀ।

ਯਾਂ ਤੇ ਤੈਂ ਜਜੋਂ ਅੰਗ ਹਿਲਾਏ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਜੁਦੇ ਕਰਾਏ ॥ ੧੪੪ ॥

ਬੰਦ ਬੰਦ ਤੇਰਾ ਜਬਿ* ਜੁਦਾ।

*ਜਬਿ' ਪਾਠ ਛੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਂ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

'ਫਲ।

ਥੈਰੈ, ਤਬਿ ਪੈਰੈਂ ਤੂੰ ਮੁਦਾ।

ਏਸ ਬੇਅਦਬੀ ਕਾ ਫਲ ਏਹੈ।

ਤੁਮ ਕੋ ਸਾਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਹੈ ॥ ੧੪੫ ॥

ਦੇਖਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਮਰਜੀ।

ਭਾਵੀ ਰਹਿਤ ਨ ਕਿਸ ਤੈ ਬਰਜੀ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੋ ਔਰਨ ਤਾਂਈਂ।

ਲਾਵਤ ਥੋ ਤਨਖਾਹੈਂ ਭਾਈ ॥ ੧੪੬ ॥

ਅਰ ਕੋਵਿਦ ਦਾਨਾਂ ਕਹਿਲਾਤੇ।

ਅਨਿਕ ਸਾਖੀਆਂ ਮਨੋਂ ਬਨਾਤੇ।
 ਸਿੱਖਨ ਤਈਂ ਸੁਨਾਇ ਰਿਝਾਤੇ।
 ਅੱਗੂਣੀਯ ਸੋ ਪੰਥ ਸਦਾਤੇ॥ ੧੪੭ ॥
 ਭਾਵੀ ਐਸੀ ਅਕਲ ਭੁਲਾਈ।
 ਭਯੋ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਉਦੈ ਦੁਖਦਾਈ॥
 ਪਾਂਧੇ ਭੂਲਤ ਤਾਰੂ ਡੂਬੈਂ।
 ਸਾਚੀ ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਈ ਖੂਬੈਂ ॥ ੧੪੮ ॥
 ਸੰਗਤ ਨੈਂ ਜੋ ਸ੍ਰਾਪ ਬਖਾਨਾ।
 ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਥਰਿ ਥਰਿ ਕੰਪਾਨਾ ॥ ੧੪੯ ॥

'ਪੰਥ ਦਾ ਆਗੂ ਸਦਾਉਂਦਾ ਸੀ।

'ਦੁਖਦਾਈ ਕਰਮ ਆ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ।

ਸੋਰਠਾ:

ਸੁਨਿ ਸੰਗਤ ਕਾ ਸ੍ਰਾਪ,
 ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਬਿਸਮੈਂ ਭਯੋ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਫਿਰ ਆਪ,
 ਕਹਯੋ ਅਨੁਗ੍ਰਹਿ॥ ਕਰੋ ਅਬਿ ॥ ੧੫੦ ॥

'ਕਿਰਪਾ।

ਚੌਪਈ:

ਬਚਨ ਤੁਮਾਰਾ ਟਲੈ ਨ ਕਬਿਹੀ।
 ਸੂਰ ਸਸੀ ਧਰਾ॥ ਟਰ ਹੈਂ ਜਬਿਹੀ।
 ਗੁਰੁ ਸੰਗਤ ਸੰਗਤ ਗੁਰੁ ਆਹੀ।
 ਭੇਦ ਦੁਹਿਨ ਮੈਂ ਹੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ੧੫੧ ॥

'ਸੂਰਜ, ਚੰਦ ਤੇ ਧਰਤੀ।

ਬਚਨ ਤੁਮਾਰ ਭਵੈ॥ ਅਬਿ ਸਾਚੋ।
 ਪਰ ਮੈਂ ਦਾਨ ਏਕ ਯਹਿ ਜਾਚੋਂ॥
 ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨਿਭੈ ਸਿਰ ਸੰਗੈ।
 ਕਟੇ ਜਾਹਿੰ ਮਮ ਅੰਗ ਨਿਸੰਗੈ ॥ ੧੫੨ ॥

'ਹੋਵੇਗਾ।

'ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।

ਇਹੁ ਤਨ ਤੋ ਪੁਨ ਭੀ ਮਿਲ ਜੈਹੈ।
 ਗੁਰੁਸਿੱਖੀ ਫਿਰ ਹਾਥ ਨ ਐਹੈ।
 ਵਸਤੁ ਅਮੋਲਕ ਹੈ ਗੁਰੁਸਿੱਖੀ।
 ਜਾਂ ਤੈ ਕਟਤ ਚੁਰਾਸੀ ਲਿੱਖੀ ॥ ੧੫੩ ॥
 ਖੁਸ਼ਿ ਹੈ ਝੱਲਣ ਭਾਣਾ ਪ੍ਰਭ ਕਾ।
 ਮਨ ਤੈ ਭਲਾ ਮਨਾਵਣ ਸਭਿ ਕਾ।
 ਸੁਖ ਦੁਖ ਲਾਭ ਹਾਨਿ ਸਮ ਸਹਿਣਾ।

ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਦਨ¹ ਹੀਰਹਿਣਾ ॥ ੧੫੪ ॥

¹ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁੱਖ।

ਜਿਨ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਸਭਿ ਮੈਂ ਪਿਖਣਾ।

ਏਹੀ ਗੁਰੁਸਿਖ ਹੂੰ ਕੈ ਸਿਖਣਾ।

ਖੰਡੜੋਂ ਤਿੱਖੀ ਵਾਲਹੁੰ ਨਿੱਕੀ।

ਹੈ ਸਿੱਖੀ ਐਸੀ ਗੁਰੁਸਿੱਖੀ¹ ॥ ੧੫੫ ॥

¹ਐਸੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ।

ਸੋ ਸਿੱਖੀ ਜਿਸ ਸਿੱਖ ਨਿਬਾਹੀ।

ਤਾਂ ਕੋ ਪੁਨ ਭਵ¹ ਦੁਖ ਹੂੰ ਨਾਹੀਂ।

¹ਸੰਸਾਰ ਦਾ। (ਅ) ਜੰਮਣ (ਮਰਣ) ਦਾ।

ਸੋ ਬਰ ਦਾਨ ਦੇਹੁ ਮੁਹਿ ਖਾਸੈ¹।

¹ਆਪ।

ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨਿਭੈ ਸੰਗ ਸ੍ਰਾਸੈਂ ॥ ੧੫੬ ॥

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸੰਗਤ ਮੁਦ¹ ਹੂੰ ਕਹੜੋ।

¹ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ।

ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਤੁਮਾਰਾ ਰਹੜੋ¹।

¹(ਕਾਇਮ) ਰਹੇਗਾ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਮੁਦ ਧਾਰੀ।

ਕਹੜੋ ਧੰਨਜ ਸੰਗਤ ਗੁਰੁ ਪਜਾਰੀ ॥ ੧੫੭ ॥

ਜੇਉ ਬੀੜ ਥੀ ਤਾਹਿੰ ਹਿਲਾਈ।

ਫੇਰ ਵੈਸ ਹੀ ਜਿਲਦ ਬੰਧਾਈ।

ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਜੜੋਂ ਸੇਵੈ ਦਰਵਾਰੈਂ।

ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈ ਤਿਸ ਹੀ ਢਾਰੈਂ¹ ॥ ੧੫੮ ॥

¹ਉਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਏਕ ਸਾਲ ਜਬਿ ਐਸ ਬਿਤਾਯੋ।

ਸਮਾਂ ਸਰਾਪ ਕੇਰ ਨਿਯਰਾਯੋ¹।

¹ਨੇੜੇ ਆਇਆ।

ਹੋਨਹਾਰ ਫਿਰ ਅਕਲ ਭੁਲਾਈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮਨ ਮੈਂ ਇਮ ਠਹਿਰਾਈ ॥ ੧੫੯ ॥

ਕਈ ਸਾਲ ਅਬਿ ਗਏ ਬਿਤਾਈ।

ਮੇਲਾ ਪੰਥ ਕਰੜੋ ਨਹਿੰ ਆਈ।

ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਸੁਧਾਸਰ ਮਾਹੀਂ।

ਮੇਲੇ ਤੁਰਕ ਲਗਨ ਦਿਹਾਂ ਨਾਹੀਂ ॥ ੧੬੦ ॥

ਪੰਥ ਨ ਇਕਠਾ ਹੋਵਨ ਪਾਵੈ।

ਤੁਰਨ ਖਬਰ ਰਾਖੈਂ ਸਭਿ ਥਾਵੈਂ।

ਬਲਕਿਨ¹ ਦਸਕ ਸਿੱਖ ਭੀ ਔਰੈਂ²।

¹ਸਗੋਂ। ²ਹੋਰ (ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ)।

ਨਹਿੰ ਦੈਰੈਂ ਮਿਲਨੇਂ ਕਿਸ ਠੌਰੈਂ ॥ ੧੬੧ ॥

ਮੇਲਾ ਦੀਪਮਾਲ ਕਾ ਲਾਈਏ।

ਦਰਸ਼ਨ ਸਭੀ ਪੰਥ ਕਾ ਪਾਈਏ।
 ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਯਹਿ ਮਨਿ ਦਿਢ ਧਾਰੀ।
 ਮੌਤ ਪਰੇਰ ਕਰਾਈ ਕਾਰੀ॥ ੧੬੨ ॥ 'ਦੁਰਘਟਨਾ ਭਾਵ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਸਾਕਾ।
 ਹੋਣਹਾਰ ਹੋਯੋ ਚਹਿ ਜੈਸੀ।
 ਮਿਲਤ ਸਹਾਯ ਬੁੱਧਿ ਤਿਹ ਤੈਸੀ।
 ਹਾਕਮ ਹੁਤੋ ਜੁ ਤਬੈ ਤਹਾਂਈਂ।
 ਤਿਸ ਸੋਂ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਮੇਲ ਮਹਾਂਈ॥ ੧੬੩ ॥ 'ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹੁਤਾ ਮੇਲ ਕਰਕੇ।
 ਮੇਲਾ ਦੀਪਮਾਲ ਕਾ ਲਾਵਨ।
 ਹੇਤੈਂ, ਠੇਕਾ ਕੀਨ ਚੁਕਾਵਨ।
 ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੱਯਾ ਦੈਨਾ।
 ਮੇਲਾ ਦਸ ਦਿਨ ਲਾਇ ਸੁ ਲੈਨਾ॥ ੧੬੪ ॥
 ਪੈ ਇਹੁ ਸ਼ਰਤ ਬੀਚ ਮੈਂ ਹੋਈ।
 ਜਥਾ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਆਇ ਨ ਕੋਈ।
 ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਆਵੈਂ।
 ਮੇਲਾ ਕਰਿ ਨਿਜ ਘਰ ਪਰ ਜਾਵੈਂ॥ ੧੬੫ ॥
 ਲਿਖਤ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਤੈ ਯਹਿ ਭਈ।
 ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਥੀ ਯਹਿ ਮਨਿ ਠਈ।
 ਆਵਗੁ ਸੰਗਤ ਯਹਾਂ ਅਪਾਰੈਂ।
 ਪੂਜਾ ਚਢ ਹੈ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰੈਂ॥ ੧੬੬ ॥
 ਤੁਰਕੈਂ ਦੈ ਕੈ ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।
 ਬਾਕੀ ਟਹਿਲ ਭਵੇ ਦਰਵਾਰੈਂ।
 ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਕਰਿ ਹੈ।
 ਨ੍ਰਾਇ ਸੁਧਾਸਰ ਭਵਨਿਧ ਤਰ ਹੈ॥ ੧੬੭ ॥
 ਬਨੀ ਰਹੈ ਮੇਲੇ ਕੀ ਰੀਤੀ।
 ਯਹਿ ਵਿਚਾਰ ਨੀਤੀ ਤਿਨ ਕੀਤੀ।
 ਦੇਸ ਦੇਸ ਮੈਂ ਚਿੱਠੀ ਫੇਰੀ।
 ਸੰਗਤ ਮੁਦ ਹੈ ਅਈ ਬਧੇਰੀ॥ ੧੬੮ ॥
 ਭਈ ਸੁਧਾਸਰ ਜਬਿ ਬਹੁ ਭੀਰਾ।
 ਹਾਕਮ ਤੁਰਕਨ ਕਰਿ ਤਤਬੀਰਾ॥ 'ਵਿਉਂਤ ਕਰਕੇ, ਜਤਨ ਕਰਕੇ।
 ਬੰਦੋਬਸਤ ਮੇਲੇ ਕੇ ਕਾਰਨ।

ਫੌਜ ਲਹੌਰੋਂ ਕਰੀ ਹਕਾਰਨਾ¹ ॥ ੧੬੯ ॥

¹ਬੁਲਾ ਲਈ।

ਜਬਿ ਸੋ ਸੈਨ ਸੁਧਾਸਰ ਆਈ।

ਸੰਗਤ ਦੇਖਿ ਸੇਖ ਦਹਿਲਾਈ।

¹ਬਹੁਤ ਡਰ ਗਈ।

ਸਿੱਖੈਂ ਜਾਨਜੋ ਹਮ ਕੋ ਫਰ ਹੈ।

ਆਈ ਫੌਜ ਜੋ ਤੁਰਕੀ ਚਰੂ ਹੈ ॥ ੧੭੦ ॥

ਡਰ ਧਰਿ ਨਿਸ ਕੋ ਸਭਿ ਹੀ ਦੌਰੇ।

ਮਗ ਮੈਂ ਆਵਤ ਹੁਤੇ ਜੁ ਔਰੇ।

ਵਹਿ ਭੀ ਸੁਨਿ ਭਗ ਗਏ ਪਿਛਾਹੀਂ।

ਰਹਜੋ ਨ ਏਕ ਸੁਧਾਸਰ ਮਾਹੀਂ ॥ ੧੭੧ ॥

ਭਾਣਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਐਸਾ ਭਯੋ।

ਨਹਿੰ ਦਰਵਾਰ ਦਰਬ ਕਿਛੁ ਅਯੋ।

ਤੁਰਕ ਦੁਸ਼ਟ ਜੁਲਮੀਂ ਅਨਿਆਈਂ¹।

¹ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫਾਂ ਨੇ।

ਕਰੀ ਅਨੀਤੀ ਜੁਰਮ ਮਹਾਂਈਂ¹ ॥ ੧੭੨ ॥

¹ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ ਤੇ ਵੱਡਾ ਕੁਕਰਮ ਕੀਤਾ।

ਭਯੋ ਨ ਜਬਿ ਯੋਂ ਠੇਕਾ ਪੂਰਨ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੋ ਪਕਰਜੋ ਤੂਰਨ¹ ॥ ੧੭੩ ॥

¹ਛੇਤੀ।

ਲਲਿਤ ਪਦ ਛੰਦ:

ਔਰ ਸਿੱਖ ਭੀ ਕੇਤਿਕ ਤਿਸ ਕੇ,

ਸੰਗ ਗਏ ਤਬਿ ਪਕਰੇ।

ਜਾਇ ਲਹੌਰ ਨੁਵਾਬ ਅਗਾਰੀ,

ਖਰੇ ਕਰੇ ਸਭਿ ਜਕਰੇ¹।

¹ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

ਸਿੰਘਨ ਫਤੇ ਗਜਾਈ ਸਨਮੁਖ,

ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਮਨਿ ਜਰਯੋ।

ਸਜਾ ਕੌਨ ਇਨ ਕੋ ਅਬਿ ਦੱਈਏ,

ਯਹਿ ਕਾਜੀ ਪ੍ਰਤਿ ਰਰਯੋ¹ ॥ ੧੭੪ ॥

¹ਕਿਹਾ।

ਕੁੱਤੇ ਕੋਲ ਕੁਪੱਤੇ ਕਾਜੀ,

ਪਾਜੀ¹ ਖੋਲਿ ਕਿਤਾਬੈਂ।

¹ਝੁਠੇ।

ਬਾਦੀ¹ ਹਾਸਦ² ਪ੍ਰਮਾਦੀ ਨੈਂ³,

¹ਝਗੜਾਲੂ। ²ਈਰਖਾਲੂ। ³ਪਾਗਲ ਨੇ।

ਭਾਖਜੋ ਐਸ ਸ਼ਿਤਾਬੈਂ¹।

¹ਛੇਤੀ।

ਔਰੈਂ ਲੈ ਜਮਾਨਤਾਂ ਛੋਰੇ,

ਫਿਰ ਨ ਗੁਰੂ ਚਕ ਆਵੈਂ।

ਕਰੈਂ ਫਸਾਦ ਨ ਹੋਇ ਇਕੱਠੇ,
ਨਾਹਿੰ ਤਾਂ ਕੈਦ ਰਹਾਵੈਂ ॥ ੧੭੫ ॥
ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਇਹੁ ਸਿੰਘ-ਪੰਥ ਕਾ,
ਆਹਿ ਮੌਲਵੀ¹ ਕਾਦੀ²।

¹ਜਿਸ ਦਾ ਮਉਲਾ (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਸਾਧੂ। (ਅ) ਆਲਮ, ਵਿਦਵਾਨ। ²(ਕਜ਼ਾ) ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜਨ ਵਾਲਾ, ਜੱਜ।

ਦੇਤ ਤਲੀਮ ਮਜ਼ਬ ਕੀ ਗਜ਼ਬੈਂ,
ਏਹੁ ਗੁੰਥੀ ਹਾਦੀ¹।

¹ਹਦਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ਟਾ) ਗੁੰਥੀ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ (ਗਜ਼ਬ) ਅਸਚਰਜ (ਤਲੀਮ) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਬੰਦ ਬੰਦ ਇਸ ਕਾ ਛੁਡਵਾਵੋ,
ਕੈ ਯਹਿ ਦੀਨ ਕਬੂਲੈ।
ਸੁਨਿ ਮਨਿ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਮੁਦ ਮਾਨਜੋਂ,
ਕਹਜੋ ਬਨੀ ਅਨਕੂਲੈ¹ ॥ ੧੭੬ ॥
ਸੰਗਤ ਕਾ ਸਰਾਪ, ਕਾਜੀ ਕੇ
ਮੁਖ ਚਢਿ ਬੋਲਜੋ ਨੀਕੈ।
ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੋ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ,
ਫਿਰ ਨੁਵਾਬ ਯੋਂ ਠੀਕੈ।
ਕੈ ਦਿਹੁ ਪੈਸਾ, ਤੁਰਕ ਬਨੋ ਕੈ,
ਕੈ ਨਿਜ ਬੰਦ ਕਟਾਵੋ।
ਕਹਜੋ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੁਇ ਨ ਕਬੂਲੋਂ,
ਬੰਦ ਬੰਦ ਛੁਡਵਾਵੋ ॥ ੧੭੭ ॥
ਸੰਗਤ ਇਤਨੇਂ ਮਾਹਿੰ ਲਹੌਰੀ,
ਢਿਗ ਨੁਵਾਬ ਜੁਰਿ ਆਈ।
ਕਹਜੋ ਲੇਹੁ ਪੈਸਾ ਸਭਿ ਹਮ ਸੈਂ,
ਛੋਡਹੁ ਸਿੰਘਨ ਤਾਂਈਂ।
ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਬੋਲਜੋ,
ਸੰਗਤ ਪਰਤੀ ਐਸੇ।
ਹਮ ਕੋ ਭਯੋ ਜੁ ਸ੍ਰਾਪ ਪੰਥ ਕਾ,
ਤੁਮ ਫੇਰਜੋ ਚਹੁ ਕੈਸੇ ॥ ੧੭੮ ॥
ਟਲੈ ਹੁਕਮ ਈਸ਼ੂਰ ਨ੍ਰਿਪ ਗੁਰੂ ਕਾ,

¹(ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ) ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ (ਗੱਲ) ਬਣੀ ਹੈ।

ਸੰਗਤ ਕਾ ਨਹਿੰ ਟਰ ਹੈ।

ਘੋਰ ਸਰਾਪ ਪਰੈ ਤਿਸ ਪਰ ਫਿਰ,

ਜੇ ਮੁਹਿ ਅਬੈ ਉਬਰ ਹੈ।

'ਬਚਾਵੇਗਾ।

ਧਰਮ ਹੇਤ ਜਜੋਂ ਗੁਰੂਅਨ ਦਿਯ ਸਿਰ,

ਤਜੋਂ ਹਮ ਨਿਜ ਸਿਰ ਦੈਹੈਂ।

ਸਿਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਜਬਿ ਯੋਂ ਲਗ ਹੈਂ,

ਤੁਰਕਨ ਜਰਾ ਤਬਿ ਜੈਹੈ ॥ ੧੭੯ ॥

'ਜੜ੍ਹ।

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਜਰ ਕਰਿ',

'ਸੜ ਕੇ।

ਕਹਯੋ ਜਲਾਦਨ ਤਾਂਈਂ।

ਜਾਇ ਨਿਖਾਸ ਚੌਕ ਮੈਂ। ਇਸ ਕੇ,

'ਮੰਡੀ ਦੇ ਚੌਕ ਵਿੱਚ।

ਦਿਹੁ ਬੰਦ ਬੰਦ ਛੁਡਾਈ।

'ਜੋੜ ਜੋੜ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਦਿਉ ਭਾਵ ਹਰ ਜੋੜ ਨੂੰ ਕੱਟੋ।

ਤਬਿ ਹੀ ਪਕਰਿ ਜਲਾਦਨ ਸਿੰਘ ਕੇ,

ਚੌਕ ਨਿਖਾਸ ਲਜੈ ਕੈ।

ਦਸਕ ਠੌਰ ਤੈ ਕਟਨਾ ਚਹਯੋ,

ਕਹਯੋ ਸਿੰਘ ਹਠ ਕੈ ਕੈ ॥ ੧੮੦ ॥

ਸੁਨੋ ਜਲਾਦ ਖੁਦਾ ਕੇ ਪਜਾਰੇ,

ਹੈ ਸਵਾਬਾ ਤੁਮ ਤਾਂਈਂ।

'ਪੁੰਨ।

ਜਜੋਂ ਮੈਂ ਕਹੋਂ ਅੰਗ ਤੁਮ ਮੇਰੇ,

ਕਾਟਹੁ ਤੈਸ ਬਨਾਈ।

ਛੋਟੇ ਬਡੇ ਬੰਦਾ ਜੋ ਤਨ ਕੇ,

'ਜੋੜ।

ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਸਭਿ ਕੀਜੋ।

ਭਲਾ ਖੁਦਾਇ ਤੁਮਾਰਾ ਕਰਿ ਹੈ,

ਹਮ ਸੋਂ ਤੁਮ ਇਮ ਸੀਝੋ ॥ ੧੮੧ ॥

'ਵਰਤੋ।

ਬੇਸ਼ਕ ਹੋਇ ਬਿਦਰਦ ਕਟੋ ਤੁਮ,

ਹਮ ਨਾਹੀ ਦੁਖ ਮਨਤੇ।

ਮੈ ਹੂੰ ਆਰਫਾ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਯਾਨੀ,

'ਗਿਆਨਵਾਨ।

ਨਜਾਰਾ ਸਦ ਤ੍ਰੈ ਤਨ ਤੇ।

'ਤਿੰਨ ਸਰੀਰਾਂ (ਸੂਖਮ, ਸਥੂਲ ਤੇ ਕਾਰਨ) ਤੋਂ ਸਦਾ ਵੱਖਰਾ।

ਮਾਨਿ ਜਲਾਦਨ ਲਯੋ ਜਬੈ ਯਹਿ,

ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਸਿੰਘ ਕੈ ਕੈ।

'ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਲਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਕਰਕੇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਭੁਜਾ ਦਾਹਿਨੀ',

'ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ।

ਦਈ ਪਸਾਰ ਸੁ ਚਹਿ ਕੈ ॥ ੧੮੨ ॥
ਪ੍ਰਿਥਮ ਅੰਗੁਰੀ ਫੂਲਾ ਕਟਾਯੋ,
ਫਿਰ ਮੱਧ ਜੋੜ ਛੁਡਾਯੋ*।

'ਉਤਸਾਹ ਕਰਕੇ, ਲੰਬੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

'ਉਂਗਲ ਦਾ ਫੁੱਲ।

*ਫਿਰ ਮੱਧ ਜੋੜ ਛੁਡਾਯੋ। ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਾਠ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਪੁਨ ਅੰਗੁਰੀ ਜੜ ਤੈ ਕਟਵਾਈ,
ਜਰਾ ਨ ਖੇਦਾ ਜਨਾਯੋ।
ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਕਰ ਕੀ ਸਭਿ ਅੰਗੁਰੀ,
ਇਕ ਇਕ ਕਰਿ ਕਟਵਾਈ।
ਪੁਨ ਪਹੁੰਚਾ ਕੂੰਣੀ ਅਰ ਮੋਢਾ,
ਕਟਵਾਏ ਮੁਦ ਪਾਈ ॥ ੧੮੩ ॥
ਯੋਂ ਹੀ ਬਾਈਂ ਭੁਜਾ ਕਟਵਾਈ,
ਫਿਰ ਜੁਗ ਜੰਘਾ ਕਟਾਈ।

'ਦੁੱਖ।

'ਹੱਥ ਦੀਆਂ।

'ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ।

'ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ।

ਜਨਕ ਬਿਦੇਹੀ ਮਾਤ ਕਰਜੋ ਸਿੰਘ,
ਜਾਨੀ ਦੇਹ ਪਰਾਈ।
ਗਜਾਨੀ ਸੰਤ ਹੁਤੋ ਵਹਿ ਪੂਰਨ,
ਰਹਜੋ ਦੇਹ ਕਾ ਸਾਖੀ।
ਆਤਮ ਸਦਾ ਅਸੰਗਾ ਪਛਾਨਜੋ,
ਬ੍ਰਿਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਂਰਾਖੀ ॥ ੧੮੪ ॥
ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਜੁਰਮ ਜ਼ਹਿਰ ਅਤਿ ਭਾਰੀ
ਕਹਿਰ, ਸ਼ਹਿਰ ਘਬਰਾਯੋ।

'ਦੇਹ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰਿਹਾ।

'ਨਿਰਲੇਪ।

'ਇਹ ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਕਹਿਰ ਦਾ (ਜੁਰਮ) ਗੁਨਾਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ (ਲਾਹੌਰ) ਘਬਰਾ ਗਿਆ।
'ਇਕੱਠ।

ਭਯੋ ਹਜੂਮਾ ਆਨਿ ਸਿੰਘ ਗਿਰਦੈ,
ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਬਹੁਤਾਯੋ।
ਪੇਖਿ ਖਾਇ ਗਸਾ ਗਿਰੇ ਕਿਤਿਕ ਜਨ,
ਕਿਨ ਅੰਗੁਰੀ ਮੁਖ ਧਾਰੀ।
ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਕਾ ਦੇਖ ਨ ਸਾਕੈਂ,
ਦੇਵਹਿ ਤੁਰਕੈਂ ਗਾਰੀ ॥ ੧੮੫ ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨਾਰਿ ਨਰ ਜੇਤਿਕ,
ਥੇ ਤਬਿ ਸ਼ਹਿਰ ਮਝਾਰੀ।
ਹਠ ਸਤ ਸਿਦਕ ਨਿਹਾਰਿ ਸਿੰਘ ਕਾ,

'ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ।

ਜਾਵਹਿ ਸਭਿ ਬਲਿਹਾਰੀ।

ਕਠ-ਪੁਤਰੀ ਸਮ¹ ਸਿੰਘ ਕਟਾਵੈ,

ਅੰਗ ਆਪਨੇ ਬੈਠਾ।

ਹਾਇ ਨ ਤੋਬਾ ਕਰੀ ਨ ਹੱਲਯੋ,

ਜਰਾ ਨੱਕ ਨਹਿ ਐਂਠਾ¹ ॥ ੧੮੬ ॥

ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਰਹਯੋ ਵਹਿ ਕਰਤੋ,

ਤਨਿ ਪੀੜਾ ਨਹਿ ਮਾਨੀ।

ਹਾਹਾਕਾਰ ਲੋਗ ਸਭਿ ਕਰਿਹੀਂ,

ਰਹੇ ਜਲਾਦ ਹਰਾਨੀ।

ਦੇਵ ਸਿੱਧ ਗੰਬੂਧ¹ ਕਿੰਨਰ² ਜਛ³,

ਚਢੇ ਬਿਵਾਨਨਿ ਹੇਰੈਂ।

ਐਸੋ ਭਯੋ ਨ ਜਨਕ ਬਿਦੇਹੀ,

ਆਪਸ ਮੈਂ ਸਭਿ ਟੇਰੈਂ¹ ॥ ੧੮੭ ॥

ਧੰਨ ਸਿੰਘ ਇਹੁ ਧੰਨ ਸਿਦਕ ਇਸ,

ਇਮ ਕਹਿ ਫੂਲ ਬਸਾਵੈਂ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਪੁਰੀ ਲਿਜਾਵਨ ਚੈਰੈਂ,

ਸਭਿ ਹੀ ਦੈਵ¹ ਮਨਾਵੈਂ।

ਬਰ ਸੁਰੰਗਨ ਚਹੈਂ ਅਲਿੰਗਨ,

ਨਿਜ ਤਨ ਜਾਨ ਸਿੰਗਾਰੈਂ¹।

ਅਰ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ,

ਇਕ ਦਿਸ ਖੜੇ ਨਿਹਾਰੈਂ ॥ ੧੮੮ ॥

ਨਜ਼ਰ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਭਿ ਆਵੈਂ,

ਹੈ ਖੁਸ਼ਿ ਅੰਗ ਕਟਾਵੈ।

ਇਕ ਟਿਕ ਲਾਇ ਰਹਯੋ ਗੁਰੂ ਪਗ ਦਿਸ¹,

ਜਾਵਨ ਤਹੀਂ ਚਹਾਵੈ।

ਸ਼ਾਹ ਰਜ਼ਾਕ ਕਾਦਰੀ, ਸੱਯਦ

ਹਸਨ ਪਸ਼ੋਰੀ ਦੋਉ।

¹ਲੱਕੜ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਵਾਂਗ।

¹ਮਰੋੜਿਆ, ਵੱਟਿਆ।

¹ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗਵੱਈਏ। ²ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਚੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੜ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਤੇ ਮੂੰਹ ਘੋੜੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ³ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਜਾਤੀ ਜੋ ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ।

¹ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ (ਅਲਿੰਗਨ) ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਤੇ (ਜਾਨ) ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੰਗਾਰਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਇਕ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਨਿਗਾਹ ਗੱਡਰੱਖੀ ਹੈ।

ਹੁਤੇ ਫਕੀਰ ਅਜਮਤੀ ਪੂਰੇ,
ਤਬਿ ਮਸਹੂਰੇ ਸੋਊ ॥ ੧੮੯ ॥

ਪੇਖਿ ਹਜ਼ੂਮ¹ ਚੌਂਕ ਸ਼ਾਹੀ ਮੈਂ,
ਸੋ ਭੀ ਪਹੁੰਚੇ ਆਈ।

¹ਇਕੱਠ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਿ,
ਸੋ ਤੱਜਬ ਰਹੇ ਮਹਾਂਈ।

¹ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਰਹੇ।

ਕਹੈਂ ਨ ਐਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ,
ਭਯੋ ਨ ਹੋਇ ਅਗਾਰੀ।

ਤੀਨ ਦੇਹ ਤੈ ਸਾਖੀ¹ ਨਜਾਰਾ,
ਇਨ ਹੈ ਸਾਚ ਦਿਖਾਰੀ ॥ ੧੯੦ ॥

¹ਗਵਾਹ ਭਾਵ ਵੱਖਰਾ।

ਐਸੇ ਕਹਿਤ ਸੁਨਤ ਵਹਿ ਸੀਘਰ,
ਪਹੁੰਚੇ ਪਾਸ ਨੁਵਾਬੈਂ।

ਕਹਯੋ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਦਮ ਗਹੋ¹ ਤੁਮ,
ਨਹੀਂ ਤ ਹੋਇ ਖਰਾਬੈਂ।

¹ਚਰਨ ਪਕੜੋ।

ਏਹੁ ਸਿੰਘ ਜਿਮ ਅੰਗ ਕਟਾਵਤ,
ਸਾਵਧਾਨ ਦਿਢ ਬੈਸਾ।

ਪੀਰ ਪਿਕੰਬਰ ਆਰਫ¹ ਜ਼ਾਹਿਦ²,
ਭਯੋ ਨ ਕੋ ਹੈ ਐਸਾ ॥ ੧੯੧ ॥

¹ਗਿਆਨਵਾਨ। ²ਤਪੱਸਵੀ।

ਜੈਸ ਵਜੂਦ ਕਿਸੀ ਕਾ ਕੋਊ,
ਕਾਟਤ ਹੇਰਤ ਔਰੈਂ¹।

¹ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੱਟੀਦਾ ਦੂਜਾ ਕੋਈ (ਆਦਮੀ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹਾ) ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਤਿਸ ਕੋ ਪੀੜ ਸਘੀੜ¹ ਨ ਹੋਵਤ,
ਪਿਖਯੋ ਸਿੰਘ ਇਹੁ ਤੌਰੈਂ।

¹ਪੀੜ ਦਾ ਦੁੱਖ।

ਐਸਾ ਸੱਮ੍ਰਥ ਚਹੈ ਤੁ ਪਲਟੈ,
ਤਬਕ ਤਲੈ ਕੇ ਉਪਰ¹।

¹ਥੱਲੇ ਦੇ (ਤਬਕ) ਲੋਕ ਉਪਰ ਉਲਟਾ ਦੇਵੇ।

ਜੇ ਇਹੁ ਚਹੇ ਤੁ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਅਬਿ,
ਨਾਮ ਨ ਛੋਡੈ ਭੂ ਪਰ¹ ॥ ੧੯੨ ॥

¹ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ।

ਕਾਂਟਾ ਏਕ ਚੁਭਤ ਜਿਸ ਜਨ ਕੋ,
ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਤ ਅਸ਼ਕ ਹੈ¹।

¹ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਕੇ ਬੇਹੋਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਮ ਇਨ ਸਿੰਘ ਅੰਗ ਕਟਵਾਏ,

ਕੌਨ ਬਲੀ ਕਰਿ ਸਕ ਹੈ।
ਇਕ ਅੰਗੁਰੀ ਸਰਮੱਦਾ ਕਟਾਈ,
ਹੱਥ ਮਨਸੂਰਾ ਕਟਾਏ।
ਜਰਣਾ ਕਰ ਮਰਣਾ ਨ ਚਹਾਨਾ,
ਅਜਮਤ ਦਈ ਦਿਖਾਏ ॥ ੧੯੩ ॥

ਹੋਇ ਦੁਖੀ ਜਿਮ ਰਿਖੀ ਧੁੰਧਲੀ,
ਨਗਰ ਗਰਕ ਕਰਿ ਦੀਨੋ।
ਸ਼ਾਹਿ ਫਰੂਨ ਸੈਨ ਸਹਿ ਗਰਕਯੋ,
ਦੁਖੀ ਜੁ ਮੂਸਾ ਕੀਨੋ।
ਤਯੋ ਯਹਿ ਸਿੰਘ ਚਹੈ ਤੋ ਅਬਿ ਹੀ,
ਕਰੈ ਗਰਕ ਤੁਵ ਦੇਸੈਂ।
ਇਸ ਸਮ ਵਲੀ ਨ ਜਗ ਮੈਂ ਕੋਈ,
ਪਿਖੇ ਸੁਨੇ ਹਮ ਵੇਸੈਂ ॥ ੧੯੪ ॥
ਡਰਯੋ ਨੁਵਾਬ ਏਹੁ ਸੁਨ ਅਤਿ ਹੀ,
ਤਬਿ ਹੀ ਹੁਕਮ ਪਠਾਯੋ।
ਬਨਯੋ ਉਪਾਵ ਨ ਫਿਰ ਕੁਛ ਸ਼ੀਘਰ,
ਉਤ ਸਿੰਘ ਤਨ ਕਟਵਾਯੋ।
ਭੁਜਾਂ ਜੰਘ ਮੋਢੇ ਜਬਿ ਕਟਗੇ,
ਜਪੁਜੀ ਜਪਤ ਰਹਾਯੋ।
ਪੜ੍ਹ ਸੋਦਰ ਕੀ ਪੌੜੀ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਆਲਾਯੋ ॥ ੧੯੫ ॥
ਸੀਸ ਉਤਾਰ ਜਲਾਦ ਦਯੋ ਤਬਿ,
ਬਾਕੀ ਰਹਯੋ ਜੁ ਪਾਠੈਂ।
ਸੋ ਸਭਿ ਸੀਸ ਸਿੰਘ ਕੇ, ਜਪੁਜੀ
ਪੂਰਾ ਕੀਨੋ ਠਾਠੈਂ*।

ਉਚ ਅਵਾਜ ਸੁਨਯੋ ਸਭਿ ਲੋਗੈਂ,
ਪੂਰਨ ਪਾਠ ਕਰੈ ਕੈ।

'ਇਕ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਜੋ ਫਾਰਸ ਦੇਸ ਦੇ ਕਾਸ਼ਾਨ ਨਗਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰਾਇਆ।
'ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ।

'(ਕਸ਼ਟ) ਸਹਾਰ ਕੇ ਮਰਨਾ ਨਾ ਚਾਹਿਆ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤੀ।

'ਸਣੇ ਫੌਜ ਫਰੂਨ ਸ਼ਾਹ (ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ) ਗਰਕ ਹੋ ਗਿਆ।

'ਕਰਾਮਾਤੀ।

'ਬਹੁਤੇ।

'ਠਾਠ ਨਾਲ, ਅਨੰਦ ਨਾਲ। *ਠਾਠੈਂ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ 'ਪਾਠੈਂ' ਹੀ ਪਾਠ ਸੀ।

ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਕਹਿ ਫਿਰ ਇਮ ਗਾਯੋ,
 ਉਚੇ ਧੁਨੀ ਸੁਨੈ ਕੈ ॥ ੧੯੬ ॥
 ਅਪਨੇ ਚਲਿਤ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਹੈ,
 ਮਰੈ ਨ ਜਨਮੈ ਕੋਈ।
 ਘਾਲਕ ਪਾਲਕ ਚਾਲਕ ਏਕੋ,
 ਮਾਲਕ ਚੋਜ ਕਰੋਈ।

ਮਾਨੁਖ ਕੇ ਕਿਛੁ ਹਾਥ ਨਹੀ ਹੈ,
 ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ ਆਪੇ*।

ਇਮ ਕਹਿ ਫਤੇ ਗਜਾਇ ਜਾਇ ਸਿੰਘ,
 ਮਿਲਯੋ ਸ਼ਹੀਦਨ ਥਾਂ ਪੈ ॥ ੧੯੭ ॥
 ਚਢਿ ਬਿਵਾਨ ਪਰ ਚਾਲਯੋ ਨਭ ਮਗ,
 ਸੁਰ ਸਭਿ ਫੂਲ ਬਸਾਵੈਂ।
 ਬਜੈਂ ਨਿਸ਼ਾਨ' ਬਿਵਾਨ ਚਮਕਹੀਂ,
 ਨਚਤ ਨਟੀ-ਸੁਰ' ਜਾਵੈਂ।
 ਨਭ ਮੈਂ ਪਯੋ ਕੁਲਾਹਲ' ਭਾਰੀ,
 ਸੁਨਯੋ ਪਿਖਯੋ ਸਭਿ ਕਾਹੀਂ।
 ਧਰ ਪੈ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਯੋ ਤਬਿ,
 ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਨਭ ਮਾਹੀਂ ॥ ੧੯੮ ॥
 ਸੱਚਖੰਡ ਆਖੰਡ ਮੰਡਲੈਂ',
 ਦਸ ਗੁਰੁ ਦਰਸੇ ਜਾਈ।
 ਬੰਦਨ ਕਰੀ, ਦਸਮ ਗੁਰੁ ਸਾਦਰ',
 ਨਿਜ ਢਿਗ ਲਯੋ ਬਿਠਾਈ।
 ਪਰਮਾਨੰਦ ਜਹਾਂ ਸਦ ਰੈਹੈ,

'ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਾਲਕ ਆਪੇ ਕੌਤਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

*ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਅਤੇ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਕ ਤੁਕ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ-ਨਹ ਕਿਛੁ ਜਨਮੈ ਨਹ ਕਿਛੁ ਮਰੈ ॥ ਆਪਨ ਚਲਿਤ ਆਪ ਹੀ ਕਰੈ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੮੧)। ਅਪੁਨੇ ਚਲਿਤ ਆਪਿ ਕਰਣੈਹਾਰ ॥ ਕਉਤਕ ਕਰੈ ਰੰਗ ਆਪਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੭੯)। ਸਰਬ ਪਾਲਕ ਸਰਬ ਘਾਲਕ ਸਰਬ ਕੋ ਪੁਨ ਕਾਲ ॥ (ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ)। ਮਾਨੁਖ ਕੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹਾਥਿ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੮੧) ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੭੯)।

'ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉੱਪਰ।

'ਧੌਂਸੇ ਵਜਦੇ ਹਨ।

'ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਾਚੀਆਂ।

'ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਡੰਡਰੌਲਾ।

'ਅਖੰਡ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ।

'ਆਦਰ ਨਾਲ।

ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਨ ਪੋਹੈ।

ਮਿਲੀ ਮੁਕਤਿ ਸਾਰੂਪ¹ ਸਿੰਘ ਕੇ,
ਦੁਲਭ ਜੁਗੀਸਨ ਜੋ ਹੈ ॥੧੯੯॥
ਇਤ ਸਿੱਖਨ ਸਭਿ ਅੰਗ ਸਿੰਘ ਕੇ,
ਲੈ ਸਿਸਕਾਰ ਕਰੈ ਹੈਂ।

ਜਹਾਂ ਸਿੰਘ ਥੇ ਅੰਗ ਕਟਾਏ,
ਦਬੀ ਬਿਭੂਤ ਤਹੈ ਹੈਂ।
ਤਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਅਬਿ ਉਨ ਕਾ,
ਜਗਤ ਪੂਜ ਭਲ ਹੈ ਸੋ।

ਜੈਸੀ ਮੰਨਤ ਕਰਿ ਹੈ ਕੋਊ,
ਆਵਤ ਬਰ¹ ਤਿਸ ਤੈਸੇ ॥੨੦੦॥

ਅਬਿ ਦਰਵਾਜਾ ਜੋਊ ਕਿਲੇ ਕਾ,
ਬੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦਿਸ ਤੈ ਹੈ।
ਹੁਤੇ ਚੌਂਕ ਤਬਿ ਤਿਸ ਕੇ ਆਗੇ,
ਨਾਮ ਨਿਖਾਸ ਜੁ ਕੈਹੈਂ।

ਤਹਿੰ ਮਸੀਤ ਢਿਗ ਕੂਪ ਕਿਨਾਰੇ,
ਸਿੰਘ ਕਤਲ ਥੇ ਹੋਤੇ।

ਤਿਸੀ ਕੂਪ ਮੈਂ ਸਿਰ ਥੇ ਪਰਤੇ,
ਬੰਦ ਰਖਾਤੇ ਓਤੇ¹ ॥੨੦੧॥

ਮਸਤੀ ਦਰਵਾਜੇ ਕੇ ਅੰਦਰ,
ਗੰਜ-ਸ਼ਹੀਦ ਸੁ* ਸੋਹੀ।

ਭਾਈ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਪੂਜਾਰੀ,
ਲਾਇਕ ਤਹਾਂ ਅਤੋਹੀ।

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੈ ਸਾਕਾ,
ਕੀਨੋ ਸਭਿ ਤੈ ਚਢ ਕੈ।

ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਬਚਨ ਸੰਗਤ ਕਾ,
ਠੀਕ ਨਿਬਾਹੜੇ ਬਢ ਕੈ¹ ॥੨੦੨॥

ਰੋਜ ਉਮੱਸਯਾ ਕਾ ਥਾ ਸੋਊ,
ਸਿੰਘ ਸਰੀਰ ਬਖੇਰਾ।

¹ਸਰੂਪ ਮੁਕਤੀ, ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਵਰਗਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਾ।

¹ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦੇ ਲੋਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਜਦੇ ਹਨ।

¹ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

¹ਉਤੋਂ।

*ਗੰਜ-ਸ਼ਹੀਦ ਸੁ' ਪਾਠ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ,
ਮੂਲ 'ਚ ਇੰਨਾ ਪਾਠ ਕਿਤੇ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

¹ਬਹੁਤਾ।

¹ਵਧ ਕੇ।

¹ਖਿੰਡਾਇਆ ਭਾਵ ਤਿਆਗਿਆ।

ਤਾਂ ਤੇ ਜੋੜ ਮੇਲ ਉੱਛਵ ਤਹਿੰ,
ਹੋਤ ਉਮੱਸਯਾ ਕੇਰਾ ॥ ੨੦੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਰਨ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਮੂੰਡ ਪਰ,
ਸਫਲ ਮਰਨ ਹੈ ਤਾਂਹਿ।
ਤਨਕ ਵਿਖੈ ਤਨ ਕੇ ਤਜੈ,
ਪ੍ਰਿਯ ਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਬਾਹਿ ॥ ੨੦੪ ॥

ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ।

ਜਬਿ ਲੋ ਯਹਿ ਜਗ ਰਹੈਗੋ,
ਜਲ ਅਗਨੀ ਸਸਿ ਸੂਰ।
ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕਾ ਰਹੈਗੋ,
ਤਬਿ ਲੋ ਜਸ ਭਰਪੂਰ ॥ ੨੦੫ ॥
ਸਰਬ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕਾ ਬਨਜੋ,
ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ।
ਸਾਹਬਜ਼ਾਦਜੋਂ ਕਾ ਭਯੋ,
ਅੱਵਲ ਡਿਉਢੀਦਾਰਾ ॥ ੨੦੬ ॥

ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇਰਾਜ ਮਹਲਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਉਪਰ ਹੁਕਮਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾਂਰਾਜ-ਭਵਨ ਦੀ ਡਿਓੜੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਮਹਾਰਾਜੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਇਸੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ (CHAMBER LAIN)।

ਧੰਨਜ ਧੰਨਜ ਸਭਿ ਜਨ ਕਹੋ,
ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਤਾਂਇੰ।
ਆਪ ਤਰਜੋ ਤਾਰੀ ਜਿਸੈ,
ਇੱਕੀ ਕੁਲ ਬਿਦਤਾਇ ॥ ੨੦੭ ॥
ਤਿਮ ਸਮ ਕਰਨੀ ਕਠਨ ਅਤਿ,
ਕਨੀ ਕਿਨ ਜਗ ਮਾਹਿੰ।
ਅਧਿਕ ਬਿਦੇਹੀ ਜਨਕ ਤੈ,
ਭਯੋ ਬਿਦੇਹੀ ਵਾਹਿ ॥ ੨੦੮ ॥
ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੀ ਗਾਥ ਯਹਿ,
ਪਢੈ ਸੁਨੈ ਸਿਖ ਜੋਇ।
ਸਿਦਕ ਨਿਭੈ ਸੰਗ ਸ੍ਰਾਸ ਤਿਸ,
ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ੨੦੯ ॥

ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਦੇਹ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਇਆ।

ਬਚਨ ਨ ਸੰਗਤ ਕਾ ਟਲਯੋ,
 ਭਲੋ ਨਿਬਾਹਯੋ ਤਾਂਹਿ।
 ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸਏ ਪਚਾਨਵੇਂ,
 ਗਾਥ ਭਈ ਥੀ ਯਾਂਹਿ ॥੨੧੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ',
 ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਬਿਸੁਆਮ ॥੨੯॥

੩੦. {ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਆਉਣਾ}

ਕਬਿੱਤ:

ਤੇਜ ਮਾਰਤੰਡ ਹੈ ਪ੍ਰਚੰਡ ਮੰਡ ਖੰਡ ਖੰਡ,
ਚੰਡ ਬਲਵੰਡ ਅਰਿ ਪੰਡ ਮੁਖ ਹੈ ਕਏ।

¹(ਜਿਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ) (ਪ੍ਰਚੰਡ) ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ ਤੇਜ (ਮਾਰਤੰਡ) ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਖੰਡਾਂ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚ (ਮੰਡ) ਸਜ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਤੇਜ ਨੇ) (ਚੰਡ) ਤਿੱਖੇ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ (ਪੰਡ) ਪੀਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਕਾਮਧੇਨ ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਕਾਮਤਰ ਹੂੰ ਤੇ ਤਰ,
ਦਾਸਨ ਕੀ ਆਸਨ ਕਰੱਯਾ ਪੂਰ ਹੈ ਭਏ।

¹(ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ) ਕਾਮਧੇਨ, ਚਿੰਤਾਮਨੀ ਤੇ ਕਲਪ-ਬ੍ਰਿਛ ਤੋਂ ਵੀ (ਤਰ) ਵੱਧ, ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸਾਹਿਬੀ ਅਖੰਡਲ ਤੈ ਅੰਡ ਪੈ ਅਖੰਡ ਮੰਡ,
ਕਰਿ ਕੈ ਘਮੰਡ ਅਰਿ ਨੀਚ ਮੀਚ ਹੈ ਦਏ।

¹(ਅੰਡ) ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੀ (ਸਾਹਿਬੀ) ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ (ਅਖੰਡਲ) ਇੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਵੀ (ਜ਼ਿਆਦਾ) (ਅਖੰਡ) ਅਟੁੱਟ (ਮੰਡ) ਸਜ ਰਹੀ ਹੈ, (ਘਮੰਡ) ਜੰਗ ਕਰ ਕੇ ਨੀਚ ਵੈਰੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਪਾਦ ਅਰਬਿੰਦ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੰਦ,
ਗਜਾਨ ਹਰਿ ਅਗਯਾਨ ਦੁੰਦ ਦੋਖ ਹੈ ਹਏ ॥ ੧ ॥

¹ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ 'ਤੇ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ) ਅਗਿਆਨ ਤੇ (ਦੁੰਦ) ਭਿਆਨਕ ਦੋਸ਼ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ:

ਨਾਮ ਸੁਨਤ ਜਿਨ ਕਾ ਭਗੈਂ,
ਦੁਵਿਧਾ ਸੱਤ੍ਰੁ ਸਭੀਤ।

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਅੰਦਰਲੇ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ) ਵੈਰੀ ਡਰ ਕੇ ਭਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਨਸ਼ਟ ਕਸ਼ਟ ਸ਼ਾਮਸ਼ਟ ਕ੍ਰੈ,
ਖਸ਼ਟ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੨ ॥

¹(ਉਨ੍ਹਾਂ) ਛੇਵੇਂ (ਇਸ਼ਟ) ਪਿਆਰੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ) ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਾਰੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
¹ਫੌਰਨ, ਛੇਤੀ।

ਧਰਿ ਉਰਿ ਗੁਰੂ ਪਦ ਫੁਰਾ ਕਥੋਂ,
ਢੁਰਾ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖਨ ਗਾਥ।
ਬਿਨੈ ਸਿੰਘਨ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਮ,
ਪਠਯੋ ਪਠਾਨਨ ਨਾਥ ॥ ੩ ॥
ਨਾਦਰ ਨਾਦਰਾ ਆਇ ਹੈ,
ਸਾਦਰਾ ਸਿੰਘ ਲੁਟਾਇ।

¹ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ।

¹ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

¹ਅਨੋਖਾ ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ।

¹ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ।

ਹਤੈਂ ਚੁਕਤਨ ਕੁਪਤਨ ਕੋ,
ਕਥਾ ਸੁਨੋ ਅਬਿ ਸਾਇ¹ ॥ ੪ ॥

¹ਉਹ।

ਚੌਪਈ:

ਜਬਿ ਤੈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤਨ ਤਜਾਗਾ।
ਦੁਖ ਬਡ ਲਘੁ ਨਾਜਮ ਕੋ ਲਾਗਾ¹।
ਬਾਦ ਫਰੰਗ¹ ਐਸ ਤਿਹ ਭਯੋ।

¹(ਲਘੁ) ਛੋਟੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਵੱਡਾ (ਦੁਖ) ਰੋਗ ਲੱਗ ਗਿਆ।

¹ਆਤਸ਼ਕ, ਇਕ ਸਪਰਸ਼ਰੋਗ।

ਗਰ ਕਰਿ ਲਿੰਗ ਤਾਂਹਿ ਝਰ ਗਯੋ ॥ ੫ ॥

ਡਰਿ ਡਰਿ ਉਠੈ ਗਿਰੈ ਧਰ ਮਾਂਹੀਂ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਚੈਨ ਪਰੈ ਕਿਤ ਨਾਂਹੀਂ।

ਹਾਇ ਹਾਇ ਸੋ ਅਧਿਕ ਪੁਕਾਰੈ।

ਕਹੈ ਸਿੰਘ ਮੁਝ ਕੋ ਬਹੁ ਮਾਰੈਂ ॥ ੬ ॥

ਕਰੈਂ ਹਕੀਮ ਮੁਲਾਨੇ ਲਾਜਾ¹।

¹ਇਲਾਜ।

ਨਹਿੰ ਕੁਛ ਸਰੈ ਕਿਸੀ ਤੇ ਕਾਜਾ।

ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਯੋ ਖਾਨ ਸਮੁੰਦਾ।

ਦੁਇ ਕੁ ਮਾਸ ਮੈਂ ਮਰਯੋ ਗੰਦਾ ॥ ੭ ॥

ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਮਰਯੋ ਨ ਪਾਪੀ।

ਚਹਿਤ ਰਹਿਤ ਜੋ ਸਿੰਘਨ ਖਾਪੀ¹।

¹ਖਪਾਉਣਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ।

ਸਿੰਘ ਭੀ ਤਿਸ ਸੋਂ ਕਰੈਂ ਨ ਖੈਰੈਂ¹।

¹ਭਲਿਆਈ, ਨੇਕੀ।

ਬਢਯੋ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਅਤਿਸੈ ਬੈਰੈਂ ॥ ੮ ॥

ਲੂਟ ਮੁਲਕ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕਾ ਖਾਵੈਂ।

ਮਿਲੈ ਜੁ ਦੁਸ਼ਮਨ ਤਿਸ ਕੋ ਘਾਵੈਂ¹।

¹ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੀ ਜਬੈ ਕਹਾਨੀ।

ਸੁਨੀ ਸਿੰਘਨ ਬਰਤੀ ਹੈਰਾਨੀ ॥ ੯ ॥

ਹੁਤੇ ਜਬੇ ਤਬਿ ਦੂਰੈਂ ਦੂਰੈਂ।

ਫਿਰਤੇ ਲੂਟ ਮਾਰਤੇ ਭੂਰੈਂ¹।

¹ਬਹੁਤੀ।

ਅਧਿਕ ਸਿੰਘ ਥੇ ਨੌਕਰ ਥਏ।

ਰਾਜਯੋਂ ਕੇ, ਕਿਛੁ ਘਰ ਮੈਂ ਬਹੇ ॥ ੧੦ ॥

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਪਰ ਜੁਲਮ ਜੁ ਥਯੋ।

ਸੁਨ ਕੈ ਕੋਪ ਸਿੰਘਨ ਮਨ ਭਯੋ।

ਇਤ ਉਤ ਤੈ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਜਥੇ।

ਧਸੇ ਪੰਜਾਬ ਆਇ ਪੁਨ ਤਬੇ' ॥ ੧੧ ॥	'ਤਦੋਂ।
ਅੰਗ ਸਾਕ ਜੋ ਥੇ ਨੁਵਾਬ ਕੇ।	
ਲੂਟੇ ਮਾਰੇ ਕਰਿ ਖਰਾਬ ਤੇ।	
ਸੱਤ੍ਰੂਨ ਕੇ ਗਰਾਮ ਥੇ ਜੇਤੇ।	
ਮਾਰਿ ਉਜਾਰ ਲੂਟ ਕਿਯ ਤੇਤੇ ॥ ੧੨ ॥	
ਫਿਰ ਨੁਵਾਬ ਨੈ ਫੌਜ ਚਢਾਈ।	
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬਹੁ ਕਰੀ ਉਖਾਈ।	'ਤੰਗੀ।
ਮਾਰਿ ਨਿਕਾਰ ਦੇਸ ਤੈ ਦਏ।	
ਬਿਬਰ' ਮਾਲਵੇ ਲੋ ਸਭਿ ਗਏ ॥ ੧੩ ॥	'ਖਿੰਡ ਗਏ।
ਦੁਸ਼ਟ ਨੁਵਾਬ ਕੀਨ ਯੋਂ ਤਬਿ ਹੀ।	
ਲੰਬਰਦਾਰ ਬੁਲਾਏ ਸਭਿ ਹੀ।	
ਕਹਯੋ ਸਿੰਘ ਜੋ ਤੁਮ ਕਿਤ ਪਾਵੇ।	
ਲਿਹੁ ਇਨਾਮ ਤਿਸ ਕੇ ਪਕਰਾਵੇ ॥ ੧੪ ॥	
ਸਿੰਘ ਗਾਮ' ਜਿਸ ਮੈਂ ਰਹਿ ਜਾਵੈ।	'ਪਿੰਡ।
ਲੰਬਰਦਾਰ ਨ ਜੇ ਪਕਰਾਵੈ।	
ਛੀਨ ਤਾਹਿਂ ਕੀ ਲੰਬਰਦਾਰੀ।	
ਦੈਹੋਂ ਤਿਸੈ ਜੁ ਦੈਹੈ ਸਾਰੀ' ॥ ੧੫ ॥	'ਖਬਰ।
ਯਹੀ ਹੁਕਮ ਸਭਿ ਮੁਲਕ ਮਝਾਰੀ।	
ਦੀਨੋ ਮੁਲਖੱਯਨ ਕੇ' ਭਾਰੀ।	'ਤੁਰਕੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ।
ਸੁਨਿ ਬਹੁ ਲੋਗ ਦੁਸ਼ਟ ਭਏ ਸੁਖੀ।	
ਹੁਤੇ ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਪਹਲੇ ਦੁਖੀ ॥ ੧੬ ॥	
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿ ਹੀ।	
ਦੁਸ਼ਟਨ, ਗਹੀ ਰੀਤਿ ਯਹਿ ਤਬਿ ਹੀ।	
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਲਾਗੇ ਪਕਰਾਵਨ।	
ਇੱਜ਼ਤ ਵਡ ਇਨਾਮ ਪੁਨ ਪਾਵਨ ॥ ੧੭ ॥	
ਦੱਸ ਪਾਇ ਦਸ ਪਾਵੈ ਸੋਈ।	'ਜਿਹੜਾ (ਦੱਸ) ਖਬਰ ਦੇਵੇ ਉਹ ਦਸ ਰੁਪਏ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ਬੀਸ ਪਾਇ ਪਕਰਾਵੈ ਜੋਈ।	
ਪਾਇ ਪਚੀਸ ਸੀਸ ਜੋ ਲਜਾਵੈ।	
ਕੋਊ ਜਗੀਰ ਖਿਲਤ' ਕੇ ਪਾਵੈ ॥ ੧੮ ॥	'ਸ਼ਾਹੀ ਪੁਸ਼ਾਕ।
ਲੋਭ ਪਾਪ ਕਾ ਬਾਪ ਕਹਾਵੈ।	

ਤਿਸ ਬਸ ਹੈ ਜਨ ਪਾਪ ਕਮਾਵੈਂ।

ਮਿਲੈ ਕੇਸ-ਵਾਰੋ ਜਗਿ ਜੋਈ।

ਚਾਹੋ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਕਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧੯ ॥

ਨਿਰਦੈ ਲੋਗ ਤਾਂਹਿ ਪਕਰਾਵੈਂ।

ਯਾ ਕਟ ਕਰਿ ਤਿਹ ਸੀਸ ਪੁਚਾਵੈਂ।

ਲੈਂਹ ਇਨਾਮ ਰੁਪਯੇ ਮੁਹਰਾਂ।

ਸੰਕੈ ਨਾਹਿ ਪਾਪ ਤੇ ਜੁ ਹਿਰਾ¹ ॥ ੨੦ ॥

¹ਹਿਰਦਾ, ਦਿਲ।

ਬਲਿਕੈ¹ ਮੁੰਡ ਤ੍ਰੀਮਤਨ ਕੇਰੇ²।

¹ਸਗੋਂ। ²ਔਰਤਾਂ ਦੇ।

ਲੈ ਜੈਹੈਂ ਕਟਿ ਦੁਸ਼ਟ ਵਧੇਰੇ।

ਕੇਸਨ-ਵਾਰੋ ਸਿਰ ਦਿਖਰੈ ਕੈ।

ਖੈਂਹ ਇਨਾਮ ਖੈਰ-ਖ੍ਰਾਹ ਥੈ ਕੈ¹ ॥ ੨੧ ॥

¹ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ।

ਨਾਹਿ ਸਮਝ ਹੈਂ ਦੁਸ਼ਟ ਕਨਿਸ਼ਟ¹।

¹ਨੀਚ, ਦੁਸ਼ਟ।

ਐਸੇ ਖਾਣਾ ਹੈ ਸਮ ਬਿਸ਼ਟ¹।

¹ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਤੁੱਲ।

ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਜਿੱਦੀ ਸੂਬਾ।

ਸਿਰ ਪਿਖਿ ਦੇਤ ਇਨਾਮ ਅਜੂਬਾ¹ ॥ ੨੨ ॥

¹ਅਸਚਰਜ।

ਦੁਸ਼ਟ ਜਾਨਨ ਯਹਿ ਪੇਸ਼ਾ ਪਕਰਾ।

ਲਗਯੋ ਅਨਰਥ ਹੋਨ ਅਤਿ ਤਕਰਾ।

ਗਿਰਫਤਾਰ ਹੈ ਕਰਿ ਸਿਖ ਜੋਈ।

ਜਾਵੈ ਢਿਗ ਨੁਵਾਬ ਜਬਿ ਕੋਈ ॥ ੨੩ ॥

ਅੱਵਲ ਤੁਰਕ ਚਹੈ ਵਹਿ ਕਰਨਾ।

ਜੋ ਨਹਿ ਬਨੈ ਚਹੈ ਨਿਜ ਮਰਨਾ।

ਤਿਨ ਕੇ ਫਾਂਸੀ ਚਰਕ¹ ਚਢਾਵੈਂ।

¹ਚਰਖੜੀ 'ਤੇ।

ਬਾਂਧਿ ਤੋਪ ਸੋਂ ਕਿਸੈ ਉਡਾਵੈਂ ॥ ੨੪ ॥

ਕਿਨ ਕੇ ਹਾਥ ਮਾਥ ਪਗ ਕਾਟੈਂ।

ਤਸਮੇਂ ਕਿਸੀ ਕਿਸੀ ਕੇ ਛਾਂਟੈਂ¹।

¹ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਤਸਮੇ (ਮਾਸ ਦੇ ਵੱਧਰ) (ਛਾਂਟੈਂ) ਖਿਚਦੇ ਹਨ।

ਕਿਨ ਕੇ ਹਾਥੀ ਤੈ ਤੁੜਵਾਵੈਂ।

ਥੋਥੇ¹ ਤੀਰਨ ਕਿਹ ਮਰਵਾਵੈਂ ॥ ੨੫ ॥

¹ਖਾਲੀ।

ਦੈ ਅਜ਼ਾਬ¹ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਮਾਰੈਂ।

¹ਦੁੱਖ।

ਲੋਗ ਕਰੈਂ ਪਿਖਿ ਹਾਹਾਕਾਰੈਂ।

ਸਿੰਘ ਦੇਤ ਤਨ ਹਾਇ ਨ ਕਰਿ ਹੈਂ।

ਤੁਰਕ ਨ ਹੋਵਹਿ ਨਹਿ ਮਨਿ ਡਰ ਹੈਂ\$ ॥ ੨੬ ॥

ਬਲਿਕੈ ਹੂੰ ਹੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਅਪਾਰੈਂ।

ਸਿਰ ਅਪਨੇ ਤੁਰਕਨ ਸਿਰਿ ਚਾਰੈਂ।

ਹੁਕਮ ਹਾਕਮੀ ਦੀਪ ਬਖਯਾਤੈਂ।

ਕਰੇ ਪਤੰਗ ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ ਮਾਤੈਂ ॥ ੨੭ ॥

ਜਨਕ ਭੂਪ ਸਭਹਨਿ ਕਿਯ ਮਾਤੈਂ।

ਭਏ ਬਿਦੇਹੀ ਸਭੈ ਬਖਯਾਤੈਂ।

ਕਿਤ ਮਨਸੂਰ ਭਰਤ-ਜੜ ਚੰਗੇ।

ਦੀਪ ਸ਼ਹੀਦੀ ਕੇਰ ਪਤੰਗੇ ॥ ੨੮ ॥

ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਵਿ ਹੱਸ ਹੱਸ ਦੈਹੀਂ।

ਸੀਸ ਸਿੰਘ, ਯਾਂ ਤੈ ਸੁਰ ਥੈਹੀਂ।

ਸੱਚ ਖੰਡ ਮੈਂ ਜਾਇ ਬਸੈਹੀਂ।

ਦੁਲਭ ਜੁਗੀਸਨ ਪਦ ਸੋ ਲੈਂਹੀ* ॥ ੨੯ ॥

ਦੁਸ਼ਟ ਤੁਰਕ ਸਿਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੇ।

ਕੂਪਨ ਮੈਂ ਕਟਵਾ ਨਿਤ ਗੇਰੇਂ।

ਧੜ ਰਾਵੀ ਕੇ ਬੀਚ ਗਿਰਾਵੈਂ।

ਹੋਵਤ ਭੇਟਾ ਗੁਰੁ ਦਰਯਾਵੈਂ ॥ ੩੦ ॥

ਪਿਖਿ ਸਿਖ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਧੰਨ ਅਲੈ ਹੈਂ।

ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਢਿਗ ਗਏ ਬਤੈ ਹੈਂ।

ਸਿੰਘ ਬਿਦੇਹੀ ਹੂੰ ਤਨ ਦੈਹੈਂ।

ਯਾਂ ਤੈ ਸੱਚਖੰਡ ਮੈਂ ਜੈਹੈਂ ॥ ੩੧ ॥

ਸਯਾਨੇ ਜਨ ਪਿਖਿ ਸਿੰਘਨ ਕਰਨੀ।

ਅਚਰਜ ਹੋਇ ਜੁਹਾਰੈਂ ਧਰਨੀ।

ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਯੋਂ ਕੈਹੈਂ।

ਜੜੁ ਤੁਰਕਨ ਕੀਂ ਅਬਿ ਨਾ ਰੈਹੈਂ ॥ ੩੨ ॥

ਲੋਭੀ ਪਾਪੀ ਥੇ ਜਨ ਜੋਈ।

ਬਦੀ ਕਰੈਂ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਸੋਈ।

ਸੋਂ ਸੋਂ ਛਲ ਬਲ ਬਯੋਂਤ ਬਨੈ ਕੈ।

'ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

'ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੀਵਾ ਹੈ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਭਮੱਕੜਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

'ਜਨਕ ਬਿਦੇਹੀ।

'ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਰਿਖੀ।

'ਦੇਵਤੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

*ਅੰਕ ੨੬ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ, ੨੮ ਤੇ ੨੯ ਅੰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ।

'ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤੁਰਕਨ ਢਿਗ ਸਿੰਘੈਂ ਪਕਰੈ ਕੈ ॥ ੩੩ ॥

ਲੈਂਹ ਇਨਾਮ ਹਰਾਮ ਸੁ ਖੈਰੈਂ।

ਸੋ ਖਾਣਾ ਬਿਸਟਾ ਸਮਾ ਤੈਰੈਂ²।

¹ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ²ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਤੁਰਕੈਂ ਸੂਰ ਹਿੰਦੂਅਨ ਗਾਹੈਂ¹।

¹ਗਾਂ।

ਉਭੈ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤਬਿ ਭਏ ਮਹਾਂਰੈਂ ॥ ੩੪ ॥

ਲਾਣ-ਤਾਣ¹ ਤਿਨ ਕੋ ਬਹੁ ਲੋਗੂ।

¹ਲਾਹਨਤਾਂ, ਫਿਟਕਾਰਾਂ।

ਕਰੈਂ, ਰਰੈਂ¹ ਪ੍ਰਿਗ ਤੁਮਰਾ ਹੋਗੂ²।

¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ²ਹੋਣਾ।

ਮੁਖਬਰ¹ ਚੁਗਲ ਦੁਸ਼ਟ ਹੱਤਯਾਰੇ।

¹ਖਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਨਾਮ ਪਰਯੋ ਤਿਨ ਜਗਤ ਮਝਾਰੇ ॥ ੩੫ ॥

ਬਦ ਇਨਸਾਫੀ ਜੁਲਮ ਕਮਾਲੈਂ¹।

¹ਬਹੁਤੇ।

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਪਿਖਿ ਲੋਗ ਬਿਸਾਲੈਂ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਦੇਤ ਗਾਲੀਯਾਂ ਰਹੈਂ।

ਨਾਸ ਹੋਇ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਕਹੈਂ ॥ ੩੬ ॥

ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਬੀਤੈ ਅਤਿ ਕਹਿਰੈਂ।

ਛਪਨੇ ਨਾਹਿ ਮਿਲੈਂ ਕਿਤ ਡਹਿਰੈਂ¹।

¹ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ।

ਸ਼ਹਿਰ ਲਹੌਰ ਪਰਯੋ ਅਤਿ ਕਹਿਰੈਂ¹।

¹ਡਰ, ਕਾਂਬਾ।

ਆਠ ਪਹਿਰ ਰਹਿ ਬਰਤਤ ਜ਼ਹਿਰੈਂ ॥ ੩੭ ॥

ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਜਨ ਬੱਚੇ ਲਜਾਮੈਂ¹।

¹ਜੁਲਮ ਰੂਪ ਜ਼ਹਿਰ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕਤਲ ਕਰਾ ਲਹਿ ਲੋਗ ਇਨਾਮੈਂ।

ਬਲਿਕੈ ਕੇਸਨ-ਵਾਰੋ ਜੋਊ।

ਦੁਸ਼ਟੈਂ ਮਿਲੈ ਕਿਤੈ ਜੋ ਕੋਊ ॥ ੩੮ ॥

ਸਿਰ ਤਿਸ ਕਾ ਕਟਿ ਲੋਪੁਰਿ¹ ਦੈਰੈਂ।

¹ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ।

ਪਾਪੀ ਪਾਪ ਇਨਾਮ ਲਭੈ ਰੈਂ¹।

¹ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤਿਨ ਤੈ ਡਰਤੇ ਬਹੁ ਜਨ ਤਬੈ।

ਸਿਰ ਮੁੰਡਵਾਨੇ ਲਾਗੈ ਸਭੈ ॥ ੩੯ ॥

ਲੜਕਾ ਲੜਕੀ ਔਰਤ ਜੋਈ।

ਮਿਲੈ ਜੁ ਕਹੀਂ ਤਾਹਿ ਕਟਿ ਸੋਈ¹।

¹ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਸਿਰ) ਕਟ ਕੇ (ਸੋਈ) ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸਿਰਾਂ) ਨੂੰ।

ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਬੇਟੇ ਕਹਿ ਥਾਪੀ¹।

¹ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ (ਥਾਪੀ) ਬਣਾ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਪਾਵੈਂ ਯੋਂ ਇਨਾਮ ਬਹੁ ਪਾਪੀ ॥ ੪੦ ॥

ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਜਬਿ ਐਸੇ ਮਾਚੀ।

ਪਰਜੋ ਰੌਰ ਸਭਿ ਠੌਰੈਂ ਸਾਚੀ।
 ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਯੋ ਜਗਿ ਭਾਰੀ।
 ਕਾਂਪ ਉਠੀ ਧਰਾ ਹੋਇ ਦੁਖਜਾਰੀ ॥ ੪੧ ॥
 ਹੋਵਨ ਲਗੇ ਰੋਜ ਭੂਚਾਲਾ।
 ਧਰ ਪਰ ਪਾਪੀ ਬਢੇ ਕਰਾਲਾ।
 ਅਤੀ ਬਿਪਤਿ ਜਬਿ ਸਿੱਖੈਂ ਪਰੀ।
 ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਆਗੇ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀ ॥ ੪੨ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਦਾਸਨ ਆਸਨ ਪੂਰਨਹਾਰ,
 ਨਿਰਾਸ ਨ ਦ੍ਵਾਰ ਤੈ ਕੋਇ ਜਵੰਦੂ।

ਸਿੱਖ ਅਸਿੱਖ ਸਦਾ ਸਮ ਪਿੱਖਿ,
 ਤਰਾ ਵਰ ਲਿੱਖਤ ਬੇਦ ਅਨਿੰਦੂ।

ਪਾਲਕ ਬਾਲਕ ਜਜੋਂ ਸ਼ਰਨਾਗਤ,
 ਘਾਲਕ ਗਾਲਕ ਬੈਰਿਨ ਬਿੰਦੂ।

ਲਾਜ ਰਖੇ ਗੁਰੁ ਆਜੁ ਸੁ ਪੰਥਹਿ,
 ਕਾਰਜ ਸਾਜ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ ॥ ੪੩ ॥

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੰਦਨ ਨਾਦਰ,
 ਸਾਦਿਰ ਚਾਦਰ ਹਿੰਦੂ ਰਖਿੰਦੂ।

ਪਾਪਨ ਭਾਰ ਅਪਾਰ ਪਹਾਰ,
 ਬਿਦਾਰਕ ਤੋ ਅਵਤਾਰ ਭਵਿੰਦੂ।

ਨੀਚ ਮਲੇਛ ਅਨੀਤ ਕਰੈਂ,
 ਬਿਪਰੀਤ ਸਹੀਤ ਹਤਯੋ ਚਹਿੰ ਹਿੰਦੂ।

'ਧਰਤੀ।

'ਭਿਆਨਕ ਪਾਪੀ ਵਧ ਗਏ।

'(ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ!) ਆਪ ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

'ਸਿੱਖ ਤੇ ਗ਼ੈਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਦਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਆਪ ਦੀ (ਤਰਾ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਦ (ਵਰ) ਸ਼੍ਰੇਣੀ (ਅਨਿੰਦੂ) ਉਸਤਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।

'ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ (ਬਾਲਕ) ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਘਾਲਕ) ਮਾਰ ਕੇ ਗਾਲਣ ਵਾਲੇ (ਬਿੰਦੂ) ਜਾਣੀ ਦੇ ਹੋ।

'ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਅੱਜ ਪੰਥ ਦੀ ਲਾਜਰੱਖ ਕੇ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰੋ।

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ (ਨਾਦਰ) ਅਨੋਖੇ ਸਪੁੱਤਰ (ਸਾਦਿਰ) ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ (ਚਾਦਰ) ਇੱਜ਼ਤਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹੋ।

'ਭਾਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਰਗਾ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ (ਭਵਿੰਦੂ) ਹੋਇਆ ਹੈ।

'ਨੀਚ ਤੁਰਕ (ਅਨੀਤ) ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਲਟੀਰੀਤੀ (ਸਹੀਤ) ਨਾਲ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ

ਆਨਿ ਬਨੀ ਕਠਨਾਈ ਸਭੈ,
ਅਬਿ ਰਾਖਹੁ ਲਾਜ ਗੁਵਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ। ॥ ੪੪ ॥

ਪੰਥਨ ਕੇ ਸਿਰਿ ਪੰਥ ਸੁਪੰਥ
ਰਚਯੋ ਜਿਮ, ਰੱਦ ਕੁਪੰਥ ਕਹਿੰਦੂ।

ਦੈ ਨਿਜ ਸੰਥ ਸੁਪੰਥਹਿੰ ਕੀ,
ਜਢ ਚੇਤਨ ਗ੍ਰੰਥਿ ਭਿਦੀ ਸੁਖ ਸਿੰਧੂ।

ਹਾਨ ਅੱਗਯਾਨ ਕਰਯੋ ਭਵ-ਦਾਨਕ,
ਗਯਾਨ ਦਯੋ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਚਿੰਦੂ।

ਤਯੋਂ ਨਿਜ ਪੰਥ ਪਛਾਨ, ਰਖੋ
ਹਮਰੀ ਅਬਿ ਲਾਜ, ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ। ॥ ੪੫ ॥

ਸੀਸ ਜਿਗਾ ਕਲਗੀ ਛਬਿ ਦੇਤ,
ਜਟੀ ਰਤਨੈਂ ਸਮ ਸੋਹਿ ਨਿਸੰਦੂ।

ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਗਰੇ ਗਜ ਮੋਤਿਨ,
ਜੋਤਿ ਨ ਥੋਰਿ ਨਖੱਤ ਅਨਿੰਦੂ।

ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਮਾਪ ਦਿਪੈ
ਨਿਸ-ਪਾਪ, ਉਥਾਪ ਬਿਥਾਪ ਕਰਿੰਦੂ।

ਔਰ ਨ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਅਬੈ ਹਮ,
ਪੁਰਹੁ ਆਸ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ। ॥ ੪੬ ॥

ਕਾਨਨ ਕੁੰਡਲ ਲੋਲ ਕਪੋਲਨ

ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

‘ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ! ਸਾਰੀਆਂ ਔਖਿਆਈਆਂ ਆ ਬਣੀਆਂ ਹਨ, ਹੁਣ (ਪੰਥ ਦੀ) ਲਾਜ ਰੱਖੋ।

‘ਜਿਵੇਂ ਖੋਟੇ ਪੰਥਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੇ ਪੰਥਾਂ ‘ਚੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੰਥ (ਸੁਪੰਥ) ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥਰਚਿਆ (ਕਹਿੰਦੂ) ਕਹੀਦਾ ਹੈ।

‘ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ!) ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਚੰਗੇ ਮਾਰਗ ਦੀ (ਸੰਥਾ) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਦੀ ਗੰਢ (ਭਿਦੀ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

‘ਹੇ (ਭਵ) ਕਲਿਆਣ ਦੇ (ਦਾਨਕ) ਦਾਤੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ) ਅਗਿਆਨ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ, ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

‘ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ! ਤਿਵੇਂ ਹੁਣ (ਸਾਨੂੰ) ਆਪਣਾ ਪੰਥ ਪਛਾਣ ਕੇ (ਸਾਡੀ) ਲਾਜ ਰੱਖੋ।

‘ਆਪ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਜਿਗ੍ਹਾ ਤੇ ਕਲਗੀਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਈ (ਛਬਿ ਦੇਤ) ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ (ਨਿਸਿੰਦੂ) ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਾਂਗ ਸੋਭ ਰਹੀ ਹੈ।

‘ਗਲ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ (ਬਿਸਾਲ) ਲੰਬੀ ਮਾਲਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ (ਜੋਤਿ) ਚਮਕ (ਅਨਿੰਦੂ) ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ (ਨਖੱਤ) ਤਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ।

‘(ਆਪ ਦਾ) (ਅਮਾਪ) ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇ (ਨਿਸ-ਪਾਪ) ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ) (ਬਿਥਾਪ) ਰਚ ਕੇ ਫੇਰ (ਉਥਾਪ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹੋ।

‘ਹੋਰ (ਕਿਸੇ ਦੀ) ਆਸ ਨਹੀਂ (ਰਹੀ) ਅਸੀਂ (ਸਭ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ) ਨਿਰਾਸ਼ ਹਾਂ। ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਸਾਡੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਕਰੋ।

ਡੋਲਨ, ਜਜੋਂ ਰਵਿ ਦ੍ਰੈ ਪਰ ਇੰਦੂ।

‘ਕੰਨਾਂ ਵਿਚਲੇ ਦੋ ਕੁੰਡਲ ਗੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਚੰਚਲ ਹੋ ਕੇ ਐਉਂ (ਡੋਲਨ) ਹਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਉੱਪਰ ਦੋ ਸੂਰਜ (ਹਿਲਦੇ ਹਨ)।

ਕੰਠ ਜਰਾਵ ਜਰਜੋ ਕਠਲਾ,
ਕਰ ਕੰਕਨ ਕਯੂਰ ਸੁਹਾਵ ਬੁਲਿੰਦੂ।

‘ਗਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਜੜਾਉ ਜੜਿਆ (ਕਠਲਾ) ਕੰਠਾ, ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੜੇ ਤੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ (ਕਯੂਰ) ਬਾਜ਼ੂਬੰਦ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤਜੋਂ ਛਬਿ ਛਾਪ ਛਲਾਯਨ ਭਾਯਨ,
ਰੂਪ ਸੁਹਾਯਨ ਜਾਇ ਹਤਿੰਦੂ।

‘ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਛਾਪਾਂ ਤੇ ਛੱਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, (ਸੁਹਾਯਨ) ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਰੂਪ (ਇੰਦੂ) ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ (ਹਤ) ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਭਾਵ ਮਾਤ ਪਾਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੰਦ ਅਮੰਦ, ਤੁਮਾਰਿ ਹਮੈਂ
ਕਹਿਲਾਵਤ, ਰੱਖ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ॥ ੪੭ ॥

‘ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਮਾੜੇ (ਅਮੰਦ) ਚੰਗੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ (ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਲਾਜ) ਰੱਖ ਲਉ।

ਲੈ ਕਰ ਬਾਜ ਬਿਰਾਜ ਸੁ ਬਾਜ,
ਬਜਾ ਕਰਿ ਬਾਜ ਸੁ ਬਾਜਨ ਇੰਦੂ।

‘ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਬਾਜ ਲੈ ਕੇ, (ਬਾਜ) ਘੋੜੇ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਤੇ (ਬਾਜ) ਵਾਜੇ (ਧੌਂਸੇ) ਵਜਾ ਕੇ, ਹੇ ਬਾਜਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ! (ਬਾਜਾਂ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ !)

ਜੈਸ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮ੍ਰਿਗਾਨ ਕਰੇਂ,
ਤੁਰਕਾਨ ਹਰੇਂ ਕਿ ਨ ਆਜ ਨਰਿੰਦੂ।

‘ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸੌ ਹੇ (ਨਰਿੰਦੂ) ਰਾਜਾ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ! ਅੱਜ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ ?

ਰੁਸਤਮ ਬਾਲਾ ਰਖੇ ਮਰੁਟੇ ਜਿਮ,
ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਦਰ ਕੀਨ ਤੁਕਿੰਦੂ।

‘ਜਿਵੇਂ ਰੁਸਤਮ ਤੇ ਬਾਲਾ ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਾਇਆ।

ਮਾਹਿੰ ਢੁੰਢਾਰਾ ਸੁਨਾਰਾ ਉਬਾਰਾ,
ਤਿਉਂ ਬਾਰਾ ਹਮਾਰਾ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ॥ ੪੮ ॥

‘ਜਿਵੇਂ ਢੁੰਡਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸੁਨਾਰੇ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ! (ਹੁਣ) ਸਾਡੇ (ਬਚਾਉਣ ਦਾ) (ਬਾਰਾ) ਸਮਾਂ ਹੈ। (ਢੁੰਡਾਰਾ-ਜੈ ਪੁਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ)।

ਛਾਨ ਛਿਵਾਇ ਜਿਵਾਇ ਗਊ,
ਸਿਹਜਾ ਨਿਕਸਾਇ ਫਿਰਾਇ ਘਰਿੰਦੂ।

‘(ਜਿਵੇਂ ਨਾਮਦੇਵ ਨੂੰ) ਛੱਪਰੀ ਬੰਨ੍ਹਵਾ ਕੇ, ਗਊ ਜਿਵਾ ਕੇ ਤੇ ਸੇਜ (ਦਰਿਆ ‘ਚੋਂ) ਕਢਵਾ ਕੇ ਫੇਰ ਲਿਆ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣਾਇਆ।

ਨਾਮਾ ਸੁਦਾਮਾ ਮੁਦਾਮਾ ਰਖੇ ਜਿਮ,

ਹੈ ਜਸ ਦਾਮਾ ਧਰਾਇ ਅਨਿੰਦੂ।

‘ਜਿਵੇਂ ਨਾਮਦੇਵ ਤੇ ਸੁਦਾਮੇ ਦੀ (ਮੁਦਾਮਾ) ਹਮੇਸ਼ਾਂਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ (ਦਾਮਾ) ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਪਣਾ (ਅਨਿੰਦੂ) ਉਸਤਤ ਯੋਗ ਜਸਰਖਾਇਆ ਹੈ।

ਲਾਜ ਕਬੀਰ ਰਖੀ ਬਨਿ ਨਾਯਕ,
ਦਾਇਕ ਭੋਜਨ ਬਿੱਪਨ ਚਿੰਦੂ।

‘(ਜਿਵੇਂ) (ਨਾਯਕ) ਸੇਠ ਬਣ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮਨ-ਇੱਛਤ ਭੋਜਨ ਦੇ ਕੇ ਕਬੀਰ ਦੀ ਲਾਜਰੱਖੀ।

ਮੋਚਨ ਕੀਨ ਤਿਲੋਚਨ ਕੇ ਦੁਖ,
ਤਿਉਂ ਕਟਿ ਸੋਚ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ। ॥੪੯॥

‘(ਜਿਵੇਂ) ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਭਗਤ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ (ਮੋਚਨ ਕੀਨ) ਕੱਟਿਆ ਤਿਵੇਂ ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ! ਸਾਡੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਕੱਟੋ।

ਜੌਂ ਅਮਰੀਕ ਰਖੌ ਪਠਿ ਚੱਕਰ,
ਬੱਕਰ ਨੱਕਰ ਕੀ ਕਟਿ ਤਿੰਦੂ।

‘ਜਿਵੇਂ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚੱਕ੍ਰ ਭੇਜ ਕੇ ਅਮਰੀਕ ਭਗਤ ਦੀ ਅਤੇ (ਨੱਕਰ) ਤੰਦੂਏ ਦੀਆਂ (ਬੱਕਰ) ਟੇਢੀਆਂ (ਤਿੰਦੂ) ਤਾਰਾਂ ਕੱਟ ਕੇ।

ਬੂਡਤ ਆਪ ਗਜਿੰਦ ਰਖੌ,
ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਹਿਤੈ ਨਰ ਭੇ ਮਿਰਗਿੰਦੂ।

‘ਭੁੱਬਦੇ ਹੋਏ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਆਪਰਖਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਵਾਸਤੇ ਨਰ (ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ) ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਹੋਏ।

ਬਾਨਿ ਤੁਮਾਰਿ ਦਯਾਰ ਹੁਤੀ,
ਅਬਿ ਕਾਹਿੰ ਬਿਸਾਰ ਬਹੇ ਜਗਿ-ਜਿੰਦੂ।

‘ਤੁਹਾਡੀ ਆਦਤ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਹੇ ਜਗ ਦੀ ਜਿੰਦ ਰੂਪ (ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਦਤ) ਭੁਲਾ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਬੈਠ ਰਹੇ ਹੋ।

ਬੂਡਤ ਆਜ ਜਹਾਜ ਸੁ ਪੰਥਹਿ,
ਲਾਜ ਰਖੈਹੁ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦੂ। ॥੫੦॥

‘ਅੱਜ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਭੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ! ਲੱਜਿਆ ਰੱਖੋ।

ਦੋਹਰਾ:

ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ,

ਯੋਂ ਬਿਨਤੀ ਜਬਿ ਕੀਨ।

ਗੁਰੂ ਦਿਦਾਰ ਨੁਵਾਬ ਕੋ,

ਦਯੇ ਤਬੈ ਮੁਦ ਭੀਨ। ॥੫੧॥

‘ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਨੰਦ 'ਚ ਭਿੱਜ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ।

‘ਪਰਖਦੇ ਹਨ।

ਕਹੌ ਕਸੌਟੀ ਕਸਤ। ਪ੍ਰਭੁ,

ਰਖੇ ਸਿਦਕ ਤੁਮ ਹੋਰ।

ਨਾਦਰ ਹਾਦਰ ਆਇ ਅਬਿ।

‘ਨਾਦਰ ਹੁਣ (ਹਾਦਰ) ਛੇਤੀ ਆਵੇਗਾ।

ਜਾਇ ਮੁਗਲ ਬਲ ਤੋਰਿ। ॥੫੨॥

‘ਤੋੜ ਕੇ।

ਪ੍ਰੇਰੌ ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ,

ਫੇਰਜੋ ਇਤ ਮੁਖ ਤਾਂਹਿ।

ਜੀਤ ਹਿਰਾਤ¹, ਕੰਧਾਰ ਕੇ,

ਅਯੋ ਸਿੰਧ¹ ਹਿੰਦ ਮਾਹਿੰ ॥ ੫੩ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

ਵਹਿ ਸ਼ਾਹਿ¹ ਇਰਾਨ ਵਲਾਇਤ ਸੈਂ।

ਚਢਿ ਆਵਤ ਭਯੋ ਇਕਾਇਤ ਸੈਂ¹।

ਵਡ ਬੀਰ ਬਹਾਦਰ ਥਾ ਸੁ ਬਲੀ।

ਦੁਇ ਲਾਖ ਕਟੀਲੀ¹ ਫੌਜ ਭਲੀ ॥ ੫੪ ॥

ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਈ ਅਸਵਾਰਨ ਕੀ।

ਮਨਸਾ ਕਰਿ ਦਿੱਲੀ ਮਾਰਨ ਕੀ।

ਚਲ ਕੈ ਜਬਿ ਸਿੰਧ ਅਬੂਰ ਕਯੋ¹।

ਹਲਚਾਲ ਸੁ ਦੇਸਨ ਭੂਰ ਪਯੋ ॥ ੫੫ ॥

ਪਿਖਿ ਜੋਰ ਜੁਲਮ ਦੁਰਾਨਿਨ ਕੇ।

ਨਿਜ ਹੇਤ ਬਚਾਵਨ ਜਾਨਨ ਕੇ।

ਤਜਿ ਧਾਮ ਗਰਾਮਨ ਲੋਗ ਸਭੈ।

ਭਜ ਗਏ ਇਤੈ ਉਤ ਕਿਤੈ ਤਬੈ ॥ ੫੬ ॥

ਕਰੀ ਗਾਰਤ ਮਾਰਤ ਜਾਰਤ ਸੋ¹।

ਬਹੁ ਦੇਸ ਬਿਸੇਸ ਉਜਾਰਤ ਸੋ।

ਬਡ ਦੇਤ ਅਜਾਬ¹ ਪੰਜਾਬ ਤਈਂ।

ਗਹਿ ਨਾਜ਼ਮ¹ ਲਿਯ ਮੁਲਤਾਨ ਅਈ² ॥ ੫੭ ॥

ਸਭਿ ਦੇਸ ਹਿਰਾਨ ਬਿਰਾਨ ਕਯੋ।

ਕਿਸ ਦੀਨ ਇਮਾਨ ਨਰਹਿਨ ਦਯੋ।

ਜਿਨ ਕੋ ਗਿਲਜੇ ਸਭਿ ਲੋਕ ਕਹੈਂ।

ਸਮਰਾਖਸ਼ ਕੇ ਜਿਨ ਡੀਲ¹ ਅਹੈਂ ॥ ੫੮ ॥

ਇਕ ਏਕ ਬੁਜੋ¹ ਇਕ ਏਕ ਛਕੈਂ।

ਚਲਤੇ ਨਹਿੰ ਕੋਸ ਅਸੀ ਕੁ ਥਕੈਂ¹।

ਪੁਨ ਉੱਟ ਗਊ ਜਹਿੰ ਭੈਂਸ ਮਿਲੈਂ।

ਤਿਸ ਕੋ ਸਮ ਬ੍ਰਿਕਨ ਮਾਰਿ ਗਿਲੈਂ¹ ॥ ੫੯ ॥

ਸੁਨਿ ਪੇਖਿ ਹਾਲ ਤਿਨ ਕੇਰ ਤਬੈ।

ਬਹੁ ਕਾਪਯੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਭੈ।

¹ਸ਼ਹਿਰ।

¹ਅਟਕ ਦਰਿਆ (ਲੰਘ ਕੇ)।

¹ਉਹ ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ।

¹ਇਤਫ਼ਾਕ ਨਾਲ ਭਾਵ ਅਚਣਚੇਤ।

¹ਲੜਾਕੀ।

¹ਅਟਕ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕੀਤਾ।

¹ਉਹ ਮਾਰ ਕੇ, ਸਾੜ ਕੇ (ਗਾਰਤ) ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

¹ਦੁੱਖ, ਕਸ਼ਟ।

¹ਸੂਬੇ ਨੂੰ। ²ਆ ਕੇ।

¹ਕੱਦ।

¹ਬੱਕਰਾ।

¹ਅੱਸੀ (੮੦) ਕੋਹ ਤੱਕ ਚਲਦੇ ਥਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

¹ਮਾਰ ਕੇ ਬਘਿਆੜਾਂ ਵਾਂਗ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਬਿ ਨਾਦਰ, ਪਾਸ ਲਹੌਰ ਅਯੋ।

ਤਬਿ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਮੇਲ ਕਯੋ ॥ ੬੦ ॥

ਬਹੁ ਦੀਨ ਜੁਵਾਹਰ ਆਹਰ ਕੈ।

ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ।

ਦਿਸ ਦਿੱਲੀ ਪਠਿਓ ਮਾਹਰ ਕੈ।

ਉਸਤਾਦੀ ਕਰਕੇ।

ਫਿਰ ਨਾਦਰ ਕਾਦਰ ਫੌਜ ਯੁਤੈ।

ਤਾਕਤਵਰ ਫੌਜ ਸਮੇਤ।

ਚਢਿ ਚਾਲਯੋ ਦੈ ਕਰਿ ਜੋਰ ਉਤੈ ॥ ੬੧ ॥

ਸੁਨ ਕੈ ਤਬਿ ਕੋਪ ਦਿਲੇਸ ਧਰਾ।

ਨਿਜ ਫੌਜਨ ਕੋ ਇਕ ਠੌਰ ਕਰਾ।

ਮਰੁਟੇ ਤਿਹ ਮੱਦਦ ਹੇਤ ਝੁਕੇ।

ਢਿਗ ਪਾਨੀਪਤ ਕਰਨਾਲ ਢੁਕੇ ॥ ੬੨ ॥

ਆਹਮੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਏ।

ਦਿਨ ਦੋਇ ਕੁ ਜੰਗ ਅਭੰਗਾ ਭਯੋ।

ਲਗਾਤਾਰ।

ਲਗ ਖੂੰਨ ਤੁਰੰਗਨ ਤੰਗਾ ਗਯੋ।

ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਤੰਗਾਂ ਨਾਲ।

ਚਢਿ ਲੋਥਨ ਉਪਰ ਲੋਥ ਗਈ।

ਫਿਰ ਨਾਦਰ ਕੀ ਵਡ ਜੀਤ ਭਈ ॥ ੬੩ ॥

ਚਢਿ ਨਾਦਰ ਦਿੱਲੀ ਜਾਇ ਧਸਯੋ।

ਫੜਿ ਖੂਬ ਚੁਕੱਤਨ ਤਾਂਹਿ ਕਸਯੋ।

ਮਾਰਿਆ।

ਇਕ ਦਯੋਸਹਿ ਲੂਟ ਕਤਾਲ ਕਰੀ।

ਕਤਲਾਮ।

ਗਿਲਜਯੋਂ ਤਬਿ ਦਿੱਲੀ ਭਾਂਤਿ ਭਰੀ ॥ ੬੪ ॥

ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਧਨ ਲੂਟ ਲਯੋ ਕਰਿ ਜੋਰ ਸਭੀ।

ਦੁਖ ਦੀਨ ਅਤੀ ਸਭਿ ਕਾਹਿੰ ਤਬੀ।

ਤਬਿ ਤੈ ਚਵਕੱਤਨ ਜੋਰ ਟੁਟਾ।

ਧਨ ਨਾ ਕਨ ਮਾਤਰ ਤਾਂਹਿ ਛੁਟਾ ॥ ੬੫ ॥

ਕਿਣਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਧਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਨਾ ਰਿਹਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਧਨ ਲੂਟਯੋ ਤਿਨ ਤਬੈ ਜੋ,

ਕਹਿੰ ਲੋ ਕਰੈਂ ਵਖਾਨ।

ਤ੍ਵਾਰੀਖਨ ਮੈਂ ਲਿਖਯੋ ਹੈ,

ਸਾਠ ਕੋਟਿ ਪਰਮਾਨ ॥ ੬੬ ॥

ਸੱਠ ਕਰੋੜ ਦੇ (ਪਰਮਾਨ) ਬਰਾਬਰ।

ਚੌਪਈ:

ਤੋਫੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਕੇ ਸਾਰੇ।

ਲੂਟੇ ਤਾਂਹਿੰ ਜੋਰ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।

ਤਖਤ ਤਾਉਸੀ ਇਕ ਨੌਕੋਟੀ।

ਪੁਨ ਜੁਗ ਲਾਲਨ ਕੀ ਵਡ ਜੋਟੀ॥ ੬੭ ॥

ਜਿਨ ਕੀ ਜੋਤਿ ਸੰਗ ਪਤਿਸਾਹੂ।

ਪਢਿਤ ਕੁਰਾਨ ਨਿਸਾ ਮੈਂ ਚਾਹੂ।

ਸਹਿਨਿਕੂਰ। ਇਕ ਮੱਛੀ ਅੱਛੈਂ^੨।

ਲਾਇ ਫੁਰੀ ਜਿਸ ਆਮਿਖ ਭੱਛੈਂ॥ ੬੮ ॥

ਹੀਰਾ ਔਰ ਪਾਂਡਵਨ ਵਾਰਾ।

ਜਾਂ ਸਮ ਦੂਸਰਿ ਨਹਿੰ ਸੰਸਾਰਾ।

ਐਨ ਚੈਨ। ਕੀ ਮਾਲਾ ਜੋਈ।

ਨੈਨ ਛੁਹੇ ਰੁਜ। ਰਹੈ ਨ ਕੋਈ॥ ੬੯ ॥

ਹੀਰਾ ਹੁਤੇ ਗੁਲਾਬੀ ਏਕੈਂ।

ਵਜ਼ਨ ਸਤਾਸੀ ਰੱਤੀ ਟੇਕੈਂ।

ਪਰੈ ਦਮਕ। ਜਹਿੰ ਲੋ ਤਿਸ ਜਬਿ ਹੀ।

ਸਭਾ ਗੁਲਾਬੀ ਹੋਵੈ ਸਭਿ ਹੀ॥ ੭੦ ॥

ਮੋਤੀ ਮੁਰਗ ਅੰਡ ਸਮ ਔਰੈਂ।

ਚੌਸਠ ਰੱਤੀ ਤੋਲ ਸੁ ਗੌਰੈਂ।

ਜੇਵਰ ਔਰ ਬੇਗਮਨ ਕੇਰੇ।

ਵਡੇ ਮੋਲ ਕੇ ਲੁਟੇ ਵਧੇਰੇ॥ ੭੧ ॥

ਜੌਰਾ ਭੌਰਾ ਰਾਕੀ ਲੀਏ।

ਜੇ ਦਰਿਆਈ ਪਰਸਿਧ ਥੀਏ।

ਬੀਸ ਕਰੋੜ ਖਰਚ ਫਿਰ ਲਹਯੋ।

ਤੀਨ ਕੋਟਿ। ਜਿਸ ਮੈਂ ਸੇਰਹਯੋ॥ ੭੨ ॥

ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਆਇ ਜੋ ਫੇਰੈਂ।

ਲੀਓ ਜੋਰ ਸੰਗ ਕਰਿਕੈ ਜੇਰੈਂ।

ਸੱਤੀ ਬੀਹੀਂ ਸੌ ਸ਼ਕਤੇ ਕਾ।

ਜੁਲਮ ਇਨਸਾਫ ਇਹੁ ਲਗਤੇ ਕਾ॥ ੭੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲੁਟਯੋ ਆਗਰੇ ਲੋ ਤਬੈ, ਗਿਲਜਯੋ ਨੈ ਸਭਿ ਦੇਸ।

।(ਤਾਉਸ) ਮੋਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇਕ ਤਖਤ ਜੋ ਨੌਂ ਕ੍ਰੋੜ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।

।ਦੋ ਵੱਡੇ ਲਾਲਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ।

।ਚਾਨਣ ਨਾਲ।

।ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

।ਮੱਛੀ ਦਾ ਨਾਮ। ^੨ਚੰਗੀ।

।ਜਿਸ ਮੱਛੀ 'ਤੇ ਫੁਰੀ ਤਿੱਖੀ ਕਰ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਾਸ ਖਾਂਦਾ ਸੀ।

।ਨਾਮ ਦੀ।

।ਰੋਗ।

।ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

।ਚਮਕ।

।ਹੋਰ ਮੋਤੀ ਮੁਰਗੀ ਦੇ ਆਂਡਿਆਂ ਵਰਗੇ ਸਨ।

।ਭਾਰੀ।

।ਜੌਰਾ ਭੌਰਾ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋ (ਰਾਕੀ) ਘੋੜੇ ਲਏ।

।ਜਿਹੜੇ ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ।

।ਤਿੰਨ ਕ੍ਰੋੜ।

।ਅਧੀਨ ਕਰਕੇ।

।ਬਲ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸੱਤਾਂ ਵੀਹਾਂ ਦਾ ਸੌ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਹੁਤੀ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਥੋੜੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

।(ਲਗਤੇ) ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਇਨਸਾਫ ਹੀ ਜੁਲਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਲੜਕੀ ਲੜਕਾ ਅਰਧ ਲਖ,
ਪਕੜਿ ਲਿ-ਗਏ ਬਿਸੇਸਾ ॥ ੨੪ ॥

'ਅੱਧੇ ਲੱਖ (੫੦੦੦੦) ਤੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਕੜ ਕੇ ਲੈ ਗਏ।

ਲਲਿਤ ਪਦ ਛੰਦ:

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਮਾਹਿੰ ਤਬਿ ਪਰਜੋ,
ਗਦਲ ਜਦਲਾ ਅਤਿ ਭਾਰੈਂ।

'ਹਲਚਲ ਤੇ ਜੰਗ।

ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਤਬਿ ਦਾਉ ਲਗਜੋ ਫਿਰ,
ਲੂਟੈਂ ਨਿਤ ਬਹੁ ਮਾਰੈਂ।

ਜਜੋਂ ਜਲ ਹੜੁ ਲੋਗਹਿੰ ਦੁਖ ਦੈ ਹੈ,
ਜਲ ਜੰਤੂ ਸੁਖ ਪੈਰੈਂ।

ਅਰ ਮੁਸੇ ਮਕਰੀ ਅਧਿਕਾਈ,
ਔਰ ਸਭਿਨਿ ਦੁਖ ਦੈਰੈਂ ॥ ੨੫ ॥

'ਹੋਰ ਚੂਹੇ ਤੇ ਮੱਕੜੀਆਂ ਆਦਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਦੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

'ਇੱਲਾਂ, ਕਾਂ ਆਦਿ ਪੰਛੀ ਤੇ ਬਿੱਲੀਆਂ।

ਚੀਲਾਂ ਬਾਇਸ ਬਿਹੰਗ ਬਿਲਾਈਂ,
ਇਨ ਕੋ ਆਨੰਦ ਦਾਈ।

ਤਜੋਂ ਹਲਚਾਲ ਗਦਲਾ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,
ਅਧਿਕ ਹੋਤ ਸੁਖਦਾਈ।

'ਬਗ਼ਾਵਤ।

ਜਾਤਿ ਗੋਤ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਦੰਗਾ,
ਚਹਿਤ ਰੈਨ ਦਿਨ ਸੋਈ।

ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ ਗਦਲ ਮਚੈਂ ਬਹੁ ਜਗ ਮੈਂ,
ਜੋਰ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਹੋਈ ॥ ੨੬ ॥

ਤੁਰਕ ਲਰੈਂ ਆਪਸ ਮੈਂ ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ,
ਚੋਕੱਤੇ ਦੋਰਾਨੀ।

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ, ਪਗ ਬਾਰਾਂ
ਪੜੈਂ, ਮੋਦ ਮਨਿ ਠਾਨੀ।

'ਪਉਂ ਬਾਰਾਂ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਬਾਜ਼ੀ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਦੌਲਤ ਲੈ ਦਿੱਲੀ ਕੀ ਤਰਫੋਂ,
ਹਟੈਂ ਦੁਰਾਨੀ ਜੇਹੀ।

'ਜਿਹੜੇ।

ਤਿਨੈਂ ਸਿੰਘ ਰਸਤ ਮੈਂ ਲੂਟੈਂ,
ਸਾਬਤ ਜਾਨ ਨ ਦੇਹੀਂ ॥ ੨੭ ॥

ਪੁਨ ਨਾਦਰ ਕਾ ਲੁਟਜੋ ਖਜਾਨਾ,
ਆਯੁਧ ਅਸੂ ਅਪਾਰੈਂ।

ਭਈ ਮੌਜ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਫਿਰ ਵਡ,
ਬਏ ਅਸੂਦੇ ਭਾਰੈਂ।

¹ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਗਏ।

ਮਾਰ ਲੂਟ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਝੱਲ ਮੈਂ,
ਧਸੈਂ ਫੇਰ ਕਰਿ ਧਾਈ।
ਪੇਸ਼ ਨ ਲੇਸ ਚਲੈ ਗਿਲਜੜੋਂ ਕੀ,
ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਤਬਿ ਕਾਈ ॥ ੨੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਿੰਘ ਕਹੈਂ ਯਹਿ ਮੁਗਲ ਦੁਰਾਨੀ।
ਆਪਸ ਮੈਂ ਲਰਿ ਥੈਂ ਜਬਿ ਫਾਨੀ।
ਜੜੋਂ ਖੇਤੀ ਕੋ ਜਾਲੇ ਜਾਲੈਂ।

¹ਜਦੋਂ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

¹(ਜਾਲੇ) ਗੜੇ (ਜਾਲੈਂ) ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। (ਜਾਲੇ-ਫਾ: ਜਾਲਹ=ਓਲਾ, ਗੜਾ)

ਚੁਗੈਂ ਅੰਨ ਫਿਰ ਬਿਹੰਗ ਬਿਸਾਲੈਂ ॥ ੨੯ ॥

ਹਮ ਅਬਿ ਲੈਹੈਂ ਸਭਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।
ਬਚਨ ਫੁਰੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜਬਿ ਯਾਹੀ।
ਕਾਬੁਲ ਤੈ ਕੁੱਤਾ¹ ਮੰਗਵਾਉਂ।

¹ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਰੂਪ ਕੁੱਤਾ।

ਉਸ ਤੈ ਇਨ ਕਾ ਨਾਸ ਕਰਾਉਂ ॥ ੩੦ ॥

ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਲਹੌਰ ਪੁਟਾਉਂ।
ਸਾਤੋਂ ਧਾਰਾ¹ ਧੂਰਿ ਮਿਲਾਉਂ।

¹ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਤੇ ਧਾਰਾਂ।

ਤੁਰਕ ਨਗਾਰਾ ਬਜਨ ਹਟਾਉਂ।

ਜਾਪ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਜਪਾਉਂ ॥ ੩੧ ॥

ਯਹਿ ਬਾਨੀ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭਾਖੀ।

ਸੋ ਅਬਿ ਸੱਤ ਹੋਇ ਹੈ ਸਾਖੀ¹।

¹ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਗਵਾਹੀ।

ਯੋਂ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਮਨਿ ਠਹਿਰਾਈ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਮੁਦ ਹੂੰ ਬਹੁ ਪਾਈ ॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਫਰਿਯਾਦ ਜਬਿ, ਸੁਨਿ ਆਪ
ਕਰਤਾਰ।

ਚਾਇ¹ ਤੁਫਾਨ² ਇਰਾਨ ਤੈ, ਦਿਯ ਦਿੱਲੀ ਪਰ ¹ਚੁੱਕ ਕੇ। ²ਉਪਦ੍ਰਵ, ਆਫਤ।

ਡਾਰ ॥ ੩੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਦਿੱਲੀ ਤੈ ਮਥਰਾ ਲੌ ਸਾਰੇ।
 ਦੇਸ ਲੂਟ ਕਰਿ ਕਤਲ ਅਪਾਰੇ।
 ਅਰਧ ਲਾਖ ਲੌ ਲੜਕੀ ਲੜਕੇ।
 ਪਕੜਿ ਤੁਰਕ ਲੈ ਗਏ ਸੁ ਬੜ ਕੇ॥ ੮੪ ॥   'ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ) ਵੜ ਕੇ।
 ਫਿਰ ਪਾਛੇ ਹਟਿ ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹੂ।
 ਆਯੋ ਜਬਿ ਲਹੌਰ ਕੇ ਮਾਹੂ।
 ਬੂਝੜੋ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਤਾਂਈਂ।
 ਉਨੈਂ ਹਮੈਂ ਦਿਹੁ ਦੇਸ ਬਤਾਈ ॥ ੮੫ ॥
 ਲੂਟ ਖਯੋ ਜਿਨ ਹਮਰਾ ਰਸਤਾ।
 ਮੈਂ ਕਟਹੋਂ ਅਬਿ ਉਨ ਕਾ ਫਸਤਾ॥   'ਫਾਹਾ ਵੱਢ ਦਿਆਂਗਾ।
 ਦੇਸ ਉਨ ਕੇ ਕੀ ਖਾਕ ਉਡਾਊਂ।
 ਉਨ ਤੈ ਧਨ ਚੌਗੁਨ ਕਢਵਾਊਂ ॥ ੮੬ ॥
 ਤਬਿ ਨੁਵਾਬ ਮਨਿ ਐਸ ਵਿਚਾਰਾ।
 ਜੇ ਮੈਂ ਭੇਤ ਬਤੈਹੋਂ ਸਾਰਾ।
 ਚਢਿ ਗਿਲਜੇ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਜੈਹੈਂ।
 ਸੇ ਇਨ ਕੋ ਭੀ ਗੂਠਾ ਦਿਖੈਹੈਂ ॥ ੮੭ ॥   'ਅੰਗੂਠਾ, ਠੁੱਠ।
 ਹਾਥ ਇਨੋਂ ਕੇ ਨਹਿੰ ਸੇ ਐਹੈਂ।
 ਮੁਲਕ ਵਿਰਾਨ ਹਮਾਰ ਥਵੈ ਹੈ॥   'ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।
 ਅਰ ਮੁਝ ਕੋ ਭੀਰਹੈ ਖਰਾਬੀ।
 ਜਬਿ ਲੌ ਸ਼ਾਹਿ ਲਹੌਰ ਬਿਰਾਬੀ॥ ੮੮ ॥   'ਠਹਿਰੇਗਾ।
 ਤਾਂ ਤੇ ਤਿਨ ਕਾ ਪਤਾ ਨ ਦੇਵੋਂ।
 ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਬਿਦਾ ਕਰੇਵੋਂ।
 ਪਾਛੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਮੈਂ ਗੈਹੋਂ।   'ਪਕੜ ਲਵਾਂਗਾ।
 ਜੋ ਉਨ ਲੁਟੜੇ ਸੁ ਧਨ ਕਢਵੈਹੋਂ ॥ ੮੯ ॥
 ਇਹੁ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ।
 ਨਾਦਰ ਪ੍ਰਤਿ ਬੋਲੜੇ ਇਮ ਸਾਦਰ॥   'ਆਦਰ ਨਾਲ।
 ਜੋ ਤੁਮ ਸਿੰਘਨ ਬਾਤ ਬਖਾਨੀ।
 ਕਿਤੈ ਨ ਉਨ ਕੀ ਮੁਲਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ॥ ੯੦ ॥
 ਨਹੀਂ ਕਿਸੀ ਵਹਿ ਨਗਰ ਬਸਾਹੀਂ।
 ਨਿਸਾ ਕਹੀਂ ਦਿਨ ਕਹੀਂ ਬਿਤਾਹੀਂ।

ਸੋਵਤ ਖੜ੍ਹੇ, ਖੜ੍ਹੇ ਹੀ ਰੈਹੈਂ।

ਫਿਰਤੇ ਟੁਰਤੇ ਖਾਣਾ ਖੈਹੈਂ ॥ ੯੧ ॥

ਖਟਰਸ ਕਾ ਨਹਿੰ ਸ੍ਰਾਦ ਪਛਾਨੈਂ।

ਛੋਰਸਾਂ ਦਾ।

ਕਪੜੇ ਤਨ ਪਰ ਓਢਾ ਨ ਜਾਨੈਂ।

ਪਹਿਨਣ।

ਘਾਸ ਫੂਸ ਫਲ ਫੂਲ ਅਪਾਰੇ।

ਖੈਹੈਂ ਕੱਚੇ ਹੀ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰੇ ॥ ੯੨ ॥

ਹਮ ਦੁਖ ਦੇਵੈਂ ਸੋ ਸੁਖ ਮਾਨੈਂ।

ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ ਕਿਛੁ ਨਹਿੰ ਜਾਨੈਂ।

ਆਦਰ ਤੇ ਨਿਰਾਦਰ।

ਬਰਖਾ ਹੇਤ ਨ ਛੱਪਰ ਛਾਵੈਂ।

ਬਣਾਉਂਦੇ।

ਬਨ ਪਰਬਤ ਮੈਂ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵੈਂ ॥ ੯੩ ॥

ਜੰਗਲ ਮੈਂ ਮੰਗਲ ਮਨਿ ਮਾਨੈਂ।

ਖੁਸ਼ੀ।

ਕਰੈਂ ਉਦੰਗਲ ਢੰਗ ਲਗਾਨੈਂ।

ਜਦੋਂ ਮੌਕਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਇਕੱਠ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਕਾਨ ਆਨ ਨਹਿੰ ਕਾਹਿੰ ਮਨੈਂ ਹੈਂ।

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਨੌਡ।

ਬੇਪਰਵਾਹਿ ਸਦੈਵ ਰਹੈ ਹੈਂ ॥ ੯੪ ॥

ਖਾਣ ਪੀਣ ਕੀ ਰਖਤ ਨ ਚਾਹੈਂ।

ਮਿਲੈਂ ਤੁ ਕੱਚੇ ਚਨੇ ਚਬਾਹੈਂ।

ਬਜਾਪਤ ਦੁਖ ਸੁਖ ਰੋਗ ਨ ਤਿਨ ਕੋ।

ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਧੁਪ ਛਾਹਿੰ ਨ ਕੋ ॥ ੯੫ ॥

ਛਾਂ।

ਕੰਕਰ ਕਾਂਟੇ ਦੂਖ ਨ ਲਗ ਹੈ।

ਰੋੜਾਂ ਤੇ ਕੰਡਿਆਂ।

ਸੌ ਸੌ ਕੋਸ ਅੱਸੂ ਤਿਨ ਵਗ ਹੈਂ।

ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਦੇਖਨ ਕੋ ਮੁਰਦੇ ਸਮ ਦੀਸੈਂ।

ਜੰਗ ਵਕਤ ਸਮ ਹੋਤ ਖਵੀਸੈਂ ॥ ੯੬ ॥

ਦੇਉਆਂ ਵਾਂਗ।

ਔਰ ਨ ਕੋਊ ਕਰਿ ਹੈਂ ਕਾਜੈਂ।

ਲਰ ਹੈਂ ਭਿਰ ਹੈਂ ਅਰ ਹੈਂ ਗਾਜੈਂ।

ਅੜਦੇ ਤੇ ਗੱਜਦੇ ਹਨ।

ਪੈ ਵਹਿੰ ਸੰਮੁਖ ਹੋਇ ਨ ਲਰ ਹੈਂ।

ਅੱਗਜੋਂ ਪੀਛਜੋਂ ਨਿਸ ਕੋ ਹਰ ਹੈਂ ॥ ੯੭ ॥

ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਬਦਨ ਆਹਨੀ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕੇਰੇ।

ਸਰੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਸਤਰ ਘਾਇ ਨ ਸਕਤ ਬਧੇਰੇ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ਖਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਗਾਨੇ ਬੰਨ੍ਹ ਖੁਸ਼ੀ ਹੂ ਐਹੈਂ।

ਹੋਨ ਸ਼ਹੀਦ ਮਹੀਦ ਚਹੈ ਹੈਂ ॥ ੯੮ ॥

ਬਹੁਤਾ।

ਸੰਗ ਹਜਾਰਨ ਬੀਸਕ ਲਰ ਹੈਂ।	
ਮਰਨ ਮਾਰਨੋਂ ਕਬੀ ਨ ਡਰ ਹੈਂ।	
ਮਰੈਂ ਬੀਸ ਮਿਲ ਹੈਂ ਤੀਸਾਨੈਂ।	'ਤੀਹ ਹੋਰ ਆ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
ਮਨ ਮੈਂ ਚਾਉ ਮਰਨ ਕਾ ਠਾਨੈਂ ॥ ੯੯ ॥	
ਦੀਨ ਮਜ਼ਬ ਕਾ ਜੰਗ ਮਚਾਵੈਂ।	
ਇਕ ਇਕ ਬੀਸ ਬੀਸ ਕੋ ਘਾਵੈਂ।	
ਚਾਹੈਂ ਨਿਸ ਦਿਨ ਲੈਨ ਸ਼ਹੀਦੀ।	
ਟਰੈਂ ਨਰਣ ਤੈ ਹੈ ਕਬਿ ਗੀਦੀ। ॥ ੧੦੦ ॥	'ਕਾਇਰ।
ਹਮ ਉਨ ਕੋ ਮਾਰਤ ਬਕ ਗਏ।	
ਵਹਿ ਅਤਿ ਬਢਤ ਜਾਤ ਨਿਤ ਨਏ।	
ਮੁਰਸ਼ਦ ¹ ਇਨ ਕਾ ਵਲੀ ² ਕਹਾਯੋ।	'ਗੁਰੂ। ² ਕਰਾਮਾਤੀ।
ਇਨ ਕੋ ਆਬ-ਹਯਾਤ ¹ ਪਿਲਾਯੋ ॥ ੧੦੧ ॥	'ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
ਤਿਸੀ ਸੁਧਾ ਕੇ ਬਲ ਤੈ ਏਹੂ।	
ਮਰਤ ਨਹੀਂ ਦੁਖ ਗਨਤ ਨ ਕੇਹੂ।	
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀ ਉੱਮਤ ¹ ਹੈ ਯਹਿ।	'ਕੌਮ।
ਭਯੋ ਪੇਸ਼ਵਾ ¹ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਕਹਿ ² ॥ ੧੦੨ ॥	'ਆਗੂ। ² ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।
ਜਾਹਲ ¹ ਜਾਲਮ ਏਹੂ ਮਜ਼ਬ ਹੈ।	'ਅਨਪੜ੍ਹ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਤੇ ਜੁਦਾ ਅਜਬ ਹੈ।	
ਲਰਨ ਭਿਰਨ ਕੋ ਕਰਤ ਗਜਬ ¹ ਹੈਂ।	'ਕਹਿਰ, ਲੋਹੜਾ।
ਖੋਜੇ ਮਿਲਤ ਨ ਕਹੂੰ ਕਜਬ ¹ ਹੈਂ ॥ ੧੦੩ ॥	'ਕਿਜਬ, ਝੂਠੇ।
ਹਿੰਦੂਨ ਅੰਧੇ ਤੁਰਕਨ ਕਾਣੇਂ।	
ਕਹਿਤ ਰਹਿਤ ਦੁਹ ਤੈ ਹਮ ਸਜਾਣੇ।	
ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦੂਨ ਤੈ ਨਜਾਰੀ।	
ਰੀਤਿ ਅਹੇ ਇਨ ਮੈਂ ਭਲ ਸਾਰੀ ॥ ੧੦੪ ॥	
ਬੁੱਤ ਪਰਸਤੀ ਨਾ ਇਹੂ ਠਾਨੈਂ।	'ਇਹ ਬੁੱਤ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।
ਗੰਗਾਦਿਕ ਤੀਰਥ ਨਹਿੰ ਮਾਨੈਂ।	
ਸੂਤਕ ¹ ਪਾਤਕ ² ਸ਼ਾਦੀ ਗਮੀ।	'ਬੱਚੇ ਦੇ ਜੰਮਣ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ। ² ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਰਨ ਕਰ ਕੇ ਹੋਈ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ।
ਜੰਵੂ ਤਿਲਕ ਨ ਮਾਲਾ ਲਮੀ ¹ ॥ ੧੦੫ ॥	'ਲੰਮੀ।
ਪੱਤਲ ¹ ਪਿੰਡ ² ਸ਼ਰਾਧ ³ ਨ ਖਜਾਰੈਂ ¹¹ ।	'ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਥਾਲੀ। ² ਪਿਤਰਾਂ ਨਮਿੱਤ ਅਰਪੇ ਹੋਏ ਜੌਂ ਦੇ

ਹਿੰਦੁਨ ਸਮ ਕੁਛ ਕਰਤ ਨ ਯਾਹੈਂ।
 ਕਿਸੀ ਠੌਰ ਤੈ ਕੇਸ ਕਬੀ ਹੀ।
 ਨਾਹਿੰ ਮੁੰਡਾਵਤ ਰਖਤ ਸਭੀ ਹੀ ॥ ੧੦੬ ॥
 ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤਿ¹ ਗਨੇਸ਼ੈਂ।
 ਤਜਿ ਇਨ ਕੇ ਭਜਿ ਹੈਂ ਇਕ ਏਸ਼ੈਂ¹।
 ਰਾਮਰਹੀਮ ਨਾਮ ਨਹਿੰ ਲੈਹੈਂ।
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮੁ ਜਪੈ ਹੈਂ ॥ ੧੦੭ ॥
 ਨਿਜ ਗੁਰੂਅਨ ਕੀ ਬਾਨੀ ਬਿਨਾ।
 ਅਵਰ ਨ ਪਵਿਤ ਕਬੀ ਕਿਛੁ ਸੁਨਾ।
 ਨਿਜ ਗੁਰੂਦੁਆਰਨ ਗੁੰਥ ਬਿਨਾ ਹੈ।
 ਸਿਜਦਾ¹ ਕਰਤ ਨ ਕਬੀ ਕਿਥਾ² ਹੈ ॥ ੧੦੮ ॥
 ਕਮਰ ਜਾਂਘੀਆ¹ ਭੂਰੇ ਗਲਿਤੀ²।
 ਸਿਰ ਦਸਤਾਰੇਰਖ ਹੈਂ ਕਲਤੀ¹।
 ਬਸਤਰ ਔਰ ਨ ਜੁਜਾਦੇ ਪਹਿਰੈਂ।
 ਏਕ ਠੌਰ ਨਾਹਿੰ ਕਿਤ ਠਹਿਰੈਂ ॥ ੧੦੯ ॥
 ਔਰਤ ਕੋਇ ਨਰਖ ਹੈਂ ਕਬਿ ਹੀ।
 ਜੂਨ ਥਏ ਹੀ ਮਿਲ ਹੈਂ¹ ਸਭਿਹੀ।
 ਪਵਿਤ ਅਨੰਦ ਮਨਿੰਦ¹ ਨਕਾਹੈਂ।
 ਮਰੈ ਤ ਹਲੂਆ¹ ਕਰਿ ਬਰਤਾਰੈਂ ॥ ੧੧੦ ॥
 ਖੈਰੈਂ, ਮਾਤਮ¹ ਤੁਰਤ ਉਠੈ ਹੈਂ।
 ਸੋਗ ਨ ਸਜਾਪਾ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਹੈਂ।
 ਜੰਮਣ ਮਰਣਾ ਆਵਣ ਜਾਨੈਂ।
 ਇਕ ਅਕਾਲ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮਾਨੈਂ ॥ ੧੧੧ ॥
 ਬਿਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਉਚਾਰੇ।
 ਕਬੀ ਨ ਕਿਛੁ ਮੁਖ ਮੈਂ ਯਹਿ ਡਾਰੇਂ।
 ਰਾਮ ਰਾਮ ਅਰ ਠੌਰ ਸਲਾਮੈਂ।
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਮੈਂ¹ ॥ ੧੧੨ ॥

ਆਟੇ ਆਦਿ ਦੇ ਪਿੰਨੇ (ਗੋਲੇ)। ਅਪਿਤਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਅੰਨ ਬਸਤੂ ਆਦਿ ਦਾ ਦਾਨ। ¹ਬਰਸੀ (ਮਰਨ) ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕੀਤਾ ਪੁੰਨ-ਦਾਨ।

¹ਪਾਰਬਤੀ।

¹ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ।

¹ਨਮਸਕਾਰ। ²ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ।

¹ਲੱਕ 'ਚ ਕੱਛਾ। ²ਗਲ-ਵਲਿਤ, ਗਲ ਨੂੰ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਚਾਦਰ, ਕੁਤਤੇ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਚਾਦਰ।
¹ਸੁੰਦਰ।

¹ਜਵਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ (ਦਲ ਵਿੱਚ) ਆ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

¹ਵਾਂਗ।

¹ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।

¹ਅਫਸੋਸ, ਸ਼ੋਕ।

¹ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਵਾ ਲਾਖ ਕਹਿੰ ਏਕ ਤਨੇ ਕੋ।
 ਪਾਂਚ ਲਾਖ ਕਹਿੰ ਪਾਂਚ ਜਨੇ ਕੋ।
 ਸੁਖ ਮਾਨੈਂ ਦੁਖ ਆਇ ਬਨੇ ਕੋ।
 ਪੀਲੂ ਦਾਖ¹, ਬਦਾਮ ਚਨੇਂ ਕੋ ॥ ੧੧੩ ॥
 ਜਾਂਡ ਫਲੀ ਕੋ ਕਹੈਂ ਜਲੇਬੀ।
 ਬੇਰੀ ਫਲ ਕੋ ਖੁਰਮੇਂ ਲੇਬੀ।
 ਲੱਡੂ ਟੀਂਡ, ਬਿਦਾਨਾਂ ਬਾਟਾ।

ਨਾਮ ਪਜਾਜ ਕਾਰੁੱਪਾ ਠਾਟਾ¹ ॥ ੧੧੪ ॥
 ਸ਼ਲਗਮ¹ ਕੋ ਭੁਇੰ-ਸੂਰ ਬਤੈ ਹੈਂ।
 ਰਾਮ-ਬਟੇਰੇ ਬੈਂਗਣ ਕੈਹੈਂ।
 ਜਲ ਤੋਰੀ ਮਛਰੀ ਕੋ ਭਾਨੈਂ¹।
 ਸਾਂਟ ਸੂਰ ਖਰਬੂਜਹਿੰ ਗਾਨੈਂ¹ ॥ ੧੧੫ ॥
 ਪਾਨੀ ਕੋ ਪਰਸਾ ਸਿੰਘ ਗਾਵੈਂ।
 ਖਾਣੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਆਲਾਵੈਂ।
 ਦੁਖੀ ਰਹੈਂ ਤਬਿ ਸੁਖੀ ਬਤਾਵੈਂ।
 ਭੂਖੇ, ਲੰਗਰ ਮਸਤ ਸੁਨਾਵੈਂ ॥ ੧੧੬ ॥
 ਗੰਜੇ ਕੋ ਕਲਗਾ-ਸਿੰਘ ਭਾਖੈਂ।
 ਕਾਣੇ ਕੋ ਪੰਜ-ਅੱਖਾ ਆਖੈਂ।
 ਕਹੈਂ ਸੂਰਮਾਂ ਅੰਧੇ ਤਾਂਏਂ।
 ਲੁੰਜੇ ਕੋ¹ ਲਖ-ਬਾਹਾਂ ਗਾਏਂ ॥ ੧੧੭ ॥
 ਲੂਲੇ ਕੋ ਕਹਿੰ ਬੋਧ-ਅਵਤਾਰੈਂ¹।
 ਬਧਰੇ ਕੋ ਭਿਸਤੀ ਨਿਰਧਾਰੈਂ¹।
 ਲੰਗੜੇ ਕੋ ਕਹਿੰ ਸਿੰਘ ਸੁਚਾਲਾ।
 ਨਕਟਹਿੰ¹ ਸ੍ਰਰਗ ਦੁਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ॥ ੧੧੮ ॥
 ਕਹਿਤ ਸੁਨਹਿਰਾ ਕੂੰਡੇ ਤਾਂਈਂ।
 ਭੰਗ ਤਈਂ ਸੁੱਖਾ ਸਰਦਾਈ।
 ਖੁਰਪਾ ਬਾਜ, ਕੁਹੀ ਕਹਿੰ ਦਾਤੀ।
 ਕਹੀ ਪਤਾਲਪੁਰੀ ਬਖਜਾਤੀ¹ ॥ ੧੧੯ ॥
 ਸਫਾਜੰਗ ਟਕੂਏ ਕੋ ਟੇਰੈਂ।

¹ਇਕ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ।

¹ਵਣ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹(ਖੁਰਮੇ) ਛੁਹਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮ (ਲੇਬੀ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਟੀਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਡੂ ਤੇ (ਬਾਟਾ) ਕਰੀਰ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਦਾਣਾ (ਮਿਠਿਆਈ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਗੰਢੇ ਦਾ ਨਾਮਰੁੱਪਾਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ।

¹ਗੋਂਗਲੂ।

¹ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਜਲ-ਤੋਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਸਣੇ (ਸਾਂਟ) ਖੱਲ ਦੇ ਸੂਰਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਖਰਬੂਜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਪਰਸਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਇਕ ਬਾਂਹ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।

¹ਬੁੱਧ ਅਵਤਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਨਿਰਨਾ ਕਰ ਕੇ ਬੋਲੇ ਨੂੰ ਭਿਸਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਨੱਕ ਕੱਟੇ ਨੂੰ।

¹ਕਹੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਪਤਾਲ ਪੁਰੀ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)।

ਫਤੇ-ਕੁਮੈਤ ਛਟੀ ਕੇ ਛੇਰੈਂ।	'ਸੋਟੇ ਨੂੰ ਫਤੇ-ਕੁਮੈਤ (ਜਾਣ ਕੇ) (ਛੇਰੈਂ) ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਦੂਧ ਸਮੁੰਦਰ, ਘ੍ਰਿੱਤ ਪੰਜਵਾਂ।	
ਛਿਮਾਂ ਤੇਲ ਵੈਰਾਗ ਰੰਜਮਾ' ॥ ੧੨੦ ॥	'ਸੋਗ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਅਫਲਾ-ਤੂਨੀ ਨਾਮ ਰਜਾਈ।	
ਜੋੜ-ਮੇਲਨੀ ਸੂਈ ਗਾਈ।	
ਦਮੜਾ ਠਿਕਰੀ ਨਾ ਰੁਪੱਯੇ।	
ਪੈਸੇ ਕੇ ਤਾਂਬਾ ਕਹਿੰ ਭੱਯੇ ॥ ੧੨੧ ॥	
ਖੜਕਾ ਛੱਜ, ਸੁਜਾਖਾ ਛਲਣੀ'।	'ਛਾਨਣੀ ਨੂੰ।
ਫੁਲਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਰੋਟੀ ਭਲਣੀ'।	'ਰੋਟੀ ਤੇ ਫੁਲਕੇ ਨੂੰ ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਰਾਮਜੰਗਾ ਬੰਦੂਖੈਂ ਭਾਖੈਂ।	
ਸਿਰੀ-ਸਾਹਿਬ ਤਰਵਾਰੈਂ ਆਖੈਂ ॥ ੧੨੨ ॥	
ਚਾਵਲ ਕੇ ਗਰੜੇ ਪੁਨ ਬਕ ਹੈਂ'।	'ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਸਾਗ-ਪਾਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਹਿ ਛਕ ਹੈਂ।	
ਇਕ ਅਕਾਲ ਕਾ ਭਜਨ ਕਰਤ ਹੈਂ।	
ਦੂਸਰ ਕੀ ਨਹਿੰ ਕਾਨ ਧਰਤ ਹੈਂ ॥ ੧੨੩ ॥	
ਜੋ ਜੋ ਨਾਮ ਵਸਤੁ ਜਗ ਨੀਕੇ'।	'ਜੋ ਜੋ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ।
ਸੋ ਗਹਿ ਰਾਖਯੋ ਇਨ ਸਭਿ ਠੀਕੇ।	
ਨਰ ਕੇ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘਣੀਂ ਨਾਰੈਂ।	
ਲੜਕੇ ਤਈਂ ਭੁਜੰਗੀ ਚਾਰੈਂ' ॥ ੧੨੪ ॥	'ਸੁੰਦਰ।
ਹਮ ਮਾਰਤ ਉਨ ਕੇ ਥਕ ਗਏ।	
ਬਢਤ ਜਾਤ ਵਹਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਏ।	
ਔਰ ਸਭੈ ਇਨ ਮਾਹਿੰ ਭਲਾਈ।	
ਤੁਰਕੈਂ ਹਤ ਹੈਂ ਇਹੈ ਬੁਰਾਈ ॥ ੧੨੫ ॥	
ਜਾ-ਜਰੂਰ ਕੇ ਕਾਬਾ ਭਾਖੈਂ'।	'ਟੱਟੀ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਾਬਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਖਤਰੇ ਕੇ ਯਹਿ ਮੁਗਲ ਸੁ ਆਖੈਂ'।	'ਟੱਟੀ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਜਬਿ ਖਤਰੇ ਹੋਵਨ ਸੋ ਜੈਹੈਂ।	
ਕਹੈਂ ਰਸਦ ਕਾਜੀ ਕੇ ਦੈਹੈਂ ॥ ੧੨੬ ॥	
ਔਰ ਬੋਲੀਆਂ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੇਤੀ।	
ਬੋਲਤ ਯਹਿ ਸਭਿ ਨਿਜ ਸੰਕੇਤੀ'।	'ਆਪਣੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ।
ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਨੈ ਯਹਿ ਸਬਿਹੀ।	

ਗਾਥ ਕਹੀ ਨਾਦਰ ਢਿਗ ਜਬਿਹੀ ॥ ੧੨੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਬੋਲਤ ਬੋਲੀਆਂ,
ਸਮਝਤ ਆਪਸ ਮਾਹਿੰ।
ਦੁਨੀਆਂ-ਦਾਰ ਫਕੀਰ ਵਹਿ,
ਨਹਿੰ ਕਿਛੁ ਜਾਨੇ ਜਾਹਿੰ ॥ ੧੨੮ ॥
ਹਠੀ ਤਪੀ ਸੂਰੇ ਸਤੀ,
ਜਵਾਂ-ਮਰਦ ਬਲਵਾਨ।
ਬੇਮੁਤਾਜ ਜਾਹਲ^੧ ਜਤੀ,
ਇਨ ਸਮ ਕੋਇ ਨ ਆਨ ॥ ੧੨੯ ॥
ਪੁਨ ਗੁਰੂਅਨ ਕੀ ਗਾਥ ਸਭਿ,
ਅਰ ਬੰਦੇ ਕੇ ਜੰਗ*।

^੧ਅਨਪੜ੍ਹ।

*ਅਰ ਬੰਦੇ ਕੇ ਜੰਗ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਸੁੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ ਪਾਠ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, 'ਅਰ ਬ=ਦੇਸ ਕੇ ਜੰਗ ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਅਸੁੱਧ ਹੈ।

ਸਿੰਘਨ ਸਿਰ ਜੇਤਿਕ ਬਿਤੀ,
ਸਭਿ ਜਬਿ ਕਹੀ ਨਿਸੰਗ ॥ ੧੩੦ ॥
ਸੁਨਿ ਹਵਾਲ ਸਿੰਘਾਨ ਕਾ,
ਨਾਦਰ ਸ਼ਹ ਬਿਸਮਾਇ।
ਅੰਗੁਰੀ ਦਾਂਤਨ ਮੈਂ ਲਈ,
ਗੈਰਤ ਹੈਰਤ ਖਾਇ^੧ ॥ ੧੩੧ ॥
ਨਾਦਰ ਕਾਦਰ^੧ ਸੋਚ ਪੁਨ,
ਕਹਯੋ ਨੁਵਾਬੈਂ ਐਸ।
ਜੇ ਕਰਿ ਹੈਂ ਵਹਿ ਐਸ ਹੀ,
ਭਾਖਤ ਹੋ ਤੁਮ ਜੈਸ ॥ ੧੩੨ ॥
ਤੋਂ ਯਹਿ ਮਾਰੇ ਨਹਿੰ ਮਰੈਂ,
ਜੀਤਿ ਸਕੈ ਇਨ ਕੌਨ।
ਨਾਹੱਕ ਸਹਿਤ ਕਲੇਸ਼ ਤੁਮ,
ਦੂਖ ਦੇਤ ਇਨ ਜੌਨ^੧ ॥ ੧੩੩ ॥

^੧(ਹੈਰਤ) ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ (ਗੈਰਤ) ਸ਼ਰਮ ਖਾ ਗਿਆ।

^੧ਬਲਵਾਨ।

^੧ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਂਦੇ ਹੋ (ਨਾਹੱਕ) ਬਿਅਰਥ ਕਲੇਸ਼ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋ।

ਮਾਰਤ ਹੋ ਤੁਮ ਆਪ ਹੀ,
ਅਪਨੇਂ ਪਾਉਂ ਕੁਠਾਰ^੧।

^੧ਪੈਰੀਂ ਕੁਹਾੜਾ।

ਕੁਛ ਦਿਨ ਕੋ ਯਹਿ ਹੋਇ ਹੈਂ,
ਮਾਲਕ ਮੁਲਕ ਮਝਾਰ ॥ ੧੩੪ ॥
ਯੋਂ ਕਹਿ ਨਾਦਰ ਗਯੋ ਤਬਿ,
ਤਰਫ ਕੰਧਾਰ ਸਿਧਾਰ।
ਦਸ ਅੱਠ ਸੈ ਪਰ ਦੋਇ ਥਾ,
ਸੰਮਤ ਤਬਿ ਨਿਰਧਾਰ' ॥ ੧੩੫ ॥
ਗਦਰ ਜਦਰ ਕਹਿ ਨਾਦਰੀ,
ਕਤਲ ਸਦਰ ਤੁਰਕਾਨ'।

'ਨਿਰਣਾ ਕਰੋ ਤਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੦੨ ਬਿ. ਸੀ।

'ਨਾਦਰ ਦੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਤੇ ਜੰਗ ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿ ਕੇ।

ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਕੀਨ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅਬਿ,
ਅਵਸਰ ਅਵਸ ਪਛਾਨਿ' ॥ ੧੩੬ ॥

'ਧਿਆ ਨੇ (ਅਵਸ) ਚੰਗਾ (ਅਵਸਰ) ਸਮਾਂ ਪਛਾਣ ਕੇ (ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ) ਟਿਕਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਕਾ ਆਵਨ',
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਸਰੇਂ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. {ਸਿੰਘਾਂ ਉੱਪਰ ਜੁਲਮ, ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ, ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ, ਚੌਧਰੀ ਨੱਥਾ ਖਹਿਰਾ ਤੇ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}

ਕਬਿੱਤ:

ਜਾ ਕੈ ਨੈਨ ਕੋਰ ਓਰ ਦੇਵ ਕਮਲਾਸਨ ਸੇ,
ਰਹਿਤ ਨਿਹਾਰਤ ਚਹਿਤ ਅਨੁਸਾਸਨ।

‘ਜਿਸ (ਜਗਤ ਮਾਤਾ) ਦੇ ਨੇੜਾਂ ਦੇ (ਕੋਰ) ਕੋਇਆਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ (ਕਮਲਾਸਨ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਰਗੇ ਦੇਵਤੇ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਅਨੁਸਾਸਨਾ) ਆਗਿਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਹਿ ਜਗਿ-ਜਨਨਿ ਕੇ ਬਨਨਿ ਤੈ ਦਾਸ ਖਾਸ,
ਦੁੰਦ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋਤ ਪੂਰ ਜਾਤ ਵਾਸਨਾ।

‘ਤਿਸ ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਦੇ ਖਾਸ ਦਾਸ ਬਣਨ ਕਰ ਕੇ (ਦੁੰਦ) ਭਿਆਨਕ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮਾਥ ਨਾਇ ਮਾਤ ਕੋ ਮਨਾਇ ਅਬਿ,
ਚੈਹੋਂ ਹਿਤ ਸਾਥ ਨਾਥ ਪੰਤ ਗਾਥ ਭਾਸਨਾਂ।

‘ਹੁਣ ਹੱਥ ਜੋੜ ਤੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਪੰਥ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਥਾ (ਭਾਸਨਾ) ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਜਾਹਿ ਤੈ ਸੁਪਾਥ ਪਾਇ ਆਸ ਮੈਂ ਸਨਾਥ ਥਾਇ,
ਧਾਇ ਕੈ ਅਕਾਸ-ਮਗ ਲਾਥਿ ਜਮ ਸਾਸਨਾਂ।

‘ਜਿਸ (ਕਥਾ) ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਰਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਫਲਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। (ਅਕਾਸ ਮਗ) ਸਚਖੰਡ ਦੇਰਸਤੇ ਜਾ ਕੇ ਜਮਾਂ ਦੀ (ਸਾਸਨਾ) ਤਾੜਨਾ ਲੱਭ ਜਾਵੇਗੀ।

॥ ੧ ॥

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸੰਗ ਜਿਮ ਜੁਲਮੀ ਕਮੈ ਹੈ ਸੂਬਾ,
ਸਖਤ ਵਖਤ ਇਕ ਲਖਤ। ਦਿਖਾਇ ਹੈ।
ਜੈਹੈ ਜਜੋਂ ਬਿਦੇਸ ਮੈਂ ਨਰੇਸਨ ਪੈ ਰੈਹੈ ਸਿੰਘ,
ਨੌਕਰੀ ਕਰੈ ਹੈਂ ਕੇਉ ਟੋਕਰੀ ਉਠਾਇ ਹੈਂ।
ਭੰਗੜ ਜੰਗੜ ਸਿੰਘ। ਮਾਲਵੈ ਮੈਂ ਰੈਹੈ ਜਿਮ,
ਮਾਰੈਂ ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਕੋ ਬੰਘੜ ਚਢਾਇ ਹੈਂ।
ਸੁਨੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਆਲਸਾ ਤਿਆਗ ਜਰਾ,
ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਕਰਨੀ ਨ ਬਰਨੀ ਸੁ ਜਾਇ ਹੈ ॥ ੨ ॥

‘ਇਕ-ਦਮ।

‘ਸੁਖੱਈ ਤੇ ਲੜਾਕੇ ਸਿੰਘ।

‘(ਬੰਗੜ) ਖਮਦਾਰ ਤਲਵਾਰ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਨਾਦਰ ਕਾ ਲੁਟ ਮਾਲ ਭਏ ਜਬਿ,
ਸਿੰਘ ਅਸੁਦੇ। ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਭਾਰੇ।
ਜਾਇ ਰਹੇ ਨਿਜ ਧਾਮਨ ਮੈਂ ਕੁਛ,
ਔਰ ਬਹੇ ਗੁਰੂ-ਚੱਕ ਅਪਾਰੇ।
ਹਾਸਦ ਲੋਗ ਚਿਪੇ। ਪਿਖ ਕੈ,

‘ਧੰਨ ਸੰਪਦਾ ਸਹਿਤ, ਖੁਸ਼ਹਾਲ।

‘ਈਰਖਾਲੂ ਲੋਕ ਚਿੜ ਗਏ।

ਢਿਗ ਜਾਇ ਨੁਵਾਬ ਖਰਾਬ ਪੁਕਾਰੇ।

ਆਗ ਲਗੀ ਸੁਨਿ ਨਾਜ਼ਮ ਆਜ਼ਮ',

ਟੌਂਡੀ ਕੇ' ਡੌਂਡੀ ਫਿਰਾ ਦਈ ਸਾਰੇ ॥੩॥

ਬੋਲਿ ਕਹਜੋ ਸਭਿ ਲੰਬਰਦਾਰਨ

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਫੜਾਈ।

ਲੇਹੁ ਇਨਾਮ ਕਰੋ ਵਹਿ ਕਾਮ,

ਜਿਮੈਂ ਕਹੂੰ ਸਿੰਘ ਕੋਰਹਿਨੋ ਨਹਿੰ ਪਾਈ।

ਲੋਭ ਪਗੇ' ਸੁ ਲਗੇ ਪਕਰਾਵਨ,

ਲੋਗ ਤਬੈ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਤਾਂਈਂ।

ਫੌਜ ਅਪਾਰ ਪਠੀ ਦਿਸ ਚਾਰਨ,

ਮਾਰਨ ਸਿੰਘ ਹੇਤ ਤਦਾਈਂ ॥੪॥

ਧਾਮ ਲਏ ਲੁਟ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,

ਹਤਿ' ਬਾਲ ਬਚੇ ਬਹੁ ਕੀਨ ਖ਼ਾਰੇ।

ਛੋਰਿ ਗਰਾਮਨ ਧਾਮਨ ਕੇ ਸਿੰਘ,

ਕਾਨਨ ਮਾਹਿੰ' ਧਸੇ ਤਬਿ ਸਾਰੇ।

ਫੌਜ ਰਹੈ ਗਿਰਦੈ ਤੁਰਕੀ ਬਹੁ,

ਲੋਗ ਭਏ ਸਭਿ ਮਾਰਨ ਵਾਰੇ।

ਲੈਨ ਨ ਚੈਨ ਮਿਲੈ ਦਿਨ ਰੈਨ,

ਸਿੰਘੈਂਨ' ਪਰੀ ਬਿਪਤਾ ਅਤਿ ਭਾਰੇ ॥੫॥

ਸਿੰਘ ਭਏ ਮਿਰਗਾਨ ਕੀ ਸੂਰਤ',

ਮੂਰਤਿ ਭੀਲਨ' ਮਾਤ ਕਰੀ।

ਨਹਿੰ ਖਾਨਰੁ ਪਾਨ ਮਿਲੈ ਤਿਨ ਕੋ,

ਗਿਰਦੇਰਹਿ ਦੁੱਜਨ ਭੀਰ ਅਰੀ'।

ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਤਜਿ ਜੀਵਨ ਆਸ,

ਤੂਕਾਨਿ ਹਿਰਾਨ ਬਿਰਾਨ ਕਰੀ।

ਨਿਤ ਜੰਗ ਅਭੰਗ' ਨਿਸੰਗ ਲਗਜੋ ਰਹਿ,

ਅੰਗ ਕਟੇ ਧਰ ਰੰਗ ਭਰੀ' ॥੬॥

ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਸਿੰਘ ਘਨੇ ਪਕਰਾਇ,

ਇਨਾਮ ਲਏ ਸੁ ਹਰਾਮ ਖਏ।

ਕਿਨ ਖੇਸਰੁ ਲੁੰਛੀ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਬਿਸਾਲੇ,

'ਵੱਡੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ।

'ਮੁਸਲੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ।

'ਰੰਗੇ ਹੋਏ।

'ਮਾਰ ਕੇ।

'ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ।

'ਹਰਨਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

'ਭੀਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ।

'ਦੁਸ਼ਟ ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ।

'ਲਗਾਤਾਰ।

'ਧਰਤੀ ਖ਼ੂਨ ਨਾਲ ਭਰ ਗਈ।

ਲਈ ਨਕਦੀ ਕੋਊ ਪੈਂਚ ਭਏ।

ਵਡ ਖਾਨ ਖਰਾਬ ਨੁਵਾਬ ਅਜਾਬ ਦੈ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਿਰ ਭੂਰਾ ਲਏ।

ਅਤਿ ਰੌਰ ਤਰਾਸ ਹਿਰਾਸ ਪਰਜੋ,

ਸਭਿ ਦੇਸ ਮਝਾਰ ਅਪਾਰ ਅਏ। ॥ ੨ ॥

'ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ।

'ਬਹੁਤੇ।

'ਬਹੁਤਾਰੋਲਾ, ਡਰ ਤੇ ਸਹਿਮ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਆ ਕੇ ਪੈ ਗਿਆ।

ਦੋਹਰਾ:

ਜਿਨ ਜਿਨ ਲੋਗਨ ਸਿੰਘ ਤਬਿ,

ਮਰਵਾਏ ਪਕਰਾਇ।

ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁ ਗ੍ਰਾਮ ਅਬਿ,

ਕੇਤਿਕ ਦੈਹੁ ਬਤਾਇ ॥ ੮ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਹੁਤੇ ਜੋ ਜੰਡਾਲੀਏ ਚੰਡਾਲੀਏ ਹਿੰਦਾਲੀਏ,

ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਗੁਰੁ ਲੋਪੀ। ਨਿੰਦਕ ਮਹਾਨੀਏਂ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸੰਗ ਬਾਦ। ਆਦਿ ਤੇ ਰਖਤ ਵਹਿ,

ਬੇਮੁਖ ਭਏ ਥੇ ਗੁਰੁ ਘਰ ਤੈ ਪਛਾਨੀਏਂ।

ਹਰਮੁਖ ਦਾਸ ਥਾ ਮਹੰਤ ਤਬਿ ਤਿਨਹੀਂ ਮੈਂ,

ਦੁਤੀ ਹਰਿ-ਭਗਤ ਨਿਰੰਜਨੀਆ ਮਾਨੀਏਂ।

ਔਰ ਥੇ ਮਜੀਠੇ ਵਾਲੇ ਗਿੱਲ ਜੱਟ ਬੈਰੀ ਭਾਰੇ,

ਚੌਧਰੀ ਰੰਧਾਵਾ ਰਾਮਾ, ਕ੍ਰਮਾ ਛੀਨਾ ਜਾਨੀਏਂ

॥ ੯ ॥

ਹਿੰਮਤਰਾ ਭੜਾਣੀਆਂ ਸਾਹਿਬ ਰਾ ਨੁਸ਼ਹਿਰੇ ਵਾਰੋ,

ਦਲਪਤ ਰਾਇ ਪੱਟੀ ਕੇਰ ਬਦਰਾਹੀਆ।

ਧੂਮ ਦਾਸ ਜੋਧ ਨੱਗਰ ਕੇਰੋ, ਰਾਜੇ-ਸਾਹਿੰਸੀ ਕੇ

ਜੱਟ,

ਫਗਵਾੜੀਏ ਥੇ ਚੌਧਰੀ ਅਲਾਹੀਆ।

ਰੰਘੜ ਮੰਡਾਲੇ ਵਾਲੇ ਮੱਸੇ ਲੋ, ਕਮਾਲੇ ਮਧ

ਸੁਨਿਆਰੇ।, ਔ ਬੁਤਾਲੇ ਵਾਲੇ ਗੁਮ-ਰਾਹੀਆ²।

ਔਰ ਥੇ ਜਲੰਧਰੀਏ ਮੂਢ ਗੂਢ।

ਬਸੀ ਕਾ ਹੁਸੈਨ ਖਾਨ, ਦੱਖਣੀ ਕਾ ਸਾਹੀਆ

'ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਵਾਲੇ।

'ਝਗੜਾ।

'ਬੁਰੇਰਾਹ ਚਲਣ ਵਾਲਾ।

'ਨਾਮ।

'ਕਮਾਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚਲੇ ਸੁਨਾਰੇ। ²ਭੁੱਲੜ।

'ਬਹੁਤੇ ਮੁਰਖ।

'ਪਿੰਡ।

॥ ੧੦ ॥

ਇੱਤਯਾਦਿ ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਚੌਧਰੀ ਅਪਾਰ ਪੈਂਚ,
ਠੇਕੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਹਿੰਦੂ ਤੂਕ ਜਾਨਾ ਜੇ।
ਲੋਗ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਥੇ ਦੁਖਦ ਮਹਾਨੀਏਂ,
ਤਮਾਮ ਬੈਰੀ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬਨ ਰਹੇ ਜਾਨ ਜੇ।
ਕੋਈ ਨ ਕਸੂਰ ਰਾਖੀ ਸੂਰਨ ਕਸੂਰ ਵਾਰਜੋਂ,
ਹੁਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤਬਿ ਭੂਰ ਅਫਗਾਨ ਜੇ।

'ਜਾਨਣਾ ਕਰੋ।

'ਜਿਹੜੇ ਜਾਨ ਦੇ ਵੈਰੀ ਬਣ ਰਹੇ ਸਨ।

'ਕਸੂਰ ਵਾਲਿਆਂ ਸੂਰਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਤਦੋਂ ਬਹੁਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਠਾਣ ਸਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ) ਕੋਈ (ਕਸੂਰ) ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਾਰੱਖੀ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਪਕਰਾਇ ਪਾਇੰ ਜੋ ਇਨਾਮ ਖਾਇੰ,
ਹਿੰਦੂਆਂ ਕੋ ਗਾਇੰ ਸਾਇ ਸੂਰ ਤੁਰਕਾਨ ਜੇ।\$

'ਉਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਗਾਂ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰ ਦੇ ਤੁੱਲ ਸੀ।

॥ ੧੧ ॥

ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਲੋਗਨ ਅਪਾਰੇ ਸਿੰਘ ਮਾਰੇ ਤਬਿ,
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਕਾਹੂੰ ਠੌਰ ਟਿਕਨੋ ਨ ਪਾਏ ਹੈਂ।
ਦਸ ਲੈ ਬਤਾਵੈ ਜੋਊ, ਬੀਸ ਲੈ ਦਿਖਾਵੈ ਕੋਊ।,

'ਜੋ (ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਪਤਾ) ਦੱਸੇ ਉਹ ਦਸ ਰੁਪਏ ਤੇ (ਜੋ) ਕੋਈ ਵਿਖਾ ਦੇਵੇ ਉਹ ਵੀਹ (੨੦) ਰੁਪਏ (ਇਨਾਮ) ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਚਾਲੀ ਲੇਵੈ ਸੋਊ ਜੋਊ ਪਕਰਿ ਲਿਆਏ ਹੈ।
ਸੀਸ ਕੱਟ ਲਜਾਵੈ ਜੋਊ ਅੱਸੀ ਸੌ ਰੁਪਈਏ ਪਾਵੈ,
ਕੇਸ ਜੋ ਦਿਖਾਵੈ ਮੂੰਡਾ ਸੋ ਪਚਾਸ ਪਾਏ ਹੈ*।

'ਕੇਸ ਮੁੰਨ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦੇਵੇ। *ਅੰਕ ਨੰ. ੧੧ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਅਤੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੨ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀ ਤੇ ਤੀਜੀ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੧ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੨ ਦੀ ਤੀਜੀ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ 'ਚ ਪਾਠ ਕਾਫੀ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

'ਬਹੁਤ।

ਔਰ ਪਾਪ ਗੌਰਾ ਐਸ ਤੌਰ ਬਹੁ ਠੌਰ ਥੈਰੈਂ,
ਕੇਸ-ਵਾਰੋ ਕੋਊ ਕਿਤ ਬਚਨੋ ਨ ਪਾਏ ਹੈਂ

॥ ੧੨ ॥

ਸੈਨ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ ਸਿੰਘਾਨ ਕੋ ਮਹਾਨ ਐਨਾ,
ਖੋਜਤ ਫਿਰਤ ਦਿਨਚੈਨ ਠੌਰ ਠੌਰ ਮੈਂ।
ਹੁਕਮ ਨੁਵਾਬ ਯੋਂ ਪਠਾਵੈ ਨਿਤ ਦੇਸ ਮਾਹਿੰ,
ਰਹਿਨੋ ਨ ਪਾਵੈ ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਕਿਸੀ ਠੌਰ ਮੈਂ।
ਸੀਮਾ ਜਿਸ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਮੈਂ ਹੈ ਹੈ ਸਿੰਘ ਸਹੀ ਕਹੀਂ,
ਤਾਂਹੀ ਕੋ ਉਜਾਰੋ ਕਰਿ ਖ਼ਾਰ ਮਾਰੋਂ ਗੌਰਾ ਮੈਂ।

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

'ਹੱਦ ਵਿੱਚ

'ਬਹੁਤਾ ਖੁਆਰ ਕਰਕੇ।

ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਲੋਗ ਸਭਿ ਬੈਰੀ ਭਏ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬੈਠਨੋ ਨ ਪਾਵੈ ਕਿਸੀ ਤੌਰ ਮੈਂ

॥ ੧੩ ॥

ਸਖਤ ਵਖਤ ਪਰਜੋ ਅਤਿ ਹੀ ਸਿੰਘਾਨ ਪਰ,
ਤਜ ਕੈ ਪੰਜਾਬ ਗਏ ਇਤ ਉਤ ਧਾਇ ਕੈ।
ਕਰੀ ਕਾਹੂੰ ਨੌਕਰੀ ਔ ਟੋਕਰੀ ਉਠਾਈ ਕਿਨ,
ਛਪੇ ਕੇਈ ਪਰਬਤੋਂ ਮੈਂ ਭੇਸ ਬਦਲਾਇ ਕੈ।
ਘਨੋ ਪੰਥ ਮਾਲਵੇ ਬੈਰਾੜਨ ਮੈਂ ਜਾਇ ਰਹਜੋ,
ਭੂਪ ਰਜਪੂਤਨ ਪੈ ਰਹੇ ਕੇਈ ਜਾਇ ਕੈ।
ਏਕ ਭੀ ਨ ਸਿੰਘਰਹਜੋ ਜਬਿ ਯੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵੀਚ,
ਖੁਸ਼ੀ ਭਏ ਨੀਚ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਮੁਦ ਪਾਇ ਕੈ

॥ ੧੪ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸਿੰਘ ਕਪੂਰਹਿੰ ਆਦਿ ਜਿਤੇ
ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੁਤੇ, ਕਿਤ ਦੂਰ ਪਿਆਨੇਂ।
ਮਾਲਵ ਦੇਸ ਬਿਖੇ ਬਿਥਰੇ ਬਹੁ,
ਗ੍ਰਾਮ ਅਨੇਕਨ ਠਾਮ ਥਿਰਾਨੇਂ।
ਸੇਵ ਕਰੈਂ ਸਿੱਖ ਮਾਲਵ ਕੇ ਸਭਿ,
ਜਾਨਿ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਭ੍ਰਾਤ ਮਹਾਨੇਂ।
ਪੈ ਨ ਮਝੈਲ ਸੁਭਾਵ ਤਜੈਂ ਨਿਜ,
ਨਾ ਉਪਕਾਰ ਤਿਨੈਂ ਕਿਛੁ ਮਾਨੇ ॥ ੧੫ ॥
ਦੇਸ ਤਿਹਾੜਾ¹ ਬਿਰਾੜਨ ਮਾਹਿੰ,
ਹਰੀ ਕੈ ਗਰਾਮਨ ਮਾਹਿੰ ਰਹੇ ਹੈਂ।
ਸਾਬੋ ਕੇ, ਤਪੇ, ਝਿਲੇਰੇ ਵਿਖੇ,
ਗਿਰਦੇ ਬਰਨਾਲੇ, ਸੁਨਾਮ ਬਹੇ ਹੈਂ।
ਫੂਲ ਕੇ ਕਾਲੇ ਕੇ ਸਾਬੋ ਕੇ ਦੁੱਲਟ,
ਮਾਨ ਧਾਲੀਵਾਲ ਆਦਿ ਲਹੇ ਹੈਂ।
ਦੂਧ ਦਧੀ¹ ਘ੍ਰਿਤ ਥਾ ਮੁਕਤਾ² ਤਬਿ,
ਅੰਨ ਰੁ ਘਾਸ ਸੁਮਾਰ ਨਹੇਂ ਹੈਂ ॥ ੧੬ ॥
ਸਾਫ ਹੁਤੇ ਨਿਸ-ਪਾਪ ਅਮਾਪਹਿੰ¹,

¹ਅਨੇਕ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਠਹਿਰੇ।

¹ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਹਨ।

¹ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ।

¹ਜਾਣੀਦੇ ਹਨ।

¹ਦਹੀਂ। ²ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ।

¹ਭਾਵ ਬੇ-ਸੁਮਾਰ ਸੀ।

¹ਬਹੁਤੇ ਨਿਸ-ਕਪਟ ਸਨ।

ਮਾਲਵ ਦੇਸ ਕੇ ਲੋਗ ਬਿਸੇਸੈਂ।
 ਨਾ ਰਖਤੇ ਕਿਛੁ ਭੇਦ ਸਿਖਾਨ ਤੇ,
 ਖੇਟ ਹੁਤੀ ਉਨ ਕੇ ਨਹਿੰ ਲੇਸੈਂ।
 ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ ਹੁਤੇ ਖਚਰੇ,
 ਤਿਨ ਕੀ ਤਿਯ ਧੀਅਨ ਤੇ ਨ ਟਲੇਸੈਂ।
 ਆਵਨ ਕੇ ਵਕਤੈਂ ਕਢਿ ਲਜਾਵਨ,
 ਤੋ ਭਿ ਨ ਸੋ ਤਜੈਂ ਸੇਵ ਅਸੇਸੈਂ* ॥ ੧੭ ॥

‘ਥੋੜੇ ਮਾੜ ਵੀ।

‘ਸਾਰੀ ਭਾਵ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ। *ਮਾਝੇ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਦੁਫੇੜ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਦੇਖੋ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ. ੩੯ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੬੮ ਤੇ * ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ ਟੁਕ।

ਆਨ ਪਰੈ ਬਿਪਤਾ ਜਬਿ ਹੀ ਜਬਿ
 ਲੋਗ ਮਝੈਲ ਨ ਛੂੰ ਇਨ ਤਾਂਈਂ।
 ਜਾਇ ਕਟੈਂ ਮਲਵੱਯਨ ਕੇ ਘਰ,
 ਸੇਵਹਿੰ ਸੋ ਲੱਖ ਕੈ ਗੁਰੁ ਭਾਈ।
 ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ ਚਢੈਂ ਤਹਿੰ ਤੈ ਮਿਲਿ,
 ਲਜਾਵਹਿੰ ਲੂਟਿ ਸੁ ਖਾਹਿੰ ਬਿਰਾਈ।
 ਦੂਰਹਿੰ ਦੂਰ ਲਗੈਂ ਪਹੁੰਚੈਂ,
 ਬਡ ਧੂੰਮੈਂ ਰਖੈਂ ਜਗ ਮਾਹਿੰ ਮਚਾਈ ॥ ੧੮ ॥
 ਕੇਚਿਤ ਨੌਕਰ ਜਾਇ ਰਹੇ ਤਬਿ,
 ਜੈਪੁਰ, ਜੋਧਪੁਰਾਦਿਕ ਠੌਰੈਂ।
 ਥਾ ਤਬਿ ਜਾਰਜ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮ,
 ਫਰੰਗੀ ਫਰਾਂਸੀਸ ਹਾਂਸੀ ਮਧੌਰੈਂ।
 ਔਰ ਹੁਤੇ ਸਿਮਰੂ ਫਰਾਂਸੀਸ,
 ਰਿਆਸਤ ਸੁਧਨਾਂ ਥੀ ਤਿਸ ਗੌਰੈਂ।
 ਸਿੰਘ ਰਖੇ ਉਨ ਭੀ ਬਹੁਤੇ,
 ਧਨ ਆਦਰ ਦੈ ਢਿਗ ਸੈ ਭਲ ਤੌਰੈਂ ॥ ੧੯ ॥
 ਯੋਂ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਗਏ ਤਜਿ,
 ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨ ਮਾਹਿੰ ਕਿਤੇ ਹੈਂ।
 ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਤੈ ਚੁਗਲੈਂ ਦੁਗਲੈਂ,
 ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਇਨਾਮ ਲਿਤੇ ਹੈਂ।

‘ਇਨ੍ਹਾਂ (ਮਲਵੱਈਆਂ) ਨੂੰ।

‘ਬੈਠ ਕੇ।

‘ਤੱਕ।

‘ਡੰਡੌਲੀ।

‘ਜਾਰਜ ਨਾਮ ਦਾ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਹਾਂਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੀ।

‘ਸਰਧਨਾ ਨਾਮ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਰਿਆਸਤ ਸੀ।

‘ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

‘ਕਿਸੇ ਥਾਂ।

‘ਹਰਾਮੀਆਂ ਨੇ।

ਤਾਂ ਪਰ ਭੀਤਰ ਧਾਰਿ ਨੁਵਾਬ',

'ਤਾਂ ਵੀ ਨਵਾਬ ਨੇ (ਹਿਰਦੇ) ਅੰਦਰ (ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਉਣਾ) ਧਾਰ ਕੇ।

ਇਲਾਕੇ ਤਿਨੈਂ ਇਮ ਬਾਂਟ ਦਿਤੇ ਹੈਂ।

ਜਾਂ ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਖੈ ਸਿੰਘ ਆਇ,

ਦਿਜੈ ਪਕਰਾਇ ਜਿਤੈ ਸੁ ਤਿਤੇ ਹੈਂ ॥ ੨੦ ॥

'ਜਿੰਨੇ ਹੋਣ ਉਨੇ ਹੀ।

ਫੇਰ ਕਹਜੋ ਚੁਗਲੈਂ ਦੁਗਲੈਂ,

ਸਿੰਘ ਜੀਵਤ ਹੈ ਜਬਿ ਲੋ ਕਿਤ ਕੋਈ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਚੱਕ ਜਰੂਰ ਅਵੈ,

ਤਕਰਾਈ ਰਖਾਉ ਤਹਾਂ ਬਹੁਤੋਈ।

'ਬਹੁਤੀ।

ਮਾਨਿ ਨੁਵਾਬ ਸਹੀ, ਗੁਰੂ ਚੱਕ

ਉਤਾਰ ਦਈ, ਕੁਛ ਫੌਜ ਤਦੋਈ।

'ਤਦੋਂ ਹੀ।

ਸੌਂਪ ਦਯੋ ਵਹਿ ਰੰਘੜ ਮੱਸੇ ਕੋ,

ਹੁਤੋ ਚੰਡਾਲ ਕਮਾਲਹਿ' ਸੋਈ ॥ ੨੧ ॥

'ਬਹੁਤਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਮੱਸਾਰੰਘੜ ਦੁਸ਼ਟ ਤਬਿ, ਹੁਤੋ ਪੁਸ਼ਟ ਬਦਕਾਰ'।

'ਬਹੁਤਾ ਬਦ-ਚਲਣ।

ਕਰੈ ਬਿਅਦਬੀ ਅਧਿਕ ਹੀ, ਬੈਠਿ ਬੀਚ ਦਰਬਾਰ

॥ ੨੨ ॥

ਕਬਿੱਤੁ:

ਹੁਤੋ ਮੀਰਾਂ ਕੋਟੀਆ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਗੋਤ,

ਸੂਰਬੀਰ ਹਠੀ ਤਪੀ ਜਵਾਂ-ਮ੍ਰਦ ਬਾਂਕਰੈ'।

'ਸੁੰਦਰ।

ਸੋਊ ਨਿਜ ਸੰਘ ਲੈ ਨਿਸੰਗ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,

ਰਹਜੋ ਬੀਕਾਨੇਰ ਜਾਇ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਚਾਕਰੈ'।

ਹੋਰ ਜੋਊ ਸਿੰਘ ਜਾਵੈ ਤਾਹੀਂ ਕੋ ਰਖਾਵੈ ਤਹਾਂ,

ਨ੍ਰਿਪ ਸੰਗ ਬਾਤ ਭਲੀ ਬਨੀ ਤਾਹਿੰ ਆ ਕਰੈ'।

'ਆ ਕੇ।

ਬੀਤ ਗਏ ਕਈ ਮਾਹਿ ਜਬੈ ਇਤ ਬਿਧਿ ਤਾਂਹਿ,

ਸੱਤਰੂ ਨਿਚੀਤ ਹੋਇ' ਬਹੇ ਬਲ ਪਾ ਕਰੈ'²

'ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ। ਖੋਜ ਪਾਕੇ।

॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰ ਮੈਂ, ਮੱਸਾਰੰਘੜ ਦੁਸ਼ਟ।

ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਤਰਫੋਂ ਰਹੈ, ਕਰੈ ਬਿਅਦਬੀ ਪੁਸ਼ਟ'।

'ਬਹੁਤੀ।

॥ ੨੪ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਤਾਹਿ ਸਮੇਂ ਫਿਰ ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ,
ਪੰਜਾਬ ਦਿਸਾਨ ਤੈ ਹੋਇ ਵਿਰਾਨੇ।

ੴ ਜੜ ਕੇ।

ਸਿੰਘ ਮਤਾਬ ਕੇ ਪਾਸ ਗਏ,
ਤਿਨ ਦੇਸ ਕਾ ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਬਿਆਨੇ।

ੴ ਹਾਲ।

ਤੋ ਉਨ ਸਿੰਘਨ ਰੋਇ ਕਹਯੋ,
ਨਹਿ ਬੂਝਹੁ ਬੀਰ। ਹਵਾਲ ਤਹਾਨੇ^੨।

ੴ ਭਰਾ। ੨ਉਥੋਂ ਦਾ ਹਾਲ।

ਦੇਸ ਹਵਾਲ ਕਹਯੋ ਨਹਿ ਜਾਵਤ,
ਭਾਵਤ ਜੁਰਮ। ਕਰੈ ਤੁਰਕਾਨੇ ॥ ੨੫ ॥

ੴ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੇ ਜੁਲਮ।

ਯਾਦ ਕਰੇ ਬਤੀਆਂ, ਛਤੀਆਂ
ਜਰ ਹੈਂ, ਭਰ ਹੈਂ ਅਖੀਆਂ ਥਕਿ ਬਾਨੀ।

ੴ ਬੋਲਣ ਸ਼ਕਤੀ ਥੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਭਈ ਜੁਲਮੀ ਅਤਿ,
ਮਾਰ ਕਰੇ ਤੁਰਕੈਂ ਬਹੁ ਫਾਨੀ।

ੴ ਨਾਸ਼।

ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿਖੈ ਪਿਖੀਏ ਅਬਿ,
ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਕਿਤ ਨਾਹਿ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।

ਵੀਚ ਦੂਬਾਰ ਸੁਧਾਸਰ ਕੇ,

ਇਕ ਹੋਵਤ ਨੀਤ ਅਨੀਤ ਮਹਾਨੀ। ॥ ੨੬ ॥

ੴ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਕ ਵੱਡੀ ਕੁਰੀਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤੁ:

ਮੱਸਾ ਨਾਮ ਰੰਘੜ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਮੈਂ,
ਬੈਠ ਸੋ ਪਲੰਘ ਪਰ ਸਭਾ ਨਿਜ ਲਾਇ ਹੈ।

ੴ ਵੇਸਵਾ।

ਦਿਨ ਕੇ ਕਰਾਵੈ ਤਹਾਂ ਕੰਚਨੀ। ਕੇ ਨਾਚ ਨਿਤ,
ਸੋਵਤ ਨਿਸਾ ਕੇ ਸੰਗ ਬੇਸਵਾ ਰਖਾਇ ਹੈ।

ੴ ਮਾਸ।

ਖਾਵਤ ਕਬਾਬ। ਔ ਸ਼ਰਾਬ ਤਹਾਂ ਤੁਰਕ ਸਭਿ,
ਪੀਵਤ ਹੈਂ ਹੁੱਕੇ ਔਰ ਖੁੱਕੇਂ ਮਨ ਭਾਇ ਹੈਂ।

ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ, ਹੋਵਤ ਬੇਅਦਬੀ, ਅਪਾਰ ਤਹਾਂ,
ਮੰਦਰ ਕੇ ਅੰਦਰ, ਨ ਕਹੀ ਸੁਨੀ ਜਾਇ ਹੈ

॥ ੨੭ ॥

ਬਾਤ ਏਹ ਸੁਨ ਕੈ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਚੌਕ ਉਠਯੋ,
ਮਾਨੋ ਵਹਿ ਸਿੰਘ ਬਿੱਛੂ, ਬਾਕ ਡੰਗ ਲਾਯੋ ਹੈ।

ੴ ਭੜਕ ਉੱਠਿਆ।

ੴ ਮਾਨੋਂ ਉਸ ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਬਿੱਛੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਚਨ ਰੂਪ ਡੰਗ

ਕਹਜੋ ਅਬਿ ਕੋਊ ਸਿੰਘ ਰਹਜੋ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀਂ
ਤਹਾਂ,

ਖੋਈ ਨਹਿੰ ਤਾਂ ਕੀ ਜਾਨ¹ ਜੀਵਤ ਤਜਾਯੋ ਹੈ।
ਕੈਧੋ ਸਤ ਤੂਟਜੋ, ਕੈਧੋ ਹੂਟਜੋ¹ ਹਠ ਸਿੰਘਨ ਤੈਂ,
ਪੌਰਖ ਨਿਖੂਟਜੋ¹ ਕਿਧੋਂ ਜਾਨ ਦਿਨ² ਆਯੋ ਹੈ।

ਐਸੇ ਸੁਨ ਕਰਿ ਉਨ ਸਿੰਘਨ ਬਖਾਨਜੋ ਪੁਨ,
ਸਿੰਘ ਗਏ ਦੌਰ ਜੈਸੇ ਤੂੰ ਭੀ ਦੌਰ ਆਯੋ ਹੈਂ

॥੨੮॥

ਜਾਨ ਤੈਂ ਬਚਾਈ ਜਿਮ ਦੇਸ ਤਜਿ ਆਯੋ ਭਾਈ,
ਤੈਸੇ ਸਭਿ ਔਰ ਸਿੰਘ ਗਏ ਕਿਤ ਧਾਇ ਕੈ।
ਸਿੰਘ ਕੋਊ ਰਹਿਨੋ ਨ ਪਾਯੋ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਵੀਚ,
ਉਪਾਲੰਭ¹ ਦੇਤ ਤੁਮ ਕਿਸ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਕੈ।
ਜੰਗ ਜੇ ਮਚਾਵਤ ਥੇ ਲੂਟ ਕੂਟ ਖਾਵਤ ਥੇ
ਤੂੰਕਨ ਕੋ ਘਾਵਤ ਥੇ¹ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਧਾਇ ਕੈ।
ਜਤੀ ਸਤੀ ਹਠੀ ਤਪੀ ਆਗੇ ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਜੋਊ,
ਬਸੇ ਸੋਊ ਅਬਿ ਸਭਿ ਗੁਰੁ ਪੁਰਿ ਜਾਇ ਕੈ

॥੨੯॥

ਜਪਤ ਅਕਾਲ ਜੇ ਬਿਸਾਲ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ ਪੂਰੇ,
ਤੂੰਕਨ ਕੇ ਸੰਗ ਜੰਗ ਸੰਮੁਖ ਮਚਾਵਤੇ।
ਲੇਵਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਮ ਜਾਲ ਤੇ ਰਸੀਦੀ¹ ਜੋਊ,
ਸਿਰੋਂ ਪਰੇ ਰਾਖਤੇ ਥੇ ਡੇਰਾ, ਰਹੇ ਜਾਵਤੇ¹।
ਅਬਿ ਹਮ ਤੁਮ ਜੈਸੇ ਰਹੇ ਹੈਂ ਜਗਤ ਮਾਹਿੰ,
ਕਰਨੀ ਕੇ ਸਜਾਰ¹ ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ਕਹਾਵਤੇ।
ਸੁਧਾ¹ ਛਕਿ ਕੀਓ ਖੂਰੇ² ਆਏ ਤਜਿ ਗੁਰੂਦੁਾਰੇ,
ਫਿਰਤ ਲੁਕਤ ਸਾਰੇ ਜਾਨ ਕੋ ਬਚਾਵਤੇ ॥੩੦॥
ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਚਮਕ ਭਮਕ ਉਠਜੋ ਸਿੰਘ ਫੇਰ,
ਕੇਹਰ ਸਮਾਨ¹ ਤਾਤਕਾਲ ਕਰ ਜੋਰ ਕੈ।
ਆਗ ਜਜੋਂ ਮਤਾਬ ਕੋ ਛੁਹਿਤ ਲਗੀ ਬੋਲੀ ਤਿਮ,

ਲਾਇਆ ਹੈ।

¹ਤਿਸ ਦੀ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਗਵਾਈ ਭਾਵ ਮਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ?

¹ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

¹ਬਲ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ²(ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ) ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਦਿਨ।

¹ਉਲਾਂਭੇ।

¹ਮਾਰਦੇ ਸਨ।

¹ਛੁੱਟੀ, ਮੁਕਤੀ।

¹ਜਦੋਂ ਤੱਕ (ਜਿਉਂਦੇ) ਰਹੇ।

¹ਗਿੱਦੜ।

¹ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ²ਖਰਾਬ।

¹ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਫੇਰ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਗੱਜ ਉੱਠਿਆ।

ਸਾਬਨ ਕੋ ਤਾਰ ਜਿਮ ਖਾਇ ਜਾਤ ਹੋਰ ਕੈ।

‘ਜਿਵੇਂ ਮਤਾਬੀ ਨੂੰ ਛੁਹਾਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਸਾਬਣ ਨੂੰ ਤਾਰ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਭਾਵ ਕਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਵ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਨੈਨ ਭਏ ਲਾਲ ਭਾਲ ਚਢੀ ਹੈ ਬਿਸਾਲ ਦੁਤਿ,
ਫਰਕੇ ਅਧਰ ਰਸ ਬੀਰ ਚਢੜੇ ਘੋਰ ਕੈ।

‘ਮੱਥੇ ‘ਤੇ ਬਹੁਤ ਚਮਕ ਚੜ੍ਹ ਗਈ, ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਬੁਲ੍ਹ ਫਰਕੇ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਬੀਰ-ਰਸ ਚੜ੍ਹਿਆ।

ਆਯੁਧਾ ਸਜਾਇ ਕੈ ਗਜਾਇ ਕੈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਫਤੇ,
ਕਹੜੇ ਯੋਂ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਪੈ ਨਿਹੋਰ ਕੈ।

‘ਸ਼ਸਤ੍ਰ।
‘ਝੁਕ ਕੇ।

॥ ੩੧ ॥

ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਦੀਜੀਏ ਹੁਕਮ ਮੋਹਿ,
ਜਾਇ ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਕੇ ਮਾਰ ਕਰਿ ਆਇ ਹੋਂ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਦੁਆਰ ਕੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨ ਸਾਕੋਂ ਸਹਿ,
ਮਾਰਿ ਅਰਿ ਮਰਹੋਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤਬਿ ਪਾਇ ਹੋਂ।
ਦੂਸਰੇ ਤਖਾਣ ਸਿੱਖ ਸੁੱਖੇ ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਖੜ੍ਹੇ,
ਮਾੜੀ ਕੰਬੋਵਾਲੀਏ ਨੈ ਕਹੜੇ ਮੈਂ ਭੀ ਜਾਇ ਹੋਂ।
ਦੁਹੂੰ ਹਾਥ ਮੋਦਕਾ ਹਮਾਰੇ ਸੁਖਕਾਰੇ ਭਾਰੇ,
ਜੀਐਂ ਜਸ ਪੈਰੈਂ ਮਰਿ ਸ੍ਰਰਗ ਸਿਧਾਇ ਹੋਂ

‘ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।

‘ਲੱਡੂ।

॥ ੩੨ ॥

ਪਾਹੁਲ ਪ੍ਰਚੰਡੇ ਜਬਿ ਖੰਡੇ ਕੀ ਅਖੰਡੇ ਛਕੀ,
ਫੇਰ ਕਹਾਂ ਲਰਨ ਮਰਨ ਤੇ ਹੈ ਡਰਨੋ।
ਜਨਨੀ ਜਨੈਂ ਤੁ ਜਨੈਂ ਤੀਨ ਜਨ ਜਗ ਮਾਹਿੰ,
ਨਾਹਿੰ ਤੁ ਗਵਾਵੈ ਨੂਰ ਕੜੋਂ ਸ਼ਹੂਰ ਤਰਨੋ।

‘ਜਦੋਂ ਤਿੱਖੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲਾ (ਪਾਹੁਲ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ।

‘ਮਾਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਜਗ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕਰੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ (ਤਰਨੋ) ਜਵਾਨੀ ਦਾ (ਨੂਰ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ (ਸ਼ਹੂਰ) ਬੁੱਧੀ ਕਿਉਂ ਗਵਾਵੇ।

ਭਗਤ ਕ੍ਰਤਾਰ ਹੋਇ ਸੂਰਮਾ ਦਤਾਰ ਕੈਧੋ,
ਇਨ ਬਿਨਾ ਔਰ ਨਰ ਕੀਟ ਸਮ ਵਰਨੋ*।

‘ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕਹੇ ਹਨ। *ਅੰਕ ਨੰ. ੩੩ ਦੀ ਤੀਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ‘ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੁਨਾਇ ਕੈ ਗਜਾਇ ਫਤੇ ਉਭੈ ਸਿੰਘ,
ਪਾਇ ਪੰਥ ਆਇਸ ਔ ਆਸਿਖਾ ਸੁਕ ਨੋ।

‘ਦੇਵੇਂ।

‘(ਆਇਸ) ਆ ਗਿਆ ਤੇ (ਸੁਕਰਨੋ) ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ (ਆਸਿਖਾ) ਅਸੀਸ ਲੈ ਕੇ।

॥ ੩੩ ॥

ਹੋਇ ਅਸਵਾਰ* ਗੁਰੂ ਧਯਾਨ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ਤਬਿ,

*ਰਿਆਸਤ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਗੰਗਾ ਨੱਗਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ 'ਬੁੱਢਾ ਜੌਹੜ' ਨਾਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਭਾਈ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਣ ਲਈ ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲੇ ਸਨ। ਇਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਭਾਈ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਲੰਗਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਚਲ ਕਰਿ ਸੁਧਾਸਰ ਪਾਸ ਸਿੰਘ ਆਏ ਹੈਂ।

ਠੀਕਰੀ ਬਨਾਇ ਗੋਲ ਥੈਲੀ ਭਰ ਲਈ ਕੋਲ,

ਭੇਖ ਨਿਜ ਦੁਹੂੰ ਸਮ ਤੁੱਕਨ ਬਨਾਏ ਹੈਂ।

ਮਾਸ ਜੇਠ ਹਾੜ ਕਾ ਮੱਧਯਾਨ ਦਿਨ। ਹੁਤੇ ਤਬਿ,

'ਦੋਪਹਿਰਾ।

ਚਲਤ ਪਵਨ ਅਤਿ ਧੂਰਿ ਕੋ ਉਡਾਇ ਹੈ।

ਬਾਂਧ ਲੀਏ ਮੁਖ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਗਰਦ ਮਿਸ।

'ਬਹਾਨੇ।

ਦਰਸੀ ਦ੍ਰਵੱਜੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਕੈ ਥਿਰਾਇ ਹੈਂ।

'ਠਹਿਰ ਗਏ।

॥ ੩੪ ॥

ਹੁਤੇ ਤਹਾਂ ਬੇਰੀਆਂ ਕੇ ਪੇਡ। ਤਬਿ, ਤਿਨ ਸੰਗ*

'ਦਰੱਖਤ। *ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉੜੀ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇਹ ਬੇਰੀ ਦਾ ਦਰੱਖਤ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੰਘਾਂ ਘੋੜੇ ਬੰਨ੍ਹ ਸਨ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਾਚੀ ਬੇਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਬੇਰੀ ਹੇਠ ਬੈਠ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਬਾਂਧ ਕੈ ਤੁਰੰਗ ਔ ਉਮੰਗ। ਸਿੰਘ ਧਾਰ ਕੈ।

'ਉਤਸ਼ਾਹ।

ਕੀਨ ਪਾਨ ਸੁਧਾ ਸੁਧਾਸਰ ਤੈ ਮਹਾਨ ਫਿਰ,

ਗੁਰੂ ਕੋ ਮਨਾਇ ਗਏ ਭੀਤਰ ਪਧਾਰ ਕੈ।

'ਅੰਦਰ ਚੱਲ ਕੇ ਗਏ।

ਜਾਇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਨਿਹਾਰਜੋ ਤਿਨਿ,

ਕੰਚਨੀ। ਨਚਤ ਰਾਗ ਸਾਰੰਗ ਉਚਾਰ ਕੈ।

'ਵੇਸਵਾ।

ਤੁਰਕ ਬਹੁ ਬੈਠੇ ਹੁੱਕੇ ਪੀਵਤ ਨਿਹਾਰੈਂ ਨਾਚ,

ਮੰਚ ਪਰ। ਮੱਸਾ ਹੁੱਕਾ ਪੀਵਤ ਸੁਧਾਰ ਕੈ ॥ ੩੫ ॥

'ਪਲੰਘ ਉੱਪਰ।

'ਡੁਬੜੋ ਡੁਬੜੋ ਤਪਲੇ ਪੁਕਾਰ ਰਹੇ ਸਭਾ ਮੱਧ,

'ਕੌਣ ਕੌਣ ਸਾਰੰਗੀ ਕੀ ਤਾਰ ਬਤਲਾਇ ਹੈ।

ਬਾਰ-ਬਧੂ ਮੱਸੇ ਵਲ ਹਾਥ ਕੋ ਪਸਾਰ ਕਹੇ,

ਡੁਬੜੋ ਯਹਿ ਜੋਊ ਇਹਾਂ ਨਿਰਤ। ਕਰਾਇ ਹੈ।

'ਨਾਚ।

ਦੇਖ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਜਾਗ ਉਠੀ ਆਗ ਉਰਿ,

ਧਸੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਨਾਇ ਹੈ।

ਜਾਨਜੋ ਸਭਿ ਲੋਗਨ ਤਸੀਲ ਕੇ। ਰੁਪਯੇ ਅਏ,
ਥੈਲੀ ਉਭੈ ਮੱਸੇ ਢਿਗ ਧਰੀ ਤਿਨ ਜਾਇ ਹੈ

¹(ਮਾਮਲੇ ਦੀ) ਉਗ੍ਰਾਹੀ ਦੇ।

॥੩੬॥

ਝੁਕ ਕਰਿ ਝਾਤਿ ਜਬਿ ਮੱਸੇ ਪਾਈ ਥੈਲੀ ਦਿਸ,

ਤਬਿ ਹੀ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਵਖਤ ਵਿਚਾਰ ਕੈ।

ਥੈਚਿ ਤਰਵਾਰ ਮਾਰਿ ਮੱਸੇ ਕਾ ਉਤਾਰਿ ਸਿਰ,

ਡਾਰਜੋ ਘੁਮਿਯਾਰ ਜਿਮ ਬਧਨਾਂ। ਉਤਾਰ ਕੈ।

¹ਮੱਘਾ।

ਸੁੱਖੇ ਸਿੰਘ ਕੰਚੀ ਕਾ ਜੇਵਰ ਝਟਕ ਲਯੋ।

¹ਵੇਸਵਾ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਛੇਤੀ ਖਿੱਚ ਲਿਆ।

ਝਟਪਟ ਕੱਟਿ ਕੇਈ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਡਾਰ ਕੈ।

ਮਾਰਿ ਪਾਂਚ ਸਾਤਨ ਕੇ ਹਾਲਚਾਲ ਡਾਲ ਬਹੁ,

ਦੌਰਿ ਆਏ ਸਿੰਘ ਅਸਵਾਰ ਭਏ ਧਾਰ ਕੈ। ¹(ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਲੁਕਣਾ) ਧਾਰ ਕੇ।

॥੩੭॥

ਰੌਰ ਪਰਜੋ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਸੈਨ ਮਾਂਹੀ ਤਾਂਹੀ ਛਿਨ,

ਹੋਇ ਅਸਵਾਰ ਪੀਛੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਧਾਏ ਹੈਂ।

ਤਬਿ ਲੋ ਧਵਾਇ ਅੱਸੂ ਨੱਸ ਗਏ ਸਿੰਘ ਕਿਤ,

ਧੱਸ ਬਨ ਮਾਹਿੰ ਨਾਹਿੰ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਪਾਏ ਹੈਂ।

¹ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭੇ।

ਆਏ ਫੇਰ ਫਿਰ ਤੁੱਕ ਸੁਧਾਸਰ ਤਟ ਪਰ,

ਮੱਸੇ ਕਾ ਹਵਾਲ ਪੇਖਿ ਅਤਿ ਬਿਸਮਾਏ ਹੈਂ।

ਮਿਲਿ ਪਰਵਾਰ ਸਭਿ ਮੱਸੇ ਕਾ ਅਪਾਰ ਤਬਿ,

ਜਾਇ ਕੈ ਨਵਾਬ ਪੈ ਸ਼ਿਤਾਬ ਯੋਂ ਰੁਆਏ ਹੈਂ। ¹ਇਉਂ ਛੇਤੀਰੋਏ।

॥੩੮॥

ਖੂੰਨੀ ਪਕਰਾਇ ਦਿਹੁ ਹਮਰੇ ਮੰਗਾਇ ਅਬਿ,

ਟੂਕ ਟੂਕ ਕਰਿ ਹਮ ਚੀਲਾਂ ਕੇ। ਖੁਲਾਈਏ।

¹ਇੱਲਾਂ ਨੂੰ।

ਲੀਏ ਬਿਨ ਨਿਜ ਬੈਰ ਹਮ ਨਾ ਗੁਜਾਰੈਂ ਬੈਰ,

ਕੈਸੇ ਅਬਿ ਧਰੈਂ ਧੈਰ। ਤੁਮਹੂੰ ਸੁਨਾਈਏ।

¹ਧੀਰਜ।

ਨਾਹੀਂ ਤੋ ਉਠੈ ਹੈਂ ਜਿੱਲੀ। ਅਬੀ ਹਮ ਜਾਇ ¹ਡੰਡਰੌਲੀ ਪਾਵਾਂਗੇ।

ਦਿੱਲੀ,

ਕਰੀ ਤੈਂ ਨਵਾਬੀ ਢਿੱਲੀ ਖਿੱਲੀ ਨਾ ਲਖਾਈਏ।

¹ਹਾਸਾ ਨਾ ਜਾਣੀ।

ਸੁਨ ਕੈ ਨੁਵਾਬ ਨੈਂ ਸ਼ਿਤਾਬ ਹੀ ਬੁਲਾਏ ਪੈਂਚ,

ਆਏ ਰਾਮੇ ਆਦਿ ਸਭਿ ਕਹੜੇ ਯੇ ਸੁਨਾਈਏ

॥੩੯॥

ਤੁਮ ਨੈ ਉਠਾਯੋ ਠੇਕਾ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਮਾਰਨੇ ਕਾ,
ਹਮ ਤੈ ਇਨਾਮ ਬਹੁ ਪਾਯੋ ਹਿਤ ਐਸ ਹੀ।

'ਏਸੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ।

ਤੁਮ ਜੋ ਕਹੜੇ ਥਾ ਯਾਹਿ ਨਾਹਿ ਕੋ ਪੰਜਾਬ ਮਾਹਿੰ,
ਸਿੰਘ ਹੈ ਰਹਿਨ ਦਯੋ ਹਮੈਂ ਕੋਊ ਕੈਸ ਹੀ।

ਆਏ ਤਬਿ ਕਿਤ ਤੈ ਤੁਮਾਰੇ ਯੇ ਦਮਾਦਾ ਦੇਊ,
ਲਖੇ ਨਾਹਿ ਕਿਨਹੂੰ ਬਤਾਇ ਦੇਹੁ ਵੈ ਸਹੀ।

'ਜਵਾਈ।

'ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ, ਉਹ ਹੁਣ ਸਹੀ ਕਰ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿਉ।

ਦੁਸ਼ਟ ਜੰਡਯਾਲੀਏ ਨੈਂ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹੜੇ ਤਬਿ,
ਚੋਰ ਮੀਰਾਂ ਕੋਟੀਆ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਹੈ ਸਹੀ

॥੪੦॥

ਮੀਰ ਜੋ ਕਮਰ ਅਲੀ ਸੱਯਦ ਥਾ ਪੀਰ ਵਡ,
ਤਾਹਿ ਪੈ ਜਗੀਰ ਮੀਰਾਂ-ਕੋਟ ਹੁਤੋ ਜਾਨੀਏਂ।
ਤਾਂ ਹੀ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਨੁਵਾਬ ਯੋਂ ਸ਼ਿਤਾਬ ਕਹੜੇ,
ਤੁਮਰਾ ਗਰਾਮ ਜਾਨਿ ਛੋਡਹੋਂ ਪਛਾਨੀਏ।

ਤੁਮ ਨਾਹਿੰ ਡਰਤ ਅਨਰਥਾ ਕਰਤ ਵਡ,
ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਰਾਖਤ ਨੱਗਰ ਨਿਜ ਮਾਨੀਏ।

'ਉਪਦ੍ਰਵ, ਪਾਪ।

ਐਸੇ ਕਹਿ ਤਬਿ ਹੀ ਨੁਵਾਬ ਨੈ ਚਢਾਈ ਫੌਜ,
ਨੂਰ-ਦੀਨ ਸਰਦਾਰ ਘੋਰੜੇ ਪਿੰਡ ਜਾਨੀਏ

॥੪੧॥

ਹੁਤੋ ਨੱਥਾ ਖੈਹਿਰਾ ਜੋ ਚੌਧਰੀ ਮਹਾਨ ਤਬਿ,
ਤਾਹਿ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਨੂਰ-ਦੀਨ ਯੋਂ ਸੁਨਾਯੋ ਹੈ।

ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਹਾਜ਼ਰ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ ਤੁਮ,
ਨਾਂਹੀਂ ਤੋ ਤੁਮਾਰੀ ਜਾਨ ਜੈਹੈ ਅਬਿ ਗਾਯੋ ਹੈ।

'ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਕਹੜੇ ਨੱਥੇ ਜਾਨ ਅਬਿ ਲੀਜੀਏ ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੇਰੀ,
ਹਮ ਕੋ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਖੋਜੜੇ ਕਬਿ ਪਾਯੋ ਹੈ।

'ਭਾਲਿਆਂ ਕਦੋਂ ਜਾਂ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਹੜੇ ਫੇਰ ਨੂਰ-ਦੀਨ ਸੁਤ ਪਕਰਾਉ ਤਾਂਹਿ,
ਨੱਥੇ ਕਹੜੇ ਲਜਾਵੋਂ ਤਬਿ ਜੋ ਪੈ ਨਾਹਿੰ ਘਾਯੋ ਹੈ।

'ਜੇ ਕਰ ਮਾਰਿਆ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਇਆ।

॥੪੨॥

ਹੁਤੋ ਸਾਤ ਸਾਲਕ ਕਾ ਬਾਲਕ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ

ਕੇਰੇ, ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਉਚਾਰ ਹੈਂ।

ਗਯੋ ਨੱਥਾ ਬਾਲਕ ਪੈ ਖਾਲਕ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਕਰਿ।

ਸਿਰ ਧੁਨ ਗੁਨਿ ਮਨਿ ਕੀਨ ਯੋਂ ਵਿਚਾਰ ਹੈ।

ਜੋ ਮੈਂ ਅਬਿ ਯਾਹਿ ਪਕਰਾਇ ਮਰਵਾਇ ਦੈਹੁੰ,

ਤੋ ਪੈ ਨ ਕਲੰਕ ਮੇਰੇ ਮਿਟੈ ਕਬੀ ਭਾਰ ਹੈ।

ਪੁਨਾ ਆਪ ਬਾਪ ਯਾਂ ਕੇ ਬਾਹਿੰ ਪਕਰਾਇ ਗਯੋ,

ਤਾਂ ਤੇ ਅਬਿ ਯਾਂ ਕੇ ਪੀਛੇ ਮਰਨੋਂ ਹੀ ਸਾਰ ਹੈ।

॥ ੪੩ ॥

ਐਸੇ ਮਨਿ ਧਾਰਿ ਨੱਥੇ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰਿ ਤਬਿ,

ਬਾਲਕ ਕੇ ਤਾਹਿੰ ਨਿਜ ਕੰਧ ਪੈ ਉਠਾ ਲਯੋ।

ਖਹਿਰਾ ਨ ਠਹਿਰਾ ਸੋ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰਾ ਮੈਂ,

ਟੱਪਿ ਕੋਟ ਨਗਰਾ ਕਮੋਵੀ ਮਗ ਹੈ ਪਯੋ।

ਚਾਰ ਨਰ ਔਰ ਵਰ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸੰਗਾਤੀ ਭਏ,

ਭਾਣਜਾ ਭਤੀਜਾ ਬੇਟਾ ਰੰਘੜੇਟਾ-ਤਨਯੋ।

ਤੀਨ ਚਾਰ ਕੋਸ ਲੋ ਨਿਕਸ ਜਬਿ ਗਏ ਵਹਿ,

ਪਾਛੇ ਪਾਇ ਸਾਰ। ਹਰਿਭਗਤ² ਬਤੈ ਦਯੋ

॥ ੪੪ ॥

ਜਾਇ ਨੂਰ-ਦੀਨ ਪਾਸ ਚੁਗਲ ਜੰਡਜਾਲੀਏ ਨੈ,

ਕਹਯੋ ਨੱਥਾ ਦੌਰ ਗਯੋ ਬਾਲਕ ਕੋ ਲੈ ਕਹੀਂ।

ਹੋਇ ਅਸਵਾਰ ਤਾਤਕਾਰ। ਤੂਕ ਧਾਇ ਪੀਛੇ,

ਜਾਇ ਮਿਲੈ ਮਗ ਮਾਹਿੰ ਨੱਥੇ ਤਾਂਈਂ ਵੈ ਸਹੀ।

ਗਰਦ ਨਿਹਾਰਿ। ਨੱਥੇ ਮਰਦ ਨੈ ਦਰਦ ਕੈ,

ਬਾਲਕ ਛਪਾਇ ਦਯੋ ਝਾਰ ਮਧ ਮੈਂ ਤਹੀਂ।

ਆਯੁਧ ਸੰਭਾਰਿ ਮਨਿ ਲਰਨ ਮਰਨ ਧਾਰਿ,

ਤੂਕਨ ਕੇ ਸੰਮੁਖ ਭਏ ਹੈਂ ਠਾਢੇ ਤੈਸ ਹੀ ॥ ੪੫ ॥

ਤਬਿ ਹੀ ਲੋ ਧਾਇ ਆਇ ਤੂਕਨ ਲਏ ਹੈਂ ਘੇਰ,

ਛੁਟੇ ਰਾਮਜੰਗੇ ਜੁਗ ਓਰ ਤੈ ਅਭੰਗ ਹੈਂ।

ਮਾਰੇ ਨੱਥਾ ਤੀਰ ਜਾਂਹਿ ਚੀਰਤ ਸਰੀਰ ਤਾਂਹਿ,

ਧੀਰ ਬਿਨ ਗਿਰੈ ਧਰ। ਪਾਨੀ ਸੋ ਨ ਮੰਗ ਹੈ।

‘ਰੱਬ ਦਾ ਡਰ ਕਰਕੇ।

‘(ਗੁਨਿ) ਸੋਚ ਕੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ।

‘ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ।

‘ਚੰਗਾ ਹੈ।

‘ਮੋਢੇ ਉੱਤੇ।

‘ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੁਗਿਰਦੇ ਦਾ ਕੋਟ ਟੱਪ ਕੇ ਕਮੋਵੀ ਪਿੰਡ ਦੇਰਸਤੇ ਜਾ ਪਿਆ।

‘ਸੰਗੀ।

‘ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪੁੱਤਰ।

‘ਖਬਰ। ²(ਨਿਰੰਜਨੀਏ ਨੇ)।

‘ਛੇਤੀ।

‘ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

‘ਧੂੜ (ਉਡਦੀ) ਦੇਖ ਕੇ।

‘ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਛੁੱਟੀਆਂ।

‘ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ।

ਛੁਟਤ ਰੁਧਰ ਧਾਰ, ਛੁਟਤ ਮਸ਼ਕ ਜਿਮ ਰੰਗ
ਭਰੀ,

ਪੇਖੀਏ ਫੁਹਾਰੇ ਜੜੋਂ ਨਿਸੰਗ ਹੈ।

ਮਾਰ ਕੈ ਅਪਾਰ ਤਿਨ ਰੰਘੜ ਮੁਗਲ,

ਡਾਰ ਦਏ ਭੂਮ ਪਰ ਝਾਰਿ ਕਰਿ ਕੈ ਕੁਰੰਗ ਹੈ। ¹ਖੋਟਾਰੰਗ ਕਰ ਕੇ ਝਾੜ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ।

॥ ੪੬ ॥

ਤਬੈ ਏਕ ਮੱਸੇ ਕੇ ਭਤੀਜੇ ਲਲਕਾਰ ਆਇ,

ਨੱਥੇ ਕੋ ਨਿਕਾਰ ਗਾਰਿ ਤੋਮਰ¹ ਚਲਾਯੋ ਹੈ।

¹ਬਰਛਾ।

ਨੱਥੈ ਨੈ ਬਚਾਇ ਫਿਰ ਧਾਇ ਜਾਇ,

ਕਰਿ ਵਾਰ ਕਰਵਾਰ ਸੰਗ¹, ਮਾਰਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ²ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਵਾਰ ਕਰਕੇ।

ਗਿਰਾਯੋ ਹੈ।

ਨੱਥੇ ਕੇ ਭਤੀਜੇ ਔ ਭਣੇਵੇਂ ਬੇਟੇ ਰੰਘੜੇਟੇ,

ਦਸ ਦਸ ਬੀਸ ਬੀਸ ਤੂਕਨ ਕੋ ਘਾਯੋ ਹੈ।

ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ਮਾਰਿ ਬਹੁ ਸੱਤੂਨ ਕੋ,

ਸੰਮੁਖ ਹੈ ਜੂਝ ਕੈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਦ ਪਾਯੋ ਹੈ ॥ ੪੭ ॥

ਲੀਨੋਂ ਜਸ ਲੋਕ ਔ ਪੁਲੋਕ ਮੈਂ, ਸੂਰਗ ਓਕ

ਕੀਨੋਂ ਨਿਜ, ਕਾਜ ਨੱਥੇ ਸਾਜ ਉਪਕਾਰ ਕੋ।

¹ਨੱਥੇ ਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ (ਸਾਜ) ਕਰ ਕੇ ਸੂਰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਹੁਤੋ ਜੋ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਕੇਰੋ ਸੁਤ ਰਾਇ ਸਿੰਘ,

ਮਰਜੋ ਜਬਿ ਨੱਥਾ, ਸੁਨੋ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੋ।

ਸੁਨ ਕੈ ਬੰਦੂਖਨ ਕਾ ਭਯਾਨਕ ਸ਼ਬਦ ਅਤਿ,

ਬਾਲਕ ਨਿਕਸ ਦੌਰਜੋ ਤਯਾਗ ਤਬਿ ਝਾਰ ਕੋ।

ਪੇਖ ਕਰਿ ਤੂਕਨ ਧਵਾਇ ਅੱਸੂ ਫੇਟ ਸੰਗ¹,

¹ਧੱਕੇ ਨਾਲ।

ਬਾਲਕ ਧਰਾ ਪੈ ਗੇਰਜੋ ਫੇਰ ਲੈ ਤ੍ਰਵਾਰ ਕੋ

॥ ੪੮ ॥

ਬਾਲਕ ਚਿਲ-ਚਿਲਾਇ¹ ਰਹਜੋ ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ

ਗਾਇ²,

¹ਚੀਕਾਂ ਮਾਰ ਕੇਰੋਇਆ। ²ਕਿਹਾ ਕਿ:-ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ, ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਦਾਂਤ ਕਾਢਿ ਦੀਨ ਹੈ ਪੁਕਾਰਯੋ।

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਦਿਲ ਦਯਾ ਆਈ ਨ ਵਿਚਾਰੀ ਨੀਤਿ,

ਮਾਰਿ ਤਰਵਾਰ ਤਾਂਹਿ ਕੰਧ ਏਕ ਢਾਰਯੋ।

¹ਇਕ ਮੋਢਾ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ।

ਦੂਸਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਪੈ ਪ੍ਰਹਾਰੀ¹ ਰਹੀ ਘੰਡੀ ਸੰਗ,
 ਤੀਸਰਿ ਕੇ ਸੰਗ ਸੀਸ ਅਰਧ ਥਾ ਫਾਰਯੋ।
 ਮਰਯੋ ਜਾਨਿ ਬਾਲਕ ਕੇ ਛੇਡਿ ਤਬਿ ਗਏ ਤੁਰਕ,
 ਪਰਯੋ ਰਹਯੋ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਅਧ-ਮਾਰਯੋ¹ 'ਅੱਧ-ਮੋਇਆ।

॥ ੪੯ ॥

ਰਾਖਯੋ ਚੈਹੈ ਰੱਬ ਜਾਂਹਿ ਮੇਲਤ ਸਬੱਬ ਲੱਖ,
 ਆਈ ਏਕ ਮਾਈ ਤਹਾਂ ਸੰਝ ਕੇ ਵਿਚਾਰੀਏ।
 ਜਾਤਿ ਕੀ ਕਮੋਇਣੀ ਚਲੀ ਥੀ ਸਾਗ ਬੇਚਬੇ ਕੇ,
 ਪੇਖਿ ਤਾਂਹਿ ਬਾਲ ਪਾਇ ਲੀਨੋ ਮੱਧ ਖਾਰੀਏ।
 ਲੈ ਕਰਿ ਰੁਟਜਾਲੇ ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਮਾਹਿ ਆਈ ਸੋਊ,
 ਨਿਜ ਘਰ ਬਾਲਕ ਕੇ ਰਾਖਯੋ ਸੁਧਾਰੀਏ।
 ਤਾਈ ਏਕ ਹੁਤੀ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਕੀ ਤਹਾਂਈਂ,
 ਤਿਨ ਜ਼ਖਮ ਜਰਾਹਿ ਤੈ¹ ਸਿਵਾਏ ਕਰੀ ਕਾਰੀਏ² 'ਜ਼ਖਮ ਸਿਉਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ।² ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਇਆ।

॥ ੫੦ ॥

ਦੋਊ ਦਿਨ ਪਾਇ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਰਾਜੀ ਥਯੋ ਫਿਰ,
 ਮਾਰਨੇ ਤੇ ਬਲੀ ਹੈ ਸੋ ਰੱਖਕ¹ ਪਛਾਨੀਏਂ।
 ਤਾਂਹੀਂ ਕੀ ਸੰਤਾਨ ਆਹਿ ਭੜੀ ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਮਾਹਿੰ,
 ਗਾਥ ਯਾਹਿ ਬਿਦਿਤ ਕਰੀ ਹੈ ਜਾਂਹਿ¹ ਜਾਨੀਏਂ।
 ਕਹੀ ਗਾਥ ਜੇਤਿਕ ਅੱਧਯਾਇ ਇਸ ਮਾਹਿੰ ਸਹੀ,
 ਭਈ ਯੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਦ ਚਾਰ ਮੈਂ¹ ਪ੍ਰਮਾਨੀਏਂ।
 ਏਤਿਕ ਸੁਨਾਇ ਗਾਥ ਇਤੀ ਭਯੋ ਧਯਾਇ ਯਾਹਿ,
 ਆਗੇ ਕਥਾ ਔਰ ਹੂੰ ਹੈ ਸੁਨੀਓ ਮਹਾਨੀਏਂ

॥ ੫੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥਿ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਬਿੱਪਤੀ,
 ਮੱਸੇ ਕਾ ਬਧ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕੱਤੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਮ ॥ ੩੧ ॥

੩੨. {ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ, ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ, ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}

ਕਬਿੱਤ:

ਲਾਇਕੈਂ ਨਲਾਇਕੈਂ ਅਭਾਯ ਕੈ, ਜੋ ਜੈਹੈ ਸੁਰੁ-
ਤਰੁ ਤਰੈ ਰੈਹੈ ਫਲ ਸੋਈ ਸੁਭ ਪਾਇ ਕੈ।

‘ਜਿਵੇਂ (ਸੁਰ-ਤਰ) ਕਲਪ-ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਹੇਠ ਜੋ (ਕੋਈ) ਲਾਇਕ ਜਾਂ ਨਾਲਾਇਕ (ਆਦਮੀ) (ਅਭਾਯ ਕੈ) ਬਿਨਾਂਚੁਰੀ ਤੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਤਾਂ ਵੀ) ਉਹ ਚੰਗੇ ਫਲ ਪਾ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੀਧ ਮੂਧ ਰੀਝ ਖੀਝ ਬੀਜ ਜਜੋਂ ਸੁਖੇਤ ਡਾਰੇ,
ਪੈਹੈ ਫਲ ਭਲ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੋ ਅਘਾਯ ਕੈ।

‘ਜਿਵੇਂ (ਕੋਈ) ਚੰਗੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ (ਰੀਝ) ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂ (ਖੀਝ) ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਆਕੇ ਸਿੱਧਾ ਜਾਂ ਮੂਧਾ ਬੀਜ ਪਾਵੇ ਭਾਵ ਬੀਜੇ ਉਹ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਚੰਗਾ ਫਲ ਪਾ ਕੇਰੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੂਰਨ ਪਯੂਖ ਪੀਐ ਥੀਐ ਜਜੋਂ ਅਮਰ, ਤਿਮ
ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਗਜਾਨ-ਬ੍ਰਹਮ ਬਾਨੀ-ਗੁਰੁ ਦਾਯ
ਕੈ।

‘ਜਿਵੇਂ ਪੂਰਨ (ਪਯੂਖ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਕੇ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਧਜਾਨ ਗੁਰੁ ਆਦਿ ਕੋ ਉਪਾਧਿ ਬਜਾਧਿ ਆਧਿ
ਕੋ,

ਬਿਖਾਧ ਕੋ ਬਿਦਾਰਕ ਸਮਾਧਿ ਕੋ ਬਿਧਾਯ ਕੈ।
॥੧॥

‘(ਇਵੇਂ ਹੀ) ਆਦਿ ਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਧੀਆਂ, ਬਿਆਧੀਆਂ, ਉਪਾਧੀਆਂ ਤੇ (ਬਿਖਾਧ) ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ (ਬਿਦਾਰਕ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਨੂੰ (ਬਿਧਾਯ ਕੈ) ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੋਖਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੈ ਜੁਹਾਰ ਗੁਰੈਂ,
ਔਰ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਨਿਖਾਲਸੈਂ ਕੋ ਬੰਦ ਕੈ।

‘ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਤਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰੋਲ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।

ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ ਭਯੋ ਜਜੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਤਾਂ ਕੀ ਕੈਹੋਂ ਗਾਥ,
ਫੇਰ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੁਨੈਹੋਂ ਦਾ-ਅਨੰਦ ਕੈ।

‘ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।

ਆਯੋ ਜਜੋਂ ਦੁਰਾਨੀ ਸ਼ਾਹਿ-ਅਹਿਮਦ ਮਹਾਨੀ,
ਸੰਗ ਸੈਨ ਲੈ ਕਿਤਾਨੀ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਸ ਫੰਦ ਕੈ।

‘ਫਾਹ ਕੇ, ਅਧੀਨ ਕਰਕੇ।

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਫੇਰ ਜਿਮ ਜੰਗ ਸੰਗ ਗਿਲਜਜੋਂ ਕੇ,
ਕੀਨੋ ਪੀਨੋ। ਕਹੋਂ ਗਾਥ ਏਤਿਕ ਸੁਛੰਦ ਕੈ²

‘ਤਕੜਾ। ²ਚੰਗੇ ਛੰਦ ਬਣਾ ਕੇ।

॥੨॥

ਜਾਂ ਦਿਨ ਤੈ ਸਿੰਘਨ ਬਿਦਾਰਜੋ। ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਕੋ,
ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੈ ਨਾਜ਼ਮ ਲਹੌਰ ਕੇ ਨੈ ਯੋਂ ਕਯੋ।

‘ਮਾਰਿਆ।

‘ਇਉਂ ਕੀਤਾ।

ਬੋਲਿ ਸਭਿ ਪੈਂਚਨ ਕੋ ਜਥਾ ਜੋਗ ਦੀਨੋ ਦੰਡ,

ਕਹਯੋ ਤੁਮ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਰਹਿਨ ਜਗ ਕਯੋਂ ਦਯੋ।
 ਫੇਰ ਜਾਹਿੰ ਗ੍ਰਾਮ ਮਾਂਹਿ ਸੁਨਯੋਂ ਧਾਮ ਸਿੰਘਨ ਕਾ,
 ਦਯੋ ਸੋ ਉਜਾਰ ਕਰਿ ਖ੍ਰਾਰ ਦੂਖ ਹੈ ਦਯੋ।
 ਦੇਸ ਯੋਂ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ ਅਜਾਬ ਦੈ ਖਰਾਬ ਵਡ,
 ਤਹਿਦ ਨੁਵਾਬ ਨੈ ਸਿਤਾਬ ਸ੍ਰੈ ਬਿਠਾ ਲਯੋ। || ੩ ||

¹ਨਵਾਬ ਨੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਆਪਣਾ (ਤਹਿਦ) ਦਬਦਬਾ ਬਿਠਾ ਲਿਆ।

ਬੀਤਯੋ ਏਕ ਸਾਲ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਏਕ ਆਯੋ ਤਬਿ,
 ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਸਮਰੰਥ ਸੋ।
 ਨ੍ਰਾਇ ਸੁਧਾਸਰ ਗੁਰੂ-ਦ੍ਵਾਰ ਕਾ ਦਿਦਾਰ ਕਰਿ,
 ਕਾਨਨ¹ ਸਘਨ ਵੀਚ ਰਹੇ ਸਿੰਘ ਤੰਬ ਸੋ²।
 ਏਕ ਦਿਨ ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਜੰਗਲ ਮਝਾਰ ਚਾਰ,
 ਮਿਲੇ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ ਤਿਨ ਕਹਯੋ ਇਮ ਸੰਥ ਸੋਂ¹।
 ਆਜ ਬਹੁ ਦਿਨ ਪਾਛੇ ਸਿੰਘ ਯਹ ਹੇਰਯੋ ਆਛੇ¹,
 ਭਈ ਕਲਾ ਦੂਰ ਸਾਛੇ ਇਨ ਕੇ ਭੀ ਪੰਥ ਸੋਂ¹।
 || ੪ ||

¹ਜੰਗਲ। ²ਉਹ ਤਦੋਂ।

¹ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

¹(ਸਾਛੇ) ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਥ ਦੀ ਵੀ ਕਲਾ (ਸ਼ਕਤੀ) ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਫਿਰ ਦੂਸਰ ਜਟ ਯੋਂ ਕਹਯੋ,
 ਸਿੰਘ ਨ ਹੋਵਗ ਏਹੁ।
 ਗੀਦੀ ਗਾਦਰ¹ ਹੈ ਕੋਊ,
 ਲੁਕਯੋ ਫਿਰਤ ਜੋ ਕੇਹੁ¹ || ੫ ||
 ਜੇਕਰਿ ਹੋਤੇ ਸਿੰਘ ਯਹਿ,
 ਤੋਂ ਲਰਿ ਮਰਤੋ ਨੀਕ।
 ਨਾਮ ਪੰਥ ਕਾ ਲੁਪਯੋ¹ ਫਿਰ,
 ਪਰਗਟ ਕਰਤੋ ਠੀਕ || ੬ ||

¹ਕਾਇਰ, ਗਿੱਦੜ।

¹ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ।

¹ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ।

ਤਾਟੰਕ ਪਦ ਛੰਦ:

ਬੋਲੀ ਲਗੀ ਸਿੰਘ ਕੋ ਐਸੇ,
 ਜਨ ਬਰੂਦ ਪਰ ਅਗਨਿ ਪਰੀ।
 ਬੋਤੇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਐਸ ਉਚਾਰਯੋ,
 ਅਬੈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਲੈਨ ਭਰੀ¹।
 ਦੰਗਾ¹ ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਕਰਿ ਸਨਮੁਖ,

¹ਚੰਗੀ ਹੈ।

¹ਜੰਗ।

ਲਰਿ ਨਿਜ ਦੱਈਏ ਸੀਸ ਅਬੈ।
 ਚਰਚਾ ਫੇਰ ਪੰਥ ਕੀ ਹੋਵੈ,
 ਜਗਜੋ ਖਾਲਸਾ ਕਹੈਂ ਸਭੈ ॥ ੭ ॥
 ਅਹੇ ਸਰਾਂਇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਢਿਗ,
 ਨੂਰ-ਦੀਨ ਕੀ ਏਕ ਤਹਾਂ।
 ਦਿੱਲੀ ਅਰ ਲਹੌਰ ਕੇ ਮਗ ਮੈਂ,
 ਧਸਜੋ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਵੀਚ ਵਹਾਂ।
 ਰਾਹਿ ਵੀਚ ਖੰਦਕ ਖੁਦਵਾਈ',
 ਨਿਜ ਜਗਾਤ' ਸਭਿ ਪਰ ਲਾਈ।
 ਦੂਸਰ ਸਿੰਘ ਔਰ ਰੰਘੜੇਟਾ,
 ਰਹਜੋ ਏਕ ਤਿਸ ਢਿਗ ਆਈ ॥ ੮ ॥
 ਦੁਹੂੰਅਨ ਮਿਲ ਕਰਿ ਗਦਲ ਮਚਾਯੋ',
 ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਵਹਿ ਅਤੀ ਹਠੀ।
 ਪੁਨ ਬੋਤੇ ਸਿੰਘ ਯੋਂ ਲਿਖਿ ਚਿੱਠੀ,
 ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਪਾਸ ਪਠੀ।
 ਆਨਾ ਗੱਡਾ ਪੈਸਾ ਖੋਤਾ,
 ਇਹੁ ਜਗਾਤ ਮੈਂ ਲੈਹੁੰ ਖਰੋ'।
 ਕਰ ਮੈਂ ਸੋਟਾ ਰਾਖੋਂ ਮੋਟਾ,
 ਅਕਬਤ' ਖੋਟਾ ਤੋਹਿ ਕਰੋਂ ॥ ੯ ॥
 ਹਮਰੀ ਭਾਬੀ ਖਾਨੋਂ ਨੂੰ ਤੁਮ,
 ਹਮਰਾ ਇਹੁ ਪੈਗਾਮ' ਕਹਜੋ।
 ਖਾਸ ਯਾਰ ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ ਤੇਰਾ,
 ਤੁਮ ਕੋ ਠੀਕ ਉਡੀਕ ਰਹਜੋ।
 ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਨਾਜਮ ਕੀ ਥੀ,
 ਭਗਨੀ' ਖਾਨੋਂ ਰੂਪਵਤੀ।
 ਯਹਿ ਚਿੱਠੀ ਡਿੱਠੀ ਜਬਿ ਖਾਨੂੰ',
 ਜਰਜੋ ਚਿੱਤ ਰਿਸ ਭਰਜੋ ਅਤੀ ॥ ੧੦ ॥
 ਫੌਜ ਸਿੰਘ ਪਰ ਤੁਰਤ ਚਢਾਈ,
 ਆਇ ਤੁਰਕ ਚੌਗਿਰਦ ਜੁਟੇ।
 ਜੁਗਲ ਸਿੰਘ ਪਿਖਿ ਮੁਗਲਨ ਦੁਗਲਨ,

'ਖਾਈ ਪਟਵਾਈ।

'ਮਸੂਲ।

'ਹਲਚਲ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

'ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ।

'ਪ੍ਰਲੋਕ।

'ਸੁਨੇਹਾ।

'ਭੈਣ।

'ਸੂਬਾ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ।

ਚੁਗਲਨ ਪੈ ਸਮ ਬਾਜ ਛੁਟੇ।

ਫਤੇ ਉਚਾਰ ਪਚਾਰ ਅਰਿਨ ਕੋ,
ਮਹਾਂਬੀਰ ਸਮ ਕਿਲਕਾਰੇ।

ਨਿਕਸ ਮੈਦਾਨ ਵੀਚ ਭਏ ਠਾਢੇ,
ਜਨੁ ਰਣ-ਖੰਭੇ ਦਿਢ ਭਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥

ਉਭੈ ਕਾਲ ਜਨੁ ਉਠੇ ਰਿਸਾਈ,
ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਬਹੁ ਦੁਖਦਾਏ।

ਜੁਗ ਕੇਹਰ ਸਮ ਸਿੰਘ ਦਿਸਾਵੈਂ,
ਤੁਰਕ ਨ ਸਾਕੈਂ ਢਿਗ ਜਾਏ।

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸਿਰਦਾਰ ਕਹੜੇ ਤਬਿ,
ਐਸ ਉਚਾਰ ਸਿੰਘਨ ਤਾਂਈਂ।

ਸੁਨੋਂ ਸਿੰਘ ਤੁਮ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਜਾਰੇ,
ਲਰਿ ਨਹਿ ਮਰੇ ਬਿਅਰਥਾਈ ॥ ੧੨ ॥

ਢਿਗ ਨੁਵਾਬ ਕੇ ਚਲੋ ਸੰਗ ਮਮ,
ਬਨੋਂ ਤੁਰਕ ਦਿਹੁ ਬਖਸ਼ਾਈ।

ਸਿੰਘ ਕਹੜੇ ਹਮ ਚਹੈਂ ਨ ਜੀਵਨ,
ਲਰਿ ਮਰ ਹੈਂ ਹਮ ਅਰਿ ਘਾਈ*।

ਛੁਰੀ ਕੱਕੜੀ ਕਾਕ ਮੱਕੜੀ,
ਆਗ ਲੱਕੜੀ ਮੇਲ ਜਿਮੈਂ।

ਅਸੁਰਨ ਸੁਰਨ ਨਰਨ ਸ਼ੇਰਨ ਕੋ,
ਹਮਰਾ ਤੁਮਰਾ ਮੇਲ ਇਮੈਂ ॥ ੧੩ ॥

ਪੈ ਤੁਮ ਮੇਵਾ ਮਾਸ ਖੁਵੱਯੈ,
ਸਾਗ ਪਾਤ ਹਮ ਪੇਟ ਭਰੈਂ।

ਕਾਢਹੁ ਪਾਂਚ ਸਿਪਾਹੀ ਚੁਨਮੇਂ,
ਹਮ ਦੈ ਉਨ ਕੇ ਸੰਗ ਲਰੈਂ।

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਨਾਇਕ ਨੈਂ,
ਦਯੋ ਹੁਕਮ ਨਿਜ ਦਲ ਮਾਹੀਂ।

ਤੁਮ ਸਭ ਸੂਰਬੀਰ ਕਹਿਲਾਵਤ,
ਮੁਗਲ ਪਠਾਨ ਸੋ ਸਿਪਾਹੀ ॥ ੧੪ ॥

*ਦੋਵੇਂ ਸਿੰਘ ਦੋਗਲੇ ਮੁਗਲਾਂ ਰੂਪ ਚੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੇ
(ਉਨ੍ਹਾਂ) ਉਪਰ ਬਾਜਾਂ ਵਾਂਗ (ਛੁਟੇ) ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਪਏ।

*ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਕੇ।

*ਹਨੁਮਾਨ ਵਾਂਗ ਗੱਜੇ।

*ਭਾਰੇ ਤੇ ਪੱਕੇ ਜੰਗ ਦੇ ਥੰਮ।

*ਮਾਨੋ ਦੋ ਕਾਲ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਉੱਠੇ।

*ਐਵੇਂ ਹੀ।

*ਇਹ ਤੁਕ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਈ ਹੈ।

*ਛੁਰੀ ਦਾ ਤੇ ਖੱਖੜੀ ਦਾ, ਕਾਂ ਦਾ ਤੇ ਮੱਕੜੀ ਦਾ, ਅੱਗ ਦਾ ਤੇ
ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਮੇਲ ਹੈ।

*ਸਰਦਾਰ ਨੇ।

ਬਿਨ ਸ਼ਸਤਰ ਯਹਿ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰੇ,
ਤੁਮ ਬਖਤਰਾ ਸ਼ਸਤਰ ਧਾਰੀ।

'ਸੰਜੋਆਂ।

ਅਬਿ ਦਸ ਨਿਕਸ ਸਮੁਖ ਹੂੰ ਇਨ ਸੋਂ,
ਲਰੇ ਭਿਰੋ ਸੰਗ ਤਰਵਾਰੀਂ।
ਗੋਲੀ ਤੀਰ ਨ ਕੋਊ ਚਲਾਯੋ,
ਜੁੱਧ ਧਰਮ ਕਾ ਸੁਧ ਠਾਨੋ।

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸਿਰ ਮਾਨੋ,
ਤਬਿ ਪਾਨੀ ਪਯੋ ਮਸਾਨੋਂ ॥ ੧੫ ॥

ਨਿਕਸ ਪਿਸ਼ਾਬ ਗਏ ਤੰਬਨ ਮੈਂ, ਬਿਨ ਬਿਲੰਬਾ 'ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
ਕੰਬਨ ਲਾਗੇ।

ਫਿਰ ਸਰਦਾਰ ਕਢੇ ਚੁਨਿ ਬੀਸਕ,
ਨਹਿੰ ਨਿਕਸੇ ਜਬਿ ਦੁਖ ਆਗੇ।
ਤਿਨ ਮੈਂ ਸੇ ਦਸ ਝੁਕੇ ਸਿੰਘਨ ਦਿਸ,
ਧੀਰਜ ਆਯੁਧ ਧਰ ਹੈਂ।

ਪੈ ਧਰਕੈਂ ਛਤੀਆਂ ਡਰ ਕੈ ਮਨ,
ਪੈਰ ਨ ਆਗੇ ਪਰ ਹੈਂ ॥ ੧੬ ॥

'ਛਾਤੀਆਂ ਧੜਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲਲਿਤ ਪਦ ਛੰਦ:

ਲਘੁ ਲਘੁ ਤਰੁ ਉਪਾਰ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ,
ਰਾਖੇ ਥੇ ਧਰਿ ਕੰਧਨ।

'ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਦਰੱਖਤ ਪੁੱਟ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਭਬਕ ਭਬਕ ਕੇਹਰ ਜਯੋਂ ਉਛਰੈਂ,
ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਦਿਸ ਫੰਧਨ।

'ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਰੱਤੇ ਨੈਨ ਚਿਤੈਂ ਸੱਤੂਨ ਦਿਸ,
ਤੱਤੇ ਤਰਨ ਸਮਾਨੈਂ।

'ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰੀਆਂ ਵਲ ਤਕਦੇ ਹਨ, ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਤੱਤੇ ਹਨ।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿੰ ਬਾਰ ਕਰੋ ਤੁਮ,
ਆਗੇ ਹੋਇ ਹਮਾਨੈਂ ॥ ੧੭ ॥

'ਸਾਡੇ।

ਆਖਰ ਦਾਵ ਤਕਾ ਤੁਰਕੋਂ ਨੈ,
ਬਾਰ ਕਰੇ ਇਕ ਬਾਰੈਂ।
ਸਿੰਘਨ ਅੱਗਯੋਂ ਨਿਜ ਦੰਡਯੋਂ ਪਰ,
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿਨਿ ਸੰਭਾਰੇ।

ਅੰਗਦ ਹਨੂਮਾਨ ਸਮ ਜੋਧੇ,
ਕਿਲਕ ਪਰੇ ਯਕ ਬਾਰੇ।

‘ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਪੈ ਗਏ।

ਗਜ ਗਨ ਸਮ ਦਬ ਗਏ ਤੁਰਕ ਤਬਿ,
ਸਿੰਘ ਜਬੈ ਭਬਕਾਰੇ ॥ ੧੮ ॥
ਤਰੁ ਪਰਿਹਾਰ ਮੂੰਡ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੇ,
ਉਰਝਾਏ ਮਧ ਸਾਰੇ।

‘ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਉਪਰ ਦਰੱਖਤ ਮਾਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵਿੱਚੇ
ਉਲਝਾ ਦਿੱਤੇ।

ਸੋ ਘਬਰਾਇ ਦਬਾਇ ਗਏ ਤਬਿ,
ਸਿੰਘਨ ਹੁਇ ਹੁਸ਼ਯਾਰੇ।
ਜਗਜੋ ਰੋਸ ਬਲ ਧਰਿ ਹਰ ਲੀਨੇ।,
ਸ਼ਸਤਰ ਉਨ ਹੀਂ ਕੇਰੇ।

‘ਖੋਹ ਲਏ।

ਝਟਪਟ ਪਟੇ-ਬਾਜ ਜਜੋਂ ਕੱਟ ਕੈ,
ਦਸ ਹੀ ਤੁਰਕ ਨਿਬੇਰੇ ॥ ੧੯ ॥
ਰਹੇ ਹਿਰਾਨ ਤੁਰਕ ਪਿਖਿ ਕੌਤਿਕ,
ਬੀਸਕ ਔਰਹਿੰ ਆਏ।

‘ਗਤਕੇ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਾਂਗ।

ਤਿਨ ਮੈਂ ਤੈ ਭੀ ਜਬੈ ਦਸਕ ਪੁਨ,
ਸਿੰਘਨ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਏ।
ਫਿਰ ਹੱਲਾ ਕਰਿ ਔਰ ਤੁਰਕ ਸਭਿ,
ਆਇ ਪਰੇ ਇਕ ਬਾਰੈਂ।

ਜੁਗ ਸਿੰਘਨ ਨਿਜ ਪੀਠ ਜੋਰਿ ਤਬਿ,
ਸ਼ਸਤਰ ਕੀਨੇ ਭਾਰੈਂ ॥ ੨੦ ॥

‘ਬਹੁਤ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚਲਾਏ।

ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਸ਼ਸਤਰ ਯੋਂ ਪਰਹੀਂ,
ਜਜੋਂ ਬਿਦਾਣ। ਸਿਰਿ ਅਹਿਰਣ।

‘ਵੱਡੇ ਹਥੌੜੇ।

ਨਿਜ ਰੱਖਯਾ ਹਿਤ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਕਾ,
ਕਵਚ। ਕਰਜੋ ਤਿਨ ਪਹਿਰਣ।

‘ਸੰਜੋਅ, ਰੱਖਿਆ ਮੰਤ੍ਰ।

ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਕੀ ਰੱਖਯਾ ਹਮ ਨੈਂ,
ਸਰਬ ਲੋਹ ਕੀ ਰੱਖਯਾ।

‘ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਡਾਰਾਖਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਬ-ਲੋਹ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਸਾਡੇਰਾਖੇ
ਹਨ।

ਯਾਹਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਉਚਾਰੈਂ,
ਯਾ ਤੈਂ ਅਰਿਗਨ ਭੱਖਯਾ ॥ ੨੧ ॥
ਸ਼ਸਤਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਤਨ ਮਾਹੀਂ,

‘ਬਹੁਤ ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ।

ਚੁਭੈਂ ਨ ਤੁਰਕਨ ਕੇਰੇ।
 ਖੁਭੈਂ ਤ ਉਂਗਲ ਇਕ ਕੈ ਦੁਇ ਭਰ,
 ਔਰ ਨ ਕਟੈਂ ਵਧੇਰੇ।
 ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਤਨ ਭਏ ਐਸ,
 ਜਜੋਂ ਨਾਈ ਪੱਛ ਲਗਾਏ।
 ਇੰਦ ਵਧੂ ਸਮ ਸੋਹਿਤ ਸ਼ੋਨਤ,
 ਕਨ ਗਨ ਤਨ ਪਰ ਆਏ' ॥ ੨੨ ॥

'ਲਹੂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਕਿਨਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉਪਰ ਆਏ ਹੋਏ ਚੀਚ-
 ਵਹੁਟੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸੋਂਹਦੇ ਹਨ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸ਼ਸਤਰ, ਤੁਰਕਨ ਕੇ
 ਤਨ ਕੋ ਕਾਟੈਂ ਐਸੇ।
 ਕੇਲੇ ਕੋ ਕੁਠਾਰ' ਜਜੋਂ ਕਟ ਹੈ,
 ਛੁਰੀ ਤ੍ਰਬੂਜਨ' ਜੈਸੇ।
 ਸ਼ਸਤਰ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਤੁਰਕਨ ਕੇ,
 ਪਰੈਂ ਚੁਤਰਫੋਂ ਭਾਰੇ।
 ਬਹੁਤਨ ਸਜੋਂ ਜੁਗ ਸਿੰਘ ਕਰੈਂ ਕਿਮ,
 ਲੈਨ ਨ ਮਿਲੈ ਸੰਭਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥
 ਆਖਰ ਸਿੰਘ ਮਾਰ ਬਹੁ ਤੁਰਕੈਂ,
 ਜੂਝਿ' ਸਮੁਖ ਤਹਿ ਮੁਏ।
 ਗੁਰੂ ਲੋਕ ਮੈਂ ਜਾਇ ਥਿਰਾਏ,
 ਜਨਮ ਮਰਨ ਬਿਨ ਹੂਏ।
 ਧਰਨੀ ਪੂਰ ਗਏ ਨਿਜ ਜਸ ਸੋਂ,
 ਮੁਕਤਿ ਅੰਤ ਗਤਿ ਪਾਈ।
 ਧੰਨ ਧੰਨ ਵਹਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੇ,
 ਜਿਨ ਯਹਿ ਕਰੀ ਕਮਾਈ ॥ ੨੪ ॥
 ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਗਾਥ ਯਹਿ ਜੋ,
 ਸਿੱਖ ਸੁਨੈ ਕੈ ਗਾਵੈ।
 ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨਿਭੈ ਸੰਗ ਸ੍ਰਾਸੈਂ,
 ਅੰਤ ਪਰਮ ਗਤਿ' ਪਾਵੈ।
 ਸੁਨ ਕੈ ਜੰਗ ਉਭੈ ਸਿੰਘਨ ਕਾ,
 ਬਡ ਬਹਾਦਰੀ ਕੇਰੋ।

'ਕੁਹਾੜਾ।

'ਮਤੀਰਿਆਂ ਨੂੰ।

'ਲੜ ਕੇ।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਕਤੀ।

ਘਰ ਘਰ ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਬਾਤੈਂ ਚਾਲੀ,
ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਹੇਰੋ॥ ੨੫ ॥

ਦੇਖੋ।

ਸੁਨ ਕੈ ਲੋਗ ਅਤੀ ਅਚਰਜ ਹੈ,
ਪੌਰਖਾ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੇ।

ਉਦਮ, ਬਲ।

ਬੀਸ ਗੁਨੈਂ ਨਿਜ ਤੈ ਬਡ ਜੋਧੇ,
ਜਿਨ ਸੈਦਾਨ ਨਿਬੇਰੇ।

ਅੰਗਦ ਹਨੂ ਭੀਮ ਅਰਜਨ ਕੀ,
ਗਾਥਾ ਥੀ ਸੁਨ ਰਾਖੀ।

ਲੋਗ ਕਹੈਂ ਤਿਮ ਇਨ ਸਿੰਘਨ ਕੀ,
ਪੇਖੀ ਹਮ ਅਬਿ ਆਖੀਂ॥ ੨੬ ॥

ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ।

ਏਹੁ ਜਰੂਰ ਰਾਜ ਲਹਿੰ ਭਾਈ,
ਹਤ ਕੈ ਤੁਰਕਨ ਤਾਂਈਂ।

ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਬਲਿਹਾਰ ਸਿੰਘਨ ਪਰ,
ਚਰਚਾ ਫੇਰ ਚਲਾਈ॥ ੨੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਏਕ ਸਾਲ ਤੈ ਬਾਦ ਫਿਰ,
ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ ਨੈ ਆਨਿ।

ਨਾਮ ਸਿੰਘਨ ਪਰਗਟ ਕਰਜੋ,
ਵੀਚ ਪੰਜਾਬ ਪਛਾਨ॥ ੨੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਉਨ ਦਿਨ ਸਿੰਘਨ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨੋਂ।

ਰਹਜੋ ਨ ਥਾ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ ਜਾਨੋਂ।

ਤੁਰਕਨ ਜੁਰਮਾ ਕਰੇ ਥੇ ਜੈਸੇ।

ਜੁਲਮ।

ਲਿਖ ਨਹਿੰ ਸਕਤ ਲੇਖਨੀ ਤੈਸੇ॥ ੨੯ ॥

ਕਲਮ।

ਚਿਤਵੇ ਨੈਨ ਨੀਰ ਬਰਸਾਵੈਂ।

ਯਾਦ ਕਰਨ ਨਾਲ।

ਛਤੀਆਂ ਜਰਤ ਨ ਬਤੀਆਂ ਆਵੈਂ।

ਸੁਨੈਂ ਤੁਰਕ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਜਹਾਂ ਹੀ।

ਲਾਖ ਜਤਨ ਕਰਿ ਹਤੈਂ ਤਹਾਂ ਹੀ॥ ੩੦ ॥

ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਕੁਛ ਨਾਹਿੰ ਨਿਹਰਤੇ।

ਨੀਤਿ ਅਨੀਤਿ ਨ ਥੇ ਸੁ ਵਿਚਰਤੇ।

ਨਿਆਉ, ਕੁਨਿਆਉ।

ਧਾਮ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਆਮ ਉਜਾਰੇ।	
ਸ਼ੀਰ-ਖੋਰ ¹ ਬਾਲਕ ਬਹੁ ਮਾਰੇ ॥ ੩੧ ॥	¹ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਦੇ।
ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਬਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਲੈ ਕੈ।	
ਪਹੁੰਚੀ ਦੇਸ ਬਿਰਾੜਨ ਪੈ ਕੈ।	
ਬਾਲ ਬ੍ਰਿੱਧ ਨਰ ਨਾਰੀ ਕੋਈ।	
ਰਹਜੋ ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਘ ਨਾ ਥੋਈ ¹ ॥ ੩੨ ॥	¹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਚਲੀ ਪੰਜਾਬ ਵੀਚ ਯਹਿ ਬਾਤੈਂ।	
ਅਬਿ ਨਹਿ ਰਹੀ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਜਾਤੈਂ ¹ ।	¹ ਕੌਮ।
ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਥੇ ਜੇਤਿਕ ਗੁਰੁ ਕੈਂ।	
ਕਰੀ ਬਿਅਦਬੀ ਸਭਿ ਕੀ ਤੁਰਕੈਂ ॥ ੩੩ ॥	
ਅਤਿ ਅਨੀਤਿ ¹ ਜਬਿ ਤੁਰਕਨ ਫਰੀ।	¹ ਬੇ-ਇਨਸਾਫ਼ੀ।
ਇਤ ਅਰਦਾਸ ਸਿੰਘਨ ਮਿਲਿ ਕਰੀ।	
ਸੁਨਿ ਪੁਕਾਰ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਈਸ਼ੁਰ ¹ ।	¹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ।
ਪਠਜੋ ਚਢਾਇ ਦੁਰਾਨੀ-ਈਸ਼ੁਰ ¹ ॥ ੩੪ ॥	¹ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।
ਸਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਸਰ ਮਾਹੀਂ ¹ ।	¹ ਸੰ: ੧੮੦੫ ਬਿ: ਵਿੱਚ।
ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ ਚਾਹੀਂ ¹ ।	¹ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।
ਆਯੋ ਚਢ ਕਰਿ ਹਿੰਦੁ ਮਝਾਰੀ।	
ਬਿਪਤਾ ਡਾਰੀ ਮੁਗਲਨ ਭਾਰੀ ॥ ੩੫ ॥	
ਤਿਸ ਨੈ ਦੈ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਤੰਬੀਹੈ ¹ ।	¹ ਤਾੜਨਾ, ਸਜ਼ਾ, ਸਿੱਖਿਆ।
ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਕਰਜੋ ਮਤੀਹੈ ¹ ।	¹ ਅਧੀਨ।
ਰੌਰ ਪਰਜੋ ਸਭਿ ਦੇਸਨ ਪੀਨਾ ¹ ।	¹ ਬਹੁਤਾ।
ਤੋਰ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ਾਹੀ ਦੀਨਾ ¹ ॥ ੩੬ ॥	¹ ਸ਼ਾਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ।
ਪਰੀ ਭਾਜੜੈਂ ਮੁਲਕ ਮਝਾਰੈਂ।	
ਉਜਰ ਗਏ ਤਬਿ ਗ੍ਰਾਮ ਹਜਾਰੈਂ।	
ਗਿਲਜੇ ਧਸੇ ਦੇਸ ਬਹੁ ਆਏ।	
ਕੱਦ ਬਿਹੱਦ ਬੱਧ ਸਭਿ ਭਾਏ ¹ ॥ ੩੭ ॥	¹ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਦ ਬਹੁਤੇ ਵੱਧ ਸਨ।
ਇਕ ਇਕ ਦੁੰਬਾ ਇਕ ਇਕ ਖਾਏ।	
ਬਕਰੀ ਭੇਡ ਨ ਰਹਿਨੀ ਪਾਏ।	
ਗਊ ਭੈਂਸ ਅਸੂ ਉੱਟ ਨ ਛੋਰਾ।	
ਮਚਜੋ ਮੁਲਕ ਮੈਂ ਰੌਰਾ ਘੋਰਾ ¹ ॥ ੩੮ ॥	¹ ਭਿਆਨਕ।

ਇਤ ਉਤ ਪਿਰਿ ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਦੁਖ ਦੀਓ।

ਦੇਸ ਵਿਰਾਨ ਲੂਟ ਸਭਿ ਕੀਓ।

ਹਿੰਦੂ ਲੋਗ ਦਹਿਲਿ ਡਰਿ¹ ਤਬਿ ਹੀ।

¹ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਬ ਕੇ।

ਗਏ ਦੌਰ ਕਿਤ ਇਤ ਉਤ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੩੯ ॥

ਤਬਿ ਕੇ ਉਜਰੇ ਪਿੰਡ ਅਪਾਰੈਂ।

ਅਬਿ ਲੌ ਪਰੇ ਥੇਹ ਬਹੁ ਸਾਰੈਂ¹।

¹ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ।

ਯੋਂ ਜਬਿ ਹਾਲਚਾਲ ਵਡ ਥਾਈ¹।

¹ਹੋਈ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਘਰ ਵਧੀ ਵਧਾਈ¹ ॥ ੪੦ ॥

¹ਖੁਸ਼ੀ।

ਤਬਿ ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ ਲਾਗਯੋ ਦਾਵੈਂ।

ਛੇੜਿ ਅੱਸੂ ਸਭਿ ਧਸੇ ਪੰਜਾਬੈਂ।

ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਤੈ ਪਲਟੇ ਫਿਰ ਲੀਨੇ।

ਧਾਮ ਅਬਾਦ ਆਪਨੇ ਕੀਨੇ ॥ ੪੧ ॥

ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਰਿ ਭਏ ਅਸੂਦੇ¹।

¹ਖੁਸ਼ਹਾਲ, ਧਨ ਸੰਪਤਾ ਸਹਿਤ।

ਸੱਤ੍ਰੁ ਹਤੇ ਕਰਿ ਖ਼ਾਰ ਅਲੂਦੇ¹।

¹ਖਰਾਬ ਤੇ ਗੰਦੇ ਕਰਕੇ।

ਲੂਟੈਂ ਦੇਸ ਦੁਰਾਨੀ ਜੇਈ।

ਲੂਟੇ ਦੁਰਾਨੀ ਸਿੰਘੈਂ ਤੇਈ¹ ॥ ੪੨ ॥

¹ਉਹ ਦੁਰਾਨੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲਏ।

ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ ਸ਼ਾਹਿ ਚਢਿ ਗਯੋ।

ਪੀਛੇ ਅਫਸਰ ਜੋ ਤਿਸ ਰਹਯੋ।

ਬੰਦੋਬਸਤ ਹਿਤ ਵੀਚ ਪੰਜਾਬੈਂ।

ਤਿਸ ਕੇ ਕੀਨੋ ਸਿੰਘਨ ਖਰਾਬੈਂ ॥ ੪੩ ॥

ਉਨ ਭੀ ਥੇ ਸਿੰਘ ਸੁਨੇ ਲੜਾਕੇ।

ਬੀਰ ਬਨੈਤ¹ ਮਰਦ ਬਡ ਬਾਂਕੇ² ॥ ੪੪ ॥

¹ਬਣ ਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ। ²ਸੁੰਦਰ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੰਘਨ ਢਿਗ ਤਬਿ ਲਿਖ ਪਠਯੋ,

ਮਿਲਿ ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਨੈ ਐਸ।

ਧਰਮ ਜੰਗ ਹਮ ਸੰਗ ਲਿਹੁ,

ਲਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੂੰ ਜੈਸ ॥ ੪੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤੁਮ ਭੀ ਧਨੀ ਤੇਗ ਕੇ ਭਾਰੇ।

ਬੀਰ ਬਲੀ ਹਮ ਸੁਨੇ ਅਪਾਰੇ।

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਮਨਸਾ ਤੁਮਰੀ ਹੋਈ।

ਲਰੇ ਸੰਗ ਹਮ ਅਬਿ ਬਿਧਿ ਸੋਈ ॥ ੪੬ ॥

ਪੁਨ ਤੁਮ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਓਜਾਗਰਾ।

'ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਹਮ ਭੀ ਗਿਲਜੇ ਬਲੀ ਬਹਾਦਰ।

ਹਮ ਕੋ ਕਸਮ ਕੁਰਾਨ ਖੁਦਾ ਕੀ।

ਦਗਾ ਨ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਰਿ ਹੈਂ ਬਾਕੀ ॥ ੪੭ ॥

'ਵਿੰਗੇ ਟੇਢੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਜੇ ਕਰਿ ਸਮੁਖ ਨ ਹੈ ਤੁਮ ਲਰਹੋ।

ਸਿੰਘ ਕਹਾਵਨ ਦੂਰੈਂ ਕਰਿਹੋ।

ਗਾਦਰ ਗੀਦੀ ਜਾਟ ਕਹਾਵੇ।

ਮੁੰਡ ਮੁੰਡਾ ਖੇਤੀ ਕਰਿ ਖਾਵੇ ॥ ੪੮ ॥

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਅਰ ਸ਼ਸਤਰ ਤਜੋ।

ਖਾਹੁ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਭਜੋ।

ਹਮ ਦੇਖਜੋ ਚਹਿੰ ਹਾਥ ਤੁਮਾਰੇ।

ਹਮ ਨੈ ਸੁਨੇ ਬੀਰ ਤੁਮ ਭਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥

ਤੁਮ ਕੋ ਤੁਮਰੇ ਗੁਰੁ ਕੀ ਕਸਮੈਂ।

ਜਜੋਂ ਚੈਹੋ ਲਰ ਲਿਹੁ ਤਿਸ ਰਸਮੈਂ।

'ਤਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਦੁਇ ਦੁਇ ਤੁਮ ਇਕ ਇਕ ਮੁਲਖਈਆ।

'ਗਿਲਜਾ।

ਤਰਵਾਰਨ ਸੋਂ ਲਰ ਲਿਹੁ ਭੱਈਆ ॥ ੫੦ ॥

ਹਮਰੇ ਮਨ ਕੀ ਇੱਛ ਪੁਜਾਵੇ।

ਹੋਂਸਾ ਮਿਟਾਵੇ ਹਾਥ ਦਿਖਾਵੇ*।

'ਇੱਛਾ। *ਅੰਕ ਨੰ: ੫੧ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ
'ਚੋਂ ਲਈ ਹੈ।

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਲਿਖ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਾਤੈਂ।

ਪਠੀ ਪੰਥ ਪੈ ਜਬਿ ਬਖਯਾਤੈਂ ॥ ੫੧ ॥

ਬੁੱਢੇ-ਕੋਟ ਗਾਮ ਢਿਗ ਸਾਰੇ।

ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਥਾ ਉਤਰਜੋ ਭਾਰੇ।

ਯਹਿ ਚਿੱਠੀ ਪਢਿ ਗਿਲਜਜੋਂ ਕੇਰੀ।

ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਚਿਪਾ ਲਗੀ ਵਧੇਰੀ ॥ ੫੨ ॥

'ਚਿੜ੍ਹ, ਖਿੱਝ।

ਕੇਹਰ ਸਮ ਕੇਹਰ ਸਭਿ ਭਬਕੇ।

'ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਗੱਜੇ।

ਜਜੋਂ ਸੁਨਿ ਸ਼ੇਰ ਗਜਿੰਦਨ ਦਬਕੇ।

'ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਦਬਕੇ ਸੁਣ ਕੇ।

ਗਿਲਜਨ ਕੋ ਕਹਿ ਪਠਯੋ ਤਬਿ ਹੀ।

ਹੈ ਬਲ ਤੋ ਚਢਿ ਆਵਹੁ ਅਬਿ ਹੀ ॥ ੫੩ ॥

ਇਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਭੁਜੰਗੀ¹ ਹਮਰਾ।

¹ਸੂਰਮਾ।

ਦਸ ਦਸ ਗਿਲਜੜੋਂ ਸੋਂ ਕਰੈ ਸਮਰਾ¹।

¹ਜੰਗ।

ਪੈਜ ਹਮਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਾਖੇ।

ਜਿਨ ਯਹਿ ਬੈਨ ਬਾਰ ਬਹੁ ਭਾਖੇ ॥ ੫੪ ॥

ਸਵਾ ਲਾਖ ਸਿਉਂ ਏਕ ਲਰਾਉਂ।

ਚਿੜੀਆਂ ਤੈ ਬਾਜਨ ਤੁੜਵਾਉਂ।

ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੈਂ ਹਮਰੇ ਰਾਖੇ।

ਹਮ ਰਹਿ ਹੈਂ ਤੁਮ ਪਰ ਸਦ ਮਾਖੇ¹ ॥ ੫੫ ॥

¹ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ।

ਆਵੇ ਲਰੇ ਨ ਦੇਰ ਲਗਾਵੇ।

ਪੇਖੋ ਕਰਾ ਅਰ ਅਪਨ ਦਿਖਾਵੇ।

¹ਹੱਥ।

ਜੋ ਕਰਿ ਤੁਮ ਅਬਿ ਨਹਿ ਚਢਿ ਐਹੋ।

ਕਸਮ ਕੁਰਾਨ ਤੁਮੈਂ, ਬਦ ਖੈਹੋ¹ ॥ ੫੬ ॥

¹ਸੂਰ ਖਾਉਗੇ।

ਯਹਿ ਲਿਖਯੋ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਸੁਨ ਕੈ।

ਆਏ ਚਢਿ ਗਿਲਜੇ ਝਟ ਗੁਨ ਕੈ।

ਮਿਲੇ ਪਠਾਨ ਕਸੂਰੀ ਸੰਗੈਂ।

ਹੇਰਨ-ਹਾਰੇ¹ ਔਰ ਉਮੰਗੈਂ ॥ ੫੭ ॥

¹ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ।

ਬੇਟ ਵੀਚ ਸਤਲੁਜ ਕੇ ਤੀਰੈਂ।

ਦੁਹੂੰ ਦਲਨ¹ ਕੀ ਅਰ ਗਈ ਭੀਰੈਂ ॥ ੫੮ ॥

¹ਭੀੜਾਂ ਅੜ ਗਈਆਂ ਭਾਵ ਦੋਵੇਂ ਦਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਏ।

ਸੂਯਾ:

ਮੋਰ ਦਬੈ ਕਿਮ ਘੋਰ ਘਟਾਂ ਸੁਨਿ,

ਸ਼ੋਰ ਅਹੀ ਪਤਿਪੰਛਿ ਦਬੈ ਨਾ¹।

¹ਬੱਦਲ ਦੀ (ਘੋਰ) ਗਰਜ ਸੁਣਕੇ ਮੋਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਬ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਅਹੀ) ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਸੁਣਕੇ (ਪਤਿ-ਪੰਛਿ) ਗਰੜ ਨਹੀਂ ਦਬਦਾ।

ਮੱਤ ਕਰਿੰਦ ਬਰਿੰਦ ਡਕਾਰਨ

ਤੈ, ਦਬ ਹੈ ਮਿਰਗਿੰਦ ਕਬੈ ਨਾ¹।

¹(ਬ੍ਰਿੰਦ) ਬਹੁਤੇ ਮਸਤ (ਕਰਿੰਦ) ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ (ਡਕਾਰਨ) ਗਰਜਣ ਨਾਲ ਸ਼ੋਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦਬਦਾ।

ਜੜੋਂ ਹਰਿ ਜਾਪ, ਤ੍ਰਿਤਾਪਨ ਪਾਪਨ

ਖਾਪਨ ਤੈ ਭਿ, ਕਦਾਪਿ ਰਹੈ ਨਾ¹।

¹ਜਿਵੇਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਾਪ ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ (ਖਾਪਨ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਤਜੋਂ ਛਕਿ ਸਾਰ ਸੁਧਾ¹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘ,
ਨਾਹਿੰ ਦਬੈਂ ਪਿਖ ਕੈ ਅਰਿ ਸੈਨਾਂ¹ ॥ ੫੯ ॥
ਰੈਨ ਦਬਾਇ ਸਕੈ ਰਵਿ ਕੇ ਕਬਿ?
ਚੀਤਹਿ ਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਜਜੋਂ ਨ ਦਬੈ ਹੈ।
ਸਿੰਧੁ ਬੁਝਾਇ ਸਕੈ ਬੜਵਾਨਲ
ਕੋ ਨਹਿੰ, ਬਯਾਰਹਿੰ ਮੇਘ ਮਲੈ ਹੈ¹।

ਦੀਪਕ ਕੇ ਤਮ, ਸੰਤ ਤਈਂ ਮਮ,
ਗਯਾਨ ਤਈਂ ਗਮ ਜਜੋਂ ਨ ਨਸੈ ਹੈ¹।

ਤਜੋਂ ਗੁਰੂ-ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਉਰ ਕੇ ਹਠ
ਧੀਰ, ਅਰੀ ਢੁਰ ਭੀ ਨ ਛੁਡੈ ਹੈ¹ ॥ ੬੦ ॥

ਸੇਸ ਸੁਟੈ ਸਿਰ ਤੇ ਧਰਨੀ,
ਧੂਵ ਮੇਰੁ ਚਲੈ ਜਲ ਦਾਹਿ ਬਨੈ ਹੈ¹।

ਸੀਤਲ ਸੂਰ ਜਰਾਇ ਸਸੀ,
ਬਰਖਾ ਕਿਰਖੀ ਸੁ ਸੁਕਾਇ ਧਰੈ ਹੈ¹।

ਬਾਂਝ ਜਨੈਂ ਸੁਤ ਬੋਲਿ ਚਲੈ ਬੁਤ,
ਸੈਲ ਭਵੈ ਕੁਤ ਕੰਜ ਸਮੈ ਹੈ¹।

ਤਾਂ ਦਿਨ ਏਹੁ ਭਵੈ ਉਲਟੀ ਸਭਿ,
ਜਾਂ ਦਿਨ ਜੰਗ ਤੈ ਸਿੰਘ ਡਰੈ ਹੈ ॥ ੬੧ ॥
ਗਜ ਕੇ ਪਿਖਿ ਕੇਹਰ ਕੈਸ ਤ੍ਰਸੈ,
ਬਰ ਬਾਜ ਬਿਲੋਕ ਬਕੈਂ ਕਿ ਡਰੈ¹।

ਕਬਿ ਪੇਖਿ ਫਨਿੰਦ ਖਗਿੰਦ ਦਬੈ,
ਬ੍ਰਿਕ ਬੋਕਨ ਤੈ ਕਿਮ ਦੌਰਿ ਦੁਰੈ¹।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
'ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ।

'ਸਮੁੰਦਰ, ਬੜਵਾ ਅੱਗ (ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੀ ਅੱਗ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਝਾ ਸਕਦਾ ਤੇ (ਬਯਾਰਹਿੰ) ਹਵਾ ਨੂੰ ਬੱਦਲ ਨਹੀਂ ਮਲ ਸਕਦੇ ਭਾਵਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

'ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਅਨੁਰਾ, ਸੰਤ ਨੂੰ (ਮਮ) ਮਮਤਾ, ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਨਸਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

'ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਹਠ ਤੇ ਧੀਰਜ ਨੂੰ ਵੈਰੀ (ਢੁਰ) ਘੇਰੇ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾ ਸਕਦੇ।

'ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਸਿਰ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ, ਧੂ ਲੋਕ ਤੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ (ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ) ਹਿੱਲ ਜਾਣ, ਪਾਣੀ (ਦਾਹ) ਸਾੜਨ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਵੇ।

'ਸੂਰਜ ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਚੰਦ ਸਾੜਨ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਬਰਖਾ (ਸੁ) ਚੰਗੀਆਂ (ਕ੍ਰਿਖੀ) ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਕੇਰਖ ਦੇਵੇ।

'ਸੰਢ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਵੇ, (ਪੱਥਰ ਦਾ) ਬੁੱਤ ਬੋਲੇ ਤੇ ਚਲ ਪਵੇ, ਪਹਾੜ (ਕੁਤ) ਕਿਤੇ ਕੰਵਲ ਵਾਂਗ (ਕੋਮਲ) ਹੋ ਜਾਵੇ।

'ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਕਿਵੇਂ (ਤ੍ਰਸੇ) ਡਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਾਜ ਬਗਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਡਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

'(ਫਨਿੰਦ) ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ (ਖਗਿੰਦ) ਗਰੜ ਕਦੋਂ ਦੱਬ ਸਕਦਾ ਹੈ, (ਬ੍ਰਿਕ) ਬਘਿਆੜ (ਬੋਕ) ਬੱਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਦੌੜ ਕੇ ਲੁਕ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿਮ ਮੂਸ ਨਿਹਾਰ ਮਝਾਰ ਭਗੈ,
ਬਹਿਰੀ ਹਹਿਰੀ ਕਬਿ ਕੁੰਜ ਤਰੈ।

‘ਚੂਹੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਿੱਲਾ ਕਿਵੇਂ ਨਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਹਿਰੀ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰ) ਕੁੰਜ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ (ਤਰੈ) ਬਹੁਤੀ (ਹਹਿਰੀ) ਡਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਰਿ ਪਾਨ ਸੁਧਾ ਦਸਮੇ ਗੁਰੁ ਕੋ,
ਦਲ ਦੁੱਜਨ ਤੈ ਸਿੰਘ ਕੌਣ ਟਰੈ ॥ ੬੨ ॥

‘ਤਿਵੇਂ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਦਲ ਤੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਿੰਘ ਟਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਸ਼ੋਰ ਫੁੰਕਾਰ ਫਨੀਨ ਨਿਹਾਰ,
ਭਗੈ ਕਬਿ ਮੋਰ ਮਹਾਂ ਡਰ ਕੈ।

‘(ਫਨੀਨ) ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੁੰਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਸੁਣ ਕੇ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਡਰ ਕੇ ਮੋਰ ਕਦੋਂ ਨਸਦਾ ਹੈ ? ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਨਸਦਾ।

ਬਡ ਮੇਚਕ ਏਣ ਬਿਖਾਣਨ ਕੋ
ਚਿਤ ਕੈ, ਚਿਤਰੇ ਚਿਤ ਨਾ ਘਰਕੈ।

‘ਵੱਡੇ ਤੇ (ਮੇਚਕ) ਕਾਲੇ (ਏਣ) ਹਰਨਾਂ ਦੇ (ਬਿਖਾਣਨ) ਸਿੰਗਾਂ ਨੂੰ (ਚਿਤ ਕੈ) ਦੇਖ ਕੇ ਚਿਤਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਘਰਕਦੇ ਭਾਵ ਡਰਦੇ।

ਕੁਲ ਕਾਕ ਬਿਲੋਕ ਕਹਾਂ ਜਿ ਕਰੈਂ
ਨਿਕਰੈਂ ਸ਼ਿਕਰੈਂ ਫਿਕਰੈਂ ਪਰ ਕੈ।

‘(ਨਿਕਰੈਂ) ਸਮੁੰਹ ਸ਼ਿਕਰੈ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ) ਕਾਵਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਫਿਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ?

ਕਰਿ ਪਾਨ ਸੁਧਾ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੁ ਕੋ,
ਦਲ ਦੁੱਜਨ ਤੈ ਸਿੰਘ ਕਜੋਂ ਧਰਕੈ ॥ ੬੩ ॥

‘ਕਿਉਂ ਧੜਕੇ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਧੜਕਦਾ (ਡਰਦਾ)।

ਦੋਹਰਾ:

ਦੁੰਦ ਜੁੱਧ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,
ਬਢੀ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਚਾਹਿ।

‘ਦੋਹ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਜੁੱਧ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ (ਚਾਹ) ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ (ਚੌਂਪ) ਸ਼ੌਕ ਵਧਿਆ।

ਸ਼ਸਤਰ ਬਸਤਰ ਸਜਿ ਭਲੇ,
ਬਿਰੇ ਸਮੁਖ ਅਰਿ ਆਹਿ ॥ ੬੪ ॥

ਗਿਲਜੜੋਂ ਕਾ ਸਰਦਾਰ ਇਕ,
ਨਿਕਸੜੋਂ ਖੇਤ ਮਝਾਰ।

‘ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ।

ਬਹੁ ਬਾਤੈਂ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,
ਕੋਪ ਬਢਾਯੋ ਭਾਰ* ॥ ੬੫ ॥

*ਅੰਕ ਨੰ: ੬੫ ਦਾ ਪਾਠ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਸੁੱਧ ਜਾਣ ਕੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ।

ਲਲਿਤ ਪਦ ਛੰਦ:

ਪਿਖ ਕਰਿ ਸੈਨ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਤੁਰਕਨ,

ਰੋਸ ਐਨ¹ ਤਬਿ ਜਾਗਾ।

ਸਿੰਘ ਚਿਤੈ¹ ਤੁਰਕਨ ਦਿਸ ਐਸੇ,

ਜੈਸੇ ਗਜ ਦਿਸ ਬਾਘਾ¹।

ਇਤ ਤੈ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਗਹਿ ਸਸਤਰ,

ਤਜਾਰ ਰੋਸ ਧਰਿ ਹੋਯੋ।

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ ਫਿਰ ਤਿਸ ਕੋ,

ਤੁਮ ਬਾਲਕ ਬਪੁ ਜੋਯੋ¹ ॥ ੬੬ ॥

ਵਹਿ ਅਤਿ ਬਲੀ ਜਵਾਨ ਦੁਰਾਨੀ,

ਮਢੀ ਲੋਹ ਸੰਗ ਦੇਹੀ।

ਤੁਮ ਮ੍ਰਿਦ ਗਾਤ¹ ਕਵਚ² ਬਿਨ ਕੈਸੇ,

ਸਕਹੋ ਤਿਸ ਕੋ ਛੇਹੀ¹।

ਕੰਦ ਮੂਲ¹ ਛਕਿ ਸਿੰਘ ਗੁਜਾਰਹਿੰ,

ਯਹਿ ਸਭਿ ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ।

ਪੁਨ ਸਰਦਾਰ ਯਾਰ ਯਹਿ ਤੁਰਕਨ,

ਬਲੀ ਬਾਂਕੁਰੋ ਭਾਰੀ ॥ ੬੭ ॥

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਬੋਲਯੋ,

ਹਾਰ ਜੀਤ ਗੁਰੁ ਹਾਥੈਂ।

ਗਰਜ ਗਜਿੰਦਹਿੰ ਸੁਨਿ ਕਿਮ ਦਬ ਰਹਿ,

ਸੁਤ ਮਿਰਗਿੰਦ ਸਨਾਥੈਂ¹।

ਤਨਕ ਜਾਪ ਅਗਨੀ ਜਿਮ ਖਾਪਤ,

ਕਾਸਟ ਪਾਪਨ ਪੁੰਜਾ¹।

ਤਜੋਂ ਬਾਲਕ ਨਹਿੰ ਤੁਮ ਮੁਹਿ ਜਾਨਹੁੰ,

ਮੈਂ ਗੁਰੁਸਿੱਖ ਅਭੰਜਾ¹ ॥ ੬੮ ॥

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਪੰਥ ਮੁਦ ਹੂ ਕੈ,

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਬੰਗਾਰਯੋ।

ਸਾਜ ਸੰਜੋਆਂ ਆਯੁਧ ਸਿੰਘ ਜੀ,

ਕੇਹਰ ਜਜੋਂ ਭਬਕਾਰਯੋ¹।

ਹੂ ਅਸਵਾਰ ਖਾਨ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚਯੋ,

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

¹ਹਾਥੀ ਵੱਲ ਸ਼ੇਰ (ਦੇਖਦਾ ਹੈ)।

¹ਤੇਰਾ ਬਾਲਕ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ।

¹ਕੋਮਲ ਸ਼ਰੀਰ ਵਾਲੇ। ²ਸੰਜੋਆ।

¹ਨਾਸ਼।

¹(ਕੰਦ) ਫਲ ਤੇ ਮੂਲ (ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਆਦਿ।)

¹ਮਾਲਕ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਗਰਜ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਦੱਬ ਰਹੇਗਾ ?

¹ਜਿਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਜਾਪ ਬਹੁਤੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਅੱਗ ਬਹੁਤੀਆਂ ਲਕੜਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

¹ਅਜਿੱਤ।

¹ਗੱਜਿਆ।

ਕਹਯੋ ਬਾਰ ਕਰਿ ਲੇਵੋ।

ਗੋਰਾ ਤੁਮਾਰੀ ਹੂੰ ਹੈ ਈਹਾਂ,

¹ਕਬਰ।

ਅਬਿ ਮੈਂ ਜਾਨ ਨ ਦੇਵੋਂ ॥ ੬੯ ॥

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਕੋਪ ਖਾਨ ਅਸਿ ਝਾਰੀ,

¹ਤਲਵਾਰੀ ਮਾਰੀ।

ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰ ਬਚਾਯੋ।

ਵਹਿ ਭੀ ਗਯੋ ਬਚਾਇ ਸਿੰਘ ਕਾ,

ਬਾਰ ਢਾਲ ਪਰ ਆਯੋ।

ਅਹਿਰਣ ਪਰ ਬਿਦਾਨ ਜਜੋਂ ਪਰਹੀਂ,

ਸਿਪਰਨ ਪਰਾ ਤਜੋਂ ਤੇਗੀਂ।

¹ਢਾਲਾਂ ਉੱਪਰ।

ਹੱਥ ਫੁਲੱਥੇ ਕੇ ਜੁਗ ਜੋਧੇ,

¹ਦੇਵੋਂ ਜੋਧੇ ਗਤਕੇ ਦੇ (ਖਿਡਾਰੀ ਹਨ)।

ਮਾਰਹਿੰ ਦੁਹਿ-ਦਿਸ ਬੇਗੀਂ ॥ ੭੦ ॥

¹ਛੇਤੀ।

ਸਿਪਰਨ ਕੇ ਟੁਕੜੇ ਜਬਿ ਹੂਏ,

ਲਗੇ ਸੰਜੋਏਂ ਕਾਟਨ।

ਲੋਹੇ ਪਰ ਤੇਗਾਂ ਯੋਂ ਠਣਕੈਂ,

ਘਾੜ ਠਠਜਾਰੇ ਘਾਟਨ।

¹(ਘਾੜ) ਭਾਂਡੇ ਘੜਦੇ ਹਨ।

ਤੇਗੇ ਟੂਟ ਗਏ ਜਬਿ ਦੁਹੰ ਕੇ,

ਗੱਫਮ-ਗੱਫੀ ਹੋਏ।

¹ਜੱਫੇ ਜੱਫੀ।

ਬਲ ਧਰਿ ਭਿਰੇ ਉਭੈ ਦੁਇ ਜੋਧੇ,

ਗਿਰੈ ਧਰਾ ਪੁਨ ਦੋਏ ॥ ੭੧ ॥

ਗਿਰਿ ਤਹਿੰ ਮੁਰਛਤਾ ਭਯੋ ਦੁਰਾਨੀ,

¹ਬੇਹੋਸ਼।

ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਦਾਉ ਵਿਚਾਰਜੋ।

ਚੁੱਕ ਸੰਜੋਇ ਕਟਾਰ ਮਾਰ ਕਰਿ,

ਉਦਰਾ ਖਾਨ ਕਾ ਫਾਰਜੋ ॥ ੭੨ ॥

¹ਪੇਟ।

ਦੋਹਰਾ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਧਾ ਗਿਲਜੇ ਤਈਂ,

¹ਮਾਰ ਕੇ।

ਸਿੰਘ ਜੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਇ।

ਦੈ ਕਿਲਕਾਰੀ ਛਾਲ ਵਡ,

ਧਸਜੋ ਪੰਥ ਮੈਂ ਆਇ ॥ ੭੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਨਿਕਸਜੋ ਖਾਨ ਏਕ ਪੁਨ ਭਾਰਾ।

ਲੋਹ ਮਢੜੋ ਜਨੁ ਖਢੜੋ ਮੁਨਾਰਾ।
 ਪੀਸਿ ਦੰਤ ਰਿਸ ਅੰਤਕ ਕੇਸਮ।
 ਗੱਜੜੋ ਪਰਲੈ ਘਨ ਤੇ ਨਹਿੰ ਕਮ ॥ ੨੪ ॥
 ਫਿਰੜੋ ਖੇਤ ਮੈਂ ਅੱਸੂ ਦੁੜਾਵਤ।
 ਧਰੈ ਨਾਉ ਸਮ ਭਰੈ ਡੁਲਾਵਤ।
 ਪੇਖਿ ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਰਹਿ ਨਹਿੰ ਸਾਕਾ।
 ਛੇੜਿ ਅੱਸੂ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੜੋ ਬਾਂਕਾ ॥ ੨੫ ॥
 ਕੇਹਰ ਕੇਹਰ ਜੜੋ ਭਬਕਾਰੜੋ।
 ਫਿਰੇ ਚੁਤਰਫੈਂ ਦੁਹੂੰ ਨਿਹਾਰੜੋ।
 ਹੱਥ ਫੁਲੱਥੇ ਕੇ ਬਹੁ ਕੀਏ।
 ਚਿਤੈਂ ਉਭੈ ਦ੍ਰਿਗ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿਗ ਦੀਏ ॥ ੨੬ ॥
 ਉਭੈ ਬੀਰ ਬਿੱਦਯਾ ਮੈਂ ਪੂਰੇ।
 ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ਭਰੇ ਰਿਸ ਭੂਰੇ।
 ਮਢੇ ਲੋਹ ਦੋਨੋਂ ਸਹਿ ਅੱਸੂ।
 ਨੰਗੀ ਠੌਰ ਨ ਕੋਊ ਦਿੱਸੈ ॥ ੨੭ ॥
 ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੈਂ ਤਕਾਵਤ ਦਾਵੈਂ।
 ਤਕਿ ਤਕਿ ਦੋਊ ਤੀਰ ਚਲਾਵੈਂ।
 ਭਯੋ ਨ ਘਾਵ, ਦਾਵ ਕਿ ਨ ਲਾਗਾ।
 ਅਤੀ ਰੋਸ ਸਿੰਘ ਕੋ ਤਬਿ ਜਾਗਾ ॥ ੨੮ ॥
 ਨੰਗਾ ਨੈਨ ਤੁਰੰਗਹਿੰ ਹੇਰਾ।
 ਖਰ ਸਰ ਜੋਰਿ ਸਜੋਰ ਬਧੇਰਾ।
 ਮਾਰਿ ਨੈਨ ਮੈਂ ਐਨ ਕਰਾਰਾ।
 ਸਿਰ ਗਰਦਨ ਤਨ ਫੋਰਿ ਨਿਕਾਰਾ ॥ ੨੯ ॥
 ਨਿਸਰੜੋ ਦੁੰਬ ਨਿਕਟ ਸਰ ਜਾਈ।
 ਗਿਰੜੋ ਅੱਸੂ ਤਬਿ ਚਿਰਕੀ ਖਾਈ।
 ਮਾਰਿ ਛਾਰ ਝਟਪਟ ਰਿਸਿ ਖਾਨਾ।
 ਸਿੰਘ ਕੇ ਅੱਸੂ ਤਈਂ ਲਪਟਾਨਾ ॥ ੩੦ ॥
 ਲਗੈ ਨ ਸ਼ਸਤਰ ਅਤੀ ਨਿਕਟ ਪੈ।
 ਬਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਆਇ ਬਿਕਟ ਪੈ।
 ਘੋੜੇ ਯੁਤ ਸਿੰਘ ਤਈਂ ਉਠਾਯੋ।

'ਖੜਾ ਹੈ।
 'ਜਮ-ਰਾਜ ਵਾਂਗ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਦੰਦ ਪੀਹ ਕੇ।
 'ਘੱਟ।
 'ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਰੀ ਹੋਈ ਬੇੜੀ ਵਾਂਗ ਡੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
 'ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਗੱਜਿਆ।
 'ਬਹੁਤੇ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਭਰੇ।
 'ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਾਅ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ।
 'ਤਿੱਖਾ ਤੀਰ ਜੋੜ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਜੋਰ ਨਾਲ।
 'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਕਰਾਰਾ) ਤਿੱਖਾ ਤੀਰ ਅੱਖ 'ਚ ਮਾਰਿਆ।
 'ਤੀਰ ਪੂਛ ਕੋਲ ਜਾ ਨਿਕਲਿਆ।
 'ਭੁਆਟਣੀ, ਘੁਮੇਰਨੀ।
 'ਚਿੰਬੜ ਗਿਆ।
 'ਬਹੁਤਾ ਨੇੜ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।
 'ਬਹੁਤੀ ਔਖਿਆਈ।

ਧਰ ਪਰ ਚਾਹਿ ਖਾਨ ਪਟਕਾਯੋ॥ ੮੧ ॥

ਉਲਟਾ ਕੇ ਡੇਗਣਾ।

ਅਤਿ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ ਸਿੰਘ ਅਸ ਕਰੀ।

ਮਾਰਿ ਛਾਰ ਉਤਰਜੋ ਤਿਸ ਘਰੀ।

ਤੇਗੇ ਖੈਂਚ ਉਭੈ ਫਿਰ ਭਿਰੇ।

ਪਟੇਬਾਜ ਦੋਊ ਤਹਿ ਫਿਰੈ ॥ ੮੨ ॥

ਲੋਹ ਕਾਲ ਤੇਗੇ ਅਤਿ ਭਾਰੈਂ।

ਕਾਲ ਵਰਗੀਆਂ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਤੇ ਗਾਂ।

ਅਹਿਰਣ ਪਰ ਬਿਦਾਣ ਸਮ ਝਾਰੈਂ।

ਵੱਡੇ ਹਥੜੇ ਵਾਂਗ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਉਭੇ ਦਿਸਾ ਦਲ ਦੋਊ ਹੋਰੈਂ।

ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਧੁਨਿ॥ ਧੰਨ ਧੰਨ ਟੇਰੈਂ ॥ ੮੩ ॥

ਅਵਾਜ਼।

ਜਰਾਸੰਧ ਜਨੁ ਭੀਮ ਲਰਾਹੀਂ।

ਅੰਗਦ ਕਿਤ ਅਤਿ-ਕਾਯ ਜੁਝਾਹੀਂ।

ਬਾਲੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਤੇਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਿਧੋ ਮੱਤ ਦੰਤੀ ਜੁਗ ਸੰਢੇ।

ਜਾਂ ਦੋ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਹਨ ਜਾਂ ਦੋ ਸਾਨੂ।

ਭਿਰਹੀਂ ਕੇਹਰ ਸੇ ਹਤ ਖੰਡੇ॥ ੮੪ ॥

ਖੰਡੇ ਮਾਰ ਕੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਭਿੜਦੇ ਹਨ।

ਟੂਟ ਫੂਟਗੇ ਢਾਲੇ ਤੇਗੈਂ।

ਜਮਦਾਢੈਂ॥ ਕਾਢੀ ਫਿਰ ਬੇਗੈਂ।

ਕਟਾਰਾਂ।

ਤੀਨ ਘਰੀ ਲਰਤਜੋਂ ਕੋ ਭਈ।

ਤ੍ਰਿਖਾ ਖਾਨ ਕੋ ਅਧਿਕ ਲਗਈ ॥ ੮੫ ॥

ਦਮਚ॥ ਉਖੜਯੋ ਗਯੋ ਘਬਰਾਹੈ।

ਵਿਚੋਂ ਦਮ ਉੱਖੜ ਗਿਆ।

ਕਰੀ ਨ ਕਸਰਤ ਥੀ ਸੁ ਮਹਾਂਹੈ।

ਭੂਖ ਤ੍ਰਿਖਾ ਸਿੰਘ ਕਸਟ ਅਪਾਰੈਂ।

ਸਹੇ ਹੁਤੇ, ਕਸਰਤ ਯੁਤ ਭਾਰੈਂ ॥ ੮੬ ॥

ਯਾਂ ਤੇ ਬਿਹਬਲ॥ ਸਿੰਘ ਨ ਥੀਓ।

ਘਬਰਾਹਟ ਸਹਿਤ।

ਆਖਰ ਗੇਰ ਤੁਰਕ ਧਰ ਦੀਓ।

ਕਟੀ ਸੰਜੋਇ ਹੁਤੀ ਇਕ ਠੌਰੈਂ।

ਜਮਧਰ ਤਹਾਂ ਧਸਾਯੋ ਰੌਰੈਂ॥ ੮੭ ॥

ਭਿਆਨਕ।

ਮਾਨਿ॥ ਖਾਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਾਰੇ।

ਹੰਕਾਰੀ।

ਉਠਜੋ ਸਿੰਘ ਸਮ ਸਿੰਘ ਭਬਕਾਰੇ।

ਤਬਿ ਲੋ ਗਿਲਜੇ ਜੁਗ ਤਹਿ ਔਰੈਂ।

ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਢਿਗ ਇਸ ਗੌਰੈਂ॥ ੮੮ ॥

ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ।

ਇਕ ਨੈਂ ਕਹਯੋ ਲਰੇ ਹਮ ਸੰਗੈਂ।

ਹੁਤੇ ਕੱਦ ਤਿਹੰ ਅਤੀ ਉਤੰਗੈਂ।	'ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਕੱਦ ਸੀ।
ਇਤ ਤੈ ਸਿੰਘ ਬਰਾਜ ਤਿਹ ਭਾਈ।	
ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਯੁਤ ਪੁਗਯੋਂ ਤਹਾਂਈ ॥ ੯੯ ॥	'ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।
ਏਕ ਖਾਨ ਜੁਗ ਸਿੰਘ ਹਟਾਏ।	
ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਗਿਲਜਾ ਲਪਟਾਏ।	
ਤੇਗੇ ਲੋਹ ਢਾਲ ਗਹਿ ਭਾਰੇ।	
ਲਗੇ ਲਰਨ ਫਿਰ ਉਭੈ ਜੁਝਾਰੇ ॥ ੯੦ ॥	'ਦੋਵੇਂ ਸੁਰਮੇਂ।
ਟੂਟ ਗਈ ਤਲਵਾਰੈਂ ਜਬਹੀ।	
ਗਹੀਂ ਗਦਾ ਦੋਊ ਨੈ ਤਬਹੀ।	
ਏਕ ਮਹੂਰਤ' ਲੋ ਭਿਰ ਆਛੇ।	'ਦੋ ਘੜੀਆਂ।
ਹਾਰ ਗਿਰਯੋ ਗਿਲਜਾ ਫਿਰ ਪਾਛੇ ॥ ੯੧ ॥	
ਮਾਰਿ ਗੁਰਜ ਸਮ ਬੁਰਜ ਗਿਰਾਯੋ।	
ਰਾਮ ਮਨੋ ਕੁੰਭ-ਕਰਨ ਲੁਠਾਯੋ।	'ਲਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
ਅਰਿ ਛਾਤੀ ਪਰ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਥਿਰ ਕੈ।	
ਮਰਮ ਠੌਰ' ਤਿਸ ਨਰਮ ਨਿਹਰ ਕੈ ॥ ੯੨ ॥	'ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਮੱਧ ਸਥਾਨ।
ਜਮ-ਧਰ ਹਰ', ਜਮ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਯੋ।	'ਕਟਾਰ ਮਾਰ ਕੇ।
ਤਰਜ ਗਰਜ ਸਿੰਘ ਉਠਯੋ ਤਹਾਂਯੋ।	
ਲਛਮਨਿ ਮੇਘਨਾਦ ਜਨੁ ਮਾਰਾ।	
ਬਾਲੀ ਜਯੋਂ ਸੁੱਗ੍ਰੀਵ ਸੰਘਾਰਾ ॥ ੯੩ ॥	
ਦੋਹਰਾ:	
ਦੁਤੀ ਖਾਨ ਕੋ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ,	
ਲਰਿ ਹਰ ਸ਼ੀਘਰ ਤੌਰ'।	'ਢੰਗ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਮਾਰ ਕੇ।
ਸਿੰਘ ਫਲੰਗੈਂ ਦੇਤ' ਝਟ,	'ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ।
ਅਏ ਪੰਥ ਮੈਂ ਦੌਰਿ ॥ ੯੪ ॥	
ਚੌਪਈ:	
ਸਿੰਘਨ ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰੇ।	
ਤੁਰਕ ਭਏ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਭਾਰੇ।	
ਖਿਝ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਪਰੇ।	
ਸਿੰਘ ਭੀ ਆਗੇ ਹੋਏ ਖਰੇ ॥ ੯੫ ॥	
ਜੰਗ ਮਚਯੋ ਗਾਢਾ ਤਹਿੰ ਭਾਰੀ।	

ਤੁਰਕ ਹਟਾਏ ਮਾਰਿ ਪਿਛਾਰੀ।
 ਪੰਥ ਪਾਰ ਥੀਓ ਦਰਯਾਵੈਂ।
 ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਕੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਗਾਵੈਂ ॥ ੯੬ ॥
 ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਪਰ ਭੀ ਖੁਸ਼ਿ ਤਬਿਹੀ।
 ਭਯੋ ਪੰਥ ਅਤਿਸੈਂ ਕਰਿ ਸਭਿਹੀ।
 ਇਮ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸਭਿ ਗਾਥਾ।
 ਦੈਹੁੰ ਸੁਨਾਇ ਸੁਨੋ ਹਿਤ ਸਾਥਾ ॥ ੯੭ ॥
 ਕੰਬੋ-ਮਾੜੀ ਕੇ ਤਰਖਾਨੂੰ।
 ਹੁਤੋ ਬੀਰ ਯਹਿ ਬਲੀ ਮਹਾਨੂੰ।
 ਬਾਲ ਉਮਰ ਇਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਯੋ।
 ਸ਼ਾਦੀ ਭਈ ਰਹਯੋ ਘਰ ਥਕਯੋ ॥ ੯੮ ॥
 ਜਬਿ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਵਖਤ ਪਯੋ ਥਾ।
 ਪੰਥ ਪੰਜਾਬ ਤਿਆਗ ਗਯੋ ਥਾ।
 ਚੁਗਲ ਨਿਰੰਜਨੀਏਂ ਤਬਿ ਚੁਗਲੀ।
 ਹਾਕਮ ਤੁਰਕ ਪਾਸ ਜਾ ਉਗਲੀ ॥ ੯੯ ॥
 ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਹਿਤ ਪਕਰਾਨੈਂ।
 ਪੁਲਸ ਚਢਾਈ ਤਿਤ ਦਿਸ ਵਾਨੈਂ।
 ਉਸ ਦਿਨ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਘਰ ਮਾਹੀਂ।
 ਪਾਯੋ ਨਾਹਿੰ ਗਯੋ ਕਿਸ ਠਾਹੀਂ ॥ ੧੦੦ ॥
 ਫਿਰ-ਗੀ ਪੁਲਸ ਦੇਖ ਕਰਿ ਜਬਹੀ।
 ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਅਯੋ ਘਰਿ ਤਬਿਹੀ।
 ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਤਿਹ ਟੇਰੈਂ।
 ਤੂੰ ਪਕਰਯੋ ਜੈਹੈਂ ਕਿਸ ਬੇਰੈਂ ॥ ੧੦੧ ॥
 ਯਹਿ ਸਿੰਘੀ, ਤੈਂ ਬੁਰੀ ਬਲਾ ਹੈ।
 ਰਾਖੀ ਕਾਹੇ ਨਿਜ ਗਲ ਪਾ ਹੈ।
 ਕੇਸ ਮੁੰਡਾਇ ਦੈਹੁ ਅਬਿ ਸਿਰ ਕੇ।
 ਬਨੇ ਰਹੋ ਮੋਨੇ ਸਿਖ ਗੁਰੁ ਕੇ ॥ ੧੦੨ ॥
 ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਲਰਯੋ ਉਨ ਸੰਗੈਂ।
 ਉਨ ਮਿਲ ਕੀਨੋ ਦਗਾ ਕੁਢੰਗੈਂ।
 ਸਾਗ ਵੀਚ ਬਹੁ ਭੰਗ ਖੁਲਾਈ।

'ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ।

'ਕਹੀ।

'ਉਸ ਨੇ ਤਿਸ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਰਫ਼।

ਬੇਸੁਧ ਕਰਿ ਸਿਰ ਦਿਯ ਮੁੰਡਵਾਈ ॥ ੧੦੩ ॥

ਜਾਗ ਜਬੈ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਸਿਰ ਹੇਰਾ।

ਰੋਯੋ, ਮਾਂਡੀ ਰਾਰਿ ਵਧੇਰਾ।

'ਬਹੁਤ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ।

ਆਖਰ ਫਿਰ ਇਨ ਯੋਂ ਮਨਿ ਠਯੋ।

'ਧਾਰ ਲਿਆ।

ਕੇਸਨ ਸੰਗ ਧਰਮ ਮਮ ਗਯੋ ॥ ੧੦੪ ॥

ਅਬਿ ਜੀਵਨ ਜਗਿ ਨਿਸਫਲ ਮੇਰਾ।

ਡੂਬ ਮਰਨ ਮਧ ਕੂਪ ਚੰਗੇਰਾ।

ਯਹਿ ਠਟਾ ਗਿਰਜੋ ਕੂਪ ਮੈਂ² ਜਾਏ।

'ਧਾਰ ਕੇ। ਖੂਹ ਵਿੱਚ।

ਕਾਢਨ ਗਏ ਸਬੰਧੀ ਧਾਏ ॥ ੧੦੫ ॥

ਸਿੰਘ ਕੂਪ ਮਧ ਮਰਨਾ ਚੈਹੈ।

ਨਿਕਸੈ ਨਾਹਿੰ ਨਿਕਸੈਂ ਵੈਹੈਂ।

ਫਿਰ ਇਕ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਅਲਾਈ।

'ਕਹੀ।

ਜੇ ਤੂੰ ਮਰਨ ਚਹਿਤ ਦਿਢ ਭਾਈ ॥ ੧੦੬ ॥

ਤੋਂ ਤੁਮ ਮਿਲੋ ਪੰਥ ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ।

ਲਰ ਕਰਿ ਮਰੇ ਤੁਰਕ ਗਨ ਘਾ ਕੈ।

'ਮਾਰ ਕੇ।

ਸੁਜਸ ਧਰਮ ਪਦ ਲੇਹੁ ਸ਼ਹੀਦੀ।

ਯੋਂ ਕਜੋਂ ਮਰ ਹੈਂ ਹੈ ਕਰਿ ਗੀਦੀ ॥ ੧੦੭ ॥

'ਕਾਇਰ।

ਯਹੀ ਬਚਨ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਮਾਨਾ।

ਯਾਹੀ ਮੈਂ ਨਿਜ ਲਖੀ ਕਲਜਾਨਾ।

ਨਿਕਸ ਕੂਪ ਤੈ ਬਾਹਰ ਆਯੋ।

ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਨਿਜ ਧਾਮ ਬਿਰਾਯੋ ॥ ੧੦੮ ॥

ਹੁਤੀ ਪੈਂਚ ਘਰ ਤਹਿੰ ਵਡ ਘੋਰੀ।

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਤਕਾਈ ਚੋਰੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਪੂਤ ਪੈਂਚ ਕਾ ਚਢ ਕੈ।

ਬਾਹਰ ਪਿੰਡ ਨਿਕਸਯੋ ਬਢ ਕੈ ॥ ੧੦੯ ॥

ਤਾਲ ਮੱਧ ਵਹਿ ਲਗਯੋ ਨੁਲੁਵਨ।

ਸਿੰਘ ਬਾਤਾਂ ਕਰਿ ਕਰਯੋ ਧਿਜਾਵਨ।

'ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਜਮਾ ਲਿਆ।

ਚੜ੍ਹਿ ਘੋਰੀ ਪਰ ਆਪ ਧਵਾਈ।

'ਭਜਾਈ।

ਮਿਲਯੋ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗੈਂ ਆਈ ॥ ੧੧੦ ॥

ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਨਾਰੋਕਜਾਂ ਵਾਲਾ।

ਜਥੇਦਾਰ ਥਾ ਤਹਾਂ ਬਿਸਾਲਾ।
ਤਿਸ ਤੈ ਸੁਧਾ ਛਕੜੇ ਇਨ ਫੇਰੈਂ।
ਰਹਿਨ ਲਗੜੇ ਮਧ ਤਿਸ ਕੈ ਡੇਰੈਂ ॥ ੧੧੧ ॥

ਹੁਤੇ ਬਹਾਦਰ ਯਹਿ ਵਡ ਸੂਰਾ।
ਜਵਾਂ-ਮਰਦ¹ ਜਤ ਸਤ ਕਾ ਪੂਰਾ।

¹ਸੂਰਮਾਂ।

ਵਡੇ ਵਡੇ ਮਰਦਨ ਕੇ ਕਾਰੈਂ¹।

¹ਬਹਾਦਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ।

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੈਂ ਕਰੇ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੧੧੨ ॥

ਤਿਨ ਮੈਂ ਸੇ ਇਕ ਦੁਇ ਕੰਮ ਇਸ ਕੇ।

ਦੇਹੁੰ ਸੁਨਾਇ ਮਰਦ-ਪਨ ਜਸ ਕੇ ॥ ੧੧੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇਕ ਦਿਨ ਲੰਗਰ ਪੰਥ ਕਾ,
ਮਸਤ ਰਹੜੇ ਇਨ ਪੇਖਿ।
ਧਸੜੇ ਧਾਇ ਲਾਹੌਰ ਮੈਂ,
ਕਰਿ ਤੁਰਕਾਨੀ ਭੇਖ ॥ ੧੧੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਧਨੀ ਬਨਕ ਇਕ ਲਯੋ ਤਕਾਈ।
ਜਬੈ ਸਰਾਫ ਦੁਕਾਨ ਬਧਾਈ¹।
ਥੈਲੀ ਦੋਇ ਰੁਪਯਨ ਭਰ ਕੈ।
ਘਰ ਕੋ ਚਲੜੇ ਸੁ ਕਾਧੇ ਧਰ ਕੈ ॥ ੧੧੫ ॥

¹ਬੰਦ ਕੀਤੀ।

ਗੁਰੂ ਮਨਾਇ ਸਿੰਘ ਮੁਦ ਪਾਈ।
ਘੋੜੀ ਛੇੜਿ ਬਰਾਬਰ ਲਾਈ।
ਝਟਪਟ ਥੈਲੀ ਉਭੈ ਉਠਾਈ।
ਬਨਕ ਫੇਟ ਸੋਂ ਦਯੋ ਗਿਰਾਈ¹ ॥ ੧੧੬ ॥

¹ਬਾਣੀਏ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਡੇਗ ਦਿੱਤਾ।

ਬਾਗ¹ ਉਠਾਇ ਨਾਖ² ਦਰਵਾਜਾ।
ਕਾਨਨ¹ ਧਸੜੇ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਕਾਜਾ।

¹ਘੋੜੇ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ। ²ਲੰਘ ਕੇ।

¹ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ।

ਪਾਛੇ ਤੁਰਕ ਸੈਨ ਚਢਿ ਧਾਈ।
ਭਯੋ ਅੰਧੇਰਾ, ਫਿਰੀ ਪਿਛਾਈ¹ ॥ ੧੧੭ ॥

¹ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਗਈ।

ਸਿੰਘ ਮਿਲੜੇ ਸਿੰਘਨ ਮੈਂ ਆਏ।

ਧਨ ਦੀਨੋ ਲੰਗਰ ਮੈਂ ਪਾਏ।

ਪੈਂਚ ਤਈਂ ਘੋੜੀ ਕਾ ਮੋਲੈਂ¹।

¹ਮੁੱਲ।

ਦਯੋ ਅਘਾਇ' ਨ ਰਾਖਯੋ ਰੋਲੈਂ ॥ ੧੧੮ ॥

'ਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਵਧ ਰੁਪਏ ਦੇ ਦਿੱਤੇ।

ਕਈ ਬਾਰ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਐਸੇ।

ਕਰੇ ਕਾਮ ਪੰਥ ਹੂੰ ਮੁਦ ਜੈਸੇ।

ਮੱਸਾ ਰੰਘੜ ਭੀ ਇਨ ਮਾਰਾ।

ਮਿਲ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਮਤਾਬ ਸੰਗਾਰਾ ॥ ੧੧੯ ॥

ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਧਾੜੇ ਮਾਰਨ ਧਾਵੈ।

ਬਿੱਤ' ਲਜਾਇ ਲੰਗਰ ਮੈਂ ਪਾਵੈ।

'ਧਨ।

ਜਹਾਂ ਜੰਗ ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਲਾਗੈ।

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਲਰੈ ਹੂੰ ਆਗੈ ॥ ੧੨੦ ॥

ਤੀਰ ਬੰਦੂਖ ਚਲਾਵੈ ਐਸੇ।

ਸੁਨਿਓ ਅਰਜਨ ਪਾਂਡਵ ਜੈਸੇ।

ਸੱਤੂ ਸਮੁਖ ਅਯੋ ਤਿਹ ਜੋਈ।

ਗਯੋ ਨ ਜੀਵਤ ਕਬਹੂੰ ਕੋਈ।

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਵਡ ਗਨਯੋਂ।

ਵੀਚ ਪੰਥ ਵਡ ਆਦਰ ਬਨਯੋਂ ॥ ੧੨੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਰੈ ਪੰਥ ਕੀ ਟਹਲ ਬਹੁ,

ਪਢੈ ਸ਼ਬਦ ਮਨ ਲਾਇ।

ਕਬੀ ਕਬੀ ਲੈ ਪੰਥ ਤੈ,

ਆਗਯਾ ਨਿਜ ਘਰ ਜਾਇ ॥ ੧੨੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਮਾਂ ਪਾਇ ਇਕ ਬੇਟੀ ਭਈ।

ਦੁਇਕ ਦਿਵਸ ਕੀ ਹੂੰ ਮਰ ਗਈ।

ਕੋਊ ਕਹੇ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਮਾਰੀ।

ਕੋਊ ਕਹੈ ਤਿਸ ਤਿਯਾ ਪ੍ਰਹਾਰੀ' ॥ ੧੨੩ ॥

'ਮਾਰੀ।

ਚਰਚਾ ਯਹੀ ਪੰਥ ਮੈਂ ਭਈ।

ਬਰਤਨ ਸਿੰਘੋਂ ਨੈਂ ਤਜ ਦਈ।

ਲੰਗਰ ਮੈਂ ਤਿਹ ਬੜਨ ਨ ਦੇਵੈਂ।

ਸੋ ਭੀ ਅੰਨ ਦੂਰ ਤੇ ਲੇਵੈਂ ॥ ੧੨੪ ॥

ਜਿਤੀ ਬਾਤ ਥੀ ਤਿਸ ਕੀ ਚੜ੍ਹੀ।

ਉਤਰਤ ਤਿਤੀ ਨ ਲਾਈ ਘੜੀ।
ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਮੁਖ ਨਹਿੰ ਲਾਵੈ।
ਵਡ ਤਨਖਾਹੀਆ ਤਾਹਿੰ ਅਲਾਵੈ ॥ ੧੨੫ ॥

ਉਸੀ ਸਮੇਂ ਫਿਰ ਯਹਿ ਜੰਗ ਭਯੋ।
ਗਿਲਜਨ ਸੰਗ ਜੁ ਪੀਛੇ ਕਹਯੋ।
ਤਿਸ ਤੈ ਫਤੇ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਲਈ।
ਖੁਸ਼ੀ ਪੰਥ ਕੀ ਇਸ ਪਰ ਭਈ ॥ ੧੨੬ ॥

'ਬਹੁਤੀ।

ਬਖਸ਼ ਦਈ ਪਿਛਲੀ ਤਨਖਾਹੈਂ।
ਜਥੇਦਾਰ ਕਿਯ ਆਗੇ ਚਾਹੈਂ।
ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਸੇਂ ਬਨੀ ਪਰੀਤੀ।
ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਘੀ ਦੁਧ ਰੀਤੀ ॥ ੧੨੭ ॥

'ਘਿਉ ਦੁੱਧ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾ ਸੁਤ ਕਹਿਲਾਵੈ।
ਪੰਥ ਵੀਚ ਵਡ ਆਦਰ ਪਾਵੈ।
ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਮਿਲਯੋ ਫਿਰ ਤਬਿ ਤੈ।
ਵਡ ਬਹਾਦਰੀ ਕੀਨੀ ਜਬਿ ਤੈ ॥ ੧੨੮ ॥

ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਤਏਂ।
ਸਿਰੇਪਾਉ ਸਿਰਦਾਰਨ ਦਏ।
ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਕੀ ਗਾਥਾ ਸਾਰੀ।
ਪਾਛੇ ਆਛੇ ਮੈਂ ਦੇਖਾਰੀ ॥ ੧੨੯ ॥

ਯਾਂ ਤੇ ਈਹਾਂ ਲਿਖੀ ਨ ਗੌਰੈਂ।
ਆਗੇ ਭੀ ਕਿਛ ਕਹਿ ਹੋਂ ਔਰੈਂ ॥ ੧੩੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤਬਿ ਲੌ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਪੁਨ,
ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ ਤੈ ਆਇ।
ਲੌਟ ਗਯੋ ਕਾਬੁਲ ਦਿਸੈਂ,
ਗਰਦੀ ਮੁਲਕ ਮਚਾਇ ॥ ੧੩੧ ॥

'ਮੁੜ ਗਿਆ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਦਾਉ ਲਗਯੋ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕਾ,
ਜਬਿ ਰੌਰ ਪਰਯੋ ਸਭਿ ਠੌਰ ਮਝਾਰੀ।
ਧਾਮ ਗਰਾਮ ਤਮਾਮ ਤੂਕਾਨ ਕੇ,

ਲੂਟ ਰੁ ਕੂਟ ਸੁ ਕੀਨ ਉਜਾਰੀ।
ਫੌਜ ਰਹੈ ਤੁਰਕੀ ਗਿਰਦੈ, ਨਿਸ ਬਾਸਰ ਸਿੰਘਨ
ਕੇਰ ਅਪਾਰੀ।

ਧਾਇ ਪਰੈਂ ਦਿਸ ਚਾਰਨ ਤੈ ਸਿੰਘ, ਸੱਤੁਨ ਪੈ
ਨਿਸ ਕੇ ਨਿਤ ਭਾਰੀ ॥ ੧੩੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਨੂਰ ਦੀਨ ਕੀ ਹੁਤੀ ਸਰਾਂ ਹੈ।
ਸਿੰਘ-ਕੋਟ ਫਿਰ ਮਾਰਜੋ ਜਾ ਹੈ।
ਕਤਲ ਕਰਜੋ ਪੁਨ ਗਾਮ ਮਜੀਠਾ।

ਕਰਜੋ ਉਜਾਰ ਜੰਡਾਲਾ ਨੀਠਾ' ॥ ੧੩੩ ॥

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਕਰਮਾ ਛੀਨਾਂ ਦੁਖ ਦੈ ਮਾਰਜੋ।
ਨਗਰ ਤਾਹਿੰ ਕਾ ਲੂਟ ਉਜਾਰਜੋ।
ਰਾਮੇ ਰੰਧਾਵੇ ਕਾ ਗ੍ਰਾਮੂੰ।

ਕਰਜੋ ਖ਼ਾਰ ਲੂਟ ਘਣੀਆ ਨਾਮੂ ॥ ੧੩੪ ॥

ਜੋਧ ਨਗਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਸੁ ਸੋਧਾ।
ਦਯੋ ਉਜਾਰ ਮੰਡਾਲਾ ਓਦਾ'।

'ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਮੱਸੇ ਕੇ ਬਹੁ ਲੋਗ ਬਿਦਾਰੇ'।

'ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਪਰਜੋ ਬੇਹ ਜੋ ਕਰਜੋ ਉਜਾਰੇ ॥ ੧੩੫ ॥

ਪੁਨ ਸਠਜਾਲਾ ਔਰ ਬੁਤਾਲਾ।
ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਿਯ ਖ਼ਾਰ ਕਮਾਲਾ'।

'ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਕੀਤਾ।

ਸਾਹਿਬ ਰਾਇ ਚੌਧਰੀ ਤਾਂਈਂ।

ਮਾਰਜੋ ਦੈ ਕੈ ਦੂਖ ਮਹਾਂਈਂ ॥ ੧੩੬ ॥

ਇਤਿਕ ਦੁਸ਼ਮਨੋਂ ਤੈ ਲਿਯ ਬਦਲੇ।

ਸਿੰਘਨ ਮਾਰ ਮਚਾਯੋ ਗਦਲੇ'।

'ਗਦਰ, ਹਲਚਲ।

ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਜੁ ਕਰੀ ਬਹਾਦਰੀ।

ਸੋ ਭੀ ਅਬਿ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਾਦਰੀ' ॥ ੧੩੭ ॥

'ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ।

ਮੋਮਨ ਖਾਂ ਇਕ ਵਡ ਸਰਦਾਰਾ।

ਹੁਤੇ ਪੰਥ ਕਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਭਾਰਾ।

ਤਿਸ ਨੈ ਸਿੱਖ ਬਹੁਤ ਥੇ ਮਾਰੇ।

ਦੈ ਕਰਿ ਦੁਖ ਵਡ ਜੁਲਮ ਗੁਜਾਰੇ ॥ ੧੩੮ ॥

ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਢਿਗ ਵਹਿ ਰਹਿਹੀ।

ਕਬੀ ਨ ਜੁਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਹਿਹੀ।

ਸਿੰਘਨ ਤਿਸ ਕੇ ਮਾਰਨ ਹੇਤੈਂ।

ਕਰਜੋ ਗੁਰਮਤਾ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤੈਂ¹ ॥ ੧੩੯ ॥

¹ਸਾਵਧਾਨ।

ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਮਿਲਿ ਐਸ ਉਚਾਰਾ।

ਹੈ ਕੋਊ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਉਦਾਰਾ।

ਯਾਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਜੋਊ ਮਾਰੈ।

ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਉਠਜੋ ਵਿਚਾਰੈ ॥ ੧੪੦ ॥

ਖਰ੍ਹਾ ਹੋਇ¹ ਇਮ ਖਰਾ² ਸੁ ਬੋਲਾ।

¹ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ। ²ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਪੰਥ ਜਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ ਅਤੋਲਾ¹।

¹ਬਹੁਤੀ।

ਤੋ ਯਹਿ ਹੈ ਪਾਜੀ ਕਯਾ ਤੁਰਕੈਂ।

ਲੈ ਐਹੋਂ ਜਮ ਕਾ ਸਿਰ ਕੁਰਕੈਂ¹ ॥ ੧੪੧ ॥

¹ਕੱਟ ਕੇ।

ਪੰਥ ਕਹਜੋ ਤੁਮ ਸਾਚ ਅਲਾਵੋ।

ਪੈ ਅਬਿ ਸਿਰ ਇਸ ਹੀ ਕਾ ਲਜਾਵੋ।

ਗਯੋ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਆਗਯਾ ਪਾਏ।

ਧਸਜੋ ਲਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਮੈਂ ਜਾਏ ॥ ੧੪੨ ॥

ਤਨ ਪਰ ਤੁਰਕੀ ਭੇਸ ਸਜਯੋ।

ਬਨਜੋ ਅਮੀਰ ਕਚਹਿਰੀ ਗਯੋ।

ਸਾਂਝ ਸਮੇਂ ਜਬਿ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ।

ਮੋਮਨ ਖਾਂ ਕੋ ਲੈ ਸੰਗ ਸਾਦਰ ॥ ੧੪੩ ॥

ਹਵਾ ਖਾਨ ਕੋ¹ ਨਿਕਸਜੋ ਜਬਿ ਹੀ।

¹ਹਵਾ ਖਾਣ ਨੂੰ ਭਾਵ ਸੈਰ ਕਰਨ ਨੂੰ।

ਸਿੰਗ ਭੀ ਚੜ੍ਹਜੋ ਸੰਗ ਤਿਨ ਤਬਿ ਹੀ।

ਤਟ ਦਰਯਾਵ ਪਹੁਚੇ ਜਬੈ।

ਦਾਉ ਪੇਖਿ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਢੁਕ ਤਬੈ ॥ ੧੪੪ ॥

ਬਾਤੈਂ ਕਰਨ ਲਗਜੋ ਸਿੰਘ ਐਸੇ।

ਵਹਿ ਜਾਨੈਂ ਅਪਨੋਂ ਹੀ ਜੈਸੇ।

ਦਾਉ ਤਕਾਇ ਖੈਂਚ ਤਰਵਾਰ।

ਮਾਰਿ ਮੂੰਡ ਤਿਹ ਸੁਟਜੋ ਉਤਾਰ* ॥ ੧੪੫ ॥

*ਇਹ ਤੁਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਚੋਂ ਲਈ ਹੈ, ਮੂਲ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗਿਰਜੋ ਮੂੰਡ ਧਰ ਪਰ ਤਿਹ ਜਬਿਹੀ।

ਸਿੰਘ ਧਸਾਇ ਪਿੱਪਲਾ ¹ ਤਬਿਹੀ।	'ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੋਕ।
ਮੂੰਡ ਉਠਾਇ ਝੱਟ ਕਰਿ ਲਯੋ।	
ਘੋੜੀ ਛੇੜਿ ਝੱਲ ਧਸ ਗਯੋ ॥ ੧੪੬ ॥	
ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੌਰੇ ਮਗਰ ਵਥੇਰੋ ¹ ।	'ਬਹੁਤ।
ਹਾਥ ਨ ਅਯੋ ਭਯੋ ਅੰਧੇਰੋ।	
ਥਾ ਸੋ ਸਿੰਘ ਕਾਨਨ ਕਾ ¹ ਗਜਾਨੀ।	'ਜੰਗਲ ਦਾ।
ਪਹੁੰਚਯੋ ਪੰਥ ਪਾਸ ਬਲ ਠਾਨੀ ॥ ੧੪੭ ॥	
ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਾ ਸਿਰ ਪੰਥ ਅਗਾਰੀ।	
ਲਜਾਇ ਧਰਯੋ ਸਿੰਘ ਫਤੇ ਉਚਾਰੀ।	
ਪੰਥ ਖੁਸ਼ੀ ਤਿਸ ਪਰ ਬਹੁ ਭਯੋ।	
ਨਿਜ ਭੁਜ ਭਰ ਨੁਵਾਬ ਨੈਂ ਲਯੋ ¹ ॥ ੧੪੮ ॥	'ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਫੀ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ।
ਕੀਨੋ ਅਪਨਾ ਤਿਹ ਅਗਵਾਨੀ ¹ ।	'ਆਗੂ।
ਦੀਨੋ ਤਾਂ ਕੋ ਵਡ ਸਨਮਾਨੀ।	
ਸਿਰੇਪਾਉ ਦੀਏ ਸਰਦਾਰੈਂ।	
ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਹਿ ਸੁਜਸ ਉਚਾਰੈਂ ॥ ੧੪੯ ॥	
ਐਸੀ ਐਸੀ ਬਹੁ ਬਹਾਦਰੀ।	
ਕਰਤੇ ਥੇ ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਨਾਦਰੀ ¹ ।	'ਅਣੋਖੀ।
ਸੰਮਤ ਦਸ ਅਠ ਸੈ ਛੈ ਊਪੈਂ ¹ ।	'ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਤੋਂ ਛੇ ਉਪਰ ਸੀ ਭਾਵ ੧੮੦੬ ਬਿ: ਸੀ।
ਹੁਤੇ ਤਬੈ ਲਖ ਲੀਜੈ ਖੂਪੈਂ ¹ ॥ ੧੫੦ ॥	'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਜੇ ਜੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੰਘ ਉਦਾਰੈਂ।	
ਰਹੇ ਲਰਤ ਅਰਿ ਹਰਤ ਅਪਾਰੈਂ ¹ ।	'ਬਹੁਤ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ।
ਡੇਰਾ ਸਿਰੋਂ ਪਰੇ ਥੇ ਰਖਤੇ।	
ਪਰਉਪਕਾਰ ਸਾਰ ਇਕ ਲਖਤੇ ¹ ॥ ੧੫੧ ॥	'ਇਕ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ (ਵਸਤੂ) ਜਾਣਦੇ ਸਨ।
ਐਸੀ ਐਸੀ ਵਡ ਬਹਾਦਰੀ।	
ਕਰਤ ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਅਧਿਕ ਸਾਦਰੀ ¹ ॥ ੧੫੨ ॥	'ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ।
ਦੋਹਰਾ:	
ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਕਾ ਹਤਯੋ,	
ਯੋਂ ਜਬਿ ਵਡ ਸਰਦਾਰ।	
ਅਰ ਬਰਬਾਦੀ ਮੁਲਕ ਕੀ,	
ਕੀਨੀ ਸਿੰਘਨਿ ਅਪਾਰ ॥ ੧੫੩ ॥	

ਪੁਨ ਬਹੁ ਲੋਗਨਿ ਕਰੀ ਮਿਲਿ,
ਨਾਜਮ ਢਿਗ ਫਰਜਾਦ।
ਸੂਬੇ ਖੂਬੇ ਕੋਪਿ ਅਤਿ,
ਕਰੇ ਸਿੰਘ ਬਰਬਾਦ* ॥ ੧੫੪ ॥

*ਅੰਕ ਨੰ: ੧੫੩ ਤੇ ੧੫੪ ਦਾ ਪਾਠ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ।

ਪਰਹਾ ਛੰਦ:

ਕਈ ਬਾਰ ਉਨ ਫੌਜ ਚਢਾਈ,
ਲਰੇ ਸਿੰਘ ਭਜ ਭਜ ਕੈ।
ਪੇਸ਼ ਨ ਲੇਸ ਚਲੀ' ਤਿਸ ਕੇਰੀ,
ਹਾਰ ਹਟਯੋ ਫਿਰ ਲਜ ਕੈ।
ਇਕ ਦਿਨ ਕਾਜੀ ਔਰ ਨਜੂਮੀ',
ਪੰਡਿਤ ਤਿਹ ਬੁਲਵਾਏ।
ਕਹਯੋ ਉਪਾਇ ਕਹੋ ਤੁਮ ਸੋਈ,
ਸਿੰਘ ਮਰੈਂ ਜਿਸ ਭਾਏ ॥ ੧੫੫ ॥
ਯਾਂ ਤੋ ਰੱਯਤ ਬਨ ਕਰਿ ਬੈਠੈਂ,
ਇਹ ਹਮ ਕੋ ਦੁਖ ਦੈਹੈਂ।
ਹਾਰ ਗਏ ਹਮ ਮਾਰਤ ਇਨ ਕੋ,
ਯਹਿ ਨਿਤ ਬਢਤੇ ਜੈਹੈਂ।
ਕਈ ਬਾਰ ਯਹਿ ਮਾਰ ਮੁਕਾਏ,
ਹੋਵਤ ਫੇਰ ਸੁਆਏ।
ਆਵਤ ਯਹਿ ਕਿਤ ਤੈ ਫਿਰ ਇਤਨੋਂ,
ਨਹਿੰ ਕਿਛੁ ਜਾਨਯੋ ਜਾਏ ॥ ੧੫੬ ॥
ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਫੇਰ ਨਜੂਮੀ ਬੋਲੇ,
ਕਾਜੀ ਪੰਡਿਤ ਐਸੇ।
ਆਬ-ਹਯਾਤ' ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਪੀਵਤ,
ਜੀਵਤ ਥੀਵਤ' ਤੈਸੇ।
ਇਨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਭਏ ਜੋ ਪੀਛੇ,
ਵਲੀ' ਲੋਕ ਅਤਿ ਭਾਰੇ।
ਤਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਾਲ ਅਮੀ ਕਾ',
ਰਚਯੋ ਠੀਕ ਉਦਾਰੇ ॥ ੧੫੭ ॥

'ਬੋੜੀ ਵੀ ਵਾਹ ਨਾ ਚੱਲੀ।

'ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਕੇ।

'ਜੋਤਸ਼ੀ।

'ਬਹੁਤੇ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

'ਜਿਉਂਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਕਰਾਮਾਤੀ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ।

ਤਹਾਂ ਨਾਵਣੋਂ ਜਬਿ ਯਹਿ ਹਟ ਹੈਂ,
 ਤੋ ਪੁਨ ਮਰ ਹੈਂ ਮਾਰੇ।
 ਮੂਢ ਨੁਵਾਬ ਮਾਨਿ ਯਹਿ ਸਾਚੀ,
 ਪਠ ਕਰਿ ਫੌਜ ਅਪਾਰੇ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਤਲਾਵ ਕੇ ਗਿਰਦੇ,
 ਤਕਰੀ ਕਰਿ ਬੈਠਾਈ।
 ਬੁਰਜ ਬਨਾਇ ਬਿਠਾਏ ਪਹਿਰੂ,
 ਕੀਨੀ ਬਹੁ ਤਕਰਾਈ ॥ ੧੫੮ ॥
 ਕਾਜੀ ਅਫਸਰ ਹੁਤੇ ਫੌਜ ਮੈਂ,
 ਤਿਨ ਕਰਿ ਗਰਬ ਮਹਾਂਏ।
 ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਯੋਂ ਕਹਿ ਕਰਿ ਪਠਯੋ,
 ਅਬਿ ਨੁਵਾਹੁ ਤੁਮ ਆਏ।
 ਸੂਰ-ਬੀਰ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੁ ਕੇ,
 ਤੁਮ ਸਭਿ ਠੀਕ ਸਦਾਵਹੁ।
 ਕਸਮ ਸੁਧਾ-ਸਰ ਕੀ ਹੈ ਤੁਮ ਕੋ,
 ਜੇ ਤੁਮ ਆਇ ਨ ਨੁਵਾਹੁ ॥ ੧੫੯ ॥
 ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਚਿਪਾ ਲਾਗੀ,
 ਨਿਸ ਮੈਂ ਨੁਵਾਹਿ ਆਏ।
 ਖੜਕਾ ਹੋਵੈ ਜਲ ਮੈਂ ਜਹਿ ਠਾਂ,
 ਤੁਰਕ ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਏਂ।
 ਲੁਕ ਛਪ ਕਰਿ ਬਿਨ ਖੜਕਾ ਕੀਨੋਂ,
 ਸਿੰਘ ਨੁਾਇ ਨਿਤ ਜਾਵੈਂ।
 ਕਾਜੀ ਕਹਯੋ ਤਬੀ ਹਮ ਜਾਨੈਂ
 ਜੇ ਤੁਮ ਦਿਨ ਮੈਂ ਨੁਵੈਂ ॥ ੧੬੦ ॥
 ਤੁਮ ਤੋ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੁ ਕੇ,
 ਕਹਿਲਾਵਤ ਵਡ ਸੂਰੇ।
 ਨਹੀਂ ਤ ਕਾਇਰ ਸਜਾਰਾ ਸਦਾਵਹੁ,
 ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਤਜਿ ਦੂਰੇ।
 ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਕਹਿ ਪਠਯੋ,
 ਮੈਂ ਨਾਵਹੁੰ ਦਿਨ ਆਈ।

'ਤਕੜੀ (ਫੌਜ) ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤੀ।

'ਚਿੜ, ਖਿੜ।

'ਗਿੱਦੜ।

ਸੁਨਿ ਕਾਜੀ ਕੀਨੀ ਤਕਰਾਈ,
ਚਿਰੀ ਨ ਫਟਕਨ ਪਾਈ ॥ ੧੬੧ ॥

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਭੇਸ ਬਦਲਾ ਕੇ,
ਦਿਨ ਮੈਂ ਨੁਯੋ ਜੈ ਕੈ।

ਪੁਨਾ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਉਚਾਰਜੋ,
ਅੱਸ੍ਰਹਿ ਸੁਧਾ ਪਿਲੈ ਕੈ।

ਸੁਨਿ ਅਵਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਕੀ ਤੁਰਕਾਨੀ,
ਆਈ ਧਾਇ ਚੁਫੇਰੈਂ।

ਬੈਂਚਿ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਸਨਮੁਖ ਹੋਯੋ,
ਭਬਕੜੋ ਮਾਨਿੰਦ ਸ਼ੇਰੈਂ ॥ ੧੬੨ ॥

'ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ।

ਪਾਂਚ ਸਾਤ ਕੋ ਮਾਰ ਵੀਚ ਤੈ,
ਨਿਕਸ ਗਯੋ ਸਿੰਘ ਐਸੇ।

ਨਿਕਸਤ ਮਾਰਤੰਡ ਪਰਚੰਡੈਂ,
ਘਨ ਘੁਮੰਡ ਤੇ ਜੈਸੇ।

'ਜਿਵੇਂ ਗਾੜ੍ਹੇ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੱਖਾ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਕਾਜੀ ਅਫਸਰ ਨਿਜ ਸੁਤ ਮਰਯੋ,
ਸਮਝਿ ਚਢਾਈ ਸੈਨਾ।

ਗੋਲੀ ਤੀਰ ਸਿੰਘ ਪਰ ਬਰਸੇ,
ਮੇਂਹ ਸਮਾਨ ਕਿਤੈਨਾ ॥ ੧੬੩ ॥

'ਕਿਤਨੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ।

ਅੱਸ੍ਰ ਧਵਾਇ ਧਸੜੋ ਸਿੰਘ ਬਨ ਮੈਂ,
ਲਗੜੋ ਜਖਮ ਨਹਿੰ ਏਕੈ।

ਤੁਰਕ ਮਾਰਿ ਝਖ ਹਟ ਗਏ ਪੀਛੇ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਾਖੀ ਟੇਕੈਂ।

'ਓਟ।

ਸਿੰਘ, ਪੰਥ ਮੈਂ ਆਇ ਗਜਾਏ,
ਉੱਚੀ ਫਤੇ ਜਕਾਰੇ।

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਿਦਤੜੋ,
ਤਬਿ ਤੈ ਪੰਥ ਮਝਾਰੇ ॥ ੧੬੪ ॥

'ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ।

ਇਸੀ ਤੌਰ ਇਕ ਔਰ ਦਿਵਸ ਮੈਂ,
ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਕਾ ਭਾਈ।

ਸਿੰਘ ਥਰਾਜ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਯੋ ਕਰਿ,
ਬਹੁ ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਘਾਈ।

'ਮਾਰ ਕੇ।

ਕਈ ਬਾਰ ਸਿੰਘ ਬੀਸ ਪਚਾਸਕ,
ਮਿਲ ਕੈ ਮੱਜੈਂ ਜਾਈ।

'ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਰੈਂ ਜੁ ਲਰੈਂ ਹਰੈਂ। ਸਿੰਘ ਤਿਨ ਕੋ,
ਮਾਰੈਂ ਮਰੈਂ ਤਹਾਂਈਂ ॥ ੧੬੫ ॥

'ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਟਰੈਂ ਨ ਸਿੰਘ ਬਰੈਂ ਫਿਰ ਬਨ ਮੈਂ,
ਕਰੈਂ ਨਿਤਾ-ਪ੍ਰਤਿ ਐਸੇ।

'ਫਿਰ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੜਦੇ ਹਨ।

ਖਿਝ ਕੈ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਨਾਦਰ',
ਫੌਜ ਪਠੀ ਬਹੁ ਵੈਸੇ।

'ਅਣਖੇ ਬਹਾਦਰ ਨੇ।

ਔਰ ਰਹੀਸ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਹਿੰਦੂ,
ਨਿਜ ਮਾਤਹਿਤ ਬੁਲਾਏ।

ਕਰੀ ਤਗੀਦ ਸਿੰਘਨ ਹਰਬੇ ਹਿਤ',
ਦੁਸ਼ਮਨ ਭਏ ਸਬਾਏ ॥ ੧੬੬ ॥

'ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਗਾਥ ਬਹੁ,
ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ ਕੇਰ।

ਦਸ ਅਠ ਸੈ ਛੈ ਪਰ ਭਈ',
ਬਿਰਜੋ ਧਯਾਇ ਯਹਿ ਟੇਰਿ ॥ ੧੬੭ ॥

'ਸੰਮਤ ੧੮੦੬ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਹੋਈ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ, ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ,
ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬੱਤੀਸਮੋਂ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ॥ ੩੨ ॥ *

*ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਨੰ: ੩੨ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਅੰਕ ਨੰ: ੧੬੭ ਤੇ 'ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ' ਤੋਂ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ॥ ੩੨ ॥' ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਨੰ:
੩੩ ਦਾ ਅੰਕ ਨੰ: ੧ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪੰਨਾ ੪੮੮ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ
ਏਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ੩੧ ਨੰ: ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਮੁਕਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਾਹਲੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਐਸਾ
ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨੰ: ੩੨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਨੰ: ੩੦
ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ੩੧ ਨੰ: ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ
ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਏਥੇ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਮੁਕਾਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਅਸਾਂ ਇਸ ਗ਼ਲਤੀ ਨੂੰ ਦਰੁੱਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉੱਤਰਾਰਧ ਵਿੱਚ
ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਨੰ: ਅਸਾਂ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਡਾ ਇਕ ਨੰ: ਵੱਧ ਹੈ।

੩੩. {ਪੰਥ ਉੱਪਰ ਬਿਪਤਾ, ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ, ਸਬਾਜ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਕੀਕਤਰਾਇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}

ਕਬਿੱਤ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦੁੰਦ ਕੇ ਪਦਾਰਬਿੰਦ ਬੰਦਿ ਦੁੰਦ,
ਬਿਘਨ ਬਰਿੰਦ ਕੇ ਨਿਕੰਦ ਚਿੰਦ ਪਾਇ ਕੈ।

'(ਦੁੰਦ) ਦੂਜੇ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਬਿਘਨਾਂ ਨੂੰ (ਨਿਕੰਦ) ਕੱਟ ਕੇ ਤੇ (ਚਿੰਦ) ਮਨ-ਇੱਛਤ ਫਲ ਪਾ ਕੇ।

ਸਿੰਘਨਿ ਕੇ ਸਾਥ ਔਰ ਭਈ ਗਾਥ ਜੈਸੇ,
ਤੈਸੇ ਹਿਤ ਸਾਥ ਸਭਿ ਹੀ ਕੇ ਕਹੋ ਮੈਂ ਸੁਣਾਇ ਕੈ।
ਕਾਨਨ ਮਝਾਰੇ¹ ਜਿਮ ਵਖਤ ਗੁਜਾਰੇ ਪੰਥ,
ਰਹੇ ਖੱਡ ਖੋਹਨ² ਮੈਂ ਛਪਿ ਦੁਖ ਪਾਇ ਕੈ।
ਭਈ ਜਜੋਂ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਸੰਗ, ਤਾ ਕੇ ਪੂਤ ਸੰਗ,
ਭਾਵੀ ਸਹੀ ਸੀਸ ਧਰਮ ਰਾਖਯੋ ਬਨਾਇ ਕੈ

'ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ।

'ਗੁਫਾਂ, ਕੰਦਰਾਂ।

॥ ੧ ॥

ਆਯੋ ਥਾ ਦੁਰਾਨੀ ਜਬਿ, ਸਿੰਘਨ ਉਮਾਹਿ ਤਬਿ,
ਲੂਟ ਕੂਟ ਸੱਤ੍ਰੁ ਸਭਿ ਕੀਨੇਂ ਥੇ ਹੈਰਾਨ ਹੈਂ।
ਛੀਨ ਅਸਬਾਬ ਅੱਸ੍ਰੁ ਆਯੁਧ ਨਕਦਿ, ਸਿੰਘ
ਥੀਏ ਥੇ ਅਸੂਦੇ¹ ਮੇਟੀ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ ਕਾਨ ਹੈਂ।
ਸੂਬੈਂ ਖੂਬੈਂ² ਜੋਰ ਲਾਯੋ ਨਿਜ ਮਹਿਬੂਬੈਂ ਯੁਤ²,
ਖੂਬੈਂ ਜਿਮ ਨਿਕਸ ਅਜੂਬੈਂ ਸਿੰਘ ਆਨ ਹੈਂ।
ਪਰ ਹੈਂ ਬੈਰੀ ਪੈ ਬਿਨ ਧੈਰੀ ਖੈਰੀ ਨਾਹਿਂ ਕਰੈਂ¹,

'ਖੁਸ਼ਹਾਲ, ਧਨ ਸੰਪਤਾ ਸਹਿਤ।

'ਚੰਗਾ। ²ਆਪਣਿਆਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਸਹਿਤ।

'ਖੁੰਬਾਂ ਵਾਂਗ ਅਸਚਰਜ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਆ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ।

'ਬਿਨਾਂ ਧੀਰਜ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਵੈਰੀਆਂ ਤੇ ਜਾ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਖੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

'ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੜਦੇ ਹਨ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਪੈਸੈਂ ਫੇਰ ਜੰਗਲੋਂ ਮੈਂ ਜਾਨ ਹੈਂ¹ ॥ ੨ ॥

ਯਾਂਹੀ ਤੌਰ ਠੌਰ ਠੌਰ ਮਾਚਯੋ ਜਬਿ ਰੌਰ ਗੌਰ,
ਔਰ ਤਬਿ ਨਾਜ਼ਮ ਉਪਾਇ ਕੀਨ ਭਾਰ ਹੈ।
ਹੁਤੇ ਜੋਈ¹ ਚੁਗਲ ਦੁਗਲ² ਪੈਂਚ ਬੁਲਵਾਏ,
ਖਾਏ ਥੇ ਇਨਾਮ ਜਿਨੈਂ ਲੈ ਕਰਿ ਅਪਾਰ ਹੈ।
ਠਾਟ ਰਿਸ ਡਾਂਟ ਤਿਸੈ ਫਾਟ ਕਾਠ ਦੀਏ ਮਾਰ,
ਆਠ ਜਾਮ ਰਾਖੇ ਮਾਠ ਰਾਠ ਪਨੋ ਝਾਰ ਹੈ^{1*}

'ਜੇਹੜੇ। ²ਦੋਗਲੇ, ਹਰਾਮੀ।

॥ ੩ ॥

'ਗੁੱਸਾ (ਠਾਟ) ਕਰ ਕੇ ਡਾਟ ਫਾਟ ਕੇ ਭਾਵ ਤਾੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਕਾਠ ਮਾਰ ਕੇ ਰਖਿਆ। (ਮਾਠ) ਮੱਠਾ ਪਨ ਭਾਵ ਸੁਸਤੀ ਤੇ (ਰਾਠ ਪਨੋ) ਸਰਦਾਰੀ ਝਾੜ ਦਿੱਤੀ। (ਕਾਠ ਮਾਰਨਾ-ਲੱਕੜ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿੱਚ ਫਸਾ ਕੇ ਜਿੰਦਾ ਮਾਰ ਦੇਣਾ।)

ਖਾਟਨ ਪੈ। ਖਲੇ ਕੀਨ, ਦੀਨ ਚਾਬਕੋਂ ਕੀ ਮਾਰ,
ਲੀਨ ਦੰਡ ਭਾਰ ਚੱਟੀ ਖ਼ਾਰ ਕਰਿ ਕੈ ਵਹੀਂ।
ਐਂਚ ਐਂਚ ਮੂਛੈਂ ਪੂਛੈਂ ਕੂਕਰੈਂ ਸੀ ਕੀਨ ਤੂਛੈਂ।

ਪੂਛੈ ਸੋ ਨੁਵਾਬ ਤਿਨੈਂ ਦੈ ਅਜਾਬ। ਯੋਂ ਤਹੀਂ।
ਤੁਮ ਜੋ ਕਹਜੋ ਥਾ ਹਮ ਪਾਸ ਖਾਸ ਐਸ ਭਾਸ।,
ਸਿੰਘ ਹਮ ਕੀਨੇ ਨਾਸ ਰਹਿਨ ਦੀਨੋ ਕੋ ਨਹੀਂ।
ਫੇਰ ਯੇ ਦਮਾਦ ਥਾਰੇ, ਕਾਰਕ ਫਸਾਦ ਭਾਰੇ,
ਬੇਤਦਾਦ ਬਾਦ ਵਾਰੇ, ਆਏ ਕਿਤ ਤੈਂ ਸਹੀ।

॥ ੪ ॥

ਹੇਤ ਇਸੀ ਕਾਮ ਤੁਮ ਲੀਏ ਹਮ ਤੇ ਇਨਾਮ,
ਦੀਓ ਨ ਅਰਾਮ ਦਾਮ ਲੈ ਹਰਾਮ ਖਾ ਗਏ।
ਚਾਮ ਖਾਮ ਮੈਂ ਮਢੈਹੋਂ ਨਾ ਤਜੈਹੋਂ ਨਾਮ ਤੁਮੈਂ,
ਬਾਮ ਸੁਤਾ ਗੈਹੋਂ ਕਰਵੈਹੋਂ ਤੁਰਕਾਂ ਤਏਂ।

ਨਾ ਤੋ ਅਬਿ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਪਕਰਾਇ ਹਮੈਂ,
ਏਸ ਦੇਸ ਕੇਸ ਵਾਰੋ ਰਹਿਨੋ ਨ ਕੋ ਪਏ।
ਮਾਨ ਕੈ ਹੁਕਮ ਸਭਿ ਲੋਗਨ ਫੜਾਏ ਸਿੰਘ,
ਹਾਥ ਜੋਊ ਆਏ ਮਰਵਾਏ ਤਿਨ ਹੂੰ ਵਏ। ॥ ੫ ॥
ਗਏ ਤਜਿ ਦੇਸ ਸਿੰਘ ਭਏ ਕੇਊ ਆਨ ਭੇਸ।,
ਰੈਹੈਂ ਕੇਊ ਕਾਨਨ ਮੈਂ ਲੁਕ ਕਰਿ ਦਿਨ ਕੋ।
ਨਿਸ ਕੋ ਨਿਕਸ ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਰੈਂ ਸੱਤ੍ਰੂਨ ਕੀ,
ਡਰੈਂ ਨਾਹਿਂ ਟਰੈਂ, ਮਨ ਗਨੈ ਨਾਹਿਂ ਕਿਨ ਕੋ।
ਨਗਰ ਮਤਾਬ-ਕੋਟ ਬੇਟ। ਮਾਹਿਂ ਸਿੰਘ ਹੁਤੇ
ਬਹੁ, ਦੇਖ ਆਯੋ ਮਤ ਮੰਦ ਕੇਊ ਤਿਨ ਕੋ।
ਜਾਇ ਕੈ ਨੁਵਾਬ ਪਾਸ ਦਈ ਹੈ ਸ਼ਿਤਾਬ ਸਾਰ।,
ਤਿਸ ਨੈ ਚਢਾਈ ਫੌਜ ਆਈ ਧਾਈ ਛਿਨ ਕੋ।

॥ ੬ ॥

*ਇਸ ਅੰਕ ਨੰ. ੩ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਹੀ ਤੁਕਾਂ ਹਨ। ਇਕ ਤੁਕ
ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਮੂਲ 'ਚੋਂ ਰਹਿ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।
'ਮੰਜਿਆਂ ਉੱਪਰ।

'ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆਰ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਾ ਦੰਡ ਤੇ ਚੱਟੀ ਲਈ।

'(ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂਛ ਵਰਗੀਆਂ ਟੇਢੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਖਿੱਚ
ਖਿੱਚ ਕੇ ਤੁੱਛ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

'ਦੁੱਖ।

'ਖਾਸ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਭਾਸ) ਬੋਲ ਕੇ।

'ਫੇਰ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਜਵਾਈ ਭਾਰੀ ਫਸਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ,
(ਬਾਦ-ਵਾਰੇ) ਲੜਾਕੇ ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ਕਿਥੋਂ ਆਏ ਹਨ ਠੀਕ
ਦੱਸੋ।

'ਹਰਾਮ ਦੇ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਖਾ ਗਏ।

'ਕੱਚੇ ਚਮੜੇ 'ਚ (ਤੁਹਾਨੂੰ) ਮੜ੍ਹਾ ਦਿਆਂਗਾ, ਤੁਹਾਡਾ
(ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ) ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਂਗਾ (ਤੁਹਾਡੇ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ
ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਵਾਂਗਾ (ਤਏ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਕ ਬਣਾਵਾਂਗਾ।

'ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਸਿੰਘ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤੇ।

'ਕਈਆਂ ਨੇ ਹੋਰ ਭੇਸ ਬਣਾ ਲਏ।

'ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ।

'ਛੇਤੀ ਖ਼ਬਰ।

'ਇਕ ਛਿਨ ਵਿੱਚ।

ਬੀਜਰੀ ਸਮਾਨ ਆਨਿ ਸ਼ੱਤਰੂ ਪਰੇ ਮਹਾਨ,
ਅਚਾਚੇਤਾ ਤਿਸ ਬਾਨ ਘਮਸਾਨ ਪਰਜੋ ਹੈ। 'ਅੱਚਣਚੇਤ।

ਮਰੇ ਜੁਗ ਓਰ ਤੈ ਕਿਤਾਨ ਅੱਸੂ ਜ੍ਹਾਨ ਤਹਿ,
ਤੁੱਕਨ ਕਾ ਸਰਦਾਰ ਜਬੈ ਬਡ ਮਰਜੋ ਹੈ।

ਮੁਸਲਜੋਂ ਕੇ ਭਾਗਾ ਪਰੀ ਪੰਥ ਕੀ ਬਲਾਇ ਟਰੀ, 'ਭਾਜ।

ਸਿੰਘਨ ਦਰਜਾਓ ਪਾਰ ਹੋਇ ਡੇਰਾ ਕਰਜੋ ਹੈ।
ਸਿੰਘ ਮਰੈਂ ਜੇਤੇ ਤੇਤੇ ਮਿਲੈਂ ਫੇਰ ਔਰ ਆਨਿ,
ਚਸਮੇਂ ਕੇ ਪਾਣੀ ਜਜੋਂ ਸੁਭਾਉ ਪੰਥ ਫਰਜੋ ਹੈ 'ਸੋਮੇਂ।

॥੨॥

ਬੈਰੀ ਭਯੋ ਦੇਸ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਵੇਸਾ ਤਬਿ,
ਲੁਕੈਂ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਤੈ ਨਿਹਾਰ ਪਕਰਾਵਹੀਂ। 'ਬਹੁਤਾ।

ਦੇਸ ਮਾਹਿੰ ਕੇਸ-ਵਾਰੋ ਨਾਹਿੰ ਕੇ ਰਹਿਨ ਦੀਨੋ,
ਤੁਕਨ ਤੈ* ਲੋਗ ਬਹੁ ਲੈ ਇਨਾਮ ਖਾਵਹੀਂ। *ਤੁਕਨ ਤੈ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸੀਸ ਜੋਊ ਕਾਟ ਕੈ ਲਿਜਾਵੈ ਪਾਵੈ ਤੀਸ ਸੋਊ,
ਬੀਸ ਪਕਰਾਇ ਦਸ ਬਤਰਾਇ ਪਾਵਹੀਂ। 'ਦਸਣ ਵਾਲੇ ਦਸ ਰੁਪਏ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸਿੰਘ ਭੀ ਨ ਟਰੈਂ ਕਰੈਂ ਨਿਸਾ ਮਾਹਿੰ ਛੂਟਿ ਲੂਟ,
ਸੱਤ੍ਰੂਨ ਕੋ ਕੂਟ ਫੇਰ ਕਾਨਨ ਧਸਾਵਹੀਂ ॥੩॥ 'ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

ਕੇਤਿਕ ਪਹਾਰਨ ਮੈਂ ਧਸੇ ਸਿੰਘ ਦੌਰ ਜਾਇ,
ਬਸੇ ਬਹੁ ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ ਕਸੇ ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ। 'ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤੰਗ ਕੀਤੇ ਹੋਏ।

ਤੀਰ ਬਜਾਸ ਸਤਲੁਜ ਰਾਵੀ ਰੈਹੈਂ ਜੰਗਲੋਂ ਮੈਂ,
ਮੰਗਲ ਮਨੈ ਹੈਂ ਨਾ ਉਦੰਗਲ ਤਜਾਨ ਕੋ। 'ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ।

ਤਟ ਬਜਾਸ ਪਰ ਰਾਖੀ ਕੁਟੀਆ ਅਘਟ ਠਟਾ,
ਜਾਵੈਂ ਝਟਪਟ ਨਿਸੈਂ ਲੂਟ ਲਜਾਵੈਂ ਖਾਨ ਕੋ। 'ਬਹੁਤੀਆਂ ਕੁਟੀਆਂ ਬਣਾਰਖੀਆਂ ਹਨ।

ਰੈਹੈਂ ਖੱਡ ਖੋਹਨ ਮੈਂ ਰਾਹਿਨ ਕੇ ਖੋਹਿਨ ਮੈਂ,
ਬੈਰਿਨ ਕੇ ਜੋਹਿਨ ਮੈਂ ਪੋਹਨ ਮੈਂ ਆਨ ਕੋ ॥੪॥ 'ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਖੱਡਾਂ ਤੇ ਕੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ (ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ) ਰਾਹਾਂ

ਦੇ ਵਿੱਚ ਖੋਹਣ ਲਈ, ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਤੱਕਣ ਵਿੱਚ (ਅਤੇ)
(ਪੋਹਨ) ਪੋਹ (ਮਾਘ ਦੀਆਂ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ) ਵਿੱਚ
ਕਈ ਆਣ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਹੂੰ ਪਾਂਚ ਸਾਤ ਦਸ ਕਹੂੰ ਬੀਸ ਤੀਸ ਬਸਿ,
ਦਿਨ ਕਾਟੈਂ ਲੁੱਕ ਛਿਪ ਨਿਸ ਕੋ ਨਿਕੱਸ ਕੈ। 'ਵਸ ਕੇ।

ਬੀਸ ਤੀਸ ਕੋਸਨ ਲੋ ਖੇਤੀ ਖਲਵਾੜੇ ਪਾੜੈਂ,
ਸੜੈਂ ਕੋ ਲਜਾਵੈਂ ਲੂਟ ਅੜੈਂ ਕੋ ਕੱਸ ਕੈ।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਜੋਗ ਵਥੁ ਛੋਡ ਹੈਂ ਨ ਕੇਹੂ ਕੱਥ,
ਤੱਥ ਮਾਲ ਲਜਾਵੈਂ ਭਥ ਬਾਂਧਿ ਗਥ ਨੱਸ ਹੈਂ।

ਸਿੰਘਨ ਤਰੀਕਾ ਗਹੜੋ ਭੀਲਨ ਨਿਸਾਚਰੈਂ
ਦਰਿੰਦਨ ਉਲੂਕਨ ਕਰਿੰਦਨ ਅਵੱਸ ਕੈ ॥ ੧੦ ॥

ਚੁਗਲਾ ਕੁਪੱਤੇ ਪੇਖ ਐਹੈਂ ਜੋ ਸਿੰਘਾਨਿ ਕਿਤ,

ਜਾਇ ਬਤਰੈਹੈਂ* ਐਹੈਂ ਸੱਤਰੂ ਜੋ ਹਰਨੈ।

ਪਾਇ ਸਾਰੈਂ ਸਿੰਘ ਹੈ ਕਿਨਾਰੈਂ ਬਿਨ ਬਾਰੈਂ ਕਿਤ,
ਤੁਰਕ ਡਰਾਰੈਂ ਹੋਇ ਹਾਰੈਂ ਜਾਹਿੰ ਘਰਨੈਂ।

ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਦਿਵਸ ਗੁਜਾਰੈਂ ਪਾਰੈਂ ਧਰਮ ਸਿੰਘ,
ਛਕ ਹੈਂ ਸ਼ਿਕਾਰੈਂ ਕਰਿ ਮਾਰੈਂ ਸੂਰ ਹਰਨੈਂ।
ਕੈਹੈਂ ਕਬਿ ਐਹੈਂ ਦਿਨ ਵੈਹੈਂ ਰਾਜ ਥੈਹੈ ਪੰਥ,
ਬਾਣੀਆਂ ਉਚਾਰੈਂ ਤੈ ਚਿਤਾਰੈਂ ਗੁਰ ਬਰਨੈਂ।

॥ ੧੧ ॥

ਨਿਕਟ ਬਕਾਲੇ ਹੋਤੇ ਜੰਗਲ ਬਿਸਾਲੇ, ਸਿੰਘ
ਰੈਹੈਂ ਪਾਂਚ ਖੱਡ ਮਾਹਿੰ, ਚੁਗਲੈਂ ਲਖਾਏ ਹੈਂ।
ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਲੈ ਗਏ ਚਢਾਇ ਬਤਲਾਇ ਸੋਊ,
ਰਹੇ ਜੋਰ ਲਾਇ ਸਿੰਘ ਨਾਹਿੰ ਨਿਕਸਾਏ ਹੈਂ।
ਕਈ ਰੋਜ ਰੋਕ ਰਾਖੇ ਤਾਹਿੰ ਖੱਡ ਮਾਂਹਿ ਵਾਹਿੰ,
ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਚਨੇ ਥੇ ਸੋ ਕੱਚੇ ਹੀ ਚਬਾਏ ਹੈਂ।
ਖੱਡ ਖੋਦ ਰਾਖੀ ਥੀ ਪਤਾਲ ਲੋ ਬਿਸਾਲ ਤਿਨ,
ਪਾਨੀ ਪੀਐਂ ਤਹਾਂ, ਏਕ ਓਰ ਮੈਂ ਥਿਰਾਏ ਹੈਂ

॥ ੧੨ ॥

ਸੱਤਰੈਂ ਵਿਚਾਰਿ ਫੇਰ ਖੱਡ ਮਾਹਿੰ ਧੂਆਂ ਧਾਰਾ,

'ਕਣਕਾਂ ਦੇ ਢੇਰ (ਪਾੜੈਂ) ਖੋਹ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

'ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਕਸ ਕੇ।

'ਖਾਣ ਪੀਣ ਜੋਗ ਵਸਤੂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ, (ਤੱਥ) ਚੰਗਾ ਮਾਲ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ (ਭੱਥ) ਥੈਲਿਆਂ ਤੇ (ਗਥ) ਗੰਢਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ (ਅਵੱਸ ਕੈ) ਬੇਵਸ (ਮਜਬੂਰ) ਹੋ ਕੇ ਭੀਲਾਂ (ਨਿਸਾਚਰੈਂ) ਚੋਰਾਂ (ਦਰਿੰਦਨ) ਸ਼ੋਰਾਂ, (ਉਲੂਕਨ) ਉਲੂਆਂ ਤੇ (ਕਰਿੰਦਨ) ਹਾਥੀਆਂ ਵਾਲਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਫੜ ਲਿਆ।

'(ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ) ਜਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੈਰੀ (ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆ ਜਾਣ।

*ਮੂਲ 'ਚ 'ਜਾਇ ਬਤਰੈਹੈਂ' ਪਾਠ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਪਾਠ 'ਜਾਇ ਬਤਰੈਹੈਂ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸੁੱਧ ਹੈ।

'ਸਿੰਘ ਖਬਰ ਪਾ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੁਰਕ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਹਾਰ ਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਉਹ ਦਿਨ।

'ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

'ਦੇਖ ਲਿਆ।

'ਉਹ (ਸਿੰਘ)।

'ਛੋਲੇ ਸਨ।

'ਗਾੜ੍ਹਾ ਧੂੰਆਂ।

ਕੀਓ ਹੈ ਅਪਾਰ ਬਾਰਾ ਅਗਨਿ ਜਲਾਇ ਕੈ।
ਗਯੋ ਜਬਿ ਧੂੰਮ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਭਯੋ ਹੂੰਮ,
ਘੂੰਮ ਦੀਨੋਂ ਮੁਖ ਭੂੰਮਿ ਮਾਹਿ ਅਕੁਲਾਇ ਕੈ।

'ਬਹੁਤ ਵਾਰ।

'ਜਦੋਂ ਧੂੰਆਂ (ਅੰਦਰ) ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣ ਲੱਗਾ, (ਤਦੋਂ) ਭੁਆਟਣੀ ਖਾ ਕੇ ਤੇ ਘਬਰਾ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਚ ਮੂੰਹ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਕੀਚ ਲੈ ਪਤਾਲ ਤੈ ਸੁ ਭੀਚ ਵੀਚ ਚਾਦਰੇ ਕੇ,
ਸੀਂਚ ਖੱਡ ਮੁਖ ਬੰਦ ਕੀਨੋ ਹੈ ਦਬਾਇ ਕੈ।*

॥ ੧੩ ॥

'ਪਤਾਲ 'ਚੋਂ ਚਿੱਕੜ ਲੈ ਕੇ ਚਾਦਰੇ ਵਿੱਚ (ਭੀਚ) ਨਪੀੜ ਕੇ (ਸੀਂਚ) ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਦਬਾ ਕੇ ਖੱਡ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। *ਅੰਕ ਨੰ. ੧੩ ਦੀਆਂ ਮੂਲ 'ਚ ਤਿੰਨ ਹੀ ਤੁਕਾਂ ਹਨ।

ਪਾਨੀ ਖੱਡ ਮਾਹਿ ਲਾਗੇ ਡਾਰਨੈਂ ਮਹਾਨੀ,
ਕੈਹੈਂ ਖੱਡ ਜੋ ਭਰੈਂ ਹੈਂ ਨਿਕਸੈ ਹੈਂ ਸਿੰਘ ਭੀਨ ਹੈਂ।
ਬਾਰ ਸੋ ਪਤਾਰ ਜਾਇ ਖੱਡ ਨਾਂ ਭਰਾਏ,
ਸਿੰਘ ਬੈਠੇ ਆਇ ਉਚ ਠਾਇ ਖੋਦ ਕੈ ਨਵੀਨ ਹੈਂ।
ਸਾਜਨ ਅਕਾਲ ਜੋ ਦਿਆਲ ਦਿਸਟਿ ਹੇਰੇ,
ਤੇ ਬਤੇਰੇ ਹੀ ਉਪਾਵ ਰਿਪ ਕਰੇ ਪਰੇ ਹੀਨ ਹੈਂ।

'ਬਹੁਤ।

'ਭਿੱਜ ਕੇ।

'ਉਹ ਪਾਣੀ ਪਤਾਲ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

'ਨਵਾਂ (ਥਾਂ) ਪੁੱਟ ਕੇ।

'ਸਜਣ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ ਦਇਆਲੂ ਹੋ ਕੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਤੱਕੇ ਤਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇ ਕਰਨ ਅਤੇ (ਹੀਨ) ਨਾਸ ਕਰਨ ਦੇ (ਬਤੇਰੇ) ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਪਾਵ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

'ਪਾਣੀ ਸੁੱਟ ਕੇ।

ਡਾਰਿ ਬਾਰਾ ਹਾਰ ਰਹੇ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਅਪਾਰ ਤਹਾਂ,
ਨਿਕਸੇ ਨ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਫੇਰ ਇਮ ਕੀਨ ਹੈ

॥ ੧੪ ॥

ਜੱਟ ਬੁਲਵਾਏ ਬਹੁ ਪਿੰਡਨ ਕੇ ਆਏ ਧਾਏ,
ਕਸੀਆਂ¹ ਕੁਦਾਲ² ਲਜਾਏ ਲਗੇ ਸੋ ਪੁਟਾਵਨੇ।
ਨਿਕਸਯੋ ਭੁਜੰਗ¹ ਅੰਗ ਡਸਯੋ ਏਕ ਪੈਂਚ ਹੂੰ ਕੋ,
ਮਰਯੋ ਸੋ ਕੁਰੰਗ ਹੈ ਕੁਢੰਗ ਮੌਤ ਧਾਵਨੇ।

'ਕਹੀਆਂ। ਅਗੰਧਾਲੇ।

'ਸੱਪ।

'ਉਹ ਖੋਟਾਰੰਗ ਹੋ ਕੇ ਮਰਿਆ, ਖੋਟੇ ਢੰਗ ਦੀ ਮੌਤ ਦੌੜ ਕੇ ਆ ਗਈ।

'ਡਰ ਦੇ (ਦੱਟ) ਮਾਰੇ ਹੋਏ। ਅੱਖੜ।

ਲੋਗ ਡਰਿ ਦੱਟ¹ ਰੁੱਡ² ਪੁਟਣੇ ਤੇ ਗਏ ਹੱਟ,
ਤੁੱਕ ਮਾਰ ਮਾਰਿ ਪੁਟਵਾਹਿ ਚਾਹਿ ਘਾਵਨੇ।

'ਤੁਰਕ (ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਖੱਡ ਪੁਟਵਾ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਾਲ ਰੂਪ ਬਜਾਲ ਨੈਂ ਦਿਖਾਲ ਮੁਖ ਸੈ ਕਰਾਲ,
ਡਸਿਓ ਦਰੋਗਾ ਫੇਰ ਕਸਯੋ ਔਰ ਭਾਵਨੇ।

॥ ੧੫ ॥

'ਕਾਲ ਰੂਪ (ਬਜਾਲ) ਸੱਪ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਿਆਨਕ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾ ਕੇ ਦਰੋਗੇ ਨੂੰ ਡੰਗ ਦਿੱਤਾ ਫੇਰ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਏਸੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕਸਿਆ ਭਾਵ ਡੰਗਿਆ।

ਇਸੀ ਤੌਰ ਔਰ ਚਾਰ ਪਾਂਚ ਨਰ ਮਾਰੇ,

ਸਾਚ ਹੇਰਿ' ਫੇਰ ਜੱਟਨ ਸੋ ਪੁੱਟਨ ਤਜਾਯੋ ਹੈ।
ਕਸੀਆਂ ਕੁਦਾਰ ਸੋ ਉਖਾਰਿ ਬਹੇ ਮਿਸ ਕਰਿ',

'ਸੱਚ ਵੇਖ ਕੇ।

'ਉਹ ਕਹੀਆਂ ਤੇ ਗੰਧਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਖੜਿਆਂ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰ
ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ।

ਤੁਰਕਨ ਵਿਚਾਰਿ ਤਬਿ ਈਧਨ ਮੰਗਾਯੋ ਹੈ।
ਰੁੱਡ ਮਾਹਿੰ ਪਾਇ ਲਾਇ ਦਈ ਅੱਗ, ਗਯੋ ਸੇਕ
ਸਿੰਘਨ ਕੋ, ਤਬੈ ਤਿਨ ਬਜੋਂਤ ਯੋਂ ਬਨਾਯੋ ਹੈ।
ਆਪ ਤੋ ਪਤਾਲ ਜਾਇ ਧਸੇ ਜਲ ਜਾਲ ਮਾਹਿੰ'
ਖੱਡ ਬਾਰ ਵੀਚ ਕੀਚ ਭੀਚ ਕੈ ਲਗਾਯੋ ਹੈ।

'ਬਹੁਤੇ (ਡੂੰਘੇ) ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ।

'ਖੱਡ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਚਿੱਕੜ ਨਪੀੜ ਕੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ।

॥ ੧੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤਬਿ ਲੋ ਪਰੀ ਨਿਸਾ ਤਹਿੰ ਆਏ।
ਲੋਗਨ ਪਹਿਰੂ ਤੁਰਕ ਡਰਾਏ।
ਅਬੈ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਨਿਸ ਕੇ ਐਹੈਂ।
ਧਾਇ ਚੁਫੇਰਜੋਂ ਤੁਮੈਂ ਹਤੈਂ ਹੈਂ ॥ ੧੭ ॥
ਲੂਟ ਮਾਰ ਤੁਮ ਕੋ ਵਹਿ ਜੈਹੈਂ।
ਜੇ ਤੁਮ ਨਿਸ ਕੇ ਇਹਾਂ ਰਹੈਹੈਂ।
ਯੋਂ ਡਰਿ ਤੁਰਕ ਗਏ ਨਿਜ ਡੇਰੈਂ।
ਔਰ ਲੋਗ ਸਭਿ ਖਿੰਡੇ ਚੁਫੇਰੈਂ ॥ ੧੮ ॥
ਸਿੰਘ ਖੱਡ ਮੈਂ ਥਿਰੇ ਵਿਚਾਰੇ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਮਾਹਿੰ ਉਚਾਰੇ।
ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਜਬਿ ਹੀਂ ਯੋਂ ਗਈ।
ਦਯਾ ਤਬੈ ਜੱਟਨ ਮਨਿ ਪਈ ॥ ੧੯ ॥
ਆਇ ਉਨੈਂ ਸਭਿ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਇ।
ਕੱਢ ਬਹਿਰ ਸਿੰਘ ਦਏ ਭਗਾਈ।
ਜਿਸ ਕੋ ਸਾਹਿਬ ਰੱਖਯਾ ਚੈਹੈ।
ਤਿਸ ਕੋ ਲੱਖ ਸਬੱਬ ਮਿਲੈ ਹੈ ॥ ੨੦ ॥
ਮਿਲੇ ਸਿੰਘ ਵਹਿ ਪੰਥਹਿੰ ਜਾਈ।
ਜੋ ਗੁਜਰੀ ਸੋ ਸਭੈ ਸੁਨਾਈ।
ਸਿੰਘਨ ਕਹਜੋ ਲੈਂਹਗੇ ਬਦਲੇ।
ਪ੍ਰਭੂ ਹਮਾਰਾ ਕਰਿ ਹੈ ਅਦਲੇ' ॥ ੨੧ ॥

'ਇਨਸਾਫ਼।

ਰਾਜ ਪੰਥ ਕਾ ਜਬਿ ਦਿਢ ਥੈਹੈ।
 ਤਬਿ ਸਭਿਹਨ ਤੇ ਪਲਟੇ। ਲੈਹੈਂ। 'ਬਦਲੇ।
 ਦੇਖਹੁ ਸਕਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਮਾਯਾ।
 ਫਲਯੋ ਸਿਦਕ ਸਿੰਘਨ ਤਪ ਤਾਯਾ। || ੨੨ || 'ਤਪ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ।
 ਨਾਈ ਛੀਬੇ ਜੱਟ ਕਲਾਲੈਂ। 'ਗੋਤ।
 ਸਿਦਕੀ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਲੈਂ।
 ਸਭਿ ਰਖਤੇ ਥੇ ਸ਼ਾਹੀ ਦਾਵਾ।
 ਧਰਮ ਹੇਤ ਚਹਿੰ ਸੀਸ ਲਗਾਵਾ || ੨੩ ||
 ਭਈ ਤੈਸ ਥੀ ਜੈਸੇ ਚਾਹੀ।
 ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਹੋਈ ਸ਼ਾਹੀ। || ੨੪ || 'ਭਾਵ ਹਰ ਘੋੜ ਸਵਾਰਰਾਜਾ ਹੋਇਆ।
ਦੋਹਰਾ:
 ਖੱਡ ਮਾਹਿੰ ਜਜੋਂ ਦੁਖ ਸਹਯੋ,
 ਉਨ ਸਿੰਘਨ ਅਤਿ ਗੌਰ। 'ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ।
 ਔਰ ਸਿੰਘ ਭੀ ਤੌਰ ਬਹੁ। 'ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ।
 ਸਹੇ ਕਸ਼ਟ ਬਹੁ ਠੌਰ || ੨੫ ||
 ਅਬਿ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਕੀ ਕਥਾ,
 ਸੁਨੋ ਭਈ ਫਿਰ ਜੈਸ।
 ਜੁਲਮੀਂ ਤੁਰਕੋਂ ਨੈ ਕਰੀ, 'ਬੇਇਨਸਾਫੀ।
 ਤਿਸ ਸੋਂ ਅਤਿਹੀ ਕੈਸ। || ੨੬ || 'ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਮਰਹਟਾ ਛੰਦ:
 ਜੰਬਰ ਗੋਤ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਇਕ,
 ਸਿਦਕੀ ਹੁਤੇ ਮਹਾਨੋਂ।
 ਨੌਕਰ ਤੁਰਕਨ ਢਿਗ ਲਹੌਰ ਮੈਂ,
 ਰਹਿਤ ਸਦਾ ਪਹਿਚਾਨੋਂ।
 ਪਢਯੋ ਪਾਰਸੀ। ਕਰਤ ਵਕਾਲਤ, 'ਫਾਰਸੀ।
 ਚਤੁਰ ਨੀਤਿ ਮੈਂ ਭਾਰੀ।
 ਠੇਕਾ ਕਿਤਿਕ ਗਰਾਮਨ ਕੇਰਾ,
 ਹੁਤੇ ਤਾਂਹਿ ਪੈ ਕਾਰੀ। || ੨੭ || 'ਚੰਗਾ।
 ਜਬਿ ਕਬਿ ਕਾਮ ਪਰੈ ਤੁਰਕਨ ਕਾ,
 ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਕਿਛ ਆਈ।

ਪਠੈ ਨੁਵਾਬ ਸ਼ਿਤਾਬ ਤਾਹਿ ਕੋ,
 ਕਰੈ ਠੀਕ ਸੋ ਜਾਈ।
 ਔਰ ਪੂਤ ਇਕ ਹੁਤੇ ਤਾਂਹਿ ਕਾ,
 ਪਢੜੋ ਪਾਰਸੀ ਅਰਬੀ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਹੀ ਕਾਜੀ ਸੋਂ ਤਿਸ,
 ਭਈ ਬਹਿਸ ਵਡ ਖਰਬੀ॥ ੨੮ ॥
 ਹਾਰ ਗਯੋ ਕਾਜੀ ਤਿਸ ਆਗੇ,
 ਮਨ ਮਹਿੰ ਉਠੜੋ ਰਿਸਾਈ।
 ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਪਾਸ ਤਾਂਹਿ ਇਮ,
 ਚੁਗਲੀ ਉਗਲੀ॥ ਜਾਈ।
 ਲਾਇਕ ਤੁਰਕ ਕਰਨ ਕੀ ਹੈ ਯਹਿ,
 ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਮਨਿ ਧਾਰੜੋ।
 ਸੁਤ ਕੇ ਸਹਿਤ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਕੋ,
 ਤੁਰਤੈਂ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰੜੋ ॥ ੨੯ ॥
 ਕਹੜੋ ਤੁਰਕ ਤੁਮ ਹੋਵਹੁ ਦੋਨੋਂ,
 ਲੇਹੁ ਜਗੀਰ ਅਪਾਰੀ।
 ਨਹੀਂ ਤ ਤੁਮ ਕੋ ਚਾੜ੍ਹ ਚਰਖੜੀ,
 ਮਾਰੋਂ ਦੁਖ ਦੈ ਭਾਰੀ।
 ਬੋਲੜੋ ਤਬੈ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਯੋਂ,
 ਤੁਰਕ ਨਹੀਂ ਹਮ ਹੋਵੈਂ।
 ਨਿਜ ਗੁਰੁ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜਿਮ ਹਮ,
 ਧਰਮ ਹੇਤ ਤਨ ਖੋਵੈਂ ॥ ੩੦ ॥
 ਧੰਨ ਘੜੀ ਯਹਿ ਧੰਨ ਚਰਖੜੀ,
 ਧੰਨ ਹੈ ਅਦਲ ਤੁਮਾਰਾ।
 ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਹਿਤ ਜਿੰਦ ਦੈਂਹ ਹਮ,
 ਧੰਨ ਗੁਬਿੰਦ ਹਮਾਰਾ।
 ਤੁਰਕ ਭਏ ਜੋ ਮਰੈਂ ਨ ਕਬਹੂੰ,
 ਤੋਂ ਹਮ ਤੁਰਕ ਭਵੈ ਹੈਂ।
 ਮਰਨਾ ਫੇਰ ਰਹੈ ਜੋ ਸਿਰ ਪਰ,
 ਤੋਂ ਕੜੋਂ ਧਰਮ ਤਜੈ ਹੈਂ ॥ ੩੧ ॥

'ਖਰਵੀ, ਤਿੱਖੀ।

'ਗੁੱਸਾ ਕੀਤਾ।

'ਕੀਤੀ।

ਬਾਤ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਨੈਂ,
ਚਰਖੀ ਉਭੈ ਚੜ੍ਹਾਏ।

ਦੈ ਅਜਾਬ! ਵਡ ਤੁਰਕ ਕਰਜੋ ਚਹਿ,
ਦੀਨੋਂ ਦੂਖ ਮਹਾਂਏ।

'ਦੁੱਖ।

ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਉਚਾਰੈਂ,
ਮਰਨ ਧਰਮ ਹਿਤ ਮਾਂਡਾ।

'ਧਾਰਿਆ।

ਪੇਖਿ ਹਾਲ ਅਚਰਜ ਹੈ ਨਾਜ਼ਮ,
ਫਿਰ ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਛਾਡਾ ॥ ੩੨ ॥

ਤੁਰਕ ਕਰਨ ਹਿਤ ਚਾਹਜੋ ਅਤਿਹੀ,
ਲਾਲਚ ਦੀਨੋਂ ਭਾਰੀ।

ਮਾਨੀ ਨਾਹਿੰ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਕੇਹੂੰ,
ਤੁਰਕ ਰਹੇ ਪਚਹਾਰੀ।

'ਖਰਾਬ ਹੋ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ।

ਫਿਰ ਸਬਾਜ ਸਿੰਘ ਕੋ ਲਖਿ ਬਾਲਕ,
ਨਾਜ਼ਮ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ।

ਕਹਜੋ, ਜਗੀਰ, ਪਰੀ ਸਮ ਔਰਤ,
ਤੂੰ ਲਿਹ ਧਨ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥

ਕਰਿ ਕਬੂਲ ਤੂੰ ਦੀਨ ਹਮਾਰਾ,
ਮਨਸਬਾ ਲੇਹੁ ਵਡੇਰਾ।

'ਅਹੁਦਾ।

ਤੂੰ ਤੋ ਪਢਜੋ ਪਾਰਸੀ ਅਰਬੀ,
ਆਲਮ ਸ਼ਖਸ ਵਧੇਰਾ।

'ਬਹੁਤਾ ਵਿਦਵਾਨ ਆਦਮੀ ਹੈਂ।

ਖਾਇ ਪਹਿਨ ਤੁਮਰੇ ਪਿਤ ਲੀਨਾ,
ਬੂਢਾ ਮਰਨੋਂ ਚੈਹੈ।

ਖਾਣ ਪੀਣ ਕੀ ਉਮਰ ਤੁਮਾਰੀ,
ਤੂੰ ਕਜੋਂ ਜਿੰਦੜੀ ਦੈਹੈਂ ॥ ੩੪ ॥

ਜਦੀ ਨੁਵਾਬ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਯੋ,
ਸਿੰਘ ਏਕ ਨਹਿੰ ਮਾਨੈਂ।

ਬਾਲਕ ਦਏ ਜੁਵਾਬ ਜੁ ਐਸੇ,
ਲਾ-ਜੁਵਾਬ ਕਿਯ ਤਾਨੈਂ।

'ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਤੁਰਕਾਂ) ਨੂੰ ਨਿਰੁੱਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਫੇਰ ਨੁਵਾਬ ਅਜਾਬ ਦਿਵਾਏ,
ਬਾਲਕ ਕੋ ਅਤਿ ਭਾਰੇ।

ਕੇਸ ਬਾਂਧਿ ਲਟਕਾਯੋ ਊਪਰ,
ਚਾਬਕ ਤਨ ਪਰ ਮਾਰੇ ॥ ੩੫ ॥

ਚੋਕੈਂ ਦਈਂ ਸੇਲ ਕੀ ਕੇਤੀ,
ਲੋਹਾ ਤਾਇ ਲਗਾਏ।

'ਬਰਛੇ ਦੀਆਂ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਹੁੱਜਾਂ ਮਾਰੀਆਂ।

'ਤਪਾ ਕੇ।

ਗਿਰੇ ਮੂਰਛਾ ਖਾਇ ਬਾਲ ਜਬਿ, ਪਾਨੀ ਛਿੜਕਿ
ਜਗਾਏਂ।

ਅਤਿਹੀ ਦੂਖ ਦਯੋ ਜਬਿ ਤੁਰਕੈਂ,
ਸਹਜੋ ਗਯੋ ਨਹਿੰ ਤਾਂ ਤੈ।

ਦੀਨ ਕਬੂਲ ਕਰਜੋ ਬਾਲਕ ਨੈਂ,
ਖੁਸ਼ ਭੇ ਤੁਰਕ ਬਖਜਾਤੈਂ ॥ ੩੬ ॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ:

ਸੁਨਿ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਬਾਤ ਏਹੁ,
ਮਨਿ ਅਤਿ ਬਿਸਮਾਯੋ।

ਨਿਕਟ ਤਾਤ* ਕੇ ਆਇ,

'ਪੁੱਤਰ ਦੇ। *ਮੂਲ 'ਚ ਪਾਠ 'ਮਾਤ' ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਅਸੁਧ ਹੈ, ਅਸਾਂ 'ਤਾਤ' ਸੁੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਹਾਥ ਮਾਥਾ ਦਰਸਾਯੋ।

ਤੁਰਕ ਹੋਨ ਕੀ ਰੇਖ,
ਤਾਹਿੰ ਕੇ ਮਾਥੇ ਦੇਖੀ।

ਧਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਧਯਾਨ,
ਕਾਮ ਯਹਿ ਕੀਨ ਵਿਸੇਖੀ ॥ ੩੭ ॥

'ਵੱਡਾ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਚਰਨ ਅਪਨ,
ਤਿਹਿ ਮਾਥਿ ਛੁਹਾਯੋ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਹਿ ਰੇਤ ਜਰਾ,
ਮੁਖਿ ਤਾਂ ਕੇ ਪਾਯੋ।

ਮੇਖ ਰੇਖ ਮੈਂ ਮਾਰਿ',

'ਰੇਖ 'ਚ ਮੇਖ ਮਾਰ ਕੇ ਭਾਵ ਰੇਖਾ ਬਦਲ ਕੇ।

ਬਾਲ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਫਿਰਾਈ।

ਗੁਰਸਿੱਖਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਸ਼ਕਤਿ
ਹੈ, ਜਾਨੋਂ ਭਾਈ ॥ ੩੮ ॥

ਰੇਖ ਲੇਖ ਕੀ ਮਿਟੀ,

ਭੁਜੰਗੀ ਦਈ ਦੁਹਾਈ।

'ਬਾਲਕ ਨੇ।

ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਬਨਹੋਂ ਤੁਰਕ,
ਜਾਨ ਬੇਸ਼ਕ ਮਮ ਜਾਈ।
ਸੁਨਿ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ,
ਤਬਿ ਲਗਯੋ ਉਚਾਰਨ।
ਧਰਮ ਨ ਤਜੀਓ ਕਬੀ,
ਚਾਰ ਦਿਨ ਜੀਵਨ ਕਾਰਨ ॥ ੩੯ ॥

ਤਨ ਅਵਤਾਰਨ ਕੇ ਨ ਰਹੇ,
ਜਗ ਮੈਂ ਥਿਰ ਜਾਨੋਂ।

ਆਤਮ ਮਰੈ ਨ ਜਰੈ',
ਛਿਦੈ ਨਹਿੰ' ਨਿਸਚੈ ਮਾਨੋਂ।

ਸਫਲ ਜਨਮ ਅਰ ਮਰਨ ਤਾਹਿੰ ਕਾ,
ਧਰਮ ਜੁ ਰਾਖਤ।

ਲੋਕ ਬੇਦ ਜਸ ਕਰਨ ਤਾਂਹਿ,
ਜੋ ਧਰਮ ਨ ਨਾਖਤ' ॥ ੪੦ ॥

ਵਹੀ ਪੁਰਖ ਹੈਂ ਅਮਰ,
ਰਹੇ ਜਗ ਮੈਂ ਜਸ ਜਿਨ ਕੇ।

ਧਰਮ ਹੇਤ ਦੁਖ ਸਹੇ,
ਤਜੇ ਨਿਜ ਤਨ ਸਮ ਤਿਨਕੇ'।

ਹਰੀ ਚੰਦ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ, ਸ਼ਿਵੀ,
ਦਾਧੀਚਹਿੰ ਪੇਖੋ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ਮਨਸੂਰ ਤਈਂ,
ਨਿਜ ਗੁਰਹਿੰ ਪਰੇਖੋ' ॥ ੪੧ ॥

ਛਿਨ ਭੰਗਰ' ਤਨ ਜਾਨਿ,
ਧਰਮ ਤੁਮ ਭਲੇ ਨਿਬਹੀਓ।

ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇਤ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ',
ਦੇਸ਼ ਨਹਿੰ ਕਿਸਹੂੰ ਦਈਓ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਜਬਿ
ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਮਨਿ ਜਰਯੋ,
ਉਭੈ ਪੁਨ ਚਰਖੀ ਚਾਰੂ ॥ ੪੨ ॥

'ਸੜਦਾ ਨਹੀਂ।

'ਕੱਟੀਂਦਾ ਨਹੀਂ।

'ਜੋ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗਦਾ।

'ਕੱਖ ਵਾਂਗ।

'ਪਛਾਣੋ।

'ਇਕ ਛਿਨ 'ਚ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲਾ।

'ਕਰਮ।

ਦਯੋ ਅਜ਼ਾਬ ਖਰਾਬ ਨੁਵਾਬ ਸ਼ਿਤਾਬ ਅਪਾਰੇ।

ਆਖਰ ਦੇ ਦੁਖ, ਛੋਡਿ

ਕਹਯੋ ਸਿੰਘ ਤਈਂ ਹਕਾਰੇ।

'ਬੁਲਾ ਕੇ।

ਤੈਂ ਕਯੋਂ ਬਾਲਕ ਤੁਰਕ ਹੋਨ ਤੈ

ਯਾਹਿ ਹਟਾਯੋ।

ਫਿਰ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ,

ਧਰਮ ਰਹਿ ਤਨ ਚਹਿ ਜਾਯੋ॥ ੪੩ ॥

'ਧਰਮ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਸਰੀਰ ਭਾਵੇਂ ਚਲਾ ਜਾਵੇ।

ਤੁਰਕ ਹੋਨ ਕੀ ਰੇਖ ਹੁਤੀ,

ਮਮ ਸੁਤ ਕੇ ਮਾਥੈਂ।

ਸੋ ਮੈਂ ਦਈ ਮਿਟਾਇ,

ਸ਼ਬਦ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਸਾਥੈਂ।

ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਯਾਹਿ ਕਹਯੋ,

ਸ਼ਕਤਿ ਤੁਝ ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਏਤੀ।

ਤੂੰ ਸਭਿ ਕਹਤ ਦਰੋਗਾ,

'ਝੂਠ।

ਬਾਤ ਰੇਖਾ ਕੀ ਜੇਤੀ॥ ੪੪ ॥

ਤਬਿ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ,

ਕੂਰ ਨਹਿੰ ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਭਾਖੋਂ।

ਗੁਰੁ ਕੇ ਸ਼ਬਦਨ ਮਾਹਿੰ ਸ਼ਕਤਿ,

ਇਸ ਤੈ ਗੁਨ ਲਾਖੋਂ।

'ਲੱਖਾਂ ਗੁਣਾਂ।

ਪੁਨ ਨੁਵਾਬ ਨੈ ਕਹਯੋ,

ਲੈਂਹ ਹਮ ਅਬਿ ਅਜ਼ਮਾਈ।

ਘੋੜੀ ਗੱਭਣ ਏਕ,

ਤੁਰਤ ਨਾਜ਼ਮ ਮੰਗਵਾਈ॥ ੪੫ ॥

ਇਸ ਘੋੜੀ ਕੇ ਕਹੋ,

ਵਛੇਰਾ ਹੈ ਕਿ ਵਛੇਰੀ।

ਧਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਧਯਾਨ,

ਕਹਯੋ ਸਿੰਘ ਯੋਂ ਬਿਨ ਦੇਰੀ।

ਨਰ ਖਚਰਾ ਹੈ ਪੇਟ ਮਾਹਿੰ,

ਇਸ ਕੇ ਰੰਗ ਕਾਲਾ।

ਮਾਥਾ ਪਾਉਂ ਸੁਫੈਦ,

ਪੇਟ ਪਰ ਲਸਨ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੪੬ ॥

‘ਵੱਡਾ ਕੁਦਰਤੀ ਦਾਗ਼ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਨੈਂ ਤੁਰਤ,

ਪੇਟ ਘੋੜੀ ਚਰਵਾਯੋ।

ਨਿਕਸਜੋ ਖੱਚਰ ਵੈਸ,

ਜੈਸ ਬਿਧਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਾਯੋ।

ਪਿਖਿ ਤਾਅੱਜਬਾ ਸਭਿ ਰਹੇ,

‘ਹੈਰਾਨ।

ਫਿਰ ਨ੍ਰਾਬ ਵਖਾਨੋਂ।

ਹਮਰੇ ਘਰ ਮੈਂ ਪੂਤ ਹੋਇ,

ਕੈ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਭਾਨੋਂ॥ ੪੭ ॥

‘ਕਹੋ।

ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਕੇ ਆਜ,

ਕਹਜੋ ਸਿੰਘ ਲੜਕੀ ਥੈਹੈ।

ਦਿਵਸ ਚਢਨ ਤੈ ਕਿਬਲਾ,

‘ਪਹਿਲਾਂ।

ਮਾਤ ਧੀ ਉਭੈ ਮਰੈ ਹੈਂ।

ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਸਿੰਘ ਪਠਜੋ,

ਕੈਦ-ਖਾਨੇ ਮੈਂ ਤਬਿਹੀ।

ਭਈ ਨਿਸਾ ਤਜੋਂ ਥਈ,

ਕਹੀ ਥੀ ਜਜੋਂ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਹੀ॥ ੪੮ ॥

ਇਹੁ ਨੁਵਾਬ ਅਜਮਾਇ,

ਬਿਤਾਦਿਨ ਸ਼ੋਕ ਬਖਾਨਾ।

‘ਸੋਗ ਦਾ ਦਿਨ ਲੰਘਾਕੇ ਕਿਹਾ।

ਕਹੋ ਸਿੰਘ ਕਿਮ ਹੋਇ ਮੌਤ ਮਮ,

ਕਿਸ ਢਬ ਆਨਾ।

‘ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਆ ਕੇ ਹੋਵੇਗੀ।

ਦਿਨ ਪੈਂਤੀ ਕੇ ਬੀਚ,

ਲੇਹੁ ਕਰਿ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਨਾ।

ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਜੋ ਸੁਨਾਇ,

ਸੂਲ ਸੋਂ ਹੈ ਤੈਂ ਮਰਨਾ॥ ੪੯ ॥

ਢਿਗ ਤੈ ਕਾਜੀ ਕਹਜੋ,

ਕੁਫਰ ਇਨ ਸਿੱਖ ਅਲਾਯੋ।

ਚਹੀਏ ਇਸ ਕੋ ਦੀਨ ਈਨਾ,

‘ਦੀਨ ਦੀ ਈਨ।

ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਮਨਵਾਯੋ।

ਮਾਨਿ ਨੁਵਾਬ ਖਰਾਬ,

ਮੂਢ ਬੇ-ਸਿਦਕੀ ਹਾਸਦਾ।

‘ਈਰਖਾਲੂ।

ਕਹਯੋ ਸਿੰਘ ਕੋ, ਮੁਸਲਮਾਨ

ਤੂੰ ਕਯੋਂ ਨਹਿਂ ਬਾਸਦਾ ॥ ੫੦ ॥

‘ਹੁੰਦਾ।

ਲੇਹੁ ਜਗੀਰ ਲਿਖਾਇ,

ਭਾਇ ਜੇਤਿਕ ਮਨਿ ਤੇਰੇ।

‘ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭਾਉਂਦੀ ਭਾਵ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਹਮ ਸਭਿ ਭਵੈਂ ਮੁਰੀਦ,

ਮਾਨ ਹੈਂ ਪੀਰ ਬਧੇਰੇ।

ਨਹੀਂ ਤੁ ਦੈਹੋਂ ਮਾਰ,

ਤੁਝੈ ਦੈ ਦੂਖ ਅਪਾਰੀ।

ਸੁਨਿ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ,

ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪਲਟੈ ਕਿ ਨ ਸਾਰੀ ॥ ੫੧ ॥

‘ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਦਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ ਭਾਵੇਂ ਬਦਲ ਜਾਵੇ।

ਅਗਨੀ ਸੀਤਲ ਹੋਇ,

ਆਬ ਦਾਹੈ ਸਮ ਆਗੀ।

‘ਪਾਣੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਸਾੜਨ ਲਗ ਜਾਵੇ।

ਸੂਰਜ ਪੱਛਮ ਉਗੈ,

‘ਚੜ੍ਹਨ ਲਗ ਪਵੇ।

ਗੰਗ ਬਹਿ ਉੱਤਰ ਲਾਗੀ।

‘ਗੰਗਾ ਉੱਤਰ ਵਲ ਵਗਣ ਲਗ ਪਵੇ।

ਤੋਂ ਭੀ ਹਮ ਨਹਿਂ ਭਵੈਂ ਤੁਰਕ,

ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਬਹੁ ਕੈਹੋ।

ਜੈਸੀ ਮਨਿ ਤੁਵ ਆਇ,

ਦੂਖ ਦੈ ਜਾਨੈਂ ਲੈਹੋ ॥ ੫੨ ॥

ਬਰ ਸਰਾਪ ਨਹਿਂ ਦੈਹ,

ਤਾਣ ਰਖ ਰਹੋਂ ਨਿਤਾਣਾ।

‘ਬਲ ਦੇਰਖਦਿਆਂ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਕੇ ਕਹਾਂਗਾ।

ਜਯੋਂ ਮਮ ਗੁਰੁ ਸਿਰ ਦਯੋ,

ਤੈਸ ਮੈਂ ਮਾਨੋਂ ਭਾਣਾ।

ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਦਿਢ ਲਖਯੋ,

ਸਿੱਖ ਨਹਿਂ ਦੀਨ ਮਨੈ ਹੈਂ।

ਸਖਤ ਕੈਦ ਮੈਂ ਰਖੋ,

ਫੇਰ ਕਬਿਹੀ ਮੰਨ ਲੈਹੈਂ ॥ ੫੩ ॥

ਸਿੰਘ ਸਬੇਗ ਸਬਾਜ ਸਿੰਘ ਕੋ

ਬੰਦੀ ਖਾਨੇ।

ਪਠ ਦੀਨੋ ਨੋਵਾਬ,
ਮੌਤ ਨਿਜ ਹਿਤ ਪਰਖਾਨੇ' ॥ ੫੪ ॥

'ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਤੁਰਕ ਕਰਨ ਹਿਤ ਤੁਰਕ ਖਲ,
ਰਹੇ ਅਧਿਕ ਝਖ ਮਾਰ।

ਸਤਿ ਪੁਰਖਨ ਸਿੰਘਾਨ ਕੀ,
ਪਤਿ ਰਾਖੀ ਕਰਤਾਰ ॥ ੫੫ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖਿ ਜਾਪੁ, ਜੁਗ
ਸਿੰਘ ਜਪੈਂ ਮਨ ਲਾਇ।

ਬੈਠੇ ਕਾਰਾ-ਗੁਹਿ' ਵਿਖੇ,
ਲੈਹੈਂ ਗੁਰੂ ਛੁਡਾਇ ॥ ੫੬ ॥

'ਕੈਦ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ।

ਐਸੇ ਐਸੇ ਦੁਖ ਬਹੁ,

ਸਹਿ ਕੈ ਬਿਸਵੇ ਬੀਸ'।

'ਪੂਰਨ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ।

ਸਿਦਕ ਧਰਮ ਰਾਖਯੋ ਭਲੇ,
ਦੀਨੇ ਤ੍ਰਿਣ ਜਯੋਂ ਸੀਸ ॥ ੫੭ ॥

ਪੈ ਹਿੰਦੁਨ ਰਖਿ ਬਾਦ ਦਿਲਿ',
ਸੁਜਸ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਨੀਕ।

'ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਈਰਖਾਰੱਖ ਕੇ।

ਰਾਇ-ਹਕੀਕਤ ਸਾਮ ਭੀ',

'ਵਰਗਾ ਵੀ।

ਨਹਿੰ ਫੈਲਾਯੋ ਠੀਕ ॥ ੫੮ ॥

*ਕਰਨੀ ਇਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਕੀ,
ਦਸ ਗੁਨ ਤਿਸ ਤੈ ਭੂਰ'।

'ਬਹੁਤੀ।

ਕੈ ਹਿੰਦੂ ਭੀ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ
ਰਖਤੇ ਬਾਦ ਜ਼ਰੂਰ ॥ ੫੯ ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੁਨ ਭੀ ਕਰੀ,

ਨਹਿੰ ਖਜਾਤੀ' ਸਿੰਘਾਨ।

'ਮਸ਼ਹੂਰੀ।

ਬਲਿਕੈ' ਮਾਰਯੋ ਚਹਿਤ ਥੇ,

'ਸਗੋਂ।

ਮਜ਼ਬ ਅਜਬ ਪਹਿਚਾਨ* ॥ ੬੦ ॥

*ਕਰਨੀ ਇਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਕੀ' ਤੋਂ 'ਮਜ਼ਬ ਅਜਬ ਪਹਿਚਾਨ' ਤੱਕ ਇਹ ਦੋ ਦੋਹਿਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਪੰਨਾ ੪੯੪-੯੫ ਤੋਂ ਏਥੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਰਹਿ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਉਸੀ ਜਮਾਨੈ ਮੈਂ ਭਯੋ,

ਸਜਾਲਕੋਟ ਕੇ ਮਾਹਿੰ।
ਬੇਟਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕਾ ਭਲੇ,
ਰਾਇ-ਹਕੀਕਤ ਆਹਿ ॥ ੬੧ ॥
ਕਾਜੀ ਢਿਗ ਵਹਿ ਪਢਤ ਥਾ
ਹੁਤੇ ਚੁਸਤ ਬੁਧਿਵਾਨ\$।
ਇਕ ਦਿਨ ਕਾਜੀ ਸੋਂ ਭਈ,
ਬਹਿਸ¹ ਦੀਨ ਕੀ ਜਾਨ* ॥ ੬੨ ॥

'ਚਰਚਾ'। *ਅੰਕ ਨੰ. ੬੨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅੰਤਮ ਪਦ 'ਜਾਨ' ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ।

ਲਾ-ਜੁਵਾਬ ਕਾਜੀ ਕਰਜੋ,
ਜਬਿ ਲੜਕੇ ਨੈ ਨੀਕ।
ਤਬਿ ਤਿਸ ਕਾਜੀ ਦੁਸ਼ਟ ਨੈਂ,
ਮਿਲ ਹਾਕਮ ਸੋਂ ਠੀਕ ॥ ੬੩ ॥
ਕਰਨਾ ਚਾਹਜੋ ਤੁਰਕ ਤਿਹਿੰ,
ਲੜਕੇ ਮੰਨਜੋਂ ਨਾਹਿੰ।
ਸਿਰਰ ਤਜਜੋ ਨਹਿੰ¹ ਸਿਰ ਦਯੋ,
ਤਬਿ ਬਾਲਕ ਨੈਂ ਚਾਹਿ ॥ ੬੪ ॥
ਸਿੰਘਨ ਮੈਂ ਬੇਅੰਤ ਹੀ,
ਭਏ ਦਏ ਸਿਰ ਜਾਹਿੰ।
ਪੈ ਹਿੰਦੂਓਂ ਨੈਂ ਬਾਦ ਰਖਿ,
ਤਿਸ ਸਮ ਮਾਨੇਂ ਨਾਹਿੰ ॥ ੬੫ ॥
ਕਜੋਂਕੇ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੇ,
ਨੈਨਨ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਣ ਆਹਿ¹।
ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਸਹੀ,
ਚਾਹਿਤ ਦੋਨੋਂ ਨਾਹਿੰ ॥ ੬੬ ॥
ਔਗੁਨ ਗੁਨ ਗੁਨ ਅਗੁਨ ਹੈ,
ਰਾਗ ਦ੍ਰੈਸ਼ ਕੇ ਭਾਇ¹।
ਦਾਹਕ ਸੀਤਲ ਸਸੀ ਕੋਂ,
ਜਜੋਂ ਬਯੋਗਨੀ ਗਾਇ¹ ॥ ੬੭ ॥
ਕਹਿਤ ਲਾਲ ਜੀ ਗੋਪੀਆਂ,

'ਹਠ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ।

¹(ਖਾਲਸਾ) ਕੱਖ (ਵਾਂਗਰੜਕਦਾ) ਹੈ।

'ਰਾਗ ਦ੍ਰੈਸ਼ ਦੇ (ਭਾਇ) ਹੋਣ ਨਾਲ ਔਗੁਣ ਗੁਣ ਤੇ ਗੁਣ ਔਗੁਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਜਿਵੇਂ ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਠੰਢੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਕਾਲੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨੈਂ ਜੈਸ।

ਕਲੂਆ ਛਲੂਆ ਕਹਿਤ ਥੇ,
ਚੋਬੇ ਗੋਪ ਸੁ ਤੈਸਾ ॥ ੬੮ ॥

'ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ (ਚੋਬੇ) ਚਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੋਆਲੇ ਤਿਸ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਤੇ ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਜੱਦਯਪਿ ਸਿੰਘਹਿੰ ਹਿੰਦੁ ਕਾ,
ਰੱਖ ਦਿਖਾਯੋ ਧਰਮ।

ਤੋਂ ਭੀ ਸਿੰਘਨ ਤਰਫ ਤੈ,
ਰਹਜੋ ਹਿੰਦੁਨ ਉਰਿ ਬਰਮਾ ॥ ੬੯ ॥

'ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ (ਬਰਮ) ਸੋਜਾ ਹੀ ਰਿਹਾ।

ਰਾਇ ਹਕੀਕਤ ਸਮ ਦਏ,
ਸਿੰਘਨ ਹਜਾਰਨ ਸੀਸ।
ਪੈ ਜਸ ਬਹੁ ਹੈ ਰਾਇ ਕਾ,
ਕਰਜੋ ਹਿੰਦੂਅਨ ਬੀਸਾ ॥ ੭੦ ॥

'ਵੀਹ ਗੁਣਾ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ।

ਪੂਰਬ ਦਿਸਾ ਲਹੌਰ ਤੈ,
ਸ਼ਾਹ ਬਿਲਾਵਲ ਪਾਸ।

'ਸ਼ਾਹ ਬਿਲਾਵਲ (ਦੀ ਕਬਰ) ਪਾਸ।

ਰਚਿ ਸਮਾਧਿ ਤਿਹ ਹਿੰਦੂਅਨ,
ਮੇਲਾ ਥਾਪਯੋ ਖਾਸ ॥ ੭੧ ॥

ਹੈ ਅਫਸੋਸ ਸਿੰਘਾਨ ਪਰ,
ਪਾਇ ਰਾਜ ਤਿਸ ਠਾਂਇ।
ਫਿਰ ਨ ਸ਼ਹੀਦਨ ਸਿੰਘਨ ਕਾ,
ਮੇਲਾ ਥਾਪਯੋ ਕਾਇ ॥ ੭੨ ॥

'ਕੋਈ ਵੀ।

ਜਿਨ ਜਿਨ ਸਿੰਘਨ ਧਰਮ ਹਿਤ,
ਦੀਨੇ ਅਪਨੇ ਸੀਸ।

ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਬੰਦਤ ਚਰਨ,
ਤਿਨ ਕੇ ਬਿਸਵੇ ਬੀਸ ॥ ੭੩ ॥

'ਪੂਰਨ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ।

ਖੱਡਨ ਵਾਰੇ ਸਿੱਖਨ ਕੀ,
ਅਰ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਕੇਰ।
ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਾਥਾ ਧਯਾਇ ਯਹਿ,
ਇਤੀ ਭਯੋ ਬਿਨ ਦੇਰ ॥ ੭੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਪੰਥ ਕੀ ਬਿਖੱਤੀ, ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ, ਸਬਾਜ ਸਿੰਘ, ਹਕੀਕਤਰਾਇ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੇਤੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. {ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਖ਼ਾਨ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਮਰਨਾ}

ਕਬਿੱਤੁ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੀਸਰ ਸਰੂਪ ਜਗਦੀਸ਼੍ਵਰ,
ਜੁਗੀਸ਼੍ਵਰ ਮਨਾਇ ਕੈ ਕਵੀਸ਼੍ਵਰ ਅਨੰਦ ਕੈ।

¹ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ ਤੀਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ ਕਵੀਸ਼੍ਵਰ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਮਾਥ ਨਾਇ ਸਾਥ ਹਿਤ ਗਾਥ ਗਾਇ,
ਹੋਇ ਹੋਂ ਸਨਾਥ ਮੈਂ ਅਨਾਥ ਪੰਥ ਬੰਦ ਕੈ।

¹ਮੈਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੰਥ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਕਥਾ ਕਹਿ ਕੇ (ਸਨਾਥ) ਸਫਲਾ ਹੋਵਾਂਗਾ।

ਸਿਦਕ ਉਦਾਰੂ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜਿਮ ਰਾਖ ਸਾਰੂ,
ਭਯੋ ਭਵ ਪਾਰੂ ਮਾਰੂ ਜਜੋਂ ਨੁਵਾਬੈਂ ਜੰਦ ਕੈ।

¹ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜਿਵੇਂ (ਉਦਾਰੂ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ (ਸਾਰੂ) ਪੂਰਾ ਸਿਦਕਰਾਥ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਨਵਾਬ ਨੂੰ (ਜੰਦ ਕੈ) ਨਪੀੜ ਕੇ ਮਾਰੇਗਾ।

ਏਸ ਧਯਾਇ ਮਾਹਿੰ ਯਾਹਿੰ ਸੁਨੋਂ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ
ਚਾਹਿੰ²,

¹ਇਹ (ਕਥਾ)। ²ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਸਿਦਕ ਰਹਾਹਿ ਜਾਹਿੰ, ਜਾਹਿੰ ਭਵ ਫੰਦ ਕੈ।

¹ਜਿਸ (ਕਥਾ ਦੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ) ਸਿਦਕ (ਕਾਇਮ) ਰਹੇਗਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ (ਫੰਦ ਕੈ) ਬੰਧਨ (ਟੁੱਟ) ਜਾਣਗੇ।

॥੧॥

ਪੂਲਾ ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਏਕ ਮਾਝੇ ਮੈਂ ਪਛਾਨੈਂ ਆਮ¹,

¹ਸਾਰੇ।

ਤਹਾਂ ਰਚਿ ਧਾਮ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਥੋ ਰਹਾਵਤੋ।

ਜਤੀ ਸਤੀ ਹਠੀ ਤਪੀ ਸੂਰਬੀਰ ਧੀਰ ਵਡ,

ਸੰਤਸੰਗੀ ਰੰਗੀ ਮਤਿ¹ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਗਾਵਤੋ।

¹ਸਤ-ਸੰਗਤ ਦੇਰੰਗ ਵਿੱਚ ਮਤਿਰੰਗ ਹੋਈ ਹੈ।

ਤਾਂ ਪਰ ਨਿਰੰਜਨੀਏਂ ਦੁਗਲੀ ਕੇ¹ ਏਕ ਦਿਨ,

¹ਨਿਰੰਜਨੀਏ ਹਰਿ ਭਗਤ ਹਰਾਮੀ ਨੇ।

ਚੁਗਲੀ ਨੁਵਾਬ ਢਿਗ ਉਗਲੀ ਜਥਾਵਤੋ¹।

¹(ਜਥਾਵਤੋ) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵਾਬ ਕੋਲ ਚੁਗਲੀ ਕੀਤੀ।

ਪੂਲੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਾਹਿੰ ਏਕ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਹੈ ਰਹਾਹਿ,

ਪੰਥ ਪਾਹਿ ਚਾਹਿੰ¹ ਸੋਊ ਖਰਚ ਪੁਚਾਵਤੋ ॥੨॥

¹ਲੋੜੀਂਦਾ।

ਆਪ ਸੈਹੈ ਦੂਖ ਭੂਖ ਨੰਗ ਸੀਤ ਆਤਪ¹ ਸੋ²,

¹ਠੰਢ ਤੇ ਗਰਮੀ ਨੂੰ। ²ਉਹ।

ਕਰਕੈ ਮਜ਼ੂਰੀ ਪੂਰੀ ਪੰਥ ਕੋ ਖੁਲਾਇ ਹੈ।

ਏਕ ਤਾਂ ਕੀ ਮਾਤ ਔਰ ਭਗਨੀ* ਰਹਿਤ ਧਾਮ,

*ਭੈਣ।

ਪੀਸ ਕਰਿ ਪੀਸਣਾ¹ ਨ ਸੋ ਭੀ ਆਪ ਖਾਇ ਹੈਂ।

¹ਚੱਕੀ 'ਚ ਅੰਨ ਪੀਹ ਕੇ।

ਆਪ ਭੁੰਜੇ ਚਣੇ¹ ਖਾਹਿੰ ਕਰਤ ਗੁਜਾਰਾ ਵਾਹਿ,

¹ਭੁੰਜੇ ਛੋਲੇ।

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸੇਵ ਸਿਰੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਕਮਾਇ ਹੈ।
 ਔਰ ਜੇਤੇ ਸਿੰਘ ਕਰੋਂ ਨੌਕਰੀ ਔ ਖੇਤੀ ਬਣਜ,
 ਜੋਊ ਜਾਂਹਿ ਮਿਲੈ ਸੋਊ ਪੰਥ ਮੈਂ ਪੁਚਾਇ ਹੈਂ

॥੩॥

ਔਰ ਮੀਰਾਂ ਕੋਟੀਆ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਏਕ,
 ਦੇਸ ਮਾਹਿੰ ਲੂਟ ਮਾਰ ਸੋਊ ਬਹੁ ਰਾਖ ਹੈ।
 ਬੀਸ ਤੀਸ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸੰਗ ਨੀਤਿ ਰਖਤ ਸੋ,
 ਚੋਰੀ ਧਾੜਾ ਕਰਿ¹ ਭਰ ਬੀਰਰਸ ਚਾਖ ਹੈ²।

¹ਡਾਕਾ ਮਾਰ ਕੇ। ²ਚੰਗਾ ਬੀਰ-ਰਸ ਚਖਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜੰਗ ਜੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹਾਲ-ਚਾਲ ਡਾਲ ਤਿਨ ਰਾਖੀ ਹੈ ਬਿਸਾਲ ਜਗ,
 ਆਜ ਕਾਲ ਲੈਂਹਗੇ ਲਹੌਰ ਇਮ ਆਖ ਹੈਂ।
 ਸੁਨ ਕੈ ਕਮਾਲੀਏ ਜੰਡਾਲੀਏ ਚੰਡਾਲੀਏ ਤੈ¹

¹ਬਹੁਤੇ ਚੰਡਾਲ ਜੰਡਿਆਲੇ ਵਾਲੇ ਨਿਰੰਜਨੀਏ ਹਰਿ ਭਗਤ ਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ।

ਭਾਖਿਯੋ ਨੁਵਾਬ ਫਿਰ ਐਸੇ ਮਨ ਮਾਖ ਹੈ¹ ॥੪॥

¹ਮਨ 'ਚ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ।

ਤੁਮ ਬਹੁ ਸੈਨ ਲੈ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਓਹੁ ਜਾਹੁ,
 ਜਹਾਂ ਤੈ ਮਿਲੈਹੈ ਲਜਾਵੇ ਤਹਾਂ ਤੈ ਪਕਰ ਕੈ।
 ਹਮ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕੇ ਮੰਗਾਇ ਹੈਂ ਪਕਰਿ ਅਬਿ,
 ਮਾਰਹੋਂ ਦੁਹੂੰ ਕੋ ਫਿਰ ਦੂਖ ਦੈ ਜਕਰ ਕੈ¹।
 ਐਸੇ ਕਹਿ ਅਹਿਦੀਏ¹ ਨੁਵਾਬ ਨੈ ਪਠਾਏ ਤਬਿ,
 ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ ਤੁਰਕ ਲਜਾਏ ਸੋ ਤਕਰ ਕੈ¹।
 ਆਇ ਜਬਿ ਨਗਰ ਭੜਾਣੇ ਢਿਗ ਡੇਰਾ ਕੀਓ,
 ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਭਏ ਦੁਖੀ ਸਭਿ ਹੀ ਨਗਰ ਕੈ ॥੫॥

¹ਜਕੜ ਕੇ, ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

¹ਸਿਪਾਹੀ।

¹ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ।

ਚੌਪਈ:

ਹੁਤੀ ਭੜਾਣੇ ਮੈਂ ਗੁਰੂ-ਸਿੱਖੀ।
 ਤਿਨ ਮਿਲਿ ਬਾਤ ਠਟੀ ਯੋਂ ਤਿੱਖੀ।
 ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕੇ ਲੇਹੁ ਛੁਡਾਈ।
 ਪਾਛੇ ਜੋ ਹੋਣੀ ਹੈ ਜਾਈ ॥੬॥
 ਤਬਿ ਤਿਨ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਸੈਂ।
 ਆਇ ਗੁਰਮਤਾ ਭਾਖਿਯੋ ਖਾਸੈਂ¹।
 ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਨੈ ਸੋਊ ਹਟਾਏ।
 ਕਹਿਯੋ ਕਲੇਸ਼ ਤੁਮੈ ਹੈ ਜਾਏ ॥੭॥

¹ਆਪਣਾ।

ਜਜੋਂ ਹਮਰੇ ਗੁਰੂਅਨ ਸਿਰ ਲਾਏ।
 ਪੰਥ ਹੇਤ ਨਿਜ ਸੁਤ ਮਰਵਾਏ।
 ਹਮ ਉਨ ਹੀ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕਹਾਵੈਂ।
 ਤਾਂ ਅਬਿ ਮਰਨੋ ਕਜੋਂ ਡਰ ਪਾਵੈਂ ॥ ੮ ॥
 ਬਿਰ ਨਹਿੰ ਰੈਹੈ ਜਗ ਮੈਂ ਕੋਈ।
 ਪੀਰ ਅਵਤਾਰ ਵਲੀ ਕਿ ਨ ਹੋਈ।
 ਧਰਮ ਹੇਤ ਜੋ ਨਿਜ ਤਨ ਦੈਹੈ।
 ਸੋ ਨਿਜ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਿ ਲੈਹੈ ॥ ੯ ॥
 ਯੋਂ ਜਬਿ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਬਖਾਨਯੋ।
 ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਭਾਨਯੋ।
 ਪੁਨਾ ਅਹਦੀਏ ਲੈ ਕਰਿ ਤਬਿਹੀ।
 ਗਏ ਨਵਾਬ ਪਾਸ ਵਹਿ ਜਬਿਹੀ* ॥ ੧੦ ॥

'ਕਿਹਾ।

*ਅੰਕ ਨੰ. ੧੦ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਜੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਉਚੇ।
 ਸੁਨ ਕੈ ਜਰੈਂ ਤੁਰਕ ਤਬਿ ਮੂਚੇ।
 ਉਨ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕੈਦ ਕਰਾਯੋ।
 ਦੂਖ ਤੁਰਕਿ ਦੀਨੋ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥
 ਸੋ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਭਿ ਸੀਸ ਸਹਾਰਯੋ।
 ਹਾਇ ਨ ਤੋਬਾ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰਯੋ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਤਜਿ ਗਹਿ ਸੰਤੋਖੈਂ।
 ਬੈਠਾ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਅਤੋਖੈਂ ॥ ੧੨ ॥
 ਮੁਖੋਂ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਉਚਾਰੇ।
 ਮਸਤਕ ਲਾਲੀ ਚਢੀ ਅਪਾਰੇ।
 ਪੁਨਾ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸਾਖੀ।
 ਸੁਨੋ ਵੀਚ ਜੋ ਪੀਛੈ ਰਾਖੀ ॥ ੧੩ ॥
 ਜਬੈ ਨਿਰੰਜਨੀਆ ਹਰਿ-ਭਗਤੂ।
 ਲੈ ਕਰਿ ਸੈਨਾ ਗਯੋ ਕੁ-ਬਖਤੂ।
 ਤਿਨ ਅਪਨਾ ਸਭਿ ਹੀ ਬਲ ਲਾਯੋ।
 ਕਹੂੰ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਨਹਿੰ ਪਾਯੋ ॥ ੧੪ ॥
 ਹੁਤੋ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਕਿਤ ਦੂਰੈਂ।

'ਬਹੁਤੇ।

'ਸੰਤੋਖ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ।

'ਨਿਰਦੋਸ਼।

'ਭਾਗਹੀਣ।

ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਨਿਜ ਮਨਿ ਗੁਨੀ ਜਰੂਰੈ।

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ।

ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਫੜਯੋ ਗਯੋ ਜੋਊ।

ਥਾ ਸੁਨਹਿਰੀਆ। ਹਮਰਾ ਸੋਊ ॥ ੧੫ ॥

'ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕ ਬਾਟੇ 'ਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ।

ਧਰਮ ਹੇਤ ਵਹਿ ਨਿਜ ਸਿਰ ਦੈਹੈ।

ਹਲਤ ਪਲਤ ਜਸ ਸੁਖ ਵਡ ਲੈਹੈ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਕਾ ਭਾਣਾ ਸਿਰ ਮੰਨੂ।

ਭਾਂਡਾ ਸਿਰਿ ਤੁਰਕਨ ਤੇ ਭੰਨੂ ॥ ੧੬ ॥

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜਯੋਂ ਅੰਗ ਕਟਾਏ।

ਦੂਖ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਪਾਏ।

ਜਿਨ ਜਿਨ ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਿਰ ਦੀਏ।

ਜੋਗ ਧੰਨਯਤਾ ਸੋਈ ਥੀਏ ॥ ੧੭ ॥

ਮੈਂ ਅਭਾਗ ਅਸ ਕਰੀ ਕਮਾਈ।

ਲੁਕ ਕਰਿ ਫਿਰਹੋਂ ਜਾਨ ਬਚਾਈ।

ਕਬਿ ਲੋ ਹਮ ਇਮ ਜਾਨ ਬਚੈ ਹੈਂ।

ਇਕ ਦਿਨ ਆਇ ਕਾਲ ਸਿਰਿ ਗੈਰੈ ॥ ੧੮ ॥

'ਸਿਰੋਂ ਪਕੜ ਲਵੇਗਾ।

ਹੈ ਜਗਿ-ਜੀਵਨ ਸੁਪਨ ਸਮਾਨੈਂ।

ਹਮ ਸੋਂ ਅਧਮ ਨਹੀਂ ਜਗਿ ਜਾਨੈਂ।

'ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ (ਅਧਮ) ਨੀਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਜੇ ਕਰਿ ਯੋਂ ਹੀ ਦੇਹ ਛੁਟੈਹੈ।

ਜਨਮ ਬਿਅਰਥ ਏਹੁ ਮਮ ਜੈਹੈ ॥ ੧੯ ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਅਬਿ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਸੰਗੈਂ।

ਚਲ ਕਰਿ ਕਰੀਏ ਸੰਗ ਨਿਸੰਗੈਂ।

ਨਿਜ ਸਿਰ ਲਾਇ ਧਰਮ ਹਿਤ ਦੱਈਏ।

ਅਪਨੋਂ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਿ ਲੱਈਏ ॥ ੨੦ ॥

ਯੋਂ ਦਿਢ ਧਰਿ ਉਰਿ ਸਿੰਘ ਮਤਾਬੈਂ।

ਖੁਦ ਹੀ ਅਯੋ ਲਹੌਰ ਸ਼ਿਤਾਬੈਂ।

ਚੁਗਲ ਨਿਰੰਜਨੀਏਂ ਪਿਖਿ ਤਾਹੈਂ।

ਫੜਿ ਨੁਵਾਬ ਢਿਗ ਦਯੋ ਪੁਚਾਹੈ ॥ ੨੧ ॥

ਸਿੰਘ ਨੁਵਾਬ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਜਾਏ।

ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਉਚ ਸੁਨਾਏ।

ਸੁਨਿ ਜਰ ਬਰਯੋ ਤਾਹਿੰ ਉਚਾਰੋ।

ਚਾਢਿ ਚਰਖੜੀ ਇਸ ਕੋ ਮਾਰੋ ॥ ੨੨ ॥

ਤਬਹਿ ਜਲਾਦਨ ਵਹੀ ਕਮਾਯੋ।

'ਕੀਤਾ।

ਸਿੰਘ ਚਰਕਾ ਢਿਗ ਜਾਇ ਖੜਾਯੋ।

'ਚਰਖੜੀ।

ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕੇ ਦਰਸਨ ਪਾਏ।

ਚਢੜੋ ਚਰਖ ਪਰ ਖੁਦ ਸਿੰਘ ਧਾਏ ॥ ੨੩ ॥

ਹੋਇ ਮੋਦ ਜਿੰਦ ਗਯੋ ਗਵਾਇ।

ਨਿਜ ਸਿਰ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸਿਰ ਲਾਇ*।

*ਅੰਕ ਨੰ. ੨੪ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਈ ਹੈ।

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਸੁਖ ਪਾਯੋ।

ਧੰਨ ਜਨਮ ਸਿੰਘ ਭਾਖ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੨੪ ॥

ਹੁਤੇ ਹਮਾਰਾ ਪਜਾਰਾ ਏਹੀ।

ਆਗੇ ਕਾ ਅਬਿ ਬਨੜੋ ਸਨੇਹੀ ॥ ੨੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਬਿ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਹਿਤ,

ਦਯੋ ਸੀਸ ਯੋਂ ਆਨਿ।

ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਸੱਦਯੋ,

ਵੀਚ ਕਚਹਿਰੀ ਖਾਨਿ ॥ ੨੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਆਇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਫਤੇ ਗਜਾਈ।

ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਮਨਿ ਜਰੜੋ ਮਹਾਂਈ।

ਮਨੋ ਜ਼ਖਮ ਪਰ ਜ਼ਖਮ ਲਗਾਯੋ।

ਫਿਰ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਨੈ ਯੋਂ ਗਾਯੋ ॥ ੨੭ ॥

ਸੁਨੋ ਖਾਨ ਜੀ ਬਚਨ ਹਮਾਰਾ।

ਹਮ ਨਹਿੰ ਤੁਮਰਾ ਕਿਛੂ ਬਿਗਾਰਾ।

ਯਾਰੀ ਚੋਰੀ ਠੱਗੀ ਕਾਈ।

ਜੋ ਹਮ ਕਰੀ ਸੁ ਦੇਹ ਬਤਾਈ ॥ ੨੮ ॥

ਹਮ ਤੋ ਖੇਤੀ ਕਰਿ ਨਿਤ ਖੈਰੈਂ।

ਤੁਮ ਢਿਗ ਤੁਮਰਾ ਕਰਾ ਪੁਚੈ ਹੈਂ।

'ਮਾਮਲਾ।

ਚਾਬਿ ਚਬੀਣੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਸਰ ਹੈ।

'ਚੱਬੀਣੀ (ਭੁੱਜੇ ਛੋਲੇ ਆਦਿ) ਚਬ ਕੇ।

ਸੋ ਹਮ ਨਿਜ ਪੰਥਾਗੈ ਧਰਿ ਹੈਂ ॥ ੨੯ ॥

ਕਹੁ ਤੁਮਰੇ ਪੱਲੜੋਂ ਕਯਾ ਜਾਏ।

ਜਿਸ ਪਰ ਤੂੰ ਮੁਹਿ ਦੇਤ ਸਜਾਏ।	
ਕੌਨ ਕਨੂੰਨ ਮਾਹਿੰ ਯਹਿ ਬਾਤੈਂ।	
ਲਿਖੀ, ਕਰਤ ਜੋ ਤੂੰ ਉਤਪਾਤੈਂ ¹ ॥ ੩੦ ॥	'ਉਪਦ੍ਰਵ।
ਹਾਕਮ ਹੋਇ ਜੁ ਕਰੈ ਅਨੀਤੈਂ ¹ ।	'ਬੇਇਨਸਾਫੀ।
ਦੋਜ਼ਕ ਮਾਹਿੰ ਜਰੈ ਸੋ ਨੀਤੈਂ ¹ ।	'ਨਿੱਤ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।
ਯਹ ਸੁਨਿ ਜਰ ਬਰ ਫੇਰ ਨੁਵਾਬੈਂ।	
ਦਯੋ ਸਿੰਘ ਕੋ ਬਹੁਤ ਅਜ਼ਾਬੈਂ ¹ ॥ ੩੧ ॥	'ਦੁੱਖ।
ਕਹੈ ਹੋਹੁ ਤੂੰ ਮੁੱਸਲਮਾਨੈਂ।	
ਤਬਿ ਛੂਟੈਗੀ ਤੇਰੀ ਜਾਨੈਂ।	
ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ ਮੈਂ ਤੁਰਕ ਨ ਥੈਹੋਂ।	
ਤਜਿ ਨਿਜ ਧਰਮ ਨ ਜਾਨ ਬਚੈਹੋਂ ॥ ੩੨ ॥	
ਸਿੱਖੀ ਕੇਸ ਸਿਦਕ ਸਿਰ ਸੰਗੈਂ ¹ ।	'ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਿਦਕ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ।
ਮੈਂ ਨਿਜ ਚੈਹੁੰ ਨਿਭੈਹੋਂ ਚੰਗੈਂ।	
ਫਿਰ ਨੁਵਾਬ ਨੈ ਲੋਭ ਦਿਖਾਯੋ।	
ਕਹਯੋ ਜਗੀਰ ਲੇਹੁ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥	
ਬੇਟੀ ਮੁਗਲ ਪਠਾਨਨ ਕੇਰੀ।	
ਲੇਹੁ ਤੁਰਕ ਬਨਿ ਅਬਿ ਬਿਨ ਦੇਰੀ।	
ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਫਿਰ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਬੋਲਯੋ।	
ਮਾਨਹੁ ਤਾਕ ¹ ਸਿਦਕ ਕਾ ਖੋਲਯੋ ॥ ੩੪ ॥	'ਤਖਤਾ, ਬੁਹਾ।
ਤੁਰਕ ਹੋਇ ਕਯਾ ਮਰੋਂ ਨ ਫੇਰ।	
ਯਾਂ ਤੇ ਤੁਰਕ ਨ ਹੋਵਹੁੰ ਹੇਰ।	
ਸ੍ਵਾਰਥ ¹ ਪਰਮਾਰਥ ² ਬਿਵਹਾਰ ³ ।	'ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ। ² ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ³ ਕੰਮ-ਕਾਰ।
ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਕਾ ਸਮ ਹੈ ਸਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥	
ਸੀਤ ਵਾਤ ਆਤਪ ¹ ਦੁਖ ਸੁਖ ਜੋ।	'ਠੰਢ, ਹਵਾ ਤੇ ਧੁੱਪ।
ਲਾਭ ਹਾਨਿ ਮਰਨਾ ਤਿਸ ¹ ਭੁਖ ਜੋ।	'ਤੇਹ।
ਇਹੁ ਸਭਿ ਸਮ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਬਯਾਪਤ ¹ ।	'ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਲਗਦੇ ਹਨ।
ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਮੈਂ ਨਾਹਿੰ ਤਫਾਵਤ ¹ ॥ ੩੬ ॥	'ਫਰਕ ਨਹੀਂ।
ਅਰ ਸ੍ਵਾਰਥ ਨਹਿੰ ਕਾਹੂੰ ਪੂਰੇ।	
ਹੋਤ ਸਭੈ ਆਖਰ ਰਹਿੰ ਊਰੇ ¹ ।	'ਅਧੂਰੇ, ਖਾਲੀ।
ਪਰਮਾਰਥ ਮੈਂ ਭੇਦ ਨ ਜਰੈਂ।	

ਜੈਸੇ ਕਰੈਂ ਤੈਸ ਸਭਿ ਭਰੈਂ ॥ ੩੭ ॥

ਏਕ ਕਿਸੀ ਕਾ ਸ਼ਾਹਿ ਬਨੈ ਹੈ।

ਜਥਾ ਕਰਮ ਫਲ ਤਥਾ ਭੁਗੈ ਹੈ।

ਜਜੋਂ ਪਰਕਾਸ਼ਤ ਹੈ ਰਵਿ ਬਿਸੁ ਕੋ।

'ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ (ਬਿਸੁ) ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਥਾ ਨਿਗ੍ਰਾ ਹੂੰ ਪਿਖ ਹੈ ਤਿਸ ਕੋ ॥ ੩੮ ॥

ਤਜੋਂ ਜੈਸੇ ਕ੍ਰਮ ਜੀਵ ਕਰੈ ਹੈਂ।

ਦੋਜ਼ਕ ਭਿਸਤ ਖੁਦਾ ਤਿਹ ਦੈਹੈ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੋਸਤ ਨਾਹਿੰ ਕਾਹਿ ਕੋ।

ਫਿਰ ਹਮ ਥੈਹੈਂ ਤੁਰਕ ਕਾਹਿ ਕੋ ॥ ੩੯ ॥

ਬਲਿਕੈ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ' ਜੋਊ।

'ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ।

ਕਰਿ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਦੋਜ਼ਕ ਸੋਊ।

ਲਿੰਗ ਕੇਸ ਦਾੜੀ ਮੁੱਛ ਯਾ ਹੈਂ।

'ਇਸ (ਇਨਸਾਨ ਦੇ) ਹਨ।

ਜੈਸੇ ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਖੁਦਾ ਹੈਂ ॥ ੪੦ ॥

ਭਾਰੀ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਏਹੀ।

ਜੋ ਕਟਵੈਹੈ ਸਜਾ ਲਹੇਹੀ।

ਕਿਰਤ' ਬਿਗਾੜਨ ਸਮ ਨ ਗੁਨਾਰੈਂ।

'ਖੁਦਾ ਦੇ ਕੀਤੇ ਨੂੰ।

ਤੁਮ ਬਿਗਾੜਹੋ ਦੋਜ਼ਕ ਪਾਹੈ' ॥ ੪੧ ॥

'ਖੁਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋਜ਼ਕ ਵਿੱਚ ਪਾਵੇਗਾ।

ਗੈਰ ਸ਼ਰਾ' ਕੋ ਸ਼ਰਾ ਬਤੈਹੋ।

'ਜੋ ਸ਼ਰਾ (ਧਰਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ) ਨਹੀਂ।

ਡੂਬੇ ਆਪ ਡੂਬਾਵਨ ਚੈਹੋ।

ਗੁਰੂਅਨ ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਤੇ ਨਜਾਰਾ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਰਚਯੋ ਉਦਾਰਾ ॥ ੪੨ ॥

ਹਮ ਦਿਢ ਸ਼ਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਰਾਖੈਂ।

ਨਹਿੰ ਦੋਜ਼ਖ ਪੈਹੈਂ ਨਹਿੰ ਨਾਖੈਂ।

'(ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਾ) (ਨਹਿੰ ਨਾਖੈਂ) ਤਿਆਗਦੇ ਨਹੀਂ।

ਕਜੋਂ ਹਮ ਦੁਇ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠੀ ਹੈਂ।

ਆਗੇ ਦੋਜ਼ਕ ਨਿੰਦਾ ਈਹੈਂ ॥ ੪੩ ॥

ਤੁਰਕ ਹੋਨ ਮੈਂ ਹੈ ਬਡ ਹਾਨੀ।

ਨਹਿੰ ਹਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਬੇਈਮਾਨੀ।

ਨਿਰ ਪਰਯੋਜਨ ਪਸੁ ਨ ਪ੍ਰਵਿਰਤੈਂ।

'ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ ਤੋਂ ਪਸੁ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਕਜੋਂ ਹਮ ਗੈਹੈਂ ਦੁਖਦਾ ਕਿਰਤੈਂ' ॥ ੪੪ ॥

'ਦੁਖਦਾਈ ਕੰਮ।

ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਜੀਵ ਜੁ ਕਟ ਹੈਂ।
ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਵਹਿ ਦੋਜਕ ਡਟ ਹੈਂ।

'ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਬੁਰਾ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ
ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਯਾਂ ਤੈ ਹਮ ਨ ਖਰੀਦੈਂ ਨਰਕੈਂ।
ਜਾਨ ਬੁਝ ਕਜੋਂ ਕੁਏ ਗਰਕੈਂ॥ ੪੫ ॥
ਮਰਣਾ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਹੈ ਸਾਚੈਂ।
ਫਿਰ ਤੁਵ ਕਹੇ ਨਰਕ ਕਜੋਂ ਬਾਂਛੈਂ।
ਸਿੱਖੀ ਕੇਸ ਸਿਦਕ ਨਿਰਬਾਹੈਂ।
ਧਰਮ ਛੇਡਿ ਨਹਿ ਜੀਵਨ ਚਾਹੈਂ ॥ ੪੬ ॥

'ਖੂਹ 'ਚ ਗਰਕ ਹੋਈਏ।

ਕਰੋਂ ਨ ਕਿੰਚਤ ਜਾਨ ਪਯਾਰੀ।
ਚਹੀਏ ਤੋ ਲਿਹੁ ਅਬੀ ਨਿਕਾਰੀ।
ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਫਿਰ ਹੈ ਕੋਪ ਨੁਵਾਬੈਂ।
ਬੋਲਯੋ ਐਸ ਅਵਾਚਾ ਖਰਾਬੈਂ ॥ ੪੭ ॥
ਮੈਂ ਅਬਿ ਮਾਰਿ ਜੂਤੀਅਨ ਸਾਥੈਂ।
ਬਾਲ ਉਖੇਰਿ, ਦੈਹੁ ਤੁਵ ਹਾਥੈਂ।
ਸਿੱਖੀ ਖੋਵੋਂ ਸਿਰ ਮੁੰਡਵੈਹੋਂ।
ਇਸ਼ਕ ਫਿਸਕ ਅਬਿ ਤੁਮਰਾ ਕੈਹੋਂ॥ ੪੮ ॥

'ਖੋਟਾ ਬਚਨ।

'ਤੁਹਾਡਾ ਸਿੱਖੀ ਪਿਆਰ ਢਿੱਲਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।

ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਰਿ ਮਾਰੋਂ ਤੋਹੀ।
ਨਹੀਂ ਤ ਕਹਯਾ ਮਾਨ ਅਬਿ ਮੋਹੀ ॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਯੋਂ ਭਾਖਯੋ,
ਕੇਸ ਰਹੈਂ ਸਿਰਿ ਸੰਗ।
ਮਾਰਿ ਜੂਤੀਓਂ ਸੋਂ ਤੁਝੈ,
ਮੈਂ ਲੈ ਜੈਹੁ ਨਿਸੰਗ ॥ ੫੦ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਫੇਰ ਨੁਵਾਬ ਖਰਾਬ,
ਸੁ ਕੋਪ ਸਿਤਾਬਹਿ ਨਾਈ ਬੁਲਾਏ।
ਮੁੰਡਹੁ ਮੁੰਡਾ ਅਬੀ ਇਸ ਕੇ,
ਕਹਿ ਯੋਂ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਗ ਹਾਥ ਬੰਧਾਏ।
ਨਾਈ ਰਹੇ ਸਭਿ ਜੋਰ ਲਗਾਇ ਕੈ,

'ਸਿਰ ਮੁੰਨ ਦਿਉ।

ਸਿੰਘ ਕਾ ਮੂੰਡ ਨ ਮੂੰਡ ਸਕਾਏ।
 ਕੇਸ ਕਟਯੋ ਨਹਿੰ ਏਕ ਗਯੋ ਤਿਨ,
 ਉਸਤ੍ਰੇ ਕੈਂਚੀਆਂ ਭੂਰਾ ਮੰਗਾਏ ॥ ੫੧ ॥
 ਪੋਚੀ ਨੁਵਾਬਹਿੰ ਸੋਚੀ ਪੁਨਾ,
 ਝਟ ਮੋਚੀ ਅਸੋਚੀ ਲਏ ਬੁਲਵਾਏ।
 ਖਾਨ ਕਹਯੋ ਇਸ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੀਸ ਤੈ,
 ਕੇਸਨ ਸੋਂ ਦਿਹੁ ਚਾਮ ਉਡਾਏ।
 ਖਾਲ ਲਹੈ, ਨਹਿੰ ਕੇਸ ਕਟੈਂ,
 ਵਹਿ ਹਾਰ ਰਹੇ ਅਪਨੋਂ ਬਲ ਲਾਏ।
 ਫੇਰ ਨੁਵਾਬ ਖਰਾਬ ਅਜਾਬ ਦੈ,
 ਖੋਪਰੀ ਸਿੰਘ ਕੀ ਦੀਨ ਉਤ੍ਰਾਏ ॥ ੫੨ ॥
 ਪੂਰਨ ਵਾਕ ਭਯੋ ਸਿੰਘ ਕਾ ਤਬਿ,
 ਕੇਸ ਗਏ ਸਿਰ ਆਧ ਕੇ ਸੰਗੈਂ।
 ਤਾਂ ਮਧ ਭੋਹਾ ਭਰਾਇ ਨੁਵਾਬ,
 ਧਰਾਇ ਦਯੋ ਮਧ ਚੌਕ ਨਿਸੰਗੈਂ।
 ਹੈਹਿਰਾ ਸ਼ੈਹਿਰ ਮਾਹਿੰ ਪਰਯੋ,
 ਕਹਿੰ ਕੈਹਰਾ ਕੀਨ ਨੁਵਾਬ ਕੁਢੰਗੈਂ।
 ਮੱਜਤ ਸਿੰਘ ਸੌਣਤ ਸੋਂ,
 ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਗਿਰ ਹੈ ਜਿਮ ਗੰਗੈਂ ॥ ੫੩ ॥
 ਆਧ ਕਟਯੋ ਸਿੰਘ ਕਾ ਸਿਰ ਥਾ,
 ਪਰ ਨੱਕ ਚਢਾਇ ਨ ਹਾਇ ਉਚਾਰੀ।
 ਖਾਨ ਰਹਯੋ ਪਿਖ ਕੈ ਬਿਸਮੈਂ,
 ਪੁਨ ਸਿੱਖ ਲਹੌਰੀਏ ਲੀਨ ਹਕਾਰੀ।
 ਸੌਂਪ ਦਯੋ ਉਨ ਕੋ, ਤਿਨ ਚਾਇ,
 ਲਿਜਾਇ ਰਖਯੋ ਗੁਰਦੁਆਰ ਮਝਾਰੀ।
 ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੇਵ ਲਗੇ ਕਰਨੋਂ ਸਭਿ,
 ਦੌਹ ਨੁਵਾਬ ਤਈਂ ਬਹੁ ਗਾਰੀ ॥ ੫੪ ॥
ਚੌਪਈ:
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਤਜਾਗਯੋ।
 ਬੈਠਯੋ ਸਿਦਕ ਧਰਮ ਮੈਂ ਪਾਗਯੋ।

'ਬਹੁਤੇ।

'ਨੀਚ।

'ਸੋਚਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਅ) ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ।

'ਤੂੜੀ।

'ਕਾਂਬਾ, ਸਹਿਮ।

'ਜੁਲਮ।

'ਸਿੰਘ ਲਹੂ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

'ਸੱਦ ਲਏ।

'ਚੁੱਕ ਕੇ।

'ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ।

ਸੀਸ ਰਕਤ ਸੋਂ ਅੰਗ ਪਖਾਰੇ।	'ਸਿਰ ਦੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਅੰਗ ਧੋਤੇ।
ਪਾਵਨ ਗੰਗ ਸਮਾਨ ਵਿਚਾਰੇ। ॥ ੫੫ ॥	'ਲਹੂ ਨੂੰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ।
ਜਜੋਂ ਮਨਸੂਰ ਹਾਥ ਕਟਵਾਏ।	
ਉਸੀ ਰਕਤ ਸੋਂ ਵੁਜੂ ਕਰਾਏ।	'ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੋਤਾ।
ਪੜ੍ਹੀ ਨਿਵਾਜ ਤੁ ਪੜ੍ਹੀ ਕਬੂਲੈਂ।	'ਪਵਾਣ ਪਈ।
ਕਾਜੀ ਮੁੱਲਾਂ ਭਏ ਰਜੂਲੈਂ। ॥ ੫੬ ॥	'ਬੀਮਾਰ ਦੁਖੀ, ਸ਼ੋਕਾਤਰ।
ਤਜੋਂ ਨੁਵਾਬ ਕਾ ਬੰਦ ਪਿਸ਼ਾਬੈਂ।	
ਭਯੋ ਤਬੈ ਵਡ ਲਹਜੋ ਅਜ਼ਾਬੈਂ।	
ਤੜਫਤ ਮੀਨ ਖਲੀ ਕੇ ਵਾਂਕੈਂ।	
ਰੋਵਤ ਪੀਟਤ ਮਾਰਤ ਚਾਂਕੈਂ ॥ ੫੭ ॥	
ਪੇਟ ਅਫਾਰਾ ਚਢਜੋ ਬਿਸਾਲੈਂ।	
ਭਯੋ ਖੇਦ ਕਿਯ ਅਧਿਕ ਬਿਹਾਲੈਂ।	'ਵਿਆਕੁਲ।
ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਨੁਸਖੇ ਦਏ ਹਕੀਮੈਂ।	
ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਬਢਜੋ ਰੋਗ ਅਤਿ ਭੀਮੈਂ। ॥ ੫੮ ॥	'ਭਿਆਨਕ।
ਕਾਜੀ ਮੁੱਲਾਂ ਪੀਰ ਅਪਾਰੇ।	
ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਾਰੇ।	
ਸਿਰ ਪਰ ਚੱਕਰ ਨੀਲੇ ਬਾਨੇਂ।	
ਹੱਥੀਂ ਸੋਟੇ ਗਹੇ ਮਹਾਨੇ ॥ ੫੯ ॥	
ਗੁਪਤ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਮਾਰੈਂ।	
ਹਾਹਾਕਾਰ ਨੁਵਾਬ ਉਚਾਰੈ।	
ਔਰ ਕਿਸੀ ਕੋ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਵੈਂ।	
ਏਕ ਨੁਵਾਬ ਤਈਂ ਦਰਸਾਵੈਂ ॥ ੬੦ ॥	
ਪੀਰ ਪਿਕੰਬਰ ਬਹੁਤ ਮਨਾਏ।	
ਕਿਨੈ ਨ ਕੀਨੀ ਜਰਾ ਸਹਾਏ।	
ਫਿਰ ਨੁਵਾਬ ਨਿਸਚੈ ਯਹਿ ਕੀਨਾ।	
ਭਜੋ ਸ੍ਰਾਪ ਸਿੰਘ ਕਾ ਮੁਹਿ ਪੀਨਾ। ॥ ੬੧ ॥	'ਤਕੜਾ।
ਯਾਂ ਤੈ ਮੈਂ ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੀ ਸਾਮੈਂ।	'ਸ਼ਰਣ।
ਜਾਇ ਪਰੋਂ ਤਬਿ ਹੋਇ ਅਰਾਮੈਂ।	
ਜਜੋਂ ਕਿਰਖੀ ਕੋ ਪਾਨੀ ਮਾਰੈ।	'ਖੇਤੀ।
ਸੋਈ ਹਰੀ ਕਰਤ ਫਿਰ ਪਾਰੈ ॥ ੬੨ ॥	'ਪਾਲਦਾ ਹੈ।

ਹੀਰੇ ਕੇ ਹੀਰਾ ਜਜੋਂ ਬੇਧੈ।
 ਸਿੰਘ ਕਾ ਸ੍ਰਾਪ ਸਿੰਘ ਤਜੋਂ ਛੇਦੈ।
 ਸਿੰਘ ਕੈਦ ਮੈਂ ਥੇ ਤਹਿ ਜੇਤੇ।
 ਛੋਡੇ ਸਿਰੇਪਾਉ ਦੈ ਤੇਤੇ ॥ ੬੩ ॥
 ਸਿੰਘ ਸਬੇਗ ਲੋ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਏ।
 ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਯੋ ਨੁਵਾਬ ਸੁਨਾਏ।
 ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਤੁਮ ਜਾਵੇ।
 ਮੇਰੀ ਤਰਫੋਂ ਬਿਨਯ ਸੁਨਾਵੇ ॥ ੬੪ ॥
 ਮੇਰਾ ਯਹਿ ਗੁਨਾਹਿ ਬਖਸ਼ਾਵੇ।
 ਮੈਂ ਫਿਰ ਨਹਿ ਸਿੰਘਹਿ ਸੰਤਾਵੇਂ।
 ਭੇਟ ਘਨੀ ਹਮ ਤੈ ਲੈ ਜਾਵਹੁ।
 ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਕਰਿ ਕੈ ਮੁਹਿ ਬਖਸ਼ਾਵਹੁ ॥ ੬੫ ॥
 ਸਰਪ ਚਚੁੰਧਰ ਕੇ ਸਮ ਬਾਤੈਂ।

'ਵਿੰਨੁਦਾ ਹੈ।
 'ਤਿਵੇਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਰਾਪ ਸਿੰਘ ਹੀ ਕਟ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਨੀ ਆਇ ਸਿੰਘਨ ਬੱਖਜਾਤੈਂ।
 ਇਤ ਹਾਕਮ ਉਤ ਸਿੰਘ ਹਠੀਲਾ।
 ਡਰ ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਤੈ ਭਯੋ ਨ ਢੀਲਾ' ॥ ੬੬ ॥

'ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਆਈ ਚਚੁੰਧਰ ਵਾਂਗ ਗੱਲਾਂ, ਭਾਵ ਨਾ ਕਰ
 ਸਕਦੇ ਹਨ ਨਾ ਛੱਡ ਸਕਦੇ ਹਨ।

'ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਡਰ ਢਿੱਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਇੱਕੋ
 ਜਿਹਾ ਡਰ ਸੀ।

ਤੋਂ ਭੀ ਗਏ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਸਭਿਹੀ।
 ਜਾਇ ਬਾਤ ਸਭਿ ਭਾਖੀ ਜਬਿਹੀ।
 ਤਬਿ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਨੈਂ ਯੋਂ ਕਹਯੋ।
 ਅਬਿ ਨੁਵਾਬ ਜੀਵਨ ਤੈ ਰਹਯੋ ॥ ੬੭ ॥
 ਇਸ ਨੈਂ ਨਾਹੱਕ' ਪੰਥ ਦੁਖਾਯੋ।
 ਨਿਜ ਕਰਮਨ ਕਾ ਫਲ ਇਨ ਪਾਯੋ।
 ਬਚਨ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕੀਓ।
 ਵਹਿ ਭੀ ਚਹਿ ਅਬਿ ਪੂਰਨ ਥੀਓ ॥ ੬੮ ॥
 ਅਬਿ ਹਮ ਮਾਰ ਜੂਤੀਓਂ ਸੰਗੈਂ।
 ਇਸ ਕੇ ਲੈ ਕੈ ਚਲੈਂ ਨਿਸੰਗੈਂ।
 ਯੋਂ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਯੋ ਜਵਾਬੈਂ।
 ਸੁਨਿ ਮਨ ਕਾਪਯੋਂ ਤਬੈ ਨੁਵਾਬੈਂ ॥ ੬੯ ॥
 ਫੇਰ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।

'ਐਵੇਂ, ਬਿਅਰਥ।

ਸਿਰੇਪਾਉ ਵਡ ਦਯੋ ਬੁਲਾਈ।
ਕਹਯੋ ਨੁਵਾਬ ਜੋਰਿ ਕਰ ਐਸੇ।
ਕਰੋ ਕਾਜ ਇਹੁ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ ॥ ੨੦ ॥

ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਢਿਗ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ।
ਹਮਰੀ ਖਤਾ¹ ਏਹੁ ਬਖਸ਼ਾਵਹੁ।

¹ਗਲਤੀ।

ਬਿਨਤੀ ਬਹੁ ਮੁਝ ਤਰਫੋਂ ਕਰੀਓ।
ਭੇਟ ਲਿਜਾਹੁ ਸੁ ਆਗੈ ਧਰੀਓ ॥ ੨੧ ॥

ਜੋ ਨਹਿੰ ਬਖਸ਼ੈਂ ਜਾਨ ਹਮਾਰੀ।

ਤੋ ਪਿਸ਼ਾਬ ਛੂਟੈ ਇਕ ਵਾਰੀ।

ਸ਼ਰਨ ਪਰਯੋ ਮੈਂ ਆਜਜ਼¹ ਆਜੈਂ।

¹ਗਰੀਬ।

ਰਾਖੈ ਪੰਥ ਬਿਰਦ¹ ਕੀ ਲਾਜੈਂ ॥ ੨੨ ॥

¹ਧਰਮ, ਸੁਭਾਵ।

ਬਨੋਂ ਮੁਰੀਦ ਪੰਥ ਕਾ ਮੈਂ ਹੂੰ।

ਕਬੀ ਨ ਦੁਖੀ ਕਿਸੀ ਕੋ ਕੈਹੂੰ¹।

¹ਕਰਾਂਗਾ।

ਪੁਨ ਤੁਮਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰੇ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਗੁਰੂਅਨ ਵਾਕ ਉਚਾਰੇ ॥ ੨੩ ॥

ਤਥਾ ਹੀ

*ਸੰਤ ਦੋਖੀ ਕਾ ਥਾਉ ਕੋ ਨਾਹਿ ॥

*ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੇਰੂਵੀਂ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਓਇ ਭੀ ਗਤਿ ਪਾਹਿ ॥

ਸੰਤ ਕੇ ਦੋਖੀ ਕਉ ਅਵਰ ਨਰਾਖਨਹਾਰ ॥

ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਭਾਵੈ ਤਾ ਲਏ ਉਬਾਰਿ¹ ॥

¹ਬਚਾ ਲਵੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਕੋਉ ਪੰਥ ਸਮ,

ਦੋਖੀ ਮੁਹਿ ਨ ਸਮਾਨ।

ਪਰਯੋ ਪੰਥ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਅਬਿ,

ਮੈਂ ਹੈ ਦੀਨ ਮਹਾਨ¹ ॥ ੨੪ ॥

¹ਵੱਡਾ ਦੁੱਖੀ।

ਸ਼ੰਕਰ ਛੰਦ:

ਇਮ ਔਰ ਕਰਿ ਬਹੁ ਦੀਨਤਾ¹,

¹ਅਧੀਨਗੀ।

ਦੈ ਖਿਲਤ¹ ਖਰਚਾ ਬੇਗ²।

¹ਸ਼ਾਹੀ ਪੁਸ਼ਾਕ। ²ਛੇਤੀ।

ਬਹੁ ਭੇਟ ਦੈ ਢਿਗ ਪੰਥ ਕੇ,

ਪਠ ਦਯੋ ਸਿੰਘ-ਸਬੇਗ।

ਤਬਿ ਪੰਥ ਥਾ ਬਹੁ ਕੋਟ-ਨੈਣੇ

ਕੇ ਸੁ ਬਿਰਯੋ ਪਾਸ।

ਤਹਿੰ ਜਾਇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਰਸ ਦੂਰੋਂ¹,

ਉਤਰਿ ਘੋੜਯੋਂ ਖਾਸ¹ ॥ ੨੫ ॥

ਢਿਗ ਜਾਇ ਪੰਥਹਿੰ ਜੋਰਿ ਕਰ,

ਸਿੰਘ ਫਤੇ ਉਚ ਉਚਾਰ।

ਦੀਵਾਨ ਯੁਤ ਨੀਸ਼ਾਨ ਕੀ¹,

ਪਰਕ੍ਰਮਾਂ ਕਰਿ ਕੈ ਚਾਰ।

ਪਰਸ਼ਾਦ ਧਰਿ ਸਿੰਘ ਮਾਥ ਧਰਿ ਧਰ,

ਚਹਯੋ ਬਿਰਨ ਸੁ ਚਾਇ¹।

¹ਦੂਰੋਂ ਦੇਖ ਕੇ।

¹ਆਪ।

¹ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ।

¹ਸਿੰਘ ਨੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਰਖ ਕੇ ਤੇ ਮੱਥਾਰਖ ਕੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹਿਆ।

ਦੈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪੰਥ ਨੈ,

ਲਿਯ ਸਭਾ ਮੱਧ ਬਿਠਾਇ ॥ ੨੬ ॥

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੁਵਾਬ ਨੈਂ,

ਫਿਰ ਪੂਛਯੋ ਸਭਿ ਹਾਲ।

ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਨੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਅਪਨਾ,

ਹਾਲ ਭਾਖਿ ਬਿਸਾਲ।

ਫਿਰ ਕਹਯੋ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕਾ,

ਬਰਤੰਤ ਵਰਤਯੋ ਜੈਸ।

ਪੁਨ ਹਾਲ ਖਾਨੂ ਦੁਸ਼ਟ ਕਾ,

ਜਬਿ ਪੰਥ ਬੂਝਯੋ ਤੈਸ¹ ॥ ੨੭ ॥

ਸੁਨਿ ਨਾਮ ਖਾਨੂ ਕਾ ਤਬੈ,

ਸਾਬੇਗ ਸਿੰਘ ਬਿਨ ਦੇਰ।

ਭਰਿ ਸਾਤ ਮੁਸਟੀ ਧੂਰ ਕੀ¹,

ਸਿਰ ਦਈ ਖਾਨੂ ਕੇਰ।

ਪੁਨ ਧ੍ਰਿੰਗ ਧ੍ਰਿੰਗ ਉਚਾਰ,

ਤਿਸ ਕੇ ਲਾਤ ਦੈ ਸਿਰਿ ਸਾਤ।

ਢਿਗ ਪੰਥ ਕੇ ਤਿਸ ਤਰਫ ਤੈ,

ਪੁਨ ਕਰੀ ਅਰਜ਼ ਬਖਯਾਤ ॥ ੨੮ ॥

¹ਤਿਸ (ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ।

¹ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਮੁੱਠਾਂ ਭਰ ਕੇ।

ਸੁਨਿ ਅਰਜ਼ ਖਾਨੂੰ ਦੁਸ਼ਟ ਤਰਫੋਂ,
ਉਠਜੋ ਪੰਥ ਰਿਸਾਇ।

'ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਆ ਕੇ।

ਸਭਿ ਕਹੈ ਲੈਂਹ ਲਹੌਰ,
ਮਰਨੇਂ ਦੇਹੁ ਤਿਹ ਦੁਖ ਪਾਇ।
ਤਿਸ ਦੁਸ਼ਟ ਨੈ ਜੋ ਜੁਲਮ ਕੀਨੇਂ,
ਮਿਲਜੋ ਫਲ ਤਿਹ ਸੋਇ।
ਧਨ ਧੰਨ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਹਠੀਆ,
ਨਾਹਿੰ ਤਿਹ ਸਮ ਕੋਇ ॥ ੨੯ ॥

ਵਹਿ ਠੀਕ ਮਾਰਿ ਲਿਜਾਇਗੋ,
ਦੈ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ ਦੁਖ ਭਾਰ।

'ਬਹੁਤਾ, ਵੱਡਾ।

ਵਡ ਕਰੇ ਖਾਨੂੰ ਜੁਲਮ ਥੇ ਜਜੋਂ,
ਮਿਲਜੋ ਦੁੱਖ ਤਜੋਂ ਸਾਰ।
ਸਭਿ ਛਕੋ ਸੁੱਖੇ ਫੀਮ, ਹੋਵੋ
ਤਜਾਰ ਤਜਿ ਅਬਿ ਦੇਰ।
ਲਰਿ ਸੰਗ ਤੁਰਕਨ ਮਾਰਿ ਮਰਿ,
ਸ਼ਾਹੀਦ ਹੋਵੈਂ ਫੇਰ ॥ ੩੦ ॥

ਯਹਿ ਕਰਜੋ ਹੈ ਜਾਹਾਜ,
ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਨੈਂ ਵਡ ਤਜਾਰ।
ਚਢਿ ਤਾਹਿੰ ਪੈ ਭਵ ਸਿੰਧੁ,
ਤਾਂ ਕੇ ਸੰਗ ਪਈਏ ਪਾਰ।

'ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ।

ਤਬਿ ਕਹਜੋ ਜੱਸੇ ਸਿੰਘ ਨੈ,
ਅਬਿ ਧਰੇ ਤੁਮ ਸਭਿ ਧੀਰ।
ਇਕ ਸਿੰਘ ਤਾਰੂ ਹੀ ਹਤੈ,
ਉਸ ਤੁਰਕ* ਕੇ ਦੈ ਪੀਰ। ॥ ੩੧ ॥

'ਪੀੜਾ। *ਇਹ 'ਤੁਰਕ' ਪਾਠ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਮੂਲ 'ਚ ਪਾਠ 'ਸਿੰਘ' ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਅਸੁੱਧ ਹੈ।

ਯਹਿ ਬਚਨ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕਾ,
ਲਿਹੁ ਤੇਗ ਤਿੱਖੀ ਜਾਨ।
ਨਹਿੰ ਟਾਰ ਸਾਕੈ ਪੀਰ। ਕੋਊ,
ਔਲੀਆ ਬਲਵਾਨ।
ਜੜ ਤੁਰਕ ਕੀ ਅਬਿ, ਸੁਟੈਂ ਖਾਰੇ

'ਕਰਾਮਾਤੀ।

ਸਿੰਧ ਮੈਂ, ਸਿੰਘ ਕਾਟਿ।

ਫਿਰ ਰਾਜ ਕਰਿ ਹੈ ਖਾਲਸਾ,

ਸਭਿ ਦੁੰਦ ਦੁਸ਼ਮਨ ਛਾਂਟਿ॥ ੮੨ ॥

‘ਭਿਆਨਕ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।

ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਹੋਏ ਮੋਦ ਸਭਿ,

ਯਹਿ ਬਾਤ ਨੀਕੀ ਜਾਨਿ।

ਫਿਰ ਜੋਰਿ ਹਾਥ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਨੈ,

ਕਹਯੋ ਐਸ ਵਖਾਨ।

ਅਬਿ ਦੇਰ ਨਹਿੰ ਕਿਛੁ ਮਰਨ ਮੈਂ,

ਲਖ ਲੇਹੁ ਖਾਨੂ ਕੇਰ।

ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਸਭਿ ਤੁਰਕ ਮਰ ਹੈਂ,

ਪਾਇ ਦੂਖ ਵਧੇਰ ॥ ੮੩ ॥

ਨਹਿੰ ਟਲੈ ਸੰਤ ਸਰਾਪ ਕਬਿਹੀ,

ਟਲੈ ਜੋ ਧਰ ਮੇਰੁ।

‘ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁਮੇਰ ਪ੍ਰਬਤ ਹਿੱਲ ਜਾਣ।

ਯਹਿ ਬਾਤ ਜਾਹਰ ਜਗਤ ਮੈਂ,

ਸਭਿ ਕਹਤ ਕੋਵਿਦ ਟੇਰਿ।

‘ਵਿਦਵਾਨ ਬੋਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਚਹੇ ਮੇਟਯੋ ਸਾਧ ਕਾ ਬਚ,

ਮਿਟੈ ਪਹਿਲੇ ਸੋਇ।

ਜਯੋ ਫੁਟੈ ਪਹਿਲੇ ਢਾਲ ਬੇਗੈਂ,

ਅੱਗੁ ਤੇਗੈਂ ਹੋਇ॥ ੮੪ ॥

‘ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਢਾਲ, ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਛੇਤੀ ਫੁਟਦੀ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਅਬਿ ਇਕ ਚਹੀਅਤ ਪੰਥ ਕੋ,

ਕਰੀ ਬਾਤ ਯਹਿ ਸਾਤ।

‘ਸੱਚੀ।

ਸ਼ਰਨ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਗਹੀ,

ਤੁਰਕ ਦੁਸ਼ਟ ਬਖਯਾਤ ॥ ੮੫ ॥

ਲਲਿਤ ਪਦ ਛੰਦ:

ਜੋ ਨ ਪੰਥ ਅਬਿ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖਾਰੈ,

ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਤਾਂਈਂ।

ਤੋਂ ਬਿਸਵਾਸ ਪੰਥ ਕਾ ਜਾਵੈ,

ਕੋਊ ਨ ਮਾਨੈਂ ਭਾਈ।

ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਸੱਚ ਦਿਖਾਯਾ,
ਅਬਿ ਤਿਹ ਨਾਂਹੀ ਛੋੜੈ।
ਬੰਦ ਪਿਸ਼ਾਬ ਤੁਰਕ ਕਾ* ਕੀਨਾ,

*ਕਾ' ਪਾਠ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ, ਮੂਲ 'ਚ ਭੁੱਲ ਨਾਲ
ਛਪਣੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਪਨਾ ਬਚਨ ਨ ਮੋੜੈ ॥ ੮੬ ॥
ਤੱਤ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਅਬਿ ਸ਼ਰਨੀ,
ਤੁਰਕ ਦੀਨ ਹੈ ਪਰਯੋ।
ਹੈ ਇਸ ਪੰਥ ਮਾਹਿੰ ਸਭਿ ਸ਼ਕਤੀ,
ਹੋਵਤ ਜੋ ਚਹਿ ਕਰਯੋ।
ਹੈ ਅਲੇਖ ਕਾ ਰੂਪ ਭੇਖ ਯਹਿ',

'ਇਹ (ਭੇਖ) ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ (ਅਲੇਖ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ
ਸਰੂਪ ਹੈ।

ਸਾਧ ਬੇਦ ਸਭਿ ਗਾਵੈਂ।
ਬਿਧਿ ਕੇ ਅੰਕ ਸਾਧੁ ਪਲਟਾਵੈ,
ਮੇਖ ਰੇਖ ਮੈਂ ਲਾਵੈ' ॥ ੮੭ ॥

'ਰੇਖ ਵਿੱਚ ਮੇਖ ਮਾਰ ਕੇ ਸਾਧ (ਬਿਧਿ) ਕਿਸਮਤ ਦੇ (ਅੰਕ)
ਅੱਖਰ ਬਦਲ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਨਿਜ ਗੁਰੂਅਨ ਕਰਿ ਸਾਚੁ ਦਿਖਾਏ,
ਬਹੁ ਗੁੰਬਨ ਮੈਂ ਗਾਏ।
ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਅਰ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਹੈ,
ਯਹਿ ਗੁਰੁ ਆਪ ਬਤਾਏ।
ਪੰਥ ਮਾਹਿੰ ਸਿੰਘ ਹਠੀਏ ਤਪੀਏ,
ਹੈਂ ਸਮਰੱਥ ਅਪਾਰੈਂ।
ਚਹੈ ਤੁ ਧਰਾ ਕਰੈਂ ਸਭਿ ਉਲਟੀ,
ਚਹੈਂ ਤੁ ਫੇਰ ਸੁਧਾਰੈਂ ॥ ੮੮ ॥
ਸਰਨ ਪਰੇ ਕੀ ਲਾਜ ਰਖਾਨੀ,
ਚਹੀਅਤ ਹੈ ਅਬਿ ਠੀਕੈਂ।
ਪਰਚਾ' ਲਗੈ ਪੰਥ ਕਾ ਜਾਨੈਂ,
ਸਭਿਹੀ ਜਗ ਫਿਰ ਨੀਕੈ।
ਜਾਨ ਦੁਸ਼ਟ ਕੀ ਨਾਹਿੰ ਬਚਾਵਹੁ,
ਛੁਟੈ ਪਿਸ਼ਾਬ ਉਚਾਰੋ।
ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਨ ਛੋੜੈ ਕਬਿਹੀ,
ਜਾਨ ਤੁਰਕ ਕੀ ਧਾਰੋ' ॥ ੮੯ ॥

'ਕਰਮਾਤ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ।

'ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਉ।

ਬੈਰੀ ਹੋਇ ਸਰਨ ਜੋ ਆਵੈ,
ਭਲੇ ਭਲਾਈ ਕਰਿ ਹੈਂ।
ਔਰ ਬਾਤ ਭੀ ਕਸਮ ਖਾਇ ਕਰਿ,
ਖਾਨੂੰ ਪਾਪੀ ਰਰ ਹੈ।

'ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦ੍ਵਾਦਸ ਨਗਰ, ਗੁਰੂ-ਚੱਕ ਵਾਰੇ,
ਔਰ ਪਾਂਚ ਵਡਾ ਦੈਹੋਂ।

'ਪੰਜ ਵੱਡੇ (ਪਿੰਡ)।

ਰਹੋਂ ਹਮੇਸ਼ ਮੁਰੀਦ ਪੰਥ ਕਾ,
ਬੈਰ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਕੈਹੋਂ' ॥ ੯੦ ॥

'ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਬੋਲਯੋ,
ਕੋਪ ਹੋਇ ਯੋਂ ਭਾਰੇ।

ਦਈ ਜਗੀਰ ਨ ਲੈਹੰ ਤੁਰਕ ਕੀ,
ਲੈਂਹ ਰਾਜ ਬਲ ਧਾਰੇ।

ਪੈ ਉਨ ਪਾਪੀ ਬਚਨ ਜੁ ਗੁਰੁ ਕੇ,
ਜ਼ਾਮਨ ਦੀਨੇ ਬੀਚੇ।

ਸਰਨ ਪੰਥ ਕੀ ਗਹੀ, ਵਾਸਤੇ
ਰੱਬ ਜੁ ਪਾਏ ਨੀਚੇ' ॥ ੯੧ ॥

'ਨੀਚ ਨੇਰੱਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪਾਏ ਹਨ।

ਯਾਂ ਤੈ ਬਾਤ ਤੁਰਕ ਕੀ ਹਮ ਕੋ,
ਪਰੀ ਮਾਨਨੀ ਠੀਕੈ।

ਯੋਂ ਕਹਿ ਤਬੈ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੈ
ਪੰਥਾਗਯਾ ਲੈ ਨੀਕੈ।

ਪਾਂਚ ਭੁਜੰਗੀ' ਖੜ੍ਹੇ ਕਰੇ,
ਫਿਰ ਯੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ।

'ਸਿੰਘ।

ਛੁਟੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਿਬਾਬ ਕੇਰ ਤਬਿ,
ਜਬਿ ਯੋਂ ਕਰੈ ਬਨਾਈ' ॥ ੯੨ ॥

'ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਕਰੇਗਾ।

ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕੀ ਪਨਹੀ' ਲੈ ਕਰਿ,
ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਰ ਪਕਰਾਵੈ।

'ਜੁੱਤੀ।

ਸਾਤ ਬੇਰ' ਫਿਰ ਤਿਸ ਤੇ, ਅਪੁਨੇ
ਸਿਰ ਪਰ ਤੁਰਕ ਲਵਾਵੈ।

'ਸੱਤ ਵਾਰੀਂ।

ਤਬੈ ਪਿਸ਼ਾਬ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਛੁਟੇ,
ਫਿਰ ਕਿਛੁ ਦਿਨ ਮੈਂ ਮਰ ਹੈ।

ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕੇ ਆਗੇ ਜਾਵੈ,
 ਦੋਜ਼ਕ ਪਰ ਦੁਖ ਭਰ ਹੈ ॥ ੯੩ ॥
 ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਆਗਯਾ ਲੈ ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ,
 ਫਿਰ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਆਯੋ।
 ਹੁਕਮ ਪੰਥ ਕਾ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਪੈ,
 ਦੋ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸੁਨਾਯੋ।
 ਮਾਨ ਆਗਿਆ ਲਈ ਪੰਥ ਕੀ,
 ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਨੈ ਤਬਿ ਹੀ।
 ਫਿਰ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ,
 ਬਾਤ ਤੁਰਕ ਢਿਗ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੯੪ ॥
 ਸੁਨਿ ਨਿਬਾਬ ਨੈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕੀ,
 ਪਨਹੀ ਤੁਰਤ ਮੰਗਾਈ।
 ਹਾਥ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਕੈ ਦੈ, ਨਿਜ
 ਸਿਰ ਸਤ ਬਿਰ ਲਗਵਾਈ।
 ਮਤਲਬ ਅਪੁਨਾ ਸਭਿਹੀ ਜਗ ਮੈਂ,
 ਹੈ ਸਭਿਹੀ ਕੋ ਪਜਾਰਾ।
 ਇਸ਼ਟ ਅਨਿਸ਼ਟ ਅਧਰਮ ਧਰਮ¹, ਸਭਿ

¹(ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਵਾਸਤੇ) (ਇਸ਼ਟ) ਮਿੱਤ੍ਰ ਨੂੰ (ਅਨਿਸ਼ਟ) ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਅਤੇ (ਅਧਰਮ) ਪਾਪ ਨੂੰ ਪੁੰਨ ਤੇ ਪੁੰਨ ਨੂੰ ਪਾਪ (ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ)।

ਮਤਲਬ ਕਾ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ੯੫ ॥
 ਸਾਤ ਬੇਰ ਜਬਿ ਜੂਤਾ ਸਿੰਘ ਨੈ,
 ਸਿਰ ਨਿਬਾਬ ਕੇ ਲਾਯੋ।
 ਛੁਟਿਯੋ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਿਬਾਬ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ,
 ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੰਥ ਅਲਾਯੋ।
 ਤਬਿ ਨਿਬਾਬ ਨੈਂ ਪਿਛਲੀ ਗਾਥਾ,
 ਸਭਿ ਕੋ ਔਰ ਸੁਨਾਈ।
 ਥਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ ਕਾ ਨਾਜ਼ਮ,
 ਜਾਲਮ-ਖਾਂ ਮਮ ਭਾਈ ॥ ੯੬ ॥
 ਵਖਤ ਨੁਰੰਗ-ਜ਼ੇਬ ਕੇ ਤਿਸ ਨੈ,
 ਜੰਵੂ ਜਬਿ ਉਤਰਾਏ।
 ਭਯੋ ਦਰਦ ਤਿਸ ਕੇ ਤਬਿ ਸਿਰ ਮੈਂ,

ਹਟਿਯੋ ਨ ਕਿਸੀ ਉਪਾਏ।
 ਤਬਿ ਤਿਸ ਕੇ ਫਿਰ ਕਹਯੋ ਕਿਸੀ ਨੈਂ,
 ਪਨਹੀ ਹਿੰਦੂ ਕੇਰੀ।
 ਤੁਮ ਅਪੁਨੇ ਅਬਿ ਸਿਰ ਪੁਰ ਬਾਂਧਹੁ,
 ਦਰਦ ਰਹੈ ਨਹਿੰ ਫੇਰੀ ॥ ੯੭ ॥
 ਤਬਿ ਤਿਸ ਨਾਜਮ ਨੈ ਭੀ ਪਨਹੀ,
 ਹਿੰਦੂ ਕੀ ਮੰਗਵੈ ਕੈ।
 ਨਿਜ ਸਿਰ ਪਰ ਜਬਿਹੀ ਥੀ ਬਾਂਧੀ,
 ਦਰਦ ਗਯੋ ਕਿਤ ਧੈ ਕੈ।
 ਜਜੋਂ ਤਬਿ ਭਈ ਬਾਤ ਯਹਿ ਸਾਚੀ,
 ਤਜੋਂ ਅਬਿ ਹਮ ਸੰਗਿ ਹੋਇ।
 ਤੱਤੁ ਖਾਲਸੇ ਨੈਂ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ,
 ਪੀੜ ਹਮਾਰੀ ਖੋਈ ॥ ੯੮ ॥
 ਐਸੇ ਦੂਖ ਫੇਰ ਨਹਿੰ ਪਾਵੋਂ,
 ਜਾਨ ਚਹੇ ਮਮ ਜਾਵੋਂ।
 ਮੈਂ ਅਬਿ ਤੇ ਫਿਰ ਜੁਲਮ ਨ ਕਬਹੀ,
 ਸਿੰਘਨ ਸੰਗਿ ਕਮਾਵੋਂ।
 ਬਾਦਾ ਪੰਥ ਸੋਂ ਕਰੈ ਨ ਆਗੈ,
 ਹੂੰ ਉਲਾਦ ਮਮ ਜੋਈ।
 ਲਰਤ ਭਿਰਤ ਰਣ ਮੈਂ ਜੋ ਹੋਵੈ,
 ਤਾਂ ਕਾ ਦੋਸ਼ ਨ ਕੋਈ ॥ ੯੯ ॥
 ਅਬਿ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਤੁਮ ਕਿਛੁ ਮਾਂਗਹੁ,
 ਦੈਨ ਜੋਗ ਜੋ ਮੋ ਧੈ।
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿਯੋ ਦੇਹੁ ਕੁਟਵਾਲੀ,
 ਹਮ ਕੋ, ਹੈ ਯਹਿ ਤੇ ਧੈ।
 ਮਾਨ ਨਿਬਾਬ ਤਬੈ ਕੁਟਵਾਲੀ,
 ਦੀਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂਈਂ।
 ਬਰਸ ਏਕ ਅਰਸਾ ਕਰਿ ਲੀਨਾਂ,
 ਵੀਚ ਲਾਹੌਰ ਤਦਾਈਂ ॥ ੧੦੦ ॥
 ਹੁਕਮ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਕਾ ਹੋਯੋ,

'ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਭਾਵੇਂ ਚਲੀ ਜਾਵੇ।

'ਝਗੜਾ।

'ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ।

'ਇਹ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ।

'ਸਮਾਂ।

ਦੀਨੋਂ ਜੁਲਮ ਹਟਾਈ।
 ਦਿਨ ਦਿਨ ਤੇਜੀ ਕਰੀ ਧਰਮ ਕੀ,
 ਚਰਖੀ ਪੁਨ ਪੁਟਵਾਈ।
 ਹਤੇ ਜੁ ਸੀਸ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਤਹਿ ਠਾਂ,
 ਤੁਰਕਨ ਭੀਤਿ¹ ਚਿਣਾਏ।
 ਕੂਪ ਵੀਚ ਤੈਂ ਔਰ ਕਾਢਿ ਸਭਿ,
 ਅਗਨੀ ਪਾਇ ਫੁਕਾਏ ॥ ੧੦੧ ॥
 ਤਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਬਨਵਾਯੋ,
 ਹੈ ਮਸਤੀ ਦਰਵਾਜੇ।
 ਜ਼ਾਹਰ ਜਾਨਤ ਹੈ ਸਭਿ ਕੋਈ,
 ਪੂਜਤ ਪਰਜਾ ਰਾਜੇ।
 ਅਬਿ ਸੁਨਿ ਗਾਥਾ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕੀ,
 ਅਰੁ ਨਿਬਾਬ ਕੀ ਆਗੇ।
 ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਧਰਮ-ਸਾਲ ਮੇਂ,
 ਬੈਠਾ ਨਿਸ ਦਿਨ ਜਾਗੇ ॥ ੧੦੨ ॥
 ਖਾਵੈ ਅੰਨ ਨ ਪੀਵੈ ਪਾਣੀ,
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖਿ ਗਾਈ।
 ਬਾਈ ਦਿਵਸ ਬਿਤੇ ਜਬਿ ਐਸੇ,
 ਫਿਰ ਯੋਂ ਭਈ ਤਦਾਈ।
 ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਨਾਜ਼ਮ ਮਰਜੋ,
 ਪਰਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਮੈਂ ਰੋਰਾ।
 ਹੈ ਹੈ ਕਾਰ ਛਯੋ¹ ਘਰਿ ਤੁਰਕਨਿ,
 ਹਿੰਦੁਨ ਜੈ ਜੈ ਗੋਰਾ¹ ॥ ੧੦੩ ॥
 ਕੁੱਪਾ ਰੁੜ੍ਹੇ ਲੋਗ ਕਹਿੰ ਸਾਰੇ,
 ਕਾਲ ਖਾਨ ਪਰ ਢੁਰਿਯੋ¹।
 ਲੰਬੇ ਰਾਹਿ ਨਿਬਾਬ ਪਧਾਰਜੋ,
 ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਕਾ ਫੁਰਿਯੋ।
 ਘਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਭਈ ਵਧਾਈ,
 ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ ਹੂੈ ਕੈ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੇ ਸੁਧਾ ਸੰਗਿ,

¹ਕੰਧ ਵਿੱਚ।

¹ਫੈਲ ਗਿਆ।

¹ਬਹੁਤਾਂ ਜੈ ਜੈਕਾਰ।

¹ਰੁੜ੍ਹ ਕੇ ਪਿਆ ਹੈ।

ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਭਜਨ ਸੁ ਕੈ ਕੈ॥ ੧੦੪ ॥

ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤਿ॥ ਕਰਵਾ ਵਰਤਾਯੋ,
ਆਸਨ ਕੁਸਾ॥ ਬਿਛਾਯੋ*।

ਤ੍ਰਿਨ ਜਜੋਂ ਤਨ ਤਜਿ ਗਯੋ ਬੈਕੁੰਠਹਿ,
ਤੁਰਕ ਅਗਾਰੀ ਲਾਯੋ।

ਲੈਨ ਬਿਵਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਆਏ,

ਖਾਨੂੰ ਕੋ ਜਮ ਭਯਾਨਕ।

ਮਾਰਤ ਜਾਵੈਂ ਡੰਡੇ ਮੁਗਦਰ,

ਔਰ ਦੁੱਖ ਦਿਹਾਂ ਆਨਿਕ॥ ੧੦੫ ॥

ਦੋਜਕ ਵੀਚ ਗਿਰਾਯੋ ਖਾਨੂੰ,

ਰੁਰੂ ਜੀਵ॥ ਜਹਿੰ ਖਾਵੈਂ।

ਜੈਸਾ ਕਰਜੋ ਭਰਜੋ ਤਿਨ

ਤੈਸਾ ਤਰਫ ਚਿਚਲਾਵੈਂ।

ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਰਜੋ॥ ਤਬਿ ਹੀ,

ਸੱਚ-ਖੰਡ ਮੈਂ ਜਾਈ।

ਕਰਿ ਸਿਤਕਾਰ ਨਿਕਟ ਬੈਠਾਰਜੋ,

ਆਪ ਹਰੀ ਜਗੁ ਸਾਂਈਂ॥ ੧੦੬ ॥

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਵਾਸਜੋ,

ਗੁਰੂ-ਸੁਤ ਥੇ ਜਿਸ ਠੌਰੈਂ।

ਡੇਉਢੀਦਾਰ॥ ਬਨਜੋ ਤਿਨ ਕੇਰਾ,

ਦਰਜਾ ਪਾਯੋ ਗੌਰੈਂ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਥਾ ਦਹਿਨੇਂ॥ ਪਾਸੇ,

ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਏਂ।

ਇਜੈ ਬਿਜੈ ਕੀ ਪਦਵੀ ਪਾਈ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਭਜਨ ਕਰਕੇ।

ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।

ਦੱਭ ਦਾ। *ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਾ ਦੇ ਆਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਨਮਤਿ ਹੈ।

ਅਨੇਕਾਂ।

ਭਿਆਨਕ ਜੀਵ।

ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਜੋਰਾਜ ਮੰਦਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਤੇ ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀਰਾਜ ਡਿਉੜੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਮਹਾਰਾਜੇ ਨਾਲ ਇਸੇ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਵੱਡਾ।

ਸੱਜੇ ਹੋ ਗਿਆ।

ਖੱਬੇ।

ਜੈ ਤੇ ਬਿਜੈ ਵਾਂਗ ਸੱਚ-ਖੰਡ ਦੇ ਦੁਆਰਪਾਲਾਂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪਾਲਈ। (ਜੈ ਤੇ ਬਿਜੈ, ਬੈਕੁੰਠ ਦੇ ਦੋ ਦੁਆਰਪਾਲ ਹਨ।)

ਮਨ ਬਾਂਛਿਤ ਫਲੁ ਪਾਏ ॥ ੧੦੭ ॥

ਜਥੇਦਾਰ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਬਨਯੋ,
ਸਰਬ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੇਰਾ।

ਮਾਨੁਖ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਿ ਲੀਨੋਂ,
ਮਿਟਯੋ ਚੁਰਾਸੀ ਫੇਰਾ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੈਜ ਸਿੱਖ ਕੀ ਰਾਖੀ,
ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨਿਬਾਹਯੋ।

ਅਮਰ ਭਈ ਜਗ ਮੈਂ ਯਹਿ ਸਾਖੀ,
ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕੀ ਚਾਹਯੋ' ॥ ੧੦੮ ॥

'ਦੇਖੋ।

ਪੀਛੇ ਦੇਹ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸਿੱਖਨਿ,
ਮੋਦ ਹੋਇ' ਕਰਿ ਜਾਰੀ।

'ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇ।

ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜੇ ਕੇ ਆਗੇ,
ਰਚਯੋ ਦੇਹੁਰਾ ਭਾਰੀ।

ਸ਼ਹਰ ਲਾਹੌਰ ਸਿੰਘ ਕਾ ਝੰਡਾ,
ਝੂਲਤ ਅਬਿ ਲੋ ਜ਼ਾਹਰ।

ਜੋ ਮੰਨਤਿ ਬਾਂਛਿਤ ਫਲੁ ਪਾਵਤ,
ਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰਨ ਮਾਹਰ' ॥ ੧੦੯ ॥

'ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ (ਇਸ ਗੱਲੋਂ) (ਮਾਹਰ) ਪੂਰੇ ਵਾਕਫ਼ ਹਨ।

ਜੋ ਯਹਿ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸਾਖੀ,
ਪਢੈ ਸੁਨੈਂ ਮਨ ਲਾਈ।

ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਾ ਕਸ਼ਟ ਨਸ਼ਟ ਹੈ,
ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਰਹਾਈ'।

'(ਕਾਇਮ) ਰਹੇਗਾ।

ਸਠ ਪੁਰਾਨ ਸੈ ਸਾਤ ਹੁਤੇ ਤਬਿ',
ਜਬਿ ਯਹਿ ਵਰਤਯੋ ਭਾਣਾ।

'ਤਦੋਂ ਸੰ: ੧੮੦੭ ਬਿ: ਸੀ।

ਹਾਨ ਭਈ ਤਬਿ ਤੇ ਤੁਰਕਾਨੀ,
ਦਿਨ ਦਿਨ ਛੁਟਯੋ ਠਿਕਾਣਾ ॥ ੧੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੰਘ ਮਤਾਬ ਕੀ ਗਾਥ ਕਹਿ,
ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕੀ ਗੌਰ'।

'ਭਾਰੀ, ਵੱਡੀ।

ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਮਰਨ ਕਹਿ,
ਯਜਾਇ ਬਿਰਯੋ ਇਸ ਠੌਰ ॥ ੧੧੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ, ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਮਰਨਾ, ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੌਤੀਸਮੇਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੩੪ ॥

੨੫. {ਸਿੰਘਾਂ ਹੱਥੋਂ ਜਸਪਤ ਦਾ ਮਰਨਾ, ਲੱਖੂ ਵਲੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਜੁਲਮ,
ਪੰਥ ਦਾ ਲੱਖੂ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਜੰਗ, ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ}

ਕਬਿੱਤੁ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਆਸ ਤੋਸ ਦਾਸਨ ਕੀ,
ਨਾਸ ਦੁਖਰਾਸ ਕਰਿ ਖਾਸ ਸੁਖੁ ਦਾਇ ਕੈ।

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ (ਤੋਸ) ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਖਾਸ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਦੁੰਦ ਪਾਦ ਬੰਦਹੋਂ ਅਦੁੰਦ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਅਬਿ,
ਦੁੰਦ ਕਰ ਬੰਦਿ ਸਿਰ ਧਰਨਿ ਲਗਾਇ ਕੈ।

'(ਦੁੰਦ) ਦੋਵੇਂ (ਕਰ) ਹੱਥ (ਬੰਦਿ) ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਿਰ ਲਾ ਕੇ (ਅਦੁੰਦ) ਦ੍ਰਿੜ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ (ਦੁੰਦ) ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਕਹੋਂ ਗਾਥ ਔਰ ਸਿਰਮੌਰ। ਸੁਨੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ,
ਜਸੁਪਤਿ ਹਨਯੋ। ਜਿਮ ਸਿੰਘਨ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਲਖਪਤ ਭਾਈ ਤਾਂ ਕਾ ਭਯੋ ਦੁਖਦਾਈ ਜਿਮ,
ਪੰਥ ਕੋ ਬਿਪੱਤੀ। ਤਿਨ ਪਾਈ ਬਹੁ ਆਇ ਕੈ

'ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ।

'ਮਾਰਿਆ।

'ਬਿਪਤਾ।

॥ ੧ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਫੌਤ ਭਯੋ। ਜਬਿ,
ਦੋ ਸੁਤ। ਔਰ ਰਹੇ ਤਿਹ ਪਾਛੇ।
ਨਾਜਮ। ਏਕ ਲਾਹੌਰ ਭਯੋ ਤਬਿ,
ਔਰ ਭਯੋ ਮੁਲਤਾਨ ਕੋ ਆਛੇ।
ਨਾਮੁ ਹੁਤੇ ਇਕ ਕੋ ਅਹੀਆ,
ਪੁਨ ਦੂਸਰ ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ ਕਹਾਛੇ।
ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜ ਲਾਹੌਰ ਰਹੈ,
ਅਹੀਆ, ਮੁਲਤਾਨ ਰਹੈ ਸੁਖੁ ਬਾਂਛੇ। ॥ ੨ ॥
ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਹੇ ਵਹਿ ਨਾਜਮ
ਕਾਜਮ ਆਜਮ ਰਾਜ ਕਮਾਯੋ।
ਆਪਸ ਮੈਂ ਬਿਗਰੇ, ਉਨ ਹੀ ਫਿਰ
ਜੰਗ ਮਚਾਇ ਫਤੂਰ ਉਠਾਯੋ।
ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਤਬਿ ਦਾਉ ਲਗਯੋ,
ਯਹਿ ਭਾਖਹਿ ਰੱਬ ਸਬੱਬ ਬਨਾਯੋ।

'ਮਰ ਗਿਆ।

'ਦੇ ਪੁੱਤਰ।

'ਸੂਬਾ।

'ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।

'ਸੁਖ ਨੂੰ ਚਾਹ ਕੇ।

'(ਆਜਮ) ਵੱਡਾ (ਕਾਜਮ) ਚੰਗਾਰਾਜ ਕੀਤਾ।

'ਡੰਡਰੋਲਾ ਪਾਇਆ।

ਲੂਟ ਰੁ ਕੂਟ ਪੈ ਛੂਟ ਕਰੈਂ ਬਹੁ¹,
 ਤੂਟ ਦਰਿਦ੍ਰ ਗਯੋ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੩ ॥

¹ਬਹੁਤੇ ਹੱਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਬਿੱਤ:

ਲੀਨੋਂ ਕਰਿ ਜੇਰ¹ ਅਹੀਏ ਖਾਨ ਕੋ ਨਿਵਾਜ ਸਾਹਿ,
 ਭਯੋ ਫੇਰ ਨਾਜਮ ਲਾਹੌਰ ਮੁਲਤਾਨ ਲੋ।

¹ਅਧੀਨ।

ਲਖਪਤ ਜਸਪਤ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਦਿਵਾਨ¹ ਭਏ,
 ਖੱਤਰੀ ਦੁਸ਼ਟ ਕਲਾਨੌਰ ਕੇ ਪਛਾਨ ਲੋ।

¹ਵਜ਼ੀਰ।

ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਜੋ ਚਾਹੈਂ ਸੋਊ ਤਬਿ,
 ਸਿੰਘ ਭੀ ਨ ਕਰੈਂ ਖੈਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਨਿਦਾਨ ਲੋ¹।

¹ਅੰਤ ਤੱਕ।

ਲਾਗਯੋ ਵਖੇਰਾ ਰਹੈ ਰੈਨ ਦਿਨ ਝੇਰਾ ਨਿਤ,
 ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਥਿਤ ਹੋਨੋਂ ਪਾਵੈ ਨਾਹਿੰ ਖਾਨ ਲੋ¹।

¹ਰੋਜ਼ਰਾਤ ਦਿਨ (ਵਿਖੇਰਾ) ਵਿਰੋਧ ਤੇ (ਝੇਰਾ) ਝਗੜਾ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੱਕ ਵੀ ਬੈਠਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

॥ ੪ ॥

ਹੁਤੀ ਜਸਪਤ ਕੀ ਜਾਗੀਰ ਵਾਦ-ਏਮਨਾਂ ਸੈਂ¹,

¹ਏਮਨਾਬਾਦ (ਜ਼ਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿੱਚ।

ਤਹਾਂ ਏਕ ਰੋਜ ਗਯੋ ਸੋਊ ਮੋਦ ਮਾਨ ਕੈ।

ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਦਲ ਇਤ ਉਤ ਤੈ ਫਿਰਤ ਤਹਾਂ,

ਗੁਰੂਦ੍ਵਾਰ ਦਰਸ ਹਿਤ ਪਹੁੰਚਯੋ ਅਚਾਨਕੈ¹।

¹ਅਚਣਚੇਤ।

ਮੇਲਾ ਗੁਰੂਦ੍ਵਾਰੇ ਮਿਲਿ ਪੰਥ ਨੈਂ ਅਪਾਰੇ ਕਰਜੋ,

ਸੁਨਿ ਜਸਪਤ ਜਰਜੋ ਰੋਸ ਮਨਿ ਠਾਨ ਕੈ।

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸੈਨ ਮਾਹਿੰ ਬੋਲਿ ਯੋਂ¹ ਘਲਾਯੋ ਤਾਂਹਿ,

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕੇ।

ਸੂਝਤ ਨ¹ ਜਸਪਤ ਤੁਮ ਕੋ ਦਿਵਾਨ ਕੈ ॥ ੫ ॥

¹ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ?

ਜਾਹੁ ਕਿਤ ਔਰ ਯਾਹਿ ਠੌਰ ਤਜਿ ਦੌਰਿ ਤੁਮ,

ਰੌਰ ਕਜੋਂ ਮਚਾਯੋ ਅਬਿ ਏਤੋ ਇਹਾਂ ਆਇ ਕੈ।

ਤੁਮ ਕੋ ਮਾਲੂਮ ਨਾਹਿੰ ਹਮਰੋ ਮੁਲਖ ਆਹਿ,

ਧਸੇ ਤੁਮ ਯਾਹਿ ਮਾਂਹਿ ਕਾਹਿ ਹਿਤ ਆਇ ਕੈ।

ਕੈਧੋ ਕਾਲ ਲਜਾਯੋ ਤੁਮੈਂ ਤੁਮਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿ ਇਹਾਂ,

ਭਲੀ ਜੋ ਚਹਿਤ ਕਿਤ ਜਾਹੁ ਅਬਿ ਧਾਇ ਕੈ।

ਜੋ ਨ ਤੁਮੈਂ ਜੈਹੋ ਮੈਂ ਲਹੌਰ ਤੈ ਸਦੈਹੋਂ ਸੈਨ,

ਘੇਰਿ ਮਰਵੈਹੋਂ ਏਕ ਏਕ ਕੋ ਗਿਨਾਇ ਕੈ ॥ ੬ ॥

ਖਾਇ ਗਈ ਬੋਲੀ ਯਾਹਿ ਖੱਤਰੀ ਕੀ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,

ਬੈਠੇ ਕਰਿ ਕੱਠ ਰੋਸ ਠੱਟਾ ਦੜ ਬੱਟ ਕੈ।
 ਕਹੈਂ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਕਾਲ ਅਪਨੋ ਬੁਲਾਯੋ ਇਨ,
 ਮੂਢ ਨੈਂ ਜਗਾਯੋ ਸੁੱਤਾ ਸ਼ੇਰ ਮੂਢ ਪੱਟ ਕੈ।
 ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੇਂ ਜਸਪਤ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਯੋ,
 ਸੈਲ ਹਿਤ ਫੀਲ ਚਢਿ ਠਾਟ ਭਲ ਠੱਟ ਕੈ।
 ਪੇਖਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨਿ ਚੁਫੇਰਜੋਂ ਘੇਰਜੋ ਜਾਇ ਤਬਿ,
 ਗਜ ਕੋ ਬਿਠਾਇ ਸੁਟਜੋ ਜਸਪਤ ਕੱਟ ਕੈ ॥੨॥
 ਲੋਗ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗਿ ਔਰ ਆਏ ਥੇ ਜੋ ਤਾਂਹੀਂ ਠੌਰ,
 ਗਏ ਡਰ ਮਾਨਿ ਦੌਰ ਰੌਰ ਅਤਿਸੈ ਪਰੇ।
 ਸੰਮੁਖ ਭਏ ਥੇ ਜੇਊ ਸਿੰਘਨ ਬਿਦਾਰੇ ਤੇਊ,
 ਜ਼ਖਮੀ ਬਨਾਏ ਕੇਊ ਹਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਤੈ ਕਰੇ।
 ਬੋਲਿ ਫਿਰ ਹੱਲਾ ਸਿੰਘ ਬਾਂਧ ਕਰਿ ਪੱਲਾ,
 ਜਾਇ ਜੱਸੂ ਕੇ ਮਹੱਲਾ ਧਸੇ ਲੋਗ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਫਰੇ।
 ਲੂਟਯੋ ਖਜਾਨਾ ਮਨ ਭਾਵਤ ਮਹਾਨਾ ਧਨ,
 ਦੂਖ ਦੈ ਹੈਰਾਨਾ ਜਨ ਔਰ ਬਹੁਧਾ ਕਰੇ ॥੩॥

ਔਰ ਸਭਿ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀਚ ਜ਼ਹਿਰ ਕਹਿਰ ਹਹਿਰ
 ਪਰਜੋ,
 ਲੂਟਬੋ ਬਜਾਰ ਔ ਅਗਾਰਨ ਕੇ ਕਰਜੋ ਹੈ।
 ਆਯੁਧ ਅਪਾਰ ਬਾਜੀ ਬਸਨ ਬਚਿਤ੍ਰ ਚਾਰੁ,
 ਲੂਟਯੋ ਬਰੂਦ ਸਿੱਕਾ ਦਾਰਦ ਬਿਦਰਜੋ ਹੈ।
 ਫੇਰ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਧਾਇ ਕਾਨਨ ਮੈਂ ਧਸੇ ਜਾਇ,
 ਜੱਸੂ ਕਾ ਭਰਾਤ ਸੁਨਿ ਲੱਖੂ ਅਤਿ ਜਰਜੋ ਹੈ।
 ਜਾਇ ਕੈ ਨੁਵਾਬ ਪੈ ਉਤਾਰ ਪਾਗ ਕਹਜੋ ਲੱਖੂ,
 ਮੈਂ ਨ ਧਰੋਂ ਪਾਗ ਬਿਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਹਰਜੋ ਹੈ*
 ॥੪॥

'ਗੁੱਸਾ ਕਰਕੇ।

'ਹਾਥੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਤੇ ਚੰਗਾ ਠਾਠ ਬਣਾ ਕੇ।

'ਉਹ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

'ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

'ਕਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

'ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ (ਜਸੂ ਦੇ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਕੀਤਾ।

'ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗਾ ਕਹਿਰ ਦਾ (ਹਹਿਰ) ਸਹਮ ਪੈ ਗਿਆ।

'ਘਰਾਂ ਨੂੰ।

'ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਘੋੜੇ ਤੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ।

'ਆਪਣਾ ਦਲਿਦ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ।

'ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। *ਅੰਕ ਨੰ: ੯ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਜਾਣ ਕੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ, ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਪੰਨਾ ੩੪੧ ਤੋਂ ੩੪੪ ਤੱਕ ਦੇ ਚਾਰ ਸਫ਼ਿਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਘਸੀਟਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚਾਰ ਸਫ਼ੇ ਘਸੀਟਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਛਾਪੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੋਤਾ:

ਬੀਜ ਲਖਯੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕਾ ਮੁਝੈ ਤਬਿ,
ਜੋ ਨਿਰਬੀਜ ਕਰੋ ਸਿੰਘ ਕੌਮੈਂ।

'ਮੈਨੂੰ ਤਦੋਂ ਖੱਤ੍ਰੀ ਦਾ ਬੀਜ ਜਾਣਿਓਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਦਾ (ਨਿਰਬੀਜ) ਸਰਬ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।

ਮਾਦਰ-ਜ਼ਾਦ ਬਿਰਾਦਰ ਕਾ,
ਲਿਹੁੰ ਸਾਦਰ ਬੈਰ ਅਨਾਦਰ ਦੈਂ ਮੈਂ।

'ਮਾਂ ਦੇ ਜੰਮੇਂ ਹੋਏ ਭਰਾ ਦਾ (ਸਾਦਿਰ) ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਵੈਰ ਲਵਾਂਗਾ ਤੇ ਮੈਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦਿਆਂਗਾ।

ਪੰਥ ਰਚਯੋ ਇਕ ਖੱਤਰੀ ਨੈਂ ਯਹਿ,
ਨਾਸ ਕਰੋਂ ਅਬਿ ਖੱਤਰੀ ਤੋਂ ਮੈਂ।
ਖਾਨ ਕਹਯੋ ਅਬਿ ਸਾਚ ਕਰੋ,
ਸਭਿ ਮੱਦਦ ਜੋ ਚਹੀਏ ਦਿਹੁੰ ਸੋ ਮੈਂ ॥ ੧੦ ॥

'ਮੈਂ ਹੁਣ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਤਾਂ ਖੱਤ੍ਰੀ (ਅਖਵਾਵਾਂਗਾ)।

ਯੋਂ ਜਬਿ ਸ਼ਾਹਿ-ਨਿਵਾਜ ਕਹਯੋ,
ਤਬਿ ਔਰ ਤੂਕਾਨਨ ਭੀ ਮਨਿ ਭਾਯੋ।
ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ ਦਿਵਾਨ ਨਿਦਾਨ',
ਮਿਲਾਨ ਤੂਕਾਨ ਸੁ ਬਜੋਂਤ ਬਨਾਯੋ।
ਜੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੈ,
ਤਬਿ ਥੇ ਬਸਤੇ, ਸਭਿ ਕੋ ਪਕਰਾਯੋ।
ਪਾਇ ਜੰਜੀਰ ਤੰਗੀਰ ਕਰੇ' ਸਭਿ,
ਕੋਊ ਤਜਯੋ ਨਹਿੰ ਜੋ ਤਿਹ ਪਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥

'ਮੂਰਖ ਦੀਵਾਨ ਲੱਖੂ ਨੇ ਸਭਾ ਲਾ ਕੇ।

'ਤੰਗ ਕੀਤੇ।

ਕਬਿੱਤ:

ਬੋਲ ਕੇ ਜਲਾਦਨ ਕੋ ਤਬਿ ਹੀ ਦਿਵਾਨ ਫੇਰ,
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਮਾਰਨੇ ਕਾ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ ਹੈ।
ਹੋਈ ਜਬਿ ਸਾਰ' ਯਾਹਿ ਸ਼ਹਿਰ ਮਝਾਰ,
ਤਬਿ ਪਰਯੋ ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੁਖ ਸਭਿ ਨੈਂ ਮਨਾਯੋ ਹੈ।
ਮਿਲ ਕੈ ਮਹਾਜਨ ਮਹਾਨੇ ਔ ਸਯਾਨੇ ਜਨ,
ਮੇਲਾ ਕਰਿ' ਲੱਖੂ ਢਿਗ ਆਏ ਬਲ ਲਾਯੋ ਹੈ।
ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਨੈਹੋਂ ਅਬਿ* ਨਾਮ ਕਿਛੁ ਸੁਨ ਲੇਹੁ,
ਜਿਨ ਜਿਨ ਜਾਇ ਤਬਿ ਲੱਖੂ ਸਮਝਾਯੋ ਹੈ
॥ ੧੨ ॥

'ਖਬਰ।

'ਇਕੱਠ ਕਰਕੇ।

*ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਨੈਹੋਂ ਅਬਿ' ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੂਲ 'ਚ ਛਪਣੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਕੁੰਜਾ ਮੱਲ ਦਿਲੇਰਾਮ ਹਰੀ ਮੱਲ,

ਸੁੱਖੁ-ਮੱਲ ਕਸ਼ਮੀਰੀ-ਮੱਲ ਪਹਿਚਾਨਯੋ।
 ਬੈਹਲ-ਮੱਲ ਲੱਛੀ-ਰਾਮ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਦਿਵਾਨ,
 ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਗੁਲਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਉਰ ਆਨਯੋ।
 ਭਾਈ ਦੇਸਰਾਜ ਇੱਤਯਾਦਿ ਮਿਲ ਆਏ ਬੇਸਾ,
 ਰਹੇ ਸਮਝਾਇ ਲੱਖੁ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਮਹਾਨਯੋ।
 ਵੇਖ ਤੂੰ ਵਿਚਾਰ ਇਨ ਸਿੰਘਨ ਤੁਮਾਰ, ਕੌਨ
 ਕੀਨੋ ਹੈ ਵਿਗਾਰ, ਜਿਨੈਂ ਚਾਹਿਤ ਤੂੰ ਹਾਨਯੋ

॥ ੧੩ ॥

ਮਾਰਜੋ ਜਿਨ ਸਿੰਘਨ ਤੁਮਾਰਾ ਭਾਈ ਜਸਪਤ,
 ਤਿਨ ਕੋ ਪਕਰਿ ਮਾਰਿ ਹਮ ਨ ਹਟਾਇ ਹੈਂ।
 ਨਾਂਹੀਂ ਇਨ ਮਾਹਿੰ ਦੋਸ਼ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਵੇਖ ਹੋਸ਼,
 ਕਾਹੇ ਤੂੰ ਕਰਤ ਰੋਸ ਇਨ ਕੋ ਕੁਹਾਇ ਹੈਂ।
 ਮਾਨ ਬਾਨਿ! ਹਮਰੀ ਦਿਵਾਨ ਜੀ ਪਛਾਨ ਭਲ,
 ਹਮ ਹੇਤ ਛੇਡਿ ਏ ਤੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਖਾਇ ਹੈਂ।
 ਨਾਹਕ ਦੁਖਾਏ ਜੋਊ ਕਾਹੂ ਸੋਊ ਪਾਏ ਦੁਖ,
 ਐਸੋ ਕਾਮ ਕੀਏ ਤੈ ਸਕੁਲ ਨਾਸ ਪਾਇ ਹੈਂ।

'ਬਹੁਤੇ।

'ਮਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

'ਬਾਣੀ, ਬਚਨ।

'ਐਸਾ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਕਰ ਕੇ ਸਣੇ ਕੁਲ ਦੇ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

॥ ੧੪ ॥

ਇਤਯਾਦਿ ਬਾਤ ਵਹਿ ਰਹੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕਹਿ,
 ਲੱਖੁ ਕਮਜ਼ਾਤਿ! ਨਹਿੰ ਏਕ ਦਿਲ ਲਜਾਯੋ ਹੈ।
 ਫੇਰ ਤਿਨੈਂ ਦੱਸਯਾ ਅਮੱਸਯਾ ਹੈ ਸੋਮਵਤੀ,
 ਆਜ ਨਾਹਿੰ ਮਾਰ ਕੱਲ ਕਰਜੋ ਮਨ ਭਾਯੋ ਹੈ।
 ਮਾਨੀ ਨਾਹਿੰ ਕਾਈ ਤਿਨ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਤਾਂਹੀ ਦਿਨ,
 ਪਾਪੀ ਮਹਾਂ ਬੇਰ ਬਿਨ! ਦੁਸ਼ਟ ਨੈ ਕੁਹਾਯੋ ਹੈ।
 ਰੌਰ ਸਭਿ ਠੌਰ ਪਰਜੋ ਕੈਹੈਂ ਬੁਰਾ ਗੌਰ! ਕਰਜੋ,
 ਪਾਪੀ ਪਾਪ ਤੈ ਨ ਡਰਜੋ ਕਹਿਰ ਕਮਾਯੋ ਹੈ

'ਨੀਚ।

'ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

'ਬਹੁਤਾ।

॥ ੧੫ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਲੋਗ ਕਹੈਂ ਨਰ ਦੇ ਵਿਧਿ ਹੈਂ ਜਗਿ,
 ਚਾਤੁਰ ਮੂਰਖ ਭੇਦ ਬਤਾਏ।
 ਦੀਨਨ ਕੋ ਦੁਖ ਦੇਤ ਧਨੰਤਰ,

'ਫਰਕ ਦਸਦੇ ਹਨ।

ਪਾਇ ਸੁ ਬਿੱਦਯਾ ਬਾਦ ਉਠਾਏ।

¹(ਮੂਰਖ) (ਧਨੰਤਰ) ਧਨਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਪਾ ਕੇ ਝਗੜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਧਨ ਦਾਨ ਕਰੈ ਬਲ ਤ੍ਰਾਣ ਕਰੈ,
ਬਿੱਦਿਆ ਬਲ ਤੈ ਨਿਜਰੂਪ ਲਖਾਏ।

¹(ਚਤੁਰ ਧਨਵਾਨ ਹੋ ਕੇ) ਧਨ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਹੋ ਕੇ (ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ) (ਤ੍ਰਾਣ) ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਚਾਤੁਰ ਯੇ, ਪਹਿਲੋ ਅਤਿ ਮੂਰਖ,
ਮਾਨਤ ਨਾ ਕਹਿਨੋ ਜੁ ਕਦਾਏ। ॥ ੧੬ ॥

¹(ਤੀਜੀ ਪੰਗਤੀ ਵਾਲਾ) ਇਹ ਚਤੁਰ ਹੈ ਤੇ (ਦੂਜੀ ਪੰਗਤੀ ਵਾਲਾ) ਪਹਿਲਾ ਬਹੁਤ ਮੂਰਖ ਹੈ ਜੋ ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ।

ਲੋਗ ਸੰਭਾਵਤ ਗਾਇ ਰਹੇ,
ਅਰ ਦਾਇ ਰਹੇ ਅਪਨੀ ਸੁ ਜਮਾਨਤ।

¹(ਸੰਭਾਵਤ) ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੋਕ (ਲੱਖੂ ਨੂੰ) ਕਹਿ ਰਹੇ ਤੇ ਆਪਣੀ (ਜਮਾਨਤ) ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਦੇ ਰਹੇ।

ਔਂ ਦਿਖਰਾਇ ਰਹੇ ਸੂਤਿ ਕੇ ਬਚ,
ਸੋਮਵਤੀ ਇਕ ਦੇਹੁ ਅਮਾਨਤ।

¹ਅਤੇ (ਸੂਤਿ) ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋਮਵਾਰ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਅਮਾਨਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿਉ ਭਾਵ ਮੱਸਿਆ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਨਾ ਕਰੋ।

ਮਾਨੀ ਨ ਮੂਢ ਮਹਾਂ ਅਭਿਮਾਨੀ,
ਲੱਖੂ ਮਤਿ-ਫਾਨੀ ਕਰੀ ਬਡ ਖਜਾਨਤ।

¹ਮਾਰੀ ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਲੱਖੂ ਨੇ ਵੱਡੀ (ਖਜਾਨਤ) ਬੇਈਮਾਨੀ ਕੀਤੀ।

ਯਾ ਹਿਤ ਐਸ ਕੁਲੋਗਨ ਕੇ ਕਵਿ
ਲੱਖਨ, ਦੱਖਨ ਪਾਸ ਸੁਨਾਵਤ। ॥ ੧੭ ॥

¹ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਖੋਟੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕਵਿ (ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ) (ਦੱਖਣ) ਚਤੁਰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪਾਸ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ:

ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਨ ਸ਼ਕਤੀ¹ ਕੇ ਸੁੰਡੀ² ਸੇਸ-ਸਾਂਈ³ ਕੇ ਨ,
ਸੂਰ ਸਸਿ ਸੱਕ੍ਰ¹ ਕੇ ਨ ਸੁਰਸਰੀ² ਸਮੀਰ³ ਕੇ।
ਕਾਲੀ ਕੇ ਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਨ ਕੌਲ ਕੇ¹ ਨ ਕ੍ਰਮ ਕੇ,
ਨ ਧ੍ਰਮ ਕੇ ਨਾ ਸ੍ਰਮ ਕੇ, ਨ ਜਾਏ ਰਾਹਗੀਰ ਕੇ।
ਰਸਮ ਕਸਮ ਨਾਹਿੰ ਮਾਨੈਂ ਠਾਨੈਂ ਖਸਮ ਕੇ,
ਧਰਮ ਪਸਮ ਜਾਨੈਂ ਪਾਤਕੀ ਸਰੀਰ ਕੇ।

¹ਪਾਰਬਤੀ। ²ਗਣੇਸ਼। ³ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਮਾਲਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ।

¹ਇੰਦ੍ਰ। ²ਗੰਗਾ। ³ਹਵਾ।

¹ਬਚਨਾਂ ਦੇ (ਪੂਰੇ ਵੀ) ਨਹੀਂ।

¹ਕਿਸੇ ਨੇਕ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ (ਜਾਏ) ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ।

¹(ਖਸਮ) ਮਾਲਕ ਦੀਰਹੁ-ਰੀਤ ਤੇ (ਕਸਮ) ਸਹੁੰ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ (ਠਾਨੈਂ) ਕਰਦੇ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ।

¹ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਪਾਪੀ ਧਰਮ ਨੂੰ (ਪਸਮ) ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਅਧਿਕ ਕੁਕਾਜੇ ਸਾਜੈਂ ਹੀਨ ਗੁੱਛੀ ਰਾਜੇ ਰਾਜੈਂ,
ਬਾਜੇ ਬਾਜੇ ਬੇਈਮਾਨ* ਗੁਰੂ ਕੇ ਨ ਪੀਰ ਕੇ।
॥ ੧੮ ॥

ਮਾਤ ਕੇ ਨ ਤਾਤ¹ ਕੇ ਨ ਜਾਤਿ ਕੇ ਨ ਭ੍ਰਾਤ ਕੇ
ਨ ਮਿੱਤ੍ਰੁ ਪਿੱਤ੍ਰੁ¹ ਸੱਤ੍ਰੁ ਕੇ² ਨ ਦੇਵ ਲੋਕ ਲਾਜ ਕੇ³।

ਮਾਨੈਂ ਪੰਚਾਯਤ ਨ ਠਾਨੈਂ ਕੋ ਇਕਾਯਤ ਨ¹,
ਔਰ ਕੋਊ ਭਾਯਤ ਨ¹, ਆਯਤਨ ਖਾਜ ਕੇ²।

ਬਿੱਛੂ ਕਾ ਨ ਮੰਤ੍ਰੁ ਆਵੈ ਪਾਵੈਂ ਹਾਥ ਸਾਂਪਨ ਕੋ,
ਪਾਪਨ ਕੇ ਪਜਾਰੇ ਹਤਯਾਰੇ ਬੇ-ਇਲਾਜ ਕੇ।
ਨਿਮਕ ਹਰਾਮ ਬਦਕਾਮ¹ ਕਰੈਂ ਤਾਜੇ ਤਾਜੇ,
ਬਾਜੇ ਬਾਜੇ ਬੇਈਮਾਨ* ਕਾਮ ਕੇ ਨ ਕਾਜ ਕੇ
॥ ੧੯ ॥

ਰਾਮ ਕੇ ਰਹੀਮ ਕੇ ਰਸੂਲ ਕੇ¹ ਰਹਿਮੱਤ ਕੇ²,
ਦੱਤ ਕੇ¹ ਭਗੱਤ ਕੇ² ਨਹਿੰ ਹਨੂਮੱਤ³ ਬੀਰ ਕੇ¹¹।

ਗੰਗ ਕੇ ਨ ਗੌਰਿ ਕੇ¹ ਗਿਰੀਸ ਕੇ² ਨ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ³,
ਗੁਰੂ ਕੇ¹ ਗੁਸਾਂਈਂ ਕੇ² ਨ ਗਜਾਨ ਗੁਨ-ਗੀਰ ਕੇ³।

ਰੈਹੈਂ ਲਗੇ ਦਗੇ ਮੈਂ, ਅਲਗੇ ਹੂੰ ਨ ਵਗੈਂ ਕਬੀ¹,
ਜਗੇ ਜਗੇ ਕੈਹੈਂ ਹਮ ਪੂਤ ਹੈਂ ਅਮੀਰ ਕੇ।
ਭਾਜੇ ਭਾਜੇ ਕਰਿ ਹੈਂ ਅਕਾਜੇ ਪਰਪੈ ਦਰਾਜੇ¹,

ਬਾਜੇ ਬਾਜੇ ਬੇਈਮਾਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨ ਪੀਰ ਕੇ

¹ਬਹੁਤੇ ਖੋਟੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬਿਨਾਂ ਗੁੱਛੀ ਤੋਂ (ਰਾਜੇ) ਨਾਈ (ਰਾਜੈਂ) ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਰੂਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਮੁੰਨ ਰਹੇ ਹਨ) (ਬਾਜੇ ਬਾਜੇ) ਕੋਈ ਕੋਈ ਐਸੇ ਬੇਈਮਾਨ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। *ਏਥੇ ਤੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੧੯, ੨੨ ਤੇ ੨੩ ਦੀਆਂ ਅੰਤਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਪਾਠ 'ਬੇਟੀ ਚੋਦ' ਸੀ। ਅਸਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਭਯ ਸ਼ਬਦ ਸਮਝ ਕੇ ਬੇਈਮਾਨ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਠੀਕ ਸਮਝੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਅੰਕ ਨੰ: ੨੦ ਵਿੱਚ 'ਬੇਈਮਾਨ' ਸ਼ਬਦ ਖੁਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

¹ਪਿਤਾ।

¹ਵੱਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੇ। ²ਵੈਰੀ ਦੇ। ³ਪ੍ਰਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

¹ਕੋਈ ਏਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

¹ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ²(ਆਯਤਨ) ਦੇਵ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

¹ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ।

¹ਬੁਰੇ ਕੰਮ।

*ਦੇਖੋ ਇਸ ਬਿਸ਼ਾਮ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੧੮ ਤੇ * ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ ਟੁਕ।

¹ਪੈਗੰਬਰ ਦੇ। ²ਦਇਆ ਦੇ।

¹ਦੱਤਾ-ਤ੍ਰੇਯ ਦੇ। ²ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ³ਹਨੂਮਾਨ।
¹¹ਮਹਾਂਬੀਰ ਦੇ। (ਮਹਾਂਬੀਰ-ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਅਵਤਾਰ, ਤੀਰਥਾਂਕਰ)।

¹ਪਾਰਬਤੀ ਦੇ। ²ਸ਼ਿਵ ਦੇ। ³ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ।

¹ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ। ²ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਦੇ (ਅ) ਵੈਰਾਗੀਆਂ ਦੇ।
³ਗਿਆਨ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ।

¹(ਦਗੇ ਤੋਂ) ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਕੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ।

¹(ਪਰਪੈ) ਗਲੀਆਂ (ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ) ਵਿੱਚ ਨੱਠੇ ਨੱਠੇ (ਜਾਂਦੇ) (ਦਰਾਜੇ) ਬਹੁਤੇ ਖੋਟੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

॥੨੦॥

ਸੁੰਦਰ ਸੁਸ਼ੀਲ ਡੀਲ ਹੈਂ ਸਮੀਲ ਢੀਲ ਬਿਨ,
ਹਿਲ ਮਿਲ ਦਿਲ ਲੇਤ ਚੋਰ ਸਮ ਚੀਰ ਕੈ।

ਗਰਜ਼ ਬਨੀ ਪੈ ਆਇ ਲਰਜ਼ ਅਰਜ਼ ਕੈਹੈਂ,
ਤਰਜ਼ ਰਖੈ ਹੈਂ ਉਰਿ ਦੁਰ-ਤਤਬੀਰ ਕੇ।

ਪੀਠ ਪਰ ਖਾਰ ਕਰੈਂ ਢੀਠ ਦੁਰਾਚਾਰ ਧਰੈਂ,
ਵਾਤ ਬਾਤ ਹੇਤ ਰਰੈਂ*, ਹੇਤ ਸਮ ਬੀਰ ਕੇ।

ਚਾਮ ਦਾਮ ਬਾਮ ਕੇ ਪਜਾਰੇ ਬਦਨਾਮ ਭਾਰੇ।

ਬਾਜੇ ਬਾਜੇ ਲੋਗ ਸਾਰੇ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਨ ਪੀਰ ਕੇ

॥੨੧॥

ਪੇਖਬੇ ਕੋ ਸਰਦਾਰ ਭਾਰੇ ਸੇ ਉਦਾਰੇ ਚਾਰੂ,
ਕਰਨੀ ਕੇ ਨੀਚ ਕਾਰੇ ਕੀਚ ਮੀਚ ਪਾਜ ਕੇ।

ਜਹਾਂ ਪੇਖੈਂ ਸੁਖ ਸ੍ਰਾਦ ਤਹਾਂ ਬੋਵੈਂ ਬਿਖੇਪਾਧ।
ਊਪਰ ਤੈ ਸਾਧੁ ਸੇ ਬਿਆਧ ਬੇਇਲਾਜ ਕੇ।
ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਨ ਸੰਗੀ ਰਸ-ਰੰਗੀ। ਭੈਣ ਭਾਣਜੀ ਕੇ,
ਮਤਿ ਖੋਟੇ ਸੋਟੇ ਖੈਰੈਂ ਅੰਤ* ਜਮਰਾਜ ਕੇ।

ਲਾਜੈ ਕਾ ਨ ਲਾਜੈਂ ਕਾਜੈਂ, ਖਾਜੇ ਹੀ ਕੇ ਪਾਜੇ
ਸਾਜੇ।

ਬਾਜੇ ਬਾਜੇ ਬੇਈਮਾਨ*, ਕਾਮ ਕੇ ਨ ਕਾਜ ਕੇ

।ਜਿਹੜੇ (ਬੰਦੇ) ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਤੇ ਚੰਗੇ ਨੇਕ ਸੁਭਾਵਾਂ ਤੇ ਮਿਲਵੇਂ ਕੱਦਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ) ਮਿਲ ਜੁਲ ਕੇ ਚੋਰ ਵਾਂਗ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਦਿਲ ਚੁਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

।ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਲੋੜ ਆ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆ ਕੇ ਕੰਬ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ (ਉਰਿ) ਦਿਲੋਂ ਖੋਟੀ ਵਿਉਂਤ ਦਾ ਢੰਗਰਖਦੇ ਹਨ।

।ਪਿੱਠ ਪਿਛੇ (ਖਾਰ) ਵੈਰ ਭਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਢੀਠ ਹੋ ਕੇ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਵਾਤ) ਮੁੱਖੋਂ (ਬਾਤ) ਗੱਲਾਂ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਕਰਦੇ (ਬੀਰ) ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਗ (ਪ੍ਰਤੀਤ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ। *ਵਾਤ ਬਾਤ ਹੇਤ ਰਰੈਂ ਪਾਠ, ਛੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਮੂਲ 'ਚ ਏਨਾ ਪਾਠ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

।(ਚਾਮ) ਸੁੰਦਰ ਚੰਮ ਭਾਵ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਕਲ, (ਦਾਮ) ਰੁਪਏ ਤੇ (ਬਾਮ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਬਦਨਾਮ ਹਨ।

।ਸਾਲੇ।

।ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਚੰਗੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸੁੰਦਰ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਕਰਨੀ ਦੇ ਨੀਚ (ਤੇ ਅੰਦਰ ਦੇ) ਕਾਲੇ ਹਨ (ਪਾਜ) ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ (ਕੀਚ) ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ (ਮੀਚ) ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

।ਉਪਾਧੀ ਰੂਪ ਜ਼ਹਰ (ਦਾ ਬੀਜ) ਬੀਜਦੇ ਹਨ।

।ਅੰਦਰੋਂ ਬੇ-ਇਲਾਜਰੋਗੀ ਹਨ।

।ਰਸ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਭਾਵ ਵਿਭਚਾਰੀ ਹਨ।

*ਅੰਤ ਪਾਠ ਮੂਲ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਵਜ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ।

।ਕੰਮ (ਭਾਵੇਂ) ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ (ਕੰਮ) ਖਾਣ ਦੇ ਤੇ (ਪਾਜੇ) ਲੋਕ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਹੀ (ਸਾਜੇ) ਕਰਦੇ ਹਨ।

*ਦੇਖੋ ਇਸ ਬਿਸ਼ਾਮ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੧੯ ਤੇ * ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ

॥੨੨॥

ਆਪ ਤੇ ਨ ਹੋਇ ਭਲਾ ਦੂਸਰੇ ਕੇ ਦੇਤ ਖੋਇ¹,
 ਐਸੇ ਬਦ-ਖੋਇ¹ ਜੋਇ, ਜਗ ਮੈਂ ਅਕਰੋਰਾ ਹੈਂ²।
 ਪੂਠੇ ਪਗ ਪੈਰੈਂ ਮਗ, ਗੂਠੇ ਦਿਖਰੈ ਹੈਂ ਜਗਿ,
 ਝੂਠੇ ਜਾਲ ਸਾਜ, ਅਗ ਲੂਠੇ ਕਰਿ ਹੋਰਾ ਹੈਂ¹।

ਆਖੇ ਲਗੈਂ ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਨ, ਕਰਤ ਮਜਾਖੇਂ¹ ਫਿਰੈਂ,
 ਚਾਖੇਂ ਰਸ ਰੋਸ ਲਾਖੇ, ਮਾਖੇ ਰਹੈਂ ਬੋਰਾ ਹੈਂ¹।

ਕਾਮ ਕੇ ਨ ਕਾਜ ਕੇ ਨ ਸੱਜਨ ਸਮਾਜ ਕੇ¹ ਨ,
 ਬਾਜੇ ਬਾਜੇ ਬੇਈਮਾਨ* ਕਾਠ ਕੇ ਗਦੋਰਾ ਹੈਂ¹।

॥੨੩॥

ਈਸਾ ਕੇ ਨ ਮੂਸਾ ਕੇ ਨ, ਰਾਮ ਕੇ ਰਸੂਲ ਕੇ¹ ਨ,
 ਨੀਤਿ ਪਰਤੀਤਿ¹ ਕੇ ਨ ਸ੍ਵਾਰਥ ਅਕੋਰਾ ਹੈਂ²।

ਪਹਿਨ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਾਕ ਉਸ਼ਨਾਕ ਹੈ ਕਜਾਕ,
 ਬਾਂਕ ਤਾਕ ਤੀਯਾ-ਪਰ ਧਨ ਮਨਿ ਦੋਰਾ ਹੈਂ¹।

ਅਕਲ ਨ ਸਕਲ ਨਕਲ ਕਰਿ ਹਾਸੈਂ ਲੋਗ,
 ਗੋਬਰ ਗਨੇਸ ਬੇਸ ਚੋਬਰ ਬਟੋਰਾ ਹੈਂ¹।

ਅੰਗਨ ਕੇ ਮਾਨੁਖ ਤੈ ਢੰਗਨ ਕੇ ਪੂਰੇ ਪਸੁ¹,

ਬਾਜੇ ਬਾਜੇ ਨਿਰੇ ਪੂਰੇ ਕਾਠ ਕੇ ਗਦੋਰਾ ਹੈਂ

॥੨੪॥

ਲੱਖੂ ਨੈਂ ਲਹੌਰ ਔਰ ਤੌਂਡੀ ਫਿਰਵਾਈ ਫੇਰ,
 ਸਭਿ ਹੀ ਕੇ ਯਾਹਿ ਬਿਧਿ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੇ ਹੈ।

ਟੂਕ।

¹ਦੂਜੇ ਦਾ (ਲਾਭ) ਗਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਬੁਰੀ ਆਦਤ ਵਾਲੇ। ²ਬਹੁਤੇ ਨਿਰਦਈ ਹਨ।

¹ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਪੁੱਠੇ ਪੈਰੀਂ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਜਗਤ ਨੂੰ ਠੁੱਠ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਝੂਠੇ ਤੇ ਛਲੀਏ ਹਨ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਸੜੇ ਹੋਏ (ਹੋਰਾ) ਹੋਛੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਮਖੌਲ।

¹ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਰਸ ਚਖਦੇ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਮਾਖੇ) ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸੁਦਾਈ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ। (ਅ) ਕੌਮ ਦੇ।

¹ਲੱਕੜ ਦੇ ਗਦੌੜੇ ਹਨ। (ਗਦੌੜਾ-ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਸਮੇਂ ਸੈਦੇ ਦੇ ਘਿਉ 'ਚ ਤਲੇ ਹੋਏ ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਗੋਲ ਗੋਲ ਕਿੰਗਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਮਿੱਠੇ ਮੇਵੇ ਪਾ ਕੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਪਰਾਉਂਠਿਆਂ ਜੇਹੇ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰ ਘਰ ਵੰਡਦੇ ਸਨ।)

*ਦੇਖੋ ਇਸ ਬਿਸ਼ਾਮ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੧੮ ਤੇ * ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ ਟੂਕ।

¹ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ।

¹ਨਾਰਾਜਨੀਤੀ ਤੇ ਨ ਭਰੋਸੇ ਦੇ (ਯੋਗ) ਹਨ। ²ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਦੇ (ਅਕੋਰਾ) ਮਿੱਠੇ ਹਨ।

¹(ਉਸ਼ਨਾਕ) ਚਾਲਾਕ (ਕਜਾਕ) ਲੁਟੇਰੇ ਹੋ ਕੇ (ਬਾਂਕ) ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਪਰਾਏ ਧਨ ਦੇ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਮਨ ਦੌੜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

¹ਗੋਹੇ ਦੇ ਗਣੇਸ਼ ਤੇ (ਚੋਬਰ) ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ (ਬੇਸ) ਲਿਬਾਸ (ਬਟੋਰਾ) ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

¹ਅੰਗਾਂ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਢੰਗਾਂ ਭਾਵ ਕਰਮਾਂ ਕਰ ਕੇ ਪੂਰੇ ਪਸੁ ਹਨ।

ਕੋਊ ਨਾਹਿ ਪਛੈ ਸੁਨੈ ਬਾਨੀ ਅਬਿ ਨਾਨਕ ਕੀ,
ਮੰਨਬੋ ਨ ਕੋਊ ਗੁਰੂ¹, ਸਿੱਖ ਨਾ ਕਹਾਯੋ ਹੈ।
ਸਿੱਖ ਜੁੋ ਸਦੈਹੈਂ ਹਮ ਤੁਰਕ ਬਨੈਹੈਂ ਤਾਂਹਿ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਛੋਡਿ ਨਾਮ ਔਰ ਭਜੋ ਭਾਯੋ ਹੈ।
ਗੁੜ ਨਾਮ ਛੋਡਿ ਰੋੜੀ ਨਾਮ ਸੋਂ ਬਿਹਾਰ ਕੀਜੋ,
ਗੁੜ ਕਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਹੋਤ ਬਿਦਤਾਯੋ ਹੈ ॥੨੫॥

¹ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾ ਮੰਨੇ।

¹(ਆਪਣੇ ਮਨ) ਭਾਉਂਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੇ।
¹ਵਰਤੋਂ ਕਰੇ।

ਤਬਿ ਤੈ ਲਹੌਰੀ ਲੋਗ ਗੁੜ ਕੋ ਕਹਿਤ ਰੋੜੀ,
ਬਾਤ ਬਖਯਾਤ ਸੋਈ ਚਲੀ ਜਾਤ ਅਬਿਹੀ।
ਫੇਰ ਕੋਪ ਠਾਨ ਕੈ ਦਿਵਾਨ ਲੈ ਮਹਾਨ ਸੈਨ,
ਚਢੜੋ ਬਿਨ ਚੈਨ ਐਨ ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਤਬਿਹੀ।
ਔਰ ਮੁਲਕਨਿ¹ ਮੁਲਤਾਨੀ ਔ ਬਹਾਵਲੀਏ,
ਪਰਬਤੀ ਪਿਸ਼ੌਰੀ ਬੁਲਵਾਏ ਨ੍ਰਿਪ ਸਭਿਹੀ।
ਆਏ ਬਿਨ ਦੇਰ ਤੈ ਕਸੂਰੀ ਔ ਜਲੰਧਰੀਏ,
ਅਨੀ ਘਨੀ¹ ਲੈ ਕੇ ਯੋਂ ਦਿਵਾਨ ਚਢੜੋ ਜਬਿਹੀ
॥੨੬॥

¹ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ।

¹ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।

ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪਰੀ ਸਭਿ ਦੇਸਨ ਬਿਸਾਲ ਤਬਿ,
ਧੂਰ ਸੰਗ ਧੂਰ ਰਹੜੋ ਨਭ¹ ਸੂਰ ਢਾਂਪਯੋ²।
ਆਈ ਰੈਨ ਕਜਾਮਤ ਕੈ ਮੇਘ ਮਹਾਂ ਘੋਰਿ¹ ਉਠੇ,
ਪਰਲੋ ਕਰਨ ਹੇਤ ਕੈਧੋ ਸਿੰਧ ਜਾਪਯੋ¹।
ਧਰਨੀ ਬਰ-ਬਰਾਤ ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਗਿਰ ਪਾਤ,
ਦਿੱਗਜ ਚਿਲ-ਚਿਲਾਤ ਸ਼ੇਸ਼ ਕੋਲ ਕਾਂਪਯੋ¹।

¹ਅਕਾਸ਼। ²ਸੂਰਜ ਢੱਕਿਆ ਗਿਆ।

¹ਗਰਜ ਕੇ।

¹ਜਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਹੀ ਜਾਣਿਆਂ।

¹ਧਰਤੀ ਕੰਬ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਹਾੜ ਡਿੱਗ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਹਾਥੀ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਤੇ (ਕੋਲ) ਸੂਰ ਕੰਬ ਗਏ।

¹ਦੈਂਤ, ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਦੇਵਤੇ।

¹ਕਿਹੜਾ ਕਾਲ ਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦਨੁਜ ਮਨੁਜ ਦੇਵ¹ ਕੈਹੈਂ ਸਭਿ ਆਪਸ ਮੈਂ,
ਕਹਾਂ ਹੈ ਹੈ ਭਾਈ ਯਾਹਿ ਕੌਨ ਕਾਲ ਆ ਪਯੋ¹।
॥੨੭॥

ਲੋਕ ਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੈਹੈਂ ਹੋਇ ਹੈ ਖਰਾਬੀ ਅਬਿ,
ਲੱਖੁ ਲੈ ਬਿਲੱਖੁ¹ ਦਲ ਚਢੜੋ ਕੋਪ ਧਾਰ ਹੈ।
ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਦਲ ਚੂਨ¹, ਨੂਨ ਸਮ ਸਿੰਘ ਇਤ,
ਮੁਸਲੇ ਤੁਫਾਨ ਔ ਬਘੂਰੇ ਸਿੰਘ ਸਾਰ ਹੈਂ¹।

¹ਅਣਗਿਣਤ।

¹ਆਟੇ (ਸਮਾਨ ਹੈ)।

¹ਸਿੰਘ ਵਾ-ਵਰੋਲਿਆਂ ਵਰਗੇ ਹਨ।

ਜੂਝੈਂ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਸੀਝਿ। ਚਢ੍ਹੋ ਦੁਸ਼ਟ ਲੱਖੁ
ਖੀਝਿ,

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਨਿਰਬੀਜ ਕਰਿ ਅਬਿ ਡਾਰ ਹੈ।
ਕੇਈ ਰਚੈਂ। ਭਲੀ ਕਰੈ ਰਾਮ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਮਚੈਂ,
ਹਮ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਥੇ ਦੁਖਯਾਰੇ ਇਨ ਭਾਰ ਹੈਂ

॥੨੮॥

ਸਿੰਘਨ ਖਬਰ ਏਹੁ ਜਬਰ ਸੁਨੀ ਜੋ ਗੁਨੀ,
ਗਈ ਮਤਿ ਭਬਰ ਸਬਰ ਖੈਚਿ ਪੈ ਰਚੋ।

ਕਹਾਂ ਭੈ ਹੈ ਐਹੈ ਜੋ ਜਹਾਨਿ ਤੁਰਕਾਨ ਚਢਿ,
ਕੈਹੈ ਜੋ ਅਕਾਲ ਥੈਹੈ ਵੈਹੈ ਹਮ ਹੈ ਧਰਯੋ।

ਢੀਲੀ ਸੁੱਟ ਗਰਦਨ ਸਰਦ ਨ ਸ੍ਰਾਸ ਖੈਚੋ,
ਮਰਦਨ ਪਰ ਭਰ ਦਿਨ ਕੈਸ ਨੈ ਪਰਯੋ।

ਧੀਰਜ ਨ ਹਾਰੋ ਨਿਜ ਬੀਰਜ। ਸੰਭਾਰੋ ਬੀਰ,
ਭੀਰ ਜਬਿ ਪੈਹੈ ਬਿਨੈਂ ਗੁਰੁ ਕਨੈ ਤੋਂ ਕਰਯੋ।

॥੨੯॥

ਸਿੰਘ ਪਦ ਲੀਤ ਮਾਰ ਲੂਟ ਨੀਤ ਕੀਤ ਜਿਨੈਂ,
ਤਿਨੈਂ ਫੇਰ ਮੀਤ ਕਯੋਂ ਸਭੀਤ ਚੀਤ ਕਰਨੋਂ।

ਜਰਮ ਮਰਨ ਤੈ ਨ ਡਰਨ ਸਤੀ ਸੁ ਤੀਯਾ,
ਆਸ਼ਕ ਮਸੂਕ ਜਯੋਂ ਅਚੂਕ ਦੂਖ ਭਰਨੋਂ।

ਖੇਲਣੇ ਕਾ ਚਾਉ ਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੈਨੂੰ ਪਯਾਰੇ ਸੰਗ,
ਸਿਰ ਧਰ ਤਲੀ ਗਲੀ ਆਉ ਗੁਰੁ ਵਰਨੋਂ।

ਜਮ ਕੀ ਤਗੀਦ ਤੈ ਰਸੀਦ ਚੈਹੁ ਜੇ ਮਹੀਦਾ,

'ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ (ਜੂਝੈ) ਲੜ ਕੇ (ਸੀਝ) ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

'ਹੁਣ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸਰਬ-ਨਾਸ਼ ਕਰ ਸੁੱਟੇਗਾ।

'ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

'ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰੀ ਤਾਂ
ਮਤ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਈ (ਪਰ) ਸਬਰ ਧਾਰ ਕੇ ਫੇਰ (ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ) ਕਿਹਾ।

'ਜੇ ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੁਰਕ ਵੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵੀ
ਕਾਹਦਾ ਡਰ ਹੈ, ਅਸਾਂ ਇਹੋ (ਧਰਯੋ) ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ
ਜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਰੇਗਾ ਉਹੋ ਹੋਵੇਗਾ।

'ਧੌਣ ਵਿੱਲੀ ਸੁੱਟ ਕੇ ਠੰਢੇ ਸਾਹ (ਹਾਹੁਕੇ) ਨਾ ਖਿੱਚੋ (ਭਰੋ)
ਮਰਦਾਂ (ਭਾਵ ਸਿੰਘਾਂ) ਦੇ ਉਪਰ ਕਿਹੜੇ ਦਿਨ (ਭਰ) ਜੰਗ
ਨਹੀਂ ਪਿਆ।

'ਬਲ।

'ਤਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ (ਕਨੈ) ਤਰਫ ਭਾਵ ਗੁਰਾਂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ।

'ਹੇ ਮਿੱਤਰੋ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਭੈ ਦੇ ਸਹਿਤ ਚਿੱਤ ਕਿਉਂ
ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ।

'ਜਿਵੇਂ ਸਤੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸੜਨ ਤੇ ਮਰਨ ਤੋਂ
ਨਹੀਂ ਡਰਦੀਆਂ ਤੇ ਆਸ਼ਕ ਤੇ ਮਾਸੂਕ ਜਿਵੇਂ (ਅਚੂਕ) ਬਹੁਤੇ
ਦੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

'ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ "ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ
ਦਾ ਚਾਉ॥ ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ"॥ (ਪੰਨਾ
੧੪੧੨)

'ਜਮਾਂ (ਪਾਸ ਪੁੱਜਣ) ਦੀ (ਤਾਗੀਦ) ਪਕਿਆਈ ਤੋਂ ਜੋ

ਗੀਦਿ-ਪਨੋਂ ਛੋਡਿ ਹੈ ਸ਼ਹੀਦ ਭਵ ਤਰਨੋਂ

॥੩੦॥

ਜੰਗ ਸੰਗ ਬੈਰਿਨ ਨਿਸੰਗ ਹੋਇ ਲੇਹੁ ਅੰਗ,
ਰੰਗ ਬਦਰੰਗ ਹਾਰ ਜੀਤ ਗੁਰੂ ਕੋ ਅਹੀ।

ਜੇ ਕਰੈਹੈ ਸੇ ਕਰੈਹੁ ਰੈਹੁ ਮਨ ਮੋਦ ਸਦ,
ਲੈਹੁ ਜਦ ਕਦ ਪਦ ਮੋਖ ਭੋਗ ਕੋ ਸਹੀ।

ਕਾਮ ਹੈ ਤਿਹਾਰੋ ਏਹੈ ਰੋਜ ਕੋ ਨਿਹਾਰੋ ਬੀਰ,
ਓਜ ਕੋ ਸੰਭਾਰੋ ਨਯੋ ਪਯੋ ਆਜ ਕੋ ਨਹੀਂ।
ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੈਂ ਗਾਇ ਕੈ ਬਿਸਾਲੈਂ
ਇਮ,
ਪੰਥ ਮੈਂ ਉਤਾਲੈਂ ਥੀ ਮਿਸਾਲੈਂ ਫਿਰ ਯੋਂ ਕਹੀਂ।

॥੩੧॥

ਕੋਕਲਾ¹ ਕੋ ਕੌਨੈਂ ਕਹਯੋ ਬੈਨ ਕਲ² ਬੋਲਬੋ ਕੋ,
ਸਫਰੀ¹ ਸਿਖਾਈ ਕਿਨ ਨੀਰ-ਨਿਧ² ਤਰਬੋ।
ਚਾਤਕ ਨੈ¹ ਸ੍ਰਾਂਤਿ² ਕਾ ਮਹਾਤਮ ਕਹਾਂ ਤੈ ਸੁਨਯੋ,
ਸੁੰਮ ਕਹਾਂ ਸੀਖਯੋ ਧਨ ਸੰਚਿ¹ ਧਰਾ ਧਰਬੋ।
ਗਜਾਨ ਹਰਿ ਹੰਸ ਨਜਾਯਕਾਰੀ¹ ਹੈਂ ਪਢਾਏ ਕਿਨ,
ਨੀਰ ਛੀਰ ਸਾਚ ਕੂਰ ਭਿੰਨ ਕੈ ਦਿਖਰਬੋ।

ਦਾਤਾ ਦਾਨ ਦੈਨ ਕੀ ਜਯੋਂ ਪਾਏ ਪੈ ਨ ਪਾਟੀ¹ ਪਢੇ,
ਸਿੰਘ ਕੌਮ ਤਯੋਂ ਸੁਭਾਵ ਬੈਰਿਨ ਬਿਦਰਬੋ

॥੩੨॥

ਸਤੀਆਂ¹ ਕੋ ਪਤੀਆਂ ਕੀ ਸੇਵ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧ੍ਰਮ,
ਸਿਖਰਾਯੋ ਕੌਨੈਂ ਜਤੀਆਂ ਕੋ ਜਤ ਧਾਰਬੋ।
ਸੂਰਬੀਰ ਤਾਈ ਸੂਰਬੀਰਨ ਦਿਢਾਈ ਕਿਨ,
ਬਾਜਰਾਜ¹ ਸੀਖੇ ਕਹਾਂ ਖਗ² ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰਬੋ।
ਕੇਹਰ ਕੇ ਛੌਨੈਂ ਬੈਠਿ ਬੇਹਰ ਪਢਾਏ ਕੌਨੈਂ,
ਮਾਤੇ ਗਜ-ਰਾਜਨ ਕੇ ਕੁੰਭਨ ਬਿਦਾਰਬੋ।

(ਮਹੀਦ) ਵੱਡਾ (ਰਸੀਦ) ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।

¹ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗ ਦਾ (ਅੰਗ) ਪੱਖ ਲਉ,
²ਚੰਗੇਰੰਗ ਤੇ ਮਾੜਾਰੰਗ ਜਿੱਤ ਤੇ ਹਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਹੈ।

¹ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰੋ ਤੇ ਅਨੰਦਰਹੋ, ਜਦੋਂ
ਕਦੋਂ ਸਦਾ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਕੇ ਭੋਗ ਮੋਖ ਦੀ ਪਦਵੀ ਲਉ।

¹ਅੱਜ ਕੋਈ ਨਵਾਂ (ਜੰਗ ਦਾ ਕੰਮ) ਨਹੀਂ ਪਿਆ।

¹ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਛੋਟੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਕਰੋ।

¹ਕੋਇਲ। ²ਸੁੰਦਰ।

¹ਮੱਛੀ। ²ਸਮੁੰਦਰ।

¹ਪਪੀਹੇ ਨੇ। ²ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਦਾ।

¹ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ।

¹ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

¹ਪਾਣੀ ਤੇ ਦੁੱਧ ਸੱਚ ਤੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਵੱਖਰਿਆਂ ਕਰ ਕੇ
ਦਿਖਾਉਣਾ।

¹ਫੱਟੀ ਭਾਵ ਵਿੱਦਿਆ।

¹ਸਤ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

¹ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਸ਼ੇਰ। ²ਪੰਛੀ।

¹ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ (ਬੇਹਰ) ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ

ਪਾਰਬੋ ਪਰੇਮ ਕਹਾਂ ਭਗਤ ਜਗਤਿ ਪਢੇ,
ਕਹਯੋ ਕਿਨ ਕਬਿਨਿ ਕਬਿੱਤਨ ਕੋ ਢਾਰਬੋ।
॥੩੩॥

ਮੁਕਤਾ ਕੇ ਪੁਕਤਾ ਬਨਾਨ ਕੇਰ ਬੁਕਤਾ,
ਸਿਖਾਏ ਕਿਨ ਸੁਕਤਾ ਅਰੁਕਤਾ ਨਿਹਰ ਹੈਂ।

ਨਿਜ ਸੁਤ ਨੈਨ ਬਾਜ ਖੋਲੁ ਹੈ ਮਮੀਰਾ ਲਜਾਇ।

ਪਾਰਸ ਕੇ ਸੰਗ ਉੱਲੂ ਆਂਡਾ ਨਿਜ ਹਰ ਹੈ।
ਗਜਾਨ ਹਰਿ ਜਾਂ ਕੀ ਕੁਲ ਕਰੇ, ਹੈ ਸੁਭਾਵ ਜੈਸੇ,
ਤੈਸੇ ਭਾਵ। ਦਾਵ ਘਾਵ ਖੁਦ ਹੀ ਸੋ ਕਰ ਹੈ।
ਢਰ ਹੈ ਕਪੋਤਨ ਪੈ। ਬਹਿਰੀ ਜਜੋਂ ਕੁਹੀ ਕੂੰਜ,
ਸਿੰਘ ਕੌਮ ਜੰਗ ਮੈਂ ਤਜੋਂ ਬੈਰਿਨ ਪੈ ਪਰ ਹੈ
॥੩੪॥

ਇਤਯਾਦਿ ਬਾਤ ਭਾਂਤਿ ਬਿਬਿਧਾ। ਬਿਖਯਾਤ, ਭਯੋ
ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੋ ਸੁਨਾਤ ਨੀਤਿ।, ਰੋਸ ਜਾਗਿਓ।
ਪੱਕੇ ਸਿੱਖ ਗੌਰ ਕਰਿ। ਰਹੇ ਤਾਹੀਂ ਠੌਰ ਪਰ,
ਮਨ ਜਿਨ ਭੌਰ ਭਰ ਸਿੱਖੀ ਕੰਜ ਪਾਗਿਓ।

ਕੱਚੇ ਗਏ ਦੌਰਿ ਦਹਿਲਾਇ। ਜਾਇ ਜੱਟ ਥੀਏ,
ਕੀਏ ਪੁਰਾਰੂਪ ਨਿਜ।, ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਤਿਆਗਿਓ।
ਸੁਨਿ ਦੇਸ ਦੇਸ ਤੈ ਬਿਸੇਸ ਸਿੰਘ ਸਦਕੀ,
ਅਸੇਸ। ਆਇ ਮਿਲੇ ਪੰਥ ਸੰਗ ਰੰਗ ਲਾਗਿਓ
॥੩੫॥

ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ ਸਸਤਰ ਬਸਤਰ ਅੱਸੂ ਚਾਰੂ।
ਔਰ ਭੀ* ਸਮਾਨ ਥੇ ਮਹਾਨ ਭਏ ਲਜਾਵਤੇ।

ਮਸਤ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ (ਕੁੰਭਨ) ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਕਿਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ।

‘ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪਾਲਣਾ ਕਿਥੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਕਬਿੱਤਾਂ ਦਾ (ਢਾਰਨਾ) ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਕਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਭਾਵ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ।

‘(ਸੁਕਤਾ) ਸਿੱਪੀਆਂ ਨੂੰ (ਮੁਕਤਾ) ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ (ਪੁਕਤਾ) ਪੱਕੇ (ਬੁਕਤਾ) ਬੁਕਤੇ ਬਣਾਉਣੇ ਕਿਸ ਨੇ ਸਿਖਾਏ ਹਨ, (ਜੋ) ਬਿਨਾਰੋਕ ਤੋਂ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਣਦੇ) ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ। (ਬੁਕਤਾ-ਸਿੱਪੀ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਖਲੜ ਵਿੱਚ ਉਹ ਖਾਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੋਤੀ ਪੱਕਾ ਬਣਦਾ ਹੈ)।

‘ਮਮੀਰਾ ਲਿਆ ਕੇ ਬਾਜ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ।

‘(ਬੱਚਾ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ) ਆਪਣਾ ਆਂਡਾ ਤੋੜਦਾ ਹੈ।

‘ਖਿਆਲ।

‘ਕਬੂਤਰਾਂ ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

‘ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ।

‘ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀਆਂ।

‘ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ।

‘ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਰੂਪ ਭੌਰੇ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਕੰਵਲ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ।

‘ਡਰ ਕੇ।

‘ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਜੱਟਾਂ ਵਾਲਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਲਿਆ।

‘ਬਹੁਤੇ।

‘ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੇ।

*ਔਰ ਭੀ ਪਾਠ ਮੂਲ ‘ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਛੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਉਂਟ ਘੋੜੇ ਲੱਦਿ ਖਰ! ਖੱਚਰ ਲਿਆਏ ਬੱਧ,
ਆਟਾ ਦਾਣਾ ਤੱਦ ਥੀ ਜਰੂਰਤ ਸੁ ਯਾਵਤੇ।
ਕੱਠੇ ਭਏ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਬੀਸਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਭਿ,
ਕਰਿ ਗੁਰਮਤਾ ਪੈਠੇ ਝੱਲ ਭਬ ਭਾਵਤੇ।
ਤਾਂਹੀ ਸਮੇਂ ਲੱਖੂ ਲੈ ਬਿਲੱਖੂ। ਸਰਦਾਰ,
ਤੁਰਕਾਨੀ ਹਿੰਦਵਾਨੀ ਲੈ ਮਹਾਨੀ ਭਏ ਆਵਤੇ

॥੩੬॥

ਕਾਨੂੰ-ਆਣ ਛੰਭ ਮਾਂਹਿੰ ਸਿੰਘ ਥਏ ਏਕ ਠਾਂਹਿ,
ਮਾਰਿ ਮ੍ਰਿਗ ਮੱਛੀ ਖਾਹਿੰ ਸੂਰ ਬਹੁ ਭਾਇ ਕੈ।
ਕੇਤਿਕ ਚਢੇ ਰਹਾਹਿੰ ਮਢੇ ਲੋਹ ਰੋਹ। ਸਿੰਘ,
ਰਾਖੈਂ ਤਕਰਾਈ ਚਾਰ ਓਰਨ ਫਿਰਾਇ ਕੈ।
ਤਰੁਨ ਪੈ। ਟਾਂਗੂ ਰੈਹੈਂ ਖਬਰ ਜਸੂਸ ਦੈਹੈਂ,
ਤੂਕ ਜਿਸ ਦਿਸ ਐਹੈਂ, ਮਾਰਿ ਕਾਢੈਂ ਜਾਇ ਕੈ*

॥੩੭॥

ਬੈਠੇ ਇਮ ਆਸ਼ਕ ਉਪਾਸ਼ਕ ਅਕਾਲ ਬਨਿ,
ਬੀਸਕ ਪਚਾਸਕ ਜੋ ਕੋਸ ਮੈਂ ਥਾ ਤਬਿਹੀ।
ਬਰਖਾ ਅਪਾਰ ਔ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬੇਸੁਮਾਰ ਤਹਾਂ,
ਥੀ ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ ਸ਼ਾਹੀ ਜਾਨਵਰ ਸਭਿਹੀ।
ਮਾਰਿ ਸੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੈਹੈਂ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਪਢੈ ਹੈਂ,
ਤਾਜੀ ਭਏ ਰਾਜੀ ਦੂਬ ਤਾਜੀ ਬਹੁ ਲਭਹੀ।

ਸਖਤ ਵਖਤ ਆਨ ਪਰ ਹੈ ਸਿੰਘਾਨਿ ਜਬਿ,
ਕਿਲਾ ਕੋਟ ਓਟ ਮੋਟ ਕਾਨਨ ਸੁ ਫਬਹੀ।

॥੩੮॥

ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਦਸਕ, ਰਸਕ ਖਾਇ। ਬੈਰੀਓਂ ਨੈਂ,
ਲਾਈ ਅਗ ਬਨ ਤਾਂਈਂ ਅਧਿਕੈਂ ਰਿਸਾਇਕੈ।
ਮਤਾ ਕਰਜੋ ਪੰਥ ਨੀਠ¹, ਮਾਰ ਮਰੇ ਆਜ ਈਠ²,
ਜਾਹੁ ਨਹੀਂ ਭਾਜਿ, ਪੀਠ ਕੋਊ ਦਿਖਰਾਇ ਕੈ।
ਹੁਤੇ ਜੇ ਸਯਾਨੇ ਤਹਾਂ ਦਲ ਮੈਂ ਪੁਰਾਨੇ ਸਿੰਘ,
ਫੇਰ ਤਿਨ ਕਹਜੋ ਇਮ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਕੈ।

'ਖੋਤੇ।

'ਜਿਤਨੀ ਕੁ।

'ਮਨ-ਭਾਉਂਦੇ (ਭੱਬ) ਸੁੰਦਰ ਝੱਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੜੇ।

'ਵਿਲੱਖਣ, (ਅ) ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।

'ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ।

'ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ।

'ਦਰੱਖਤਾਂ ਤੇ।

*ਅੰਕ ਨੰ: ੩੭ ਦੀਆਂ ਮੂਲ 'ਚ ਤਿੰਨ ਹੀ ਤੁਕਾਂ ਹਨ। ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

'ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ ਸੀ।

'ਤਾਜ਼ਾ ਘਾਹ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਘੋੜੇਰਾਜੀ ਹੋ ਗਏ।

'ਵੱਡੀ ਓਟ ਜੰਗਲ ਹੀ ਫਬਦਾ ਹੈ।

'ਖਿਝ ਖਾ ਕੇ।

'ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ।

'ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ। ²ਏਥੇ।

ਢਾਈ ਫੱਟ ਕਹਿਤ ਲੜਾਈ ਕੇ ਮਹਾਨ ਜਨ,
ਭਾਗਨ ਮਿਲਨ ਏਉ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਦਾਇਕੈ।

॥੩੯॥

ਸੰਮੁਖ ਹੈ ਸ਼ੱਤਰੂ ਕੇ ਲਰਨ ਮਰਨ ਮਾਰਿ,
ਯਾਹੀ ਕੇ ਅਰਧ ਨੀਤਿ ਨਿਪੁਨ ਬਤਾਏ ਹੈਂ।
ਗੁਰੂ ਭੀ ਹਮਾਰੇ ਕਹੜੇ ਦੌਰ ਕੈ ਲਰਨ ਨੀਕ,
ਆਪ ਗੁਰੂ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਲਰਿ ਅਰਿ ਘਾਏ ਹੈਂ।
ਔਰ ਦੇਖ ਲੇਹੁ ਜਾਦੋਪਤਿ। ਨੈਂ ਅਭੰਗ ਜੰਗ,
ਕੀਏ ਹੈਂ ਨਿਸੰਗ ਭਾਗ ਖਾਇ ਖਾਇ ਗਾਏ ਹੈਂ।
ਤਾਂ ਤੇ ਤੁਮ ਦੌਰਿ ਕਿਤ ਔਰ ਠੌਰ ਗੌਰਿ। ਚਾਲੋ,
ਈਹਾਂ ਲਰਿ ਮਰਨੋਂ ਨ ਹਮ ਕੋ ਸੁਹਾਏ ਹੈਂ

॥੪੦॥

ਬਾਤ ਯਾਹਿ ਮਾਨ ਲਈ ਪੰਥ ਨੈਂ ਮਹਾਨ ਜਾਨਿ,
ਆਧਕ ਨਿਸਾ ਮੈਂ। ਪਰੇ ਬੈਰਿਨ ਪੈ ਧਾਇ ਕੈ।
ਸੱਤੂ ਥੇ ਪਏ ਸੋਏ ਸੰਤਰੀ। ਸੁਸਤ ਹੋਏ,
ਬੀਜਰੀ ਸਮਾਨ ਸਿੰਘ ਪਰੇ ਔਚਕਾਇ ਕੈ।
ਬੈਰੀ ਸਭਿ ਪਏ ਹੀ ਦਬਾਇ ਲਏ ਪੰਥ ਤਬਿ,
ਮਾਰਿ ਕੂਟਿ ਲੂਟਿ ਕਰਿ ਛੂਟ ਬਹੁ ਧਾਇ ਕੈ।
ਸਿੰਘ ਯੋਂ ਸ਼ਗਨ ਕਰਿ ਧਸੇ ਫੇਰ ਧਾਇ ਬਨ,
ਸੁਨਿ ਪਛਤਾਯੋ ਲੱਖੁ ਮਨਿ ਦੁਖ ਧਾਇ ਕੈ

॥੪੧॥

ਕੈਹੈਂ ਭਈ ਬੁਰੀ ਬਾਤ ਬਖਯਾਤ ਸਾਤ। ਏਹੁ,
ਬਿਨ ਤਤਬੀਰ। ਘਾਤ² ਭਯੋ ਨਿਜ ਦਲ ਕੋ।
ਫੇਰ ਯੋਂ ਬਨਾਈ ਬਯੋਂਤ ਰੱਯਤ ਬੁਲਾਈ ਸਭਿ,
ਝਾੜੀ ਕਟਵਾਈ ਔ ਲਵਾਈ ਅੱਗ ਝੱਲ ਕੋ।
ਫੇਰ ਕਰੀ ਧਾਈ ਤਬਿ ਆਗੇ ਲਾਈ ਤੋਪ ਸਭਿ,
ਗੈਲ ਤੋ ਜੰਜੈਲ ਔ ਜੰਮੂਰੇ ਕੀਏ ਭਲ ਕੋ।

ਪੀਛੇ ਕਰੀ ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹਿ ਅਸਵਾਰੀ ਸਭਿ,

¹ਭੱਜ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮੇਲ ਕਰਾ ਲੈਣਾ ਇਹ ਦੋ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ
(ਸਾਰੇ) ਪੂਰੇ ਫੱਟ ਹਨ।

¹ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਚਤੁਰ ਪੁਰਖ ਅੱਧਾ ਫੱਟ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।

¹ਭਾਂਜ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਖਿਆਲ ਨਾਲ।

¹ਅੱਧੀ ਕੁਰਾਤ ਨੂੰ।

¹ਪਹਿਰੇਦਾਰ।

¹ਅਚਣਚੇਤ ਆ ਕੇ।

¹(ਛੂਟ) ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਦੌੜ ਕੇ।

¹ਸੱਚੀ।

¹ਵਿਉਂਤ, ਜਤਨ। ²ਨਾਸ਼।

¹(ਤੋਪਾਂ ਦੇ) (ਗੈਲ) ਪਿੱਛੇ ਤਾਂ (ਭਲ ਕੋ) ਚੰਗੇ (ਜੰਮੂਰੇ)
ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਤੇ (ਜੰਜੈਲ) ਲੰਬੀ ਨਾਲੀ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਕਰ
ਲਈਆਂ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਗੈਲ ਪਰਜੋ ਭਰਜੋ ਛਲ ਬਲ ਕੋ

॥ ੪੨ ॥

ਛੋਡਿ ਤਬਿ ਝੱਲ ਚਲੇ ਆਗੈ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਹੱਲ,

ਆਗੇ ਆਗੇ ਸਿੰਘ ਫਿਰੈਂ ਪੀਛੇ ਦਲ ਤੁਰਕੀ।

ਕਈ ਬਾਰ ਲਰੇ ਸਿੰਘ ਸੰਮੁਖ ਹੂੰ ਖਰੇ ਧਿੰਗਾ¹,

¹ਜ਼ੋਰਾਵਰ।

ਫੇਰ ਭਰਿ ਲੰਮੀ ਡਿੰਘਾ¹ ਗਏ ਆਗੇ ਢੁਰਕੀ²।

¹ਕਦਮ। ²ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਤੋਪ ਔ ਜੰਬੂਰਨ ਕੇ ਆਗੇ ਸਿੰਘ ਭਾਗੇ ਜਾਹਿੰ,

ਪੇਸ਼ ਲੇਸ ਚਾਲੈ ਨਾਹਿ ਪਰੈਂ ਲੈ ਲੈ ਘੁਰਕੀ।

¹ਝੱਈਆਂ ਲੈ ਕੇ।

ਫਿਰੈਂ ਤਟਰਾਵੀ ਕੇ ਨ ਭਾਵੀ ਮੇਟ ਸਕੈ ਕੋਊ,

ਹੂੰ ਹੈ ਘੱਲੂਘਾਰਾ¹ ਜੋਊ ਪਰੀ ਰੇਖ ਧੁਰ ਕੀ

¹ਤਬਾਹੀ, ਸਰਬ ਨਾਸ਼।

॥ ੪੩ ॥

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਪਾਸ ਕਿਛੁ ਰਹਜੋ ਨਾ ਖਰਚ ਖਾਸ,

ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ ਗਯੋ ਮੁੱਕ ਸਾਇਕਾ¹ ਨਿਖੁਟੇ ਹੈਂ।

¹ਤੀਰ।

ਬਸਨ ਪੁਰਾਨੇ ਹੂੰ ਹਿਰਾਨੇਂ ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿਨ,

ਗਾਤ ਕ੍ਰਿਸ ਭਏ¹ ਗਏ ਬਲ ਤਨ ਟੂਟੇ ਹੈਂ।

¹ਸਰੀਰ ਲਿੱਸੇ ਹੋ ਗਏ।

ਟੂਟ ਗਏ ਆਯੁਧਾ¹ ਨ ਕਾਮ ਕੋ ਹੈ ਰਹਜੋ ਕੋਊ,

¹ਸ਼ਸਤ੍ਰ।

ਕੈਸੇ ਕਰੈਂ ਜੰਗ ਔ ਤੁਰੰਗ ਸਭਿ ਹੂਟੇ ਹੈਂ।

¹ਘੋੜੇ ਸਾਰੇ ਥੱਕ ਗਏ।

ਰੈਨ ਦਿਨ ਕਾਫਰੀ¹ ਮੁਸਾਫਰੀ ਰਹਿਤ, ਤੋ ਭੀ

¹ਬਹੁਤੀ।

ਆਫਰੀ¹ ਹੈ ਸਿੰਘਨ ਕੇ, ਧੀਰਜ ਨ ਛੂਟੇ ਹੈਂ

¹ਸ਼ਾਬਾਸ਼।

॥ ੪੪ ॥

ਸਿੰਘਨ ਵਿਚਾਰ ਕੈ ਤਕਾਏ ਹੈਂ ਪਹਾਰ ਫਿਰ,

ਉੱਤਰ ਦਿਸਾ ਮੈਂ ਧਸੇ ਪਰਬਤਾਨ ਜਾਇ ਹੈਂ।

ਨਗਰ ਬਸੌਲੀ ਨਾਮ ਨਿਕਟ ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਿ,

ਆਗੇ ਤੈ ਗਿਰੀਸਾ¹ ਸੁਨਿ ਆਏ ਮਿਲਿ ਧਾਇ ਹੈਂ।

¹ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ।

ਏਕ ਓਰ ਚਢ੍ਹੇ ਦਰਯਾਉ ਖੂਨੀ ਕਹਿਰ ਸੋਂ,

ਏਕ ਓਰ ਤੁੰਗ-ਗਿਰਾ¹ ਕਠਿਨ ਮਹਾਂਇ ਹੈਂ।

¹ਉੱਚੇ ਪਹਾੜੇ।

ਪੀਛੇ ਤੇ ਤੁਰਕ ਮਾਰੈਂ ਆਗੇ ਤੈ ਗਿਰੀਸ ਗਾਰੈਂ¹,

¹ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਬਨੀ ਤਹਾਂ ਔਖੀ ਅਤਿ ਆਇ ਹੈ

॥ ੪੫ ॥

ਸੁਯਾ:

ਸਿੰਘਨ ਜਾਨ ਲਯੋ ਮਨ ਮੈਂ ਤਬਿ,
ਯੇ ਨਹਿੰ ਛੋਡਿਤ ਪ੍ਰਾਨ ਹਮਾਰੇ।
ਦੇ ਦਿਸ ਤੈ ਅਰਿ ਆਇ ਲਰੇ,
ਅਬਿ ਦੌਰਨ ਕੋ ਨਹਿੰ ਠੌਰ ਕਿਨਾਰੇ।

¹ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੌੜਨ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ।

ਸੰਮੁਖ ਹੋਇ ਸ਼ਹੀਦ ਬਨੈਂ ਅਬਿ,
ਮਾਰ ਮਰੈਂ ਅਰਿ ਕੇ ਗਨ ਭਾਰੇ।
ਐਸ ਵਿਚਾਰ ਤਬੈ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ,
ਪਿੰਗਨ¹ ਕੀਨ ਸੁ ਚਿੱਤ ਕਰਾਰੇ² ॥ ੪੬ ॥

¹ਜ਼ੋਰਾਵਰਾਂ ਨੇ। ²ਤਕੜੇ।

ਦੇ ਦਿਸ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਮੁਖ ਸਿੰਘਨ,
ਜੰਗ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਠੀਕ ਮਚਾਏ।
ਵੱਟ ਕਸੀਸ¹ ਪਰੈਂ ਜਿਤ ਧਾਇ,
ਦਬਾਇ ਧਰੈਂ ਅਰਿ ਕੇ ਤਿਤ ਦਾਏ।

¹ਕਚੀਚੀ।

¹ਉਸੇ ਤਰਫ਼।

ਤੋਪ ਜੰਬੂਰ ਜੰਜੈਲਨ ਸੰਮੁਖ,
ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਕਿਛੁ ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਏ।
ਸਾਵਨ ਮੇਂਹ ਸਮਾਨ, ਘਨੀ
ਗੁਲਕਾ ਬਰਸਾਵਨ, ਸੱਤ੍ਰੁ ਮਹਾਂਏ ॥ ੪੭ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਮਾਚਯੋ ਅਭੰਗ ਜੰਗ ਅੰਗ ਭੰਗ ਭਏ ਬਹੁ,
ਮਾਰ ਕੈ ਕੁਰੰਗ ਕੀਨੇਂ ਖੀਨੇਂ ਬਿਨ ਚੈਨ ਕੋ।

¹ਮਾਰ ਕੇ ਖੋਟੇਰੰਗ, (ਖੀਨੇ) ਵਿਆਕੁਲ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੋਂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਭਾਰਾ ਪਰਯੋ ਪੰਥ ਬੇ-ਸੁਮਾਰਾ ਮਰਯੋ,
ਕਰਯੋ ਹੈ ਲਚਾਰਾ ਮਾਰ ਕੈ ਸਥਾਰਾ ਸੈਨ ਕੋ।
ਸੰਮੁਖ ਹੈ ਰੂਝਿ ਰੂਝਿ¹ ਜੂਝਿ ਜੂਝਿ² ਸਿੰਘ ਪਿੰਗ,
ਮਾਰਿ ਬਹੁ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੋ ਜਾਹਿੰ ਚਢ ਗੈਨ ਕੋ।
ਡੋਲਤ ਕਬੰਧ¹ ਫਿਰੈਂ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬੋਲਤ ਯੋਂ,
ਕਹਾਂ ਲੱਖੁ ਪੁਸ਼ਟ ਦੁਸ਼ਟ¹ ਜਾਹਿੰ ਸਮ ਹੈ ਨ ਕੋ

¹ਫੌਜ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰ ਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਸੱਥਰ (ਢੇਰ) ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

¹ਰੁਕਰੁਕ ਕੇ। ²ਲੜ ਲੜ ਕੇ।

¹ਅਕਾਸ਼ ਭਾਵ ਸੱਚ-ਖੰਡ ਨੂੰ।

¹ਧੜ।

¹ਵੱਡਾ ਦੁਸ਼ਟ।

॥ ੪੮ ॥

ਹੂਰਨ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀ¹ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਨ ਭਈ,
ਸੂਰਨ ਕੋ ਬਰ ਕੈ ਸ਼ਹੂਰ ਭੂਰ ਪਾਤ ਹੈਂ।
ਮੁੰਡਨ ਕੇ ਝੁੰਡ ਔ ਬਿਤੁੰਡ ਤੁੰਡ ਪਰੇ ਕਿਤ,

¹ਸਾਰੀਆਂ ਦੀ।

¹ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲੁੱਥਨ ਪੈ ਲੁੱਥ ਜੁੱਥ ਚਢੀਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਹੈਂ।

‘ਕਿਤੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਮੂੰਹਾਂ ਸਮੇਤ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਮੂੰਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਏ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਤੇ ਲੋਥਾਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ।

ਮੇਦ ਮਾਸ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਕਾ ਕੀਚ ਮੱਚਯੋ ਔਨ ਵੀਚ,
ਸੀਂਚਿ ਸੀਂਚਿ ਲੋਹੂ ਭੂਤ ਜੋਗਨੀ ਅਨੁਾਤ ਹੈਂ।

‘ਮਿੱਝ ਮਾਸ ਤੇ ਲਹੂ ਦਾ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ, ਲਹੂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਭੂਤ ਤੇ ਜੋਗਣੀਆਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੁਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸ੍ਰਾਨ! ਬ੍ਰਿੱਕ ਸਜਾਲ ਗੀਧ-ਮਾਲਕਾ ਬਿਸਾਲ
ਕਿਤ,

‘ਕਿਤੇ ਕੁੱਤੇ, ਬਘਿਆੜ, ਗਿੱਦੜ ਤੇ ਗਿਰਝਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ (ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ) ਅਤੇ ਭੈਰੋਂ (ਆਦਿਕ) (ਕਪਾਲਕਾ) ਖੋਪਰੀਆਂ ਦੇ (ਤਾਲਕਾ) ਛੈਣੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਭੈਰਵ ਕਪਾਲਕਾ ਲੈ ਤਾਲਕਾ ਬਜਾਤ ਹੈਂ ॥ ੪੯ ॥

ਪਰਯੋ ਜਬਿ ਜੰਗ ਘੋਰ ਸਿੰਘਨ ਦੈ ਜੋਰ ਤਬਿ,

‘ਖਿਝੇ।

ਚਪੇ ਚੋਰ ਜਿਮ ਬਲ ਕੀਨੋਂ ਏਕ ਓਰ ਹੈ।

ਧਾਇ ਕੈ ਗਿਰੀਸਨ ਤੈ ਮੋਰਚਾ ਛੁਡਾਇ ਲਯੋ,

ਗਯੋ ਦਲ ਭੂਪਨ ਕਾ ਦੌਰਿ ਰਨ ਛੋਰਿ ਹੈ।

ਭਾਵੀ ਕੇ ਪਰੇਰੇ ਸਿੰਘ ਝਟਪਟ ਰਾਵੀ ਤਟ,

ਗਏ ਹਠ ਠਟ ਪਾਰ ਹੋਨ ਭਟ ਜੋਰ ਹੈ।

‘ਸੂਰਮੋਂ ਹਠ ਧਾਰ ਕੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਪਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਧਸੇ ਓਤ¹ ਬਿਨਾਂ ਪੋਤ² ਗਏ ਬਹੁ ਖਾਇ ਗੋਤ³,

‘ਓਧਰ (ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ) ਜਾ ਧਸੇ। ²ਜਹਾਜ਼। ³ਗੋਤਾ ਖਾ ਗਏ ਭਾਵ ਡੁੱਬ ਗਏ।

ਖੂਨੀ ਦਰਜਾਉ ਸੋਤ¹ ਚਢਯੋ ਹੁਤੋ ਘੋਰ ਹੈ

‘ਖੂਨੀ ਦਰਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ।

॥ ੫੦ ॥

ਸ਼ੰਕਰ ਛੰਦ:

ਗੁਰਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਹਰਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਲੋ,

ਡੱਲੇ ਵਾਲੇ ਧੀਰ।

ਬਹੁ ਮਰੇ ਡੂਬ ਦਰਜਾਵ ਮੈਂ,

ਸਰਦਾਰ ਏਤਿਕ ਬੀਰ।

ਫਿਰ ਖਾਇ ਤਹਿ ਤੈ ਖੋਫ,

ਪੀਛੇ ਹਟੇ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ।

ਇਕ ਓਰ ਪਰਬਤ ਹੁਤੋ ਜੋ,

ਤਹਿ ਤੁੰਗ¹ ਕਠਨ ਮਹਾਨ ॥ ੫੧ ॥

‘ਉੱਚਾ।

ਤਿਸ ਓਰ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੰਘ ਜਬਿ,

ਦੈ ਜੋਰ ਬਹੁ ਬਲ ਲਾਇ।

ਵਹਿ ਹੁਤੋ ਅਤਿ ਹੀ ਕਠਨ ਗਿਰ,
 ਨਹਿੰ ਚਢਯੋ ਤਿਸ ਪਰ ਜਾਇ।
 ਪੁਨ ਸੈਨ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੀ ਪਰੀ,
 ਦੈ ਜੋਰ ਪੀਛ੍ਰੋਂ ਆਇ।
 ਬਹੁ ਤੀਰ ਗੋਲੀ ਬਰਖਹੀਂ,
 ਪਿਖਿ ਮੇਂਹ ਜੇਂਹ ਲਜਾਇ ॥ ੫੨ ॥
 ਬਹੁ ਬਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਨਿ, ਸਿੰਘਨ
 ਤਈਂ ਤਬਿ ਤਿਸ ਠੌਰ।
 ਸਭਿ ਬੀਚ ਘਾਟੀ' ਕੇ ਰੁਕੇ,
 ਨਹਿੰ ਚਲੇ ਤਬਿ ਕਿਛੁ ਜੋਰ।
 ਬਹੁ ਮਰੇ ਜ੍ਹਾਨ ਕਿਕਾਨ' ਤਹਿੰ,
 ਤੁਰਕਾਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰ।
 ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਚਢਨੇ ਲਗੇ ਗਿਰ ਪਰ,
 ਪੈਰ ਪਜਾਦੇ' ਫੇਰ ॥ ੫੩ ॥
 ਪਗ ਫਿਸਲ ਗਿਰ ਤੈ ਪਰੈਂ ਗਿਰ ਗਿਰ',
 ਚਢਯੋ ਨਹਿੰ ਤਹਿੰ ਜਾਇ।
 ਤਿਸ ਸੈਲ ਕੇ ਥਾ ਤਲੇ ਬਹਿਤੋ',
 ਘੋਰ ਵਡ ਦਰਯਾਇ।
 ਕਿਛੁ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਦਰਯਾਵ ਮੈਂ,
 ਗਿਰ ਗਏ ਗੋਤੇ ਖਾਇ।
 ਕਿਛੁ ਗਿਰੇ ਗਿਰ ਕੀ ਕੰਦਰਾਂ ਕੇ
 ਅੰਦਰੈਂ ਤਹਿੰ ਜਾਇ ॥ ੫੪ ॥
 ਕਿਛੁ ਚਢੇ ਪਰਬਤ ਸਿਖਰ ਪੈ,
 ਸਿੰਘ ਅਤਿ ਮੁਸੀਬਤ ਪਾਇ।
 ਵਹਿ ਪਾਰ ਹੋਏ ਉਤਰ ਗਿਰ,
 ਨਿਜ ਗਏ ਜਾਨ ਬਚਾਇ।
 ਜਬਿ ਯੋਂ ਸਜਾਦੇ' ਸਿੰਘ ਬਹੁ,
 ਲਖਿ' ਭਏ ਪਰਬਤ ਪਾਰ।
 ਇਤ ਰਹੇ ਪੀਛੇ ਜੰਗ ਕਰਤੇ,
 ਸਿੰਘ ਜੇ ਅਸਵਾਰ ॥ ੫੫ ॥

'ਪਹਾੜੀਰਾਹ, ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ।

'ਘੋੜੇ।

'ਪੈਦਲ ਹੋ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ।

'ਪੈਰ ਦੇ ਤਿਲਕਣ ਨਾਲ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

'ਹੇਠਾਂ ਵਗਦਾ ਸੀ।

'(ਗੁਰੂ ਕੇ) ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ।

'ਲੰਘ ਕੇ।

ਤਿਨ ਮਾਹਿੰ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ,
 ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਲੂ ਬੀਰ।
 ਪੁਨ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਔ ਹਰੀ ਸਿੰਘ,
 ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਵਡ ਧੀਰ।
 ਸਿੰਘ ਦੀਪ ਔ ਗੁਰੁਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ,
 ਤੈ ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ।
 ਵਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ,
 ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਮਹਾਨ ॥ ੫੬ ॥
 ਥਰਾਜ ਸਿੰਘ ਮਰੂਜ ਸਿੰਘ,
 ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਕਿਸ਼ੋਰ।
 ਇੱਤਯਾਦਿ ਸਾਰਨ¹ ਜਥੇਦਾਰਨ,
 ਲੀਨ ਪੰਥ ਬਟੋਰਿ।
 ਦੈ ਧੀਰ ਬੀਰਨ ਗੁਨਿ-ਗਹੀਰਨ,
 ਭਾਂਤਿ ਬਹੁ ਸਿਤਕਾਰ।
 ਇਨ ਕਹਜੋ ਯੋਂ ਸਭਿ ਖਾਲਸੇ ਕੋ,
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਉਚਾਰ ॥ ੫੭ ॥
 ਅਬਿ ਹਟੇ ਪੀਛੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ,
 ਬਾਂਧ ਕਰਿ ਸਭਿ ਗੋਲ।
 ਇਕ ਬਾਰ ਬੱਟ ਕਸੀਸ,
 ਬਿਸਵੇ-ਬੀਸ¹ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿ।
 ਬਲ ਧਾਰਿ ਅੱਸੂ ਧਵਾਇ ਕੈ,
 ਦਲ ਲਖੇ ਤੁਰਕੀ ਧਾਇ।
 ਜੋ ਨਿਕਸ ਜੈਹੈ ਰਾਜ ਲੈਹੈ,
 ਮਰੈ ਗੁਰੁ-ਪੁਰਿ ਜਾਇ ॥ ੫੮ ॥
 ਯਹਿ ਦੁਹੂੰ ਹਾਥਨ ਹੈਂ ਤੁਮਾਰੇ,
 ਲਖੇ¹ ਮੋਦਕ² ਨੀਕ।
 ਤਬਿ ਜਥੇਦਾਰਨ ਕਾ ਕਹਜਾ,
 ਮੰਨ ਲੀਨ ਪੰਥਹਿ ਠੀਕ।
 ਬਲ ਠੱਟ ਬਾਂਧਿ ਗਰੱਟ¹, ਸਿੰਘ
 ਸੁਭੱਟ ਧਰਿ ਗੁਰੁ ਧਜਾਨ।

¹ਆਹਲੂ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸੂਰਮਾ।

¹ਕਿਸ਼ੋਰ ਸਿੰਘ।

¹ਸਾਰਿਆਂ।

¹ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ।

¹ਜੱਥਾ।

¹ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ।

¹ਦੌੜ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਓ।

¹ਜਾਣੋ। ²ਲੱਡੂ।

¹ਬਲ ਧਾਰ ਕੇ ਤੇ ਜੱਥਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

ਕਰਿ ਚਪੇ ਚੋਰਨ ਜੈਸ ਬਲ,
ਮਧ ਧਸੇ ਦਲ ਤੁਰਕਾਨ ॥ ੫੯ ॥

ਥੇ ਜਥੇਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਲੋ,
ਤਹਾਂ ਜੇਤਿਕ ਸਿੰਘ।
ਵਹਿ ਭਏ ਆਗੇ ਪੰਥ ਕੇ,
ਭਰ ਚਲੇ ਲੰਮੀ ਡਿੰਘਾ ॥ ੬੦ ॥

'ਕਦਮ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸੱਤ੍ਰੂਨ ਕੇ ਦਲ ਮੈਂ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਧਸੇ,
ਬਲ ਕੈ ਭਲ ਕੈ ਵਡ ਹੱਲਾ।
ਤੋਮਰ ਤੇਗਨ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗਨ
ਸੰਗ, ਕਰਜੋ ਬਡ ਜੰਗ ਅਚੱਲਾ।
ਪੰਥਿ ਸੁਪੰਥ ਛੁਡਾਇ ਲਯੋ,
ਤੁਰਕਾਨ ਮੈਂ ਠਾਨ ਦਯੋ ਥਰਥੱਲਾ।
ਸਿੰਘਨ ਮਾਂਡ ਲਯੋ ਮਰਨਾਂ। ਜਬਿ,
ਸੱਤ੍ਰੂਨ ਯਾਦ ਅਯੋ ਤਬਿ ਅੱਲਾ ॥ ੬੧ ॥

'ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਡਾ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

'ਟਿੱਕ ਕੇ, ਪੈਰ ਗੱਡ ਕੇ।

'ਪੰਥ ਨੇ ਚੰਗਾਰਾਹ ਛੁਡਾ ਲਿਆ।

'ਹਲਚਲੀ।

'ਮਰਨਾ ਧਾਰ ਲਿਆ।

ਦੋ ਦਿਸ ਤੈ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਪੈ,
ਗੁਲਕਾ ਸਮ ਮੇਂਹ ਅਸਾਰਾ ਪਰੈ ਹੈਂ।
ਤੁੱਪਕ ਤੋਪ ਜੰਜੈਲ ਜੰਬੂਰਨ,
ਪੂਰ ਦਯੋ ਨਭ ਸੂਰ ਦਬੈ ਹੈਂ।
ਉਪਰ ਕੇ ਲਖ ਸਿੰਘਨ ਕੈ,
ਇਤ ਤੈ ਉਤ ਓਨ ਕੈ ਓਨ ਲਗੈ ਹੈਂ।

'ਬਹੁਤੀਆਂ, ਲਗਾਤਾਰ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਏਧਰੋਂ ਓਧਰ ਤੇ ਉਪਰੋਂ ਏਧਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਤੁਰਕਾਂ) ਨੂੰ ਹੀ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਲਾਗਨ ਦੇਤ ਨ ਸਿੰਘਨ ਕੈ,
ਸਮ ਭੂਤਨ ਆਗ ਬਿਲਾਗ ਸੁ ਜੈਹੈ ॥ ੬੨ ॥

'ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਬਿਨਾਂ ਲੱਗੇ ਤੋਂ (ਅੱਗੇ ਲੰਘ) ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕੇਹਰ ਜਜੋਂ ਭਭਕਾਰ ਇਤੈ ਉਤ,
ਸਿੰਘ ਪਰੈਂ ਬਲ ਧਾਰਿ ਰਿਸਾਈ।
ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਚਹੈਂ ਸਭਿ ਹੋਵਨ,
ਤੁੱਕ ਲਰੈਂ ਨਿਜ ਜਾਨ ਬਚਾਈ।
ਮਾਰਿ ਸਥਾਰ ਕਰੈਂ ਤਰਵਾਰਨ,
ਖੋਜ ਫਿਰੈਂ ਲੱਖੁ ਦੁਸ਼ਟ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।

'ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ।

ਰਾਖਤ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਗੁਰੂ ਯੋਂ,
ਜਿਮ ਦਾਂਤਨਿ ਪਾਂਤਿਨਿ¹ ਜੀਭ ਰਹਾਈ || ੬੩ ||

¹ਦੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ।

ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਪਰੈ ਜਿਤ ਕੋ,
ਤਿਤ ਦੂਰ ਕਰੈ ਹਰ ਕੈ ਅਰਿ ਤੈਹੈਂ।
ਸਿੰਘ ਜੱਸਾ ਬਡ ਦੇਤ ਘੱਸਾ¹ ਕਿਤ,
ਸਿੰਘ ਹਰੀ ਨਹਿਂ ਥੋਰ ਕਟੈ ਹੈ।
ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਤ ਚੜ੍ਹਤ ਜਿਤੈ,
ਸੁ ਅੜਤ ਜੜਤ ਲੜਤ ਅਥੈ ਹੈ¹।

¹ਧੱਕਾ, ਹੱਲਾ।

¹ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅੜ ਕੇ (ਜੜਤ) ਜੰਮ ਕੇ (ਅਥੈ) ਲਗਾਤਾਰ ਲੜਦਾ ਹੈ।

ਗੈਰਤ ਖਾਇ ਕਿ ਹੈਰਤ ਮੈਂ¹,
ਅੰਗਰੀ ਮੁਖ ਦੈ ਅਰਿ ਐਸ ਕਥੈ ਹੈਂ || ੬੪ ||
ਬਾਘਨਿ ਭੂਖੀ ਕਿ ਨਾਗਨਿ ਰੂਖੀ,
ਕਿ ਆਗਨਿ ਸੂਖੀ ਝਰੱਪ ਅਪਾਰੈਂ¹।

¹ਸ਼ਰਮ ਖਾ ਕੇ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿੱਚ।

¹ਵੈਰੀ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹(ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ) ਭੁੱਖੀਆਂ ਸ਼ੇਰਨੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਗੁੱਸੇ ਭਰੀਆਂ ਸਪਣੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਸੁੱਕੀ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਝੜਪਾਂ ਹਨ।

ਜ਼ਾਲ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਲੋਚਨ ਕੀ ਕਿਤ,
ਬੇਸ ਦਿਨੇਸਹਿ ਕੀ ਕਿਤ ਧਾਰੈਂ¹।

¹ਸ਼ਿਵ ਦੇ (ਤੀਜੇ) ਨੇਤ੍ਰ ਦੀ ਅੱਗ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਹੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਬੱਜਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਿ ਇੰਦਰ ਕੇ ਕਿਤ,
ਬੀਜਰੀਆਂ ਬਹੁ ਰੂਪ ਦਿਖਾਰੈਂ¹।

¹ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਬੱਜ੍ਰ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਬਿਜਲੀਆਂ ਬਹੁਤੇ ਰੂਪ ਦਿਖਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਕਾਲ ਕੀ ਜੀਹੈਂ ਕਿ ਮੌਤ ਕੀ ਲੀਹੈਂ,
ਚਲੀ ਹੈਂ ਕਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਤਰਵਾਰੈਂ || ੬੫ ||

¹ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਹਨ ਜਾਂ ਮੌਤ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਹਨ ਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਚੱਲੀਆਂ ਹਨ।

ਤ੍ਰਿਖੀ ਤਿਰਸੂਲਨ ਤੈ ਤਿਗੁਨੀ,
ਚੌਗੁਨੀ ਚੱਕ੍ਰ ਤੈ ਬੱਕ੍ਰ ਭਰੀ ਹੈ¹।

¹ਤ੍ਰਿਸੂਲਾਂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਚੱਕ੍ਰ ਨਾਲੋਂ ਚੌਗੁਣੀਆਂ ਟੇਢਤਾਈ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਦਾਹਿਕ ਆਠ ਗੁਨੀ ਅਗ ਤੈ,
ਖਰ ਬੱਜਰ ਤੈ ਗੁਨ ਬੀਸ ਢਰੀ ਹੈਂ¹।

¹ਅੱਗ ਤੋਂ ਅੱਠ ਗੁਣਾਂ ਸਾੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਜਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀਹ ਗੁਣਾਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਢਾਲੀਆਂ ਭਾਵ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਤੀਸ ਗੁਨੀ ਤਿਰਛੀ ਤਤਤਾਨ ਤੈ,
ਹਲਾਹਲ ਤੈ ਜੁ ਹਜ਼ਾਰ ਖਰੀ ਹੈਂ¹।

¹ਬਿਜਲੀਆਂ ਤੋਂ ਤੀਹ ਗੁਣਾਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਹਨ, ਜ਼ਹਿਰ ਨਾਲੋਂ

ਕਾਲ ਤੇ ਕੌਰ ਗੁਨੀ ਬਿਧਨਾਂ,
ਯਹਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਤਰਵਾਰੈਂ ਘਰੀ ਹੈਂ॥ ੬੬ ॥

ਆਨ ਮਚੜੋ ਘਮਸਾਨ॥ ਮਹਾਂ,
ਤਹਿ ਖਾਨ ਫਜ਼ੁਲਾ ਅਰੜੋ ਅਗਵਾਈ।
ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰੀ ਹੁਤੇ ਵਹਿ ਬੀਰ,
ਸੁ ਮਾਰ ਹੀ ਮਾਰ ਕੈ ਧੁੰਮ ਮਚਾਈ।
ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਹੂੰ ਸੰਮੁਖ ਤਾਹਿ ਕੇ,
ਕਾਨ ਲੌ ਤਾਨ॥ ਕਮਾਨ ਚਢਾਈ।
ਬੱਜਰ ਕੇ ਸਮ ਮਾਰ ਕੈ ਬਾਨ,
ਸੁ ਖਾਨ ਧਰਾ ਪਰ ਦੀਨ ਲੁਠਾਈ॥ ੬੭ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਲੜਤ ਲੜਾਕੇ ਬੀਰ ਕਮਠ ਕੜਾਕੇ ਭੀਰ॥
ਤੀਰ ਤੇਗ ਤੋਮਰ ਸਰੀਰ ਚੀਰਿ ਧਰੇ ਹੈਂ॥
ਤੋਪਨ ਕੜਾਕੇ ਔ ਭੜਾਕੇ ਤੁੰਗ ਤੁੱਪਕਾਨ॥
ਤੜਤਾ ਤੜਾਕੇ ਤੇਜ॥ ਕੋਪ ਮਨ ਭਰੇ ਹੈਂ॥
ਗਜਾਨ ਹਰੀ ਲੁੱਥਨ ਪੈ ਲੁੱਥ ਜੁੱਥ ਗੁੱਥ ਧਰੀ,
ਹੱਥ ਮੱਥ ਸਥਿਲਿ ਅਕੱਥ ਫੈਲਿ ਪਰੇ ਹੈਂ॥

ਲੋਹੂ ਮਾਸ ਗੱਤਲੜੋਂ ਸੈਂ॥ ਧਰਾ ਲਾਲ ਹੋਇ ਪਰੀ,
ਮਾਨੋਂ ਬਨਿ ਕਿੰਸਕ ਤੈ ਸਿੰਬਲ ਬਨਿ ਝਰੇ ਹੈਂ॥

॥ ੬੮ ॥

ਬੀਰਨ ਸਧੀਰਨ ਸਕੀਰਨ ਕਰੀ ਹੈ ਧਰਾ॥
ਜ਼ਾਨਨ ਕਿਕਾਨਨ ਕੇ॥ ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰਿ ਕਰਿ।
ਮੰਡ ਕੈ ਘਮੰਡ ਬਲਵੰਡਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਤਿ,
ਖੰਡ ਖੰਡ ਖੰਡ-ਪਤਿ ਡਾਰੇ ਪੰਥ ਧਰ ਪਰ॥

ਫੱਟ ਫੱਟ ਸੁੱਟਤ ਹੈਂ ਜੁੱਟਤ ਅਗਾਰੀ ਹੋਇ॥

(ਮਾਰਨ ਨੂੰ) ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ।

‘ਬਿਧਾਤੇ ਨੇ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਕਰੋੜ ਗੁਣਾਂ (ਮਾਰਨ ਨੂੰ) ਚੰਗੀਆਂ
ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਘੜੀਆਂ ਹਨ।
‘ਜੰਗ।

‘ਖਿੱਚ ਕੇ।

‘ਲਿਟਾ ਦਿੱਤਾ।

‘(ਭੀਰ) ਬਹੁਤੇ (ਕਮਠ) ਧਨੁੱਸ ਕੜਕਦੇ ਹਨ।

‘ਚੀਰ ਕੇਰਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

‘ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਉੱਚੇ ਭੜਾਕੇ।

‘ਬਿਜਲੀਆਂ ਦੇ ਤੇਜ ਤੜਾਕੇ।

‘ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) (ਜੁੱਥ) ਬਹੁਤੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਤੇ
ਲੋਥਾਂ ਗੁੰਦ ਕੇਰੱਖੀਆਂ ਹਨ ਕਿਤੇ ਹੱਥ ਤੇ ਸਿਰ (ਅਕੱਥ)
ਬਹੁਤੇ ਖਿੰਡੇ ਪਏ ਹਨ।

‘ਮਾਸ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨਾਲ।

‘ਮਾਨੋ ਕੇਸੂਆਂ ਦੇ ਜੰਗਲ ਤੇ ਸਿੰਬਲ ਦੇ ਜੰਗਲ ਤੋਂ (ਫੁੱਲ) ਝੜੇ
ਹਨ।

‘ਧਰਤੀ ਢੱਕ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

‘ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ।

‘ਪੰਥ ਦੇ ਬਲੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤਾ ਤਿਖਾ ਜੰਗ ਰਚ ਕੇ ਖੰਡਾਂ
ਦੇ ਪਤੀ ਭਾਵ ਰਾਜੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਟ
ਦਿੱਤੇ।

‘ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਜੁਟਦੇ ਹਨ।

ਲੁੱਟਤ ਹਥਜਾਰ ਘੋਰੇ ਸਿੰਘ ਬਲ ਧਰਿ ਧਰਿ।
ਭੈਰੋਂ ਭੂਰ ਜੋਗਨੀ ਖਵੀਸ ਖੇਤਿ ਚੰਡਿ ਕਾਲੀ,
ਸਾਨੰਦ ਕਾਪਲੀ ਪੀਐਂ ਸ੍ਰੋਣ ਪਜਾਲੀ ਭਰਿ ਭਰਿ।
॥ ੬੯ ॥

ਰੋਕਿ ਰੋਕਿ ਪਾਉਂ ਸਿੰਘ ਠੋਕਿ ਠੋਕਿ ਬਾਂਈਂ ਭੁਜ,
ਬੈਰਿਨ ਕੇ ਥੋਕ ਪੈ ਪਰਤਾ ਹਠ ਠਾਨ ਹੈਂ।
ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਹੱਲੇ ਪੱਲੇ ਬਾਂਧਿ ਸਾਂਧ ਕੈ ਕਮਾਨਾ,
ਬਾਨ ਬਰਖਤ ਕਰਖਤ ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਨ ਹੈਂ।
ਧਰਤ ਨ ਪਾਛੇ ਪਗਾ ਡਰਤ ਟਰਤ ਨਾਹਿੰ,
ਕਰਤ ਦੁ-ਵਾਰ ਜਾਹਿੰ ਧਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੈਂ।
ਏਕਨ ਕੇ ਦੱਟ ਦੱਟ ਏਕਨ ਕੇ ਫੱਟ ਫੱਟਾ,
ਏਕਨ ਕੇ ਕੱਟ ਕੱਟ ਸੁੱਟਤ ਮਿਦਾਨ ਹੈਂ ॥ ੭੦ ॥
ਸਿੰਘਨ ਲਚਾਈ ਹੈ ਮਚਾਈ ਅਤਿ ਤੋਰਿ ਜਾਨੈਂ,
ਤੁਰਕ ਬਚਾਇ ਜਾਨ ਲਰਤ ਪਛਾਨ ਕੈ।
ਜੇਤਿਕ ਪਹਾਰੀ ਥੇ ਲਚਾਰੀ ਮਾਨਿ ਗਏ ਦੌਰ,
ਹਿੰਦੂ ਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਲਰੈਂ ਆਨ ਕੈ।
ਤੁੰਡ ਬਿਨ ਰੁੰਡ ਕਿਤ ਮੁੰਡ ਬਿਨ ਡੋਲੈਂ ਧਰਾ,

ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਰਹੇ ਹੈਂ ਪੁਕਾਰ ਸੇ ਭਯਾਨਕੈ।
ਸ੍ਰੋਣਤ ਕੇ ਕੁੰਡਨ ਮੈਂ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਤੁੰਡ ਫਿਰੈਂ,
ਭੈਰੋਂ ਭੂਤ ਭੂਤ-ਪਤਿ ਨੁਵੈਂ ਗੰਗ ਜਾਨ ਕੈ।
॥ ੭੧ ॥

ਮੱਜਾ ਮੇਦ ਸ੍ਰੋਣਤ ਕੀ ਕੀਚਰਣ ਬੀਚ ਮੱਚੀ,
ਸੀਂਚ ਸੀਂਚ ਜੋਗਨੀ ਸੁ ਭੋਗਨੀ ਉਤਾਲਕਾ।

ਖੋਪਰੀ ਬਜਾਵੈਂ ਭੂਤ ਭੈਰਵੀ ਸੁ ਗਾਵੈਂ ਗੀਤ,
ਨਾਰਦ ਨਚਾਵੈ ਡਾਰਿ ਆਂਤਨ ਕੀ ਮਾਲਕਾ।

ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸੇ ਬਿਸਾਲ ਸੇ ਘਮੰਡ ਮੰਡਿ,

'ਭੈਰੋਂ', ਬਹੁਤੀਆਂ ਜੋਗਣੀਆਂ, ਦੇਉ, ਚੰਡੀ ਕਾਲੀ ਆਦਿ
(ਖੇਤਿ) ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਖੋਪਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਿਆਲੀਆਂ
ਲਹੂ ਨਾਲ ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਪੀਂਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਇਕੱਠ ਉੱਪਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

'ਜੱਥੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੇ ਕਮਾਣਾ ਖਿੱਚ ਕੇ।

'ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੇ ਜਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

'ਪੈਰ।

'(ਫੇਰ) ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਫੜ ਕੇ ਦੂਹਰੇ ਵਾਰ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਡਾਂਟ ਡਾਂਟ ਕੇ ਤੇ ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਕਰਕੇ।

'ਬਹੁਤ ਜਾਨਾਂ ਤੋੜ ਕੇ।

'ਔਖਿਆਈ ਮੰਨ ਕੇ।

'ਛੇਤੀ।

'ਕਿਤੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧੜ ਤੇ ਕਿਤੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧੜ
ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

'ਲਹੂ ਦੇ ਕੁੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ ਧੜ ਤੇ ਸਿਰ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਭੈਰੋਂ,
ਭੂਤ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਗੰਗਾ ਜਾਣ ਕੇ ਨੁਉਂਦੇ ਹਨ।

'ਮਿੱਝ (ਮੇਦ) ਚਰਬੀ ਤੇ ਲਹੂ ਦਾ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਚਿੱਕੜ ਹੋ
ਗਿਆ, ਜੋਗਣੀਆਂ (ਉਸ ਚਿੱਕੜ ਨੂੰ) ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕਰ ਕੇ
ਛੇਤੀ ਛਕਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਨਾਰਦ (ਜੋਗਣੀਆਂ ਨੂੰ) ਆਂਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਗਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪਾ
ਕੇ ਨਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।

'ਬਹੁਤਾ ਜੰਗਰਚ ਕੇ।

ਖੰਡਿ ਖੰਡਿ¹ ਬੈਰਨ ਕੋ ਮੇਲੀ ਹਾਲ-ਚਾਲਕਾ।
ਕੱਟਿ ਕੱਟਿ ਝੱਟ-ਝੱਟ ਦੱਟ ਦੱਟ ਗੇਰੈਂ ਅਰਿ¹,
ਗੱਟ ਗੱਟ ਸ੍ਰੋਣ ਮਾਸ ਗ੍ਰਾਸ¹ ਖਾਇ ਕਾਲਕਾ

॥ ੨੨ ॥

ਚੜਿ ਚੜਿ ਆਵੈਂ ਦਲ ਦੁੱਜਨ ਕੇ ਤੜ ਤੜ¹,
ਅੜਿ ਅੜਿ ਕਾਟੈਂ ਸਿੰਘ ਸੰਮੁਖ ਹੈ ਲੜਿ ਲੜਿ।
ਸੜ ਸੜ ਤੇਗੇ ਤੀਰ ਬਾਹੈਂ ਬੀਰ ਖੜ ਖੜ,
ਕੜ ਕੜ ਤੁੱਪਕ ਜੰਬੂਰੇ ਛੁੱਟੈਂ ਤੜ ਤੜ¹।

ਝੜ ਝੜ ਪਰਤ ਗਿਰਤ ਅਰਿ ਦੜ ਦੜ,
ਫੜਿ ਫੜਿ ਦਾਂਤਨ ਤਿਨੂਕੇ ਬੋਲੈਂ ਬੜ ਬੜ¹।

ਹੜ ਹੜ ਹਸਤ ਕਬੰਧ ਦੌਰੈਂ ਧੜ ਧੜ,
ਭੜ ਭੜ ਭੈਰਵ ਡਕਾਰੈ ਭੀਮ ਮੜ ਮੜ¹ ॥ ੨੩ ॥

ਮਾਚੜੋ ਘਮਸਾਨ ਮਹਾਂ ਮਰੇ ਅੱਸੂ ਜਵਾਨ ਤਹਾਂ,
ਹੌਸਲਾ ਰਹਾ ਨਾਂ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਲਰਨ ਕਾ।
ਓਜਾ¹ ਕੋ ਸੰਭਾਰ ਸਿੰਘ ਖੋਜ ਰਹੇ ਲੱਖੂ ਤਾਂਈਂ,
ਆਯੋ ਨ ਅਗਾਰੀ ਗੀਦੀ ਪੀਛੇ ਰਹੜੋ ਕਰਨ ਕਾ¹।
ਤੁਰਕ ਜੰਬੂਰੇ ਤੋਪ ਜੋਰ ਕੈ ਚਲਾਵੈਂ ਘਨੇ,
ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਜੰਗੀ ਸਾਜ ਰਹੜੋ ਨਾ ਹਰਨ ਕਾ¹।
ਸਿੰਘ ਭਏ ਘਾਇਲ¹ ਅੰ ਕਾਇਲ ਬਿਹਾਲ ਘਨੇ²,
ਏਕ ਓਰ ਚਾਲੇ ਲਖਿ ਵਖਤ ਟਰਨ ਕਾ ॥ ੨੪ ॥
ਭਯੋ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਭਾਰਾ ਕਹਿਰ ਕਰਾਰਾ ਤਹਿ¹,

ਜੂਝੇ ਹੈਂ¹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਘਾਇ ਕੈ²।
ਯਾ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਜੰਗ ਲਰਤ ਭਿਰਤ ਸਿੰਘ,
ਮਾਰਤ ਮਰਤ ਬਹੁ ਹੁਲ-ਹਾਲ¹ ਪਾਇ ਕੈ।

¹ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ।

¹ਡਾਂਟ ਡਾਂਟ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਟਦੇ ਹਨ।

¹ਬੁਰਕੀਆਂ।

¹ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਦਲ (ਤੜ ਤੜ) ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

¹ਸਰੜ ਸਰੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ ਤੇਗੇ ਤੇ ਖੜ ਖੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਮੇਂ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕੜ ਕੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੇ ਤੜ ਤੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਛੁੱਟਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਵੈਰੀ ਦੜ ਦੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਡਿਗਦੇ ਤੇ ਝੜ ਝੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਦੰਦਾਂ 'ਚ ਘਾਹ ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਬੜ ਬੜ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

¹ਹੜ ਹੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ (ਕਬੰਧ) ਧੜ ਹਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਧੜ ਧੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਦੌੜਦੇ ਹਨ, ਭੈਰਵੀ ਭੜ ਭੜ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਤੇ (ਭੀਮ) ਸ਼ਿਵ ਮੜ ਮੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਡਕਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

¹ਬਲ।

¹(ਜੋ ਜੰਗ ਦਾ ਮੁੱਖ) ਕਾਰਨ ਸੀ।

¹(ਵੈਰੀ ਨੂੰ) ਮਾਰਨ ਦਾ।

¹ਜ਼ਖਮੀ। ²ਵਿਆਕੁਲ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਬੁਰੇ ਹਾਲ।

¹ਓਥੇ (ਕਰਾਰਾ) ਕਰੜੇ ਕਹਿਰ ਦੀ ਭਾਰੀ (ਘੱਲੂਘਾਰਾ) ਤਬਾਹੀ ਹੋਈ।

¹ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਹਨ। ²ਮਾਰ ਕੇ।

¹ਹਲਚਲੀ।

ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਤੁਰਕ ਪਹਾਰੀਏ ਲਰਤ ਜਾਹਿੰ,
 ਮੱਧ ਦਲ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਚਲਯੋ ਤਬਿ ਧਾਇ ਕੈ।
 ਯਾ ਬਿਧਿ ਲਰਤ ਭੂਰਾ¹ ਗਏ ਤੀਨ ਕੋਸ ਸੂਰ², 'ਬਹੁਤਾ' 'ਸੂਰਮੇਂ।
 ਸੂਰ ਦੂਰਿ ਭਯੋ¹ ਛਯੋ ਅੰਧਕਾਰ ਆਇ ਕੈ 'ਸੂਰਜ ਛਿਪ ਗਿਆ।

॥ ੭੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅਥਯੋ ਸੂਰ ਜਬਿ ਭਯੋ ਅੰਧੇਰਾ।
 ਤੁਰਕ ਸੈਨ ਹਟਿ ਕੀਨੋ ਡੇਰਾ।
 ਇਕ ਪਰਬਤ ਕੀ ਓਟ ਤਕਾਏ।
 ਸਿੰਘ ਭੀ ਉਤਰ ਪਰੇ ਤਿਸ ਥਾਂਏਂ ॥ ੭੬ ॥
 ਜੀਵਤ ਰਹੇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਜੇਈ।
 ਆਇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿ ਸਭਿ ਤੇਈ।
 ਸੈਨ ਗਿਰੀਸਨ ਤੁਰਕਨ ਕੇਰੀ।
 ਉਤਰ ਪਰੀ ਸਭਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰੀ¹ ॥ ੭੭ ॥ 'ਡੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ।
 ਨਿਰਭੈ ਹੋਇ ਖਾਇ ਸਭਿ ਖਾਣੇ।
 ਸੋਇ ਗਏ ਰਣ ਸੂਮ ਰਵਾਣੇ। 'ਥਕੇਵੇਂ ਦੇ ਦਬਾਏ ਹੋਏ।
 ਬਿਕਟਾਂ ਪਹਿਰੂ¹ ਖੜ੍ਹੇ ਚੁਫੇਰੇ। 'ਗੁਪਤ ਪਹਿਰੇਦਾਰ।
 ਸੋ ਭੀ ਗਾਫਲ ਭਏ ਵਧੇਰੇ ॥ ੭੮ ॥
 ਇਤ ਦਿਸ ਸਿੰਘਨ ਢਿਗ ਨਹਿੰ ਖਾਣਾ।
 ਭੂਖੇ ਬਿਰੇ ਮਾਨਿ ਗੁਰੁ ਭਾਣਾ।
 ਨੀਂਦ ਨ ਪਰੈ ਜ਼ਖਮ ਬਹੁ ਚਸਕੈ¹। 'ਜ਼ਖਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚੀਸਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।
 ਪੜ੍ਹੈਂ ਬਾਣੀਆਂ ਕਮਰਾਂ ਕਸ ਕੈ ॥ ੭੯ ॥
 ਇਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਕੇ ਦਸ ਦਸ ਘਾਵੈਂ¹। 'ਜ਼ਖਮ ਹਨ।
 ਥੇ ਤਨ ਪਰ ਨਹਿੰ ਪੀਰ ਜਨਾਵੈਂ।
 ਕਈ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ।
 ਰਹੇ ਤੁਰੰਗਨ ਪਰ ਹੀ ਬੈਸੇ ॥ ੮੦ ॥
 ਜਜੋਂ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਲਤ ਬਾਂਈ¹। 'ਖੱਬੀ ਲੱਤ ਵਿੱਚ।
 ਗੋਲਾ ਲਗਯੋ ਜੰਬੂਰੇ¹ ਆਈ। 'ਛੋਟੀ ਤੋਪ ਦਾ।
 ਮੋਟਾ ਪੱਟ ਗਯੋ ਥਾ ਭੰਨੇਂ।
 ਹੱਨੇ ਸਾਥ ਰਖੀ ਥੀ ਬੰਨ੍ਹੇਂ ॥ ੮੧ ॥

ਲਰਤ ਰਹਜੋ ਤੋਂ ਭੀ ਅਗਵਾਈ।
ਲਖੀ ਮਨੋਂ ਤਿਨ ਜਾਂਘ ਪਰਾਈ।

‘ਮਾਨੋਂ ਉਸ ਨੇ ਲੱਤ ਪਰਾਈ ਜਾਣੀ ਸੀ।

ਪੀਰ ਨ ਕਾਹੂੰ ਜਰਾ ਜਨਾਈ।
ਐਸੇ ਔਰ ਘਨੇਂ ਥੇ ਭਾਈ ॥ ੮੨ ॥
ਤਬਿ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਐਸ ਵਿਚਾਰਾ।

ਇਕਠੇ ਕਰੇ ਸਭੈ ਸਰਦਾਰਾ।
ਕਰਿ ਗੁਰਮਤਾ ਸੁਨਾਯਾ ਸਭਿ ਕੋ।
ਧੌਲੇ ਬੀਜਨ ਹੂੰ ਰੁਤਿ ਕਬਿ ਕੋ ॥ ੮੩ ॥

‘(ਧੌਲੇ) ਚਿੱਟੇ ਭਾਵ ਚੌਲ ਬੀਜਣ ਦੀਰੁੱਤ ਕਦੋਂ ਹੋਵੇਗੀ ਭਾਵ
ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ‘ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕਦੋਂ ਹੋਵੇਗਾ ?

ਨਿਸ ਭਰ ਜੇ ਪਰ ਰਹਿੰ ਹਮ ਯਹਾਂ।
ਜਖਮ ਅਕੜ ਦਖ ਦੈਹੈਂ ਮਹਾਂ।
ਲਰਨ ਭਿਰਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਰਹਿ ਹੈ।
ਸੱਤ੍ਰੂ ਆਇ ਚੁਫੇਰਜੋਂ ਗਹਿ ਹੈਂ ॥ ੮੪ ॥

ਦਿਵਸ ਚੜੈਗੋ ਜਬਿ ਹੀ ਭਾਈ।
ਬੈਰੀ ਤਜੈਂ ਨ ਹਮੈਂ ਕਦਾਈ।
ਤਾਂ ਤੇ ਕਰਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਬਿ ਗੌਰੈਂ।
ਤੱਤੇ ਘਾਵਾ ਚਲੈਂ ਕਿਤ ਦੌਰੈਂ ॥ ੮੫ ॥

‘ਵੱਡਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।

‘ਜਖਮਾਂ ਦੇ ਗਰਮ ਹੁੰਦਿਆਂ।

ਪਰੀ ਤੁਰਕ ਸੈਨਾਂ ਸਭਿ ਸੋਈ।
ਬਿਕਟਾਂ ਪਹਿਰੂ ਚੁਸਤ ਨ ਕੋਈ।
ਮਾਰਹੁ ਛਾਪਾ ਤਜ ਕਰਿ ਦੇਰੀ।
ਯਹੀ ਸਲਾਹਿ ਸਿੰਘਨ ਭਲ ਹੇਰੀ ॥ ੮੬ ॥

ਸਾਤ ਹਜ਼ਾਰ-ਕੁ ਥਾ ਅਸਵਾਰੈਂ।
ਏਤਿਕ ਹੀ ਪੈਦਲ ਥੇ ਨਾਰੈਂ।
ਬੀਰ ਧੀਰ ਸਭਿ ਬਲੀ ਬਹਾਦਰ।
ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਤਹਿੰ ਬਡ ਨਾਦਰ ॥ ੮੭ ॥

‘ਨਾਲ।

‘ਅਣੋਖੇ।

ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਪਰੇ ਕਰਿ ਹੱਲਾ।
ਤੁਰਕੈਂ ਯਾਦ ਕਰਾਯੋ ਅੱਲਾ।
ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਜੋ ਦਲ ਮਾਂਹੀਂ।
ਉਠੇ ਸਭੈ ਘਬਰਾਇ ਮਹਾਂਹੀਂ ॥ ੮੮ ॥

ਅਜਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮੈਂ ਬਯਾਘਰ ਜੈਸੇ।

‘ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ।

ਬਾਜ ਬਿਹੰਗਨ ਪੈ ਜਜੋਂ ਪੈਸੇ।
 ਸਿੰਘ ਪਰੇ ਤਜੋਂ ਤਿਨ ਪਰ ਰਿਸ ਕੈ।
 ਬਿਜਰੀ ਸਮ ਔਚਕ ਮੱਧ ਨਿਸ ਕੈ ॥ ੯੯ ॥
 ਜਾਗਿ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਇਤ ਉਤ ਧਾਏ।
 ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਹਿੰ ਸੰਭਾਲਨੇ ਪਾਏ।
 ਸਿੰਘਨ ਆਯੁਧਾ ਲੁਟੇ ਅਪਾਰੇ।
 ਘੋਰੇ ਨੀਕ ਲਏ ਤਜਿ ਮਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥
 ਝਟ-ਪਟ ਹੱਥ ਲੂਟ ਕਾ ਮਾਰਜੋ।
 ਕਈ ਕੁ ਸੌ ਮੁਸਲਾ ਕਟ ਡਾਰਜੋ।
 ਤੁਰਕਨ ਚਾੜ੍ਹ ਮਤਾਬਾ ਦਏ ਜਬਿ।

ਸਿੰਘ ਏਕ ਦਿਸ ਨਿਕਸ ਗਏ ਸਭਿ ॥ ੯੧ ॥
 ਅਪਨ ਪਰਾਯਾ ਤੂਕੈਂ ਨ ਸੂਝੈ।
 ਆਪਸ ਮੈਂ ਲਰਿ ਲਰਿ ਬਹੁ ਜੂਝੈ ॥ ੯੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦਿਵਸ ਚੜ੍ਹੇ ਫਿਰ ਤੁਰਕ ਸਭਿ,
 ਚਢੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਗੈਲ।
 ਸਿੰਘ ਧਸੇ ਬਨ ਸਘਨ ਮੈਂ,
 ਧਾਇ ਨਾਖ ਸਭਿ ਸੈਲ ॥ ੯੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਆਇ ਪਿਛਾਰੀ ਤੈ ਤੁਰਕਾਨੀ।
 ਘੇਰ ਲਯੋ ਬਨ ਚਾਰ ਦਿਸਾਨੀ।
 ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਕੁਛ ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਈ।
 ਬਨ ਮੈਂ ਧਸੈਂ ਨ ਡਰਤ ਮਹਾਂਈ ॥ ੯੪ ॥
 ਸਿੰਘ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰ ਤਹਿੰ ਖਾਂਈ।
 ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਜਪਾਂਹੀ।
 ਤਾਜੀ ਦੂਬ ਖਾਇ ਕਰਿ ਤਾਜੀ।
 ਰਾਜੀ ਭਏ ਭੂਖ ਸਭਿ ਭਾਜੀ ॥ ੯੫ ॥
 ਸਖਤ ਵਖਤ ਜਬਿ ਜਬਿ ਆ ਪਰ ਹੈ।
 ਪੰਥ ਓਟ ਕਾਨਨ ਕੀ ਫਰ ਹੈ ॥

'ਜਿਵੇਂ ਬਾਜ ਪੰਛੀਆਂ ਉੱਪਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
 'ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ।
 'ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਅਚਣਚੇਤ।

'ਸ਼ਸਤ੍ਰ।
 'ਮਾੜੇ (ਘੋੜੇ) ਛੱਡ ਕੇ ਚੰਗੇ ਘੋੜੇ ਲੈ ਗਏ।

'ਗੰਧਕ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਾਈ ਬੱਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚੰਦ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

'ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।
 'ਮਰਦੇ ਹਨ।

'ਪਿੱਛੇ।

'ਸਾਰੇ ਪਹਾੜ ਲੰਘ ਕੇ।

'ਚਹੁੰ ਤਰਫਾਂ ਤੋਂ।

'ਘੋੜੇ ਸੱਜਰਾ ਘਾਹ ਖਾ ਕੇ।

'ਜੰਗਲ। २ਫੜਦਾ ਹੈ।

ਕਿਲਾ ਕੋਟ ਖਾਈ ਰਜਧਾਨੀ।

ਬਿਨ ਬਨ ਪੰਥ ਸਹਾਇ ਨ ਆਨੀ¹ ॥ ੯੬ ॥

¹ਬਿਨਾਂ ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਪੰਥ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਹੁਤੋ ਨ ਪੰਥ ਕੇਰ ਤਬਿ ਕੋਈ।

ਬਨ ਹੀ ਏਕ ਸਹਾਇਕ ਹੋਈ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਜਬਿ ਬਨ ਮਾਂਗੀਂ।

ਬੈਠਯੋ ਹੋਇ ਮਵਾਸ¹ ਤਹਾਂਗੀਂ ॥ ੯੭ ॥

¹ਆਕੀ।

ਲੱਖੂ ਦੁਸ਼ਟ ਕੁਪੱਤੇ ਕਸਾਈ।

ਤਬਿ ਕਾਨਨ ਕੋ ਆਗ ਲਵਾਈ।

ਪੰਥ ਛੋਡਿ ਬਨਿ ਨਿਕਸਯੋ ਬਾਹਰ।

ਪੁਨ ਇਕ ਕਹਿਰ ਭਯੋ ਵਡ ਜ਼ਾਹਰ¹ ॥ ੯੮ ॥

¹(ਕਹਿਰ) ਕਸ਼ਟ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ।

ਰਾਮੇ ਰੰਧਾਵੇ ਕਾ ਦੇਸੈਂ।

ਅਗੇ ਆਯੋ ਸਿੰਘਨ ਬਿਸੇਸੈਂ¹।

¹ਬਹੁਤਾ ਦੇਸ਼।

ਬੈਰੀ ਹੁਤੋ ਪੰਥ ਕਾ ਸੋਈ।

ਬੁਰਾ ਹਮੇਸ਼ ਬੁਰਯੋਂ ਤੈ ਹੋਈ ॥ ੯੯ ॥

ਰਾਮੇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਜੱਟ ਇਕੱਠੇ।

ਰੋਕੇ ਅੱਗਯੋਂ ਸਿੰਘ ਗਰੱਠੇ¹।

¹ਕਰੜੇ ਹੋ ਕੇ।

ਪਿੰਡ ਏਕ ਸੌ ਮਾਹਿੰ ਚੁਰਾਸੀ¹।

¹ਇਕ ਸੌ ਚੁਰਾਸੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ।

ਰਾਮੇਂ ਕੀ ਚੌਧਰ ਥੀ ਖਾਸੀ ॥ ੧੦੦ ॥

ਕਰਤ ਵਸੂਲ ਮਾਮੂਲਾ ਸਭਿ ਕਾ।

ਹੁਕਮ ਹੁਤੋ ਸਭਿ ਪੈ ਤਿਹ ਤਬਿ ਕਾ¹।

¹ਤਦੋਂ ਦਾ ਭਾਵ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ।

ਸ਼ਾਹੀ ਬਾਜ ਗੁਜ਼ਾਰ ਬਹਾਦਰ¹।

¹ਠੀਕ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਬਹਾਦਰ ਠੇਕੇਦਾਰ ਸੀ।

ਰਾਮਾਂ ਹੁਤੋ ਚੌਧਰੀ ਨਾਦਰ¹ ॥ ੧੦੧ ॥

¹ਅਣੋਖਾ।

ਦਗੇ ਫਰੇਬੀ ਚੁਗਲੀ ਲਾਏ¹।

¹ਲਾ ਕੇ।

ਕਈ ਬਾਰ ਸਿੰਘ ਥੇ ਪਕਰਾਏ।

ਰਾਮੇ ਲਏ ਇਨਾਮ ਅਪਾਰੀ।

ਖੈਰ-ਖਾਹ ਥਾ ਤੁਰਕਨਿ ਭਾਰੀ ॥ ੧੦੨ ॥

ਯਾਂ ਤੇ ਨਰ ਸਭਿ ਪਿੰਡਨ ਕੇਰੇ।

ਲਏ ਬੁਲਾਇ ਬਟੋਰਿ ਬਧੇਰੇ¹।

¹ਬਹੁਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ।

ਅਏ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ ਤੈ।

ਸ਼ਸਤਰ ਸੋਟੇ ਗਹਿ ਕੈ ਰਿਸ ਤੈ ॥ ੧੦੩ ॥

ਸਿੰਘਨ ਉਨ ਤੈ ਘਿਰਨ ਬਨਾਯੋ*।

‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਤੈ) ਤਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਦਾ (ਢੰਗ) ਬਣਾਇਆ।
*ਮੂਲ 'ਚ ਪਾਠ ਹੈ 'ਘਿਨ ਵਨਾਇਓ', ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਅਰਥ
ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਦੁਨੀਆਂ ਕਾਰਣ ਦੀਨ ਗਵਾਯੋ।

ਜਿਨ ਹਿੰਦੁਨ ਕੇ ਰੱਖਨ ਹੇਤੈਂ।

ਸਿੰਘ ਲਰਤ ਦੁਖ ਭਰਤ ਅਚੇਤੈਂ ॥ ੧੦੪ ॥

‘ਅਣਗਿਣਤ।

ਸੋਈ ਮੂਰਖ ਹਿੰਦੂ ਪਾਪੀ।

ਉਲਟਾ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਚਹਿੰ ਖਾਪੀ।

ਨਾਮਦੇਵ ਯਾਹੀ ਤੈ ਭਾਨੇਂ।

‘ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹਿੰਦੂ ਅੰਧੇ ਤੁਰਕੂ ਕਾਨੇ ॥ ੧੦੫ ॥

ਜਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਘੇਰਯੋ ਆਏ।

ਮੰਦ ਹਿੰਦੂਅਨਿ ਢੋਲ ਬਜਾਏ।

ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਬਨੀ ਹਿਰਾਨੀ।

ਪਾਛੇ ਆਵਤ ਦਲ ਤੁਰਕਾਨੀ ॥ ੧੦੬ ॥

ਅੱਗਯੋਂ ਭਯੋ ਦੇਸ ਸਭਿ ਬੈਰੀ।

ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਧਰ ਕਰਿ ਧੈਰੀ।

‘ਧੀਰਜ।

ਹੱਲਾ ਕਰਿ ਜੱਟਨ ਪਰ ਪਰੇ।

ਕਿਛ ਮਾਰੇ ਕਿਛ ਜਖਮੀ ਕਰੇ ॥ ੧੦੭ ॥

ਦੇਸ ਹੁਤੋ ਰਾਮੇ ਕਾ ਜੇਤਿਕ।

ਲੂਟਯੋ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸਿੰਘਨ ਤੇਤਿਕ।

ਕੱਟੇ ਫੱਟੇ ਜੱਟ ਬਧੇਰੇ।

‘ਜਖਮੀ ਕੀਤੇ।

ਕਰੇ ਦੰਦ ਖੱਟੇ ਤਿਨ ਕੇਰੇ ॥ ੧੦੮ ॥

ਜੋ ਜੋ ਆਵਤ ਗਾਮ ਅਗਾਰੀ।

ਲੂਟ ਮਾਰਿ ਸਿੰਘ ਕਰਤ ਖੁਆਰੀ।

ਲੱਖੁ ਦੁਸ਼ਟ ਸੈਨ ਲਿਯ ਪਾਛੇ।

ਆਵਤ ਮਗਰ ਦਬਾਵਤ ਆਛੇ ॥ ੧੦੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲਰਤ ਭਿਰਤ ਮਾਰਤ ਮਰਤ,

ਕਰਤ ਜੰਗ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ।

ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਓਰ ਤਬਿ,

ਚਲਯੋ ਪੰਥ ਬਖਯਾਤ ॥ ੧੧੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦਸਕ ਹਜਾਰੈਂ।

ਜਿੱਲੇ ਪੁਰਿ-ਗੁਰਦਾਸ ਮਝਾਰੈਂ।

'ਗੁਰਦਾਸ-ਪੁਰ ਜਿੱਲੇ ਵਿੱਚ।

ਲੂਟ ਕੂਟ ਤਬਿ ਕਰਤ ਬਿਸਾਲੇ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰਿ ਦਿਸ ਚਾਲੇ ॥ ੧੧੧ ॥

ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਬਯਾਸ ਜਬਿ ਤੀਰੈਂ।

ਲੱਖੁ ਦੁਸ਼ਟ ਮਿਲਯੋ ਲੈ ਭੀਰੈਂ।

ਹਿੰਦੁਵਾਨੀ ਤੁਰਕਾਨੀ ਭਾਰੀ।

ਮਾਰਨ ਚਾਹਿ ਜਹਾਨੀ ਸਾਰੀ ॥ ੧੧੨ ॥

'ਦੁਨੀਆਂ।

ਜੇਠ ਮਾਸ ਥਾ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰਾ।

ਚਢਯੋ ਦਰਯਾਉ ਕਹਿਰ ਦੇ ਲਹਿਰਾਂ।

ਪੀਛੇ ਸੱਤੁ ਪਹੁੰਚੇ ਆਈ।

ਆਗੈ ਮਿਲੇ ਨ ਕਿਸਤੀ ਕਾਈ ॥ ੧੧੩ ॥

ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਧਯਾਨ ਗੁਰੁ ਧਰਿ ਕੈ।

ਸਿੰਘ ਦਰਯਾਵ ਧਸੇ ਹਠ ਧਰਿ ਕੈ।

ਗੁਰੁ ਦਰਿਆਵ* ਉਤਰ ਤਬਿ ਗਯੋ।

'ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤਦੋਂ ਦਰਿਆ ਉਤਰ ਗਿਆ। *ਦੇਖੋ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ. ੨੪ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ ੧੨੧ ਤੇ * ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ ਟੂਕ।

'ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਦਲਦਲ।

ਗਾਹਣਾ ਪੰਥ ਲੰਘ ਸਭਿ ਗਯੋ ॥ ੧੧੪ ॥

ਫੇਰ ਚਢਯੋ ਜਲ ਬਯਾਸਾ ਵੈਸੇ।

ਬਹਿਤ ਅਥਾਹਿ ਪਹਿਲ ਥਾ ਜੈਸੇ।

'ਭੁੰਘਾ ਵਗਦਾ ਸੀ।

ਲੱਖੁ ਬਹੁ ਕਿਸਤੀ ਮੰਗਵਾਈ।

ਸਿੰਘਨ ਪੀਛੇ ਫੌਜ ਲਖਾਈ ॥ ੧੧੫ ॥

'ਲੰਘਾਈ।

ਸਿੰਘ ਮੁਸੀਬਤ ਪਾਇ ਅਪਾਰੇ।

ਉਤਰੇ ਜਬੈ ਦਰਯਾਓ ਪਾਰੇ।

ਤੀਨ ਕੋਸ ਮੈਂ ਪੜੀ ਬਰੇਤੀ।

ਆਗੈ ਤਪੈ ਭਾਠ ਜਯੋਂ ਕੇਤੀ ॥ ੧੧੬ ॥

'ਭੱਠ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤੀ ਤਪਦੀ ਸੀ।

ਪਨਹੀਂ ਰਹੀਂ ਨਹੀਂ ਥੀਂ ਕਾਈ।

'ਜੁੱਤੀਆਂ।

ਜੰਗਨ ਮੈਂ ਥੀਂ ਗਈਂ ਗਮਾਈ।

'ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਅਰ ਜ਼ਖਮੀ ਥੇ ਦੁਖੀਏ ਭੂਖੇ।	
ਪੀਛੜੋਂ ਡਰ ਸੱਤ੍ਰੂਨ ਕਾ ਲੂਖੇ॥ ੧੧੭ ॥	'ਲੁੰਹਦਾ ਸੀ ਭਾਵ ਸਾੜਦਾ ਸੀ।
ਬਿਪਤਾ ਮੈਂ ਬਿਪਤਾ ਇਹੁ ਔਰੈਂ।	
ਪਰੀ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਤਬਿ ਅਤਿ ਗੌਰੈਂ।	'ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ।
ਨੰਗੇ ਚਰਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਜਰੈਂ।	'ਸੜਦੇ ਹਨ।
ਦੌਰੈਂ ਕਬੀ ਚਲੈਂ ਪੁਨ ਖਰੈਂ॥ ੧੧੮ ॥	'ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਜੋ ਕੋਊ ਬੈਸਯੋ ਤਹਿੰ ਚੈਹੈ।	
ਨੀਚੜੋਂ ਰੇਤ ਅਗਨਿ ਜੜੋਂ ਦੈਹੈ।	'ਸਾੜਦੀ ਹੈ।
ਫਾਰਿ ਫਾਰਿ ਕਪਰੇ ਤਨ ਕੇਰੇ।	
ਬਾਂਧੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਪਗਨ ਚੁਫੇਰੇ॥ ੧੧੯ ॥	
ਤੌ ਭੀ ਚਰਨ ਅਧਿਕ ਹੀ ਜਰਹੀਂ।	
ਚਿਲ-ਚਿਲਾਇ॥ ਸਿੰਘ ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰਹੀਂ।	'ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ।
ਭੂਖ ਤ੍ਰਿਖਾ ਕਰਿ ਭਏ ਲਚਾਰੀ।	'ਦੁਖੀ।
ਘਾਮ॥ ਪਰੈ ਊਪਰ ਤੈ ਭਾਰੀ॥ ੧੨੦ ॥	'ਧੁੱਪ।
ਯਾ ਬਿਧਿ ਪਾਇ ਮੁਸੀਬਤ ਕੇਤੀ।	
ਦਲ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਲਖੜੋ॥ ਬਰੇਤੀ।	'ਲੰਘਿਆ।
ਦ੍ਰਾਬੇ ਦੇਸ ਮਾਹਿੰ ਤਬਿ ਆਏ।	
ਤੌ ਭੀ ਨਾਹਿੰ ਬੈਠਨੋ ਪਾਏ॥ ੧੨੧ ॥	
ਹੁਕਮ ਲਹੌਰੀ ਹਾਕਮ ਕੇਰਾ।	
ਅਰ ਲੱਖੂ ਕਾ ਲਿਖੜੋ ਬਧੇਰਾ।	
ਹਾਕਮ ਦੇਸ ਦੁਆਬੇ ਤਾਂਈਂ।	
ਪਹੁੰਚ ਗਯੋ ਥਾ ਸੋ ਅਗਵਾਈ॥ ੧੨੨ ॥	'ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ।
ਯਾਂ ਤੈ ਦੇਸ ਦੁਵਾਬੇ ਵਾਰੇ।	
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਅਏ ਚਢਿ ਸਾਰੇ।	
ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਲਿਹਾਜ ਤਜਿ ਹਿੰਦੈਂ।	
ਤਬੈ ਰਖਨ ਹਿਤ ਅਪਨੀ ਜਿੰਦੈਂ॥ ੧੨੩ ॥	
ਲੁਟੇ ਗਾਮ ਬਹੁ ਹੋਇ ਕਰਾਰੇ।	'ਕਰੜੇ ਹੋ ਕੇ।
ਨਕਦੀ ਜੇਵਰ ਅਧਿਕ ਨਿਕਾਰੇ।	
ਆਟਾ ਮੀਠਾ ਘ੍ਰਿੱਤ ਜੁ ਪਾਯਾ।	
ਛਕੜੋ ਆਪ ਕਿਛ ਅਸ੍ਰੁਨਿ ਛਕਾਯਾ॥ ੧੨੪ ॥	

ਛਕਿ ਨਿਹਾਰੀਆਂ ਘੋੜੇ ਸਿੰਘ।

ਮਾਰਤ ਟਾਰਤ ਸੱਤ੍ਰੇਂ ਧਿੰਗ।

ਰੈਨ ਦਿਵਸ ਕਰਿ ਦੌਰ ਅਪਾਰੀ।

ਭਏ ਪਾਰ ਸਤਲੁਜ ਨਦਿ ਭਾਰੀ ॥ ੧੨੫ ॥

ਲੱਖੂ ਦੁਸ਼ਟ ਲੌਟ ਤਬਿ ਗਯੋ।

ਦਾਖਲ ਜਾਇ ਲਹੌਰੈਂ ਭਯੋ।

ਸਿੰਘ ਮਾਲਵੇ ਦੇਸ ਮਝਾਰੀ।

ਧਸੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਸੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ॥ ੧੨੬ ॥

ਮੁਲਖ ਪਠਾਨਨ ਅਰ ਰਜਪੂਤੈਂ।

ਕੇਰ ਛੋਡਿ, ਪਿਖਿ ਸਿੱਖਨਿ ਅਕੂਤੈਂ।

‘ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ।

‘ਬਹੁਤਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ (ਇਲਾਕਾ) ਦੇਖ ਕੇ। (ਅਕੂਤੈਂ-ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ।)

‘ਛੇਤੀ।

ਤਾਂ ਮੈਂ ਧਸਯੋ ਪੰਥ ਦਰਹਾਲੀ।

ਮਲਵੱਯਨ ਝਟ ਲੀਨ ਸੰਭਾਲੀ ॥ ੧੨੭ ॥

ਪਿਖਿ ਜਖਮੀਂ ਖਸਤਾਲਾ ਅਪਾਰੀ।

ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਮਲਵੱਯਨ ਭਾਰੀ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰਿ ਉਤਾਰ ਸਭਿ ਲੀਏ।

ਲਖਿ ਗੁਰੂ-ਭਾਈ ਸੇਵ ਕਰੀਏ ॥ ੧੨੮ ॥

ਜੈਤੋ ਨਾਮ ਨਗਰ ਇਕ ਵਹਾਂ।

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਉੱਤਰਯੋ ਤਹਾਂ।

ਕੋਟ-ਕਪੂਰੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ।

ਵਿੰਝੁ ਕੇ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਧਿੰਗ ॥ ੧੨੯ ॥

ਦਜਾਲ-ਪੁਰੇ ਮੈਂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਪੁਨ।

ਸਿੰਘ ਨਕੱਈ ਬਠਿੰਡੇ ਢਿਗ ਗੁਨਿ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦਮਦਮੇਂ ਥਿਰਾਯੋ।

ਸਾਬੇ ਕੇ ਲੋਗਨ ਸੇਵਾਯੋ ॥ ੧੩੦ ॥

ਸਿੰਘ ਕਪੂਰਾਦਿਕ ਜੇ ਔਰੈਂ।

ਗਿਰਦ ਬੁਨਾਲੇ ਉਤਰੇ ਗੌਰੈਂ।

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸਭਿ ਸੇਵੈਂ।

ਅਰ ਭਾਈ ਕੇ ਲੋਗ ਅਭੇਵੈਂ ॥ ੧੩੧ ॥

ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਪੱਕੇ ਪਥਰਾਲੇ।

‘ਖਸਤਹ-ਹਾਲ=ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ।

‘ਪਿੰਡ।

‘ਨਕਈ ਮਿਸਲ ਦੇ, (ਅ) ਨੱਕੇ ਦੇਸ ਦੇ।

‘ਗੋਤ ਦੇ (ਬਰਾੜਾਂ ਨੇ)। ²ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

‘ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਫਰਕ ਤੋਂ।

ਯੋਂ ਸਭਿ ਉਤਰਯੋ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲੇ।
ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਮੁਲਕ ਮਾਲਵੇ ਖਿੰਡ ਕੇ।
ਦੂਰੇ ਜਾਇ ਥਿਰੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਕੇ ॥ ੧੩੨ ॥

ਕਰੀ ਸੇਵ ਮਲਵੱਈਅਨ ਨੀਕੈ।
ਗੁਰੂ-ਸਿਖ ਜਾਨ ਬਿਰਾਦਰਾ ਠੀਕੈ।

'ਭਰਾ।

ਜ਼ਖਮੀਂ ਸਿੰਘਨਿ ਜ਼ਖਮ ਸਿਲਾਏ।
ਪਾਇ ਪਨਾਲੀ ਤੇਲ ਭਿਗਾਏ ॥ ੧੩੩ ॥

'ਤੇਲ ਪਾ ਕੇ ਭਿਉਂ ਕੇ (ਜ਼ਖਮਾਂ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੀਆਂ)
(ਪਨਾਲੀ) ਪੱਟੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ।

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਲੋ ਸਿੰਘ ਥੇ ਜੇਤੇ।
ਜ਼ਖਮੀਰਾਜੀ ਭੇ ਜਬਿ ਤੇਤੇ।
ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਸਿੰਘਨ ਉਤਸ਼ਵ ਕੀਨੇ।
ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਵਾਏ ਪੀਨੇ ॥ ੧੩੪ ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਾਏ।
ਕੀਰਤਨ ਸੁਨੈਂ ਮੋਦ ਮਨਿ ਪਾਏ।

ਸੌ ਸੌ ਦੋ ਦੋ ਸੌ ਚਢਿ ਜਾਵੈਂ।
ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੈ ਲੂਟਿ ਲਿਆਵੈਂ ॥ ੧੩੫ ॥

ਇਤ ਉਤ ਫਿਰਿ ਤਬਿ ਪੰਥਿ ਮਹਾਨੈਂ।

'ਬਹੁਤਾ।

ਕਰੀ ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ ਗੁਜਰਾਨੈਂ ॥ ੧੩੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਏਸ ਜੰਗ ਮੈਂ ਭਯੋ ਥਾ,

ਪੰਥ ਜਰਜਰੋ ਭੂਰ।

'ਬਹੁਤਾ ਕਮਜ਼ੋਰ।

ਮੁਲਕ ਮਾਲਵੇ ਬਿਚਰਿ ਫਿਰ,

ਕਰੀ ਮਾਂਦਗੀ ਦੂਰ ॥ ੧੩੭ ॥

'ਥਕਾਵਟ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ।

ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਕੋਊ ਕਹਿੰ,

ਕੋਊ ਬੀਸ ਬਤਾਇੰ।

ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਇਸ ਜੰਗ ਮੈਂ,

ਤੁਰਕ ਬਿਅੰਤ ਮਹਾਂਇੰ ॥ ੧੩੮ ॥

ਪੈ ਛੈ ਸਾਤ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ,

ਮਰਿਓ ਠੀਕ ਤਹਾਂਇੰ।

ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਪੰਥ ਕਹਿੰ,

ਯਾਂ ਤੈ ਇਸ ਜੰਗ ਤਾਂਇੰ ॥ ੧੩੯ ॥

ਸੰਮਤ ਸਸ ਬਸੁ ਸੂਨ ਰਿਖ¹,

'ਸੰਮਤ ੧੮੦੭ ਬਿ:।

ਮਾਹਿੰ ਗਾਬ ਇਹੁ ਸਾਰਿ¹।

'ਸਾਰੀ। (ਅ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਭਈ, ਭਯੋ ਯਹਿ ਧਯਾਇ ਇਤਿ,

ਗੁਰੁ ਪਦ ਪਦਮ ਜੁਹਾਰਿ¹ ॥ ੧੪੦ ॥

'ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਲੱਖੁ ਕਾ ਜੰਗ, ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ',
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਤੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਮ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. {ਕਾਬਲ-ਪਤਿ ਤੇ ਦਿੱਲੀ-ਪਤਿ ਦਾ ਜੰਗ, ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਬਣਨਾ,
ਲੱਖੂ ਦੁਸ਼ਟ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਨਾ, ਪੰਥ ਨੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਚਣਾ ਤੇ ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ}

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਪੀਰਨ ਤੈ ਜਿਨ ਪੀਰੀ ਲਈ,
ਜਿਨ ਮੀਰਨ ਤੈ ਭਰ ਮੀਰੀ ਲਹਾਈ।

‘ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ) ਪੀਰਾਂ ਤੋਂ ਪੀਰੀ ਲੈ ਲਈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਤੋਂ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਪੰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਵਾਈ।

ਧੀਰ ਅਮੀਰਨ ਬੀਰਨ ਕੇ ਲਿਯ,
ਤੀਰਨ ਸੈਂ ਨਿਜ ਓਰ ਝੁਕਾਈ।

‘ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਬਹਾਦਰਾਂ ਤੋਂ ਧੀਰਜ ਲੈ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਲ ਝੁਕਾਅ ਲਿਆ।

ਪਾਵਨ ਪੰਥ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਪੰਥਨ
ਸਾਜਿ, ਸ਼ਰਾ ਹਿੰਦੁਵਾਨ ਰਖਾਈ।

‘ਪੰਥਾਂ ਚੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪੰਥ ਸਾਜ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਧਾਰਮਕਰੀਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ।

ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਈਂ,
ਹਰਿ ਗਜਾਨ ਜੁਹਾਰਤ ਮਾਥ ਝੁਕਾਈ ॥ ੧ ॥

ਆਇ ਜਿਮੈਂ ਪਤਿ-ਕਾਬਲ, ਜੰਗ
ਨਿਸੰਗ ਦਿਲੇਸਹਿ ਸੰਗ ਕਰੈ ਹੈ।

ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਜਿਮ ਪਾਇ ਲਹੌਰ,
ਲਖੂ ਦੁਸ਼ਟੈਂ ਕਿਰਦਾਰ ਭੁਗੈ ਹੈਂ।

‘ਕਰਣੀ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਤਾਉਣਗੇ।

ਸਿੰਘ ਰਚੈਂ ਗਢ-ਰਾਮ ਸੁਧਾਸਰ,
ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜ਼ ਤਈਂ ਸਿੰਘ ਘੈਰੈਂ।

‘ਮਾਰਨਗੇ।

ਏਤਿਕ ਖਾਸ ਸੁਨੋਂ ਇਤਹਾਸ,
ਨਿਵਾਸ ਇਹੈ ਅਨਯਾਸ ਸੁਨੈ ਹੈ ॥ ੨ ॥

‘ਇਹ ਧਿਆ ਬਿਨਾਂ ਜਤਨ ਤੋਂ ਸੁਣਾਵੇਗਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਕੋ,
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬੀਰ-ਮ੍ਰਿਗੇਸ*।

*ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼-ਦਾਤਾ ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਮੰਗਲ ਤੇ ਸ੍ਰੀ-ਗੁਰ ਸੰਬੰਧੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ. ੧ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੨੨ ਦੇ ਅਰਥ ਤੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ।

ਉਰਿ ਧਰਿ ਹਰ ਉਪਕਾਰ ਪੁਰ,
ਵਰਨੋਂ ਗਾਥ ਸੁਦੇਸ ॥ ੩ ॥

‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਏ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੇ (ਉੱਘੇ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਸ਼) ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਤਾ (ਸੰਤ) ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਰਦੇ ‘ਚ ਧਾਰ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ

ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ:

ਲੱਖੂ ਦੁਸ਼ਟ ਦਿਵਾਨ ਨੈ, ਫਿਰ ਜਾਇ ਲਹੌਰੈਂ।
ਕਰਜੋ ਕੁਕਰਮ ਮਹਾਨ ਜਜੋਂ, ਸੋ ਸੁਨਿ ਅਬਿ
ਔਰੈਂ।

ਯੋਂ ਤਬਿ ਸਭਿ ਨਿਜ ਦੇਸ ਮੈਂ, ਡੌਂਡੀ ਫਿਰਵਾਈ।
ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਬਿ ਸਭੀ, ਹਮ ਦਏ ਖਪਾਈ

॥ ੪ ॥

ਖੱਤ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੈ, ਯਹਿ ਪੰਥ ਜੁ ਕੀਨਾ।

ਥਾ ਖਰਾਬ ਅਤ ਹੀ ਬੁਰੇ, ਸੋ ਹਮ ਹਰ ਦੀਨਾ।

'ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜਨ ਤੈ ਮਰੇ, ਜੁ ਸਿੱਖ ਥੇ ਨਾਹੀਂ।

ਬੀਜ-ਨਾਸ ਹਮ ਸੋ ਕਰੇ, ਇਕ ਰਹਜੋ ਨ ਕਾਹੀਂ

॥ ੫ ॥

ਅਬਿ ਜੋ ਕੋਊ ਗੁਰੂ ਕਾ, ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਸਦੈ ਹੈ।

ਜਬਤ ਕਰੋਂ ਘਰ ਤਾਹਿ ਕਾ, ਫੜਿ ਤੁਰਕ ਬਨੈਂ
ਹੈਂ।

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਤਿਸ ਦੁਸ਼ਟ ਨੈਂ, ਬਹੁ ਹੁਕਮ
ਸੁਨਾਏ।

ਪਢਨ ਸੁਨਨ ਗੁਰੂ-ਬਾਨਿ ਤੈ, ਸਭਿ ਲੋਗ ਹਟਾਏ

॥ ੬ ॥

ਗ੍ਰੰਥ ਪੋਥੀਆਂ ਜੋ ਮਿਲੇ, ਗੁਰੂ-ਬਾਨੀ ਕੇਰੇ।

ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਤਿਸ ਦੁਸ਼ਟ ਨੈਂ, ਮਧ ਕੂਪਨ ਗੇਰੈ।

'ਖੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟੇ।

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜੋ ਮਿਲੈ, ਤਿਸ ਕੋ ਪਕਰਾਵੈ।

ਕਰੈ ਕੈਦ ਕੈ ਦੰਡ ਦੈ, ਕੈ ਤੁਰਕ ਕਰਾਵੈ ॥ ੭ ॥

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਧੂਮਸਾਲ ਥੇ, ਬਹੁ ਇਨ ਗਿਰਵਾਏ।

ਤਾਲ ਸੁਧਾਸਰ ਕੋ ਤਿਸੈ, ਦੀਨੋਂ ਪੁਰਵਾਏ।

'ਪੂਰ ਦਿੱਤਾ, ਭਰ ਦਿੱਤਾ।

ਹਿਤ ਇਨਾਮ ਤਬਿ ਮੁਕਬਰੈਂ, ਬਹੁ ਸਿੱਖ
ਪਕੜਾਏ।

'ਚੁਗਲਾਂ ਨੇ।

ਕੇਸਨ ਵਾਰਾ ਜੋ ਮਿਲੈ, ਸਿਰ ਤਾਂਹਿ ਕਟਾਏ

॥ ੮ ॥

ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਪੜ-ਤੁਰਕ ਭਾ, ਲੱਖੂ ਬਦ-ਜਾਤੀ। 'ਲੱਖੂ ਬਦਜਾਤ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਤੁਰਕ ਹੋ ਗਿਆ।
 ਅਤੀ ਜੁਲਮ ਤਿਸ ਨੈ ਕਰੇ, ਸੰਗ ਸਿਖਨ 'ਪ੍ਰਗਟ।
 ਬਖਜਾਤੀ।
 ਉਨੈਂ ਖਰਾਬਾ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ, ਤਬਿ ਕੇਸਨ ਵਾਰਾ। 'ਉਸ ਖਰਾਬ ਲੱਖੂ ਨੇ।
 ਰਹਿਨ ਦਯੋ ਥਾ ਕੋ ਨਹੀਂ, ਕਰਿ ਨਿਰਨੈ ਭਾਰਾ
 ॥੯॥
 ਲੋਕ ਸਬੰਧੀ ਸਿੱਖਨ ਕੇ, ਜਬਰਨ ਤਿਨ ਫਰ ਕੈ।
 ਤੁਰਕ ਕਰਾਏ ਕਿਛੁ ਹੁਤੇ, ਅਤਿ ਮਤਸਰ ਧਰ ਕੈ।
 ਘਰ ਜ਼ਮੀਨ ਸਭਿ ਛੀਨ ਕੈ, ਔਰਨ ਕੋ ਦੀਨੇਂ।
 ਦਾਮ ਕਾਮ ਬਿਨ ਚਾਮ ਕੇ, ਚਾਲਾਏ ਪੀਨੇ। 'ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤੇ ਚੰਮ ਦੇ ਦਮੜੇ ਚਲਾਏ।
 ॥੧੦॥
 ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਬਹੁ ਸਿੱਖਣੀ, ਲੈ ਬਾਲ ਬਚੇ ਕੋ।
 ਜਾਇ ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ ਧਸੀਂ, ਰਖਿ ਸਿਦਕ ਸਚੇ ਕੋ।
 ਯਾ ਬਿਧਿ ਜੁਲਮ ਅਤੁਲਮਾ ਥੇ, ਜਬਿ ਤਾਹਿਂ 'ਬਹੁਤੇ।
 ਗੁਜਾਰੇ।
 ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸਿੰਘਨਿ ਹਿੰਦੂਐਂ, ਅਤਿ ਹੋਇ
 ਦੁਖਾਰੇ ॥੧੧॥
 ਕਰੀ ਫਰਜਾਦ ਅਗਾਧ ਪੈ, ਹੂੰ ਦੀਨ ਮਹਾਂਏਂ। 'ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪਾਸ।
 ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਜੀ, ਰੱਖਕ ਭਗਤਾਏਂ। 'ਭਗਤਾਂ ਦੇਰਾਖੇ।
 ਜਬਿ ਜਬਿ ਕਾਹੂ ਦੁਸ਼ਟ ਨੈਂ, ਜਨ ਅਧਿਕ ਦੁਖਾਏ।
 ਤਬਿ ਤਬਿ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਸੈਂ, ਤੈਂ ਦੁਸ਼ਟ ਖਪਾਏ
 ॥੧੨॥
 ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਭਗਤ ਉਪਾਇ ਕੈ, ਤੈਂ ਪੈਜ ਰਖਾਈ।
 ਅਬਿ ਇਸ ਲੱਖੂ ਮੂਢ ਨੈਂ, ਅਤਿ ਕਰੀ ਅਨਜਾਈ।
 ਹੇ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਜੂ, ਇਹੁ ਪੰਥ ਤੁਮਾਰਾ।
 ਆਹਿ ਖਾਲਸਾ, ਧਰਮ ਕੇ ਹਿਤ ਖੱਗਾ ਸੰਭਾਰਾ 'ਖੰਡਾ, ਤਲਵਾਰ।
 ॥੧੩॥
 ਲਾਜ ਬਿਰਦ ਕੀ ਆਪ ਕੋ, ਹੈ ਰਾਖੇ ਸਾਂਈਂ।
 ਰਾਖੀ ਸਧਨੇਂ ਸੈਨ ਕੀ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਥਾਈਂ। 'ਜਿਵੇਂ।
 ਕਰਮਾਂ ਬਾਈ, ਬੇਸਵਾ, ਮੀਰਾਂ ਕੀ ਰਾਖੀ। 'ਗਨਕਾ, ਜੋ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਰਾਮਰਾਮ ਜਪਾਉਂਦੀ ਉਧਰ ਗਈ ਸੀ।

ਪੰਨੇਂ, ਸੂਰ¹, ਕਬੀਰ ਕੀ, ਨਾਮੇਂ ਕੀ ਲਾਖੀ² 'ਸੂਰਦਾਸ। ²(ਲਾਜਰੱਖੀ) ਜਾਣੀ ਹੈ।

॥ ੧੪ ॥

ਸੇਸ¹ ਸਾਰਦਾ², ਗਨ ਸਕੈ ਨਹਿੰ, ਤੁਵ ਉਪਕਾਰਾ। 'ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ²ਸੁਰਸਤੀ।

ਸਰਣਾਗਤਿ ਕੀ ਰਾਖੀਏ, ਅਬਿ ਭੀ ਇਸ ਬਾਰਾ।

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਇਹੈ, ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੀ ਕਬੁਲੈਂ¹। 'ਪ੍ਰਵਾਣ।

ਫਲ ਕਿਰਦਾਰ, ਭੁਗਵਾਨੇਂ ਹਿਤ, ਦੁਸ਼ਟਨ ਤੂਲੈਂ¹। 'ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਫਲ ਭੁਗਤਾਉਣ ਲਈ।

॥ ੧੫ ॥

ਜਜੋਂ ਸਬੱਬ ਹਰਿ ਕਰਿ ਦਯੋ, ਅਬਿ ਸੁਨੀਓ
ਸੋਈ।

ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ ਢਿਗ ਕੈਦ ਥਾ, ਅਹੀਏ ਖਾਂ ਜੋਈ।

ਕਮਰ ਦੀਨ ਵਾਜ਼ੀਰ ਕਾ, ਥਾ ਸੋਊ ਜਮਾਈ¹। 'ਜੁਆਈ।

ਤਾਹਿੰ ਛੁਡਾਵਨ ਕੇ ਹਿਤੈ, ਉਨ ਲਿਖਯੋ ਮਹਾਂਈ

॥ ੧੬ ॥

ਨਹਿੰ ਜਬਿ ਉਸ ਨੈਂ ਛੋਡਯੋ ਸੋ ਕਿਸੀ ਬਹਾਨੇਂ।

ਦੌਰ ਗਯੋ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੈ, ਢਿਗ ਸਸੁਰ ਅਪਾਨੈਂ¹। 'ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਪਾਸ।

ਤਿਸ ਤੈ ਡਰਤ ਨੁਵਾਬ ਨੈਂ, ਪਤਿ-ਕਾਬਲ ਸੰਗੈਂ।

ਕਰਿ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਬੁਲਵਾ ਲਯੋ, ਤਿਸ ਤਈਂ ਨਿਸੰਗੈਂ

॥ ੧੭ ॥

ਲੈ ਦੈਹੋਂ ਮੈਂ ਤੋਹਿ ਕੇ, ਸਭਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੂੰ।

ਸ਼ਾਹਿ ਏਸ ਇਕਰਾਰ ਪੈ, ਚਢ ਅਯੋ ਦੁਰਾਨੂੰ¹। 'ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ।

ਇਤ ਤੈ ਫੇਰ ਦਿਲੇਸ ਨੈਂ ਕਰਿ ਮਾਨ ਦਰਾਜੂ¹। 'ਬਹੁਤਾ ਆਦਰ ਕਰਕੇ।

ਕਾਬਲੇਸ ਕੀ ਤਰਫ ਸੈਂ, ਲਿਯ ਫਾਤਿ ਨਿਵਾਜੂ

॥ ੧੮ ॥

ਨਿਜ ਮੁਰਸ਼ਦ¹ ਪਤਿ-ਕਾਬਲੈਂ, ਸਾਬਰ-ਸ਼ਾਹ 'ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦ।

ਨਾਮੂੰ।

ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ ਢਿਗ ਜਬਿ ਪਠਯੋ, ਇਨ ਕਰਯੋ

ਕੁਕਾਮੂੰ।

ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਸੈਂ, ਤਿਸ ਕੇ ਪਿਟਵਾਯੋ¹। 'ਮਾਰ ਕਰਵਾਈ।

ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਅਤਿ ਹੀ ਕੋਪ ਕੈ, ਕਾਬਲ-ਪਤਿ

ਆਯੋ ॥ ੧੯ ॥

ਦਿੱਲੀ-ਪਤਿ ਬਹੁ ਫੌਜ ਦੈ, ਅਰ ਸੌਜ ਮਹਾਂਯੋ। 'ਬਹੁਤਾ ਸਾਮਾਨ।

ਕੁੱਮਕਾ ਸ਼ਾਹ-ਨਿਵਾਜ ਪੈ, ਵਾਜ਼ੀਰ ਪਠਾਯੋ। 'ਫੌਜੀ ਮਦਦ।

ਮਰੂਟਾ ਰਾਘੋ-ਰਾਵ ਜੀ ਅਰ ਸੂਰਜ-ਮੱਲੇ।

ਮਾਧੋ ਸਿੰਘ ਜੈਪੁਰ-ਪਤੀ, ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਘੱਲੇ

॥੨੦॥

ਫੌਜੈ ਤੋਪ ਅਮਿੱਤ ਲੈ, ਵਾਜ਼ੀਰ ਪਿਆਨਾ।

ਪੈ ਨਿਵਾਜ ਸੈਂ ਰਖਤ ਥਾ, ਵਹਿ ਦਿਲੀ ਕਸਾਨਾ। 'ਦਿਲੀ ਵੈਰ।

ਯਾਂ ਤੈ ਸ਼ੀਘਰ ਨਾਂ ਪੁਗਯੋ, ਉਤ ਤੈ ਦੌਰਾਨੀ। 'ਨਾ ਪੁੱਜਿਆ।

ਪਹੁੰਚਯੋ ਸ਼ੀਘਰ ਆਇ ਕੈ, ਲੈ ਫੌਜ ਮਹਾਨੀ

॥੨੧॥

ਬਾਦਾ ਬੋਰ ਹੀ ਜੰਗ ਕੇ, ਲਹੌਰ ਉਨ ਲੀਓ। 'ਮਗਰੋਂ।

ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ ਕੇ ਪਕਰ ਕੈ, ਅਤਿਸੈ ਤੰਗ ਕੀਓ।

ਟਕਾ ਲਯਾ ਇਕ ਕੋਟਿ ਹੈ, ਕਿਸ਼ਤੀ ਏਕੱਤੀ।

'ਇਕ ਕ੍ਰੋੜਰੁਪਇਆ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੋਤੀਆਂ ਤੇ ਮਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ੩੧ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਲਈਆਂ (ਕਿਸ਼ਤੀ-ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਥਾਲ।)

ਮੋਤੀ ਮਨੀਆਂ ਕੀ ਲਈ, ਤਬਿ ਤਜਯੋ ਕੁਮੱਤੀ। 'ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਹ ਨਿਵਾਜ ਨੂੰ।

॥੨੨॥

ਜੰਗੀ ਔਰ ਸਮਾਨ ਭੀ, ਬਹੁ ਲੀਨ ਉਠਾਏ।

ਕੁਹਕ-ਬਾਣਾ ਲਾਹੌਰ ਤੈ, ਗੱਡੇ ਲਦਵਾਏ।

'ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੀਰ ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚਲਣ ਸਮੇਂ ਸੀਟੀ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਬਲੇਸ ਲਾਹੌਰ ਤੈ, ਚਢਿ ਦਿੱਲੀ ਓਰੈਂ।

ਚਾਲਯੋ ਤਬੈ ਵਾਜ਼ੀਰ ਭੀ, ਯੁਤ ਦਲ ਬਲਿ ਘੋਰੈਂ। 'ਬਹੁਤੇ ਬਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਹਿਤ।

॥੨੩॥

ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਇ ਸਰੁੰਦ ਮੈਂ, ਕਰਨੋ ਰਣ ਚਹਿਹੀ।

ਮੀਰਮੰਨੂ ਸੁਤ ਤਾਹਿੰ ਕਾ, ਸੂਬਾ ਥਾ ਤਹਿੰਗੀ।

ਦੁਹਿ-ਦਿਸ ਪਰਯੋ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਤਿਸ ਹੀ ਠਾਂ

ਆਏ।

ਢੋਲ ਨਗਾਰੇ ਬੱਜਹੀਂ, ਮਾਰੂ ਜੂਝਾਏ। ॥੨੪॥ 'ਲੜਾਈ ਦੇ ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ।

ਮੁਗਲ ਪਠਾਨੋ ਕੀ ਪਰੀ, ਤਹਿੰ ਸਖਤ ਲਰਾਈ।

ਦਾਉ ਲਗਯੋ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕਾ, ਲੂਟੈਂ ਦੁਹਿ 'ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ।

ਤਾਂਈਂ।

ਦਿੱਲੀ ਅਰ ਲਾਹੌਰ ਤੈ, ਅਸਬਾਬ ਜੁ ਆਵੈ।
ਮੱਦਦ ਹਿਤ ਦੁਹਿ ਦਲਨ ਕੈ, ਜੰਗੀ ਬਹੁ ਭਾਵੈ। 'ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ।

॥੨੫॥

ਡਾਕੇ ਛਾਪੇ ਮਾਰ ਕੈ, ਸਿੰਘ ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਲੂਟੈਂ।
ਘੋੜੇ ਆਯੁਧ ਅਧਿਕ ਹੀ, ਲੀਨੇ ਕਰਿ ਛੂਟੈਂ। 'ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

ਤੁਰਕ ਤੁਰਕ ਦੁਹਿ ਦਿਸਾ ਤੈ, ਲਰਿ ਲਰਿ ਕਰਿ
ਮਰਹੀਂ।

ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਸਿੰਘ ਮੋਦ ਰੂੰ, ਕਹਿੰ ਗੁਰੁ ਬਰ 'ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਰ ਫਲਦੇ ਹਨ।
ਫਰਹੀਂ। ॥੨੬॥

ਸਾਤ ਦਿਵਸ ਸਰਹੰਦ ਪੈ, ਘਮਸਾਨ ਮਚਾਨਾ।

ਤੋਪੈਂ ਤੁੱਪਕ ਤੀਰ ਕਾ, ਜਨੁ ਮੇਂਹ ਬਸਾਨਾ।

ਜ੍ਹਾਨ ਕਿਕਾਨਾ ਕਿਤਾਨ ਹੀ, ਛੈ ਕੋਸ ਮਝਾਰੇ। 'ਘੋੜੇ।

ਪਰੇ ਅਧਮਰੇ ਕੋ ਮਰੇ, ਧਰ ਪਰੈਂ ਅਪਾਰੇ

॥੨੭॥

ਚੀਲੈਂ ਗਿਰਝੈਂ ਬਾਇਸੈਂ, ਬਹੁ ਸ੍ਰਾਨੈਂ ਸਜਾਲੈਂ। 'ਇੱਲਾਂ, ਗਿਲਜਾਂ, ਕਾਂਵਾਂ, ਬਹੁਤੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਤੇ ਗਿੱਦੜਾਂ ਨੇ।

ਮਾਸ ਖਾਸ ਮਨ ਭਾਵਤੈ, ਖਾਯੋ ਬੇਸਾਲੈਂ। 'ਬਹੁਤਾ।

ਭੂਤ ਪਿਸਾਚੈਂ ਜੋਗਨੀ, ਭੈਰਵ ਭਬਕਾਰੈਂ²। 'ਮਾਸਖਾਣੇ। ²ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਭਰਿ ਭਰਿ ਖੱਪਰ ਖੂਨ ਕੇ, ਕਰਿ ਪਾਨ ਡਕਾਰੈਂ। 'ਪੀ ਕੇ ਡਕਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

॥੨੮॥

ਅਰਿ ਅਰਿ ਲਰਿ ਲਰਿ ਜੂਝਹੀਂ, ਜੋਧੇ ਬਲਕਾਰੀ।

ਮੁਗਲ ਦੁਰਾਨੀ ਬਹੁ ਮਰੇ, ਜਬਿ ਖੇਤ ਮਝਾਰੀ। 'ਜੰਗ ਵਿੱਚ।

ਕਮਰ ਦੀਨ ਤਬਿ ਸਮਰ ਮੈਂ, ਕਸਿ ਕਮਰ ਜੁ
ਆਯੋ।

ਜਹਾਂ ਦੁਰਾਨੀ ਥੇ ਬਢੇ, ਤਹਿੰ ਫੀਲਾ ਝੁਕਾਯੋ 'ਹਾਥੀ।

॥੨੯॥

ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਬਕਿ¹, ਮੁਗਲੀਆ ਦਲ ਉਮਡਯੋ 'ਬੋਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ।

ਤਿਤ ਹੀ।

ਗੋਲਾ ਛੂਟਯੋ ਜੰਜੈਲ¹ ਕਾ, ਦਿਸ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਿਤ 'ਛੋਟੀ ਤੋਪ।

ਹੀ।

ਛਾਤੀ ਚੀਰ ਵਜੀਰ ਕੀ, ਸੋ ਪਰਿਓ ਪਾਰੇ। 'ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਿਆ।

ਪੈ ਝਟ ਮੰਨੂ-ਮੀਰ ਨੈਂ, ਤਬਿ ਲਯੋ ਸੰਬਾਰੇ

॥੩੦॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਮਰ ਦੀਨ ਕੀ ਕਮਰ ਤਬਿ, ਗਈ ਸਮਰ ਮੈਂ
ਟੂਟ।

ਗੋਲੀ ਛੁੱਟੀਆ ਮੈਂ ਲਗੀ, ਗਏ ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਹ ਛੂਟ

॥੩੧॥

ਕਬਿੱਤ:

ਪੂਤ ਕਮਰ ਦੀਨ ਕਾ ਥਾ ਮੰਨੂ ਜੋ ਸਮਰ ਮਾਹਿੰ,
ਧੀਰਜ ਸਬਰ ਤਾਹਿੰ ਜਬਰ ਰਖਾਯੋ ਹੈ।

ਤਾਤਕਾਲ ਤਾਤ ਕੋ^੧ ਸੰਭਾਲਿ ਫੀਲ ਪੈ ਬਿਠਾਲਿ,

^੧ਪਿਤਾ ਨੂੰ।

ਬਾਂਧ ਕੈ ਜ਼ਖਮ ਨਾਲ ਜ਼ਾਨ ਕੈ ਬਿਠਾਯੋ ਹੈ।

ਮਨ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰਿ, ਸਾਰ^੧ ਫੌਜ ਮੈਂ ਨ ਹੋਨ ਦਈ,

^੧ਖਬਰ।

ਫੀਲ ਕੋ ਲਰਾਈ ਕੀ ਤਵਾਈ ਪੈ^੧ ਝੁਕਾਯੋ ਹੈ।

^੧ਜੰਗ ਦੀ ਲਕੀਰ ਭਾਵ ਮੋਰਚੇ ਉੱਪਰ।

ਖੈਂਚਿ ਤੇਗ ਆਪ ਹੈ ਨਿਸੰਗ ਜੰਗ ਬੇਗ ਕੀਨ,

ਫੌਜ ਕੋ ਉਮੰਗ ਢੰਗ ਰੰਗ ਬੀਰ ਦਾਯੋ ਹੈ^੧ ॥੩੨॥

^੧ਫੌਜ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ, ਢੰਗ ਤੇ ਬੀਰ (ਰਸ) ਦਾ ਰੰਗ ਦਿੱਤਾ।

ਮੋਰਚਾ ਬਢਾਯੋ ਹੋਰ ਪਾਯੋ ਜੋਰ ਬੈਰਿਨ ਪੈ,

ਮੋਰ ਮੁਖ ਦਏ ਤੋਰਿ ਤੇਜ ਬੈਰੀਆਨ ਕੈ^੧।

^੧ਤਿੱਖੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ।

ਸਾਦਰੀ ਬਿਰਾਦਰੀ ਬਟੋਰ ਕੈ ਬਹਾਦਰੀ ਸੈਂ,

ਨਾਦਰੀ ਚਮੁੰ ਕੇ ਕੀਨ ਅੱਗਰ* ਪਲਾਨ ਕੈ^੧।

^੧ਆਦਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਅਣੋਖੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਚਲਾਉਣਾ ਕੀਤਾ। *ਅੱਗਰ' ਸ਼ਬਦ ਮੂਲ 'ਚ ਨਹੀਂ, ਅਸਾਂ ਛੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਮੇਲ ਨਿਜ ਗੱਲਾ^੧ ਅੱਲਾ ਅੱਲਾ ਅਲੀ ਅਲੀ ਬੋਲਿ,

^੧ਆਪਣਾ (ਗੱਲਾ) ਦਲ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ।

ਘੱਲਾ ਥਰਥੱਲਾ ਥੀ ਅਵੱਲਾ ਹੱਲਾ ਠਾਨ ਕੈ^੧।

^੧(ਅਵੱਲਾ) ਅਣੋਖਾ ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਤਰਥੱਲ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਕੀਨ ਘਮਸਾਨ ਹੈ ਮਰੇ ਕਿਕਾਨ ਜ਼ਾਨ ਹੈਂ,

ਚਲੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਆਨ ਹੈ^੧, ਪਠਾਨ ਮੁਗਲਾਨ ਕੈ

^੧ਆ ਕੇ।

॥੩੩॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:

ਦੁਤੀ ਓਰ ਤੈ, ਸੂਰਜੈ ਮੱਲਰਾਜ।

ਲਰਜੋ ਆਨਿ ਭਾਰੀ, ਕਰਜੋ ਹੈ ਤਕਾਜ।^੧

^੧ਝਗੜਾ, ਜੰਗ।

ਕਿਤੈਰਾਵ-ਰਾਘੋ, ਲਿਯੇ ਸੰਗ ਮਰੁੱਟੇ।

ਲਰੈ ਚਾਹਿ, ਪੇਛਾਹਿ ਨਾ ਪੈਰ ਪੱਟੇ ॥ ੩੪ ॥

ਪਤੀ ਜੈਪੁਰੰ, ਸਿੰਘ-ਮਾਧੇ ਰਿਸੈ ਕੈ।

ਪਰਜੋਰਾਜ-ਪੂਤਾਨ ਕੋ, ਆਨਿ ਲੈ ਕੈ।

ਮਹਾਂ ਮਾਰ ਮੱਚੀ, ਕਲ੍ਹਾ ਆਨਿ ਨੱਚੀ।

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਨਾ ਕਿਨੈ ਧੀਰ ਤੱਚੀ ॥ ੩੫ ॥

ਬਜਜੋ ਸਾਰ ਸੋਂ ਸਾਰ, ਆਪਾਰ ਐਸੇ।

ਘੜੈ ਘਾੜਾ, ਠੱਠਜਾਰ ਲੋਹਾਰ ਜੈਸੇ।

ਮਰੇ ਜ੍ਹਾਨ ਬਾਜੀ, ਘਨੇ ਉੱਟ ਹਾਥੀ।

ਕਟਾ ਕੁੱਟ ਹੋਈ, ਗਿਰੇ ਭੂਰ ਭਾਥੀ ॥ ੩੬ ॥

ਚਢੀ ਲੁੱਥ ਪੈ ਲੁੱਥ, ਹੂ ਤੁੱਥ ਮੁੱਥੈਂ।

ਘਨੀਂ ਭੈਰਵੀ, ਮਾਲ ਮੁੰਡਾਨ ਗੁੱਥੈਂ।

ਰਸੰ-ਰੁੱਦ੍ਰ ਛਾਯੋ, ਮਨੋ ਰੁੱਦ੍ਰ ਆਯੋ।

ਤਬੈ ਰਾਜਪੂਤੈ, ਮਹਾਂਬੀਰਾ ਧਜਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥

ਕਟੈਂ ਨਾ ਮਰੁੱਟੇ, ਪਟੇ ਬਾਜ ਥੋਰੇ।

ਠਟੈਂ ਅੱਟ ਨਾਦੰ, ਮਹਾਂ ਜੱਟ ਘੋਰੇ।

ਸਟਾ-ਪੱਟ ਕੱਟੈਂ, ਝਟਾ-ਪੁੱਟ ਬਾਰੈਂ।

ਲਟਾ-ਪੱਟ ਹੋਏ, ਖਟਾ-ਖੱਟ ਲਾਰੈਂ ॥ ੩੮ ॥

ਬਜੈਂ ਬਾਜ ਮਾਰੂ, ਸਜੈਂ ਜੰਗ ਜੋਧੇ।

ਰਰੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੈਂ, ਭਰੇ ਹੈਂ ਕਰੋਧੇ।

ਨਚੈਂ ਭੈਰਵੀ ਜੋਗਨੀ ਭੂਤ ਤੀਆ।

ਅਚੈਂ ਮਾਸ ਲੋਹੂ, ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਜੀਆ ॥ ੩੯ ॥

ਡਕੀ ਡਾਕਨੀ, ਚਾਂਵਡੀ ਚੰਡਿ ਕਾਲੀ।

ਪੀਐਂ ਸ਼੍ਰੋਣ ਕੇ ਖੱਪਰੈਂ, ਪੂਰਿ ਪਜਾਲੀ।

ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਮੱਤੀ, ਪਰੀ ਹੂਰ ਡੋਲੈਂ।

ਬਰੈਂ ਸੂਰਬੀਰਾਨ ਕੋ ਟੋਲ ਟੋਲੈਂ ॥ ੪੦ ॥

'ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ।

'ਲੜਾਈ ਦੀ ਦੇਵੀ।

'ਛੱਡੀ।

'ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਭਾਵ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ।

'ਭਾਂਡੇ।

'ਘੋੜੇ।

'ਭੱਥਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇਂ।

'ਗੁੱਥਮ ਗੁੱਥਾ ਹੋ ਕੇ ਲੋਥਾਂ ਤੇ ਲੋਥਾਂ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ।

'ਬਹੁਤੀਆਂ ਭੈਰਵੀਆਂ ਸਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਗੁੰਦਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਭਿਆਨਕਰਸ ਫੈਲ ਗਿਆ।

'ਹਨੂੰਮਾਨ।

'ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੱਟਦੇ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ) ਥੋੜ੍ਹੇ (ਜੇਹੇ) ਗਤਕੇ ਬਾਜ ਸਨ।

'ਜੱਟ ਵੱਡੇ ਭਿਆਨਕ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

'ਛੇਤੀ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਵਾਹ ਕੇ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਕੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

'ਕੇਸੇ ਕੇਸੀ ਹੋ ਪਏ, ਖਟਾ-ਖਟ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ (ਸਿਰ) ਲਾਹ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

'ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ।

'ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

'ਛਕਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਡਾਇਣਾਂ, (ਚਾਂਵਡੀ) ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਚੰਡੀ ਤੇ ਕਾਲੀ ਡਕਾਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਖੋਪਰੀਆਂ ਰੂਪ ਪਿਆਲੀਆਂ ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਪੀਂਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ 'ਚ ਮਸਤ ਹੋਈਆਂ ਹੂਰਾਂ ਤੇ ਪਰੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਹਾਂ ਲੋ ਬਖਾਨੈਂ, ਮਚਯੋ ਜੋਰਿ ਜੰਗੈਂ।
 ਭਿਗੋ ਤੰਗ ਤਾਜੀਨ ਕੇ। ਖੁੰਨ ਸੰਗੈਂ।
 ਤਬੈ ਦਾਉ ਸਿੰਘਾਨ ਕਾ ਆਨਿ ਲਾਗਾ।
 ਅਏ ਲੂਟਬੇ ਛੂਟ ਕੈ ਚਾਇ ਬਾਗਾਂ॥ ੪੧ ॥

ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ।

ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ (ਛੂਟ) ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਲੁੱਟਣ
 ਨੂੰ ਆ ਗਏ।
 ਚੰਗੀ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ।

ਧਰੇ ਭੇਸ ਤੁਰਕਾਨ ਜਜੋਂ, ਸ਼ਾਨਿ ਚੰਗੈਂ।
 ਬਰੇ ਆਨਿ ਨੈਸੰਗ ਮੈਦਾਨ ਜਗੈਂ।
 ਹੁਤੋ ਕੋਸ ਛੇ ਸਾਤ ਮੈਂ ਖੇਤ ਖੂਬੈਂ।
 ਲਗੇ ਥੇ ਸੁ ਡੇਰੇ ਚੁਫੇਰੇ ਅਜੂਬੈਂ॥ ੪੨ ॥
 ਦ੍ਰਿਯਾ ਛੰਦ*:

ਚੰਗਾ ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਸੀ।

ਅਸਚਰਜ।

*ਏਥੇ ਮੂਲ 'ਚ' 'ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ' ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸ੍ਰੀਯੇ 'ਚ'
 ੩੧ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ੧੬-੧੫ ਤੇ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਪਰ ਇਹ
 ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ੧੬-੧੨ ਤੇ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿਯਾ ਛੰਦ ਹੈ,
 ਇਸ ਲਈ ਅਸਾਂ ਸੁੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਉਭੈ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੋਂ ਕਾ ਲਸਕਰ,
 ਬੀਸਕ ਕੋਸ ਮਝਾਰੀ।
 ਉਤਰ ਰਹਯੋ ਥਾ ਬੇਸੁਮਾਰ ਹੀ,
 ਆਪਨ ਪਰ ਨ ਸੰਭਾਰੀ।
 ਅਰ ਘਬਰਾਇ ਰਹੇ ਥੇ ਸਭ ਹੀ,
 ਪਿਖ ਕੈ ਜੰਗ ਕਰਾਲੇ।
 ਘੋੜੇ ਫਿਰਤ ਛੂਛਾ ਥੇ ਜੇਤੇ,
 ਤੇ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਸੰਭਾਲੇ॥ ੪੩ ॥
 ਮਰੇ ਪਰੇ ਥੇ ਜਿਤਿਕ ਸਿਪਾਹੀ,
 ਜੇਰਾ ਸਸਤ੍ਰੋਂ ਸੰਗੈਂ।
 ਜੇਵਰ ਦੌਲਤ ਆਯੁਧ ਤਿਨ ਕੇ,
 ਸਿੰਘਨ ਲਏ ਨਿਸੰਗੈਂ।
 ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਥੀ ਬਨੀਂ ਲਰਨ ਕੀ,
 ਹਾਰ ਮਾਰਿ ਡਰ ਭਾਰੀ।
 ਉਡ ਹਵਾਸਾ ਥੇ ਰਹੇ ਤ੍ਰਾਸ ਬਡ,
 ਭਾਵਤ ਔਰ ਨ ਕਾਰੀ॥ ੪੪ ॥
 ਆਪ ਅਕਾਲ ਗੁਰੂ ਨੈਂ ਸਿੰਘਹਿੰ,
 ਐਸਾ ਮੌਕਾ ਦੀਓ।

ਭਿਆਨਕ।

ਖਾਲੀ।

ਹੇਠ (ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ)।

ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ।

ਕੰਮ।

ਮਨ ਭਾਵਤ ਅਸਬਾਬ ਅਪਾਰੈਂ,
ਪੰਥ ਲੁਟੇਰੇ ਲੀਓ।

ਪੰਥ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲਿਆ।

ਐਸੇ ਸਖਤ ਵਖਤ ਮੈਂ,
ਔਰੈਂ ਕੌਨ ਲੁਟੇਰਾ ਆਵੈ।
ਬਿਨਾ ਮਲਾਹ ਸੁਤਨ ਕੇ, ਹੜ੍ਹ
ਜਲ ਮਾਹਿੰ ਨ ਔਰ ਧਸਾਵੈ ॥ ੪੫ ॥

ਨਿਤ ਕੀ ਸੈਲੀ। ਥੀ ਇਹੁ ਸਿੰਘਨ,
ਯਾਂ ਤੇ ਡਰੈਂ ਨ ਰਾਈ।

ਰੀਤੀ।

ਘੋੜੇ ਖੱਚਰ ਊਟ ਲੱਦ ਕੈ,
ਇਤ ਉਤ ਦਏ ਚਲਾਈ।
ਤਬਿ ਲੌ ਚਾਲੇ ਦੌਰ ਦੁਰਾਨੀ,
ਭਾਜ ਪਰੀ ਇਸ ਹੇਤੈਂ।

ਲਜਾਏ ਥੇ ਲਹੌਰ ਤੈ ਲਦ ਕੈ,
ਕੁਹਕ ਬਾਣ। ਤਬਿ ਜੇਤੈਂ ॥ ੪੬ ॥

ਦੇਖੋ ਅੰਕ ਨੰ. ੨੩ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣ ਨੰ. ੩ ਦਾ ਅਰਥ।

ਜਾਨਤ ਨਹੀਂ ਚਲਾਵਨ ਥੈ ਸੋ,
ਕਰਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸਮੁਹਾਏ।

ਸਾਹਮਣੇ।

ਮੁਖ ਤਿਨ ਕੇ ਇਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਹਿਗੇ,
ਦਈ ਆਗ ਜਬਿ ਲਾਏ।

ਦੌਰਿ ਦੁਰਾਨਨਿ ਦਿਸ ਸੋ ਆਏ,
ਮਾਰਤ ਸ਼ਹਿ ਸ਼ਹਿ ਬੋਲਤ।

ਸੀਟੀ ਵਾਂਗ ਸ਼ਹਿ ਸ਼ਹਿ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ (ਤੀਰ) ਮਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤਬਿ ਦੁਰਾਨੀਯੋਂ ਨੈ ਇਮ ਸਮਝਯੋ,
ਏਹੁ ਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਟੋਲਤ। ॥ ੪੭ ॥

ਚੂੰਕਿ ਉਹ ਤੀਰ ਸ਼ਹਿ ਸ਼ਹਿ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆਂ ਇਹ (ਸ਼ਾਹ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਟੋਲਦੇ ਹਨ,
ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ।

ਭਾਗੇ ਜਾਂਹਿ ਅਗਾਰੀ ਬਾਨਨਿ।
ਅਰ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਇਮ ਕੈਹੈਂ।

ਵਲੇ ਸ਼ਾਹਿ ਹਮ ਜਾਨਬ ਨੇਸਤ,
ਉਤੈ ਜਾਹੁ ਸ਼ਹਿ ਤੈਹੈਂ।

ਹੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਤੀਰ! ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਾਡੀ (ਜਾਨਬ) ਤਰਫ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਉਧਰ ਜਾਉ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਓਥੇ ਹੈ।

ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਜਾਨਕਾਰ ਅਤਿ ਹਸਰੀਂ,
ਲਖਿ ਅਤਿ ਮੂਢ ਦੁਰਾਨਨਿ।

ਕਰਜੋ ਮਾਰਿ ਪੋਲਾ ਦਲ ਸਭਿ ਹੀ,
ਗਿਲਜਜੋਂ ਤਈਂ ਭਗਾਯੋ ਬਾਨਨਿ' ॥ ੪੮ ॥

'ਤੀਰਾਂ ਨੇ।

ਪਾਇ ਸ਼ਕਿਸਤ' ਸਖਤ ਪਤਿ-ਕਾਬਲ,
ਬਹੁ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠੈ ਹੈ।

'ਹਾਰ।

ਦੌਰਿ ਵਲਾਇਤ ਨਿਜ ਦਿਸ' ਚਾਲਜੋ,
ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਅਤਿਸੈ ਹੈ।

'ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਦੀ ਤਰਫ।

ਪਾਛੇ ਲਗਜੋ ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਤਿਨ,
ਲੈ ਨਿਜ ਲਸ਼ਕਰ ਗੌਰੈਂ।

ਸਿੰਘਨ ਲੂਟ ਮਾਰ ਬਹੁ ਕੀਨੀ,
ਹਾਥ ਖੋਲ ਕੈ ਔਰੈਂ ॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਫਤੇ ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਲਈ,
ਗਏ ਦੁਰਾਨੀ ਦੌਰ।

ਪਾਰ ਅਟਕ ਤੈ ਕਰਿ ਤਿਨੈ,
ਆਯੋ ਮੀਰ' ਲਹੌਰ ॥ ੫੦ ॥

'ਮੀਰ ਮੰਨੂ।

ਚੌਪਈ:

ਡਰ ਧਰਿ ਉਰਿ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜੈਂ।

ਤਜਿ ਲਹੌਰ ਗਜੋ ਕਾਬਲ ਭਾਜੈਂ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਗੌਰੈਂ।

ਖਿਲਤ' ਖਿਤਾਬ ਪਠਜੋ ਲਾਹੌਰੈਂ ॥ ੫੧ ॥

'ਸ਼ਾਹੀ ਪੁਸ਼ਾਕ।

ਏਕ ਲਾਹੌਰ ਦੁਤੀ ਸਰਹਿੰਦੈਂ।

ਦਈ ਨਜ਼ਾਮਤ ਉਭੈ ਬੁਲੰਦੈਂ।

'ਦੋ ਵੱਡੀਆਂ ਸੂਬੇਦਾਰੀਆਂ।

ਮੀਰ ਮੁਅੱਯਨ ਦੌਲਹਿੰ ਕੇਰਾ।

ਮਿਲਜੋ ਖਿਤਾਬ ਸ਼ਿਤਾਬ ਬਡੇਰਾ ॥ ੫੨ ॥

ਪਹਿਲੇ ਮੀਰ ਮੁਨਜਮ ਖਾਂ ਨਾਮੂੰ।

ਹੁਤੇ ਤਾਂਹਿ ਮੰਨੂੰ ਕਹਿੰ ਆਮੂੰ।

ਜਜੋਂ ਯਕੂਬ ਖਾਂ ਕੋ ਕਹਿੰ ਕੂਬਾ।

ਅਤਾਉੱਲਾ ਤੌਲਾ ਖਾਂ ਖੂਬਾ ॥ ੫੩ ॥

ਯੋਂ ਮੁਨਜਮ ਖਾਂ ਤਈਂ ਸ਼ਿਤਾਬੀ।

ਉਭੈ ਠੌਰ ਕੀ ਮਿਲੀ ਨਵਾਬੀ।

ਨਾਜਮ ਆਜਮ ¹ ਹੋਇ ਲਹੌਰੈਂ।	'ਵੱਡਾ ਸੂਬਾ।
ਤਿਸ ਨੈ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਿਯ ਗੌਰੈਂ ॥ ੫੪ ॥	
ਨਾਜਮ ਲਘੁ ¹ ਅਜੀਜ-ਖਾਂ ਕੀਯੋ।	'ਛੋਟਾ ਸੂਬਾ।
ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਦੀਵਾਨ ਵਡ ¹ ਥੀਯੋ।	'ਵੱਡਾ ਵਜ਼ੀਰ।
ਕੈਦ ਕਰਜੋ ਲੱਖੂ-ਮਲ ਤਾਂਈਂ।	
ਚੱਟੀ ¹ ਬਾਈ ਲਾਖ ਲਗਾਈ ॥ ੫੫ ॥	'ਜੁਰਮਾਨਾਂ।
ਜਾਏਦਾਤ ਜਪਤਿ ਸਭਿ ਤਾਂ ਕੀ।	
ਲਾਖ ਅਠਾਰਾਂ ਭਰ ਲਿਯ ਬਾਕੀ।	
ਰਹਜੋ ਚਾਰ ਲਖ ਮੈਂ ਸੋ ਕੈਦੈਂ।	
ਛੋਡਣ ਕੀ ਨਹਿੰ ਰਖੀ ਉਮੈਦੈਂ ॥ ੫੬ ॥	
ਕੌੜਾ-ਮੱਲ ਕੇ ਭਇਓ ਹਵਾਲੈਂ।	
ਦਏ ਕਸਦ ਰਖਿ ਕੈਦ ਕਮਾਲੈਂ ¹ ।	'(ਕਮਾਲੈਂ) ਬਹੁਤੇ (ਕਸਦ) ਕਸਟ।
ਕੌੜਾ-ਮੱਲ ਥਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਿੱਖ।	
ਇਕ ਦਿਨ ਤਿਨ ਫਿਰ ਮੌਕਾ ਪਿੱਖਿ ॥ ੫੭ ॥	
ਲੱਖੂ ਕੋ ਨਿਜ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ।	
ਪਿਛਲਾ ਸਭੀ ਹਵਾਲ ਸੁਨਾਯੋ।	
ਲੱਖੂ ਜੁਰਮ ¹ ਕਰੇ ਥੇ ਜੇਤੇ।	'ਪਾਪ (ਅ) ਜੁਲਮ।
ਕੌੜੇ-ਮੱਲ ਸੁਨਾਏ ਤੇਤੇ ॥ ੫੮ ॥	
ਜਜੋਂ ਮੇਲਾ ਨਹਿੰ ਥਾ ਤਿਨ ਮਾਨਾ।	
ਅਰ ਸਿੱਖਨ ਸੋਂ ਜੁਲਮ ਕਮਾਨਾ।	
ਸਭਿ ਸੁਨਾਇ ਝੂਠਾ ਕਰਿ ਤਾਹੂੰ।	
ਬੰਦ ਕਰਜੋ ਪਾਖਾਨੇ ਮਾਹੂੰ ¹ ॥ ੫੯ ॥	'ਟੱਟੀ ਵਿੱਚ।
ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਕਹਜੋ ਸੁਨਾਈ।	
ਖੜ੍ਹੇ ਫਿਰੋ ਦੁਸ਼ਟ ਪਰ ਆਈ ¹ ।	'ਲੱਖੂ ਦੁਸ਼ਟ ਦੇ ਉੱਪਰ ਆ ਕੇ ਟੱਟੀ ਫਿਰੋ।
ਪਲਟਾ ਖੂਬ ਦੁਸ਼ਟ ਤੈ ਲੇਵੋ।	
ਜੈਸੇ ਕਰਜੋ ਤੈਸ ਫਲ ਦੇਵੋ ॥ ੬੦ ॥	
ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤਬਿ ਹੀ।	
ਝਾੜੇ ਫਿਰੈਂ ¹ ਤਾਂਹਿ ਪਰ ਸਭਿ ਹੀ।	'ਟੱਟੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
ਬੀਸ ਤੀਸ ਕੋਸਨ ਤੈ ਬਲ ਕੈ ¹ ।	'ਬਲ ਕਰਕੇ।
ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਗਏ ਤਹਿੰ ਚਲ ਕੈ ॥ ੬੧ ॥	

ਕੌੜੇ ਮਲ ਕਾ ਹੁਕਮ ਕਮਾਯੋ।

ਲੱਖੂ ਦੁਸ਼ਟ ਕਰਮ ਫਲ ਪਾਯੋ।

ਚਿਲ-ਚਿਲਾਇ¹ ਰੇਵੈ ਤੜਫੈ ਹੈ।

'ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਅਪਨੇ ਕੀਤੇ ਕੋ ਪਛੁਤੈ ਹੈ ॥ ੬੨ ॥

ਆਖਰ ਮਰਜੋ ਦੂਖ ਬਹੁ ਪਾਈ।

ਘੋਰ ਨਰਕ ਮੈਂ ਪਰਯੋ ਜਾਈ।

ਜੋ ਜਨ ਜੁਲਮ ਲੱਖੂ ਸਮ ਕਰਿ ਹੈ।

ਸੋ ਦੁਖ ਭਰਿ ਮਰਿ ਨਰਕੈ ਪਰ ਹੈ ॥ ੬੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦੁਖ ਗਹਿ ਅਤਿ ਲੱਖੂ ਮਰਜੋ,

ਪਾਛੇ ਕੌੜਾ-ਮੱਲ।

ਕਰੀ ਦਿਵਾਨੀ ਧਰਮ ਕੀ,

ਲੀਨੋ ਜਸ ਜਗਿ ਭੱਲ ॥ ੬੪ ॥

ਗਾਥ ਸੁਨੋ ਅਬਿ ਪੰਥ ਕੀ

ਸਭਹੀ ਕਹੋ ਸੁਨਾਇ।

ਰਹਜੋ ਮਾਲਵੇ ਬਹੁਤ ਦਿਨ,

ਪੰਥ ਮੋਦ ਮਨਿ ਪਾਇ ॥ ੬੫ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਭਾਰੇ ਮੈਂ ਬਿਹਾਲ ਹੈ ਅਪਾਰੇ ਸਿੱਖ,

ਪੈਦਲ ਪਹਾਰਨ ਮੈਂ ਗਏ ਥੇ ਜੋ ਧਾਇ ਕੈ।

ਬਿਪਤਾ ਅਪਾਰ ਸਹਿ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਰਹਿ ਬਹਿ,

ਦੇਸ ਚੰਬਹਿ ਆਦਕਹਿ ਬੇਸ¹ ਦੁਖ ਪਾਇ ਕੈ।

'ਬਹੁਤਾ।

ਭੇਸ ਬਦਲਾਇ ਕੈ ਉਪਾਇ ਕੈ ਕਲੇਸ਼ ਬਹੁ,

ਧਾਇ ਰੈਨ ਦਿਨ ਪੁਜੇ ਕੇਸ-ਗੜ੍ਹ ਆਇ ਕੈ।

ਹਾਥ ਜੋ ਪਹਾਰੀਯੋਂ ਕੇ ਆਏ ਸੋ ਖਪਾਏ ਤਿਨ,

ਬਾਕੀ ਮਿਲੇ ਪੰਥ ਸੰਗ ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ ਜਾਇ ਕੈ

॥ ੬੬ ॥

ਭਯੋ ਇਤ ਉਤ ਤੈ ਇਕੱਠ ਫੇਰ ਖਾਲਸੇ ਕਾ,

ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ ਬੀਸਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਰ¹ ਪਾਇ ਕੈ।

'ਖਬਰ।

ਤਾਂਹੀ ਸਮੈਂ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸੁਨ ਕੈ ਪੁਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ,

ਭੇਜਯੋ ਦੁਰਾਨੀ ਸ਼ਾਹਿ ਹਿੰਦ ਪੈ ਚੜ੍ਹਾਇ ਕੈ।
ਪਰਜੋ ਜਬਿ ਠੌਰ ਠੌਰ ਰੌਰ ਥਾ ਪੰਜਾਬ ਵੀਚ,
ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਬਾਰਾਂ ਪੱਕੇ ਦਾਉ ਪਰੇ। ਆਇ ਕੈ।
ਧਸ ਕੈ ਪੰਜਾਬ ਮਾਂਹਿ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਦਈ ਪਾਇ,
ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਧਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਲੂਟੇ ਹੈਂ ਬਨਾਇ ਕੈ
॥੬੭॥

‘ਬਾਰਾਂ ਪੱਕੇ ਦਾਉ ਪੈ ਗਏ ਭਾਵ ਬਾਜ਼ੀ ਜਿੱਤ ਲਈ।

ਮਾਰ ਬਹੁ ਖਾਇ ਮੀਰ ਮੰਨੂੰ ਤੈ ਦੁਰਾਨੀ ਸ਼ਾਹਿ,
ਫਿਰਜੋ ਜਬਿ ਕਾਬਲ ਕੀ ਓਰ ਹਾਰ ਮਾਨ ਕੈ।
ਪੀਛੇ ਲਗਜੋ ਖਾਲਸਾ ਬਿਸਾਲਸਾ। ਦੈ ਜੋਰ ਤਾਂ ਕੇ,
ਲੂਟੇ ਖੂਬ ਸਿੰਘਨ ਦੁਰਾਨੀ ਬਲ ਠਾਨ ਕੈ।
ਜੇਹਲਮ ਤੈ ਪਾਰ ਕਰਿ ਪੰਥ ਬਲ ਧਾਰ ਕਰਿ,
ਬੈਰਨ ਪਛਾਰਿ ਬਿਰਜੋ ਸੁਧਾ-ਸਰ ਆਨ ਕੈ।
ਲਾਇ ਕੈ ਦਿਵਾਨ ਏਕ ਰੋਜ਼ ਪੰਥ ਮੋਦ ਮਾਨਿ,
ਕੀਨੋ ਗੁਰਮਤਾ ਬੈਠੋ ਗੜ੍ਹ ਕੋਊ ਠਾਨ ਕੈ। ॥੬੮॥

‘ਬਹੁਤਾ।

‘ਕੋਈ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠੋ।

ਸ਼ੰਕਰ ਛੰਦ:

ਅਸਬਾਬ ਜਹਿ ਠਾਂ ਲੂਟ ਕਾ,
ਨਿਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਤ ਰਹਾਹਿ।
ਅਰ ਜੰਗ ਵਕਤ ਬਿਵਕਤ ਮੈਂ,
ਜਿਮ ਮਾਹਿੰ ਬੈਠਿ ਕਰਾਹਿ।
ਤਬਿ ਕਹਜੋ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੈਂ,
ਇਕ ਠੌਰ ਅਜਮਤ ਵਾਰ।
ਢਿਗ ਰਾਮ-ਸਰ ਕੇ ਪਿਖੀ ਮੈਂ,
ਤਹਿੰਰਚੇ ਦੁਰਗ ਸੁਧਾਰਿ। ॥੬੯॥
ਇਕ ਦਿਵਸ ਅੱਚਾ-ਚੇਤ। ਮੈਂ,
ਤਿਸ ਠੌਰ ਪਹੁੰਚਜੋ ਜਾਇ।
ਇਕ ਅਜਾ। ਸਾਬ ਬਘਿਆੜ ਕੇ,
ਥੀ ਰਹੀ ਲਰ ਭਰ ਭਾਇ।
ਮੁਹਿ ਪੇਖਿ ਸੋ ਤਜ ਗਯੋ ਤਿਹ,
ਹਮ ਰਹੇ ਅਚਰਜ ਹੋਇ।
ਤਿਸ ਠਾਂਇ ਦੁਰਗ ਬਨਾਇ ਲੇਹੁ,

‘ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੀ।

‘ਸਵਾਰ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾਉ।

‘ਅੱਚਣਚੇਤ।

‘ਬੱਕਰੀ।

‘ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਨਹਿੰ ਜੀਤ ਸਾਕੈ ਕੋਇ ॥ ੨੦ ॥

ਤਬਿ ਕਹਯੋ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੈ,
ਯਹਿ ਕਹਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਠੀਕ।
ਬਿਨ ਕੋਟ ਖਾਈ ਓਟ ਕੈ,
ਨਹਿੰ ਜੰਗ ਹੋਵਤ ਨੀਕ।
ਜਿਮ ਸ਼ੇਰ ਭੀ ਰਹਿ ਓਟ ਬਨ ਕੀ,
ਘੁਰਾ ਰਚ ਹੈ ਫੇਰ।

ਤਿਮ ਦੁਰਗ ਬਿਨ, ਨਹਿੰ ਹੋਇ ਸੂਰਤ'

'ਸ਼ਕਲ।

ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੇਰ ॥ ੨੧ ॥

ਪੁਨਿ ਭੂਮਿ ਯਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ,
ਹੈ ਸ਼ਿਵ-ਪੁਰੀ ਤੈ ਨੀਕ।
ਜੋ ਚਢੈਗੋ' ਇਸ ਠੌਰ ਸਿੱਖ,
ਸੋ ਬਸੈ ਗੁਰ-ਪੁਰਿ ਠੀਕ।
ਔਰ ਠੌਰ ਏਹ ਅਜੀਤ ਹੈ,
ਹਮ ਸੁਨੀ ਔਰੈਂ ਸਾਖ'।

'ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਵੇਗਾ।

'ਉਗਾਹੀ।

ਥਾ ਕਰਯੋ ਜੱਗੜ ਅਸਮੇਧ,
ਇਸ ਹੀ ਠੌਰ ਨ੍ਰਿਪ ਇਖਵਾਕ' ॥ ੨੨ ॥

'ਇਖਵਾਕ ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਪੁਨ ਲਊ ਕੁੱਸੂ ਫਤੇ ਪਾਈ,
ਰਾਮ ਪਰ ਇਸ ਠੌਰ।
ਬਰਸ੍ਰਾਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇੰਦ੍ਰ ਤੇ,
ਫਿਰ ਕਰੇ ਜਿੰਦੇ ਗੌਰ'।

'ਇੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਵਾਕੇ ਬਹੁਤੇ ਜਿਊਂਦੇ ਕੀਤੇ।

ਯਹਿ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਭਯੋ,
ਇਸ ਹੇਤ ਹੀ ਤੈਂ ਜਾਨ।
ਫਿਰ ਲੋਪ ਹੂ ਯੇਹ ਰਹੀ ਭੂਮੀ,
ਚਿਰੰਕਾਲ ਮਹਾਨ ॥ ੨੩ ॥

ਅਬਿ ਕਲੀ ਮੈਂ ਅਵਿਤਾਰ ਹੂ
ਗੁਰ, ਕੀਨ ਪਰਗਟ ਠੀਕ।
ਲਖਿ ਭੂਮ ਪਾਵਨ ਅਤੀ ਯੇਹ,
ਗੁਰਪੁਰੀ ਬਾਂਧੀ ਨੀਕ।
ਜੋ ਮਰੈ ਕਿਸ ਹੀ ਤੌਰ ਸੈਂ,

ਇਸ ਪੁਰੀ ਮੈਂ ਨਰ ਨਾਰਿ।
ਵਹਿ ਜਾਇ ਸਭਿ ਹੈ ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ,
ਸੱਚ-ਖੰਡ ਮਝਾਰ ॥ ੨੪ ॥

ਪੁਨ ਰਾਮ-ਚੰਦਰ ਗਿਰਯੋ ਥਾ,
ਜਿਸ ਠੌਰ ਮੁਰਛਾ ਖਾਇ।

‘ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ।

ਤਿਸ ਠੌਰ ਤੀਰਥ ਰਾਮ-ਸਰ,
ਗੁਰ ਰਚਯੋ ਉਸ ਹੀ ਭਾਇ।

ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਬੈਠ ਤਹਿੰ,
ਲਖਿ¹ ਭੂਮ ਯਹਿ ਅਤਿ ਸਾਰ²।

‘ਜਾਣ ਕੇ। ²ਬਹੁਤ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਰਚਿ ਸੁਖਮਨੀ, ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੀ
ਬੀੜ, ਕੀਨੀ ਤਯਾਰ ॥ ੨੫ ॥

ਅਬਿ ਇਸੀ ਠੌਰ ਜ਼ਰੂਰ ਚਹੀਏ,
ਦੁਰਗਾ ਰਚਬੋ ਭਾਰ।

‘ਕਿਲ੍ਹਾ।

ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਯਹਿ ਪੁਨ ਖਾਲਸਾ,
ਗਢ ਰਚਨ ਕੋ ਭਯੋ ਤਯਾਰ।

ਲਿਖਿ ਪੰਥ ਚਿੱਠੇ ਦੇਸ ਦੇਸਨ,
ਦਏ ਤੁਰਤ ਪਠਾਇ।

ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਤੈ,
ਸੁਨਿ ਅਏ ਫੌਰਨ¹ ਯਾਇ ॥ ੨੬ ॥

‘ਛੇਤੀ।

ਜਬਿ ਭਯੋ ਸਭਿ ਫਿਰ ਪੰਥ ਕੱਠਾ,
ਸੁਧਾ-ਸਰ ਤਟ¹ ਆਇ।

‘ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ।

ਜੋ ਪੂਰਿ ਮੱਟੀ ਦੁਸ਼ਟ ਲੱਖੂ,
ਦਯੋ ਥਾ ਭਰਵਾਇ।

‘ਜੋ (ਸਰੋਵਰ) ਲੱਖੂ ਦੁਸ਼ਟ ਨੇ ਮਿੱਟੀ (ਪੂਰਿ) ਪਾ ਕੇ ਭਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਸੋ ਠਾਨ ਬਲ ਸਭਿ ਕੱਢਿ ਮਿੱਟੀ,
ਸਿਟੀ ਦੂਰੈ ਦੂਰ।

ਪੁਟ ਕਰਯੋ ਤਾਲ ਸਫਾਇ ਫਿਰ,
ਥਾ ਪਹਿਲ ਜੈਸ ਜ਼ਰੂਰ ॥ ੨੭ ॥

ਪੁਨ ਪੰਥ ਬਿਰਿ ਦਰਵਾਰ ਮੈਂ,
ਅਰਦਾਸ ਕੀਨੀ ਐਸ।

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਗੁਰ ਕਰਤਾਰ, ਬਰਖਾ
 ਡਾਰ ਅਬਿ ਹੀ ਤੈਸ।
 ਜਜੋਂ ਭਰੇ ਤੀਰਥ ਏਹ,
 ਦੁਰਗ ਹਮ ਲੇਹੰ ਰਚ ਜਲ ਸੰਗਿ।
 ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀਨ ਕਬੂਲ ਬਿਨਤੀ,
 ਭਈ ਬਰਖਾ ਚੰਗਿ ॥ ੭੮ ॥
 ਭਰ ਗਯੋ ਤੀਰਥ, ਔਰ ਠੌਰੈਂ,
 ਭਯੋ ਜਲ ਬਹੁਤਾਇ।
 ਸਿੰਘ ਲਗੇ ਬਾਤੈਂ ਕਰਨ, ਪਿਛਲੇ
 ਜੰਗ ਕੀ ਬਹੁ ਭਾਇ।
 ਜਜੋਂ ਮਰਜੋ ਲੱਖੁ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਖ ਗਹਿ,
 ਘਲੂਘਾਰਾ ਡਾਰ।
 ਤਿਸ ਸਮਰ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਮਰੇ,
 ਕੋਊ ਕਹੈ ਦਸਕ ਹਜਾਰ ॥ ੭੯ ॥
 ਕੋ ਕਹੇ ਬਾਰਾਂ ਪੰਦਰਾਂ,
 ਕੋ ਕਹੇ ਬੀਸ ਹਜਾਰ।
 ਕੋ ਕਹੈ ਪੰਥ ਬਯੰਤ ਥਾ
 ਤਹਿ ਪੈਦਲੈਂ ਅਸਵਾਰ।
 ਅਨਗਿਨਤ ਪੰਥ ਬਿਦੀਨ ਥਾ
 ਗਿਨ ਸਕੈ ਤਬਿ ਸਭਿ ਕੋਇ।
 ਜੋ ਰਹੇ ਜੀਯਤ ਸਮਰ ਤੈ,
 ਸਭਿ ਭਏ ਇਕਠੇ ਸੋਇ ॥ ੮੦ ॥
 ਪੁਨ ਮਰੇ ਪੀਛੇ ਜਿਤਿਕ ਥੇ,
 ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ ਦੁਗਨੇ ਆਨਿ।
 ਫਿਰ ਪੰਥ ਸੋਧਿ ਅਰਦਾਸ ਸਭਿ,
 ਤਬਿ ਲਗਯੋ ਦੁਰਗ ਬਨਾਨ।
 ਸਿੰਘ ਆਪ ਰਾਜ ਮਜੂਰ ਆਪੇ,
 ਲਗਯੋ ਕਈ ਹਜਾਰ।
 ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਤਸ਼ਵ ਰਾਤ ਦਿਨ,

‘ਜੰਗ ਵਿੱਚ।

‘ਤਦੋਂ ਬਿਨਾਂ ਈਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਅਣ-ਗਿਣਤ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਲਗਿ ਦੁਰਗ ਕੀਨੋ ਤਯਾਰ ॥ ੮੧ ॥

ਤਟ ਰਾਮ-ਸਰ ਕੇ ਰਚਨ ਤੈ,
ਤਿਹ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਭਯੋ ਨਾਮ।
ਜਲ ਜਾਲ ਲੋਂ ਫਿਰ ਗਿਰਦ ਤਿਸ ਕੇ,
ਖਾਈ ਖੋਦੀ ਆਮ।

'ਬਹੁਤੇ (ਭੁੰਘੇ) ਪਾਣੀ ਤੱਕ।

'ਬਹੁਤੀ (ਚੌੜੀ)।

ਫਿਰ ਗਿਰਦ ਤਿਸ ਕੇ ਬੀਜ ਖੇਤੀ,
ਕਰੀ ਪੰਥ ਤਯਾਰ।

ਤਿਹ ਨਾਮ ਰਖਯੋ ਰਾਮ-ਰੋਣੀ,
ਬਿਦਿਤ ਅਬਿ ਲੋਂ ਸਾਰ। ॥ ੮੨ ॥

'ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।

ਕਿਛ ਪੰਥ ਉਤਰਯੋ ਦੁਰਗ* ਮੈਂ।

'ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ। *ਏਥੇ ਮੂਲ 'ਚ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ ਪਾਠ 'ਗਿਰਦ' ਸੀ, ਅਸਾਂ ਦੁਰਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਚ ਪਾਠ 'ਕਿਲ੍ਹ' ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਪਾਠ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। 'ਗਿਰਦ' ਪਾਠ ਇਸੇ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੁਛ ਗਿਰਦ ਬੈਠਯੋ ਤਾਂਹਿ।

ਕਿਛ ਲਾਇ ਡੇਰੇ ਸੁਧਾਸਰ ਤਟ,
ਥਿਰੇ ਬੁੰਗਯੋ ਮਾਂਹਿ।

ਮਿਲਿ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਸਿੰਘ ਸੌ ਸੌ,
ਜਾਂਹਿ ਚਢਿ ਕਰਿ ਛੂਟ।

'ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

ਵਡ ਦੂਰ ਦੂਰੋਂ ਲਿਆਵਹੀਂ,
ਧਨ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਲੂਟਿ। ॥ ੮੩ ॥

'ਲੁੱਟ ਕੇ।

ਵਹਿ ਲਜਾਇ ਧਰਹੀਂ ਪੰਥ ਆਗੈ,
ਛਕੈਂ ਸਭਿ ਮਿਲਿ ਸਿੰਘ।

ਪੁਨ ਲਗੈ ਰੋਜ਼ ਦਿਵਾਨ ਵਡ,
ਆਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਧਿੰਗ। ॥ ੮੪ ॥

'ਜ਼ਬਰਦਸਤ।

ਚੌਪਈ:

ਮੇਰ ਤੇਰ ਅਰ ਰਾਗ ਦ੍ਰੈਖ ਤਬਿ।
ਕਿੰਚਿਤ ਭੀ ਨਹਿ ਰਖਤ ਪੰਥ ਸਭਿ।

ਬਲਕਿਨ ਏਕ ਦੂਸਰੇ ਤਾਂਈਂ।

'ਸਗੋਂ।

ਲਖਤ ਪ੍ਰਾਨ ਤੈ ਪਜਾਰੋ ਭਾਈ ॥ ੮੫ ॥

'ਜਾਣਦੇ।

ਬਨੋਂ ਰਹਿਤ ਸਮ ਸਕੇ ਬਿਰਾਦਰ।

'ਸਕੇ ਭਰਾ।

ਦੇਤੇ ਇਕ ਦੂਸਰਿ ਕੋ ਆਦਰ।
 ਥਾ ਇਤਫਾਕ ਇਕਾਇਤਾ ਭਾਰਾ। 'ਏਕਾ।
 ਗੁਰੂ-ਸਿੱਖੀ ਪਰ ਸਿਦਕ ਅਪਾਰਾ ॥ ੮੬ ॥
 ਸੂਰ ਬੀਰ ਜਪ ਤਪ ਕੀ ਮੂਰਤਿ।
 ਥੇ ਸਭਿ ਏਕ ਜਾਨ ਬਹੁ ਸੂਰਤ। 'ਬਹੁਤੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ।
 ਹੋਵਤ ਸਿਖ ਕੋ ਸਿਖ ਪਿਖਿ ਰਾਜੀ।
 ਦੇਵਤ ਸਸਤਰ ਬਸਤਰ ਤਾਜੀ ॥ ੮੭ ॥ 'ਘੋੜੇ।
 ਛਕਤੇ ਬਾਂਟਿ ਮਿਲਤ ਜੋ ਭਾਜੀ।
 ਸਿੱਖੀ ਲਖਤੇ ਸਿਰ ਕੀ ਬਾਜੀ।
 ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਲੂਟ ਤੈ ਜੋਈ।
 ਮਿਲਤ, ਬਾਂਟਿ ਸਭਿ ਛਕਤੇ ਸੋਈ ॥ ੮੮ ॥
 ਰਹਤੇ ਬਨੋਂ ਹਕੀਕੀ ਭਾਈ।
 ਦ੍ਰੈਤ-ਭਾਵ ਸਭਿ ਦਿਲੋਂ ਤਜਾਈ।
 ਯਹਿ ਤੋ ਰੀਤਿ ਪੰਥ ਕੀ ਗਾਈ। 'ਕਹੀ ਹੈ।
 ਅਬਿ ਸੁਨਿ ਜਜੋਂ ਫਿਰ ਭਈ ਲਰਾਈ ॥ ੮੯ ॥
ਸ਼ੰਕਰ ਛੰਦ:
 ਰਚਿ ਰਾਮਗਢ ਜਬਿ ਦੁਰਗ, ਗੁਰੂ-ਚਕ
 ਬੈਠਿ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲ।
 ਲੁਟ ਧਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਤੂਕਾਨ ਕੇ,
 ਦਈ ਮੇਲ ਵਡ ਹਲ-ਚਾਲ।
 ਸੁਨਿ ਮੀਰ-ਮੰਨੂੰ ਨੈਂ ਪਠਯੋ,
 ਚਾਢਾਇ ਖਾਨ ਅਜੀਜ਼।
 ਤਿਹ ਸੰਗ ਕੌੜਾ ਮੱਲ,
 ਸੈਨਾ ਦੈ ਚਢਾਯੋ ਖੀਜ ॥ ੯੦ ॥ 'ਖਿੱਝ ਕੇ।
 ਪੁਨ ਅਯੋ ਨਾਸਰ ਅਲੀ ਖਾਂ,
 ਪਠਾਨ ਕੋਟੈਂ ਸੈਨ। 'ਫੌਜ (ਲੈ ਕੇ)।
 ਚਢ ਅਯੋ ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਖਾਂ,
 ਜਾਲੰਧਰੋਂ ਤਬਿ ਐਨ।
 ਅਫਗਾਨ ਔਰ ਕਸੂਰੀਏ ਤੈ
 ਆਦਿ, ਤੁਰਕ ਅਪਾਰ। 'ਪਠਾਣ।

ਢਿਗ ਰਾਮਗਢ ਕੇ ਆਇ ਉਤਰੇ,

ਕਰਤ ਮਾਰੇ ਮਾਰ ॥ ੯੧ ॥

ਯਹਿ ਬਾਤ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਤੈ,

ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਔਰ ਮਹਾਂਇੰ।

'ਬਹੁਤੇ।

ਲੱਦਿ ਬੈਲ ਖੱਚਰ ਊਠ ਪਰ,

ਲੈ ਅੰਨ ਆਏ ਧਾਇ।

ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਬੀਸ ਹਜਾਰ ਇਕਠਾ,

ਭਯੋ ਗੁਰੂ-ਚਕ ਆਨਿ।

ਕਰਿ ਦੁਰਗ ਆਕੀ ਏਕ ਦਿਸ ਪਰ,

ਬਿਰੇ ਧਰਿ ਗੁਰੂ ਧਯਾਨ ॥ ੯੨ ॥

ਦਿਢ ਮੋਰਚੇ ਰਚਿ ਪੁੱਟਿ ਛੋਹੀਆਂ।

'ਖਾਈਆਂ ਪੁੱਟ ਕੇ।

ਬਿਰੇ ਹੋਇ ਹੁਸ਼ਯਾਰ।

ਜਬਿ ਅਈ ਤੁਰਕੀ ਸੈਨ ਆਗੇ,

ਜੋਰ ਕਰਿ ਵਡ ਭਾਰ।

ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਛੋਹੀਆਂ ਬੀਚ ਤੈ,

ਬਿਨ ਦੇਰ ਏਕਹਿ ਬੇਰ।

ਬਹੁ ਰਾਮਜੰਗੇ ਦਾਗ ਦੀਨੇ,

ਕਸਿ ਦੁਗਾੜੇ ਹੇਰਿ' ॥ ੯੩ ॥

'ਦੋ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਕੱਸ ਕੇ ਤੇ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਝਟਪੱਟ ਕਸ ਕੈ ਫਿਰ ਬੰਦੂਕਾਂ,

ਝਾੜ ਦੀਨੀ ਬਾਰ।

'ਸਾਰੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਵਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਜੋ ਅਈ ਥੀ ਬਡਿ' ਤੁਰਕ ਸੈਨਾਂ,

'ਵਧ ਕੇ।

ਦਈ ਤਹਿ ਬਹੁ ਢਾਰ।

'ਹੇਠਾਂ ਡੇਗ ਦਿੱਤੀ।

ਜਬਿ ਲਗੀ ਚਲਨ ਬੰਦੂਕ, ਸਿੰਘਨ ਕੇਰ

ਦਸ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ।

ਹਟ ਗਏ ਪੀਛੇ ਤੁਰਕ ਸਭਿ,

ਫਿਰ ਕੋਸੂ ਤੀਨ ਕੁ ਚਾਰ ॥ ੯੪ ॥

ਸਤ ਆਠ ਸੌ ਉਸ ਰੋਜ ਹੀ,

ਥਾ ਤੁਰਕ ਆਯੋ ਕਾਮ।

'ਕੰਮ ਆਏ ਭਾਵ ਮਾਰੇ ਗਏ।

ਇਤ ਸਿੰਘ ਬੀਸਕ ਮਰੇ ਸਭਿ,

ਕੁਛ ਭਏ ਜਖਮੀਂ ਜਾਮ¹ ॥ ੯੫ ॥

¹ਜਾਣੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਹੈ ਸਰਮਿੰਦੇ ਤੂਕਨ ਫਿਰ,

ਸੈਨ ਮੰਗਾਈ ਔਰ।

ਤੋਪ ਜੰਬੂਰੇ¹ ਰਹਿਕਲੇ²,

¹ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ। ²ਹੌਲੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

ਅਏ ਲਹੌਰੋਂ ਗੌਰ¹ ॥ ੯੬ ॥

¹ਬਹੁਤੇ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਔਰ ਘਨੀ ਮੁਲਕੀ ਤੁਰਕਾਨਿ¹

¹ਮੁਲਕ ਦੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਫੌਜ।

ਅਈ ਦਿਸ ਚਾਰਨ ਤੈ ਕਰਿ ਹੱਲਾ।

ਘੇਰ ਲਯੋ ਮਧ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,

ਉਤਰਯੋ ਦਿਸ ਚਾਰ ਅਪਾਰ ਮੁਸੱਲਾ।

ਦੇਵਤ ਬਾਂਗਨ ਚਾਂਗਨ ਮਾਰਿ,

ਪੁਕਾਰਤ ਯਾ ਅਲੀ ਯਾ ਅਲੀ ਅੱਲਾ।

ਤੋਪ ਜੰਬੂਰਨ ਕੀ ਛਲਕੈਂ ਕਰਿ¹,

¹ਇਕੱਠੇ ਵਾਰ।

ਮੇਲ ਦਯੋ ਧਰ ਪੈ ਬਰਥੱਲਾ ॥ ੯੭ ॥

ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਤਬਿ ਹੋਨ ਸ਼ਹੀਦ

ਠਟਯੋ¹, ਮਿਲ ਕੈ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀਂ।

¹ਧਾਰਿਆ।

ਹੈ ਕੁਰਖੇਤਰ ਔਰ ਬਨਾਰਸ ਤੈ,

ਯਹਿ ਉੱਤਮ ਭੂਮਿ ਮਹਾਂਹੀਂ।

ਜੋ ਨਰ ਨਾਰਿ ਮਰੈ ਇਸ ਠੌਰ,

ਬਿਕੁੰਠ ਬਸੈ ਕਿਛੁ ਸੰਸੈ ਨਾਹੀਂ।

ਦੋ ਕਰ ਮੋਦਕ ਹੈ¹ ਹਮਰੇ,

¹ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਭੂ ਹਨ।

ਜੀਐਂ ਰਾਜ ਲਹੈਂ, ਮਰਿ ਬੈਕੁੰਠ ਜਾਹੀਂ ॥ ੯੮ ॥

ਯੋਂ ਮਨਿ ਮਾਨਿ ਸਿੰਘਾਨ ਦਯੋ

ਰਣ ਠਾਨ, ਤੂਕਾਨਨਿ ਸੰਗ ਤਦੋਈਂ।

ਤੋਪ ਜੰਬੂਰ ਜੰਜੈਲ ਬੰਦੂਖ,

ਚਲੈਂ ਤੁਰਕਾਨ ਦਿਸਾਨ ਤੈ ਸੋਈ।

ਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਸਕੈਂ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ,

ਆਇ ਧਸੈਂ ਮਧ ਕੋਟਹਿ¹ ਸੋਈ।

¹(ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ) (ਕੋਟਹਿ) ਫਸੀਲ ਵਿੱਚ।

ਮਾਰਤ ਸਿੰਘ ਬੰਦੂਖ ਜਿਤੀ,

ਸੁ ਅਚੂਕਾ ਤੂਕਾਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨਹਿ ਖੋਈ ॥ ੯੯ ॥

ਜੰਗ ਭਯੋ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਯੋਂ,
ਤਬਿ ਮਿੱਟੀ ਰੁ ਮਾਸ ਕੋ ਭੂਰ ਮਹਾਂਗੀ।

ਨਾਹਿ ਮਰੈਂ ਇਤ ਸਿੰਘ ਕੋਊ,
ਉਤ ਤੁਰਕ ਮਰੈਂ ਬਹੁ ਰੈਨ ਦਿਨਾਹੀਂ।

ਆਖਰ ਤੁਰਕਨ ਹੋਇ ਲਚਾਰ,
ਉਤਾਰ ਦਈ ਨਿਜ ਫੌਜ ਪਿਛਾਹੀਂ।

ਘੇਰ ਰਖਯੋ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਜੋ ਗਢ,
ਭੀਤ ਰਰਸਦ ਨ ਆਵਨ ਪਾਹੀ ॥ ੧੦੦ ॥

ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਦਿਨ ਕੇਤਿਕ ਮਾਹਿੰ,
ਨਿਖੂਟ ਜਖੀਰਾ ਗਯੋ ਸਭਿ ਹੀ।

ਫਿਰ ਤੰਗ ਭਏ ਜਬਿ ਘਾਸ ਰੁ ਅੰਨ ਤੈ,
ਹੋਇ ਦੁਖੀ ਸਭਿ ਨੈਂ ਤਬਿ ਹੀ।

ਮਨਿ ਹੋਨ ਸਹੀਦ ਚਹਯੋ ਤਹਿ ਠਾਂ,
ਜਿਨ ਧਰਮ ਨ ਤਯਾਗ ਚਹਯੋ ਕਬਿ ਹੀ।

ਤਬਿ ਧਾਇ ਪਰੇ ਨਿਸ ਕੋ ਤੁਰਕਾਨ ਪੈ,
ਹੀਲ ਕੈ ਜਾਨ ਨਿਜੰ ਸਭਿ ਹੀ' ॥ ੧੦੧ ॥

ਕਾਰੀ ਨਿਸਾ ਤਮਵਾਰੀ ਮਹਾਂ,
ਤਬਿ ਆਪਨ ਔ ਪਰ ਕਾ ਨ ਦਿਖਾਏ।

ਮੁੱਸਲਮਾਨ ਉਠੇ ਘਬਰਾਇ,
ਮਰੇ ਲੜਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਬਹੁਤਾਏ।

ਮੇਖ ਸੁ ਜੀਨ' ਲੁਟਯੋ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ,
ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਤਦਾਏ।

ਚਾੜ੍ਹ ਮਤਾਬ' ਦਏ ਜਬਿ ਤੁਰਕਨ,

ਸਿੰਘ ਧਸੇ ਮਧ ਦੁਰਗ ਕੇ' ਆਏ ॥ ੧੦੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਈ ਬਾਰ ਯੋਂ ਸਿੰਘ ਤਬਿ,

ਪਰੇ ਤੂਕਨ ਪਰ ਧਾਇ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਰਿ ਨਿਸਾ ਕੋ,

'ਜੋ ਨਿਸਾਨੇ ਤੋਂ ਨਾ ਚੁੱਕੇ।

'ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਮਾਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ।

'ਅੰਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਮੁੱਕ ਗਿਆ।

'ਸਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਨੂੰ (ਹੀਲ ਕੈ) ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ।

'ਬਹੁਤੇ ਅਨੁਚੇ ਵਾਲੀ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।

'ਮੇਗਜ਼ੀਨ-ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਬਾਰੂਦ ਆਦਿ ਦਾ ਗੋਦਾਮ।

'ਗੰਧਕ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਾਈ ਬੱਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਚੰਦ ਜਿਹਾ ਚਾਨਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

'ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵਿੱਚ।

ਧਸੈਂ ਦੁਰਗ ਮੈਂ ਆਇ ॥ ੧੦੩ ॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ:

ਫਿਰ ਤੁਰਕਨ ਕਰਿ ਮਤਾ,

ਦੁਰਗ ਕੇ ਸੁਰੰਗ ਲਗਾਈ।

ਸਾਰਾ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਭਈ,

'ਖਬਰ।

ਕਰੀ ਤਿਨ ਗਹਿਰੀ ਖਾਈ।

ਦਿੱਲੀ ਤੈ ਤਬਿ ਅਨੀ ਘਨੀ^੧, ਤੁਰਕਨ ਮੰਗਵਾਈ। 'ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।

ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ, ਸ਼ਾਹੀਦ ਹੋਨ ਕੀ ਠੀਕ ਠਰਾਈ। 'ਧਾਰ ਲਈ।

॥ ੧੦੪ ॥

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਤਖਾਣ ਸਿੱਖ, ਇਕ ਥਾ ਗੁਰੂ ਕੇਰਾ।

ਨੌਕਰ ਤੁਰਕਨ ਪਾਸ, ਰਹਿਤ ਥਾ ਬਹੁ ਦਿਨ
ਕੇਰਾ।

ਥਾ ਤਨਖਾਹੀਆ ਸੋਊ, ਪੰਥ ਨੈ ਤਜਾਗ ਦਯੋ ਥਾ।

ਨਿਜ ਬੇਟੀ ਕਾ ਖੂੰਨ, ਤਾਹਿੰ ਕੇ ਹਾਥ ਭਯੋ ਥਾ

॥ ੧੦੫ ॥

ਤਿਸ ਨੈਂ ਜਬਿ ਯਹਿ ਸੁਨੀਂ, ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਲੈਂਹ
ਸ਼ਹੀਦੀ।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਭੀ ਇਕ ਦਿਵਸ, ਮਰੋਂਗੇ ਹੈ ਕਰਿ
ਗੀਦੀ।

ਤਾਂ ਤੇ ਚਹੀਏ ਅਬੀ ਪੰਥ ਸੋਂ ਮਿਲ ਕਰਿ ਮਰਨਾ।

ਫਿਰ ਕਬਿ ਮਿਲ ਹੈ ਵਖਤ ਮੁਝੈ, ਯਹਿ ਨੀਕ 'ਚੰਗਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਮਾਂ।

ਸੁਵਰਨਾ^੧ ॥ ੧੦੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਰਹਿਤ ਬਿਮੁਖ ਜੋ ਪੰਥ ਤੈ,

ਗੁਰੂ ਨ ਬਖਸ਼ਤ ਤਾਂਹਿੰ।

ਹਰਿ ਰੁੱਠੇ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ ਹੈਂ,

ਗੁਰੂ ਰੁੱਠੇ ਹਰਿ ਨਾਹਿੰ^੧ ॥ ੧੦੭ ॥

'ਜੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਹਰੀਰੁੱਸਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ ਲੈਂਦੇ ਹਨ,
ਪਰ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂਰੁੱਸੇ ਹੋਣ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਦਾ।

ਯਹਿ ਠਟ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੈਂ,

ਲਿਖਿ ਚਿੱਠੀ ਇਸ ਭਾਇ।

ਪੰਥ ਬਖਸ਼ ਜੇ ਲੈਹ ਮੁਹਿ,
ਤੋ ਮੈਂ ਮਿਲਹੋਂ ਆਇ ॥ ੧੦੮ ॥

ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਖਾਲਸਾ,
ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਸੁਖ ਦੈਨ।
ਮੇਲ ਲੈਹੁ ਮੁਹਿ ਦੀਨ ਕੋ,
ਵਖਤ ਸ਼ਹੀਦੀ ਲੈਨ ॥ ੧੦੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਯਹਿ ਲਿਖ ਬਾਂਧਿ ਤੀਰ ਸੰਗਾਈ।
ਪੰਥ ਪਾਸ ਮੱਧ ਕਿਲੇ ਪੁਚਾਈ।
ਵਾਚਿ ਪੰਥ ਮਨਮੈਂ ਮੁਦ ਪਾਏ।
ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਲਯੋ ਬੁਲਾਏ ॥ ੧੧੦ ॥
*ਚਿੱਠੀ ਕਾ ਜਵਾਬ ਲਿਖਵਾਈ।

'ਪੜ੍ਹ ਕੇ।

*ਅੰਕ ਨੰ. ੧੧੧ ਦੀਆਂ ਚਹੁਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ।

ਤੀਰ ਸੰਗ ਦਿਯ ਤਹੀਂ ਪੁਚਾਈ।
ਕਹਯੋ ਆਇ ਜਾਵਹੁ ਬਿਨ ਬਾਰੀ।
ਪੰਥ ਬਖਸ਼ ਹੈ ਖਤਾ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੧੧੧ ॥

'ਬਿਨਾਂ ਦੇਰ ਤੋਂ।

'ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ।

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਹੁਤੋ ਸਰਦਾਰੈਂ।
ਸੌ ਅਸਵਾਰ ਥਾ ਤਾਬੇਦਾਰੈਂ।
ਬੀਸਕ ਥੇ ਸਿੰਘ, ਹਿੰਦੂ ਔਰੈਂ।
ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਕੇ ਨੌਕਰ ਗੌਰੈਂ ॥ ੧੧੨ ॥

'ਬਹੁਤੇ।

ਪਰੀ ਨਿਸਾ ਜਬਿ ਹੀ ਵਹਿ ਆਈ।
ਲੈ ਨਿਜ ਸਭਿ ਅਸਵਾਰ ਸੰਗਾਈ।
ਲੂਟ ਮਾਰਿ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਡੇਰੇ।
ਪਹੁੰਚਯੋ ਕਿਲੇ ਵੀਚ ਬਿਨ ਦੇਰੇ ॥ ੧੧੩ ॥

ਬਖਸ਼ਯੋ ਤਿਹ ਕਰਿ ਪੰਥ ਅਰਦਾਸਾ।
ਮੋਦ ਖਾਲਸਾ ਭਯੋ ਮਹਾਸਾ।

'ਬਹੁਤਾ।

ਕਰਿ ਗੁਰੁਮਤਾ ਪੰਥ ਫਿਰ ਭਾਰੀ।
ਲੈਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਕਰੀ ਤਯਾਰੀ ॥ ੧੧੪ ॥
ਜਬਿ ਯਹਿ ਸਭਿ ਤੁਰਕਨ ਸੁਨ ਪਾਈ।
ਲਗੇ ਕਰਨ ਅਫਸੋਸ ਮਹਾਂਈਂ।

ਪੈ ਤਕਰਾਈ ਕੀਨੀ ਐਸੇ।

ਰਸਦ ਕਿਲੇ ਮੱਧ ਜਾਇ ਨ ਜੈਸੇ ॥ ੧੧੫ ॥

ਨਿਕਸ ਕਿਲੇ ਤੈ ਸਿੰਘ ਅਬੈ ਹੀ।

ਹੋਵਨ ਚਹਿਤ ਸ਼ਹੀਦ ਸਭੈ ਹੀ।

ਯਹੀ ਬਾਤ ਤੁਰਕੀ ਦਲ ਸੁਨ ਕੈ।

ਲਗੇ ਕਹਨ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਸਿਰ ਧੁਨ ਕੈ। 'ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਕੇ।

॥ ੧੧੬ ॥

ਇਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਮਾਰਿ ਦਸ ਦਸ ਕੋ।

ਮਰਹੈ ਲੈਂਹ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਸ ਕੋ।

ਕੋਊ ਕਹੈ ਯਹਿ ਨਾਹਿ ਮੁਕੈ ਹੈਂ।

ਮਾਰਿ ਕੂਟਿ ਕਿਤ ਦਿਸ ਭਜ ਜੈਹੈ ॥ ੧੧੭ ॥

ਆਇ ਸੰਮੁਖ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਪਰੈਗੇ।

ਤਿਨ ਆਗੇ ਕਹੁ ਕੌਨ ਅਰੈਗੇ।

ਹੜੁ ਕਾ ਜਲ ਦਰਜਾਵ-ਚੜ੍ਹਾਵੈ।

'ਹੜੁ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਦਰਿਆ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾ ਆ ਜਾਵੇ।

ਤੋਂ ਕੀ ਅਗਨਿ ਚਹੇ ਰੁਕ ਜਾਵੈ ॥ ੧੧੮ ॥

'ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਇਹ (ਤਿੰਨੇ) ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਰੁਕ ਜਾਣ।

ਪੈ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਹੱਲਾ ਜੌਨ।

ਰੋਕਨ ਵਾਲਾ ਜੰਮਜੋਂ ਕੌਨ।

ਯੋਂ ਇਤ ਤੁਰਕ ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਡਰਹੀਂ।

ਸਿੰਘ ਭੀ ਉਤ ਅਰਦਾਸੇ ਕਰਹੀਂ ॥ ੧੧੯ ॥

ਚਹੈ ਗੁਰੂ ਤੈ ਬੰਦ-ਖਲਾਸ।

'ਛੁਟਕਾਰਾ।

ਭੂਖੇ ਮਰੈ ਭਯੋ ਬਲ ਨਾਸ ॥ ੧੨੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਰਜ ਪੰਥ ਕੀ ਸੁਨੀ ਤਬਿ,

ਆਪ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ।

ਪੰਥ ਬਚਾਵਨ ਹੇਤ ਭਲ,

ਦਈ ਬਜੋਂਤ ਰਚ ਸਾਰ ॥ ੧੨੧ ॥

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਚੌਪਈ:

ਚੜ੍ਹਿ ਕਾਬਲ ਤੈ ਸ਼ਾਹਿ-ਨਿਵਾਜ।

ਆਯੋ ਲੈ ਨਿਜ ਮੱਦਦ ਸਾਜ।

'ਮਦਦ ਤੇ ਸਾਮਾਨ।

ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਬੈ ਗਿਰਦ ਮੁਲਤਾਨ।

ਮਾਰ ਲੂਟ ਵਹਿ ਕਰਤ ਮਹਾਨ ॥ ੧੨੨ ॥

ਸੰਗ ਭੀਰ ਗਿਲਜੜੋਂ ਕੀ ਭਾਰੀ।

ਅਯੋ ਲਹੌਰ ਲੈਨ ਮਨਿ ਧਾਰੀ।

ਜਬੈ ਮੀਰਮੰਨੂ ਯਹਿ ਸਾਰ।

'ਖਬਰ।

ਪਾਈ, ਭਯੋ ਸੁ ਅਧਿਕ ਲਚਾਰ ॥ ੧੨੩ ॥

'ਦੁਖੀ।

ਯਹੀ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਦਲ ਤੁਰਕਾਨੀ।

ਕੇ ਸਿਰ, ਪਰਜੋ ਮਨੋ ਬਹੁ ਪਾਨੀ।

'ਸਿਰ ਬਹੁਤਾ ਪਾਣੀ ਪੈ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋ ਗਏ।

ਸੋਚਿ ਮੀਰਮੰਨੂ ਫਿਰ ਖਾਸ।

'ਆਪ।

ਕੌੜਾ-ਮੱਲ ਬੁਲਾਯੋ ਪਾਸ ॥ ੧੨੪ ॥

ਕਹਜੋ ਬਨੀ ਅਸਮੰਜਸ। ਬੁਰੀ।

'ਅਣਬਣ।

ਸੱਤ੍ਰੁ ਸੈਨ ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਤੈ ਢੁਰੀ।

'ਚਲ ਪਈ ਹੈ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜ ਹਮਾਰਾ।

ਆਯੋ ਉਤ ਤੈ ਲੈ ਦਲ ਭਾਰਾ ॥ ੧੨੫ ॥

ਇਤ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਲਗ ਰਹਜੋ ਜੰਗ।

ਕਰੋ ਦੂਰ ਯਹਿ ਕਿਵੈਂ ਕੁਢੰਗ।

'ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਖੋਟਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਦੂਰ ਕਰੋ।

ਕੌੜਾ-ਮੱਲ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬੋਲਾ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਵਡ ਭੋਲਾ ॥ ੧੨੬ ॥

ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਇਨ ਕੋ ਲਿਹੁ ਮੇਲ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੇ ਸੰਮੁਖ ਦਿਹੁ ਪੇਲ।

'ਸਾਹਮਣੇ ਧੱਕ ਦਿਉ ਭਾਵ ਭੇਜ ਦਿਉ।

ਤੁਮ ਤੈ ਦਸ ਗੁਨ ਹੈਂ ਯਹਿ ਸਾਰੇ।

ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਭਾਰੇ ॥ ੧੨੭ ॥

ਇਸ ਕੇ ਵਾਲਦ। ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ।

'ਪਿਉ।

ਜੁਲਮ ਕਰੇ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਨਾਦਰ।

'ਵੱਡੇ।

ਸਿਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਕਾਟਿ ਅਪਾਰੇ।

ਭੀਤਿ ਚਿਨਾਏ ਕੂਪਨਿ ਡਾਰੇ ॥ ੧੨੮ ॥

'ਕੰਧਾਂ 'ਚ ਚਿਣਾਏ ਤੇ ਖੂਹਾਂ 'ਚ ਸੁੱਟੇ।

ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜ ਪੁਨ ਘੱਲੂਘਾਰਾ।

'ਤਬਾਹੀ, ਸਰਵ-ਨਾਸ਼।

ਕਰਵਾਯੋ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਭਾਰਾ।

ਇਸ ਤੇ ਸਿਖ ਮਾਰਜੋਂ ਚਹਿ ਤਿਸ ਕੋ।

ਨਿਜ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸਮਝਤ ਤੁਮ ਜਿਸ ਕੋ ॥ ੧੨੯ ॥

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਮੀਰਮੰਨੂ ਮੁਦ ਧਾਰ।

ਕੌੜੇ-ਮਲ ਕੇ ਦਿਯ ਇਖਤਜਾਰ।
 ਕਹਯੋ ਮੇਲ ਅਬਿ ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ।
 ਜੈਸ ਕੈਸ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਨਿਸੰਗ ॥ ੧੩੦ ॥
 ਕੌੜੇ ਮੱਲ ਜੰਗ ਢਿਗ ਆਏ।
 ਜੰਗ ਹਟਾਇ ਸਿੰਘ ਅਪਨਾਏ।
 ਟਕੇ ਖਰਚ ਹਿਤ ਦੁਇ ਲੱਖ ਦਏ।
 ਨਿਜ ਸੰਗੀ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਲਏ ॥ ੧੩੧ ॥
 ਦ੍ਰਾਦਸ ਨਗਰ ਗੁਰੂ-ਚਕ ਵਾਰੇ।
 ਲਿਖ ਦੀਨੇ ਬਿਨ ਦੇਰ ਸੁਧਾਰੇ।
 ਅਰਧ ਤੱਲਕਾ¹ ਪਟੀ ਕੇਰੇ।
 ਦੈਨਾ ਕਰਯੋ ਫਤੇ ਕਰਿ ਫੇਰੇ ॥ ੧੩੨ ॥
 ਖਰਚ ਜਗੀਰ ਪੰਥ ਤਬਿ ਲੈ ਕੈ।
 ਭਯੋ ਮੋਦ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਮਨੈ ਕੈ।
 ਸ਼ਹਿ ਨਿਵਾਜ਼ ਕੇ ਡੇਰੇ ਕੇਰੀ।
 ਲੂਟ ਮਾਫ ਕਰਵਾਈ ਫੇਰੀ ॥ ੧੩੩ ॥
 ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰਦਾਰ ਤਰਖਾਣ।
 ਛੋਡਯੋ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵੀਚ ਭਲ ਜਾਣਿ।
 ਰਹਯੋ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਮੈਂ ਵਹਿ ਜਬਿ ਤੇ।
 ਬਿਦਤ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਭਯੋ ਤਬਿ ਤੇ ॥ ੧੩੪ ॥
 ਉਤ ਦਿਸ ਚੜ੍ਹਯੋ ਪੰਥ ਮੁਦ ਪਾਇ।
 ਹਰਿਮੰਦਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਇ ॥ ੧੩੫ ॥

¹ਇਲਾਕਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਨਿਜ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੇ ਹਰਨ ਹਿਤ,
 ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਕੇ ਸੰਗ।
 ਚੜ੍ਹਯੋ ਪੰਥ ਸਭਿ ਮੋਦ ਹੈ,
 ਕਰਿ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸੁਰੰਗ¹ ॥ ੧੩੬ ॥
 ਉਸ ਦਿਨ ਮਨੂੰ ਮੀਰ ਨੈ,
 ਖੇਲਯੋ ਅਪਨਾ ਦਾਇ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੀ ਛਤੀਆਨ ਸੋਂ,
 ਮਾਰਯੋਂ ਸਾਂਪ ਉਠਾਇ ॥ ੧੩੭ ॥

¹ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਸ਼ੰਕਰ ਛੰਦ:

ਸਭਿ ਪੰਥ ਕੋੜੇ-ਮੱਲ ਕੇ ਸੰਗ,
ਦਯੋ ਮੀਰਾ ਚੜ੍ਹਾਇ।

'ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਨੇ।

ਪੁਨ ਪਠਯੋ ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਕੋ,
ਨਿਜ ਸੈਨ ਦੈ ਅਧਿਕਾਇ।
ਕਰਵਾਇ ਕੁਣਕਾ ਸੁੱਖਾ ਮਿੱਠਾ,
ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦੀਵਾਨਿ।

'ਕੋੜਾ ਮੱਲ ਨੇ।

ਛਕਾਇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲੇਵਹੀ,
ਨਿਤ ਪੰਥ ਤੈ ਮੁਦ ਠਾਨ ॥ ੧੩੮ ॥
ਤਨਖਾਹਿ ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਕੀ,
ਨਿਤ ਦੈ ਰੁਪਯੋ ਪਾਂਚ*।

*ਦੀਵਾਨ ਕੋੜਾ ਮੱਲ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਨੇਕ-ਪੁਰਸ਼ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਵੀ ਖੈਰ-ਖਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿੱਠਾ ਮੱਲ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁੱਕਾ ਪੀਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਤਨਖਾਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ ਤਨਖਾਹ ਵਜੋਂ ਦੇ ਕੇ ਸਦਾ ਹੁੱਕਾ ਪੀਂਦਾ ਰਹੇ। ਕਿਸੇ ਪਿਛਲੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਕੁਰਹਿਤ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਲੁਆ ਕੇ ਅੱਗੋਂ ਤੋਂ ਉਹ ਕੁਕਰਮ ਛੱਡਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਧਾਰੀ ਲੋਕ ਤਾਂ ਤਨਖਾਹ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕੇ ਸਦਾ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਉਕਤ ਕਥਨ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ ਇਸ ਲਈ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਢਿਗ ਮੁਲਤਾਨ ਕੇ,
ਜਬਿ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਾਚ।
ਸੁਨਿ ਅਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜ਼, ਲੈ
ਬਹੁ ਸੈਨ ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਕੇਰ।
ਦਸ ਕੋਸ ਪਰ ਮੁਲਤਾਨ ਤੈ,
ਪਰ ਗਯੋ ਵਡ ਭਟ-ਭੇਰ। ॥ ੧੩੯ ॥
ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਉਤਾਰ ਪਾਛੇ,
ਆਪ ਆਗੇ ਜਾਇ।
ਸਭਿ ਸੈਨ ਤੁਰਕੀ ਸੰਗ ਲੈ,

'ਠੀਕ।

'ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਭੇੜ ਭਾਵ ਜੰਗ।

ਨਿਜ ਲਰੇ ਬਲ ਲਹੁ ਲਾਇ।
 ਜਬਿ ਮਾਰ ਗਿਲਜੜੋਂ ਨੈ, ਦਏ
 ਮੁਖ ਮੋੜ ਇਨ ਕੇ ਪੈਰ।
 ਫਿਰ ਮਿਲਜੋ ਦੀਨਾ ਬੇਗ, ਸ਼ਾਹਿ
 ਨਿਵਾਜ਼ ਸੋਂ ਤਜਿ ਬੈਰ ॥ ੧੪੦ ॥
 ਤਬਿ ਪਿਖੜੋ ਕੌੜਾ-ਮੱਲ ਨੈਂ,
 ਯਹਿ ਤੁਰਕ ਹੂਏ ਏਕ।
 ਫਿਰ ਧਾਇ ਕੌੜਾ ਮਲ ਨੈ,
 ਆ ਗਹੀ ਸਿੰਘਨ ਟੇਕ।
 ਛਕਿ ਫੀਮ ਸੁੱਖਾ* ਸਿੰਘ ਸਭਿ,

ਵਡ ਦੁੰਦਬੀ! ਵਜਵਾਇ।
 ਚੜ੍ਹਿ ਸੰਗ ਕੌੜਾ ਮਲ ਕੇ,
 ਭਲ ਭਿਰੇ ਸਨਮੁਖ ਜਾਇ ॥ ੧੪੧ ॥
ਭੁਯੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:
 ਭਿਰੇ ਜਾਇ ਆਛੇ, ਮਹਾਂਬੀਰ ਬੰਕੇ।
 ਭਏ ਹੱਥ ਵੱਥੰ, ਜਰਾ ਨਾਹਿ ਸੰਕੇ।
 ਕੜਾ ਕਾੜਾ ਮਾਰੈਂ, ਘਨੇ ਰਾਮਜੰਗੇ।
 ਦੜਾ ਦਾੜ ਗੇਰੈਂ, ਕਰੈਂ ਅੰਗ ਭੰਗੇ ॥ ੧੪੨ ॥
 ਸੜਾ ਸਾੜ ਤੀਰਾਨ ਕੇ ਝੁੰਡ ਚਾਲੈਂ।
 ਫਿਰੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਲੇਤੇ, ਮਨੋ ਨਾਗ ਕਾਲੈਂ।
 ਕਹੂੰ ਮਾਰ ਕੈ ਸੈਹਥੀ! ਪਾਰ ਕੱਢੈਂ।
 ਜਲੰ ਮੰਗਣੇ ਜੋਗ, ਨਾ ਤਾਂਹਿ ਛੱਡੈਂ ॥ ੧੪੩ ॥
 ਘਨੇ ਘਾਇ ਸੁੱਟੇ, ਕਰੰਵਾਰ ਸੰਗੇ।
 ਭਏ ਲਾਲ ਬਾਗੇ, ਭਿਗੇ ਸੁੰਨਰੰਗੇ।
 ਰਸੰ ਬੀਰ ਛਾਕੇ, ਭਿਰੈਂ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ।
 ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਮੱਤੇ, ਚਹੈਂ ਜੀਤ ਰੂਰੇ ॥ ੧੪੪ ॥
 ਕਰਾਚੋਲ! ਬਾਹੈਂ, ਅੱਧਾ ਅੱਧ ਲਾਹੈਂ।
 ਸਿਰੰ ਜ੍ਹਾਨ ਕੋ ਕੱਟਿ, ਕੈਕਾਨ! ਢਾਹੈਂ।
 ਦਬਜੋ ਸੂਰ ਨੂਰੰ, ਭਈ ਧੂਰ ਧਾਰਾ।

*ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ. ੧੨ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ. ੧੨੫ ਤੇ *
 ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ ਟੂਕ।
 'ਧੌਸੇ।

'ਬਹੁਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਮੇਂ।
 'ਹੱਥੋ-ਪਾਈ ਹੋ ਪਏ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡਰੇ।
 'ਬੰਦੂਕਾਂ।

'ਬਰਛੀ।

'ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀਂ ਕਰ ਸੁੱਟੇ।
 'ਲਹੂ ਦੇਰੰਗ ਨਾਲ ਭਿੱਜ ਕੇ ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਲਾਲ ਹੋ ਗਏ।
 'ਬੀਰ-ਰਸ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ।
 'ਸੁੰਦਰ ਜਿੱਤ।
 'ਤਲਵਾਰ।
 'ਘੋੜੇ ਨੂੰ।
 '(ਧਾਰਾ) ਬਹੁਤੀ ਧੂੜ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸੂਰਜ ਦਾ

ਚਾਨਣ ਦੱਬ ਗਿਆ।

ਮਚੜੇ ਜੰਗ ਜੈਸੇ, ਕਹੈ ਕੌਨ ਭਾਰਾ ॥ ੧੪੫ ॥

ਪਰੜੇ ਪੈਰ ਪੀਛੈ, ਤੁਰੰਕਾਨ ਕੇਰੇ।

ਬਢੇ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ, ਕਰੜੇ ਭੱਟ-ਭੇਰੇ।

ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਕਾਪੂਰ ਨੈ, ਬੋਲਿ ਹੱਲਾ।

ਦਯੋ ਮੇਲ, ਦੌਰਾਨੀਯੋ ਮੈਂ ਖੁੱਥਲਾ ॥ ੧੪੬ ॥

ਲਗੇ ਕੂਕਨੇ ਯਾਇਲੀ, ਯਾਹਿ ਆਲਾ।

ਜਬੈ ਮਾਰਿ ਸਿੰਘਾਨ ਨੈ ਘਾਣ ਘੱਲਾ।

'ਜੰਗ ਪਾਇਆ।

ਚਲੜੇ ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜ ਤੋ ਧਾਇ ਪੀਛੈ।

ਤਿਸੀ ਗੈਲ ਧਾਏ, ਘਨੇ ਸਿੰਘ ਤੀਛੈ ॥ ੧੪੭ ॥

'ਪਿੱਛੈ ਦੌੜੇ।

ਤਬੈ ਭੀਮ ਸਿੰਘ, ਬਲੀ ਸਿੰਘ ਜੱਸਾ।

ਢਿਗੰ ਜਾਇ ਢੁੱਕੇ, ਛੇਤਿ ਅੱਸੂ ਵੱਸਾ।

'ਆਪਣੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ (ਵੱਸਾ) ਕਾਬੂ ਕਰ ਕੇ ਛੇਤ ਕੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਪੁੱਜੇ।

ਤਜੇ ਰਾਮਜੰਗੇ, ਦੁਹੂੰ ਨੈ ਸੰਧਾਈ।

'ਸਿੰਨ੍ਹ ਕੇ।

ਲਗੀ ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜ ਕੈ, ਦੋਇ ਜਾਈ ॥ ੧੪੮ ॥

ਗਈ ਚੀਰ, ਸੰਜੋਇ ਸਾਰੀਰ ਤਾਈਂ।

ਗਿਰਯੋ ਭੂਮ ਮੈਂ, ਝੂਮ ਕੈ ਘੁੰਮ ਖਾਈ।

'ਹਿਲੋਰਾ ਤੇ ਭੁਆਟਣੀ ਖਾ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ।

ਕਟੜੇ ਮੂੰਡ ਜੱਸੇ-ਹਰੀ, ਸਾਥ ਜੁੱਸੇ।

'ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿਰ ਕੱਟਿਆ।

ਜਿਮੇਂ ਬੇਲ ਤੇ ਕੱਦੂਯਾ, ਦਾਤਿ ਕੁੱਸੇ ॥ ੧੪੯ ॥

'ਦਾਤੀ ਕੱਦੂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਜਬੈ ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜ ਕੋ, ਯੋਂ ਨਿਵਾਜੜੇ।

'ਵੱਡਾ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਤਬੈ ਫੌਜ ਦੁਰਾਨੀਯੋ ਕੇਰ ਭਾਜੜੇ।

ਪੁਨਾ ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜ ਕੇ ਮੂੰਡ ਕੇ ਲੇ।

ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਪਰੋਇ ਕੇ ਵੀਚ ਸੇਲੇ ॥ ੧੫੦ ॥

ਤਿਸੈ ਧਾਇ ਦੀਵਾਨ ਕੇ ਲਜਾਇ ਦੀਨੋ।

ਕਹੜੇ ਸਿੰਘ ਜੱਸੇ, ਕਟੜੇ ਜੱਸ ਲੀਨੋ।

ਪੁਨਾ ਔਰ ਸਿੰਘਾਨ ਭੀ ਕੀਨ ਕਾਰੀ।

'ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

ਘਨੀ ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜ ਕੀ ਸੈਨ ਮਾਰੀ ॥ ੧੫੧ ॥

ਗਏ ਕਾਬਲੀ ਕਾਬਲੈਂ ਓਰ ਧਾਈ।

ਕਰੀ ਫੇਰ ਨਾ ਸੰਮੁਖੈ ਹੂੰ ਲਰਾਈ।

ਫਤੇ ਜੰਗ ਕੀ ਔਰ ਓਮੰਗਾ ਜੋਈ।

'ਉਤਸ਼ਾਹ।

ਕੌੜਾ ਮਲ ਦੀਵਾਨ ਕੇ ਮਿਲੀ ਸੋਈ ॥ ੧੫੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੰਘਨ ਲੂਟਯੋ ਧਾਇ ਫਿਰ,

ਸ਼ਹਿਰ ਸਗਲ ਮੁਲਤਾਨ।

ਡੇਰਾ ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜ ਕਾ,

ਲੂਟਯੋ ਔਰ ਮਹਾਨ ॥ ੧੫੩ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਧਨ ਮਨ ਇੱਛ ਲੂਟਯੋ ਪੰਥ ਕਾ ਦਰਿਦ੍ਰ ਤੂਟਯੋ,

ਫਤੇ ਕਾ ਅਨੰਦ ਘੂਟਯੋ¹ ਸੁਧਾਸਰ ਆਯੋ ਹੈ।

¹ਛਕਿਆ, ਮਾਣਿਆਂ।

ਕੌੜੇ ਮੱਲ ਆਇ ਸੁੱਖੇ ਮਿੱਠੇ ਕੀ ਕਰਾਇ ਦੇਗ,

ਕੁਣਕਾ ਬਣਾਇ ਬਹੁ ਪੰਥ ਕੋ ਛਕਾਯੋ ਹੈ।

ਧਨ ਅਨਗਨ ਦਰਵਾਰ ਮੈਂ ਚੜਾਯੋ ਤਿਨ,

ਕੌੜੇ-ਮੱਲ ਹੂੰ ਤੇ ਮਿੱਠਾ ਮੱਲ ਪੰਥ ਗਾਯੋ ਹੈ¹।

¹ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਖੁਸ਼ੀ ਲੈ ਕੈ ਖਾਲਸੇ ਤੈ ਗਾਯੋ ਮਿੱਠਾ ਮੱਲ ਫੇਰ,

ਲਵਪੁਰ ਮੀਰ-ਮੰਨੂੰ ਪਾਸ ਜਸ ਪਾਯੋ ਹੈ

॥ ੧੫੪ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਵਾਜ ਕਾ ਮੂੰਡ¹, ਧਰਯੋ ਜਬਿ

¹ਸਿਰ।

ਜਾਇ ਦੀਵਾਨ ਨੈ ਮੀਰ ਅਗਾਰੀ।

ਮੋਦ ਨੁਵਾਬ ਭਯੋ ਪਿਖ ਕੈ ਅਤਿ,

ਕੀਨ ਦੀਵਾਨ ਕਾ ਮਨਸਬ¹ ਭਾਰੀ।

¹ਅਹੁਦਾ, ਦਰਜਾ।

ਲਾਜ ਰਖੀ ਵਡ ਆਪ ਗੁਰੂ,

ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਤਬਿ ਕਾਰੀ¹।

¹ਚੰਗੀ।

ਸਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਨੌ ਮੱਧ ਗਾਥ,

ਭਈ ਯਹਿ ਹੈ ਸਭਿ ਲੇਹੁ ਵਿਚਾਰੀ ॥ ੧੫੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਰਾਮਗੜ, ਰਾਮਰੋਣੀਰਚਨ, ਜੰਗ ਕਰਨ, ਸ਼ਾਹਿ-ਨਿਵਾਜ ਕਾ ਮਾਰਨ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛੱਤੀਸਮੇਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੩੬ ॥

*ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੇ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਛਾਪਿਆ ਹੈ।

੩੭. {ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਫਤਹ ਕਰਨਾ}

*ਦੋਹਰਾ:

*ਏਥੋਂ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪੰਨਾ ੫੩੩ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ: ੫੧ ਨੂੰ ਛਾਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਾਂ। ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਉੱਤਰਾਰਧ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਬਾਕੀ ਰਚਨਾ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੀ ਗਲਤ-ਮਲਤ ਉਤਾਰਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਹੋਰ ਮਸਾਲਾ ਵਧਾ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਖੁਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੧੫੪੬ ਤੇ * ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ ਟੂਕ। ਲਾਹੌਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ੧੮੩ ਪੰਨੇ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੇ ੨੦੩ ਪੰਨੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ ਪੰਨਾ ੪੨੮ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਸਾਲਾ ਹੋਣ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਛਪੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅੱਗੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਲੱਗੇ ਹਾਂ।

ਰੇ ਮਨ ਤਜਾਗ ਵਿਕਾਰ ਤੂੰ,
ਹਰਿ ਗੁਬੰਦ ਗੁਰੁ ਧਜਾਇ।
ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਸੁਜਸ ਸੁਖ,
ਪੈਰੈਂ ਬਿਨ ਜਤਨਾਇ॥ ੧ ॥
ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੈ,
ਕਾਬਲੇਸ਼ਾ ਜਿਮ ਆਇ।
ਲੁਟੈ ਜਲੰਧਰ ਕਤਲ ਹੈ,
ਸੁਨੋ ਪੰਥ ਸੁਖ-ਦਾਇ ॥ ੨ ॥

'ਜਤਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

'ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ।

ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ:

ਜਬਿ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਬਿਰਜੋ ਆਨ।
ਮੱਧ ਗੁਰੂ-ਚੱਕ ਮਨਿ ਮੋਦ ਠਾਨ।
ਨਿਤ ਦੋਨੋ ਵਖਤ ਦੀਵਾਨ ਲਾਇ।
ਆਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਕੇ ਅਗਵਾਇ॥ ੩ ॥
ਢਾਡੀ ਬਹੁ ਵਾਰਾਂ ਪਢੈਂ ਆਇ।
ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਕਾਇਰ ਭੀ ਲਰਾਇ।
ਕਿਤ ਕਰੈਂ ਗੁਰਮਤਾ ਬੈਠਿ ਸਿੰਘ।
ਅਬਿ ਚਢ ਕਰਿ ਦਿੱਲੀ ਲਿਹੁ ਨਿਸੰਗ ॥ ੪ ॥
ਕੋ ਕਹੈਂ ਪਸ਼ੋਰ ਲਹੌਰ ਲੇਹੁ।

'ਅੱਗੇ।

ਕੋ ਕਹੈਂ ਸਰੁੰਦਹਿ ਕਰੋ ਥੇਹੁ।

ਕਹਿੰ ਕੇਤਿਕ ਲੂਟਹੁ ਅਬਿ ਕਸੂਰ।

ਯੋਂ ਕਰਤ ਗੁਰਮਤੇ ਪੰਥ ਭੂਰ ॥ ੫ ॥

ਫਿਰ ਤਬੈ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਹਿ ਦਿਲੇਸ।

ਗਿਲ ਲਯੋ ਮੌਤ ਨੈ ਆਨਿ ਵੇਸ'।

'ਮੌਤ ਨੇ ਆ ਕੇ (ਵੇਸ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਗਲ ਲਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।

ਸੁਤ ਤਿਸ ਕਾ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਔਰ।

ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਭਯੋ ਫਿਰ ਤਿਸੀ ਠੌਰ ॥ ੬ ॥

ਥੇ ਤਿਸ ਕੇ ਜੋਊ ਵਜੀਰ ਚਾਰ।

ਤਿਨ ਵੀਚ ਬਢੀ ਤਬਿ ਅਧਿਕ ਰਾਰ'।

'ਲੜਾਈ

ਥਾ ਸਫਦਰ-ਜੰਗ ਜੁ ਵਡ ਵਜੀਰ।

ਸੁਤ ਸ਼ਾਹਦਤ-ਖਾਂ ਕਾ ਬਡੋ ਧੀਰ ॥ ੭ ॥

ਵਹਿ ਥਾ ਨੁਵਾਬ ਲਖਨਊ ਕੇਰ।

ਅਸਤੀਫਾ ਦੈ' ਘਰ ਗਯੋ ਫੇਰ।

'ਤਿਆਗ ਪੱਤ੍ਰ ਦੇ ਕੇ।

ਮਨਸੂਰ ਅਲੀ ਥਾ ਜੋ ਨੁਵਾਬ।

ਵਹਿ ਭੀ ਫਿਰ ਗਯੋ ਸੁ ਕਰਿ ਅਦਾਬ' ॥ ੮ ॥

'ਸਤਿਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਭਾਵ ਵਜੀਰੀ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਵਹਿ ਥਾ ਮਖਸੂਦਾ-ਵਾਦ ਕੇਰ।

ਤਹਿ ਹੀਂ ਜਾ ਬੈਠਯੋ ਬਿਨਾ ਦੇਰ।

ਤੀਸਰ ਰੋਹੇਲ ਨਜੀਬ-ਖਾਨ।

ਵਹਿ ਗਯੋ ਨਜੀਬਾਵਾਦ ਮਾਨ ॥ ੯ ॥

ਤਿਨ ਗੜ੍ਹ-ਨਜੀਬ ਰਚਿ ਦੁਰਗ ਪੀਨ'।

'ਪੱਕਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਰੋਹੇਲ ਖੰਡ ਦਾਬਾਇ ਲੀਨ।

ਯਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮੁਲਕ ਭੂਰ'।

'ਬਹੁਤੇ।

ਬੈਠੇ ਅਪਨਾਇ ਦਬਾਇ ਰੂਰ' ॥ ੧੦ ॥

'ਸੁੰਦਰ (ਇਲਾਕੇ)।

ਪੁਨ ਚੜ੍ਹਥ ਗਾਜ਼ੀਦੀਨ ਮੁਗਲ।

ਵਹਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ ਰਹਯੋ ਦੁਗਲ'।

'ਦੋਗਲਾ, ਹਰਾਮੀ।

ਫਿਰ ਵਹਿ ਹੀ ਆਜ਼ਮ ਭੋ ਵਜੀਰ'।

'ਵੱਡਾ ਵਜੀਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਨ ਕਰਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਪੁਨ ਤਗੀਰ' ॥ ੧੧ ॥

'ਦੁਖੀ।

ਫਿਰ ਸ਼ਾਹਿ ਬਹਾਨਾ ਕਰਿ ਸ਼ਿਕਾਰ।

ਜਬਿ ਚਲਯੋ ਓਰ ਲਖਨਊ ਧਾਰਿ।	'ਮਨ 'ਚ ਧਾਰ ਕੇ।
ਮਗ ਮੈਂ ਯੋਂ ਗਾਜੀ-ਦੀਨ ਕੀਨ।	
ਫੜਿ ਸ਼ਾਹਿ ਤਈਂ ਕਰਿ ਕੈਦ ਲੀਨ ॥ ੧੨ ॥	
ਨੈਨਨ ਮੈਂ ਦੀਨੇ ਮੀਲ ਫੇਰਿ।	'ਸਲਾਈਆਂ (ਗਰਮ ਕਰਕੇ) ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਫੇਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।
ਕਰਿ ਅੰਧਾ ਦਿੱਲੀ ਲਜਾਇ ਫੇਰ।	
ਸੁਤ ਤਿਸ ਕਾ ਤਖਤ ਬਿਠਾਇ ਦੀਨ।	
ਵਹਿ ਸਾਨੀ ਆਲਮ-ਗੀਰ ਚੀਨ। ॥ ੧੩ ॥	'ਦੂਜਾ ਆਲਮ-ਗੀਰ ਜਾਣੇ।
ਤਬਿ ਗਾਜੀ-ਦੀਨ ਦਿਲੇਸ ਪਾਸ।	
ਵਡ ਮਾਲਕ ਹੂੰ ਕਰਿ ਰਹਯੋ ਖਾਸ।	'ਆਪ।
ਫਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕਰਿ ਤਿਸ ਨੈ ਖਾਂ-ਨਜੀਬ।	
ਲਿਯ ਘੇਰ ਲੜਾਈ ਕਰਿ ਅਜੀਬ ॥ ੧੪ ॥	
ਬਹੁ ਤੰਗ ਹੋਇ ਨਾਜੀਬ ਖਾਨ।	
ਨਿਜ ਮੱਦਦ ਕੇ ਹਿਤ ਲਿਹੁ ਪਛਾਨ।	
ਬੁਲਵਾਯੋ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਵੇਕ।	'ਦੂਜਾ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ (ਜੋ ਕਾਬਲ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ।)
ਦੈਨਾ ਕਰਿ ਟਕਾ ਕਰੋੜ ਏਕ ॥ ੧੫ ॥	'ਰੁਪਇਆ।
ਵਹਿ ਆਯੋ ਲੈ ਬਹੁ ਸੈਨ ਧਾਇ।	
ਜਬਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪਾਸ ਲਹੌਰ ਆਇ।	
ਤਬਿ ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਕੋ ਪਰਯੋ ਫਿਕਰ।	
ਕਰਿ ਕੌੜੇ-ਮੱਲ ਕੇ ਪਾਸ ਜ਼ਿਕਰ ॥ ੧੬ ॥	
ਫਿਰ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਤਈਂ ਤਾਂਹਿ।	
ਨਿਜ ਮੱਦਦ ਹਿਤ ਬੁਲਵਾਯੋ ਚਾਹਿ।	'ਲੋੜ ਸਮਝਕੇ।
ਚੜ੍ਹਿ ਪੰਥ ਅਯੋ ਸਭਿ ਬਿਨਾ ਦੇਰ।	
ਕਿਯ ਡੇਰਾ ਬਣੀਏ ਗਾਮ ਹੇਰਿ। ॥ ੧੭ ॥	'ਦੇਖ ਕੇ।
ਪਠ ਦੀਨੋ ਖਰਚ ਨੁਵਾਬ ਖਾਸ।	
ਬਹੁ ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ ਸਿੰਘਨ ਪਾਸ।	
ਥਾ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਬਿਨਾ-ਈਨ।	'ਆਜ਼ਾਦ।
ਬਾਂਟਨ ਪਰ ਦੰਗਾ ਅਧਿਕ ਕੀਨ ॥ ੧੮ ॥	
ਤਬਿ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਸੂਦਾਰ।	
ਕਿਯ ਜ਼ਖਮੀ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਭਾਰ।	
ਯੋਂ ਲੜਿ ਬਹੁ ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਸਿੰਘ।	

ਹਟਿ ਗੁਰੁ-ਚਕ ਦਿਸ ਬਹੁ ਗਏ ਧਿੰਗਾ¹ ॥ ੧੯ ॥ 'ਬਲੀ।

ਤਹਿੰ ਰਹਯੋ ਹਜ਼ਾਰ ਦੁ-ਤੀਨ ਜੋਇ।

ਜਾ ਉਤਰਯੋ ਸ਼ਾਲਾਮਾਰ ਸੋਇ।

ਤਹਿੰ ਮੱਦਦ ਮੰਨੂ-ਮੀਰ ਕੇਰ।

ਰਹਿੰ ਤਯਾਰ ਸੂਰਮੇ ਸਿੰਘ ਦਲੇਰ ॥ ੨੦ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਪਾਇ ਕੈ ਸਹਾਇਤਾ ਮਵਾਸ ਭਏ¹,

¹ਆਕੀ ਹੋ ਗਏ।

ਕੌੜਾ ਮਲ ਮੀਰਮੰਨੂ ਵੀਚ ਮੈਂ ਲਹੌਰ ਕੈ।

ਆਇ ਢਿਗ ਢੁੱਕਯੋ ਲਹੌਰ ਕੇ ਦੁਰਾਨੀ ਜਬਿ,

ਗਯੋ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਆਗੇ ਪੇਖਨ ਕੌ ਦੌਰ ਕੈ।

ਸਿੰਘ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗ ਗਏ ਸਾਠਕ ਨਿਸੰਗ ਔਰ,

ਜਾਇ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਪਾਸਰਾਵੀ ਤਟ ਗੌਰ ਕੈ।

¹ਖਿਆਲ ਕਰਕੇਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ।

ਭੰਗ ਔਰ ਫੀਮ ਖਾਇ ਹੋਇ ਕੈ ਸੁਚੇਤ ਸਭਿ,

ਬੈਠ ਕੇ ਦਮਾਲੇ ਸਜੇ ਮੋਦ ਭਰ ਤੌਰ ਕੈ ॥ ੨੧ ॥

¹ਅਨੰਦ ਦੇ ਢੰਗ 'ਚ ਭਰ ਕੇ।

ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੇਂ ਆਇ ਕੈ ਅਚਾਨਕ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿੰ,

ਬਹੁਤ ਦੁਰਾਨੀ ਢਿਗ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਵਾਹਿ ਹੈਂ।

¹ਉਥੇ ਹੀ।

ਪੇਖਿ ਤਬਿ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,

ਜਾਹੁ ਅਬਿ ਦੌਰਿ ਜੋਊ ਜੀਵਯੋ ਜਗਿ ਚਾਹਿ ਹੈ।

ਹਮ ਤੋ ਟਰੈਂਗੇ ਨਾਹਿੰ ਸੰਮੁਖ ਲਰੈਂਗੇ ਅਬਿ,

ਮਾਰ ਕੈ ਮਰੈਂਗੇ ਪੀਛੇ ਭਾਗਿ ਨਾਹਿੰ ਜਾਇ ਹੈਂ।

ਸਿੰਘਨ ਵਿਚਾਰਿ ਕਹਯੋ ਸੁਨੋ ਸਭਿ ਖਾਲਸਾ ਜੀ,

ਭਾਗ ਕੈ ਬਚੈਂਗੇ ਕਹਾਂ ਕਾਲ ਛੋਡੈ ਨਾਹਿੰ ਹੈ

॥ ੨੨ ॥

ਕਾਬਜ ਛੰਦ:

ਯੋਂ ਕਹਿ ਆਯੁਧ ਸਿੰਘਨ ਨਿਜ ਨਿਜ, ਸਭਿਨਿ
ਸੰਭਾਰੇ।

ਸੁੱਖੇ ਫੀਮਾ ਛਕੇ ਹੂਏ ਥੇ, ਅਏ ਤਰਾਰੇ¹।

¹ਤਰਾਰਾ=ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਅਖੰਡ ਲਹਿਰ।

ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਨ ਕੋ ਖੈਂਚਿ,

ਸ਼ੇਰ ਸਮ ਸ਼ੇਰਨ ਗਰਜੇ¹।

¹ਤਲਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ (ਸ਼ੇਰ) ਸਿੰਘ, ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਗੱਜੇ।

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਦਲ ਮਾਂਹਿ ਧਸੇ ਤਬਿ,

ਜਰਾ ਨ ਲਰਜੇ' ॥ ੨੩ ॥

'ਥੋੜ੍ਹੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੰਬੇ।

ਭਯੋ ਅਧਿਕ ਭਟ-ਭੇਰ ਸਾਰ'

'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ।

ਸੌਂ ਸਾਰ ਬਜਾਯੋ।

ਦਸ ਦਸ ਤੁਰਕਨ ਤਈਂ,

ਏਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੈ ਘਾਯੋ।

ਮਾਰਹਿ ਜਿਸ ਕੋ ਸਿੰਘ ਤੱਕਿ,

ਦੁਇ ਧਰ' ਕਰਿ ਸੁੱਟਹਿ।

'ਦੋ ਧੜ।

ਭਰੇ ਬੀਰ-ਰਸ ਲਰੈਂ,

ਪੈਰ ਨਹਿ ਪੀਛੇ ਪੁੱਟਹਿ ॥ ੨੪ ॥

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਅਧਿਕ ਰੋਸ ਧਰਿ,

ਰਣ ਮਹਿ ਗਰਜਯੋ।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਲਲਕਾਰਿ,

ਸ਼ਾਹਿ-ਅਹਿਮਦ ਕੋ ਤਰਜਯੋ।

'ਤਾੜਿਆ।

ਮਾਰਿ ਪਚਾਸਕ ਤਈਂ,

ਸੰਮੁਖ ਹੂ ਜੂਝਿ' ਸਿਧਾਯੋ।

'ਲੜ ਕੇ। (ਅ) ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਕੇ।

ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਹਤ,

ਗੁਰੂ-ਪੁਰਿ ਬਸਿ ਜਸ ਪਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥

ਪੇਖਿ ਬੀਰਤਾ ਸਿੰਘਨਿ,

ਸ਼ਾਹਿ ਅੰਗੁਰੀ ਮੁਖਿ ਲੈ ਕੈ।

ਕਹਯੋ ਆਫਰੀਂ ਸਿੰਘਨਿ ਲਾਖ

ਸਦ ਰਹਮਤ ਹੂ ਕੈ'।

'ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖ ਵਾਰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਹੈ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਰੱਬ ਦੀ)
(ਸਦ ਰਹਮਤ) ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਇਨ ਸਫਲ ਆਪਨਾ,

ਕਰਿ ਦਿਖਰਾਯੋ।

ਮਰੇ ਪਚਾਸਕ ਸਿੰਘ,

ਪਾਂਚ ਸੈ ਗਿਲਜਾ ਘਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਭਏ,

ਸਿੰਘ ਜੁ ਤਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਤਰਫ ਤੈ,

ਸਬਿ ਨੈ ਲਈ ਰਸੀਦਾ' ॥ ੨੭ ॥

'ਛੁੱਟੀ, ਮੁਕਤੀ।

ਸ਼ੰਕਰ ਛੰਦ:

ਇਤ ਸਿੰਘ ਪਾਛੇ ਰਹੇ ਜੋ ਤਿਨ,

ਪੇਖਿ ਵਡ ਉਤਪਾਤ।

'ਉਪਦ੍ਰਵ।

ਇਕ ਠੌਰ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਬਹੁ ਕਸਾਈਯਨ,

ਕਰੀਂ ਗਊਆਂ ਘਾਤ।

'ਕਤਲ ਕੀਤੀਆਂ।

ਪਿਖਿ ਸਿੰਘ ਨਾਹਿ ਸਹਾਰ ਸੱਕੇ,

ਦਏ ਬੁੱਚਤ ਮਾਰ।

ਤਬਿ ਤੁਰਕ ਸ਼ਹਿਰੀ ਭਏ ਬੈਰੀ

ਸਿੰਘਨ ਕੇ, ਪਿਖਿ ਸਾਰ' ॥ ੨੮ ॥

'ਸਾਰੇ।

ਵਹਿ ਅਏ ਮਾਰਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,

ਮਿਲਿ ਸਿੰਘ ਹੋਏ ਤਯਾਰ।

ਤਬਿ ਰਾਰ ਬਢਤੀ ਦੇਖਿ,

ਕੌੜਾ-ਮੱਲ ਦੀਨੀ ਟਾਰ।

ਉਨ ਸਿੰਘ ਸਾਤਕ ਕੋਸ ਪੈ,

ਉੱਤਾਰ ਦੀਨੇ ਦੂਰ।

ਅਰ ਕਹਯੋ ਜਬ ਹੂ ਲੋੜ ਮੋਹਿ,

ਬੁਲਾਇ ਲੈਹੁ ਜ਼ਰੂਰ ॥ ੨੯ ॥

ਉਤ ਚਢਿ ਦੁਰਾਨੀ ਅਯੋ ਜਬਿ,

ਤਬਿ ਭਯੋ ਜੰਗ ਅਭੰਗ।

'ਲਗਾਤਾਰ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਨੈ,

ਅਰਿ ਕਰੇ ਹਰ' ਅੰਗ ਭੰਗ।

'ਵੈਰੀ ਮਾਰ ਕੇ।

ਦੁਹਿ ਦਿਸਾ ਤੈ ਤ੍ਰੈ ਲਾਖ ਮਾਨੁਖ,

ਲੜਤ ਬੀਚ ਮਦਾਨ।

ਚਲਿ ਬੇਸੁਮਾਰ ਜੰਮੂਰ' ਤੁੱਪਕ,

ਤੋਪ ਰਹੀ ਮਹਾਨ ॥ ੩੦ ॥

'ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

ਅਤਿ ਭਯੋ ਗਾਢਾ ਜੰਗ,

ਬਾਢਾ ਰੋਸ ਜੋਸ ਅਪਾਰ।

ਢਿਗ ਬਾਗ ਸ਼ਾਲਾਮਾਰਿ,

ਤੀਨਕ ਕੋਸ ਮਾਂਹਿ ਨਿਹਾਰ।

ਕਟ ਮਰੇ ਜ੍ਹਾਨ ਕਿਕਾਨ ਹੋਈ,
ਧਰ ਸਕੀਰਣ ਸਾਰ¹।

¹ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਢੱਕੀ ਗਈ।

ਪਗ ਹੱਥ ਸੱਥਲ¹ ਮੱਥ ਸਿਰ ਧਰ²,
ਰੁਲੇ ਖੇਤ ਮਝਾਰ **॥ ੩੧ ॥**

¹ਪਟ। ²ਧੜ।

ਜਨੁ ਝਰਜੋ ਬਨ ਗਨ ਕਿੰਸਕਾਂ ਕੋ¹,
ਧਰਾ ਹੋਈ ਲਾਲ।

¹ਬਹੁਤੇ ਕੇਸੂਆਂ ਦਾ ਜੰਗਲ ਝੜਿਆ ਹੈ।

ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਹਮਲੇ ਮੱਲ-ਕੌੜੇ,
ਜੰਗ ਕੀਨ ਕਰਾਲ।

ਦਲ ਦਯੋ ਦਲ-ਮਲ ਦੀਹ,
ਦਿਲ ਦੌਰਾਨਿ ਕਾ ਦਹਿਲਾਇ¹।

¹ਭਾਰੀ ਦਲ ਦਲਮਲ ਦਿੱਤਾ, ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਕੰਥ ਗਿਆ।

ਤਬਿ ਥੀ ਉਮੈਦ, ਸੁ ਫਤੇ
ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਕੀ ਅਬਿ ਥਾਇ¹ **॥ ੩੨ ॥**

¹ਹੋਵੇਗੀ।

ਜਬਿ ਕਰਜੋ ਹਮਲਾ ਮੱਲ-ਕੌੜੇ,
ਸੱਤੂ ਪੈ ਦੈ ਜੋਰ।

¹ਕਬਰ ਵਿੱਚ।

ਪਗ ਧਸਜੋ ਗਜ ਕਾ ਗੋਰ ਮੈਂ¹,
ਗਿਰ ਪਰਜੋ ਤਿਸ ਹੀ ਠੌਰ।

ਪਿਖਿ ਗਿਰਜੋ ਕੌੜੇ ਮੱਲ ਕੋ,
ਤਿਹ ਫੌਜ ਜਾਨਜੋ ਐਸ।

ਮਰ ਗਯੋ ਮਾਲਕ ਜੋ ਹਮਾਰਾ,
ਲਰੈਂ ਤੋਂ ਹਮ ਕੈਸ **॥ ੩੩ ॥**

ਮਨ ਭੰਗ ਹੈ ਕਰਿ ਬਿਚਲਗੀ¹,
ਤਬਿ ਤਾਰ ਜੰਗਹਿ ਕੇਰ।

¹ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ।

ਝਟ ਹੇਰਿ ਮੌਕਾ ਕੀਨ ਹਮਲਾ,
ਹੈ ਦੁਰਾਨਿ ਦਲੇਰ।

ਨਿਜ ਛੇੜਿ ਅੱਸੂ ਜਹਾਨ-ਖਾਨ
ਪਠਾਨ ਬਖਸ਼ੀ ਸ਼ਾਹਿ¹।

¹ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤੀ ਨੇ।

ਝਟਪਟੈ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਪਹੁੰਚਜੋ,
ਕਟ ਕਟੈ¹ ਤਿਸ ਠਾਂਹਿ **॥ ੩੪ ॥**

¹ਕੱਟਾ-ਵੱਢੀ ਕਰਦਾ।

ਤਹਿ ਥੇ ਜੁ ਸੰਗੀ ਮੱਲ ਕੌੜੇ

ਕੇਰ ਬੀਰ ਅਪਾਰ।

ਵਹਿ ਤੇਗ ਬੇਗ ਚਲਾਇ ਜੂਝੇ,

ਬਹੁ ਦੁਰਾਨੀ ਮਾਰਿ।

ਸਿਰ ਕੱਟ ਕੌੜੇ ਮੱਲ ਕਾ,

ਝਟਪੱਟ ਖਾਨ ਜਹਾਨ।

ਧਰਿ ਸੇਲ ਪੈ ਦਿਖਰਾਇਯੋ,

ਪਿਖਿ ਪਰੀ ਭਾਗਿ ਨਿਦਾਨਾ **॥ ੩੫ ॥**

¹ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਭਾਂਜ ਪੈ ਗਈ।

ਕਰਿ ਭੂਰ ਹਮਲਾ ਗਿਲਜਯੋਂ ਨੈਂ,

ਫਤੇ ਲੀਨੀ ਪਾਇ।

ਸਭਿ ਸ਼ਹਿਰ ਲੂਟਯੋ ਕਹਿਰਾ ਕੀਨੇ,

¹ਜੁਲਮ।

ਏਕ ਪਹਰ ਸੁਭਾਇ।

¹ਆਪਣੀ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ।

ਗਹਿ ਮੀਰਮੰਨੂ ਕਰਯੋ ਹਾਜ਼ਰ,

ਪਾਸ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ।

ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਭਾਖਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕੋ,

ਅਬਿ ਕਹੁ ਨੁਵਾਬ ਸਚਾਹਿ **॥ ੩੬ ॥**

¹ਸੱਚ ਕਹੁ।

ਕਿਆ ਕਰੈਂ ਹਮ ਸਾਲੂਕਾ ਤੁਮ ਸੋਂ,

¹ਵਰਤਾਉ।

ਬਦੀ ਤੈਂ ਜੋ ਕੀਨ।

ਉਨ ਕਹਯੋ ਬਾਤੈਂ ਤੀਨ ਹੈਂ,

ਇਸ ਇਵਜ ਮੈਂ ਲਿਹੁ ਚੀਨ।

¹ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ।

¹ਜੇ ਆਹਿ ਜ਼ਾਲਮ ਸ਼ਾਹਿ, ਤੋਂ

¹ਜਾਣ ਲਉ।

ਤੂੰ ਮਾਰ ਜੈਸੇ ਚਾਹਿ।

ਜੇ ਹੈਂ ਬਪਾਰੀ ਲੇਹੁ ਦੌਲਤ,

ਹਿਰਸਾ ਜੋ ਮਨ ਮਾਂਹਿ **॥ ੩੭ ॥**

¹ਲਾਲਚ।

ਅਰ ਜੇ ਰਹੀਮ¹ ਕਰੀਮ² ਤੂੰ,

¹ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਿਰਪਾਲੂ। ²ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਸਾਚੋ ਆਹਿ।

ਤੋਂ ਬਖਸ਼ ਇੱਜ਼ਤ ਔਰ ਭੀ,

ਕਿਛੁ ਹਮ ਨ ਕੀਨ ਗੁਨਾਹਿ।

ਮੈਂ ਸ਼ਰਤ ਪਾਲੀ ਨਿਮਕ ਕੀ,

ਨਿਜ ਪਾਤਸ਼ਾਹੈਂ ਹੇਤ।

ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਦੁਰਾਨੀ ਸ਼ਾਹਿ ਬੋਲਯੋ,

ਹੋਇ ਖੁਸ਼ਿ ਫਿਰ ਏਤਾ' ॥ ੩੮ ॥

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਜਿਮ ਤੂੰ ਅਯੋ ਮਮ ਪਾਸ ਪਕਰਜੋ,
ਨਾ ਕਰੇ ਖੋਦਾਇ।

ਮੈਂ ਆਵਤੋ ਤੁਹਿ ਪਾਸ ਐਸੇ,
ਤੂੰਹਿ ਕਰਤੋ ਕਾਇ।

ਤਬਿ ਕਹਜੋ ਮੰਨੂ-ਮੀਰ ਮੈਂ ਤੋ,
ਕਾਟ ਕੈ ਸਿਰ ਤੋਹਿ।

ਪਹੁੰਚਾਵਤੋ ਨਿਜ ਸ਼ਾਹਿ ਪੈ,
ਨਹਿੰ ਲਾਵਤੋ ਛਿਨ ਕੋਹਿ ॥ ੩੯ ॥

ਤਕਰੀਰ' ਇਹੁ ਸੁਨ ਮੀਰਮੰਨੂ ਕੇਰ,
ਖੁਸ਼ਿ ਹੈ ਸ਼ਾਹਿ।

'ਗੱਲ ਕੱਥ।

ਦੈ ਖਿਲਤ' ਔਰ ਖਤਾਬ ਬਖਸ਼,
ਬਹਾਦਰੀ ਕਾ ਚਾਹਿ'।

'ਸ਼ਾਹੀ ਪੁਸ਼ਾਕ।

'ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ।

ਕਰਿ ਦਯੋ ਸੂਬਾ ਫੇਰ ਕਾਇਮ,
ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਲਾਹੌਰ।

ਨਿਜ ਖਰਚ ਕਾ ਲਖ-ਬੀਸ ਲੀਨੋ,
ਟਕਾ ਤਿਸ ਤੈ ਗੌਰ' ॥ ੪੦ ॥

'ਬਹੁਤਾ'।

ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਦਿੱਲੀ ਕੋ ਗਯੋ,
ਸਹਿ ਰੋਸ ਜੋਸ਼ ਖਰੋਸ਼'।

'ਗੁੱਸੇ, ਜੋਸ਼ ਤੇ (ਖਰੋਸ਼) ਡੰਡਰੌਲੇ ਸਹਿਤ।

ਤਿਸ ਸੰਗ ਜੰਗੀ ਡੇਢ ਲਖ,
ਅਸਵਾਰ ਜਿਰਹਾ-ਪੋਸ਼'।

'ਸੰਜੋਆਂ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ।

ਸੁਨਿ ਗਯੋ ਦਿੱਲੀ ਛੋਰਿ ਗਾਜੀ-
ਦੀਨ, ਧਰਿ ਉਰਿ ਤ੍ਰਾਸ।

ਸੁਤ ਹੁਤੋ ਬਾਜੀ-ਰਾਵ ਕਾ,
ਰਘੁਨਾਥ-ਰਾਵ ਜੁ ਖਾਸ ॥ ੪੧ ॥

ਪਤਿ-ਗੁਲੀਯਰ ਅਤਿ ਥਾ ਬਲੀ,
ਸੋ ਲੀਨ ਤਾਂਹਿ ਪਨਾਹਿ'।

'ਸ਼ਰਨ।

ਇਤ ਜਾਇ ਦਿੱਲੀ ਧਸਜੋ,
ਕਾਬਲ-ਪਤੀ ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ।

ਬੁਲਵਾਇ ਖਾਨ ਨਜੀਬ ਕੋ,

ਬਾਜੀਰ ਕੀਨ ਤਹਾਂਇ।

ਕਰਿ ਜੁਲਮ ਜ਼ੋਰ ਰੁਪਯਾ ਲੀਨੋ,

ਦਿੱਲੀ ਤੈ ਮਨ-ਭਾਇ ॥ ੪੨ ॥

ਸਰ ਕੀਨ¹ ਬੱਲਮ-ਗੜ੍ਹ ਤਈਂ,

¹ਫਤਹ ਕੀਤਾ।

ਫਿਰ ਲੁਟੀ ਮਥੁਰਾ ਨੀਕ।

ਜਿੱਤਿ ਹਿੰਦ ਬਿੱਤ ਅਮਿੱਤ ਲੈ¹,

¹ਬਹੁਤਾ ਧਨ ਲੈ ਕੇ।

ਦਿਸ ਹਟਯੋ ਕਾਬਲ ਠੀਕ ॥ ੪੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਹਾਕਮ ਮੰਨੂ-ਮੀਰ ਨੁਵਾਬੈਂ।

ਕਾਬਲ ਦਿਸ ਤੈ ਰਹਯੋ ਪੰਜਾਬੈਂ।

ਸਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਨੌਂ ਮਾਂਹੀਂ।

ਛੁਟਯੋ ਪੰਜਾਬ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਤਾਂਹੀਂ¹ ॥ ੪੪ ॥

¹ਤਿਸ ਸਮੇਂ।

ਕਾਬਲ-ਪਤਿ ਕੇ ਕਬਜੇ ਆਯੋ।

ਮਨ-ਭਾਵਤ ਉਨ ਹੁਕਮ ਚਲਾਯੋ।

ਕੌੜਾ-ਮੱਲ ਮਰਯੋ ਪੁਨ ਜਬ ਤੈ।

ਹਾਕਮ ਮੀਰਮੰਨੂ ਢਿਗ ਤਬਿ ਤੈ ॥ ੪੫ ॥

ਰਹਯੋ ਨ ਪੱਖੀ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰਾ।

ਕੋਊ, ਯੋਂ ਫਿਰ ਬਢਯੋ ਵਖੇਰਾ।

ਸੁਖਨ¹ ਆਪਨਾ ਹਾਰ ਨੁਵਾਬੂ।

¹ਬਚਨ, ਇਕਰਾਰ।

ਲਗਯੋ ਦੈਨ ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ ਅਜਾਬੂ¹ ॥ ੪੬ ॥

¹ਦੁੱਖ।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਸ਼ਾਹਿ-ਨਿਵਾਜ਼ ਕੇ ਮਾਰਨ ਹੇਤ,

ਦਈ ਥੀ ਜਗੀਰ ਜੁ ਸਿੰਘਨ ਤਾਂਈਂ।

ਸੋਊ ਨੁਵਾਬ ਲਈ ਫਿਰ ਛੀਨ,

ਤੋਂ ਸਿੰਘਨ ਲੁਟਰੁ ਮਾਰ ਮਚਾਈ।

ਫੌਜ ਤੂਕਾਨਿ ਦੁਰਾਨਿਨ ਕੀ ਬਹੁ,

ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਤਬਿ ਤਾਂਹਿ ਚੜ੍ਹਾਈ।

ਬਾਰ ਕਈ ਬਹੁ ਜੰਗ ਭਏ,

ਲੁਟ ਮਾਰਿ ਧਸੈਂ ਸਿੰਘ ਕਾਨਨਿ ਜਾਈ ॥ ੪੭ ॥

ਯੋਂ ਜਬਿ ਮਾਸ ਛਿ ਸਾਤ ਬਿਤੇ,

ਬਹੁ ਹਾਰਿ ਹਿਰਾਨ ਭਈ ਤੁਰਕਾਨੀ।
 ਰੈਨ ਦਿਨਾ ਨਹਿੰ ਚੈਨ ਮਿਲੈ ਕਿਤ,
 ਲੈਨ ਸਿੰਘੈਨ ਤਈਂ ਦੁਖਦਾਨੀ।
 ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ ਸੈਨ,
 ਕਰੀ ਅਤਿ ਖੋਖਰੀ ਮਾਰਿ ਮਹਾਨੀ।
 ਦੇਸ ਉਜਾਰ ਵਿਸੇਸ ਕਰਜੋ ਲੁਟਿ,
 ਰੋਜ਼ ਕਲੇਸ਼ ਰਖੈਂ ਮਨ ਮਾਨੀ ॥ ੪੮ ॥

'ਪੋਲੀ, ਕਮਜ਼ੋਰ।

ਕਬਿੱਤ:

ਫੇਰ ਬਹੁ ਰੋਸ ਕੇ ਬਢਾਇ ਜੋਸ ਖਾਇ ਅਤਿ,
 ਚਢ੍ਹੋ ਮੀਰਮੰਨੂ ਅਨੀ ਘਨੀ ਲੈ ਸਿੰਘਾਨ ਪੈ।
 ਔਰ ਬਹੁ ਲੋਕ ਭਏ ਦੇਸ ਕੇ ਬਿਸੇਸ ਸੰਗ,
 ਬੈਰੀ ਹੁਤੇ ਜੇਊ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਜਾਨ ਪੈ।
 ਪਰਜੋ ਘਮਸਾਨ ਉਭੈ ਓਰ ਤੈ ਮਹਾਨਿ ਆਨਿ,
 ਜ੍ਹਾਨ ਔ ਕਿਕਾਨ ਮਰੇ ਦੇਸ ਭੋ ਬਿਰਾਨ ਪੈ।
 ਬੈਰੀ ਭਯੋ ਦੇਸ ਜੋ ਬਿਸੇਸ ਸਭ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,
 ਟਿਕਨੋ ਨ ਪਾਵੈ ਕਿਤ ਵਸਤੀ ਬਨਾਨ ਪੈ।

'ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।

'ਜਾਨ ਦੇ।

'ਘੋੜੇ।

'ਪਿੰਡ ਬਣਾ ਕੇ।

॥ ੪੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜਬਿ ਤਿਸ ਕੇ ਬਸ ਸਿੰਘ ਨ ਆਏ।
 ਦਿਨ ਦਿਨ ਕਰੈਂ ਖਰਾਬ ਮਹਾਂਏ।
 ਤਬਿ ਮੰਨੂ ਮੁਖਬਰਾ ਬੁਲਵਾਏ।
 ਠਟੀ ਅਨੀਤੀ ਕਰਨ ਮਹਾਂਏ ॥ ੫੦ ॥
 ਹੁਤੇ ਜਹਾਂ ਘਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੇ।
 ਦੁਸ਼ਟ ਜਾਇ ਤਹਿੰ ਤਹਿੰ ਬਿਨੁ ਦੇਰੇ।
 ਲੜਕੇ ਲੜਕੀ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਗਹਿ।
 ਜਬਰਨ ਤੁਰਕਨੀਆਂ ਕੀਨੋ ਚਹਿ ॥ ੫੧ ॥
 ਸਾਰ ਭਈ ਯਹ ਦੇਸ ਮਾਹਿੰ ਜਬਿ।
 ਹਾਹਾਕਾਰ ਅਪਾਰ ਮਚਯੋ ਤਬਿ।
 ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸਬੰਧੀਓਂ ਤਾਂਈਂ।
 ਸਖਤ ਵਖਤ ਆ ਪਰਜੋ ਮਹਾਂਈਂ ॥ ੫੨ ॥

'ਖਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਚੁਗਲ।

'ਬਹੁਤੀ ਵਧੀਕੀ ਕਰਨੀ ਧਾਰੀ।

ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਨਿਜ ਬੱਚਨਿ ਲੈ ਕੈ।	
ਭਾਜ ਗਈਂ ਇਤ ਉਤ ਬਹੁ ਧੈ ਕੈ।	
ਜੋ ਜੋ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਕਰਾ ਆਈਂ।	'ਹੱਥ।
ਕਰੀਂ ਕੈਦ ਦਿਯ ਦੂਖ ਮਹਾਂਈਂ ॥ ੫੩ ॥	
ਚਹੈਂ ਕਰਨ ਜਬਰਨ ਤੁਰਕਾਨੀ।	
ਏਕ ਸਿੱਖਣੀ ਭੀ ਨਹਿੰ ਮਾਨੀ।	
ਕਰੇ ਜੁਰਮਾ ਤਬਿ ਤੁਰਕਨ ਐਸੇ।	'ਪਾਪ, ਜੁਲਮ।
ਲਿਖੇ ਜਾਤ ਨਹਿੰ ਹਮ ਸੇ ਵੈਸੇ ॥ ੫੪ ॥	
ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਕੇ ਬੱਚੇ ਗਹਿ ਕੈ।	
ਉਨ ਕੈ ਸਨਮੁਖ ਉਨੈ ਦਿਖੈ ਕੈ।	
ਸ਼ੀਰ ਖੋਰਾ ਲੋ ਗਹਿ ਕਰਿ ਸਾਰੇ।	'ਦੁੱਧ ਪੀਂਦੇ ਬੱਚੇ।
ਬਹੁ ਤੜਫਾ ਤੜਫਾ ਕਰਿ ਮਾਰੇ ॥ ੫੫ ॥	
ਉਪਰ ਕੇ ਗਹਿ ਗਹਿ ਕਰਿ ਫੈਂਕੈਂ।	
ਨੀਚੇ ਆਵਤ ਸੁਟੈਂ ਕਟੈ ਕੈ।	
ਕਿਨ ਕੇ ਬਰਛੀ ਬੀਚ ਪਰੋਏ।	
ਸੰਗ ਦਿਲਨ ਸੋ ਮਾਰੈਂ ਸੋਏ ॥ ੫੬ ॥	'ਪੱਥਰ ਦਿਲਾਂ ਨਾਲ।
ਯੱਦਪਿ ਕਹਰ ਜ਼ਹਿਰਾ ਇਤਜਾਦੈਂ।	'ਜ਼ਹਰ ਵਰਗਾ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ (ਕਹਿਰ) ਜੁਲਮ।
ਕੀਨੇ ਤੁਰਕਨ ਧਰਿ ਉਰਿ ਬਾਦੈਂ।	'ਈਰਖਾ।
ਤੋ ਭੀ ਸਿਦਕ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਪਾਲਾ।	
ਗੁਰੁ ਭਾਣਾ ਯਹਿ ਲਖਯੋ ਕਰਾਲਾ ॥ ੫੭ ॥	'ਭਿਆਨਕ।
ਦੀਨ ਕਬੂਲ ਨ ਉਨ ਕਾ ਕੀਨਾ।	
ਮੰਨੂ ਮਾਰ ਰਹਯੋ ਝਖ ਪੀਨਾ।	'ਬਹੁਤੀ।
ਆਖਰ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਕੇ ਕੈਦੈਂ।	
ਰਖ ਕੈ ਚੜ੍ਹਯੋ ਸ਼ਿਕਾਰ ਉਮੈਦੈਂ ॥ ੫੮ ॥	'(ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਦੇ ਮੰਨ ਜਾਣ ਦੀ) ਆਸਰੱਖ ਕੇ।
ਇਤ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਨੈ ਕਰਿ ਸੋਚੈਂ।	
ਸਤਿਗੁਰੁ ਧਜਾਯੋ ਸੰਕਟ-ਮੋਚੈਂ।	'ਕਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਨ ਕੇ ਸੁਪਨ ਦਿਖਾਯੋ।	
ਮੰਨੂ ਕੋ ਹਤਹੋਂ ਯੋ ਗਾਯੋ ॥ ੫੯ ॥	'ਇਉਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੰਨੂੰ ਨੂੰ ਮਾਰਾਂਗਾ।
ਉਤ ਮੰਨੂ ਜੰਗਲ ਮੈਂ ਜਾਈ।	
ਚਲਯੋ ਮ੍ਰਿਗ ਪਰ ਅੱਸੂ ਧਵਾਈ।	

ਉਡੜੋ ਗੀਧ¹ ਇਕ ਤਿਨ ਨਿਯਰਾਈ²।

¹ਗਿਲਾਂਝ। ²ਨੇੜੇ।

ਚਮਕ ਅੱਸੂ ਤਿਹ ਚਿਰਕੀ ਖਾਈ¹ ॥ ੬੦ ॥

¹ਤਿਸ ਘੋੜੇ ਨੇ ਤੁੱਬਕ ਕੇ ਚੱਕੀ ਖਾਧੀ।

ਗਿਰਜੋ ਮੀਰਮੰਨੂ ਤਬਿ ਧਰ ਹੈ¹।

¹ਧਰਤੀ ਤੇ।

ਵੀਚ ਰਕਾਬ ਰਹਜੋ ਪਗ ਅਰ ਹੈ¹।

¹ਅੜਿਆ ਰਿਹਾ।

ਦੌਰਜੋ ਅੱਸੂ ਚੌਕ ਅਤਿ ਭਾਰੀ¹।

¹ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੁੱਬਕ ਕੇ।

ਮੰਨੂ ਲਯੋ ਘਸੀਟ ਸੰਗਾਰੀ ॥ ੬੧ ॥

ਔਰ ਅਸਵਾਰ ਦੌਰਿ ਜਜੋਂ ਗਹਰੈ¹।

¹ਪਕੜਦੇ ਹਨ।

ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਬਾਜ¹ ਡਰਤ ਨਹਿੰ ਠਹਰੈ ॥ ੬੨ ॥

¹ਘੋੜਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਮਾਸ ਉਡੜੋ ਸਭਿ ਬਦਨ ਤੈ,

ਅੰਗ ਗਏ ਬਹੁ ਟੂਟੇ।

ਕਰਜੋ ਭਰਜੋ ਮੰਨੂ ਦੁਸ਼ਟ,

ਬਿਰਜੋ ਅੱਸੂ ਜਬਿ ਹੂਟੇ¹ ॥ ੬੩ ॥

¹ਥੱਕ ਕੇ।

ਚੌਪਈ:

ਸਹਕਤ ਕੇ ਉਠਾਇ ਫਿਰ ਲਜਾਏ।

ਮੰਨੂ ਮਰਜੋ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਪਾਏ।

ਯਹਿ ਜਬਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਸੁਨ ਪਾਈ।

ਪਰੇ ਬੀਜਰੀ ਸਮ ਤਬਿ ਆਈ ॥ ੬੪ ॥

ਥੀ ਨੁਵਾਬ ਕੀ ਸੈਨਾ ਜੇਤੀ।

ਚਲੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘਹਿੰ ਪਿਖਿ ਤੇਤੀ।

ਛੇੜਿ ਤੁਰੰਗ ਸਿੰਘ ਤਿਨ ਗੈਲੇ¹।

¹ਪਿੱਛੇ।

ਪਰੇ ਲਵਜੋਂ ਪਰ ਸਾਮ ਕੁਹੈਲੇ¹ ॥ ੬੫ ॥

¹ਬਟੇਰਿਆਂ ਤੇ, ਕੋਹੀਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪਏ। (ਕੋਹੀਲਾ-ਕੁਹੀ ਦਾ ਨਰ।)

ਮਾਰੇ ਬਹੁ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰਿ ਡਾਰੇ।

ਛੀਨ ਅੱਸੂ ਆਯੁਧ ਲਿਯ ਭਾਰੇ।

ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਕੇ ਲੈ ਨਿਜ ਸੰਗੈਂ।

ਸਿੰਘ ਮਾਲਵੇ ਧਸੇ ਨਿਸੰਗੈਂ ॥ ੬੬ ॥

ਲੋਥ ਮੀਰਮੰਨੂ ਕੀ ਪਰੀ।

ਰਹੀ ਜਹਾਂ ਥੀ ਤਹਿੰ ਹੀਂ ਧਰੀ।

ਮੰਨੂ ਦੁਸ਼ਟ ਜੁਲਮ ਜੋ ਕੀਨੇ।

ਥੇ, ਪਾਯੋ ਫਲ ਤੁਰਤਹਿ ਪੀਨੇ॥ ੬੭ ॥	'ਬਹੁਤਾ।
ਕਰਤ ਅਨੀਤਿ ਅਤੀ॥ ਜੇ ਕੋਈ।	'ਬਹੁਤ ਜੁਲਮ।
ਮਰਤ ਦੁਖੀ ਹੈ ਅਤਿਸੈ ਸੋਈ।	
ਹੁਤੀ ਮੀਰ ਕੀ ਜਿਤਿਕ ਸਿਪਾਹੈ॥	'ਮੀਰ ਮੰਨੂੰ ਦੀ ਫੌਜ।
ਤਲਬ ਛਿਮਾਹੀ॥ ਸੋਊ ਚਾਹੈ ॥ ੬੮ ॥	'ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ।
ਲੋਥ ਮੀਰ ਕੀ ਦਬਨ ਨ ਦੇਵੈਂ।	
ਗੁਜਰ ਗਏ ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਜਬਿ ਏਵੈਂ।	
ਬੇਗਮ ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਦੁਖ ਪੈ ਕੈ।	
ਜੇਵਰ ਬੇਚਿ ਰੁ ਕਰਜਾ ਲੈ ਕੈ ॥ ੬੯ ॥	
ਤਲਬ ਸਿਪਾਹੈਂ ਦਈ ਛਿਮਾਹੀ।	
ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਪਾਛੇ ਇਮ ਚਾਹੀ॥	'ਦੇਖੋ।
ਹਾਰਿ ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਦਫਨਾਯੋ॥	'ਦੱਬ ਦਿੱਤਾ।
ਪੂਤ ਤਾਂਹਿ ਲਘੁ॥ ਏਕ ਰਹਾਯੋ ॥ ੭੦ ॥	'ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ।
ਕਾਬਲ ਅਰ ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ ਤੈਹੈਂ॥	'ਤਰਫ ਤੋਂ।
ਅਏ ਖਿਲਤ ਤਿਸ ਕੇ ਜੁਗ ਤੈਹੈਂ॥	'ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਖਿਲਤ (ਸਿਰੋਪਾਉ) ਉੱਥੇ ਆਏ।
ਸਰਬਰਾਹ॥ ਬੇਗਮ ਤਿਹ ਭਈ।	'ਸਰਪ੍ਰਸਤ, ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।
ਕਾਰ-ਬਾਰ ਤਿਸ ਠੀਕ ਚਲਈ ॥ ੭੧ ॥	
ਖਾਨ-ਭਿਖਾਰੀ ਨਾਯਬ॥ ਤਾਂ ਕਾ।	'ਛੋਟਾ ਸੂਬਾ।
ਨੇਕ ਪਾਕ ਥਾ ਸੁੰਦਰ ਬਾਂਕਾ।	
ਤਿਸ ਨੇ ਇਕ ਮਹਿਜਦ॥ ਬਨਵਾਈ।	'ਮਸੀਤ।
ਅਬਿ ਲਹੌਰ ਜੋ ਆਹਿ ਤਿਲਾਈ॥ ੭੨ ॥	'ਸੁਨਹਿਰੀ।
ਬੇਗਮ ਮੋਹਿਤ ਤਿਸ ਪਰ ਭਈ।	
ਨਾਂਹਿ ਭਿਖਾਰੀ-ਖਾਨ ਮਨਈ।	
ਕੋਪ ਹੋਇ ਬੇਗਮ ਤਿਸ ਪਰ ਹੈ।	
ਮਾਰਜੋ ਬੋਲਿ ਦਗੇ ਸੋਂ ਘਰ ਹੈ ॥ ੭੩ ॥	
ਭਯੋ ਅਜੀਜ਼-ਖਾਨ ਤਿਸ ਠੌਰੈਂ।	
ਰੌਰਾ ਰਹਜੋ ਤਬੈ ਭੀ ਗੌਰੈਂ॥	'ਬਹੁਤਾ।
ਉਸੀ ਜਮਾਨੇ ਮੈਂ ਬਖਜਾਤੈਂ।	
ਸੁਨੋ ਔਰ ਹੋਈ ਇਕ ਬਾਤੈਂ ॥ ੭੪ ॥	
ਮੀਰਮੰਨੂ ਜਬਿ ਸਿੰਘਨ ਪਾਛੇ।	

ਜੀਵਤ ਫਿਰਤ ਰਹੜੇ ਥਾ ਆਛੇ।
 ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਪਾਸੈਂ।
 ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚੇ ਥੇ ਜਬਿ ਖਾਸੈਂ ॥ ੭੫ ॥
 ਤਹਿ ਠਾਂ ਕੇ ਜੱਟਨਿ ਮਿਲਿ ਭਾਰੀ।
 ਸਿੰਘਨ ਤਈਂ ਬੰਦੂਖਾਂ ਮਾਰੀਂ।
 ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਆਲੂ ਸਰਦਾਰੈਂ।
 ਮਰੜੇ ਤਹਾਂ ਗੋਲੀ ਕੇ ਨਾਰੈਂ' ॥ ੭੬ ॥ 'ਨਾਲ।
 ਪਾਂਚ ਸਾਤ ਸਿੰਘ ਔਰ ਭਿ ਮਰੇ।
 ਕੋਪਿ ਸਿੰਘ ਵਸਤੀ ਮਧ ਬਰੇ'। 'ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਵੜ ਗਏ।
 ਗਾਮ ਆਮ ਕੀਨੋ ਕਤਲਾਮੈਂ'। 'ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀ ਕਤਲਾਮ ਕੀਤੀ।
 ਪਰੀ ਭਾਗ ਫਿਰ ਲੁਟੜੇ ਤਮਾਮੈਂ ॥ ੭੭ ॥
 ਭਾਗ ਗਯੇ ਜੋ ਕਿਤ ਸੋ ਬਚਯੇ।
 ਬਾਕੀ ਨਰ ਸਿੰਘਹਿੰ ਨਹਿੰ ਤਚਯੇ'। 'ਛੱਡਿਆ।
 ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬੇਟਾ ਨਹਿੰ ਥਾ।
 ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਭਣੇਵਾਂ ਯਹਿ ਥਾ ॥ ੭੮ ॥
 ਇਸ ਕੋ ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਕੀ ਠੌਰੈਂ।
 ਕਿਯ ਸਰਦਾਰ ਪੰਥ ਮਿਲਿ ਗੌਰੈਂ'। 'ਵੱਡਾ।
 ਔਰ ਬਾਤ ਇਕ ਹੋਈ ਤਬੈ।
 ਸੋ ਸੁਨ ਲਿਹੁ ਗੁਰੁਸਿਖ ਅਬਿ ਸਭੈ ॥ ੭੯ ॥
 ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤੰਗੀ ਸਰਦਾਰੈਂ।
 ਲੈ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸੈਨ ਬਹੁ ਭਾਰੈਂ।
 ਕਲਾਨੌਰ ਲੂਟੀ ਤਿਨਿ ਧਾਈ।
 ਮਾਰੜੇ ਲਖ-ਪਤ ਕੇਰ ਜਮਾਈ' ॥ ੮੦ ॥ 'ਜਵਾਈ।
 ਜਬਿ ਲਖਪਤ ਕਿਯ ਘੱਲੂਘਾਰਾ।
 ਕਲਾਨੌਰੀਅਨ ਕੀਨੋ ਕਾਰਾ'। 'ਖੇਟਾ ਕੰਮ।
 ਸਿੰਘ ਘੋਰਿ ਥੇ ਬਹੁ ਮਰਵਾਏ।
 ਤੁਰਕੈਂ ਮੱਦਤ ਦੇਤ ਰਹਾਏ ॥ ੮੧ ॥
 ਇਸ ਹਿਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸੋ ਮਾਰੀ।
 ਪਕੜੀ ਬਹੁ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੀ ਨਾਰੀਂ।
 ਲੱਖੁ ਕੇਰ ਸਬੰਧੀ ਸਾਕੈਂ।

ਜਿਤ ਕਿਤ ਤੈ ਫਤਿ ਕੇ ਹਲਾਕੈਂ¹ ॥ ੮੨ ॥

¹ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਇਕ ਪਾਪੀ ਜਿਤ ਕੁਲ ਮੈਂ ਥੈਹੈ।

ਇੱਕੀ ਕੁਲ ਤਿਸ ਨਰਕੈਂ ਜੈਹੈ।

ਲੱਖੁ ਦੁਸ਼ਟ ਜੁਲਮ ਜੋ ਕੀਨੇ।

ਥੇ, ਬਦਲੇ ਸੋ ਸਿੰਘਨ ਲੀਨੇ ॥ ੮੩ ॥

ਤਿਸ ਕੇ ਘਰ ਕੀ ਬਹੁ ਖੜਾਣੀ।

ਰਜਾਵੰਦੀ ਸੋਂ ਸਿੰਘਨਿ ਆਣੀ।

ਸੁਧਾ ਛਕਾਇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਕੀਨੀ।

ਆਨੰਦ ਪੜ੍ਹੁ ਸਿੰਘਨ ਬਰ ਲੀਨੀ* ॥ ੮੪ ॥

*ਅੰਕ ਨੰ: ੮੪ ਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਤੁਕਾਂ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਲੱਖੁ ਦੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਖੜਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਸਜਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਪੜ੍ਹਾਏ ਹਨ।

ਯੋਂ ਹੀ ਇਕ ਦਿਨ ਔਰ ਨਿਹਾਰੋ।

ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰੋਂ।

ਪਾਂਚਕ ਸੋ ਚੁਣਮੇਂ ਸਿੰਘ ਲੈ ਕੈ।

ਸਭਿ ਹੀ ਤੁਰਕੀ ਭੇਸ ਬਨੈ ਕੈ ॥ ੮੫ ॥

ਲਘੁ ਦਿਨ ਰਹਿਤ ਲਹੌਰ ਧਸਾਏ।

ਧਨੀ ਬਨਕ¹ ਤਿਨ ਅਨਿਕ ਤਕਾਏ।

¹ਬਾਣੀਏ, ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ।

ਨਹਿੰ ਕਿਨਹੂੰ ਵਹਿ ਸਿੰਘ ਪਛਾਨੇ।

ਸਭਿਨਿ ਸਿਪਾਹੀ ਸ਼ਾਹੀ ਜਾਨੇ ॥ ੮੬ ॥

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈਰੋਕ ਬਜਾਰੈਂ।

ਵਕਤ ਚਰਾਗਨ¹ ਲੂਟਯੋ ਸਾਰੈਂ।

¹ਦੀਵੇ ਜਗਾਉਣ ਦੇ ਵੇਲੇ।

ਮਚਯੋ ਰੌਰ ਜਬਿ ਹੀ ਅਤਿ ਗੌਰੈਂ।

ਨਿਕਸੇ ਦਰਵਾਜਾ ਸਿੰਘ ਦੌਰੈਂ ॥ ੮੭ ॥

ਧਾਇ ਪੰਥ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ।

ਧਨ ਸਭਿ ਲੰਗਰ ਦੀਨੋ ਪਾਈ।

ਇਸ ਹੀ ਤੌਰ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਸੂਰੇ।

ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਰਹਿਤੇ ਕਰਤ ਜਰੂਰੇ ॥ ੮੮ ॥

ਨਿਜ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਿਨ ਔਰਨ ਤਾਂਈਂ।

ਨਹਿੰ ਛੇਰਤ ਥੇ ਸਿੰਘ ਕਦਾਂਈਂ।

ਸਿੰਘਨ ਦਸਤ-ਦਰਾਜੀ ਸਾਥੈਂ। 'ਲੰਮੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ।
 ਮਾਰਜੋ ਬੈਰਿਨ ਪਰ ਬਡ ਹਾਥੈਂ ॥ ੮੯ ॥
 ਰੌਰਾ ਗੌਰ ਲਹੌਰ ਰਹਾਯੋ।
 ਹਾਕਮ ਏਕ ਨ ਟਿਕਨਾ ਪਾਯੋ।
 ਆਖਰ ਆਠ ਮਾਸ ਕੇ ਬਾਦੈਂ। 'ਪਿੱਛੇਂ।
 ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ ਨੈ ਕਰਿ ਯਾਦੈਂ ॥ ੯੦ ॥
 ਮੀਰ ਮੋਮਨ ਖਾਂ ਕੀਨੋ ਸੂਬਾ।
 ਵੀਚ ਲਹੌਰਹਿੰ ਕਾਯਮ ਖੁਬਾ।
 ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਤਈਂ ਤਿਹ ਮਾਰੀ। 'ਤਿਸ ਮੋਮਨ ਖਾਂ ਨੇ ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਕੇ।
 ਦਯੋ ਜਲੰਧਰ ਤੈ ਸੁ ਨਿਕਾਰੀ ॥ ੯੧ ॥
 ਸੱਯਦ ਨਾਸਰ-ਅਲੀ ਸੁ ਨੀਚੈਂ। 'ਨੀਚ ਨੂੰ।
 ਹਾਕਮ ਕਰਜੋ ਜਲੰਧਰ ਵੀਚੈਂ।
 ਤਿਸ ਨੈ ਚਹਜੋ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਮਾਰਨ।
 ਬੈਰ ਮੀਰਮੰਨੂ ਕੇ ਕਾਰਨ ॥ ੯੨ ॥
 ਮੀਰਮੰਨੂ ਕੀ ਬੇਗਮ ਥੀ ਜੋ।
 ਨਾਸਰ-ਅਲੀ ਕੀ ਦੋਸਤ ਥੀ ਸੋ।
 ਸੋ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਮਾਰਜੋ ਚੈਹੈ।
 ਨਾਸਰ-ਅਲੀ ਅਧੀਨ ਤਿਹ ਰੈਹੈ ॥ ੯੩ ॥
 ਸਿੰਘ ਭੀ ਤਿਸ ਸੋਂ ਕਰੈਂ ਨ ਟਾਲਾ।
 ਲੂਟੈਂ ਤਿਸ ਕਾ ਦੇਸ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਪਹਾਰਨ ਮਾਂਹੀਂ।
 ਡਰਿ ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਤੈ ਰਹਾ ਘੁਸਾਹੀ' ॥ ੯੪ ॥ 'ਲੁਕਿਆ ਰਿਹਾ।
 ਰੁਸਤਮ-ਖਾਂ ਇਕ ਤਿਸ ਕਾ ਯਾਰਾ।
 ਹਾਕਮ ਸਜ਼ਾਲ-ਕੋਟ ਥਾ ਭਾਰਾ।
 ਵੋਹ ਅਰ ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਉਨ ਦਿਨੈ।
 ਮਦਤ ਦੇਤੇ ਰਹੇ ਸਿੰਘਾਨੈ' ॥ ੯੫ ॥ 'ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ।
 ਆਖਰ ਫਿਰ ਦੁਰਾਨੀਓਂ ਮਾਰੇ'। 'ਮਾਰ ਕੇ।
 ਸਿੰਘ ਦੇਸ ਤੈ ਜਬੈ ਨਿਕਾਰੇ।
 ਧਸੇ ਸਿੰਘ ਕੁਛ ਪਰਬਤ ਮਾਂਹੀਂ।
 ਬਨ ਝੱਲਨ ਮੱਧ ਕਿਤਿਕ ਬਸਾਹੀਂ ॥ ੯੬ ॥

ਕਬੀ ਕਬੀ ਕੁਛ ਖੜਕਾ ਕਰਿ ਕੈ।
ਧਸੈਂ ਝੱਲ ਗਿਲਜਜੋਂ ਤੈ ਡਰ ਕੈ।
ਨਾਸਰ-ਅਲੀ ਦੁਸ਼ਟ ਇਕ ਔਰੈਂ।
ਕੀਨੋ ਜੁਲਮ ਅਧਿਕ ਤਬਿ ਗੌਰੈਂ ॥ ੯੭ ॥
ਧੀਰ-ਮੱਲ ਸੋਢੀ ਕਾ ਨਾਤੀ*।

ਪੋਤਾ। *ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ, ਧੀਰ ਮੱਲ ਦਾ ਪੋਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਪੋਤ੍ਰੇ ਦਾ ਵੀ ਪੜਪੋਤ੍ਰਾ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾ ੩੨੩੭।

ਥਾ ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਵਖਯਾਤੀ।
ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਮੈਂ ਤਿਸ ਕੇ ਮਾਰੀ।
ਕਰਿ ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤ ਦਯੋ ਨਿਕਾਰੀ ॥ ੯੮ ॥
ਧਸਜੋ ਜਾਇ ਵਹਿ ਪਰਬਤ ਬੀਚੈਂ।
ਨਾਸਰ-ਅਲੀ ਪਿਛਾਰੀ ਨੀਚੈਂ।
ਬੰਮ ਸਾਹਬ ਕੇ ਦਯੋ ਜਰਾਏ।
ਗਊ ਕਰੀ ਬਹੁ ਬਧਾ ਤਿਸ ਥਾਏ ॥ ੯੯ ॥
ਗੁਰੂਦਵਾਰ ਮਿਸਮਾਰ ਦਯੋ ਕਰਿ।
ਐਸੇ ਜੁਲਮ ਕਰੇ ਤਿਹ ਤਜਿ ਡਰ।
ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਫੜਿ ਬਹੂਆਂ ਬੇਟੀ।
ਕਰੀ ਤੁਰਕਨੀ ਰੂਪ ਲਪੇਟੀ।
ਲੋਕ ਦੁਰਾਨੀ ਵੀਚ ਪੰਜਾਬੈਂ।
ਹਾਕਮ ਹੂਏ ਅਧਿਕ ਖਰਾਬੈਂ ॥ ੧੦੦ ॥

ਮਾਰ ਕੇ।

ਮਾਰੀਆਂ।

ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ।

ਬਹੁਤੇ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲੀਆਂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਰੱਬ ਕਰਜੋ ਜੋ ਚਹਤ ਹੈ,
ਲੱਖ ਸਬੱਬ ਬਨਾਇ।
ਕਰਿ ਹੈ ਸੋਊ ਦੇਰ ਬਿਨ,
ਸੁਨੋ ਭਈ ਜਿਸ ਭਾਇ ॥ ੧੦੧ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਨਾਜ਼ਮ ਜਲੰਧਰ ਕੇ ਮਾਰ ਕਰਿ,
ਦਯੋ ਥਾ ਦੁਰਾਨੀਓਂ ਨਿਕਾਰ ਪੀਛੇ ਤਾਂਹਿ ਹੈ।
ਰਹਤ ਪਹਾਰ ਮੈਂ ਸੋ ਡਰਤ ਦੁਰਾਨੀਓਂ ਤੈ,
ਮਿਲਜੋ ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈ ਆਇ ਚਾਹਿ ਹੈ।

ਪਿੱਛੇ (ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ) ਤਿਸ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ।

ਮਿਲੇ ਦੋਊ ਦੁਖੀ ਦੁਖੀ ਹੋਨ ਹੇਤ ਸੁਖੀ ਤਬਿ,
ਰਾਮ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਸਮ ਭਏ ਮੀਤ ਵਾਹਿ ਹੈਂ।
ਨਿਜ ਨਿਜ ਦੁਖ ਟੇਰਿ' ਬੈਰ ਲੈਨ ਹੇਤ ਫੇਰ,
ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਸੋਢੀ ਜੀ ਕੇ ਦੀਨੀ ਯੋਂ ਸਲਾਹਿ ਹੈ

'ਕਹਿ ਕੇ।

॥ ੧੦੨ ॥

ਪੂਜ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਤੁਮ ਤੋਂ ਬਿਸਾਲਸੇ' ਹੋ,
ਆਪ ਜੇ ਬੁਲੈਹੈਂ ਸਿੰਘ ਐਹੈਂ ਚਢਿ ਸਭਿ ਹੀ।
ਮੈਂ ਭੀ ਨਿਜ ਸੈਨ ਐਨ ਲੈ ਕੈ ਮਿਲੋਂ ਤੁਮ ਸੰਗ,
ਔਰ ਜੋਊ ਚਾਹੀਏ ਸੋ ਲੈਹੁ ਮੇ ਤੇ ਅਬਿ ਹੀ।
ਕਰੇ ਨਾਹਿੰ ਦੇਰ ਬੈਰ ਲੇਹੁ ਮਾਰਿ ਬੈਰਿਨ ਕੇ,
ਸੁਨਿ ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਮਾਨਿ ਮਨਿ ਜਬਿ ਹੀ।
ਪੰਥ ਕੇ ਬੁਲਾਯੋ ਆਯੋ ਧਾਯੋ ਸਭਿ ਖਾਲਸਾ ਜੀ,
ਮੈਤੀ ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਢਿਗ ਭਯੋ ਕੱਠ ਤਬਿ ਹੀ

'ਬਹੁਤੇ।

॥ ੧੦੩ ॥

ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ ਖਰਚ ਮੰਗਾਇ ਦਯੋ ਦੀਨਾ-ਬੇਗ,
ਫੌਜ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਆਪਨੀ ਮਿਲਾਇ ਕੈ।
ਸੋਧਿ ਅਰਦਾਸ ਸਭਿ ਮਿਲ ਕਰਿ ਚੜ੍ਹੇ ਖਾਸ',
ਨਾਸਰ-ਅਲੀ ਕੇ ਨਾਸ ਕਰਨੇ ਬਨਾਇ ਕੈ।
ਕਹਯੋ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਤੂਕ ਤੁਮ ਏਕ ਸਭਿ',
ਕੈਸੇ ਪਹਿਚਾਨੈਂ ਸਿੰਘ ਸੈਨ ਤੁਮ ਆਇ ਕੈ।
ਐਸੇ ਕਹਿ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਸਬਜ਼ ਕਣਕ ਪੁੱਟਿ,
ਦਈ ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਤਾਂਈ ਸਬਜ਼ੀ ਸੁਭਾਇ ਕੈ।

'ਆਪ।

'ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਤੁਰਕ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋ।

'ਸੁੱਤੇ ਸਿੱਧ ਹਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ।

॥ ੧੦੪ ॥

ਕਹਯੋ ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਅਬਿ ਜੀਤ ਹੈ ਹੈ ਬੇਗ' ਹਮੈਂ,
ਸਬਜ਼ੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਘਰ ਤੇ।
ਸੋਈ ਚੀਨ' ਦੀਨ ਨਿਜ ਫੌਜ ਕੇ ਧਰਾਇ ਸਿਰਿ,
ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਲੰਧਰ ਕੇ ਢਿਗ ਮੋਦਿ ਭਰਤੇ'।
ਸੁਨ ਕੈ ਜਲੰਧਰੀਏ ਪਠਯੋ ਹੈ ਬੁਲਿੰਦ ਖਾਨ,
ਸੈਨ ਦੈ ਮਹਾਨ ਤੋਪਖਾਨਾ ਸੰਗ ਤੁਰਤੇ।
ਗਿਲਜੇ ਲਹੌਰ ਓਰ ਹੁੰ ਤੇ ਆਏ ਔਰ ਗੌਰ,

'ਛੇਤੀ।

'ਚਿੰਨ੍ਹ, ਨਿਸ਼ਾਨ।

'ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਭਰ ਕੇ।

ਮੱਦਦ ਕੇ ਹੇਤ ਦੌਰਿ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕਰਤੇ ॥ ੧੦੫ ॥

ਏਕ ਓਰ ਸਿੰਘ ਔਰ ਮੁਗਲ ਮਿਲੇ ਹੈਂ ਬੀਰ,
ਏਕ ਓਰ ਗਿਲਜੇ ਦੁਰਾਨੀਏਂ ਪਠਾਨ ਹੈਂ।
ਤੋਪਨ ਤੁਫੰਗਨ ਜੰਬੂਰਨ ਜੰਜੈਲਨ ਕੇ,
ਫੈਲਨ ਕੀ ਦਈ ਦੱਬ ਤਿਨ ਹੂੰ ਕਿਤਾਨ ਹੈ।

'ਤਿਨਾਂ ਨੇ ਕਿਤਨਿਆਂ ਹੀ (ਫੈਲਨ) ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਦੱਬ ਦਿੱਤੀ
ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਵਾਰ ਕੀਤੇ।

ਮਾਚੜੇ ਘਮਸਾਨ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਮਹਾਨ ਆਨਿ,
ਅਰੇ ਭਰੇ ਜ਼ਾਨ' ਮਨਿ ਰੋਸ ਬਲ ਠਾਨ ਹੈ।
ਪੰਥ ਬੋਲਿ ਹੱਲਾ ਤਬਿ ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਸੰਗ ਚੱਲਾ,
ਘੱਲਾ ਥਰਥੱਲਾ ਪੱਲਾ ਬਾਂਧ ਕੈ ਮਹਾਨ ਹੈ।

'ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੁਆਨ ਅੜੇ।

'ਜੱਥਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬਹੁਤੀ ਹਲਚਲੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

॥ ੧੦੬ ॥

ਪੁਹਮਾਵਤੀ ਛੰਦ:

ਜੰਗ ਜੋਰਿ ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਤੈ ਮਾਚੜੇ
ਘੋਰ ਮਹਾਂ, ਨਹਿੰ ਛੋਰ ਸਕੈਂ।
ਗਿਲਜੇ ਮੁਗਲ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਸੂਰੇ,
ਰਣ ਮੈਂ ਮਾਰੋ ਮਾਰ ਬਕੈਂ'।
ਕਰੈਂ ਜੰਗ ਨਹਿੰ ਪਰੈਂ ਤੰਗ,
ਕਟਿ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੂੰ ਤਹਾਂ ਗਿਰੈਂ'।

'ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

'ਔਖੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਅੰਗ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੋ ਕੇ
ਉੱਥੇ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮਰੈਂ ਨ ਡਰੈਂ ਨ ਟਰੈਂ ਕਰੈਂ ਬਲ,
ਧਰੈਂ ਧੀਰ ਇਤ ਉਤੈਂ ਫਿਰੈਂ ॥ ੧੦੭ ॥

ਖਾਨ-ਜਹਾਨ ਕੋਪਿ ਫਿਰ ਨਾਜ਼ਮ,
ਆਜ਼ਮ ਕਾਜ਼ਮ ਫੌਜ ਪਠੀ'।
ਖੈਰੇ-ਸ਼ਾਹਿ ਮੌਲਵੀ, ਰੁਸਤਮ-
ਖਾਨ ਪਠੇ ਸਰਦਾਰ ਹਠੀ।

'ਵੱਡੇ ਸੂਬੇ ਨੇ (ਕਾਜ਼ਮ) ਬਲਵਾਨ ਫੌਜ ਭੇਜੀ।

ਆਨਿ ਪਠਾਨ ਮਹਾਨ ਪਰੇ ਕੁਪਿ',
ਸਿੰਘਨ ਤਜਿ ਮੁਗਲਾਨ ਦਿਸੈਂ।
ਮਾਰ ਕਰੜੇ ਬਿਹਬਲ ਮੁਗਲੀ ਦਲ,
ਹਾਰ ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਖਿਸੈਂ' ॥ ੧੦੮ ॥

'ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ।

'ਦੁਖੀ ਮਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ।

ਅੱਸ੍ਰ ਧਵਾਇ ਆਇ ਘਬਰਾਯੋ,
ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਐਸ ਰਰਾ'।

'ਕਿਹਾ।

ਅਬਿ ਤੋ ਹਾਰ ਹਮਾਰ ਹੋਇ ਹੈ,
ਦਲ ਬਹੁ ਹਮਰਾ ਮਾਰਿ ਧਰਾ।
ਕਹਯੋ ਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਭਲੀ ਕਰੈਗੋ,
ਡਰੋ ਨਾਂਹਿ ਮਨਿ ਧੀਰ ਧਰੋ।
ਲੈ ਬਹੁ ਪੰਥ ਤਈਂ ਸਿੰਘ ਜੱਸਾ
ਆਲੂ, ਰਿਸਿ ਮਧ ਸਮਰ ਬਰੋ॥ ੧੦੯ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:

ਧਸੇ ਧਾਇ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੀ ਸੈਨ ਮਾਂਹੀਂ।
ਛਕੇ ਛੋਭਿ ਛੱਤ੍ਰੀ ਛਿਤੈ ਛੀਨ ਚਾਹੀਂ।

ਬਲੀ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਗੁਸੈਲੇ ਮੁਛੈਲੇ।
ਲਯੋ ਬੈਰ ਚਾਹੈਂ ਚੁਟੈਲੇ ਜੁਰੈਲੇ॥ ੧੧੦ ॥

ਛਕੇ ਫੀਮ ਸੁੱਖੇ ਆਏ ਥੇ ਤਰਾਰੇ।
ਲਗੇ ਜੰਗ ਕੀ ਜੀਤ ਮੈਂ ਚੀਤ ਭਾਰੇ।
ਬਕੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੈਂ ਕੀਏ ਉਚ* ਹਾਥੈਂ।

ਤਪੈਂ ਤਪਨ ਸੇ ਤੇਜ ਸੋਂ ਦਿਪਤ ਮਾਥੈਂ॥ ੧੧੧ ॥
ਜਗੈਂ ਜਗਮਗੈਂ ਜੋਤ ਸੇ ਨੈਨ ਮਾਤੇ।
ਮਨੋ ਰੁੱਦ੍ਰ ਕੀ ਡੀਠ ਤੈ ਤੇਜ ਤਾਤੇ।
ਸਜੈਂ ਆਨਨੈ ਜ੍ਯਾਨਨੈ ਮੂਛ ਬੰਕੀ।
ਚੁਭੈਂ ਚਿੱਤ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਬਿੱਛੂਨ ਡੰਕੀ॥ ੧੧੨ ॥
ਭਏ ਅੱਗ੍ਰ ਸਾਮੱਗ੍ਰ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘੈਂ।
ਚਢੀ ਭੌਂਹ ਸੌਹੈਂ ਚਲੇ ਚੁੱਕਿ ਡਿੰਘੈਂ।
ਸਜੇ ਅੰਗ ਸੰਜੋਇ ਆਖੰਡ ਮੰਡੇ।

ਧਰੇ ਮਾਨ ਕੋਦੰਡ ਔ ਬਾਨ ਚੰਡੇ॥ ੧੧੩ ॥
ਕਿਸੀ ਕੈ ਹਥੀ ਸੈਹਥੀ ਯੋਂ ਝਮੱਕੈ।
ਨਿਸਾ ਸਾਮਨੀ ਦਾਮਨੀ ਜਯੋਂ ਦਮੱਕੈ।
ਕਿਸੀ ਪੈ ਬ੍ਰਿਹਾਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ।

।ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੜਿਆ।

।(ਛੱਤ੍ਰੀ) ਸਿੰਘ (ਛਕੇ ਛੋਭਿ) ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਭਰੇ (ਛਿਤੈ) ਧਰਤੀ
ਖੋਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

।ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੇ ਤੇ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲੇ।

।(ਚੁਟੈਲੇ) ਚੋਟ ਲਾ ਕੇ ਤੇ (ਜੁਰੈਲੇ) ਲੜ ਕੇ (ਸਿੰਘ) ਵੈਰ ਲੈਣਾ
ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

।(ਤਰਾਰੇ) ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਅਖੰਡ ਲਹਿਰ।

।ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਉਤਾਂਹ ਕਰਕੇ। *ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ 'ਚ ਪਾਠ
'ਉਟ' ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਾਂ 'ਉਚ' ਸੁੱਧ ਜਾਣ ਕੇ
ਛਾਪਿਆ ਹੈ।

।ਤੇਜ ਨਾਲ ਚਮਕਦੇ ਮੱਥੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਤਪਦੇ ਹਨ।

।ਮਸਤ ਨੇਤ੍ਰ ਜੋਤ ਵਾਂਗ ਜਗਮਗ ਕਰਦੇ ਜਗਦੇ ਹਨ।

।ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਤੇਜ ਤੇ ਗਰਮ ਹਨ।

।ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉੱਪਰ ਟੇਢੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਸਜਦੀਆਂ ਹਨ।

।ਬਿੱਛੂ ਦੇ ਡੰਗ ਵਾਂਗ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਚੁਭਦੀਆਂ ਹਨ।

।ਸਾਹਮਣੇ ਨੂੰ ਭ੍ਰਵੱਟੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਕੇ ਚਲ ਪਏ।

।(ਅਖੰਡ) ਲਗਾਤਾਰ ਅੰਗਾਂ 'ਚ ਸੰਜੋਆਂ ਸਜਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ
(ਮੰਡੇ) ਫਬ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

।ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਧਨੁਸ ਤੇ ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ ਪਕੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

।ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਬਰਛੀ ਐਉਂ ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

।ਸਾਉਣ ਦੀਰਾਤ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

।ਕਿਸੇ ਪਾਸ (ਬ੍ਰਿਹਾਨੀ) ਨੰਗੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

ਕਲਾ ਕਾਲਕਾ ਕੀ ਮਨੋ ਬਿੱਸੂ ਗ੍ਰਾਸੈ' ॥ ੧੧੪ ॥
ਬਰੱਛੀ ਤਿਰੱਛੀ ਬਿਲੱਛੀ ਲਹਾਰੈ'।

ਪ੍ਰਲੈ ਕਾਲ ਕੀ ਜ਼ਾਲ ਕੀ ਜਜੋਂ ਕਲਾ ਹੈ'।

ਕਹੂੰ ਲੈ ਕਟਾਰੀ ਕਰਾਰੀ ਉਭਾਰੀ'।
ਮਨੋ ਆਜ ਹੀ ਜਾਢ ਕਾਲੈਂ ਉਖਾਰੀ ॥ ੧੧੫ ॥

ਕਿਨੋ ਨੇ ਧਰੇ ਲੋਹ ਦੰਡੇ ਪ੍ਰਚੰਡੇ'।
ਘਨੇ ਮਾਰਿ ਦੂਰਾਨਿ ਕੇ ਮੂੰਡ ਛੰਡੇ'।
ਕਿਤੈ ਚੱਕ੍ਰ ਬੱਕ੍ਰੈਂ ਤਜੈਂ ਅੱਕ੍ਰ ਅੱਕ੍ਰੈਂ'।
ਕਰੈਂ ਚੀਰਿ ਸਾਰੀਰ ਸੇ ਡੱਕ੍ਰ ਡੱਕ੍ਰੈਂ' ॥ ੧੧੬ ॥

ਕਹੂੰ ਮਾਰ ਫਰਸੇ' ਕਢੈਂ ਮਾਰਿ ਧਰ ਸੈ'²।
ਪਰੇ ਤੁੱਥ ਮੁੱਥ ਕਟੇ ਅੰਗ ਦਰਸੈ'।

ਕਢੀ ਤੇਗ ਬੇਗੰ ਕਿਤੈ ਯੋਂ ਝਮੱਕੈ'।
ਮਨੋ ਕਾਲ ਕੀ ਜੀਹ ਭੂਖੀ ਲਪੱਕੈ' ॥ ੧੧੭ ॥
ਕਿਤੈ ਮਾਰ ਕੈ ਸਾਰ ਕੇ' ਸੇ ਗੁਲੇਲੇ।
ਸੁਟੈਂ ਭੰਨ ਕੈ ਤੰਨ ਕੇ ਭੂੰਮ ਮੇਲੇ।
ਕਹੂੰ ਮੌਤ ਲੈ ਖੰਜਰੀ ਮੰਜਰੀ ਸੀ'।

ਹਤੈ, ਬੱਜ੍ਰ ਕੇ ਗਰਬ ਕੋ ਗੰਜਰੀ ਸੀ' ॥ ੧੧੮ ॥
ਹਿਤੈਂ ਸਮਰ ਜੋ ਕਮਰ ਮੈਂ ਤੂਨ ਕੱਸੇ'।

ਮਨੋ ਮੌਤ ਕੀ ਪੌਧ ਕੇ ਖੇਤ ਲੱਸੇ'।
ਤਚੈਂ ਤੀਰ ਤੀਖੇ ਮਨੋ ਨਾਗ ਪੱਛੀ'।
ਫਿਰੈਂ ਫੁੰਕਤੇ ਕਾਲ ਕਾਰਾਲ ਲੱਛੀ' ॥ ੧੧੯ ॥
ਲਸੈ ਧਾਰ ਦੋਧਾਰ ਕੀ ਯੋਂ ਫੁਰੀ ਹੈ'।

ਮਨੋ ਸਜਾਮ ਮੇਘੈਂ ਜੁਰੀ ਬੀਜਰੀ ਹੈ'।
ਦਿਪੈਂ ਰੋਸ ਕੈ ਜੋਸ ਆਖੇਂ ਰੁਖੀ ਹੈਂ'।
ਕਢੀ ਕੋਹ ਪੈ ਪੁੰਜ ਜ਼ਾਲਾ ਮੁਖੀ ਹੈਂ' ॥ ੧੨੦ ॥

ਦਿਪੈ ਪੀਤ ਉਚੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਧੁਜਾ ਹੈ'।

'ਮਾਨੋਂ ਕਾਲਿਕਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।
'ਤਿੱਖੀਆਂ ਬਰਛੀਆਂ (ਬਿਲੱਛੀ) ਅਣੱਖੀਆਂ (ਲਹਾਰੈ)
ਚਮਕਦੀਆਂ ਹਨ।
'ਜਿਵੇਂ ਪਰਲੋ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਅੱਗ ਦੀਆਂ (ਕਲਾ) ਲਾਟਾਂ
ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
'ਕਿਸੇ ਨੇ (ਕਰਾਰੀ) ਤਿੱਖੀ ਕਟਾਰ ਲੈ ਕੇ ਉੱਗ੍ਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।

'ਭਾਰੇ।
'ਮਾਰ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ (ਛੰਡੇ) ਭੰਨ ਸੁੱਟੇ।
'ਕਿਤੇ ਆਕੜ ਆਕੜ ਕੇ ਟੇਢੇ ਚੱਕ੍ਰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ।
'ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ।

'ਕੁਹਾੜੇ। ਘਰਤੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ।
'ਵੱਢੇ ਟੁੱਕੇ ਪਏ ਹਨ, ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਅੰਗ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।
'ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

'ਖਾਣ ਨੂੰ ਝਪਟ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।
'ਲੋਹੇ ਦੇ।

'ਕਿਤੇ ਮੌਤ (ਮੰਜਰੀ) ਕੋਮਲ ਸਿੱਟੇ ਵਰਗੀ (ਖੰਜਰੀ) ਛੋਟੀ
ਕਟਾਰ ਲੈ ਕੇ।

'ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੱਜਰ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।
'ਜੰਗ ਵਾਸਤੇ ਲੱਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਭੱਥੇ ਕੱਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।
'ਜਾਣੇ ਮੌਤ ਦੀ (ਪੌਧ) ਪਨੀਰੀ ਦੇ ਖੇਤ ਚਮਕਦੇ ਹਨ।
'ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਸੱਪ ਹਨ।

'ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਕਾਲ ਫੁੰਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
'(ਦੋ-ਧਾਰ) ਖੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਚਮਕਦੀਆਂ ਦੀ (ਮੈਨੂੰ)
ਐਉਂ (ਉਪਮਾ) ਫੁਰੀ ਹੈ।

'ਮਾਨੋਂ ਕਾਲੇ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ।
'ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਰੁੱਖੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਐਉਂ ਚਮਕਦੀਆਂ ਹਨ।
'ਮਾਨੋਂ ਪਹਾੜ ਉਪਰੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ (ਜ਼ਾਲਾਮੁਖੀ) ਅੱਗ ਦੀਆਂ
ਲਾਟਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਹਨ।
'ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾ ਪੀਲਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਚਮਕਦਾ ਹੈ।

ਮਨੋ ਕਾਲ ਕੀ ਘੋਰ ਘੁਮੈ ਭੁਜਾ ਹੈ।
ਇਤੈ ਉੱਤ ਦੋਰੈਂ ਘਨੇ ਤੇਜ ਤਾਜੀ।
ਜਿਨੈ ਗੌਨ ਕੋ ਪੌਨ ਤੀਖੀ ਬਿਲਾਜੀ॥ ੧੨੧ ॥

ਛੁਟੇ ਆਨ ਸਿੰਘਾਨ ਕੇ ਰਾਮਜੰਗੇ।
ਸਰੰ ਸੈਹਥੀ ਸੇਲ ਖੰਡੇ ਅਭੰਗੇ।
ਪਰਜੋ ਜੰਗ ਗਾਢਾ ਤਬੈ ਜੋਰਿ ਘੋਰੈਂ।
ਭਿਰੈਂ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਉਭੈ ਓਰ ਜੋਰੈਂ ॥ ੧੨੨ ॥
ਬਕੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੰ ਥਕੈਂ ਨਾਹਿੰ ਝਕੈਂ।
ਯਕਾ ਯੱਕ ਡੋਲੈਂ। ਭਰੇ ਰੋਸ ਤੱਕੈਂ।
ਕਰਾਚੋਲ। ਬਾਹੈਂ ਲਰੈਂ ਢੂਕ ਢੂਕੈਂ।
ਜਰਾ ਨਾ ਕਰਕੈਂ। ਕਰੈਂ ਟੂਕ ਟੂਕੈਂ ॥ ੧੨੩ ॥

ਘਨੇ ਰਾਮਜੰਗੇ ਕੜਾ ਕਾੜ ਛੱਡੈਂ।
ਤਿਖੇ ਤੀਰ ਸਾਰੀਰ ਤੈ ਚੀਰਿ ਕੱਢੈਂ।
ਦੜਾ ਦਾੜ ਡਿੱਗੈਂ ਧਰਾ ਅੱਸ੍ਰ ਜ੍ਹਾਨੰ।
ਉਭੈ ਓਰ ਜੂਝੈਂ ਤਬੈ ਭੂਰ-ਖਾਨੰ ॥ ੧੨੪ ॥
ਚਢੀ ਲੁੱਥ ਪੈ ਲੁੱਥ ਆਗੁੱਥ ਜੁੱਥੈਂ।
ਕਹੈ ਕੌਨ ਜੈਸੇ ਮਚਯੋ ਖੇਤ ਉਥੈਂ।
ਮੋਚਯੋ ਸ਼ੌਨ ਕੇਰੋ ਧਰਾ ਵੀਚ ਕੀਚੈਂ।
ਛਕੈਂ ਜੋਗਨੀ ਸ਼ੌਨਤੈ ਸੀਂਚ ਸੀਚੈਂ ॥ ੧੨੫ ॥
ਨਚੈਂ ਭੈਰਵੀ ਭੂਤ ਬੈਤਾਲ। ਪ੍ਰੇਤੈਂ।
ਤਚੈਂ ਆਨਿ ਭੈਆਨਕੈਂ ਨਾਦ ਖੇਤੈਂ।
ਫਿਰੈਂ ਸ਼ਾਨ ਸਿੰਗਾਲ ਔ ਗੀਧ ਪੱਖੀ।
ਚਰੈਂ ਮਾਸ ਆਨੇਕ-ਧਾ ਮਾਸ-ਭੱਖੀ ॥ ੧੨੬ ॥
ਬਜੈਂ ਬਾਦ-ਮਾਰੂ। ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਭਾਰੀ।
ਸੁਨੈ ਕਾਇਰੰ ਜੋ ਲਰੈਂ ਹੈ ਅਗਾਰੀ।
ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਗਾਢਾ ਪਰਜੋ ਘੋਰ ਭਾਰੀ।
ਲਰੈਂ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਹਕਾਰੈਂ ਹਕਾਰੀ ॥ ੧੨੭ ॥
ਧਸਯੋ ਸ਼ਾਹਿ-ਖੈਰਾ ਜਥੇਦਾਰ ਭਾਰਾ।
ਜਿਸੈ ਕੱਦ ਬੇਹੱਦ ਥਾ ਜਜੋਂ ਮੁਨਾਰਾ।

'ਜਾਣੋ ਕਾਲ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਬਾਂਹ ਹਿਲ ਰਹੀ ਹੈ।
'ਘੋੜੇ।
'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੱਲਣ ਨੂੰ (ਦੇਖ ਕੇ) ਤਿੱਖੀ ਹਵਾ ਵੀ ਬਹੁਤ
ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।
'ਬੰਦੂਕਾਂ।
'ਲਗਾਤਾਰ।
'ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਤੇ ਭਿਆਨਕ।

'ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
'ਤਲਵਾਰ।
'ਥੋੜ੍ਹੀ ਵੀ ਗਿਲਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

'ਬਹੁਤੇ ਪਠਾਣ।
'ਬਹੁਤੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ।
'ਜੈਸਾ ਉੱਥੇ ਜੰਗ ਹੋਇਆ।
'ਚਿੱਕੜ।
'ਲਹੂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕਰਕੇ।
'ਇਕ ਭੂਤ ਜਾਤੀ।
'ਜੰਗ ਸੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।
'ਕੁੱਤੇ, ਗਿਦੜ, ਪੰਛੀ ਤੇ ਗਿਰਝ ਆਦਿ।
'ਮਾਸ ਖਾਣੇ (ਜਾਨਵਰ) ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।
'ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ।

'ਵੰਗਾਰ ਵੰਗਾਰ ਕੇ।

ਹੁਤੇ ਗਿਲਜਯੋਂ ਮੈਂ ਗਿਨਜੋਂ ਬੀਰ ਬਾਂਕਾ।

ਅਸ੍ਰੁ ਛੇੜਿ ਆਗੇ ਬਢਯੋ ਪਾਇ ਹਾਂਕਾ॥ ੧੨੮ ॥ 'ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ।

ਕਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੱਸਾ ਹਰੀ ਹੈ ਕਪੂਰੇ।

ਕਹਾਂ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘੰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ।

ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ ਜੈ ਸਿੰਘ ਕੋਸ਼ਾਲ ਸ਼ੇਰੈਂ।

'ਕੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ।

ਲਰੈਂ ਕਜੋਂ ਨ ਮੋ ਸੋਂ ਅਬੀ ਹੈ ਅਗੇਰੈਂ॥ ੧੨੯ ॥

ਸੁਨਜੋ ਪੈਜ-ਗਢੀਏ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੈ ਯੋਂ।

ਰਿਸੈ ਕੈ ਕਹਜੋ ਖਾਨ ਪੈ ਆਨ ਕੈ ਯੋਂ।

ਅਹੋ ਮੀਰ ਸੰਭਾਰ ਸਾਰੀਰ ਚਾਹੀ।

'ਹੇ ਮੀਰ ! ਜੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ।

ਕਰੇ ਵਾਰ ਪਹਿਲੇ ਰਹੈ ਹੋਸਾ ਨਾਂਹੀਂ॥ ੧੩੦ ॥

'ਪਛਤਾਵਾ।

ਬਲੀ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਉਭੈ ਅੱਸਵਾਰੈਂ।

ਮਢੇ ਥੇ ਸੰਜੋਐਂ ਜਿਨੈ ਅੰਗ ਸਾਰੈਂ।

ਦੁਹੂੰ ਨੈਨ ਮੈਂ ਨੈਨ ਥੇ ਐਨ ਦੀਨੇ।

ਚਿਤੈਂ ਬਾਘ ਭੂਖੇ ਮਨੋ ਮਾਰ ਚੀਨੇ॥ ੧੩੧ ॥

'ਮਾਨੋ (ਮਾਰ) ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭੁੱਖੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਨ ਅੱਖੈਂ ਝਮਕੈਂ ਫਰਕੈਂ ਨ ਅੰਗਾ।

ਚਹੈ ਏਕ ਕੋ ਦੂਸਰੇ ਕੀਨ ਭੰਗਾ।

ਤਬੈ ਕੋਪ ਖੈਰੇ-ਸ਼ਹੈਂ ਬਾਰ ਕੀਨੇ।

ਗੁਰੂ ਹਾਥ ਦੈ ਸਿੰਘ ਕੋ ਰਾਖ ਲੀਨੇ॥ ੧੩੨ ॥

ਪੁਨਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਪਿ ਸੰਭਾਰ ਓਜੈਂ।

'ਬਲ।

ਦਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਸੀਸ ਪੈ ਤੇਗ ਬੋਝੈਂ।

'ਭਾਰ।

ਕਟਜੋ ਟੋਪ ਮੂੰਡੰ ਧਰੰ ਬਾਜ ਤਾਂਹੈਂ।

'(ਤਲਵਾਰ) ਤਿਸ (ਖੈਰੇ ਸ਼ਾਹ ਦਾ) ਟੋਪ, ਸਿਰ, ਧੜ ਤੇ ਘੋੜਾ ਕੱਟ ਕੇ।

ਧਰਾ ਮੈਂ ਧਸੱਕੀ ਗਈ ਕੋਲ ਪਾਹੈਂ॥ ੧੩੩ ॥

'ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਧੱਸ ਗਈ ਤੇ ਬਰਾਹ ਕੋਲ ਚਲੀ ਗਈ।

ਗਿਰਜੋ ਭੂਮਿ ਮੈਂ ਝੂਮ ਕੈ ਜਜੋਂ ਮੁਨਾਰਾ।

ਮਨੋਂ ਇੰਦ੍ਰ ਕੇ ਬੱਜ੍ਰ ਗਿਰ ਤੋਰ ਡਾਰਾ।

ਗਜਜੋ ਸਿੰਘ ਫਾਲੰਗ ਦੈ। ਕਿੱਲਕਾਰੀ।

'ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ।

ਜਿਸੈ ਮਾਰਿ ਮਿਰਗਿੰਦ ਗਾਜਿੰਦ ਭਾਰੀ॥ 'ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਭਾਰੀ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।

॥ ੧੩੪ ॥

ਬਰੈਂ ਬਾਰਾ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਕੋ ਤਰੱਜਜੋ॥

'ਬਾਰ ਬਾਰ। 2ਤਾੜਿਆ।

ਜਥੈਦਾਰ ਹਾਰਾਵਲੈ-ਖਾਂ ਗਰੱਜਜੋ।

'ਨਾਮ।

ਅਯੋ ਕੋਪ ਕੈ ਕੇਹਰੀ ਪੈ¹ ਗਿਲਿੱਜਾ।
 ਹਨੂਮਾਨ ਪੈ ਜਜੋਂ ਘਟੰਕਾਨ ਖਿੱਜਾ¹ ॥ ੧੩੫ ॥
 ਉਭੈ ਬੀਰ ਜੁੱਟੇ ਮਹਾਂ ਰੋਹ ਮੱਤੇ।
 ਭਿਰੇ ਖੂਬ ਸੂਰੇ ਹਿਤੈਂ ਦੀਨ ਤੱਤੇ¹।
 ਭਏ ਅੰਗ ਭੰਗੈਂ ਲਰੇ ਢੂਕ ਢੂਕੈਂ।
 ਗਿਰੇ ਏਕ ਹੀ ਬਾਰ ਹੈ ਟੂਕ ਟੂਕੈਂ ॥ ੧੩੬ ॥
 ਭਏ ਮੋਖ ਭਾਗੀ ਗਏ ਤੀਰ ਈਸੈਂ¹।
 ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਜੂਝੇ ਕਈ ਬੀਰ ਦੀਸੈਂ।
 ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਸੈਨਾ ਤਬੈ ਬੋਲਿ ਹੱਲਾ।
 ਬਕੈਂ ਯਾ ਅਲੀ ਯਾ ਅਲੀ ਐਲ ਅੱਲਾ¹ ॥ ੧੩੭ ॥

¹(ਕਰਮ) ਸਿੰਘ ਉੱਪਰ।

¹ਕੁੰਭ-ਕਰਨ ਖਿਝਿਆ।

¹(ਆਪੋ ਆਪਣੇ) ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ ਗਰਮ ਹੋ ਕੇ।

¹ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਕੇ ਈਸ਼ਰ ਪਾਸ ਚਲੇ ਗਏ।

¹ਅਲੀ ਅਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅੱਲਾ ਅੱਲਾ ਦਾ (ਐਲ) ਸ਼ੋਰ (ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ)।

ਝੁਕੇ ਸਿੰਘ ਆਕਾਲ ਆਕਾਲ ਕੈ ਕੈ।
 ਧਸੇ ਓਰ ਦੋਨੋ ਦੁਹੂੰ ਮੱਧ ਪੈ ਕੈ¹।
 ਭਏ ਹੱਥ ਵੱਥੰ¹ ਚਲੇ ਬੇਗ ਖੰਡੇ।
 ਜਮੰਦਾਢ¹ ਸੇਲੇ ਸਫਾਜੰਗ² ਦੰਡੇ³ ॥ ੧੩੮ ॥
 ਗਦਾ ਗੁਰਜ¹ ਛੋਹੀ² ਚਲੈਂ ਚੱਕ ਚੰਡੇ³।
 ਘਨੇ ਅਸ੍ਰ ਜ੍ਹਾਨੰ ਉਭੈ ਓਰ ਖੰਡੇ¹।
 ਚਲੀ ਤੇਗ ਸਿੰਘਾਨ ਕੀ ਬੇਗ ਐਸੇ।
 ਘਨੀ ਉਪ ਆਵੈਂ ਕਹੋਂ ਸੱਭਿ ਕੈਸੇ¹ ॥ ੧੩੯ ॥

¹ਦੋਵੇਂ ਦਲ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਦੌੜ ਕੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਧਸੇ।

¹ਹੱਥੋ-ਪਾਈ ਹੋ ਗਏ।

¹ਕਟਾਰਾਂ। ²ਟਕੂਏ। ³ਮੁਦਗਰ, ਮੂਸਲ।

¹ਗਦਾ ਵਰਗਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ²ਛਵੀਆਂ। ³ਤਿੱਖੇ।

¹ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਏ।

¹(ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀਆਂ) ਬਹੁਤ ਉਪਮਾਵਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਾਂ।

ਕਬਿੱਤ:

ਬਾਘਨੀ ਸੀ ਨਾਗਨੀ ਸੀ ਦਾਵਾਨਲ ਆਗਨੀ ਸੀ,
 ਲਾਗਨੀ ਸੀ ਡੀਠਕਾਰੀ ਕਾਗਨੀ ਸੀ ਘੇਰੈਂ ਹੈ¹।

¹(ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰਨ ਨੂੰ) ਸ਼ੇਰਨੀ ਵਰਗੀ, (ਡੰਗਣ ਨੂੰ) ਸਪਣੀ ਵਰਗੀ, (ਸਾੜਨ ਨੂੰ) ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਰਗੀ, (ਤਪਾਉਣ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਤੱਖ ਅੱਗ ਵਰਗੀ, (ਲੱਗਣ ਨੂੰ) ਨਜ਼ਰ ਵਰਗੀ, ਘੇਰਨ ਨੂੰ ਕਾਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਰਗੀ ਹੈ।

ਡਾਕਨੀ ਸੀ ਸਾਕਨੀ ਸੀ ਜਮ ਕੀ ਜਮਾਤਨੀ ਸੀ,
 ਘਾਤਨੀ ਸੀ ਦੁੱਜਨ ਨਿਪਾਤਨੀ ਅਰੇਰੈਂ ਹੈ¹।

¹(ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦਾ ਕਲੇਜਾ ਕੱਢ ਕੇ ਖਾਣ ਨੂੰ) ਡਾਇਣ ਵਰਗੀ, (ਲਹੂ ਮਿੱਝ ਦਾ ਅਹਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ) (ਸਾਕਣੀ) ਜੋਗਣੀ ਵਰਗੀ, ਬਹੁਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਜਮ ਦੀ ਹਮ ਜਮਾਤਣ ਵਰਗੀ ਹੈ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਨਿਪਾਤਨੀ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਦਾਨਵੀ ਸੀ ਜਾਨਵੀ ਸੀ ਦੁਰਗਾ* ਸੀ ਗਜਾਨ
ਹਰੀ,
ਮੌਤ ਮੰਜਰੀ ਸੀ ਬੀਜਰੀ ਸੀ ਚਮਕੇਰੈ ਹੈ।

*ਦੁਰਗਾ ਪਾਠ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚ ਪਾਠ 'ਦੇਵੀ' ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

'ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਨੂੰ) ਰਾਖਸ਼ੀ ਵਰਗੀ, (ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਨੂੰ) (ਜਾਨਵੀ ਸੀ) ਗੰਗਾ ਵਰਗੀ, (ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ) ਦੁਰਗਾ ਵਰਗੀ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਲਈ ਮੌਤ ਦੀ (ਮੰਜਰੀ) ਕੁੰਬਲ ਵਰਗੀ ਹੈ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

ਕਾਲ ਕੀ ਛਰੀ ਸੀ ਕਹਿਰ ਜ਼ਹਿਰ ਕੀ ਭਰੀ ਸੀ,
ਮਹਾਂ-ਕਾਲ ਕੀ ਘਰੀ ਸੀ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰੈ ਹੈ।
॥ ੧੪੦ ॥

'(ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਾਉਣ ਨੂੰ) ਕਾਲ ਦੀ ਛਟੀ ਵਰਗੀ, (ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਫੇਫੜੇ ਪਾੜਨ ਨੂੰ) ਕਹਿਰ ਭਰੀ ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗੀ (ਸੰਘਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ) (ਮਹਾ ਕਾਲ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ (ਘਰੀ) ਘੜੀ ਭਾਵ ਸੰਘਾਰ ਸ਼ਕਤੀ (ਸੀ) ਵਰਗੀ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਹੈ।

ਆਏ ਕਾਲ ਕਿੰਕਰ ਕਰਾਲ ਕਾਲਕਾ ਸਮੇਤ,
ਗੀਧ-ਮਾਲ ਬਿੱਕਰਾਲ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕੰਤ ਕੋ।

'ਭਿਆਨਕ ਕਾਲ ਦੇ ਦਾਸ, ਗਿਰਝਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ, ਭਿਆਨਕ ਭੂਤ, (ਪ੍ਰੇਤ ਕੰਤ) ਸ਼ਿਵ, ਕਾਲਿਕਾ ਸਮੇਤ ਆਏ।

ਭੈਰੋਂ ਭੂਤ ਜੋਗਨੀ ਜਮਾਤ ਸਜਾਰ ਸ੍ਰਾਨ ਕਾਕ,
ਨਾਰਦ ਖਵੀਸ ਔ ਬੈਤਾਲ ਜਾਲ ਜੰਤ ਕੋ।

'ਭੈਰੋਂ, ਭੂਤ, ਜੋਗਣੀਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ, ਗਿੱਦੜ, ਕੁੱਤੇ, ਕਾਂ, ਨਾਰਦ (ਖਵੀਸ) ਜਿੰਨ ਅਤੇ ਬੇਤਾਲ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ (ਆਏ)।

ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਾਇ ਕੈ ਸੁ ਇੱਛਤ ਮਚਾਇ ਧੂਮ,
ਅੱਛਰੀ ਅਕਾਸ ਆਇ ਪਾਇ ਬੀਰ ਕੰਤ ਕੋ।

'ਅਪਛਰਾਂ ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਤੇ ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾਰੋਲਾ ਪਾ ਕੇ ਅਕਾਸ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਸੂਰਮੇ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ (ਪਾਇ) ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਭਾਵ ਵਰ ਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਨਚਰ ਨਭਚਰ ਥਲਚਰ ਮੋਦਿ ਭਰਿ,
ਆਸਿਖਾ ਉਚਾਰਿ ਜਾਤਿ ਖਾਲਸੇ ਬਿਅੰਤ ਕੋ।
॥ ੧੪੧ ॥

'ਜੰਗਲ 'ਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ (ਗਿੱਦੜ ਆਦਿ) ਅਕਾਸ 'ਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ (ਇੱਲਾਂ ਆਦਿ), ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ (ਕੁੱਤੇ ਆਦਿ), ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਆਸ਼ੀਰ-ਵਾਦਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੈਯਾ:

ਜੰਗ ਅਭੰਗ ਮਚਯੋ ਜੁਗ ਓਰ,
ਸੁ ਚਾਹਵ ਜੀਤ ਕੈ ਆਹਵ ਕੇਤੀ।

'ਦੇਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਜੰਗ ਹੋਇਆ (ਕੇਤੀ) ਕਿਤਨੇ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਹੀ (ਆਹਵ) ਜੰਗ ਜਿੱਤਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਕੇ ਹੁੰਕਤ ਹੀ,

'ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਾਰਦਿਆਂ ਹੀ।

ਫਿਰ ਪੰਥ ਪਰਜੋ ਸਭਿ ਹੀ ਝੁਕਿ ਛੇਤੀ।

ਮਾਰ ਧਰੀ ਨ ਸੰਭਾਰ ਕਰੀ,
ਬਹੁ ਤੇਗ ਤੁਫੰਗ ਖਤੰਗਨ ਸੇਤੀ।

‘ਜਦੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸੰਭਲ ਨਾ ਸਕੇ।

ਹਾਨਿ ਦੁਰਾਨਿਨ ਸੈਨ ਦਲੀ,
ਜਨੁ ਮੱਤ ਗਜਿੰਦਨ ਪੋਸਤ ਖੇਤੀ ॥ ੧੪੨ ॥

‘ਮਾਰ ਕੇ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਐਉਂ ਦਲ ਦਿੱਤੀ, ਮਾਨੋ ਮਸਤ ਹਾਥੀਆਂ ਨੇ ਪੋਸਤ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦਲ ਸੁੱਟੀ ਹੈ।

ਉੱਧਤ ਬੀਰ ਬਲੀ ਅਤਿ ਕ੍ਰੁੱਧਤ,
ਜੁੱਧਤ ਹੈਂ ਰਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਨ ਰੋਪੀ।

‘ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਣ ਅਨੁਸਾਰ (ਰੋਪੀ) ਰੁਕ ਕੇ ਬਲੀ ਸੂਰਮੇਂ ਬਹੁਤੇ ਕਰੋਧ ਨਾਲ (ਉੱਧਤ) ਉੱਚੇ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਆਨਨ ਨਾਹਿੰ ਕਜੈਂ ਨ ਭਜੈਂ,
ਗਰਜੈਂ ਤਰਜੈਂ ਨ ਰਜੈਂ ਲਰਿ ਤੇ ਪੀ।

‘ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਢਕਦੇ, ਨੱਠਦੇ ਨਹੀਂ, ਗੱਜਦੇ ਹਨ, ਤਾੜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਭੀ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਰੱਜਦੇ ਨਹੀਂ।

ਦੋ ਦਿਸ ਤੈ ਰਿਸ ਤੈ ਬਢ ਹੀਂ,
ਕਢ ਹੀਂ ਰਵ ਮਾਰਹਿ ਮਾਰ ਸਕੋਪੀ।

‘ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਵਧਦੇ ਹਨ, ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਮਾਰ ਲੋ ਮਾਰ ਲੋ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਏਕ ਲਟੇ ਬਿਕਟੇ ਭਟ ਲੋਟਤ,
ਜਾਨ ਲਬਾਂ ਪਰ ਚਾਹਿ ਜਿਤੋਪੀ ॥ ੧੪੩ ॥

‘ਇਕ ਸੂਰਮੇਂ (ਬਿਕਟੇ) ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਡਿੱਗ ਕੇ ਲੋਟਦੇ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਜਾਨ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੈ ਭਾਵ ਮਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ।

ਮਾਰਿ ਸਥਾਰ ਅਪਾਰ ਕਰਜੋ ਬਹੁ,
ਸਿੰਘਨਿ ਸੈਨ ਕਟੀ ਤੁਰਕਾਨੀ।
ਧਾਇ ਜਲੰਧਰ ਜਾਇ ਧਸੇ ਕਿਛੁ,
ਭੂਰ ਬਸੇ ਜਮ-ਲੋਕ ਦੁਰਾਨੀ।
ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਨਹਿੰ ਦੇਰ ਕਰੀ,
ਬਰ ਕੈ ਮਧ ਸ਼ੈਹਰ ਕੈਹਰ ਠਾਨੀ।
ਲੂਟ ਕਰੀ ਕਤਲਾਮ ਭਰੀ,
ਦੁਖ ਮਾਨਿ ਭਗੀ ਤਬਿ ਮੁੱਸਲਮਾਨੀ ॥ ੧੪੪ ॥
ਖਾਨ ਬੁਲੰਦ ਪੁਲੰਦ ਨਾਕਾਬਲ,
ਭਾਗਿ ਸੁ ਕਾਬਲ ਓਰ ਗਯੋ ਹੈ।
ਭਾਜਰ ਐਸ ਪਰੀ ਤੁਰਕੈਂ,

‘ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ ਕਹਿਰ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ।

‘ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

‘(ਪੁਲੰਦ) ਕਾਇਰ ਤੇ ਨਾਲਾਇਕ।

ਜਿਮ ਉੱਨੀ ਸੈ ਚੌਦਸ ਦਿੱਲੀ ਭਯੋ ਹੈ।

੧੯੧੪ ਬਿ: (ਦੇ ਗ਼ਦਰ ਸਮੇਂ) ਦਿੱਲੀ (ਦਾ ਹਾਲ) ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਭੈਣ ਕੋ ਬੀਰ ਨ ਔਰਤ ਕੋ ਪਤਿ,
ਮਾਤ ਨ ਤਾਤਹਿ ਪੂਤ ਪਯੋ ਹੈ।

ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਿਉ (ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ)।

ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਇਕ ਜਿੰਦ ਤਜੀ,
ਅਰ ਸ਼ੈਹਰ ਕੈਹਰਿ ਲੂਟ ਲਯੋ ਹੈ ॥ ੧੪੫ ॥

ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ।

ਦੋਹਰਾ:

ਨਾਜ਼ਮ ਨਾਸਰ ਅਲੀ ਜੋ,
ਹੁਤੋ ਜਲੰਧਰ ਵੀਚ।
ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਇਸ ਜੰਗ ਤੈ,
ਪਹਿਲੇ ਮਰ ਗਯੋ ਨੀਚ ॥ ੧੪੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤਬਿ ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਕੈ ਕੈ।
ਹੁਕਮ ਫੇਰ ਯੋ ਪੰਥਹਿ ਦੈ ਕੈ।
ਕਬਰੋਂ ਨਾਸਰ-ਅਲੀ ਕਢਾਯੋ।
ਪਾਇ ਆਗ ਕੇ ਬੀਚ ਸੜਾਯੋ ॥ ੧੪੭ ॥
ਬੀਚ ਮਸੀਤਨ ਸੂਰ ਕਟਾਏ।
ਬੱਚੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੇ ਕਤਲਾਏ*।

*ਦੇਖੋ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ: ੬ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੧੫੯,
ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ: ੭ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੧੧੮ ਤੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ: ੧੩ ਦੇ
ਅੰਕ ਨੰ: ੭ ਤੇ * ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈਰ ਟੁਕਾਂ।

ਤੁਰਕਨੀਆਂ ਪਕੜਾਇ ਮੰਗਾਈਂ।
ਸੁਧਾ ਛਕਾਇ ਅਨੰਦ ਪੜਾਈ* ॥ ੧੪੮ ॥

*ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੮੩ ਤੇ * ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ ਟੁਕ।

ਫਿਰ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਸੂਰ ਖੁਲਾਏ।
ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਈ ਕਰਾਏ।
ਸਿੱਖਨ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕਾ* ਮਾਨਾ।

*ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ ਧੀਰ ਮੱਲ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਦਾ ਪੜਪੋੜਾ ਸੀ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਅੰਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ
ਹੁਕਮ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਉਂਵ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਗੁਰੂ
ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ।

ਦੋਸ਼ ਅਦੋਸ਼ ਔਰ ਨਹਿੰ ਜਾਨਾ ॥ ੧੪੯ ॥
ਪੁਨ ਸਮਰਥ ਕੋ ਦੋਸ਼ ਨ ਕੋਈ।
ਕਰਜੋ ਚਹਿਤ ਜੋ ਹੋਵਤ ਸੋਈ।

ਸਿੰਘ ਅਨੂਪ ਬ੍ਰਹਮਨ ਹੋਰੋ।

ਸਾਕਨ ਥਾ ਚਨਾਰ-ਥਲ ਕੋਰੋ' ॥ ੧੫੦ ॥

'ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਚਨਾਰਥਲ (ਸਾਕਨ) ਪਿੰਡ ਦਾ
(ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ) ਸੀ।

ਤਿਸ ਨੈ ਨਾਸਰ ਅਲੀ ਕੀ ਬੇਟੀ।

ਬਰੀ ਸੁ ਜੋਬਨ ਰੂਪ ਲਪੇਟੀ।

ਝਬਰਾ ਸਿੰਘ ਰੱਤੋ ਕਜਾਂ ਵਾਲੇ।

ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਸਾਕਨ ਮੰਡਜਾਲੇ ॥ ੧੫੧ ॥

ਐਸੇ ਬਹੁ ਜੱਟ-ਸਿੱਖਨ ਬਰੀ।

ਬਾਕੀ ਮਜ਼ਬੀ-ਸਿੱਖਨ ਕਰੀ।

ਨਾਸਰ ਅਲੀ ਜੁਲਮ ਜਜੋਂ ਭਾਰੈਂ।

ਕੀਨੇ ਥੇ, ਮਧ ਪੁਰਿ-ਕਰਤਾਰੈਂ ॥ ੧੫੨ ॥

ਗੁਰੂ ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਸੋ ਬਦਲੇ।

ਲਏ ਰਹਿਮ ਦਿਲ ਹੂੈ ਸਹਿ ਅਦਲੇ।

'ਇਨਸਾਫ ਨਾਲ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਪਰਤਾਪੈਂ।

ਪਾਈ ਫਤੇ ਮਿਟੇ ਸੰਤਾਪੈਂ ॥ ੧੫੩ ॥

ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਮੁਗਲ ਕੋ ਫੇਰੈਂ।

ਨਾਜ਼ਮ ਕਰਜੋ ਜਲੰਧਰ ਕੇਰੈਂ।

ਪੈਂਚ ਦੇਸ ਕੇ ਲੈ ਨਜ਼ਰਾਨੇ।

ਆਇ ਮਿਲੇ ਤਿਹ ਹਾਕਮ ਜਾਨੇ ॥ ੧੫੪ ॥

ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਮੋਦ ਬਹੁ ਭਯੋ।

ਬੈਰ ਪਠਾਨਨ ਤੈ ਨਿਜ ਲਯੋ।

ਭਯੋ ਜਲੰਧਰ ਕਾ ਫਿਰ ਨਾਜ਼ਮ।

ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਨੋ ਸਭਿ ਆਜ਼ਮ' ॥ ੧੫੫ ॥

'ਵੱਡਾ।

ਜਜਾਫਤ' ਦਈ ਪੰਥ ਕੋ ਭਾਰੀ।

'ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੋਜਨ, ਲੰਗਰ।

ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਵਾਇ ਅਪਾਰੀ।

ਸੁੱਖਾ ਮਿਰਚਾਂ ਔਰ ਅਫੀਮੈਂ।

ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦਈ ਤਹੀਮੈਂ' ॥ ੧੫੬ ॥

'ਉਥੇ।

ਦੂਸਰ ਦਿਵਸ ਪੰਥ ਢਿਗ ਆਯੋ।

ਟਕਾ ਏਕ ਲਖ ਭੇਟ ਚਢਾਯੋ।

ਸਿਰੇਪਾਉ ਸਰਦਾਰਨ ਤਾਂਈਂ।

ਵਡੇ ਮੋਲ ਕੇ ਦਏ ਮਹਾਂਈਂ ॥ ੧੫੭ ॥

ਤਾਂ ਪਰ ਮੋਦ ਪੰਥ ਸਭਿ ਭਯੋ।

ਜੋ ਕੁਛ ਦਯੋ ਭੇਟ ਸੋ ਲਯੋ।

ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਮੁਗਲ ਕਰ ਜੋਰੈਂ।

ਪੁਨਾ ਉਚਾਰਯੋ ਐਸ ਨਿਹੋਰੈਂ¹ ॥ ੧੫੮ ॥

¹ਬੇਨਤੀ ਨਾਲ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ।

ਅਹੋ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਮਹਾਨੈਂ।

ਮੁਹਿ ਅਨਾਥ ਪਰ ਕਰਯੋ ਅਸਾਨੈਂ¹।

¹ਅਹਿਸਾਨ, ਉਪਕਾਰ।

ਗਈ ਨਾਜ਼ਮੀ ਫੇਰ ਦਿਵਾਈ।

ਦੀਨ ਜਾਨ ਲੀਨੋ ਅਪਨਾਈ ॥ ੧੫੯ ॥

ਦੇਗ ਤੇਗ ਕੇ ਧਨੀ ਬਿਸਾਲੇ।

ਸੂਰਬੀਰ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਕਮਾਲੇ¹।

¹ਬਹੁਤੇ।

ਬਾਂਕੈ¹ ਛੈਲ² ਕਟੀਲੇ³ ਸੁੰਦਰ।

¹ਸਜੇ ਫਬੇ। ²ਜਵਾਨ। ³ਬਹਾਦਰ।

ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਹੀ ਹੈਂ ਗੁਨਿ-ਮੰਦਰ

॥ ੧੬੦ ॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ:

ਬੋਲ ਨਿਬਾਹਕ ਹਰੀ ਚੰਦ ਸਮ,

ਪਿਖਯੋ ਪੰਥ ਹਮ।

ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਰਨ ਪਾਲ,

ਦਾਧੀਚ ਸ਼ਿਵੀ* ਸਮ।

*ਦਧੀਚ ਤੇ ਸ਼ਿਵੀ ਬਾਰੇ ਦੇਖੋ ਉਤਾਰਧ ਦੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ: ੨੯ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੭ ਤੇ * ਅਤੇ + ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈਰ ਟੁਕਾਂ।

ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਸਮ ਬਡ ਬੀਰ,

ਨਿਡਰ ਸਮ ਆਹਿ ਸਿਕੰਦਰ।

ਧਰਮੀ ਭੋਜ ਅਰ ਕਰਨ ਸਾਮ¹,

¹ਭੋਜ ਤੇ ਕਰਨ ਵਾਂਗ ਧਰਮੀਂ।

ਜਾਨਯੋ ਜਗਿ ਅੰਦਰ ॥ ੧੬੧ ॥

ਦੇਗ ਤੇਗ ਕੇ ਮਰਦ,

ਗਰਦ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੇ ਕਰਤਾ¹।

¹ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਅਹੋ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ,

ਸਰਬ ਸਮੁੱਥ ਕੇ ਧਰਤਾ।

ਏਕ ਬਾਤ ਜੇ ਔਰ ਹੁਤੀ,

ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀਂ।

ਸਾਤ ਵਿਲਾਇਤ ਜੀਤ ਲੇਵਤੇ,

ਤੋਂ ਦਿਲਿ ਚਾਹੀ ॥ ੧੬੨ ॥

ਕਹਯੋ ਪੰਥ ਵਹਿ ਕੌਨ ਬਾਤ,

ਜੋ ਹਮਰੇ ਨਾਂਹੀਂ।

ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਫਿਰ ਕਹਯੋ,

ਕਹਿਤ ਮੈਂ ਡਰੋਂ ਮਹਾਂਹੀਂ।

ਮਤ ਕਿਤ ਸੁਨ ਕਰਿ, ਸਿੰਘ ਕੋਊ

ਨਾਹਿੰਗ ਕੋਪ ਕਰਿ।

ਮਾਰਿ ਤੇਗ ਅਬਿ ਕਰੈ ਕਾਟਿ

ਹਮ ਕੋ ਹੀ ਦੁਇ-ਧਰਾ ॥ ੧੬੩ ॥

ਦੋ ਧੜ।

ਫੇਰ ਪੰਥ ਹਸ ਕਹਯੋ,

ਕੋਊ ਨਹਿੰ ਤੁਮ ਕੋ ਮਾਰੇ।

ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਫਿਰ ਕਹਯੋ,

ਫੂਟ ਇਕ ਤੁਮੈਂ ਮਝਾਰੇ।

ਬਾਤ ਏਕ ਕੀ, ਨਾਹਿੰ

ਕਬੀ ਮਾਨਤ, ਤੁਮ ਸਭਿ ਹੀ।

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਸਭਿ ਬਨਯੋ ਚਹਿਤ,

ਇਕ ਇਕ ਜਗਿ ਅਬਿ ਹੀ ॥ ੧੬੪ ॥

ਅੱਗਾ ਤੁਮਰਾ ਸ਼ੇਰ ਕੇਰ,

ਗਾਦਰਾ ਕਾ ਪੀਛਾ।

ਗਿੱਦੜ।

ਨਹਿੰ ਦੂਸਰ ਕੀ ਕਬੀ ਮਾਨ ਹੈ

ਦੂਸਰ ਸੀਛਾ।

ਸਿੱਖਿਆ।

ਅੱਗਯੋਂ ਜੀਤਤਿ ਮੁਲਖ,

ਨਾਹਿੰ ਪੀਛੇ ਸੰਭਾਰਤ।

ਰਾਜਨੀਤਿ ਕੀ ਬਾਤ ਘਾਤਾ,

ਦਾਅ।

ਨਹਿੰ ਜਰਾ ਵਿਚਾਰਤ ॥ ੧੬੫ ॥

ਫਿਰਤ ਲੁਟੇਰੇ ਬਨੇ ਧਾਰਵੀ

ਦਿਵਸ ਬਿਤੈ ਹੋ।

ਨਹਿੰ ਰਜਧਾਨੀ ਰਚਤ ਏਕ,

ਨਹਿੰ ਨ੍ਰੁਪ ਥਵੈ ਹੋ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਹੁਕਮ ਚਲਾਇ,
ਕਰਤ ਆਪਸ ਮੈਂ ਭਾਰਥ।

'ਜੰਗ।

ਏਕ ਇਕਾਯਤ ਬਿਨਾਂ।

'ਏਕੇ ਬਿਨਾਂ।

ਲਾਖ ਗੁਨ ਲਖੋ ਅਕਾਰਥ ॥ ੧੬੬ ॥

ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਨੁਵਾਬ ਬਾਤ

ਇਤਯਾਦਿਕ ਜਬਿ ਹੀ।

ਰਾਜਨੀਤਿ ਕੀ ਕਹੀ ਰੀਤਿ,

ਸੁਖ-ਦਾਇਕ ਸਭਿ ਹੀ।

ਸੁਨ ਕਰਿ ਤਬਿ ਪੁਨ ਪੰਥ ਕਹਯੋ,

ਯਹਿ ਠੀਕ ਹਮਾਰੇ।

ਬਾਤ ਜਿਤਿਕ ਤੁਮ ਕਹੀ,

ਵਰਤ ਹੈ ਪੰਥ ਮਝਾਰੇ ॥ ੧੬੭ ॥

ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਤ,

ਨੀਤਿ ਕੀ ਕਰੀ ਜੁ ਤਾ ਨੈ।

'ਤਿਸ ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਨੇ।

ਮਾਨ ਪੰਥਿ ਸਭਿ ਲਈ,

ਕਹਯੋ ਜੱਸੇ ਸਿੰਘ ਵਾ ਨੈ।

'ਉਸ ਨੂੰ।

ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿੰ ਕੁਛ ਖਬਰ,

ਪੰਥ ਕਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਗੁਰੁ।

ਜੈਸ ਕਰਾਵਤ ਕਰਤ ਪੰਥ,

ਨਟ ਪੁਤਰੀ ਜਜੋਂ ਫੁਰਾ ॥ ੧੬੮ ॥

'ਜਿਵੇਂ ਨਟ ਪੁਤਲੀ ਤੋਂ (ਫੁਰ) ਛੇਤੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਯਕੀਨ ਕੀ ਬਾਤ,

ਮੋਦ ਹੈ ਪਾਇ ਬਿਦਾਈ।

ਚੱਲਿਓ ਦੀਨਾ ਬੇਗ, ਚਲਤਿ।

'ਚਲਣ ਵੇਲੇ।

ਫਿਰ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ।

ਜਜੋਂ ਤੁਮ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿੱਖ,

ਕੇਸਧਾਰੀ ਸਭਿ ਨੀਕੇ।

ਤਜੋਂ ਹਮ ਭੋਡਾ। ਸਿੱਖ,

'ਰੋਡਾ।

ਜਾਨਤੇ ਰਹੀਓ ਠੀਕੇ ॥ ੧੬੯ ॥

ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੀ ਕੁਛ ਟਹਲ,

ਮੁਝੇ ਕਹੀਓ ਫਿਰ ਬੇਸ਼ਕ।

ਸੱਜਨ ਸਹਾਇਕ ਅਹੇ,
ਖਾਲਸਾ ਹੀ ਹਮਰੇ ਇਕ।
ਚਲਤ ਬੇਰ ਕਰ ਜੋਰਿ,
ਬੇਨਤੀ ਐਸ ਕਹੀ ਫਿਰ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਮਮ ਪੰਥ,
ਪੰਥ ਹੀ ਉਭੈ ਲੋਕ ਧਿਰਾ ॥ ੧੭੦ ॥

'ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ।

ਖੁਸ਼ੀ ਪੰਥ ਕੀ ਪਾਇ,
ਰਹਜੋ ਨੈਵਾਬ ਜਲੰਧਰ।
ਪੰਥ ਮੋਦ ਭਰਿ ਚਢ੍ਹੜੋ,
ਅਯੋ ਕਰਤਾਰ-ਪੁਰੰਦਰ।
ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ', ਕਰਜੋ
ਤਹਾਂ ਅਸਥਾਪਨ ਨੀਕੇ।

'ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

'ਗੁਰੂ (ਕੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ)।

ਬਨਵਾਏ ਗੁਰੂ-ਦੁਾਰ
ਬੰਮ ਸਾਹਿਬ ਲੋ ਠੀਕੇ ॥ ੧੭੧ ॥
ਸਭਿ ਸਰਦਾਰਨ ਕਰਿ ਸਲਾਹਿ,
ਫਿਰ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀਂ।
ਦਈ ਜਗੀਰ ਅਪਾਰ,
ਲਾਇ ਗੁਰੂ ਹੇਤ ਤਹਾਂਹੀ'।

'ਉੱਥੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ।

ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਰਹਜੋ ਤਹਾਂ,
ਫਿਰ ਔਰ ਪੰਥ ਸਭਿ।
ਚੜ੍ਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਇ,
ਉਤਰਜੋ ਮੋਦ ਹੋਇ ਤਬਿ ॥ ੧੭੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਨ ਪੁਰਾਨ ਸੈ ਦਸ ਵਿਖੇ',
ਭਈ ਗਾਥ ਯਹਿ ਸਾਰ।
ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਅਧਯਾਇ ਅਬਿ,
ਯਹਿ ਸਬਿ ਗਾਥ ਉਚਾਰਿ ॥ ੧੭੩ ॥

'ਸੰਮਤ ੧੮੧੦ ਬਿ: ਵਿੱਚ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਕਾ ਆਵਨ,
ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ, ਜਲੰਧਰ ਮਾਰਨ', ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸੈਂਤੀਸਮੇਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. {ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੋਂ ਜਾਣਾ, ਜਹਾਨ ਖਾਨ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦਾ ਜੰਗ, ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}

ਦੋਹਰਾ:

ਭਏ ਦੀਨ ਜਨ ਅਵਨਿ-ਪਤਿ,
ਜਿਨ ਕੇ ਪਦ ਜੁਗ ਸੇਵਿ।

'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਰਾਜੇ ਹੋ ਗਏ।

ਤਿਸ ਗੁਰੁ ਸਪਤਮ ਕੋ ਨਮੋ,
ਕਰੋਂ ਤਰੋਂ ਭਵ ਏਵਿ॥ ੧॥

'ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਵਾਂਗਾ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਪੂਰਬ ਗਾਥਾ ਭਲੇ ਸੁਣ ਕੈ,
ਹਿਤ ਸਾਥ ਸਰੋਤਨਿ ਫੇਰ ਵਖਾਨਾ।
ਔਰ ਕਹੋ ਕਵਿ, ਕੈਸ ਭਈ?
ਫਿਰ ਗਾਥ ਸਭੈ, ਹਮ ਚਾਹਿਤ ਜਾਨਾ।
ਦੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕਹਯੋ ਕਵਿ ਨੈ,
ਸੁਨੀਏ ਗੁਰੁ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸੁਖ-ਦਾਨਾ।
ਗਾਜੀ ਸੁ ਦੀਨ ਵਜ਼ੀਰ ਗਜੈ ਜਿਮਾ,
ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਲਰਿ ਹੈ ਮੁਗਲਾਨਾ॥ ੨॥

'ਪਹਿਲੀ ਕਥਾ।

'ਜਿਵੇਂ ਗੱਜੇਗਾ।

ਕਬਿੱਤ:

ਦੌਰਗੇ ਦੁਰਾਨੀ ਜਬਿ ਹਾਰ ਕੈ ਜਲੰਧਰ ਤੈ,
ਗਾਜ-ਦੀਂ ਵਜ਼ੀਰ ਤਬਿ ਪਾਇ ਯਹਿ ਸਾਰਾ ਹੈ।
ਫੌਜ ਲੈ ਮਰੱਟੜੋਂ ਕੀ ਮੱਦਦ ਅਪਾਰ ਸੰਗ,
ਨਜੀਬ-ਖਾਂ ਸ-ਜੰਗਾ ਦਯੋ ਦਿੱਲੀ ਤੈ ਨਿਕਾਰ ਹੈ।
ਆਲਮ-ਗੀਰ ਸਾਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਕਾ ਵਜ਼ੀਰ
ਭਯੋ,
ਲਯੋ ਨਿਜ ਹਾਥ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਸਭਿ ਕਾਰ ਹੈ।
ਨਾਜਮ ਸਮੁੰਦ ਖਾਨ ਥਾ ਦੁਰਾਨਿ ਕਾ ਪਠਾਨਾ,
ਬੀਚ ਸਰਹੰਦ ਹੁਤੇ ਆਕੀ ਨਿਰਧਾਰ ਹੈ॥ ੩॥
ਗਾਜ-ਦੀਨ ਆਜਮ ਵਜ਼ੀਰਾ ਨਾਹਿੰ ਧੀਰ ਧਰੀ,
ਮਰੱਟੜੋਂ ਕੀ ਮੱਦਦ ਲੈ ਯਾਯੋ ਆਯੋ ਤਾਂਹਿ ਪੈ।

'ਇਹ ਖ਼ਬਰ।

'ਜੰਗ ਕਰਕੇ।

'ਦੂਜਾ ਆਲਮ-ਗੀਰ।

'ਸਮੁੰਦ ਖਾਂ ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ ਦੁਰਾਨੀ ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਪਠਾਣ ਸੀ (ਦੁਰਾਨੀ-ਸੱਦੋਜ਼ਈ ਪਠਾਣ, ਦੁਰਾਨੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।)

'ਨਿਸਚਾ ਕਰੋ।

'ਵੱਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ।

ਇਤ ਤੈ ਅਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਮਿਲਜੋ ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਛੇਤੀ।
ਬੇਗਾ,

ਜੰਗ ਜੋਰਿ ਕੀਨੇ ਔ ਸਰੰਦ ਟੂਟੀ ਨਾਹਿ ਪੈ।

ਜੋਰਿ ਕਰਾ ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਕਹਜੋ ਯੋਂ ਵਜੀਰ ਢਿਗ,
ਸਿੰਘ ਜੋ ਪੈ ਆਵੈਂ ਫਤੇ ਪਾਵੈਂ ਝਟ ਯਾਂਹਿ ਪੈ।

ਗਾਰਤਾ ਕਰਜੋ ਸੁ ਚੈਹੈਂ ਦਿਲੋਂ ਬੈਰੀ ਏਸ ਕੇ ਹੈਂ,

ਜੈਹੈਂ ਜੋ ਬੁਲਾਏ ਐਹੈਂ ਲੂਟਨੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਪੈ।

॥ ੪ ॥

ਸੁਨ ਕੈ ਵਜੀਰ ਮਨਿ ਗੁਨ ਕੈ ਹੁਕਮ ਦਯੋ,

ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਬੋਲਿ ਲੇਹੁ ਆਇੰ ਵਹਿ ਜਬਿ ਹੀ।

ਤੋਰ ਕੈ ਸਰੰਦ ਕੋ ਸੁਛੰਦਾ ਧਨ ਲੂਟ ਲੈਹੈਂ,

ਖਿਲਤਾ ਬੁਲੰਦ ਚੈਹੈਂ ਹਮ ਫਿਰ ਤਬਿ ਹੀ।

ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੇਂ ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਪਠ ਕੈ ਸਦੀਕ-ਬੇਗ,

ਪੰਥ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਲਯੋ ਭੇਤ ਗਾਇ ਸਭਿ ਹੀ।

ਆਯੋ ਪੰਥ ਧਾਇ ਕੈ ਸਰੰਦ ਪਰ ਮੋਦ ਧਾਰਿ,

ਦੇਖ ਕੈ ਵਜੀਰ ਕਹਜੋ ਫਤੇ ਹੈ ਹੈ ਅਬਿ ਹੀ ॥ ੫ ॥

ਖਾਇ ਕੈ ਅਫੀਮ ਭੰਗ* ਹੋਇ ਕੈ ਨਿਸੰਗ ਸਿੰਘ,

ਆਯੁਧ ਸਜਾਇ ਚਢੇ ਹੋਇ ਸਭਿ ਤਜਾਰ ਹੈਂ।

ਪਰੇ ਤਬਿ ਧਾਇ ਏਕ ਵਾਰ ਹੀ ਉਠਾਇ ਪਗ,

ਗੁਰੂ ਕੋ ਮਨਾਇ ਬਹੁ ਹੂਲ-ਹਾਲ ਪਾਰ ਹੈਂ।

ਡਰਨ ਮਰਨ ਤੈ ਨ, ਚਰਨ ਅਗਾਰੀ ਸਭਿ ਧਰਨ,

ਜੰਬੂਰੇ ਤੋਪ ਪਰਨ ਅਸਾਰ ਹੈਂ^੨।

ਝੱਟਪੱਟ ਜਾਇ ਧਾਇ ਕੋਟ ਕੋ ਲਗਾਇ ਸੀਢੀ,
ਚਢ ਕੈ ਦਬਾਇ ਲਯੋ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਮਾਰ ਹੈਂ ॥ ੬ ॥

ਜੈਸੇ ਰਾਮ ਸੈਨ ਚਢੀ ਲੰਕ ਪੈ ਨਿਸੰਕ ਐਨ,
ਤੈਸ ਹੀ ਫਲੰਗਿ ਸਿੰਘ ਚੜੇ ਕੋਟ ਧਾਇ ਕੈ।

ਤੋਪ ਲਈ ਛੀਨ ਓਪ ਦੂਰ ਕੈ ਪਠਾਨਨ ਕੀ,
ਦਯੋ ਦਰਵੱਜਾ ਤੋਰ ਦਰਵਾਨ ਘਾਇ ਕੈ।

ਤਈ ਫਿਰ ਛੂਟ ਕਰਿ ਲੂਟ ਔ ਕਤਲ ਪਰਿ,
ਲੁੱਟ ਤੇ ਕਤਲ ਉੱਪਰ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

ਲੁੱਟ ਤੇ ਕਤਲ ਉੱਪਰ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

ਲੁੱਟ ਤੇ ਕਤਲ ਉੱਪਰ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

ਲੁੱਟ ਤੇ ਕਤਲ ਉੱਪਰ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

ਛੇਤੀ।

ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ।

ਇਸ ਸੂਬੇ ਸਰਹੰਦ ਉੱਪਰ।

ਗਰਕ।

ਜੇ ਕਰ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਲੁੱਟਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰ ਕੇ ਆਉਣਗੇ।

ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਕੇ।

ਸ਼ਾਹੀ ਪੁਸ਼ਾਕ (ਸਿਰੋਪਾਉ)।

ਕਹਿ ਕੇ।

*ਦੇਖ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ: ੨੧ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੯੪ ਤੇ * ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ ਟੁਕ।

ਹਲਚਲੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ। ^੨ਬੇਖਬਰੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਪੌੜੀ।

ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ।

ਉਪਮਾਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਲੁੱਟ ਤੇ ਕਤਲ ਉੱਪਰ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

ਹਾਰ ਕੈ ਪਠਾਨ ਗਏ ਦੌਰ ਦਹਿਲਾਇ ਕੈ।	'ਕੰਬ ਕੇ, ਡਰ ਕੇ।
ਮੁਗਲ ਮਰੱਟੇ ਪੇਖਿ ਸਿੰਘਨ ਝਪੱਟੇ।,	'ਝਪਟਾਂ।
ਦਾਂਤ ਆਂਗੁਰੀ ਲੈ ਕੱਟੇ, ਔ ਸਪੱਟੇ। ਧਸੇ ਜਾਇ ਕੈ	'ਛੇਤੀ।
॥੨॥	
ਬਸੁਨ ਅਮੋਲ ਅੱਸੂ ਆਯੁਧ ਅਤੋਲ ਲੋਲ।,	'ਬੇ-ਕੀਮਤੇ ਬਸਤ੍ਰ, ਚੰਚਲ ਘੋੜੇ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ।
ਲਏ ਬਹੁ ਟੋਲਿ ਟੋਲਿ ਸਿੰਘਨ ਸੰਭਾਰ ਕੈ।	
ਮੰਦਰਾਂ ਕੇ ਅੰਦਰ ਥੀਂ ਲਯੋ ਹੈ ਕਢਾਇ ਧਨ,	'ਹੁੱਜਾਂ।
ਤੀਰ ਤੇਗ ਸੇਲਨ ਕੀ ਚੋਕ। ਬਹੁ ਮਾਰ ਕੈ।	'ਆਪਣੀ ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਕਰਕੇ। ²ਬਹੁਤਾ ਧਨ।
ਦਾਰਦ ਬਿਦਾਰ ਨਿਜ। ਸਿੰਘ ਲੈ ਅਪਾਰ ਬਿੱਤ²,	
ਆਏ ਫੇਰ ਡੇਰੇ ਸਭਿ ਚਿੱਤ ਮੋਦ ਧਾਰ ਕੈ।	'ਸੂਬਾ।
ਪਕਰ ਪਠਾਨ ਲਯੋ ਨਾਜ਼ਮ। ਸਮੁੰਦ ਖਾਨ,	'ਪਠਾਣ।
ਔਰ ਅਫਗਾਨ। ਗਏ ਦੌਰ ਸਭਿ ਹਾਰ ਕੈ ॥੮॥	'ਜੁਗਤੀ, (ਅ) ਜਤਨ।
ਗਾਜ ਦੀਂ ਬਜ਼ੀਰ ਤਦਬੀਰ। ਕਰਿ ਫੇਰ ਸਭਿ,	
ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਨ ਸਰਹੰਦ ਕਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ।	'ਤਹਿਤ, ਦਬਦਬਾ।
ਨਾਜ਼ਮ ਸਦੀਕ ਬੇਗ ਮੁਗਲ ਬਨਾਯੋ ਤਹਿੰ,	'ਬਹੁਤੇ।
ਤਹਿਦ। ਬਿਠਾਯੋ ਸਭਿ ਆਪਨੋ ਸੰਭਾਰ ਹੈ।	'ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਭੂਤੀ (ਸਮੱਗ੍ਰੀ) ਦੇਖ ਕੇ।
ਊਂਟ ਅੱਸੂ ਆਯੁਧ ਬਿਸਾਲ। ਔ ਕਮਾਲ ਧਨ,	'ਈਰਖਾ।
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਪਾਸ ਹੇਰਿ ਬਿਭੋ ਬਹੁ ਭਾਰ ਹੈ।	'ਬੇਈਮਾਨੀ 'ਚ ਡਟਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੇ।
ਮੁਗਲ ਮਰੱਟੋਂ ਨੈ ਮਤਸਰ। ਫੱਟੋਂ ਨੈ,	
ਬੇਈਮਾਨਿ ਡੱਟੋਂ। ਨੈ ਛੀਨਬੇ ਕੀ ਧਾਰਿ ਹੈ	'ਛੇਤੀ ਖਬਰ।
॥੯॥	
ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਬੇਗ ਸਾਰ। ਦੀਨੀ ਏਹ ਖਾਲਸੇ ਕੋ,	
ਪੰਥ ਹੈ ਤਜਾਰ ਚਲਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਓਰ ਹੈ।	
ਧੌਂਸ ਬਜਵਾਇ ਲਦਵਾਇ ਅਸਬਾਬ ਸਭਿ,	
ਲਯੋ ਆਗੇ ਲਾਇ ਪਰੇ ਰਾਹਿ ਕਰਿ ਸ਼ੋਰ ਹੈਂ।	
ਮੁਗਲ ਮਰੱਟੇ ਪਛੁਤਾਇ ਕੈ ਬਢਾਇ ਰੋਸ,	
ਪਰੇ ਆਇ ਧਾਇ ਹਿਤ ਲੂਟਬੇ ਸਜੋਰ ਹੈਂ।	'ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ, ਧੱਕੇ ਨਾਲ।
ਸਿੰਘ ਹਟ ਪਾਛੇ ਆਛੇ ਲਰੇ ਖਰੇ ਹੋਇ ਖੂਬ,	
ਸਾਰ ਸੰਗ ਸਾਰ। ਬਜਯੋ ਸਜਯੋ ਰਣ ਘੋਰ² ਹੈ	'ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ²ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ।

॥ ੧੦ ॥

ਮਰੇ ਅੱਸੂ ਜ੍ਯਾਨ ਜਬਿ ਜੰਗ ਮੈਂ ਮਹਾਨ, ਤਬਿ
ਸਿੰਘ ਸਬਿ ਰੋਸ ਠਾਨ ਏਕ ਬਾਰ ਪਰੇ ਹੈਂ।

ਵੱਟ ਕੈ ਕਸੀਸਾ ਸੀਸ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਕਾਟਿ ਬਹੁ,
ਮੁਗਲ ਮਰੱਟੜੋਂ ਕੇ ਖੱਟੇ ਦੰਦ ਕਰੇ ਹੈਂ।

'ਕਚੀਚੀਆਂ ਵੱਟ ਕੇ।

ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਮੋੜਿ ਪਾਛੇ ਆਗੇ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਆਛੇ,
ਦੁੰਦਭਿ ਬਜਾਇ ਫੇਰ ਚਾਲੇ ਮੋਦ ਭਰੇ ਹੈਂ।

'ਧੌਸੇ।

ਖਾਯੋ ਲੂਟ ਆਪ ਜਿਨੈ ਕੌਨ ਲੂਟ ਸਕੈ ਤਿਨੈ,
ਸ਼ੇਰਿ ਦਾੜਿ ਮਾਸ ਕਿਨੈ ਲਯੋ ਬਿਨਾ ਮਰੇ ਹੈਂ

॥ ੧੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਤਲੁਜ ਬਯਾਸਾ ਨਾਖਿ ਸਿੰਘ,
ਬਿਰੇ ਸੁਧਾਸਰ ਜਾਇ।

'ਲੰਘ ਕੇ।

ਗੁਰਦੁਆਰਨ ਕੀ ਟਹਲ ਬਹੁ,
ਕਰੀ ਮੋਦ ਮਨਿ ਪਾਇ ॥ ੧੨ ॥

ਜਿਨ ਜਿਨ ਢਿਗ ਬਹੁ ਧਨ ਅਯੋ,
ਤਿਨ ਤਿਨ ਔਰ ਅੱਸੁਾਰ।

ਹਸਬ ਹੈਸੀਯਤ ਕੇ ਰਖੇ,
ਬਨੇ ਘਨੇ ਸਰਦਾਰ ॥ ੧੩ ॥

'ਤਾਕਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ।

ਦਿਨ ਦਿਨ ਬ੍ਰਿੱਧੀ ਪੰਥ ਕੀ,
ਲਗੀ ਹੋਨ ਤਬਿ ਭੂਰ।

'ਤਰੱਕੀ।

'ਬਹੁਤੀ।

ਗਾਜ਼ੀ-ਦੀਨ ਵਜੀਰ ਕੀ,
ਸੁਨੋ ਭਈ ਜਿਮ ਰੂਰ ॥ ੧੪ ॥

'ਸੁੰਦਰ (ਕਥਾ)।

ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ:

ਉਤ ਗਾਜ਼ੀ-ਦੀਨ ਵਜੀਰ ਫੇਰ।
ਕਰਿ ਬੰਦੋਬਸਤ ਸਰਹੰਦ ਕੇਰ।

ਜਬਿ ਚੜ੍ਹਿ ਕਰਿ ਅਯੋ ਲਹੌਰ ਓਰ।

'ਤਰਫ।

ਸੁਨਿ ਪਰਯੋ ਦੁਰਾਨਿਨ ਤਈਂ ਸ਼ੇਰ ॥ ੧੫ ॥

'ਦੁਰਾਨੀਆਂ 'ਚਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਤਬਿ ਨਾਜ਼ਮ ਮੋਮਨ-ਖਾਨ ਧੀਰ।

ਤਬਿ ਹੁਤੋ ਜੁ ਵੀਚ ਲਹੌਰ ਮੀਰ।

'ਮੀਰ ਮੋਮਨ ਖਾਂ।

ਤਿਨ ਬੇਗਮ ਮੰਨੂ ਮੀਰ ਸੰਗ।
 ਮਿਲ ਕਰਿ ਸਲਾਹਿ ਠਹਰਾਇ ਚੰਗ ॥ ੧੬ ॥
 ਥੀ ਮੀਰਮੰਨੂ ਕੀ ਸੁਤਾ¹ ਜ੍ਹਾਨ। 'ਪੁੱਤਰੀ।
 ਲਿਯ ਡੋਲਾ ਤਿਸ ਕਾ ਸੰਗ ਜਾਨ।
 ਤਟ¹ ਬਯਾਸਾ ਮੋਮਨ ਮੀਰ ਆਇ। 'ਕਿਨਾਰੇ।
 ਮਿਲ ਪਰਜੋ ਵਜੀਰਹਿ ਖੌਫ ਖਾਇ ॥ ੧੭ ॥
 ਦਿਯ ਡੋਲਾ ਲਯਾਯੋ ਸੰਗ ਜੋਇ।
 ਖੁਸ਼ ਗਾਜੀ-ਦੀਨ ਵਜੀਰ ਹੋਇ।
 ਲੈ ਡੋਲਾ ਈਨ ਮਨਾਇ ਔਰ¹। 'ਅਤੇ ਈਨ ਮਨਾ ਕੇ।
 ਹਟ ਗਯੋ ਸੁ ਦਿੱਲੀ ਦਿਸਾ ਓਰ ॥ ੧੮ ॥
 ਤਿਸ ਸੰਗ ਮਰੁੱਟੇ ਅਏ ਜੋਇ।
 ਉਨ ਪਾਰ ਜਮਨ ਦਰਯਾਵ ਹੋਇ।
 ਪੁਨ ਸ਼ਹਿਰ ਸਹਾਰਨ, ਹਰਿ-ਦੁਾਰ।
 ਦੇਬਣ ਮੁਜ਼ੱਫਰਪੁਰਿ ਸੁਧਾਰ ॥ ੧੯ ॥
 ਪਾਨੀਪਤਿ ਸੁਨਪਤਿ¹ ਅਰ ਕ੍ਰਨਾਲ। 'ਸੋਨੀਪਤ।
 ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਬਾਂਗਰ¹ ਲਿਯ ਸੰਭਾਲ। 'ਕੈਂਥਲ ਤੇ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ।
 ਮਥਰਾ ਲੌ ਰੋਕਯੋ ਦੇਸ ਸਾਰ¹। 'ਸਾਰ।
 ਨਿਜ ਕਬਜੇ ਕੀਨੋ ਮੁਲਕ ਭਾਰ¹ ॥ ੨੦ ॥ 'ਬਹੁਤਾ।
 ਕੁਛ ਦਿਨ ਪਠਾਨ ਇਤ ਰਹੇ ਚੰਗ।
 ਫਿਰ ਬਿਗਰੇ ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਸੰਗ।
 ਪੁਨ ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਵਿਚਾਰਿ ਭੇਤ।
 ਮਰੁੱਟੇ ਬੁਲਵਾਏ ਮਦਦ ਹੇਤ ॥ ੨੧ ॥
 ਦੈਨਾ ਕਰਿ ਟਕਾ¹ ਪਚੀਸ ਲਾਖ। 'ਰੁਪਇਆ।
 ਤਬਿ ਅਏ ਮਰੁੱਟੇ ਅਧਿਕ ਮਾਖਿ¹। 'ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ।
 ਜਬਿ ਪਹੁੰਚੇ ਬੀਚ ਪੰਜਾਬ ਆਇ।
 ਉਤ ਮੋਮਨ-ਖਾਂ ਅਤਿ ਖੌਫ ਖਾਇ ॥ ੨੨ ॥
 ਬਿਨ ਜੰਗ ਲਹੌਰਹਿ ਗਯੋ ਛੋਰ।
 ਸਭਿ ਔਰ ਦੁਰਾਨੀ ਗਏ ਦੌਰ।
 ਦਿਸ ਕਾਬਲ ਵਹਿ ਜਬਿ ਗਏ ਧਾਇ।
 ਤਬਿ ਮਰੁੱਟੇ ਨੈ ਮਨਿ ਮੋਦ ਪਾਇ ॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਿਨ ਹੀ ਜੰਗ ਲਹੌਰ ਤਬਿ,
ਅਰ ਸਭਿ ਮੁਲਕ ਪੰਜਾਬ।
ਮਰੁਟਯੋਂ ਨੈ ਬਿਨ ਦੇਰ ਲਿਯ,
ਨਿਜ ਇਕਬਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵ' ॥ ੨੪ ॥

'ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ।

ਚੌਪਈ:

ਝੁਨਕੂ-ਰਾਵ, ਮਲਾਰ-ਰਾਵ ਲਖ'।
ਤੁੱਕੋ ਹੁਲਕਰ, ਰਘੋਰਾਵ ਦਖ'।
ਬਾਵੂ-ਰਾਵ ਆਦਿ ਸਰਦਾਰੈਂ।
ਹੁਤੇ ਮਰੁਟਯੋਂ ਕੇ ਤਬਿ ਭਾਰੈਂ ॥ ੨੫ ॥
ਜਿਹਲਮ ਤਕ ਇਨ ਸਭਿ ਹੀ ਦੇਸੈਂ।
ਨਿਜ ਕਬਜੇ ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਬੇਸੈਂ।
ਬਾਵੂ-ਰਾਵ ਅਰ ਮਾਧੋ-ਰਾਵ।
ਰਹੇ ਉਭੈ' ਯਹਿ ਵੀਚ ਪੰਜਾਬ ॥ ੨੬ ॥
ਇਨ ਢਿਗ ਫੌਜ ਛੋਡਿ ਕੁਛ ਆਛੇ।
ਔਰ ਗਏ ਮਰੁਟੇ ਹਟ ਪਾਛੇ।
ਧਨ ਪੰਜਾਬ ਤੈ ਅਨਗਨ' ਲੈ ਕੈ।
ਨਿਜ ਨਿਜ ਤਰਫੋਂ ਹਾਕਮ ਕੈ ਕੈ ॥ ੨੭ ॥
ਨ੍ਰਿਪ ਮ੍ਰਹੱਟੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਠੌਰੈਂ।
ਦੱਖਨ ਓਰ ਗਏ ਕਰਿ ਗੌਰੈਂ'।
ਸਜਾਲ-ਕੋਟ ਮੈਂ ਜੀਵਾ-ਰਾਵ।
ਕੋਟ ਪਠਾਨੈ ਸਾਹਿਬ-ਰਾਵ ॥ ੨੮ ॥
ਬਾਵੂ-ਰਾਇ ਲਾਹੌਰੈਂ ਰਹਯੋ।
ਮਧ ਗੁਜਰਾਤੈਂ ਸੇਵਾ ਬਹਯੋ'।
ਮਰੁਟੇ ਹਾਕਮ ਯੋਂ ਸਭਿ ਠੌਰੈਂ।
ਬਨੇ ਤਬੈ ਚਕਰੈਲਨ ਤੌਰੈਂ' ॥ ੨੯ ॥
ਸਿੰਘ ਮਰੁਟੇ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀਂ।
ਘੂਰ ਮਘੂਰੇ ਅਧਿਕ ਰਹਾਂਹੀਂ'।
ਦਾਉ ਲਗੈ ਜਿਸ ਕਾ ਜਿਸ ਠੌਰੈਂ।
ਲੂਟ ਦਬਾਵੈਂ ਸੋ ਨਿਜ ਤੌਰੈਂ' ॥ ੩੦ ॥

'ਜਾਣੇ।

'ਚਤੁਰ।

'ਦੇਵੇਂ।

'ਅਣਗਿਣਤ।

'ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ।

'ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਰਾਉ ਬੈਠ ਗਿਆ।

'ਸਿਰਕੀ ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

'ਕਰੋਧ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

'ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਦੁਹੂੰ ਦਿਸਾ ਤੈ ਬਢ ਕਰਿ ਕੋਈ।

ਨਾਹਿੰ ਦਬਾਇ ਸਕੈ ਇਕ ਦੋਈ।

'ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ।

ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੇ ਜਬਿ ਐਸੇ।

ਔਰ ਸੁਨੋ ਫਿਰ ਵਰਤੀ ਜੈਸੇ ॥ ੩੧ ॥

ਸਰਹੰਦੀ ਜਾਲੰਧਰੀ ਏਤੇ।

'ਏਧਰ ਸਰਹਿੰਦ ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਸੂਬੇ।

ਟਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜੁ ਪੰਥਹਿ ਦੇਤੇ।

ਜਬਿ ਤੈ ਬਲ ਮਰੂਟਜੋਂ ਨੈ ਪਾਯਾ।

ਤਬਿ ਤੈ ਤਿਨ ਨਹਿੰ ਟਕਾ ਪੁਚਾਯਾ ॥ ੩੨ ॥

ਪੰਥ ਮਾਂਗ ਤਬਿ ਰਹਜੋ ਬਥੇਰਾ।

ਨਹਿੰ ਉਨ ਦੀਨੋ ਬਢ ਗਯੋ ਝੇਰਾ।

'ਝਗੜਾ ਵਧ ਗਿਆ।

ਇਤਨੇ ਮੈਂ ਆਨੰਦ-ਪੁਰਿ ਕੇਰਾ।

ਮੇਲਾ ਨਿਕਟਿ ਅਯੋ ਜਬਿ ਹੇਰਾ ॥ ੩੩ ॥

'ਦੇਖਿਆ।

ਇਕਠਾ ਹੋਇ ਪੰਥ ਤਬਿ ਚਾਲਾ।

ਗਿਰਦ ਜਲੰਧਰ ਮੁਲਕ ਬਿਸਾਲਾ।

ਲੂਟਜੋ ਸਿੰਘਨ ਡਾਰਜੋ ਗਦਲੇ।

'ਗਦਰ ਪਾ ਕੇ।

ਨਿਜ ਸਦੀਵ ਕੇ ਟਕਜੋਂ ਬਦਲੇ ॥ ੩੪ ॥

'ਆਪਣੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰੁਪਇਆਂ ਦੇ ਬਦਲੇ 'ਚ।

ਕੁਛਕ ਪੰਥ ਚਲਿ ਦ੍ਰਾਬੇ ਦ੍ਰਾਬੇ।

ਪਹੁੰਚਜੋ ਆਨੰਦ-ਪੁਰੀ ਸ਼ਿਤਾਬੇ।

'ਛੇਤੀ।

ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਲਖਿ ਸਤਲੁਜ ਆਈ।

'ਲੰਘ ਕੇ।

ਗਿਰਦ ਸਰੁੰਦਹਿ ਧੁੰਮ ਮਚਾਈ ॥ ੩੫ ॥

ਨਾਜਮ ਤਬਿ ਸਰੁੰਦ ਕੇ ਵੀਚੈਂ।

ਮੁਗਲ ਸਦੀਕ ਬੇਗ ਥਾ ਨੀਚੈਂ।

ਲੈ ਨਿਜ ਅਨੀ ਘਨੀ ਵਹਿ ਧਾਏ।

'ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।

ਪਹੁੰਚਜੋ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਜਬਿ ਆਏ ॥ ੩੬ ॥

ਸ਼ਾਹੀਵਾਲ ਨਗਰ ਇਕ ਭਾਰਾ।

ਦੁਹਿ-ਦਿਸ ਤੈ ਵਡ ਪਰਜੋ ਅਖਾਰਾ।

'ਜੰਗ।

ਤੋਪ ਜੰਬੂਰੇ ਮੇਲਿ ਜੰਜੈਲੈ²।

'ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ। ²ਲੰਮੀਂ ਨਾਲੀ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ।

ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਕੀਨੇ ਬਹੁ ਫੈਲੈ ॥ ੩੭ ॥

'ਫਾਇਰ, ਵਾਰ।

ਮਾਰਿ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਬਿਹਬਲ ਕੀਨੇ।

'ਵਿਆਕੁਲ।

ਏਕ ਠੌਰ ਸਿੰਘ ਹੋਣ ਨ ਦੀਨੇ।

ਉਤਰ ਰਹੇ ਥੇ ਸਿੰਘ ਜਹਾਂ ਜਹਿੰ।
ਘੇਰ ਲਏ ਤਬਿ ਤੁਰਕਨਿ ਤਹਿੰ ਤਹਿੰ ॥ ੩੮ ॥

ਜੇ ਜੇ ਸਿੰਘ ਸੰਮੁਖ ਹੂੰ ਲਰੇ।

ਅੰਗ ਅੰਗ ਤੋਪਨ ਸੋਂ ਕਰੇ।

ਸਿੰਘ ਘਨੇ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਮਾਰਿ।

ਮਰੇ ਅਧਿਕ ਤਹਿੰ ਕਰ ਹਥਯਾਰ' ॥ ੩੯ ॥

'ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਸਣੇ।

ਡੇਰਾ ਨਿਜ, ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਛੂਟਯੋ।

ਤੁਰਕਨ ਜੋਰ ਪਾਇ ਸਭਿ ਲੂਟਯੋ।

ਲਰਤ ਭਿਰਤ ਸਿੰਘ ਚਲੇ ਅਗਾਰੀ।

ਸੈਨ ਤੁਰਕ ਕੀ ਲਗੀ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥

ਠਹਿਰਣ ਨਾਹਿੰ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦੇਹੀਂ।

ਤੋਪਨ ਕੀ ਬਹੁ ਮਾਰ ਕਰੇਹੀਂ ॥ ੪੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਖੜ੍ਹਿ ਖੜ੍ਹਿ ਅੜਿ ਅੜਿ ਸਿੰਘ ਤਬਿ,

ਲੜਿ ਲੜਿ ਫੜਿ ਫੜਿ ਜੋਰ।

ਦਿਸ' ਅਨੰਦ-ਪੁਰਿ ਕੀ ਚਲੇ,

'ਤਰਫ਼।

ਸਨੇ ਸਨੇ ਮਗ ਹੋਰ' ॥ ੪੨ ॥

'ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹੋਰਸਤੇ।

ਚੌਪਈ:

ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਦਲ ਔਰ ਬੁਲੰਦੈਂ।

ਪਹੁੰਚਯੋ ਥਾ ਜੋ ਪੁਰੀ ਅਨੰਦੈਂ।

ਤਿਨ ਜਬਿ ਸਾਰ' ਏਹ ਸੁਨ ਪਾਈ।

'ਖਬਰ।

ਕੋਪ ਹੋਇ ਆਏ ਸਭਿ ਧਾਈ ॥ ੪੩ ॥

ਆਇ ਬੀਜਰੀ ਸਮ ਵਹਿ ਪਰੇ।

ਮਾਰਿ ਤੁਰਕ ਬਿਹਬਲ' ਬਹੁ ਕਰੇ।

'ਵਿਆਕੁਲ।

ਖਾਇ ਸ਼ਕਿਸਤ' ਤੁਰਕ ਤਬਿ ਧਾਏ।

'ਹਾਰ।

ਧਸੇ ਵੀਚ ਸਰਹੰਦਹਿ ਜਾਏ ॥ ੪੪ ॥

ਸਿੰਘਨ ਗਿਰਦ ਸਰੰਦਹਿ ਆਈ।

ਡੇਰੇ ਲਾਇ ਗਦਲ' ਦਿਯ ਪਾਈ।

'ਗਦਰ, ਹਲਚਲ।

ਫਿਕਰ ਸਦੀਕ ਬੇਗ ਕੋ ਪਰਿਓ।

ਬੈਠਿ ਵਿਚਾਰ ਐਸ ਤਿਨ ਕਰਿਓ ॥ ੪੫ ॥

ਸਿੰਘ ਮਖੀਰ ਡੂਮਣੇ ਜ਼ਹਿਰੀ।	
ਛੇੜ ਲਏ ਹਮ ਨਾਹੱਕ ¹ ਕਹਿਰੀ ² ।	'ਐਵੇਂ ਹੀ। ² ਵਖਤ ਪਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।
ਅਬਿ ਯਹਿ ਚੈਨ ਲੈਨ ਕਬਿ ਦੈਹੈਂ।	
ਲੂਟੈਂ ਦੇਸ ਕਲੇਸ਼ ਰਖੈ ਹੈਂ ॥ ੪੬ ॥	
ਚਿਪਟਯੋ ¹ ਭੂਤ ਲਏ ਬਿਨ ਬਲੀ।	'ਚਿੰਬੜਿਆ ਹੋਇਆ।
ਟਰ ਹੈ ਕਬਿ, ਕਰਿ ਹੈ ਨਹਿੰ ਭਲੀ।	
ਯਹਿ ਵਿਚਾਰਿ ਤਿਨ ਪਿਛਲਾ ਕਰਾ ¹ ।	'ਪਿਛਲੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ।
ਟਕੇ ¹ ਦਏ ਗਿਨ ਰਖੇ ਨ ਜਰਾ ॥ ੪੭ ॥	'ਰੁਪਏ।
ਜ਼ਖਮੀ ਸਿੰਘ ਜਿਤਿਕ ਥੇ ਭਏ।	
ਜ਼ਖਮਾਨੇ ¹ ਤਿਨ ਕੇ ਪੁਨ ਲਏ।	'ਜ਼ਖਮਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਦਾ ਖਰਚ।
ਅਰ ਅਸਬਾਬ ਲੁਟਯੋ ਥਾ ਜੇਤਾ।	
ਵਾਪਸ ਲਯੋ ਪੰਥ ਕਰਿ ਤੇਤਾ ॥ ੪੮ ॥	
ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਹਰੀ ਲੌ।	
ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ, ਜੈ ਸਿੰਘ ਵਰੀ ¹ ਤੌ ² ।	'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ² ਤਦੋਂ।
ਥੇ ਸਰਦਾਰ ਜੁ ਜਖਮੀ ਭਾਰੇ।	
ਰਹੇ ਮਾਲਵੇ ਮੁਲਕ ਮਝਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥	
ਨਗਰ ਡਰੌਲੀ ਗਿਰਦ ਗਰਾਮੈਂ ¹ ।	'ਚੌਫੇਰੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ।
ਰਹਿ ਕਰ ਜ਼ਖਮ ਮਿਲਾਏ ਤਾ ਮੈਂ ¹ ।	'ਤਿਨਾਂ (ਪਿੰਡਾਂ) ਵਿੱਚ।
ਔਰ ਪੰਥ ਸਭਿ ਗਿਰਦ ਸੁਧਾਸਰ।	
ਥਿਰਯੋ ਜਾਇ ਮਨਿ ਮੋਦ ਅਧਿਕ ਭਰਿ ॥ ੫੦ ॥	
ਜ਼ਖਮੀ ਰਾਜੀ ਹੈ ਫਿਰ ਸਾਰੇ।	
ਮਿਲੇ ਆਇ ਸਭਿ ਪੰਥ ਮਝਾਰੇ।	
ਸਾਰ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਥਾ ਗਿਆਰਾਂ।	
ਭਈ ਗਾਥ ਇਹੁ ਤਬੈ ਉਦਾਰਾ ॥ ੫੧ ॥	
ਦੋਹਰਾ:	
ਅਬਿ ਸੁਨ ਗਾਜੀ-ਦੀਨ ਜਯੋਂ,	
ਦਿੱਲੀ ਵੀਚ ਬਜੀਰ।	
ਕਰਯੋ ਕਾਮ ਅਤਿ ਨੀਚ ਬਹੁ,	
ਗਰਜਯੋ ਸਭਿ ਪਰ ਬੀਰਿ ¹ ॥ ੫੨ ॥	'ਸੂਰਮਾਂ ਬਣ ਕੇ।
ਚੌਪਈ:	

ਸਾਨੀ ¹ ਆਲਮਗੀਰ ਚੁਕੱਤਾ ² ।	'ਦੂਜਾ' ² ਗੋਤ।
ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ ਹੁਤੇ ਨਿਸੱਤਾ ¹ ।	'ਕਮਜ਼ੋਰ।
ਗਾਜ਼ੀ-ਦੀਨ ਬਜੀਰ ਤਬੈ ਹੀ।	
ਨਿਜ ਕਰ ¹ ਸ਼ਾਹੀ ² ਲਈ ਸਭੈ ਹੀ ॥ ੫੩ ॥	'ਆਪਣੇ ਹੱਥ। ² ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ।
ਖੁਸ਼ ਹੈ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ ਤਾਂ ਕੋ।	
ਗਾਜਦ-ਬਨਰਾ ¹ ਪਦ ਦਿਯ ਬਾਂਕੋ ² ।	'ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਲਾੜਾ। (ਗਾਜਦ-ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਗੱਜਣ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਮਾ। ਬਨਰਾ-ਲਾੜਾ।) ² ਸੁੰਦਰ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ।
ਇਕ ਦਿਨ ਗਾਜ਼ੀ-ਦੀਨ ਵਜੀਰੈਂ।	
ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਸਭਾ ਮੈਂ ਧੀਰੈਂ ॥ ੫੪ ॥	
ਔਰ ਅਮੀਰ ¹ ਘਨੇ ਢਿਗ ਤਾਂਹੇਂ।	'ਸਰਦਾਰ।
ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਕਚਹਿਰੀ ਮਾਂਹੇਂ।	
ਗੰਗ ਭਾਟ ¹ ਲੋ ਆਦਿਕ ਕਵੀ।	'ਭੱਟ।
ਆਏ ਚਲ ਕਰਿ ਤਬਿ ਹੀ ਸਭੀ ॥ ੫੫ ॥	
ਥਾ ਦਿਨ ਉਤਸਵ ਕਾ ¹ ਵਹਿ ਭਾਰੇ।	'ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ।
ਸਭਿ ਕਵੀਓਂ ਨੈ ਕਬਿੱਤ ਉਚਾਰੇ।	
ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਤਈਂ ਇਨਾਮੈਂ।	
ਮਿਲਯੋ ਭਏ ਸੁਨਿ ਖੁਸ਼ੀ ਤਮਾਮੈਂ ॥ ੫੬ ॥	
ਫਿਰ ਬਜੀਰ ਮਨਿ ਧਰਿ ਹੰਕਾਰੇ।	
ਗੰਗ ਭਾਟ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਯੋ ਉਚਾਰੇ।	
ਤੁਮ ਹਮਰਾ ਕੁਛ ਜਸ ਕਰਿ ਲਜਾਵੇ।	
ਵੀਚ ਕਚਹਿਰੀ ਆਨਿ ਸੁਨਾਵੇ ॥ ੫੭ ॥	
ਹੋਵੈ ਖੁਸ਼ੀ ਸ਼ਾਹਿ ਜੋ ਸੁਨ ਕੈ।	
ਦੈਹੋਂ ਮੈਂ ਇਨਾਮ ਬਹੁ ਗੁਨ ਕੈ ¹ ।	'ਵਿਚਾਰ ਕੇ।
ਕਾਲ ਪ੍ਰੇਰੇ ਗੰਗ ਤਹਾਂਈਂ।	
ਠਕੁਰ ਸੁਹਾਤੀ ¹ ਨਾਹਿੰ ਸੁਨਾਈ ॥ ੫੮ ॥	'ਮਾਲਕ (ਭਾਵ ਗਾਜ਼ੀ ਦੀਨ) ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ।
ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਬੋਲਯੋ ਐਸੇ।	
ਹੋਤ ਨੀਤਿ ¹ ਨਹਿੰ ਵਾਕਫ ਜੈਸੇ।	'ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ।
ਤਥਾ ਹੀ:	
ਦੋਹਰਾ:	
ਬਨਰੇ ਤੈ ਬਨਰੀ ਭਈ, ਕੀਨੋ ਖਸਮ ਮਲੁਾਰ ¹ ।	'ਲਾੜੇ ਤੋਂ ਲਾੜੀ ਬਣ ਗਈ ਮਲਾਰਵਾਣ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖਸਮ

ਝਾਂਟ ਨ ਖੁੱਸੀ ਜਾਟ ਕੀ, ਲੂਟ ਖਯੋ ਸੰਸਾਰ।

ਬਣਾ ਲਿਆ।

'ਜੱਟ ਦਾ ਇਕਰੋਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਸਕਿਆ (ਉਸ ਮਲਾਰ ਨੇ) ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਖਾ ਲਿਆ।

ਯਹਿ ਦੋਹਾ ਜਬਿ ਗੰਗ ਵਖਾਨਾ।

ਸੁਨਿ ਵਜੀਰ ਉਰਿ ਅਧਿਕ ਰਿਸਾਨਾ। **॥ ੫੯ ॥**

'ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ।

ਫੌਰਨਾ ਕਹਯੋ ਜਲਾਦਨ ਤਾਂਈਂ।

'ਛੇਤੀ।

ਇਸ ਕੋ ਦਿਹੁ ਗਜ ਤੈ ਤੁੜ-ਵਾਈ।

'ਹਾਥੀ ਤੋਂ।

ਜਬਿ ਹੀ ਗੰਗ ਜਲਾਦਨ ਗਹਯੋ।

'ਪਕੜਿਆ।

ਚਲਤ ਗੰਗ ਫਿਰ ਯਾ ਬਿਧਿ ਕਹਯੋ **॥ ੬੦ ॥**

ਦੋਹਰਾ:

ਕਬੀ ਨ ਗਾਂਡੂ ਰਣ ਚੜ੍ਹੈ,

'ਕਾਇਰ।

ਜਿਤੈ ਨ ਜੰਗ ਉਮੰਗ।

ਸਗਲ ਸਭਾ ਕੋ ਰਾਮ ਰਾਮ,

ਬਿਦਾ ਹੋਤ ਹੈ ਗੰਗ **॥ ੧ ॥**

ਅਤਿੱਲ ਛੰਦ:

ਯਹਿ ਸੁਨ ਪੁਨਾ ਵਜੀਰ ਕੋਪ ਮਨਿ ਬਹੁ ਭਯੋ।

ਤਬਿ ਹੀ ਗਜ ਤੈ ਗੰਗ ਤਈਂ ਤੁੜਵਾ ਦਯੋ।

ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਸਭਿ ਸਜਾਨੇ ਲੋਕ ਵਖਾਨ ਹੈਂ।

ਹੋ ਹਾਕਮ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਾ ਨ ਕਹੀਏ ਬਾਨਿ^੨ ਹੈ **॥ ੬੧ ॥**

'ਉਲਟ। ^੨ਬਚਨ।

ਯਦਪਿ ਸਾਚੀ ਹੋਇ, ਰਿਸੈ ਸੁਨਿ ਜਾਂਹਿ ਕੋ।

ਐਸੀ ਬਾਤ ਨ ਕਹੀਏ ਕਬਿ ਹੀ ਕਾਂਹਿ ਕੋ।

ਬਾਤਨ ਸੋਂ ਗਜ ਪੀਠ ਬਾਤ ਸੋਂ ਪਾਇਂ ਤਰ।

'ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾਥੀ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ (ਲਿਤਾੜੇ ਜਾਈਦਾ ਹੈ)।

ਹੋ ਕਰਿ ਜਾਨਤ ਜੇ ਬਾਤ, ਬਾਤ ਹੈ ਕਲਪ-ਤਰੁ।

'ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ।

॥ ੬੨ ॥

ਭ੍ਰਿਗੂ ਲਾਤ ਕੀ ਬਾਤ, ਬਿਸ਼ਨ ਪੁਜਵਾ ਦਯੋ।

'ਭ੍ਰਿਗੂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਲੱਤ ਵੱਜਣ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵੱਲੋਂ ਕਹੀ ਗਈ ਗੱਲ (ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਦੈਂਤਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦਿਆਂ ਬੱਜਰ ਵਰਗਾ ਸਖਤ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ) ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ।

ਬਾਤ ਕਹਨ ਪਰ, ਗ੍ਰਹਨ ਸੂਰ ਸਸਿ ਲਾ ਲਯੋ।

'ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਕਰ ਕੇ (ਕਿ ਇਹ 'ਰਾਹੂ ਦੈਂਤ ਹੈ' ਇਸ ਨੂੰ

ਪਾਂਡਵ ਬਿਪਤਾ ਸਹੀ, ਕੌਰਵੋਂ ਘਾਤ ਹੈ।

ਹੋ ਬਾਤ ਸਮਾਨ ਨ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ।

॥ ੬੩ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਏਕ ਬਾਤ ਕੀਨੀ¹ ਲੀਨੀ ਲੰਕ ਜੋ ਬਭੀਖਨ ਨੈ,
ਬਾਤ ਚੂਕ ਗਯੋ ਗਯੋ ਰਾਵਨ ਬਖਯਾਤ ਹੈ।

ਬਾਤ ਹੀ ਕੇ ਉਤਪਾਤ ਜਾਦਵ ਭਏ ਹੈਂ ਘਾਤ¹,

ਬਾਤ ਪੈ ਬਿਸ਼ਿਸਟ ਤਾਤ ਮਾਰੇ ਗਾਂਧਿ-ਤਾਤ ਹੈਂ।

ਬਾਤ ਹੀ ਪੈ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੱਤ੍ਰੂ, ਸੱਤ੍ਰੂ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੋਤ ਜਨ,
ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ ਜਗ ਬਾਤ ਹੀ ਸੈਂ ਪਾਤ ਹੈ।

ਬੰਧ ਮੋਖ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਬਾਤ ਹੀ ਸੈਂ ਹੋਵਤ ਹੈ,¹

ਬਾਤ ਕਰ ਜਾਨੈ ਤਬਿ ਬਾਤ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ ॥ ੬੪ ॥

ਬਾਤ ਏਕ ਹੀ ਮੇਂ ਲੀਓ ਗੁਰੂ ਤੈ ਅਖੰਡ ਬਰ,
ਫੂਲ ਬੰਸਰਾਜ ਜਾ ਤੈਂ ਅਬਿ ਲੋ ਕਰਾਤ ਹੈ।

ਬਾਤ ਹੀ ਸੋਂ ਮਨ ਤਨ ਧਨ ਜਨ ਹਰ ਲੇਤ¹,

ਬਾਤ ਰਾਜ ਸਾਜ ਦੀਹ ਦੌਲਤੈਂ ਦਿਲਾਤ ਹੈ।

ਬਾਤ ਹੀ ਸੈਂ ਫੀਲ¹ ਕੀ ਅੰਬਾਰੀ ਪੈ ਸਵਾਰੀ ਲੇਤ,

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਉਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ) ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਵਾ ਲਿਆ।

¹(ਦਰੋਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਇਹ) ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਹੀ (ਕਿ ਅੰਧੇ ਕੇ
ਅੰਧ ਰਹੇ) ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਬਿਪਤਾ ਸਹਾਰੀ ਅਤੇ ਗੱਲ ਕਹਿਣ
ਕਰ ਕੇ ਹੀ (ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਸੂਈ ਦੇ ਨੱਕੇ ਜਿੰਨੀ ਜਗ੍ਹਾ
ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ) ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ।

¹ਗੱਲ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨਹੀ, ਗੱਲ ਹੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ।

¹ਇਕ ਗੱਲ (ਰਾਵਨ ਦੇ ਮਰਨ ਦੇ ਭੇਦ ਦੀ) ਕੀਤੀ।

¹ਗੱਲ (ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਨਾਲ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ) ਉੱਕ
ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਰਾਵਣ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਿਆ
ਗਿਆ।

¹ਗੱਲ ਦੇ ਹੀ ਉਪਦ੍ਰਵ ਕਰ ਕੇ (ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ੀਆਂ
ਵਾਂਗ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਮਖੌਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਾਂਭ
ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਤੇ ਕਪੜੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਕੇ
ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਔਰਤ ਨੂੰ ਕੀ ਜੰਮੇਗਾ ਤਾਂ ਦੁਰਬਾਸ਼ਾ ਨੇ
ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਡੀ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ਕ) ਜਾਦਵਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਨਾਸ਼ ਹੋ
ਗਈ।

¹ਗਾਂਧ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਸ਼ਵਾਮ੍ਰਿਤ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਪਰ ਗੁੱਸਾ ਕਰ
ਕੇ (ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਥਾਂ ਰਾਜ-ਰਿਸ਼ੀ ਕਿਉਂ
ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮਾਰ ਸੁੱਟੇ।

¹ਗੱਲ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕ ਮਿੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਵੈਰੀ ਤੇ ਵੈਰੀ ਤੋਂ ਮਿੱਤ੍ਰ ਬਣ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਦਰ ਤੇ ਨਿਰਾਦਰ ਵੀ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਨਾਲ
ਹੀ ਪਾਈਦਾ ਹੈ।

¹ਬੱਝਣਾ ਤੇ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ, ਜੀਵ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਬਣਨਾ ਗੱਲ ਨਾਲ
ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

¹ਪੁਰਸ਼ ਚੁਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਗੱਲ ਹੀਰਾਜ ਦੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਤੇ ਭਾਰੀ ਦੌਲਤ ਦਿਵਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

¹ਹਾਥੀ।

ਏਕ ਬਾਤ ਪਾਇ ਤਰੇ ਫੀਲ ਕੇ ਤੁੜਾਤ ਹੈ।
ਬਾਤਨ ਸੌਂ ਬਸੀਕਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਜਗਾ,

'ਹਾਥੀ ਦੇ (ਪੈਰਾਂ) ਹੇਠ ਤੁੜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਵਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਤ੍ਰ, ਜੰਤ੍ਰ ਤੇ ਤੰਤ੍ਰ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹਨ।

ਬਾਤ ਕਰਿ ਜਾਨੇ ਤਬਿ ਬਾਤ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ

॥ ੬੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਾਤ ਚੁਕਨ ਤੈ ਘਾਤ ਭੌ,
ਯਦੀ ਗੰਗ ਕਵਿ ਆਪ।
ਵਹਿ ਫਿਰ ਪਾਪ ਸੁਾਪ ਜੌਂ,
ਭੌ ਵਜੀਰਹਿੰ ਬਾਪ। ॥ ੬੬ ॥

'ਉਹ ਪਾਪ ਦਾ ਸਰਾਪ ਵਜੀਰ ਦਾ ਪਿਉ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਭਾਵ ਵਜੀਰ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ।

ਜਬਿ ਤੈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੈ,
ਗਾਜੀ-ਦੀਨ ਵਜੀਰ।
ਦਏ ਦੁਰਾਨੀ ਦੂਰ ਕਰਿ,
ਭਏ ਪਠਾਨ ਤਗੀਰ। ॥ ੬੭ ॥

'ਦੁਖੀ।

ਦਿਲ ਤੈ ਉਨ ਕੇ, ਲਾਗ ਕੀ,
ਆਗ ਰਹੀ ਥੀ ਲਾਗ।

'ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੀ ਅੱਗ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ।

ਜੁਰਮ ਸਮੀਰ ਬਜੀਰ ਕੇ,
ਪਈ ਅਖੀਰੈਂ ਜਾਗ। ॥ ੬੮ ॥

'ਵਜੀਰ ਦੇ ਜੁਲਮਾਂ ਰੂਪ ਹਵਾ ਨਾਲ ਅੰਤ ਨੂੰ ਬਲ ਪਈ।

ਖਾਨ ਨਜੀਬ ਪਠਾਨ ਜੋ,
ਹੁਤੋ ਰੁਹੇਲਾ ਬੀਰ।

'ਖੈਬਰ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ।

ਗਢ-ਨਜੀਬ ਮੈ ਤਾਂਹਿ ਕੇ,
ਘੇਰੌ ਜਾਇ ਵਜੀਰ ॥ ੬੯ ॥

ਲਲਿਤ ਪਦ ਛੰਦ:

ਹੈ ਕਰਿ ਦੁਖੀ ਨਜੀਬ ਖਾਨ ਅਤਿ,
ਨਿਜ ਮੱਦਦ ਹਿਤ ਤਬਿ ਹੀ।
ਫੌਰਨ ਕਾਬਲੇਸ ਬੁਲਵਾਯੋ,
ਭੇਤ ਪਠੌ ਲਿਖਿ ਸਭਿ ਹੀ।
ਟਕਾ ਬੀਸ ਲਖ ਖਰਚ ਸਫਰ ਕਾ,
ਦੈਨਾ ਕੀਨੋ ਤਾਂਹੀਂ।

ਯਾਂ ਤੈ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ,

ਆਯੋ ਕੋਪ ਮਹਾਂਗੀਂ ॥ ੨੦ ॥

ਉਤਰਜੋ ਅਟਕ ਉਰਾਰ¹ ਕਟਕ² ਲੈ,

¹ਉਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ। ²ਫੌਜ।

ਤੀਨ ਲਾਖ ਜਬਿ ਜੰਗੀ।

ਛੋਡਿ ਪੰਜਾਬ ਮਰੁੱਟੇ ਰਹਿਟੇ¹,

¹ਹਲਟ (ਵਾਂਗ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਏ)।

ਭਏ ਕੁਰੰਗ ਕੁਰੰਗੀ¹।

¹ਖੋਟੇਰੰਗ ਵਾਲੇ ਹਰਨ ਹੋ ਗਏ ਭਾਵ ਦੌੜ ਗਏ।

ਮੁਲਕੀ ਲੋਗ ਗਰਾਮਨ ਧਾਮਨ,

ਨਿਜ ਤਜਿ ਚਲੇ ਪਲਾਈ¹।

¹ਦੌੜ ਚੱਲੇ।

ਠੌਰਹਿ ਠੌਰ ਭਾਜੜਾਂ ਪਰੀਆਂ,

ਡਰ ਗਿਲਜੋ¹ ਤੈ ਖਾਈ ॥ ੨੧ ॥

¹ਗਿਲਜੇ-ਮਤੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਜਾਨਾਂ ਲੈ ਕਰਿ ਸਭਿ ਜਨ,

ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਪਹਾਰੀਂ।

ਧਸੇ ਕਿਤਿਕ, ਬਹੁ ਬਸੇ ਮਾਲਵੇ,

ਉਜਰੇ ਨਗਰ ਹਜ਼ਾਰੀਂ।

ਤਬਿ ਕੇ ਥੇਹ ਪੜੇ ਹੈਂ ਅਬਿ ਲੋ,

ਬੀਚ ਪੰਜਾਬ ਅਪਾਰੇ।

ਕਤਲ ਕਰਤ ਅਰ ਲੂਟਤ ਮਾਰਤ,

ਗਿਲਜੇ ਅਏ ਡਰਾਰੇ¹ ॥ ੨੨ ॥

¹ਡਰਾਉਣੇ।

ਸਿੰਘ ਜੰਗਲੋਂ ਮੈਂ ਧਸਿ ਬੈਠੇ,

ਮੰਗਲ ਅਧਿਕ ਮਨਾਵੈਂ।

ਰਹੈਂ ਉਦੰਗਲ¹ ਮੈਂ ਨਿਤ ਰਾਜੀ,

¹ਜੰਗ।

ਲੂਟ ਬੈਰੀਅਨ ਖਾਵੈਂ।

ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ ਪੰਜਾਬ ਵੀਚ, ਨਿਜ

ਹਾਕਮ ਛੋਡ ਅਪਾਰੈਂ।

ਧਾਇ ਜਾਇ ਫਿਰ ਧਸਿਓ ਦਿੱਲੀ,

ਕਰਤਾ ਮਾਰੋ ਮਾਰੈਂ ॥ ੨੩ ॥

ਧਾਂਕ¹ ਨ ਕਿਨੈ ਸਹਾਰੀ ਤਿਸ ਕੀ,

¹ਦਬਦਬਾ।

ਜੰਗ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਲੀਨਾ।

ਗਾਜ਼ੀ-ਦੀਨ ਬਜੀਰ ਤਈਂ ਫੜਿ,

ਕੈਦ ਸਖਤ ਤਿਹ ਕੀਨਾ।

ਤਿਸ ਕੇ ਹੁਤੇ ਰਫੀਕ¹ ਜਿਤਿਕ ਜਨ,

¹ਸਾਥੀ।

ਸਦਹਾ ਸਹਿੰ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀ।
 ਕੇਤਿਕ ਕਰੇ ਸੰਗੀਨ। ਕੈਦ ਮੈਂ,
 ਕਰੇ ਹਲਾਕ ਅਪਾਰੀ। ॥ ੨੪ ॥
 ਜਾਇਦਾਦ ਕਰਿ ਜਪਤ ਸਭਿਨਿ ਕੀ,
 ਟਕਾ ਕਈ ਲਖ ਲੀਓ।
 ਪੁਨ ਬਜੀਰ-ਆਜ਼ਮ। ਮੱਧ ਦਿੱਲੀ,
 ਖਾਨ ਨਜੀਬਹਿ ਕੀਓ।
 ਟਕਾ ਬੀਸ ਲਖ ਖਰਚੇ ਕਾ ਸਭਿ,
 ਤਿਸ ਤੈ ਸ਼ਹਿ ਪੁਨ ਲੈ ਕੈ।
 ਜਾਇ ਅਲੀ-ਗਢ ਫੇਰ ਛੁਡਾਯੋ,
 ਮਰੂਟਜੋਂ ਤੈ ਰਣ ਕੈ ਕੈ ॥ ੨੫ ॥
 ਲੂਟ ਅਲੀਗਢ ਕੋ, ਫਿਰ ਮਥੁਰਾ
 ਲੂਟੀ ਭਲੇ ਬਨਾਈ।
 ਬਿਨ ਹੀ ਜੰਗ ਆਗਰਾ ਲੀਨੋ,
 ਲਯੋ ਭਰਤ-ਪੁਰਿ ਜਾਈ।
 ਭੂਪਤਿ ਤਬਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ। ਨੈ,
 ਰਖਯੋ ਭਰਤ-ਪੁਰਿ ਕਾਯਮ।
 ਜੰਗ ਸੰਗ ਸ਼ਹਿ ਕੀਨੋ ਐਸਾ,
 ਰਹੈ ਯਾਦ ਜੋ ਦਾਯਮ। ॥ ੨੬ ॥
 ਬਾਹਰ ਤੈ ਪੁਨ ਜੱਟ ਮਰੂਟੇ,
 ਲਾਖੋਂ ਲੋਗ ਲੁਟੇਰੇ।
 ਆਇ ਚੁਤਰਫੋਂ ਗਿਰਦ ਸ਼ਹਿ ਕੇ,
 ਭਏ ਅਧਿਕ ਬਿਨ ਦੇਰੇ।
 ਨਿਸ ਦਿਨ ਲਸਕਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਮੈਂ,
 ਲੂਟ ਮਾਰ ਬਹੁ ਪਾਰੈਂ।
 ਆਖਰ ਸ਼ਾਹਿ ਪਿਛਾਰੀ ਲੋਟਯੋ,
 ਹੁੰ ਕਰਿ ਬਹੁਤ ਲਚਾਰੈਂ। ॥ ੨੭ ॥
 ਝੁਨਕੂ ਰਾਵ। ਘੁਮੇਰ² ਵੀਚ ਤਬਿ,
 ਰਹਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਤੈ ਆਕੀ।
 ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ, ਦਿੱਲੀ

।ਸੈਂਕੜੇ ਬੰਦੇ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਸਹਾਰਦੇ ਹਨ।

।ਸਖ਼ਤ।

।ਬਹੁਤੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

।ਵੱਡਾ ਵਜ਼ੀਰ।

।ਇਹ ਭਰਤ-ਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ।

।ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

।ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

।ਦੁਖੀ।

।ਨਾਮ ਮਰਹੱਟਾ।²ਸ਼ਹਿਰ।

ਠਹਿਰ ਕੁਛਕ ਦਿਨ ਬਾਕੀ।
 ਲੁਟ ਮਾਰਿ ਬਹੁ ਲੈ ਨਜ਼ਰਾਨੇ,
 ਪਹੁੰਚਯੋ ਫੇਰ ਲਹੌਰੈਂ।
 ਮੁਲਕ ਪੰਜਾਬ ਵੀਚ ਨਿਜ ਹਾਕਮ,
 ਕਾਯਮ ਕਰਿ ਸਭਿ ਠੌਰੈਂ ॥ ੭੮ ॥
 ਜੈਨ-ਖਾਨ ਨਿਜ ਤਰਫੋਂ ਨਾਜ਼ਮ',
 ਵੀਚ ਸਰੁੰਦ ਬਨਾਯੋ।
 ਵੀਚ ਲਹੌਰ ਕਾਬਲੀ-ਮਲ ਕੋ,
 ਨਾਜ਼ਮ ਕਰਿ ਬੈਠਾਯੋ।
 ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਮੁਲਤਾਨ ਪਿਸ਼ਾਵਰ,
 ਕਲਾਨੌਰ ਜਾਲੰਧਰ।
 ਹਾਕਮ ਕਾਯਮ ਕਰੇ ਆਪਣੇ,
 ਮੁਲਕ ਸਭੀ ਇਸ ਅੰਦਰ ॥ ੭੯ ॥

'ਸੂਬਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਕਥਾ,
 ਸੁਨੋ ਭਈ ਅਬਿ ਜੈਸ।
 ਐਸੇ ਗਦਲ ਮਹਾਨ ਸੈ',
 ਸਿੰਘ ਰਹੈਂ ਕਿਮ ਬੈਸ ॥ ੮੦ ॥

'ਵੱਡੀ ਹਲਚਲ ਵਿੱਚ।

ਚੌਪਈ:

ਲੋਗ ਦੁਰਾਨੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੈਂ।
 ਲੁਟ ਜੁ ਹਟੈਂ ਪਿਛਾਰੀ ਆਨੈਂ।
 ਵੀਚ ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਘ ਤਿਨ ਤਾਂਈਂ।
 ਸਾਬਤ ਜਾਨ ਨ ਦੈਨ ਕਦਾਂਈਂ ॥ ੮੧ ॥
 ਬਲਕਿਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਕਾ ਲਸ਼ਕਰ।
 ਲੂਟਯੋ ਸਾਮ ਡਕੈਤੈਂ ਤਸਕਰ।
 ਨੂਰਦੀਨ ਕੀ ਪਾਸ ਸਰਾਂਏਂ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਸਿੰਘਨ ਮਤਾ ਮਤਾਏ' ॥ ੮੨ ॥
 ਲੂਟਯੋ ਸ਼ਾਹੀ ਅਧਿਕ ਖਜ਼ਾਨਾ।
 ਆਯੁਧ ਅੱਸੂ ਲਏ ਬਿਧਿ ਨਾਨੂ।
 ਇਸੀ ਹੇਤ ਤੈ ਰਿਸ ਬਹੁ ਸ਼ਾਹੈਂ।

'ਹਟ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

'ਡਾਕੂਆਂ ਤੇ ਚੋਰਾਂ ਵਾਂਗ।

'ਪੱਕੀ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ।

ਨੇਸਤਾ ਕਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਚਾਹੈ ॥ ੮੩ ॥

'ਨਾਸ਼।

ਸਿਪਹਿ ਸਾਲਾਰਾ ਜਹਾਨ-ਖਾਨ ਕੇ।

'ਸੈਨਾਪਤੀ।

ਪਠਯੋ ਸੈਨ ਦੇ ਸਿੰਘਨ ਹਾਨਿ ਕੇ।

'ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ।

ਕਈ ਠੌਰ ਸਰਦਾਰ ਦੁਰਾਨੀ।

ਲਗੇ ਫਿਰਨ ਲੈ ਫੌਜ ਮਹਾਂਨੀ ॥ ੮੪ ॥

ਫਿਰੈਂ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਆਗੇ ਭਾਗੇ।

ਗਿਲਜੇ ਫਿਰੈਂ ਪਿਛਾਰੀ ਲਾਗੇ।

ਜਿਸ ਜਿਸ ਝੱਲ ਮਾਂਹਿ ਸਿੰਘ ਧਸੈਂ।

ਗਿਲਜੇ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਹੀਂ ਗੁਸੈਂ ॥ ੮੫ ॥

ਕਈ ਬਾਰ ਹੂੰ ਸਨਮੁਖ ਲਰੇ।

ਮਾਰ ਘਨੇ ਸੱਤ੍ਰਨ ਕੇ ਮਰੇ।

ਤੋ ਭੀ ਕਹੂੰ ਨ ਟਿਕਨੇ ਪਾਏ।

ਆਖਰ ਛੋਰਿ ਪੰਜਾਬ ਸਿਧਾਏ ॥ ੮੬ ॥

ਕਿਤਿਕ ਮਾਲਵੇ ਕਿਤਿਕ ਪਹਾਰਨਿ।

ਇਤ ਉਤ ਧਸੇ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਝਾਰਨਿ।

ਧਾਮ ਗਰਾਮ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਲੁਟੇ।

ਪਕਰੇ ਗਏ ਜੁ ਸੋ ਨਹਿ ਛੁਟੇ ॥ ੮੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹਾਠੂ ਸਿੰਘ ਲੋ ਸਿੰਘ ਤਬਿ,

ਦਸਕ ਬੀਰ ਵਡ ਭਾਰ।

ਪਕਰੇ ਆਏ ਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ,

ਸੁਨੋ ਗਾਥ ਤਿਨ ਸਾਰਿ ॥ ੮੮ ॥

'ਸਾਰੀ।

ਚੌਪਈ:

ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਹੁਤੇ ਵਹਿ ਸੂਰੇ।

ਹਠੀ ਤਪੀ ਜਤ ਸਤ ਮੈਂ ਪੂਰੇ।

ਜਬਿ ਸ਼ਹਿ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਵਹਿ ਆਏ।

ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਤੁਮ ਕੌਨ ਕਹਾਏ ॥ ੮੯ ॥

'(ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਕੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹੋ।

ਹਮ ਹੈਂ ਸਿੰਘ ਹਾਠੂ ਸਿੰਘ ਗਾਯੋ।

ਸ਼ਾਹਿ ਕਹਯੋ ਤੁਮ ਕੂਰ ਅਲਾਯੋ।

ਜੇ ਤੁਮ ਸਾਚੇ ਸਿੰਘ ਸਦੈ ਹੈਂ।

'ਸ਼ੇਰ।

ਤੌ ਤੁਮ ਤੈ ਗਜ' ਡਰ ਭਗ ਜੈਰੈਂ ॥ ੯੦ ॥

'ਹਾਥੀ।

ਜੇ ਤੁਮ ਕੌ ਪਿਖਿ ਡਰੈ ਨ ਫੀਲੈਂ'।

'ਕਾਇਰ ਗਿੱਦੜ।

ਤੌ ਤੁਮ ਗੀਦੀ ਸਜਾਰ ਬਖੀਲੈਂ'।

'ਚੁਗਲ (ਅ) ਸੁਮ।

ਯੌਂ ਕਹਿ ਸ਼ਾਹਿ ਫੀਲ ਮੰਗ-ਵਾਯੋ।

ਸਿੰਘਨ ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਧਜਾਯੋ ॥ ੯੧ ॥

ਗੇਰੇ ਸਿੰਘ ਬਾਂਧਿ ਗਜ-ਆਗੇ।

ਮਾਰਿ ਚੀਕ ਗਜ ਚਲਿਓ ਭਾਗੇ।

ਖੁੰਨੀ ਗਜ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਔਰੈਂ।

ਢੇਏ ਕਈ, ਗਏ ਪਿਖਿ ਦੌਰੈਂ ॥ ੯੨ ॥

ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਫੀਲਨ ਵਹਿ ਲਜਾਵਨ।

ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਚਹਿ ਚੋਟ ਕਰਾਵਨ।

ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਿ ਉਲਟਿ ਗਜ ਭਾਗੈਂ।

ਨਹਿ ਆਵੈਂ ਸਿੰਘਨ ਦਿਸ ਆਗੈਂ ॥ ੯੩ ॥

ਸਿੰਘ ਗਜਨ ਕੇ ਕੇਹਰ ਦੀਸੈਂ।

ਡਰਤੇ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਇ ਸਕੀਸੈਂ'।

'ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ।

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸ਼ਾਹਿ ਦੂਰਾਨੀ।

ਪਿਖਿ ਸਭਿ ਅਚਰਜ ਰਹੇ ਮਹਾਂਨੀ ॥ ੯੪ ॥

ਫੇਰ ਸ਼ਾਹਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਕਹਯੋ।

ਬਨੇ ਤੁਰਕ ਜੇ ਜੀਵਨ ਚਹਯੋ।

ਹਾਠੂ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ ਫਿਰ ਤਾਂ ਹੈ।

ਹੋ ਮਰਦੂਦ ਬਿਅਦਲੀ ਸ਼ਾਹੈ' ॥ ੯੫ ॥

'ਹੇ ਰੱਦੀ ਤੇ ਬੇ-ਇਨਸਾਫ਼ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਮੌਤ ਰਹੈ ਜੇ ਤੁਰਕਨ ਸਿਰ ਪੈ।

ਮਰੈਂ ਈਮਾਨ ਤਜਾਗ ਕਿਉ ਫਿਰ ਪੈ।

ਜਾਨ ਸਭੈ ਹਮ ਦੈਨੀ ਚਾਹੈਂ।

ਪਰ ਨਿਜ ਸਿਰ ਸੌਂ ਸਿਦਕ ਨਿਬਾਹੈਂ ॥ ੯੬ ॥

ਲਾਲਚ ਬਹੁਤ ਦਿਖਾਯੋ ਸ਼ਾਹੈਂ।

ਸਿਦਕ ਤਜਯੋ ਜਬਿ ਸਿੰਘਨ ਨਾਹੈਂ।

ਆਖਰ ਸ਼ਾਹਿ ਸਿੰਘ ਮਰਵਾਏ।

ਕੀਨੋ ਦੁਸ਼ਟ ਅਨਰਥ ਮਹਾਂਏ' ॥ ੯੭ ॥

'ਬਹੁਤਾ ਪਾਪ।

ਉਸੀ ਜਮਾਨੇ ਮੈਂ ਲਿਹੁ ਹੇਰੀ।

ਰਾਇਕੋਟੀਏ ਮਿਲੇ ਮਲੇਰੀ।

¹(ਅਤੇ) ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਾਲੇ।

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਪਰ, ਇਨ ਮਿਲਿ ਚੁਗਲੀ।

ਜਾਇ ਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ, ਯਾ ਬਿਧਿ ਉਗਲੀ। ¹ਕਹੀ।

॥੯੮॥

ਅਹੇ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਵਡ ਸਰਦਾਰਾ।

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਡਕੈਤ ਅਪਾਰਾ।

ਬਿਨ ਤੰਬੀਹ¹ ਦਏ ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੋ।

¹ਨਸੀਹਤ (ਅ) ਦੰਡ, ਸਜ਼ਾ।

ਸਿੰਘ ਬਸਨ ਫਿਰ ਦੈਹੈਂ ਕਿਸ ਕੋ ॥੯੯॥

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹਿ ਸੈਨ ਬਹੁ ਦੈ ਕੈ।

ਖਾਨ-ਬੁਲੰਦ ਪਠਜੋ ਰਿਸ ਕੈ ਕੈ।

ਖਾਨ-ਬੁਲੰਦ ਪਹੁੰਚ ਬਰਨਾਲੇ।

ਮਾਰ ਲੂਟ ਤਿਨ ਕਰੀ ਬਿਸਾਲੇ ॥੧੦੦॥

ਪਕਰ ਲਯੋ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ।

ਫਿਰ ਛੂਟਜੋ ਯੋਂ ਬਯੋਂਤ ਬਨਾਈ।

ਸ਼ਾਹਿ-ਵਲੀ ਵਜ਼ੀਰ ਕੇ ਜ਼ਰੀਏ।

¹ਵਲੀ ਸ਼ਾਹ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇਰਾਹੀਂ।

ਟਕਾ ਏਕ ਲਖ ਦੀਨੋ ਭਰੀਏ ॥੧੦੧॥

ਕਰਾ ਭਰਨ¹ ਆਗੇ ਲਿਖ ਦਯੋ।

¹ਟੈਕਸ ਭਰਨਾ।

ਮੇਲ ਸ਼ਾਹਿ ਸੋਂ ਭਲ ਕਰਿ ਲਯੋ।

ਇਮ ਕਰਿ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਬਿਨ ਢਿੱਲੀ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ਚੁੱਕੀ ਚਿੱਲੀ। ॥੧੦੨॥

¹ਅਧੀਨਗੀ ਰੂਪ ਚਿੱਲੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹ ਤੈ,

ਖਿਲਤ¹ ਇਜ਼ਤ ਬਡ ਪਾਇ।

¹ਸਿਰੋਪਾਉ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਪੁਸ਼ਾਕ, ਜੋ ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ।

ਛੁਟਿ ਬਰਨਾਲੇ ਫਿਰ ਗਯੋ,

ਕਰਜੋ ਪੁੰਨ ਬਹੁ ਭਾਇ ॥੧੦੩॥

ਏਕ ਸਾਲ ਤਕ ਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ,

ਰਹਿ ਕਰਿ ਸ਼ਹਿਰ ਲਹੌਰ।

ਚੜ੍ਹਿ ਫਿਰ ਕਾਬਲ ਦਿਸ ਗਯੋ,

ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਿ ਗੌਰ ॥੧੦੪॥

ਨਿਜ ਸੁਤ ਸ਼ਾਹਿ-ਤੈਮੂਰ ਕੋ,
 ਸਭਿ ਸੂਬਜੋਂ ਪਰ ਸ਼ਾਹਿ।
 ਗਯੋ ਬਨਾਇ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ,
 ਰਹਜੋ ਲਹੌਰ ਸੁ ਚਾਹਿ ॥ ੧੦੫ ॥
 ਇਤ ਦਿਸ ਸਭਿ ਹੀ ਪੰਥ ਫਿਰ,
 ਰਹਜੋ ਮਾਲਵੇ ਆਇ।
 ਸੇਵਾ ਸਿੱਖਨ ਬਹੁ ਕਰੀ,
 ਮਲਵੱਯਨ ਮਨ ਲਾਇ ॥ ੧੦੬ ॥

ਪਰਹਾ ਛੰਦ:

ਬੀਕਾਨੇਰ ਪਤੀ ਅਰ ਜੈਸਲਮੇਰ ਪਤੀ ਕਾ ਦੰਗਾ।
 ਉਸੀ ਸਮੇਂ ਬਹੁ ਹੋਇ ਰਹਜੋ ਥਾ,
 ਆਪਸ ਮਾਹਿੰ ਅਭੰਗਾ।
 ਬੀਕਾਨੇਰੀ ਭੂਪ ਪੰਥ ਕੋ
 ਬੋਲਿ¹, ਖਰਚ ਦੈ ਐਨਾ²।
 ਜੈਸਲਮੇਰ ਫਤੇ ਕਰਵਾਈ,
 ਔਰ ਟਕਾ ਕਿਯ ਦੈਨਾ ॥ ੧੦੭ ॥
 ਕਰਿ ਕੈ ਕਾਮ ਫਤੇ ਤਿਹ ਸਿੰਘਨ,
 ਟਕਾ ਜਬੈ ਨਿਜ ਚਾਹਾ।
 ਨਹਿੰ ਜਬਿ ਦਯੋ ਨ੍ਰਿਪ, ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ
 ਸ਼ਹਿਰ ਲੁਟਯੋ ਫਿਰ ਤਾਂਹਾ।
 ਔਰ ਮੁਲਕ ਬਹੁ ਲੂਟ ਨ੍ਰਿਪ ਕਾ,
 ਧਸੇ ਮਾਲਵੇ ਆਈ।
 ਫਿਰ ਗੁਰਮਤਾ ਠਾਨ ਦਿਸ ਬਾਂਗਰ,
 ਕੀਨੀ ਪੰਥ ਚੜ੍ਹਾਈ ॥ ੧੦੮ ॥
 ਬੋਹਯਾ, ਔਰ ਬੁਲਾਢਾ, ਮੂਣਕ,
 ਰਤੀਆ, ਔਰ ਟੁਹਾਣਾ।
 ਹਾਂਸੀ, ਜੀਂਦ, ਹੰਸਾਰ, ਹਰਯਾਨਾ,
 ਜਾਰਜ-ਗੜ੍ਹ, ਦੂਜਾਨਾ।
 ਨਾਰਨੌਲ, ਝਾਂਸੀ, ਬੁਰਵਾਲਾ,
 ਝੱਜਰ, ਰੁਹਤਕ ਜਾਨੋ।

¹ਬੁਲਾ ਕੇ। ²ਦੰਗਾ।

ਭਜਾਣੀ, ਫਤਜਾਬਾਦ, ਸੀਕਰੀ,
 ਸ਼ਾਹਜਹਾਂਪੁਰਿ, ਮਾਨੋ ॥ ੧੦੯ ॥
 ਪਾਲੀ ਔਰ ਰੈਵਾੜੀ, ਪੁਸ਼ਕਰ
 ਹੋਇ ਚਲੇ ਸਿੰਘ ਆਗੇ।
 ਸਾਂਭਰ, ਪੁਨ ਅਜਮੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਕੋ,
 ਲੂਟ ਅਗਾਰੀ ਭਾਗੇ।
 ਜੈਪੁਰੀਏ ਕੇ ਮੁਲਕ ਵੀਚ ਜਬਿ,
 ਸਿੰਘ ਧਸੇ ਕਰਿ ਧਾਈ।
 ਆਯੁਧ ਨਕਦੀ ਅੱਸੂ ਲੁਟੇ ਬਹੁ,
 ਗਰਦੀ ਅਧਿਕ ਮਚਾਈ ॥ ੧੧੦ ॥
 ਨ੍ਰਿਪ ਜੈਪੁਰਿ ਕੇ ਦੈ ਕੁਛ ਖਰਚਾ,
 ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਸਿੰਘ ਟਾਰੇ।
 ਬੀਸ ਹਜ਼ਾਰਕ ਮਿਲਯੋ ਲੁਟੇਰਾ,
 ਫਿਰਤ ਹੁਤੇ ਯਹਿ ਸਾਰੇ।
 ਦਸਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਥਾ ਤਿਨ ਮੈਂ,
 ਔਰ ਲੋਗ ਥੇ ਔਰੇਂ।
 ਦੇਸ ਉਜਾਰ ਮਾਰਿ ਲੁਟ ਕੀਨਾ,
 ਹੜ੍ਹ ਜਜੋਂ ਫਿਰਹੀਂ ਦੌਰੇਂ ॥ ੧੧੧ ॥
 ਪੰਥ ਲੁਟੇਰਾ ਹੁਤੇ ਅਧਿਕ ਸਭਿ,
 ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਸਭਿ ਜਾਨੈ।
 ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਿ ਸਕੈ ਕੌਨ ਤਿਨ,
 ਕਾਨ ਨ ਕਾਹੂੰ ਮਾਨੈਂ।
 ਅਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਮਾਹਿੰ ਖਰਾਬੀ,
 ਗਦਲ ਮੁਲਕ ਮੈਂ ਸਾਰੇ।
 ਉਸੀ ਜਮਾਨੇ ਮੈਂ ਸਭਿ ਜਾਨਤ,
 ਥਾ ਪਰ ਰਹਯੋ ਅਪਾਰੇ' ॥ ੧੧੨ ॥
 ਫਿਕਰ ਰਹਯੋ ਥਾ ਪਰ ਪੁਨ ਸਭਿ ਕੋ,
 ਔਰ ਭੂਪ ਥੇ ਜੇਤੇ।
 ਮਾਲ ਮੁਲਕ ਨਿਜ ਨਿਜ ਰਾਖਨ ਹਿਤ,
 ਜਤਨ ਕਰਤ ਥੇ ਤੇਤੇ।

'ਬਹੁਤਾ (ਗਦਰ) ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। (ਗਦਰ-ਹਲਚਲ)।

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਤਾਦਾਰਕਾ, ਕੌਨ ਤਬੈ ਕਰਿ ਸੱਕੇ। ਇਸ ਤੈ ਸਿੰਘ ਔਰ ਬਹੁ ਮੁਲਕੀ, ਲੂਟਤ ਫਿਰੈਂ ਬਿਸੱਕੇ॥ ੧੧੩ ॥ ਦੌਲਤ ਆਯੁਧ ਘੋੜੇ ਯੱਦਪਿ, ਸਿੰਘਨ ਲੁਟੇ ਅਪਾਰੀ। ਕਰਿ ਕੈ ਸਬਰ ਨ ਹਟੇ ਪਿਛਾਰੀ, ਬਲਕਿਨਾ ਬਢੇ ਅਗਾਰੀ। ਅਤਿ ਹੀ ਲੋਭ ਦੇਤ ਦੁਖ ਸਭਿ ਕੇ, ਇਸ ਮੈਂ ਸੁਨੇ ਕਹਾਨੀ। ਜਜੋਂ ਹੇੜੀ ਇਕ ਮਿਰਗ ਮਾਰਿ, ਫਿਰ ਤਜੀ ਸੂਰ ਪਰ ਕਾਨੀ॥ ੧੧੪ ॥ ਕਾਨੀ ਖਾਇ ਸੂਰ ਨੈ ਮਾਰਜੋ, ਆਇ ਧਾਇ ਕਰਿ ਹੇਰੀ। ਤੀਨੋ ਮਰੇ ਠੌਰ ਇਕ ਪਿਖ ਕੈ, ਸਜਾਰਾ ਭਯੋ ਖੁਸ਼ ਫੇਰੀ। ਨਾਚ ਟਾਪ ਗਾਦਰ ਖੁਸ਼ਿ ਹੂੈ ਕਹਿ, ਮਿਲੇ ਮਾਸ ਮੁਹਿ ਆਛੇ। ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਯਹਿ ਧਨਖ ਤਾਂਤਿ ਛਕਿ, ਔਰ ਛਕੋਗੇ ਪਾਛੇ॥ ੧੧੫ ॥ ਧਨਖ ਵੀਚ ਇਕ ਤੀਰ ਕਸਜੋ ਥਾ, ਪਰਜੋ ਸੁ ਹੇਰੀ ਕੇਰਾ। ਸੋ ਛੁਟਿ ਉਰਿ ਗਾਦਰ ਕੇ ਲਾਗਾ, ਵਹਿ ਭਿ ਮਰਜੋ ਬਿਨ ਦੇਰਾ। ਬਿਨ ਵਿਚਾਰ ਤਜੋਂ ਸਿੰਘ ਲੋਭ ਵਸਿ ਭਏ, ਪ੍ਰੇਰੇ ਭਾਵੀ। ਮੁਲਕ ਵਜੀਰ ਨਜੀਬ-ਖਾਨ ਕੇ, ਧਸੇ ਅਗਾਰੀ ਜਾਵੀ॥ ੧੧੬ ॥ ਨਾਜਮ ਖਾਨ-ਜਹਾਨ ਲਹੌਰੋਂ, ਲਯੋ ਵਜੀਰ ਬੁਲਾਈ।	'ਰੋਕ ਥਾਮ। 'ਬਿਨਾਂ ਸੱਕ ਤੋਂ। 'ਸਗੋਂ। 'ਸ਼ਿਕਾਰੀ। 'ਤੀਰ। 'ਗਿੱਦੜ। 'ਧਨੁੱਖ ਦੀ ਤੰਦੀ ਖਾ ਕੇ।
--	--

ਖੁਦ ਭੀ ਲੈ ਵਜ਼ੀਰ ਨਿਜ ਸੈਨਾ,
 ਪਰਜੇ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਆਈ।
 ਖਬਰ ਪਾਇ ਸਿੰਘ ਹਟੇ ਪਿਛਾਰੀ,
 ਮੇਰਠ ਢਿਗ ਜਬਿ ਆਏ।
 ਮਾਲ ਹੁਤੇ ਸਿੰਘਨ ਢਿਗ ਬਹੁਤਾ,
 ਇਸ ਤੈ ਚਲਿਓ ਨ ਜਾਏ ॥ ੧੧੭ ॥
 ਤਬਿ ਲੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ ਲਹੌਰੋਂ,
 ਗਿਲਜੇ ਅਧਿਕ ਅਚਾਨਕ।
 ਪਰਜੇ ਨਜੀਬ-ਖਾਨ ਫਿਰ ਉਤ ਤੈ,
 ਦਿੱਲੀ ਤਰਫੋਂ ਆਨਕ।
 ਤੁਰਕਨਿ ਆਇ ਦੁ-ਤਰਫੋਂ ਘੇਰੇ
 ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰੇ ਵੀਚੈਂ।
 ਗਾਢਾ ਜੰਗ ਮਚਯੋ ਤਬਿ ਤਹਿੰ ਠਾਂ,
 ਭਯੋ ਸ਼ੋਨ ਧਰ ਕੀਚੈਂ ॥ ੧੧੮ ॥
 ਬਲ ਧਰਿ ਦਲ ਅਰਿ ਸੰਗਾ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ,
 ਲਰੇ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤੇਰਾ।
 ਇਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕ ਦਸ ਦਸ ਕੋ,
 ਮਾਰ ਮਰਯੋ ਤਿਸ ਬੇਰਾ।
 ਚਪੇ ਚੋਰ ਜਯੋਂ ਅਧਿਕ ਜੋਰ ਕਰਿ,
 ਸਿੰਘਨ ਹੂੰ ਇਕ ਠੌਰੈਂ।
 ਮਾਰਿ ਪਿਛਾਹਾਂ ਕਰੇ ਤੁਰਕ ਗਨ,
 ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਤੈ ਅਤਿ ਗੌਰੈਂ ॥ ੧੧੯ ॥
 ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਢਿਗ ਹੁਤੇ, ਲੂਟ ਕਾ
 ਤਹਿੰ ਅਸਬਾਬ ਅਪਾਰੀ।
 ਲਾਦਿ ਤੁਰੰਗ ਚਲਾਏ ਆਗੇ,
 ਚੁੱਕ ਗਠੜੀਆਂ ਭਾਰੀ।
 ਚਲੇ ਵਹੀਰ ਪਾਇ ਕੈ ਜਬਿਹੀ,
 ਦਿਸ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਸਭਿਹੀ।
 ਪੀਛੇ ਲਗੇ ਤੁਰਕ ਮਿਲਿ ਬਲ ਧਰਿ,
 ਚਲਨ ਦੈਂਹ ਨਹਿੰ ਤਬਿਹੀ ॥ ੧੨੦ ॥

ਆ ਕੇ।

ਧਰਤੀ ਤੇ ਲਹੂ ਦਾ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ।

ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਨਾਲ।

ਖਿਝੇ ਚੋਰ ਵਾਂਗ।

ਦੌਰ ਨ ਸਕੈਂ ਸਿੰਘ ਭੀ ਆਗੇ,
 ਸਭਿ ਢਿਗ ਬੋਝ ਮਹਾਂਈ।
 ਨਹਿੰ ਤਜ ਸਕੈਂ ਲੋਭ ਵਸ ਹੂਏ,
 ਬਨੀ ਲਚਾਰੀ ਆਈ।
 ਦੌਰ ਪਹਿਲ ਹੀ ਗਏ ਔਰ ਕਿਤ,
 ਹੁਤੇ ਜੁ ਸੰਗ ਲੁਟੇਰੇ।
 ਤੀਨਕ ਚਾਰ ਕੋਸ ਪਰ ਫਿਰ ਸਿੰਘ,
 ਆਇ ਦੁਸ਼ਮਨੋ ਘੇਰੇ ॥ ੧੨੧ ॥
 ਗਾਢਾ ਜੰਗ ਪਰਯੋ ਫਿਰ ਤਹਿੰ ਠਾਂ,
 ਦੁਹਿ-ਦਿਸ ਤੈ ਤਬਿ ਆਈ।
 ਅੱਸ੍ਰ ਜ੍ਹਾਨ ਬਹੁ ਮਰੇ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ,
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਲਰਾਈ।
 ਭੈਰਵ ਭੂਤ ਪਿਸਾਚ' ਜੋਗਨੀ,
 ਗੀਧ ਕਾਕ ਸਿੰਗਾਲੀ'।
 ਪਲ-ਚਰਿ ਮਨਭਾਵਤ ਪਲ-ਚਰਹੀਂ',
 ਨਦੀ ਖੂਨ ਕੀ ਚਾਲੀ ॥ ੧੨੨ ॥
 ਭਰਿ ਭਰਿ ਖੱਪਰ ਪੀਵਤ ਜੋਗਨਿ,
 ਦੈ ਕਿਲਕਾਰੀ ਕਾਲੀ।
 ਲੋਥਨ ਸੰਗ ਸਕੀਰਣ, ਹੋਈ
 ਅਵਨੀ ਲਾਲ ਬਿਸਾਲੀ'।
 ਚਪੇ ਚੋਰ ਜਿਉਂ ਸਿੰਘਨ ਬਲ ਧਰਿ,
 ਤੁਰਕ ਪਿਛਾਂਹਾਂ ਮੋੜੇ।
 ਚੁਕ ਅਸਬਾਬ ਚਲੇ ਪੁਨ ਆਗੇ,
 ਦਿਸ ਪੰਜਾਬ ਹੱਕਿ ਘੋੜੇ' ॥ ੧੨੩ ॥
 ਤੁਰਕ ਨ ਚਲਨ ਦੈਂਹ ਪਗ ਆਗੈ,
 ਲਰੈਂ ਪੁਨਾ ਪੁਨ ਆਈ।
 ਕਬਹੂੰ ਸਿੰਘ ਲਰੈਂ ਹੂੰ ਠਾਢੇ,
 ਕਬਹੂੰ ਚਲੈਂ ਪਲਾਈ'।
 ਚੁਕੈਂ ਬੋਝ ਕਿ ਲਰੈਂ ਕਿ ਭਾਗੈਂ,

'ਮਾਸ ਖਾਣੇ ਜੀਵ।

'ਗਿਰਝਾਂ ਕਾਂ ਤੇ ਗਿਦੜੀਆਂ।

'ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਖਿੱਲਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲੋਥਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਬਹੁਤੀ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈ।

'ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਤੋਰ ਕੇ।

'ਦੌੜ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਨੀ ਮਹਾਂਈ।

ਲੋਭ ਲਹਰ ਕੀ ਗਹਿਰ¹ ਵੀਚ ਫਸਿ,

¹ਜਿੱਲੁਣ।

ਸੁੱਟ ਨ ਸਕੇ ਤਹਾਂਈਂ ॥ ੧੨੪ ॥

ਜੇ ਦੌਲਤ ਸੁਟ ਦੌਰ ਆਵਤੇ,

ਤੌ ਸਭਿ ਹੀ ਬਚ ਜਾਤੇ।

ਯਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਲੂਟ ਕੇਰ ਧਨ,

ਲੈ ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਆਤੇ।

ਏਕ ਲੋਭ ਗੁਨ ਲਾਖਹੁੰ ਖੋਵਤ,

ਹੋਵਤ ਨਰ ਫਿਰ ਹੋਲਾ।

ਲੋਭ ਫਾਂਸਿ ਮੈਂ ਫਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਕੋ,

ਰਾਖ ਸਕੈ ਨਹਿੰ ਮੌਲਾ ॥ ੧੨੫ ॥

ਕਬਹੂੰ ਚੁੱਕਿ ਅਸਬਾਬ ਸਿੰਘ,

ਫਿਰ ਆਗੇ ਆਵਨ ਚਾਹੈਂ।

ਨਹਿੰ ਚੁੱਕੜੋ ਜਬਿ ਜਾਇ,

ਹਾਰ ਕਰਿ ਕੋਸ ਕੁ ਉਪਰ ਲਾਹੈਂ।

ਕੇਤਿਕ ਖੜ੍ਹਿ ਖੜ੍ਹਿ ਲੜਿ ਲੜਿ ਚਲਹੀਂ,

ਹੁਤੇ ਜੁ ਹਠੀਏ ਭਾਰੀ।

ਕੇਤਿਕ ਲੈ ਅਸਬਾਬ ਦੌਰਗੇ,

ਕਰਿ ਕੈ ਜਾਨ ਪਯਾਰੀ ॥ ੧੨੬ ॥

ਬੇ ਸਲਤੰਤੀ¹ ਫੌਜ ਬੇਈਨੀ²,

¹ਬੇ-ਹਕੂਮਤੀ। ²ਬੇ-ਕਾਨੂੰਨੀ।

ਬੀ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਭਾਰੀ।

ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਬਿਚਲਾਇ ਲਈ¹ ਤਹਿੰ,

¹ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੀ।

ਤੁਰਕੋਂ ਨੈ ਬਹੁ ਮਾਰੀ।

ਡੱਲੇ ਵਾਲੀ ਮਿਸਲ ਵੀਚ ਇਕ,

ਮਿਤ ਸਿੰਘ ਬਾ ਸਰਦਾਰੂ।

ਭੰਗਾ ਸਿੰਘ ਬਨੇਸਰੀਏ ਕਾ,

ਚਚਾ ਹੁਤੇ ਵਹਿ ਚਾਰੂ ॥ ੧੨੭ ॥

ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਸੁਲਤਾਨ ਵਿੰਡੀਆ,

ਅਰ ਗੈਬਾ¹ ਸਿੰਘ-ਤਾਰਾ।

¹ਤਖੱਲਸ, ਉਪਨਾਮ।

ਸਿੰਘ ਕਰੋੜਾ ਮਿਸਲ-ਦਾਰ ਵਡ,

ਸਿੰਘ ਬਘੇਲ ਜੁਝਾਰਾ।

'ਸੂਰਮਾ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਸਰਦਾਰ ਹਠੀ ਜਬਿ,
ਬੀਰ ਬਾਂਕੁਰੇ ਭਾਰੇ।

ਤਜਿ ਅਸਬਾਬ ਆਸ ਜੀਵਨ ਕੀ,
ਸਨਮੁਖ ਭਏ ਕਰਾਰੇ ॥ ੧੨੮ ॥

ਔਰ ਸਿੰਘ ਭੀ ਦੇਖ ਤਿਨੈ ਤਬਿ,
ਖੜ੍ਹੇ ਭਏ ਤਿਸ ਠੌਰੈਂ।

ਬਲ ਧਰਿ ਦਲ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਾ ਰੋਕਯੋ,
ਜੰਗ ਕਰਯੋ ਅਤਿ ਗੌਰੈਂ।

ਦੁਇ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਅਰਯੋ,
ਔਰ ਪੰਥ ਥਾ ਜੇਤਾ।

ਲੈ ਅਸਬਾਬ ਮਾਲਵੇ ਓਰੈਂ,

ਅਯੋ ਹਰਨ ਹੈ ਤੇਤਾ ॥ ੧੨੯ ॥

'ਦੌੜ ਕੇ।

ਮਿੱਤ ਸਿੰਘ ਅਰ ਸਿੰਘ ਕਰੋੜਾ,
ਜੱਥੇਦਾਰ ਇਤਯਾਦੀ।

ਲੈ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਅਪਨੇ,
ਲਰੇ ਅਧਿਕ ਕਰਿ ਤਾਦੀ।

'ਤੱਦੀ (ਕਾਹਲੀ) ਕਰਕੇ, ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਕੇ।

ਆਖਰ ਮਾਰਿ ਘਨੇ ਤੁਰਕਨ ਕੋ,
ਭਏ ਸ਼ਹੀਦ ਤਹਾਂਈਂ।

ਦੌਰਿ ਧਸੇ ਇਤ ਉਤ ਕਿਤ ਜੰਗਲ,
ਫਤੇ ਦੁਰਾਨੀ ਪਾਈ ॥ ੧੩੦ ॥

ਸਿੰਘ ਮਰੇ ਤਬਿ ਜੇਤਿਕ ਤਹਿ ਠਾਂ,
ਸਿਰ ਤਿਨ ਕੇ ਕਟਵਾਏ।

ਏਕ ਹਜ਼ਾਰ ਤੀਨ ਸੌ ਗਿਨ ਕਰਿ,
ਗੱਡਯੋਂ ਮੈਂ ਲਦਵਾਏ।

ਖਾਨ-ਜਹਾਨ ਲਹੌਰ ਓਰ, ਵਹਿ
ਸਕਟੇ ਤੇਰੇ ਜਬਿ ਹੀ।

'ਗੱਡੇ।

ਬੁੱਢੇ ਦਲ ਕੋ ਬੀਚ ਮਾਲਵੇ

ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਯਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੧੩੧ ॥

ਭੰਗਾ ਸਿੰਘ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਥੇ ਤਹਿੰ,

ਮਿਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਭਤੀਜੈਂ।

ਲੈ ਕਰਿ ਪੰਥ ਤਈਂ ਵਹਿ ਧਾਏ,

ਪਰੇ ਆਇ ਸਮ ਬੀਜੈਂ।

¹ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ।

ਘੱਗਰ ਨਦੀ ਨਾਖਤੇ¹ ਸਕਟੇ,

¹ਲੰਘਦੇ।

ਘੇਰੇ ਤਿਨਹੂੰ ਆਈ।

ਸਕਟੜੋਂ ਕੇ ਰਖਵਾਰੇ ਮਾਰੇ,

ਕੇਤਿਕ ਗਏ ਪਲਾਈ ॥ ੧੩੨ ॥

ਬੈਲ ਛੋਡਿ ਸਕਟੇ ਕਰਿ ਕੱਠੇ,

ਦੀਨੀ ਆਗ ਲਗਾਈ।

ਸਭਿ ਸਿਸਕਾਰਿ ਸੀਸ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,

ਆਏ ਫਿਰ ਕਰਿ ਧਾਈ।

ਖਬਰ ਜਹਾਨ-ਖਾਨ ਯਹਿ ਸੁਨ ਕਰਿ,

ਸ਼ੋਕ ਮਾਨਿ ਮਨਿ ਭਾਰੀ।

ਫਤੇ ਐਨ ਲੈ ਸੈਨ ਚੈਨ ਬਿਨ¹,

¹ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਤਹ ਤੇ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ।

ਗਯੋ ਲਹੌਰ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੩੩ ॥

ਫਿਰ ਜਬਿ ਰਾਜ ਭਯੋ ਸਿੰਘਨ ਕਾ,

ਮੁਲਕ ਏਸ ਬਿਚ ਸਾਰੇ।

ਭੰਗਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ-ਗੰਜ,

ਬਨਵਾਯੋ ਤਹਾਂ ਉਦਾਰੇ।

ਰਾਣੇਮਾਜਰੇ¹ ਨਿਕਟਿ ਅਹੇ ਸੋ,

¹ਪਿੰਡ।

ਜਾਨਤ ਬਹੁ ਜਨ ਆਛੇ।

ਮੰਨਤ ਕਰਤ ਨਾਰਿ ਨਰ, ਤਾਂ ਤੇ

ਫਲ ਪਾਵਤ ਮਨ ਬਾਂਛੇ ॥ ੧੩੪ ॥

ਗੁਨ ਸਸਿ ਬਸੂ ਈਸ ਸੰਮਤ ਮੈਂ¹

¹ਸੰਮਤ ੧੮੧੩ ਬਿ: ਵਿੱਚ (ਗੁਨ-੩, ਸਸਿ- ੧, ਬਸੂ- ੮, ਈਸ- ੧, ਉਲਟਾ ਕੇ ੧੮੧੩ ਬਿ:)।

ਭਾਰਥ¹ ਇਹੁ ਬਡ ਹੋਯੋ।

¹ਮਹਾਂ-ਭਾਰਤ ਵਰਗਾ ਜੰਗ।

ਪਰਉਪਕਾਰ ਧਰਮ ਹਿਤ ਕੀਨੇ,

ਜੰਗ ਜਿਨੋਂ ਨੇ ਜੋ ਯੋਂ¹।

¹ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਤਿਨ ਸਾਦਕ¹ ਸਾਬਰ² ਸ਼ਾਹੀਦੈਂ,

¹ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ। ²ਸੰਤੋਖੀ।

ਜ਼ਾਹਦ¹ ਸਿੰਘਨ ਤਾਂਈ।

¹ਧਰਮੀ ਯੋਧਿਆਂ।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਲਿਹਾਰ ਹੋਇ ਕੈ,
ਧਯਾਇ ਬਿਰਯੋ ਮੁਦ ਪਾਈ ॥ ੧੩੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਮਰੂਟਯੋਂ' ਕਾ ਜਾਣਾ, ਜਹਾਨ
ਖਾਨ ਸਾਥ ਪੰਥ ਕਾ ਜੰਗ, ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠੱਤੀਸਮੋਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. {ਜੈਨ ਖਾਂ ਦੇ ਜੁਲਮ, ਪੰਥ ਦਾ ਮਾਲਵੇ ਅੱਪੜਨਾ, ਮੀਰ ਮੋਮਨ ਖਾਂ ਦਾ ਮਰਨਾ,
ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਆਉਣਾ}

ਦੋਹਰਾ:

ਇੰਦ ਕੁੰਦ ਨਵਨੀਤਿ ਰਵਿ,
ਕਾਮ ਕੋਟ ਤੈ ਸਾਰ।

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ, ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਮੱਖਣ, ਸੂਰਜ ਤੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਕਾਮਦੇਵਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਉਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋ,
ਧਰਿ ਉਰਿ ਕਰੋਂ ਜੁਹਾਰ। ॥੧॥

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ, ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਮੱਖਣ, ਸੂਰਜ ਤੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਕਾਮਦੇਵਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਉਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸਿੰਘਨ ਔਰ ਤੁਕਾਨ ਕੀ, ਰਾਰ।
ਬਚੈ ਜਿਮ, ਜੈਨ-ਖਾਂ ਜੁਰਮ। ਕਰੈ ਹੈ।
ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਸੁਤ ਸਿੰਘਨ ਕੇ, ਹਤ ਹੈਂ
ਅਰਿ, ਪੰਥ ਜਜੋਂ ਮਾਲਵੇ ਐਹੈ।
ਸਿੰਘ ਲੁਟੈਂ ਤੁਰਕਾਨ ਤਈਂ,
ਫਿਰ ਮਾਰਿ ਘਨੇ ਬਦਲੇ ਜਿਮ ਲੈਹੈ।
ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ ਪੁਨਾ ਜਿਮ ਆਇ,
ਸਿੰਘਾਨ ਤਈਂ ਬਿਪਤਾ ਬਹੁ ਪੈਹੈ ॥੨॥
ਮੇਰਟ ਕੇ ਢਿਗ ਆਹਵ ਬਾਦ।
ਬਿਰੇ ਸਿੰਘ ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ ਦਿਨ ਕੇਤੇ।
ਧਾਇ ਧਸੇ ਢਿਗ ਵੀਚ ਪੰਜਾਬ,
ਲਗੇ ਫਿਰਨੇ ਇਤ ਹੀ ਉਤ ਜੇਤੇ।
ਧਾਮ ਗਰਾਮ ਲੁਟੇ ਬਹੁ ਬੈਰਨ ਕੇ,
ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਬਾਧ ਤਜੇਤੇ।
ਡਾਰ ਦਈ ਗਰਦੀ ਮਰਦੀ ਕਰਿ,
ਮੱਧ ਪੰਜਾਬ ਬਿਹੱਦ ਅਤੇਤੇ ॥੩॥

'ਲੜਾਈ।

'ਜੁਲਮ, ਪਾਪ।

'ਜੰਗ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ।

'ਬਾਂਦਾਂ ਛੁਡਾਈਆਂ।

'ਬੇਹੱਦ ਬਹਾਦਰੀ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀ ਹਲਚਲ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

ਚੌਪਈ:

ਹਾਕਮ ਹੁਤੇ ਦੁਰਾਨੀ ਜੇਤੇ।

ਕਰੇ ਹਿਰਾਨ ਸਿੰਘਨ ਜਬਿ ਤੇਤੇ।

ਨਾਜ਼ਮ¹ ਖਾਨ-ਜਹਾਨ ਲਹੌਰੀ।

'ਸੂਬਾ।

ਰਹਜੋ ਜਤਨ ਕਰਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਗੌਰੀ' ॥ ੪ ॥

'ਬਹੁਤਾ।

ਸਿੰਘ ਨ ਤਿਸ ਕੇ ਬਸ ਮੈਂ ਆਵੈਂ।

ਗਦਰ¹ ਜਦਰ² ਬਹੁ ਨਿੱਤ ਰਖਾਵੈਂ।

'ਹਲਚਲ। ਅੰਗ।

ਬਹੁਤ ਠੌਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਜਥੇ।

ਫਿਰੈਂ ਲੂਟਤੇ ਜਿਤ ਕਿਤ ਤਥੇ' ॥ ੫ ॥

'ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ (ਜਾਂਦੇ ਹਨ) (ਤਥੇ) ਓਥੇ ਹੀ ਲੂਟਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਤੋੜ ਮੁਹਾਲ ਜੰਦਾਲ ਦਏ ਹੈਂ।

'(ਜੰਦਾਲ) ਜੰਗੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ (ਮੁਹਾਲ) ਪਰਗਣਿਆਂ ਦੇ ਹੱਦ ਬੰਨੇ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਬੰਦ ਦਈ ਉਗਰਾਹੀ ਕੈਹੈ।

'ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਸਰਹੰਦੀ ਨਾਜ਼ਮ ਜੈਨਾ।

ਕੋਪਿ ਚਢਜੋ ਨਿਜ ਦਲ ਲੈ ਐਨਾ' ॥ ੬ ॥

'ਚੰਗਾ।

ਲਗਜੋ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਪੀਛੇ ਤਬਿਹੀ।

ਮੁਲਕੀ ਲੋਗ ਬੁਲਾਏ ਸਭਿਹੀ।

ਦੈਨਾ ਕਰਿ ਇਨਾਮ ਤਿਨ ਤਾਂਈਂ।

ਕਰਿ ਲੀਨੇ ਅਪਨੇ ਸੰਗਾਈ ॥ ੭ ॥

ਜੰਗ ਜਦਾਲ ਕਤਾਲ ਅਪਾਰੇ।

'ਜੰਗ ਜੁੱਧ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਕਤਲ।

ਭਏ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਤੈ ਜਬਿ ਭਾਰੇ।

ਸਿੰਘ ਜੰਗਲੋਂ ਵੀਚ ਰਹਾਵੈਂ।

ਨਿਸ ਕੋ ਮਾਰ ਲੂਟ ਕਰਿ ਜਾਵੈਂ ॥ ੮ ॥

ਆਖਰ ਜੈਨ-ਖਾਨ ਫਿਰ ਪਾਪੀ।

ਕਰਨੀ ਔਰ ਅਨੀਤੀ ਥਾਪੀ।

ਬੀਸ ਬੀਸ ਪਜਾਦੇ', ਅਸਵਾਰੈਂ।

'ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ।

ਦੀਨੇ ਇਕ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਉਤਾਰੈਂ ॥ ੯ ॥

ਸਭਿ ਲੋਗਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ।

ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਤੁਮ ਇਨੈਂ ਫੜਾਯੋ।

ਜੌਨ ਗਾਮ ਕੀ ਸੀਮਾਂ ਮਾਹੀ।

'ਜਿਸ ਪੰਡ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿੱਚ।

ਆਵੈਂ ਸਿੰਘ ਫੜਾਵੈਂ ਨਾਂਹੀਂ ॥ ੧੦ ॥

ਪਿੰਡ ਉਜਾਰਜੋ ਜੈਹੈ ਸੋਈ।

ਲੰਬਰਦਾਰ ਕੈਦ ਸਭਿ ਹੋਈ।	
ਭਯੋ ਤਮੀਲ ਹੁਕਮ ਜਬਿ ਯੇਹੀ।	'ਹੁਕਮ ਤੇ (ਤਮੀਲ) ਅਮਲ ਹੋਇਆ।
ਗਏ ਦੇਸ ਤਜਿ ਸਿੰਘ ਤਬੇਹੀ ॥ ੧੧ ॥	
ਜੈਨਾ ਦੁਸ਼ਟ ਅਨੀਤੀ ਔਰੈਂ।	'ਬੇਇਨਸਾਫੀ।
ਬਦੀ ਕਰਨ ਲਾਗਯੋ ਬਹੁ ਗੌਰੈਂ।	
ਧਾਮ ਹੁਤੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਜਹਿ ਜਹਿੰ।	
ਬੂਝ ਮੁਖਬਰੋਂ ਤੈ ਤਿਨ ਤਹਿ ਤਹਿੰ ॥ ੧੨ ॥	'ਦੁਗਲਾਂ ਤੋਂ।
ਪਹੁੰਚ ਸੈਨ ਲੈ ਲੂਟੇ ਉਜਾਰੇ।	
ਬਾਲਕ ਸ਼ੀਰ-ਖੋਰ ਲੋ ਮਾਰੇ।	'ਦੁੱਧ ਪੀਂਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੱਕ ਮਾਰੇ।
ਤਾਂ ਕੇ ਆਗੇ ਮੋਮਨ-ਮੀਰੈਂ।	
ਹੁਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਅਤਿ-ਹੀ ਬੇਪੀਰੈਂ ॥ ੧੩ ॥	
ਪਿਖ ਕਰਿ ਉਸ ਕੇ ਜੁਲਮ ਅਪਾਰੇ।	
ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਯੋ ਫਿਰ ਸਾਰੇ।	
ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਲੈ ਬੱਚਯੋ ਤਾਂਈਂ।	
ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਤਜਿ ਅਨਤ ਸਿਧਾਈਂ ॥ ੧੪ ॥	'ਹੋਰ ਥਾਂਈਂ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ।
ਹੁਤੇ ਰਹਮ ਦਿਲ ਜੋ ਨਰ ਲਾਯਕ।	
ਸਿੱਖ ਸੁਤਨ ਕੇ ਭਏ ਸਹਾਯਕ।	
ਕੋ ਘਰ ਨਿਜ ਕੋਊ ਮਧ ਖੇਤੈਂ।	
ਰਖੈਂ ਛੁਪਾਇ ਨ ਦੇਵੈਂ ਭੇਤੈਂ ॥ ੧੫ ॥	
ਮੁਖਬਰ ਭੀ ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਡਰ ਹੈਂ।	
ਖਬਰ ਪਾਇ ਸਿੰਘ ਹਮ ਕੋ ਹਰ ਹੈਂ।	
ਕਈ ਬਾਰ ਯਹਿ ਹਾਲ ਭਏ ਹੈਂ।	
ਸਿੰਘਨ ਬਦਲੇ ਖੂਬ ਲਏ ਹੈਂ ॥ ੧੬ ॥	
ਗਿਲਜੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਰਾਨੀ ਰਾਕਸ਼।	
ਲੋਗਨ ਕੋ ਦੁਖ ਦੈਂਹ ਮਹਾਂ ਕਸ।	'ਬਹੁਤ ਕਸ਼ਟ।
ਬੇਟੀ ਬਹੁ ਗਾਇ ਅਰ ਬਕਰੀ।	
ਕਾਹੂੰ ਕੀ ਨਹਿ ਛੋਡੈਂ ਅਕਰੀ ॥ ੧੭ ॥	'ਮਹਿੰਗੀ (ਵਸਤੂ) (ਅ) ਆਕੜ।
ਜਬਰਨ ਲੋਕਨ ਕੇ ਘੁਸਿ ਘਰੈਂ।	'ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ।
ਜੋ ਜੀ ਚਾਹੈਂ ਸੋਈ ਕਰੈਂ।	
ਤਿਨ ਬਹੁ ਮਾਝੇ ਦੇਸ ਮਝਾਹੂੰ।	

ਛੋਡੀ ਇੱਜਤ ਸਤਰਾ ਨ ਕਾਹੂੰ ॥ ੧੮ ॥	'ਪੜਦਾ।
ਲੋਗਨ ਕੀ ਕਿਛੁ ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਈ।	
ਹਾਕਮ ਬਲੀ ਦੁਸ਼ਟ ਅੱਨਜਾਈ।	
ਜਬਿ ਦੁਰਾਨੀਓਂ ਬਹੁ ਦੁਖ ਦਯੋ।	
ਮੁਲਕ ਫੰਟਾ ਉਨ ਤੈ ਸਭਿ ਭਯੋ ॥ ੧੯ ॥	'ਬੇ-ਕਾਬੂ (ਅ) ਵਿਰੁਧ।
ਮਿਲਿ ਸਿੱਖਨ ਸੋਂ ਤੁਰਕੈਂ ਲੂਟੈਂ।	
ਦੈ ਦੈ ਤੁਹਮਤਾ ਫਰਿ ਫਰਿ ਕੂਟੈਂ।	'ਉਜ, ਇਲਜ਼ਾਮ, ਦੋਸ਼।
ਜੋ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਤੁਰਕਨ ਫਰੀਆਂ।	
ਅਬਿ ਸੁਨ ਉਨ ਕੀ ਬਾਤੈਂ ਖਰੀਆਂ ॥ ੨੦ ॥	
ਵਹਿ ਨਹਿ ਭਈ ਤੁਰਕਨੀ ਕਾਈ।	
ਰਹੇ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਲ ਲਾਈ।	
ਜਬਰਨ ਜਬਿ ਉਨ ਪਰ ਹਥ ਘਾਲੈਂ।	'ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਤਬਿ ਵਹਿ ਮਾਰਨ ਮਰਨ ਸੰਭਾਲੈਂ ॥ ੨੧ ॥	
ਬਲਿਕੈ ਐਸੇ ਕਰੇ ਜੁਵਾਬੈਂ।	
ਲਾ-ਜਵਾਬਾ ਹੂੰ ਤੁਰਕ ਖਰਾਬੈਂ।	'ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਨਾ ਆਵੇ।
ਜੈਨ ਖਾਨ ਜਬਿ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ।	
ਬਨੇ ਤੁਰਕਣੀ ਲਿਹੁ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ੨੨ ॥	
ਦੁਹੂੰ ਲੋਕ ਤੈ ਹੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ।	
ਮਿਟੈ ਹਮੇਸ਼ੀ ਕਸ਼ਟ ਤੁਮਾਰਾ।	
ਜੋ ਉੱਤਰ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਦੀਨੇ।	
ਸੁਨੋ ਕੁਛਕ ਗੁਰੂ-ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਬੀਨੇ ॥ ੨੩ ॥	
ਭਾਖਯੋ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਸੁਣ ਜੈਨੇ।	
ਬੇਮੁਰਸ਼ਦਾ ਬੇ-ਅਦਲੀ ਐਨੇ ^੨ ।	'ਬੇ-ਪੀਰਾ। ^੨ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਦੇ ਘਰ।
ਬੇਸ਼ਕ ਜਾਨਾਂ ਦੈਹੈਂ ਅਬਿ-ਹੀ।	
ਤੁਰਕਣੀਆਂ ਨਹਿ ਥੈਹੈਂ ਕਬਿ-ਹੀ ॥ ੨੪ ॥	
ਅਹੋ ਬਿਦਰਦ ਮਰਦ ਮਰਦੂਦੈਂ ^੧ ।	'ਕਾਇਰ।
ਜਾਹਲਾ ਜ਼ਾਲਮ ਮਹਾਂ ਗਦੂਦੈਂ ^੨ ।	'ਮੂਰਖ। ^੨ ਫੋੜੇ ਵਾਂਗ ਦੁਖਦਾਈ।
ਬਾਲਕ ਬਿਰਧ ਨਾਰਿ ਪਰ ਕਾਂਹੀਂ।	
ਕਬੀ ਜੁਰਮ ਕੀਨੇ ਵਡ ਨਾਂਹੀਂ ॥ ੨੫ ॥	
ਬੈਰ ਮਰਦ ਕਾ ਮਰਦਨ ਸੰਗੈਂ।	

ਹੈ ਕਦੀਮ ਤੈ ਆਹਿ ਨਿਸੰਗੈ।	'ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ।
ਲਰਤ ਭਿਰਤ ਮਰਦਨ ਸੋਂ ਮਰਦੈਂ।	
ਬਾਂਧਤ ਮਾਰਤ ਕਰਿ ਹੈਂ ਗਰਦੈਂ ॥ ੨੬ ॥	'ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਮਿਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
ਦੈਂਤ ਦੇਵਤੇ ਭੂਪਤ ਜੇਤੇ।	
ਭਏ, ਲਰੇ ਮਰਦਨ ਸੋਂ ਤੇਤੇ।	
ਜੁਰਮ ¹ ਨ ਕਰੇ ਤ੍ਰੀਮਤੈਂ ਉਪਰ ² ।	'ਜੁਲਮ। ² ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਉੱਤੇ।
ਕਿਨਹੂੰ, ਅਬਿ ਲੋ ਭਏ ਜੁ ਭੂ ਪਰ ॥ ੨੭ ॥	
ਬੱਚਾ ਬੱਚੀ ਔਰਤ ਕੇਰੇ।	
ਮਾਰਨ ਬਾਂਧਨ ਐਬ ¹ ਵਧੇਰੇ।	'ਦੋਸ਼, ਗੁਨਾਹ।
ਯੱਦਪਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੇ ਯਹਿ ਹੋਈਂ।	
ਇਨ ਕੋ ਪਾਰਤ ਹੈਂ ਸਭਿ ਕੋਈ ॥ ੨੮ ॥	
ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬਨ ਮੈਂ ਯਹਿ ਬਾਤੈਂ।	
ਪੁਨ ਦਾਨਜੋਂ ਤੈ ਸੁਨੀ ਬਖਯਾਤੈਂ।	
ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਾਲ ਤਿਯ ਕੋ ਜੋ ਮਾਰੈ।	
ਸੋ ਜਨ ਠੀਕ ਜਗਤ ਮੈਂ ਹਾਰੈ ॥ ੨੯ ॥	
ਤੇਜ ਸੁਜਸ ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਧਰਮੈਂ ¹ ।	'ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਤੇ ਧਰਮ।
ਨਾਸ ਹੋਤ ਤਿਸ ਕਾ ਸੁਭ ਕਰਮੈਂ।	
ਆਖਰ ਦੁਖ ਅਪਜਸ ¹ ਵਹਿ ਪਾਏ।	'ਨਿੰਦਾ।
ਮਰ ਕਰਿ ਜਾਵਤ ਨਰਕ ਸਿਧਾਏ ॥ ੩੦ ॥	
ਇਨ ਬਾਤਨ ਤੈ ਬੰਸ ਨ ਰਹਿਤੇ।	
ਹਮ ਸੋਂ ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਜੋ ਚਹਿਤੇ।	
ਕਾਯਰ ਗੀਦੀ ਪਾਪੀ ਤੁਰਕੈਂ।	
ਅਹੋ ਹਰੀਸ ਕਰਤ ਕੰਮ ਝੁਰਕੈਂ ॥ ੩੧ ॥	'ਹੇ (ਹਰੀਸ) ਲਾਲਚੀ ਤੂੰ (ਪਾਪਾਂ ਵਾਲੇ) ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਝੁਰੇਂਗਾ।
ਮਿਸਲ ¹ ਜੈਸ ਜਗ ਮੈਂ ਮਸ਼ਹੂਰੈਂ।	'ਕਹਾਵਤਾਂ।
ਕਰਤ ਕਾਮ ਤੂੰ ਤੈਸ ਜਰੂਰੈਂ।	
ਮਾੜੀ ਧਾੜ ¹ ਚਮਯਾਰਨ ਉਪਰ।	'ਕਮਜ਼ੋਰ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ।
ਮਿਲਤ ਨ ਸੇਜ ਲੇਟ ਲਿਹੁ ਭੂ ਪਰ ॥ ੩੨ ॥	
ਅੰਧੇ ਮੁੱਲਾਂ ਗਧਹੀ ਪਰੀ ¹ ।	'ਅਪੱਛਰਾਂ (ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ)।
ਮਰੈ ਨ ਸ਼ੇਰ ਭੇਡ ਹੀ ਖਰੀ ¹ ।	'ਭੇਡ ਮਾਰਨੀ ਚੰਗੀ ਹੈ।

ਜਜੋਂ ਮਖੀਰਾ ਕੋਊ ਤੋੜ ਨ ਸਾਕੈ।

'ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਛੱਤਾ।

ਮੈਲੇ ਕੀ ਮਾਖੀ ਅਭਿਲਾਖੈ ॥ ੩੩ ॥

'ਵਿਸ਼ਟੇ ਦੀ ਮੱਖੀ ਮਾਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰੇ।

ਤਜੋਂ ਹੈ ਹਾਲ ਤੁਮਾਰਾ ਜੈਨੇ।

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਮਰਦਨ ਪਰ ਬਲ ਚਲਤ ਨ ਐਨੇ।

ਬਾਲ ਬ੍ਰਿਧ ਤ੍ਰੀਯਨ ਹਥ ਪੈਹੈਂ।

ਕਜੋਂ ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੇ ਲਾਜ ਲਗੈ ਹੈਂ ॥ ੩੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨੀਤਿ ਪਗੀ ਇੱਤਯਾਦਿ ਬਹੁ,

'ਇਨਸਾਫ 'ਚ ਭਿੱਜੀਆਂ।

ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਕੀ ਬਾਤ।

ਸੁਨ ਕਰਿ ਜੈਨਾ ਲਜਤ ਹ੍ਰੈ,

ਹਟ ਬੈਠੋ ਬਖਯਾਤ ॥ ੩੫ ॥

ਉਨ ਹੀ ਦਿਨ ਮੈਂ ਔਰ ਇਕ,

ਭਈ ਜੁਰਮ ਕੀ ਬਾਤ।

ਫਿਰਤ ਦੇਸ ਮੈਂ ਹੁਤੇ ਤਬਿ,

ਮੋਮਨ-ਮੀਰ ਅਫਾਤ ॥ ੩੬ ॥

'ਮੁਸੀਬਤ ਰੂਪ।

ਔਰਤ ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਨ ਕੇ,

ਮਾਰੇ ਉਨ ਫੜਿ ਭੂਰ।

ਪਹੁੰਚਯੋ ਮੀਰਾਂ-ਕੋਟ ਢਿਗ,

ਜਬਿ ਵਹਿ ਆਇ ਜਰੂਰ ॥ ੩੭ ॥

ਤਹਿੰ ਤੈ ਡਰ ਧਰਿ ਨਿਸਾ ਕੋ,

ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਪੰਜ ਸਾਤ।

ਲੈ ਨਿਜ ਪੁਤ੍ਰਨ ਦੋਰ ਕਰਿ,

ਭਈ ਪੰਡੋਰੀ ਜਾਤ ॥ ੩੮ ॥

'ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਦੁੰਦੂ-ਰਾਮ ਮਹੰਤ ਕੇ,

ਡੇਰੇ ਪਹੁੰਚੀ ਜਾਇ।

ਤਿਨ ਨਿਜ ਖੇਤ ਕੁਮਾਦ ਮੈਂ,

ਰਾਖੀਂ ਵਹੈ ਛਪਾਇ ॥ ੩੯ ॥

ਖਬਰ ਮੀਰ ਮੋਮਨ ਦੁਸ਼ਟ,

ਪਾਇ ਗਯੋ ਤਿਸ ਠੌਰ।

ਚੇਲਾ ਪਕਰਿ ਮਹੰਤ ਕਾ,

ਬੁਝਯੋ ਮਾਰਿ ਸੁ ਗੌਰ ॥ ੪੦ ॥

ਨਾਂਹਿ ਬਤਾਯੋ ਤਾਂਹਿ ਜਬਿ,
ਫਿਰ ਮਹੰਤ ਲਿਯ ਬਾਂਧ।

ਦੈ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਗਜਾ ਮਸਤ ਕੇ,

'ਹਾਥੀ।

ਆਗੇ ਡਾਰਯੋ ਸਾਧ ॥ ੪੧ ॥

ਗੁਰੁ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸਾਧੁ ਪਰ,
ਕਰੀ ਫੀਲ ਨਹਿ ਚੋਟ।

ਆਖਰ ਤੁਰਕਨ ਮਾਰਿ ਝਖ,

ਸਾਧ ਦਏ ਵਹਿ ਛੋਡ ॥ ੪੨ ॥

ਧੰਨ ਧੰਨ ਵਹਿ ਸੰਤ ਵਰ,

ਜਿਨ ਹਿਤ ਪਰਉਪਕਾਰ।

ਮਾਰ ਕੂਟ ਨਿਜ ਸਿਰ ਸਹੀ,

ਜਰਨਾ ਜਰੀ ਅਪਾਰਾ ॥ ੪੩ ॥

'ਆਪਣੀ (ਜਰਨਾ) ਸਹਾਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਬੇਅੰਤ (ਤਕਲੀਫ ਨੂੰ) (ਜਰੀ) ਸਹਾਰਿਆ।

ਚਾਰ ਕੁ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ ਤਬਿ,

ਪਕਰੇ ਕਿਸ ਹੀ ਤੌਰ।

ਜੈਨ ਖਾਨ ਕੇ ਵਿਗ ਅਏ,

ਨਗਰ ਪੰਡੋਰੀ ਔਰ ॥ ੪੪ ॥

ਜੈਨ ਖਾਨ ਕੀ ਹੁਤੀ ਤਬਿ,

ਬੇਗਮ ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥ।

ਨਿਸ ਕੇ ਤਿਸ ਨੈ ਖਾਨ ਪੈ,

ਕਹਯੋ ਜੋਰ ਕਰਿ ਹਾਥ ॥ ੪੫ ॥

ਹਮ ਨੇ ਕਬਿਹੂੰ ਨਹਿ ਪਿਖੇ,

ਹੈਂ ਸਿੰਘ ਕੌਨ ਬਲਾਇ।

ਵਡ ਫਤੂਰਾ ਜਿਨ ਪਾਰਖਯੋ,

'ਗਦਰ, ਡੰਡਰੋਲਾ।

ਹਮ ਕੋ ਦੈਹੂ ਦਿਖਾਇ ॥ ੪੬ ॥

ਦਿਵਸ ਚੜੇ ਤਿਨ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,

ਆਯੁਧਾ ਸਭਿ ਸਜਵਾਇ।

'ਸ਼ਸਤ੍ਰ।

ਦਿਖਰਾਏ ਨਿਜ ਤੀਆ ਕੋ,

ਗਿਰੀ ਦੇਖਿ ਦਹਿਲਾਇ ॥ ੪੭ ॥

'ਡਰ ਕੇ (ਕੰਬ ਕੇ) ਡਿੱਗ ਪਈ।

ਸੁਨਿ ਬਾਤੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ,
ਬੇਗਮ ਤੱਜਬ ਮਾਨਿ।
ਕਹਯੋ ਕੰਨ ਇਨ ਕੋ ਸਕੈ
ਮਾਰ ਜੀਤਰਣ ਠਾਨ ॥ ੪੮ ॥

ਇਹੁ ਅਕਾਲ ਕੇ ਬਾਲਕੇ,
ਰੂਪ ਕਾਲ ਕੇ ਬੀਰ।

ਕਿਯੋਂ ਬੀਰ-ਰਸਰੋਦੂ ਨੈ',
ਧਾਰੇ ਇਹੈ ਸਰੀਰ ॥ ੪੯ ॥

ਜੈਸੇ ਹਮ ਸੁਨ ਰਖੇ ਥੇ,
ਪਿਖੇ ਅਧਿਕ ਤਿਸ ਭਾਇ।
ਕਹਿ ਬੇਗਮ ਫਿਰ ਖਾਨ ਤੈ,
ਵਹਿ ਸਿੰਘ ਦਏ ਛੁਡਾਇ ॥ ੫੦ ॥

ਜਾਇ ਸਿੰਘਨ ਤਿਨ ਪੰਥ ਪੈ,
ਭਾਖਯੋ ਸਭੀ ਹਵਾਲ।

ਜੈਨ-ਖਾਨ ਮੋਮਨ' ਕਰੇ,
ਜਯੋਂ ਬਹੁ ਜੁਰਮ ਕਮਾਲ' ॥ ੫੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਕੋਪ ਅਤਿ ਭਾਰੇ।
ਚਢੇ ਡਾਰਿ ਡਰ' ਮਾਰਿ ਨਗਾਰੇ।
ਨਿਜ ਸਬੰਧੀਆਂ ਕੇ ਦੁਖ ਸੁਨ ਕੈ।
ਰਹਿ ਨਹਿ ਸਕੇ ਅਏ ਮਨਿ ਗੁਨ ਕੈ' ॥ ੫੨ ॥

ਲੈਂਹਿ ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਰੈਂ ਮਾਰ ਕਰਿ।
ਆਸ ਭਰੋਸਾ ਗੁਰੁ ਕਾ ਦਿਢ ਧਰਿ।
ਕਹੈਂ ਮਚਾਵਹੁ ਚਲ ਕਰਿ ਆਹਵ'।

ਹਿੰਮਤ ਕੀ ਮੱਦਦ ਹੂੈ ਸਾਹਿਬ ॥ ੫੩ ॥
ਇਤ ਦਿਸ ਔਰ ਸੁਨੋ ਜਿਮ ਭਈ।

ਮੁਖਬਰ ਆਇ ਖਬਰ ਕਿਨਿ ਦਈ।
ਜੈਨ-ਖਾਨ ਨਾਜ਼ਮ ਕੇ ਪਾਸੈਂ।

ਲੇਵਨ ਹਿਤ ਇਨਾਮ ਤਿਨ ਖਾਸੈਂ ॥ ੫੪ ॥

ਕਬਿੱਤ:

'ਬੀਰ-ਰਸ ਤੇਰੋਦੁਰਸ ਨੇ।

'ਮੀਰ ਮੋਮਨ ਖਾਂ।

'ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੁਲਮ।

'ਡਰ ਛੱਡ ਕੇ।

'ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

'ਜੰਗ।

ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਪਾਂਚ ਸਾਤ ਬਾਲਕ ਅਨੇਕ ਸਾਥ,
 ਦੁੰਦੂ-ਰਾਮ ਸਾਧ ਨੇ ਕੁਮਾਦ ਮੈਂ ਛੁਪਾਏ ਹੈਂ।
 ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਜੈਨ-ਖਾਨ ਪਠਯੋ ਮੀਰ-ਮੋਮਨ ਕੋ,
 ਜਾਇ ਤਿਨ ਬੀਚ ਵਹਿ ਉਖਾ ਦਰਸਾਏ ਹੈਂ।
 ਰਾਜੀ ਭਯੋ ਚਿੱਤ ਫਿਰੈ ਇਤ ਉਤ ਬਾਜੀ ਪਰਾ,
 ਪੇਖਿ ਤੁਰਕਾਨ ਤਈਂ ਬਾਲ ਚਿਚਲਾਏ ਹੈਂ।
 ਲੈ ਕੈ ਪਨਚਾਇਤ ਮਹੰਤ ਜਾਇ ਪਰਯੋ ਪਾਇੰ,
 ਰਹਯੋ ਛੁਡਵਾਇ ਦੁਸ਼ਟ ਮਾਨਯੋ ਨ ਕਾਏ ਹੈ

॥ ੫੫ ॥

ਹਾਹਾਕਾਰ ਕਰਿ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਧਯਾਨ ਧਰਿ,
 ਮਨ ਹੀ ਮੈਂ ਰਹੈ ਗੁਰੂ ਕਰੈ ਨਾਸ ਇਨ ਕੋ।
 ਨਾਮਦੇਵ ਸਧਨੇ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੀ ਜਯੋ ਰਾਖੀ ਲਾਜ,
 ਤੈਸੇ ਅਬਿ ਹੂਜੀਏ ਸਹਾਯਕ ਸਿਖਨ ਕੋ।
 ਸੁਨ ਕੈ ਪੁਕਾਰ ਤਬਿ ਦੀਨਨ ਕੀ ਕਰਤਾਰ,
 ਦਯੋ ਡਾਰ ਬੱਜ੍ਰਾ ਏਕ ਐਸੋ ਤਾਂਹੀ ਛਿਨ ਕੋ।
 ਇਤ ਉਤ ਅੱਸ੍ਰ ਕੋ ਕੁਦਾਵਤ ਫਿਰਤ ਹੁਤੋ,
 ਖੇਤ ਕੇ ਚੁਫੇਰੇ ਮੀਰ-ਮੋਮਨ ਸੁ ਦਿਨ ਕੋ ॥ ੫੬ ॥
 ਉਡਯੋ ਏਕ ਜਾਨਵਰ ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਨਜੀਕੋਂ ਖਰਾ,
 ਉਝਕ ਤੁਰੰਗਾ ਡਰਿ ਪੂਠਾ ਗਿਰ ਪਰਯੋ ਹੈ।
 ਨੀਚੇ ਨੀਚ ਮੀਰ ਆਇ ਮਰਯੋ ਅਤਿ ਦੂਖ ਪਾਇ,
 ਹੰਨਾ ਕਾਠੀ ਕੇਰਾ ਵੀਚ ਕਾਰਜੇ ਕੇ ਬਰਯੋ ਹੈ।
 ਦਾਸਨ ਕੀ ਆਸ ਪੂਰ ਦੁਸ਼ਟ ਦੀਓ ਮੇਲ ਪੂਰ,
 ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ ਗੁਰੂ ਧਯਾਯੋ ਤੂਰ ਢਰਯੋ ਹੈ।
 ਕੀਨੋ ਜੁਰਮ ਜੈਸੋ ਫਲ ਪਾਯੋ ਮੀਰ ਤੈਸੋ,
 ਜਾਇ ਦੋਜਕ ਮੈ ਪੈਸੋ ਰਹੈ ਕਯਾਮਤ ਲੋ ਪਰਯੋ ਹੈ

॥ ੫੭ ॥

ਤਾਂਹੀ ਸਮੇਂ ਆਇ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਪਰਯੋ ਧਾਇ,
 ਜੈਨ ਖਾਨ ਸਾਰਾ ਪਾਇ ਉਠਯੋ ਘਬਰਾਇ ਹੈ।
 ਫੌਜ ਹੁਤੀ ਖਿੰਡੀ ਕਿਤ ਤਾਂ ਕੀ ਸਭਿ ਉਤ ਇਤ,
 ਸਿੰਘ ਪਰੇ ਬੀਜਰੀ ਜਯੋ ਅਚਾਚੇਤ ਆਇ ਹੈਂ।

'ਕਮਾਦ।

'ਘੋੜੇ ਉੱਪਰ।

'ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਏ।

'ਬਿਪਤਾ ਰੂਪ ਬੱਜ੍ਰ।

'ਤੇਜ (ਉਡਿਆ)।

'ਘੋੜਾ ਉਛਲ ਕੇ।

'ਕਾਠੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਕਿੱਲਾ।

'ਛੇਤੀ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

'ਪੈ ਗਿਆ।

'ਖਬਰ।

ਹੁਤੀ ਸੈਨ ਜੈਨ-ਖਾਨ ਪਾਸ ਖਾਸ ਜੋਊ ਤਬਿ,
 ਸੋਊ ਗਈ ਦੌਰ ਬਿਨਾ ਜੰਗ ਦਹਿਲਾਇ ਹੈ।
 ਜੈਨ ਖਾਨ ਹਾਰਿ ਹੂੈ ਲਚਾਰ ਡਰ ਧਾਰ ਕਰਿ,
 ਗਯੋ ਸਰਹੰਦ ਓਰ ਮੰਦ-ਮਤਿ ਧਾਇ ਹੈ ॥ ੫੮ ॥
 ਔਰਤੈਂ ਸਬੰਧੀ ਨਿਜ ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਛੁਡਾਇ ਲੀਏ,
 ਤੂਕਨ ਕੇ ਜੁਲਮ ਪੰਜੇ ਮੈਂ ਸੇ ਸਿੰਘੈਂ ਸਭਿ ਹੀ।
 ਡੇਰਾ ਲੂਟ ਬੈਰਿਨ ਕਾ ਬਿਨਾ ਦੇਰ ਸਿੰਘ ਫੇਰ,
 ਲੈ ਕਰਿ ਕਬੀਲੇ¹ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸੰਗ ਤਬਿ ਹੀ।
 ਛੋਰ ਕੈ ਪੰਜਾਬ ਕੋ ਸ਼ਿਤਾਬ ਧਸੇ ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ,
 ਬਿਨਾ ਲੂਟ ਮਾਰ ਤੈ ਮਝੈਲ ਰਹੈਂ ਕਬਿ ਹੀ।
 ਬਾਘ¹ ਬ੍ਰਿਕ² ਬਾਜ ਸਮ ਪੰਥ ਕਾ ਸੁਭਾਵ ਹੁਤੇ,
 ਪਾਵੈ ਤਬਿ ਚੈਨ ਲੂਟ ਮਾਰ ਖਾਵੈ ਜਬਿ ਹੀ
 ॥ ੫੯ ॥

'ਡਰ ਕੇ।

'ਪ੍ਰਵਾਰ।

'ਸ਼ੇਰ।²ਬਘਿਆੜ।

ਚੌਪਈ:

ਜਬਿ ਜਬਿ ਵਖਤ ਮਝੈਲਨ ਪਰਹੀਂ।
 ਤਬਿ ਤਬਿ ਧਾਇ ਮਾਲਵੇ ਬਰਹੀਂ¹।
 ਨਈ ਪੁਰਾਣੀ ਸਯਾਣ¹ ਸਕੀਰੀ²।
 ਲੈਂਹ ਬਨਾਇ ਜਾਇ ਬਿਨ ਧੀਰੀ¹ ॥ ੬੦ ॥
 ਮੁਖਿ ਨਿਵਾਤ¹ ਦਿਲਿ-ਕਾਂਤਿ² ਰਖਾਂਹੀਂ।
 ਬਾਤਨ ਸੰਗ ਰਿਝਾਇ ਛਕਾਂਹੀਂ¹।
 ਭੋਲੇ ਲੋਗ ਹੁਤੇ ਮਲਵਈਏ।
 ਸਿੱਖੀ ਨਾਤਾ ਜਾਵੈਂ ਲੱਈਏ¹ ॥ ੬੧ ॥
 ਕਿਛੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਿਛੁ ਲੱਜਾ ਡਰਤੇ¹।
 ਸੇਵਾ ਰਹੈਂ ਪੰਥ ਕੀ ਕਰਤੇ।
 ਉਚਾ ਮੁਲਕ ਉਜਾੜ ਅਪਾਰੀ।
 ਤੰਗੀ ਜਲ ਕੀ ਪਿਖ ਕਰਿ ਭਾਰੀ ॥ ੬੨ ॥
 ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਨ ਯੋਂ ਤਹਿ ਚਰਹੀ¹।
 ਕੁਛਕ ਬੈਰਾੜਨ ਤੈ ਭੀ ਡਰਹੀ।
 ਤੁਰਕ ਨ ਕਬੀ ਮਾਲਵੇ ਜਾਵੈਂ।
 ਖੁਦ ਹੀ ਟਕੇ ਬੈਰਾੜ ਪੁਚਾਵੈਂ ॥ ੬੩ ॥

'ਜਾ ਵੜਦੇ ਹਨ।

'ਜਾਣ ਪਛਾਣ।²ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ।

'ਛੇਤੀ।

'ਮੂੰਹ 'ਚ ਮਿਸ਼ਰੀ।²ਕੈਂਚੀ, ਛੁਰੀ।

'(ਦੂਜੇ ਨੂੰ) ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਲੋਕ ਲੱਜਾ ਤੋਂ ਡਰਦੇ।

'ਇਉਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਬਿਪਤ ਪਰੀ ਜਬਿ ਜਬੈ ਮਝੈਲੈਂ।

ਕਾਟੀ ਜਾਇ ਮਾਲਵੇ ਛੈਲੈਂ।

'ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ।

ਤੋਂ ਭੀ ਬਦ-ਸਲੂਕ' ਬਿਨ ਕੀਨੇ।

'ਬੁਰਾ ਵਰਤਾਉ।

ਰਹੇ ਮਝੈਲ ਨ ਤਿਨ ਸੋਂ ਪੀਨੇ ॥ ੬੪ ॥

'ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਮਲਵਈਆਂ ਨਾਲ।

ਸੇਵਤ ਰਹੇ ਸਦਾ ਮਲਵਈ।

ਦਿਲੋਂ ਜਾਨ ਸੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਠਈ।

ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਥੇ ਕਿੰਚਤ ਰਖਤੇ।

ਗੁਰੂ ਭਾਈ ਨਿਜ ਪਜਾਰੇ ਲਖਤੇ ॥ ੬੫ ॥

'ਜਾਣਦੇ।

ਪੈ ਮਝੈਲ ਬਿਨ ਕੀਨੇ ਬਦੀ।

ਮਲਵੱਯਨ ਸੋਂ ਗਏ ਨ ਕਦੀ।

ਦਾਣਾ ਘਾਸ ਦੂਧ ਘੀ ਦਹੀਂ।

ਛਕਿ ਮਝੈਲ ਨਿਜ ਘਰ ਸਮ ਸਹੀ ॥ ੬੬ ॥

ਮਲਵੱਯਨ ਕੀ ਬੇਟੀ ਨਾਰੀ।

ਚਲਤ ਵਕਤ' ਲੇ ਜਾਤ ਨਿਕਾਰੀ।

'ਜਾਣ ਵੇਲੇ।

ਘੋੜਾ ਘੋੜੀ ਆਯੁਧ ਨੀਕੈਂ।

ਲੇ ਜਾਤੇ ਚੁਰਾਇ ਕੈ ਠੀਕੈਂ ॥ ੬੭ ॥

ਥੇ ਮਲਵਈ ਸਾਫ ਦਿਲ ਦਜਾਲੂ।

ਕਾਲੇ ਦਿਲ ਮਾਝੈਲ ਅਦਜਾਲੂ*1।

'ਦਇਆ-ਹੀਣ।

*ਦੇਖ ਪਿੱਛੇ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਬਿਸ਼ਮ ਨੰ: ੩੧ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੧੭ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਨੰ: ੬੧, ੬੬ ਤੇ ੬੭ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਬਿਸ਼ਮ ਨੰ: ੪੭ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੨੦ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘਾਂ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕੁੱਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਧੂ, ਵਿਦਵਾਨ, ਖੋਜੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਅਤੇ ਦੂਰਦੇਸ਼ ਲੇਖਕ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਲਿਖਤ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਛੁੱਟਪਾਉ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਬਲ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ। ਚੂੰਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੰਗੂ ਰਚਿਤ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੋ ਹੀ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮੂਲ-ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ। ਜਦ ਅਸਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭੰਗੂ ਜੀ ਰਚਿਤ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝੇ ਪਿਆ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘਾਂ ਸਬੰਧੀ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਲਿਖਤਾਂ, ਭੰਗੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਇਉਂ ਸਮਝੇ ਕਿ ਇਹ ਲਿਖਤਾਂ, ਭੰਗੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਮ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਭੰਗੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਲਵਈ ਸਿੰਘਾਂ ਜਾਂ ਬੈਰਾੜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਜਾਂ ਪੰਥ ਦਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਗੋਂ ਹਰ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਜਾਂ ਪੰਥ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਮਲਵਈ ਜਾਂ ਬਿਰਾੜ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਚੋਰ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਫਿਟਕਾਰੇ, ਮੂਰਖ, ਬੇਈਮਾਨ ਤੇ ਆਚਰਨ-ਹੀਣ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪਦਮ-ਭੂਸ਼ਨ ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਸ: ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੰਗੂ ਰਚਿਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੌਥੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪੰਨਾ ੩੭੩ ਤੋਂ ੩੭੫ ਤੱਕ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਚੋਂ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤਰ ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ਜੋ ਹੇਠ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:- 'ਸਿੰਘ ਬਿਰਾੜਨ ਕੀ ਜਿਮੈਂ ਸੁਨਾਉਂ ਬਿਗਰੀ ਬਾਤ। ਜਬ ਸਿੰਘ ਆਵੈਂ ਮਾਲਵੇ ਕਰੈਂ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਘਾਤ ॥੨॥ ਚੌਪਈ ॥ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਨਿਜ ਮਾਲ ਚੁਰਾਵੈਂ। ਸਿੰਘਨ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਤੱਕ ਖੇਰ ਖਾਵੈਂ ॥੩॥ 'ਇਹ ਫਿਟਕਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਜ ਕਹਾਂ ਤੇ ਪਾਹਿੰ ॥੯॥ ... 'ਇਕ ਪਲ ਮੇਂ ਲੇਂ ਸਿੰਘਨ ਮਾਰ।

ਐਸੇ ਮੂਰਖ ਬਕੈਂ ਬਰਾੜ ॥੧੩॥ ... 'ਭਏ ਬਰਾੜ ਅਬ ਬੇਈਮਾਨ। ਲਾਗੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇਖਨ ਤਾਨ ॥੨੦॥ ... 'ਇਮ ਬਰਾੜ ਸਿੰਘਨ ਤੇ ਹਾਰੇ। ਕਰਤੂਤ ਆਪਨੀ ਭਏ ਖੁਆਰੇ। ... 'ਕਿਸੇ ਜਿਸੇ ਸਿੰਘ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਟਿਕਾਵੈਂ। ਕਿਸੇ ਜਿਸੇ ਸਿੰਘ ਸਾਕ ਠਹਰਾਵੈਂ ॥੧੫॥ ... 'ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਇਕ ਸਿੰਘ ਥੋ ਢੰਡ ਕਮੇਲਨ ਵਾਲ। ਤਿਸ ਕੀ ਨਾਰ ਲਕੋ ਰਖੀ ਕਹਿੰ ਲਈ ਮਝੈਲਨ ਨਾਲ ॥੧੯॥' ਭੰਗੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬੈਰਾੜਾਂ ਸਬੰਧੀ ਵਰਤੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਪਰਖਦੇ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਕਾਂਗੜ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਆ ਕੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬੈਰਾੜਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋ। ਬੈਰਾੜਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਖਤਰਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਕ ਸ਼ਿਅਰ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਿਆ: ਨ ਜ਼ਰਾ ਦਰੀਂਰਾਹਿ ਖਤਰਾ ਤੁਰਾ ਅਸਤ। ਹਮਾ ਕਉਮ ਬੈਰਾੜ ਹੁਕਮੇ ਮਰਾ ਅਸਤ ॥੫੯॥ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬੈਰਾੜ ਕੌਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸ: ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੰਗੂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਬੈਰਾੜ ਕੌਮ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਪੰਥ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਚੋਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਫਿਟਕਾਰੇ, ਮੂਰਖ, ਬੇਈਮਾਨ ਤੇ ਆਚਰਨਹੀਣ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਹੇ ਬਚਨ ਸੱਤ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿ ਭੰਗੂ ਜੀ ਦੇ? ਸ੍ਰ: ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੰਗੂ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ਦੋਹਾਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਝੈਲਾਂ ਤੇ ਮਲਵਈਆਂ ਜਾਂ ਬੈਰਾੜਾਂ ਸਬੰਧੀ ਆਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੱਤ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦ ਭੰਗੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਚਿਆ ਤਾਂ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਾਭਾ, ਜੀਂਦ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੇ ਕੈਂਬਲ ਆਦਿ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੂ ਬੈਰਾੜਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਸੀ। ਜੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਪੰਥਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਦੋ ਹੱਥ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਚਿਰ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਪਰ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਚਾਲਾਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਮਦਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਿੱਖੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਰਾਹੀਂ ਮਲਵਈ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਊਆ ਦਿਖਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੋ ਥਾਂ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਂਵ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਸੀ ਖਿਚਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਾਝੇ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਦੋ ਗਰੁੱਪ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਬੜੀ ਹੀ ਚੁਸਤੀ ਨਾਲ ਮਲਵਈ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਮਾਝੇ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਪਾੜਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚੌੜਾ, ਡੂੰਘਾ ਤੇ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼.ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਪਾਸੋਂ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਵਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮਲਵਈ ਤੇ ਮਝੈਲ ਕਦੀ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ। ਜਿਵੇਂ ਮੁਗਲੀਆ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਤੱਤ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲੋਂ ਪਾੜ ਕੇ ਤੇ ਮਦਦ ਲੈ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫਤਹ ਕਰਕੇ, ਪਕੜ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਲਵਈਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਕੁਝ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਈ ਰੱਖੀਆਂ। ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੰਗੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਸਮਝ ਕੇ ਅਨਭੋਲ ਹੀ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ। ਬਰਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਕਪੂਰੇ ਬਰਾੜ ਦੀ ਸਾਖੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਭੰਗੂ ਜੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ:- 'ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਮ ਸੁਨੀ, ਤੈਸੀ ਦਈ ਲਿਖਾਇ। ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਸੁਨ ਪਿਤਾ ਤੇ ਤੈਸੀ ਲਿਖੀ ਸੰਭਾਲ। ... 'ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਤਿਮ ਹੀ ਲਿਖੀ ਜਿਮ ਸੁਨੀ ਬ੍ਰਿਧਨ ਕੈ ਪਾਸ। 'ਚੁੰਕਿ ਭੰਗੂ ਜੀ ਮਝੈਲ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਲਵਈਆਂ ਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਬੈਰਾੜਾਂ ਸਬੰਧੀ ਬੜੇ ਹੀ ਅਪ-ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਨਹਲੇ ਤੇ ਦਹਲਾ ਮਾਰਨ ਵਾਂਗ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤ ਦਿੱਤੇ ਜੋ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਫੁੱਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਸਨਿੰਮ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਕਿਸੇ ਭੜਕਾਹਟ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼, ਪ੍ਰਾਂਤ, ਜਾਤ, ਗੋਤ, ਰੰਗ ਤੇ ਨਸਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਣ, ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਡਲੇ ਸਪੁੱਤਰ ਤੇ ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰੇ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਯਦਪਿ ਥੇ ਮਲਵਈ', ਤਥਾਪੀ।

'ਭਾਵੇਂ ਮਲਵਈ (ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ) ਸਨ।

ਸੇਵਾ ਛਡਤੇ ਨਾਹਿੰ ਕਦਾਪੀ ॥੬੮॥

ਯੋਂ ਹੀ ਕੇਤਿਕ ਬਰਖ ਬਿਤਾਏ।

ਦਈ ਪਨਾਹ¹ ਮਝੈਲ ਜਬਿ ਆਏ ॥ ੬੯ ॥

¹ਸ਼ਰਨ, ਓਟ।

ਦੋਹਰਾ:

ਪੁਨਾ ਮਾਲਵੇ ਦੇਸ ਤੈ,

ਕਰਿ ਕੈ ਪੰਥ ਸਲਾਹਿ।

ਬਾਂਧਿ ਜਥੇ ਬਹੁ ਠੌਰ ਤਬਿ,

ਧਸੇ ਪੰਜਾਬ ਸੁ ਚਾਹਿ ॥ ੭੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਰਾਇ ਕੋਟ ਅਰ ਗਿਰਦ ਮਲੇਰੈਂ।

¹ਮਲੇਰ-ਕੋਟਲੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ।

ਰਹੇ ਜਥੇ ਦੁਇ ਅਧਿਕ ਦਲੇਰੈਂ।

ਤੀਨ ਕੁ ਜਥੇ ਸੁ ਗਿਰਦ ਸਰੁੰਦੈਂ।

ਸੱਤ੍ਰੈਂ ਲੂਟਤ ਫਿਰੈਂ ਬੁਲੰਦੈਂ ॥ ੭੧ ॥

ਗਿਰਦ ਸਮਾਣੇ ਰਹਿ ਇਕ ਜਥਾ।

ਓਰ ਸਹਾਰਨ ਪੁਰਿ ਭੀ ਤਥਾ।

ਬਾਕੀ ਬੀਚ ਪੰਜਾਬ ਅਪਾਰੇ।

ਦੁਆਬੇ ਮਾਝੇ ਦੜਪ¹ ਮਝਾਰੇ ॥ ੭੨ ॥

¹ਰਾਵੀ ਤੇ ਝਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦੇਸ਼, ਦੁਆਬਾ ਰਚਨਾ (ਅ)
²ਦਰ-ਅਪ² ਦੋ ਜਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਦੇਸ।

ਨਿਜ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਧਾਮ ਗਰਾਮੈਂ।

ਲੂਟਤ ਕੂਟਤ ਫਿਰੈਂ ਤਮਾਮੈਂ।

ਔਰ ਕਿਸੀ ਕਾ ਕੁਛ ਨਹਿ ਹਰੈਂ।

¹ਨਹੀਂ ਚੁਰਾਉਂਦੇ।

ਬੈਰਿਨ ਪਰ ਬਿਜਰੀ ਜਯੋਂ ਪਰੈ ॥ ੭੩ ॥

ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੈਂ ਅਧਿਕ ਮਨਿ ਮਾਖੇ।

¹ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਬੀਰ-ਰਸ ਵਿੱਚ।

ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਕੇ ਚਹਿ ਹੀ ਰਾਖੇ।

ਰਾਹਿ ਬੰਦ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਕੀਨੇ।

ਅਰਜੰ-ਦਾਨ¹ ਤੋੜ ਸਭਿ ਦੀਨੇ ॥ ੭੪ ॥

¹ਜੇਲੁ ਖਾਨੇ

ਲੋਗ ਲੁਟੇਰੇ ਔਰ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।

ਮੁਜਰਮ¹ ਤੁਰਕਨ ਕੇਰ ਅਪਾਰੈਂ।

¹ਦੋਸ਼ੀ।

ਮਿਲੇ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਸੰਗ ਸਭਿ ਹੀ।

ਸਜੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਸਿੰਘ ਸੁ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੭੫ ॥

ਮਾਰ ਲੂਟ ਕਰਿ ਜਾਂਵਹਿ ਧਾਈ।

ਮੁਲਕ ਬੀਚ ਬਹੁ ਧੂਮ ਮਚਾਈ।

ਰਹੇ ਦੁਰਾਨੀ ਜੋਰ ਲਗਾਏ।

ਬੰਦੋਬਸਤ ਬਨ ਸਕਯੋ ਨ ਕਾਏ ॥ ੭੬ ॥

ਸਿੰਘ ਨ ਤਿਨ ਕੇ ਬਸ ਮੈ ਆਂਵੈਂ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਤੈ ਜੋ ਕੁਛ ਪਾਵੈਂ।

ਸੋਊ ਮਾਲਵੇ ਦੈਂਹ ਪੁਚਾਹੀ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਭੈ ਕਬੀਲਯੋਂ ਪਾਹੀ ॥ ੭੭ ॥

'ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਪਾਸ।

ਹਾਕਮ ਭਏ ਲਚਾਰ ਦੁਰਾਨੀ।

ਕਰੇ ਖਾਲਸੇ ਮਾਰਿ ਹਿਰਾਨੀ।

ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ ਪਾਇ ਯਹਿ ਸਾਰੈਂ।

'ਖਬਰ।

ਆਯੋ ਫੇਰ ਪੰਜਾਬ ਮਝਾਰੈਂ ॥ ੭੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ ਆਇ ਕਰਿ,

ਬਿਰਿ ਲਹੌਰ ਰਿਸ ਧਾਰਿ।

ਫੌਜ ਕਟੀਲੀ ਸਿੰਘਨ ਪਰ,

'ਤਿੱਖੀ, (ਅ) ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ।

ਪਠੀ ਚਢਾਇ ਅਪਾਰ ॥ ੭੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਿਪਹਸਲਾਰ ਬੁਲੰਦ ਖਾਨ ਤਬਿ।

'ਸੈਨਾ-ਪਤੀ।

ਲੈ ਇਕ ਦਸਤਾ ਫੌਜ ਕੇਰ ਜਬਿ।

ਲਗਯੋ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਪਾਛੇ ਧਾਈ।

ਧਸੇ ਜੰਗਲੋਂ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਜਾਈ ॥ ੮੦ ॥

ਲੂਟ-ਮਾਰ ਬਹੁ ਨਿਸ ਕੋ ਰਾਖੈਂ।

ਪਰੈਂ ਚੁ-ਤਰਫੋਂ ਕਰੈ ਹਲਾਕੈਂ।

'ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਪੈਠੈਂ ਫੇਰ ਝੱਲ ਮੈਂ ਧਾਈ।

'ਵੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪੇਸ਼ ਨ ਲੇਸ ਤੁਰਕ ਕੀ ਜਾਈ ॥ ੮੧ ॥

ਦਿਸ ਮੁਲਤਾਨ ਦਰਜਾਵਨ ਤੀਰਾ।

'ਕਿਨਾਰੇ।

ਫਿਰੈਂ ਭਿਰਤ ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਤੈ ਬੀਰਾ।

'ਸੂਰਮੇਂ।

ਜੰਗਲ ਕਹਿਲਾਵਤ ਸੋ ਬਾਰੈਂ।

ਸੌ ਸੌ ਕੋਸਨ ਪਰੀ ਉਜਾਰੈਂ ॥ ੮੨ ॥

ਤਿਨ ਮੈਂ ਮਿਰਗਨ ਜਯੋਂ ਸਿੰਘ ਫਿਰਹੀਂ।

ਨਹਿੰ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਤੈ ਕਿਤ ਘਿਰਹੀਂ।

ਬਲਿਕੈ ਸਿੰਘਨ ਗਿਲਜੇ ਮਾਰੇ।

ਕੂਟ ਲੂਟ ਬਹੁ ਕਰੇ ਲਚਾਰੇ ॥ ੮੩ ॥

ਹਾਰ ਮਾਨ ਫਿਰ ਫਿਰੇ ਪਿਛਾਰੀ।

ਆਇ ਪੁਕਾਰੇ ਸ਼ਾਹਿ ਅਗਾਰੀ।

ਕਹੈਂ ਸਿੰਘ ਨਹਿੰ ਹਮ ਤੈ ਮਰਹੀਂ।

ਮਹਾਂ ਸਘਨ ਬਨ ਮੈਂ ਵਹਿ ਫਿਰਹੀਂ ॥ ੮੪ ॥

ਪੀਐਂ ਨ ਪਾਨੀ ਅੰਨ ਨ ਖਾਹੀਂ।

ਸੀਤ ਉਸਨ¹ ਕਿਛ ਮਾਨੈਂ ਨਾਹੀਂ।

¹ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ।

ਹਮ ਕੋ ਏਕ ਪਹਰ, ਬਿਨ ਪਾਨੀ।

ਹੋਤ ਕਾਟਨਾ ਮੌਤ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ॥ ੮੫ ॥

ਪੁਨ ਵਹਿ ਜਾਨਤ ਭੇਤ ਦੇਸ ਕੇ।

ਬਸਨ ਵਾਰ ਹੈਂ ਮੁਲਕ ਏਸ ਕੇ।

ਹਮ ਪਰਦੇਸੀ ਭੂਲਤ ਬਨ ਮੈਂ।

ਦਿਸਾ-ਭ੍ਰਮ¹ ਹੈ ਜਾਵਤ ਮਨ ਮੈਂ ॥ ੮੬ ॥

¹ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ।

ਸਿੰਘ ਫਿਰਤ ਬਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਐਸੇ।

ਬਨ ਕੇ ਮਿਰਗ ਫਿਰਤ ਬਨ ਜੈਸੇ।

ਹਮਰੇ ਬਾਜ¹ ਨ ਬਨ ਮੈਂ ਬਰਹੀਂ²।

¹ਘੋੜੇ। ²ਵੜਦੇ ਨਹੀਂ।

ਕਾਂਟੇ ਲਗੈਂ ਝੱਲ ਤੇ ਡਰਹੀਂ ॥ ੮੭ ॥

ਚਲਤ ਬੰਦੂਕਨ ਤੋਪ ਨ ਤਹਾਂ।

ਕਾਨਨ ਸਘਨ¹ ਭਯਾਨਕ ਮਹਾਂ।

¹ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ।

ਹਮ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਮਾਰੈਂ।

ਹਮ ਕੋ ਹੀ ਉਲਟਾ ਵਹਿ ਗਾਰੈਂ ॥ ੮੮ ॥

ਨਿਕਸ ਝੱਲ ਤੈ ਨਿਸ ਕੋ ਆਵਤ।

ਝਟਪਟ ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਜਾਵਤ।

ਉਨ ਕੋ ਹੈ ਜੰਗਲ ਮੈਂ ਮੰਗਲ¹।

¹ਅਨੰਦ।

ਡਰਤ ਨ ਜਰਾ ਸੁ ਕਰਤ ਉਦੰਗਲ¹ ॥ ੮੯ ॥

¹ਮੁਠ ਭੇੜ, ਜੰਗ।

ਹਮ ਕੋ ਬਨ ਤੈ ਯੋਂ ਡਰ ਐਹੈ।

ਹਿਮ-ਗਿਰ ਸਮ ਪਰ ਹੈਂ ਗਰ ਜੈਹੈਂ¹।

¹(ਜੰਗਲ) ਹਿਮਾਲਾ ਪਹਾੜ ਵਰਗਾ ਹੈ (ਜੇ ਉਸ ਵਿੱਚ) ਵੜ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਗਲ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਜੋ ਗਢਾ ਹੋਇ ਤਾਂਹਿ ਚੜ੍ਹਿ ਤੋੜੈ।

'ਕਿਲ੍ਹਾ।

ਅਰ ਮਿਦਾਨ ਕਾ ਜੰਗ ਨਿਖੋੜੈ॥ ੯੦ ॥

'ਮੁਕਾ ਦੇਈਏ।

ਦੋਹਰਾ:

ਯਹਿ ਸੁਨ ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ ਪੁਨ,

ਆਪ ਚਢ੍ਹੋ ਕਰਿ ਕੋਪ।

'ਕ੍ਰੋਧ।

ਲੈ ਕਰਿ ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਬਹੁ,

ਸਿੰਘਨ ਘਟਾਵਨ ਓਪ॥ ੯੧ ॥

'ਉਪਮਾ, ਸ਼ੋਭਾ, ਵਡਿਆਈ।

ਛਪੈ:

ਕਸਮ ਕੁਰਾਨ ਉਠਾਇ,

ਸ਼ਾਹਿ ਬੋਲੋ ਯੋਂ ਖੀੜੈ।

'ਖਿੜ ਕੇ।

ਸਿੰਘ ਕੌਮ ਕੋ ਆਜ,

ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਸਭਿ ਨਿਰਬੀਜੈਂ।

'ਬੀਜ ਨਾਸ਼।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤੁਰਕ ਔਰ

ਸਭਿ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ।

ਮਿਲਿ ਤੁਰਕਾਨਿ ਮਹਾਨ ਚੜ੍ਹੀ

ਸਿੰਘ ਪਰ ਦਾਬੀ।

'ਦਬਾਉਣ ਲਈ।

ਇਮ ਚਢ੍ਹੋ ਕੋਪ ਕਰਿ ਕਾਲ ਸਮ,

ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨਿ-ਪਤਿ।

'ਦੁਰਾਨੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। (ਦੁਰਾਨੀ- ਸੱਦੋਜ਼ਈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਅੱਲ 'ਦੁਰਾਨੀ' ਹੈ।)

'ਸਰਬ ਨਾਸ਼, ਤਬਾਹੀ।

ਤਬਿ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਕਰਨ ਹਿਤ,

ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਪਹਿਚਾਨ ਅਤਿ॥ ੯੨ ॥

ਜਾਇ ਦੁਰਾਨੀ-ਸ਼ਾਹਿ, ਅਗਨਿ

ਬਨਾ ਕੋ ਲਗਵਾਈ।

'ਜੰਗਲ।

ਚਲੇ ਸਿੰਘ ਬਨ ਛੋਰਿ,

ਸ਼ਾਹਿ ਲਾਗੋ ਪਿਛਵਾਈ।

ਮੁੜਿ ਮੁੜਿ ਖੜਿ ਖੜਿ ਲੜੈਂ ਸਿੰਘ,

ਤੁਰਕਨ ਕੈ ਸੰਗੈ।

ਕਈ ਬਾਰ ਕਰਿ ਜੰਗ,

ਤੁਰਕ ਕੀਨੇ ਬਹੁ ਭੰਗੈਂ।

'ਨਾਸ਼।

ਨਿਜ ਆਗੇ ਰਖੈਂ ਬਹੀਰਾ ਸਭਿ,

'ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਇਕੱਠ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ

ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸਨ।

ਫਿਰ ਪੀਛੇ ਜੰਗੀ ਸਿੰਘ ਰਹਿੰ।
ਨਿੱਤ ਮਾਰਿ ਚੌਗੁਨੈ ਆਪ ਤੈ
ਤੁਰਕਨ ਕੋ, ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਮਰਹਿੰ ॥ ੯੩ ॥

ਆਗੇ ਆਗੇ ਸਿੰਘ,
ਤੁਰਕ ਨਿਤ ਮਗਰ ਫਿਰਾਂਹੀਂ।
ਚੈਨ ਦਿਨਸ ਨਹਿੰ ਚੈਨ
ਲੈਨ ਮਿਲਹੀ ਕਿਸ ਠਾਂਹੀਂ।
ਮਿਲੈਂ ਡਗਰ ਮੈਂ^੧ ਨਗਰ ਜੋਊ,
ਲੁਟ ਤਿਨ ਕੋ ਖਾਵੈਂ।
ਮਿਲੈਂ ਚੌਗੁਨੇ ਆਇ
ਜਿਤਿਕ ਲਰ ਕਰਿ ਮਰ ਜਾਵੈਂ।

^੧ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ।

ਸਮ ਸੋਮੇਂ ਸਲਲ^੧ ਸੁਭਾਵ ਥਾ,
ਲਖੋ^੧ ਪੰਥ ਕਾ ਭਲੇ ਤਬਿ।
ਪਿਖਿ ਸ਼ਾਹਿ ਪੁਨਾ ਪੁਨ ਖਿਝਿ ਕਹੈ,
ਯਹਿ ਬੁਰੇ ਬਲਾਂਈ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ॥ ੯੪ ॥

^੧ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇਂ ਵਾਂਗ।

^੧ਜਾਣੇ।

ਨਹਿੰ ਸਮਝਯੋ ਕਛੁ ਜਾਇ,
ਕਹਾਂ ਤੈ ਹੈਂ ਯਹਿ ਆਵਤ।
ਨਭ ਤੈ^੧ ਗਿਰਹੀਂ ਕਿਧੋਂ
ਧਰਾ ਤੈ ਨਿਕਸਤ ਭਾਵਤ।^੧

^੧ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ।

^੧ਮਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ।

ਹਮ ਮਾਰਤ ਥਕ ਗਏ,
ਏਹੁ ਨਹਿੰ ਬਢਤ ਥਕਾਵਤ।
ਰਕਤ-ਬੀਜ^੧ ਕੀ ਕਿਧੋਂ ਏਹੁ

^੧ਇਕ ਦੈਂਤ ਜੋ ਸੁੰਭ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂਰਾਖਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

^੧ਉਲਾਦ।

ਸੰਤਾਨ^੧ ਕਹਾਵਤ।
ਜਲ ਚਸਮੇ ਸਮ ਨਦਿ ਕੂਪ ਯਹਿ,
ਬਹੁ ਬਢ ਹੈਂ ਕਟੇ ਗੁਲਾਬ ਜਿਮ^੧।

^੧ਸੋਮੇਂ, ਨਦੀ ਤੇ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਗੁਲਾਬ ਵਾਂਗ ਇਹ ਸਿੰਘ ਵਧਦੇ ਹਨ।

ਯਹਿ ਪੀ ਕਰਿ ਆਬ-ਹਜਾਤ^੧ ਪੁਨ,
ਸਿੱਖ ਬਨਤ ਹਮ ਸੁਨਯੋ ਇਮ ॥ ੯੫ ॥
ਯਾਂਹੀਂ ਤੈ ਨਹਿੰ ਨੀਂਦ ਭੂਖ,

^੧ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

ਤ੍ਰਿੱਖਾ ਕਠਿਨਾਈ।

ਸੀਤ ਘਾਮ¹ ਬੀਮਾਰੀ,

¹ਠੰਢ ਤੇ ਗਰਮੀ।

ਇਨੈ ਨ ਬਜਾਪਤ ਕਾਈ।

ਰਹਿਤ ਨਿੱਤ ਨੌਜ਼ਾਨ,

ਥਕਤ ਨਹਿੰ ਬਨੇ ਲੋਹ ਕੇ।

ਲਰਤ ਭਿਰਤ ਨਹਿੰ ਮਰਤ,

ਸਦਾ ਰਹਿੰ ਭਰੇ ਕੋਹ ਕੇ।

¹ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ।

ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਸ਼ਾਹਿ ਬਹੁ ਬਾਤ ਕਹਿ,

ਤਾਜੱਬ ਰਹਿ ਗਯੋ ਹਾਰਿ ਹਟਿ।

ਇਤ ਸਤਲੁਜ ਲਖਿ¹ ਸਭਿ ਪੰਥ ਪੁਨ,

¹ਲੰਘ ਕੇ।

ਸਭਰਾਵੀਂ ਡੇਰਾ ਥਿਰਯੋ ਠਟ¹ ॥ ੯੬ ॥

¹ਸਭਰਾਵਾਂ ਪਿੰਡ ਡੇਰਾ ਕਰ ਕੇ ਠਹਿਰ ਗਿਆ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸਰ ਹਰਿ ਸਿੱਧੀ ਜੀਵ ਤਬਿ,

ਸੰਮਤ ਹੁਤੋ¹ ਪਛਾਨ।

¹ਤਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੧੫ ਬਿ: ਸੀ। (ਸਰ- ੫। ਹਰਿ- ੧।
ਸਿੱਧੀ- ੮। ਜੀਵ- ੧=੧੮੧੫ ਬਿ:.)।

ਇਤੀ¹ ਭਯੋ ਯਹਿ ਧਯਾਇ ਅਬਿ,

¹ਸਮਾਪਤ।

ਬੰਦਨ ਪੰਥਹਿ ਠਾਨ ॥ ੯੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਮੀਰ ਮੋਮਨ ਕਾ ਬਧ, ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਣਤਾਲੀਸਮੋਂ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. {ਵੱਡਾ-ਘਲੂਘਾਰਾ, ਬਾਮਣੀ ਤੇ ਕੁਤਬੇ ਆਦਿ ਪਿੰਡਾਂ ਪਾਸ, ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜੰਗ}

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੰਘ ਬਪੂ ਧਰਿ ਸਿੰਘ ਸਮ,
ਹਨੇ ਗਜਿੰਦ ਤੁਕਿੰਦ।

'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ
ਰੂਪ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ।

ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦਨ ਬੰਦ ਹੋਂ,
ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ। ॥ ੧ ॥

'ਬਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਜਾਣ ਕੇ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ ਜਜੋਂ ਕਰੈ,
ਸਿੰਘਨ ਘਲੂਘਾਰ।
ਭਾਰਥ ਸਮਾ ਬਡ ਜੰਗ ਹੈ,
ਏਸ ਅਧਯਾਇ ਮਝਾਰ ॥ ੨ ॥

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ।
'ਮਹਾਂ-ਭਾਰਤ ਵਾਂਗ।

ਚੌਪਈ:

ਪਾਰ ਸਤਲੁਜੋਂ ਜਾਇ ਖਾਲਸੇ।
ਲੂਟੇ ਬੈਰੀ ਜਨ ਬਿਸਾਲਸੇ।
ਰਾਇ-ਕੋਟ ਅਰ ਗਿਰਦ ਮਲੇਰੈਂ।
ਲੂਟਯੋ ਮੁਲਕ ਕਰੀ ਨਹਿੰ ਦੇਰੈਂ ॥ ੩ ॥

'ਬਹੁਤੇ।

ਔਰ ਦੇਸ ਬਹੁ ਗਿਰਦ ਸਰੁੰਦੈਂ।
ਹੱਲਾ ਕਰਿ ਕੈ ਲੂਟਯੋ ਬੁਲੰਦੈਂ।
ਜਥੇਦਾਰ ਇਕ ਸਿੰਘ-ਦਯਾਲੈਂ।
ਥਾ ਮਲਵਈ ਬਿਰਾੜ ਬਿਸਾਲੈਂ ॥ ੪ ॥

ਸੌ ਪਚਾਸ ਸਿੰਘ ਰਖਤੋ ਸੰਗੈਂ।
ਮਾਰਤ ਧਾੜੇ ਦੌਰਿ ਨਿਸੰਗੈਂ।

'ਡਾਕੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ ਜਾ ਲਤਾਪੁਰ ਲੂਟਯੋ।
ਬੈਰਾੜਨ ਕੇ ਦਾਰਦ ਟੂਟਯੋ ॥ ੫ ॥

ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੈ।
ਲੂਟੇ ਮਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕਿਤਾਨੈ।

'ਕਿਤਨੇ ਹੀ।

ਕਈ ਬਾਰ ਤੁਰਕਨ ਸੌਂ ਲਰਾ।

ਪਰਾ ਬਾਂਧਿ ਬਹੁ ਸੱਤੂਨ ਹਰਾ ॥ ੬ ॥

'ਜੱਥੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ।

ਜਤੀ ਸਤੀ ਥਾ ਸਖੀ ਬਹਾਦਰ।

'ਦਾਤਾ।

ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪੂਰਨ ਨਾਦਰ।

'ਅਣੋਖਾ।

ਜਬਿ ਜਬਿ ਪੰਥ ਮਾਲਵੇ ਜਾਵੈ।
 ਸੋ ਸਭਿ ਕੀ ਅਤਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ ॥ ੭ ॥
 ਇਕ ਦਿਨ ਤਿਨ ਕਿਯ ਐਸ ਕਮਾਲੈਂ¹।
 ਲੁਟੀ ਸਰੁੰਦ ਲੀਨ ਬਹੁ ਮਾਲੈਂ।
 ਦੌਲਤ ਲਜਾਇ ਖਾਲਸੇ ਦੀਨੀ।
 ਇਕ ਦੁਸ਼ਮਨ ਫਿਰ ਚੁਗਲੀ ਕੀਨੀ ॥ ੮ ॥
 ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਇਕ ਨਿਸ ਮੈਂ ਜਾਹੀ।
 ਰਹਜੋ ਕਲਾਲਨ¹ ਕੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀਂ।
 ਪੀ ਸ਼ਰਾਬ* ਬਹੁ ਭਯੋ ਬਿਹੋਸੈਂ।

¹ਪੂਰਨ (ਬਹਾਦਰੀ)।

¹ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ।

*ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਖੁਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਜਤੀ ਸਤੀ ਥਾ ਸਖੀ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪੂਰਨ ਨਾਦਰ।' (ਦੇਖੋ ਬਿਸ਼ਾਮ ਦਾ ਅੰਕ ਨੰ: ੭) ਫਿਰ ਅਜਿਹੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਪੂਰਨ ਗੁਰ-ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਾਬੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਪਕੜੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

¹ਚੁਗਲ ਨੇ। ²ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ (ਭਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ)।

ਮੁਖਬਰਿ¹ ਹਾਕਮ ਤਈਂ ਸਜੋਸੈਂ² ॥ ੯ ॥
 ਲਜਾਇ ਸੰਗ ਦੀਨੋ ਪਕਰਾਈ।
 ਜੈਨ-ਖਾਨ ਢਿਗ ਦਯੋ ਪੁਚਾਈ।
 ਫਾਂਸੀ ਦਯੋ ਸਿੰਘ ਤਿਨ ਲਾਈ।
 ਸਿੰਘਨ ਸਾਰ¹ ਯਹੀ ਜਬਿ ਪਾਈ ॥ ੧੦ ॥
 ਲੂਟਯੋ ਗਾਮ ਚੁਗਲ ਕਾ ਜਾਏ।
 ਤੇਗ ਬੇਗ¹ ਤਿਸ ਘਰੈਂ ਬਗਾਏ²।
 ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਥਾ ਜਿਨ ਪਕਰਾਯੋ।
 ਹਾਕਮ ਪੈਂਚ ਸਿੰਘਨ ਜੋ ਪਾਯੋ ॥ ੧੧ ॥
 ਸਭਿ ਕੋ ਸਜਾ ਦੀਨ ਅਤਿ ਭਾਰੀ।
 ਜਿਮ ਫਿਰ ਕੋ ਅਸ ਕਰੈ ਨਾ ਕਾਰੀ¹।
 ਹੁਤੇ ਬਿਰਾੜ ਜੁ ਤਾਂ ਕੇ ਸੰਗੀ।
 ਤਿਨ ਭੀ ਕਰੀ ਮਰਦਮੀ¹ ਚੰਗੀ ॥ ੧੨ ॥
 ਲੂਟਿ ਸਰੁੰਦ ਗਿਰਦ ਧੁੰਮ ਪਾਈ।
 ਮਾਰਜੋ ਜੈਨੇ ਕਾ ਬਡ ਭਾਈ।
 ਜੈਨ-ਖਾਨ ਕੋ ਕਰਜੋ ਲਚਾਰੈਂ।
 ਬਦਲੇ ਲੀਨੇ ਤਿਸ ਤੈ ਭਾਰੈਂ ॥ ੧੩ ॥
 ਐਸੀ ਐਸੀ ਬਾਤ ਅਪਾਰੈਂ।

¹ਖਬਰ।

¹ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ। ²ਚਲਾ ਕੇ।

¹ਮਾੜਾ ਕੰਮ।

¹ਮਰਦਾਨਗੀ, ਬਹਾਦਰੀ।

ਹੋਇ ਰਹੀ ਥੀ ਉਨ ਦਿਨ ਸਾਰੈਂ।
 ਜੈਨ-ਖਾਨ ਹੂੰ ਤੰਗ ਚੁਫੇਰੀ।
 ਰਾਇ-ਕੋਟੀਏ ਮਿਲੇ ਮਲੇਰੀ ॥ ੧੪ ॥
 ਇਤਯਾਦਿਕ ਤੁਰਕਨ ਮਥ ਬਾਤੈਂ¹।
 ਸ਼ਹਿ¹ ਸੱਦ ਲਿਯ ਹਿਤ ਸਿੰਘਨ ਘਾਤੈਂ²।
 ਪਾਸ ਰਾਇਪੁਰ ਗੁੱਜਰਵਾਲੈਂ।
 ਉਤਰ ਰਹਯੋ ਥਾ ਪੰਥ ਬਿਸਾਲੈਂ ॥ ੧੫ ॥
 ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਰਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਤਾਂਈਂ।
 ਦੇਸ ਸਗਲ ਮੈਂ ਧੂੰਮ ਮਚਾਈ ॥ ੧੬ ॥

¹ਸਲਾਹਾਂ ਕਰਕੇ।

²ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ। ਆਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਅਨੀ ਘਨੀ! ਲੈ ਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ,
 ਅਯੋ ਲਹੌਰੋਂ ਧਾਇ।
 ਬਿਜਲੀ ਸਮ ਸਿੰਘਾਨ ਪੈ,
 ਪਰਯੋ ਅਚਾਨਕ ਆਇ ॥ ੧੭ ॥

¹ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਦਲ ਜਾਵਤ ਥਾ ਤਬਿ,
 ਮਾਲਵ ਓਰ ਵਹੀਰ ਸੁ ਪਾਏ।
 ਆਇ ਅਚਾਨਕ ਵੀਚ ਉਜਾੜ,
 ਤਬੈ ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਨਿਜ ਰੂਪ ਦਿਖਾਏ।
 ਲਾਲ ਹੁਤੀ ਬਰਦੀ ਤਿਨ ਕੀ, ਅਰ
 ਦਯੋਸ ਚਢਯੋ ਘਟਕਾ ਜੁਗ¹ ਆਏ।
 ਔਰ ਬਸੰਤ ਰਿਤੂ ਤਬਿ ਥੀ, ਫਲ
 ਫੂਲ ਪਲਾਸ¹ ਕਰੀਰ ਰਹਾਏ ॥ ੧੮ ॥
 ਸਿੰਘਨ ਨਾਂਹਿ ਲਖੇ ਗਿਲਜੇ ਤਬਿ,
 ਯੋਂ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਰਹਾਈ।
 ਫੂਲ ਪਲਾਸ ਕਰੀਰਨ ਕੇ ਯਹਿ,
 ਕਾਨਨ¹ ਕੇ ਮਧ ਦੇਤ ਦਿਖਾਈ।
 ਜੋ ਫਿਰ ਆਨਿ ਅਚਾਨਕ ਹੀ,
 ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਬਹੁ ਜੋਰਿ ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਈ।
 ਜਾਨ ਲਯੋ ਤਬਿ ਹੀ ਮਨ ਸਿੰਘਨ,

¹ਦੋ ਘੜੀਆਂ।

¹ਪਲਾਹ, ਛਿੱਛਰੇ।

¹ਜੰਗਲ।

ਬਾਤ ਕੁਫੇਰ¹ ਬਨੀ ਅਬਿ ਆਈ **॥ ੧੯ ॥**

¹ਉਲਟੀ।

ਤਜਾਰ ਭਏ ਨਹਿੰ ਥੇ ਸਿੰਘ ਜੰਗ
ਹਿਤੈ¹, ਨਹਿੰ ਥੇ ਕਿ ਆਯੁਧ ਧਾਰੇ।
ਤੋੜੇ¹ ਲਗੇ ਨਹਿੰ ਥੇ ਕਿਸ ਹੀ ਢਿਗ,
ਨਾਹਿੰ ਹੁਤੇ ਇਕਠੇ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ।
ਸੁੱਖੇ ਅਫੀਮ ਛਕੇ ਨਹਿੰ ਥੇ ਕਿਨ,
ਤਾੜੇ ਸੁਚੇਤੇ ਸਜੇ ਦਸਤਾਰੇ¹।

¹ਵਾਸਤੇ।

¹ਪਲੀਤੇ, ਤੋਪ ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦੇ ਡੋਰੇ।

¹ਜੰਗਲ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ (ਅਜੇ) ਦਸਤਾਰੇ
ਸਜਾਏ ਸਨ।

¹ਮੰਦ-ਭਾਗੀ, ਨੀਚ।

ਆਨ ਕੰਬਖਤ¹ ਪਰੇ ਕਿਤ ਤੈ ਯਹਿ,
ਸਿੰਘ ਕਹੈਂ ਗਿਲਜੇ ਗੁਰੂ ਮਾਰੇ **॥ ੨੦ ॥**

ਕੋਸ ਛਿ ਸਾਤਕ ਆਠ ਵਿਖੇ,
ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਦਲ ਜਾਵਤ ਧਾਏ¹।

¹ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਆਨ ਪਰੇ ਗਿਲਜੇ ਜਿਨ ਪੈ,
ਵਹਿ ਸਿੰਘ ਭਏ ਤਿਨ ਕੇ ਸਮੁਹਾਏ¹।

¹ਸਾਹਮਣੇ।

ਮਾਰਿ ਬੰਦੂਖਨ ਤੀਰਨ ਸੋਂ,
ਵਹਿ ਸਿੰਘ ਲਏ ਤੁਰਕਾਨਿ ਰੁਲਾਏ।
ਸ਼ੋਰ ਬੰਦੂਖਨ ਕਾ ਸੁਨ ਕੈ,
ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਭਏ ਇਕਠੇ ਤਹਿੰ ਆਏ **॥ ੨੧ ॥**

ਆਨ ਭਯੋ ਇਕਠਾ ਸਬਿ ਪੰਥ,
ਦੁਰਾਨਿਨ ਸੋਂ ਲਿਯ ਜੰਗ ਨਿਸੰਗਾ।

ਤੋਮਰ¹ ਤੀਰ ਗੁਲੇਲ ਰੁ ਸੇਲ²,
ਹਜ਼ਾਰ ਕਈ ਛੁਟਯੋ ਰਾਮਜੰਗਾ¹।

¹ਬਰਛੇ। ²ਨੇਜੇ।

¹ਬੰਦੂਕਾਂ।

ਚੋਰ ਚਪੇ ਜਿਮ ਸਿੰਘਨ ਕੈ ਬਲ¹,
ਕੀਨ ਘਨੇ ਗਿਲਜੇ ਅੰਗ ਭੰਗਾ।

¹ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਖਿਝੇ ਚੋਰ ਵਾਂਗ ਬਲ ਕਰਕੇ।

ਮੋਰ ਦਏ ਗਿਲਜੇ ਇਕ ਬਾਰ,
ਜਜੋਂ ਸਿੰਧੁ ਕਾ ਜ਼ਾਰ¹ ਉਤਾਰਤ ਗੰਗਾ **॥ ੨੨ ॥**

¹ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾ ਨੂੰ।

ਪੰਥ ਕਹਯੋ ਪੁਨਹੂੰ ਮਿਲ ਕੈ,
ਅਬਿ ਬਾਤ ਨਿਦਾਨ¹ ਕੀ ਆਨ ਪਰੀ ਹੈ।

¹ਅੰਤਦੀ, ਅਖੀਰ ਦੀ।

ਸਿੱਕਾ¹ ਬਰੂਦ ਨਹੀਂ ਹਮਰੇ ਢਿਗ,

¹ਗੋਲੀਆਂ।

ਆਯੁਧ ਸਾਨ ਚਢੇ ਨ ਬਰੀ¹ ਹੈਂ।

¹ਚੰਗੇ।

ਦੌਰਨ ਤੈ ਨਹਿੰ ਜਾਨ ਬਚੈ ਅਬਿ,
ਸੰਗ ਬਹੀਰਨ ਭੀਰ ਅਰੀ ਹੈ।

'ਨਾਲ ਵਹੀਰੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਅੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਯਾਂ ਤੈ ਸਭੈ ਅਬਿ ਸੰਮੁਖ ਹੋਇ ਕੈ,
ਮਾਰ ਮਰੇ ਯਹਿ ਬਾਤ ਖਰੀ ਹੈ ॥ ੨੩ ॥

ਫੇਰ ਕਹੜੇ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ, ਉਪਾਇ
ਨ ਛੋਡੀਏ ਜਾਨ ਬਚਾਵਨ ਕੇਰੇ।

ਬਾਂਧ ਜਥੇ ਲਿਹੁ ਚਾਰ ਜਗਾ ਅਬਿ,
ਆਗੇ ਵਹੀਰ ਚਲਾਵਹੁ ਫੇਰੇ।

ਜੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਹੁਸ਼ਜਾਰ ਜੁਝਾਰ',
ਸੁ ਪਾਛੇ ਚਲੈਂ ਕਰਤੇ ਭਟ-ਭੇਰੇ'।

'ਲੜਾਕੇ, ਸੂਰਮੇਂ।

'ਜੰਗ।

ਯੋਂ ਲਰਤੇ ਭਿਰਤੇ ਸਭਿ ਹੀ ਅਬਿ,
ਮਾਲਵੇ ਓਰ ਚਲੈਂ ਬਿਨ ਦੇਰੇ ॥ ੨੪ ॥

ਮਾਨ ਲਈ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਬਾਤ,
ਸੁ ਬਾਂਕੁਰੇ ਬੀਰ' ਕਰੇ ਸੁ ਅਗਾਰੀ।

'ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇਂ।

'ਲੜਾਕੇ। ਅੱਜੇ ਪਾਸੇ।

ਸਿੰਘ ਕਟੀਲੇ' ਭਏ ਕਿਛੁ ਦਾਹਨੇ',
ਬਾਂਏ' ਭਏ ਕਿਛੁ ਔਰ ਪਿਛਾਰੀ।

'ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ।

ਵੀਚ ਵਹੀਰ ਕੀ ਭੀਰ ਲਈ ਕਰਿ,
ਬਾਲਕ ਬ੍ਰਿਧ ਸਭੀ ਨਰ ਨਾਰੀ।

ਔਰ ਹੁਤੇ ਅਸਬਾਬ ਜਿਤੋ,
ਸਕਟੇ' ਭਰਿ ਉੱਟ ਚਲਾਏ ਅਪਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥

'ਗੱਡੇ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਸਿੰਘ ਸਭੈ ਲਰਤੇ
ਭਿਰਤੇ, ਤਬਿ ਮਾਲਵੇ ਓਰ ਪਧਾਰੇ।

ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੈਂ ਇਤ ਤੈ ਬਹੁ ਲੈ ਦਲ,
ਨਾਜਮ ਜੈਨਾ ਅਯੋ ਬਲ ਧਾਰੇ।

ਸੰਗ ਅਯੋ ਲੱਛੀਰਾਮ ਦਿਵਾਨ,
ਮਲੇਰੀ ਪਠਾਨ ਬਜਾਇ ਨਗਾਰੇ।

ਏ ਸਭਿ ਹੀ ਮਿਲ ਕੈ ਗਿਲਜੜੋਂ ਸੰਗ,
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਪਰੇ ਗੈਲ ਅਪਾਰੇ' ॥ ੨੬ ॥

'ਬਹੁਤੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਗਏ।

ਸਿੰਘ ਚਲੇ ਲਰਤੇ ਤੁਰਕਾਨ ਸੋਂ,
ਚਾਰਕ ਕੋਸ ਵਿਖੇ ਬੰਧਿ ਪੱਲਾ'।

'ਪਰ੍ਹਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਘੇਰਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

ਸਿੰਘ ਹੁਤੇ ਸਭਿ ਤੀਸ ਹਜਾਰਕ,
ਲਾਖ ਹੁਤੇ ਇਕ ਤਾਂਹਿ ਮੁਸੱਲਾ।
ਤੀਨ ਦਿਸਾ ਬਡ ਜੰਗ ਪਰਜੇ ਤਬਿ,
ਤੁਰਕਨ ਮੇਲ ਦਯੋ ਥਰਥੱਲਾ।
ਤੋਂ ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ ਬੱਟਿ ਕਸੀਸਾ,
ਹਟਾਇ ਦਏ ਗਿਲਜੇ ਕਰਿ ਹੱਲਾ ॥੨੨॥

'ਹਲਚਲੀ।

'ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ (ਅ) ਕਚੀਚੀ ਵੱਟ ਕੇ।

ਕੋਸ ਦੁ ਤੀਨਕ ਸਿੰਘ ਗਏ ਜਬਿ,
ਫੇਰ ਪਰੇ ਮੁਸਲੇ ਬਲ ਕੈ ਕੈ।
ਸਿੰਘ ਦਏ ਬਿਚਲਾਇ ਤਿਨੈ,
ਬਹੁ ਮਾਰ ਬੰਦੂਖਨ ਕੀ ਦਬ ਦੈ ਕੈ।
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਰਦਾਰਨ, ਫੇਰ
ਵਿਚਾਰ ਕਰਜੇ, ਇਕ ਠੌਰ ਮਿਲੈ ਕੈ।
ਛੋਡਤ ਨਾ ਮੁਸਲੇ ਹਮ ਕੋ ਇਮ,
ਬਾਂਧ ਕੈ ਗੋਲ ਚਲੋ ਅਬਿ ਧੈ ਕੈ ॥੨੮॥

'ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੇ।

'ਘੇਰਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

ਚੌਪਈ:

ਸਭਿ ਸਰਦਾਰ ਭਏ ਤਬਿ ਕੱਠੇ।
ਚਲੇ ਚਾਰ ਦਿਸ ਲਰਤੇ ਨੱਠੇ।
ਮੱਧ ਵੀਚ ਸਭਿ ਕਰਜੇ ਵਹੀਰੈਂ।
ਲਰਤੇ ਚਲੇ ਧਾਰ ਕਰਿ ਧੀਰੈਂ ॥੨੯॥
ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੈਂ ਬੀਚ ਸਰਦਾਰੂ।
ਦੌੜਾਵਤ ਸਭਿ ਅੱਸੂ ਅਪਾਰੂ।
ਭੰਗੀ ਔਰ ਘਨੱਈਏ ਜੇਤੇ।
ਬਲ ਧਰਿ ਤੁਰਕੈਂ ਮਾਰਤ ਤੇਤੇ ॥੩੦॥
ਬੀਰ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਪੁਨ ਭਾਰੇ।
ਜਿਨ ਗਿਲਜੇ ਬਹੁ ਬਧਾ ਕਰਿ ਡਾਰੇ।
ਔਰ ਨਕਈ ਸਿੰਘ ਬਲਿਕਾਰੀ।
ਪਰੇ ਹਨੂ ਸਮ ਤਚਿ ਕਿਲਕਾਰੀ ॥੩੧॥
ਪੁਨ ਨਿਸ਼ਾਨਚੀ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘੀਏ।
ਗਾਲਤ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਵਡ ਧਿੰਗੀਏ²।

'ਨਾਸ਼।

'ਹਨੂਮਾਨ ਵਾਂਗ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਪਏ।

'ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਵਾਲੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੱਥੇ ਦੇ ਸਿੰਘ।

'ਗਾਲਦੇ ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ। ²ਵੱਡੇ ਜੋਰਾਵਰ।

ਸੁੱਕ੍ਰਚੱਕੀਏ ਬੀਰ ਬਿਸਾਲੇ।

ਤਿਨ ਭੀ ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਕੇ ਗਨ। ਗਾਲੇ ॥ ੩੨ ॥

।ਇਕੱਠ, ਜੱਥੇ।

ਡੱਲੇ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਅਪਾਰੇ।

ਜਿਨ ਮੁਸਲੇ ਗਨ ਮਨ ਦੈ ਗਾਰੇ।

ਔਰ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹੀਦੈਂ।

।ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦੇ।

ਤਿਨ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਲਈ ਰਸੀਦੈਂ ॥ ੩੩ ॥

।ਪਹੁੰਚ ਲੈ ਲਈ, ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਸੰਕਰ ਛੰਦ:

ਪੁਨ ਔਰ ਆਲੂਵਾਲੀਆਂ ਨੇ

ਹਨੇ ਸੱਤੂ ਭੂਰ।

।ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ।

ਕਿਛੁ ਸਿੰਘ-ਪੁਰੀਆਂ ਨੈ ਕਰੇ,

ਅਰਿ ਮਾਰ ਕੈ ਚਕ-ਚੂਰ।

।ਆਟਾ।

ਫਿਰ ਸੁਧਾ-ਸਰੀਅਨ। ਦੇਰ ਬਿਨ,

।ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰੀਆਂ ਨੇ।

ਬਹੁ ਦਏ ਗਿਲਜੇ ਗਾਰ।

ਅਨੰਦ-ਪੁਰੀਏ ਸੋਢੀਆਂ ਨੈ

ਧਰੀ ਬਹੁਧਾ। ਮਾਰ ॥ ੩੪ ॥

।ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਮਿਲਿ ਬੇਦੀਆਂ ਤੈ ਆਦਿ,

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੈ। ਜਾਨ।

।ਭਾਵ ਤੇਹਣਾਂ, ਭੱਲਿਆਂ ਤੇ ਸੋਢੀਆਂ ਨੇ।

ਸਭਿ ਪੰਥ ਕੀ ਤਬਿ ਰੱਖਯਾ ਹਿਤ,

ਕਰਜੋ ਜੰਗ ਮਹਾਨ।

ਕਰਿ ਪਰੈਂ ਹੱਲੇ ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਪਰ,

ਧਾਰਿ ਮਨ ਸਭਿ ਜੋਸ਼।

ਤਬਿ ਏਕ ਤੈ ਹੂ ਏਕ ਆਗੇ,

ਲਰਤ ਸਿੰਘ ਸਰੋਸਾ ॥ ੩੫ ॥

।ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।

ਵਡ ਬੀਰ ਜੋਧਾ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ,

ਜਿਸ ਓਰ ਪਰਹੀ ਧਾਇ।

ਹਨਿ ਤੁਰਕ ਗਨ ਕੋ ਅਤੀ,

ਪਾਛੇ ਦੇਤ ਫੇਰ ਹਟਾਇ।

ਪੁਨ ਔਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਲੂ,

ਪਰੈ ਜਿਤ ਵਲ ਦੌਰਿ।

ਤਜਿ ਬਾਨ ਬਹੁ, ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ

ਕਰਿ ਦੇਤ ਤੁੱਟੀ-ਚੌਰਾ' ॥ ੩੬ ॥

'ਤਬਾਹੀ।

ਫਿਰ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਤੈ ਆਦਿ ਜੇਤੇ,
ਔਰ ਥੇ ਸਰਦਾਰ।

ਵਹਿ ਫਿਰਤ ਇਤ ਉਤ ਸਭੀ ਦੌਰੇ,
ਕਰਤ ਮਾਰੇ ਮਾਰ।

ਰਮਦਾਸੀਏ ਸਿੰਘ ਔਰ ਮਜ਼ਬੀ,
ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੈ ਆਦਿ।

ਸਭਿ ਲਰਤ ਆਗੇ ਹੋਇ ਸਨਮੁਖ,
ਤੁਰਕ ਸੌਂ ਕਰਿ ਬਾਦ' ॥ ੩੭ ॥

'ਜੰਗ।

ਭਰਿ ਰਾਮਜੰਗੇ' ਮਾਰਹੀਂ,
ਬਹੁ ਬਾਨ ਬਰਛੀ ਸੇਲ'।

'ਬੰਦੂਕਾਂ।

'ਨੇਜੇ, ਬਰਛੇ।

ਨਹਿੰ ਟਰੈਂ ਪੀਛੈ ਪੈਰ ਇਕ,
ਤਿਨ ਜੰਗ ਜਾਨਯੋ ਖੇਲ।

ਪੁਨ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਿੰਘ ਜੱਸਾ,
ਮਿਸਲ' ਲੈ ਨਿਜ ਸੰਗ।

'ਜੱਥਾ।

ਵਹਿ ਪਰੈ ਜਿਤ ਵਲ ਜੋਰ ਦੈ ਕਰਿ,
ਕਰੈ ਤੁਰਕਹਿੰ ਭੰਗ' ॥ ੩੮ ॥

'ਨਾਸ਼।

ਦੋਹਰਾ:

ਲਰਤ ਭਿਰਤ ਯੌਂ ਸਿੰਘ ਸਭਿ,
ਲੀਨੇ ਸੰਗ ਬਹੀਰ'।

'ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸਨ।

ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਗੇ ਚਲੇ,

ਜਾਹੀਂ ਪਾਇ ਵਹੀਰ' ॥ ੩੯ ॥

'ਭਾਵ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਲਰਤ ਜਾਹਿੰ ਸਿੰਘ ਚੱਲੇ।

ਮਾਰਤ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਕਰਿ ਹੱਲੇ।

ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਆਗੇ ਜਾਈ।

ਦਹਿਣੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਹਾਈ ॥ ੪੦ ॥

ਬਾਂਈਂ ਓਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਬੀਰੈਂ।

ਮਗਰ ਰਾਮਗੜੀਏ ਰਹਿੰ ਧੀਰੈਂ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਲ ਲੀਨੇ ਸੰਗ ਭੀਰੈਂ।	
ਲਰਤੇ ਚਲੇ ਸੁ ਇਤ ਤਤਬੀਰੈਂ' ॥ ੪੧ ॥	'ਢੰਗ ਨਾਲ।
ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਕੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ'।	'ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ।
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਧਰੇ ਸਰੀਰਾ।	
ਬਾਂਕੇ ਛੈਲ ਛਬੀਲੇ ਬੀਰਾ'।	'ਸੁੰਦਰ ਜਵਾਨ ਤੇ ਸੋਭਾ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇਂ।
ਧਰੇ ਬੀਰ-ਰਸ ਮਨਹੁ ਸਰੀਰਾ ॥ ੪੨ ॥	
ਤਜਤ ਰਾਮਜੰਗੇ ਬਹੁ ਤੀਰੇ'।	'ਤੀਰ।
ਗੋਰਤ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਤਨ ਚੀਰੇ।	
ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰਹੀਂ ਤੁਰਕ ਗੰਭੀਰੈਂ।	
ਤਰਫਤ ਜਜੋਂ ਮਛਲੀ ਬਿਨ ਨੀਰੈਂ ॥ ੪੩ ॥	
ਜਿਤ ਵਲ ਤੁਰਕ ਅਧਿਕ ਬਲ ਪਾਵੈਂ।	
ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਧਾਵੈਂ।	
ਜਾਇ ਮਾਰਿ ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਆਛੇ।	
ਦੈ ਕਰਿ ਜੋਰ ਹਟਾਵੈਂ ਪਾਛੇ ॥ ੪੪ ॥	
ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਧਰਤ ਜਿਹ ਕਾਨੀ।	
ਸੋਊ ਤੁਰਕ ਨ ਮਾਂਗਤ ਪਾਨੀ।	
ਹੱਲੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਰਤ ਦੁਰਾਨੀ।	
ਕਰਤ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਵਹਿ ਭੀ ਫਾਨੀ' ॥ ੪੫ ॥	'ਨਾਸ਼।
ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ ਜਿਤ ਵਲ।	
ਪਰਤ ¹ ਧਰਤ ² ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦਲਮਲ।	'ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਖਰਚ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
ਸਿੰਘ ਭੀ ਅੱਗਜੋਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੱਲੇ।	
ਚਪੇ ¹ ਚੋਰ ਜਜੋਂ ਬਲ ਕਰਿ ਭੱਲੇ ॥ ੪੬ ॥	'ਖਿਝੇ।
ਤੀਰ ਬੰਦੂਕਨ ਕੇ ਤਜਿ ਰਾਬੇ'।	'ਬੰਦੂਕ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਕੀਤੀ ਵਰਖਾ।
ਹਨਿ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਪੀਛੇ ਦਾਬੇਂ।	
ਸਭਿ ਸਰਦਾਰ ਪੰਥ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।	
ਧੀਰਜ ਦੇਤੇ ਜਾਹਿ ਮਹਾਂਈਂ ॥ ੪੭ ॥	
ਹਾਥ ਪੰਥ ਆਗੇ ਸਭਿ ਜੋਰੈਂ।	
ਪੁਨ ਪੁਨ ਸਭਿ ਕੋ ਅਧਿਕ ਨਿਹੋਰੈਂ'।	'ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਅਹੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਤੁਮ ਆਜੈਂ।	
ਰਾਖਹੁ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕੀ ਲਾਜੈਂ ॥ ੪੮ ॥	

ਦੀਨ ਮਜਬ ਕਾ ਹੈ ਯਹਿ ਜੁੱਧੈ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਗੇ ਹੋਇ ਤਨ ਸੁੱਧੈ।
ਮਰੈ ਤੁ ਪੈਰੈ ਗੁਰੁ ਕਾ ਲੋਕੈ।
ਜਹਾਂ ਨ ਬਜਾਪੈ ਦੁਖ ਅਰ ਸੋਕੈ ॥ ੪੯ ॥
ਮਨ-ਬਾਂਛਤ ਮਿਲ ਹੈ ਸਭਿ ਭੋਗਾ।
ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਖੈ ਜਸ ਹੋਗਾ।
ਜੀਤ ਹੋਇ ਤਬਿ ਕਰੀਅਹੁ ਰਾਜੈ।

'ਪਵਿੱਤਰ।

ਮਾਰਿ ਸੱਤਰੂ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਕਾਜੈ ॥ ੫੦ ॥
ਦੁਹੂੰ ਹਾਥ ਹੈਂ ਤੁਮਰੇ ਮੋਦਕ।
ਬਨੇ ਨਿਸੰਗ ਤੁਰਕ ਕੇ ਸੋਧਕ।
ਜਗਿ-ਜੀਵਨ ਹੈ ਚਾਰ ਦਿਹਾਰੇ।
ਇਸ ਹਿਤ ਕਯਾ ਤਨ ਕਰਨੇ ਪਜਾਰੇ ॥ ੫੧ ॥

'ਲੱਡੂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਪੀਰ ਪਿਕੰਬਰ ਔਲੀਏ,
ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਅਵਤਾਰ।
ਭਏ ਚਬੀਣੀ ਕਾਲ ਕੀ,
ਜਾਨਤ ਸਭਿ ਸੰਸਾਰ ॥ ੫੨ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਦਾਨ ਦਯੋ ਸਿਰ ਲੋ ਜਗ ਮੈਂ ਜਿਨ,
ਔ ਭਗਤੀ ਹਰਿ ਕੀ ਸੁਚਾ ਕੀਨੀ।
ਕੈ ਅਰਿ ਸੰਮੁਖ ਮਾਰ ਮਰੇ ਰਣ,
ਖੱਗ ਭਲੇ ਗਹਿ ਕੈ ਅਤਿ ਪੀਨੀ।
ਏ ਸੁਤ ਤੀਨ ਜਨੇ ਜਨਨੀ,
ਇਨ ਤੈ ਬਿਨ ਬਾਂਝ ਭਲੀ ਲਖ ਲੀਨੀ।
ਗਾਵਤ ਹੈਂ ਅਬਿ ਲੋ ਤਿਨ ਕਾ ਜਸ,
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਭੀ ਲਿਹੁ ਚੀਨੀ ॥ ੫੩ ॥
ਜੰਗ ਨਿਸੰਗ ਕਰੇ ਜਿਨਹੂੰ,
ਤਿਨ ਕੀ ਰਚਿ ਵਾਰਾਂ ਉਚਾਰਤ ਢਾਢੀ।
ਜੀਵਨ ਔ ਮਰਨਾ ਸਫਲਾ
ਤਿਨ ਕਾ, ਜਿਨ ਕੀ ਜਗ ਕੀਰਤਿ ਬਾਢੀ।

'ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

'ਬਹੁਤੀ ਤਕੜੀ ਤਲਵਾਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਕੜ ਕੇ।

ਬਾਤ ਘਨੀ ਇਤਯਾਦਿ ਕਹੀ,
ਸਰਦਾਰਨ ਪੰਥ ਤਈਂ ਜਬਿ ਗਾਢੀ।
ਧੀਰਜ ਦੈ ਸਰਦਾਰ ਲੜਾਵਤ,
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਿੱਖਿ ਦੈ ਕਰਿ ਠਾਢੀ॥ ੫੪ ॥

‘ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਕਬਿੱਤ:

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਕਹੀਅਤ ਪੰਥ ਮਾਂਹਿ,
ਯਾਂ ਤੈ ਪੰਥ ਬਾਤ ਤਾਂਹਿ ਕੇਰੀ ਸਭਿ ਮਾਨ ਹੈਂ।
ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਵਡੇ ਹੀ ਜੁਝਾਰ,
ਮਿਸਲ-ਦਾਰ ਸੁੱਕਚੱਕ-ਵਾਰ ਹੂੰ ਕੇ ਜਗ ਜਾਨ
ਹੈਂ।

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਵਡੇ ਹੀ ਮਿਸਲਦਾਰ,
ਰਾਮਗਢ ਵਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਔਰ ਭਾਨ ਹੈ।
ਇਤਯਾਦਿ ਸਰਦਾਰ ਮਾਰ ਮਾਰ ਹੀ ਉਚਾਰਿ,
ਫਿਰੈਂ ਸਭਿ ਇਤ ਉਤ ਦੌਰਤ ਮਹਾਨ ਹੈਂ ॥ ੫੫ ॥
ਬਾਰ ਪਰ ਫਿਰਤ ਗੰਗੈਰੀ ਜਿਮ ਬਾਰ ਬਿਨਾ,

‘ਕਹੀਦਾ ਹੈ।

‘ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ (ਗੰਗੈਰੀ) ਜਲ ਜੁਲਾਹਾ ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਤੋਂ
ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਤੈਸੇ ਸਰਦਾਰ ਫਿਰੈਂ ਅੱਸ੍ਰਨ ਧਵਾਵਤੇ।
ਨਾਗਰਾ ਨਾਇਣ ਜਿਮ ਨਾਰੀਆਂ ਕੇ ਪਿਟਵਾਵੈ,
ਔਰ ਜਜੋਂ ਬਜੰਤਰਾ ਨਚਾਰ ਕੇ ਨਚਾਵਤੇ।
ਤੈਸੇ ਸਰਦਾਰ ਸਭਿ ਫੌਜ ਕੇ ਲਰਾਇ ਰਹੇ,
ਧੰਨ ਧੰਨ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਫਿਰਤ ਅਲਾਵਤੇ।
ਯੱਦਪਿ ਭਏ ਹੈਂ ਸਿੰਘ ਜਖਮੀ ਅਪਾਰ ਬਹੁ,
ਤੱਦਪਿ ਲਰਤ ਜਾਹਿੰ ਤੂਕਨ ਕੇ ਘਾਵਤੇ॥ ੫੬ ॥

‘ਚਤੁਰ।

‘ਸਾਜ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ।

‘ਮਾਰਦੇ।

ਖੇੜਸ ਜਖਮ ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ,
ਭਏ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਕੇ ਅਨੇਕ ਹੈਂ।
ਰਾਮਗਢ ਵਾਰੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਅਪਾਰੇ ਭਏ,
ਔਰ ਸਰਦਾਰਨ ਕਾ ਐਸੇ ਹੀ ਬਿਬੇਕ ਹੈ।
ਔਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਆਲੂਵਾਲੀਏ ਕੇ,
ਭਏ ਹੈਂ ਦੁ-ਬਿੰਸਤਾ ਜਖਮ ਵਡ ਠੇਕ ਹੈਂ^੨।
ਤੋਂ ਭੀ ਬਲ ਧਾਰਿ ਰਿਸ ਸੰਗ ਕਰਵਾਰ ਗਹਿ,

‘ਵਿਚਾਰ ਹੈ।

‘ਬਾਈ (੨੨)। ‘ਠੀਕ ਹਨ।

‘ਤਲਵਾਰ ਪਕੜ ਕੇ।

ਮਾਰ ਮਾਰ ਸੱਤਰੂ ਨਿਬੇਰਤੇ ਅਨੇਕ ਹੈਂ ॥ ੫੭ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਥਾਕ ਤੁਰੰਗਾ ਗਯੋ ਤਬਿ ਹੀ, 'ਘੋੜਾ।

ਇਤ ਤੈ ਉਤ ਦੌਰ ਫਿਰਜੋ ਬਹੁਤੇਰੇ।

ਚਾਬਕ ਮਾਰ ਰਹਜੋ ਸਰਦਾਰ,

ਚਲੈ ਨ ਤੁਰੰਗ ਸ਼ਿਤਾਬਾ ਅਗੇਰੇ। 'ਛੇਤੀ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿੰਘ ਹੁਤੇ ਇਕ ਸੇਵਕ,

ਸੰਗ ਤਹਾਂ ਸਰਦਾਰਹਿ ਕੇਰੇ।

ਤਾਂਹਿ ਤੁਰੰਗ ਤਈਂ ਜਬਿ ਚਾਬਕ

ਲਾਯੋ, ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਮ ਟੇਰੇ' ॥ ੫੮ ॥ 'ਕਿਹਾ।

ਤੂੰ ਨਹਿੰ ਮਾਰ ਤੁਰੰਗ ਤਈਂ,

ਪਿਖ ਕੈ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਕਰੈਂ ਮੁਹਿ ਠੱਠਾ।

ਖਾਇ ਕੈ ਖੌਫ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੰਗ ਤੈ,

ਅੱਸ੍ਰ ਨਿਜੰ ਕੁਟਵਾਇ ਕੈ ਨੱਠਾ।

ਪੰਥ ਕਹੈ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਮੁਝੈ ਅਬਿ,

ਤੂੰ ਚਹਿੰ ਗੀਦੀ ਕਹਾਵਨ ਸੱਠਾ'। 'ਮੂਰਖ।

ਜੀਵਣ ਤੈ ਮਰਣਾ ਭਲ ਹੈ ਤਿਸ,

ਗੀਦੀ ਕਹੈ ਜਿਸ ਪੰਥ ਇਕੱਠਾ ॥ ੫੯ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿੰਘ ਨੈ ਆਪਨੈ ਅੱਸ੍ਰ ਪੈ,

ਫੇਰ ਸ੍ਰਦਾਰ ਚਢਾਇ ਲਯੋ ਹੈ।

ਆਗੇ ਚਲੇ ਲਰਤੇ ਤੁਰਕਾਨ ਸੋਂ,

ਆਨ ਮਹਾਂ ਪੁਨ ਜੰਗ ਪਯੋ ਹੈ।

ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੇਂ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰਦਾਰ ਕੋ,

ਯਾ ਬਿਧਿ ਕਾਹੂੰ ਨੈ ਆਨਿ ਕਹਜੋ ਹੈ।

ਤੂੰ ਕਹਿਤੇ ਹੁਤੇ, ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ ਸੋਂ

ਮੈਂ ਲਰਹੋਂ, ਅਬਿ ਕਾਹਿ ਭਯੋ ਹੈ ॥ ੬੦ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:

ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਜੋ, ਯੋਂ ਕਿਸੀ ਤੈ ਨਜੀਕੋਂ'। 'ਨੇੜਿਓਂ।

ਗਈ ਖਾਇ ਬੋਲੀ, ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ।

ਤਬੈ ਛੇੜਿ ਘੋੜਾ, ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਧਾਯੋ।

ਧਸੜੋ ਜਾਇ, ਦੌਰਾਨਿ ਕੀ ਸੈਨ ਮਾਹੜੋ॥ ੬੧ ॥	'ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ।
ਹੁਤੇ ਯਾਰ ਸਰਦਾਰ ਕੇ ਸਿੰਘ ਜੇਈ।	
ਗਏ ਛੇੜਿ ਘੋੜੇ, ਤਿਸੈਂ ਸੰਗ ਤੇਈ।	
ਘਨੇ ਸੱਤ੍ਰੁ ਸਿੰਘਾਨਿ, ਮੈਦਾਨ ਘਾਏ।	
ਕਰੇ ਤੁੱਛ ਮੁੱਛੰ, ਧਰਾ ਪੈਰੁਲਾਏ ॥ ੬੨ ॥	'ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ।
ਕਰੜੋ ਸਿੰਘ ਨਾਦੰ, ਵਡੇ ਸਿੰਘ ਬੀਰੈਂ।	'ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਭਬਕ ਮਾਰੀ।
ਗਜੰ ਗਿਲਜੜੋਂ ਕੀ, ਗਈ ਛੂਟ ਧੀਰੈਂ।	'ਗਿਲਜਿਆਂ ਰੂਪ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ।
ਗਹੀ ਲੋਹ ਸਾਂਗੰ, ਦਸੈਂ ਸੇਰ ਪੱਕੇ।	'ਲੋਹੇ ਦੀ ਬਰਛੀ।
ਧਰੈਂ ਗਿੱਲਜੜੋਂ ਕੇ ਤਨੰ ਤੱਕ ਤੱਕੇ ॥ ੬੩ ॥	'ਮਾਰਦਾ ਹੈ।
ਜਿਮੈਂ ਭੀਮ ਕੌਰਾਨ ਕੀ ਸੈਨ ਮਾਂਗੰ।	
ਕਰੇ ਮਾਰਿ ਪਰਲੈ, ਬਲੰ ਧਾਰਿ ਵਾਹੀ।	'ਉਹਨਾਂ (ਕੌਰਵਾਂ ਨੂੰ)।
ਤਿਮੈਂ ਸਿੰਘ ਭੀ ਸੈਹਥੀ ਬਾਹਿੰ ਜਿਸੈਂ।	'ਜਿਸ ਵੱਲ ਬਰਛੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਧਰਾ ਪੈ ਲੁਠਾਵੈ, ਕਢੈ ਪਾਰ ਤਿਸੈ ॥ ੬੪ ॥	'ਧਰਤੀ ਤੇ ਲਿਟਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
ਮਿਲੜੋ ਅਹਿਮਦੰ ਸ਼ਾਹਿ ਨਾ ਤਾਂਹਿ ਕਿੱਤੈਂ।	
ਰਹੜੋ ਖੋਜ ਨੀਕੇ, ਚਰੇ ਚੋਪ ਚਿੱਤੈਂ।	'ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਖਿੜ ਚੜ੍ਹੀ।
ਘਨੇ ਗਿਲਜੜੋਂ ਕੇ, ਸਿੰਘ ਘਾਇ ਕੈ ਤੇ।	
ਅਯੋ ਆਪਨੀ ਸੈਨ ਮੈਂ, ਧਾਇ ਕੈ ਤੇ ॥ ੬੫ ॥	
ਕਬੀ ਸਿੰਘ ਜੱਸਾ, ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਧਾਵੈ।	
ਘਨੇ ਮਾਰਿ ਦੌਰਾਨੀਆਂ ਕੇ ਖਪਾਵੈ।	
ਕਬੀ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘਾਦਿ, ਸਰਦਾਰ ਔਰੈਂ।	
ਕਰੈਂ ਦੌਰਿ ਦੌਰਾਨਿ ਪੈ, ਮਾਰ ਗੌਰੈਂ ॥ ੬੬ ॥	'ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤੀ ਮਾਰ।
ਧਸੈਂ ਸਿੰਘ ਦੌਰਾਨੀਓਂ ਮਾਂਹਿ ਐਸੇ।	
ਹਨੂ ਅੰਗਦੰ ਰਾਵਣੰ ਸੈਨ ਜੈਸੇ।	
ਫਿਰੈਂ ਬੀਜਰੀ-ਪੁੰਜ ਜੜੋਂ ਸਿੰਘ ਰੋਹੇ ^੨ ।	'ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਮੁੰਹ ਵਾਂਗ। ^੨ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ।
ਮਹਾਂ ਮੇਘ ਦੌਰਾਨ ਨੈ ਸੈਨ ਮੋਹੇ ॥ ੬੭ ॥	'ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਰੂਪ ਵੱਡੇ ਬੱਦਲ ਵਿੱਚ।
ਫਿਰੈਂ ਅਹਿਮਦੰ ਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਖੋਜਿ ਧਾਈ।	
ਯਹੀ ਸਾਰ ਜੋ ਅਹਿਮਦੰ ਸ਼ਾਹਿ ਪਾਈ।	'ਖਬਰ।
ਲਏ ਬੋਲ ਮਾਲੇਰੀਏ ਔਰ ਜੈਨਾ।	
ਕਹੜੋ ਜਾਇ ਰੋਕੋ, ਅੱਗੜੋਂ ਸਿੰਘ ਸੈਨਾ ॥ ੬੮ ॥	
ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆਂ ਤੈ ਬਿਨਾਂ ਔਰ ਕੇਹੂੰ।	'ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ।

ਮਰੈਂ, ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ ਬੁਰੇ ਸੂਰ ਏਹੂ।
 ਇਨੈ ਮਾਰ ਹੱਮਾਰ ਤੇ ਘਾਣ¹ ਲਾਹੇ।
 ਕਰੈਂ ਲੁੱਥ ਪੁੱਥ¹, ਜਿਮੈਂ ਬਾਣ ਬਾਹੇਂ **॥ ੬੯ ॥**
 ਨਹੀਂ ਮੌਤ ਤੋਂ ਯੇ ਜਰਾ ਸੂਰ ਸੰਗੈਂ।
 ਤਜੈਂ ਬਾਨ ਮਾਹਾਨ ਔ ਰਾਮਜੰਗੈਂ।
 ਮੁਝੈ ਸੱਦਿਓ ਥਾ ਤੁਝੈ ਕੌਨ ਹੇਤੈਂ।
 ਅਬੀ ਖੌਫ ਖੈਹੋ ਸਭੀ ਜਾਨ ਦੇਤੈਂ **॥ ੭੦ ॥**
 ਕਹਯੋ ਜੋ ਦੁਰਾਨੀ ਵਹੀ ਮਾਨਿ ਜੈਨਾ।
 ਗਯੋ ਧਾਇ ਆਗੈ ਲਿਯੇ ਸੰਗ ਸੈਨਾ।
 ਲੱਛੀ-ਰਾਮ ਦੀਵਾਨ ਦੋਆਬ ਵਾਰਾ।
 ਚਢਯੋ ਸੰਗ ਸੋ ਭੀ ਤਬੈ ਦੈ ਨਗਾਰਾ **॥ ੭੧ ॥**
 ਤਿਨੈ ਅੱਗਯੋ ਰੋਕਯੋ ਪੰਥ ਜਾਈ।
 ਘਨੀ ਮਾਰਿ ਬਾਹੀਰ ਪੈ¹ ਭੀਰ ਪਾਈ।
 ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਏਹੀ, ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਧਾਯੋ।
 ਲਿਯੇ ਸੰਗ ਸੈਨਾ, ਤਬੈ ਜੰਗ ਪਾਯੋ **॥ ੭੨ ॥**
 ਇਤੈ ਅਹਿਮਦੰ ਸ਼ਾਹਿ ਭੀ ਧਾਇ ਕੈ ਤੇ।
 ਪਰਯੋ ਜੋਰ ਦੈ ਪੀਛਯੋ ਆਇ ਕੈ ਤੇ।
 ਛੁਟੇ ਰਾਮਜੰਗੇ¹ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਭਾਰੇ।
 ਲਗਯੋ ਹੋਨ ਜੰਗੈਂ ਅਭੰਗੈਂ¹ ਅਪਾਰੇ **॥ ੭੩ ॥**
 ਤੜਕੈਂ ਕਮੰਠੇ ਸੜਕੈਂ ਸੁ ਤੀਰੈਂ।
 ਭੜਕੈਂ ਜਵਾਨੰ ਗੜਕੈਂ ਗੰਭੀਰੈਂ।
 ਕੜਕੈਂ¹ ਬੰਦੂਖਾਂ ਫੜਕੈਂ² ਸੁ ਢਾਲੈਂ।
 ਬੁੜਕੈਂ ਸੁ ਗੋਲੀ ਪੜਕੈਂ ਬਿਸਾਲੈਂ **॥ ੭੪ ॥**
 ਧਮਕੈਂ¹ ਸੁ ਪੌਂਸੇਰਣਕੈਂ² ਨਗਾਰੇ।
 ਚਿਣਕੈਂ ਸੁ ਬਾਜੀ¹ ਝਿਣਕੈਂ ਸੁ ਡਾਰੇ²।
 ਚਿਲਕੈਂ ਨਿਸ਼ਾਨੰ ਕਿਲਕੈਂ ਸੁ ਸੂਰੇ।
 ਝਿਲਕੈਂ ਦੁਧਾਰੇ ਬਿਲਿਕੈਂ ਸੁ ਕੂਰੈ **॥ ੭੫ ॥**
 ਤਰਜੈਂ ਗਰਜੈਂ ਨ ਲੱਜੈਂ ਹਠੀਲੇ।

¹ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ।

¹ਉਲਟ ਪੁਲਟ।

¹ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ।

¹ਜਾਨ ਦੇਣ ਤੋਂ।

¹ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਲ ਉੱਪਰ।

¹ਬੰਦੂਕਾਂ।

¹ਲਗਾਤਾਰ।

¹ਧਨੁਸ਼ ਕੜ ਕੜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤੀਰ ਸਰੜ ਸਰੜ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਬਹੁਤ ਗੜਕਦੇ ਹਨ।

¹ਕੜਕਦੀਆਂ ਹਨ। ²ਫੜਕਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਗੋਲੀਆਂ ਬੁੜਕਦੀਆਂ ਭਾਵ ਉੱਛਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਪਟੱਕ ਕਰ ਕੇ ਵਜਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਧਮ ਧਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ²ਵਜਦੇ ਹਨ।

¹ਘੋੜੇ ਹਿਣਕਦੇ ਹਨ। ²ਪਟਕਾ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੋਂਦੇ ਹਨ।

¹ਝੰਡੇ ਚਮਕ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸੂਰਮੇਂ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

¹ਖੰਡੇ ਚਮਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਾਇਰ ਵਿਚਲਾਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਤਾੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੱਜਦੇ ਹਨ, ਹਠੀ ਸੂਰਮੇਂ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਨ ਭੱਜੈ ਨਰੱਜੈ ਕਟੰਤੇ ਕਟੀਲੇ।
ਦਪੱਟੈਂ ਸੁ ਝੱਟੈਂ ਲਪੱਟੈਂ ਲੜਾਕੇ।
ਉਘੱਟੈਂ ਕਿ ਕੱਟੈਂ ਸੜਾਕੰ ਸੜਾਕੇ॥ ੨੬ ॥

ਬਜੈਂ ਬਾਦ ਮਾਰੂ, ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਭਾਰੀ।
ਲਰੈਂ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਹਕਾਰੰ ਹਕਾਰੀ।
ਕਹੂੰ ਲੈ ਗਦਾ ਸੂਲ। ਔ ਖੱਗ ਟੂਕੰ²।
ਕਰੈਂ ਦੂਰ ਢਾਲੈਂ, ਲਰੈਂ ਢੂਕ ਢੂਕੰ॥ ੨੭ ॥

ਕਹੂੰ ਤਾਨੰ। ਕਾਮਾਨ ਔ ਬਾਨ ਛੋਰੈਂ।
ਕਹੂੰ ਰਾਮਜੰਗਾਨ ਸੋ ਅੰਗ ਫੋਰੈਂ।
ਕਹੂੰ ਚੱਕ੍ਰ ਬੱਕ੍ਰ ਤਚੈਂ ਯੋਂ ਅਕਾਲੀ।
ਫਿਰੈਂ ਵੀਚ ਆਕਾਸ ਜਜੋਂ ਗੀਧ ਮਾਲੀ॥ ੨੮ ॥

ਕਹੂੰ ਦੀਹ ਦੰਡੇ ਛੁਟੈਂ ਭੰਗ ਘੋਟੇ।
ਧਰੈਂ ਮੂੰਡ ਜਾਂ ਕੇ। ਕਰੈਂ ਲੋਟ ਪੋਟੇ।
ਸਫਾਜੰਗ। ਛੋਹੀ² ਛੁਟੈਂ ਛੁੰਗ ਸੇਲੇ³।
ਕਰੈਂ ਅੰਗ ਭੰਗੰ, ਭਲੇ ਭੂਮਿ ਮੇਲੇ॥ ੨੯ ॥
ਕਹੂੰ ਸਾਯਕੰ ਸੁੰਕਤੇ ਲੱਛ ਲੱਛੀ।

ਫਿਰੈਂ ਫੁੰਕਤੇ ਸਾਂਪ ਜਜੋਂ ਹੈ ਸਪੱਛੀ।
ਕਹੂੰ ਸੈਹਥੀ ਸਾਰ ਕੀਂ ਲਹਿ-ਲਹਾਤੀਂ।
ਘਨੀ ਨਾਗਨੀ ਜਜੋਂ, ਫਿਰੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਖਾਤੀਂ
॥ ੩੦ ॥

ਕਹੂੰ ਕਾਲ ਕੀ ਜੀਹ ਸੀ। ਤੇਗ ਛੂਟੈ।
ਛੁਹੈ ਅੰਗ ਜਾਂ ਕੇ ਤਿਸੈ ਪ੍ਰਾਨ ਘੂਟੈ।
ਕਹੂੰ ਸੇਲ ਭਾਲੇ ਚਲੈਂ ਤੇਜ ਸਾਰੇ।
ਕਢੈਂ ਭੇਦਿ। ਸੰਜੋਇ ਕੈ ਸੋ ਦੁਸਾਰੇ² ॥ ੩੧ ॥
ਲਰੈਂ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਹਠੀ ਢੂਕ ਢੂਕੰ।
ਗਿਰੈਂ ਜੁਝਿ ਔਨੰ, ਹੁਵੈਂ ਟੂਕ ਟੂਕੰ।
ਚੜ੍ਹੰ ਸਿੰਘ ਲੈ ਸੈਹਥੀ, ਬੀਰ ਧਾਯੋ।

¹ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇਂ ਕੱਟਦੇ ਹਨ।
²ਲੜਾਕੇ ਸੂਰਮੇਂ (ਦਪੱਟੈਂ) ਦੌੜ ਕੇ ਛੇਤੀ ਚਿੰਬੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
³(ਤਲਵਾਰਾਂ) ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਜਦੋਂ ਕਟਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੜਕ ਸੜਕ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
⁴ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ।
⁵ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਮੇ ਬੁਲਾ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ।
⁶ਨੇਜੇ, ਭਾਲੇ। ⁷ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਤਲਵਾਰ।
⁸ਢਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ।
⁹ਖਿੱਚ ਕੇ।

¹ਕਿਤੇ ਅਕਾਲੀ ਟੇਢੇ ਚੱਕ੍ਰ ਛੁਡਦੇ ਹਨ।
²(ਉਹ ਚੱਕ੍ਰ) ਅਕਾਸ 'ਚ ਐਉਂ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਗਿਰਝਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ।
³ਕਿਤੇ ਭੰਗ ਘੋਟਣ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਡੰਡੇ ਚਲਦੇ ਹਨ।
⁴ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।
⁵ਟਕੂਏ। ⁶ਛਵੀਆਂ। ⁷ਬਹੁਤੇ ਬਰਛੇ।
⁸ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਿਟਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
⁹ਕਿਤੇ (ਲੱਛੀ) ਲੱਖਾਂ ਹੀ (ਸਾਯਕੰ) ਤੀਰ (ਲੱਛ) ਨਿਸ਼ਾਨੇ (ਵੱਲ ਨੂੰ) ਸੂਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
¹⁰ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਫੁਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।
¹¹ਕਿਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਬਰਛੀਆਂ ਚਮਕਦੀਆਂ ਹਨ।
¹²ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਪਣੀਆਂ ਵਾਂਗ।

¹ਜੀਭ ਵਰਗੀ।
²ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
³ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ। ⁴ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ।
⁵ਨੇੜੇ ਹੋ ਹੋ ਕੇ।
⁶ਧਰਤੀ 'ਤੇ।

ਢੁਕਯੋ ਖਾਨ ਬੋਲਿੰਦ ਕੇ ਤੀਰ ਜਾਯੋ॥ ੮੨ ॥

ਧਰੀ ਵੀਚ ਛਾਤੀ, ਪਰੀ ਪਾਰ ਘਾਈ॥

ਮਨੋ ਸੂਲ¹ ਸੂਲੀ², ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਪੈ³ ਚਲਾਈ॥

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੈ, ਤੱਕ ਕੈ ਤੀਰ ਮਾਰਯੋ॥

ਤਬੈ ਖਾਨ ਜਾਹਾਨ ਕੋ, ਭੂਮਿ ਡਾਰਯੋ॥ ੮੩ ॥

ਪੁਨਾ ਰਾਮਗੜੀਆ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਕੋਪਯੋ॥

ਢਿਗੈ ਜਾਇ ਜੈਨੇ, ਤਿਨੈ ਪਾਉਂ ਰੋਪਯੋ॥

ਕਰਯੋ ਘਾਇਲੈ¹, ਕੈਬਰੈ ਸੰਗ² ਸੋਈ॥

ਗਯੋ ਦੌਰ ਜੈਨਾ, ਨਿਜੈ ਅੰਗ ਖੋਈ॥ ੮੪ ॥

ਇਤੈ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ, ਕੁਪਯੋ ਯੋਂ ਬਿਦਾਰੈ॥

ਜਿਮੈ ਮੱਤ ਦੰਤੀ, ਬਨੈ ਕੇਲ ਪਾਰੈ॥

ਕਰਯੋ ਪੰਥ ਤੂਕਾਨ ਪੈ, ਯੋਂ ਉਠਾਨੋ॥

ਗਜੰ ਪੁੰਜ ਪੈ, ਕੇਸਰੀ ਜੈਸ ਜਾਨੋ॥ ੮੫ ॥

ਭਿਰੈ ਰੋਹ ਮੱਤੇ¹, ਸਭੈ ਸਿੰਘ ਐਨੰ²॥

ਚਢਯੋ ਭਾਲ¹ ਨੂਰੰ, ਭਏ ਲਾਲ ਨੈਨੰ॥

ਫਿਰੈ ਤੇਜ ਤੱਤੇ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੁ ਲਾਲੰ॥

ਮਨੋ ਲਾਟ ਪੁੰਜੰ, ਦਵਾਨਲ ਜਵਾਲੰ॥ ੮੬ ॥

ਕਢੈ ਤੇਗ ਤੀਖੀ, ਛਮਾ ਛੰਮ ਝਾਰੈ॥

ਦਿਪੈ ਦਾਮਨੀ ਜਜੋਂ, ਘਨੰ ਕੈ ਮਝਾਰੈ॥

ਨਟਾਂ ਵਾਂਗ ਦੈਰੈਂ, ਕਿਲੰਕਾਰ ਛਾਲੀ॥

ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ, ਬਡੇ ਜੇ ਅਕਾਲੀ॥ ੮੭ ॥

ਜਰਾ ਨਾ ਕਰਕੈਂ¹, ਕੜਾ ਕਾੜ ਕੱਟੈਂ॥

ਜਿਮੈਂ ਬਾਢ ਬਾਢੀ¹, ਦੜਾ ਦਾੜ ਸੁਟੈਂ॥

ਪਟੇ-ਬਾਜ ਜਜੋਂ¹, ਕੱਟ ਕੈ ਝੱਟ-ਪਟੈਂ॥

ਮਹਾਂ ਮੱਦ ਮਾਤੇ, ਕਰੈਂ ਨਾਦ ਅੱਟੈਂ॥ ੮੮ ॥

ਕਹੂੰ ਹਾਥ ਕੱਟੇ, ਭੁਜਾ ਸੱਥਲਾਯੰ॥

ਪਰੇ, ਮੀਨ ਮਾਨੋ ਘਨੇ ਤੁੱਫਲਾਯੰ॥

¹ਬੁਲੰਦ ਖਾਨ ਕੋਲ ਜਾ ਪੁੱਜਿਆ॥

¹ਜ਼ਖਮੀਂ ਕਰਕੇ॥

¹ਤ੍ਰਿਸੂਲ। ²ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ। ³ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਨਾਮ ਦੇ ਦੈਂਤ ਉੱਪਰ॥

¹ਪੈਰਰੋਕਿਆ ਭਾਵ ਸ਼ਿਸਤ ਬੰਨ੍ਹੀ॥

¹ਜ਼ਖਮੀਂ। ²ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ॥

¹ਮਾਰ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ॥

¹ਜਿਵੇਂ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਕੇਲਿਆਂ ਦਾ ਬਗੀਚਾ ਪੁੱਟ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ॥

¹ਹੱਲਾ॥

¹ਜਾਣੇ ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ੇਰ (ਪੈਂਦਾ ਹੈ)॥

¹ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਮਸਤ। ²ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ॥

¹ਮੱਥੇ 'ਤੇ॥

¹ਸੁਪੁੱੜ॥

¹ਜਾਣੇ ਡਉਂ-ਅਗਨੀ ਦੀ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਲਾਟਾਂ ਹਨ॥

¹ਜਦੋਂ (ਝਾਰੈਂ) ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਛਮ ਛਮ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ॥

¹ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚਮਕਦੀ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ (ਤਲਵਾਰ) ਚਮਕਦੀ ਹੈ॥

¹ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਛਾਲਾਂ॥

¹ਕਿਰਕ (ਗਿਲਾਨੀ) ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ॥

¹ਜਿਵੇਂ ਤਰਖਾਣ ਵੱਢ ਵੱਢ ਕੇ॥

¹ਗੱਤਕੇ ਬਾਜ ਵਾਂਗ॥

¹ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ 'ਚ ਮਸਤ (ਅਟੈਂ) ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ ਹਨ॥

¹ਕਿਤੇ ਹੱਥ, ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਪੱਟ ਕੱਟੇ ਪਏ (ਐਉਂ ਲੱਗਦੇ ਹਨ) ਜਾਣੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਤੜਫ ਰਹੀਆਂ ਹਨ॥

ਕਹੂੰ ਮੂੰਡਾ ਕਾਟੇ, ਪਰੇ ਪੁੰਜ ਐਸੇ।
 ਧਰੇ ਲਾਹਿ ਲੋਟੇ ਕਲਾਲੰ ਸੁ ਜੈਸੇ ॥ ੯੯ ॥
 ਕਹੂੰ ਅਰਧ ਕਾਟੇ, ਪਰੇ ਫਰਦ ਨਜਾਰੇ।
 ਧਰੇ ਲਾਇ ਗੇਰੀ, ਮਨੇ ਚੀਰਿ ਆਰੇ।
 ਪਰੈਂ ਦੌਰ ਦੌਰੈਂ, ਕਰੈਂ ਨਾਂਹਿ ਬੱਸੈਂ।
 ਧਰਾ ਚੂਰ ਕੀਨੀ, ਖੁਰੈਂ ਸੰਗ ਅੱਸ੍ਰੈਂ ॥ ੯੦ ॥
 ਚਢੀ ਧੂਰ ਧਾਰਾ, ਦਬਯੋ ਸੂਰ ਨੂਰੰ^੨।

ਗਯੋ ਧੂਮ ਔ ਧੂਰਿ ਸੌਂ ਨੱਭ ਪੂਰੰ।
 ਮਚਯੋ ਅੰਧਕਾਰੰ, ਮਨੇ ਮੇਘ ਛਾਯੋ।
 ਨਹੀਂ ਸੂਝ ਪੈਹੈ, ਨਿਜੰ ਔ ਪਰਾਯੋ ॥ ੯੧ ॥
 ਬਜੈਂ ਬਾਦ ਮਾਰੂ, ਲਗੀ ਘੋਖ ਭਾਰੀ।
 ਸੁਨੈਂ ਕਾਯਰੰ ਜੋ ਲਰੈਂ ਹੂੈ ਅਗਾਰੀ।
 ਕਰੈਂ ਬਾਨ ਬਰਖਾ, ਭਿਦੈਂ ਅੰਗ ਸੈਨੈਂ।
 ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਦੈਹੈਂ ਨਹੀਂ ਚੈਨ ਲੈਨੈ ॥ ੯੨ ॥
 ਛੁਟੈਂ ਤੁੱਪਕੈਂ। ਏਕਠੀ, ਕੜ ਕੜੈ ਕੈ^੨।
 ਉਠੈ ਜਜੋਂ ਤੜਤਾ। ਘਨੀ ਤੜ ਤੜੈ ਕੈ^੨।
 ਪਰੈਂ ਗੁੱਲਕਾ ਉੱਲਕਾ ਕੈ ਸਮਾਨੰ।
 ਕਰੈਂ ਅੱਸ੍ਰ ਜ੍ਹਾਨੰ ਘਨਜੋਂ ਕੇਰ ਹਾਨੰ ॥ ੯੩ ॥
 ਹਸੈਂ ਜੋ ਪਲੀਤੇ। ਘਨੀ ਤੇਗ ਲੱਸੈਂ^੨।

ਮਨੇ ਦਾਮਨੀ ਮੇਘ ਮੈਂ ਦੇਤ ਝੱਸੈਂ।
 ਮਹਾਂ ਨਾਦ ਸੂਰੇ, ਕਰੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੈਂ।
 ਭਰੇ ਮੋਦ, ਜਜੋਂ ਦਾਦਰਾ ਐਲ ਪਾਰੈਂ ॥ ੯੪ ॥
 ਕਹੂੰ ਖੂਨ ਬੂੰਦਾਂ, ਕਹੂੰ ਮਿੰਝ ਬੂੰਬੇ।
 ਬਧੂ-ਇੰਦ ਮਾਨੋ ਘਨੀ ਸੋਹਿੰ ਖੂੰਬੇ।

ਕਹੂੰ ਅੱਸ੍ਰ ਜ੍ਹਾਨੰ, ਕਟੇ ਤੇਗ ਨਾਲੈਂ।
 ਛੁਟੈਂ ਸੁੰਨ ਅੰਗਾਨ ਤੈ, ਜਜੋਂ ਪ੍ਰਨਾਲੈਂ ॥ ੯੫ ॥
 ਉਠੀ ਥੀ ਜੁ ਧੂਰੀ। ਧਰਾ ਵੀਚ ਭੂਰੀ।

ਸਿਰ।
 ਘੁਮਿਆਰ ਨੇ।
 ਅੱਧੋ ਅੱਧ ਕੱਟੇ (ਫਰਦ) ਫੱਟਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਪਏ ਹਨ।
 ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ।
 (ਧਾਰਾ) ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਕੇ ਧੂੜ (ਅਕਾਸ਼ 'ਚ) ਚੜ੍ਹ ਗਈ।
 ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
 ਧੂੜ ਤੇ ਧੂੜ ਨਾਲ (ਸਾਰਾ) ਅਕਾਸ਼ ਭਰ ਗਿਆ।

ਭਾਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੋਣ ਲੱਗੀ।
 ਫੌਜ ਦੇ ਅੰਗ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬੰਦੂਕਾਂ। ਕੜ ਕੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ।
 ਬਿਜਲੀ। ਤੜ ਤੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ।
 ਗੋਲੀਆਂ ਗੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।
 ਬਹੁਤਿਆਂ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ਤੋਪ ਜਾਂ ਬੰਦੂਕ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇਣ ਦੇ ਡੋਰੇ (ਲਸੈਂ) ਚਮਕਦੇ ਹਨ।
 ਚਮਕਦੀਆਂ ਹਨ।
 ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਹੈ।

ਭੱਡੂ ਸ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕਿਤੇ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਤਾਂ ਜਾਣੇ ਚੀਚ-ਬਹੁਟੀਆਂ ਹਨ ਤੇ
 ਕਿਤੇ ਮਿੰਝ ਦੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਜਾਣੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਖੂੰਬਾਂ ਸੋਹ ਰਹੀਆਂ
 ਹਨ।

ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ।
 ਧੂੜ।

ਗਈ ਦੱਬ ਸੋ ਭੀ, ਮਚਯੋ ਕੀਚ ਰੂਰੀ।
ਭਰਯੋ ਸੌਨ ਖੇਤੰ, ਜਲੰ-ਰੱਦ ਜੈਸੇ।

ਚਲਯੋ ਹੋਇ ਭਾਰੀ, ਪੁਨਾ ਨੱਦ ਵੈਸੇ। **॥ ੯੬ ॥**
ਜਿਮੈਂ ਦੇਸ ਓਡੀਸ ਕੇ ਮੱਧ ਤਾਲੰ।
ਪਰੇ ਹਾਂਡੀਆਂ ਜਯੋਂ ਤਹਾਂ ਮੂੰਡ ਜਾਲੰ।

ਫਿਰੈਂ ਕੱਛਪੰ ਪੈਰਤੇ ਪੁੰਜ ਢਾਲੈਂ।
ਖਿਰੇ ਨੈਨ ਝਾਲੱਕ ਹੀਂ ਕੰਜ ਲਾਲੈਂ। **॥ ੯੭ ॥**
ਭੁਜਾ ਜੰਘ ਮੂੰਡੰ ਬਿਨਾ, ਦੇਹ ਜਾਨੋ।

ਗਜੰ ਬਾਜ ਕੇਤੇ ਸਿਲਾ ਸੇ ਪਛਾਨੋ।

ਤਰੈਂ ਸੇਤ ਪੱਗੋਂ ਮਨੋ ਝਾਗ ਬੁੰਬੇ।

ਕਹੂੰ ਸੈਹਥੀ ਸਾਂਪਨੀ ਆਂਤ ਖੁੰਬੇ। **॥ ੯੮ ॥**

ਕਹੂੰ ਕਾਲਿਕਾ ਮਾਲਕਾ ਗੁੰਥਿ ਮੁੰਡੈਂ।
ਸ਼ਿਵਾਂ ਕੋ ਚਢਾਵੈ ਭਰੇ ਮੋਦ ਝੁੰਡੈਂ।

ਕਰੈਂ ਜੋਗਨੀ ਖੱਪਰੈਂ ਪੂਰਿ ਪਾਨੰ।
ਨਚੈਂ ਨਾਰਦੰ ਕਾਲਕਾ ਮੋਦ ਮਾਨੰ। **॥ ੯੯ ॥**
ਗਹੈਂ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤੈਂ ਘਨੇ ਅੱਸ੍ਰ ਪੁੱਛੈਂ।
ਕਰੈਂ ਨਾਰਦੰ ਕੇ ਪਰੈ ਚੋਰ ਸੁੱਛੈਂ।

ਕਰੀ ਕਾਨ ਕੇ ਬੀਜਨੇ ਲੈ ਝੁਲਾਵੈਂ।
ਕਿਤੈ ਕਾਨ ਬਾਜੀਨ ਕੇ ਸੰਖ ਵਾਵੈਂ। **॥ ੧੦੦ ॥**
ਗਰੰ ਉੱਟ ਕੋ ਲੈ ਰਣੰ-ਸਿੰਘ ਭਾਂਤੇ।
ਕਰੈਂ ਪ੍ਰੇਤ ਬਾਜਾਵਨੈ ਮੋਦ ਮਾਤੇ।

ਧਰੈਂ ਆਂਤਰਾਂ ਕੀ ਗਰੇ ਪੁੰਜ ਮਾਲਾ।
ਫਿਰੈਂ ਨਾਚਤੀ ਗਾਵਤੀ ਭੂਤ-ਬਾਲਾ। **॥ ੧੦੧ ॥**
ਕਹੂੰ ਦੇਤ ਤਾਰੀ, ਕਹੂੰ ਕਿੱਲ-ਕਾਰੈਂ²।

‘ਚੰਗਾ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ।

‘ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਖੂਨ ਨਾਲ ਐਉਂ ਭਰ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ (ਜਲੰ-
ਰੱਦ) ਝੀਲ ਪਾਣੀ ਨਾਲ (ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)।
‘ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਜਿਵੇਂ) (ਨੱਦ) ਦਰਿਆ (ਵਗਦਾ ਹੈ)।

‘ਉਤੀਸੇ ਦੇਸ ਦੇ ਤਲਾਅ ‘ਚ ਤਰਦੀਆਂ ਹਾਂਡੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਮੁੰਹ
ਸਿਰ ਖੂਨ ‘ਚ ਤਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

‘ਸਮੁੰਹ ਢਾਲਾਂ ਕਛੂਆਂ ਵਾਂਗ ਤਰਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ।

‘ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇੜ ਲਾਲ ਕਵਲਾਂ ਵਾਂਗ ਝਲਕ ਰਹੇ ਹਨ।

‘ਜਾਣੋ ਬਾਹਾਂ, ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਸਿਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧੜਾਂ (ਪਈਆਂ
ਹਨ।)

‘ਕਿਤਨੇ ਹੀ (ਮਰੇ ਹੋਏ) ਹਾਥੀ ਤੇ ਘੋੜੇ ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਸਿਲਾਂ
ਵਾਂਗ ਪਛਾਣੋ।

‘ਤਰੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ (ਸੇਤ) ਚਿੱਟੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਜਾਣੋ ਇਹ ਝੱਗ
ਦੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਹਨ।

‘ਕਿਤੇ ਬਰਛੀਆਂ ਸੱਪਣੀਆਂ ਵਾਂਗ ਤੇ ਆਂਦਰਾਂ ਖੁੰਬਾਂ (ਵਾਂਗ
ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।)

‘ਕਿਤੇ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਸਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਗੁੰਦ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਅਨੰਦ
‘ਚ ਭਰ ਕੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾ ਰਹੀ ਹੈ।

‘ਜੋਗਣੀਆਂ (ਲਹੂ ਦੇ) ਖੱਪਰ ਭਰ ਕੇ ਪੀਂਦੀਆਂ ਹਨ।

‘ਨਾਰਦ ਤੇ ਕਾਲੀ ਨੱਚ ਨੱਚ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ।

‘ਬਹੁਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੂਛਾਂ ਫੜ ਕੇ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨਾਰਦ ਦੇ
ਉੱਪਰ ਉੱਜਲ ਚੋਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

‘ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਪੱਖੇ ਲੈ ਕੇ ਝੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

‘ਕਿਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਸੰਖ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

‘ਉਠਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰੇਤ ਰਣ ਸਿੰਘਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੰਦ
‘ਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

‘ਭੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸੜੀਆਂ।

‘ਤਾੜੀ। ‘ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਹੂੰ ਮੂੰਡ ਗੋਦਾਨ ਕੀ ਖੇਲ ਪਾਰੈਂ।
 ਕਹੂੰ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ, ਮਿਲੇ ਮਾਸ-ਭੱਛੀ।
 ਧਰੈਂ ਟੁੱਬਕੀ ਸ਼੍ਰੋਨਤੰ ਮਾਂਹਿੰ ਲੱਛੀ ॥ ੧੦੨ ॥
 ਕਢੈਂ ਹਥ ਔ ਸੱਥ ਲੈਂ ਭੁਜ ਬਿਲੱਛੀ।

ਛਕੈਂ ਲੁਧਰੰ ਜਜੋਂ ਨਦੋਂ ਕੱਢਿ ਮੱਛੀ।

ਕਹੂੰ ਚੀਲ ਲੈ ਕੈ ਉਡੈ ਆਂਤ ਨੱਭੈਂ।
 ਗਹੈਂ ਭੂਤ ਨੀਚਜੋਂ, ਸਮੰ ਚੁੰਗ ਫੱਥੈਂ ॥ ੧੦੩ ॥

ਮਹਾਂ ਜੰਗ ਗਾਢਾ, ਪਰਜੋ ਆਨਿ ਭਾਰੀ।
 ਚਢੀ ਲੁੱਥ ਪੈ ਲੁੱਥ, ਆਗੁੱਥ ਭਾਰੀ।

ਘਨੇ ਜ੍ਹਾਨ ਲੇਟੇ, ਪਰੇ ਖੇਤਾ ਐਸੇ।
 ਸੁੱਤੇ ਖਾਇ ਕੈ ਭੰਗ, ਮਾਲੰਗਾ ਜੈਸੇ ॥ ੧੦੪ ॥

ਗਯੋ ਗਿਲਜਯੋਂ ਕੇਰ ਹੰਕਾਰ ਟੂਟੀ।
 ਰਣੰ ਜੀਤਨੇ ਕੀ ਤਬੈ ਆਸ ਛੂਟੀ।
 ਜਹਾਂ ਏਕ ਯਾਂ ਦੋ ਮਰੇ ਸਿੰਘ ਦੀਸੈਂ।
 ਤਹਾਂ ਹੀ ਦੁਰਾਨੀ ਪਰੇ ਬੀਸ ਤੀਸੈਂ ॥ ੧੦੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਰੇ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਬਹੁ ਮਰੇ,
 ਧਰੈਂ ਨ ਪੈਰ ਪਿਛਾਂਹਿੰ।
 ਪੁਨ ਇਕ ਭਾਰੀ ਛਲ ਕਰਜੋ,
 ਤਬਿ ਹੀ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ॥ ੧੦੬ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਲੈ ਕਰਿ ਸੈਨ ਦੁਰਾਨਿਨ ਕੀ,
 ਕੁਪ ਕੈ ਅਤਿ ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ ਤਹਾਂਈ।
 ਸਿੰਘ ਲੜੈਂ ਬਰ ਬੀਰ ਜਹਾਂ ਸਭਿ,
 ਤਜਾਗ ਤਿਨੈ ਦਿਸ ਔਰਹਿੰ ਧਾਈ।

‘ਕਿਤੇ ਸਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਦਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

‘ਮਾਸ ਖਾਣੇ ਜਾਨਵਰ।

‘(ਲੱਛੀ) ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਟੁੱਬਕੀਆਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

‘ਹੱਥਾਂ, ਪੱਟਾਂ ਤੇ ਬਾਹਾਂ ਨੂੰ (ਬਿਲੱਛੀ) ਵਿਲੱਖਣ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੱਢ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

‘ਜਿਵੇਂ ਲੁੱਧਰ ਜਾਨਵਰ ਜਲ ‘ਚੋਂ ਮੱਛੀਆਂ ਕੱਢ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ (ਲੁੱਧਰ-ਉਦ-ਬਿਲਾਉ, ਜਲ-ਬਿੱਲੀ)।

‘ਕਿਤੇ ਇੱਲਾਂ ਆਂਦਰਾਂ ਲੈ ਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਉਡਦੀਆਂ ਹਨ।

‘(ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਂਦਰਾਂ ਨੂੰ) ਹੇਠੋਂ ਭੂਤ ਪਕੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਇਉਂ ਆਂਦਰਾਂ ਡੋਰ ਤੇ ਇੱਲਾਂ) (ਚੁੰਗ) ਗੁੱਡੀ ਵਾਂਗ ਫਥਦੀਆਂ ਹਨ।

‘ਬਹੁਤੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਤੇ ਲੋਥਾਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ (ਜਾਣੇ) ਗੁੰਦੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ।

‘ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ।

‘ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਾ-ਸ਼ਾਹ-ਮਦਾਰ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਮਲੰਗ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਮੁਨਾਉਂਦੇ, ਜੂੜਾ ਗਿੱਚੀ ‘ਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਯਮ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਾਇ ਪਰਯੋ ਸੁ ਬਹੀਰ ਕੇ ਉਪਰਾ,
 ਲੈ ਨਿਜ ਸੈਨ ਸਮਾਨ ਕਸਾਈ।
 ਬਾਲਕ ਬਿਰਧ ਹੁਤੇ ਬਹੁਤੇ ਜਹਿ,
 ਸੋ ਤਿਨ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਇ ਮਹਾਂਈ॥ ੧੦੭ ॥

ਗੈਹਲ ਨਾਮ ਗਰਾਮ ਹੁਤੇ ਢਿਗ,
 ਦੌਰਿ ਬਹੀਰ ਚਲਿਓ ਤਿਸ ਓਰੀ।
 ਲਾਇ ਲਏ ਪਟ ਲੋਗਨ ਧਾਮਨ
 ਕੇ, ਨ ਬਹੀਰ ਸਕਯੋ ਧਸ ਫੇਰੀ^੨।
 ਦੈ ਕਰਿ ਜੋਰ ਪੁਨਾ ਮਗਰੇ ਝਟ,
 ਜਾਇ ਪਰਯੋ ਗਿਲਜਾ ਵਡ ਖੇਰੀ।
 ਮਾਰਿ ਬਹੀਰ ਮੁਕਾਇ ਦਯੋ ਉਨ,
 ਨਾਰਿ ਹਜ਼ਾਰਕ ਕੀ ਤਹਿ ਤੋਰੀ॥ ੧੦੮ ॥

ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਵਹੀਰ ਉੱਪਰ।

ਬਹੁਤੇ।

ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਤਖਤ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। ਛੇਤੀ।

ਬਹੁਤੇ ਵੈਰ-ਭਾਵ ਵਾਲਾ।

ਹਜ਼ਾਰਕ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ (ਟੋਲੀ) ਉਥੋਂ (ਪਕੜ ਕੇ) ਤੋਰ ਲਈ।

ਜਾ ਕੇ (ਟਾਂਡਿਆਂ ਦੇ) ਮੁਹਾਰਿਆਂ ਤੇ (ਪਾਥੀਆਂ ਦੇ) ਗੁਹਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ।

ਜੋਇ ਛਪੇ ਥੇ ਬਚੇ ਤਬਿ ਤੇਤੈ।
 ਪੰਥ ਕਾ ਲੂਟ ਸਬਾਬ ਲਯੋ,
 ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁ ਦਮਦਮੈਂ ਵਾਰ ਸਮੇਤੈ।
 ਪਾਇ ਕੈ ਸਾਰਾ ਹਜ਼ਾਰ ਦੁ-ਤੀਨਕ,
 ਸਿੰਘ ਜੁਝਾਰ ਅਯੋ ਭਜ ਕੇ ਤੈ।

ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਮੇਤ।

ਖਬਰ।

(ਤੈ) ਉਹ ਸੂਰਮੇਂ ਸਿੰਘ ਭਜ ਕੇ (ਵਹੀਰ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ) ਆ ਗਏ।

ਤੁਰਕ ਗਏ ਪਿਖ ਕੈ ਤਜਿ ਯੋਂ, ੀ
 ਜਮ ਏਣਾ ਭਗੇ ਰਖਵਾਰੇ ਅਏ ਤੈ॥ ੧੦੯ ॥

ਹਰਣ।

ਸਿੰਘਨ ਲੀਨ ਬਹੀਰ ਛੁਡਾਇ,
 ਸੰਭਾਰ ਲਯੋ ਜੋਊ ਜੀਵਤ ਪਾਏ।
 ਚੋਰ ਚਪੇ ਜਿਮ ਜੋਰ ਲਗਾਇ,
 ਅਰੀ ਗਨ ਥੇ ਹਨਿ ਪੀਛੇ ਹਟਾਏ।

ਖਿਝੇ ਚੋਰ ਵਾਂਗ ਜੋਰ ਲਾ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ ਸਨ ਮਾਰ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ।

(ਦਲ ਦਾ) ਗੋਲ (ਚੱਕ੍ਰ) ਬਣਾ ਕੇ।

ਠੱਟ ਗਰੱਟਾ ਪੁਨਾ ਸਭਿ ਸਿੰਘ,
 ਚਲੇ ਤਬਿ ਆਗੇ ਬਹੀਰ ਚਲਾਏ।
 ਗੈਲਾ ਲਗੇ ਗਿਲਜੇ ਤਿਨ ਕੇ,

ਪਿੱਛੇ।

ਲਰਤੇ ਭਿਰਤੇ ਚਰਤੇ ਸਿੰਘ ਜਾਏ¹ ॥ ੧੧੦ ॥

¹ਸਿੰਘ ਚਲਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਬਿੱਤ:

ਨਗਰ ਮਲੇਰੀਆਂ ਕੇ ਬਾਮਣੀ ਔ ਕੁਤਬਾ ਤੈ
ਆਦਿਕ, ਅਗੇਰੀ ਆਏ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਤਬਿ ਹੀ¹।

¹ਮਲੇਰੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬਾਮਣੀ ਤੇ ਕੁਤਬੇ ਆਦਿਕ ਪਿੰਡ ਤਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆ ਗਏ।

ਹੁਕਮ ਮਲੇਰੀਆਂ ਕਾ ਪਾਇ ਕੈ ਤਹਾਂ ਕੇ ਜੱਟ,
ਧਾਇ ਕਰਿ ਆਇ ਪਰੇ ਪੰਥ ਪਰ ਸਭਿ ਹੀ।
ਸਲਾਂਘ ਗੰਡਾਸੇ ਸੇਲੇ ਬਰਛੇ ਕੁਹਾੜੇ ਸੋਟੇ,
ਫੜ ਕਰਿ ਢੋਲ ਬਜਵਾਇ ਆਏ ਜਬਿ ਹੀ।

ਖਾਲਸਾ ਬਿਸਾਲਸਾ ਹੈ ਕਾਲਸਾ¹ ਮਿਲਜੋ ਹੈ ਤਿਨੈ,
ਏਕ ਹੀ ਝਪੱਟੇ ਮੈਂ² ਦਪੱਟੇ² ਜੱਟ ਸਭਿ ਹੀ

¹ਬਹੁਤਾ ਕਾਲ ਵਰਗਾ ਹੋ ਕੇ।

²ਝਪਟ ਵਿੱਚ, ਹੱਲੇ ਵਿੱਚ। ²ਦਬਾ ਦਿੱਤੇ, ਭਜਾ ਦਿੱਤੇ।

॥ ੧੧੧ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਦੌਰ ਗਏ ਕਰਿ ਰੌਰ ਜਬੈ ਜੱਟ,
ਸਿੰਘ ਅਗਾਰੀ ਚਲੇ ਨਿਜ ਤੌਰੈਂ¹।

¹ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਵੱਟ ਕਸੀਸ ਪਰੈਂ ਕਬਹੂੰ ਮੁੜਿ,
ਔ ਖੜ੍ਹ ਕੈ ਅੜ ਕੈ ਲੜਿ ਦੌਰੈਂ।
ਨਾਂਹਿ ਬਰੂਦ ਰਹਜੋ ਢਿਗ ਸਿੰਘਨ,
ਆਯੁਧ¹ ਟੂਟ ਗਏ ਸਭਿ ਔਰੈਂ।

¹ਸ਼ਸਤ੍ਰ।

ਬੀਰ ਬਲੀ ਬਿਨ ਆਯੁਧ ਤੈ,
ਕਹੁ ਕੌਨ ਸਕੈ ਕਰਿ ਜੰਗ ਸੁ ਗੌਰੈਂ¹ ॥ ੧੧੨ ॥

¹ਭਾਰੀ ਜੰਗ।

ਮਾਸ ਬਿਸਾਖ ਲਗੀ ਅਤਿ ਘਾਮ¹
ਸੁ ਆਗੇ ਅਯੋ ਪੁਨ ਜੰਗਲ ਭਾਰੀ।
ਨਾਹਿ ਮਿਲੈ ਕਿਤ ਪੀਵਨ ਕੇ ਜਲ,
ਹਾਰਿ ਹਟੀ ਤੁਰਕਾਨਿ ਪਿਛਾਰੀ।
ਕੇਤਿਕ ਤੁਰਕ ਗਏ ਮਗਰੇ ਤਬਿ,
ਕੋਸ ਦੁ-ਤੀਨਕ ਔਰ ਅਗਾਰੀ।
ਤਾਲ ਬਿਸਾਲ ਤਹਾਂ ਮਿਲਯੋ ਇਕ,

¹ਧੁੱਪ।

ਪੂਰ ਰਹਜੋ ਜਿਸ ਮੈਂ ਬਰ ਬਾਰੀ¹ ॥ ੧੧੩ ॥
ਸਿੰਘਨ ਜਾਇ ਸੁ ਰੋਕ ਲਯੋ,

¹ਚੰਗਾ ਪਾਣੀ।

ਫਿਰ ਤਾਂ ਪਰ ਤੁਰਕ ਪਰੇ ਬਹੁ ਧਾਈ।

ਪਯਾਸ ਲਗੀ ਅਤਿ ਹੀ ਸਭ ਕੌ,

ਜਲ ਹੇਤ ਭਈ ਤਹਿੰ ਫੇਰ ਲਰਾਈ।

ਸਾਰ ਸੌਂ ਸਾਰ¹ ਅਪਾਰ ਬਜਜੋ ਤਹਿੰ,

¹ਸਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸਸਤ੍ਰ।

ਸਿੰਘ ਰਹੇ ਬਲ ਧਾਰਿ ਮਹਾਂਈ¹।

¹ਬਹੁਤਾ।

ਸਿੰਘਨ ਨਾਹਿੰ ਦਯੋ, ਤੁਰਕਾਨਿ ਕੋ

ਪੀਵਨ ਪਾਨਿ, ਰਹੇ ਬਲ ਲਾਈ ॥ ੧੧੪ ॥

ਸਾਰ¹ ਬਿਰਾਰਨ ਕੌ ਜਬ ਹੀ ਯਹਿ,

¹ਖਬਰ।

ਜਾਇ ਭਈ ਤਬਿ ਹੀ ਸਭਿ ਆਏ।

ਦੇਸ ਨਜ਼ੀਕ ਹੁਤੇ ਤਿਨ ਕਾ,

ਤਿਨ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਬਡ ਕੀਨ ਸਹਾਏ।

ਜੰਗਲ ਦੇਸ ਵਿਖੈ ਤੁਰਕਾਨ ਕੌ,

ਨਾਹਿ ਮਿਲੈ ਜਲ ਔਰ ਕਿਥਾਏ¹।

¹ਕਿਸੇ ਥਾਂ।

ਕੂਪ¹ ਸਰੀ² ਸਰ³ ਨਾਹਿੰ ਹੁਤੇ ਤਬਿ,

¹ਖੂਹ। ²ਨਦੀ। ³ਤਲਾਅ।

ਔਰ ਕਿਸੀ ਪੁਨ ਠੌਰ ਤਹਾਏ¹ ॥ ੧੧੫ ॥

ਪਯਾਸ ਹਰਾਨ ਕਰੀ ਤੁਰਕਾਨਿ,

ਸੁ ਹੋਇ ਨਿਰਾਸ ਹਟੀ ਪੁਨ ਪਾਛੇ।

ਮਾਲਵੇ ਦੇਸ ਵਿਖੇ ਚਲਿ ਪੰਥ,

ਧਸਜੋ ਪੁਨ ਜਾਇ ਤਬੈ ਸਭਿ ਕਾਛੇ¹।

¹ਸਜਿਆ ਸਜਾਇਆ।

ਸਿੰਘ ਗਏ ਜ਼ਖਮੀ ਤਹਿੰ ਜੇਤਿਕ,

ਸੇਵ ਕਰੀ ਮਲਵੱਯਨ ਆਛੇ।

ਪਿੰਡਨ ਮੈਂ ਉਤਰੇ ਖਿੰਡ ਕੇ, ਬਹੁ

ਠੌਰ ਕਰੀ ਗੁਜਰਾਨ ਮਹਾਂਛੇ¹ ॥ ੧੧੬ ॥

¹ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਤੁਰਕ ਗਏ ਹਟ ਕਰਿ ਸਭੈ,

ਨਿਜ ਨਿਜ ਠੌਰਨ ਧਾਇ।

ਪੰਥ ਮਾਲਵੇ ਦੇਸ ਮੈਂ,

ਯਾ ਬਿਧਿ ਪੈਸਜੋ ਜਾਇ¹ ॥ ੧੧੭ ॥

¹ਜਾ ਵੜਿਆ।

ਕਿਸੀ ਨਗਰ ਮਧ ਏਕ ਸੌ,

ਕਿਸੀ ਮਾਂਹਿ ਸੌ ਦੋਇ।

ਤੀਨ ਚਾਰ ਕਾਹੂੰ ਵਿਖੈ,
ਰਹੇ ਸਿੰਘ ਇਮ ਹੋਇ ॥ ੧੧੮ ॥
ਘੱਲੂਘਾਰਾ^੧ ਦੂਸਰਾ,

^੧ਉਹ ਘਮਸਾਣ ਦਾ ਜੰਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਜਾਨੀ ਤੇ ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ।

ਭਯੋ ਅਧਿਕ ਯਹਿ ਆਹਿ।
ਇਕ ਲੱਖੂ ਨੇ ਕਰਜੋ ਥਾ,
ਯਹਿ ਪੁਨ ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ ॥ ੧੧੯ ॥

ਯਾਹਿ ਜੰਗ ਸਮ ਜੰਗ ਵਡ,
ਭਯੋ ਨ ਕਬਿਹੂੰ ਹੋਇ।
ਸਿੰਘ ਮਰੇ ਤਿਸ ਵੀਚ ਬਹੁ,
ਗਨ ਸਾਕੈ ਕਵਿ ਕੋਇ ॥ ੧੨੦ ॥

^੧ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ।

ਤੀਸ ਸਹਿਸ^੧ ਸਿਰ ਸਿੰਘਨ ਕਾ,
ਲੈ ਗਜੋ ਕਟ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹਿ।
ਤਵਾਰੀਖ ਪੰਜਾਬ ਸੈਂ,
ਲਿਖਜੋ ਜੰਗ ਇਹੁ ਆਹਿ ॥ ੧੨੧ ॥

ਰਿਤੁ ਸਸਿ ਸਿੱਧੀ ਬ੍ਰਹਮ,
ਥਾ ਸੰਮਤ ਤਬਿ^੧ ਪਹਿਚਾਨ।

^੧ਤਦੋਂ ੧੮੧੬ ਬਿ: ਸੰਮਤ ਸੀ। (ਰਿਤੁ=੬। ਸਸਿ=੧। ਸਿੱਧੀ=੮। ਬ੍ਰਹਮ=੧। ਉਲਟਾਉਣ ਨਾਲ ੧੮੧੬।)
^੧ਮਹਾਂਭਾਰਤ (ਦੇ ਜੰਗ) ਵਾਂਗ।

ਭਾਰਥ ਸਮ^੧ ਯਹਿ ਜੰਗ ਕਹਿ,
ਯਜਾਇ ਥਿਰਜੋ ਇਸ ਥਾਨਿ ॥ ੧੨੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਮੁਲਕ ਤਿਹਾੜੇ ਸੈਂ, ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਜੰਗ, ਘੱਲੂਘਾਰਾ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਾਲੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਮ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. {ਪੰਥ ਦਾ ਮਾਲਵੇ ਠਹਿਰਣਾ, ਬੈਰਾੜਾਂ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜ, ਮਲੇਰ ਕੋਟਲਾ ਤੇ ਮੋਰੰਡਾ ਮਾਰਨਾ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇਬਾਰਾ ਬਣਾਉਣਾ}

ਦੋਹਰਾ:

ਦਰਣੀ ਦੁਖ ਦਾਰਦ ਸਦਾ,
ਕਰਣੀ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼¹।

¹ਹੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੂੰ) ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੁੱਖਾਂ ਤੇ ਦਲਿਦ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦਲਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਚੰਗੀ ਮੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ।

ਹਰਣੀ ਰਾਕਸ਼ ਬਿਘਨ ਗਨ,
ਭਰਣੀ ਦਾਸਨ ਆਸ¹ ॥੧॥

¹ਬਿਘਨਾਂ ਰੂਪ ਸਾਰੇਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ, (ਮੇਰੀ ਵੀ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰਨ ਕਰੋ)।

ਪੰਥ ਰਹਜੋ ਜਜੋਂ ਮਾਲਵੇ,
ਸ਼ਾਹਿ¹ ਸੁਧਾਸਰ² ਜਾਇ।
ਕਰੀ ਬੇਅਦਬੀ ਤੁਰਕ ਨੈ,
ਸੋ ਸਭਿ ਕਹੋਂ ਸੁਨਾਇ ॥੨॥

¹ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ। ²ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਮਾਰੀ ਪੰਥ ਮਲੇਰ¹ ਜਜੋਂ,
ਖੇੜੀ ਮੋਰੰਡ ਜਾਇ।
ਲੱਛੀ-ਰਾਮ ਕਾ ਗ੍ਰਾਮ ਲੁੱਟਿ,
ਰਚਜੋ ਸੁਧਾਸਰ ਜਾਇ ॥੩॥

¹ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ।

ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ:

ਅਬਿ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਸੁਨੋ ਸਾਰ¹।
ਕਰ ਜੋਰਿ ਉਭੈ ਕਰਹੋਂ ਜੁਹਾਰ¹।
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ ਦੇਹੁ।
ਨਹਾਂ ਔਰ ਖਾਸ¹ ਅਬਿ ਮੁਝੇ ਕੇਹੁ ॥੪॥

¹ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ।

¹ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਜੋ ਭੂਲ ਚੂਕ ਕੁਛ ਲਿਖੀ ਜਾਇ।
ਤੁਮ ਲਈਓ ਠੀਕ ਸੁਧਾਰ ਸਾਇ¹।
ਜਬਿ ਪੰਥ ਮਾਲਵੇ ਧਸਜੋ ਜਾਇ।
ਅਰ ਤੁਰਕ ਗਏ ਹਟ ਫਤੇ ਪਾਇ ॥੫॥

¹ਖੁਾਹਸ਼, ਇੱਛਾ, ਲੋੜ।

¹ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਧ ਲਿਆ ਜੇ।

ਢਿਗ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੇ ਸ਼ਾਹਿ ਜਾਇ।
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬਦਲੇ ਅਤਿ ਰਿਸਾਇ¹।
ਉਨ ਦੁਸ਼ਟ ਕਾਮ ਅਤਿ ਬੁਰਾ ਕੀਨ।
ਮਿੱਟੀ ਸੈਂ ਤਾਲ¹ ਭਰਾਇ ਦੀਨ ॥੬॥

¹ਸਿੰਘਾਂ ਕੋਲੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ।

¹ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ।

ਨੀਚੇ ਗੁਰੂ-ਦੁਆਰ ਦੁਬਾਰ ਫੇਰ।
ਕੁੱਪਾ ਧਰਵਾਇ ਬਰੂਦ ਕੇਰ।
ਅਗ ਦੈ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦਿਯ ਉਡਾਇ।
ਥਾ ਤਾਸਬ ਮਜ਼ਬ ਹਰੀਸ ਸਾਇ¹ ॥੨॥

¹(ਸਾਇ) ਉਹ (ਹਰੀਸ) ਲੋਭੀ ਤੇ (ਆਪਣੇ) ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਤਾਅਸਬੀ (ਵਲ ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਸੀ।

ਕਿਯ ਕਾਮ ਸ਼ਾਹਿ ਬਦਜ਼ਾਤ ਜੈਸ।
ਫਲ ਮਿਲਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਪਿਖੇ ਤੈਸ।
ਫੂਟਯੋ ਹਰਿ-ਮੰਦਰ ਉਡੀ ਈਂਟ।
ਕੋਸਨ ਲੋ ਇਤ ਉਤ ਠੀਕ ਨੀਠ¹ ॥੩॥
ਇਕ ਚਲੀ ਈਂਟ ਤਹਿੰ ਤੇ ਬਿਸਾਲ।
ਵਹਿ ਲਗੀ ਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਤਾਤਕਾਲ।
ਉਨ ਸੁਟਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਕਾ ਨੱਕ ਪਿੱਥ¹।
ਜਯੋ ਚਿੱਭੜ ਬਾਲਕ ਸੁਟਤ ਚਿੱਥ¹ ॥੪॥
ਤਬਿ ਚਿਲ-ਚਿਲਾਇ¹ ਕਰਿ ਹਾਇ ਹਾਇ।
ਧਰ¹ ਗਿਰਯੋ ਮੂਰਛਾ ਸ਼ਾਹਿ ਖਾਇ²।
ਇਸ ਭਯੋ ਨੱਕ ਬੇਸ਼ੱਕ¹ ਐਸ।
ਖੱਸੀ ਪਰਨਾਲੇ ਉਭੇ ਜੈਸ¹ ॥੧੦॥

¹ਕੋਹਾਂ ਤੱਕ ਏਧਰ ਓਧਰ ਠੀਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਨੱਕ ਫੇਹ ਸੁੱਟਿਆ।

¹ਚਿੱਥ ਕੇ।

¹ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦਾ।

¹ਧਰਤੀ 'ਤੇ। ²ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ।

¹ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਜਾਣੇ।

¹ਜਿਵੇਂ ਦੋ ਖੱਸੀ ਪਰਨਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਖੱਸੀ ਪ੍ਰਨਾਲਾ- ਪੱਕੀ ਕੰਧ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਪਰਨਾਲਾ।)

ਪੁਨ ਛੁਟੀ ਖੂਨ ਕੀ ਐਸ ਧਾਰ।
ਜਿਮ ਝਰ ਹੈ ਗੇਰੀ ਕਾ¹ ਪਹਾਰ।
ਮਿਲ ਆਇ ਤਬੀਬ¹ ਜਰਾਹਿ² ਤਾਕ³।
ਸਭਿ ਰਹੇ ਜੋਰ¹ ਨਹਿੰ ਜੁਰੈ ਨਾਕ ॥੧੧॥

¹ਗੇਰੂ ਦਾ।

¹ਹਕੀਮ। ²ਜ਼ਖਮ ਸਿਉਣ ਵਾਲੇ। ³ਤੱਕ ਕੇ, ਦੇਖ ਕੇ।

¹ਜੋੜ।

ਦੋਹਰਾ:

ਈਂਟ ਮਨੋ ਲਛਮਨ ਛੁਰੀ,
ਸੂਪਨਖਾ ਵਹਿ ਸ਼ਾਹਿ¹।
ਪ੍ਰੇਰਕ ਗੁਰੂ ਸਮ ਰਾਮ ਕੇ,
ਨਾਕ ਛਿਦਾਯੋ ਤਾਂਹਿ¹ ॥੧੨॥

¹ਉਹ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਸੂਪ-ਨਖਾਂ ਵਾਂਗ ਸੀ।

¹ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਵਾਂਗ ਗੁਰਾਂ ਨੇ (ਇੱਟ ਨੂੰ) ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਤਿਸ (ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ) ਦਾ ਨੱਕ ਕਟਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਭੂਪਨ ਕੇ ਨਹਿੰ ਨੈਨ ਕਹੇ,
ਸੁਨ ਹੈਂ ਕਰਿ ਹੈਂ ਵਹਿ ਹੀ ਬਿਨ ਬਾਰੇ¹।

¹ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਨੇੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ (ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਅੱਖਾਂ

ਜੇ ਨਹਿੰ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰੈਂ ਕ੍ਰਿਤਾ',
ਸੋ ਦੁਖ ਲੇਤ ਉਭੈ ਜਗਾ ਭਾਰੇ।
ਅਹਿਮਕਾ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਗਯੋ,
ਜਿਮ ਨੱਕ ਭਨਾਇ ਲਹੌਰ ਮਝਾਰੇ।
ਨਾਹਿ ਭਯੋ ਨੱਕਰਾਜੀ ਤਿਸੈ,
ਬਦਲਾ ਗੁਰੁਦੇਵ ਦਯੋ ਤਤਕਾਰੇ' ॥ ੧੩ ॥
ਹੈ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਅਖੰਡ ਜਿਤੋ ਯਹਿ,
ਪਿੰਡ ਲਖੋ ਦਿਢ ਈਸ਼ਰ ਕੇਰੋ'।

ਤੀਰਥ ਦੇਵ ਸਥਾਨ ਜਿਤੇ ਯਹਿ,
ਉਤਮ ਅੰਗ ਸਭੀ ਤਿਸ ਹੇਰੋ'।
ਤਾਂ ਮੱਧ ਮੁੱਖ ਸਮਾਨ ਲਖੋ,
ਮੁਖਿ ਹੈ ਗੁਰੁਮੰਦਰ ਏਹੁ ਬਧੇਰੋ'।

ਮਾਂਹਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕਾਂਤਿਨ ਕੋ ਘਰ,
ਛੀਰ-ਨਿਧੀ ਮਧ ਜਜੋਂ ਹਰਿ ਹੇਰੋ' ॥ ੧੪ ॥

ਖੰਡਨ ਅਹਿਮਕ ਸ਼ਾਹਿ ਕਰਜੋ ਯਹਿ',

ਈਸ਼ਰ ਕੋ ਮੁਖ ਜੋ ਹਰਿਮੰਦਰ।
ਤਾਂ ਹਿਤ ਨੱਕ ਸੁ ਪੱਕ ਕਟਜੋ ਤਿਹ',

ਈਸ ਲਯੋ ਪਲਟਾ ਛਿਨ ਅੰਦਰ।
ਦੋਜਖ ਤੈ ਨ ਉਬਾਰ ਸਕੈ ਫਿਰ,
ਆਇ ਪਿਕੰਬਰ ਤਾਂਹਿ ਪਿਤੰਦਰ'।
ਘ੍ਰਾਣਾ ਕਟੀ ਨ ਹਟੀ ਫਿਰ ਸੋਰ²,
ਫੁਟੀ ਮੁਖ ਪੈ ਜਨੁ ਪਾਕ ਕੀ ਰੰਧਰ' ॥ ੧੫ ॥
ਨਾਹਿੰ ਨਸੂਰ' ਹਟਜੋ ਸੁ ਕਬੀ ਫਿਰ,
ਪਾਕ ਰਹੀ ਪਰਤੀ ਮੁਖ ਅੰਦਰ।

ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ) (ਲੋਕਾਂ ਦੇ) ਕਹੇ ਹੋਏ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ
ਹੀ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

'ਕੰਮ।

'ਦੇਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ।

'ਮੂਰਖ।

'ਛੇਤੀ।

'ਜਿੰਨਾ ਇਹ (ਅਖੰਡ) ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹੈ (ਇਸ ਨੂੰ) ਈਸ਼ਰ
ਦਾ ਪੱਕਾ (ਪਿੰਡ) ਸ਼ਰੀਰ ਜਾਣੇ।

'ਦੇਖੋ।

'ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਰੂਪ ਈਸ਼ਰ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮੁਖ ਵਾਂਗ ਇਹ
ਗੁਰੂ ਮੰਦਰ ਈਸ਼ਰ ਦਾ (ਬਧੇਰੇ) ਬਹੁਤਾ (ਸੁੰਦਰ) ਮੁਖ ਹੈ।

'ਜਿਵੇਂ ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋ (ਤਿਵੇਂ)
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਰੂਪ ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸੋਭਾਂ ਦੇ
ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਨੂੰ (ਹਰੀ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ) ਦੇਖੋ।

'ਇਹ (ਹਰਿਮੰਦਰ) ਮੂਰਖ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤੋੜਿਆ ਭਾਵ
ਢਾਹਿਆ।

'ਤਿਸ (ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ) ਦੇ ਬਦਲੇ ਤਿਸ ਅਹਿਮਦ
ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੱਕ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ।

'ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਅੰਤਰ ਹੋਰ ਪਿਤਾ, ਦਾਦਾ।

'ਨੱਕ। ਼ਪਾਕ।

'ਜਾਣੋ ਮੁਖ ਉੱਪਰ ਪਾਕ ਦੀ ਖੁੱਡ ਨਿਕਲ ਆਈ ਹੈ।

'ਨਾਸੂਰ- ਉਹ ਜ਼ਖਮ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸਦਾ ਪਾਕ ਵਗਦੀ ਰਹੇ।

ਨਾਹਕ¹ ਸਿੰਘ ਹਤੇ² ਉਨ ਥੇ ਬਹੁ,
ਸਵਾਦ ਲਹੜੇ ਫਲ ਸੋ ਦੁਖ-ਮੰਦਰ¹।
ਅੰਤ ਤਿਸੀ ਦੁਖ ਸੋ ਮਰਿਓ ਵਹਿੰ,
ਯਾਂਹਿ ਲਿਖੜੇ ਤ੍ਵਾਰੀਖਨ ਅੰਦਰ।
ਮੂੰਹ ਤੁੜਾਇ ਗਯੋ ਸਠਿ¹ ਯੋ² ਵਹਿੰ³,
ਜੜੋਂ ਕਠ-ਪੁਤਰੀ ਤੈ ਸਠ ਬੰਦਰ¹ ॥ ੧੬ ॥

ਮੰਦ ਬੁਲੰਦ ਇਸੀ ਕ੍ਰਮ ਕੋ ਫਲ,
ਭੋਗਿਓ ਤਾਂਹਿ ਸੰਤਾਨ ਮਹਾਂ ਹੈ।

ਸ਼ਾਹਿ-ਜ਼ਮਾਂ¹, ਤਹਿਮੂਰ², ਸਜਾਵਲ³,

ਆਦਿਕ ਜੇ ਪੁਤ ਪੋਤਰ ਤਾਂਹੋਂ।
ਨੈਨਨ ਮੈਂ ਤਿਨ ਮੀਲ ਫਿਰੇ¹,

ਜਖਮੋਂ ਪਰ ਨੂਣ ਨਿੰਬੂ ਨੁਚੜਾ ਹੈ।
ਮਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰਨਿ ਭਾਗੇ ਕਿਛੁ¹,
ਨਹਿੰ ਰਾਜ ਰਹੜੇ ਤਿਸ ਕੀ ਕੁਲ ਮਾਂਹੋਂ ॥ ੧੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨੋ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਬਿ,
ਕਾਬਲ ਪਹੁੰਚੜੋਂ ਸ਼ਾਹਿ।
ਈਂਟ ਚੋਟ ਨਹਿੰ ਮਿਟੀ ਤਿਹ,
ਭਯੋ ਨਥੂਰ ਮਹਾਂਹਿੰ ॥ ੧੮ ॥

ਅਤਿੱਲ ਛੰਦ:

ਬੜੜੋ ਪੰਥ ਜਬਿ, ਦੇਸ-ਬਿਰਾੜਨ ਜਾਇ ਕੈ।
ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਜੰਗ ਵੀਚ, ਦੁਖ ਪਾਇ ਕੈ।
ਨਈ ਪੁਰਾਣੀ ਹੁਤੀ ਸਜਾਣ, ਜਹਿੰ ਜਾਸ ਕੀ।
ਹੋਰਹੇ ਸਿੰਘ ਤਹਿੰ ਜਾਇ, ਸ਼ਰਨ ਗਹਿ ਤਾਸ ਕੀ
॥ ੧੯ ॥

ਜੈਤੋ ਨਾਮ ਗਰਾਮ, ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਜਾ ਰਹੇ।

¹ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਯੋਜਨ। ²ਮਾਰੇ।

³ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ।

¹ਮੂਰਖ। ²ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ³ਉਹ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ।

¹ਜਿਵੇਂ ਕਾਠ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਤੋਂ ਮੂਰਖ ਬਾਂਦਰ (ਮੂੰਹ ਭਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ)।

¹ਇਸ ਬਹੁਤੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ ਉਸ ਦੀ ਉਲਾਦ ਨੇ ਬਹੁਤਾ ਭੋਗਿਆ ਹੈ।

¹ਤੈਮੂਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੋਤਰਾ। ²ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤਰ। ³ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੋਤਰਾ।

¹(ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ) ਸਿਲਾਈਆਂ (ਗਰਮ ਕਰਕੇ) ਫੇਰੀਆਂ।
(ਜ਼ਮਾਨ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਮਹਿਮੂਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਸਲਾਈਆਂ ਫੇਰੀਆਂ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀਆਂ।)

¹ਕੁਝ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਕੁਝ ਭੱਜੇ ਗਏ।

ਅਬਲੂ, ਮਹਿਮੇਂ, ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ, ਬਹੁ ਬਹੇ।

ਭਗਤੇ ਔਰ ਜਲਾਲ, ਕੋਟ-ਫਾਰੀਦ ਕੋ।

ਹੋ ਉਤਰੇ ਜਿਤ ਕਿਤ ਸਿੰਘ, ਸੁ ਪਾਇ ਤਗੀਦ ਕੋ। 'ਪਕਿਆਈ ਪਾ ਕੇ ਭਾਵ ਪੱਕੇ ਹੋ ਕੇ।

॥੨੦॥

ਗੁਰੂ-ਚੌਤਰੇ, ਦੋਦੇ, ਮੱਤੇ, ਕਾਉਣੀ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਪਿੰਡਨ ਲਾਈ ਛਾਉਣੀ।

'ਟਿਕਾਣਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਕਰੀ ਭਲੇ ਗੁਜਰਾਨ, ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ ਤਹਾਂ ਬਿਰਿ।

ਹੋ ਲਗੇ ਮਸ਼ਖਰੀ ਠੱਠਾ, ਕਰਨ ਬਿਰਾੜ ਫਿਰ

॥੨੧॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ:

ਸਿਰਕੀ-ਵਾਸਨ ਕੇ ਸਮਾਨ,

ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਫਿਰਾਵੈਂ।

ਬਿਦਿਤ ਜਗਤ ਮੈਂ ਤਬਿ ਮਝੈਲ,

ਚਕਰੈਲ ਕਹਾਵੈਂ।

'ਫਿਰਤੂ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਚੋਰੀ ਧਾੜਾ ਮਾਰਿ ਲਯਾਇ,

ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਸੁ ਖਾਂਹੀਂ।

ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਕਰਿ ਗੁਜਰਾਨ ਕਰੈਂ,

ਇਮ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਂਹੀਂ ॥੨੨॥

ਭਏ ਦੁਖੀ ਬੈਰਾੜ,

ਮਝੈਲਨ ਤੈ ਅਤਿ ਜਬਿ ਹੀ।

ਬੋਲੀ ਠੋਲੀ। ਲਗੇ ਕਰਨ,

'ਮਸ਼ਖਰੀ ਦੀ ਬੋਲੀ।

ਆਪਸ ਮੈਂ ਤਬਿ ਹੀ।

ਲਾਟ ਪਾਟ ਕਰਿ। ਦਿਵਸ

'ਟਾਲ-ਮਟੋਲਾ ਕਰਕੇ।

ਕਾਟਨੇ ਚਹਿੰ ਮਝੈਲ ਭਲ।

ਹਾਂਸੀ ਮੂਲ ਉਪਾਧਿ,

ਬਯਾਧਿ ਕੋ ਖਾਂਸੀ ਹੈ ਕਲ। ॥੨੩॥

'ਜਿਵੇਂ ਖੰਘ ਸਾਰੇਰੋਗਾਂ (ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ) ਦੀ (ਕਲ) ਕਲਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹਾਂਸੀ ਉਪਾਧੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ।

ਕਬੀ ਜੁ ਕਹੈਂ ਮਝੈਲ,

ਲੇਹੁ ਤੁਮ ਖੰਡੇ ਪਾਹੁਲ।

ਅਗਜੋਂ ਕਹੈਂ ਬਿਰਾੜ,

ਨ ਲੈਹੈਂ ਹਮ ਅੰਦ੍ਰਾਹੁਲ।

'ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪਾਹੁਲ ਹੈ।

ਹਮਰੇ ਬਾਬੇ ਲਈ

ਨਿਕਸ ਵਹੁ ਕਹਾਂ ਗਈ ਹੈ।

ਨੰਗ ਭੂਖ ਕਾ ਘਰ ਸਿੰਘੀ,

ਯਹ ਤੁਮੈਂ ਲਈ ਹੈ ॥ ੨੪ ॥

ਫੇਰ ਮਝੈਲਨ ਕਹਜੋ,

ਸਿੰਘ ਸਜ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਾ।

ਤਿਸ ਆਗੇ ਕਜਾ ਜੀਵ

ਚੁਰਾਸੀ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾ।

ਸਭਿ ਕੋ ਲੇਤ ਦਬਾਇ,

ਧਾਰਿ ਯਹਿ ਸਿੰਘੀ ਬੁਰਕਾ।

'ਬਾਣਾ, ਲਿਬਾਸ।

ਕਜਾ ਤੁਮ ਜਾਨਤ ਜੱਟ,

ਸਾਰ। ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਝੁਰਕਾ² ॥ ੨੫ ॥

'ਖਬਰ। 'ਥੋੜ੍ਹੇ ਮਾੜ੍ਹ।

ਮਲਵੱਈਯਨ ਪੁਨ ਕਹਜੋ,

ਭਏ ਤੁਮ ਕਜੋਂ ਨਹਿੰ ਸੂਰੇ।

'ਸੂਰਮੇਂ।

ਦੌਰ ਦੌਰ ਕਰਿ ਆਇ,

ਕਰਤ ਦਿਨ ਹਮ ਢਿਗ ਪੂਰੇ।

ਕਪਟੀ। ਕਾਯਰ ਕਹਾਂ

'ਛਲੀਏ।

ਤੁਸੀਂ ਬੋਲਣ ਕੇ ਮਰ ਹੋ।

ਹਮ ਬਿਰਾੜ ਬਰਵੰਡ।

'ਬਲ ਵਾਲੇ।

ਕਹਾਂ ਸਮਤਾ ਤੁਮ ਧਰ ਹੋ। ॥ ੨੬ ॥

'ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਪੁਨਾ ਮਝੈਲਨ ਕਹਜੋ,

ਤੁਸੀਂ ਮਲਵਈ ਸੁ ਢੱਗੇ।

ਕਹਾਂ ਜਨਾਵਤ ਸੂਰਬੀਰਤਾ

ਹਮਰੇ ਅੱਗੇ।

ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਚਢੇ,

ਅਕਲ ਕਿਛ ਤੁਮ ਕੋ ਆਵਤ।

ਗੀਦੀ। ਜੱਟ ਗਵਾਰ,

'ਡਰਪੇਕ, ਕਾਇਰ।

ਪੂਛ ਬਿਨ ਪਸੂ ਸੁਹਾਵਤ ॥ ੨੭ ॥

ਮਲਵੱਈਯਨ ਫਿਰ ਕਹਜੋ

ਆਪ ਹੀ ਹੋ ਵਡ ਸੂਰੇ।
 ਨਹਿੰ ਕਬਹੂੰ ਨਿਜ ਦੇਸ
 ਛੋਡ ਕਰਿ ਆਏ ਦੂਰੇ।
 ਰਗੜਾਵਤ ਤੁਮ ਹੱਡ,
 ਸਣੇ ਰੰਨੀ। ਹਮ ਬੂਹੇ।
 ਵਡੇ ਨਿਲੱਜ ਬਿਸਰਮ,
 ਫੇਰ ਕਹਿਲਾਵਤ ਸੂਹੇ। **॥ ੨੮ ॥**
 ਤੁਮ ਮਲਵੱਈਓ ! ਕਹਾਂ
 ਸੁਕੀ ਟਕਟੈਂਸ। ਜਨਾਵਤ।
 ਦੂਹੀ ਤੁਮਰੀ ਭੰਨਿ,
 ਨਿੱਤ ਭੱਟੀ। ਲੁਟਿ ਖਾਵਤ।
 ਹਮਰੇ ਦੇਵਨ ਹੇਤ,
 ਰਹਿਤ ਤੁਮ ਹੂੰ ਕਰਿ ਚੁੱਪਾ।
 ਤੁਮ ਜੋੜਤ ਹੋ ਪਲੀ ਪਲੀ,
 ਰਬ ਰੋੜ੍ਹਤ ਕੁੱਪਾ। **॥ ੨੯ ॥**

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਕਜਾ ਤੁਮ ਮਾਨ ਮਝੈਲ ਜਨਾਵਤ,
 ਹਾਲ ਤੁਮਾਰ ਸਭੀ ਹਮ ਦੇਖਾ।
 ਰੋਟੀ ਮਿਲੀ ਸੁਖ ਕੀ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿੰ,
 ਤੇੜਿ ਕਛੋਟੀ ਫਟੀ ਬਹੁ ਰੇਖਾ।
 ਪਾਲੇ ਕਸਾਲੇ ਕਮਾਲੇ ਕਟੇ।,
 ਭੁਖ ਨੰਗਹਿੰ ਕੇ ਦੁਖ ਔਰ ਬਿਸੇਖਾ।
 ਰੀਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ਲਖੀ ਹਮ ਯੋਂ,
 ਜਿਮ ਮਾਇ ਭਠਜਾਰੀ ਹੈ ਪੂਤ ਫਤੇ ਖਾਂ। **॥ ੩੦ ॥**

*ਨਾਹਿੰ ਰੁਚੈ ਗੁਰੂ-ਸਿੱਖੀ ਤੁਮੈ ਇਮ,
 ਜਜੋਂ ਨ ਰਸੈ ਰਸ ਮੈਂ ਮਲ ਕੀਰਾ।।

'ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਮੇਤ।

'ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਨ ਵਾਲੇ, ਬਹਾਦਰ।

'ਆਕੜ।

'ਭੱਟੀ ਗੋਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ।

'ਤੁਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜੋੜਦੇ ਹੋ, ਰੱਬ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੱਟੀ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਤੇੜ ਦੀ ਕੱਛ ਬਹੁਤੀ ਫਟੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ) ਬਹੁਤੀਆਂ (ਰੇਖਾਂ) ਲਕੀਰਾਂ ਭਾਵ ਮੋਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

'ਤੁਸਾਂ ਪਾਲੇ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਬਹੁਤ ਸਹਾਰੇ ਹਨ।

'ਬਹੁਤੇ।

'ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀਰੀਤੀ ਐਉਂ ਜਾਣੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਾਂ ਤਾਂ ਭੱਠ ਝੋਕਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫਤਹ ਖਾਂ ਭਾਵ ਬਹਾਦਰ ਅਖਵਾਵੇ।

*ਏਥੋਂ ਮਝੈਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ।

'ਜਿਵੇਂ ਮੈਲ ਦਾ ਕੀੜਾ ਮਿੱਠੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਕੂਕਰ ਕੋ¹ ਨ ਕਪੂਰ ਸੁਹਾਵਤ²,
 ਸੂਕਰ ਕੋ¹ ਨ ਲਗੈ ਭਲ ਬੀਰਾ²।
 ਚੰਦਨ ਲੇਪ ਰੁਚੈ ਖਰ ਕੋ ਨਹਿ¹,
 ਭੈਂਸ ਚਹੈ ਨਹਿ ਮੰਜ ਮਖੀਰਾ¹।
 ਤਜੋਂ ਤੁਮ ਕੋ ਗੁਰੁ-ਸਿੱਖੀ ਦਿਢਾਵਨ,
 ਉਂਟਨ ਕੋ ਜਜੋਂ ਛਕਾਵਨ ਜੀਰਾ¹ ॥ ੩੧ ॥
 *ਬੂਡਤ ਆਪ ਤਰਾਵਤ ਔਰਨ,
 ਸੀਲ¹ ਦਿਢਾਵਤ ਜਜੋਂ ਬਿਭਚਾਰੀ।
 ਆਪ ਰਹਜੋ ਡੁਬ ਬੀਚ ਕੁਟੰਬਹਿ,
 ਔਰਨ ਕੋ ਨਿਰਵੇਦ¹ ਉਚਾਰੀ।
 ਆਪ ਰੁਜੀ¹ ਰੁਜ² ਖੋਯੋ ਚਹੈ ਅਨ³,
 ਸੂਮ ਸਿਖਾਵਨ ਦਾਨ ਵਿਚਾਰੀ¹।
 ਕਾਯਰ ਹੋਇ ਕਹੈ ਭਲ ਜੂਝਨ¹,
 ਤੈਸ ਮਝੈਲਹੁ ਬਾਤ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥
 ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਜਬੈ ਇਤਯਾਦਿਕ,
 ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਹੋਏ।
 ਗਾਰਮ ਗਾਰਿ ਹੈ ਰਾਰਿ ਬਢੀ ਫਿਰ¹,
 ਪਾਜ¹ ਲਿਹਾਜ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਖੋਏ।
 ਘਾਟ ਕਰੀ ਨਹਿ ਦੇ ਦਿਸ ਤੈ ਕਿਨ,
 ਬੈਰ ਬਢਾਇ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਜੋਏ¹।
 ਬਜਾਧਿਨਿ ਮੂਲ ਜਜੋਂ ਖਾਂਸੀ ਅਹੇ,
 ਤਿਮ ਮੂਲ ਉਪਾਧਿਨਿ ਹਾਸੀ ਅਤੋਏ¹ ॥ ੩੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਾਰਿ ਬਿਰਾਰਨ ਖਾਰ ਕਰਿ,
 ਦਏ ਮਝੈਲ ਨਿਕਾਰ।
 ਲੀਨੋ ਦੇਸ ਛੁਡਾਇ ਨਿਜ,
 ਕੀਨੋ ਵਡ ਅਪਕਾਰ¹ ॥ ੩੪ ॥
 ਗਿੱਲਾਂ ਕੇ ਤੱਪੇ ਵਿਖੇ¹,
 ਰਹਜੋ ਪੰਥ ਫਿਰ ਆਇ।

'ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ। ¹ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।
 'ਸੂਰ ਨੂੰ। ²(ਪਾਨਾਂ ਦਾ) ਬੀੜਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।
 'ਖੋਤੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।
 'ਮੱਝ ਚੰਗਾ ਸ਼ਹਿਦ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ।
 'ਉਠ ਨੂੰ ਜੀਰਾ ਛਕਾਉਣ ਵਾਂਗ ਹੈ।
 *ਏਥੋਂ ਮਲਵਈ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ।
 'ਜਤ ਨੂੰ।
 'ਵੈਰਾਗ।
 'ਰੋਗੀ। ²ਰੋਗ। ³ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ।
 'ਜਿਵੇਂ ਸੂਮ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸਿਖਾਵੇ।
 'ਲੜਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ।
 'ਗਾਲੇ ਗਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਫੇਰ ਲੜਾਈ ਵਧ ਗਈ।
 'ਗੁਪਤ ਭੇਤ।
 'ਵੈਰ ਵਧਾ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਦੁੱਖ ਵੇਖੇ।
 'ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਮੁਢ ਜਿਵੇਂ ਖੰਘ ਹੈ ਤਿਵੇਂ (ਅਤੋਇ) ਬਹੁਤਿਆਂ
 (ਉਪਾਧਿਨਿ) ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਢ ਠੱਠਾ ਮਸਖਰੀ ਹੈ।

'ਬੁਰਾ ਕੰਮ।
 'ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ।

ਲਖਿ¹ ਗੁਰੁ ਭਾਈ ਟਹਿਲ ਉਨ,
ਕਰੀ ਅਧਿਕ ਮਨ ਲਾਇ ॥ ੩੫ ॥

¹ਜਾਣ ਕੇ।

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ:

ਧੌਲੇ¹, ਤਪੇ, ਕਾਂਗੜੇ,
ਗਿੱਲ, ਦਰਾਜਨ, ਗਿਰਦੇ।

¹ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ।

ਤਬਿ ਮਝੈਲ ਚਕਰੈਲ¹,
ਰਹਿਤ ਇਸ ਦੇਸਹਿ ਫਿਰਦੇ।

¹ਫਿਰਤੂ (ਬਣ ਕੇ)।

ਫੂਲ, ਮਰਾਝ, ਕਲਜਾਨ,
ਹਰੀ ਕੇ ਪਿੰਡਨ ਤਬਿ ਹੀ।
ਇਨ ਨਗਰਨ ਮੈਂ, ਛੋਰਿ ਕਬੀਲੇ¹
ਨਿਜ, ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੩੬ ॥

¹ਪ੍ਰਵਾਰ।

ਦੇਸ ਬਿਰਾਰਨ ਕੇਰ,
ਫੇਰ ਸਿੰਘ ਲੂਟਨ ਧਾਏ¹।

¹ਲੁੱਟਣ ਤੁਰ ਪਏ।

ਅੱਗਜੋਂ ਢੋਲ ਬਜਾਇ,
ਲਰਨ ਬੈਰਾਰ ਭਿ ਆਏ।
ਬਿੰਝੂ ਨਗਰ ਨਜੀਕ ਜੰਗ,
ਤਬਿ ਮਾਚੜੇ ਆਏ।

ਬਜੜੇ ਸਾਰ¹ ਜਬਿ ਭਾਰ,
ਹਾਰ ਬੈਰਾਰ ਪਲਾਏ¹ ॥ ੩੭ ॥

¹ਲੋਹਾ ਭਾਵ ਸਸਤੂ ਚੱਲੇ।

¹ਨੱਸ ਗਏ।

ਤਬੈ ਮਝੈਲਨ ਧਾਇ,
ਅੱਸ੍ਰ¹ ਉਨ ਕੇ ਬਹੁ ਛੀਨੇ²।

¹ਘੋੜੇ। ²ਖੋਹ ਲਏ।

ਔਰ ਨਗਰ ਬਹੁ ਲੂਟਿ,
ਛੂਟ ਕਰਿ ਆਏ ਪੀਨੇ¹।

¹(ਪੀਨੇ) ਤਕੜਾ (ਛੂਟ) ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਆਏ।

ਫੇਰ ਬਿਰਾਰਨ ਏਕ
ਬਨਾਵਟ ਔਰ ਬਣਾਈ।
ਕਹੈਂ ਸਿੰਘ ਯਹਿ ਡਰਤ
ਗਿਲਜਯੋਂ ਤੈ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੩੮ ॥

ਲਾਲ ਰੰਗ ਕੇ ਬਸਨ
ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਕੇ¹ ਤਿਨ ਪਹਿਰੇ।

¹ਔਰਤਾਂ ਦੇ।

ਲਾਲ ਦੁਪੱਟੇ ਬੰਨ੍ਹਿ

ਨੇਜਯੋਂ ਕੇ ਸੰਗ ਫਹਿਰੇ।

ਲਾਲ ਚੋਪਾ ਪੁਨ ਡਾਰ,

ਘੋੜਯੋਂ ਪਰ ਚੜ੍ਹਿ ਧਾਏ।

ਢੋਲ ਨਗਾਰਯੋਂ ਵਾਂਗੁ ਵਾਇਆ,

ਬਹੁ ਮਿਲ ਕਰਿ ਧਾਏ ॥ ੩੯ ॥

ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਬਿਰਾਰ,

ਹੋਇ ਇਕਠੇ ਰਿਸ ਧਰ ਕੈ।

ਥੇ ਮਝੈਲ ਚਕਰੈਲ,

ਜਹਾਂ ਤਹਿ ਆਏ ਚਰੁ ਕੈ।

ਲਾਲ ਰੰਗ ਜਬਿ ਬਾਨੇ,

ਸਿੰਘਨਿ ਤਿਨ ਕੇ ਹੇਰੇ।

ਪੰਥ ਲਯੋ ਮਨਿ ਜਾਨ,

ਅਏ ਗਿਲਜੇ ਯਹਿ ਫੇਰੇ ॥ ੪੦ ॥

ਧਰ ਕਰਿ ਡਰ ਉਰ ਮਾਂਹਿ,

ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਚਲੇ ਪਲਾਈ।

ਪੀਛੇ ਲਗੇ ਬਿਰਾਰ,

ਉਨੋ ਕੇ ਕਰਿ ਕੈ ਧਾਈ।

ਮਾਰਿ ਬਿਰਾਰਨ ਕਰੇ ਖ਼ਾਰ,

ਮਾਝੈਲ ਅਧਿਕ ਜਬਿ।

ਕਈ ਕੋਸ ਪਰ ਜਾਇ,

ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਸਮੁਖ ਭਏ ਸਭਿ ॥ ੪੧ ॥

ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ

ਫੇਰ ਬੈਰਾਰ ਪਛਾਨੇ।

ਕਹਯੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਤਿ ਟੇਰਿ,

ਕਹਾਂ ਤੁਮ ਜਾਤ ਪਲਾਨੇ।

ਯਹਿ ਤੋ ਬਨੇ ਬਿਰਾਰ,

ਕਪਟ ਕੇ ਗਿਲਜੇ ਨੀਕੈਂ।

ਮੁੜ ਕਰਿ ਇਨ ਸੋਂ ਲਰੋ,

ਮਰੋ ਮਾਰੋ ਅਬਿ ਠੀਕੈਂ ॥ ੪੨ ॥

‘ਫੱਰੇ ਝੁਲਾਏ।

‘ਇਸੜੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਬਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਸੀਦੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

‘ਵਜਾ ਕੇ।

‘ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ।

‘ਚੜ੍ਹਕੇ।

‘ਬੋਲ ਕੇ।

‘ਛਲ ਦੇ, ਬਨਾਵਟੀ।

‘ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਜਬੈ ਮਝੈਲਨ ਲਖਯੋ,
ਭੇਤ ਬੈਰਾਰਨ ਕੇਰਾ।
ਪਰੇ ਲੌਟਿ¹ ਤਿਸ ਠੌਰ,
ਜੰਗ ਫਿਰ ਮਚਯੋ ਘਨੇਰਾ।

¹ਮੁੜ ਕੇ।

ਦਯੋ ਮਝੈਲਨ ਜੋਰ,
ਮਾਰਿ ਬੈਰਾਰ ਭਗਾਏ।
ਫਲ ਹਾਂਸੀ ਕਾ ਭਯੋ,
ਕਈ ਬਿਰ ਲਰੇ ਇਦਾਂਏ¹ ॥ ੪੩ ॥

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਲੜੇ।

ਫੇਰ ਮਝੈਲਨ ਫਰੀ ਬਾਨ¹,
ਇਕ ਬੁਰੀ ਵਧੇਰੇ।
ਗਊਆਂ ਭੈਂਸ ਤੁਰੰਗ,
ਲੁਟੈਂ ਤਿਨ ਨਗਰਨ ਕੇਰੇ।

¹ਆਦਤ ਫੜੀ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਰਿ ਮੁਲਖ
ਮਾਲਵਾ, ਬਹੁ ਸੰਤਾਯੋ।
ਕਰੇ ਵਿਰਾਨ ਹਿਰਾਨ,
ਲੋਗ ਮਾਹਾਨ ਤਹਾਂਯੋ¹ ॥ ੪੪ ॥

¹ਉਥੋਂ ਦੇ।

ਤਬਿ ਸਭਿ ਦੇਸੀ ਲੋਗ¹,
ਪੰਥ ਕੇ ਬੈਰੀ ਹੂਏ।

¹ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ।

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਜੰਗ ਰਹਿਤ,
ਨਿਤ ਜਨ ਬਹੁ ਮੂਏ।

ਰਾਤ ਦਿਵਸ ਨਹਿ ਮਿਲੈ,
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬਹਨ ਕਿਥਾਂਈ¹।

¹ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਂ।

ਭਯੋ ਪੰਥ ਭੀ ਦੁਖੀ,
ਮੁਲਖ ਭੀ ਦੁਖਯੋ ਮਹਾਂਈ¹ ॥ ੪੫ ॥

¹ਬਹੁਤਾ।

ਪੁਨ ਆਪਸ ਮੈਂ ਮੇਲ,
ਕਰਨ ਹਿਤ ਘਤੇ¹ ਬਿਚੋਲੇ।

¹ਪਾਏ, (ਅ) ਘੱਲੇ ਭੇਜੇ।

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰੁਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ,
ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਬੋਲੇ।

ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਪਰੇ ਵਕੀਲ,
ਪੈਂਚ¹ ਤੱਪੇ² ਕੇ ਆਈ।

¹ਮੁਖੀ, ਚੌਧਰੀ। ²ਇਲਾਕੇ ਦੇ।

ਮੇਲ ਬਿਰਾਰਨ ਸੰਗ,
ਪੰਥ ਕਾ ਦਯੋ ਕਰਾਈ ॥ ੪੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪੰਥ ਮਾਸ ਛੈ ਮਾਲਵੇ,
ਰਹਜੋ ਮੋਦ ਮਨਿ ਪਾਇ।
ਕਾਬਲੇਸ ਜਬਿ ਕਾਬਲੈਂ,
ਗਯੋ ਨਾ ਕਾਬਲ ਧਾਇ' ॥ ੪੭ ॥

ਪਾਇ ਸਾਰ' ਯਹਿ ਖਾਲਸੇ,
ਅਧਿਕ ਅਸੂਦੇ ਹੋਇ'।
ਚਢੇ ਫੇਰ ਕਰਿ ਗੁਰਮਤਾ,
ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹ ਬਜੋਇ' ॥ ੪੮ ॥
ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਹੁਤੇ,
ਜਿਤਿਕ ਮਲਵਈ ਸੂਦਾਰ।
ਲੁਟਵਾਏ ਤਿਨ ਸੱਤੂ ਕੇ',
ਗਾਮ ਤਮਾਮ ਸੁਧਾਰਿ।
ਝੱਲ-ਝੁੰਡ' ਮਾਲੇਰ ਲੋ,
ਮਾਰ ਲੂਟ ਕਰਿ ਕੱਠ।
ਭਏ ਗਿਰਦ ਸਰਹੰਦ ਸਿੰਘ,
ਲਸਕਰ ਬਡ ਨਿਜ ਠੱਟ' ॥ ੪੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਾਹਬਜ਼ਾਦੇ ਮਾਤਾ ਸੰਗੈਂ।
ਪਕਰਾਏ ਜਿਸ ਬਿੱਪ੍ਰਿ ਕੁਢੰਗੈਂ'।
ਖੇੜੀ ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਸੋਈ।
ਹੁਤੋ ਅਬਾਦ ਦੁਸ਼ਟ ਬਦ ਖੋਈ' ॥ ੫੦ ॥
ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੈ ਖੇੜੀ ਗਾਮੂ*।

ਮਾਰਜੋ ਲੂਟਜੋ ਸਿੰਘਨ ਤਮਾਮੂ।
ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗਨ, ਵਹਿ ਦਿਜ ਖੋਟਾ।

'ਕਾਬਲ ਦਾ (ਨਾਕਾਬਲ) ਨਾਲਾਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ) ਜਦੋਂ ਕਾਬਲ ਚਲਾ ਗਿਆ।

'ਖਬਰ।

'ਬਹੁਤ ਵਿੱਸਮ ਕੇ (ਆਰਾਮ ਕਰਕੇ)।

'ਵੱਡੇ ਧੌਂਸੇ ਵਜਾ ਕੇ।

'ਵੈਰੀਆਂ (ਤੁਰਕਾਂ) ਦੇ।

'ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ।

'ਬਣਾ ਕੇ।

'(ਗੰਗੂ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਖੋਟੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

'ਖੋਟੀ ਆਦਤ ਨਾਲ।

*ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ੧੭੬੭ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿੱਚ ਗੰਗੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਮਾਰ ਕੇ, ਪਿੰਡ ਉਜਾੜ ਕੇ ਥੋਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮਗਰੋਂ ਵਸੀ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਹੇੜੀ ਹੈ।

ਪਕਰਿ ਕੁਟੰਬ ਸਹਤ ਦੈ ਸੋਟਾ' ॥ ੫੧ ॥

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਟ ਕੇ।

ਮਾਰਜੋ ਦੁਸ਼ਟ ਤਈਂ ਤਬਿ ਐਸੇ।

ਜਥਾ ਕਰਮ, ਫਲ ਦੈ ਦੁਖ ਤੈਸੇ'।

'ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੇ (ਮਾੜਾ) ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਰੂਪ ਫਲ ਦਿੱਤਾ।

ਦਲ ਸਿੰਘ ਰਣ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਜੇਈ।

ਨਗਰ ਘੜੂਏਂ ਕੇ ਸਿੰਘ ਬੇਈ' ॥ ੫੨ ॥

'ਸਨ।

ਕਹਜੋ ਪੰਥ ਢਿਗ ਉਨ ਇਸ ਭਾਤੈਂ।

ਨਗਰ ਮੋਰੰਡਾ ਜੋ ਬਖਯਾਤੈਂ।

ਰੰਘੜ ਜਾਨੀ ਮਾਨੀ ਖਾਂ ਸੇ'।

'ਵਰਗੇ।

ਆਹਿੰ ਤਹਾਂ ਕੇ ਮੰਦ ਮਹਾਂ ਸੇ' ॥ ੫੩ ॥

'ਉਹ ਬਹੁਤੇ ਮਾੜੇ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਉਨ ਪਕਰਾਏ।

ਔਰ ਸਿੱਖ ਫੜਿ ਬਹੁ ਮਰਵਾਏ।

ਘਨੇ ਸਿਖਨ ਕੋ ਫੜਿ ਸਿਰ ਮੁੰਨ ਕੈ।

ਰੱਸੇ ਵੱਟੇ ਦੁਸ਼ਟਨ ਗੁਨ ਕੈ' ॥ ੫੪ ॥

'ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਚਿਪ' ਲਾਗੀ।

'ਚਿੜ, ਖਿੜ।

ਸਭਿ ਕੇ ਜਗੀ ਕ੍ਰੋਧਿ ਉਰਿ ਆਗੀ'।

'ਅੱਗ।

ਮਾਰਨ ਹੇਤ ਮੋਰੰਡੇ ਤਾਂਈ।

ਚਢ੍ਹੜੋ ਪੰਥ ਸਭਿ ਦੁੰਦਭਿ ਵਾਈ ॥ ੫੫ ॥

ਗਏ ਮੋਰੰਡੇ ਢਿਗ ਜਬਿ ਧਾਏ।

ਸਾਰ ਪਾਇ ਰੰਘੜ ਚੜ੍ਹਿ ਆਏ।

ਕੋਠਨ ਪੈ ਚਢਿ ਕਾਲ ਪਰੇਰੇ।

ਲਗੇ ਸੁਨਾਵਨ ਖੋਟ ਬਧੇਰੇ' ॥ ੫੬ ॥

'ਬਹੁਤੇ ਖੋਟੇ ਬਚਨ।

ਰੱਸੇ ਲੱਗੇ ਘੁਮਾਇ ਦਿਖਾਵਨ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਉਚ ਅਵਾਚ ਸੁਨਾਵਨ।

ਹਮ ਬਹੁ ਸਿਖ ਫੜਿ ਫੜਿ ਮਰਵਾਏ।

ਮੂੰਡ ਮੂੰਡਿ' ਰੱਸੇ ਵਟਵਾਏ ॥ ੫੭ ॥

'ਸਿਰ ਮੁੰਨ ਕੇ।

ਵਹਿ ਰੱਸੇ ਅਬਿ ਭਏ ਪੁਰਾਨੇ।

ਤੁਮਰੇ ਸਿਰ ਮੂੰਡ ਨਏ ਬਨਾਨੇ।

ਮੌਤ ਤੁਮਾਰੀ ਤੁਮੈ ਪਰੇਰੇ।

ਲਜਾਈ ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਲਿਹੁ ਹੇਰੇ ॥ ੫੮ ॥

ਜਜੋਂ ਤੁਮਰੇ ਗੁਰੁ- ਸੁਤ ਮਰਵਾਏ।

ਤਜੋਂ ਕੁਮੋਤ ਹਮ ਤੁਮੈਂ ਕੁਹਾਂਏਂ।

ਮਾਰਾਂਗੇ।

ਮੋਤ ਪਰੇਰੇ ਰੰਘੜ ਮੂਢੈਂ।

ਬਕੇ ਕੁਬੈਨ ਜਬੈ ਯੋਂ ਚੂਢੈਂ ॥ ੫੯ ॥

ਚੂੜਿਆਂ ਨੇ।

ਪਾਪ ਕਰੇ ਉਨ ਭਾਰੇ ਜੋਈ।

ਉਨ ਕੇ ਮੁਖ ਚੜ੍ਹ ਬੋਲੇ ਸੋਈ।

ਭਰਿ ਬੇੜਾ ਉਨ ਪਾਪਨ ਖੂਬਾ।

ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਪੰਥ ਦਰਜਾਵ ਵੀਚ ਚਹਿੰ ਡੂਬਾ ॥ ੬੦ ॥

ਅਪਨੀ ਮ੍ਰਿਤ ਉਨ ਆਪ ਬੁਲਾਈ।

ਛੇੜ ਮਖੀਰਾ ਲੀਨ ਦੁਖਦਾਈ।

ਮੁਠਾਣੇ ਮਖਿਆਲ ਦੇ ਮੱਖਾਂ ਦੇ ਛੱਤੇ ਨੂੰ।

ਸ਼ੇਖ ਚਿਲੀ ਕੀ ਆਗ ਸਮਾਨੈ।

ਸ਼ੇਖ ਚਿਲੀ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ। ਸ਼ੇਖ ਚਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਹਾ ਵੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਅੱਗ ਨਾ ਲਾ ਦੇਈਂ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਯਾਦ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਮੈਨੂੰ ਗੱਲ ਭੁੱਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਓਦੋਂ ਹੀ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ।

ਬੈਰ ਕਰਾਯੋ ਯਾਦ ਸਿੰਘਾਨੈਂ ॥ ੬੧ ॥

ਮੁਢੋਂ ਫੜਿ ਉਨਿ ਸ਼ੇਰ ਜਗਾਯੋ।

ਮਨੋ ਬਰੂਦ ਮਤਾਬਿ ਦਿਖਾਯੋ।

ਗੰਧਕ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਾਈ ਬੱਤੀ ਭਾਵ ਅੱਗ।

ਗੁਰੁ-ਜਾਦੇ ਜਿਮ ਉਨ ਮਰਵਾਏ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ।

ਤਿਮ ਉਨ ਕੇ ਮਰ ਹੈਂ ਅਬਿ ਜਾਏ ॥ ੬੨ ॥

ਪੁੱਤਰ।

ਚਢ੍ਹੇ ਰੋਹ ਰਸ ਬੀਰ ਸਿੰਘਾਨੈਂ।

ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬੀਰ-ਰਸੀ ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹਿਆ।

ਫਰਕੇ ਅਧਰਾ ਨੈਨ ਰਤਵਾਨੈਂ।

ਬੁੱਲ੍ਹ। ਅਨੇੜ ਲਾਲ ਹੋ ਗਏ।

ਖੰਡੇ ਖੈਂਚਿ ਬੋਲਿ ਸਿੰਘ ਹੱਲਾ।

ਧਾਇ ਪਰੇ ਸਭਿ ਬੰਧ ਕਰਿ ਪੱਲਾ ॥ ੬੩ ॥

ਕਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। {ਫਾ: ਪਰਹ- ਸਫ, ਕਤਾਰ, ਪੰਕਤਿ}।

ਦੋਹਰਾ:

ਤੁਰਕੈਂ ਅਧਿਕ ਭਰੋਸ ਥਾ,

ਖਾਈ ਕੋਟ ਦਿਢ ਕੇਰਾ।

ਪੱਕੇ ਕੋਟ ਤੇ ਖਾਈ ਦਾ।

ਸਿੰਘ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤੋੜ ਕਰਿ,

ਧਸੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮਧ ਸ਼ੇਰਿ ॥ ੬੪ ॥

ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਮਾਰ ਮਚੀ ਤਰਵਾਰਨ ਸੇਲਨਾ,

ਬਰਛਿਆਂ ਦੀ।

ਤੁੱਪਕਾ¹ ਤੀਰ ਕਟਾਰ ਦੁਧਾਰੇ²।
ਰੋਹ ਮੱਤੇ ਅਤਿ ਤੇਜ ਤੱਤੇ¹,

ਭਿਰਿ ਚਾਹਿੰ ਫਤੇ ਜੁਗ ਓਰ ਕਰਾਰੇ¹।
ਵੀਥਨ ਵੀਚ ਨਗੀਚ ਦੁਾਰਨ
ਕੀਚ ਮਚਯੋ¹, ਛੁਟ ਖੁੰਨ ਕੀ ਧਾਰੇ।

ਲੁੱਥਨ ਉਪਰ ਲੁੱਥ ਗਈ ਚਢ,
ਰੁੰਡਨ ਮੁੰਡਨ ਝੁੰਡ ਖਿਲਾਰੇ¹ ॥ ੬੫ ॥

ਮਾਰ ਧਰੀ¹ ਇਕ-ਸਾਰ ਸਿੰਘਾਨ, ਪੈ²
ਬਾਲਕ ਬੂਢ¹ ਦਈ ਤਜ ਨਾਰੀ।
ਸੂਤ¹ ਸਿਖਾ² ਬਿਨ ਔਰ ਸਭੀ ਨਰ,
ਹਾਨਿ ਤੁਕਾਨਿ ਮਹਾਨ ਸੁ ਡਾਰੀ¹।
ਜਜੋਂ ਬਨ ਬਾਢਿ¹ ਤਖਾਨ ਸੁਟੈਂ ਬਹੁ,
ਬਾਘ ਅਜਾ ਗਨ ਜੈਸ ਪਛਾਰੀ¹।
ਤਜੋਂ ਮਧ ਧਾਮਨ ਆਮ ਕਰੀ
ਕਤਲਾਮ, ਤਮਾਮ ਗਰਾਮ ਮਝਾਰੀ¹ ॥ ੬੬ ॥

ਰੌਰ ਪਰਯੋ ਅਤਿ ਗੌਰ¹ ਜਬੈ,
ਸਭਿ ਦੌਰ ਚਲੇ ਤਜਿ ਠੌਰ ਠਿਕਾਨੇ¹।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ, ਔ ਤਿਯ ਕੇ ਪਤਿ,
ਬੀਰਹਿ ਬੀਰ, ਨ ਮੀਤ ਮਿਲਾਨੇ।
ਛੋਡ ਗਏ ਘਰ ਬਾਰ, ਸਭੈ ਨਰ
ਨਾਰਿ, ਕਛੂ ਨ ਸੰਭਾਰ ਸਕਾਨੇ।
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਡਰ ਨਾਰਿ ਤੁਕਾਨ ਕੀ,
ਛੋਰ ਕੈ ਲਾਜ ਭਗੀ ਸਰਤਾਨੇ¹ ॥ ੬੭ ॥
ਜੋ ਨ ਹੁਤੀ ਧਰਤੀ ਧਰਤੀ ਪਗ¹,
ਸੋ ਪਨਹੀ¹ ਬਿਨ ਦੌਰਤ ਜਾਹੀਂ।
ਜੋ ਸਸਿ ਸੂਰ ਪਿਖੀ ਨ ਕਬੀ¹,
ਸਤਰਾਂ ਤਜਿ ਸੋ ਸਤਰਾਤ ਭਗਾਹੀਂ¹।

¹ਬੰਦੂਕਾਂ। ²ਖੰਡੇ।

¹ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਮਸਤ ਹਨ ਤੇ (ਤੇਜ) ਅੱਗ ਤੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਗਰਮ (ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ)।

¹ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਹੋ ਕੇ, ਦ੍ਰਿੜ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ।

¹ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਬੂਹਿਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ {ਬੀਥਨ- ਗਲੀਆਂ। ਨਗੀਚ- ਫਾ: ਨਜਦੀਕ, ਨੇੜੇ।}

¹{ਝੁੰਡ} ਬਹੁਤੀਆਂ (ਰੁੰਡਨ) ਧੜਾਂ ਤੇ (ਮੁੰਡਨ) ਸਿਰ ਖਿਲਾਰ ਦਿੱਤੇ।

¹ਕੀਤੀ। ²ਪਰ, ਪ੍ਰੰਤੂ, ਲੇਕਿਨ।

¹ਬੁੱਢੇ, ਬ੍ਰਿਧ।

¹ਜਨੇਊ। ²ਬੇਦੀ।

¹ਬਹੁਤੀ ਤੁਰਕਾਨੀ ਮਾਰ ਸੁੱਟੀ।

¹ਜੰਗਲ ਵੱਢ ਕੇ।

¹ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਕਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

¹ਤਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤੀ ਕਤਲਾਮ ਕੀਤੀ। {ਆਮ- ਬਹੁਤੀ।}

¹ਬਹੁਤਾ ਭਾਰਾਰੋਲਾ।

¹ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਭਾਵ ਘਰ।

¹ਪੜਦੇ, ਬੁਰਕੇ।

¹ਜੋ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀਆਂ ਸਨ।

¹ਜੁੱਤੀ।

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਦ ਤੇ ਸੂਰਜ ਨੇ ਵੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ।

¹ਉਹ ਪੜਦਿਆਂ (ਬੁਰਕਿਆਂ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੱਤ ਰਾਤਾਂ ਭੱਜੀਆਂ

ਪਾਵਤ ਓਢਨੀ¹ ਨਾਂਹਿ ਸੰਭਾਰਨ,
ਬੀਵੀ¹ ਭਗੈ ਉਠਿ ਨੀਵੀ ਬਿਨਾ ਹੀਂ²।
ਜਾਨ ਬਚਾਵਨ ਕੀ ਪਰਗੀ
ਸਭਿ ਕੋ, ਹਲਚਾਲ ਕਰਾਲ ਮਹਾਂਹੀਂ¹ ॥ ੬੮ ॥

ਲਾਲਚ ਲੂਟਨ ਕਾ ਤਜਿ ਸਿੰਘਨ,
ਹਾਨਿ¹ ਤੂਕਾਨਿ ਕੇ ਘਾਨ ਉਤਾਰੇ²।
ਦੌਰ ਗਏ ਜਬਿ ਔਰ ਸਭੈ ਜਨ,
ਧਾਮ ਤਜੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਪਿਯਾਰੇ।
ਜਾਨੀ ਰੁ ਮਾਨੀ¹ ਕੁਟੰਬ ਸਮੇਤ,
ਪਰੇ ਤਬਿ ਖੇਤ ਸੁ ਜੂਝ ਅਪਾਰੇ¹।
ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਹਤਿ ਸਿੰਘਨ, ਬੈਰ
ਲਯੋ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੂਤਨ ਕਾ, ਮੁਦ ਧਾਰੇ ॥ ੬੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਤਲ ਵਖਤ ਨਿਜ ਸੁਤਨ ਕੇ,
ਥਾ ਜੁ ਕਰਯੋ ਗੁਰੂ ਵਾਚ¹।
ਜਾਨੀ ਮਾਨੀ ਰਹਿ ਨ ਕੋ,
ਬਚਨ ਭਯੋ ਵਹਿ ਸਾਚ ॥ ੭੦ ॥

ਲੂਟ ਮੋਰੰਡੇ ਨਗਰ ਕੋ,
ਚੜ੍ਹੇ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਬੀਰ।
ਨਗਰ ਕੁਰਾਲੀ ਤਰਫ ਕੋ,
ਪਾਯੋ ਪੰਥ ਵਹੀਰ¹ ॥ ੭੧ ॥

ਦ੍ਰਾਬੇ ਕਾ ਇਕ ਖੱਤਰੀ,
ਲੱਛੀਰਾਮ ਦਿਵਾਨ¹।
ਹੁਤੇ ਬੀਚ ਸਰਹੰਦ ਕੇ,
ਜੈਨੇ ਕਾ ਅਗਵਾਨ¹ ॥ ੭੨ ॥

ਉਗਰਾਹੀ ਹਿਤ ਗਯੋ ਥਾ,
ਦੇਸ ਵੀਚ ਚੜ੍ਹਿ ਸੋਇ।
ਸੁਨਯੋ ਪੰਥ ਨੈ ਜਬੈ ਵਹਿ,
ਕਰੀ ਸਲਾਹਿ ਖਲੋਇ ॥ ੭੩ ॥

ਗਈਆਂ।

¹ਚੁੰਨੀ।

¹ਔਰਤ। ²ਸਲਵਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ।

¹ਬਹੁਤੀ ਭਿਆਨਕ।

¹ਮਾਰ ਕੇ। ²ਸੱਥਰ ਲਾਹ ਦਿੱਤੇ।

¹ਜਾਨੀ ਖਾਂ ਤੇ ਮਾਨੀ ਖਾਂ।

¹ਬਹੁਤ ਲੜ ਕੇ।

¹ਬਚਨ।

¹ਚਾਲਾ।

¹ਸੂਬੇ ਦਾ ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ।

¹ਮੁਖੀ।

ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਕਰਨ ਮੈਂ,
ਥਾ ਵਹਿ ਤੁਰਕਨ ਸੰਗ।
ਬੈਰ ਯਾਦ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਸਭਿ,
ਤਿਸ ਪਰ ਪਰੇ ਉਮੰਗਿ॥ ੨੪ ॥

ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਧਾਇ ਗਯੋ ਵਹਿ ਜਾਨ ਲੈ,
ਡੇਰਾ ਲਿਯ ਤਿਹ ਲੂਟ।
ਇਤ ਉਤ ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਦੇਸ ਮੈਂ,
ਲਗੇ ਫਿਰਨ ਕਰਿ ਛੂਟ॥ ੨੫ ॥

ਹੱਲਾ, ਧਾਵਾ।

ਗੀਆ ਮਾਲਤੀ ਛੰਦ:

ਦਬ ਰਹਯੋ ਨਾਜ਼ਮ ਜੈਨ ਖਾਂ,
ਸਰਹੰਦ ਮੈਂ ਮਨ ਮਾਰ ਕੈ।
ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਕਾ ਅਤਿ ਜੋਰ ਦਿਨ ਦਿਨ,
ਬਢਤ ਜਾਤ ਨਿਹਾਰ ਕੈ।

ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਦੇਖ ਕੇ।

ਫਿਰ ਪਠੇ ਤਾਂਹਿ ਵਕੀਲ,
ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਦਿਸ ਯੋਂ ਗਾਨ ਕੈ।
ਅਬਿ ਪੰਥ ਜੋ ਚਹਿ ਮੁਲਕ ਲੇਵੈ,
ਨਾਹਿੰ ਦੇਸ ਵਿਰਾਨ ਕੈ॥ ੨੬ ॥

ਇਉਂ ਕਹਿ ਕੇ।

ਦੇਸ ਵੈਰਾਨ ਨਾ ਕਰੇ।

ਯਹਿ ਬਾਤ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ,
ਢਿਗ ਪੰਥ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨਿਜ ਪਠਾ।

ਆਪਣਾ ਵਜ਼ੀਰ ਭੇਜਿਆ।

ਜਬਿ ਨ੍ਰਿਪ ਤਰਫੋਂ ਜਾਇ,
ਨਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਯਹਿ ਸਭਿ ਰਟਾ।

ਕਿਹਾ।

ਸੁਨਿ ਪੰਥ ਨੈ ਤਬਿ ਕਹਯੋ,
ਹਮਰਾ ਤੂਕ ਸੈਂ ਕਯਾ ਮੇਲ ਹੈ।
ਜਯੋਂ ਅਗਨਿ ਔਰ ਬਰੂਦ ਪਾਨੀ,
ਤੇਜ ਤਮ ਸਮ ਖੇਲ ਹੈ॥ ੨੭ ॥

ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਤੇ ਬਾਰੂਦ, ਅੱਗ ਤੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਚਾਨਣ ਤੇ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਇਉਂ ਸਾਡਾ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਖੇਲ ਹੈ ਭਾਵ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਨਹਿੰ ਤੁਰਕ ਕਾ ਹਮ ਦਯੋਂ ਲੈਹੈਂ,
ਮੁਲਕ ਅਧਿਕ ਨਿਹੋਰ ਸੋਂ।
ਹਮ ਲੈਂਹਗੇ ਸਭਿ ਦਯੋ ਗੁਰੂ ਕਾ,

ਬਹੁਤੇ ਅਹਿਸਾਨ ਨਾਲ।

ਤੇਗ ਕੇ ਅਬਿ ਜੋਰ ਸੋਂ।
 ਨਹਿੰ ਬਾਤ ਮਾਨੀ ਪੰਥ ਨੈ,
 ਤਬਿ ਦੂਤ ਹਟਿ ਨ੍ਰਿਪ ਪੈ ਗਯੋ।
 ਸੁਨਿ ਭਯੋ ਫੇਰ ਨਿਰਾਸ ਜੈਨਾ,
 ਭੇਤ ਯਹਿ ਜਬਿ ਸਭਿ ਲਯੋ ॥ ੨੮ ॥
 ਪੁਨ ਪੰਥ ਇਤ ਉਤ ਦੇਸ ਮੈਂ,
 ਬਹੁ ਲੂਟ ਮਾਰ ਮਚਾਇ ਕੈ।
 ਫਿਰ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸੁਧਾ-ਸਰ ਮੈਂ,
 ਮੋਦ ਮਨਿ ਅਤਿ ਪਾਇ ਕੈ।
 ਪਿਖਿ ਦੁਸ਼ਟ-ਕਰਣੀ ਤੁਰਕ ਕੀ,
 ਸਭਿ ਪੰਥ ਬਿਸਮੈਂ ਹ੍ਰੈ ਰਹਿਯੋ।
 ਗਿਰਵਾਇ ਮੰਦਰ¹, ਤਾਲ² ਕੋ
 ਪੁਰਵਾਇ, ਅਹਿਮਦ ਜੋ ਗਯੋ ॥ ੨੯ ॥
 ਮਿਲਿ ਪੰਥ ਉੱਦਮ ਠਾਨ ਬਹੁ,
 ਫਿਰ ਤਾਲ ਪੁੱਟਿ ਕਿਯ ਸਾਫ ਜੋ।
 ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਸੋਂ ਫਿਰ ਭਈ ਬਰਖਾ,
 ਭਰਯੋ ਤਾਲ ਸੁਧਾਬ ਸੋਂ¹।
 ਮੁਦ ਪਾਇ ਲਾਇ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘਨ,
 ਗੁਰਮਤਾ ਪੁਨ ਯੋਂ ਕਰੋ।
 ਅਬਿ ਰਚੋ ਜਯੋਂ ਤਯੋਂ ਫੇਰ ਯਹਿ,
 ਦਰਬਾਰ ਮੰਦਰ-ਹਰਿ ਵਰੋ ॥ ੩੦ ॥
 ਰਚ ਦੇਹੁ ਮੇਲਾ ਦੀਪ ਮਾਲਾ,
 ਭੇਟ ਜੋ ਧਨ ਆਵਹੀ।
 ਪੁਨ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ-ਦਾਰ¹, ਔ
 ਸਰਦਾਰ ਬਹੁ ਧਨ ਪਾਵਹੀ¹।
 ਫਿਰ ਮੁਲਕ ਔਰ ਉਗਰਾਹਿ ਕੋਊ¹,
 ਕਾਜ ਯਹਿ ਸੁਭ ਕੀਜੀਏ।
 ਯਹਿ ਟਹਿਲ ਹੈ ਨਿਜ ਇਸ਼ਟ ਕੀ,
 ਅਤਿ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਮਾਨਿ ਕਰੀਜੀਏ ॥ ੩੧ ॥
 ਯਹਿ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਕਾ ਫੁਰਯੋ ਹੈ,

¹ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ। ²ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ।

¹ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਜੋ ਭਰਵਾ ਗਿਆ ਸੀ।

¹ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਨਾਲ।

¹ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਰਿਮੰਦਰ।

¹ਮਿਸਲਾਂ (ਜੱਥਿਆਂ) ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ।

¹ਪਾਉਣਗੇ।

¹ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ।

ਵਾਕ ਜਾਨੋ ਠੀਕ ਹੀ।
 ਜਬਿ ਲਗੇ ਥੇ ਨਿਉਂ ਧਰਨ,
 ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਆਯੋ ਥਾ ਤਹੀਂ।
 ਤਿਸ ਸੰਗ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਛੱਜੂ
 ਭਗਤ ਸੇ ਜਨ ਥੇ ਅਏ।
 ਗੁਰੂ ਜਾਨ ਮੀਆਂ-ਮੀਰ ਕੋ,
 ਬਡ ਪੀਰ ਤੁਰਕੋਂ ਕਾ ਹਏ ॥ ੮੨ ॥
 ਕਰਿ ਸਮੇਂ ਸਾਜੀ¹ ਦੂਰ ਬੀਨੀ²,
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਬਿ ਤਾਂਹਿ ਤੈ।
 ਤਬਿ ਨਿਉਂ ਧਰਾਈ ਥੀ ਭਲੇ,
 ਉਨ ਧਰੀ ਈਂਟ ਸੁਛਾਹਿ ਤੈ।
 ਪੁਨ ਵਹੀ ਈਂਟ, ਉਠਾਇ ਕਾਰੀਗਰੈਂ,
 ਦੁਤੀਆ ਦਿਸ ਧਰੀ¹।
 ਪਿਖਿ ਕਹਯੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਏਕ ਬਿਰ,
 ਇਹੁ ਗਿਰੈ ਮੰਦਰ ਬਿਧਿ ਖਰੀ¹ ॥ ੮੩ ॥
 ਇਹੁ ਪੀਰ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਧਰੀ,
 ਨਿਉਂ ਮੀਰ-ਤੁਰਕ¹ ਪੁਟਾਇ ਹੈ।
 ਫਿਰ ਨੀਂਵ ਧਰ ਹੈਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੁ ਕੇ,
 ਅਚਲ ਸਦਾ ਰਹਾਇ ਹੈ।
 ਇਹੁ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਕਾ ਹੀ,
 ਬਚਨ ਸਾਚਾ ਹੈ ਭਯੋ।
 ਅਬਿ ਰਚੋ ਮੰਦਰ ਖਾਲਸਾ ਜੀ,
 ਹੋਵਨਾ ਸੋ ਹੂੰ ਗਯੋ ॥ ੮੪ ॥
 ਯਹਿ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਿ ਪੰਥ,
 ਚਿੱਠੀ ਪਠੀ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਹੈ।
 ਸੁਨਿ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕਰਨ ਹਿਤ,
 ਮਿਲਿ ਅਈ ਸੰਗਤ ਸੇਸ¹ ਹੈ।
 ਚਲਿ ਮਾਲਵੇ ਕੀ ਤਰਫ ਸੈਂ,
 ਦਲ ਬ੍ਰਿੱਧ¹ ਪਹੁੰਚਯੋ ਧਾਇ ਕੈ।
 ਸਭਿ ਚਾਰ ਦਿਸ ਤੈ ਸਿੱਖ ਗੁਰੁ ਕੇ,

¹ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ। ²ਦੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ।

¹ਚੰਗੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ।

¹ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਧਰ ਦਿੱਤੀ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਹੇਗਾ।

¹ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

¹ਬਹੁਤ।

¹ਬੁੱਢਾ ਦਲ।

ਭਏ ਇਕਠੇ ਆਇ ਕੈ ॥ ੮੫ ॥

ਪਿਖਿ ਹਾਲ ਤਬਿ ਦਰਬਾਰ ਕਾ,
ਸਭਿ ਤੁਰਕ ਕੇ ਧਿਰਕਾਰਹੀਂ।
ਨਿਜ ਬਿੱਤ ਤੈ ਹੈ ਬਾਹਿਰ ਸਭਿ,
ਬਹੁ ਬਿੱਤ ਭੇਟਾ ਚਾਰਹੀਂ।

'ਸਾਰੇ ਆਪਣੀ (ਬਿੱਤ) ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤ
(ਬਿੱਤ) ਧਨ ਦੀ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਤਬਿ ਅਰਧ ਲਾਖ ਕਰੀਬ ਭੇਟਾ,
ਰਜਤਪਣਾ ਸਭਿ ਆਇਯੋ।
ਕਰਿ ਗੁਰਮਤਾ ਫਿਰ ਪੰਥ,
ਆਵੇ ਦਏ ਬਹੁ ਚਢਵਾਇਯੋ ॥ ੮੬ ॥

'ਰੁਪਏ।

ਇਸ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੀ ਟਹਿਲ ਲਾਇਕ,
ਦੇਸ-ਰਾਜ ਵਿਚਾਰਯੋ।

ਵਹਿ ਹੁਤੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਹਿਲਾ,
ਸੁਰ-ਸੋਂ ਗ੍ਰਾਮ ਕਾ ਨਿਰਧਾਰਯੋ।
ਸਭਿ ਪੰਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਥਾ,
ਜਤਿ ਸਤੀ ਤਪੀਆ ਮਾਨੀਏ।
ਸਭਿ ਪੰਥ ਤਿਸ ਕੀ ਬਾਤ ਗੁਰੁ ਸਮ,
ਮਾਨਤੋ ਥਾ ਜਾਨੀਏ ॥ ੮੭ ॥

'ਗੋੜ।

ਤਿਸ ਤਈਂ ਸੌਂਪਯੋ ਬਿੱਤ ਸਭਿ,
ਅਰ ਟਹਲ ਗੁਰੁ ਦਰਬਾਰ ਹੈ।
ਪੁਨ ਸੋਧ ਕੈ ਅਰਦਾਸ ਸਿੰਘਨ,
ਕਹਯੋ ਐਸ ਉਚਾਰ ਹੈ ॥ ੮੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।
ਤਬੈ ਪੰਥ ਕਰ ਜੋਰਿ ਸੁਨਾਈ।
ਮੰਦਰ ਰਚੇ ਏਹੁ ਤੁਮ ਤੂਰਨ।
ਕਰਿ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ॥ ੮੯ ॥
ਔਰ ਪੰਥ ਸਭਿ ਬਨੈ ਸਹਾਯਕ।
ਜੋ ਜੋ ਹੋਇ ਕਾਰਾ ਜਿਸ ਲਾਇਕ।
ਮਿਸਲਦਾਰ ਜੇਤਿਕ ਸਰਦਾਰ।

'ਛੇਤੀ।

'ਸੇਵਾ।

ਸਭਿ ਮਾਨੈਂਗੇ ਹੁਕਮ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੯੦ ॥

ਹੁਕਮ ਨ ਤੁਮਰਾ ਮਾਨੈ ਜੋਈ।

ਸੋ ਗੁਰੁ ਘਰ ਤੈ ਖਾਰਜ ਹੋਈ।

ਯੋਂ ਕਹਿ ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ।

ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਈ ॥ ੯੧ ॥

ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਕੀ ਬਾਨੀ।

ਗੁਰੁ ਸਮ ਚਹੀਏ ਸਭਿ ਕੇ ਮਾਨੀ।

ਲਿਖੈ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਯਹਿ ਜਿਸ ਕੇ।

ਮਾਨਨ ਜੋਗ ਵਹੀ ਹੈ ਤਿਸ ਕੇ ॥ ੯੨ ॥

ਯਹੀ ਬਾਤ ਸਭਿਹੀ ਨੈ ਮਾਨੀ।

ਸਿਰ ਧਰਿ ਲਖਿ ਉਪਕਾਰ ਮਹਾਨੀ।

'ਜਾਣ ਕੇ।

ਫਿਰ ਲਹੌਰ ਤੈ ਰਾਜ ਬੁਲਾਏ।

ਕਾਰੀਗਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਂਏ ॥ ੯੩ ॥

'ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਅਬਿ ਲੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਿਹ ਸੰਤਤ।

'ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ।

ਟਹਿਲ ਕਰਤ ਦਰਬਾਰਹਿ ਸੰਤਤਿ।

'ਲਗਾਤਾਰ, ਇਕਰਸ।

ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਧਰਿ ਉਰਿ ਧਯਾਨੇ।

ਆਗਯਾ ਸਰਬ ਪੰਥ ਕੀ ਮਾਨੇ ॥ ੯੪ ॥

ਨਕਸ਼ਾ ਖੈਚਯੋ ਅਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ।

'ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ।

ਜੈਸਾ ਪੂਰਬ ਹੁਤੋ ਤਮਾਮਾ।

ਲਗਨ ਮਹੂਰਤ ਸੋਧ ਸੁਤੰਤੈ।

'ਸੁਤੰਤਰ।

ਨੀਵ ਖੁਦਾਈ ਜਲ ਪ੍ਰਯੰਤੈ ॥ ੯੫ ॥

'ਤੱਕ।

ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਅਠਾਰੈਂ।

ਕਾਤਕ ਸੁਦੀ ਤ੍ਰੈਦਸੀ ਚਾਰੈਂ।

'ਸੁੰਦਰ।

ਸੋਮਵਾਰ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਖੁਲਾਯਾ।

ਬਚਨ ਗੁਰੁ ਕਾ ਤਬਿ ਯਹਿ ਆਯਾ ॥ ੯੬ ॥

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ਪ ॥

ਭਲਾ ਸੰਜੋਗ ਮੂਰਤ ਪਲੁ ਸਾਚਾ, ਅਬਿਚਲ ਨੀਵ 'ਅੱਧੀ ਘੜੀ।

ਰਖਾਈ ॥

ਜਬਿ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਹੁਕਮ ਯਹਿ ਦਯੋ।

ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਪੰਥ ਮੋਦ ਅਤਿ ਭਯੋ।

'ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ।

ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਕੇ ਗਾਵਨ ਲਾਗੇ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਸਭਾਗੇ ॥ ੯੭ ॥

ਯਥਾ ਸ਼ਬਦ ॥

ਅਬਿਚਲ ਨਗਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤ
ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥

(ਪੰਨਾ ੭੮੩)

ਅਬਿਚਲ ਨਗਰੀ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ॥

(ਪੰਨਾ ੪੩੦)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਿ ਦੀਨੇ ਅਸਥਿਰ ਘਰ ਬਾਰ
॥ (ਪੰਨਾ ੮੦੭)

ਧਰਮ ਕਲਾ ਹਰਿ ਬੰਧਿ ਬਹਾਲੀ ॥

(ਪੰਨਾ ੩੯੬)

ਦਿਨੁ ਦਿਨੁ ਚੜੈ ਸਵਾਇਆ ਨਾਨਕ ਹੋਤ ਨ ਘਾਟਿ
॥

(ਪੰਨਾ ੩੦੦)

ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀ ਤੁਧੁ ਜੇਹਿਆ ॥

ਬਧੋਹੁ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਤਾਂ ਤੂ ਸੋਹਿਆ ॥

(ਪੰਨਾ ੧੩੬੨)

ਐਸੇ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਅਪਾਰੇ।

ਮੰਗਲ ਪ੍ਰਦਾ ਸਭਿ ਪੰਥ ਉਚਾਰੇ।

'ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਦਾਤੇ।

ਨ੍ਰਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਰ ਤੈ।

'ਹੱਥ ਤੋਂ।

ਅਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਲੂ-ਵਰ ਤੈ ॥ ੯੮ ॥

'ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਤੋਂ।

ਨੀਵ ਦੁਹੂੰ ਤੈ ਪੰਥ ਧਰਾਈ।

ਇਕ ਚੂਨਾ ਇਕ ਈਟ ਲਗਾਈ।

ਕਹਯੋ ਪੰਥ ਸਭਿ ਜੈ ਜੈ ਟੇਰੈ।

'ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ।

ਮੰਦਰਰਹਿ ਯਹਿ ਸਾਮ ਸੁਮੇਰੈ ॥ ੯੯ ॥

'ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਵਾਂਗ (ਅਚੱਲ)।

ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਆਸੈਂ।

ਯਹਿ ਕਾਰਜ ਸੁਭ ਆਵੈਰਾਸੈ।

'ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੇਂ ਕਵੀ ਇਕ ਆਯੋ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਤਾਂਹਿ ਕਬਿੱਤ ਸੁਨਾਯੋ ॥ ੧੦੦ ॥

ਤਥਾ ਹੀ

ਕਬਿੱਤੁ:

ਜੋ ਲੋ ਸੇਸ ਸੀਸ ਪੈ ਬਿਰਾਜੈ ਜਗਦੀਸ ਧਰਾ,
ਮੇਰੂ ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਉਦਯਾਚਲ ਬੰਧਜਾਲਸਾ¹।

¹ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ (ਰਚੀ) ਧਰਤੀ, ਸੁਮੇਰ, ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ, ਉਦਿਆਚਲ ਤੇ ਬਿੰਧਿਆਚਲ ਪਹਾੜਾਂ ਸਮੇਤ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦੇ ਸੀਸ ਤੇ ਬਿਰਾਜੇਗੀ।

ਜੋ ਲੋ ਸਸੀ ਸੂਰ ਨੂਰ ਤੋ ਲੋ ਹਰਿਮੰਦਰ ਯਹਿ,
ਦਿਨ ਦਿਨ ਦੂਨਾ ਦੂਨ ਕਰਿ ਹੈ ਉਜਜਾਲਸਾ¹।

¹ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਚੰਦ ਤੇ ਸੂਰਜ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਦੂਣਾ ਦੂਣਾ ਭਾਵ ਚੌਗੁਣਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਕਾਮ-ਧੇਨ ਚਿੰਤਾਮਨ ਸੁਰਤਰੁ¹ ਸਮਾਨ ਸਦਾ,
ਪੂਰਨ ਕਰੈ ਹੈ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਲਾਲਸਾ¹।
ਜੋ ਲੋ ਹਰਿ ਲੋਕ¹ ਰੈਹੈ ਤੋ ਲੋ ਯਹਿ ਓਕ² ਰੈਹੈ,

¹ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਂਗ।

¹ਇੱਛਾ।

¹ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਲੋਕ, ਬੈਕੁੰਠ। ²(ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ) ਘਰ ਭਾਵ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ।

ਦੇਤ ਸਭਿ ਥੋਕ¹ ਰੈ ਹੈ ਲੇਤ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ॥

¹ਪਦਾਰਥ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਕਬਿੱਤ ਬਹੁ ਬਿੱਤ ਦਿਯ¹,
ਕਵਿ ਕੋ ਪੰਥ ਉਦਾਰ¹।

¹ਧਨ ਦਿੱਤਾ।

¹ਦਾਤਾ ਪੰਥ ਨੇ।

ਨੀਵ ਧਰੀ ਦਰਬਾਰ ਕੀ,

ਯੋ ਸੁਖਸੀਵ ਅਪਾਰ¹ ॥ ੧੦੧ ॥

¹ਬਹੁਤੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਹੱਦ।

ਚੌਪਈ:

ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ¹ ਕਰਿ ਬਹੁ ਵਰਤਾਯੋ।

¹ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।

ਪਾਠ-ਅਖੰਡ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਵਾਯੋ।

ਮਨ ਤਨ ਧਨ ਤੈ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰੂ।

ਲਗੇ ਕਰਨ ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੀ ਕਾਰੂ¹ ॥ ੧੦੨ ॥

¹ਸੇਵਾ।

ਭਾਈ ਦੇਸਰਾਜ ਮਨ ਭਾਵਤ।

ਅਤਿ ਹੀ ਪੁਖਤਾ¹ ਕਾਮ ਕਰਾਵਤ।

¹ਪੱਕਾ।

ਔਰ ਮਸਾਲੇ ਕੀ ਕਯਾ ਬਾਤੈਂ।

ਡਾਰਤ ਚੂਨੇ ਬੀਚ ਨਿਵਾਤੈਂ¹ ॥ ੧੦੩ ॥

¹ਮਿਸ਼ਰੀ।

ਲਗੀ ਇਮਾਰਤ ਹੋਵਨ ਐਸੀ।

ਕਿਸੀ ਨ ਸਾਹਿ¹ ਕਰਾਈ ਜੈਸੀ।

¹ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ।

ਗਾਲ ਕੋਠੀਆਂ ਨੀਚੇ ਕਈ।	
ਫੇਰ ਇਮਾਰਤ ਉਪਰ ਲਈ ॥ ੧੦੪ ॥	
ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਕੌ ਸੌਪੈਂ।	
ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਧਰਿ ਮਨਿ ਚੌਪੈਂ।	'ਉਤਸ਼ਾਹ।
ਬਿਥਰਾ ਦੇਸ ਮੈਂ ਇਤ ਉਤ ਗਯੋ।	'ਫੈਲ ਕੇ।
ਭਾਈ ਕਾਰ ਕਰਾਵਤ ਰਹਯੋ ॥ ੧੦੫ ॥	
ਫਿਰ ਮੇਲੇ ਬੈਸਾਖੀ ਪਰ ਹੈ।	
ਭਯੋ ਪੰਥ ਇਕਠਾ ਜਬਿ ਤਰਾ ਹੈ।	'ਬਹੁਤਾ।
ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਨੈ ਕਰਿ ਗੌਰੈਂ।	'ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ।
ਦਯੋ ਰਜਤਪਣ ਤਹਿ ਠਾਂ ਔਰੈਂ ॥ ੧੦੬ ॥	
ਭਾਈ ਦੇਸ ਰਾਜ ਲੈ ਵਾਹੀ।	'ਓਸ (ਧਨ) ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ।
ਮੰਦਰ ਉਪਰ ਲਾਵਤ ਜਾਹੀ।	
ਪੰਥ ਨਿਤਾ-ਪ੍ਰਤਿ ਲਾਇ ਦਿਵਾਨੈ।	
ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਬਿਰੈ ਅਗਵਾਨੈ ॥ ੧੦੭ ॥	'ਅੱਗੇ।
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਸਜ ਕੈ।	
ਸੋਭਤ ਦੇਵਨ ਸਮ ਅਤਿਰਜ ਕੈ।	'(ਰਜ ਕੈ) ਬਿਰਾਜ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤਾ ਸੌਂਹਦੇ ਹਨ।
ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਅਧਿਕ ਉਚਾਰੈਂ।	
ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਣਿ ਕਾਯਰ ਰਣ ਪਾਰੈਂ ॥ ੧੦੮ ॥	'ਜੰਗ ਪਾਉਣ ਭਾਵ ਲੜਨ ਲੱਗ ਪੈਣ।
ਪੰਥ ਪਾਸ ਜੋ ਅਰਥੀ ਆਵੈ।	'ਮੰਗਤਾ, ਲੋੜਵੰਦ।
ਤਤ ਛਿਨ ਪਾਇ ਮਨੋਰਥ ਜਾਵੈ।	
ਮਿਸਲਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਸਭੈ ਹੀ।	
ਨਿਜ ਨਿਜ ਲੰਗਰ ਕਰੈਂ ਤਬੈ ਹੀ ॥ ੧੦੯ ॥	
ਭੋਜਨ ਬਾਂਛਤ ਸਭਿ ਕੋ ਮਿਲ ਹੈ।	
ਅਭਯਾਗਤ ਜਹਿ ਚਹਿ ਤਹਿ ਗਿਲ ਹੈਂ²।	'ਬਿਰੱਕਤ, ਤਿਆਗੀ। ²ਛਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਿੰਘ ਪਢੈਂ ਗੁਰੁਬਾਨੀ।	
ਧੁਨ ਇਕ ਰਸ ਰਹਿ ਲਗੀ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੧੦ ॥	
ਜਤੀ ਸਤੀ ਹਠ ਤਪ ਮੈਂ ਪੂਰੇ।	
ਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਸਭਿ ਹੀ ਸੂਰੇ।	
ਇਕ ਸਿੰਘ ਕਾ ਦੂਸਰ ਸਿੰਘ ਟਹਿਲਾ¹।	'ਸੇਵਾ।
ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਜੋ ਚਹਿਤ ਥਾ ਪਹਿਲਾ ॥ ੧੧੧ ॥	'ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।

ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਹਕੀਕੀ ਭਾਈ।

'ਸਕੇ ਭਰਾ।

ਬਨੇ ਰਹਤ ਥੇ ਸਭੈ ਸਦਾਈ।

'ਹਮੇਸ਼ਾ।

ਖਾਨ ਪਾਨ ਮੈਂ ਫਰਕ ਨ ਰਖਤੇ।

ਜੋ ਮਿਲਤਾ ਸੋ ਮਿਲ ਬੰਡਿ ਛਕਤੇ ॥ ੧੧੨ ॥

ਯਾਂਹੀਂ ਤੈ ਦਿਨ ਦਿਨ ਸੁ ਤਰੱਕੀ।

ਤਬੈ ਪੰਥ ਕੀ ਭਈ ਬਿਸ਼ੱਕੀ।

'ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ।

ਗਾਥ ਪੰਥ ਕੀ ਕਹਿ ਯਹਿ ਧਯਾਇ।

ਬਿਰਜੋ ਇਹਾਂ ਅਬਿ ਗੁਰੂ ਪਦ ਧਯਾਇ ॥ ੧੧੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਪੰਥ ਕਾ ਮਾਲਵੇਰਹਿਣ, ਬੈਰਾਰਨ ਸੋਂ ਬਿਗਰਨ, ਮਲੇਰ ਮੋਰੰਡ ਮਾਰਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਰਿਮੰਦਰਚਨ', ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰ ਨਾਮ ਇਕਤਾਲੀਸਮੋਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. {ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਪੁਕਾਰ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕਸੂਰ ਮਾਰਨਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਪਸ ਦਿਵਾਉਣੀ}
ਦੋਹਰਾ:

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਜਜੋਂ,
ਹਨੇ ਤ੍ਰੁਕਿੰਦ ਬੁਲਿੰਦ।

‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ।

ਤਜੋਂ ਮਮ ਦੁੰਦ ਨਿਕੰਦ ਹੈਂ,
ਬੰਦੋਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ। ॥੧॥

‘ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਮੇਰੇ (ਦੁੰਦ) ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਕਟਦੇ ਹਨ (ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਚਰਨ-ਕੰਵਲਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਪੰਥ ਸੁਧਾਸਰ ਰਹਜੋ ਜਜੋਂ,
ਪੂਰਬ ਕਹਜੋ ਸੁਨਾਇ।
ਜਜੋਂ ਕਸੂਰ ਕੇ ਮਾਰ ਹੈਂ,
ਸਿੰਘ ਸੁਨੋ ਅਬਿ ਸਾਇ। ॥੨॥

‘(ਉਹ) ਪ੍ਰਸੰਗ।

ਕਬਿੱਤ:

ਸ਼ਹਿਰ ਕਸੂਰ ਮੈਂ ਕਸੂਰੀ ਅਫਗਾਨ। ਹੁਤੇ,
ਹਾਕਮ ਮਹਾਨ ਬਾਰਾਂ ਠੌਰ ਮੈਂ ਪਛਾਨੀਏ।
ਦ੍ਵਾਦਸ ਦੁਰਗ। ਦਿਢ ਰਾਖੇ ਥੇ ਰਚਾਇ ਤਿਨ,
ਹਿੰਦੂਓਂ ਕੇ ਦੁਖ ਦੀਨ ਤਬਿ ਹੀ ਮਹਾਨੀਏ।
ਤੀਸ ਲਾਖ ਕੇ ਕਰੀਬ ਮੁਲਕ ਉਨਹੂੰ ਪੈ ਹੁਤੇ,
ਦਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਬਾਬਰ ਕੇ ਵਕਤ ਕਾ ਜਾਨੀਏ।
ਬਹੂ ਬੇਟੀ ਕਾਹੂੰ ਕੀ ਨ ਛੋਡੀ ਬਿਨੁ ਭੇਟੀ। ਤਿਨ,
ਜੁਲਮ ਅਤੁਲਮ। ਕਮਾਏ ਬਹੁ ਮਾਨੀਏ ॥੩॥
ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੇਂ ਏਕ ਦਿਜ ਅਤਿ ਹੀ ਦੁਖੀ ਹੈ ਨਿਜ।,
ਤੂਕਨ ਤੈ ਖਿਝਿ ਚਲਿ ਸੁਧਾਸਰ ਆਯੋ ਹੈ।
ਪੰਥ ਕਾ ਦੀਵਾਨ ਲਾਗ ਰਹਜੋ ਥਾ ਮਹਾਨ ਤਬਿ,
ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਅਗਵਾਨ। ਬਹੁ ਭਾਯੋ ਹੈ।
ਜਾਇ ਪੰਥ ਪਾਸ ਦਿਜ ਸ੍ਰਾਸ ਭਰਿ। ਆਸ ਕਰਿ,
ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੁਹਾਈ। ਬਹੁ ਬੇਰ ਯੋਂ ਅਲਾਯੋ ਹੈ²।

‘ਪਠਾਣ।

‘ਬਾਰਾਂ ਪੱਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ।

‘ਭੋਗੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

‘ਬਹੁਤੇ।

‘ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ।

‘ਅੱਗੇ।

‘ਹਾਹੁਕੇ ਲੈ ਕੇ।

‘ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਸੱਦ। ²ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੀ।

‘ਛੋਟੀ।

‘ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣ।

‘ਇਹਰੋਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਵੀ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ।

ਸੁਨ ਕੈ ਅਵਾਜ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਸ਼ਿਤਾਬ। ਬੁਝਯੋ,
ਕਹੋ ਦਿਜਵਰ। ਕਿਨਿ ਐਸ ਤੂੰ ਦੁਖਾਯੋ ਹੈ ॥੪॥
ਹੁਤੇ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਸੁਯਾਨੋ ਰੋਇ ਵਾਰੋ ਦਿਜ।,

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਹੜੇ ਤਿਨ ਐਸ ਹੂੰ ਸੁਨਾਇ ਹੈ।

ਕਰੀ ਹੈ ਕਸੂਰੀਏ ਪਠਾਨਨਿ ਕਸੂਰ ਅਤਿ,

ਜਾਂ ਤੈ ਆਯੋ ਪੰਥ ਪਾਸ ਮੈਹੂੰ ਦੁਖ ਪਾਇ ਹੈ।

ਹੁਤੀ ਰੂਪ ਗੁਨਵਾਰੀ ਪ੍ਰਾਨ ਪਜਾਰੀ ਨਾਰੀ ਮੇਰੀ,

ਉਸਮਾਨ ਖਾਂ ਪਠਾਨ ਲਈ ਸੋ ਛਿਨਾਇ ਹੈ।

ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੇਤ ਮਾਰਿ ਤਾਂਹਿ ਨਾਰਿ ਮੇਰੀ,

ਦੀਜੀਏ ਲੈ ਮੁਝੇ ਤੁਝੈ ਨਾਮ ਕੀ ਲਜਾਇ ਹੈ।

॥੫॥

ਫਿਰਜੋ ਮੈਹੂੰ ਦੇਸ ਔ ਬਿਦੇਸ ਕੇ ਨਰੇਸਨ ਪੈ।

ਕੀਓ ਨ ਕਲੇਸ਼ ਕਿਨ ਦੂਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੋ।

ਬੂਡ ਕੈ¹ ਮਰਨ ਜਬਿ ਮਾਂਡਯੋ² ਮੈਂ ਦਰਜਾਵ ਵੀਚ,

ਤਹਾਂ ਤੈ ਅਕਾਸ਼-ਬਾਣੀ ਭਈ ਮੁਝ ਜਨ ਕੋ।

ਗੋ¹ ਗਰੀਬ ਧੇਨ² ਦਿਜ³ ਸਾਧੁਨ ਕੇ¹ ਰੱਖਨ ਕੋ,

ਆਹਿ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਕਲੀ ਮੈ ਮੇਰੁ ਮਨਕੋ।

ਮਾਨ ਕੈ ਹੁਕਮ ਜਗਤੇਸ ਕੋ ਬਿਸੇਸ ਯਹਿ।

ਆਯੋ ਮੈਂ ਸ਼ਰਨਿ ਅਬਿ ਪੰਥ ਕੇ ਪਰਨ ਕੋ ॥੬॥

ਮੈਂ ਤੋ ਹੂੰ ਸੁਦਾਮਾ ਸਤਭਾਮਾ-ਪਤਿ ਖਾਲਸਾ ਜੀ।

ਅਤਿ ਅਭਿਰਾਮਾ ਜਸ ਦਾਮਾ ਸੋ ਅਪਾਰ ਹੈ।

ਮੈਂ ਹੂੰ ਗਜ ਗ੍ਰਾਹਿ ਗ੍ਰਾਸਯੋ ਫਸਯੋ ਕਾਮ ਕੋਹ ਫਾਂਸ,

ਚੱਕ੍ਰ-ਪਾਣੀ ਪੰਥ ਗੁਰੁ ਧ੍ਰੁਮਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ।

ਦੀਨ ਨਹੀਂ ਮੇ ਸੋਂ ਕੋਊ ਦੀਨ-ਦਜਾਲ ਪੰਥ ਸੋਂ ਨ,

ਰਾਖੀਏ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜਯੋਂ ਨ੍ਰਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਸਾਰ ਹੈਂ।

ਕੀਜੈ ਨ ਅਵਾਰ¹ ਅਬਿ ਆਪਨੋ ਸੰਭਾਰ ਬ੍ਰਿਦ²,

ਲੀਜੀਏ ਉਬਾਰ¹ ਦੁਖ ਦੀਜੀਏ ਨਿਵਾਰ ਹੈ ॥੭॥

ਲੋਭ ਕੀ ਲਹਰ ਕਾਮ ਕੋਹ ਕੀ ਗਹਿਰ ਵੀਚ।

¹ਉਹ ਖੋਹ ਲਈ ਹੈ।

¹ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ (ਸਿੰਘ) ਨਾਮ ਦੀ ਲਜ ਹੈ।

¹ਰਾਜਿਆਂ ਪਾਸ।

¹ਭੁੱਬ ਕੇ। ²ਮਨ 'ਚ ਧਾਰ ਲਿਆ।

¹ਧਰਤੀ। ²ਗਊ। ³ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ¹ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ।

¹(ਮਾਲਾ ਦੇ) ਮੇਰੂ ਮਣਕੇ ਵਾਂਗ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਹੈ।

¹ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਖਾਸ ਹੁਕਮ (ਜੋ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ) ਮੰਨ ਕੇ।

¹ਪੰਥ ਦੇ (ਪਰਨ) ਆਸਰੇ ਨੂੰ (ਮਨ 'ਚ ਧਾਰ ਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ) ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ।

¹ਹੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਹੋ।

¹ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤਾ ਸੁੰਦਰ ਜਸ (ਅਪਾਰ) ਬਹੁਤਾ (ਦਾਮਾ) ਕੀਮਤੀ ਹੈ।

¹ਮੈਂ ਹਾਥੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਹ ਦੇ ਤੰਦੂਏ ਦਾ ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਕਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਫਾਹੀ 'ਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ (ਚੱਕ੍ਰ ਪਾਣੀ) ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਥਾਂ ਹੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪੰਥ ਤੁਸੀਂ ਧਰਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋ।

¹ਸਿੰਘ, ਨਰ ਸਿੰਘ (ਸਾਰ) ਵਾਂਗ ਹਨ।

¹ਦੇਰੀ। ²ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਚੇਤੇ ਕਰੋ।

¹ਬਚਾ ਲਉ।

¹ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਅਨੁਰੀ ਵਿੱਚ।

ਕੀਚ ਨੀਚ ਹ੍ਰਿਸ ਗ੍ਰਿਸ ਲੀਓ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲਸਾ¹।

ਕੁਟਲ¹ ਕੁਰਾਹੀ ਕੂਰ ਕਾਇਰ ਕਠੋਰ ਕਾਮੀ,
ਕਾਮਨੀ ਅਧੀਨ¹ ਦਾਹੜੇ ਮੋਹ ਕੀ ਜਵਾਲਸਾ²।

ਮਾਯਾ ਕੇ ਮਕਰ ਪਗ ਰਾਖੜੇ ਹੈ ਪਕਰਿ, ਅੰਗ
ਅੰਗਨ ਸਕਰ ਜਾਲ ਜਕਰਿ ਕਮਾਲਸਾ¹।

ਬਾਲ ਸਾ¹ ਬਿਹਾਲਸਾ² ਮੈਂ ਸਾਮ³ ਪਰੜੇ ਖਾਲਸਾ
ਜੀ,

ਆਲਸਾ ਨ ਕੀਜੈ ਪੂਰ ਦੀਜੈ ਮਮ ਲਾਲਸਾ ॥ ੮ ॥
ਤੇਜ ਰਹੇ ਤਰਨ ਕੈ ਸੋ ਧਰਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ,
ਆਨੰਦ ਅਮੇਜ ਸੇਜ ਸੁਫਲ ਫਰੇ ਰਹੇ¹।

ਤਾਨਾ ਰਹੇ ਸਾਇਮਾਨਾ ਰਾਂਕਾਪਤਿ ਕੇ ਸਮਾਨਾ,
ਸੁਜਸ ਮਹਾਨਾ ਦੇ ਜਹਾਨਾ ਪੈ ਧਰੇ ਰਹੇ¹।

ਦਸਹੂੰ ਦਿਸਾ ਕੇ ਦੀਹ ਦੁੱਜਨ ਕੋ ਜੀਤ ਆਛੇ,
ਧੈਬਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਧਰੇ ਰਹੇ¹।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦੁ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਲਾਡਲੇ ਛਬੀਲੇ¹ ਪੂਤ,
ਫੈਲੇ ਰਹੇ ਫਬੇ ਰਹੇ ਫੂਲੇ ਰਹੇ ਫਰੇ ਰਹੇ¹ ॥ ੯ ॥
ਜੋ ਲੋ ਜਲ ਜਾਲ ਪੈ ਨਿਵਾਸ ਖਾਸ ਕੱਛਪ ਕੋ,
ਕੱਛਪ ਪੈ ਸੇਸ, ਸੇਸ ਸੀਸਿ ਧਰ ਧਾਰੀ ਹੈ¹।

ਧਰਾ ਪੈ ਸੁਮੇਰੁ ਮੇਰੁ ਸ੍ਰਿੰਗ ਪੈ ਸਿੰਘਾਸਨ,
ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੈ ਜੋ ਲੋ ਪਾਕ-ਸਾਸਨ ਬਲਕਾਰੀ ਹੈ¹।

¹ਮੈਂ ਨੀਚ ਨੂੰ (ਹਿਰਸ) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਚਿੱਕੜ ਨੇ ਬਹੁਤ ਫਸਾ ਲਿਆ ਹੈ।

¹ਮੈਂ ਟੇਢੇ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ ਹਾਂ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਾਂ। ²ਮੋਹ ਦੀ ਅੱਗ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

¹ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਗਰ ਮੱਛ ਨੇ (ਮਨ ਦੇ) ਪੈਰ ਨੂੰ ਪਕੜਰਖਿਆ ਹੈ (ਸਕਰ) ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹ ਰੂਪ ਜਾਲ ਨੇ ਬਹੁਤਾ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

¹ਬਾਲਕ ਵਾਂਗ। ²ਦੁਖੀ। ³ਸ਼ਰਨ।

¹ਸੋ (ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ) ਤੇਜ (ਪ੍ਰਤਾਪ) ਦੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਕੈ) ਕਰਦੇ ਰਹੋ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਸੇਜਾ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਚੰਗੇ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਫਲਦੇ ਰਹੋ।

¹ਪੁੰਨਿਆ ਦੇ ਚੰਦ ਵਾਂਗ ਤੁਹਾਡੇ ਜਸ ਦਾ ਚੰਦੋਆ ਤਣਿਆਂ ਰਹੇ, ਇਸ ਮਹਾਨ ਜਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

¹ਦਸੋਂ ਦਿਸਾਂ ਦੇ (ਦੀਹ) ਭਾਰੀ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਉੱਜਲ (ਗੁਣਾਂ ਦੇ) ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਬਹਾਦਰੀ ਨੂੰ ਧਾਰੀ ਰੱਖੋ। (ਧੈਬਤ, ਧੈਵਤ, ਉੱਜਲ। ਪ੍ਰਤਾਪ- ਪ੍ਰਭਾਵ। ਪ੍ਰਤਾਪ- ਵੀਰਤਾ, ਬਹਾਦਰੀ।)

¹ਸੁੰਦਰ।

¹ਫਲਦੇ ਰਹੋ।

¹ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਖਾਸ ਕੱਛੂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਕੱਛੂ ਦੇ ਉਪਰ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਧਰਤੀਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

¹ਧਰਤੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ (ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ) ਸਿੰਘਾਸਨ ਹੈ ਤੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ

ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਪੈ ਅਨੁਸਾਸਨ ਕਮਲਾਸਨ ਕੀ,
ਜੋ ਲੋ ਗਰੁਤਾਸਨ ਕਮਲਾਸਨ ਪੈ ਭਾਰੀ ਹੈ।

ਤੋ ਲੋ ਰਾਜ ਰਾਜੈ ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ,
ਦੇਗ ਤੇਗੋਂ ਫਤੇ ਰਾਖੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੁਮਾਰੀ ਹੈ।
॥ ੧੦ ॥

ਕੱਛ ਕੇ ਰਖੱਯਾ ਲੱਛ ਕੱਛਪ ਜਜੋਂ ਅੱਛਰੈ ਹੈਂ,
ਰੱਛਕ ਪ੍ਰਤੱਛ ਹਿੰਦੁ ਪ੍ਰਮ ਕੇ ਨਿਹਾਰੇ ਹੈਂ।

ਕ੍ਰਦ ਰਖਵਾਰੇ ਮ੍ਰਦ ਗ੍ਰਦ ਕਰੈਂ ਬੈਰਿਨ ਕੇ,
ਅਮ੍ਰਨ ਜਜੋਂ ਅਮ੍ਰ ਰੈਹੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੇ ਧਾਰੇ ਹੈਂ।

ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਸੇਸ ਜਜੋਂ ਬਿਸੇਸ ਨਾਮ ਜਾਪ
ਕਰਹਿੰ,
ਕੇਸ-ਬੇਸਧਾਰੀ ਜਗਤੇਸ ਕੇ ਪਯਾਰੇ ਹੈਂ।

ਸਿੰਘ ਨਾਮਵਾਰੇ ਨਰ-ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਰੈਹੈਂ,
ਰੱਖਕ ਤਿਹਾਰੇ ਸਦਾ ਸੇਤ ਬਾਜਵਾਰੇ ਹੈਂ ॥ ੧੧ ॥

ਅਵਨਿ ਉਬਾਰਬੇ ਕੋ ਦਾਢ ਜਜੋਂ ਬੈਰਾਹਿ ਜੂ ਕੀ,
ਛੱਤ੍ਰੀਨ ਛੰਡਬੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸ ਭ੍ਰਿਗੂ ਕੇ ਗਹੈਂ।

ਬਾਵਨ ਕੀ ਡਿੰਗ ਸੂਤਿ ਗਾਵਨ ਅਮਾਵਨ ਜਜੋਂ,
ਰਾਵਨ ਕੇ ਘਾਵਨ ਕੋ ਬਾਨ ਰਾਮ ਬੇਗ ਹੈਂ।

ਬਲਵਾਨ ਇੰਦੁ (ਬਿਰਾਜਮਾਨ) ਹੈ।

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤਿਸ (ਇੰਦੁ) ਦੇ ਉੱਪਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ (ਤਿਸ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਭਾਰੀ (ਹੁਕਮਰਾਨ) ਹਨ।

ਹੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਤਦੋਂ ਤੱਕ ਸੁਖ ਤੇ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾਰਾਜ ਅਟੱਲ ਰਹੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੁਹਾਡੀ ਦੇਗ ਅਤੇ ਤੇਗ ਦੀ ਫਤਹਰੱਖੇ।

ਕੱਛਹਿਰੇ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹਨ, ਕੱਛੂ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ (ਗੁਣਾਂ) ਵਾਂਗ (ਆਪਣੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸੰਕੋਚ ਕੇ) ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਰਾਖੇ ਦੇਖੇ ਹਨ।

ਕਿਰਪਾਨ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹਨ, ਬਹਾਦਰ ਹਨ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧੂੜ 'ਚ ਮਿਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਉਹ ਅਮਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ (ਖੰਡੇ ਦਾ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਵਾਂਗ (ਬਿਸੇਸ) ਬਹੁਤਾ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੇਸਾਂ ਤੇ (ਖਾਲਸਾਈ) ਲਿਬਾਸ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ।

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਵਾਲੇ (ਖਾਲਸਾ ਜੀ) ਨਰ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ (ਬੀਰਰਸੀ ਰੂਪ) ਧਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਚਿੱਟੇ ਬਾਜਾਂ ਵਾਲੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ) ਤੁਹਾਡੇ ਸਦਾਰਾਖੇ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਬਚਾਉਣ ਨੂੰ ਬਰਾਹ (ਅਵਤਾਰ) ਦੀ ਜਾੜ੍ਹ ਹੈ ਅਤੇ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਗੂ (ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਜਮਦਗਨਿ ਰਿਖੀ) ਦੇ (ਪੁੱਤਰ ਪਰਸਰਾਮ ਨੇ) ਕੁਹਾੜਾ ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਵੇਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਵਨ (ਅਵਤਾਰ) ਦੀ ਕਦਮ ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਵਣ ਦੇ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਤੀਰ ਤੇਜ (ਚਲਦੇ) ਹਨ।

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨ ਜੋ ਅਗਿਆਨ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਨ
ਕਰੈ,
ਗਨਯੋ ਜਾਤ ਗਰੁੜ ਕਾ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਬੇਗ ਹੈ।

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਗਿਆਨ ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗਰੁੜ ਦਾ (ਬੇਗ) ਤੇਜ਼ (ਚਲਣਾ ਭਾਵ) ਉੱਡਣਾ ਗਿਣਿਆਂ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਪਾਰਬੇ ਕੋ ਗਾਰਬੇ ਕੋ ਬੈਰਿਨ ਕੋ,
ਜੀਤਬੇ ਕੋ ਜੰਗ ਤੈਸੇ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਤੇਗ ਹੈ।
॥ ੧੨ ॥

ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਪਾਲਣ ਨੂੰ, ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਗਾਲਣ ਨੂੰ ਅਤੇ ਜੰਗ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਤਲਵਾਰ (ਬਲੀ) ਹੈ।

ਬਾਜ ਜੋ ਬਿਹੰਗਨ ਭੁਜੰਗਨ ਪੈ ਖਗ-ਰਾਜ,
ਜਾਚਨਾ ਪੈ ਲਾਜ ਗਾਜ ਹਨੂ ਲੰਕ ਘਾਲਸਾ।

ਜਿਵੇਂ ਪੰਛੀਆਂ ਉੱਤੇ ਬਾਜ, ਸੱਪਾਂ ਉੱਤੇ ਗਰੁੜ, ਮੰਗਣ ਉੱਤੇ ਸ਼ਰਮ, ਲੰਕਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹਨੂਮਾਨ ਦੀ ਗਰਜ (ਬਲੀ) ਹੈ।

ਪਾਪਨ ਪੈ ਜਾਪ ਤਾਪ ਸ੍ਰਾਪ ਮੁਨਿ ਜਾਦਵੋਂ ਪੈ,
ਹੈਦਰ ਕੀ ਹਾਕ ਦਰੇ ਖੈਬਰ ਪੈ ਕਾਲਸਾ।

ਜਿਵੇਂ ਪਾਪਾਂ ਉੱਤੇ ਜਪ ਤਪ, ਜਾਦਵਾਂ ਉੱਤੇ (ਦੁਰਬਾਸਾ) ਮੁਨੀ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ, (ਹੈਦਰੀ ਝੰਡੇ ਥੱਲੇ ਜਹਾਦ ਕਰਨ ਸਮੇਂ) ਅਲੀ ਅਲੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਖੈਬਰ ਦੇਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਕਾਲ ਵਰਗੀ ਹੈ।

ਮ੍ਰਿਗਨ ਪੈ ਚੀਤਾ, ਗਜ ਝੁੰਡਨ ਪੈ ਸਾਰਦੂਲ,
ਮੇਘਨ ਪੈ ਪੌਨ ਜੈਸੇ ਡਾਲਤ ਜਵਾਲਸਾ।

ਜਿਵੇਂ ਹਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਚਿੱੜ੍ਹਾ, ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਉਪਰ ਸ਼ੇਰ, ਬੱਦਲਾਂ ਤੇ ਹਵਾ ਅੱਗ ਸੁੱਟਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਪਵੀ ਜੋ ਗਿਰਾਨ ਪੈ ਹੈ, ਰਾਛਸਾਨ ਹਨੂਮਾਨ,
ਤੈਸੇ ਤੁਰਕਾਨ ਪੈ ਪਛਾਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ। ॥ ੧੩ ॥

ਜਿਵੇਂ ਪਹਾੜਾਂ ਉੱਪਰ (ਪਵੀ) ਇੰਦੂ ਦਾ ਬੱਜਰ, ਰਾਖਸ਼ਾਂ (ਰਾਵਣ ਦੀ ਫੌਜ) ਉੱਤੇ ਹਨੂਮਾਨ, ਤਿਵੇਂ ਤੁਰਕਾਂ ਉੱਪਰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ (ਬਲੀ) ਪਛਾਣੇ।

ਸਾਜੀ ਸਭਿ ਸੌਜ ਰਹੈ ਫੌਜ ਤੋ ਸਨੱਧ ਬੱਧ,
ਹੀਏ ਹੌਜ ਮੌਜ ਪੂਰੈ ਦੀਨਨ ਪੈ ਢਰੇ ਰਹੋ।

ਹੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ! ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ (ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਫੌਜ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ (ਸਾਜੋ ਸਾਮਾਨ) ਨਾਲ ਸਜੀ ਰਹੋ। (ਤੁਹਾਡੇ) ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੇ ਹੌਜ (ਮੌਜ) ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਭਰੇਰਹਿਣ, ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਤੇ ਤਰਸ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

ਭੀਮ ਗੁੜਾਕੇਸ ਪੌਨ-ਪੂਤ ਸੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਜੋਧੇ,
ਦੁੱਜਨ ਕੀ ਛਾਤੀ ਪਰ ਗਢੇ ਪਾਇ ਧਰੇ ਰਹੋ।

ਭੀਮ ਸੈਨ (ਗੁੜਾਕੇਸ) ਅਰਜਨ, (ਪੌਨ-ਪੂਤ) ਹਨੂਮਾਨ, ਵਰਗੇ ਬਲੀ ਜੋਧਿਓ (ਦੁੱਜਨ) ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਉੱਤੇ (ਗਢੇ) ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਰ ਜਮਾਈ ਰੱਖੋ।

ਭਾਰੀ ਭੂਰ ਭੌਨਨ ਮੈਂ ਭਾਮਨੀ ਸਜੋਂ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ,
ਭੋਗੋ ਭਲ ਭੋਗਨ ਕੋ ਭ੍ਰਾਜੈ ਭਾਗ ਭਰੇ ਰਹੋ।

ਬਹੁਤੇ ਵੱਡੇ (ਭੌਨ) ਮਹੱਲਾਂ ਵਿੱਚ (ਆਪਣੀਆਂ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ

ਬਾਂਕੁਰੇ ਛਬੀਲੇ ਛੈਲ ਗੁਰੂ ਕੇ ਰੰਗੀਲੇ ਲਾਲ,
ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਰੂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੈ ਸੁਫਲ ਫਰੇ ਰਹੇ' ॥ ੧੪ ॥

ਸਾਂਟਨ ਕੇ ਸੁਰਖ ਬਿਛੋਨਾ ਪਾਇ ਗਡ ਜਾਤ,
ਧਰਤੀ ਪੈ ਧਰਤੀ ਡਿੰਗ ਭਰਤੀ ਅਕੁਲਾਤੀ ਹੈਂ'।

ਮੰਦਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਤੈ ਦੁਾਰ ਲੋ ਨ ਗਈ ਹੁਤੀ ਕਬੀ,
ਜੋਊ ਰੂਪ ਰਾਸ ਜੋਬਨ ਮਦ ਮਾਤੀ ਹੈਂ'।

ਏ ਜੂ ਪੰਥ ਥਾਰੇ ਡਰਿ ਵੇਊ ਨਾਰੈਂ ਸੱਤੁਨ ਕੀ,
ਓਢਨੀ ਸੰਭਾਰੈਂ ਨਾਹਿੰ ਪਨਹੀਂ ਨ ਪਾਤੀ ਹੈਂ'।

ਬੌਰੀ ਭਈ ਦੌਰੀ ਜਾਤੀ ਬਿਲਲਾਤੀ ਬੀਆਬਾਨ,
ਬਾਸਮਤੀ ਖਾਤੀ ਸੋ ਬਨਾਸਪਤੀ ਖਾਤੀ ਹੈਂ'
॥ ੧੫ ॥

ਏ ਜੂ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਬਿਸਾਲਸਾ ਸੁਨੀਜੈ ਬਿਨੈ,
ਆਲਸਾ ਕੋ ਛੋਰ ਕਰੇ ਪੂਰਨ ਮਮ ਲਾਲਸਾ'।

ਬਾਲ ਸਾ ਅਕਾਲ ਕਾ ਸਜਾਯੋ ਗੁਰੂ ਯਾਂਹੀਂ ਹਿਤ,
ਪਾਲਸਾ ਯਤੀਮਨ, ਗਨੀਮਨ ਕੋ ਗਾਲਸਾ'।

ਘਾਲਸਾ ਕਸੂਰਵਾਰੇ ਤੂਕਨ ਕੋ ਹੂਜੈ ਨਾਥ,
ਕੀਨੋ ਜਿਨੈ ਜੁਲਮ ਅਤੁਲਮ ਕਮਾਲਸਾ'।

ਢਾਲਸਾ ਸਰਨ ਪ੍ਰਨ ਪਾਲਸਾ ਦਯਾਲਸਾ ਹੈ,
ਕਾਲਸਾ ਚੁਕੱਤਨ ਕੁਪੱਤਨ ਪੈ ਖਾਲਸਾ' ॥ ੧੬ ॥

ਨਾਲ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ (ਭੋਗਨ) ਅਨੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਹੋਏ
(ਭ੍ਰਾਜੈ) ਚਮਕਦੇ ਰਹੋ ਤੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰਹੋ।

'(ਬਾਂਕੁਰੇ) ਬਹਾਦਰ (ਛਬੀਲੇ) ਸੁੰਦਰ (ਛੈਲ) ਸਜੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ
ਦੇ (ਰੰਗੀਲੇ) ਮੌਜੀ ਸਪੁੱਤਰੇ ਗੁਰਾਂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ
ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਫਲੇ ਰਹੋ।

'ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਲਾਲ ਵਿਛੋਣਿਆਂ ਵਿੱਚ (ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ
(ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ) ਪੈਰ ਖੁਭ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉੱਤੇ
(ਡਿੰਗ) ਕਦਮ ਭਰ ਕੇ ਧਰਦੀਆਂ ਹੀ ਘਬਰਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ।

'ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੱਕ ਵੀ ਕਦੇ
(ਪੈਦਰ ਤੁਰ ਕੇ) ਨਹੀਂ ਸਨ ਗਈਆਂ, ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਹੁਤੇ
ਰੂਪ ਵਾਲੀਆਂ ਜੁਆਨੀ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਸਨ।

'ਹੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਡਰ ਨਾਲ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੀਆਂ
ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾ (ਓਢਨੀ) ਚੁੰਨੀਆਂ ਸੰਭਾਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨਾ
(ਹੀ ਪੈਰ) (ਪਨਹੀ) ਜੁੱਤੀ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਸੁਦਾਈ ਹੋਈਆਂ ਬੀਆਬਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀਆਂ
ਦੌੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਾਸਮਤੀ ਦੇ (ਚੌਲ)
ਖਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਹੁਣ ਘਾਹ ਪੱਤੇ ਖਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

'ਹੇ (ਬਿਸਾਲਸਾ) ਮਹਾਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਜੀ! (ਮੇਰੀ ਇਹ)
ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੋ, ਆਲਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰੋ।

'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਪੁੱਤਰ (ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਏਸੇ
ਵਾਸਤੇ ਸਜਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇ ਤੇ
ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲੇ ਭਾਵ ਨਾਸ ਕਰੇ।

'ਹੇ ਸੁਆਮੀ (ਖਾਲਸਾ ਜੀ!) ਕਸੂਰ ਵਾਲੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ
ਕਰੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਅਤੁਲਮ) ਤੋਲਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (ਕਮਾਲਸਾ)
ਬਹੁਤਾ ਜੁਲਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

'(ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ) ਸ਼ਰਣ ਆਇਆਂ ਦੀ (ਢਾਲਸਾ) ਰਖਿਆ

ਸ਼੍ਰੋਤ:

ਹਾਡ ਦਧੀਚ* ਰਿਖਿੰਦ੍ਰੁ ਦਏ ਨਿਜ,

ਇੰਦ੍ਰੁ ਤਈਂ ਉਪਕਾਰ ਹਿਤੀਏ।

ਮਾਸ ਦਯੋ ਕੱਟਿ ਖਾਸ ਸ਼ਿਵੀ ਨ੍ਰਿਪ,
ਹੇਤ ਕਪੋਤ ਪੁਰਾਨ ਭਨੀਏ।

ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਭੋਜ ਕਰੇ ਉਪਕਾਰ ਅਪਾਰ,
ਕਥਾ ਜਗਿ ਜਾਹਿਰ ਥੀਏ।

ਤਜੋਂ ਅਬਿ ਪੰਥ ਪਰੋ-ਉਪਕਾਰ
ਕਰੈ, ਹਮਰਾ ਪਰਮਾਰਥ ਲੀਏ। **॥੧੭॥**

ਕਰਣ ਸ੍ਰਰਣ ਸਵਾ ਮਣ ਰੋਜ,
ਦਯੋ ਤਨ ਜਾਰ ਸਭੀ ਜਗ ਜਾਨੈਂ।

ਜਗਦੇਵ ਪਵਾਰ ਦਯੋ ਨਿਜ ਸੀਸ,
ਉਤਾਰ ਨਿਜੰ ਕਰ ਸੋਂ ਪਰਮਾਨੈਂ।

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਦਿਰ ਦੈ ਸਿਰ,
ਰਾਖ ਦਯੋ ਹਿੰਦੁਵਾਨ ਮਹਾਨੈਂ।

ਮਾਰਿ ਮਲੇਛ ਮਹੀਪ ਘਨੇ,
ਦਸਮੇਂ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਰਖਯੋ ਹਿੰਦੁਵਾਨੈਂ। **॥੧੮॥**

ਸਾਧ ਗਊ ਦਿਸਾ ਦੀਨਨ ਕੇ ਹਿਤ²,
ਰੱਖਕ ਪੰਥ ਰਚਯੋ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ।

ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ) ਪ੍ਰਣ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਦਇਆਲੂ ਹੈ, ਕੁਪੱਤੇ ਚੁਗੱਤਿਆਂ (ਮੁਗਲਾਂ) ਨੂੰ ਕਾਲ ਵਰਗਾ
ਹੈ।

*ਸ਼ਿਵੀ ਤੇ ਦਧੀਚਿ ਬਾਰੇ ਦੇਖੋ ਬਿਸੁਆ ਨੰ: ੨੯, ਅੰਕ ਨੰ: ੭
ਤੇ * ਤੇ + ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈਰ ਟੁਕਾਂ।

¹(ਜਿਵੇਂ) ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀ ਦਧੀਚਿ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਰਉਪਕਾਰ
ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਆਪਣੇ ਹੱਡ ਦਿੱਤੇ।

²ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਬੂਤਰ (ਦੀ
ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ) ਵਾਸਤੇ ਆਪਣਾ ਮਾਸ ਕੱਟ ਕੇ ਦਿੱਤਾ।

³ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਅਤੇ ਭੋਜ (ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ) ਜੋ ਬਹੁਤੇ
ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ
ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ।

⁴ਤਿਵੇਂ ਪੰਥ (ਹਮਰਾ) ਮੇਰੇ (ਪ੍ਰਮਾਰਥ) ਭਲੇ ਲਈ
ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰੇ।

⁵ਕਰਣਰਾਜਾ ਹਰਚੋਜ ਸਵਾ ਮਣ ਸੋਨਾ (ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ)।
ਏਸੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ਰੀਰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ
ਸੀ। (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

⁶ਪਵਾਰ ਗੋਤ ਦੇ ਜਗਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਆਪਣਾ
ਸਿਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ (ਕਥਾ) ਹੈ।

⁷ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ (ਸਾਦਿਰ) ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਸੀਸ
ਦਿੱਤਾ (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਮਹਾਨ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ।

⁸ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ) ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤੇ
ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ
ਕੀਤੀ।

⁹ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ²ਗਰੀਬਾਂ (ਦੀਰੱਖਿਆ) ਦੇ ਵਾਸਤੇ।

ਮਾਰ ਕਸੂਰਾ ਤਈਂ ਅਬਿ ਹੀ,
ਸਭਿ ਹੀ ਲਿਹੁ ਕਾਢ ਕਸੂਰ ਪੁਰਾਨੇ।
ਜਬਿ ਲੌ ਜਗਿ ਇੰਦੁ ਬਿਭਾਸ ਰਹੈਂ,

ਦੋਸ਼।

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜਗਤ ਵਿੱਚ (ਇੰਦੁ) ਚੰਦ (ਬਿਭਾਸ) ਸੂਰਜ
(ਚਮਕਦੇ) ਰਹਿਣਗੇ।

ਤਬਿ ਲੌ ਰਹਿ ਹੈ ਜਸ ਪੰਥ ਮਹਾਨੇ।
ਦੇਰ ਕਰੋ ਨਹਿੰ ਹੇ ਗੁਰੁ ਖਾਲਸਾ,
ਮਾਲ ਲੁਟੇ ਹਤ ਕੈ ਤੁਰਕਾਨੇ ॥ ੧੯ ॥
ਯੋਂ ਸੁਨ ਕੈ ਦਿਜ ਕੀ ਬਤੀਆਂ,
ਇਤਯਾਦਿ ਘਨੀ ਮੁਦ ਪੰਥ ਥਵੈ ਹੈ।

ਮਾਰ ਕੇ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਇਤਯਾਦਿ) ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ
ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀਆਂ ਸੁਣ ਕੇ ਪੰਥ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।

ਧੀਰਜ ਦੈ ਦਿਜ ਕੇ ਸਰਦਾਰਨ,
ਬੈਠ ਪੁਨਾ ਗੁਰਮੱਤ ਕਰੈ ਹੈ।
ਬੋਲ ਉਠਯੋ ਸਭਿ ਸੈਂ ਪਹਿਲੇ,
ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਤਬੈ ਹੈਂ।
ਹੇ ਦਿਜ ਮਾਰ ਕੈ ਸੱਤ੍ਰਾ ਤਈਂ,
ਅਬਿ ਤੋਰ ਕਲਿੱਤ੍ਰਾ ਤੁਮੈਂ ਦਿਲਵੈ ਹੈਂ ॥ ੨੦ ॥

ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

ਵੈਰੀ।

ਤੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਗੀਆ ਛੰਦ:

ਲੈ ਨਾਰਿ ਤੁਮਰੀ ਪੰਥ ਦੈਹੈ,
ਤੁਰਕ ਗਨਾ ਕੋ ਮਾਰ ਕੈ।
ਤਜਿ ਸੋਕ ਹੋਹੁ ਬਿਸੋਕਾ ਤੂੰ,
ਅਬਿ ਯਹੀ ਨਿਸਚੈ ਧਾਰ ਕੈ।
ਯਹ ਬਾਤ ਸੁਨਿ ਫਿਰ ਪੰਥ ਬੋਲਯੋ,
ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕੋ ਐਸ ਹੀ।
ਉਤ ਤੁਰਕ ਵੀਚ ਕਸੂਰ ਦਹਿਗੁਨਾ,
ਪੰਥ ਤੈ ਅਬਿ ਹੈਂ ਸਹੀ ॥ ੨੧ ॥
ਪੁਨ ਦੁਰਗ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਾ ਤਹਾਂ ਜੰਗੀ,
ਸਜੇ ਸਹਤ ਸਮਾਜ ਹੈਂ।
ਬਲਵਾਨ ਯਹਿ ਅਫਗਾਨਾ,
ਬੀਚ ਜਹਾਨ ਪਰਗਟ ਆਜ ਹੈਂ।
ਤਬਿ ਫੇਰ ਭੰਗੀ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੈ,

ਬਹੁਤੇ।

ਖੁਸ਼, ਪ੍ਰਸੰਨ।

ਦਸ ਗੁਣਾਂ।

ਠੀਕ।

ਬਾਰਾਂ ਕਿਲ੍ਹੇ।

ਜੰਗੀ ਸਾਮਾਨ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਪਠਾਣ।

ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ।

ਕਹਯੋ ਅਬਿ ਹਮ ਕਹਿ ਚੁਕੇ।

ਜਿਮ ਦਾਂਤ ਗਜ ਕੇ। ਨਿਕਸ ਬਾਹਰ,

ਫੇਰ ਮੁਖ ਮੈਂ ਨਹਿ ਲੁਕੇ ॥ ੨੨ ॥

ਤੁਮ ਚਢੇ ਕੋਊ ਨਹਿ ਚਢੇ,

ਹਮ ਤੋ ਭਿ ਚਢਤ ਜਰੂਰ ਹੈਂ।

ਯਹਿ ਸਿੰਘ ਤੋ ਮਰ ਰਹੈਗੇ,

ਜੋ ਮਰੈ ਨਾਹਿ ਕਸੂਰ ਹੈ।

ਪਿਖਿ ਸਿਦਕ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਪੰਥ ਫਿਰ,

ਸਭਿ ਭਯੋ ਫੋਰਨ। ਤਜਾਰ ਹੈ।

ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਧਰਿ ਸਮਸ਼ੇਰ। ਪੈ ਹਥ,

ਉਠਯੋ ਐਸ ਉਚਾਰ ਹੈ ॥ ੨੩ ॥

ਅਬਿ ਚਲੋ ਦੇਰ ਨ ਕਰੋ ਫਿਰ,

ਦਲ ਬ੍ਰਿਧ ਭੀ ਸਭਿ ਆ ਮਿਲੈ।

ਹਮ ਮਾਰ ਹੈਂ ਕਾਸੂਰ ਯੋਂ,

ਜਜੋਂ ਸੂਰ ਤਮ ਕੇ ਹੈ ਗਿਲੈ।

ਫਿਰ ਕਹਯੋ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਲੂ,

ਸਿੰਘ ਜਜੋਂ ਭਬਕਾਰ ਕੈ।

ਗੁਰੁ ਖਾਲਸਾ ਚਢਿ ਪਲੀ ਪਲ ਮੈਂ,

ਚਲੋ ਹਿਤ ਉਪਕਾਰ ਕੈ ॥ ੨੪ ॥

ਜਸ ਧਰਮ ਧਨ ਅਰਿ। ਮਾਰ ਲੈਹੈਂ,

ਬਾਤ ਯਹਿ ਵਡ ਨੀਕ ਹੈ।

ਪਰ ਪ੍ਰਿਥਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਤੈ,

ਅਬਿ ਹੁਕਮ ਲੈਨੋ ਠੀਕ ਹੈ।

ਯਹ ਸੁਨਤ ਹੀ ਸਭਿ ਪੰਥ ਮੁਦ ਹੈਂ,

ਅਯੋ ਚਲਿ ਦਰਬਾਰ ਮੈਂ।

ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਖੋਲਿ। ਗ੍ਰੰਥੀ,

ਲਯੋ ਹੁਕਮ ਬਿਹਾਰ ਮੈਂ ॥ ੨੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬੋ ਵਾਚ

ਸਲੋਕੁ* ॥

।ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦ।

।ਛੇਤੀ।

।ਤਲਵਾਰ।

।ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਵੀ ਆ ਮਿਲੇਗਾ।

।ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਅਨੁਰੇ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

।ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਭਬਕ ਮਾਰ ਕੇ।

।ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ।

।ਵੈਰੀ ਨੂੰ।

।ਇਹ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ।

।ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇ।

।ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ।

।ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ।

।(ਇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ) ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ।

*ਇਹ ਸਲੋਕ ਬਾਵਨ ਅੱਖਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਦਾ ੩੮ਵਾਂ ਸਲੋਕ

ਹੈ। (ਪੰਨਾ ੨੫੮)

ਫਾਹੇ ਕਾਟੇ ਮਿਟੇ ਗਵਨ ਫਤਿਹ ਭਈ ਮਨਿ ਜੀਤ

॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਥਿਤ ਪਾਈ ਫਿਰਨ ਮਿਟੇ ਨਿਤ

ਨੀਤ ॥੧॥

ਦੋਹਰਾ:

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਬਚਨ ਸੁਨਿ,

ਭਯੋ ਪੰਥ ਆਨੰਦ।

ਮਾਨਹੁ ਮਾਰ ਕਸੂਰ ਤਬਿ,

ਸਿੰਘਨ ਲਈ ਸੁਛੰਦਾ' ॥੨੬॥

'ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਕ।

ਫਤੇ ਗਜਾਈ ਉਚ ਧੁਨਿ',

'ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ।

ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਉਚਾਰਿ।

ਚਢੜੋ ਤੁਰਤ' ਸਭਿ ਖਾਲਸਾ,

'ਛੇਤੀ।

ਦੁੰਦਭਿ ਵਾਇ ਅਪਾਰ' ॥੨੭॥

'ਬਹੁਤੇ ਧੌਸੇ ਵਜਾ ਕੇ।

ਆਗੇ ਕਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਭਿ,

ਫਰਰੇ ਫਿਰ ਸਜਵਾਇ।

ਪਿਪਲੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਰੜੋ,

ਡੇਰਾ ਪ੍ਰਥਮੇ ਜਾਇ ॥੨੮॥

ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਲਿਖਿ ਪਠੜੋ,

ਆਵਹੁ ਅਬਿ ਸਭਿ ਧਾਇ।

ਲੂਟੋ ਮਾਰਿ ਕਸੂਰ ਕੋ,

ਲੇਵੋ ਧਨ ਮਨ-ਭਾਇ' ॥੨੯॥

'ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ।

ਸੁਨ ਮਝੈਲ ਬਹੁ ਧਾਰਵੀ',

'ਮਾਝੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੁਟੇਰੇ।

ਮਿਲੇ ਸੰਗ ਬਿਨੁ ਦੇਰ।

ਦੂਸਰ ਡੇਰਾ ਗੁਰੂ ਕੀ,

ਕਰੜੋ ਬਡਾਲੀ ਫੇਰ ॥੩੦॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਤਹਿ ਤੇ ਚਢ ਰਾਜੇ ਕੇ ਤਾਲ' ਗਏ,

'ਇਹ ਤਾਲ ਅਟਾਰੀ ਪਾਸ ਹੈ।

ਉਤਰੇ ਬਹੁ ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ ਤਹਿ ਆਏ।

ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਸਲਾਹਿ ਕਰੈਂ ਬਹੁ,

ਕਾਇਰ ਬੈਠ ਕਹੈਂ ਇਸ ਭਾਏ।

ਕੋਊ ਕਹੈ ਨ ਕਸੂਰ ਮਰੈ,

ਮੁਸਲੇ ਗੁਸਲੇ¹ ਤਹਿ ਭੂਰ² ਰਹਾਂਏ।

ਤੋਪ ਜੰਬੂਰ¹ ਜੰਜੈਲ² ਬੰਦੂਖਨ ਕੀ,

ਗਿਨਤੀ ਮਿਨਤੀ ਨਹਿ ਆਏ ॥ ੩੧ ॥

ਦ੍ਰਾਦਸ ਹੈਂ ਗਢ ਔ ਪਰਖਾ ਦਿਢ¹,

ਕੌਨ ਤਿਨੈ ਚੜ੍ਹ ਤੋੜ ਸਕੈ ਹੈ।

ਕਾਯਰ ਕੂਰ ਬਿਸੂਰਤ ਯੋ¹,

ਕਹਿੰ ਸੂਰ¹ ਕਸੂਰ ਜਰੂਰ ਲੁਟੈ ਹੈਂ।

ਮਾਰ ਮਰੈਂ ਪਰਮਾਰਥ ਕੇ ਹਿਤ¹,

ਔ ਨਿਜ ਸ੍ਰਾਰਥ¹ ਭੀ ਕਰਿ ਲੈਹੈਂ।

ਤੀਯਾ ਦਿਵਾਇ ਦਿਜੇਸ¹ ਭਲੇ,

ਹਮ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਖੈ ਜਸ ਪੈਹੈਂ ॥ ੩੨ ॥

ਤਾਹਿ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਇਕ ਸਿੱਖ,

ਕਸੂਰ ਦਿਸੋਂ¹ ਚਲ ਕੈ ਤਹਿ ਆਯੋ।

ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਸੁ ਪੰਥ ਤਿਸੈ,

ਕਹੁ ਬਯੋਂਤ ਪਠਾਨਨ ਕੈਸ ਬਨਾਯੋ।

ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ ਤੁਮਰਾ ਯਹਿ ਭੇਤ,

ਕਸੂਰ ਵਿਖੈ ਅਬਿ ਲੋ ਨਹਿ ਪਾਯੋ¹।

ਯੋਂ ਸੁਨ ਕੈ ਪੰਥ ਕਾਨ੍ਹੇ ਗਰਾਮ ਤੈ,

ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਹੱਲਾ ਕਰਿ ਧਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸੰਤਰੀ¹ ਸੁਸਤ ਪਏ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਰਵਾਜੇ ਲਏ,

ਸਿੰਘ ਧਾਇ ਧਸ ਗਏ ਸ਼ਹਰ ਮਝਾਰ ਹੈਂ।

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਸੰਗੀ¹ ਆਪਨੀ ਮਿਸਲ ਲੈ ਕੈ,

ਧਸਯੋ ਏਕ ਗਢੀ ਮਧ ਡਰ ਸਭਿ ਡਾਰ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਦੁਰਗ¹ ਮੱਧ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ,

ਪੈਠਿ¹ ਆਲੂਵਾਲੀਏ ਨੇ ਕਰੀ ਬਹੁ ਮਾਰ ਹੈ।

ਤੀਸਰੇ ਮੈਂ ਰਾਮਗਢ ਵਾਰੇ ਸਰਦਾਰ¹ ਧਸੇ,

ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਚੌਥੇ ਮਧ ਪੈਠਯੋ¹ ਬਲ ਧਾਰ ਹੈ

¹ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੇ। ²ਬਹੁਤੇ।

¹ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ। ²ਲੰਬੀ ਨਾਲੀ ਵਾਲੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ।

¹ਬਾਰਾਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਪੱਕੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਹਨ।

¹ਇਉਂ ਝੂਠੇ ਕਾਇਰ ਝੂਰਦੇ ਹਨ।

¹ਸੂਰਮੇਂ (ਸਿੰਘ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ।

¹ਦੁਨਿਆਵੀ ਮਤਲਬ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੁਆ ਕੇ।

¹ਤਰਫੋਂ।

¹ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ।

¹ਪਹਿਰੇਦਾਰ।

¹(ਆਪਣੇ) ਨਾਲ।

¹ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ।

¹ਵੜ ਕੇ।

¹ਸ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ।

¹ਵੜਿਆ।

॥ ੩੪ ॥

ਔਰ ਉਭੈ ਮਿਸਲ ਘਨੱਈਅਨ ਨਕੱਈਅਨ ਕੀ,
ਰਹੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹਿਤ ਬਾਹਿਰ ਸ਼ਹਿਰ ਮੈਂ।
ਪਰੇ ਸਭਿ ਏਕ ਸਾਰ¹ ਸਿੰਘ ਡਰ ਡਾਰਿ² ਤਬਿ,
ਆਯੁਧ ਉਭਾਰਿ¹ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੈ ਕਹਿਰ ਮੈਂ²।
ਹੁਤੇ ਤਬਿ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਰੋਜ਼ੋਂ ਕੇ ਸੰਗ, ਭੂਖ
ਪਯਾਸ ਕੇ ਹਿਰਾਨ ਕਰੇ¹ ਪਰੇ ਥੇ ਹਹਿਰ ਮੈਂ²।
ਕੇਈ ਤੀਯਾ¹ ਪਾਸ ਕੇਈ ਸਰਦ ਖਾਨਜੋਂ ਮੈਂ ਖਾਸ²,
ਪਰੇ ਕਰੈਂ ਵਾਸ ਜੇਠ ਮਾਸ ਕੀ ਦੁਪਹਿਰ ਮੈਂ

॥ ੩੫ ॥

ਕੇਈ ਗੰਜ-ਪਾਸ¹ ਤਾਸ ਖੇਲਤ ਚੁਪਾਸ² ਸੰਗ,

ਕੇਈ ਸ਼ਤਰੰਜ ਮੰਜ ਛਿਕੜੀ ਸੰਭਾਰ ਹੈਂ¹।

ਕੀਰ¹ ਔ ਅਮੀਰ ਸਭਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਾਮਨ ਮੈਂ²,
ਰਹੇ ਥੇ ਤੁਰਕ ਧਸ ਡਰ ਸਭਿ ਡਾਰ ਹੈਂ।
ਜਾਇ ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ ਦਬਾਇ ਲਏ ਔਚਕ ਹੀ¹,
ਬੀਜਰੀ ਸਮਾਨ¹ ਧਾਇ ਪਰੇ ਏਕ ਬਾਰ ਹੈਂ।
ਕਰਜੋ ਚਾਹੈ ਰੱਬ ਜੋਊ ਮੇਲਤ ਸਬੱਬ ਲੱਖ,
ਸਾਖ¹ ਯਹਿ ਲੋਗ ਸਭ ਬੇਦ ਯੋਂ ਉਚਾਰ ਹੈਂ

॥ ੩੬ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਕਿਲਜੋਂ ਮਹਿ ਧਾਇ ਧਸੇ।
ਬਹੁ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕਸੇ¹।
ਸੁਨ ਕੈ ਪਿਖ ਕੈ ਮੁਸਲੇ ਸਭਿ ਹੀ।
ਇਤ ਤੈ ਉਤ ਤੈ ਬਹੁਤੇ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੩੭ ॥

¹ਇੱਕੋ ਵਾਰ। ²ਡਰ ਛੱਡ ਕੇ।

¹ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉੱਘਰ ਕੇ। ²ਕਹਿਰ ਦੀ ਮਾਰ ਮਾਰੀ।

¹ਦੁਖੀ ਕੀਤੇ। ²ਡਰ ਵਿੱਚ ਪਏ ਸਨ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀ। ²ਆਪ ਠੰਢੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ।

¹ਫਾ: ਗੰਜਫਾ, ਤਾਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ੯੬ ਗੋਲ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਖੇਲ, ਗੰਜਫੇ ਦੇ ਅੱਠਰੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ- ਤਾਜ, ਸਫੇਦ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ, ਗੁਲਾਮ, ਸੁਰਖ, ਬਰਾਤ, ਕਮਾਚ ਅਤੇ ਚੰਦ, ਹਰੇਕਰੰਗ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਪੱਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਚੌਪਈ ਘੜਰੱਖੀ ਹੈ ਕਿ- "ਤਾਜ ਸਫੇਦ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਗੁਲਾਮ। ਜਜੋਂ ਬਹੁਤੇ ਤਜੋਂ ਆਵੈਂ ਕਾਮ। ਸੁਰਖ ਬਰਾਤ ਕਮਾਚੇ ਚੰਦ। ਜਜੋਂ ਥੋੜੇ ਤਜੋਂ ਮਾਚੈ ਜੰਗ। ²ਚੌਪੜ।

¹ਕੋਈ (ਮੰਜ) ਚਿੱਟੀਆਂ (ਛਿਕੜੀ) ਕੋਡੀਆਂ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਕੋਡੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹਨ।

¹ਗਰੀਬ। ²ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ।

¹ਅਚਣਚੇਤ ਹੀ।

¹ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ।

¹ਗਵਾਹੀ।

¹ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਘਬਰਾਇ ਉਠੇ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਸਭੈ।

ਨਹਿੰ ਆਯੁਧ ਸ਼ੀਘਰ ਕਾਂਹਿ ਲਭੈ।

ਤਬਿ ਤੁਰਕ ਹੁਤੇ ਬਹੁ ਭੋਰਨ ਮੈਂ।

ਸੁਖ ਸੋਂ ਭਰ ਨੀਦ ਸੁ ਲੋਰਨ ਮੈਂ¹ ॥ ੩੮ ॥

¹ਝੋਕਾਂ ਵਿੱਚ, ਲਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ।

ਕਿਛੁ ਰੋਜ਼ੋਂ ਕਰਿ ਬਲ ਹੀਨ ਭਏ।

ਕਿਛੁ ਸਿੰਘ ਅਚਾਨਕ ਜਾਇ ਪਏ।

ਨਹਿੰ ਲੈਣੀ ਮਿਲੀ ਸੰਭਾਰ ਕਿਸੇ।

ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਪਠਾਨ ਮਹਾਨ ਕਿਸੇ¹ ॥ ੩੯ ॥

¹ਚਿੜ੍ਹੇ, ਖਿੜੇ।

ਇਤ ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਕਰਿ ਛੂਟ ਘਨੀ¹।

¹ਵੱਡਾ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

ਬਿਨ ਦੇਰ ਮਹਾਨ ਤੂਕਾਨ ਹਨੀ¹।

¹ਮਾਰੀ।

ਇਸ ਹੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਗਢ ਸਾਤਕ ਕੇ¹।

¹ਸੱਤਾਂ ਹੀ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ।

ਬਹੁ ਤੁਰਕ ਪਠੇ ਘਰ ਆਂਤਕ ਕੇ¹ ॥ ੪੦ ॥

¹ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ।

ਅਤਿੱਲ ਛੰਦ:

ਸਿੰਘ ਪਕਰਿ ਸਮਸ਼ੋਰ¹, ਪਰੈਂ ਸਮ ਸ਼ੋਰ ਕੈ²।

¹ਤਲਵਾਰ। ²ਸ਼ੋਰ ਦੇ ਵਾਂਗ।

ਘਨੀ ਅਨੀ¹ ਤੁਰਕਾਨੀ, ਸੁਟੀ ਨਿਬੋਰ ਕੈ।

¹ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।

ਭਏ ਹਿਰਾਨ ਮਹਾਨ, ਪਠਾਨ ਨਿਹਾਰ ਕੈ।

ਹੋ ਤੁਰਕ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਮਰੇ, ਸਿੰਘ ਕਿਛੁ ਮਾਰ ਕੈ

॥ ੪੧ ॥

ਤੁਰਕ ਤੀਰ ਤਰਵਾਰ, ਛੁਰੀ ਬਹੁ ਮਾਰਹੀਂ।

ਸਿੰਘ ਬੰਦੂਖਨ ਸੰਗ, ਦੂਰ ਤੈ ਡਾਰਹੀਂ¹।

¹(ਮਾਰ ਕੇ) ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਲਾਘਵਤਾ¹ ਤਹਾਂ ਕਰੀ, ਪੰਥ ਨੈ ਤਬਿ ਇਸੀ²।

¹ਫੁਰਤੀ। ²ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।

ਹੋ ਕਰੈ ਨ ਆਗੇ ਕੋਇ, ਕਰੀ ਨਹਿੰ ਹੈ ਕਿਸੀ¹

¹ਕਿਸੇ ਨੇ।

॥ ੪੨ ॥

ਸਾਤ ਗੜ੍ਹੀ ਦਸ ਘੜੀ ਵੀਚ, ਛੁਡਵਾ ਲਈ।

ਕਤਲ ਗਢੀ ਜੋ ਅਬਿ ਲੋ, ਪਰਗਟ ਹੈ ਪਈ।

ਮਾਰ ਤਹਾਂ ਉਸਮਾਨ ਖਾਨ ਅਫਗਾਨ ਕੈ¹।

¹ਪਠਾਣ ਨੂੰ।

ਹੋ ਤੀਆ ਦਿਜ ਕੋ ਦੀਨੀ, ਦਿਜ ਕੀ ਆਨ ਕੈ¹

¹ਲਿਆ ਕੇ।

॥ ੪੩ ॥

ਕੰਚਨ¹ ਚਾਂਦੀ ਮੁਕਤਾ², ਲੁਟੇ ਸੰਭਾਰ³ ਹੈਂ।

¹ਸੋਨੇ। ²ਅੰਮੋਤੀਆਂ ਦੇ। ³ਖਜ਼ਾਨੇ।

ਤੁਰਕਨੀਆਂ ਕੇ ਜੇਵਰ¹, ਲਏ ਉਤਾਰ ਹੈਂ।

¹ਗਹਿਣੇ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਅਸ੍ਰ¹, ਲਏ ਬਹੁ ਮੋਲ ਕੇ। 'ਘੋੜੇ।

ਹੋ ਸ਼ਹਿਰ ਲੁਟਯੋ ਫਿਰ ਧਾਇ, ਸਭਿਨਿ ਹਥ ਖੋਲ੍ਹ

ਕੇ ॥ ੪੪ ॥

ਮਦਰ ਦੇਸ¹ ਮੈਂ ਖਬਰ, ਜਬਰ² ਯਹਿ ਜਬਿ ਭਈ। 'ਮਾਝੇ, (ਅ) ਪੰਜਾਬ। 'ਵੱਡੀ।

ਚਾਰ ਤਰਫ ਤੈ, ਖਲਕ-ਲੁਟੇਰੀ ਬਹੁ ਅਈ।

ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਲੋ ਰਹੀ ਲੂਟ, ਤਹਿ ਠਾਂ ਤਬੈ।

ਹੋ ਲੋਗ ਲੁਟੇਰੇ ਗਏ ਰੱਜ ਧਨ ਲੈ ਸਭੈ ॥ ੪੫ ॥

ਉਮਦਾ ਉਮਦਾ¹ ਮਾਲ, ਪੰਥ ਬਹੁ ਲੂਟਯੋ। 'ਚੰਗਾ ਚੰਗਾ।

ਤਬਿ ਤੈ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰ ਦਲਿੱਦਰ ਟੂਟਯੋ¹। 'ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ।

ਰਹੀ ਨ ਜਰਾ ਕਸੂਰ¹, ਲੁਟਨ ਕਾਸੂਰ ਮੈਂ। 'ਕਸਰ।

ਹੋ ਤਬਿ ਤੈ ਫੇਰ ਕਸੂਰ, ਮਿਲ ਗਈ ਧੂਰ ਮੈਂ

॥ ੪੬ ॥

ਮਸਲਾ ਯਹਿ ਮਸ਼ਹੂਰ, ਜਗਤ ਮੈਂ ਤਬਿ ਭਯੋ।

ਜਿਨ ਜਨ ਲੁਟੀ ਕਸੂਰ, ਪੂਰ ਘਰ ਧਨ ਲਯੋ।

ਪੁੱਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰਨ ਕੇਰ, ਰੋਟੀਆਂ ਖੱਟੀਆਂ।

ਹੋ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਠਾਨਨ ਕੇਰ, ਕਸੂਰੋਂ ਪੱਟੀਆਂ ॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਔਰ ਸੁਨੋ ਇਕ ਤਹਾਂ ਤਬਿ,

ਭਈਰਾਰ¹ ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ। 'ਲੜਾਈ।

ਪਾਪ ਰਾਮਗੜੀਅਨ ਕਰਯੋ,

ਛਪ ਕਰਿ ਭਯੋ ਬਖਯਾਤ¹ ॥ ੪੮ ॥ 'ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ।

ਚੌਪਈ:

ਦਿਲੇਰਾਮ ਇਕ ਭਯੋ ਦੀਵਾਨੂ¹। 'ਵਜ਼ੀਰ (ਅ) ਸੂਬੇ ਦਾ ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ।

ਸ਼ਾਹਿ ਜਹਾਂ ਕੇ ਵਖਤ ਮਹਾਨੂ।

ਬੇਗਮ ਹੁਤੀ ਤਾਂਹਿ ਕੀ¹ ਏਕੈਂ। 'ਤਿਸ (ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ) ਦੀ।

ਰਹਿਤ ਲਹੌਰ ਵੀਚ ਧਰਿ ਟੇਕੈਂ¹ ॥ ੪੯ ॥ 'ਟਿਕਾਣਾ ਬਣਾ ਕੇ।

ਸ਼ਾਹਿ-ਜਹਾਂ ਜਬਿ ਮਿਰਤੂ ਗਹਯੋ।

ਦਿਲੇ-ਰਾਮ ਬੇਗਮ ਢਿਗ ਰਹਯੋ।

ਧਨ ਬੇਗਮ ਢਿਗ ਹੁਤੋ ਅਪਾਰੇ।

ਦਿਲੇ ਰਾਮ ਕੇ ਥਾ ਇਖਤਯਾਰੇ ॥ ੫੦ ॥

ਬੇਗਮ ਗਹੀ ਕਾਲ ਨੈ ਜਬਿ ਹੀ।
 ਧਨ ਦੀਵਾਨ ਢਿਗ ਰਹਯੋ ਸਭਿ ਹੀ।
 ਦਿਲੇ ਰਾਮ ਜਬਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਗਯੋ।
 ਪੀਛੇ ਪੌੜੁ ਤਾਂਹਿ ਇਕ ਰਹਯੋ ॥ ੫੧ ॥
 ਹਿਰਦੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਥਾ ਤਾਂ ਕੋ।
 ਰਹਯੋ ਲਹੌਰ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਬਾਂਕੋ।
 ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹਿ ਅਯੋ ਜਬਿ ਪਾਛੇ।
 ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਅਯੋ ਫਿਰ ਆਛੇ ॥ ੫੨ ॥
 ਕਈ ਬਾਰ ਤਬਿ ਲੁਟੀ ਲਹੌਰੈਂ।
 ਰਹਿਤ ਉਪਦ੍ਰਵਾ ਨਿਤ ਤਹਿ ਔਰੈਂ।
 ਦਿਲੇ ਰਾਮੀਅਨ ਚਿੱਤ ਵਿਚਾਰਾ।
 ਲੁਟ ਜੈਹੈ ਧਨ ਇਹਾਂ ਹਮਾਰਾ ॥ ੫੩ ॥
 ਨਹਿੰ ਕਸੂਰ ਕੋਊ ਲੁਟ ਸਾਕੇ।
 ਰਹਿਤ ਪਠਾਨ ਮਵਾਸਾ ਤਹਾਂ ਕੇ।
 ਦਿਲੇ ਰਾਮੀਏ ਦਿਲਿ ਧਰਿ ਯਾਹੀ।
 ਬਸੇ ਸੁ ਆਇ ਕਸੂਰੈ ਮਾਂਹੀਂ ॥ ੫੪ ॥
 ਬਡੇ ਦੁਕਾਨ ਮਕਾਨ ਬਨਾਏ।
 ਦੌਲਤ ਅਪਨੀ ਸਭਿ ਤਹਿੰ ਲਜਾਏ।
 ਮੂਸਾ ਭਗਯੋ ਮੌਤ ਤੈ ਜੈਸੇ।
 ਖਯੋ ਮ੍ਰਿਤੁ, ਇਨ ਸੌਂ ਭਈ ਤੈਸੇ ॥ ੫੫ ॥
 ਸਿੰਘਨ ਧਨ ਇਨ ਕਾ ਸਭਿ ਲੁਟਯੋ।
 ਦਿਲੇ ਰਾਮੀਆਂ ਕੋ ਫੜਿ ਕੂਟਯੋ।
 ਹੁਤੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਤਬਿ ਜੋਈ।
 ਔਰ ਘਨੱਈਏ ਜਾਨਤ ਲੋਈ ॥ ੫੬ ॥
 ਇਨ ਕਾ ਆਪਸ ਮੈਂ ਬਹੁ ਪਜਾਰੈਂ।
 ਹੁਤੇ ਅਧਿਕ ਪਰਗਟ ਤਬਿ ਸਾਰੈਂ।
 ਏਕ ਠੌਰ ਲੰਗਰ ਕਰਵਾਤੇ।
 ਇਕ ਹੀ ਠੌਰ ਬੈਠਿ ਮਿਲਿ ਖਾਤੇ ॥ ੫੭ ॥
 ਡੇਰਾ ਇਕ ਹੀ ਠੌਰ ਖਾਤੇ।
 ਜੋ ਕਿਛੁ ਬਿੱਤਾ ਜਹਾਂ ਤੇ ਪਾਤੇ।

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

'ਦੰਗਾ (ਅ) ਮੁਸੀਬਤ। (ੲ) ਵਿਘਨ।

'ਆਕੀ।

'ਮੌਤ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ।

'ਲੋਕ।

'ਧਨ।

ਅਰਧੋ ਅਰਧ ਬਾਂਟ ਸਭਿ ਲਾਤੇ।

¹ਸਾਰਾ ਅੱਧੋ-ਅੱਧ ਵੰਡ ਲੈਂਦੇ।

ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਨ ਫਰਕ ਰਖਾਤੇ ॥੫੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦੁਹੂੰ ਮਿਸਲ ਕੀ ਹੁਤੀ ਤਬਿ,
ਕਾਂਦੀ ਸਾਂਝੀ ਨੀਤੀ।

¹ਹਰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੀ ਨੀਤੀ ਸੀ।

ਮਿਲਤ ਲੂਟਤੇ ਧਨ ਜਹਾਂ,
ਲੇਤੇ ਬਾਂਟ ਸਹੀਤ। ॥੫੯॥

¹ਹਿਤ ਨਾਲ।

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ:

ਦਿਲੇ ਰਾਮੀਆਂ ਕੇ ਹੁਤੀ, ਤਹਿੰ ਦੌਲਤ ਭਾਰੀ।
ਖਬਰ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਤਈਂ, ਥੀ ਤਿਸ ਕੀ ਸਾਰੀ।
ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਕਾ ਜੋ ਹੁਤੋ, ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਭਾਈ।
ਹਾਵੇਲੀ ਦੀਵਾਨ ਕੀ, ਰੋਕੀ ਤਿਨ ਜਾਈ ॥੬੦॥

ਪਹਿਰੇ ਅਪਨੇ ਲਾ ਦਏ, ਤਿਸ ਕੇ ਚੌਫੇਰੇ।

ਫੜ ਕਰਿ ਹਿਰਦੇ ਰਾਮ¹ ਕੋ, ਦੁਖ ਦਯੋ ਵਧੇਰੇ।

¹ਦਿਲੇ-ਰਾਮ ਦਾ ਪੋਤਰਾ।

ਦੌਲਤ ਸਭਿ ਕਢਵਾ ਲਈ, ਦੈ ਚੋਕ¹ ਹੱਥਜਾਰਨ।

¹ਚੋਭਾਂ।

ਹਿਰਦੇ ਰਾਮ ਦੀਵਾਨ ਤੋ, ਮਨਿ ਲਗਯੋ ਵਿਚਾਰਨ

॥੬੧॥

ਧਨ ਦਾਰਾ¹ ਸੁਤ² ਸੰਪਤਾ³, ਕੁਲ ਦੇਸ ਅਪਾਰੇ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀ। ²ਪੁੱਤਰ। ³ਬਿਭੂਤੀ, ਸਾਮਾਨ ਆਦਿ।

ਯਹਿ ਤਜਾਗੇ ਜੇ ਤਨ ਬਚੈ, ਤਬਿ ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਾਰੇ।

¹ਬਚਾ ਲਵੇ।

ਕਿਸਮਤ ਕੇ ਵਸ ਫੇਰ ਭੀ, ਯਹਿ ਨਰ ਕੋ ਮਿਲ
ਹੈਂ।

ਯਹਿ ਫਿਰ ਐਹੈਂ ਕਾਮ ਕਿਸ, ਜਬਿ ਦੁਸ਼ਮਨ

¹ਭਾਵ ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ।

ਗਿਲ ਹੈਂ ॥੬੨॥

ਤਾਂ ਤੇ ਧਨ ਸਭਿ ਦੈ ਇਨੈ, ਲਿਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਉਬਾਰੇ।

ਜਾਇ ਬਿਦੇਸ ਮਜੂਰ ਹੈ, ਦਿਨ ਲੇਹੁੰ ਗੁਜਾਰੇ।

ਕੈ ਕਿਤ ਜਪ ਤਪ ਸਾਧ ਕੈ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰੈ ਹੋਂ।

ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਅਮੋਲਕੈ, ਸਫਲਾ ਕਰਿ ਲੈਹੋਂ

॥੬੩॥

ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਬਾਰਤਾ, ਉਨ ਗਿਣਿ ਮਨ
ਮਾਂਹੀਂ।

ਫਿਰ ਉਨ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਕੋ, ਭਾਖਯੋ ਬਿਧਿ ਯਾਹੀ।
ਧਨ ਮੈਂ ਤੁਝੈ ਬਤਾਇ ਹੋਂ, ਆਮੋਲਕ ਭਾਰਾ।
ਜੇਵਰ ਬੇਗਮ ਕਾ ਅਹੇ, ਜਾੜਾਊ ਸਾਰਾ ॥ ੬੪ ॥
ਮਣੀਆਂ ਹੀਰੇ ਅਨਿਕ-ਧਾ¹, ਹੈਂ ਰਤਨ ਅਪਾਰੇ।
ਸਬਜੇ¹ ਨੀਲਮ² ਲਾਲ ਲੋ, ਪੁਖਰਾਜ³ ਉਦਾਰੇ।

¹ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।

²ਹਰੇਰੰਗ ਦੇਰਤਨ। ³ਨੀਲੇਰੰਗ ਦੀ ਇਕ ਮਣੀ ਜੋ ਨੌਰਤਨਾਂ 'ਚ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ⁴ਇਕਰਤਨ ਜੋ ਨੌਰਤਨਾਂ 'ਚ ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੀਮਤ ਲਾਖ ਪਚਾਸ ਕੀ, ਹੈ ਜਿਸ ਪਰ ਲੱਗੀ।
ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੁਝੈ ਬਤਾਇ ਹੋਂ, ਜੇ ਕਰੋ ਨ ਠੱਗੀ ॥ ੬੫ ॥
ਜਾਨ ਹਮਾਰੀ ਬਖਸ਼ ਕੈ, ਬੰਧਨ ਤਜ ਦੇਵੇ।
ਨੇਮ ਧਰਮ ਯਹਿ ਸੰਗ ਮੁਹਿ, ਤੁਮ ਹੂੰ ਕਰਿ ਲੇਵੇ।
ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਨੈ, ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਉਠਾਯੋ।
ਨੇਮ ਧਰਮ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਕੇ, ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਧਿਜਾਯੋ।

¹ਧਿਜਾ ਲਿਆ, ਭਰੋਸੇ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ।

॥ ੬੬ ॥

ਤਬਿ ਫਿਰ ਹਿਰਦੇ ਰਾਮ ਨੇ, ਪੌੜੀ ਪੁਟਵਾਈ।
ਜੇਵਰ ਭਰੀ ਸੰਦੂਕੜੀ, ਤਹਿ ਤੈ ਕਢਵਾਈ।
ਦੇਖੀ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਨੈ, ਖੋਲ੍ਹੋ ਜਬਿ ਜੰਦਾ।
ਜੇਵਰ ਕਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਭੋ, ਚਢਿਓ ਜਨੁ ਚੰਦਾ

॥ ੬੭ ॥

ਮਾਲਾ ਮੁਕਤਾ ਹੀਰ ਕੀ, ਬਹੁ ਲਰੀਆਂ ਵਾਰੀ।
ਚੰਦਰ ਸੈਣੀ ਹਾਰ¹ ਥੇ, ਦੁਇ ਤਿਸੀ ਮਝਾਰੀ।

¹ਬਹੁਤ ਲੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਮੋਤੀਆਂ ਤੇ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ।

²ਹਾਰ ਦਾ ਨਾਮ, ਨੌ ਲੱਖਾ ਹਾਰ, ਸੋਨੇ ਦਾ ਜੜਾਊ ਹਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਧੇ ਚੰਦ ਦੇ ਅਕਾਰ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਮਣਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵਿਚਕਾਰ ਪੂਰੇ ਚੰਦ ਦੇ ਅਕਾਰ ਦਾ ਚੌਂਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

³ਨਹੁੰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ।

ਨਖ ਤੈ ਲੈ ਕਰਿ ਸਿਖਾ ਲੋ, ਸਭਿ ਅੰਗਨ ਕੇਰੇ।
ਮਰਦ ਜਨਾਨਜੋਂ ਕੇ¹ ਹੁਤੇ, ਜੇਵਰ ਬਹੁਤੇਰੇ

¹ਆਦਮੀਆਂ ਤੇ ਇਸੜੀਆਂ ਦੇ।

॥ ੬੮ ॥

ਮਣੀਆਂ ਹੀਰੇ ਨੀਲਮਾਂ, ਜ੍ਹਾਹਰ ਸਭਿ ਸੱਚੇ।
ਕੁੰਦਨ ਕਰਿ ਸੁਇਨੇ ਵਿਖੇ¹, ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਖੱਚੇ²।
ਪਿਖ ਕਰਿ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਨੈ, ਮਨਿ ਮੋਦ ਬਢਾਯੋ।
ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਮੈਂ ਆਇ ਕੈ, ਨਿਜ ਧਰਮ ਗਵਾਯੋ

¹ਅਸਲੀ ਸੁੱਚੇ।

²ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂ ਵੰਨੀਂ ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ। ³ਜੜੇ।

॥ ੬੯ ॥

ਰਸਾਵਲ ਛੰਦ:

ਆਯੋ ਸਿੰਘ ਕੇ ਹੱਥ ਬਿੱਤਾ', 'ਧਨ।

ਯਹਿ ਅਧਿਕੈਂ ਜਬਿ ਹੀ।

ਨਾਂਹਿ ਘਨੱਈਯਨ ਤਈਂ,

ਬਾਂਟਨਾ ਚਾਹਯੋ ਤਬਿ ਹੀ।

ਪਿਖਿ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ, ਬਾਂਟਿ ਛਕਣਾ ਹੈ
ਨੀਕਾ।

ਧਰਮ ਨੇਮ ਕਰਿ ਟਰਨ, ਕਾਮ ਯਹਿ ਭਲੋ ਨ
ਠੀਕਾ ॥ ੨੦ ॥

ਸੁਨਿ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ ਏਹੁ, ਅਬਿ ਮੈਂ ਨਹਿੰ
ਦੈਹੋਂ।

ਜੇ ਤੂੰ ਦੈਹੈਂ ਬਾਂਟਿ, ਮਾਰਿ ਤੁਹਿ ਮੈਂ ਮਰ ਜੈਹੋਂ।

ਭਈ ਘਨੱਈਯਨ ਤਈਂ, ਖਬਰ ਯਹਿ ਜਬਿ ਹੀ
ਜਾਈ।

ਉਨ ਮਾਂਗਯੋ ਇਨ ਦਯੋ ਨਾਂਹਿ, ਤਬਿ ਰਾਰਿ' 'ਲੜਾਈ।

ਬਢਾਈ ॥ ੨੧ ॥

ਅਧਿਕ ਰਾਰਿ ਜਬਿ ਬਢੀ, ਉਭੈ ਮਰਨੇ ਪਰ
ਆਏ।

ਪਰੇ ਵੀਚ ਸਰਦਾਰ', ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਰੋਕਿ ਬੈਠਾਏ। '(ਦੋਹਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਾਲੇ)।

ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਕੋ ਕਹਯੋ ਪੰਥ, ਧਨ ਜੋ ਤੁਮ ਪਾਯੋ।

ਅਬ ਤੋ ਦੇਵਹੁ ਬਾਂਟ, ਫੇਰ ਨਹਿੰ ਸੀਰ' ਰਖਾਯੋ 'ਸਾਂਝ।

॥ ੨੨ ॥

ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਜਾਇ, ਬਕਸ' ਇਕ ਖਾਲੀ 'ਸੰਦੂਕੜੀ।

ਲਜਾਯੋ।

ਬਸਤਰ ਜੇਵਰ ਔਰ ਕਿਛਕ, ਤਿਸ ਮਾਂਹਿ
ਭਰਾਯੋ।

ਪੇਖਿ ਘਨੱਯਨ ਕਹਯੋ, ਬਕਸ ਯਹਿ ਨਹਿੰ ਹੈ
ਸੋਈ।

ਵਹਿ ਸੰਦੂਕੜੀ ਔਰ, ਭਰੀ ਜੇਵਰ ਕੀ ਜੋਈ

॥ ੨੩ ॥

ਫਿਰ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹੜੇ, ਬਹੁਤ ਤੁਮ ਝਗਰੇ
ਨਾਂਹੀਂ।

ਦਿਲੇ ਰਾਮੀਏਂ ਤਈਂ, ਬੂਝ ਹਮ ਲੈਹੈਂ ਯਾਂਹੀਂ। 'ਇਸ ਬਾਰੇ।

ਮਾਨ ਸਭਿਨਿ ਯਹਿ ਲਈ, ਫੇਰ ਆਲੀ ਸਿੰਘ
ਸੋਚੜੇ।

ਵਹਿ ਕਹਿ ਦੈਹੈ ਸਾਚ, ਜਾਇ ਹਮ ਤੈ ਧਨ ਮੋਚੜੇ। '(ਸਾਡੇ ਹੱਥੋਂ) ਛੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ।

॥ ੨੪ ॥

ਇੱਜ਼ਤ ਹਮਰੀ ਜਾਇ, ਔਰ ਧਨ ਭੀ ਸਭਿ ਜੈਹੈ।

ਕਰੈ ਮਸ਼ਕਰੀ ਪੰਥ, ਦਿਵਾਨ ਨ ਬੈਸਨ ਦੈਹੈ।

ਯਹਿ ਵਿਚਾਰ ਤਬਿ ਔਰ ਪਾਪ, ਆਲੀ ਸਿੰਘ
ਕੀਨੋ।

ਦਿਲੇ ਰਾਮੀਆਂ ਹੁਤੋ ਕੈਦ, ਤਿਸ ਕੇ ਢਿਗ ਚੀਨੋ

॥ ੨੫ ॥

ਜਾਇ ਅਚਾਨਕ, ਮੂੰਡ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਕਾਟਿ
ਉਤਾਰੜੇ।

ਕੀਨੋ ਮਿੱਤਰਘਾਤ, ਨੇਮ ਧੂਮ ਕੂੰਏਂ ਡਾਰੜੇ।

'ਖੂਹ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

ਯਾਂਹੀਂ ਤੈ ਗੁਰੂ ਕਹੜੇ, ਪਾਪ ਪਾਪੀ ਕੋ ਪਯਾਰਾ।

'ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਐਉਂ ਹੈ:- "ਪਾਪੁ ਬੁਰਾ ਪਾਪੀ ਕਉ
ਪਿਆਰਾ ॥ ਪਾਪਿ ਲਦੇ ਪਾਪੇ ਪਾਸਾਰਾ ॥" (ਪੰਨਾ ੯੩੫)

ਸੋ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਕਰੜੇ, ਪਾਪ ਯਹਿ ਬੱਜਰ ਭਾਰਾ

॥ ੨੬ ॥

ਜਿਸ ਧਨ ਇੱਜ਼ਤ ਹੇਤ, ਧਰਮ ਤਜਿ ਪਾਪ
ਕਮਾਯੋ।

ਸੋ ਭੀ ਦੋਨੋਂ ਗਏ, ਪੰਥ ਨਹਿੰ ਮੁਖ ਫਿਰ ਲਾਯੋ।

ਅਲੀ ਸਿੰਘ ਨੈ ਕਰੜੇ ਪਾਪ, ਯਹਿ ਤਬਿ ਵਡ
ਜੋਈ।

ਪਾਇ ਕਿਤਿਕ ਦਿਨ, ਪਰੜੇ ਫੇਰ ਤਿਸ ਕੇ ਸਿਰ
ਸੋਈ ॥ ੨੭ ॥

ਆਪ ਦੁਖੀ ਹੂੰ ਮਰੜੇ, ਰਹੀ ਨਹਿੰ ਸੰਤਤਿ ਧਰ 'ਉਲਾਦ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।
ਸੈਂ।

ਸੋ ਧਨ ਭੀ ਸਭਿ ਗਯੋ, ਫੇਰ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਕੇ ਘਰ

ਮੈਂ।

ਜੇ ਨਰ ਕਰਿ ਕੈ ਪਾਪ, ਬਿੱਤ ਬਹੁ ਇਕਠਾ ਕਰਿ
ਹੈ।

ਧਨ ਭੀ ਤਿਸ ਕਾ ਜਾਇ, ਅੰਤ ਵਹਿ ਦੋਜਕ ਪਰ
ਹੈ ॥੨੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੱਧੀ ਸਸਿ ਬਸੁ ਬ੍ਰਹਮ' ਤਬਿ,

'ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਬਿ: (ਸਿੱਧੀ=੮। ਸਸਿ=੧। ਬਸੁ=੮।
ਬ੍ਰਹਮ=੧, ਉਲਟਾ ਕੇ ੧੮੧੮)।

ਭਈ ਗਾਬ ਯਹਿ ਸਾਰ'।

'ਸਾਰੀ, (ਅ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਅਬਿ ਅਧਯਾਇ ਪੂਰਨ ਭਯੋ,

ਲੂਟ ਕਸੂਰਹਿ ਮਾਰਿ ॥੨੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਕਸੂਰ ਮਾਰਨ, ਦਿਜ ਕੀ ਤੀਆ
ਦਿਲਾਵਨ', ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਜਾਲੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਮ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. {ਉਤਮੁੜ ਟਾਂਡੇ ਤੇ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਜੰਗ, ਰੁਤਾਸ ਛੁਡਾਉਣੀ,
ਸਰ ਬੁਲੰਦ ਖਾਂ ਦੁਰਾਨੀ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਮੱਲਣਾ}

ਦੌਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰੇ,
ਸਿੱਧਾ ਕਾਜ ਸਭਿ ਹੋਇੰ।
ਜਜੋਂ ਘਨ ਬਰਸੇ ਸਾਖ ਤਰੁ,
ਦਲ ਫਲ ਯੁਤ ਜਗਿ ਜੋਇੰ ॥ ੧ ॥

'ਪੂਰੇ।

'ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲ ਦੇ ਵਰ੍ਹਣ ਨਾਲ ਖੇਤੀਆਂ ਤੇ ਦਰਖਤ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ
ਫਲਾਂ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀਦੇ ਹਨ।

ਮਾਰਿ ਬਿਸੰਭਰ-ਮੱਲ ਕੋ,
ਦ੍ਵਾਬਾ ਮੱਲਯੋ ਜੈਸ।
ਬੁੱਢੇ ਦਲ ਕੀ ਗਾਥਾ ਅਬਿ,
ਭਈ ਕਹੋਂ ਸਭਿ ਤੈਸ ॥ ੨ ॥

'ਕਥਾ।

ਚੌਪਈ:

ਨਾਜਮਾ ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਜੁ ਭਯੋ।
ਤਿਸ ਨੇ ਦੀਨਾ-ਨਗਰ ਬਸਯੋ।
ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀ ਸੋਊ ਬਨਾਈ।
ਅਧਿਕ ਹਕੂਮਤ ਤਾਂਹਿ ਕਮਾਈ ॥ ੩ ॥
ਮੇਲ ਪੰਥ ਸੋਂ ਰਾਖਤ ਆਛੇ।
ਕਹੀ ਗਾਥ ਤਿਸ ਕੀ ਸਭਿ ਪਾਛੇ।
ਦੀਨਾ-ਬੇਗ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਬਿ ਭਯੋ।
ਇਕ ਦਿਵਾਨੁ ਤਿਸ ਕਾ ਫਿਰ ਰਹਯੋ ॥ ੪ ॥
ਨਾਮ ਬਿਸੰਭਰ ਮੱਲ ਕਹਾਵੈ।
ਕਾਰਬਾਰ ਸਭਿ ਵਹੀ ਚਲਾਵੈ।
ਤਿਸ ਕੇ ਮੁਲਕ ਵੀਚ ਜਬਿ ਜਾਇ।
ਦਈ ਬ੍ਰਿਧ ਦਲ ਗਰਦੀ ਪਾਇ ॥ ੫ ॥
ਤਬੈ ਬਿਸੰਭਰ ਯੋਂ ਲਿਖ ਪਠਯੋ।
ਸਿੰਘਨ ਪੈ, ਤੁਮ ਯਹਿ ਕਯਾ ਠਟਯੋ।
ਦੇਸ ਦ੍ਵਾਬਾ ਹਮਰਾ ਛੋਰੋ।
ਮਾਰ ਲੂਟ ਕਿਤ ਕਰੀਓ ਹੋਰੋ ॥ ੬ ॥
ਨਹੀਂ ਤੁ ਮੈਂ ਅਬਿ ਹੀ ਚਢਿ ਐਹੋਂ।

'ਸੂਬਾ।

'ਕੀਤੀ।

'ਬੁੱਢੇ ਦਲ ਨੇ। ^੨ਹਲਚਲੀ।

'ਦਿਲ 'ਚ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

'ਹੋਰ ਥਾਂ।

ਜਜੋਂ ਲਖਪਤ ਕੀਨੀ ਸੋ ਕੈਹੋਂ।
 ਇਕ ਇਕ ਕੇ ਫੜਿ ਫੜਿ ਕਰਿ ਮਾਰੋਂ।
 ਜੂਤਨ ਸੋਂ ਤੁਵ ਬਾਲ¹ ਉਖਾਰੋਂ ॥ ੭ ॥
 ਜਬੈ ਬ੍ਰਿਧ-ਦਲ ਯਹਿ ਸੁਨ ਪਾਈ।
 ਜਗੀ ਲਾਗ ਕੀ¹ ਆਗ ਸਵਾਈ²।
 ਯੋਂ ਲਿਖਿ ਪਠਯੋ ਬਿਸੰਭਰ ਤਾਂਈ।
 ਪ੍ਰਿਯ ਤੁਮੈਂ ਪ੍ਰਿਗ ਤੁਮਰੀ ਮਾਈ ॥ ੮ ॥
 ਜੇ ਤੂੰ ਚਢ ਕਰਿ ਆਇ ਨ ਲਰ ਹੈਂ।
 ਹਮੈਂ ਪ੍ਰਿਯ ਜੇ ਸਮੁਖ ਨ ਅਰ ਹੈਂ।
 ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਕੁਪਯੋ¹ ਬਿਸੰਭਰ ਐਨਾ।
 ਫਰਕੇ ਅੰਗ ਬਾਮ¹, ਕਿਯ ਭੈ ਨਾ ॥ ੯ ॥
 ਉਰਮਿਲ ਟਾਂਡੇ¹ ਨਗਰ ਨਜੀਕੈਂ।
 ਆਇ ਲਰਯੋ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਠੀਕੈਂ ॥ ੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲਗਯੋ ਜੰਗ ਹੋਵਨ ਤਬੈ,
 ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਤੈ ਅਤਿ ਭਾਰ।
 ਇਕ ਦਿਸ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਬਹੁ,
 ਸਿੰਘ ਏਕ ਦਿਸ ਸਾਰ ॥ ੧੧ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:

ਗਜੇ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ, ਬਡੇ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ¹।
 ਸਜੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ¹ ਅਸਤਰਾਂ² ਬਖਤਰਾਂ ਕੇ³।

ਛਕੇ ਛੈਲ ਛੋਭੈਂ ਛਿਤੰ ਛੁੰਗ ਛੱਤ੍ਰੀ¹।

ਬਕੈਂ¹ ਮਾਰ ਮਾਰੈਂ ਵਡੇ ਬੀਰ ਅੱਤ੍ਰੀ² ॥ ੧੨ ॥
 ਕਟੈਲੇ ਗੁਸੈਲੇ ਬਿਸੈਲੇ ਬਿਸਾਲੈਂ¹।
 ਜੁਟੇਰੇ ਭਗੇਰੇ ਦਲੇਰੇ ਕਮਾਲੈਂ¹।

¹ਵਾਲ, ਰੋਮ ਭਾਵ ਕੇਸ।

¹ਵੈਰ (ਦੁਸ਼ਮਣੀ) ਦੀ। ²ਬਹੁਤੀ।

¹ਨਾ ਅੜੀਏ।

¹ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਇਆ।

¹ਖੱਬੇ ਅੰਗ (ਕੁਸ਼ਗਨਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ)।

¹ਉਤਮੁੜ ਟਾਂਡੇ।

¹ਸਾਰੇ, ਸ਼ੇਸ਼ਟ।

¹ਸੁੰਦਰ ਜੋਧੇ।

¹ਸ਼ਸਤ੍ਰ- ਉਹ ਹਥਿਆਰ ਜੋ ਚਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਲਵਾਰ ਨੇਜਾ ਆਦਿ। ²ਅਸਤ੍ਰ- ਜੋ ਹਥਿਆਰ ਹੱਥੋਂ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਚੱਕ੍ਰ ਤੀਰ ਆਦਿ। ³ਸੰਜੋਆਂ ਦੇ (ਨਾਲ)।

¹ਛਿਤੰ (ਧਰਤੀ ਭਾਵ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ) ਛੱਤ੍ਰੀ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ) ਛੁੰਗ (ਜੱਥੇ ਭਾਵ ਦਲ ਦੇ) ਛੈਲ (ਜਵਾਨ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਮੇ) ਛੋਭੈਂ (ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ) ਛਕੇ (ਭਰੇ ਹੋਏ)।

¹ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ²ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਸੂਰਮੇਂ।

¹ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ, ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੇ, ਜ਼ਹਰ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਹਨ।

¹ਜੁਟੇਰੇ (ਜੁੱਟ ਕੇ ਭਾਵ ਲੜ ਕੇ) ਕਮਾਲੈਂ (ਬਹੁਤੇ) ਦਲੇਰੇ (ਬਹਾਦਰਾਂ ਨੂੰ) ਭਗੇਰੇ (ਭਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ)।

ਭੁਵੱਟੇ ਬਿਕੱਟੇ ਕਮੱਠੇ ਸਮਾਨੈ¹।

ਦਪੱਟੈਂ ਲਪੱਟੈਂ ਝਪੱਟੈਂ ਜੁਵਾਨੈ¹ ॥ ੧੩ ॥

ਸਜੇ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਾਨ ਕੇ ਛੈਲ¹ ਬਾਂਕੇ²।

ਖਿਰੇ ਖੇਤ ਮਾਨੋ ਖਰੇ ਪੋਸਤਾਂ ਕੇ¹।

ਕਟੰ ਕੱਛ ਅੱਛ ਕਸੇ ਸੋਹਿੰ ਭੱਥੇ¹।

ਮਨੋ ਸੋ ਅਖਾਰੇ ਮਧੈ¹ ਨੱਟ ਲੱਥੇ² ॥ ੧੪ ॥

ਗਰੇ ਕੁੰਚਕੀ¹ ਸੇਤ ਔ ਪੀਤ² ਨੀਲੀ।

ਸਜੀ ਸੋ ਸਮੀਲੀ¹ ਸੁਠੰ ਚੱਟਕੀਲੀ²।

ਦਮਾਲੇ¹ ਬਿਸਾਲੇ ਸੁ ਕਾਲੇ ਰੁ ਪੀਲੇ।

ਸਜੇ ਸੀਸ ਸੋਹੈਂ ਮਨੋ ਖੇਤ ਖੀਲੇ¹ ॥ ੧੫ ॥

ਸਜੇ ਚੱਕ੍ਰ ਬੱਕ੍ਰੈਂ¹, ਗਜੰ-ਗਾਹ² ਤੇੜੇ³।

ਸਸੀ¹ ਔ-ਦੁਧਾਰੇ², ਕ੍ਰਦਾਂ ਪੁੰਜ ਜੋੜੇ³।

ਬਨੀ ਬਾਂਕਿ¹ ਮੂਛੈਂ, ਸਫਾ ਸੂਧ² ਦਾੜੇ।

ਛਕੈਂ ਛਾਂਣਿ ਸੁੱਖੇ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਗਾੜੇ ॥ ੧੬ ॥

ਧਰੇ ਕੰਧ ਕੋਵੰਡ ਕਾਠੋਰ ਭਾਰੇ¹।

ਕਸੇ ਕੱਟ¹ ਭੱਥੇ ਭਰੇ ਬਾਨ ਖਾਰੇ²।

ਗਰੇ ਤੇਗ ਖੰਡੇ ਧਰੇ ਢਾਲ ਪੀਠੈਂ¹।

ਕਰੈਂ ਰਾਮਜੰਗੇ ਅਰੈਂ ਓਰ ਦੀਠੈਂ¹ ॥ ੧੭ ॥

ਜਮੰਦਾਢ¹ ਪਸਤੌਲ ਖੋਖੇ² ਤਮੰਚੇ³।

ਕਸੇ ਮੱਧ ਪੇਟੀ ਲਸੈਂ ਪੁੰਜ ਸੰਚੇ¹।

ਕਿਤੈ ਸੈਹਥੀ¹ ਤੋਮਰੈਂ² ਤੱਕ ਛੱਡੈਂ।

ਤਨੰ ਢਾਲ ਸੱਤੂਨ ਕੇ ਭੇਦਿ ਕੱਢੈਂ¹ ॥ ੧੮ ॥

ਕਿਤੈ ਖੱਗ ਖੂਨੀ, ਖਪਾ ਖੱਪ ਬਾਹੈਂ¹।

¹ਭੁਵੱਟੇ (ਭੁਵੱਟੇ) ਕਮੱਠੇ (ਕਮਾਣਾ) ਸਮਾਨੈ (ਵਾਂਗ) ਬਿਕੱਟੇ (ਟੇਢੇ ਹਨ)।

¹ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ (ਝਪੱਟੈਂ) ਝਪਟ ਮਾਰ ਕੇ, (ਲਪੱਟੈਂ) ਚਿੰਬੜ ਕੇ (ਦਪੱਟੈਂ) ਦੌੜਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਜਵਾਨ। ²ਸੁੰਦਰ।

¹ਜਾਣੇ ਪੋਸਤਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਖੜੇ ਹਨ।

¹(ਕਟੰ) ਲੱਕ ਨਾਲ (ਕੱਛ) ਕਛਹਿਰੇ ਤੇ ਭੱਥੇ (ਅੱਛ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਸੇ ਹੋਏ ਸੌਂਹਦੇ ਹਨ।

¹ਵਿੱਚ। ²ਨੱਟ ਉਤਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।

¹ਕਮੀਜ਼ਾਂ, ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ। ²ਚਿੱਟੀਆਂ ਤੇ ਪੀਲੀਆਂ।

¹ਮਿਲਵੀਆਂ। ²ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਚਮਕਦਾਰ।

¹ਫੱਰਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦਸਤਾਰੇ।

¹(ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ) ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਖੇਤ।

¹ਟੇਢੇ ਚੱਕ੍ਰ। ²ਯੋਧੇ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਜੋ ਜਿਗ੍ਹਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ³ਗਲ੍ਹ 'ਚ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲੇ ਜੰਜੀਰੀਦਾਰ ਕੰਠੇ।

¹ਨੈਪਾਲੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਅਰਧ ਚੰਦ੍ਰਾਕਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ਖੋਖਰੀ। ²ਖੰਡੇ। ³ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਆਦਿ (ਪੁੰਜ) ਬਹੁਤੇ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ।

¹ਟੇਢੀਆਂ। ²ਸਾਫ਼ ਤੇ ਸਿੱਧੇ।

¹ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਭਾਰੇ ਤੇ ਕਰੜੇ (ਕੋਵੰਡ) ਧਨੁੱਸ਼ਰਖੇ ਹੋਏ ਹਨ।

¹ਲੱਕਾਂ ਵਿੱਚ। ²ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ।

¹ਬੰਦੂਕਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਵਲ ਨਿਗਾਹਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਕਟਾਰਾਂ, ਬਿਛੂਏ। ²ਖੋਖਰੀਆਂ। ³ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਸਤੌਲ।

¹(ਪੁੰਜ) ਸਾਰੇ (ਸੰਚੇ) ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ (ਲਸੈਂ) ਚਮਕਦੇ ਹਨ।

¹ਬਰਛੀ। ²ਬਰਛੇ।

¹ਵੈਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਢਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿੰਨ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰਾਂ 'ਚੋਂ (ਪਾਰ) ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਕਿਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਖੂਨ ਵਿੱਚ ਖਪਾ ਖਪ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰੰ ਕੱਟਿ ਕਾਠੀ ਉਰੈਂ ਅੱਸ੍ਰੁ ਲਾਹੈਂ।

ਕਰੈਂ ਟੂਕ ਟੂਕੇ ਧਰਾ ਪੈ ਬਿਖੇਰੈਂ।

ਮਨੋ ਬਾਢਿ ਬਾਢੀ, ਬਨੰ ਬਾਢ ਗੇਰੈਂ ॥ ੧੯ ॥

ਘਨੇ ਘਾਉ। ਖੁਲ੍ਹੇ, ਭਕਾ ਭੱਕ ਬੋਲੈਂ।

ਸਭੈ ਰੋਹ ਮੱਤੇ, ਯਕਾ ਯੱਕ ਡੋਲੈਂ।

ਕਹੂੰ ਸੈਫ ਛੋਹੀ ਸਫਾਜੰਗ ਛੁਟੈਂ।

ਕਿਤੈ ਤੇਗ ਤੀਖੇ ਗਦਾ ਦੀਹ ਉਠੈਂ ॥ ੨੦ ॥

ਕਿਤੈ ਕਾੜ ਕਾੜੈਂ ਛੁਟੈਂ ਰਾਮਜੰਗੇ।

ਕਿਤੈ ਸਾੜ ਸਾੜੈਂ ਭਿਦੈਂ ਬਾਨ ਅੰਗੇ।

ਕਿਤੈ ਸੇਲ ਭਾਲੇ ਭਲੇ ਲੈ ਨਿਸੰਗੈਂ।

ਬਲੀ ਬੀਰ ਬਾਹੈਂ ਸੁਟੈਂ ਢਾਰ ਅੰਗੈਂ ॥ ੨੧ ॥

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਜੋਰੰ ਪਰਜੋ ਆਨਿ ਭਾਰੀ।

ਲਰੈਂ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਹੱਕਾਰੈਂ ਹੱਕਾਰੀ।

ਕਟਾ ਕੁੱਟ ਮੱਚੀ ਭਯੋ ਭੱਟ ਭੇਰੈਂ।

ਫਟਾ ਫੱਟ। ਡਿੱਗੈਂ, ਧਰਾ ਪੈ ਘਨੇਰੈਂ ॥ ੨੨ ॥

ਪਟਾ ਪੱਟ। ਛੁਟੈਂ ਲਹੂ ਕੇ ਪ੍ਰਨਾਰੇ।

ਗਟਾ ਗੱਟ। ਕਾਲੀ ਛਕੈ ਮੋਦ ਧਾਰੇ।

ਚਰੈਂ ਮਾਸ ਭਾਤੰ, ਭਰੈਂ ਮਾਸਚਾਰੀ।

ਨਚੈਂ ਭੂਤ ਬਾਲਾ¹, ਘਨੀ ਦੇਤ ਤਾਰੀ² ॥ ੨੩ ॥

ਮਚੀ ਕੀਚ ਵੀਚੰ ਧਰਾ। ਧੂਰ ਦੱਬੀ।

ਮਨੋ ਲਾਲ ਸਾਰੀ। ਤਨੰ ਭੂਮਿ ਫੱਬੀ।

ਇਤੈ ਸਿੰਘ ਅੱਕਾਲ ਅੱਕਾਲ ਬੋਲੈਂ।

ਉਤੈ ਯਾ ਅਲੀ ਯਾ ਅਲੀ ਤੁਰਕ ਖੋਲ੍ਹੈਂ ॥ ੨੪ ॥

ਰਣੰ ਮੰਡਿ ਘਾਮੰਡ ਆਖੰਡ ਕੀਨੋ।

ਸੁਟਜੋ ਖੰਡ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ, ਚੰਡਿ ਚੀਨੋ।

ਸਭੈ ਹੋਨ ਸ਼ਾਹੀਦ ਹੀ ਠੀਕ ਬਾਂਛੈਂ।

¹ਵੈਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਠੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ (ਲਾਹੈਂ) ਕੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

²ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਖਿੰਡਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਜਾਣੇ (ਬਾਢੀ) ਤਰਖਾਣ (ਬਨੰ) ਜਗਲ ਨੂੰ (ਬਾਢ) ਵੱਢ ਕੇ (ਬਾਢ) ਵਢਾਂਗ ਨੂੰ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਜ਼ਖਮ।

¹ਸਾਰੇ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਮਸਤ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

¹ਤਲਵਾਰਾਂ, ਛਵੀਆਂ ਤੇ ਟਕੂਏ ਚਲਦੇ ਹਨ

¹ਭਾਰੀ ਗਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉਠਦੇ ਭਾਵ ਚਲਦੇ ਹਨ।

¹ਕਿਤੇ ਸਰੜ ਸਰੜ ਕਰਦੇ ਤੀਰ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ।

¹ਕਿਤੇ (ਸੇਲ) ਬਰਛੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਭਾਲੇ ਲੈ ਕੇ ਨਿਸੰਗ ਹੋ ਕੇ।

¹ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ (ਢਾਰ) ਤੋੜ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਸੱਦ ਸੱਦ ਕੇ ਭਾਵ ਵੰਗਾਰ ਵੰਗਾਰ ਕੇ।

¹ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਭੇੜ (ਜੰਗ) ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੱਟਣਾ ਤੇ ਕੁੱਟਣਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

¹ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ।

¹(ਸਰੀਰ) ਪਾਟ ਪਾਟ ਕੇ।

¹ਇੱਕੋ ਡੀਕ ਨਾਲ।

¹ਮਾਸ ਖਾਣੇ (ਜੀਵ) (ਭਰੈਂ) ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਸ (ਚਰੈਂ) ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਭੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ²ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਕੇ।

¹ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ।

¹ਸਾੜੀ।

¹(ਬੋਲਣ ਲਈ ਮੂੰਹ) ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਨ।

¹ਜੰਗ ਰਚ ਕੇ ਲਗਾਤਾਰ (ਘਾਮੰਡ) ਘਮਸਾਣ ਦਾ ਜੁੱਧ ਕੀਤਾ।

¹ਜਾਣੇ (ਚੰਡਿ) ਚੰਡੀ ਨੇ ਤਿੱਖੇ (ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ) ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਸੁੱਟਿਆ ਹੈ।

ਚਹੈਂ ਚੀਤ ਦੋਉ ਦਿਸੈਂ ਜੀਤ ਆਛੈਂ ॥ ੨੫ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਮਚਯੋ ਜੰਗ ਅਤਿ ਘੋਰ¹,

¹ਭਿਆਨਕ।

ਮਰੇ ਜ੍ਹਾਨ ਘੋਰੇ ਘਨੇ।

ਪੁਨ ਸਿੰਘਨ ਦੈ ਜੋਰ,

ਲਏ ਤੁਰਕ ਬਿਚਲਾਇ¹ ਸਭਿ ॥ ੨੬ ॥

¹(ਆਪਣੇ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ) ਹਿਲਾ ਲਏ।

ਸ੍ਰੈਯਾ:

ਦੈ ਕਰਿ ਜੋਰ ਤਬੈ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ,

ਮਾਰ ਕਰਯੋ ਘਮਸਾਨ ਮਹਾਨੀ।

ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਇ ਸਭੀਤ¹ ਤਬੈ,

¹ਡਰ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ।

ਅਤਿ ਦੌਰ ਚਲੀ ਸਭਿ ਹੀ ਤੁਰਕਾਨੀ।

ਏਕ ਬਿਸੰਭਰ ਮਾਂਡ ਰਹਯੋ¹ ਰਨ,

¹ਜੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਾਂਚਕ ਸੈ ਤਿਹ ਸੰਗ ਦੁਰਾਨੀ।

ਸਿੰਘ ਪਰੇ ਫਿਰ ਤਾਂ ਪਰ ਕੈ ਬਰ¹,

¹ਬਲ ਕਰਕੇ।

ਕੈਬਰ ਕੀ¹, ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਨੀ ॥ ੨੭ ॥

¹ਤੀਰਾਂ ਦੀ।

ਛੇੜਿ ਤੁਰੰਗ ਕਰੋੜਾ ਹਰੀ¹ ਤਬਿ,

¹ਕਰੋੜਾ ਸਿੰਘ।

ਜਾਇ ਬਿਸੰਭਰ ਕੇ ਢਿਗ ਢੁੱਕਯੋ।

ਦੋ ਗੁਲਕਾ¹ ਭਰ ਕੈ, ਅਰਿ ਕੈ

¹ਗੋਲੀਆਂ।

ਉਰਿ¹ ਸੁਪਾਰ ਕਢੀਂ ਤਬਿ ਸੁੱਕਯੋ²।

¹ਵੈਰੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ। ²ਸੁੱਕੀਆਂ।

ਘੂਮ ਕੈ¹ ਭੂਮਿ ਲਗਯੋ ਗਿਰਨੈ ਜਬਿ,

¹ਗੇੜਾ ਖਾ ਕੇ।

ਦੌਰ ਕੈ ਮੁੰਡ ਅਸੀ ਸੰਗ ਡੁੱਕਯੋ¹।

¹ਸਿਰ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟ ਲਿਆ।

ਮਾਨਹੁ ਅੱਸੂ ਤਰੂ ਪਰ ਤੈ,

ਕਦੂਆ ਕੱਟਿ ਸਿੰਘ ਕਰੁੰਜੜੇ ਚੁੱਕਯੋ¹ ॥ ੨੮ ॥

¹ਜਾਣੇ ਘੋੜੇ ਰੂਪ ਦਰੱਖਤ ਤੋਂ (ਬਿਸੰਭਰ ਮੱਲ ਦੇ ਸਿਰ ਰੂਪ) ਕੱਟੂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਕਰੋੜਾ ਸਿੰਘ (ਕਰੁੰਜੜੇ) ਸਬਜ਼ੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

ਜੀਤ ਭਈ ਤਬ ਸਿੰਘਨ ਕੀ,

ਸਭਿ ਹਾਰ ਕੈ ਦੌਰ ਗਏ ਅਰਿ ਸਾਰੇ।

ਮੋਦ ਹੂੈ ਸਿੰਘ ਗਜਾਇ ਉਠੇ,

ਧੁਨਿ ਉਚ ਜਕਾਰੇ ਬਜਾਇ ਨਗਾਰੇ।

ਫੇਰ ਲੁਟਯੋ ਅਸਬਾਬ ਸਭੀ,

ਤੁਰਕਾਨਨ ਕੋ ਬਹੁ ਦੈ ਲਲਕਾਰੇ।
ਉਂਟ ਤੁਰੰਗ ਲਏ ਬਹੁ ਖੱਚਰ,
ਗਾਮ ਬਜਾਰ ਲੁਟਯੋ ਬਲ ਧਾਰੇ ॥ ੨੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਫੇਰ ਪੰਥ ਤਹਿ ਤੈ ਚਢਿ ਧਾਯੋ।
ਦੇਸ ਚਾਰ ਦਿਸ ਸਭਿ ਅਪਨਾਯੋ।
ਜਿਸ ਕਾ ਜਹਾਂ ਜੋਰ ਤਬਿ ਪਰਿਯੋ।
ਕਬਜੇ ਗਾਮ¹ ਵਹੀ ਤਿਸ ਕਰਿਯੋ ॥ ੩੦ ॥

¹ਪਿੰਡ।

ਦੇਸ ਦਵਾਬਾ ਮਾਝਾ ਜੇਤਾ।
ਨਿਜ ਕਬਜੇ ਸਿੰਘਨ ਕਿਯ ਤੇਤਾ।
ਮਿਸਲਦਾਰ ਸਰਦਾਰਨ¹ ਤਬਿ ਹੀ।
ਮੁਲਕ ਮੱਲਯੋ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੩੧ ॥

¹ਮਿਸਲਾਂ (ਜੱਥਿਆਂ) ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ।

ਗਾਥ ਬ੍ਰਿਧ ਦਲ ਕੀ ਯਹਿ ਗਾਈ।
ਸੁਨੇ ਤਰਣ ਦਲ ਕੀ ਅਬਿ ਭਾਈ।
ਜਬੈ ਕਸੂਰ ਤਰਣ ਦਲ ਮਾਰੀ।
ਆਯੋ ਓਰ ਸੁਧਾਸਰ ਭਾਰੀ ॥ ੩੨ ॥
ਇਤ ਤੈ ਫਤੇ ਬ੍ਰਿਧ ਦਲ ਕੇਰੀ।
ਸੁਨ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਬਢੀ ਦਲੇਰੀ।
ਮਿਸਲ ਰਾਮਗੜੀਓਂ ਕੀ ਜੇਤੀ।
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਿ ਦਿਸ ਤੇਤੀ ॥ ੩੩ ॥

ਉਤ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਇਤੈ ਬਟਾਲਾ।
ਮੱਲਯੋ ਉਨ ਇਹੁ ਮੁਲਕ ਬਿਸਾਲਾ।
ਅਜਨਾਲਾ ਸੋਹੀਆਂ ਤੁੰਗ ਆਨਿਕ¹।

¹ਅਨੇਕਾਂ (ਪਿੰਡ)।

ਪੁਰਿ ਗੁਰਦਾਸੈਂ ਡੇਰਾ ਨਾਨਕ ॥ ੩੪ ॥
ਵਿਚ ਵਿਚ ਔਰ ਇਤੈ ਉਤ ਬਹੁ ਤਰ¹।

¹ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ।

ਦੱਬਯੋ ਦੇਸ ਘਨੱਯਨ ਬਲ ਧਰਿ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਰ ਤਰਨਤਾਰਨੈ।
ਦੂਰ ਦੂਰ ਲੋ ਔਰ ਸਾਰਨੈ ॥ ੩੫ ॥

¹ਹੋਰ ਸਾਰਿਆਂ (ਇਲਾਕਿਆਂ) 'ਚ।

ਰਾਵੀ ਤਟ¹ ਮੁਲਤਾਨ ਸੁ ਓਰੈ²।

¹ਕਿਨਾਰੇ। ²ਤਰਫ਼।

ਕੁਛ ਗੁਜਰਾਤ ਦਿਸਾ¹ ਫਰਿ ਜੋਰੈਂ।

¹ਤਰਫ਼।

ਭੰਗੀ ਸਰਦਾਰਨ ਅਪਨਾਯੋ।
ਜਿਤ ਕਿਤ ਉਨ ਨਿਜ ਪਾਉਂ ਫਲਾਯੋ ॥ ੩੬ ॥

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦਰ।

ਨੂਰ-ਮਹਿਲ, ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਦਿਰ।

'ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ।

ਭੰਗੇ', ਹਰਿਆਣੇ ਕੀ ਓਰੈਂ।

'ਪਿੰਡ।

ਆਲੂਵਾਲੀਐਂ ਦਬਜੋ ਸਜੋਰੈਂ ॥ ੩੭ ॥

ਤ੍ਰਫ ਚੂਹਣੀਐਂ ਸਿੰਘ ਨਕੱਯਨ।

ਦੇਸ ਦਬਾਯੋ ਬਹੁਤੈ ਭੱਯਨ।

'(ਨਕਈ) ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ।

ਜਾਲੰਧਰ ਗਿਰਦੈ ਸਿੰਘ-ਪੁਰੀਏ।

ਡੱਲੇ ਵਾਲੀਏ ਦੂਬੇਸੁਰੀਏ' ॥ ੩੮ ॥

'ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਈਸਰ (ਮਾਲਕ) ਬਣ ਗਏ।

ਗਿਰਦ ਫਲੌਰ ਸਤਲੁਜੈਂ ਤੀਰੇ'।

'ਕਿਨਾਰੇ।

ਮਿਸਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਵਾਲੀ ਗੀਰੇ'।

'ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਤਜੋਂ ਹੀ ਅਧਿਕੈਂ ਸਿੰਘਨ ਸ਼ਹੀਦੈਂ।

ਲਏ ਇਲਾਕੇ ਸਾਬ ਤਕੀਦੈਂ' ॥ ੩੯ ॥

'ਤਕੜਾਈ ਨਾਲ।

ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਹਰਜਾਨਾ, ਬਸੀਆਂ।

ਪੁਰਿ ਹੁਸ਼ਜਾਰ ਕਰੋੜੀਐਂ ਖਸੀਆਂ'।

'ਕਰੋੜੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਨੇ ਖੋਹ ਲਈਆਂ।

ਸੁੱਕਚੱਕੀਅਨ ਗਿਰਦ ਲਹੌਰੈਂ।

ਮੱਲਜੋ ਮੁਲਕ ਜੋਰ ਦੈ ਗੌਰੈਂ' ॥ ੪੦ ॥

'ਬਹੁਤਾ।

ਠਾਣਾ' ਬੀਚ ਕੁੱਝਰਾਂ ਵਾਲੇ।

'ਟਿਕਾਣਾ, ਭਾਵਰਾਜਧਾਨੀ।

ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਕਰਜੋ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੪੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਮੱਲਜੋ ਮੁਲਕ ਤਬਿ,

ਫਤਿ ਸਿੰਘਨ ਬਡ ਜੋਰ।

ਲਗੇ ਛਕਨ ਉਗਰਾਹਿ ਸਭਿ,

ਪਰਜੋ ਪੁਨਾ ਜਗਿ ਸੋਰ' ॥ ੪੨ ॥

'ਰੌਲਾ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਹਾਕਮ ਥਾ ਤਬਿ ਵੀਚ ਲਹੌਰ,

ਰਹਜੋ ਦਬ ਸਾਹਿ-ਤਮੂਰ ਦੁਰਾਨੀ।

ਨਾ ਉਗਰਾਹੀ ਮਿਲੈ ਤਿਸ ਕੋ ਕੁਛ,

ਸੋਰ ਮਚਜੋ ਬਹੁ ਬੀਚ ਜਹਾਨੀ।

ਦੌਲਤ ਫੌਜ ਰਹੀ ਤਿਸ ਪੈ ਨਹਿੰ,
ਪੇਸ਼ ਨ ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਚਲਾਨੀ।
ਹਾਰ ਤਿਨੈਂ ਫਿਰ ਕਾਬਲ ਤੈ,
ਨਿਜ ਮੱਦਦ ਹੇਤ ਬੁਲਾਏ ਦੁਰਾਨੀ ॥ ੪੩ ॥

ਖੋਜਾ ਹਮੀਦ ਅਬਦੁੱਲਹਿ ਖਾਂ,
ਦਲ ਦੈ ਬਹੁ ਕੈ ਬਲ¹ ਦੀਨ ਚਢਾਏ।
ਤੋਪ ਜੰਜੈਲ¹ ਜੰਬੂਰਹਿ² ਭੂਰ³,

¹ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ।

¹ਲੰਬੀ ਨਾਲੀ ਵਾਲੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ। ²ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।
³ਬਹੁਤੀਆਂ।

¹ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕ

¹ਉਹ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲੇ।

ਤਮੂਰ ਕਏ ਤਿਨ ਸੰਗ ਰਿਸਾਏ¹।
ਜਾਇ ਲੜੇ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘਹਿ ਸੋਂ ਵਹਿ¹,
ਗੁੱਝਰਾਂਵਾਲੇ ਢਿਗੈ ਬਲ ਲਾਏ।
ਸਿੰਘ ਲੜੈਂ ਗੜ੍ਹ¹ ਅੰਦਰ ਤੈ,
ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਲੜਾਇ ਤਹਯੋਂ ਭਲ ਭਾਏ¹ ॥ ੪੪ ॥

¹ਕਿਲ।

¹ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤੇ ਲਰਤਯੋਂ ਜਬਿ,
ਰੋਜ ਬੰਦੂਕ ਚਲੈ ਦਿਸ ਦੋਹੈਂ।
ਭੀਤਰ ਅੰਨ ਜਖੀਰਾ¹ ਤਬੈ ਸਭਿ,
ਸਿੰਘਨ ਕੇਰ ਨਿਖੂਟ ਗਯੋ ਹੈ।
ਬਾਹਰ ਤੈ ਨਹਿੰ ਆਵਨ ਪਾਵਨ,
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਤਬਿ ਮੱਦਦ ਕੇ ਹੈ।
ਸਿੰਘਨ ਹੋਇ ਲਚਾਰ ਵਿਚਾਰ,
ਕਹਯੋ ਲਰੀਏ ਅਬਿ ਬਾਹਰ ਹੋਹੈ ॥ ੪੫ ॥

¹ਅੰਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ।

ਬਾਹਰ ਥੀ ਤੁਰਕਾਨ ਪਰੀ ਬਹੁ,
ਭੀਤਰ ਸਿੰਘ ਹੁਤੇ ਤਹਿ ਥੋਰੇ।
ਨਾ ਨਿਕਸੈਂ ਡਰਤੇ ਵਹਿ ਬਾਹਰ,
ਤੁਰਕ ਭਿ ਨਾਹਿੰ ਸਕੈਂ ਗਢ ਤੋਰੇ।
ਭੂਖ ਪਯਾਸ ਲਚਾਰ ਕਰੇ ਸਿੰਘ,
ਸਿੱਕਾ¹ ਬਰੂਦ ਰਹਯੋ ਨਹਿੰ ਧੋਰੇ²।

¹ਗੋਲੀਆਂ। ²ਪਾਸ, ਕੋਲੇ।

ਜਾਨ ਲਯੋ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਸਹੀ,
ਮਰਨਾ ਅਬਿ ਆਇ ਪਰਯੋ ਸਿਰ ਮੋਰੇ ॥ ੪੬ ॥
ਸਾਹਿਬ ਰੱਖਕ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾ,

ਤਿਹ ਲੱਖ ਸਬੱਬ ਬਨਾਇ ਬਚਾਏ।
 ਸਾਰਾ ਭਈ ਯਹਿ ਪੰਥ ਤਈਂ ਫਿਰ,
 ਜੋ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੀਸ ਬਿਹਾਏ।
 ਚਾਰ ਦਿਸਾਨ ਤੈ ਧਾਇ ਅਏ ਸਭਿ,
 ਬਾਹਰ ਤੈ ਬਹੁ ਸਿੰਘ ਤਦਾਏ।
 ਆਨਿ ਨੁਵਾਬ ਕੇ ਪਾਸ ਕਹਜੋ ਕਿਨ,
 ਸਿੰਘ ਪਰੈਂ ਤੁਮ ਪੈ ਅਬਿ ਆਏ ॥ ੪੭ ॥
 ਭੀਤਰ ਤੈ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਕਹਜੋ,
 ਨਿਜ ਫੌਜ ਤਈਂ, ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਉਚਾਰੀ।
 ਮੱਦਦ ਹਿੰਮਤਿ ਕੀ ਕਰਿ ਹੈਂ ਗੁਰੂ,
 ਕਜੋਂ ਤੁਮ ਨੈ ਨਿਜ ਹਿੰਮਤ ਹਾਰੀ।
 ਲੇਹੁ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨ ਗੀਦੀ। ਬਨੋ ਅਬਿ,
 ਬਾਹਰ ਹੋਇ ਮਰੋ ਅਰਿ ਮਾਰੀ।
 ਕੈ ਕਿਤ ਦੌਰਿ ਬਰੋ ਬਨ ਮੈਂ,
 ਅਬਿ ਜਾਨ ਬਚੈ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੪੮ ॥
 ਜੌਂ ਠਟ ਕੈ। ਨਿਸ ਕੋ ਨਿਕਸੇ ਸਿੰਘ,
 ਭੀਤਰ ਤੈ ਅਤਿਸੈਂ ਬਲ ਕੈ ਕੈ।
 ਤਾਂਹਿ ਸਮੈਂ ਉਤ ਤੈ ਸੁ ਅਚਾਨਕ,
 ਬਾਹਰ ਤੈ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੰਘ ਐ ਕੈ।
 ਸ਼ੋਰ ਮਚਜੋ ਸਭਿ ਸੈਨ ਵਿਖੈ,
 ਡਰ ਮਾਨਿ ਚਲਜੋ ਤੁਰਕੀ ਦਲ ਪੈ ਕੈ।
 ਸਿੰਘ ਪਰੇ ਤਿਨ ਪੈ ਤਬਿ ਜੌਂ,
 ਜਿਮ ਪੁੰਜ ਅਜਾ ਪਰ ਬਾਘ ਅਨੈਕੈਂ ॥ ੪੯ ॥

'ਖਬਰ।

'ਬੀਤਦੀ ਸੀ।

'ਤਦੋਂ।

'ਕਾਇਰ।

'ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ ਕੇ।

'ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੀਆਂ (ਅਜਾ) ਬਕਰੀਆਂ ਉਪਰ (ਅਨੈਕੈਂ)
 ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ (ਬਾਘ) ਸ਼ੋਰ (ਆ ਕੇ) ਪੈਂਦੇ ਹਨ। (ਅ)
 (ਅਨੈ ਕੈ) ਆ ਕੇ।

ਮਾਰ ਮਚੀ ਤਰਵਾਰਨ ਕੀ ਤਬਿ,
 ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਅਤਿਸੈ ਹਥ ਛੁੱਟੇ।
 ਮਾਰਹਿ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕਰੈਂ ਸਭਿ,
 ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਹੱਲਾ ਕਰਿ ਉੱਠੇ।
 ਮਾਰ ਹਿਰਾਨ ਮਹਾਨ ਕਰੇ,

ਤੁਰਕਾਨਨ ਕੇ ਧਰ ਪੈ ਤਨ ਲੁੱਠੇ।
ਜਜੋਂ ਕਦਲੀ ਬਨ ਪੌਨ ਪ੍ਰਚੰਡਹਿ,
ਖੰਡਨ ਕੈ ਮਹਿ ਮੰਡਹਿ ਸੁੱਟੇ। ॥ ੫੦ ॥

'ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਲਿਟਾ ਦਿੱਤੇ।

'ਜਿਵੇਂ ਤਿੱਖੀ ਹਵਾ ਕੇਲਿਆਂ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਨੂੰ (ਖੰਡਨ ਕੈ) ਉਖੇੜ
ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੋਂ (ਮੰਡਹ) ਵੱਖ ਕਰ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਦਾਉ ਲਗਯੋ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕਾ,
ਤੁਰਕਾਨਨਿ ਸੈਨ ਸਭੀ ਬਿਚਲਾਈ।
ਤੋਮਰਾ ਤੇਗ ਬੰਦੂਖ ਛੁਰੀ,
ਬਰਛੇ ਤਿਰਛੇ^੧ ਬਹੁ ਬਾਨ^੨ ਚਲਾਈ।
ਮਾਰਿ ਸਥਾਰਾ ਅਪਾਰ ਕਰਯੋ ਤਬਿ,
ਲੁੱਥਨ ਉਪਰ ਲੁੱਥ ਚੜ੍ਹਾਈ।
ਜਜੋਂ ਬਣ ਬਾਢਿ ਤਖਾਣਨਿ ਚੀਰਿ,
ਧਰੇ ਕਰਿ ਖੰਡ ਸੁ ਗੈਰਕ ਲਾਈ। ॥ ੫੧ ॥

'ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੀ।

'ਨੇਜੇ।

'ਤਿੱਖੇ। ^੨ਤੀਰ।

'ਢੇਰ।

'ਜਿਵੇਂ ਤਖਾਣਾਂ ਨੇ ਜੰਗਲ ਵੱਢ ਕੇ ਚੀਰ ਕੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕੇ ਗੇਰੂ
ਲਾ ਕੇਰੱਖੇ ਹਨ।

ਦੌਰਿ ਨਿਬਾਬ ਲਹੌਰ ਦਿਸਾ ਚਲਯੋ,
ਤਜ ਕੈ ਤਬਿ ਹੀ ਨਿਜ ਡੇਰੈਂ।
ਔਰ ਸਭੀ ਦਲ ਹੋਇ ਸਭੀਤਾ,
ਭਗਯੋ ਦਹਿਲਾਇ^੧ ਤਬੀ ਬਿਨ ਦੇਰੈਂ।
ਸਿੰਘ ਪਿਛਾਹਿ ਪਰੇ ਤਿਨ ਕੇ ਫਿਰ,
ਧਾਇ ਕੈ ਦੈ ਕਰਿ ਜੋਰ ਵਧੇਰੈਂ।
ਜਜੋਂ ਮ੍ਰਿਗ ਪੁੰਜਨ ਪੈ ਸੁਤ ਸ਼ੋਰ,
ਪਰੈਂ ਬਹੁ ਧਾਇ^੨ ਸੁ ਮਾਰਿ ਨਿਬੇਰੈਂ ॥ ੫੨ ॥

'ਡਰ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ।

'ਕੰਬ ਕੇ।

'ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਹਰਨਾਂ ਤੇ ਸ਼ੋਰਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮਾਰਿ ਭਗਾਇ ਤੂਕਾਨ ਤਈਂ,
ਫਿਰ ਸਿੰਘਨ ਲੋਟਾ ਲੁਟਯੋ ਤਿਨ ਡੇਰੈਂ।
ਉਂਟ ਤੁਰੰਗ ਲਏ ਬਹੁ ਖੱਚਰ,
ਔਰ ਲੁਟਯੋ ਅਸਬਾਬ ਵਧੇਰੈਂ।
ਤੋਪ ਰਹੀ ਤਹਿ ਜੋ ਤੁਰਕਾਨਿ,
ਲਈ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਸੁਈ^੧ ਬਿਨ ਦੇਰੈਂ।
ਦੇਖਹੁ ਲਾਖ ਸਬੱਬਨ ਮੈਂ,
ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਰਖਯੋ ਗੁਰੁ ਸੈ ਲਖਿ ਚੇਰੈਂ ॥ ੫੩ ॥
ਸ਼ਾਹਿ ਤੈਮੂਰ ਤਬੈ ਖਿਝ ਕੈ ਬਹੁ,

'ਮੁੜ ਕੇ।

'ਉਹ।

'ਆਪਣਾ ਸਿੱਖ ਜਾਣ ਕੇ।

ਕਾਬਲ ਤੈ ਨਿਜ ਸੈਨ ਮੰਗਾਈ।

ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਤਬੈ ਜੁਗ-ਤੁੰਮਲਾ¹,

ਭੇਜ ਦਏ ਪਹੁੰਚੇ ਵਹਿ ਆਈ।

ਨਾਜ਼ਮ ਆਜ਼ਮ¹ ਖਾਨ-ਬੁਲੰਦ,

ਰੁਤਾਸ¹ ਵਿਖੇ ਬਿਰਯੋ ਇਕ ਆਈ।

ਕੋਟਿ-ਸਿਆਲ¹ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਇਕ,

ਖਾਨ ਜਹਾਨ ਸ੍ਰਦਾਰ ਬਡਾਈ ॥ ੫੪ ॥

ਪੈ ਇਤ ਤੈ ਮਿਲ ਕੈ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ,

ਮਾਰਿ ਦੁਰਾਨੀ ਦਏ ਬਿਚਲਾਏ¹।

ਠੌਰ ਅਨੇਕਹਿ ਜੰਗ ਭਏ,

ਕਰਿ ਅੰਗ ਸੁ ਭੰਗ ਲਚਾਰ ਮਹਾਂਏ¹।

ਕੇਤਿਕ ਫੇਰ ਪਿਛਾਂਹਿ ਫਿਰੇ,

ਬਹੁ ਧਾਇ ਲਹੌਰਹਿ ਮੱਧ ਧਸਾਏ।

ਘਾਇਲ¹ ਜਾਇ ਪਰੇ ਅਨਿਕੈਂ ਘਰ,

ਭੂਰ¹ ਮਰੇ ਲਰ ਕੈ ਸਮੁਹਾਏ² ॥ ੫੫ ॥

ਜੋਰ ਅਤੀ ਫਰ ਕੈ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ,

ਔ ਕਰਿ ਕੈ ਮਿਲਿ ਉੱਦਮ ਭਾਰੀ।

ਦੇਸ ਘਨੋ ਉਗਰਾਹਿ ਛਕਯੋ,

ਕਬਜੇ ਨਿਜ ਕੀਨ ਸੁ ਚੀਨ¹ ਅਪਾਰੀ।

ਪਾਰ ਝਨਾਉਂ ਤਬੈ ਲਖਿ¹ ਖਾਲਸੇ,

ਕਾਲ ਸੇ¹ ਹੋਇ ਕਰੇ ਅਰਿ ਖੂਰੀ।

ਜਾਨ ਲਯੋ ਤੁਰਕਾਨ ਤਬੈ,

ਅਬਿ ਸਿੰਘ ਭਵੈਂ ਨ੍ਰਿਪ ਯੇ ਬਲਕਾਰੀ¹ ॥ ੫੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਨੈ ਕਰਯੋ ਤਬਿ,

ਸਰ ਬੁਲੰਦ ਖਾਂ ਕੈਦ।

ਪਿਖਿ ਮੌਕਾ ਤਿਨ ਯੋਂ ਕਹਯੋ,

ਛੂਟਨ ਕੀ ਓਮੈਦ¹ ॥ ੫੭ ॥

ਕਾਬਲ-ਪਤਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਜੋ,

¹ਦੇ ਜੱਥੇ।

¹ਵੱਡਾ ਸੂਬਾ।

¹ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਜ਼ੇਹਲਮ 'ਚ ਇਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ।

¹ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿੱਚ।

¹ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੇ।

¹ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਦੁਖੀ ਕੀਤੇ।

¹ਜ਼ਖ਼ਮੀਂ।

¹ਬਹੁਤੇ। ²ਸਾਹਮਣੇ।

¹ਜਾਣੇ।

¹ਲੰਘ ਕੇ।

¹ਕਾਲ ਵਰਗੇ।

¹ਇਹ ਬਲਵਾਨ ਸਿੰਘਰਾਜੇ ਹੋਣਗੇ।

¹ਆਸ ਨਾਲ।

ਹੈ ਵਡ ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ।

ਸਰ ਬੁਲੰਦ ਖਾਂ ਚਚਾ ਤਿਸ,

ਨਾਜਮ ਆਜਮ ਯਾਹਿ' ॥ ੫੮ ॥

'ਇਹ ਭਾਵ ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸੂਬਾ।

ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਨੈ,

ਕਰ ਕੈ ਤਿਸ ਕੋ ਕੈਦ।

ਛੋਡ ਦਯੋ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ,

ਬਿਨ ਹੀ ਖੌਫ ਉਮੈਦ' ॥ ੫੯ ॥

'ਡਰ ਤੇ ਆਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਜਗਤ ਬੀਚ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ,

ਅਮਰ ਰਹੈ ਜਸ ਨੀਕ।

ਤਾਂਤੇ ਤੁਮ ਕੋ ਚਾਹੀਏ,

ਕੀਨੀ ਏਹੀ ਠੀਕ ॥ ੬੦ ॥

ਬਾਤ ਸੁਨਤ ਯਹਿ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ,

ਦਯੋ ਦੁਰਾਨੀ ਛੋਰ।

ਕੀਓ ਅਟਕ ਤੈ ਪਾਰ ਵਹਿ,

ਖਿਲਤ' ਖਰਚ ਦੈ ਹੋਰ ॥ ੬੧ ॥

'ਪੁਸ਼ਾਕ, ਸਿਰੋਪਾਉ।

ਸਰ ਬੁਲੰਦ ਖਾਂ ਜਾਇ ਕੈ,

ਕਾਬਲ-ਪਤਿ ਕੇ ਪਾਸ।

ਮਹਿਮਾਂ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਕੀ ਕਰੀ,

ਸੁਨਿ ਸ਼ਹਿ ਖੁਸ਼ਿ ਹੈ ਖਾਸ' ॥ ੬੨ ॥

'ਬਹੁਤਾ।

ਦੋਇ ਲਾਖ ਕਾ ਮੁਲਕ ਜੋ,

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲ ਚੁਫੇਰ।

ਪੱਟਾ' ਲਿਖ ਕੈ ਪਠ ਦਯੋ,

'ਸਨਦ, ਅਧਿਕਾਰ ਪੱਤ੍ਰ।

ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਭਲੇਰ' ॥ ੬੩ ॥

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਸਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਹੁਤੋ,

ਤਬੈ ਉਨੀਸ ਵਿਚਾਰਿ'।

'ਤਦੋਂ ੧੮੧੯ ਬਿ: ਸੰਮਤ ਸੀ ਵਿਚਾਰ ਲਉ।

ਇਤੀ ਭਯੋ ਯਹਿ ਧਯਾਇ ਅਬਿ,

ਗੁਰੂ ਪਦ ਪਦਮ ਜੁਹਾਰਿ ॥ ੬੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਉਰਮਲ ਟਾਂਡੇ ਔਰ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਕਾ ਜੰਗ, ਰੁਤਾਸ ਛੁਡਾਵਨ, ਦੁਰਾਨੀ ਸਰ ਬੁਲੰਦ ਖਾਂ ਕੋ ਕੈਦ ਕਰਿ ਛੋਡਨ, ਮੁਲਕ ਮੱਲਨ ਪ੍ਰਸੰਗ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀਸਮੋਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. {ਜੈਨ ਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸਰਹੰਦ ਉਜਾੜਨੀ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਮੱਲਣੇ}

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੈ,
ਮਿਟਤਿ ਮੋਹ ਦੁਖ ਦੁੰਦਾ।
ਜਜੋਂ ਘਨਾ ਵਰਸੇ ਧੂਰਿ ਤਪ²,
ਦੁਰਭਿਖਾ ਤਿਰਖਾ² ਬੰਦ ॥੧॥
ਮਾਰਿ ਜੈਨ ਖਾਂ ਕੇ ਤਈਂ,
ਕਰੀ ਸਰੁੰਦ ਉਜਾਰ।
ਮੁਲਕ ਦਬਾਯੋ ਪੰਥ ਜਜੋਂ,
ਸੁਨੋ ਕਥਾ ਵਹਿ ਸਾਰਾ ॥੨॥
ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਲਗਜੋ,
ਦਿਨ ਦਿਨ ਬਢਨ ਪ੍ਰਤਾਪ।
ਮਕਰ ਬਿਤੇ ਜਜੋਂ ਦਿਨ ਬਢਤ,
ਦੁਤੀਆ ਸਸੀ ਮਿਲਾਪਾ ॥੩॥

¹ਉਪਦ੍ਰਵ, ਵਿਘਨ।

²ਬੱਦਲ। ²ਤਪਸ਼।

³ਕਾਲ, ਕਹਿਤ। ²ਪਿਆਸ, ਤੇਹ।

⁴ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

⁵ਮਕਰਰਾਸ਼ੀ (ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ) ਦੇ ਬਤੀਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਦਿਨ ਵਧਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਤੋਂ (ਮਗਰੋਂ ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ ਵਧਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਨ) ਚੰਦ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਮਾਘ ਦੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਮਕਰਰਾਸ਼ੀ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ)।

ਮੱਲਜੋ ਮੁਲਕ ਪੰਜਾਬ ਜਬਿ,
ਪੰਥ ਜੋਰਿ ਸਮਸ਼ੋਰਿ।
ਚੜ੍ਹੇ ਫੇਰ ਸਰਹੰਦ ਪੈ,
ਹੈ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਦਲੇਰ ॥੪॥
ਜੈਨ ਖਾਨ ਨਾਜਮ ਹੁਤੋ,
ਤਬਿ ਜੋ ਬੀਚ ਸਰੁੰਦ।
ਸੋ ਚੜ੍ਹ ਕਰਿ ਕਿਤ ਗਯੋ ਥਾ,
ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਬੁਲੰਦਾ ॥੫॥

⁶ਉੱਚਾ ਭਾਵ ਲੰਮਾ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਪੰਥ ਚਢ੍ਹੋ ਤਬਿ ਪਾਇ ਕੈ ਸਾਰਾ,
ਸਰੁੰਦ ਪੈ ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹਾ ਬਜੈ ਹੈਂ।
ਤੁੰਗਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰੇ ਅਗਵਾਨ,
ਛੁਟੇ ਫਰਰੇ ਸਮ ਬੀਜ ਲਸੈ ਹੈਂ।
ਪੇਖਿ ਜਿਨੈ ਅਰਿ ਲੱਜਤ ਭੱਜਤ,

⁷ਖਬਰ।

⁸ਭਾਰੀ ਧੌਂਸੇ।

⁹ਉੱਚੇ।

¹⁰ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੇ ਹਨ।

ਜਾਇ ਲੁਕੈਂ ਮਧ ਖੋਹ ਗਿਰੈਂ। ਹੈਂ।
ਆਇ ਮਿਲਜੋ ਪਟਲੇਸ। ਤਬੈ,
ਨਿਜ ਲੈ ਕਰਿ ਸੈਨ ਸੁ ਪੰਥ ਮਧੈ ਹੈਂ ॥ ੬ ॥
ਬੀਰ ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਧੀਰ ਮਹਾਂ,
ਰਣ-ਚੀਰ ਹਮੀਰ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਮਹਾਨੈਂ।।
ਸਿੰਘ-ਬੁਲਾਕੀ ਗਜੈਪਤਿ-ਸਿੰਘ,
ਅਨੂਪ ਹਰੀ ਸਮ ਔਰ ਕਿਤਾਨੈਂ।।
ਸੰਗ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਪੰਥਹਿ ਆਨਿ,
ਲਏ ਨਿਜ ਹੀ ਨਿਜ ਸੈਨ ਸੰਗਾਨੈਂ।।
ਰਾਤਹਿ ਰਾਤ ਢੁਕੇ ਢਿਗ ਆਨਿ
ਸਰੁੰਦਿ, ਸਮਾਂ ਪਿਖਿ ਨੀਕ ਸੁਜਾਨੈ ॥ ੭ ॥
ਹੈ ਕਰਿ ਪਾਰ ਸਤਦ੍ਰਵ। ਤੈ,
ਤਬਿ ਛੈਲ। ਮਝੈਲ ਅਏ ਮਿਲਿ ਧਾਈ।
ਕੋਪ ਹੁਤੇ ਸਭਿ ਕੇ ਅਤਿਸੈ ਮਨਿ,
ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੀ ਚਹਿੰ ਬੇਖ। ਗਵਾਈ।
ਮਾਰਿ ਉਜਾਰਿ ਸਰੁੰਦਹਿੰ ਕੋ,
ਚਹਿੰ ਲੁੱਟ ਕੈ ਪੁੱਟ ਕੈ ਖਾਕ ਮਿਲਾਈ।
ਲੂਟ ਮਚਾਇ ਦਈ ਮਧ ਦੇਸੰ,
ਸਰੁੰਦ ਢਿਗੈਂ ਢੁਕਿ। ਪੈ ਸਭਿ ਆਈ ॥ ੮ ॥
ਤੀਸ ਹਜਾਰਕ ਸਿੰਘ ਜਰਾਰ।,
ਹੁਤੇ ਅਸਵਾਰ ਲੜਾਕ ਉਦਾਰੈਂ।
ਔਰਹਿੰ ਪੈਦਲ ਤੈ ਅਸਵਾਰ,
ਲੁਟੇਰੇ ਬਧੇਰੇ ਮਿਲੇ ਸੁ ਅਪਾਰੈਂ।
ਗਾਮ ਸੁ ਧਾਮ ਤਮਾਮ ਲੁਟੇ
ਤੁਰਕਾਨਨ ਕੇ, ਕਰਿ ਆਮ ਲਚਾਰੈਂ।।
ਫੌਜ ਹੁਤੀ ਸਰਹੰਦ ਵਿਖੈ ਤਬਿ,
ਸੋ ਸਭਿ ਜੰਗ ਹਿਤੈ ਭਈ ਤਜਾਰੈਂ ॥ ੯ ॥
ਸਾਰ ਗਈ ਜਬਿ ਨਾਜਮ ਪੈ।,
ਇਹੁ ਆਜਮ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸੁ ਬਿਸੇਸੈਂ।।
ਸੋ ਤਬਿ ਭੂਰ। ਬੰਦੋਬਸਤੈਂ,

'ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ।
'ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਰਾਜਾ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ)।
'ਬਹੁਤਾ ਜੰਗ ਨੂੰ ਚੀਰਨ ਵਾਲਾ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ।
'ਗਜਪਤਿ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਕਿਤਨੇ ਹੀ।
'ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ।
'ਸਤਲੁਜ।
'ਸੁੰਦਰ ਜਵਾਨ।
'ਜੜ੍ਹ।
'ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।
'ਬਹਾਦਰ (ਸੂਰਮੇ)।
'ਬਹੁਤੇ ਦੁਖੀ ਕਰਕੇ।
'ਸੂਬੇ ਪਾਸ।
'ਬਹੁਤੇ ਵੱਡੇ (ਬਹਾਦਰ) ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ।
'ਬਹੁਤਾ।

ਕਰਤੋ ਫਿਰਤੋ ਮੱਧ ਦੌਰੇ ਸੁ ਦੇਸੈਂ।

ਪਾਇ ਸੁ ਸਾਰ ਸਰੁੰਦ ਦਿਸਾ ਚਲ

ਆਵਤ ਭਾ ਬਿਨ ਦੇਰ ਪਰੇ ਸੈਂ।

ਸਿੰਘਨ ਪਾਇ ਕੈ ਭੇਤ ਸੁ ਧਾਇ ਕੈ,

ਘੇਰ ਲਯੋ ਤਹਿ ਜਾਇ ਕੈ ਵੇਸੈਂ ॥ ੧੦ ॥

ਗਾਮ ਬੁਲਾੜੇ ਦਿਸਾ, ਜਹਿ ਜੈਨ ਖਾਂ

ਪੀਰਹਿ ਕੇਰ ਮੁਕਾਨ ਅਬੈ ਹੈ।

ਤੀਨਕ ਕੋਸ ਸਰੁੰਦਹਿ ਤੈ,

ਬਡ ਹੋਇ ਗਯੋ ਭਟ-ਭੇਰਾ ਤਬੈ ਹੈ।

ਜੰਗ ਅਭੰਗ ਮਚਯੋ ਤਿਸ ਸੰਗ,

ਨਿਸੰਗ ਕਟੇ ਭਟਾ ਅੰਗ ਜਬੈ ਹੈ।

ਮੇਲਨ ਤੀਰ ਬੰਦੂਖ ਗੁਲੇਲਨ

ਕਰਿ, ਪਰਯੋ ਰਣ ਬੀਰ ਢਬੈਂ ਹੈ ॥ ੧੧ ॥

ਜੇਤਿਕ ਥੇ ਤੁਰਕੂ ਸਰਦਾਰ

ਅਪਾਰ, ਉਸੀ ਤਬਿ ਦੇਸ ਮਝਾਰੇ।

ਲੈ ਨਿਜ ਹੀ ਨਿਜ ਸੈਨ ਅਏ ਵਹਿ,

ਜੇਰਾ ਹਕੂਮਤ ਨਾਜਮ ਸਾਰੇ।

ਨਿਕਸੀ ਬਹੁ ਫੌਜ ਸਰੁੰਦਹਿ ਤੇ,

ਤਬਿ ਤੋਪ ਜੰਬੂਰੇ ਲਏ ਸੰਗ ਭਾਰੇ।

ਔਰ ਤੂਕਾਨ ਮਹਾਨ ਭਈ

ਇਕਠੀ, ਰਣ ਦੀਨ ਮਜ਼ਬ ਵਿਚਾਰੇ ॥ ੧੨ ॥

ਦੀਹ ਦਮਾਮਿਨ ਪੈ ਦੁਹਿਰੀ,

ਦਿਸ ਦੋਇਨ ਤੈ ਤਬਿ ਚੋਟ ਪਰੈ ਹੈ।

ਢੋਲ ਨਗਾਰੇ ਘਨੇ ਸੁਤਰੀ²

ਘਹਿਰੈਂ¹, ਰਵ ਮਾਰੂ² ਬਜਾਇ ਲਰੈ ਹੈਂ।

ਦੋ ਦਿਸ ਤੈ ਰਿਸ ਕੈ ਲਰਹੀਂ,

ਖਿਸਕੈਂ ਨਹਿ ਪੈਰ ਨ ਪੈਰ ਹਰੈ ਹੈਂ।

ਦੀਨ ਮਜ਼ਬਹਿ ਹੇਤ ਅਜ਼ਬ,

ਗਜ਼ਬ ਲਰੈਂ ਦਿਸ ਦੋਇ ਭਰੈਂ ਹੈਂ ॥ ੧੩ ॥

¹ਦੇਰ ਪੈਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਭੇੜ।

¹ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਇਆ।

¹ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ।

¹ਬਰਫ਼ਿਆਂ।

¹ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੇ ਢੰਗ ਦਾ ਜੰਗ ਪਿਆ ਹੈ।

¹ਅਧੀਨ ਸਨ।

¹ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

¹ਵੱਡਿਆਂ ਪੌਸਿਆਂ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁਹਰੀ ਚੋਟ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

¹ਬਹੁਤੇ। ²ਉਠਾਂ ਤੇ ਲੱਦੇ ਹੋਏ।

¹ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ। ²ਮਾਰੂਰਾਗ ਦੀ ਅਵਾਜ਼।

¹ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ।

¹(ਆਪੋ ਆਪਣੇ) ਦੀਨ ਮਜ਼ਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ

ਕਾਲ ਨਚੜੋ ਤਹਿੰ ਆਨ ਸਚੜੋ,
ਨਹਿੰ ਕੋਇ ਤਚੜੋ ਚਹਿ ਜੰਗ ਤਹਾਂਏ।
ਯੱਦਪਿ ਧੈਰ ਧਰੇ। ਲਰ ਹੈਂ ਸਭਿ,
ਪੈਰ ਪਿਛਾਹਿੰ ਨ ਕੋ ਇਕ ਚਾਏ।
ਤੱਦਪਿ ਸਿੰਘ ਲਰੈਂ ਤਨ ਦੈ,
ਤੁਰਕੂ ਲਰ ਹੈਂ ਸਭਿ ਜਾਨ ਬਚਾਏ।
ਜੁੱਧ ਅਖੀਰ ਸੁ ਬੀਰ ਕਹੇਂ,
ਹਰਿ ਗਜਾਨ ਸੁ ਗਜਾਨ ਦੈ ਖੂਬ ਲਗਾਏਂ॥ ੧੪ ॥

ਜੁੱਥਨ ਜੁੱਥ ਅਲੁੱਥ-ਪਲੁੱਥਹਿ,
ਲੁੱਥਨ ਉੱਪਰ ਲੁੱਥ ਚਢਾਈ।
ਰੁੰਡ ਬਿਤੁੰਡ ਪਰੇ ਝੁੰਡ ਝੁੰਡਨ,
ਮੁੰਡਨ ਕੁੰਡਨ ਸੋਣ ਭਰਾਈ।

ਸੱਥਲ ਹੱਥ ਭੁਜਾ ਕੱਟਿ ਮੱਥ,
ਸੁਪੱਥ ਕੁਪੱਥ ਕਰੜੋ ਇਕਸਾਈ।

ਕਿੰਸਕ ਸੇਂਬਲ ਕੋ ਬਨ ਫੂਲ
ਝਰੜੋ ਜਨੁ ਔਨਿ ਸਬੀਰਨਿ ਛਾਈ॥ ੧੫ ॥

ਅੱਸ੍ਰ ਕਟੇ ਕਿਤ ਉੱਟ ਲਟੇ,
ਗਜ ਪੇਟ ਫਟੇ ਬਿਨ ਸੁੰਡ ਲਚਾਰੀ।

ਬੀਰ ਪਰੇ ਤਰਫੈਂ ਕਿਤ ਘਾਇਲ,
ਆਬਹਿੰ ਆਬ ਸ਼ਿਤਾਬ ਉਚਾਰੀ।

ਅੰਗਨ ਸੰਗ ਸਕੀਰਣ ਕੀਨ
ਧਰਾ, ਪਲ ਸੋਣਤ ਸੰਗ ਅਪਾਰੀ।

ਮਾਨਹੁ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਨ ਸ਼ਗੁਨ

ਅਸਚਰਜ ਤੇ (ਗਜਬ) ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ (ਭਰੈਂ ਹੈਂ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਲੜਦੇ ਹਨ।

‘ਸੱਚ ਜਾਣੋ।

‘ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਜੰਗ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ।

‘ਭਾਵੇਂ ਧੀਰਜ ਧਾਰ ਕੇ।

‘ਸੂਰਮੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅਖੀਰਲਾ ਜੰਗ ਹੈ, ਗਿਆਨ
ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਚੰਗਾ (ਗਜਾਨ) ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ
ਲੜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

‘ਜੱਥਿਆਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਉਲੱਦ ਪੁਲੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

‘ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਬਿਨਾਂ ਮੂੰਹਾਂ ਤੋਂ ਧੜ ਤੇ ਸਿਰ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ
ਲਹੂ ਨਾਲ ਕੁੰਡ (ਟੋਏ) ਭਰ ਗਏ।

‘ਪੱਟ, ਹੱਥ ਤੇ ਮੱਥੇ ਕੱਟ ਕੇ ਚੰਗੇ ਇਕਸਾਰ ਰਾਹ ਤੋਂ ਕੁਰਾਹ
ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

‘ਜਾਣੋ ਕੇਸੂ ਤੇ ਸਿੰਬਲ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਵਿੱਚੋਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਝੜਨ ਵਾਂਗ
ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਢੱਕ ਲਿਆ ਹੈ।

‘ਕਿਤੇ ਘੋੜੇ ਕੱਟੇ ਪਏ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਉਠ ਲਿਟੇ ਪਏ ਹਨ, ਕਿਤੇ
ਪੇਟ ਫਟੇ ਹਾਥੀ ਸੁੰਡ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਖੀ ਪਏ ਹਨ।

‘ਕਿਤੇ ਸੂਰਮੇਂ ਜ਼ਖਮੀਂ ਹੋਏ ਪਏ ਤੜਫਦੇ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ
ਛੋਟੀ (ਮੁੱਖੋਂ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

‘ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮਾਸ ਤੇ ਲਹੂ ਨਾਲ (ਅਪਾਰੀ) ਬਹੁਤੀ
ਧਰਤੀ ਢੱਕ ਦਿੱਤੀ।

ਸੁਹਾਗ ਸਨੀ ਚੁਨਰੀ ਧਰ ਧਾਰੀ' ॥ ੧੬ ॥

ਸਜਾਲ ਸ੍ਰਾਨ ਗਿਐਂ ਬ੍ਰਿਕ ਕਾਕ,
ਬਿਲਾਕ ਇਲੈਂ ਬਹੁ ਆਮਿਖ ਖੈਰੈਂ'।

ਖੇਤ ਖਵੀਸ ਖਰੇ ਖੁੱਲਿ ਖੋਪਰੀ
ਖਾਵਤ, ਭੈਰਵਿ ਭੂਤ ਨਚੈ ਹੈਂ'।

ਜੋਗਨਿ ਚੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪਿਸਾਚਨਿ,
ਸੁੱਣਤ ਖੱਪਰ ਪੂਰਿ ਅਚੈ ਹੈਂ'।

ਮਾਨਹੁ ਲੂਟ ਮਚੀ ਦਿਹਲੀ ਕਿਤ,
ਖੇਲਤ ਫਾਗ ਸਰਾਗ ਸਿੰਚੈ ਹੈਂ' ॥ ੧੭ ॥

ਆਂਤ ਗਰੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਧਰੇ,
ਅਨੁਰਾਗ ਭਰੇ ਕਿਲਕੈ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ'।

ਪਾਰਤ ਐਲ ਚੁਰੈਲ ਡਕਾਰਤ,
ਮਾਰਤ ਹਾਂਕ ਅਥਾਹ ਸੁ ਬੈਨਾ'।

ਮੁੰਡਨ ਸੋਂ ਗਜ ਖਾਲ ਭਰੀ,
ਸ਼ਿਵ ਬੈਲ ਲਦਯੋ ਤਰਬੂਜਨ ਐਨਾ'।

ਹੇਰਿ ਹਿਰਾਨ ਰਹੇ ਅਸੁਰੈਂ ਸੁਰ',
ਸਿੰਘਨ ਸੰਗ ਲਰਯੋ ਅਸ ਜੈਨਾ' ॥ ੧੮ ॥

ਘੋਰ ਘਤਯੋ ਘਮਸਾਨ ਘਨੋ,
ਘਨ ਸੇ ਘੁਮਡੇ ਦਲ ਦੋਇ ਦਿਸੈ ਹੈਂ'।

ਧੂਰਿ ਚਢੀ ਨਭ ਸੂਰ ਗਯੋ ਦਬ,
ਸੂਰ ਬਰੇ ਬਹੁ ਹੂਰਨ ਐਰੈਂ'।

'ਜਾਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਗਨ ਲਈ ਧਰਤੀ ਨੇ ਸੁਹਾਗ ਭਰੀ
ਚੁੰਨੀ ਧਾਰੀ ਹੈ।

'ਗਿੱਦੜ, ਕੁੱਤੇ, ਗਿਰਝਾਂ, ਬਘਿਆੜ, ਕਾਂ, ਬਿੱਲੇ ਤੇ ਇੱਲਾਂ
ਬਹੁਤਾ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਖਵੀਸ (ਜਿੰਨ, ਦੇਉ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ
ਖੋਪਰੀਆਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭੈਰੋਂ ਤੇ ਭੂਤ ਨਚਦੇ ਹਨ।

'ਤੇਜ ਜੋਗਣੀਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਤੇਜ ਭੂਤਨੀਆਂ ਲਹੂ ਦੇ ਖੱਪਰ
ਭਰ ਕੇ ਪੀਂਦੀਆਂ ਹਨ।

'(ਫਾਗ) ਹੋਲੀ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ (ਸਰਾਗ) ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ (ਰੰਗ) ਸਿੰਚੈ
ਹੈਂ' ਛਿੜਕਦੇ ਹਨ।

'ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਫੌਜ (ਭੂਤ ਆਦਿ) ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਂਦਰਾਂ ਗਲ ਵਿੱਚ
ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਭਰ ਕੇ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।

'ਚੁੜੇਲਾਂਰੋਲਾਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਤੇ ਡਕਾਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, (ਸੁ)
ਉਹ (ਅਥਾਹ) ਬਹੁਤੀਆਂ (ਬੈਨਾ) ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹਾਕਾਂ
ਮਾਰਦੀਆਂ ਹਨ।

'(ਸ਼ਿਵ ਨੇ) ਹਾਥੀ ਦੀ ਖਲ (ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ) ਸਿਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰ
ਲਈ ਹੈ ਜਾਣੇ ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਨੇ (ਐਨਾ) ਚੰਗੇ ਮਤੀਰਿਆਂ ਦਾ
ਬੈਲ ਲੱਦਿਆ ਹੈ।

'ਦੈਂਤ ਤੇ ਦੇਵਤੇ।

'ਜੈਨ ਖਾਂ ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ।

'ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਦਲ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਉੱਛਲ ਕੇ ਆਏ ਤੇ
ਬਹੁਤਾ ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ ਪਾਇਆ।

'ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ (ਐਸੀ) ਧੂੜ ਚੜ੍ਹੀ (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਸੂਰਜ
ਢੱਕਿਆ ਗਿਆ, ਬਹੁਤੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਹੂਰਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਵਰ
ਲਿਆ।

ਇੰਦ-ਬਧੂ ਸਮ ਆਨਨ ਸੂਰਨ,
ਕੂਰਨ ਕੇ ਜਰਦੀ ਜਰਦੈ ਹੈਂ।

‘ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੀਚ ਵਹੁਟੀਆਂ ਵਰਗੇ ਲਾਲ ਹਨ ਅਤੇ
ਕਾਇਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪਲਿੱਤਣ ਨਾਲ ਪੀਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਾਰਹਿ ਮਾਰ ਰਟੈਂ ਲਲਕਾਰ,
ਉਘਾਰਿ ਮਨੋ ਭਟ ਸੌਚੀ ਖਿਲੈ ਹੈਂ ॥ ੧੯ ॥

‘ਸੂਰਮੇਂ ਲਲਕਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਲੋ ਮਾਰ ਲੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੂਰਮੇਂ
(ਉਘਾਰਿ) ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਜਾਣੇ (ਮੱਲਾਂ ਵਾਂਗ) ਸੌਚੀ (ਤਲੀਆਂ
ਮਾਰਨ ਦੀ ਖੇਡ) ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤੀਸ ਹਜਾਰਕ ਸਿੰਘ ਜੁਵਾਨ,
ਤੂਕਾਨਿ ਮਹਾਨ ਜੁਰੀ ਤਹਿ ਆਈ।
ਮਾਰਿ ਤ੍ਰਵਾਰ ਹੁਲਾਰਿ ਭੁਜਾ ਭੱਟਾ,
ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਦੁਫਾਰ ਕਰਾਈ।
ਦੋ ਦਿਸ ਤੈ ਰਿਸ ਤੈ ਗੁਲਕਾ
ਸਰ ਡਾਰਤ, ਸਾਵਨ ਮੇਘ ਲਜਾਈ।

‘ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਬਾਂਹਾਂ ਉਲਾਰ ਕੇ।

‘ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਤੀਰ ਸੁਟਦੇ ਭਾਵ
ਮਾਰਦੇ ਹਨ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ) ਸਾਵਣ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਬੱਦਲ
ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜੋਧਨ ਜਾਮ ਜੁਗੈਂ ਜੁਟਿ ਜੰਗਿ,
ਧਰਾ ਸਭਿ ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਬਨਾਬੀ ॥ ੨੦ ॥

‘ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਦੋ ਪਹਿਰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟ ਕੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ
ਗੁਲਾਲ (ਵਾਂਗ ਗਾਹੜੀ) ਲਾਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ।

ਐਨ ਲਖਯੋ ਤਬਿ ਜੈਨਹਿ, ਗੈਨ
ਦਸੇ ਦਿਸ ਨੈਨ ਪਸਾਰ ਜਬੈ ਹੈ।

‘ਜਦੋਂ ਜੈਨੇ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਦਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ
ਦੇਖਿਆ ਤਦੋਂ।

ਸਿੰਘਹਿ ਸਿੰਘ ਦਿਸੈਂ ਭਟ ਸਾਯੁਧ,
ਬੁੱਧਿ ਗਈ ਯੁੱਧ ਕੈਸ ਥਵੈ ਹੈਂ।

‘ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਸੂਰਮੇਂ ਸਿੰਘ ਹੀ ਸਿੰਘ ਦਿਸਦੇ ਹਨ (ਜੈਨੇ ਦੀ)
ਬੁੱਧ ਮਾਰੀ ਗਈ (ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਜੰਗ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ?

ਜਾਨ ਲਯੋ ਅਬਿ ਜਾਨ ਬਚੈ ਨ,
ਭਗਾਨ ਬਨੈ ਸਿੰਘ ਜਾਨ ਨ ਦੈਰੈਂ।
ਜੂਝ ਮਰੋਂ ਰਣ ਰੂਝ ਲਰੋਂ ਅਬਿ,
ਸੂਝ ਪਰੀ ਇਹੁ ਬੂਝ ਸੰਗੈ ਹੈਂ ॥ ੨੧ ॥

‘ਭੱਜਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਿੰਘ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ।

‘ਏਸ (ਬੂਝ) ਸਮਝ ਨਾਲ (ਜੈਨੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ) (ਸੂਝ) ਦਿਸ
ਪਈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚਰੁੱਝ ਕੇ (ਫਸ ਕੇ) ਜੰਗ ਵਿੱਚ
ਲੜਾਂ ਤੇ ਲੜ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂ।

ਲੈ ਕਰਿ ਬੀਰਨ ਧੀਰ ਅਮੀਰਨ
ਭੀਰ, ਸਰੀਰ ਸੰਜੋਇ ਲਪੱਟੈਂ।

‘ਸੂਰਮਿਆਂ ਤੇ ਧੀਰਜਵਾਨ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ
(ਤੇ ਆਪਣੇ) ਸਰੀਰ ਤੇ ਸੰਜੋਏ ਪਹਿਨ ਕੇ।

ਆਨ ਧਸਜੋਂ ਰਸ-ਬੀਰ ਰਸਜੋ,
ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਤਾਂਇ ਕਸਜੋ ਭਲ ਭੱਟੈਂ।

ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਜੱਸਾ ਹਰਿ ਆਦਿ
ਸ੍ਰਦਾਰਨ, ਦੈ ਕਰਿ ਜੋਰ ਅਘੱਟੈਂ।
ਮਾਰਿ ਸਥਾਰ ਅਪਾਰ ਕਰਜੋ,
ਜਿਮ ਖੇਤ ਜਮਾਰ ਬਢਜੋ ਮਿਲਿ ਜੱਟੈਂ ॥ ੨੨ ॥
ਤੁੱਪਕ ਤੀਰ ਤ੍ਰਵਾਰ ਸੁ ਤੀਛਨ,
ਭੀਛਨ ਭੂਰ ਬਰੱਛਿ ਤਿਰੱਛੀ।

ਢੇਰ ਨਿਬੇਰ ਸੁਟੇ ਬਿਨ ਬੇਰ,
ਅਖੇਰ ਕਰੇ ਜਨੁ ਬਾਜਨ ਪੱਛੀ।

ਡਿੱਗਤ ਭਾਰੇ ਮੁਨਾਰੇ ਤਰੂ ਸਮ,
ਬਜਾਰਿ ਉਖਾਰਿ ਸੁਟੇ ਜਨੁ ਲੱਛੀ।

ਤੀਨਕ ਕੋਸ ਜਮੀਨ ਰੰਗੀਨ,
ਸਕੀਰਣ ਕੀਨ ਤਬੈ ਬਿਧਿ ਅੱਛੀ ॥ ੨੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮਚਜੋ ਜੰਗ ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਤੈ ਭਾਰੀ।
ਚਲੀ ਬੰਦੂਕ ਅਚੂਕ ਅਪਾਰੀ।
ਚਢੀ ਲੁੱਥ ਪਰ ਲੁੱਥ ਮਹਾਨੇ।
ਭੈਰਵ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਹੁਲਸਾਨੇ ॥ ੨੪ ॥
ਪਲਚਰ ਪਲ ਚਰਿ ਤਚਿ ਕਿਲਕਾਰੈਂ।
ਨਾਚਤ ਮਾਚਤ ਰਾਚਤ ਕਾਰੈਂ।

ਭਈ ਸਕੀਰਣ ਭੂਮਿ ਬਿਸਾਲਾ।
ਝਰਜੋ ਮਨੋ ਨਰਗਸ ਬਨ ਜਾਲਾ ॥ ੨੫ ॥

ਸਿੰਘਨ ਸਮ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਗਰਜੈਂ।

'ਬੀਰ-ਰਸ 'ਚ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ (ਜੈਨਾ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿੱਚ) ਆ
ਵੜਿਆ (ਆ ਕੇ) ਬਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
(ਕਸਜੋ) ਦਬਾਇਆ।

'ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ।

'ਲਗਾਤਾਰ।

'ਸੱਥਰ, ਢੇਰ।

'ਜੁਆਰ ਦਾ।

'ਬੰਦੂਕਾਂ, ਤੀਰਾਂ, ਤਿੱਖੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ
ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਬਰਛੀਆਂ ਨਾਲ।

'ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਨਿਬੇੜ ਸੁੱਟੇ ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ, ਜਾਣੇ
ਬਾਜ ਪੱਛੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

'ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਭਾਰੀ ਮੁਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਡੇਗ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ
ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਉਖੇੜ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਹਵਾ ਵਾਂਗ
ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਡੇਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।)

'(ਤਦੋਂ) ਤਿੰਨ ਕੁ ਕੋਹ ਜਮੀਨ (ਖੁਨ ਨਾਲ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੰਗ
ਦਿੱਤੀ (ਤੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨਾਲ) (ਸੰਕੀਰਨ ਕੀਨ) ਢੱਕ ਦਿੱਤੀ।

'(ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੋਂ) ਨਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੀਆਂ।

'ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।

'ਮਾਸ ਖਾਣੇ (ਜੀਵ) ਮਾਸ ਖਾ ਕੇ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

'(ਮਾਚਤ) ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਨੱਚਦੇ ਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ (ਕਾਰੈਂ) ਕੰਮਾਂ
ਵਿੱਚ (ਰਾਚਤ) ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

'ਬਹੁਤੀ ਧਰਤੀ ਢਕੀ ਗਈ।

'ਜਾਣੇ ਨਰਗਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਬਗੀਚਾ ਹੀ ਝੜ ਪਿਆ
ਹੈ।

'ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ।

ਮੁਗਲ ਪਠਾਨਨ ਤਈਂ ਤਰੱਜੈਂ।
 ਮਾਰਤ ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਨਹਿ ਰੱਜੈਂ।
 ਮੁਖ ਨਹਿ ਢਾਲ ਸੰਗ ਨਿਜ ਕੱਜੈਂ ॥ ੨੬ ॥
 ਖੈਂਚਿ ਤੇਗ ਬਲਿ ਬੇਗ ਯੁਤੈ ਹੈਂ।
 ਅੱਤ੍ਰੀ ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਿੰਘ ਹੁਤੈ ਹੈਂ।
 ਧਰ ਪਰ ਕਾਟ ਦੁ-ਧਰ ਕਰਿ ਸੱਟੈਂ।
 ਕਦਲੀ ਬਨ ਬਾਢੀ ਜਨੁ ਕੱਟੈਂ ॥ ੨੭ ॥
 ਜਬੈ ਮਾਰਿ ਅਤਿ ਬਹੁ ਧਰ ਗੇਰੇ।
 ਕੋਪਯੋ ਨਾਜ਼ਮ' ਹਰਿ ਬਧੇਰੇ।
 ਲੈ ਨਿਜ ਸੰਗੈਂ ਬੀਰ ਅਪਾਰੈਂ।
 ਪਾਉਂ ਰੋਪਿ' ਹੈ ਲਰਜੋ ਅਗਾਰੈਂ ॥ ੨੮ ॥
 ਘਨੇ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਘਾਇਲ' ਗੇਰੇ।
 ਦਿਸ ਸਰੁੰਦ ਚਾਲਜੋ ਅੱਸੂ ਛੇਰੇ।
 ਪਿਖਿ ਤਬਿ ਜੱਸੇ ਸਿੰਘ ਉਦਾਰੈਂ।
 ਆਲੂਵਾਲੀਏ ਬਡ ਸਰਦਾਰੈਂ ॥ ੨੯ ॥
 ਛੇੜਿ ਤੁਰੰਗ ਨਿਸੰਗ ਸੁ ਧੈ ਕੈ।
 ਗਰਜ ਤਰਜ ਤਿਹ ਬਰਜ ਸੁਨੈ ਕੈ।
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਬਕਿ ਸਿੰਘ ਸਮ ਭਾਰੀ।
 ਜੈਨ ਖਾਨ ਪ੍ਰਤਿ ਐਸ ਉਚਾਰੀ ॥ ੩੦ ॥
 ਦੌਰਿ ਕਹੀਂ ਅਬਿ ਤਿਯ ਮਾਂ ਪਾਸੈਂ।
 ਜੈਰੈਂ¹, ਖਰ੍ਹਾ ਹੋਹੁ ਲਰ ਖਾਸੈਂ²।
 ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਅਬਿ ਜਾਨ ਨ ਦੈਰੈਂ।
 ਗੀਦੀ ਕਜੋਂ ਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਲੈਰੈਂ ॥ ੩੧ ॥
 ਸੰਮੁਖ ਥਿਰਿ ਲਰ ਬਲ ਧਰਿ ਆਈ।
 ਕੈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਜਿ ਭਜਿ ਸ਼ਰਨਾਈ।
 ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਸਹੀ ਮਾਨਿ ਗੁਨਿ' ਜੈਨਾ।
 ਰੁਕ੍ਯੋ ਝੁਕ੍ਯੋ ਬੁੱਕ੍ਯੋ ਬਲ ਐਨ' ॥ ੩੨ ॥
 ਸੈਨ ਬਟੋਰਿ ਐਨ ਫਿਰ ਲਰਿਓ।
 ਤੀਰਨ ਸੋਂ ਬਹੁ ਬੀਰਨ ਹਰਿਓ।

'ਤਾੜਦੇ ਹਨ।
 'ਬਲ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਤਲਵਾਰ ਖਿਚਦੇ ਹਨ।
 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਧਾਰੀ (ਅਤ੍ਰੀ) ਸੂਰਮੇਂ ਸਿੰਘ (ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰਦੇ ਹਨ।
 'ਕੱਟ ਕੇ ਦੋ ਧੜ ਕਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
 'ਜਾਣੋ ਕੇਲੇ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਨੂੰ ਤਖਾਣ ਕੱਟਦੇ ਹਨ।
 'ਸੂਬਾ (ਜੈਨ ਖਾਂ)।
 'ਪੈਰ ਜਮਾ ਕੇ।
 'ਜ਼ਖਮੀ।
 'ਘੋੜਾ ਛੇੜ ਕੇ।
 'ਭੱਜ ਕੇ।
 'ਤਿਸ ਨੂੰ ਗੱਜ ਕੇ ਤਾੜਿਆ ਤੇ ਸੁਣਾ ਕੇ ਵਰਜਿਆ।
 'ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਭਾਰੀ ਭਬਕ ਮਾਰ ਕੇ।
 'ਵਹੁਟੀ ਮਾਂ ਕੋਲ ਜਾਵੇਂਗਾ? ²ਆਪ ਲੜ।
 'ਆ ਕੇ ਬਲ ਧਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਟਿਕ ਕੇ ਲੜ।
 'ਸ਼ਰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈ।
 'ਠੀਕ ਮੰਨ ਕੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ।
 'ਬਲੀ ਜੈਨਾ ਪੈਰ ਜਮਾ ਕੇ ਝੁੱਕਿਆ ਤੇ ਗੱਜਿਆ।
 'ਫੌਜ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਫੇਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਿਆ।
 'ਮਾਰਿਆ।

ਹੁਤੀ ਸੰਜੋਇ ਫੁਲਾਦੀ ਪਹਿਰੀ।
ਗੋਲੀ ਕਾਨੀ¹ ਧਸੈ ਨ ਗਹਿਰੀ² ॥ ੩੩ ॥

ਯਦਪਿ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਝੁਕਿ ਝੋਕੀ¹।
ਰੋਕੀਂ ਲੋਹ ਢਾਲ¹ ਗਈਂ ਫੋਕੀਂ।

ਸਿੰਘ ਅਧਿਕ ਜਬਿ ਉਨ ਦਲ-ਮਲੇ।
ਗੁਰੁ ਮਨਾਇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਭਲੇ ॥ ੩੪ ॥

ਤੱਕਿ ਬੰਦੂਕ ਅਦੂਖ¹ ਦੁਨਾਲੀ।
ਭੰਡੀ ਢੂਕਿ ਅਦੂਕ ਕਮਾਲੀ¹।

ਤੇੜਿ ਸੰਜੋਇ ਫੋੜਿ ਗੁਲਬੰਦੈ¹।
ਨਿਕਸੀ ਪਾਰ ਭੰਨਿ ਜਿੰਦ ਜੰਦੈ¹ ॥ ੩੫ ॥

ਝੁੰਮ ਝੂਮਿ ਅੱਸੂ ਪਰ ਤੈ ਗਿਰਿਓ¹।
ਜਨੁ ਤਰਵਰ ਗਿਰਵਰ ਤੈ ਢਿਰਿਓ¹।
ਬੀਜ ਪਾਤ ਕਿਤ ਸੁਟਯੋ ਮਿਨਾਰਾ¹।

ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਜਨੁ ਟੁਟਯੋ ਸਿਤਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥

ਹੁਤੇ ਸੁਖਈ ਨੁਵਾਬਹਿ ਕੇਰੇ¹।
ਸਿੰਘ ਥਰਾਜ, ਢਿਗੈਂ ਸਿੰਘ ਹੇਰੇ¹।
ਟੱਪ ਅੱਸੂ ਤੈ ਝਟਪਟ ਤਾਰੈ¹।

ਮੂੰਡ ਜੈਨ ਖਾਂ ਕਾ ਲਿਯ ਲਾਰੈ¹ ॥ ੩੭ ॥
ਟਿੰਡ ਕੁਲਾਲ ਚੱਕ ਤੈ ਚੱਕੀ¹।

ਕਦੂਆ ਕਟਿਓ ਕਰੂੰਜੜ ਪੱਕੀ¹।

ਜੈਨ ਖਾਨ ਕਾ ਤਹਾਂ ਭਤੀਜਾ।
ਹੁਤੇ ਸੈਦ ਖਾਂ ਰੁਸਤਮ ਬੀਜਾ¹ ॥ ੩੮ ॥

ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਜ ਪਰ ਉਨ ਕਿਯ ਹੱਲਾ।
ਸਿਰ ਲੈ ਸਿੰਘ ਛੇੜਿ ਅੱਸੂ ਚੱਲਾ।
ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਤਹਿੰ ਥਾ ਤਿਸ ਭਾਈ।

¹ਤੀਰ। ²ਝੁੰਘੀ ਨਹੀਂ ਖੁੱਭਦੀ।

¹ਝੁਕ ਕੇ (ਗੋਲੀਆਂ) (ਝੋਕੀਂ) ਚਲਾਈਆਂ।

¹(ਜੈਨੇ ਨੇ) ਲੋਹੇ ਦੀ ਢਾਲ ਤੇ ਰੋਕ ਲਈਆਂ।

¹ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮ ਦੀ।

¹ਬਹੁਤੀ ਅਚੁਕ (ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਾ ਖੁੰਝਣ ਵਾਲੀ) ਨੇੜੇ ਢੱਕ ਕੇ (ਭੰਡੀ) ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ।

¹ਸੰਜੋਅ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਗਲੂ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹੀਦਾ ਹੈ।

¹ਜਿੰਦ ਰੂਪ ਜਿੰਦੇ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ (ਗੋਲੀ) ਪਾਰ ਨਿਕਲ ਗਈ।

¹ਗੋੜਾ ਖਾ ਕੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਉਪਰ ਤੋਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ।

¹ਜਾਣੇ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਦਰੱਖਤ (ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ) ਢਿਲਕ ਪਿਆ ਹੈ।

¹ਜਾਣੇ ਬਿਜਲੀ ਨੇ (ਪਾਤ) ਡਿੱਗ ਕੇ ਮੁਨਾਰਾ ਹੀ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

¹ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁੱਖਾਰਗੜਨ ਵਾਲਾ।

¹(ਜੱਸਾ) ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੋਲ ਖੜਾ ਦੇਖਦਾ ਸੀ।

¹ਤਿਸ ਨੇ।

¹ਜੈਨੇ ਦਾ ਸਿਰ (ਉਸ ਨੇ ਐਉਂ) ਲਾਹ ਲਿਆ।

¹(ਜਿਵੇਂ) ਘੁਮਿਆਰ ਚੱਕ ਤੋਂ ਟਿੰਡ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ।

¹(ਜਾਂ ਐਉਂ) ਪੱਕੀ (ਗਲ ਜਾਣੇ ਜਿਵੇਂ) ਕਰੂੰਜੜੇ (ਸਬਜ਼ੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ) ਨੇ ਕੱਦੂ ਕੱਟ ਲਿਆ ਹੈ।

¹ਦੂਜਾਰੁਸਤਮ- (ਰੁਸਤਮ- ਫਾਰਸ (ਪਰਸ਼ੀਯ) ਦਾ ਮਹਾਂ ਬਲਵਾਨ ਜੋਧਾ ਜੋ ਜ਼ਾਲ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਪੋਤਰਾ ਜਾਬੁਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਸੀ। ਇਹ ਬਰਮਨ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਦਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਰੁਸਤਮ ਈਸਾ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਨੌਂ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ।)

ਅਰਜੋ ਵੀਚ ਵਹਿ ਸ਼ੀਘਰ ਆਈ¹ ॥ ੩੯ ॥

ਸੈਦ ਖਾਨ ਕੋ ਰੋਕਯੋ ਤਾਹੈ¹।

ਤਰਜ¹ ਗਰਜ ਸਰ² ਬਹੁ ਬਰਖਾ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਥਰਾਜ ਮੁੰਡ ਅਰਿ¹ ਲੈ ਕੈ।

ਪਾਸ ਨੁਵਾਬ ਪਹੁੰਚਯੋ ਧੈ ਕੈ ॥ ੪੦ ॥

ਇਤੈ ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਸੈਦਾ ਜੁੱਟੇ।

ਫੁਟੀ ਸੰਜੋਏਂ ਪੈਰ ਨ ਪੁੱਟੇ।

ਮਰੇ ਤੁਰੰਗ ਲਰੇ ਪਗ ਪਯਾਦੇ¹।

ਦੇਖਤ ਉਭੈ ਦਿਸਾ ਭਟ ਜੁਯਾਦੇ¹ ॥ ੪੧ ॥

ਬੀਰ ਬਹਾਦਰ ਬਲੀ ਬਧੇਰੇ।

ਜੰਗ ਨਿਪੁਨ ਥੇ ਉਭੈ ਅਛੇਰੇ¹।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਬਿਦਯਾ ਜੇਤੀ।

ਦੁਹਿਨ ਦਿਖਾਈ ਬਢਿ ਬਢਿ ਤੇਤੀ ॥ ੪੨ ॥

ਕਟੀ ਸੰਜੋਏਂ ਫੁਟੀ ਸੁ ਢਾਲੈਂ।

ਟੁਟੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਮਾਨ ਨ ਢਾਲੈਂ।

ਗਹੀ ਗਦਾ ਦੁਹਿ ਬੀਰਨ ਭਾਰੀ।

ਦੁੰਦ-ਜੁਧ¹ ਕਿਯ ਰਿਸੇ ਅਪਾਰੀ² ॥ ੪੩ ॥

ਭਿਰਤ ਉਭੈ ਗਜ ਮਹਖਨ ਨਯਾਈ¹।

ਜਰਾਸੰਧ ਜਨੁ ਭੀਮ ਲਰਾਈਂ¹।

ਅਰਜਨ ਕਰਣ ਕਿਧੋਂ ਭਟ ਜੁੱਟੇ¹।

ਕਾਲਯਵਨ ਕਿਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਖੁੱਟੇ¹ ॥ ੪੪ ॥

ਦੇਖਤ ਉਭੈ ਦਿਸਾ ਦਲ ਦੋਈ¹।

ਧੰਨਜ ਧੰਨ ਧੰਨ ਬੀਰਨਿ ਹੋਈ।

ਜੱਫਮ ਜੱਫੀ ਫਿਰ ਜੁਗ¹ ਹੋਏ।

¹ਛੇਤੀ ਆ ਕੇ।

¹ਤਿਸ (ਅਘੜ ਸਿੰਘ) ਨੇ।

¹ਤਾੜ ਕੇ। ²ਤੀਰ।

¹ਵੈਰੀ ਦਾ ਸਿਰ।

¹(ਦੋਹਾਂ ਦੇ) ਘੋੜੇ ਮਰ ਗਏ, ਪੈਰੀਂ ਪਿਆਦੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜੇ।

¹ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੂਰਮੇਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

¹ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਚੰਗੇ ਮਾਹਰ ਸਨ।

¹ਉਹ ਜੰਗ ਜੋ ਕੇਵਲ ਦੋ ਸੂਰਮੇ ਹੀ ਆਪੇ ਵਿੱਚ ਲੜਨ।

²ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ।

¹ਦੋਵੇਂ ਹਾਥੀਆਂ ਤੇ ਮਹਿਆਂ ਵਾਂਗ ਭਿੜਦੇ ਹਨ।

¹ਜਾਣੇ ਜਰਾਸੰਧ ਤੇ ਭੀਮ ਸੈਨ ਲੜਦੇ ਹਨ। (ਜਰਾ ਸੰਧ-ਜਰਾਰਾਖਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਮਗਧ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜੋ ਕੰਸ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸੀ।)

¹ਜਾਂ ਅਰਜਨ ਤੇ ਕਰਣ ਸੂਰਮੇਂ ਜੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। (ਕਰਣ-ਕੁਆਰੀ ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਇਹ ਦੁਰਜੋਧਨ ਦਾ ਸਾਥੀ ਸੀ।)

¹ਜਾਂ ਕਾਲ ਜਮਨ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਅਖੁੱਟੇ) ਲਗਾਤਾਰ (ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ)। (ਕਾਲ ਯਵਨ- ਕਪਾਲੀ ਅਪੱਛਰਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਗਾਰਗਜ ਮੁਨੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਜਰਾ-ਸੰਧ ਦਾ ਦੋਸਤ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ।)

¹ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਦੋਵੇਂ ਦਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

¹ਦੋਵੇਂ।

ਲਰੇ ਕਟਾਰਨ ਟਾਰਿ ਸੰਜੋਏ¹ ॥ ੪੫ ॥

ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦੁਹਿ ਕੇਰੈਂ।

ਭਏ ਕਾਰਗਰ ਬਏ ਬਧੇਰੈਂ¹।

ਗਿਰੇ ਜੂਝਿ ਜੁਗ ਜੋਧੇ ਬਾਨੀ¹।

ਹੋਇ ਸ਼ਹੀਦ ਰਸੀਦ ਲਹਾਨੀ¹ ॥ ੪੬ ॥

ਬਰੇ ਬਧੂ ਬਿਬੁਧਨ ਬਿਬ ਬੀਰਾ¹।

ਬਸੇ ਭਿਸ਼ਤ ਮੈਂ ਜਾਇ ਸਧੀਰਾ।

ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਕਾ ਸਕਾ ਬਿਰਾਦਰ¹।

ਸਿੰਘ ਥਰਾਜ ਬਹਾਦਰ ਨਾਦਰ¹ ॥ ੪੭ ॥

ਖਾਇ ਤਮਕ¹ ਪਿਖਿ ਜੂਝੋ² ਭਾਈ।

ਛੇੜਿ ਤੁਰੰਗ ਗਯੋ ਤਿਸ ਠਾਂਈਂ।

ਔਰੈਂ ਸਿੰਘ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਪੀਛੇ।

ਗਏ, ਹਏ ਸਤੂ ਤਿਨ ਤੀਛੇ¹ ॥ ੪੮ ॥

ਯਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਦੁਰਾਨੀ।

ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰੀ ਬੀਰ ਮਹਾਨੀ।

ਲਰਜੋ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਬਹੁ ਪ੍ਰਨਰੋਪੀ¹।

ਆਖਰ ਗਿਰਜੋ ਭੂਮਿ ਰਣ ਸੋ ਪੀ¹ ॥ ੪੯ ॥

ਸਿੰਘ ਥਰਾਜ ਮੂੰਡ¹ ਤਿਸ ਕੇਰੋ।

ਬਰਛੀ ਵੀਚ ਪਰੋਇ ਉਚੇਰੋ।

ਜਾਇ ਨੁਵਾਬ ਅਗਾਰੀ ਧਰਿਓ।

ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ ਤਾਂਹਿ ਬਰ ਰਰਿਓ¹ ॥ ੫੦ ॥

ਦੈਨੋ ਮੁਲਕ ਨੁਵਾਬ ਜੁ ਚਾਹਾ।

ਨਹਿੰ ਥਰਾਜ ਸਿੰਘ ਮਾਨਜੋ ਵਾਹਾ¹।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕਾ ਥਾ ਸੁ ਭਤੀਜਾ।

ਯਾਂ ਤੈ ਦੌਲਤ ਪਰ ਨਹਿੰਰੀਝਾ ॥ ੫੧ ॥

ਕਥਾ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਤਹਿੰ ਸਭਿ ਕੈਹੋਂ।

ਜਹਿੰ ਨੁਵਾਬ ਕੀ ਮਿਸਲ ਕਥੈਹੋਂ।

ਉਤ ਸਰਦਾਰ ਦੁਰਾਨੀ ਜਬੈ।

¹ਸੰਜੋਆਂ ਲਾਹ ਕੇ।

¹ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕੋ ਵਾਰ (ਇਕੱਠੇ ਚੱਲੇ) ਵਾਰ ਬਹੁਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋ ਗਏ, ਭਾਵ ਦੋਨੋਂ ਇਕੱਠੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ।

¹ਦੋਨੋਂ ਮੋਢੀ ਸੂਰਮੇਂ ਲੜ ਕੇ ਡਿਗ ਪਏ।

¹ਛੁੱਟੀ ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਲੈ ਲਈ।

¹ਦੋਹਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ (ਬਿਬੁਧਨ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਵਰ ਲਿਆ।

¹ਭਰਾ।

¹ਅਣੋਖਾ।

¹ਗੁੱਸਾ। ²ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ।

¹ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੱਖੇ ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ।

¹ਪ੍ਰਣ ਕਰੇ।

¹ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ ਭੀ ਜੰਗ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ।

¹ਸਿਰ।

¹ਵਰ ਦਿੱਤਾ।

¹ਉਹ (ਮੁਲਕ ਲੈਣਾ)।

ਮਰੇ ਅਧਿਕ ਅਰਿ ਭਾਗੇ ਤਬੈ ॥ ੫੨ ॥

ਸਿੰਘ ਪਰੇ ਪੀਛੇ ਤਿਨ ਕੈਹੈ।

ਚੀਤੇ ਜਜੋਂ ਮ੍ਰਿਗਨ ਪਰ ਪੈਹੈ।

ਪੁਸ਼ਤੇ ਘੋੜਨ ਕੇ ਤਿਨ ਕਾਟੇ।

ਚੁੱਤੜ ਮੌਰ ਕਿਨੋਂ ਕੇ ਛਾਂਟੇ ॥ ੫੩ ॥

ਬਹੁਤ ਹਤੇ ਥੇਰੇ ਹੀ ਗਏ।

ਸੋ ਭੀ ਜਾਇ ਘਰੈਂ ਗਿਰ ਪਏ।

ਪਰੇ ਤੁਰਕ ਜੇਤਿਕ ਰਣ ਮਰੇ।

ਹੁਤੇ ਮਾਸ ਮੇਵੇ ਕੇ ਪਰੇ ॥ ੫੪ ॥

ਬਹਿਤ ਖੂਨ ਤਿਨ ਸਮ ਪਰਨਾਰਨ।

ਛਿਰਕਤ ਮਾਨੋ ਭੂਮਿ ਫੁਹਾਰਨ।

ਜਿਨ ਮੈਂ ਸੇ ਗੋਰੀ ਯਾਂ ਕਾਨੀ।

ਨਿਕਸੀ, ਮਸਕੈਂ ਰੰਗ ਫੁਟਾਨੀ ॥ ੫੫ ॥

ਭਰਿ ਭਰਿ ਖੱਪਰ ਜੋਗਨਿ ਪੀਵੈ।

ਦੇਤ ਅਸੀਸ ਸਿੰਘਨ ਜੈ ਥੀਵੈ।

ਚੋਟੀ ਹੀਨਨ ਕੀ ਛਕਿ ਬੋਟੀ।

ਮੋਟੀ ਭਈ ਚੰਡਿਕਾ ਕੋਟੀ ॥ ੫੬ ॥

ਖਰੇ ਖਵੀਸ, ਖੋਪਰੀ ਖੈ ਹੈਂ।

ਖੁੱਦੋ ਖੁੰਡੀ ਖੇਡ ਖਿਡੈ ਹੈਂ।

ਪਲਚਰ ਪਲ ਚਰਿ ਪੇਟ ਭਰੈ ਹੈਂ।

ਕਿਲਕਾਰਤ ਜੈ ਸਿੰਘਨ ਸੁਨੈ ਹੈਂ ॥ ੫੭ ॥

ਪੰਥਹਿ ਭੈਰਵ ਭੂਤ ਰਜਾਏ।

ਮੁੰਡ ਮਾਲਰੁੱਦ੍ਰੈਂ ਪਹਿਰਾਏ।

ਲਹੂ ਪਾਨ ਕਰਿ ਕੈ ਮਨ ਭਾਏ।

ਜੋਗਨਿ ਸੋਈ ਪੈਰ ਫਲਾਏ ॥ ੫੮ ॥

ਸ਼ਿਵ-ਸੈਨਾ ਆਪਸ ਮੈਂ ਕੈਹੈਂ।

ਭਾਰਥ ਭਯੋ ਰਜੇ ਹਮ ਤੈਹੈਂ।

ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰ ਬਰਸ ਕੇ ਪਾਛੇ।

‘ਪਿੱਠਾਂ (ਅ) ਫਾ: ਦੁਲੱਤੇ- ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੇ ਲੱਤਾਂ।

‘ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤੜ ਤੇ ਮੌਰ (ਦੋਹ ਮੋਢਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਿੱਠ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਭਾਗ) ਲਾਹ ਸੁੱਟੇ।

‘ਮਾਰੇ।

‘ਪਲੇ ਹੋਏ।

‘ਪੁਨਾਲਿਆਂ ਵਾਂਗ।

‘ਜਾਣੋ ਫੁਹਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਛਿੜਕਦੇ ਹਨ।

‘ਗੋਲੀ ਜਾਂ ਤੀਰ।

‘(ਜਾਣੋ) ਲਾਲਰੰਗ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਕਾਂ ਫੁੱਟ ਪਈਆਂ ਹਨ।

‘ਜੈ ਹੋਵੇ।

‘ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ।

‘ਕੁੱਝਾਂ ਹੀ ਚੰਡੀਆਂ।

‘ਭੂਤ ਖੜੇ ਹੀ।

‘ਮਾਸ ਖਾਣੇ ਮਾਸ ਖਾ ਕੇ।

‘ਖੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਕਰਦੇ।

‘ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਸਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਪਹਿਨਾਈਆਂ।

‘ਜੋਗਨੀਆਂ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਕੇ ਸੁੱਤੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ।

‘ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਫੌਜ (ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਆਦਿ)।

‘ਅਸੀਂ ਤਦੋਂ ਰਜੇ ਸਾਂ (ਜਦੋਂ) ਮਹਾਂ-ਭਾਰਤ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਕੈ ਅਬਿ ਸਿੰਘਨ ਰਜਾਏ ਆਛੇ ॥ ੫੯ ॥

ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੰਗ ਅਧਿਕ ਬਹੁ ਭਾਏ।

ਸਾਠ ਬਰਸ ਮੈਂ ਹਮੈਂ ਸੁਹਾਏ।

¹ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।

¹ਸੱਠਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ (ਸੁਹਾਏ) ਚੰਗਾ (ਸੁੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।)
(ਉਦੋਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜੇ ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ ਸੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।)

ਮੇਵਾ ਮਾਸ ਖਵੱਯੇ ਜੇਤੈਂ।

ਹਤੇ¹ ਮਲੇਛ ਹਮਾਰੇ ਹੇਤੈਂ² ॥ ੬੦ ॥

ਡਾਰਿ ਆਹੁਤੀ ਪੂਰਣ ਐਰੈਂ।

¹ਮਾਰੇ। ²ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ।

¹(ਜੰਗ ਰੂਪ ਹਵਨ ਵਿੱਚ) (ਐਰੈਂ) ਇਨ੍ਹਾਂ (ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਦੀ) ਅਹੁਤੀ ਪਾ ਕੇ (ਹਵਨ) ਪੂਰਨ ਕੀਤਾ।

ਪਾਈ ਫਤੇ ਮੁਲਕ ਅਬਿ ਲੈਰੈਂ।

ਇਤੈ ਤੁਰਕ ਭਾਗੇ ਜਬਿ ਹਾਰੈਂ।

ਸਿੰਘ ਬੋਲਿ ਸਭਿ ਜੈ ਜੈਕਾਰੈਂ ॥ ੬੧ ॥

ਧਸੇ ਸਰੁੰਦ ਵੀਚ ਕਰਿ ਹੱਲਾ।

ਕਤਲ ਲੂਟ ਪਰ ਬਾਂਧਯੋ ਪੱਲਾ।

ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਘ ਦਿਸ ਅਨਤੈ ਧਾਏ।

ਸੋ ਭੀ ਮਤਲਬ ਦੈਂਹੁ ਸੁਨਾਏ ॥ ੬੨ ॥

ਗਾਮ ਏਕ ਮਨਹੇੜਾ ਵਹਾਂ।

ਜੈਨ ਖਾਨ ਲੜਿ ਜੁਝਯੋ ਜਹਾਂ।

ਡੇਰਾ ਥਾ ਜੈਨੇ ਕਾ ਤਹਾਂ।

ਬਹੁ ਅਸਬਾਬ ਅੱਸ੍ਰ ਸੁਠ ਮਹਾਂ ॥ ੬੩ ॥

ਸੋ ਉਨ ਸਿੰਘਨ ਲੂਟਯੋ ਜਾਈ।

ਫਿਰ ਸਰੁੰਦ ਮੈਂ ਪੈਠੇ ਧਾਈ ॥ ੬੪ ॥

¹ਪਰ੍ਹਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ, ਕਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ।

¹ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਦੌੜ ਗਏ।

¹ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੇ।

¹ਦੌੜ ਕੇ ਆ ਵੜੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਜੈਨੇ ਨਾਮ ਇਕ ਪੀਰ ਕੀ,

ਆਹਿ ਤਹਾਂ ਦਰਗਾਹਿ।

ਜੈਨ ਖਾਨ ਨਾਜ਼ਮ ਹਤਯੋ,¹

ਲੜ ਕੈ ਪੰਥ ਤਹਾਂਹਿ ॥ ੬੫ ॥

ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰਕ ਸਿੰਘ ਸਭਿ,

ਔਰ ਲੁਟੇਰੇ ਭੂਰ।

ਧਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਰਹੰਦ ਮੈਂ,

ਲੂਟ ਕਤਲ ਹਿਤ ਸੂਰ ॥ ੬੬ ॥

¹ਮਕਬਰਾ।

¹ਸੂਬਾ ਮਾਰਿਆ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹ਸੂਰਮੇਂ।

ਕਬਿੱਤ:

ਨਗਰ ਸਗਰ ਕੇਰ ਖਬਰ ਜਬਰ¹ ਸਭਿ,
 ਦੇਤ ਭਏ ਮੁਖਬਰ¹ ਜੇਈ ਧਨੀ ਘਰ ਥੇ।
 ਡਰਦੇ ਲਗਾਇ ਬੂਹੇ ਘਰ ਦੇ ਰਖੇ ਥੇ ਜਿਨੈ,
 ਤੋਰਿ ਤਾਕ¹ ਤਾਲੇ² ਸਿੰਘ ਧਸੇ ਕਰਿ ਬਰ ਥੇ³।
 ਤਰਦੇ ਹੀ ਤਰਦੇ ਲੁਟਏ ਪਰਦੇ ਉਠਾਇ,
 ਜਰ ਦੇਨ ਹਿਤ¹ ਲੋਗ ਗਏ ਬਹੁ ਮਰ ਥੇ।
 ਪਕਰਿ ਜਕਰਿ¹ ਸਿੰਘਿ ਤਕਰ² ਕਢਾਏ ਧਨ,
 ਅਕਰ¹ ਨ ਛੋਰੀ ਜੇਉ ਠਕੁਰ ਥੇ² ॥ ੬੭ ॥
 ਦਾਂਤ ਲੈ ਤਿਨੂਕਾ¹ ਗਰ ਅੰਚਰੈ², ਜੋ ਡਾਰ ਕਰਿ
 ਆਯੋ ਥੋ ਸ਼ਰਨ, ਸੋ ਬਚਾਯੋ ਲੂਟ ਮਾਰ ਤੈ।
 ਬੋਦੀ ਜੰਝੂ ਹੇਰਿ ਫੇਰਿ ਛੋਰ ਦੀਨ, ਹੋਰ ਢੇਰ
 ਧਨੀ ਪੀਨ¹ ਲੂਟ ਲੀਨ, ਚੀਨ² ਸੋ ਨਿਹਾਰਤੈ³।

ਦੱਬਯੋ ਬਿਸੁੰਧਰੈਂ ਤੇ¹ ਮੰਦਰੈਂ ਕੇ ਅੰਦਰੈਂ ਤੇ,
 ਤੋਰਿ ਤਾਕ ਜੰਦਰੈਂ ਤੇ ਲੀਓ ਬਿਨ ਬਾਰ ਤੈ¹।
 ਬਹੁ ਬੇਟੀ ਕਾਹੂੰ ਕੀ ਨ ਭੇਟੀ¹ ਕਾਮ ਭਾਮਨਾ ਸੋਂ²,
 ਜੇਵਰ ਜੇ ਵਰ¹ ਲਏ ਤੇਵਰ² ਵਿਚਾਰ ਤੈ ॥ ੬੮ ॥
 ਮਾਰਿ ਘਮਸਾਨ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਅਪਾਰ ਕਰਜੋ,
 ਹਹਿਰ¹ ਸ਼ਹਿਰ ਪਰਜੋ ਕਹਿਰ ਅਪਾਰੇ ਸੇ²।
 ਨਿਰਦੈ ਬਧੇਰੇ¹ ਬਿਨ ਦੇਰੇ ਜੁ ਲੁਟੇਰੇ ਲੋਕ,
 ਰੋਕ ਓਕ ਜਨ ਕੇਰੇ ਚੋਕ ਦੈ ਅਪਾਰੇ ਸੇ¹।

ਬਾਂਧਿ ਬਾਂਧਿ ਮੁੱਸਕੈਂ ਤੇ ਕੁੱਸ ਕੈ¹ ਤਿਨੋ ਕੇ ਅੰਗ,
 ਦੁੱਖ ਦੈ ਕਢਾਵੈਂ ਧਨ ਜਮ ਹੈ ਜਿੰਦਾਰੇ ਸੇ¹।
 ਛੋਰਿ ਨਰ ਨਾਰੈਂ ਘਰ ਬਾਰੈਂ ਥੇ¹ ਅਵਾਰੈਂ²,

ਦੌਰ ਚਾਲੇ ਤਜਿ ਬਿੱਤ¹ ਸੁਤ ਮਿੱਤ ਨਾ ਸੰਭਾਰੇ ਸੇ

॥ ੬੯ ॥

ਤੀਆ ਕੋ¹ ਨ ਲੀਆ ਪੀਆ² ਕੀਆ ਹੀਆ³ ਕਾਂਹਿ
 ਨਾਹਿੰ,

¹ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖ਼ਬਰ।

¹ਖ਼ਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ (ਚੁਗਲਾਂ) ਨੇ।

¹ਤਖ਼ਤੇ। ²ਜਿੰਦੇ। ³ਬਲ ਕਰ ਕੇ ਜਾ ਧਸੇ ਸਨ।

¹ਧਨ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ।

¹ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। ²ਤਕੜੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ।

¹ਆਕੜ। ²ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ।

¹ਦੰਦਾਂ 'ਚ ਘਾਹ ਲੈ ਕੇ। ²ਗਲ੍ਹ 'ਚ ਪੱਲਾ ਪਾ ਕੇ।

¹ਹੋਰ (ਢੇਰ) ਬਹੁਤੇ (ਪੀਨ) ਤਕੜੇ ਧਨੀ। ²ਜਾਣ ਕੇ। ³ਦੇਖ ਕੇ।

¹ਧਰਤੀ 'ਚ ਦੱਬਿਆ ਹੋਇਆ।

¹ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਤੋਂ।

¹ਨਹੀਂ ਭੋਗੀ। ²ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਨਾਲ।

¹ਗਹਿਣੇ ਜਿਹੜੇ ਚੰਗੇ ਸਨ। ²ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕੱਪੜੇ।

¹ਕਾਂਬਾ। ²ਬਹੁਤੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ।

¹ਬਹੁਤੇ ਨਿਰਦਈ।

¹ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ (ਓਕ) ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੋਕ ਕੇ ਬਹੁਤੀਆਂ (ਚੋਕ) ਹੁੱਝਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

¹ਕੁਹ ਕੇ, ਕੱਟ ਕੇ।

¹ਜਿੰਦ ਦੇ ਵੈਰੀ ਜਮ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ।

¹ਜੋ ਘਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ। ²ਅਮੋੜ ਹੋ ਕੇ, (ਅ) ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਤੋਂ, ਛੋੜੀ, (ੲ) ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਕੇ।

¹ਧਨ।

¹ਇਸੜੀ ਨੂੰ। ²ਪਤੀ ਨੇ। ³ਹੌਂਸਲਾ।

ਮਾਤ ਪਿਤ ਪੂਤ ਬੀਰ ਬਹਿਨ ਸੰਭਾਰੀ ਨਾ।
ਏਕ ਹੂੰ ਤੈ ਆਗੈ ਏਕ ਦਾਗੇ ਦੂਖ¹ ਜਾਂਹਿ ਭਾਗੇ,
ਪਾਗੇ ਬਿਨ ਪਨਹੀ¹ ਉਢਾਗੇ ਨਾਰਿ ਸਾਰੀ ਨਾ²।

ਹਾਇ ਹਾਇ ਤੋਵਾ¹ ਤੋਵਾ ਹੋਵਾ ਰਵਰੋਵਾ ਕੇਰ²,

ਅਤਿਸੈ ਮਲੀਨ ਦੀਨ ਚਾਲੈ ਕਿਛੁ ਚਾਰੀ¹ ਨਾ।
ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰਤ ਡਰਤ ਘਬਰਾਇ ਯੋਂ ਹੀ,
ਕੈਰੈ¹ ਲੈਹੁ ਮਨ-ਇਛੁ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੈ ਮਾਰੀ ਨਾ

॥ ੨੦ ॥

ਹੁਤੇ ਨੀਂਦ ਲੋਰਨ ਮੈਂ¹ ਸੋਵਤੇ ਜੇ ਭੋਰਨ ਮੈਂ,
ਜੇਈ ਸਰਦ-ਖਾਨਿਓ¹ ਜਨਾਨਿਓ ਮੈਂ ਰਹਿਤੇ।
ਬੰਗੁਲੇ ਉਸੀਰਨ ਮੈਂ¹ ਨੀਰ ਤੈ ਸਮੀਰਨ ਸੈਂ²,

ਅਤਿਸੈ ਅਨੰਦ ਠੰਢ ਜੇ ਅਮੀਰ ਲਹਿਤੇ¹।
ਲਾਵਤੇ ਪਟੀਰ ਘਸ ਕੈ¹ ਕਪੂਰ ਅੰਗਰਾਰ²,

ਖਾਵਤੇ ਚਹੌਰਾ ਮੀਰ¹ ਫੇਰ ਬਰਫ ਪਹਿਤੇ²।
ਕੇਵਰਾ¹ ਮੁਸ਼ਕ-ਬੇਦ² ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਆਬ

ਕੁੰਡਨ ਮੈ ਨੁਵਤੇ¹, ਸੀਤਲ ਪਾਟੀ ਬਹਿਤੇ²

॥ ੨੧ ॥

ਨਾਚ ਰਾਗ ਰੰਗ ਮੈਂ ਨਿਸੰਗ ਅੰਗਨਾ ਕੇ ਅੰਗ
ਸੰਗ ਖੇਲ ਕੇਲ ਕੈ ਅਨੰਗ ਉਪਜਾਵਤੇ¹।

ਮੁਗਲ ਪਠਾਨ ਸ਼ੇਖ ਸੱਯਦ ਨੁਵਾਬ ਜਾਦੇ¹,
ਕੋਮਲ ਕਮਲ ਫੂਲ ਸਮ ਜੇ ਸੁਹਾਵਤੇ।
ਘਰ ਤੇ ਨਿਕਸ ਧਾਏ ਡਰਤੇ ਬਚਾਨ ਜਾਨ,
ਬਾਹਨ ਬਿਹੀਨ ਮਿਲੀ ਪਨਹੀ ਨ ਤਾਵਤੇ¹।

¹ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾੜੇ।

¹ਜੁੱਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਨੰਗੇ) (ਪਾਗੇ) ਪੈਰੀਂ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
²ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾੜੀਆਂ ਨਹੀਂ (ਉਢਾਗੇ) ਪਹਿਨੀਆਂ।

¹ਤੋਬਾ- ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ। ²ਚੋਣ ਦੀ
(ਰਵ) ਆਵਾਜ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

¹ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਖੁਮਾਰੀ ਵਿੱਚ, ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ।

¹ਠੰਢੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ।

¹ਖੱਸ ਦੀਆਂ ਟੱਟੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬੰਗਲਿਆਂ ਵਿੱਚ। ²ਪਾਣੀ ਤੇ ਹਵਾ
ਨਾਲ।

¹ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

¹ਚੰਨਣ ਘਸਾ ਕੇ। ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਲੇਪ, ਕੇਸਰ
ਕਸਤੂਰੀ ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਦਾ ਵਟਣਾ।

¹ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦੇ ਚੌਲ ਤੇ ਦੁੱਧ। ²ਬਰਫੀਆਂ ਤੇ ਫੇਰ ਦਾਲਾਂ।

¹ਕਿਉੜਾ। ²ਬੇਦ ਮੁਸ਼ਕ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੌਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ
ਬਸੰਤਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਅਰਕ ਠੰਢਾ ਤੇ ਦਿਲ-ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ।

¹ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਕ ਆਦਿ ਮਿਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਨੁਉਂਦੇ
ਸਨ। ²ਠੰਢੇ (ਪਾਟੀ) ਫਰਸ਼ਾਂ ਤੇ (ਬਹਿੰਦੇ ਸਨ।)

¹ਨਾਚ ਤੇਰਾਗ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ (ਅੰਗਨਾ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ
ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਨਿਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਖੇਲਦੇ ਤੇ ਕ੍ਰੀੜਾ (ਚੋਲ ਮੋਲ) ਕਰਦੇ
(ਅਨੰਗ) ਕਾਮ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

¹ਪੁੱਤਰ।

¹ਸਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਦੋਂ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਨੂੰ) ਜੁੱਤੀ ਵੀ
ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।

ਪਾਲਕੀ ਚਢਾਤੇ¹ ਜੇਊ ਧਰਾ ਪੈ ਨ ਪਾਤੇ ਪਗ²,
ਤੇਊ ਹੈ ਮਲੀਨ ਦੀਨ ਗਏ ਕਿਤ ਧਾਵਤੇ **॥ ੨੨ ॥**
ਜੇਠ ਕੀ ਦੁਪਹਿਰੀ ਥੀ ਕਹਿਰੀ¹ ਪਰਤ ਧੂਪ,
ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਚਾਰੇ ਕਬੀ ਬਹਿਰੀ ਨ ਥੇ ਖਰੇ¹।
ਸਵਿਤਾ ਤਪਾਤ ਸਿਕਤਾ ਜਰਾਤ ਪਾਤ,
ਦੂਖ ਗਾਤ ਕੇ ਦਹਾਤ, ਲੋਇ ਵਾਤ ਆਗ ਸੀ
ਚਰੇ¹।

ਓਠਨ ਚਟਾਤ ਆਬ, ਪਾਤ ਸੀਤ ਨਾਂਹਿ ਛਾਂਹਿ,
ਤਰਫਾਤ ਮਾਂਗਣੂੰ ਮਤਸ ਜਿਮ ਸੋ ਪਰੇ¹।

ਜੁਲਮ ਬਿਸੇਸ ਥੇ ਜੁ ਕੀਨੇ ਪੇਸ ਆਏ ਤੇਊ,
ਦੇਸ ਥੀਓ ਬੈਰੀ ਏਸ ਹੇਤ ਦੂਖ ਥੇ ਭਰੇ¹ **॥ ੨੩ ॥**

ਸੇਖਨੀ ਸੈਦਾਨੀ ਮੁਗਲਾਨੀ ਤੈ ਪਠਾਨੀ,
ਖਤਰਾਨੀ ਬ੍ਰਹਿਮਾਨੀ ਬਨਿ, ਆਨੀ ਜੇ ਅਮੀਰਨੀ।
ਸੂਰ ਸਸੀ ਨਾ ਨਿਹਾਰੀ ਪੌਰ ਲੋ ਨ ਜੇ ਪਧਾਰੀ,
ਭਾਰੀ ਰੂਪ ਗੁਨਵਾਰੀ ਜੋਬਨ ਗਹੀਰਨੀ¹।

ਚੰਗ ਸੇਵਤੀ ਸੀ ਖਾਸੀ ਅੰਗ ਸੇਵਤੀ ਸੀ ਦਾਸੀ,
ਚੰਗ ਕਮਲਾ ਸੀ ਢੰਗ ਥਈ ਜਾਤਿ ਕੀਰਨੀ¹।

ਬੀਆਬਾਨ ਬਿਲਲਾਤੀ ਖਾਤੀ ਸੋ ਬਨਾਸਪਾਤੀ,
ਪਾਤੀ ਜੇਊ ਬਾਸਮਤੀ ਨਾਸਪਾਤੀ ਸੀਰਨੀ¹
॥ ੨੪ ॥

ਭਈ ਕਤਲਾਮ ਤਬਿ ਆਮ¹ ਤੁਰਕਾਨ ਸਭਿ,
ਸ਼ਹਿਰ ਤਮਾਮ ਗਯੋ ਦੌਰ ਦਹਿਲਾਇ ਕੈ¹।

¹ਚੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ²ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ।

¹ਸਖਤ।

¹ਸ਼ਹਿਰੀਏ ਕਦੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਖੜੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਏ।

¹ਸੂਰਜ ਰੇਤੇ ਨੂੰ ਤਪਾਉਂਦਾ ਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਹੈ, (ਤਪਸ ਦਾ) ਦੁਖ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ) ਲੋਅ ਵਾਲੀ ਹਵਾ ਅੱਗ ਵਰਗੀ (ਗਰਮ) ਚਲਦੀ ਹੈ।

¹ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਟਦੇ ਹਨ, ਨਾ (ਕੋਲ) (ਠੰਢਾ) ਪਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਠੰਢੀ ਛਾਂ ਹੈ, ਉਹ (ਤੁਰਕ ਧਰਤੀ ਤੇ) ਪਏ ਹੋਏ ਕਟੂਆਂ ਤੇ ਮੱਛੀ ਵਾਂਗ ਤੜਫ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੁਲਮ ਬਹੁਤੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਭਾਵ ਭੋਗਣੇ ਪਏ, ਸਾਰਾ ਦੇਸ ਵੈਰੀ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਉਹ (ਹੁਣ) ਦੁਖਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ।

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਦ ਤੇ ਸੂਰਜ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਿਆ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੱਕ ਕਦੇ (ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ) ਨਹੀਂ ਸਨ ਗਈਆਂ ਬਹੁਤ ਰੂਪ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਜੁਆਨੀ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ।

¹(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸੜੀਆਂ ਦੇਰੰਗ) ਚਿੱਟੇ ਗੁਲਾਬ ਵਰਗੇ ਚੰਗੇ (ਗੋਰੇ ਸਨ) ਤੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾਸੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਲਛਮੀ ਵਰਗਾ ਚੰਗਾ ਢੰਗ ਸੀ (ਉਹ ਹੁਣ) ਕੰਗਾਲਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਸਮਤੀ ਦੇ ਚੌਲ, ਨਾਸਪਾਤੀਆਂ ਤੇ ਮਿਠਾਈਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ ਉਹ ਉਜਾੜ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀਆਂ ਘਾਹ ਪੱਤੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਬਹੁਤੀ।

¹ਡਰ ਕੇ, ਕੰਬ ਕੇ।

ਛੋਰਿ ਧਨ ਧਾਮ ਨਰ ਬਾਮ ਹੂੰ ਅਰਾਮ ਬਿਨ,
ਗਏ ਕਿਤ ਦੌਰ ਅਤਿ ਗੌਰ ਦੁਖ ਧਾਇ ਕੈ।

'ਧਨ ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਬਿਨਾਂ ਅਰਾਮ
ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਕਿਤੇ ਦੌੜ ਗਏ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਦੁੱਖ ਪਾ ਕੇ।
'ਗਲੀਆਂ, ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ।

ਬੀਬਨ ਬਜ਼ਾਰਨ ਅਗਾਰਨ ਮਝਾਰਨ ਮੈਂ,
ਮਾਰਤ ਫਿਰਤ ਸਿੰਘ ਲੂਟੈਂ ਦਾਇ ਧਾਇ ਕੈ।
ਸ਼ਹਿਰ ਉਜਾਰ ਦੀਨੋ ਬਿੱਤ। ਸਭਿ ਲੂਟ ਲੀਨੋ,
ਕਾਜ ਨਿਜ ਕੀਨੋ ਪੰਥ ਆਨੰਦ ਬਢਾਇ ਕੈ

'ਧਨ।

॥ ੭੫ ॥

ਸ਼ਹਿਰ ਸਰੁੰਦ ਕੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹੂੰ ਉਦਾਸੀ ਸਭਿ,
ਪਾਇ ਦੁਖਰਾਸੀ। ਗਏ ਦੌਰ ਕਹੀਂ ਕੇ ਕਹੀਂ^੨।
ਕੇਤਿਕ ਲਹੌਰ ਮੁਲਤਾਨ ਔ ਪਿਸ਼ੌਰ ਗਏ,
ਕਾਹੂੰ ਸੁਧਾਸਰ। ਜੂ ਕੀ ਜਾਇ ਟੇਕ^੨ ਹੈ ਲਈ।
ਕੇਤਿਕ ਅੰਬਾਲੇ ਦਿੱਲੀ ਆਗਰੇ ਪਰਾਗ ਕਾਂਸੀ,
ਵਾਸੀ ਭਏ ਜਾਇ ਪਟਿਯਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਵਹੀ।
ਕਰਜੋ ਜੋ ਬਜੀਦੇ ਪਾਪ ਤਾਂ ਪਰ ਭਯੋ ਸਰਾਪ,
ਤਾਂਹੀ ਤੈ ਸਰੁੰਦ ਖਾਪ ਗਈ ਸਭਿ ਹੀ ਸਹੀ।

'ਬਹੁਤਾ। ^੨ਕੋਈ ਕਿਤੇ, ਕੋਈ ਕਿਤੇ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। ^੨ਓਟ।

'ਉਹ।

'ਠੀਕ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸਰੁੰਦ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ।

॥ ੭੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਸਿੰਘਨ ਕਰਿ ਕਤਲਾਮੈਂ।
ਲੂਟਯੋ ਸ਼ਹਿਰ ਕਈ ਦਿਨ ਆਮੈਂ।
ਹੁਤੇ ਤੋਪ-ਖਾਨਾ ਤਹਿ ਜੇਤਾ।
ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਸੰਭਾਲਯੋ ਤੇਤਾ ॥ ੭੭ ॥
ਲੋਗ ਸਰੁੰਦੀ। ਘਨੇ ਲਜੈ ਕੈ।
ਬੀਚ ਪਟਯਾਲੇ ਦਏ ਬਸੈ ਕੈ।
ਫਿਰ ਮਿਲਿ ਪੰਥ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਿ ਕੈ।
ਗੁਰੁ ਕਾ ਬਚਨ ਰਿਦੈ ਮੈਂ ਧਰ ਕੈ ॥ ੭੮ ॥
ਜੋਨ ਕਿਲ੍ਹੇ ਕੀ ਭੀਤ ਮਧਾਏ।
ਤੁਰਕਨ ਥੇ ਗੁਰੁ-ਸੁਤ ਚਿਨਵਾਏ।
ਢਾਹਿ ਸਢਾਇ ਦੁਰਗ। ਸੋ ਕਯੋ।
ਗਿਠ ਗਿਠ ਭਰ ਬਾਂਟਯੋ ਨਹਿ ਅਯੋ ॥ ੭੯ ॥

'ਬਹੁਤਾ।

'ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਲੋਕ।

'ਜਿਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਗੰਧ ਵਿੱਚ।

'ਕਿਲ੍ਹਾ।

'ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਉਪਰ ਹਲ ਗਧਜਨ ਕੇ ¹ ਫੇਰੇ।	'ਗੱਧਿਆਂ ਦੇ।
ਫੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁਟਵਯੋ ¹ ਵਧੇਰੇ।	'ਪੁਟਵਾਇਆ।
ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ ਧਨ ਨੀਚਜੋਂ ਸਿੰਘ ਪਾਵੈਂ।	
ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਗਹਿਰੀ ਨੀਵ ਖੁਦਾਵੈਂ ¹ ॥ ੮੦ ॥	'ਡੂੰਘੀ ਨਿਉਂ ਪੁਟਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਪੁਟਿ ਪੁਟਿ ਸੁਟਤ ਸਦਨ ¹ ਸਿੰਘ ਐਸੇ।	'ਘਰ।
ਗੇਰਤ ਗਿਰਨ ਸਗਰ ਸੁਤ ਜੈਸੇ ¹ ।	'ਜਿਵੇਂ ਸਘੜ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਡੇਗਦੇ ਸਨ।
ਪੁਟਿ ਪਤਾਲ ਲੋ ਨੀਵ ਗਿਰਾਵੈਂ ¹ ।	'ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ।
ਗਾਰੀ ਤੁਰਕਨ ਤਈਂ ਅਲਾਵੈਂ ¹ ॥ ੮੧ ॥	
ਈਟਾਂ ਸਤਲੁਜ ਮੈਂ ਗਿਰਵਾਵੈਂ ¹ ।	'ਸੁਟਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਕਮਾਵੈਂ।	
ਸਤਿ ਪੁਰਖਨ ਕਾ ਵਾਕ ਨ ਟਲ ਹੈ।	
ਧਰਾ ¹ ਸੁਮੇਰ ਧੂਵ ² ਜੋ ਚਲ ਹੈ ॥ ੮੨ ॥	'ਧਰਤੀ। ਧੂਆ।
ਤ੍ਰਿਖੀ ਤੇਗ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੈਨਾ।	
ਸਰ ਅਮੋਘ ਰਘੁਵਰ ਸਮ ਐਨਾ ¹ ।	'ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਵਾਂਗ ਸਫਲ ਹਨ।
ਜੜ ਸਰੁੰਦ ਕੀ ਪੁੱਟੀ ਜੈਹੈ।	
ਈਟ ਜਾਇ ਸਤਲੁਜ ਮੈਂ ਪੈਹੈ ॥ ੮੩ ॥	
ਯਹਿ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਸਾਚ ਸਭਿ ਭਯੋ।	
ਔਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨੋ ਇਕ ਨਯੋ।	
ਸਾਲ ਉਨੀ ਸੈ ਚੌਬੀ ਮਾਂਹੀਂ।	
ਚਲੀ ਰੇਲ ਗਾਡੀ ਜਬਿ ਯਾਹੀਂ ¹ ॥ ੮੪ ॥	'ਏਥੇ।
ਸ੍ਰੀ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਮ੍ਰਿਗੋਸ਼ ਪਟਲੇਸੈਂ ¹ ।	'ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸ੍ਰੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ।
ਪੁਟਵਾਈ ਸਰਹੰਦ ਵਿਸੇਸੈਂ ¹ ।	'ਬਹੁਤੀ।
ਅੰਗ੍ਰੇਜਨ ਕੇ ਠੇਕੇ ਦਈ।	
ਈਟੈ ਪਾਰ ਸਤਲੁਜੈਂ ਗਈਂ ॥ ੮੫ ॥	
ਯਾ ਬਿਧਿ ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਬੈਨਾ।	
ਭਏ ਸੱਤਿ ਹਮ ਨਿਰਖੇ ਨੈਨਾ ¹ ।	'ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੇ ਹਨ।
ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪੰਥ ਕਮਾਏ।	
ਜਰ ਸਰੁੰਦ ਕੀ ਦਈ ਗਵਾਏ ॥ ੮੬ ॥	
ਨਾਹਕ ਜੁਰਮ ¹ ਕਰੇ ਜੋ ਕੋਈ।	'ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਤੋਂ ਜੁਲਮ।
ਜਰ ਸਰੁੰਦ ਜਜੋਂ ਜਾਵੈ ਖੋਈ।	'ਸਰਹੰਦ ਵਾਂਗ ਜੜ ਪੁੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਅਬਿ ਸੁਨੋ ਪੰਥ ਕੀ ਬਾਤੈਂ।
 ਔਰ ਭਈ ਆਗੈ ਜਿਸ ਭਾਂਤੈਂ ॥ ੮੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪੁਨ ਮਿਲ ਕਰਿ ਸਭਿ ਪੰਥ ਤਬਿ,
 ਕਰਜੋ ਗੁਰਮਤਾ ਐਸ।
 ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇਕ ਔਰ ਅਬਿ,
 ਪਰਗਟ ਕਰੀਏ ਬੈਸਿ ॥ ੮੮ ॥

'ਬੈਠ ਕੇ।

ਚੌਪਈ:

ਕਤਲ ਸਜਾਦੇ ਹੋਏ ਜਹਿ ਠਾਂ।
 ਖੂਨ ਗਿਰਜੋ ਹੋਵਗ ਤਿਨ ਤਹਿ ਠਾਂ।
 ਕਰਾਮਾਤ ਤਿਸ ਠੌਰ ਮਝਾਰੀ।
 ਭਈ ਹੋਗ ਤਬਿ ਤਹਾਂ ਅਪਾਰੀ ॥ ੮੯ ॥

ਸੋ ਅਸਥਾਨ ਮਿਲੈ ਅਬਿ ਕੈਸੇ।
 ਰਚੀਏ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤਹਿ ਜੈਸੇ।
 ਯਹਿ ਵਿਚਾਰ ਫਿਰ ਲੋਗ ਪੁਰਾਨੇ।
 ਬੂਝੇ ਇਕ ਨੈ ਕਰਜੋ ਸੁਨਾਨੇ ॥ ੯੦ ॥

ਥਾ ਸਰਹੰਦੀ ਸਿੱਖ ਇਕ ਬਾਢੀ।
 ਉਮਰ ਬਰਸ ਅੱਸੀ ਕੀ ਗਾਢੀ।

'ਤਰਖਾਣ।

'ਤਕੜੀ।

ਸਾਤ ਲਾਤ ਧਰ ਪਰ ਉਨ ਮਾਰੀ।
 ਮੁੱਠੀ ਸਾਤ ਧੂਰ ਕੀ ਡਾਰੀ ॥ ੯੧ ॥

ਖਾਨ ਬਜੀਦੈ ਕੈ ਸਿਰ ਪਾ ਕੈ।
 ਗਾਰੀਂ ਤੁਰਕਨ ਤਈਂ ਅਲਾ ਕੈ।
 ਫਿਰ ਬੋਲਜੋ ਵਹਿ ਭਰ ਕਰਿ ਨੈਨਾ।

'ਕਹਿ ਕੇ।

ਸੁਨੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਮਮ ਬੈਨਾ ॥ ੯੨ ॥
 ਕਰਜੋ ਬਜੀਦੇ ਜੋ ਯਹਿ ਕਾਰਾ।

'ਉਪੱਦ੍ਰਵ।

ਸੋ ਸਭਿ ਮੈਂ ਨਿਜ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰਾ।
 ਕਤਲ ਕਰੇ ਗੁਰੂ-ਜਾਦੇ ਜਹਾਂ।
 ਕਰਾਮਾਤ ਪੇਖੀ ਵਡ ਤਹਾਂ ॥ ੯੩ ॥

ਜੁੱਤੀ ਲੈ ਤਹਿ ਤੁਰਕ ਜੁ ਜਾਵਤ।
 ਬਿਬਿਧਿ ਦੁਖ ਸੋ ਪਰਗਟ ਪਾਵਤ।

'ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਖਾਨ ਬਜੀਦ ਖਰਾਬੈਂ।
ਤਿਸ ਦਿਸ ਬੈਠਯੋ ਕਰਨ ਪਿਸ਼ਾਬੈਂ ॥ ੯੪ ॥

ਬੰਦ ਪਿਸ਼ਾਬ ਭਯੋ ਤਿਸ ਕੇਰਾ।

ਪਾਯੋ ਦੁਖ ਤਿਨ ਜਬੈ ਵਧੇਰਾ।

ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ ਤਿਨ ਬਹੁ ਕਰੇ ਉਪਾਵੈਂ।

ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਦਹਿ ਗੁਨ ਬਢਯੋ ਅਜਾਵੈਂ¹ ॥ ੯੫ ॥

¹ਅਜਾਬ, ਦੁੱਖ।

ਹੁਤੋ ਬਿਰਾੜ ਕਪੂਰਾ ਯਹਾਂ।

ਤਿਸ ਨੈ ਨਾਜ਼ਮ ਕੋ ਯੋਂ ਕਹਾ।

ਮੰਨਤ ਕਰਿ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਸੁਤਨ ਕੀ।

ਮਿਟੈ ਪੀੜ ਤਬਿ ਤੇਰੇ ਤਨ ਕੀ ॥ ੯੬ ॥

ਕਤਲ ਭਏ ਗੁਰੂ-ਜ਼ਾਦੇ ਜਹਾਂ।

ਥੜਾ ਬਨਾਇ ਦੇਹੁ ਇਕ ਤਹਾਂ।

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਕਰੀ ਬਜੀਦੇ ਸੋਈ।

ਗਈ ਪੀੜ ਤਿਸ ਕੀ ਤਬਿ ਖੋਈ ॥ ੯੭ ॥

ਮੰਨਤ ਕਰੇ ਔਰ ਜੇ ਕੋਈ।

ਤਿਸ ਕੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਹੋਈ।

ਅਬਿ ਵਹਿ ਠੌਰ ਵਿਰਾਨ ਪਈ ਹੈ।

ਚਲੇ ਦਿਖੈਹੋਂ ਤੁਮੈਂ ਵਹੀ ਹੈ ॥ ੯੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਚਲ ਕਰਿ ਤਬਿ ਹੀ ਪੰਥ ਨੈ,

ਜਾਇ ਪਿਖੀ ਵਹਿ ਠੌਰ।

ਸੀਸ ਝੁਕਾਏ ਸਭਿਨਿ ਤਹਿੰ,

ਫਤੇ ਗਜਾਈ ਗੌਰ¹ ॥ ੯੯ ॥

¹ਬਹੁਤੀ।

ਸਭਿ ਸਰਦਾਰਨ ਤਹਾਂ ਤਬਿ,

ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ² ਕਰਵਾਇ।

²ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ।

ਪਾਂਚ ਭੁਜੰਗੀ³ ਖੜੇ ਕਰਿ,

³ਸਿੰਘ।

ਦਈ ਅਰਦਾਸ ਸੁਧਾਇ ॥ ੧੦੦ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਕਾਹੂੰ ਦਸ ਬੀਸ ਔ ਪਚੀਸ ਤੀਸ ਦਏ ਕਿਨ,

ਕਿਨਹੂੰ ਪਚਾਸ ਸਾਠ ਏਕ-ਸਤ⁴ ਦਏ ਹੈਂ।

⁴ਇਕ ਸੌ ਰੁਪਏ।

ਸਿੰਘ ਥੇ ਅਪਾਰ ਤਹਾਂ ਸਭਿ ਹੀ ਨੈ ਮੋਦ¹ ਧਾਰਿ,
ਦਏ ਹੈਂ ਰੁਪਏ ਵੈ¹ ਹਜ਼ਾਰ-ਚਾਰ ਭਏ ਹੈਂ।
ਲਾਇ ਕੈ ਇਮਾਰਤ ਬਨਾਇ ਗੁਰਦੁਾਰ ਤਬਿ,
ਦੁੰਦਭਿ¹ ਬਜਾਇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਰਚਏ ਹੈਂ।
ਚੌਰ ਮੁੱਠਾ¹ ਆਯੁਧ ਸਥਾਪ ਦਏ² ਮੰਜੀ ਪਰ,

¹ਅਨੰਦ।

¹ਉਹ (ਰੁਪਏ)।

¹ਧੌਂਸੇ।

¹(ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਦੇ) ਮੁੱਠੇ ਦਾ ਚੌਰ। ²ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਥਾਪਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਕੁਣਕਾ ਕਰਾਇ ਵਰਤਾਇ ਮੋਦ ਭਏ ਹੈਂ

॥ ੧੦੧ ॥

ਹੁਤੇ ਏਕ ਕਿਲਾ ਤਬਿ ਕੋਸਕ ਸਰੁੰਦ ਹੂੰ ਤੈ,
ਨਾਮ ਜੱਟ-ਪੁਰਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਸੇ ਲੋਗ ਜਾ ਸਹੀ¹।
ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਖੱਤ੍ਰੀ ਦੀਵਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਏਕ,
ਹੁਤੇ ਕਿਲੇਦਾਰ ਤਹਾਂ ਰਹਿਤ ਮਵਾਸ¹ ਹੀ।
ਲੋਗ ਸਰਹੰਦ ਕੇ ਬੁਲਿੰਦ ਧਨ¹ ਲੈ ਬਿੰਦ²,
ਧਸੇ ਤਾਂਹਿ ਮੱਧ ਜਾਇ ਆਕੀ ਪਿਖਿ ਪਾਸ ਹੀ।
ਤੂਟਯੋ ਨ ਕਬੀ ਵਾਹਿ¹ ਲੂਟਯੋ ਨ ਕਬੀ ਕਾਂਹਿ,
ਮਾਰਿ ਲੂਟ ਪੰਥ ਤਾਂਹਿ ਲੀਨੋ ਫਿਰ ਖਾਸ ਹੀ¹

¹ਠੀਕ ਵੰਗ ਨਾਲ ਜਾ ਵਸੇ।

¹ਆਕੀ।

¹ਬਹੁਤਾ ਧਨ। ²ਬਹੁਤੇ (ਲੋਕ)।

¹ਉਹ।

¹ਆਪ ਹੀ।

॥ ੧੦੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਕਾ ਹੁਤੇ,
ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ।
ਤਿਸ ਕੋ ਸੌਂਪਯੋ ਦੁਰਗ¹ ਵਹਿ,
ਪੰਥ ਮੋਦ ਮਨਿ ਧਾਰ ॥ ੧੦੩ ॥

¹ਕਿਲ੍ਹਾ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਗਾਥ ਸੁਨੋ ਅਬਿ ਔਰ ਭਈ ਜਿਮ,
ਹੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਮੋਦ ਮਨੈ ਕੈ।
ਮਾਰਿ ਉਜਾਰ ਸਰੁੰਦ ਤਈਂ ਕਰਿ
ਖ਼ਾਰ, ਸਭੀ ਫਿਰ ਪੰਥ ਮਿਲੈ ਕੈ।
ਸੋਧਿ ਅਰਦਾਸ ਚਢਯੋ ਦਿਸ ਪੂਰਬ,
ਖਾਦਰ¹ ਬਾਂਗਰ² ਦੇਸ ਦਬੈ ਕੈ।

¹ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਿਥੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗਾਰਾ ਰਹੇ।
(ਅ) ਪਹਾੜ ਦੇ ਜੜ੍ਹ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ। ²ਕੈਂਥਲ ਤੇ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ।

ਪਾਂਚ ਮਝੈਲਨ ਕੀ ਮਿਸਲਾਂ,
ਮਲਵੱਯਨ ਕੀ ਇਕ ਆਹਿ ਬਨੈ ਕੈ ॥ ੧੦੪ ॥

ਮਾਰਿ ਸਰੁੰਦ ਗਯੋ ਬਢ ਹੋਂਸਲਾ,
ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਅਤਿ ਭੂਰ ਮਹਾਂਏ।
ਸਾਜ ਚਮੁੰ ਚਤੁਰੰਗ ਸੁਰੰਗ,
ਉਮੰਗ ਬਢਾਇ ਕੈ ਦੁੰਦਭਿ ਵਾਏ।

¹ਅਤਜੰਤ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ।

¹ਚਮੁੰ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਚੰਗੇਰੰਗ ਦੀ (ਚਮੁੰ) ਫੌਜ ਸਜਾ ਕੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾ ਕੇ ਧੌਂਸੇ ਵਜਾਏ।

ਖੋਲਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰੇ ਅਗਵਾਨ,
ਲਸੈਂ ਬਹੁ ਬਿੱਜਲ ਤੈ ਅਧਿਕਾਏ।
ਪੂਰਬ ਕੀ ਦਿਸ ਕੋ ਹਿਤ ਜੀਤ,
ਅਭੀਤ¹ ਸਹੀਤ² ਚਢੇ ਸਿੰਘ ਧਾਏ ॥ ੧੦੫ ॥

¹ਬਿਜਲੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਮਕਦੇ ਹਨ।

¹ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ। ²(ਆਪਸੀ) ਹਿਤ ਨਾਲ।

¹ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੇ।

¹ਹਰਨਾਂ ਵਰਗੇ। ²ਸਜੇ ਹੋਏ।

¹ਦੌੜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ²ਟਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

¹ਨਾਚਿਆਂ ਵਾਂਗ।

¹ਬਾਂਕੇ ਸੂਰਮੇ। ²ਪਟੇ ਬਾਜ਼ (ਪਟਹ ਸਸਤ੍ਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਗਤਕਾ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ।) ³ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।

¹ਬਹੁਤੇ ਬਲ ਵਾਲੇ। ²ਸੁੰਦਰ (ਸੂਰਮੇ) (ਛੋਭਿ) (ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ (ਛਕੇ) ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਚੰਚਲ ਚਾਰੁ ਤੁਰੰਗ¹ ਚਲਾਕ,
ਕੁਰੰਗਨ ਸੇ¹ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸਜੀਲੇ²।
ਕੋਇ ਧਵਾਵਤ¹ ਕੋਇ ਕੁਦਾਵਤ²,
ਕੋਇ ਨਚਾਵਤ ਨਾਚ ਨਚੀਲੇ¹।
ਬੀਰ ਬਨੈਤ¹ ਪਟੈਤ² ਕਟੈਤ³

ਬਲੈਤ¹ ਛਕੇ ਸਭਿ ਛੋਭਿ ਛਬੀਲੇ²।

ਜੋਰਿ ਬਰਾਤ ਚਢੇ ਬਨਰੇ ਜਨੁ,
ਬਜਾਹਿਨ ਕੋ ਰਜਧਾਨੀਆਂ ਤੀ ਲੇ ॥ ੧੦੬ ॥

¹ਜਾਣੋ (ਬਨਰੇ) ਲਾੜੇ ਜੰਵ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਰੂਪ (ਤੀ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕੇ (ਲੇ) ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ।

ਸੋਹਿਤ ਹੱਦ ਸਨੱਧਹਿ ਬੱਧ,
ਮਰੱਦ ਅਬੱਧ ਸੁਕੱਦ ਸਮੀਲੇ¹।

¹(ਸਨੱਧ ਬੱਧ) ਸਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ (ਮਰੱਦ) ਸੂਰਮੇ (ਅਬੱਧ) ਬੇਰੋਕ, ਚੰਗੇ ਤੇ ਮਿਲਵੇਂ ਕੱਦਾਂ ਵਾਲੇ (ਹੱਦ) ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੌਂਹਦੇ ਹਨ।

¹ਨਿੱਡਰ ਸੂਰਮੇ।

¹ਰਸ ਵਾਲੇ।

ਬਾਂਛਹਿ ਜੰਗ ਨਿਹੰਗ ਭੁਜੰਗਿ¹,
ਉਮੰਗ ਭਰੇ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਰਸੀਲੇ¹।
ਸੀਸ ਸਜੈਂ ਦਸਤਾਰ ਅਪਾਰ,
ਛੁਟੇ ਫਰਰੇ ਸਿਤ¹ ਪੀਤ ਰੁ ਨੀਲੇ।
ਮਾਨਹੁ ਖੇਤ ਖਿਰੇ ਗੁਲ ਪੋਸਤ,
ਪੋਸ਼ਸ਼ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਚਟਕੀਲੇ ॥ ੧੦੭ ॥

¹ਚਿੱਟੇ।

¹ਜਾਣੋ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪੋਸਤ ਦੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਐਉਂ ਸਿੰਘਾਂ

ਕੋਸ ਦੁ ਤੀਨਕ ਚਾਰ ਵਿਖੇ,
ਕਿਤ ਬਾਂਧਿ ਪਰਾ ਸਿੰਘ ਜਾਵਤ ਛੂਟੇ।
ਮਾਰਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਪਾਰ ਚਲੈਂ ਮਗ,
ਕੋਲ ਕੁਰੰਗ ਤਿੰਖਾਰ ਅਟੂਟੇ।

ਤੁੱਪਕਾ ਤੀਰ ਚਲਾਵਤ ਚੱਕਰ,
ਲੱਛ ਪ੍ਰਤੱਛ ਘਨੇ ਤੱਛ ਸੂਟੇ।

ਔਰ ਗਰਾਮ ਘਨੇ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ,
ਯੋਂ ਚਲਤੈ ਚਲਤੈ ਮਗਿ ਲੂਟੇ ॥ ੧੦੮ ॥
ਸਿੰਘ ਬਿਸਾਲੇ! ਅੰਬਾਲੇ ਕੋ ਲੂਟ,
ਉਤਾਲੇ! ਚਲੇ ਕਰਿ ਛੂਟ² ਅਗਾਰੀ।
ਜੂਟਾ! ਜਗਾਧਰੀ ਕੂਟ ਸਹਾਰਨ²,
ਛੂਟ ਕੈ ਜਾਇ ਤਿਰਾਵਤੀ ਮਾਰੀ।
ਮੱਜਨ ਕੈ! ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਭਲੇ
ਉਤਰੇ, ਫਿਰ ਮੇਰਟ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ।
ਦੇਸ ਅਸੇਸ! ਲਯੋ ਕਰਨਾਲ,
ਤਬੈ ਅਪਨੇ ਕਬਜੇ ਕਰਿ ਭਾਰੀ ॥ ੧੦੯ ॥
ਜੋ ਜਿਤਿਨਾ ਬਲਰਾਖਤ ਥਾ,
ਤਿਤਿਨਾ ਤਬਿ ਦੇਸ ਤਿਨੈ ਨਿਜ ਮੱਲਾ।
ਚੀਨ ਕਿਨੈ ਬਲ ਹੀਨ, ਕਿਸੀ
ਪਰਬੀਨ ਬਲੀ, ਫਿਰ ਹਾਥ ਨ ਘੱਲਾ।

ਜੋ ਜਿਸ ਕੀ ਮਿਸਲੋਂ ਕਹਿਲਾਵਤ,
ਰਾਖਤ ਸੋ ਤਿਸ ਕਾ ਗਹਿ ਪੱਲਾ।
ਥਾ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਵੀਚ ਇਕਾਯਤ।
ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਨਿਹਾਯਤ ਭੱਲਾ ॥ ੧੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਜਿਸ ਸਿੰਘ ਨੈ,

ਦੇ ਚਮਕੀਲੇ ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਹਨ।

‘ਕਤਾਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦੌੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‘ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਸੂਰਾਂ ਹਰਨਾਂ ਤੇ (ਅਪਾਰ) ਬਹੁਤੇ (ਤਿੰਖਾਰ) ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਿਆਂ ਦਾ (ਅਟੂਟੇ) ਲਗਾਤਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‘ਬੰਦੂਕਾਂ।

‘ਪ੍ਰਤੱਛ ਸਾਹਮਣੇ (ਘਨੇ) ਬਹੁਤੇ (ਲੱਛ) ਨਿਸ਼ਾਨੇ (ਤੱਛ ਸੂਟੇ) ਫੁੰਡ ਸੁੱਟੇ।

‘ਬਹੁਤ ਸਿੰਘ।

‘ਛੇਤੀ। ‘ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

‘ਜੁੱਟ ਕੇ ਭਾਵ ਜੰਗ ਕਰਕੇ। ‘ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਨੂੰ ਕੁੱਟ ਕੇ।

‘ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ।

‘ਸਾਰਾ।

‘ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਲਹੀਣ ਜਾਣ ਕੇ ਤੇ (ਬੀਨ) ਦੇਖ ਕੇ (ਕਿਸੇ) ਬਲੀ (ਸਿੰਘ) ਨੇ ਫੇਰ ਵੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।

‘ਲੜ, ਆਸਰਾ।

‘ਇਤਫਾਕ, ਏਕਾ।

‘ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ।

ਫੇਰਜੋ ਘੋੜਾ ਧਾਇ।

ਤਹਿੰ ਤਹਿੰ ਕਾਠੀ ਵੰਡ¹ ਕਰਿ,

¹ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰ (ਘੋੜੇ ਦੀ) ਕਾਠੀ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ ਮੁਲਕ ਜਾਂ ਧਨ ਵੰਡਣਾ।

ਲਿਯ ਤਿਨ ਮੁਲਕ ਦਬਾਇ ॥ ੧੧੧ ॥

ਸਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਹੁਤੋ,

ਬੀਸ ਉਪਰ ਨਿਰਧਾਰ¹।

¹ਨਿਸਚਾ ਕਰੋ।

ਜੈਨ ਖਾਨ ਕੋ ਮਾਰ ਕੈ

ਕਰੀ ਸਰੁੰਦ ਉਜਾਰ ॥ ੧੧੨ ॥

ਮੈਣਦੂਬ¹ ਅਰ ਮਾਲਵਾ²,

¹ਦੋ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਖਾਸ ਕਰ ਘੱਘਰ ਤੇ ਜਮਨਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼। ²ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪਟਿਆਲਾ, ਬਠਿੰਡਾ ਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮਾਰੂ ਇਲਾਕਾ।

ਬਾਂਗਰ¹ ਖਾਦਰ² ਦੇਸ।

¹੨੧ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੪੪੧ ਤੇ ਟਿੱਪਣ ਨੰ: ੨ ਤੇ ੧ ਦਾ ਅਰਥ।
²ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੪੫੧ ਤੇ ਟਿੱਪਣ ਨੰ: ੨ ਤੇ ੧ ਦਾ ਅਰਥ।

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਮੱਲਜੋ ਪੰਥ ਨੈ,

ਕਹੀ ਗਾਥ ਯਹਿ ਵੇਸ¹ ॥ ੧੧੩ ॥

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਚੰਗੀ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਜੈਨ ਖਾਂ ਕੋ ਮਾਰ ਕਰਿ, ਸਰਹੰਦ ਉਜਾਰਨ, ਮੁਲਕ ਮੱਲਨ ਪ੍ਰਸੰਗ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚੁਤਾਲੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਮ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. {ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ}

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਤੈ,
ਅਨਿਕ ਬਿਘਨ ਹੂੰ ਨਾਸ।
ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੈ,
ਕਟਤ ਝਟਤ ਭਵ ਪਾਸ। ॥ ੧ ॥

'ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਹੀ (ਭਵ) ਜਨਮ (ਮਰਨ) ਦੀ (ਪਾਸ) ਫਾਹੀ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਆਯੋ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਜਿਮ,
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨਹਿ ਫੇਰ।
ਸਿੰਘਨ ਤਈਂ ਕਲੇਸ਼ ਤਿਨ,
ਦਯੋ ਜੈਸ ਬਹੁਤੇਰ। ॥ ੨ ॥
ਗੁਰੁਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹੀਦ ਜਯੋ,
ਭਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਤੀਰ।
ਸੋ ਸਭਿ ਗਾਥਾ ਅਬਿ ਕਹੋਂ,
ਸੁਨੋਂ ਸੁਮਤਿ ਧਰਿ ਧੀਰ ॥ ੩ ॥

'ਬਹੁਤ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ।

ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ:

ਜਬਿ ਦੇਸ ਸਿੰਘਨ ਯੋਂ ਲਯੋ ਬੇਸ।
ਅਰ ਮਨ ਮੈਂ ਭਏ ਅਭੀਤ ਸੇਸ।
ਤਬਿ ਬਢਯੋ ਹੋਸਲਾ ਪੰਥ ਕੇਰ।
ਸਭਿ ਮੁਲਕ ਛਕੈਂ ਉਗਰਾਹਿ ਹੇਰ। ॥ ੪ ॥
ਹਾਕਮ ਭੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮੁਲਕ ਮਾਹਿੰ।
ਮਨਿ ਮੋਦ ਭਏ ਉਗਰਾਹਿ ਖਾਹਿੰ।
ਨਹਿੰ ਬੰਦੁਬਸਤ ਕਿਛੁ ਕਰੈਂ ਔਰ।
ਰਹਿੰ ਮਸਤ ਖਾਇ ਕਰਿ ਭੰਗ ਗੌਰ। ॥ ੫ ॥
ਮਿਲ ਕਹੈਂ ਕਬੀ ਲਿਹੁ ਸਿੰਧੁ ਦੇਸ।
ਫਿਰ ਲੇਹੁ ਲਹੌਰ ਪਿਸ਼ੌਰ ਵੇਸ।
ਗਜਨੀ ਅਰ ਕਾਬਲ ਔ ਕੰਧਾਰ।
ਚੜ੍ਹਿ ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਾ ਲੇਹੁ ਮਾਰ ॥ ੬ ॥
ਫਿਰ ਪਰਬਤ ਕੀ ਲਿਹੁ ਸਾਤ ਧਾਰ।
ਪੁਨ ਲੇਵਹੁ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਾਰ।

'ਚੰਗਾ।

'(ਸੇਸ) ਬਹੁਤੇ (ਅਭੀਤ) ਨਿੱਡਰ।

'ਦੇਖੋ।

'ਬਹੁਤਾ ਸੁੱਖ।

ਚਲਿ ਦਿੱਲੀ ਕਾ ਮੱਲ ਲੇਹੁ ਤਖਤ।	
ਫਿਰ ਮੇਲਹੁ ਮਰਟਯੋਂ ਤਈਂ ਵਖਤ ॥੭॥	
ਚਲਿ ਅਬਚਲ ਨਗਰੀ ਗੁਰੂ-ਦੁਾਰ।	
ਕਰਵਾਵੈ ਕੁਣਕੇ ਅਤਿ ਅਪਾਰ।	'ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ।
ਉਤ ਢਾਕਾ ਔਰ ਬੰਗਾਲ ਜੀਤਿ।	
ਲਿਹੁ ਸਾਗਰ ਲੋ ਸਭਿ ਮੁਲਕ ਮੀਤ ॥੮॥	
ਛਕਿ ਭੰਗ ਨਿਹੰਗ ਭੁਜੰਗ ਸਿੰਘ।	'ਬਹਾਦਰ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ।
ਮਿਲ ਕਹੈਂ ਸਭੈ ਤਬਿ ਐਸ ਧਿੰਗ।	'ਜ਼ੋਰਾਵਰ, ਬਲੀ।
ਨਹਿੰ ਕਰੈਂ ਮੁਲਕ ਕਾ ਬੰਦੁਬਸਤ।	
ਛਕਿ ਭੰਗਾਂ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੈਂ ਮਸਤ ॥੯॥	
ਇਤ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਸਭਿ ਕਹਯੋ ਹਾਲ।	
ਉਤ ਕਾਬਲ-ਪਤਿ ਕੀ ਸੁਨੋ ਚਾਲ।	'ਕਾਬਲ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ)।
ਜਬਿ ਕਾਬਲ ਪਹੁੰਚ ਬੁਲੰਦ ਖਾਨ।	
ਪੰਜਾਬ ਕੇਰ ਸਭਿ ਕਰਯੋ ਬਜਾਨ ॥੧੦॥	
ਫਿਰ ਲਿਖਿ ਪਠਯੋ ਤੈਮੂਰ ਸ਼ਾਹਿ।	
ਜਯੋਂ ਸਿੰਘਨ ਕੀਨੋ ਹਾਲ ਤਾਂਹਿ।	
ਸੁਨਿ ਕੋਪਯੋ ਅਤਿ ਹੀ ਕਾਬਲੇਸ।	
ਚੜ੍ਹਿ ਧਾਯੋ ਲੈ ਕਰਿ ਫੌਜ ਬੇਸ। ॥੧੧॥	'ਚੰਗੀ।
ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਚਲੇ ਪੰਜਾਬ ਛੋਰਿ।	
ਨਹਿੰ ਕੀਨੋ ਕਿਛੁ ਵਿਚਾਰ ਹੋਰ।	
ਬਹੁ ਆਪਸ ਮੈਂ ਮਿਲ ਕਹੈਂ ਐਸ।	
ਕਿਤ ਚਲੋ ਕਿਨਾਰੇ ਛੋਰਿ ਦੇਸ ॥੧੨॥	'ਪਾਸੇ।
ਯਹਿ ਕੁੱਤਾ ਕਾਬਲੀਆ ਨਰੇਸ਼।	'ਕਾਬਲ ਦਾ ਰਾਜਾ।
ਆਵਤ ਹੈ ਦੌਰਯੋ ਚੜ੍ਹਿ ਹਮੇਸ਼।	
ਮਤੁ ਕਿਤ ਯਹਿ ਹਮ ਕੋ ਕਾਟਿ ਖਾਇ।	
ਹੈ ਹਰਨ ਸਿੰਘ ਕਿਤ ਚਲੋ ਧਾਇ ॥੧੩॥	'ਦੌੜ ਕੇ।
ਜਬਿ ਯਹਿ ਫਿਰ ਕਰਿ ਇਸ ਦੇਸ ਵੀਚ।	
ਪਾਛੇ ਹਟ ਜੈਹੈ ਫੇਰ ਨੀਚ।	
ਤਬਿ ਮੁਲਕ ਲੈਂਹ ਹਮ ਆਇ ਬੇਗ।	'ਛੇਤੀ।
ਰਹਿ ਫਤੇ ਪੰਥ ਕੀ ਦੇਗ ਤੇਗ ॥੧੪॥	'ਲੰਗਰ।

ਬਿਨ ਕਾਬਲੇਸ ਤੇ ਔਰ ਜੋਇ।

ਨਹਿੰ ਲਰਨ ਜੋਗ ਹਮ ਸੰਗ ਕੋਇ।

ਜਲ ਹੜੁ ਅਰ ਡੋਂ ਕੀ ਆਗ ਹੇਰਿ।

'ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਦੇਖ ਕੇ।

ਪਿਖਿ ਸੱਤੂ ਕਾ ਦਲ ਬਲ ਵਧੇਰ ॥ ੧੫ ॥

ਹੂੰ ਬਚੈਂ ਕਿਨਾਰੇ ਬੁੱਧਿਵਾਨ।

ਯਹਿ ਰਾਜਨੀਤ ਕੀ ਰੀਤਿ ਜਾਨ।

ਫਿਰ ਦਾਉ ਪੇਖਿ ਨਿਜ ਕਰੈਂ ਕਾਜ।

ਹਮ ਲੈਹੈਂ ਫੇਰ ਸੰਭਾਰ ਰਾਜ ॥ ੧੬ ॥

ਯਹਿ ਬਾਤ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਚਿੱਤ ਧਾਰਿ।

ਤਜਿ ਮੈਣ-ਦ੍ਰਾਬ ਪੰਜਾਬ ਸਾਰ।

'ਸਾਰ।

ਸਭਿ ਗਏ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਇ ਐਸ।

ਅਤਿ ਪੌਨ ਚਲੀ ਤੈ ਮੇਘ ਜੈਸ ॥ ੧੭ ॥

'ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲ।

ਦੋਹਰਾ:

ਬਾਤ ਮੁਕੱਦਮ ਸੁਨੋ ਇਕ,

'ਅਗਲੀ।

ਭਈ ਤਬੈ ਜੋ ਔਰ।

ਜਿਹ ਹਿਤ ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ ਚੜ੍ਹਿ,

ਅਯੋ ਹਿੰਦੁ ਮੈਂ ਦੌਰਿ ॥ ੧੮ ॥

ਸੰਕਰ ਛੰਦ:

ਇਕ ਵੀਚ ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਰੁਹੇਲਾ।

'ਖੈਬਰ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤਿ।

ਹੁਤੋ ਖਾਨ ਨਜੀਬ।

ਵਹਿ ਵਡ ਬਜੀਰ ਕਹਾਵਹੀ,

ਨਹਿੰ ਸੁਨੈ ਦਾਦਾ ਗਰੀਬ।

'ਫਰਿਆਦ।

ਕਰਿ ਗਯੋ ਥਾ ਨਿਜ ਹਾਥ ਤੈ,

ਤਿਸ ਤਈਂ ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ।

ਇਸ ਹੇਤ ਕਾਬਲ-ਪਤੀ ਕਾ,

ਵਹਿ ਅਤੀ ਜੋਰ ਰਖਾਹਿ ॥ ੧੯ ॥

ਇਤ ਭਰਤ-ਪੁਰਿ ਕੇ ਪਤੀ,

ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਨੈ ਜਬਿ ਆਇ।

ਥਾ ਮਾਰਿ ਲੀਨੋ ਆਗਰੇ ਕਾ

ਕਿਲਾ, ਨਿਜ ਬਲ ਪਾਇ।

ਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਥਾ ਖਜ਼ਾਨਾ,
ਦੁਰਗ ਤਿਸ ਹੀ ਮਾਂਹਿ।

'ਉਸੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ।

ਵਹਿ ਧਰਜੇ ਥਾ ਕਰਿ ਜਮ੍ਹਾ,
ਕੇਤਿਕ ਕੋਟਾ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹਿ ॥ ੨੦ ॥

'ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਕਰੋੜ।

ਤਬਿ ਲੂਟ ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਨੈ,
ਵਹਿ ਲਯੋ ਕੇਤਿਕ ਕੋਟਾ।
ਖਟ ਮਾਸ ਲੋ ਵਹਿ ਰਹਜੋ ਢੋਵਤ,
ਨਾਂਹਿ ਆਈ ਤੋਟਾ।

'ਉਹ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ।

ਫਿਰ ਲਰਜੋ ਜਾਇ ਨਜੀਬ ਖਾਂ,
ਤਿਸ ਸੰਗ ਤਿਸ ਹੀ ਠੌਰ।
ਤਬਿ ਮਰਜੋ ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਰਣ ਮੈਂ,
ਖਬਰ ਨਹਿ ਕਿਸ ਤੌਰਾ ॥ ੨੧ ॥

'ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸੁਤ ਨ੍ਰਿਪ,
ਜਵਾਹਰ-ਮੱਲ ਬਹੁ ਬਲ ਪਾਇ।
ਨਿਜ ਬਾਪ ਕਾ ਵਹਿ, ਬੈਰ ਲੇਵਨ
ਹੇਤ, ਆਯੋ ਧਾਇ।

ਤਿਨ ਸੰਗ ਅਪਨੇ ਮੇਲ ਲੀਨੇ,
ਜੱਟ ਮਰੁਟੇ ਗੌਰਾ।

'ਬਹੁਤੇ।

ਫਿਰ ਆਇ ਦਿੱਲੀ ਘੇਰਿ,
ਕੀਨੇ ਜੰਗ ਦੌਰਾ ਦੌਰਾ ॥ ੨੨ ॥

'ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ, (ਅ) ਉਪਰੋਂ ਥਲੀ।

ਤਬਿ ਹੋਇ ਕੈ ਅਤਿ ਤੰਗ,
ਖਾਨ ਨਜੀਬ ਫੇਰ ਵਜ਼ੀਰ।
ਨਿਜ ਹੇਤ ਮੱਦਦ ਬੋਲ ਲੀਨੋ,
ਸ਼ਾਹਿ-ਕਾਬਲ ਧੀਰ।

'ਬੁਲਾ ਲਿਆ।

ਲਿਖ ਦਯੋ ਲਾਖ-ਪਚਾਸ ਦੈਨਾ
ਟਕਾ ਤਾਂਈਂ ਸ਼ਾਹਿ।

ਯਹਿ ਸੁਨਿਤ ਹੀ ਤਬਿ ਧਾਇ,
ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ ਆਯੋ ਚਾਹਿ ॥ ੨੩ ॥

ਜਬਿ ਧਸਜੋ ਆਇ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ,
ਲੈ ਸੈਨ ਸ਼ਾਹਿ ਵਿਸੇਸ਼।

'ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।

ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਡਰ ਮਾਨ ਕੈ,
 ਤਜ ਗਏ ਕਿਤ ਕਿਤ ਦੇਸ।
 ਬਹੁ ਸਿੰਘ ਗਿਲਜਯੋਂ ਨੈ ਹਤੇ,
 ਜੋ ਚਢੇ ਤਿਨ ਕੇ ਹਾਥ।
 ਯਹਿ ਵਖਤ ਆ ਕਰਿ ਸਖਤ ਗੁਜਰਯੋ,
 ਫੇਰ ਸਿੰਘਨ ਸਾਥ ॥ ੨੪ ॥
 ਕੁਛ ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚੇ ਮਾਲਵੇ,
 ਕੁਛ ਪੁਰਿ-ਅਨੰਦ ਮਝਾਰ।
 ਉਤ ਬਹੁ ਬਿਅਦਬੀ,
 ਤੁਰਕ ਕਰਨੇ ਲਗੇ, ਮਧ ਗੁਰਦੁਆਰ¹।
 ਯਹਿ ਸਾਰ¹ ਸਿੰਘਨ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੀ,
 ਜਬੈ ਪੁਰਿ-ਆਨੰਦ।
 ਸਭਿ ਨਾਰ¹ ਨੀਚੇ ਕਰਿ ਥਿਰੇ²
 ਮਧ ਪਰੇ ਸੋਚ ਬੁਲੰਦ ॥ ੨੫ ॥
 ਨਹਿ ਔਰ ਕੋਊ ਉਠਯੋ ਜਬਿ,
 ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਇਕ ਵਡ ਬੀਰ।
 ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਬੋਲਯੋ,
 ਖੜਾ ਹੈ ਕਰਿ ਧੀਰ।
 ਵਹਿ ਹੁਤੋ ਲੀਲ ਗਰਾਮ ਕਾ,
 ਢਿਗ ਖੇਮ-ਕਰਣ ਨਿਹਾਰ।
 ਅਰ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀ,
 ਥਾ ਮਿਸਲ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ॥ ੨੬ ॥
 ਪੁਨ ਛਕਯੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੈ,
 ਭਯੋ ਯੋਂ ਹਠਵਾਨ।
 ਤਿਨ ਖੜੇ ਹੋਇ ਦੀਵਾਨ ਮੈਂ,
 ਤਬਿ ਐਸ ਕੀਨ ਵਖਾਨ।
 ਅਬਿ ਧਰਮ ਹਿਤ ਜਿਨ ਸੁਧਾਸਰ ਮੈਂ,
 ਜਾਇ ਦੈਨਾ ਸੀਸ।
 ਵਹਿ ਸਿੰਘ ਸਿਦਕੀ ਸੰਗ ਮੇਰੇ,
 ਚਲੈ ਬਿਸਵੇ ਬੀਸ¹ ॥ ੨੭ ॥

¹ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ।

¹ਖਬਰ।

¹ਧੌਣ। ²ਬੈਠੇ ਰਹੇ।

¹ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ, ਪੂਰਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰਕੇ।

ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰ ਤਿਸ ਕੇ,
 ਸੰਗ ਹੋਯੋ ਤਜਾਰ।
 ਸਭਿ ਚਢੇ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਤਹਿ ਤੈ,
 ਚਲੇ ਮਨਿ ਮੁਦ ਧਾਰ।
 ਬਹੁ ਗਏ ਮਗ ਮੈਂ ਬਿਥਰ ਇਤ ਉਤਾ¹,
 ਰਹਯੋ ਏਕ ਹਜ਼ਾਰ।
 ਵਹਿ ਆਇ ਉਤਰੇ ਸੁਧਾਸਰ,
 ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਗੁਰਦੁਆਰ ॥ ੨੮ ॥
 ਜੋ ਤੁਰਕ ਥੇ ਤਿਸ ਠੌਰ,
 ਸੁਨਿ ਆਗਵਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰ।
 ਵਹਿ ਗਏ ਤਰਫ ਲਹੌਰ ਡਰ ਧਰਿ,
 ਪਹਿਲ ਹੀ ਬਿਨ ਦੇਰ।
 ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ,
 ਸਜਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤਰ ਤਾਨ¹।
 ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਤਖਤ ਆਗੇ,
 ਬਿਰੇ ਲਾਇ ਦੀਵਾਨ ॥ ੨੯ ॥
 ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਮੱਧ ਸੋਹਿ,
 ਸਨੱਧ-ਬੱਧ¹ ਮਹਾਨ।
 ਨਿਤ ਪੜ੍ਹੈ ਢਾਢੀ ਆਇ ਵਾਰਾਂ,
 ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂਅਨ ਮਾਨ¹।
 ਸੁਨਿ ਜਿਨੈ ਕਾਯਰ ਲਰਿ ਮਰੈਂ,
 ਅਰ ਸੂਮ ਦੇਵੈਂ ਦਾਨ।
 ਨਿਤ ਰਹੈਂ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਉਡੀਕਤ,
 ਚੜ੍ਹੇ ਸਿੰਘ ਯੋਂ ਆਨਿ¹ ॥ ੩੦ ॥
 ਫਿਰ ਪਾਇ ਕਰਿ ਯਹਿ ਸਾਰ ਗਿਲਜੇ,
 ਚੜ੍ਹੇ ਗੁਰੂ-ਚਕ ਓਰ।
 ਚੜ੍ਹੇ ਅਯੋ ਖਾਨ-ਜਹਾਨ, ਔਰ
 ਬੁਲੰਦ ਖਾਂ ਦਲ ਜੋਰਿ¹।
 ਇਤ ਸਿੰਘਨ ਢਿਗ ਭੀ ਆਇ ਕਾਹੂੰ,
 ਖਬਰ ਦੀਨੀ ਧਾਇ।

¹ਏਧਰ ਓਧਰ ਖਿੰਡ ਗਏ।

¹ਸਰੀਰ ਤੇ ਪਹਿਨ ਕੇ।

¹ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬਰ-ਤਿਆਰ।

¹ਮੰਨ ਕੇ।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘ (ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ) ਆ ਕੇ ਚੜ੍ਹੇ।

¹ਫੌਜ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ।

ਪੁਨ ਖਾਲਸਾ ਸਭਿ ਤਯਾਰ ਹੋਯੋ,
ਲਰਨ ਹਿਤ ਮੁਦ ਪਾਇ ॥ ੩੧ ॥

ਤਬਿ ਜੋਰਿ ਕਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ,
ਹੈ ਖੜਾ ਬੋਲਯੋ ਐਸ।

ਜਿਮ ਆਗਿਆ ਹੈ ਪੰਥ ਕੀ,
ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਅਬਿ ਹੀ ਤੈਸ।

ਬਲ ਧਰੈ ਪੰਥ ਜਿ ਕੀਟ ਮੈਂ¹,
ਵਹਿ ਮੱਤ ਗਜ ਕੋ ਖਾਇ¹।

ਇਸ ਪੰਥ ਮੈਂ ਹੈਂ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਿ,
ਹਮ ਪਿਖੀਂ ਬਹੁ ਅਜਮਾਇ ॥ ੩੨ ॥

ਅਬਿ ਦੇਹੁ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ,
ਹਮਰੇ ਬੰਨ੍ਹ ਗਾਨਾ¹ ਹਾਬਿ।

ਮਮ ਸਿਦਕ ਸਿੱਖੀ ਕੇਸ ਨਿਬਹੀ,
ਸੀਸ ਸ੍ਰਾਸਨ ਸਾਬ।

ਤਬਿ ਪੰਥ ਨੈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿ ਕੈ,
ਦਯੋ ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹ।

ਫਿਰ ਚਢਯੋ ਦਸ ਗੁਨ ਤੁਰਤ ਹੀ,
ਵਹਿ ਸਿੰਘ ਕੇ ਮੁਖਿ ਵੰਨ¹ ॥ ੩੩ ॥

ਯਹਿ ਪਿਖਤ ਹੀ ਬਹੁ ਸਿੰਘ ਹੋਏ,
ਖੜੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ।

ਉਨ ਕਹਯੋ ਜਜੋਂ ਤੁਮ ਬਨੇ ਦੂਲਹੁ,
ਹਮ ਬਰਾਤੀ ਖਾਸ¹।

ਤਬਿ ਕਹਯੋ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਧੰਨ ਤੁਮਰੋ
ਜਨਮ ਜਗਤ ਮਝਾਰ।

ਹੈ ਸਮੁਖ ਜੁਝੋ ਤਰੋਗੋ,
ਕੁਲ ਸਾਤ ਅਪਨੀ ਤਾਰ ॥ ੩੪ ॥

ਜਗ ਜਨੈ ਜਨਨੀ ਤੀਨ ਜਨ¹,
ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਦਾਤਾ ਸੂਰ¹।

ਇਨ ਬਿਨਾ ਕਾਹੇ, ਕੀਟ ਸਮ
ਸੁਤ ਹੇਤ ਖੋਵੈ ਨੂਰ¹।

¹ਕੀੜੇ ਵਿੱਚ।

¹ਉਹ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਖਾ ਲਵੇ।

¹ਸ਼ਹੀਦੀ ਗਾਨਾ।

¹ਰੰਗ।

¹ਆਪ ਨਾਲ ਜਾਂਵੀ ਹਾਂ।

¹ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਕਰੇ।

¹ਸੂਰਮਾਂ।

¹ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀੜੇ ਵਰਗੇ ਪੁੱਤਰ

ਹਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਬਯਾਹਿ ਹੈਂ,
ਸ਼ਾਹੀਦ ਹੈ ਅਬਿ ਨੀਕ।
ਤੁਮ ਜਿਤਿਕ ਜਾਨੀ ਬਨੋਗੇ,
ਸਭਿ ਭੂਪ ਥੈਹੋ ਠੀਕ। ॥ ੩੫ ॥
ਯਹਿ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਿ ਨਿਸ ਬਿਤੈ ਕੈ',
ਜਗੇ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ।

ਛਕਿ ਫੀਮ ਸੁੱਖੇ* ਹੈ ਮਦਾਨੀ।

ਦਾਤਣਾਂ ਕਰਿ ਨੁਾਨ।
ਸਿਤ ਕੇਸਰੀ ਸੁਚ ਨੀਲ ਬਾਨੇ',
ਅੰਗ ਸਭਿਨਿ ਸਜਾਇ।
ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਸਭਿ ਪਹਿਨ ਸਸਤਰ,
ਅਤਰ ਅੰਗ ਲਗਾਇ ॥ ੩੬ ॥
ਗੁਰੁਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੀ ਫੀਮ ਸੁੱਖਾ*

ਛਕਿ ਮਦਾਨੀ ਜਾਇ।
ਸੁਚ ਮਲਯੋ ਬਟਣਾ ਬੈਠਿ ਚੌਂਕੀ,
ਗਰਮ ਜਲ ਕਰਵਾਇ।
ਤਬਿ ਗੁੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਪਢੈਂ,
ਮਿਲਿ ਸ਼ਬਦ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ।
ਜਿਮ ਲਾੜੀਆਂ ਮਿਲਿ ਗਿਰਦ ਬਨਰੇ,
ਕਰੈਂ ਮੰਗਲ ਗਾਨ। ॥ ੩੭ ॥

ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ, ਫਿਰ ਕੇਸਰੀ
ਪੌਸ਼ਾਕ, ਅੰਗ ਬਨਾਇ।
ਸੁਚ ਤੁੰਗ ਸਿਰ ਦਸਤਾਰ,
ਫਰਰੇ-ਦਾਰ ਚਾਰੁ ਸਜਾਇ।
ਚੱਕ੍ਰ ਤੋੜੇ' ਕਰਦ ਖੰਡੇ,
ਬਹੁ ਝੁਲਾਏ ਫੇਰ।

ਵਾਸਤੇ ਕਿਉਂ ਐਵੇਂ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਵਾਉਂਦੀ ਹੈ।

'ਠੀਕਰਾਜੇ ਹੋਵੋਗੇ।

'ਰਾਤ ਬਿਤੀਤ ਕਰਕੇ।

'ਜੰਗਲ ਪਾਣੀ ਜਾ ਕੇ। *ਅਫੀਮ ਤੇ ਸੁਖੇ ਬਾਰੇ ਦੇਖੋ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ: ੨੧ ਦੇ ਅੰ: ਨੰ: ੯੪ ਤੇ * ਦੀ ਪੈਰ ਟੂਕ।

'ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ।

'ਚਿੱਟੇ, ਪੀਲੇ ਤੇ ਨੀਲੇ ਸੁੱਚੇ ਪੁਸ਼ਾਕੇ।

*ਅਫੀਮ ਤੇ ਸੁਖੇ ਬਾਰੇ ਦੇਖੋ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਨੰ: ੨੧ ਦੇ ਅੰ: ਨੰ: ੯੪ ਤੇ * ਦੀ ਪੈਰ ਟੂਕ।

'ਜਿਵੇਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਾੜੇ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਸੁੱਚੀ ਤੇ ਉੱਚੀ ਫਰਰੇ-ਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾ ਕੇ।

'ਸਿਰ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਕਸਣ ਲਈ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁੰਦਵੀਆਂ ਰੱਸੀਆਂ।

ਜਨੁ ਜੜਾਊ ਲਸੈ ਕਲਗੀ,
ਸੀਸ ਦੂਲਹੁ ਕੇਰ ॥੩੮॥
ਸਭਿ ਅੰਗ ਮਾਹਿੰ ਸਨਾਹਿ ਸਜਿ¹,
ਦਿਢ ਕਮਰ ਪੇਟੀ ਠਾਨ¹।

ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਦੇ ਖੜਗ¹ ਪਹਰੇ,
ਲੋਹ ਢਾਲ ਮਹਾਨ।
ਪਸਤੌਲ ਜਮਧਰ¹ ਔ ਤਮੰਚੇ²,
ਪੇਸ਼-ਕਬਜ਼¹ ਅਪਾਰ।

ਯਹਿ ਬੰਧਿ ਸਭਿ ਹੀ ਕਮਰ ਸੋਂ,
ਪੁਨ ਔਰ ਭੱਥਾ ਭਾਰ¹ ॥੩੯॥
ਭਰਿ ਸੰਗ ਸਿਕੇ¹ ਔਰ ਦਾਰੂ²,
ਕਮਰਿ ਕਮਰ ਲਗਾਇ¹।
ਫਿਰ ਚੱਕ੍ਰ ਔਰ ਚਲਾਵਨੇ ਹਿਤ,
ਕੰਧਿ¹ ਦਸ ਦਸ ਪਾਇ।
ਧਰਿ ਰਾਮਜੰਗ¹ ਏਕ ਕੰਧੇ,
ਦੁਤੀ ਧਨਖ ਬਿਸਾਲ।
ਇਕ ਸਫਾਜੰਗ¹ ਸੁ ਦੀਹ ਦੰਡਾ²,
ਕਸੇ ਯਹਿ ਕਟ¹ ਨਾਲ ॥੪੦॥
ਦਸ ਸੇਰ ਪੱਕੇ ਕੀ ਗਹੀ,
ਖਰ ਸਾਂਗ¹ ਲੋਹੇ ਕੇਰ।
ਕਰਿ ਕੰਕਣੇ ਔ ਸਿਮਰਣੇ,
ਗਰਿ ਲੋਹ ਮਾਲਾ ਫੇਰਿ¹।

ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਆਯੁਧ ਸਾਜ ਕੈ¹,
ਅੱਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਆਇ।
ਹੁਇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨਮੁਖ ਤਖਤ ਕੇ,
ਗੁਰੂ-ਫਤੇ ਊਚ ਅਲਾਇ¹ ॥੪੧॥
ਧਰਿ ਪਾਂਚ ਥਾਲ ਕੜਾਹੁ ਕੇ,
ਕਿਛੁ ਭੇਟ ਔਰ ਚੜ੍ਹਾਇ।

¹ਸੰਜੋਆਂ ਸਜਾ ਕੇ।

¹ਲੱਕ ਨਾਲ (ਦਿਢ) ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। (ਪੇਟੀ=ਪੇਟ ਪੂਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਚੌੜਾ ਤਸਮਾਂ ਜਾਂ ਬਸਤ੍ਰ।)
¹ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ।

¹ਕਟਾਰਾਂ। ²ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਸਤੌਲ।

¹ਕਰਦ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਪੇਟੀ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ।

¹ਭਾਰਾ, ਵੱਡਾ।

¹ਗੋਲੀਆਂ। ²ਬਰੂਦ।

¹ਲੱਕ ਨੂੰ (ਕਮਰ) ਕਮਰ-ਕਸਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

¹ਮੋਢਿਆਂ ਵਿੱਚ।

¹ਬੰਦੂਕ।

¹ਟਕੂਆ। ²ਭਾਰਾ (ਲੋਹੇ ਦਾ) ਡੰਡਾ।

¹ਲੱਕ।

¹ਤਿੱਖੀ ਬਰਛੀ।

¹ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੜੇ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਫੇਰਨ ਵਾਲੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਮਾਲਾ।

¹ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾ ਕੇ।

¹ਬੁਲਾਈ।

ਵਹਿ ਸੋਧ ਕੈ ਅਰਦਾਸ ਸਿੰਘਨ,
ਛਕੇ ਤਬਿ ਵਰਤਾਇ।

ਇਕ ਸੇਹਰਾ ਸੁਚਾ¹ ਤਖਤ ਤਰਫੋਂ,
ਸਿੰਘ ਗੁੰਥੀ ਲਜਾਇ।

¹ਪਵਿੱਤਰ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਕੇ,
ਸੋ ਦਯੋ ਸੀਸ ਝੁਲਾਇ ॥ ੪੨ ॥

ਕਰ ਸੋਹਿ ਗਾਨਾ ਸੀਸ ਸਿਹਰਾ,
ਧਰੀ ਕੰਧੇ ਤੇਗ।

ਫਿਰ ਚਲਯੋ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਭੇਟ ਲੈ,
ਦਰਬਾਰ ਪੂਜਨ ਬੇਗਾ¹।

¹ਛੇਤੀ।

ਜਿਮ ਜੰਵ ਚੜ੍ਹਤੀ ਲਾਗ ਬੰਡਤ,
ਦਯੋ ਤਯੋਂ ਸਿੰਘ ਦਾਨ।

ਤਿਹ ਸਿੰਘ ਮੇਲੀ ਦੇਵਹੀਂ,
ਸਲਾਮੀਆਂ¹ ਮੁਦ ਠਾਨ² ॥ ੪੩ ॥

¹ਸਿਰ ਵਾਰਨੇ। ²ਅਨੰਦ ਧਾਰ ਕੇ।

ਬਹੁ ਭਈ ਭੀੜਾ ਸਿੰਘ ਗਿਰਦੇ,
ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਤਬਿ ਆਇ।

ਗੁਰੂ ਗੁੰਥ ਜੀ ਕੋ ਸਬਦ ਗਾਵੈਂ,
ਘੋੜੀਆਂ ਕੇ ਭਾਇ¹।

¹ਘੋੜੀਆਂ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ। (ਘੋੜੀਆਂ- ਜੰਵ ਚੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਗਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੀਤ)।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਮੱਧ ਜਾਵਤ,
ਬਨੀ ਸੋਭਾ ਐਸ।

ਸੁਰ ਸੰਗ ਲੈ ਜਨੁ ਚਲਯੋ ਇੰਦਰ,
ਸਚੀ¹ ਬਜਾਹਨ ਜੈਸ ॥ ੪੪ ॥

¹ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਸਮ ਜੰਡਿ ਕੇ ਤਬਿ ਪੂਜਯੋ,
ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਝੰਡਾ ਜਾਇ।

ਫਿਰ ਜਾਇ ਕਰਿ ਦਰਬਾਰ ਮੈਂ,
ਸਰਬੰਸ ਭੇਟ ਚਢਾਇ।

ਸਤ ਥਾਲ ਧਰਿ ਪਰਸ਼ਾਦ ਕੇ,
ਬਹੁ ਸੁਮਨਿ¹ ਬਰਖਾ ਕੀਨ।

¹ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ।

ਕਰਵਾਇ ਕੈ ਅਰਦਾਸ ਪੁਨ,

ਵਰਤਾਇ ਕੁਣਕਾ ਦੀਨ ॥ ੪੫ ॥

ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ ਪਰਸਾਦ ਲੈ,
ਗੁਰੂ- ਫਤੇ ਉਚ ਉਚਾਰਿ।
ਪੁਨ ਜਾਇ ਹਰਿ ਕੀ ਪੌੜੀਆਂ,
ਅਚਿ ਸੁਧਾ ਮਨਿ ਮੁਦ ਧਾਰਿ।
ਪਰਦੱਖਨਾ¹ ਕਰਿ ਬੰਦਨਾ,
ਫਿਰ ਮੰਦ ਮੰਦਹਿ ਚਾਲਿ।
ਮੁਖ ਚਢ੍ਹੇ ਨੂਰ ਅਲਾਹ ਦਾ²,
ਸਿੰਘ ਅਯੋ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ॥ ੪੬ ॥

ਚਢਿ ਆਇ ਗਿਲਜੇ ਤਬੈ ਪਹੁੰਚੇ,
ਸੁਧਾਸਰ ਕੇ ਤੀਰ।
ਪਿਖਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਮਨਿ ਮੋਦ ਬਾਢ੍ਹੇ,
ਚਢ੍ਹੇ ਅਤਿ ਰਸ-ਬੀਰ³।

ਯਹਿ ਮੋਦ ਦਾਇਕ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਕਾ ਪੁਰ ਠੀਕ⁴।
ਕਰਵੱਤ ਕਾਂਸੀ ਲੈਨ ਤੈ,
ਹੈ ਜੂਝਿ ਮਰਨਾ ਨੀਕ⁵ ॥ ੪੭ ॥
ਇਸ ਤੌਰ⁶ ਤਬਿ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,
ਮਨਿ ਜੂਝਨੇ ਕਾ⁷ ਚਾਉ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੀ ਤਜਾਰ ਬੈਠਾ,
ਦੇਤ ਮੂਢਨਿ ਤਾਉ।

ਜਿਮ ਹੋਤ ਦੂਲੇ ਮੋਦ ਮਨਿ,
ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰੀ ਨਿਜ ਨਾਰਿ।
ਤਿਮ ਸਿੰਘ ਕਹਿ ਯਹਿ ਸੀਸ ਦੈ,
ਅਬਿ ਲਿਹੁੰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਰ⁸ ॥ ੪੮ ॥

ਤਬਿ ਆਇ ਗਿਲਜੇ ਢੁਕੇ ਢਿਗ ਹੀ⁹,
ਲਗਯੋ ਹੋਵਨ ਜੰਗ।

ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਕੇ ਪਿਛਾਰੀ,
ਛੁਟੇ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ¹⁰।

ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਕਰਿ ਖੂਪ ਹੱਲਾ,

¹ਮਨ 'ਚ ਅਨੰਦ ਧਾਰ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ।

²ਪ੍ਰਕਰਮ।

³ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਚੱਲ ਕੇ।

⁴ਰੱਬ ਦਾ ਨੂਰ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼)।

⁵ਬਹੁਤਾ, ਬੀਰ-ਰਸ।

⁶ਇਹ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪੁਰ ਠੀਕ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ ਹੈ।

⁷ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਕਰਵੱਤ ਲੈਣ ਨਾਲੋਂ ਏਥੇ ਲੜ ਕੇ ਮਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ।

⁸ਇਸ ਵੰਗ ਨਾਲ।

⁹ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਦਾ।

¹⁰ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸ਼ਹੀਦੀ (ਰੂਪ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ)।

¹¹ਕੋਲ ਹੀ ਆ ਪਹੁੰਚੇ।

¹²ਬੰਦੂਕਾਂ।

ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਉਚਾਰਿ।

ਲਲਕਾਰ ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਪਰ ਪਰੇ,
ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਨ ਜੜੋਂ ਭਬਕਾਰਾ' **॥ ੪੯ ॥**

ਇਕ ਛੱਤਰੀ ਧਰਿ-ਅੱਤਰੀ',
ਪੁਨ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦਲੇਰ।

ਫਿਰ ਛਕੀ ਪਾਹੁਲ ਸਾਰ ਕੀ',
ਕੜੋਂ ਟਰੈਂ ਜੁੱਧੋਂ ਫੇਰ।

ਤਬਿ ਗਰਜੜੋ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ,
ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਜੜੋਂ ਬਡ ਨਾਦ'।

ਦਬ ਗਏ ਗਿਲਜੇ ਬ੍ਰਿੰਦ,
ਮਤ-ਗਜਿੰਦਨ ਜੜੋਂ ਭੈ ਖਾਦ' **॥ ੫੦ ॥**

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੈ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,
ਤਬਿ ਗੁਰੁ ਕਰਾਯੋ ਚਿੱਤ।

ਸਭਿ ਤਈਂ ਉਚੇ ਟੇਰਿ ਭਾਖੜੋ',
ਲਖੋ ਦੇਹ ਅਨਿੱਤ'।

ਫਿਰ ਕਹੜੋ ਮਰਨੋ ਡਰਨ ਕਯਾ,
ਅਬਿ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਧਰਾਇ।

ਸਭਿ ਹੋਇ ਆਗੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ,
ਲਰੋ ਮਨ ਤਨ ਲਾਇ **॥ ੫੧ ॥**

ਅਬਿ ਹਈ ਵੇਲਾ ਪਰਬ ਕਾ',
ਤਨ ਲੇਹੁ ਨੀਕ ਪਖਾਲ'।

ਯਹਿ ਗੰਗ ਧਾਰਾ ਤੇਗ ਕੀ,
ਨਹਿੰ ਮਿਲੈ ਫੇਰ ਬਿਸਾਲ।

ਅਬਿ ਜਨਮ ਕੋਟਨ ਕੋਟ ਕੇ',
ਕਟ ਜਾਂਹਿਗੇ ਅਘ ਜਾਲ'।

ਜਸ ਹੋਇਗੋ ਜੁਗ ਲੋਕ ਸੈਂ',
ਯਹਿ ਜਨਮ ਲਾਭ ਕਮਾਲ' **॥ ੫੨ ॥**

ਬਹੁ ਚਢੀ ਫਿਰਤ ਬਿਵਾਨ ਯਹਿ,
ਦੇਵੰਗਨਾ' ਆਕਾਸ।

ਸਭਿ ਅਈ ਤੁਮਰੇ ਬਰਨ ਕੋ,

'ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਗੱਜ ਕੇ।

'ਇਕ ਛੱਤ੍ਰੀ (ਸੂਰਮੇਂ) ਤੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਧਾਰੀ ਹਨ।

'ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

'ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਵੱਡਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ।

'ਬਹੁਤੇ ਗਿਲਜੇ ਮਸਤ ਹਾਥੀਆਂ ਵਾਂਗ ਭੈ ਖਾ ਕੇ ਦਬ ਗਏ।

'ਬੋਲ ਕੇ ਕਿਹਾ।

'ਬੂਠੀ।

'ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਾ (ਅ) ਧਾਰਮਕ ਉਤਸ਼ਵ ਦਾ।

'ਸ਼ਰੀਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਪਖਾਲ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾ ਲਵੋ।

'ਕਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ।

'ਸਾਰੇ ਪਾਪ।

'ਦੇਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ।

'ਪੂਰਨ, ਸਾਰਾ।

'ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਮਨਿ ਧਾਰ ਕਰਿ ਵਡ ਆਸ।
ਜਿਨ ਚੱਲਣਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਢਿਗ,
ਸੋ ਬਰਜੋ ਇਨ ਕੋ ਨਾਹਿੰ।
ਯਹਿ ਸ੍ਰਾਰਗ ਮੈਂ ਲੈ ਜਾਂਹਿੰਗੀ,
ਨਹਿੰ ਸੱਚ-ਖੰਡ ਪੁਚਾਹਿੰ ॥ ੫੩ ॥
ਯਹਿ ਸੁਨਤ ਹੀ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਬੋਲੇ,
ਸੁਨੋ ਦੂਲੋ ਨੀਕ।

‘ਹੇ ਲਾੜੇ (ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣੋ।

ਹਮ ਹੈਂ ਬਰਾਤੀ ਆਪ ਕੇ,
ਤੁਮ ਸੰਗ ਰਹਿ ਹੈਂ ਠੀਕ।
ਇਮ ਬੋਲ ਕੈ ਸਭ ਸਿੰਘ ਜੁੱਟੇ,
ਤੁਰਕ ਦਲ ਸੋਂ ਫੇਰ।
ਕੱਟਿ ਤੀਰ ਗੋਲੀ ਤੇਗ ਸੋਂ,
ਬਹੁ ਸੁਟੇ ਸੱਤੂ ਗੇਰ। ॥ ੫੪ ॥
ਕਿਹ ਹੱਥ ਸੱਥਲ ਮੱਥ ਕਟਿ,
ਉਰ ਭੁਜਾ ਕੰਧ ਕਮਾਲ।

‘ਵੈਰੀ ਮਾਰ ਸੁੱਟੋ।

‘ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ, ਪੱਟ, ਸਿਰ, ਛਾਤੀ, ਬਾਹਾਂ, ਮੋਢੇ ਸਾਰੇ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ।

ਕਟਿ ਪਰੇ ਝੁੰਡਨ ਝੁੰਡ ਧਰ ਪਰ,
ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਕਰਾਲ।

‘ਸਿਰ ਤੇ ਧੜ ਭਿਆਨਕ ਹੋਏ ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਕੱਟੇ ਪਏ ਹਨ।

ਤਬਿ ਮੇਦ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਮਾਸ ਕਾ,
ਧਰ ਵੀਚ ਮਾਚੜੋ ਕੀਚ।
ਜਨੁ ਖੇਲ ਫਾਗ ਖਿਲਾਰੀਆਂ,
ਬਹੁ ਧਰੜੋ ਰੰਗ ਉਲੀਚ। ॥ ੫੫ ॥

‘ਲਹੂ, ਮਿੱਝ ਤੇ ਮਾਸ ਦਾ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ।

‘ਜਾਣੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹੌਲੀ ਖੇਡ ਕੇ ਬਹੁਤਾਰੰਗ (ਉਲੀਚ) ਛਿੜਕਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਏਕ ਸਿੰਘ ਤਬਿ, ਮਾਰਿ ਦਸ ਦਸ
ਤੁਰਕ, ਜੁਝੜੋ ਫੇਰ।
ਯਹਿ ਧਰਮ ਹੀ ਹੈ ਸਿੰਘਨ ਕਾ,
ਅਰਿ ਮਾਰਿ ਮਰਨੋ ਹੇਰ^੨।
ਜਬਿ ਜੁਝਾ ਸਰਬ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ,
ਸਿੰਘ ਸਨਮੁਖ ਜਾਨ।
ਤਹਿੰ ਫਿਰਤ ਥੋ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੀ,

‘ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ।

‘ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ। ^੨ਦੇਖੋ।

‘ਲੜ ਕੇ।

ਮਾਰਤੇ ਬਹੁ ਖਾਨਿ' ॥ ੫੬ ॥
 ਤਬਿ ਚਢ੍ਯੋ ਅਤਿ ਹੀ ਰੋਖ', ਔ
 ਰਸ-ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂਇੰ।
 ਕਰਿ ਲਾਲ ਨੈਨ ਕਰਾਲ ਅਤਿ,
 ਜਿਹੰ ਚਿਤੈ ਤਿਹੰ ਜਨੁ ਖਾਇ'।

ਜਹਿੰ ਬਾਂਧਿ ਤੁੰਮਲ' ਖਰੋ ਥਾ,
 ਬੋਲੰਦ ਖਾਂ ਸਰਦਾਰ।
 ਤਹਿੰ ਪਰਯੋ ਸਿੰਘ ਜੀ ਧਾਇ ਕੈ,
 ਸਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਭਬਕਾਰ ॥ ੫੭ ॥
 ਵਹਿ ਮੱਤ ਗਜ ਸਮ ਹੁਤੇ ਜੱਦਪਿ,
 ਦਏ ਸਿੰਘ ਵਖੇਰ'।

ਜਿਮ ਰਾਵਣੀ ਬਹੁ ਸੈਨ', ਦੀਨੀ
 ਹਨੂਮਾਨ ਨਿਬੇਰ।
 ਤਨ ਧਰਤ' ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇਗ ਜਿਸ ਕੈ,
 ਕਰਤ ਦੋ-ਧਰ ਤਾਸ'।
 ਜਿਮ ਛੁਰੀ ਪੈਨੀ ਕਾਕਰੀ ਕੋ,
 ਕਟਤ ਬਿਨ ਅੱਨਯਾਸ' ॥ ੫੮ ॥
 ਸਮ ਬੀਜਰੀ ਕੇ ਲਹਿ-ਲਹਾਤੀ,
 ਸਵਾ ਮਣ ਕੀ ਸਾਂਗ'।
 ਜਿਸ ਜ੍ਹਾਨ ਘੋਰੇ ਤਈਂ ਬਾਹਤ',
 ਸਿੰਘ ਭੇਟਤ ਆਂਗ'।
 ਜਿਮ ਭੀਮ ਕੌਰਵ ਸੈਨ ਮਾਰੀ',
 ਦਲੇ ਅਰਿ ਸਿੰਘਿ ਤੈਸ।
 ਤਬਿ ਤਮਕ' ਤੁੱਪਕ^੨ ਤੀਰ ਤੁਰਕਨ,
 ਤਜੇ ਸਿੰਘ ਪਰ ਐਸ ॥ ੫੯ ॥
 ਜਿਮ ਪਰੈ ਸਾਵਨ ਮੇਂਹ, ਤਜੋਂ
 ਚੌਫੇਰਜੋਂ ਇਕ-ਸਾਰ।
 ਤਨ ਭੇਦਿ' ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ, ਭਏ

'ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ।

'ਗੁੱਸਾ।

'ਬਹੁਤੇ ਭਿਆਨਕ ਲਾਲ ਨੇੜ ਕਰ ਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਜਾਣੇ
 ਤਿਸ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

'ਜੱਥਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

'ਭਾਵੇਂ (ਤੁਰਕ) ਮਸਤ ਹਾਥੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਨ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੇ।

'ਰਾਵਣ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।

'ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਾਰਦੇ।

'ਤਿਸ ਨੂੰ ਦੋ ਧੜ ਕਰ ਦੇਂਦੇ।

'ਜਿਵੇਂ ਤਿੱਖੀ ਛੁਰੀ ਖੱਖੜੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਯਤਨ ਤੋਂ ਕੱਟ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

'ਸਵਾ ਮਣ ਦੀ ਬਰਛੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

'ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

'ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਛੁਹਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਕੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ)।

'ਜਿਵੇਂ ਭੀਮ ਸੈਨ ਨੇ ਕੌਰਵਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਮਾਰੀ ਸੀ।

'ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ। ^੨ਬੰਦੂਕਾਂ।

'ਸਰੀਰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ।

ਬਹੁ ਭੇਦਿ ਗੁਲਕਾ¹ ਪਾਰ।
 ਦਿਸ ਚਾਰ ਧਾਰ ਅਪਾਰ ਛੂਟੀ,
 ਖੂਨ ਕੀ ਤਨਿ ਤਾਂਹਿ।
 ਸਭਿ ਲਹੂ ਨਿਕਸਜੋ ਸਿੰਘ ਕਾ,
 ਨਹਿੰ ਰਹਜੋ ਬਲ ਤਨ ਮਾਂਹਿੰ ॥ ੬੦ ॥
 ਤਨ ਛਾਨ ਛਾਨਣੀ ਵਾਂਗ ਜੱਦਪਿ¹,
 ਕਰਜੋ ਤੁਰਕੈਂ ਸਾਰ¹।
 ਬਲ ਧਾਰ ਤੋਂ ਭੀ ਸਿੰਘ ਆਗੇ,
 ਕਰੈ ਬਢਿ ਬਢਿ ਬਾਰ¹।
 ਫਿਰ ਆਇ ਗਿਲਜੇ ਸਿੰਘ ਪਰ,
 ਬਹੁ ਪਰੇ ਏਕੈ ਵਾਰ।
 ਇਕ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰੀ ਖਾਨ ਨੈ,
 ਢਿਗ ਢੁੱਕ¹ ਕੀਨੋ ਵਾਰ ॥ ੬੧ ॥
 ਇਤ ਸਿੰਘ ਨੈ ਭੀ ਰੋਸ ਧਰ,
 ਸਾਹੋਸ਼¹ ਬਾਹੀ ਤੇਗ।
 ਜੁਗ ਅਸੀ ਐਸੀ ਲਸੀ¹,
 ਕਟਗੇ ਦੁਹੂੰ ਕੇ ਸਿਰ ਬੇਗ¹।
 ਸ਼ਿਵ ਸੀਸ ਲੀਨ ਉਠਾਇ ਸਿੰਘ ਕਾ,
 ਕਰਜੋ ਮਾਲਾ ਮੇਰੁ¹।
 ਜੋ ਰੁਧਰ ਸੁੱਵਤ¹, ਜੋਗਨੀ
 ਅਚ ਲੇਤ¹ ਸੋ ਬਿਨ ਦੇਰ ॥ ੬੨ ॥
 ਧਰ ਲਰਜੋ¹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਪੁਨਾ,
 ਬਿਨ ਸੀਸ ਘਟਕਾ ਸਾਰ¹।
 ਕਰਵਾਰ ਕੇ ਕਰ ਵਾਰ¹, ਕਰਹੀਂ
 ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਉਚਾਰ।
 ਪਿਖਿ ਤੁਰਕ ਤੱਜਬ¹ ਰਹੇ ਅਤਿਸੈ,
 ਕਹੈਂ ਗੱਜਬ¹ ਏਹੁ।
 ਹਮ ਸੁਨਤ ਥੇ ਕਾਬੰਧ ਲਰਤੇ¹,
 ਪਿਖਜੋ ਨੈਨਨ ਬੇਹੁ¹ ॥ ੬੩ ॥

¹ਤੀਰ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ।

¹ਭਾਵੇਂ ਸਰੀਰ (ਛਾਨ) ਛਾਨਣੀ ਵਾਲੀ ਛਾਨਣੀ ਵਾਂਗ।
¹ਸਾਰਾ।

¹ਅੱਗੇ ਵਧ ਵਧ ਕੇ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

¹ਨੇੜੇ ਅੱਪੜ ਕੇ।

¹ਹੋਸ਼ ਨਾਲ।
¹ਦੋਵੇਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਐਸੀਆਂ ਚਮਕੀਆਂ।
¹ਛੇਤੀ।

¹ਮਾਲਾ ਦਾ ਮੇਰੂ ਮਣਕਾ।
¹ਲਹੂ ਚੌਂਦਾ ਹੈ।
¹ਛਕ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।
¹ਧੜ ਲੜਿਆ।
¹ਇਕ ਘੜੀ ਚੰਗਾ ਲੜਿਆ।
¹ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਹੈਰਾਨ।
¹ਲੋਹੜਾ, ਅਸਚਰਜ।
¹ਧੜ ਲੜਦੇ।
¹ਬਿਹਤਰ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਜਿਤ ਜਾਵਹੀ ਸਿੰਘ, ਧਾਵਹੀਂ
 ਪਿਖਿ ਤੁਰਕ ਡਰ ਮਨਿ ਧਾਰਿ।
 ਫਿਰ ਗਿਰਜੇ ਧਰ ਪਰ¹ ਸਿੰਘ ਕੇ ਧਰ²,
 ਮਾਰ ਕਰਿ ਅਰਿ ਭਾਰ¹।
 ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੂਝੋ¹,
 ਨਿਰਬਾਹਿ ਸਿਦਕ ਮਹਾਨ।
 ਪਿਖਿ ਸਿੰਘ ਕਾ ਯਹਿ ਜੰਗ ਗਾਢਾ,
 ਭਏ ਤੁਰਕ ਹਿਰਾਨ ॥ ੬੪ ॥
 ਤਬਿ ਅਏ ਲੈਨ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਕੇ,
 ਮੋਦ ਮਨ ਮੈਂ ਧਾਰਿ।
 ਮਿਲ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਦਿ,
 ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਸੇ ਬਲਕਾਰ।
 ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਬਿਬਾਨ ਲਜਾਏ,
 ਪਾਲਕੀ ਵਰ ਚਾਰ¹।
 ਤਿਸ ਵੀਚ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇ ਬੈਠਾਯੋ,
 ਸੁਮਨ¹ ਬਰਖਾ ਡਾਰਿ ॥ ੬੫ ॥
 ਬਹੁ ਸਿੰਘ ਜੇਤਿਕ ਔਰ ਜੂਝੇ,
 ਤਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਗ।
 ਉਨ ਕੇ ਬਿਬਾਨੋ ਮੈਂ ਚੜ੍ਹਾ ਕਰਿ,
 ਚਲੇ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗ।
 ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਤੇ,
 ਜਾਂਹਿ ਆਗੇ ਨੀਕ।
 ਕਰਿ ਸੁਮਨ ਬਰਖਾ ਪੁਨ ਪੁਨਾ,
 ਬਹੁ ਬਾਦ ਬਾਜਹਿ¹ ਠੀਕ ॥ ੬੬ ॥
 ਬਹੁ ਤੁਰਕ ਖਾਨੂ ਆਦਿ ਜੋੜੇ¹,
 ਸਭਿ ਬਿਬਾਨਨਿ ਹੇਠ।
 ਨਭ ਚਲੇ ਨਾਖ¹ ਸੂਰਗ ਕੇ,
 ਕਰਿ ਸੂਰਗ-ਪਤਿ ਸੋਂ ਭੇਟ¹।
 ਪੁਨ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਸੱਚ-ਖੰਡਹਿ,
 ਜਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਸ।

¹ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ। ²ਧੜ।¹ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ।¹ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ।¹ਚੰਗੀਆਂ ਸੁੰਦਰ।¹ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ।¹ਵਾਜੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ।¹(ਬੈਲਾਂ ਵਾਂਗ) ਜੋੜੇ।¹ਅਕਾਸ਼ ਲੰਘ ਚੱਲੇ।¹ਸੂਰਗ ਦੇ ਰਾਜੇ (ਇੰਦਰ) ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ।

ਸੁਚ ਧਾਮ ਮਣੀਆਂ ਮਯ ਬਣੇ',
 ਜਹਿੰ ਕੁਦਰਤੀ ਪਰਕਾਸ਼ ॥ ੬੭ ॥
 ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਤੈ ਆਦਿ ਤਹਿੰ ਸਭਿ,
 ਸਿੰਘ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ।
 ਜਹਿੰ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਬਿਰਾਜਹੀਂ,
 ਦੁਤਿ ਕੋਟਿ ਰਵਿ ਸੀਸ ਭਾਇ'।
 ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਦੋ ਕਰ ਜੋਰਿ,
 ਗੁਰੁ ਕੋ ਕਰੀ ਬੰਦਨ ਨੀਕ।
 ਗੁਰ ਦਸਮ ਨੈ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੋ,
 ਬਹੁ ਦੀਨ ਆਦਰ ਨੀਕ ॥ ੬੮ ॥
 ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕੋ ਬੋਲਿ ਢਿਗ,
 ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ ਫਿਰ ਯੋ ਖਾਸ'।
 ਅਬਿ ਬਰਸ ਖੋੜਸ' ਕਰੋ ਤੁਮ,
 ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਿਯੋ ਢਿਗ ਵਾਸ।
 ਭਲ ਸਭਿ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੇ ਭਏ,
 ਤੁਮ ਵਡੇ ਅਬਿ ਸਰਦਾਰ।
 ਫਿਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜਾਇ ਕਰੀਓ,
 ਮਿਰਤ ਲੋਕ ਮਝਾਰ' ॥ ੬੯ ॥
 ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੁਵ ਨਾਮ ਥੈਰੈ,
 ਏਕ ਲੋਚਨ ਵਾਰ'।
 ਯਹਿ ਜਿਤਿਕ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੈਂ,
 ਸਭਿ ਬਨੈਂ ਵਡ ਸਰਦਾਰ।
 ਬਰ ਦਯੋ ਥਾ ਮੈਂ ਯਹੀ ਪੂਰਬ,
 ਤੋਹਿ ਠੀਕ ਪਛਾਨ।
 ਨਿਜ ਥੂਲ ਤਨ ਕੇ ਹੋਤ ਹੀ',
 ਆਨੰਦ-ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਮਾਨ ॥ ੭੦ ॥
 ਥਾ ਨਾਮ ਕੇਸੋ-ਦਾਸ ਤੁਮਰਾ,
 ਜਨਮ ਪੂਰਬ ਮਾਂਹਿੰ।
 ਯਹਿ ਸੁਨਤ ਹੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕੋ,
 ਗਜਾਨ ਹੋਯੋ ਵਾਹਿ'।

'ਸੁੱਚੀਆਂ ਮਣੀਆਂ ਰੂਪ ਘਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ।

'ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਤੇ ਚੰਦਾਂ (ਭਾਇ) ਵਰਗੀ (ਦੁਤਿ) ਚਮਕ ਹੈ।

'ਆਪ।

'ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਵਰਹੇ।

'ਮਾਤ-ਲੋਕ ਵਿੱਚ।

'ਇਕ ਨੇਤ੍ਰ ਵਾਲਾ।

'ਆਪਣੇ ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ।

'ਉਹ।

ਯਹਿ ਲਿਖਯੋ ਰਵਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੈਂ¹,
ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ।

¹ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ।

ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੇਸੇ ਦਾਸ ਕਾ,
ਰਿਤੁ ਪੰਚਮੀ ਮੈਂ ਮਾਨ ॥ ੨੧ ॥

ਅਬਿ ਸੁਨੋ ਆਗੇ ਔਰ ਗਾਥਾ,
ਭਈ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਜੈਸ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਪ੍ਰਤੀ,
ਕਹਯੋ ਗੁਰੁ ਫਿਰ ਐਸ।

ਮਮ ਸਿੱਖ ਸਿਦਕੀ ਜਤੀ ਤਪੀਏ,
ਜੰਗਿ ਜੁਝਤ ਜੋਇ¹।

¹ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਗਤਿ¹ ਹੋਤ ਸਭਿ ਕੀ ਦੇ ਬਿਧਾ²,
ਅਬਿ ਸੁਨੋ ਨਿਰਨੈ ਸੋਇ ॥ ੨੨ ॥

¹ਮੁਕਤੀ। ²ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਤਨ ਤਜਤ ਜੋ ਨਿਸਕਾਮ ਹੈ,
ਤਿਸ ਦੈਂਹੁ ਮੈਂ ਨਿਜ ਲੋਕ।

ਮਨ-ਇੱਛ ਸੁਖ ਸਭਿ ਭੋਗ ਹੈਂ,
ਨਹਿ ਕਬੀ ਬਯਾਪੈਂ ਸੋਕ।

ਮਮ ਸਿੱਖ ਔਰੈਂ ਜਿਤਿਕ ਹੈਂ,
ਗੁਰੁ ਭਗਤਿ ਯੁਕਤਿ¹ ਰਹਾਂਹਿ।

¹ਸਹਿਤ।

ਨਿਜ ਇਸ਼ਟ¹ ਬਿਨ ਨਹਿ ਆਨ ਮਾਨੈਂ,
ਕਿਰਤ ਕਰਿ ਕੈ ਖਾਂਹਿ ॥ ੨੩ ॥

¹ਪੂਜਯ-ਦੇਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ।

ਫਿਰ ਅੰਤ ਕੋ ਵਹਿ ਤਯਾਗ ਤਨ,
ਮਮ ਲੋਕ ਪਾਵਤ ਬਾਸ।

ਮਨ-ਚਿੰਦ¹ ਭੋਗਤ ਭੋਗ ਸਭਿ ਬਿਧਿ,
ਹੈ ਨ ਕਬਹੂੰ ਨਾਸ।

¹ਮਨ-ਇੱਛਤ।

ਯਹਿ ਮਹਾਂ-ਬਿਸਨੂੰ-ਦੇਵ¹ ਕਾ ਹੈ,
ਸੱਚ-ਖੰਡ ਅਸਥਾਨ।

¹ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ।

ਬਹੁ ਬਿਸ਼ਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸ਼ਿਵ ਸਰੀਖੇ¹,
ਜਾਂਹਿ ਕੇ ਅਗਵਾਨ¹ ॥ ੨੪ ॥

¹ਵਰਗੇ।

ਅਬਿ ਜਾਹੁ ਤੁਮ ਮ੍ਰਿਤੁ ਲੋਕ ਮੈਂ,
ਕਿਛੁ ਦਿਵਸ ਰਾਜ ਕਮਾਇ।

¹ਦਰਬਾਨ, ਚੋਬਦਾਰ।

ਫਿਰ ਤਜਾਗ ਤਨ ਇਸ ਲੋਕ ਮੈਂ,
ਮਮ ਪਾਸ ਬਸੀਓ ਆਇ।
ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਆਗਯਾ,
ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਪਾਇ।
ਰਹਿ ਬਰਸ ਖੋੜਸਾ ਤਹਾਂ ਹੀ,
ਫਿਰ ਜਨਮ ਧਰਜੋ ਆਇ ॥ ੨੫ ॥
ਵਡ ਸਿਦਕ ਵਾਰੇ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਕੇ,
ਭਯੋ ਨਾਤੀ ਜਾਇ।
ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਤੈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੂੰ,
ਗਯੋ ਰਾਜ ਕਮਾਇ।
ਯਹਿ ਕਹੀ ਸੂਖਮ ਦੇਹ ਕੀ,
ਮੈਂ ਗਾਥ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇਰਾ।

'ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ।

'ਪੋਤਰਾ।

'ਮੈਂ ਇਹ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੂਖਮ ਦੇਹ ਦੀ ਕਥਾ ਕਹੀ ਹੈ।

ਅਬਿ ਸੁਨੋ ਤਨ ਅਸਥੂਲ ਕੀ,
ਜਜੋਂ ਭਈ ਗਾਥਾ ਫੇਰ ॥ ੨੬ ॥
ਕਰਿ ਜੰਗ ਗਿਲਜੋਂ ਸੰਗ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਪਰਜੋ ਜਬਿਰਨਿ ਜੁਝਿ।
ਤਬਿ ਗਏ ਗਿਲਜੇ ਲੋਟ ਲਵ-ਪੁਰਿ,
ਜੀਤ ਅਪਨੀ ਬੂਝਿ।
ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਕੇਤਿਕ ਨਿਕਸ ਬਨ ਤੈ,
ਅਏ ਮਿਲਿ ਤਿਸ ਠੌਰ।
ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜਹਿ ਸੁਧਾਸਰ ਤਟਾ,
ਜੰਗ ਕੀਨੋ ਗੌਰਾ ॥ ੨੭ ॥
ਉਨ ਆਇ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਕਰਿ ਇਕੱਠੇ,
ਦਏ ਠੀਕ ਜਲਾਇ।
ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿ ਕਰਵਾਇ ਕੁਣਕਾ,
ਛਕੜੋ ਫਿਰ ਵਰਤਾਇ।
ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ,
ਇਕ ਥੜਾ ਤਹਿ ਠਾਂ ਕੀਨ।
ਅੱਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਕੇ ਪਿਛਾਰੀ,

'ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਕੇ।

'ਸਮਝ ਕੇ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ।

'ਭਾਰੀ।

ਆਹਿ ਅਬਿ ਲੌ ਚੀਨਾ' ॥ ੨੮ ॥

'ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ ਜਾਣ ਲਉ।

ਚੌਪਈ:

ਨਾਮ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਤਿਹ ਭਯੋ।

ਬਹੁ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਨ ਦਿਨ ਬਢ ਗਯੋ।

ਪੂਜਤ ਅਬਿ ਲੌ ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰੀ।

ਜੋ ਮੰਨਤ ਪਾਵਤ ਫਲ ਚਾਰੀ' ॥ ੨੯ ॥

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲ।

ਅਜਮਤ ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਅਜਮਾਈ।

ਤਿਸ ਜਾਗਾ ਕੀ ਬਿਦਿਤ ਮਹਾਂਈ'।

'ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।

ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ ਏਕ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਭਯੋ ਪੁਰੀ-ਆਨੰਦ ਮਝਾਰੈਂ ॥ ੩੦ ॥

ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਅਰ ਸੁਠ ਮੰਦਰ।

ਤਿਸ ਨੈ ਬਨਵਾਯੋ ਤਹਿ ਸੁੰਦਰ।

ਸ੍ਰੀ ਸੁਧਾਸਰ ਸ਼ਹਰ ਮਝਾਰੇ।

ਬਿਦਤ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਵਹਿ ਸਾਰੇ ॥ ੩੧ ॥

ਜੋੜਾ ਤਹਾਂ ਨੌਮੀ ਕਾ ਹੋਵੈ।

'ਜੋੜ ਮੇਲਾ।

ਜੋ ਜਨ ਜਾਵਤ ਸੋ ਦੁਖ ਖੋਵੈ।

ਮੰਨਤ ਕਰਤ ਨਾਰਿ ਨਰ ਜੈਸੀ।

ਹੋਤ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਤੈਸੀ ॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਹੁਤੋ,

ਊਪਰ ਔਰ ਇਕੀਸ।

ਨੌਮੀ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ਕੋ,

ਭਯੋ ਜੰਗ ਯਹਿ ਦੀਸ' ॥ ੩੩ ॥

'ਦੇਖੋ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹੀਦ ਕੀ,

ਕਹੀ ਗਾਥ' ਭਲ ਭਾਇ'।

'ਕਥਾ। ²ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਧਯਾਇ ਯਹਿ,

ਗੁਰੁ ਕੇ ਚਰਨ ਮਨਾਇ ॥ ੩੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਕਾ ਆਵਨ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਤਾਲੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਮ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. {ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਆਉਣਾ,
ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਖਤਾਬ ਮਿਲਣਾ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਮੱਲਣਾ}

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਕਾ,
ਧਯਾਨ ਧਰਤ ਉਰਿ ਜੋਇ।
ਗੋ ਖੁਰ ਸਮ ਭਵ ਸਿੰਧੁ ਕੋ,
ਤਰਤ ਬਾਰ ਨਹਿ ਹੋਇ॥ ੧॥

‘ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ।

‘ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਗਊ ਦੇ ਖੁਰ (‘ਚ ਭਰੇ ਪਾਣੀ)
ਵਾਂਗ ਤਰਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਲਾਹੌਰ ਤੈ,
ਚਢ ਹੈ ਦਿੱਲੀ ਓਰ।
ਮੱਦਦ ਖਾਨ ਨਜੀਬ ਕੀ,
ਹੇਤੁ ਪਛਾਨੋ ਹੋਰ॥ ੨॥
ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇ ਹੈ,
ਨ੍ਰਿਪ ਭਰਤ ਪੁਰਿ-ਵਾਰ।
ਇਸ ਅਧਯਾਇ ਤੈ ਗਾਥ ਯਹਿ,
ਸੁਨੋ ਖਾਲਸਾ ਸਾਰ॥ ੩॥

‘ਤਰਫ਼।

‘ਕਾਰਨ।

‘ਭਰਤ ਪੁਰ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਨੇ।

‘ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਚੌਪਈ:

ਜੰਗ ਅਭੰਗਾ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਕਰਿ ਕੈ।
ਭਏ ਸ਼ਹੀਦ ਸੁਧਾਸਰ ਢਰ ਕੈ।
ਸਿੰਘ ਨਕਈ ਮਿਸਲ ਪਤਿ ਔਰੈਂ।
ਨੱਕੇ ਮੁਲਕ ਮਾਂਹਿ ਥੇ ਗੌਰੈਂ॥ ੪॥

‘ਲਗਾਤਾਰ।

‘ਰੀਝ ਕੇ, ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ।

‘ਨਕਈ ਮਿਸਲ ਦੇ ਹੋਰ ਜੱਥੇਦਾਰ।

‘(ਗੌਰੈਂ) ਬਹੁਤੇ ਨੱਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਨ। (ਨੱਕਾ- ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ
ਦੱਖਣ, ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼।)

ਖਬਰ ਪਾਇ ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਘਨੱਯੇ।
ਮਿਲੇ ਨਕੱਯਨ ਸੰਗੈਂ ਭੱਯੇ।
ਪਾਸ ਚੂਹਣੀਓਂ ਕੇ ਭਟ-ਭੇਰਾ।
ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰਾ॥ ੫॥
ਸ਼ਾਹ ਵਲੀ ਖਾਂ ਸਿਪਹ ਸਲਾਰੈਂ।
ਜੰਗ ਤੀਨ ਦਿਨ ਰਖਯੋ ਅਪਾਰੈਂ।
ਬਨ ਕੀ ਓਟ ਸਿੰਘਨ ਥੀ ਪਕਰੀ।
ਬਲ ਧਰਿ ਰਖੀ ਲਰਾਈ ਤਕਰੀ॥ ੬॥

‘(ਸਿੰਘ) ਭਰਾ।

‘ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਭੇੜ।

‘ਸੈਨਾਪਤੀ ਨੇ।

‘ਜੰਗਲ ਦੀ।

ਸੱਯਦ ਕਾਸਮ ਅਲੀ ਦੁਰਾਨੀ।	
ਸਾਤ ਹਜ਼ਾਰੀ ਕੀਨੋ ਫਾਨੀ।	'ਨਾਸ਼।
ਸ਼ਾਹਵਾਜ਼ ਖਾਂ ਲੋ ਸਰਦਾਰਾ।	
ਮਰੇ ਦੁਰਾਨੀ ਜਬੈ ਅਪਾਰਾ ॥੭॥	
ਖਾਨ ਦਲੇਲ ਪਠਾਨ ਕਸੂਰੀ।	
ਮਰਜੋ ਸੰਗੀਅਨ ਸੰਗੈਂ ਭੂਰੀ।	'ਬਹੁਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ।
ਇਹ ਸੁਨਿ ਅਧਿਕ ਫੌਜ ਗਿਲਜਈ।	
ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਔਰ ਪਠ ਦਈ ॥੮॥	
ਸੁਨ ਕੈ ਸਿੰਘ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਿ ਕੈ।	
ਪਾਰ ਦ੍ਰਯਾਉ ਸਤਲੁਜੈਂ ਤਰ ਕੈ।	
ਧਸੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇਸ ਮਝਾਰੇ।	
ਇਤ ਉਤ ਬਿਥਰੇ ਦੇਸ ਤਿਹਾਰੇ' ॥੯॥	'ਤਿਹਾੜੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ।
ਸ਼ਾਹਿ-ਵਲੀ ਫਿਰ ਗਯੋ ਲਹੌਰੈਂ।	
ਕਰੀ ਬਿਅਦਬੀ ਗੁਰ ਥਲ' ਗੌਰੈਂ ² ।	'ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ (ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ)। 'ਬਹੁਤੀ।
ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਛੂਟਾ।	
ਫਿਰ ਦੁਰਾਨੀਓਂ ਲਿਯ ਮਧ ਮੂਠਾ' ॥੧੦॥	'ਮੁੱਠ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਭਾਵ ਕਬਜ਼ੇ 'ਚ ਕਰ ਲਿਆ।
ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਫੌਜ ਨਿਜ ਲੈ ਕੈ।	
ਦਿੱਲੀ ਓਰ ਚਲਯੋ ਜਬਿ ਧੈ ਕੈ।	
ਮੱਦਦ ਹੇਤ ਨਜੀਬ ਖਾਨ ਕੈ।	
ਹੋਯੋ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਆਨ ਕੈ ॥੧੧॥	
ਤਿਸ ਕੇ ਲਸ਼ਕਰ ਮੈਂ ਤਬਿ ਭਾਰੀ।	
ਹੈਜੇ ਕੀ ਥੀ ਪਰੀ ਬਿਮਾਰੀ।	
ਯਾਂ ਤੇ ਸ਼ੀਖਰ ਚਲ ਨ ਸਕਾਯੋ।	
ਏਕ ਮਾਸ ਮਗ ਮਾਂਹਿ ਬਿਤਾਯੋ ॥੧੨॥	
ਸ਼ਾਹਾਬਾਦ ਰਹਯੋ ਸੋ ਬਿਰ' ਹੈ।	'ਟਿਕ ਕੇ।
ਉਤ ਦਿੱਲੀ ਕੀ ਸੁਨ ਲਿਹੁ ਫਿਰ ਹੈ।	
ਭੂਪਤਿ ਜ਼ਾਹਰ-ਮੱਲ ਬਹਾਦਰ।	
ਘੋਰ ਰਖੀ ਥੀ ਦਿੱਲੀ ਸਾਦਿਰ' ॥੧੩॥	'ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ।
ਕਰਿ ਕੈ ਜੰਗ ਰੰਗ ਧਰ ਲਾਲੈ'।	'ਧਰਤੀ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ (ਕਰ ਦਿੱਤਾ)।
ਮਾਰੇ ਤਿਸ ਨੈ ਤੁਰਕ ਬਿਸਾਲੈਂ।	

ਖਾਨ ਨਜੀਬ ਬਜੀਰ ਬਿਸਾਲੈਂ।	'ਵੱਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ।
ਕੀਨੋ ਥਾ ਤਿਨ ਤੰਗ ਕਮਾਲੈਂ ॥ ੧੪ ॥	'ਬਹੁਤਾ।
ਜਿਸ ਹਿਤ ਤਿਸ ਨੈ ਸ਼ਾਹਿ ਬੁਲਾਯੋ।	
ਕਾਬਲ-ਪਤੀ ਇਤੈ ਚਢਿ ਆਯੋ।	'ਏਧਰੋਂ।
ਆਵਨ ਕਾਬਲ-ਪਤਿ ਕਾ ਜਬੈ।	
ਸੁਨਯੋ ਭਰਤ-ਪੁਰੀਏ ਡਰਿ ਤਬੈ ॥ ੧੫ ॥	'ਤਦੋਂ ਡਰ ਕੇ।
ਨਿਜ ਮੱਦਦ ਹਿਤ ਮਰੂਟੇ ਕੇਤੈਂ।	'ਕਿਤਨੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ।
ਸਿੰਘ ਬੁਲਾਏ ਪਹੁੰਚੇ ਏਤੈਂ ॥ ੧੬ ॥	'ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ।
ਦੋਹਰਾ:	
ਰੋਜ਼ ਰੁਪਯਾ ਸਵਾਰ ਕਾ,	
ਪਾਂਚ ਰੋਜ਼ ਸਰਦਾਰ।	
ਦੈਨਾ ਕੀਨੋ ਤਾਂਹਿ ਨੈ,	
ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ ਨਾਰ ॥ ੧੭ ॥	'ਨਾਲ ਬਰੂਦ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ।
ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੰਦ:	
ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਿ, ਪਹੁੰਚਯੋ ਧਾਈ।	
ਦਿੱਲੀ ਗਿਰਦੈ ਜਾਇ ਕੈ, ਵਡ ਗਰਦੀ ਪਾਈ।	'ਹਲਚਲੀ।
ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਜ੍ਹਾਹਰ ਮੱਲ ਨੈ, ਮਨਿ ਮੋਦ ਬਢਾਯੋ।	'ਅਨੰਦ ਵਧਾਇਆ।
ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਢਿਗ ਏਕ ਦਿਸ, ਡੇਰਾ ਕਰਵਾਯੋ	
॥ ੧੮ ॥	
ਟਕਾ ਏਕ ਲਖ ਖਰਚ ਕਾ, ਢਿਗ ਪੰਥ ਪਠਾਯੋ।	'ਰੁਪਇਆ।
ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ ਦੈ ਘਣਾ, ਕੁਣਕਾ ਕਰਵਾਯੋ।	
ਯਹਿ ਜਬਿ ਸੁਨਯੋ ਨਜੀਬ ਖਾਂ, ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਮਾਂਹੀਂ।	
ਸੋਗ ਪਰਯੋ ਤਿਸ ਕੋ ਅਤੀ, ਸਿਰ-ਧੁਨਿ ਪਛੁਤਾਹੀ ॥ ੧੯ ॥	'ਸਿਰ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ।
ਯਹੀ ਖਬਰ ਉਨ ਸ਼ਾਹਿ ਪੈ, ਫਿਰ ਤੁਰਤ ਪੁਚਾਈ।	'ਛੇਤੀ।
ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਬਾਲੇ ਸ਼ਾਹਿ ਥਾ, ਤਬਿ ਉਤਰਯੋ ਆਈ।	
ਸੁਨ ਕਰਿ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਨੈ, ਮਨ ਅਤਿ ਦੁਖ ਪਾਯੋ।	
ਬਾਤ ਸੁਨਾਵਨ-ਵਾਰ ਨੈ, ਜਨੁ ਬੱਜਰ ਲਾਯੋ।	'ਜਾਣੋ ਪੱਥਰ ਮਾਰਿਆ।

॥੨੦॥

ਮਾਨਹੁ ਪਾਨੀ ਕਾ ਘੜਾ, ਸਿਰ ਪਰਯੋ ਤਾਂ ਕੇ।
ਗੁੰਮ ਗਤੀ ਇਕ ਘੜੀ ਲੋ¹, ਬੋਲੇ ਨਹਿੰ ਝਾਕੇ।
ਸਿਰ ਧੁਨ ਮਨਿ ਪਛੁਤਾਇ ਕੈ, ਫਿਰ ਕਹਯੋ
ਸੁਨਾਈ।

¹ਇਕ ਘੜੀ ਤੱਕ ਗੁੰਮ (ਜਿਹੀ) ਹਾਲਤ (ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ)।

ਅਬਿ ਹਮ ਆਗੇ ਜਾਇ ਕੈ, ਕਯਾ ਕਰਿ ਹੈਂ ਭਾਈ

॥੨੧॥

ਜੱਟ ਮਰੁੱਟੇ ਮਿਲ ਰਹੇ ਥੇ, ਆਗੇ ਭਾਰੇ।
ਸਿੰਘ ਬੰਦੂਖੀ¹ ਬੀਰ ਵਡ, ਅਬਿ ਮਿਲੇ ਅਪਾਰੇ।
ਢਾਲ ਕਵਚ² ਤਨ ਭੇਦ ਕੈ², ਵਹਿ ਕੱਢਤ ਪਾਰੇ।
ਵਹਿ ਤੋ ਕਬਿ ਹੀ ਨਹਿੰ ਮਰੇ, ਹਮ ਮਾਰਤ ਹਾਰੇ

¹ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ।

²ਸੰਜੋਆਂ। ²ਵਿੰਨੂ ਕੇ।

॥੨੨॥

ਪੁਨ ਹਮਰੇ ਦਲ ਵੀਚ ਮੈਂ, ਬਹੁ ਪਰੀ ਬਿਮਾਰੀ।
ਕੈਸੇ ਜੀਤੋਂ ਜਾਇ ਮੈਂ, ਅਬਿ ਉਨੋ ਅਗਾਰੀ।
ਜੇ ਅਬਿ ਪੀਛੇ ਹਟਤ ਹੋਂ, ਕਰਿ ਕੈ ਕਿਛੁ ਟਾਲਾ।
ਤੋਂ ਮੁਖ ਹਮਰਾ ਹੋਇਗੋ, ਸਭਿ ਜਗ ਮੈਂ ਕਾਲਾ

॥੨੩॥

ਇਤ ਦਿਸ ਝੁਰਹੀ ਸ਼ਾਹਿ ਯੋਂ, ਉਤ ਖਾਨ ਨਜੀਬੈਂ।
ਸੁਨਿ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਪਹੁੰਚਨਾ, ਹੂੰ ਤੰਗ ਅਜੀਬੈਂ¹।
ਮਰੁੱਟੇ ਰਾਖੋਰਾਵ ਕੇ ਪਠਿ ਬੀਚ ਵਸੀਲਾ¹।
ਭੂਪ ਜਵਾਹਰ ਮੱਲ ਸੋਂ, ਚਹਿੰ ਮੇਲ ਕਰੀਲਾ¹

¹ਅਸਚਰਜ।

¹ਵਿੱਚ ਵਕੀਲ ਭੇਜ ਕੇ।

¹ਕਰਨਾ।

॥੨੪॥

ਕਹਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਪੈ ਜਾਇ ਕੈ, ਤਬਿ ਰਾਖੋਰਾਵੈਂ।
ਮਿਲਨੋ ਚਹਿਤ ਨਜੀਬ ਖਾਂ, ਲਿਹੁ ਮੇਲ ਸ਼ਿਤਾਵੈਂ¹।
ਟਕਾ ਦੰਡ ਕਾ ਤਾਂਹਿ ਤੈ, ਮਨ-ਇੱਛ ਚੁਕੱਈਏ¹।
ਖੁਲੈ ਗਾਂਠ ਜੋ ਹਾਥ ਸੈਂ, ਕਯੋਂ ਦਾਂਤ ਲਗੱਈਏ

¹ਸ਼ਿਤਾਬ, ਛੇਤੀ।

¹ਲੈ ਲਵੇ।

॥੨੫॥

ਜੰਗ ਜੂਪ¹ ਕੀ ਖੇਲ ਹੈ, ਯੋਂ ਕਹਤ ਸਯਾਨੇ।
ਫਤੇ ਪਾਇ ਨਿਜ ਖਰਚ ਲੋ, ਲਿਹੁ ਹਮਰੀ ਮਾਨੇ।
ਪੁਨ ਉਤ ਤੈ ਕਾਬਲ-ਪਤੀ, ਆਵਤ ਹੈ ਢਲਯਾ¹।

¹ਜੁਏ ਦੀ।

¹ਚੁੜਿਆ ਭਾਵ ਚੜ੍ਹਿਆ।

ਮਤ ਕਿਤ ਇੱਜਤ ਖੋਇ ਕੈ, ਵਹਿ ਜਾਵੈ ਚਲਯਾ

॥੨੬॥

ਦੋਹਰਾ:

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ ਕਹਯੋ ਯੋਂ,
ਮਿਲਯੋ ਚਹਿਤ ਜੇ ਵੋਹਿ।

'ਉਹ।

ਤੋ ਡੋਲਾ ਨਿਜ ਸੁਤਾ। ਕਾ,
ਦੈ ਨਜੀਬ ਖਾਂ ਮੋਹਿ ॥੨੭॥

'ਪੁੱਤ੍ਰੀ।

ਚੌਪਈ:

ਜੇ ਕਰਿ ਪੈਸਾ ਲੈ ਤਿਹੁ ਛੋਰੈਂ।

ਤੋ ਅਪਜਸ। ਮਮ ਹੋਇ ਬਹੋਰੈ²।

'ਨਿੰਦਾ। ਬਾਦ ਵਿੱਚ।

ਲੋਗ ਕਹੈਂਗੇ ਨਿਜ ਪਿਤ ਕੋਰੇ।

ਬੇਚਯੋ ਸਿਰ ਨ੍ਰਿਪ ਲੈ ਧਨ ਹੋਰੇ। ॥੨੮॥

'ਦੇਖੇ।

ਯਾਂ ਤੈ ਟਕਾ ਨ ਲੈਹੁ ਕੋਟ ਲੋਂ।

'ਕ੍ਰੋੜ ਤੱਕ।

ਸਿਰ ਬਦਲੇ ਸਿਰ ਲੈਹੁ ਮੋਟਲੋਂ।

'ਮੋਟਾ ਸਿਰ ਭਾਵ ਨਜੀਬ ਖਾਂ ਦਾ।

ਤਬਿ ਰਾਘੋ ਦੁਹਿਦਿਸ ਸਮਝਾਏ।

ਦਯੋ ਮੇਲ ਨੀਕੇ। ਕਰਵਾਏ ॥੨੯॥

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਤਬਿ ਨਜੀਬ ਖਾਂ ਐਸ ਸਮੇਟੀ।

'(ਗੱਲ) ਨਿਬੇੜੀ।

ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਜਾਟ ਕੀ ਬੇਟੀ।

ਲੈ ਕਰਿ ਨਿਜ ਗੋਦੀ ਮੈਂ ਪਾਈ।

ਧਰਮ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨਿਜ ਠਹਿਰਾਈ ॥੩੦॥

ਦੈ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਤਿਸ ਕਾ ਡੋਲਾ।

ਸੰਗ ਦਾਜ ਬਹੁ ਦਯੋ ਅਮੋਲਾ।

ਕਈ ਲਾਖ ਦਿਯ ਖਰਚ ਚੁਕਾਈ।

ਉਜਰ-ਖ੍ਰਾਹੀ। ਸਿਰੋਂ ਹਟਾਈ ॥੩੧॥

'ਬੇਬਸੀ ਦੀ ਹਾਲਤ।

ਫਤੇ ਪਾਇ ਨ੍ਰਿਪ ਲੋਟਯੋ। ਪਾਛੇ।

'ਮੁੜਿਆ।

ਖਰਚ ਖਿਲਤ। ਸਭਿ ਕੋ ਦਿਯ ਆਛੇ।

'ਸਨਮਾਨ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੀ ਸ਼ਾਹੀ ਪੁਸ਼ਾਕ। (ਅ) ਸਿਰੋਪਾਉ।

ਦੁਇ ਲਖ ਟਕਾ। ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦਯੋ।

'ਰੁਪਇਆ।

ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ ਮਾਂਗ ਇਨ ਲਯੋ ॥੩੨॥

ਪੰਥ ਮਾਲਵੇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਡਟ ਕੈ।

ਮਰੂਟੇ ਜੱਟ ਗਏ ਜਬਿ ਹਟ ਕੈ।

ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ ਪਾਸ ਅੰਬਾਲੇ।

ਆਯੋ ਖਾਨ ਨਜੀਬ ਉਤਾਲੇ' ॥ ੩੩ ॥

'ਛੇਤੀ।

ਕੇਤਿਕ ਤਾਂਹਿ ਟਕਾ ਭਰ ਦਯੋ।

ਜੋ ਅਕਰਾਰ ਹੁਤੋ ਤਿਹੰ ਕਯੋ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ ਪੇਖਯੋ ਜਾਹਰ'।

'ਪ੍ਰਤੱਖ।

ਜੋਰ ਸ਼ੋਰ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਮਾਹਰ' ॥ ੩੪ ॥

'ਤਜਰਬੇਕਾਰ (ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ)।

ਬੰਦੋਬਸਤ ਇਸ ਮੁਲਕਹਿੰ ਕੇਰਾ।

ਨਿਜ ਬਲ ਤੈ ਬਾਹਰ ਸ਼ਹਿ ਹੇਰਾ'।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੇਖਿਆ।

ਚਢ ਕਰਿ ਤਹਿੰ ਤੈ ਚਲ ਕੈ ਠੀਕੈਂ।

ਡੇਰਾ ਕਰਯੋ ਸਰੁੰਦ ਨਜੀਕੈਂ ॥ ੩੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲਏ ਬੁਲਾਇ ਮਲੇਰੀਏ,

ਰਾਇ-ਕੋਟੀਏ ਔਰ।

ਕਹਯੋ ਲੇਹੁ ਤੁਮ ਮੁਲਕ ਯਹਿ,

ਦਿਹੁ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਗੌਰ' ॥ ੩੬ ॥

'ਬਹੁਤੀ ਨਜ਼ਰ ਭੇਟ।

ਚੌਪਈ:

ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਮਲੇਰੀਅਨ ਕਹਯੋ।

ਮੁਲਕ ਏਹੁ ਹਮ ਢਿਗ ਕਬਿ ਰਹਯੋ'।

'ਕਦੋਂ ਰਹੇਗਾ।

ਆਪ ਲਹੌਰ ਲਖੋਗੇ' ਜਬਿ ਹੀ।

'ਲੰਘੋਗੇ।

ਹਮ ਤੇ ਛੀਨ ਲੈਂਹ' ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੩੭ ॥

'ਖੋਹ ਲੈਣਗੇ।

ਜਬਿ ਮਲੇਰੀਅਨ ਐਸ ਸੁਨਾਯੋ।

ਫੇਰ ਸ਼ਾਹਿ ਪਟਲੇਸ ਬੁਲਾਯੋ।

ਅਮਰ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ਼ ਆਇ ਸ਼ਹਿ ਤਾਂਈ।

ਕੁੰਨਸ' ਕਰੀ ਨਜ਼ਰ ਦਿਖਰਾਈ ॥ ੩੮ ॥

'ਪ੍ਰਣਾਮ।

ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਤਈਂ ਉਚਾਰੇ।

ਯਹਿ ਸਰੁੰਦ ਕਾ ਮੁਲਕ ਅਪਾਰੇ।

ਹਮ ਤੈ ਤੁਮ ਲਿਖਾਇ ਸਭਿ ਲੇਵੋ।

ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਹਮ ਕੋ ਤੁਮ ਦੇਵੋ ॥ ੩੯ ॥

ਬਲਕਿਨ ਔਰ ਸਿੰਘਨ ਬੁਲਵੈ ਕੈ।

ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਹਮ ਕੋ ਦਿਲਵੈ ਕੈ।

ਹਸਬ ਹਸੀਯਤ¹ ਮੁਲਕ ਦਿਵਾਵੇ।
 ਰੋਜ ਰੋਜ ਕੀ ਰਾਰ¹ ਮਿਟਾਵੇ ॥ ੪੦ ॥
 ਸਭਿ ਹੀ ਸਿੰਘ ਜਗੀਰਾਂ ਲੇਵੈਂ।
 ਖਲਕ ਖੁਦਾ ਕੋ ਦੂਖ ਨ ਦੇਵੈਂ।
 ਯਾ ਬਿਧਿ ਜਬਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਬਖਾਨਾ।
 ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਯਦਪਿ ਦਿਢ ਜਾਨਾ ॥ ੪੧ ॥
 ਅਬਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੀ।
 ਹੈ ਹੈ ਜਗਤ ਵੀਚ ਬਿਨ ਦੇਰੀ।
 ਤੋਂ ਭੀ ਕਾਬਲੇਸ ਤੈ ਪੱਟਾ¹।
 ਲਿਹੁੰ ਲਿਖਵਾਇ ਯਹੀ ਦਿਲਿ ਠੱਟਾ¹ ॥ ੪੨ ॥
 ਦੈ ਕਰਿ ਸ਼ਹਿ ਕੋ ਬਹੁ ਨਜ਼ਰਾਨਾ।
 ਲਿਯ ਲਿਖਾਇ ਨ੍ਰਿਪ ਮੁਲਕ ਮਹਾਨਾ।
 ਐਸੀ ਬਾਤ ਨ੍ਰਿਪ ਕਛੁ ਕੀਨੀ।
 ਸ਼ਹਿ ਕੀ ਮਤਿ ਨਿਜ ਕਰ ਮੈਂ ਲੀਨੀ¹ ॥ ੪੩ ॥
 ਫਿਰ ਭੂਪਤਿ ਨੈ ਐਸ ਬਖਾਨਾ।
 ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਕਿਤਿਕ ਮਹਾਨਾ।
 ਹਮਰੇ ਹਾਥ ਬੀਚ ਹੈ ਸਭਿ ਹੀ।
 ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੁਮੈਂ ਦਿਲੈਹੋਂ ਅਬਿ ਹੀ ॥ ੪੪ ॥
 ਸ਼ਾਹਿ ਲਾਹੌਰ ਜਾਇ ਕਰਿ ਰਹਿ ਹੀ।
 ਮੈਂ ਸਭਿ ਕੋ ਲੈ ਐਹੋਂ ਤਹਿ ਹੀ।
 ਸੁਨਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਬਹੁ ਭਯੋ।
 ਨ੍ਰਿਪਹਿ ਖਤਾਬ¹ ਰਾਜਗੀ ਦਯੋ ॥ ੪੫ ॥
 ਅਸਬੀ¹ ਸੁਤਰੀ² ਮੁੱਠਾ ਚੌਰੈ³।
 ਸ਼ਾਹੀ ਮਰਤਬ¹ ਝੰਡਾ ਗੌਰੈ²।

ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਚਾਰੁ ਸਿਰਪੇਚੈ¹।
 ਹੁਕਮ ਜ਼ਰਬ ਕਾ ਦੀਨੋ ਸੇਚੈ¹ ॥ ੪੬ ॥
 ਯਹਿ ਸਲਤੰਤ¹ ਜਬੈ ਨ੍ਰਿਪ ਲਯੋ।

'ਤਾਕਤ ਅਨੁਸਾਰ।
 'ਲੜਾਈ।

'ਸਨਦ, ਅਧਿਕਾਰ ਪੱਤ੍ਰ।
 'ਧਾਰਿਆ।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਅਕਲ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਈ।

'ਪਦਵੀ, ਉਪਾਧੀ, ਲਕਬ।

'ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਨਗਾਰੇ। ²ਉਠਾਂ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਗਾਰੇ। ³(ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਦੇ) ਮੁੱਠੇ ਦਾ ਚੌਰ।

'ਸ਼ਾਹੀ ਮਰਾਤਬ-ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਤ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਖਿਤਾਬ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜੋ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਦੇ ਅਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਅੱਗੇ ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ²ਭਾਰੀ ਝੰਡਾ।

'ਸੁੰਦਰ ਦਸਤਾਰ (ਪੱਗ)।

'(ਜ਼ਰਬ) ਤੋਪ (ਸੇਚੈ) ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

'ਸਲਤਨਤ, ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ।

ਮਨ ਮੈਂ ਤਬਿ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਭਯੋ।
ਪੁਨ ਨ੍ਰਿਪ ਸ਼ਾਹਿ ਤਈਂ ਖੁਸ਼ ਪੇਖਾ।
ਕਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਕ ਔਰ ਵਿਸੇਖਾ ॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੰਜਾਬ ਤੈ,
ਫੜਿ ਕਰਿ ਲੋਗ ਅਪਾਰ।
ਲੈ ਚਾਲਯੋ ਥਾ ਸ਼ਾਹਿ ਜੋ,
ਨਿਰਪ ਛੁਡਾਏ ਸਾਰਾ ॥ ੪੮ ॥
ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਾਮਨਾ ਮੈਂ ਪਠੇ,
ਦੈ ਖਰਚਾ ਸਭਿ ਤਾਂਇੰ।
ਯਹਿ ਜਸ ਅਤਿ ਪਟਲੇਸ ਕਾ,
ਭਯੋ ਜਗਤ ਬਹੁ ਭਾਇੰ ॥ ੪੯ ॥

¹ਸਾਰੇ।

¹ਘਰਾਂ 'ਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ।

¹ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ।

ਕਬਿੱਤ:

ਸ਼ਾਹਿ ਫੇਰ ਚਢ ਕੈ ਲਹੌਰ ਓਰ ਗਯੋ ਜਬਿ,
ਭੂਪਤਿ ਵਕੀਲ ਨਿਜ ਪੰਥ ਮੈਂ ਪਠਾਯੋ ਹੈ।
ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਸਾਬ ਬਾਤ ਗਿਨੀ ਥੀ ਜੋ ਪਟਲੇਸ,
ਪੰਥ ਪੈ ਵਕੀਲ ਜਬਿ ਹਾਲ ਸਭਿ ਗਾਯੋ ਹੈ¹।
ਸੁਨ ਕਰਿ ਪੰਥ ਤਬਿ ਕੋਪ ਮਨਿ ਧਾਰਿ ਕਹਯੋ,
ਦੇਖੇ ਪਟਲੇਸ ਨਿਜ ਧਰਮ ਗਵਾਯੋ ਹੈ।
ਦੀਨਤਾ ਜਨਾਈ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕੋ ਲਗਾਈ ਲਾਜ,
ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਤੈ ਚੈਹੈ ਨਜਰਾਂ¹ ਦਿਵਾਯੋ ਹੈ ॥ ੫੦ ॥

¹ਕਿਹਾ।

¹ਭੋਟਾਵਾਂ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਮਾਂਗਿਓ ਰਾਜ ਦਯੋ ਕਬਿ ਤੂਕਨ,
ਸੋ ਹਮਹੂੰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸੋਂ ਲੈ ਹੈਂ।
ਜੀਵਤ ਹੀ ਮਰ ਹੈਂ ਹਮ ਤਾਂ ਦਿਨ,
ਜਾਂ ਦਿਨ ਤੂਕ ਕੋ ਕੁੰਨਸ ਕੈਹੈਂ¹।
ਕਯਾ ਪਟਲੇਸ ਕਰਯੋ ਅਭਿਮਾਨ,
ਲਯੋ ਨਿਜ ਹਾਥ ਪੈ ਪੰਥ ਕੋ ਚੈਹੈ।
ਏਕ ਅਕਾਲ ਗੁਰੂ ਬਿਨ ਖਾਲਸਾ,
ਆਨ ਕੀ ਕਾਨਾ¹ ਨ ਕਾਨ ਧਰੈ ਹੈ² ॥ ੫੧ ॥

¹ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਾਂਗੇ।

¹ਕਨੌੜ, ਅਹਿਸਾਨ। ²ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਧਰਦੇ ਭਾਵ ਸੁਣਨਾ

ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ।

ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ ਕਹੈਂ,
ਪਹਲੇ ਅਬਿ ਸੋਧ ਲਹੋ ਪਟਲੇਸੈਂ।
ਮੇਲ ਕਰਜੋ ਉਨ ਕਜੋਂ ਤੁਰਕੇਸ ਸੋਂ,
ਬਾਤ ਕਰੀ ਯਹਿ ਮੰਦ ਬਿਸੇਸੈਂ।

'ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ।

ਰਾਜ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਜੋ ਤਿਨ ਕੇ
ਵਡਿਆਨ ਕੋ, ਸਾਚ ਰਹੈ ਜੁ ਹਮੇਸੈਂ।
ਕਾਹੇ ਕੋ ਫੇਰ ਇਮਾਨ¹ ਤਜਜੋ ਨ੍ਰਿਪ,
ਕੁੰਨਸ¹ ਜਾਇ ਕਰੀ ਤੁਰਕੇਸੈਂ ॥ ੫੨ ॥

'ਧਰਮ।

'ਪ੍ਰਣਾਮ।

ਕਬਿੱਤ:

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਹੁਤੇ ਆਲੂਵਾਲੀਆ ਜੋ,
ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਸੁਧਾ ਪਾਨ ਕੀਓ ਤਾਂਹਿ ਤੈ।
ਕੇਤਿਕ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਬੋਲ ਕੈ ਬਜੰਗ ਬੋਲ¹,
ਉਪਾਲੰਭ¹ ਦੇਤ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਯਾਂਹਿ² ਤੈ।

'ਰਮਜ਼ ਨਾਲ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬਚਨ।

'ਉਲਾਂਭੇ। ²ਇਸ ਕਰਕੇ।

ਕੇਤਿਕ ਸਯਾਨੇ ਪਰਧਾਨੇ ਸਿੰਘ ਕੈਹੈਂ ਭਲੋ
ਕੀਨ, ਭੂਪਤ ਨੈ ਲੀਨ ਰਾਜ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਤੈ।

ਸਾਮ¹ ਦਾਮ² ਦੰਡ³ ਭੇਦ¹¹ ਕਰਿ ਕੈ ਉਪਾਇ
ਯਾਹਿ,

'ਸਾਮ-ਪਿਆਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਕਰੋਧ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ। ²ਦਾਮ-
ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ। ³ਦੰਡ-ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬਲ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾ
ਦੇਣੀ। ¹¹ਭੇਦ-ਫੋਟਕ ਪਾ ਕੇ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ।

ਤੁੱਕਨ ਤੈ ਰਾਜ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਏ ਉਮਾਹਿ ਤੈ।

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

॥ ੫੩ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਪੰਥ ਭਯੋ ਇਕ ਠੌਰ ਤਬੈ ਸਭਿ,
ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ ਸਲਾਹਿ ਠਰਾਈ¹।

'ਕੀਤੀ।

ਮਾਰਿ ਖਵਾਰ ਕਰੋ ਅਬਿ ਹੀ,
ਇਸ ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ ਸੁ ਅਹਿਮਕ¹ ਤਾਂਈਂ।

'ਮੂਰਖ।

ਸੈਨ ਬਿਮਾਰ ਅਹੇ ਤਿਸ ਕੀ ਅਬਿ,
ਹੈ ਗੁਰੁ ਨੈ ਯਹਿ ਬਜੋਂਤ ਬਨਾਈ।

ਐਸੀ ਕਰੋ ਤਿਸ ਸੋਂ ਅਬਿ ਕੈ¹,

'ਇਸ ਵਾਰ।

ਜਿਮ ਜੀਵਤ ਨਾਹਿ ਕਬੀ ਫਿਰ ਆਈ ॥ ੫੪ ॥

ਤਾਂਹਿ ਸਮੇਂ ਫਿਰ ਚੰਡੀ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ,
ਹੋਮ* ਕਰਜੋ ਮਿਲ ਪੰਥ ਤਹਾਂਈਂ।

ਉਥੇ ਹੀ। *ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਵਨ ਕਰਨਾ, ਅਹੁਤੀ ਪਾਉਣੀ, ਬੱਕਰਿਆਂ ਤੇ ਝੋਟੇ ਦੀ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੰਘ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਰੀਤੀ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਘ ਬਿਪਤਾ ਪਈ ਤੋਂ ਕਲਗੀਧਰ ਅੱਗੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਚੰਡੀ ਕੀ ਵਾਰ ਪਛੈਂ ਸਰਦਾਰ,
ਸੁ ਆਹੁਤੀ ਪਾਵਹਿ ਮੋਦ ਬਢਾਈ।
ਛਾਂਗ ਘਨੇ ਮਹਿਖਾ ਕਿਯ ਭੇਟਾ,
ਪੁਨਾ ਮਿਲ ਕੈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ।
ਹੋਵਹਿਗੀ ਅਬਿ ਜੀਤ ਚਢੇ ਸਭਿ,
ਯੋਂ ਕਹਿ ਕੈ ਵਡ ਦੁੰਦਭਿ ਵਾਈ। ॥ ੫੫ ॥
ਸਿੰਘ ਚਢੇ ਤਬਿ ਹੀ ਸਭਿ ਸ਼ੀਘਰ,
ਛੇੜਿ ਤੁਰੰਗ ਢੁਕੇ ਤਿਹ ਨੇਰੇ।
ਕਾਬਲੀਏ ਸਤਲੁੱਦਰ ਲਾਂਘਤਾ,
ਦੇਸ ਦੁਆਬ ਮੈਂ ਸਿੰਘਨ ਘੇਰੇ।
ਧਾਇ ਪਰੇ ਤਿਨ ਪੈ ਨਿਸ ਕੋ ਸਿੰਘ,
ਮੇਲ ਦਈ ਹਲਚਾਲ ਵਧੇਰੇ।
ਲੂਟ ਰੁ ਕੂਟ ਘਨੀ ਕਰ ਕੈ ਸਿੰਘ,
ਛੂਟ ਕੈ¹ ਝੱਲ ਧਸੇ ਬਿਨ ਹੇਰੇ² ॥ ੫੬ ॥
ਚਾਰ ਦਿਸਾਨ ਤੈ ਆਨਿ ਅਚਾਨਕ,
ਸਿੰਘ ਪਰੈਂ ਨਿਸ ਕੋ ਕਿਤਾ ਧਾਈ।
ਲੂਟਰੁ ਕੂਟ ਧਸੈਂ ਬਨ ਮੈਂ,
ਨਹਿ ਪੇਸ ਚਲੈ ਤੁਰਕਾਨਹਿ ਕਾਈ।
ਰੈਨ ਦਿਨੈ ਗਿਲਜੈਨ ਕੀ ਸੈਨ ਕੋ,
ਚੈਨ ਸੁ ਲੈਨ ਨ ਦੈਨ ਕਦਾਈਂ।
ਨਾਹਿ ਡਰੈਂ ਨ ਟਰੈਂ ਕਬਿ ਹੀ ਸਿੰਘ,
ਸੰਮੁਖ ਹੋਇ ਕਰੈਂ ਨ ਲਰਾਈ ॥ ੫੭ ॥

ਅਹੁਤੀ।

ਬਹੁਤੇ ਬੱਕਰੇ ਤੇ (ਇਕ) ਝੋਟਾ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ।

ਧੌਂਸੇ ਵਜਾਏ।

ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਲੰਘਦੇ ਹੀ।

ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ। ²ਜੰਗਲ ਦੇਖ ਕੇ।

ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਉਂ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਮਾਰਿ ਹਿਰਾਨਾ ਕਰੇ,
 ਗਿਲਜੇ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਸਮੇਤ ਅਪਾਰੀ।
 ਲੂਟ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲਯੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕਾ,
 ਨਾਹਿੰ ਦਿਵੈਂ ਚਲਣੇ ਸੁ ਅਗਾਰੀ।
 ਕਾਬਲ ਤੈ ਫਿਰ ਔਰ ਘਨੋ ਦਲ,
 ਬੋਲਿ ਪਠਯੋ ਤਬਿ ਸ਼ਾਹਿ ਵਿਚਾਰੀ।
 ਪੇਸ਼ ਨ ਲੇਸਾ ਚਲੈ ਤੁਰਕੇਸ਼ਹਿੰ,
 ਹੋਇ ਦੁਖੀ ਫਿਰ ਐਸ ਉਚਾਰੀ ॥ ੫੮ ॥
 ਦੇਸ ਅਹੇ ਇਨ ਕਾ ਨਹਿੰ ਕੋਇ,
 ਜੁ ਮਾਰਿ ਉਜਾਰ ਕਰੋਂ ਅਬਿ ਹੀ ਮੈਂ।
 ਔਰ ਕਿਲਾ ਨਹਿੰ ਕੋਟਾ ਕਹੂੰ
 ਰਜਧਾਨੀ ਸੁਨੀ ਇਨ ਕੀ ਕਬਿ ਹੀ ਮੈਂ।
 ਸੰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਲਰੈਂ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿੰ,
 ਦੌਰ ਚਲੈਂ ਲਰ ਹੋਂ ਜਬਿ ਹੀ ਮੈਂ।
 ਯੇ ਬਸ ਆਵਤ ਨਾਹਿੰ ਕਿਸੀ ਬਿਧਿ,
 ਠਾਨ ਉਪਾਵ ਰਹਯੋ ਸਭਿ ਹੀ ਮੈਂ ॥ ੫੯ ॥
 ਬਾਰ ਕਈ ਇਨ ਕੋ ਹਮ ਮਾਰਤ,
 ਹਾਰ ਪਰੇ ਯਹਿ ਨਾਹਿੰ ਨਿਖੂਟੈਂ।
 ਦੇਸਿ ਨਰੇਸ ਬਿਸੇਸ ਸਭੈਂ ਹਮ
 ਔਰ ਲੁਟੇ, ਹਮ ਕੋ ਯਹਿ ਲੂਟੈਂ।
 ਨਾਹਿੰ ਡਰੈਂ ਮਰਨੋ ਲਰਨੋ ਯਹਿ,
 ਆਵਤ ਹੈਂ ਹਮ ਪੈ ਕਰਿ ਛੂਟੈਂ।
 ਜੀਵਤ ਫੇਰ ਕਬੀ ਨਹਿੰ ਆਵਹਿੰ,
 ਜੇ ਅਬਿ ਕੈ ਇਨ ਤੈ ਹਮ ਛੂਟੈਂ ॥ ੬੦ ॥
 ਯਾ ਬਿਧਿ, ਪਾਰ ਦਰਯਾਉ ਬਯਾਸ
 ਭਯੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ, ਅਤੀ ਦੁਖ ਪਾਏ।
 ਨਾਹਿੰ ਅਗਾਰੀ ਸਕਯੋ ਫਿਰ ਚਾਲ,
 ਬਿਰਯੋ ਨਦਿ ਕੇ ਤਟਾ ਡੇਰੇ ਲਗਾਏ।
 ਕਾਬਲ ਤੈ ਜਬਿ ਸੈਨ ਘਨੀ,
 ਹਿਤ ਮੱਦਦ ਆਇ ਪੁਗੀ ਤਿਸ ਠਾਏ।

'ਦੁਖੀ।

'ਬੋਝੇ ਮਾਤਰ ਵੀ।

'ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਕੰਧ।

'ਮੁਕਦੇ ਨਹੀਂ।

'ਬਹੁਤੇ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ।

'ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ।

'ਪਹੁੰਚੀ।

ਤੋਂ ਫਿਰ ਸ਼ਾਹਿ ਅਗਾਰੀ ਚਲਜੋ,
ਪੁਨ ਪੀਛੇ ਚਲੇ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਦਬਾਏ। ॥ ੬੧ ॥ 'ਦਬਾਉਂਦੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਨਗਰ ਬਟਾਲੇ ਢਿਗ ਭਯੋ,
ਪੁਨਾ ਏਕ ਬਡ ਜੰਗ।
ਮਰੇ ਬਹੁਤ ਗਿਲਜੇ ਤਹਾਂ,
ਕੇਤਿਕ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ ॥ ੬੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਯੋਂ ਜਬਿ ਅਹਿਮਦ-ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ।
ਕਰਿ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਜੰਗ ਮਹਾਨੀ।
ਦਏ ਹਟਾਇ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਪਾਛੇ।
ਆਗੇ ਚਲਜੋ ਸ਼ਾਹਿ ਫਿਰ ਆਛੇ ॥ ੬੩ ॥

ਪਾਰ ਨਦੀ ਰਾਵੀ ਤੈ ਭਯੋ।
ਸ਼ਹਿਰ ਲਹੌਰ ਓਰ ਨਹਿੰ ਗਯੋ।

ਚਾਰ ਦਿਸਾ ਤੇ ਲੂਟਰੁ ਮਾਰੈਂ।
ਕਰੇ ਦੁਰਾਨੀ ਅਧਿਕ ਲਚਾਰੈਂ। ॥ ੬੪ ॥

'(ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਕੀਤੇ।

ਪਾਰ ਝਨਾਉਂ ਭਯੋ ਸ਼ਹਿ ਜਬਿ ਹੀ।
ਪੀਛਾ ਛੋਰਜੋ ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ ਹੀ।
ਜਾਇ ਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ ਕਾਬਲ ਵੀਚੈਂ।

ਹੋਇ ਬਿਮਾਰ ਭਯੋ ਬਸ ਮੀਚੈਂ। ॥ ੬੫ ॥

'ਮੌਤ ਦੇ ਵਸ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।

ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਘਨ ਅਪਨਾਯੋ।

ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਨਿਜ ਤਹਿਦ। ਬੈਠਾਯੋ।

'ਦਬਦਬਾ।

ਜਿਤਿਕ ਜ਼ੋਰ ਥਾ ਜਿਸ ਕੇ ਪਾਸੈਂ।

ਤਿਤਿਕ ਮੁਲਕ ਮੱਲਜੋ ਤਿਨ ਖਾਸੈਂ। ॥ ੬੬ ॥

'ਆਪ।

ਲਗੇ ਛਕਨ ਕਰਿ ਕੈ ਉਗਰਾਹੀ।

ਸਿੰਘ ਕੋਊ ਕਿਸ ਛੇਰੈ ਨਾਂਹੀਂ।

ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਤਬਿ ਹੁਤੇ ਇਕਾਯਤ।

'ਇਤਫਾਕ, ਏਕਾ।

ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਨ੍ਰਿਪ ਭਏ ਨਿਹਾਯਤ। ॥ ੬੭ ॥

'ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ।

ਤਬਿ ਤੈ ਰਾਜ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਭਯੋ।

ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਗਯੋ।

ਜੋ ਜੋ ਮਿਸਲ-ਪਤੀ ਤਬਿ ਜਹਿ ਜਹਿ।
ਬੈਠਯੋ, ਰਾਜ ਦਬਾਯੋ ਤਹਿ ਤਹਿ ॥ ੬੮ ॥

ਯੋਂ ਹੀ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਸਭਿ ਭਏ।

'ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ।

ਜੋਰ ਤੇਗ ਕੇ ਜਗ ਮੈਂ ਨਏ।

'ਨਵੇਂ।

ਕੋਊ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਕਰੈ ਵਿਗਾਰੈਂ।

ਆਪਸ ਮੈਂ ਰਾਖੈਂ ਬਹੁ ਪਯਾਰੈਂ ॥ ੬੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਕਰਨਾਲ ਲੋਂ,

ਹਾਂਸੀ ਔਰ ਹੰਸਾਰ।

ਸਰਸਾ ਔਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ,

ਸ਼ਹਰ ਬੰਗੁਲਾ ਧਾਰ ॥ ੭੦ ॥

'ਫਾਜ਼ਲਕੇ ਬੰਗਲੇ ਤੱਕ।

ਪੂਰਬ ਦੱਖਨ ਯਹਿ ਲਖੋ,

ਉੱਤਰ ਦਿਸਾ ਪਹਾਰ।

ਪਸਚਮ ਕੀ ਦਿਸ ਅਟਕ ਲੋਂ,

ਉਤ ਮੁਲਤਾਨ ਉਰਾਰ ॥ ੭੧ ॥

ਭਯੋ ਰਾਜ ਤਬਿ ਪੰਥ ਕਾ,

ਏਤਿਕ ਦੇਸ ਮਝਾਰ।

ਦਿੱਲੀ-ਪਤਿ ਅਰ ਕਾਬਲੀ,

ਗਏ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਹਾਰ ॥ ੭੨ ॥

ਸਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਹੁਤੋਂ,

ਉਪਰ ਬਾਈ ਔਰ।

ਗਾਥ ਭਈ ਯਹਿ ਤਬਿ ਸਭੀ,

ਭਯੋ ਧਯਾਇ ਇਤਿ ਗੌਰਾ ॥ ੭੩ ॥

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ ਕਾ ਆਵਨ,
ਪਟਲੇਸ ਕੋਰਾਜ ਖਿਤਾਬ ਪਾਵਨ, ਮੁਲਕ ਦਬਾਵਨੰ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛਤਾਲੀਸਮੋਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. {ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜੰਗ}

ਦੋਹਰਾ:

ਅਜਰ ਅਮਰ ਪਦ ਪਾਇ ਕਰ,
ਅਮਰ ਹੋਤ ਨਰ ਸੋਇ।

¹(ਅਰਥ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਚੱਲੇਗਾ) ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ (ਅਮਰ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ (ਅਮਰ) ਹੁਕਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰੇਗਾ ਉਹ (ਅਜਰ) ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇ (ਅਮਰ) ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਦਵੀ ਪਾ ਕੇ (ਅਮਰ) ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਮਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਕਾ,
ਅਮਰ ਧਰੈ ਉਰ ਜੋਇ। ॥ ੧ ॥

¹(ਅਰਥ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਚੱਲੇਗਾ) ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ (ਅਮਰ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ (ਅਮਰ) ਹੁਕਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰੇਗਾ ਉਹ (ਅਜਰ) ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇ (ਅਮਰ) ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪਦਵੀ ਪਾ ਕੇ (ਅਮਰ) ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਾਇ ਜੈਸ ਪਟਲੇਸ ਸੋਂ,
ਕਰ ਹੈਂ ਜੰਗ ਮਝੈਲ।
ਇਸ ਅਧਯਾਇ ਮੈ ਕਥਾ ਹੈ,
ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਛੈਲ। ॥ ੨ ॥

¹ਸੁੰਦਰ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਰਾਜ ਭਯੋ ਜਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕਾ,
ਸਭਿ ਦੇਸ ਵਿਖੈ ਵਡ ਆਨੰਦ ਛਾਯੋ।
ਬਾਂਛਤ ਮੇਘ ਘਨੇ ਬਰਸੈਂ ਜਲ,
ਬਜਾਰ ਬਹੈ ਤਿਰਧਾ ਸੁਖ ਦਾਯੋ।

¹ਭਰ ਗਿਆ।

ਫੂਲ ਰਹੇ ਫਲ ਫੂਲਨ ਸੋਂ ਤਰੁ।
ਦੇਵਤ ਅੰਨ ਕ੍ਰਿਖੀ। ਮਨ ਭਾਯੋ।
ਸਾਤਹੁੰ ਈਤਰੁ ਭੀਤ ਕੀ ਭੀਤ ਤੈ,
ਹੋਇ ਨਿਚੀਤ ਰਹੇ ਸਭਿ ਭਾਯੋ। ॥ ੩ ॥

¹ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਠੰਢੀ, ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੀ ਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ) ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ (ਬਜਾਰ) ਹਵਾ ਵਗਦੀ ਹੈ।

¹ਦਰੱਖਤ।

¹ਖੇਤੀ।

¹ਸੱਤਾਂ ਈਤਾਂ ਦੇ (ਭੀਤ) ਡਰ ਦੇ (ਭੀਤ) ਕਾਂਬੇ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ (ਨਿਚੀਤ) ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਰਹੇ। (ਸੱਤ ਈਤਾਂ- ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੱਤ ਵਿਘਨ:- ੧. ਬਹੁਤਾ ਮੀਂਹ। ੨. ਮੀਂਹ ਦਾ ਨਾ ਪੈਣਾ। ੩. ਚੂਹਿਆਂ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ। ੪. ਟਿੱਡੀ (ਆਹਣ-ਸਲਭ) ਤੋਤੇ ਚਿੜੀਆਂ ਆਦਿਕ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣਾ। ੫. ਗੜੇ। ੬. ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ

ਭੋਗਾ ਰੁ ਜੋਗੁ ਹਰੀ-ਭਗਤੀ,
 ਜਗ ਜੂਥ ਬਢੇ¹, ਸਭਿ ਰੋਗ ਨਸਾਏ।
 ਦਾਰਦ¹ ਦੂਰ ਭਯੋ ਜਗ ਤੈ,
 ਸਭਿ ਕੇ ਘਰ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਛਾਏ¹।
 ਦੇਵਲ¹ ਔ ਗੁਰਦੁਆਰ ਬਢੇ ਜਗ,
 ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਨ ਹੋਵਨ ਪਾਏ।
 ਮਾਨਹੁੰ ਆਨਿ ਤਬੈ ਵਰਤਯੋ,
 ਕਲਿ ਮੈਂ ਸਤਿਜੁਗ ਮਹਾਂ ਮੁਦ ਦਾਏ¹ ॥ ੪ ॥
 ਸਿੰਘ ਹੁਤੇ ਸਭਿ ਹੀ ਤਬਿ ਹੀ,
 ਜਪੀਏ ਤਪੀਏ ਜਤ ਔ ਸਤ-ਵਾਰੇ।
 ਬੀਰ ਬਿਸਾਲੁ ਦਿਆਲੁ ਵਡੇ,
 ਦਿਲ ਕੇ ਸੁਚ ਸਾਫ ਰੁ ਭੋਲੇ ਭੰਡਾਰੇ¹।
 ਰੱਯਤ ਦੇਤ ਜਿਤੋ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਕਨ¹,
 ਲੇਤ ਤਿਤੋ ਸੁਖ ਸੋਂ ਮੁਦ ਧਾਰੇ।
 ਵੀਚ ਪੰਜਾਬ ਉਤੈ ਦਿਹਲੀ ਤਕ,
 ਪੰਥ ਕਾ ਰਾਜ ਭਯੋ ਤਬਿ ਸਾਰੇ ॥ ੫ ॥

ਕਥਿੱਤ:

ਭੂਪ ਪਟਲੇਸ ਪਾਇ ਰਾਜਗੀ ਖਤਾਬ ਵੇਸ¹,
 ਦਾਬਨੇ ਬਿਸੇਸ ਦੇਸ ਲਾਗਯੋ ਫਿਰ ਔਰ ਹੈ।
 ਹੁਤੇ ਰਾਜ ਛੈਲ¹ ਜੋ ਮਝੈਲਨ ਕਾ ਖਾਦਰ ਮੈਂ²,

ਬਾਂਗਰ¹ ਔ ਮੈਣ-ਦਾਬ² ਤਰਫ ਪੰਜੌਰ³ ਹੈ।

ਰਹੇ ਸਮਝਾਇ ਸੋ ਮਝੈਲ ਬਹੁ ਭਾਇ ਤਾਂਹਿ,
 ਮਾਨੀ ਜਬਿ ਨਾਹਿੰ ਨ੍ਰਿਪ ਭਯੋ ਤਬਿ ਰੌਰ ਹੈ।
 ਮਿਸਲ ਕਰੋੜੀਆਂ ਮੈਂ ਹੁਤੇ ਜੋ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,
 ਬੀਰ ਕਰ ਬਾਂਕੁਰੋ ਬਿਦਿਤ ਜਗ ਗੌਰ ਹੈ¹ ॥ ੬ ॥
 ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਮਿਸਲ ਮਾਂਹਿ ਹੁਤੇ ਜੋਊ ਸਿੰਘ ਆਹਿ,
 ਤਿਨ ਕੇ ਭੀ ਗਾਉਂ ਜਬਿ ਬਹੁਤ ਦਬਾਏ ਹੈਂ।
 ਲਾਲੜੁ ਬਹੁਨੀ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਲੋ ਅਨੇਕ ਪਿੰਡ,

ਖੇਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੀ ਲੰਘਣਾ। ੭. ਤੇਲਾ ਕੁੰਗੀ ਆਦਿਕ।)
 'ਪਦਾਰਥ।

'ਯੱਗਯ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਏ।

'ਗਰੀਬੀ।

'ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਭਰ ਗਏ।

'ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ।

'ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

'ਬਹੁਤੇ ਭੋਲੇ।

'ਅੰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ।

'ਚੰਗਾ।

'ਸੁੰਦਰ। 'ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ। (ਅ) ਪਹਾੜ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਵੇਂ
 ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ।

'ਕਰਨਾਲ ਤੇ ਕੈਂਥਲ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਦਾ ਦੇਸ। 'ਘੱਘਰ ਤੇ
 ਜਮਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ। 'ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ।

'ਬਹੁਤਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ।

ਔਰ ਮਨੀ-ਮਾਜਰੇ ਕੇ ਛੀਨੇ¹ ਮਨ ਭਾਏ ਹੈਂ।
 ਖਾਇ ਤਬਿ ਤਮਕ¹ ਚਮਕ ਕੈ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,
 ਅਧਿਕ ਮਝੈਲ ਨਿਜ ਸੰਗ ਮੈਂ ਮਿਲਾਏ ਹੈਂ।
 ਦੁੰਦਭੀ¹ ਬਜਾਇ ਦਲ ਅਧਿਕ ਸਜਾਇ,
 ਆਇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਦਬਾਇ ਗਾਂਉ, ਆਪਨੇ ਛੁਡਾਏ ਹੈਂ

'ਖੋਹ ਲਏ।

'ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।

'ਧੌਂਸੇ।

॥੭॥

ਢੁਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਪਟਯਾਲੇ ਕੇ ਮਝੈਲ ਜਬਿ,
 ਸੁਨ ਕੈ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਖੁਨਸਾਇ ਕੈ¹।
 ਕਹਯੋ ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਜੋ ਮਝੈਲ ਚਢਿ ਆਏ ਸਭਿ,
 ਔਰ ਦਸ ਗੁਨ ਕਯੋ ਨ ਆਵੈਂ ਬਲ ਲਾਇ ਕੈ।
 ਹੋਇਗੀ ਚਢਾਈ ਜਬਿ ਭਾਈ ਮਲਵੱਯਨ ਕੀ,
 ਬਿਨ ਹੀ ਲਰਾਈ ਇਨੈ ਮਾਰ ਹੈਂ ਦਬਾਇ ਕੈ।
 ਮਾਰ ਕਰਿ ਪਾਰ ਸਤਲੁਜ ਤੈ ਉਤਾਰ ਫਿਰ,
 ਦੇਸ ਇਨ ਕੇਰ ਸਾਰ¹ ਲੈਹੈਂ ਅਪਨਾਇ ਕੈ ॥੮॥

'ਖਿਝ ਕੇ।

'ਸਾਰਾ।

ਬੋਲਿ ਸਰਦਾਰ ਨਿਜ ਕਹਯੋ ਯੋਂ ਉਚਾਰ ਨ੍ਰਿਪ,
 ਹੂਜੀਏ ਤਯਾਰ ਬਾਰ¹ ਜਰਾ² ਨਾ ਕਰੀਜੀਏ।
 ਆਏ ਜੋ ਮਝੈਲ ਚਢਿ ਬਢਿ ਕਰਿ ਹਮਹੂੰ ਪੈ,
 ਇਨ ਕਾ ਉਤਾਰਿ ਮਦ¹ ਪਾਰ ਨਦਿ² ਕੀਜੀਏ।
 ਪੁਨ ਪਟਲੇਸ ਦੇਸ ਦੇਸ ਮੈਂ, ਬਿਸੇਸ¹

'ਦੇਰੀ। ²ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਵੀ।'ਹੰਕਾਰ। ²ਦਰਿਆ।

'ਬਹੁਤੇ।

ਹਲਕਾਰੇ¹ ਔ ਮੁਰਾਸਲੇ² ਪਠਾਏ, ਲਖ ਲੀਜੀਏ³।
 ਆਪਨੇ ਜੋ ਮੇਲ ਕੇ ਥੇ, ਜੇਲ ਕੇ¹ ਰਈਸ ਸਭਿ,
 ਲਏ ਬੁਲਵਾਇ ਯੁਤ ਰਯਤ ਲਖੀਜੀਏ¹ ॥੯॥

'ਸੁਨੇਹੇ ਪੁਚਾਉਣ ਵਾਲੇ। ²ਚਿੱਠੀਆਂ। ³ਜਾਣੋ ਲਵੋ।

'ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ।

'ਜਾਣ ਲਉ।

ਆਏ ਰਾਇਕੋਟੀਏ ਮਲੇਰੀਏ ਸੁ ਫੂਲ ਬੰਸ,
 ਭਾਈ ਕੇ¹ ਮਰਾਝੀਏ ਬਿਰਾਰ ਆਏ ਸਾਰ² ਹੈਂ।
 ਗਰੇਵਾਲ ਗਿੱਲ ਮੌੜ ਕਾਲੇ ਕੇ ਅਏ ਹੈਂ ਮਿੱਲਿ,
 ਔਰ ਮਾਨਸ਼ਾਹੀਏ¹ ਤੈ ਸਾਬੋ ਕੇ ਅਪਾਰ ਹੈਂ।

'ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ। ²ਸਾਰੇ ਬਰਾੜ।

'ਗੋੜ।

ਔਰ ਏਕ ਹੁਤੇ ਪਟਲੇਸ ਕੋ ਬਿਸੇਸ ਮੀਤ,
 ਨਾਹਣ ਨਰੇਸ ਆਯੋ ਚਢ ਧੌਂਸ ਮਾਰ ਹੈ।
 ਆਏ ਸਿੰਘਪੁਰੀਏ ਬੁਲਾਏ ਦੇਰ ਲਾਈ ਨਾਹਿੰ,
 ਭਯੋ ਤਬਿ ਕੱਠ ਸਭਿ ਸੱਠਕ ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ ॥੧੦॥

ਪੇਖ ਭੂਪ ਭਯੋ ਖੁਸ਼ਿ ਜਾਨਯੋ ਅਬਿ ਜੀਤ ਥੈਰੈ',
ਜਾਂਹਿਗੇ ਦਬੈਲ ਯੇ ਮਝੈਲ ਦਹਿਲਾਇ ਕੈ'।
ਤੀਨ ਸੇਰ ਚੂਨ ਚੀਨੀ' ਏਕ ਪਾਉ ਘੀਉ ਸੰਗ,
ਸਭ ਹੀ ਕੇ ਦਈ ਯਹਿਰਸਦ ਲਗਾਇ ਕੈ।
ਫੌਜ ਕਰੀ ਤਯਾਰ ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ ਦੈ ਅਪਾਰ,
ਤਾਰ ਤਲਬ ਛਿਮਾਹੀ ਦਈ ਭੂਪ ਮੋਦ ਪਾਇ ਕੈ'।

'ਹੋਵੇਗੀ।

'ਮਝੈਲ ਡਰ ਕੇ (ਦਬੈਲ) ਦਬ ਜਾਣਗੇ।

'ਆਟਾ ਤੇ ਖੰਡ।

'ਰਾਜੇ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ (ਪੇਸ਼ਗੀ) ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

'ਦਰਸ਼ਨੀ ਭੇਟਾ।

'ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

ਫੇਰ ਲੈ ਨਜ਼ਰ' ਸੈਨ ਬਾਹਰ ਉਤਾਰ ਦਈ,
ਤੋਪ ਔ ਜੰਬੂਰੇ' ਕੱਢੇ ਬਾਹਰ ਬਨਾਇ ਕੈ ॥ ੧੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਬਾਤਾਂ ਕਰੈਂ ਮਿਲਿ,
ਇਮ ਮਲਵਈ ਸੂਦਾਰ।
ਤੁੱਛ ਬਾਤ ਪਰ ਚਢ ਅਏ,
ਪਿਖੋ ਮਝੈਲ ਖ਼ਾਰ' ॥ ੧੨ ॥

'ਦੇਖੇ ਬੇਕਦਰੇ ਮਝੈਲ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਗਲ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਕੇ ਆ ਗਏ।

ਕਈ ਬਾਰ ਯਹਿ ਮਾਰ ਕਰਿ,
ਤੁਰਕਨ ਕਰਿ ਕਰਿ ਖ਼ਾਰ'।
ਮਦਰ ਦੇਸ ਤੈ' ਦੂਖ ਦੈ,
ਦਏ ਮਝੈਲ ਨਿਕਾਰ ॥ ੧੩ ॥

'ਬੇ-ਇਜ਼ਤ ਕਰਕੇ।

'ਮਾਝੇ ਦੇਸ ਤੋਂ।

ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ:

ਤਬਿ ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਆਇ ਆਇ।
ਯਹਿ ਗਏ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਇ ਖਾਇ।
ਦਿਨ ਕੱਟ ਕੱਟ ਇਮ ਕਈ ਬਾਰ।
ਫਿਰ ਦੇਸ ਆਪਨੇ ਗਏ ਸਾਰ' ॥ ੧੪ ॥

'ਸਾਰੇ।

ਯਹਿ ਲੋਗ ਜਿਤਿਕ ਮਲਵਈ ਠੀਕ।
ਗੁਰੂ ਭਾਈ ਇਨ ਕੋ ਜਾਨ ਨੀਕ।
ਬਹੁ ਸੇਵਾ ਇਨ ਕੀ ਰਹੇ ਕਰਤ।
ਮਨ ਤਨ ਧਨ ਤੇ ਨਹਿੰ ਫਰਕ ਧਰਤ ॥ ੧੫ ॥
ਮਨ ਖੋਟੇ ਅਧਿਕ ਮਝੈਲ ਏਹੁ।
ਨਹਿੰ ਬਿਨਾ ਬਿਗਾਰੇ ਗਏ ਕੇਹੁ'।

'ਕਦੇ ਵੀ।

ਫਿਰ ਜਬਿ ਜਬਿ ਇਨ ਕੇ ਪਰਜੇ ਵਖਤ।

'ਬਿਪਤਾ ਦਾ ਸਮਾਂ।

ਕਟਵਾਯੋ ਮਲਵੱਈਆਨ ਸਖਤ। ॥ ੧੬ ॥

'ਔਖਾ।

ਨਹਿੰ ਪੇਖਜੇ ਇਨ ਕੇ ਦੋਸ਼ ਓਰ।

ਪੁਨ ਕਰੀ ਪਾਲਣਾ ਲਾਇ ਜੋਰ।

ਹਮ ਇਨੈਂ ਬਡਾਈ ਰਖਨ ਹੇਤ।

ਬਹੁ ਖੇਸ ਲੁੰਕੀਆਂ। ਰਹੇ ਦੇਤ ॥ ੧੭ ॥

'ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰੀਦਾਰ ਚਾਦਰਾਂ।

ਇਨ ਮਾਨਜੇ ਜਰਾ ਅਸਾਨ ਨਾਂਹਿ।

ਉਲਟਾ ਚਢ ਆਏ ਲਰਨ ਚਾਂਹਿ।

'ਲੜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ।

ਯਹਿ ਠੀਕ ਮਿਸਲ। ਜਗ ਮਸ਼ਾਹੂਰ।

'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ, ਉਦਾਹਰਣ।

ਸਭਿ ਕਹਤ ਸਜਾਨੇ ਲੋਗ ਭੂਰ। ॥ ੧੮ ॥

'ਬਹੁਤੇ।

ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਵੜਜੇ ਲਾਜ ਮਰਤ।

ਨਕਟੇ ਨੈ ਜਾਨਜੇ ਮੁਝੋਂ ਡਰਤ।

ਯਹਿ ਬਾਤ ਮਲੈਝਨ ਕੇਰ ਠੀਕ।

ਹਮ ਪਿਖੀ ਨੈਨ ਅਜਮਾਇ ਨੀਕ ॥ ੧੯ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਠੀਕ ਸੁਨੀ ਯਹਿ ਬਾਤ,

ਮੀਤ ਮਝੈਲ ਨ ਕਿਸੀ ਕੇ।

ਮੁਖਿ ਨਿਵਾਤ ਮਨਿ ਕਾਂਤਿ',

'ਮੂੰਹ 'ਚ (ਨਿਵਾਤ) ਮਿਸ਼ਰੀ ਤੇ ਮਨ 'ਚ ਛੁਰੀ ਹੈ ਭਾਵ ਮੂੰਹੋਂ ਮਿੱਠੇ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਟੇ ਹਨ।

ਦਗਾ ਬਾਪ ਸੋਂ ਕਰਤ ਹੈਂ ॥ ੨੦ ॥

ਦਲ ਅਬਿ ਹਮਰਾ ਜਾਇ,

ਮਾਰ ਖ੍ਰਾਰ ਕਰ ਇਨਹੁ ਕੇ।

ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਲੰਘਾਇ,

ਰਾਜ ਕਰਹਿੰ ਮਨ ਇੱਛ ਫਿਰ ॥ ੨੧ ॥

ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ:

ਇਤ ਸੁਨੋ ਮਝੈਲਨ ਕੇਰ ਔਰ।

ਵਹਿ ਉਤਰ ਰਹੇ ਥੇ ਢਿਗ ਘਨੌਰ।

'ਪਿੰਡ।

ਇਕ ਦੁਲਚਾ ਸਿੰਘ ਥਾ ਮਿਸਲਦਾਰ।

ਤਿਨ ਕਹਜੇ ਮੇਲ ਹੀ ਕਰਨ ਸਾਰ। ॥ ੨੨ ॥

'ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਹੈਂ ਹਮ ਅਰ ਯਹਿ ਏਕ ਰੂਪ।

ਗੁਰੁ ਭਾਈ ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਖੂਪ¹।
ਯਹਿ ਜੰਗ ਜੂਪ ਕੀ¹ ਖੇਲ ਮੀਤ।
ਕਯਾ ਜਾਨਹਿ ਕਿਸ ਕੀ ਹੋਇ ਜੀਤ **॥ ੨੩ ॥**

'ਚੰਗੇ।
'ਜੂਏ ਦੀ।

ਬਹੁ ਤੋਪ ਜੰਬੂਰੇ¹ ਭੂਪ ਪਾਸ।
ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਜ਼ਖੀਰੇ¹ ਭਰੇ ਖਾਸ²।
ਨਹਿ ਅਪਨੇ ਦਲ ਢਿਗ ਅੰਨ ਸਾਰ¹।
ਨਿਤ ਖਾਵਤ ਹੈਂ ਕਰਿ ਲੂਟ ਮਾਰ **॥ ੨੪ ॥**

'ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।
'ਅੰਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ।² ਬਹੁਤੇ।
'ਚੰਗਾ।

ਪੁਨ ਹਮ ਤੈ ਚੌਗੁਨ ਭੂਪ ਓਰ।
ਹੈ ਸੈਨ ਇਕੱਠੀ ਭਈ ਜੋਰ।
ਸੁਨਿ ਦੁਲਚਾ ਸਿੰਘ ਤੈ ਐਸ ਭਾਂਤਿ।
ਬਾਘੇਲ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਕਹੀ ਬਾਤ **॥ ੨੫ ॥**
ਯਹਿ ਬਿਨਾ ਹਮਾਰੇ ਪਿਖੇ ਹਾਥ।
ਕਬਿ ਮਾਨਤ ਭੂਪ ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਥ।
ਪੁਨ ਮਾਮਾ ਆਖੇ ਕਹੇ ਕੌਨ।
ਹੈ ਦੇਤ ਖਖੜੀਆਂ ਆਹਿ ਜੌਨ¹ **॥ ੨੬ ॥**

'ਜਿਹੜਾ ਖੱਖੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਮਾਮਾ ਆਖਣ (ਕਹਿਣ)
ਨਾਲ ਕੌਣ ਖਖੜੀਆਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਨਰਮਈ ਨਾਲ ਕੰਮ
ਨਹੀਂ ਸਰਨਾ।

ਅਬਿ ਦੁਲਚਾ ਸਿੰਘ ਤੁਮ ਦੇਰ ਛੋਰਿ।
ਨਿਜ ਡੇਰਾ ਆਗੇ ਦੇਹੁ ਤੋਰ।
ਜਿਮ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਧਰਿ ਅਤਿ ਕਰੋਧ।
ਚਢਿ ਆਵੈ ਹਮ ਤਿਸ ਲੈਂਹ ਸੋਧ **॥ ੨੭ ॥**
ਸੁਨਿ ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਵਕੀਲ।
ਲਿਖ ਪਠਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਪੈ ਬਿਨਾ ਢੀਲ।
ਤੁਮ ਮੇਲ ਪੰਥ ਸੋਂ ਲੇਹੁ ਧਾਰ¹।
ਹਮ ਲੇਵਹਿੰਗੇ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਾਰ¹ **॥ ੨੮ ॥**
ਮਤੁ ਪੇਖੇ ਹੈ ਲਘੁ ਇਨੈ ਸੈਨ¹।
ਯਹਿ ਬੁਰੇ ਕਟੈਲੇ¹ ਸਿੰਘ ਹੈਨ।
ਯਹਿ ਲਖੇ ਡੂੰਮਣੇ ਸਭਿ ਮਖੀਰ¹।
ਨਹਿ ਛਿੜੇ ਲੈਣ ਫਿਰ ਦੈਂਹ ਧੀਰ **॥ ੨੯ ॥**
ਪੁਨ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲਨ ਕਾ ਸੁਭਾਵ।

'ਕਰ ਲਵੋ।
'ਕੰਮ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ।
'ਇਹ ਨਾ ਜਾਣੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਫੌਜ ਹੈ।
'ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।
'ਮਖਿਆਲ ਦੇ ਡੂੰਮਣੇ।

ਹੈ ਸ੍ਰਾਨ ਕਪਿਨ ਸਮ ਲਿਹੁ ਲਖਾਵਾ।
 ਪੁਚਕਾਰੇ ਆਵਤ ਭਲੇ ਦਾਉ।
 ਡਾਟਨ ਤੈ ਕਰਿ ਹੈਂ ਦੁਗੁਨ ਘਾਉ। **॥ ੩੦ ॥**
 ਯਹਿ ਲਰ ਕਰਿ ਹਾਰੈਂ ਕਬੀ ਨਾਂਹਿ।
 ਪੁਨ ਮੇਲ ਕਰਨ ਤੈ ਹਾਰ ਜਾਂਹਿ।
 ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਾਤਾਂ ਜਬਿ ਵਕੀਲ।
 ਲਿਖ ਪਠੀ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਬਿਨਾ ਢੀਲ **॥ ੩੧ ॥**
 ਸੁਨ ਬੋਲ ਉਠੇ ਮਲਵਈ ਐਸ।
 ਹਮ ਡਰ ਕਰਿ ਕਰਿਹੈਂ ਮੇਲ ਕੈਸ।
 ਯਹਿ ਕਯਾ ਕਰਿ ਹੈਂ ਹਮ ਸੰਗ ਜੰਗ।
 ਸਭਿ ਦੌਰ ਜਾਂਹਿਗੇ ਹੋਇ ਤੰਗ **॥ ੩੨ ॥**
 ਹਮ ਦੇਸਵਾਰ' ਬਡ ਬਲੀ ਬੀਰ।
 ਯਹਿ ਹੈਂ ਪਰਦੇਸੀ ਕੌਨ ਕੀਰ'।
 ਜਬਿ ਲਗ ਨਹਿੰ ਹਮਰੇ ਲਗਤ ਹਾਬ।
 ਤਬਿ ਲਗ ਕਬਿ ਟਰ ਹੈਂ ਬੋਲ ਸਾਬ' **॥ ੩੩ ॥**
 ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਾਤਾਂ ਬਹੁ ਸੁਨਾਇ।
 ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਦਿਯ ਧੀਰਜ ਬਡ ਧਰਾਇ।
 ਨਹਿੰ ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਕੀ ਏਕ ਬਾਤ।
 ਨ੍ਰਿਪ ਧਰੀ ਕਾਨ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਭਾਂਤਿ **॥ ੩੪ ॥**
 ਤਬਿ ਜੰਗ ਹੇਤ ਮਲਵਈ ਜ੍ਹਾਨ।
 ਸਭਿ ਭਏ ਤਯਾਰ ਤਜਿ ਦੇਰ ਕਾਨ'।
 ਉਤ ਸੁਨੀ ਮਝੈਲਨ ਜਬੈ ਏਹੁ।
 ਨਹਿੰ ਮੇਲ ਕਰਤ ਪਟਲੇਸ ਕੇਹੁ' **॥ ੩੫ ॥**
 ਅਰ ਭਯੋ ਪਟਯਾਲੇ ਬਹੁਤ ਕੱਠ।
 ਮਲਵੱਯਨ ਕਾ ਅਬਿ ਸਹਸ ਸੱਠ।
 ਪੁਨ ਸਭਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਮਿਲੀਂ ਨੀਕ।
 ਹਮ ਕੋ ਅਬਿ ਛੋਡੈਂ ਨਾਂਹਿ ਠੀਕ **॥ ੩੬ ॥**
 ਅਰ ਹੈ ਇਨ ਕਾ ਯਹਿ ਸਭੀ ਦੇਸ।
 ਹਮ ਕੋ ਅਬਿ ਹਨ ਹੈਂ' ਦੈ ਕਲੇਸ।
 ਇਸ ਤੈ ਅਬਿ ਹੈ ਕਰਿ ਹਰਨ ਸਿੰਘ'।

'ਜਾਣ ਲਵੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਤੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਵਰਗਾ ਸੁਭਾਵ ਹੈ।
 'ਇਹ ਵਡਿਆਏ ਹੋਏ ਹੀ ਚੰਗੇ ਸੂਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
 'ਜ਼ਖਮ।

'ਇਸ ਦੇਸ ਦੇ ਮਾਲਕ।
 'ਕੰਗਾਲ।

'ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ।

'ਦੇਰੀ ਤੇ (ਕਾਨ) ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਛੱਡ ਕੇ।

'ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ।

'ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ।

'ਭਗੋੜੇ ਹੋ ਕੇ।

ਚਲਿ ਮਾਝੇ ਵੜੀਏ ਚਾਇ ਡਿੰਘਾ' || ੩੭ ||

'ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਕੇ ਭਾਵ ਤੇਜ਼ ਦੌੜ ਕੇ।

ਯਹਿ ਕਰੀ ਮਝੈਲਨ ਜਬਿ ਸਲਾਹਿ।

ਤਬਿ ਸੁਨਿ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ ਵਾਹਿ'।

'ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਸਭਿ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇ ਦਿਵਾਨ ਲਾਇ।

ਕਰ ਜੋਰਿ ਪੰਥ ਪ੍ਰਤਿ' ਕਹਯੋ ਗਾਇ' || ੩੮ ||

'ਤਾਈਂ।' ²ਕਹਿ ਕੇ।

ਸ੍ਰੈਯਾ ਛੰਦ:

ਅਹੋ ਪੰਥ' ਤੁਮ ਧੀਰਜ ਰਾਖਹੁ,

'ਹੇ ਪੰਥ!

ਏਕ ਦਿਵਸ ਲਗ ਪੇਖਹੁ ਹੋਰ।

ਨਹਿੰ ਯਹਿ ਜਾਨ ਦੈਂਹ ਦੌਰਜਾਂ ਕੋ,

ਏਸ ਦੇਸ ਮੈਂ ਇਨ ਕਾ ਜੋਰ।

ਇਕ ਇਕ ਕੋ ਗਹਿ ਗਹਿ ਕਰਿ ਮਾਰੈਂ,

ਤੁਮ ਕੋ ਯਹਿ ਮਲਵਈ ਬਹੋਰ'।

'ਫੇਰ।

ਮਦਰ ਦੇਸ' ਨਿਜ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕੋ,

'ਮਾਝੇ ਦੇਸ ਨੂੰ।

ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਕਰਤ ਕਲੰਕੀ ਜੋਰ' || ੩੯ ||

'ਬਦੇ-ਬਦੀ।

ਯਹਿ ਹਮਰੇ ਤੁਮਰੇ ਕਿਯਾ ਆਗੇ,

ਹੈਂ ਮਲਵਈ ਵਿਚਾਰੇ ਢੋਰ'।

'ਪਸ਼ੂ, ਡੰਗਰ।

ਪੇਖਹੁ ਤੁਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਬਲ ਸੋਂ,

ਹਮ ਅਬਿ ਸਭਿ ਕੋ ਮਾਰਹਿੰ ਫੋਰ'।

'ਫੌਰਨ, ਛੇਤੀ।

ਤੁਮ ਲਰਨੋ ਮਰਨੋ ਕਯੋਂ ਟਰਨੋ,

ਯਹਿ ਤੁਮਰੀ ਨਿਤ ਕੀ ਹੈ ਖੇਲ।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਡਰੈਂ ਮਝੈਲ ਲਰਨ ਤੈ,

ਤਿਸ ਦਿਨ ਸੇਖ ਧਰਾ ਦੈ ਠੇਲ' || ੪੦ ||

'ਉਸ ਦਿਨ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਧਰਤੀ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੋਂ) ਸੁੱਟ ਦੇਵੇਗਾ।

ਅਰ ਜੇ ਤੁਮ ਅਬਿ ਦੌਰ ਜਾਹੁੰਗੇ,

ਫਿਰ ਯਹਿ ਫੜ ਜਾਂਵਹਿੰਗੇ ਜੋਰ।

ਮੈਣ-ਦਾਬ ਯਹ ਦੇਸ ਬੇਸ' ਸਭਿ,

'ਚੰਗਾ'।

ਛੂਟ ਜਾਇਗੋ ਤੁਮ ਤੈ ਹੋਰ।

ਤਬਿ ਯਹਿ ਬਾਤ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਕੀ,

ਲਈ ਖਾਲਸੇ ਜੀ ਸਭਿ ਮਾਨ।

ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹ' ਬਜਾਇ ਚਢੇ ਸਭਿ,

'ਵੱਡੇ ਧੌਂਸੇ।

ਹੋਇ ਇਕੱਠੇ ਖੋਲਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ॥ ੪੧ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਦੁਆਬੀਏ ਮਝੈਲ ਤੇ ਨਕਈ ਸਭਿ ਚਢੇ ਛੈਲ¹
ਗੈਲ ਲੈ¹ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਆਏ ਜੋਰ ਕੈ।
ਧੂਰਿ ਅਸਮਾਨ ਛਾਈ ਸੂਰ ਕੀ ਬਿਲਾਈ ਦੁਤਿ¹,
ਚਢੇ ਹੈਂ ਮਝੈਲ ਭਾਈ ਬੀਰ ਜਬਿ ਸੋਰ ਕੈ¹।
ਹੇਰਿ ਪਟਲੇਸ ਫੇਰ ਬੋਲ ਸਰਦਾਰ ਸਭਿ,
ਦਏ ਹੈਂ ਚਢਾਇ ਸੰਗ ਸੈਨ ਨਿਜ ਕੋਰ ਕੈ¹।
ਤੋਪ ਘੁੜਨੈਲ¹ ਦੈ ਜੰਬੂਰੇ² ਔ ਜੰਜੈਲ³ ਬਹੁ,

ਸੰਮੁਖ ਮਝੈਲਨ ਕੇ ਪਠੇ ਹੈਂ ਬਟੋਰ ਕੈ¹ ॥ ੪੨ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਛੂਟ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰਹੇ ਅਸਮਾਨ ਵਿਖੈ
ਬਹੁ, ਤਾਸਨ ਕੇ ਝਲਕੈ ਹੈਂ¹।

ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹ ਬਜੈਂ ਬਹੁ ਢੋਲ,
ਵਡੀ ਅਸਪੀ¹ ਸੁਤਰੀ² ਗਰਜੈ ਹੈ।

ਸੈਨ ਬਨੀ ਚਤੁਰੰਗ ਘਨੀ¹ ਬਹੁ,

ਪਾਂਤਿਨਿ ਪਾਂਤਿ¹ ਸੁਹਾਤ ਅਜੈ ਹੈ²।

ਮਾਨਹੁ ਮੇਘ ਮਹਾਂ, ਮਧੁਰੇ ਸੁਰ
ਸੋਂ ਗਰਜੈ, ਬਿਜਰੀ ਤਰਜੈ ਹੈ¹ ॥ ੪੩ ॥

ਕੋਸ ਛੇ ਸਾਤਕ ਪੈ ਤਬਿ ਜਾਇ,
ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਤੈ ਦਿਢ ਜੰਗ ਜੁਟੇ ਹੈਂ।

ਤੁੱਪਕ¹ ਤੋਪ ਜੰਜੈਲ ਜੰਬੂਰਨ ਕੇ
ਗੁਲਕਾ¹ ਬਹੁ ਬਾਨ² ਛੁਟੇ ਹੈਂ।

ਮਾਰ ਮਚੀ ਜੁਗ ਓਰਨ ਤੈ¹ ਬਹੁ,
ਜੋਰਨ ਤੈ ਲਰ ਹੈਂ ਨ ਹੁਟੇ ਹੈਂ¹।

ਤੀਰਨ ਸੋਂ ਬਰ ਬੀਰਨ ਚੀਰ

¹ਸੁੰਦਰ ਜਵਾਨ।

¹(ਅਪਣੇ) ਪਿਛੇ ਲੈ ਕੇ।

¹ਸੂਰਜ ਦੀ ਚਮਕ ਛਪ ਗਈ।

¹ਰੌਲਾ ਪਾ ਕੇ।

¹ਕਤਾਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

¹ਘੁੜਨਾਲਿਕਾ- ਉਹ ਤੋਪ ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਲਿਜਾਣ।
²ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ। ³ਲੰਬੀ ਨਾਲੀ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ।

¹ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਭੇਜੇ।

¹ਤਾਸ ਦੇ ਕਪੜੇ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ (ਫਰਰੇ) ਚਮਕ ਰਹੇ ਹਨ।
(ਤਾਸ- ਇਕ ਜ਼ਰਬਫਤ (ਜ਼ਰੀ) ਨਾਲ ਬੁਣਿਆ ਕਪੜਾ ਜਿਸ ਦਾ ਤਾਣਾਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਤੇ ਪੇਟਾ ਜ਼ਰੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

¹ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਲੱਦ ਕੇ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਨੌਬਤਾਂ।
²ਉਠਾਂ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੌਬਤਾਂ।

¹ਬਹੁਤੀ ਚਹੂੰ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਫੌਜ (ਪੈਦਲ, ਘੋੜ ਸਵਾਰ, ਹਾਥੀ ਸਵਾਰ, ਰਥ ਸਵਾਰ।)

¹ਕਤਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ। ²ਅਜਿੱਤ ਫੌਜ ਸੋਹ ਰਹੀ ਹੈ।

¹ਜਾਣੇ ਬੱਦਲ ਮਿੱਠੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਗੱਜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ (ਤਰਜੈ ਹੈ) ਡਰਾ ਰਹੀ ਹੈ।

¹ਬੰਦੂਕਾਂ।

¹ਗੋਲੀਆਂ। ²ਤੀਰ।

¹ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ।

¹ਥਕਦੇ ਨਹੀਂ।

ਸਰੀਰ ਮਹੀਰੁ ਗੰਭੀਰ ਸੁਟੇ ਹੈਂ ॥ ੪੪ ॥

ਆਹਵ ਘੋਰਾ ਮਚਯੋ ਅਤਿ ਜੋਰਿ,
ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਆਪਸ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਰੂਝੇ।
ਬੀਰ ਬਲੀ ਬਡ ਰੋਸ ਭਰੇ ਭਟ,
ਭੂਰ ਭਿਰੈਂ ਨ ਫਿਰੈਂ ਡਰ ਸੂਝੇ।
ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਹਕਾਰ ਹਕਾਰਾ,
ਘੜੀ ਦਸ-ਚਾਰ ਲਰੇ ਬਹੁ ਲੂਝੇ।
ਸਿੰਘ ਅਪਾਰ ਭਏ ਜਖਮੀ ਲਰਿ,
ਸੰਮੁਖ ਆਹਿੰ ਘਨੇ ਤਹਿੰ ਜੁਝੇ ॥ ੪੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁੱਖੁ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ ਜਹਿੰ,
ਲਰਤ ਹੁਤੋ ਸਰਦਾਰ।
ਦੈ ਮਲਵੱਯਨ ਜੋਰ ਬਹੁ,
ਲਯੋ ਮੋਰਚਾ ਮਾਰਾ ॥ ੪੬ ॥
ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਮਲਵਈ ਤਬਿ,
ਆਗੇ ਬਢੇ ਅਪਾਰ।
ਹਟ ਮਝੈਲ ਪੀਛੇ ਚਲੇ,
ਹੈ ਕਰਿ ਸੁਸਤ ਲਚਾਰਾ ॥ ੪੭ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਹੇਰ ਕੈ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਟੇਰ ਕੈ ਮਝੈਲਨ ਕੋ,
ਸਭਿ ਕੋ ਬਟੋਰ ਫੇਰ ਕਹਯੋ ਯੋਂ ਸੁਨਾਇ ਹੈ।
ਜੈਹੋ ਅਬਿ ਕਹਾਂ ਦੌਰਿ ਹੈ ਨ ਕਹੂੰ ਠੌਰ ਤੁਮੈਂ,
ਪੇਖੇ ਕਰਿ ਗੌਰ ਔਰ ਵਡੀ ਹਾਨਿ ਆਇ ਹੈ।
ਦੇਸ ਮਲਵੱਯਨ ਕਾ ਵੇਸ ਹੈ ਅਸੇਸ ਏਹੁ,
ਕਰਿ ਕੈ ਖੁਆਰ ਤੁਮੈਂ ਮਾਰ ਕੈ ਖਪਾਇ ਹੈਂ।
ਚਢ ਹੈ ਕਲੰਕ ਏਕ, ਦੇਸ ਮੈਣ-ਦਾਬ ਛੂਟੈ,
ਤੀਸਰੇ ਭਰੋਸਾ ਪੰਥ ਹੀ ਤੈ ਛੂਟ ਜਾਇ ਹੈ

॥ ੪੮ ॥

ਢਾਈ ਫੱਟ ਕਹੇ ਹੈਂ ਲੜਾਈ ਕੇ ਸਜਾਨਯੋਂ ਨੈ,

'ਚੰਗੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਰੂਪ (ਗੰਭੀਰ) ਭਾਰੀ (ਮਹੀਰੁ)
ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਚੀਰ ਸੁੱਟਿਆ।

'ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ।

'ਫਸ ਗਏ।

'ਡਰ (ਸੂਝੇ) ਦੇਖ ਕੇ ਮੁੜਦੇ ਨਹੀਂ।

'ਵੰਗਾਰ ਵੰਗਾਰ ਕੇ।

'ਝਗੜਦੇ ਹੋਏ।

'ਸਾਹਮਣੇ (ਲੜ ਕੇ) ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

'ਜੰਗ ਫਤਹ ਕਰ ਲਿਆ।

'ਬੇਵਸ।

'ਇਹ (ਅਸੇਸ) ਸਾਰਾ (ਵੇਸ) ਚੰਗਾ ਦੇਸ ਮਲਵੱਈਆਂ ਦਾ ਹੈ।

ਏਕ ਦੜ ਵੱਟਿ ਪਾਛੇ ਹੱਟਿ ਫੇਰ ਲਰਨੋ।

ਦੂਸਰੇ ਏਕੱਤ੍ਰ ਹੋਇ ਮਾਂਡ ਕੈ ਮਰਨ ਮਨਿ¹,

¹ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਰਣਾ ਪੱਕਾ ਕਰਕੇ।

ਬੋਲਿ ਹੱਲਾ ਏਕੈ ਬਾਰ ਸੱਤੂ ਪੈ ਪਰਨੋ।

ਬੈਠ ਮਧ ਮੋਰਚਯੋਂ ਕੇ ਲਰੈਂ ਕਿਧੋਂ ਮਰੈਂ ਮਾਰਿ,

ਅਰਧ¹ ਕਹਾਵੈ ਯਹਿ ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਕਰਨੋ।

¹ਅੱਧਾ (ਫੱਟ)।

ਤਾਂ ਤੇ ਦੂਰ ਹਟੇ ਆਛੇ ਐਹੈਂ ਮਲਵਈ ਪਾਛੇ,

ਫੇਰ ਹਮ ਮਾਰਿ ਕਾਛੇ¹ ਭੇਜੈਂ ਇਨੋ ਘਰਨੋ

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

॥ ੪੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕਹਯੋ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਯੋਂ ਜਬਿ ਹੀ।

ਕੀਨੀ ਯਹੀ ਮਝੈਲਨ ਸਭਿ ਹੀ।

ਚਲੇ ਦੌਰ ਕਿਛੁ ਹਟੇ ਪਿਛਾਰੀ।

ਤਬਿ ਮਲਵੱਯਨ ਯਹਿ ਦਿਲਿ ਧਾਰੀ ॥ ੫੦ ॥

ਹਾਰ ਮਝੈਲਨ ਕੀ ਅਬਿ ਭਈ।

ਫਤੇ ਗੁਰੂ ਮਲਵੱਯਨ ਦਈ।

ਭਈ ਚਲੇ ਅਬਿ ਹਟਿ ਨਿਜ ਧਾਮੈਂ।

ਲਈਏ ਨ੍ਰਿਪ ਤੈ ਅਧਿਕ ਇਨਾਮੈਂ ॥ ੫੧ ॥

ਯਹ ਠੱਟ¹ ਜਬਿ ਮਲਵਈ ਪਿਛਾਰੈ²।

¹ਮਨ 'ਚ ਧਾਰ ਕੇ। ²ਪਿਛੇ ਨੂੰ।

ਤਰਫ ਪਟਯਾਲੇ ਫਿਰੇ ਉਦਾਰੈਂ¹।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੜੇ।

ਪੇਖਿ ਮਝੈਲਨ ਲਾਈ ਘਾਤੈਂ¹।

¹ਦਾਅ।

ਪੀਛੇ ਤੀਛੇ ਅਏ ਬਖਯਾਤੈਂ¹ ॥ ੫੨ ॥

¹ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਤਿੱਖੇ ਹੋ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਆਏ।

ਏਕ ਤਰਫ ਕੇ ਪਾਇ ਲਰਾਈ।

ਫੌਜ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਤਹਿੰ ਉਰਝਾਈ।

ਦੂਸਰ ਦਿਸ ਮਝੈਲ ਬਹੁ ਜੁਰ ਕੈ।

ਆਏ ਤਰਫ ਪਟਯਾਲੇ ਦੁਰ ਕੈ ॥ ੫੩ ॥

¹ਲੁਕ ਕੇ।

ਚਹਯੋ ਲੂਟਨਾ ਸ਼ਹਰ ਪਟਯਾਲੈਂ।

ਪਾਇ ਸਾਰ¹ ਯਹਿ ਭੂਪ ਉਤਾਲੈਂ²।

¹ਖਬਰ। ²ਛੇਤੀ।

ਸਭਿ ਸ਼ੈਹਰ ਕੀ ਕਰਿ ਤਕਰਾਈ।

ਤੋਪ ਕੋਟ ਪਰ ਕੀ ਸਮੁਦਾਈ ॥ ੫੪ ॥

¹ਕਿਲੇ ਦੀ ਕੰਧ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

ਢੂਕੇ ਢਿਗ ਮਝੈਲ ਜਬਿ ਆਈ।

ਭਰਿ ਟਕੜੋਂ ਕੀ ਅਧਿਕ ਚਲਾਈ।

ਮਾਰ ਮਝੈਲ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਗੇਰੇ।

ਕਰਿ ਜ਼ਖਮੀ ਉਲਟੇ ਪੁਨ ਫੇਰੇ' ॥ ੫੫ ॥

'ਫੇਰ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦਿੱਤੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਦੁਲਚਾ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਤਬਿ,

ਅਪਨਾ ਅੱਸੂ ਧਵਾਇ'।

'ਘੋੜਾ ਭਜਾ ਕੇ।

ਢਿਗ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਕੇ ਗਯੋ,

ਯਾ ਬਿਧਿ ਜਾਇ ਸੁਨਾਇ ॥ ੫੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜੀਤੀ ਬਾਜੀ ਕੜੋਂ ਅਬਿ ਖੋਵੈ'।

'ਗਵਾਉਂਦੇ ਹੋ।

ਤੋਪਨ ਤੈ ਕੜੋਂ ਦੂਰ ਨ ਹੋਵੈ'।

ਮਾਨਿ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਯਹਿ ਤਬਿ ਹੀ।

ਕਰੇ ਮਝੈਲ ਇਕੱਠੇ ਸਭਿ ਹੀ ॥ ੫੭ ॥

ਜੀਤ ਕੇਰ ਬਜਵਾਇ ਨਗਾਰੇ।

ਉਚੀ ਧੁਨੀ ਗਜਾਇ ਜੈਕਾਰੇ।

ਸਫਾ-ਵਾਦ' ਦਿਸ ਚਾਲੇ ਫੇਰੈ'।

'ਸੈਫ ਖ਼ਾਨ (ਸੈਫੁੱਦੀਨ) ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨਾਮ ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ ਹੈ, ਇਹ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਉਤਰ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਹੈ।

ਯੋਂ ਤਬਿ ਕਹੈਂ ਉਚ ਸਭਿ ਟੇਰੈ' ॥ ੫੮ ॥

'ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜੀਤੇ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ ਉਦਾਰੇ।

ਹਾਰ ਗਏ ਮਲਵਈ ਵਿਚਾਰੇ।

ਚਲੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਭਲ ਪਈ।

ਫਤੇ ਪੰਥ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਈ ॥ ੫੯ ॥

ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਕਾ ਜੇਤਿਕ ਦੇਸੈਂ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਅਬਿ ਛਕੋ ਬਿਸੇਸੈਂ'।

'ਬਹੁਤਾ'।

ਸਿੰਘ ਮਝੈਲਨ ਕੀ ਯਹਿ ਬਾਨੀ।

ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਗੁਨਿ ਯਹਿ ਠਾਨੀ' ॥ ੬੦ ॥

'ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਮਨ 'ਚ ਇਹ ਧਾਰੀ।

ਹੈ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਬੁਰੀ ਬਲਾਏ।

ਸੰਘ ਮਝੈਲ ਕੀਸ ਸਮੁਦਾਏ'।

'ਸਾਰੇ ਬਾਂਦਰ ਹਨ।

ਯਹਿ ਸਭਿ ਖਿਜੇ ਬੁਰੇ ਹੈਂ ਭਾਰੇ।

ਮੁਲਕ ਨ੍ਰਿਪ ਕਾ ਠੀਕ ਉਜਾਰੇਂ ॥ ੬੧ ॥

ਜੀਤ ਰਹੈ ਜਜੋਂ ਹਮਰੇ ਹਾਥੈਂ।

ਮੇਲ ਹੋਇ ਪੁਨ ਇਨ ਕੇ ਸਾਥੈਂ।

ਤਾਂ ਤੇ ਬਜੋਂਤ ਬਨਈਏ ਐਸੇ।

ਹੈ ਨੁਕਸਾਨ ਨ ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਜੈਸੇ ॥ ੬੨ ॥

ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਯਹਿ ਮਨ ਠਹਿਰੈ ਕੈ।

ਗਯੋ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਪੈ ਕੈ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ।

ਫੜਿ ਘੋੜੇ ਕੀ ਬਾਗ ਸੁਨਾਈ ॥ ੬੩ ॥

ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੱਸ ਕਰੋ ਬਹੁ ਭਈ।

ਹਮ ਸੈਂ ਤੁਮ ਚੌਗੁਨ ਕਰਿ ਲਈ।

ਪੁਨ ਤੁਮ ਔਰ ਅਮਰ ਮ੍ਰਿਗੇਸੈਂ।

ਆਹਿੰ ਠੀਕ ਗੁਰੂ-ਭਾਈ ਬੇਸੈਂ' ॥ ੬੪ ॥

'ਸੁਸ਼ਟ।

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਘਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜਾਨੋ।

ਕਜੋਂ ਬਿਗਾਰ ਨਾਹਕ' ਬਹੁ ਠਾਨੋ।

'ਐਵੇਂ ਬਿਅਰਥ।

ਜੇ ਹੋਣੀ ਥੀ ਸੇ ਹੈ ਗਈ।

ਅਬਿ ਨਹਿੰ ਬਾਤ ਬਢਾਵੇ ਨਈ ॥ ੬੫ ॥

ਤੁਮ ਹੋ ਵਡੇ ਛਿਮਾ ਪੁਨ ਕੱਈਏ।

ਮਿਲ ਪਟਲੇਸ਼ੂਰ ਸੋਂ ਫਿਰ ਜੱਈਏ।

ਢਿਗ ਤੈ ਦੁਲਚੇ ਸਿੰਘ ਬਖਾਨੀ।

ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਕੀ ਚਹੀਏ ਮਾਨੀ ॥ ੬੬ ॥

ਫਿਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਐਸ ਵਖਾਨੀ।

ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਹਮ ਤੁਮਰੀ ਮਾਨੀ।

ਤੋਪ ਚਲਣ ਤੈ ਦੈਹੁ ਹਟਾਈ।

ਭੂਪ ਮਿਲੈ ਡੇਰੇ ਮਮ ਆਈ ॥ ੬੭ ॥

ਦੌਰਾ:

ਡੇਰਾ ਲਾਹਲ ਨਗਰ ਢਿਗ,

ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਕਰਵਾਇ।

ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਪੈ ਗਯੋ,

ਦਈ ਤੋਪ ਹਟਵਾਇ ॥ ੬੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਭਾਖਯੋ ਏਹੁ।

ਮੁਲਾਕਾਤ ਅਬਿ ਭੀ ਕਰਿ ਲੇਹੁ।

ਨਹੀਂ ਤ ਏਹੁ ਮਝੈਲ ਗੁਸੈਲੇ।

ਦਗੇਦਾਰ ਕਪਟੀ ਹੈਂ ਮੈਲੇ ॥ ੬੯ ॥

ਨਿੱਤ ਰਖੈਂ ਹੈਂਰਾਰ ਅਪਾਰੇ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਤੁਵ ਮੁਲਕ ਉਜਾਰੇਂ।

ਜਿਨਹਿ ਚੁਕੱਤਯੋਂ ਕੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।

ਦਈ ਦੂਰ ਕਰਿ ਖੁਆਰ ਮਹਾਂਹੀਂ ॥ ੭੦ ॥

ਇਨ ਸੋਂ ਮੇਲ ਰਖਨ ਹੀ ਨੀਕਾ।

ਹੈ ਹਮਾਰ ਮਤ¹ ਮਾਨਹੁ ਠੀਕਾ।

¹ਸਾਡੀ ਸਲਾਹ।

ਪੁਨ ਤੁਮ ਇਕ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿਖ ਸਭਿ ਹੀ।

ਆਹਿ¹, ਲਰਨ ਮੈਂ ਲਾਭ ਨ ਕਬਿ ਹੀ ॥ ੭੧ ॥

¹ਹੋ।

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਘਰ ਆਹਿ ਤੁਮਾਰੋ।

ਜੰਗ ਜੁਪ ਕੀ ਖੇਲ ਨਿਹਾਰੋ।

ਸਾਮ¹ ਦਾਮ² ਪਰ ਭੇਦ³ ਸੰਗ ਜੋ।

¹ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਮਝੋਤਾ ਕਰ ਲੈਣਾ। ²ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਵਸ ਕਰ ਲੈਣਾ। ³ਪਰਾਇਆਂ ਨੂੰ ਪਾੜਨ ਨਾਲ।

ਕਾਜ ਸਰੈ, ਕਯੋਂ ਕਰੈਂ ਜੰਗ ਤੋ ॥ ੭੨ ॥

ਕਰ ਸੋਂ ਗਿਰਾ¹ ਜੋਊ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਵੈ।

¹ਗੰਢ।

ਤਾਂ ਕੋ ਬੁਧਿ ਜਨ ਦਾਂਤ ਨ ਲਾਵੈ।

ਗੁੜ ਦੀਨੇ ਜੋ ਸੱਤੂ ਮਰ ਹੈ।

ਤਾਂ ਕੋ ਜਹਿਰ ਦੈਨ ਕਯਾ ਭਰ ਹੈ ॥ ੭੩ ॥

¹ਕੀ ਚੰਗਾ ਹੈ? ਭਾਵ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ।

ਪੁਨ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਜੀਤਨ ਏਹੀ।

ਮਿਲੀਏ ਇਨ ਕੋ ਹੋਇ ਸਨੇਹੀ।

ਭੇਟ ਬਹੁਤ ਨਾਹੀਂ ਯਹਿ ਚਾਹੈਂ।

ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ¹ ਪਰ ਬਹੁਤ ਉਮਾਹੈਂ ॥ ੭੪ ॥

¹ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।

ਦੇਗ ਭੰਗ ਕੀ ਮੀਠੀ ਲੈ ਕਰਿ।

ਹੋਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਲੇਹੁ ਯੋਂ ਜੈ ਕਰਿ।

ਵਡੇ ਭਏ ਤੁਮਰੇ ਪੁਨ ਜੇਤੇ।

ਪੂਜਤ ਰਹੇ ਪੰਥ ਕੋ ਤੇਤੇ ॥ ੭੫ ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਰੀਤਿ ਆਪ ਭੀ ਸੋਈ।
ਚਲ ਕਰਿ ਕਰੋ ਦ੍ਰਿੜ ਸਭਿ ਖੋਈ।
ਬੈਰ ਕਰੇ ਯਹਿ ਹਾਰਤ ਨਾਂਹੀ।
ਲਰਨ ਮਰਨ ਤੈਂ ਨਾਹਿੰ ਡਰਾਂਹੀਂ ॥ ੨੬ ॥

ਜੋ ਜਨ ਇਨ ਸੋਂ ਬੈਰ ਬਢੈ ਹੈ।
ਤਿਸ ਸੋਂ ਨਿੱਤ ਕਲੇਸ਼ ਰਖੈ ਹੈਂ।
ਦੇਖਹੁ ਤੁਰਕਨ ਕਰੇ ਅਖਾਰੇ¹।

¹ਜੰਗ।

ਕਯਾ ਕਯਾ ਉਨ ਤੇ ਬਢੇ ਪਵਾਰੇ¹ ॥ ੨੭ ॥

¹ਪੁਆੜੇ, ਕਜੀਏ।

ਤਾਂ ਤੇ ਅਬਿ ਤੁਮ ਤਜਹੁ ਵਖੇਰਾ¹।

¹ਫੁੱਟ, ਵਿਰੋਧ।

ਮੇਲ ਪੰਥ ਸੋਂ ਭਜੋ¹ ਅਛੇਰਾ²।

¹ਕਰੋ। ²ਚੰਗਾ।

ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਨ ਅਰ ਨਿਉਂ ਚਲਨਾ।

ਹੱਥੋਂ ਦੈ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸੋਂ ਮਿਲਨਾ ॥ ੨੮ ॥

ਹੈ ਯਹਿ ਵਡੇ ਨਰਨ ਕੀ ਨੀਤੀ।

ਬਿਸਨੁ ਭ੍ਰਿਗੁ ਕੀ ਪੇਖਹੁ ਰੀਤੀ¹।

¹ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੀ ਭ੍ਰਿਗੁ ਦੇ (ਲੱਤ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਭਰੀ) ਰੀਤੀ ਦੇਖੋ।

ਤੁਮ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਈ ਬਡਾਈ।

ਪੁਨ ਤੁਮ ਅਰ ਯਹਿ ਸਭਿ ਗੁਰ-ਭਾਈ ॥ ੨੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਾਨ ਲਯੋ ਤਬਿ ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ,

ਕਹਯੋ ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਜੋਇ।

ਪੁਨ ਨ੍ਰਿਪ ਕਹਯੋ ਵਕੀਲ ਕੋ,

ਕਰੋ ਨੀਕ ਜਯੋਂ ਹੋਇ ॥ ੩੦ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸੰਗ ਲੈ ਲਵਾਇ ਨਿਜ¹ ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਭੂਪਤਿ ਕੋ,

¹ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ (ਲਵਾਇ) ਮੇਲ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ।

ਜਾਇ ਕੈ ਮਿਲਾਇ ਸੋ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦਯੋ।

ਏਕ ਮਸਨੰਦ ਪਰ¹ ਬੈਠੇ ਦੋਊ ਮੋਦ ਭਰਿ²,

¹ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ। ²ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ।

ਕੁਸਲ ਪ੍ਰਸੰਨ¹ ਬੁਝ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਲਯੋ।

¹ਸੁਖ ਸਾਂਦ।

ਬਾਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਿਵਹਾਰ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਕੀ¹

¹ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਬੰਧੀ।

ਕੀਨੀ, ਮਨ ਸਾਂਤ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਗੌਰ¹ ਹੂੰ ਭਯੋ।

¹ਬਹੁਤਾ।

ਫੇਰ ਪਟਲੇਸ ਮੋਦ ਮਾਨ ਕੈ ਬਿਸੇਸ,

ਬੋਲਿ ਸਾਹਿਬ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼ਾ, ਗੋਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇ ਪਾ 'ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ।
ਦਯੋ ॥ ੮੧ ॥

ਕੁਣਕਾ ਕਰਾਇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਖੁਲਾਇ ਭੂਪ,
ਮੋਦ ਮਨ ਪਾਇ ਤੋਂ ਦਿਵਾਨ ਲਗਵਾਯੋ ਹੈ।
ਸ੍ਰੀ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਹਾਥ ਤੈ ਤਹਾਂ ਹੀ ਤਬਿ,
ਸਾਹਿਬ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼ ਜੂ ਕੇ ਸੁਧਾ ਛਕਵਾਯੋ ਹੈ।
ਪੂਜ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਫਿਰ ਪੰਥ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੂਜੇ,
ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਪੋਸ਼ਸ਼ਾ ਅਮੋਲ ਪਹਰਾਯੋ ਹੈ। 'ਪੁਸ਼ਾਕਾ।
ਜਥਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤਥਾ ਔਰ ਸਰਦਾਰਨ ਕੋ,
ਖਿਲਤ ਅਪਾਰਾ ਦੈ ਕੈ ਪੰਥ ਅਪਨਾਯੋ ਹੈ 'ਬਹੁਤੇ ਸਿਰੋਪਾਉ।

॥ ੮੨ ॥

ਸ੍ਰੈਯਾ:

ਦੂਧ ਸਿਤਾ ਯੁਤਾ ਭੰਗ ਕੀ ਦੇਗ, 'ਖੰਡ ਸਹਿਤ।
ਪੁਨਾ ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਕਰਵਾਇ ਛਕਾਈ।
ਪੀ ਕਰਿ ਭੰਗ ਨਿਹੰਗ ਭੁਜੰਗਿ, 'ਸੂਰਮੇਂ।
ਭਏ ਖੁਸ਼ਿ ਭੂਪਤਿ ਪੈ ਬਹੁ ਭਾਈ।
ਔਰ ਘਣੇ ਕੁਣਕਾ ਕਰਵਾਇ,
ਛਕਾਇ ਦਯੋ ਸਭਿ ਪੰਥਹਿ ਤਾਂਈਂ।
ਯੋਂ ਪਟਲੇਸ ਪੈ ਪੰਥ ਅਸੇਸਾ, 'ਸਾਰਾ।
ਭਯੋ ਤਬਿ ਮੋਦ ਬਿਸੇਸ ਮਹਾਂਈਂ' ॥ ੮੩ ॥ 'ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ।
ਸਿੰਘ ਬਘੇਲ ਤਬੈ ਨਿਜ ਓਰ ਤੈ,
ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦਯੋ ਹੈ।
ਫੇਰ ਕਹੜੋ, ਹਮਰਾ ਤੁਮਰਾ ਯਹਿ
ਭੂਪਤਿ, ਧੁੱਮ ਸਬੰਧ ਭਯੋ ਹੈ।
ਹੈ ਘਰ ਏਕ ਤੁਮਾਰ ਹਮਾਰ,
ਵਿਚਾਰਿ ਪਿਖੇ ਸਭਿ ਭੇਦਾ ਗਯੋ ਹੈ। 'ਫਰਕ।
ਕਾਰਜ ਹੋਇ ਜਬੈ ਤੁਮ ਕੋ ਕਿਛੁ,
ਜਾਨ ਮੁਝੈ ਨਿਜ ਬੋਲ ਲਯੋ ਹੈ' ॥ ੮੪ ॥ 'ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਾਣ ਕੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਜੇ।
ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਬਘੇਲ,
ਗਯੋ ਕਰਨਾਲ ਕੀ ਓਰ ਸਿਧਾਏ।

ਭੂਪਤਿ ਆਇ ਬਿਰਜੋ ਅਪਨੇ ਘਰ,
 ਔਰ ਗਏ ਸਭਿ ਹੀ ਨਿਜ ਠਾਏ।
 ਕਾਮ ਭਯੋ ਸੁਚ ਨੀਕ! ਜਬੈ ਯਹਿ,
 ਮੋਦ ਰਹਯੋ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨਿ ਛਾਏ।
 ਦੇ ਦਿਸ ਤੈ ਸਿੰਘ-ਚੈਨ ਤਈਂ,
 ਜਸ ਨੀਕ ਮਿਲਯੋ ਸਿਰੇਪਾਉ ਵਡਾਏ ॥ ੮੫ ॥

'ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਚੰਗਾ।

'ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਭਰ ਗਿਆ।

ਦੋਹਰਾ:

ਜਬਿ ਜਬਿ ਕਿਛੁ ਪਟਲੇਸ ਕੋ,
 ਕਾਮ ਪਰਯੋ ਫਿਰ ਆਇ।
 ਤਬਿ ਤਬਿ ਪਹੁੰਚ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,
 ਕਾਜ ਸਵਾਰਯੋ ਸਾਇ ॥ ੮੬ ॥

'ਉਹ।

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਨ੍ਰਿਪ ਜਬਿ।
 ਸਾਧੁ ਸੁਭਾਵ ਭਯੋ ਗੁਨ ਯੁਤ ਸਭਿ।
 ਤਬਿ ਸੰਗਤ-ਸਿੰਘੀਅਨ! ਬਲ ਪਾਯੋ।
 ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਕਾ ਗਿਰਦ ਦਬਾਯੋ ॥ ੮੭ ॥
 ਸਿੰਘਪੁਰੀਆਂ ਨੇ ਛਤ ਬਾਨੂੜੈਂ।
 ਲਯੋ ਦਬਾਇ ਪਾਇ ਬਲਰੂੜੈਂ।
 ਸੁਨਿ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਫੌਰਨ! ਆਈ।
 ਮੁਲਕ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਦਯੋ ਛੁਡਾਈ ॥ ੮੮ ॥
 ਪੁਨ ਜਬਿ ਪਾਇ ਭੱਟੀਅਨ ਜੋਰੈਂ।
 ਮੁਲਕ ਦਬਾਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਕਾ ਹੋਰੈਂ।
 ਫਿਰ ਜਬਿ ਭਾਈ ਕੈਂਬਲ ਵਾਰੇ।
 ਗਾਂਉਂ ਦਬਾਏ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਭਾਰੇ ॥ ੮੯ ॥
 ਪੁਨ ਨਾਨੂ ਮੱਲ ਜਬਿ ਗਰਬਾਯੋ।
 ਕਰਨੇ ਲਗਯੋ ਕਾਮ ਮਨ ਭਾਯੋ।
 ਤਬਿ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਮੱਦਦ ਦੈ ਕੈ।
 ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸਭਿ ਸੱਤ੍ਰਨ ਕੋ ਜੈ ਕੈ ॥ ੯੦ ॥
 ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸਾਰੇ।
 ਰਹਯੋ ਸਹਾਇਕ ਬਨਯੋ ਉਦਾਰੇ।

'ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੇ।

'ਚੰਗਾ।

'ਛੇਤੀ।

'ਹੋਰ।

'ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਇਆ।

'ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ।

ਸਿੰਘਪੁਰੀਆਂ ਤੈ ਕਿਲਾ ਬੋਮਰਾ।

'ਪਿੰਡ ਦਾ।

ਦਯੋ ਛੁਡਾਇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਵਰਾ। ॥ ੯੧ ॥

'ਚੰਗਾ (ਕਿਲ੍ਹਾ)।

ਪਟਯਾਲੇ ਪਰ ਮਰੁਟੇ ਜਬੈ।

ਆਏ ਵਹਿ ਭਿ ਹਟਾਏ ਤਬੈ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਬਹੁ ਕਾਮ।

ਕਰੇ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਬਰਿਆਮ। ॥ ੯੨ ॥

'ਸੂਰਮੋਂ ਨੇ।

ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭੀ ਤਿਸ ਕਾ ਮਾਨੈ।

'ਮਾਣ, ਸਤਿਕਾਰ।

ਰਾਖਤ ਰਹਜੋ ਹਮੇਸ਼ ਮਹਾਨੈਂ।

ਸਨ ਪੁਰਾਨ ਸੋ ਛੱਬੀ ਸੈ ਲੈ।

ਗਾਥ ਛਿਤਾਲੀ ਲੋ ਕੀ ਹੈਲੈ। ॥ ੯੩ ॥

'ਸੰਮਤ ੧੮੨੬ ਬਿ: ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ੧੮੪੬ ਬਿ: ਤੱਕ ਦੀ ਇਹ ਕਥਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਮਾਝੈਲਨ ਮਲਵੱਈਯਨ ਕਾ,

ਜੰਗ ਮੇਲ ਭਲ ਗਾਇ।

ਭਯੋ ਇਤੀ ਇਸ ਠੌਰ ਮੈਂ,

ਗੁਰੁ ਮਨਾਇ ਯਹਿ ਧਯਾਇ ॥ ੯੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਪਟਲੇਸ ਅਰ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਜੰਗ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸੈਂਤਾਲੀਸਮੋਂ ਬਿਸ਼ੁਮ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. {ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਲੁਹਾਰੀ ਦੇ ਨਵਾਬ ਜਲਾਲ-ਦੀਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲੁੱਟਣਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਲੜਕੀ ਵਾਪਸ ਦੁਵਾਉਣੀ, ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਲੁੱਟ ਕੇ ਪੰਥ ਦਾ ਵਾਪਸ ਪੰਜਾਬ ਆਉਣਾ}

ਦੋਹਰਾ:

ਪਰੇ ਪਾਤਕੀ¹ ਨਰਕ ਮੈਂ,

¹ਪਾਪੀ।

ਨਿਕਸਤ ਜਾਂ ਕੇ ਨਾਮ।

ਰੇ ਮਨ ਤਿਸ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਕੇ,

ਤੂੰ ਨ ਭਜਤ ਮਤਿ ਖਾਮ¹ ॥ ੧ ॥

¹ਕੱਚੀ ਮਤਿ ਵਾਲੇ।

ਅਤਿੱਲ ਛੰਦ:

ਜੈਸ ਜਲਾਲਾ-ਬਾਦ ਲੁਹਾਰੀ¹ ਜਾਇ ਕੈ।

¹ਯੂ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਵੀਹ ਕੋਹ ਪੁਰ ਇਕ ਪਿੰਡ।

ਤਹਿੰ ਕੇ ਹਾਕਮ ਸੱਯਦ ਕੇ ਪੁਨ ਘਾਇ ਕੈ¹।

¹ਮਾਰ ਕੇ।

ਦਿਜ ਕਾ ਕਰਿ ਉਪਕਾਰ¹, ਲੂਟ ਬਹੁ ਠਾਇ ਹੈਂ²।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਪਰ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਕੇ। ²ਬਹੁਤੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਲੁੱਟ ਕੇ।

ਹੋ ਹਰਿਮੰਦਰ ਬਨਵੈ ਹੈਂ, ਸਿੰਘ ਜੁ ਜਾਇ ਹੈਂ

॥ ੨ ॥

ਸਨ ਪੁਰਾਨ ਸੈਂਤੀਸ¹ ਭਯੋ, ਪੁਨ ਲਖੋ ਜਬਿ।

¹ਸੰਮਤ ੧੮੩੭ ਬਿ:।

ਦੀਪਮਾਲਾ ਪਰ, ਭਯੋ ਇਕੱਠਾ ਪੰਥ ਸਭਿ।

ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਅਗਾਰੀ, ਵੀਚ ਦਿਵਾਨ ਕੇ।

ਹੋ ਇਕ ਦਿਨ ਦਿਜ ਇਕ, ਰੋਇ ਪੁਕਾਰਿਓ ਆਨ

ਕੇ ॥ ੩ ॥

ਸ਼ਹਰ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਲੁਹਾਰੀ ਬਿਦਤ ਜੋ।

ਹਾਕਮ ਅਹਿਮਦ-ਅਲੀ ਰਖਤ ਅਤਿ ਸ਼ਿੱਦਤ

¹ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਖਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੁਲਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ।

ਜ਼ਾਲਮ ਬਦ-ਇਨਸਾਫ¹ ਦੁਖਦ ਅਤਿ ਹਿੰਦੁ ਕੇ।

¹ਬੇ-ਇਨਸਾਫ਼।

ਹੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਮਝਾਰੇ, ਹੈ ਵਹਿ ਨਿੰਦਕੋ¹ ॥ ੪ ॥

¹ਨਿੰਦਕ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ:

ਬਹੂ ਬੇਟੀ ਹਿੰਦੂਓਂ ਕੀ ਦੇਖਤ ਹੈ ਸੁੰਦਰੀ ਜੋ,

ਤਾਂ ਕੋ ਪਕਰਾਇ ਕੈ ਮੰਗਾਇ ਲੇਤ ਜੋਰ ਸੋਂ।

ਸੁਨਤੋ ਫਰਜ਼ਾਦ ਨਾਂਹਿ ਦਾਦ ਦੇਤ ਵਾਹਿ ਕਬੀ¹,

¹ਉਹ ਕਦੇ (ਦਾਦ) ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਭਾਵ ਕਰਦਾ।

ਬਾਦ ਕਰਿ¹ ਮਾਰਤ ਹੈ ਧੇਨ² ਬਹੁ ਕੋਰ ਸੋਂ³।

¹ਝਗੜਾ ਕਰਕੇ। ²ਗਊਆਂ। ³ਵੈਰ ਨਾਲ। (ਅ) ਜ਼ਿੱਦ ਨਾਲ।

ਹੁਤੀ ਏਕ ਸੁਤਾ¹ ਮੇਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸੁਸ਼ੀਲ ਅਤਿ²,

¹ਪੁੱਤ੍ਰੀ। ²ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੀ।

ਸੋਊ ਨਿਜ ਘਰਨੀ! ਬਨਾਈ ਤਾਂਹਿ ਜੋਰ ਸੋਂ।	'ਵਹੁਟੀ।
ਕਰੇ ਮੈਂ ਉਪਾਉ ਬਹੁ ਪੇਸ਼ ਹੂੰ ਨ ਲੇਸ! ਗਈ,	'ਥੋੜੇ ਮਾੜ ਵੀ।
ਹਾਰ ਕਰਿ ਦੁਖੀ ਹੋਇ ਆਯੋ ਦੇਸ ਛੋਰਿ ਸੋ।	'ਉਹ ਦੇਸ ਛੱਡ ਕੇ।
॥੫॥	
ਦੇਸ ਔ ਬਿਦੇਸ ਕੇ ਨਰੇਸਨ ਅਸੇਸਨ ਪੈ।	'ਸਾਰੇਰਾਜਿਆਂ ਪਾਸ।
ਫਿਰਜੋ ਸੈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼! ਏਸ ਕਾਜ ਹੇਤ ਧਾਇ ਕੈ।	'ਬਹੁਤਾ।
ਕਾਹੂੰ ਨੈ ਕਲੇਸ਼ ਮੇਰੇ ਲੇਸ ਜੋ ਨ ਦੂਰ ਕੀਓ,	
ਚਾਹੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਦੈਨੇ ਗੰਗ ਵੀਚ ਜਾਇ ਕੈ।	
ਤਹਾਂ ਤੈ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਨੀ ਭਈ ਮੋਹਿ ਐਸ ਫਿਰ,	'ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਕੇ।
ਅਹੋ ਦਿਜ ਕਾਹੇ ਤੂੰ ਮਰਤ ਨਿਜ ਘਾਇ ਕੈ।	
ਜਾਹੁ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਮਰਨ ਤਜਿ,	
ਕਾਜ ਤੇਰੇ ਹੂੰ ਹੈ ਮਨ-ਭਾਵਤ ਅਘਾਇ ਕੈ ॥੬॥	'ਰੱਜ ਕੇ ਭਾਵ ਤੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ।
ਸੁਨ ਕੈ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਨੀ ਐਸੀ ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਦਾਨੀ,	
ਆਯੋ ਮੈਂ ਗਿਲਾਨੀ ਛੋਰਿ! ਰਾਵਰੀ ² ਸ਼ਰਨ ਹੈ।	'(ਜਿੰਦਗੀ ਤੋਂ) ਨਫਰਤ ਛੱਡ ਕੇ। ² ਆਪ ਜੀ ਦੀ।
ਸੁਜਸ ਤਿਹਾਰੋ ਭਾਰੋ ਸੁਨਜੋ ਔਰ ਲੋਗਨ ਤੈ,	
ਪੰਥ ਸਮ ਦੂਸਰੇ ਨ ਪਾਰਨ ਪਰਨ! ਹੈ।	'ਪ੍ਰਣ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ।
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੰਥ,	
ਪਰਮ ਉਦਾਰ ਚਾਰੁ ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਰਨ ਹੈ।	
ਅਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ ਦੁਖ ਦੀਨਨ ਦਰਨ-ਹਾਰ,	
ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਪੰਥ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਹੈ ॥੭॥	'ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ, ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤਾਰਨ ਨੂੰ (ਤਰਨ) ਜਹਾਜ਼ ਰੂਪ ਪੰਥ ਹੈ।
ਈਸ਼! ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼,	'ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ (ਆਪ)।
ਮਾਰ ਕੈ ਤੁਕਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੁਜਸ ਬਿਥਾਰਜੋ ਹੈ।	'ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਬਹੁਤਾ ਚੰਗਾ ਜਸ ਫੈਲਾਇਆ।
ਮਾਰਜੋ ਹੈ ਮਲੇਛਨ ਕੋ! ਟਾਰਜੋ ਘੋਰ ਪੰਥ ਕੰਥ ² ,	'ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ। ² (ਕੰਥ) ਮਾਲਕ ਨੇ ਭਿਆਨਕ (ਪੰਥ) ਭੇਖਾਂ ਵੱਲੋਂ (ਟਾਰਜੋ) ਹਟਾ ਕੇ।
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਸੰਤ ਖਾਲਸਾ ਸਵਾਰਜੋ ਹੈ।	'ਸਜਾਇਆ ਹੈ।
ਸਜਾਰਨ ਤੈ ਸ਼ੇਰ ਬ੍ਰਿਕ ਬੁਜੋ ਤੈ ਬਨਾਏ ਹੇਰ,	
ਕੀਏ ਹੈਂ ਕੁਲਿੰਗ ਬਾਜ ਬਿਦਿਤ ਨਿਹਾਰਜੋ ਹੈ।	'ਦੇਖੋ (ਸਜਾਰਨ) ਗਿੱਦੜਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰ ਤੇ (ਬੁਜੋ) ਬੱਕਰਿਆਂ ਤੋਂ (ਬ੍ਰਿਕ) ਬਘਿਆੜ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ, (ਕੁਲਿੰਗ) ਚਿੜਿਆਂ ਤੋਂ

ਪਾਰਜੋ ਹੈ ਯਤੀਮਨ ਕੋ ਗਾਰਜੋ ਹੈ ਗਨੀਮਨ ਕੋ,
ਜਾਰਜੋ ਹੈ ਜੁਲੀਮਨ ਕੋ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਤਾਰਜੋ ਹੈ।

॥ ੮ ॥

ਮੰਡਜੋ ਮਹੀ-ਮੰਡਲ ਮੈਂ ਖਾਲਸਾ ਅਖੰਡ ਪੰਥ,
ਮਾਰਤੰਡ ਸੋ ਪ੍ਰਚੰਡ ਤੇਜ ਜਾਂ ਕੋ ਛਾਯੋ ਹੈ।

ਘਾਯੋ ਅਲਵੱਤ ਹੈ ਚੁਕੱਤਨ ਕੁਮੱਤਨ ਕੋ,
ਡਾਰ ਕੈ ਕੁਪੱਤਨ ਬਿਪੱਤ ਕੈ ਖਪਾਯੋ ਹੈ।

ਪਾਯੋ ਹੈ ਸੁਜਸ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕੋ ਗਜਾਨ ਹਰਿ,
ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਮਾਰ ਕਾਲ ਧਾਰ ਮੈਂ ਬਹਾਯੋ ਹੈ।

ਆਯੋ ਹੈ ਨ ਸੋਊ ਫੇਰ ਕਬੀ ਕਾਲ ਫਾਂਸਿ ਬੀਚ,
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਏਸ਼। ਜਿਨ ਧਯਾਯੋ ਹੈ ॥ ੯ ॥
ਦਿੱਲੀ-ਪਤਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਪਾਤਕੀ। ਨੁਰੰਗ-ਜ਼ੇਬ,
ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਹੱਦ ਜੱਦ ਰੱਦ ਕਰਿ ਡਾਰਤੋ।

ਸਿਖਾ ਸੂਤ ਪੂਤ ਪੰਥ ਆਗਮ ਨਿਗਮ ਗ੍ਰੰਥ,
ਤੀਰਥ ਪੁਰਾਨ ਦੇਵ-ਥਾਨਨ ਉਪਾਰਤੋ।

ਟਾਰਤੋ ਮ੍ਰਯਾਦਿ ਆਦਿ ਜੇਤਿਕ ਜੁਗਾਦਿ ਬੀਚ,
ਨੀਚ ਨਿਜ ਮਜ਼ਬ ਮਲੇਛਨ ਬਿਥਾਰਤੋ।

ਧਾਰਤੋ ਨ ਤੇਗ ਬੇਗ। ਜੋ ਪੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ,
ਦੇਗ ਤੇਗ ਹੂੰ ਕੋ ਧਨੀ ਪੰਥ ਨਾ ਪ੍ਰਚਾਰਤੋ।

॥ ੧੦ ॥

ਬਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ (ਇਹ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

‘ਯਤੀਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਹੈ, ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲਿਆ ਹੈ, ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ ਹੈ।

‘ਅਖੰਡ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਧਰਤੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ (ਮੰਡਜੋ) ਰਚਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ (ਮਾਰਤੰਡ) ਸੂਰਜ ਨਾਲੋਂ ਵੀ (ਪ੍ਰਚੰਡ) ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ ਤੇਜ ਫੈਲਿਆ ਹੈ।

‘ਖੋਟੀ ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਚੁਗੱਤਿਆਂ (ਮੁਗਲਾਂ) ਨੂੰ (ਅਲਵੱਤ) ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ (ਘਾਯੋ) ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਕੇ (ਬਿਪੱਤ) ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤ ਕਰ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

‘ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਚੰਗਾ ਜਸ ਖੱਟਿਆ ਹੈ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਕਾਲ ਦੀ ਧਾਰ ਵਿੱਚਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

‘ਮਾਲਕ ਨੂੰ।

‘ਪਾਪੀ।

‘ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ (ਹੱਦ) ਧਰਮ ਦੀ ਰੀਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਕੇ ਸੁੱਟਦਾ ਸੀ ਭਾਵ ਧਰਮ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

‘(ਸਿਖਾ) ਬੇਦੀ, (ਪੂਤ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ (ਸੂਤ) ਜਨੇਊ ਤੇ (ਹਿੰਦੂ) ਪੰਥ (ਧਰਮ ਦੇ) ਗ੍ਰੰਥ (ਆਗਮ) ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਨਿਗਮ) ਵੇਦ ਤੇ ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟਦਾ ਸੀ ਭਾਵ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਦਾ ਸੀ।

‘(ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ) ਮੁੱਢੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ (ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ) ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨੀਚ (ਔਰੰਗਾ) ਆਪਣੇ ਤੁਰਕ ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਸੀ।

‘ਛੇਤੀ।

‘ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਾ ਕਰਦੇ ਭਾਵ ਨਾ ਸਾਜਦੇ।

ਏ ਜੂ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ! ਬਿਸਾਲਸਾ ਦਯਾਲ ਹੂਜੈ,
ਆਲਸਾ ਨ ਕੀਜੈ ਦੀਨ ਕੋ ਬਿਹਾਲਸਾ।

'ਹੇ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ! ਬਹੁਤ ਦਇਆਲੂ ਹੋਵੋ, ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ
(ਬਿਹਾਲਸਾ) ਦੁਖੀ ਦੇਖ ਕੇ (ਹੁਣ) ਆਲਸ ਨਾ ਕਰੋ।

ਕਾਲ ਸਾ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਕੋ ਪਾਲਸਾ ਸੁਧਰਮੀਆ
ਕੋ,
ਮਰਮੀਆਂ ਕੋ ਢਾਲਸਾ ਗਨੀਮਨ ਕੋ ਗਾਲਸਾ।

'ਤੂੰ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਵਰਗਾ ਹੈਂ, ਚੰਗੇ ਧਰਮੀਆਂ ਨੂੰ
ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, (ਮਰਮੀਆਂ) ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਢਾਲ ਵਾਂਗਰੱਖਿਆ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ (ਗਨੀਮਨ) ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ
ਹੈਂ।

ਚਾਲਸਾ ਅਨੂਪ ਚਾਲ ਸਾਲਸਾ ਹੈਂ ਸੱਤੁਨ ਕੋ,
ਲਾਲਸਾ ਪੁਰੱਯਾ ਗਜਾਨ ਹਰੀ ਕੀ ਉਤਾਲਸਾ।

'ਹੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ (ਤੂੰ) ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈਂ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ
ਸੱਲ (ਦੁੱਖ) ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਛੇਤੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।

ਬਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਕੋ ਖੁਸ਼ਾਲਸਾ ਕਮਾਲ ਕੋ,
ਉਜਾਲਸਾ ਜਮਾਲ ਕੋ ਸਰਨ ਪ੍ਰਨ ਪਾਲਸਾ।
॥ ੧੧ ॥

'ਅਕਾਲ ਦਾ ਸੁਪੱਤ੍ਰ ਹੈਂ, (ਕਮਾਲ ਕੋ) ਪੂਰਨ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੈਂ।
(ਜਮਾਲਸਾ) ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ (ਉਜਾਲਸਾ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਸ਼ਰਣ (ਪਿਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ) ਪ੍ਰਣ ਨੂੰ
ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।

ਜਾਂ ਕੀ ਪਾਰਜਾਤ ਸੀ ਛਬੀਲੀ ਛਬਿ ਆਗੈ, ਔਰ
ਪੰਥ ਐਸ ਲਾਗੈ, ਜਜੋਂ ਕਰੀਰ ਜਾਂਡ ਫਾਲਸਾ।

'ਜਿਸ (ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ) ਦੀ (ਪਾਰਜਾਤ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਵਰਗੀ
ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਾ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਪੰਥ ਐਉਂ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਰੀਰ,
ਜੰਡ ਤੇ ਫਾਲਸੇ (ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ)।

ਔਰ ਪੰਥ ਪਾਹਨ ਪਰੇਵਾ ਸੇ ਅਨੰਤ ਭਾਂਤਿ,
ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਪਾਰਸ ਮਰਾਲਸਾ।

'ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਹਬ, ਪੱਥਰਾਂ ਤੇ (ਪਰੇਵਾ) ਪੰਛੀਆਂ
ਵਰਗੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਪਾਰਸ ਤੇ ਹੰਸ ਵਰਗਾ ਹੈ।

ਦਾਰਦੀ ਦੁਖਾਰੋ ਦੀਨ ਆਵੈ ਜੋ ਸ਼ਰਨ ਚੀਨ,
ਤਾਹੂੰ ਕੀ ਛਿਨੇਕ ਮਾਂਹਿ ਪੂਰੈ ਪੁੰਜ ਲਾਲਸਾ।

'ਦਲਿਦ੍ਰੀ, ਦੁਖੀ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਜੋ ਵੀ (ਰੱਖਿਅਕ) ਜਾਣ ਕੇ ਸ਼ਰਨ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕ ਛਿਨ ਵਿੱਚ (ਪੁੰਜ) ਸਾਰੀਆਂ
ਇੱਛਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਪਾਲਸਾ ਹਿੰਦਾਨ ਕੋ ਹੈ ਗਾਲਸਾ ਤੂਕਾਨ ਕੋ,
ਉਜਾਲਸਾ ਜਹਾਨ ਕੋ ਜਮਾਲਸਾ ਅਕਾਲਸਾ।
॥ ੧੨ ॥

'ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ
ਚਾਨਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਰਗੇ (ਜਮਾਲਸਾ)
ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਛਾਜਤ ਛਬੀਲੇ ਛੈਲ ਛਿਹੂੰ ਰਿਤੁ ਛੋਭ ਛਕੇ,

ਛੁੰਗ ਛਬਿ ਛੱਤ੍ਰੀ ਛਿਨੱਯਾ ਛਿਤ ਛੱਤ੍ਰ ਕੇ।

¹(ਛਬੀਲੇ) ਸੁੰਦਰ (ਛੈਲ) ਜਵਾਨ (ਛੋਭ ਛਕੇ) ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਰੇ (ਛਿਹੂੰ ਰਿਤੁ) ਛੇਆਂਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ (ਛਾਜਤ) ਫਬਦੇ ਹਨ ਅਤੇ (ਛਿਤ) ਧਰਤੀ ਦੇ (ਛੁੰਗ) ਸਮੁੰਹ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ (ਛਬਿ) ਸ਼ੋਭਾ ਤੇ ਛੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ (ਛਿਨੱਯਾ) ਖੋਹਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਬਾਂਕੁਰੇ ਬਨੈਤ ਬੀਰ ਬਲੀ ਜਵਾਂ-ਮੁਦ ਧੀਰ,
ਮੀਰ ਸੇ ਸਰੀਰ ਹੈਂ ਧਰੱਯਾ ਧੀਰ ਅੱਤ੍ਰ ਕੇ।

¹(ਧੀਰ) ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ, ਬਲੀ (ਬੀਰ) ਬਹਾਦਰ (ਜਵਾਂ ਮਰਦ) ਸੂਰਮੇਂ (ਬਾਂਕੁਰੇ) ਸੁੰਦਰ (ਬਨੈਤ) ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, (ਮੀਰ ਸੇ) ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵਰਗੇ ਸਰੀਰ ਹਨ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਤੇ (ਅੱਤ੍ਰ) ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਭੂਪਨ ਕੇ ਭੂਪ ਹੈਂ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਦੇਵਨ ਸੇ,
ਜਾਪ ਕੇ ਜਪੱਯਾ ਹੈਂ ਕਟੱਯਾ ਜਮ-ਪੱਤ੍ਰ ਕੇ।

¹ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਾਪ ਦੇ ਜਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦੀ (ਪੱਤ੍ਰ) ਚਿੱਠੀ ਪਾੜਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਗਾਹਕ ਗੁਨੀਨ ਕੇ ਨਿਰ-ਵਾਹਕ ਸੰਗੀਨ ਕੇ ਹੈਂ,
ਚਾਹਕ ਮੁਨੀਨ ਕੇ ਹੈਂ ਦਾਹਕ ਕੁਸੱਤ੍ਰ ਕੇ ॥ ੧੩ ॥

¹ਗੁਣੀਆਂ ਦੇ (ਗਾਹਕ) ਕਦਰਦਾਨ ਤੇ (ਸੰਗੀਨ) ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਮੁਨੀਨ) ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ (ਚਾਹਕ) ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਤੇ (ਕੁਸੱਤ੍ਰ) ਖੋਟੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਦਾਹਕ) ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਦਾਨੀ ਭੂਮਿ ਹੇਮ ਕੇ ਕਰੱਯਾ ਛੇਮ ਨੇਮ ਕੇ,
ਗਹੱਯਾ ਗੁਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਜਪੱਯਾ ਈਸ ਜਾਪ ਕੇ।

¹(ਭੂਮਿ) ਧਰਤੀ ਤੇ (ਹੇਮ) ਸੋਨੇ ਦੇ ਦਾਨੀ ਹਨ (ਛੇਮ) ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ (ਗਹੱਯਾ) ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, (ਈਸ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਦੀਨ ਕੇ ਬਚੱਯਾ ਖੈਰ ਖੂਬੀ ਕੇ ਦਿਵੱਯਾ,
ਜੋਬ ਜੋਤਿ ਕੇ ਧਰੱਯਾ ਔ ਬਚੱਯਾ ਅਰਿ ਤਾਪ ਕੇ।

¹ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ, (ਖੈਰ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ (ਖੂਬੀ) ਚੰਗਿਆਈ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਸ਼ੋਭਾ ਤੇ (ਜੋਤਿ) ਤੇਜ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ (ਤਾਪ) ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਜੰਗ ਕੇ ਮਚੱਯਾ ਰਾਗ ਰੰਗ ਕੇ ਗਹੱਯਾ,
ਭੂਰ ਭੰਗ ਕੇ ਛਕੱਯਾ ਔ ਮਿਟੱਯਾ ਤੀਨ ਤਾਪ ਕੇ।

¹ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਰਾਗ ਤੇ (ਰੰਗ) ਅਨੰਦ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਬਹੁਤੀ ਭੰਗ ਦੇ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ (ਆਧੀ, ਬਿਆਧੀ ਤੇ ਉਪਾਧੀ) ਦੇ ਮੇਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਕੇਸ ਕੇ ਰਖੱਯਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕੇ ਧਰੱਯਾ,
ਜਪ ਜਾਪ ਕੇ ਜਪੱਯਾ ਔ ਗਹੱਯਾ ਗਜਾਨ ਆਪ ਕੇ।

¹ਆਪ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਪ ਜਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

॥ ੧੪ ॥

ਪਾਪੀ ਸਾਂਪ ਪੁੰਜ ਪੈ ਕਲਾਪੀ ਹੈਂ ਅਮਾਪੀ ਤੇਜ,
ਖਾਪੀ ਖਲ ਖੂਹਨੀ ਖਜਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਖੂਪ ਹੈਂ।

¹(ਪੁੰਜ) ਸਾਰੇ ਪਾਪੀਆਂ ਰੂਪ ਸੱਪਾਂ ਉਪਰ (ਅਮਾਪੀ) ਬਹੁਤੇ ਤੇਜ ਵਾਲੇ (ਕਲਾਪੀ) ਮੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹਨ, ਮੂਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਖੂਹਣੀਆਂ ਖਪਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ (ਖੂਪ) ਚੰਗੇ ਹਨ।

ਚਾਂਪੀ ਭੂਮਿ ਕੰਤ ਕੇ ਮਿਲਾਪੀ ਸਾਧੁ ਸੰਤ ਕੇ,
ਸਿਵਾਪੀ ਹੈਂ ਅਨੰਤ ਕੇ ਸੁ ਆਪੀ ਆਪ ਰੂਪ ਹੈਂ।

¹ਧਰਤੀ ਦੇਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ (ਚਾਂਪੀ) ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪੀ ਹਨ, (ਅਨੰਤ) ਅਕਾਲ ਦੇ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਗਜਾਨੀ ਮਿਥਲੇਸ਼ ਸੇ ਮਹੇਸ਼ ਸੇ ਹੈਂ ਧਜਾਨੀ ਬੀਰ,
ਦਾਨੀ ਹੈਂ ਰਮੇਸ਼ ਸੇ, ਰਤੇਸ਼ ਸੇ ਸਰੂਪ ਹੈਂ।

¹(ਮਿਥਲੇਸ਼) ਜਨਕ ਵਰਗੇ ਗਿਆਨੀ ਹਨ, (ਮਹੇਸ਼) ਸ਼ਿਵ ਵਰਗੇ ਧਿਆਨੀ ਹਨ, (ਰਮੇਸ਼) ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਰਗੇ ਬਹਾਦਰ ਤੇ ਦਾਨੀ ਹਨ, (ਰਤੇਸ਼) ਕਾਮਦੇਵ ਵਰਗੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਦਿਵੱਯਾ ਸੁਖ ਸਾਜ ਕੇ,
ਭੁਗੱਯਾ ਧਰ ਰਾਜ ਕੇ ਸੁ ਭੂਪਨ ਕੇ ਭੂਪ ਹੈਂ।
॥ ੧੫ ॥

¹ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਾਜ ਭੋਗਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਹਨ।

ਓਜ ਕੇ ਅਗਾਰ ਸਮ ਭੋਜ ਕੇ ਉਦਾਰ,
ਚੋਜ ਮੌਜ ਕੇ ਕਿਦਾਰ ਖੋਜ ਬੈਰਿਨ ਮਿਟਾਨ ਕੇ।

¹(ਓਜ) ਬਲ ਦੇ (ਅਗਾਰ) ਘਰ ਤੇ ਭੋਜਰਾਜੇ ਵਰਗੇ (ਉਦਾਰ) ਦਾਤੇ (ਚੋਜ) ਕੌਤਕ ਤੇ (ਮੌਜ) ਅਨੰਦ ਦੇ ਖੇਤ ਹਨ ਅਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਭਾਵ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਸਾਮ ਕੇ ਰਖੱਯਾ ਪਰ ਬਾਂਮ ਕੇ ਤਜੱਯਾ,
ਸੁਭ ਕਾਮ ਕੇ ਕਰੱਯਾ ਔ ਦਿਵੱਯਾ ਦੀਹ ਦਾਨ ਕੇ।

¹ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਤਿਆਗੀ, ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ (ਦੀਹ) ਬਹੁਤੇ ਦਾਨ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਭਾਵਨਾ ਮਦਾਰੁ ਦੇਗ ਤੇਗ ਕੇ ਅਧਾਰ,
ਦੈਵੀ ਗੁਨੋ ਕੇ ਭੰਡਾਰ ਹੈਂ ਖਿਲਾਰਿ ਮਾਲ ਜਾਨ ਕੇ।

¹(ਭਾਵਨਾ) ਇੱਛਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ (ਮਦਾਰੁ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਹਨ, (ਦੇਗ) ਲੰਗਰ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਆਸਰੇ ਭਾਵ ਧਨੀ ਹਨ, (ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ) ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਨ, ਮਾਲ ਤੇ ਜਾਨ ਤੋਂ ਖੇਡ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਜਾਨ ਤੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਗਹੱਯਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਕੇ ਜਪੱਯਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੇ,
ਦਲੱਯਾ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ ਬਚੱਯਾ ਹਿੰਦੁਵਾਨ ਕੇ।

¹ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਜਪਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦਲਣ ਵਾਲੇ, ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ

॥ ੧੬ ॥

ਗਾਢੇ ਜੰਗ ਵੀਚ ਸਿੰਘ ਆਢੇ ਆਇੰ ਬੈਰਿਨ ਕੇ,
ਕਾਢੇ ਸਮਸ਼ੇਰੈਂ ਸਮ ਸ਼ੇਰੈਂ ਜੋ ਭਬੱਕ ਕੈ।

ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

‘ਤਕੜੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ (ਜੇ ਕਦੀ) ਸਿੰਘ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ (ਆਢੇ) ਅਤਿੱਕੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਭਬਕ ਮਾਰ ਕੇ (ਗੱਜ ਕੇ) ਤਲਵਾਰਾਂ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਕੇਸ ਹੋਤ ਠਾਢੇ ਚਾਢੇ ਭੋਹੈਂ ਕੇ ਰਿਸੋਹੈਂ ਨੈਨ,
ਸੈਨ ਐਨ ਦੁੱਜਨ ਕੇ ਦਲ ਹੈਂ ਦਬੱਕ ਕੈ।

‘(ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ) (ਕੇਸ) ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੇ ਨੇੜਾਂ ਦੇ ਭਰਵੱਟੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਬਾ ਕੇ ਦਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬੈਰੀ ਬਲਵੰਡਨ ਕੇ ਝੁੰਡਨ ਕੇ ਝੁੰਡ ਖੰਡ
ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਧਰਾ ਪੈ ਬਖੇਰਤ ਹਬੱਕ ਕੈ।

‘(ਹਬੱਕ ਕੈ) ਹੱਲਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬਲਵਾਨ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਟੋਲਿਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕੇ ਧੜਾਂ ਤੇ ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਖਿੰਡਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਮਾਰਤੇ ਹੈਂ ਸ਼ੇਰਨ ਜਜੋਂ ਫਾਰਤੇ ਬਘੇਰਨ ਜਜੋਂ,
ਬੈਰਿਨ ਬਟੇਰਨ ਕੋ ਬਾਜ ਜਜੋਂ ਝਪੱਕ ਕੈ।

‘ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਬਘਿਆੜਾਂ ਵਾਂਗ ਪਾੜਦੇ ਹਨ, ਵੈਰੀਆਂ ਰੂਪ ਬਟੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਜਾਂ ਵਾਂਗ (ਝਪੱਕ ਕੈ) ਝਪਟ ਮਾਰ ਕੇ (ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ)।

॥ ੧੭ ॥

ਪਾਲੀ ਹਿੰਦੁ ਹੱਦ ਮੱਦ ਧਰਮ ਕੀ ਬਿਹੱਦ ਜਿਨੈ,
ਗਾਲੀ ਜੱਦ ਦੁੱਜਨ ਕੀ ਰੱਦ ਕਰ ਡਾਲੀ ਹੈ।

‘ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ (ਮੱਦ) ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ (ਹੱਦ) ਰੀਤੀ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਗਾਲ਼ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਸੁੱਟੀ ਹੈ।

ਜਾਲੀ ਮੋਹਿ ਜਾਲੀ ਕਾਮ ਕੋਹ ਕੀ ਪ੍ਰਨਾਲੀ ਜਾਂਹਿ,
ਝਾਲੀ ਹੈ ਬਿਸਾਲ ਝਾਲ ਘਾਲ ਭੂਰ ਘਾਲੀ ਹੈ।

‘ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਸਿੰਘਾਂ) ਨੇ ਮੋਹ ਦੀ ਜਾਲੀ ਤੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ (ਪ੍ਰਨਾਲੀ) ਪੀੜ੍ਹੀ (ਵੰਸ਼ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ) (ਜਾਲੀ) ਸਾੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਬੜੀ ਕਸਵੱਟੀ ਸਹਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਮਾਲੀ ਹੈਂ ਸੁ ਧ੍ਰਮ ਕੇ ਸੁਕ੍ਰਮ ਕੇ ਸੰਭਾਲੀ ਸਦਾ,
ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਪਾਲੀ ਸੁਣ ਪ੍ਰਣ ਕੇ ਬਿਸਾਲੀ ਹੈ।

‘ਚੰਗੇ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਲੀ ਹਨ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ (ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ) ਪ੍ਰਣ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਚਾਲੀ ਹੈ ਨਿਰਾਲੀ ਚਾਲ ਟਾਲੀ ਹੈ ਕੁਚਾਲੀ ਜਾਂਹਿ,
ਦੇਗ ਤੇਗ ਵਾਲੀ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲੀ ਹੈ।

‘ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) (ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ) ਅਣੋਖੀ ਚਾਲ ਚਲਾਈ ਹੈ, ਅਤੇ (ਮਨਮਤਿ ਦੀ) ਖੋਟੀ ਚਾਲ ਮੇਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਲੰਗਰ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਮਾਲਕ (ਧਨੀ) ਐਸਾ ਖਾਲਸ ਪੰਥ ਅਕਾਲੀ (ਇਕ ਅਕਾਲ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ) ਹੈ।

॥ ੧੮ ॥

ਆਜਿਜ ਨਿਵਾਜ ਹੈਂ, ਗਦੀਮਨ ਗੁਦਾਜ ਹੈਂ,
ਕਿ ਤਾਜ ਹੈਂ ਦੁਨੀਨ ਕੇ, ਯਤੀਮਨ ਕੇ ਪਾਲ ਕੇ।

¹(ਸਿੰਘ) ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਗਨੀਮਨ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਗੁਦਾਜ) ਗਾਲ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ (ਤਾਜ) ਮੁਕਟ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ) ਹਨ, ਯਤੀਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਆਜਮ ਅਜੀਮ ਹੈਂ ਫਹੀਮ ਹੈਂ ਕਰੀਮ ਧੀਮ,
ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ਬੀਮ ਸੱਤੁਨ ਕੇ ਸਾਲ ਕੇ।

¹(ਸਿੰਘ) ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ, (ਫਹੀਮ) ਅਕਲ ਵਾਲੇ, (ਕਰੀਮ) ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ (ਧੀਮ) ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, (ਰਹੀਮ) ਤਰਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਬੀਮ) ਭਿਆਨਕ (ਸਾਲ ਕੇ) ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਆਲਮ ਅਮੀਰ ਪਾਕ ਰੋਸ਼ਨ ਜਮੀਰ ਪੀਰ,
ਕਰਮ ਕਬੀਰ ਦਸਤਗੀਰ ਹੈਂ ਕਮਾਲ ਕੇ।

¹(ਆਲਮ) ਇਲਮ ਵਾਲੇ, (ਅਮੀਰ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ, (ਪਾਕ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ, (ਰੋਸ਼ਨ ਜਮੀਰ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ, (ਪੀਰ) ਪੂਜਨੀਕ, (ਕਰਮ ਕਬੀਰ) ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ) (ਕਮਾਲ ਕੇ) ਬਹੁਤੇ (ਦਸਤਗੀਰ) (ਹੱਥ ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ) ਮਦਦਗਾਰ ਹਨ।

ਫਾਜ਼ਲ ਫਲੱਯਤ ਸ਼ਰੱਯਤ ਜ਼ਹੀਰ ਬੀਰ,
ਪੇਖੀਏ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਿੰਘ ਬਾਲਕੇ ਅਕਾਲ ਕੇ।
॥ ੧੯ ॥

¹(ਫਾਜ਼ਲ) ਵਿਦਵਾਨ, (ਫਲੱਯਤ ਸ਼ਰੱਯਤ) ਧਰਮ ਦੇਰਸਤੇ ਦੇ (ਜ਼ਹੀਰ) ਸਫਲ ਵਕਤੇ ਤੇ ਸੂਰਮੇਂ ਹਨ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਹਨ।

ਜਾਂ ਕੀ ਤੇਗ ਹਿੰਮਤ ਕੀ ਕਿੰਮਤ ਬਖਾਨੈ ਕੌਨ,
ਸਿੰਮਤ ਸਭੀ ਮੈਂ ਸਾਫ ਸੁਜਸ ਬਿਥਾਰਾ ਹੈ।

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਸਿੰਘਾਂ) ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਦੀ (ਕਿੰਮਤ) ਕੀਮਤ ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ (ਸਿੰਮਤ) ਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਤੇ ਚੰਗਾ ਜਸ ਫੈਲਾਇਆ ਹੈ।

ਗਾਰਾ ਹੈ ਮਹੀਪਤ ਮਲੇਛ ਤੇਜ ਤੂਕਨ ਕੇ,
ਪਾਰਾ ਹਿੰਦੂ ਧੁੱਮ ਔ ਅਧੁੱਮ ਕੇ ਬਿਦਾਰਾ ਹੈ।

¹ਮਲੇਛ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਤੇਜ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ (ਅਧਰਮ) ਪਾਪ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮਸਤ ਮਤੰਗਨ ਤੂਕਿੰਦਨ ਕੇ ਮਾਰਬੇ ਕੇ,
ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਖਾਲਸਾ ਸਵਾਰਾ ਹੈ।

¹ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇਰਾਜਿਆਂ ਰੂਪ ਮਸਤ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਨੂੰ (ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ) ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪ ਸਾਜਿਆ ਹੈ (ਇਹ ਕੀ ਹੈ?)।

ਈਸ਼ ਅਵਤਾਰ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤਾ ਉਦਾਰ ਹੈ,
ਕਿ ਬੀਰ-ਰਸ ਸਾਰ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਉਦਾਰਾ ਹੈ।

¹ਈਸ਼ਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ, ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੇਵਤਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੀਰ-ਰਸ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਖਾਲਸਾ ਹੈ।

॥ ੨੦ ॥

ਗਿਆਨ ਕੇ ਗਹੱਯਾ ਬੀਰ, ਧਿਆਨ ਕੇ ਧਰੱਯਾ ਧੀਰ,
ਨਾਮ ਕੇ ਜਪੱਯਾ ਪੀਰ, ਜਾਹਰ ਜਹਾਨ ਮੈਂ।

ਗਿਆਨ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ; ਧਿਆਨ ਦੇ ਧਰਨ ਵਾਲੇ, ਧੀਰਜਵਾਨ; ਨਾਮ ਦੇ ਜਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੂਜਨੀਕ (ਸਿੰਘ) ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ।

ਗਹਿਰੇ ਗਰੂਰ ਭਰੇ ਗਾਲਬ ਗਨੀਮਨ ਕੇ,
ਗੰਜਬੇ ਕੀ ਗਨਨਾ ਹੈ ਰਾਵਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਮੈਂ।

ਗਹਿਰੇ ਬਹੁਤੇ (ਗਰੂਰ) ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਹੋਏ (ਗਾਲਬ) ਪ੍ਰਬਲ (ਗਨੀਮਨ) ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ (ਗੰਜਬੇ) ਕੱਟਣ ਦੀ (ਗਨਨਾ) ਗਿਣਤੀ ਆਪ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ (ਭਾਵ ਆਪ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨੇ ਅਣਗਿਣਤ ਕੱਟੇ ਹਨ)।

ਜੇਤਿਕ ਤੂਕਾਨਿ ਹੈਂ ਜਹਾਨ ਮੈਂ ਗਿਆਨ ਹਰਿ,
ਹੇਰ ਕੈ ਉਸਾਨ ਵਾਂ ਕੇ ਰਹਿਤ ਨਾ ਠਿਕਾਨ ਮੈਂ।

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਤੁਰਕ ਹਨ, (ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ) ਦੇਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ (ਉਸਾਨ) ਹੋਸ਼ ਟਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ।

ਸ਼ਾਨ ਮੈਂ ਗੁਮਾਨ ਮੈਂ ਨ ਮਾਨ ਦਾਨ ਤਾਨ ਮੈਂ,
ਨ ਖਾਲਸੇ ਸਮਾਨ ਕਹੂੰ ਦੇਖਯੋ ਸੁਨਯੋ ਆਨ ਮੈਂ।
॥੨੧॥

ਸ਼ਾਨ ਮੈਂ) ਵਡਿਆਈ ਵਿੱਚ, (ਗੁਮਾਨ ਮੈਂ) ਖਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਆਦਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ, ਬਲ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸੇ ਵਰਗਾ ਕਿਤੇ ਵੀ (ਆਨ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

ਚਾੜ੍ਹ ਕੈ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਤਾੜ ਕੈ ਸੁਚੇਤੇ ਸਿੰਘ,
ਛਾੜ ਕੈ ਸਮਸੂ ਜੋ ਲਾਵਤੇ ਦਿਵਾਨ ਹੈਂ।

ਜਦੋਂ ਸਿੰਘ ਅਫੀਮਾਂ ਤੇ ਭੰਗ (ਚਾੜ੍ਹ ਕੈ) ਛਕ ਕੇ, (ਸੁਚੇਤੇ) ਜੰਗਲ ਪਾਣੀ (ਤਾੜ ਕੇ) ਹੋ ਕੇ, (ਸਮਸੂ) ਦਾੜ੍ਹੇ (ਛਾੜ ਕੈ) ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਖੇਤ ਗੁਲ ਲਾਲੇ ਸੇ ਬਿਸਾਲੇ ਸੋਭਨੀਕ ਬਾਗੇ,
ਆਯੁਧ ਬਿਲੋਕ ਬੈਰੀ ਦਬਤ ਜਹਾਨ ਹੈਂ।

ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ) (ਬਾਗ) ਪੁਸ਼ਾਕੇ (ਗੁਲ ਲਾਲੇ) ਦੁਪਹਿਰੀਏ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਵਰਗੇ ਬਹੁਤੇ (ਸੋਭਨੀਕ) ਸੋਹਣੇ ਹਨ (ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੇਖ ਕੇ ਜਹਾਨ ਦੇ ਵੈਰੀ ਦਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਦੇਖ ਕੈ ਸਜਾਵਟ ਬਨਾਵਟ ਕੋ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ,
ਰਾਜਨ ਕੀ ਕਹਾਂ, ਜਾਤ ਇੰਦ੍ਰ ਕਾ ਗੁਮਾਨ ਹੈਂ।

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿ (ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ) ਸਜਾਵਟ ਤੇ (ਬਨਾਵਟ) ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਤਾਂ (ਗੱਲ ਹੀ) ਕੀ ਹੈ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਵੀ ਹੰਕਾਰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲਖਤ ਦੇਵ ਆਨ ਹੈਂ ਤੋ ਸਖਤ ਭੁਲਾਨ ਹੈਂ,
ਥਕਤ ਹੋਤ ਭਾਨ ਹੈ ਚਕਤ ਭਗਵਾਨ ਹੈਂ।
॥੨੨॥

ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਦੇਵਤੇ (ਲਖਤ) ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਖਤ ਭੁੱਲ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਭਾਨ) ਸੂਰਜ ਥਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਭਗਵਾਨ) ਵਿਸ਼ਨੂੰ (ਚਕਤ) ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਏ ਜੂ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੀਨ ਦਜਾਲ ਸੁਨੋ,

ਮੇਰੇ ਯੇ ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ ਯਾਦ ਮੈਂ ਧਰੇ ਰਹੋ।

ਮੇਰੇ ਇਹ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇ (ਛੰਦ) ਆਪਣੀ ਯਾਦ 'ਚ ਰੱਖੀ ਰੱਖੋ।

ਖਰੇ ਰਹੋ ਛਾਤੀ ਪੈ ਅਰਾਤੀ ਕੇ ਸਦੀਵ ਦਿਢ,
ਕਰੇ ਰਹੋ ਸੰਤ ਸੇਵ ਦੀਨਨ ਪੈ ਢਰੇ ਰਹੋ।

ਸਦਾ ਪੱਕੇ ਹੋ ਕੇ (ਅਰਾਤੀ) ਵੈਰੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਖੜੇ ਰਹੋ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੋ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਤੇ ਢਲੇ ਰਹੋ ਭਾਵ ਤਰਸ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

ਦੇਸ ਔ ਬਿਦੇਸ ਕੇ ਨਰੇਸਨ ਅਸੇਸਨ ਪੈ,
ਹਾਕਮੀ ਸੁਰੇਸ ਸੀ ਹਮੇਸ਼ ਹੀ ਕਰੇ ਰਹੋ।

ਦੇਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਦੇ (ਅਸੇਸਨ) ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਵਰਗੀ (ਹਾਕਮੀ) ਹਕੂਮਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

ਕਰੇ ਰਹੋ ਭਗਤੀ ਪੈ ਅਰੇ ਰਹੋ ਜਗਤੀ ਪੈ,
ਫਰੇ ਰਹੋ ਯਕਤੀ ਪੈ ਸ਼ਕਤੀ ਸੈਂ ਭਰੇ ਰਹੋ।

ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਰਹੋ (ਪੈ) ਪੁਨਹ (ਜਗਤੀ) ਮੁਲਕ (ਮੱਲਣ ਲਈ) ਅੜੇ ਰਹੋ, ਫੇਰ (ਯਕਤੀ) ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਫਲਦੇ ਰਹੋ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਰਹੋ।

॥੨੩॥

ਤੇਜ ਰਹੋ ਭਾਨ ਸੋਂ ਜਹਾਨ ਪੈ ਅਮਾਨ ਸਦਾ,
ਸਰਦ ਸਸੀ ਸੋਂ ਸਾਰ ਸੁਜਸ ਬਿਬਰੇ ਰਹੋ।

(ਤਰਨ) ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਵੀ ਤੇਜਰਹੋ, ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮਾਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤਰਹੋ, (ਸਰਦ ਸਸੀ) ਸਰਦਰੁੱਤ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੋਂ ਵੀ (ਸਾਰ) ਚੰਗਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਸ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਰਹੋ।

ਤਾਨਾ ਸਾਏਮਾਨਾ ਦੋ ਜਹਾਨਾ ਪੈ ਸੁਭਾ ਸਮਾਨਾ,
ਸਾਤੋ ਅਸਮਾਨਾ ਪੈ ਮਹਾਨਾ ਜਸ ਭਰੇ ਰਹੋ।

ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੇ ਉਪਰ (ਤੁਹਾਡਾ ਜਸ ਦਾ) (ਸਾਇਮਾਨਾ) ਚੰਦੋਆ (ਸੁਭਾ) ਸਵੇਰ ਦੇ (ਸੂਰਜ) (ਸਮਾਨਾ) ਵਰਗਾ ਤਣਿਆ ਰਹੇ, ਸੱਤਾਂ ਅਸਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਜਸ ਨਾਲ ਭਰਦੇ ਰਹੋ।

ਦਾਨ ਕੇ ਬਿਧਾਨ ਸਨਮਾਨ ਗੁਨੀ ਗਾਨ ਕਰੈਂ,
ਧੈਵਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਧਰੇ ਰਹੋ।

ਤੁਹਾਡੇ (ਬਿਧਾਨ) ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਦਾਨ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਗੁਣੀ ਜਨ (ਜਸ) ਗਾਉਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਧੈਵਤ) ਧੀਰਜ ਦੇ (ਪ੍ਰਤਾਪ) ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ (ਪ੍ਰਤਾਪ) ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਦੇ ਰਹੋ।

ਦਰੇ ਰਹੋ ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਜੀ,
ਹਰੇ ਰਹੋ ਭਰੇ ਰਹੋ ਫੂਲੇ ਰਹੋ ਫਰੇ ਰਹੋ ॥੨੪॥

ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਜੀ! ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਲਦੇ ਰਹੋ, (ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ) ਹਰੇ ਰਹੋ (ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ) ਭਰੇ ਰਹੋ (ਧਰਮ ਰੂਪ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ) ਖਿੜੇ ਰਹੋ ਅਤੇ (ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਫਲ ਨਾਲ) ਫਲੇ ਰਹੋ।

ਏਹੀ ਪੰਥ ਲੀਏ ਗੁਰੁ ਤਾਯੋ ਤਪ ਤੇਜ ਅਤਿ,
ਬਿਦਤਾਯੋ ਦੇਵਤਾ ਮਸੰਦ ਮੰਦ ਜਾਲੇ ਹੈਂ।

ਏਸੇ ਪੰਥ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ ਤਪ ਤਾਪਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਦੇਵਤਾ (ਰੂਪ ਪੰਥ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਮਸੰਦ ਸਾੜੇ ਹਨ।

ਘਾਲੇ ਹੈਂ ਕਰਾਲੇ ਜੰਗ ਚਾਲੇ ਹੈਂ ਨਿਰਾਲੇ ਮਗ,
ਨਾਲੇ ਕੇ ਦੁਖਾਲੇ ਰੇਤ ਪਰੇ ਪਗ ਛਾਲੇ ਹੈਂ।

¹ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ ਕੀਤੇ ਹਨ, (ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਵਰਗੇ) ਦੁਖਦਾਈ ਨਾਲੇ ਦੇ ਅਨੋਖੇਰਸਤੇ ਚਲੇ ਹਨ, (ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤੱਤੀ) ਰੇਤ (ਉਪਰ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਚੱਲਣ ਨਾਲ) ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਛਾਲੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ। (ਅ) (ਸਰਸਾ ਨਾਮ) ਨਾਲੇ ਦੇ ਅਨੋਖੇਰਸਤੇ ਚਲੇ ਅਤੇ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਤੱਤੇਰੇਤ (ਵਿੱਚ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਚਲਦਿਆਂ) ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਦੁਖਦਾਈ ਛਾਲੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ।

ਗਾਲੇ ਹੈਂ ਤੂਕਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਟਾਲੇ ਹੈਂ ਗਿਰਿੰਦ ਰਿੰਦ,
ਜੋਰ ਤੇਗ ਤੀਰ ਢਾਲੇ ਭਾਲੇ ਕੇ ਕਮਾਲੈ ਹੈਂ।

¹ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਗਾਲੇ ਹਨ ਤੇ (ਰਿੰਦ) ਜਿੱਦੀ (ਗਿਰਿੰਦ) ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਟਾਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤੀਰਾਂ, ਢਾਲਾਂ, ਬੁਰਛਿਆਂ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ (ਕਮਾਲੇ) ਪੂਰੇ (ਮਾਹਰ) ਹਨ।

ਲਾਲੇ ਗੁਰੂ ਪਾਲੇ ਤਾਲੇ ਵਾਲੇ ਹੈਂ ਉਤਾਲੇ ਭਾਲੇ,
ਬਾਂਕੇ ਬੋਲ ਬਾਲੇ ਰਹੈਂ ਪੰਥ ਕੇ ਬਿਸਾਲੇ ਹੈਂ।
॥੨੫॥

¹(ਲਾਲੇ) ਪਿਆਰੇ ਤੇ (ਤਾਲੇ ਵਾਲੇ) ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨੇ (ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ) ਨੂੰ (ਪਾਲੇ) ਪਾਲ ਕੇ (ਉਤਾਲੇ) ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਤੇ (ਭਾਲੇ) ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ (ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ), ਉਸ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ (ਬਾਂਕੇ) ਬਹੁਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬੋਲ ਬਾਲੇ ਰਹਿਣ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਰਹੇ।

ਮੰਡੜੇ ਰੈਹੈ ਤੇਜ ਮਾਰਤੰਡ ਸੋਂ ਪ੍ਰਚੰਡ ਚੰਡ,
ਰਾਜ ਨਵਖੰਡ ਪੈ ਅਖੰਡਲ ਜੜੋਂ ਕਰੇ ਰਹੋ।

¹(ਮਾਰਤੰਡ) ਸੂਰਜ ਦੇ (ਚੰਡ) ਤੇਜ ਨਾਲੋਂ ਵੀ (ਪ੍ਰਚੰਡ) ਬਹੁਤਾ ਤਿੱਖਾ ਤੇਜ (ਮੰਡੜੇਰੈਹੈ) ਸਜਿਆ ਰਹੇ ਭਾਵ ਚਮਕਦਾ ਰਹੇ, ਨੌਂ ਖੰਡ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ (ਅਖੰਡਲ) ਇੰਦਰ ਵਾਂਗਰਾਜ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਆਪਨੀ ਇਕਾਯਤ ਨਿਹਾਯਤ ਕਫਾਯਤ ਸੋਂ,
ਸਾਤੋਂ ਹੀ ਵਿਲਾਯਤ ਕੇ ਵੀਚ ਮੈਂ ਅਰੇ ਰਹੋ।

¹ਆਪਣੀ (ਕਫਾਯਤ) ਬਹੁਤ (ਨਿਹਾਯਤ) ਜ਼ਿਆਦਾ (ਇਕਾਯਤ) ਏਕਤਾ ਨਾਲ ਸੱਤਾਂ ਹੀ ਵਲਾਇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅੜੇ ਰਹੇ ਭਾਵਰਾਜ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਭਰੇ ਰਹੋ ਆਨੰਦ ਅਛੇਹ ਕੇ ਸਨੇਹ ਵੀਚ,
ਦੇਹ ਗੇਹ ਨੇਹ ਮੈਂ ਬਿਦੇਹ ਸੇ ਖਰੇ ਰਹੋ।

¹(ਗੁਰੂ ਦੇ) (ਅਛੇਹ) ਬਹੁਤੇ (ਬਿਦੇਹ) ਜਨਕ ਵਾਂਗ (ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ) (ਖਰੇ ਰਹੇ) ਵਰਤੋਂ।

ਦਰੇ ਰਹੋ ਗਾਲਬ ਗਨੀਮਨ ਕੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ!
ਸੇਜ ਸਦਾ ਸੁਖ ਕੀ ਪੈ ਸੁਫਲ ਫਰੇ ਰਹੋ ॥੨੬॥

¹ਹੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ! (ਗਾਲਬ) ਪ੍ਰਬਲ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦਲਦੇ ਰਹੋ, ਸੁਖ ਦੀ ਸੇਜਾ ਉਪਰ ਸਦਾ ਚੰਗੇ (ਗੁਣਾਂ ਦੇ) ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਫਲਦੇ ਰਹੋ।

ਵਾਹਿਨ! ਸਿੰਗਾਰੇ ਰਹੈਂ ਬਾਜਤੇ ਨਗਾਰੇ ਰਹੈਂ,

¹(ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਆਦਿ) ਸਵਾਰੀਆਂ।

ਬੈਰੀ ਭੂਮਿ ਡਾਰੇ ਰਹੈਂ ਜੇ ਧਰੱਯਾ ਤਾਜ ਕੇ।

ਸੰਗਤੈਂ ਅਵਾਦ ਰਹੈਂ। ਆਵਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਰਹੈਂ,
ਅਤਿ ਅਹਿਲਾਦ ਰਹੈਂ ਯਾਦ ਮੈਂ ਸੁਕਾਜ ਕੇ।।
ਗਾਦੀਆਂ ਅਟੱਲ ਰਹੈਂ ਚੌਕੀਆਂ। ਅਚੱਲ ਰਹੈਂ,
ਬੁੰਗੇ ਝਲਾ ਝੱਲ ਰਹੈਂ ਸਹਤ ਸਮਾਜ ਕੇ।।

ਲਾਗਤੇ ਦਿਵਾਨ ਰਹੈਂ ਗਾਵਤੇ ਸੁਜਾਨ। ਰਹੈਂ
ਝੁਲਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰਹੈਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ॥੨੭॥
ਭਾਰੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਸੈਂ ਚਢਾਈ ਧਾਂਕ ਪੌਸਨ ਕੀ,
ਝੰਡਨ ਕੀ ਝੁਲਨ ਸੋਂ ਬੋਲਤੇ ਨਕੀਬ ਰਹੈਂ।।

ਗਾਲਬ ਗਨੀਮਨ ਕੇ ਗੋਲਨ ਪੈ ਗੋਲੇ ਹਨ,
ਗੰਜੈਂ ਗਢ ਗਾਢੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਵਤੇ ਗਰੀਬ ਰਹੈਂ।।

ਗਾਯਕ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਬੈਦ ਜੋਤਸ਼ੀ ਮਹੰਤ ਸੰਤ,
ਪੰਡਤ ਕਵੀਸ। ਮਾਨ² ਪਾਵਤੇ ਸਦੀਵ ਰਹੈਂ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਲਾਡਲੇ ਛਬੀਲੇ ਛੈਲ।,
ਖਾਲਸੇ ਰੰਗੀਲੇ। ਪਜਾਰੇ ਏਤੇ² ਚਿਰੰਜੀਵ ਰਹੈਂ

॥੨੮॥

ਸ੍ਰੈਯਾ:

ਬਜਤੇ ਰਹੈਂ ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹ ਸਦਾ,
ਗਜਤੇ ਰਹਿੰ ਬਾਜ ਮਤੰਗ ਦ੍ਰਾਰੇ।।

ਸਜਤੇ ਸੁਖ ਸਾਜ ਰਹੈਂ ਸਭਿ ਹੀ,
ਭਜਤੇ ਰਹਿੰ ਦੁੱਜਨ ਦੇਖਿ ਡਰਾਰੇ।।

।ਜਿਹੜੇ ਵੈਰੀ ਸਿਰ ਤੇ ਤਾਜ (ਮੁਕਟ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ
(ਉਹ) ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗੇਰਹਿਣ।

।ਸੰਗਤਾਂ ਵਧਦੀਆਂਰਹਿਣ।

।ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਰਹੇ।

।ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥੇ।

।ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਸਹਿਤ ਬੁੰਗੇ (ਝਲਾ ਝੱਲ)
ਚਮਕਦੇਰਹਿਣ। (ਬੁੰਗਾ- ਫੌਜ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਹੁਣ ਸਿੰਘਾਂ
ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ।)

।ਚਤੁਰ (ਰਾਗੀ)।

।ਭਾਰੀ (ਧੂਮ ਧਾਮ) ਉਤਸ਼ਵ ਦੇ ਭੀੜ ਭੜਕੇ ਨਾਲ (ਫੌਜਾਂ
ਦੀ) ਚੜ੍ਹਾਈ (ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ)। ਪੌਸਿਆਂ ਦੀ (ਅਵਾਜ਼ ਦਾ)
(ਧਾਂਕ) ਦਬਦਬਾ (ਵਧਦਾ ਰਹੇ), ਝੰਡਿਆਂ ਦੇ ਝੁਲਣ ਨਾਲ
ਨਕੀਬ (ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਅਵਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਬੋਲਦੇਰਹਿਣ।

।(ਗਾਲਬ) ਪ੍ਰਬਲ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ (ਗੋਲਨ) ਟੋਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਗੋਲੇ
ਮਾਰ ਕੇ (ਗਾਢੇ) ਤਕੜੇ (ਗਢ) ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ (ਗੰਜੈਂ)
ਤੇੜਦੇਰਹਿਣ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ (ਦੇਂਦੇ)
ਰਹਿਣ।

।ਚਤੁਰ-ਗਵੱਯੇ।

।ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਵੀ।²ਆਦਰ।

।(ਛਬੀਲੇ) ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ (ਛੈਲ) ਸੁੰਦਰ।

।ਅਨੰਦ ਵਾਲੇ।²ਇਤਨੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ।

।(ਹੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ) (ਦੀਹ) ਭਾਰੀ ਪੌਸੇ ਸਦਾ ਵਜਦੇ
ਰਹਿਣ ਤੇ ਬੁਹਿਆਂ ਉੱਤੇ (ਬਾਜ) ਘੋੜੇ ਤੇ (ਮਤੰਗ) ਹਾਥੀ
ਗਜਦੇ ਰਹਿਣ।

।ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਾਮਾਨ ਸਜਦੇਰਹਿਣ, (ਦੁੱਜਨ) ਵੈਰੀ
(ਤੁਹਾਡਾ) (ਡਰਾਰੇ) ਭਿਆਨਕ (ਰੂਪ) ਦੇਖ ਕੇ

ਤਜਤੇ ਰਹਿੰ ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਗਹਿ ਕੈ,
ਭਜਤੇ ਰਹਿੰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਨਾਮ ਉਦਾਰੇ।

ਅਜ ਤੈ ਪੁਨ ਆਦਿਕ ਦੇਵ ਸਭੈ,
ਕਜਤੇ ਪੜਦੇ* ਰਹਿੰ ਨੀਤ ਤੁਮਾਰੇ। **॥੨੯॥**

ਬਹੁ ਝੂਲਤ ਝੰਡੇ ਅਖੰਡੇ ਰਹੈਂ,
ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸੁਖ ਮੰਡੇ ਰਹੈਂ।

ਪਿਖ ਕੈ ਮੁਖ ਪੰਡੇ ਰਹੈਂ ਅਰਿ ਕੇ,
ਡਰ ਕੇ ਗਰਕੇ ਉਰਿ ਕੰਡੇ ਰਹੈਂ।

ਮਨ ਮੰਡੇ ਰਹੈਂ ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਵਿਖੇ,
ਸਮ ਸੂਰਜ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡੇ ਰਹੈਂ।

ਖਲ ਖੰਡੇ ਰਹੈਂ ਅਰਿ ਦੰਡੇ ਰਹੈਂ,
ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਮਹੈਂ ਜਸ ਮੰਡੇ ਰਹੈਂ। **॥੩੦॥**

ਹਿਤ ਜਜੋਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਹਰਜੋ ਹਿਰਨਾਛਸਾ,
ਜੈਸ ਦਰੋਪਤੀ ਲਾਜ ਰਖਾਈ।
ਹਿਤ ਪਾਂਡਵ ਖਾਂਡਵ* ਦਾਹ ਕਰਜੋ,

ਹਿਤ ਦਾਸਨ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਨਚਾਈ।

ਭੱਜਦੇਰਹਿਣ।

¹ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਛੱਡਦੇ ਰਹੋ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

¹(ਅੱਜ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ ਪੁਨਹ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪੜਦੇ ਢੱਕਦੇਰਹਿਣ। *ਇਹ ਗੱਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਿੰਘ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੜਦਾ ਢੱਕਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

¹(ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ) ਬਹੁਤੇ ਝੰਡੇ (ਅਖੰਡੇ) ਇਕਰਸ ਝੂਲਦੇਰਹਿਣ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖ (ਮੰਡੇ) ਸਜੇਰਹਿਣ।

¹(ਤੁਹਾਨੂੰ) ਦੇਖ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ (ਪੰਡੇ) ਪੀਲੇਰਹਿਣ, ਡਰ ਦੇ ਕੰਡੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ (ਗਰਕੇ) ਖੁੱਭੇਰਹਿਣ। (ਗਰਕ- ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ, ਧਸਿਆ ਹੋਇਆ, ਖੁੱਭਿਆ ਹੋਇਆ।)

¹ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਨ (ਮੰਡੇ) ਸਜੇਰਹਿਣ, ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ (ਤੁਹਾਡਾ) ਤੇਜ ਤਿੱਖਾ ਰਹੇ।

¹(ਖਲ) ਮੂਰਖ ਭਾਵ ਜ਼ਾਲਮ (ਖੰਡੇ) ਨਾਲ (ਟੁਕੜੇ) ਹੋਏਰਹਿਣ, ਵੈਰੀ (ਤੁਹਾਡੇ) (ਦੰਡੇ) ਡੰਡ (ਸਜਾ) ਹੇਠਰਹਿਣ, ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿੱਚ (ਤੁਹਾਡਾ) ਜਸ (ਮੰਡੇ) ਫੈਲਿਆ ਰਹੇ।

¹ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ (ਦੀਰੱਖਿਆ ਲਈ) ਹਰਨਾਖਸ਼ ਮਾਰਿਆ।

*ਖਾਂਡਵ ਬਣ- ਕਾਲਕਾ ਪੁਰਾਣ ਤੇ ਪਦਮ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਂਡਵੀ ਨਗਰੀ ਦੇ ਉਜੜ ਜਾਣ ਪੁਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦਾ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ (ਬਣ) ਜੰਗਲ, ਜੋ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਸਥ (ਪੁਰਾਣੀ ਦਿੱਲੀ) ਦੇ ਪਾਸ ਸੀ। ਇਹ ਬਣ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਸੀ। ਪਰ ਮਹਾਂ-ਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬਣ ਅਸੂਰਥ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੀ ਅਰਥਾਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁਜ਼ੱਫਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਮੇਰਠ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਇਹ ਜੰਗਲ ਸੀ।

¹ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਾਸਤੇ (ਅਗਨੀ ਦੇਵਤਾ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ)

ਖਾਂਡਵ ਬਣ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦਾਸਾਂ ਵਾਸਤੇ (ਸ਼ਿਵ ਨੇ) ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਨੱਚਿਆ। (ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ-ਤੁੰਡ ਰਿਖੀ ਦੀ ਨਾਚ ਦੀਰੀਤੀ, ਉਛਲਵਾਂ ਨਾਚ, ਕੁਦਾੜੀਆਂ ਮਾਰਕੇ ਨੱਚਣਾ। ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਨਾਚ 'ਤਾਂਡਵ' ਹੈ ਤੇ ਇਸੜੀਆਂ ਦਾ ਨਾਚ 'ਜਾਸੜ' ਹੈ, ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਚ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਹੈ)।

ਭਰਿ ਟਾਂਡਵ ਹੇਤ ਕਬੀਰ ਅਏ,
ਰਿਖ ਮਾਂਡਵ ਕੀ ਜਿਮ ਲਾਜ ਰਖਾਈ।

‘ਕਬੀਰ (ਦਾ ਜੱਗ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨ) ਲਈ ਜਿਵੇਂ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ) (ਟਾਂਡਾ) ਗੂਣਾਂ (ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ) ਭਰ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਮਾਂਡਵ ਰਿਖੀ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਲੱਜਿਆਰੱਖੀ।

ਤਜੋਂ ਹਰਿ ਗਜਾਨ ਸਦੀਵ ਅਕਾਲ, ਰਖੈ ਗੁਰੂ ਪੰਥ
ਕੀ ਲਾਜ ਵਡਾਈ ॥੩੧॥

ਕਬਿੱਤ:

ਜੈਸੇ ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਹੂੰ ਕੀ ਦੀਨਤਾ ਬਿਦਾਰੀ ਬੇਗ,
ਦੇਗ ਤੇਗ ਧਨੀ ਪੰਥ ਪੇਖੀਏ ਮਹਾਈ ਹੈ।

‘ਜਿਵੇਂ ਦੀਨਾ ਬੇਗ ਸੂਬੇ ਜਲੰਧਰ ਦੀ (ਹੇ ਪੰਥ ਤੁਸਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ) (ਦੀਨਤਾ) ਉਦਾਸੀ (ਬੇਗ) ਛੇਤੀ ਨਾਸ ਕੀਤੀ। ਲੰਗਰ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪੰਥ ਮਹਾਨ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ।

ਨਾਸ ਕੈ ਰੁਤਾਸ ਕੇ ਖਵਾਸ ਖਾਂ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਕਾ,
ਪੂਰਿ ਆਸ ਖਾਸ ਹਿੰਦੁ ਹੱਦ ਰਖਵਾਈ ਹੈ।

‘ਕਿਲਾਰੁਹਰਾਸ (ਜਿਲ੍ਹਾ ਜਿਹਲਮ) ਦੇ ਖਵਾਸ ਖਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਕੇ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਖਾਸ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕੀਨੋ ਵਡਭਾਗ ਸੋਢੀ ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਕੇ ਜਜੋਂ,
ਬੰਦ ਅਫਗਾਨ ਖਾਂ ਜਹਾਨ ਤੈ ਛੁਡਾਈ ਹੈ।

‘ਜਿਵੇਂ ਸੋਢੀ ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ (ਅਫਗਾਨ) ਪਠਾਣ ਜਹਾਨ ਖ਼ਾਨ ਦੀ (ਬੰਦ) ਕੈਦ 'ਚੋਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਦਿਜਾ ਕੀ ਪਜਾਰੀ ਨਾਰੀ ਹੇਤ ਜਜੋਂ ਕਸੂਰ ਮਾਰੀ,
ਫੇਰ ਮੇਰੀ ਬੇਰ ਪੰਥ ਦੇਰ ਕਜੋਂ ਲਗਾਈ ਹੈ
॥੩੨॥

‘ਬ੍ਰਾਹਮਣ।

ਮਾਰਜੋ ਖਾਨ ਜਜੋਂ ਬਜੀਰਾ ਜਾਂ ਕੋ ਬੁਰਾ ਥੋ
ਵਤੀਰਾ।

‘ਦਸਤੂਰ, ਰਹੁ-ਰੀਤ, ਢੰਗ, ਤ੍ਰੀਕਾ, ਵਰਤਾਰਾ।

ਲੀਓ ਗੁਰੂ ਜਾਦਜੋਂ ਕਾ ਬੈਰ ਬਿਨਾ ਦੇਰੀ ਹੈ।
ਦਾੜੀਆਂ ਉਪਾੜੀਆਂ। ਪਹਾੜੀਆਂ ਕੀ ਜੈਸੇ ਤੁਮ,
ਲਾੜੀਆਂ ਉਘਾੜੀਆਂ ਕੈ ਤਾੜੀਆਂ ਵਧੇਰੀ ਹੈਂ।

‘ਪੱਟੀਆਂ।

‘(ਲਾੜੀਆਂ) ਇਸੜੀਆਂ (ਉਘਾੜੀਆਂ) ਬੁਰਕਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਤਾੜਨਾਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਗਾਰੀ ਹੈ ਗੁਮਾਨੀਆਂ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਕੀ ਸੈਨ ਜੜੋਂ,
ਕੁੱਤਨ ਕੁਪੱਤਨ ਕੀ ਬੋੜ ਦਈ ਬੇਰੀ ਹੈ।

¹ਜਿਵੇਂ ਤੁਸਾਂ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਗਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ
ਕੁਪੱਤੇ ਚੁਗੱਤਿਆਂ (ਮੁਗਲਾਂ ਦੇਰਾਜ) ਦੀ ਬੇੜੀ ਡੋਬ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਏ ਜੂ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਪਾਲਸਾ ਹਿੰਦਾਨ,
ਅਬਿ ਮੇਰੀ ਬੇਰੀ ਕਾਹੇ ਕੋ ਲਗਾਈ ਏਤੀ ਦੇਰੀ ਹੈ

॥ ੩੩ ॥

ਐਸੀ ਐਸੀ ਬਾਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਖਯਾਤ ਜਬਿ,
ਨੀਤਿ ਪਰਤੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਾਗੀ ਦਿਜ ਗਾਈ ਹੈ।

¹ਰਾਜ-ਨੀਤੀ ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਿੱਚ (ਪਾਗੀ) ਰੰਗੀਆਂ
ਹੋਈਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ (ਗੱਲਾਂ) ਕਹੀਆਂ।

ਸੁਨ ਕਰਿ ਖਾਲਸੇ ਬਿਸਾਲਸੇ¹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ,
ਨਿੱਜ ਜਸ ਸੰਗ ਮਿਲੀ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਭਾਈ ਹੈ।
ਦੀਨ ਬੰਧੂ² ਦੀਨ ਦਜਾਲ ਬਿਰਦ² ਸੰਭਾਲ ਨਿਜ,
ਦਾਰਦੀ ਦੁਖਾਰੋ ਦੀਨ ਦੇਖ ਦਿਜ ਤਾਂਈਂ ਹੈ।

¹ਬਹੁਤ।

¹ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧੀ (ਸਹਾਇਕ)। ²ਧਰਮ, ਸੁਭਾਵ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਾਈਂ ਦਲਿਦ੍ਰੀ, ਦੁਖੀ ਤੇ ਉਦਾਸ ਦੇਖ ਕੇ।

¹ਪਰਉਪਕਾਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ।

ਔਰ ਪਰਮਾਰਥ ਸ੍ਰਾਰਥ¹ ਪਛਾਨ ਵਡ,
ਭਏ ਸਭਿ ਤਜਾਰ ਨੈਕ ਬਾਰ¹ ਨ ਲਗਾਈ ਹੈ

¹ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਵੀ ਦੇਰੀ।

॥ ੩੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਲੂਵਾਲੀਏ ਬਿਸਾਲ ਬੀਰ,
ਖਰੇ ਹੋਇ ਖਾਸ¹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾ ਦਈ।
ਸੁਨਿ ਅਰਦਾਸ ਪੰਥ ਚਢਿਓ ਹੁਲਾਸ¹ ਸਭਿ,
ਦੁੰਦਭੀ¹ ਬਜਾਇ ਔ ਗਜਾਇ ਫਤੇ ਕੈ ਤਈਂ।
ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ
ਗੈਬਾ¹,

¹ਆਪ।

¹ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

¹ਧੌਂਸਾ।

¹ਅੱਲ ਸੀ।

ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤੈ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨੱਕਈ।
ਰਾਮਗੱਢੀਏ ਘਨੱਈਏ ਇੱਤਜਾਦਿ ਸਰਦਾਰ,
ਛੋਟੇ ਵਡੇ ਭਏ ਤਜਾਰ ਖੁਸ਼ੀ ਸਭਿ ਕੇ ਛਈ।

¹ਨਕਈ ਮਿਸਲ ਦੇ।

¹ਫੈਲ ਗਈ।

॥ ੩੫ ॥

ਸ੍ਰੈਯਾ:

ਬਹੁ ਮੇਲ ਚਮੁੰ ਚਤੁਰੰਗਨਿ¹ ਸਿੰਘ,
ਚਢੇ ਜਬਿ ਆਯੁਧ ਕੋ ਸਜ ਕੈ।
ਕਰਿ ਕੈ ਅਰਦਾਸਿ ਗਜਾਇ ਫਤੇ,

¹ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਫੌਜ।

ਦਿਸ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਚਲੇ ਗਜ ਕੈ।
ਕਢਿ ਨੀਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰੇ ਅਗਵਾਨ,
ਸੁ ਦੁੰਦਭਿ ਦੀਹ ਬਡੇ ਬਜ ਕੈ।

ਮਗ ਬੋਲ ਨਕੀਬ¹ ਅਜੀਬ² ਚਲੇ,
ਬਹੁ ਦੇਤ ਗਰੀਬ ਖੁਸ਼ੀ ਰਜ ਕੈ ॥੩੬॥

ਇਤ ਸਿੰਘ ਜਰਾਰ¹ ਅਪਾਰ ਬਲੀ,
ਬਿਸੀਆਰਨ ਕੋ¹ ਪਿਖ ਕੈ ਸੁਨ ਕੈ।
ਡਰ ਕੇ ਧਰ ਕੇ ਉਰ ਦੁੱਜਨ ਕੇ¹,

ਪਛਤਾਤ ਮਹਾਂ ਸਿਰ ਕੋ ਧੁਨ ਕੈ।
ਤਜ ਕੈ ਨਿਜ ਧਾਮ ਗਰਾਮਨ ਕੋ,
ਭਜ ਕੈ ਮਗ ਲੀਨ ਕਹੈ ਗੁਨ ਕੈ।
ਅਬਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਬਲਾਯਤ¹ ਕੇ,

ਤੁਰਕਾਨ ਕੋ ਸਿੰਘ ਹਤੈ¹ ਚੁਨ ਕੈ ॥੩੭॥
ਯੋਂ ਹਲਚਾਲ ਬਿਸਾਲ ਭਈ,
ਭੁਵਚਾਲ ਕਮਾਲ ਮਨੋ ਪਰਗੋ।

ਸਭਿ ਹਿੰਦੁ ਨਰਿੰਦੁ ਗਰਿੰਦੁ ਤੂਕਿੰਦੁ
ਬਰਿੰਦੁ ਬੁਲਿੰਦੁ ਮਨੈ ਡਰਗੋ।

ਤਜਿ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਕੰਦਰ ਅੰਦਰ,
ਧਾਇ ਧਸੇ ਬਨ ਬੇਹਰ ਗੋ।

ਪਰਗੋ ਜਨੁ ਮੁੰਡ ਮਸਾਨ ਤੂਕਾਨਨਿ,
ਮਾਨ ਗੁਮਾਨ ਸਭੈ ਜਰਗੋ ॥੩੮॥

ਇਮ ਪੰਥ ਚਢਯੋ ਜਬਿ ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰਕ,
ਗਾਰਕ ਬੈਰਿਨ ਪਾਰਕ ਦੀਨੈ।

¹ਚੰਗੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਕੱਢ ਕੇ ਅੱਗੇ ਕਰ ਲਏ, (ਦੀਹ) ਵੱਡੇ ਧੌਂਸੇ (ਬਡੇ) ਬਹੁਤ ਵਜਾ ਕੇ।

¹ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਬੋਲਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ। ²ਅਸਚਰਜ।

¹ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ (ਰਜ ਕੈ) ਬਹੁਤੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਲੜਾਕੇ।

¹ਬਹੁਤੀਆਂ (ਸਿੰਘਾਂ) ਨੂੰ।

¹(ਦੁੱਜਨ) ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ (ਉਰ) ਕਲੇਜੇ ਡਰ ਕੇ ਧੜਕਣ ਲੱਗ ਪਏ।

¹ਸਿਰ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ (ਮਾਰ ਕੇ)।

¹ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਦੇਸ। (ਉਦੋਂ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।)

¹ਮਾਰਨਗੇ।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤੀ ਹਲਚਲੀ ਹੋ ਗਈ, ਜਾਣੇ (ਕਮਾਲ) ਬਹੁਤਾ ਭੁਚਾਲ ਪੈ ਗਿਆ।

¹ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂਰਾਜੇ, ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮਨ ਵਿੱਚ (ਬੁਲਿੰਦ) ਬਹੁਤੇ ਡਰ ਗਏ।

¹ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਦਰਾਂ ਤੇ (ਬਨ ਬੇਹਰ) ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਅੰਦਰ ਦੌੜ ਕੇ (ਧਸੇ) ਵੜ ਗਏ।

¹ਜਾਣੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਮਸਾਣ ਪੈ ਗਿਆ, ਮਾਣ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਸਾਰਾ ਸੜ ਗਿਆ। (ਮਸਾਣ ਸਿਰ ਪਾਉਣਾ- ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਹੱਡੀ ਪੀਸ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਧੂਣ ਦੇਣੀ।)

¹ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਔਰ ਲੁਟੇਰੇ ਬਧੇਰੇ ਮਿਲੇ ਸੰਗਿ,
ਲੂਟਤ ਗਾਮ ਚਲੇ ਮਗਿ ਪੀਨੈ।
ਜੇ ਅਕੜੈਂ ਪਕੜੈਂ ਤਿਨ ਕੇ,
ਤਕੜੈਂ ਅਕੜੈਂ ਕਢ ਹੈਂ ਕਰਿ ਖੀਨੈ।

‘ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ (ਪੀਨੈ) ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ।

‘ਜਿਹੜੇ ਆਕੜਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਤਕੜੈਂ)
ਬਹੁਤੇ ਆਕੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ (ਖੀਨੈ) ਦੁਖੀ ਕਰ ਕੇ (ਘਰਾਂ
‘ਚੋਂ ਬਾਹਰ) ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਦੈ ਨਜ਼ਰਾਂ ਮਿਲ ਹੈਂ ਜੇਊ ਆਇ,
ਮਿਲਾਇ ਲਹੈਂ ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਜ ਚੀਨੈ ॥ ੩੯ ॥
ਦਲ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰ ਬਿਹੱਦਾ ਚਢੇ,
ਜਨੁ ਬੱਦਲ ਭਾਦਵ ਘੋਰ ਉੱਠੇ।

‘ਆਪਣੇ ਜਾਣ ਕੇ।

‘ਬਹੁਤੇ।

‘ਜਿਵੇਂ ਭਾਦੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ (ਘੋਰ) ਭਿਆਨਕ ਬੱਦਲ ਉੱਠੇ
ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਧਰ ਕੀ ਗਤਿ ਨਾਉ ਸਮਾਨ ਭਈ,
ਦਹਿਲੇ ਦਿਲ ਦਿੱਗਜ ਧੀਰ ਛੁੱਟੇ।

‘ਧਰਤੀ ਦੀ (ਗਤਿ) ਹਾਲਤ (ਨਾਉ) ਬੇੜੀ ਵਾਂਗ ਹੋ ਗਈ,
ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ (ਦਹਿਲੇ) ਕੰਬ ਗਏ ਤੇ ਧੀਰਜ
ਛੁੱਟ ਗਈ।

ਨਭ ਧੂਰਿ ਭਰੀ ਦਬ ਸੂਰ ਗਯੋ,
ਸਭਿ ਹੂਰ ਕਹੈਂ ਥਵ ਜੰਗ ਕੁੱਠੇ।

‘ਅਕਾਸ਼ ‘ਚ ਧੂੜ ਭਰ ਗਈ, ਸੂਰਜ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ ਸਾਰੀਆਂ
ਹੂਰਾਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੰਗ ਵਿੱਚ (ਕੁੱਠੇ) ਕੁਹਣਾ (ਥਵ)
ਹੋਵੇਗਾ ਭਾਵ ਸੂਰਮੇਂ ਮਰਨਗੇ।

ਮੁਖ ਕੂਰਨ ਕੇ ਤਬਿ ਪੀਰੀ ਪਰੀ,
ਅਰਿ ਕੇ ਸੁਖ ਗੇ ਦੁਖ ਆਇ ਵੁੱਠੇ ॥ ੪੦ ॥

‘(ਕੂਰਨ) ਕਾਇਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ (ਪੀਰੀ) ਪੀਲੱਤਣ ਪੈ ਗਈ,
ਵੈਰੀ ਦੇ ਸੁੱਖ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਦੁੱਖ ਆ ਵਰ੍ਹੇ।

ਕਬਿੱਤ:

ਸ਼ਹਿਰ ਸਹਾਰਨ ਔ ਮੀਰਾਂ-ਪੁਰਿ ਦੇਬਨ,
ਮੁਜੱਫਰ ਨਗਰ ਆਦਿ ਕਸਬੇ ਅਪਾਰ ਹੈਂ।
ਲੂਟ ਕੂਟ ਸਿੰਘਨ ਉਜਾਰ ਕੈ ਬਿਗਾਰੇ ਡਾਰੇ,
ਮਾਲਕ ਮੁਲਕ ਭਾਰੇ ਕਰੇ ਅਵੇਜਾਰ ਹੈਂ।
ਢਿਗ ਮਗਲੌਰ ਜਲਾਬਾਦ ਜੋ ਲੁਹਾਰੀ ਗੌਰ²,
ਸੋਊ ਜਬਿ ਘੇਰਜੋ ਜਾਇ ਪਰੀ ਤਬਿ ਸਾਰ ਹੈ।
ਲੋਗ ਤਹਾਂ ਵਾਰ ਹੈਂ ਨੁਵਾਬ ਕੇ ਧਿਕਾਰ ਹੈਂ,
ਸੁ ਗਾਰੀਆਂ ਨਿਕਾਰ ਹੈਂ ਕੁਕਰਮ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਹੈਂ
॥ ੪੧ ॥

‘ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰ।

‘ਵਿਗਾੜ ਸੁੱਟੇ।

‘ਦੁਖੀ।

‘ਮਗਲੌਰ (ਸ਼ਹਿਰ) ਕੋਲ। ²ਵੱਡਾ (ਕਸਬਾ)।

‘ਤਦੋਂ ਖ਼ਬਰ ਹੋਈ।

‘ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ।

ਸੁਨ ਕੈ ਜਲਾਲ-ਦੀਨ ਖੀਨ ਹੈ ਮਲੀਨ ਮਨਿ¹,
 ਦੀਨ¹ ਭਯੋ ਦੁਖੀ ਤਨ ਧਨ ਤੈ ਉਦਾਸ ਹੈ।
 ਮਨ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰ ਕੈਹੈ ਭਾਗੇ ਕੋ ਨ ਜਾਨ ਦੈਹੈ,
 ਸੂਰਬੀਰ ਬਲੀ ਯੇ ਹੈਂ ਸਿੰਘ ਸੁਨੇਰਾਸ¹ ਹੈਂ।
 ਨਿਜ ਕਾਮ ਯਾਦ ਲਜਾਇ¹ ਪਛੁਤਾਇ ਪਾਇ ਦੁਖ,
 ਹਾਇ ਹਾਇ ਗਾਇ¹ ਦਾਇ ਮਾਰੈਗੇ ਤ੍ਰਾਸ ਹੈ²।
 ਤਾਂ ਤੇ ਏਹੀ ਕਰੋ ਅਬਿ ਆਗੇ ਹੋਇ ਲਰੋ ਮਰੋ
 ਦੀਨ ਕੋ ਮਿਲਾਇ¹ ਕਰੋ ਜੰਗ ਚਢਿ ਖਾਸ ਹੈ²

॥ ੪੨ ॥

ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਕੀ ਬਾਮ¹ ਪੀਯ² ਛੋਡਿ ਔਰ ਕਾਮ,
 ਜਾਇ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਸਾਮ¹ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨਨ² ਬਚਾਇ
 ਲੈ।

ਦੀਨ ਦਜਾਲ ਸੁਨ-ਪਾਲ¹ ਨਾਮ ਸੁਨਯੋ ਸਿੰਘਨ
 ਕਾ,
 ਦੈ ਕੈ ਦਿਜ-ਸੁਤਾ ਧਨ ਔਰ ਬਖਸ਼ਾਇ ਲੈ।

ਏਤੇ ਪਰ¹ ਔਰ ਮਿਲ ਤੁਰਕਾਨ ਆਨ ਕਹਯੋ,
 ਦੀਨ ਨਿਜ¹ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਅਬਿ ਹੀ ਬੁਲਾਇ ਲੈ।
 ਸਿੰਘ ਅਤਿ ਥੋਰੇ ਸੇ¹ ਬਿਦੇਸੀ ਕਹਾਂ ਸਾਕੈਂ ਕਰਿ,
 ਮਾਰ ਕੈ ਨਿਬੇਰ ਅਬਿ ਜਗ ਜਸ ਪਾਇ ਲੈ

॥ ੪੩ ॥

ਸੁਨ ਕੈ ਨੁਵਾਬ ਮੂਢ¹ ਧਾਰ ਕੈ ਹੰਕਾਰ ਗੂਢ²,
 ਹੋਇ ਅੱਸੂ ਪੈ ਅਰੂਢ ਲੈ ਕੈ ਨਿਜ ਸੈਨ ਹੈ।

ਆਯੋ ਦਿਸ ਚਾਰ ਤੈ¹ ਤੂਕਾਨ ਕਾ ਜਹਾਨ ਚਢਿ,
 ਏਕ ਲਾਖ ਕੇ ਕਰੀਬ ਭਯੋ ਕੱਠ ਐਨ¹ ਹੈ।
 ਹੈਦਰੀ ਨਿਕਾਰਯੋ ਝੰਡਾ ਦੀਨ ਕੇਰੋ ਪੱਖ ਮੰਡਾ¹,

ਆਏ ਸਭਿ ਧੂਹ ਖੰਡਾ ਅਲੀ ਅਲੀ ਬੈਨ ਹੈਂ।

¹ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਕੇ ਮੈਲੇ ਮਨ ਨਾਲ।

¹ਕਮਜ਼ੋਰ।

¹ਬਹੁਤੇ ਸਾਰੇ।

¹ਆਪਣੇ (ਮਾੜੇ) ਕੰਮ ਯਾਦ ਕਰਕੇ।

¹ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ²ਡਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ।

¹ਆਪਣੇ ਦੀਨ ਭਰਾਵਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ। ²ਆਪ ਚੜ੍ਹ ਕੇ।

¹ਇਸੜੀ। ²ਹੋ ਪਤੀ!

¹ਸ਼ਰਣ। ²ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ।

¹ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਲੜਕੀ ਤੇ ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਹੋਰ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਬਖਸ਼ਾਵਾ ਲੈ।

¹ਏਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ।

¹ਆਪਣੇ ਦੀਨ ਭਾਈਆਂ (ਤੁਰਕਾਂ) ਨੂੰ।

¹ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਜੇਹੇ।

¹ਮੂਰਖ। ²ਬਹੁਤ।

¹ਘੋੜੇ ਤੇ (ਅਰੂਢ) ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਆਪਣੀ (ਸੈਨ) ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ।

¹ਚਹੁੰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ।

¹ਠੀਕ, ਚੰਗਾ।

¹ਹੈਦਰੀ ਝੰਡਾ ਕੱਢਿਆ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ (ਮੰਡਾ) ਪ੍ਰੋਢਤਾ ਕਰਨ ਲਈ। (ਹੈਦਰੀ ਝੰਡਾ- ਹੈਦਰ (ਅਲੀ) ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਝੰਡਾ, ਮਜ਼ਹਬੀ ਜੰਗ (ਜਹਾਦ) ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਨਿਸ਼ਾਨ।)

¹ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਬਾਦ-ਮਾਰੂ, ਢੋਲ ਦੁੰਦਭੀ ਅਪਾਰੂ,
ਬਜੇ ਆਇ ਘੋਰ ਭਾਰੂ, ਚਾਰੂ ਬਿਨ ਚੈਨ ਹੈ।

॥ ੪੪ ॥

ਜਾਨਿ ਦੀਨ ਮਜ਼ਬ ਕਾ ਅਜਬ ਕਜਮ ਜੰਗ,
ਲਰ ਹੈਂ ਅਜਬ ਬੀਰ ਗਜਬ ਗੁਜਾਰ ਹੈਂ।

ਤੀਰ ਗੋਲੀ ਬਰਖਤ ਹੇਰ ਸੂਰ ਹਰਖਤ,
ਹੂਰ ਪਰੀ ਪਰਖਤ ਬਰਤ ਵਿਚਾਰ ਹੈਂ।
ਕੇਉ ਪਰੇ ਫਰਕਤ ਗੀਧ ਮਾਸ ਕਰਖਤ,
ਕੂਰਨ ਕੇ ਧਰਖਤ ਉਰ ਅਤਿ ਡਾਰ ਹੈਂ।

ਛੁਟੀ ਖੁੰਨ ਧਾਰੈਂ ਦੇਖ ਡਾਕਨੀ ਡਕਾਰੈਂ,
ਕੈਹੂੰ ਭੂਰ ਕਿਲਕਾਰੈਂ ਕਾਕ ਜੋਗਨੀ ਅਪਾਰ ਹੈਂ।

॥ ੪੫ ॥

ਤਾਨ ਕੈ ਕਮਾਨ ਕੋਉ ਕਾਨ ਪਰਮਾਨ ਬਾਨ,
ਛੋਰਤ ਮਹਾਨ ਬੀਰ ਰਵਕ ਰਵਕ ਕੈ।

ਛੋਰ ਹੈਂ ਤੁਫੰਗ ਕੇਉ ਰੰਗ ਭੂਮਿ ਮੈਂ ਉਮੰਗ,
ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸੁ ਹਬਕ ਹਬਕ ਕੈ।

ਮਾਰ ਮਾਰ ਪਾਰ ਹੈਂ ਸੰਭਾਰ ਹੈਂ ਨ ਅੰਗ ਬੀਰ,
ਗਜਾਨ ਹਰਿ ਬਾਹੈਂ ਤੇਗ ਲਪਕ ਲਪਕ ਕੈ।

ਭੀਮ, ਗੁੜਾ-ਕੇਸ, ਪੌਣ-ਪੁਤ ਕੇ ਸਮਾਨ ਸਿੰਘ,
ਉਛਰ ਉਛਰ ਲਰੈਂ ਭਬਕ ਭਬਕ ਕੈ ॥ ੪੬ ॥

‘ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ (ਬਾਦ-ਮਾਰੂ) ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ ਬਹੁਤੇ ਢੋਲ ਤੇ ਧੌਸੇ (ਭਾਰੂ) ਬਹੁਤੇ (ਘੋਰ) ਭਿਆਨਕ ਵਜਦੇ ਆਏ (ਚਾਰੂ) ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਫੌਜ (ਚੈਨ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ।

‘ਆਪਣੇ ਦੀਨ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਅਸਚਰਜ ਤੇ (ਕਜਮ) ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਜੰਗ ਜਾਣ ਕੇ, ਸੂਰਮੇਂ ਅਸਚਰਜ (ਢੰਗ) ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹੋਏ (ਗਜਬ) ਕਹਿਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਹੇ ਹਨ।

‘ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਵਰਦੀਆਂ (ਵਿਵਾਹ ਕਰਦੀਆਂ) ਹਨ।

‘ਕਈ ਪਏ ਤੜਫਦੇ ਹਨ, ਗਿਰਝਾਂ ਮਾਸ ਖਿਚਦੀਆਂ ਹਨ, (ਕੂਰਨ) ਕਾਇਰਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਿਰਦੇ ਧੜਕਦੇ ਹਨ।

‘ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਵਗਦੀਆਂ ਦੇਖ ਕੇ (ਡਾਕਨੀ) ਡਾਇਣਾਂ ਡਕਾਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਭੂਤ (ਕਿਲਕਾਰੈਂ) ਚਾਂਬੜਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਾਂ ਤੇ ਜੋਗਣੀਆਂ ਵੀ (ਉੱਥੇ) ਬਹੁਤ ਹਨ।

‘ਕੋਈ ਕੰਨਾਂ (ਪ੍ਰਮਾਨ) ਤੱਕ ਕਮਾਣ (ਤਾਨ) ਖਿੱਚ ਕੇ ਮਹਾਨ ਸੂਰਮੇਂ (ਰਵਕਰਵਕ ਕੈ) ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ (ਬਾਨ) ਤੀਰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

‘(ਕੇਉ) ਕਈ (ਰੰਗ ਭੂਮਿ) ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ (ਉਮੰਗ) ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ (ਤੁਫੰਗ) ਬੰਦੂਕਾਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, (ਹਬਕ ਹਬਕ ਕੈ) ਹੱਲੇ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਅੰਗ ਤੋੜ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

‘ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ (ਪਾਰ ਹੈਂ) ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਸੂਰਮੇਂ ਆਪਣੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨੂੰ (ਲਪਕ ਲਪਕ ਕੈ) ਉਛਲ ਉਛਲ ਕੇ (ਬਾਹੈਂ) ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

‘ਭੀਮ ਸੈਨ, (ਗੁੜਾ-ਕੇਸ) ਅਰਜਨ, (ਪੌਣ- ਪੁਤ) ਹਵਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ (ਹਨੁਮਾਨ) ਵਾਂਗ ਸਿੰਘ ਉਛਲ ਉਛਲ ਕੇ ਤੇ (ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ) (ਭਬਕ ਭਬਕ ਕੈ) ਬੁੱਕ ਬੁੱਕ ਕੇ ਭਾਵ ਗੱਜ ਗੱਜ ਕੇ।

ਛਾਲੈਂ ਦੈ ਉਤਾਲੈਂ ਨਟ ਬਾਲੈਂ ਜਜੋਂ ਬਿਸਾਲੈਂ ਸਿੰਘ,
ਕਰਿ ਕਰਿ ਹਾਲੈਂ ਪਰੈਂ ਹਰਖ ਹਰਖ ਕੈ।

‘ਬਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਨਟ ਦੇ ਬਾਲਕੇ ਵਾਂਗ (ਉਤਾਲੈਂ) ਛੇਤੀ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ (ਹਰਖ ਹਰਖ ਕੈ) ਖੁਸ਼ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਹੱਲੇ ਕਰ ਕਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮਾਰਿ ਕਰਵਾਰ ਕੱਢੈਂ ਜ਼ਾਰ ਜਜੋਂ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਬੱਢੈਂ,
ਬੈਰਿਨ ਕੀ ਪੀਠ ਚੱਢੈਂ ਧਰਖ ਧਰਖ ਕੈ।

‘ਜਿਵੇਂ ਕਿਰਸਾਨ ਜਵਾਰ ਵਢਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ (ਸਿੰਘ) ਤਲਵਾਰ ਮਾਰ ਕੇ (ਪਾਰ) ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਧਰਖ ਧਰਖ ਕੈ) ਦਬ ਦਬਾ ਕੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੀ) ਪਿੱਠ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਮਾਰ ਮਾਰ ਧਰਾ ਪੈ ਸਥਾਰ ਕਰਜੋ ਗਜਾਨ ਹਰੀ,
ਤੀਰ ਗੋਲੀ ਮੇਂਹ ਸਮ ਬਰਖ ਬਰਖ ਕੈ।

‘ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ (ਸਥਾਰ ਕਰਜੋ) ਢੇਰ ਲਾ ਦਿੱਤੇ, ਮੀਂਹ ਵਾਂਗ ਤੀਰ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕਰ ਕਰਕੇ।

ਭੈਰੋਂ ਭੂਤ ਖੂਨ ਪੀਵੈਂ ਪਲਚਰ ਪਲ ਜੀਵੈਂ,
ਹੂਰ ਪਤਿ ਯੁਤ ਥੀਵੈਂ ਪਰਖ ਪਰਖ ਕੈ ॥ ੪੭ ॥

‘ਭੈਰੋਂ ਤੇ ਭੂਤ ਲਹੂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਸ ਖਾਣੇ (ਪਲ) ਮਾਸ (ਜੀਵੈਂ) ਖਾਂਦੇ ਹਨ, (ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ) ਪਰਖ ਪਰਖ ਕੇ ਹੂਰਾਂ (ਪਤਿ ਯੁਤ) ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਾਚਜੋ ਜੰਗ ਜਾਨ ਗਾਢਾ ਰੁੱਦ੍ਰ ਭਯੋ ਆਨ ਠਾਢਾ,
ਬੀਰਨ ਕੋ ਰੋਸ ਬਾਢਾ ਹਰਜ ਹਰਜ ਕੈ।

‘(ਗਾਢਾ) ਤਕੜਾ ਜੰਗ (ਮਾਚਜੋ) ਹੋਇਆ (ਤਾਂ) ਸ਼ਿਵ ਆ ਖੜਾ ਹੋਇਆ, (ਆਪਣਾ) (ਹਰਜ) ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ (ਹਰਜ) ਤੰਗ ਹੋ ਕੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਵਧਿਆ।

ਗਾਲਬ ਗਨੀਮਨ ਕੇ ਗਹਿਰੇ ਗੁਰੂਰ ਗਾਲੇ,
ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਗੋਲ ਗੰਜੇ ਗਰਜ ਗਰਜ ਕੈ।

‘(ਗਾਲਬ) ਪ੍ਰਬਲ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ (ਗਹਿਰੇ) ਬਹੁਤੇ (ਗੁਰੂਰ) ਹੰਕਾਰ ਗਾਲੂ ਦਿੱਤੇ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) ਗੱਜ ਗੱਜ ਕੇ (ਗੋਲ) ਟੋਲਿਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ (ਗੰਜੇ) ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ।

ਔਰ ਜੇਈ ਨਿੰਦਕ ਗੁਮਾਨੀ ਮੂਢ ਐਂਠ-ਵਾਰੇ,
ਮਾਰਿ ਵੇ ਪਛਾਰੇ ਗਾਰੇ ਤਰਜ ਤਰਜ ਕੈ।

‘ਹੋਰ ਜਿਹੜੇ ਨਿੰਦਕ, ਹੰਕਾਰੀ, ਮੂਰਖ ਅਤੇ (ਐਂਠਵਾਰੇ) ਆਕੜ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਉਹ (ਤਰਜ ਤਰਜ) ਤਾੜ ਤਾੜ ਕੇ ਮਾਰ ਕੇ (ਪਛਾਰੇ) ਪਟਕਾ ਕੇ ਸੁੱਟੇ ਤੇ ਗਾਲੂ ਦਿੱਤੇ।

ਕੇਉ ਜੰਗ ਵੀਚ ਗਲੇ ਕੇਉ ਹਾਰਿ ਭਏ ਖਲੋ,
ਕੇਉ ਥੇ ਪਲਾਇ ਚਲੇ ਲਰਜ ਲਰਜ ਕੈ ॥ ੪੮ ॥

‘ਹਾਰ ਕੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ।

‘ਕੋਈ (ਲਰਜ ਲਰਜ ਕੈ) ਕੰਬ ਕੰਬ ਕੇ (ਪਲਾਇ) ਭੱਜ ਚਲੇ ਸਨ।

ਗਾਜਤ ਭੁਜੰਗੀ ਜੰਗੀ ਜੰਗ ਜੁਰਜੋ ਜੋਰ ਦੇਖਿ,
ਮਾਰਤ ਮਹੀ ਮੈਂ ਫਿਰੈਂ ਇਤ ਉਤ ਝੱਟ ਝੱਟ।

‘ਜੰਗ ਵਿੱਚ (ਜੁਰਜੋ) ਜੁੜਿਆਂ ਹੋਇਆਂ (ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦਾ) ਜੋਰ ਦੇਖ ਕੇ ਜੰਗੀ (ਭੁਜੰਗੀ) ਸੂਰਮੇਂ ਗੱਜ ਰਹੇ ਹਨ, (ਮਹੀ) ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ (ਝੱਟ ਝੱਟ) ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਏਧਰ ਓਧਰ ਮਾਰਦੇ

ਝੁੰਡਨ ਕੇ ਝੁੰਡ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਕੈ ਬਿਤੁੰਡ ਗੇਰੇ,
ਧੂਨ ਕੇ ਭਰੇ ਹੈਂ ਕੁੰਡ ਬੈਰਿਨ ਕੇ ਕੱਟਿ ਕੱਟਿ।

ਫੇਟ ਸੈਂ ਗਿਰਾਵੈਂ ਕਿਤ ਧੂਰਿ ਮੈਂ ਮਿਲਾਵੈਂ ਅਤਿ,
ਬੇਗ ਸੈਂ ਚਲਾਵੈਂ ਤੇਗ ਦੁੱਜਨ ਪੈ ਡੱਟ ਡੱਟ।

ਭੈਰਵਿ ਪਿਸਾਚ ਭੂਤ ਕਾਕ ਗੀਧ ਸਜਾਰ ਪੂਤ,
ਜੋਗਨੀ ਜਮਾਤ ਕੂਤ ਪੀਵੈ ਲੋਹੂ ਗੱਟ ਗੱਟ।
॥ ੪੯ ॥

ਚਾਲੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਜੋ ਬਿਸਾਲੀ ਪੈ ਕਰਾਲੀ ਅਤਿ,
ਕਾਲੀ ਔ ਕਪਾਲੀ ਭਏ ਮੁਦਤ ਖੁਸ਼ਾਲੀ ਹੈਂ।

ਹਾਲੀ ਤੂਕਾਨਿ ਖਾਲੀ ਚਾਲੀ ਸੋ ਮੈਦਾਨ ਕਰ,
ਝਾਲੀ ਨਾਂਹਿ ਚਾਲ ਚਾਲ ਪੰਥ ਕੀ ਕਮਾਲੀ ਹੈ।

ਗਾਲੀ ਤੂਕਾਨਿ ਲਾਜ ਪਾਲੀ ਹਿੰਦੁਵਾਨ,
ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਘਾਲੀ ਸਿੰਘਨ ਉਤਾਲੀ
ਹੈ।

ਜਾਲੀ ਅਰਿ ਨਾਲੀ ਢਾਲੀ ਢੀਠਤਾ ਉਤਾਲੀ ਬੇਗ,
ਦੇਗ ਤੇਗ ਵਾਲੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਯੇ ਅਕਾਲੀ ਹੈ।
॥ ੫੦ ॥

ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

‘ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ (ਰੁੰਡ) ਧੜ ਕੇ (ਮੁੰਡ) ਸਿਰ (ਬਿਤੁੰਡ ਕੈ) ਬਿਨਾਂ ਮੂੰਹਾਂ ਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਡੇਗ ਦਿੱਤੇ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੱਟ ਕੇ ਲਹੂ ਦੇ (ਕੁੰਡ) ਟੋਏ ਭਰ ਦਿੱਤੇ।

‘ਕਈਆਂ ਨੂੰ (ਢਾਲ ਦੇ) (ਫੇਟ) ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਡੇਗ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਧੂੜ 'ਚ ਮਿਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ) (ਡੱਟ ਡੱਟ) ਡਾਟ ਡਾਟ ਕੇ (ਦੁੱਜਨ) ਵੈਰੀਆਂ ਉਪਰ ਬਹੁਤ (ਬੇਗ) ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰਾਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

‘ਭੈਰੋਂ (ਪਿਸਾਚ) ਮਾਸ ਖਾਣੇ ਜੀਵ, ਭੂਤ (ਕਾਕ) ਕਾਂ, (ਗੀਧ) ਗਿਰਝਾਂ, (ਸਜਾਰਪੂਤ) ਗਿੱਦੜਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਜੋਗਣੀਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ, ਲਹੂ ਦੀ (ਕੂਤ) ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ (ਗੱਟ ਗੱਟ) ਗਟ ਗਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਪੀਂਦੀ ਹੈ। (ਜੋਗਨਿ-ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਅੜਦਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਘੋਰ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਂਦੀ ਹੈ।

‘ਜਦੋਂ (ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ) (ਪੈ) ਉੱਪਰ (ਕਰਾਲੀ ਅਤਿ) ਬਹੁਤੀ ਭਿਆਨਕ (ਹੋ ਕੇ) (ਬਿਸਾਲੀ) ਬਹੁਤੀ ਤਲਵਾਰ ਚੱਲੀ, ਤਾਂ ਕਾਲੀ ਤੇ (ਕਪਾਲੀ) ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਅਨੰਦ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ। (ਕਾਲੀ- ਕਾਲੇਰੰਗ ਦੀ ਇਕ ਦੇਵੀ ਜੋ ਚੰਡੀ ਨੇਰਕਤ ਬੀਜ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।)

‘(ਤੂਕਾਨਿ) ਤੂਰਕਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਹਿਲ ਗਈ ਤੇ ਉਹ (ਜੰਗ ਦਾ) ਮੈਦਾਨ ਖਾਲੀ ਕਰ ਚੱਲੀ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ (ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ) (ਚਾਲੀ) ਰੀਤੀ (ਕਮਾਲੀ) ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਝਾਲ ਤੂਰਕਾਂ ਤੋਂ ਝੱਲੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਭਾਵ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ।

‘ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ (ਉਤਾਲੀ) ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਚਲਾਈ (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਤੂਰਕਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਗਾਲੂ ਦਿੱਤੀ (ਇਉਂ) ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਲੱਜਿਆ ਪਾਲੀ।

‘(ਅਰਿ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ (ਨਾਲੀ) ਫੌਜ (ਜਾਲੀ) ਸਾੜ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਢੀਠਤਾਈ (ਉਤਾਲੀ) ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ (ਬੇਗ) ਛੇਤੀ

(ਢਾਲੀ) ਢਾਲ ਦਿੱਤੀ ਭਾਵ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਲੰਗਰ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਕਾਲੀ ਪੰਥ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀਯਾ:

ਬੀਰ ਬਲੀ ਜੁਗ ਓਰਨ ਤੈ,
ਹਿਤ ਜੀਤ ਜੁਰੇ ਮਧ ਆਹਵ ਭਾਰੈਂ।

ਦੇਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬਲੀ ਸੂਰਮੇਂ ਜਿੱਤ ਵਾਸਤੇ (ਆਹਵ ਭਾਰੈਂ) ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ।

ਮਾਰਹਿ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕਰੈਂ,
ਕਿਤ ਯਾ ਅਲੀ ਯਾ ਅਲੀ ਐਲ ਉਭਾਰੈਂ।

1(ਤੁਰਕ) ਮਾਰ ਲੋ ਮਾਰ ਲੋ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਤੇ ਯਾ ਅਲੀ ਯਾ ਅਲੀ ਦਾ (ਐਲ) ਸ਼ੋਰ (ਉਭਾਰੈਂ) ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੱਤ ਸਿਰੀ ਗੁਰੁ ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਕਹਿ,
ਸਿੰਘ ਭਿਰੈਂ ਤੁਰਕੈਂ ਲਲਕਾਰੈਂ।

1ਸਿੰਘ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਦੇ ਤੇ ਭਿੜਦੇ ਹਨ।

ਬਾਹਿਤ ਤੇਗ ਉਮਾਹਿਤ ਬੇਗ,
ਸੁ ਚਾਹਿਤ ਜੀਤ ਅਭੀਤ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੫੧ ॥

1ਉਹ (ਸਿੰਘ) ਜਿੱਤ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ (ਬੇਗ) ਛੇਤੀ ਤਲਵਾਰਾਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ:

ਮਾਚੜੇ ਜੰਗ ਦੀਹ ਦਿਸ ਦੇਈ।
ਪੈਰ ਨ ਪਾਇ ਪਿਛਾਹਾਂ ਕੋਈ।
ਬਾਢੜੇ ਰੋਸ ਬੀਰ-ਰਸ ਭਾਰੀ।
ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਹਕਾਰ ਹਕਾਰੀ ॥ ੫੨ ॥

1ਦੇਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ (ਦੀਹ) ਭਾਰੀ ਜੰਗ (ਮਾਚੜੇ) ਹੋਇਆ।

1ਭਾਰੀ ਬੀਰ-ਰਸ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਵਧਿਆ।

1ਆਪਸ ਵਿੱਚ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ) (ਹਕਾਰ ਹਕਾਰੀ) ਬੁਲਾ ਬੁਲਾ ਕੇ।

ਗਾਢੇ ਲਰੈਂ ਹੋਇ ਛਿਤ ਠਾਢੇ।
ਕਾਢੈਂ ਤੇਗ ਭੌਂਹ ਦ੍ਰਿਗ ਚਾਢੇ।

1(ਛਿਤ) ਧਰਤੀ ਤੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ (ਗਾਢੇ) ਬਹੁਤ ਲੜਦੇ ਹਨ।

1ਤਲਵਾਰਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨੇੜਾਂ ਦੇ (ਭੌਂਹ) ਭੁੱਟੇ (ਚਾਢੇ) ਚੜ੍ਹਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਬਹੁ ਕਰ ਹੈਂ।
ਜੁਝਿਰੂਝਿ ਦੇਉ ਤਹਿ ਮਰ ਹੈਂ ॥ ੫੩ ॥

1ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਬਹੁਤੇ ਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

1(ਆਪਸ ਵਿੱਚ) (ਰੂਝ) ਰੁੱਝ ਕੇ, ਫਸ ਕੇ (ਜੁਝ) ਲੜ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹੂਰ ਬਿਲੋਕ ਸੂਰ ਕੋ ਬਰ ਕੈ।
ਜਾਤ ਅਸਮਾਨ ਬਿਵਾਨਨ ਚਰੂ ਕੈ।
ਛੁਟਤ ਖਤੰਗ ਤੁਫੰਗ ਅਪਾਰੇ।

1ਹੂਰਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਵਰ ਕੇ (ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ)।

1ਚੜ੍ਹ ਕੇ।

1(ਅਪਾਰੇ) ਬਹੁਤ (ਖਤੰਗ) ਤੀਰ ਤੇ (ਤੁਫੰਗ) ਬੰਦੂਕਾਂ ਛੁਟਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਾਨਹੁ ਕਾਲ ਕਰਾਲ ਕੁਠਾਰੇ ॥ ੫੪ ॥

1ਜਾਣੋ ਭਿਆਨਕ ਕਾਲ ਦੇ (ਕੁਠਾਰੇ) ਕੁਹਾੜੇ ਹਨ।

ਛੁਹਿਤ ਜਾਂਹਿ ਤਹਿ ਕੁਹਿਤ ਨਿਸੰਗੈ¹।

¹ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੋਂਹਦੇ ਹਨ ਤਿਸ ਨੂੰ (ਨਿਸੰਗੈ) ਨਿਰਭਯ ਹੋ ਕੇ (ਕੁਹਿਤ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਭੇਦਤ ਚਰਮ ਬਰਮ ਹੈਂ ਅੰਗੈ¹।

¹(ਚਰਮ) ਢਾਲਾਂ, (ਬਰਮ) ਸੰਜੋਆਂ ਅਤੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ (ਭੇਦਤ) ਵਿੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਨਿਕਸਤ ਜ੍ਹਾਨ ਕਿਕਾਨਨ ਮਾਂਹੀ¹।

¹(ਅੱਗੋਂ) ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ (ਅੰਗਾਂ 'ਚੋਂ) ਨਿਕਲ ਕੇ (ਕਿਕਾਨਨ) ਘੋੜਿਆਂ (ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ) ਵਿੱਚ (ਧਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)

ਮਹਾਂ ਮਰੀ ਜਨੁ ਪਰੀ ਮਹਾਂਹੀ¹ ॥ ੫੫ ॥

¹ਜਾਣੇ (ਮਹਾਂਹੀ) ਬਹੁਤੀ (ਮਹਾ ਮਰੀ) (ਹੈਜ਼ਾ, ਪਲੇਗ ਆਦਿ) ਘਾਤਕ ਬੀਮਾਰੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਨਿਸਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਮਜਾਨ ਤੈ ਦਮਕੈ¹।

¹ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਮਿਆਨ 'ਚੋਂ (ਨਿਸਰ) ਨਿਕਲ ਕੇ (ਦਮਕੈ) ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

ਮਾਨਹੁ ਮ੍ਰਿਤੁ ਬੀਜਰੀ ਚਮਕੈ¹।

¹ਜਾਣੇ ਮੌਤ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

ਲਹ-ਲਹਾਤ ਜਨੁ ਜੀਹ ਕਾਲ ਸੀ¹।

¹ਜਾਣੇ ਕਾਲ ਦੀ (ਜੀਹ ਸੀ) ਜੀਭ ਵਰਗੀ (ਲਹਲਾਤ) ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

ਖਾਤ ਅਘਾਤ ਨ ਪ੍ਰਲੈ ਜ੍ਹਾਲ ਸੀ¹ ॥ ੫੬ ॥

¹ਪ੍ਰਲੋ ਦੀ ਅੱਗ ਵਰਗੀ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਖਾਂਦੀ ਹੋਈ ਰਜਦੀ ਨਹੀਂ।

ਤੀਖੇ ਤੀਰ ਤੇਜ ਤੈ ਸੁੰਕਤ¹।

¹ਤੇਜ ਨਾਲ ਸੁਕਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰੈਂ ਸਪੱਛ ਸਾਂਪ ਜਨੁ ਫੁੰਕਤ¹।

¹ਜਾਣੇ (ਸਪੱਛ) ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਸੱਪ ਫੁਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਮਾਰੂ ਕਾਲ ਮੇਘ ਸਮ ਗਰਜੈਂ¹।

¹(ਮਾਰੂ) ਜੰਗੀ ਵਾਜੇ ਕਾਲ ਦੇ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਗੱਜਦੇ ਹਨ।

ਤੋਪ ਪਲੀਤੇ ਤੜਕਾ ਤਰਜੈਂ¹ ॥ ੫੭ ॥

¹ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਪਲੀਤੇ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਤਾੜਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਬਿਜਲੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚਮਕਦੇ ਹਨ। (ਪਲੀਤਾ- ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਬੱਤੀ, ਤੋਪ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇਣ ਦਾ ਡੋਰਾ।)

ਬਰਛੀ ਤਿਰਛੀ ਨਾਗਨਿ ਕਾਲੀ¹।

¹ਤਿੱਖੀ ਬਰਛੀ ਮਾਨੋ ਕਾਲੀ ਸਪਣੀ ਹੈ।

ਚੱਕ੍ਰ ਬੱਕ੍ਰ ਜਨੁ ਗੀਧਨ-ਮਾਲੀ¹।

¹(ਬੱਕ੍ਰ) ਟੇਢੇ ਚੱਕ੍ਰ ਜਾਣੇ (ਗੀਧ) ਗਿਰਝਾਂ ਦੀ (ਮਾਲੀ) ਡਾਰ ਹੈ।

ਝਪਟਤ ਲਪਟਤ¹ ਜਾਂ ਕੇ ਤਨ ਕੌ।

¹ਝਪਟ ਮਾਰ ਕੇ ਚਿੰਬੜਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੇਰਤ ਬਾਢੀ ਜੜੋਂ ਬਢਿ ਬਨ ਕੌ¹ ॥ ੫੮ ॥

¹ਜਿਵੇਂ (ਬਾਢੀ) ਤਰਖਾਣ (ਬਨ) ਜੰਗਲ ਨੂੰ (ਬਢਿ) ਵੱਢ ਕੇ (ਗੇਰਤ) ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ।

ਸੂਰਨ ਲਾਲੀ ਕੂਰਨ ਜਰਦੀ।

¹ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ (ਮੁਖਾਂ ਤੇ) ਲਾਲੀ ਤੇ (ਕੂਰਨ) ਕਾਇਰਾਂ ਦੇ (ਮੂੰਹਾਂ ਤੇ) (ਜਰਦੀ) ਪੀਲੱਤਣ (ਅਪਾਰ) ਬਹੁਤੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ।

ਚਢੀ ਅਪਾਰ¹, ਬਢੀ ਪਰ ਮਰਦੀ²।

²(ਪਰ) ਪੁੰਤੂ (ਮਰਦੀ) ਸੂਰਮਤਾਈ (ਬਢੀ) ਵੱਧ ਗਈ ਭਾਵ ਕਾਇਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸੂਰਮੇਂ ਵੱਧ ਨਿਕਲੇ।

ਇਤ ਉਤ ਫਿਰੈਂ ਬੀਰ ਬਰ¹ ਲਰਤੇ।

¹ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇਂ।

ਬਾਹਿਤ ਜਿਸੈ ਦੋਇ ਧਰ ਕਰਤੇ¹ ॥ ੫੯ ॥

¹ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਦੋ ਧੜ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਭਿਗੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਖੂਨ ਸੈਂ ਸਾਰੀ।

ਖੇਲਤ ਮਾਨਹੁ ਫਾਗਾ ਖਿਲਾਰੀ।
ਗਹਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਨ ਸਿੰਘ ਸਮ ਸ਼ੇਰਨ।
ਜਿਸ ਦਿਸ ਪਰੈ ਤੁ ਕਰੈ ਨਿਬੇਰਨ ॥ ੬੦ ॥

'ਹੋਲੀ।
'ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ (ਸ਼ਮਸ਼ੇਰਨ) ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਕੜ ਕੇ।

ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਸਰਦਾਰ ਲੜਾਵਤ।
ਸਜਾਪੇ ਮੈਂ ਜਜੋਂ ਨਾਰਿ ਪਿਟਾਵਤ।
ਮਾਚੜੇ ਜੰਗ ਜਾਮ ਤ੍ਰੈ ਭਾਰੀ।

'ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਾਵ ਮਿਰਾਸਣ ਜਾਂ ਨਾਇਣ।
'ਤਿੰਨ ਪਹਿਰ।

ਚਢੀ ਲੁੱਥ ਪਰ ਲੁੱਥ ਅਪਾਰੀ ॥ ੬੧ ॥
ਫੇਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਮਿਲਿ ਸਰਦਾਰੈਂ।
ਹੱਲਾ ਦਯੋ ਕਰਾਇ ਉਦਾਰੈਂ।

'ਚੰਗਾ।

ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ ਜਖਮ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਲਾਗੈਂ।
ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਰੋਸਾ ਬੀਰ ਰਸ ਜਾਗੈਂ ॥ ੬੨ ॥
ਤੁਰਕ ਪੇਖਿ ਇਕ ਜਖਮੀ ਤੁਰਕੈ।

'ਗੁੱਸਾ।

'ਤੁਰਕ (ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ) ਇਕ ਤੁਰਕ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਹੋਇਆ ਵੇਖ ਕੇ।

'ਹੋਰ ਦਸਕ ਤੁਰਕ ਡਰ ਕੇ ਕੋਲੋਂ (ਦੁਰਕੈਂ) ਖਿਸਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। *ਅੰਕ ਨੰ: ੬੩ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਲਈ ਹੈ।

*ਔਰ ਦਸਕ ਡਰਿ ਢਿਗ ਤੈ ਢੁਰਕੈਂ।

'ਬਲ ਕਰਕੇ।

ਪਰੈ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਬਲ ਕੈ।
ਜਜੋਂ ਕੁੰਜਨ ਪਰ ਬਹਰੀ ਢਲ ਕੈ ॥ ੬੩ ॥

'ਜਿਵੇਂ ਬਹਰੀ ਕੁੰਜਾਂ ਤੇ ਝੁਕ ਕੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, (ਬਹਰੀ- ਬਾਜ ਵਰਗਾ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ।)

ਆਖਰ ਤੁਰਕ ਹਾਰ ਜਬਿ ਗਏ।
ਦਹਲਤਾ ਸਭਿ ਮਨ ਹੀ ਮੈਂ ਭਏ।
ਧੀਰਜ ਟੂਟ ਗਯੋ ਡਰ ਕੈ ਕੈ।
ਚਲੇ ਸ਼ਹਰ ਕੀ ਓਰ ਪਲੈ ਕੈ ॥ ੬੪ ॥

'ਡਰ ਗਏ, ਕੰਬ ਗਏ।

'ਕਰਕੇ।

'ਦੌੜ ਕੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸੰਗ ਲੈ,
ਸਿੰਘ ਬਘੇਲ ਤਬਿ ਧਾਇ।
ਧਸੜੋ, ਜਲਾਵਲ ਦੀਨ ਕੇ
ਕਿਲੇ ਮੱਧ, ਤਬਿ ਜਾਇ ॥ ੬੫ ॥

'ਜਲਾਲ ਦੀਨ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ।

ਕਬਿੱਤ:

ਔਰ ਸਭਿ ਖਾਲਸੇ ਬਿਸਾਲਸੇ ਲੈ ਤੇਗ ਬੇਗਾ,

'ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ (ਬੇਗ) ਛੇਤੀ ਨਾਲ (ਬਿਸਾਲਸੇ) ਬਹੁਤੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਲੈ ਕੇ।

ਮਾਰ ਕਰਿ ਕਰਜੇ ਹੈ ਤੂਕਾਨ ਕੋ ਬਿਹਾਲਸੇ¹।
ਪੈਸ ਕੈ¹ ਸ਼ਹਿਰ ਬਡ ਕਹਿਰ ਮਚਾਇ ਦਯੋ²,
ਲੂਟ ਮਾਰ ਪਾਰ¹ ਧਰੀ ਕਤਲ ਕਮਾਲਸੇ²।

ਏਕ ਬੋਦੀ-ਵਾਰੋ¹ ਔਰ ਸਾਮ² ਪਯੋ ਤੂਕ ਜੋਊ,
ਦਯੋ ਛੋਰ ਸੋਊ ਬਾਕੀ ਮਾਰ ਦਯੋ ਖਾਲਸੇ।
ਪਰੀ ਤਬਿ ਭਾਗ ਠੌਰ ਠੌਰ ਗੌਰ ਰੌਰ ਪਰਜੋ¹,

ਮਿਲੈ ਹੈਂ ਤੂਕਾਨਿ ਤਾਂਈ ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਕਾਲ ਸੇ¹
॥ ੬੬ ॥

ਭਾਈ ਕੋ ਨ ਭਾਈ ਪਾਯੋ ਸਸੁਰ ਜਵਾਈ, ਪਾਈ
ਪੂਤ ਕੋ ਨ ਮਾਈ, ਤੀਆ ਪੀਆ ਬਿਨ ਜਾਤ ਹੈ¹।

ਸੂਰ ਸਸਿ ਕਬਿ ਨ ਨਿਹਾਰੀ ਜੇਊ ਨਾਰੀ,
ਭਾਰੀ ਰੂਪ ਗੁਨਵਾਰੀ ਤੇ ਉਘਾਰੀ ਹੀ ਪਰਾਤ ਹੈ¹।

ਓਢਨੀ ਨ ਪਾਤੀ, ਬਿਨ ਪਨਹੀ ਦੁਖਾਤੀ ਜਾਤੀ,
ਤਾਤੀ ਰੇਤੀ ਵੀਚ, ਮੁਰਝਾਤੀ ਬਿਲਲਾਤ ਹੈ¹।

ਭੌਖਤੀ ਗਡਾਤੀ ਪਗ, ਧੌਖੜੀ ਚਲਾਤੀ ਮਗ,
ਔਖੜੀ ਨਸਾਤੀ ਚੌਕ ਚੌਕ ਬਰੜਾਤ ਹੈ¹ ॥ ੬੭ ॥

ਧਰਤੀ ਨ ਪਾਉਂ ਕਬੀ ਧਰਤੀ ਸੁਘਰ ਤੀਯ,
ਡਰਤੀ ਨ ਘਰਤੀ ਨਿਸਰਤੀ ਕਦਾਪਿਤੀ¹।

ਮਖਮਲ ਪੌਢਤੀ ਸੀ ਓਢਤੀ ਜੋ ਮਲਮਲ,
ਸੋਊ ਚਲਿ ਚਲਿ ਬਨ ਨਾਂਗੇ ਪਾਉਂ ਧਾਵਤੀ¹।

¹ਬੁਰੇ ਹਾਲ ਵਾਲੇ। (ਅ) ਵਿਆਕੁਲ।

¹ਵੜ ਕੇ। ²ਮੁਸੀਬਤ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

¹ਪਾ ਕੇ ਭਾਵ ਕਰਕੇ। ²(ਕਮਾਲਸੇ) ਬਹੁਤੀ ਕਤਲਾਮ (ਧਰੀ) ਕੀਤੀ।

¹ਹਿੰਦੂ। ²ਸ਼ਰਣ।

¹ਤਦੋਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ (ਭਾਗ) ਭਾਜੜ ਪੈ ਗਈ (ਗੌਰ) ਬਹੁਤਾਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।

¹ਕਾਲ ਵਰਗੇ।

¹ਭਰਾ ਨੂੰ ਭਰਾ ਤੇ ਸਹੁਰੇ ਨੂੰ ਜਵਾਈ ਨਾ (ਪਾਯੋ) ਲੱਭਾ, ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮਾਂ ਨਹੀਂ (ਪਾਈ) ਲੱਭੀ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

¹ਭਾਰੀ ਰੂਪ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦ ਨੇ ਵੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇਖੀਆਂ ਉਹ (ਉਘਾਰੀ) ਨੰਗੀਆਂ ਹੀ (ਪਰਾਤ) ਨੱਠੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

¹(ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਸਿਰ ਤੇ ਲੈਣ ਨੂੰ (ਓਢਨੀ) ਚੁੰਨੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ, ਬਿਨਾਂ (ਪਨਹੀ) ਜੁੱਤੀ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੱਤੀਰੇਤ ਵਿੱਚ ਮੁਰਝਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

¹(ਉਹਨਾਂ ਦੇ) (ਪਗ) ਪੈਰਾਂ 'ਚ (ਭੌਖੜੀ) ਭੌਖੜਾ (ਗਡਾਤੀ) ਚੁੱਭਦਾ ਹੈ, ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ (ਚਲਾਤੀ) ਚੱਲਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ (ਧੌਖੜੀ) ਧਮਕੜੇ ਪਈਆਂ ਅਰਥਾਤ ਹੌਂਕਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, (ਔਖੜੀ) ਔਖੇਰਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਸਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ (ਚੌਕ ਚੌਕ) ਤੁੱਬਕ ਤੁੱਬਕ ਕੇ ਬਰੜਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਜਿਹੜੀਆਂ (ਸੁਘੜ) ਚਤੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਕਦੇ ਵੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਧਰਦੀਆਂ ਅਤੇ (ਡਰਤੀ) ਡਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ (ਘਰਤੀ) ਘਰ ਵਿੱਚੋਂ (ਕਦਾਪਿਤੀ) ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ (ਨਿਸਰਤੀ) ਨਿਕਲਦੀਆਂ।

¹ਜੋ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ) ਮਖਮਲਾਂ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਸਨ, ਤੇ ਮਲਮਲ

ਭਰੀ ਰੂਪ ਜੋਬਨ ਜੋ ਜਰੀ ਜੇਵਰਾਨ ਸੰਗ,
ਫੁਲ ਕੀ ਛਰੀ ਸੀ, ਡਰੀ ਖਰੀ ਬਿਲਲਾਵਤੀ।

ਸ਼ੀਰ-ਫੇਨ ਪਾਵਤੀ ਜੋ ਨੁਵਤੀ ਅਤਰ ਹੋਜ਼,
ਮੌਜ ਮੈਂ ਰਹਾਵਤੀ ਸੋ ਬੀਆ-ਬਾਨ ਜਾਵਤੀ।
॥ ੬੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਾਮ ਆਮ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ,
ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਸੁਨਿ ਕਾਨ।
ਮੁਰਛਿਤ ਹੈ ਛਿਤ ਪਰਤ ਗਿਰ,
ਘਰਿ ਬਨ ਮੱਧ ਪਛਾਨ। ॥ ੬੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ਼ਹਰ ਜਲਾਲਾ-ਬਾਦ ਲੁਹਾਰੀ।
ਲੂਟੜੇ ਸਿੰਘਨ ਭਲਾ ਬਲ ਧਾਰੀ।
ਨਾਰਿ ਨਰਨ ਕੌ ਬਾਂਧਿ ਬਾਂਧਿ ਤਬਿ।
ਧਨ ਕਢਵਾਇ ਲਯੋ ਦੱਬੜੇ ਸਭਿ ॥ ੭੦ ॥
ਵਡ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਲੁਟੇ ਖਜ਼ਾਨੇ।
ਸ਼ਸਤਰ ਬਸਤਰ ਅੱਸੂ ਮਹਾਨੇ।
ਜੋ ਅਕਰੇ ਝਟਕੇ ਸਮ ਬਕਰੇ।
ਕੇਤਿਕ ਪਕਰਿ ਜਕਰ ਲਿਯ ਤਕਰੇ ॥ ੭੧ ॥
ਫਿਰ ਨੁਵਾਬ ਕੇ ਮਹਲੀਂ ਧਸੇ।
ਲੋਗ ਨੁਵਾਬ ਕੇਰ ਫੜਿ ਕਸੇ।
ਸੁਨਿ ਨੁਵਾਬ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਕਿਤਾਨੇ।
ਕਾਯਰ ਗੀਦੀ ਭਯੋ ਮਹਾਨੇ ॥ ੭੨ ॥

ਉਪਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲ ਚਲ ਕੇ ਨੰਗੇ
ਪੈਰੀਂ ਦੌੜਦੀਆਂ ਹਨ।

‘ਜਿਹੜੀਆਂ (ਇਸੜੀਆਂ) ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਰੂਪ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ
ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਜੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਫੁੱਲਾਂ
ਦੀਆਂ ਛਟੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ (ਕੋਮਲ ਤੇ ਪਤਲੀਆਂ) ਸਨ
(ਉਹ) ਡਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬਹੁਤ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।

‘ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸੜੀਆਂ (ਸ਼ੀਰ- ਫੇਨ) ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਿਲਾਈ
ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਭਾਵ ਖਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਅਤਰ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ
ਦੇ ਹੋਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਨੁਉਂਦੀਆਂ ਤੇ ਮੌਜ (ਅਨੰਦ) 'ਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ
ਸਨ ਉਹ ਉਜਾੜਾਂ 'ਚ (ਨੱਸੀਆਂ) ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

‘(ਆਮ) ਸਾਰੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ (ਬਾਮ) ਇਸੜੀਆਂ।

‘(ਮੁਰਛਿਤ ਹੈ) ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ (ਛਿਤ) ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਡਿੱਗ
ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਘਰ ਵਿੱਚ (ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੀ ਆਪਣੇ
ਆਪ ਨੂੰ) ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ।

‘ਚੰਗਾ।

‘ਜਿਹੜੇ (ਅਕਰੇ) ਆਕੜੇ ਉਹ ਬੱਕਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਝਟਕਾ
ਦਿੱਤੇ।

‘ਤਕੜੇ।

‘ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ।

‘(ਕਿਤਾਨੇ) ਕਿਤਨਾ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ ਡਰ ਧਾਰ ਕੇ।

ਅਪਨੀ ਜਾਨ ਬਚਾਵਨ ਹੇਤੈਂ।	
ਛਪਯੋ ਭੋਹਰੇ ਵੀਚ ਨਿਕੇਤੈਂ।	'(ਨਿਕੇਤੈਂ) ਘਰ ਦੇ ਭੋਰੇ ਵਿੱਚ।
ਖੋਜ ਨੁਵਾਬ ਤਈਂ ਸਿੰਘ ਰਹੇ।	
ਪਾਯੋ ਕਹੀਂ ਨਹੀਂ ਜਬਿ ਵਹੇ' ॥ ੨੩ ॥	'ਉਸ ਨੂੰ।
ਤਬੈ ਜ਼ਨਾਨੈ ਮਹਲ ਮਝਾਰੀ।	
ਧਸੇ ਸਿੰਘ ਪਕਰੀ ਤਿਹ ਨਾਰੀ।	
ਧਨ ਜ਼ੇਵਰ ਅਸਬਾਬ ਅਪਾਰੇ।	
ਤਿਨ ਤੈ ਲਯੋ ਕਢਾਇ ਸੁਧਾਰੇ' ॥ ੨੪ ॥	'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਤਿਨ ਹੀ ਤੈ ਨੁਵਾਬ ਬੁਝਿ' ਫੜਿਓ।	'ਪੁੱਛ ਕੇ।
ਪਾਇ ਖਾਟ ਪਰ ਨੀਕੈ ਕੜਿਓ'।	'(ਖਾਟ) ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਾ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਕੜਿਓ) ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ।
ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ ਕੀਨੋ ਜਹਾਂ।	
ਫੜਿ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਲਜਾਯੋ ਤਹਾਂ ॥ ੨੫ ॥	
ਜੋ ਦਿਜ ਕਹੀ ਸਜਾ ਸੋ ਠਾਟੀ'।	'ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
ਜੜ ਤੈ ਲਿੰਗ ਇੰਦਰੀ ਕਾਟੀ।	
ਪੁਨਾ ਸੂਰ ਕਾ ਝਟਕਾ ਕਰਿ ਕੈ।	
ਖੁਲਵਾਯੋ ਤਿਸ ਕੋ ਬਲਿ ਧਰ ਕੈ' ॥ ੨੬ ॥	'ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਫੜ ਕੇ।
ਨਾਕ ਹਾਬ ਜਿਹਵਾ ਕਟ ਤਾਂ ਕੀ।	
ਦਯੋ ਛੋਰ ਕਛ ਛੋਰ ਨ ਬਾਕੀ'।	'ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਕੁਝ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ।
ਹੁਤੋ ਕੁਲਾਲ' ਵਜ਼ੀਰ ਇਕ ਤਾਂ ਕਾ।	'ਘੁਮਿਆਰ।
ਲੋਲਪ' ਕਾਂਮੀ ਕੁਟਲ' ਕੁਬਾਂਕਾ' ॥ ੨੭ ॥	'ਬਹੁਤ ਲਾਲਚੀ। ²ਟੇਢਾ। ³ਖੋਟਾ ਤੇ ਵਿੰਗਾ।
ਬਿਭਚਾਰੀ ਦੱਲਾ' ਪਰ ਨਾਰੀ।	'ਨੀਚ ਕਰਮ ਦੀ ਦਲਾਲੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭੇਟੂ, ਭੜੂਆ।
ਦੇਤ ਮੰਗਾਇ ਨੁਵਾਬੈਂ ਨਾਰੀ।	
ਦੈ ਦੁਖ ਬਹੁ ਸੋ ਸਿੰਘਨ ਮਾਰਾ।	
ਐਸੇ ਐਸੇ ਔਰ ਅਪਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥	
ਤੁਰਕ ਜਿਤਿਕ ਥੇ ਸੁਨੇ ਖਰਾਬੈਂ।	
ਕਾਫਰ ਕਰਿ ਦੈ ਹਤੇ ਅਜਾਬੈਂ'।	'ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰੇ।
ਮਿਲ ਕਰਿ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੁ ਫਿਰ ਆਮੈ'।	'ਸਾਰੇ।
ਆਇ ਪਰੇ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸਾਮੈ' ॥ ੨੯ ॥	'ਸ਼ਰਣ।
ਪੰਥ ਅਮਨ' ਫਿਰ ਸਭ ਕੋ ਦੈ ਕੈ।	'ਸ਼ਾਂਤੀ।
ਦੂਜ ਕੀ ਸੁਤਾ' ਤਈਂ ਬੁਲਵੈ ਕੈ।	'ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਲੜਕੀ।

ਅਰ ਤਿਸ ਕੇ ਪੇਕੇ ਸੁਸਰਾਰੈਂ।	'ਸਹੁਰੇ ਘਰ।
ਉਭੈ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਲੋਗ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੮੦ ॥	'ਦੋਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ।
ਪੰਥ ਆਪ ਕੇ ਪਾਸ ਹਕਾਰੇ।	'ਸੱਦੇ।
ਏਕ ਠੌਰ ਮੈਂ ਸਭਿ ਬੈਠਾਰੇ।	
ਦਿਜ ਕੀ ਬੇਟੀ ਗੰਗਾ ਜਲ ਸੋਂ।	
ਨੁਲੁਵਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਧਿ ਭਲ ਸੋਂ ॥ ੮੧ ॥	'ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਬਿਧੀ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਤਿਸ ਕੇ ਕਰ ਤੇ ਭੋਜਨ ਕਾਚੇ।	'ਹੱਥੋਂ।
ਸਭਿ ਕੋ ਖੁਲਵਾਏ ਭਲ ਸਾਚੇ।	
ਪੁਨ ਤਿਸ ਕੇ ਪਤਿ ਕੋ ਭੁਜ ਤਾਂ ਕੀ।	'ਬਾਂਹ।
ਪਕਰਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਬਾਂਕੀ ॥ ੮੨ ॥	'ਸੁੰਦਰ (ਲੜਕੀ ਦੀ)।
ਧਰਮ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਪੰਥ ਬਨੈ ਕੈ।	
ਧਨ ਦੀਨੋ ਬਹੁ ਚੰਦਾ ਕੈ ਕੈ ॥ ੮੩ ॥	'ਚੰਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ।
ਦੋਹਰਾ:	
ਤੁਰਕ ਦੁਸ਼ਟ ਕੋ ਮਾਰ ਕੈ,	
ਦਿਜ ਕਾ ਕਿਯ ਉਪਕਾਰ।	
ਹੁਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਤਬੈ,	
ਸਾਲ ਚੁਤਾਲੀ ਸਾਰ ॥ ੮੪ ॥	'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੰਮਤ ੧੮੪੪ ਬਿ: ਸੀ।
ਚੌਪਈ:	
ਸਾਜਿ ਗੁਰਮਤਾ ਪੰਥ ਮਹਾਨੈ।	'ਕਰਕੇ।
ਚਢਯੋ ਫੇਰ ਦਿਸ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੈ।	'ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵੱਲ।
ਨਗਰ ਡਗਰ ਕੇ ਸਗਰੇ ਲੂਟੇ।	'ਰਸਤੇ ਦੇ।
ਦੀਨੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਜਿਨ, ਸੋ ਛੂਟੈ ॥ ੮੫ ॥	
ਜੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਰ ਅਰਿ ਆਏ।	
ਤੇ ਸਿੰਘਨ ਸਭਿ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਏ।	
ਹੜ੍ਹ ਕੇ ਜਲ ਜਯੋਂ ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਹੀਂ।	
ਦੋ ਦਿਨ ਕਿਸੀ ਠੌਰ ਨਹਿੰ ਬਿਰਹੀਂ ॥ ੮੬ ॥	
ਬਾਦ-ਬੇਗਮਾਂ ਆਦਿ ਅਪਾਰੇ।	'ਬੇਗਮਾਂਬਾਦ ਸ਼ਹਿਰ।
ਲੂਟੇ ਕਸਬੇ ਗਾਮ ਉਦਾਰੇ।	
ਲੂਟ ਮੁਜੱਫਰ-ਨਗਰੈਂ ਔਰੈਂ।	
ਮਗਲੌਰੈਂ ਲੋ ਠੌਰੈਂ ਗੌਰੈਂ ॥ ੮੭ ॥	'ਮਗਲੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੱਕ ਚੰਗੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ।

ਭੰਬੂ-ਖਾਨ ਨਜੀਬਾਵਾਦੀ।	
ਲਰਜੋ ਪੰਥ ਸੋਂ ਕੁਛਕ ਬਿਖਾਦੀ।	'ਝਗੜਾ ਕਰਕੇ।
ਮਿਲਜੋ ਆਇ ਫਿਰ ਦੈ ਨਜ਼ਰਾਨਾ।	
ਲੂਟਨ ਤੈ ਨਿਜ ਸ਼ਹਰ ਬਚਾਨਾ ॥ ੮੮ ॥	
ਧਾਮਪੁਰਾ ਫਿਰ ਲੁਟਜੋ ਨਗੀਨਾ।	
ਸ਼ਹਰ ਅਨੂਪ, ਰਾਮਪੁਰ ਛੀਨਾ।	
ਰਾਜ ਘਾਟ, ਖਾਤੌਲੀ ਆਦੈਂ।	
ਬਾਜੋਈ, ਮੌਰਾਦਾਬਾਦੈਂ ॥ ੮੯ ॥	
ਬਾਰੋਲੀ ਹਰਦੁਆ ਚੰਦੌਸੀ।	
ਕੋਇਲ, ਕਾਸ-ਗੰਜ, ਹਰਦੌਸੀ।	
ਇਤਯਾਦਿਕ ਨਗਰਨ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।	
ਗਾਰਤ ਕਰਿ' ਸਿੰਘ ਹਟੇ ਪਿਛਾਂਈਂ ॥ ੯੦ ॥	'ਤਬਾਹ ਕਰਕੇ।
ਦਸਕ ਕੋਸ ਤੈ ਧਾਵਾ ਕੈ ਕੈ।	
ਦਿੱਲੀ ਵੀਚ ਧਸੇ ਪੁਨ ਐ ਕੈ।	
ਮੁਗਲ ਮਹੱਲੇ ਆਗ ਲਗਾਈ।	
ਝਟਪਟ ਲੂਟਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਮਹਾਂਈਂ' ॥ ੯੧ ॥	'ਬਹੁਤਾ।
ਨਿਕਸੇ ਸਿੰਘ ਜਬੈ ਪੁਨ ਬਾਹਰ।	
ਮਗਰ ਚਢੀ ਤੂਕਾਨੀ ਜਾਹਿਰ'।	'ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਫੌਜ।
ਅਜਮੇਰੀ ਦਰਵਾਜੇ ਢਿਗ ਫਿਰ।	
ਸਿੰਘ ਲਰਨ ਹਿਤ ਭਏ ਤਹਾਂ ਥਿਰ' ॥ ੯੨ ॥	'ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ।
ਪਾਂਚ ਘਰੀ ਤਹਿ ਭਈ ਲਰਾਈ।	
ਤੀਰ ਤੁਫੰਗਨ ਕੀ ਬਹੁ ਭਾਈ'।	'ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਆਖਰ ਖੈਂਚਿ ਸਿੰਘ ਸਮਸ਼ੇਰੈਂ।	
ਪਰੇ ਬੈਰੀਅਨ ਪਰ ਸਮ ਸ਼ੇਰੈਂ' ॥ ੯੩ ॥	'ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ।
ਦੌਰਿ ਤੂਕਾਨੀ ਭੀਤਰ ਬਰੀ।	
ਕਾਯਮ ਸ਼ਹਿਰ ਪਨਾਹ' ਫਿਰ ਕਰੀ।	'ਓਟ ਭਾਵ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਕੰਧ।
ਲਾਹੌਰੀ ਦਰਵਾਜੇ ਓਰੈਂ।	
ਝੁਕੇ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਦੈ ਕਰਿ ਜੋਰੈਂ ॥ ੯੪ ॥	
ਸਬਜ਼-ਮੰਡੀ ਅਰ ਗੰਜ-ਪਹਾੜੈਂ'।	'ਪਹਾੜ ਗੰਜ।
ਯਹਿ ਤੋ ਕੀਨੇ ਸਿੰਘਨ ਉਜਾੜੈਂ।	

ਪੁਨਾ ਸਿੰਘ ਮਜਨੂ ਕੇ ਟੀਲੈਂ।
ਉਤਰੇ ਜਾਇ ਤਬੈ ਬਿਨ ਢੀਲੈਂ ॥ ੯੫ ॥

ਦੂਸਰ ਦਿਨ ਫਿਰ ਓਰ ਪੰਜਾਬੈਂ।
ਪਾਯੋ ਪੰਥ ਬਹੀਰ ਸ਼ਿਤਾਬੈਂ।

'ਛੇਤੀ ਚਾਲਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

ਜੇ ਕਰ ਸਿੰਘ ਠਹਿਰਤੇ ਤਬੈ।
ਦਿੱਲੀ ਨਾਂਹਿ ਛੋਡਤੇ ਕਬੈ ॥ ੯੬ ॥

ਦੌਲਤ ਫੌਜ ਹਕੂਮਤ ਸ਼ਾਹੀ।
ਰਹੀ ਨ ਥੀ ਕੁਛ ਉਨ ਦਿਨ ਮਾਂਹੀਂ।

ਕੁਛ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਮਰੂਟੜੋਂ ਨੈ ਕੁਛ।
ਕਰਿ ਰਾਖੀ ਥੀ ਸ਼ਾਹੀ ਅਤਿ ਤੁਛ' ॥ ੯੭ ॥

'ਬਹੁਤੀ ਕਮਜ਼ੋਰ।

ਯਹਿ ਤੋ ਸਿੰਘਨ ਨਾਹਿੰ ਵਿਚਾਰਾ।
ਬਿੱਤ' ਲੂਟ ਕਾ ਕਰਜੋ ਪਜਾਰਾ।

'ਧਨ।

ਪੁਨਾ ਪੰਥ ਮੈਂ ਇਕ ਸਰਦਾਰੈਂ।
ਹੁਤੋ ਨ ਥਾ, ਜੋ ਲੇਤ ਸੰਭਾਰੈਂ ॥ ੯੮ ॥

ਅਪਨੀ ਅਪਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਸੇਤੀ'।
ਦਿਸ ਪੰਜਾਬ ਚਲ ਦੀਨੋ ਛੇਤੀ।

'ਨਾਲ।

ਲੂਟ ਕੂਟ ਕਰਿ ਆਨੰਦ ਭਏ।
ਰਾਜਨੀਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਭੁਲਏ ॥ ੯੯ ॥

ਨਿਜ ਨਿਜ ਠੌਰਹਿ ਜਾਇ ਬਿਰਾਏ'।
ਮੁਲਕ ਪੰਜਾਬ ਮਾਲਵੇ ਭਾਏ' ॥ ੧੦੦ ॥

'ਠਹਿਰ ਗਏ।

'ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਮੈਂ,
ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਰਿ ਭਾਰ'।

'ਬਹੁਤੀ।

ਦੌਲਤ ਲੈ ਬਹੁ ਪੰਥ ਫਿਰ,
ਗਯੋ ਪੰਜਾਬ ਮਝਾਰ ॥ ੧੦੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ, 'ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੇ ਹੇਤ
ਜਲਾਲਾਬਾਦ-ਲੁਹਾਰੀ ਮਾਰਨ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਲੂਟਨ ਪ੍ਰਸੰਗ', ਬਰਨੰ ਨਾਮ ਅਠਤਾਲੀਸਮੇਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. {ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣਾ, ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਕੋਤਵਾਲ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਣਾਉਣੇ}

ਦੋਹਰਾ:

ਅਰਜਨ ਸਦਗੁਨ ਹੋਤ ਹੈਂ,
ਅਰਿਜਨ ਅਗੁਨ ਅਕਾਥ।

¹(ਅਰਜਨ) ਸੁੱਧ ਚਿੱਤ ਵਾਲੇ (ਸੇਵਕ) ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ ਗਏ। ਵੈਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਅਉਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਨਿਸਫਲ ਚਲੇ ਗਏ।

ਅਰਜਨ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਕੌ,
ਬੰਦੋਂ ਅਰਜਨ ਸਾਥ। ॥੧॥

¹(ਅਰਜਨ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਵਾਂਗ ਸਰਬ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨਹਾਰ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ (ਅਰਜਨ) ਬੇਨਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਦਿੱਲੀ ਜਾਇ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,
ਟਕੇ ਲਏ ਬਲ ਸਾਥ।
ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਨਵਾਇ ਹੈ,
ਕਹੋਂ ਅਬੈ ਵਹਿ ਗਾਥ ॥੨॥

¹ਰੁਪਏ।

ਇਤ ਜਮਨਾ ਉਤ ਅਟਕ ਲੋ,
ਏਤਿਕ ਸਭਿ ਹੀ ਦੇਸ।
ਲੀਨੋ ਬਲ ਤਰਵਾਰ ਕੈ,
ਸਿੰਘਨ ਕਰਿ ਨਿਜ ਵੇਸ। ॥੩॥

¹ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ (ਵੇਸ) ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ।

ਭਏ ਸਿੰਘ ਇਸ ਮੁਲਕ ਕੇ,
ਹਾਕਮ ਬਾ-ਇਖਤਜਾਰ।
ਲਗੇ ਹੁਕਮਰਾਨੀ ਕਰਨ,
ਨਿਜ ਨਿਜ ਠੌਰ ਉਦਾਰ। ॥੪॥

¹ਮਾਲਕੀ ਸਹਿਤ।

¹ਹਕੂਮਤ।

¹ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਬਹੁਤੀ।

ਰਾਜ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਭਯੋ,
ਜਬਿ ਤੈ ਮੁਲਕ ਮਝਾਰ।
ਕਲਿ ਮੈਂ ਵਰਤਯੋ ਸਤਜੁਗੈਂ,
ਤਬਿ ਸਭਿ ਹੀ ਪਰਕਾਰ ॥੫॥

ਘਰ ਘਰ ਜਾਪ ਅਕਾਲ ਕਾ,
ਜਪਨ ਲਗੇ ਸਭਿ ਲੋਗ।
ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਮੈਂ ਤਤਪਰ ਭਏ,
ਜੈਸਾ ਜਿਸ ਕੇ ਜੋਗ। ॥੬॥

¹ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਏ।

¹ਲਾਇਕ।

ਭਗਤਿ ਈਸ਼ ਕੀ ਨਾਰਿ ਨਰ,
ਲਗੇ ਕਰਨ ਦਿਨ ਰੈਨ।

ਈਤ ਭੀਤ ਦੁਰ-ਭਿੱਖ ਲੋ,
ਮਿਟੇ ਸਕਲ ਦੁਖ ਐਨ' ॥ ੭ ॥

'(ਦੁਰਭਿੱਖ) ਕਾਲ ਤੱਕ ਸੱਤਾਂ ਈਤਾਂ ਦਾ (ਭੀਤ) ਡਰ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ (ਐਨ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਟ ਗਏ। (ਸੱਤ ਈਹਾਂ ਬਾਰੇ ਦੇਖੋ ਬਿਸੁਆਮ ਨੰ: ੪੭ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੩ ਦੇ ਟਿੱਪਣੀ ਨੰ: ੬ ਦੇ ਅਰਥ)।

ਬਰਖਾ ਬਾਂਛਿਤ ਸਰਬਦਾ',
ਕਰਤ ਮੇਘ ਸੁਖ-ਦਾਨ।
ਕਹਿਤ ਰਹਿਤ' ਸੁਖ ਸਹਿਤ ਤਬਿ,
ਸਭਿ ਹੀ ਭਯੋ ਜਹਾਨ ॥ ੮ ॥

'ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

'ਕਾਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਪਰ ਤੀਯ' ਮਾਤਾ ਬਹਿਨ ਧੀ,
ਸਮ ਸਮਝਤ ਸਰਦਾਰ।
ਜਤੀ ਸਤੀ ਹਠੀਏ ਤਪੀ,
ਹੁਤੇ ਬੀਰ ਬਰ ਸਾਰ' ॥ ੯ ॥

'ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ।

'ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇਂ।

ਚੌਪਈ:

ਸਭਿ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸ੍ਰਦਾਰਨ ਤੈ ਤਬਿ।
ਬਾਂਛਤ ਪਾਵਤ ਥੇ ਜਾਚਕ' ਸਭਿ।
ਹੁਤੇ ਉਦਾਰ ਸਾਰ ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਹੀ'।
ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਭਗਤਿ ਜਗਤ ਸੁਖ ਚਾਹੀ ॥ ੧੦ ॥
ਕੇਤਿਕ ਸਾਲ ਬਿਤੈ ਜਬਿ ਐਸੇ।
ਰਾਜ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਿਹੀਂ ਬੈਸੇ'।
ਧਾਵਾ ਕਰਜੋ ਨ ਕਿਤ ਦਿਸ ਕੋਈ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਖੀ ਭਈ ਸਭਿ ਲੋਈ' ॥ ੧੧ ॥
ਸਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਇਕਵੰਜੇ।
ਗਦਰ ਜਦਰ ਫਿਰ ਪਰਜੋ ਅਭੰਜੇ'।

'ਮੰਗਤੇ।

'ਦਾਤੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

'ਟਿਕ ਕੇ।

'ਲੋਕ, ਪਰਜਾ।

'ਫੇਰ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ (ਗਦਰ) ਬਗ਼ਾਵਤ (ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ) (ਅਭੰਜੇ) ਲਗਾਤਾਰ (ਜਦਰ) ਜੰਗ (ਪਰਜੋ) ਪਿਆ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਢਿਗ ਕਰਨਾਲ ਛਲੋਂਦੀ ਗ੍ਰਾਮੂ।
ਰਹਿਤ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਅਭਿਰਾਮੂ' ॥ ੧੨ ॥
ਹੁਤੀ ਵਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ।
ਤ੍ਰੈ ਕੁ ਲਾਖ ਕੀ ਅਤਿ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਝਾਂਜ' ਸਾਹਿਬ ਜਬਿ ਹਾਂਸੀ ਵਾਰਾ।

'ਸੁੰਦਰ (ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ)।

'ਹਾਂਸੀ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ਰਾਜਾ।

ਲੈ ਨਿਜ ਸੈਨਾ ਸੰਗ ਅਪਾਰਾ ॥ ੧੩ ॥

ਸਤਲੁਜ ਤਕ ਪਹੁੰਚਯੋ ਕਰਿ ਧਾਵਾ।

ਲੋਗ ਜਹਾਜ ਕਹਤ ਜਿਹ ਆਵਾ।

ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਲੈ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ।

ਤਿਸ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਭਯੋ ਜਾਇ ਧਿੰਗਾ ॥ ੧੪ ॥

ਨਿਸ ਕੇ ਤਿਸ ਕੇ ਲਸਕਰ ਉਪਰ।

ਮਾਰਯੋ ਛਾਪਾ ਸਿੰਘਨ ਖੂਪਰ।

ਬਹੁ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠੈ ਕੈ ਝਾਂਜੈ।

ਆਯੋ ਲੋਟ ਮੁਲਕ ਨਿਜ ਮਾਝੈ ॥ ੧੫ ॥

ਫਰਾਂਸੀਸ ਵਹਿ ਹੁਤੋ ਫਿਰੰਗੀ।

ਕਰਯੋ ਕਾਮ ਉਨ ਔਰ ਦੁਰੰਗੀ।

ਫਰਾਂਸੀਸ ਤਬਿ ਔਰ ਅਪਾਰੈਂ।

ਮਰੂਟਯੋ ਕੇ ਘਰ ਥੇ ਸਰਦਾਰੈਂ ॥ ੧੬ ॥

ਚੁਕ ਮਰੂਟਯੋ ਕੇ ਤਿਨ ਦੁਰਾਰਾ।

ਲਜਾਇ ਮੁਲਕ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਡਾਰਾ।

ਲੈ ਬਹੁ ਸੈਨਾ ਪੀਤਲ-ਰਾਵੈਂ।

ਚਢਯੋ ਮੁਹੱਟਾ ਧਰਿ ਮਨਿ ਚਾਵੈ ॥ ੧੭ ॥

ਵੀਚ ਮੁਲਕ ਸਿੰਘਨ ਕੈ ਐ ਕੈ।

ਪਾਈ ਗਰਦੀ ਲੂਟ ਮਚੈ ਕੈ।

ਪਹੁੰਚਯੋ ਸ਼ਹਰ ਪਟਯਾਲੇ ਪਾਸੈਂ।

ਸੈਫਾਵਾਦ ਉਤਰ ਕੈ ਖਾਸੈਂ ॥ ੧੮ ॥

ਲੈਨਾ ਚਹਯੋ ਪਟਯਾਲਾ ਜਬਿ ਉਨ।

ਤਬੈ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਮਨਿ ਗੁਨਿ।

ਜਮਨਾ ਸਤਲੁਜ ਮਧ ਥੇ ਜੇਤੇ।

ਸਿੰਘ ਬਟੋਰੇ ਜਿਸ ਨੈ ਤੇਤੇ ॥ ੧੯ ॥

ਪਰੇ ਮਰੂਟੋਂ ਪਰ ਜਬਿ ਧਾਈ।

ਮਰੂਟੇ ਪਾਛੇ ਗਏ ਪਲਾਈ।

ਫੇਰ ਅਠਾਰਾਂ ਸਏ ਚੁਰੰਜੇ।

ਆਇ ਰੁਹੇਲੇਯੋ ਨੈ ਬਹੁ ਭੰਜੇ ॥ ੨੦ ॥

ਮੇਰਟ, ਝੱਜਰ, ਗਢ ਨਾਜੀਬੈਂ।

‘ਆਮ ਲੋਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

‘ਜ਼ੋਰਾਵਰ, ਬਲੀ (ਸੂਰਮਾ)।

‘ਚੰਗਾ।

‘ਝਾਂਜਾ ਸਾਹਿਬ।

‘ਵਿੱਚ।

‘ਉਹ ਫਰਾਂਸ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸੀ।

‘ਧੋਖੇ ਦਾ।

‘ਉਹਨਾਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਰਾਹੀਂ।

‘ਪੀਤਲ-ਰਾਵ (ਮਰਹੱਟੇ) ਨੇ।

‘ਬਗ਼ਾਵਤ, ਹਲਚਲੀ।

‘ਆਪ।

‘ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

‘ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ।

‘ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

‘ਦੌੜ ਗਏ।

‘(ਰੁਹੇਲੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ) ਭੰਨੇ, ਨਾਸ ਕੀਤੇ, ਮਾਰੇ।

ਵਾਰ¹ ਨੁਵਾਬ ਜੁ ਹੁਤੇ ਅਜੀਬੈ²।

¹ਵਾਲੇ। ਅਨੋਖੇ, ਅਸਚਰਜ।

ਛੋਟੇ ਬਡੇ ਨੁਵਾਬ ਰੁਹੇਲੇ।

ਇਤ ਉਤ ਕੇ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਮੇਲੇ ॥ ੨੧ ॥

ਸੈਨ ਬਟੋਰਿ ਪਚਾਸ ਹਜਾਰਕ।

ਚਢੇ ਦੀਨ ਮਾਹੰਮਦ ਪਾਰਕ¹।

¹ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ (ਪਾਰਕ) ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ।

ਮੁਲਕ ਆਹਿ ਸਤਲੁਜ ਲੋ ਜੇਤਾ।

ਲੇਹੁ ਛੁਡਾਇ ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਤੇਤਾ ॥ ੨੨ ॥

ਯਹਿ ਸਲਾਹਿ ਕਰਿ ਆਏ ਧਾਈ।

ਦੇਸ ਵੀਚ ਵਡ ਗਰਦੀ ਪਾਈ।

ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਿ ਘੁੜਾਮ ਲੋ ਆਈ।

ਪਰਜੋ ਫਿਕਰ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਜਾਈ ॥ ੨੩ ॥

ਹੈ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਸਭ ਕੇ ਅੱਗੈ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਲੀਨੋ ਸੰਗੈ।

ਲਸਕਰ ਤੁਰਕਾਨੀ ਪਰ ਧੈ ਕੈ।

ਨਿਸ ਕੋ ਪਰੇ ਸਿੰਘ ਬਲ ਕੈ ਕੈ ॥ ੨੪ ॥

ਕਰੀ ਸੰਗ ਬੈਰਿਨ ਕੈ ਐਸੀ।

ਰਹੈ ਯਾਦ ਆਯੂ-ਭਰ¹ ਜੈਸੀ।

¹ਸਾਰੀ ਉਮਰ।

ਲੂਟ ਅਸਬਾਬ ਮਾਲ ਸਭਿ ਲੀਓ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਾਢ ਦੇਸ ਤੈ ਦੀਓ ॥ ੨੫ ॥

ਆਖਰ ਪਾਇ ਅਜਾਬ ਨੁਵਾਬੂ¹।

¹(ਸਾਰੇ) ਨੁਵਾਬ (ਅਜਾਬ) ਦੁੱਖ ਪਾ ਕੇ।

ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਠੌਰ ਸ਼ਿਤਾਬੂ¹।

¹ਛੇਤੀ।

ਆਏ ਥੇ ਜੋ ਨਫਾ ਉਠਾਵਨ।

ਕੀਨੋ ਤਿਨ ਨਿਜ ਮੂਲ ਗਵਾਵਨ ॥ ੨੬ ॥

ਖੱਟੇ ਦਾਂਤ ਤਿਨੋ ਕੇ ਐਸੇ।

ਕੀਨੇ, ਸਿੰਘਨ ਜਾਨੇ ਜੈਸੇ।

ਹੈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮਿਸਲ¹ ਜਗ ਆਮ।

¹ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ।

ਧਾੜ ਮਾਂਗਵੀ ਦੇਤ ਨ ਕਾਮ ॥ ੨੭ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਫੇਰ ਸਤਵੰਜੇ ਸਾਲ ਹਿਰਸ ਬਿਸਾਲ ਕੁੱਦੀ¹,

¹ਬਹੁਤੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਕੁੱਦੀ) ਪੈਦਾ ਹੋਈ।

ਦੇਹਲੀ ਕੇ ਆਜ਼ਮ ਬਜ਼ੀਰ ਕੋ¹ ਪਛਾਨੀਏ।

¹ਵੱਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ।

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਗੌਹਰ-ਅਲੀ ਕੌ ਲੀਨੋ ਸੰਗ ਨਿਜ,
ਕਾਦਰ-ਗੁਲਾਮ ਚਢੜੋ ਸੈਨ ਲੈ ਮਹਾਨੀਏ।
ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਮੁਲਕ ਛੁਡਾਵਨ ਕੀ ਧਾਰੀ ਮਨਿ,
ਬਾਉਨੀ ਸਰੁੰਦਾ¹ ਕੀ ਥੀ ਜੇਤਿਕ ਪਛਾਨੀਏ।
ਕਾਹੁੰ ਸਿੰਘ ਕਰੀ ਨ ਲਰਾਈ, ਅਗਵਾਈ ਗਏ
ਸਭਿ ਹੀ ਪਲਾਈ, ਛੋਰਿ ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀਏ

॥੨੮॥

ਲੂਟ ਮਾਰ ਪਾਰ ਕੈ¹ ਉਜਾਰ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਕੌ,
ਉਤਰਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਜਾਇ ਸ਼ਹਰ ਸਨੌਰ ਹੈ।
ਪਰਜੋ ਤਬਿ ਅਧਿਕ ਫਿਕਰ ਪਟਲੇਸ਼ੂਰ ਕੋ,
ਗੁਰੂ ਕੋ ਮਨਾਯੋ ਹੋਇ ਏਕ ਚਿੱਤ ਗੌਰ¹ ਹੈ।
ਗਯੋ ਹੁਤੋ ਤਬਿ ਥੋ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦ੍ਰਾਬੇ ਬੀਚ,
ਸੁਨ ਕੈ ਹਵਾਲ ਸੋਊ ਆਯੋ ਇਤ ਦੌਰ ਹੈ।
ਲੀਨੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਬਿਸਾਲਸਾ ਮਿਲਾਇ ਸੰਗ,
ਸਤਲੁਜ ਤੈ ਅਬੂਰ ਭਯੋ ਭੂਰਰੌਰ ਹੈ¹ ॥੨੯॥
ਕਾਹੁੰ ਜਨ ਆਨ ਕੈ ਅਚਾਨਕੈ ਵਜ਼ੀਰ ਢਿਗ,
ਕਹੜੋ ਚਢ ਆਯੋ ਧਾਇ ਤੁਮ ਪੈ ਸਸਾਜ¹ ਹੈ।
ਸਭ ਹੀ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਉਤਾਲਸਾ ਕਹਿਰ ਸੰਗ¹,
ਪਕਰਿ ਜਕਰਿ ਮਾਰੈਂ ਤੋਹਿ ਦੈ ਅਜਾਬ¹ ਹੈ।
ਆਜ ਸ਼ਬ ਖੂਨ ਕੈ ਬਦੂਨ ਕਰੈਂ ਟਰੈਂ ਨਾਂਹਿ
ਸੁਨ ਕੈ ਬਜ਼ੀਰ ਹੈ ਤਗੀਰ ਮੈਂ ਸ਼ਿਤਾਬ ਹੈ¹।

ਔਰ ਪਟਲੇਸ਼ੂਰ ਕੇ ਧਜਾਵਨੇ ਪੈ ਆਨਿ ਗੁਰੂ,
ਅਸ ਭੈ ਦਿਖਾਯੋ ਭਏ ਮੁਸਲੇ ਬੇਤਾਬ¹ ਹੈਂ

॥੩੦॥

ਅਚਾਚੇਤ ਰੌਰ ਕਰਿ ਦੌਰ ਪਰੀ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨ,
ਸ਼ਾਹਿਜ਼ਾਦੇ ਔ ਬਜ਼ੀਰ ਧਰੀ ਨਾਹਿ ਧੀਰ ਹੈ।
ਸਿੰਘ ਆਨ ਪਰੇ ਏਹੀ ਆਪਸ ਮੈਂ ਰਰੈਂ¹ ਸਭਿ,
ਬਿਨ ਹੀ ਪਛਾਨ ਏਕ ਦੂਸਰੇ ਕੋ ਚੀਰ ਹੈਂ¹।

¹ਪੜ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਪਰਗਣਾ।

¹ਪਾ ਕੇ ਭਾਵ ਕਰਕੇ।

¹ਬਹੁਤਾ।

¹ਸਤਲੁਜ (ਦਰਿਆ) ਲੰਘ ਕੇ ਬਹੁਤਾਰੌਲਾ ਹੋਇਆ।

¹(ਸਾਜ) ਹਥਿਆਰਾਂ (ਸ) ਸਹਿਤ।

¹ਕਾਹਲੀ ਤੇ (ਕਹਿਰ) ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ।

¹ਦੁੱਖ।

¹ਅਜ (ਸ਼ਬ) ਰਾਤ ਨੂੰ (ਖੂਨ ਕੈ) ਮਾਰ ਕੇ (ਬਦੂਨ) ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਕਰਨਗੇ ਟਲਣਗੇ ਨਹੀਂ, ਵਜ਼ੀਰ (ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ) ਸੁਣ ਕੇ ਛੇਤੀ ਹੀ (ਤਗੀਰੀ) ਤਬਦੀਲੀ ਭਾਵ ਚਿੰਤਾ ਹੋ ਗਈ।

¹ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਵ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਏ।

¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਕਟਦੇ ਭਾਵ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਛੋਰਿ ਅਸਬਾਬ ਤੰਬੂ ਤੋਪ ਮੇਖ-ਜੀਨ¹ ਸਭਿ,
ਏਕ ਆਗੇ ਏਕ ਦੌਰਜੋ ਹੋਇ ਕੈ ਤਗੀਰ¹ ਹੈ।

ਗਏ ਹੈਂ ਬਹੀਰ ਪਾਇ¹ ਦਿੱਲੀ ਲੋ ਨ ਲਾਏ
ਪਾਇ²,

ਆਏ ਨਫੇ ਕੇ ਥੇ ਧਾਇ ਗਏ ਮੂਲ ਖੋਇ ਬੀਰ¹ ਹੈਂ

॥ ੩੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼ਾਹੀ ਲਸਕਰ ਪਰਜੋ ਥਾ,
ਜਹਿ ਠਾਂ ਗਿਰਦ ਸਨੌਰ।

ਸੂਰ ਉਦੈ ਤੇ ਭੂਰ ਵਹਿ,
ਖਾਲੀ ਦੇਖੀ ਠੌਰ¹ ॥ ੩੨ ॥

ਸੁਨ ਨ੍ਰਿਪ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੈ,
ਹੈ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਅਪਾਰ।

ਮੇਖ-ਜੀਨ ਤੰਬੂ ਘਨੇ,
ਤੋਪਾਂ ਲਈਂ ਸੰਭਾਰ ॥ ੩੩ ॥

ਔਰ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਸਭਿ,
ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਠੌਰ।

ਉਰਿ ਅਨੰਦ ਸਭਿ ਕੇ ਛਯੋ¹,
ਗਯੋ ਜੁ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੌਰ ॥ ੩੪ ॥

ਸਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਜਬੈ,
ਭਯੋ ਉਣਾਸਠ ਫੇਰ¹।

ਆਇ ਮਹਾਂ ਜੀ ਸੇਧੀਆ¹,
ਦਿੱਲੀ ਧਸਜੋ ਹੇਰਿ¹ ॥ ੩੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਆਲਮ ਸ਼ਾਹ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤਾਂਏ¹।

ਕੈਦ ਕਰਜੋ ਨਿਜ ਤਹਿਦ¹ ਬੈਠਾਏ।

ਔਰ ਜਗੀਰ ਅਮੀਰਨ ਕੇਰੀ।

ਛੀਨ ਲੀਨ ਕਿਯ ਜੁਲਮ ਬਧੇਰੀ ॥ ੩੬ ॥

ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਕੇ ਤੰਗ ਕਰਜੋ ਜੋ।

ਬੀਚ ਅਮੀਰਨ ਰੌਰ ਪਰਜੋ ਤੋ।

¹ਮੈਗਜ਼ੀਨ, ਬਾਰੂਦ ਗੋਲੀ ਆਦਿ ਦਾ ਗੁਦਾਮ।

¹ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ।

¹ਚਾਲੇ ਪਾ ਕੇ। ²ਪੈਰ।

¹ਸੂਰਮੇਂ

¹ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਉਹ ਸਾਰੀ (ਠੌਰ) ਜਗ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਦੇਖੀ।

¹ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਭਰ ਗਿਆ।

¹ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੫੯ ਬਿ: ਹੋਇਆ।

¹ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਨਾਮ।

¹ਦੇਖ ਕੇ।

¹ਤਾਂਏਂ, ਨੂੰ।

¹ਆਪਣਾ (ਤਹਦ) ਦਬਦਬਾ ਬਿਠਾਇਆ।

ਤਬਿ ਗੁਲਾਮ-ਕਾਦਰ ਬਾਜੀਰੈਂ।

ਇਕਠੇ ਕਰੇ ਬਜੀਰ ਅਮੀਰੈਂ ॥ ੩੭ ॥

ਮਿਲਿ ਸਲਾਹਿ ਸਭਿਹਨਿ ਠਹਿਰਾਈ।

ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਦਲ ਲੈਹੁ ਬੁਲਾਈ।

ਹੈਂ ਵਹਿ ਸੂਰ ਬੀਰ ਬੇਬਾਕੈਂ।

'ਬੇ-ਬੌਫ, ਨਿੱਡਰ।

ਤਿਨ ਕੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਹੈ ਬਾਕੈਂ ॥ ੩੮ ॥

'ਡੰਡਰੌਲਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ।

ਹਮਰੀ ਮੱਦਦ ਵਹਿ ਜਬਿ ਐਰੈਂ।

ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਮਰੁਟੇ ਤਜ ਜੈਰੈਂ।

ਸਾਂਪ ਮਾਰੀਏ ਦੁਸ਼ਮਨ ਛਾਤੀ।

ਦੁਹਿ ਮੈਂ ਇਕ ਮਰ ਹੈ ਬਖਜਾਤੀ ॥ ੩੯ ॥

ਪੁਨਾ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ।

ਰਾਜਨੀਤਿ ਕੇ ਲਖਤ ਨਾ ਚਾਲੇ।

'ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਤਿਨ ਕੇ ਕੁਛ ਦੈ ਕੈ ਨਜ਼ਰਾਨਾ।

ਕਰਵੈਰੈਂ ਫਿਰ ਪਾਛੇ ਪਜਾਨਾ ॥ ੪੦ ॥

'ਤੋਰ ਦਿਆਂਗੇ।

ਯਹਿ ਤਦਬੀਰਾ ਬਜੀਰ ਅਮੀਰਨ।

'ਵਿਉਂਤ।

ਕਰਿ ਕੈ ਮਸਲਤਾ ਠੀਕ ਸਧੀਰਨ²।

'ਸਲਾਹ। ²ਧੀਰਜ ਵਾਨਾਂ ਨੇ।

ਲਿਖਿ ਮੁਰਾਸਲਾ ਯਾ ਬਿਧਿ ਪਠਜੋ²।

'ਪੱਤ੍ਰ, ਚਿੱਠੀ। ²ਭੇਜਿਆ।

ਢਿਗ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇਰ ਨ ਠਟਜੋ ॥ ੪੧ ॥

'ਕੀਤੀ।

ਬੀ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ।

ਨਗਰ ਛਲੌਂਦੀ ਵੀਚ ਮਹਾਂਨੀ।

ਢਿਗ ਕਰਨਾਲ ਦੇਹਲੀ ਓਰੈਂ।

'ਤਰਫ।

ਹੁਤੇ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਸਹਿਜੋਰੈਂ ॥ ੪੨ ॥

'ਜ਼ੋਰ ਸਹਿਤ, ਬਲੀ।

ਪਢਿ ਮੁਰਾਸਲਾ ਸਿੰਘ ਬਘੇਲੈਂ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਲਯੋ ਸਕੇਲੈਂ।

'ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਉਸ ਹੀ ਸਮੈਂ ਫੇਰ ਇਕ ਔਰੈਂ।

ਭਈ ਬਾਤ ਸੁਨ ਲੀਜੈ ਗੌਰੈਂ ॥ ੪੩ ॥

'ਧਿਆਨ ਨਾਲ।

ਲਾਰਡ-ਲੀਕ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ²।

'ਨਾਮ। ²ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ (ਗਵਰਨਰ) ਹਾਕਮ ਹੋਣ, ਮੁਲਕੀ ਲਾਟ। ਮੁਲਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਾਕਮ।

ਲਸਕਰ ਲਜਾਜੋ ਦੀਰਘ ਅਤਿ ਭਲ।

'ਵੱਡਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ।

ਘੇਰਿ ਅਲੀ-ਗਢ ਲਰਜੋ ਮਹਾਂਈ।

ਮ੍ਰਹੱਟਜੋ ਤੈ ਤਿਨ ਲਯੋ ਛੁਡਾਈ ॥ ੪੪ ॥

ਮਰੁਟੇ ਦੌਰਿ ਡੀਘਾ ਦਿਸ ਗਏ।

ਕੋਇਲਾ ਬੀਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਧਸਏ^੨।

ਲੋਣੀ-ਅਖਟਰਾ ਇਕ ਕਰਨੈਲੈਂ।

ਹੁਤੇ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੈਲੈਂ ॥ ੪੫ ॥

ਤਿਸ ਕੋ ਦਿੱਲੀ ਓਰ ਪਠਾਯੋ।

ਆਪ ਮਰੁੱਟਜੋ ਪੀਛੇ ਧਾਯੋ।

ਹੁਤੇ ਮਰੁੱਟੇ ਜੋ ਮਧ ਦਿੱਲੀ।

ਛੋਡ ਗਏ ਦਿੱਲੀ ਬਿਨ ਢਿੱਲੀ ॥ ੪੬ ॥

ਲੋਣੀ-ਅਖਟਰਾ ਬਿਨ ਹੀ ਜੰਗੈਂ।

ਲੀਨੀ ਦਿੱਲੀ ਆਇ ਨਿਸੰਗੈਂ।

ਉਸ ਹੀ ਸਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਓਰ ਤੈ।

ਚਢੇ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿ ਅਧਿਕ ਜੋਰ ਤੈ ॥ ੪੭ ॥

ਸ੍ਰੋਯਾ:

ਜਬਿ ਧੌਂਸ ਬਜਾਇ। ਝੁਲਾਇ ਨਿਸ਼ਾਨ,

ਚਢਯੋ ਦਲ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਡਟ ਕੈ।

ਤਰਨੀ ਸਮ ਕਾਂਪ ਉਠੀ ਧਰਨੀ,

ਗਿਰ-ਸਿੰਗ ਗਿਰੇ ਗਰੁਏ ਫਟ ਕੈ।

ਨਭ ਮੰਡਲ ਦੇਵ ਪ੍ਰਚੰਡ ਡਰੇ,

ਬਰਬੰਡ ਅਖੰਡਲ ਸੇ ਖਟਕੈ।

ਪਟਕੈ ਸਿਰ ਸੇਸ ਅਸੇਸ ਤਲੇ,

ਫਿਰ ਕੂਰਮ ਕੋਲ ਭਲੇ ਸਟਕੈ ॥ ੪੮ ॥

ਨਭ ਧੂਰ ਭਰਜੋ ਦਬ ਸੂਰ ਗਯੋ,

ਬਸੁ ਦਿੱਗਜ ਕੇ ਦਿਲ ਦਹਿਲ ਬਢਯੋ।

^੧ਯੂ.ਪੀ. ਦਾ ਇਕ ਨਗਰ।

^੨ਯੂ. ਪੀ. ਦਾ ਇਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨਾਉਂ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਹੈ। ^੩ਵੜ ਗਏ।

^੪ਕਰਨੈਲ ਦਾ ਨਾਮ।

^੫ਨਾਲ ਸੀ।

^੬ਢਿੱਲ, ਦੇਰੀ।

^੭ਨਿਰਭਯ ਹੋ ਕੇ।

^੮ਬਹੁਤ ਜੋਰ ਨਾਲ।

^੯ਧੌਂਸੇ ਵਜਾ ਕੇ।

^{੧੦}(ਧਰਨੀ) ਧਰਤੀ (ਤਰਨੀ ਸਮ) ਬੇੜੀ ਵਾਂਗ ਕੰਬ ਉੱਠੀ (ਗਰੁਏ) ਭਾਰੇ (ਗਿਰ ਸਿੰਗ) ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਟਿੱਲੇ (ਚੋਟੀਆਂ) ਫਟ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਏ।

^{੧੧}ਅਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਦੇ (ਪ੍ਰਚੰਡ) ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਦੇਵਤੇ ਡਰ ਗਏ। (ਬਰਬੰਡ) ਬਲਵਾਨ (ਅਖੰਡਲ) ਇੰਦ੍ਰ ਵਰਗੇ (ਖਟਕੈ) ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋ ਗਏ।

^{੧੨}(ਸੇਸ) ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ (ਆਪਣੇ) ਸਿਰ ਨੂੰ (ਤਲੇ) ਹੇਠਾਂ (ਅਸੇਸ) ਸਾਰੇ (ਪਟਕੈ) ਜੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ (ਕੂਰਮ) (ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ) ਕੱਛੂ ਤੇ (ਕੋਲ) ਸੂਰ (ਭਲੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸਟਕੈ) ਭੱਜਦੇ ਹਨ।

^{੧੩}ਅਕਾਸ਼ ਧੂੜ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ, ਸੂਰਜ ਦਬ ਗਿਆ (ਵਸੁ)

ਛੁਟ ਧਯਾਨ ਗਯੋ ਗਿਰਜਾਪਤਿ ਕੀ,
ਸਤ ਸਾਗਰ ਕੇ ਜਲ ਚਹਿਲ ਕਢਯੋ।

ਜਗਿ ਜੇਤਿਕ ਕੌਮ ਮਲੇਛਨ ਕੀ,
ਸਭਿ ਕੇ ਉਰ ਮੈਂ ਦੁਖ ਕਹਿਲ ਮਢਯੋ।
ਹਰਿ ਗਯਾਨ ਮਚਯੋ ਬਰਥੱਲ ਮਹਾ,
ਦਲ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਜਬਿ ਅਹਿਲ। ਚਢਯੋ ॥ ੪੯ ॥
ਕਬਿੱਤ:

ਸਭ ਹੀ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਪੇਖੀਏ ਬੇਹੱਦ ਬੱਧ,
ਮਾਨੋ ਮਹਾਂ ਮੇਘਨ ਮੈਂ ਬੀਜਰੀ ਲਸਾਤ ਹੈ।

ਕਾਹੂੰ ਪੈ ਤ੍ਰਿਸੁਲ ਝੂਲਿ ਸੂਲ ਦੇਤ ਬੈਰਿਨ ਕੋ,
ਕਾਹੂੰ ਪੈ ਪ੍ਰਚੰਡੇ ਦੰਡੇ ਖੰਡੇ ਲਹਿਰਾਤ ਹੈਂ।

ਕਾਹੂੰ ਪੈ ਸਰੋਹੀ ਸੈਫ ਸੈਹਥੀ ਗੁਲੇਲ ਸੈਲ,
ਰਾਮਜੰਗੇ ਚੰਗੇ ਤੋੜੇਦਾਰ ਬਖਯਾਤ ਹੈਂ।

ਕਾਹੂੰ ਪੈ ਤੁਫੰਗ ਫਤੇ-ਜੰਗ ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਕਾਰੀ,
ਭੰਗ ਘੋਟਨੇ ਉਦਾਰੀ ਢੰਗ ਪੈ ਸੁਹਾਤ ਹੈਂ।
॥ ੫੦ ॥

ਕਾਹੂੰ ਜ੍ਹਾਨ ਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਨ ਹੈਂ ਕਮਾਨ ਬਾਨ,
ਮੀਚ ਕੀ ਸੀ ਖਾਨ ਸਾਨ ਚਢੇ ਖਰ ਸਾਰੇ ਹੈਂ।

ਅੱਠਾਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੱਠਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ (ਦਿਗਜ) ਅੱਠਾਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ
ਅੱਠਾਂ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ (ਦਹਿਲ) ਹੌਲ ਵੱਧ ਗਿਆ।

।(ਗਿਰਜਾ ਪਤਿ) ਪਾਰਬਤੀ ਦੇ ਪਤੀ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਧਿਆਨ ਛੁਟ
ਗਿਆ, ਸੱਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੇ (ਚਹਿਲ) ਗਾਰਾ
(ਚਿੱਕੜ) ਕੱਢਿਆ ਭਾਵ ਡਰ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਸੁੱਕ ਕੇ ਚਿੱਕੜ ਹੋ
ਗਿਆ।

।ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਤੇ (ਕਹਿਲ) ਘਬਰਾਹਟ ਮੜ੍ਹੀ ਗਈ।

।ਬਹੁਤੀ ਹਲਚਲੀ ਮੱਚ ਗਈ।

।ਯੋਗ, ਲਾਇਕ।

।ਸਾਰੇ (ਹੀ ਸਿੰਘ) (ਬੇਹੱਦ) ਬਹੁਤ ਹੀ (ਵੱਧ) ਜ਼ਿਆਦਾ
(ਸਨੱਧ ਬੱਧ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋਏ
ਦੇਖੀਏ ਹਨ, ਜਾਣੇ ਬਹੁਤੇ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ (ਲਸਾਤ)
ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

।ਕਿਸੇ ਪਾਪ ਤ੍ਰਿਸੁਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ (ਝੂਲ) ਹੁਲਾਰੇ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਜੋ)
ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਸੂਲ) ਦੁੱਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਲੋਹੇ ਦੇ ਡੰਡੇ ਤੇ
(ਪ੍ਰਚੰਡ) ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੇ ਖੰਡੇ ਹਿਲੋਰੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ।

।ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਸਰੋਹੀ (ਰਾਜਿਸਥਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਿਰੋਹੀ ਦੀ
ਬਣੀ ਹੋਈ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਲਵਾਰ) ਸੈਫ (ਸਿੱਧੀ
ਤਲਵਾਰ) ਸੈਹਥੀ (ਬਰਛੀ) ਗੁਲੇਲ, (ਸੇਲ) ਬਰਛੇ,
(ਰਾਮਜੰਗੇ) ਬੰਦੂਕਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਤੋੜੇਦਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ।

।ਕਿਸੇ ਕੋਲ (ਤੁਫੰਗ) ਬੰਦੂਕ, (ਜੰਗ ਕਾਰੀ) ਭਾਰੀ ਜੰਗ
ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੇ (ਫਤੇ ਜੰਗ) ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਫਤਹ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ
ਅਤੇ ਭੰਗਰਗੜਨ ਵਾਲੇ ਘੋਟਣੇ (ਉਦਾਰੀ) ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ
ਸੋਭ ਰਹੇ ਹਨ।

।ਕਿਸੇ ਜਵਾਨ ਦੇ (ਪਾਨ) ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਿਰਪਾਨ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ
ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਮਾਣ ਤੇ ਤੀਰ ਹਨ, ਜੋ ਮੌਤ ਦੀ ਖਾਣੀ ਹਨ ਸਾਰੇ

ਚੱਕ੍ਰ ਬੱਕ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰ-ਹਾਸ ਢਾਲ ਪਸਤੌਲ ਖਾਸ,
ਸਫਾਜੰਗ ਜਮ-ਦਾਢ ਸਾਂਗ ਗਦਾ ਭਾਰੇ ਹੈਂ।

ਬਾਘ-ਬੱਚੇ ਧਾਰਾ-ਧਰੀ ਛੁਰੀ ਔ ਕਟਾਰੀ ਬੁਰੀ,
ਪੇਟੀਆਂ ਸੰਜੋਏਂ ਖਰੀਂ ਨੇਜੇ ਨੋਕਦਾਰੇ ਹੈਂ।

*ਕਮਰੇਂ ਮਸਾਲੇ ਭਰੀ ਸੰਚੇ ਹੈਂ ਤਮੰਚੇ ਬਰੀ,

ਪਾਂਚ ਸਾਤ ਧਾਰੀ ਕੇ ਕਮਰਕਸੇ ਧਾਰੇ ਹੈਂ।
॥ ੫੧ ॥

ਚਾਲੇ ਯੌਂ ਬਿਸਾਲੇ ਬੀਰ ਬਾਂਕੁਰੇ ਛਬੀਲੇ ਧੀਰ।,

ਕਈ ਕੋਸ ਲੌ ਬਹੀਰ ਜਾਤ ਝੰਡੇ ਝੂਲਤੇ।
ਖੇਲਤ ਸ਼ਿਕਾਰੇ ਕੇਉ ਮਾਰੇ ਹੈਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਭਾਰੇ,
ਦੁੱਜਨ ਬਿਦਾਰੇ ਮਗ ਪਾਰੇ ਹਾਲ-ਹੂਲ ਤੈ।

ਆਯੁਧ ਉਭਾਰੈਂ ਕੇਉ ਖੇਤਨ ਉਪਾਰੈਂ ਕੇਉ,
ਲੂਟ ਕੂਟ ਡਾਰੈਂ ਦੈ ਜਿਕਾਰੈ ਬੋਲ ਤੂਲ ਤੈ।

ਜੋਊ ਸਾਮ। ਆਵੈ ਸੋਊ ਅਭੈ ਦਾਨ ਪਾਵੈ,
ਔ ਉਠਾਵੈ ਜੋ ਬਿਰੋਧ ਸੋਧ ਲੇਤ ਤਾਂਹਿ ਮੂਲ ਤੈ।
॥ ੫੨ ॥

ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਖਾਲਸਾ ਬਿਸਾਲਸਾ ਉਤਾਲਸਾ ਹੈ,
ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਕਾਲ ਸਾ ਔ ਸਾਲਸਾ ਤੁਕਾਨਿ ਕੋ।

ਡਾਲਿ ਹਾਲ-ਚਾਲਸਾ ਬਿਹਾਲਸਾ ਕਰਾਤ ਜਾਤ,

ਸਾਣ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ (ਬਹੁਤੇ) ਤਿੱਖੇ ਹਨ।

¹(ਕਈਆਂ ਪਾਸ) ਟੇਢੇ ਚੱਕ੍ਰ, (ਚੰਦ੍ਰ-ਹਾਸ) ਤਲਵਾਰਾਂ, ਚੰਗੇ ਪਿਸਤੌਲ, (ਸਫਾਜੰਗ) ਟਕੂਏ, (ਜਮਦਾੜ) ਕਟਾਰਾਂ, (ਸਾਂਗ) ਬਰਛੀਆਂ ਤੇ ਭਾਰੀਆਂ ਗਦਾਂ ਹਨ।

¹(ਬਾਘ-ਬੱਚੇ) ਪੇਸ਼ ਕਬਜ਼, (ਧਾਰਾਧਰੀ) ਤਿੱਖੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ, ਛੁਰੀਆਂ (ਬੁਰੀ) ਭਿਆਨਕ ਕਟਾਰੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਪੇਟੀਆਂ ਤੇ ਸੰਜੋਆਂ ਅਤੇ ਨੋਕਦਾਰ ਨੇਜੇ ਹਨ।

*ਅੰਕ ਨੰ: ੫੧ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਠ ਦਿੱਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ।

¹ਜੰਗ ਦੇ (ਹਿਤੈ) ਵਾਸਤੇ (ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ) ਕਮਰਾਂ (ਮਸਾਲੇ) ਸਾਮਾਨ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, (ਬਰੀ) ਚੰਗੇ (ਤਮੰਚੇ) ਪਸਤੌਲ (ਸੰਚੇ ਹੈਂ) ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਭਾਵ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਂ ਸੱਤਾਂ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਦੇ ਕਮਰ-ਕਸੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ।

¹(ਬਾਂਕਰੇ) ਸੁੰਦਰ (ਛਬੀਲੇ) ਛਬ ਵਾਲੇ ਤੇ ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸੂਰਮੇਂ ਇਉਂ ਚੱਲੇ।

¹(ਦੁੱਜਨ) ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ, ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ (ਹਾਲ ਹੂਲ) ਡੰਡਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਕਈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚੁੱਕੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਲੁੱਟ ਕੁੱਟ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਤੂਲ ਤੈ) ਲੰਬੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ (ਬੋਲ) ਬੋਲ ਕੇ ਜੈਕਾਰੇ ਦਿੰਦੇ ਭਾਵ ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

¹ਸ਼ਰਣ।

¹ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਸੋਧ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਜਾਨੋਂ ਹੀ ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤਾ ਖਾਲਸਾ (ਉਤਾਲਸਾ) ਕਾਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਵਰਗਾ ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ (ਸਾਲਸਾ) ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ।

ਦੈਨਗੋ ਸਮਾਲਸਾ ਸੋ ਹਿੰਦੁ ਅਸਤਾਨ ਕੋ।

¹(ਸਿੰਘ) (ਹਾਲ ਚਾਲਸਾ) ਹਲਚਲੀ (ਡਾਲ) ਪਾ ਕੇ (ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ) (ਬਿਹਾਲਸਾ) ਵਿਆਕੁਲ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਸੋ) ਉਹ (ਖਾਲਸੇ) ਗਊਆਂ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ (ਸਮਾਲਸਾ) ਆਸਰਾ (ਦੈਨ) ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਲੈਹੈਂ ਲੂਟ ਮਾਲਸਾ ਨਿਰਾਲਸਾ ਨ ਟਾਲਸਾ ਕੈ,
ਜੰਗ ਔ ਜਦਾਲਸਾ ਕਤਾਲਸਾ ਜਹਾਨ ਕੋ।

¹(ਨਿਰਾਲਸਾ) ਬਿਨਾਂ ਆਲਸ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ (ਸਾਲਸਾ) ਸਾਮਾਨ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਟਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜੰਗ ਤੇ (ਜੰਦਾਲਸਾ) ਜੁਧ ਕਰ ਕੇ ਜਗਤ ਨੂੰ (ਕਤਾਲਸਾ) ਕਤਲ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਕਾਲਸਾ ਕਰਾਲਸਾ ਮਲੇਛਨ ਕੋ ਗਾਲਸਾ ਹੈ,
ਖਾਲਸਾ ਸੰਭਾਲਸਾ ਹੈ ਪਾਲਸਾ ਹਿੰਦਾਨ ਕੋ।
॥ ੫੩ ॥

¹ਖਾਲਸਾ ਕਾਲ ਵਰਗਾ (ਕਰਾਲਸਾ) ਭਿਆਨਕ ਹੈ, ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਤੇਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਘਾਲਸਾ ਘਮੰਡ ਪਰਚੰਡ ਤੇਜ ਜ਼ਾਲਸਾ,
ਅਖੰਡ ਬਰਬੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਉਜਾਲਸਾ।

¹(ਖਾਲਸਾ) (ਘਮੰਡ) ਜੰਗ (ਘਾਲਸਾ) ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਤੇਜ (ਜ਼ਾਲਸਾ) ਅੱਗ ਵਰਗਾ (ਪਰਚੰਡ) ਤਿੱਖਾ ਹੈ, (ਅਖੰਡ) ਇਕਰਸ (ਬਰਬੰਡ) ਬਲਵਾਨ ਹੈ, (ਸਾਰੇ) ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਡਾਲਸਾ ਕਸਾਲਸਾ ਹੈ ਕਾਲਸਾ ਤੂਕਾਨ ਹੇਤ,
ਆਲਸਾ ਨ ਲੂਟਬੇ ਕੋ ਕੀਨੋ ਕਬੀ ਟਾਲਸਾ।

¹ਤੁਰਕਾਂ ਵਾਸਤੇ (ਕਾਲਸਾ) ਕਾਲ ਵਾਂਗ (ਕਸਾਲਸਾ) ਮੁਸੀਬਤ (ਡਾਲਸਾ) ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਲੁੱਟਣ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਆਲਸ ਤੇ ਟਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਮੀਤਨ ਕੋ ਢਾਲਸਾ ਕੁਮੀਤਨ ਕੋ ਜਾਲਸਾ ਹੈ,
ਗੋ ਗ੍ਰੀਬ ਧੇਨੁ ਦਿਜ ਸੰਤਨ ਸੰਭਾਲਸਾ।

¹ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਢਾਲ ਵਰਗਾ (ਰੱਖਿਅਕ ਹੈ), (ਕੁਮੀਤਨ) ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਜਾਲ ਵਾਂਗ (ਫਸਾਣ ਵਾਲਾ) ਹੈ, (ਗੋ) ਧਰਤੀ ਗਰੀਬਾਂ (ਧੇਨ) ਗਊਆਂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ (ਸੰਭਾਲਸਾ) ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਡਾਰਤ ਜਵਾਲਸਾ ਨਿਖਾਲਸਾ ਹੈ ਬੈਰਿਨ ਪੈ,
ਜੋ ਅਖੰਡ ਖਜਾਲਸਾ ਕਰਤ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ।
॥ ੫੪ ॥

¹ਵੈਰੀਆਂ ਉੱਪਰ (ਆਪਣੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀ) (ਨਿਖਾਲਸਾ) ਨਿਰੋਲ (ਜ਼ਾਲਸਾ) ਅੱਗ (ਡਾਰਤ) ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ (ਉਹ ਕੰਮ) ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ) (ਅਖੰਡ) ਅਟੁੱਟ (ਖਜਾਲਸਾ) ਖਿਆਲ ਹਨ।

²ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰ। ³ਕਿਤਨੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ।

⁴ਆਸ ਪਾਸ।

ਕਸਬੇ¹ ਕਿਤਾਨ² ਗ੍ਰਾਮ ਸ਼ਹਿਰ ਮਹਾਨ ਦੇਸ,
ਹਿੰਦੁ-ਅਸਤਾਨ ਗ੍ਰਿਦ³ ਦੇਹਲੀ ਅਪਾਰ ਹੈਂ।
ਲੂਟੇ ਤੈ ਬਿਨਾਹੀਂ ਪੰਥ ਛੋਰਜੋ ਤਬਿ ਕੋਊ ਨਾਂਹੀਂ,
ਲੀਓ ਜਾਂਹੀ ਜੰਗ, ਦੀਓ ਤਾਂਹੀਂ ਕੋ ਬਿਦਾਰ ਹੈਂ।

¹ਜਿਸ ਨੇ ਜੰਗ ਲਿਆ ਭਾਵ ਕੀਤਾ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਲੈ ਕੈ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਆਨ ਮਿਲੇ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ,
ਹਿੰਦੂ ਸੋ ਅਮਾਨ ਰਹੇ ਜਾਨ ਮਾਲ ਸਾਰ ਹੈਂ।

¹(ਜੋ) ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲ (ਅਮਾਨ) ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਰਹੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਮਾਲ ਦੀ (ਸਾਰ) ਸੰਭਾਲ (ਰਾਖੀ) (ਸਿੰਘ) ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਮਾਚੜੋ ਹਾਹਾਕਾਰ ਹੈ ਮਝਾਰ ਹੈ ਮੁਲਕ, ਪਰੀ
ਭਾਜੜਾਂ ਅਪਾਰ ਹੈਂ ਨ ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਸੰਭਾਰ ਹੈਂ

॥ ੫੫ ॥

ਮਾਰਤ ਹੈਂ ਖੇਤਨ ਕੋ ਜੈਸੇ ਦਰਯਾਵ ਹੜ੍ਹ,
ਜਾਰਤ ਹੈਂ ਜੰਗਲਾਂ ਕੋ ਦਾਵਾਨਲ ਜਾਲਸਾ।

¹(ਜਾਲਸਾ) ਸਾਰੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ (ਦਾਵਾਨਲ) ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਸਾੜਦੇ ਹਨ।

ਸਾਤ ਈਤਿ ਕੀ ਨ ਭੀਤਿ ਐਸੀ ਚੀਤਿ ਕਾਹੂੰ
ਕੀਤਿ,

ਜੈਸੇ ਕੁਛ ਪਰਜੋ ਡਰ ਪੰਥ ਕਾ ਬਿਸਾਲਸਾ।

¹ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਬਹੁਤਾ ਡਰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰ ਤਾਂ ਸੱਤਾ ਈਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ (ਧਾਰਨ) ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮਾਰ-ਲੂਟ ਕੈ ਅਪਾਰ ਮੁਲਕ ਉਜਾਰਿ ਖ਼ਾਰ,
ਐਸੇ ਕਰਿ ਡਾਰਜੋ ਜੈਸੇ ਝੁਰੈਂ ਜਾਂਡ ਫਾਲਸਾ।

¹(ਅਪਾਰ) ਬਹੁਤ ਹੀ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰ ਕੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਕੇ ਐਸਾ (ਖ਼ਾਰ) ਖ਼ਰਾਬ ਕਰ ਸੁੱਟਿਆ ਜਿਵੇਂ ਜੰਡ ਤੇ ਫਾਲਸੇ (ਦੇ ਦਰੱਖਤ) ਝੁਰਦੇ ਹਨ (ਤਿਵੇਂ ਲੋਕ ਝੁਰਦੇ ਹਨ।)

ਕੀਓ ਦੁਰ-ਹਾਲਸਾ ਉਛਾਲਸਾ ਨਦੀ ਕੋ ਪੰਥ,
ਛਿੜਿਓ ਮੰਡਾਲਸਾ ਨ ਧਰੇ ਧੀਰ ਖਾਲਸਾ।

॥ ੫੬ ॥

ਹੁਤੇ ਜੇ ਰਈਸ ਭਏ ਘੀਸ ਨਿਜ ਬਿਲ ਹੂੰ ਕੇ,
ਖੀਸ ਬਏ ਦਾਂਤ ਪੀਸ ਰਹੇ ਰੀਸ ਠਾਨ ਹੈਂ।

¹ਪੰਥ ਰੂਪ (ਨਦੀ) ਦਰਿਆ ਨੇ ਉੱਛਲ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ (ਦੁਰ ਹਾਲਸਾ) ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਬੰਡਿਆਲਾਂ ਵਾਂਗ ਛਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ (ਫੇਰ) ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ (ਭਾਵਰੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ)।

¹ਜਿਹੜੇ (ਰਈਸ) ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਰੂਪ (ਬਿਲਹੂੰ) ਖੁੱਡਾਂ ਦੀਆਂ ਘੀਸਾਂ ਬਣ ਗਏ (ਖੀਸ ਬਏ) ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਦੰਦ ਪੀਹ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਪੰਥ ਦੀ (ਰੀਸ) ਬਰਾਬਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮੁਗਲ ਪਠਾਨ ਸ਼ੇਖ ਸੱਯਦ ਹਿਰਾਨ ਦੇਖਿ,
ਭਏ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਬੈਠੇ ਮੂੰਡ ਦੈ ਜੰਘਾਨ। ਹੈਂ।

¹(ਜੰਘਾਨ) ਲੱਤਾਂ ਭਾਵ ਗੋਡਿਆਂ ਵਿੱਚ (ਮੂੰਡ) ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ। (ਜੰਘ- ਗੋਡਿਆਂ ਤੋਂ ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ ਲੱਤ, ਟੰਗ।)

ਬੈਠਿ ਬੈਠਿ ਭੀਤਨੇ ਕੀ ਓਟ ਗੋਠ ਬਾਂਧਿ ਸਭਿ।

¹ਸਾਰੇ (ਭੀਤਨ) ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਬੈਠ ਬੈਠ ਕੇ (ਗੋਠ ਬਾਂਧਿ) ਮੁਟਕੜੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਭਾਵ ਸੁੰਗੜੇ ਜਿਹੇ ਬੈਠੇ ਹਨ।

ਆਪਸ ਮੈ ਕੈਹੈਂ ਆਈ ਕਜਮਤ ਮਹਾਨ ਹੈ।
ਜਾਹਲ ਜਹਾਲਤ ਜੁਲਮ ਕੈ ਹੈਂ ਜ਼ਾਲਮ ਯੇ,
ਅਜਬ ਗਜ਼ਬ ਮੂਜੀ ਮਜ਼ਬ ਸਿੰਘਾਨ ਹੈ॥ ੫੨ ॥

¹(ਜਹਾਲਤ) ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਕਰ ਕੇ (ਜਾਹਲ) ਮੂਰਖ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਜ਼ਾਲਮ ਜੁਲਮ (ਕੈਹੈਂ) ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਮੂਜੀ (ਦੁਖਦਾਈ) ਮਜ਼ਹਬ ਅਸਚਰਜ (ਗਜ਼ਬ) ਮੁਸੀਬਤ ਹੈ।
²ਅਕਲਮੰਦ, ਚਤੁਰ। ³ਵਿਦਵਾਨ।

ਹੁਤੇ ਜੇ ਸਿਯਾਨੇ ਦਾਨੇ¹ ਆਲਮ² ਮੁੱਸਲਮੀਨ,
ਖੀਨ ਮਨਿ ਦੀਨ ਭੇ ਮਲੀਨ ਛੀਨ ਸਾਨ ਪੈ।

¹(ਪੈ) ਪੁਨਾ (ਖੀਨ) ਉਦਾਸ (ਦੀਨ) ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਮੈਲੇ ਮਨਾਂ ਵਾਲੇ (ਛੀਨ) ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ (ਸਾਨ) ਸਦਰਸ (ਸਮਾਨ) ਹੋ ਗਏ।

ਹਾਯ ਹਾਯ ਹਾਯ ਕੈਸੇ ਹੋਇਗੇ ਹਮਾਰੇ ਹਾਲ,
ਆਪਸ ਮੈਂ ਭਾਖੈਂ ਮਿਲਿ ਬੈਠਿ ਕੈ ਠਿਕਾਨ ਪੈ।
ਭਏ ਏਹੁ ਕਹਾਂ ਤੈ ਖੁਦਾਇ ਮਾਰੇ ਸਿੰਘ ਧਿੰਗਾ,
ਬੈਰੀ ਦੀਨ ਹਮਰੇ ਕੇ ਭਾਰੇ ਦਿਲ ਜਾਨ ਪੈ।
ਤਾਕਤ ਤੂਕਾਨ ਮੈਂ ਨ ਲਰਨ ਮਿਦਾਨ ਮੈਂ,
ਨ ਹੋਸ਼ ਹੈ ਠਿਕਾਨ ਮੈਂ, ਰਹੇ ਹੈਂ ਕਹੂੰ ਆਨ ਪੈ।

¹ਟਿਕਾਣਿਆਂ (ਘਰਾਂ) ਵਿੱਚ।
²ਜ਼ੋਰਾਵਰ, ਬਲੀ।
³ਤਕੜੇ ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
⁴ਹੋਰ ਕਿਸ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿਣ।

॥ ੫੩ ॥

ਪਰੀ ਤਬਿ ਭਾਜੜੇਂ ਮਹਾਨ ਆਨ ਓਸ ਦੇਸ,
ਤੁਰਕਾਨ ਹਿੰਦੁਵਾਨ ਕੋ ਸਿੰਘਾਨ ਨਾਂਉ ਤੈ।
ਤਾਤ ਕੋ ਨ ਤਾਤ ਭ੍ਰਾਤ ਮਾਤ ਕੋ ਨ ਪੂਤ ਮਿਲਯੋ,
ਨਾਰਿ ਕੋ ਨ ਪਤਿ ਭਾਈ ਭੈਣ ਕੋ ਨ ਭਾਉ ਤੈ।

¹(ਤਾਤ) ਪਿਤਾ ਨੂੰ (ਤਾਤ) ਪੁੱਤਰ, ਭਰਾ ਨੂੰ ਭਰਾ, ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਤੇ ਭੈਣ ਨੂੰ ਭਰਾ (ਭਾਉ ਤੈ) ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਦੇਖਿ ਸੁਨ ਕੈ ਹਵਾਲ ਪੰਥ ਕਾ ਬਿਸਾਲ,
ਲੋਣੀ ਅਖਟਰ ਬੂਝਯੋ ਬਜੀਰ ਕੋ ਸੁਭਾਉ ਤੈ।
ਭਾਖਯੋ ਵਜ਼ੀਰ ਤਬਿ ਐਸੀ ਤਦਬੀਰ¹ ਸੰਗ,
ਜੈਸੇ ਦਿੱਲੀ ਛੋਰਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ ਜਾਂਹਿ ਤਾਉ ਤੈ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ।
²ਤਰਕੀਬ, ਵੰਗ, ਵਿਉਂਤ।
³(ਤਾਉ ਤੈ) ਤੇਜੀ ਨਾਲ, ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ।

॥ ੫੪ ॥

ਪੇਖ ਕਰਿ ਤਾਕਤੈਂ ਬੇਬਾਕਤੈਂ¹ ਸਿੰਘਾਨ ਕੀ,
ਐਂ ਸੁਨ ਕਰਿ ਧਾਂਕ² ਲੋਣੀ ਦਿਲ ਦਹਿਲਾਇ ਕੈ³।
ਛੋਡਿ ਦਿੱਲੀ ਤਾਂਈਂ ਬਿਨਾਂ ਢਿੱਲੀ⁴ ਗਯੋ ਅਲੀ-
ਗਢ,

¹ਨਿੱਡਰਤਾਂਈਆਂ।
²ਦਬਦਬਾ, ਪ੍ਰਤਾਪ। ³ਡਰ ਕੇ, ਕੰਬ ਕੇ।
⁴ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਵ ਛੋਟੀ।

ਸੁਨਿ ਚਢ ਆਏ ਸਿੰਘ ਜਿੱਲੀ' ਵਡ ਪਾਇ ਕੈ।
 ਢੁਕੇ ਜਬਿ ਆਇ ਅਜਮੇਰੀ ਦਰਵਾਜੇ ਸਿੰਘ,
 ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਤੁਰਕ ਮਿਲਿ ਬਢੇ ਬਲ ਲਾਇ ਕੈ।
 ਭਈ ਹੈ ਲਰਾਈ ਉਭੇ ਓਰ ਤੈ ਮਹਾਂਈਂ ਤਬਿ,
 ਤੀਰ ਔ ਤੁਫੰਗ ਤਰਵਾਰਨ ਕੀ ਆਇ ਕੈ

॥ ੬੦ ॥

ਜੋਰ ਤੁਰਕਾਨ ਕਾ ਮਹਾਨ ਪੇਖਿ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ,
 ਛੋਰ ਕੈ ਲਰਾਈ ਦਿਸ ਹੋਰ ਝੁਕੇ ਧਾਇ ਕੈ।
 ਤੂਕਮਾਨ ਦਰਵਾਜੇ ਮੁਗਲ ਮਹੱਲੇ ਪੈਠਿ,
 ਦਸਤ-ਦਰਾਜੀ ਬੇ-ਅੰਦਾਜੀ ਕਰੀ ਜਾਇ ਕੈ।

ਲੂਟ ਕੈ ਬਜਾਰਨ ਅਗਾਰਨ ਅਪਾਰਨ ਕੌ',
 ਘਨੇ ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਕੌ ਮਾਰਨ ਮਨਾਇ ਕੈ।
 ਧੂਮ-ਧਾਮ ਪਾਇ ਕੈ ਮਚਾਇ ਕੈ ਅਧਿਕ ਸੋਰ',
 ਜੋਰ ਸੈ' ਦਿਖਾਇ ਕੈ ਤੂਕਾਨਿ ਕੋ ਦਬਾਇ ਕੈ

॥ ੬੧ ॥

ਸਿੰਘ ਬਡ ਸ਼ਹਿਰ ਮੈਂ ਹਹਿਰ ਕਹਿਰ ਡਾਰਿ'
 ਨਿਕਸੇ ਬਹਿਰ ਫਿਰ ਲਹਰ ਬਢਾਇ ਕੈ।
 ਉਤਰੇ ਹੈਂ ਜਾਇ ਕੈ ਸੋ ਮਜਨੂੰ ਕੇ ਟਿੱਲੇ ਪਰ,
 ਲੰਗਰ ਸਜਾਇ ਕੈ ਛਕੜੇ ਹੈ ਮੋਦ ਪਾਇ ਕੈ।
 ਭਾਗ ਪਰੀ' ਦਿੱਲੀ ਮਾਂਹੀ ਢਿੱਲੀ ਬਿਨ ਦਿਨ
 ਤਾਂਹੀਂ,
 ਰੌਰ ਗੌਰ ਪਰੋ ਤਬਿ ਠੌਰ-ਠੌਰ ਆਇ ਕੈ।
 ਦੇਖ ਕੈ ਜਦਾਲ ਜੰਗ' ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਹੋਇ ਤੰਗ,
 ਸ਼ਾਹਿ ਔ ਬਜ਼ੀਰ ਰੰਗ ਢੰਗ ਬਦਲਾਇ ਕੈ

॥ ੬੨ ॥

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੁਤੇ ਤਬਿ ਗੌਹਰ-ਅਲੀ, ਖਿਤਾਬ
 ਸਾਨੀ ਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ, ਸਾਦਿਰ ਤਾਂਹਿ ਬੇਸ ਹੈ।

'ਡੰਡਰੌਲੀ।

'ਤੂਕਮਾਨ ਦਰਵਾਜੇ ਰਾਹੀਂ ਮੁਗਲ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ (ਬੇ-
 ਅੰਦਾਜੀ) ਬੇ-ਹਿਸਾਬੀ, (ਦਸਤ ਦਰਾਜੀ) ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਜਾ ਕੇ
 ਕੀਤੀ।

'ਬਹੁਤੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ।

'ਮਾਰ ਕੇ (ਜਾਂ) ਮਨਾ ਕੇ।

'ਭੀੜ ਭੜੱਕਾ ਪਾ ਕੇ ਬਹੁਤਾਰੌਲਾ ਕਰਕੇ।

'ਆਪਣਾ ਜ਼ੋਰ।

'(ਹਹਿਰ) ਡਰ ਤੇ (ਕਹਿਰ) ਮੁਸੀਬਤ ਪਾ ਕੇ।

'ਅਨੰਦ ਵਧਾ ਕੇ।

'ਭਾਜੜ ਪੈ ਗਈ।

'ਜੰਗ ਤੇ ਜੁੱਧ।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਗੌਹਰ ਅਲੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਖਿਤਾਬ
 ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਨ ਸਾਨੀ (ਦੂਜਾ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ) ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ
 (ਬੇਸ) ਸੁਭਾਵ (ਸਾਦਿਰ) ਬੇਫਿਕਰ ਜਿਹਾ ਸੀ।

ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਪੇਖਿ ਕੰਮ ਭਯੋ ਤਾਂ ਕੋ ਬੰਦ ਦੰਮ,
ਗਰਕਯੋ ਅਲੰਮ ਗੰਮ ਵੀਚ ਸੋ ਅਸੇਸ ਹੈ।

'ਉਹ (ਅਸੇਸ) ਬਹੁਤੇ (ਅਲੰਮ) ਦੁੱਖ ਤੇ (ਗੰਮ) ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ
(ਗਰਕਯੋ) ਡੁੱਬ ਗਿਆ (ਭਾਵ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ)।

ਬੋਲ ਕੈ ਅਮੀਰਨ ਵਜੀਰਨ ਕੋ ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹਿ,
ਕਰੋ ਤਤਬੀਰਾ ਕਾਈ ਮਿਟੈ ਜਜੋਂ ਕਲੇਸ਼ ਰਹੈ।
ਕੋਊ ਕਹੇ ਜੰਗ ਕਰੋ ਕੋਊ ਕਹੇ ਦਾਮ। ਭਰੋ,
ਕੋਊ ਕਹੇ ਸਾਮ ਪਰੋ। ਰਰੈਂ ਯੋਂ ਬਿਸੇਸ ਹੈਂ²

'ਤਰਕੀਬ, ਢੰਗ, ਵਿਉਂਤ।

'ਦਮੜੇ, ਰੁਪਏ।

'ਸ਼ਰਣ ਪਰੋ। 'ਇਉਂ ਬਹੁਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

॥ ੬੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿਮਰੂ ਕੀ ਬੇਗਮ ਹੁਤੀ,
ਉਸ ਹੀ ਮਸਲਤ ਮਾਂਹਿੰ।
ਮੇਲ ਕਰਨ ਤਿਨ ਕਹਯੋ ਭਲ,
ਮਾਨ ਲਯੋ ਸਭਿ ਕਾਂਹਿੰ। ॥ ੬੪ ॥

'ਸਲਾਹ ਵਿੱਚ।

'ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੇ।

ਚੌਪਈ:

ਸਿਮਰੂ ਨਾਮ ਇਕ ਭਯੋ ਫਿਰੰਗੀ।
ਫਰਾਂਸੀਸ¹, ਆਕਲ ਬਡ ਜੰਗੀ²।

'ਫਰਾਂਸ ਦਾ ਵਸਨੀਕ (ਫਿਰੰਗੀ) ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸੀ। 'ਜੰਗ ਕਰਨ
ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਅਕਲਮੰਦ ਸੀ।

ਪਤਿਸ਼ਾਹਿਨ ਢਿਗ ਬਹੁ ਦਿਨ ਰਹਾ।
ਕਰੇ ਕਾਮ ਵਡ ਮੁਲਕ ਸੁਲਹਾ। ॥ ੬੫ ॥
ਬਈ ਸਰਧਨਾ। ਤਿਹ ਰਜਧਾਨੀ।
ਰਹਯੋ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਗਵਾਨੀ।
ਜਬਿ ਵਹਿ ਮਰਯੋ ਮੇਮ ਪੁਨ ਵਾਹੀ।
ਰਹੀ ਸ਼ਾਹ ਢਿਗ ਮਸਲਤ ਮਾਂਹੀਂ ॥ ੬੬ ॥
ਹੁਤੀ ਮੇਮ ਵਹਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਜਾਨੀ।
ਆਕਲ ਆਲਮ ਫਾਜ਼ਲ ਦਾਨੀ।

'ਲੈ ਲਿਆ।

'ਸ਼ਹਿਰ।

'ਮੁਖੀ, ਆਗੂ।

'ਉਸ ਦੀ।

'ਅਕਲ ਵਾਲੀ (ਫਾਜ਼ਲ) ਵੱਡੀ (ਆਲਮ) ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ
(ਦਾਨੀ) ਸਿਆਣੀ ਸੀ।

ਪਾਸ ਬੇਗਮੋਂ ਕੇ ਵਹਿ ਜਾਤੀ।
ਕਾਰ-ਬਾਰ ਸਭਿ ਖੁਦ ਭੁਗਤਾਤੀ। ॥ ੬੭ ॥
ਸਿਮਰੂ ਕੀ ਬੇਗਮ ਤਿਸ ਤਾਂਈਂ।
ਕਹਿਤ ਰਹਿਤ ਸਭ ਲੋਗ ਤਦਾਂਈਂ।
ਔਰ ਕਾਰ ਜੇਤਿਕ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।

'ਸਾਰੇ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਆਪ ਕਰਵਾਉਂਦੀ।

ਹੁਤੇ ਸਭੀ ਤਿਸ ਕੇ ਕਰ ਮਾਹੀਂ। ॥ ੬੮ ॥

‘ਹੱਥ ਵਿੱਚ, ਅਧੀਨ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਭੀ ਤਿਸ ਕੀ ਬਾਤੈਂ।

ਮਾਨਤ ਰਹਿਤ ਸਦਾ ਬਖਜਾਤੈਂ ॥ ੬੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਹੀ ਅਮੀਰਨ ਸੋਚਿ ਫਿਰ,

ਸ਼ਾਹਿ ਪਾਸ ਯਹਿ ਬਾਤ।

ਹੈ ਇਨ ਮਾਹਿੰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,

ਵਡ ਸਰਦਾਰ ਬਖਜਾਤ ॥ ੭੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬਾਤ ਪੰਥ ਸਭਿ ਤਿਸ ਕੀ ਮਾਨੈ।

ਬੀਰ ਬਡੋ ਵਹਿ ਨੀਤੀ ਜਾਨੈ।

ਅਰ ਹਦੂਦਾ ਹਮਰੀ ਉਸ ਕੇਰੀ।

ਹੈ ਇਕਠੀ ਸੁਨਿਪਤਿ ਦਿਸ ਨੇਰੀ ॥ ੭੧ ॥

‘ਹੱਦ।

‘ਸੋਨੀਪਤਿ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੇੜੇ ਹੈ।

ਚੌਪਈ:

ਨਗਰ ਛਲੌਂਦੀ ਵਡ ਰਜਧਾਨੀ।

ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਹਮਰੇ ਨਿਜਕਾਨੀ।

ਮੇਲ ਹੋਇ ਜਬਿ ਉਸ ਕਾ ਹਮਰਾ।

ਕਾਮ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ ਰਹਿ ਹੈ ਸਮਰਾ ॥ ੭੨ ॥

‘ਨਜ਼ਦੀਕ, ਨੇੜੇ।

‘ਸਉਰਿਆ ਰਹੇਗਾ।

ਪੁਨ ਸਿਮਰੂ ਕੀ ਬੇਗਮ ਜੋਈ।

ਧਰਮ-ਭਿਰਾਉ ਯਾਹਿ ਕਾ ਸੋਈ।

ਬੇਗਮ ਤੈ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਲੀਜੋ।

ਇਸੀ ਦਵਾਰਾ ਮੇਲ ਕਰੀਜੋ ॥ ੭੩ ॥

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ ਬੇਗਮ ਬੂਝੀ।

ਬੇਗਮ ਕਹੀ ਜੈਸ ਥੀ ਸੂਝੀ।

ਸਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਮੱਧ ਬੱਤੀ।

ਬਾਤ ਬਨੀ ਥੀ ਯੋਂ ਅਲਵੱਤੀ ॥ ੭੪ ॥

‘ਬੇਗਮ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ।

‘ਸਮਝੀ।

‘(ਅਲਵੱਤੀ) ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ ਜਾਣੇ ਕਿ ਗੱਲ ਐਉਂ ਬਣੀ ਸੀ।

ਏਕ ਬਾਰ ਮੈਂ ਦਿਸ ਕਰਨਾਲੈਂ।

ਦੌਰਾ ਕਰਨੇ ਗਈ ਬਿਸਾਲੈਂ।

ਜਬਿ ਮੈਂ ਰੁਹਤਕ ਕੇ ਢਿਗ ਗਈ।

ਕਿਨਹੂੰ ਖਬਰ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦਈ ॥ ੭੫ ॥

ਜੰਗਲ ਮੈਂ ਸਿੰਘਨ ਮੁਹਿ ਘੇਰਾ।

ਲੂਟ ਲਯੋ ਅਸਬਾਬ ਬਧੇਰਾ।

ਉਨਹਿ ਕਜਾਕੋਂ ਕਾ¹ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਥਾ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਉਨ ਨਾਰੈਂ¹ ॥ ੭੬ ॥

ਸੰਗ ਫੌਜ ਥੀ ਹਮਰੇ ਜੇਤੀ।

ਗਈ ਦੌਰ, ਕਿਛ ਸਿੰਘਨ ਛੇਤੀ।

ਜਬੈ ਪਾਲਕੀ ਮੇਰੀ ਘੇਰੀ।

ਦਈ ਦੁਹਾਈ ਮੈਂ ਇਸ ਕੇਰੀ ॥ ੭੭ ॥

ਸੁਨਿ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਆਯੋ ਦੌਰੀ।

ਸਿੰਘ ਹਟਾਏ ਪਾਛੇ ਔਰੀ।

ਤਬਿ ਇਨ ਮੁਝ ਸੋਂ ਯੋਂ ਥਾ ਕਹਯੋ।

ਕਹੋ ਭੈਣ ਜੀ ਕਜਾ ਤੁਮ ਚਹਯੋ ॥ ੭੮ ॥

ਤਬਿ ਮੈਂ ਭੀ ਨਿਜ ਮਤਲਬ ਪਾਛੇ।

ਭਾਈ-ਧਰਮ ਬਨਾਯੋ ਆਛੇ।

ਸਿਰੇ-ਪਾਉ ਮੈਂ ਇਸ ਕੋ ਦਯੋ।

ਯਹਿ ਪੁਨ ਮੁਹਿ ਨਿਜ ਘਰ ਲੈ ਗਯੋ ॥ ੭੯ ॥

ਜੋ ਅਸਬਾਬ ਗਯੋ ਥਾ ਮੇਰਾ।

ਦਯੋ ਫਿਰਾਇ ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਫੇਰਾ।

ਖਿਜਮਤ¹ ਔਰ ਕਰੀ ਮਮ ਭਾਰੀ।

ਤੇਵਰ ਜੇਵਰ¹ ਦਏ ਅਪਾਰੀ ॥ ੮੦ ॥

ਜਿਤਿਕ ਭੈਣ ਭਾਈ ਕੀ ਰੀਤੀ।

ਸਭੀ ਰਸੂਮ ਵਾਹਿ ਭਲ ਕੀਤੀ।

ਹੈ ਅਸਵਾਰ ਸੰਗ ਮਮ ਅਯੋ।

ਦਿੱਲੀ ਦਾਖਲ ਕਰਿ ਫਿਰ ਗਯੋ ॥ ੮੧ ॥

ਤਬਿ ਤੈ ਹਮ ਸੋਂ ਸੋਈ ਨਾਤਾ।

ਰਾਖਤ ਹੈ ਯਹਿ ਪਾਕ¹ ਬਖਜਾਤਾ।

ਜਬਿ ਜਬਿ ਦਲ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਆਯੋ।

ਲੂਟਨ ਤੈ ਮਮ ਮੁਲਕ ਬਚਾਯੋ ॥ ੮੨ ॥

ਤੋਲ ਬੋਲ ਕਾ ਹੈ ਯਹਿ ਪੂਰਾ।

¹ਬਹੁਤਾ।

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਾਕੂਆਂ ਦਾ, ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦਾ।

¹ਨਾਲ।

¹ਛੇਦੀ, ਕੱਟੀ ਭਾਵ ਮਾਰੀ।

¹ਫੇਰ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜਾ ਦਿੱਤਾ।

¹ਸੇਵਾ।

¹ਤਿਉਰ (ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਕਪੜੇ) ਜੇਵਰ (ਗਹਿਣੇ)।

¹ਸਾਰੀਆਂ (ਰਸੂਮ) ਰਸਮਾਂ (ਰੀਤਾਂ) (ਵਾਹਿ) ਉਸ (ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀਆਂ।

¹ਰਿਸ਼ਤਾ, ਸਾਕ।

¹ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

ਬੀਰ ਬਾਂਕੁਰੋ' ਧਰਮੀ ਸੂਰਾ।

'ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਮਾਂ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਭੀ ਇਸ ਕੇਰੀ।

ਮਾਨਤ ਬਾਤ ਸਾਤ ਭਲ ਹੇਰੀ' ॥ ੮੩ ॥

'ਸੱਚ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖੀ ਹੈ।

ਐਸੇ ਵਡ ਸਰਦਾਰ ਮਰਦ ਸੈਂ।

ਰਖਨਾ ਚਾਹੀਏ ਮੇਲ ਦਰਦ ਸੈਂ'।

'ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ।

ਦੈਰੈ ਕਾਮ ਬਡੋ ਕਿਤ ਏਹੂ।

ਰਾਖਹੁ ਅਪਨਾ ਕਰਿ ਇਸ ਕੇਹੂ' ॥ ੮੪ ॥

'ਇਸ ਨੂੰ।

ਦੋਹਰਾ:

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਕਹੜੋ,

ਤੁਮ ਲਿਹੁ ਸੰਗ ਬਜੀਰ।

ਜਾਵਹੁ ਅਬਿ ਹੀ ਸਿੰਘਨ ਢਿਗ,

ਕਰੋ ਐਸ ਤਦਬੀਰ' ॥ ੮੫ ॥

'ਵਿਉਂਤ।

ਬੈਰ-ਭਾਵ ਪਿਛਲਾ ਤਜੈ,

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸਾਰ'।

'ਸਾਰਾ।

ਆਗੇ ਕੇ ਜਜੋਂ ਬਨੜੋ ਰਹਿ,

ਹਮਰੋ ਮੱਦਦਗਾਰ ॥ ੮੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸ਼ਾਹਿ ਕਾ ਹੁਕਮ ਚਾਹਿ ਬੇਗਮ ਤਮੀਲ ਕੀਓ',

'ਬੇਗਮ (ਤਮੀਲ) ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਫੀਲ' ਬਡ ਦੈ ਵਕੀਲ ਸਿੰਘ ਪੈ ਪਠਾਯੋ ਹੈ।

'ਹਾਥੀ।

ਬੇਗਮ ਕੀ ਓਰ ਤੈ ਸਫੀਰ' ਜਾਇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ,

'ਰਾਜ ਦੂਤ।

ਬਾਤਨ ਰਿਝਾਇ' ਕੈ ਚਢਾਇ ਸੰਗ ਲਜਾਯੋ ਹੈ।

'ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ।

ਪਾਂਚਕ ਸੈ ਅਸਵਾਰ ਲਜਾਯੋ ਸੰਗ ਸਰਦਾਰ,

ਬੇਗਮ ਕੇ ਬਾਗ ਮੈਂ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਆਯੋ ਹੈ।

ਭੈਣ ਭਾਈ ਜਿਮ ਉਭੈ' ਮਿਲੇ ਤਬਿ ਮੋਦ ਪਾਇ,

'ਦੋਵੇਂ।

ਬੇਗਮ ਨੈ ਵਹਾਂ ਹੀ ਬਜੀਰ ਕੇ ਬੁਲਾਯੋ ਹੈ ॥ ੮੭ ॥

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਓਰ ਤੈ ਬਜੀਰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਿ,

ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਕਹੜੋ ਆਪ ਹੂਜੀਏ ਹਮਾਰੇ ਹੈਂ।

ਛੋਰ ਦੀਜੈ ਬੈਰ-ਭਾਵ ਪਾਛੇ ਜੋਊ ਭਏ ਸਭਿ,

ਆਇੰਦੇ ਕੋ' ਮੇਲ ਅਬਿ ਰਾਖੀਏ ਅਪਾਰੇ ਹੈਂ।

'ਅੱਗੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ।

ਬਾਬੇ ਕੈ ਹੈਂ ਤੁਮ, ਅਰ ਬਾਬਰ ਕੇ ਹਮਹੂੰ ਹੈਂ,

ਕਹੜੇ ਜੋ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਲੇਹੁ ਉਰ ਧਾਰੇ ਹੈਂ।

ਕਰਾਮਾਤ ਹੂੰ ਤੈਂ ਵਡੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਗਾਤ ਜਗਾ¹,
ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਤੋ ਗੁੰਥ ਭੀ ਉਚਾਰੇ ਹੈਂ।

॥ ੮੮ ॥

ਤੁਮਰੀ ਹਮਾਰੀ ਜਬਿ ਦੋਸਤੀ ਰਹੇਗੀ, ਤਬਿ
ਮੁਹਟੇ ਫਿਰੰਗੀ ਡਰਿ ਖੁਦ ਹੀ ਨ ਆਇ ਹੈਂ।
ਚਾਹਿਤ ਹੈਂ ਆਪ ਜੋਈ ਅਬਿ ਲੈਹੁ ਮੋ ਤੇ ਸੋਈ,
ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਦਲ ਪਾਛੇ ਦੀਜੀਏ ਹਟਾਇ ਹੈ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਕੀਜੀਏ ਨਾ ਦੂਖ ਕਾਹੂੰ ਦੀਜੀਏ,
ਲਖੀਜੀਏ ਸਭੀ ਕੋ ਰੂਪ ਖਲਕ ਖੁਦਾਇ ਹੈ।

ਮੀਠੀ ਮੀਠੀ ਬਾਤੈਂ ਕਰਿ ਰਾਜਨੀਤਿ ਹੂੰ ਕੀ ਤਰਾ¹,
ਚਾਹਿਤ ਬਜੀਰ ਭਰ ਟਾਲਯੋ ਬਲਾਇ ਹੈ।

॥ ੮੯ ॥

ਬਤੀਆਂ ਬਜੀਰ ਕੀ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ,
ਸੁਨ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ, ਕਹੜੇ ਯੋਂ ਸੁਨਾਇ ਹੈ।
ਮੇਲ ਤੁਮ ਰਾਖੈਂ ਤਬਿ ਹਮਹੂੰ ਨ ਨਾਖੈਂ,
ਰਸਬੀਰ ਆਪ ਚਾਖੈਂ ਹਮ ਮਾਖੈਂ ਬਹੁ ਭਾਇ ਹੈਂ।

ਦੋਸਤੋਂ ਕਾ ਦੋਸਤ ਹੈ ਬੈਰਿਨ ਕਾ ਬੈਰੀ ਪੰਥ,
ਕਪਟੀ ਸੋਂ ਕਪਟੀ ਸਫਾਇ ਸੋਂ ਸਫਾਇ ਹੈ।
ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਬਿਸਾਲਸਾ ਕਲਪ ਤਰੁ¹
ਦੇਤ ਮਨ-ਇੱਛ ਫਰ ਲੀਜੈ ਅਜਮਾਇ ਹੈ

॥ ੯੦ ॥

ਆਪ ਕੇ ਬੁਲਾਏ ਹਮ ਆਏ ਧਾਏ ਈਹਾਂ ਲਗਾ¹,
ਔਰ ਜਹਾਂ ਚਹੋ ਤਹਾਂ ਲੈ ਚਲੋ ਲਰਾਨ ਕੋ।
ਜਾਂਹਿ ਕੇ ਸੁਭਾਵ ਜੈਸੇ ਹੋਤ, ਨਾਹਿ ਖੇਤ ਤੈਸੇ¹,
ਲੂਟ ਮਾਰ ਦੰਗਾ ਜਾਤਿ ਗੋਤ ਹੈ ਸਿੰਘਾਨ ਕੋ।
ਚਾਹਿਤ ਜੋ ਪਾਛੇ ਅਬਿ ਇਨ ਕੋ ਹਟਾਯੋ ਆਛੇ¹,

¹ਜਗਤ (ਗਾਤ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

¹ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:- ਜਿਵੇਂ:- "ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਿਨ ਨ ਸਾਕਉ ਨਾਨਕ ਪਰੈ ਪਰੀਲਾ ॥ "

¹ਸਾਰੀ (ਖਲਕਤ) ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਜਾਣੇ।

¹ਬਹੁਤੀਆਂ।

¹(ਭਰ) ਜੰਗ ਦੀ ਬਲਾ ਟਾਲੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

¹ਤਾਂ ਅਸੀਂ (ਨਾਖੈਂ) ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਜੇ ਆਪ ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਬੀਰ-ਰਸ ਚੱਖਣਾ ਚਾਹੋਗੇ ਭਾਵ ਜੰਗ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ (ਬਹੁ ਭਾਇ) ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਵ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਮਾਖੈਂ) ਕਰੋਧ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ (ਜੰਗ ਲੜਾਂਗੇ)।

¹(ਬਿਸਾਲਸਾ) ਵੱਡਾ ਕਲਪਤਰ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹੈ।

¹ਏਥੋਂ ਤੱਕ।

¹ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਸੁਭਾਵ ਉਹ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਦੀਜੀਏ ਨਕਦ ਕਿਛ ਖਰਚ ਇਨ੍ਹਾਨ ਕੋਂ।
ਸੁਨ ਕੈ ਬਜ਼ੀਰ ਹੈ ਅਧੀਰ। ਕਹਜੋ ਮਾਫ ਕੀਜੈ,
ਮਾਂਗਤ ਖਰਚ ਨਾਲੇ ਲੂਟਜੋ ਜਹਾਨ ਕੋਂ ॥ ੯੧ ॥
ਫੇਰ ਕਹਜੋ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੈ ਆਯੋ ਪੰਥ ਜਿਸ ਹੇਤ,
ਸੋਊ ਕਾਮ ਕੀਏ ਬਿਨਾ ਹਟੈਂ ਨਾ ਹਟਾਏ ਹੈਂ।
ਭਾਖਜੋ ਬਜ਼ੀਰ ਵਹਿ ਕੋ ਹੈ ਕਾਮ ਕਰੋ ਕਿ ਨਾ,

।ਇਨ੍ਹਾਂ (ਸਿੰਘਾਂ) ਨੂੰ।

।ਧੀਰਜ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਘਬਰਾ ਕੇ।

।ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਹੈ (ਕਰੋ ਕਿ ਨ) ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ।

ਕਹਜੋ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਜੋ ਹਮਾਰੇ ਈਹਾਂ ਆਏ ਹੈਂ।
ਹਿੰਦੁ ਕੇ ਧਰਮ ਹੇਤ ਦੀਏ ਸਿਰ ਜਹਾਂ ਉਨ,
ਸੋਊ ਤੋ ਮਕਾਨ। ਪੰਥ ਚਾਹਿਤ ਬਨਾਏ ਹੈਂ।
ਜਾਇ ਫਿਰ ਬੇਗਮ ਬਜ਼ੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ,
ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਮਨੋ ਰਾਜ। ਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਸੁਨਾਏ ਹੈਂ

।ਅਸਥਾਨ ਭਾਵ ਗੁਰਦੁਆਰੇ।

।ਸੰਕਲਪ, ਇਰਾਦੇ।

॥ ੯੨ ॥

ਕਹਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਜਹਾਂ ਚਾਹਿਤ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,
ਲੇਵੈ ਬਨਵਾਇ ਨਿਜ ਗੁਰੋਂ ਕੇ ਮਕਾਨ ਸੋ।
ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੁਆਦਸ ਬਨਾਵਨੇ ਕਾ ਹੁਕਮ,
ਲਿਖਾਇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਤੈ ਬਜ਼ੀਰ ਦਯੋ ਆਨ ਸੋ।
ਪੰਥ ਕਾ ਦਿਖਾਇ ਜੋਰ ਬੇਗਮ ਬਜ਼ੀਰ ਫੇਰ
ਸਹੀਆਂ ਕਰਾਇ ਦਈਆਂ ਔਰ ਅਮੀਰਾਨ ਸੋਂ।
ਕਹਜੋ ਫੇਰ ਸਿੰਘ ਬਿਨਾ ਹਾਕਮੀ ਨ ਬਨੈ ਏਹੁ,
ਦੇਹੁ ਕੋਟਵਾਲੀ ਔ ਜਗਾਤ ਮੋਹਿ ਆਨ ਸੋ।

।(ਤੁਰਕ) ਸਰਦਾਰਾਂ ਕੋਲੋਂ।

।(ਕੁਟਵਾਲੀ) ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰੀ ਅਤੇ (ਜਗਾਤ) ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਚੁੰਗੀ (ਸੋ) ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਉ।

॥ ੯੩ ॥

ਸੋ ਭੀ ਫਿਰ ਸ਼ਾਹਿ ਤੈ ਲਿਖਾਇ ਦਯੋ ਬੇਗਮ ਨੈ,
ਭਯੋ ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲੀ ਹਾਕਮ ਇਸ ਤੌਰ ਹੈ।
ਪਾਂਚ ਸੌ ਸਵਾਰ ਢਿਗ ਚੁਣਮੇਂ ਲਏ ਹੈਂਰਾਖ,
ਪਾਛੇ ਕੋ ਹਟਾਇ ਦਯੋ ਆਛੇ ਪੰਥ ਔਰ ਹੈ।
ਸਬਜ਼-ਮੰਡੀ ਮੈਂ ਡੇਰਾ ਠੱਟ ਕੈ। ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,
ਬੈਠ ਕੈ ਚਬੂਤਰੇ। ਹੁਕਮ ਕੀਓ ਗੌਰ ਹੈ।
ਫੇਰ ਦਿਲਵਾਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੁਲਾਇ ਬੂਝੇ,
ਤਿਨਹੂੰ ਬਤਾਈ ਤਹਾਂ ਜੇਤੀ ਗੁਰੂ ਠੌਰ ਹੈਂ ॥ ੯੪ ॥

।ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ।

।ਬਣਾ ਕੇ, ਸਜਾ ਕੇ।

।ਕੋਟਵਾਲ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ।

।ਪੁੱਛੇ।

ਚੌਪਈ:

ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ ਜੁ ਥੇਵੀ।

'ਜੋ ਮਹਿਲ ਸਨ।

ਰਹੇ ਹਵੇਲੀ ਜਹਿ ਮੱਧ ਦਿੱਲੀ।

ਪੀੜ੍ਹੇ ਰਚੇ ਤਾਹਿ ਬਿਨ ਢਿੱਲੀ ॥ ੯੫ ॥

ਕਰਿ ਪਰਸਾਦ ਤਹਾਂ ਬਟਵਾਯੋ।

'ਵਰਤਾਇਆ।

ਤੁੰਗ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਏਕ ਝੁਲਵਾਯੋ।

'ਉੱਚਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ।

ਪੁਨਾ ਜੈਪੁਰੇ ਬਸਤੀ ਮਾਂਹੀ।

'ਜੈ ਸਿੰਘਰਾਜੇ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਵਸਾਈ ਹੋਈ ਅਬਾਦੀ ਵਿੱਚ।

ਦੇਹ ਤਜੀ ਅਸ਼ਟਮ ਗੁਰੂ ਜਾਂਹੀ ॥ ੯੬ ॥

'ਜਿੱਥੇ।

ਤਹਾਂ ਬੰਗੁਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨੀਕੇ।

ਰਚਯੋ ਅਹੇ ਅਬਿ ਲੋ ਜੋ ਠੀਕੇ।

ਕਰਿ ਪਰਸਾਦ ਝੁਲਾਯੋ ਝੰਡਾ।

ਜਸ ਅਖੰਡ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕਾ ਮੰਡਾ ॥ ੯੭ ॥

'ਸਜਾਇਆ।

ਦੇਹ ਜਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅਸ਼ਟਮ ਕੇਰੀ।

ਔਰ ਉਭੈ ਮਾਤਾ ਕੀ ਫੇਰੀ।

'ਫੇਰ, ਪੁਨਹ।

ਸਸਕਾਰੀ ਥੀਂ ਸਿੱਖਨਿ ਜਹਾਂ।

ਬਾਰਾਂ ਪੁਲ ਨਾਲਾ ਹੈ ਤਹਾਂ ॥ ੯੮ ॥

ਦੇਹਲੀ ਦਰਵਾਜੇ ਤੈ ਬਾਹਰ।

ਰਚੇ ਦੇਹੁਰੇ* ਤੀਨੋ ਜਾਹਰ।

*ਹੁਣ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ।

ਪੁਨਾ ਰਕਾਬ ਗੰਜ ਮੈਂ ਔਰੈਂ।

ਨੌਮ ਗੁਰੂ ਕਾ ਤਨ ਜਿਸ ਠੌਰੈਂ ॥ ੯੯ ॥

ਸਸਕਾਰਯੋ ਥਾ ਸਿੱਖ ਲੁਬਾਣੇ।

ਨਾਇਕ ਲੱਖੀ ਨਾਮ ਮਹਾਨੇ।

'(ਨਾਇਕ) ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰ ਲੱਖੀ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖ ਨੇ।

ਸਮਾਂ ਪਾਇ ਤਿਸ ਠੌਰ ਪਰੈਂ ਹੀ।

'ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਉੱਪਰ ਹੀ।

ਮਹਿਜਦ ਤੁਰਕੈਂ ਰਚੀ ਧਰੈਂ ਹੀ ॥ ੧੦੦ ॥

'ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ (ਮਹਿਜਦ) ਮਸੀਤ ਬਣਾਰੱਖੀ ਸੀ।

ਸੰਤਤਾ ਲੱਖੀ ਕੀ ਥੀ ਜੋਈ।

'ਉਲਾਦ।

ਤਿਨੈ ਆਇ ਸਿੰਘ ਇਮ ਗੋਈ।

'ਕਹੀ।

ਗੁਰੂ ਤਨ ਕੀ ਬਿਭੂਤ ਜੋ ਥਾਈ।

'ਸੀ।

ਭਰਿ ਗਾਗਰ ਥੀ ਇਹਾਂ ਦਬਾਈ ॥ ੧੦੧ ॥

ਇਹੁ ਸੁਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿਢ ਮਨ ਮਾਨੀ।	'ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ 'ਚ ਮੰਨ ਕੇ।
ਚਾਹੀ ਮਹਿਜਦ ਜਬੈ ਗਿਰਾਨੀ।	'ਢਾਹੁਣੀ ਚਾਹੀ।
ਪੇਖਿ ਅਈ ਚਢ ਮਿਲਿ ਤੁਰਕਾਨੀ।	
ਦੰਗਾ ਹੋਵਨ ਲਗਯੋ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੦੨ ॥	'ਜੰਗ।
ਸੁਨਿ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਬਜੀਰ ਪਠਾਯੋ।	
ਜੰਗ ਹੋਨ ਤੈ ਤਾਂਹਿ ਹਟਾਯੋ।	
ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਯੋ ਹਮਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।	
ਹੈ ਮਸੀਤ ਕੇ ਤਲੇ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੦੩ ॥	
ਹਮਰੇ ਗੁਰੁ ਕੀ ਇਸ ਹੀ ਠੌਰੈਂ।	
ਮਹਿਜਦ ਰਚੀ ਪੁਨਾ ਇਨ ਗੌਰੈਂ।	'ਵੱਡੀ, ਭਾਰੀ।
ਹਮਰੇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਤਨ ਕੀ ਖਾਕੈਂ।	'ਰਾਖ, ਬਿਭੂਤੀ।
ਗਾਗਰ ਭਰੀ ਧਰੀ ਹੈ ਪਾਕੈਂ ॥ ੧੦੪ ॥	'ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
ਜੇ ਕਰ ਹਮਰੀ ਏਹੁ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।	
ਨਹਿੰ ਨਿਕਸੈ ਤਬਿ ਕੂਰ ਪਛਾਨੀ।	
ਫਿਰ ਮਸੀਤ ਐਸੀ ਰਚ ਦੈਰੈਂ।	
ਨਿਕਸੈ ਤੋਂ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰ ਰਚੈ ਹੈਂ ॥ ੧੦੫ ॥	
ਬਾਤ ਏਹੁ ਸਭਿ ਕੇ ਮਨਿ ਭਾਈ।	
ਤੁਰਕਨ ਤੈ ਬਜੀਰ ਲਿਖਵਾਈ।	
ਕਹੀ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਜੋ ਠੌਰੈਂ।	
ਸੋ ਬਜੀਰ ਪੁਟਵਾਈ ਗੌਰੈਂ ॥ ੧੦੬ ॥	'ਖ਼ਿਆਲ ਨਾਲ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ।
ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਗਰ ਗਾਗਰ ਨਿਕਸੀ।	'ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ।
ਪਿਖਿ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਬੁੱਧੀ ਬਿਗਸੀ।	'ਖਿੜ ਗਈ।
ਭਰੀ ਬਿਭੂਤੀ ਸੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤੀ।	'ਤਕੜਾਈ ਨਾਲ।
ਤੁਰਕ ਲਜਾਨੇ ਪੇਖਿ ਕਸੂਤੀ ॥ ੧੦੭ ॥	'(ਕਸੂਤੀ) ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਤੁਰਕ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ।
ਪੜੇ ਘੜੇ ਪਾਨੀ ਮਧ ਸਿਰ ਕੇ।	'ਸਿਰ ਵਿੱਚ (ਸੌ) ਘੜੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੈ ਗਏ ਭਾਵ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ।
ਨੀਚੇ ਨਾਰ ਡਾਰ ਸਭਿ ਸਿਰ ਕੇ।	'ਥੱਲੇ ਧੌਣਾਂ ਸਿੱਟ ਕੇ ਸਾਰੇ (ਸਿਰਕੇ) ਖਿਸਕ ਗਏ ਭਾਵ ਚਲੇ ਗਏ।
ਰਚੋ ਦੇਹੁਰਾ ਕਹਯੋ ਵਜੀਰੈਂ।	
ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਤਬਿ ਬਿਨ ਧੀਰੈਂ ॥ ੧੦੮ ॥	'ਡੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਢਾਹਿ ਮਸੀਤ ਰਚਯੋ ਗੁਰੂਦੁਆਰਾ।
ਧਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਝੁਲਾਰਾ।

'ਧੌਸੇਰੱਖ ਦਿੱਤੇ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਝੁਲਾ ਦਿੱਤਾ।

ਰਾਗੀ ਬੋਲਿ' ਸ਼ਬਦ ਪਢਵਾਯੋ।

'ਬੁਲਾ ਕੇ।

ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਕਰਿ ਵਰਤਾਯੋ ॥ ੧੦੯ ॥

ਲਿਖ ਜਗੀਰ ਕਾ ਦੀਨੋ ਪੱਟਾ।

'ਸਨਦ, ਅਧਿਕਾਰ-ਪੱਤ੍ਰ।

ਯੇ ਗੁਰੂਦੁਆਰਾ ਖਸ਼ਟਮ ਠੱਟਾ' ॥ ੧੧੦ ॥

'ਛੇਵਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾਇਆ।

ਕਬਿੱਤ:

ਜਹਾਂ ਸੀਸ-ਗੰਜ ਆਹਿ ਸਿੰਘ ਖੋਜ ਰਹੇ ਤਾਂਹਿ,
ਚਿੰਨ ਕਿਛੁ ਮਿਲੈ ਨਾਂਹਿ ਵਾਹਿ ਤਬਿ ਠੌਰ ਕੋ।

'ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਫੇਰ ਯੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕੈ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ,

ਬੂਝੇ ਨਰ ਨਾਰਿ ਬ੍ਰਿਧ ਬੂਝੇ ਬੋਲ ਔਰ ਕੋ।

'ਮਾਸ਼ਕੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। 'ਚੰਗੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਵਾਲੀ।

ਬੋਲੀ ਏਕ ਤੁਰਕਾਨੀ ਬੁਢੀਆ ਪੁਰਾਨੀ ਅਤਿ,

ਮਾਸ਼ਕਨ' ਸਜਾਨੀ ਔ ਮਹਾਨੀ ਵਰ ਤੌਰ ਕੋ²।

ਪਾਊਂ ਜੋ ਇਨਾਮ ਤੋ ਦਿਖਾਊਂ ਤੁਮੈ ਸੋਊ ਠੌਰ,

ਜਹਾਂ ਸੀਸ ਉਤਰਯੋ ਤੁਮਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗੌਰ ਕੋ।

'ਵੱਡੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ।

॥ ੧੧੧ ॥

ਲੈ ਕਰਿ ਅਪਾਰ ਧਨ ਕਹਯੋ ਤਬਿ ਮਾਸ਼ਕਨ,

ਕੂਪ ਕੋਟਵਾਲੀ ਹੁੰ ਕੇ ਤਟ ਬਟ ਕੈ ਤਰੇ।

'ਕੋਟਵਾਲੀ ਦੇ ਖੂਹ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੋਹੜ ਦੇ ਥੱਲੇ।

ਭਜਨ ਕਰਤ ਗੁਰੂ ਤੁਮਾਰੇ ਨਿਹਾਰੇ ਹਮ,

ਬਾਲਕ ਅਨੇਕ ਤਹ ਖੇਲ ਰਹੇ ਥੇ ਭਰੇ।

'ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ।

ਤਾਂਹੀ ਸਮੇਂ ਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਹੁਕਮ ਸੇ ਜਲਾਦ ਆਇ,

ਕਤਲਾਏ ਗੁਰੂ ਲੋਗ ਦੇਖ ਰਹੇ ਥੇ ਖਰੇ।

'ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ।

ਪਾਛੇ ਤੈ ਮਸੀਤ ਲਈ ਤੁਰਕਨ ਉਸਾਰ ਆਛੇ,

ਆਹਿ ਏਕ ਹਾਥ ਸੋਈ ਉਸ ਠੌਰ ਤੈ ਪਰੇ

॥ ੧੧੨ ॥

ਸੁਨ ਕੈ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਜਾਇ ਸਾਥ ਬੁਢੀਆ ਕੇ,

ਪੇਖਿ ਠੌਰ ਮਾਥ ਨਾਇ' ਰਹਯੋ ਬਿਸਮਾਇ ਕੈ²।

'ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। 'ਅਸਚਰਜ ਹੋ ਰਿਹਾ।

ਹੋਇ ਕੈ ਦਲੇਰ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਕੋ ਮਨਾਇ,

ਕਹਯੋ ਸਿੰਘਨ ਕੋ, ਦੇਹੁ ਏਹੁ ਮਹਿਜਦ ਗਿਰਾਇ

'ਮਸੀਤ ਢਾਹ ਦਿਉ।

ਕੈ।

ਮਾਨ ਕੈ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਮਹਿਜਦ ਗਿਰਾਨ ਲਾਗੇ,
ਮਿਲਿ ਤੁਰਕਾਨਿ ਦੰਗਾ ਕੀਓ ਵਡ ਆਇ ਕੈ।
ਬੀਸ ਤੀਸ ਮਰੇ ਭਏ ਜ਼ਖਮੀ ਪਚਾਸ ਸਾਠ,
ਛੋਡ ਕੈ ਮਸੀਤ ਸਿੰਘ ਡੇਰ ਥਿਰੇ ਜਾਇ ਕੈ

॥ ੧੧੩ ॥

ਮਿਲ ਕੈ ਮਹਾਨੀ ਤੁਰਕਾਨੀ ਜਾਇ ਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗਾ,
ਕਰੀ ਫਰਯਾਦ ਔਰ ਰੌਰ ਵਡ ਪਾਇ ਹੈ।
ਮੌਲਵੀ ਅਮੀਰ¹ ਕਾਜੀ ਪੀਰ ਔ ਫਕੀਰ ਹਾਜੀ,
ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਹੀ ਨੈ ਕਹਯੋ ਜਾਇ ਯੋਂ ਸੁਨਾਇ ਹੈ।
ਸੁਨੀਏ ਜਹਾਂ-ਪਨਾਹਿ² ਤੁਮੈ ਕਰਯੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ,
ਦੀਨ ਰਾਖਬੇ ਕੋ ਹੈ ਪਿਗੰਬਰ ਖੁਦਾਇ ਹੈ।

¹ਅਮੀਰਾਂ, ਸਰਦਾਰਾਂ।

²ਜਗਤ ਦੇਰਾਖੇ।

³ਖੁਦਾ ਦੇ ਪੈਗੰਬਰ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ (ਦੀਨ) ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਲੱਗਯੋ ਮਸੀਤਾਂ ਤੂ ਹੈਂ ਕਾਫਰੋਂ ਤੈ ਗਿਰਵਾਨੇ,
ਕਾਫਰ ਹੀ ਆਪ ਥਏ ਸਾਫ ਹਮ ਗਾਇ ਹੈਂ।

⁴ਅਸੀਂ ਸਾਫ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਾਫਰ ਹੋ ਗਏ ਹੋ।

॥ ੧੧੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫਿਰ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਯੋ¹।
ਤੁਮ ਪਹਿਲੇ ਮੁਹਿ ਕਯੋਂ ਨ ਸੁਨਾਯੋ।
ਮੈਂ ਅਬਿ ਯਹਿ ਸਿੰਘਿ ਲਿਖ ਦਯੋ।
ਨਿਜ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੁਮ ਰਚ ਲਯੋ ॥ ੧੧੫ ॥

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਈਂ ਕਿਹਾ।

ਅਬਿ ਜੇ ਹਮ ਇਕਰਾਰੋਂ ਹਾਰੈਂ।
ਤੋ ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਕਰੈਂ ਮੁਹਿ ਖੁਰੈਂ²।

²ਖਰਾਬ, ਬਰਬਾਦ।

ਸਿੰਘ ਬਘੇਲ ਪੰਥ ਬੁਲਵੈ ਹੈ।
ਦੇਸ ਹਮਾਰ ਉਜਾਰ ਕਰੈ ਹੈ ॥ ੧੧੬ ॥

ਆਖਰ ਜਬਿ ਬਹੁ ਮਿਲਿ ਤੁਰਕਾਨੀ।

ਕਰਯੋ ਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਕੁੰਦ³ ਮਹਾਨੀ।

³ਤੰਗ।

ਸ਼ਾਹਿ ਚੋਰੀਏ⁴ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂਈ।

⁴ਤੁਰਕਾਂ ਤੋਂ ਚੋਰੀਓਂ।

ਕਹਿ ਪਠਯੋ ਲਿਹੁ ਪੰਥ ਬੁਲਾਈ ॥ ੧੧੭ ॥

ਤਬਿ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਬੁਲਾਯੋ।

ਦਿੱਲੀ ਗਿਰਦ ਗਦਰ⁵ ਮਚਵਾਯੋ।

⁵ਬਗ਼ਾਵਤ, ਹਲਚਲ।

ਜਿਨ ਜਿਨ ਸ਼ੋਰ ਅਮੀਰਨ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਰੋਕਯੋ ਥਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਰ ਕੈ ॥ ੧੧੮ ॥
 ਮੁਲਕ ਜਹਾਂ ਥਾ ਤਿਨ ਤਿਨ ਕੇਰਾ।
 ਲੁਟਵਾਯੋ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਪਰੇਰਾ।
 ਤਿਨ ਕੇ ਜੋ ਮਕਾਨ ਮੱਧ ਦਿੱਲੀ।
 ਥੇ, ਲੁਟਵਾਏ ਸੋ ਬਿਨ ਢਿੱਲੀ ॥ ੧੧੯ ॥
 ਆਖਰ ਖੁਦ ਹੀ ਹੋਇ ਲਚਾਰੇ।
 ਲਗੇ ਮਿਲਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਸਾਰੇ।
 ਯੋਂ ਹੀ ਸਭਿ ਤੈ ਸਹੀ ਕਰਾਈ।
 ਕਾਗਦ ਉਪਰ ਸਿੰਘ ਤਦਾਈਂ ॥ ੧੨੦ ॥
 ਰਾਮ-ਦਯਾਲ ਇਕ ਹੁਤੋ ਦਿਵਾਨੂ।
 ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਕਾ ਬਡੋ ਸੁਜਾਨੂ।
 ਸੋ ਕਾਗਦ ਤਿਸ ਕੋ ਸਿੰਘ ਦਯੋ।
 ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ ਸੋ ਲੈ ਗਯੋ ॥ ੧੨੧ ॥
 ਸ਼ਾਹਿ ਪੇਖ ਕਰ ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨਜ।
 ਕਹਯੋ ਅਕਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀ ਧੰਨਜ।
 ਕਾਫਰ ਮੈਂ ਅਬਿ ਰਹਯੋ ਨ ਏਕੈਂ।
 ਕਾਫਰ ਮੁਝ ਸੰਗ ਭਏ ਅਨੇਕੈਂ ॥ ੧੨੨ ॥
 ਭਲਾ ਕਰਯੋ ਇਹੁ ਸਿੰਘਨ ਮਹਾਂਏਂ।
 ਬਹੁ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਹਾਥ ਕਟਾਏ।
 ਬੋਲਨ ਜੋਗ ਨ ਛਾਡਯੋ ਕੋਈ।
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਅਮੀਰ ਥੇ ਜੋਈ ॥ ੧੨੩ ॥
 ਸ਼ਾਹਿ ਹੁਕਮ, ਸਿੰਘ ਕੋ ਤਬਿ ਦਯੋ।
 ਅਬਿ ਨਿਸੰਗ ਗੁਰਦੁਆਰ ਬਨਯੋ।
 ਫਿਰ ਬਜੀਰ, ਸਿੰਘ ਤਈਂ ਹਕਾਰਾ।
 ਕਹਯੋ ਕਰੋ, ਜਯੋਂ ਬਢੈ ਨਰਾਰਾ ॥ ੧੨੪ ॥
 ਸਿੰਘ ਬਘੇਲ ਬਜੀਰ ਤਈਂ ਤਬਿ।
 ਨਿਜ ਤਰਫੋਂ ਇਖਤਯਾਰ ਦਯੋ ਸਭਿ।
 ਫਿਰ ਬਜੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਘ ਆਯੋ।
 ਥੜਾ ਕੂਪ ਕਾ ਕਿਛ ਤੁੜਵਾਯੋ ॥ ੧੨੫ ॥

'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇਰੋਲਾ ਕਰਕੇ।

'ਬਲ ਕਰਕੇ।

'ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ।

'ਦੁਖੀ, ਬੇ-ਬਸ।

'ਵਜੀਰ ਨੇ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ।

'ਲੜਾਈ।

ਕਿਛ ਮਸੀਤ ਕੀ ਤੋਰਿ ਪਿਛਾਰੀ।

ਪਾਂਚਕ ਗਜ ਯੋਂ ਜਗਾ ਨਿਕਾਰੀ।

ਕੁਛ ਕੁਟਵਾਲੀ ਓਰ ਦਬੈ ਕੈ।

ਅਰ ਬੀਥੀ ਵਹਿ ਤੰਗ ਬਨੈ ਕੈ ॥ ੧੨੬ ॥

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਦਬਾ ਕੇ।

¹ਗਲੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਰਚੀ ਤਬਿ, ਬਟ ਤਰੁ ਤਰੇ
ਸੁਧਾਰਿ।

¹ਬੋਹੜ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਹੇਠ ਸਵਾਰ ਕੇ।

ਢਿਗ ਤਿਹ ਰਚੀ ਤਿਦਰੀ ਇਕ, ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਹਿਤ
ਸਾਰ² ॥ ੧੨੭ ॥

¹ਤਿੰਨਾਂ ਦਰਾਂ ਵਾਲੀ ਕੋਠੜੀ। ²ਚੰਗੀ।

ਕਬਿੱਤ:

ਦੁੰਦਭੀ ਬਜਾਇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤਾਇ

¹ਧੌਂਸਾ।

ਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਪਢਾਇ ਕੈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਝੁਲਵਾਏ ਹੈਂ।

ਸਾਤ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਯੋਂ ਰਚਾਇ ਕੈ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,

ਤੂਕਨ ਕੇ ਘਰ ਦਿੱਲੀ ਵੀਚ ਗਦ ਲਾਏ ਹੈਂ।

¹ਦਾਗ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦਾਗੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਛੋਰਿ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਨ ਕੀ ਸੇਵ ਹਿਤ ਸਿੱਖਾ,

¹ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸਿੱਖ।

ਸਭਿ ਠੌਰਨ ਬਿਠਾਏ, ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਖੁਲਾਏ ਹੈਂ।

ਜਬਿ ਲੌ ਰਹੈਗੋ ਰਵਿ ਸਸਿ ਪੰਥ ਸਿੱਖਨ ਕਾ,

¹ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦ।

ਤਬਿ ਲੌ ਸੁਜਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਛਬਿ ਛਾਏ ਹੈਂ।

¹(ਛਬਿ) ਸੋਭਾ ਸਹਿਤ (ਛਾਏ ਹੈਂ) ਫੈਲਦਾ ਰਹੇਗਾ।

॥ ੧੨੮ ॥

ਫੇਰ ਏਕ ਪੀਪਲੀ ਗਰਾਮ ਚਾਰ ਸਹਿਸ ਕਾ,

¹ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ।

ਸ਼ਾਹਿ ਤੈ ਦਿਵਾਇ ਪਟਾ ਲਯੋ ਲਿਖਵਾਇ ਹੈ।

¹ਸਨਦ, ਅਧਿਕਾਰ ਪੱਤ੍ਰ।

ਔਰ ਨਿਜ ਓਰ ਤੈ ਦੁਸਾਂਝਾਂ ਆਦਿ ਤੀਨ ਗਾਂਉਂ,

¹ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਰਫ਼ੋਂ।

ਸਾਤਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕੇ ਲਗਾਏ ਮੋਦ ਪਾਇ ਹੈ।

¹ਅਨੰਦ ਪਾ ਕੇ।

ਸਾਤੋਂ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਨ ਕੇ ਹਿੱਸੇ ਕਰਿ ਦੀਏ ਸਮ,

ਜਿਸ ਮੈਂ ਸੇ ਅਬਿ ਭੀ ਹਜ਼ਾਰ ਦੁਇ ਕੁ ਆਇ ਹੈ।

ਜਬਿ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਯੋਂ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ,

ਤੀਨਕ ਮਹੀਨੇ ਵੀਚ ਚੁਕਯੋ ਬਨਵਾਇ ਹੈ

॥ ੧੨੯ ॥

ਫੇਰ ਏਕ ਬ੍ਰਿਧ ਦਿਲਵਾਲੀ ਸਿੱਖ ਕਹਯੋ ਆਇ,

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਰਹੀ ਦੋਇ ਠੌਰ ਔਰ ਹੈਂ।

ਸੁਨ ਕਰਿ ਮੋਦ ਮਾਨਾ ਤਬਿ ਹੀ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,
 ਸੋਊ ਬਨਵਾਏ ਉਭੈ ਸਹਿਜ ਸੇ ਤੌਰ ਹੈਂ।
 ਏਕ ਬਾਗ ਮੋਤੀਏ ਮੈਂ, ਜਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦਸਮ
 ਰਹੇ ਥੇ ਆਇ ਆਗਰੇ ਸੈਂ, ਮੋਦ ਭਰਿ ਗੌਰ ਹੈ।
 ਦੂਸਰੇ ਪੁਰਾਨੇ ਕਿਲੇ ਪਾਸ ਜਹਾਂ ਬੈਠ ਗੁਰੂ,
 ਹਾਥੀ ਥੇ ਲੜਾਏ ਦਮਦਮਾ ਵਹਿ ਠੌਰ ਹੈ।

'ਅਨੰਦ ਮੰਨ ਕੇ।

'ਦੋਵੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਵਾਏ।

'ਬਹੁਤਾ ਅਨੰਦ ਪਾ ਕੇ।

'ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਮਦਮਾ ਹੈ।

॥ ੧੩੦ ॥

ਮਜਨੂੰ ਕੇ ਟਿਲੇ ਪਰ ਜਹਾਂ ਬੈਠ ਆਦਿ ਗੁਰੂ,
 ਫੀਲਾ ਥਾ ਜਿਵਾਯੋ ਔਰ ਚੱਕੀਆਂ ਚਲਾਇ ਕੈ।
 ਕੈਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ਤੈਂ ਕੇਤਿਕ ਹਜਾਰ ਸਾਧੂ,
 ਛੁਡਵਾਯੋ ਅਜਮਤਾ ਅਧਿਕ ਦਿਖਾਇ ਕੈ।
 ਫੇਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਥੇ ਰਹੇ ਵਾਂਹੀਂ ਠੌਰਾ,
 ਰਾਮ-ਰਾਇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਆਦਿ ਰਹੇ ਆਇ ਕੈ।
 ਹੁਤੇ ਉਨ ਠੌਰਨ ਮੈਂ ਕਾਬਜ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ,
 ਉਨੋ ਨ ਬਨਾਨ ਦਈ ਮੰਜੀਆਂ ਸੁਭਾਇ ਕੈ।

'ਹਾਥੀ।

'ਸ਼ਕਤੀ, ਕਰਾਮਾਤ।

'ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ।

'ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਮੰਜੀਆਂ।

॥ ੧੩੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭਏ ਫਰਾਗਤਾ ਸਿੰਘ ਜਬਿ,
 ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਨਵਾਇ।
 ਦਿਸ ਪੰਜਾਬ ਫਿਰ ਜਾਨ ਕੋ,
 ਥਏ ਤਜਾਰ ਹੁਲਸਾਇ ॥ ੧੩੨ ॥

'ਵਿਹਲੇ, ਬੇਫਿਕਰ।

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸੁਨ ਕੈ ਯਹਿ ਬਾਤ, ਬਜੀਰ ਤਈਂ
 ਗੁਨ ਕੈ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ, ਕਹਜੋ ਯੋਂ ਉਚਾਰੀ।
 ਹਮ ਨੈ ਸੁਨਿਓ ਯਹਿ ਸਿੰਘ ਬਘੇਲ,
 ਚਲਜੋ ਚਹਿ ਓਰ ਪੰਜਾਬ ਸੁਧਾਰੀ।
 ਪਿਖ ਆਵਤ ਜੋਊ ਅਮੀਰ ਤਿਸੈ,
 ਮਮ ਪਾਸ ਤਰੀਫ ਕਰੈ ਵਹਿ ਭਾਰੀ।
 ਹਮ ਭੀ ਇਸ ਹੇਤ ਚਹੈਂ ਨਿਰਖਜੋ,
 ਇਸ ਸਿੰਘ ਤਈਂ ਅਬਿ ਲੇਹੁ ਹਕਾਰੀ।

'ਬੁਲਾ ਲਵੇ।

॥ ੧੩੩ ॥

ਜਾਇ ਬਜੀਰ ਲਿਯਾਵਹੁ ਤਾਂਹਿ,
ਕਹਯੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਮਿਲੈਂ ਮੁਹਿ ਆਈ।

'ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲਣ।

ਮਾਨਿ ਬਜੀਰ ਗਯੋ ਸਿੰਘ ਜੀ ਢਿਗ,
ਬਾਤ ਕਹੀ ਸਭਿ ਹੀ ਸਮਝਾਈ।
ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ ਹਮਰੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਸੋਂ,
ਹੋਵਨ ਭੇਟਰਹੇ ਕਠਨਾਈ।

'(ਭੇਟ) ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਣ 'ਚ ਔਖਿਆਈ ਹੈ।

ਕੁੰਨਸ' ਨਾ ਕਰਨੀ ਹਮ ਨੈ ਝੁਕਿ,
ਚੁੰਮਹਿੰ ਨਾਹਿੰ ਧਰਾ ਢਿਗ ਜਾਈ ॥ ੧੩੪ ॥

'ਨਮਸਕਾਰ।

'ਅਸੀਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਧਰਤੀ ਨਹੀਂ ਚੁੰਮ ਸਕਦੇ।

ਚਾਹਿਤ ਹੈਂ ਹਮ ਭੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਕਾ,
ਕੀਓ ਦਿਦਾਰ ਮੁਬਾਰਕ ਜੋ ਹੈ।

'ਜੋ (ਮੁਬਾਰਕ) ਬਰਕਤ ਸਹਿਤ (ਦੀਦਾਰ) ਦਰਸ਼ਨ ਹਨ।

ਜਗ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿ ਰੂਪ ਖੁਦਾਇ ਅਹੇ,
ਮਿਲਨੈ ਸਮ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਬਰ ਕੇ ਹੈ।

'ਕੋਈ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੈ ਹਮ ਏਕਲ ਨਾਂਹਿ ਚਲੈਂ,
ਅਰ ਆਯੁਧ ਕੇ ਨਹਿੰ ਤਜਾਗ ਬਨੇ ਹੈ।

'ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਫਤੇ ਉਚਰੈਂ,
ਇਸ ਤੈ ਮਿਲਨੋ ਹਮਰਾ ਕਠਨੋ ਹੈ ॥ ੧੩੫ ॥

'ਔਖਾ ਹੈ।

ਜੇ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹਿ ਕਬੂਲ ਕਰੈ,
ਮਿਲ ਹੈਂ ਹਮ ਹੂੰ ਤਬਿ ਮੋਦ ਬਢਾਈ।

ਫੇਰ ਬਜੀਰ ਗਯੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਪੈ,
ਬਾਤ ਕਹੀ ਸਭਿ ਹੀ ਸਮਝਾਈ।

ਰਾਮ-ਦਯਾਲ ਦਿਵਾਨ ਪੁਨਾ,
ਢਿਗ ਤੈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸੁਨਾਈ।

ਸ਼ਾਹਿ ਕਹਯੋ ਜਿਮ ਰੀਤਿ ਸਿੰਘਾਨ ਕੀ
ਹੈ, ਮਿਲ ਹੈਂ ਤਿਮਹੂੰ ਵਹਿ ਆਈ ॥ ੧੩੬ ॥

ਆਇ ਬਜੀਰ ਕਹਯੋ ਸਿੰਘ ਪੈ,
ਤੁਮ ਚਾਹਿਤ ਹੋ ਜਿਮ ਹੋਵਗ ਸਾਏ।

'ਉਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਦੇਰ ਤਜੋ ਅਬਿ ਸਾਜ ਸਜੋ',

'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਾਉ।

ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਸਭੈ ਸਰਦਾਰ ਬੁਲਾਏ।

ਪੇਸ਼ਸ਼ ਆਯੁਧ ਭੂਰ ਸਨਾਹਿ

ਸਜੇ¹, ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਠੀਕ ਬਨਾਏ।
ਬੇਗਮ ਨੈ¹ ਤਬਿ ਹੀ ਬਹੁਰਾਜ
ਸਮਾਜ¹, ਦਯੋ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਪਠਾਏ ॥ ੧੩੭ ॥
ਆਪ ਬਘੇਲ ਮ੍ਰਿਗੋਸ, ਚਢ੍ਯੋ ਗਜ
ਤੁੰਗ ਕੀ ਪੀਠ ਪੈ ਮੱਧ ਅੰਬਾਰੀ¹।

ਔਰ ਸਭੈ ਸਰਦਾਰ ਅਪਾਰ,
ਚਲੇ ਚਢਿ ਫੀਲਨ ਪੈ ਮੁਦ ਧਾਰੀ¹।
ਚਾਮਰ ਚਾਰੁ ਢੁਰੈ¹ ਸਿੰਘ ਉਪਰ,
ਸੀਸ ਜਿਗਾ ਕਲਗੀ ਛਬਿ ਭਾਰੀ¹।
ਭਾਟ ਨਕੀਬ¹ ਚਲੇ ਜਸ ਬੋਲਤ,
ਬਾਦ¹ ਬਜੈਂ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਅਗਾਰੀ ॥ ੧੩੮ ॥
ਘੋੜ ਚੜ੍ਹੇ¹ ਬਹੁ ਸਿੰਘ ਚਢੇ ਸੰਗ,
ਆਯੁਧ ਅੰਗ ਮਢੇ ਸਭਿ ਕੋ ਹੈਂ¹।
ਸੋਹਿਤ ਸੇਤ¹ ਸਿਆਮ² ਸਜੇ,
ਸੁਚ ਕੇਸਰੀ ਚੈਲ¹ ਪਟੰਬਰ² ਜੋ ਹੈਂ¹।
ਬੀਰ¹ ਬਨੈਤ² ਪਟੈਤ³ ਕਟੈਤ¹¹,

ਬਲੀ ਬਡ ਬਾਂਕੁਰੇ¹ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹੈਂ।
ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਪਾਰ ਨਿਹਾਰਿ,
ਸਭੈ ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮੋਹੈਂ ॥ ੧੩੯ ॥
ਭਾਵਤ ਅੱਸੂ¹ ਕੁਦਾਵਤ ਜਾਵਤ,
ਛੈਲ ਛਕੇ ਛਬਿ ਛੁੰਗ ਛਬੀਲੇ¹।

ਸੁੱਧ ਸਫਾਇ ਸਮੱਸੂ ਸੋਹਿਤ,
ਤੌਂਹ ਸੁ ਮੂਛਹਿੰ ਨੈਨ ਚਢੀਲੇ¹।

ਫੀਮ ਸੁਖੇ ਗਹਿਰੇ ਸੁ ਛਕੇ,
ਫਹਿਰੈਂ ਫਰਰੇ ਸੇਤ ਪੀਤ ਰੁ ਨੀਲੇ¹।

ਮਾਨਹੁ ਮੈਨ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਬਘੇਲ,

'ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ, ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸੰਜੋਆਂ ਸਜਾ ਲਈਆਂ।
'ਸਿਮਰੂ ਦੀ ਬੇਗਮ ਨੇ।
'ਸ਼ਾਹੀ ਸਾਮਾਨ।

'ਆਪ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ (ਤੁੰਗ) ਉੱਚੇ ਹਾਥੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉੱਤੇ
ਅੰਬਾਰੀ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਿਆ।

'ਹਾਥੀਆਂ ਉੱਪਰ ਅਨੰਦ ਧਾਰ ਕੇ।

'ਸੁੰਦਰ ਚੌਰ ਝੁਲਦਾ ਹੈ।

'ਬਹੁਤੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਜਸ ਕਰਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੀ ਜਨ।

'ਵਾਜੇ।

'ਘੋੜ ਸਵਾਰ।

'ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ।

'ਚਿੱਟੇ। ²ਕਾਲੇ।

'ਸੁੱਚੇ (ਕੇਸਰੀ) ਪੀਲੇਰੰਗ ਦੇ (ਚੈਲ) ਬਸਤ੍ਰ। ²ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਸਤ੍ਰ।

'ਸੂਰਮੇਂ। ²ਬਣੇ ਹੋਏ, ਸਜੇ ਹੋਏ। ³ਗੱਤਕੇ ਬਾਜ਼, ਪਟੇ ਬਾਜ਼।

¹¹ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।

'ਬਾਂਕੇ।

'ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ।

'ਘੋੜੇ।

'(ਛੁੰਗ) ਸਮੁੰਹ (ਛੈਲ) ਸੁੰਦਰ ਜਵਾਨ (ਛਬੀਲੇ) ਛਬ ਵਾਲੇ
(ਛਬਿ) ਸ਼ੋਭਾ ਨਾਲ (ਛਕੇ) ਫਬੇ ਹੋਏ ਹਨ।

'ਸਿੱਧੇ ਤੇ ਸਾਫ਼ (ਸਮੱਸੂ) ਦਾਹੜੇ ਸੋਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਭੂਵੱਟੇ ਮੁੱਛਾਂ
ਤੇ ਨੇੜ੍ਹੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ।

'ਅਫੀਮ ਅਤੇ ਗਾੜ੍ਹੇ ਸੁੱਖੇ ਦੇ (ਗੱਫੇ) ਛਕੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਚਿੱਟੇ,
ਪੀਲੇ ਅਤੇ ਨੀਲੇ ਫਰਰੇ (ਫਹਿਰੈਂ) ਝੂਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਿਸੇਸ ਪਰੇ ਨਿਜ ਰੂਪ ਰੰਗੀਲੇ' ॥ ੧੪੦ ॥

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਚਢਤੀ ਜਡਤੀ,
ਬਢਤੀ ਪਿਖ ਕੈ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਮਹਾਨੀ'।

ਸੱਯਦ ਸ਼ੇਖ ਮੁਗੱਲ ਪਠਾਨਨ
ਕੀ ਤਬਿ ਹੀ ਸੁੱਧ ਸਾਤ ਭੁਲਾਨੀ'।

ਲੈ ਕਰਿ ਦਾਂਤਨ ਮੈਂ ਅੰਗੁਰੀ,
ਸਭਿ ਹੀ ਚਕਚੱਧ' ਕਹੈਂ ਇਮ ਬਾਨੀ'।
ਜੇ ਕਰ ਸਿੰਘ ਚਹੈਂ ਅਬਿ ਹੀ,
ਯਹਿ ਦਿੱਲੀ ਦਬਾਇ ਬਹੈਂ ਬਲ ਠਾਨੀ' ॥ ੧੪੧ ॥

ਕੋਨ ਨਿਕਾਸ ਸਕੈ ਇਨ ਕੋ ਫਿਰ,
ਪੇਸ਼' ਨ ਕਾਂਹਿ ਕੀ ਲੇਸ' ਚਲੈ ਹੈ।
ਜੱਟ ਮਰੁੱਟਨ ਕੀ ਨਹਿਂ ਬੱਟਤ' ,
ਕਯਾ ਅੰਗਰੇਜ ਮਜੇਜ' ਕਰੈ ਹੈਂ।
ਯੋਂ ਸੁਨ ਕੈ ਫਿਰ ਦਾਨੇ ਕਹੈਂ,
ਤੁਮ ਸਾਚ ਕਹੀ ਯਹਿ ਬਾਤ ਸਭੈ ਹੈ।
ਔਰ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਹੈਂ ਸਿੰਘ ਪੂਰਨ,
ਪੈ ਇਨ ਮੈਂ ਇਤਫਾਕ ਨ ਐਹੈ' ॥ ੧੪੨ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਔਰ ਬਹੁ ਬਗਰ' ਬਜਾਰਨ ਅਗਾਰਨ ਪੈ',
ਮਿਲੀ ਤੁਰਕਾਨਿ ਹਿੰਦਵਾਨਿ ਇਮ ਰਰ ਹੈ'।
ਕੋਊ ਕਹੈਂ ਬੀਰਰਸ, ਕੈਧੋਂ ਯੇ ਸਰੀਰ ਧਰੇ,
ਕੋਊ ਕਹੈਂ ਕਾਮ ਕੇ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਤਰ ਹੈ'।

ਕੋਊ ਕਹੈਂ ਦੇਵਤਾ ਫਰੇਸ਼ਤਾ ਮਲਾਇਕ' ਹੈਂ,
ਲਾਇਕ ਖਲਾਇਕ ਕੇ ਦਾਯਕ ਅਪਰ ਹੈਂ'।
ਏਕ ਕਹੈਂ, ਮਘਵਾ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇਵ-ਗਨ

'ਜਾਣੇ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਰੂਪ (ਮੈਨ) ਕਾਮਦੇਵ ਨੇ ਨਿਜ ਆਪਣੇ
(ਵਿਸ਼ੇਸ਼) ਬਹੁਤੇ (ਰੰਗੀਲੇ) ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਹਨ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤੀ (ਚਢਤੀ) ਚੜ੍ਹਤ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਤੇ
ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ (ਜਡਤੀ) ਜੜਤ (ਬਢਤੀ) ਵਧਦੀ ਹੋਈ ਦੇਖ ਕੇ।

'ਸੱਤੇ ਸੁਧਾਂ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ। (ਸੱਤ ਸੁੱਧਾਂ- (ਦੋਹਰਾ:- ਧੀਰਜ,
ਬੁੱਧਿ, ਬਿਬੇਕ, ਬਲ, ਗਤਿ, ਮਿਤ, ਔਸਰ ਬਾਤ। ਸਿੰਘਨ
ਡਰ ਤੁਰਕਾਨ ਕੀ ਭੁਲ ਗਈ ਸੁਧ ਸਾਤ।)

'ਚੱਕ੍ਰਾ ਕੇ, ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ। ²ਬਚਨ।

'ਬਲ ਕਰਕੇ।

'ਵਾਹ, ਤਾਕਤ। ²ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਵੀ।

'ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵੱਟੀ ਦੀ।

'ਆਕੜ।

'ਏਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

'ਵਿਹੜਿਆਂ। ²ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਤੇ ਘਰਾਂ ਉੱਪਰ।

'ਤੁਰਕਾਣੀ ਤੇ ਹਿੰਦਵਾਣੀ (ਖਲਕਤ) ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ।

'ਕੋਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਂ ਬੀਰ-ਰਸ ਨੇ ਹੀ ਇਹ ਸਰੀਰ
ਧਾਰੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਕਾਮ ਦੇ ਹੀ (ਤਰ)
ਬਹੁਤੇ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਹਨ।

'ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਤੀ।

'ਖਲਕਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ (ਸੁਖ) ਦੇਣ ਦੇ (ਲਾਇਕ) ਯੋਗ ਹਨ।

ਸੰਗ ਲੀਏ¹, ਆਯੋ ਲੈਨ ਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ਖਬਰ ਹੈ
॥ ੧੪੩ ॥

ਵੈਸੇ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਦੇਖੀਯਤ¹,

ਵੈਸੇ ਹੀ ਸਿੰਗਾਰ ਚਾਰੁ¹ ਵੈਸੇ ਹੀ ਅਛੂਤ² ਹੈਂ।

ਵੈਸੇ ਹੀ ਛਬੀਲੇ ਛੈਲ ਛਾਂਕੁਰੇ¹ ਚਲਾਕ ਚੋਖ²,

ਤੇਜ-ਧਾਰੀ ਭਾਰੀ ਬਲੀ ਵੈਸੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈਂ।
ਵੈਸ ਹੀ ਪ੍ਰਬੀਨ ਬਿੱਦਯਾ ਆਯੁਧ ਅਧੀਨ ਸੰਤ,
ਗਾਨ ਤਾਨ ਮੰਗਲ ਪ੍ਰਮੋਦ ਮੋਦ ਯੂਤ ਹੈਂ¹।

ਸਿੰਘ ਦੇਵ ਸਮ ਹੈਂ, ਮਗਰ ਤੀਨ ਬਾਤ ਹੀਨ,
ਲੋਪਨਾ ਵਿਕਾਰੀ ਔ ਅਦਿੱਤੀ ਕੇ ਨ ਪੂਤ ਹੈਂ¹
॥ ੧੪੪ ॥

ਕਾਮਨੀ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਸਿੰਘਨ ਭੁਜੰਗਨ ਕੇ,
ਹੇਰ ਕੈ ਅਲਿੰਗਨ ਕੇ ਭਾਵ ਭੂਰ ਧਾਰ ਹੈਂ¹।

ਕਪਟੀ ਕਠੋਰ ਕੂਰ ਕਾਇਰ ਕਰੂਰ ਮੂਰ,
ਦੈਨ ਹਾਰ ਸੂਰ ਜਮਧਾਰ ਸੀ ਨਿਹਾਰ ਹੈਂ¹।

ਬੀਰ ਦੇਖੈਂ ਸੂਰਬੀਰ, ਬੈਰੀ ਬਕੈਂ ਯੋਂ ਅਧੀਰ,
ਬਾਲਕੇ ਅਕਾਲ ਕੇ ਯੇ ਕਾਲ ਕੇ ਅਕਾਰ ਹੈਂ¹।

ਜਾਚਕ ਦਾਤਾਰ ਪੇਖੈਂ ਮੀਤ ਮੀਤ ਪਾਰ ਲੇਖੈਂ,
ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਧਾਰ ਦੇਖੈਂ, ਭਾਵਨਾ ਅਪਾਰ ਹੈਂ¹
॥ ੧੪੫ ॥

¹ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਰੂਪ (ਮਘਵਾ) ਇੰਦ੍ਰ ਬਹੁਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ।

¹ਉਹਨਾਂ (ਦੇਵਤਿਆਂ) ਵਰਗੀ ਹੀ ਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ।

¹ਸੁੰਦਰ। ²ਛੋਹਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਛੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

¹(ਛਬੀਲੇ) ਛਬ ਵਾਲੇ (ਛਾਂਕੁਰੇ) ਸੁੰਦਰ (ਛੈਲ) ਜਵਾਨ ਹਨ।
²(ਚੋਖ) ਬਹੁਤੇ ਚਲਾਕ।

¹ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿੱਦਿਆ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ ਹਨ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ (ਤਾਨ) ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹਨ।

¹ਸਿੰਘ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਹਨ ਪਰ ਤਿੰਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ (ਉਹ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਇਹ ਹਨ) ਸਿੰਘ (ਲੋਪ) ਲੋਭੀ ਤੇ ਕਾਮੀਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਦਿੱਤੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹਨ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਸਿੰਘਾਂ (ਭੁਜੰਗਨ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ (ਅਲਿੰਗਨ) ਛੋਹਣ ਦੇ (ਭਾਵ) ਖਿਆਲ ਬਹੁਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਛਲੀਏ, ਕਰੜੇ, ਝੂਠੇ, ਡਰਪੋਕ, (ਕਰੂਰ) ਜ਼ਾਲਮ (ਤੇ) (ਮੂਰ) ਮੂਰਖ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ (ਜਮਧਾਰ) ਕਟਾਰ ਵਾਂਗ (ਸੂਰ) ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

¹ਸੂਰਮੇਂ (ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ) ਬਹਾਦਰ ਜੋਧੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਵੈਰੀ ਘਬਰਾ ਕੇ ਐਉਂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਇਹ ਅਕਾਲ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ (ਸਿੰਘ) ਕਾਲ ਦਾ ਹੀ (ਅਕਾਰ) ਸਰੂਪ ਹਨ।

¹ਮੰਗਤੇ (ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ) ਦਾਤੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਮਿੱਤ੍ਰ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਲੇਖੈਂ) ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਹਿੰਦੂ, ਧਰਮ ਦੀ (ਸਾਰ) ਰੱਖਿਆ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਦੀ) (ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ) ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ।

ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਚਲੇ ਜਾਤ ਛਲੇ¹ ਮਨ ਸਭਿ ਹੀ ਕੇ,
 ਦੁਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਭਲੇ ਕਿਲੇ ਕੇ ਦੁਆਰ ਪੈ¹।
 ਤਹਾਂ ਗਜ ਛੋਰਿ ਚਢਯੋ ਅੱਸੂ ਪੈ ਬਹੋਰ ਸਿੰਘ¹,
 ਔਰ ਫੌਜ ਛੋਰਿ¹ ਲੀਏ ਸੰਗ ਸਰਦਾਰ ਪੈ।
 ਨਾਖ¹ ਪਾਂਚ ਡੇਵਚੀ ਤੁਰੰਗ ਤਜ ਦੀਨ ਤਹਾਂ²,
 ਆਯੋ ਹੈ ਬਜੀਰ ਪੇਸ਼ਵਾਈ ਹਿਤ ਸਾਰ ਪੈ।
 ਰਾਮ ਦਜਾਲ ਲੋ ਅਮੀਰ ਭੀਰ ਬਈ ਤਹਾਂ ਆਇ,
 ਲੈ ਚਲੇ ਲਵਾਇ ਪੇਸ਼ਵਾਈ ਕੈ ਅਗਾਰਿ ਪੈ¹।

॥ ੧੪੬ ॥

ਹਾਥ ਸੋਂ ਪਕਰਿ ਹਾਥ ਲੀਏ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਸਾਥ,
 ਚਾਲਯੋ ਬਜੀਰ ਬਾਤ ਕਰਤ ਅਗਾਰੀ ਹੈ¹।
 ਏਲਚੀ¹ ਅਮੀਰ² ਔ ਦਿਵਾਨ³ ਦਿਸ ਸਿੰਘਨ ਤੈ,
 ਕੁੰਨਸਾਂ¹ ਕਰਤ ਚਲੇ ਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਉਦਾਰੀ ਹੈ²।
 ਸ਼ਾਹਿ ਮਸਨੰਦ¹ ਬੈਠੋ ਬਖਤ ਬੁਲੰਦ², ਕੰਦ
 ਅਨੰਦ ਤਖਤ ਪੈ¹, ਕਚਹਿਰੀ ਮਝਾਰੀ ਹੈ।
 ਜਾਇ ਢਿਗ ਸਿੰਘਨ, ਉਠਾਇ ਹਾਥ ਮਾਥ ਪਰਿ,
 ਫਤੇ ਨਿਜ ਨਾਥ ਕੀ ਸੁਭਾਵਤੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ¹।

॥ ੧੪੭ ॥

ਲੈ ਗਏ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹਿ ਪੁਨਾ,
 ਰਾਮ ਦਜਾਲ ਤੈ ਬਜੀਰ ਸੰਗ ਮੈਂ ਲਵਾਇ ਕੈ¹।
 ਉਨਹੂੰ ਤੋਂ ਝੁਕ ਕਰਿ ਕੁੰਨਸ ਜ਼ਮੀਨ ਚੁੰਮੀ¹,

ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਜਾਈ ਫਤੇ ਹਾਥ ਦੋ ਉਠਾਇ ਕੈ।
 ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਮਜ਼ਬ ਕੀ ਅਜਬ ਪੁਨੀਤ ਰੀਤਿ,
 ਦੇਖਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਿ ਮਾਨੀ ਫਤੇ ਮੋਦ ਪਾਇ ਕੈ।
 ਸਿੰਘ ਫੇਰ ਨਜ਼ਰ¹ ਕਮਾਣ ਦਈ ਸ਼ਾਹਿ ਤਾਂਈ,
 ਲਈ ਸ਼ਾਹਿ ਦੋਊ ਹਾਥ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਬਢਾਇ ਕੈ

॥ ੧੪੮ ॥

ਸਿੰਘ ਕੇ ਬਿਠਾਇਬੇ ਕੋ ਸ਼ਾਹਿ ਨੈ ਅਸ਼ਾਰਾ¹ ਕੀਨ,

¹ਮੋਹ ਲਏ।

¹ਕਿਲੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਾਸ (ਭਲੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇੜੇ ਜਾ ਪੁੱਜੇ।

¹ਉੱਥੇ ਹਾਥੀ ਛੱਡ ਕੇ ਫੇਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਘੋੜੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ।

¹ਛੱਡ ਕੇ।

¹ਲੰਘ ਕੇ। ²ਉੱਥੇ ਘੋੜਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

¹ਚੰਗੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਸਤੇ ਭਾਵ ਚੰਗੇ ਸੁਆਗਤ ਲਈ।

¹(ਅਗਾਰ ਪੈ) ਅੱਗੋਂ ਆ ਕੇ ਅਗਵਾਨੀ ਕਰ ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਚੱਲੇ।

¹ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਚੱਲਿਆ।

¹ਹਲਕਾਰੇ। ²ਸਰਦਾਰ। ³ਵਜ਼ੀਰ।

¹ਨਮਸਕਾਰਾਂ। ²ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ। ²ਉੱਚੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ।

¹ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹੀ ਤਖਤ ਉੱਤੇ।

¹ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਬੁਲਾਈ।

¹ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ।

¹ਉਹਨਾਂ (ਵਜ਼ੀਰਾਂ) ਨੇ ਤਾਂ ਝੁਕ ਕੇ (ਕੁੰਨਸ) ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ।

¹ਭੇਟਾ।

¹ਇਸ਼ਾਰਾ, ਸੈਨਤ।

ਆਸਨ ਪੈ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬਜੀਰ ਨੈ ਬਿਠਾਯੋ ਹੈ।
 ਔਰ ਸਰਦਾਰ, ਚੋਬਦਾਰਨ ਬਿਠਾਏ ਸਭਿ,
 ਕਾਯਦੇ ਬਮੁਜਬ ਫਰਸ਼ ਪਰ ਭਾਯੋ ਹੈ।

¹ਅਸੂਲ ਅਨੁਸਾਰ (ਭਾਯੋ) ਚੰਗੀ ਵਿਛਾਈ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਬਿਠਾਏ।

ਬੈਰ ਔ ਅਫੀਤ¹ ਫਿਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ
 ਬੂਝੀ, ਸਿੰਘ ਅਦਬ ਅਦਾਬ ਯੁਤ ਗਾਯੋ ਹੈ।
 ਆਪ ਕੇ ਦੀਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਮ ਪਾਇ ਹਮ,
 ਰਾਵਰੇ ਕਰਮ ਤੈ¹ ਆਨੰਦ ਵਡ ਪਾਯੋ ਹੈ

¹(ਬੈਰ) ਸੁਖ ਤੇ (ਅਫੀਤ) ਆਰਾਮ।

¹ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

¹ਆਪ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ।

॥ ੧੪੯ ॥

ਸੁਨ ਕਰਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਭਯੋ ਮੋਦ ਮਨ ਮਾਂਹਿ,
 ਲਜਾਕਤ ਗੁਫਤਗੂ¹ ਸਿੰਘਾਨ ਕੀ ਨਿਹਾਰ ਕੈ।
 ਖਾਨ ਉਮਰਾਵ ਔ ਅਮੀਰ ਤੈ ਬਜੀਰ ਭੂਪ,
 ਮੁਨਸ਼ੀ ਦੀਵਾਨ ਸਰਦਾਰਨ ਅਪਾਰ ਕੈ।
 ਏਲਚੀ ਸੁਦਾਗਰ ਵਿਸੇਸ ਦੇਸ ਦੇਸਨ ਕੇ,
 ਸਭਾ ਜੋ ਅਪਾਰ ਥੀ ਮਲਕ ਏਕਸਾਰ ਕੈ।

¹ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ (ਗੁਫਤਗੂ) ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਜਤਾ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹(ਮਲਕ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਭਾ ਜੋ (ਅਪਾਰ) ਬਹੁਤੀ (ਏਕ ਸਾਰ ਕੈ) ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਸੀ।

ਦੇਖ ਕੈ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਖੂਪ ਤਬਿ,
 ਸਭ ਹੀ ਕੇ ਭਏ ਮਨ ਮੋਦ ਬੈਰ ਡਾਰ ਕੈ¹

¹ਛੱਡ ਕੇ।

॥ ੧੫੦ ॥

ਦਬਦਬਾ ਇਕਬਾਲ ਪੈ ਜਾਹੋ ਜਲਾਲ,
 ਜ਼ੇਬ ਔ ਜਲੂਸ ਸ਼ਾਨ ਸ਼ੌਕਰੰਗ ਢੰਗ ਪੈ।

¹(ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ) ਦਬਦਬਾ (ਜਮਾਲ) ਸੁੰਦਰਤਾ (ਇਕਬਾਲ ਪੈ) ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ, (ਜਾਹੋ ਜਲਾਲ) ਚੰਗੀ ਚਮਕ ਦਮਕ, (ਜ਼ੇਬ) ਸੋਭਾ, ਅਤੇ (ਜਲੂਸ) ਸਜ ਧਜ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, (ਸ਼ਾਨ) ਵਡਿਆਈ, (ਸ਼ੌਕ) (ਸ਼ੌਕਤ) ਤੇਜੀ (ਅਨੇਕਾਂ) ਰੰਗਾਂ ਢੰਗਾਂ ਦੀ ਹੈ।

ਚੜ੍ਹਤ ਬਨਾਵਟ ਤਨਾਵਟ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇਜ,
 ਸ਼ਸਤਰ ਔ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਾਵਟ ਸਭਿ ਅੰਗ ਪੈ।

¹ਚੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਬਣਤਰ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾ (ਤਨਾਵਟ) ਫੈਲਾਉ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰਿਆਂ ਅੰਗਾਂ ਉੱਪਰ ਸਜਾਵਟ।

ਦਾਢੀਆਂ ਮੁਛਹਿਰੇ ਕਛਹਿਰੇ ਅਛਹਿਰੇ,
 ਔ ਚਿਹਰੇ ਤੈ ਮੁਹਿਰੇ ਸਫਾਈ ਅੰਗ-ਰੰਗ ਪੈ।

¹ਦਾਢੀਆਂ, ਮੁੱਛਾਂ (ਅਛਹਿਰੇ) ਚੰਗੇ ਕਛਹਿਰੇ ਅਤੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਮੁਹਰਿਆਂ ਤੇ ਚੰਗਾਰੰਗ ਤੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਸਫਾਈ ਹੈ।

ਸ਼ਕਲੈਂ ਮੁਹੀਬ ਪੈ ਗਰੀਬ ਔ ਅਜੀਬ ਬਾਨੇ,
ਦਮਕ ਦਮਾਗ ਦੇਖ ਭਏ ਤੂਕ ਦੰਗ ਪੈ॥ ੧੫੧ ॥

ਸ਼ਕਲਾਂ (ਮੁਹੀਬ) ਡਰਾਉਣੀਆਂ (ਪੈ) ਪਰ ਮਨ ਕਰ ਕੇ ਗਰਬੀ, ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਅਸਚਰਜ ਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਚਮਕ ਦਮਕ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਰਕ (ਦੰਗ) ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ।

ਆਪਸ ਮੈਂ ਲਹਿਰੀ ਕਚਹਿਰੀ ਕੇ ਲੋਗ,
ਲਗੇ ਸ਼ਾਰਤੈਂ ਬੁਝਾਰਤੈਂ ਕਰਨ ਬਹੁ ਭਾਇ ਕੈ।

ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਲੋਕ (ਲਹਿਰੀ) ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ (ਬਹੁ ਭਾਇ ਕੈ) ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਪਾਉਣ ਤੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

ਸਭੀ ਸਰਦਾਰਨ ਤੈ ਨਜਰੈਂ ਕਮੰਠੇ, ਸਿੰਘ
ਸ਼ਾਹਿ ਕੌ ਦਿਲਾਏ ਫੇਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਇ ਕੈ।

ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਵਾਕੇ (ਕਮੰਠੇ) ਧਨੁਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾਂ ਦਿਵਾਈਆਂ।

ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਫੇਰ ਵਡ ਖਿਲਤ¹ ਮੰਗਾਇ,
ਦਯੋ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਸਿਰੋਪਾਉ, ਮੋਦ ਮਨ ਪਾਇ ਕੈ।
ਮੋਤਿਨ ਕੀ ਮਾਲ² ਜਿਗਾ ਕਲਗੀ ਰਸਾਲ², ਏਕ
ਦੁਰਦ ਬਿਸਾਲ¹, ਦਯੋ ਸਾਜ ਸਜਵਾਇ ਕੈ

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪੁਸ਼ਾਕ।

ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲ। ਸੁੰਦਰ।

ਵੱਡਾ ਹਾਥੀ।

॥ ੧੫੨ ॥

ਔਰ ਸਰਦਾਰਨ ਕੌ ਸਿਰੋਪਾਉ ਜਥਾ ਜੋਗ,
ਫੇਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਨੈ ਬਜੀਰ ਤੈ ਦਿਲਾਏ ਹੈਂ।
ਬਿਦਾ ਹੋਨ ਲਾਗਯੋ ਜਬਿ ਸ਼ਾਹਿ ਤੈ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,
ਸ਼ਾਹਿ ਮੁਸਕਾਇ ਤਬਿ ਬੈਨ ਯੋਂ ਅਲਾਏ ਹੈਂ।
ਸਿੰਘ ਸੁਨੇ ਹਮ ਨੈ ਲੁਟੇਰੇ ਹੈਂ ਵਧੇਰੇ ਅਤਿ,
ਲੂਟਤੇ ਨ ਹੇਰੇ¹ ਕਬੀ ਕੈਸੇ ਲੂਟ ਖਾਏ ਹੈਂ।
ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਹਯੋ ਹੱਸ ਕਲ ਹੀ ਕੋ ਲੀਜੈ ਪਸ¹,
ਆਪ ਕੋ ਦਿਖਾਰੈਂ ਬਸ¹ ਖੇਤ ਕੋ ਲੁਟਾਏ ਹੈਂ

ਦੇਖੋ।

ਦੇਖ ਲਵੋ।

ਸਿਰਫ, ਕੇਵਲ।

॥ ੧੫੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਖੇਤ ਪੋਨਯੋਂ ਕੇ ਖਰੇ¹, ਯਹਿ ਜੋ ਜਮਨਾ ਪਾਰ।
ਇਨ ਕੇ ਕਿਰਸਾਨਨ ਤਈਂ, ਦਾਮ¹ ਦੇਹੁ ਤੁਮ ਤਾਰ

ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।

ਰੁਪਏ।

॥ ੧੫੪ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸਿੰਘ ਸਕਾਰੇ¹ ਚਢੈਂ ਜਬਿ ਲੂਟਨ,

ਸਵੇਰੇ।

ਆਪ ਪਿਖੜੇ ਬਿਰਿ ਉਚ ਮਕਾਨੈਂ।
 ਯੋਂ ਕਹਿ ਕੈ ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਬਿਦਾ,
 ਨਿਜ ਡੇਰੇ ਅਯੋ ਮੁਦ ਮਾਨਿ¹ ਮਹਾਨੈ।
 ਬੋਲਿ ਕਹੜੇ ਸਭਿ ਪੰਥ ਤਈਂ,
 ਅਕਰਾਰ ਕਰੜੇ ਜੋਊ ਸ਼ਾਹਿ ਸੰਗਾਨੈਂ¹।
 ਪ੍ਰਾਤ ਭਏ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਹਿਤ
 ਲੂਟਨ ਛੂਟ ਕਰਾ ਦਈ ਵਾ ਨੈਂ¹ ॥ ੧੫੫ ॥
 ਲੈ ਦਤੀਆਂ¹ ਖੁਰਪੇ² ਕਸੀਆਂ³

¹ਅਨੰਦ ਮੰਨ ਕੇ।

¹ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

¹ਉਸ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ (ਛੂਟ) ਹੱਲਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।

¹ਦਾਤੀਆਂ। ²ਰੰਬੇ। ³ਕਹੀਆਂ (ਕਹੀ- ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟਣ ਦਾ ਸੰਦ।)

¹ਕੁਹਾੜੇ।

¹ਪਹਿਲਾਂ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ।

¹ਕਮਾਦ (ਪੋਨਿਆਂ) ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਰੇ (ਪੰਡਾਂ) ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆਏ।

ਪਰਸੇ¹, ਗਹਿ ਤੇਗ ਛੁਰੇ ਸਿੰਘ ਧਾਏ।
 ਪਾਰ ਭਏ ਜਮਨਾ ਤਰ ਕੈ ਪਹਿਲੇ¹
 ਕਟਿ ਉਖ ਭਰੇ ਬੰਧਿ ਲਜਾਏ¹।

ਔਰ ਗਏ ਇਤ ਤੈ ਸਿੰਘ ਧਾਇ,
 ਦਈ ਤਿਨਹੂੰ ਤਹਿ ਲੂਟ ਮਚਾਏ।
 ਛੀਨਤ ਹੈ ਇਕ ਤੈ ਸਿੰਘ ਦੂਸਰਿ,
 ਤਾਂਹਿ ਤੈ ਤੀਸਰ ਔਰ ਛਿਨਾਏ¹ ॥ ੧੫੬ ॥

¹ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਲਗੇ ਲਰਨੇ,
 ਸਿੰਘ ਪੋਨਨ ਪੈ, ਭਏ ਗਾਰਮ ਗਾਰੈਂ¹।
 ਏਕ ਉਠਾਇ ਭਗੈ ਜਬਿ, ਤਾਂਹਿ ਤੈ
 ਦੂਸਰ ਛੀਨਤ ਹੈ¹ ਬਲ ਧਾਰੈ।
 ਸੋ ਜੁਗ ਹੀ¹ ਲਰਤੇ ਰਹਿ ਜਾਵਤ,
 ਤੀਸਰ ਔਰ ਉਠਾਇ ਪਧਾਰੈ¹।

¹ਗਾਲੇ ਗਾਲੀ।

¹ਖੋਹਦਾ ਹੈ।

¹ਦੋਨੋਂ ਹੀ।

¹ਦੌੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਵਹੈ ਤਿਸ ਕੋ ਗਹਿ ਮਾਰਤ,
 ਦਾਢੀ ਉਪਾਰਤ¹ ਪਾਗ ਉਤਾਰੈ ॥ ੧੫੭ ॥

¹ਦਾਹੜੀ ਪੁੱਟਦਾ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਅਪਾਰ ਹਜਾਰਨ ਠੌਰਨ,
 ਆਪਸ ਮਾਂਹਿ ਲਰੈਂ ਇਮ ਗਾਢੇ¹।
 ਬਾਂਧਤ ਭਾਰ ਕਿਤੇ ਕਟਿ ਉਖਹਿੰ,
 ਲੈ ਕਰਿ ਦੌਰ ਚਲੈਂ ਕਿਤ ਠਾਢੇ।
 ਕੇਚਤ ਪੋਨਨ ਕੋ ਕਟ ਹੀ ਰਹਿੰ¹,

¹ਤਕੜੇ।

¹ਕਟਦੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਖੇਤ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਬਢੈਂ ਜਿਮ ਬਾਢੇ।
 ਚੁੱਕਤ ਔਰ ਕਟੇ ਤਿਨ ਕੇ,
 ਲਰਹੀਂ ਤਬਿ ਕੇਸ ਪੁਟਾਵਤ ਦਾਢੇ। **॥ ੧੫੮ ॥**
 ਕੇਚਤ ਸੰਗ ਲਰੈਂ ਪਨਹੀਂ,
 ਕਿਤ ਥੱਪੜ¹ ਲੱਪੜ² ਲੱਕੜ ਸੰਗੈਂ³।
 ਕਿਤ ਗੱਫੀਆਂ¹ ਪਾਇ ਖਰੇ ਭਿਰ ਹੈਂ,
 ਗਿਰ ਹੈਂ ਧਰ ਪੈ ਕਿਤ ਫੋਰਤ ਅੰਗੈਂ¹।
 ਕਿਤ ਪੋਨਨ ਸੰਗ ਸਫਾਜੰਗ¹ ਸੋਂ,
 ਕਿਤ ਸੇਲ¹ ਫੁਰੀ ਟਕੂਏ ਬਹੁ ਢੰਗੈਂ²।
 ਵਡ ਜੰਗ ਕਰੈਂ ਕਿ ਭਿਰੈਂ¹ ਸਿੰਘ ਮੱਲ,
 ਕਿ ਲੂਟਤ ਊਖ ਕਿ ਭੂਖਤ ਦੰਗੈਂ¹ **॥ ੧੫੯ ॥**

ਸਿੰਘ ਹਜ਼ਾਰ ਛਿ ਸਾਤਕ ਯੋਂ ਤਬਿ,
 ਕੇਸ ਦੁ-ਤੀਨ ਕੁ ਮਾਂਹਿ ਫਿਰਾਂਹੀਂ।
 ਕੇਤਿਕ ਬਾਂਧਿ ਭਰੇ ਜਮਨਾ ਮਧ
 ਲੈ ਕਰਿ ਪੈਰਤ ਆਵਨ ਚਾਂਹੀਂ।
 ਔਰ ਬਲੀ ਤਰ ਕੈ, ਤਿਨ ਤੈ
 ਹਰ ਕੈ¹, ਦਰਜਾਵ ਮੈਂ ਲੂਟ ਲਿਜਾਂਹੀਂ।
 ਕੇਤਿਕ ਯੋਂ ਮਧ ਧਾਰ ਰੁੜੇ,
 ਲਰਤੇ ਤਲ ਊਪਰ¹ ਹੋਵਤ ਜਾਂਹੀਂ **॥ ੧੬੦ ॥**
 ਲਘੁ ਸੇ ਜਲ ਮੈਂ ਬਰ ਕੈ ਧਰ ਕੈ
 ਲਰ ਕੈ ਗਿਰ ਕੈ ਕਿਤ ਓਰ ਪਲੈ ਹੈਂ।

ਪੋਸ਼ਸ਼ ਕੱਛਨ ਕੇਸਨ ਦਾਢਿਨ
 ਤੈ, ਜਲ ਕੀਚੜੁ ਧਾਰ ਚੁਚੈ ਹੈਂ।
 ਕੇਚਿਤ ਮੱਧ ਬਰੇਤੀ ਗਿਰੈਂ ਲਰਿ,
 ਕੇਤਿਕ ਕੀਚਹਿ ਵੀਚ ਲਰੈ ਹੈਂ।
 ਜਿਮ ਗ੍ਰੀਖਮ ਮੈਂ¹ ਮਹਿਖੇ² ਰਿਛ ਸੂਰ,
 ਲਿਟੈਂ ਬਹੁ ਕੀਚ ਕੇ ਵੀਚ ਭਿਰੈ ਹੈਂ **॥ ੧੬੧ ॥**
 ਦਸ ਬੀਸ ਪਚਾਸ, ਕਿਤੈ ਮਿਲ ਕੈ ਸਿੰਘ,

'ਵੱਢਣ ਵਾਲੇ।
 'ਦਾੜ੍ਹੇ।
 'ਜੁੱਤੀਆਂ ਨਾਲ।
 'ਧੱਫਾ, ਧੌਲ। ²ਲਫੇੜਾ, ਚਪੇੜ। ³ਸੋਟੀਆਂ ਨਾਲ।
 'ਜੱਫੀਆਂ।
 'ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
 'ਗੰਡਾਸਿਆਂ ਨਾਲ।
 'ਬਰਛਿਆਂ। ²ਬਹੁਤ (ਢੰਗੈ) ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ)।
 'ਘੁਲ ਰਹੇ ਹਨ।
 'ਕਮਾਦ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੇ ਹਨ ਜਾਂ (ਦੰਗਾ) ਝਗੜਾ (ਭੂਖਤ) ਸਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

'ਤਰ ਕੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

'ਖੋਹ ਕੇ।

'ਹੇਠ ਉੱਤੇ।

'ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ (ਦੂਜੇ ਨੂੰ) (ਧਰ ਕੈ) ਪਕੜ ਕੇ, ਲੜ ਕੇ, ਡਿੱਗ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰਫ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਪੁਸ਼ਾਕਿਆਂ, ਕਛਹਿਰਿਆਂ, ਕੇਸਾਂ, ਦਾਹੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਚੌਂਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਲੜਦੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਲੜਦੇ ਹਨ।

'ਜਿਵੇਂ (ਗ੍ਰੀਖਮ) ਗਰਮੀ ਦੀਰੁੱਤ ਵਿੱਚ। ²ਮਹੇਂ, ਸਾਨ੍ਹ।

'ਭਿੜਦੇ ਹਨ।

ਉਂਟ ਤੁਰੰਗ ਨਿਸੰਗ ਲਦੈ ਹੈਂ।
 ਸੋ ਮਗ ਮੈਂ ਚਲ ਹੈਂ ਜਬਿ ਲੈ ਕਰਿ,
 ਔਰ ਘਨੇ ਤਿਨ ਪੈ ਪੁਨ ਪੈਰੈਂ।
 ਡੇਰਨ ਤੈ ਅਰ ਖੇਤਨ ਲੋ,
 ਇਮ ਲੂਟ ਰੁ ਕੂਟ ਮਚੀ ਬਹੁਤੈਰੈਂ।
 ਨਿਜ ਸੰਗ ਲਏ ਸਰਦਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼,
 ਬਘੇਲ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਖੜੋ ਲੁਟਵੈ ਹੈ ॥ ੧੬੨ ॥
 ਦੇਖ ਰਹਜੋ ਉਤ ਤੈ ਪਤਸ਼ਾਹਿ,
 ਬਿਰਜੋ ਨਿਜ ਮੰਦਰ ਉਪਰ ਤੈਰੈਂ।
 ਔਰ ਅਮੀਰ ਬਜੀਰ ਦਿਵਾਨ,
 ਨੁਵਾਬ ਰੁ ਖਾਨ ਉਮ੍ਰਾਵ ਸਭੈ ਹੈਂ।
 ਪਿਖਿ ਕੌਤਿਕ ਛੂਟਾ ਰੁ ਲੂਟ ਸੁ ਕੂਟ
 ਸਿੰਘਾਨ ਕੀ, ਹੋਇ ਰਹੇ ਚਕਤੈਰੈਂ।
 ਢਿਗ ਸ਼ਾਹਿ ਬਢਜੋ ਰਸ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ,
 ਸਿੰਘਾਨ ਪੈ ਵਾਹਿ ਹੀ ਵਾਹਿ ਅਲੈ ਹੈਂ ॥ ੧੬੩ ॥

'ਉਠ ਤੇ ਘੋੜੇ ਲੱਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

'(ਖੋਹਣ) ਆ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

'ਬਹੁਤੀ।

'ਉੱਪਰ ਤੋਂ।

'ਹੱਲਾ।

'ਚੱਕ੍ਰਤ, ਹੈਰਾਨ।

ਦੋਹਰਾ:

ਪੇਖਿ ਖਾਲਸੇ ਪੰਥ ਕੀ,
 ਲੂਟ ਕੂਟ ਬਹੁ ਭਾਇ।
 ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਗੌਹਰ-ਅਲੀ,
 ਭਯੋ ਮੋਦ ਬਿਸਮਾਇ ॥ ੧੬੪ ॥
 ਬੂਝਜੋ ਰਾਮ ਦਜਾਲ ਤੈ,
 ਸਿੰਘ ਸਦਾ ਇਮ ਚਾਲ।
 ਜੇ ਚਲ ਹੈਂ ਰਣ ਲੂਟ ਮੈਂ,
 ਬਢਜੋ ਕੈਸ ਇਕਬਾਲਾ ॥ ੧੬੫ ॥
 ਦਸਤ-ਬਸਤ ਹੈ ਕਰਿ ਕਹਜੋ,
 ਫਿਰ ਸ਼ਹਿ ਪਾਸ ਦਿਵਾਨ।
 ਆਪਸ ਮੈਂ ਯਹਿ ਸਿੰਘ ਸਭਿ,
 ਰਹਿ ਹੈਂ ਮੀਤ ਮਹਾਨ ॥ ੧੬੬ ॥
 ਦੀਸਨ ਕੋ ਯਹ ਲਰਤ ਹੈਂ,
 ਯਹਿ ਕਰਿ ਹੈਂ ਨਿਜ ਖੇਲ।

'ਪ੍ਰਤਾਪ।

'ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

ਸਕੇ ਬਿਰਾਦਰ ਜਜੋਂ ਰਿਦਜੋਂ,
ਰਾਖਤ ਹੈਂ ਦਿਢ ਮੇਲਾ ॥ ੧੬੭ ॥

ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਦਿਲੋਂ ਪੱਕਾ ਮੇਲ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਗੈਰ ਮਜ਼ਬ ਸੋਂ ਬਰਤ ਜਬਿ,
ਧਰਤ ਔਰ ਹੀ ਭਾਂਤਿ।

ਹੋਰ ਤ੍ਰੀਕਾ ਧਾਰਦੇ ਹਨ।

ਖਾਨੇ ਹੇਤ ਦਿਖਾਨ ਕੇ,
ਜਜੋਂ ਦੁਬਿਧਾ ਗਜ ਦਾਂਤਾ ॥ ੧੬੮ ॥

ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਨ ਮੈਂ ਸੇ ਜਬਿ ਏਕ ਕੋ,
ਪਰਤ ਕਾਮ ਕਿਛੁ ਆਇ।

ਤਹਿੰ ਯਹਿ ਸਭਿ ਦਿਲ ਜਾਨ ਤੈ,
ਕਰ ਹੈਂ ਆਇ ਸਹਾਇ ॥ ੧੬੯ ॥

ਜੰਗ ਵੀਚ ਇਕ ਮੇਕ ਹੈ,
ਹੋਵਨ ਚਹਿਤ ਸ਼ਹੀਦ।

ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਕੇ।

ਹੱਲਾ ਕਰਿ ਕੈ ਪਰਤ ਹੈਂ,

ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਲਰਤ ਸੁ ਕਰਤ ਤਗੀਦਾ ॥ ੧੭੦ ॥

ਤਕੜਾਈ, ਪਕਿਆਈ।

ਬੈਰੀ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ਕਿਨਾ,

ਕਿਉਂ ਨਾ।

ਆਵੈ ਸਮੁਖ ਅਪਾਰ।

ਛੋਰਤ ਜੰਗ ਮੈਦਾਨ ਕਾ,

ਯਹਿ ਨਹਿੰ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ ੧੭੧ ॥

ਔਰ ਵਸਤ ਲੂਟਤ ਜਹਾਂ,

ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਲੇਤ।

ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਵਸਤੁ ਪਰ,

ਕਰਤ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਨੇਤਾ ॥ ੧੭੨ ॥

ਨਿੱਤ, ਹਰਰੋਜ਼।

ਅਬਿ ਯਹਿ ਪੋਨੇ ਲੂਟ ਕਰਿ,

ਰਖ ਹੈਂ ਸਭਿ ਇਕ ਠੋਰ।

ਬਾਂਟ ਲੈਂਹ ਸਮ ਭਾਗ ਪੁਨ,

ਕਰਹਿੰ ਨ ਕਿੰਚਤ ਰੋਰਾ ॥ ੧੭੩ ॥

ਫੇਰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਿੱਸੇ ਵੰਡ ਲੈਣਗੇ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਰੋਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ।

ਆਗਯਾ ਸਭਿ ਸੁਦਾਰ ਕੀ,

ਮਾਨਤ ਈਸ਼ਰ ਤੌਰ।

ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਧਿਕ ਇਕਾਯਤਾ ਇਨੋ ਮੈਂ,

ਏਕਾ।

ਇਹ ਪਿਖ ਲੀਜੈ ਗੌਰਾ' ॥ ੧੭੪ ॥

'ਧਿਆਨ ਨਾਲ।

ਇਸੀ ਹੇਤ ਸ਼ਹਿ ਮਾਤਬਰਾ',

'ਆਪਣੇ ਇਤਬਾਰ ਵਾਲੇ।

ਡੇਰੇ ਸਿੰਘਨ ਪਠਾਇ।

ਜਜੋਂ ਦਿਵਾਨ ਭਾਖਯੋ ਸਹੀ,

ਸੋ ਲੀਨੋ ਅਜਮਾਇ ॥ ੧੭੫ ॥

ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਕਥਾ,

ਸ਼ਾਹਿ ਮੋਦ ਮਨ ਪਾਇ।

ਕੁਣਕੇ ਹਿਤ ਬਹੁ ਰਜਤਪਣ',

'ਰੁਪਏ।

ਦਯੋ ਇਨਾਮ ਪੁਚਾਇ ॥ ੧੭੬ ॥

ਦਿੱਲੀ ਮੈਂ ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਨਿਜ,

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਨਵਾਇ।

ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਿ ਸ਼ਾਹਿ ਸੋਂ,

ਲੂਟ ਖੇਤ ਦਿਖਰਾਇ ॥ ੧੭੭ ॥

ਦੂਸਰ ਦਿਵਸ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,

ਚਢਿ ਆਯੋ ਨਿਜ ਦੇਸ।

ਸਾਲ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਤਬੈ,

ਸਾਠਕ ਹੁਤੋ ਵਿਸੇਸ' ॥ ੧੭੮ ॥

'ਸੱਠ ਵੱਧ ਸੀ ਭਾਵ ੧੮੬੦ ਬਿ: ਸੰਮਤ ਸੀ।

ਚਲ ਦਿੱਲੀ ਤੈ ਸਿੰਘ ਸਭਿ,

ਪਹੁੰਚੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਠੌਰ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀ ਵਿਖੈ,

ਥਿਰੇ ਪਾਇ ਸੁਖ ਗੌਰਾ' ॥ ੧੭੯ ॥

'ਭਾਰੀ, ਬਹੁਤਾ।

ਕਰੇ ਸੁਕਾਜ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,

ਜਿਹਿ ਬਿਧਿ ਦਿੱਲੀ ਜਾਇ।

ਕਹਿ ਗਾਥਾ ਸਭਿ ਤਹਾਂ ਕੀ,

ਇਤੀ ਭਯੋ' ਯਹਿ ਧਯਾਇ ॥ ੧੮੦ ॥

'ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ, 'ਸ਼੍ਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਕਾ ਦਿੱਲੀ ਜਾਵਨ ਪ੍ਰਸੰਗ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਣਚਾਸਮੋਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥ ੪੯ ॥

ਪ੦. {ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀ ਕਥਾ}

ਦੋਹਰਾ:ਮਨ ਤਨ ਬਚਿ ਭਜਿ¹ ਆਦਿ ਗੁਰੂ²,

'ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਬਾਣੀ ਕਰ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰ। ਘਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ।

ਰੇ ਮਨ ਤੂੰ ਦਿਨ ਰੈਨ।

ਹਲਤ ਪਲਤ ਬਾਂਛਤ ਮਿਲੈ,

ਭੁਗਤ ਮੁਕਤਿ ਸੁਖ ਚੈਨ¹ ॥ ੧ ॥

'ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੇ (ਭੁਗਤ) ਪਦਾਰਥ, ਮੁਕਤੀ ਸੁਖ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀ

ਗਾਥਾ ਸੁਨੋ ਉਦਾਰ¹।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਕਰਿ ਸਿਰ ਦਯੋ,

ਬਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਵਿਚਾਰ¹ ॥ ੨ ॥

'ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਉਹ) ਵਿਚਾਰ (ਸੁਣੋ)।

ਚੌਪਈ:

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੈ ਚੌਬੀ ਮਾਰੈਂ।

ਆਯੋ ਜਬੈ ਦੁਰਾਨੀ ਸ਼ਾਹੈ।

ਬੇਰ ਬਾਰੂਵੀਂ ਵੀਚ ਪੰਜਾਬੈਂ।

ਕੀਨੇ ਉਨ ਸਿੰਘ ਘਨੇ ਖਰਾਬੈਂ ॥ ੩ ॥

ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ ਠੌਰ ਨਿਜ ਨਿਜ ਹੈਂ।

ਤਜ ਕੈ ਧਸੇ ਜੰਗਲੈਂ ਖਿਝ ਹੈਂ।

ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਗਯੋ।

ਖਾਨ ਨਜੀਬ ਬਜੀਰ ਬੁਲਯੋ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮ੍ਰਟਯੋਂ ਤਾਂਈਂ।

ਮਾਰਿ ਦਬਾਇ ਗਯੋ ਪਿਛਵਾਈ।

ਯੁਤ ਗਿਲਜਯੋਂ ਕੀ ਸੈਨ ਮਹਾਨਾ।

ਸ਼ਾਹ-ਤਹਿਮੂਰ ਲਹੌਰ ਥਿਰਾਨਾ¹ ॥ ੫ ॥

'ਟਿਕਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਬੰਧੀਓਂ ਤਾਂਈਂ।

ਗਿਲਜਯੋਂ ਦੀਨੇ ਦੂਖ ਮਹਾਂਈਂ।

ਰਹੈਂ ਸੁਧਾਸਰ ਮਾਂਹਿ ਦੁਰਾਨੀ।

ਕਰੈਂ ਬਿਅਦਬੀ ਦਾਇ ਗਿਲਾਨੀ¹ ॥ ੬ ॥

'ਨਫ਼ਰਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।

ਅਧਿਕ ਪੰਥ ਥਾ ਤਬੈ ਮਾਲਵੇ।

ਸੁਨੈਂ ਬਿਅਦਬੀ ਬਲ ਨ ਚਾਲਵੇ।

ਸੰਸਾ ਸ਼ੋਕ ਧਰਮ ਉਰਿ ਦੈ ਹੈ।

'ਧਰਮ (ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਸੰਸਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੰਥ ਇਕੱਠਾ ਹੋਨ ਨ ਪੈਹੈ ॥੨॥

ਮਿਸਲ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕਾ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾ ਬਡੇ ਉਦਾਰੈਂ।

ਨਿਕਟਿ ਜਲੰਧਰ ਗ੍ਰਾਮ ਦੁਕੋਹੇ।

ਕੇਰ, ਹੁਤੇ ਸੰਧੂ ਜਟ* ਵੋਹੇ ॥੮॥

'ਉਹ (ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਕੋਲ ਦੁਕੋਹੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸੰਧੂ ਜੱਟ ਸਨ। *ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪੋਹੂਵਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਖਰ੍ਹਾ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਸਨ। ਦੇਖੋ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾ ੧੯੦੯। ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਉਣੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

'ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਪਾਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰੂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

'ਚੰਗਾ ਬਲੀ ਤੇ (ਘਮੰਡੀ) ਲੜਾਕਾ ਸੂਰਮਾ ਸੀ?

'ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਬੇਅਦਬੀ ਸੁਣ ਕੇ।

'ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਅਧਿਕ ਦਮਦਮੇਂ ਰਹਿ ਤਲਵੰਡੀ।

ਹੁਤੇ ਬੀਰ ਬਰ ਬਲੀ ਘਮੰਡੀ।

ਸੁਨਿ ਬੇਅਦਬੀ ਬਹੁ ਗੁਰਦੁਆਰੈਂ।

ਚੰਡੀ ਚਢੀ ਤਾਂਹਿ ਅਤਿ ਭਾਰੈਂ ॥੯॥

ਸਭਾ ਮੱਧ ਤਿਨ ਐਸ ਉਚਾਰਾ।

ਸੂਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਹੈ ਕੋਊ ਭਾਰਾ।

ਰਖੈ ਧਰਮ ਨਿਜ ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰਾ।

ਜਾਇ ਸੁਧਾਸਰ ਕਰੈ ਅਖਾਰਾ ॥੧੦॥

'ਜੰਗ।

ਇਮ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਬਖਾਨਾ।

'ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ।

ਲਾਇਕ ਏਸ ਨ ਤੁਮ ਸਮ ਆਨਾ।

ਜਤੀ ਸਤੀ ਹਠ ਤਪ ਪ੍ਰਣ ਪੂਰੇ।

ਸਿਰ ਲੋ ਦਾਨੀ ਸਿਦਕੀ ਸੂਰੇ ॥੧੧॥

ਸਭ ਗੁਨ ਪੂਰਨ ਰਾਵਰ ਜੈਸੇ।

ਨਿਕਸੈਂ ਥੋਰੇ ਸਿੰਘਨ ਮੈਂ ਸੇ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਨਿਕਲਣਗੇ।

ਆਪ ਸਰੀਖੇ, ਦੇਵਹਿੰ ਜੇ ਸਿਰ।

'ਵਰਗੇ।

ਹੈ ਨ ਬਿਅਦਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਫਿਰ ॥੧੨॥

ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਪਾਠ-ਅਖੰਡ ਕਰਾਯੇ।

ਹਮਨ ਕਰਜੋ* ਕੰਗਨਾ ਬੰਧਵਾਯੇ।

'(ਸ਼ਹੀਦੀ) ਗਾਨਾ। *ਹਵਨ ਕਰਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਰਗੇ ਸਿੰਘ ਹਵਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਕਹਜੋ ਸਭਾ ਮੈਂ ਸਿਰ ਜੇ ਦੈ ਹੈ।

ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ ਸੋ ਅਬਿ ਥੈਰੈ॥ ੧੩ ॥	'ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਚੱਲੇ।
ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਹੁਤੇ ਅਸਵਾਰੈਂ।	
ਤਾਂ ਕੇ ਢਿਗ ਹੀ ਤਹਾਂ ਜਰਾਰੈਂ।	'ਲੜਾਕਾ।
ਦੋਇ ਹਜ਼ਾਰ ਸੰਗ ਤਿਹ ਭਯੋ।	
ਬਾਕੀ ਤਿਸ ਹੀ ਠੌਰੈਂ ਰਹਯੋ ॥ ੧੪ ॥	
ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ ਨੇਹੀਆਂ ਵਾਲੇ।	
ਔਰ ਪੰਥ ਥਾ ਥਿਰਯੋ ਬਿਸਾਲੇ।	
ਤਹਾਂ ਆਇ ਸਿੰਘ ਬੋਲਯੋ ਬੈਨਾ।	
ਧਰਮ ਹੇਤ ਜਿਨ ਹੂੰ ਸਿਰ ਦੈਨਾ ॥ ੧੫ ॥	
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੋ ਹਮਰੇ ਸੰਗੈਂ।	
ਚਲਿ ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਲਰੈਂ ਨਿਸੰਗੈਂ।	
ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਤੇ ਮਿਲੇ।	
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਔਰ ਅਧਿਕ ਆ ਭਿਲੇ॥ ੧੬ ॥	'ਆ ਕੇਰਲ ਗਏ, ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਏ।
ਕਿਛ ਮਲਵਈ ਮਝੈਲ ਬਿਰਾੜੈਂ।	
ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰਕ ਥਯੋ ਉਘਾੜੈਂ॥ ੧੭ ॥	'ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ।
ਦੋਹਰਾ:	
ਪੱਤਣ ਲਖ ਕੈ॥ ਹਰੀ ਕੇ,	'ਲੰਘ ਕੇ।
ਤਰਣ ਤਾਰਣ ਪੁਨ ਆਇ।	
ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਕੇਸ॥ ਸਭਿ,	'ਸਣੇ ਕੇਸੀਂ।
ਬਸਤਰ ਸਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ ॥ ੧੮ ॥	
ਚੌਪਈ:	
ਪੰਚਾੰਮ੍ਰਿਤ ਅਧਿਕੈਂ ਕਰਵਾਏ।	
ਥਿਰਿ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਛਕੇ ਛਕਾਏ।	
ਦਈ ਤੁਰੰਗੈਂ॥ ਅਧਿਕ ਨਿਹਾਰੀ२।	'ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ। ²ਭੋਜਨ, ਘਿਉ ਦਾਣਾ ਆਦਿ।
ਪੰਚਾੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀ॥ ਸਭਿ ਨੈ ਭਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥	'ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ।
ਚਢੇ ਤਹਾਂ ਤੈ ਲੈਨ ਸ਼ਹੀਦੀ।	
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਿਸ ਧਾਰਿ ਤਗੀਦੀ॥	'ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ, ਪਕਿਆਈ।
ਇਹੁ ਜਬਿ ਖਬਰ ਜਬਰ॥ ਸੁਨ ਪਾਈ।	'ਜਬਰਦਸਤ ਖਬਰ, ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਖਬਰ।
ਮਿਲੇ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਆਈ ॥ ੨੦ ॥	
ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂ ਅਤਿ ਉਤਸ਼ਾਹੈਂ।	

ਮਨੋ ਬਰਾਤ ਜੁੜੀ ਹਿਤ ਬਜਾਹੈਂ।
ਅੱਸ੍ਰ ਕੁਦਾਵਤ ਜਾਵਤ ਅਧਿਕੈਂ।
ਮਨੋ ਢੁਕਾਉ ਕਰਤ ਬਧ ਬਧ ਕੈ' ॥ ੨੧ ॥

'ਵੱਧ ਵੱਧ ਕੇ।
'ਮੁਕਤੀ ਰੂਪ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਲਈ।
'ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਰੂਪ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਚੱਲੇ।
'ਝਿਲਮਿਲ ਝਿਲਮਿਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਹਨ।
'ਜਾਂਣੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਿਜਲੀਆਂ ਚਮਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੁਕਤਿ ਤੀਆ ਬਰਬੇ ਹਿਤ ਚਾਰੂ।
ਸਸੁਰਾਲੇ ਚਾਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰੂ।
ਝਕਾ-ਝੱਕ ਸਸਤ੍ਰ ਲਾਸੱਕੈ'।
ਦਾਮਨਿ ਮਨੋ ਬਯੰਤ ਦਮੱਕੈ' ॥ ੨੨ ॥

'ਬਲ ਕਰਕੇ।

ਜਬਿ ਗਿਲਜਯੋਂ ਨੈ ਇਹੁ ਸੁਨ ਪਾਈ।
ਆਏ ਸਿੰਘ ਇਤੈ ਬਹੁ ਧਾਈ।
ਜਿਤਿਕ ਸੁਧਾਸਰ ਹੁਤੇ ਦੁਰਾਨੀ।
ਆਇ ਅਰੇ ਸੰਮੁਖ ਬਲ ਠਾਂਨੀ' ॥ ੨੩ ॥

'ਚੰਗੇ ਅਫਸਰ ਸਨ।

ਸੱਯਦ ਸਾਬਰ-ਅਲੀ ਖਾਨ ਜੋ।
ਮੀਰ-ਜਾਨ, ਜਹਾਠ ਖਾਨ ਲੋ।
ਅਫਸਰ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਥੇ ਖਰੇ'।
ਚੱਬੇ ਗਾਮ ਨਿਕਟਿ ਪੁਗਿ' ਲਰੇ ॥ ੨੪ ॥

'ਪੁੱਜ ਕੇ।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

ਮਚਯੋ ਮਹਾਨ ਜੰਗ ਥੋ,
ਅਭੰਗ ਚੰਗ ਦੇ ਦਿਸੈ'।

'ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚੰਗਾ ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਉਮੰਗ ਸੰਗ ਸੂਰਮੇ,
ਲਰੰਤ-ਵੰਤ ਹੂੰ ਰਿਸੈ'।

'ਸੂਰਮੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਦੀਨ ਔ

'ਅਸਚਰਜ ਹੈ।

ਮਜਬ ਕਾ ਅਜੱਬ ਹੈ'।

ਵਿਚਾਰ ਚੀਤਿ ਜੀਤ ਹੇਤ,
ਖੇਤ ਮੈਂ ਗਜੱਬ ਹੈ' ॥ ੨੫ ॥

'(ਖੇਤ) ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤ ਵਾਸਤੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ (ਗਜੱਬ) ਅਸਚਰਜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਰੋਧ ਕੇ ਬਢਾਇ ਕੈ,

'ਬਹੁਤਾ ਵੈਰ ਕਰਕੇ।

ਬਿਰੋਧ ਹੂੰ ਅਪਾਰ ਕੈ'।

ਭਿਰੰਤ ਭੂਰ ਘੂਰਿ ਘੂਰਿ,

'ਘੂਰ ਘੂਰ ਕੇ ਤੇ (ਢਾਰ) ਢਾਲ ਨਾਲ ਦੂਰ (ਟਾਰ) ਹਟਾ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਭਿੜਦੇ ਹਨ।

ਦੂਰ ਢਾਰਿ ਟਾਰ ਕੈ'।

ਛੁਟੰਤ ਚੱਕ੍ਰ ਬਕ੍ਰੈਂ,
ਫਿਰੰਤ ਗੀਧ ਮਾਲ ਸੀ।
ਲਸੰਤ ਤੇਗ ਸੈਹਥੀ,
ਦਿਸੰਤ ਜੀਹ ਕਾਲ ਸੀ॥ ੨੬ ॥

¹ਟੇਢੇ ਚੱਕ੍ਰ ਛੁੱਟ ਕੇ ਗਿਰਝਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

¹ਚਮਕਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਬਰਛੀਆਂ ਕਾਲ ਦੀ ਜੀਭ ਵਾਂਗ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਿਲੱਛ ਲੱਛ ਸਾਯਕਾ,
ਸਪੱਛ ਸਾਂਪ ਸੇ ਫਿਰੈਂ।

¹(ਬਿਲੱਛ) ਅਨੋਖੇ (ਸਾਯਕਾ) ਤੀਰ (ਲੱਛ) ਨਿਸ਼ਾਨੇ (ਤੇ ਅਪੜਨ ਲਈ) ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਸੱਪਾਂ ਵਾਂਗ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਫੁਕੰਤ ਆਸਮਾਨ ਮੈਂ,
ਛੁਹੰਤ ਪ੍ਰਾਨ ਕੇ ਹਿਰੈਂ।

¹(ਤੀਰਾਂ ਰੂਪ ਸੱਪ) ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਫੁੱਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ (ਜੋ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ) ਛੋਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਚਲੰਤ ਲੋਹ-ਦੰਡ ਚੰਡਿ,
ਦੰਡ-ਧਾਰਿ ਤੈ ਬੁਰੈਂ।

¹ਲੋਹੇ ਦੇ ਡੰਡੇ (ਚੰਡਿ) ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ (ਜਿਹੜੇ) (ਦੰਡ ਧਾਰ) ਜਮ ਤੋਂ ਵੀ ਬੁਰੇ ਹਨ।

ਗੁਲੇਲ ਸੇਲ ਗੋਫਨੈ,
ਅਰੋਪਨੈਂ ਨ ਸੇ ਪੁਰੈਂ॥ ੨੭ ॥

¹(ਸੇਲ) ਬਰਛੇ (ਅਰੋਪਨ) ਜੜਨੇ, ਗੁਲੇਲਾਂ ਤੇ ਗੋਪੀਏ (ਪੁਰੈਂ) ਪੂਰੇ (ਅਰੋਪਨ) ਭਰਨੇ ਨਹੀਂ (ਮਿਲਦੇ) ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤਰੱਜ ਗੱਜ ਕੈ, ਗੁਰੱਜ
ਤੱਜਿ ਚੂਰਨੰ ਕਰੈਂ।

¹ਗੱਜ ਕੇ ਤੇ ਤਾੜ ਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰਜਾਂ (ਤੱਜ ਕੈ) ਮਾਰ ਕੇ (ਚੂਰਨ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਫਤੇ-ਕੁਮੈਤ ਪੇਲਹੀਂ,
ਪਰੱਸ ਤੱਸ ਹੀ ਧਰੈਂ।

¹(ਫਤੇ ਕੁਮੈਤ) ਸੋਟੇ (ਪੇਲਹੀਂ) ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਤੱਸ) ਤਿਵੇਂ ਹੀ (ਪਰੱਸ) ਕੁਹਾੜੇ (ਧਰੈਂ) ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਟਰੰਤ ਏਕ ਪੈਰ ਨਾ,
ਪਿਛਾਂਹਿ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇ।
ਬਢੰਤ ਜਾਤ ਅੱਗਰੈਂ,
ਸਮੱਗਰੈਂ ਸ਼ਹੂਰ ਮੇਂ॥ ੨੮ ॥

¹ਸਾਰੇ (ਸ਼ਹੂਰ ਮੇਂ) ਸਮਝ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਝਲੰਤ ਝਾਲ ਤੇਗ ਬੇਗ,
ਆਨਨੈ ਸੁ ਭਾਲ ਪੈ।

¹(ਬੇਗ) ਤੇਜ਼ੀ (ਨਾਲ ਚੱਲਦੀ ਹੋਈ) ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਝਾਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਸਹਾਰਦੇ ਹਨ।

ਜੁਝੰਤ ਸਿੰਘ ਏਕ,

ਛੇਕਿ ਸੱਤਰੂ ਬਿਸਾਲ ਪੈ।

‘ਇਕੋ ਸਿੰਘ (ਬਿਸਾਲ ਪੈ) ਬਹੁਤੇ (ਸੱਤਰੂ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ
(ਛੇਕਿ) ਮਾਰ ਕੇ (ਜੁਝੰਤ) ਸ਼ਹੀਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁ ਚਾਰ ਚਾਰ ਉਂਗਲੈਂ,
ਭਵੰਤ ਦੇਹ ਹੈਂ ਜਬੈ।

‘ਜਦੋਂ (ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ) ਦੇਹਾਂ ਚਾਰ ਚਾਰ ਉਂਗਲਾਂ (ਦੇ ਟੁਕੜੇ)
ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗਿਰੰਤ ਔਨਿ ਸੰਮੁਖੈਂ,
ਅਗਾਂਹਿ ਪੈਰ ਪਾ ਤਬੈ ॥ ੨੯ ॥

‘ਤਦੋਂ ਅੱਗੇ ਪੈਰ ਪਾ ਕੇ (ਸੰਮੁਖੈਂ) ਸਾਹਮਣੇ (ਔਨਿ) ਧਰਤੀ ਤੇ
ਡਿਗਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਹੀਦ ਹੂੰ ਰਸੀਦ ਲੈ,
ਭਵਾਂਬੁਧੈਂ ਤਰੰਤ ਹੈਂ।

‘ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਕੇ (ਭਵਾਂਬੁਧੈਂ) ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਤਰਦੇ ਹਨ ਤੇ
(ਸੱਚਖੰਡ) ਦੀ (ਰਸੀਦ) ਪਹੁੰਚ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਸੱਚਖੰਡ
ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਇੱਛ ਭੋਗ ਜੋ ਮਰੈਂ,
ਸੁਰਾਂਗਨਾਂ ਬਰੰਤ ਹੈਂ।

‘ਜਿਹੜੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸਹਿਤ ਮਰਦੇ ਹਨ ਉਹ (ਸੁਰਾਂਗਨਾਂ)
ਅੱਪਛਰਾਂ ਨੂੰ ਵਰਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਹੀਦ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੂ,
ਮਹੀਪ ਪੰਥ ਮੈਂ ਤਹਾਂ।
ਜਿਤੈ ਪਰੰਤ ਦੌੜ ਕੈ,
ਕਰੰਤ ਚੌੜ ਹੈ ਮਹਾਂ ॥ ੩੦ ॥

‘ਉਥੇ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ (ਮਹੀਪ) ਰਾਜਾ ਸੀ।

‘ਜਿਧਰ ਦੌੜ ਕੇ ਪੈਂਦਾ ਸੀ (ਉਧਰ ਹੀ) ਬਹੁਤ (ਚੌੜ) ਤਬਾਹੀ
ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਅਮੀਰ ਜਾਨ-ਖਾਨ ਥਾ,
ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਂਚ ਕੋ ਪਤੀ।
ਨਿਹਾਰਿ ਫੌਜ ਆਪਨੀ,
ਲਚਾਰ ਹਾਰਤੀ ਗਤੀ।

‘ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ (ਫੌਜ ਦਾ) ਮਾਲਕ ਸੀ।

‘ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦੀ (ਲਚਾਰੀ) ਬੇਬਸੀ ਤੇ ਹਾਰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ
ਦੇਖ ਕੇ।

ਮਿਦਾਨ ਮੈਂ ਸਿੰਘਾਨ ਕਾ,
ਮਹਾਨ ਜੰਗ ਹੇਰ ਕੈ।
ਅਰਜੋ ਸੁ ਆਇ ਸੰਮੁਖੈਂ,
ਲਰਜੋ ਬਧੇਰ ਟੇਰ ਕੈ ॥ ੩੧ ॥
ਬਿਲੋਕਿ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੂ,
ਸਕੋਪ ਰੋਪ ਪੈਰ ਹੈਂ।
ਤਜੇ ਸਮਾਨ ਮੇਂਹ ਬਾਨ,

‘ਦੇਖ ਕੇ।

‘ਸਾਹਮਣੇ।

‘ਬਹੁਤਾ ਬੋਲ ਕੇ।

‘ਦੇਖ ਕੇ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਪੈਰਰੋਕ ਕੇ।

ਦੇ ਦਿਸੈਂ ਸਧੈਰ ਹੈਂ।

ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ (ਸਧੈਰ ਹੈਂ) ਧੀਰਜ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਮੀਂਹ ਵਾਂਗ ਤੀਰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

ਯਦੀ ਅਪਾਰ ਸੂਰਮੇ
ਭਏ ਸਮਾਨ ਛਾਨਣੀ।

¹(ਯਦਿ) ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਸੂਰਮੇ ਛਾਨਣੀ ਵਾਂਗ (ਜਖਮੀ) ਹੋ ਗਏ।

ਤਦੀ ਭਿ ਲਾਜ ਨਾਮ ਕੀ
ਪਰੀ ਸੁ ਠੀਕ ਪਾਲਣੀ॥ ੩੨ ॥

¹ਤਾਂ ਵੀ (ਆਪਣੇ) ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਜ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣੀ ਹੀ ਪਈ।

ਭਜੰਤ ਨਾ ਤਜੰਤ ਨਾ,
ਗਜੰਤ ਖੇਤ ਮੈਂ ਖਰੇ।

¹(ਜੰਗ 'ਚੋਂ) ਭਜਦੇ ਨਹੀਂ (ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਛੱਡਦੇ ਨਹੀਂ, ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਗੱਜਦੇ ਹਨ।

ਪਰੰਤ ਹੂਲ ਹਾਲ ਕੈ
ਕਰਾਲ ਰੋਹ ਕੇ ਭਰੇ।

¹ਭਿਆਨਕ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਰੇ (ਹੂਲ ਹਾਲ ਕੈ) ਡੰਡਰੋਲਾ ਕਰ ਕੇ (ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਤੇ) ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਤਬੈ ਸ਼ਹੀਦ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ
ਮਾਹਲੈ ਨਿਹਾਰ ਹੈ।
ਜ੍ਹਾਨ ਸਿੰਘ ਪਾਂਚ ਸੌ,
ਮਿਲਾਇ ਸੰਗ ਸਾਰ ਹੈਂ॥ ੩੩ ॥

¹ਪਿੰਡ। (ਅ) ਗੋਤ।

¹ਚੰਗੇ।

ਪਰਜੋ ਅਮੀਰ ਜਾਨ-ਖਾਨ
ਪੈ, ਸੁ ਜਾਇ ਬੀਜ ਜਜੋਂ।
ਹਰੇ ਅਨੰਤ ਸ਼ੱਤਰੂ,
ਲਰੇ ਪਠਾਨ ਖੀਜ ਤਜੋਂ।

¹ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ।

¹(ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ ਤਿਵੇਂ ਪਠਾਣ ਵੀ ਖਿਝ ਕੇ ਲੜੇ।

ਹੁਤੋ ਅਮੀਰ ਜਾਨ ਫੀਲ
ਪੈ, ਲਰੰਤ ਸੁਮਨੈ।

¹ਅਮੀਰ ਜਾਨ ਖਾਂ ਹਾਥੀ ਤੇ (ਸਵਾਰ) ਸੀ ਤੇ ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਲੜਦਾ ਸੀ।

ਹਰੀ-ਦਿਆਲ ਅੱਸੂ ਕੋ,
ਬਧਾਇ ਸਾਮ ਬਾਮਨੈ॥ ੩੪ ॥

¹ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ (ਸਾਮ ਬਾਮਨੈ) ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ ਵਾਂਗ ਵਧਾਇਆ।

ਧਰਾਇ ਸੁੰਬ ਫੀਲ ਮਾਥਿ,
ਹਾਥ ਐਸ ਮਾਰਿਓ।

¹ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ (ਘੋੜੇ ਦਾ) ਪੌੜਖਾ ਕੇ (ਤਲਵਾਰ ਦਾ) ਐਸਾ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ।

ਉਤਾਰਿ ਮੂੰਡਾ ਖਾਨ ਕੋ,

¹ਸਿਰ।

ਕੱਦੂ ਸਮਾਨ ਡਾਰਿਓ।
ਅਨੇਕ ਔਰ ਸੰਗੀਐਂ,
ਪਠਾਨ ਛੇਕ ਜੋ ਸੁਟੇ।
ਅਯੂਬ-ਖਾਂ ਜਹਾਨ ਖਾਂ,
ਸ੍ਰਦਾਰ ਕੋਪਿ ਤੇ ਉਠੇ॥ ੩੫ ॥

ਅਯੂਬ ਖੂਬ ਦੇਖਿ,
ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਕੀ ਬਹਾਦਰੀ।

ਲਰੇ ਬਢਾਇ ਪਾਇ ਸੋ,
ਲਗਾਇ ਜੋਰ ਨਾਦਰੀ।
ਤਬੈ ਪਠਾਨ ਗੌਰਾ ਹੋਰ,
ਆ ਗਏ ਲਹੌਰ ਤੇ।

ਅਮਾਨ ਖਾਂ ਯਕੂਬ ਖਾਂ,
ਅਏ ਸ੍ਰਦਾਰ ਔਰ ਥੇ॥ ੩੬ ॥

ਕਰੂਰਾ ਜੰਗ ਮੱਚਿਓ,
ਜਰੂਰ ਸੂਰਮੇ ਅਰੇ।
ਸਿੰਘਾਨ ਨੈ ਪਠਾਣ ਕੈ,
ਗਰੂਰਾ ਦੂਰ ਥੇ ਕਰੇ।

ਕਟਾ ਸੁ ਕੁੱਟ ਤੁੱਛ-ਮੁੱਛ,
ਹੱਥ-ਵੱਥ ਹੂੰ ਪਰੇ।

ਚਢਾਇ ਲੁਥ-ਲੁਥ ਪੈ,
ਪਲੁੱਥ ਗੁੱਥ ਕੈ ਧਰੇ॥ ੩੭ ॥

ਭੁਜਾਂ ਸਕੰਧ ਮੂੰਡ ਜੰਘ,
ਪੈਰ ਹੱਥ ਸੱਥਲੈਂ।

ਧਰਾ ਸਕੀਰਣੈਂ ਭਈ,
ਸਰੋਣ ਮਾਸ ਗੱਤਲੈਂ।

ਮਨੋ ਸੁ ਫਾਗ ਖੇਲਯੋ,
ਝਰੇ ਮਹੀਰੁ ਕਿੰਸਕੈਂ।

ਕਿਕਾਨ ਜ਼ਾਨ ਘਾਇਲੈਂ,

'ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ (ਛੇਕ) ਕੱਟ ਸੁੱਟੇ।

'ਤਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਉੱਠੇ।

'ਚੰਗੀ ਬਹਾਦਰੀ।

'ਪੈਰ ਵਧਾ ਕੇ ਤੇ (ਨਾਦਰੀ) ਅਣੋਖਾ ਜੋਰ ਲਾ ਕੇ ਲੜੇ।

'ਬਹੁਤੇ।

'ਤਿੱਖਾ, ਤੇਜ, ਗਰਮ।

'ਅੜ ਗਏ।

'ਹੰਕਾਰ।

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਟ ਕੁੱਟ ਕੇ, ਤੁੱਛ ਮੁੱਛ ਕੇ ਹੱਥ ਹੱਥੀ ਹੋ ਪਏ।

'ਲੋਥਾਂ ਤੇ ਲੋਥਾਂ (ਐਉਂ) ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀਆਂ (ਜਾਣੇ) ਲੋਥਾਂ ਨੂੰ
(ਪਲੁੱਥ) ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਕਰ ਕੇ ਗੁੰਦ ਕੇਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

'ਬਾਹਾਂ, ਮੋਢਿਆਂ, ਸਿਰਾਂ, ਲੱਤਾਂ, ਪੈਰਾਂ, ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਪੱਟਾਂ ਨਾਲ।

'ਲਹੂ ਤੇ ਮਾਸ ਦੇ (ਗੱਤਲੈਂ) ਟੁਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ
(ਸਕੀਰਣੈ ਭਈ) ਢੱਕੀ ਗਈ।

'ਜਾਣੇ (ਫਾਗ) ਹੌਲੀ ਖੇਲੀ ਹੈ (ਜਾਂ) ਕੇਸੂ ਦੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਤੋਂ ਫੁੱਲ
ਝੜੇ ਹਨ।

ਲਿਟੈਂ ਅਧੀਰ ਚਿੰਸਕੈਂ¹ ॥ ੩੮ ॥

ਦੁ ਤੀਨ ਕੋਸ ਮੈਂ ਸਰੋਸ,
ਖੂਬ ਖੇਤ ਥਾ ਪਰਾ¹।

ਮਨੋ ਉਢਾਇ ਚੁਨਰੀ,
ਦਈ ਸੁਹਾਗ ਕੀ ਧਰਾ¹।
ਖਵੀਸਨੀ¹ ਪਿਸਾਚਨੀ²,

ਬਿਤਾਲ¹ ਬੀਰ² ਭੈਰਵੀ³।

ਪਲਾਚਨੀ¹ ਚੁਰੇਲ² ਭੂਤਿ³

ਡਾਕਨੀ¹ ਪਰੇਤਵੀ² ॥ ੩੯ ॥

ਸਿਆਰ, ਸ੍ਰਾਨ, ਕਾਕ, ਗੀਧ,
ਜੋਗਨੀ ਅਪਾਰ ਹੀ¹।

ਛਕੰਤ ਮਾਸ ਰੁੱਧਰੈਂ¹,
ਸਿੰਘਾਨ ਜੈ ਉਚਾਰ ਹੀਂ।
ਸੁੱਧਾ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ¹, ਦੀਪ ਸਿੰਘ,
ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਕੇਹਰੈਂ¹।

ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ
ਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਜੇਹਰੈਂ¹ ॥ ੪੦ ॥

ਹਰੀ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ¹, ਕੌਰ ਸਿੰਘ
ਨੌਧ ਸਿੰਘ, ਆਦਿਕੈਂ।
ਘਮੰਡ ਮੰਡਿ ਕੈ ਪ੍ਰਚੰਡ,
ਖੰਡ ਸੱਤੂ ਬਾਦ ਕੈ¹।

ਸੁਧਾ-ਸਰੋਵਰੈਂ ਦਿਸਾ,
ਬਢਾਇ ਪੈਰ ਅੱਗਰੈਂ¹।
ਚਲੇ ਲਰੰਤ ਸਿੰਘ ਜੋ,

¹ਘੋੜੇ ਤੇ ਜਵਾਨ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਕੇ ਘਬਰਾ ਕੇ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਤੇ ਲੋਟਦੇ ਹਨ।

¹ਦੋ ਤਿੰਨਾਂ ਕੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਚੰਗਾ (ਖੇਤ) ਜੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

¹ਜਾਣੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸੁਹਾਗ ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਪਹਿਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
¹ਦੇਉ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ²ਰਾਖਸ਼ੀ। (ਪਿਸ- ਮਾਸ ਆਚਣੀ- ਖਾਣ ਵਾਲੀ।)

¹ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ। ²ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗਣ। ³ਭੈਰੋਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

¹ਮਾਸ ਖਾਣੀ, ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ। ²ਚੁੜੇਲ, ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਘੋਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ। ³ਭੂਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

¹ਡਾਇਣ। ²ਪ੍ਰੇਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

¹ਗਿੱਦੜ, ਕੁੱਤੇ, ਕਾਂ, ਗਿਰਝਾਂ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਜੋਗਣੀਆਂ। (ਜੋਗਣੀ=ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਅੜਚਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਘੋਰ ਦੇਵੀ ਜੋ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਂਦੀ ਹੈ।)
¹ਲਹੂ।

¹ਸੁੱਧਾ ਸਿੰਘ।

¹ਕੇਹਿਰ ਸਿੰਘ।

¹ਜਿਹੜੇ।

¹ਹਰੀ ਸਿੰਘ।

¹(ਪ੍ਰਚੰਡ) ਤਿੱਖਾ (ਘਮੰਡ) ਜੰਗ (ਮੰਡਿ ਕੈ) ਰਚ ਕੇ (ਬਾਦ ਕੈ) ਝਗੜਾ ਕਰ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ (ਖੰਡ) ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

¹ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਤਰਫ ਅੱਗੇ ਪੈਰ ਵਧਾ ਕੇ।

ਦੁਰਾਨਿ ਸੈਂ ਸਮੱਗਰੈਂ¹ ॥ ੪੧ ॥

ਤਬੈ ਕੁ-ਪਾਪ ਥਾਪਿ¹, ਹੇਤ²

ਰੋਕਬੇ ਸਿੰਘਾਨ ਕੇ।

ਅਪਾਰ ਗਾਇੰ ਅੱਗਰੈਂ,

ਤੁਕੈਂ ਸੁ ਕੀਨ ਲਜਾਨ ਕੇ।

ਨਿਹਾਰਿ¹ ਦੀਪ ਸਿੰਘ,

ਬੰਦ ਕੀਨ ਤੀਰ ਤੁੱਪਕੈਂ¹।

ਹੱਲਾ ਕਰਾਇ ਦੀਨ ਬੇਗ¹,

ਤੇਗ ਕੇਰ ਕੁੱਪ ਕੈ¹ ॥ ੪੨ ॥

ਪੱਲਾ ਸੁ ਬਾਂਧਿ ਖਾਲਸਾ,

ਉਤਾਲਸਾ ਸੁ ਜੌਂ ਚਲਾ¹।

ਮਨੋ ਕਰਾਲ ਕਾਲ ਸਿੰਧੁ,

ਕੋਪ ਕੈ ਸੁ ਉੱਛਲਾ¹।

ਅਪਾਰ ਮਾਰਿ ਸੱਤਰੂ,

ਸਥਾਰ ਕੀਨ ਪੰਥ ਹੈ¹।

ਬਚਾਇ ਧੇਨੁ, ਘਾਇ ਕੈ

ਅਰੀਨ, ਲੀਨ ਪੰਥ ਹੈ¹ ॥ ੪੩ ॥

ਪੁਨਾ ਚਲਾਇ ਤੀਰ

ਤੁਪਕੈਂ ਮਹਾਂਇ¹ ਤਤ੍ਰੈਂ²।

ਗੁਰੂਦੁਆਰ ਓਰ¹ ਚਾਲ,

ਪੈ ਧਕਾਇ ਸੱਤ੍ਰੈਂ¹।

ਯਕੂਬ-ਖਾਨ ਸਾਬਰੈਂ

ਅਲੀ, ਜਹਾਨ-ਖਾਨ ਹੈਂ।

ਸਕੋਪ ਪਾਉ ਰੋਪ ਕੈ¹,

ਲਰੇ ਸੁ ਅੱਗੁ ਆਨ ਹੈਂ ॥ ੪੪ ॥

ਤਦਾਂਹਿ ਦੀਪ ਸਿੰਘ,

ਖਾਂ ਯਕੂਬ ਕੋ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੈ¹।

¹ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਚੱਲੇ।

²ਤਦੋਂ ਖੋਟਾ ਪਾਪ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਿਆ। ^੨ਵਾਸਤੇ।

¹ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਲਿਆ ਕੇ ਅੱਗੇ (ਖੜੀਆਂ) ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

¹ਦੇਖ ਕੇ।

¹ਬੰਦੂਕਾਂ।

¹ਛੇਤੀ।

¹ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ।

¹ਖਾਲਸਾ ਪਰ੍ਹਾ (ਕਤਾਰ) ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਐਉਂ ਚੱਲਿਆ।

¹ਜਾਣੇ ਭਿਆਨਕ ਕਾਲ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਕਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਉੱਛਲਿਆ ਹੈ।

¹ਪੰਥ ਨੇ ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (ਸੱਥਰੈਂ) ਢੇਰ ਲਾ ਦਿੱਤੇ।

¹ਗਊਆਂ ਬਚਾ ਕੇ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (ਲੰਘਣ ਨੂੰ) ਰਸਤਾ ਲੈ ਲਿਆ।

¹ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ। ^੨ਉੱਥੇ।

¹ਤਰਫ਼।

¹ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧੱਕ ਕੇ।

¹ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਪੈਰਚੋਕ ਕੇ।

¹ਵੰਗਾਰ ਕੇ।

ਕੁਵੰਡ ਖੰਡਿ ਖੈਂਚ ਕੈ,
ਨਰਾਚ ਮੇਂਹ ਡਾਰ ਕੈ।

¹(ਕੁਵੰਡ) ਧਨੁਸ ਤੇ ਖੰਡੇ ਖਿੰਚ ਕੇ ਤੇ (ਨਰਾਚ) ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਪਾ ਕੇ।

ਉਭੈ ਸੁ ਭੱਟ ਜੁੱਟਗੇ
ਅੱਘਟ ਠੱਟ ਜੰਗ ਹੈਂ।

¹(ਅੱਘਟ) ਲਗਾਤਾਰ ਜੰਗ (ਠੱਟ ਹੈਂ) ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਫੁਲਾਦ ਕੇ ਸੰਜੋਇ ਟੋਪ,
ਥੇ ਸਜੇ ਸੁ ਅੰਗ ਹੈਂ ॥ ੪੫ ॥

¹ਘੋੜੇ।

ਮਰੇ ਕਿਕਾਨਾ ਦੋਇ ਕੇ,
ਪੁਨਾ ਖਰੋਇ ਕੇ ਭਿਰੇ।

¹ਹਥੋ-ਪਾਈ ਹੋ ਕੇ।

ਅਖੀਰ ਹੱਥ ਵੱਥੂ ਹੈਂ,

ਉਭੈ ਜ਼ਮੀਨ ਪੈ ਗਿਰੇ।

ਗਰੱਜ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਜਜੋਂ,

ਗੁਰਜ ਸੇਰ ਤੀਸ ਕੈ।

¹ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗੱਜਿਆ ਤੇ ਤੀਹ ਸੇਰ ਦੀ ਗੁਰਜ।

ਉਭਾਰਿ, ਭੀਮ ਪੌਨ

ਪੂਤ ਕੇ ਸਮਾਨ, ਰੀਸ ਕੈ ॥ ੪੬ ॥

¹ਭੀਮ ਸੈਨ, ਹਨੂਮਾਨ ਵਾਂਗ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ (ਉਭਾਰਿ) ਉੱਘਰ ਕੇ।

ਪ੍ਰਹਾਰ ਕੀਨ ਚੂਰਨੰ,

ਸਟੋਪ ਮੂੰਡ ਖਾਨ ਕੋ।

¹ਮਾਰ ਕੇ ਯਕੂਬ ਖਾਨ ਦਾ ਸਿਰ ਟੋਪ ਸਣੇ ਚੂਰਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮਨੋ ਤ੍ਰਬੂਜ, ਮੱਟ

ਫੋਰਿਓ ਦਧੀ ਸੁ ਕਾਨੁ ਕੋ।

¹ਜਾਣੇ ਮਤੀਰਾ ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦਹੀਂ ਦਾ ਮੱਟ ਭੰਨਿਆਂ ਹੈ।

ਨਿਹਾਰਿ ਮੀਰ ਜਾਨ ਖਾਂ,

ਤੁਰੰਗ ਛੇਰ ਕੈ ਅਯੋ।

¹ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਗੱਜ ਕੇ।

ਸਮਾਨ ਮੇਂਹ ਗੱਜਿ,

ਵਾਹ ਵਾਹ ਸਿੰਘ ਕੋ ਕਯੋ ॥ ੪੭ ॥

ਕਹਯੋ ਕਰੈਹੁ ਦੁੰਦ-ਜੁੱਧ,

ਹੌਂਸ ਮੋਹਿ ਪੂਰਨੰ।

¹ਤੁਸੀਂ ਦੁੰਦ ਜੁੱਧ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੀ (ਹੌਂਸ) ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰੋ।

ਤੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਸਾਚ,

ਜੇ ਲਰੈਹੁ ਤੂਰਨੰ।

¹ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਛੇਤੀ ਲੜੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਸੱਚਾ (ਸਮਝਾਂਗਾ)।

ਤਬੈ ਸਕੋਪ ਨੌਧ ਸਿੰਘ

ਗਿੱਲ, ਅੱਸੂ ਛੇਰ ਕੈ।

¹ਤਦੋਂ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਛੇੜ ਕੇ।

ਅਮੀਰ ਜਾਨ-ਖਾਨ ਸੌਂ
ਭਿਰਜੋ ਮਹਾਨ ਟੇਰ ਕੈ॥ ੪੮ ॥

'ਬੋਲ ਕੇ।

ਕਮਾਨ ਤਾਨ ਤਾਨ ਕੈ,
ਤਕਾਇ ਬਾਨ ਝਾੜਹੀਂ।
ਖਰੇ ਦਿਸਾਨ ਦੇਇ ਤੈ,
ਪਠਾਨ ਸਿੰਘ ਤਾੜਹੀਂ।

'ਕਮਾਣ ਖਿੱਚ ਖਿੱਚ ਕੇ (ਤੇ) ਤੱਕ ਕੇ ਤੀਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

'ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪਠਾਣ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ)
ਤਾੜਦੇ ਹਨ।

ਗਿਰੇ ਤੁਰੰਗ ਤੰਗ ਹੈ,
ਭਿਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਲੈ ਪੁਨਾ।

'ਘੋੜੇ ਮਰ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਏ (ਤਾਂ) ਫੇਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਟੱਕਰ
ਪਏ।

ਪਟੇ ਸੁ ਬਾਜ ਥੇ ਉਭੈ,
ਬਲੀ ਲਰਾਕਿ ਸੌ ਗੁਨਾ॥ ੪੯ ॥

'ਦੋਨੋਂ ਬਲਵਾਨ (ਸੂਰਮੇਂ) ਗਤਕੇ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਤੇ ਸੌ ਗੁਣਾਂ
ਲੜਾਕੇ ਸਨ।

ਸਰੋਹ ਲੋਹ ਮੈਂ ਮਢੇ,
ਪਢੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਾਹਿਨੈ।

'ਲੋਹੇ 'ਚ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹਨ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ
ਚਲਾਉਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ ਭਾਵ ਸਿੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਘੜੈਂ ਠਠਯਾਰ ਘਾੜ ਜਯੋਂ,
ਪੜੈਂ ਤ੍ਰਵਾਰ ਤਾਹਿਨੈ।

'ਜਿਵੇਂ ਠਠਿਆਰ (ਘਾੜ) ਭਾਂਡੇ ਘੜਦਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ)
(ਤਾਹਿਨੈ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ (ਪੜੈਂ) ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰਹੀਂ ਜੁ ਮੂਠ ਮੂਠ ਮੈਂ,
ਸੁ ਤੇਗ ਬੇਗ ਟੂਟ ਕੈ।

'ਤਲਵਾਰਾਂ ਛੇਤੀ ਟੁੱਟ ਕੇ ਜੋ (ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ) ਮੁੱਠਾਂ (ਹੱਥਾਂ
ਦੀਆਂ) ਮੁੱਠਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀਰਹਿ ਗਈਆਂ।

ਪੁਨੈ ਘਮੰਡ ਚੰਡਿ ਮੰਡਿ,
ਲੋਹ-ਦੰਡ ਛੂਟ ਕੈ॥ ੫੦ ॥

'ਫੇਰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਡੰਡ (ਛੂਟ ਕੈ) ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਵ ਚਲਾ ਕੇ (ਪ੍ਰਚੰਡ)
ਤਿੱਖਾ (ਘਮੰਡ) ਜੰਗ (ਮੰਡਿ) ਰਚਿਆ ਭਾਵ ਕੀਤਾ।

ਗਿਰੰਤ ਔਨਿ ਪੈ ਕਬੀ,
ਉਠੰਤ ਕੋਪ ਪੈ ਲਰੈਂ।

'ਕਦੀ ਤਾਂ (ਔਨਿ) ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਦੀ ਉੱਠ
ਕੇ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਨ।

ਟੁਟੀ ਸੰਜੋਇ ਢਾਲ,
ਘਾਇਲੈਂ ਬਿਹਾਲ ਹੈ ਭਰੈਂ।

'ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਜੋਆਂ ਤੇ ਢਾਲਾਂ ਟੁੱਟ ਗਈਆਂ (ਭਰੈਂ) ਜੰਗ
ਵਿੱਚ (ਘਾਇਲ) ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਕੇ (ਬਿਹਾਲ) ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਏ ਪਏ
ਹਨ। (ਭਰ- ਜੰਗ, ਨਿਰੁਕਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਤਣ
ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਧਨ ਨਾਲ ਭਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਜੰਗ ਦਾ ਨਾਮ
ਭਰ ਹੈ।)

ਅਤੀਵ ਦੁੰਦ-ਜੁੱਧ,

ਸੁੱਧ-ਬੁੱਧਿ ਕੁੱਧ ਕੈ ਕਰਾ।

¹(ਦੁੰਦ) ਦੋਹਾਂ (ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ) (ਸੁੱਧ ਬੁੱਧਿ) ਚੰਗੀ ਅਕਲ ਤੇ ਕਰੋਧ ਨਾਲ (ਅਤੀਵ) ਬਹੁਤਾ ਜੰਗ ਕੀਤਾ।

ਅਖੀਰਿ ਬੀਰਿ ਧੀਰਿ ਵੇਗਿ,

ਭੀਰ ਜੰਗ ਕੈ ਖਰਾ ॥ ੫੧ ॥

¹ਅਖੀਰ ਨੂੰ (ਬੀਰ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਧੀਰਜ ਤੇ (ਵੇਗ) ਜੋਰ ਨਾਲ (ਖਰਾ) ਚੰਗਾ (ਭੀਰ) ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ ਕੀਤਾ।

ਕਟਾਰ ਧਾਰਿ ਹੱਥ ਤੱਥ,

ਹੱਥ ਵੱਥ ਹੈ ਗਏ।

¹ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਟਾਰਾਂ ਪਕੜ ਕੇ (ਤੱਥ) ਓਥੇ ਹੱਥੋ-ਹੱਥੀ ਹੋ ਗਏ।

ਦੁਹੂੰ ਸੁ ਏਕ ਬਾਰ ਹੀ

ਧਸਾਇ ਪੇਟ ਮੈਂ ਦਏ।

¹ਦੁਹਾਂ ਨੇ ਇਕੋ ਵਾਰ ਹੀ (ਕਟਾਰ) ਪੇਟ 'ਚ ਧਸਾ ਦਿੱਤੇ।

ਭਏ ਸ਼ਹੀਦ ਸੋ ਮਹੀਦਾ,

ਦੇਵ ਅੰਗਨਾ ਬਰੇ।

¹ਵੱਡੇ।

¹ਅਪੱਛਰਾਂ ਨੇ ਵਰ ਲਏ।

ਬਸੇ ਬਿਕੁੰਠ ਜਾਇ,

ਲਾਭ ਪਾਇ ਦੇਹ ਕੇ ਭਰੇ ॥ ੫੨ ॥

¹ਦੇਹ ਦਾ (ਭਰੇ) ਚੰਗਾ ਲਾਭ ਪਾ ਕੇ।

ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਾਰ ਪਾਂਚ,

ਔਰ ਹੂੰ ਸ੍ਰਦਾਰ ਜੋ।

¹ਜਦੋਂ ਦੁੰਦ ਜੁੱਧ (ਧਾਰ) ਕਰ ਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ (ਜੁੱਝ) ਲੜ ਕੇ ਮਰ ਗਏ।

ਮਰੇ ਤੂਕਾਨ ਕੇਰ ਜੁੱਝਿ,

ਦੁੰਦ ਜੁੱਧ ਧਾਰ ਜੋ।

ਤਬੈ ਜਹਾਨ ਖਾਂ, ਯਕੂਬ

ਖਾਨ, ਸਾਬਰੈਂ ਅਲੀ।

ਲਰੇ ਲਗਾਇ ਜੋਰ,

ਹੋਰ ਸੈਨ ਐਨ ਲੈ ਭਲੀ ॥ ੫੩ ॥

¹(ਭਲੀ) ਚੰਗੀ ਤੋਂ (ਐਨ) ਚੰਗੀ ਹੋਰ (ਸੈਨ) ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ।

ਸਕੋਪਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੂ,

¹ਕਰੋਧ ਨਾਲ।

ਯਕੂਬ ਖਾਨ ਆਦਿਕੈਂ।

¹ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ।

ਹਰੇ ਅਪਾਰ ਸੱਤਰੂ,

ਲਰੇ ਜੁ ਆਇ ਬਾਦ ਕੈਂ।

¹ਜੋ (ਬਾਦ ਕੈਂ) ਝਗੜਾ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਆ ਕੇ ਲੜੇ ਸਨ ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਤਹਾਂ ਅਮਾਨ-ਖਾਨਹੂੰ

ਸ੍ਰਦਾਰ ਪਾਉਂ ਰੁੱਧ ਕੈ।

¹ਪੈਰ ਗੱਡ ਕੇ।

ਲਰਜੋ ਮਹਾਨ ਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਸੰਗ, ਭੂਰ ਕੁੱਪ ਕੈ' ॥ ੫੪ ॥

ਹਏ ਕਿਕਾਨ ਦੋਇ ਕੈ,

ਟੁਟੇ ਸੰਜੋਇ ਆਯੁਧੈ'।

ਭਏ ਸੁ ਹੱਥ-ਵੱਥ ਹੱਥ,

ਧੋਇ ਦੋਇ ਆਯੁ ਤੈ' ॥ ੫੫ ॥

'ਬਹੁਤਾ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ।

'ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਮਰ ਗਏ, ਸੰਜੋਆਂ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਟੁੱਟ ਗਏ।

'ਹੱਥ-ਹੱਥੀ ਹੋ ਪਏ, ਦੋਹਾਂ ਨੇ (ਆਯੁ ਤੈ) ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋ ਲਏ ਭਾਵ ਜੀਵਨ ਦੀ ਆਸ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਚਲੀ ਤੇਗ ਅਤਿ ਬੇਗ ਸੈ',

ਦੁਹੂੰ ਕੇਰ ਬਲ-ਵਾਰ'।

ਉਤਰ ਗਏ ਸਿਰ ਦੁਹੂੰ ਕੇ,

ਪਰਸ-ਪਰੈਂ ਇਕ ਸਾਰ' ॥ ੫੬ ॥

'ਬਹੁਤੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਚੱਲੀ।

'ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਬਲਵਾਲੀ (ਤਲਵਾਰ)।

'ਆਪਸ ਵਿੱਚੀਂ (ਇਕੱਠਿਆਂ ਦੇ ਵਾਰ ਚੱਲਣ ਨਾਲ) (ਇਕ ਸਾਰ) ਇਕ-ਦਮ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤਰ ਗਏ।

ਚੌਪਈ:

ਢਿਗ ਤੈ ਏਕ ਸਿੰਘ ਪਿਖਿ ਕਹਜੋ।

ਪਰਣ ਤੁਮਾਰ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਰਹਜੋ।

ਗੁਰੁਪੁਰਿ' ਜਾਇ ਸੀਸ ਮੈਂ ਦੈਹੋਂ।

ਸੋ ਤੇ ਦੋਇ ਕੋਸ ਇਸ ਠੈਹੋਂ' ॥ ੫੭ ॥

ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਜ ਪਰਣ ਸੰਭਾਰਾ।

ਨਿਜ ਸਿਰ ਬਾਮ-ਹਾਥਿ' ਨਿਜ ਧਾਰਾ।

ਦਹਿਨੇ ਹਾਥਿ ਤੇਗ ਖਰ ਧਾਰਾ'।

ਵਜਨ ਜਾਂਹਿ ਥਾ ਸੇਰ ਅਠਾਰਾਂ ॥ ੫੮ ॥

ਲਰਤ ਕਬੰਧ ਤੁਰਕ ਗਨ ਸੰਗੈ'।

ਓਰ ਸੁਧਾਸਰ ਚਲਜੋ ਨਿਸੰਗੈਂ।

ਗਰਜਤ ਤਰਜਤ ਤਨ ਘਨ ਨਜਾਈ'।

ਤੁਰਕ ਚਲੇ ਭਗ ਡਰਿ ਅਗਵਾਈ ॥ ੫੯ ॥

ਜੱਟ ਸਰਾਇ ਮਹਿਤ ਸਿੰਘ ਤਜੋਂ ਹੀ'।

ਮਾਰਿ ਸੱਤ੍ਰਗਨ ਜੂਝਜੋ ਜਜੋਂ ਹੀ'।

ਲਰਜੋ ਕਬੰਧ-ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਭਾਰਾ'।

ਢਿਗ ਚਾਟੀਪਿੰਡ' ਗਿਰਜੋ ਜੁਝਾਰਾ² ॥ ੬੦ ॥

ਦੁਤੀ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਤਹਾਂ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

'ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਹੈ।

'ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਉੱਪਰ।

'ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਤਿੱਖਾ ਤੇਗਾ (ਧਾਰਾ) ਫੜਿਆ।

'(ਗਨ) ਬਹੁਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ (ਕਬੰਧ) ਧੜ ਲੜਦਾ ਹੈ।

'(ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ) ਸ਼ਰੀਰ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਗੱਜਦਾ ਤੇ ਤਾੜਦਾ ਹੈ।

'ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸਰਾਇ ਗੋਤ ਦਾ ਜੱਟ ਮਹਤ ਸਿੰਘ ਵੀ।

'ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਜਦੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਤਾਂ (ਬਾਬਾ ਜੀ) ਵਾਂਗ ਹੀ।

'ਤਿਸ ਦਾ (ਕਬੰਧ) ਧੜ (ਭਾਰਾ) ਬਹੁਤਾ ਲੜਿਆ।

'ਚਾਟੀਵਿੰਡ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਲ। ਸੂਰਮਾ।

ਲਰਿ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਯੋ ਤਬਿ ਜਹਾਂ।	
ਉਭੈ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਇਨ ਕੇਰੇ।	
ਹੈਂ ਚਾਟੀਪਿੰਡ ਮਨਤਿ ਬਧੇਰੇ' ॥ ੬੧ ॥	'ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।
ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਜੂਝੜੋ ਢਿਗ ਚੱਬੇ।	
ਸੜਕ ਮੱਧ ਤਿਹ ਜਾਗਾ ਅੱਬੇ'।	'ਹੁਣ ਹੈ।
ਹਰੀ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਆਹਿਬ।	
ਕਰਿ, ਜੂਝੇ ਸੰਗਰਾਣੈ ਸਾਹਿਬ' ॥ ੬੨ ॥	'(ਆਹਬ) ਜੰਗ ਕਰ ਕੇ ਸੰਗਰਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ।
ਔਰੈਂ ਧਕਾ ਧਕੀ ਦੁਹਿ ਧਿਰ ਤੈ।	
ਕਰਤੇ ਲਰਤੇ ਗੇਰਤ ਗਿਰਤੈ।	
ਚਲੇ ਸੁਧਾਸਰ ਓਰ ਜੋਰ ਦੈ।	
ਲਰਤ ਕਬੰਧ ਅਵਾਜ ਘੋਰ' ਦੈ ॥ ੬੩ ॥	'ਭਿਆਨਕ।
ਹੇਰ ਹਿਰਾਨ ਤੁਰਾਨੀਰਹੇ।	
ਹੂੰ ਭੈ-ਭੀਤ ਚਲੇ ਭਗ ਵਰੇ'।	'ਬਹੁਤ ਡਰ ਕੇ (ਵਹੇ) ਉਹ (ਦੁਰਾਨੀ) ਭੱਜ ਚੱਲੇ।
ਇਮ ਭਟ-ਭੇਰ' ਕਰਤ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ।	'ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਭੇੜ, ਜੰਗ।
ਪਹੁੰਚੇ ਜਬੈ ਗੁਰੂ ਚਕ ਰੂਰੇ' ॥ ੬੪ ॥	'ਸੁੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
ਤਬਿ ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੈ ਐਸ ਉਬਾਚਾ'।	'ਕਿਹਾ।
ਧੰਨ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਣ ਕਿਯ ਸਾਚਾ।	
ਗੁਰੂ-ਪੁਰਿ, ਤੀਰ ਰਾਮਸਰ ਆਏ'।	'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆ ਗਏ ਹਾਂ।
ਯਹਿ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਹਾਂ ਬਿਰਾਏ' ॥ ੬੫ ॥	'ਬੈਠ ਗਏ।
ਨਿਜ ਸਿਰ ਨਿਜ ਸੱਥਲਾ ਪਰ' ਧਰ ਕੈ।	'ਆਪਣੇ ਪੱਟਾਂ ਉਪਰ।
ਫਤੇ ਗਜਾਈ ਉਚਿ ਉਚਰ ਕੈ।	
ਅਏ ਬਿਵਾਨ ਦੇਵ ਗਨ ਲੈ ਕੈ।	
ਸੁਮਨ ਸੁਮਨ ਬਰਖੇ ਹਰਖੈ ਕੈ' ॥ ੬੬ ॥	'ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ (ਸੁਮਨ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ (ਸੁਮਨ) ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ।
ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੇ ਧੰਨਜ ਧੁਨਿ ਭਰਗੀ'।	'ਧੌਂਸੇ ਵੱਜੇ ਤੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ (ਸਾਰੇ) ਭਰ ਗਈ।
ਨਭ ਧਰ ਸੁਰ ਨਰ ਭੀਰਾ ਅਰਗੀ'।	'ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ (ਭੀਰਾ) ਭੀੜ (ਅਰਗੀ) ਫਸ ਗਈ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਈ।
ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਸੁਰ' ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂਈਂ'।	'ਦੇਵਤੇ।
ਰਤਨ ਜਟਤ' ਬੇਵਾਨ ਬਿਠਾਈ ॥ ੬੭ ॥	'ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ।
ਨਭ ਮਗ ਚਲੇ ਸਮੋਦ ਲਵਾਏ'।	'ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਹਿਤ (ਲਵਾਏ) ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੇਰਸਤੇ ਚੱਲੇ।

ਅੱਗੂ ਨਟੀ-ਸੁਰ ਨ੍ਰਿਤਤ ਜਾਏ।

¹(ਨਟੀ-ਸੁਰ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅੱਗੇ (ਨ੍ਰਿਤਤ) ਨਾਚ ਕਰਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਰ ਪਰਕਾਸ਼ ਅਕਾਸ਼ ਰਹਾਨਾ।

¹ਅਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਨੋ ਸਸੀ ਰਵਿ ਪ੍ਰਗਟੈ ਨਾਨ੍ਹਾ ॥ ੬੮ ॥

¹ਜਾਣੋ (ਨਾਨ੍ਹਾ) ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਚੰਦ ਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਮਦਰ ਦੇਸ ਕੇ। ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰੀ।

¹ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ ਦੇ।

ਰਹੇ ਚਕਿਤ ਪਿਖਿ ਗਿਲਜੇ ਭਾਰੀ।

¹ਅਤੇ ਗਿਲਜੇ ਵੀ ਵੇਖ ਕੇ (ਭਾਰੀ) ਬਹੁਤ (ਚਕਿਤ) ਚੱਕ੍ਰਤ (ਹੈਰਾਨ) ਰਹਿ ਗਏ।

ਉਤ ਬੈਕੁੰਠਿ ਪਰੈਂ ਗੁਰੂ-ਪੁਰਿ ਹੈ।

¹ਉਧਰ ਬੈਕੁੰਠ ਤੋਂ ਪਰੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪੁਰੀ ਹੈ।

ਸੱਚਖੰਡ ਜਿਹ ਨਾਮ ਉਚਰ ਹੈਂ ॥ ੬੯ ॥

¹ਦੇਵਤੇ।

ਤਹਿੰ ਪਹੁੰਚਾਇ ਦੇਵ। ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ।

¹ਪਿਛੇ ਮੁੜੇ।

ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਲੋਟੇ ਪਿਛਵਾਈ।

¹ਗੁਰਪੁਰ ਵਾਸੀ ਪੁਰਖ।

ਦਿੱਬੜ ਪੁਰਖ। ਤਹਿੰ ਔਰੈਂ ਆਏ।

¹ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਦਰ ਨਾਲ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ।

ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਾਦਰ ਸੰਗ ਲਵਾਏ। ॥ ੭੦ ॥

ਗੁਰੂ ਲੋਕ ਮੈਂ ਜਾਇ ਉਤਾਰਾ।

ਪਿਖਿ ਸਿੱਖਨ ਬੋਲਯੋ ਜੈਕਾਰਾ।

ਦਸ ਗੁਰੂ ਪਗ ਬੰਦੇ ਸਿੰਘ ਜਾਈ।

ਦਸਮੇਸ਼ੈਂ ਢਿਗ ਲਯੋ ਬਿਠਾਈ ॥ ੭੧ ॥

ਕਬੀ ਨ ਕਾਲ ਫੇਰ ਜਹਿੰ ਗਿਲ ਹੈ।

¹ਨਹੀਂ ਨਿਗਲਦਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦਾ।

ਬਾਂਛਤ ਭੋਗ ਸਰਬਦਾ। ਮਿਲ ਹੈਂ ॥ ੭੨ ॥

¹ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸਾਖੀ ਰਾਖੀ ਵੀਚ ਜੋ,

ਇਤੈ ਸੁਧਾਸਰ ਕੇਰ।

¹(ਇਤੈ) ਏਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸਾਖੀ ਜੋ ਵਿੱਚ (ਰਾਖੀ) ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ।

ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਕੀ ਸੁਨੋ ਅਬਿ,

ਦਾਯਕ ਸਿਦਕ ਬਧੇਰ। ॥ ੭੩ ॥

¹ਬਹੁਤ ਸਿਦਕ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।

ਚੌਪਈ:

ਬੇੜੇ ਹੋਤ ਸਿਦਕ ਕੇ ਪਾਰੈਂ।

ਸਿਦਕਵਾਨ ਲੇਵਤ ਫਲ ਚਾਰੈਂ।

ਸਿਦਕੀ ਪਿਖੋ ਮਾਲਵਜੋਂ ਚਲ ਪੈ।

ਜੂਝੇ ਆਇ, ਧਰਮ ਇਕ ਗਲ ਪੈ। ॥ ੭੪ ॥

¹ਧਰਮ ਦੀ ਇਕ ਗਲ (ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ)

ਲਰਜੋ ਕਬੰਧ¹ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੇਰਾ।
 ਤਟ¹ ਬਿਬੇਕਸਰ ਫਿਰ ਕਿਯ ਡੇਰਾ।
 ਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਕੌਰ ਉਦਾਰੈਂ।
 ਮੰਨਾ ਸਿੰਘ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਚਾਰੈਂ ॥ ੨੫ ॥
 ਬਏ ਸ਼ਹੀਦ ਮਾਰਿ ਅਰਿ ਬੱਧੈਂ¹।
 ਸਰ ਬਿਬੇਕ ਗੁਰੂ ਬਾਗ ਸੁ ਮੱਧੈਂ¹।
 ਬਾਗ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੈ ਅਬਿ ਜਹਾਂ।
 ਅਰੇ ਦੁਰਾਨੀ ਫਿਰ ਬਿਰਿ ਤਹਾਂ ॥ ੨੬ ॥
 ਸੱਯਦ ਸਾਬਰ-ਅਲੀ ਖਾਨ ਬਡ।
 ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰੀ ਜੂਝੋ ਤਹਿੰ ਖਡ¹।
 ਦੁੰਦ ਜੁੱਧ ਕਰਿ ਸੁੱਧ ਉਦਾਰਾ¹।
 ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੈ ਤਿਸ ਕੇ ਮਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥
 ਜਬਰਦਸਤ ਖਾਂ ਬੀਸ ਹਜ਼ਾਰੀ।
 ਖਾਵਤ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਬਕਰੀ ਸਾਰੀ।
 ਨਿਜ ਤਨ ਅੱਸੂ ਸੰਜੋਐਂ ਮਢੋ¹।
 ਗਰਜ ਤਰਜ ਦਿਸ ਸਿੰਘਨ ਬਢੋ¹ ॥ ੨੮ ॥
 ਕੱਦ ਬਿਹੱਦ ਮਿਨਾਰ ਸਮਾਨੇ¹।
 ਭੀਛਨ ਅਤਿ ਤੀਛਨ ਬਲਿਵਾਨੇ¹।
 ਮੱਤ ਮਤੰਗ ਤੁੰਗ ਕਿ ਨ ਗਰਜੈਂ¹।
 ਕੇਹਰ ਪਿਖਿ ਲਘੁ ਭੀ ਨਹਿੰ ਲਰਜੈਂ ॥ ੨੯ ॥
 ਯੱਦਪਿ¹ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਪਿਖ ਤੱਜਬ²।
 ਤੋਂ ਭੀ ਭਏ ਸੰਮੁਖ ਧਰਿ ਗੱਜਬ¹।
 ਹਰਿ-ਬਲਵੰਤ¹ ਬਜੰਤ ਬਲਵਾਨਾ।
 ਸੰਪਟ ਆਹਨ ਆਪ ਕਿਕਾਨਾ¹ ॥ ੩੦ ॥
 ਛੇੜਿ ਤੁਰੰਗ ਉਭੈ ਭਟ ਗਰਜੇ¹।
 ਸੁਨਿ ਜਿਨ ਕੇ ਘਨ ਸਾਵਨ ਲਰਜੇ¹।
 ਆਯੁਧ ਬਿੱਦਯਾ ਮੈ ਜੁਗਾ ਪੂਰੇ।

ਉੱਪਰ।

'ਧੜ।

'ਕਿਨਾਰੇ।

¹(ਬੱਧੈਂ) ਬਹੁਤਿਆਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।¹ਬਿਬੇਕਸਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ।¹(ਖਡ) ਖੜੂ ਕੇ (ਜੂਝੋ) ਮਰਿਆ।¹(ਉਦਾਰਾ) ਬਹੁਤਾ (ਸੁੱਧ) ਚੰਗਾ ਦੁੰਦ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ।¹ਆਪਣਾ ਤੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸੰਜੋਆਂ ਨਾਲ ਮੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।¹ਗੱਜਦਾ ਤੇ ਤਾੜਦਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਤਰਫ ਵਧਿਆ।¹(ਮਿਨਾਰ) ਬੁਰਜ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤਾ (ਬਿਹੱਦ) ਉੱਚਾ ਕੱਦ ਸੀ।¹(ਭੀਛਨ) ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਤਿੱਖਾ ਬਲਵਾਨ ਸੀ।¹(ਤੁੰਗ) ਉੱਚੇ ਤੇ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗੱਜਣ।¹(ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੰਬਦਾ।¹ਭਾਵੇਂ। ²ਹੈਰਾਨ।¹ਤਾਂ ਵੀ ਕ੍ਰੋਧ ਧਾਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਏ।¹ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ।¹ਆਪ ਤੇ (ਕਿਕਾਨਾ) ਘੋੜਾ (ਆਹਨ) ਲੋਹੇ ਨਾਲ (ਸੰਪਟ) ਮੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।¹ਘੋੜੇ ਛੇੜ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਸੂਰਮੇਂ (ਜਬਰਦਸਤ ਖਾਂ ਤੇ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ) ਗੱਜੇ।¹ਸਾਵਣ ਦਾ ਬੱਦਲ ਵੀ (ਲਰਜੇ) ਕੰਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।¹ਦੋਵੇਂ।

ਜਗਨ ਰੋਸ ਜਨੁ ਅਗਨਿ ਬਘੂਰੇ' ॥ ੮੧ ॥

'(ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਗੁੱਸੇ ਜਗਦੇ ਹਨ ਜਾਣੇ ਅੱਗ ਦੇ ਹੀ (ਬਘੂਰੇ) ਵਾ-ਵਰੋਲੇ ਹਨ।

ਛੇਰਤ ਅੱਸ੍ਰੁ ਇਤ ਉਤੈ ਫਿਰੈ ਹੈਂ।

'ਜ਼ਖਮ।

ਦਾਵ ਤਕਾਵ ਘਾਵ' ਕਿਯ ਚੈਹੈਂ।

ਨੈਨ ਨੈਨ ਮੈਂ ਦਏ ਨ ਝਮਕੈਂ।

ਸੈਨ ਸੈਨ ਮੈਂ ਐਨ ਸੁ ਰਮਕੈਂ' ॥ ੮੨ ॥

'ਸੈਨਤਾਂ ਹੀ ਸੈਨਤਾਂ ਵਿੱਚ (ਐਨ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਰਮਕੈਂ) ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਚਮਕਤ ਨੈਨ ਰੈਨ ਜਨੁ ਤਾਰੇ।

'ਲੰਬੂ (ਲਾਟਾਂ) ਬਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਕਿਧੋਂ ਮਸਾਲੈਂ ਲੰਬੂ ਬਾਰੇ'।

ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਕੇ ਦਲ ਖਰੇ ਨਿਹਾਰੈਂ।

ਮੱਧ ਮੈਦਾਨ ਭਿਰਤ ਭਟ ਭਾਰੈਂ ॥ ੮੩ ॥

ਤਕਿ ਤਕਿ ਤੀਰ ਬੀਰ ਜੁਗ ਛੋਰੈਂ।

'ਥੋੜ੍ਹੇ, ਥੋੜ੍ਹੇ, ਵਿੱਚ ਧਸ ਕੇ ਸੰਜੋਆਂ ਪਾੜਦੇ ਹਨ।

ਤਨਕ ਤਨਕ ਧਸਿ ਜਿਰਹਾ ਫੋਰੈਂ'।

'ਮੇਘ ਨਾਦ।

ਅਰਜਨ ਕਰਣ ਕਿ ਘਨ-ਰਵਿ' ਲਛਮਨ।

ਭਿਰਤ ਫਿਰਤ ਤਿਮ ਇਹੁ ਧਰ ਕਛਰਨ' ॥ ੮੪ ॥

'(ਜਾਣੇ) ਧਰਤੀ (ਕਛਰਨ) ਕੱਛਦੇ ਹਨ।

ਕਟੜੋ ਕੁਵੰਡ ਸਿੰਘ ਹਤਿ ਚੱਕ੍ਰੈਂ'।

'ਸਿੰਘ ਨੇ ਚੱਕ੍ਰ ਮਾਰ ਕੇ (ਕੁਵੰਡ) ਧਨੁਖ ਕੱਟ ਸੁੱਟਿਆ।

ਸ਼ੀਘ੍ਰ ਫੇਰ ਸੈਹਥੀ ਬੱਕ੍ਰੈਂ'।

'ਟੇਢੀ ਬਰਛੀ।

ਦਈ ਧਸਾਇ ਅੱਸ੍ਰੁ ਕੇ ਪੇਟੈਂ।

ਧਰ ਪਰ ਗਿਰਜੋ ਅੱਸ੍ਰੁ ਲਗਿ ਫੇਟੈਂ' ॥ ੮੫ ॥

'ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਤੋਂ।

ਚੱਕ੍ਰ ਐਸ ਖਰ' ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਛੋਰਾ।

'ਤਿੱਖਾ।

ਭੁਜਾ' ਖਾਨ ਕੀ ਕਟੀ ਬਹੋਰਾ²।

'ਬਾਂਹ। ²ਫੇਰ।

ਤੋਂ ਭੀ ਖਾਨ ਰੋਸ ਧਰਿ ਧਾਵਾ।

ਗਰਜਿ ਤਰਜਿ' ਸਿੰਘ ਜੀ ਢਿਗ ਆਵਾ ॥ ੮੬ ॥

'ਤਾੜ ਕੇ।

ਤੇਗ ਬੇਗ' ਸਿੰਘ ਕੇ ਅੱਸ੍ਰੁ ਤਾਂਈ।

'ਛੇਤੀ।

ਮਾਰਿ ਧਰਾ ਪੈ ਦਯੋ ਗਿਰਾਈ।

ਝਟਪਟ ਏਕ ਜ਼ਖਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਹੈ।

ਲਾਯੋ ਖਾਨ, ਗੁਰੂ ਰਖਰੋ ਹੈ' ॥ ੮੭ ॥

'ਰੱਖ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਿਰਾ' ਖਾਨ ਕੀ ਕਟੀ ਪਿਥੈ ਕੈ।

'ਸੰਜੋਆ।

ਬੱਖੀ ਪਰ ਸਿੰਘ ਦਾਉ ਤਕੈ ਕੈ।

ਬਲ ਧਰਿ ਰੋਸ ਹੋਸ਼ ਅਲਵੱਤਾ।
ਕੱਤਾ ਹੱਤਾ ਕਰਿ ਗਜੋ ਕੱਤਾ ॥ ੮੮ ॥

ਦੂੈ ਧਰ ਦੂੈ ਧਰ ਖਾਨ ਗਿਰੀਓ।
ਪੰਨ ਤੋਰ ਤੁਰ ਬਡ ਜਨੁ ਦੀਓ।
ਦੈ ਫਲੰਗਾ ਸਿੰਘ ਗਰਜਜੋ ਭਾਰਾ।
ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਬੋਲਜੋ ਜੈਕਾਰਾ ॥ ੮੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਬਰਦਸਤ ਖਾਂ ਜਬਿ ਮਰਜੋ,
ਰੁਸਤਮ ਖਾਂ ਤਿਹ ਬੀਰ।
ਅਤੀ ਕੋਪਿ ਹਮਲਾ ਕਰਜੋ,
ਲੈ ਗਿਲਜੋਂ ਕੀ ਭੀਰ ॥ ੯੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਰੁਸਤਮ ਖਾਂ ਸਿੰਘ-ਬਲਵੰਤ ਸਹਿਲੈਂ।
ਭਿਰੇ ਅਧਿਕ ਦੋਈ ਸਮ ਪਹਿਲੈਂ।
ਚਲੀ ਤੇਗ ਦੁਹਿੰ ਕੀ ਬਲਕਾਰੀ।
ਭਏ ਸ਼ਹੀਦ ਉਭੈ ਇਕ ਵਾਰੀ ॥ ੯੧ ॥

ਅਕਸਰ ਅਫਸਰ ਗਿਲਜੇ ਭਾਰੇ।
ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਭੀ ਬਹੁਤ ਪਛਾਰੇ।
ਸੰਮੁਖ ਲਰਿ ਕਟਿ ਪੁਰਜੇ ਪੁਰਜੇ।
ਭਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਮਹੀਦ ਸਫੁਰਜੇ ॥ ੯੨ ॥

ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਸੂਰੇ।
ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ, ਗੁਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੂਰੇ।
ਰਣ ਸਿੰਘ, ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਲੋ ਔਰੈਂ।
ਭਏ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਗੋਰੈਂ ॥ ੯੩ ॥

ਆਹਿ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਅਬਿ ਜਹਾਂ।
ਬਾਗ-ਗੁਰੂ ਮੈਂ ਜੂਝੇ ਤਹਾਂ।
ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਮਾਹਿਲ।

ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਲ ਬਾਲ ਸਿੰਘ ਚਾਹਿਲ ॥ ੯੪ ॥
ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੰਗ ਸਿੰਘ-ਖਜਾਲਾ।

ਬਿਨਾਂ ਸੱਕ ਤੋਂ।

¹(ਕੱਤਾ) ਤਲਵਾਰ (ਹੱਤਾ) ਮਾਰ ਕੇ (ਕੱਤਾ) ਕਤਲ ਕਰ ਗਿਆ।

²ਪਠਾਣ ਦੇ ਧੜ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ।

³ਜਾਣੇ ਹਵਾ ਨੇ ਵੱਡਾ ਦਰੱਖਤ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

⁴ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ।

⁵ਭਰਾ।

⁶ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ।

⁷ਭੀੜ।

⁸ਸੁਖਾਲੇ ਹੀ।

⁹ਪਹਿਲੇ (ਸੂਰਮਿਆਂ) ਵਾਂਗ।

¹⁰ਬਹੁਤੇ।

¹¹ਪਛਾੜ ਦਿੱਤੇ, ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

¹²ਸਾਹਮਣੇ।

¹³(ਮਹੀਦ) ਵੱਡਾ ਸ਼ਹੀਦ (ਸਫੁਰਜੇ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ।

¹⁴ਬਹੁਤੇ।

¹⁵ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ।

¹⁶ਗੋਤ ਦਾ।

ਸੁੱਧਾ ਸਿੰਘ ਸੁਦਾਰ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੇ ਥੇ ਇਹੁ ਸੰਗੀ।
 ਕਰਜੋ ਜੰਗ ਫਿਰ ਇਨ ਬਿਧਿ ਚੰਗੀ ॥ ੯੫ ॥
 ਇਨ ਸਰਦਾਰਨ ਰਿਸ ਕੈ ਗਾਢੇ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੈ ਗਿਲਜੇ ਕਾਢੇ।
 ਆਨਨ ਪੀਤ ਦੁਰਾਨਿਨ ਹੋਏ।
 ਲਰਜੋ ਠਹਿਰ ਫਿਰ ਗਹਿਰ ਨ ਕੋਏ ॥ ੯੬ ॥

ਦੌਰੇ ਗਏ ਲਹੌਰੈਂ ਦਾਏ।
 ਫਿਰੇ ਨ ਫੇਰ ਸੁਧਾਸਰ ਆਏ।
 ਪੰਥ ਅਟਾਰੀ ਢਿਗ ਤੈ ਫਿਰ ਹੈ।
 ਆਇ ਥਯੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਥਿਰ ਹੈ ॥ ੯੭ ॥
 ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਭਏ ਥੇ ਜੇਈ।
 ਕਈ ਠੌਰ, ਸਸਕਾਰੇ ਤੇਈ।

ਜ਼ਖਮੀ ਅਪਨੇ ਸਭੀ ਸੰਭਾਰੇ।
 ਤੁਰਕ ਸਿਟਾਏ ਗਢਜੋਂ ਮਝਾਰੇ ॥ ੯੮ ॥
 ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਾ ਤੀਰ ਰਾਮਸਰ।
 ਹੈ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਦਾਇ ਚਾਰ ਫਰ।
 ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਾ ਥਾ ਅਗਵਾਨੀ।
 ਸੁੱਧਾ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਨੀ ॥ ੯੯ ॥
 ਦਯੋ ਪੰਥ ਤਿਸ ਕੋ ਦਸਤਾਰਾ।
 ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੀ ਠੌਰ ਬਿਠਾਰਾ।
 ਜਹਿੰ ਸ਼ਹੀਦ ਬੁੰਗਾ ਅਬਿ ਆਹੀ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਟਾ ਦੱਖਨ ਬਾਹੀ ॥ ੧੦੦ ॥
 ਲਗਤ ਦਿਵਾਨ ਨਿੱਤ ਤਿਸ ਠੌਰੈਂ।
 ਮਿਸਲ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੇਰੋ-ਗੌਰੈਂ।
 ਸਾਕਾ ਏਹੁ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਤੈ।
 ਕੀਨੋ, ਫੇਰ ਦੁਰਾਨੀ ਤਬਿ ਤੈ ॥ ੧੦੧ ॥
 ਲੌਟਿ ਸੁਧਾਸਰ ਕਬੀ ਨ ਆਏ।

ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੀਲੇ ਹੋ ਗਏ।

ਫੇਰ ਕੋਈ ਵੀ (ਗਹਿਰ) ਸੂਰਮਾਂ ਠਹਿਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੜਿਆ।
 (ਗਹਰ=ਗਹੀਰ=ਮਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹਿੱਲਣ ਵਾਲਾ ਸੂਰਮਾ।)

ਤਰਫ਼।

ਫੇਰ (ਫਿਰੇ) ਮੁੜ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਹੀਂ ਆਏ।

ਪੰਥ ਅਟਾਰੀ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕੇ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਕੇ (ਥਿਰ) ਟਿਕ (ਥਯੋ) ਗਿਆ।

ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਟੋਇਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ।

ਚਾਰੇ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਉੱਤ੍ਰਾਧਿਕਾਰੀ।

ਕਿਨਾਰੇ।

ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ।

ਮੁੜ ਕੇ।

ਬਈ ਬਿਅਦਬੀ ਫਿਰ ਨ ਕਦਾਏ।

'ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਜਨਮ ਸਫਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਥਯੋ।

'ਹੋ ਗਿਆ।

ਜਿਨ ਤ੍ਰਿਨ ਜਿਮ ਸਿਰ ਗੁਰੁ ਹਿਤ ਦਯੋ।

'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੱਖ (ਜਿਮ) ਵਾਂਗ ਗੁਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰ ਦਿੱਤਾ।

॥ ੧੦੨ ॥

ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਆਯੋ।

ਦਿਸ ਚਾਰਨ ਤੈ ਕਠ ਬਡ ਥਾਯੋ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੀ ਗਾਥਾ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ।

ਧੰਨਜ ਧੰਨਜ ਸਭਿ ਕੈਹੈਂ ਪੁਨ ਪੁਨ ॥ ੧੦੩ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਪਢੈ ਸੁਨੈ ਨਰ ਨਾਰਿ,

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੀ ਗਾਥ ਜੋ।

ਸਿਖੀ ਸਿਦਕ ਫਲ ਚਾਰ,

ਲਹੈ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਸਾਚ ਕਹਿ ॥ ੧੦੪ ॥

ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਕਾ ਯਾਹਿ ਧਰਮ

ਮਜ਼ਬ ਹਿਤ' ਕੀਨ ਬਡ।

'ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ।

ਦਸ ਅਠ ਚੌਬੀ ਮਾਂਹਿ,

ਪੰਚਮ ਸੁਦੀ ਬਿਸਾਖ ਕੋ' ॥ ੧੦੫ ॥

'ਸੰਮਤ ੧੮੨੪ ਬਿ: ਵਿਸਾਖ ਸੁਦੀ ੫ ਨੂੰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ, 'ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ',
ਬਰਨੰ ਨਾਮ ਪਚਾਸਮੋਂ ਬਿਸੁਮ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. {ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਕਥਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੇਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}

ਸੋਰਠਾ:

ਫੁਰ ਬਾਨੀ ਉਰਿ ਆਇ,
ਕਲਗੀਧਰ ਗੁਰੂ ਧਜਾਨ ਦੈਂ।

'ਕਲਗੀਧਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (ਜੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ) ਦਾ ਧਿਆਨ (ਦੈਂ) ਦੇ ਦੇਣ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ (ਬਾਣੀ) ਕਵਿਤਾ ਫੁਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਢੁਰ ਗੁਰੂ-ਸਿੱਖਨ ਪਾਇ,
ਕਥਾ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੀ ਕਥੋਂ ॥ ੧ ॥

'ਗੁਰ-ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ (ਢੁਰ) ਢੁਲ ਕੇ ਭਾਵ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਬੇਰ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਕੇਰਾ,
ਸਜਾਲਕੋਟ ਹੈ ਹੇਰ ਜੇ।

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬੇਰ।

ਭਏ ਸ਼ਹੀਦ ਬਧੇਰਾ,
ਤਹਿੰ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ॥ ੨ ॥

'ਜੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਹੈ, ਦੇਖੋ।

'ਵੱਡੇ ਸ਼ਹੀਦ।

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਰਗਨ ਮਾਂਗੀਂ।

'ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ।

ਪਿੰਡ ਕਾਲੇ ਕੇ ਮਾਹਿਲਾ ਆਹੀਂ।

'ਗੋਤ ਦੇ।

ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ।

ਬਸਤ ਖਾਲਸੇ ਸੈਂ ਮਿਲਰਹਾ ॥ ੩ ॥

ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਕੇ।

ਪੂਤ ਪੂਤ ਥੀਏ ਬਡ ਬਾਂਕੇ।

'ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪੁੱਤਰ ਵੱਡੇ (ਬਾਂਕੇ) ਸੁੰਦਰ ਹੋਏ ਹਨ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਉਦਾਰੈਂ।

ਭਯੋ ਪੰਥ ਮੈਂ ਬਿਦਤ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਨਹੂੰ ਲੀਓ।

ਨਾਮ ਸ਼ਹੀਦ ਇਨੈ ਇਮ ਥੀਓ।

ਜਬਿ ਜਬਿ ਜੰਗ ਪਰਤ ਕਿਤ ਕੋਊ।

ਗਾਨੇ ਬੰਨ੍ਹਿ ਚਢਿਤ ਇਹ ਦੋਊ ॥ ੫ ॥

ਅੱਗੂ ਅਰਤ ਹਰਤ ਅਰਿ ਗਨ ਸੋਂ।

'ਅੱਗੋ ਜਾ ਅੜਦੇ ਸਨ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਸਨ।

ਡਰਤ ਨ ਟਰਤ ਲਰਤ ਅਨਗਨ ਸੋਂ।

ਫਤੇ ਨਸੀਬ ਅਜੀਬ ਉਦਾਰੈਂ।

'ਅਸਚਰਜ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਤਹ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) (ਨਸੀਬ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।

ਪਾਕ ਜਮੀਰ ਪੀਰ ਬਲਵਾਰੈਂ ॥ ੬ ॥

ਬੇ^੧, ਯਾਂ ਤੇ ਸਭਿ ਪੰਥ ਮਝਾਰੈਂ।

^੧ਪਵਿੱਤ੍ਰ (ਜ਼ਮੀਰ) ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ (ਪੀਰ) ਪੂਜਨੀਕ ਤੇ ਬਲ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਅਪਾਰੈਂ।

ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਸੰਗ ਮੁਹੱਬਤ ਥੀ ਇਨ ਭਾਰੈਂ ॥੭॥

ਯਾਂ ਤੇ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹਾਏ।

ਸਭਿ ਜੰਗਨ ਮੈਂ ਕਰੀ ਸਹਾਏ।

ਜੰਮੂ ਸ਼ਹਿਰ ਜਬੈ ਉਨ ਮਾਰਾ।

ਇਨ ਭੀ ਦੌਲਤ ਲਈ ਅਪਾਰਾ ॥੮॥

ਤਬਿ ਤੈ ਇਨ ਅਸਵਾਰ ਪਾਂਚ ਸੈ।

ਨਿਜ ਢਿਗ ਨੌਕਰ ਰਖਯੋ ਸਾਂਚ ਸੈ।

^੧ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ।

ਦੇਸ ਦੁਰਾਨੀ ਕਾ ਕਰਿ ਫਾਨੀ।

^੧ਨਾਸ਼, ਤਬਾਹ।

ਕਰੀ ਹਕੂਮਤ ਨਾਦਰ ਸਾਨੀ^੧ ॥੯॥

^੧ਨਾਦਰ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਵਰਗੀ।

ਭੰਗੀ ਸਰਦਾਰਨ ਕਾ ਜਬ ਤੈ।

ਜੰਮੂ-ਪਤਿ ਤਾਬੇ ਥਿਯ, ਤਬ ਤੈ।

ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਦਿਸ ਤੈ ਏਹੈ^੧।

^੧ਇਹ (ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ)।

ਟਕੇ ਜੰਮੂ ਕੇ ਲੇਤ ਰਹੇ ਹੈਂ ॥੧੦॥

ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਸੋਲਾਂ ਮਾਰੈਂ।

ਪਕਰਿ ਜੋਰ ਜਬਿ ਪੰਥ ਮਹਾਂਹੈਂ^੧।

^੧ਬਹੁਤਾ।

ਏਸ ਦੇਸ ਤੈ ਕਢੇ ਦੁਰਾਨੀ।

ਪਾਸ ਰੁਤਾਸ ਲਰਾਈ ਠਾਨੀ^੧ ॥੧੧॥

^੧ਕੀਤੀ।

ਕਾਬਲੇਸ ਕਾ ਨਾਜ਼ਮ^੧ ਚਾਚਾ।

^੧ਸੂਬਾ।

ਪਕਰਿ ਬੁਲੰਦ ਖਾਨ ਫਿਰ ਤਾਚਾ^੧।

^੧ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

ਮੁਲਕ ਖਾਲਸੇ ਮੱਲਯੋ ਸਭੈ।

ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ, ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਤਬੈ ॥੧੨॥

ਏਕ ਲਾਖ ਕਾ ਲਯੋ ਇਲਾਕਾ।

ਸਜਾਲਕੋਟ ਕੇ ਗਿਰਦੇ ਬਾਂਕਾ।

ਹੁਤੇ ਨੁਵਾਬ ਜ਼ਜਾਫਤੈਂ-ਖਾਨੂੰ।

ਦੁਰਚਾਰੀ ਹਿੰਦੈਂ ਦੁਖ ਦਾਨੂੰ^੧ ॥੧੩॥

^੧ਮੰਦਕਰਮੀ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਜੁਲਮ ਅਤੁਲਮ^੧ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸੁਨ ਕੈ।

^੧ਬਹੁਤੇ।

ਦਯੋ ਨਿਕਾਰ ਕਿਲਾ ਲਿਯ ਗੁਨ ਕੈ।	'ਵਿਚਾਰ ਕੇ।
ਰੱਯਤ ਕੇ ਸੁਖ ਦੀਨੇ ਭਾਰੇ।	
ਸਾਫ ਕਰੈਂ ਇਨਸਾਫ ਉਦਾਰੇ। ॥ ੧੪ ॥	'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਸਾਫ ਇਨਸਾਫ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਜੋ ਖੁਸ਼ਿ ਹੂ ਦੇਵੈਂ।	
ਸੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਸਿੰਘ ਲੇਵੈਂ।	
ਕਲਿ ਮੈਂ ਸਤਿਜੁਗ ਫਿਰ ਬਰਤਾਯੋ।	
ਜੁਲਮੀ ਪਾਪੀ ਰਹਿਨ ਨ ਦਾਯੋ। ॥ ੧੫ ॥	'ਦਿੱਤਾ।
ਨਿਜ ਨੌਕ੍ਰਨ ਸਭਿ ਤਈਂ ਜਗੀਰੈਂ।	
ਜਥਾ ਜੋਗ ਦੈ ਰਖੀ ਸਧੀਰੈਂ।	'ਧੀਰਜਵਾਨਾਂ ਨੇ।
ਤਾਰਕਾ ਦੁਨੀਆਂ ਉਭੈ ਭਰਾਤਾ।	'ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ।
ਜਤੀ ਸਤੀ ਪ੍ਰਣ-ਪੂਰ ਬਖਯਾਤਾ ॥ ੧੬ ॥	
ਰਹੇ ਆਪਰਸ ਬਿਸ਼ੇ ਤਿਆਗੀ।	
ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਭਗਤਿ ਕੇਰ ਅਨੁਰਾਗੀ।	'ਪ੍ਰੇਮੀ।
ਸੰਤਨ ਜਜਨਾ ਭਜਨ ਪ੍ਰਭ ਮਾਂਗੀਂ।	'ਸੰਤਾਂ ਦੀ (ਜਜਨ) ਪੂਜਾ ਭਾਵ ਸੇਵਾ।
ਨਿਜਾਨੰਦ ਮੈਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰਖਾਂਗੀਂ। ॥ ੧੭ ॥	'ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।
ਪਦਮ-ਪੱਤ੍ਰ ਜਿਮਾ ਜਗ ਮੈਂ ਰੈਹੈਂ।	'ਕੰਵਲ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰ ਵਾਂਗ।
ਅਧਿਕ ਮੁਨੀਸ ਜੁਗੀਸਨ ਤੇ ਹੈਂ।	'ਮੁਨੀਆਂ ਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਨ।
ਨਿਜ ਜਗੀਰ ਮੈਂ ਸੇ ਜੋ ਆਵੈਂ।	'ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ (ਆਮਦਨ) ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
ਛਕੈਂ ਛਕਾਵੈਂ ਲੰਗਰ ਲਾਵੈਂ ॥ ੧੮ ॥	
ਬੇਰਿ ਆਦਿ-ਗੁਰੁ ਕੇਰ ਜਹਾਂ ਹੈ।	
ਕਰੈਂ ਟਹਿਲ ਰਹਿ ਸਹਿਲਾ ਤਹਾਂ ਹੈ।	'ਸੁਖਾਲੇ।
ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਵਾਰੀ।	'ਵਾਲੀ।
ਦੇਗ ਦੁ-ਵਕਤੈਂ ਬਰਤੈ ਭਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥	
ਆਪ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਹਰਿ ਵਖਤੇ।	
ਹਰਿ ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਕਾ ਰਸ ਚਖਤੇ।	
ਔਰ ਬਿਸ਼ੇ ਰਸ ਕੋਊ ਨ ਚਾਖੇ।	
ਦੁਵਿਧਾ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਪਰ ਰਹਿੰ ਮਾਖੇ। ॥ ੨੦ ॥	'ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ (ਬਾਹਰਲਿਆਂ ਤੇ ਅੰਦਰਲਿਆਂ) ਉੱਪਰ (ਮਾਖੇ) ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਜਹਾਂ ਪੰਥ ਕਾ ਪਰੈ ਅਖਾਰਾ।	'ਜੰਗ।
ਜਾਇ ਭਿਰੈਂ ਤਿਹ ਅੱਗੁ ਉਦਾਰਾ।	

ਫਤੇ ਪਾਇ ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਪਰ ਐਹੈਂ।
ਰੱਖਕ ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਕੇ ਰੈਹੈਂ ॥ ੨੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਅਰਪਣ ਜਿਨੈ,
ਕਰਿ ਰਾਖਯੋ ਗੁਰੁ ਹੇਤ।
ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਸਭਿ ਜਨਕ ਸਮ,
ਧਰਮ ਸੁਕਰਮ ਨਿਕੇਤ। ॥ ੨੨ ॥

'ਘਰ।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

ਪਰੋਪਕਾਰ ਕੀਨ ਪੀਨ ਏਨ¹, ਜੋ ਅਪਾਰ ਹੈਂ।
ਲਿਖੋਂ ਸਮੂਹ ਜੇ ਵਹੀ, ਬਢੈ ਗੁੰਥ ਭਾਰ ਹੈ।
ਸੁਨੈਂਹੁ ਏਸ ਹੇਤ ਦੋਇ ਤੀਨ ਗਾਥ ਪਾਵਨੀ।
ਲਿਖੈਂਹੁ ਦੋਇ ਬੀਰ ਕੀ ਜੁ ਧੀਰਤਾ ਬਢਾਵਨੀ
॥ ੨੩ ॥

'ਇਹਨਾਂ ਨੇ (ਪੀਨ) ਭਾਰੇ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰ।

'ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਥਾਵਾਂ।

ਜਬੈ ਸੁ ਬਾਰਿ ਗਜਾਰਵੀਂ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਅਠਾਰਨੈ।
ਅਯੋ ਸਕੋਪ ਕਾਬਲੇਸ ਓਪ ਪੰਥ ਟਾਰਨੈ।
ਨਜੀਕ ਗੁੰਜਰਵਾਲ ਰਾਇਪੁਰਿ ਜੰਗ ਕੈ ਅਤੀ।
ਘਲੂ ਸੁ ਘਾਰ ਦੀਰਘੈਂ ਕਰੈ ਗਯੋ ਸਿੰਘੈਂ ਛਤੀ।
॥ ੨੪ ॥

'ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਬਿ: ਨੂੰ।

'ਪੰਥ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਘਟਾਉਣ ਨੂੰ।

'ਬਹੁਤਾ ਜੰਗ ਕਰਕੇ।

'ਵੱਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਨਾਲ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ (ਛਤੀ) ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਾਰ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂਦਾਰ ਢਾਹਿਗੋ ਸੁਧਾ-ਤਲਾਵ ਚੰਗੜੈ।

'ਹਰਿਮੰਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚੰਗੇ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਢੁਹਾ ਗਿਆ।

ਸਠਜਾਲਿਯੇ¹ ਬੁਤਾਲਿਯੇ² ਮੰਡਜਾਲੀਏ³
ਸੁਰੰਘੜੈ¹¹।

'ਸਠਿਆਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੌਧਰੀ। ²ਬੁਤਾਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ। ³ਮੰਡਿਆਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ। ¹¹ਗੋਤ ਦੇ।

ਜੰਡਜਾਲਿਯੇ¹ ਚੰਡਜਾਲੀਏ ਢਹਾਇਓ ਦਾਸ-
ਆਕੂਲੈ²।

'ਜੰਜਿਆਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ। ²ਚੰਡਾਲ ਆਕੂਲ ਦਾਸ ਨੇ ਢੁਹਾਇਆ।

ਸੁਨੀ ਜੁ ਬਾਤ ਏਹੁ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਬਜਾਕੂਲੈਂ
॥ ੨੫ ॥

ਤਦਾਂਹਿ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਜੂਣ ਸਿੰਘ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਲੋਂ।
ਦਿਵਾਨ ਸਿੰਘ, ਨਾਹਰੈਂ¹ ਦ੍ਰਗਾਹਾ ਸਿੰਘ ਪਿੰਗ
ਲੋਂ²।

'ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ। ²ਬਲਵਾਨਾਂ ਤੱਕ।

ਹੁਤੇ ਸੁਦਾਰ ਯੇ ਪਹਾਰ ਦੇਸ ਡੁੱਗਰੈਂ ਤਬੈ।

'ਤਦੋਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ (ਡੁੱਗਰੈਂ) ਡੁੱਗਰਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ।

ਡਰੰਤ ਕਾਬਲੇਸ ਤੇ ਧਸੇ ਬਿ ਧਾਇ ਕੈ ਸਭੈ¹ 'ਸਾਰੇ ਦੌੜ ਕੇ ਜਾ ਵੜੇ ਸਨ।

॥੨੬॥

ਹੁਤੇ ਹਜਾਰ ਚਾਰ ਕੈ ਸਵਾਰ ਏਨ ਸੰਗ ਹੈ।

¹ਇਨ੍ਹਾਂ (ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ।

ਸ਼ਹੀਦ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕਰਜੇ ਸੁ ਚਾਹਿ ਜੰਗ ਹੈ।

¹ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਤਾੜ ਕੇ ਇਉਂ ਕਿਹਾ।

ਅਨੇਕ ਬਾਰ ਹੂੰ ਇਨੈ ਬਿਬੇਕ ਤਾੜ ਯੋਂ ਕਹੇ।

¹(ਕਿਤੋਕ) ਕਿੱਥੋਂ ਕੁ ਤੱਕ ਜਾਨ ਨੂੰ ਕਾਲ ਤੋਂ ਬਚਾਉਗੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਲ (ਜਾਨ ਨੂੰ) ਲੈ ਹੀ ਲਵੇਗਾ।

ਬਚੈਹੁੰ ਜਾਨ ਕਾਲ ਤੈ, ਕਿਤੋਕ ਅੰਤ ਸੋ ਲਹੇ।

॥੨੭॥

ਲਹੇ ਸੁਜੱਸ ਬਦਲਾ, ਕੁਸੱਤ੍ਰ ਤੈ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੂੰ।

¹(ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੂੰ) ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੇ ਤੇ (ਕੁਸੱਤ੍ਰ) ਖੋਟੇ ਵੈਰੀ (ਤੈ) ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਤੇ ਚੰਗਾ ਜਸ ਲੈ ਲਵੇਗੇ।

ਜੀਐਂ ਤੁ ਰਾਜ ਹੂੰ ਲਹੈਂ, ਮਰੈਂ ਤੁ ਸੱਚ ਖੰਡ ਹੂੰ।

ਪੁਨਾ ਤੁਮ੍ਹਾਰ ਸਿੰਘ ਨਾਮ, ਲਾਜ ਏਹੁ ਪਾਲਿਯੇ।

¹ਜਿਹੜੇ (ਜਾਲਯੋਂ) ਬਹੁਤੇ (ਗਹੇ) ਪਕੜੇ (ਜਾਤ) ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਛੁਡਾਇ ਲੈਹੁ ਹਿੰਦੂਐਂ, ਗਹੇ ਜੁ ਜਾਤਿ ਜਾਲਿਯੇ।

॥੨੮॥

ਦੁਹੂੰ ਸੁ ਹਾਥ ਮੋਦਕੈਂ, ਛਕੈਹੁ ਥੈਹੁ ਸੂਰ ਹੈ।

¹ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ (ਮੋਦਕੈਂ) ਲੱਭੂ ਹਨ ਸੂਰਮੇ ਹੋ ਕੇ ਛਕੋ।

ਸਮੂਹ ਕੇ ਸਿਖਾਇਓ, ਬਢਾਇ ਰੋਸ ਭੂਰ ਹੈ।

¹ਆਪ ਅੱਗੋਂ ਹੋ ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੌੜ ਕੇ ਆਇਆ।

ਲਵਾਇ ਸੰਗ ਪੈ ਅਯੋ, ਸੁ ਆਪ ਅੱਗੂ ਥਾਇ ਕੈ।

ਪਰੇ ਸਮਾਨ ਬੀਜਰੀ ਤੂਕਾਨ ਪੈ ਸੁ ਆਇ ਕੈ

॥੨੯॥

ਮਨੋ ਪਹਾਰ ਤੈ ਪਰਜੇ ਦਰਜਾਉ ਕਾਲ ਕਾਹਿਰੈਂ।

¹ਜਾਣੇ ਪਹਾੜ ਤੋਂ (ਕਾਹਿਰੈਂ) ਭਿਆਨਕ ਕਾਲ ਦਾ ਦਰਿਆ ਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਦਈ ਸੁ ਪਾਇ ਹਾਲ ਚਾਲ ਸੜੈਂ ਦੁਪਾਹਿਰੈਂ।

¹ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਕੁ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਲਚਲੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

ਤਦਾਂਹਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਤੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਪਸ਼ੋਰ ਥਾ।

ਹੁਤੇ ਝਨਾਉ ਨਾਖਤੋ ਬਹੀਰ ਤਾਂਹਿ ਔਰ ਥਾ।

¹ਤਿਸਦਾ ਹੋਰ (ਬਾਕੀ) (ਵਹੀਰ) ਦਲ ਝਨਾਂ (ਦਰਿਆ) (ਨਾਖਤੋ) ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ।

॥੩੦॥

ਹਿੰਦੂ ਹਜਾਰ ਆਠਕੈਂ ਤਿਯਾ ਮਨੁਖ ਥੇ ਤਹੇਂ।

¹ਪਕੜੇ ਹੋਏ ਬੇਵਸ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਗਿਲਿਜਯੋਂ ਕੀ ਜੇਲ ਮੈਂ ਲਚਾਰ ਜਾਤ ਥੇ ਗਹੇਂ।

¹ਸਿਰਾਂ ਉੱਪਰ। ²ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ।

ਚੁਕਾਇ ਬੋਝ ਮੂੰਡ ਪੈ¹ ਲਵਾਇ ਸੰਗ² ਥੇ ਚਲੇ।

ਗੁਲਾਮ ਤੂਕ ਕਰਨ ਕੀ ਉਮੈਦ ਮਾਂਹਿ ਥੇ ਭਲੇ।

¹ਤੁਰਕ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ) ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਸ ਵਿੱਚ ਸਨ।

॥੩੧॥

ਲਏ ਛੁਡਾਇ ਸੋ ਸਭੀ ਸਿੰਘਾਨ ਠਾਨ ਜੰਗ ਹੈ।

ਸੁ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਸੋਇ ਭੀ, ਮਿਲੇ ਸਿੰਘਾਨ ਸੰਗ ਹੈਂ।

ਜਥਾ ਸੁ ਜੋਗ ਲੈ ਹਥਯਾਰ ਖੀਜ ਸੋਇ ਭੀ ਲਰੇ।

ਸਿੰਘਾਨ ਸੱਤ੍ਰੁ ਕੱਤ੍ਰੁ ਜੋ ਅਪਾਰ ਤੱਤ੍ਰੁ ਹੈਂ ਧਰੇ।

॥੩੨॥

ਸਿਪੈ-ਸਲਾਰ¹ ਪਾਰ ਥਾ ਅਲਾਹ-ਯਾਰ-ਖਾਂ ਤਬੈ।

ਸੁਨਯੋ ਹਲਾਕ ਦੀਨ ਭਾ¹ ਸਿੰਘਾਨ ਕੀਨ ਹੈ ਸਭੈ।

ਅਯੋ ਲਵਾਇ ਸੈਨ ਐਨ ਕੁੰਮਕੈ ਸੁ ਹੇਤੁ ਹੈ।

ਇਤੈ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਜੋਰ ਦਾਇ ਤੋਰਿ ਸੇਤ ਹੈ।

॥੩੩॥

ਹੱਲਾ ਕਰਾਇ ਬੋਗ¹ ਤੇਗ ਤੀਰ ਤੁੱਪਕਾਨ² ਕੋ।

ਸਥਾਰ ਕੀਨ ਮਾਰ ਕੈ ਉਰਾਰ ਕੀ ਤੁਕਾਨਿ ਕੋ।

ਤੁਰੰਗ ਚੰਗ¹ ਆਯੁਧੈਂ ਸਮਾਨ ਛੀਨ ਔਰ ਹੈ।

ਲਵਾਇ ਸੰਗ ਹਿੰਦੂਐਂ ਅਏ ਪਿਛਾਂਹਿ ਦੌਰ ਹੈਂ

॥੩੪॥

ਉਤੈ ਲਚਾਰ ਮਾਰ ਖਾਇ ਹਾਰ ਪਾਰ ਹੋਇ ਕੈ।

ਗਏ ਸੁ ਤੁਕ ਢੁਰਕ¹, ਰੋਇ ਜਾਨ ਮਾਲ ਖੋਇ ਕੈ।

ਇਤੈ ਬਿਸਾਲ ਪਾ ਫਤੇ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਆਇ ਕੈ।

ਸਿਆਲਕੋਟ ਛੋਟ ਹਿੰਦੂਐਂ ਖਰਚ ਦਾਇ ਕੈ।

॥੩੫॥

ਪਠੇ ਸੁ ਧਾਮ ਆਪਨੇ ਗਏ ਸੁ ਜੱਸ ਗਾਵਤੇ।

ਮਨੋ ਜਨੰਮ ਦੂਸਰੇ ਲਹਯੋ ਸਮੋਦ ਭਾਵਤੇ।

ਕਹੈਂ, ਇਮਾਨ¹ ਜਾਨ ਤੋ ਹਮਾਰਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਖੇ।

ਜਮੇਸ ਕੀ ਜਮਾਤ ਤੈ ਛੁਡੈਂਹ ਅੰਤ ਯੇ ਸਖੇ।

॥੩੬॥

ਇਹੀ ਵਿਚਾਰਿ ਕੇਤਿਕੈਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘ ਹੁੰ ਸਜੇ।

ਤਜੇ ਵਿਕਾਰ ਮਾਰ ਲੋ¹ ਵਿਚਾਰਿ ਈਸ ਕੋ ਭਜੇ

॥੩੭॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਖਿਝ ਕੇ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਲੜੇ।

¹ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ (ਕੱਤ੍ਰ) ਕੱਟ ਕੇ (ਤੱਤ੍ਰ) ਉਥੇ ਹੀਰੱਖ ਦਿੱਤੇ।

¹ਸੈਨਾਪਤਿ।

¹ਜਦੋਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੀਨ ਇਸਲਾਮ ਦਾ (ਹਲਾਕ) ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

¹(ਕੁਮਕੈ) ਮਦਦ ਦੇ (ਹੇਤ) ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ।

¹ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਪੁਲ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ।

¹ਛੇਤੀ। ²ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ।

¹ਉਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਢੇਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

¹ਚੰਗੇ।

¹ਢੁਲਕ (ਖਿਸਕ) ਗਏ।

¹ਦੇ ਕੇ।

¹ਮਨ-ਭਾਉਂਦੇ ਅਨੰਦ ਸਹਿਤ।

¹ਧਰਮ।

¹ਇਹ (ਸਖੇ) ਮਿੱਤ੍ਰ (ਸਿੰਘ) ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਜਮਾਤ ਭਾਵ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਛੁਡਾ ਲੈਣਗੇ।

¹ਕਾਮ-ਦੇਵ ਤੱਕ।

ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਧਰਮ ਜਸ,
ਬਢਜੋ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਕੇਰ।
ਭਾਖੀ ਸਾਖੀ ਏਕ ਯਹਿ,
ਦੁਤੀ ਸੁਨੋ ਅਬਿ ਫੇਰ ॥ ੩੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜਬਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਥਾ ਅਰਿ ਢਾਹਾ।

‘ਜਦੋਂ ਵੈਰੀ (ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ) ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ) ਢਾਹਿਆ ਸੀ।

ਗੇਰਨ ਹਿਤ ਜਿਨ ਦਈ ਸਲਾਹਾ।
ਸੁਨਿ ਜੁਗ ਬੀਰਨ ਕੇ। ਉਰਿ ਭਾਰੀ।
ਜਗੀ ਅਗਨਿ ਰਿਸ ਕੇਰ। ਅਪਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥

‘ਦੋਹਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ (ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ) ਦੇ।

‘ਗੁੱਸੇ ਦੀ।

‘ਮਾਰ ਕੇ।

ਹਤਿ। ਗਿਲਜੇ ਹਿੰਦੂ ਛੁਡਵਾਏ।
ਬੁਝੀ ਕਿਛੁਕ ਚਹਿ ਔਰ ਬੁਝਾਏ।
ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਤਬੈ।
ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ ਮਿਲਾਪੀ ਸਭੈ ॥ ੪੦ ॥

ਇਕਠੇ ਹੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ।
ਔਰ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਮਿਲੇ ਮਹਾਂਏਂ।

‘ਬਹੁਤੇ।

ਪਿਖਿ ਹਵਾਲ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੇਰੈਂ।
ਜਗੀ ਅਗਨਿ ਕਰ ਸਕੇ ਨ ਜੇਰੈਂ ॥ ੪੧ ॥

‘ਧੀਰਜ।

‘ਵੱਧ ਆਏ।

ਚਢਿ ਮੰਡਜਾਲੇ ਪਰ ਬਢ ਆਏ।
ਲੂਟ ਮਾਰ ਦਈ ਆਗ ਲਗਾਏ।
ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਕੇ ਸੁਤ ਨਾਤੀ।

‘ਪੁੱਤਰ ਪੋਤਰੇ।

ਕਰੇ ਕਤਲ ਬਿਨ ਬੇਰ ਬਖਜਾਤੀ ॥ ੪੨ ॥
ਔਰ ਗਏ ਡਰਿ ਇਤ ਉਤ ਧੈ ਕੈ।

‘ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ।

‘ਦੌੜ ਕੇ।

ਖਾਕ ਪਾਕ ਕਿਯ ਗ੍ਰਾਮ ਜਰੈ ਕੈ।
ਜੋ ਅਬਿ ਥੇਹ ਪਰਜੋ ਉਚ ਭਾਰਾ।

‘(ਪਾਕ) ਮੂਰਖਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਹਮ ਨੈ ਭੀ ਨਿਜ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੪੩ ॥
ਬਸਜੋ ਮੰਡਜਾਲਾ ਪੁਨ ਤਿਸ ਪਾਰੈਂ।

‘ਪਾਸ, ਕੋਲ।

ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ ਉਨ ਮੁਹਿ ਯਾਰੈਂ।
ਤਹਿ ਤੇ ਓਰ ਜੰਡਜਾਲੇ ਚਢ ਹੈਂ।

‘ਉਹਨਾਂ (ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ) ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ।

ਅਏ ਪ੍ਰਲੈ ਜਲ ਜਜੋਂ ਸਿੰਘ ਬਢ ਹੈਂ ॥ ੪੪ ॥

‘ਵੱਧ ਕੇ।

ਅਮਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਕੀ ਬਖਸ਼ਸ਼।

ਲਖ ਕੈ¹ ਕਰੀ ਨ ਅਧਿਕੈਂ ਖਰਖਸ²।

¹ਜਾਣ ਕੇ। ²ਬਹੁਤੀ ਲੜਾਈ। (ਖਰਖਸਾ- ਝਗੜਾ, ਬਖੇੜਾ, ਟੰਟਾ।)

ਆਕਲ ਦਾਸ ਮਹੰਤੈ ਤਾਂਈਂ।

ਦਈ ਅਕਲ ਜੋ ਹੁਤੇ ਤਦਾਂਈਂ ॥ ੪੫ ॥

ਲੂਟ ਲਯੋ ਤਿਸ ਕਾ ਘਰ ਬਾਰੈਂ।

ਬਾਰ ਉਖਾਰੇ ਮਾਰ ਪੰਜਾਰੈਂ¹।

¹(ਪੰਜਾਰੈਂ) ਜੁੱਤੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਵਾਲ ਉਖੇੜ ਦਿੱਤੇ।

ਭਾਨਾਂ, ਝੰਡਾ, ਕਰਮਾਂ, ਲਾਜੂ।

ਤਿਸਕੇ ਮੰਦ ਮਸੰਦ ਦਰਾਜੂ¹ ॥ ੪੬ ॥

¹ਬਹੁਤੇ ਮਾੜੇ ਮਸੰਦ।

ਥੇ ਸਲਾਹਿ ਇਨਹੂੰ ਦੈ ਭਾਰੈਂ¹।

¹ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਥਲ ਕਰਵਾਯੋ ਮਿਸਮਾਰੈਂ¹।

¹ਢਹਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਨ ਚਾਰੋਂ ਕੇ ਦੁਖ ਦੈ ਮਾਰਾ।

ਗਾਮ ਜੰਡਜਾਲਾ ਲੁਟ ਕੈ ਸਾਰਾ ॥ ੪੭ ॥

ਪਹੁੰਚ ਸਠਜਾਲੇ ਜਾਇ ਬੁਤਾਲੇ।

ਰੰਘੜ ਘੇਰੇ ਲਰੇ ਬਿਸਾਲੇ¹।

¹ਬਹੁਤ।

ਜੰਗ ਤੁਫੰਗ¹ ਤੀਰ ਕਾ ਥਯੋ²।

¹ਬੰਦੂਕ। ²ਹੋਇਆ।

ਦੋਇ ਜਾਮ¹, ਫਿਰ ਨਿਸ ਤਮ ਛਯੋ² ॥ ੪੮ ॥

¹ਪਹਿਰ। ²ਰਾਤ ਦਾ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਫੈਲ ਗਿਆ।

ਪਾਇ ਖਬਰ ਇਹੁ ਔਰ ਖਾਲਸਾ।

ਆਇ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਹਿੰ ਬਿਸਾਲਸਾ¹।

¹ਬਹੁਤਾ।

ਗਢੀ ਵੀਚ ਥੇ ਰੰਘੜ ਆਕੀ।

ਦੁਤੀ ਦਿਵਸ ਜਬਿ ਬਢੀ ਹਲਾਕੀ¹ ॥ ੪੯ ॥

¹ਮਾਰ ਵਧੀ।

ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹੀਦ ਉਦਾਰੈਂ।

ਹੱਲਾ ਕਰਵਾਯੋ ਤਬਿ ਭਾਰੈਂ।

ਤੇੜਿ ਕਿਵਾੜ¹ ਗੜੀ ਮੈਂ ਧਸੇ।

¹ਤਖ਼ਤੇ।

ਬੇਗ¹ ਤੇਗ ਸੈਂ ਰੰਘੜ ਕਸੇ² ॥ ੫੦ ॥

¹ਛੇਤੀ। ²ਮਾਰੇ।

ਜਿਨੈ ਬਿਅਦਬੀ ਗੁਰੂ ਥਲ ਕੇਰੀ।

ਕਰਵਾਈ ਅਰ ਕਰੀ ਬਧੇਰੀ¹।

¹ਬਹੁਤੀ।

ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨ ਛੋਰੇ।

ਢਾਹਿ ਮੁਕਾਨ ਕਰੇ ਤਿਨ ਖੋਰੇ¹ ॥ ੫੧ ॥

¹ਖੋਲ੍ਹੇ।

ਲੂਟੇ ਪਿੰਡ ਉਭੈ¹ ਬਲ ਪਾਏ।

¹ਦੋਵੇਂ।

ਮਿਲਿ ਜਟ ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਢਿਗ ਆਏ।	
ਗਰਿ-ਅੰਚਰ ਮੁਖ ਮਾਂਹਿ ਘਾਸ ਤੇ ¹ ।	'ਗਲੂ 'ਚ ਪੱਲਾ ਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਘਾਹ ਲੈ ਕੇ (ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ)।
ਬਖਸ਼ੋ ਹਮ ਕੋ ਗੁਰੂ ਵਾਸਤੇ ॥ ੫੨ ॥	
ਆਪ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਖਾਲਸਾ।	
ਹਮ ਗਰੀਬ ਅਤਿ ਮੰਦ ਹਾਲਸਾ ¹ ।	'ਬੁਰੇ ਹਾਲ ਵਾਲੇ।
ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਰਿ ਦਯਾ ਉਪਾਈ।	
ਜੱਟਨ ਕੀ ਸਭਿ ਲੂਟ ਮੁੜਾਈ ॥ ੫੩ ॥	
ਰੰਘੜ ਪਠੇ ਜਹੰਨਮ ਕੋ ਹੈ ¹ ।	'ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
ਤਹਿੰ ਤੇ ਆਗੇ ਚਢੇ ਸਰੋਹੈ ¹ ।	'ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।
ਇਤ ਉਤ ਤੈ ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ ਬਧੇਰੈ ¹ ।	
ਲਸਕਰ ਥਯੋ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੇਰੈ ॥ ੫੪ ॥	
ਸਿੰਘਨ ਔ ਗੁਰੂਦਵਾਰਨ ਸੰਗੈ ¹ ।	
ਜੇ ਜਢ ¹ ਕਰਤੇਰਹੇ ਕੁਢੰਗੈ ² ।	'ਮੂਰਖ। ² ਖੋਟਾ ਵਰਤਾਉ।
ਜਥਾ ਜੋਗ ਫਲ ਤਿਨੈ ਭੁਗਾਏ।	
ਇਤ-ਉਤ ਫਿਰ ਤਬਿ ਇਨ ਬਹੁ ਥਾਏਂ ॥ ੫੫ ॥	
ਜੋਧ ਨਗਰ ¹ ਲੂਟਯੋ ਕਰਿ ਧਾਵਾ।	'ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ।
ਗਹਯੋ ਅਧਰਮ ਦਾਸ ਸਠ ¹ ਬਾਵਾ।	'ਮੂਰਖ।
ਤਿਸ ਨੈ ਥੇ ਬਹੁ ਸਿੰਘ ਮਰਵਾਏ।	
ਤੂਕੈਂ ਗਹਾਇ ¹ ਇਨਾਮ ਲਹਾਏ ² ॥ ੫੬ ॥	'ਪਕੜਾ ਕੇ। ² ਲਏ ਸਨ।
ਇਸ ਹਿਤ ਲੂਟ ਕੂਟ ਤਿਸ ਤਾਂਈਂ ¹ ।	
ਦਈ ਸਜਾ ਕਿਰਦਾਰ ਮਹਾਂਈ ¹ ।	'ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹੁਤੀ।
ਕਰਮੇ ਛੀਨੇ ਕਾ ਘਰ ਲੂਟਾ।	
ਮਾਰਿ ਪੁਟਯੋ ਵਹਿ ਕੰਟਕ ਬੂਟਾ ¹ ॥ ੫੭ ॥	'ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬੂਟਾ ਭਾਵ ਦੁਖਦਾਈ।
ਘਣੀਆਂ ਪਿੰਡ ਤੈਸ ਹੂੰ ਮਾਰਾ।	
ਰਾਮੇ ਰੰਧਾਵੇ ਕੋ ਗਾਰਾ ¹ ।	'ਗਾਲਿਆ ਭਾਵ ਮਾਰਿਆ।
ਡਫਰ ਵਾਲੀਆ ਖੱੜੀ ਲਾਲੂ ¹ ।	'ਨਾਮ।
ਮਾਰਯੋ ਲੂਟਯੋ ਤੈਸ ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੫੮ ॥	
ਕਲਾਨੌਰੀਏ ਰਤਨ ਮਲੌੜੇ ¹ ।	'ਮਲਹੋੜੇ ਗੋਤ ਦਾ।
ਸਿਖ ਮਰਵਾਏ ਬਹੁ ਤਿਨ ਔੜੇ ¹ ।	'ਉਲਾਦ ਹੀਨ ਨੇ।
ਹੁਤੇ ਚੌਧਰੀ ਜੇ ਇਤਜਾਦੈ ¹ ।	'ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ।

ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਰਖਤੇ ਬਡ ਬਾਦੈਂ¹ ॥ ੫੯ ॥

¹ਝਗੜਾ।

ਮੁਖਬਰ ਮੂਢ ਮੁਖਬਰੀ ਕੈ ਕੈ¹।

¹ਮੂਰਖ ਚੁਗਲ ਚੁਗਲੀ ਕਰਕੇ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਤੁਰਕੈਂ ਪਕਰੈ ਕੈ।

ਲੇਤ ਇਨਾਮ ਜੁ ਰਹੇ ਬਧੇਰੇ।

ਤਿਨ ਕੇ ਕਰਮਨ ਸਿੰਘ ਪਰੇਰੇ ॥ ੬੦ ॥

ਜਥਾ ਜੋਗ ਪ੍ਰਭ ਸਜਾ ਦਿਲਾਈ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਕਰ ਤੈ ਤਿਨ ਤਾਂਈ ॥ ੬੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਰੋਸ ਕੋਪ ਕੀ ਅਗਨਿ ਇਮ,

¹ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ।

ਉਭੈ ਸ਼ਹੀਦ ਨਿਵਾਰਿ।

ਸਜਾਲਕੋਟ ਮੈਂ ਥਿਰੇ ਪੁਨ,

ਧਰਮ ਸੁਜਸ ਬਿਸਤਾਰਿ ॥ ੬੨ ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

ਸੁਨੈਂਹੁ ਸਾਖਿ ਤੀਸਰੀ

ਤਿਨੈਂਹੁ ਔਰ ਬੇਸ¹ ਹੈ।

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਚੰਗੀ।

ਅਠਾਰ ਸੌ ਦੁਬਿੰਸਤੈਂ¹

¹ਸੰਮਤ ੧੮੨੨ ਬਿ: ਨੂੰ।

ਅਯੋ ਜੁ ਕਾਬਲੇਸ¹ ਹੈ।

¹ਕਾਬਲ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਸੁਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੇ ਤਬੈ, ਹੁਤੇ ਸੁ ਏਸ ਦੇਸ ਮੈਂ।

ਗਏ ਸੁ ਭੱਜ ਤੱਜ ਧਾਮ¹ ਔਰ ਠੌਰ ਵੇਸ ਮੈਂ² ॥ ੬੩ ॥

¹ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ। ²ਹੋਰ ਚੰਗੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚ।

॥ ੬੩ ॥

ਪਰੀ ਸੁ ਹਾਲ-ਚਾਲ¹ ਦੇਸ ਮਾਂਹਿ ਭੂਰ² ਭਾਜਤੈਂ।

¹ਹਲਚਲੀ। ²ਬਹੁਤੀਆਂ।

ਦਏ ਅਪਾਰ ਦੂਖ ਥੇ ਦੁਰਾਨਿਨੈਂ ਮਹਾਂ ਜੜੈਂ¹।

¹ਬਹੁਤੇ ਮੂਰਖ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਨੇ।

ਸਿਪੈ-ਸਲਾਰ¹ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਜੁਝਾਰ ਸੈਨ ਲੈ ਘਨੀ²।

¹ਸੈਨਾਪਤੀ। ²ਬਹੁਤੀ ਲੜਾਕੀ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ।

ਫਿਰਜੋ ਸਿੰਘਾਨ ਕੈ ਪਿਛੇ, ਲੁਟੇ ਕਿਤਾਨ ਹੈਂ ਗਨੀ¹

¹ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਧਨੀ।

॥ ੬੪ ॥

ਸੁਨਜੋ ਸਜਾਲਕੋਟ ਮੈਂ ਅਪਾਰ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ਲੁਕੇ।

ਅਯੋ ਸੁ ਜੋਰ ਦੇ ਇਤੈਂ¹, ਤਿਤੈਂਹ² ਸਿੰਘ ਭੀ ਝੁਕੇ।

¹ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ। ²ਉਧਰੋਂ, ਉਸ ਪਾਸਿਉਂ।

ਕੁੱਲੂ ਸੁ ਨਾਮ ਗਾਮ, ਸਾਤ ਕੋਸ ਸਜਾਲਕੋਟ ਤੈ।

ਅਹੇ ਝਨਾਉ ਤੀਰ ਪੈ¹, ਲਰੇ ਤਹਾਂ ਅਟੋਟ ਤੈ²

¹ਕਿਨਾਰੇ ਉੱਤੇ। ²ਲਗਾਤਾਰ, ਇਕਰਸ।

॥ ੬੫ ॥

ਮਚਯੋ ਮਹਾਨ ਭਯਾਨਕੈਂ ਅਭੰਗ ਜੰਗ ਦੇ ਦਿਸੈਂ।

ਉਮੰਗ ਸੰਗ ਢੰਗ ਚੰਗ ਸੈਂ, ਲਰੰਤ ਸੋ ਰਿਸੈਂ।

ਚਲੰਤ ਚੱਕ੍ਰ ਬੱਕ੍ਰੈਂ ਫਿਰੰਤ ਗੀਧ ਮਾਲ ਸੀ।

ਲਸੰਤ¹ ਤੇਗ ਸੈਹਥੀ² ਦਿਸੰਤ ਜੀਭ ਕਾਲ ਸੀ

॥ ੬੬ ॥

ਬਿਲੱਛ ਅੱਛ ਸਾਯਕਾ, ਸਪੱਛ ਸਾਂਪ ਸੇ ਫਿਰੈਂ।

ਫੁਕੰਤ¹ ਆਸਮਾਨ ਮੈਂ, ਛੁਹਿੰਤ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਹਿਰੈਂ²।

ਚਲੰਤ ਲੋਹ ਦੰਡ ਚੰਡ ਦੰਡ-ਧਾਰਿ ਤੈਂ ਖਰੈਂ।

ਤਰੱਜ ਗੱਜ ਤੱਜ ਕੈ, ਗੁਰੱਜ ਚੂਰਨੈ ਕਰੈਂ।

॥ ੬੭ ॥

ਕਹੂੰ ਛੂਟੰਤ ਸੈਹਥੀ ਲਸੰਤ ਅੰਤ ਮੌਤ ਸੀ।

ਛਿਦੰਤ ਤ੍ਰਾਣ ਪ੍ਰਾਣ ਕੋ, ਲਹੰਤ ਡੈਣ ਔਤ ਸੀ।

ਬਹੰਤ ਤੇਗ ਬੇਗ ਸੈਂ, ਛਕੰਤ ਆਂਤ ਰੁੱਕੜੇ।

ਕਟੰਤ ਟੋਪ ਮੂੰਡ ਦੇਹ, ਜੀਨ ਅੱਸ੍ਰ ਉੱਕੜੇ।

॥ ੬੮ ॥

ਸੁਟੰਤ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕੈ, ਦੁਫਾਰ ਆਰਿ ਤਾਰ ਜਯੋਂ।

ਬਢੰਤ ਬਾਢ ਕਾਨਨੈ ਤਖਾਨਨੈ ਅਪਾਰ ਜਯੋਂ।

ਨਰੀਛਨੰ ਸੁ ਤੀਛਨੰ ਕਿ ਭੀਛਨੰ ਬਿਅੰਤ ਹੈਂ।

ਉਡੰਤ ਕਾਲ ਬਯਾਲ ਸੇ ਫਿਰੰਤ ਤੇ ਸੁਕੰਤ ਹੈਂ।

॥ ੬੯ ॥

ਲਗੰਤ ਜਾਂਹਿ, ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਝੱਟ ਚੱਟ ਹੈਂ।

ਦੁਸਾਰ ਪਾਰ ਹੋਇ ਕੈ, ਗਿਰਾਤ ਚੱਟ-ਪੱਟ ਹੈਂ।

ਤੜਾਕ ਤੱਕਿ ਤੁੱਪਕੈਂ ਤਮੱਕ ਤੇਜ ਛੱਡ ਹੀਂ।

ਭੜਾਕ ਭੰਨ ਢਾਲ ਤ੍ਰਾਣ ਦੇਹ ਪਾਰ ਕੱਢ ਹੀਂ।

¹ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ।

¹ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।

¹ਟੇਢੇ ਚੱਕ੍ਰ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਗਿਰਝਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਵਾਂਗ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

¹ਚਮਕਦੀ ਹੈ। ²ਬਰਛੀ।

¹ਵਿਲੱਖਣ ਤੇ ਚੰਗੇ ਤੀਰ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਸੱਪਾਂ ਵਾਂਗ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

¹ਫੁੱਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ। ²ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹(ਚੰਡ) ਤਿੱਖੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਡੰਡੇ ਚਲਦੇ ਹਨ (ਜਿਹੜੇ) ਜਮਾਂ (ਦੇ ਡੰਡਿਆਂ) ਤੋਂ ਵੀ ਚੰਗੇ ਹਨ।

¹ਤਾੜ ਕੇ ਤੇ ਗੱਜ ਕੇ ਗੁਰਜਾਂ (ਤੱਜ ਕੈ) ਮਾਰ ਕੇ ਚੂਰਨ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਕਿਤੇ ਬਰਛੀ (ਛੂਟੰਤ) ਚਲਦੀ ਹੈ, ਅੰਤ (ਕਰਨ ਵਾਲੀ) ਮੌਤ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

¹(ਤ੍ਰਾਣ) ਸੰਜੋਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਂਦੀ ਹੈ (ਇਹ) ਔਤਰੀ ਡੈਣ ਵਰਗੀ (ਲਹੰਤ) ਦਿਸਦੀ ਹੈ।

¹(ਬੇਗ) ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਚੱਲਦੀ ਹੈ (ਉਹ) ਆਂਦਰਾਂ ਤੇ (ਰੁਕੜੇ) ਗੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।

¹ਟੋਪ, ਸਿਰ ਤੇ ਦੇਹ ਨੂੰ ਕੱਟਦੀ ਹੈ, ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਤੋਂ ਓਕੜ ਕੇ ਭਾਵ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਝੁਕ ਕੇ।

¹(ਆਰਿ) ਆਰੀ ਤੇ ਤਾਰ ਵਾਂਗ ਦੋ ਫਾੜ ਕਰ ਕੇ ਤੇ (ਖੰਡ ਖੰਡ) ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕੇ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

¹ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਤਰਖਾਣ (ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ) (ਬਾਢ) ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਨਾਲ (ਕਾਨਨੈ) ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਵੱਢਦੇ ਹਨ।

¹(ਨਰੀਛਨੰ) ਦੇਖਣ ਨੂੰ (ਤੀਰ) ਤਿੱਖੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਹਨ।

¹ਕਾਲੇ ਸੱਪਾਂ ਵਰਗੇ ਉਡਦੇ ਸੁਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

¹ਛੇਤੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਾਰ ਲੰਘ ਕੇ ਛੇਤੀ ਡੇਗ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹(ਵੈਰੀ ਵੱਲ) ਤੱਕ ਕੇ (ਤਮੱਕ) ਗੁੱਸੇ ਤੇ (ਤੇਜ) ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ (ਤੁਪਕੈਂ) ਬੰਦੂਕਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਛੱਡਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤੜ-ਤੜ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

¹ਭੜੱਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਢਾਲ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ (ਤ੍ਰਾਣ) ਸੰਜੋਆ ਤੇ ਦੇਹ

॥ ੨੦ ॥

ਲੁਠਾਇ ਔਨਿ ਤੌਨ ਕੋ, ਫਿਰਾਇ ਫੇਰ ਪੂਰਤੈਂ।

ਝੜਾਇ ਬਾੜ ਸੀਘਰੈਂ, ਗਿੜਾਇ ਦੇਤ ਦੂਰ ਤੈਂ।

ਸਹੀਦ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਜੂ, ਨੱਥਾ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਸੂਰਮੇਂ।
ਮਲੇਛ ਭੇਛ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੋ, ਮਿਲਾਤ ਜਾਤ ਪੂਰ ਮੇਂ।

॥ ੨੧ ॥

ਪਰੰਤ ਜੱਤ੍ਰ ਧਾਇ ਬੀਰ, ਛੀਰ ਭੀਰ ਤੈ ਕਰੈਂ।

ਝਪੱਟ ਕੈ ਲਪੱਟ ਕੈ, ਦਪੱਟ ਕੱਟ ਹੀ ਧਰੈਂ।

ਮਹਾਨ ਪੌਨ-ਪੂਤ ਅੰਗਦੰ ਸਮਾਨ ਯੇ ਲਰੈਂ।

ਬਸਾਇ ਬਾਨ ਮੇਂਹ ਜੜੋਂ, ਤੁਕਾਨਿ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਹਰੈਂ।

॥ ੨੨ ॥

ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਜੀਤ ਧਜਾਨ ਸਿੰਘ, ਮਾਨਾ ਕੇਹਰੈਂ।

ਚੜੱਤ ਸਿੰਘ ਕੌਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ, ਬੀਰ ਮੋਹਰੈਂ।

ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ, ਗੁੱਜਰੰ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਲੋ ਬਿਸੇਸ ਥੇ।

ਭਿਰੰਤ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੈ, ਸ੍ਰਦਾਰ ਯੇ ਅਸੇਸ ਥੇ।

॥ ੨੩ ॥

ਲਰੰਤ ਭੱਜ ਭੱਜ ਕੈ, ਅਗਾਂਹਿ ਬੱਢ ਬੱਢ ਕੈ।

ਧਰੰਮ ਜੰਗ ਜਾਨ ਕੈ, ਅਤੰਤ ਪੈਰ ਗੱਡ ਕੈ।

ਉਤੈ ਬਿਹੱਦ ਕੱਦ ਕੇ, ਪਠਾਨ ਥੇ ਮਿਨਾਰਿ ਸੇ।

ਪਲੇ ਸੁ ਮਾਸ ਮੇਵਿਐਂ, ਸਜੋਰ ਅੰਗਿ-ਭਾਰਿ ਸੇ।

॥ ੨੪ ॥

ਛਕੰਤ ਏਕ ਏਕ ਨੀਤ ਹੂੰ ਸਬੂਤਾ ਬੱਕਰੇ।

ਬਿਬਾਕ ਬੀਰ ਪ੍ਰਬਲੈਂ, ਲੜਾਕ ਐਨ ਅੱਕਰੇ।

ਇਤੈ ਭਿ ਸਿੰਘ ਸੂਰਬੀਰ, ਧੀਰ-ਗੀਰ ਨਾਦਰੈਂ।

ਬਿਪੱਤਿ ਅਤਿ ਮੈਂ ਪਲੇ, ਪਿਖੇ ਗਰੰਥ ਸਾਦਰੈਂ।

ਤੋਂ ਪਾਰ ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਔਨਿ) ਧਰਤੀ ਤੇ (ਲੁਠਾਇ) ਲਟਾ ਕੇ ਫੇਰ (ਫਿਰਾਇ) ਮੁੜ ਕੇ (ਬੰਦੂਕਾਂ ਨੂੰ) (ਪੂਰਤੈਂ) ਭਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਛੋਟੀ (ਬਾੜ) ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਵਾਰ (ਝੜਾਇ) ਝਾੜ ਕੇ ਭਾਵ ਚਲਾ ਕੇ ਦੂਰ ਤੋਂ ਹੀ (ਗਿੜਾਇ ਦੇਤ) ਡੇਗ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹(ਮਲੇਛ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਭੇਸ ਵਾਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂੜ 'ਚ ਮਿਲਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਸੂਰਮੇਂ ਜਾ ਕੇ (ਪਰੰਤ) ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਭੀੜ ਤੋਂ (ਛੀਰ) ਛੀੜ (ਭਾਵ) ਵਿਹਲ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹(ਝਪੱਟ ਕੈ) ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ (ਲਪੱਟ ਕੈ) ਉੱਛਲ ਕੇ ਤੇ (ਦਪੱਟ) ਦੌੜ ਕੇ ਕੱਟ ਕੇ ਹੀਰਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਇਹ ਮਹਾਨ (ਜੋਧੇ) (ਪੌਨ-ਪੂਤ) ਹਨੂਮਾਨ ਤੇ ਅੰਗਦ ਵਾਂਗ ਲੜਦੇ ਹਨ।

¹ਮੀਂਹ ਵਾਂਗ ਤੀਰ ਵਰ੍ਹਾ ਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹(ਸਿੰਘ)।

¹ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਸਨ।

¹(ਇਹ ਜਿਹੜੇ) (ਅਸੇਸ) ਸਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਸਨ, ਮਾਰ ਲੋ ਮਾਰ ਲੋ ਕਰ ਕੇ ਭਿੜਦੇ ਭਾਵ ਲੜਦੇ ਹਨ।

¹ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਵਧ ਕੇ।

¹ਵੱਡੇ ਕੱਦਾਂ ਵਾਲੇ। ²ਬੁਰਜਾਂ ਵਰਗੇ ਸਨ।

¹ਮਾਸ ਤੇ ਮੇਵਿਆਂ ਨਾਲ ਪਲੇ ਹੋਏ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਭਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ।

¹ਸਾਬਤ, ਪੂਰੇ।

¹(ਬਿਬਾਕ) ਨਿੱਡਰ ਤੇ (ਪ੍ਰਬਲ) ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸੂਰਮੇਂ, ਜੋ (ਐਨ) ਚੰਗੇ ਲੜਾਕੇ ਤੇ (ਅੱਕਰੇ) ਆਕੜ ਵਾਲੇ ਸਨ।

¹ਏਧਰ ਵੀ ਸਿੰਘ (ਧੀਰ-ਗੀਰ) ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ (ਨਾਦਰੈਂ) ਅਸਚਰਜ (ਬੀਰ) ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮੇਂ ਸਨ।

¹ਬਹੁਤੀ ਬਿਪਤਾ ਵਿੱਚ ਪਲੇ ਹੋਏ ਸਨ (ਇਹ ਗੱਲ) ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਦੇਖੋ।

॥ ੭੫ ॥

ਤਥਾਪਿ ਜੰਗ ਸਿੰਧੁ ਕੇ, ਸੁ ਮੱਛੁ ਥੇ ਬਹਾਦਰੈਂ।
ਨ ਔਰ ਕੋਇ ਮੱਦਤੈਂ ਗੁਰੂ ਸਿਵਾਇ ਕਾਦਰੈਂ।

ਬਚੇ ਭਿ ਯਾਹਿ ਹੇਤ ਤੈ ਤੁਕਾਨਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਤੇ।
ਨਹੀਂ ਤੁ ਕਯਾ ਮਜਾਲ ਥੀ ਪਹਾੜ ਐਸ ਢਾਹਿ ਤੇ।

॥ ੭੬ ॥

ਜਿਨੈ ਹਰਾਮ ਹੂ ਰਹੇ, ਅਰਾਮ ਦੇਹ ਕੇ ਜਿਤੇ।

ਨਿਸਾ ਦਿਵੱਸ ਜੰਗਲੈਂ, ਉਦੰਗਲੈਂ ਮਧੈਂ ਬਿਤੇ।
ਪਰੰਤੁ ਜੰਗ ਸਾਧਨੰ ਕਮਾਲ ਜੋਰਖੱਤ ਥੇ।

ਇਸੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੈਂ ਸੁ ਪਾਂਚ ਬੀਸ ਸੈਂ ਲਰੰਤ ਥੇ

॥ ੭੭ ॥

ਮਰੰਨ ਮਾਰਨੋਂ ਸੁ ਸਿੰਘ ਨ ਟਰੰਤ ਥੇ ਕਬੀ।
ਮੁਹੰਮਦੀ ਬਚਾਇ ਜਾਨ ਕੋ, ਨਰੰਤ ਥੇ ਸਭੀ।
ਇਸੀ ਸਬੱਬ, ਦੋਇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਤੁਕਾਨ ਕੀ।
ਦਿਲੇਸ ਕਾਬਲੇਸ ਕੀ ਸਿੰਘੈਂ ਬਿਸੇਸ ਹਾਨ ਕੀ।

॥ ੭੮ ॥

ਭਵੰਤ ਈਸ ਮੱਦਤੈਂ ਕਰੰਤ ਜੋਇ ਹਿੰਮਤੈਂ।

ਲਹੰਤ ਵਾਹਿ ਬਾਂਛਤੈਂ, ਪਰੰਤ ਯਾਹਿ ਕਿੰਮਤੈਂ।

ਸੁਨੋ ਹਵਾਲ ਚੰਗਰੰਗ ਭੂਮਿ ਕੇਰਾ ਹੂੰ ਅਬੈ।
ਅਘੱਟ ਜੰਗ ਠੱਟ ਜੋਰਹੇ ਸੁ ਭੱਟ ਥੇ ਸਭੈ।

॥ ੭੯ ॥

ਰਸਾਲ-ਦਾਰਾ ਕੋਪ ਕੈ ਬਹਾਰ ਖਾਂ ਗਰੱਜਯੋ।
ਮਿਦਾਨ ਮੈਂ ਨਿਕੱਸ ਕੈ ਸਿੰਘਾਨ ਕੋ ਤਰੱਜਯੋ।
ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਤਾਨ ਕੈ ਕਮਾਨ ਆਨਿ ਜੁੱਟਯੋ।
ਬਸਾਇ ਬਾਨ ਮੇਂਹ ਜਯੋਂ, ਕਿਕਾਨ ਹਾਨ ਸੁੱਟਯੋ।

॥ ੮੦ ॥

‘ਤਾਂ ਭੀ ਜੰਗ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਚੰਗੇ ਬਹਾਦਰ ਮੱਛ ਸਨ।
‘ਗੁਰੂ ਤੇ (ਕਾਦਰੈਂ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ (ਸਿਵਾਇ) ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ
ਕੋਈ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

‘ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਤੋਂ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਬਚ ਗਏ।
‘ਨਹੀਂ ਤਾਂ (ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ) ਕੀ (ਮਜਾਲ) ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ (ਕਿ
ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਿਪਤਾ ਦੇ) ਏਡੇ ਵੱਡੇ ਪਹਾੜ
ਸੁੱਟਣ ਦੇ (ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਸਿੰਘ ਬਚ ਰਹੇ)।

‘ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਸਿੰਘਾਂ) ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ (ਜਿਤੇ) ਸਾਰੇ ਅਰਾਮ ਹਰਾਮ
ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ।

‘(ਉਦੰਗਲ) ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਰੇ।

‘ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੋ (ਸਿੰਘ) ਜੰਗ ਦੇ (ਸਾਧਨ) ਢੰਗ (ਕਮਾਲ) ਪੂਰੇ ਭਾਵ
ਬਹੁਤ ਚੰਗੇਰੱਖਦੇ ਸਨ।

‘ਤੁਰਕ।

‘ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ।

‘ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਕਾਬਲ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀਆਂ (ਦੋਨੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ)
ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

‘ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਹਿੰਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਈਸ਼ਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ
ਕਰਦਾ ਹੈ।

‘ਉਹੋ ਹੀ ਮਨ-ਇੱਛਤ ਫਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ
(ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ) ਕੀਮਤਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

‘(ਰੰਗ ਭੂਮਿ) ਜੰਗ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਹਾਲ।

‘ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇਂ ਜਿਹੜਾ ਜੰਗ (ਅਘੱਟ) ਲਗਾਤਾਰ (ਠੱਟ) ਕਰ
ਰਹੇ ਸਨ।

‘ਘੋੜ ਚੜ੍ਹੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤੀ।

‘ਤਾੜਿਆ।

‘ਘੋੜਾ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ।

ਕਰੁੱਧ ਕੈ ਬਿਰੁੱਧ ਖਾਨ, ਆਨਿ ਸੂਰ ਜਜੋਂ ਪਰਜੋਂ।

।ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ (ਕੈ ਬਿਰੁਧ) ਉਲਟ ਕੇ ਬਾਹਰ ਖਾਨ, ਸੂਰ ਵਾਂਗ ਆ ਕੇ ਪਿਆ।

ਲਪੱਟ ਝੱਟ-ਪੱਟ, ਅੱਸੂ ਕੱਟਿ ਸਿੰਘ ਸੈਂ ਅਰਜੋਂ।

।ਛੇਤੀ (ਲਪੱਟ) ਉਛਲ ਕੇ ਘੋੜਾ ਕੱਟ ਕੇ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਆ ਅੜਿਆ।

ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਢਾਲ ਪਾਨਾ ਲੈ, ਮਹਾਨ ਜ੍ਹਾਨ ਦੈ ਲਰੇ।

।ਹੱਥ ਵਿੱਚ।

ਗਿਰੇ ਸੁ ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੈ, ਤਰੇ ਭਵਾਂਬੁਧੈਂ ਖਰੇ।

।(ਭਵਾਂਬੁਧੈ) ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ (ਖਰੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ ਗਏ।

॥ ੮੧ ॥

ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਦੀਨਦਾਰ ਖਾਨ ਹੂੰ।

।(ਦੋਹਾਂ) ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰੀਆਂ ਨੇ ਵਰ ਲਿਆ।

ਲਰੇ ਮਿਦਾਨ ਮੈਂ ਮਰੇ, ਬਰੇ ਪਰੀਨ ਜ੍ਹਾਨ ਹੂੰ।

।ਤਦੋਂ ਦਿਲਾਵਰ ਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ (ਦਿਲਾਵਰ) ਬਹਾਦਰ ਹੋ ਕੇ।

ਤਹਾਂਹਿ ਖਾਂ ਦਿਲਾਵਰੈਂ, ਦਿਲਾਵਰੈਂ ਥਵੈ ਅਤੀ।

।ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਵਾਰ ਦਾ ਉਹ ਮਾਲਕ ਸੀ।

ਹੁਤੋ ਹਜ਼ਾਰ ਦ੍ਰਾਦਸੈਂ, ਸਵਾਰ ਕੇਰ ਸੋ ਪਤੀ।

॥ ੮੨ ॥

ਮਿਦਾਨ ਮੱਧ ਆਨਿ, ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਸੋ ਜੁਟਜੋ।

।ਦਾਅ ਤਕਾਇਆ (ਤੇ ਮੌਕਾ) ਪਾ ਕੇ ਦਿਲਾਵਰ ਖਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਸੁੱਟਿਆ।

ਤਕਾਇ ਦਾਇ ਪਾਇ, ਖਾਨ ਘਾਇ ਸਿੰਘ ਜੋ ਸੁਟਜੋ।

ਸ਼ਹੀਦ ਨੱਥੇ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਨਿਹਾਰਿ ਕੋਪ ਠਾਨ ਕੈ।

ਦਯੋ ਨ ਜਾਨ ਖਾਨ ਕੋ, ਲਯੋ ਮਿਦਾਨ ਆਨ ਕੈ

॥ ੮੩ ॥

ਤੁਰੰਗ ਛੇੜਿ ਭੇੜ-ਭੱਟ ਠੱਟ, ਅੱਟ ਗੱਜ ਕੈ।

।ਆਪਣਾ ਘੋੜਾ ਛੇੜ ਕੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਭੇੜ ਭਾਵ ਜੰਗ (ਠੱਟ) ਰਚ ਕੇ ਤੇ (ਅੱਟ) ਬਹੁਤਾ ਗੱਜ ਕੇ।

ਬਿਰੁੱਧ ਕੂਧ ਉੱਧ ਕੈ, ਬਿਸੁੱਧ ਜੁੱਧ ਸੱਜ ਕੈ।

।(ਬਿਰੁੱਧ) ਬਹੁਤਰੁਕ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ (ਉੱਧ ਕੈ) ਉੱਚਾ ਹੋ ਕੇ (ਬਿਸੁੱਧ) ਬਹੁਤ ਸਾਫ ਜੰਗ ਸਜਾ ਕੇ।

ਨਰਾਂਚ ਪਾਂਚ ਤੱਜ ਕੈ, ਕਿਕਾਨ ਹਾਨ ਖਾਨ ਕੋ।

।ਪੰਜ (ਨਰਾਂਚ) ਤੀਰ ਛੱਡ ਕੇ ਖਾਨ ਦਾ (ਕਿਕਾਨ) ਘੋੜਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਦਏ ਬਿਸੱਖ ਬੀਸ ਕੈ, ਭਿਦਯੋ ਸੁ ਢਾਲ ਤ੍ਰਾਨ ਕੋ।

।ਵੀਹ ਕੁ (ਬਿਸੱਖ) ਤੀਰ (ਦਏ) ਮਾਰ ਕੇ ਢਾਲ ਤੇ (ਤ੍ਰਾਣ) ਸੰਜੋਅ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।

॥ ੮੪ ॥

ਤਬੈ ਸਰੋਸਾ ਖਾਨ, ਜੋਸ਼ ਹੋਸ਼ ਹੂੰ ਸੰਭਾਰ ਕੈ।

।ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।

ਕੁਵੰਡ ਚੰਡ ਐਚਿ ਬਾਨ ਤੀਛਨੰ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕੈ।

।(ਚੰਡ) ਤਿੱਖਾ (ਕੁਵੰਡ) ਧਨੁਸ਼ (ਐਚਿ) ਖਿੱਚ ਕੇ ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ ਮਾਰ ਕੇ।

ਤੁਰੰਗ ਅੰਗ ਭੰਗ, ਕੀਨ ਸਿੰਘ ਕੋ ਬਿਹੋਸ਼ ਹੈ।

ਲਗਜੋ ਜੁ ਘਾਵ ਸਿੰਘ ਕੈ, ਜਗਜੋ ਅਤੀਵ ਰੋਸਾ ਹੈ

।ਬਹੁਤਾ ਗੁੱਸਾ।

॥ ੮੫ ॥

ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਜ੍ਯਾਨ ਖੈਂਚ ਕੈ, ਸਓਜ ਖਾਨ ਕੈ ਦਈ।

¹(ਸਓਜ) ਬਲ ਨਾਲ ਖਾਨ ਦੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

ਸਟੋਪ ਮੂੰਡ ਕੱਟ ਕੈ, ਦੁਫਾਰਿ ਦੇਹ ਹੈ ਕਈ।

¹ਸਣੇ ਟੋਪ ਸਿਰ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇਹ ਦੇ ਫਾੜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਹੁਤੇ ਜੁ ਖਾਂ ਸਲਾਬਤੈਂ, ਨਜੀਕ ਸਿੰਘ ਪੈ ਅਯੋ।

¹ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਬਰਛੀ ਮਾਰ ਕੇ (ਜਾਂਘ) ਲੱਤ 'ਤੇ ਜ਼ਖਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੈ ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਸਾਂਗ, ਘਾਵ ਜਾਂਘ ਪੈ ਕਯੋ।

॥ ੮੬ ॥

ਸ਼ਹੀਦ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਜੁ, ਨਿਹਾਰਿ ਬੀਰਿ
ਘਾਇਲੈਂ।

¹ਭਰਾ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਦੇਖ ਕੇ।

ਦੁਰਾਇ ਅੱਸੂ ਜਾਇ, ਸੱਤ੍ਰੁ ਕੀਨ ਤੱਤ੍ਰੁ ਜਾਇ ਲੈ।

¹ਘੋੜਾ ਦੁੜਾ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ (ਤੱਤ੍ਰੁ) ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚ (ਲੈ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਉੱਥੇ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਝੁਕੇ ਜੁ ਔਰ ਪਾਂਚ ਸਾਤ, ਤੇਗ ਬੇਗ ਬਾਹਿ ਕੈ।

ਫੁਲੱਥ ਹੱਥ ਕੱਢਿ ਸਿੰਘ, ਵੱਢਿ ਮੱਥ ਤਾਂਹਿ ਕੈ।

¹(ਫੁਲੱਥ) ਗਤਕੇ ਦੇ ਹੱਥ ਕੱਢ ਕੇ ਸਿੰਘ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਮੱਥ) ਸਿਰ ਵੱਢ ਕੇ।

॥ ੮੭ ॥

ਕਰੇ ਬਧੇਰ ਘਾਇਲੈਂ, ਸੁਟੇ ਨਿਬੇਰ ਕੇਤਿਕੈਂ।

¹ਬਹੁਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ (ਕੇਤਕੈਂ) ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਬਚਾਇ ਆਪ ਕੇ ਤਈਂ, ਗਯੋ ਅਛੂਤ ਏਤ ਕੈ।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਅਛੋਹ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਂਚ ਕੋ ਧਨੀ, ਮਕੁੱਬ ਖਾਂ ਸੂਦਾਰ ਹੈ।

¹ਮਾਲਕ।

ਰਹਜੋ ਨਿਹਾਰਿ ਤੱਜਬੈਂ, ਸਗੱਜਬੈਂ ਅਪਾਰ ਹੈ।

¹ਦੇਖ ਕੇ (ਸਗੱਜਬੈਂ) ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ।

॥ ੮੮ ॥

ਝੁਕਾਇ ਫੀਲ ਅੱਗਰੈਂ, ਤਰੱਜ ਬੱਜ ਗੱਜ ਕੈ।

¹ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਝੁਕਾਅ ਕੇ, ਤਾੜ ਕੇ ਤੇ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ।

ਕਹਜੋ ਸਦਾਇ ਸਿੰਘ ਤੂੰ, ਚਲਜੋ ਕਿਥਾਇ ਭੱਜ
ਕੈ।

ਸ਼ਹੀਦ ਨਾਮ, ਕੰਗਨਾ ਧਰਜੋ ਸੁ ਕਾਂਹਿ ਖਾਮ ਹੈ।

¹ਕੱਚਾ।

ਲਰੈਹੁ ਸੰਗ ਮੋਹਿ ਕੈ, ਤਜੈਹੁ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਹੈ

॥ ੮੯ ॥

ਸੁਨੰਤ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਯੋਂ, ਤੁਰੰਤ ਰੁੱਦ੍ਰ ਹੂੰ ਥਯੋ।

¹ਛੇਤੀ ਬਹੁਤਾ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। (ਰੁਦ੍ਰ-ਸ਼ਿਵ, ਤਮੋ-ਗੁਣ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਹੋਣ ਤੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ।)

ਤਪਜੋ ਸੁ ਲਾਲ ਲੋਹ ਜਜੋਂ, ਫਿਰਾਇ ਅੱਸੂ ਹੂੰ
ਲਯੋ।

ਗਰੱਜ ਨਾਰ ਸਿੰਘ ਸੋਂ, ਅਕਾਲ ਗਾਇ ਅੱਛ ਹੈ।

¹ਨਰਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਗੱਜ ਕੇ।

ਪਰਜੋ ਸੁ ਖੀਜ ਬੀਜ ਜਜੋਂ, ਕਿ ਬੀਰ-ਭੱਦ੍ਰੁ ਅੱਛ

¹ਖਿੜ ਕੇ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਪਿਆ ਜਾਂ (ਸਮਝੋ) ਬੀਰ ਭੱਦ੍ਰੁ ਹੈ ਜਾਂ (ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁੱਤਰ) ਅਕਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਹੈ।

ਹੈ ॥ ੯੦ ॥

ਖੜੱਪੜੈਂ ਖੜੱਪੜੈਂ, ਕੜੱਕੜੈਂ ਕੜਾ ਕੜੈਂ।
ਉਠਾਇ ਬਾਗ ਅੱਸੂ ਕੇ ਕੁਦਾਇ ਕੈ ਸੜਾ ਸੜੈਂ।
ਝਮੱਕਣੀ ਨ ਅੱਖ ਦੀਨ ਆਯੁਧੈਂ ਸੰਭਾਰਨੈ।
ਉਭਾਰਿ ਤੇਗ ਬੇਗ ਸੈਂ ਸੰਭਾਰਿ ਓਜ ਭਾਰ ਨੈ।
॥ ੯੧ ॥

ਬਿਠਾਇਓ ਡਰਾਇ ਫੀਲ, ਪੀਲਵਾਨ ਕੱਟਯੋ।

ਧਰਾਇ ਸੁੰਬ ਫੀਲ ਮਾਥ, ਹਾਥ ਐਸ ਸੁੱਟਯੋ।
ਸਟੋਪ ਮੂੰਡ ਦੇਹ ਹੋਦ ਨਾਗ ਤੇਗ ਕੱਟ ਕੈ।
ਸਿਧੀ ਪਤਾਲ ਲੋ ਬਿੱਧੀ, ਗਿਧੀ ਸੁ ਕੋਲ ਝੱਟਕੈ।
॥ ੯੨ ॥

ਉਤਾਰਿ ਸੀਸ ਖਾਨ ਕੋ, ਜੁਵਾਨਿ ਐਸ ਡਾਰਯੋ।
ਕੱਦੂ ਮਹੀਰੁ ਬੇਲ ਤੈ ਕਰੁੰਜੜੇ ਉਤਾਰਯੋ।

ਕਟਾਰ ਪੇਸ਼-ਕੱਬਜੈਂ¹ ਸਤੇਗ ਖਾਨ ਡੱਬ ਤੈ²।

ਨਿਕਾਰ ਸਿੰਘ ਲੈ ਅਯੋ, ਝਟੱਕ ਏਸ ਢੱਬ ਤੈ।
॥ ੯੩ ॥

ਤੁਰੰਗ ਕੇ ਫਿਰਾਇ ਸਿੰਘ ਰੰਗ ਯੋਂ ਦਿਖਾਇ ਕੈ।
ਅਯੋ ਉਮੰਗ ਪੰਥ ਮੈਂ, ਫਤੇ ਸੁ ਚੰਗ ਪਾਇ ਕੈ।
ਜਹਾਨ ਖਾਨ ਲੋ ਪਠਾਨ ਦੇਖਿ ਦੰਗ ਹੈ ਰਹੇ।
ਸਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਯੇ, ਫਿਰੇਸ਼ਤਾ ਹੈਂ ਕੇ ਕਹੇ।
॥ ੯੪ ॥

ਅਜੱਬ ਢੱਬ ਤੱਜਬੈਂ ਸੁ ਗੱਜਬੈਂ ਕਰੈ ਗਯੋ।

ਸੁਨੀ ਨ ਪਿਖੀ ਐਸ ਜੋ, ਬਹਾਦਰੀ ਦਿਖੈ ਗਯੋ।
ਤਬੈ ਜਹਾਨ ਖਾਨ ਨੈ, ਹੱਲਾ ਕਰਾਇ ਹੈ ਦਯੋ।
ਅਲੀ ਸੁ ਅਲੀ ਯਅਲਾ ਅਕਾਲ ਬੋਲ ਛੈ ਗਯੋ।
॥ ੯੫ ॥

ਜੰਜੈਲ¹ ਸੇਲ² ਸੈਹਥੀ³, ਤੁਫੰਗ¹¹ ਤੇਗ ਤੀਰ ਹੂੰ।

¹ਇਹ ਘੋੜੇ ਦੇ ਚੱਲਣ ਸਮੇਂ ਟਾਪਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਹਨ।

²ਝਟਾ-ਪੱਟ, ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ।

³ਨਾ ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਨਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਿੱਤੇ।

¹(ਬੇਗ) ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ (ਉਭਾਰਿ) ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੇ (ਓਜ) ਬਲ ਤੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ।

¹ਡਰਾ ਕੇ ਹਾਥੀ ਬਿਠਾ ਲਿਆ ਤੇ ਹਾਥੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ।

¹ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਪੌੜ ਰਖਾ ਕੇ ਐਸਾ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ।

¹ਸਣੇ ਟੋਪ ਸਿਰ, ਦੇਹ, ਹੋਦਾ ਤੇ ਹਾਥੀ ਕੱਟ ਕੇ।

¹(ਤਲਵਾਰ) ਸਿੱਧੀ ਪਤਾਲ ਤੱਕ ਬਿੰਨ੍ਹਦੀ ਹੋਈ (ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਜਿਹੜੀ) (ਕੋਲ) ਸੂਰ (ਵਰਾਹ) ਨੂੰ ਝਟਕਾਉਣ (ਗਿਧੀ) ਗਿੱਝੀ ਹੋਈ ਸੀ।

¹ਜਵਾਨ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ।

¹ਜਿਵੇਂ (ਮਹੀਰੁ) ਦਰੱਖਤ (ਤੇ ਚੜ੍ਹੀ) ਵੇਲ ਤੋਂ (ਕਰੁੰਜੜੇ) ਸਬਜ਼ੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕੱਦੂ ਲਾਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

¹ਕਰਦ ਦੇ ਅਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਪੇਟੀ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ। ²ਸਣੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਖਾਨ ਦੇ (ਡੱਬ) ਥੈਲੇ ਚੋਂ।

¹ਛੇਤੀ ਏਸ ਢੰਗ ਨਾਲ।

¹ਸਿੰਘ ਇਉਂ ਜੰਗ ਦਾ ਰੰਗ ਦਿਖਾ ਕੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮੋੜ ਕੇ।

¹ਅਨੋਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੈਰਾਨ ਤੇ (ਗੱਜਬੈਂ) ਅਸਚਰਜ ਕਰ ਗਿਆ।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲੇ (ਉਥੇ) ਫੈਲ ਗਏ।

¹ਲੰਬੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ। ²ਬਰਛੇ। ³ਬਰਛੀਆਂ। ¹¹ਬੰਦੂਕਾਂ।

ਸਮਾਨ ਮੇਂਹ ਗੁੱਲਕਾ¹ ਤਜੇ ਅਪਾਰ ਬੇਗ ਹੂੰ।
ਨ ਬੋਰ ਜੰਗ ਕੀਨ, ਜੋਰਿ ਘੋਰ ਓਰ ਦੋਇ ਤੈ।
ਮਰੇ ਕਿਕਾਨ¹ ਜ੍ਹਾਨ ਭੂਰ², ਅੱਗੁ ਹੋਇ ਹੋਇ ਤੈ

॥ ੯੬ ॥

ਮਨੋ ਮਲੰਗ ਭੰਗ ਖਾਨਿ ਸੰਗ ਚੰਗ ਸੋਰਹੇ।

ਪਰੇ ਅਪਾਰ ਘਾਇਲੈ¹ ਪੁਕਾਰ ਆਬ ਕੇ ਰਹੇ²।
ਤਦਾਂਹਿ ਲੋ ਦਿਵਾਕਰੈਂ ਅਬਯੋ, ਅੰਧੋਰ ਛੈ ਗਯੋ।
ਦੁਹੂੰ ਸਓਰ ਛੋਰਿ ਜੰਗ ਚੈਨ¹ ਸੈਨ ਨੈ ਕਯੋ

॥ ੯੭ ॥

ਮਸਾਲ ਹੂੰ ਜਗਾਇ ਕੈ, ਉਠਾਇ ਘਾਇਲੈਂ ਲਏ।
ਬੰਧਾਇ ਸਾਲ ਪੱਤਰੈਂ, ਸੁਚੇਤ ਤੱਤ੍ਰੈਂ ਕਏ।

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਭੀ, ਪੁਰੀ-ਅਨੰਦ ਜੰਗ ਮੈਂ।
ਕਰੰਤ ਚੰਗ ਹੂੰ, ਰਹੇ ਇਹੀ ਬੰਧਾਇ ਅੰਗ ਮੈਂ

॥ ੯੮ ॥

ਬਰੰ ਦੁਵਾਇ¹ ਮਾਨ ਕੈ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਫੇਰ ਸਿੰਘ ਭੀ।
ਹਮੇਸ਼ ਯੇਹੀ ਬਾਂਧਤੇ ਰਹੇ, ਕਰੰਤ ਚੰਗ ਭੀ।
ਮਿਟੰਤ ਪੀੜ ਸੀਘੁ ਹੀ, ਭਰੰਤ ਘਾਉ ਝੱਟ ਕੈਂ।
ਬੰਧਾਇ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਜੂ, ਪੁਨਾ ਸਲਾਹਿ ਠੱਟ ਕੈ।

॥ ੯੯ ॥

ਅਰੱਧ ਰੈਨ¹ ਜੋ ਬਿਤੀ, ਸਨੱਧਬੱਧ ਹੋਇ ਕੈ²।
ਪਰੇ ਸੁ ਸੈਨ ਸੱਤ੍ਰੁ ਪੈ, ਕਦੀਮਿ ਰੀਤਿ ਜੋਇ¹ ਕੈ।
ਸਮਾਨ ਲੂਟ, ਮਾਰ ਕੂਟ ਸੱਤਰੈਂ ਅਚਾਨਕੈ।
ਧਸੇ ਧਵਾਇ ਅੱਸ੍ਰੁ, ਮੱਧ ਕਾਨਨੈ ਪਛਾਨ ਕੈ।

॥ ੧੦੦ ॥

ਮੰਗਾਇ ਕੈ ਦੁਰਾਨਨੈਂ¹ ਲੁਟਾਇ ਕੈ ਸਮਾਨ ਹੈ।
ਗਯੋ ਲਹੌਰ ਓਰ ਹੂੰ ਦੁਖੀ ਜਹਾਨ ਖਾਨ ਹੈ।
ਇਤੈ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਜੂ, ਅਯੋ ਸਿਆਲ-ਕੋਟ ਹੈ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਕਾਲ ਤੈ ਫਤੇ, ਬਿਸਾਲ ਪਾਇ ਮੋਟ¹ ਹੈ

¹ਗੋਲੀਆਂ।

¹ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ।

¹ਘੋੜੇ। ²ਬਹੁਤੇ।

¹ਜਾਣੇ ਪਠਾਣੇ ਰੂਪ ਮਲੰਗ ਭੰਗ ਨਾਲ (ਰੱਜ ਕੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੌਂ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਜ਼ਖਮੀ। ²ਪਾਣੀ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਤਦੋਂ ਤੱਕ ਸੂਰਜ ਛਿਪ ਗਿਆ ਤੇ ਅਨੁਰਾ ਫੈਲ ਗਿਆ।

¹ਆਰਾਮ।

¹ਸਾਲ ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹਵਾ ਕੇ (ਤੱਤ੍ਰੈਂ) ਛੇਤੀ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰ ਲਏ।

¹ਚੰਗੀ ਦਵਾਈ।

¹ਇਹ ਜ਼ਖਮ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਵੀ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਸੀ।

¹ਕਰਕੇ।

¹ਅੱਧੀਰਾਤ। ²ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ।

¹ਜਿਹੜੀ ਪੁਰਾਣੀਰੀਤੀ ਹੈ।

¹ਸਮਾਂ ਪਛਾਣ ਕੇ ਘੋੜੇ ਭਜਾ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵਝੇ।

¹ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਗਾ ਕੇ।

¹ਮੋਟੀ, ਵੱਡੀ।

॥ ੧੦੧ ॥

ਗਏ ਸ੍ਰਦਾਰ ਔਰ, ਯਾਂਹਿ ਤੌਰ' ਠੌਰ ਆਪਨੀ। 'ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ।
ਕਥਾ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਕੇਰ, ਆਹਿ ਦੋਖ ਕਾਪਨੀ' 'ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ।

॥ ੧੦੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਾਰ ਖਾਨ ਕੇ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ,
ਪੇਸ਼ ਕਬਜ਼ ਕਾਟਾਰ।

ਲਜਾਯੋ ਥਾ ਜੋ ਸੋ ਅਹੇ,

ਅਬਿ ਤਹਿੰ ਮਧ ਦਰਬਾਰ' ॥ ੧੦੩ ॥

'ਹੁਣ ਤੱਕ ਓਥੇ (ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੇਰ ਦੇ) ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਕਾਬਲੇਸ ਬੁਲਵਯੋ ਥਾ,

ਦੇਹਲੀ ਕੇਰ ਬਜੀਰ।

ਮੁਹੱਟੜੋਂ ਨੈ ਕਰਿ ਰਖਯੋ ਥਾ,

ਤਿਸ ਕੇ ਅਤੀ ਤਗੀਰ' ॥ ੧੦੪ ॥

'ਦੁੱਖੀ, ਤੰਗ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ਸੈਨ ਮੈਂ,

ਹੈਜਾ ਪਰਯੋ ਅਪਾਰ।

ਢਿਗ ਕਰਨਾਲ ਯਾਂ ਤੈ ਥਿਰਯੋ,

ਹੈ ਕਰਿ ਅਧਿਕ ਲਚਾਰ' ॥ ੧੦੫ ॥

'ਬੇਵੱਸ।

ਤੋਂ ਭੀ ਤਿਸ ਕੀ ਧਾਂਕ ਤੈ'

'ਦਬਦਬੇ ਜਾਂਰੋਹਬ ਦਾਬ ਤੋਂ।

ਗਏ ਮੁਹੱਟੇ ਦੌਰ।

ਨਜੀਬ ਖਾਨ ਬਾਜੀਰ ਤੈ,

ਲੈ ਨਜਰਾਨਾ ਗੌਰ' ॥ ੧੦੬ ॥

'ਬਹੁਤੀ ਭੇਟਾ।

ਕਾਬਲ ਕੀ ਦਿਸ ਮੁਤ ਗਯੋ,

ਸ਼ੀਘਰ ਇਮ ਪਤਸ਼ਾਹਿ।

ਮਾਰਿ ਲੂਟਿ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਭੀ,

ਦੀਨੋ ਅਟਕ ਟਪਾਹਿ ॥ ੧੦੭ ॥

ਤਬਿ ਭੀ ਮਿਲ ਕੈ ਪੰਥ ਸੈਂ,

ਆਗੇ ਹੈ ਸਿੰਘ ਦਯਾਲ।

ਨਾਮ ਸਫਲ ਸ਼ਾਹੀਦ ਕਿਯ,

ਸੱਤੂ ਹਤੇ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੦੮ ॥

ਸਜਾਲ-ਕੋਟ ਮੈਂ ਥਿਰੇ ਪੁਨ,

ਰਾਮ ਲਖਨ ਸਮ ਬੀਰ।

‘ਰਾਮ ਤੇ ਲਛਮਣ ਵਾਂਗ ਸੂਰਮੇ।

ਕੀਨ ਰਾਜ ਸਮ ਜਨਕ ਕੇ,

ਧਰਮ ਸੁਜਸ ਯੁਤ ਧੀਰ ॥ ੧੦੯ ॥

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹੀਦ ਜਬਿ,

ਜੂਝਾ ਸਾਂਹਚੀ ਸੰਗ।

‘ਲੜ ਕੇ।

ਬਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਮਹੀਦਾ ਅਤਿ,

‘ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ।

ਤਹਿੰ ਠਾਂ ਇਕ ਪਰਸੰਗ ॥ ੧੧੦ ॥

ਇਨੈ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕਾ ਅਹੇ,

ਲਿਖਯੋ ਤਹਾਂ ਤਬਿ ਸੋਇ।

‘ਤਦੋਂ (ਤਹਾਂ) ਉਥੇ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਦੇਖੋ ਬਿਸ਼ਾਮ
ਨੰ: ੫੨ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੧ ਤੋਂ ੧੭੭ ਤੱਕ।

ਗੁੰਥ ਬਢਨ ਡਰ ਮਾਨ ਕੈ,

ਲਿਖਯੋ ਨ ਠੌਰੈਂ ਦੋਇ ॥ ੧੧੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਾਖੀ ਇਨ ਕੀ ਅੰਤਿਮ ਔਰੈਂ।

ਲਿਖੋਂ ਸਿਦਕ ਦਾਯਕ ਅਤਿ ਗੌਰੈਂ।

ਸੁਨੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਮਨ ਦੈ ਹੈ।

ਜੋ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਬਢੈ ਹੈ ॥ ੧੧੨ ॥

ਕਾਯਰ ਭਟ ਸਾਕਤ ਸਿਖ ਹੂ ਹੈ।

‘ਡਰਪੋਕ ਤੋਂ ਸੂਰਮਾ ਤੇ ਸਾਕਤ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਸੁਕਰਮ ਵੀਚਰਤਿ ਥੈਰੈ।

‘ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਾਮ ਸਿਦਕਵਾਨੋਂ ਕੇ ਹੋਰੋ।

ਕੈਸਿ ਕੈਸਿ ਦਿਢ ਕਰੇ ਭਲੋਰੋ ॥ ੧੧੩ ॥

‘ਕਿਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕੇ ਹੋ ਕੇ ਚੰਗੇ (ਕੰਮ) ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਅਹੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਮਤਿ ਧੀਰੈਂ।

ਤੁਮ ਭੀ ਥੇ ਜੋ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੈਂ।

‘ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਜੋ (ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ) ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਸਉ।

ਜਗਤ ਸਬੰਧਿ ਕੂਰ ਦਿਨ ਚਾਰੈਂ।

ਲੈਨੋ ਚਹੀਏ ਸੁਜਸ ਉਦਾਰੈਂ ॥ ੧੧੪ ॥

ਨਿੰਦਯਾ ਚੁਗਲੀ ਚੋਰੀ ਯਾਰੀ।

ਮਤਸਰ¹ ਹੰਕ੍ਰਿਤ² ਮੰਦ ਅਚਾਰੀ³।

‘ਈਰਖਾ। ²ਹੰਕਾਰ। ³ਭੈੜੇ ਕਰਮ।

ਤਜਾਗੋ ਇਨ ਕੋ ਸਰਪ ਸਮਾਨੋ।

‘ਸੱਪ ਵਾਂਗ (ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ) ਜਾਣ ਕੇ।

ਬਿਸ਼ੇ ਬਾਸ਼ਨਾ ਬਿਸ ਸਮਾ ਮਾਨੋ ॥ ੧੧੫ ॥

‘ਵਿਹੁ ਵਾਂਗ।

ਅਤੀ ਦੁਖਦ ਇਹੁ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕੈਂ।

ਤਜਿ ਇਨ ਕੇ ਭਜਿ ਪ੍ਰਭੈਂ ਬਿਸੋਕੈਂ।

'ਸ਼ੋਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ। (ਅ) ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸ਼ੋਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਵੋਗੇ।

ਧੀਰਜ ਧਰਮ ਦਯਾ ਉਪਕਾਰੈਂ।

ਗਹੇ ਨਿੰਮ੍ਰਿਤਾ ਤਜਿ ਹੰਕਾਰੈਂ ॥ ੧੧੬ ॥

ਉੱਦਮ ਕਰਨੋ ਚਹੀਏ ਪੁਸ਼ਟੈਂ।

'ਤਕੜਾ, ਬਹੁਤਾ।

ਰਹਿਨੋ ਜਥਾ ਲਾਭ ਸੰਤੁਸਟੈਂ।

'ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ (ਲਾਭ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਨਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਰਿ ਬਯਾਪਾਰ ਨੌਕਰੀ ਖੇਤੀ।

ਧਰਮ ਕ੍ਰਿਤ ਇਤਯਾਦਿਕ ਜੇਤੀ ॥ ੧੧੭ ॥

ਕਰਿ ਕੈ ਲਾਭ ਹੋਇ ਜੋ ਤਾਂ ਤੈ।

ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਸਹਿਤ ਸਭ ਭਾਂਤੈ।

ਨਿਜ ਸਬੰਧੀਅਨ ਕੌ ਸਮੁਦਾਈ।

ਪਾਲੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਖਾਈ' ॥ ੧੧੮ ॥

'ਜਾਣ ਕੇ।

ਮੋਹ ਅਗਯਾਨ ਅਧਿਕ ਦੁਖਦਾ ਹੈ।

'ਦੁੱਖਦਾਈ ਹੈ।

ਜਾਨਿ ਤਜੋ ਛਲ ਕਪਟ ਸੁਭਾ ਹੈ।

ਜਥਾ ਜੋਗ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੇਵਾ।

ਕੀਜੈ ਲੀਜੈ ਜਸ ਪੁੰਨੇਵਾ' ॥ ੧੧੯ ॥

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੰਨ ਕਰ ਕੇ ਜਸ ਲਉ।

ਸਤ-ਸੰਗ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਗਯਾਨੈਂ।

ਉਪਜਾਵੇ, ਜੋ ਸੁਖਦ ਮਹਾਨੈਂ।

ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਗੁਰੂ-ਮੰਤਰ ਜਪੀਐ।

ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਅਪੀਐ' ॥ ੧੨੦ ॥

'ਛਕੀਏ।

ਅਭਯਾਗਤ' ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਗਰੀਬੈਂ।

'ਸੁੱਤੇ ਸਿੱਧ ਘਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ।

ਪਾਲਨ ਸਮ ਨ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਅਜੀਬੈਂ।

'ਅਸਚਰਜ ਪੁੰਨ।

ਧਰਮਸਾਲ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰ ਅਮੰਦੈਂ।

'ਉੱਜਲ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਮਿਲਤ ਟਹਿਲ ਤੈ ਮਹਿਲ ਬੁਲੰਦੈਂ' ॥ ੧੨੧ ॥

'ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ।

ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ' ਨਰਨ ਭਲ ਸੇਵਾ।

'ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕਰਨੇ।

ਪ੍ਰਭ ਭਾਣਾ ਮਾਨਨ ਭਲ ਏਵਾ।

ਕਿੰਚਤ ਰੀਤਿ ਉਕਤਿ ਜੋ ਗਾਈ'।

'ਜੋ ਉਪਰ ਕਹੀ ਹੈ।

ਜੇ ਇਸ ਤੈ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲੈ ਨ ਭਾਈ ॥ ੧੨੨ ॥

ਤੌ ਜਾਮਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਤ ਹੈਂ।

ਸਹੀ ਕੀਨ ਹਮ ਯਹੀ ਮੰਤ ਹੈ।	'ਇਹੋ ਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ।
ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਕੇਰੋ।	
ਸੁਨੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਮੰਗ ਉਚੇਰੋ ॥ ੧੨੩ ॥	
ਜੋ ਜਨ ਸੁਨ ਮਨ ਧਾਰਨ ਕੈਹੈ।	
ਸਿੱਖੀ ਤਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਥੈਹੈ।	
ਜਨਮ ਮਰਨ ਭਵ ਬੰਧ' ਮਿਟੈ ਹੈਂ।	'ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨ।
ਸਭਿ ਸੁਖ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਭੁਗੈ ਹੈਂ ॥ ੧੨੪ ॥	
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਅਬਿ ਮਾਥ ਨਾਇ ਕੈ।	'ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ।
ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਥ ਗੁਰੁ ਨਾਥ ਧਜਾਇ ਕੈ।	
ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਕਰਿ ਬੰਦਨ।	
ਜਿਹ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਿਯ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ' ॥ ੧੨੫ ॥	'ਦੋਸ਼ ਕੱਟਣਾ ਕੀਤੇ।
ਕਹਹਿੰ ਗਾਥ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੇਰੀ।	
ਤਵਾਰੀਖ ਮੈਂ ਜੈਸੇ ਹੇਰੀ।	'ਜਿਵੇਂ ਹੋਰ ਤਵਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀ ਹੈ।
ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਚੌਬੀ ਮਾਂਹੀ।	
ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹਿ ਪੰਜਾਬੈਂ ਆਹੀ' ॥ ੧੨੬ ॥	'ਆਇਆ।
ਪਹੁੰਚਯੋ ਲੌਟ' ਕਾਬਲੈਂ ਜਬੈ।	'ਮੁੜ ਕੇ।
ਗਿਲਜੋ' ਮੌਤ ਨੈ ਤਾਂ ਕੋ ਤਬੈ।	'ਨਿਗਲ ਲਿਆ ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।
ਸੁਤ ਤਾਂ ਕਾ ਤਹਿਮੂਰ ਸ਼ਾਹਿ ਬਡ।	
ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਹੋਯੋ ਤਿਸ ਸਮ ਤਡ' ॥ ੧੨੭ ॥	'ਤੁਰੰਤ, ਛੇਤੀ।
ਇਤ ਦਿਸ ਸਿੰਘਨ ਮੁਲਕ ਪੰਜਾਬੈਂ।	
ਲਯੋ ਸੰਭਾਰ ਸਜੋਰ ਸ਼ਿਤਾਬੈਂ।	
ਹੁਤੋ ਕਾਬਲੀ-ਮਲ ਜੋ ਸੂਬਾ।	
ਬੀਚ ਲਹੌਰ ਤੰਗ ਕਿਯ ਖੂਬਾ' ॥ ੧੨੮ ॥	'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਤਿਨ ਤਬਿ ਸ਼ਹਿ ਤਹਿਮੂਰ ਬੁਲਾਯੋ।	
ਸੋ ਭੀ ਚਢਿ ਪੰਜਾਬ ਦਿਸ ਆਯੋ।	
ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਬੱਤੀ ਮਾਰੈਂ।	
ਅਟਕ ਝਟਕ ਜਬਿ ਲਖਯੋ ਵਾਰੈਂ' ॥ ੧੨੯ ॥	'ਜਦੋਂ (ਵਾਹੋਂ) ਉਹ ਛੇਤੀ ਅਟਕ ਲੰਘਿਆ।
ਬਰਥਲ' ਪਰਿਓ ਮੁਲਕ ਮਝਾਰੈਂ।	'ਹਲਚਲੀ।
ਪਰੀ ਭਾਜੜੈਂ ਫੇਰ ਅਪਾਰੈਂ।	
ਤਜੇ ਠਿਕਾਨੇ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰੈਂ।	

ਧਸੇ ਪਹਾੜਨ ਝਾੜਨ ਭਾਰੈਂ ॥ ੧੩੦ ॥

ਸਾਵਨ ਸਿੰਘ ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਮਾਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੰਗੀ।

'ਸੂਰਮੇਂ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦਰ।

ਜਿਹਲਮ ਤੀਰ ਲੜੇ ਕਿਛੁ ਸਾਦਿਰ' ॥ ੧੩੧ ॥

'ਜਿਹਲਮ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ (ਸਾਦਿਰ) ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ ਕੁਝ ਲੜੇ।

ਪੈ' ਦੁਰਾਨੀਓਂ ਕਾ ਪਿਖਿ ਜੋਰੈਂ।

'ਪੁਨਾ।

ਆਏ ਦੌਰਿ ਸੁਧਾਸਰ ਓਰੈਂ।

ਇਸ ਹੀ ਤੌਰ ਠੌਰ ਬਹੁ ਦੰਗੇ।

ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੌਰੇ ਸਿੰਘ ਨਿਸੰਗੇ ॥ ੧੩੨ ॥

ਤਬਿ ਤੋ ਥਾ ਲਹੌਰ ਮੈਂ ਸੂਬਾ।

ਮੱਲ-ਕਾਬਲੀ ਸ਼ਹਿ ਕਾ' ਖੂਬਾ।

'ਕਾਬਲ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ।

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚਾ।

ਬਿਥਰਜੋ ਦੇਸ ਮਾਹਿ ਦਲ ਮੂਚਾ' ॥ ੧੩੩ ॥

'ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ, ਵਿਸਤਾਰ ਵਾਲਾ।

ਜਥਾ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਜਹਾਂ ਸੁਨੈ ਹੈਂ।

ਗਿਲਜੇ ਧਾਇ ਪਹੁੰਚੈਂ ਤੈਰੈਂ।

ਲਰੈਂ ਸਿੰਘ ਕਿਤ ਕਾਨਨ' ਧਸ ਹੈਂ।

'ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ।

ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਜ੍ਹਾਨਨਿ ਜਾਨਨਿ ਕਸ ਹੈਂ' ॥ ੧੩੪ ॥

'ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਨੂੰ (ਕਸ ਹੈਂ) ਕਸ਼ਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜ਼ਾਲਮ ਗਿਲਜੇ ਮੂਢ ਫਸਾਦੀ।

ਕਰੈਂ ਹਿੰਦੂਅਨ ਬਡ ਬਰਬਾਦੀ।

ਕਹਿਰ ਕਰਾਲ ਕਾਲ ਉਨ ਮੇਲਾ'।

'ਉਹਨਾਂ ਨੇ (ਕਹਿਰ) ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਸਮਾਂ ਲੈ ਆਂਦਾ।

ਮਾਚੜੋ ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੁਹੇਲਾ' ॥ ੧੩੫ ॥

'ਦੁੱਖਦਾਈ।

ਦੌਰਾ:

ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ,

ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ-ਜੀਤ।

ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ ਮਾਂਹਾਂ-ਹਰੀ,

ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਆਭੀਤ' ॥ ੧੩੬ ॥

'ਨਿੱਡਰ।

ਚੌਪਈ:

ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ ਇਤਯਾਦਿ ਉਦਾਰੇ।

ਸਜਾਲ-ਕੋਟ ਬਿਰਰਹੇ ਅਪਾਰੇ।

ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿ ਇਮ ਪ੍ਰੀਹਾ।	'ਕਿਹਾ।
ਦੈਨਾ ਹੂੰ ਸਿਰ ਜਿਸ ਨੈ ਈਹਾਂ ॥ ੧੩੭ ॥	
ਸੇਊ ਰਹੈ ਔਰੈਂ ਭਗ ਜਾਈ।	
ਹਮ ਤੋ ਬਾਜੀ ਸਿਰ ਲੋ ਲਾਈ।	
ਸਿਦਕ ਧਰਮ ਨੈ ਸਾਨੀ। ਬਾਨੀ।	'ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ।
ਸੁਨ ਕੈ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ਿ ਭਏ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੩੮ ॥	
ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਹੀ ਥਿਰੇ ਅਪਾਰੈਂ।	
ਕਸਮੈਂ ਕੀਨੀ ਚਲਿ ਗੁਰਦੁਾਰੈਂ।	
ਬਲਕੈ। ਇਹੁ ਸੁਨ ਕੈ ਸਿੰਘ ਔਰੈਂ।	'ਸਗੋਂ।
ਸਾਦਕ ਸ਼ਾਯਕ ਆਏ ਗੋਰੈਂ। ॥ ੧੩੯ ॥	'ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ ਤੇ (ਜੰਗ ਦੇ) ਸੌਕ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਆ ਗਏ।
ਚਾਰ ਹਜਾਰਕ ਜੁਰਜੋ ਬਹਾਦਰ।	
ਲਰਨ ਮਰਨ ਜੋ ਚੈਹੈਂ ਸਾਦਿਰ।	'ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ।
ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ।	
ਖਾਨ ਪਾਨ ਦੈਹੈਂ ਸਭਿ ਤਾਂਈਂ ॥ ੧੪੦ ॥	
ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਯੁਤ ਲੰਗਰ ਬਰਤੈ।	
ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਕੀ ਦੇਗ ਦੁ-ਵਕਤੈਂ।	
ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਿਕਲ ਕਰੈ ਹੈਂ।	
ਨਿਸ ਦਿਨ ਮਾਖੇ। ਅਰਿ ਪਰਰੈਹੈਂ ॥ ੧੪੧ ॥	'ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ।
ਲਗੇ ਦਿਵਾਨ ਰੋਜ ਗੁਰਦੁਾਰੈ।	
ਥਿਰੈਂ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਸਿੰਘ ਸਾਰੈਂ।	
ਢਾਢੀ ਪਢੈਂ ਸੂਰਮਿਨ। ਵਾਰੈਂ।	'ਜੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ।
ਜੋ ਸੁਨਿ ਚਢੈ ਬੀਰ ਰਸ ਭਾਰੈਂ ॥ ੧੪੨ ॥	
ਕੂਰ ਸੂਰ ਹੂੰ ਸੂਰ ਬੀਰ ਹੂੰ।	'ਕਾਇਰ ਸੂਰਮੇਂ ਤੇ ਸੂਰਮੇਂ ਬਹਾਦਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਮਹਾਂਬੀਰ ਹੂੰ ਅਤੀ ਧੀਰ ਹੂੰ।	
ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਨਿਤ ਸੁਨ ਹੀਂ।	
ਮਰਨ ਮਾਰਨੋ ਹੀ ਦਿਢ ਗੁਨ ਹੀਂ। ॥ ੧੪੩ ॥	'ਮਰਨਾ ਮਾਰਨਾ ਹੀ ਪੱਕਾ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ।
ਉਭੈ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰੈਂ।	
ਯੁਤ, ਬੈਠੈਂ ਨਿਤ ਸਭਾ ਮਝਾਰੈਂ।	
ਦਿਪਤ ਨੂਰ ਮੁਖ ਤੇਜ ਸਰੋਹੈਂ।	'ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਮੁੱਖ 'ਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਤੇ ਨੂਰ ਚਮਕਦਾ ਹੈ।
ਜਨੁ ਨਰ-ਸਿੰਘ ਧਾਰੇ ਤਨ ਦੋ ਹੈਂ ॥ ੧੪੪ ॥	

ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਬਿਕਟੈ¹ ਚਢੇ ਮੁਛਹਿਰੇ।
 ਫੇਰਤ ਕਰ ਮੁਛ ਪਰ, ਰਿਸ ਗਹਿਰੇ।
 ਦ੍ਰਿਗ ਰਤਨਾਰੈਂ ਤ੍ਰਿਛੇ ਕਟਾਰੇ।
 ਮਨੋ ਸਾਨ ਰਸ-ਰੁੱਦਰ ਚਾਰੇ¹ ॥ ੧੪੫ ॥
 ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਕੇ ਆਵਨ ਕੀ ਬਾਤੈਂ।
 ਕਰੈਂ, ਚਿਤੈਂ ਜਨੁ ਕੈਹਰ ਘਾਤੈਂ।
 ਲਰਨ ਮਰਨ ਕੇ ਇਤਿਕ ਉਮਾਰੈਂ।
 ਜਨਕ ਬਨਕ ਹਿਤ ਬਯਾਹਿ ਉਛਾਰੈਂ¹ ॥ ੧੪੬ ॥

ਬੀਰਾਸਨ ਥਿਰਿ, ਸਰ ਕਰ ਫੇਰੈਂ।
 ਸ਼ਸਤ੍ਰੁਨ ਸੁਭਟਨ ਕਾ ਜਸ ਟੇਰੈਂ।
 ਕੰਧਿ¹ ਧਨਖ ਕਟਿ² ਭੱਥੇ ਪੇਟੀ।
 ਬਾਘ-ਬਚੇ¹ ਪਸਤੌਲ ਅਖੇਟੀ² ॥ ੧੪੭ ॥

ਜੰਭੀਏ-ਪੇਸ਼-ਕਬਜ਼¹ ਤਾਮੰਚੇ²।
 ਦਸ ਦਸ ਇਕ ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਚੇ¹।
 ਸਿੰਗੜੇ¹ ਭਰੇ ਬਰੂਦਨ ਕੇਰੇ।
 ਅਲਪਟੀਆਂ¹ ਸਾਮਾਨ ਬਧੇਰੇ ॥ ੧੪੮ ॥

ਗਰ ਤੇਗੇ ਕਰ ਸੈਫੈਂ ਸਾਂਗੈਂ।
 ਭਰਮਾਰੈਂ ਢਾਲੇ ਚੱਕ੍ਰਾਂਗੈਂ।
 ਸਿੰਘ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਸਭਿ ਸੋਹੈਂ।
 ਅਸੁਰਨ ਪਰ ਸੁਰ ਜੁਰੇ ਸਰੋਹੈਂ¹ ॥ ੧੪੯ ॥

ਸੱਤ੍ਰੁਨ ਤਈਂ ਉਡੀਕਤ ਮੂਚੈਂ।
 ਲੈਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਦ ਚਹਿੰ ਉਚੈਂ।
 ਠੌਰੈਂ ਅਨਿਕ ਸਿੰਘਨਿ ਜਬਿ ਔਰੈਂ।
 ਸੁਨਯੋ¹ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਲਰ ਹੈ ਗੌਰੈਂ ॥ ੧੫੦ ॥

'ਟੇਢੇ ਭ੍ਰਵੱਟੇ।
 'ਤਕੜੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦੇ ਹਨ।
 'ਨੇਤ੍ਰ ਲਾਲ ਤੇ ਕਟਾਰਾਂ ਵਰਗੇ ਤਿੱਖੇ ਹਨ।
 'ਜਾਣੋਰੋਦ੍ਰਸ-ਰੂਪ ਸਾਣ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ।
 'ਜਾਣੇ ਸ਼ੇਰ (ਘਾਤੈਂ) ਦਾਅ (ਚਿਤੈਂ) ਤਕਦੇ ਹਨ।
 '(ਜਨਕ) ਜਾਣੇ (ਬਨਕ) ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਆਹ ਵਾਸਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
 'ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਫੇਰਦੇ ਹਨ।
 'ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 'ਮੋਢੇ ਤੇ। ^੧ਲੱਕ ਵਿੱਚ।
 'ਪੇਸ਼-ਕਬਜ਼ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੀ ਮੁੱਠ ਉੱਪਰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ^੨(ਦੁਸ਼ਮਣ ਰੂਪ ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਹਨ।
 'ਜਾੜ੍ਹ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਪੇਸ਼-ਕਬਜ਼। ^੨ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਸਤੌਲ।
 'ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ।
 'ਛੱਤ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਮੋਟੇ ਤੇ ਮਧਰੇ ਸਿੰਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਯੋਧੇ ਬਰੂਦ ਪਾ ਕੇ ਪੇਟੀਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਨ।
 'ਉਹ ਥੈਲੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਪਾਹੀ ਬਰੂਦ ਗੋਲੀ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਪਾ ਕੇ ਪੇਟ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।
 'ਗਲੂ 'ਚ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਬਰਛੀਆਂ।
 'ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਚੱਕ੍ਰਾਂ ਤੇ ਢਾਲਾਂ ਨੂੰ ਘੁਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।
 'ਜਿਵੇਂ ਦੈਂਤਾਂ ਉੱਪਰ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਦੇਵਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
 'ਬਹੁਤਾ।
 'ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ।

ਭਰਜੋ ਜਹਾਜ਼! ਕਰਜੋ ਚਹਿ ਪਾਰੈਂ।

'ਆਪਣੇ ਦਲ ਰੂਪ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ।

ਭਵੈਂ ਸ਼ਹੀਦ ਲਵੈਂ ਜਸ ਭਾਰੈਂ।

ਹਮ ਭੀ ਚਲਿ ਤਿਸਿ ਚਢੈਂ ਜਹਾਜੈਂ।

ਭਵੈਂ ਪਾਰ ਭਵ ਸਾਗਰ ਆਜੈਂ ॥ ੧੫੧ ॥

ਮਰੈਂ ਭਿਸਤ ਲੈਂਹ ਜੀਐਂ ਤੁਰਾਜੈਂ।

ਸਵਰੇ ਦੁਹੂੰ ਤੌਰ! ਹਮ ਕਾਜੈਂ।

'ਦੇਹਾਂ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ।

ਇਮ ਠਟ! ਸਾਦਿਕ ਸੁਭਟ ਉਦਾਰੈਂ।

'ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ ਕੇ।

ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਅਏ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੧੫੨ ॥

ਉਤੈ ਦੁਰਾਨੀ ਜੁਲਮ ਗੁਜਾਰਤ।

ਹਿੰਦੁਨ ਕੇ ਬਹੁ ਪਿੰਡ ਉਜਾਰਤ।

ਬੇਟੀ ਬਹੁ ਬਿੱਤ! ਢਿਗ ਕਾਹੂੰ।

'ਧਨ।

ਤਜੇ ਅਛੂਤ ਨ ਉਤਨ ਵਾਹੂੰ! ॥ ੧੫੩ ॥

'ਉਨ੍ਹਾਂ (ਉਤਨ) ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ ਛੋਹਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇ।

ਮੁਲਕ ਵਿਰਾਨ ਹਿਰਾਨ ਕਰਜੋ ਹੈ।

ਜਨੁ ਬਨ ਕੇ ਦਵ ਲਾਗ ਰਹਜੋ ਹੈ।

'ਜਾਣੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਡਉਂ ਅਗਨੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਕਰੀ ਗਊ ਅਪਾਰੈਂ ਮਾਰਤ।

ਲੂਟ ਕੂਟਿ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇ ਜਾਰਤ! ॥ ੧੫੪ ॥

'ਸਾੜਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰਤ ਇਤੈ ਉਤ ਦੇਸ ਮਝਾਰੈਂ।

ਹਾਹਾਕਾਰ ਰਹਜੋ ਮਚ ਭਾਰੈਂ।

ਸਰ ਬੁਲੰਦ-ਖਾਂ ਬੀਸ ਹਜਾਰੀ।

ਆਇ ਵਜੀਰਾਬਾਦ ਲੁਠਾਰੀ! ॥ ੧੫੫ ॥

'ਲੁੱਟਦਾ ਹੋਇਆ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸਜਾਲ-ਕੋਟ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਬਹੁ,

ਜੁਰੇ ਥਿਰੇ ਹਿਤ ਜੰਗ।

ਇਹੁ ਸੁਨ ਅਯੋ ਸਕੋਪ ਚਢਿ,

ਇਤੈ ਸੈਨ ਲੈ ਚੰਗ ॥ ੧੫੬ ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

ਸੁਨੰਤ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਜੂ,

ਬਟੋਰਿ! ਪੰਥ ਕੇ ਤਈਂ।

'ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ।

ਤਿਆਰ ਹੋਇ ਜੰਗ ਕੇ,

ਬਜਾਇ ਦੁੰਦਭੀ! ਦਈਂ।

'ਧੌਂਸਾ।

ਸੁੱਖੇ ਅਫੀਮ ਖਾਇ ਕੈ,
ਮਿਦਾਨ ਜਾਇ ਨ੍ਰਾਇ ਕੈ।
ਤਿਹਾਵਲੈਂ ਕਰਾਇ ਬਾਂਟਿ।
ਸੋ ਛਕਯੋ ਛਕਾਇ ਕੈ ॥ ੧੫੭ ॥

'ਜੰਗਲ ਮੈਦਾਨ ਜਾ ਕੇ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ।
'ਵੰਡ ਕੇ।

ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਥਾਇ ਕੈ,
ਗੁਰੂਦੁਵਾਰ ਜਾਇ ਕੈ,
ਝੁਕਾਇ ਮਾਥ ਨਾਥ ਕੋ,
ਸੁ ਭੇਟ ਹੂੰ ਚਢਾਇ ਕੈ।
ਅਰਦਾਸ ਹੂੰ ਕਰਾਇ ਕੈ,
ਬੰਧਾਇ ਹਾਥ ਕੰਗਨਾ।
ਲਰੈਂ ਸਮੱਛ ਅੱਛ ਹੂੰ,
ਗੁਰੂ ਤੈ ਕੀਨ ਮੰਗਨਾ ॥ ੧੫੮ ॥

'ਸਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ।
'ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ।

ਉਭੈ ਭਰਾਤ ਬ੍ਰਾਤ ਲੈ,
ਸਿੰਘਾਨ ਕੀ ਅਪਾਰ ਹੈਂ।
ਚਢੇ ਸੁ ਲੈਨ ਮੋਛ ਤੀਯਾ,
ਬਜਾਹਿਨੇ ਉਦਾਰ ਹੈਂ।
ਬਰਾਤ ਜੈਸ ਦੂਲਹੋ,
ਚਢੰਤ ਗੀਤ ਗਾਇ ਹੈਂ।
ਦੀ ਮਦੀਨ ਜੋਬਨੈ
ਪ੍ਰਮੋਦ ਹੂੰ ਬਢਾਇ ਹੈਂ ॥ ੧੫੯ ॥

'ਸ਼ਹੀਦੀ ਗਾਨਾ।
'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸਮੱਛ) ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜੀਏ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਸ਼ਬਦ,
ਸਿੰਘ ਤੈਸ ਗਾਵਤੇ।
ਚਲੇ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਪੈ,
ਸੁ ਚੌਰ ਹੂੰ ਢੁਰਾਵਤੇ।
ਚਲਯੋ ਹਜਾਰ ਚਾਰ ਕੈ,
ਗਰੱਟ ਸਿੰਘ ਠੱਟ ਹੈਂ।
ਕੁਦਾਇ ਅੱਸੂ ਨੱਸ ਨੱਸ,
ਹੱਸ ਹੱਸ ਅੱਟਾ ਹੈਂ ॥ ੧੬੦ ॥
ਕਹੈਂ ਕਿ ਆਜ ਸਾਜਾ ਜੰਗ,

'ਮੁਕਤੀ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ।

'ਜਿਵੇਂ ਜੁਆਨੀ ਵਿੱਚ (ਮਦੀ) ਮਸਤ (ਮਦੀਨ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ
ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਸਿੰਘ (ਗਰੱਟ) ਜੱਥਾ (ਠੱਟ ਹੈਂ) ਬਣਾ ਕੇ।

'ਬਹੁਤਾ।

'ਸਜਾ ਕੇ, ਕਰਕੇ।

ਮੋਛ ਰਾਜਿ ਦੋਇ ਮੈਂ।

ਲਹੈਂਹ ਏਕ ਤੇ ਨਿਸੰਗ,

ਕੀਰਤੀ ਸੁ ਗੋਇ ਮੈਂ।

ਝਕਾ ਸੁ ਝੱਕ ਸਾਯੂਧੈਂ,

ਲਸੰਤ ਮੇਘ ਬੀਜ ਜਜੋਂ।

ਬਜੰਤ ਦੀਹ ਦੁੰਦਭੀ,

ਬਜਤ ਸਿੰਘ ਖੀਝ ਤਜੋਂ ॥ ੧੬੧ ॥

ਨਦੀ ਸਿਆਲ-ਕੋਟ ਤੈ

ਜਨੂਬ ਓਰ ਜੋ ਬਹੇ।

ਗਰਾਮ ਤੀਨ ਕੋਸ ਪੈ,

ਤਟੈ ਜੁ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਅਹੇ।

ਤਹਾਂ ਪਠਾਨ ਭੀ ਅਏ,

ਵਜੀਰਬਾਦ ਤੈ ਚਲੇ।

ਨਿਹਾਰ ਕੈ ਸਿੰਘਾਨ ਕੇ,

ਭਏ ਤਹਾਂਹਿ ਸੋ ਖਲੇ ॥ ੧੬੨ ॥

ਅਤਾ-ਮੁਹੰਮਦੰ ਹੁਤੋ,

ਹਜਾਰ ਪਾਂਚ ਕੋ ਧਨੀ।

ਲਰਜੋ ਸਜੋਰ ਆਇ ਸੋ,

ਬਟੋਰਿ ਹੋਰ ਸ੍ਰੀ ਅਨੀ।

ਚਲੀ ਬੰਦੂਕ ਜੋ ਘਨੀ,

ਪਰਜੋ ਅਪਾਰ ਸੋਰ ਹੈ।

ਹੁਤੇ ਜੁ ਦੂਰ ਹੂੰ ਕਿਤੇ,

ਅਏ ਦੁਰਾਨਿ ਹੋਰ ਹੈ ॥ ੧੬੩ ॥

ਸਰੰ ਬੁਲੰਦ ਖਾਂ ਅਯੋ,

ਅਪਾਰ ਸੈਨ ਲੈ ਤਬੈ।

ਜੁਟੇ ਸੁਭੱਟ ਝੱਟ-ਪੱਟ,

ਅੱਟ ਨਾਦ ਕੈ ਸਭੈ।

ਮੁਕਤੀ ਤੇਰਾਜ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ।

ਇਕ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਕਾ ਤੋਂ ਲੈ ਹੀ ਜਾਵਾਂਗੇ (ਤੇ ਨਾਲੇ ਸੰਸਾਰ)
ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਚੰਗਾ ਜਸ (ਗੋਇ) ਕਹਿਣਗੇ।

(ਝਕਾ ਸੁ ਝੱਕ) ਚਮਕੀਲੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਸਹਿਤ (ਲਸੰਤ) ਚਮਕਦੇ
ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ (ਚਮਕਦੀ) ਹੈ।

(ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ) ਵੱਡੇ ਧੌਸੇ ਵਜਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਸਿੰਘ
ਖਿੱਝ ਖਿੱਝ ਕੇ ਹੋਰ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਦੱਖਣ ਦੀ ਤਰਫ ਜੋ ਵਗਦੀ ਹੈ।

ਕਿਨਾਰੇ।

ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ।

ਮਾਲਕ।

ਆਪਣੀ ਫੌਜ।

ਸਾਰੇ (ਸੁਭੱਟ) ਸੂਰਮੇ (ਅੱਟ ਨਾਦ ਕੈ) ਬਹੁਤਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ
(ਝੱਟ-ਪੱਟ) ਛੇਤੀ (ਜੁਟੇ) ਟੱਕਰ ਪਏ।

ਚਲੰਤ ਤੀਰ ਤੁੱਪਕੈਂ,
ਸਮਾਨ ਮੇਂਹ ਸਾਵਨੈ।
ਚਹੰਤ ਏਕ ਏਕ ਕੇ,
ਪਿਛਾਂਹਿ ਸੇ ਧਕਾਵਨੈ ॥ ੧੬੪ ॥

ਧਰੰਮ ਜੁੱਧ ਜਾਨ ਕੈ,
ਅਗਾਂਹਿ ਬੀਰ ਬੱਢ ਕੈ।
ਪਰਾ-ਕਰੰਮ ਹੂੰ। ਕਰੈਂ,
ਲਰੈਂ ਚਰੰਨ ਗੱਡ ਕੈ।
ਅਨੇਕ ਢੋਲ ਦੁੰਦਭੀ,
ਸੁਨਾਇ। ਸੰਖ ਭੈਰਕਾ²।

ਬਜੰਤ ਬਾਦ ਚਾਉ-ਦਾ,
ਜੁਝਾਉ ਭਾਉ ਪੈਰਕਾ। ॥ ੧੬੫ ॥

ਸੁਨੰਤ ਜਾਂਹਿ ਕਾਇਰੈਂ,
ਭਵੰਤ ਸੂਰਬੀਰ ਹੈਂ।
ਭੁਲੰਤ ਦੇਹ ਗੇਹ ਕੇ।
ਥਵੰਤ। ਮੱਤ ਧੀਰ ਹੈਂ।
ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਛੇਰਿ ਅੱਸ੍ਰੂ,
ਅੱਗਰੈਂ ਰਹਾਵਹੀ।
ਭਵੱਕ ਧੱਕ ਸ਼ੇਰ ਜਜੋਂ,
ਬਿਸ਼ੱਕ ਸੱਤ੍ਰੂ ਘਾਵਹੀ। ॥ ੧੬੬ ॥

ਪਰੰਤ ਜੱਤ੍ਰ ਧਾਇ,
ਤੱਤ੍ਰ ਹਾਲਚਾਲ ਮੇਲ ਹੈ।
ਝੱਪਟ ਕੈ ਲੱਪਟ ਸੋਂ,
ਦੱਪਟ ਕੱਟਿ ਠੇਲ ਹੈ।

ਬੁੰਦਾਲੀਆ। ਦਿਵਾਨ ਸਿੰਘ,
ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ। ਹੈ।
ਪਰੰਤ ਜੌਨ ਕੌਨ ਕੇ,

।ਵੱਧ ਕੇ।

।ਬਲ, ਉੱਦਮ।

।ਸਰਨਾਈਆਂ, ਨਫੀਰੀਆਂ, ਤੂਤੀਆਂ। ਼ੇਰੀਆਂ। (ਭੇਰੀ-
ਨਫੀਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਗਾਰਾ।)

।ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ ਵੱਜਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਜੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ
ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

।ਘਰ ਨੂੰ।

।ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

।ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ (ਭਵੱਕ) ਭਬਕ ਮਾਰ ਕੇ (ਗੱਜ ਕੇ) ਤੇ ਧੱਕ ਕੇ
ਬਿਨਾਂ ਸੱਕ ਤੋਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

।ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਦੌੜ ਕੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਹਲਚਲੀ ਪਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

।(ਝੱਪਟ ਕੈ) ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ (ਲੱਪਟ ਸੋਂ) ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਉੱਛਲ
ਕੇ, (ਦੱਪਟ) ਦੌੜ ਕੇ ਕੱਟ ਕੇ (ਠੇਲ) ਰੇੜ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

।ਬੁੰਦੇਲ ਗੋਤ ਦਾ।

।ਗੋਤ।

ਮਚੈਹ ਤੌੜ ਘਾਨ ਹੈਂ॥ ੧੬੭ ॥

ਬਲੀ ਸੁਲਤਾਨ ਵਿੰਡੀਆ,
ਝੰਡਾ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਮਾਹਿਲੈਂ॥

ਤਵੀ ਕਿਨਾਰ ਲੌ, ਹੁਤੀ
ਜਗੀਰ ਤਾਂਹਿ ਸਾਹਿਲੈਂ॥

ਪਰੰਤ ਜੋਰ ਜਾਹਿੰ ਓਰ,
ਹੋਇ ਅੱਗੁ ਸੋ ਅਰੈ॥

ਲੁਠਾਇ ਦੇਤ ਔਨਿ, ਪੌਨਿ
ਜੈਸ ਕੱਦਲੀ ਤਰੈਂ॥ ੧੬੮ ॥

ਕਿਤੈ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਨਾਹਰੈਂ,
ਬਰਜਾਮ ਸਿੰਘ ਗਜਾਨਾ ਹੈ॥
ਹਰੰਤ ਦੌਰਿ ਦੁੱਜਨੈਂ,
ਫਿਰੰਤ ਲੇਤ ਜਾਨ ਹੈਂ॥

ਕਿਤੈ ਸੁ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ,
ਜਜੂਣ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਜੀਤ ਹੈਂ॥
ਫਿਰੰਤ ਸੱਤ੍ਰੁ ਘਾਵਤੇ॥
ਚਹੰਤ ਪੰਥ ਜੀਤ ਹੈਂ॥ ੧੬੯ ॥

ਬਰੂਦ ਏਕ ਲੱਪ ਕੈਂ,
ਸੁ ਠੋਕ ਦੋਇ ਗੁੱਲਕੈਂ॥
ਫਿਰਾਇ ਝੱਟ ਡੰਭਗੀਂ,
ਗਿਰਾਇ ਹੈਂ ਉਥਲ ਕੈਂ॥

ਕੜਕ ਕੈ ਤੜਤ ਸੀ
ਤੜਕ ਮਾਰ ਕੈ ਸੁਟੈਂ॥

ਦੜਕ ਭੂਮਿ ਡਿੱਗ ਹੈਂ,
ਮਸ਼ਕ ਰੰਗ ਸੀ ਫੁਟੈਂ॥ ੧੭੦ ॥

ਸ਼ਹੀਦ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਜੂ,

१ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ (ਤੌੜ) ਛੇਤੀ ਹੀ (ਘਾਣ) ਗਾੜਾ
ਚਿੱਕੜ (ਮਚੈਹ) ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

१ਮਾਹਲ ਗੋਤ ਦਾ।

१ਤਵੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੱਕ।

१ਸੁਖਦਾਈ, ਨਛੇ ਵਾਲੀ।

१(ਔਨਿ) ਧਰਤੀ ਤੇ (ਐਉਂ) ਲਿਟਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਕੇਲੇ
ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਨੂੰ।

१ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ।

१ਦੌੜ ਕੇ (ਦੁੱਜਨੈ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਹਰੰਤ) ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਾਨਾਂ
ਲੈਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

१ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ।

१ਇਕ ਲੱਪ ਕੁ ਬਰੂਦ ਪਾ ਕੇ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਠੋਕ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

१(ਕਲਾ ਨੂੰ) ਮੋੜ ਕੇ ਝੱਟ ਹੀ ਅੱਗ ਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਚਲਾ
ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਉਲਟਾ ਕੇ ਡੇਗ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

१(ਤੜਤ) ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਕੜਕ ਕੇ (ਤੜਕ) ਛੇਤੀ ਮਾਰ ਕੇ
ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

१ਦੜਕ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਰੰਗ ਦੀਆਂ
ਮਸ਼ਕਾਂ ਵਰਗੀਆਂ (ਦੇਹਾਂ) ਫੁਟਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਥਾ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਸੂਰਮੇ।
ਮਲੇਛ ਭੇਛ ਬ੍ਰਿੰਦ ਕੇ,
ਮਿਲਾਤ ਜਾਤ ਧੂਰ ਮੇਂ।

‘ਤੁਰਕੀ (ਭੇਛ) ਬਿਲਾਸ ਵਾਲਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਧੂੜ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਮਾਨ ਪੌਨ ਪੂਤ ਅੰਗਦੈਂ,
ਸੁ ਅੰਗ ਦੈ ਲਰੈਂ।

‘ਪਉਣ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਨੂਮਾਨ ਤੇ ਅੰਗਦ ਵਾਂਗ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਅੰਗ ਦੈ) ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ।

ਬ੍ਰੁਸਾਇ ਬਾਨ ਮੇਂਹ ਸੋਂ,
ਤੂਕਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਹਰੈਂ ॥ ੧੨੧ ॥
ਕੁਵੰਡ ਚੰਡਿ ਖੈਂਚ ਕੈ,
ਪ੍ਰਦੰਡ ਤੀਰ ਤੀਛਨੈ।

‘(ਚੰਡ) ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਧਨੁਸ ਖਿੱਚ ਕੇ (ਪ੍ਰਚੰਡ) ਬਹੁਤ ਤੇਜ ਤੇ (ਤੀਛਨੈ) ਤਿੱਖੇ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ।

ਸਜੋਰ ਓਰ ਦੋਇ ਤੈ,
ਤਜੰਤ ਬੀਰ ਭੀਛਨੈ।
ਫਿਰੰਤ ਲੇਤ ਜਾਨ ਸੋ,
ਕਿਕਾਨ ਜ੍ਹਾਨ ਜਾਲ ਕੀ।

‘ਦੇਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਜੋਰ ਨਾਲ ਭਿਆਨਕ ਸੂਰਮੇਂ ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

‘ਉਹ (ਜਾਲ) ਬਹੁਤੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਕਿਧੋਂ ਸਪੱਛ ਨਾਗਰਨੀ,
ਬਿਲੱਛ ਸੈਨ ਕਾਲ ਕੀ ॥ ੧੨੨ ॥

‘ਜਾਂ ਇਹ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੀ ਸਪਣੀ ਹੈ (ਜਾਂ) ਕਾਲ ਦੀ (ਬਿਲੱਛ) ਵਿਲੱਖਣ ਫੌਜ ਹੈ।

ਸਰੋਹਿ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੈ,
ਉਠਾਇ ਸੈਫ ਸੈਹਥੀ।

‘ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਮਾਰ ਲੋ ਮਾਰ ਲੋ ਕਰ ਕੇ (ਸੈਫ) ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ (ਸੈਹਥੀ) ਬਰਛੀਆਂ ਚੁੱਕ ਕੇ।

ਕਢੰਤ ਪਾਰ ਤੀਨ ਚਾਰ
ਪਾਂਚ ਕੈ, ਹਥੈ ਹਥੀ।

‘ਹੱਥੋ-ਹੱਥੀ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਤਿੰਨਾਂ ਚਾਰਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੇ (ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੀ) ਪਾਰ ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਗਰੱਜ ਕੈ ਤਰੱਜ ਕੈ,
ਸੁ ਭੱਜ ਕੈ ਸਪੱਟ ਹੈ।

‘ਗੱਜ ਕੇ, ਤਾੜ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸਪੱਟ=ਸਰਪੱਟ) ਸਿਰ ਤੋੜ ਭੱਜ ਕੇ।

ਦਪੱਟ ਕੈ ਲਪੱਟ ਕੈ,
ਝਪੱਟ ਕੈ ਨ ਹੱਟ ਹੈਂ ॥ ੧੨੩ ॥

‘(ਦਪੱਟ ਕੈ) ਦੌੜ ਕੇ (ਲਪੱਟ ਕੈ) ਲਪਕ ਕੇ (ਉੱਛਲ ਕੇ) (ਝਪੱਟ ਕੈ) ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ (ਫੇਰ ਪਿੱਛੇ) ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ।

ਨ ਲੱਜ ਹੈਂ ਨ ਕੱਜ ਹੈਂ

ਮੁਖੈਂ, ਸੁ ਖੇਤ ਗੱਜ ਹੈਂ।

ਨ ਭੱਜ ਹੈਂ ਨ ਤੱਜ ਹੈਂ,
ਲਰੰਤ ਨਾਂਹਿ ਰੱਜ ਹੈਂ।
ਹਥਾ ਸੁ ਵੱਥ ਹੈ ਪਰੇ,
ਅਪਾਰ ਠੌਰ ਠੌਰ ਮੈਂ।
ਉਛਾਰ ਕੈ ਤ੍ਰਵਾਰ ਕੋ,
ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਮੈਂ ॥ ੧੨੪ ॥

ਗਿਰੰਤ ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੈ,
ਬਰੰਤ ਦੇਵ ਅੰਗਨਾ।
ਬਿਕੁੰਠ ਬਾਸ ਪਾਇ ਹੈਂ,
ਭਵੰਤ। ਫੇਰ ਤੰਗ ਨਾ।
ਦੁਲੱਭ ਜੋ ਜੋਗੀਸਰੈਂ
ਮੁਨੀਸਰੈਂ ਮੁਕਾਨ। ਹੈ।
ਲਹੰਤ ਸੋ ਪਲੱਕ ਮੈਂ,
ਖਲੱਕ ਬੇਦ ਭਾਨ ਹੈਂ ॥ ੧੨੫ ॥

ਜਬੈ ਸਿੰਘਾਨ ਜੋਰ ਦੇ,
ਸੁ ਘੋਰ ਜੰਗ ਠਾਨ ਕੈ।
ਛੁਡਾਇ ਲੀਨ ਮੋਰਚਾ,
ਤ੍ਰੁਕਾਨ ਤੈ ਪਲਾਨ ਕੈ।
ਹਟੀ ਸਿਪਾਹਿ। ਜੋ ਪਿਛਾਂਹਿ,
ਦੇਖਿ ਤਾਂਹਿ ਅਫਸਰੈਂ।
ਅਪਾਰ ਬੁੱਜ ਤੁੱਜ ਕੈ,
ਠਰਾਇ ਠੀਕ ਅਕਸਰੈਂ ॥ ੧੨੬ ॥

ਅਤਾ-ਮੁਹੰਮਦੈ ਤਬੈ,
ਤੁਰੰਗ ਛੇਰਿ ਆਪ। ਹੈ।
ਉਮੰਗ ਸੰਗ ਸੂਰਮੇ,
ਪਠਾਨ ਲੈ ਅਮਾਪ। ਹੈ।

¹(ਜੰਗ ਕਰਦੇ) ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਢੱਕਦੇ,
(ਖੇਤ) ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਜਦੇ ਹਨ।
¹ਨਾ ਭਜਦੇ ਹਨ, ਨਾ (ਜੰਗ ਦੀ ਥਾਂ ਹੀ) ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

¹ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਥਾਈਂ ਹੱਥੋ-ਹੱਥੀ ਹੋ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਉਛਾਲ ਕੇ ਜੋਰ ਨਾਲ (ਜੋਰ ਮੈਂ) ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ
ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

¹ਅਪੱਛਰਾਂ ਵਰਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਹੁੰਦੇ।

¹ਅਸਥਾਨ ਭਾਵ ਸੱਚਖੰਡ।

¹(ਖਲੱਕ) ਲੋਕ ਤੇ ਵੇਦ (ਭਾਨ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਸੂਰਮੇ ਉਹ
ਅਸਥਾਨ) ਪਲਕ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਭਜਾ ਕੇ।

¹ਫੌਜ।

¹ਬਹੁਤ ਵਰਜ ਕੇ (ਰੋਕ ਕੇ) ਤਾੜ ਕੇ (ਅਕਸਰੈਂ) ਬਹੁਤਿਆਂ
ਨੂੰ ਠਹਿਰਾ ਲਿਆ।

¹ਆਪ ਘੋੜਾ ਛੇੜ ਕੇ।

¹ਬਹੁਤੇ।

ਪਰਜੋ ਸੁ ਧਾਇ, ਹਾਲ-ਹੂਲ¹
 ਪਾਇ, ਆ ਸਿੰਘਾਨ ਪੈ।
 ਕਰਜੋ ਸੁ ਕੱਟ-ਬੱਢ,
 ਤੱਛ-ਮੁੱਛ ਅੱਛ ਘਾਨ ਪੈ¹ ॥ ੧੭੭ ॥

¹ਹਲਚਲੀ।

¹ਕਟਾ-ਵੱਢੀ ਕੀਤੀ (ਲੱਕੜ ਵਾਂਗ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ) ਤੱਛ ਤੇ ਮੋਢੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ, (ਅੱਛ) ਚੰਗੇ (ਘਾਨ) ਸੱਥਰ (ਢੇਰ) (ਪੈ) ਪਾ ਦਿੱਤੇ।

ਤਰੱਜ ਗੱਜ ਬੋਲਿਓ,
 ਨਥਾ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਹੈ ਕਹਾਂ।
 ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ
 ਆਦਿ, ਬੀਰ ਜੇ ਮਹਾਂ।
 ਲਚੰਤ ਕਜੋਂ ਨ ਸੰਗ ਮੋਹਿ,
 ਅੱਗੂ ਆ ਮਿਦਾਨ ਮੈਂ।
 ਤਜੈਹੁੰ ਸਿੰਘ ਕੌਮ ਕੋ ਨ,
 ਆਜ ਮੈਂ ਜਹਾਨ ਮੈਂ ॥ ੧੭੮ ॥

ਨਥਾ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਜੋ ਸੁਨੀ,
 ਧੁਨੀ ਪਠਾਨ ਏਸ ਕੀ¹।
 ਗਜੇਸ ਕੀ ਗਰੱਜ ਪੈ,
 ਦਸਾ ਜਜੋਂ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਕੀ¹।

¹ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤੀ ਦੀ (ਧੁਨੀ) ਅਵਾਜ਼।

¹ਵੱਡੇ ਹਾਥੀ ਦੀ ਗਰਜ ਸੁਣਨ (ਪੈ) ਪਿੱਛੋਂ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਰੀ ਬਰੂਦ ਆਗ ਜਜੋਂ,
 ਜਗਜੋ ਕਰੋਧ ਸਿੰਘ ਕੋ¹।

¹ਜਿਵੇਂ ਬਰੂਦ ਤੇ ਅੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਐਉਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਜਾਗਿਆ।

ਪਗਜੋ ਸੁਰੱਸ-ਰੁੱਦਰੈਂ
 ਭਗਜੋ ਬਢਾਇ ਡਿੰਘ ਕੋ¹ ॥ ੧੭੯ ॥

¹ਚੰਗੇਰੋਦਰਰਸ 'ਚਰੰਗਿਆ ਗਿਆ, ਸਿੰਘ ਕਦਮ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਦੌੜਿਆ।

ਕੁਦਾਇ ਅੱਸੂ ਝਟਪਟੈਂ,
 ਤੜੱਕ ਖਾਨ ਜਾ ਲਯੋ¹।
 ਗਰੱਜ ਮੇਘ ਚੇਤ ਜਜੋਂ,
 ਰਿਦਾ ਬਿਦੀਰਣੈ ਕਯੋ¹।
 ਕਹਜੋ ਕਿ ਖਾਂ ਸੰਭਾਰ ਬਾਰ
 ਲੇਹੁ, ਕੈ ਸੁਚੇਤ ਹੈ¹।

¹ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਘੋੜਾ ਦੌੜਾ ਕੇ (ਤੜੱਕ) ਫੌਰਨ ਖਾਨ ਜਾ ਲਿਆ।

¹ਹਿਰਦਾ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ।

¹ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਖਾਨ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ (ਮੇਰਾ) ਵਾਰ ਲੈ।

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੌਂਸ ਤੋਰ ਹੂੰ,
ਰਹੈਹ ਜੈਹ ਏਤ ਹੈ। ॥ ੧੮੦ ॥

‘ਨਹੀਂ ਤਾਂ (ਤੇਰੇ ਚਿੱਤ ਦੀ) (ਹੌਂਸ) ਇੱਛਾ (ਏਤ) ਇਸੇ
ਤਰ੍ਹਾਂਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਅਬੀ ਝਮੱਕ ਅੱਖ ਮੈਂ,
ਨਹੀਂ ਤੁ ਤੋਂਹਿ ਮੈਂ ਹਰੇ।

‘ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਅੱਖ ਦੇ ਝਮਕਣ (ਜਿੰਨੇ ਚਿਰ) ਵਿੱਚ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ
ਮਾਰ ਦਿਆਂਗਾ।

ਕਰੋਂ ਨਿਦਾਨ ਖਾਨ ਕੌਮ ਕੋ,
ਮਿਦਾਨ ਜੋ ਅਰੋ।

‘ਜੇ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਅੜੇਗੇ ਤਾਂ ਪਠਾਣ ਕੌਮ ਦਾ (ਨਿਦਾਨ)
ਅੰਤ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।

ਤਮੱਕ ਖਾਇ ਖਾਨ ਲੈ
ਕਮਾਨ ਪਾਨ ਕਾਨ ਲੈ।
ਤਨਾਇ, ਤੀਰ ਤੀਛਨੈ

‘ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ ਖਾਨ ਨੇ ਹੱਥ 'ਚ ਕਮਾਣ ਲੈ ਕੇ ਕੰਨ ਤੱਕ ਤਾਣ
ਲਈ।

ਤਜੇ ਤੁਰੰਤ ਤਾਨ ਲੋ। ॥ ੧੮੧ ॥

‘(ਤਾਨ ਲੋ) ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਛੇਤੀ ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ ਛੱਡੋ।

ਅਪਾਰ ਬਾਨ ਮੇਂਹ ਜਜੋਂ,
ਬਸਾਇ ਦੀਨ ਖਾਨ ਨੈ।
ਸਸੀ-ਅਕਾਰ ਬਾਨ ਸੈਂ,
ਕਟੇ ਸੁ ਸਿੰਘ ਜ੍ਹਾਨ ਨੈ।

‘ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਜਵਾਨ ਨੇ (ਖਾਨ ਦੇ
ਤੀਰ) ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ।

ਕਿਤੇਕਾ ਢਾਲ ਪੈ ਲਏ,
ਕਿਤੇਕ ਤੇਗ ਸੈਂ ਕਟੈ।
ਕਿਤੇਕ ਘਾਇ ਅੰਗ ਮੈਂ,
ਕਰੈ ਗਏ ਝਟੈਂਪਟੈਂ। ॥ ੧੮੨ ॥

‘ਕਿਤਨੇ ਕੁ, ਕੁਝ ਕੁ।

‘(ਖਾਨ ਦੇ ਤੀਰ) ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਜ਼ਖਮ ਝਟਾਪਟ ਕਰ
ਗਏ।

ਹੁਤੀ ਸੰਜੋਇ ਦੋਇ ਕੇ,
ਕਿਕਾਨਨੈ ਸਮੇਤਾ ਹੈ।
ਮਢੇ ਫੁਲਾਦ ਮੈਂ ਹੁਤੇ,
ਬਚੇ ਸੁ ਏਸ ਹੇਤਾ ਹੈ।
ਤਬੈ ਬੰਦੂਕ ਡੰਭ ਦੀਨਾ,
ਸਿੰਘ ਨੈ ਤਕਾਇ ਕੈ।
ਤੜਾਕ ਤੋੜਿ ਤ੍ਰਾਣ ਕੋ,
ਸੁਟਯੋ ਤੁਰੰਗ ਘਾਇ ਕੈ। ॥ ੧੮੩ ॥

‘ਘੋੜਿਆਂ ਸਣੇ।

‘ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ।

‘ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ।

‘(ਤੜਾਕ) ਛੇਤੀ (ਤ੍ਰਾਟ) ਸੰਜੋਅ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਘੋੜਾ ਮਾਰ

ਜਿਤੀ ਕੁ ਦੇਰ ਖਾਨ ਕੋ,
ਉਠੰਤਾ ਭੂਮਿ ਤੈ ਲਗੀ।
ਤਦਾਂਹਿ ਲੋ ਬੰਦੂਕ ਸਿੰਘ
ਕੇਰ, ਦੂਸਰੀ ਦਗੀ।
ਲਗਯੋ ਦੁਗਾੜਾ ਖਾਨ ਕੋ,
ਪਛਾੜ ਖਾਇ ਸੋ ਗਿਰਯੋ।
ਮਨੋ ਮਿਨਾਰ ਬਿੱਜਲੀ,
ਉਪਾੜਿ ਫਾੜਿ ਹੈ ਡਿਰਯੋ ॥ ੧੮੪ ॥
ਸੁਟੀ ਸੁ ਭੰਨ ਸੱਥਲੈਂ,
ਤੁਟੀ ਸੰਜੋਇ ਥੀ ਵਹੈਂ।

ਝਟੱਕ ਸਿੰਘ ਸਾਂਗ ਸੈਂ,
ਪਰੋਇ ਗ੍ਰੀਵ ਲੀਵ ਹੈ ॥ ੧੮੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਬਿ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਇਮ ਹਤਾ,
ਅਤਾ-ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ।
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਸਿੰਘਾਨ ਕਿਯ,
ਹਾ ਹਾ ਕਰੈਂ ਪਠਾਨ ॥ ੧੮੬ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਹੇਰਿ ਹਿਰਾਨ ਰਹਾਇ ਪਠਾਨਨ,
ਖਾਇ ਤਮੱਕ ਚਮੱਕ ਅਤੇ ਹੈਂ।

ਕੀਨ ਹਲਾ ਅਤਿ ਬੋਲਿ ਅਲਾ ਅਲੀ,
ਤੁੱਪਕ ਤੀਰ ਤਜੇ ਸਮ ਮੇਹੈਂ।
ਸਿੰਘਨ ਬੋਲਿ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ,
ਸੰਭਾਲ ਲਏ ਅਰਿ ਨਾਹਿੰ ਹਲੇ ਹੈਂ।
ਦੇ ਦਿਸ ਤੈ ਰਿਸ ਤੈ ਲਰਹੀਂ,
ਟਰਹੀਂ ਨਹਿੰ ਕੋ ਮਰਹੀਂ ਬਲਕੇ ਹੈਂ ॥ ੧੮੭ ॥
ਤੋ ਲਗ ਆਨਿ ਅਤਾਉਲ-ਖਾਨ,
ਹਜ਼ਾਰ ਦ੍ਰਾਦਸ ਕੇ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਸੁੱਟਿਆ।

ਉਠਦੇ ਨੂੰ।

ਚਲ ਗਈ।

ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ।

ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਖਾ ਕੇ।

ਜਾਣੋ ਬਿਜਲੀ ਨੇ ਮੁਨਾਰਾ ਪੁੱਟ ਕੇ ਤੇ ਪਾੜ ਕੇ ਡੇਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪੱਟਾਂ ਭੰਨ ਸੁੱਟੀਆਂ ਤੇ (ਵਹੈ) ਉਹ ਸੰਜੋਅ ਵੀ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ।

ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਰਛੀ ਨਾਲ ਧੌਣ ਪਰੋ ਲਈ ਹੈ।

ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਹਾਇ ਹਾਇ।

‘(ਅਤੇ ਹੈਂ) ਬਹੁਤਾ (ਚਮੱਕ) ਖਿਝ ਕੇ ਤੇ (ਤਮੱਕ) ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ।

ਵੈਰੀ ਸੰਭਾਲ ਲਏ ਭਾਵਰੋਕ ਲਏ ਆਪ ਨਹੀਂ ਹੱਲੇ।

ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।

ਸਗੋਂ।

‘ਤਦੋਂ ਤੱਕ ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਤਾਉੱਲਾਖਾਨ ਨੇ

ਦੀਨ ਝੁਕਾਇ ਦੁਰਾਨਿਨ ਕੋ,
ਅਕ ਕੈ ਪਸਤੋ ਬਕ ਕੈ ਬਹੁ ਗਾਰੈਂ।

ਜੇਤਿਕ ਤੁੰਮਨਦਾਰਾ ਹੁਤੇ,
ਵਹਿ ਅੱਗਰ ਦੇਤ ਚਲੇ ਲਲਕਾਰੈਂ।
ਸਿੰਘ ਲਚਾਰਾ ਕਰੇ ਗਿਲਜੌਂ ਤਬਿ,
ਭੂਰ ਮਰੇ ਜ਼ਖਮੀ ਭਵ ਭਾਰੈਂ ॥ ੧੮੮ ॥
ਸਿੰਘ ਦਿਆਲ ਬਿਸਾਲ ਬਲੀ,
ਪਿਖ ਕੈ ਤਬਿ ਕੇਹਰ ਜੌਂ ਗਰਜੌ ਹੈ।
ਛੇੜਿ ਤੁਰੰਗ ਉਮੰਗ ਯੁਤੈਂ,
ਭਵ ਅੱਗਰ ਦੁੱਜਨ ਕੋ ਤਰਜੌ ਹੈ।

ਖਾਨ ਅਤਾਉਲਾ ਆਨਿ ਲਰਜੋ ਤਬਿ,
ਦੋਨਨ ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਕੋ ਲਰਜੌ ਹੈ।
ਦੁੰਦ ਸੁ ਜੁੱਧ ਠਟੌ ਅਤਿ ਸੁੱਧ,
ਦੁਹੁੰ ਨਿਜ ਸੈਨਨ ਕੋ ਬਰਜੌ ਹੈ ॥ ੧੮੯ ॥

ਜੋ ਲਗ ਏਕ ਗਿਰੈ ਹਮ ਮੈਂ ਨਹਿੰ,
ਤੋ ਲਗ ਦੇਖਹੁ ਜੰਗ ਹਮਾਰੈ।
ਮੱਦਦ ਕੋਇ ਨ ਕਾਂਹਿ ਕਰੋ,
ਹਮਹੁੰ ਕਰ ਹੈਂ ਭਟ-ਭੇਰ ਉਦਾਰੈਂ।
ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਦੇਖਨ ਲਾਗੇ ਸਭੈ ਇਤ,
ਸਿੰਘ ਪਠਾਨ ਜੁਟੇ ਸੁ ਜੁਝਾਰੈਂ।
ਬੀਰ ਬਲੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਉਭੈ,
ਸਰਦਾਰ ਹੁਤੇ ਜੁਗ ਓਰਨ ਭਾਰੈਂ ॥ ੧੯੦ ॥
ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:
ਮਢੇ ਲੋਹ ਦੋਊ ਫੁਲਾਦੀ ਸੰਜੋਏਂ।
ਤੁਰੰਗੀਂ ਸਮੇਤੈਂ ਉਘਾਰੈ ਨ ਕੋਏ।
ਦਏ ਨੈਨ ਮੈਂ ਨੈਨ ਹੈਂ ਐਨ ਦੋਹੈਂ।

ਆ ਕੇ।

¹(ਅੱਕ ਕੈ) ਖਿੱਝ ਕੇ ਤੇ ਪਸਤੋ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗਾਹਲਾਂ
(ਬਕ ਕੈ) ਕੱਢ ਕੇ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਝੋਕ ਦਿੱਤਾ।
¹ਜੱਥੇਦਾਰ।

¹ਦੁੱਖੀ, ਬੇਵਸ।

¹ਬਹੁਤੇ ਮਰ ਗਏ (ਭਾਰੈਂ) ਬਹੁਤੇ ਜ਼ਖਮੀ (ਭਵ) ਹੋ ਗਏ।

¹ਉਤਸ਼ਾਹ ਸਹਿਤ ਅੱਗੇ (ਭਵ) ਹੋ ਕੇ (ਦੁੱਜਨ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ
ਤਾੜਿਆ।

¹ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕੰਬਿਆ ਭਾਵ ਡਰਿਆ।

¹ਚੰਗਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਫ਼ ਦੁੰਦ- ਜੁੱਧ ਕੀਤਾ, ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਆਪੋ
ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। (ਦੁੰਦ ਜੁੱਧ- ਸਿਰਫ਼ ਦੋਹਾਂ
ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਜੰਗ।)

¹ਚੰਗਾ ਜੰਗ।

¹ਸੂਰਮੇਂ।

¹ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰ ਸਨ।

¹ਘੋੜਿਆਂ ਸਣੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਗ (ਉਘਾਰੈ) ਨੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਚਿਤੈਂ ਏਕ ਕੋ ਦੂਸਰੋ ਹੀ ਸਰੋਹੈਂ¹ ॥ ੧੯੧ ॥

ਫਿਰੈਂ ਛੇਰਤੇ ਅੱਸੈਂ ਇੱਤ ਉਤੈਂ।

ਤਕੈਂ ਦਾਉ ਮਾਰਜੋ ਚਹੈਂ ਘਾਉ ਕਿਤੈਂ।

ਕਹਜੋ ਸਿੰਘ ਤੋ ਗੱਜ ਕੈ ਖਾਨ ਕੋ ਹੈ।

ਕਰੋ ਬਾਰ ਨਾ ਤੋਰਹੈ ਹੋਂਸ ਤੋਹੈਂ¹ ॥ ੧੯੨ ॥

ਨਹੀਂ ਤੇ ਅਬੀ ਹੀ ਤੁਝੈ ਮਾਰਤਾ ਹੂੰ।

ਧਰਾ ਪਲਕ ਹੀ ਝਲਕ ਮੈਂ ਡਾਰਤਾ ਹੂੰ।

ਤਬੈ ਗੁੱਜ ਕੈ ਤੁੱਜ ਕੈ¹, ਖਾਨ ਭਾਖਜੋ।

ਗਜੈ ਮੱਤ ਮਾਤੰਗ ਜਜੋਂ ਮੱਦ ਚਾਖਜੋ ॥ ੧੯੩ ॥

ਨਹੀਂ ਖਾਨ-ਬੇਹਾਰ-ਮੱਕੂਬ¹ ਮੈਂ ਹੂੰ।

ਨਹੀਂ ਸਾਂਹਚੀ ਖਾਨ ਜੱਲਾਲ ਥੈਹੂੰ¹।

ਅਤਾ¹ ਨਾਹਿੰ ਮੈਹੂੰ ਕਤਾ ਔਰ ਕੋਹੀ²।

ਤੁਮੈਂ ਕੀਨ ਹੰਕਾਰ ਜੋ ਮਾਰਿ ਵੋਹੀ¹ ॥ ੧੯੪ ॥

ਤਿਨੈ ਕੌਨ ਜਾਨੈ ਭਏ ਕੌਨ ਪਾਜੀ¹।

ਲਖੋ ਮੋਹਿ ਮੰਮੂ-ਜ਼ਈ ਖਾਨ ਗਾਜੀ¹।

ਰਹੀ ਕੌਮ ਸ਼ਾਹਾਨ ਤੈ¹ ਜੋਇ ਆਕੀ।

ਭਿਰੈ ਜਾਂਹਿ ਸੋ ਨਾ ਤਜੈਂ ਤਾਂਹਿ ਬਾਕੀ¹ ॥ ੧੯੫ ॥

ਪਲੇ ਹੈਂ ਹਮੈਂ ਖਾਇ ਕੈ ਮਾਸ ਮੇਵਾ।

ਛਕੈਂ ਬੱਕਰਾ ਸਾਬਤੈਂ ਰੋਜ ਏਵਾ¹।

ਪੁਨਾ ਅਸਤ੍ਰੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰੀ ਹੈਂ ਸਿਪਾਹੀ।

ਇਹੀ ਆਹਿ ਪੇਸ਼ਾ ਘਨੀ ਪੁਸ਼ਤ ਕਾ ਹੀ¹

॥ ੧੯੬ ॥

ਬਲੀ ਬੀਰ ਬੇਬਾਕ¹ ਬੋਲੰਦ ਕੱਦੈਂ²।

ਕਰੇ ਜੰਗ ਆਯੂ ਭਰੇ ਹੈਂ ਬਿਹੱਦੈਂ¹।

ਸੁਨੀ ਹੋਗ ਤੈਂ ਭੀ ਕਬੀ ਬਾਤ ਐਹੈਂ¹।

ਜੰਮੇ ਕਾਬਲੈਂ ਨਿੱਤ ਮੋਹਿੰਮ ਰੈਹੈਂ¹ ॥ ੧੯੭ ॥

¹ਇਕ ਨੂੰ ਦੂਸਰਾ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ (ਚਿਤੈ) ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

¹ਤੇਰੀ (ਹੋਂਸ) ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ।

¹(ਪਲਕ) ਅੱਖ ਦੇ (ਝਲਕ ਮੈਂ) ਫਰਕਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸਿੱਟਦਾ ਹਾਂ।

¹ਤਾੜ ਕੇ।

¹ਜਿਵੇਂ (ਮਾਤੰਗ) ਹਾਥੀ (ਮਦ) ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਗੱਜਦਾ ਹੈ।

¹ਇਕ ਪਠਾਣ ਦਾ ਨਾਮ।

¹ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗਾ।

¹ਅਤਾ ਮੁਹੰਮਦ। ²ਹੋਰ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ) (ਕੋਹੀ) ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਸਾਂ (ਕਤਾ) ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

¹ਕਾਇਰ।

¹ਮੈਨੂੰ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਮੰਮੂ ਜ਼ਈ ਨਾਮ ਦੀ ਬਹਾਦਰ ਕੌਮ ਦਾ (ਗਾਜੀ) ਸੂਰਮਾ ਜਾਣੋ।

¹ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਤੋਂ।

¹ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਜਾਣੂ ਸਿਪਾਹੀ ਹਨ, ਸਾਡਾ ਬਹੁਤ (ਪੁਸ਼ਤ) ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਇਹ (ਪੇਸ਼ਾ) ਕਿੱਤਾ ਹੈ।

¹(ਬੇਬਾਕ) ਨਿੱਡਰ। ²ਉੱਚੇ ਕੱਦਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ।

¹ਉਮਰ ਭਰ ਵਿੱਚ (ਬਿਹੱਦੈਂ) ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ਜੰਗ ਕੀਤੇ ਹਨ।

¹ਇਹ।

¹ਕਾਬਲ ਦੇ ਜੰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਮੁਹਿੰਮਾਂ (ਲੜਾਈਆਂ)

ਪੁਨਾ ਦ੍ਰਾਦਸੈਂ ਸਹਸ ਅਸਵਾਰ ਕੇਰੇ।

ਮੁਝੈ ਹੀ ਜਥੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਹੇਰੇ।

ਪਿਛੈ ਮੱਦਤੈਗਾਰਾ ਹੈ ਸ਼ਾਹਿ ਮੇਰੇ।

ਨਹੀਂ ਏਕ ਭੀ ਕੂਰ ਮੈਂ ਯਾਹਿ ਟੇਰੇ ॥ ੧੯੮ ॥

ਇਤੀ ਬਾਤ ਮੈਂ ਸੇ ਤੁਮੈ ਮੱਧ ਕੋਈ।

ਨਹੀਂ ਹਾਸਲੈ, ਅੱਸਲੈਂ ਲੇਹੁ ਜੋਈ।

ਇਸੀ ਤੈ ਤੁਮੈਂ ਜਾਨ ਗਾਰੀਬ ਭਾਰੇ।

ਹਮੈਂ ਭੀ ਤਜੈ ਹੈਂ ਭਜੋ ਸਸਤ੍ਰ ਡਾਰੇ ॥ ੧੯੯ ॥

ਸਮੰ ਜੇ ਹਮੰ ਨਜਾਮਤੈਂ ਚੈਹੁ ਖਾਨੇ।

ਕਰੇ ਦੀਨ ਕਾਬੂਲ ਹੱਮਾਰ ਆਨੇ।

ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਦਇਆਲ ਜੁ ਐਸ ਭਾਖਾ।

ਅਰੇ ਖਾਨ ਤੈ ਨੈ, ਯਦੀ ਸਾਚ ਆਖਾ ॥ ੨੦੦ ॥

ਤਦਾ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੋ ਭਏ ਹੈਂ ਹਮਾਰੇ।

ਸੁਧਾ ਦੀਨ ਜੋਊ ਤਿਨੈ ਹੂੰ ਉਦਾਰੇ।

ਸਮੰ ਤਾਂਹਿ ਨਾ ਨਜਾਮਤੈਂ ਔਰ ਕੋਈ।

ਜਿਸੈ ਪਾਇ ਕੈ ਜਨਮ ਨ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਈ ॥ ੨੦੧ ॥

ਸਭੈ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਕੇ ਸ਼ੋਕ ਜੈਹੈਂ।

ਜਿਤੇ ਦੀਨ ਔਰੈਂ ਤੁਛੈ ਹੀ ਦਿਖੈ ਹੈਂ।

ਨਰੰ ਨਾਰਿ ਕੋਈ ਛਕੈ ਜੋ ਸੁਧਾ ਸੋ।

ਬੁਜੋ ਤੈ ਭਵੈ ਕੇਹਰੈਂ ਲੈ ਮੁਦਾ ਸੋ ॥ ੨੦੨ ॥

ਨਹੀ ਕੱਦ ਕੀ ਬੱਧ ਭੀ ਕੋ ਬਡਾਈ।

ਬੱਚਾ ਸ਼ੇਰ ਕਾ ਗੇਰ ਹੈ ਫੀਲ ਤਾਂਈ।

ਅੱਲਾ ਰੱਬ ਅੱਕਾਲ ਜੋ ਏਕ ਆਹੀ।

ਨਹੀਂ ਕੌਨ ਸੀ ਬਾਤ ਸੋ ਕੈ ਸਕਾਹੀ ॥ ੨੦੩ ॥

ਗਦਾਓਂ ਕਰੈ ਸ਼ਾਹਿ ਸ਼ਾਹੋਂ ਗਦਾ ਹੈ।

ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਫੇਰ ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਵਾਰਾਂ ਦਾ।

ਸਹਾਇਕ।

ਕਿਹਾ।

ਦੇਖ ਲਵੋ ਕਿ ਇਤਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ।

ਏਸੇ ਕਰਕੇ।

ਅਸੀਂ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ (ਤੁਸੀਂ) ਸਸਤ੍ਰ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਜਾਵੋ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ (ਨਿਆਮਤੈਂ) ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।

ਆ ਕੇ।

ਜੇ ਕਰ, ਭਾਵੇਂ।

ਤਾਂ ਵੀ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

ਮੌਤ।

ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਤੁੱਛ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।

(ਬੁਜੋ) ਬੱਕਰੇ ਤੋਂ (ਕੇਹਰੈਂ) ਸ਼ੇਰ (ਭਵੈ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ (ਮੁਦਾ) ਅਨੰਦ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕੱਦ ਦੇ (ਬੱਧ) ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ।

ਹਾਥੀ ਨੂੰ।

ਹੈ।

ਉਹ (ਕੌਣ ਸੀ) ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ (ਜਿਹੜੀ ਉਹ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ (ਕੈ) ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਮੰਗਤਿਆਂ ਤੋਂ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਤੇ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਤਿਸੀ ਪੈ ਭਰੋਸਾ ਹਮੈਂ ਭੀ ਬਧਾ ਹੈ।

¹ਬਹੁਤ ਹੈ।

ਭਏ ਪ੍ਰਤ ਤਾਂ ਕੇ ਗੁਰੂ ਹੈਂ ਹਮਾਰੇ।

ਵਹੀ ਪੰਥ ਕੇ ਮੱਦਤੈਂ-ਗਾਰ ਭਾਰੇ ॥ ੨੦੪ ॥

ਭਵੇ ਤੂਕ ਜੋਊ ਹਮੈਂ ਯੋਂ ਸੁਨੈ ਹੈ।

¹ਜਿਹੜਾ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸੁਣਾਵੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤੁਰਕ (ਭਵੇ) ਹੋ ਜਾਉ।

ਦਿਵੈਂ ਸੂਰ ਤਾਂ ਕੇ ਮੁਖੈਂ ਮੂਤਰੈ ਹੈਂ।

¹ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਸੂਰ ਦਾ ਮੂਤ੍ਰ ਪਾ ਦਿਆਂਗੇ।

ਅਰੇ ਕਾਯਰੇ ਕੂਰਾ ਤੂੰ ਕਯਾ ਬਕੈ ਹੈਂ।

¹ਬੂਠ।

ਜੁਟੇ ਜੰਗ ਕੈ ਤੋ ਹਟੇ ਅੱਗੂ ਤੈਰੈ ॥ ੨੦੫ ॥

¹(ਕੈ ਤੋ) ਜਾਂ ਤਾਂ ਜੰਗ ਕਰੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ (ਪਿੱਛੇ) ਹਟ ਜਾਉ।

ਲਖੈਂ ਲਾਨਤੈਂ ਦੀਨ ਤੋ ਪੈ ਪਠੋ ਹੈ।

¹ਤੇਰਾ (ਦੀਨ) ਮਜ਼ਹਬ ਤੈਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਲਾਹਨਤਾਂ ਭੇਜੇਗਾ।

ਹਿਤੈ ਜਾਨ ਬੱਚਾਨ ਜੋ ਬਾਤ ਕੈਰੈ।

¹ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰੇਗਾ।

ਜਬੈ ਸਿੰਘ ਭਾਖਯੋ ਇਮੈਂ ਖਾਨ ਤਾਂਈਂ।

ਚਢਯੋ ਰੋਸ ਭਾਰੀ ਬਢਯੋ ਅੱਗੂ ਆਈ ॥ ੨੦੬ ॥

¹ਵੱਧ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆਇਆ।

ਉਭੈ ਬੀਰ ਬੱਜੇ ਤਰੱਜੇ ਰਿਸੈਰੈ।

¹ਦੋਵੇਂ ਸੂਰਮੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ (ਤਰੱਜੇ) ਤਾੜ ਕੇ (ਰਿਸੈਰੈ) ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਵੱਜ ਪਏ ਭਾਵ ਟੱਕਰ ਪਏ।

ਮਨੇ ਮੇਘ ਗੱਜੇ ਪ੍ਰਲੈ ਕੇਰ ਐਰੈ।

¹ਜਾਣੋ ਪ੍ਰਲੋ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੱਦਲ ਗੱਜਦੇ ਹੋਏ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਖਿਚੈਂ ਦੰਡ ਕੇਵੰਡ ਪਰਚੰਡ ਜੋਰੈ।

¹(ਕੇਵੰਡ) ਧਨੁਸ਼ ਦੇ (ਪ੍ਰਚੰਡ) ਕਠੋਰ ਡੰਡੇ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ।

ਚਿਕਾਰੇ ਮਨੋ ਬੀਜਰੀ ਕੀਨ ਸ਼ੋਰੈ ॥ ੨੦੭ ॥

¹ਧਨੁਸ਼ (ਚਿਕਾਰੇ) ਚਿਰੜ ਚਿਰੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਣੇ ਬਿਜਲੀਰੋਲਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਤਕਾ ਤੱਕ ਤੀਖੇ ਘਨੇ ਤੀਰ ਤੱਜੇ।

¹ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ ਛੱਡੇ।

ਜਿਨੈ ਹੇਰ ਕੈ ਸਾਂਵਨੈ ਮੈਂਹ ਲੱਜੈ।

ਜਿਰੈਂ ਛੇਦ ਕੈ ਭੇਦ ਕੈ ਢਾਲ ਕੇਤੇ।

¹(ਜਿਰੈਂ) ਸੰਜੋਆਂ ਨੂੰ (ਛੇਦ ਕੈ) ਕੱਟ ਕੇ ਤੇ (ਕੇਤੇ) ਬਹੁਤੀਆਂ ਢਾਲਾਂ ਨੂੰ (ਭੇਦ ਕੈ) ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ।

ਧਸੇ ਵੀਚ ਜੁੱਸੇ ਕੁੱਸੇ ਅੰਗ ਤੇਤੇ ॥ ੨੦੮ ॥

¹(ਜੁੱਸੇ) ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਧਸੇ (ਤੇਤੇ) ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ।

ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਤੋ ਕੋਪਿ ਚੰਗੇ।

¹ਬੰਦੂਕ ਵਿੱਚ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਕਸੀਆਂ।

ਕਸੀ ਦੋਇ ਗੋਲੀ ਮਧੰ ਰਾਮਜੰਗੇ।

¹(ਡੰਭ) ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਿਸ ਨੇ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਦਯੋ ਡੰਭ, ਬੇਲੰਬ ਨਾ ਕੀਨ ਤੌਨੇ।

ਲਾਗੀ ਅਸੂ ਕੇ ਸੇ ਗਿਰਯੋ ਝੂਮ ਔਨੈ ॥ ੨੦੯ ॥

¹ਘੋੜੇ ਦੇ ਲਗੀ ਉਹ ਗੋੜਾ ਖਾ ਕੇ ਧਰਤੀ ਡਿੱਗ ਪਿਆ।

ਅਈ ਖਾਨ ਕੀ ਜੰਘਾ ਤੂਰੰਗ² ਹੇਠੈਂ।

¹ਲਤਾ। ²ਘੋੜੇ।

ਗਯੋ ਭੂਮਿ ਪੈ ਸੋਇ ਭੀ ਸੰਗ ਲੇਟੈਂ।

ਮਰਯੋ ਜਾਨ ਕੈ ਤੇ ਫਿਰਯੋ ਸਿੰਘ ਪਾਛੈ।

¹ਸਿੰਘ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਆਇਆ।

ਝੁਕੇ ਖਾਨ ਖੁੰਨੀ! ਘਨੇ ਔਰ ਆਛੇ ॥ ੨੧੦ ॥

'ਲੜਾਕੇ ਪਠਾਣ।

ਤਿਨੈ ਰੋਕਿਓ ਆਨਿ ਸਿੰਘਾਨ ਔਰੈਂ।

'ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਜਵਾਨ ਸੂਰਮੇਂ ਬਹੁਤੀ ਥਾਈਂ ਟੱਕਰ ਪਏ।

ਜੁਟੇ ਜੁਵਾਨ ਜੋਧੇ ਤਿਵੈਂ ਭੂਰ ਠੌਰੈਂ।

ਤਬੀ ਲੌ ਕਿਸੀ ਨੈ ਤਿਸੈ ਭੀ ਨਿਕਾਰਾ।

ਉਨਜੋ ਖਾਨ ਅੱਤਾਉਲਾ ਫੇਰ ਭਾਰਾ ॥ ੨੧੧ ॥

ਬਕਜੋ ਹੈ ਕਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਇਆਲ ਜੋਧਾ।

ਲਰੋਂ ਮੈਂ ਤਿਸੀ ਸੋਂ ਭਰਜੋ ਭੂਰ ਕ੍ਰੋਧਾ।

ਪਰੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਾਨ ਜੋ ਬਾਨਿ! ਏਹੈਂ।

'ਬੋਲੀ।

ਝੁਕਜੋ ਝੱਟ ਉਤੈ ਮਰਜੋ ਅੱਸੂ ਤੈਹੈ! ॥ ੨੧੨ ॥

'ਛੇਤੀ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਝੁਕਿਆ (ਤੈਹੈ) ਤਿਸ (ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ) ਦਾ ਵੀ ਘੋੜਾ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪੁਨਾ ਪੈਰ ਪਜਾਦੇ ਉਭੈ ਬੀਰ ਜੁੱਟੇ।

'ਫੇਰ ਪੈਦਲ (ਪਿਆਦੇ) ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਾਂਗ ਦੋਵੇਂ ਸੂਰਮੇਂ ਟੱਕਰ ਪਏ।

ਠਣੰਕਾਰ ਛੰਕਾਰ ਤੇਗਾਨ ਉਠੇ।

'(ਢਾਲਾਂ ਦੇ ਵੱਜਣ ਤੋਂ) ਠਣ ਠਣ ਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਵੱਜਣ ਤੋਂ ਛਣ ਛਣ ਦੀ (ਧੁਨੀ) ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ।

ਤਬੈ ਸਿੰਘ ਅੱਕਾਲ ਕਾ ਧਜਾਨ ਕੈ ਕੈ।

'ਕਰਕੇ।

ਪਬੈਂ ਭਾਰ ਹੈ ਓਜ ਸੰਭਾਰ ਪੈ ਕੈ ॥ ੨੧੩ ॥

'ਬਲ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਤੇ ਭੱਜ ਕੇ।

ਧਰਜੋ ਖਾਨ ਕੇ ਮੂੰਡ ਪੈ ਤੱਕ ਤੇਗੈਂ।

'ਖਾਨ ਦੇ (ਮੂੰਡ) ਸਿਰ ਤੇ ਤੱਕ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ।

ਕਟਜੋ ਟੋਪ ਮੂੰਡੁ ਧਰੈਂ ਔਨਿ ਬੇਗੈਂ।

'ਟੋਪ ਤੇ ਸਿਰ ਕਰ ਕੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ (ਔਨਿ) ਧਰਤੀ ਤੇਰੱਖ ਦਿੱਤੇ।

ਧਸੀ ਜਾਇ ਪਾਤਾਲ ਮੈਂ ਕੋਲ ਘਾਯੇ।

'ਸੂਰ (ਵਰਾਹ) ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਗਿਧੀ ਥੀ ਸੁ ਸੁਰੈਂ ਵਹੀ ਯਾਦ ਆਯੇ ॥ ੨੧੪ ॥

'ਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਗਿਝੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਹੀ ਸੂਰ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ।

Drw pY prw swP do Pwr QYhY[

'ਸਾਫ਼ ਦੋਫਾੜ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈ ਗਿਆ।

ਸੁਟਜੋ ਜਜੋਂ ਤਖਾਨੈ ਤਰੰ ਚੀਰਿ ਚੈਹੈ ॥ ੨੧੫ ॥

'ਜਿਵੇਂ (ਚੈਹੈ) ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਤਰਖਾਣ ਨੇ ਦਰੱਖਤ ਚੀਰ ਕੇ ਸੁੱਟਿਆ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ:

ਅਤਾਉਲਾ ਖਾਨ ਭਾਰੀ ਦ੍ਰਾਦਸੈਂ ਹਜਾਰੀ।

'ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ।

ਜਬਿ ਸੁਟਜੋ ਸਿੰਘ ਮਾਰੀ ਯੋਂ ਅਪਾਰੀ ਰਣ ਸੱਜ ਕੈ।

ਸਿੰਘਨ ਜਕਾਰੇ ਹਾਹਾਕਾਰੇ ਅਫਗਾਨੈ। ਕੀਨ,

'ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ।

ਸੁਨ ਕੈ ਸਰ ਬੁਲੰਦ ਖਾਨ ਰੋਯੇ ਰੱਜ ਕੈ।

'ਸਰ ਬੁਲੰਦ ਖਾਂ।

ਬੁਲੰਦ-ਸਰ। ਸ਼ੌਕ ਮੈਂ ਮਗਨ ਹੋਇ ਦੇਰ ਤਕ,

ਫੇਰ ਟੇਰਿ। ਸਰਦਾਰੈਂ ਪੈਠਜੋ^੨ ਰਣਿ ਗੱਜ ਕੈ।

'ਬੁਲਾ ਕੇ। ^੨(ਪੈਠਜੋ) ਵੜਿਆ।

ਦੈ ਦੈ ਲਲਕਾਰੇ ਹੈਂ ਲਰਾਏ ਸਰਦਾਰ ਭਾਰੇ,
ਆਏ ਅਰਰਾਇ ਪਰੇ¹ ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਭੱਜ ਕੈ² 'ਅਰੜਾ ਕੇ ਆ ਪਏ।

॥ ੨੧੬ ॥

ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਜੋਣ
ਸਿੰਘ,

ਮੋਹਰ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼ ਮਾਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਨਾਹਰੈਂ।

ਹੋਇ ਕੈ ਦਲੇਰ ਹੂੰ ਲਰਾਏ ਸਿੰਘ ਫੇਰ ਭੂਰ,

ਤੀਰ ਤੇਗ ਤੁੱਪਕੈਂ ਚਲੇ ਸੁ ਬੇਗ ਕਾਹਰੈਂ¹।

'(ਬੇਗ) ਜੋਰ ਤੇ (ਕਾਹਰੈਂ) ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ।

ਮਾਰ ਮਾਰ ਬਕਤ¹ ਬਕਤ ਨਾਂਹਿ ਓਰ ਦੋਇ,

'ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ।

ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਮਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਹੋਰ ਜਾਹਰੈਂ¹।

'ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ।

ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੇਂ ਲਾਗਿਓ ਦੁਗਾੜਾ¹ ਆਇ ਮਾਥ ਵੀਚ,

'ਦੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ।

ਨਿਕਸਜੋ ਕਪਾਲ ਫੋਰਿ ਦੁਤੀ ਓਰ ਬਾਹਰੈਂ¹।

'ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪਰੀ ਭੰਨ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਨਿਕਲੀਆਂ।

॥ ੨੧੭ ॥

ਤੋਂ ਭੀ ਸਿੰਘ ਦੌਰ ਕੈ ਅਗਾਂਹਿ ਪਾਂਚ ਸਾਤ ਢਾਹਿ¹,

'ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬੋਲ ਚਾਹਿ ਗਿਰਜੋ ਮੂੰਹ ਭਾਹਿਰੈਂ¹।

'ਮੂੰਹ ਭਾਰ।

ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਨਾਹਿਰੈਂ¹ ਉਠਾਇ ਲਜਾਏ ਝੱਟਪਟ,

'ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ।

ਕਿਲੇ ਮੈਂ ਪਠਾਇ ਦੀਨ ਜੰਗ ਕੀਨ ਠਾਹਿਰੈਂ¹।

'ਠਹਿਰ ਕੇ, ਖੜੋ ਕੇ।

ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੇਂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ

ਆਦਿਕੈਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੂੰ, ਨਿਬਾਹਜੋ ਸੰਗ ਜਾਹਿਰੈਂ¹।

ਹੇਲ ਕਰਿ ਸੱਤ੍ਰੈ¹ ਧਕੇਲ ਲਏ ਸਿੰਘ ਫੇਰ ਜਬਿ,

'ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।

ਤਬ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਕੀਨ ਇਮ ਆਹਿਰੈਂ¹ ॥ ੨੧੮ ॥

'ਉੱਦਮ, ਉਪਾਉ, ਯਤਨ।

ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ ਖੜੇ ਕਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਈ,

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪੈ ਬਿਸੇਸ਼¹ ਹੂੰ ਪੁਕਾਰ ਕੈ।

'ਬਹੁਤੀ।

ਏ ਜੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਜ ਕਠਨ ਵਖਤ ਪਰਜੋ,

ਰਾਖ ਲੇਹੁ ਲਾਜ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰ ਕੈ।

ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਕੀ ਬੇਰ ਆਪ ਦੇਰ ਨਾ ਕਰੀ ਜਜੋਂ ਨਾਥ,

ਕਰੀ¹ ਕੀ ਪੁਕਾਰ ਪੈ ਨ ਆਏ ਕਰਿ ਬਾਰ ਕੈ²।

'ਹਾਥੀ। ²ਦੇਰੀ ਕਰਕੇ।

ਸੰਕਟ ਬਿਕਟ¹ ਕਾਟੇ ਦਾਸਨ ਕੇ ਡਾਂਟੇ ਅਰਿ,

'ਕਰੜੇ ਕਸ਼ਟ।

ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਅਹਿਲਾਦ ਦੀਨ ਥੰਭ ਫਾਰ ਕੈ¹।

'ਥੰਮ੍ਹ ਪਾੜ ਕੇ।

॥ ੨੧੯ ॥

ਘਲੂਘਾਰੇ ਦੋਇ ਮੈਂ ਉਬਾਰੇ। ਸਿੰਘ ਸੱਤ੍ਰੋਂ ਤੇ,
ਮੀਰਮੰਨੂ ਬੇਰ। ਫੇਰ ਦੇਰ ਜੈਸ ਨਾ ਕਰੀ।
ਭਰਤ-ਪੁਰੇ ਮੈਂ ਕਰਿ ਸਰਤ। ਬਚਾਏ ਸਿੱਖ,
ਸਰਤ ਮੈਂ। ਡੂਬਤੇ ਤਰਾਏ ਜੈਸ ਹੈ ਤਰੀ^੧।
ਹਾਠੂ ਸਿੰਘ ਤੈ ਨਿਬਾਹੂ ਸਿੰਘ ਕੇ ਨਿਬਾਹੂ ਬਏ।
ਦਾਸਨ ਕੀ ਆਸ ਬਹੁ ਠੌਰੈਂ ਐਸ ਜਜੋਂ ਭਰੀ।
ਆਜ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹੁ ਤੇਰੇ ਹੀ ਜਹਾਜ। ਆਹਿ,
ਰਾਖ ਲਾਜ ਗਾਜ ਕੈ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੂ ਹਰੀ।
॥੨੨੦॥

ਦੀਨ ਦਜਾਲ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਲ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਝੱਟ,
ਫੌਜ ਲੈ ਬਿਸਾਲ ਸੰਗ ਗੁਪਤੋਂ। ਕੀ ਆਏ ਹੈਂ।
ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਆਦਕੈਂ ਸਿਦਕ ਵਾਰੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,
ਦੀਓ ਹੈ ਦਿਦਾਰ ਗੁਰੂ ਧੀਰਜ ਧਰਾਏ ਹੈਂ।
ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੇਂ ਤੁੰਮ ਕੈ ਸ਼ਹੀਦਨਿ। ਗਿਰਾਏ ਅਰਿ,
ਗਿਲਜੇ ਲੁਠਾਏ ਧਰ ਲੋਟਤ ਮਹਾਂਏਂ ਹੈਂ।
ਦੌਰ ਗਏ ਸੱਤ੍ਰੂ। ਅਵੱਤ੍ਰੂ^੨ ਅਗੱਤ੍ਰੂ ਹੈ^੩,
ਭਜਾਨਕ ਸਰੂਪ ਜੋ ਸ਼ਹੀਦਨ ਦਿਖਾਏ ਹੈਂ
॥੨੨੧॥

ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ ਆਗੇ ਯੋਂ ਪਚਾਸ ਭਾਗੇ ਸੇ ਅਭਾਗੇ।
ਲਾਗੇ ਜਿਮ ਇੱਜਤ ਬਘਯਾੜ ਕੇ ਅਗਾਰੀਐਂ।
ਮਾਰੈਂ ਸਿੰਘ ਤਰਵਾਰੈਂ ਸੋਊ ਨਾ ਉਭਾਰੈਂ। ਹਾਥ,
ਨਾਥ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਫਤੇ ਥਵਈ। ਭਾਰੀਐਂ।
ਬਚੇ ਜੋਊ ਦੌਰਿ ਸੇ ਲਹੌਰ ਓਰ ਗਏ ਅਰਿ,
ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹ ਜਾਂ ਕੈ ਹਾਲ ਕੀਨ ਝਟ ਤਜਾਰੀਐਂ।
ਯਾਂਹੀਂ ਤੌਰ ਔਰ ਬਹੁ ਠੌਰਨ ਤੈ ਦੌਰ ਆਏ,
ਗਿਲਜੇ ਲਹੌਰ ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਹਾਰੀਐਂ
॥੨੨੨॥

ਮੱਲ-ਕਾਬਲੀ ਕੇ ਤਹਿੰ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਕਾਮਰਾਨ।
ਕਾਬਲ ਕੀ ਓਰ ਕੇ ਬਟੋਰਿ ਸੈਨ ਸੇ ਗਯੇ।

'ਬਚਾਏ।
'ਵਾਰੀਂ।
'ਸਹਾਇਤਾ।
'ਨਦੀ 'ਚ। 'ਜਿਵੇਂ ਬੇੜੀ ਹੋਵੇ।
'(ਲੱਜਾ) ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਹੋਏ।
'ਜਿਵੇਂ ਆਸ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ।
'ਪੰਥ ਰੂਪ ਜਹਾਜ।
'ਹੇ ਹਰੀ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਗਾਜ ਕੈ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਲਾਜ ਰੱਖੇ।

'ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ।

'ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੇ (ਤੁੰਮ ਕੈ) ਬਲ ਕਰਕੇ।
'ਧਰਤੀ ਤੇ ਲਿਟਾਏ ਹੋਏ (ਮਹਾਂਏਂ) ਬਹੁਤੇ ਲਿਟ ਰਹੇ ਹਨ।
'ਵੈਰੀ। ^੨ਅਵੈੜੇ, (ਅ) ਔੜੇ। ^੩ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ।

'(ਯੋਂ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੰਜਾਹ ਤੁਰਕ (ਅਭਾਗੇ) ਬਿਨਾਂ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ (ਸੇ) ਉਹ ਭੱਜ ਗਏ।

'ਚੁੱਕਦੇ ਨਹੀਂ।

'ਹੋਈ।

'ਤੈਮੂਰ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤੀ।

ਜਾਇ ਤਹਿਮੂਰ ਸਾਹਿ ਪਾਹਿ ਕਹਜੋ ਤਾਂਹਿ ਯਾਹਿ,
 ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਮੱਦਦ ਖੁਦਾਇ ਆਪ ਹੈ ਥਯੋ। 'ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
 ਮੁਲਕ ਪੰਜਾਬ ਐਹੈ ਹਾਥ ਅਬਿ ਥਾਰੇ। ਨੈਰੈਂ, 'ਤੁਹਾਡੇ।
 ਥੈਹੈ ਨਾ ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਹਮ ਲਖਹੂੰ ਲਯੋ। 'ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।
 ਤਾਂ ਤੇ ਅਬਿ ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਲਿਖਵਾਇ ਕਰਾ। ਕਿਛੁ, 'ਸ਼ਾਹੀ ਟੈਕਸ।
 ਚਹੀਏ ਮੁਲਕ ਵਹਿ ਤਿਨ ਹੀ ਕੇ ਹੀ ਦਯੋ

॥ ੨੨੩ ॥

ਮਾਨਿ ਤਹਿਮੂਰ-ਸਾਹਿ ਕਰਨੀ ਚਹੀ ਜੋ ਯਾਹਿ।, 'ਜਦੋਂ ਇਹ (ਗੱਲ)।
 ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਮਾਨੀ ਨਾਹਿੰ ਹੂੰ ਖਮੋਸ਼। ਸੋ ਬਹਯੋ। 'ਚੁੱਪ।
 ਇਤ ਦੇਸ ਸਿੰਘਨ ਇਲਾਕੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਾਭਿ,
 ਮੱਲ-ਕਾਬਲੀ ਕੇ ਤੰਗ ਕੀਨ ਅਤਿਸੈ ਦਹਯੋ। 'ਸਾੜਿਆ, ਦੁੱਖੀ ਕੀਤਾ।
 ਮੱਦਦ ਨ ਕਾਬਲੇਸ ਜੋ ਪਠੀ ਬਿਸੇਸ, ਤਬਿ
 ਤਾਂਹਿ ਹੂੰ ਲਚਾਰ। ਤੈ ਲਹੌਰ ਛੋਡਨਾ ਚਹਯੋ। 'ਬੇਬਸ ਹੋ ਕੇ, ਦੁੱਖੀ ਹੋ ਕੇ।
 ਗੁੱਜਰ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ
 ਸਰਦਾਰੈਂ, ਤਾਂਹਿ ਤੈ ਲਹੌਰ ਛੀਨ ਹੈ ਲਹਯੋ। 'ਖੋਹ ਕੇ ਲੈ ਲਿਆ।

॥ ੨੨੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤਬਿ ਤੈ ਮੁਲਕ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ,
 ਰਾਜ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰ।
 ਥਯੋ ਅਡੰਡ। ਲਯੋ ਤੇਗ ਸੋਂ,
 ਹਤਿ ਸੱਤ੍ਰੂ-ਗਨ ਹੇਰਿ। ॥ ੨੨੫ ॥ 'ਸੁਤੰਤਰ, ਅਜ਼ਾਦ।
 ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹੀਦ ਕੀ,
 ਤਜੀ ਬੀਚ ਜੋ ਗਾਥ। 'ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ ਮਾਰ ਕੇ, ਦੇਖ ਲਵੋ।

ਤਜੀ ਬੀਚ ਜੋ ਗਾਥ।
 ਸੋ ਅਬਿ ਕਹਿ ਹੋਂ ਸੁਨੋ ਸਭਿ,
 ਗੁਰੁਸਿਖ ਸਿਦਕੈਂ ਸਾਥ ॥ ੨੨੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜਖਮੀ ਹੋਇ ਸਿੰਘ। ਜਬਿ ਗੌਰੈਂ^੨। 'ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ। 'ਬਹੁਤਾ।
 ਗਿਰਿਓ ਸੰਮੁਖ ਸੰਗੀ ਔਰੈਂ। 'ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ।
 ਕਿਲੇ ਮਾਂਹਿੰ ਲੈ ਗਏ ਉਠਾਈ।
 ਇਤੈ ਫਤੇ ਜਿਮਰਣ ਮੈਂ ਥਾਈ। ॥ ੨੨੭ ॥ 'ਹੋਈ।

ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਜਾਇ ਸੁਨਾਈ।
 ਜਜੋਂ ਗੁਰ ਦਸਮ ਦਰਸ ਦਿਯ ਆਈ।
 ਪੀਛੇ ਸੋ ਭੀ ਹਮ ਕਹਿ ਆਏ।
 ਸੁਨ ਸਿੰਘ ਥਯੋ ਪ੍ਰਮੋਦ ਮਹਾਂਏ॥ ੨੨੮ ॥
 ਮੱਲਮ ਪੱਟੀ ਸਭੈ ਹਟੈ ਕੈ।
 ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੁਸਾਸਨ* ਕੈ ਕੈ।

‘ਸੁਣ ਕੇ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ।

‘ਕੁਸ਼ਾ (ਦੱਭ) ਦਾ ਆਸਨ ਕਰਕੇ। *ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਧਰਮੀ ਯੋਧੇ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੱਭ ਦੇ ਆਸਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਮਨਮਤਿ ਹਨ।

‘ਜਪੁਜੀ, ਜਾਪ ਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ (ਜਪ) ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

‘ਕੱਖ ਵਾਂਗ (ਸੁਖੱਲੇ ਹੀ) ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਭਾਵ ਸਚਖੰਡ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ।

‘ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ।

‘ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਾਨ।

ਜਪੁ ਜਪ ਜਾਪ ਅਨੰਦ ਪਢੈ ਹੈਂ।
 ਤ੍ਰਿਨ ਜਜੋਂ ਤਨ ਤਜਿ ਗਯੋ ਚਢੈ ਹੈਂ॥ ੨੨੯ ॥

ਜਹਿ ਦਰਬਾਰ ਆਦਿ ਗੁਰੁ ਕੇਰਾ।
 ਹੈ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੇਰ ਉਜੇਰਾ।
 ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਕੋ ਤਹਿੰ ਸਸਕਾਰਾ।
 ਮਿਲਿ ਸਿੰਘਨਿ ਯੁਤ ਬਿਧੀ ਉਦਾਰਾ॥ ੨੩੦ ॥
 ਆਹਿ ਦੇਹੁਰਾ ਢਿਗ ਦਰਵਾਰੈਂ।
 ਪੂਜਤ ਜਨ ਪਾਵਤ ਫਲ ਚਾਰੈਂ।
 ਮਧ ਗੁਰਦੁਆਰ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਝੰਡਾ।
 ਝੁਲਤ ਦੁਤੀ ਉਤੰਗ ਅਖੰਡਾ॥ ੨੩੧ ॥

‘ਦੂਜਾ ਉੱਚਾ ਝੰਡਾ (ਅਖੰਡ) ਲਗਾਤਾਰ ਭਾਵ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਝੁਲਦਾ ਹੈ।

ਪਾਇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਦ ਸਿੰਘ ਭਾਰੀ।
 ਆਪ ਤਰਜੋ ਇੱਕੀ ਕੁਲ ਤਾਰੀ।
 ਗੁਰੁਪੁਰਿ ਸੱਚ-ਖੰਡ ਕਿਯ ਵਾਸੈਂ।
 ਜਹਾਂ ਨ ਬਜਾਪਤ ਮਾਯਾ ਤ੍ਰਾਸੈਂ॥ ੨੩੨ ॥

‘ਡਰ।

‘(ਨਿਜ) ਆਪ (ਖਾਸੈ) ਆਪਣਾ।

ਸਫਲ ਜਨਮ ਕੀਨੋ ਨਿਜ ਖਾਸੈਂ।
 ਅਬਿ ਪੂਰਤ ਸਭਿ ਦਾਸਨਿ ਆਸੈਂ।
 ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਉਨ ਕੇ ਭ੍ਰਾਤਾ।
 ਮਾਲਕ ਮੁਲਕ ਭਏ ਬਖਜਾਤਾ॥ ੨੩੩ ॥
 ਕਰੀ ਅਲੌਕਕ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰਨੀ।
 ਮਹਿਮਾਂ ਅਧਿਕ ਜਾਤ ਨਹਿੰ ਬਰਨੀ।

‘ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਕਰੀ) ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕਰਨੀ ਅਸਚਰਜ ਹੈ।

‘ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਕਿੰਚਤ¹ ਚਾਲ ਚਲਨ ਤਿਸ ਕੇਰੇ।
 ਲੈ ਸਿੰਧੁ ਤੈ ਇਕ ਬੁੰਦ ਕੁ ਟੇਰੇ¹ ॥ ੨੩੪ ॥
 ਉਮਰ ਭਰੈਂ ਜਤ ਸਤ ਦਿਢਰਾਖਾ।
 ਕਰਜੋ ਨ ਗ੍ਰਿਸਥ ਫੁਰੀ ਅਭਿਲਾਖਾ¹।
 ਬਿਨ ਦਾੜੀ ਮੁੰਡਾ ਤਿਯ ਦੋਊ।
 ਦ੍ਰਿਗ ਭਰਿ¹ ਕਬੀ ਨ ਹੇਰੇ ਸੋਊ ॥ ੨੩੫ ॥
 ਸੁਇਨੇ ਰੁੱਪੇ¹ ਤਾਂਬੇ ਕੋ² ਹੈ।
 ਹਾਥ ਲਗਾਤੇ ਨਹਿੰ ਥੇ ਸੋ ਹੈ¹।
 ਮੂੰਗੀ ਕੋ ਰਿੰਧਵਾਇ ਹਮੇਸ਼ੈਂ।
 ਤਾਂ ਕਾ ਜਲ ਅਧ ਸੇਰ ਅਸ਼ੇਸ਼ੈਂ¹ ॥ ੨੩੬ ॥
 ਆਠ ਪਹਰ ਪੀਛੇ ਸੋ ਪੀਤੇ।
 ਖਟਰਸ¹ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਕੀਤੇ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਔਰੈਂ ਜਗ ਜੇਤੇ।
 ਤਜਾਗ ਰਖੇ ਥੇ ਉਨ ਦਿਢ ਤੇਤੇ ॥ ੨੩੭ ॥
 ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਉਠਿ ਸੀਤ ਕਾਲ ਮੈਂ¹।
 ਤਪ ਕਰਤੇ ਬਿਰਿ ਜਿਸ ਬਿਸਾਲ ਮੈਂ¹।
 ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ ਧਰਾ ਪਰ ਲਾਇ ਨ ਸੋਏ¹।
 ਪਲੰਘ ਸਪ੍ਰਸ਼ਯੋ¹ ਕਬੀ ਨ ਕੋਏ ॥ ੨੩੮ ॥
 ਸੂਧਾ ਸਾਦਾ ਸੁਕਲ ਲਵਾਸੈਂ¹।
 ਪਹਿਰਤ ਰਹੇ ਉਮਰ ਭਰ ਖਾਸੈਂ¹।
 ਨਿਸ ਕੋ ਬਸਤ ਕਿਲੇ ਮੈਂ ਜਾਏ।
 ਬਡੀ ਫਜਰ¹ ਫਿਰ ਬਾਹਰ ਆਏ ॥ ੨੩੯ ॥
 ਤੀਰ ਨਦੀ ਨਿਜ ਬਾਗ ਮਝਾਰੇ।
 ਦਿਨ ਭਰ ਸਤਸੰਗ ਕਰਤ ਉਦਾਰੇ।
 ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਪਦਮਾਸਨ¹ ਕਰਿ।

'ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ।
 'ਸਮੁੰਦਰ 'ਚੋਂ ਇਕ ਬੁੰਦ ਕੁ ਲੈ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।
 'ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਫੁਰੀ।
 'ਨੇੜ੍ਹਾਂ 'ਚ (ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸਨਾ) ਭਰਕੇ।
 'ਚਾਂਦੀ। ^੨ਨੂੰ।
 'ਉਹ।
 'ਬਾਕੀ।
 'ਫੇਰਸ, ਖੱਟਾ, ਕੌੜਾ, ਕਸੈਲਾ, ਚਰਪਰਾ, ਨਮਕੀਨ ਤੇ ਮਿੱਠਾ।
 'ਠੰਢ ਦੀਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਉੱਠ ਕੇ।
 'ਭੁੰਘੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ।
 'ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਿੱਠ ਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੁੱਤੇ।
 'ਛੋਹਿਆ।
 'ਚਿੱਟਾ ਲਿਬਾਸ।
 'ਆਪ।
 'ਵੱਡੇ ਸਵੇਰੇ ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ।
 'ਕਮਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇਕ ਆਸਨ, ਸੱਜਾ ਪੈਰ ਖੱਬੇ ਪੱਟ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਖੱਬਾ ਪੈਰ ਸੱਜੇ ਪੱਟ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਕੇ, ਛਾਤੀ ਦਾ ਵਲ ਕੱਢ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠਣਾ, ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਲਿਆ ਕੇ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅਤੇ ਖੱਬੀ ਨਾਲ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਫੜਨਾ, ਠੋਡੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਨੇੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਕ ਨੱਕ ਦੀ ਨੋਕ ਪੁਰ ਜਮਾਉਣੀ।

ਰਹਿਤੇ ਬੈਠ ਇਕੰਤ ਧਯਾਨ ਧਰਿ ॥ ੨੪੦ ॥

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਕੀ ਟਹਿਲ ਬਧੇਰੈਂ।

‘ਬਹੁਤੀ।

ਕਰਵਾਤੇ ਰਹਿਤੇ ਨਿਤ ਹੇਰੈਂ।

‘ਦੇਖ ਕੇ।

ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਬਿਪਲਾ ਰਚੈ ਹੈਂ।

‘ਵਿਸਤਾਰ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਵੱਡੇ। (ਅ) ਬਹੁਤ।

ਜਿਨ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਅਬਿ ਰੈਹੈਂ ॥ ੨੪੧ ॥

ਹਿੰਦੂ ਤੂਕ ਗ੍ਰੀਬ ਨਰ ਨਾਰੀ।

ਰੱਯਤ ਸਾਧੂ ਸਿੱਖ ਅਪਾਰੀ।

ਸਭਿ ਕੇ ਲੰਗਰ ਬਹੁ ਬ੍ਰੁਤਵੈਂ ਹੈਂ।

ਅਰਥੀ ਕੇ ਨਹਿੰ ਬਜਰਥ ਭਿਜੈ ਹੈਂ ॥ ੨੪੨ ॥

‘ਮੰਗਤੇ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਭੇਜਦੇ।

ਜਿਤਿਕ ਗ੍ਰਾਮ ਥੇ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਰੈਂ।

‘ਪਾਸ, ਕੋਲ।

ਧਰਮਸ਼ਾਲ ਬਨਵਾ ਸਭਿ ਮਾਰੈਂ।

ਜਥਾ ਜੋਗ ਜਾਗੀਰੈਂ ਦੈਰੈਂ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਖੁਲਵਾਏ ਤੈਰੈਂ ॥ ੨੪੩ ॥

‘ਤਹਾਂ, ਓਥੇ।

ਔਰ ਅਨਿਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਨ ਸੰਤੈਂ।

ਲੈ ਲੈ ਦਏ ਅਧਿਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥੈਂ।

ਉਨ ਕੇ ਆਮਦਨੀ ਥੀ ਜੇਤੀ।

ਇਸੀ ਤੌਰ ਖਰਚਤ ਥੇ ਤੇਤੀ ॥ ੨੪੪ ॥

ਆਪ ਨਿਰਿੱਛਤ ਰਹਿਤੇ ਤਯਾਗੀ।

‘ਬਿਨਾਂ ਇੱਛਾ ਤੋਂ।

ਨਿਜਾਨੰਦ ਮੈਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅਨੁਰਾਗੀ।

‘ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਤੀ ਪ੍ਰੇਮਣ ਲਈ ਹੋਈ ਹੋਈ ਸੀ।

ਸੁਨਯੋ ਜਨਕ ਕਾ ਜੈਸ ਅਚਰਨੈਂ।

‘ਇਖਲਾਕ, ਚਾਲ ਚਲਣ।

ਤ੍ਰੇਤਾ ਜੁਗ ਮੈਂ ਕਵਿ ਜਨ ਬਰਨੈ ॥ ੨੪੫ ॥

ਕਲਿ ਮੈਂ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਸਹੀਦੈਂ।

ਤਿਸ ਤੈ ਭੀ ਕਿਯ ਕਰਮ ਮਹੀਦੈਂ।

‘ਵੱਡੇ।

ਸਾਂਤ-ਚਿੱਤ ਇੰਦ੍ਰੈ-ਜਿੱਤ ਭਾਰੈਂ।

‘ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ‘ਚਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।

ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਅਤੀ ਸੁਹਿਰਦ ਉਦਾਰੈਂ ॥ ੨੪੬ ॥

‘ਬਹੁਤ ਨਿੰਮਰਤਾ ਵਾਲਾ, ਨੇਕ-ਦਿਲ ਤੇ ਦਾਤਾ ਸੀ।

ਸਤਵਾਦੀ ਸਮ ਦਰਸੀ ਗਯਾਨੀ।

‘ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ। ²ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ।

ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਜੁਗੀਸ ਸਮਾਨੀ।

ਝਗੜਾ ਉਨ ਕੀ ਰੱਯਤ ਮਾਰੈਂ।

ਤਿਨੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੋਵਤੇ ਨਾਰੈਂ ॥ ੨੪੭ ॥

ਜੇ ਹੋਤੇ ਤੋ ਕ੍ਰਤ ਇਨਸਾਫੈਂ।
 ਸਾਚ ਝੂਠ ਲਖ ਲੇਤੇ¹ ਆਪੈਂ।
 ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਬਹਾਦਰ।
 ਮਾਨਤ ਰਹੇ ਤਿਨਹਿ ਨਿੱਤ ਸਾਦਰ ॥ ੨੪੮ ॥
 ਔਰ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਨ ਕੇਰੇ।
 ਛੀਨ ਲਏ ਥੇ¹ ਮੁਲਕ ਬਧੇਰੇ।
 ਇਨ ਕਾ ਗ੍ਰਾਮ ਏਕ ਨਹਿ ਛੀਨਾ।
 ਬਲਿਕੈ¹ ਅਦਬ ਰਾਖਤੇ ਪੀਨਾ² ॥ ੨੪੯ ॥
 ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਖੁਦ ਹੀ ਸਰਕਾਰੈਂ¹।
 ਕਹਯੋ ਆਪ ਇਮ ਮਧ ਦਰਬਾਰੈਂ¹।
 ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਬਾਬੇ ਸਮ ਕਰਨੀ।
 ਕਰੀ ਨ ਬਹੁਤਯੋ ਆਗੇ ਕਰਨੀ¹ ॥ ੨੫੦ ॥

¹ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ।

¹ਖੋਹ ਲਏ ਸਨ।

¹ਸਗੋਂ। ²ਬਹੁਤਾ।

¹ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ।

¹ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ।

¹(ਪਿੱਛੇ) ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀ) ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਭਾਵ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੜੇ ਘੱਟ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਵਰਗੀ ਕਰਨੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅੱਗੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਥੰਮ ਜਿਮੀਂ ਅਸਮਾਨੈ ਕੇਰੇ।
 ਇਨ ਸਮ ਸੰਤ ਨ ਜਗਤ ਬਧੇਰੇ¹।
 ਇਨ ਹੀਂ ਜੈਸਯੋ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ।
 ਰਾਜ ਕਰਤ ਹੈਂ ਹਮ ਅਮਾਪਤੇ¹ ॥ ੨੫੧ ॥
 ਮਹਾਰਾਜ ਮਹਿਮਾਂ ਇਨ ਕੇਰੀ।
 ਅਧਿਕੈਂ ਅਧਿਕ ਕਈ ਬਿਰ ਟੇਰੀ¹।
 ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਕਰਤੇ ਤਸਦੀਕੈਂ¹।

¹ਬਹੁਤੇ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਘੱਟ ਹਨ।

¹ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਵੱਡਾ।

¹ਕਹੀ।

¹ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਆਦਮੀ (ਤਸਦੀਕੈਂ) ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸੁਨਤੇ ਜਿਮ ਤਿਮ ਪਿਖਤੇ ਠੀਕੈਂ ॥ ੨੫੨ ॥
 ਪਦਮ ਪੱਤ੍ਰ ਸਮ¹ ਰਾਜ ਮਝਾਰੇ।
 ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਹੇ ਉਦਾਰੇ।
 ਪਿਖਯੋ ਅੰਤ ਦਿਨ ਨਿਕਟੈਂ ਜਬੈ।
 ਕਿਯ ਸਰਬੰਸ¹ ਪੁੰਨਯ ਉਨ ਤਬੈ ॥ ੨੫੩ ॥
 ਜਹਿ ਜਹਿ ਸੰਤ ਸਿੱਖ ਥੇ ਨੇਕੈਂ।
 ਤਿਨ ਕੇ ਦੀਨੇ ਪਿੰਡ ਅਨੇਕੈਂ।
 ਕੁਛ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ¹ ਦਰਵਾਰੈਂ²।

¹ਕੰਵਲ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰ ਵਾਂਗ (ਨਿਰਲੇਪ)।

¹ਸਾਰਾ ਧਨ, ਪਦਾਰਥ।

¹ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ। ²ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਪੁਰਿ-ਅਨੰਦ ਆਦਿਕ ਗੁਰੂਦ੍ਵਾਰੈਂ ॥ ੨੫੪ ॥

ਰਣ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ।

ਰਹਿਤ ਸੁਧਾਸਰ ਸੁਮਤਿ ਅਗਾਧੂ।

'ਸ਼ੇਸਟ ਤੇ (ਅਗਾਧ) ਡੂੰਘੀ ਮੱਤਿ ਵਾਲੇ।

ਅਧਿਕ ਪਿੰਡ ਦੈ ਏਤਿਕ ਡੇਰੈਂ।

ਬਾਕੀ ਸਭਿ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੇਰੈਂ ॥ ੨੫੫ ॥

ਸਰਬੰਸ ਕੀ ਅ੍ਰਦਾਸ ਕਰੈ ਕੈ।

ਲਾਯਕ ਸਿੰਘ-ਨਿਹਾਲ ਪਿਖੈ ਕੈ।

ਹੁਤੇ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਿੰਘ ਵੈਰੈ।

'ਉਹ।

ਜਪੀ ਤਪੀ ਪੂਰਨ ਸਮ ਤੈਰੈ ॥ ੨੫੬ ॥

'ਤਿਸ (ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ) ਵਰਗਾ।

ਤਿਸ ਕੇ ਕੀਨ ਮਹੰਤ ਬਡੇਰੈਂ।

ਦਸਕ ਹਜਾਰ ਜਗੀਰੈਂ ਕੇਰੈਂ ॥ ੨੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਤਬਿ,

ਆਪ ਕੁਸਾਸਨ* ਡਾਰਿ।

'ਦੱਭ ਦਾ ਆਸਣ ਵਿਛਾ ਕੇ। *ਦੇਖੋ ਬਿਸੁਆਮ ਨੰ: ੫੧ ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੨੨੯ 'ਤੇ * ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਪੈਰ ਟੂਕ।

ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਾਰੇ ਦੇਹ ਤੈ,

ਮੱਖਣ ਤੈ ਜਿਮ ਬਾਰ ॥ ੨੫੮ ॥

'ਵਾਲ।

ਤਨ ਤਜ ਕੈ ਗਜ ਮਾਲ ਜਜੋਂ,

'ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ (ਗਲ੍ਹ ਦੀ) ਮਾਲਾ (ਸੁਖੱਲਿਆਂ ਹੀ ਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ)।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਜਾਇ।

ਸੱਚ-ਖੰਡ ਗੁਰੁਪੁਰੀ ਸੈਂ,

ਬਸਜੋ ਮੋਦ ਮਨਿ ਪਾਇ ॥ ੨੫੯ ॥

ਜਨਮ ਮ੍ਰਿਤੁ ਦੁਖ ਭੂਖ ਜਹਿੰ

ਬਜਾਪਤ ਕਬੀ ਨ ਮਾਇ।

'ਜਿੱਥੇ ਮਾਇਆ ਕਦੇ ਵੀ (ਬਿਆਪਤ) ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਬਾਂਛਤਾ ਸੁਖ ਭੋਗਤ ਸਦਾ,

'ਮਨ-ਇੱਛਤ।

ਬਸਨ ਵਾਰ ਤਿਸ ਠਾਂਇ ॥ ੨੬੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਨਿਜ ਨਿਜ ਕਰਨੀ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੈਂ।

ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿੱਖ ਉਪਾਸ਼ਕ ਭਾਰੈਂ।

'ਭਾਰੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਮੁਕਤਿ ਚਤ੍ਰੁਧਾ ਕਾ ਸੁਖ ਲੈ ਹੈਂ।

'ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ।

ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਲੈ ਜਬਿ ਹੋਵਤ ਤੈਹੈ¹ ॥ ੨੬੧ ॥
ਗਜਾਨ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਸੁਤੇ ਸਿਧੈ ਹੈ¹।

ਥੈ ਹੈ¹, ਸਭਿ ਕੇ ਕੈਵਲ ਪੈਹੈ²।
ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਪਰਬ੍ਰਹਮ ਮਿਲੈ ਹੈ¹।
ਬੂੰਦ ਜੈਸ ਜਲ ਮੈਂ ਮਿਲ ਜੈ ਹੈ ॥ ੨੬੨ ॥

ਸੋ ਪਦ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜਾ ਪਾਯੋ।
ਪੀਛੈ ਸਿੰਘ-ਨਿਹਾਲ ਰਹਾਯੋ।
ਤਿਨ ਭੀ ਸੁਕ੍ਰਿਤ¹ ਕੀਨੇ ਭਾਰੈਂ।

ਲੀਨੋ ਸੁਜਸ ਸੇਵਿ ਗੁਰੂਦ੍ਵਾਰੈਂ ॥ ੨੬੩ ॥
ਰਾਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਥੀਓ ਜਬ ਤੈਂ।
ਥਈ ਜਗੀਰ ਘਨੇਰੀ ਜਪਤੈਂ¹।

ਅਬਿ ਭੀ ਸਾਤ ਹਜਾਰਕ ਕੇਰੀ।
ਹੈ ਹਮੇਸ਼ ਲੀਏ ਭਲ ਹੇਰੀ ॥ ੨੬੪ ॥
ਤਿਸ ਮੈਂ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਬਰਤਾਰੇ¹।

ਹੈ ਮਹੰਤ ਦੇਵਤ ਮੁਦ ਧਾਰੇ।
ਦੇਹਰਾ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇਰਾ।
ਹੈ ਗੁਰੂਦ੍ਵਾਰੇ ਨਿਕਟਿ ਚੰਗੇਰਾ ॥ ੨੬੫ ॥

ਚਾਰੋ ਬਰਨ ਮਾਨ ਹੈਂ ਤਾਂਹੂੰ।
ਆਵਤ ਸੁਖਣਾ ਬਰ ਸਭਿ ਕਾਹੂੰ¹।

ਨੇਬ¹ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੂ ਸਰਦਾਰੈਂ।
ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਮਾਹੰਤ ਉਦਾਰੈਂ ॥ ੨੬੬ ॥
ਮਿਲਿ ਪੱਕਾ ਤਹਿੰ ਤਾਲ ਲਗਾਯੋ।

ਅਰ ਮੁਕਾਨ ਵਰ¹ ਔਰ ਰਚਾਯੋ।
ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਅਬਿ ਤਹਾਂ ਮਹੰਤੈਂ।
ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਆਹਿ ਸਮ ਸੰਤੈਂ ॥ ੨੬੭ ॥

ਸਤਿਸੰਗ ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਹਮੇਸ਼ੈਂ।
ਰਖਵਾਵਤ ਯੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ੈਂ।
ਪ੍ਰੇਮ ਭਜਨ ਸ਼ਰਧਾ ਕੀ ਮੂਰਤਿ।

¹ਓਥੇ।

¹ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਦਾ ਗਿਆਨ (ਸੁੱਤੇ ਸਿੱਧ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ (ਪ੍ਰਾਪਤ)।

¹ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ²ਸਾਰੇ ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ 'ਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਚੰਗੇ ਕੰਮ।

¹(ਸਰਕਾਰ ਦੇ) ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਈ।

¹ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

¹ਜਿਹੜੇ ਆ ਕੇ ਸੁੱਖਣਾ ਸੁਖਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

¹ਨਾਇਬ।

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੰਦਰ।

¹ਸੰਤਾਂ ਵਰਗਾ।

ਅਤਿ ਉਦਾਰ ਸਦ ਗੁਨ ਗਨ ਪੂਰਤਾ ॥ ੨੬੮ ॥ 'ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਲਗਰ ਦੇਤ ਅਖੁਟ ਸਭਿ ਤਾਂਈਂ।

ਦੋਇ ਵਕਤ ਭਲ ਦੁੰਦਭਿ ਵਾਈ।

'ਧੌਂਸਾ ਵਜਾ ਕੇ।

ਔਰ ਕਿਸੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਮਾਂਹੀਂ।

ਰਚਨਾ ਰੌਨਕ ਐਸੀ ਨਾਹੀਂ ॥ ੨੬੯ ॥

ਜੋ ਬ੍ਰਿਕਤਾ ਸਾਧੂ ਸਿੱਖ ਜੈਹੈ।

'ਤਿਆਗੀ।

ਸਭਿ ਕੋਊ ਤਹਿ ਤੇ ਵਰਸੈ ਹੈ ॥ ੨੭੦ ॥

'ਵਰੋਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਉਭੈ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੀ ਕਥਾ,

ਕਥੀ ਜਥਾਰਥ ਸਾਰ।

'ਸੱਚੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਹੀਂ ਹੈ।

ਸੁਨੈ ਪਢੈ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ

ਪੈਰੈ ਸੋ ਫਲ ਚਾਰ ॥ ੨੭੧ ॥

ਸਜਾਲਕੋਟ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰ ਜਿਮ,

ਥਿਯ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੇਰ।

ਸੋ ਭੀ ਅਬਿ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਤੈ

ਕਿੰਚਤ ਦੈਹੋਂ ਟੇਰ ॥ ੨੭੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਹਮਜ਼ਾ ਗੌਂਸ ਫਕੀਰ ਪੀਰ ਤਹਿੰ।

ਰਹਿਤ ਅਜਮਤੀ ਬਡੋ ਹੁਤੋ ਵਹਿ।

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸੇਵੈਂ।

ਅਜਮਤ ਅਨਿਕ ਪਿਖੈਂ ਫਲ ਲੇਵੈਂ ॥ ੨੭੩ ॥

ਹਰਜਸ ਨਾਮ ਖੱਤ੍ਰੀ ਏਕੈਂ।

ਬਸਤ ਧਨੀ ਤਹਿੰ ਬਿਨ ਸੁਤ ਨੇਕੈਂ।

'ਚੰਗੇ ਪੁੱਤਰ ਬਿਨਾਂ।

ਦੰਪਤਿ ਕਰਿ ਫਕੀਰ ਕੀ ਸੇਵਾ।

'ਇਸਤ੍ਰੀ-ਪਤੀ (ਦੋਹਾਂ) ਨੇ।

ਮਾਂਗਯੋ ਸੁਤ ਕਰਾਰ ਕਰਿ ਏਵਾ ॥ ੨੭੪ ॥

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕਰਾਰ ਕਰਕੇ।

ਜੇ ਹਮਰੇ ਘਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਥੈਹੈ।

ਸੋ ਚਢਾਇ ਤੁਮ ਹੀ ਕੋ ਦੈਹੈਂ।

ਭਯੋ ਏਕ ਦੈ ਤ੍ਰੈ ਪੁਨ ਚਾਰੈਂ।

ਕਰਯੋ ਨ ਪੂਰਾ ਉਨ ਅਕਰਾਰੈਂ ॥ ੨੭੫ ॥

ਮਾਂਗ ਫਕੀਰ ਏਕ ਸੁਤ ਰਹਾ।

ਕਿਮ ਦਿਹੰ ਤੁਰਕੈਂ। ਉਨ ਇਮ ਕਹਾ।

'ਤੁਰਕ ਨੂੰ।

ਕਹਯੋ ਫਕੀਰ ਹੋਇ ਰਿਸ ਵਸ ਹੈ।

'ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਵੱਸ 'ਚ ਹੋ ਕੇ।

ਸ਼ਹਿਰ ਏਹੁ ਝੂਠਜੋਂ ਕਾ ਬਸ ਹੈ ॥੨੭੬॥

ਅਬਿ ਮੈਂ ਨਿਜ ਅਜਮਤ ਬਲ ਯਾਂ ਕੋ।

'ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ।

ਕਰਿਹੋਂ ਗਰਕ ਛਿਲਾ ਕਢਿ ਬਾਂਕੋ।

'ਚੰਗਾ ਛਿਲਾ ਕੱਢ ਕੇ। (ਛਿਲਾ, ਚਾਲੀਸਾ- ੪੦ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਜਪ ਦਾ ਨਿਯਮ।)

ਜਬਿ ਲੋ ਗਰਕ ਨ ਇਹੁ ਪੁਰਿ ਬੈਹੈ।

ਤਬਿ ਲੋ ਸੂਰਜ ਹਮ ਨ ਪਿਥੈ ਹੈਂ ॥੨੭੭॥

ਇਮ ਕਹਿ ਬਿਰਯੋ ਮਕਬਰੇ। ਮਾਰੈਂ।

'ਮਕਬਲਾ- ਕਬਰ ਉਪਰ ਬਣਿਆ ਮਕਾਨ।

ਚਾਰ ਤਰਫ ਤੈ ਬੰਦ ਕਰਾ ਹੈ।

ਦੋਇ ਚਲੀਹੇ ਕਾਟੇ ਉਨ ਜਬਿ।

ਲਗੇ ਭੂਚਾਲ ਹੋਵਨੇ ਬਹੁ ਤਬਿ ॥੨੭੮॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਰਬੱਗ ਸ੍ਰਾਮੀ।

ਧਰਮ ਮੁਯਾਦ ਰਖਕ ਅਭਿਰਾਮੀ।

ਤਾਰਕ ਜਨ ਪਾਰਕ ਸੂਤਿ ਸੇਤੈਂ।

'ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ (ਸੂਤਿ) ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਰੂਪ (ਸੇਤ) ਪੁਲ ਦੀ (ਪਾਰਕ) ਪਾਲਨਾ ਭਾਵਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਬਿਯ ਅਵਤਾਰ ਜਿਨੈ ਇਸ ਹੇਤੈਂ ॥੨੭੯॥

'ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ।

ਆਇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਯਾਲਕੋਟ ਹੈਂ।

ਜਿਨ ਦਰਸੇ ਅਘ ਕਟੈਂ ਕੋਟਿ ਹੈਂ।

'ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ।

ਨਿਕਟਿ ਮਕਬਰੇ ਕਬਰਨ ਮਾਰੈਂ।

ਬੇਰੀ ਤਰੁ ਕੇ ਤਰੇ ਬਿਰਾ ਹੈ। ॥੨੮੦॥

'ਬੇਰੀ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਹੇਠ ਬੈਠ ਕੇ।

ਪਠਯੋ ਫਕੀਰ ਪਾਸ ਮਰਦਾਨਾ।

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰੁ ਭਗਵਾਨਾ।

ਕਹਯੋ ਦਰਸ ਦੇਵੋ ਅਰ ਲੈਵੋ।

ਧਰਮ ਫਕੀਰਨਿ ਕੋਪ ਨ ਕੈਵੋ ॥੨੮੧॥

'ਕ੍ਰੋਧ ਨਾ ਕਰਨਾ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ।

ਜਾਇ ਮੁਦਾਨੇ ਜਬਿ ਇਮ ਗਾਯੋ।

'ਕਿਹਾ।

ਸੁਨਿ ਫਕੀਰ ਨਹਿੰ ਉੱਤਰ ਦਾਯੋ।

'ਦਿੱਤਾ।

ਮਰਦਾਨਾ ਹਟਿ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਆਯੋ।

ਦੁਤੀ ਬੇਰ ਗੁਰੁ ਫੇਰ ਪਠਾਯੋ ॥੨੮੨॥

ਪੁਨ ਮਰਦਾਨੇ ਭਾਖਯੋ ਐਸੇ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੈਂ ਬਾਹਰ ਬੈਸੇ।
ਮਿਲਬੇ ਕੇ ਹਿਤ ਤੁਮੈਂ ਬੁਲੈ ਹੈਂ।

ਚਲੇ ਫਕੀਰ ਧੀਰ ਤਜਿ ਤੈਹੈਂ ॥ ੨੮੩ ॥

'ਹੇ ਫਕੀਰ (ਤੈਹੈਂ) ਓਥੇ (ਗੁਰਾਂ ਪਾਸ) (ਧੀਰ) ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ
ਕੇ ਚਲੋ।

'ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ।

ਕਹਯੋ ਸਗੁਬ' ਫਕੀਰ ਤਬੈ ਹੈ।
ਜਬਿ ਲੋ ਨਗਰ ਨ ਇਹੁ ਗਰਕੈ ਹੈ।
ਤਬਿ ਲੋ ਹਮ ਨ ਚਾਂਦਨਾਂ ਪੇਖੈਂ।

'ਚਾਨਣਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਾਂਗਾ।

ਇਹੁ ਪ੍ਰਣ ਮੈਂ ਨਿਜ ਕੀਨ ਬਿਸੇਖੈਂ ॥ ੨੮੪ ॥

'ਬਹੁਤਾ, ਵੱਡਾ।

ਆਇ ਮ੍ਰਦਾਨੇ ਇਹੁ ਸਭਿ ਗਾਈ।
ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਉਤ ਦਿਸ ਪਿਖਯੋ ਯਦਾਈ।

'ਜਦੋਂ।

ਫਟਯੋ ਮਕਬਰਾ ਉਪਰ ਤੈ ਤਬਿ।
ਨਿਰਖਯੋ ਫਕਰ ਚਾਂਦਨਾ ਇਮ ਜਬਿ ॥ ੨੮੫ ॥

ਦੁਤੀ ਠੌਰ ਤੈ ਔਰ ਫੁਟਾਨੋ।
ਪਿਖਿ ਰਵਿ' ਰਹਯੋ ਫਕੀਰ ਹਿਰਾਨੋ।

'ਸੂਰਜ।

ਗੁਰੁ ਕੋ ਵਲੀ ਪਿਗੰਬਰ ਜਾਨਾ।
ਰੂਪ ਖੁਦਾ ਕੋ ਸ਼ਕਤਿ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੨੮੬ ॥

'ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ।

ਖੋਲਿ ਕਿਵਾੜ' ਆਇ ਗੁਰੁ ਦਰਸੇ।
ਕਦਮ ਪਦਮ ਸੁਖ ਸਦਮ ਸਪਰਸੇ।

'ਤਖ਼ਤੇ।

'ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ-ਕਮਲ ਛੋਹੇ।

ਪੈਗੰਬਰ ਬਪੁ' ਗੁਰੂ ਨਿਹਾਰੇ।
ਬਯੋ ਜੋਰਿ ਕਰ ਠਾਢ ਅਗਾਰੇ ॥ ੨੮੭ ॥

'ਸਰੂਪ।

ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਇਹੁ ਕਯਾ ਤੁਮ ਧਾਰੀ।
ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਸਤਿ ਕੀ ਨਹਿੰ ਕਾਰੀ।

'ਇਹ ਤਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਵਾਲੀ ਮੱਤਿ ਹੈ, ਸੱਚ ਦੀ ਕਾਰ ਨਹੀਂ।

ਕਾਚ ਪਾਚ ਹਿਤ ਸਾਚ ਗਵੈ ਹੈਂ।

'ਕੱਚੇ ਪਿੱਲੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਗਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਨਗਰ ਸਗਰ ਗਰਕਾਵਨ ਚੈਹੈਂ ॥ ੨੮੮ ॥

ਇਕ ਬਦਲੇ ਦੁਖ ਦੇਵਤ ਬਹੁ ਕੋ।

ਹੁਕਮ ਅਦੂਲ ਹੋਤ ਤੂੰ ਸ਼ਹੁ ਕੋ।

'ਤੂੰ ਮਾਲਕ (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ) ਦਾ ਹੁਕਮ ਉਲਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਜਪ ਤਪ ਦੈ ਨਿਜ ਸਰਬ ਕਮਾਈ।

ਧੂਮ ਪਹਾਰੀ ਚਹਿਤ ਢਹਾਈ ॥ ੨੮੯ ॥

'ਧੂਏਂ ਦੀ ਪਹਾੜੀ (ਨਗਰੀ) ਢਾਹੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ।

ਤਾਂ ਪਰ ਭੀ ਫਿਰ ਭਵੈਂ ਗੁਨਾਹੀਂ।

'ਹੋਵੇਂਗਾ।

ਕਾਮ ਫਕੀਰਨ ਕੋ ਇਹੁ ਨਾਹੀਂ।
ਬਾਲਕ ਸੋ ਤੁਵ ਸੰਗ ਨ ਜੈਹੈ।
ਜਿਸ ਹਿਤ ਏਤਿਕ ਕਸ਼ਟ ਉਠੈ ਹੈਂ ॥ ੨੯੦ ॥
ਹੁਤੋ ਤੁਮਾਰ ਤੁ ਤੁਮ ਪੈ ਆਤੋ।
ਕੋਕਿਲ ਬੱਤਕ ਸੁਤ ਜਜੋਂ ਜਾਤੋ।

'ਜਿਵੇਂ (ਕੋਇਲ ਦਾ ਬੱਚਾ (ਕਾਉਣੀ) ਤੇ ਬੱਤਖ ਦਾ ਬੱਚਾ ਕੁਕੜੀ ਕੱਢਦੀ ਹੈ ਪਰ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ) ਕੋਇਲ ਤੇ ਬੱਤਖ ਦੇ ਬੱਚੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੀ) ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਹਯੋ ਫਕੀਰ ਔਰ ਨਹਿੰ ਇੱਛਯਾ।
ਝੂਠਾ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਨਿ ਦਿਹੁੰ ਸਿੱਛਯਾ ॥ ੨੯੧ ॥
ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਪਰਤਯਾ ਹਮ ਦੈਹੈਂ।
ਨਗਰ ਸਗਰ ਨਹਿੰ ਕੂਰੋ ਥੈਹੈਂ।
ਇਮ ਕਹਿ ਗੁਰੂ ਮਰਦਾਨੇ ਤਾਂਈਂ।
ਦੈ ਦੁਇ ਪੈਸੇ ਪਠਯੋ ਤਦਾਈਂ ॥ ੨੯੨ ॥

'ਸਿੱਖਿਆ।
'ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।
'ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਇਕ ਕਾ ਝੂਠ ਸਾਚ ਇਕ ਕੇਰੋ।
ਲਯਾਉ ਖਰੀਦ ਨਗਰ ਤੈ ਹੇਰੋ।
ਗਯੋ ਮੁਦਾਨਾ ਫਿਰਯੋ ਬਜਾਰੈਂ।
ਮੂਲੇ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੀਨ ਵਿਚਾਰੈਂ ॥ ੨੯੩ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਤੈ ਲੈ ਦੁਇ ਪੈਸੇ।
ਦੁਇ ਕਾਗਜ਼ ਲਿਖ ਦੀਨੇ ਐਸੇ।
ਮਰਣ ਸੱਚ ਜੀਵਣ ਜਗ ਕਾਚਾ।
ਸੰਤਨ ਬੇਦ ਕਤੇਬੋਂ ਵਾਚਾ ॥ ੨੯੪ ॥
ਲੈ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਵਾ।
ਇਮ ਫਕੀਰ ਕੋ ਦਿਯ ਪ੍ਰਤਯਾਵਾ ॥ ੨੯੫ ॥

'ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਤਬਿ ਤੈ ਖਾਦਮ ਦਿਢਾ ਭਯੋ,
ਸੋ ਫਕੀਰ ਗੁਰੂ ਕੇਰ।
ਤਿਸ ਕਾ ਭੀ ਹੈ ਮਕਥਰਾ,
ਢਿਗ ਬਾਰੇ ਦੀ ਬੇਰ ॥ ੨੯੬ ॥
ਜਿਸ ਬੇਰੀ ਤੇ ਤਰੇ ਗੁਰੂ,
ਬੈਠੇ ਥੇ ਤਬਿ ਜਾਇ।

'ਪੱਕਾ ਸੇਵਕ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤਿਸ ਠੌਰ ਅਬਿ,
ਅਧਿਭੁਤ ਰਹਜੋ ਸੁਹਾਇ ॥੨੯੭॥

ਪਾਛੇ ਆਛੇ ਸਭਿ ਕਹੀ,
ਔਰ ਗਾਥ ਤਿਹ ਸਾਰ।

‘ਤਿਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਚੰਗੀ ਕਥਾ।

ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਰਚ ਰਖਜੋ,
ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦੁਆਰ ॥੨੯੮॥

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਿਤਿਕ ਹੈਂ,
ਗੁਰਦੁਆਰੀਏ ਔਰ।

ਬਖਸ਼ੈਂ ਗੁਰੁ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਮਤਿ,
ਗਹੈਂ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਤੌਰ। ॥੨੯੯॥

‘ਤ੍ਰੀਕਾ, ਢੰਗ।

ਧਰਮ ਸੁਜਸ ਸੁਖ ਸੰਪਤਾ,
ਜਾਂ ਤੈ ਭਵੈ ਅਪਾਰ।

‘ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸੁਖ ਤੇ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ।

ਝਗੜੇ ਬਾਦ ਬਿਬਾਦ ਤਜਿ,
ਭਜੈਂ ਮਿਲਾਪ ਉਦਾਰ। ॥੩੦੦॥

‘ਝਗੜੇ ਤੇ ਬਿਅਰਥ ਚਰਚਾ ਛੱਡ ਕੇ ਚੰਗੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ।

ਸਜਾਲਕੋਟ ਗੁਰਦੁਆਰ ਕੀ,
ਔਰ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੇਰ।
ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਗਾਥਾ ਕਹੀ,
ਪੰਥ ਪ੍ਰਤਾਪ ਉਚੇਰ ॥੩੦੧॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ, ‘ਦਜਾਲ-ਸਿੰਘ, ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੋਂ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੇਰ ਪ੍ਰਸੰਗ’, ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਵੰਜਮੋਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥੫੧॥

੫੨. {ਸਾਂਹਚੀ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦਾ ਜੰਗ, ਬਾਬੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ,
ਸਾਂਹਚੀ ਦਾ ਮਰਨਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ}

ਬਯਾਸ ਪਰਾਸਰ¹ ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ²,

¹ਬਿਆਸ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਕਪਲ ਮੁਨੀ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ²ਸਰੁਸਤੀ, ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਦੇਵੀ।

ਬੁਧਿ ਬਿਸਾਰਦ¹ ਜੇ ਜਗ ਥੀਏ।

¹ਚਤੁਰ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ।

ਦੇਵ ਰਿਖੀਸ਼ ਤਪੀਸ਼ ਮੁਨੀਸ਼,
ਜੁਗੀਸ਼ ਸਿਧੇਸ਼੍ਵਰ ਏਸ਼੍ਵਰ ਥੀਏ¹।

¹ਦੇਵਤੇ, ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ, ਤਪੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ, ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ, ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ, ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿ ਹੋਏ ਹਨ।

ਜੇ ਅਵਤਾਰ ਪਿਗੰਬਰ, ਅੰਬਰ
ਪੈ ਚਲ ਕੈ, ਮੁਖ ਲੰਬਰ ਲੀਏ¹।

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੇ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਨੇ ਅਕਾਸ਼ ਭਾਵ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਰਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੇਵਿ
ਭਏ ਬਡ, ਸੋ ਧਰ ਹੈਂ ਹਮ ਹੀਏ¹ ॥੧॥

¹ਉਹ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ (ਚਰਨ-ਕਮਲਾਂ) ਨੂੰ ਮੈਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸੋਰਠਾ:

ਗਾਥ ਔਰ ਸਿਰਮੌਰ¹,
ਸੁਨੋ ਗੌਰ ਕਰਿ¹ ਠੌਸ ਇਸ।
ਪੌਰ ਮੁਕਤਿ ਸਭਿ ਤੌਰ,
ਗੌਰ ਖੌਰ ਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ¹ ॥੨॥

¹ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਥਾ।

¹ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ।

¹(ਇਸ) ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤੇ (ਗੌਰ) ਸੁਨਹਿਰੀ (ਖੌਰ) ਤਿਲਕ ਦੇ ਸਮਾਨ (ਜਾਣੋ)।

ਬੇਦੀਰਾਮ-ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼,
ਆਦਿ ਸਿੰਘ ਮਾਹੀਦ¹ ਜਜੋਂ।
ਭਏ ਸ਼ਹੀਦ ਬਿਸ਼ੇਸ਼¹,
ਗਾਥ ਚਾਰ ਫਲ ਦਾਇ ਤਿਨ¹ ॥੩॥

¹ਵੱਡੇ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਚਾਰ (ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ ਆਦਿ) ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਕਹਿ ਹੋਂ ਸੁਨੋ ਸੁਜਾਨ,
ਅੰਤਮ¹ ਬਡ ਪਰਸੰਗ ਯਹਿ।
ਸੰਗ ਸਾਂਹਚੀ¹ ਜਾਨੁ,

¹ਅਖੀਰਲਾ।

¹ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਅਹਿਮਦ ਖਾਂ ਸੀ। ਇਹ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਜਮਾਨ ਸ਼ਾਹ ਕਾਬਲ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸੀ।

ਲਰਜੋ ਜੈਸ ਸਭਿ ਪੰਥ ਮਿਲਿ ॥੪॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸ੍ਰੀਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਅਛੇਦੀ¹ ਭਯੋ,
 ਭੇਦੀ ਗੁਰੂ ਦਸਹੰ ਕੀਰਤਿ ਕਾ ਉਦਾਰੇ ਹੈ¹।
 ਜਿਲੇ ਗੁਜਰਾਤ ਗਾਮ ਕੋਟਲੀ ਲਖੈ ਹੈਂ ਆਮ¹,
 ਤਹਾਂ ਰਚਿ ਧਾਮ ਥਾ ਅਰਾਮ ਸੋ ਸੁਧਾਰੇ ਹੈ¹।

ਸਦਗੁਨ ਗਨ ਕੋ ਅਗਾਰ ਬੀਰ ਭਾਰਿ ਅਤਿ,
 ਕਰਨੀ ਉਦਾਰ-ਵਾਰ ਜਤ ਸਤ ਭਾਰੇ ਹੈਂ¹।

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਸੰਗ ਰੈਹ ਬਹੁ ਕੀਨੇ ਜੰਗ,
 ਸੱਤ੍ਰੂ ਅਪਾਰ ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰਿ ਡਾਰੇ ਹੈਂ ॥੫॥
 ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਪੈ ਹੈ ਰਣ ਆਗੇ ਹੂੈ ਲਰੈ ਹੈ ਤਣਿ¹,
 ਕਰਾਮਾਤ ਕੋ ਭੀ ਕਣ¹ ਹੁਤੋ ਮਧ ਤਾਂਹਿ ਹੈ।
 ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੋ ਕੂਕਰੋਂ ਮੇ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਕੈਹੈਂ ਐਹੈ¹,

ਏਹੁ ਤੋ ਸਪੂਤ ਹੁਤੋ ਕਜੋਂ ਨ ਹੂੈ ਮਹਾਂਹਿ¹ ਹੈਂ।
 ਪਰੀ ਭੀਰ ਸਿੰਘੈਂ ਆਇ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਆਗੇ
 ਥਾਇ¹।

ਤੂਕਨ ਕੋ ਦੈ ਦਿਖਾਇ ਦਏ ਸੋ ਭਗਾਹਿ ਹੈਂ।
 ਪਾਯੋ ਧਨ ਤਾਂਹਿ ਜੇਤੋ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਦਯੋ ਤੇਤੋ,
 ਲੰਗਰ ਚਲੈਹੈ ਵੇ ਤੋ ਅਧਿਕ ਉਮਾਹਿ ਹੈ¹ ॥੬॥
 ਥਯੋ¹ ਜਥਾ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗ ਯਾਂ ਤੈ ਚੰਗ²,
 ਭਜਨ ਉਮੰਗ ਜੰਗ ਕਰਤੋ ਕਰਾਵਤੋ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸ਼ਹੀਦਨ ਮੈਂ ਮੁਖੀਆ ਥਾ,
 ਯਾਂਹਿ ਹੇਤੁ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸ਼ਹੀਦ ਪੰਥ ਗਾਵਤੋ¹।
 ਫੇਰ ਏਕ ਬੇਰ ਭਾਰਾ ਜੰਗ ਕਰਿ ਇਨੈ ਮਾਰਾ,
 ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਕਾ ਸਰਦਾਰਾ ਖਾਂ-ਜਮਾਲ ਭਾਵਤੋ¹।
 ਡੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮਰਾਵੀ ਤੱਟ¹ ਸ਼ਾਹਿ ਸੰਗ ਜੰਗ ਠੱਟੇ²,
 ਸੱਤਰੂ ਅਘੱਟ¹ ਮਾਰੇ ਆਦਿ ਖਾਂ-ਸਲਾਵਤੋ²
 ॥੭॥

ਐਸ ਹੀ ਅਨੇਕ ਜੰਗ ਕੀਨੇ ਥੇ ਅਭੰਗ¹ ਇਨੈ,
 ਜਾਨ ਕੈ ਗੁਰੰਸ¹ ਭਟ ਸਿੱਖ² ਸਭਿ ਮਾਨੈਂ ਥੇ।

¹ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

¹ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦਾ ਭੇਤੀ, (ਜਾਣੂ) ਸੀ।

¹ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

¹ਉਥੇ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹ ਅਰਾਮ ਨਾਲ (ਸੁਧਾਰੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਰਹਿੰਦਾ) ਸੀ।

¹ਬਹੁਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਭਾਰਾ ਸੂਰਮਾਂ ਸੀ, ਚੰਗੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਤੇ ਭਾਰੇ ਜਤ ਸਤ ਵਾਲਾ ਸੀ।

¹ਆਕੜ ਕੇ।

¹ਕਿਣਕਾ, ਬੀਜ।

¹ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਹਨ (ਇਹ ਗੱਲ ਲੋਕ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਵੱਡਾ (ਕਰਾਮਾਤੀ)।

¹ਹੋ ਕੇ।

¹ਉਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

¹ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ²ਚੰਗਾ।

¹ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ।

¹ਜਿਹੜਾ ਗਿਲਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਸੀ।

¹ਕਿਨਾਰੇ। ²ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਕੇ।

¹ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ। ²ਸਲਾਵਤ ਖਾਂ ਬੀਸ ਹਜ਼ਾਰੀ ਆਦਿਕ।

¹ਲਗਾਤਾਰ।

¹ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅੰਸ ਭਾਵ ਬੇਦੀ ਜਾਣ ਕੇ। ²ਸਿੱਖ ਸੂਰਮੇਂ।

ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਖੂਪ ਭੂਪਨ ਕੇ ਭੂਪ ਹੁਤੇ,
ਚੰਦ ਸਮ ਦੂਜ ਪੂਜ ਹਿੰਦੁ ਕੈ ਮਹਾਨੈਂ ਥੇ।
ਤੇਜ ਥਾ ਪੁਰੰਦਰ ਸੋ ਮੰਦਰ ਉਦਾਰਤਾ ਕੇ,
ਇੰਦ੍ਰਾ ਅਧੀਨ ਹੁਤੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਿਧਾਨੈਂ ਥੇ।

ਜਨਕ ਸੈਂ ਮਾਨੈਂ ਥੇ ਕਿਰਾਮ ਸੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨੈ,
ਰਿਖਿ-ਰਾਜ ਤੈ ਮਹਾਨੈ ਭਟ ਪਾਰਥ ਤੈ ਸਜਾਨੈ ਥੇ।

॥ ੮ ॥

ਕੰਜ ਪਾਂਖੜੀ ਤੈ ਮੰਜ ਦ੍ਰਿਗ ਮ੍ਰਿਗ ਹੂੰ ਤੈ ਨੀਕ,
ਪੂਰੇ ਰਸ ਬੀਰ ਧੀਰ ਧ੍ਰਮ ਹੂੰ ਤੈ ਦਾਨੈ ਥੇ।

ਭੀਮ ਸੇ ਭਜਾਨਕ ਥੇ ਸੱਤ੍ਰੈਂ ਖਪਾਨਕ ਥੇ,
ਮਿੱਤ੍ਰੈਂ- ਕਲਜਾਨਕ ਥੇ ਅੱਤ੍ਰੈ ਧਰਾਨੈ ਥੇ।

ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਜਾਪੀ ਨਾਮ ਗੁਰਬਾਨੀ ਆਪੀ,
ਖਾਪੀ ਮੋਹ ਸੈਨ ਕੇ ਮਿਲਾਪੀ ਐਨ ਗਜਾਨੈ ਥੇ।

ਅਪਰ ਅਪਾਰੈਂ ਹੁਤੀ ਮਹਿਮਾਂ ਉਦਾਰੈਂ ਤਿਨੈਂ,
ਈਸ ਅਵਤਾਰੈਂ ਥੇ ਕਿ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨੈ ਥੇ। ॥ ੯ ॥

ਕੰਧ ਪੈ ਕੁਵੰਡ ਦੰਡ ਚੱਕ੍ਰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਚੰਡ,
ਮੰਡ ਜਿਹ ਤਨ ਪੈ ਅਖੰਡ ਸਦ ਥੇ ਰਹੈਂ।

ਪੂਰਨ ਤੁਨੀਰਨ ਥੇ ਕਟਿ ਸਾਥ ਭਾਥ, ਜੁਗ
ਹਾਥ ਦੰਡ ਲੋਹ ਗਦਾ ਸਵਾ ਮਣ ਕੀ ਗਹੈਂ।

ਤੇਗ ਹਥ ਨਾਲ ਢਾਲ ਸੈਹਥੀ ਬਿਸਾਲ ਲੋਹ,

ਚੰਗੇਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸਨ।

ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਵਾਂਗ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵੀ ਮਹਾਨ ਪੂਜਨੀਕ ਸਨ।

ਇੰਦਰ ਵਰਗਾ ਤੇਜ ਤੇ ਦਾਤਾਪਨ ਦੇ ਮੰਦਰ ਸਨ। (ਇੰਦਰਾ)
ਲੱਛਮੀ ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ (ਰਹਿੰਦੀ) ਸੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ
ਸਨ।

ਜਨਕ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਨਯੋਗ ਸਨ, ਜਾਂਰਾਮ ਚੰਦਰ ਤੋਂ
ਵੀ ਮੁਖੀ ਸਨ, ਰਾਜ ਰਿਖੀ (ਵਿਸ਼ਵਾਮਿਤ੍ਰ) ਤੋਂ ਵੱਡੇ,
(ਪਾਰਥ) ਅਰਜਣ ਸੂਰਮੇਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸਿਆਣੇ ਸੂਰਮੇਂ ਸਨ।

ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ ਪੰਖੜੀਆਂ ਤੋਂ (ਮੰਜ) ਉੱਜਲ ਤੇ ਹਰਨ ਦੇ
ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਚੰਗੇ ਨੇਤ੍ਰ ਸਨ, ਬੀਰ-ਰਸ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ,
ਧੀਰਜਵਾਨ ਤੇ (ਧ੍ਰਮ) ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਤੋਂ ਸਿਆਣੇ ਸਨ।

ਭੀਮ-ਸੈਨ ਤੋਂ ਵੀ ਭਿਆਨਕ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਪਾਉਣ ਵਾਲੇ,
ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ
ਸਨ।

ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੇ, ਆਪ ਨਾਮ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਜਪਣ
ਵਾਲੇ, ਮੋਹ ਦੀ ਫੌਜ (ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ) ਨੂੰ ਖਪਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਚੰਗੇ
ਮਿਲਾਪੀ ਤੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸਨ।

ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਤੋਂ ਬੇਅੰਤ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਹਿਮਾਂ ਸੀ, ਈਸ਼ਰ ਦਾ
ਹੀ ਅਵਤਾਰ ਸਨ ਕਿ ਮਹਾਨ-ਪੁਰਖ ਸਨ।

ਮੋਢੇ ਤੇ ਧਨੁਸ਼, ਡੰਡੇ (ਪ੍ਰਚੰਡ) ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੇ ਤੇ (ਚੰਡ)
ਭਿਆਨਕ ਚੱਕ੍ਰ ਜਿਹੜੇ ਸਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਸਰੀਰ ਤੇ (ਮੰਡ)
ਸਜੇਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

(ਤੁਨੀਰਨ) ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ (ਪੂਰਨ) ਭਰੇ ਹੋਏ (ਭਾਥ) ਭੱਥੇ
(ਕਟਿ) ਲੱਕ ਨਾਲ ਸਨ, ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦਾ ਦੰਡਾ ਤੇ
ਸਵਾ ਮਣ ਦੀ ਗੁਰਜ ਫੜੀਰੱਖਦੇ ਸਨ।

ਬਾਘ-ਬੱਚੇ ਤੈ ਤਮੰਚੇ ਸੰਚੇ ਪੇਟੀ ਮੈਂ ਅਹੈਂ।

‘ਤਲਵਾਰ, (ਹਥ-ਨਾਲ) ਬੰਦੂਕ, ਢਾਲ (ਬਿਸਾਲ) ਲੰਬੀ ਲੋਹੇ ਦੀ (ਸਾਂਗ) ਬਰਛੀ, (ਬਾਂਘ ਬੱਚੇ) ਪੇਸ਼-ਕਬਜ਼ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁੱਠ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ), (ਤਮੰਚੇ) ਪਸਤੌਲ ਪੇਟੀ ਵਿੱਚ (ਸੰਚੇ) ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਜੰਭੀਏ ਕਟਾਰ ਪੇਸ਼-ਕਬਜ਼ ਅਪਾਰ, ਗੋਲੀ
ਪਥਰੀ ਬਰੂਦ ਲੋ ਸਮਾਨ ਸਭਿ ਕੋ ਕਹੈ ॥ ੧੦ ॥

‘ਜੰਭੀਏ (ਜਾੜ੍ਹ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪੇਸ਼ ਕਬਜ਼) ਕਟਾਰ, ਪੇਸ਼ ਕਬਜ਼, ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਪੱਥਰੀ ਤੋਂ ਬਰੂਦ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਲੋਗ ਜੇ ਪੁਰਾਨੇ ਸੋ ਬਖਾਨੈ ਹੈਂ ਅਢਾਈ ਮਣ ਕੇਰਾ,
ਥਾ ਕਮਰ-ਕਸਾ ਤਿਨਹੂੰ ਕੋ ਸਭੇ ਹੈਂ।

‘ਢਾਈ ਮਣ ਦਾ।

ਔਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਸਿੰਘ ਐਸ ਹੀ ਬਿਵੇਕ ਵਾਰੇ।

‘ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੇ।

ਪੰਥ ਮੈਂ ਬਹਾਦਰ ਬਲੀ ਥੇ ਬਡ ਤਬੇ ਹੈਂ।

ਠੀਕ ਹੋਗਾ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਕਰਤੱਬਜ਼ ਰਾਖਤੇ ਥੇ,

‘ਹੋਵੇਗਾ।

ਰਾਤ ਦਿਨ ਜੰਗ ਹੀ ਮੈਂ ਰਹਿਤੇ ਸੁ ਫਬੇ ਹੈਂ।

ਦਸ ਦਸ ਮਣ ਹੂੰ ਕੇ ਮੁਗਦਰ ਮੁੰਗਲੀਆਂ,

ਅਬਿ ਭੀ ਚੁਕਤ ਜ੍ਹਾਨ ਕਸਰਤ ਢਬੇ ਹੈਂ ॥ ੧੧ ॥

‘ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਔਰ ਅਬਿ ਕਾਹੂੰ ਕਾਹੂੰ ਠੌਰ ਹੈਂ ਪੁਰਾਨੇ ਪਰੇ,

ਬਰਛੇ ਗੁਰਜ ਸੈਫਾ ਜਿਰੈਂ^੨ ਜੋ ਸਿੰਘਾਨ ਕੇ।

‘ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ। ^੨ਸੰਜੋਆਂ।

ਆਜ ਕੇ ਜਮਾਨੇ ਕੇ ਜ੍ਹਾਨ ਚਾਇ ਸਕਤ ਨਾ,

‘ਚੁੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਚਿੱਲੇ ਕਾਹੂੰ ਤੈ ਨ ਚਢੈਂ ਉਨ ਕੀ ਕਮਾਨ ਕੇ।

ਸੁਨੋ ਅਬਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗ ਜੰਗ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ,

ਥਯੋ ਜੋਊ ਗੁੱਜਰਾਤ ਸੰਗ ਤੁਰਕਾਨ ਕੇ।

ਅਚਰਜ ਥੈਹੈ ਸੁਨ ਬੀਰਤਾ ਬਢੇ ਹੈ ਜਾਂ ਤੇ,

ਸਿਦਕ ਭਵੈ ਹੈ ਸਿੱਖੀ ਤਿੱਖੀ ਪੈਰੈਂ ਜਾਨ ਕੇ^੨

‘(ਪੈਦਾ) ਹੋਵੇਗਾ। ^੨ਤਿੱਖੀ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ (ਚੰਗੀ) ਜਾਣ ਕੇ (ਪੈਰੈਂ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣਗੇ।

॥ ੧੨ ॥

ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਬਤੀਸ ਮੈਂ, ਛਿਤੀਸ ਹੈ।

‘ਧਰਤੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ ਕੇ।

ਜਮਾਨ-ਸ਼ਾਹ, ਸ਼ਾਹ ਤਹਮੂਰ ਹੂੰ ਕੀ ਠੌਰ ਹੈ।

ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਮੁਲਕ ਛੁਡਾਨ ਕੀ ਹਿਰਸ ਕੂਦੀ,^੧

‘ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ।

ਕਰਿ ਕੈ ਸਲਾਹਿ ਬਹੁ ਸੈਨ ਹੂੰ ਬਟੌਰ ਹੈ।

‘ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ।

ਏਕ ਲਾਖ ਦੈ ਕੈ ਅਸਵਾਰ ਹੂੰ ਜਰਾਰਾ ਭਾਰ,

‘ਭਾਰੀ ਲੜਾਕੇ।

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਸ਼ਾਹ-ਕਿਰਾਂ¹ ਪਠਜੋ ਬੀਰ ਗੌਰ² ਹੈ।
ਹੁਤੋ ਤੋਪਖਾਨੇ ਕਾ ਦਰੋਗਾ ਬਡ ਜਾਹਲੈਂ ਸੋ,
ਸ਼ਾਹਚੀ ਆਤਸ਼-ਬਾਜ਼ ਮੀਰ ਨਾਮ ਔਰ ਹੈ।
॥ ੧੩ ॥

ਅਟਕ ਪਟਕ ਵਹਿ ਝਟਕ ਅਟਕ ਲਖਿ,
ਕਟਕ ਕਰੂਰ ਭੂਰ ਸਟਕ ਲੈ ਧਾਇਓ।

ਮਾਰ ਲੂਟ ਕਤਲਾਮ ਜਾਰਤ ਗਰਾਮ ਆਮ,
ਹਿੰਦੁਨ ਬਿਰਾਮ। ਦੂਖ ਦੇਤ ਅਤਿ ਆਇਓ।

ਦੇਸ ਏਸ ਮਾਂਹਿ ਪਰੀ ਭਾਜੜੈਂ ਬਿਸੇਸ ਖਰੀ,
ਜੁਲਮੀ ਅਤੁਲਮੀ। ਸੁ ਕਰੀ ਮਨ ਭਾਇਓ।
ਜੰਗ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗ ਕਾਹੂੰ ਲੀਓ ਨ ਉਮੰਗ ਸੰਗ,
ਤੁਰਕ ਤਮਾਮ ਮਿਲੇ ਉਧਮ ਮਚਾਯੋ। ॥ ੧੪ ॥
ਸਿੰਘ ਏਸ ਦੇਸ ਜੇਊ ਥਏ ਥੇ ਨਰੇਸ ਨਏ,
ਜੋਰ ਤਾਂਹਿ ਹੇਰਿ ਘੋਰ ਛੋਰ ਨਿਜ ਦੇਸ ਸੋ।

ਜੰਗਲੈਂ ਧਸਾਏ। ਕਿਛੁ ਆਏ ਸੁਧਾਸਰ ਓਰ,
ਕੇਊ ਲਰੇ ਭਰੇ ਮਰੇ ਮਾਰੇ ਤੁਰਕੇਸ ਸੋਂ।

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਪਹੁੰਚ ਲਹੌਰ ਮੈਂ ਤਗਾਦੇ ਯੁਤ,
ਸ਼ਾਹਚੀ ਸਫੌਜ ਜ਼ਾਦੇ ਪਠਜੋ ਮਧ ਦੇਸ ਸੋਂ।

ਗਿਲਜੇ ਗੁਮਾਨੀ ਮੁਢ ਹੂਢ ਮਾਰ ਚੂਢ ਭਾਰੀ,
ਤਿਨ ਕੇ ਅਗਾਰੀ ਕਾਂਹਿ ਚਾਲੈ ਨਾਂਹਿ ਪੇਸ਼ ਸੋ।
॥ ੧੫ ॥

ਦੌਲਤ ਸਮੇਟੀ ਬਹੂ ਬੇਟੀ ਭੇਟੀ ਲੋਗਨ ਕੀ,
ਨਾਮ।³ ਭਾਰੀ ਸੂਰਮਾ।

ਨਾਮ।³ ਭਾਰੀ ਸੂਰਮਾ।

¹ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ (ਔਰ ਹੈ) ਹੋਰ ਤੋਪਖਾਨੇ ਦਾ (ਜਾਹਲੈਂ) ਮੂਰਖ ਦਰੋਗਾ (ਹੁਤੋ) ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਾਹਚੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਰਦਾਰ ਸੀ ਭਾਵ ਵੱਡਾ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ ਸੀ। (ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਅਹਿਮਦ ਖ਼ਾਨ ਸੀ।)

¹(ਅਟਕ) ਰੁਕਾਵਟ ਨੂੰ (ਪਟਕ) (ਪਟਕਾ ਕੇ, ਪਛਾੜ ਕੇ) ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਉਹ (ਝਟਕ) ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਅਟਕ ਦਰਿਆ (ਲਖਿ) ਲੰਘ ਕੇ (ਕਟਕ) ਫੌਜ ਦਾ ਦਲ (ਕਰੂਰ) ਭਿਆਨਕ ਤੇ (ਭੂਰ) ਬਹੁਤਾ (ਸਟਕ) ਛੇਤੀ ਲੈ ਕੇ ਦੌੜਿਆ।

¹(ਆਮ) ਬਹੁਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਬੇ-ਆਰਾਮ ਕਰਦਾ।

¹ਬਹੁਤੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ।

¹(ਅਤੁਲਮੀ) ਬਹੁਤਾ (ਜੁਲਮੀ) ਜੁਲਮ ਕੀਤਾ।

¹ਡੰਡਰੌਲਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

¹ਨਵੇਂਰਾਜੇ।

¹ਤਿਸ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਜੋਰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੇਸਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ।

¹ਧਸ ਗਏ, ਵੜ ਗਏ।

¹ਕਈ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ (ਸੋ) ਨਾਲ (ਭਰੇ) ਜੰਗ ਲੜੇ (ਕਈਆਂ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਗਏ।

¹ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ (ਤਗਾਦੇ) ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸ਼ਾਹਚੀ ਨੂੰ ਸਣੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੌਜ ਦੇ ਮਾਝੇ ਦੇਸ ਵੱਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ।

¹ਗਿਲਜੇ ਹੰਕਾਰੀ ਮੂਰਖ (ਹੂਡ ਮਾਰ) ਸੂਰ ਵਾਂਗ ਹੁੱਡ ਮਾਰ (ਭਾਰੀ) ਬਹੁਤੇ (ਚੂਢ) ਚੰਡਾਲ ਸਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਦੀ (ਪੇਸ਼) ਵਾਹ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੀ ਸੀ।

¹ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੂ-ਬੇਟੀਆਂ ਨਾਲ ਮੰਦ-ਕਰਮ ਕੀਤੇ।

ਹੇਠੀ ਕਰ ਹਿੰਦੂਓਂ ਕੀ ਇੱਜ਼ਤੈਂ ਬਿਗਾਰੀਆਂ।
ਪੋਠੋਹਾਰ¹ ਧੱਨੀ² ਘੋਬ³ ਦੜਪ¹¹ ਜੰਮੂ ਲੋਂ ਏਵ,

ਜੁਲਮ ਅਮੇਵ¹ ਕੀਨ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭਾਰੀਆ।
ਕਹਿਰ ਕਰਾਲ ਕਾਲ ਹਾਲਚਾਲ ਪਾਇ ਦੀਨੋ¹,

ਹਾਹਾਕਾਰ ਠੌਰ ਠੌਰ ਮਾਚਗੋ ਕਰਾਰੀਆ।
ਹਾਲੀ ਧਰ ਚਾਲੀ ਸਮ ਬੇੜੀਐਂ ਬਿਸਾਲੀ¹,
ਪਾਪ ਥਏ ਹੈਂ ਕਮਾਲੀ ਜੇਊ ਜਾਤ ਨਾਂ ਉਚਾਰੀਆ

॥ ੧੬ ॥

ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਤਾਨੇ ਹੂੰ ਮਹਾਨੇ¹ ਦੇਤ ਹਿੰਦੂ ਸਭਿ,
ਕੈਹੈਂ ਇਨੈ ਗਰਬ ਸਰਬ ਥਯੋ ਦੂਰ ਹੈ।
ਭਾਗੇ ਜਾਤ ਲੋਗ ਨਾਂਗੇ ਪਾਇ ਚਾਇ ਬੋਝ ਸਿਰਿ¹,
ਦੇਖ ਹੈਂ ਨਾ ਫਿਰ ਪਾਛੇ ਥਾਇ ਐਸ ਕੂਰ ਹੈਂ¹।
ਮਾਝੇ ਦ੍ਰਾਬੇ ਮਾਲਵੇ ਪਧਾਰੇ ਥੇ¹ ਅਪਾਰੇ ਸਿੰਘ,
ਰਹੇ ਸੋ ਤਕਾਇ ਦਾਇ ਜੰਗ ਕਾ ਜਰੂਰ ਹੈਂ।
ਆਖਰੈਂ ਸਧੀਰ ਭੀਰ ਥਈ ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ,
ਸਰਦਾਰ ਲੈ ਬਹੀਰ ਜੁਰੇ ਬੀਰ ਭੂਰ ਹੈਂ¹ ॥ ੧੭ ॥

ਬਿੱਪ੍ਰ¹ ਖੱੜੀ ਅਪਾਰੇ ਦੇਸ ਏਸ ਵਾਰੇ²
ਬਹੁ ਭਾਰੇ ਦੁਖਿਯਾਰੇ ਹੋਇ ਆਏ ਪੰਥ ਪਹਿ ਹੈਂ।
ਪੰਡਤ ਪ੍ਰਬੀਨ¹ ਏਕ ਪੀਨ ਥਾ ਰਈਸ ਵਾ ਮੈਂ²,
ਆਗੇ ਬਢਿ ਖਢਿ ਤਿਨ ਦੀਨ ਥਾਇ ਚਹਿ ਹੈਂ¹।

ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਆਗੇ ਰਹਯੋ ਥਾ ਦਿਵਾਨ ਲਾਗੇ,
ਰੋਸ ਜਿਮ ਜਾਗੇ ਢਾਢੀ ਵਾਰਾਂ ਪਢੇਂ ਤਹਿ ਹੈਂ।
ਮਾਥ ਨਾਇ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਾਥ ਆਜਜੀ ਨਿਹੋਰਿ¹
ਪੰਥ ਕੀ ਤਾਰੀਫ ਬਿਪ੍ਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਹੈ

¹ਦਰਿਆ ਜਿਹਲਮ ਤੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਿਸ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਗ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ²ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਿਹਲਮ ਵਿੱਚ ਤਹਿਸੀਲ ਚਕਵਾਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ। ³ਫਤੇ ਜੰਗ ਅਤੇ ਪਿੰਡੀ ਘੋਬ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੈਂਬਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ।
¹¹ਦਰਿਆਰਾਵੀ ਤੇ ਝਨਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਇਲਾਕਾਰਚਨ ਦੁਆਬਾ।
¹ਬਹੁਤੇ।

¹ਕਾਲ ਵਾਂਗ ਭਿਆਨਕ (ਕਹਿਰ) ਉਪਦ੍ਰਵ ਕਰ ਕੇ ਹਲਚਲੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

¹ਧਰਤੀ ਬੇੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤ ਹਿੱਲ ਚੱਲੀ।

¹ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਹਣੇ।

¹ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਸਿਰ ਤੇ ਭਾਰ ਚੁੱਕ ਕੇ।

¹ਐਸੇ ਡਰਪੋਕ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

¹ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ।

¹ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਭੀੜ ਹੋਈ, ਸਰਦਾਰ ਬਹੁਤੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ (ਬਹੀਰ) ਦਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ²ਵਾਲੇ।

¹ਚਤੁਰ। ²ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਤਕੜਾਰਈਸ ਸੀ।

¹ਤਿਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ (ਬੋਲਣਾ ਚਾਹਿਆ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) (ਚਹ ਹੈ) ਤੱਕ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ, ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ।

¹ਗਰੀਬੀ ਨਾਲ (ਨਿਹੋਰ) ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

॥ ੧੯ ॥

ਏ ਜੂ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖਜਾਲ ਸਾ ਕਰੀਜੈ ਜਰਾ,
ਮੇਲਯੋ ਭੁਵ-ਚਾਲਸਾ ਦੁਰਾਨੀਓ ਕਮਾਲਸਾ।
ਦਲ ਹੈ ਕਰਾਲਸਾ ਸਬਲ ਬਲ ਟਾਲਸਾ,
ਸੋ ਹਿੰਦੁਨ ਕੋ ਜਾਲਸਾ ਪਵੱਯਾ ਦੱਯਾ ਸਾਲਸਾ।

ਪਾਲਸਾ ਧਰਮ ਤੁਮ ਛੱਤ੍ਰੀ ਉਜਾਲਸਾ ਹੋ,
ਢਾਲ ਸਾ ਰਖੱਯਾ ਹਿੰਦੁ ਜਯੋ ਗੁਬਿੰਦ ਗੁਵਾਲਸਾ।

ਆਲਸਾ ਕੋ ਹਾਨ ਅਬਿ ਘਾਲਸਾ ਹੋ ਘਮਸਾਨ,
ਕਾਲਸਾ ਤੂਕਾਨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ। ॥ ੧੯ ॥

ਕਾਬਲੀ ਕੁਰੰਗਨ ਕੀ ਮਾਲਸਾ ਕਸਾਲਸਾ ਦੈ,
ਸਾਲਿਸਾ ਧਰਮ ਹਿੰਦੁ ਖੇਤ ਖਯੋ ਖਾਲਸਾ।

ਦੂਖ ਦੈ ਬਿਸਾਲਸਾ ਕੁਚਾਲਸਾ ਕਹਿਰ ਮੇਲਿ,
ਜੁਲਮ ਜਲਾਲਸਾ ਦਿਖਾਯੋ ਦੁਰ-ਹਾਲਸਾ।

ਹਿੰਦੁ ਬਾਗ ਫਾਲਸਾ ਕੋ ਕਟਕ ਸੁੰਡਾਲਸਾ ਨੈ,
ਕੀਨ ਪਾਇ-ਮਾਲਸਾ ਥਵੀਜੀਏ ਸੰਭਾਲਸਾ।

ਝਾਲਸਾ ਹੋ ਝਾਲ ਇਨੈ ਆਪ ਦੀਨ ਦਜਾਲਸਾ ਹੋ,
ਬੈਰੀ ਬਨ ਦਾਹਿ ਕੋ ਅਨਾਲਸਾ ਹੈ ਖਾਲਸਾ।

॥ ੨੦ ॥

ਆਯੋ ਮੈਂ ਸਰਨ ਥਾਰੀ ਹਰਨ-ਪੁਰੀ ਤੈ ਚਲਿ,
ਕਰਿ ਕੈ ਪਰਨ ਭਲ ਮਰਨ ਵਿਚਾਰੀ ਹੈ।
ਭਾਰੀ ਰੂਪ ਗੁਨਵਾਰੀ ਬੇਟੀਐਂ ਹਮਾਰੀ ਨਾਰੀ,

‘ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਨੇ (ਕਮਾਲਸਾ) ਬਹੁਤਾ ਭੁਚਾਲ ਪਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ।

‘ਉਹ ਭਿਆਨਕ ਦਲ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਬਲਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਟਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਜਾਲ ਪਾ ਕੇ (ਸਾਲਸਾ) ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

‘ਤੁਸੀਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਉੱਜਲ ਛੱਤ੍ਰੀ ਹੋ, ਜਿਵੇਂ (ਗੋਬਿੰਦ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਗਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਤਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਢਾਲ ਵਾਂਗ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ।

‘ਆਲਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ (ਘਮਸਾਨ) ਜੰਗ (ਘਾਲਸਾ) ਪਾਉ ਭਾਵ ਕਰੋ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਾਲ ਵਰਗਾ ਹੈ।

‘ਕਾਬਲੀਆਂ ਰੂਪ ਹਰਨਾਂ ਦੀ (ਮਾਲਸਾ) ਡਾਰ (ਕਸਾਲਸਾ) ਕਸਟ ਦੇ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਰੂਪ (ਸਾਲਸਾ) ਝੋਨੇ ਦਾ (ਖਾਲਸਾ) ਖਾਸ ਖੇਤ ਖਾ ਗਈ ਹੈ।

‘ਬਹੁਤਾ ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ (ਕੁਚਾਲਸਾ) ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਤੇ (ਕਹਿਰ) ਉਪਦ੍ਰਵ (ਮੇਲਿ) ਮੇਲ ਕੇ ਤੇ (ਜਲਾਲਸਾ) ਭਾਰੀ ਜੁਲਮ ਕਰ ਕੇ (ਦੁਰ-ਹਾਲਸਾ) ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ।

‘ਹਿੰਦੂਆਂ ਰੂਪ ਫਾਲਸੇ ਦੇ ਬਾਗ ਨੂੰ ਕਾਬਲੀਆਂ ਰੂਪ (ਸੁੰਡਾਲਸਾ) ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ (ਕਟਕ) ਦਲ ਨੇ (ਪਾਇ-ਮਾਲਸਾ) ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਮਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਤੁਸੀਂ) ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹੋਵੋ।

‘ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਝਾਲ ਝੱਲਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ। ਵੈਰੀਆਂ ਰੂਪ ਜੰਗਲ ਦੇ ਸਾੜਨ ਲਈ ਹੋ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਆਪ (ਅਨਾਲਸਾ) ਅਗਨੀ ਵਾਂਗ ਹੋ।

‘ਸ਼ਹਿਰ।

‘ਮਰਨਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ।

ਜਬਰਨ ਸ਼ਾਂਹਚੀ ਲਜਾਯੋ ਗਹਿ ਸਾਰੀ ਹੈ।

'ਭਾਰੀ ਰੂਪ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਡੀਆਂ ਬੋਟੀਆਂ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਹਚੀਂ ਬਦੇ-ਬਦੀ ਪਕੜ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ।

ਦਿਜਨੀ ਵਿਚਾਰੀ ਯਦੀ ਪਿਜਨੀ ਨ ਤਾਂ ਪੈ ਕਬੀ,
ਖਿਜਨੀ ਅਧਿਕ ਐ ਪੈ ਬਿਜਨੀ ਸੇ ਭਾਰੀ ਹੈ।

'ਬ੍ਰਾਹਮਣੀਆਂ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਪਿਜਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤ ਖਿਝਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਬਹੁਤ (ਬਿਜਨੀ) ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਖਾਪ ਤਾਂਹਿ ਆਪ ਯੇ ਅਮਾਪ ਉਪਕਾਰ ਕੀਜੈ,
ਹਿੰਦੁ ਕੇ ਸੰਤਾਪ ਮੇਟਿ ਲੇਹੁ ਜਸ ਭਾਰੀ ਹੈ।
॥੨੧॥

'ਆਪ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਪਾ ਕੇ (ਅਮਾਪ) ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰ ਕਰੋ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਮੇਟ ਕੇ ਭਾਰੀ ਜਸ ਲਵੋ।

ਦਿਜ ਕੀ ਅਰਜ ਸੁਨਿ ਫਰਜ ਸਮਝਿ ਨਿਜ,
ਸਿੰਘਨਿ ਲਰਜਿ¹ ਤਬਿ ਧੀਰ ਸਭਿ ਕੋ ਦਯੋ।
ਫੇਰ ਸਰਦਾਰੈਂ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਿ ਭਾਰੈਂ, ਜਾਇ
ਗੁਰਦੁਾਰੈਂ ਦਰਵਾਰੈਂ¹, ਵਾਕ² ਗੁਰੁ ਕੋ ਲਯੋ।
ਪੈਜ ਰਾਖੀ ਕਰਤਾਰੇ ਦੂਤ ਔ ਦੁਸ਼ਟ ਮਾਰੇ,
ਗੁਰੁ ਕਾਜ ਹੂੰ ਸਵਾਰੇ ਥਾਰੇ¹ ਵਾਕ ਯੋਂ ਅਯੋ²।

'ਡਰਿਆਂ ਹੋਇਆਂ (ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ)।

'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ। ^੨ਹੁਕਮ।

'ਤੁਹਾਡੇ। ^੨ਇਉਂ ਹੁਕਮ ਆਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੦੧ ਤੇ ਇਹ ਅਸਲ ਤੁਕਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:- ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫॥ ਬਿਰੁ ਘਰਿ ਬੈਸਹੁ ਹਰਿ ਜਨ ਪਿਆਰੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਤੁਮਰੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ ॥

'(ਵਾਕ ਨੂੰ) ਸੱਚਾ ਜਾਣ ਕੇ।

'ਛੇਤੀ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ।

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ^੨ਵੱਡੇ ਧੌਸੇ ਵਜਾ ਕੇ।

ਸੁਨ ਕੈ ਮਹਾਨ ਮੋਦ ਠਾਨ ਪੰਥ ਜਾਨਿ ਸਹੀ¹,
ਬਾਂਟ ਕੈ ਤਿਹਾਂਵਲੈ ਉਤਾਵਲੈਂ ਚਢੈ ਪਯੋ¹ ॥੨੨॥
ਸੋਧਿ ਅਰਦਾਸੇ ਖਾਸੇ¹ ਦੁੰਦਭੀ ਬਜਾਇ ਦੀਹ²,
ਫਰਰੇ ਛੁਡਾਇ ਲੈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅੱਗੁ ਹੈਂ ਕਏ।
ਔਰ ਠੌਰ ਠੌਰ ਹੂੰ ਪੁਚਾਇ ਤਾਤਕਾਰ ਸਾਰ¹,
ਇਤ ਉਤ ਹੂੰ ਤੈ ਸਿੰਘ ਸਭ ਹੀ ਬੁਲਾ ਲਏ।
ਚਢ੍ਯੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਬਿਸਾਲਸਾ ਕਰੋਧ ਠਾਨ,
ਬੈਰਿਨ ਕੇ ਹਾਨਬੇ ਕੋ ਧਜਾਨ ਗੁਰੁ ਕੋ ਧਏ¹।
ਮਾਨੋ ਮੇਘ ਮੰਡਲ ਅਖੰਡਲ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪੁਰਿ
ਹੂੰ ਤੈ, ਚਲਯੋ ਸਸ ਹਿੰਦੁਵਾਨ ਪਾਲਵੇ ਲਏ¹।
॥੨੩॥

'ਛੇਤੀ ਖਬਰ।

'ਧਾਰ ਕੇ।

'ਜਾਣੇ (ਅਖੰਡਲ) ਇੰਦ੍ਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪੁਰੀ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਤੋਂ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ (ਮੰਡਲ) ਇਕੱਠ ਲੈ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਰੂਪ (ਸਸ) ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਚਲਿਆ ਹੈ।

'ਸੁਸ਼ਟ।

ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਜਯੋਣ ਸਿੰਘ ਗੁੱਜਰ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਬੇਸ¹,

ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਸੱਦਾ ਸਿੰਘ ਕੌਰਾ ਹੈਂ।	'ਕੌਰ ਸਿੰਘ।
ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੈਬਾ ¹ , ਜਸਾ ਸਿੰਘ ਦੋਊ, ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ,	'ਅੱਲ।
ਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਸੰਗਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਸੂਬਾ ਗੌਰ ਹੈਂ।	'ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ (ਆਦਿ) ਭਾਰੀ (ਸੂਰਮੇ) ਹਨ।
ਜੈ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਖਜਾਲਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਬੀਰ,	
ਹੁਤੇ ਜੇ ਮਿਸਲ-ਦਾਰ ¹ ਸਰਦਾਰ ਔਰ ਹੈਂ।	'ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ।
ਨਿਜ ਨਿਜ ਤਾਬੇਦਾਰ ਬੁਲਵਾਏ ਔਰ ਸਾਰ ¹ ,	'ਸਾਰੇ।
ਆਏ ਸਭਿ ਧਾਏ ਚਾਹਿ ਉਤਸ਼ਾਹਿ ਤੌਰ ਹੈਂ।	'ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।
॥ ੨੪ ॥	
ਏਕ ਹੂੰ ਤੈ ਏਕ ਬੱਧ ¹ ਸਭਿ ਹੀ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ² ,	'(ਅੱਗੇ) ਵੱਧ ਕੇ। ਅਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ।
ਸੁਮਿਲ ਸੁਕੱਦ ਤੈ ਬਿਹੱਦ ਜੱਦ ਏਕ ਕੈ।	'ਚੰਗੇ ਮਿਲਵੇਂ ਕੱਦਾਂ ਵਾਲੇ (ਬੇਹੱਦ) ਬਹੁਤੇ ਇਕੋ ਹੀ (ਜੱਦ) ਵੰਸ਼ ਦੇ ਹਨ।
ਸੋਹਿਤ ਦਮਾਲੇ ਸੇਤ ਪੀਤ ਲਾਲ ਕਾਲੇ ਥੇ,	
ਭੁਜੰਗੀ ਯੋਂ ਬਿਸਾਲੇ ਚਾਲੇ ਸਾਲੇ ਅਰਿ ਭੇਕ ਕੈ।	'ਉੱਚੇ ਦਸਤਾਰੇ ਚਿੱਟੇ, ਪੀਲੇ, ਲਾਲ ਤੇ ਕਾਲੇ ਸੋਹਦੇ ਸਨ। ਇਉਂ ਬਹੁਤੇ (ਭੁਜੰਗੀ) ਸੱਪਾਂ ਵਾਂਗ (ਸਿੰਘ) ਵੈਰੀਆਂ ਰੂਪ (ਭੇਕ) ਡੱਡੂਆਂ ਨੂੰ (ਸਾਲੇ) ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਚੱਲੇ।
ਦੁੰਦਭੀ ਘੁਰੈ ਹੈਂ ਘਟਾਂ ਭਾਦਵੀ ਲਜੈ ਹੈਂ,	
ਪੁੰਜ ਫਰਰੇ ਲਸੈ ਹੈਂ ਸਮ ਬੀਜਰੀ ਬਿਵੇਕ ਕੈ।	'ਨਗਾਰੇ ਗੱਜਦੇ ਹਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ) ਭਾਦੋਂ ਮਹੀਨੇ ਦੀਆਂ ਘਟਾਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, (ਬਿਵੇਕ ਕੈ) ਵਿਚਾਰ ਕੇ (ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ) ਬਹੁਤੇ ਫਰਰੇ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਚਮਕ ਰਹੇ ਹਨ।
ਸਾਠਕ ਹਜਾਰ ਸਿੰਘ ਜੁਰਜੋ ਥਾ ਜੁਝਾਰ ਭਾਰ ¹ ,	'ਭਾਰੀ ਸੂਰਮਾਂ।
ਲਰ ਕੈ ਅਪਾਰ ਮਗ ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਛੇਕ ਕੈ। ॥ ੨੫ ॥	'ਬਹੁਤ ਲੜ ਕੇਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਛੇਕ ਕੈ) ਮਾਰ ਕੇ।
ਪਹੁੰਚੇ ਵਜੀਰਾਬਾਦ ਅਹਿਲਾਦ ਯੁਤ ¹ ਜਬਿ,	'ਅਨੰਦ ਸਹਿਤ।
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਬੀਰ ਸੁਨਿ ਮੋਦ ਠੱਟ ਹੈ।	'ਸੁਣ ਕੇ ਅਨੰਦ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਸੰਜੋਆਂ ਧਾਰ ਕੇ।
ਆਯੁਧ ਸਨਾਹਿ ਧਰਿ ਸੰਗ ਸਿੰਘ ਲੈ ਅਪਰ ¹ ,	'ਹੋਰ।
ਆਯੋ ਮਨ ਮੋਦ ਭਰ ਕੋਟਲੀ ਤੈ ਝੱਟ ਹੈ।	
ਪੰਥ ਰਤਨਾਕਰ ਮੈਂ ਆ ਕਰਿ ਮਿਲਾਯੋ ਸੋਇ,	
ਗੰਗਧਾਰ ਸਮ ਤੇਜ ਪਾਵਨ ਅਘੱਟ ਹੈ।	'ਉਹ (ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜੱਥਾ) ਜੋ ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਹ ਵਾਂਗ ਤੇਜ ਤੇ (ਅਘੱਟ) ਬਹੁਤ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ, ਪੰਥ ਰੂਪ (ਰਤਨਾਕਰ) ਸਮੁੰਦਰ

ਸ਼ਾਂਹਚੀ ਥਾ ਤਬਿ ਖਾਸ ਮਧ ਕਿਲੇ ਹੂੰ ਰੁਤਾਸ,
ਪਾਇ ਸਾਰ ਸਮੇਂ ਤਾਸ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸੱਟ ਹੈ।

॥੨੬॥

ਫੌਜ ਗਿਲਜਈ ਥੀ ਖਿੰਡਈ ਹੁਤੀ ਠੌਰ ਬਹੁ,
ਲਈ ਮੀਰ ਸਾਂਹਚੀ ਬਟੋਰ ਝੱਟ-ਪੱਟ ਕੈ।

ਬਜਵਾਇ ਦੁੰਦਭੀ ਲਵਾਇ ਸੰਗ। ਸੈਨ ਨਿਜ,
ਐਨ ਠਾਠੈਂ ਦਰਿਆਉ ਕਹਿਰੈਂ ਸੀ ਠੱਟ ਕੈ।

ਆਯੋ ਚਢ ਅੱਗਰ ਸਮਾਨ ਲੈ ਸਮੱਗਰ,
ਸੋ ਜੰਗ ਕੋ ਉਜੱਗ੍ਰ ਹੱਠਗ੍ਰੁ ਅਘੱਟ ਕੈ।

ਅਲਾ ਯਾਰ ਦਾਦ ਖਾਂ ਹਰਾਵਲ ਅਗਾਰੀ ਆਯੋ,
ਹੁਤੇ ਸੋ ਹਜ਼ਾਰੀ ਦਸ ਭਾਰੀ ਭੀਰ ਭੱਟ ਕੈ।

॥੨੭॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੀਸ ਸਹਿਸ। ਗਿਲਜਾ ਹੁਤੇ,

ਸੁਭਟ। ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸੰਗ।

ਨਿਕਟਿ ਤਬੈ ਗੁਜਰਾਤ ਕੈ,

ਬਿਕਟ ਠਟਯੋ ਤਿਨ ਜੰਗ। ॥੨੮॥

ਕਬਿੱਤ:

ਮੋਰਚੇਰਚਾਇ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੈ ਮਹਾਂਇ,

ਬਹੁ ਛੋਹੀਆਂ ਪੁਟਾਇ ਤਬਿ ਪਾਇ ਜੰਗ ਦੀਨ ਹੈ।

ਦੋਂ ਦੋਂ ਦੀਹ ਬਾਜਤੇ ਨਗਾਰੇ ਭਏ ਭਾਰੇ ਅਤਿ,

ਦੁਹਿਰੀ ਚਲਾਈ ਚੋਬ ਸੁਤਰੀ ਘੁਰੀਨ ਹੈ।

ਤੋਪ ਤੀਰ ਤੁੱਪਕੈਂ¹ ਜੰਜੈਲ² ਤੈ ਜੰਬੂਰੇ³ ਜੋਰਿ¹¹,

ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ।

¹ਤਦੋਂ ਸ਼ਾਂਹਚੀ ਆਪਰੁਤਾਸ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਿਸ ਸਮੇਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ (ਸੱਟ) ਛੇਤੀ ਹੀ ਖ਼ਬਰ ਪਾ ਕੇ।

¹ਛੇਤੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲਈ।

¹ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ।

¹ਦਰਿਆ (ਐਨ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਰ ਦੀਆਂ ਠਾਠਾਂ (ਠੱਟ ਕੈ) ਮਾਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ।

¹ਉਹ (ਅਘੱਟ) ਬਹੁਤ (ਹੱਠਗ੍ਰੁ) ਹਠੀਆ (ਸਾਂਹਚੀ) ਜੰਗ ਕਰਨ ਨੂੰ (ਉਜੱਗ੍ਰੁ) ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ, ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗੋਂ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ।

¹ਅੱਲਾ ਯਾਰ ਦਾਦ ਖਾਂ (ਹਰਾਵਲ) ਫੌਜ ਦੇ ਮੁਹਰਲੇ ਦਸਤੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਆਇਆ, ਉਹ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਭੀੜ ਦਾ (ਸੈਨਾਪਤੀ) ਸੀ।

¹ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ।

¹ਸੂਰਮਾਂ।

¹ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ ਕੀਤਾ।

¹ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ (ਮਹਾਏਂ) ਵੱਡੇ ਮੋਰਚੇ ਬਣਾ ਲਏ ਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ (ਛੋਹੀਆਂ) ਖ਼ਾਲੀਆਂ ਪੁਟਵਾ ਕੇ ਤਦੋਂ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

¹ਦੋਂ ਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਵੱਡੇ ਤੇ ਭਾਰੇ ਬਹੁਤੇ ਨਗਾਰੇ ਵੱਜ ਪਏ ਜਦੋਂ ਦੁਹਿਰੀ ਚੋਬ ਚਲਾਈ ਤਾਂ (ਸੁਤਰੀ) ਉੱਠਾਂ ਤੇ ਲੱਦ ਕੇ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਗਾਰੇ ਵੀ (ਘੁਰੀਨ) ਗੱਜ ਪਏ।

¹ਬੰਦੂਕਾਂ। ²ਲੰਬੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ। ³ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ। ¹¹ਜੋੜ ਕੇ।

ਹਥ-ਨਾਰੈਂ ਭਰਿ ਮਾਰੈਂ ਔ ਗੁਬਾਰੈਂ ਪੀਨ ਹੈਂ¹।

¹(ਹਥ-ਨਾਰੈਂ) ਹਲਕੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਅਤੇ (ਪੀਨ) ਤਕੜੇ ਗੁਬਾਰੇ ਭਰ ਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। (ਗੁਬਾਰਾ- ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਤੋਪ।)

ਪੱਥਰ ਕਲਾ¹ ਮਸਾਲੇਦਾਰੈਂ² ਤੈ ਦੁਨਾਲੀਆਂ ਲੋਂ³,

¹ਉਹ ਬੰਦੂਕ ਜਿਸ ਦੀ ਕਲਾ ਉਪਰ ਅੱਗ ਦੇਣ ਲਈ ਪੱਥਰੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਤੋੜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ²ਮਸਾਲਾ ਪਾ ਕੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ। ³ਦੋ ਨਾਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੱਕ।

ਚਾਲੀਆਂ ਬਿਸਾਲੀਆਂ ਕਰਾਲੀਆਂ ਕਿਤੀਨ ਹੈਂ¹

¹ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ।

॥੨੯॥

ਬਰਖਾ ਜਜੋਂ ਬਰਖੈਂ ਅਕਰਖੈਂ ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੋ,
ਹਰਖੈਂ ਸੁਭਟ ਸੁਨ ਧਰਖੈਂ ਡਰਾਕਲੈਂ¹।

¹ਮੀਂਹ ਵਾਂਗ ਵਰ੍ਹਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੂਰਮੇ ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਡਰਪੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਧੜਕਦੇ ਹਨ।

ਧੁੰਆਂਧਾਰ ਧੁੰਧੂਕਾਰ ਮਾਚਿਓ ਅਪਾਰ ਅਤਿ,
ਸੂਰ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤ ਕੁਹੂ-ਰੈਨ ਸਾਂਕਲੈਂ¹।

¹ਧੁੰਏਂ ਦੀ ਧਾਰ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ (ਧੁੰਧੂਕਾਰ) ਗਾੜ੍ਹਾ ਅਨ੍ਹੇਰਾ (ਮਾਚੜੇ) ਹੋ ਗਿਆ (ਕੁਹੂਰੈਨ) ਮੱਸਿਆ ਦੀਰਾਤ (ਸਾਂਕਲੈ) ਵਾਂਗ ਸੂਰਜ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

ਬਾਜੀ ਹਿਨਨਾਤ ਗਜ ਗਹਿਰੇ ਗਜਾਤ ਜੰਗੀ,
ਕੇਉ ਕਿਤ ਭਾਗੇ ਜਾਤ ਥਏ ਸੋ ਬਜਾਕੁਲੈਂ¹।

¹ਘੋੜੇ ਹਿਣਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੰਗੀ ਹਾਥੀ (ਗਹਿਰੇ) ਬਹੁਤੇ ਗੱਜਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਏ।

ਤੂਕਨ ਕੀ ਤੋਪਨ ਕਾ ਜੋਰ ਘੋਰ ਹੇਰਿ,
ਫੇਰ ਹੱਲਾ ਕਰਜੋ ਭਾਰੈਂ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰੈਂ ਆਕੁਲੈਂ¹।

¹ਅਕਲ ਵਾਲਿਆਂ।

॥੩੦॥

ਮੋਰਚਾ ਛਡਾਇ ਲੀਨ ਛੀਨ ਤੋਪ ਖਾਨਾ ਪੀਨ¹,
ਢੀਲ ਬਿਨ ਕੀਲ ਠੋਕ ਦੀਨ ਖੀਨ ਭੇ ਜਦੀ¹।

¹ਤਕੜਾ ਤੋਪਖਾਨਾ ਖੋਹ ਲਿਆ।

¹ਜਦੋਂ ਢਿੱਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿੱਲ ਠੋਕ ਦਿੱਤਾ (ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਗੋਲਾਬਾਰੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ) ਤਾਂ (ਤੁਰਕ) ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਏ।

ਤਬਿ ਹੀ ਲੋ ਗਿਲਜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਔਰ ਆਇ ਝੱਟ,
ਮਾਚੜੇ ਜੰਗ ਗਾਢਾ ਬਾਢਾ ਰੋਹ ਅਤਿਸੈਂ ਬਦੀ¹।

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗਿਲਜਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ (ਬਦੀ) ਬੁਰਾਈ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਗੁੱਸਾ ਵਧਿਆ।

ਦੇਉ ਦਿਸ ਦੂਨਾ ਦੂਨ ਦੌਰਿ ਦੌਰਿ ਦੈ ਦਰੇਰੇ,
ਗੁੰਨਾ ਗੁੰਨ ਬਾਨੇ ਬੀਰ ਆਯੁਪੈਂ ਕਸੈਂ ਸਦੀ¹।

¹ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਦੁੱਗਣਾ ਦੁੱਗਣਾ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੇਜ਼ ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ (ਦਰੇਰੇ) ਦਰੜ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੱਲੇ (ਦੈ) ਦੇਣ ਲਈ ਭਾਵ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ (ਗੁੰਨਾ ਗੁੰਨ) ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ (ਬਾਨੇ) ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਤੇ (ਆਯੁਧ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ (ਸਦੀ) ਛੇਤੀ ਕਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜੁੱਟੇ ਬੋਲ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਤੁੱਟੇ ਸੇਲ ਕਰਵਾਰ,
ਫੁੱਟੇ ਢਾਲ ਧਨ ਭਾਰ ਹੁੱਟੇ ਪੈਰ ਨਾ ਤਦੀ।
॥੩੧॥

¹ਇਸ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬੋਲ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਜੁੱਟ ਪਏ, ਬਰਛੇ ਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਟੁੱਟ ਗਈਆਂ, ਢਾਲਾਂ ਤੇ ਭਾਰੇ ਧਨੁਸ਼ ਫੁੱਟ ਗਏ ਪਰ (ਸੂਰਮਿਆਂ) ਦੇ ਪੈਰ (ਤਦੀ) ਤਾਂ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟੇ।

ਚਾਲੀ ਜ਼ਾਲ-ਬਮਣੀ ਬਿਸਾਲੀ ਫੇਰ ਹੂੰ ਕਰਾਲੀ,
ਕਾਲੀ ਨਚੀ ਤਾਲੀ ਦੈ ਕਮਾਲੀ ਧੂੰਮ ਸੱਜ ਕੈ।

¹ਫੇਰ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ (ਜ਼ਾਲਾ ਬਮਣੀ) ਬੰਦੂਕਾਂ ਚੱਲੀਆਂ (ਕਮਾਲੀ) ਬਹੁਤਾ (ਧੂੰਮ) ਡੰਡਰੋਲਾ (ਸਜ ਕੈ) ਪਾ ਕੇ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਹੱਥਾਂ ਦੀ (ਤਾਲੀ) ਤਾੜੀ ਦੇ ਕੇ ਨੱਚੀ।

ਕਰਖ ਕਮਾਨ ਜ਼ਾਨ ਕਾਨ ਲੋ ਚਲਾਤ ਬਾਨ,
ਰਾਮਜੰਗੇ ਕਰਾਚੋਲ ਪਸਤੌਲ ਤੱਜ ਕੈ।

¹ਕੰਨ ਤੱਕ ਕਮਾਣ (ਕਰਖ) ਖਿੱਚ ਕੇ ਜਵਾਨ ਤੀਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, (ਰਾਮ-ਜੰਗੇ) ਬੰਦੂਕਾਂ (ਕਰਾਚੋਲ) ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਪਸਤੌਲ ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

ਘਾਇ ਕੈ ਕਿਕਾਨ ਜ਼ਾਨ ਸੁਟੇ ਹੈਂ ਮਹਾਨ ਧਰ,
ਜੋਗਣੀ ਜਮਾਤ ਹੂੰ ਛਕਾਤ ਸੁੱਣ ਰੱਜ ਕੈ।

¹ਬਹੁਤੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਜਵਾਨ ਮਾਰਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜੋਗਣੀਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤਰੱਜ ਕੇ ਲਹੂ ਪੀਂਦੀ ਹੈ।

ਸਟਾ-ਸਟ ਕਟਾ-ਕੱਟ ਮਚੀ ਚਟਾ-ਪਟ ਸੱਚੀ,
ਰੱਚੀ ਮਤਿ ਜੰਗ, ਨਾ ਲਰੰਤ ਅੰਗ ਕੱਜ ਕੈ।
॥੩੨॥

¹(ਸਟਾ-ਸਟ) ਛੇਤੀ ਕਟਾ ਵੱਢ (ਮਚੀ) ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ (ਇਹ) ਸੱਚੀ (ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ) ਮਤਿ, (ਚਟਾ-ਪਟ) ਛੇਤੀ ਹੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚਰਚ ਗਈ ਹੈ (ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਜੋਧੇ) ਅੰਗ ਢੱਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੜਦੇ।

ਬਰਖਤ ਗੋਲੀ ਤੀਰ ਹਰਖਤ ਸੂਰ ਬੀਰ,
ਧਰਖਤ ਉਰ ਕੀਰ ਮਨ ਕਾਯਰੈਂ ਡਰੈਂ।

¹ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਸੂਰਬੀਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਕੀਰ) ਸੁੰਮਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਧੜਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਡਰਪੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਡਰਦੇ ਹਨ।

ਸਰਕਤ ਸਰ ਖਰ ਕਰਖਤ ਪ੍ਰਾਨ ਤਰ,
ਪਰਖਤ ਹੂਰ ਵਰ ਸੂਰਨ ਵਰੈਂ ਕਰੈਂ।

¹(ਸਰ ਖਰ) ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ (ਸਰਕਤ) ਚਲਦੇ ਹਨ (ਤਰ) ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ (ਕਰਖਤ) ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ, ਹੂਰਾਂ (ਪਰਖਤ) ਪਰਖ ਕੇ (ਵਰ) ਚੰਗੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ (ਵਰੈ ਕਰੈ) ਵਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤਰਫਤ ਘਾਇਲ ਚਬਾਇਲ ਸਾਇਲ ਮ੍ਰਿਗ,
ਕਾਇਲ ਅਵਾਇਲ ਹਵਾਇਲ ਬੁਰੈਂ ਖਰੈਂ।

¹(ਘਾਇਲ) ਜ਼ਖਮੀਂ (ਸੂਰਮੇਂ ਐਉਂ) ਤੜਫਦੇ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਦਾ) (ਚਬਾਇਲ) ਚੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ (ਸਾਯਲ) ਕਾਲਾ (ਮ੍ਰਿਗ) ਹਰਨ (ਕਾਇਲ) ਵਿਆਕੁਲ (ਹੋਇਆ ਤੜਫਦਾ ਹੈ)। ਉਨ੍ਹਾਂ (ਅਵਾਇਲ) ਮੰਦ-ਭਾਗੀਆਂ (ਭਾਵ ਤੁਰਕਾਂ) ਦੇ (ਖਰੇ) ਬਹੁਤੇ ਬੁਰੇ (ਹਵਾਇਲ) ਹਾਲ ਹਨ।

ਕਾਟੇ ਕਰ ਪਗ ਫਾਟੇ ਪੇਟ ਪਰੇ ਧਰ ਪਰ,
ਤੋਂ ਭੀ ਦਾਟੈਂ ਭਟ ਚਾਟੈਂ ਓਠਨ ਪਰੈਂ ਪਰੈਂ।
॥ ੩੩ ॥

¹ਹੱਥ ਪੈਰ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਤੇ ਪੇਟ ਫਟੇ ਹੋਏ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਏ ਹਨ ਤਾਂ ਵੀ ਸੂਰਮੇਂ (ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ) ਡਾਂਟਦੇ ਹਨ (ਪਰੈਂ ਪਰੈਂ) ਪਏ ਪਏ (ਓਠਨ) ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਟਦੇ ਹਨ।

ਕਮਰ ਕਸਤ ਹਿਤ ਸਮਰ ਮਸਤ ਬਨਿ,
ਲਸਤ ਸਨਧ ਬਧ ਬਧ ਝਟ ਝਟ।

¹(ਸੂਰਮੇਂ) ਮਸਤ (ਬਨ) ਹੋ ਕੇ (ਸਿਮਰ) ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ (ਕਮਰ) ਲੱਕ (ਕਸਤ) ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, (ਸਨੱਧ ਬੱਧ) ਸਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋਏ (ਲਸਤ) ਚਮਕਦੇ ਹਨ, ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ (ਅੱਗੇ) ਵੱਧ ਵੱਧ ਕੇ।

ਲਰ ਲਰ ਕਸਤ ਸਮਸਤ ਸੂਰ ਅਰਿ
ਪਟਕਤ ਧਰ ਪਰ ਸਟਕਤ ਮਟ ਮਟ।

¹ਲੜ ਲੜ ਕੇ (ਸਮਸਤ) ਸਾਰੇ (ਸੂਰਮੇਂ) ਵੈਰੀਆਂ ਉਪਰ (ਸੂਰ) ਅਵਾਜ਼ੇ ਕਸਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਤੇ (ਪਟਕਤ) ਪਟਕਾ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ (ਮਟ ਮਟ) ਅਕੜ ਅਕੜ ਕੇ (ਸਟਕਤ) ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਫਟ ਫਟ ਸਟ ਸਟ ਹਟ ਹਟ ਦਟ ਦਟ,
ਬਟ ਬਟ ਚਟ-ਪਟ ਅਘਟ ਸੁ ਕਟ ਕਟ।

¹(ਫਟ) ਜ਼ਖਮਾਂ ਨਾਲ (ਫਟ) ਫੱਟੜ (ਜ਼ਖਮੀ) ਕਰ ਕੇ (ਸਟ ਸਟ) ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਆਪ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਹਟ ਕੇ (ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ) (ਦਟ ਦਟ) ਡਾਂਟ ਡਾਂਟ ਕੇ (ਆਪ) ਬਟ ਬਟ ਫਬ ਫਬ ਕੇ ਅਤੇ (ਚਟ ਪਟ) ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ (ਅਘਟ) ਬਹੁਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੱਟ ਕੇ।

ਸਧਰ ਨ ਹਟਤ ਕਟਤ ਅਧਰਨ ਭਟ,
ਮਧਰਨ ਬਕਤ ਥਕਤਰਵ ਅਟ ਅਟ। ॥ ੩੪ ॥

¹(ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ) (ਸਧਰ) ਇੱਛਾ (ਨ ਹਟਤ) ਹਟਦੀ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, (ਭਟ) ਸੂਰਮੇਂ (ਅਧਰਨ) ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਟਦੇ ਹਨ (ਮਧ-ਰਨ) ਜੰਗ ਵਿੱਚ (ਬਕਤ) ਬੋਲਦੇ ਹਨ, (ਘਟ ਘਟ) ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ (ਰਵ) ਅਵਾਜ਼ (ਥਕਤੀ) ਥੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸੰਘ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤਰਨ ਤਰਨ ਤੁਲ ਅਰਨ ਬਰਨ ਕੁਲ,
ਲਰਨ ਪਰਨ ਢੁਲ ਹਰਨ ਟਰਨ ਨਹਿੰ।

¹(ਤਰਨ) ਦੋਪਹਿਰ ਦੇ (ਤਰਨ) ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ (ਕੁਲ) ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ (ਬਰਨ) ਰੰਗ (ਅਰਨ) ਲਾਲ ਹਨ। (ਲਰਨ ਪਰਨ) ਲੜ ਪੈਣ ਨੂੰ (ਢੁਲ) ਚਲ ਪਏ ਹਨ, (ਹਰਨ) ਮਾਰਨੋਂ ਟਲਦੇ ਨਹੀਂ।

ਲਰ ਲਰ ਮਰ ਮਰ ਚਰ ਚਰ ਨਭ ਮਗ,
ਖਗਪਤਿ ਪੁਰ ਬਸ ਸੁਰ ਤਿਯ ਰਸ ਲਹਿੰ।

¹ਲੜ ਲੜ ਕੇ ਮਰ ਮਰ ਕੇ (ਨਭ-ਮਗ) ਅਕਾਸ਼ ਦੇਰਸਤੇ (ਉੱਪਰ) ਚੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹ ਕੇ, (ਖਗਪਤਿ) ਗਰੁੜ ਦੀ ਪੁਰੀ 'ਚ ਵਸ ਕੇ (ਸੁਰ-ਤੀਯ) ਅਪੱਛਰਾਂ ਦਾ (ਰਸ) ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਜੁਗਨਿ ਭੁਗਨਿ ਭਰਿ ਖਪਰ ਛਪਰ ਸਰਿ,
ਰੁਧਰ ਉਦਰ ਭਰਿ ਅਪਰ ਅਪਰ ਤਹਿ^੧।

^੧ਜੋਗਣੀਆਂ ਉੱਥੇ (ਜੰਗ ਵਿੱਚ) (ਅਪਰ ਅਪਰ) ਅੱਪੜ ਅੱਪੜ ਕੇ (ਛਪਰ) ਛੱਪੜਾਂ (ਸਰਿ) ਵਰਗੇ ਖੱਪਰਾਂ ਨੂੰ ਲਹੂ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ (ਭੁਗਨਿ) ਛਕਦੀਆਂ ਹਨ (ਇਉਂ ਉਹ ਆਪਣਾ) ਪੇਟ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਫਰ ਫਰਣ ਗਰਤ ਧਰ ਧਰ ਧਰਕਤ
ਉਰ, ਹਰ ਹਰਖਤ ਸੁਭਟਨ ਸਿਰ ਲਹਿ^੧।
॥੩੫॥

^੧(ਕਈ) (ਗਰਤ) ਟੋਇਆਂ 'ਚ ਪਏ (ਫਰ ਫਰਣ) ਫੜ-ਫੜਾਉਂਦੇ ਭਾਵ ਤੜਫਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਕਈਆਂ ਦੇ) ਧੜ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਏ ਧੜਕਦੇ ਭਾਵ ਕੰਬ ਰਹੇ ਹਨ। (ਹਰ) ਸ਼ਿਵ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਲੈ ਕੇ (ਹਰਖਤ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਟਕ ਸਟਕ ਲਰ ਕਟਕ ਅਟਕ ਹਰ,
ਚਟਕ ਪਟਕ ਪਰ ਰਪਟ ਸਪਟ ਧਰ^੧।

^੧(ਸਟਕ ਸਟਕ) ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ (ਇਉਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੀ) (ਕਟਕ) ਫੌਜ ਦੀ (ਅਟਕ) ਰੋਕ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਕਈ ਵਾਰ) (ਚਟਕ) ਫੁਰਤੀ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ (ਰਪਟ) ਤਿਲਕ ਕੇ (ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ) (ਸਪਟ) ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ (ਧਰ) ਧਰਤੀ ਦੇ (ਪਰ) ਉਪਰ (ਪਟਕ) ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਕਰਿ ਕਸ ਕਰ ਕਮਠ ਕਮਨ ਫਰ,
ਬਲ ਧਰ ਬਰਖਤ ਸਰ ਖਰ ਝਰਿ ਭਰ^੧।

^੧(ਪਰਿਕਰ) ਕਮਰ-ਕੱਸੇ ਕਸ ਕਰ ਕੇ ਕਰੜੇ (ਕਮਠ) ਧਨੁਸ ਫੜ ਕੇ ਬਲ ਧਾਰ ਕੇ, (ਝਰਿ) ਝੜੀ (ਭਰ) ਵਾਂਗ (ਸਰ ਖਰ) ਤਿੱਖੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਰ ਭਰ ਤਜਤ ਨ ਲਜਤ ਕਜਤ ਮੁਖ,
ਸਜਤ ਸੁਭਟਰਨ ਗਜਤ ਅਜਿਤ ਤਰ^੧।

^੧(ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਭੱਥੇ) ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਛੱਡਦੇ ਹਨ, ਸਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੂੰਹ ਢੱਕਦੇ ਹਨ (ਤਰ) ਬਹੁਤੇ ਅਜਿੱਤ ਸੂਰਮੇਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੱਜਦੇ ਹੋਏ ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤਰਤ ਸਰਤ ਪਤਿ ਭਵ ਭਵ ਭਵ ਸਤ,
ਬਸਤ ਭਿਸਤ ਤਤ ਸਭ ਤਬ ਮਰ ਕਰ^੧ ॥੩੬॥

^੧(ਤਬ) ਤਦੋਂ ਮਰ ਕੇ (ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਸੂਰਮੇ) (ਭਵ) ਸੰਸਾਰ (ਸਰਤ-ਪਤਿ) ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ (ਤਰਤ) ਤਰ ਕੇ (ਭਵ) ਕਲਿਆਣ ਸਰੂਪ ਤੇ (ਸਤ) ਸਤ ਸਰੂਪ (ਭਵ) ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਬਾਕੀ) (ਸਬ) ਸਾਰੇ (ਤਤ) ਛੇਤੀ (ਭਿਸਤ) ਸੂਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵਸਦੇ ਹਨ।

ਭਵਕ ਭਵਕ ਭਟ ਮ੍ਰਿਗ-ਪਤਿ ਸਮ, ਝਟ
ਸਟਕ ਸਟਕ ਦਟ ਤੁਪਕ ਤਜਤ ਭਰ^੧।

^੧(ਭਟ) ਸੂਰਮੇ (ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ) ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ (ਭਵਕ ਭਵਕ) ਭਬਕਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਛੇਤੀ (ਸਟਕ ਸਟਕ) ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ (ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ (ਦਟ) ਡਾਟ ਕੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ('ਚ ਗੋਲੀਆਂ) ਭਰ ਕੇ ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

ਧਰ ਧਰ ਸ਼ਸਤਰ ਸਨਮੁਖ ਅਰ ਅਰ,
ਸਿਪਰਨ ਪਰਹਰ ਜੁਗ ਜੁਗ ਜੁਟ ਲਰ।

‘ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ (ਧਰ ਧਰ) ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅੜ ਅੜ ਕੇ
(ਸਿਪਰਨ) ਢਾਲਾਂ (ਪਰਹਰ) ਮਾਰ ਕੇ (ਜੁਗ ਜੁਗ) ਦੋ ਦੋ
(ਜੁਟ) ਟੱਕਰ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ।

ਮਜਬ ਅਜਬ ਹਿਤ ਗਜਬ ਸਜਬ ਜੁਧ,
ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਯੁਤ ਬਨ ਅਮਰ ਅਮਰ ਮਰ।

‘(ਅਜਬ) ਅਸਚਰਜ ਮਜ਼ਹਬ ਵਾਸਤੇ (ਗਜਬ) ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਸੁੱਧ
ਬੁੱਧੀ ਸਹਿਤ ਜੰਗ (ਸਜਬ) ਕਰ ਕੇ (ਮਰ) ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ,
(ਅਮਰ) ਦੇਵਤਾ ਬਣ ਕੇ (ਅਮਰ) ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ।

ਸੁਰਪੁਰਿ ਗੁਰਪੁਰਿ ਬਸਤ ਲਸਤ ਸਦ,
ਲਹਿਤ ਅਮਿਤ ਸੁਖ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰ।
॥੩੭॥

‘(ਸਕਾਮੀ) (ਸੁਰਪੁਰਿ) ਸੁਰਗਾਂ ਵਿੱਚ (ਤੇ ਨਿਸਕਾਮੀ)
(ਗੁਰਪੁਰਿ) ਸੱਚ-ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਸਦਾ (ਲਸਤ) ਚਮਕਦੇ
ਹਨ, ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਕਰ ਕੇ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਬਹੁਤਾ ਸੁਖ ਲੈਂਦੇ
ਹਨ।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

ਤਦਾਂਹਿ ਲੋ ਅਪਾਰ ਸੈਨ,
ਸਾਂਹਚੀ ਲਵਾਇ ਕੈ।
ਅਯੋ ਸੁਰੰਗ ਭੂਮਿ ਮੈਂ,
ਨਿਹਾਰਿ ਕੋਪ ਥਾਇ ਕੈ।
ਬਰੱਜ ਨਿਜ ਸੈਨ ਕੋ,
ਗਰੱਜ ਤਾੜ ਤਾੜ ਕੈ।
ਬਢਾਇ ਅੱਗੁ ਹੂੰ ਕਰੀ,
ਝੜਾਇ ਬਾੜ ਸਾੜਕੈਂ ॥੩੮॥

‘ਤਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਂਹਚੀ ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ।

‘ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਦੇਖ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ।

‘ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਗੱਜ ਕੇ ਤੇ ਤਾੜ ਤਾੜ ਕੇ।

‘ਵਧਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ (ਸਾੜਕੈਂ) ਸੜਕ ਦੇ ਕੇ ਬਾੜ ਝਾੜ
ਦਿੱਤੀ ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਇਕੋ ਵਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਫਾਇਰ
(ਵਾਰ) ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਜਿਤੈ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਥਾ,
ਲਰੱਤ ਜੋਰ ਸੋਰ ਸੈਂ।
ਤਿਤੈ ਅਲਾਹ ਯਾਰ ਖਾਂ,
ਭਯੋ ਅਗਾਂਹ ਜੋਰ ਸੈਂ।
ਤਰੱਜਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਤਈਂ,
ਬਰੱਖ ਬਾਨ ਭੂਰ ਹੈਂ।
ਕਰੱਖਾ ਪ੍ਰਾਨ ਹੂੰ ਲਏ
ਕਿਤਾਨ ਕੇ ਜਰੂਰ ਹੈਂ ॥੩੯॥

‘ਤਾੜ ਕੇ।

‘ਬਹੁਤੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ।

‘ਖਿੱਚ ਲਏ।

‘ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ।

ਨਿਹਾਰਿ ਸਿੰਘ ਤਾਂਹਿ ਕੋ,
ਪ੍ਰਚਾਰ ਢਿੱਗ ਢੂਕ ਹੈਂ।

‘ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ, ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ
ਵੰਗਾਰਿਆ।

ਬੰਦੂਕ ਡੰਭ ਗੁੱਲਕਾਂ,
ਉਭੈ ਲਗੇ ਅਚੂਕ ਹੈਂ।

‘ਬੰਦੂਕ (ਡੰਭ) ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ ਦੋਹਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਅਚੂਕ
(ਨਿਸ਼ਾਨੇ) ਲੱਗੇ।

ਸੁਟਯੋ ਤੁਰੰਗ ਖਾਨ ਕਾ,
ਦੜਕ ਭੂਮ ਯੋਂ ਜਬੈ।

‘ਜਦੋਂ ਇਉਂ ਖਾਨ ਦਾ ਘੋੜਾ ਦੜਕ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ
ਸੁੱਟਿਆ।

ਦਯੋ ਨ ਖਾਨ ਉੱਠਨੇ,
ਕੁਦਾਇ ਅੱਸੂ ਕੋ ਤਬੈ ॥ ੪੦ ॥
ਸੜਕ ਮੂੰਡ ਖਾਨ ਕਾ,
ਤੜਕ ਸਿੰਘ ਡੁੱਕਿਓ।

‘ਤਦੋਂ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਭਜਾ ਕੇ।

‘ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੜਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ (ਤੜਕ) ਛੇਤੀ ਹੀ ਅਲਾ
ਯਾਰ ਦਾਦ ਖਾਂ ਦਾ ਸਿਰ (ਡੁੱਕਿਓ) ਕੱਟ ਲਿਆ।

ਹਤੇ ਅਨੇਕ ਔਰ ਹੂੰ,
ਨਜੀਕ ਜੋਇ ਢੁੱਕਿਓ।
ਫੁਲੱਥ ਹੱਥ ਕੱਢਿ ਸਿੰਘ,
ਝੱਟ-ਪੱਟ ਹਟ ਕੈ।

‘ਸਿੰਘ ਨੇ (ਫੁਲੱਥ) ਗੱਤਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਹੱਥ ਕੱਢ ਕੇ।

ਅਯੋ ਸਿੰਘਾਨ ਕੈ ਵਿਖੇ,
ਪਠਾਨਨੈਂ ਦਪੱਟ ਕੈ ॥ ੪੧ ॥
ਮਰਯੋ ਅਲਾਹ ਯਾਰ ਖਾਂ
ਹਰਾਵਲੈਂ ਉਤਾਵਲੈਂ।

‘ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ (ਦਪੱਟ ਕੈ) ਭਜਾ ਕੇ।

‘(ਹਰਾਵਲੈਂ) ਫੌਜ ਦੇ ਅਗਲੇ ਦਸਤੇ ਦਾ ਮੁਹਰੀ ਅਲਾਹ ਯਾਰ
ਖਾਂ (ਉਤਾਵਲੈਂ) ਛੇਤੀ ਮਰ ਗਿਆ।

ਅਰਯੋ ਇਮਾਨ ਖਾਨ ਆ,
ਰਹਾਨ ਵਾਰ ਕਾਬਲੈਂ।
ਲਰਯੋ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਗੁੱਜਰੈਂ,
ਸਉਜਰੈਂ ਸੁ ਗੌਰ ਤੈ।

‘ਕਾਬਲ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਮਾਨ ਖਾਂ ਆ ਅੜਿਆ।

‘ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ (ਸਉਜਰੈ) ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਤੇ (ਸੁ ਗੌਰ ਤੈ) ਚੰਗੇ
ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਲੜਿਆ।

ਧਕਾਇ ਪੁੰਜ ਖਾਨ ਕੋ,
ਦਯੋ ਪਿਛਾਂਹਿ ਠੌਰ ਤੈ ॥ ੪੨ ॥

‘(ਪੁੰਜ) ਬਹੁਤੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕ ਕੇ (ਜੰਗ ਦੀ) ਥਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ
ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ।

ਨਿਹਾਰਿ ਖਾਂ ਅਲਾਉਲੈਂ,

ਹਜ਼ਾਰ-ਪਾਂਚ ਕੋ ਪਤੀ।
ਅਯੋ ਧਵਾਇ ਅੱਸੂ ਕੋ,
ਸਕੋਪ ਓਪ ਤੈ ਅਤੀ।

ਝਟਾਂਹਿ-ਪੱਟ ਬੀਜੁਰੀ
ਸਮਾਨ ਆਨ ਹੈ ਪਯੋ।
ਬਿਸੇਸ ਘਾਇ ਗੁਜਰੈਂ,
ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਕੋ ਕਰੈ ਗਯੋ ॥ ੪੩ ॥

ਹੁਤੋ ਜੁ ਸਿੰਘ-ਸਾਹਿਬੰ,
ਨਜੀਕ ਪੂਤ ਤਾਂਹਿ ਕੋ।
ਨਿਹਾਰ ਕੈ ਨ ਜਾਨ ਦੀਨ
ਖਾਨ ਸੋ ਅਗਾਂਹਿ ਕੋ।
ਕਮਾਨ ਤਾਨ ਕਾਨ ਲੋ,
ਪ੍ਰਹਾਨ ਬਾਨ ਭੀਛਨੈ।
ਦੁਸਾਰ ਪਾਰ ਹੂੰ ਕਢੇ,
ਯੁਤੈਂ ਕਿਕਾਨ ਤੀਛਨੈ ॥ ੪੪ ॥

ਉਠਾਇ ਬਾਪ ਆਪਨੋ,
ਪਠਾਇ ਦੀਨ ਪਾਛ ਹੈ।
ਬੰਧਾਇ ਸਾਲ-ਪੱਤਰੈਂ,
ਕਰਜੋ ਤੁਰੰਤ ਆਛ ਹੈ।
ਉਤੈਂ ਤੁਰੰਗ ਖਾਨ ਕਾ,
ਗਿਰਜੋ ਜੁ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੈ।
ਚੁਚਾਤ ਸੌਣ ਆਪ ਸੋ
ਭਗਜੋ ਪਿਛਾਂ ਕੁਰੰਗ ਹੈ ॥ ੪੫ ॥

ਮਨੋ ਛਿਕਾਉ ਮਾਸਕੀ,
ਕਰੰਤ ਜਾਤ ਰੰਗ ਕੋ।
ਧਵਾਇ ਅੱਸੂ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਢਾਇ ਕੈ ਉਮੰਗ ਕੋ।
ਹੁਲਾਰ ਕੈ ਭੁਜਾ, ਤ੍ਰਵਾਰ

ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਲਾਉਲ ਖਾਂ ਨੇ ਦੇਖ ਕੇ।

ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ (ਅਤੀ) ਬਹੁਤੀ (ਓਪ ਤੈ) ਚਮਕ ਦਮਕ ਨਾਲ
ਘੋੜਾ ਭਜਾ ਕੇ ਆਇਆ।

ਝਟਪਟ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਆ ਪਿਆ।

ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ਖਮ ਕਰ ਗਿਆ।

ਤਿਸ ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਹੀ ਸੀ।

(ਭੀਛਨੈ) ਭਿਆਨਕ ਤੀਰ ਮਾਰੇ।

ਤਿੱਖੇ (ਤੀਰ) ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ (ਖਾਨ ਦੇ) ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ।

ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

ਛੇਤੀ (ਆਛ) ਤੰਦਰੁਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਓਧਰ।

ਉਸ ਖਾਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਖੂਨ ਚੌਂਦਾ ਸੀ ਇਸ
ਲਈ ਆਪ (ਕੁਰੰਗ) ਹਰਨ ਭਾਵ ਕਾਇਰ ਹੋ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜ
ਗਿਆ।

ਜਾਣੇ ਮਾਸਕੀ (ਲਾਲ) ਰੰਗ ਦਾ ਛਿੜਕਾ ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਝਾਰਿ ਮੂੰਡ ਤਾਂਹਿ ਪੈ।
ਸਟੋਪ ਮੂੰਡ ਤ੍ਰਾਣ ਕੱਟਿ,
ਦੇਹ ਔਨਿ ਲਾਹਿ ਪੈ ॥ ੪੬ ॥

ਸੁਟਯੋ ਦੁਫਾਰ ਚੀਰ,
ਜਜੋਂ ਸ਼ਤੀਰ ਹੂੰ ਤਖਾਨ ਹੈ।

ਝੁਕੇ ਪਠਾਨ ਸਿੰਘ ਪੈ,
ਲਯੋ ਸੁ ਘੇਰ ਆਨ ਹੈ।
ਸਜੀ ਫੁਲਾਦ ਥੀ ਜਿਰਾ,
ਭਯੋ ਨ ਘਾਉ ਯਾਂਹਿ ਤੈ।

ਪੁਗੇ ਸੁ ਝੱਟ ਪਟ ਸਿੰਘ,
ਔਰ ਦੌਰਿ ਜਾ ਤਿਤੈ ॥ ੪੭ ॥

ਬਏ ਸੁ ਹੱਥ ਵੱਥ ਦੋਇ
ਓਰ ਘੇਰ ਹੀ ਲਰੇ।

ਪਠਾਨ ਸਿੰਘ ਜ੍ਹਾਨ,
ਠੌਰ ਤਾਂਹਿ ਗੌਰ ਹੀ ਮਰੇ।
ਨੱਥਾ-ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਸਜਾਲਕੋਟ
ਵਾਰਾ, ਖੈਂਚ ਤੇਗ ਕੋ।
ਪਰਯੋ ਤਹਾਂਹਿ ਜਾਇ, ਮਾਤ
ਕੀਨ ਬੀਜ ਬੇਗ ਕੋ ॥ ੪੮ ॥

ਜੁਝਾਰਾ ਸਿੰਘ ਔਰ ਭੀ,
ਅਪਾਰ ਸੰਗ ਤਾਂਹਿ ਕੇ।

ਪਰੇ ਤ੍ਰੁਕਾਨ ਪੈ ਤਬੈ,
ਲਰੇ ਮਹਾਨ ਚਾਹਿ ਕੇ।

ਚਢਾਇ ਲੁੱਥ ਲੁੱਥ ਪੈ,
ਭੁਜਾ ਸਮੂੰਡ ਸੱਥਲੈਂ।

ਬਿਥਾਰ ਔਨ ਪੈ ਦਏ,
ਸ੍ਰੋਣ ਮਾਸ ਗੱਤਲੈਂ ॥ ੪੯ ॥

‘ਬਾਹਾਂ ਉਲਾਰ ਕੇ ਤਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰ ਕੇ।

‘ਫੇਰ ਸਣੇ ਟੋਪ ਮੂੰਹ ਤੇ ਸੰਜੋਅ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇਹ ਨੂੰ (ਔਨਿ)
ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਲਾਹ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

‘ਜਿਵੇਂ ਤਰਖਾਣ ਨੇ ਸ਼ਤੀਰ ਨੂੰ ਦੋ-ਫਾੜ ਕਰ ਕੇ ਸੁੱਟਿਆ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ।

‘ਫੁਲਾਦ ਦੀ ਸੰਜੋਅ (ਸਜੀ) ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਸੀ ਇਸ ਕਰ ਕੇ
ਜ਼ਖਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

‘(ਤਿਤੈ) ਓਥੇ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਦੌੜ ਕੇ ਛੇਤੀ ਜਾ (ਪੁਗੇ) ਪੁੱਜੇ।

‘ਹੱਥੋ-ਹੱਥੀ ਹੋ ਪਏ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਲੜੇ।

‘ਜਵਾਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪਠਾਣ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ (ਗੌਰ) ਬਹੁਤੇ ਮਰੇ।

‘ਵਾਲਾ।

‘ਬਿਜਲੀ ਦੀ (ਬੇਗ) ਤੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

‘ਸੂਰਬੀਰ।

‘ਉਤਸ਼ਾਹ ਕਰਕੇ।

‘ਲੋਥ ਤੇ ਲੋਥ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ ਸਣੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪੱਟਾਂ ਦੇ।

‘ਲਹੂ ਤੇ ਮਾਸ ਦੇ (ਗੱਤਲੈਂ) ਟੁਕੜੇ (ਔਨਿ) ਧਰਤੀ ਦੇ ਉੱਪਰ
ਬਿਥਾਰ) ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੇ।

ਨਿਵਾਜ਼- ਖਾਂਰ ਸਾਲ-ਦਾਰ,
ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਗਾਇ ਕੈ।
ਅਨੇਕ ਸਿੰਘ ਪਾਇਮਾਲ
ਕੀਨ, ਪੀਨ ਘਾਇ ਕੈ।

ਬੋਲ ਕੇ।

ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਘ (ਪੀਨ) ਬਹੁਤੇ (ਘਾਇਕੈਂ) ਜ਼ਖਮੀਂ ਕਰ ਕੇ
(ਪਾਇਮਾਲ) ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਮਲ ਦਿੱਤੇ।

ਨਿਹਾਰਿ ਨਾਰ-ਸਿੰਘ ਜਜੋਂ
ਭਵੱਕ, ਕੋਪ ਤਾਨ ਕੈ।

ਦੇਖ ਕੇ ਨਰ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਭਬਕ ਮਾਰ ਕੇ, ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਬਲ
ਕਰਕੇ।

ਨੱਥੇ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਸੋ ਹਤਯੋ,
ਬਿਸੇਸ ਜੰਗ ਠਾਨ ਕੈ ॥ ੫੦ ॥

ਬਹੁਤ ਜੰਗ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਨਿਵਾਜ਼ ਖਾਂ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਾਰ
ਦਿੱਤਾ।

ਤਬੈ ਕਮਾਲ-ਦੀਨ ਖਾਂ,
ਬਿਹੱਦ ਕੱਦਾ ਸੂਰਮਾ।
ਧਸਯੋ ਸਿੰਘਾਨ ਸੈਨ ਸੈਂ,
ਮਿਲਾਤ ਜਾਤ ਧੂਰਮਾਂ।
ਗਰੱਜ ਮੇਘ ਜਜੋਂ, ਤਰੱਜ
ਭਜਾਨਕੈ ਅਤੇਵ ਹੈਂ।

ਵੱਡੇ ਕੱਦ ਦਾ।

ਧੂੜ ਵਿੱਚ।

(ਅਤੇਵ) ਬਹੁਤੇ ਭਿਆਨਕ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਗੱਜ ਕੇ ਤੇ ਤਾੜ
ਕੇ।

ਲਰੱਜ ਕੱਜ ਆਨਨੈ
ਸਿੰਘਾਨ ਨੈ ਲਹੇਵ ਹੈਂ ॥ ੫੧ ॥

(ਲਰੱਜ) ਕੰਬ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ (ਆਨਨੈ) ਮੂੰਹ ਢੱਕ
(ਲਹੇਵ ਹੈਂ) ਲਏ ਹਨ।

ਲਏ ਸੁਭੱਟ ਗੁੱਟ ਕੋ,
ਫਿਰੱਤ ਇੱਤ ਉੱਤ ਸੋ।

ਉਹ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ (ਗੁੱਟ) ਜੱਥਾ ਲੈ ਕੇ ਏਧਰ ਓਧਰ ਫਿਰਦਾ
ਹੈ।

ਮਨੋ ਕਰਾਲ ਕਾਲ ਸੈਨ
ਰਾਖਸ਼ਾਨ ਪੁੱਤ ਸੋ।

ਜਾਣੇ ਕਾਲ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਫੌਜ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ
ਹਨ।

ਗਜਿੰਦ-ਮਤ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਜੋਂ,
ਛੁਪੱਤ ਬਾਗ ਮੈਂ ਬਰੈਂ।
ਉਖਾਰ ਤੋਰ ਡਾਰਿ ਕੈ,
ਵਿਰਾਨ ਦਾਗਿ-ਮੈ ਕਰੈਂ ॥ ੫੨ ॥

ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਭੁੱਖੇ ਤੇ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਵੜ ਜਾਣ।

(ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ) ਉਖੇੜ ਕੇ ਤੋੜ ਸੁਟਦੇ ਹਨ (ਵਿਰਾਨ) ਉਜਾੜ
ਕਰ ਕੇ ਦਾਗੀ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਤਿਵੈਂ ਸਿੰਘਾਨ ਸੈਨ ਸੈਂ,

ਮਿਨਾਰਿ ਸੇ ਬਟੌੜ ਸੇ।

‘ਤਿਵੇਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ (ਮਿਨਾਰ ਸੇ) ਬੁਰਜਾਂ ਵਰਗੇ ਤੇ (ਬਟੌੜ ਸੇ) ਗਹੀਰਿਆਂ ਵਰਗੇ (ਤੁਰਕ)।

ਪਰੰਤ ਜੱਤ੍ਰ ਦੌੜ ਕੈ,
ਕਰੰਤ ਤੱਤ੍ਰ ਚੌੜ ਸੇ।

‘ਜਿਧਰ ਦੌੜ ਕੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਉਧਰ ਹੀ (ਚੌੜ ਸੇ) ਤਬਾਹੀ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਢੇ ਫੁਲਾਦ ਕੇ ਹੁਤੇ,
ਕਿਕਾਨਨੈਂ ਸਮੇਤ ਸੇ।
ਗਿਰੰਤ ਘਾਇ ਖਾਇ ਨਾਹਿੰ
ਵਾਹਿ, ਯਹਿ ਹੇਤ ਸੇਂ। || ੫੩ ||

‘ਉਹ ਘੋੜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਫੁਲਾਦ ਦੇ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ।

‘ਉਹ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਜ਼ਖਮ ਖਾ ਕੇ ਡਿਗਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਲਰਜੇ ਨ ਪੈਰ ਗੱਡ ਕੈ,
ਸ੍ਰਦਾਰ ਔਰ ਕੇ ਜਬੈ।
ਨਿਹਾਰਿ ਰਾਮ ਸਿੰਘ
ਬੇਦਿ ਬੰਸ-ਸਾਹਿਬੈਂ ਤਬੈ।

‘ਤਦੋਂ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਦੇ ਸਾਹਿਬਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੇਖ ਕੇ।

ਹੁਤੇ ਭਗੱਤਿ ਅੱਤਿ ਸੇ,
ਸੱਕਤਿ ਯੁਤਿ ਪੂਰਨੈ।
ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ਬੀਰ ਧੀਰ,
ਮੀਰ ਪੀਰ ਕੂਰ ਨੈ। || ੫੪ ||

‘ਉਹ ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਹਿਤ ਪੂਰਨ ਭਗਤ ਸੀ।

‘ਬਹੁਤਾ ਭਲੀ, ਬਹਾਦਰ, ਧੀਰਜਵਾਨ, ਤੇ (ਪੀਰ) ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਸੀ (ਕੂਰ ਨੈ) ਇਹ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਕੋਪ ਓਪ ਸੱਤ੍ਰੈਂ
ਘਟਾਵਨੇ ਹਿਤੱਛ ਸੇ।

‘(ਸੇ) ਉਹ ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ (ਓਪ) ਉਪਮਾਂ (ਸ਼ੋਭਾ ਘਟਾਉਣ ਵਾਸਤੇ) (ਹਿਤੱਛ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ।

ਦੁੜਾਇ ਅਸ੍ਰ ਕੇ ਤਈਂ,
ਭਯੋ ਸਮੱਛ ਅੱਛ ਸੇ।

‘ਉਹ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਦੌੜਾ ਕੇ (ਅੱਛ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸਮੱਛ) ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ।

ਤਰੱਜ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੈ,
ਮੁਰੀਦ-ਖਾਨ ਸੇਂ ਅਰਜੇ।

‘(ਤਰੱਜ) ਤਾੜ ਕੇ ਤੇ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਮੁਰੀਦ ਖਾਨ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਅੜਿਆ।

ਕੁਵੰਡ ਦੰਡ ਖੈਂਚ ਕੈ,
ਘਮੰਡ ਚੰਡ ਹੈ ਕਰਜੇ। || ੫੫ ||

‘(ਕੁਵੰਡ) ਧਨੁਸ ਦਾ ਡੰਡਾ ਖਿੱਚ ਕੇ (ਚੰਡ) ਤਿੱਖਾ (ਘਮੰਡ) ਜੰਗ ਕੀਤਾ।

ਘਨੇ ਸ੍ਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਔਰ,
ਗੌਰ ਠੌਰ ਤਾਂਹਿ ਹੈਂ।

‘ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਰ ਬਹੁਤੇ (ਗੌਰ) ਭਾਰੇ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਸਨ।

ਅਏ ਲਵਾਇ ਫੌਜ, ਮੌਜ
ਸਿੰਧੁ ਜਜੋਂ ਉਮਾਹਿ ਹੈ।

ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ (ਮੌਜ) ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਫੌਜਾਂ
(ਲਵਾਇ) ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਏ।

ਜੁਟੇ ਪਠਾਨ ਸਿੰਘ, ਜੰਗ
ਜੋਰ ਘੋਰ ਹੈ ਜਗਜੋਂ।

ਪਠਾਣ ਤੇ ਸਿੰਘ ਜੁੱਟ ਪਏ ਜੋਰ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ (ਜਗਜੋਂ)
ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਅਨੰਤ ਠੌਰ ਦੁੰਦ-ਜੁੱਧ,
ਸੁੱਧ ਹੋਵਨੈ ਲਗਜੋਂ ॥ ੫੬ ॥

ਬਹੁਤੇ ਥਾਈਂ ਦੋ ਦੋ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ (ਸੁੱਧ) ਚੰਗੇ ਜੰਗ ਹੋਣ ਲੱਗ
ਪਏ।

ਮੁਰੀਦ-ਖਾਨ ਖਾਸਾ,
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਹੀ ਜੁਟਜੋਂ।
ਪਿਛਾਂਹਿ ਨਾਂਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕਾਂਹਿ,
ਏਕ ਪੈਰ ਭੀ ਪੁਟਜੋਂ।
ਹੁਤੋ ਸ਼ੁਦਾਰ- ਖਾਨ,
ਸੋ ਦੂਦਸੈਂ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋ।
ਇਤੈ ਗੁਰੰਸ ਮਾਨਨੀਯ
ਪੰਥ ਥਾ ਅਪਾਰ ਕੋ ॥ ੫੭ ॥

ਆਪ।

ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ) ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ।

ਇਧਰੋਂ (ਰਾਮ ਸਿੰਘ) ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅੰਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਥ ਦੇ ਬਹੁਤਾ
ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਸੀ।

ਸਜੀ ਸੰਜੋਇ ਦੋਇ ਕੈ,
ਨ ਘਾਇ ਥਾਇ ਯਾਂਹਿ ਤੈ।
ਕਰੈ ਤੁਨੀਰ ਸੱਖਣੇ,
ਬਸਾਇ ਬਾਨ ਚਾਹਿ ਤੈ।

ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਖਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ।

(ਚਾਹਿ ਤੈ) ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕਰ ਕੇ
(ਤੁਨੀਰ) ਭੱਥੇ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਗਿਰੇ ਤੁਰੰਗ ਅੰਗ ਭੰਗ
ਹੋਇ, ਦੋਇ ਕੇ ਜਬੈਂ।
ਲਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸੈਂ ਤਬੈ,
ਅਰੇ ਜੁਆਨ ਯੋਂ ਢਬੈਂ ॥ ੫੮ ॥
ਮਨੋ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਦੈ ਲਰੈਂ
ਗਜਿੰਦ ਸਾਂਢ ਮੱਲ ਹੈਂ।

ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਜੋ ਅੜੇ।

ਜਾਣੇ ਦੋ ਸ਼ੇਰ ਜਾਂ ਦੋ ਹਾਥੀ ਜਾਂ ਦੋ ਸਾਨੂ ਜਾਂ ਦੋ ਮੱਲ ਲੜ ਰਹੇ
ਹਨ।

ਸੁਮਿੱਤ੍ਰ ਮੇਘ ਨਾਦ ਜਜੋਂ,
ਭਿਰੰਤ ਨਾਂਹਿ ਟੱਲ ਹੈਂ।

(ਸੁਮਿੱਤ੍ਰ) ਲਛਮਣ ਤੇ (ਰਾਵਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰ) ਮੇਘ ਨਾਦ ਵਾਂਗ

ਕਟੈਂ ਜਿਰਾਹਿੰ ਤੇਗ ਸੰਗ,
ਬੇਗ ਬੇਗ ਝਾਰ ਹੈਂ।

(ਭਿਰੰਤ) ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਟਲਦੇ ਨਹੀਂ।

¹(ਜਿਰਾਹਿ) ਸੰਜੋਆਂ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕਟਦੇ ਹਨ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਕਬੀ ਸੁ ਲੇਤ ਢਾਲ ਪੈ,
ਤ੍ਰਵਾਰ ਪੈ ਕ੍ਰਵਾਰ ਹੈਂ ॥ ੫੯ ॥

¹ਕਦੇ ਤਾਂ (ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਵਾਰ) ਢਾਲ ਤੇ ਕਦੇ ਤਲਵਾਰ (ਦਾ ਵਾਰ) ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਹੀ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮਨੋ ਘੜੰਤ ਘਾੜ ਸੋ,
ਠਠਯਾਰ ਜਜੋਂ ਲੁਹਾਰ ਹੈਂ।

¹ਜਾਣੋ ਜਿਵੇਂ ਠਠਿਆਰ ਤੇ ਲੁਹਾਰ (ਘਾੜ) ਭਾਂਡੇ ਘੜਦੇ ਹਨ।

ਭਏ ਸੁ ਟੂਕ ਟੂਕ,
ਤੇਗ ਸੈਫ ਲੋ ਦੁਧਾਰ ਹੈਂ।

¹ਤਲਵਾਰਾਂ (ਸੈਫ) ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਦੋਧਾਰੇ ਖੰਡਿਆਂ ਤੱਕ (ਸਭ) ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਏ।

ਗਹੇ ਕਟਾਰ ਫੇਰ,
ਹੱਥ ਵੱਥ ਅਤਿ ਹੈ ਪਏ।
ਧਕਾਂਹਿ ਧੱਕ ਧੱਕ,
ਯੱਕ ਔਨਿ ਪੈ ਗਿਰੈਂ ਜਏ ॥ ੬੦ ॥

¹ਕਟਾਰਾਂ ਫੜ ਕੇ ਫਰ ਬਹੁਤੇ ਹੱਥੋ-ਹੱਥੀ ਹੋ ਪਏ।

¹ਧੱਕਿਆਂ ਨਾਲ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ) ਧਕਦੇ ਧਕਦੇ (ਦੋਵੇਂ ਹੀ) (ਯੱਕ) ਇਕੋ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਜਾ ਡਿੱਗੇ।

ਉਠੈਂ ਕਰੋਧ ਕੈ ਪੁਨਾ,
ਕਰਾਲ ਲਾਲ ਨੈਨ ਕੈ।

¹ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਲਾਲ ਨੇੜ ਕਰ ਕੇ ਫੇਰ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਉੱਠੇ। (ਅ) ਫੇਰ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਉੱਠੇ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਲਾਲ ਨੇੜ ਕੀਤੇ।

ਛੁਟੰਤ ਧੁੰਮ ਨਾਕ ਤੈਂ,
ਛੁਯੋ ਸੁਮੱਧ ਗੈਨ ਕੈ।

¹(ਦੋਹਾਂ ਦੇ) ਨੱਕਾਂ 'ਚੋਂ ਧੁੰਮਾਂ ਨਿਕਲਿਆਂ ਤੇ ਉਹ (ਗੈਨ) ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਿਆ।

ਚੁਚਾਤ ਰੱਤ ਦੇਹ ਤੈ
ਲਗੇ ਅਪਾਰ ਘਾਉ ਤੈ।

¹(ਮੁਰੀਦ ਖਾਨ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ) ਬਹੁਤੇ ਜ਼ਖਮ ਲੱਗਣ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲਹੂ ਚੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਸ਼ੱਕ ਰੰਗ ਕੀ ਫੁਟੀ,
ਛਿਕਾਉ ਹੈ ਸੁਭਾਉ ਤੈ ॥ ੬੧ ॥

¹ਜਾਣੋ (ਲਾਲ) ਰੰਗ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਫੁਟ ਗਈ ਤੇ (ਸੁਭਾਉ ਤੈ) ਸੁੱਤੇ ਸਿੱਧ ਛਿੜਕਾਉ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੁਤੇ ਅਤੀ ਸੁ ਮੋਟ ਖਾਨ,
ਪੋਟ ਦੇਹ ਭਾਰੀਆ।

¹ਉਸ ਪਠਾਣ ਦੀ ਦੇਹ (ਪੋਟ) ਪੰਡ ਵਾਂਗ (ਭਾਰੀਆ) ਬਹੁਤੀ ਮੋਟੀ ਸੀ।

ਸ੍ਵਾਸ ਤਾਂਹਿ ਉਖੜੋ,

ਗਿਰਜੋ ਜਮੀਨ ਹਾਰੀਆ।

ਤਕਾਇ ਦਾਇ ਸਿੰਘ ਨੈ,

ਜਿਰਾ ਉਠਾਇ ਝੱਟ ਕੈ।

ਦਯੋ ਧਸਾਰਾ ਪੇਟ ਮੈਂ,

ਕਟਾਰ ਜੋਰਿ ਥੱਟ ਕੈ ॥ ੬੨ ॥

ਤ੍ਰਬੂਜ ਜੜੋਂ ਸੁਟੜੋ

ਬਿਥਾਰ ਫਾਰਿ ਆਂਤ ਰੁੱਕੜੇ।

ਕਿਲੱਕ ਕੈ ਫਲੰਗ ਦੈ,

ਅਯੋ ਸੁ ਸਿੰਘ ਉਕੜੇ।

ਗੁਰੰਸ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬੈਂ

ਅਤਜੰਤ ਸੱਤੂ ਘਾਇ ਕੈ।

ਅਯੋ ਸਿੰਘਾਨ ਫੌਜ ਮੈਂ,

ਫਤੇ ਮਹਾਨ ਪਾਇ ਕੈ ॥ ੬੩ ॥

ਪੁਰਾ ਮੁਰੀਦ ਜਾਨ ਕੈ,

ਮੁਰੀਦ ਖਾਨ ਕੇ ਤਈਂ।

ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਨ ਸਾਹਿਬੈਂ,

ਤਗੀਦ ਮ੍ਰਿਤੁ ਧੈ ਦਈ।

ਬਰਜੋ ਪਰੀ ਸੁ ਖਾਨ ਕੋ,

ਚਢਾਇ ਜਾਨਾ ਲੈ ਚਲੀ।

ਬਿਰਾਇਆ ਆਸਮਾਨ ਖਾਨ,

ਬਾਤ ਕੀਨ ਯੋਂ ਭਲੀ ॥ ੬੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਕੀ,

ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਅੰਸ।

ਹੈਂ ਫਕੀਰ ਚੰਦ ਜੋ ਭਏ,

ਹਾਰ ਕੇ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਾਅ ਤੱਕ ਕੇ (ਝੱਟ ਕੈ) ਛੇਤੀ ਨਾਲ (ਮੁਰੀਦ ਖਾਨ ਦੀ) ਸੰਜੋਅ (ਉਪਰ) ਚੁੱਕ ਕੇ।

ਧਸਾ ਦਿੱਤੀ, ਖੋਭ ਦਿੱਤੀ।

ਜੋਰ ਕਰਕੇ।

ਆਂਦਰਾਂ ਤੇ (ਚੁੱਕੜੇ) ਗੁਰਦੇ ਪਾੜ ਕੇ (ਤ੍ਰਬੂਜ) ਮਤੀਰੇ ਵਾਂਗ (ਬਿਥਾਰ) ਖਿੰਡਾ ਸੁੱਟਿਆ।

(ਕਿਲਕ ਕੈ) ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਤੇ (ਫਲੰਗ ਦੈ) ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆਰਾਮ ਸਿੰਘ (ਮੁਰੀਦ ਖਾਨ ਨੂੰ) (ਉਕੜੇ) ਵਢ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। (ਉਕੜਨਾ- ਉਕਰਨ ਸੰ: ਉਤਕੜਨ, ਕ੍ਰਿਆ, ਵੱਢਣਾ, ਟੁੱਕਣਾ।)

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅੰਸ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ (ਬਾਬਾਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।

ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਦਾ (ਮੁਰੀਦ) ਚੇਲਾ ਜਾਣ ਕੇ।

ਮੌਤ ਦੀ (ਤਗੀਦ) ਪਕਿਆਈ ਗਵਾ ਦਿੱਤੀ (ਭਾਵ ਉਸ ਦਾ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਮੇਟ ਦਿੱਤਾ, ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ)।

(ਜਾਨ) ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਭਾਵ ਬਬਾਣ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ।

ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ।

ਪ੍ਰਗਟ ਜਗਤ ਸਮ ਹੰਸਾ ॥ ੬੫ ॥

ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ। (ਅ) ਹੰਸ ਸਮਾਨ, ਤੱਤ ਬੇਤੇ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ।

ਸੇਵਕ ਤਿਨ ਕਾ ਮੈਂ ਹੁਤੇ,

ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਮਝਾਰ।

ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਲਨ ਕੇ ਤਈਂ,

ਗਯੋ ਪਿਲਾਵਨ ਵਾਰਿ ॥ ੬੬ ॥

ਪਾਣੀ।

ਬੋਲੀ ਕਰੀ ਸ਼ਰੀਕ ਨੈ,

ਜੇ ਸੰਮੁਥ ਗੁਰੁ ਤੋਹਿ।

ਤੋ ਰਾਵੀ ਕੇ ਲਜਾਇ ਘਰ,

ਪਿਲਵੈਹੈਂ ਜਲ ਵੋਹਿ ॥ ੬੭ ॥

ਉਹ।

ਇਹੀ ਬਾਤ ਜਬਿ ਮੈਂ ਕਹੀ,

ਆਇ ਸਾਹਿਬੋਂ ਪਾਸ।

ਪੁਨ ਉਨ ਇਮ ਮੁਝ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਯੋ,

ਖੁੰਡੀ ਦੈ ਨਿਜ ਖਾਸ ॥ ੬੮ ॥

ਆਪਣੀ ਖਾਸ ਖੁੰਡੀ ਦੇ ਕੇ।

ਗੁਰੁ ਦਰਜਾਵੈਂ ਜਾਇ ਕਹੁ,

ਵਰਨ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ (ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ)।

ਚਲੋ ਹਮਾਰੇ ਸੰਗ।

ਬੁਲਵੈ ਹੈ ਫਾਕੀਰ ਚੰਦ,

ਅੰਸ ਆਦਿ ਗੁਰੁ ਚੰਗ ॥ ੬੯ ॥

ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਚੰਗੀ ਅੰਸ (ਉਲਾਦ) ਬੇਦੀ ਫਕੀਰ ਚੰਦ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਮ ਕਹਿ ਹਮਰੀ ਛਟੀ ਸੈਂ,

ਖੈਂਚਤ ਅਈਓ ਲੀਕ।

ਪਾਛੇ ਹਟ ਕੇ ਨਹਿਂ ਪਿਖਯੋ,

ਐਹੈ ਨਦੀ ਅਲੀਕ ॥ ੭੦ ॥

ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਦੇ।

ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਜਬਿ ਮੈਂ ਕਰੀ,

ਰੀਤਿ ਇਹੈ ਸਭਿ ਜਾਇ।

ਰਾਵੀ ਉਨ ਕੇ ਧਾਮ ਮੈਂ,

ਤੁਰਤ ਪਹੁੰਚੀ ਆਇ ॥ ੭੧ ॥

ਛੇਤੀ।

ਖੁਰਲੀ ਪਰੈਂ ਪਿਲਾਯੋ,

ਉਪਰ (ਖੜ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ)।

ਨਿਜ ਬੈਲਨ ਕੇ ਵਾਰਿ।

ਬੋਲੀ ਕਰੀ ਸ਼ਰੀਕ ਕੀ

ਪੂਰਨ, ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ॥ ੭੨ ॥

ਧਾਮ ਸ਼ਰੀਕਨ ਕੇ ਗਿਰੇ,
ਮਗ ਮੈਂ ਥੇ ਜੁ ਬਧੇਰਾ।

'ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ (ਬਧੇਰ)
ਬਹੁਤੇ ਡਿੱਗ ਪਏ।

ਸ਼ਰਨ ਗਹੀ ਘਿਘਯਾਇ' ਉਨ,
ਸ਼ਕਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਹੇਰਿ' ॥ ੨੩ ॥
ਤਬਿ ਫਕੀਰ ਸਸਿ ਫੇਰ ਦਿਯਾ,
ਜਲ ਦਰਜਾਵ ਪਿਛਾਂਹਿ।

'ਲੇਲੂੜੀਆਂ ਕੱਢ ਕੇ।

'ਦੇਖ ਕੇ।

'ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ।

ਕਹਯੋ, ਨ ਪੁਨ ਇਹੁ ਆਇ ਹੈ,
ਕਬੀ ਨਗਰ ਇਸ ਮਾਂਹਿ ॥ ੨੪ ॥
ਇਤਯਾਦਿਕ ਅਜਮਤ ਘਨੀ,
ਮੈਂ ਪੇਖੀ ਉਨ ਕੇਰ।

ਏਸ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੁਨੋ,
ਆਪ ਬਿਤੀ ਦਿਹੁੰ ਟੇਰ' ॥ ੨੫ ॥

'ਆਪਣੀ ਹੱਡ-ਬੀਤੀ ਕਹਿ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ।

ਪਾਂਚ ਬਰਸ ਕਾ ਤਬਿ ਹੁਤੋ,
ਸ਼ਾਹਬਜ਼ਾਦਾ ਏਹੁ।

ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ' ਏਕ ਦਿਨ,
ਮੈਂ ਇਨ ਕੀ ਬਹੁਤੇਰੁ' ॥ ੨੬ ॥

'ਨਿਰਾਦਰੀ।

'ਬਹੁਤੀ।

ਕੋਪ ਹੋਇ ਇਨ ਮੁਝ ਪ੍ਰਤੀ,
ਦਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਇਸ ਭਾਇ'।

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਤੁਮ ਮਲੇਛ-ਪਨ ਕਰਤ ਹੋ,
ਭਵੇ ਮਲੇਛਹਿ ਜਾਇ ॥ ੨੭ ॥

ਇਮ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਪਛੁਤਾਇ ਅਤਿ,
ਸ੍ਰਾਪ ਨਿਵਿਰਤੀ ਹੇਤ'।

'ਸਰਾਪ ਦੂਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ।

ਕਰੀ ਅਰਜ ਫਿਰ ਇਨ ਕਹਯੋ,
ਮੈਂ ਤੁਹਿ ਹਤਿ ਮਧ ਖੇਤ' ॥ ੨੮ ॥

'ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ (ਖੇਤ) ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਮਾਰਾਂਗਾ।

ਜੋਨਿ ਮਲੇਛ ਛੁਡਾਇ ਹੋਂ,
ਸੱਚ-ਖੰਡ ਦਿਹੁੰ ਦਾਸ।

ਅਹੋ ਖਾਲਸਾ ਅਬਿ ਭਈ,
ਪੂਰਨ ਮਮ ਸਭਿ ਆਸ ॥ ੨੯ ॥

ਇਨ ਨਿਜ ਵਾਕ ਸੰਭਾਰ ਕੈ,

ਕਰੀ ਮੋਹਿ ਕਲਜਾਨ।

ਅਬਿ ਮੈਂ ਗੁਰਪੁਰਿ ਜਾਤ ਹੋਂ,
ਸਭਿ ਕੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨ ॥ ੮੦ ॥

ਦੇਖ ਰਹੇ ਥੇ ਉਭੈ ਦਲ,
ਖਰੇ ਜੰਗ ਇਨ ਕੇਰ।

ਧਾਰਿ ਦਿਬਜ-ਤਨਾ ਖਾਨ ਜਬਿ,
ਕਹੀ ਉਚ ਇਹੁ ਟੇਰਿ ॥ ੮੧ ॥

ਸੁਨਿ ਅਚਰਜ ਅਤਿ ਰਹੇ ਸਭਿ,
ਸਿੰਘ ਔਰ ਅਫਗਾਨ।

ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਸਿੰਘ,
ਮਾਨਯੋ ਸ਼ਕਤਿ-ਨਿਧਾਨ ॥ ੮੨ ॥

ਨਯੋ ਭਯੋ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ,
ਇਹੁ ਗੁਰੁ ਅੰਸਹਿ ਕੇਰ।

ਪੂਰਬ ਸੰਮੂਖ ਜੇ ਭਏ,
ਪਰਚੇ ਦਏ ਬਧੇਰ ॥ ੮੩ ॥

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੀ ਬੰਸ ਮੈਂ,
ਪੁਨ ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਮ ਹੰਸ।

ਬਾਬਾ ਸਿਰੀ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ,
ਸ਼ਕਤਿ-ਨਿਧੀ ਗੁਰੁ-ਅੰਸ ॥ ੮੪ ॥

ਮੁਯੋ ਹੁਯੋ ਸੁਤ ਸਿੱਖ ਕਾ,
ਉਨੈ ਜਿਵਯੋ ਪ੍ਰਤੱਖ।

ਇਹੁ ਗਾਥਾ ਸਭਿ ਦੇਸ ਮੈਂ,
ਅਬਿ ਲੋ ਕੈਹਤ ਖਲੱਕ ॥ ੮੫ ॥

ਕਹਿ ਦੀਨੀ ਪਰਸੰਗ ਤੈ,
ਹਮ ਕਿੰਚਤ ਇਹੁ ਗਾਥ।

ਸੁਨੋ ਜੰਗ ਜਯੋਂ ਹੈ ਰਹਯੋ,
ਪੰਥ ਗੁਰੁ ਮਮ-ਨਾਥ ॥ ੮੬ ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

ਹਤਯੋ ਮੁਰੀਦ ਖਾਨ ਥਾ,

‘ਨੂਰੀ ਸ਼ਰੀਰ, ਚਾਨਣ ਦਾ ਹੀ ਸ਼ਰੀਰ, (ਅ) ਦੇਵਤਾ ਸ਼ਰੀਰ।
‘ਬੋਲ ਕੇ।

‘ਪਠਾਣ।

‘ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ।

‘ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਬਧੇਰ) ਬਹੁਤੇ
(ਪਰਚੇ) ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ (ਦਏ) ਦਿਖਾਏ ਹਨ।

‘ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ (ਅ) ਹੰਸ ਸਮਾਨ, ਤੱਤ, ਬੇਤੇ, ਬ੍ਰਹਮ
ਗਿਆਨੀ।

‘ਸਿੱਖ ਦਾ ਪੁੱਤਰ।

‘ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਿਉਂਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

‘ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

‘ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਇਹ ਕਥਾ।

ਸੁ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੂ ਜਬੈ।
ਨਿਹਾਰ ਕੋਪ ਠਾਨ ਕੈ,
ਪਠਾਨ ਦੌਰ ਕੈ ਸਭੈ।
ਲਵਾਇ ਸੰਗ ਸਾਂਹਚੀ,
ਚਢਾਇ ਕੋਪ ਓਪਨੀ।

‘ਸਾਂਹਚੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ (ਤੇ ਉਸ ਦੇ) (ਕੋਪ) ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ (ਓਪਨੀ) ਸਾਣ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਕਰਕੇ।

ਪਰਜੋ ਸੁ ਆਇ ਬਾਰ
ਏਕ ਹੀ, ਮਹਾਂਹਿ ਧੋਪਨੀ। ॥ ੮੭ ॥
ਮਚਾਇ ਹਾਲ ਹੂਲਾ,
ਤੈ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਅਲੀ ਅਲੀ।
ਸਮਾਨ ਬੂੰਦ ਉਲਕਾ,
ਨਰਾਚ ਗੁੱਲਕਾ ਚਲੀ।

‘ਬਹੁਤੀਆਂ (ਧੋਪਨੀ) ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਲੈ ਕੇ।
‘ਹਲਚਲੀ ਪਾ ਕੇ।

ਸਿੰਘਾਨ ਭੀ ਸਿਮੱਟ ਕੈ,
ਗਰੱਟ ਠੱਟ ਬੱਡ ਕੈ।

‘(ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ) ਬੂੰਦਾਂ ਤੇ (ਉਲਕਾ) ਗੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਤੀਰ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲੀਆਂ।

‘ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਵੀ (ਸਿਮੱਟ ਕੈ) ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ (ਬਡ) ਵੱਡਾ (ਗਰੱਟ) ਜੱਥਾ (ਠਟ) ਬਣਾ (ਕੈ) ਕੇ।

ਸਮੱਛ ਅਛ ਪੱਛ ਕੈ,
ਪ੍ਰਤੱਛ ਪੈਰ ਗੱਡ ਕੈ। ॥ ੮੮ ॥

‘(ਸਮੱਛ) ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ (ਅੱਛ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਪੱਛ ਕੈ) ਪੱਖ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਪੈਰ ਗੱਡ ਕੇ।

ਬਿਸਾਰ ਦੇਹ ਗੇਹ ਨੇਹ,
ਧਾਰ ਏਹ ਸੋਚ ਹੈਂ।

‘ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਘਰ ਦਾ (ਨੇਹ) ਮੋਹ ਭੁਲਾ ਕੇ, (ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ) ਇਹ ਸੋਚ (ਵਿਚਾਰ) ਧਾਰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਤੈਂ ਤੁ ਲੈਂਹ ਰਾਜ ਹੂੰ,
ਮਰੈਂ ਤੁ ਪੈਂਹ ਮੋਛ ਹੈਂ।

‘ਜੇ ਜਿੱਤਾਂਗੇ ਤਾਂਰਾਜ ਲੈ ਲਵਾਂਗੇ ਜੇ ਮਰ ਗਏ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ।

ਦੁਹੂੰ ਸੁ ਹਾਥ ਮੋਦਕੈਂ,
ਪ੍ਰਮੋਦ ਦਾ ਹਮਾਰਿ ਹੈਂ।

‘ਸਾਡੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ (ਪ੍ਰਮੋਦ ਦਾ) ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ (ਮੋਦਕੈਂ) ਲੱਭੂ ਹਨ।

ਇਹੀ ਬਿਬੇਕ ਨੇਕ ਏਕ,
ਠੀਕ ਸਿੰਘ ਧਾਰ ਹੈਂ। ॥ ੮੯ ॥

‘ਏਹੀ ਇਕ ਨੇਕ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਜਾਣ ਕੇ ਸਿੰਘ ਧਾਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾ,
ਧਜਾਨ ਠਾਨ। ਚਿੱਤ ਸੈਂ।

‘ਕਰਕੇ।

ਲਗਾਇ ਜੋਰ ਹੂੰ ਲਰੇ,
ਪਰੇ ਧਵਾਇ ਬਿੱਤ ਸੈਂ।
ਗੁਬਾਰਿ ਤੋਪ ਤੁੱਪਕੈਂ,
ਜੰਜੈਲ ਤੈ ਜੰਬੂਰ ਹੈਂ।

¹(ਬਿੱਤ ਸੈਂ) ਬਲ ਨਾਲ (ਘੋੜੇ) (ਧਵਾਇ) ਦੌੜਾ ਕੇ ਪਏ।
'ਗੁਬਾਰੇ- (ਗੁਬਾਰਾ- ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੀ ਤੇ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਤੋਪ।)
'ਬੰਦੂਕਾਂ, (ਜੰਜੈਲ) ਲੰਬੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ (ਜੰਬੂਰੇ) ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਹਨ।

ਚਲਾਇ ਚਾਹਿ ਚੌਗੁਨੋ,
ਗੁਬਾਰ ਕੀਨ ਭੂਰ ਹੈਂ ॥ ੯੦ ॥

¹ਚੌਗੁਣੇ ਉਤਸਾਹ ਨਾਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, (ਭੂਰ) ਬਹੁਤਾ ਅਨੁਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਨਰੀਛਨੈਂ ਸੁ ਤੀਛਨੈਂ
ਕਿ ਭੀਛਨੈ ਤਤੀਛਨੈਂ।

¹(ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇਂ) (ਤੀਛਨੈਂ) ਤਿੱਖੇ ਤੇ (ਭੀਛਨੈਂ) ਭਿਆਨਕ (ਨਰੀਛਨੈਂ) ਨੇੜਾਂ ਨਾਲ (ਸਮੀਛਨੈਂ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਕੇ (ਤਤੀਛਨੈਂ) ਛੇਤੀ (ਅਰੀਨ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ (ਕ੍ਰੀਛਨੈਂ) ਖਿੱਚਣ ਵਾਸਤੇ (ਪ੍ਰਤੀਛਨੈਂ) ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਮੀਛਨੈਂ ਪ੍ਰਤੀਛਨੈਂ
ਅਰੀਨ ਪ੍ਰਾਨ ਕ੍ਰੀਛਨੈਂ।

¹(ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇਂ) (ਤੀਛਨੈਂ) ਤਿੱਖੇ ਤੇ (ਭੀਛਨੈਂ) ਭਿਆਨਕ (ਨਰੀਛਨੈਂ) ਨੇੜਾਂ ਨਾਲ (ਸਮੀਛਨੈਂ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਕੇ (ਤਤੀਛਨੈਂ) ਛੇਤੀ (ਅਰੀਨ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ (ਕ੍ਰੀਛਨੈਂ) ਖਿੱਚਣ ਵਾਸਤੇ (ਪ੍ਰਤੀਛਨੈਂ) ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਰੱਸ ਮੇਘ ਤੈ ਸਰੱਸ,
ਪੱਸ ਤੁੱਸ ਦਾਇਕੈਂ।

¹(ਤੀਰ) ਬੱਦਲ ਨਾਲੋਂ ਵੀ (ਸਰੱਸ) ਬਹੁਤੇ ਵਰ੍ਹੇ ਰਹੇ ਹਨ, (ਪੱਸ) ਦੇਖਣ ਨੂੰ (ਤੁੱਸ ਦਾਇਕੈਂ) ਡਰਾਉਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

ਧਰਾ ਅਕਾਸ਼ ਪੂਰਿਓ,
ਸੁ ਸੂਰਿਓ ਸੁਭਾਇ ਕੈ ॥ ੯੧ ॥

¹ਸਿੰਘ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ (ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ) ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਭਰ ਦਿੱਤਾ।

ਚਲਾਇ ਚੱਕ੍ਰ ਬੱਕ੍ਰਾ,
ਸੇਲਾ ਸੈਹਥੀ² ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੈਂ।
ਅਰੇ ਦੁਹੰਨ ਓਰ ਤੈ,
ਜਵਾਨ ਰੋਸ ਠਾਨ ਹੈਂ।
ਕਟਾ ਸੁ ਕੱਟ ਬੱਢਿ,
ਤੱਛ ਮੁੱਛ ਕੀਨ ਹੂੰ ਖਰੈਂ।

¹ਟੇਢੇ ਚੱਕ੍ਰ।
'ਬਰਛੇ। ²ਬਰਛੀਆਂ।

ਬਿਲੱਛ ਭੁਮਿ ਕੱਛ ਕੈ,

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਕਟਾ) ਟੁਕੜੇ ਕੱਟ ਵੱਢ ਕੇ (ਮਗਰੋਂ) (ਤੱਛ) ਤੱਛ ਕੇ (ਖਰੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਮੁੱਛ) ਮੋਢੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ।

ਸਮੱਛ ਪੱਛ ਕੈ ਲਰੈਂ ॥ ੯੨ ॥

ਮਚਾਇ ਕੀਚ ਔਣ ਮੈਂ,
ਸਰੋਣ ਮਾਸ ਕੇ ਦਯੋਂ।
ਸਸੈਨ ਰੁੱਦ੍ਰ ਮੋਦ ਹੈ,
ਪਿਖੈਨ ਗੈਨ ਤੈ ਅਯੋਂ।

ਪਿਸਾਚ ਭੂਤ ਭੈਰਵੀ,
ਖਵੀਸ ਗੀਧ ਜੋਗਣੀ।

ਸਜਾਰ ਸ੍ਰਾਨ ਕੰਕ ਬੰਕ
ਮਾਲ ਮਾਸ ਭੋਗਣੀ ॥ ੯੩ ॥

ਮਨਿੱਛਤੈਂ ਛਕੰਤ ਸੋਂ,
ਪਿਵੰਤ ਪੂਰਿ ਖੱਪਰੈਂ।

ਕਰੈਂ ਕਲੋਲ ਲੋਲ ਹੈ,
ਅਤੋਲ ਬੋਲਿ ਲੱਪਰੈਂ।

ਚਢਾਇ ਸੀਸ ਈਸ ਕੇ,
ਅਸੀਸ ਬੀਸ ਬਿੱਸਵੇਂ।

ਸੁ ਕਾਲਕਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ,
ਦੇਤ ਖੇਤ ਤਿੱਸ ਮੇਂ ॥ ੯੪ ॥

ਭਵੈ ਸਿੰਘਾਨ ਜੀਤ ਹੂੰ,
ਅਭੀਤ ਰਾਜ ਯੇ ਧਰੇਂ।

ਜਿਨੈ ਹਮਾਰਿ ਦੂਖ ਭੂਖ,
ਦੂਰ ਦੇਹ ਕੇ ਕਰੇ।
ਬਜੰਤ ਬਾਦ ਦੁੰਦਭੀ,

¹(ਭੂਮ) ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ (ਬਿਲੱਛ) ਅਨੋਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ (ਕੱਛ ਕੈ) ਪੈਂਤੜੇ ਕੱਢ ਕੇ (ਸਮੱਛ) ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ (ਪੱਛ ਕੈ) ਪੱਖ ਕਰ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ।

¹(ਔਣ) ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਲਹੂ ਤੇ ਮਾਸ ਦਾ ਚਿੱਕੜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

¹(ਰੁੱਦ੍ਰ) ਸ਼ਿਵ (ਮੋਦ) ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇ (ਸਸੈਨ) ਸਣੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦੇ (ਗੈਨ) ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਵੇਖਣ ਆਇਆ।

¹(ਪਿਸਾਚ) ਮਾਸ ਖਾਣੇ ਭੂਤ, ਭੈਰੋਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਖਵੀਸ) ਜਿੰਨ, ਗਿਰਝਾਂ ਤੇ ਜੋਗਣੀਆਂ।

¹ਮਾਸ ਖਾਣੇ ਗਿੱਦੜ, ਕੁੱਤੇ, ਕਾਵਾਂ ਦੀਆਂ (ਬੰਕ) ਟੇਢੀਆਂ (ਮਾਲ) ਡਾਰਾਂ।

¹ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ (ਮਾਸ) ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ (ਜੋਗਣੀਆਂ) ਲਹੂ ਦੇ ਖੱਪਰ ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਪੀਂਦੀਆਂ ਹਨ।

¹(ਲੋਲ) ਚੰਚਲ ਹੋ ਕੇ (ਕਲੋਲ) ਅਨੰਦ ਦੀਆਂ ਖੇਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਹੁਤਾ ਬੋਲ ਕੇ (ਲੱਪਰੈਂ) ਸ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

¹(ਈਸ) ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੂੰ (ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ) ਸਿਰ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ) (ਬੀਸ ਬਿੱਸਵੇ) ਪੂਰਨਰੀਤੀ ਨਾਲ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਤਿਸ (ਖੇਤ) ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਐਉਂ (ਅਸੀਸਾਂ) ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

¹ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇ ਇਹ (ਅਭੀਤ) ਅਭੈਰਾਜ (ਧਰੇਂ) ਕਰਨ।

ਸਨਾਇ ਢੋਲ ਬੈਰਕਾਂ।

¹(ਬਾਦ) ਵਾਜੇ (ਦੁੰਦਭੀ) ਪੌਸੇ (ਸਨਾਇ) ਤੂਤੀਆਂ ਢੋਲ ਤੇ (ਬੈਰਕਾਂ) ਭੇਰੀਆਂ (ਬਜੰਤ) ਵਜਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤੰਬੂਰ ਡੱਫ ਝਾਂਜ,
ਤਾਸ ਨੌਬਤੈਂ ਬਸੈਰਕਾਂ॥ ੯੫ ॥

¹(ਤੰਬੂਰ) ਛੋਟਾ ਢੋਲ (ਡਫ) ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜਿਆ ਗੋਲ ਵਾਜਾ ਜੋ ਡੱਗੇ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। (ਝਾਂਜ) ਵੱਡੇ ਛੈਣੇ, (ਤਾਸ) ਅਤੇ (ਨੌਬਤਾਂ) ਛੋਟੇ ਪੌਸੇ (ਬਸੈਰਕਾਂ) ਬੰਸਰੀਆਂ।

ਸੁਨਤ ਜਾਂਹਿ ਕਾਯਰੰ,
ਤੁਰੰਤ ਸੂਰਬੀਰ ਹੈ।
ਬਿਸਾਰ ਨੇਹਿ ਦੇਹ ਕੇ,
ਲਰੰਤ ਵੰਤ-ਧੀਰ ਹੈਂ।
ਤਬੈ ਸਜੋਸ਼ਾ ਜੈਨ ਖਾਂ,
ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਤ ਮਾਲਕੈਂ।
ਅਯੋ ਦੁੜਾਇ ਅੱਸੂ ਕੇ,
ਸਿੰਘਾਨ ਓਰ ਚਾਲ ਕੈ ॥ ੯੬ ॥
ਬਲਾਹ ਕੈ ਸਮਾਨ ਗੱਜਿ,
ਚਾਹ ਕੈ ਕਹਜੋ ਸੁ ਯੋਂ।

¹ਛੇਤੀ।

¹ਦੇਹ ਦਾ ਮੋਹ ਭੁਲਾ ਕੇ ਧੀਰਜਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ।
¹ਜੋਸ਼ ਨਾਲ।

ਕਹਾਂ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਹੈ
ਅੜਤ ਆਇ ਸੋ ਨ ਕਜੋਂ।
ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ,
ਗੁੱਜਰ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਹੈ।
ਜੱਸਾ-ਮ੍ਰਿਗਿੰਦਾ ਜੈ ਹਰੀ,
ਹਕੀਕਤ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਹੈ ॥ ੯੭ ॥
ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਘ ਸਿੰਘ,
ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਨਾਹਰੈਂ।
ਲਰੰਤ ਕਜੋਂ ਨ ਅੱਗੁ ਆ
ਹਮਾਰਿ ਸੰਗ ਜਾਹਿਰੈਂ।
ਸੁਨੰਤ ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਯੋਂ,
ਭਵੱਕ ਬਾਘ ਜਿਉਂ ਧਯੋਂ।
ਕਮਾਨ ਤਾਨ ਕਾਨ ਲੋਂ,

¹(ਬਲਾਹਕੈ) ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਗੱਜ ਕੇ (ਚਾਹ ਕੈ) ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਇਉਂ ਕਿਹਾ।

¹ਉਹ ਆ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਅੜਦਾ।

¹ਸਿੰਘ।

¹ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ।

¹ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ।

¹ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਭਬਕ ਮਾਰ ਕੇ ਦੌੜਿਆ।

¹ਕੰਨ ਤੱਕ ਖਿੱਚ ਕੇ।

ਨਜੀਕ ਖਾਨ ਕੇ ਅਯੋ ॥ ੯੮ ॥

ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਾਰ ਖਾਨ ਖਾ,
ਸੰਭਾਰਿ ਤੇਗ ਸੈ ਦਈ।

¹(ਪ੍ਰਚਾਰ) ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਤੇ ਖਾਨ ਦਾ ਵਾਰ ਖਾ ਕੇ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਸੰਭਾਲ ਕੇ (ਸੈ) ਆਪਣੀ (ਤੇਗ) ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਭਾਵ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ।

ਸਟੋਪ ਮੂੰਡ ਦੇਹ ਅੱਸ੍ਰ,
ਕਾਟ ਬੇਗ ਸੈ ਗਈ।
ਗਿਰਜੋ ਮਿਨਾਰਿ ਜਿਉਂ ਧਰਾ,
ਭਰਾਤ ਤਾਂਹਿ ਦੇਖਤੈਂ।

¹ਸਣੇ ਟੋਪ, ਸਿਰ, ਦੇਹ ਤੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਕੱਟ ਗਈ।

¹ਬੁਰਜ ਵਾਂਗ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡੇਗ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ (ਦੇਖਤੈਂ) ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਾਰ।

ਪਰਜੋ ਸਮਾਨ ਬੀਜਰੀ,
ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਪੈ ਬਿਸੇਖ ਤੈ ॥ ੯੯ ॥
ਬਿਬਾਕਾ ਨੌਜਵਾਨ ਥੇ
ਲੜਾਕਾ, ਦੈ ਚਲਾਕ ਹੂੰ।
ਭਿਰੇ ਉਲੱਥ ਪੱਥਲੈਂ,
ਫੁਲੱਥ ਹੱਥ ਪਾਕ ਹੂੰ।

¹(ਬਿਸੇਖ ਤੈ) ਖਾਸ (ਮ੍ਰਿਗੇਸ) ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪਿਆ।

¹ਨਿੱਡਰ।

¹ਉਲਟ-ਪੁਲਟ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਗਤਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ (ਪਾਕ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ (ਭਿਰੇ) ਲੜੇ।

ਗਿਰੇ ਤੁਰੰਗ ਅੰਗ ਭੰਗਿ,
ਰੰਗ -ਭੂਮਿ ਦੋਇ ਕੈ।
ਡਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਲੈ ਜਵਾਨ,
ਔਨ ਪੈ ਖਲੋਇ ਕੈ ॥ ੧੦੦ ॥
ਕਟੈ ਕਟੈ ਜਰੀ ਜਰੀ,
ਕਰੀ ਜਿਰਾਹ ਹੂੰ ਖਰੀ।

¹ਜੰਗ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ।

¹ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ।

¹ਚੰਗੀ ਸੰਜੋਅ ਕੱਟ ਕੱਟ ਕੇ ਜਰਾ ਜਰਾ (ਭੋਰਾ-ਭੋਰਾ) ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਤਕਾ ਤਕਾਇ ਦਾਇ,
ਘਾਇ ਕੀਨ ਪੀਨ ਥੇ ਵਰੀ।
ਚਲੀ ਜੁ ਤੇਗ ਬੇਗ ਸੈਂ,
ਵਲੀ ਦੁਹੰਨ ਕੀ ਭਲੀ।
ਪਰੀ ਸੁ ਪਾਰ ਫਾਰ ਕੈ,
ਗਈ ਪਤਾਰ ਲੈ ਚਲੀ ॥ ੧੦੧ ॥
ਝੁਕੇ ਸੁ ਮੱਥ ਭਾਰ ਹੋਇ,

¹ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ (ਪੀਨ) ਤਕੜੇ (ਵਰੀ) ਚੰਗੇ ਜ਼ਖਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

¹ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ।

¹ਬਲਵਾਨਾਂ ਦੀ।

¹ਪਾੜ ਕੇ।

¹ਪਾਤਾਲ ਤੱਕ।

ਹਥ ਦੋਇ ਕੈ ਪਰੇ।

¹(ਮਾਥ) ਸਿਰ (ਆਪੇ ਆਪਣੇ) ਭਾਰ ਨਾਲ (ਅੱਗੇ ਨੂੰ) ਝੁਕੇ ਹੋਏ ਸਨ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਦੋਹਾਂ ਦੇ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ) ਹੱਥ ਪੈ ਗਏ (ਤੇ ਇਉਂ ਦੋਨੋਂ ਹੀ)।

ਗਿਰੇ ਨ ਯਾਂਹਿ ਹੇਤੁ ਤੈ,
ਮਰੇ ਭਿਰਹੇ ਸੇ ਅਰੇ।

¹ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਡਿੱਗੇ ਨਹੀਂ, ਮਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ (ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ) ਅੜੇ ਰਹੇ।

ਮਨੇ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਬਾਂਧਿ ਤੂਲ
ਪੂਲ, ਕੀਨ ਥੇ ਖਰੇ।

¹ਜਾਣੇ ਕਿਰਸਾਨ ਨੇ (ਤੂਲ) ਲੰਬੇ ਪੂਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਔਰ ਠੌਰ,
ਭੀ ਅਪਾਰ ਥੇ ਲਰੇ ॥ ੧੦੨ ॥
ਦ੍ਰੈ ਦ੍ਰੈ ਜੁਟੈਂ ਜੁਟੈਂ,
ਕਟੈਂ ਕਟੈਂ ਚਟੈਂ ਪਟੈਂ।

¹ਦੋ ਦੋ (ਆਪਸ ਵਿੱਚੀ) ਜੁੱਟ ਜੁੱਟ ਕੇ ਕੱਟ ਕੱਟ ਕੇ (ਚਟੈਂ-ਪਟੈਂ) ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ।

ਲੜੈਂ ਲੜੈਂ ਗਿੜੈਂ ਗਿੜੈਂ,
ਦੜੈਂ ਦੜੈਂ ਸਟੈਂ ਝਟੈਂ।

¹ਲੜ ਲੜ ਕੇ (ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਉਦਾਲੇ) ਗਿੜ ਗਿੜ ਕੇ ਦਾੜ-ਦਾੜ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ (ਝਟੈਂ) ਛੇਤੀ ਹੀ (ਧਰਤੀ ਤੇ) (ਸਟੈਂ) ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸਰਹੋ ਸੂਰ ਜੂਝਹੀਂ,
ਬਜਾਇ ਲੇਹ ਲੋਹ ਸੈਂ।

¹ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਸੂਰਮੇ (ਲੋਹ) ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਸਸਤ੍ਰ ਵਜਾ ਕੇ ਭਾਵ ਮਾਰ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਟਰੈਂ ਨ ਪੈਰ ਏਕ ਹੂੰ,
ਲਰੈਂ ਨ ਨੈਕ ਧੋਹ ਸੈਂ ॥ ੧੦੩ ॥
ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਾਕ ਰੱਤ ਸੈਂ,
ਚੁਚਾਤ ਅਤਿਸੈਂ ਖਰੀ।

¹ਧੋਖੇ ਨਾਲ।

¹ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਕ ਤੇ ਲਹੂ (ਖਰੀ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤਾ ਚੌਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੇ ਖਿਲਾਰ ਖੇਲ ਫਾਗ,
ਰੰਗ ਸੰਗ ਭੇ ਤਰੀ।

¹ਜਾਣੇ (ਖਿਲਾਰ) ਖਿਡਾਰੀ (ਫਾਗ) ਹੋਲੀ ਖੇਡਦੇਰੰਗ ਨਾਲ (ਤਰੀ) ਗਿੱਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਹੱਲੇ ਸਿੰਘਾਨ ਜੋ ਕਰੇ,
ਚਲੇ ਪਠਾਨ ਤੋਂ ਹਲੇ।

¹ਹੱਲੇ; ਹਮਲੇ, ਧਾਵੇ।

ਨਿਹਾਰਿ ਹਾਰ ਹੋਵਤੀ,
ਸਿਪੈ-ਸਲਾਰ ਹੈ ਖਲੇ ॥ ੧੦੪ ॥

¹ਹਿੱਲ ਚੱਲੇ, ਉੱਖੜ ਚੱਲੇ।

¹ਸੈਨਾਪਤੀ (ਸਾਂਹਚੀ) ਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ।

ਸਜੋਸ਼ ਐਨ ਸੈਨ ਸੈਂ,
ਨਸਾਇ ਅੱਸੂ ਡੋਲ ਕੈ।

'ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਘੋੜਾ ਦੁੜਾ ਕੇ ਤੇ
(ਡੋਲ ਕੈ) ਫਿਰ ਤੁਰ ਕੇ।
'(ਫੌਜ ਨੂੰ) ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਕੇ।

ਠਰਾਇ ਕੈ ਲਰਾਵਤੋ
ਭਯੋ, ਸੁ ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੈ।
ਜਲਾਲ-ਖਾਂ ਸ਼ੁਦਾਰ ਤੋ
ਬਿਸਾਲ ਹੈ ਹਠਗਰੈਂ।
ਸਮੱਗਰੈਂ ਉੱਜਗਰੈਂ
ਲਵਾਇ ਆਇ ਅੱਗਰੈਂ॥ ੧੦੫ ॥

'ਬਹੁਤਾ ਹਠੀ ਹੋ ਕੇ।

ਧਵਾਇ ਅੱਸੂ ਕੋ ਫਿਰਜੋ,
ਮਿਦਾਨ ਬੀਚ ਬੱਜ ਕੈ।
ਕਹਜੋ ਸਿੰਘਾਨ ਕੇ ਤਈਂ,
ਤਰੱਜ ਐਸ ਗੱਜ ਕੈ।
ਕਹਾਂ ਦਿਵਾਨ ਸਿੰਘ ਹੈ,
ਨਥਾ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਨਾਹਰੈਂ।
ਕਹਾਂ ਨਖੱਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਗੈਬਾ,
ਸੂਰਬੀਰ ਕਾਹਿਰੈਂ॥ ੧੦੬ ॥
ਜੱਸਾ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਹੈ ਕਹਾਂ,
ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ, ਸੰਗਤੈਂ।
ਇਤਯਾਦਿਕੈਂ ਸ਼ੁਦਾਰ ਜੇ,
ਅਏ ਇਹਾਂ ਉਮੰਗ ਤੈਂ।
ਦਿਖੈਹੁ ਹਾਥ ਮਾਥ ਮੋਂ,
ਲਚੈਹੁ ਅੱਗੂ ਬਾਢ ਕੈ।

'ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆਇਆ।
'ਦੁੜਾ ਕੇ।
'ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ।

'ਤਾੜ ਕੇ।

'ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ।

'ਕਹਿਰ ਦਾ ਸੂਰਬੀਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੈਬਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ।

'ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ।

'ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਤੇ ਮੱਥਾ ਭਾਵ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਉ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧ
ਕੇ ਲੜੋ।

ਚਖੈਹੁ ਸ੍ਰਾਦ ਜੰਗ ਕੋ,
ਦਿਖੈਹੁ ਚੰਦ ਚਾਢ ਕੈ॥ ੧੦੭ ॥
ਜਸੇ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਬੇਸ ਯੇ।
ਨਜੀਕ ਤੈ ਸੁਨੀ ਜਬੈ।
ਸਛੋਹ ਲੋਹ ਜਜੋਂ ਤਪਯੋ,
ਤੁਰੰਗ ਛੇੜ ਸ੍ਰੈ ਤਬੈ।

'ਚੰਦ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਭਾਵ ਅਨੋਖਾ ਕਾਰਨਾਮਾ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾਉ।
'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ (ਗੱਲ)।

'ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਲੋਹੇ ਵਾਂਗ ਤਪਿਆ ਤਦੋਂ (ਸ੍ਰੈ) ਆਪਣਾ ਘੋੜਾ
ਛੇੜ ਕੇ।

ਭਵੱਕ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਜਜੋਂ,
ਝਵੱਕ ਬਾਤ ਯੋਂ ਕਹੀ।

‘ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਭਬਕ ਮਾਰ ਕੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਛੇਤੀ ਇਉਂ ਗੱਲ
ਆਖੀ।

ਕਰੈਹੁ ਬਾਰ ਖਾਨ ਹੂੰ,
ਰਹੈਹੁ ਹੌਸ ਹੂੰ ਨਹੀਂ ॥ ੧੦੮ ॥

‘ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ ਨਾਰਹਿ ਜਾਵੇ।

ਜਲਾਲ ਖਾਂ, ਕਮਾਲ ਦਾਉ
ਥੇ ਕਰਾਲ ਤੋਂ ਕਰੇ।

‘ਤਾਂ ਜਲਾਲ ਦੀਨ ਨੇ ਕਮਾਲ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਦਾਅ ਕੀਤੇ।

ਕਿਤਾਨ ਬਾਨ, ਤਾਨ ਕੈ
ਕਮਾਨ ਕਾਨ ਲੋਂ, ਛਰੇ।

‘ਕੰਨ ਤੱਕ ਕਮਾਣ ਖਿੱਚ ਕੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਤੀਰ ਛੱਡੇ।

ਜਸੇ-ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਬੇਸ ਹੂੰ,
ਬਿਸੇਸ ਚੱਕ੍ਰ ਛੋਰ ਹੈ।

‘ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ (ਬਿਸੇਸ) ਬਹੁਤੇ (ਬੇਸ) ਚੰਗੇ ਚੱਕ੍ਰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ।

ਛਿਦੀ ਸੰਜੋਇ ਖਾਨ ਕੀ,
ਮਿਦਾਨ ਕੀਨ ਘੋਰ ਹੈ ॥ ੧੦੯ ॥

‘ਖਾਨ ਦੀ ਸੰਜੋਅ ਕੱਟੀ ਗਈ (ਦੋਹਾਂ) ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ ਕੀਤਾ।

ਤੁਰੰਗ ਦੋਇ ਕੇ ਮਰੇ,
ਲਰੇ ਸੁ ਫੇਰ ਤੇਗ ਸੈਂ।

ਤਕਾਇ ਦਾਇ ਸਿੰਘ ਜੂ,
ਚਲਾਇ ਤੇਗ ਬੇਗ ਸੈਂ।

‘ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ।

ਦਈ ਧਸਾਇ ਪੇਟ ਸੈਂ,
ਧਕਾਇ ਫੇਰ ਸੁੱਟਿਓ।

‘ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ।

ਮਨੋ ਮਿਨਾਰ ਡਿੱਗਿਓ,
ਤਰੂ ਕਿ ਬਜਾਰ ਪੁੱਟਿਓ ॥ ੧੧੦ ॥

‘ਜਾਣੇ ਬੁਰਜ ਡਿੱਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ (ਬਜਾਰ) ਹਵਾ ਨੇ (ਤਰੂ)
ਦਰੱਖਤ ਪੁੱਟਿਆ ਹੈ।

ਉਡੇ ਹਵਾਸ ਸੱਤਰੈਂ,
ਹੁਲਾਸ ਤੱਤਰੈਂ ਗਯੋਂ।

‘ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ ਉੱਡ ਗਏ (ਤਤਰੈਂ) ਉੱਥੇ ਹੀ
ਉਤਸ਼ਾਹ (ਮਾਰਿਆ) ਗਿਆ।

ਦਲੇਲ ਖਾਂ ਬਘੇਲ ਜਜੋਂ,
ਗਰੱਜ ਭੱਜ ਕੈ ਅਯੋਂ।

‘ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ।

ਕਮਾਨ ਤਾਨ ਕਾਨ ਲੋਂ,
ਬ੍ਰਸਾਨ ਬਾਨ ਸੋ ਲਗਯੋਂ।

‘ਤੀਰ ਬਰਸਾਉਣ।

ਅਯੋਂ ਜੁ ਘਾਵ ਸਿੰਘ ਕੇ।

‘ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜ਼ਖਮ।

ਮਹਾਨ ਰੋਸ ਤੋਂ ਜਗਯੋਂ ॥ ੧੧੧ ॥

ਹੁਤੀ ਬਤੀਸ ਸੇਰ ਸੈਹਥੀ,
ਕੁਸੱਤ੍ਰ ਪੈ ਧਰੀ।
ਜਿਰਾਹ। ਢਾਲ ਦੇਹ ਕੇ,
ਪਰੋਇ ਪਾਰ ਹੂੰ ਪਰੀ।
ਉਥੱਲ ਕੈ ਤੁਰੰਗ ਤੈ,
ਪੁਥੱਲ ਭੂਮਿ ਡਾਰਯੋ।

‘ਜੋ ਬੱਤੀ ਸੇਰ ਦੀ ਬਰਛੀ ਸੀ ਉਹ ਖੋਟੇ ਵੈਰੀ ਦੇ ਮਾਰੀ।
‘ਸੰਜੋਅ।

ਮਨੋ ਸਿੰਗ ਕੋਹ ਤੁੰਗ,
ਬੀਜਰੀ ਉਖਾਰਯੋ ॥ ੧੧੨ ॥

‘ਉਲਟਾ ਕੇ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਪਲਟਾ ਕੇ (ਪੁਠਾ ਕਰਕੇ) ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

‘ਜਾਣੇ (ਕੋਹ) ਪਹਾੜ ਦਾ (ਤੁੰਗ) ਉੱਚਾ (ਸਿੰਗ) ਟਿੱਲਾ ਬਿਜਲੀ ਨੇ ਉਖੇੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਤਬੈ ਜਲਾਲਖਾਨ ਕੋ
ਜਮਾਲ-ਖਾਂ ਬਿਰਾਦਰੈ।
ਅਯੋ ਸੁ ਦੌਰਿ, ਲੈਨ ਬੈਰ
ਬੀਰ ਕੇਰ ਸਾਦਿਰੈ।
ਲਰਜੋ ਬਹਾਲ ਸਿੰਘ, ਹੂੰ
ਅਗਾਂਹਿ ਝੱਟ ਤਾਂਹਿ ਕੈ।
ਅਨੇਕਯਾ ਬਿਬੇਕ ਸੈਂ
ਲਰੇ, ਉਮਾਹਿ ਚਾਹਿ ਕੈ ॥ ੧੧੩ ॥

‘ਭਰਾ।

‘ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ।

‘ਅਨੇਕ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਇੱਛਾ ਕਰ ਕੇ ਲੜ।

‘ਹੋਏ।

‘ਇਕੋ ਵਾਰ ਚੰਗੇ (ਇਕੱਠੇ) ਵਾਰ ਕਰਕੇ।

‘ਅਪੱਛਰਾਂ ਨੇ ਵਰ ਲਏ।

ਥਏ। ਸ਼ਹੀਦ ਦੋਇ,
ਏਕ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕੈ ਭਲੇ।
ਬੁਰੇ ਸੁ ਦੇਵ-ਅੰਗਨਾ।
ਬਿਵਾਨ ਪੈ ਚਢੇ ਚਲੇ।
ਮਰੇ ਸੂਦਾਰ ਬੀਸ ਤੀਸ,
ਖਾਨ ਐਸ ਜੋ ਬਡੇ।
ਨਿਹਾਰਿ ਮੀਰ ਸਾਂਹਚੀ,
ਗਡੜੇ ਕੁਸੋਕ ਕੇ ਗਢੇ ॥ ੧੧੪ ॥
ਮਹਾਨ ਕੋਪ ਧਾਰਿ,
ਪ੍ਰਨਾਰਿ ਆਗ ਕਾ ਭਯੋ।
ਅਪਾਰ ਗਾਰਿ ਦੈ, ਬਟੋਰਿ।
ਸੰਗ ਸੈਨ ਕੋ ਲਯੋ।

‘ਖੋਟੇ ਸੋਗ ਦੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ।

‘ਅੱਗ ਦਾ ਪ੍ਰਨਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ।

‘ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ।

ਹੱਲਾ ਕਰਾਇ ਦੀਨ, ਤੋਂ
ਅੱਲਾ ਅੱਲਾ ਅਲਾਪ ਹੈ।

‘ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

ਲਏ ਅਪਾਰ ਸੂਰਮੇ,
ਭਯੋ ਸੁ ਅੱਗੁ ਆਪ ਹੈ ॥ ੧੧੫ ॥
ਪ੍ਰਹਾਰ ਪੁੰਜ ਆਯੁਧੈਂ,
ਸਤੋਪ ਜੋਰ ਘੋਰ ਹੈਂ।

‘ਭਿਆਨਕ ਜੋਰ ਨਾਲ ਸਣੇ ਤੋਪ ਦੇ (ਪੁੰਜ) ਸਾਰੇ ਸਸਤ੍ਰ
(ਪ੍ਰਹਾਰ) ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਬਰੱਖ ਗੋਲੇ ਗੁੱਲਕਾਂ
ਨਰਾਂਚ, ਮਾਚ ਸ਼ੋਰ ਹੈ। ॥ ੧੧੬ ॥

‘ਗੋਲੇ, ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ (ਨਰਾਂਚ) ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਨਾਲ ਸ਼ੋਰ
ਮੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੋਰਠਾ:

ਘੋਰ ਘਨੋ ਘਮਸਾਨ,
ਘਾਲਯੋ ਘੁਲਿ ਘੁਲਿ ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ।

‘ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਘੁਲ ਘੁਲ ਕੇ ਭਾਵ ਜੋਰਕ ਨਾਲ ਲੜ ਲੜ
ਕੇ ਬਹੁਤਾ ਭਿਆਨਕ (ਘਮਸਾਨ) ਜੰਗ (ਘਾਲਯੋ) ਕੀਤਾ।
‘ਘੋੜੇ।

ਮਰੇ ਕਿਕਾਨ! ਜਵਾਨ,
ਪਰੇ ਮਹਾਨ ਮਿਦਾਨ ਮੈਂ ॥ ੧੧੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮੀਰ ਸਾਂਹਚੀ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੈਂ।

‘ਫੌਜ ਦੇ (ਮੀਰ) ਸਰਦਾਰ ਸਾਂਹਚੀ ਖਾਨ ਆਤਸ਼ ਬਾਜ਼ (ਤੋਪ-
ਖਾਨੇ ਵਾਲੇ) ਨੇ।

ਨਿਜ ਪ੍ਰਤਿਨਾ ਪ੍ਰਤਿ ਬੋਲ ਦਰਾਜੈਂ।

‘ਆਪਣੀ (ਪ੍ਰਤਿਨਾ) ਫੌਜ ਨੂੰ (ਦਰਾਜੈਂ) ਬਹੁਤਾ (ਬੋਲ)
ਵੰਗਾਰ ਕੇ।

ਜੰਗ ਕਰਾਯੋ ਦੈ ਲਲਕਾਰੈਂ।
ਜਥਾ ਜੋਗ ਤਾੜਨ ਕਰਿ ਪਜਾਰੈਂ ॥ ੧੧੮ ॥

ਦੀਨੋ ਬੋਲਿ ਇਨਾਮ ਮਹਾਨੈਂ।
ਲੜੇ ਪਠਾਨ ਤੋੜਿ ਤਬਿ ਜਾਨੈਂ।

‘ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼।

ਕੜ ਕੜ ਤੜ ਭੜ। ਚਲੀ ਬੰਦੂਕੈਂ।
ਭਰਿ ਜੁਗ ਗੁਲਕਾ ਹੜੈਂ ਅਚੂਕੈਂ ॥ ੧੧੯ ॥

‘ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਭਰ ਕੇ (ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ) ਅਚੁੱਕ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਝੜੈਂ ਬਾੜੈਂ ਝਟਪਟ ਡੰਡੈਂ।

‘ਛੇਤੀ (ਡੰਡੈਂ) ਚਲਾ ਕੇ ਬਾੜ ਝੜਦੇ ਹਨ। (ਬਾੜ ਝੜਨੀ-
ਸਾਰੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਵਾਰ ਕਰਨਾ।)

ਤੋਪ ਗਰਾਫ ਸਾਫ ਬਹੁ ਤੰਬੈਂ।

‘ਤੋਪ ਦੇ (ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ) ਸਾਫ਼ (ਗਰਾਫ) ਸ਼ਰੇ (ਰੈਣੇ) ਬਹੁਤਾ
(ਤੰਬੈਂ) ਦੰਡ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। (ਗਰਾਫ਼- ਗ੍ਰੇਪ ਸ਼ਾਟ (Grape
Shot) ਅਗੂਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸ਼ਰਾ, ਰੋਣਾ। (ਤੰਬੈ-
ਤੰਬੀਹ- ਸਜਾ, ਦੰਡ।)

ਸਰ ਖਰ ਬਰਖੈਂ ਕਰਖੈਂ ਜਾਨੈਂ¹।
 ਅਸੀ ਸਹਿਸ ਬੰਦੂਕ ਕਮਾਨੈਂ¹ ॥ ੧੨੦ ॥
 ਤੋਪ ਜੰਬੂਰ¹ ਗੁਬਾਰੇ² ਭਰਿ ਭਰਿ।
 ਚੱਲਤ ਹੱਲਤ ਧਰ ਤਰੁ ਥਰ ਥਰ¹।
 ਕੜ ਕੜਾਟ ਘਹਿਰਾਵਤ ਸੁਤਰੀ¹।
 ਜਨੁ ਬਿਜਰੀ ਬਹੁ ਘਨ ਯੁਤ ਉਤਰੀ¹ ॥ ੧੨੧ ॥
 ਚਟਪਟ¹ ਤੜ ਤੜਾਕ ਹੈ ਭਾਰੀ।
 ਜਨ ਡਵ ਬਨ ਕੇ ਲਗੀ ਅਪਾਰੀ¹।
 ਗੋਲੀ ਗੋਲਨ ਸਰ ਝਰਿ ਲਾਈ¹।
 ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਕਿਛੁ ਪੇਸ਼¹ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧੨੨ ॥
 ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ ਬਢ ਹੈਂ ਤੁਰਕ ਅਗਾਹੈਂ।
 ਪਰੈ ਪੰਥ ਕਾ ਪੈਰ ਪਿਛਾਹੈਂ।
 ਅਰੇ ਮਰੇ ਬਹੁ ਘਾਯਲ ਕੀਏ¹।
 ਚਹੈਂ ਪਲਾਯਨ ਕਾਯਲ ਥੀਏ¹ ॥ ੧੨੩ ॥
 ਪੇਖਿ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਝੁਰੈ ਹੈਂ¹।
 ਸਿਰ ਧੁਨ ਧੁਨ ਪੁਨ ਪੁਨ ਇਮ ਕੈਹੈਂ¹।
 ਜੀਤ ਤੁਰਤ ਜੇ ਅਬਿ ਕੇ ਜੈਹੈਂ¹।
 ਫੇਰ ਨ ਕਬੀ ਪੰਜਾਬ ਤਜੈ ਹੈਂ ॥ ੧੨੪ ॥
 ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਬਿ ਹਮਰਾ ਰੱਖਕ।
 ਔਰ ਨਹੀਂ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਭੱਖਕ¹।
 ਢਿਗ ਤੈ ਸਿਦਕੀ ਸਿੰਘ ਇਮ ਕੈਹੈਂ।
 ਡਰੇ ਨ ਉਰਿ ਗੁਰੁ ਫਤੇ ਦਿਲੈਹੈਂ ॥ ੧੨੫ ॥
 ਕੇ ਸਤ-ਪੁਰਖ ਸਿੰਘ ਸਿਰ ਲਾਵੈ।
 ਤੋ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਤੇਜ ਨਸਾਵੈ।
 ਤਬੈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ।
 ਸੁਨਤ ਤਜਾਰ ਹੋਯੇ ਹਿਤ ਆਹਿਬ¹ ॥ ੧੨੬ ॥

'ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ ਵਰੁਦੇ ਜਾਨਾਂ ਖਿਚਦੇ ਹਨ।
 'ਹਜ਼ਾਰਾਂ (ਅਸੀ) ਤਲਵਾਰਾਂ।
 'ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ। 'ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੀਆਂ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਤੋਪਾਂ।
 'ਜਦੋਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਦਰੱਖਤ ਥਰ ਥਰ ਹਿਲਦੇ ਹਨ।
 '(ਸੁਤਰੀ) ਉਠਾਂ ਤੇ ਲੱਦੇ ਪੌਸੇ ਕੜ ਕੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ (ਘਹਿਰਾਵਤ) ਗੰਭੀਰ ਧੁਨੀ ਨਾਲ ਗੱਜਦੇ ਹਨ।
 'ਜਾਣੋ ਬਹੁਤੇ ਬੱਦਲਾਂ ਸਣੇ ਬਿਜਲੀ (ਬੱਲੇ) ਉੱਤਰੀ ਹੈ।
 'ਛੇਤੀ ਬਹੁਤਾ ਤੜ ਤੜ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ।
 'ਜਾਣੋ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਡਉਂ ਅਗਨੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।
 'ਗੋਲੀਆਂ ਗੋਲਿਆਂ ਤੇ ਤੀਰਾਂ ਨੇ ਝੜੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।
 'ਵਾਹ।
 'ਬਹੁਤੇ ਅੜ ਕੇ ਮਰ ਗਏ ਬਹੁਤੇ (ਘਾਯਲ) ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
 '(ਕਾਯਲ) ਵਿਆਕੁਲ (ਥੀਏ) ਹੋਏ (ਪਲਾਯਨ) ਭੱਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।
 'ਝੁਰਦੇ ਹਨ।
 'ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਹਿਲਾ ਕੇ ਤੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 'ਜੇ ਇਸ ਵਾਰ ਤੁਰਕ ਜਿੱਤ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ।
 'ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।
 'ਜੰਗ ਵਾਸਤੇ।

ਸੀਸ ਦੈਨ ਕਾ ਸੋਧ ਆਦਾਸੈਂ।

ਚਾਲੜੋ ਤੁਰਕੈਂ ਦਿਸ ਸ-ਹੁਲਾਸੈਂ।

ਉਤਸ਼ਾਹ ਸਹਿਤ।

ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੈਣਾ।

ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਸੈਣਾ ॥ ੧੨੭ ॥

।(ਸਿੰਘ)।

ਗੱਜਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਗਜਾਨੂ।

।ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ।

ਅਘੜ ਸਿੰਘਰਣ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨੂ।

।ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਸਿਦਕੀ ਬੰਨ੍ਹਿ ਗਾਨੇ।

ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਸੰਗ ਪਯਾਨੇ ॥ ੧੨੮ ॥

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਖਤ੍ਰ ਸਜਿ ਬਿਬਿਧੈ ਹੈਂ।

।ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ (ਬਖਤ੍ਰ) ਸੰਜੋਆਂ ਸਜਾ ਕੇ।

ਕੇਹਰ ਠਵਨ ਗਵਨ ਕਿਯ ਤੈਹੈਂ ॥ ੧੨੯ ॥

।ਸ਼ੇਰ (ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ) ਓਥੇ (ਜੰਗ ਦੀ) ਥਾਂ ਨੂੰ ਚੱਲੇ ਗਏ।

ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਔਰ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਚਲੇ ਸਾਹਿਬੈਂ ਪਿਛੈ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੧੨੯ ॥

ਹਾਲ-ਹੂਲਾ ਕਰਿ ਸ਼ੇਰ ਬਿਸਾਲੈਂ।

।ਹਲਚਲੀ।

ਬੋਲਤ ਊਚ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲੈਂ।

ਮਿਲ ਜੇ ਹਿਲ ਥੇ ਗਿਲਜੇ ਆਏ।

।(ਜੇ) ਜਦੋਂ (ਹਿਲ ਕੇ) ਗਿੱਝੇ ਹੋਏ ਗਿਲਜੇ (ਮਿਲਿ) (ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ) ਆਏ।

ਭਿਲੜੋ ਖਾਲਸਾ ਤਿਨੈਂ ਮਧਾਏ ॥ ੧੩੦ ॥

।ਖਾਲਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ (ਭਿਲੜੋ) ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਤੋਪ ਗੁਬਾਰਨ ਮਾਰਨ ਤੈਹੈਂ।

।ਤੋਪਾਂ ਤੇ ਗੁਬਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ। (ਗੁਬਾਰਾ- ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੀ ਤੇ ਲੰਬਾਈ 'ਚ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਤੋਪ।)

ਗਏ ਸਿੰਘ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਚੈ ਹੈਂ।

ਠਟੜੋਂ ਕਰਾਲ ਕਮਾਲ ਜੰਗ ਫਿਰ।

।ਫੇਰ (ਕਮਾਲ) ਬਹੁਤਾ ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ (ਠਟੜੋ) ਕੀਤਾ।

ਤੁਪਕਨ ਤੇਗਨ ਤੀਰਨ ਸੈਂ ਥਿਰਿ ॥ ੧੩੧ ॥

।ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ।

ਯੱਦਪਿ ਔਰ ਸਭੀ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਹਤੇ ਦੁਰਾਨੀ ਮਾਨੀ ਭਾਰੈਂ।

ਤੋ ਭੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪਗ ਗਡ ਕੈ।

ਲਰੜੋ ਅੱਗੂ ਹੈ ਸਭਿ ਤੈ ਬਢ ਕੈ ॥ ੧੩੨ ॥

ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰੀ ਸਾਤ ਹਜ਼ਾਰੀ।

ਗਿਲਜੇ ਤਬਿ ਉਨ ਹਤੇ ਅਪਾਰੀ।

ਹੁਤੇ ਸਾਂਹਚੀ ਕਾ ਲਘੁ ਭਾਈ।

।ਛੋਟਾ।

ਅਸਦੁੱਲਾ ਖਾਂ ਬੀਰ ਮਹਾਂਈ ॥ ੧੩੩ ॥

ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰਕ ਲੈ ਅਸਵਾਰੈਂ।	
ਅਰਜੇ ਲਰਜੇ ਦੈ ਬਹੁ ਲਲਕਾਰੈਂ।	
ਭੰਗੀ ਸਰਦਾਰਨ ਕੀ ਸੈਨਾ।	
ਲਰਤ ਹੁਤੀ ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਬਲ-ਐਨਾ ¹ ॥ ੧੩੪ ॥	¹ ਬਲ ਦਾ ਘਰ।
ਬਰਖੇ ਤਿਨ ਪੈ ਗੋਲੀ ਤੀਰੈਂ।	
ਸਿੰਘ ਕਰੇ ਹਤਿ ਤਿਨ ਬਹੁ ਲੀਰੈਂ।	
ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੰਗੀ ਔਰੈਂ।	
ਮਾਰੇ ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਨੈ ਤਬਿ ਗੌਰੈਂ ¹ ॥ ੧੩੫ ॥	¹ ਬਹੁਤੇ।
ਤਿਨੈ ਯਾਦ ਬਾਬੇ ਕੇ ਕਰਿਓ।	
ਸ਼ੀਘਰ ਆਇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਰਿਓ।	
ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਲੋ ਸੰਗੀ ਜੇਤੇ।	
ਜੂਝੇ ¹ ਔਰ ਦੁਜਨ ਸੋ ² ਤੇਤੇ ॥ ੧੩੬ ॥	¹ ਲੜੇ। ² ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨਾਲ।
ਬਾਬੇ ਜੀ ਅਸਦੁੱਲੇ ਖਾਂ ਸੇ ¹ ।	¹ ਨਾਲ।
ਕਿਯ ਭਟ-ਭੇਰ ਬਧੇਰ ਬਿਨਾਸੇ ¹ ।	¹ (ਭਟ-ਭੇਰ) ਜੰਗ ਕੀਤਾ (ਪਰ ਬਾਬੇ ਜੀ ਨੇ) ਬਹੁਤੇ ਨਾਸ ਕੀਤੇ।
ਅਧਿਕ ਸਾਰ ਸੈਂ ਸਾਰ ¹ ਬਜਾਯੋ।	¹ ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਲੋਹਾ।
ਘੜੈ ਘਾੜ ਠਠਜਾਰ ਜਥਾਯੋ ¹ ॥ ੧੩੭ ॥	¹ ਜਿਵੇਂ ਠਠਿਆਰ (ਘਾੜ) ਭਾਂਡੇ ਘੜਦਾ ਹੈ।
ਜ਼ਾਨ ਕਿਕਾਨ ਮਿਦਾਨ ਮਝਾਰੇ।	
ਫਾਨੀ ਕਰੇ ¹ ਦੁਰਾਨੀ ਭਾਰੇ।	¹ ਨਾਸ ਕੀਤੇ।
ਬਾਹੀ ਤੇਗ ਬੇਗ ਕਰਿ ਹੇਲੈਂ ¹ ।	¹ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ।
ਬਾਢੀ ਬਢੈ ਬਾਗ ਜਿਮ ਕੇਲੈਂ ¹ ॥ ੧੩੮ ॥	¹ ਜਿਵੇਂ ਕੇਲਿਆਂ ਦਾ ਬਾਗ (ਬਾਢੀ) ਤਰਖਾਣ ਵੱਢਦਾ ਹੈ।
ਕੱਦ ਬਿਹੱਦ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਅਰਿ ¹ ।	¹ ਵੱਡੇ ਕੱਦਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਵੈਰੀ।
ਗਿਰਤ ਮਿਨਾਰੇ ਸੇ ¹ ਗਿਲਜੇ ਲਰਿ।	¹ ਬੁਰਜਾਂ ਵਰਗੇ।
ਹੋਵਤ ਹਾਨਿ ਪਛਾਨ ਨਿਜੈ ਹੈਂ ¹ ।	¹ ਆਪਣਿਆਂ (ਬੰਦਿਆਂ) ਨੂੰ ਨਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪਛਾਣ ਕੇ।
ਤਹਿੰ ਵਜੀਰ ਖਾਂ ਪੁਗੜੋ ਖਿਝੈ ਹੈ ¹ ॥ ੧੩੯ ॥	¹ ਖਿਝ ਕੇ ਪੁੱਜਿਆ।
ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰੀ ਬੀਰ ਬਹਾਦਰ।	
ਬਾਬੇ ਦਿਸੈਂ ਝੁਕੜੋ ਜਬਿ ਸਾਦਿਰ ¹ ।	¹ ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ।
ਨੱਥੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੂ ਅੱਗੂ।	
ਰੋਕੜੋ ਵਹਿ ਲਖਿ ਬਲੀ ਉੱਜਗ੍ਰ ¹ ॥ ੧੪੦ ॥	¹ ਮਸ਼ਹੂਰ।
ਜੁੱਟੇ ਉਭੈ ਸੁਭੱਟ ਰਿਸ ਕੈ ਕੈ ¹ ।	¹ ਗੁੱਸਾ ਕਰ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਸੂਰਮੇ ਟੱਕਰ ਪਏ।

ਗਰਜਿ ਤਰਜਿ ਘਨ ਬੀਜ ਲਜੈ ਕੈ।
ਬਰਖੇ ਸਰ ਸਰਖੇ ਸਮ ਮੇਹੈਂ।
ਕਰਖੇ ਪ੍ਰਾਨ ਕਿਤਿਕ ਕੇ ਤੇਹੈਂ ॥ ੧੪੧ ॥

ਕਟੇ ਘਨੇ ਸਿੰਘ ਲਏ ਢਾਲ ਪੈ।
ਲਗਯੋ ਘਾਵ ਤਬਿ ਰਿਸ ਕਰਾਲ ਪੈ।

ਛੇੜਿ ਤੁਰੰਗੈਂ ਝਟਪਟ ਦਟਪਟ।
ਕਟਿ ਪਟ ਸਟਪਟ ਕਰਬਕ ਅਟਪਟ ॥ ੧੪੨ ॥

ਲਪਟ ਝਪਟ ਬਿਨ ਕਪਟ ਜ੍ਹਾਨ ਨੈ।

ਪਲਕ ਨ ਝਲਕਨ ਦਈ ਖਾਨਨੈ।
ਭੁਜਾਂ ਉਭਾਰਿ ਭਾਰ ਹੈ ਪੱਬਨ।
ਓਜ ਸੰਭਾਰ ਢਾਰ ਭੱਟ ਭੱਬਨ ॥ ੧੪੩ ॥

ਤੇਗ ਬੇਗ ਬੱਜਰ ਸੀ ਬਾਹੀ।

ਤਾਜ ਮੂੰਡ ਕਟਿ ਧਰ ਅੱਸੂ ਲਾਹੀ।

ਹਸੀ ਬੀਜ ਸੀ ਧਸੀ ਜਮੀਨੇ।
ਖਾਨ ਕਿਕਾਨ ਚਾਰ ਟੁਕ ਕੀਨੇ ॥ ੧੪੪ ॥

ਗਿਲਜੇ ਔਰ ਅਏ ਥੇ ਭਿਲ ਜੇ।
ਮਿਲਿ ਜੇ ਲਰੇ, ਪਰੇ ਧਰ ਸਿਲ ਜੇ।

ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਸੁਲਤਾਨ ਪਿੰਡੀਏ।
ਸੂਰਬੀਰ ਬਹੁ ਹਤੇ ਹਿੰਡੀਏ ॥ ੧੪੫ ॥
ਖਜਾਲ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਮਿਲਿ ਕੰਗੈਂ।
ਡਾਰਜੋ ਕਰਿ ਗਿਲਜੋਂ ਕਾ ਕੰਗੈਂ।

ਇਸ ਹੀ ਤੌਰ ਔਰ ਬਹੁ ਠੌਰੈਂ।
ਹਤੇ ਦੁਰਾਨੀ ਸਿੰਘਨ ਗੌਰੈਂ ॥ ੧੪੬ ॥

ਗੱਜ ਕੇ ਤਾੜ ਕੇ ਬੱਦਲਾਂ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰਕੇ।
'ਤੀਰ (ਸਰਖ) ਚਲਾ ਕੇ ਮੀਂਹ ਵਾਂਗ ਵਰ੍ਹਾਏ।
'(ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਾਂ ਨੇ) ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਉਥੇ ਪ੍ਰਾਣ ਖਿੱਚੇ ਭਾਵ ਮਾਰੇ।
'ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹੁਤੇ (ਤੀਰ) ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ (ਤੇ ਕੁਝ) ਢਾਲ ਤੇ ਲੈ ਲਏ।
'ਜਦੋਂ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਭਿਆਨਕ ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ।

'ਛੇੜੀ (ਦਟਪਟ) ਦੌੜ ਕੇ।
'(ਕਟ) ਲੱਕ ਨੂੰ (ਸਟਪਟ) ਛੇੜੀ ਅਟਪਟਾ ਜਿਹਾ (ਪਟ) ਬਸਤ੍ਰ (ਕਰਬਕ) ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਭਾਵ ਕਮਰ ਕੱਸਾ ਕਰ ਲਿਆ।
'ਜਵਾਨ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਛਲ ਤੋਂ (ਲਪਟ) ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਝਪਟ ਮਾਰੀ।
'ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੂੰ ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ ਵੀ ਝਮਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।
'ਬਾਹਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਭੱਬਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਹੋ ਕੇ।

'(ਓਜ) ਬਲ ਤੇ (ਢਾਰ) ਢਾਲ ਸੰਭਾਲ ਕੇ (ਭੱਬਨ) ਸੁੰਦਰ (ਭੱਟ) ਸੂਰਮੇ ਨੇ।
'(ਬੱਜਰ ਸੀ) ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਧਨੁਸ ਵਰਗੀ ਤਲਵਾਰ (ਬੇਗ) ਛੇੜੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ।

'ਤਾਜ ਤੇ ਸਿਰ ਕੱਟ ਕੇ ਧੜ ਤੇ ਘੋੜਾ ਵੀ (ਲਾਹੀ) ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ।
'ਬਿਜਲੀ ਵਰਗੀ (ਹਸੀ) ਚਮਕੀ ਤੇ ਜਮੀਨ 'ਚ ਧਸ ਗਈ।
'ਖਾਨ ਤੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਚਾਰ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਭਾਵ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਏ।

'(ਜੇ) ਜੇਹੜੇ ਹੋਰ ਗਿਲਜੇ (ਭਿਲ) ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਸਨ।
'ਜਿਹੜੇ ਮਿਲ ਕੇ ਲੜੇ ਉਹ ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਸਿਲਾਂ ਵਰਗੇ (ਮਰ ਕੇ) ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈ ਗਏ।

'ਜਿੱਦੀਏ (ਹਠੀਏ) ਨੇ।

'ਕੰਗ ਗੋਤ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ।

'ਗਿਲਜਿਆਂ ਦਾ ਕੰਘਾ ਕਰ ਸੁੱਟਿਆ ਭਾਵ ਮਾਰ ਕੇ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਬਾਬੇ ਜੀ ਅਸਦੁੱਲੇ ਖਾਂ ਸੈਂ¹।
 ਦੁੰਦ- ਜੁੱਧ ਕਰਿ ਸੁੱਧ ਮਹਾਂਸੈਂ¹।
 ਦਾਇ ਤਕਾਇ ਅਦਾਇ ਚਾਇ ਸੈਂ¹।

ਜਨੁ ਜੁਗ ਰੁੱਦਰ ਬਿਬਿਧਿ ਭਾਇ ਸੈਂ¹ ॥ ੧੪੭ ॥

ਅਰੇ ਲਰ ਨਹਿੰ ਟਰੇ ਠਾਂਇ ਸੇ।
 ਜਗਜੋ ਰੋਸ ਅਤਿ ਲਗਜੋ ਘਾਇ ਸੇ।

ਅਰਨ ਨੈਨ ਮੁਖ ਤਰਨ ਸਮਾਨੈ।
 ਤਪਜੋ¹, ਝਪਜੋ ਚਹਿੰ ਕੇਹਰ ਸਾਨੈ² ॥ ੧੪੮ ॥

ਨਿਕਟਿ ਢੂਕਿ ਤਬਿ ਬਿਕਟ ਸੈਹਥੀ।

ਮ੍ਰਿਤੁ ਜੀਭ ਕੈ ਬੀਜ ਵੈਹ ਥੀ।

ਲਹਲਹਾਤ ਮਣ ਏਕ ਸਾਰ ਕੀ।

ਬੇਦੀ ਭੇਦੀ ਸੱਤ੍ਰੁ ਪਾਰ ਕੀ ॥ ੧੪੯ ॥

ਸੁਟਜੋ ਉਥੱਲ¹ ਪੱਲ² ਨਹਿੰ ਲਾਯੋ।

ਬਾਬੇ ਹਤਜੋ ਬਿਕੁੰਠ ਸਿਧਾਯੋ ॥ ੧੫੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਖਾਸ¹ ਸਾਂਹਚੀ ਪਾਸ ਥਾ,

ਮਰਜੋ ਸਕਾ ਜਿਹ ਭ੍ਰਾਤ।

ਪੇਖਿ ਸਭੀਤ ਸਰੁੱਦ੍ਰੁ ਰਸ,

ਭਏ ਤਾਂਹਿ ਬਖਜਾਤ¹ ॥ ੧੫੧ ॥

ਥਯੋ ਭਬੂਕਾ ਆਗ ਕੋ¹,

ਧਯੋ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਓਰ।

ਲਯੋ ਘੇਰ ਬੇਦੀ ਤਈਂ,

ਪਯੋ ਜੰਗ ਫਿਰ ਜੋਰ ॥ ੧੫੨ ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

ਹੁਤੇ ਜੁ ਸਿੰਘ ਸੰਗ

ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਕੇ ਤਹਾਂ।

ਲਰੇ ਸੁ ਜਾਨ ਤੋੜ ਕੈ,

ਚਲਾਇ ਆਯੁਧੈਂ ਮਹਾਂ¹।

¹ਅਸਦੁੱਲੇ ਖਾਂ ਨਾਲ।

¹ਬਹੁਤ ਸਫਾਈ ਨਾਲ।

¹(ਚਾਇ ਸੈਂ) ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ) (ਅਦਾਇ) ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਦਾਅ ਤਕਾਉਂਦੇ ਹਨ।

¹ਜਾਣੋ ਦੋ ਸ਼ਿਵ ਅਨੇਕ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ।

¹ਅੜ ਕੇ ਲੜੇ (ਆਪਣੀ) ਥਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟੇ।

¹ਜ਼ਖਮ ਲੱਗਣ ਨਾਲ।

¹ਨੇੜੂ ਲਾਲ ਤੇ ਮੁਖ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਤਪਿਆ। ²ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ) (ਝਪਜੋ) ਬੋਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

¹ਕਠੋਰ ਬਰਛੀ।

¹ਮੌਤ ਦੀ ਜੀਭ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹ ਬਿਜਲੀ ਸੀ।

¹ਇਕ ਮਣ (ਸਾਰ) ਲੋਹੇ ਦੀ (ਲਹਲਹਾਤ) ਚਮਕਦੀ ਸੀ।

¹ਬੇਦੀਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ (ਵੈਰੀ ਨੂੰ) ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

¹ਉਲਟਾ ਕੇ। ²ਪਲ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ।

¹ਆਪ।

¹(ਭਰਾ ਮਰੇ ਨੂੰ) ਦੇਖ ਕੇ ਤਿਸ ਨੂੰ (ਸਭੀਤਸ) ਬਿਭੱਤਸਰਸ ਤੇ (ਰੁਦ੍ਰਸ) (ਦੋਨੋਂਰਸ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ।

¹ਅੱਗ ਦਾ ਭਾਂਬੜ।

¹ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ।

ਗਿਰਾਇ ਬੀਸ ਤੀਸ ਕੈ,
ਤੂਕੀਸ ਕੇ ਬਹਾਦਰੈਂ।

‘ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਵੀਹ ਤੀਹ ਬਹਾਦਰਾਂ ਨੂੰ ਡੇਗ ਕੇ।

ਬਏ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਗ ਸਿੰਘ,
ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਦਰੈਂ ॥ ੧੫੩ ॥

‘ਅਨੋਖੇ ਸੂਰਮੇਂ।

ਗਰੱਜ ਸਿੰਘ-ਗਜਾਨ ਜੂ,
ਤਰੱਜਿ ਸਾਂਹਚੀ ਤਈਂ।

‘ਤਾੜ ਕੇ।

ਕਿਕਾਨ ਛੇੜਿ ਜ੍ਹਾਨ ਨੈ,
ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਦਈ।

‘ਘੋੜਾ।

ਗਿਰਾਇ ਅੱਸੂ ਤਾਂਹਿ
ਨੱਸ ਪੱਸ ਪਾਂਇ ਨਾ ਭਯੋ।

‘ਨੱਸ ਕੇ (ਪਾਇ) ਪੈਰ (ਪੱਸ) ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਮਰਜੋ ਸਟੂਕ ਟੂਕ ਹੈ,
ਤਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੂੰ ਥਯੋ ॥ ੧੫੪ ॥

‘ਭਮੱਕੜ ਵਾਂਗ।

ਪਰਜੋ ਪਤੰਗ ਜਿਉਂ,
ਉਮੰਗ ਸੰਗ ਸਿੰਘ ਜੂ ਤਬੈ।

ਜਹਾਨ ਖਾਨ ਸੈਂ ਜੁਟਜੋ,
ਸੁਟਜੋ ਮਿਦਾਨ ਸੋ ਜਬੈ।

ਅਪਾਰ ਕੋ ਬਿਦਾਰ ਕੈ,
ਗਿਰਜੋ ਸਮੱਛ ਜੂਝ ਕੈ।

‘ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗਿਆ।

ਤਿਵੈਂ ਭਿ ਨੈਣਾ ਸਿੰਘ ਜੂ,
ਥਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਲੂਝ ਕੈ ॥ ੧੫੫ ॥

‘ਲੜ ਕੇ।

ਇਕਾਦਸੈਂ ਸੁਭੱਟ ਸਿੰਘ,
ਬਾਦ ਸੈਂ ਲਰੇ ਤਹੈਂ।

‘ਗਿਆਰਾਂ ਸੂਰਮੇਂ ਸਿੰਘ ਉਥੇ (ਬਾਦ ਸੈਂ) ਝਗੜ ਕੇ ਲੜੇ।

ਜੁ ਖਾਸ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੇ
ਹਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਥੇ ਰਹੈਂ।

‘ਬਹੁਤਾ।

ਮਰੇ ਉਮੰਗ ਜੰਗ ਕੈ,
ਸੁ ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੈ ਭਰਜੋ।

‘ਜੰਗ ਵਿੱਚ। (ਭਰ- ਜੰਗ)।

ਨਿਹਾਰਿ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੂ,
ਦੁਧਾਰਿ ਖੈਂਚ ਕੈ ਪਰਜੋ ॥ ੧੫੬ ॥

‘ਖੰਡਾ।

ਪ੍ਰਹਾਰਿ ਦਾਰ-ਤੁੰਮਨੈਂ,
ਬਿਦਾਰ ਔਨਿ ਪੈ ਡਰਜੋ।

‘(ਖੰਡੇ ਦਾ) (ਪ੍ਰਹਾਰ) ਵਾਰ ਕਰ ਕੇ (ਦਾਰ-ਤੁੰਮਨੈਂ) ਫੌਜ ਦੇ

ਸਿੰਘਾਨ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੈ,
ਉਚਾਰ ਐਸ ਹੂੰ ਕਰਜੇ।
ਅਹੋ ਸੁ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ,
ਵਕੱਤਾ ਠੀਕ ਅੱਜ ਹੈ।
ਦੁਹੂੰ ਸੁ ਹਾਥ ਮੋਦਕੈ,
ਛਕੈਹੁ ਲੈਹੁ ਰੱਜ ਹੈ ॥ ੧੫੭ ॥
ਖੁਲ੍ਹੇ ਕਿਵਾੜ, ਸੱਚ-ਖੰਡ
ਜੱਨਤੈ ਪਵਰਗ ਕੇ।

ਲਿਯੇ ਫਿਰੰਤ ਦੇਵਤਾ,
ਬਿਵਾਨ ਹੈਂ ਸਵਰਗ ਕੇ।
ਸੁਰੰਗਨਾ ਪਰੀ
ਸ਼ਹੂਰ-ਵਾਰਿ ਹੂਰ ਅੱਛਰੀ।

ਕਰੰਤ ਕੰਤ ਚਾਹਿੰ ਕੈ,
ਮਰੰਤ ਜੋ ਸਮੱਛਰੀ ॥ ੧੫੮ ॥
ਰਖੰਤ ਭੋਗ ਕਾਮਨਾ ਜੁ,
ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਬਰੰਤ ਸੋ।
ਵਿਸ਼ੇ ਨ ਭੋਗ ਚਾਹਿ ਜਾਂਹਿ,
ਮੋਖ ਹੀ ਲਹੰਤ ਸੋ।
ਸਲੋਕ ਪਾਸ ਰੂਪ ਯੁਜ,
ਚਾਰ ਧਾ ਸੁ ਪਾਇ ਹੈ।

ਬਜੰਤ ਸਾਲ ਜਾਂਹਿ ਹੇਤਾ,
ਸੰਤ ਈਸ਼ ਧਯਾਇ ਹੈਂ ॥ ੧੫੯ ॥
ਜੁਗੀਸਰੈਂ ਮੁਨੀਸਰੈਂ,
ਰਿਖੀਸਰੈਂ ਤਪੀਸਰੈਂ।
ਜਗੱਤ ਰੱਤਿ ਹੱਤ ਜੇ,

ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (ਔਨਿ) ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।
'ਵੰਗਾਰ ਕੇ।

'ਵਕਤ, ਸਮਾਂ।
'ਲੱਡੂ।

'ਸਚਖੰਡ, (ਜੱਨਤ) ਸੁਰਗ ਤੇ (ਪਵਰਗ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ
(ਕਿਵਾੜ) ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪਏ ਹਨ।

'(ਸ਼ਹੂਰ ਵਾਰਿ) ਅਕਲ ਵਾਲੀਆਂ (ਸੁਰੰਗਨਾਂ) ਦੇਵਤਿਆਂ
ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਰੀਆਂ, ਹੂਰਾਂ ਤੇ (ਅੱਛਰੀ) ਅਪੱਛਰਾਂ।

'ਸਾਹਮਣੇ (ਲੜ ਕੇ) ਮਰਦਾ ਹੈ।

'ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮੁਕਤੀਆਂ ਸਲੋਕ, ਸਮੀਪ, ਸਰੂਪ,
ਸਾਯੁਜ ਉਹ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। (ਸਲੋਕ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਲੋਕ
ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ। ਸਮੀਪ- ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਨਿਕਟ-ਵਰਤੀ
ਹੋਣਾ। ਸਰੂਪ- ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਤੁਲ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੋਣਾ। ਸਾਯੁਜ-
ਉਪਾਸ਼ਯ ਨਾਲ ਉਪਾਸ਼ਕ ਦਾ ਜੁੜ ਜਾਣਾ।)

'ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਮੁਕਤੀਆਂ) ਵਾਸਤੇ।

ਭਗੱਤਿ ਹੋਤ ਈਸ਼੍ਵਰੈਂ।

ਤਿਨੈ ਦੁਲੱਭ ਜੋ ਪਦੰ,

ਲਹੰਤ ਸੂਰ ਸੋਇ ਹੈਂ।

ਮਰੰਤ ਮਾਰਿ ਸੱਤੁ ਜੇ,

ਗਿਰੰਤ ਅੱਗੁ ਹੋਇ ਹੈਂ ॥ ੧੬੦ ॥

ਅਹੋ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੋ

ਸਪੂਤ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ।

ਲਹੰਤ ਕਜੋ ਨ ਅੱਗੁ ਹੈ,

ਸਮੱਗੁ ਸੁਖ-ਮਾਲਸਾ।

ਸੁਨੰਤ ਪੰਥ ਮਾਨ ਕੈ,

ਉਮੰਡ ਮੇਘ ਜਜੋਂ ਤਬੈ।

ਲੜਾਕ ਬੀਰ ਪਾਕ ਜੇ,

ਹਥਾ ਸੁ ਵੱਥ ਭੇ ਸਭੈ ॥ ੧੬੧ ॥

ਪਰੇ ਸੁ ਭੱਟ ਅੱਟ ਰੱਟ

ਬੈਨ ਐਨ ਗੱਜ ਕੈ।

ਲਰੇ ਸੁ ਪੈਰ ਰੁੱਪ,

ਤੀਰ ਤੁੱਪਕੈਨ ਤੱਜ ਕੈ।

ਕਿਤੇਕ ਦੋਇ ਦੋ ਜੁਟੇ,

ਖਰੇ ਅਪਾਰ ਦੇਖ ਹੀਂ।

ਅਮੀਰ ਧੀਰ ਬੀਰ ਥੇ,

ਸ-ਆਯੁਧੈ ਬਿਸੇਖ ਹੀਂ ॥ ੧੬੨ ॥

ਲਰੰਤ ਭੱਜ ਭੱਜ ਕੈ,

ਅਗਾਂਹਿ ਬੀਰ ਬੱਢ ਕੈ।

ਧਰੰਮ ਜੁੱਧ ਜਾਨ ਕੈ,

ਭਿਰੰਤ ਪੈਰ ਗੱਡ ਕੈ।

ਚੜ੍ਹੰਤ ਸਿੰਘ ਗੁੱਜਰੈ

ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਜੱਸੇ ਸਿੰਘ ਦੈ।

ਸ਼ਹੀਦ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੂ,

‘ਜਿਹੜੇ ਜਗਤ ਦੀ (ਰੱਤ) ਪ੍ਰੀਤੀ ਛੱਡ ਕੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਭਗਤ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‘ਪਦਵੀ, ਦਰਜਾ।

‘ਸੂਰਮੇਂ ਉਹ ਪਦਵੀ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

‘ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ।

‘ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਉੱਛਲ ਕੇ।

‘ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਲੜਾਕੇ ਸੂਰਮੇ ਸਾਰੇ ਹੱਥੋ-ਹੱਥੀ ਹੋ ਪਏ।

‘ਸੂਰਮੇਂ (ਐਨ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਅੱਟ) ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ (ਬੈਨ) ਬਚਨ (ਰੱਟ) ਬੋਲ ਕੇ ਤੇ ਗੱਜ ਕੇ ਪੈ ਗਏ।

‘ਪੈਰਚੋਕ ਕੇ ਤੇ ਤੀਰਾਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾ ਕੇ ਲੜੇ।

‘ਦੋ ਦੋ ਜੁੱਟ ਪਏ।

‘(ਬਿਸੇਖਰੀਂ) ਬਹੁਤੇ (ਸ- ਆਯੁਧੈ) ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਸਹਿਤ ਉਮਰਾਵ ਤੇ ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇਂ ਸਨ।

‘ਵੱਧ ਕੇ।

ਚਲਯੋ ਚਮੱਕ ਧਿੰਗ ਹੈ। || ੧੬੩ ||

ਹਕੀਕਤੰ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਜੈ।

ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਕੌਰ ਹੈ।

ਸੱਦਾ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਨਾਹਰੈ,

ਬਜੀਰ ਸਿੰਘ ਗੌਰ ਹੈ।

ਨਖੱਤ੍ਰੁ ਸਿੰਘ। ਸੰਗਤੈ,

ਸੁਧਾ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਆਦਿਕੈਂ।

ਸ੍ਰਦਾਰ ਥੇ ਅਪਾਰ ਹੀ,

ਜੁਟੇ ਉਦਾਰ ਬਾਦ ਕੈ। || ੧੬੪ ||

ਭਯੋ ਸੁ ਅੱਗੁ ਸੁੱਬ ਕੇ,

ਗੁਰੰਸ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਥੇ।

ਚਪੇ ਸੁ ਚੋਰ ਜਜੋਂ ਲਰੇ,

ਕਸੀਸ ਵੱਟ ਧਿੰਗ ਥੇ।

ਸ੍ਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੋਰ ਦੈ,

ਪਰੰਤ ਯੱਤ੍ਰੁ ਦੌੜ ਥੇ।

ਤੂਕਾਨ ਕੇ ਪ੍ਰਹਾਨ ਕੈ,

ਕਰੰਤ ਤੁੱਟੀ ਚੌੜ ਥੇ। || ੧੬੫ ||

ਕਟਾ ਸੁ ਕੱਟ ਬੱਢ,

ਮਾਰ ਭਾਰਿ ਹੈ ਮਚੀ।

ਬ੍ਰੁਖਾ ਸਰਾਨ ਗੁੱਲਕਾ,

ਸ-ਉੱਲਕਾ ਥਈ ਸਚੀ।

ਮਨੇ ਸੁ ਰਾਮ ਰਾਵਣੀ,

ਲਰੰਤ ਸੈਨ ਅੱਤਿਸੈਂ।

ਚਹੰਤ ਜੀਤ ਦੇ ਦਿਸੈਂ,

ਕਰੰਤ ਜੰਗ ਸੱਤ ਸੈਂ। || ੧੬੬ ||

ਦੁਧਾਰ ਭਾਰ ਖੈਂਚਿ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੈ।

ਸਥਾਰ ਕੀਨ ਸੱਤਰੈਂ,

।(ਚਮੱਕ) ਬਹੁਤੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ (ਧਿੰਗ ਹੈ) ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਹੋ ਕੇ।

।(ਸਿੰਘ)।

।ਭਾਰੀ (ਸੁਰਮਾ) ਹੈ।

।ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ।

।ਬਹੁਤਾ ਝਗੜਾ ਕਰਕੇ।

।ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅੰਸ਼, ਬੇਦੀ।

।(ਧਿੰਗ) ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਨ, ਖਿਝੇ ਚੋਰ ਵਾਂਗ (ਮਾਰਨ ਮਰਨਾ ਮੰਡ ਕੇ) ਕਸੀਸ ਵੱਟ ਕੇ ਲੜੇ।

।ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਦੌੜ ਕੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ।

।ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ (ਪ੍ਰਹਾਨ ਕੈ) ਮਾਰ ਕੇ (ਤੁੱਟੀ ਚੌੜ) ਤਬਾਹੀ ਕਰ ਦੋਂਦੇ ਸਨ।

।ਕਟਾ ਕੁੱਟੀ ਤੇ ਕਟਾ ਵੱਢੀ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਮਾਰ ਹੋਈ।

।ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਵਰਖਾ (ਸ-ਉੱਲਕਾ) ਗੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੋਈ।

।ਬਲ ਨਾਲ (ਅ) ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ। (ੲ) ਧੀਰਜ ਨਾਲ।

।ਭਾਰਾ ਦੋਧਾਰਾ ਖੰਡਾ ਖਿੱਚ ਕੇ।

ਸ੍ਰਦਾਰ ਭੂਰ ਗਾਰ ਕੈ।

ਅਤੀਵ ਕੋਪਿ। ਸਾਂਹਚੀ,
ਲੜਾਕ ਸੈਨ ਲੈ ਘਨੀ।
ਅਨੀ ਸਿੰਘਾਨ ਕੀ ਹਨੀ,
ਤਖਾਨ ਬਾਢਿ ਜਜੋਂ ਬਨੀ॥ ੧੬੭ ॥

ਗਰੱਜ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੂ,
ਨਜੀਕ ਢੁੱਕ ਤਾਂਹਿ ਕੇ।
ਉਛਾਰਿ ਸੈਫ ਮਾਰ ਕੈ,
ਸੁਟਯੋ ਤੁਰੰਗ ਢਾਹਿ ਕੇ।

ਭਯੋ ਪਿਛਾਂਹਿ ਸਾਂਹਚੀ,
ਦੁਤੀ ਤੁਰੰਗ ਪੈ ਚੜ੍ਹਯੋ।
ਅਲੀ ਹੁਸੈਨ ਸੱਯਦੈਂ,
ਸ੍ਰਦਾਰ ਅੱਗੁ ਆ ਅੜਯੋ॥ ੧੬੮ ॥
ਚਲੀ ਜੁ ਸੈਫ ਹੈਫ ਕੀ,
ਦੁਹੂੰਨ ਏਕ ਸਾਰ ਹੀ।

ਹਯਾਤਿ ਸੀਵ ਗ੍ਰੀਵ ਤੋ
ਕਟੀ ਸੁ ਏਕ ਬਾਰ ਹੀ।

ਉਠਯੋ ਕਬੰਧ ਸਾਹਿਬੈਂ,
ਗਰੱਜ ਬੰਬ ਕੂਪ ਜਜੋਂ।

ਨਚਯੋ ਮਹਾਨ ਭਜਾਨਕੈਂ,
ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਲੈ ਬਿਰੂਪ ਤਜੋਂ॥ ੧੬੯ ॥
ਭਜਯੋ ਤੂਕਾਨ ਓਰ,
ਬੀਰ-ਭੱਦ੍ਰ ਜਜੋਂ ਦਛੇਸ ਪੈ।
ਕਿਧੋਂ ਸੁ ਦੌਣ, ਸੈਨ
ਪਾਂਡਵਾਨ ਕੇ ਨਰੇਸ ਪੈ।

ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸਰਦਾਰ ਗਾਲੂ ਕੇ ਭਾਵ ਮਾਰ ਕੇ (ਸਥਾਰ)
ਢੇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
ਬਹੁਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ।

ਜਿਵੇਂ ਤਖਾਣ (ਬਨੀ) ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਵੱਢਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ
(ਅਨੀ) ਫੌਜ ਮਾਰੀ।

ਉਛਾਲ ਕੇ ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਘੋੜਾ (ਢਾਹਿ ਕੇ) ਮਾਰ
ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

ਦੁਹਾਂ ਦੀਆਂ (ਇਕ ਸਾਰ) ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੀ (ਹੈਫ ਕੀ) ਸ਼ੋਕ
ਦੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਚਲੀਆਂ।

ਜਿਦਗੀ ਦੀਆਂ (ਸੀਵ) ਹੱਦਾਂ ਧੌਣਾਂ ਤਾਂ ਦੁਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕੋ
ਵਾਰ ਕੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ (ਕਬੰਧ) ਧੜ ਖੂਹ ਦੀ (ਬੰਬ)
ਤੇਜ਼ ਜਲ ਧਾਰਾ ਵਾਂਗ ਗੱਜ ਕੇ ਉੱਠਿਆ।

ਤਿਵੇਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਜਿਵੇਂ ਦੱਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ ਉਪਰ ਬੀਰ ਭੱਦ੍ਰ ਭੱਜ ਕੇ ਪਿਆ ਸੀ।

ਜਾਂ ਦੌਣਾਚਾਰਜ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ
ਯੁਧਿਸ਼ਠਰ ਉਪਰ (ਪਿਆ ਸੀ)।

ਧਸੜੋ ਤੂਕਾਨ ਸੈਨ ਸੈਂ,
ਕਸੜੋ ਕਿਤਾਨ ਕੇ ਤਈਂ।
ਥਿਰੈ ਨਾ ਕੋਇ ਅੱਗਰੈ,
ਲਰੈ ਤੁ ਕੌਨ ਹੂੰ ਅਈ ॥ ੧੨੦ ॥
ਦਸਾ ਬਘਯਾੜ ਇੱਜੜੈਂ,
ਸਮਾਨ ਭੀ ਤੂਕਾਨ ਕੀ।

ਮਾਰਿਆ।

ਖੜੁਦਾ ਨਹੀਂ।

ਬਘਿਆੜ ਅੱਗੇ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਇੱਜੜ ਵਾਂਗ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ।

ਦੋਵੇਂ ਫੌਜਾਂ ਦੇਖ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਚਮੂੰ ਨਿਹਾਰ ਢੈ ਰਹੀ,
ਸੁ ਬਾਤ ਥੀ ਹਿਰਾਨ ਕੀ।
ਮਰੇ ਕਿਕਾਨ ਜ਼ਾਨ ਥੇ
ਪਰੇ ਸੁੱਤੇ ਅਮਿੱਤ ਹੈਂ।
ਤਿਨੈ ਬਖੇਰ ਦੀਨ
ਚਾਇ ਚਾਇ, ਇੱਤ ਉੱਤ ਹੈਂ ॥ ੧੨੧ ॥
ਟਟੋਰ ਸਾਂਹਚੀ ਤਈਂ,
ਰਹੜੋ ਕਬੰਧ ਭੂਰ ਹੂੰ।

ਮਰੇ ਹੋਏ ਘੋੜੇ ਤੇ ਜਵਾਨ ਬਹੁਤੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਚੁੱਕ ਕੇ ਏਧਰ ਓਧਰ ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤਾ।

(ਕਬੰਧ) ਧੜ ਸਾਂਹਚੀ ਨੂੰ (ਭੂਰ) ਬਹੁਤ ਹੀ (ਟਟੋਰ) ਭਾਲਦਾ ਰਿਹਾ।

ਅਯੋ ਨ ਅੱਗੁ ਸੋ ਤਬੈ,
ਗਯੋ ਡਰੰਤ ਦੂਰ ਹੂੰ।
ਕਬੰਧ ਕੋ ਲਰੰਤ ਹੇਰਿ
ਔਰ ਸਿੰਘ ਭੀ ਘਨੇ।
ਮਹੀਦ ਸਤੁ ਘਾਇ ਕੈ,
ਸ਼ਹੀਦ ਚਾਇ ਕੈ ਬਨੇ ॥ ੧੨੨ ॥

(ਮਹੀਦ) ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ, ਚਾਅ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਬਣੇ।

ਲਰੜੋ ਕਬੰਧ ਢੈ ਘਰੀ,
ਤਬੈ ਤੂਕਾਨ ਦੂਰ ਸੈਂ।
ਕਰੜੋ ਸਮਾਨ ਛਾਨਣੀ,
ਨਰਾਂਚ ਗੋਲੀ ਭੂਰ ਸੈਂ।
ਗਿਰੜੋ ਸੁ ਮਾਥ ਭਾਰ,
ਨਾਥ ਧਯਾਇ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੈ।

ਦੂਰੋਂ ਹੀ।

ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ (ਨਰਾਂਚ) ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ।

ਸੁਰੈਂ ਨਿਹਾਰਿ, ਧੰਨ ਧੰਨ

(ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ (ਨਾਥ) ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਭਾਰ ਭਾਵ ਅਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿੱਗਿਆ।

ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਦੇਖ ਕੇ।

ਕੀਨ ਫੂਲ ਡਾਰ ਕੈ ॥ ੧੭੩ ॥

ਬਜਾਇ ਸੰਖ ਦੁੰਦਭੀ,
ਕੁਲਾਹਲੈਂ ਉਛਾਹਿ ਕੈ।

¹ਸੰਖ ਤੇ ਪੌਸੇ ਵਜਾਏ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ (ਕੁਲਾਹਲੈਂ) ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਡੰਡਰੌਲਾ ਕੀਤਾ।

ਚਢਾਇ ਕੈ ਬਿਵਾਨ ਪੈ,
ਚਲੇ ਲਵਾਇ ਚਾਹਿ ਕੈ।

¹(ਚਾਹਿ ਕੈ) ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ (ਲਵਾਇ) ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੇ।

ਭਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੱਭਾ ਮੈਂ,
ਨਿਹਾਰਾ ਸੱਭ ਹੀ ਰਹੇ।
ਉਚਾਰ ਸਿੰਘ ਵਾਹਿ ਵਾ,
ਤੂਕ ਸਦਾਫਰੀਂ ਕਰੇਂ ॥ ੧੭੪ ॥

¹ਅਕਾਸ਼।

¹ਦੇਖ।

¹ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤੁਰਕ ਸੌ ਵਾਰ ਸਾਬਾਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਅਪੱਛਰਾਂ।

ਸੁਰਾਗਨਾਂ ਚਲੀ,
ਕਰੰਤ ਨਾਚ ਅੱਗੂ ਗਾਵਤੀ।
ਦਿਖਾਇ ਹਾਵ ਭਾਵ ਸੋ,
ਅਦਾਇ ਕੈ ਰਿਝਾਵਤੀ।

¹(ਅਦਾਇ ਕੈ) ਕਈ ਢੰਗਾਂ ਦੇ (ਹਾਵ ਭਾਵ) ਨਖਰੇ ਦਿਖਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਿਖੜੋ ਨ ਕਾਂਹਿ ਓਰ,
ਕਾਮ ਭਾਵ ਸੈਂ ਗੁਰੰਸ ਜੋ।
ਪੁਚਾਇ ਸੱਚਖੰਡ,
ਦੇਵ ਹੂੰ ਫਿਰੇ ਪ੍ਰਸੰਸ ਤੋ ॥ ੧੭੫ ॥

¹ਤਾਂ ਉਸਤਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਵਤੇ ਮੁੜ ਆਏ।

ਜਹਾਂ ਨ ਦੂਖ ਭੂਖ ਸੋਕ
ਮਾਯਕੈ ਬਿਆਪ ਹੈ²।
ਸਦਾ ਮਨਿੱਛ ਭੋਗ ਬੈ।
ਪ੍ਰਮਾ ਅਨੰਦ ਜਾਪ ਹੈ।
ਕਰਜੋ ਜੁ ਐਸ ਕਾਮ,
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬੈਂ।

¹ਮਾਇਕੀ। ²ਨਹੀਂ ਪੋਂਹਦਾ।

¹ਹਨ।

ਦਸੋਂ ਗੁਰੈਂ ਢਿਗੈਂ ਬਸੇ,
ਅਬੈ ਲੋ ਹੈ ਮੁਸਾਹਿਬੈਂ ॥ ੧੭੬ ॥

¹ਮੁਸਾਹਿਬ=ਸੁਹਬਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਸਾਥੀ, ਪਾਰਖਦ।

ਮਨੰਤ ਧਯਾਇ ਤਾਂਹਿ ਜੋ,
ਲਹੰਤ ਚਾਰ ਸੋ ਫਲੈਂ।
ਅਬੈ ਸੁਨੈਂਹੁ ਰੰਗ ਭੂਮਿ

ਜੰਗ ਕੇਰ ਹੂੰ ਭਲੈ।

¹(ਲਹੂ ਨਾਲ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਗੀ ਹੋਈ ਜੰਗ ਦੀ (ਧਰਤ) ਦੀ ਹੁਣ (ਕਥਾ) ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਥਏ ਸ਼ਹੀਦ ਰਾਮ ਸਿੰਘ,
ਆਦਿ ਸਿੰਘ ਭੂਰ ਜੇ।
ਹੁਤੇ ਲੜਾਕੂ ਬਾਂਕੁਰੇ,
ਚਲਾਕ ਬੀਰ ਸੂਰ ਸੇ। **॥ ੧੭੭ ॥**

¹(ਸੇ) ਉਹ ਸੂਰਬੀਰ ਸਨ।

ਰਹੰਤ ਅੱਗੂ ਪੰਥ ਕੇ,
ਲਹੰਤ ਜਾਨ ਤੋਰ ਕੈ।
ਮਰੇ ਨਿਹਾਰਿ ਸੇ, ਅਰੀ
ਲਰੇ ਪੁਨਾਹਿ ਜੋਰ ਕੈ।
ਹੱਲਾ ਕਰਾਇ ਸਾਂਹਚੀ,
ਥਵਾਇ ਅੱਗੂ ਆਪ ਹੈ।
ਕਰਜੋ ਬਿਹਾਲਾ ਮਾਰ ਕੈ,
ਸਿੰਘਾਨ ਕੋ ਅਮਾਪ ਹੈ **॥ ੧੭੮ ॥**

¹ਵਿਆਕੁਲ।

¹ਬਹੁਤਾ।

ਅਤੀਵ ਜੰਗ ਘੋਰ ਕੀਨ,
ਸ਼ੋਰ ਜੋਰ ਲਾਇ ਕੈ।
ਛੁਡਾਇ ਲੀਨ ਮੋਰਚਾ,
ਸਿੰਘਾਨ ਕੋ ਭਗਾਇ ਕੈ।
ਥਏ ਕੁਖੱਟੇ ਦਾਂਤ ਤੋ,
ਗਏ ਛਿ ਛੱਕੇ ਛੂਟ ਹੈਂ।

¹ਭਜਾ ਕੇ।

¹ਤਦੋਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਦੰਦ ਖੱਟੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਛੇ ਛੱਕੇ ਛੁੱਟ ਗਏ। (ਦੰਦ ਖੱਟੇ ਹੋਣੇ- ਦੋਬਾਰਾ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਰਹਿਣੀ। ਛੱਕੇ ਛੁੱਟਣੇ- ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਛੇਵੇਂ ਮਨ ਦਾ ਕਰਮ ਛੁੱਟਣਾ। ਸੁੱਧ ਬੁੱਧਿ ਦਾ ਮਿਟ ਜਾਣਾ, ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ਼ ਟਿਕਾਣੇ ਨਾਰਹਿਣੇ।)

ਭਏ ਗਰੂਰ ਦੂਰ ਹੂੰ,
ਪਏ ਪਿਛਾਂਹਿ ਹੂਟ ਹੈਂ। **॥ ੧੭੯ ॥**

¹ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਤੇ (ਹੂਟ) ਥੱਕ ਕੇ ਪਿਛਾਹਾਂ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਏ।

ਦੋਹਰਾ:

ਬਡੀ ਫਜਰਾ ਰਣ ਮਚਯੋ ਥਾ,
ਰਹਯੋ ਦਿਵਸ ਲਘੁ ਆਇ।
ਮਰੇ ਅਧਿਕ ਜਖਮੀ ਭਏ,

¹ਵੱਡੇ ਸਵੇਰੇ।

¹ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਦਿਨ।

ਬਕਤ ਪਏ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥ ੧੮੦ ॥

ਠਿਸਕ ਮਾਨਿ ਨਿਜ ਫਿਸਕ ਸਿੰਘ,
ਖਿਸਕ ਚਲੇ ਤਬਿ ਭੂਰਾ।

¹(ਜਦੋਂ) ਆਪਣੀ (ਠਿਸਕ) ਹਾਰ ਮੰਨ ਕੇ (ਫਿਸਕ) ਢਿੱਲੇ ਹੋ ਕੇ (ਭੂਰ) ਬਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਖਿਸਕ ਚੱਲੇ।

ਰਿਸਿ ਸਰਦਾਰਨ ਤਿਸ ਸਮੇ,
ਰੋਕੇ ਮਿਸ ਕਰਿ ਘੂਰਿ ॥ ੧੮੧ ॥

¹(ਮਿਸ) ਬਹਾਨੇ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਘੂਰ ਕੇ।

ਚੌਪਈ:

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸਰਦਾਰੈਂ।
ਅੱਸ੍ਰ ਦੁੜਾਇ ਦੁੜਾਇ ਅਪਾਰੈਂ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਪੰਥ ਅਗਾਰੀ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਮ ਕਹੈਂ ਉਚਾਰੀ ॥ ੧੮੨ ॥

ਅਹੋ ਖਾਲਸਾ ਜੇ ਅਬਿ ਦੌਰੈਂ।
ਛੋਡਹਿੰਗੇ ਨਹਿੰ ਅਰਿ ਕਿਸਿ ਠੌਰੈਂ।
ਮੁਲਕ ਸੰਭਾਲ ਸੱਤ੍ਰੁ ਸਭਿ ਲੈਹੈਂ।
ਤੁਮੈਂ ਸ-ਹਿੰਦੈਂ¹ ਤੁਰਕ ਬਨੈ ਹੈਂ ॥ ੧੮੩ ॥

¹ਸਣੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ।

¹ਪਾਲੇ।

¹ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕੰਮ ਨਾ ਵਿਗਾੜੇ।

ਪਾਰੋ¹ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕੀ ਲਾਜੈਂ।
ਸਮਰਜੋ ਨਾਂਹਿ ਬਿਗਾਰੋ ਕਾਜੈਂ¹।
ਜੀਤੀ ਬਾਜੀ ਅਬਿ ਨਹਿੰ ਹਾਰੋ।
ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਤਈਂ ਚਿਤਾਰੋ ॥ ੧੮੪ ॥

¹ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਬਿਬਿਧਾ¹ ਇਮ ਕਹਿ ਧੀਰ ਧਰੈ ਕੈ।
ਪਾਂਚ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰੈ ਕੈ।
ਗੁਰੁ ਆਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ।
ਦੀਨ ਹੋਇ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਅਲਾਈ ॥ ੧੮੫ ॥

ਅਹੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲ ਪ੍ਰਤਾਪੀ।
ਸੁਰਗਨ-ਪਾਰਕ ਅਸੁਰਨ ਖਾਪੀ।
ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਯੁਤ ਭਗਤਨ ਪਜਾਰੈਂ।
ਕਰੁਨਾ ਸਿੰਧੁ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਭਾਰੈਂ¹ ॥ ੧੮੬ ॥

¹ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਭਾਰੀ (ਬੰਧੁ) ਸਬੰਧੀ।

ਭੀਰ ਪਰੀ ਦਾਸਨ ਕੋ ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ।
ਰੱਖਯਾ ਕਰੀ ਅਨਿਕਧਾ ਤਹਿੰ ਤਹਿੰ।
ਲਾਜ ਬਿਰਦ ਨਿਜ ਕੇਰ ਨਿਬਾਹੀ¹।

¹ਆਪਣੇ (ਬਿਰਦ) ਸਿੱਖ ਦੀ ਲਾਜ ਨਿਭਾਈ।

ਬੇਦ ਸੰਤ ਜਗ ਦੇਤ ਗਵਾਹੀ ॥ ੧੮੭ ॥

ਦਸ ਬਪੁ ਪੁਰਾ ਧਰੇ ਤੁਮ ਜੈਸੇ¹।

¹ਜਿਵੇਂ ਤੁਸਾਂ (ਪੁਰਾ) ਪਹਿਲੇ (ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ) ਦਸ ਸਰੂਪ ਧਾਰੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਦਸ ਭਏ ਕਲੀ ਮੈਂ ਤੈਸੇ।

ਬਾਂਧੜੇ ਪਾਜ ਨਾਮ, ਭਵ ਪਰ ਹੈ¹।

¹(ਭਵ) ਸੰਸਾਰ (ਸਮੁੰਦਰ) ਉਪਰ ਨਾਮ ਦਾ (ਪਾਜ) ਪੁਲੁ ਬੰਨ੍ਹਿਆ।

ਅਨਗਨ ਜਿਹ ਆਸ੍ਰਿਤ ਜਨ ਤਰ ਹੈਂ ॥ ੧੮੮ ॥

ਹੇਤ ਮਲੇਛ ਭੇਛ ਜਰ ਪਾਟਨ¹।

¹ਮਲੇਛਾਂ ਦੀ (ਭੇਛ) ਕੌਮ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪੁੱਟਣ ਵਾਸਤੇ।

ਕੀਨੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਠਾਟਨ¹।

¹ਰਚਣਾ, ਸਾਜਣਾ, ਬਨਾਉਣਾ।

ਅਬਿ ਮਲੰਛ ਬਲ ਪਾਵਨ ਚੈਹੈਂ।

ਕੀਜੈ ਦੂਰ ਇਨੈ ਅਬਿ ਕੈਹੈਂ ॥ ੧੮੯ ॥

¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਗਰਬ¹ ਸਰਬ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਹਾਰੇ।

¹ਅਭਿਮਾਨ, ਹਉਮੈ।

ਤੁਮ ਬਿਨੁ ਰੱਖਕ ਕੇ ਨ ਨਿਹਾਰੇ।

ਅਰ ਤੁਮ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਐਹੈਂ।

ਸਵਾ ਲਾਖ ਸਿਉਂ ਏਕ ਲਰੈ ਹੈਂ ॥ ੧੯੦ ॥

ਚਿੜੀਅਨ ਤੈ ਹਮ ਬਾਜ ਤੁੜੈ ਹੈਂ।

ਬਾਘੈਂ¹ ਬਕਰੜੋਂ ਤੇ ਮਰਵੈ ਹੈਂ।

¹ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ।

ਬਚਨ ਸਫਲ ਇਹ ਤਬਿ ਹੀ ਥੈਹੈਂ।

ਅਬਿ ਕੇ ਜੀਤ ਜੁ ਹਮੈਂ ਦਿਲੈ ਹੈਂ ॥ ੧੯੧ ॥

ਪੁਨ ਜਿਸ ਕੇ ਕੂਕਰ ਕੇ ਮਾਰੈਂ।

ਨਾਮ ਖਸਮ ਕੇ ਆਵਤ ਗਾਰੈਂ।

ਜਗ ਮੈਂ ਬਾਤ ਚਲਹਿ ਇਹੁ ਸਾਰੇ।

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਂ ਕੇ ਹਾਰੇ ॥ ੧੯੨ ॥

ਪਾਲਹੁ ਲਾਜ ਬਿਰਦ¹ ਸੰਭਾਰੋ।

¹ਧਰਮ, ਸੁਭਾਵ।

ਵਖਤ ਪਰੜੋ ਅਬਿ ਪੰਥੈਂ ਭਾਰੋ।

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸੂਬਗ ਸ੍ਰਾਮੀ।

ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ-ਮਤਿ¹ ਘਟਿ ਘਟਿ ਗਾਮੀ² ¹ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ। ²ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ।

॥ ੧੯੩ ॥

ਦੇਖ ਦੀਨਤਾ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੀ।

ਕਲਗੀਧਰ ਨਭ ਬਾਨੀ ਟੇਰੀ¹।

¹ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਕਹੀ।

ਅਹੋ ਖਾਲਸਾ ਤੁਮ ਜੈ ਪਾਵੋ।

ਸਮੁਖ ਸੱਤ੍ਰੂ ਹੈ ਜੰਗ ਮਚਾਵੇ ॥ ੧੯੪ ॥

ਏਹੁ ਹੁਕਮ ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਹੁਲਸਾਏ।

ਝਟ-ਪਟ ਘਨ ਘਟ ਜੜੋਂ ਉਮਡਾਏ।

ਕੇਚਿਤ ਸਿਦਕੀ ਸਿੰਘਨ ਤਾਏਂ।

ਦਰਸਨ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਥਾਏ ॥ ੧੯੫ ॥

ਗੁਪਤ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੈਨ ਅਪਾਰੀ।

ਨ੍ਰਿਖੀ ਨੱਭ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਪਿਛਾਰੀ।

ਸਤ੍ਰੂਨ ਦਿਸ ਸਿੰਘਨ ਕਿਯ ਹੱਲਾ।

ਬੋਲਿ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਅਵੱਲਾ ॥ ੧੯੬ ॥

ਤੜ ਤੜ ਤੁੱਪਕ ਤੜਕ ਸਮਾਨੈ।

ਕੜ ਕੜ ਕੜਕੀ ਕਹਿਰ ਕਮਾਨੈ।

ਸੜ ਸੜ ਸਰ ਤਜਿ ਗੜ ਗੜ ਗੋਲੀ।

ਬਰਖੇ ਸਰਖੇ ਮੇਂਹ ਅਤੋਲੀ ॥ ੧੯੭ ॥

ਸੈਫ ਸੈਹਥੀ ਸੇਲ ਸਰੋਹੀ।

ਚਲੀ ਅਪਾਰੈਂ ਗੁਰਜੈਂ ਛੌਹੀ।

ਘਾਣ ਖਾਲਸੇ ਸੱਤ੍ਰੋਂ ਲਾਹੇ।

ਸੰਮੁਖ ਖਲੇ ਨ ਚਲੇ ਪਲਾਹੇ ॥ ੧੯੮ ॥

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕਾ ਹੁਤੋ ਭਤੀਜਾ।

ਸਿੰਘ ਥਰਾਜ ਭੀਮ ਜਨ ਬੀਜਾ।

ਰਹਿਤ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੰਗੈਂ।

ਹਤਤੋਂ ਸੱਤ੍ਰੂ ਅਧਿਕ ਮਧ ਜੰਗੈਂ ॥ ੧੯੯ ॥

ਥੀ ਭਰਨਾਲ ਤਾਂਹਿ ਪੈ ਭਾਰੀ।

ਆਧਕ ਸੇਰ ਬਰੂਦ ਸੁ ਡਾਰੀ।

ਗੁਲਕਾ ਦੋਇ ਠੋਕ ਕੈ ਕਸੀ।

ਨਿਸਚੇ ਬਾਤ ਏਹੁ ਮਨ ਬਸੀ ॥ ੨੦੦ ॥

ਫਟ ਬੰਦੂਕ ਕੈ ਹਮ ਸ਼ਹੀਦ ਹੂੰ।

ਕੈ ਪ੍ਰਬਲ ਅਰਿ ਕੀ ਰਸੀਦ ਹੂੰ^੨।

ਮਢੜੋ ਫੁਲਾਦ ਹੁਤੋ ਅਤਿ ਵਾਹੈ।

ਉਤਸ਼ਾਹ ਸਹਿਤ ਹੋਏ।

ਬੱਦਲ ਦੀ ਘਟਾ ਵਾਂਗ ਉੱਛਲ ਕੇ ਆਏ।

ਦੇਖੀ।

ਅਣੋਖਾ (ਜੈਕਾਰਾ)।

ਬੰਦੂਕਾਂ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਤੜ ਤੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਮਾਨਾਂ ਕੜ ਕੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿਰ ਦੀਆਂ ਕੜਕੀਆਂ।

ਤੀਰ ਸੜ ਸੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਗੜ ਗੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

ਬਹੁਤੇ ਮੀਂਹ (ਸਰਖੇ) ਵਾਂਗ ਬਰਖਾ ਹੋਈ।

ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ, ਬਰਛੀਆਂ, ਬਰਛੇ ਤੇ ਸਿਰੋਹੀ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ।

ਛਵ੍ਰੀਆਂ।

ਨੱਠ ਚੱਲੇ।

ਜਾਣੋ ਦੂਜਾ ਭੀਮ ਸੈਨ ਸੀ।

ਮਾਰਦਾ।

ਬੰਦੂਕ।

ਜਾਂ। ਘੁੱਟੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਭਾਵ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਯਾਂ ਤੈਂ ਘਾਵ ਨ ਪਰਤੋ ਤਾਂਹੈਂ ॥ ੨੦੧ ॥

ਸਿੰਘ ਬਰਾਜ ਗੁਰੂ ਧਯਾਨ ਧਰੈ ਕੈ।

ਨਿਕਟਿ ਸਾਂਹਚੀ ਪਯਾਨ ਕਰੈ ਕੈ।

ਧਰ ਕਰ ਪਰ ਝਟ ਦਈ ਡੰਬੈ ਹੈ।

ਸੁਟਯੋ ਉਥਲ ਅੱਸੂ ਪਰ ਤੈ ਹੈ ॥ ੨੦੨ ॥

ਮਨੋ ਬੀਜਰੀ ਗਿਰ-ਸਿਰ ਤੋਰਾ।

ਕਿਯੋਂ ਮੁਕਟ ਤੁਰਕਨ ਗੁਰੂ ਫੋਰਾ।

ਅੱਸੂ ਕੁਦਾਇ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਪਾਂਹੈ।

ਸਟਪਟਾ ਜਾਇ ਸੈਫ ਨਿਜ ਬਾਹੈ ॥ ੨੦੩ ॥

ਮੂੰਡਾ ਖਾਨ ਕਾ ਲਾਹਿ ਉਠਾਯੋ।

ਸਿੰਘ ਘੁਮਾਰ ਚੱਕ ਤੈ ਮਟਾ ਲਾਹਯੋ।

ਬੋਲਿ ਸਿੰਘ ਨੈਂ ਉਚ ਜਿਕਾਰਾ।

ਨਿਜ ਸਰਦਾਰੈਂ ਲਜਾਇ ਦਿਖਾਰਾ ॥ ੨੦੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਬੈ ਸਾਂਹਚੀ ਰਣਿ ਹਤਯੋ,

ਬਢਯੋ ਸਿੰਘਨ ਉਤਸ਼ਾਹਿ।

ਭੂਲੀ ਸਾਤੋਂ ਸੁਧਾ ਤੁਕੈਂ,

ਭੂਲੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸਿਰਿ ਤਾਂਹਿ ॥ ੨੦੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਉਡੇ ਹਵਾਸ¹ ਹੁਲਾਸ² ਪਠਾਨੈਂ।

ਪਰਯੋ ਮੂੰਡ ਜਨੁ ਆਬ ਮਸਾਨੈਂ।

ਤ੍ਰਾਸ ਖਾਸ ਦਿਯ ਦਲ ਅਸਮਾਨੀ।

ਸੁਟੇ ਪਛਾਰ ਅਪਾਰ ਦੁਰਾਨੀ ॥ ੨੦੬ ॥

ਅਤਿ ਭੈ ਭੀਤ ਪੀਤ ਮੁਖ ਜਾਪੈਂ।

ਗਿਰ ਗਿਰ ਪਰਤ ਧਰਤ ਪਰ ਆਪੈਂ।

ਤੇਗ ਬੇਗ ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ ਬਾਹੀ।

ਘਾਨ ਪਠਾਨਨ ਕੇ ਦਏ ਲਾਹੀ ॥ ੨੦੭ ॥

ਚਲੇ ਭਾਗ ਬਿਚਲਯੋ ਦਲ ਐਸੇ।

¹ਜਾ ਕੇ।

²ਹੱਥ ਉੱਪਰੱਖ ਕੇ ਝੱਟ ਹੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ।

³ਘੋੜੇ ਉੱਪਰੋਂ ਉਲਟਾ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

⁴ਜਾਣੋ ਬਿਜਲੀ ਨੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਟਿੱਲਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

⁵ਜਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਤਾਜ ਫੇੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

⁶ਪਾਸ।

⁷ਛੇਤੀ। ⁸ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਵਾਹ ਕੇ।

⁹ਸਿਰ।

¹⁰ਵੱਡਾ ਘੜਾ।

¹¹ਸੱਤ ਸੁੱਧਾ- ਧੀਰਜ, ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕ, ਬਲ, ਗਤੀ, ਮਿਤ, ਔਸਰ ਬਾਤ।

¹²ਹੋਸ਼, ਅਕਲ। ¹³ਉਤਸ਼ਾਹ।

¹⁴ਜਾਣੋ ਸਿਰ ਤੇ (ਮਸਾਣ) ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ।

¹⁵ਅਸਮਾਨੀ ਫੌਜਾਂ ਭਾਵ ਸ਼ਹੀਦੀ ਫੌਜਾਂ ਨੇ (ਖਾਸ) ਆਪਣਾ ਡਰ ਦਿੱਤਾ।

¹⁶ਬਹੁਤੇ ਡਰ ਨਾਲ ਡਰਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੀਲੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

¹⁷ਖਿੰਡ ਗਿਆ।

ਗਜ ਗਨ¹ ਝਪਟ ਸ਼ੇਰ ਤੈ ਜੈਸੇ।

¹ਬਹੁਤੇ ਹਾਥੀ।

ਛੱਕੇ ਛੁਟੇ ਦਾਂਤ ਭਏ ਖੱਟੇ।

¹ਬੁਰਦੇ ਹੋਏ ਛੇਤੀ।

ਝੂਰਨ ਝੂਰਨ¹ ਪੀਛੇ ਹੱਟੇ ॥ ੨੦੮ ॥

¹ਇਕੋ ਜਿਹੇ।

ਕਾਯਰ ਸੁਭਟ ਭਏ ਸਮ ਏਕੈ¹।

¹ਤਕੜਾ ਹੋ ਕੇ। ²ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਠਹਿਰ ਗਹਿਰ¹ ਕੋ ਲਰਜੋ ਨ ਨੇਕੈ²।

ਬਿਨ ਬਜੰਤ੍ਰੀ ਨਚਤ ਨ ਨਾਚਾ।

ਕੇਵਟ¹ ਬਿਨ ਜਹਾਨ ਜਿਮ ਕਾਚਾ² ॥ ੨੦੯ ॥

¹ਮਲਾਹ। ²ਨਿਕੰਮਾ ਹੈ।

ਥਾਇ ਨ ਸਜਾਪਾ ਬਿਨ ਉਲਾਹਨੀ¹।

¹ਅਲਾਹਣੀਆਂ (ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਨਾਇਣ ਜਾਂ ਮਿਰਾਸਣ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿਆਪਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਬਿਨ ਅਫਸਰ ਹੈ ਤੈਸ ਬਾਹਨੀ¹।

¹ਫੌਜ।

ਭਾਗੇ ਗਿਲਜੇ ਸਿੰਘਨ ਅਗਾਰੀ।

ਗੋਧਨ ਮ੍ਰਿਗ ਜਿਮ ਬਾਘ ਨਿਹਾਰੀ¹ ॥ ੨੧੦ ॥

¹ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ (ਗੋਧਨ) ਗਊਆਂ ਦਾ ਵੱਗ ਤੇ ਹਰਨ।

ਇਕ ਸਿੰਘ ਆਗੇ ਸੌ ਸੌ ਭਾਗੇ।

¹ਜਿਵੇਂ ਭੇਡਾਂ ਚਰਾਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਡਾਂ।

ਗਾਡਰ ਜੈਸ ਗਡਰੀਏ ਆਗੇ¹।

¹ਜਿਵੇਂ ਤਖਾਣ ਕੇਲਿਆਂ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਨੂੰ (ਵੱਢਦਾ ਹੈ।)

ਬਨ ਕੇਲੇ ਕੋ ਬਾਢੀ ਜੈਸੇ¹।

ਬਢੈਂ ਸਿੰਘ ਗਿਲਜੋਂ ਕੋ ਤੈਸੇ ॥ ੨੧੧ ॥

ਦਸਕ ਕੋਸ ਲੋ ਦਲ ਤੁਰਕਾਨੀ।

¹ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਕ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਦੁਵਿਧਾ ਸਿੰਘਨ ਕੀਨੋ ਫਾਨੀ¹।

¹ਜਿੱਥੇ ਤੁਰਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।

ਜਹਾਂ ਜਾਂਹਿ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਨਿਹਾਰੈ¹।

ਪਰੇ ਅਧਰਮੇ ਤੂਕ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੨੧੨ ॥

¹ਜਿਵੇਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਤੁੰਮੇ ਦਲੇ ਮਲੇ ਪਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤੁੰਮੇ ਪਰੇ ਦਲ-ਮਲੇ ਭਾਰੈਂ¹।

ਦੀਨ ਹੋਇ ਵਹ ਐਸ ਉਚਾਰੈਂ।

ਆਗੇ ਹੀ ਤੁਮਰੇ ਬਹੁ ਭਾਈ।

ਮਾਰ ਪੀਟ ਗਏ ਡਾਰ ਇਥਾਂਈ ॥ ੨੧੩ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀ ਕਸਮ ਤੁਮੈਂ ਹੈ।

¹ਸਾਡਾ ਧਰਮ।

ਬਖਸ਼ੋ ਜਾਨ ਇਮਾਨ ਹਮੈਂ ਹੈ¹।

¹ਜੇ ਸਾਡੀ ਉਲਾਦ ਹੋਵੇਗੀ।

ਹਮ ਅਰ ਹਮਰੀ ਸੰਤਤਿ ਜੇ ਹੈ¹।

ਏਸ ਦੇਸ ਫਿਰ ਕਬੀ ਨ ਐਹੈ ॥ ੨੧੪ ॥

ਸੁਨਿ ਸਿੰਘ ਤਰਸ-ਗਾਰ ਤਜ ਦੈਹੈ¹।

¹ਤਰਸਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਆਯੁਧ ਅੱਸੂ ਛੀਨ ਤਿਨ ਲੈਹੈਂ।
ਦਰਦ ਨ ਜਿਨੈਂ ਸੁ ਗਰਦਨ ਮਾਰੈਂ।

ਧਾਰਨਿ ਸੱਤ੍ਰੈਂ ਮਾਰਿ ਨਸਾਰੈਂ॥ ੨੧੫ ॥

ਜੇਹਲਮ ਲੋ ਪਾਛੇ ਸਿੰਘ ਗਏ।
ਮਾਰਿ ਸਥਾਰਾ ਅਪਾਰ ਕਰਏ।
ਹੱਥ ਮੱਥ ਸੱਥਲ ਪਗ ਤੈਹੈਂ।
ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਤੁੰਡ ਤੁੰਡ ਯੁਤੈ ਹੈਂ॥ ੨੧੬ ॥
ਧਰਾ ਸਕੀਰਣ ਸਗਲੀ ਥਾਈ।
ਖਾਵਤ ਪਲਚਰਾ ਮੋਦ^੨ ਮਨਾਈ।
ਮੇਧ ਮਾਸ ਰੱਤ ਰਜ ਮਿਲ ਭੂਰੈਂ।
ਮਚਯੋ ਕੀਚ ਧਰ ਵੀਚ ਜਰੂਰੈਂ॥ ੨੧੭ ॥
ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਭਈ ਧਰ ਸਾਰੀ।
ਜਨੁ ਸੁਹਾਗ ਕੀ ਪਹਿਨੀ ਸਾਰੀ।
ਜਿਤ ਕਿਤ ਭਰੇ ਲਹੂ ਕੇ ਛੱਪਰ।
ਜੋਗਨਿ ਭੋਗਨਾ ਭਰਿ ਭਰਿ ਖੱਪਰ॥ ੨੧੮ ॥
ਨਿਜ ਪੂਤਨ ਕੋ ਦੈ ਦੈ ਲੋਰੀ।
ਪੂਰਿ ਪਿਲਾਵਤ ਲਹੂ ਕਟੋਰੀ।
ਭੂਤ ਪਰੇਤ ਪਿਸਾਚ ਖਵੀਸੈਂ।
ਰਜਿ ਰਜਿ ਸਿੰਘਹਿੰ ਦਈ ਅਸੀਸੈਂ॥ ੨੧੯ ॥
ਸਿਰ ਸੁਭਟਨ ਕੇ ਰੁੱਦ੍ਰ ਅਮਿੱਤੈਂ।

ਡਾਲ ਖਾਲ ਗਜ ਮਾਲ ਨਮਿੱਤੈਂ।

ਚਲਯੋ ਬੈਲਿ ਲਦਿ ਗੈਲ ਮਝਾਰੇਂ।

ਜਨੁ ਤਰਬੂਜ ਲਦੇ ਬਨਜਾਰੇ॥ ੨੨੦ ॥

‘ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਉਹ ਧੋਣਾਂ ਤੇ (ਤਲਵਾਰਾਂ) ਮਾਰ (ਕੇ ਕੱਟ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

‘(ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀ) (ਧਾਰਨਿ) ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (ਨਸਾਰੈਂ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) (ਨਸਾਰੈਂ) ਨਸਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ੲ) ਨਿਬੇੜ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

‘ਢੇਰ।

‘ਹੱਥਾਂ, ਮੱਥਿਆਂ, ਪੱਟਾਂ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ।

‘ਬਹੁਤੇ ਧੜਾਂ, ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਮੂੰਹਾਂ ਨਾਲ।

‘ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ (ਸਕੀਰਣ) ਢਕੀ ਗਈ।

‘ਮਾਸ ਖਾਣੇ। ਅਨੰਦ।

‘ਬਹੁਤੀ ਮਿੱਝ; ਮਾਸ, ਲਹੂ ਤੇ ਧੂੜ ਮਿਲ ਕੇ।

‘ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ (ਜਰੂਰੈਂ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ।

‘ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਗੁਲਾਲ ਦੇਰੰਗ ਵਰਗੀ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈ।

‘ਸਾੜੀ।

‘ਛੱਪੜ।

‘ਪੀਂਦੀਆਂ ਹਨ।

‘ਭਰ ਭਰ ਕੇ।

‘ਜਿੰਨ, ਦੇਉ।

‘ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸਿਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਹਾਥੀ ਦੀ ਖੱਲ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਮਾਲਾ (‘ਚ ਪ੍ਰੋਣ) ਵਾਸਤੇ ਬੈਲ ਉੱਪਰ ਲੱਦ ਕੇਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਪਿਆ।

‘ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸਿਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਹਾਥੀ ਦੀ ਖੱਲ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਮਾਲਾ (‘ਚ ਪ੍ਰੋਣ) ਵਾਸਤੇ ਬੈਲ ਉੱਪਰ ਲੱਦ ਕੇਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਪਿਆ।

‘ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸਿਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਹਾਥੀ ਦੀ ਖੱਲ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਮਾਲਾ (‘ਚ ਪ੍ਰੋਣ) ਵਾਸਤੇ ਬੈਲ ਉੱਪਰ ਲੱਦ ਕੇਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਪਿਆ।

‘ਹਦਵਾਣੇ, ਮਤੀਰੇ।

ਸਿੰਘ ਸਮਰ ਮੈਂ ਤੁਰਕਨ ਬੇਰਾ¹।
ਬੂਡਯੋ, ਭਗੋ ਇਤੈਂ ਉਤ ਫੇਰਾ¹।
ਬ੍ਰਿੰਦ ਕਪੋਤਨ ਪੈ ਸੀਚਾਨੇ।
ਪਰੈ¹, ਤੈਸ ਸਿੰਘ ਹਰੈ² ਤੂਕਾਨੇਂ ॥ ੨੨੧ ॥

¹ਜੰਗ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਬੇੜਾ।
¹ਭੁੱਬ ਗਿਆ (ਵੇਖ ਕੇ) ਫੇਰ ਏਧਰ ਓਧਰ ਭੱਜੇ।
¹ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਕਬੂਤਰਾਂ ਉਪਰ (ਸੀਚਾਨੇ) ਬਾਜ਼ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।
²ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ:

ਭਾਗਿ ਤੁਰਕ ਜਿਹਲਮ ਲਖੇ¹,
ਰਖੇ ਹੁਤੇ ਪੁਲ ਤਜਾਰ।
ਉਤਰੇ ਪੀਛੇ ਲੌਟ ਸਿੰਘ¹,
ਭਈ ਰੈਨ ਅੰਧਜਾਰ ॥ ੨੨੨ ॥
ਗਿਲਜਯੋਂ ਕਾ ਸਾਮਾਨ ਥਾ,
ਰਹਯੋ ਜੰਗ ਮੈਂ ਜੋਇ।
ਜਥਾ ਜੋਗ ਲੂਟਯੋ ਸਿੰਘਨ,
ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ ਸੋਇ ॥ ੨੨੩ ॥

¹ਲੰਘ ਗਏ।
¹ਸਿੰਘ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਉਤਰ ਪਏ ਭਾਵ ਜੰਗ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ।

ਚੌਪਈ:

ਦੁਤੀ ਦਿਵਸ ਦਲ ਗਿਲਜਯੋਂ ਕੇਰਾ।
ਕਾਬਲ ਕੀ ਦਿਸ ਚਲਯੋ ਬਧੇਰਾ।
ਸਿੰਘ ਭੀ ਲਗੇ ਤਿਨੋ ਕੈ ਪਾਛੇ।
ਮਾਰਤ ਕੂਟਤ ਲੂਟਤ ਆਛੇ ॥ ੨੨੪ ॥
ਪਾਰ ਅਟਕ ਤੈ ਕਰਿ ਫਿਰ ਆਏ।
ਗਏ ਤੁਰਕ ਹੂੰ ਦੁਖੀ ਮਹਾਂਏ।
ਫਿਰ ਆਵਨ ਕੀ ਕਸਮੈ ਪਾਈਂ।
ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਨਹਿੰ ਲਰੈਂ ਕਦਾਈਂ ॥ ੨੨੫ ॥
ਸ਼ਾਹਿ ਜਮਾਨ ਸੁਨੀ ਇਹੁ ਜਬੈ।
ਸ਼ੋਕ ਨਦੀ ਮੈਂ ਡੂਬਯੋ ਤਬੈ।
ਏਕੇ ਲਾਖ ਥਾ ਗਯੋ ਦੁਰਾਨੀ।
ਅਰਧ ਭਯੋ ਤਿਸ ਮੈਂ ਸੇ ਫਾਨੀ ॥ ੨੨੬ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਘਰ ਘਰ ਸਜਾਏ ਥਾਹੀਂ¹।
ਹਰਜਾ¹ ਭਯੋ ਬਡ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।
ਬਡੇ ਬਡੇ ਭਟ ਮਨਸਬ ਵਾਰੇ¹।

¹ਨਾਸ਼।
¹ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
¹ਨੁਕਸਾਨ।
¹ਅਹੁਦਿਆਂ ਵਾਲੇ।

ਮਰੇ ਸਾਂਹਚੀ ਆਦਿ ਅਪਾਰੇ ॥ ੨੨੭ ॥

ਤੋਪਨ ਲੋ ਸਮਾਨ ਥਾ ਜੇਤਾ।

ਲੂਟਯੋ ਸਿੰਘਨ ਬਲ ਸੈਂ ਤੇਤਾ।

ਜੋ ਬਚ ਅਏ ਪਏ ਅਧਮਰੇ।

ਨਾਮ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਸੁਨ ਕੈ ਡਰੇਂ ॥ ੨੨੮ ॥

ਕਹਤ ਸ਼ਹੀਦੀ ਫੌਜੈਂ ਆਈਂ।

ਤਿਨੈਂ ਹਮੈਂ ਮਾਰਯੋ ਡਰ ਪਾਈ।

ਜਬਿ ਵਜ਼ੀਰ ਇਹੁ ਰਪਟਾ ਸੁਨਾਈ।

'ਸਮਾਚਾਰ, ਖਬਰ।

ਬੋਲਯੋ ਸ਼ਹ ਜ਼ਮਾਨ ਦੁਖ ਪਾਈ ॥ ੨੨੯ ॥

ਮੱਦਦ ਜਿਨ ਕੀ ਆਪ ਖੁਦਾ ਹੈ।

ਤਿਨ ਪਰ ਹਮਰੀ ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਹੈ।

ਜੱਟ ਗ਼ੀਬਨ ਉਠ ਕੈ 'ਚਾਹੀਂ'।

'ਲੈਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਾਬਲ ਦਿੱਲੀ ਕੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ॥ ੨੩੦ ॥

ਕਰੀ ਗਰਕਾ ਨਹਿ ਫਰਕ ਛੁਡਾ ਹੈ।

'ਤਬਾਹ।

ਮੁਲਕ ਉਮਦਾ ਲਯੋ ਦਬਾ ਹੈ।

'ਚੰਗਾ।

ਅਬਿ ਜੋ ਭਈ ਬੀਤ ਸੋ ਗਈ।

ਫਿਰ ਹਮ ਹੁੰ ਹਤ ਹੈਂ ਇਨ ਤਈਂ ॥ ੨੩੧ ॥

'ਮਾਰਾਂਗੇ।

ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਿ ਮੁਲਕਨ ਕੇਰਾ।

ਮੈਂ ਖੁਦ ਲੈ ਦਲ ਜੈਂਹੁ ਬਧੇਰਾ।

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਾ ਤੁਖਮ ਉਠੈਹੋਂ।

'ਬੀਜ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।

ਦਿੱਲੀ ਲੋ ਸਭਿ ਮੁਲਕ ਦਬੈਹੋਂ ॥ ੨੩੨ ॥

ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਗਰਬਾਯੋ।

'ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ।

ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਹਵਾਲ ਇਹੁ ਗਾਯੋ।

ਜੈਸ ਜ਼ਮਾਨ ਸ਼ਾਹ ਫਿਰ ਐਹੈ।

ਸੋ ਹਮ ਮੌਕੇ ਪਰ ਫਿਰ ਕੈਹੈਂ ॥ ੨੩੩ ॥

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਕੀ ਸਾਖੀ।

ਸੁਨੋ ਬੀਚ ਜੋ ਬਾਕੀ ਰਾਖੀ।

ਗਿਲਜ਼ਯੋ ਕੇ ਸਿੰਘ ਅਟਕ ਟਪਾ-ਹੈ।

ਫਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗੁਰੂ ਤੈ ਪਾਹੈ ॥ ੨੩੪ ॥

ਜੰਗ ਏਹੁ ਅੰਤਮ ਬਡ ਥੀਆ।

ਗੁਰੂ ਜਿਤਾਇ ਪੰਥ ਕੋ ਦੀਆ ॥ ੨੩੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਆਠ ਹਜ਼ਾਰਕ ਸਿੰਘ ਤਬਿ,
ਬਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਮਹੀਦ।

‘ਵੱਡਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ।

ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰਕ ਤੁਰਕ ਕੀ,
ਲੈ ਯੂਤ ਜੰਗ ਰਸੀਦ। ॥ ੨੩੬ ॥

‘ਸਣੇ ਜੰਗ ਦੇ (ਰਸੀਦ) ਪਹੁੰਚ ਲੈ ਕੇ ਭਾਵ ਜੰਗ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਨਾਲ ਤੀਹ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਖ਼ਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਸਿੰਘ,
ਲਰਿ ਅਰਿਗਨ ਬਡ ਮਾਰਿ।
ਸੰਮੁਖ ਭਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਜਬਿ,
ਲਰਯੋ ਕਬੰਧ। ਅਪਾਰ ॥ ੨੩੭ ॥

‘ਧੜ।

ਚੌਪਈ:

ਜਾਨਿ ਹਿਰਾਨਿ ਕੇਰਿ ਬਡ ਬਾਤੈਂ।
ਬਿਨ ਸਿਰ ਧਰ ਕਾ ਲਰਨ ਬਖਯਾਤੈਂ।
ਸੀਸ ਸਾਹਿਬੋਂ ਕਾ ਉਠਵੈ ਕੈ।
ਪੇਖਿ ਸਾਂਹਚੀ ਤੱਜਬ ਬੈ ਕੈ। ॥ ੨੩੮ ॥
ਹੇਤ ਦਿਖਾਵਨ ਸ਼ਾਹਿ-ਕਿਰਾਨੈ।
ਸਿਘ ਲਰਤ ਹੈਂ ਐਸ ਮਹਾਨੈ।
ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਪੈ ਪਠਯੋ ਲਹੌਰੈਂ।

‘ਸਾਂਹਚੀ (ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਜਿਉਂਦਾ ਸੀ) ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ।

‘ਸ਼ਾਹ ਜਮਾਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ।

‘ਸ਼ਾਹ ਜਮਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਾਹ ਕਿਰਾਨ ਪਾਸ (ਬਾਬਾਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿਰ) ਲਾਹੌਰ ਭੇਜਿਆ।

‘ਹੋਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ (ਗ਼ੌਰੋਂ) ਬਹੁਤੇ ਸਿਰਾਂ ਸਣੇ।

ਯੂਤ ਸਿੰਘਨ ਸਿਰ ਔਰੈਂ ਗੌਰੈਂ। ॥ ੨੩੯ ॥

ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਤੱਜਬ ਰਹਯੋ ਸਜ਼ਾਦਾ।

ਨੂਰ ਜ਼ਹੂਰ ਤੇਜ ਸੁਠ ਜ਼ਾਦਾ।

‘ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਚਮਕ ਦਮਕ ਤੇ ਤੇਜ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ (ਸੁਠ) ਸੁੰਦਰ ਹੈ।

‘ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਭਰਵੱਟੇ ਟੇਢੇ ਤੇ ਨੇੜ੍ਹੇ (ਅਰਨੇ) ਲਾਲ ਹਨ।

ਬਾਂਕੀ ਮੂਛ ਭੌਂਹ ਦ੍ਰਿਗ ਅਰਨੇ।

ਚਮਕਤ ਭਯਾਨਕ ਜਨ ਰਵਿ ਤਰਨੇ। ॥ ੨੪੦ ॥

‘ਜਾਣੇ ਦੋਪਹਿਰ ਦਾ ਸੂਰਜ।

ਤੁਰਕ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਿਰ ਜਿਸ ਕੂਪੈਂ।

‘ਖੂਹ ਵਿੱਚ।

ਗੇਰਤ ਬੇ ਤਹਿੰ ਡਾਰੇ ਖੂਪੈਂ।

ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਬਲ ਬਿਬਿਧਾ। ਬਾਤੈਂ।

‘ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ।

ਲਰਨ ਕਬੰਧਨ। ਲੌ ਬਹੁ ਭਾਂਤੈਂ ॥ ੨੪੧ ॥

‘ਧੜਾਂ।

ਲਿਖ ਕੈ ਕਾਬਲ ਪਠੀ ਸ਼ਾਹਿ ਪੈ।

‘ਜਮਾਨ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਭੇਜੀਆਂ।

ਜੋ ਸੁਨਿ ਤੱਜਬ ਰਹਜੋ ਵਾਹਿ' ਪੈ।

'ਉਹ।

ਸੀਸ ਸਾਹਿਬੋਂ ਕਾ ਮਧ ਕੂਏ।

ਰਹਜੋ, ਫੇਰ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਹੂਏ ॥ ੨੪੨ ॥

ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ, ਲੈਹਣਾ ਸਿੰਘ ਜੀਤੋ।

ਲੌ ਪੁਰ ਇਨ ਸਰਦਾਰੈਂ ਲੀਤੋ।

'ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰ ਲਿਆ।

ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਨਹਿੰ ਥੀ ਸੰਤਤਿ'।

'ਉਲਾਦ।

ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤ ਉਪਾਇ ਬਿਅੰਤਤ ॥ ੨੪੩ ॥

ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਸੋ ਰਹਜੋ ਮਨਾ ਹੈ।

ਭਰੀ' ਕਾਮਨਾਂ ਨਹਿੰ ਥੀ ਕਾਂਹੈਂ।

'ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਬਿ ਨਿਜ ਘਰ ਹੈਂ।

ਨਿਜ ਤਿਯ ਢਿਗ ਜਾਤੇ ਨਿਤ ਵਰ ਹੈਂ' ॥ ੨੪੪ ॥

'ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਪੁਰਾ' ਰੂਪ ਥਾ ਜੈਸੋ ਸੁੰਦਰ।

'ਪਹਿਲਾ।

ਤੈਸ' ਸ਼ਹੀਦ ਰਹੇ ਗੁਨ ਮੰਦਰ।

'ਤੈਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ।

ਬਲਕੈ' ਜਬਿ ਸ਼ਹੀਦ ਥੇ ਭਏ।

'ਸਗੋਂ।

ਸਾਮਾਣੀ' ਅਪਣੀ ਢਿਗ ਗਏ ॥ ੨੪੫ ॥

'ਇਸੜੀ।

ਹੁਤੀ ਪਤੀਬਰਤਾ ਵਹਿ ਭਾਰੀ।

ਯਾਂ ਤੇ ਤਿਸ ਪ੍ਰਤਿ ਐਸ ਉਚਾਰੀ।

ਨਿਜ ਸੁਹਾਗ ਤੁਮ ਨਾਂਹਿ ਉਤਰੀਓ।

ਹਮ ਕੋ ਜੀਵਤ ਸਦਾ ਨਿਹਰੀਓ ॥ ੨੪੬ ॥

ਧਰਿ ਸਿੰਗਾਰ ਤੁਮ ਅਤ੍ਰ ਲਗੈ ਕੈ।

ਵੀਚ ਚੁਬਾਰੇ ਪਲੰਘ ਕਸੈ ਕੈ।

ਰਹੋ ਇਕੰਤ ਕੰਤ ਹਿਤ ਤਿਯ ਜਜੋਂ।

ਐਹੈਂ ਹਮ ਤੁਮ ਪੈ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਯੋਂ ॥ ੨੪੭ ॥

ਮਾਨ ਬਚਨ ਉਨ ਇਹੀ ਕਰਜੋ ਥਾ।

ਨਾਂਹਿ ਸਿੰਗਾਰ ਉਤਾਰ ਧਰਜੋ ਥਾ।

ਜੀਵਤ ਸਮ ਸਾਹਿਬ ਨਿਤ ਤਾਂ ਪੈ।

ਬਸ ਰਸ ਜਾਤੇ ਫਿਰ ਕਿਤ ਆਪੈ ॥ ੨੪੮ ॥

ਪੈ ਤਿਸ ਸੈਂ ਇਹੁ ਥਾ ਅਕਰਾਰੈਂ।

ਜਬਿ ਕਿਸਿ ਢਿਗ ਤੂੰ ਭੇਦ ਉਚਾਰੈਂ।

ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੈ ਹਮ ਫੇਰ ਨ ਐਹੈਂ।
 ਰਾਖੀ ਏਹੁ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਕੈਹੈ ॥ ੨੪੯ ॥
 ਯਾਂਹੀਂ ਤੈ ਸੋ ਵੀਚ ਚੁਬਾਰੈਂ।
 ਰਹਿਤੀ ਸਾਨੰਦ ਧਾਰਿ ਸਿੰਗਾਰੈਂ।
 ਯੱਦਪਿ ਸਭੈ ਸਬੰਧੀ ਤਾਂ ਕੇ।
 ਕਹਿਤੇ ਰਹਿਤੇ ਬੈਨ ਕੁਬਾਂਕੇ' ॥ ੨੫੦ ॥ 'ਖੋਟੇ ਤੇ ਟੇਢੇ।
 ਤੂੰ ਸੁਹਾਗ ਕਿਸ ਹਿਤ ਧਰਿ ਰਾਖਾ।
 ਕਿਆ ਕਿਛੁ ਮੰਦ ਆਹਿ ਅਭਿਲਾਖਾ।
 ਭਏ ਬਰਸ ਪਤਿ ਥਏ ਸ਼ਹੀਦੈਂ।
 ਕਜੋਂ ਨ ਰੰਡੀਯਨ ਸੀ ਰਹਿੰ ਸੀਧੈਂ' ॥ ੨੫੧ ॥ 'ਸਿੱਧੀ ਹੋ ਕੇ, ਸਾਫ਼ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ।
 ਦੇਤੇ ਬਿਬਿਧਾ ਨਿੱਤ ਤਿਹ ਤਾਨੇ।
 ਪੈ ਸੋ ਨਹਿੰ ਕਿਸ ਹੂੰ ਕੀ ਮਾਨੇ।
 ਆਖਰ ਸਾਸ ਸਸੁਰ' ਤਿਸ ਕੇਰੇ। 'ਸੱਸ ਤੇ ਸਹੁਰਾ।
 ਬੂਝਨ ਤਿਸ ਕੋ ਲਗੇ ਬਧੇਰੇ ॥ ੨੫੨ ॥
 ਭੇਦ ਸਮਾਣੀ ਨਾਂਹਿ ਬਤਾਵੈ।
 ਸੋ ਭੀ ਨਾਂਹਿ ਖਿਆਲ ਤਜਾਵੈਂ।
 ਅੰਤ ਸਮਾਣੀ ਦੀਨੋ ਕੈਹੈ।
 ਸੁਤ ਤੁਮਰਾ ਆਵਤ ਮੁਝ ਪੈ ਹੈ ॥ ੨੫੩ ॥
 ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੁਕਮ ਉਨੈ ਦੈ ਰਾਖਾ।
 ਸੋ ਮੈਂ ਕਰਤ ਭਰਤ ਅਭਿਲਾਖਾ'। 'ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਦੀ ਹਾਂ।
 ਪੈ ਨ ਆਜ ਤੇ ਫਿਰ ਸੋ ਐਹੈਂ।
 ਥਾ ਇਕਰਾਰ ਇਹੀ ਹਮ ਸੈਂ ਹੈਂ' ॥ ੨੫੪ ॥ 'ਸਾਡੇ (ਦੋਹਾਂ) ਵਿੱਚ।
 ਆਜ ਰਾਂਡਿ ਮੁਹਿ ਤੁਮੈਂ ਬਨਾਯੋ।
 ਕਹਿਹੋ ਜਿਮ ਰਹਿਹੋਂ ਤਿਸ ਭਾਯੋ'। 'ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।
 ਸਸੁਰ ਸਾਸ ਸੁਨਿ ਝੁਰੇ ਅਪਾਰੀ।
 ਕਹਜੋ ਦਿਖਾਉ ਹਮੈਂ ਇਕ ਬਾਰੀ ॥ ੨੫੫ ॥
 ਉਨ ਲਖਿ ਫਰਜ਼ ਅਰਜ਼ ਕਰਿ ਭਾਰੈਂ।
 ਦਿਯ ਕਰਵਾਇ ਉਨੈਂ ਦੀਦਾਰੈਂ।
 ਗਏ ਨ ਕਬੀ ਸ਼ਹੀਦ ਤਹਾਂ ਫਿਰ।
 ਮੈਲਾ ਵੇਸ ਸਮਾਣੀ ਕਿਯ ਥਿਰਿ' ॥ ੨੫੬ ॥ 'ਕਰ ਕੇ ਬੈਠ ਰਹਿੰਦੀ।

ਬਾਤ ਏਹੁ ਬਿਦਤੀ ਤਿਸ ਠੌਰੈਂ।
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੀ ਅਜਮਤ ਔਰੈਂ।
 ਲਹਿਣੇ ਸਿੰਘ ਸੁਦਾਰ ਸੁਨਿ ਗੌਰੈਂ।
 ਧਯਾਯੋ ਬਾਬਾ ਮੰਨਤ ਤੌਰੈਂ ॥ ੨੫੭ ॥ 'ਢੰਗ ਨਾਲ।
 ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਮਨ ਭਾਯੋ।
 ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸ੍ਰਪਨ ਦਿਖਾਯੋ।
 ਲਵਪੁਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਕੇਰ ਦਰ ਜੋਈ।
 ਸ਼ਹਿਰ ਓਰ ਅਬਿ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ' ਸੋਈ ॥ ੨੫੮ ॥ 'ਬੰਦ ਹੈ।
 ਹੁਤੋ ਨਿਖਾਸ' ਚੌਕ ਤਿਸ ਆਗੇ। 'ਮੰਡੀ ਦਾ।
 ਸੀਸ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਤਹਿਂ ਬਹੁ ਲਾਗੇ।
 ਤਿਨ ਸਿੰਘਨ ਯੁਤ ਸੀਸ ਹਮਾਰਾ।
 ਢਿਗ ਮਸੀਤ ਹੈ ਕ੍ਰੂਪ ਮਝਾਰਾ ॥ ੨੫੯ ॥
 ਹਮਰੇ ਮਸਤਕ ਪਰ ਹੈ ਰੇਖਾ'। 'ਮੱਥੇ ਤੇ (ਰੇਖਾ) ਲਿਖਤ ਹੈ।
 ਓਅੰ ਸਤਿ ਨਾਮ ਦਿਢ ਲੇਖਾ'। 'ਓ ਸਤਿਨਾਮ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਫਤੇ ਅਖਰ ਜੇ।
 ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਮਾਥੇ ਪਰ ਸੇ' ॥ ੨੬੦ ॥ 'ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਸਨ।
 ਔਰ ਕਿਤਿਕ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਭਾਲੈਂ'। 'ਮੱਥਿਆਂ 'ਤੇ।
 ਵਾਹਿ ਆਹਿ ਕੈ ਹੋਗ ਅਕਾਲੈਂ'। 'ਵਾਹਿ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਾਂ ਅਕਾਲ ਸ਼ਬਦ ਹੋਵੇਗਾ।
 ਬਰਣ ਗੁਰਮੁਖੀ ਹੂੰ ਪਢ ਲੀਜੋ।
 ਇਨ ਸਭਿ ਤਈਂ ਸ਼ਹੀਦ ਲਖੀਜੋ ॥ ੨੬੧ ॥
 ਅੰਸ ਅਵਤਾਰ' ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਯਾਰੇ। 'ਕਲਾ (ਸ਼ਕਤੀ) ਵਾਲੇ ਅਵਤਾਰ।
 ਹੈਂਵਹਿ, ਬਰਣ' ਭਾਲ ਜਿਨ ਧਾਰੇ। 'ਅੱਖਰ।
 ਕਾਢ ਤਹਾਂ ਤੈ ਤੁਮ ਸਿਸਕਾਰੇ।
 ਰਚੋ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਭਲ ਭਾਰੇ ॥ ੨੬੨ ॥
 ਪੂਰਨ ਮਨਸਾ ਤੁਮਰੀ ਥੈਹੈ।
 ਦੀਨੋ ਦਰਸ਼ਨ ਇਮ ਕਹਿ ਤੈਹੈਂ ॥ ੨੬੩ ॥ 'ਤਿਸ (ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ।
 ਦੋਹਰਾ:
 ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਇਹੁ,
 ਦਰਸ ਸਾਹਿਬੋਂ ਤਾਂਇਂ।
 ਥਾਇ ਮੋਦ ਪਰਮੋਦ ਅਤਿ,

ਕੂਪ ਵਹੇ ਖੁਦਵਾਇ' ॥੨੬੪॥

'ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਉਹ ਖੂਹ ਪੁਟਵਾ ਕੇ।

ਚੌਪਈ:

ਸੀਸ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਸਭਿ ਕਢਵਾਏ।

ਲੱਖਨ' ਬਾਬੇ ਥੇ ਜੁ ਬਤਾਏ।

'ਲੱਛਣ, ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ।

ਜਜੋਂ ਕੇ ਤਜੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਭਿ ਪਿਖ ਹੈਂ।

ਔਰ ਬੁਲਾਏ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਹੈਂ ॥੨੬੫॥

ਪਢਿ ਪਢਿ ਸਭਿ ਨੈ ਬੰਦਨ ਕੀਨੇ।

ਅੰਸ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚੀਨੇ।

ਚੰਦਨ ਭਾਰ' ਕਈ ਮੰਗਵਾਏ।

'ਪੰਡਾਂ। (ਅ) ਭਾਰ- ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਲਾ। (ੲ) ਪੰਜ ਮਣ ਕੱਚਾ।

ਅਗਰ ਘ੍ਰਿਤ ਜਵ' ਤਿਲ ਸਮੁਦਾਏ ॥੨੬੬॥

'ਘਿਓ ਤੇ ਜੋਂ।

ਦੋਇ ਠੌਰ ਰਚਿ ਚਿਤਾ ਉਦਾਰਾ'।

'ਚੰਗੀਆਂ ਚਿਖਾਂ।

ਇਕ ਪਰ ਬਾਬੇ ਕਾ ਸਿਰ ਧਾਰਾ'।

'ਰੱਖਿਆ।

ਦੁਤੀ ਠੌਰ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੇ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਲੋ ਥੇ ਜੁ ਬਧੇਰੇ ॥੨੬੭॥

ਕਿਯ ਸਿਸਕਾਰ ਯੁਤੈ ਉਤਸ਼ਾਹੈਂ।

ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਰਤਯੋ ਮਹਾਂਹੈਂ।

ਦੋਇ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਰਚਵਾਏ।

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕਾ ਏਕ ਸਦਾਏ ॥੨੬੮॥

ਦੁਤੀ ਸਾਹਿਬੋਂ ਕੇਰ ਕਹਾਏ।

ਊਪਰ ਸੁਚ ਰੁਮਾਲ ਪਹਿਰਾਏ।

ਤਿਸ ਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰੇ ਮਹਾਨੇ।

ਤਨੀ ਚਾਂਦਨੀ ਚਾਂਦ ਸਮਾਨੇ ॥੨੬੯॥

ਝੰਡਾ ਤਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੇਰਾ।

ਝੁਲਵਾਯੋ ਸਰਦਾਰ ਬਡੇਰਾ।

ਸੁੰਦਰ ਦਿਯ ਮੁਕਾਨ ਬਨਵਾਏ।

ਦਈ ਜਗੀਰ ਔਰ ਬਹੁ ਲਾਏ ॥੨੭੦॥

ਸਿਦਕੀ ਸਿੰਘ ਥਾ ਏਕ ਅਰੋੜਾ'।

'ਗੋਤ ਦਾ।

ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਭਗਤਿ ਉਦਾਰ ਅਮੋੜਾ'।

'ਪੱਕਾ, ਅਰੁੱਕ।

ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਜਪ ਤਪ ਕੀ ਮੂਰਤਿ।

ਤਿਸੈ ਟਹਿਲ ਸੌਂਪੀ ਸਭਿ ਸੂਰਤ' ॥ ੨੭੧ ॥ 'ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।
 ਜੋੜ' ਤਹਾਂ ਮੱਸਯਾ ਕਾ ਹੋਵੈ। 'ਜੋੜ ਮੇਲਾ।
 ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਜਨ ਸੰਕਟ ਖੋਵੈਂ।
 ਅਬਿ ਹਰਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਬੇਟਾ।
 ਉਪਕਾਰੀ ਸਿਦਕੀ ਆਮੇਟਾ ॥ ੨੭੨ ॥
 ਹੈ ਸੋ ਤਹਾਂ ਮਹੰਤ ਪੁਜਾਰੀ।
 ਟਹਿਲ ਕਰਤ ਇਕ ਔਰੈਂ ਭਾਰੀ।
 ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰੈਂ।
 ਸੰਗਤ ਲੈ ਨਿਜ ਸੰਗ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੨੭੩ ॥
 ਸਾਲ ਬਸਾਲਹਿ' ਜਵਾਤ ਵੈ' ਹੈ। 'ਹਰ ਸਾਲ। 'ਉਹ।
 ਕਰਿ ਉਗ੍ਰਾਹੀ ਲੰਗਰ ਦੈਹੈ।
 ਅਬਿ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤੈਹੈਂ। 'ਤੋਂ, ਪਾਸੋਂ।
 ਮਿਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤਾਂਹਿ ਮਗ ਮੈਹੈਂ ॥ ੨੭੪ ॥ 'ਰਾਹ ਵਿੱਚ।
 ਔਰੈਂ ਲੋਗਨ ਕੂਪ ਲਗਾਏ।
 ਦਏ ਮੁਕਾਨ ਧਰਮ ਹਿਤ ਪਾਏ।
 ਸ੍ਰੀ ਧਮਧਾਣ ਸਾਹਿਬੈਂ ਕੇਰੋ।
 ਮਲ-ਸਿੰਘ ਹੈ ਮਹੰਤ ਭਲ ਹੇਰੋ ॥ ੨੭੫ ॥
 ਤਿਨ ਭੀ ਕੂਪ ਏਕ ਤਹਿਂ ਲਾਯੋ।
 ਰਸਤਾ ਸੰਗਤ ਹੇਤ ਸੁਧਾਯੋ। 'ਠੀਕ ਕਰਵਾਇਆ।
 ਇਤਯਾਦਿਕ ਉਪਕਾਰ ਉਦਾਰੇ।
 ਕੀਨ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹਮੈਂ ਨਿਹਾਰੇ ॥ ੨੭੬ ॥
 ਸੇਵ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੀ ਸਦ ਕਰਿ ਹੈ।
 ਰੋਣਕ ਰਾਖਤ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰ ਹੈ ॥ ੨੭੭ ॥
 ਦੋਹਰਾ:
 ਲੈਹਣਾ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਇਮ,
 ਟੈਹਲ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੇਰ।
 ਕਰੀ ਜਬੈ ਮਨਸਾ ਭਰੀ', 'ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ।
 ਭਏ ਪੂਤ ਜੁਗਾ' ਫੇਰ ॥ ੨੭੮ ॥ 'ਦੋ।
 ਜਿਨ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਅਬਿ ਅਹੈ,
 ਬਣੀਏ ਗ੍ਰਾਮ ਮਝਾਰ।

ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਅਰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ,
ਆਦਿਕ ਭਲ ਸਰਦਾਰ ॥੨੭੯॥
ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ ਸਿੰਘ,
ਭਏ ਸ਼ਹੀਦ ਸੁ ਜੈਸ।
ਪੁਨ ਸ਼ਹੀਦ-ਗੰਜ ਬਨਜੋ ਜਿਮ,
ਗਾਥਾ ਭਾਖੀ ਤੈਸ ॥੨੮੦॥
ਪਢੈ ਸੁਨੈ ਜੋ ਨਾਰਿ ਨਰ,
ਧਰ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਿ ਚਾਇ।
ਤਾਂ ਕੀ ਪੁਰਵੈਂ ਆਸਨਾ,
ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਸਭਿ ਭਾਇ। ॥੨੮੧॥

'ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨਗੇ।

ਰਾਮ ਅਗਨਿ ਬਸੁ ਸਸੀ ਥੋਂ,
ਚੌਦਸ ਬਦੀ ਬਿਸਾਖ।
ਗੁਰੁ ਦਿਨ। ਭਏ ਸ਼ਹੀਦ ਥੇ,
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਲਿਹੁ ਲਾਖ। ॥੨੮੨॥
ਜੰਗ ਸਾਂਹਚੀ ਸੰਗ ਬਡ,
ਕਰਜੋ ਖਾਲਸੇ ਜੈਸ।
ਫਤੇ ਪਾਇ ਅੰਤਮ ਅਤੀ,
ਮੇਟੀ ਸਭਿ ਟਕ-ਟੈਂਸ। ॥੨੮੩॥

'ਸੰਮਤ ੧੮੩੩ ਵਿਸਾਖ ਵਦੀ ੧੪ ਸੀ।

'ਵੀਰਵਾਰ ਦਿਨ।

'ਜਾਣ ਲਵੋ।

ਦੋਹਰਾ:

ਕਾਯਮ ਹੋਣਾ ਮੁਲਕ ਪਰ।
ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰ।
ਸ਼ਹਿ ਜਮਾਨ ਕਾ ਆਵਨਾ,
ਬੀਚ ਲਹੌਰੈਂ ਹੇਰ। ॥੨੮੪॥
ਫਿਰ ਲਹੌਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ,
ਲੀਨੋ ਜਿਸ ਪਰਕਾਰ।
ਇਤਿਕ ਗਾਥ ਔਰੈਂ ਸੁਨੋ,
ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸਾਰ। ॥੨੮੫॥
ਜਬੈ ਤੇਤੀਏ ਸਾਲ ਮੈਂ
ਪੰਥ ਜੰਗ ਬਡ ਠਾਨ।

'ਰਗੜਾ ਝਗੜਾ। (ਅ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਆਕੜ ਫਾਕੜ।

'ਭਾਵ ਮੁਲਕ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਨਾ।

'ਦੇਖੋ।

'ਸ਼ੇਸ਼ਟ।

ਮਾਰਿ ਸਾਂਹਚੀ ਕੇ ਤਈਂ,
ਮੁਲਕੋਂ ਕਢੇ ਪਠਾਨ ॥ ੨੮੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਫਿਰ ਗੁਜਰਾਤ ਜੰਗ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।
ਪਾਂਚ ਹਜਾਰੀ ਬੀਸ ਹਜਾਰੀ।
ਗਿਲਜੇ ਹਤੇ ਸ੍ਰਦਾਰ ਮਹਾਨੀ।
ਦੀਨੇ ਅਟਕ ਟਪਾਇ ਦੁਰਾਨੀ ॥ ੨੮੭ ॥
ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਬਾਂਦੇਂ ਛੁਡਵਾਈਂ।

‘ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਉਹ ਬਹੂ-ਬੇਟੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਤੁਰਕ ਗਜ਼ਨੀ ‘ਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਟਕੇ ਟਕੇ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਂਦੀਆਂ (ਟਹਿਲਣਾ) ਬਣਾ ਕੇ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਬਾਂਦੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਟਹਿਲਣ, ਦਾਸੀ।

ਬਿੱਪ੍ਰ ਹਰਨ-ਪੁਰ-ਵਾਰੇ ਤਾਂਈ।
ਤਿਸ ਕੀ ਬੇਟੀ ਬਹੂ ਦਿਲਾਈ।
ਪੈ ਨ ਹਿੰਦੂਐਂ ਸੋਊ ਮਿਲਾਈ ॥ ੨੮੮ ॥
ਰਹੀ ਨਿਆਰੀ ਅਬਿ ਲੋਂ ਸੋਊ।
ਜਾਨਤ ਓਸ ਦੇਸ ਕੇ ਲੋਊ।
ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਮੁਲਕ ਸੰਭਾਰਾ।
ਹਿੰਦੁਨ ਕੋ ਦਿਯ ਅਮਨ ਓਦਾਰਾ ॥ ੨੮੯ ॥
ਪਹਿਲੇ ਹੁਤੇ ਜਿਸ ਕਾ ਜਿਸ ਪਾਸੈਂ।
ਕਬਜੇ ਕੀਨ ਤਿਤਿਕ ਤਿਨ ਖਾਸੈਂ।
ਪਰ ਧਨ ਤਿਯ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹਿੰ ਛੇਰੈਂ।
ਕਰਹੀਂ ਭਲ ਇਨਸਾਫ ਬਧੇਰੈਂ ॥ ੨੯੦ ॥
ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਰੱਯਤ ਜੋ ਦੇਵੈ।
ਆਪ ਖੁਸ਼ੀ ਹੂੰ ਸੋਊ ਲੇਵੈਂ।
ਅਤਿ ਗਰੀਬ ਕੋ ਢਿਗ ਤੈ ਦੈ ਹੈਂ।
ਭੁੱਖਾ ਨੰਗਾ ਪਿਖ ਨ ਸਕੈ ਹੈਂ ॥ ੨੯੧ ॥
ਪਰਜਾ ਅਰ ਨ੍ਰਿਪ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰੇ।
ਲੱਖਨ ਜੇਤਿਕ ਔਰ ਬਧੇਰੇ।
ਆਗੇ ਚਲਿ ਸੋ ਭਲ ਦਿਖਰੈ ਹੈਂ।
ਪੁਸਤਕ ਜਹਾਂ ਸਮਾਪਤਿ ਕੈ ਹੈਂ ॥ ੨੯੨ ॥

‘ਲੋਕ।

‘ਚੰਗੀ ਸ਼ਾਂਤੀ (ਅਮਨ- ਅਰਾਮ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਟਿਕਾ)।

‘ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨਾ ਕੁ (ਖਾਸੈਂ) ਆਪਣੇ ਆਪ।

ਅਬਿ ਜਿਮ ਸਿੰਘਨ ਲਯੋ ਲਹੌਰੈਂ।	
ਸੋ ਗਾਥਾ ਸੁਨ ਲਿਹੁ ਕਰਿ ਗੌਰੈਂ।	'ਖਿਆਲ, ਧਿਆਨ।
ਜਬੈ ਸਾਂਹਚੀ ਰਣ ਮੈਂ ਮਾਰਾ।	
ਮੁਲਕੋਂ ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਤਈਂ ਨਿਕਾਰਾ ॥ ੨੯੩ ॥	
ਜਮਨਾ ਤੈ ਉਤ ਅਟਕ ਪ੍ਰਯੰਤੈਂ।	'ਤੱਕ।
ਰਾਜ ਸਿੰਘਨ ਨਿਜ ਕੀਨ ਸੁਤੰਤੈਂ।	'ਆਜ਼ਾਦਰਾਜ।
ਪੈ ਬਿਚ ਬਿਚ ਕਿਛੁ ਤੁਰਕ ਰਹਾਨੇ।	
ਗੱਖੜ, ਚੱਠੇ, ਸ਼ੇਖ, ਟੁਮਾਨੇ ॥ ੨੯੪ ॥	'ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਗੋਤਰ ਹਨ।
ਰਾਇ, ਪਠਾਨ ਛਿ ਸਾਤਕ ਠੌਰੈਂ।	
ਸੂਬਾ ਸ਼ਾਹੀ ਰਹੜੋ ਲਹੌਰੈਂ।	
ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ ਫੜਿ ਹਿੰਮਤ ਜੋਰੈਂ।	
ਸੰਗ ਮਿਲਾਇ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਹੋਰੈਂ ॥ ੨੯੫ ॥	
ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਪੈਂਤੀ ਮਾਰੈਂ।	
ਹਮਲੇ ਕਰਿ ਲਹੌਰ ਮਰ ਤਾਂਹੈਂ।	'ਤਿਸ ਨੇ ਮਾਰ ਲਿਆ ਭਾਵ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ।
ਕਈ ਮਾਸ ਰਖ ਜੰਗ ਫਸਾਦੈਂ।	
ਸੂਬਾ ਤੰਗ ਕਰੜੋ ਬਰਬਾਦੈਂ ॥ ੨੯੬ ॥	
ਜਮਾਂਦਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ੋਂ ਕੇਰੋ।	
ਲਯੋ ਮਿਲਾਇ ਸੰਗ ਨਿਜ ਹੇਰੋ।	
ਬਡੀ ਫਜਰਾ ਹਮਲਾ ਇਨ ਕੀਨਾ।	'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ, ਵੱਡੇ ਤੜਕੇ।
ਖੋਲ ਦ੍ਰਵਾਜ਼ਾ ਤਿਸ ਨੈ ਦੀਨਾ ॥ ੨੯੭ ॥	
ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬੜਿ ਦਰਵਾਜ਼ੈਂ।	'ਵੜ ਕੇ।
ਧਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਦਰਾਜੈਂ।	'ਬਹੁਤੇ।
ਗਲੀ ਗਲੀ ਫਿਰ ਗਏ ਬਜਾਰੈਂ।	
ਲੂਟ ਮਾਰ ਕੀਨੀ ਅਤਿ ਭਾਰੈਂ ॥ ੨੯੮ ॥	
ਜਿਸ ਨੈ ਅੱਗੜੋਂ ਹੱਥ ਉਠਾਯੋ।	
ਸੋ ਤੇਗਨ ਕੋ ਬੇਗ ਚਖਾਯੋ।	'ਉਹ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨੂੰ (ਬੇਗ) ਛੇਤੀ ਚਖਾਇਆ ਭਾਵ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਸ਼ਹਿਰੀ ਮਿਲੇ ਚੌਧਰੀ ਆਏ।	
ਰੱਯਤ ਬਨੇ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸਾਏ ॥ ੨੯੯ ॥	'ਉਹ।
ਦੀਨੋ ਅਮਨ ਸਮਨ ਦੁਖ ਸਾਰੇ।	'ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ (ਸਮਨ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ (ਅਮਨ) ਅਰਾਮ ਦਿੱਤਾ।

ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ ਲਿਯ ਸ਼ਹਿਰ ਸੰਭਾਰੇ।
ਉਨ ਪੁਨ ਇਕ ਬਡ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਨਾਯੋ।

ਜੋ ਅਬਿ ਲੋ ਹੈ ਬਿਦਿਤ ਤਹਾਯੋ॥ ੩੦੦ ॥

ਉੱਥੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ।

ਕਾਰਦਾਰ ਨਿਜ ਤਹਾ ਤਜੈ ਹੈ।

ਆਪ ਗਯੋ ਗੁਜਰਾਤ ਦਿਸੈ ਹੈਂ।

ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਨਿਆਜ ਬੇਗੀਆ॥

ਨਿਆਜ ਬੇਗ ਪਿੰਡ ਦਾ।

ਲੈਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਬਣੀਏ ਕਾ ਬੀਆ॥ ੩੦੧ ॥

(ਬੀਆ) ਦੂਜਾ, ਬਣੀਏ ਪਿੰਡ ਦਾ।

ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਥੇ ਇਹੁ ਨਾਇਬ॥

ਸਹਾਇਕ, (ਅ) ਉਸ ਦੇ ਥਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ।

ਯਾਂ ਤੇ ਇਹੁ ਭੀਰਹੇ ਤਹਾਇਬ॥

ਉੱਥੇ।

ਕਾਬਲੀ-ਮਲ ਸੂਬਾ ਥਾ ਸ਼ਾਹੀ॥

(ਕਾਬਲ ਦੇ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਥਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਕਾਬਲੀ ਮੱਲ ਸੂਬਾ ਸੀ।

ਆਕੀ ਰਹਯੋ ਕਿਲੇ ਬਡ ਮਾਂਹੀ॥ ੩੦੨ ॥

ਕਾਬਲ ਮੈਂ ਉਨ ਖਬਰ ਪੁਚਾਈ।

ਜਬਿ ਮੱਦਦ ਤਹਿ ਤੇ ਨਹਿ ਆਈ।

ਤੰਗ ਹੋਇ ਵਹਿ ਅੰਤ ਬਹੋਰੀ॥

ਫੇਰ ਅੰਤ ਨੂੰ।

ਛੋਰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਗਯੋ ਕਾਬਲ ਓਰੀ॥ ੩੦੩ ॥

ਲੈਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਦੇਊ।

ਰਹਿਨ ਕਿਲ੍ਹੇ ਮੈਂ ਲਾਗੇ ਸੋਊ॥ ੩੦੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤੁਰਕਨ ਤੈ ਛੁਡਵਾਯੋ ਯੋਂ,

ਤਬਿ ਸਿੰਘਨ ਲਾਹੌਰ।

ਲਗੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰਨ ਬਡ,

ਖੁਦ ਮੁਖਤਾਰਨ ਤੌਰ॥ ੩੦੫ ॥

ਖੁਦ-ਮੁਖਤਾਰਾਂ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਚੌਪਈ:

ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਹੁਤੇ ਮਿਸਲ-ਪਤਿ ਤਬਿ ਜੋ ਭਾਰੈਂ।

ਸੋ ਨਿਜ ਮਿਸਲ-ਦਾਰ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਦਲ ਜੋਰ ਅਪਾਰੈਂ॥ ੩੦੬ ॥

ਦਿਸ ਮੁਲਤਾਨ ਗਯੋ ਚਢ ਵੋ ਹੈ।

ਉਹ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ।

ਮੁਲਕ ਫਤੇ ਕੀਨੋ ਉਨ ਸੋ ਹੈ।

ਉਹ ਮੁਲਕ।

ਏਕ ਮਾਸ ਕਰਿ ਜੰਗ ਕਰਾਰੇ।
 ਲਿਯ ਮੁਲਤਾਨ ਛੁਡਾ ਬਲ ਧਾਰੇ ॥ ੩੦੭ ॥
 ਸੂਬਾ ਕਾਬਲ ਕੇਰ ਨਿਕਾਰਾ।
 ਸੋ ਭੀ ਕਾਬਲ ਗਜੇ ਦੁਖਜਾਰਾ।
 ਇਤ ਤੈ ਮੱਲ ਕਾਬਲੀ ਗਯੋ।
 ਹਾਲ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਸਭੀ ਸੁਨਯੋ ॥ ੩੦੮ ॥
 ਸੁਨਿ ਜ਼ਮਾਨ ਸ਼ਾਹ ਰਿਸ ਕੈ ਭਾਰੀ।
 ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਕੀ ਪੁਨ ਫੌਜ ਅਪਾਰੀ।
 ਜ਼ਾਲਮ ਖਾਂ, ਸਫਦਰ ਖਾਂ ਸੰਗੈ।
 ਦਿਸ ਪੰਜਾਬ ਪਠ ਦਈ ਨਿਸੰਗੈ ॥ ੩੦੯ ॥
 ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਸਾਵਲ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ।
 ਆਯੋ ਥਾ ਮੁਲਤਾਨ ਸੌਂਪਾਈ।
 ਜਬਿ ਗਿਲਜ਼ੇ ਤਹਿ ਆਇ ਪਹੁੰਚੇ।
 ਸਾਵਲ ਸਿੰਘ ਲਰਜੇ ਅਤਿ ਮੂਚੇ ॥ ੩੧੦ ॥
 ਦਸਾ ਮੰਦਾ ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਕੀ ਕਈ।
 ਪੈ ਨਹਿ ਮੱਦਦ ਇਤ ਤੈ ਗਈ।
 ਆਖਰ ਸੋ ਮੁਲਤਾਨ ਤਜੈ ਕੈ।
 ਅਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਓਰੈਂ ਪੈ ਕੈ ॥ ੩੧੧ ॥
 ਕਾਬਲੀਓਂ ਮੁਲਤਾਨ ਸੰਭਾਰੀ।
 ਲੌਪੁਰ ਦਿਸ ਨ ਅਏ ਡਰ ਧਾਰੀ।
 ਸਫਦਰ ਖਾਂ ਸੂਬਾ ਤਹਿ ਥਯੋ।
 ਮੁਜੱਫਰ ਖਾਂ ਸੁਤ ਜਾਂ ਕਾ ਭਯੋ ॥ ੩੧੨ ॥
 ਜਿਸ ਤੈ ਫਿਰ ਰਣਜੀਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸੈਂ।
 ਥੀ ਮੁਲਤਾਨ ਛੁਡਈ ਬਿਸੇਸੈਂ।
 ਅਬਿ ਸੁਨ ਲਿਹੁ ਲਹੌਰ ਕੀ ਸਾਖੀ।
 ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ ਨੈ ਬਹੁ ਦਿਨ ਰਾਖੀ ॥ ੩੧੩ ॥
 ਜਬਿ ਵਹਿ ਸਾਨੰਦਾ ਸੁਰ-ਪੁਰ ਗਯੋ।
 ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਾਂ ਕਾ ਭਯੋ।
 ਲੈਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਦੇਊ।
 ਖੁਦ ਮੁਖਤਾਰ ਭਏ ਤਬਿ ਸੋਊ ॥ ੩੧੪ ॥

'ਨਾਲ।

'ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ।

'ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ।

'ਅਨੰਦ ਸਹਿਤ।

ਹਾਕਮ ਤੀਨ ਸ਼ਹਿਰ ਕੇ ਭਏ।
ਹਿਸੇ ਬਾਂਟ ਤੀਨ ਇਨ ਲਏ।
ਹਾਕਮ ਸਮ ਤ੍ਰੈ ਮਧ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰੈਂ।
ਬਸਨ ਕੈਸ ਦਿਹੰ, ਥੀਓ ਕਹਿਰੈਂ ॥ ੩੧੫ ॥

¹ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਸਣ ਦੇਣ (ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਦਾ) (ਕਹਿਰ) ਕਸਟ (ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ)।

ਚੋਰ ਧਾੜਵੀ ਲੋਗ ਅਪਾਰੈਂ।
ਇਕ ਦਿਸ ਲੁਟ ਦਿਸ ਦੁਤੀ ਪਧਾਰੈਂ।
ਕਈ ਸਾਲ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ।
ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਰਾਨ ਭਯੋ ਇਸ ਭਾਏ ॥ ੩੧੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਮਾਨ ਕਾਬਲ ਪਤੀ,
ਬਲ ਧਰਿ ਲੈ ਦਲ ਫੇਰ।
ਮੁਲਕ ਛੁਡਾਨੈ ਸਿੰਘਨ ਤੈ,
ਅਯੋ ਕੋਪਿ ਇਤ ਫੇਰ ॥ ੩੧੭ ॥

¹ਫੇਰ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਇਆ।

ਚੌਪਈ:

ਗਜ਼ਨੀ¹ ਤੁਰੱਕਸਤਾਨ² ਬਲੂਚੀ³।

¹ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਹਿਰ। ²ਯੂਰਪ ਦੇ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਇਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਚੀਨ ਤੇ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾਰੂਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ³ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ- ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਇਕ ਦੇਸ਼।
¹ਇਕ ਕੌਮ ਦਾ ਨਾਮ।

ਕੌਮ ਜਮਿਸਤ¹ ਵਜੀਰਾ ਕੂਚੀ।
ਜਾਜੀ ਮਸੋਜਈ ਕਗਾਨੀ।
ਕਰਿ ਕੈ ਫਤੇ ਸੁ ਇਤਿਕ ਮਹਾਨੀ ॥ ੩੧੮ ॥

¹ਭੁਵੱਟੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਭਾਵ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ।

ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਮਾਨ ਤਾਨ ਕੈ ਭੌਰੈਂ¹।
ਉਤਰਯੋ ਅਟਕ ਕਟਕ ਲੈ ਛੌਰੈਂ¹।

¹(ਛੌਰੈਂ) ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ (ਕਟਕ) ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਅਟਕ ਤੋਂ (ਉਰਲੇ ਪਾਰ) ਆ ਉਤਰਿਆ।

ਸਿੰਘਹਿੰ ਨਿਜ ਨਿਜ ਤਜੇ ਠਿਕਾਨੇ।
ਮਿਲ ਕੈ ਜੰਗ ਨ ਲੀਨ¹ ਮਹਾਨੇ ॥ ੩੧੯ ॥

¹ਲਿਆ ਭਾਵ ਕੀਤਾ।

ਸ਼ਾਹ ਗੌਰ ਕਰਿ ਅਯੋ ਲਹੌਰੈਂ।
ਲੈਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਲੋ ਤਜ ਗਏ ਠੌਰੈਂ।
ਬਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਪੰਥ ਇਕੱਠਾ।
ਲਰਨੇ ਹੇਤ ਗੁਰਮਤਾ ਠੱਟਾ¹ ॥ ੩੨੦ ॥

¹ਕੀਤਾ।

ਪੰਜ ਪੰਜ ਸਤ ਸਤ ਸਹਸਾ ਮਿਲੈ ਕੈ।	'ਹਜ਼ਾਰ।
ਹਰਨ ਲਗੇ ਗਿਲਜਜੋਂ ਕੇ ਧੈ ਕੈ।	'ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ।
ਸ਼ਾਹ ਕਿਲੇ ਕੇ ਮਧ ਰਹਾਏ।	
ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਰੋਜ ਸਰਾਧ ਬਿਤਾਏ ॥ ੩੨੧ ॥	
ਸਿੰਘਨ ਭੀ ਹੂੰ ਦੁਖੀ ਮਹਾਂਏ।	
ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਗੁਰੂ ਧਿਆਏ।	
ਸ਼ਾਹਿ ਤਈਂ ਤਬਿ ਫੌਜ ਸ਼ਹੀਦੀ।	
ਦੈ ਦਰਸ਼ਨ ਡਰਿ ਕਰੈ ਤਗੀਦੀ ॥ ੩੨੨ ॥	'ਡਰਾ ਕੇ (ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ)।
ਛੋਡ ਜਾਹੁ ਤੁਮ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬੈਂ।	
ਨਹੀਂ ਤੁ ਮਾਰੈਂਗੇ ਕਰਿ ਖ਼ਾਬੈਂ।	
ਸ਼ਾਹਿ ਡਰੈ ਨਿਤ ਚਲਨੇ ਚੈਹੈ।	
ਪੈ ਅਮੀਰ ਨਹਿ ਚਲਨੇ ਦੈਹੈਂ ॥ ੩੨੩ ॥	
ਇਕ ਦਿਨ ਖ਼ਾਬ ਸ਼ਾਹਿ ਨੈ ਦੇਖਾ।	'ਸੁਪਨਾ।
ਰੁਦਨ ਕੀਨ ਭੈ ਪਾਇ ਬਿਸੇਖਾ।	'ਬਹੁਤਾ ਡਰ ਪਾ ਕੇਰੋਇਆ।
ਬੁਝਯੋ ਜਬੈ ਵਜੀਰੈਂ ਤਾਂ ਕੋ।	
ਸ਼ਾਹਿ ਭੇਦ ਇਮ ਭਾਖਯੋ ਬਾਂਕੋ ॥ ੩੨੪ ॥	'ਸੁੰਦਰ।
ਖ਼ਾਬ ਵੀਚ ਮੈਂ ਗਯੋ ਦੂਗੈਹੈਂ।	
ਪੈਗੰਮਰ ਕੋ ਪੇਖਯੋ ਤੈਹੈਂ।	'ਓਥੇ।
ਦਿੱਬੜ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ।	'ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ।
ਬੈਠੇ ਦਸ ਗੁਰੂ ਯੁਤ ਸਿਖ ਆਨਿਕ ॥ ੩੨੫ ॥	'ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ।
ਇਕ ਕਾਣਾ ਸਾ ਲੜਕਾ ਤਹਾਂ।	
ਉਨੈ ਚੌਰ ਕਰਤੋ ਹਮ ਲਹਾ।	'ਦੇਖਿਆ।
ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਝਟ ਤਾਜ ਹਮਾਰਾ।	
ਲਾਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸਿਰ ਪੈ ਧਾਰਾ ॥ ੩੨੬ ॥	'ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਹੀ।
ਮੈਂ ਪੈਗੰਮਰ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰਾ।	
ਉਨ ਮੁਝ ਪ੍ਰਤਿ ਇਮ ਹੁਕਮ ਉਚਾਰਾ।	
ਤਾਜ ਤਖਤ ਇਸ ਲੜਕੇ ਤਾਂਈਂ।	
ਬਖਸ਼ਯੋ ਗੁਰੈਂ ਲਹੌਰੈਂ ਕਾ ਈ ॥ ੩੨੭ ॥	
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾ ਕੀਆ ਨ ਫਿਰ ਹੈ।	'ਮੁੜਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਤੁਮ ਲਾਹੌਰ ਤਜਿ ਜਾਵੋ ਘਰ ਹੈ।	

ਹੁਕਮ ਪਿਕੰਬਰ ਕਾ ਸੁਨ ਮੈਂ ਹੂੰ।

ਭਯੋ ਬਿਦਾਰ ਵਿਚਾਰਿਰੁਦੈ ਹੂੰ॥ ੩੨੮ ॥

'ਜਾਗ ਪਿਆ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇਰੋਂਦਾ ਹਾਂ।

ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਰਨ ਕਰੀ ਤਯਾਰੀ।

ਕਾਬਲ ਦਿਸ ਸ਼ਹਿ ਗਯੋ ਪਧਾਰੀ।

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੈ ਹੁਤੇ ਬਵੰਜਾ।

ਸਿੰਘਹਿ ਤੁਰਕੀ ਦਲ ਮਗ ਭੰਜਾ॥ ੩੨੯ ॥

'ਰਸਤੇ 'ਚ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਅਰਬੀ ਤੁਰਕਸਤਾਨੀ ਘੋੜੇ।

ਗਿਲਜ਼ੋਂ ਕੇ ਛੀਨੇ ਨਹਿ ਥੋੜੇ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਕਰਿ ਅਤੀ ਹਿਰਾਨੈਂ।

ਅਟਕ ਟਪਾਯੋ ਸ਼ਹਿ ਸਿੰਘਾਨੈਂ॥ ੩੩੦ ॥

ਫਿਰ ਆਵਨ ਕੀ ਕਸਮੈਂ ਖਾ ਕੈ।

ਪੁਗਯੋ ਪਸ਼ੋਰ ਗੌਰ ਦੁਖ ਪਾ ਕੈ॥ ੩੩੧ ॥

'ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

ਦੋਹਰਾ:

ਜਬਿ ਜ਼ਮਾਨ ਸ਼ਾਹ ਤਖਤ ਤੈ,

ਖਾਰਜ ਹੈ ਬਿਨ ਨੈਨ।

'ਜਦੋਂ ਜ਼ਮਾਨ ਸ਼ਾਹ ਤਖਤ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। (ਇਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਮਹਿਮੂਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਢਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ।)

ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਮਿਲਜੋ ਥਾ,

ਮਹਾਰਾਜ ਕੋ ਐਨ॥ ੩੩੨ ॥

'ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਕੇ,

ਬੂਝਨ ਪਰ ਇਹੁ ਬਾਤ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਰੋਬਰੋ,

'ਸਾਹਮਣੇ।

ਭਾਖਯੋ ਸ੍ਵਪਨ ਬਖਜਾਤ॥ ੩੩੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਮਾਨ ਲਹੌਰੈਂ ਜਬੈ।

ਥਾ ਕਾਬਲ ਦਿਸ ਚਾਲਜੋ ਤਬੈ।

ਮਾਹਾਂ ਸਿੰਘ ਗੁੱਜਰਾਂ-ਵਾਲੈਂ।

ਥਯੋ ਪਹਿਲ ਹੀ ਥਾ ਵਸ ਕਾਲੈਂ॥ ੩੩੪ ॥

'ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਲ-ਵਸ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਾਂਕਾ।

ਥਾ ਸਰਦਾਰ ਬਾਪ ਸਮ ਬਾਂਕਾ।

ਰਸਦ ਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਥੀ ਤਿਨ ਦੀਨੀ।
 ਲੂਟ ਮਾਰ ਭੀ ਨਹਿੰ ਖੁਦ ਕੀਨੀ ॥ ੩੩੫ ॥
 ਇਸ ਹਿਤ ਸ਼ਾਹਿ ਖੁਸ਼ੀ ਥਾ ਤਾਂ ਪੈ।
 ਔਰ ਏਜ਼ਦੀ ਹੁਕਮ ਲਖਾ ਕੈ। 'ਅਤੇ (ਏਜ਼ਦੀ) ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਜਾਣ ਕੇ।
 ਜੇਹਲਮ ਮੈਂ ਸਤ ਤੋਪੈਂ ਸ਼ਾਹੀ।
 ਥਈ ਗਰਕ ਥੀ ਨਿਕਸੀਂ ਨਾਹੀਂ ॥ ੩੩੬ ॥
 ਇਸ ਹਿਤ ਪਾਸ਼ਾਵਰ ਤੈ ਸ਼ਾਹੈਂ।
 ਲਿਖਯੋ ਥਾ ਮਹਾਰਾਜੈ ਯਾਹੈਂ। 'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
 ਤੋਪ ਹਮਾਰੀ ਤੁਮ ਨਿਕਲੈ ਹੈ।
 ਭੇਜ ਦੇਹੁ ਪਾਸ਼ਾਵਰ ਮੈਹੈਂ ॥ ੩੩੭ ॥
 ਮਹਾਰਾਜ ਵੈਸੇ ਹੀ ਕੀਨੋ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਸ਼ਾਹਿ ਹੋਇ ਖੁਸ਼ੀ ਪੀਨੋ। 'ਬਹੁਤਾ।
 ਲਿਖ ਪਠਯੋ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਲਹੌਰੈਂ।
 ਬਖਸ਼ਯੋ ਹਮ ਭੀ ਤੁਹਿ ਨਿਜ ਤੌਰੈਂ ॥ ੩੩੮ ॥ 'ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਤਰਫੋਂ।
 ਯਹਿ ਸੁਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦਿਢ ਧਾਰੀ।
 ਸਦਾ ਕੌਰ ਨਿਜ ਸਾਸੁ ਹਕਾਰੀ। 'ਸੱਸ ਸੱਦ ਲਈ।
 ਮਿਸਲ ਘਨੱਈਓਂ ਕੀ ਸਰਦਾਰੈਂ।
 ਹੁਤੀ ਤਬੈ ਸੋਊ ਬਡ ਭਾਰੈਂ ॥ ੩੩੯ ॥
 ਰਖਤੀ ਮੱਦਦ ਸਦਾ ਮਹਾਨੈ।
 ਚਹਿਤੀ ਇਨੈ ਅਰੂਜ ਬਢਾਨੈ। 'ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।
 ਅਪਨੇ ਸਭੈ ਰਫੀਕਾ ਬੁਲੈ ਕੈ। 'ਮਿੱਤ੍ਰ।
 ਤਜਾਰੀ ਐਨ ਸਲਾਹੈਂ ਕੈ ਕੈ ॥ ੩੪੦ ॥
 ਸੁੱਕੁਚੱਕੀਏ ਮਿਲੇ ਘਨੱਯੇ।
 ਸਭਿ ਸਰਦਾਰ ਫੌਜ ਲੈ ਭੱਯੇ। 'ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਗ।
 ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਸੰਗੀ ਥਾਏ।
 ਲਾਹੌਰੀ ਰਾਈਸ ਮਿਲਾਏ ॥ ੩੪੧ ॥
 ਖੁਫੀਆ ਸੈਨਾ ਜੋਰਿ ਅਪਾਰੈਂ। 'ਬਹੁਤੀ ਗੁਪਤ ਫੌਜ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ।
 ਧਸੇ ਜਾਇ ਲਾਹੌਰ ਮਝਾਰੈਂ।
 ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਥਾ ਗੁਜਰਾਤੈਂ।
 ਲੈਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਲੜ ਸਕਯੋ ਨ ਯਾਂ ਤੈ ॥ ੩੪੨ ॥

ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਕਾ ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ ਸੁਤ।

ਆਕੀ ਭਏ ਕਿਲੇ ਮੈਂ ਭੈ ਯੁਤ।

ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਲੋ ਕਿਛੁਕ ਲਰੈ ਕੈ।

'ਲੜ ਕੇ।

ਗਏ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤਜ ਖੁਦ ਹੀ ਧੈ ਕੈ ॥ ੩੪੩ ॥

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੈ ਮੱਧ ਛਿਪੰਜੇ।

ਹਾੜ ਪੰਚਮੀ ਸੁਦੀ ਅਭੰਜੇ।

'ਇਸ-ਰਸ।

ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸੈਂ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਲਯੋ ਲਹੌਰ ਬਿਸੇਸੈਂ ॥ ੩੪੪ ॥

ਯੱਦਪਿ ਮਿਲਿ ਭੰਗੀ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਰਮਗਢੀਏ ਕਾਸੂਰੀ ਸਾਰੈਂ।

ਪਿੰਡ ਭਸੀਨ ਢਿਗ ਕਰੀ ਲੜਾਈ।

ਤੋ ਭੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੈ ਪਾਈ ॥ ੩੪੫ ॥

ਮਿਸਲ ਭੰਗੀਆਂ ਕੀ ਕਮਜ਼ੋਰੈਂ।

ਹੋਇ ਰਹੀ ਥੀ ਤਬਿ ਅਤਿ ਖੋਰੈਂ।

'ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤ (ਖੋਰੈਂ) ਖੋਖਲੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ (ਅ)
(ਖੋਰੈਂ) ਖੁਰ ਖੁਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੈ ਬਲ ਧਰ ਥਾਂ ਤੈ।

ਮੱਲਯੋ ਮੁਲਕ ਅਧਿਕ ਬਖਯਾਤੈ ॥ ੩੪੬ ॥

ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਮ ਸ਼ਾਹੀ ਪਾਈ।

ਇਨ ਕੀ ਮਿਸਲ ਵੀਚ ਤਿਮ ਗਾਈ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਰਾਜ ਮਹਾਂਹੈਂ।

'ਵੱਡਾ।

ਮੱਲਯੋ ਜਿਮ ਤਿਮ ਦਯੋ ਸੁਨਾ ਹੈ ॥ ੩੪੭ ॥

ਰਾਜ ਸਿੰਘਨ ਪਹਿਲਯੋਂ ਕਿਯ ਜੈਸੇ।

ਪਿਛਲਯੋਂ ਨੇ ਖੋਏ ਫਿਰ ਐਸੇ।

ਚਾਲ ਚਲਨ ਰੀਤੀ ਬਿਬਿਧੈਰੈਂ।

'ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ।

ਗੁੰਥ ਅੰਤ ਮੈਂ ਚਲ ਦਿਖਰੈ ਹੈਂ ॥ ੩੪੮ ॥

ਅਬਿ ਦ੍ਰਾਦਸ ਮਿਸਲੋਂ ਕੀ ਗਾਥਾ।

ਕੈਹੋਂ ਅੱਗੂ ਸੁਨੋ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।

ਇਹ ਅਧਯਾਇ ਭਯੋ ਇਤਿ ਝਟਕੈਂ।

'ਛੇਤੀ।

ਸਿੰਘਹਿ ਰਾਜ ਦਿਲਾਇ ਬਿਖਟਕੈਂ ॥ ੩੪੯ ॥

'ਬੇ-ਫਿਕਰ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ, 'ਬਾਬੇਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਾ ਲਾਹੌਰ ਲੇਵਨ', ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਵੰਜਮੋਂ ਬਿਸੁਮ ॥ ੫੨ ॥

ਪੜ. {ਭੰਗੀਆਂ, ਘਨੱਈਆਂ, ਨਕੱਈਆਂ, ਰਾਮਗੜੀਆਂ, ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਵਾਲਿਆਂ,
ਸ਼ਹੀਦਾਂ, ਕਰੋੜੀਆਂ ਤੇ ਸੁੱਕੁਚੱਕੀਆਂ ਆਦਿ ਅੱਠਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ}

ਸੋਰਠਾ:

ਮਿਸਲੋਂ ਕੀ ਅਬਿ ਗਾਥ,
ਮਾਥ ਨਾਇ ਆਗੇ ਕਹੋਂ।
ਸੁਨੋ ਸਜਨ ਹਿਤ ਸਾਥ,
ਪਾਬ ਨੇਕ ਚਲਬੋ ਭਲੋ ॥ ੧ ॥

¹ਨੇਕ (ਪਾਥ) ਰਸਤੇ ਚਲਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ:

ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਬਿਸਾਲਸੇ ਇਕੱਠ ਠੱਟਾ,
ਸਾਲ ਏਕ ਆਠ ਬੀਸ¹ ਬੀਚ ਬਲ ਧਾਰ ਕੈ।
ਭਾਰਤ ਸਮਾਨ¹ ਰਣ ਠਾਨ ਮਾਰ ਜੈਨ ਖਾਨ ਤਈਂ,
ਕਰਿ ਗਾਰਤ¹ ਸਰੁੰਦ ਕੇ ਉਜਾਰ ਕੈ।
ਮੁਲਕ ਦਬਾਇ ਲੀਓ ਜਮੁਨਾ ਔ ਸਿੰਧੁ ਤੱਕ,
ਮਿਸਲ ਦੂਦਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡਰ ਡਾਰ ਕੈ¹।
ਔਰ ਸਰਦਾਰ ਸਭਿ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਿਸਲੋਂ ਕੇ,
ਰਹੇ ਤਾਬੇਦਾਰ ਨਿਜ ਮਿਸਲ ਹੀ ਦਾਰ ਕੈ ॥ ੨ ॥
ਤੂਕਨ ਸੰਤਾਏ ਜਬਿ ਹਿੰਦੂ ਅਧਿਕਾਏ,
ਤਬਿ ਹੁਤੇ ਜੇ ਬਹਾਦਰ ਨਾਦਰ ਸੁਧ ਮਤੀਏ¹।
ਸਿੰਘ ਧੁੱਮ ਧਾਰ ਤਿਨੈ ਹਿੰਦੂ ਕੇ ਉਬਾਰਬੇ ਕੇ,
ਤਰਵਾਰ ਗਹੀ ਸਰੀ ਹਿੰਮਤ ਕੈ ਅਤੀਏ¹।

¹ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਕਰਕੇ।

¹ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ ਬਿ: ਵਿੱਚ।

¹ਮਹਾਂ-ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਰਗਾ।

¹ਤਬਾਹ, ਬਰਬਾਦ।

¹ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਬਾਰਾਂ ਜੱਥੇ ਬਣਾ ਲਏ।

¹(ਆਪਣੀ ਮਿਸਲ ਦੇ) ਜੱਥੇਦਾਰ ਦੇ।

¹(ਨਾਦਰ) ਅਨੋਖੇ ਬਹਾਦਰ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਮਤਿ ਵਾਲੇ।

¹(ਅਤੀਏ) ਬਹੁਤ ਹਿੰਮਤ ਕਰ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜੀ (ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹੀ ਗੱਲ) (ਸਰੀ) ਹੋ ਆਈ।

¹ਮਸ਼ਹੂਰ।

¹ਹਾਲ।

¹ਨਾਲ। ਅੱਚੇ। (ਅ) ਜਤ ਸਤ ਵਾਲੇ।

॥ ੩ ॥

ਨਾਮ ਅਬਿ ਮਿਸਲੋਂ ਕੇ ਕਹੋਂ ਸਭਿ ਥੇ ਜੁ ਤਬਿ,
ਜਥਾ ਜੋਗ¹ ਸੁਨੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਮਹਾਨੀਏ।
ਭੰਗੀ ਔ ਘਨੱਯਨ, ਨਕੱਯਨ, ਕਰੋੜੀਆਂ ਕੀ,
ਰਾਮਗਢੀਓ ਤੈ ਸੁੱਕੁਚੱਕੀਓ ਕੀ ਮਾਨੀਏ।

¹ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ।

ਔਰ ਆਲੂਵਾਲੀਏ, ਨਿਸ਼ਾਨਚੀ, ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੀ,
ਡੱਲੇ ਵਾਲੀਓਂ ਕੀ ਸਿੰਘਪੁਰੀਓਂ ਕੀ ਠਾਨੀਏ।

'ਕੀਤੀ ਭਾਵ ਬਣਾਈ।

ਗੌਰ ਅਵਤੰਸ¹ ਫੂਲਬੰਸ ਕੀ ਨਿਸੰਸ ਲਖ²
ਏਈ ਭਈ ਦ੍ਰਾਦਸ ਮਿਸਲ ਜਗ ਜਾਨੀਏ ॥ ੪ ॥

'ਭਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ੋਮਣੀ। 'ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ ਜਾਣੇ।

੧. ਮਿਸਲ ਭੰਗੀਆਂ ਕੀ

ਚੌਪਈ:

ਅਬਿ ਸੁਨ ਨਾਮ ਸ੍ਰਦਾਰਨ ਕੇਰੇ।

ਭਏ ਜੁ ਮਿਸਲੈਂ ਕੇਰ ਬਡੇਰੇ।

ਮਿਸਲ ਭੰਗੀਆਂ ਕਾ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਭਯੋ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਬਡ ਮੁਖਤਾਰੈਂ ॥ ੫ ॥

ਸੂਰਬੀਰ ਬਡ ਹੁਤੇ ਉਦਾਰੇ।

ਜਿਸ ਕੀ ਤੇਗ ਬਿਦਤ ਜਗ ਸਾਰੇ।

ਭੋਮਾ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ ਕੇਰਾ।

ਹੁਤੇ ਪੂਤ ਵਹਿ ਬੀਰ ਬਧੇਰਾ ॥ ੬ ॥

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਤਾਂ ਕਾ ਬਾਪੂ।

ਰਹਯੋ, ਬਡੋ ਜੰਗੀ ਥਾ ਆਪੂ।

'ਆਪ ਵੱਡਾ (ਜੰਗੀ) ਸੂਰਮਾ ਸੀ।

ਝੰਗ ਪ੍ਰਗਨੇ ਪਿੰਡ ਨੱਥੋ ਕਾ।

ਢਿੱਲੋਂ ਜਾਟ ਬਲੀ ਹੱਥੋਂ ਕਾ ॥ ੭ ॥

ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਪੰਥ ਮੈਂ ਰਹਿ ਕੈ।

ਹੁਤੇ ਸੱਤੂ ਉਨ ਬਹੁ ਚਹਿ ਕੈ।

ਛੱਜਾ ਸਿੰਘ ਪੰਜਵਤਾ ਵਾਰਾ।

'ਤਸੀਲ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ।

ਹੁਤੇ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ॥ ੮ ॥

ਸੋ ਸਦਾ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹਾਯੋ।

'ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

ਤਿਸ ਤੈ ਸੁਧਾ ਸੁਤੈ ਨਿਜ ਦਜਾਯੋ।

'ਉਸ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੁਆਇਆ ਭਾਵ ਛਕਵਾਇਆ।

ਰੋੜਾਂ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰਬਖਸ਼ੂ।

ਅਗਰ ਸਿੰਘ ਖੰਗੂੜਾ ਸ਼ਖਸੂ² ॥ ੯ ॥

'ਪਿੰਡ। 'ਚੰਗਾ ਪੁਰਸ਼।

ਸਾਵਲ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰਦਾਰ ਰੰਧਾਵਾ।

'ਗੋਤ। (ਅ) ਚੰਗਾ।

ਸਿੰਘ ਗੁਲਾਬ ਮੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਭਾਵਾ।

ਰੋਸਾ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਨਾਨੂ।

'ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ। (ਅ) ਰੋਸਾ ਸਿੰਘ।

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ ਜਾਨੂ ¹ ॥ ੧੦ ॥	'ਜਾਣੇ।
ਇਤਯਾਦਿਕ ਸਰਦਾਰ ਅਪਾਰੈਂ।	
ਹੁਤੇ ਬਹਾਦਰ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗਾਰੈਂ।	
ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਵਾਰ ਜਰਾਰੈਂ ¹ ।	'ਲੜਾਕਾ।
ਦਬੜੇ ਮੁਲਕ ਅਠ ਲਖ ਕਾ ਭਾਰੈਂ ॥ ੧੧ ॥	
ਵੈਰੋਵਾਲ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਤੈ।	
ਪੱਟੀ ਆਦਿ ਪਰਗਨੇ ਅਨਤੈ ¹ ।	'ਹੋਰ ਇਲਾਕੇ।
ਰਜਧਾਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਥਾਪੀ।	
ਕਟੜਾ ¹ ਏਕ ਬਸਾਯੋ ਆਪੀ ² ॥ ੧੨ ॥	'ਵਪਾਰ ਦਾ ਕੂਚਾ, ਸੌਦੇ ਦਾ ਬਜ਼ਾਰ। ² ਆਪ।
ਧਰਮੀ ਦਾਤਾ ਇਸ ਸਮ ਔਰੈਂ।	
ਨਹਿੰ ਥਾ ਸਭੀ ਪੰਥ ਮੈਂ ਗੋਰੈਂ ¹ ।	'ਵੱਡਾ।
ਦੇਗ ਭੰਗ ਕੀ ਦੇਤੋ ਭਾਰੀ।	
ਭੰਗੀ ਬਿਦਤਯੋ ਜੈਸ ਉਦਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥	
ਜੇ ਸਰਦਾਰ ਮਿਲੇ ਤਿਸ ਸੰਗੇ।	
ਤੇ ਭੀ ਭੰਗੀ ਬਿਦਤੇ ਚੰਗੇ।	
ਤਾਕਤਵਰ ਇਸ ਮਿਸਲ ਸਮਾਨੈ।	
ਨਾਹਿੰ ਪੰਥ ਮੈਂ ਥਾ ਕੋਊ ਆਨੈ ¹ ॥ ੧੪ ॥	'ਹੋਰ।
ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਪਟਯਾਲੇ ਵਾਲਾ।	
ਲਰਯੋ ਭੰਗੀਅਨ ਸੈਂ ਜੁ ਬਿਸਾਲਾ।	
ਇਨ ਕੋ ¹ ਮੱਦਦ ਹੇਤ ਬੁਲਾਯੋ।	'ਛੱਜਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ।
ਜੰਗ ਫਤੇ ਇਨ ਜਾਇ ਕਰਾਯੋ ॥ ੧੫ ॥	
ਪਰ ਤਹਿੰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹੀਦੀ।	
ਪਾਈ, ਭਵ ਤੈ ਲਈ ਰਸੀਦੀ ¹ ।	'ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ (ਰਸੀਦੀ) ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਲਈ।
ਛੱਜਾ ਸਿੰਘ ਕਾ ਸੁਤ ਸਿੰਘ ਝੰਡਾ*।	*ਟਾਈਪ ਵਾਲੇ ਨੇ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਟਪਲਾ ਖਾ ਕੇ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਕਰਤਾ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਨੇ ਵੀ ਟਾਈਪ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਮੰਨ ਕੇ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੀ ਪੁੱਤਰ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਛੱਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਵਾਇਆ। ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਉੱਤ੍ਰਾਧਿਕਾਰੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ। ਜੇ ਏਥੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਦ ਛੱਜਾ ਸਿੰਘ ਦੇ

ਮਾਲਕ ਮਿਸਲ ਥਯੋ ਬਰਵੰਡਾ¹ ॥ ੧੬ ॥

ਫਤੇ ਕਰੀ ਥੀ ਜਿਨ ਮੁਲਤਾਨੈਂ।

ਟਕੇ ਲਏ ਜੰਮੂ ਤੈ ਵਾ ਨੈਂ।

ਇਕ ਕਰੋੜ ਅਰ ਕਈ ਲਾਖ ਕੀ।

ਰਜਾਸਤ ਜੋ ਕਰਿ ਗਏ ਸਾਖ ਕੀ¹ ॥ ੧੭ ॥

ਰਚਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਮਹਾਨੀ।

ਥੀ, ਅਬਿ ਰਹੀ ਨ ਤਿਨੈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।

ਏਸ ਮਿਸਲ ਕਾ ਬੀਸ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।

ਬੀਓ ਤਬਿ ਪਜਾਦਾ ਅਸਵਾਰੈਂ ॥ ੧੮ ॥

ਸਭਿ ਮਿਸਲੋਂ ਤੈ ਬਡੇ ਅਰੂਜੈਂ¹।

ਥਾ ਤਬਿ ਇਸ ਕਾ ਅਧਿਕ ਨਮੂਜੈਂ¹।

ਦੇਹਰੇ ਗਾਜੀ ਖਾਂ ਲੋਂ ਸਾਰੇ।

ਅਰ ਮੁਲਤਾਨ ਚਣੋਟ¹ ਮਝਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥

ਝੰਗ ਸਜਾਲ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਲੋਂ।

ਇਤ ਉਤ ਪਹੁੰਚੇ ਜੰਮੂ ਧੁਰ ਲੋਂ¹।

ਪੁਰ ਫੀਰੋਜ਼ ਕਸੂਰ ਆਦਿ ਸਭਿ।

ਮੁਲਕ ਭੰਗੀਆਂ ਕੇਰ ਹੁਤੋ ਤਬਿ ॥ ੨੦ ॥

ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਮਰੇ ਤੇ ਪਾਛੇ।

ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਭਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਆਛੇ।

ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਪਾਛੇ ਭਯੋ।

ਇਸ ਕੇ ਵਕਤ ਮੁਲਕ ਬਹੁ ਗਯੋ ॥ ੨੧ ॥

ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਫੇਰ ਤਹਿੰ ਝੁਲੋਂ¹।

ਫੇਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹੋਯੋ ਦੁਲੋਂ¹।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੁਲੋਂ ਕਾ ਕਟੜਾ।

ਆਹਿ ਅਬਾਦ ਇਸੀ ਕਾ ਥਟੜਾ¹ ॥ ੨੨ ॥

ਫੇਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਥੀਆ।

ਰਾਜ ਕਰਯੋ ਥੇਰੇ ਦਿਨ ਜੀਆ।

ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸੈਂ¹।

ਲਰ ਕੈ ਲਵਪੁਰ ਪਤੀ ਧਿੰਗ ਸੈਂ¹ ॥ ੨੩ ॥

ਪੁੱਤਰ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਸਲ ਦਾ ਜੱਥੇਦਾਰ ਥਾਪਿਆ।
'ਬਲਵਾਨ।

'ਉਸ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ।

'(ਭਾਵ ਚੰਗੀ ਮਸ਼ਹੂਰ)।

'ਤੁੱਕੀ, ਪ੍ਰਤਾਪ।

'ਨਾਮਵਰੀ, ਮਸ਼ਹੂਰੀ।

'ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ।

'ਧੁਰ ਜੰਮੂ ਤੱਕ।

'ਝੁੱਲਿਆ ਭਾਵ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ।

'ਅੱਲ।

'ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ।

'ਤੋਂ

'ਬਲੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੋਂ ਦੇਸ ਤਾਂਹਿ ਕੋ।
 ਛੀਨ ਲਯੋ ਨਹਿੰ ਦਯੋ ਵਾਂਹਿ ਕੋ।
 ਸੰਤਤਿ ਤਾਂ ਕੀ ਜੋ ਪੁਨ ਹੋਈ।
 ਗਾਂਵ ਪੰਜਵੱਤ ਮੈਂ ਅਬਿ ਸੋਈ ॥ ੨੪ ॥
 ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਹੈਂ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਬਡ।
 ਨ੍ਰਿਪਨ ਸਮ ਮੁਕਾਨ ਅਬਿ ਹੈਂ ਦਿਢ।
 ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ* ਦੇਉ।

ਪੌਤਰ ਤਾਂ ਕੇ ਹੈਂ ਅਬਿ ਸੋਊ ॥ ੨੫ ॥
 ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਸੋ ਬਿੱਘੇ ਹੈ ਜਿਮੀ।
 ਤਿਨ ਪੈ ਕੂਪ ਮਾਫ ਪੰਜ ਇਮੀ।
 ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਅਹੇ।
 ਗਾਮ ਪੰਜਵਤ ਸੋ ਬਸ ਰਹੇ ॥ ੨੬ ॥
 ਦੇਖਹੁ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੇ ਸਾਜਾ।
 ਏਸ ਮਿਸਲ ਕਾ ਰਹਜੋ ਨ ਰਾਜਾ।
 ਮਿਸਲ ਭੰਗੀਆਂ ਕੀ ਯੋਂ ਭਈ।
 ਹੋਇ ਬਘੂਰੇ ਸਮ ਕਮ ਗਈ ॥ ੨੭ ॥
 ੨. ਮਿਸਲ ਘਨੱਯਾਂ ਕੀ*

ਦੋਹਰਾ:

ਮਿਸਲ ਘਨੱਯਾਂ ਕੀ ਭਈ,
 ਜੈਸੇ ਜਗਤ ਬਖਯਾਤ।
 ਅਬਿ ਤਿਸ ਕਾ ਨਿਰਨੈ ਸੁਨੋਂ,
 ਕਹੋਂ ਜਥਾ ਮਤਿ ਸਾਤ ॥ ੨੮ ॥
 ਕਾਨ੍ਹੇ ਕਾਛੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ,
 ਹੁਤੇ ਏਹੁ ਸਰਦਾਰ।
 ਕਰਜੋ ਰਾਜ ਇਨ ਭੀ ਘਨੋਂ,

*ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸੀ ਜੋ ਆਨਰੇਰੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦੇ ਇਨਸਾਫ ਨੂੰ ਲੋਕ ਹੁਣ ਤੱਕ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰ ਹੋਏ : ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਿਵਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ। ਸ੍ਰ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਸਪੀਕਰ ਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੰਤ੍ਰੀ ਰਹੇ, ਫਿਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਹੁਣ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਹਨ।

'ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਪੰਜਾਂ ਖੂਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਫੀ ਹੈ।

'ਲੀਲੁ।

'ਵਾ-ਵਰੋਲੇ ਵਾਂਗ (ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ) ਘਟ ਹੋ ਗਈ।

*ਕਾਨ੍ਹੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸੂਦਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਿਸਲ ਦਾ ਨਾਮ ਕਾਨ੍ਹਈਆਂ ਜਾਂ ਘਨ੍ਹਈਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ।

'ਆਪਣੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ (ਸਾਤ) ਸੱਚ ਕਹਾਂਗਾ।

ਨਿਜ ਭੁਜ ਬਲ ਤਰਵਾਰ ॥ ੨੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨੋ ਨਾਮ ਸਰਦਾਰਨ ਕੇਰੇ।

ਯਾਂਹਿ ਮਿਸਲ ਕੇ ਥੇ ਜੁ ਵਡੇਰੇ।

ਭੋਮਾ ਸਿੰਘ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜਾਨੋ।

ਔਰ ਮੁਸੱਦਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਮਾਨੋ ॥ ੩੦ ॥

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਲਵੋ।

ਪੁਨਾ ਹਕੀਕਤ ਸਿੰਘ ਵਡ ਜੋਧਾ।

ਜਿਨ ਕਰਿ ਜੰਗ ਦੁਜਨ ਕੋ ਸੋਧਾ।

'ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ।

ਜੈ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਬਲੀ ਸਰਦਾਰੂ।

ਹੁਤੇ ਮਿਸਲ ਇਸ ਕਾ ਮੁਖਤਾਰੂ ॥ ੩੧ ॥

'ਜੱਥੇਦਾਰ।

ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਵਾਰ ਜਰਾਰੈਂ।

'ਲੜਾਕੇ।

ਯਾਂਹਿ ਮਿਸਲ ਕੇ ਹੁਤੇ ਮਝਾਰੈਂ।

ਇਨ ਭੀ ਰਾਜ ਕਮਾਯੋ ਨੀਕੇ।

ਕੋਟ ਕਾਂਗੜੇ ਲੋ ਲਖ ਠੀਕੇ ॥ ੩੨ ॥

ਸੋਹੀਆਂ ਪਿੰਡ ਇਨੈ ਰਜਧਾਨੀ।

ਫੇਰ ਬਟਾਲੇ ਠਟੀ ਮਹਾਨੀ।

ਤਵੀ ਨਦੀ ਤਟ ਲੋ ਇਨ ਸਾਰੇ।

'ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਮ।

ਮੁਲਕ ਦਬਾਯੋ ਥਾ ਬਡ ਭਾਰੇ ॥ ੩੩ ॥

ਕਲਾਨੌਰ ਅਰ ਪੁਰ ਗੁਰਦਾਸੈਂ।

ਦੀਨਾ ਨਗਰ ਆਦਿ ਬਹੁ ਖਾਸੈਂ।

'ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ।

ਬਕਲੋ, ਨੂਰਪੁਰਾ, ਮੁੱਕੇਰੀ।

ਕੋਟ ਕਾਂਗੜੇ ਆਦਿ ਬਧੇਰੀ ॥ ੩੪ ॥

ਅਨਿਕੈਂ ਠੌਰ ਰਾਜ ਥਾ ਇਨ ਕਾ।

ਭਯੋ ਸਬੰਧ ਪਟਯਾਲੇ ਜਿਨ ਕਾ।

ਕਰਿ ਕੈ ਵਡੇ ਵਡੇ ਇਨ ਜੰਗੈਂ।

ਰਾਜ ਕਰਜੋ ਬਹੁ ਦਿਵਸ ਨਿਸੰਗੈਂ ॥ ੩੫ ॥

ਪੁਨ ਜੈ ਸਿੰਘ ਕਾ ਪੂਤ ਬਹਾਦਰ।

ਭਯੋ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਔਜਾਗਰ।

'ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਜਿਨੈ ਰਾਮਗਢੀਏ ਸਰਦਾਰੇ।

ਥੇ ਪੰਜਾਬ ਤੈ ਦਏ ਨਿਕਾਰੇ ॥ ੩੬ ॥

ਮਿਲ ਕਰਿ ਫਿਰ ਬਹੁਤੇ ਸਰਦਾਰਨ।

ਕਰੇ ਰਾਮਗੱਢੀਏ ਹੱਕਾਰਨ।

'ਸੱਦ ਲਏ।

ਜੰਗ ਬਟਾਲੇ ਢਿਗ ਵਡ ਪਰਿਓ।

ਤਹਿੰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਮਰਿਓ ॥ ੩੭ ॥

ਤਬਿ ਤੈ ਮਿਸਲ ਏਹੁ ਟੁਟ ਗਈ।

ਫੇਰ ਤਾਬਾ ਮੁੜ ਕਰਿ ਨਹਿੰ ਅਈ।

'ਸ਼ਕਤੀ, ਚਮਕ।

ਫਿਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕੀ ਰਾਣੀ।

ਸਦਾ ਕੌਰ ਜੋ ਭਈ ਸਯਾਣੀ ॥ ੩੮ ॥

ਤਿਸ ਨੈ ਨਿਜ ਬੇਟੀ ਥੀ ਬਯਾਹੀ।

ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਆਹੀ।

ਯਾਹੀਂ ਤੈ ਕੁਛ ਦਿਨ ਸਰਦਾਰੀ।

ਬਨੀ ਰਹੀ ਤਿਸ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸਾਰੀ ॥ ੩੯ ॥

ਜਬਿ ਰਾਣੀ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਈ।

ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਲ ਪਾਈ।

ਮਾਲ ਮੁਲਕ ਸਭਿ ਉਸ ਕਾ ਲੀਨਾ।

ਮਿਸਲ ਘਨੱਈਆਂ ਕੀ ਭਈ ਖੀਨਾ ॥ ੪੦ ॥

'ਕਮਜ਼ੋਰ, ਖਤਮ।

ਦੋਹਿਤ੍ਰਾ ਥਾ ਜੋ ਇਨ ਕੇਰਾ।

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਬਡੇਰਾ।

ਮਿਲਯੋ ਅਲਾਕਾ ਤਾਂਹਿ ਬਟਾਲਾ।

ਮਾਲ ਨਾਨਕਯੋਂ ਕੇਰ ਸੰਭਾਲਾ ॥ ੪੧ ॥

ਪੂਤ ਹਕੀਕਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਤਬੈ।

ਰਹੇ ਫਤੇਗੜ੍ਹ ਮੈਂ ਭਲ ਢਬੈ।

ਅਬਿ ਲੋ ਸੰਤਤਿ ਤਿਸ ਕੀ ਤਹਾਂ।

ਹੈਂ ਸਰਦਾਰ ਬਖਯਾਤੈ ਮਹਾਂ ॥ ੪੨ ॥

ਯਾ ਬਿਧਿ ਮਿਸਲ ਘਨੱਈਓਂ ਕੇਰੀ।

ਰਚ ਕਰਿ ਰੁਚਰਾ ਸੁ ਈਸ਼ ਨਿਬੇਰੀ ॥ ੪੩ ॥

'ਸੁੰਦਰ।

੩. ਮਿਸਲ ਨਕੱਈਆਂ ਕੀ*

*ਨੱਕੇ ਦੇਸ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਕੱਈਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਮਿਸਲ ਨਕੱਈਆਂ ਕੀ ਭਈ,

ਤੀਸਰ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ।

ਤਿਸ ਕੀ ਗਾਥਾ ਸੁਨੋ ਅਬਿ,
ਕਹੋਂ ਸੁਨੀ ਜਿਸ ਬਿੱਧਿ ॥ ੪੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਨੱਕੇ ਦੇਸ਼¹ ਰਹਾਵਨ ਵਾਰੇ।

¹ਨੱਕਾ ਦੇਸ਼- ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ, ਰਾਵੀ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼।

ਕੇਤਿਕ ਥੇ ਸਰਦਾਰ ਉਦਾਰੇ।

ਤਿਨ ਮਿਲ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗੈਂ।

ਮਾਰੇ ਤੁਰਕ ਠਾਨ ਬਡ ਜੰਗੈਂ ॥ ੪੫ ॥

ਮਿਸਲ ਨਕੱਈਆਂ ਕੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ।

ਭਈ ਏਹੁ ਸਭਿ ਜਗ ਮੈਂ ਰੂਰੀ¹।

¹ਸੁੰਦਰ, ਚੰਗੀ।

ਕੁਮਰ ਸਿੰਘ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜਾਨੋ।

ਸੱਦਾ ਸਿੰਘ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਮਾਨੋ ॥ ੪੬ ॥

ਇਤਯਾਦਿਕ ਥੇ ਬਹੁ ਸਰਦਾਰੂ।

ਪੈ ਥਾ ਕੁਮਰ ਸਿੰਘ* ਮੁਖਤਾਰੂ¹।

¹ਜੱਥੇਦਾਰ। *ਟਾਈਪ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕੁਮਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਪਹਿਲਾ ਜੱਥੇਦਾਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਕਲ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਵੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗਲਤ ਹੈ।

ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰ ਹੁਤੋ ਅਸਵਾਰੂ।

ਏਸ ਮਿਸਲ ਕਾ ਬਡੋ ਜੁਝਾਰੂ¹ ॥ ੪੭ ॥

¹ਲੜਾਕਾ, ਸੂਰਮਾਂ।

ਲੰਮਾ¹ ਨੱਕਾ ਦੇਸ ਅਪਾਰੇ।

¹ਰਾਵੀ ਤੇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼।

ਥੇ ਇਨ ਕੇ ਕਬਜ਼ੇ ਮੈਂ ਸਾਰੇ।

ਪਹਿਲੇ ਕੁਮਰ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਰਹਜੋ ਮਿਸਲ ਕਾ ਮਾਲਕ ਸਾਰੈ¹ ॥ ੪੮ ॥

¹ਸਾਰੀ ਮਿਸਲ ਦਾ।

ਜਬਿ ਵਹਿ ਲਰ ਕਰਿ ਸੂਰਗ ਸਿਧਾਰਾ।

ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਭਯੋ ਸਰਦਾਰਾ।

ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਜਬਿ ਮਰ ਗਯੋ।

ਦਲ ਸਿੰਘ ਪਾਛੈ ਮਾਲਕ ਭਯੋ ॥ ੪੯ ॥

ਨਗਰ ਚੂਣੀਆਂ, ਬੈਹੜ ਵਾਲੈਂ।

ਗੋਬਿੰਦ ਗੜ੍ਹ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰ ਆਲੈਂ¹।

¹ਸ਼ੇਖੂਪੁਰ ਵਾਲਿਆਂ।

ਇਨ ਸਰਦਾਰਨ ਕੇ ਥੇ ਧਾਮੈਂ¹।

¹ਘਰ ਸਨ।

ਰਜਧਾਨੀ ਮਧ ਚੰਦ ਗਰਾਮੈਂ' ॥ ੫੦ ॥

ਫਿਰ ਦਲ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਮਰਜੋ ਜਬਿ।

ਭਾ ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਤਬਿ।

ਬੇਟੀ ਜਿਸ ਕੀ ਬਿਦਿਤ ਨਕਾਯਣ'।

ਲਵਪੁਰ ਪਤਿ ਸੋਂ ਬਜਾਹੀ ਗਾਇਣ' ॥ ੫੧ ॥

ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਤੈ ਮਹਾਰਾਜਾ।

ਭਯੋ ਪ੍ਰਗਟ ਲਵਪੁਰਿ ਸਿਰਤਾਜਾ।

ਪੁਨ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੁਤ ਚਾਰੂ'।

ਭਏ ਬੀਰ ਬਰ ਬਲੀ ਬਰਾਰੂ' ॥ ੫੨ ॥

ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਤੈ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨੋ।

ਕਾਨੁ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਪਛਾਨੋ।

ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਬਹਾਦਰ।

ਮੁਲਕ ਛੀਨ ਲੀਨੋ ਇਨਿ ਕਾਦਰ' ॥ ੫੩ ॥

ਪੈ ਨੌਕਰ ਨਿਜ ਪਾਸ ਰਖਾਏ।

ਕਰਜੋ ਮਰਤਬਾ' ਬਡੋ ਮਹਾਏ।

ਅਬਿ ਸੰਤਤਿ' ਤਿਨ ਕੀ ਬਹੁ ਠੌਰੈਂ।

ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਸੁ ਗੌਰੈਂ ॥ ੫੪ ॥

ਤਿਨ ਮੈਂ ਸੇ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਪਾਜੀ'।

ਆਦਿ ਤੂਕ ਥੀਏ ਖੈ ਬਾਜੀ'।

ਦੇਖਹੁ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕੀ ਮਾਯਾ।

ਨਾਮ ਮਿਸਲ ਕਾ ਕਲੂ' ਦਬਾਯਾ ॥ ੫੫ ॥

੪. ਮਿਸਲ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਦੀ

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਏ ਹੁਤੇ,

ਜਾਤੀ ਕੇ ਤਰਖਾਨ।

ਦਸਮੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਢਿਗ ਰਹੇ,

ਪਿਤ ਸੁਤ' ਹਿਤ ਕਲਜਾਨ ॥ ੫੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮਿਸਲ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਕੀ ਜੈਸੇ।

'ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ।

'ਨਕਈ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਲੜਕੀ।

'ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ (ਗਾਇਣ) ਕਹੀ ਦੀ ਹੈ।

'ਚਾਰ।

'ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇਂ ਤੇ ਬਲੀ ਤੇ (ਬਰਾਰੂ) ਲੜਾਕੇ ਹੋਏ ਹਨ।

'ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ (ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਨੇ।

'ਅਹੁਦਾ, ਦਰਜਾ।

'ਉਲਾਦ।

'ਕਾਇਰ, ਡਰਪੋਕ।

'ਧਰਮ ਦੀ ਬਾਜੀ ਗਵਾ ਕੇ।

'ਕਲਜੁਗ ਨੇ।

'ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ।

ਭਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਾਖਹੋ ਤੈਸੈ।
 ਮੌਜੇ ਸੱਯਦ ਬੇਗ ਮਝਾਰੇਂ। 'ਸੱਯਦ ਬੇਗ (ਮੌਜੇ) ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ।
 ਜਿਲੇ ਲਾਹੌਰੈਂ ਬਸਨੇ ਵਾਰੇ ॥ ੫੭ ॥
 ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਨਾਮ ਹਰਿਦਾਸੈਂ।
 ਸੁਤ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਖਾਸੈਂ। 'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।
 ਨਿਜ ਸੁਤ ਸਹਤ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਪਾਸੈਂ।
 ਕਰੀ ਸੇਵ ਬਹੁ ਸਹਿਤ ਹੁਲਾਸੈਂ ॥ ੫੮ ॥
 ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹਾਏ।
 ਪੰਥ ਵੀਚ ਥੇ ਬਹੁ ਬਿਦਤਾਏ।
 ਈਚੇ-ਗਿੱਲ ਪਿੰਡ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
 ਰਹੇ ਬਸਤ ਫਿਰ ਬਹੁ ਦਿਨ ਚਾਹੀ ॥ ੫੯ ॥
 ਸੁਤ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਕੇ ਚਾਰੇ। 'ਚਾਰ।
 ਭਏ ਬਡੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਧਾਰੇ।
 ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਜਾਨੇ।
 ਅਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਪਹਿਚਾਨੇ ॥ ੬੦ ॥
 ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਬੇਟੀ ਮਾਰੀ।
 ਸੁਨੀ ਖਾਲਸੇ ਪੰਥ ਮਝਾਰੀ।
 ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਵਰਤਨ ਤਜਾਰੀ।
 ਗੁੱਸਾ ਖਾਇ ਤਖਾਣ ਅਭਾਰੀ ॥ ੬੧ ॥
 ਖਾਇ ਤਰਕਾ ਵਹਿ ਲਵਪੁਰ ਗਏ। 'ਚੁਭਵੀਂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਨਾ ਸਹਾਰ ਕੇ।
 ਨੌਕਰ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਜਾ ਭਏ।
 ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਪਾਸ ਰਹਾਏ।
 ਵਡੇ ਬਹਾਦਰ ਬੀਰ ਕਹਾਏ ॥ ੬੨ ॥
 ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹਿ ਜਬੈ ਪੁਨ ਆਯੇ।
 ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਲਰਿ ਸੂਰਗ ਸਿਧਾਯੇ।
 ਉਸੀ ਇਵਜ ਮੈਂ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ।
 ਦਈ ਜਗੀਰ ਇਨੈ ਕੋ ਸਾਦਰ ॥ ੬੩ ॥
 ਵੱਲਾ, ਵੇਰਕਾ, ਪਿੰਡ-ਸੁਲਤਾਨੋ।
 ਤੁੰਗ, ਚੱਬਾ ਯਹਿ ਪਾਂਚੇ ਜਾਨੇ।
 ਤਬਿ ਹੀ ਤੈ ਯਹਿ ਚਾਰੋਂ ਭਾਈ।

ਭਏ ਜਗੀਰਦਾਰ ਬਿਦਤਾਈ ॥ ੬੪ ॥

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਬਡੇ ਸਰਦਾਰ।

ਰਹਯੋ ਖਾਨ ਢਿਗ ਤੁੰਮਨਦਾਰਾ¹ ॥ ੬੫ ॥

¹ਜੱਥੇਦਾਰ।

ਦੋਹਰਾ:

ਫੇਰ ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਕੇ,

ਪਾਸ ਰਹਯੋ ਵਹਿ ਜਾਇ।

ਜੰਗ ਰਾਮਗਢ ਕੇ ਵਿਖੈ

ਮਿਲਯੋ ਪੰਥ ਸੋਂ ਆਇ ॥ ੬੬ ॥

ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਾਮਗਢ¹ ਇਸੀ ਕੇ,

¹ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇਰਾਮਸਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇਕ ਕਿਲ੍ਹਾ।

ਦਯੋ ਪੰਥ ਤਬਿ ਹੇਰ।

ਨਾਮ ਰਾਮਗਢੀਏ ਭਯੋ,

ਤਬਿ ਹੀ ਤੈ ਇਨ ਕੇਰ ॥ ੬੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਜੇਤਿਕ ਜੰਗੈਂ।

ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਫਿਰ ਕਰੇ ਨਿਸੰਗੈਂ।

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਲੀ ਸਿੰਘ ਆਦਕ।

ਰਹੇ ਪੰਥ ਮੈਂ ਮਿਲ ਸੁਖ ਸਾਧਕ¹ ॥ ੬੮ ॥

¹ਸੁਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਜਬਿ ਮਿਸਲਾਂ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਭਈ।

ਤਬੈ ਮਿਸਲ ਇਨ ਭੀ ਨਿਜ ਠਈ¹।

¹ਆਪਣੀ ਮਿਸਲ ਬਣਾ ਲਈ।

ਇਨ ਕੀ ਮਿਸਲ ਸੰਗ ਸਰਦਾਰੂ।

ਵਡੇ ਵਡੇ ਬਹੁ ਰਹੇ ਜੁਝਾਰੂ¹ ॥ ੬੯ ॥

¹ਲੜਾਕੇ।

ਦੀਨਾ ਨਗਰ ਬਟਾਲਾ ਜਾਨੋ।

ਕਲਾਨੌਰ, ਮਜਾਣੀ ਲੋ ਆਨੋ¹।

¹ਹੋਰ (ਨਗਰ)।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦਪੁਰ ਰਜਧਾਨੀ।

ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਾਮਗਢ ਔਰ ਮਹਾਨੀ ॥ ੭੦ ॥

ਹੁਤੇਰਾਮ ਗਢੀਓ ਪੈ¹ ਬਾਂਕੇ²।

¹ਪਾਸ। ²ਸੁੰਦਰ।

ਆਠ ਹਜਾਰ ਸਵਾਰ ਲੜਾਕੇ।

ਬੀਸ ਲਾਖ ਕਾ ਮੁਲਖ ਹੁਤੇ ਬਰ।

ਜੰਗੀ ਮਿਸਲ ਹੁਤੀ ਯਹਿ ਅਤਿ ਤਰ¹ ॥ ੭੧ ॥

¹ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ (ਜੰਗੀ) ਬਹਾਦਰ ਮਿਸਲ ਸੀ।

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਮਰਜੋ ਜਬਿ।
 ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਭਯੋ ਤਬਿ।
 ਸ੍ਰੀਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਲ ਪਾਏ।
 ਮੁਲਕ ਲਯੋ ਇਨ ਕੇਰ ਦਬਾਏ ॥ ੨੨ ॥

ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਕੇ ਮਰਣੇ ਬਾਦੈਂ।

'ਮਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ।

ਯਹਿ ਭੀ ਮਿਸਲ ਭਈ ਬਰਬਾਦੈਂ।
 ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਲਖੁ।
 ਲਵਪੁਰਿ ਪਤਿ ਕੇ ਰਹੇ ਦੀਨ ਦਖ' ॥ ੨੩ ॥

'ਜਾਣੇ।

'ਇਹ ਦੋਨੋਂ (ਦੱਖ) ਚਤੁਰ ਸੂਰਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ (ਦੀਨ) ਤਾਬੇ ਰਹੇ।

ਮੁਲਕ ਛੀਨ ਇਨ ਕਾ ਬਹੁ ਲੀਨਾ।
 ਰਹਿਨ ਗੁਜਾਰੇ ਮਾਫਕ' ਦੀਨਾ।
 ਇਸੀ ਮਿਸਲ ਕਾ ਬਡ ਸਰਦਾਰੈਂ।
 ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਰਹਜੋ ਦਰਬਾਰੈਂ ॥ ੨੪ ॥
 ਸਰਬਰਾਹਿ ਗੁਰਦੁਆਰਨ ਕੇਰਾ'।

'ਗੁਜਾਰੇ (ਮਾਫਕ) ਜੋਗਾ।

'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਸਰਬਰਾਹ ਰਿਹਾ (ਸਰਬਰਾਹ=ਸਰਪ੍ਰਸਤ। ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁੱਖਜ ਕਰਮਚਾਰੀ। ਮੈਨੇਜਰ।)

ਵਹਿ ਭੀ ਮੌਤ ਆਇ ਜਬਿ ਘੇਰਾ।
 ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਪਰਬੀਨੈ।
 ਹੈਂ ਅਬਿ ਤਿਸ ਕੇ ਬੇਟੇ ਤੀਨੈ ॥ ੨੫ ॥

ਏਕ ਤਸੀਲਦਾਰ ਲਖ ਲੀਜੈ।
 ਇਨਸਪਕਟਰ ਬਨਜੋ ਹੈ ਬੀਜੈ'।

'ਦੂਜਾ।

ਹੈ ਜਗੀਰ ਚਾਰਕ ਹਾਜ਼ਾਰੇ।
 ਬਸ ਹੈਂ ਸੋ ਗੁਰੁਪੁਰੀ ਮਝਾਰੇ' ॥ ੨੬ ॥

'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ।

ਔਰ ਇਨੋ ਕਾ ਭਾਈਚਾਰਾ।
 ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਪੁਰ ਬਸਤ ਅਪਾਰਾ।
 ਏਸ ਮਿਸਲ ਕੀ ਗਾਥਾ ਗਾਈ।
 ਲਿਖੀ ਪਿਖੀ ਅਰ ਸੁਨੀ ਜਥਾਈ' ॥ ੨੭ ॥

'ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਪ. ਮਿਸਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ
 ਦੋਹਰਾ:

ਪੰਚਮ ਹੋਈ ਮਿਸਲ ਜਿਮ,
 ਏਹੁ ਨਿਸ਼ਾਨਾ-ਵਾਲ।

ਤਿਸ ਕੀ ਗਾਥਾ ਸੁਨੋ ਅਬਿ,
ਕਹਿ ਹੋਂ ਸਭੀ ਹਵਾਲ ॥ ੭੮ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸੰਗਤ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਔ ਦਸੌਂਧਾ ਸਿੰਘ ਬੇਸ ਬੀਰ¹, 'ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇਂ।
ਮੁਹਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਸਿੰਘਾਂਵਾਲੇ¹ ਕੇ ਪਛਾਨੀਏ। 'ਪਿੰਡ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਲਾ, ਮੋਗੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪੰਜ ਮੀਲ ਹੈ।
ਕੁਇਰ ਸਿੰਘ ਢੰਡ¹ ਕੈਰੋਂ-ਵਾਲੀਆ ਜੈ ਸਿੰਘ 'ਪਿੰਡ।
ਆਦਿ,
ਮਿੱਤ ਸਿੰਘ ਭੰਗਾ ਸਿੰਘ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਮਾਨੀਏ।
ਇਤਯਾਦਿ ਸਰਦਾਰ ਭਏ ਜੋ ਉਦਾਰ,
ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਮਝਾਰ ਸਦਾ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਮਾਨੀਏ¹। 'ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ।
ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਸੰਗ ਭਾਰੇ ਕਰਤ ਅਪਾਰੇ ਜੰਗ,
ਰਹੇ ਧਰਿ ਮੋਦ¹ ਔ ਬਿਨੋਦ² ਮਨ ਠਾਨੀਏ 'ਅਨੰਦ। ਚਾਉ, ਉਤਸ਼ਾਹ।

॥ ੭੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਮੈਂ ਯਹਿ ਤਬਿ ਹੀ।
ਪਰਗਟ ਸੂਰਬੀਰ ਥੇ ਸਭਿ ਹੀ।
ਚਲਤੇ ਪਕਰਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਗਾਰੀ।
ਜੰਗ ਪਰਤ ਥਾ ਜਹਿ ਠਾਂ ਭਾਰੀ ॥ ੮੦ ॥
ਯਹਿ ਨਿਸ਼ਾਨਚੀ ਥੇ ਕਹਿਲਾਵਤ।
ਜੰਗ ਜਦਲ¹ ਜਿਨ ਕੋ ਨਿਤ ਭਾਵਤ। 'ਜੰਗ ਜੁੱਧ।
ਪਰ ਇਨ ਸਭਿ ਸਰਦਾਰਨ ਮਾਂਹੀ।
ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਹੁਤੇ ਵਡ ਆਹੀ¹ ॥ ੮੧ ॥ 'ਹੈ ਸੀ।
ਜਬਿ ਮਿਸਲਾਂ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਭਈ।
ਮਿਸਲ ਨਿਸ਼ਾਨਚੀਆਂ ਨਿਜ ਠਈ¹। 'ਬਣਾ ਲਈ।
ਮਿਸਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਵਾਲੀ ਬਨੀ।
ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਭਯੋ ਤਿਸ ਧਨੀ¹ ॥ ੮੨ ॥ 'ਮਾਲਕ, ਜੱਥੇਦਾਰ।
ਤਾਬੇਦਾਰ ਔਰ ਸਰਦਾਰ।
ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਰਹੇ ਅਪਾਰ।
ਭਾਨੁ ਹਜ਼ਾਰ¹ ਸਵਾਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਿ। 'ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ।
ਮੇਰਟ ਸ਼ਹਿਰ ਲੁਟਯੋ ਬਲ ਧਰ ਭਰ¹ ॥ ੮੩ ॥ 'ਭਾਰੀ ਬਲ ਧਾਰ ਕੇ।

ਸਤਲੁਜ ਅਰ ਜਮੁਨਾ ਮਧ ਸਾਰੇ।

ਲੀਨੋ ਮੁਲਕ ਦਬਾਇ ਅਪਾਰੇ।

ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰੁ ਅਰ ਸ਼ਾਹਾਬਾਦੈਂ।

ਸਾਨ੍ਹੇਵਾਲ ਅੰਬਾਲਾ ਆਦੈਂ ॥ ੮੪ ॥

ਖੰਨਾ ਸੌਟੀ ਬੋਹ ਬਲਜਾਲੈਂ।

'ਇਕ ਪਿੰਡ ਜੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਅਨਿਕ ਠੌਰ ਇਨ ਲਈ ਬਿਸਾਲੈਂ।

ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਅਪਨੀ ਰਜਧਾਨੀ।

ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਬਾਲਾ ਠਟੜੇ ਮਹਾਨੀ ॥ ੮੫ ॥

ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਰਾਜ ਭਲ ਕਰਿਓ।

ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜਬੈ ਪੁਨ ਮਰਿਓ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪੁਨ ਤਾਂ ਕੇ ਪਾਛੇ।

ਮਾਲਕ ਭਯੋ ਰਾਜ ਕਾ ਆਛੇ ॥ ੮੬ ॥

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਬਾਹਟ ਮਾਂਹੀਂ।

ਵਹਿ ਭੀ ਗਯੋ ਸ੍ਰਾਰਗ ਜਬਿ ਚਾਹੀਂ।

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਸੁਤ ਤਾਂ ਕੇ ਘਰ ਨਹਿੰ ਥਾ ਕੋਈ।

ਯਾਂ ਤੇ ਤਿਯ ਤਿਹ ਮਾਲਕ ਹੋਈ ॥ ੮੭ ॥

ਦਯਾ ਕੌਰ ਥਾ ਨਾਮ ਉਦਾਰਾ।

ਤਿਸ ਨੇ ਮੁਲਕ ਸੰਭਾਲਯੋ ਸਾਰਾ।

ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਬਹਾਦਰ।

ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਬ ਵਹਿ ਤਹਿੰ ਠਾਂ ਸਾਦਿਰਾ ॥ ੮੮ ॥

'ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ।

ਜਬਰਨ ਮੁਲਕ ਛੀਨ ਤਿਹ ਲੀਨਾ।

ਡੇਢ ਲਾਖ ਕਾ ਕਬਜ਼ੇ ਕੀਨਾ।

ਦਯਾ ਕੌਰ ਪੈ ਚਾਰਕ ਗਾਮੂ।

'ਪਿੰਡ।

ਤਜੇ ਗੁਜਾਰੇ ਹੇਤ ਤਮਾਮੂ ॥ ੮੯ ॥

'ਸਾਰੇ।

ਰਾਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜਬਿ ਤਹਿੰ ਭਯੋ।

ਲਵਪੁਰ-ਪਤਿ ਕੇ ਕਰ ਸੈਂ ਗਯੋ।

'ਹੱਥ 'ਚੋਂ।

ਦਯਾ ਕੌਰ ਕੇ ਮੁਲਖ ਫੇਰ ਹੈ।

'ਮੋੜ ਕੇ।

ਦਿਯ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਨੀਤਿ ਹੇਰ ਹੈ ॥ ੯੦ ॥

'ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇਖ ਕੇ।

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੈ ਬਜਾਸੀ ਮਾਂਹੀਂ।

ਦਯਾ ਕੌਰ ਜਬਿ ਮਰੀ ਤਹਾਂ ਹੀ।

ਮੁਲਕ ਤਾਂਹਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਲਯੋ।

ਨਾਮ ਮਿਸਲ ਬਾਨੀ' ਕਾ ਗਯੋ ॥ ੯੧ ॥

'ਮੋਢੀ, ਮੁਹਰੀ, ਮੁੱਖੀਆ।

ਏਸ ਮਿਸਲ ਕੇ ਤਾਬੇਦਾਰੂ।

ਹੈਂ ਅਬਿ ਜੇ ਸ੍ਰਦਾਰ ਉਦਾਰੂ।

ਹਿੱਸੇ ਪੰਚਮ ਮਾਂਹਿ', ਬਿਸਾਲੈਂ।

'ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ।

ਲਿਖ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕਾਂ ਤਹਿ ਸਭਿ ਹਾਲੈਂ ॥ ੯੨ ॥

ਮਿਸਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਵਾਰੀ ਜੋਈ।

ਹੋਈ ਜੈਸ ਤੈਸ ਹਮ ਗੋਈ' ॥ ੯੩ ॥

'ਕਹੀ।

੬. ਮਿਸਲ ਸ਼ਹੀਦਾਂ

ਦੋਹਰਾ:

ਮਿਸਲ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੀ ਭਈ,

ਜੈਸ ਬਿਦਿਤ ਸੰਸਾਰ।

ਦਏ ਸੀਸ ਜਿਨ ਧਰਮ ਹਿਤ,

ਗਾਥਾ ਲਿਖੋਂ ਉਦਾਰ ॥ ੯੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪੋਹੂ-ਵਿੰਡ ਨਾਮ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮੂ।

ਨਿਕਟਿ ਜਲੰਧਰ* ਬਿਦਤ ਲਲਾਮੂ'।

'ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ, ਸੁੰਦਰ ਹੈ। *ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪੋਹੂ-ਵਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਖਰਾ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਸਨ। ਦੇਖੋ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾ ੧੯੧੯। ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਉਣੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਬਸਨੇ ਵਾਰੈਂ।

ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਥਾ ਬੀਰ ਉਦਾਰੈਂ ॥ ੯੫ ॥

ਬੰਦਾ ਜਬਿ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ ਆਯੋ।

ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਇਹ ਸੰਗ ਰਹਾਯੋ।

ਬੜੇ ਬੜੇ ਜੰਗਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀਂ।

ਹਤੇ ਸੱਤ੍ਰੂ ਹੋਇ ਅੱਗ੍ਰ ਮਹਾਂਹੀਂ' ॥ ੯੬ ॥

'ਬਹੁਤੇ।

ਸੂਰਬੀਰ ਯਾਂ ਤੈ ਬਿਦਿਤਾਯੋ।

ਪੰਥ ਮਾਂਹਿ ਮਰਤਬ ਬਡ ਪਾਯੋ।

ਇਕ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਡ ਜੋਧਾ।

ਮਿਲਯੋ ਆਇ ਯਾਹੀਂ ਸੰਗ ਸੋਧਾ' ॥ ੯੭ ॥

'ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ।

ਖੇਮ ਕਰਣ ਢਿਗ ਲੀਲ ਗ੍ਰਾਮੁ।
 ਜਾਟ ਤਹਾਂ ਕਾ ਥਾ ਯਹਿ ਨਾਮੁ। 'ਮਸ਼ਹੂਰ।
 ਸੇ ਭੀ ਮਿਲਯੋ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੰਗੈਂ।
 ਹਤੇ ਸੱਤ੍ਰ ਉਨ ਬਹੁ ਮਧ ਜੰਗੈਂ ॥ ੯੮ ॥
 ਸਾਖੀ ਇਸ ਕੀ ਪੀਛੈ ਗਾਈ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਯਹਾਂ ਨ ਲਿਖ ਹੋਂ ਭਾਈ।
 ਸੰਧੂ ਸੁੱਧਾ ਸਿੰਘ ਲੜਾਕਾ। 'ਗੋਤ।
 ਗਾਮ ਦੁਕੋਹੇ ਕਾ ਥਾ ਬਾਂਕਾ ॥ ੯੯ ॥
 ਹੁਤੇ ਤਹਾਂ ਕਾ ਬਸਨੇ ਵਾਰਾ।
 ਸੇ ਭੀ ਮਿਲਯੋ ਇਨੈ ਸੰਗਾਰਾ।
 ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸਰਦਾਰੂ।
 ਰਹਿਤ ਸੰਗ ਨਿਤ ਇਨਹਿੰ ਉਦਾਰੂ ॥ ੧੦੦ ॥
 ਜਥਾ ਇਨੋ ਕਾ ਬਡ ਇਕ ਥਾਯੋ। 'ਹੋ ਗਿਆ।
 ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਰਹਾਯੋ।
 ਬੰਦੇ ਸੋਂ ਜਬਿ ਝਗੜਾ ਪਯੋ।
 ਤਿਸ ਤੈ ਪੰਥ ਨਯਾਰਾ ਥਯੋ ॥ ੧੦੧ ॥
 ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੈ ਤਬਿ ਨਿਜ ਝੰਡਾ।
 ਸਭਿ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਨਯਾਰਾ ਮੰਡਾ। 'ਬਣਾ ਲਿਆ।
 ਔਰ ਪੰਥ ਭੀ ਸਭੀ ਮਿਲਾਯੋ।
 ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਬਿਦਿਤਾਯੋ ॥ ੧੦੨ ॥
 ਜਬਿ ਜਬਿ ਜੰਗ ਅਖਾਰੇ ਪਰੇ। 'ਜੰਗ, ਜੁੱਧ ਹੋਏ।
 ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਹੂੰ ਆਗੇ ਲਰੇ।
 ਇਸ ਕੇ ਸੰਗੀ ਸਿੰਘ ਅਪਾਰੇ।
 ਥਏ ਸ਼ਹੀਦ ਸੱਤ੍ਰੁ ਹਤਿ ਭਾਰੇ ॥ ੧੦੩ ॥
 ਨਾਮ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਾਲਾ ਡੇਰਾ।
 ਬਿਦਤਯੋ ਯਾਂ ਤੈ ਏਹੁ ਬਧੇਰਾ।
 ਜਬਿ ਜਬਿ ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ ਆਯੋ।
 ਮਾਰ ਲੂਟ ਇਨ ਸੋ ਸੰਤਾਯੋ ॥ ੧੦੪ ॥
 ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੈ ਬੀਚ ਅਠਾਰੈਂ।
 ਕਰਿ ਦੁਰਾਨੀਓਂ ਜੰਗ ਕਰਾਰੈਂ।

ਦੇਸ ਪੰਜਾਬੋਂ ਪੰਥ ਨਿਕਾਰਾ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗੇਰਜੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ॥ ੧੦੫ ॥
 ਕਰੀ ਬੇਅਦਬੀ ਔਰ ਮਹਾਂਏ।
 ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਕੁਛ ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਏ।
 ਸੁਨਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਡ ਜੋਧਾ।
 ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੈ ਚੜ੍ਹਯੋ ਸ, ਕ੍ਰੋਧਾ ॥ ੧੦੬ ॥

ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰੈ ਸੰਗੈ।
 ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਕੀਨੋ ਜੰਗੈ।
 ਥਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਮਾਰ ਬਹੁ ਸੱਤ੍ਰੈਂ।
 ਤੋ ਭੀ ਰਹੇ ਦੁਰਾਨੀ ਤੱਤ੍ਰੈਂ ॥ ੧੦੭ ॥

'ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਇਹੁ ਗਾਥਾ ਜਬੈ।
 ਸੁਨੀ ਕੋਪ ਬਾਢ੍ਹੇ ਤਿਹ ਤਬੈ।
 ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਮਾਂਹਿ ਉਦਾਰਾ।
 ਆਹਿ ਦਮਦਮਾ ਜਹਿੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ॥ ੧੦੮ ॥

ਤਹਿੰ ਤੈ ਚਢਿ ਆਯੋ ਸਹਿ ਜੋਰੈਂ।
 ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ਬਟੋਰੈਂ।

'ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ।

'ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਚੱਬੇ ਢਿਗ ਭਾਰਾ।
 ਕਰਜੋ ਜੰਗ ਇਨ ਅਤੀ ਕਰਾਰਾ ॥ ੧੦੯ ॥
 ਅਨਿਕ ਸੰਗੀਅਨ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀ।
 ਇਕ ਸਿੰਘ ਭਗਜੋ ਨ ਹੈ ਕੈ ਗੀਦੀ।

'ਕਾਇਰ।

ਤਾਲ ਰਾਮਸਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜਹਾਂ।
 ਥਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ॥ ੧੧੦ ॥
 ਸਾਖੀ ਇਸ ਕੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਆਢੇ।
 ਇਸੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਲੇਖੀ ਪਾਢੇ ॥ ੧੧੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹੁਤੋ ਮੁਸਾਹਿਬਾ ਤਾਂਹਿ ਕਾ,
 ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ ਬਡ ਬੀਰ।
 ਮਾਲਕ ਥਾਪ੍ਹੇ ਮਿਸਲ ਕਾ,
 ਜਾਨ ਸਿੰਘਨ ਬਡ ਧੀਰ ॥ ੧੧੨ ॥

'ਸੁਹਬਤ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸਾਥੀ, ਉੱਤ੍ਰਾਧਿਕਾਰੀ।

ਚੌਪਈ:

ਏਕ ਸਾਲ ਸੁੱਧਾ ਸਿੰਘ ਰਹਾ।

ਮਾਲਕ ਮਿਸਲ ਸ਼ਹੀਦਨ ਅਹਾ।

'ਸੀ।

ਜਬੈ ਸਰੁੰਦ ਪੰਥ ਨੈ ਮਾਰੀ।

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੈ ਬੀਸ ਮਝਾਰੀ ॥ ੧੧੩ ॥

ਸਭਿ ਸਿੰਘੋ ਨੈ ਮੁਲਕ ਦਬਾਯੋ।

ਏਸ ਮਿਸਲ ਨੈ ਭੀ ਬਹੁ ਪਾਯੋ।

'ਬਹੁਤਾ ਦੇਸ ਪਾ ਲਿਆ ਭਾਵ ਕਬਜ਼ੇ 'ਚ ਕਰ ਲਿਆ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਾ ਹੁਤੋ ਭਤੀਜਾ।

ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ ਰੁਸਤਮ ਜਨ ਬੀਜਾ। ॥ ੧੧੪ ॥

'ਜਾਣੋ ਦੂਜਾਰੁਸਤਮ ਪਹਿਲਵਾਨ ਸੀ।

ਆਨੰਦਪੁਰ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਅਲਾਕਾ।

ਇਨ ਭੀ ਅਧਿਕ ਦਬਾਯੋ ਬਾਂਕਾ।

ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਮੈਂ ਵਾਸਾ ਲੀਆ।

ਗੜ੍ਹ-ਅਨੰਦ ਨਿਜ ਕਬਜ਼ੇ ਕੀਆ ॥ ੧੧੫ ॥

ਅਰ ਪਰੇਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਜੋਈ।

ਰਹਜੋ ਪ੍ਰਕਾਲੀ ਮੈਂ ਪੁਨ ਸੋਈ।

ਇੰਬਲੀ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਸੰਭਾਲੀ।

'ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ।

ਔਰ ਗ੍ਰਾਮ ਤਹਿ ਸੰਗ ਬਿਸਾਲੀ ॥ ੧੧੬ ॥

ਸੁੱਧਾ ਸਿੰਘ ਸਜਾਦ-ਪੁਰ ਮਾਂਹੀਂ।

ਰਹਜੋ ਮੁਲਕ ਮੱਲਜੋ ਬਹੁ ਆਹੀਂ।

'ਸੀ।

ਪੁਨ ਜਬਿ ਵਹਿ ਪੰਜਾਬ ਮੈ ਆਯੋ।

ਨਿਕਟਿ ਜਲੰਧਰ ਜੰਗ ਮਚਾਯੋ ॥ ੧੧੭ ॥

ਪਾਈ ਤਹਿ ਠਾਂ ਓਨ ਸ਼ਹੀਦੀ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੈ ਲਈ ਰਸੀਦੀ।

'ਛੁੱਟੀ, ਮੁਕਤੀ।

ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਰਫੀਕੀ ਤਾਂ ਕੋ।

'ਮਿੱਤ੍ਰ।

ਹੁਤੋ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੋਧਾ ਬਾਂਕੋ ॥ ੧੧੮ ॥

ਗਾਮ ਮਰਾਕੇ ਬਸਨੇ ਵਾਰੋ।

ਜਿਲੇ ਲਾਹੌਰੈਂ ਬਿਦਿਤ ਉਦਾਰੋ।

ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ ਕਾ ਭਾਈਚਾਰਾ।

ਸੋ ਭੀ ਸੰਧੂ ਹੁਤੋ ਉਦਾਰਾ ॥ ੧੧੯ ॥

ਤਿਸ ਕੋ ਲਾਇਕ ਪੰਥਹਿ ਚੀਨਾ।

ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਠੌਰਹਿ ਕੀਨਾ।

ਤਿਸ ਨੇ ਅਪਨਾ ਮੁਲਕ ਸੰਭਾਰਾ।

ਰਹਿਨਾ ਸਦ ਸਜਾਦਪੁਰ ਧਾਰਾ ॥ ੧੨੦ ॥

ਹੁਤੋ ਦਮਦਮੇ ਕੇਰ ਇਲਾਕਾ।

ਚਾਰ ਹਜਾਰ ਕੇਰ ਜੋ ਬਾਂਕਾ।

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕੀ ਹੇਤ ਅਬਾਦੀ।

'ਤਰੱਕੀ ਵਾਸਤੇ।

ਦਯੋ ਪੰਥ ਨੈ ਯੁਤ ਅਹਿਲਾਦੀ ॥ ੧੨੧ ॥

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੋ ਥਾ ਸੋ ਦਾਯੋ।

'ਜੋ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸੋ ਭੀ ਕਬਜੇ ਇਸ ਕੇ ਆਯੋ।

ਗਾਦੀ ਮਿਸਲ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੇਰੀ।

ਆਹਿ ਦਮਦਮਾ ਲਖੋ ਬਧੇਰੀ ॥ ੧੨੨ ॥

ਲੰਗਰ ਇਨ ਕਾ ਤਹਾਂ ਚਲੈ ਹੈ।

ਅਬਿ ਲੋ ਸੋ ਕਬਜੇ ਇਨ ਮੈਂ ਹੈ।

ਜਬੈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸੂਰਗ ਸਿਧਾਰਾ।

ਤਾਂ ਕਾ ਸੁਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਭਾਰਾ ॥ ੧੨੩ ॥

ਪਦਰੀ ਮੁਲਕ ਸੰਭਾਰਜੋ ਤਾਂ ਤੈ।

'ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਮੁਲਕ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ।

ਪੈ ਕੁਛ ਗਾਮ ਗਏ ਛੁਟ ਵਾਂ ਤੈ।

'ਉਸ ਪਾਸੋਂ।

ਜਬਿ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਸੁਰਪੁਰ ਗਯੋ।

ਸੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਕਾ ਥਯੋ ॥ ੧੨੪ ॥

ਸੋ ਭੀ ਕੁਛ ਦਿਨ ਰਾਜ ਕਰੈ ਕੈ।

ਗੁਰਪੁਰ ਪਹੁੰਚਜੋ ਦੇਹ ਤਜੈ ਕੈ।

ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਬੇਟਾ।

ਮਾਲਕ ਗਾਦੀ ਭਯੋ ਅਮੇਟਾ ॥ ੧੨੫ ॥

'ਪੱਕਾ।

ਤਿਸ ਕੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬੀਚ ਪਟਯਾਲੈਂ।

ਸੁਤਾ ਮਹਿੰਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਕੀ ਨਾਲੈਂ।

'ਪੁੱਤਰੀ।

ਹੋਈ ਦੌਲਤ ਆਈ ਭਾਰੀ।

ਤਬਿ ਤੇ ਇੱਜਤ ਬਢੀ ਅਪਾਰੀ ॥ ੧੨੬ ॥

ਹੈ ਅਬਿ ਸੋ ਗਾਦੀ ਪਰ ਕਾਇਮ।

ਰਾਖੈ ਪ੍ਰਭ ਸਰਦਾਰੀ ਦਾਇਮ ॥ ੧੨੭ ॥

'ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਮਿਸਲ ਸ਼ਹੀਦਨ ਕੀ ਕਹੀ,

ਸੁਨੀ ਪਿਖੀ ਹਮ ਜੈਸ।

ਭੂਲ ਚੂਕ ਮਮ ਬਖਸ਼ੀਓ,
ਤਜਿ ਬਿਰਥੀ ਟਕਟੈਂਸ' ॥ ੧੨੮ ॥

'ਬਿਅਰਥ ਝਗੜਾ।

੨. ਮਿਸਲ ਕਰੋੜੀਆਂ

ਦੋਹਰਾ:

ਅਬਿ ਸੁਨਿ ਮਿਸਲ ਕਰੋੜੀਆਂ,
ਕੇਰੋ ਹਾਲ ਰਸਾਲ'।

'ਸੁੰਦਰ।

ਜਿਨ ਕੇ ਬੀਚ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,
ਹੁਤੋ ਬਡੋ ਸਰਦਾਰ ॥ ੧੨੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਥਾ ਬਡ ਸਰਦਾਰੈਂ।
ਗਾਮ ਪੈਜ-ਗੜ ਬਸਨੇ ਵਾਰੈਂ।
ਦੁਤੀ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਤਾਹਿਂ ਬਿਰਾਦਰ'।
ਖੱੜੀ ਅੱੜੀ' ਹੁਤੋ ਬਹਾਦਰ ॥ ੧੩੦ ॥

'ਭਰਾ।

'ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ।

ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਸੂਬੇਦਾਰੂ।
ਭਯੋ ਲਹੌਰ ਕੇਰ ਜੋ ਭਾਰੂ।
ਹਿੰਦੂ ਥੇ ਉਨ ਅਤਿ ਸੰਤਾਏ।
ਜਬਰਨ ਬਹੁਤੇ ਤੁਰਕ ਬਨਾਏ ॥ ੧੩੧ ॥

ਖੱੜੀ ਤਬੈ ਪੈਜ-ਗੜ ਵਾਰੇ।
ਤੁਰਕ ਕਰੇ ਉਨ ਕੇਤਿਕ ਭਾਰੇ।
ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਆਦੀ।
ਦੌੜ ਅਏ ਢਿਗ ਪੰਥ ਸਤਾਦੀ' ॥ ੧੩੨ ॥

'ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ।

ਸਜ ਕੈ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਬਡ ਥੀਏ।
ਹਤ ਸੱਤੂ ਬਡ ਪਲਟੇ ਲੀਏ।
ਨਿਜ ਲਜਾਕਤ ਬਡ ਤਾਕਤ ਸੰਗੈਂ।
ਬਿਦਿਤੇ ਪੰਥ ਮਾਹਿ ਕਰਿ ਜੰਗੈਂ ॥ ੧੩੩ ॥

ਦੋਇ ਕੁ ਸੌ ਅਸਵਾਰ ਜਰਾਰੈਂ'।

'ਲੜਾਕੇ।

ਡੇਰਾ ਬਨਿਓ ਇਨ ਕਾ ਭਾਰੈਂ।

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਤ੍ਰਖਾਨ ਬਹਾਦਰ।

ਪੂਰਬ ਕਹੀ ਗਾਥ ਜਿਹ ਨਾਦਰ' ॥ ੧੩੪ ॥

'ਅਨੋਖੀ, ਅਸਚਰਜ।

ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾ ਥਾ ਸੋ ਚੇਲਾ।
 ਹਨਤ ਰਹਜੋ ਸੱਤ੍ਰੈਂ ਕਰਿ ਹੇਲਾ।
 ਤਿਸ ਨੈ ਭੀ ਇਹੁ ਡੇਰਾ ਭਾਰੈਂ।
 ਪਰਗਟ ਕੀਨੋ ਪੰਥ ਮਝਾਰੈਂ ॥ ੧੩੫ ॥
 ਨਾਦਰ ਏਸ ਦੇਸ ਜਬਿ ਆਯੋ।
 ਤਬੈ ਸ਼ਹੀਦ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਥਾਯੋ।
 ਸਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਸਤਾਨਵੇਂ ਮਾਰੈਂ।
 ਭਯੋ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕੀ ਜਾਰੈਂ ॥ ੧੩੬ ॥ 'ਜਗ੍ਹਾ।
 ਅਨਿਕ ਜੰਗ ਇਨ ਬਡ ਬਡ ਕਰੇ।
 ਸੱਤ੍ਰੁ ਤੁਰਕ ਦੁਰਾਨੀ ਹਰੇ। 'ਮਾਰੇ।
 ਗੁਰੁ' ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘ ਹਿਤ ਜਬੈ। 'ਗੁਰੁ ਕੀ ਅੰਸ।
 ਹਤੀ ਜਲੰਧਰ ਸਿੰਘਨ ਤਬੈ ॥ ੧੩੭ ॥
 ਸੰਗ ਅਦੀਨਾ ਬੇਗ ਮਿਲੈ ਕੈ।
 ਹਾਕਮ ਨਾਸਰ ਦੀਨ ਹਤੈ ਕੈ। 'ਮਾਰ ਕੇ।
 ਅਰ ਖੈਰੇ ਸ਼ਾਹ ਸਿਪਹ-ਸਲਾਰੈਂ। 'ਸੈਨਾਪਤੀ।
 ਹਤਜੋ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਯੁਤ ਤਲਵਾਰੈਂ ॥ ੧੩੮ ॥
 ਤਬਿ ਤੈ ਏਹੁ ਬੀਰ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਰਿ ਗੁਰੁ-ਪੁਰਿ ਪਯਾਨਾ।
 ਬਰਕ' ਜੱਟ ਇਕ ਸਿੰਘ-ਕਰੋੜਾ। 'ਗੋਤ ਦਾ।
 ਗਾਮ ਬਰਕੀਆਂ ਕੇਰ ਅਮੋੜਾ ॥ ੧੩੯ ॥
 ਹੁਤੋ ਮੁਸਾਹਿਬ' ਤਾਂ ਕਾ ਭਾਰੀ। 'ਸਾਥੀ, ਉਤ੍ਰਾਧਿਕਾਰੀ।
 ਪੰਥ ਦਈ ਤਾਂ ਕੋ ਸਰਦਾਰੀ।
 ਇਨ ਨਿਜ ਡੇਰਾ ਅਧਿਕ ਬਢਾਏ।
 ਲੂਟੇ ਸ਼ਹਿਰ ਬਹੁ ਸੱਤ੍ਰੁ ਘਾਏ' ॥ ੧੪੦ ॥ 'ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ।
 ਜਵਾਹਰ- ਮੱਲ ਭਰਤ-ਪੁਰ ਵਾਰੇ।
 ਜਬੈ ਖਾਲਸਾ ਲੀਓ ਹਕਾਰੇ। 'ਸੱਦਿਆ।
 ਤਬਿ ਪੰਥੈਂ ਮਧ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੈਂ।
 ਲੂਟੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸੁ ਅਧਿਕ ਮਹਾਨੈਂ ॥ ੧੪੧ ॥
 ਫਰਖਾਬਾਦੈਂ ਮੈਂ ਤਬਿ ਜਾਈ।
 ਲੂਟੀ ਦੌਲਤ ਇਨ ਅਧਿਕਾਈ।

ਤਿਸ ਤੈ ਬਡਾ ਅਰੂਜ਼ਾ ਬਢਾਯੋ।	'ਪ੍ਰਤਾਪ।
ਸਾਤ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ਬਨਾਯੋ ॥ ੧੪੨ ॥	
ਦੌਲਤ ਬਾਂਟਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਦਈ।	
ਇਸ ਕੇ ਨਾਮ ਮਿਸਲ ਬਿਦਤਈ।	'ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਈ।
ਪੁਨ ਜਬਿ ਡੱਲੇ ਗਾਮ ਨਜ਼ੀਕੈਂ।	
ਤਟਾ ਰਾਵੀ ਰਣ ਥੀਓ ਠੀਕੈਂ ॥ ੧੪੩ ॥	'ਕਿਨਾਰੇ।
ਸਰ ਬੁਲੰਦ ਖਾਂ ਇਸ ਨੈ ਮਾਰਾ।	
ਲੁਟਯੋ ਖਜਾਨਾ ਤਾਂ ਕਾ ਭਾਰਾ।	
ਨਿਜ ਸੰਗੀ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।	
ਬਾਂਟਿ ਰਫੀਕਾ ਸੁ ਲਏ ਬਨਾਈ ॥ ੧੪੪ ॥	'ਮਿੱਤ੍ਰ।
ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੈ ਸੋਲਾਂ ਮਾਂਹੈਂ।	
ਦੁਆਬੇ ਦਾਬੇ ਨਗਰ ਮਹਾਂਹੈਂ।	'ਦੁਆਬੇ 'ਚ ਬਹੁਤੇ ਨੱਗਰ ਦਬਾ ਲਏ।
ਬਡੇ ਪਰਗਨਾ ਸ਼ਾਮ-ਚੁਰਾਸੀ।	
ਹਰਜਾਨਾ ਲੋ ਮੱਲੇ ਖਾਸੀ ॥ ੧੪੫ ॥	'ਬਹੁਤੇ।
ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਸੁਲਤਾਨ ਪਿੰਡੀਆ।	
ਹੁਤੇ ਮੁਸਾਹਿਬ ਤਾਂਹਿ ਹਿੰਡੀਆ।	'ਹਠੀਆ।
ਤਾਂਹਿ ਕਾਠਗੜ੍ਹ ਲੀਨੋ ਖਾਸੈਂ।	'ਆਪ।
ਜੋ ਅਬਿ ਹੈ ਤਿਹ ਸੰਤਤਿ ਪਾਸੈਂ ॥ ੧੪੬ ॥	'ਉਲਾਦ।
ਪੁਨ ਸਰਹੰਦ ਪੰਥ ਜਬਿ ਮਾਰੀ।	
ਮੱਲਯੋ ਇਨ ਭੀ ਮੁਲਕ ਅਪਾਰੀ।	
ਧੀਨ-ਮੁਲਾਣਾ ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀ।	
ਬਪੀ ਕਰੋੜਾ ਸਿੰਘ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੪੭ ॥	
ਸਿੰਘ ਬਘੇਲ ਚੁਭਾਲਹਿੰ ਕੇਰਾ।	'ਝਬਾਲ ਪਿੰਡ ਦਾ।
ਧਾਲੀਵਾਲ ਗੋਤ ਜਟ ਹੇਰਾ।	
ਹੁਤੇ ਮੁਸਾਹਿਬ ਤਾਂਹਿ ਮਹਾਨਾ।	
ਲਯੋ ਪਰਗਨਾ ਤਾਂਹਿ ਹਰਜਾਨਾ ॥ ੧੪੮ ॥	
ਔਰ ਛਲੌਂਦੀ ਕੇਰ ਇਲਾਕਾ।	
ਢਿਗ ਕਰਨਾਲ ਤਾਂਹਿ ਲਿਯ ਬਾਂਕਾ।	'ਸੁੰਦਰ (ਇਲਾਕਾ)।
ਸਿੰਘ ਦਸੌਧੇ ਆਦਿ ਸਢੇਰਾ।	
ਮੱਲਯੋ ਮੁਲਕ ਐਸ ਇਨ ਗੌਰਾ ॥ ੧੪੯ ॥	'ਬਹੁਤਾ।

ਗੁਲਾਮ-ਕਾਦਰ ਰੁਹੇਲਾ ਜੋਈ।
 ਲਰਜੋ ਪੰਥ ਸੋਂ ਤਬਿ ਬਡ ਸੋਈ।
 ਢਿਗ ਤਰਾਵੜੀ ਜੰਗ ਮਝਾਰੀ।
 ਗੋਲੀ ਸੰਗ ਤੁਫੰਗ ਕਰਾਰੀ॥ ੧੫੦ ॥
 ਸਿੰਘ ਕਰੋੜਾ ਸੂਰਗ ਸਿਧਾਨਾ।
 ਤਬੈ ਪੰਥ ਕਰਿ ਮਤਾ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੫੧ ॥

‘ਬੰਦੂਕ ਦੀ (ਕਰਾਰੀ) ਤੇਜ਼ ਗੋਲੀ ਨਾਲ।

ਦੋਹਰਾ:

ਕਿਯ ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ,
 ਏਸ ਮਿਸਲ ਕਾ ਫੇਰ।
 ਹੁਤੇ ਬਹਾਦਰ ਬੀਰ ਬਡ,
 ਪਿਖ ਕੈ ਸਖੀ॥ ਦਲੇਰ ॥ ੧੫੨ ॥

‘ਦਾਤਾ।

ਚੌਪਈ:

ਬਨਿ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਬਡ ਸਰਦਾਰੈਂ।
 ਹਤੇ ਸੱਤੂਰਣ ਕਰਿ ਭਾਰੈਂ।
 ਪੁਨ ਬਹੁ ਸਿੰਘਹਿੰ ਸੰਗ ਮਿਲਾਈ।
 ਪੂਰਬ ਦਿਸ ਬਡ ਕਰੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ॥ ੧੫੩ ॥
 ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ਜਰਾਰਾ॥
 ਚੜ੍ਹੇ ਸੰਗ ਤਿਹ ਬਹੁ ਸਰਦਾਰਾ।
 ਔਰ ਲੁਟੇਰੇ ਲੋਗ ਅਪਾਰਾ।
 ਲੂਟਨ ਕੇ ਹਿਤ ਮਿਲੇ ਸੰਗਾਰਾ ॥ ੧੫੪ ॥
 ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇਸ॥ ਮੈਂ ਜਾਈ।
 ਦਿੱਲੀ ਗਿਰਦੇ ਧੂੰਮ ਮਚਾਈ॥
 ਹੜ੍ਹ ਪਾਣੀ ਜਜੋਂ ਚੜ੍ਹੇ ਦਲ ਸਿੰਘੈਂ।
 ਲੂਟਤ ਫਿਰਹੀਂ ਧਿੰਗਮ ਧਿੰਗੈਂ॥ ੧੫੫ ॥
 ਜੱਟ ਜਵੰਧੇ ਨ੍ਰਿਪ ਉਦਾਰਾ॥
 ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੱਲਮ ਗੜ੍ਹ ਵਾਰਾ।
 ਦੈ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਸਰਣਿ ਸਿਧਾਨਾ॥
 ਦੇਗ ਮਿਸ਼ਟ ਦਈ ਸੂਖ ਨਿਧਾਨਾ॥ ੧੫੬ ॥
 ਕੁਣਕਾ ਸੁੱਖਾ ਛਕਿ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ।
 ਖੁਸ਼ਿ ਹੈ ਤਿਹ ਤਜਿ ਅਨਤ ਸਿਧਾਰੇ।

‘ਲੜਾਕਾ।

‘ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ।

‘ਡੰਡਰੋਲੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

‘ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ।

‘ਜਵੰਧੇ ਗੋਤ ਦਾ ਚੰਗਾਰਾਜਾ।

‘ਸ਼ਰਨ ‘ਚ ਜਾ ਕੇ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਦਿੱਤਾ।

‘ਸੁੱਖੇ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਦੇਗ ਦਿੱਤੀ।

ਨਗਰ ਅਮੀਰਨ ਕੇ ਬਹੁ ਲੂਟੇ।	
ਜੇ ਅਕੜੇ ਤਕੜੇ ਸੇ ਕੂਟੇ' ॥ ੧੫੭ ॥	'ਜੇ ਆਕੜੇ ਉਹ ਬਹੁਤੇ ਕੂਟੇ।
ਧਸੇ ਆਇ ਪੁਨ ਦਿੱਲੀ ਮਾਂਹੈਂ।	
ਦਰਵਾਜੇ ਅਜਮੇਰੀ ਰਾਹੈਂ।	
ਮੁਗਲ ਮਹੱਲੇ ਆਗ ਲਗਾਈ।	
ਲੂਟਯੋ ਸ਼ਹਿਰ ਅਧਿਕ ਬਲ ਪਾਈ ॥ ੧੫੮ ॥	
ਪਰਯੋ ਸ਼ਹਿਰ ਮੈਂ ਹਹਿਰ ਮਹਾਨੈ'।	'ਬਹੁਤਾ ਡਰ।
ਕਰਯੋ ਕਹਿਰ ਕਹਿੰ ਆਨਿ ਸਿੰਘਾਨੈ'।	'(ਲੋਕ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਖਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।
ਸ਼ਹਿਰ ਲੂਟਤੇ ਕਿਤਿਕ ਰਹਾਏ'।	'ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਲੂਟਦੇਰਹਿ ਗਏ।
ਧਸੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਮਹਿ ਕੇਤਿਕ ਧਾਏ ॥ ੧੫੯ ॥	
ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਲੂ ਸਰਦਾਰੈਂ।	
ਦਯੋ ਤਖਤ ਪੈ ਸਿੰਘਨ ਬਿਠਾਰੈਂ।	
ਤਬਿ ਤੈ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਪਤਿਸ਼ਾਹੈ।	
ਬਿਦਤਯੋ ਪੰਥ ਮਾਂਹਿ ਇਮ ਵਾਰੈ' ॥ ੧੬੦ ॥	'ਉਹ।
ਬਚਨ ਨੁਵਾਬ ਕਪੂਰ ਹਰੀ ਕਾ।	
ਥਯੋ ਸਫਲ ਜੋ ਕੀਨ ਬਰੀ ਕਾ'।	'ਚੰਗਾ।
ਪੂਰਬ ਗਾਥਾ ਵਹਿ ਕਹਿ ਆਏ।	
ਸੁਨੇ ਇਹਾਂ ਕੀ ਔਰੈਂ ਭਾਏ' ॥ ੧੬੧ ॥	'ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।
ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਕਾ ਤਖਤ ਬਿਠਾਨਾ।	
ਬਹੁ ਸਰਦਾਰੋਂ ਕੇ ਨਹਿੰ ਭਾਨਾ'।	'ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ।
ਕਰਿ ਮਤਸਰ' ਸੇ ਦਯੋ ਉਠਾਈ।	'ਈਰਖਾ।
ਅਪਨੇ ਪਾਉਂ ਕੁਹਾੜੀ ਲਾਈ ॥ ੧੬੨ ॥	
ਸਿਮਰੂ ਕੀ ਬੇਗਮ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।	
ਥੀ ਮੁਖਤਾਰ ਜੁ ਤਬੈ ਤਹਾਂਈਂ।	
ਗੌਹਰ-ਅਲੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਬਿ ਹੀ।	
ਕਹਯੋ ਮਿਲੋ ਤੁਮ ਸਿੰਘਹਿੰ ਅਬਿ ਹੀ ॥ ੧੬੩ ॥	
ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਹਮ ਤੈ ਲੈ ਜਾਵੈਂ।	
ਨਹਿੰ ਜਾਰੈਂ ਨਹਿੰ ਲੂਟ ਮਚਾਵੈਂ।	
ਬੇਗਮ ਲੈ ਅਮੀਰ ਬਹੁ ਸੰਗੈਂ।	
ਢਿਗ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਗਈ ਨਿਸੰਗੈਂ ॥ ੧੬੪ ॥	

ਧਰਮ ਭੈਣ ਸਿੰਘ ਕੀ ਥੀ ਸੋਈ।

ਸੋ ਗਾਥਾ ਹਮ ਪੂਰਬ ਗੋਈ।

'ਕਹੀ ਹੈ।

ਤਾਂ ਕਾ ਕਹਜਾ ਮਾਨ ਤਬਿ ਲੀਓ।

ਲੂਟਨ ਸ਼ਹਰ ਬੰਦ ਕਰਿ ਦੀਓ ॥ ੧੬੫ ॥

ਦੱਲਤ ਅਧਿਕ ਸ਼ਾਹਿ ਤੈ ਲੈ ਕੈ।

ਖੁਦ ਹੀ ਨਿਕਸੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤਜੈ ਕੈ।

ਜੋ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਕੇ ਮਨ ਭਾਈ।

ਤਹਿ ਤੇ ਸੋ ਉਨ ਲੀਨ ਉਠਾਈ ॥ ੧੬੬ ॥

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹ-ਵਾਰੇ।

ਸਾਤ ਤੋਪ ਖਿਚ ਲਈ ਉਦਾਰੇ ॥ ੧੬੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਟਿੱਲੇ ਮਜਨੂੰ ਉਪਰੈ,

ਉਤਰੇ ਸਭ ਸਿੰਘ ਆਇ।

ਦੇਖਹੁ ਭਾਵੀ ਨੈ ਦਈ,

ਸਭਿ ਕੀ ਅਕਲ ਭੁਲਾਇ ॥ ੧੬੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਨ ਜੇ ਸਿੰਘ ਤਜਤੇ।

ਅਬ ਲੋ ਅਪਨੀ ਸ਼ਾਹੀ ਭਜਤੇ।

'ਆਪਣੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਭੋਗਦੇ।

ਪੁਨ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਭਲ ਮਨਿ ਠੱਟੜੇ।

'ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਮਨ 'ਚ ਧਾਰ ਕੇ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਢਿਗ ਇਮ ਲਿਖਿ ਪੱਠੜੇ ॥ ੧੬੯ ॥

ਹਮਰੇ ਗੁਰੂਅਨ ਕੇ ਅਸਥਾਨੈ।

ਆਹਿੰ, ਕਿਤਿਕ ਹਮ ਚਹਿਤ ਬਨਾਨੈ।

ਸੋਊ ਬਨਾਵਨ ਹਿਤ ਲਿਖ ਦੀਜੈ।

ਹਮੈਂ ਰੁਕਾਵਟ ਫਿਰ ਨਹਿੰ ਥੀਜੈ ॥ ੧੭੦ ॥

'ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਹਿਤ ਹਮ ਕੇ ਦੇਹੁ ਹਕੂਮਤ।

ਸ਼ਹਿਰ ਕੇਰ ਜੜੇ ਮਿਟੈਂ ਹਜੂਮਤ।

'ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ (ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ) (ਹਜੂਮਤ) ਇਕੱਠ ਏਥੋਂ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਦਿੱਲੀ ਤਬੈ ਖਾਲਸਾ ਤਜ ਹੈ।

ਨਹੀਂ ਤ ਕਾਰਣ ਔਰੈ ਸਜ ਹੈ ॥ ੧੭੧ ॥

'ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ (ਲੜਾਈ ਦਾ) ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ ਡਰਿ ਮਨ ਮਾਂਗੀ।

ਜੋ ਸਿੰਘ ਕਹਯੋ ਦਯੋ ਲਿਖ ਵਾਹੀ।	'ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਤਹਿ ਤੇ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਤਿਸੀ ਦਿਹਾਰੇ।	
ਲੂਟ ਕੇਰ ਧਨ ਚਾਇ ਅਪਾਰੇ' ॥ ੧੨੨ ॥	'ਬਹੁਤਾ ਧਨ (ਚਾਇ) ਚੁੱਕ ਕੇ।
ਆਪਹਿ ਆਪ ਨਗਰ ਨਿਜ ਓਰੈਂ।	
ਚਲੇ ਅਏ ਬਿਨ ਮਤੇ ਬਹੋਰੈਂ।	'ਫੇਰ ਬਿਨਾਂ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਹੀ।
ਦੋਇ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰੈਂ ਸੰਗੈਂ।	
ਰਹਯੋ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਚੰਗੈਂ' ॥ ੧੨੩ ॥	'ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।
ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਕੇਰ ਕੁਟਵਾਲੀ'।	'ਕੋਤਵਾਲ ਦਾ ਅਹੁਦਾ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਅਫਸਰੀ।
ਸ਼ਾਹਿ ਦਈ ਲਿਖਿ ਤਾਂਹਿ ਬਿਸਾਲੀ।	
ਉਨ ਬਨਵਾਏ ਤਬਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ।	
ਏਕ ਸਾਲ ਰਹਿ ਤਹਾਂ ਉਦਾਰੇ ॥ ੧੨੪ ॥	
ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਰ ਕੇਰ ਮਾਸੂਲੈਂ।	
ਚੌਥਾਈ ਕਰਵਾਇ ਕਬੂਲੈਂ'।	'ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ।
ਤਜਿ ਕੁਟਵਾਲੀ ਨਿਜ ਘਰ ਆਯੋ।	
ਜਬਿ ਲੌ ਜੀਓ ਲੇਤ ਰਹਾਯੋ' ॥ ੧੨੫ ॥	'ਚੁੰਗੀ ਆਪ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ।
ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲੇ।	
ਏਸ ਮਿਸਲ ਕੇ ਗਾਮ ਬਿਸਾਲੇ।	
ਲਏ ਦਬਾਇ ਜੋਰ ਸੈਂ ਜਬਿ ਹੀ।	
ਲਰਯੋ ਜਾਇ ਪਟਯਾਲੇ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੧੨੬ ॥	
ਪਰ ਤਹਿ ਸੁਲ੍ਹਾ ਸਫਾਈ ਭਈ।	
ਸੁਨੋ ਗਾਥ ਇਕ ਔਰੈਂ ਨਈ।	
ਦਿਹਲੀ ਕਾ ਬਜੀਰ ਬਲ ਪਾਏ।	
ਲੈ ਤੂਕਾਨੀ ਚਢਯੋ ਮਹਾਏ' ॥ ੧੨੭ ॥	'ਬਹੁਤੀ।
ਏਕ ਲਾਖ ਅਸਵਾਰ ਪਯਾਦੇ।	
ਆਯੋ ਜਬਿ ਵਹਿ ਕਰਤ ਤਗਾਦੇ'।	'ਝਗੜੇ, ਜੰਗ।
ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਹਿਤ ਦੇਸ ਛੁਡਾਵਨ।	
ਸਿੰਘ ਬਘੇਲ ਤਿਹ ਪਕਛਯੋ ਦਾਮਨ' ॥ ੧੨੮ ॥	'ਉਸ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜ ਲਿਆ ਭਾਵ ਨਾਲ ਰਲ ਗਿਆ।
ਔਰਨ ਤੈ ਨਜ਼ਾਰੈਂ ਦਿਲਵਾਈਂ।	
ਇਤ ਤੈ ਪੰਥੈਂ ਲਇਓ ਬੁਲਾਈ।	
ਜਥੇਦਾਰ ਸਭਿ ਮਿਸਲਾਂ ਵਾਰੇ।	

ਧਏ ਪੰਜਾਬੋਂ ਅਤਿ ਬਲ ਧਾਰੇ ॥ ੧੭੯ ॥

ਸ਼ਾਹਾਬਾਦ ਢਿਗੈਂ ਜਬਿ ਡੇਰਾ।

ਕੀਓ ਵਜੀਰਹਿ ਆਨਿ ਬਡੇਰਾ।

ਇਤ ਤੈ ਏਕ ਲਾਖ ਅਸਵਾਰੈਂ।

ਭਯੋ ਤਜਾਰ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਸਾਰੈਂ ॥ ੧੮੦ ॥

ਮੈਣ-ਦਬਿ ਕੇ ਬਹੁ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਤਈਂ ਦਯੋ ਸਿੰਘ ਐਸ ਸਿਖਾਰੈਂ।

ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਕੇ ਤੁਮ ਮਮ ਡੇਰੈਂ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਲ ਲੈ ਅਯੋ ਬਧੇਰੈਂ ॥ ੧੮੧ ॥

ਇਤ ਬਜੀਰ ਕੇ ਐਸ ਸੁਨਾਵਾ।

ਆਜ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਹੈਂ ਬਡ ਧਾਵਾ।

ਆਹਿ ਕਰੀਬੈਂ ਤੀਨ ਲਾਖ ਕੇ।

ਤੁਮ ਪਰ ਪਰ ਹੈਂ ਅਮਲ ਚਾਖ ਕੇ ॥ ੧੮੨ ॥

ਅਰਧ ਨਿਸਾ ਕੇ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਆਏ।

ਆਪਹਿ ਭਾਜੜ ਦਈ ਪਵਾਏ।

ਭਾਗਯੋ ਦਲ ਬਜੀਰ ਕਾ ਡਰ ਕੈ।

ਆਏ ਸਿੰਘ ਆਏ ਸਿੰਘ ਰਰ ਕੈ ॥ ੧੮੩ ॥

ਪਾਨੀਪਤਿ ਲੋ ਭਾਗੇ ਗਏ।

ਨਾਂਹਿ ਪਿਛਾਹਾਂ ਦੇਖਤ ਭਏ।

ਡੇਰਾ ਥਾ ਵਜੀਰ ਕਾ ਜੇਤਾ।

ਲੂਟਯੋ ਸਿੰਘ ਸੁਦਾਰੈਂ ਤੇਤਾ ॥ ੧੮੪ ॥

ਇਸੀ ਤੌਰ ਫਿਰ ਮਰੁਟੇ ਆਏ।

ਚੜ੍ਹਿ ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਅਤਿ ਬਲ ਲਾਏ।

ਤਬਿ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਭੀ ਤਿਨ ਸੰਗੈਂ।

ਉਪਰ ਤੈ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਭਲ ਢੰਗੈਂ ॥ ੧੮੫ ॥

ਪਟਯਾਲੇ ਤਬਿ ਭਈ ਲੜਾਈ।

ਵਹਿ ਗਾਥਾ ਸਭਿ ਪਾਛੈ ਗਾਈ।

ਜਬੈ ਮਰੁਟੇ ਪਾਸ ਅੰਬਾਲੇ।

ਉਤਰੇ ਤਬਿ ਮਿਲਿ ਸਿੰਘ ਬਿਸਾਲੇ ॥ ੧੮੬ ॥

ਅਏ ਪੰਜਾਬ ਓਰ ਤੈ ਧਾਏ।

'ਸਾਰਿਆਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ।

'ਘੱਗਰ ਤੇ ਜਮਨਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਇਲਾਕਾ।

'ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤਾ।

'ਬੋਲ ਕੇ।

'ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਪਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਰਿਹਾ।

ਸੋ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਥੇ ਬੁਲਵਾਏ।
 ਮਿਲੇ ਮਾਲਵੇ ਕੇ ਸਭਿ ਔਰੈਂ।
 ਧਾਵਾ ਕੀਨੋ ਜਬਿ ਮਿਲਿ ਗੌਰੈਂ ॥ ੧੮੭ ॥
 ਤਬਿ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਭਾਜੜ ਪਾਈ।
 ਨਿਸ ਕੇ ਮਰੂਟੇ ਗਏ ਪਲਾਈ।
 ਇਕ ਤੈ ਆਗੇ ਏਕ ਭਗਾਨਾ।
 ਡੇਰਾ ਤਿਨ ਕਾ ਸਿੰਘਨ ਲੁਟਾਨਾ ॥ ੧੮੮ ॥
 ਯੋਂ ਹੀ ਫਰਾਂਸੀਸ ਸੰਗਾ¹ ਕੀਨੋ।
 ਆਯੋ ਥਾ ਜਬਿ ਲੈ ਦਲ ਪੀਨੋ।
 ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਮਾਂਹੀਂ।
 ਗਾਥਾ ਇਹੁ ਸਭਿ ਲਿਖੀ ਤਹਾਂਹੀਂ ॥ ੧੮੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪੁਨ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਸੁਧਾਸਰ,
 ਆਇ ਦਰਸਯੋ ਨੀਕ।
 ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੈ ਉਨਸਠੇ¹,
 ਮਰਯੋ ਤਹਾਂ ਹੀ ਠੀਕ ॥ ੧੯੦ ॥
 ਨਹਿੰ ਉਲਾਦ ਤਾਂ ਕੇ ਹੁਤੀ,
 ਦੁਇਰਾਣੀ ਥੀਂ ਨੀਕ।
 ਰਾਮ ਕੌਰ ਦ੍ਰਾਬੇ ਰਹੀ,
 ਮਾਲਕ ਮੁਲਕਹਿੰ ਠੀਕ ॥ ੧੯੧ ॥
 ਪੈਂਸਠ ਸੈਂ¹ ਜਬਿ ਵਹਿ ਮਰੀ,
 ਮਾਲ ਮੁਲਕ ਤਿਸ ਕੇਰ।
 ਛੀਨ ਲਯੋ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ,
 ਰਤਨ ਕੌਰ² ਉਤ ਫੇਰ² ॥ ੧੯੨ ॥
 ਰਾਜ ਕਰਤ ਬਹੁ ਦਿਨ ਰਹੀ,
 ਨਿਜ ਸੌਹਰ ਕਾ ਸਾਚ¹।
 ਸੋਊ ਛਲੌਂਦੀ ਮੈਂ ਮਰੀ,
 ਉੱਨੀ ਸੈ ਮਧ ਪਾਂਚ¹ ॥ ੧੯੩ ॥
 ਮਾਲ ਮੁਲਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਨੈ,
 ਤਿਸ ਕਾ ਲਯੋ ਸੰਭਾਰ।

¹ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਿਮਰੂ ਨਾਲ।

²ਤਕੜਾ, ਵੱਡਾ।

¹ਸੰਮਤ ੧੮੫੯ ਬਿ: ਨੂੰ।

¹ਸੰਮਤ ੧੮੬੫ ਬਿ: ਵਿੱਚ।

¹ਦੂਜੀਰਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ। ²ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪਾਸੇ।

¹ਆਪਣੇ (ਸੌਹਰ) ਪਤੀ ਦਾ (ਸਾਚ) ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ।

¹ਸੰਮਤ ੧੯੦੫ ਬਿ: ਵਿੱਚ।

ਔਰ ਠੌਰ ਇਸ ਮਿਸਲ ਕੇ,
ਅਬਿ ਲੌ ਬਹੁ ਸਰਦਾਰ ॥ ੧੯੪ ॥

ਰਾਜ ਕਰਤ ਹੈਂ, ਗਾਥ ਤਿਨ
ਤਵਾਰੀਖ ਕੇ ਮਾਹਿੰ।

ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਸਭਿ ਕੀ ਲਿਖੀ,
ਭਈ ਮਿਸਲ ਇਤਿ ਯਾਹਿ ॥ ੧੯੫ ॥

‘ਏਥੇ ਇਹ ਮਿਸਲ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ।

੮. ਮਿਸਲ ਸੁੱਕੁਚੱਕੀਆਂ
ਦੋਹਰਾ:

ਸੁੱਕੁਚੱਕੀਆਂ ਕੀ ਭਈ,
ਮਿਸਲ ਜੈਸ ਪਰਧਾਨ।
ਅਬਿ ਗਾਥਾ ਤਿਸ ਕੀ ਸੁਨੋ,
ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੁਜਾਨ ॥ ੧੯੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਾਲਿਬਾਹਨ ਰਾਜਾ ਇਕ ਭਯੋ।
ਬਿੱਕ੍ਰਮਜੀਤ ਜੀਤ ਤਿਹ ਲਯੋ।
ਪੂਰਣ ਭਗਤ ਰਸਾਲੂ ਰਾਜਾ।

‘ਤਿਸ ਨੇ ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ।

‘ਪੂਰਨ ਭਗਤ ਤੇਰਾਜਾਰਸਾਲੂ ਸਾਲਿ-ਬਾਹਨ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤਰ
ਸਨ।

‘ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਬਹੁਤੇ ਨੇਕ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਨੇਕ ਨਾਮ ਇਹੁ ਭਏ ਦਰਾਜਾ ॥ ੧੯੭ ॥

ਸੰਤਤਿ ਰੱਸਾਲੂ ਕੀ ਮਾਹੈਂ।
ਸਹੱਸ੍ਰਾ ਨਾਮ ਭਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਵਾਹੈਂ।

‘ਉਸ ਸਮੇਂ।

ਗਾਮ ਸਹਿਸਰਾ ਜਾਂਹਿ ਬਸਾਯੋ।
ਸੰਤਹਿ ਤਾਂਹਿ ਨ ਜੀਵਤ ਕਾਯੋ ॥ ੧੯੮ ॥

‘ਕੋਈ ਵੀ (ਸੰਤਤਿ) ਉਲਾਦ ਉਸ ਦੀ ਜਿਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਰਹਿੰਦੀ।

ਕਹੇ ਜੋਤਸੀ ਕੇ ਉਨ ਇਕ ਸੁਤ।
ਦਯੋ ਸਾਂਹਸੀ ਕੋ ਪਾਲਨ ਹਿਤ।
ਸਾਂਹਸੀ ਤਾਂਹਿ ਕਹਨ ਜਨ ਲਾਗੇ।
ਭਈ ਉਲਾਦ ਤਾਂਹਿ ਬਡ ਆਗੇ ॥ ੧੯੯ ॥

‘ਇਕ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਜੋ ਸਿਰਕੀ ਵਾਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅੱਲ ਸਾਂਹਸੀ ਤਿਨ ਕੀ ਰਹੀ।
ਸੋਈ ਗੋਤ ਥਯੋ ਤਿਨ ਸਹੀ।

‘ਉਹੋ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੋਤ (ਸਹੀ) ਠੀਕ (ਮਸ਼ਹੂਰ) ਹੋਇਆ।

ਤਖਤ ਮੱਲ ਇਕ ਤਿਨੋਂ ਮਝਾਰੀ।
ਭਯੋ ਚੌਧਰੀ ਬਿਦਤ ਅਪਾਰੀ ॥ ੨੦੦ ॥

‘ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ।

ਟਕੇ ਚੁਰਾਸੀ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੇਰੇ।	
ਤਾਰਤ ਜਹਾਂਗੀਰ ਕੇ ਬੇਰੇ।	'ਵੇਲੇ, ਸਮੇਂ।
ਭਾਗ-ਮੱਲ ਤਿਹ ਪੌੜੁ ਥਯੋ।	
ਬੁਢਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਿਹ ਬਿਦਤਯੋ ॥ ੨੦੧ ॥	
ਦੇਸੀ' ਬੁਢਾ ਸਿੰਘ ਮਸ਼ਹੂਰੈਂ।	'ਦੇਸ ਵਿੱਚ (ਅ) ਅੱਲ।
ਸੂਰਬੀਰ ਬਡ ਭਯੋ ਜਰੂਰੈਂ।	'ਬਹੁਤਾ।
ਸੁੱਕ੍ਰਚੱਕ ਪਿੰਡ ਬਸਤ ਰਹਾਏ।	'ਵਸਦੇ ਰਹੇ।
ਸੁੱਕ੍ਰਚੱਕੀਏ ਯੋਂ ਬਿਦਤਾਏ ॥ ੨੦੨ ॥	
ਤਾਂ ਕਾ ਪੂਤ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਭਯੋ।	
ਸਿੰਘੀ ਪੰਥ ਦੁਹੂੰ ਨੈ ਲਯੋ।	
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਸ ਰਹਾਏ।	
ਬਲੀ ਬੀਰ ਜੰਗੀ ਬਿਦਤਾਏ ॥ ੨੦੩ ॥	
ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਕੀ ਤੀਆ ਜੋਈ।	
ਦਾਈ ਰਹੀ ਸੁਤਨ ਗੁਰੂ ਸੋਈ।	
ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਜਬਿ ਭਏ ਅਖਾਰੇ।	'ਜੰਗ।
ਲਰੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਦਿਨ ਭਾਰੇ ॥ ੨੦੪ ॥	
ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ' ਸਿਖਨ ਸਹਾਰੀ।	'ਭੁਖ ਤੇ ਤੇਹ।
ਤਬੈ ਮਝੈਲਨ ਸ਼ਰਧਾ ਹਾਰੀ।	
ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਕੇ ਕਹਿਨੇ ਲਗ ਕੈ।	
ਲਿਖਿ ਸਿੱਖੀ' ਆਏ ਸਭਿ ਭਗ ਕੈ ^੨ ॥ ੨੦੫ ॥	'ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਬੇਦਾਵਾ ਲਿਖ ਕੇ। ^੨ ਭੱਜ ਕੇ।
ਯਿਹ ਭੀ ਉਭੈ' ਅਏ ਤਿਨ ਸੰਗੈਂ।	'ਦੋਵੇਂ।
ਕਰਜੋ ਮਝੈਲਨ ਏਹੁ ਕੁਰੰਗੈਂ।	'ਖੇਟਾਰੰਗ ਭਾਵ ਮਾੜਾ ਕੰਮ।
ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਕੇ ਦੁਇ ਸੁਤ ਥੀਏ।	
ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਜੀਏ' ॥ ੨੦੬ ॥	'ਜਿਊਂਦੇ ਰਹੇ।
ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਜੋ ਹੈ।	
ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਪਰਗਟ ਸੋ ਹੈ।	
ਪੈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਤਾਬੇਦਾਰੈਂ।	'ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਹੁਤਾ ਤਾਬੇਦਾਰ ਰਿਹਾ।
ਰਹਜੋ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਦ ਭਾਰੈਂ ॥ ੨੦੭ ॥	
ਫਿਰ ਜਬਿ ਬੰਦਾ ਗੁਰਿ ਬਿਦਤਾਯੋ'।	'ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬੰਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ।
ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਰਖਬੇ ਹਿਤ ਆਯੋ।	

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸਭਿ ਹੀ ਭਿਲਿਓ।	'ਮਿਲਿਆ।
ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਭੀ ਤਿਸ ਸੌਂ ਮਿਲਿਓ ॥ ੨੦੮ ॥	
ਬੈਰ ਸਜ਼ਾਦੜੋਂ ਕਾ ਮਿਲਿ ਲਯੋ।	
ਲੁਟੀ ਸਰੁੰਦ ਬਜੀਦਾ ਹਯੋ।	'ਮਾਰਿਆ।
ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਕਾ ਬੇਟਾ।	
ਭਯੋ ਸਿੰਘ ਬਡ ਸਿਦਕ ਲਪੇਟਾ ॥ ੨੦੯ ॥	
ਬੇਟਾ ਬਾਪ ਪੰਥ ਕੈ ਸੰਗੈਂ।	
ਰਹੇ ਹਰਤ ਸੱਤ੍ਰੈਂ ਮਧ ਜੰਗੈਂ।	'ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ।
ਜਥੇਦਾਰ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਭਯੋ।	
ਬੀਰ ਬਾਂਕੁਰੋ ਬਡ ਬਿਦਤਯੋ ॥ ੨੧੦ ॥	
ਮੁਲਕ ਖਾਲਸੇ ਮੱਲਯੋ ਜਬੈ।	
ਕੁੱਝਰਾਂਵਾਲਾ ਇਨ ਲਿਯ ਤਬੈ।	
ਕਿਲ੍ਹਾ ਖਾਮ ਇਸ ਨੈ ਦਿਢ ਰਚਾ।	'ਇਸ ਨੇ (ਖਾਮ) ਕੱਚਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਪੱਕਾ ਬਣਵਾਇਆ।
ਕਰੇ ਜੰਗ ਸੱਤ੍ਰੂਨ ਸੌਂ ਸਚਾ। ॥ ੨੧੧ ॥	'ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ (ਸਚਾ) ਚੰਗੇ ਜੰਗ ਕੀਤੇ।
ਮਿਲ ਕੈ ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਸੰਗਾਰੀ।	
ਪੁਨ ਰੁਤਾਸਾ ਜਬਿ ਇਸ ਨੈ ਮਾਰੀ।	'ਕਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ।
ਮੁਲਕ ਅਟਕ ਲੌ ਅਧਿਕ ਦਬਾਯੋ।	
ਸਾਤਕ ਲਾਖ ਕਾ ਇਨ ਭੀ ਪਾਯੋ ॥ ੨੧੨ ॥	
ਆਠ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ਲਰਾਕਾ।	
ਹੁਤੋ ਮਿਸਲ ਇਸ ਕੀ ਮੈਂ ਬਾਂਕਾ।	
ਰਣਜੀਤ-ਦੇਉ ਨ੍ਰਿਪ ਵਾਲੀ-ਜੰਮੂ।	
ਸੁਤ ਦਲੇਲ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਕਾ ਹੰਮੂ। ॥ ੨੧੩ ॥	'ਹੰਕਾਰੀ।
ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੈਂ ਬਢਯੋ ਬਖੇਰਾ।	
ਮਦਦ ਹੇਤ ਪੰਥ ਉਨ ਟੇਰਾ।	'ਉਸ ਜੰਮੂ ਦੇ ਰਾਜੇਰਣਜੀਤ ਦੇਉ ਨੇ ਪੰਥ ਨੂੰ (ਟਰਾ) ਬੁਲਾ ਲਿਆ।
ਸੁੱਕਚੱਕੀਏ ਨ੍ਰਿਪ ਬੁਲਾਏ।	
ਸਿੰਘ-ਦਲੇਲ, ਭੰਗੀ ਸਦਵਾਏ। ॥ ੨੧੪ ॥	'ਬੁਲਵਾ ਲਏ।
ਗਢੀਏ ਰਾਮ। ਔਰ ਘਾਨੱਈਏ।	'ਰਾਮਗੜੀਏ।
ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਇਹ ਭੀ ਥੇ ਭੱਈਏ।	
ਜੰਗ ਮਚਯੋ ਬਹੁ ਤਹਿ ਠਾਂ ਗਾਢਾ।	

ਮਰੇ ਕਿਕਾਨ¹ ਜ੍ਹਾਨ ਰਣ ਬਾਢਾ² ॥ ੨੧੫ ॥

¹(ਸਿੰਘ) ਭਰਾ, (ਘੋੜੇ)। ²ਜੰਗ ਵੱਧ ਗਿਆ।

ਫਟੀ ਬੰਦੂਕ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਕੇਰੀ।

ਤਾਂ ਸੌ ਮਰਜੋ ਏਹੁ ਬਿਨ ਦੇਰੀ ॥ ੨੧੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭਈ ਲੜਾਈ ਬੰਦ ਤਬਿ,

ਪੰਥ ਅਯੋ ਨਿਜ ਦੇਸ।

ਮਾਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਾਂਹਿ ਕਾ,

ਪਿਤ ਸਮ ਥਯੋ ਨਰੇਸ¹ ॥ ੨੧੭ ॥

¹ਪਿਤਾ ਵਾਂਗਰਾਜਾ ਹੋਇਆ।

ਚੌਪਈ:

ਮਿਸਲ ਭੰਗੀਓਂ ਕੀ ਥੀ ਭਾਰੀ।

ਮਿਲੇ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸੰਗਾਰੀ¹।

¹ਨਾਲ।

ਮਾਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕਾ ਦੇਸ ਦਬਾਵਨ।

ਲਾਗੇ ਤਿਸ ਸੌ ਬੈਰ ਬਢਾਵਨ ॥ ੨੧੮ ॥

ਮਾਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਭੈ ਘਨੱਈਏ।

ਮੱਦਦ-ਗਾਰ ਥੀਏ ਬਡ ਭੱਈਏ¹।

¹ਭਰਾਵਾਂ (ਵਾਂਗ)।

ਬਚਯੋ ਮੁਲਕ ਤਾਂ ਕਾ ਇਸ ਭਾਂਤੈਂ।

ਪੁਨ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸੁਦਾਰ ਬਖਯਾਤੈਂ ॥ ੨੧੯ ॥

ਮਾਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕੋ ਅਰ ਨਿਜ ਪੂਤੈਂ¹।

¹ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ।

ਫੂਲ ਬੰਸ ਮੈਂ ਬਿਆਹਿਓਂ ਸੂਤੈਂ¹।

¹ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ।

ਗਜਪਤ ਸਿੰਘ ਕੀ ਬੇਟੀ ਸਯਾਨੀ।

ਮਾਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕੀ ਹੋਈ ਰਾਨੀ ॥ ੨੨੦ ॥

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਕਾ ਸੁਤ ਭਯੋ।

ਦਸਕ ਬਰਸ ਕਾ ਸੋ ਜਬਿ ਥਯੋ।

ਮਾਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸੁਰ-ਪੁਰਹਿ ਪਧਾਰਾ¹।

¹ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਰਾਜ ਸੰਭਾਰਾ ॥ ੨੨੧ ॥

ਰਾਣੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਕੀ ਬੇਟੀ।

ਬਯਾਹੀ ਉਨ ਗੁਨ ਰੂਪ ਲਪੇਟੀ।

ਸਦਾ ਕੌਰ ਕੀ ਮੱਦਦ ਪਾਏ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਮੁਲਕ ਦਬਾਏ ॥ ੨੨੨ ॥

ਪਹਲੇ ਚੱਠੇ¹ ਗੱਖੜ² ਜੀਤੇ।

¹ਇਕ ਜੱਟ ਗੋਤ। ²ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤੀ।

ਫਿਰ ਲਹੌਰ ਲੀਨੋ ਚੁਪ ਕੀਤੇ।

ਮਿਸਲ ਭੰਗੀਓਂ ਤੈ ਛੁਡਵਾਯੋ।

ਲਵਪੁਰ-ਪਤਿ ਸਰਕਾਰ ਕਹਾਯੋ॥ ੨੨੩ ॥

'ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਖਵਾਇਆ।

ਸਨੇ ਸਨੇ ਫੜ ਕੈ ਬਡ ਜੋਰੈਂ।

ਛੀਨੇ ਦੇਸ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਹੋਰੈਂ।

ਪੁਨ ਮੁਲਤਾਨ ਪਸ਼ੌਰ ਦਬਾਯੋ।

ਤੁਰਕਨ ਤੈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਛੁਡਾਯੋ ॥ ੨੨੪ ॥

ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ ਔਰ ਥੇ ਤਬਿ ਜੇ।

ਕਰੇ ਮੁਲਕ ਸਭਿ ਕੇ ਇਨ ਕਬਜੇ।

ਨਿਜ ਅਰੂਜ ਅਤਿਸੈ ਫੈਲਾਯੋ॥

'ਆਪਣਾ ਬਹੁਤਾ (ਅਰੂਜ) ਪ੍ਰਤਾਪ ਫੈਲਾ ਲਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜਗ ਮੈਂ ਬਿਦਤਾਯੋ ॥ ੨੨੫ ॥

ਭੂਪ ਪਹਾੜੀ ਸਭਿ ਸਰਦਾਰੂ।

ਭਏ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਤਾਬੇਦਾਰੂ।

ਚਾਰ ਕੁੰਟ ਕੇ ਮੁਲਕੈਂ ਕੇਰਾ॥

'ਚਾਰ (ਕੁੰਟ) ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਬਨ ਬਹਜੋ ਉਚੇਰਾ ॥ ੨੨੬ ॥

ਐਸੀ ਰਜਧਾਨੀ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।

ਭਈ ਨ ਪਾਛੇ ਅਬਿ ਕਿਤ ਨਾਂਹੀ।

ਬਰਸ ਉਣਾਹਟ ਰਹਿ ਜਗ ਪੈਰੈ॥

'ਪਦ ਵਰ੍ਹੇ ਜੱਗ ਉਪਰਰਹਿ ਕੇ ਭਾਵ ਉਮਰ ਭੋਗ ਕੇ।

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਛਜਾਨਵ ਮੈਂਹੈ॥ ੨੨੭ ॥

'ਸੰਮਤ ੧੮੯੬ ਬਿ: ਵਿੱਚ।

ਪੂਨਜੋ ਹਾੜ ਅਖੀਰੀ ਰਾਹੈ।

ਪਰ, ਗੁਰੂ-ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਜੋ ਜਾਹੈ॥

'ਹਾੜ ਦੀ ਪੁੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਤਲੇ ਰਾਹ ਪੈ ਕੇ ਗੁਰਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸੈਂ।

ਚਮਤਕਾਰ ਦਿਖਰਾਇ ਵਿਸੇਸੈਂ॥ ੨੨੮ ॥

'ਬਹੁਤੇ, (ਅ) ਖਾਸ।

ਜਦੁਪਤਿ ਸਮ ਨਿਜ ਸੰਗ ਬਿਭੂਤੀ।

ਲਜਾਯੋ ਥਾ, ਲੈ ਗਜੋ ਸੰਗੂਤੀ॥

'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਂਗ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਗਿਆ।

ਹੁਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਹ ਭੀ ਅਵਤਾਰੀ।

ਉਸ ਹੀ ਕੇ ਪਰਤਾਪ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੨੨੯ ॥

ਆਠ ਬਰਸ ਕਿਯ ਰਾਜ ਵਿਚਾਰੋ।

ਅਯੋ ਜਵਾਲਾ ਪੁਨਾ ਅਤਿ ਭਾਰੋ।

'ਘਟਾਉ, ਗਿਰਾਉ।

ਰੰਡੀ ਕਰ ਪੰਜਾਬ ਕੋ ਗਯੋ।

ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਕਾ ਰਵੀ ਅਥਯੋ॥ ੨੩੦ ॥

ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਕਾ ਗਿਰਜੋ ਮਿਨਾਰੈ।

ਰੋਵਤ ਇਮ ਕਹਿ ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰੈਂ ॥ ੨੩੧ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਏਰੇ ਜਮਰਾਜ ਤੈਂ ਅਕਾਜ ਕਹਾਂ ਕੀਨੋ ਆਜ,

ਰੂਪ ਸਿਰਤਾਜ ਪੈ ਦਰਾਜ ਚੋਟ ਕੈ ਗਯੋ।

ਗੋ^੧ ਗ੍ਰੀਬ ਮੰਗਨ^੨ ਦਿਜ ਦੀਨਨ^੩ ਨਿਹੰਗਨ ਕੋ,

ਦਾਰਿਦ ਗਹੇਗੋ ਆਇ^੧ ਦਾਰਨ^੨ ਦੁਖ ਦੈ ਗਯੋ।

ਤੋਰਜੋ ਪੰਥ ਅਰਸ਼ ਹੂੰ ਕੋ ਕਿੰਗਰਾ ਨਾ ਤਰਸ

ਆਯੋ,

ਬ੍ਰਸਨ ਕੋ ਹਰਸ ਏਕ ਛਿਨਹੂੰ ਮੈਂ ਖੈ ਗਯੋ।

ਦੀਪ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਕੋ ਪ੍ਰਦੀਪ ਪੰਥ ਸਿੰਘਨ,

ਮਹੀਪਨ ਮਹੀਪ ਕੋ ਸਮੀਪ ਹੀ ਤੈ ਲੈ ਗਯੋ।

॥ ੨੩੨ ॥

ਕੋਊ ਚੀਰ ਫਾਰੈਂ ਪਰਿਹਾਰੈਂ ਤਨ ਪੀਟ ਪੀਟ,

ਸੁੱਧ ਨਾ ਸੰਭਾਰੈਂ ਬੁੱਧਿ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ ਖੈ ਰਹੀ।

ਕੋਊ ਬਾਰ ਪਾਰੇ ਪਾਰੇ ਮੱਖਨ ਕੇ, ਅਖੱਨ ਤੈਂ

ਡਾਰੈਂ ਜਲ ਧਾਰੈਂ ਪਰਨਾਰੇ ਨਾਰੇ ਹੂੰ ਬਹੀ।

ਜਬਿ ਹੀ ਪਧਾਰੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਪੁਰਿ,

ਕਹਿਰ ਕੀ ਕੂਕੈਂ ਰੂਕੈਂ ਸਹਿਰ ਪਵੈ ਰਹੀਂ।

^੧ਸੂਰਜ ਛਿਪ ਗਿਆ।

^੨ਬੁਰਜ ਡਿਗ ਪਿਆ।

^੧ਹੇ ਧਰਮਰਾਜਾ! ਤੈਂ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਅੱਜ ਇਹ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਜੋ ਸਾਡੇ) ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਰਾਜੇ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਤੇ (ਦਰਾਜ) ਵੱਡੀ ਸੱਟ ਕਰ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈਂ।

^੨ਗਊਆਂ। ^੩ਮੰਗਤਿਆਂ। ^੪ਗਰੀਬ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ।

^੫ਕੰਗਾਲੀ ਆ ਪਕੜੇਗੀ। ^੬ਭਿਆਨਕ।

^੧ਪੰਥ ਰੂਪ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਕਿੰਗਰਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ (ਤੈਨੂੰ) ਤਰਸ ਨਾ ਆਇਆ, ਕਈਆਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ (ਹਰਸ) ਅਨੰਦ ਇਕ ਛਿਨ ਵਿੱਚ (ਤੂੰ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ।

^੧ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਦਾ ਦੀਵਾ ਜੋ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪੰਥ ਨੂੰ (ਪ੍ਰਦੀਪ) ਬਹੁਤਾ ਚਾਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਸੀ ਉਸ) ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ (ਸਾਡੇ) ਕੋਲ ਤੋਂ ਹੀ ਲੈ ਗਿਆ।

^੧ਕਈ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾੜਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ (ਹੱਥ) (ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ) ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਪਿੱਟਦੇ ਹਨ, ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲਦੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਅਕਲ ਗੁੰਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

^੧ਕੋਈ ਮੱਖਣ ਦੇ ਪਾਲੇ ਹੋਏ (ਸਿਰ ਦੇ) ਵਾਲ ਪੁੱਟਦਾ ਹੈ (ਕੋਈ) ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜਲ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਪਰਨਾਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ (ਜੋ ਅੱਗੋਂ ਪਾਣੀ ਦੇ) ਨਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਵਗ ਤੁਰੀਆਂ।

^੧ਜਦੋਂ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਗਪੁਰੀ ਨੂੰ ਗਏ ਹਨ, ਸਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕਹਿਰ ਦੀਆਂ ਕੂਕਾਂ ਤੇ (ਰੂਕੈਂ) ਪੁਕਾਰਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਬਗਰ ਬਜਾਰਨ ਅਗਾਰਨ ਨਗਰ ਬਨ,
ਦੇਸਨ ਬਿਦੇਸਨ ਅਧੀਰਤਾ ਛਵੈ ਰਹੀ।
॥੨੩੩॥

¹(ਬਗਰ) ਵਿਹੜਿਆਂ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ, (ਅਗਾਰਨ) ਘਰਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ,
(ਬਨ) ਬਾਗਾਂ ਦੇਸਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ (ਅਧੀਰਤਾ) ਘਬਾਰਹਟ
ਫੈਲ ਗਈ।

ਅਵਨੀ ਉਦਾਸ ਭਈ ਮੋਦਤਾ ਅਕਾਸ਼ ਛਈ,
ਕ੍ਰਨਾ ਦੁਖ ਦੀਨਤਾਈ ਪੂਰਗੋ ਮਹਾਨੇ ਕੀ।

¹ਧਰਤੀ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਈ, ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿੱਚ
(ਮੋਦਤਾਂ) ਖੁਸ਼ੀ ਫੈਲ ਗਈ, (ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ) ਕਰਣਾ-ਰਸ
(ਰੋਣ ਪਿੱਟਣ) ਦੁੱਖ ਤੇ (ਦੀਨਤਾਈ) ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਬਹੁਤੀ ਭਰ
ਗਈ।

ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਹਾਹਾਕਾਰ ਪਰਗੋ ਅਪਾਰ ਭਾਰ,
ਕੌਨ ਲੈਹੈ ਸਾਰ ਆਜ ਪਰਜਾ ਬਸਾਨੇ ਕੀ।

¹(ਸੋਗ ਦੇ) ਬਹੁਤੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਅੰਧੇਰਾ (ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ)
ਹਾਹਾਕਾਰ (ਪਰਗੋ) ਮੱਚ ਗਈ, (ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਅੱਜ
ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣ ਦੀ ਕੌਣ (ਸਾਰ) ਖ਼ਬਰ ਲਵੇਗਾ।

ਕੌਨ ਦਿਜ ਦੀਨਨ ਪ੍ਰਬੀਨਨ ਕੀ ਪੂਰੈ ਆਸ,
ਕੌਨ ਧਰੈ ਟੇਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਬਾਨੇ ਕੀ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ, ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਚਤੁਰ (ਗੁਣੀਆਂ) ਦੀ ਕੌਣ ਇੱਛਾ
ਪੂਰੀ ਕਰੇਗਾ, (ਉਸ ਵਾਂਗ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੌਣ
ਓਟਰਖੇਗਾ ਅਤੇ ਕੌਣ ਪੰਥ ਦੇ ਬਾਣੇ (ਸਲਾਬ ਦੀ) ਇੱਜ਼ਤ
ਕਰੇਗਾ।

ਧ੍ਰਮ ਧ੍ਰਜਾ ਟੂਟ ਗਈ ਕ੍ਰਮ ਰੇਖ ਫੂਟ ਗਈ,
ਫੂਟ ਗਈ ਧੀਰਤਾ ਤਮਾਮ ਹਿੰਦੁਵਾਨੇ ਕੀ।
॥੨੩੪॥

¹ਧਰਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਹੀ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, (ਕੌਮ ਦੇ) ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ
(ਰੇਖ) ਲਕੀਰ ਮਿਟ ਗਈ, ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਧੀਰਜ
ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ।

ਜਾਂ ਦਿਨ ਲਹੌਰ-ਮੌਰ ਭੂਪ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ,
ਅਜਲ ਕੇ ਦਿਨ ਹੂੰ ਕੀ ਗਜਲ ਬਜੈ ਗਯੋ।

¹ਜਿਸ ਦਿਨ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀਰਾਜਾਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਅਜਲ)
ਮੌਤ ਦੇ ਦਿਨ ਦੀ (ਗਜਲ) ਘੰਟੀ ਵਜਾ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਰ
ਗਿਆ।

ਫੌਜੈ ਠਾਢਿ ਰੋਵੈਂ ਗਾਢਿ ਔਜੈਂ ਵਾਰਿ, ਸੌਜੈਂ ਯੁਤ
ਰੋਵਤ ਅਮੀਰ ਕੈਹੈਂ ਮੌਜੈਂ ਹਮ ਖੈ ਗਯੋ।

¹ਤਕੜੇ ਬਲ ਵਾਲੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਖੜੀਆਂ ਰੋਂਦੀਆਂ ਹਨ, (ਸੌਜੈਂ)
ਸਮੱਗ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਅਮੀਰ ਰੋਂਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ
ਸਾਡੀਆਂ ਮੌਜਾਂ ਹੀ ਗਵਾ ਗਿਆ।

ਹਾਇ ਥੀਓ ਰੁਜਾ ਬਡ ਲੁਜਾ ਖਾਇ ਪ੍ਰਜਾ ਕੈਹੈ,
ਨਾਤੀ ਸੁਤ ਨਾਰਿ ਰੋਵੈਂ ਤੇਜ ਤਨ ਤ੍ਰੈ ਗਯੋ।

¹(ਲੁਜਾ ਖਾਇ) ਕੰਬ ਕੇ ਪਰਜਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਇ ਬੜਾ
(ਰੁਜਾ) ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ (ਨਾਤੀ) ਪੱਤਰੇ, ਪੁੱਤਰ ਤੇ
ਇਸੜੀਆਂਰੋਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜਾ) ਤੇਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ
ਤੇਜ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗਜਾਨ-ਹਰਿ ਦਾਨੇ ਜੇ ਜਮਾਨੇ ਕੇ ਬਖਾਨੇ ਇਮ,
ਹਾਇ ਹਾਇ ਹਿੰਦੁ ਕੇ ਦਿਨਿੰਦ ਹੀ ਅਥੈ ਗਯੋ।

॥੨੩੫॥

ਕੀਨੇ ਪਰਸ੍ਰਾਰਥ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਮਹਾਂ-ਰਥ ਲੈ,
ਮਹਿਮਾਂ ਮਤੰਗ ਔ ਤੁਰੰਗ ਸੰਗ ਦਾਨ ਹੈ।

ਤੀਖੇ ਤਪ ਤੇਗ ਤੇਜ ਹੂੰ ਕੇ ਤੋਪ-ਖਾਨਾ ਲੀਓ,
ਧੀਰਤਾ ਕੀ ਢਾਲ ਨਾਲਿ ਕੀਰਤਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ।

ਭੂਪ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀਤਿ ਧਰ ਗਜਾਨ-ਹਰੀ,
ਦੇਵ ਲੋਕ ਜੀਤਬੇ ਕੇ ਕਰ ਕੈ ਸਮਾਨ ਹੈ।

ਜਸ ਕੋ ਨਗਾਰਾ ਭਾਰਾ ਧਰਮ ਕੋ ਕਟਾਰਾ ਸਾਜਿ,
ਆਜ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀਨ ਸੁਰਪੁਰਿ ਪਯਾਨ ਹੈ।

॥੨੩੬॥

ਚੰਦਨ ਕੀ ਚਿਤਾ ਰਚਿ ਤਾਂ ਪਰ ਧਰਜੋ ਲਿਜਾਇ,
ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਜੂ ਸਪੂਤ ਜਾਰਜੋ ਲੰਬੂ ਲਾਇ ਕੈ।
ਸਰਕਾਰ ਸੰਗ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਤੀ ਬਈ ਗਜਾਰਾਂ,
ਆਇ ਕੈ ਕਪੋਤ ਜੋੜਾ ਜਰਜੋ ਰੋਤ ਖਾਇ ਕੈ।

ਗਜਾਨ-ਹਰੀ ਔਰ ਕੀ ਕਹਾਨੀ ਕਹਾਂ, ਰੋਏ ਦੇਵ
ਤਾਂਹੀ ਛਿਨ ਮੇਘ ਦੂਰਾ ਆਂਸੂਆਂ ਬਹਾਇ ਕੈ।

ਘਾਸ ਕੇ ਅਵਾਸ ਜਿਮ ਛਾਰ ਥੀਓ ਛਿਨਕ ਮੈਂ,
ਜਾਰ ਦੀਓ ਹਾਇ ਹਾਇ ਓਹਿ ਓਹਿ ਗਾਇ ਕੈ।

॥੨੩੭॥

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਜਮਾਨੇ ਦੇ (ਦਾਨੇ) ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਇ ਹਾਇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਤਾਂ (ਦਿਨਿੰਦ) ਸੂਰਜ ਹੀ (ਅਥੈ) ਛਿਪ ਗਿਆ।

ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਰਉਪਕਾਰ ਤੇ ਧਰਮ ਸਬੰਧੀ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇਰਥ, ਮਹਿਮਾਂ ਰੂਪ ਹਾਥੀ ਤੇ ਦਾਨ ਰੂਪ ਘੋੜੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ।

ਤੀਖੇ ਤਪ ਦੀ ਤਲਵਾਰ, ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾ ਤੋਪਖਾਨਾ, ਧੀਰਜ ਦੀ ਢਾਲ ਤੇ ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਝੰਡਾ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ।

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ, ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਸਮਾਨ (ਇਕੱਠਾ) ਕਰਕੇ।

ਜਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਨਗਾਰਾ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਕਟਾਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਅੱਜ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁਰਗ-ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚਿਖਾ ਬਣਾ ਕੇ।

(ਸਰਕਾਰ) ਮਹਾਰਾਜੇ ਨਾਲ ਗਿਆਰਾਂਗਣੀਆਂ ਸਤੀ ਹੋਈਆਂ, ਕਬੂਤਰਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ (ਗੋਤਾ) ਗੋੜਾ ਖਾ ਕੇ ਆ ਕੇ (ਚਿਖਾ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗ ਕੇ) ਸੜ ਗਿਆ।

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਤਾਂ ਕੀ (ਕਹਿਣੀ ਹੈ) ਉਸ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਬੱਦਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੰਝੂ ਵਗਾ ਕੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀਰੋਏ।

ਘਾਹ ਦੇ (ਅਵਾਸ) ਛੱਪਰ ਵਾਂਗ ਇਕ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਹਾਇ ਹਾਇ ਤੇ ਓਹਿ ਓਹਿ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਨੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕੋ ਸਰੀਰ ਹੇਰਿ ਜਲਤੋ, ਅਮੀਰ
ਪੀਰ ਤੈ ਫਕੀਰ, ਧੀਰ ਕਹੈਂ ਤਜਿ ਤਾਬ ਕੋ।

ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੜਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਅਮੀਰ, ਪੀਰ ਤੇ
ਫਕੀਰ ਧੀਰਜ ਤੇ (ਤਾਬ) ਹੌਂਸਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬੀਰਨ ਕੀ ਬੀਰਤਾ ਅਮੀਰਤਾ ਅਮੀਰਨਿ,
ਫਕੀਰਨ ਗੁਨੀਨ ਮਾਨ ਪੀਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੋ।

ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਸੂਰਮਤਾਈ, ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਅਮੀਰੀ, ਫਕੀਰਾਂ
ਤੇ ਗੁਣੀਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ (ਸੜ
ਗਿਆ)।

ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਹਿੰਦ ਜਰੀ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਜਿੰਦ ਜਰੀ,
ਗਜਾਨ ਹਰੀ ਕਵਿਨ ਕੋ ਜਰਜੋ ਮਹਿਤਾਬ ਕੋ।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸੜ ਗਈ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦ ਜਾਨ
ਸੜ ਗਈ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਕਵੀਆਂ (ਰੂਪ
ਕਮੀਆਂ) ਦਾ (ਮਹਿਤਾਬ) ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਸੜ ਗਿਆ।

ਭੂਪਨ ਅਬਾਦੀ ਜਰੀ ਲੌਪੁਰ ਕੀ ਗਾਦੀ ਜਰੀ,
ਜਰ ਗਜੋ ਸੁਹਾਗ ਭਾਗ ਸਗਰੀ ਪੰਜਾਬ ਕੋ।
॥੨੩੮॥

ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ (ਅਬਾਦੀ) ਬਸਤੀ ਸੜ ਗਈ, ਲਾਹੌਰ
ਦੀਰਾਜ-ਗੱਦੀ ਸੜ ਗਈ, ਸਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ
ਵਾਲਾ ਪਤੀ ਭਾਵ ਮਾਲਕ ਸੜ ਗਿਆ।

ਗਹਿਰੀ ਗਿਲਾਨੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੈਂ ਮਹਾਨੀ ਛਈ,
ਕਾਹੂੰ ਕੀ ਨ ਬਾਨੀ ਕੋਊ ਸੁਨੈ ਕਾਨ ਵਾਸ ਮੈਂ।

ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀ ਗਿਲਾਨੀ ਫੈਲ ਗਈ, ਕਿਸੇ ਦੀ
ਗੱਲ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ (ਵਾਸ) ਗਹੁ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ।

ਪੂਤ ਪ੍ਰਲਾਪ ਕਰੈਂ ਬਿੱਪੁ ਬਿਲਾਪ ਧਰੈਂ,
ਮੰਤ੍ਰੀ ਮੁਰਝਾਇ ਪਰੇ ਸੋਕ ਸਿੰਧੁ ਤ੍ਰਾਸ ਮੈਂ।

ਪੁੱਤਰ (ਪ੍ਰਲਾਪ) ਕੀਰਨੇ ਪਉਂਦੇ ਹਨ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਰਲਾਪ
ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਜ਼ੀਰ ਸੋਕ ਤੇ ਡਰ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਮੁਰਝਾਏ
ਪਏ ਹਨ।

ਰਾਨੀ ਰਨਵਾਸ ਮੈਂ ਅਵਾਸ ਤੈ ਉਦਾਸ, ਰੋਇ
ਲੇਵਤ ਸਤ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਬਾਂਧੀ ਮੋਹ ਫਾਂਸਿ ਮੈਂ।

ਰਾਣੀਆਂ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਮੋਹ ਦੀ ਫਾਹੀ
'ਚ ਫਸ ਕੇ ਡਰ ਨਾਲ ਹਾਹੁਕੇ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਲੋ ਗਜੋ ਸੁਖ ਦੈ ਗਜੋ ਦੁਖ ਗਜਾਨ ਹਰੀ ਮਹਾਰਾਜ,
ਹਾਸ ਮੈਂ ਹੁਲਾਸ ਮੈਂ ਨ ਰਹਜੋ ਕੋਊ ਵਾਸ ਮੈਂ।
॥੨੩੯॥

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਸੁਖ ਲੈ ਗਿਆ,
ਦੁੱਖ ਦੇ ਗਿਆ (ਜਿਸ ਕਰਕੇ) ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਸੇ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ
ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਜਾਂ ਦਿਨ ਤੈਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ,
ਸੁਰ-ਪੁਰਿ ਕੀਨ ਨਿਵਾਸ।
ਪਾਛੇ ਲਵਪੁਰ ਦਿਨ ਬਦਿਨ,
ਹੋਵਨ ਲਗਜੋ ਉਦਾਸ ॥੨੪੦॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸਾਤ ਪੂਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੂ ਕੇ ਪਾਛੇ ਆਛੇ ਰਹੇ,
ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜਾਨੀਏ।

ਈਸ਼ਰ ਹਰੀ ਪਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ,
ਸਾਤਮੇਂ ਦਲੀਪ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਬੇਸ¹ ਮਾਨੀਏ।

¹ਸੁੰਦਰ।

ਕੌਰ ਨੌ-ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਔਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ,
ਸਹਿਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੀਨ ਪੌੜ੍ਹ ਪਛਾਨੀਏ।

ਰਾਜੇ ਤੈ ਬਜ਼ੀਰ ਬੇ ਅਮੀਰ ਬੀਰ ਧੀਰ ਭੂਰ,

ਐਪਰ ਨ ਕੋਊ ਰਾਖ ਸਕਯੋ ਰਜਧਾਨੀਏ।

¹ਰਾਜੇ, ਵਜ਼ੀਰ, ਅਮੀਰ ਤੇ ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇਂ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਸਨ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਾਰਖ ਸਕਿਆ।

॥ ੨੪੧ ॥

ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ ਸੱਤਾ ਅਲਵੱਤਾ ਮਤਸਰ ਕੱਤਾ,
ਹੱਤਾ ਕੀਨ ਮੱਤਾ ਮੰਦ ਪੰਧ ਲੀਨ ਖੋਟ ਹੈ।

¹ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ (ਸੱਤਾ) ਸ਼ਕਤੀ (ਅਲਵੱਤਾ) ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ ਜਾਣੇ ਕਿ (ਮਤਸਰ) ਈਰਖਾ ਨੇ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਅਕਲ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਮਾੜਾ ਤੇ ਖੋਟਾਰਸਤਾ ਫੜ ਲਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਪਾਂਚ ਸਾਤ ਆਦਮੀ ਬੇ ਖਾਸ,
ਰਾਣੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਤੈ ਮੁਹਕਮ ਚੰਦ ਮੋਟ¹ ਹੈ।

¹ਵੱਡਾ ਇਤਬਾਰ ਵਾਲਾ।

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀਨਾ ਨਾਥ, ਬਖਸ਼ੀ¹ ਭਗਤ-ਰਾਮ,

¹ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ।

ਮਾਨ¹ ਸਰਦਾਰ ਤੈ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ ਗੋਟ ਹੈ²।

¹ਮਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ। ²ਮੁਹਰੀ ਸਨ।

ਔਰ ਪੇਟ-ਪਾਲਕ ਬੇ ਈਰਖਾ ਕੇ ਬਾਲਕ,

ਸਭੈ ਹੀ ਮਰੇ ਖਹਿ ਖਹਿ ਬਿੱਲੋ ਜਿਮ ਝੋਟ ਹੈ¹।

¹ਬਿੱਲਿਆਂ ਤੇ ਝੋਟਿਆਂ ਵਾਂਗ।

॥ ੨੪੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਛੇ ਆਛੇ ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ,

ਖੜਗ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਬਡ ਹੁਤੇ ਸੰਤ ਰੂਪ ਹੈ।

¹ਬਹੁਤਾ।

ਭਯੋ ਸੋ ਨਰੇਸ ਨਾ ਬਿਸੇਸ¹ ਰਾਜਨੀਤਿ ਗਜਾਨੀ,

¹ਚੰਗਾ।

ਕਾਰਦਾਰ ਥਯੋ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਖੂਪ¹ ਹੈ।

ਐਪਰ ਨ ਡੋਗਰਜੋਂ ਕੋ ਭਯੋ ਮਰਵਾਯੋ ਸੋਊ,

ਕੌਰ ਜੀ ਸੰਭਾਰਜੋ ਰਾਜ ਕਾਜ ਸਮ ਭੂਪ ਹੈ।

¹ਰਾਜੇ ਵਾਂਗ ਕੰਵਲ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲਿਆ।

ਤਾਂ ਪਰ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਕੋਪ ਕੈ ਸਰਾਪ ਦੀਨੋ,

ਕੌਰ ਚੌੜ ਥਯੋ ਪਯੋ ਚੈਹੈ ਕਾਲ ਕੂਪ ਹੈ।

¹ਤਿਸ (ਕੰਵਲ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ) ਉੱਪਰ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕੌਰ (ਚੌੜ) ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਹ

॥ ੨੪੩ ॥

ਮਾਲਕ ਰਹਾਯੋ ਨਾਮ ਮਾਤਰ ਸਾਲਕ ਦੋਇ,
ਐਪਰ ਬਾਲਕ ਤਾਂ ਕੇ ਰਾਜ ਹਾਥ ਮੈਂ ਲਯੋ।

ਜਾਂ ਦਿਨ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਸੁਰਪੁਰ ਗਯੋ, ਦਿਨ
ਤਾਂ ਹੀ ਛੱਜੇ ਹੇਠ ਆਇ ਕੌਰ ਚੌਰ ਕੈ ਗਯੋ।

ਰਾਣੀ ਚੰਦ ਕੌਰ ਕਿਛੁ ਮਾਸ ਰਾਜ ਕੀਓ ਪਾਛੇ,
ਫੇਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਲਰ ਕਰਿ ਛੀਨ ਹੈ ਲਯੋ।
ਢਾਈ ਸਾਲ ਰਾਜ ਤਬਿ ਤਾਂਹਿ ਹੈ ਕਮਾਲ ਕੀਨੋ,
ਏਕ ਠੌਰ ਪਾਨੀ ਸ਼ੇਰ ਅਜਾ ਕੋ ਪਿਲੈ ਦਯੋ

॥ ੨੪੪ ॥

ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲੈਹਣਾ ਸਿੰਘ, ਆਪ
ਪਾਪ ਕੀਨ ਭਾਰੀ ਗਾਰੀ ਨੀਵ ਨਿਜ ਜਾਤ ਕੀ।
ਤੁੱਪਕ ਦੁਨਾਰੀ ਪਰਿਹਾਰੀ ਦਗੇ ਸੰਗ ਤਿਨੈ,
ਮਹਾਰਾਜ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘੈਂ ਮਾਰ ਥੀਏ ਪਾਤਕੀ।
ਕੰਨਜਾਂ ਕੀ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤ ਤਾਂਹੀ ਦਿਨ ਥੀ ਬਖਜਾਤ,
ਤੁਲਾਦਾਨ ਥਾ ਕਰਾਤ ਸ਼ਾਹਿਜ਼ਾਦਾ ਗਾਤ ਕੀ।

ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਹੁਤੇ ਬਾਲਕ ਘਗਜਾਨੋ ਘਨੋ,
ਤੋਂ ਭੀ ਲਹਣੇ ਸਿੰਘ ਨਿਰਦਏ ਤਾਂਹਿ ਘਾਤ ਕੀ।

॥ ੨੪੫ ॥

ਤਾਂਹੀਂ ਛਿਨ ਮਾਰਿਓ ਬਜੀਰ ਧਜਾਨ ਸਿੰਘ ਤਿਨੈ,
ਦੋਸਤ ਦੁਹੂੰ ਕੇ ਜਾਨੀ ਬਨਿ ਦਗਾ ਹੈ ਕਯੋ।
ਗਾਦੀ ਪੈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਰਕ ਬਿਠਾਯੋ,
ਸਾਲ ਚਾਰਕ ਕੋ, ਖੁਦ ਹੀ ਬਜੀਰੀ ਪਦ ਹੈ ਲਯੋ।
ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੀਸ ਕੇਰ ਲੋਹੂ ਕਾ ਤਿਲਕ ਕੀਓ,
ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਬਿਪੱਤੀ ਅੱਤੀ ਮਾਂਹਿ ਵਾਹਿ ਹੈ ਪਯੋ।
ਏਕ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਹੀ ਨ ਮਾਰਿਓ ਸੰਧਾਵਾਲੀਓ ਨੈ,

ਹੁਣ ਕਾਲ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

¹(ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਗ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਕੁ ਸਾਲ ਨਾਮ-ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲਕ ਰਿਹਾ ਪਰ ਤਿਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ (ਕੰਵਲ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪਣੇ ਹੱਥ 'ਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

²ਉਸੇ ਦਿਨ ਕੌਰ ਚੌਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਛੱਜੇ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ।

³ਬਕਰੀ।

⁴ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਦੀ ਨਿਉਂ ਗਾਲ ਦਿੱਤੀ।

⁵ਦੁਨਾਲੀ ਬੰਦੂਕ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

⁶ਪਾਪੀ ਹੋ ਗਏ।

⁷ਅੱਸੂ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਸੀ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਤੋਲ ਕੇ ਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

⁸ਬਹੁਤ ਲੋਲੂਝੀਆਂ ਕੱਢੀਆਂ।

⁹ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

¹⁰ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲੀ ਦੋਸਤ ਬਣ ਕੇ।

¹¹ਉਹ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤੀ ਬਿਪਤਾ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ।

ਹਿੰਦੁ ਕਾ ਧਰਮ ਗਾਰਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਤੋਂ ਅਯੋ।¹ 'ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਅਜ਼ਾਦੀ ਰੂਪ ਧਰਮ ਗਾਲ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਹੀ
 ॥੨੪੬॥ ਫਿਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਆਇਆ।

ਤਾਂਹੀ ਦਿਨ ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਬੇਟੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ,
 ਜਾਇ ਜਰਨੈਲੋਂ ਕਰਨੈਲੋਂ ਪਾਸ ਸੈਨ ਮੈਂ।

ਨਿਜ ਤਰਵਾਰ ਧਰਿ ਆਗੇ ਗਰਾ ਦੀਓ ਕਰਿ,¹
 ਨੈਨ ਭਰਿ ਕਹਯੋ ਦਾਸ ਪੰਥ ਕਾ ਹੂੰ ਐਨ। ਮੈਂ।

'(ਆਪਣਾ) ਗਲ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

'ਠੀਕ।

ਜੁਲਮ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਸੰਧਾਵਾਲੀਓਂ ਨੇ ਭਾਰੇ ਜੇਊ,
 ਸੁਨਿ ਗੁਨਿ। ਫੌਜ ਕੋਪਿ ਹੋ ਗਈ ਅਚੈਨ ਮੈਂ²।

'ਵਿਚਾਰ ਕੇ। 'ਫੌਜ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਗਈ।

ਔਰ ਭੀ ਸਿਪਾਹੀ ਪ੍ਰਤਿ ਦਮੜਾ ਬਢਾਯੋ ਇਕ,
 ਦੈਨੋ ਅਕਰਾਰ ਕੀਨੋ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਬੈਨ ਮੈਂ।

'ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ।

॥੨੪੭॥

ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਸੁਤ ਯੁਤ ਮਾਰਿਓ ਬਜੀਰ ਜਿਨੈ,
 ਤਿਨੈ ਗਰਬੀਲੇ ਹੋਇ ਫੌਜ ਨਾ ਸੰਭਾਰੀਆ।

'ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਫੌਜ ਨਾ ਸੰਭਾਲੀ।

ਯਾਂਹੀਂ ਤੈ ਗਰਬ ਤਿਨੈ ਤੋਰਬੇ ਸਰਬ ਫੌਜ,
 ਮੌਜ ਸਿੰਧੁ ਕੀ ਸੀ ਬਈ ਡੋਗਰੇ ਸੰਗਾਰੀਆ।

'ਏਸੇ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸੰਧਾਵਾਲੀਆਂ) ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਾਂਗ ਡੋਗਰੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਗਈ।

ਆਇ ਘੇਰ ਲੀਨੋ ਕਿਲ੍ਹਾ ਮੋਰਚੇ ਲਗਾਇ ਦੀਨੋ,
 ਭੀਤਰ ਤੈ। ਲਰੇ ਸੰਧਾਵਾਰੀਏ ਗਵਾਰੀਆ²।

'ਅੰਦਰੋਂ। 'ਮੁਰਖ।

ਦੇਇ ਜਾਮ। ਥੀਓ ਜੰਗ ਕੀਏ ਬਹੁ ਅੰਗ ਭੰਗ,
 ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਰੇ ਹੈ ਲਚਾਰੀਆ।

'ਦੋ ਪਹਿਰ।

'ਦੁੱਖੀ ਹੋ ਕੇ।

॥੨੪੮॥

ਕਿਲ੍ਹੇ ਵੀਚ ਆਇ ਫੜੇ ਪਾਇ ਹੀਰੇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ,
 ਕੇਹਰ ਦਲੀਪ ਕਾ ਵਜ਼ੀਰ ਆਪ ਥਾਇ ਕੈ।

'ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਆਪ ਹੋ ਕੇ।

ਮਾਸ ਸੰਧਾਵਾਲੀਓਂ ਕਾ ਚੀਲਨ ਕੋ ਗ੍ਰਾਸ ਦੀਓ,¹
 ਸੀਸ ਦਰਵਾਜ਼ਿਓਂ ਪੈ ਲਟਕਾਏ ਘਾਇ ਕੈ।

'ਇੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਆਪ ਰਾਜ ਕਾਜ ਹੈ ਸੰਭਾਰ ਕੈ ਦਰਾਜ ਕੀਓ,¹
 ਫੇਰ ਫੌਜ ਸੰਗ ਤਾਂਹਿ ਬਿਗਰੀ ਸੁਭਾਇ ਕੈ।

'ਮਾਰ ਕੇ।

'ਵੱਡਾ ਕਰ ਲਿਆ।

'ਸੁੱਤੇ ਸਿੱਧ।

ਨਿਜ ਫੌਜ ਦੌਲਤ ਲੈ ਚਾਲਿਓ ਥਾ ਜੰਮੂ ਓਰ,
 ਸ਼ੋਰ ਕਰਿ। ਸਿੰਘਨ ਸੇ ਮਾਰਜੋ ਘੇਰ ਜਾਇ ਕੈ

'ਰੌਲਾ ਕਰਕੇ।

॥ ੨੪੯ ॥

ਰਾਣੀ ਜਿੰਦ ਕੌਰ ਨਿਜ ਭਾਈ ਕੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕੀਓ,

ਬੀਓ ਤੋਂ ਜਵਾਹਰ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਵੇਸ' ਮਾਲਕੈਂ।

ਤਾਂਹਿ ਭੀ ਰੁਪਯਾ ਏਕ ਫੌਜ ਕਾ ਬਢਾਯੋ,

ਪਰ ਦਈ ਨਾ ਤਲਬ' ਬੀਤ ਗਯੋ ਏਕ ਸਾਲਕੈਂ।

ਪੈਂਚ ਬੀਏ ਫੌਜ ਮਾਂਹਿ ਚਾਹਿ ਜੋ ਕਰਾਹਿ' ਵਾਹਿੰ,

ਮਾਰਿਓ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਤਾਂਹਿ ਤਜਿ ਆਲਕੈਂ'।

ਰਾਣੀ ਰੋਸ ਮਾਨਿ' ਅੰਗ੍ਰੇਜਨ ਸੋਂ ਮੇਲ ਠਾਨ,

ਫੌਜ ਮਰਵਾਈ ਜਾਨ ਬੁਝ ਘਰਿ ਘਾਲ ਕੈ'।

॥ ੨੫੦ ॥

ਲਿਖ ਪਠਯੋ ਲਾਟ ਕੋ' ਹਮਾਰਾ ਜੋ ਮੁਲਕ ਪਾਰ²,

ਮੱਲ ਲੇਹੁ ਤੁਮ ਸਿੰਘ ਐਹੈਂ ਜਬਿ ਜੰਗ ਕੋ।

ਲਰੀਓ ਨਿਸੰਗ ਤੁਮ ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰੀਓ, ਤੈ

ਖਰਚਾ ਨ ਮੱਦਦ ਪਠੈਹੋਂ ਮੈਂ ਭੀ ਚੰਗ ਕੋ'।

ਚਾਹਿਤੇ ਥੇ ਏਹੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਫੂਟ ਪਾਇ ਕਿਵੈਂ,

ਸੋਈ ਹੋਈ ਨੈਨ ਮਿਲੇ ਜੈਸ ਨੈਨ ਭੰਗ ਕੋ'।

ਏਹੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਕੀਨੀ ਰਾਣੀ ਨਾ ਤਲਬ ਦੀਨੀ,

ਫੌਜ ਪਠੀ ਪੀਨੀ' ਰਾਣੀ ਕਾਟਯੋ ਨਿਜ ਅੰਗ ਕੋ

॥ ੨੫੧ ॥

ਸਿਪਹਾਸਲਾਰ' ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਕੀਓ,

ਮੁਖਤਯਾਰ ਨਿਜ ਦਿਜ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਹੈ ਕਰੋ'।

ਰਾਜਾ ਹੁਤੋ ਬਾਲਕ ਮਾਲਕ ਬਈ ਨਾਰਿ ਕਾਚੀ

ਤਾਲਕ ਦਿਜਨ ਕਾਮ ਆਯੋ ਕੋਸ ਹੈ ਭਰੋ'।

ਏਕ ਸ਼ਨੀ ਦੂਜੇ ਰਾਹੂ ਤੀਜੇ ਸਾਢ-ਸਤੀ ਜਾਹੂੰ,

ਕੜੋਂ ਨ ਦੁਖਿ ਪਾਇ ਵਾਹੂ ਜਾਇ ਸੁਖ ਤੈ ਜਰੋ'।

'ਚੰਗਾ।

'ਤਨਖਾਹ।

'ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਪੈਂਚ ਬਣ ਗਏ ਉਹ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਫੌਜ ਤੋਂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।

'ਆਲਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ।

'ਗੁੱਸਾ ਮੰਨ ਕੇ।

'ਘਰੋਂ ਘੱਲ ਕੇ।

'ਵਾਇਸਰਾਏ ਨੂੰ। ²ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਪਾਰ।

'ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀ ਚੰਗੀ ਮਦਦ ਤੇ ਖਰਚਾ ਨਹੀਂ ਭੇਜਾਂਗੀ।

'ਜਿਵੇਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣ।

'ਤਕੜੀ, ਬਹੁਤੀ।

'ਸੈਨਾਪਤੀ।

'ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੁਖਤਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ।

'ਕੰਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ (ਤਾਲਕ) ਅਧੀਨ ਆ ਗਿਆ (ਦੱਸੋ) ਭਲਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ।

'ਜਿਵੇਂ (ਜੋਤਸ਼ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਅਨੁਸਾਰ) ਕਿਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੀਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਨਿਚਰ ਗ੍ਰਹਿ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੂਜਾਰਾਹੂ ਆ ਜਾਵੇ, ਤੀਜੀ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਸਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਨੀ ਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਦੁਖਦਾਈ ਦਸ਼ਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੁੱਖ ਪਾਵੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੁੱਖ ਸੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਏਕ ਅੰਧਾ ਦੁਤੀ ਕੋੜੀ ਨੀਚ ਜੋੜੀ ਰਾਮ ਜੋੜੀ,
ਕੜੋਂ ਨ ਜਾਇ ਬੋੜੀ ਬੋੜੀ ਐਸਨ ਕੀ ਹੈ ਖਰੋ।

॥ ੨੫੨ ॥

ਆਖਰ ਥਵਜੋ ਜੰਗ ਰਾਣੀ ਨੈ ਕਯੋ ਕੁਰੰਗਾ,
ਥੈਲੀਓ ਮੈਂ ਦਈ ਭਰ ਦਾਰੂ ਠੌਰ ਸਰਸੋਂ।
ਹੁਤੀ ਜੋ ਬਰੂਦ ਥੈਲੀ ਪੇਟੀਓ ਮੈਂ ਸੋ ਚਲਾਈ,
ਆਈ ਫੇਰ ਸਰਸੋਂ ਤੋ ਥੀਏ ਰੰਗ ਸਰਸੋਂ।

ਮਾਰਿ ਮੇਖਾਂ ਤੋਪਨ ਮੈਂ ਥੈਚਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰੈਂ ਤਬਿ,
ਸਮ ਸ਼ੇਰੈਂ ਪਰੇ ਸਿੰਘ ਬੈਰਿਨ ਪੈ ਸਰਸੋਂ।

ਮਾਰ ਅਰਿ ਭੂਰ ਆਛੇ ਦੂਰ ਲੋ ਦਬਾਏ ਪਾਛੇ,
ਤੇਜ ਪੌਨ ਬੂਰ ਕਾਛੇ ਜੜੋਂ ਹਟਾਏ ਸਰ ਸੋਂ।

॥ ੨੫੩ ॥

ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਪਾਪੀ ਤੋ ਅਮਾਪੀ ਥੀ ਕੁਨੀਤਿ ਥਾਪੀ,
ਭਾਗ ਪਾਇ ਆਪੀ ਫੌਜ ਕੋ ਪਿਛਾਹਾਂ ਲੈ ਗਯੋ।

ਉਤੈ ਅੰਗਰੇਜੈਂ ਸਾਰ ਦਈ ਯੇ ਪਹਾਰ ਸਿੰਘਾ,
ਯਾਂ ਹੀ ਮੁਖਬਰੀ ਪਰਾ ਰਾਜ ਤਾਂਹਿ ਹੈ ਲਯੋ।
ਭੂਪ ਜੇ ਫਰੀਦ ਕੋਟ ਸੰਤਤਿ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ਮੋਟਾ,
ਇਤੈ ਫੌਜ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਸੁਨੋ ਹਾਲ ਜੜੋਂ ਭਯੋ।
ਮਾਲਕ ਹੀ ਮਾਰਜੋ ਜਿਨੈ ਚਾਹਿ ਰਾਖੈ ਕੌਨ ਤਿਨੈ,
ਪੈਚ ਗ੍ਰਾਮ ਜੜੋਂ ਉਜਾਰੈ ਰਾਖਾ ਖੇਤ ਕੋ ਪਯੋ।

॥ ੨੫੪ ॥

ਏਕ ਓਰ ਜੋਰ ਦੇ ਕੈ ਬੈਰੀ ਆਏ ਘੋਰਾ ਚਢਿ,
ਛੋਰਿ ਤੋਪ ਤੈ ਤੁਫੰਗ ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰਤੇ।
ਦੁਤੀ ਓਰ ਮਾਲਕ ਹੀ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਜੇ ਥੇ,
ਦਗਾ ਕੀਨੋ ਭਾਰੀ ਪਾਪ ਤਿਨੈ ਆਪ ਡਰਤੇ।
ਪੁਲ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆਇ ਕੇ ਤੁੜਾਇ ਦੀਏ,
ਖੁਦ ਪਾਰ ਹੋਇ ਥਿਰੇ ਮੰਦ ਖਲ ਖਰ ਤੇ।

1 ਨੀਚਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀਰਾਮ ਨੇ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ, ਐਸਿਆਂ ਦੀ ਬੋੜੀ ਚੰਗੀ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਡੁੱਬ ਜਾਵੇ।

1 ਖੋਟਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

1 ਬਰੂਦ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰ੍ਹੋਂ ਪੀਸ ਕੇ ਭਰ ਦਿੱਤੀ।

1 ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਆਈ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗਾ
ਪੀਲਾਰੰਗ ਹੋ ਗਿਆ।

1 ਤਦੋਂ ਤੋਪਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਤੇ ਸਿੰਘ
(ਸਰਸੋਂ) ਅਧਿਕ ਬਲਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪਏ।

1 ਬਹੁਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਦੂਰ ਤੱਕ ਪਿੱਛੇ
ਦਬਾਈ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ (ਸਰ) ਸਰੋਵਰ ਦੇ (ਪਾਣੀ) (ਸੋਂ) ਉਪਰੋਂ
ਤੇਜ ਹਵਾ ਬੂਰ ਨੂੰ (ਕਾਛੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਟਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

1 ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਪਾਪੀ ਨੇ (ਅਮਾਪੀ) ਬਹੁਤੀ ਖੋਟੀ ਨੀਤੀ ਬਣਾਈ
ਹੋਈ ਸੀ, ਆਪ ਹੀ ਭਾਜੜ ਪੁਆ ਕੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਲੈ ਗਿਆ।

1 ਉਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਹਾੜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਖਬਰ ਦਿੱਤੀ।

1 ਇਸ ਖਬਰ ਦੇਣ ਦੇ ਬਦਲੇ।

1 ਤਿਸ ਦੀ ਚੰਗੀ ਉਲਾਦ ਹੈ।

1 ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਚਾਹਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਸਰਪੰਚ ਹੀ
ਪਿੰਡ ਉਜਾੜੇ ਅਤੇਰਾਖਾ ਹੀ ਖੇਤ ਉਜਾੜਨ ਲੱਗ ਪਏ ਤਾਂ
ਤਿਨਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੌਣ ਕਰੇ।

1 ਭਿਆਨਕ।

1 ਤਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ।

1 ਉਹ ਮੰਦੇ ਮੂਰਖ ਤੇ ਖੋਤੇ ਆਪ ਪਾਰ ਹੋ ਖੜੇ।

ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਸਰਦਾਰੈਂ ਤਬਿ,
ਬਾਹੀ ਤਰਵਾਰੈਂ ਜਸ ਪੂਰ ਗਏ ਧਰ ਤੇ।¹ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਜਸ ਭਰ ਗਏ।

॥ ੨੫੫ ॥

ਬੀਏ ਤਬਿ ਅਧਿਕ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਮਾਰਿ ਅਰਿ,
ਬਾਕੀ ਦਰਿਆਵ ਤਰਿ ਆਵਨੇ ਥੇ ਜੋ ਲਗੇ।
ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਅਤਤਾਈ¹ ਅਗਜੋਂ ਚਲਵਾਈ ਤੋਪੈਂ,

¹ਪਾਪੀ। (ਅਤਤਾਈ ਛੇ ਹਨ: ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜ਼ਹਿਰ ਖੁਵਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਧਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣ ਵਾਲਾ)।

ਝਾਰ ਕੈ ਗਰਾਫ ਸਾਫ¹ ਮਾਰੇ ਸੰਗ ਸੋ ਦਗੇ।
ਹੂਏ ਗਰਕਾਬ ਭੂਰ¹ ਲਾਗੇ ਕੇਊ ਜਾਇ ਦੂਰ²,
ਬਿੱਪਰੋਂ ਤੈ ਪਾਪ ਕੂਰ ਹੋਯੋ ਸਦ ਹੈ ਅਗੇ¹।

¹ਸਾਫ (ਗਰਾਫ) ਰੋਣੇ ਮਾਰ ਕੇ।

²ਬਹੁਤੇ (ਸਿੰਘ) ਡੁੱਬ ਗਏ। ³ਦੂਰ (ਕਿਨਾਰੇ) ਜਾ ਲੱਗੇ।

¹(ਕੂਰ) ਝੂਠੇ ਬਾਮਣਾ ਤੋਂ ਪਾਪ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਦਾ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੀਛੋਂ ਬੈਰੀ ਮਾਰੈਂ ਅੱਗੋਂ ਮਾਲਕ ਹੀ ਗਾਰੈਂ¹,
ਦੇਖੋ ਭਾਰੈਂ¹ ਹੀ ਕੁਤੱਕੀ ਵੀਚ ਆਏ ਸਿੰਘ ਕਜੋਂ
ਤਗੇ² ॥ ੨੫੬ ॥

¹ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

²ਬਹੁਤੇ ਹੀ। ³ਕਿਵੇਂ ਜਾਨ ਬਚਾਉਂਦੇ।

ਆਖਰ ਦਇਆਲੂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਵਿਚਾਰ ਨੀਤਿ,
ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ ਜਾਹੁ ਆਯੂਧੈਂ ਕੋ ਡਾਰ¹ ਕੈ।
ਛੋਰ ਦੀਏ ਰਾਹਿ ਲੀਏ ਆਯੂਧ ਸੁਟਾਇ ਸਭਿ,
ਸਿੰਘ ਪਏ ਰਾਹਿ ਗੁਰੈਂ ਸੁਕਰ ਹਜ਼ਾਰ ਕੈ।
ਲਘੁ ਜ਼ਖਮੀ ਭੀ ਗਏ ਵਗ¹ ਜਿਤ ਕਿਤ ਮਗ²,
ਜ਼ਖਮੀ ਸਖਤ ਦਾਬੇ ਗਢਜੋਂ ਵੀਚ ਡਾਰ ਕੈ¹।
ਆਇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਤਬਿ ਡਾਰਿਓ ਲਹੌਰ ਡੇਰਾ,
ਕੌਂਸਲ¹ ਬਨਾਈ ਰੀਤਿ ਨੀਤਿ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਕੈ

¹ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁੱਟ ਕੇ।

¹ਚਲੇ ਗਏ। ²ਜਿਧਰ ਕਿਧਰਰਸਤਾ ਮਿਲਿਆ।

¹ਟੋਇਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਦੱਬ ਦਿੱਤੇ।

¹ਸਭਾ।

॥ ੨੫੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਲਵਪੁਰ-ਪਤਿ ਮਾਰੈਂ¹।
ਬੰਧਜੋਂ ਅਹਿਦ ਇਕ ਹੁਤੇ ਇਹਾਰੈਂ¹।
ਸਤਲੁੱਜ ਹੱਦ ਰਹੇਗੀ ਕਾਇਮ।
ਦੁਹੂੰ ਬੀਚ ਮਿਤ੍ਰਾਈ ਦਾਇਮ¹ ॥ ੨੫੮ ॥
ਇਉਂ ਭੀ ਸ਼ਰਤ ਹੁਤੀ ਤਿਸ ਮੋਹੈ¹।

¹ਆਪਸ ਵਿੱਚ।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਇਕਰਾਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

¹ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

¹ਉਸ ਵਿੱਚ।

ਪਹਿਲੇ ਤੋਪ ਚਲਾਵੈ ਜੋ ਹੈ।

ਬੈਰ ਭਾਵ ਧਰਿ ਅਧਿਕ ਲਰੈ ਹੈ।

ਹਾਰ ਖਾਇ ਫਿਰ ਮਿਲਜੋ ਚੈ ਹੈ ॥ ੨੫੯ ॥

ਦੈ ਕੈ ਤੀਨ ਕਰੋੜ ਰੁਪਯਾ।

ਬਾਂਧੇ ਹੱਦ ਵਹੀ ਫਿਰ ਭੱਈਆ।

'ਭਰਾ ਭਾਵ ਧਿਰ।

ਇਹੁ ਵਿਚਾਰ ਫਿਰ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਭੂਪ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਓਦਾਰੈਂ ॥ ੨੬੦ ॥

ਜਾਇ ਲਾਟ ਪੈ ਸੋਊ ਸੁਨਾਈ।

ਕਰੀ ਲਾਟ ਮਨਜੂਰ ਇਹਾਈ।

ਭੂਪ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਐ ਕੈ।

ਸਭਿ ਸਰਦਾਰਨ ਤਈਂ ਬੁਲੈ ਕੈ ॥ ੨੬੧ ॥

ਕਹਜੋ ਪਚਾਸ ਲਾਖ ਮੈਂ ਦੇਵੇਂ।

ਲਾਖ ਪਚਾਸ ਖਜਾਨਜੋਂ ਲੇਵੇਂ।

ਦੋਇ ਕਰੋੜ ਸਭੈ ਸਰਦਾਰੂ।

ਦਿਹੁ ਔਂਦੇ ਜਾਗੀਰਨੁਸਾਰੂ ॥ ੨੬੨ ॥

'ਜਗੀਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ।

ਸਭਿ ਨੈ ਮਾਨੀ ਲਿਖਤੈਂ ਡਾਰੀ।

'ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਮਤਸਰਾ ਧਰਿ ਭਾਰੀ।

'ਈਰਖਾ।

ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਤਈਂ ਸੰਗ ਲੈ ਕੈ।

ਰਾਣੀ ਢਿਗ ਭਾਖਜੋ ਇਮ ਜੈ ਕੈ ॥ ੨੬੩ ॥

ਜੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਇਹੁ ਕੰਮ ਕਰਿ ਹੈ।

ਸਭਿ ਤੇ ਅੱਗਰ ਹੋਇ ਅਪਰ ਹੈ।

'ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਬਾਗ ਰਾਜ ਕੀ ਨਿਜ ਕਰ ਰਖ ਹੈ।

'ਰਾਜ ਦੀ ਵਾਗ ਡੋਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਰੱਖੇਗਾ।

ਰਾਖੈ ਕਾਢੈ ਚਹਿ ਜਿਮ, ਦਖ ਹੈ ॥ ੨੬੪ ॥

'(ਉਹ ਬੜਾ) (ਦੱਖ) ਚਤੁਰ ਹੈ।

ਹਮ ਤੁਮ ਪਰ ਪਰਬਲ ਇਹੁ ਬੈ ਹੈ।

ਨਾਂਹਿ ਹਕੂਮਤ ਤੁਮਰੀ ਰੈ ਹੈ।

ਰਾਣੀ ਚੜੀ ਹੁਤੀ ਹਥ ਉਨ ਕੇ।

ਮਾਨੀ ਬਾਤ ਨ ਜਾਨੀ ਗੁਨ ਕੇ ॥ ੨੬੫ ॥

'ਗੱਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਨਾ ਜਾਣੀ।

ਖੁਦਗਰਜੀ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਬਹਿਕਾਈ।

'ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਖੁਦਗਰਜੀ ਨੇ ਭਟਕਾ ਦਿੱਤੀ।

ਭਲਾ ਨ ਦਿਜ ਤੈ ਹੋਤ ਕਦਾਈ।

ਖੁਰੀ ਮੱਤਿ ਨਾਰਿਨ ਕੀ ਐ ਹੈ।

'ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ (ਖੁਰੀ) ਪੈਰ 'ਚ ਅਕਲ ਹੈ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਘੱਟ

ਗਰਦਨ ਪੀਛੇ ਸਜਾਨੇ ਕੈਰੈਂ॥ ੨੬੬ ॥

ਲਾਟ ਪਾਸ ਉਨ ਇਮ ਲਿਖ ਪਠਯੋ।

ਨ੍ਰਿਪ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੋ ਠਟਯੋ।

ਸੋ ਬਜੀਰ ਨਹਿੰ ਹਮਰਾ ਸਾਚਾ।

ਨਹਿੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹਮੈਂ ਤਿਹ ਬਾਚਾ॥ ੨੬੭ ॥

ਤਬੈ ਲਾਟ ਭੂਪਤਿ ਬੁਲਵਾਯੋ।

ਲਿਖਯੋ ਜੁਰਾਨੀ ਸੋ ਦਿਖਰਾਯੋ।

ਤਬਿ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਉਦਾਸੈਂ।

ਕਹਯੋ ਲਾਟ ਪ੍ਰਤਿ ਯਾ ਬਿਧਿ ਖਾਸੈਂ॥ ੨੬੮ ॥

ਆਪ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੁਝ ਕੋ ਦੀਜੈ।

ਏਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਯਾ ਲੀਜੈ।

ਦਿਹੁ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੁਲਕ ਮੁਝ ਤਾਂਈ।

ਰਹਿਹੈਂ ਤਾਬੇਦਾਰ ਸਦਾਈ॥ ੨੬੯ ॥

ਸੋਚਯੋ ਲਾਟ ਇਹੀ ਹੈ ਡਾਢਾ।

ਦੋਸਤ ਕਰੈਂ ਇਸੈ ਨਿਜ ਗਾਢਾ।

ਸ਼ਾਲ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਕਰਿ ਮਨਜ਼ੂਰੈਂ।

ਦੀਨੋ ਤਿਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਰੂਰੈਂ॥ ੨੭੦ ॥

ਏਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਯਾ ਤਾਂ ਤੈ।

ਲਯੋ, ਔਰ ਭੀ ਸੋਚੀ ਬਾਤੈਂ।

ਹੈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੁਲਕ ਬਡ ਭਾਰੈਂ।

ਹੱਦ ਲੁਦਾਖ ਔਰ ਕੰਦਜਾਰੈਂ॥ ੨੭੧ ॥

ਮੁਲਕ ਰੂਸ ਕਾ ਤਹਿੰ ਨਿਕਟੈ ਹੈ।

ਹਮਰੇ ਉਸ ਕੇ ਬਿਚ ਇਹੁ ਰੈਹੈ।

ਅਨਿਕ ਬਾਤ ਕਾ ਸੋਚ ਫਾਇਦਾ।

ਪੂਰਾ ਕੀਨੋ ਤਾਂਹਿ ਵਾਇਦਾ॥ ੨੭੨ ॥

ਥੱਪਯੋ ਵਜੀਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਇਤੈਂ।

ਖੈਰ ਖ੍ਰਾਹਰਾਨੀ ਧਰਿ ਚਿਤੈਂ।

ਬਨੀ ਬਾਤ ਇਸ ਤੇ ਨਹਿੰ ਵੈ ਹੈ।

ਮੱਤਿ ਹੈ।

ਧੋਣ ਪਿੱਛੇ, ਗਿੱਚੀ ਵਿੱਚ।

¹(ਮਤਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ।

¹ਸੱਚਾ, ਪੱਕਾ, ਅਸਲ।

¹ਬਚਨ।

¹ਆਪ।

¹ਤਾਕਤਵਰ।

¹ਤਕੜਾ।

¹ਫਾ: ਕੰਦਹਾਰ, ਸੰ: ਗਾਂਧਾਰ, ਕੰਧਾਰ=ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਇਲਾਕਾ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੱਗਰ।

¹ਇਕਰਾਰ।

¹ਏਧਰ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ।

¹ਰਾਣੀ ਨੇ ਸੁਖ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਚਿਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਕੇ।

ਹੱਦ ਪੁਰਾ ਜਿਮ ਕਾਇਮ ਹੂ ਹੈ ॥ ੨੭੩ ॥

ਪਹਿਲੀ ਹੱਦ।

ਔਰ ਕਾਮ ਭੀ ਕਰੇ ਨ ਐਸੇ।

ਰਾਜ ਹਮੇਸ਼ੈਂ ਰਹਿ ਹੈ ਜੈਸੇ।

ਦੋਇ ਕੋਟ ਮੈਂ ਬਿਸਤ-ਦੁਵਾਬਾ।

ਦੋ ਕਰੋੜ ਵਿੱਚ ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਇਲਾਕਾ।

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੋ ਨੈ ਤਬਿ ਹੀ ਦਾਬਾ ॥ ੨੭੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਰਜ਼ੀਡੰਟ ਲਵਪੁਰ ਬਹਜੋ,

ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ।

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਕਾ ਭਾਰ।

ਫੌਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਬਹੁ ਰਖੀ,

ਹੇਤ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਧਾਰਿ ॥ ੨੭੫ ॥

ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਜਾਣ ਕੇ।

ਚੌਪਈ:

ਲਿਖਯੋ ਅਹਿਦ-ਨਾਮਾ ਫਿਰ ਹੋਰੀ।

ਇਕਰਾਰ-ਨਾਮਾ।

ਜੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਦਿਯ ਫਿਰ ਤੋਰੀ।

ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜਬਿ ਬਰਸ ਅਠਾਰੈਂ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ।

ਕੇਰ ਹੋਇ ਹੈ, ਲਾਇਕ ਭਾਰੈਂ ॥ ੨੭੬ ॥

ਰਾਜ ਕਾਜ ਅਰ ਮੁਲਖ ਅਪਾਰੈਂ।

ਅਪਨਾ ਆਪੇ ਏਹੁ ਸੰਭਾਰੈਂ।

ਰਜ਼ੀਡੰਟ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜੋਈ।

ਲਵਪੁਰ ਮਹਿ ਨਹਿੰਰਹਿ ਹੈ ਕੋਈ ॥ ੨੭੭ ॥

ਲਿਖੀ ਤਬੈ ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਸ਼ਰਤੈਂ।

ਸੋ ਝੂਠਾ ਜੋ ਇਨਹਿੰ ਨ ਬਰਤੈ।

ਦੁਇਕ ਸਾਲ ਇਮ ਕਾਰ ਚਲਾਯੋ।

ਭੂਪਤਿ ਸਿੰਘ-ਦਲੀਪ ਰਖਾਯੋ ॥ ੨੭੮ ॥

ਮੂਲ-ਰਾਜ ਸੂਬੇ ਮੁਲਤਾਨੀ।

ਅਸਤੀਫਾ ਦੀਨੋ ਤਬਿ ਆਨੀ।

ਤਿਆਗ-ਪੱਤਰ।

ਰਜ਼ੀਡੰਟ ਕੌਂਸਲ ਮਨਜ਼ੂਰੈਂ।

ਕਰਿ ਭੇਜਯੋ ਸਿੰਘ-ਸ਼ੇਰ ਜ਼ਰੂਰੈਂ ॥ ੨੭੯ ॥

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ (ਜ਼ਰੂਰੈਂ) ਛੇਤੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

ਹੁਤੋ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲਾ ਜੋਈ।

ਕਿਯ ਸੂਬਾ ਮੁਲਤਾਨੈ ਸੋਈ।

ਫੌਜ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗ ਦਈ ਅਪਾਰਨ ¹ ।	'ਬਹੁਤ।
ਅੰਗਨੂੰ ¹ ਸਾਹਿਬ ਗਯੋ ਬਿਠਾਰਨ ² ॥ ੨੮੦ ॥	'ਨਾਮ। 'ਬਿਠਾਉਣ ਭਾਵ ਕਬਜ਼ਾ ਦਿਵਾਉਣ।
ਜਬੈ ਕਿਲ੍ਹੇ ਕੇ ਬੀਚ ਪਧਾਰੇ।	
ਚਾਰਜ ¹ ਲੇਵਨ ਲਗੇ ਸੁਧਾਰੇ।	'ਕਬਜ਼ਾ।
ਏਕ ਸਿਪਾਹੀ ਅੰਗਨੂੰ ਤਾਂਈਂ।	
ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਯੋ ਤਬੈ ਤਹਾਂਈਂ ॥ ੨੮੧ ॥	
ਔਰ ਕਿਤਿਕ ਹਤ ¹ ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਨੇ।	'ਮਾਰ ਕੇ।
ਬਿਗਰੀ ਫੌਜ ਕਿਲ੍ਹੇ ਕੀ ਪੀਨੇ ¹ ।	'ਬਹੁਤੀ, ਤਕੜੀ।
ਮੂਲ-ਰਾਜ ਭੀ ਸੰਗੀ ਕੀਨੇ।	
ਲਗਯੋ ਜੰਗ ਫਿਰ ਹੋਵਨ ਪੀਨੇ ॥ ੨੮੨ ॥	
ਏਕ ਦਿਵਸ ਦੁਹਿ ਦਿਸ ਤੈ ਭਾਰੀ।	
ਚਲੀ ਤੋਪ ਜਨ ਮਰੇ ਅਪਾਰੀ।	
ਸਿੱਖੀ ਫੌਜ ਹੁਤੀ ਤਹਿ ਜੇਤੀ।	
ਮੂਲ-ਰਾਜ ਸੋਂ ਮਿਲ ਗਈ ਤੇਤੀ ॥ ੨੮੩ ॥	
ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਭੀ ਤਾਂ ਸੋਂ ਭਿਲਾ ¹ ।	'ਮਿਲ ਗਿਆ।
ਪੈ ਨ ਕਿਲ੍ਹੇ ਮੈਂ ਬੜਨਾ ਮਿਲਾ।	
ਮੂਲ-ਰਾਜ ਬਦਜ਼ਨ ¹ ਤਬਿ ਹੋਯੇ।	'ਨਫ਼ਰਤ ਸਹਿਤ।
ਤਿਸ ਦਿਸ ਤੈ, ਵਹਿ ਕਾਲ ਵਿਗੋਯੇ ¹ ॥ ੨੮੪ ॥	'ਤਿਸ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਰਫ ਤੋਂ (ਜਾਣੇ ਇਹ) ਸਮੇਂ ਨੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੈ।	
ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦਿਸ ਗਯੋ ਧੈ ਕੈ।	
ਇਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਕਰਿ ਬਡ ਜੰਗੈਂ।	
ਫਤੇ ਕੀਨ ਮੁਲਤਾਨ ਨਿਸੰਗੈਂ ॥ ੨੮੫ ॥	
ਮੂਲ-ਰਾਜ ਕੋ ਪਕਰਿ ਲਿਯਾਏ।	
ਪੂਰਬ ਦਿਸਾ ਦਯੋ ਪਹੁੰਚਾਏ।	
ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਾ ਵਾਲਦ ¹ ਸੂਬਾ।	'ਪਿਤਾ।
ਹੁਤੋ ਪਸ਼ੋਰ ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਖੂਬਾ ¹ ॥ ੨੮੬ ॥	'ਚੰਗਾ।
ਸੋ ਭੀ ਬਿਗਰਯੋ ਸੰਗ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ।	
ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜਾ ਮਿਲਯੋ ਤੇਜੈਂ ¹ ।	'ਛੇਤੀ।
ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਔਰ ਥੇ ਜੇਤੇ।	

ਮਿਲੇ ਫੌਜ ਯੁਤ ਤਿਨ ਸੋਂ ਤੇਤੇ ॥ ੨੮੭ ॥

ਪਾਂਚ ਹਜਾਰ ਸਵਾਰ ਦੁਰਾਨੀ।

ਕਾਬਲ ਪਤਿ ਨੈ ਪਠਜੋ ਮਹਾਨੀ।

ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਨੈ ਥੇ ਬਲਵਾਏ।

ਸੋ ਭੀ ਮਿਲੇ ਸਿੰਘਨ ਸੋਂ ਆਏ ॥ ੨੮੮ ॥

ਮੂੰਗ-ਰਸੂਲ ਗਰਾਮ ਨਜ਼ੀਕੈਂ।

ਫੌਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਿੰਘਨ ਠੀਕੈਂ।

‘ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਹੀ।

ਗਾਢਾ ਜੰਗ ਮਚਜੋ ਤਹਿੰ ਭਾਰੀ।

ਸਿੰਘਨ ਤਬਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸੰਭਾਰੀ ॥ ੨੮੯ ॥

ਆਠ ਕੋਸ ਲੋਂ ਕਟਤੇ ਆਏ।

ਫੌਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਈ ਭਗਾਏ।

ਦੈ ਲਾਲਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈ ਤਬੈ।

ਅਪਨੇ ਕਰੇ ਦੁਰਾਨੀ ਸਭੈ ॥ ੨੯੦ ॥

ਉਨ ਦੁਸ਼ਟਨ ਜਬਿ ਭਾਜੜ ਪਾਈ।

ਸਿੰਘ ਭੀ ਇਤ ਉਤ ਗਏ ਪਲਾਈ।

ਕਰਮ ਰੇਖ ਨਹਿੰ ਜਾਈ ਮਿਟਾਈ।

ਫਤੇ ਫੇਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਪਾਈ ॥ ੨੯੧ ॥

ਮਿਠੇ ਬਨ ਦੈ ਅਧਿਕ ਦਿਲਾਸੇ।

ਕਾਮ ਕੀਨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਖਾਸੇ।

‘ਬਹੁਤੇ।

ਦੈ ਹੁਲਾਸ ਸਰਦਾਰਨ ਗੌਰੈਂ।

‘ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੇ।

ਦਗੇ ਸਾਥ ਬੁਲਵਏ ਲਹੌਰੈਂ ॥ ੨੯੨ ॥

ਇਕ ਹੀ ਨਿਸ ਮੈਂ ਸਭਿ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।

ਠੌਰ ਠੌਰ ਕਿਯ ਕੈਦ ਤਹਾਂਈਂ।

‘ਉਥੇ ਹੀ।

ਰਾਣੀ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀਂ।

ਰਖੀ ਕੈਦ ਥੀ ਕਰਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ॥ ੨੯੩ ॥

ਭੂਪ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।

ਤਖਤੋਂ ਦਯੋ ਉਤਾਰ ਤਦਾਂਈਂ।

‘ਤਦੋਂ।

ਪੱਜਾ ਪੜ੍ਹਾਵਨ ਕਾ ਇਨ ਕਰਿ ਕੈ।

‘ਬਹਾਨਾ।

ਫਰਖਾਬਾਦ ਪਠਾਯੋ ਬਰ ਕੈ ॥ ੨੯੪ ॥

‘ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ, ਬਦੋ-ਬਦੀ।

ਗੜ੍ਹ ਚੰਡਾਲ ਮੈਂ ਭੇਜੀ ਰਾਨੀ।

ਕਿਲ੍ਹਾ ਜੁ ਕਾਂਸੀ ਢਿਗੈ ਮਹਾਨੀ।
 ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਔਰ ਥੇ ਜੇਤੇ।
 ਪੂਰਬ ਦਿਸਾ ਪਠਾਏ ਤੇਤੇ ॥ ੨੯੫ ॥
 ਕਿਤਿਕ ਆਗਰੇ ਕੋਊ ਕਾਂਸੀ।
 ਕੋ ਪਰਯਾਗ ਆਦਿ ਕਿਯ ਬਾਸੀ।
 ਅਨਿਕ ਠੌਰ ਕਰਿ ਕੈਦ ਰਖਾਏ।
 ਦੀਨੀ ਪਿਨਸਨ ਸਭਿ ਕੀ ਲਾਏ ॥ ੨੯੬ ॥
 ਸਭਿ ਕੀ ਜ਼ਬਤ ਜਗੀਰੈਂ ਕੀਨੀ।
 ਔਰ ਮੁਕਾਨ ਢਹਾਏ ਪੀਨੀ।
 ਮੁਲਖਿ ਰਾਜ ਸਭਿ ਲਯੋ ਸੰਭਾਰੀ।
 ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੈ ਅੰਗ੍ਰੇਜੈਂ ਭਾਰੀ ॥ ੨੯੭ ॥
 ਮਹਾਰਾਜ ਨੈ ਜਿਤਿਕ ਰਾਜ ਥਾ।
 ਲੀਨੋ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਣ ਦਰਾਜ। ਥਾ।
 ਸੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜਨ ਤਨਕ ਸੰਗ ਸੈਂ।
 ਨਿਜ ਕਬਜ਼ੇ ਕਿਯ ਦਗੇ ਸੰਗ ਸੈਂ ॥ ੨੯੮ ॥
 ਖਾਣ ਮਨੁੱਖੈਂ ਜਰ ਕੀ ਭਾਰੀ।
 ਕਰ। ਅੰਗ੍ਰੇਜਨ ਆਈ ਸਾਰੀ।
 ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੈ ਅਰੂਜ ਇਨ ਬਾਢੇ।
 ਸ਼ਾਹਿਨ-ਸ਼ਾਹ ਬਨਿ ਬੈਠੇ ਗਾਢੇ ॥ ੨੯੯ ॥
 ਹਰਿ-ਦਲੀਪ ਸੈਂ ਦਗਾ ਕਮਾਯੋ।
 ਹੁਤੇ ਨਬਾਲਗ। ਸੋਊ ਤਦਾਯੋ।
 ਨਿਰਦੋਸ਼ੇ ਕਾਰਾਜ ਛਿਨਾਯੋ।
 ਅਤੀ ਅਨਯਾਇ ਕੀਨ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥ ੩੦੦ ॥
 ਕਿਛ ਦਿਨ ਕਲਕੱਤੇ ਰਖਿ ਤਾਹੂੰ।
 ਲੈ ਗਏ ਫੇਰ ਬਲਾਯਤ ਮਾਹੂੰ।
 ਨਿਜ ਮਤ। ਬਾਲਤ ਤਈਂ ਦਿਢੈ ਕੈ^੨।
 ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਈਸਾਈ ਜੈ ਕੈ ॥ ੩੦੧ ॥
 ਪਿਨਸਨ ਚਾਰ ਲਾਖ ਸਾਲਾਨਾ।
 ਕਰਿ ਦੀਨੀ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ ਰਖਾਨਾ।

'ਤਕੜੇ, ਵੱਡੇ।

'ਵੱਡੇ ਜੰਗ।

'ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਜੰਗ ਨਾਲ।

'ਮਨੁੱਖਾਂ ਭਾਵ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਭਾਰੀ ਖਾਣ ਭਾਵ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ।

'ਹੱਥ।

'ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਿਆ।

'ਬੱਚਾ ਸੀ।

'ਖੋਹ ਲਿਆ।

'ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ।

'ਆਪਣਾ ਈਸਾਈ ਮਜ਼ਹਬ। ਘੱਕਾ ਕਰਵਾ ਕੇ।

'ਲੈ ਜਾ ਕੇ।

ਸ਼ਾਦੀ ਦੀਨੀ ਤਹਾਂ ਕਰੈ ਹੈ।

ਜੁਗ ਸੁਤ-ਸੁਤ ਯੁਤ ਅਬ ਲੋ ਸੋ ਤੈ ਹੈ। 'ਓਥੇ ਹੈ।

॥ ੩੦੨ ॥

ਜਿੰਦ ਕੌਰ ਰਾਣੀ ਤਿਸ ਮਾਈ।

ਗੜ੍ਹ ਚੰਡਾਲ ਤੈ ਮੌਕਾ ਪਾਈ।

ਭਾਗ ਗਈ ਨੈਪਾਲ ਮਝਾਰੇ।

ਪੁਨ ਨਿਜ ਸੁਤ ਹਿਤ ਮਿਲਨ ਵਿਚਾਰੇ ॥ ੩੦੩ ॥

ਨੰਦਨ ਮੈਂ ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੇ ਪਾਸੈਂ।

'ਲੰਡਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ।

ਪਹੁੰਚੀ, ਰਹਿ ਤਹਿ ਗਈ ਅਕਾਸੈਂ।

'ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਮਰ ਗਈ।

ਬੂੜ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਮੁਕੇਰੀ।

ਸੁਨਿ ਉਨ ਜਾਇ ਵਲਾਯਤ ਫੇਰੀ ॥ ੩੦੪ ॥

ਲਜਾਇ ਲੋਥ ਰਾਨੀ ਕੀ ਤਹਿ ਤੈ।

ਸ਼ਰਤ ਨਿਮਕ ਪਾਲੀ ਦੁਖ ਸਹਿਤੈ।

'ਦੁੱਖ ਸਹਾਰ ਕੇ ਨਿਮਕ ਹਲਾਲੀ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਪਾਲੀ ਭਾਵ ਨਿਮਕ ਹਲਾਲ ਕੀਤਾ।

ਗੰਗਾ ਤਟ ਨਾਸਕ ਢਿਗ ਲਜਾਈ।

ਕਰ ਕੈ ਦਾਹਿ ਸਮਾਧਿ ਬਨਾਈ ॥ ੩੦੫ ॥

'ਸਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕੇਰੇ।

ਸੁਤ ਸਹਿਦੇਵ ਸਿੰਘ ਥਾ ਜੇਰੇ।

'ਜਿਹੜਾ।

ਢਿਗ ਲਖਨਊ ਜਗੀਰ ਤਾਂਹਿ ਸੇਂ।

ਮਿਲੀ, ਰਹਿਤ ਅਬਿ ਤਹਾਂ ਚਾਹਿ ਸੇਂ ॥ ੩੦੬ ॥

'ਉਹ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ।

ਪੂਤ ਪਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਕਾ ਤੈਸੇ।

ਹੈ ਜਗਜੋਤ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਵੈਸੇ।

ਆਹਿ ਜਗੀਰ ਤਾਂਹਿ ਪੈ ਤਹਾਂ।

ਕਰਤ ਗੁਜਰ ਉਪਕਾਰੀ ਮਹਾਂ ॥ ੩੦੭ ॥

ਦੇਖਹੁ ਪਰਮੇਸ਼ੂਰ ਕੀ ਮਾਯਾ।

ਬਾਗ ਦਿਖਾਇ ਉਠਾਈ ਛਾਯਾ।

'ਬਾਗ ਦਿਖਾ ਕੇ ਛਾਂ ਵੀ ਉਠਾ ਦਿੱਤੀ ਭਾਵਰਾਜ ਭਾਗ ਦਿਖਾ ਕੇ ਕੱਖ ਵੀ ਕੋਲ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ।

ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ।

ਸੁਤ ਪੌੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਆਜ ਕੇ ॥ ੩੦੮ ॥

ਨਹੀ ਪੇਖੀਅਤ ਹੈ ਬਡ ਕੋਈ।

'ਇੱਛੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ ਜਾਂ ਪੋਤਰਾ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।

ਨੇਕ ਨਾਮ ਜਾਂ ਤੇ ਜੱਦ ਹੋਈ।
ਜੋ ਮੁਤਬੰਨੇ ਕਰੇ ਰਾਣੀਐਂ।

‘ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ (ਜੱਦ) ਕੁਲ ਦਾ ਚੰਗਾ ਨਾਮ ਕਾਇਮ ਰਹੇ।
‘ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਗੋਦੀ ਲਏ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ
ਮਾਲਕ ਕੀਤਾ।

ਆਹਿੰ ਨਲਾਇਕ ਸਭਿ ਪਛਾਣੀਐਂ ॥੩੦੯॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦੁਨੀਆਂ ਦੌਲਤ ਗਜਾਨ ਸੁਖ,
ਹੈ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਦਾਤ।
ਚਹੈ ਤ ਮੇਰੋਂ ਤ੍ਰਿਣ ਕਰੈ,
ਤ੍ਰਿਣ ਤੈ ਮੇਰੁ ਦਿਖਾਤ ॥੩੧੦॥
ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੁ ਖਾਲਸੇ
ਮਾਂਹਿ, ਆਹਿ ਸਭਿ ਗਾਥ।
ਇਨ ਮਿਸਲੋਂ ਕੀ ਜੋ ਚਹੈ,
ਪੇਖੈ ਤਹਾਂ ਬਖਯਾਤ ॥੩੧੧॥

‘ਸੁਮੇਰ ਤੋਂ ਕੱਖ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ, ‘ਆਠ ਮਿਸਲੋਂ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ’,
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਵੰਜਮੋਂ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ॥੫੩॥

੫੪. {ਡੱਲੇ-ਵਾਲੀਆਂ, ਫਰਜ਼ੁਲਾ-ਪੁਰੀਆਂ, ਆਹਲੂਵਾਲੀਆਂ ਤੇ ਫੂਲਕੀਆਂ ਆਦਿ ਚਾਰ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ}

੯. ਮਿਸਲ ਡੱਲੇਵਾਲੀਆਂ

ਦੋਹਰਾ:

ਡੱਲੇਵਾਲੀਆਂ ਕੀ ਭਈ,

ਮਿਸਲ ਜੈਸ ਬਿਧਿ ਔਰ।

ਸੁਨੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਅਬੈ,

ਕਹੋਂ ਬੰਦਿ ਪਗਿ ਗੌਰਾ ॥ ੧ ॥

'ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।

ਚੌਪਈ:

ਦ੍ਰਾਬੇ ਬਿਸਤ ਜਲੰਧਰਾ ਮਾਹੀਂ।

'ਬਿਆਸ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਦੀਰਾਜਧਾਨੀ ਜਲੰਧਰ ਸੀ।

ਡੱਲਾ ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਬਿਦਤਾਹੀ।

'ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।

ਸ਼ਰਮਾ ਰਾਮ ਹੁਤੋ ਤਹਿ ਖੜ੍ਹੀ।

ਬਿਯ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਿਹ ਅੱਤ੍ਰੀ ॥ ੨ ॥

'ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ।

ਤੁਰਕ ਜਬੈ ਹਿੰਦੁਨ ਕੋ ਜਬਰੈਂ।

'ਧੱਕੇ ਨਾਲ।

ਤੁਰਕ ਕਰਨ ਲਾਗੇ ਬੇ-ਸਬਰੈਂ।

'ਬੇ-ਸੰਤੋਖੇ ਹੋ ਕੇ।

ਜਾਨ ਧਰਮ ਨਿਜ ਰਾਖਨ ਹੇਤੈਂ।

'ਵਾਸਤੇ।

ਮਿਲਯੋ ਖਾਲਸੇ ਮੈਂ ਇਸ ਹੇਤੈਂ ॥ ੩ ॥

'ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ।

ਨਾਮ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਬਿਦਤਾਨਾ।

ਬੀਰ ਬਾਂਕੁਰੋ ਬਲੀ ਮਹਾਨਾ।

'ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਮਾ।

ਹਰਿ-ਦਿਆਲ ਗੁਰਦਯਾਲ-ਹਰੀ ਜੇ।

ਅਜੈਪਾਲ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਵਰੀ ਜੇ ॥ ੪ ॥

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਤਿਸ ਕੇਰ ਬਿਰਾਦਰ।

'ਭਰਾ।

ਮਿਲੇ ਪੰਥ ਮੈਂ ਸੋ ਭੀ ਸਾਦਰ।

'ਆਦਰ ਨਾਲ।

ਜੰਗ ਜਦਲਾ ਇਨ ਕਰਿ ਕੈ ਭਾਰੇ।

'ਜੰਗ ਜੁੱਧ।

ਦੀਨੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹਤੇ ਅਪਾਰੇ ॥ ੫ ॥

'ਧਰਮ ਦੇ ਵੈਰੀ, ਤੁਰਕ।

ਜਹਿ ਜਹਿ ਰਹੇ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਲੜਤੇ।

ਹੋਇ ਅਗਾਰੀ ਇਹੁ ਬੇ ਅੜਤੇ।

ਲਖਪਤ ਨੈ ਜਬਿ ਘੱਲੂਘਾਰਾ।

ਕੀਓ ਬਸੌਲੀ ਨਿਕਟਿ ਜੂ ਭਾਰਾ ॥ ੬ ॥

'ਪਿੰਡ।

ਗੁਰਦਯਾਲ ਹਰਿਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਤਬਿ।

ਡੂਬੇ ਸੋ ਦਰਯਾਵੈਂ ਬੇਢਬ।	'ਬਿਨਾਂ ਢੰਗ ਤੋਂ।
ਕੱਲਾ-ਕੰਗ ਪਿੰਡ ਜੋ ਨੀਕਾ।	
ਹੁਤੋ ਚੌਧਰੀ ਤਹਾਂ ਮਰੀਕਾ। ॥ ੭ ॥	'ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ।
ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੈਬਾ। ਸੁਤ ਤਾਂ ਕਾ।	'ਗੁਪਤ ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਬਿਦਤਜੋ ਪੰਥ ਮਾਂਹਿ ਬਡ ਬਾਂਕਾ।	
ਸਿੰਘ ਗੁਲਾਬ ਕਾ ਚੇਲਾ ਥੀਓ।	
ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਤਿਹ ਬੀਓ। ॥ ੮ ॥	'ਦੂਜਾ।
ਖਜਾਲ ਸਿੰਘ ਸੇ ਤਾਂਹਿ ਬਿਰਾਦਰ।	'ਭਰਾ।
ਸਜੇ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਸਾਦਿਰ।	'ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ।
ਬੀਸਕ ਸੂਰਬੀਰ ਥੇ ਵੇਹੈਂ।	'ਉਹ।
ਏਕੈ ਗੋਤ ਜਾਤ ਜੱਟ ਤੇਹੈਂ। ॥ ੯ ॥	'ਓਥੇ।
ਜਥਾ ਇਨੋ ਕਾ ਭਯੋ ਕਰਾਰਾ।	
ਪੰਥ ਮਾਂਹਿ ਜਸ ਲਯੋ ਉਦਾਰਾ।	
ਥਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਡੱਲੇ ਕੇਰੋ।	
ਮਾਲਕ ਏਸ ਮਿਸਲ ਕਾ ਹੇਰੋ ॥ ੧੦ ॥	
ਯਾਂ ਤੇ ਮਿਸਲ ਏਹੁ ਬਿਦਤਾਈ।	
ਡੱਲੇਵਾਲੀ ਲਖੋ ਮਹਾਂਈ।	
ਜੰਗ ਜਦਲ ਇਨ ਬਡ ਬਡ ਕਰ ਕੈ।	
ਲੂਟੀ ਦੌਲਤ ਸੱਤੂ ਹਰ ਕੈ ॥ ੧੧ ॥	
ਪਾਂਚਮ ਵੇਰੈਂ ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਰਾਨੀ।	
ਲੂਟੀ ਥੀ ਜਬਿ ਹਿੰਦ ਮਹਾਨੀ।	
ਤੀਨ ਹਜਾਰਕ ਤਿਯ ਨਰ ਗਹਿ ਕੈ।	
ਲੇ ਚਾਲਜੋ ਨਿਜ ਦੇਸਹਿੰ ਚਹਿ ਕੈ। ॥ ੧੨ ॥	'ਉਤਸ਼ਾਹ ਕਰਕੇ।
ਰਾਵੀ ਤਟ ਢਿਗ ਡੱਲੇ ਗ੍ਰਾਮੂ।	
ਪਹੁੰਚਜੋ ਜਬਿ ਸੁਨਿ ਪੰਥ ਤਮਾਮੂ।	'ਸਾਰਾ।
ਪੈ। ਸਭਿ ਤੇ ਆਗੇ ਸਿੰਘ ਤਾਰਾ।	'ਪਰ।
ਲੈ ਨਿਜ ਤੀਨ ਸਹਸ ਅਸਵਾਰਾ ॥ ੧੩ ॥	
ਜੰਗ ਦੁਰਾਨਿਨ ਸੋਂ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।	
ਲਏ ਛੁਡਾਇ ਹਿੰਦੁ ਨਰ ਨਾਰੀ।	
ਤਬਿ ਲੋ ਪੰਥ ਪੁਗਜੋ। ਸਭਿ ਜਾਈ।	'ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

ਪੈ ਵਹਿ ਫਤੇ ਇਸੀ ਹਥ ਆਈ ॥ ੧੪ ॥

ਅਰ ਇਨ ਲੂਟਯੋ ਅਧਿਕ ਖਜਾਨਾ।

ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਅਸਬਾਬ ਮਹਾਨਾ।

ਜਬਿ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਸੂਰਗ ਸਿਧਾਰਾ।

ਤਿਸ ਕੀ ਠੌਰ ਭਯੋ ਸਿੰਘ-ਤਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥

ਜਿਸ ਸੱਤੂ ਸੋਂ ਕਰਤ ਲਰਾਈ।

ਪਰਤ ਅਚਾਨਕ ਤਾ ਪਰ ਧਾਈ।

ਸ਼ਹਿਰ ਸਹਾਰਨ ਜਾਲਾ-ਪੁਰ ਸੇ।

ਲੂਟੇ ਇਨੈ ਅਚਾਨਕ ਢੁਰ ਸੇ¹ ॥ ੧੬ ॥

ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੈਬਾ¹ ਇਸ ਹੇਤੈ²।

ਬਿਦਤਯੋ ਪੰਥ ਮਾਂਹਿ ਬਲ ਸੇਤੈ³।

ਜਬੈ ਸਰੁੰਦ ਪੰਥ ਨੈ ਮਾਰੀ।

ਇਨ ਭੀ ਰੋਕਯੋ ਮੁਲਕ ਅਪਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥

ਬਿਸਤ-ਦੁਆਬੇ ਮਾਂਹਿ ਅਪਾਰੇ।

ਨਵਾਂ-ਸ਼ਹਰ ਰਾਹੋਂ ਲੋ ਭਾਰੇ।

ਤੀਨ ਲਾਖ ਕਾ ਮੁਲਕ ਮਹਾਨੀ।

ਰਾਹੋਂ ਠਾਨੀ ਨਿਜ ਰਜਧਾਨੀ ॥ ੧੮ ॥

ਕਿਲ੍ਹਾ ਦੱਖਣੀ¹ ਕਾ ਬਡ ਲੀਨਾ।

ਮੰਡਯਾਲਾ ਜੰਡਯਾਲਾ ਪੀਨਾ¹।

ਮੁਲਕ ਅਧਿਕ ਨਿਜ ਤਾਬੇਦਾਰੈਂ।

ਲੈ ਦੀਨੋ ਨਿਜ ਮਿਸਲੈਂ ਵਾਰੈਂ ॥ ੧੯ ॥

ਜੱਟ ਬਧੇ ਛੇ ਗੋਤ ਉਦਾਰੇ¹।

ਵੈਰੋ ਗਾਮ ਵੜਾਇਚ¹ ਵਾਰੇ।

ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਆਦੀ।

ਸੂਰਬੀਰ ਥੇ ਸਿੰਘ ਮੁਯਾਦੀ ॥ ੨੦ ॥

ਸ਼ਾਹਿਕੋਟ ਗਿਰਦੈ ਅਪਨਾਯੋ।

ਮੁਲਕ ਇਨੈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਯਾਯੋ¹।

ਅਬਿ ਲੋ ਸੰਤਤਿ ਤਿਨ ਕੀ ਤਹੀਂ।

ਸਿੰਘ ਜਗੀਰਦਾਰ ਹੈਂ ਸਹੀ ॥ ੨੧ ॥

ਖਜਾਲਾ ਸਿੰਘ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਆਦੀ।

¹ਜਾ ਕੇ।

²ਗੁਪਤ ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ³ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ।

¹ਬਲ ਦੇ ਸਹਿਤ।

¹ਪਿੰਡ।

¹ਤਕੜਾ (ਪਿੰਡ)।

¹ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਛੇ ਗੋਤਾਂ ਦੇ ਜੱਟ (ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ) ਵੱਧ ਗਏ।

¹ਗੋਤ।

¹ਦਿਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਹੁਤੇ ਕੰਗ ਤਿਸ ਹੀ ਕੇ ਜਾਦੀ।	'ਗੋਤ ਭਾਈ।
ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸਰਧਾ ਸਿੰਘ ਔਰੈਂ।	
ਮਾਨ-ਚੱਕੀਏ। ਜਾਨੋ ਗੌਰੈਂ ॥ ੨੨ ॥	'ਮਾਨ ਚੱਕ (ਪਿੰਡ) ਦੇ।
ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਹਰਿ ਕਵਰ। ਮਹਾਨੋ।	'ਕਵਰ ਸਿੰਘ।
ਹੁਤੇ ਮੰਡਯਾਲੇ ਕੇ ਜੱਟ ਜਾਨੋ।	
ਸੱਜਨ ਸਿੰਘ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੋਈ।	
ਹੁਤੇ ਘਸੀਟ ਪੁਰੇ ਕੇ ਸੋਈ ॥ ੨੩ ॥	
ਇਤਯਾਦਿਕ ਨੇ ਗਿਰਦ ਖੁਮਾਨੋ।	
ਤੀਨ ਲਾਖ ਕਾ ਮੱਲਯੋ ਜਾਨੋ।	
ਏਕ ਲਾਖ ਤੈ ਜਯਾਦੇ ਅਬਿ ਤੱਕ।	
ਹੈ ਉਲਾਦ ਤਿਨ ਕੀ ਪੈ ਬੇਸ਼ੱਕ ॥ ੨੪ ॥	
ਸਿੰਘ ਖੁਮਾਣੋਂ ਵਾਲੇ ਏਹੂ।	
ਪਰਗਟ ਹੈਂ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਮੇਹੂ।	'ਵਿੱਚ।
ਫਤਿਆਵਾਦੀ ਗੁਰਦਿੱਤ-ਹਰੀ।	
ਮੀਰਾਂਪੁਰ ਜਗੀਰ ਬਹੁ ਬਰੀ। ॥ ੨੫ ॥	'ਚੰਗੀ ਹੈ।
ਭਾਰ ਸਿੰਘ ਨੌਸ਼ਹਿਰੇ ਵਾਰੇ।	
ਔੜਾ ਆਦਿਕ ਗਾਮ ਸੰਭਾਰੇ।	
ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੋਬੁਰਜੀ। ਵਾਲੇ।	'ਪਿੰਡ।
ਗਾਮ ਸੀਕਰੀ ਆਦਿ ਸੰਭਾਲੇ ॥ ੨੬ ॥	
ਭੰਗਾ ਸਿੰਘ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਔਰੈਂ।	
ਗਿਰਦ ਬਨੇਸਰ ਮੱਲਯੋ ਗੌਰੈਂ।	
ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਕੁੰਢੇ ਨੈ ਬਾਂਕਾ।	'ਸੁੰਦਰ।
ਲਯੋ ਲਾਡੂਏ। ਕੇਰ ਇਲਾਕਾ ॥ ੨੭ ॥	'ਪਿੰਡ।
ਖੇੜੀ ਕੇਰ ਇਲਾਕਾ ਭਾਰੀ।	
ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਨੈ ਲੀਓ ਸੰਭਾਰੀ।	
ਔਰ ਚੋਲੀਏ। ਸਿੰਘਨ ਧਾਈ।	'ਚੋਲੀਏ ਗੋਤ ਦੇ। (ਅ) ਪਿੰਡ ਦੇ।
ਮੁਲਕ ਬੁੜੈਲ ਗਿਰਦ ਲਿਯ ਜਾਈ ॥ ੨੮ ॥	
ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਬੀਰੈਂ।	
ਕਕਰਾਲੇ ਬਡ ਲਈ ਜਗੀਰੈਂ।	
ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੈ ਰੋਪੜ ਕਸਬਾ।	'ਛੋਟਾ ਸ਼ਹਿਰ।

ਔਰ ਸਜਾਲਬੇ ਆਦਿਕ ਤਸਬਾ¹ ॥ ੨੯ ॥

¹ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਦੋਇ ਲਾਖ ਕਾ ਮੁਲਕ ਸੰਭਾਰਾ।
ਯਾਹੀਂ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਹੀ ਸਰਦਾਰਾ।
ਤੁਰਕ ਰਈਸ ਹੁਤੇ ਜੇ ਭਾਰੇ।

ਤਿਨ ਤੇ ਮੁਲਕ ਛੁਡਯੋ ਅਪਾਰੇ¹ ॥ ੩੦ ॥

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤੇ ਮੁਲਕ ਛੁਡਾ ਲਏ।

ਦੋਹਰਾ:

ਅਬਿ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੁਨੋ,
ਬਾਕੀ ਗਾਥਾ ਔਰ।
ਮਾਲਕ ਥਾ ਵਹਿ ਮਿਸਲ ਕਾ,
ਮੁਲਕ ਸੰਭਾਰਜੋ ਗੌਰ ॥ ੩੧ ॥
ਧਰਮ ਕੋਟ ਕਾ ਪਰਗਨਾ
ਅਰ ਘੁੰਘਰਾਣੇ ਕੇਰ।
ਸਤਲੁਜ ਤੈ ਪੂਰਬ ਦਿਸਾ,
ਫਤੇ ਕਰੇ ਤਿਸ ਫੇਰ ॥ ੩੨ ॥

ਕਾਬਯ ਛੰਦ:

ਜਬਿ ਸਰੁੰਦ ਸਿੰਘਨ ਥੀ ਮਾਰੀ,
ਇਹ ਭੀ ਲਰਜੋ ਮਹਾਨਾ।
ਕਿਲੋ ਵੀਚ ਤੈ ਇਸ ਕੋ ਮਿਲਿਓ,
ਸ਼ਾਹੀ ਬਡੋ ਖਜਾਨਾ।
ਹੀਰਾ ਪੰਨਾ ਲਾਲ ਜਵਾਹਰ,
ਮੋਤੀ ਮਣੀਆਂ ਪਾਰਾ।
ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਏਕ ਕੋਟ ਕਾ¹,
ਇਸ ਨੈ ਮਾਲ ਸੰਭਾਰਾ ॥ ੩੩ ॥
ਤੋਪ ਚਾਰ ਹੱਥਯਾਰ ਅਪਾਰੈ,
ਲੈ ਰਾਹੋਂ ਮਧ ਆਯੋ।
ਦਾਮਨ-ਕੋਹ¹ ਤੱਕ ਮੱਧ ਦੁਆਬੈ,
ਇਨ ਬਹੁ ਮੁਲਕ ਦਬਾਯੋ।
ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਔਰੈਂ,
ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਆਲੂ।
ਅਰ ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਕਾਟੋਚੀ,

¹ਇਕ ਕ੍ਰੋੜ ਦਾ।

¹ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼।

ਹੁਤੇ ਜੁ ਭੂਪ ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੩੪ ॥

ਲਰਤ ਰਹੇ ਤੀਨੋ ਸਦ ਇਸ ਸੈਂ,
ਨਿਜ ਨਿਜ ਹੱਦਨ ਪੈਰੈ।

ਪੈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੈਬਾ ਲਰ ਕਰਿ,
ਪਾਵਤ ਰਹਯੋ ਫਤੈ ਹੈ।

ਇਸ ਕੇ ਸੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦਾਰ ਜੇ,
ਥੇ ਸਰਦਾਰ ਅਪਾਰੇ।

ਜਾਨੈਂ ਤੋੜ ਲੜਤ ਥੇ ਇਸ ਹਿਤ,
ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਲ ਸਾਰੇ ॥ ੩੫ ॥

ਹੁਤੇ ਉਦਾਰ ਸਖੀ ਅਤਿਸੈ ਇਹੁ,
ਪੈਦਾ ਇਸ ਜੋ ਆਤੀ।

¹ਆਮਦਨੀ।

ਸਭਿ ਕੋ ਬਾਂਟ ਦੇਤ ਬਿਨੁ ਦੇਰੈਂ,
ਸ਼ੀਰੀਂ-ਸੁਖਨ ਮਹਾਂ ਥੀ।

¹ਬਚਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਿਠਾਸ ਸੀ।

ਬਲਿਕੈ ਲੰਗਰ ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ,
ਲਾਇ ਰਖੇ ਥੇ ਭਾਰੇ।

¹ਸਗੋਂ।

ਸਾਧੂ ਸਿੱਖ ਗਰੀਬ ਰੱਯਤੈਂ,
ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਤ ਅਪਾਰੇ ॥ ੩੬ ॥

ਇਸ ਹਿਤ ਰੱਯਤ ਇਸ ਕੀ ਮੱਦਦ,
ਕਰਤੀ ਜੰਗ ਮਝਾਰੈਂ।

ਮੁਹਕਮ-ਚੰਦ ਦੀਵਾਨ ਲਹੌਰੀ,
ਗਯੋ ਕਈ ਬਿਰ ਹਾਰੈਂ।

ਲਵਪੁਰ-ਪਤਿ ਸੋਂ ਫਿਰ ਸਲੂਕ ਇਨ,
ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਥਾ ਨੀਕੈਂ।

¹ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ।

¹ਚੰਗਾ (ਸਲੂਕ) ਵਰਤਾਉ।

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੈ ਚੌਸਠ ਮੈਂ ਜਬਿ,
ਸੁਰਗ ਸਿਧਾਰਯੋ ਠੀਕੈਂ ॥ ੩੭ ॥

ਮਾਤਮ ਪੁਰਸੀ ਹਿਤ ਲਵਪੁਰ-ਪਤਿ,
ਘਰ ਇਸ ਕੇ ਪੁਨ ਆਯੋ।

¹ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਆਲੂ ਕੀ ਮਸਲਤ
ਸੈਂ, ਇਮ ਦਗਾ ਕਮਾਯੋ।

¹ਸਲਾਹ ਨਾਲ।

ਸਿੰਘ ਦਸੰਧਾ ਤਾਰਾ-ਹਰਿ ਕਾ

ਸੁਤਾ, ਮਿਲਨੇ ਜਬਿ ਆਯੋ।
 ਮਹਾਰਾਜ ਨੈ ਕੈਦ ਕਰਜੋ ਸੋ,
 ਜਬਰਨ ਮੁਲਕ ਦਬਾਯੋ ॥ ੩੮ ॥
 ਰਤਨ ਕੌਰ ਤਿਯ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੀ,
 ਲੜੀ ਪਹਿਰ ਦੁਇ ਆਛੇ।
 ਮਹਾਰਾਜਾ ਨ੍ਰਿਪ ਆਲੂ ਕੇਰੀ,
 ਫੌਜ ਹਟਾਈ ਪਾਛੇ।
 ਗੋਲੇ ਤੋਪਨ ਮੈਂ ਚਾਂਦੀ ਕੇ,
 ਚਲਵਾਏ ਇਸ ਭਾਏ।
 ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਤੰਬੂ ਕੇਰੀ,
 ਦੀਨੀ ਚੋਬ ਉਡਾਏ ॥ ੩੯ ॥
 ਮਹਾਰਾਜ ਛਲ ਬਲ ਕਰ ਤਿਸ ਕੇ,
 ਕਾਰਦਾਰ ਭਰਮਾਏ।
 ਨਿਮਕ ਹਰਾਮਨ ਖੋਲ੍ਹ ਦਯੋ ਦਰ,
 ਧਸਜੋ ਕਿਲ੍ਹੇ ਮੈਂ ਜਾਏ।
 ਰਤਨ ਕੌਰ ਕੋ ਸਾਤ ਗਾਮ ਦੈ,
 ਪਾਂਚ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਪੂਤੈਂ।
 ਮੁਲਖ ਆਠ ਲਖ ਕਾ ਤਿਨ ਕੇਰਾ,
 ਲਯੋ ਔਸ ਛਲ ਯੂਤੈਂ ॥ ੪੦ ॥
 ਜਵਾਹਰਾਤ ਬੀਸ ਲਖ ਨਕਦੀ,
 ਔਰ ਸਮਾਨ ਸੰਭਾਰੇ।
 ਦੁਤੀ ਸਾਲ ਫਿਰ ਲਵਪੁਰ ਪਤਿ ਜਬਿ,
 ਗਯੋ ਸਤਲੁਜੋਂ ਪਾਰੇ।
 ਧਰਮਕੋਟ ਘੁੰਘਰਾਣੇ ਕੇਰੇ,
 ਹੁਤੇ ਇਲਾਕੇ ਜੋਊ।
 ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕਾ ਸੁਤ ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ,
 ਮਾਲਕ ਥਾ ਤਿਨ ਸੋਊ ॥ ੪੧ ॥
 ਮਹਾਰਾਜ ਤਿਸ ਤੈ ਸਭ ਛੀਨੇ,
 ਦੀਨੋ ਏਕ ਨ ਗ੍ਰਾਮੂ।
 ਲਵਪੁਰ-ਪਤਿ ਅਤਿ ਪਾਪ ਕਰਜੋ ਯਹਿ,

‘ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਦਸੌਂਧਾ ਸਿੰਘ।

‘ਆਹਲੂਵਾਲੀਆਰਾਜਾ ਫੁਤੇ ਸਿੰਘ।

‘ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਲ ਕਰਕੇ।

ਮਰਜੋ ਸੁ ਹੋਇ ਬਿਰਾਮੂ।

ਬੇਅਰਾਮ ਹੋ ਕੇ।

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਸੱਤਰ ਮੈਂ ਜਬਿ,

ਰਤਨ ਕੌਰ ਫਿਰ ਮੁਈ।

ਗਾਮ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਲਿਯ,

ਸੁਨੋ ਬਾਤ ਅਬ ਦੂਈ ॥ ੪੨ ॥

ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਦਸੌਧਾ ਸਿੰਘ ਪੈ,

ਪਾਂਚ ਗਾਮ ਥੇ ਜੋਈ।

ਉਨੇ ਵਾਲੇ ਬੇਦੀ ਜਬਰਨ,

ਛੀਨ ਲਏ ਪੁਨ ਸੋਈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੈ ਸੁਨੀ ਨ ਕਾਈ,

ਵਹਿ ਫਿਰ ਹੋਇ ਲਚਾਰੇ।

ਨਿਕਟਿ ਨਕੋਦਰ ਬਾਲੂ ਕੇ ਪਿੰਡ,

ਆਇ ਬਿਰੇ ਵਹਿ ਹਾਰੇ ॥ ੪੩ ॥

ਸੋ ਗਰਾਮ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਮਾਫੀ,

ਸੰਤਨ ਕੋ ਥਾ ਦੀਨਾ।

ਉਸ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਕੋ ਦੁੱਖਯਾਰੀ,

ਪਿਖਿ ਮਹੰਤ ਇਮ ਕੀਨਾ।

ਆਧਾ ਗ੍ਰਾਮ ਦਯੋ ਤਬਿ ਤਿਨ ਕੋ,

ਆਧਾ ਆਪ ਰਖੈ ਹੈ।

ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਅਬਿ ਤਿਨ ਕੀ,

ਸੰਤਤਿ ਤਹਾਂ ਬਸੈ ਹੈ ॥ ੪੪ ॥

ਜਿਮੀ ਆਠ ਸੌ ਵਿਘੇ ਤਿਨੋ ਪੈ,

ਅਰ ਬਡ ਲੰਬਰਦਾਰੀ।

ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਭੀ ਜੈਲਦਾਰ ਹੈ,

ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੁਨਕਾਰੀ।

ਬਹੁਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਕਾਰਕੁਨ (ਅਹਿਲਕਾਰ) ਹੈ।

ਡੱਲੇਵਾਲੀ ਮਿਸਲ ਕੇਰ ਕੀ

ਗਾਥ ਭਈ ਇਤਿ ਏਹੋ।

ਤ੍ਰਿਣ ਤੈ ਮੇਰੁ ਤੈ ਤ੍ਰਿਣਕਾ

ਕਰੈ ਰੱਬ ਲਖ ਲੇਹੋ ॥ ੪੫ ॥

੧੦. ਮਿਸਲ ਫਰਜ਼ੁੱਲਾ ਪੁਰੀਆਂ ਕੀ

ਦੋਹਰਾ:

ਫਰਜ਼ੁਲਾ-ਪੁਰੀਅਨ ਕੀ,
ਮਿਸਲ ਕੇਰ ਅਬਿ ਹਾਲ।
ਸੁਨੋ ਸੁਨਾਊਂ ਭਲੀ ਬਿਧਿ,
ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਰਸਾਲ' ॥ ੪੬ ॥

'ਸੁੰਦਰ।

ਸਿੰਘ-ਪੁਰੀਆਂ ਕੀ ਭੀ ਕਹੈਂ,
ਇਸੀ ਮਿਸਲ ਕਾ ਨਾਮ।
ਆਹਿ ਜਲੰਧਰ ਨਿਕਟਿ ਇਕ,
ਫਰਜ਼ੁਲਾ ਪੁਰ ਗ੍ਰਾਮ ॥ ੪੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਹੁਤੋ ਤਹਾਂ ਇਕ ਬਸਨੇ ਵਾਰੋ।
ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਬੀਰ ਬਰ ਧਾਰੋ।
ਮਿਲ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗਾ।
ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਕੀਨੇ ਬਹੁ ਜੰਗਾ ॥ ੪੮ ॥

ਜੋ ਜੋ ਕਾਮ ਨੇਕ ਤਿੰਹ ਕਰੇ।
ਸੋ ਪਾਛੇ ਆਛੇ ਹਮ ਰਰੇ।

'ਕਹੇ ਹਨ।

ਤਾਂ ਕੋ ਮਿਲੀ ਨੁਵਾਬੀ ਜੈਸੇ।
ਕਹੀ ਗਾਥ ਪਾਛੇ ਹਮ ਤੈਸੇ ॥ ੪੯ ॥

ਮਿਸਲ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਜੈਸੇ ਹੋਈ।
ਸੁਨੋ ਗਾਥ ਅਬਿ ਭਾਖੋਂ ਸੋਈ।

ਸਿੰਘ-ਕਪੂਰ ਬ੍ਰਿਕ ਜੱਟ ਜਾਨੋ।
ਭਯੋ ਪੰਥ ਮੈਂ ਪਰਗਟ ਮਾਨੋ ॥ ੫੦ ॥

ਜਬੈ ਕਸੂਰ ਖਾਲਸੇ ਮਾਰੀ।
ਦੌਲਤ ਲੂਟੀ ਸਭਿ ਨੈ ਭਾਰੀ।

ਹਾਥ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਤਹਾਂ।
ਦੌਲਤ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਆਈ ਮਹਾਂ ॥ ੫੧ ॥

ਰਾਖ ਲਏ ਤਿਨ ਬਹੁ ਅਸਵਾਰੂ।
ਔਰ ਸੰਗ ਬਹੁ ਮਿਲੇ ਸ੍ਰਦਾਰੂ।

ਜਥਾ ਭਯੋ ਇਨ ਕਾ ਵਡ ਭਾਰਾ।
ਲੰਗਰ ਚਲਨੇ ਲਗਯੋ ਅਪਾਰਾ ॥ ੫੨ ॥

ਨੁਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰਾ।
 ਭਯੋ ਜਥੇ ਕਾ ਮਾਲਕ ਭਾਰਾ।
 ਜੰਗ ਜਦਲ ਜੋ ਇਨ ਬਡ ਕੀਨੇ।
 ਪੂਰਬ ਹਮ ਸਭਿ ਗਾਏ ਪੀਨੇ ॥ ੫੩ ॥
 ਸਨੇ ਸਨੇ ਇਸ ਢਿਗ ਅਸਵਾਰੈਂ।
 ਭਯੋ ਇਕੱਠਾ ਆਠ ਹਜਾਰੈਂ।
 ਮੁਲਕ ਦਬਾਯੋ ਸਿੰਘਨ ਜਬਿ ਹੀ।
 ਰੋਕਯੋ ਮੁਲਕ ਅਧਿਕ ਇਨ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੫੪ ॥
 ਸ਼ਹਿਰ ਜਲੰਧਰ ਦੁਆਬਾ ਦੇਸ।
 ਮੈਣ-ਦਾਬਾ ਮੈਂ ਔਰ ਵਿਸੇਸ^੨।
 ਸਾਤ ਲਾਖ ਕੇ ਲਖੋ ਕਰੀਬੈਂ।
 ਭਯੋ ਮੁਲਕ ਇਨ ਪਾਸ ਅਜੀਬੈਂ ॥ ੫੫ ॥
 ਰਜਧਾਨੀ ਤਿਨ ਠਟੀ^੧ ਜਲੰਧਰ।
 ਦੁਤੀ ਮਨੌਲੀ ਮਾਲਵ ਅੰਦਰ।
 ਗਢਾ^੧ ਅਟੱਲ-ਬੇਲਾ ਪੁਨ ਮਾਨੋ।
 ਮੈਣ-ਦਾਬ ਮਧ ਪ੍ਰਗਟ ਪਛਾਨੋ ॥ ੫੬ ॥
 ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੈ ਤੇਈ ਮਝਾਰਾ।
 ਜਬਿ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰਰਗ ਸਿਧਾਰਾ।
 ਆਹਿ ਸਮਾਧਿ ਸੁਧਾਸਰ ਮਾਰੈਂ।
 ਬਾਬਾ ਅਟਲਰਾਇ ਕੇ ਪਾਰੈਂ^੧ ॥ ੫੭ ॥
 ਦੁਇ ਰਯਾਸਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਥਾਪੀ^੧।
 ਇਕ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਕੇਰ ਅਮਾਪੀ^੧।
 ਚੇਲਾ ਪੁਤ੍ਰੈਲਾ ਥਾ ਯਾਂ ਕਾ^੧।
 ਆਲੂਵਾਲੀਆ ਸੋ ਬਡ ਬਾਂਕਾ ॥ ੫੮ ॥
 ਦੁਤੀ ਬਿਰਾਦਰ ਜਾਦੇ ਕੇਰੀ^੧।
 ਲੇਹੁ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਕੀ ਹੇਰੀ।
 ਬਾਦ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੋਯੋ^੧।
 ਮਾਲਕ ਮਿਸਲ ਰਯਾਸਤ ਹੋਯੋ ॥ ੫੯ ॥
 ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੈ ਪੰਝੀ ਮਾਂਹੀ^੧।

^੧ਘੱਘਰ ਤੇ ਜਮਨਾ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼। ^੨ਬਹੁਤੇ (ਇਲਾਕੇ)।

^੧ਬਣਾਈ।

^੧ਕਿਲ੍ਹਾ।

^੧ਪਾਸ।

^੧ਬਣਾਈਆਂ।

^੧ਵੱਡੀ।

^੧ਇਸ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ ਜੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

^੧ਦੂਜੀ ਰਿਆਸਤ ਭਰਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ (ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਸੀ।

^੧ਉਹ (ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ)।

ਜੰਗ ਜਦਲ ਇਨ ਠਾਨ ਮਹਾਂਈਂ। 'ਬਹੁਤ ਜੰਗ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ।

ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਜਾਲੰਧਰ ਵਾਰੇ।

ਆਦਿ ਨੁਵਾਬ ਹਤੇ। ਇਨ ਭਾਰੇ ॥ ੬੦ ॥ 'ਮਾਰੇ।

ਕਰਿ ਕੈ ਫਤੇ ਮੁਲਕ ਛੁਡਵਾਯੋ।

ਅਪਨੇ ਕਬਜੇ ਮਾਹਿ ਲਿਆਯੋ।

ਫਿਰ ਰੋਪੜੀਏ ਸੰਗ ਪਠਾਨੈ।

ਜੰਗ ਜਦਲ ਇਨ ਕੀਨ ਮਹਾਨੈਂ ॥ ੬੧ ॥

ਹੁਤੇ ਮਰਾਝ ਸਿੰਘ ਇਕ ਜੋਧਾ।

ਤਾਂਹਿ ਪਠਾਨ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸੋਧਾ।

'ਸੋਧਿਆ ਭਾਵ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਯੱਦਪਿ ਓਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ।

ਪੈ ਗਯੋ ਅਰਿ ਤੈ ਮੁਲਕ ਛੁਡਾਈ ॥ ੬੨ ॥

ਦੁੱਲਤ ਗੋਤ ਜਾਤ ਜਟ ਸੂਰਾ।

ਜਤੀ ਸਤੀ ਥਾ ਗੁਰੁਸਿੱਖ ਪੂਰਾ।

ਆਹਿ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਤਿਸ ਕੇਰਾ।

ਨਿਕਟਿ ਮਨੌਲੀ ਪੂਜ ਬਧੇਰਾ ॥ ੬੩ ॥

ਲਵਪੁਰ-ਪਤਿ ਕੀ ਮਦਦ ਹਮੇਸ਼ੈਂ।

ਖੁਸ਼ਾਲ-ਹਰੀ ਰਹਜੋ ਕਰਤ ਬਿਸੇਸ਼ੈਂ।

ਕਾਇਮ ਅਪਨਾ ਰਾਜ ਰਖਾਨਾ।

ਔਰਹਿ ਦਾਬਤ ਰਹਜੋ ਮਹਾਨਾ ॥ ੬੪ ॥

ਸਾਲ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀ ਮੈਂ। ਤਨ ਤੱਜੋ।

'੧੮੪੩ ਬਿ: ਵਿੱਚ।

ਪਾਛੇ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਿਹ ਗੱਜੋ।

ਲਵਪੁਰ ਪਤਿ ਕੇ ਮੱਧ ਦਰਬਾਰੈਂ।

ਰਹਜੋ ਮਾਨ ਤਿਸ ਕਾ ਅਤਿ ਭਾਰੈਂ ॥ ੬੫ ॥

ਜਬਿ ਮੁਲਤਾਨ ਸ਼ੁਕਾਰ ਛੁਡਾਈ।

ਇਹੁ ਭੀ ਲੜਜੋ ਤਹਾਂ ਅਧਿਕਾਈ।

ਫਿਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜੰਗ ਜਬਿ ਭਯੋ।

ਇਹੁ ਮੱਦਦ ਹਿਤ ਨਹਿੰ ਤਬਿ ਗਯੋ ॥ ੬੬ ॥

ਇਸ ਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼ੈਂ।

ਛੀਨਜੋ ਇਸ ਕਾ ਮੁਲਕ ਬਿਸੇਸ਼ੈਂ।

ਏਕ ਜਲੰਧਰ ਕੇਰ ਇਲਾਕਾ।

ਉਤ ਦਿਸ ਰਹਜੋ ਏਸ ਢਿਗ ਬਾਂਕਾ ॥ ੬੭ ॥

ਦਾੜੀ ਕੇ ਇਹੁ ਕਲਫ ਲਗਾਤੇ।

ਇਸ ਹਿਤ ਸਿੱਖ ਗਨ ਬੁਰਾ ਮਨਾਤੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮਧ ਦਰਬਾਰ ਲਹੌਰੈਂ।

ਬਾਤ ਧਰਮ ਕੀ ਚਾਲੀ ਗੌਰੈਂ ॥ ੬੮ ॥

ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਆਲੂ ਤਬਿ ਗਾਯੋ।

ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਜੋ ਕਲਫ ਲਗਾਯੋ।

ਤਿਸ ਕੇ ਕਿਆ ਤਨਖਾਹ ਲਗਾਨੀ।

ਚਹੀਏ ਸੁਨ ਨ੍ਰਿਪ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ ॥ ੬੯ ॥

ਤਿਸ ਸਰਦਾਰ ਕੇਰ ਏਲਾਕਾ।

ਛੀਨਨ ਜੋਗ ਅਹੇ ਦਿਢ ਬਾਂਕਾ।

ਏਹੁ ਅਸ਼ਾਰੇ^੧ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਸੁਨ ਕੈ।

^੧ਇਸ਼ਾਰੇ।

ਅਰਥ ਸਭੀ ਨਿਜ ਹੀ ਪਰ ਗੁਨ ਕੈ^੧ ॥ ੭੦ ॥

^੧ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

ਭਾਗ ਸਤਲੁਜੈ ਉਸ ਦਿਸ ਗਯੋ।

ਜਾਲੰਧਰ ਕਾ ਮੁਲਕ ਤਜਯੋ।

ਸੋ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਬ ਲਯੋ।

ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਫੇਰ ਉਤੈ ਨਹਿੰ ਗਯੋ ॥ ੭੧ ॥

ਅਪਨੇ ਹੀ ਏਲਾਕੇ ਮਾਂਗੀ।

ਰਹਜੋ ਭਰਤਗੜ੍ਹ ਮੈਂ ਸਦ ਚਾਹੀ^੧।

^੧ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਚਾਰ ਲਾਖ ਕਾ ਹੁਤੋ ਇਲਾਕਾ।

ਉਸ ਦਿਸ ਭੀ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਕਾ ਬਾਂਕਾ ॥ ੭੨ ॥

ਗਵਰਮਿੰਟ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੇਰੈਂ।

ਰਹਜੋ ਹਮੇਸ਼ ਹਕੂਮਤ ਜ਼ੇਰੈਂ^੧।

^੧ਅਧੀਨ।

ਅਠਾਰਾਂ ਸੈਂ ਪਝੱਤਰੇ ਮਾਂਗੀਂ।

ਸੁਰਪੁਰ ਗਯੋ ਰਾਜ ਤਜਿ ਯਾਹੀ ॥ ੭੩ ॥

ਸਾਤ ਪੂਤ ਥੇ ਇਸ ਕੇ ਨੀਕੈਂ।

ਬਡੋ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਥਾ ਭਲ ਠੀਕੈਂ।

ਮਾਲਕ ਸੋ ਰਜਾਸਤ ਕਾ ਥੀਓ।

ਪੈ ਹਿੱਸਾ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਦੀਓ ॥ ੭੪ ॥

ਹਿੱਸੇ ਦੋਇ ਰਖੇ ਖੁਦ ਭਾਰੀ।

ਉਨ ਪਰ ਬਨੀ ਰਹੀ ਸਰਦਾਰੀ।

ਬੇ-ਇਤਫਾਕੀ ਪਹਿਲੇ ਥਈ।

‘ਹੋ ਗਈ।

ਜਾਂ ਤੇ ਰਜਾਸਤ ਬਾਂਟੀ ਗਈ ॥ ੨੫ ॥

ਤਬੈ ਦੁਸ਼ਮਨੋ ਗ੍ਰਾਮ ਬਧੇਰੇ।

ਦਾਬ ਲਏ ਕਰਿ ਝਗਰੇ ਝੇਰੇ।

ਭੂਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦਈ ਘਨੌਲੀ।

ਗੁਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੋ ਲਖੋ ਮਨੌਲੀ ॥ ੨੬ ॥

‘ਜਾਣੇ।

ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਕੋ ਬੁੰਗਾ ਦੀਓ।

ਹਰਿਦਆਲ ਸਿੰਘ ਬੇਲਾ ਲੀਓ।

ਗੜ੍ਹ-ਅਟੱਲ ਗੁਰੂ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਲਿਯ।

ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਕੋ ਕੰਧੋਲਾ ਦਿਯ ॥ ੨੭ ॥

ਏਹੁ ਅਲਾਕੇ ਤਿਨ ਕੋ ਦੈ ਕੈ।

ਰਖਯੋ ਭਰਤ-ਗੜ੍ਹ ਖੁਦ ਅਪਨੈ ਕੈ।

ਹਿੱਸੇ ਦੇਇ ਰਖੇ ਖੁਦ ਭਾਰੀ।

ਉਨ ਪਰ ਬਨੀ ਰਹੀ ਸਰਦਾਰੀ ॥ ੨੮ ॥

ਰਜਾਸਤ ਇਨ ਕੀ ਹਲਕੀ ਭਈ।

ਏਕ ਲਾਖ ਕੀ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ।

ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਪੁੰਨ ਹੋਇ ਉਦਾਸੈਂ।

ਕਰਯੋ ਜਾਇ ਕੁਰੁਖੇਤਰ ਬਾਸੈਂ ॥ ੨੯ ॥

‘ਵਾਸਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਤੀਰਥ ਹਿੰਦੁਨ ਕੇ ਸਭਿ ਕੀਏ।

ਦਾਨ ਦਿਜਨ ਕੋ ਅਨਗਨ ਦੀਏ।

ਤਾਂ ਕਾ ਸੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਾਛੇ।

ਮਾਲਕ ਮੁਲਕ ਰਹਯੋ ਬਨ ਆਛੇ ॥ ੩੦ ॥

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਤ੍ਰਾਨਵ ਮਾਹੈਂ।

ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਗਯੋ ਸ੍ਰੀਰਗ ਸਿਧਾਹੈ।

ਰਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਕਰਿ ਕੈ।

ਬਿਨ ਔਲਾਦ ਗਯੋ ਪੁਨ ਮਰ ਕੈ ॥ ੩੧ ॥

ਬੇਟਾ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਕੇਰਾ।

ਜੈ ਸਿੰਘ ਭਯੋ ਸ੍ਰਦਾਰ ਬਡੇਰਾ।

ਮਾਨੌਲੀ ਤਿਸ ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ।

ਅਬਿ ਲੌ ਜਾਨੋ ਅਹੇ ਮਹਾਨੀ ॥ ੮੨ ॥

ਜੈ ਸਿੰਘ ਭੀ ਜਬਿ ਸੁਰਪੁਰ ਗਯੋ।

ਸੁਤ ਅਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕਾ ਥਯੋ ॥ ੮੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਰਜਾਸਤ ਪਦਰੀ ਪਰ ਵਹੇ।

'ਉਹ ਪਿਤਾ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਉਪਰ।

ਕਰਤ ਹਕੂਮਤ ਚਾਹਿ।

ਕਾਇਮ ਨਿਜ ਨਿਜ ਠੌਰ ਹੈਂ,

ਔਰ ਬਿਰਾਦਰਾ ਤਾਂਹਿ ॥ ੮੪ ॥

'ਭਰਾ।

੧੧. ਮਿਸਲ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆਂ ਕੀ

ਕਬਿੱਤ:

ਆਹਲੂਵਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਏਕ ਪਰਗਨੇ। ਲਹੌਰ ਮੈਂ ਹੈ,

'ਇਲਾਕੇ।

ਬਿਦੂ ਸਿੰਘ ਬਸਤੋ ਕਲਾਲ। ਤਹਾਂ ਜਾਨੀਏ।

'ਜਾਤ (ਅ) ਗੋਤ।

ਤਾਂ ਕੇ ਘਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਪੂਤ ਪਰਤਾਪ ਵਾਰੋ,

ਭਯੋ ਥਾ ਸਤਾਰਾਂ ਸੈਂ ਪਛੱਤ੍ਰ ਮੈਂ ਮਾਨੀਏ।

ਸੁਧਾ ਲੈ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੈ ਸਿੰਘ ਭਯੋ ਸੋਊ,

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਮੈਂ ਬੀਰ ਬਿਦਤਯੋ ਮਹਾਨੀਏ।

ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਮਾਮੂੰ ਤਾਂ ਕਾ ਹੁਤੋ ਸਰਦਾਰ ਤਬਿ,

ਸੋਊ ਜਬਿ ਮਰਯੋ ਏਕ ਜੰਗ ਮੈ ਪਛਾਨੀਏ

॥ ੮੫ ॥

ਹੁਤੀ ਨਾ ਉਲਾਦ ਤਾਂ ਕੇ ਯਾਹਿ ਹੇਤ ਖਾਲਸੇ ਨੈ,

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਕੀਨੋਂ ਤਾਂ ਕੀ ਠੌਰ ਹੈ।

ਆਪਨੀ ਸਖਾਵਤ। ਲਯਾਕਤ ਬਹਾਦਰੀ ਸੈਂ,

'ਦਾਤਾ ਪਨ।

ਖਾਲਸੇ ਮੈਂ ਹੈ ਗਯੋ ਉਜਾਗਰ ਸੁ ਗੌਰ ਹੈ।

'ਬਹੁਤਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਗਾਥ ਬਹੁ ਠਾਇ ਹਮ ਗਾਇ ਚੁਕੇ ਪੀਛੇ ਯਾਂ ਕੀ,

ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਨ ਈਹਾਂ ਲਿਖੀ ਅਧਿਕੈਂ ਸੁ ਔਰ ਹੈ।

ਪਾਂਚਕ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਵਾਰ ਥਾ ਜਰਾਰ ਥਯੋ,

ਸੰਗ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬਹਾਦਰ ਬਟੋਰ। ਹੈ ॥ ੮੬ ॥

'ਲੜਾਕਾ (ਬਟੋਰ) ਇਕੱਠਾ (ਥਯੋ) ਹੋ ਗਿਆ (ਥਾ) ਸੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਥੰਮ ਜੀ ਜਰਾਯੋ ਥਾ ਨਾਸਰ ਖਾਂ ਨੈ,

ਯਾਂ ਤੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜਾ ਜਲੰਧਰ ਮੈਂ ਲਰਯੋ ਹੈ।

ਉਤ ਤੈ ਜਲੰਧਰੀਏ ਕੋਟਲੀਆਂ ਬਾਈ ਵਾਰੇ।

'ਬਾਈ ਕੋਟਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਠਾਣ।

ਜੋਰਿ ਦਲ ਬਲ ਲਾਇ ਆਇ ਜੰਗ ਕਰਜੋ ਹੈ।
ਫਤੇ ਪਾਇ ਪੰਥ ਨੈ ਜਲੰਧਰ ਕੇ ਲੂਟ ਮਾਰਿ,
ਜਾਰਜੋ ਨਾਸਰ ਖਾਨ ਕੇ ਸੁ ਬਦਲਾ ਨਿਕਰਜੋ ਹੈ।
ਪੈਜ ਗਢੀਏ ਲੋ ਬਹੁ ਜੁਝੇ ਸਰਦਾਰ ਸਿੱਖ,
ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਫਤਜਾਬਾਦੀਆ ਭੀ ਤਹਾਂ ਮਰਜੋ ਹੈ

॥੮੨॥

ਜਾਂ ਕਾ ਸੁਤ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਮੈਂ ਦਰਾਜਾ ਭਟਾ,
ਬਿਦਤ ਰਹਾਯੋ ਸਾਹਬ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਭੰਗੀ ਪੈ।

'ਵੱਡਾ ਸੂਰਮਾ।

'ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ
ਚਿਹਾ।

ਗੁਰਜਾਲਾ ਨੰਗਲ ਲੋ ਗਾਮ ਥੇ ਜਗੀਰ ਤਾਂ ਪੈ,
ਪੂਤ ਤਾਂ ਕਾ ਪੂਤ ਭਾ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਰੰਗੀ ਪੈ।
ਲਰਜੋ ਮੌਜ਼ਾ ਚੇਲੀਆਂ ਮੈਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੋਂ ਸੰਗ ਬਡ,
ਜਬਤ ਜਗੀਰ ਬਈ ਤਾਂ ਕੀ ਏਸ ਢੰਗੀ ਪੈ।

'ਪਵਿੱਤਰ ਪੁੱਤਰ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ (ਰੰਗੀ ਪੈ) ਅਨੰਦ ਵਾਲਾ।

'ਪਿੰਡ।

'ਇਸ ਢੰਗ ਕਰਕੇ।

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਤਾਂਕਾ ਸੁਤ ਸਜਾਲਕੋਟ,
ਸਤਿਸੰਗੀ ਅਬਿ ਹੈ ਰਹਤ ਮੌਜ ਚੰਗੀ ਪੈ।

'ਚੰਗੀ ਮੌਜ ਨਾਲ।

॥੮੩॥

ਬਡੇ ਬਡੇ ਜੀਤੇ ਜੰਗ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੈ ਅਭੰਗਾ,
ਮਾਰ ਕੈ ਕਸੂਰ ਕੇ ਕੁਰੰਗ ਕਰਿ ਡਾਰਿਓ।

'ਲਗਾਤਾਰ।

'ਖੋਟਾਰੰਗ ਕਰ ਸੁੱਟਿਆ।

ਲੀਓ ਧਨ ਭੂਰ ਤੇਜ ਦੂਰ ਕੀਓ ਬੈਰਿਨ ਕਾ,
ਮੁਲਕ ਦਬਾਯੋ ਬਹੁ ਦੁਆਬੇ ਮੈਂ ਨਿਹਾਰਿਓ।

'ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

'ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।

ਠਾਨੀ ਰਜਧਾਨੀ ਸੁਖ ਸਾਨੀ ਨਿਜ ਫਤਜਾਬਾਦ,
ਕੋਊ ਦਿਨਰਾਜ ਕਿਯ ਤਾਂਹੀ ਠੌਰ ਭਾਰਿਓ।

ਮਿਸਲਾਂ ਬਨਾਈ ਜਬਿ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਨੇ, ਤਬਿ
ਏਹੁ ਸਰਦਾਰ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਉਚਾਰਿਓ

॥੮੪॥

ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਮਿਸਲ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆਂ ਕੀ
ਬਿਦਤਾਈ,

ਹੁਤੇ ਜੇਊ ਸਰਦਾਰ ਜੈਲਦਾਰ ਯਾਂਹਿ ਕੇ।

'ਛੋਟੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ।

ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਹੀ ਨੈ ਮੁਲਕ ਦਬਾਯੋ ਤਬਿ,

ਮਾਰੀ ਜਬਿ ਸਰਹੰਦ ਖਾਲਸੇ ਨੈ ਚਾਹਿ ਕੇ।

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਜਾਇ ਕੈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਜਬਿ ਹੀ ਮਹਾਨ ਲੂਟਯੋ,
ਖੁਰਜੇ ਚੰਦੌਸੀ ਤੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਤਹਾਂਹਿ ਕੇ।

'ਓਥੋਂ ਦੇ।

ਜੀਤ ਧਨ ਲਜਾਏ ਬਹੁ ਦਿੱਲੀ ਮਾਂਹਿ ਆਇ ਫਿਰ,
ਪਾਈ ਲੂਟ ਖਾਲਸੇ ਨੈ ਸਾਥ ਉਤਸ਼ਾਹਿ ਕੇ
॥੯੦॥

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਤਬਿ ਦੇਹਲੀ ਕੇ ਤਖਤ ਪੈ,
ਦੀਓ ਥਾ ਬੈਠਾਇ ਖਾਲਸੇ ਨੈ ਬਿਨ ਦੇਰ ਹੈ।
ਕਹਤੋ ਥਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਪੰਥ ਸਭਿ ਯਾਹਿ ਤਾਂਈਂ,
ਕੀਨੋ ਸੋਊ ਸਫਲਾ ਪੈ ਪਾਲਯੋ ਨ ਫੇਰ ਹੈ।
ਲੂਟਿ ਔਖ ਸੌਖ ਕਰਿ ਆ ਗਏ ਪੰਜਾਬ ਓਰ,
ਬਿਨ ਹੀ ਬਿਚਾਰ ਸ਼ਾਹੀ ਛੋਡੀ ਦਿੱਲੀ ਕੇਰ ਹੈ।
ਹੁਤੋ ਇਤਫ਼ਾਕ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਦਿਢ ਪਾਕ ਨਾਹਿ,
ਸਜਾਰਨ ਕਾ ਪੀਛਾ ਹੁਤੋ ਆਗਾ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ਹੈ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਏਸ ਬਚਨ ਨੂੰ ਨਾ ਪਾਲਿਆ।

'ਪੱਕਾ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਏਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

'ਪਿੱਛਾ ਗਿੱਦੜ ਦਾ ਤੇ ਅੱਗਾ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ ਹੈ।

॥੯੧॥

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਸਰ ਗਯੋ ਥਾ ਦੁਰਾਨੀ ਹਰ',
ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਚੰਦਾ ਕਰਿ' ਸੋਊ ਬਨਵਾਯੋ ਹੈ।
ਫਾਨੀ' ਕੀਨੇ ਮਾਰ ਕੈ ਦੁਰਾਨੀ ਦੇਸ਼ ਤੈ ਨਿਕਾਰੇ,
ਹਿੰਦੁ ਨਰ ਨਾਰਿ ਸਰਸ ਬੀਸਕ ਛੁਡਾਯੋ ਹੈ।
ਰਾਇ ਇਬ੍ਰਾਹੀਮ ਤੈ ਕਪੂਰਥਲਾ ਜੀਤ ਫਿਰ,
ਠਾਨੀ ਰਜਧਾਨੀ ਦਿਢ ਅਬਿ ਲੋ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ।
ਕਟੜਾ ਬਸਾਯੋ ਨਿਜ ਨਾਮ ਪਰ ਸੁਧਾਸਰ,
ਕਾਮ ਐਸੇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸੁਜਸ ਲਹਾਯੋ ਹੈ' ॥੯੨॥

'ਢਾਹ ਗਿਆ ਸੀ।

'ਉਗਰਾਹੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ।

'ਨਾਸ਼।

'ਚੰਗਾ ਜਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਮਰ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਪਟਲੇਸ ਕੋ ਸੁਧਾ ਛਕਾਇ,
ਇੱਜ਼ਤ ਬਿਸੇਸ ਪਾਇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਹਾਇਓ।
ਈਸਤੂ ਕਾ ਪ੍ਰਗਣਾ ਗੁਰਜਾਈ ਵੀਚ' ਦੀਨੋ ਤਾਂਹਿ,
ਜਗਰਾਉਂ ਆਦਿ ਦੇਸ ਬਲ ਸੈਂ ਦਬਾਇਓ।
ਸਤਲੁਜ ਹੂੰ ਤੇ ਆਰ ਪਾਰ' ਲਾਖ ਪੰਦਰਾਂ ਕਾ,
ਮੁਲਕ ਦਬਾਇ ਨਿਜ ਸਿੱਕਾ' ਥਾ ਲਗਾਇਓ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਦੇ ਇਵਜ਼ ਵਿੱਚ।

'ਉਰਲੇ ਤੇ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ।

'ਕਿਸੇ ਧਾਂਤ ਤੇ ਲੱਗੀਰਾਜੇ ਦੀ ਮੁਹਰ, ਇਹ ਸੁਤੰਤਰਰਾਜ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ।

ਬੇਟਾ ਕੋਊ ਥਯੋ ਨਾਹਿ ਯਾਹਿ ਤੈ ਭਤੀਜੇ ਤਾਂਈਂ,

ਸਰਦਾਰੀ ਦੀਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸੁਹਾਇਓ

॥ ੯੩ ॥

ਦਸ ਅਠ ਚਾਲੀਏ ਮੈਂ ਦਰਦ ਸ਼ਿਕਮ ਸੰਗਾ,
ਆਪ ਗੁਰੁਪੁਰਿ ਗਯੋ ਸੁਧਾਸਰ ਮਾਂਹਿ ਹੈ।
ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਮਰਨ ਸੁਨਿ ਰੋਇ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਕੈਰੈਂ,
ਏਰੇ ਜਮਰਾਜ ਤੈ ਅਕਾਜ ਕੀਨੋ ਕਾਂਹਿ ਹੈ।
ਪਰ ਉਪਕਾਰੀ ਸੂਰੋ ਪੂਰੋ ਬੀਰ ਅਤਿ ਭਾਰੀ,
ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਪਾਰੀ ਥਾ ਉਦਾਰੀ ਵਾਹਿ ਹੈ।
ਕੌਨ ਕੋ ਕਹੇਂਗੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਹਮ ਚਾਹਿ ਨਿਜਾ,
ਕੌਨ ਦੇਗ ਤੇਗ ਫਤੇ ਸੁਜਸ ਲਹਾਹਿ ਹੈ ॥ ੯੪ ॥
ਤਾਂ ਕੇ ਪਾਛੇ ਆਛੇ ਰਾਜ ਕੀਨੋ ਚੀਨੋ ਭਾਗ ਸਿੰਘ,
ਲੀਨੋ ਬੈਰ ਬੈਰਿਨ ਤੈ ਦੀਨੋ ਸੁਖ ਸੰਗੀਐਂ।
ਰਾਜ ਸਾਜ ਰੌਣਕ ਬਡਾਈ ਸੁਖਦਾਈ ਅਤਿ,
ਚੜ੍ਹਦੀ ਰਹਾਈ ਕਲਾ ਬੈ ਬਿਤਾਈ ਚੰਗੀਐਂ।
ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸਦ ਅਠਵੰਜੇ ਦੇਹ ਤਜਿ,
ਦੇਵ ਲੋਕ ਓਕ ਕੀਓ ਲੀਓ ਜਸਰੰਗੀਐਂ।

'ਸੰਮਤ ੧੮੪੦ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਪੇਟ ਦੇ ਦਰਦ ਨਾਲ।

'ਹੇ ਧਰਮਰਾਜ ! ਤੂੰ ਇਹ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ?

'ਉਹ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਉਦਾਰੀ) ਦਾਤਾ ਸੀ।

'ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

'ਦਿਵਾਏਗਾ।

'ਜਾਣੋ।

'ਉਮਰ।

'ਸੁਰਗ 'ਚ ਘਰ ਕਰ ਲਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ (ਜਿਸ ਨੇ) ਜਸ ਤੇ ਆਨੰਦ ਲਿਆ।

'(ਸਾਰੇ) ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ।

ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਪੂਤ ਤਾਂ ਕਾ ਮੁਖਤਾਰ ਥਯੋ,
ਤਿਸ ਨੈ ਸੰਭਾਰ ਲਯੋਰਾਜ ਅੰਗੀਐ ॥ ੯੫ ॥
ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਤਾਂਕੀ ਬਾਤ,
ਬਨੀ ਰਹੀ ਸਭੀ ਭਾਂਤਿ ਨੀਕ ਬਖਯਾਤ ਹੈ।
ਦਸਤਾਰ ਬਦਲੀ ਤੈ ਦੋਸਤੀ ਪੁਗਾਈ ਦਿਢ,
ਸਭਿ ਹੀ ਹੰਗਾਮਜੋਂ ਮੈਂ ਰਹਜੋ ਫਤੇ ਪਾਤ ਹੈ।
ਰਾਜਗੀ ਖਿਤਾਬ ਪਾਯੋ ਰਾਜ ਅਧਿਕੈਂ ਕਮਾਯੋ,
ਅੰਤ ਸੁਰਪੁਰ ਕੋ ਸਿਧਾਯੋ ਯੁਤ ਸਾਂਤਿ ਹੈ।
ਪੂਤ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਥੀਓ, ਪਾਛੇ,
ਧਰਮ ਸੁਜਸ ਆਛੇ ਰਹਜੋ ਸੋ ਕਮਾਤ ਹੈ ॥ ੯੬ ॥
ਪੂਤ ਤਾਂ ਕੇ ਥਏ ਤੀਨ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਬੀਨਾ,
ਬਿਕ੍ਰਮਾ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਔ ਸੁਚੇਤ ਸਿੰਘ ਜਾਨੀਏ।
ਜਬਿ ਹੀ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇਵ-ਲੋਕ ਮੈਂ ਪਧਾਰਜੋ,

'ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ।

'ਦੇਖੋ।

ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਥਯੋ ਭੂਪਤਿ ਪਛਾਨੀਏ।

ਬਿੱਕ੍ਰਮਾ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਔ ਸੁਚੇਤ ਸਿੰਘ ਕੋ ਗੁਜਾਰਾ,

ਸਾਠ ਸਾਠ ਸਹਸ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਯੋ ਮਾਨੀਏ।

ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜ ਕੀਨ ਸੁਖ ਭੀਨ ਅਤਿ।

'ਬਹੁਤੇ ਸੁਖ 'ਚ ਭਿੱਜ ਕੇ।

ਬਹੁ ਦਿਨ, ਚੀਨ। ਕਾਲ ਕੀਨ ਅੰਤ ਹਾਨੀਏ

'ਜਾਣੇ।

॥ ੯੭ ॥

ਖੜਗ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਪੂਤ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਬਿਸੇਸ ਆਛੈ,

ਰਾਜ ਕੀਨ ਕੋਊ ਦਿਨ ਪਾਛੈ ਮੋਦ ਮਾਨ ਹੈ।

ਸੋਊ ਜਬਿ ਭਯੋ ਕਾਲ ਵਸ ਹੂੰ ਸੁਜੱਸ ਵਡ,

ਪੂਤ ਤਾਂ ਕਾ ਥਯੋ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਨ ਹੈ।

'ਆ ਕੇ।

ਸੋਊ ਅਬਿ ਕਾਇਮ ਹੈ ਰਾਖੇ ਗੁਰੁ ਦਾਇਮ। ਹੈ,

'ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

ਲਾਖ ਪੰਦਰਾਂ ਕਾ ਤਾਂ ਪੈ ਮੁਲਖ ਅਮਾਨ ਹੈ।

'ਅਮਨ ਸਹਿਤ, ਰੱਖਿਆ ਸਹਿਤ।

ਗਾਥ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆਂ ਕੀ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਨੈ

ਸੁਨਾਈ,

ਹਾਥ ਜੋਰ ਖਾਲਸੇ ਕੋ ਦੰਡਵਤ ਠਾਨ ਹੈ। ॥ ੯੮ ॥

'ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।

੧੨. ਮਿਸਲ ਫੂਲਕੀਆਂ ਕੀ

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨੋ ਫੂਲ ਕੀ ਮਿਸਲ ਕਾ,

ਸਹੀ ਸੰਢੇਪ ਬਿਆਨ।

'ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ।

ਫਲੀ ਫੁਲੀ ਫੈਲੀ ਫਬੀ,

ਪਰਗਟ। ਜੈਸ ਮਹਾਨ ॥ ੯੯ ॥

'ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ:

ਸਿੱਧੂ ਗੋਤ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ ਹੈਂ ਨਿਹਾਰ,

ਤਿਨ ਮੈਂ ਮਝਾਰ ਕੇ। ਉਦਾਰ ਜੇ ਅਪਾਰ ਹੈਂ।

'ਮਰਾਝ ਦੀ ਬੰਸ ਦੇ ਸਿੱਧੂ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਕੋ ਦਰਾਜ ਸੇਵ। ਪਾਯੋ ਰਾਜ,

'ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ।

ਫੂਲ ਨਾਮ ਚੌਧਰੀ ਬਿਦਤ ਸੰਸਾਰ ਹੈ।

ਤਾਂ ਕਾ ਸੁਤ ਚੌਧਰੀ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਭਯੋ ਪਾਛੈ,

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇਗ ਗਹਿ ਥਯੋ ਸਰਦਾਰ ਹੈ।

ਦੁੱਨਾ ਸਿੰਘ, ਆਲਾ ਸਿੰਘ, ਬਖਤ ਮਲ, ਸੱਭਾ,

ਲੱਧਾ,

ਪਾਂਚ ਪੂਤ ਥੀਏ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਉਦਾਰ ਹੈਂ

॥ ੧੦੦ ॥

ਲਘੂ ਹੀ ਉਮਰ ਵੀਚ ਲੱਧਾ ਕੇ ਤੋ ਲੱਧਾ ਮੀਚਿ',

'ਮੌਤ ਨੇ ਲੱਭ ਲਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।

ਸੱਭਾ ਕੇ ਸੰਤਾਨ ਬੀਚ ਭਈ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿੰ ਹੈ।

'ਸੱਭੇ ਦੇ (ਸੰਸਾਰ) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਐਪਰ ਹੰਢਾਲਾ ਨਾਮ ਕਸਬਾ ਬਸਾਯਾ ਤਿਨ,

'ਤੱਕ ਹੈ।

ਬਖਤਾ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਮਲੋਦੀਏ ਲੋ ਆਹਿ ਹੈ।

ਕੋਟ ਦੁੱਨੇਵਾਲੇ ਔ ਭਦੋੜੀਏ ਬਿਸਾਲੇ ਜੇਊ,

'ਉਹ ਹਨ।

ਸਰਦਾਰ ਦੁੱਨੇ ਕੀ ਉਲਾਦ ਬਹੁ ਵਾਹਿ ਹੈ।

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਲਾਲ ਸਿੰਘ,

'ਇਹ ਚੰਗੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋਏ ਹਨ।

ਭੋਮੀਆਂ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਥਏ ਪੂਤ ਵੇਸ ਯਾਹਿ ਹੈ।

॥ ੧੦੧ ॥

ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਵੀਚ ਤਬਿ ਪਰਜੋ ਹੁਤੇ ਰੌਰ ਗੌਰ,

'ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕ ਕੇ।

ਆਲੇ ਸਿੰਘ ਹਿੰਮਤ ਕੀ ਸਮਸ਼ੇਰ ਚਾਇ ਕੈ।

'ਲੜਾਕੇ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰ।

ਅਸਵਾਰ ਸੰਗ ਲੈ ਜਰਾਰ ਔ ਜੁਝਾਰ' ਬਡ,

'ਧੀਰਜ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਬੈਰਿਨ ਕੇ ਧੈਰਜ' ਛੁਡਾਇ ਕੈ।

ਕੱਲੇ-ਰਾਇ, ਰਾਇ-ਕੋਟ-ਵਾਰੇ ਔ ਮਲੇਰੀਓਂ

ਸੈਂ,

ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਤਨ ਸੈਂ ਤੇਗ ਖੜਕਾਇ ਕੈ।

ਮੁਲਕ ਛੁਡਾਯੋ ਬਹੁ ਨਿਜ ਕਬਜੇ ਸੈਂ ਲਜਾਯੋ,

'ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਭਾਈ-ਚਾਰੇ ਕੇ ਰਖਾਯੋ ਆਪਨੋ ਸਹਾਇਕੈ।

॥ ੧੦੨ ॥

ਸੰਮਤ ਸਤਾਰਾਂ ਸੌ ਉਣਾਸੀਏ ਸੈਂ, ਬਰਨਾਲਾ

'ਬਣਾ ਲਈ।

ਕਸਬਾ ਅਬਾਦ ਕਰਿ, ਰਜਧਾਨੀ ਥਾਪੀਆ।

ਝਲ-ਝੁੰਡ ਹਲਵਾਰਾ ਰਾਣੀਆਂ ਬੁਲਾਢਾ ਬੋਹਿਆ,

'(ਇਹ ਪਿੰਡ) ਮਾਰ ਲਏ ਭਾਵ ਕਬਜੇ 'ਚ ਕਰ ਲਏ।

ਕਾਕੜਾ ਸਮਾਣਾ ਤਲਵੰਡੀ ਆਦਿ ਖਾਪੀਆ।

ਇਤਯਾਦਿ ਠੌਰ ਕੇ ਨੁਵਾਬ ਥੇ ਤੁਰਕ ਜੇਊ,

'ਬਹੁਤਾ।

ਜੀਤ ਕੈ ਛੁਡਾਯੋ ਦੇਸ ਤਿਨ ਤੈ ਅਮਾਪੀਆ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਭੀ ਸਦ ਮਦਦ ਕਰਤ ਰਹਯੋ,

'ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

ਸੇਵ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਕੀਨੀ ਪੰਥ ਕੀ ਸਦਾਪੀਆ।

॥ ੧੦੩ ॥

ਸਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਛੁਜਾਨਵੇ ਮੈਂ ਨਗਰ ਬਸਾਏ ਓਨ,
ਲੌਗੋਵਾਲ ਉਭਾਵਾਲ ਆਦਿਕ ਮਹਾਨ ਹੈਂ।

ਸੁਲੀ ਖਾਂ ਸਨੌਰ ਵਾਰੇ ਕਾ ਇਲਾਕਾ ਛੀਨ ਬਾਂਕਾ¹,
ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸਦ ਨਉ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹੈ।

ਸ਼ਹਰ ਪਟਯਾਲੇ ਰਜਧਾਨੀ ਕੀ ਬੁਨਯਾਦ ਠਾਨੀ¹,
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਸੰਗ ਮੇਲ ਭਲ ਠਾਨ ਹੈ।

ਤੀਨ ਲਾਖ ਸਾਲੀਆਨਾ¹ ਦੈਨਾ ਕਰਿ ਅਗਵਾਨਾ²,
ਰਾਜਗੀ ਖਤਾਬ ਪਟਾ ਸਨਦ ਲਹਾਨ ਹੈ।

॥ ੧੦੪ ॥

ਸਿੰਘਨ ਸਰੁੰਦ ਜਬਿ ਮਾਰੀ, ਏਨ ਭੀ ਬੁਲੰਦ¹

ਮੁਲਕ ਸਮਾਨ ਸ਼ਾਹੀ ਅਧਿਕੈਂ ਸੰਭਾਰਿਓ।

ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਮੂਣਕ ਲੋਂ ਦੇਸ ਲੀਓ,
ਤਯੋਂ ਹੀ ਸਿੰਘ ਭੋਮੀਏਂ ਨੈ ਬੈਰੀ ਗਨ ਮਾਰਿਓ।

ਸਰਦੂਲ ਹਰਿ ਸਰਦੂਲ ਜਯੋਂ¹ ਗਰਜ ਕਰਿ,

ਤੂਕਨ ਕੇ ਹਰਿ ਲਰਿ¹ ਜਸ ਲੀਨ ਭਾਰਿਓ।

ਐਪਰ ਸਪੂਤ ਤੀਨੋ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਚੀਨੋ¹,

ਕਾਲ ਵੱਸ ਭਏ ਤਾਂ ਕੇ ਸੰਮੁਖ ਨਿਹਾਰਿਓ।

॥ ੧੦੫ ॥

ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਕਾ ਸਪੂਤ ਥਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ,

ਤਾਂ ਕੇ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਗਾਦੀ ਪੈ ਬਿਠਾਰਿਓ।

ਦੂਸਰੇ ਥੇ ਦੋਈ ਗਏ ਬਿਨ ਹੀ ਉਲਾਦ ਸੋਈ,

ਦਸ ਅਠ ਬਾਈ ਮਾਂਹਿ ਆਪ ਭੀ ਸਿਧਾਰਿਓ।

ਅਮਰ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਪਾਛੇ ਰਾਜ ਥਾ ਸੰਭਾਰਯੋ ਆਛੇ,

ਨਾਨੂ-ਮੱਲ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਦੀਵਾਨ ਭਯੋ ਭਾਰਿਓ।

ਸੂਰਬੀਰ ਆਮਲ¹ ਉਦਾਰ ਥਾ ਨਜ਼ੀਰ ਬਿਨ²,

ਮੁਲਕ ਬਢਾਯੋ ਬਹੁ ਬੈਰਿਨ ਕੇ ਮਾਰਿਓ

॥ ੧੦੬ ॥

ਕਾਬਲੇਸ ਦਲ ਲੈ ਬਿਸੇਸ ਫੇਰ ਆਯੋ ਜਬਿ,

¹ਚੰਗਾ ਇਲਾਕਾ ਖੋਹ ਕੇ।

¹ਸੰਮਤ ੧੮੦੯ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਮੰਨੇ।

¹ਨਿਉਂਰੱਖੀ।

¹ਚੰਗਾ ਮੇਲ ਕਰ ਲਿਆ।

¹ਸਾਲਾਨਾ। ²ਪੇਸ਼ਗੀ ਦੇਣਾ ਕਰਕੇ।

¹ਅਧਿਕਾਰ ਪੱਤਰ ਲੈ ਲਿਆ।

¹ਬਹੁਤਾ।

¹ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ।

¹ਲੜ ਕੇ ਤੇ ਮਾਰ ਕੇ।

¹ਜਾਣੇ।

¹ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖਦਿਆਂ।

¹ਸੰ: ੧੮੨੨ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਆਪਣਾ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।

¹ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ²ਬੇ-ਮਿਸਾਲ, ਜਿਸ ਵਰਗੀ ਉਦਾਹਰਣ ਨਾ ਮਿਲੇ।

ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸਦ ਚੌਬੀ ਮਾਂਹਿ ਜਾਨੀਏ।

ਔਰ ਸਰਦਾਰ ਸਿੱਖ ਭਏ ਥੇ ਫਰਾਰ¹ ਸਭਿ,

ਪਟਲੇਸ ਮਿਲਜੋ ਕਾਬਲੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਮਾਨੀਏ¹।

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਦੈਨਾ ਕੀਓ ਥਾ ਜੋ ਸਾਲੀਆਨਾ
ਟਕਾ¹,

ਸਾਤ ਲਾਖ ਦੀਨੋ ਸੋਈ ਸੇਵ ਔਰ ਠਾਨੀਏ¹।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਾਬਤੀ ਨਿਹਾਰਿ¹ ਮੋਦ ਥੀਓ ਅਤਿ,

ਦੀਓ ਮਹਾਂਰਾਜਗੀ ਖਤਾਬ ਥਾ ਮਹਾਨੀਏ¹।

॥ ੧੦੭ ॥

ਸ਼ਾਹੀ ਮਰਤਬ¹ ਚੌਰ ਮੁੱਠਾ² ਦੁੰਦਭੀ ਨਿਸ਼ਾਨ³

ਦੈ ਕੈ, ਸਿੱਕਾ ਲਾਵਣੇ ਕੀ ਦੀਨੀ ਪੁਨ ਆਇਸੈ¹।

ਫੇਰ ਨ੍ਰਿਪ ਅਰਜ਼ ਕੈ ਫਰਜ਼ ਸਮਝ ਨਿਜ,

ਛੁਡਵਾਇ ਹਿੰਦੁ ਕੈਦੀ¹ ਨਰ ਨਾਰਿ ਵਾਹਿ ਸੈ²।

ਮੇਰਟ ਸਹਾਰਨ ਔ ਦਿੱਲੀ ਦਿਸ ਹੂੰ ਤੈ ਜਿਨੈ,

ਗਿਲਜੇ ਥੇ ਲਜਾਏ ਗਹਿ ਤੂਕ ਕ੍ਰਨ ਖਾਹਿਸੈ¹।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਾਮ ਪਹੁੰਚਾਏ ਭੂਪ ਖਰਚ ਦੈ,

ਬੰਦੀ-ਛੋਡ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਬਿਦਤਜੋ ਥਾ ਯਾਹਿ ਸੈ¹।

॥ ੧੦੮ ॥

ਤਬਿ ਤੈ ਅਮਰ ਮਿਰਗੋਸ ਕਾ ਦਿਨੇਸ ਸਮ,

ਤੇਜ ਥਾ ਬਿਸੇਸ ਬਿਤੇ ਮਕਰ ਜਜੋਂ ਬਢਿਓ¹।

ਕਈ ਬਾਰ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ¹ ਮੁਗਲ ਬਜ਼ੀਰ ਜ਼ਜਾਦੇ,

ਸੈਨ ਲੈ ਤਗਾਦੇ ਯੁਤ ਆਏ ਚਲਿ ਚਢਿਓ¹।

ਫਰਾਂਸੀਸ ਤੇ ਮਰੁੱਟੇ ਆਏ ਦਲ ਲੈ ਅਘੱਟੇ¹

ਦਾਂਤ ਕਰਵਾਇ ਖੱਟੇ ਹੱਟੇ ਬਿਨ ਖਢਿਓ¹।

ਆਪ ਨ੍ਰਿਪ ਹਾਂਸੀ ਲਗ ਦੇਸ ਥਾ ਸੰਭਾਰਜੋ ਉਤ¹,

¹ਦੌੜ ਗਏ ਸਨ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨੇ।

¹ਸਾਲਾਨਾਰੁਪਇਆ।

¹ਕੀਤੀ।

¹(ਬਚਨ ਦੇ) ਪੱਕੇ ਦੇਖ ਕੇ।

¹ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਖਿਤਾਬ।

¹ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਤ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਖਿਤਾਬ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜੋ ਯੁਜਾ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਦੇ ਅਕਾਰ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਮੀਰਾਂ ਜਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਅੱਗੇ ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

²(ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਦੇ) ਮੁੱਠੇ ਦਾ ਚੌਰ। ³ਧੌਂਸਾ ਤੇ ਝੰਡਾ।

¹ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ।

¹ਹਿੰਦੂ ਕੈਦੀ। ²ਉਸ ਪਾਸੋਂ।

¹ਇੱਛਾ ਨਾਲ।

¹ਏਸੇ ਕਰਕੇ।

¹ਤਦੋਂ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤੇਜ ਬਹੁਤਾ ਐਉਂ ਵਧਿਆ ਜਿਵੇਂ ਮਕਰਰਾਸ਼ੀ ਭਾਵ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮੁੱਕਣ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਤੇਜ ਵਧਦਾ ਹੈ।

¹ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ।

¹ਭੜਕਾਹਟ ਸਹਿਤ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਚਲ ਆਏ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹ਬਿਨਾਂ ਖੜਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਭਗੌੜੇ ਹੋ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਏ।

¹ਉਸ ਪਾਸੇ।

ਔਰ ਹੂੰ ਪੰਜੋਰ ਕਾ ਇਲਾਕਾ ਤਿਯ ਤਢਿਓ¹ ਛੇਤੀ ਲੈ ਲਿਆ (ਤਢ- ਤੜ-ਛੇਤੀ)।

॥ ੧੦੯ ॥

ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਦੇਸ ਛੁਡਾਵਨ ਹੇਤ ਜਬਿ ਜਬਿ,
ਆਏ ਚਢਿ ਸੱਤਰੂ ਤੁਰਕ ਬਲ ਠਾਨ ਹੈਂ।
ਨਿਜ ਜ਼ੈਲਦਾਰਨ ਮਝੈਲ ਸਰਦਾਰਨ ਕੇ,
ਲੈ ਕੈ ਸੰਗ ਨਾਨੂ ਮੱਲ ਲਰਜੋ ਅਗਵਾਨ ਹੈ¹।
ਹਿਕਮਤ ਅਮਲੀ ਸੈਂ¹, ਕਮਲੀ ਤਿਨੋਂ ਕੀ ਮਤਿ
ਕਰ ਕੈ ਭਗਾਏ, ਲੇਤ ਰਹਜੋ ਜਰ ਆਨ ਹੈਂ¹।
ਨਾਨੂ-ਮੱਲ ਅਪਨੇ ਜਮਾਨੇ ਕਾ ਥਾ ਅਫਲਾਤੂ¹,

¹ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ।

¹(ਹਿਕਮਤ) ਚਤੁਰਾਈ ਦੇ (ਅਮਲੀ ਸੈਂ) ਕਰਤਬਾਂ ਨਾਲ।

¹ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ (ਜਰ) ਧਨ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ।

¹ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਮਹਾਂ-ਰਿਸ਼ੀ ਸੁਕਰਾਤ ਦਾ ਚੇਲਾ ਜੋ ਪੱਛਮ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਫਿਲਾਸਫ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਚਤੁਰ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

¹ਯੂਨਾਨ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਅਮਰ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਭਾ ਸਿਕੰਦਰ¹ ਸਮਾਨ ਹੈ

॥ ੧੧੦ ॥

ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਅਠੱਤੀ ਸੈਂ ਅਮਰ ਸਿੰਘ,
ਅਮਰ¹ ਸੁਜਸ ਲੈ ਅਮਰ ਲੋਕ² ਜੋ ਗਯੋ।
ਸਾਹਿਬ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਥਾ ਨਰੇਸ ਥਯੋ ਪੂਤ ਤਾਂਹਿ,
ਲੱਖ ਕੱਖ ਸਮ ਵਾਹਿ¹ ਭੋਲਾ ਅਤਿ ਸੋ ਭਯੋ।
ਐਪਰ ਦੀਵਾਨ ਥਾ ਸੁਜਾਨ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਮਹਾਨ,
ਕਾਰ ਬਾਰ ਰਜਾਸਤ ਕਾ ਰਾਖਜੋ ਠੀਕ ਥੋ ਠਯੋ¹।
ਦੇਖਿ ਇਖਤਜਾਰ ਨਾਨੂ-ਮੱਲ ਕਾ ਉਦਾਰ ਅਤਿ,
ਮਤਸਰ ਵਾਰ ਸਰਦਾਰਨ ਥਾ ਯੋਂ ਕਯੋ¹ ॥ ੧੧੧ ॥
ਝੂਠੀ ਸੱਚੀ ਬਾਤ ਲਾਇ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਸਿਖਰਾਇ,
ਇਖਤਜਾਰ ਨਾਨੂ ਮੱਲ ਕਾ ਛਿਨਾਇ ਹੈ ਦਯੋ।
ਨਾਨੂ ਮੱਲ ਮੋਯੋ, ਹੋਯੋ ਮੋਦ ਮਨ ਬੈਰਿਨ ਕੇ,
ਤਿਨ ਹੂੰ ਅਨੇਕ ਠੌਰ ਰੌਰ ਮਚਵੈ ਦਯੋ।
ਸਰਸਾ ਤੈ ਰਾਣੀਆਂ ਕਸੋਹਨ ਗੁਹਾਨਾ ਹਾਂਸੀ,
ਪ੍ਰਗਾਨਾ ਤਾ ਜਾਰਜ ਤਾਮਸਨ ਨੈ ਦਬੈ ਲਯੋ¹।
ਔਰ ਹੂੰ ਮਝੈਲ ਸਰਦਾਰੋਂ ਨੈ ਦਬਾਏ ਗਾਮ,
ਰਜਾਸਤ ਮੈਂ ਇਮ ਥਾ ਖਰਾਬਾ ਕਿਛੁ ਐ ਗਯੋ¹

¹ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ²ਸੁਰਗ ਲੋਕ।

¹ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਖ ਤੇ ਕੱਖ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸੀ।

¹(ਉਸ ਨੇ) ਠੀਕ (ਠਯੋ) ਬਣਾ ਕੇਰਖਿਆ ਸੀ।

¹ਈਰਖਾ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਉਂ ਕੀਤਾ।

¹ਇਹ ਪਰਗਣੇ ਤਾਂ ਜਾਰਜ ਟਾਮਸ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਦਬਾ ਲਏ।

¹ਆ ਗਿਆ।

॥ ੧੧੨ ॥

ਤਾਂ ਪਰ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਬੀਬੀ ਨੈ ਪਟਯਾਲੇ ਆਇ,
ਕੀਓ ਥਾ ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਕਾਰਬਾਰ ਰਾਜ ਕੇ।
ਸੱਤਰੂ ਦਬਾਏ ਗਾਮ ਅਧਿਕੈਂ ਛੁਡਾਏ ਫੇਰ,
ਤਬਿ ਭੀ ਮਰੱਟੇ ਆਏ ਸੈਨ ਲੈ ਦਰਾਜ' ਕੇ।

'ਬਹੁਤੀ।

ਔਰ ਸਭਿ ਰਾਜੇ ਸਰਦਾਰਨ ਤੈ ਨਜ਼ਰਾਨੇ,
ਲੀਏ ਤਿਨ ਹੂੰ ਮਹਾਨੇ ਰਖਯੋ ਨਾ ਲਿਹਾਜ ਕੇ।
ਨਿਜ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਤਬਿ ਸਰਦਾਰ ਸਿੱਖ ਸਭਿ,
ਬੀਬੀ ਬੁਲਵਾਏ ਸਾਜ ਜੰਗ ਕੇ ਸਮਾਜ ਕੇ।

'ਜੰਗ ਦੇ (ਸਮਾਜ) ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ (ਸਾਜ) ਬਣਾ ਕੇ।

॥ ੧੧੩ ॥

ਨਿਕਟਿ ਅੰਬਾਲੇ ਰਾਜ-ਗਢ ਕੇ ਸੈਦਾਨ ਮਾਂਹਿ,
ਜੰਗ ਮਰਟਯੋ ਸੈਂ ਕੀਨ ਪੀਨ ਬਲ ਧਾਰ ਹੈ।

'ਤਕੜਾ ਬਲ ਕਰਕੇ।

ਰਾਜੇ ਸਰਦਾਰ ਨਿਜ ਓਰ ਕੇ ਲਚਾਰਿ',

'ਦੁੱਖੀ ਹੋ ਕੇ।

ਜਬਿ ਭਾਗਨੇ ਕੋ ਤਯਾਰ ਦੇਖੇ ਤਬਿ ਹੀ ਵਿਚਾਰ
ਹੈ।

'ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ।

ਮਰਦਾਨਾ ਭੇਸ ਧਰਿ ਰਥ ਤੈ ਉਤਰ ਕਰਿ,
ਢਾਲ ਤਰਵਾਰ ਫਰਿ ਉਚੇ ਲਲਕਾਰ ਹੈ।

ਕਹਯੋ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਨੈ ਕੈ, ਜੈਹੋ ਕਹਾਂ ਨਾਕ ਲੈ ਕੈ?

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਹੂੰ ਸਦੈ ਕੈ, ਕਯੋਂ ਥਵੈਹੋ ਸਯਾਰ ਹੈ? ਹੈ।

'ਕਿਉਂ ਗਿੱਦੜ ਬਣਨ ਲੱਗੇ ਹੋ।

॥ ੧੧੪ ॥

ਮੈਂ ਤੋ ਅਬਿ ਇਸ ਹੀ ਸੈਦਾਨ ਮੈਂ ਮਰੋਂਗੀ,
ਪਗ ਪਾਛੇ ਨਾ ਧਰੋਂਗੀ, ਚਾਹੇ ਜਾਹੋ ਸਭਿ ਭਾਜ ਹੈ।

ਏਕ ਤੋ ਬਹਿਨ ਮੈਂ ਤੁਮਾਰੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਹੂੰ,

ਦੂਜੇ ਤੀਆ, ਤੀਜੇ ਏਕਲੀ, ਨ ਐਹੈ ਤੁਮੈਂ ਲਾਜ
ਹੈ।

'ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ।

ਫੇਰ ਤੁਮੇ ਬੈਰੀ ਭਾਗਿਓਂ ਕੋ ਭੀ ਨ ਛੋਡੈਂ ਕਿਤ,

ਅੰਤ ਕੋ ਮਰੈਹੋ ਧੂਮ ਤਜਿ ਲਾਜ ਰਾਜ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਕੀ ਲਲਕਾਰ ਸੁਨਿ ਗੁਨ ਕੈ, ਸਿਪਾਹ' ਰਾਜੇ

'ਫੌਜ।

ਸਰਦਾਰ ਲਰੇ, ਹਟ ਫੇਰ ਹੂੰ ਦਰਾਜ' ਹੈ

'ਬਹੁਤੇ ਲੜੇ।

॥ ੧੧੫ ॥

ਜੂਝੇ ਜਾਨ ਤੋਰਿ' ਮੋਰ ਦੀਏ ਮੁਖ ਬੈਰਿਨ ਕੇ,

'ਜਾਨਾਂ ਤੋੜ ਕੇ ਲੜੇ।

ਰੈਨ ਥਈ ਐਨ¹ ਜੰਗ ਛੋਰਿ ਦਲ ਦੋ ਬਿਰੇ²।
ਸਭਿ ਕੇ ਬੁਲਾਇ ਬੀਬੀ ਮਤਾ ਹੂੰ ਮਤਾਇ¹,
ਨਿਸ ਅਰਧ ਬਿਤਾਇ, ਮਾਰਜੋ ਛਾਪਾ ਅਰਿ ਪੈ
ਫਿਰੇ¹।

¹(ਜਦੋਂ) (ਐਨ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ। ²ਟਿਕ ਗਏ।

¹ਸਲਾਹ ਪਕਾ ਕੇ।

¹ਮੁੜ ਕੇ ਵੈਰੀ ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ।

ਮਾਚਜੋ ਰੌਰ ਗੌਰ ਦੌਰ ਗਏ ਅਰਿ ਪੈਰੀ ਬਿਨ¹,
ਜਾਨਜੋ ਤਿਨੈ ਹਮ ਪੈ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੰਘ ਆ ਗਿਰੇ¹।
ਲੀਏ ਥੇ ਜੁ ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਲੁਟਵਾਇ ਗੇ ਮਹਾਨੇ,
ਪੀਛੇ ਕੇ ਪਿਆਨੇ ਫੇਰ ਲੌਟ ਹੇਰਿ ਨਾ ਭਿਰੇ¹।

¹ਧੀਰਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

¹ਆ ਪਏ ਹਨ।

¹ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੜੇ।

॥ ੧੧੬ ॥

ਨੇਕ ਹੂੰ ਨਸੀਬੀ¹ ਸ਼ੇਰ-ਦਿਲ ਬੀਬੀ ਫਤੇ ਪਾਇ,
ਆਇ ਪਟਜਾਲੇ ਸਿਰੇਪਾਇ ਦਏ ਸੱਭਿ ਕੈ।
ਦੇਖ ਪਰਤਾਪ ਤਾਂ ਕੇ ਹਾਸਦੋਂ ਕੋ¹ ਚਢਜੋ ਤਾਪ,
ਪਾਪ ਥਾਪਿ¹ ਭੂਪ ਸਿਖਰਾਯੋ ਬਹੁ ਢੱਬ ਕੈ²।
ਫਰਕ ਪਵਾਇ ਦਯੋ ਭੈਣ ਭਾਈ ਬੀਚ ਬਡ,
ਰਾਣੀ ਆਸ ਕੌਰ ਇਖਤਜਾਰ ਲੀਓ ਫੱਬ ਕੈ।
ਕੀਓ ਪੈ ਦਿਵਾਨ ਨੌਧਾ ਦੂਜ¹ ਰਾਣੀ ਨੈ ਮਹਾਨ,
ਨਾਭੇਪਤਿ ਸੰਗ ਜੰਗ ਥਯੋ ਇਨੈ ਤੱਬ ਕੈ¹।

¹ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ।

¹ਈਰਖਾਲੂਆਂ ਨੂੰ।

¹(ਮਨ ਵਿੱਚ) ਪਾਪ ਧਾਰ ਕੇ। ²ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ।

¹ਨੌਧਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ।

¹ਤਦੋਂ।

॥ ੧੧੭ ॥

ਹਾਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਗ ਸਿੰਘ, ਜੀਂਦ ਪਤਿ,
ਹੇਤ ਨਿਜ ਮੱਦਦ ਲਹੌਰ-ਮੌਰ ਸੱਦਯੋ¹।

¹ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਰ ਕੇ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀਂਦ ਵਾਲੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਲਈ ਸੱਦਿਆ।

¹ਡੰਡਰੌਲਾ।

ਆਇ ਤਿਨ ਉਧਮ¹ ਮਚਾਇ ਲੂਟ ਪਾਇ ਦਈ,
ਪਟਲੇਸ ਸੰਗ ਜੰਗ ਥੀਓ ਅਨੁਵੱਦਯੋ¹।

¹ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਯੋਗ।

ਫੇਰ ਮਲਵੱਯੋਂ ਭੱਯੋਂ ਹੇਰਿ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਤੋ,
ਆਪਸ ਮੈਂ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰਿ ਲੀਨੀ ਪੀਨੀ ਤੱਦਯੋਂ¹।

ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ, ਦੈ ਕੈ ਕਿਛੁ
ਤੋਫੇ ਤੈ ਨਕਦ, ਕੀਨੋ ਪਾਰ ਨਿਜ ਹੱਦਯੋਂ¹।

¹ਆਪਣੀ ਹੱਦ ਤੋਂ।

॥ ੧੧੮ ॥

ਐਪਰ ਲਹੌਰ-ਮੌਰ ਪਾਇ ਭੇਤ ਹੈ ਸੁਚੇਤ,
ਦੁਤੀ ਸਾਲ ਦਲ ਲੈ ਬਿਸਾਲ ਖੁਦ ਹੈ ਅਯੋ।

ਮੁਲਕ ਫਰੀਦਕੋਟ ਰਾਇਕੋਟ ਕੇਰ ਛੀਨ,
ਲੀਨ ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਫੀਕੈ' ਬਾਂਟ ਵੈ ਦਯੋ। 'ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ।

ਪੱਖੋਵਾਲ ਕਾ ਇਲਾਕਾ ਚਾਲੀ ਸਹਸ ਕੇਰ ਬਾਂਕਾ,
ਗਾਮ ਏਕਤੀਸ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ' ਨੈ ਲਯੋ। 'ਨਾਭੇ ਦੇ ਰਾਜੇ।

ਲੁਦਿਹਾਨਾ ਜੰਡਿਆਲੀ ਬਸੀਆਂ ਪੈਂਤਾਲੀ ਪਿੰਡ,
ਭਾਗ ਸਿੰਘ' ਨਿਜ ਮਾਮੇ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕੈ ਗਯੋ 'ਜੀਂਦ ਦਾ ਰਾਜਾ।

॥ ੧੧੯ ॥

ਮਖੂ ਤੈ ਹਠੂਰ ਦਾਖਾ ਜਗਰਾਉ ਗਾਂਉ ਸੌ ਕੁ', 'ਇਕ ਸੌ ਪਿੰਡ।
ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਆਲੂਵਾਲੀਏ ਕੋ ਦਏ ਜਰ ਲੈ। 'ਸੋਨਾ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਤੇ।

ਘੱਲ, ਮੋਗਾ ਸੱਤਰ ਗਰਾਮ ਚੰਦ- ਮੁਹਕਮ ਕੋ', 'ਮੁਹਕਮ ਚੰਦ ਨੂੰ।
ਭੰਗਾ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ ਦਏ ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡ ਕਰ ਲੈ। 'ਟੈਕਸ ਲੈ ਕੇ।

ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੈਬੇ ਕਾ ਥਾ ਪੂਤ ਜੋ ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ,
ਘੁੰਘਰਾਨਾ ਬਦੋਵਾਲ ਤਾਂ ਤੇ ਸਭਿ ਹਰ ਲੈ। 'ਖੋਹ ਲਏ।

ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪਤਿ ਲਾਡੂਏ ਕੋ' ਦਏ ਸੋਊ, 'ਲਾਡੂਵਾਲ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ।
ਤੀਨ ਖਾਨਦਾਨ ਇਮ ਡਾਰੇ ਕਰਿ ਪਰਲੈ। 'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਖਾਨਦਾਨ (ਫਰੀਦਕੋਟ, ਰਾਇਕੋਟ, ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੈਬੇ ਦਾ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

॥ ੧੨੦ ॥

ਏਕ ਲਾਖ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਲੈ ਕਰਿ ਮਲੇਰੀਓਂ ਤੈ,
ਆਇ ਪਟਯਾਲੇ ਮਿਲਯੋ ਨ੍ਰਿਪੈਂ ਭਲ ਤੌਰ ਸੈਂ। 'ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਮਾਲਾ ਮੋਤੀਓਂ ਕੀ ਤੋਪ ਕੜੇ ਖਾਂ ਬਿਸਾਲਾ' ਮਾਂਗਿ, 'ਕੜੇ ਖਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤੋਪ।
ਲੈ ਕਰਿ ਅੰਬਾਲਾ ਜਾਇ ਛੀਨਯੋ ਦਯਾ-ਕੌਰ ਸੈਂ।

ਨਾਹਣ-ਪਤੀ ਸੈਂ ਲੜਿ ਛੀਨਿਓ ਨਰੈਣਗੜ੍ਹ,
ਔਰ ਸਰਦਾਰਨ ਸੈਂ ਅੜ ਕਰਿ ਜੌਰ ਸੈਂ।

ਲੀਏ ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਦੁਖ ਦੈ ਮਹੀਨੇ ਸਭਿ ਹੀ ਤੈ,
ਜਮਨਾ ਲੌ ਤਹਿਦ ਬਿਠਾਯੋ ਨਿਜ ਗੌਰ ਸੈਂ। ' (ਗੌਰ) ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ (ਤਹਿਦ) ਦਬਦਬਾ ਬਿਠਾਇਆ।

॥ ੧੨੧ ॥

ਰਾਜੇ ਸਰਦਾਰ ਸਭਿ ਕਾਂਪ ਉਠੇ ਏਕ ਬਾਰ,
ਜਬਰੀ ਨਿਹਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਸਤੇਜ ਹੈ। 'ਤੇਜ ਦੇ ਸਹਿਤ ਜਬਰਦਸਤੀ ਦੇਖ ਕੇ।

ਸਭਿ ਹੀ ਨੈ ਮਿਲ ਕੈ ਸਲਾਹਿ ਠਹਿਰਾਈ,
ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈਜੇ ਕੀ ਹੈ ਸਿੰਘ', ਤਪਦਿਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹੈਂ। 'ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ।

ਏਕ ਕੇ ਕਬੂਲ ਕੀਏ ਬਿਨ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਾਹਿੰ,

ਤਪਦਿੱਕ ਕੋਊ ਦਿਨ ਜਜਾਵੈ ਸ ਪ੍ਰਹੇਜ ਹੈ।
ਕੁੰਡਲ ਕਨਕ ਕਾਨ ਤੋਰੇ। ਸੋ ਹੈ ਕਾਮ ਕਿਸ,
ਆਪਨੋ ਹੂੰ ਦੇਵੈ ਦੁਖ ਤਾ ਸੋਂ ਕੈਸੇ ਹੇਜ। ਹੈ

॥ ੧੨੨ ॥

ਐਸੇ ਮਨਿ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਰੱਖਕ ਵਿਚਾਰਿ
ਦਿਢ, ਜਾਇ ਦਿਲੀ ਤੈ ਲਜਾਇ ਅੰਗ੍ਰੇਜੋਂ ਕੇ ਤਈਂ।
ਲਵਪੁਰ-ਪਤਿ ਕੇ ਸਮੁਖ ਲੁਦਿਹਾਨੇ ਬੀਚ,
ਦਸ ਅਠ ਚੌਹਠੇ। ਮੈਂ ਛਾਵਨੀ ਪਵਾ ਦਈ।
ਸਤਲੁਜ ਬੰਨਾ। ਮੰਨਾ ਦੋਊ ਪਤਿਸ਼ਾਹੈਂ ਚਾਹੈਂ,
ਆਪਸ ਮੈਂ ਅਹਿਦ-ਪਿਮਾਨ ਸ਼ਰਤੈਂ ਕਈ।
ਰਾਜੇ ਸਰਦਾਰਨ ਭੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜੋਂ ਸੰਗ ਇਤਾ,
ਲੀਨੀ ਦੀਨੀ ਲਿਖਤੈਂ ਅਮਲ ਜਿਨ ਪੈ ਹਈ।

॥ ੧੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤਬਿ ਤੈ ਝਗੜੇ ਸਭਿ ਨਸੇ,
ਬਾਹਰ ਕੇ ਥੇ ਜੋਇ।
ਪਟਯਾਲੇ ਦੰਪਤੀ ਕਾ,

ਰਗਰਾ ਨਿਤ ਨਿਤ ਹੋਇ ॥ ੧੨੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਮਿਰਗੋਸ।
ਭੋਲਾ ਭਾਲਾ ਹੁਤੋ ਬਿਸੇਸ।
ਆਸ ਕੌਰ ਰਾਣੀ ਥੀ ਸਜਾਣੀ।
ਬੰਦੋਬਸਤ ਚਹਿ ਕਰਨ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੨੫ ॥
ਲਪ ਚਕਣੇ। ਜਨ ਕਰਣ ਨ ਦੈਹੈਂ।

ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਣੀ ਭੁਚਲਾਇ। ਲਰੈ ਹੈਂ।
ਬਢਯੋ ਫਸਾਦ ਇਮੈਂ ਜਬਿ ਭਾਰੀ।
ਗਵਰਮਿੰਟ ਤਬਿ ਨੀਤਿ ਵਿਚਾਰੀ ॥ ੧੨੬ ॥
ਸਭਿ ਇਕਤਯਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਛੀਨੇ।

'ਤਪਦਿਕ ਪ੍ਰਹੇਜ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦਿਨ ਜਿਉਂਦਾਰਖਦੀ ਹੈ।
'ਸੋਨੇ ਦਾ ਕੁੰਡਲ ਜੋ ਕੰਨ ਤੋੜੇ।
'ਪਿਆਰ, ਮੋਹ।

'ਸੰ: ੧੮੬੪ ਬਿ: ਵਿੱਚ।

'ਹੱਦ।

'ਇਕਰਾਰ-ਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਕਰ ਲਈਆਂ।

'ਏਧਰੋਂ।

'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਅਮਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

'ਨੱਸ ਗਏ, ਮਿਟ ਗਏ।

'ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਦਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੀਰਾਣੀ ਆਸ ਕੌਰ ਦਾ।

'(ਚਕਣੇ) ਥੰਦੀ (ਲਪ) ਬੁਰਕੀ (ਖਾਣ) ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਖਾਊ ਯਾਰ।

'ਭੁਲੇਖੇ 'ਚ ਪਾ ਕੇ।

ਆਸ ਕੌਰ ਰਾਣੀ ਕੋ ਦੀਨੇ।
 ਬਾਰਾਂ ਸਹਸ ਗੁਜਾਰਾ ਲਾਯੋ।
 ਮਾਹਵਾਰੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇਰ ਸੁਹਾਯੋ॥ ੧੨੭ ॥ 'ਚੰਗਾ।
 ਸਜਾ ਦਈ ਸਠ ਲੋਗਨ ਤਾਂਈਂ। '੬੦ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ।
 ਤਬਿ ਫਿਰ ਰਜਾਸਤ ਫਬੀ ਮਹਾਂਈਂ। 'ਸੰ: ੧੮੬੬ ਬਿ: ਵਿੱਚ।
 ਰੀਤੀ ਏਹ ਛਯਾਸਠੇ। ਕੀਨੀ।
 ਨ੍ਰਿਪ ਉਣੱਤ੍ਰੇ ਦੇਹ ਤਜੀਨੀ॥ ੧੨੮ ॥
 ਤਾਂ ਕਾ ਪੂਤ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪਾਛੇ।
 ਥਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਦਾਨਾ ਬਡ ਆਛੇ।
 ਕਾਰ ਬਾਰ ਰਜਾਸਤ ਕੇ ਰਾਨੀ।
 ਕਰਤ ਰਹੀ ਸਭਿ ਨੇਕ ਮਹਾਨੀ॥ ੧੨੯ ॥
 ਨੌਧਾ ਮਿੱਸਰ ਰਹਯੋ ਦਿਵਾਨੂ।
 ਨਾਨੂ-ਮਲ ਸਮ ਬਢਯੋ ਮਹਾਨੂ।
 ਰਾਣੀ ਧਰਮਾਤਮ ਥੀ ਭਾਰੀ।
 ਸਦਾਬ੍ਰਤ ਦਿਯ ਦਾਨ ਅਪਾਰੀ॥ ੧੩੦ ॥
 ਰਜਾਸਤ ਮੈਂ ਸੰਤਨ ਕੇ ਡੇਰੇ।
 ਪਾਇ, ਜਗੀਰੈਂ ਦਈ ਬਧੇਰੇ।
 ਦਸ ਅਠ ਸੌ ਏਕਾਨਵ ਮਾਰੈਂ। 'ਸੰ: ੧੮੯੧ ਬਿ: ਵਿੱਚ।
 ਸੁਰਪੁਰ ਕੋ ਜਬਿ ਗਈ ਸਿਧਾਰੈਂ॥ ੧੩੧ ॥ 'ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ।
 ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਜ ਉਦਾਰੈ।
 ਕੀਨੋ, ਪਾਛੇ ਭਲ ਪ੍ਰਕਾਰੈਂ।
 ਨੌਧਾ ਮਿੱਸਰ ਥਾ ਜਬਿ ਮਰਿਓ।
 ਨ੍ਰਿਪ ਨਿਜ ਨਾਇਬ। ਤੁਰਕੂ ਕਰਿਓ॥ ੧੩੨ ॥ 'ਵਜ਼ੀਰ।
 ਬਰਕਤ ਅਲੀ ਖਾਨ ਥਾ ਨਾਮੂ।
 ਬੰਧੇ ਕਾਯਦੇ ਤਾਂਹਿ ਤਮਾਮੂ। 'ਤਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬੰਨ੍ਹੇ।
 ਜੋ ਰਜਾਸਤ ਮੈਂ ਅਬਿ ਲੋ ਚਾਲੈਂ।
 ਪਹਿਲੇ ਹੁਤੇ ਔਰ ਹੀ ਢਾਲੈਂ॥ ੧੩੩ ॥ 'ਢੰਗ ਦੇ।
 ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਲਾਹੌਰ ਮਧੈ ਹੈ। 'ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ।
 ਮਚਯੋ ਜੰਗ ਜਬਿ ਸਤਲੁਜ ਪੈਹੈ।
 ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਕੀ ਮੱਦਦ ਭਾਰੈਂ।

ਕੀਨੀ ਭੂਪਤਿ ਸਭਿ ਪਰਕਾਰੈਂ ॥ ੧੩੪ ॥

ਪੈ ਉਨੀ ਸੈ ਤ੍ਰੈ ਮੈਂ ਤਬਿ ਹੀ।

ਸੁਰਪੁਰ ਗਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਇਹੁ ਜਬਿ ਹੀ।

ਸਿੰਘ-ਨਰਿੰਦ੍ਰ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਤਾਂ ਕਾ।

ਭਯੋ ਨਰੇਸ ਬਿਸੇਸ ਚਲਾਕਾ ॥ ੧੩੫ ॥

ਰਾਜ ਕਾਜ ਭੀ ਨਿਜੈ ਸੰਭਾਰਾ।

ਮਦਦ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਦਈ ਅਪਾਰਾ।

ਖਤਮ ਜੰਗ ਲਵਪੁਰ ਜਬਿ ਭਯੋ।

ਮੱਦਦ ਖਿਜਮਤ ਇਵਜ਼ ਲਖਯੋ¹ ॥ ੧੩੬ ॥

¹ਸੇਵਾ ਦਾ ਬਦਲਾ ਜਾਣ ਕੇ।

ਛੱਤੀ ਸਹਸ ਕੇਰ ਪਿੰਡ ਔਰੈਂ।

ਦੀਨੇ ਗਵਰਮਿੰਟ ਨੈ ਗੌਰੈਂ।

ਨਾਭੇ ਕੀ ਰਜਾਸਤ ਚੌਥਾਈ।

ਜਬਤ ਭਈ ਥੀ ਜੋਊ ਤਦਾਂਈ¹ ॥ ੧੩੭ ॥

¹ਤਦੋਂ।

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਤਿਸ ਮੈਂ ਸੇ ਹੇਰੇ¹।

¹ਦੇਖੋ।

ਮੁਲਕ ਬਹੱਤ੍ਰ ਹਜ਼ਾਰੈਂ ਕੇਰੇ।

ਫਰੀਦਕੋਟ ਪਟਯਾਲੇ ਤਾਂਈਂ।

ਦਯੋ ਬਾਂਟ ਥਾ ਸਮ ਜੁ ਤਦਾਂਈਂ ॥ ੧੩੮ ॥

ਫਿਰ ਨ੍ਰਿਪ ਚੌਦੇ ਗਦਰ ਮਝਾਰੈਂ¹।

¹੧੮੧੪ ਬਿ: ਦੇ ਗ਼ਦਰ ਵਿੱਚ।

ਖਿਦਮਤ ਮੱਦਦ ਕਰੀ ਅਪਾਰੈਂ।

ਜਾਂ ਕੇ ਇਵਜ਼ ਵੀਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ।

ਦਿਯ ਖਤਾਬ ਬਡ ਇਜ਼ਤ ਅਮੇਜੈਂ¹ ॥ ੧੩੯ ॥

¹ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ (ਅਮੇਜ਼) ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਵੱਡੇ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤੇ।

ਨਾਰਨੌਲ ਕਨੌੜ ਬੁਧਵਾਨਾ।

ਦਏ ਪਰਗਨੇ ਏਹੁ ਮਹਾਨਾ।

ਤੀਨ ਲਾਖ ਸਾਲਾਨੇ ਕੇਰੈਂ।

ਜੋ ਅਬਿ ਹੈਂ ਰਜਾਸਤ ਕੇ ਜ਼ੇਰੈਂ¹ ॥ ੧੪੦ ॥

¹ਅਧੀਨ।

ਔਰ ਖਮਾਣੇ ਕੇਰ ਇਲਾਕਾ।

ਡੇਢ ਲਾਖ ਕਾ ਦੀਨੋ ਬਾਂਕਾ।

ਸਿੰਘ ਜਗੀਰਦਾਰ ਤਹਿੰ ਜੇ ਹੈਂ¹।

¹ਜਿਹੜੇ ਹਨ।

ਹੱਕ ਹਕੂਕ ਤਿਨੋ ਪਰ ਵੇ ਹੈਂ¹ ॥ ੧੪੧ ॥

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਉਹ (ਸਾਰੇ) ਹੱਕ ਹਕੂਕ (ਹੁਣ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ) ਹਨ।

ਪਹਿਲੇ ਥੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਜੋ ਹੈਂ।

ਅਬਿ ਇਖਤਜਾਰ ਪਟਜਾਲੇ ਕੋ ਹੈਂ।

ਕੌਂਸਲ ਕਲਕੱਤੇ ਕੀ ਮਾਹੈਂ।

ਇਸ ਨਰੇਸ ਨੈ ਦਾਖਲ ਥਾਹੈਂ ॥ ੧੪੨ ॥

ਏਜਾਜ਼ਤ ਮੁਤਬੱਨੇ ਕੇਰੀ।

‘ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ।

‘ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣਾ ਦੇਣਾ।

ਲੈ ਦੀਨੀ ਸਭਿ ਤਈਂ ਚੰਗੇਰੀ।

ਬਹੁ ਉਪਕਾਰ ਐਸ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀਨੇ।

ਨਹੀ ਤ ਹੁਤੀ ਰਜਾਸਤਾਂ ਖੀਨੇ ॥ ੧੪੩ ॥

ਇਹੁ ਨ੍ਰਿਪ ਧਰਮੀ ਭਯੋ ਉਦਾਰੈਂ।

ਰੱਯਤ ਰਾਖੀ ਸੁਖੀ ਅਪਾਰੈਂ।

ਚੜ੍ਹ-ਮਾਸ ਸੰਤਨ ਕੇ ਲਾਏ।

‘ਨਾਸ਼।

‘ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ (ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੧੨ ਤੋਂ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੨ ਤੀਕ ਦਾ ਸਮਾਂ) ਸਾਧੂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਦਾ-ਵਰਤ ਲਾਈਰਖਦਾ ਸੀ।

ਯਾ ਤੇ ਜਸ ਜਗ ਬਢਯੋ ਮਹਾਂਏ ॥ ੧੪੪ ॥

ਉੱਨੀ ਸੈ ਉੱਨੀ ਮੈਂ ਅੰਤੈਂ।

ਸੁਰਪੁਰ ਕਰਯੋ ਨਿਵਾਸ ਸੁਤੰਤੈਂ ॥ ੧੪੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਹਾਦਰ ਗੜ੍ਹ ਰਚਯੋ,

ਨ੍ਰਿਪ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੈਸ।

ਬਾਗ ਪੰਜੌਰ ਬਤੌਰ ਇਨ,

ਮੋਤੀ ਬਾਗ ਕਿਯ ਲੈਸ ॥ ੧੪੬ ॥

ਤਾਂ ਕਾ ਸੁਤ ਪਾਛੇ ਥਯੋ,

ਭੂਪ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਮ੍ਰਿਗੇਸ।

ਨਹਿਰ ਮੰਗਾ ਤਿਨ ਸਤਲੁਜੈਂ,

ਕਿਯ ਆਬਾਦ ਨਿਜ ਦੇਸ ॥ ੧੪੭ ॥

ਚੌਬੀ ਬਰਸ ਕੀ ਉਮਰ ਮੈਂ,

ਧ੍ਰਮ ਕਾ ਰਾਜ ਕਮਾਇ।

ਉੱਨੀ ਸੌ ਚੌਤੀਸ ਮੈਂ,

ਬਸਯੋ ਅਮਰਪੁਰ ਜਾਇ ॥ ੧੪੮ ॥

ਸੁਤ ਤਿਹ ਅਬਿ ਰਾਜੰਦ੍ਰ ਹਰਿ*,

‘ਅੰਤ ਨੂੰ।

‘(ਦੇਹ ਤੋਂ) ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ।

‘ਪੰਜੌਰ ਦੇ ਬਾਗ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

‘ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ, ਲਗਵਾਏ।

*ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ੧੯੦੦ ਈ: ‘ਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ

ਗਿਆ ਤਾਂ ਭੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੋਹ ਕੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਸਬੰਧਿਤ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਮਿਲ ਗਈ, ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਦਾ ਰਾਜਦੂਤ ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ੧੭ ਜੂਨ ੧੯੭੪ ਨੂੰ ਹੇਗ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿੱਛੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਾਰਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹਨ, ਵੱਡਾ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੂਜਾ ਮਾਂਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ।

ਕਰਤ ਰਾਜ ਤਿਸ ਠੌਰ।

ਕਾਯਮ ਦਾਯਮ¹ ਰਖੈ ਗੁਰੂ,

ਇਹੁ ਅਸੀਸ ਮਮ ਗੌਰ¹ ॥ ੧੪੯ ॥

ਮੁਲਕ ਪੈਂਤਾਲੀ ਲਾਖ ਕਾ,

ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ ਫੌਜ।

ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਮਿਰਗੋਸ ਪੈ,

ਰਹੈ ਸੁਖਦ ਸਭਿ ਸੌਜ¹ ॥ ੧੫੦ ॥

ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਡਰ ਗਜਾਨ ਹਰਿ,

ਲਿਖੀ ਤਨਕ¹ ਇਹ ਕਾਥ।

ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ,

ਮੈਂ ਹੈ ਸਭਿ ਹੀ ਗਾਥ ॥ ੧੫੧ ॥

ਸਭਿ ਸਰਦਾਰਨ ਨ੍ਰਿਪਨ ਕਾ,

ਹੈ ਤਹਿੰ ਸਭਿ ਇਤਿਹਾਸ।

ਜੋ ਪੇਖਯੋ ਚਹਿ ਤਹਿੰ ਪਿਖੇ,

ਅਬਿ ਇਤਿ ਥਯੋ ਨਿਵਾਸ¹ ॥ ੧੫੨ ॥

¹ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

¹ਬਹੁਤੀ।

¹ਸਮੱਗ੍ਰੀ।

¹ਥੋੜੀ।

¹ਅਧਿਆਇ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ, 'ਫੂਲਕਯੋਂ ਕੀ ਮਿਸਲ ਕਾ ਬਰਨਨੰ', ਨਾਮ ਚਰੰਜਮੋਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥ ੫੪ ॥

ਪਪ. {ਨਾਭਾ, ਜੀਂਦ, ਕੈਂਥਲ ਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਆਦਿ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ}

ਅਹਵਾਲ ਨਾਭੇ ਕਾ

ਦੋਹਰਾ:

ਨਾਭੇਸ਼ੂਰ ਕੀ¹ ਕਥਾ ਅਬਿ,

¹ਨਾਭੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ।

ਦੈਹੋਂ ਤਨਕ ਦਿਖਾਇ।

ਭਯੋ ਫਰਜੰਦ ਜੁ ਫੂਲ ਕਾ,

ਤਲੋਕ ਸਿੰਘ ਵਡ ਸਾਇ¹ ॥ ੧ ॥

¹ਉਹ ਤਲੋਕ ਸਿੰਘ ਫੂਲ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ।

ਚੌਪਈ:

ਤਾਂ ਕੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਜੁਗ ਭਏ।

ਇਕ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਵਡ ਜਏ¹।

¹ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ।

ਦੂਸਰ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਬਿਦਤਯੋ।

ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਕੇ ਘਰ ਜਯੋ ॥ ੨ ॥

ਇਨ ਭੀ ਕਰਿ ਹਿੰਮਤ ਅਤਿ ਭਾਰੀ।

ਰਾਜਨੀਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੰਭਾਰੀ।

ਰਾਖਿ ਫੌਜ ਕੀਨੋ ਨਿਜ ਕਾਜਾ।

ਲਯੋ ਸੰਭਾਰ ਮੁਲਕ ਬਹੁ ਰਾਜਾ¹ ॥ ੩ ॥

¹ਰਾਜਾ (ਬਣ ਗਿਆ)।

ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਭਏ ਉਭੈ ਸੁਤ¹।

¹ਦੋ ਪੁੱਤਰ।

ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਯੁਤ।

ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ-ਲੋਕ ਬਸਯੋ ਜਬਿ।

ਭਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ॥ ੪ ॥

ਤਿਨ ਹਿੰਮਤ ਕੀ ਗਹਿ ਸਮਸ਼ੇਰੈਂ।

ਮੁਲਕ ਲਯੋ ਬਹੁ ਹੋਇ ਦਲੇਰੈਂ।

ਨਾਭਾ ਸ਼ਹਿਰ ਅਬਾਦ ਕੀਓ ਪੁਨ।

ਰਜਧਾਨੀ ਵਹਿ ਥਾਪੀ ਨਿਜ ਗੁਨ¹ ॥ ੫ ॥

¹ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਈ।

ਸੁਤ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਪੀਨੋ¹।

¹ਤਕੜਾ।

ਪਾਛੇ ਭਯੋ ਪ੍ਰਗਟ ਜਗ ਚੀਨੋ¹।

¹ਜਾਣੋ।

ਸੁੰਦਰ ਸਬਲ ਬੁਧਿਬਰ ਵਾਰੋ¹।

¹ਸੁੰਦਰ, ਬਲੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ।

ਹੁਤੋ ਰਾਜ ਇਨ ਕੀਨੋ ਭਾਰੋ ॥ ੬ ॥

ਲਵਪੁਰ ਪਤਿ ਜਬਿ ਉਤ ਦਿਸ ਗਯੋ।

ਮੇਲ ਯਾਂਹਿ ਤਿਸ ਸੋਂ ਬਡ ਠਯੋ¹।

¹ਕੀਤਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਤੈ ਏਕ ਇਲਾਕਾ।	
ਤੀਨ ਲਾਖ ਕਾ ਲੀਨੋ ਬਾਂਕਾ ॥ ੭ ॥	
ਪੱਖੇ ਕੇਰ ਬੱਧਣੀ ਬੀਜੋ।	'ਇਕ ਪੱਖੇਵਾਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਤੇ ਦੂਜਾ ਬੱਧਣੀ ਦਾ।
ਮਹਾਰਾਜ ਦਿਯ ਅਧਿਕ ਪਤੀਜੋ।	'ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ।
ਹਰਿ ਜਸਵੰਤ ਕੇਰ ਜੁਗ ਪੂਤੈਂ।	
ਭਏ ਬਹਾਦਰ ਬਲੀ ਯਕੂਤੈਂ ॥ ੮ ॥	'ਲਾਲਾਂ ਵਰਗੇ।
ਬਡ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਹਿਚਾਨੋ।	
ਲਘੁ ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਮਾਨੋ।	'ਮੰਨੋ।
ਪੈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੌਂ ਬਿਗਰੀ।	
ਭੂਪਤਿ ਦਈ ਨ ਯੋਂ ਤਿਹ ਡਿਗਰੀ ॥ ੯ ॥	'ਗੱਦੀ।
ਲਘੁ ਸੁਤ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ।	
ਨਿਜ ਠੌਰੈਂ ਨ੍ਰਿਪ ਥਪਯੋ ਮਹਾਂਈਂ।	
ਬਡ ਸੁਤ ਕੇ ਸੁਤ ਔਰੈਂ ਥਯੋ।	'ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੋਰ ਪੁੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ।
ਨਾਮ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬਿਦਤਯੋ ॥ ੧੦ ॥	'ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ।
ਝਗੜੇ ਹੀ ਮੈਂ ਉਨ ਨਿਜ ਆਯੂ।	'ਉਮਰ।
ਲਈ ਗਵਾਇ, ਥਯੋ ਨਹਿੰ ਕਾਜੂ।	
ਏਲਾਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਮਾਂਹੀਂ।	
ਬਾਹਾਦਰ ਗਢ, ਚਢ ਗਯੋ ਵਾਹੀ ॥ ੧੧ ॥	'ਓਥੇ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।
ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਭੂਪਤਿ ਭਯੋ।	
ਫਰਕ ਅਕਲ ਤਿਸ ਕੀ ਮੈਂ ਅਯੋ।	
ਆਪ ਤਈਂ ਅਵਤਾਰ ਬਖਾਨੈਂ।	
ਚਹੈ ਮਨਾਨਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਮਾਨੈ ॥ ੧੨ ॥	
ਉਸੀ ਮਰਜ ਕੇ ਬਲ ਸੇ ਵਾ ਨੈ।	'ਉਸੇ (ਮਰਜ) ਰੋਗ ਦੇ ਬਲ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੇ।
ਕਿਯ ਅਸਮੇਧ ਜੱਗਜ ਜਗ ਜਾਨੈ।	
ਫੇਰਯੋ ਅਸ੍ਰੁ ਇਲਾਕੇ ਨਿਜ ਹੈ।	
ਲੂਟ ਲੈ ਗਏ ਜਰ ਤਿਹ ਦਿਜ ਹੈ ॥ ੧੩ ॥	'ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਿਸ ਦਾ ਧਨ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਏ।
ਉੱਨੀ ਸੈ ਜਬਿ ਏਕ ਮਝਾਰੀ।	
ਭਈ ਲਰਾਈ ਸਤਲੁਜ ਵਾਰੀ।	
ਜਿਤਿਕ ਨ੍ਰਿਪ ਥੇ ਉਸ ਦਿਸ ਤੇਜੈਂ।	'ਤੇਜ ਵਾਲੇ।
ਸਭਿ ਨੈ ਮੱਦਦ ਦਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜੈਂ ॥ ੧੪ ॥	

ਖਿਜਮਤ ਨਾਭੇਸੈਂ ¹ ਨਹਿੰ ਕੀਨੀ।	'ਨਾਭੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ।
ਰਖੀ ਰਸਕ ¹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਪੀਨੀ ² ।	'ਈਰਖਾ। ² ਬਹੁਤੀ।
ਫੌਜ ਲਹੌਰੀ ਜਬੈ ਹਰਾਨੀ।	
ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਲੈ ਫਤੇ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੫ ॥	
ਦੈ ਇਲਜ਼ਾਮ ਭੂਪ ਪਰ ਪੀਨਾ।	
ਜ਼ਬਤ ਮੁਲਕ ਨਾਭੇ ਕਾ ਕੀਨਾ।	
ਪੈ ਪਟਲੇਸ਼ੂਰ ਆਦਿਕ ਰਾਜੇ।	
ਕਰਤ ਤਰੱਦਦ ਭਏ ਦਰਾਜੇ ¹ ॥ ੧੬ ॥	'ਬਹੁਤ (ਤਰੱਦਦ) ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।
ਪੱਖੋ ਔਰ ਬੱਧਣੀ ਵਾਲਾ।	
ਤੀਨ ਲਾਖ ਕਾ ਮੁਲਕ ਬਿਸਾਲਾ।	
ਸੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੋਂ ਕੇ ਕਰਾ ਦੈ ਕੈ।	'ਹੱਥ।
ਗੱਦੀ ਤੈ ਨ੍ਰਿਪ ਖਾਰਜ ਕੈ ਕੈ ॥ ੧੭ ॥	
ਸੁਤ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਬਡ ਤਾਂ ਕਾ।	
ਗੱਦੀ ਪਰੈ ਬਿਠਾਰਯੋ ਬਾਂਕਾ।	
ਦੇਵਿੰਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਤਈਂ ਗੁਜਾਰਾ।	
ਦੈ ਕਰਿ ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ¹ ਬੈਠਾਰਾ ॥ ੧੮ ॥	'ਮਥਰਾ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕ ਜੰਗਲ।
ਨਾਭੇ ਕਾਇਮ ਰਾਜ ਰਹਾਨਾ।	
ਬਾਰਾਂ ਲਖ ਕਾ ਲਖੋ ਮਹਾਨਾ।	
ਉੱਨੀ ਸੈ ਚੌਦਾਂ ਕੇ ਮਾਹੀਂ।	
ਦਿੱਲੀ ਗਦਰ ਭਯੋ ਜਬਿ ਆਹੀ ॥ ੧੯ ॥	
ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਖਿਦਮਤ ਤਬਿ ਕੀਨੀ।	
ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੋਂ ਕੀ ਅਤਿਸੈ ਪੀਨੀ।	
ਵਾਵਲ-ਕਾਂਟੀ ¹ ਕੇਰ ਇਲਾਕਾ।	'ਇਕ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ।
ਜਿਸ ਬਦਲੇ ਮਿਲਿਓ ਤਿਸ ਬਾਂਕਾ ॥ ੨੦ ॥	
ਜਬਿ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਤਨ ਛੋਰਾ।	
ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਬੀਰ ਬਹੋਰਾ।	
ਭੂਪਤਿ ਭਯੋ ਰਾਜ ਬਹੁ ਕੀਨਾ।	
ਉਨ ਭੀ ਜਬੈ ਦੇਵ-ਮਗ ਲੀਨਾ ¹ ॥ ੨੧ ॥	'ਸੁਰਗ ਦਾ ਰਸਤਾ ਲਿਆ, ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।
ਇਨ ਜੁਗ ਨ੍ਰਿਪਨ ਕੇ ਨਹਿੰ ਕੋਈ।	
ਥੀ ਉਲਾਦ, ਯਾਂ ਤੈ ਇਮ ਹੋਈ।	

ਅਹਿਦਾ ਫੂਲ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪਨ ਕੇਰੇ।

'ਇਕਰਾਰ।

ਹੈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਸੋਂ ਇਮ ਹੇਰੇ ॥ ੨੨ ॥

ਬਿਨ ਉਲਾਦ ਨ੍ਰਿਪ ਜੋ ਮਰ ਜਾਈ।

ਤਾਂ ਕਾ ਜੱਦੀ ਨਿਕਟੀ ਭਾਈ।

'ਵੰਸ ਦਾ।

ਵਾਰਸਾ ਕਰਜੋ ਰਾਜ ਕਾ ਜਾਵੈ।

'ਮਾਲਕ।

ਇਹੀ ਸ਼ਰਤ ਅਬਿ ਫਲੀ ਇਥਾਵੈਂ ॥ ੨੩ ॥

'ਏਥੇ ਸਫਲ ਹੋਈ।

ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ* ਬਰਤੁਖਿਆਂ ਵਾਲਾ।

*ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ੧੯੧੧ ਈ: ਨੂੰ ਦੇਹਾਂਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ (ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣਿਆ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਈਰਖਾ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ੨੩ ਫਰਵਰੀ ਸੰਨ ੧੯੨੮ ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ।

ਨਿਕਟੀ ਥਾ ਸਰਦਾਰ ਬਿਸਾਲਾ।

ਉੱਨੀ ਸੈ ਅਠਾਈ ਮੈਰੈਂ।

ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਕੀ ਠੌਰੈਂ ਵੈਰੈ ॥ ੨੪ ॥

ਬਨਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਨਾਭੇ ਕਾ ਸੋਈ।

ਹੈ ਅਬਿ ਲੋ ਜਾਨਤ ਸਭਿ ਲੋਈ।

ਗਾਥਾ ਨਾਭੇ ਕੇਰੀ ਜੇਤੀ।

ਚਹੀਅਤ ਥੀ, ਹਮ ਭਾਖੀ ਤੇਤੀ ॥ ੨੫ ॥

ਅਹਿਵਾਲ ਜੀਂਦ ਕਾ

ਦੋਹਰਾ:

ਤ੍ਰਿਤੀ ਰਜਾਸਤ ਜਜੋਂ ਭਈ,

ਫੂਲ ਬੰਸ ਕੀ ਹੇਰ।

ਜੀਂਦ-ਪਤੀ ਕੀ ਗਾਥ ਅਬਿ,

ਕਹਿ ਹੋਂ ਸਕਲ ਬਖੇਰਾ ॥ ੨੬ ॥

'ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ।

ਕਬਿੱਤ:

ਭਯੋ ਜੋ ਤਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਸੁਤ ਚੈਨ ਸਿੰਘ,

ਤਾਂ ਕੇ ਘਰ ਮਾਂਹਿ ਪੁਨ ਤੀਨ ਸੁਤ ਜਏ ਹੈਂ।

ਏਕ ਸਿੰਘ ਆਲਮ ਬੁਲਾਕੀ ਸਿੰਘ ਦੂਜੋ ਲਖਾ,

'ਜਾਣੈ।

ਗਜਪਤ ਸਿੰਘ ਤੀਜੇ ਜਗ ਬਿਦਤਏ ਹੈਂ।

ਬਾਂਧ ਕੈ ਕਮਰ ਜਿਨ ਹਿੰਮਤ ਕੀ ਤੇਗ ਗਹਿ,

ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਮਾਰ ਕੈ ਇਲਾਕੇ ਬਹੁ ਲਏ ਹੈਂ।
ਲੁਦਿਹਾਨਾ ਖੰਨਾ ਜੀਂਦ ਦਾਦਰੀ ਸਪੀਦੋ ਪੁਨ,
ਸੰਗਰੂਰ ਬਾਲਜਾਂ-ਵਾਲੀ ਆਦਿਕ ਗਨਏ ਹੈਂ

॥੨੭॥

ਰਜਧਾਨੀ ਠਾਨੀ ਬਡ ਜੀਂਦ ਮੈਂ ਮਹਾਨੀ ਜਿਨ,
ਰਾਜਗੀ ਖਿਤਾਬ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਜੋਰ ਹੈ ਲਯੋ।
ਤਾਂ ਕੇ ਘਰ ਤੀਨ ਸੁਤ ਭਏ ਵਡੇ ਬੀਰ ਧੀਰ,
ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਮੁਹਿਰ ਸਿੰਘ ਹੈ ਜਯੋ।
ਸੁਤਾ ਏਕ ਰਾਜ ਕੌਰ ਬਜਾਹੀ ਮਾਂਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸੰਗ,
ਜਾਂ ਕੋ ਸੁਤ ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੈ ਭਯੋ।
ਗਜਪਤ ਸਿੰਘ ਪਰਲੋਕ ਮੈਂ ਪਧਾਰਜੋ ਜਬਿ,
ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਪਾਛੇ ਆਛੇ ਬਡ ਹੈ ਥਯੋ

॥੨੮॥

ਮੁਹਿਰ ਸਿੰਘ ਖੰਨੇ ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਪਰ ਕਾਬਜ ਹੈ,
ਤਾਂ ਕਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਗਯੋ ਬੇ-ਉਲਾਦ ਹੈ।
ਤਾਂ ਕੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਜੋ ਦਯਾ ਕੌਰ ਮਰੀ ਪਾਛੇ,
ਲਯੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਇਲਾਕਾ ਸੋਊ ਤਾਦਾ ਹੈ।
ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਪਾਛੇ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਥੀਓ ਆਛੇ,
ਬਡ ਸੁਤ ਭੂਪ ਕਾਛੇ ਯੁਤ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ।
ਪੀਛੇ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗਤ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਜੂ ਨਰੇਸ ਥੀਓ,
ਕੀਓ ਜਿਨ ਸੰਗਰੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅਵਾਦ ਹੈ ॥੨੯॥
ਫੇਰ ਜਬਿ ਸੋਊ ਬਿਨ ਸੰਤਤਿ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਯੋ,
ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਕੀ ਉਲਾਦ ਰਾਜ ਸਾਜ ਪਾਯੋ ਹੈ।
ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਸੁਤ ਭਏ ਦੋਇ ਬੀਰ ਬਰ,
ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਔ ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਭਾਯੋ ਹੈ।
ਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਤੋ ਜਾਗੀਰ ਥੀ ਬਾਜੀਦ ਪੁਰ,
ਦੂਸਰੇ ਪੈ ਬਰਤੁਖੇ ਨਗਰ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ।
ਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਪੂਤ ਭੂਪਤ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ,
ਨਿਜ ਜੱਦੀ ਗੱਦੀਰਾਜ ਗਯੋ ਫੇਰ ਪਾਯੋ ਹੈ।

'ਤਦੋਂ।

'ਸੁੰਦਰ ਮਰਯਾਦਾ ਸਹਿਤ।

'ਆਪਣੀ (ਜੱਦ) ਵੰਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਫੇਰਰਾਜ ਪਾਇਆ ਹੈ।

॥੩੦॥

ਰਾਜ ਸਾਜ ਪਾਇ ਕੈ ਕਮਾਇ ਕੈ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਬਹੁ¹,
ਗੁਰੁਪੁਰ ਹੈ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੋ ਪਧਾਰਿਓ।
ਪਾਛੇ ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਸਾਛੇ²। ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ* ਕਾਛੇ²,

'ਬਹੁਤੇ ਪੁੰਨ।

'ਚੰਗਾ, ਨੇਕ। *ਸੁੰਦਰ। *ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਟਿੱਕਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੯੧੩ ਈ: 'ਚ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਪੋਤਰਾ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਟਿੱਕਾ ਰਾਜਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ੨੫ ਸਤੰਬਰ ੧੯੧੮ ਈ: ਨੂੰ ਹੋਇਆ।

ਰਾਜ ਸਾਜ ਕਾਜ ਆਛੇ ਨਿਜ ਹੈ ਸੰਭਾਰਿਓ।
ਸੋਊ ਅਬਿ ਜੀਂਦ ਸੰਗਰੂਰ ਕੇਰ ਭੂਪ ਵਰ,
ਜ਼ਾਹਿਰ ਜਗਤ ਆਹਿ ਕਾਯਮ ਨਿਹਾਰਿਓ।
ਕਥਾ ਜਥਾ-ਮਤਿ ਜੀਂਦ ਪਤੀ ਕੀ ਬਖਾਨੀ ਏਹੁ,
ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਗਯਾਨੀ ਜੈਸ ਜਾਨੀ ਨਿਰਧਾਰਿਓ।

'ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ।

॥ ੩੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲਘੁ ਲਘੁ ਜੇ ਸਰਦਾਰ ਹੈਂ,
ਫੂਲ ਬੰਸ ਕੇ ਔਰ।
ਜੇ ਗਾਥਾ ਸਭਿ ਕੀ ਲਿਖੋਂ,
ਬਢੈ ਗੁੰਥ ਅਤਿ ਗੌਰ ॥ ੩੨ ॥

ਅਹਿਵਾਲ ਕੈਂਥਲ ਕਾ

ਚੌਪਈ:

ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਕੀ ਜੋ ਗਾਥਾ।
ਚਹੀਅਤ ਠੀਕ ਕਹੋਂ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।
ਉੱਦਮ ਨਾਮੀ ਜੱਟ ਬਿਰਾਰੈਂ।
ਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਉਦਾਰੈਂ ॥ ੩੩ ॥
ਤਾਂ ਕੇ ਘਰ ਸੁਤ ਭਗਤੂ ਭਯੋ।
ਜੋ ਸਭਿ ਹੀ ਜਗ ਮੈਂ ਬਿਦਤਯੋ।
ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਸੇਵਾ।
ਕਰਿ ਅਤਿਸੈ ਤਿਨ ਪਾਯੋ ਮੇਵਾ ॥ ੩੪ ॥
ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਸ ਤਾਂਈ।
ਦਯੋ ਖਿਤਾਬ ਜੁ ਭਗਤੂ ਭਾਈ।
ਭਯੋ ਉਭੈ ਬੇਟੇ ਤਿਸ ਧਾਮੈਂ।

ਭਾਈ ਗੌਰਾ ਸੰਤੂ ਨਾਮੈਂ ॥ ੩੫ ॥

ਭਾਈ ਸੰਤੂ ਕੀ ਔਲਾਦੈਂ।

ਗਾਮ ਚੱਕ ਮੈਂ ਆਹਿ ਅਬਾਦੈਂ।

'ਚੱਕ ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ।

ਭਾਈ ਗੌਰੇ ਕੇ ਸੁਤ ਚਾਰੂ।

'ਚਾਰ।

ਭਾਈ ਦਜਾਲਾ ਸਿੰਘ ਉਦਾਰੂ ॥ ੩੬ ॥

ਮਾਈ ਦਾਸ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜਾਨੋ।

ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਔਰ ਪਰਮਾਨੋ।

ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੁਤ ਇਕ ਭਯੋ।

ਗੁਰੁਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭਟ ਜਗ ਬਿਦਤਯੋ ॥ ੩੭ ॥

ਭਏ ਖਸ਼ਟ ਸੁਤ ਤਾਂ ਕੇ ਨਾਦਰ।

'ਅਨੋਖੇ।

ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਾਸ ਬਹਾਦਰ।

ਬੁਢਾ ਸਿੰਘ ਬਖਤਾ ਸਿੰਘ ਜਾਨੋ।

ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਮਾਨੋ ॥ ੩੮ ॥

ਇਨ ਸਭਿਹਨਿ ਮਿਲਿ ਹਿੰਮਤ ਕਰਿ ਕੈ।

ਗਹਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਤੁਰਕ ਗਨ ਹਰ ਕੈ।

'ਮਾਰ ਕੇ।

ਮੁਲਕ ਦਬਾਇ ਠਟੀ ਰਜਧਾਨੀ।

'ਬਣਾਈ।

ਕੈਂਬਲ ਕਸਬਾ ਬਿਦਤ ਮਹਾਨੀ ॥ ੪੦ ॥

ਮਸਨਦ ਪਰ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਬਿਰਿਓ।

'ਗੱਦੀ ਉਪਰ।

ਰਾਜ ਸਾਜ ਜਿਨ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕਰਿਓ।

ਭਾਈ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪਾਛੇ।

ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਆਛੇ ॥ ੪੧ ॥

ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜਬਿ ਸੁਰ-ਪੁਰਿ ਗਯੋ।

ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਤਿਹ ਭਯੋ।

ਤਿਨ ਬਹੁ ਪੰਡਤ ਗੁਨੀ ਬਟੋਰੇ।

'ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ।

ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਭਗਤ ਭਯੋ ਨਹਿੰ ਥੋਰੇ ॥ ੪੨ ॥

'ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ।

ਬਿੱਦਯਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੀ ਅਤਿਸੈਂ।

ਕਰੀ ਤਰੱਕੀ ਦਿਢ ਗੁਰੁਮਤਿ ਸੈਂ।

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਲੋ ਗੁਨੀ।

ਸਾਦਰ ਰਾਖੇ ਨਿਜ ਢਿੱਗ ਉਨੀ ॥ ੪੩ ॥

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਪਰਕਾਸ਼ੈਂ।

ਬਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਇਣ ਖਾਸੈਂ।

ਭਾਸ਼ਾ ਬਹੁਤ ਗੁੰਥ ਬਨਵਾਏ।

ਰਹਯੋ ਸੁਜਸ ਜਾਂ ਤੈ ਜਗ ਛਾਏ ॥ ੪੪ ॥

ਰਾਜ ਸਾਜ ਬਹੁ ਦਿਵਸ ਕਰੈ ਕੈ।

ਬਸਯੋ ਜਬੈ ਗੁਰੁਪੁਰਿ ਸੋ ਜੈ ਕੈ।

ਪਾਛੇ ਰਹੀ ਨ ਤਾਂਹਿ ਔਲਾਦੈਂ।

ਯਾਂ ਤੈ ਗਯੋ ਰਾਜ ਬਰਬਾਦੈਂ ॥ ੪੫ ॥

ਮੁਲਕ ਹੁਤੋ ਕੈਂਥਲ ਕਾ ਜੇਤਾ।

ਲਯੋ ਸੰਭਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜੈਂ ਤੇਤਾ।

ਨਕਦੀ ਥਈ। ਰਾਣੀਓਂ ਕੇਰੀ।

'ਹੋ ਗਈ।

ਰਹੀ ਪਹੋਏ ਨੇਕ ਬਧੇਰੀ। ॥ ੪੬ ॥

'ਬਹੁਤ ਨੇਕ ਰਾਣੀ ਪਹੋਏ ਰਹੀ।

ਕੈਂਥਲ ਕੀ ਰਜਧਾਨੀ ਐਸੇ।

ਹੋਇ ਗਈ ਭਾਵੀ ਹਰਿ ਜੈਸੇ। ॥ ੪੭ ॥

'ਜਿਵੇਂ ਹਰੀ ਨੂੰ (ਭਾਵੀ) ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ।

ਕਬਿੱਤ:

ਔਰ ਥੇ ਬਿਰਾਦਰ। ਜੋ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਕੇਰੇ ਪਾਂਚ,

'ਭਰਾ।

ਤਿਨ ਮੈਂ ਸੇ ਚਾਰ ਗਏ ਬਿਨ ਹੀ ਸੰਤਾਨ ਹੈਂ।

ਏਕ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਭਯੋ ਪੂਤ,

ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਥਏ ਦੋਇ ਜਾਹਰ ਜਹਾਨ ਹੈਂ।

ਬਡੇ ਥਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੂਸਰੇ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ,

'ਮੰਨੋ।

ਇਨ ਕੀ ਔਲਾਦ ਅਬਿ ਆਹਿ ਪਰਮਾਨ। ਹੈ।

'ਚੰਗੇ ਜਸ ਦਾ ਸੁਮੇਰ ਪਹਾੜ ਹੈ।

ਭਾਈ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਮੇਰੁ ਹੈ ਸੁਜਸ ਹੂੰ ਕੋ।

ਪੁੱਤਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੋ ਸਮ ਭਾਨੁ। ਹੈ

'ਸੂਰਜ।

॥ ੪੮ ॥

ਦੂਸਰੇ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਹੈ ਅਣੋਖਾ ਸਿੰਘ,

ਭਾਈ ਕੇ ਖਤਾਬ ਮਸ਼ਹੂਰ ਇਨੈ ਖਾਸ ਹੈਂ।

ਰਹਿਤ ਅਣੋਖ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂਵਾਲੇ ਗਾਮ ਮਾਂਹਿ,

ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਜਗੀਰ ਏਸ ਪਾਸ ਹੈ।

ਅਰਨੌਲੀ ਨਾਮ ਗਾਮ ਮਾਂਹਿ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ,

ਬਸ ਹੈ ਜਗੀਰ ਸਹਸ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਕੀ ਤਾਸ ਹੈ।

ਔਰ ਹੂੰ ਪਵਾਲੇ ਪੱਤੇਵਾਲੇ ਆਦਿ ਭਗਤੂ ਕੇ,

ਲਘੁ ਲਘੁ ਹੂੰ ਜਗੀਰਦਾਰ ਬਹੁ ਭਾਸ ਹੈਂ¹ ॥ ੪੯ ॥ 'ਚਮਕ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ:

ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਕੀ ਭਈ,
ਸੰਤਤਿ ਜੋਊ ਨਰੇਸ।
ਤਿਨ ਕੀ ਗਾਥਾ ਤਨਕ ਹੂੰ,
ਭਨਕ ਸੁਨਾਈ ਵੇਸ¹ ॥ ੫੦ ॥
ਅਹਵਾਲ ਫਰੀਦਕੋਟ ਕਾ

'ਚੰਗੀ (ਭਨਕ) ਕਹਿ ਕੇ ਸੁਣਾਈ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਵਾਲੀ¹ ਕੋਟ ਫਰੀਦ ਕੀ,
ਸੁਨੇ ਛੋਟ ਸੀ ਗਾਥ।
ਬੈਰਾੜਨ ਸਿਰਮੌਰ¹ ਜੋ,
ਗੌਰ ਰੱਯਤੈਂ ਨਾਥ¹ ॥ ੫੧ ॥
ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਅਬਾਦ ਕਿਯ,
ਹੈ ਇਹੁ ਕੋਟ ਫਰੀਦ।
ਹੈ ਜਾਗਾ ਤਿਸ ਕੀ ਤਹਾਂ,
ਅਬਿ ਲੋ ਬਨੀ ਮਹੀਦ¹ ॥ ੫੨ ॥

'ਮਾਲਕ।

'ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ।

'ਪਰਜਾ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸੁਆਮੀ ਹੈ।

'ਵੱਡੀ।

ਚੌਪਈ:

ਮੁਲਕ ਏਹੁ ਬੈਰਾੜਨ ਕੇਰਾ।
ਲਖੇ ਕਦੀਮੀ¹ ਆਹਿ ਬਧੇਰਾ।
ਜਬਿ ਜਬਿ ਹਮਲੇ ਕਰੇ ਤੂਕੈਸੈਂ।
ਸੋ ਨਹਿੰ ਧਸੇ ਕਬੀ ਇਸ ਦੇਸੈਂ ॥ ੫੩ ॥
ਗਜ ਪਚਾਸ ਪਰ ਧਰ ਮੈਂ ਵਾਰੀ¹।
ਮਿਲਤ ਕੂਪ ਤੈ ਸੋ ਭੀ ਖਾਰੀ।
ਕਿਸੀ ਕਿਸੀ ਬਡ ਨਗਰ ਮਝਾਰੇ।
ਹੁਤੇ ਕੂਪ ਭੀ ਤਬਿ ਲਿਹੁ ਧਾਰੇ ॥ ੫੪ ॥
ਮੋਠ ਬਾਜਰੀ ਚਨਾ¹ ਜਮਾਰੈਂ²।
ਹੁਤੇ ਅੰਨ ਯਹਿ ਤੁਛ ਤਬਿ ਸਾਰੈਂ।
ਜੰਡ, ਕਰੀਰ, ਝਾਰਿ¹ ਬਨ ਕੇਰੇ²।
ਜੰਗਲ ਹੁਤੇ ਅਮੰਗਲ ਡੇਰੇ¹ ॥ ੫੫ ॥
ਅੰਨ ਆਂਬ ਫਲ ਮਿਲਤ ਨ ਬਾਂਛਿਤ¹।

'ਪੁਰਾਣਾ।

'ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹ (੫੦) ਗਜ (ਭੂੰਘਾ) ਪਾਣੀ ਸੀ।

'ਛੋਲੇ। ²ਜੁਆਰ।

'ਮਲ੍ਹੇ। ²ਵਣਾਂ (ਦੇ ਦਰੱਖਤਾਂ) ਦਾ।

'ਡਰ ਦਾ ਘਰ।

'(ਜਿਤਨਾ) ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਤੁਰਕ ਨ ਜਾਤੇ ਥੇ ਇਮ ਵਾ ਛਿਤ।	'ਉਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ।
ਜਬਿ ਜਬਿ ਵਖਤ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਪਰਤੇ।	'ਪੈਦੇ।
ਰਹੇ ਗੁਜਾਰੇ ਚਲਿ ਤਹਿੰ ਕਰਤੇ ॥ ੫੬ ॥	
ਭੱਲਨ ਭਯੋ ਚੌਧਰੀ ਏਕੈਂ।	
ਦੇਸ ਬਿਰਾੜਨ ਕੇ ਬਡ ਨੇਕੈਂ।	
ਭੱਟੀ ਜੱਟ ਤੁਰਕ ਥੇ ਜੋਈ।	
ਲਰਤ ਰਹਯੋ ਬਡ ਤਿਨ ਸੈਂ ਸੋਈ ॥ ੫੭ ॥	
ਬਲਕੈਂ! ਅਕਬਰ ਕੀ ਮਧ ਸਭਾ।	'ਸਗੋਂ।
ਲਰ ਕਰਿ ਸਿਰੇਪਾਉ ਉਨ ਲਭਾ।	
ਟਕੇ ਦੇਸ ਕੇ ਤਾਰਤ ਰਹਯੋ।	
ਬਿਨ ਸੰਤਤਿ ਜਬਿ ਸੁਰਪੁਰ ਲਹਯੋ ॥ ੫੮ ॥	
ਹੁਤੋ ਚਚੇਰਾ ਭਾਈ! ਤਾਂ ਕਾ।	'ਚਾਚੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਭਰਾ।
ਨਾਮ ਕਪੂਰਾ ਸੂਰਾ ਬਾਂਕਾ।	
ਬਡੋ ਚੌਧਰੀ ਸੋ ਪੁਨ ਥਾਯੋ।	
ਕੋਟ-ਕਪੂਰਾ ਤਾਂਹਿ ਬਸਾਯੋ ॥ ੫੯ ॥	
ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਏਕਾਹਟ ਮਾਂਹੀਂ।	
ਗਏ ਜਬੈ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਤਹਾਂਹੀਂ।	
ਕਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰੇ ਤੈ ਉਨ ਮੰਗਾ।	
ਕਰਨ ਹੇਤ ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਦੰਗਾ! ॥ ੬੦ ॥	'ਜੰਗ।
ਨਾਹਿੰ ਕਪੂਰੇ ਦੀਨੋ ਜਬਿ ਹੀ।	
ਗੁਰੂ ਸਕੋਪ! ਸ੍ਰਾਪ ਦਿਯ ਤਬਿ ਹੀ।	'ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ।
ਤੈਂ ਜੁ ਕਹਯੋ ਮੈਂ ਤੁਰਕੀ ਬੰਦਾ।	
ਹਤ ਹੈਂ ਤੁਰਕ ਤੁਝੈ ਕਰਿ ਗੰਦਾ ॥ ੬੧ ॥	
ਸੋਈ ਬਾਤ ਬਨੀ ਇਸ ਭਾਏ।	
ਈਸੇ ਖਾਂ ਸੱਤ੍ਰੂ ਤਿਸ ਤਾਂਏਂ।	
ਦਗੇ ਸੰਗ ਗਹਿ ਮੱਧ ਪਖਾਨੇ।	'ਟੱਟੀ ਖਾਨੇ 'ਚ।
ਕਰਿ ਕੈ ਬੰਦ ਹਤਯੋ ਦੁਖ ਦਾਨੇ! ॥ ੬੨ ॥	'ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ।
ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਅਠਾਹਟੇ ਮਾਂਹੀਂ।	
ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਫੁਰਯੋ ਇਦਾਂਹੀਂ।	'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਸੁਖੀਆ ਮੁਖੀਆ ਸੂਜਾ ਤੀਨੋ।	

ਬੇਟੇ ਕਾਪੂਰੇ ਕੇ ਚੀਨੋ ॥ ੬੩ ॥

ਰੋੜੀ ਦੇਦਾ ਮੱਤਾ ਆਦੈਂ।

ਗ੍ਰਾਮਨ ਮੈਂ ਜਨ ਜੋਊ ਅਬਾਦੈਂ।

ਮੁਖੀਏ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਹੈ ਸੋਊ।

ਸੂਜੇ ਕੇ ਨਹਿੰ ਹੋਯੋ ਕੋਊ ॥ ੬੪ ॥

ਸੁਖੀਆ ਬਾਪ ਠੌਰ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਹੁਤੇ ਗਦਰਾ ਤਬਿ ਮੁਲਕ ਮਝਾਰੈਂ।

'ਹਲਚਲ।

ਮੁਲਕ ਅਧਿਕ ਉਨ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰਿਓ।

ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਨੱਬੇ ਮੈਂ ਮਰਿਓ ॥ ੬੫ ॥

ਜੋਧ ਹਮੀਰਾ ਬੀਰਾ ਚੀਨੋ।

ਸੁਖੀਏ ਕੇ ਬੇਟੇ ਥੇ ਤੀਨੋ।

ਜੋਧ ਭਯੋ ਸਰਦਾਰੈਂ ਭਾਰਾ।

ਚਾਰ ਲਾਖ ਕਾ ਮੁਲਕ ਸੰਭਾਰਾ ॥ ੬੬ ॥

ਪੈ ਨਫਾਕਾ ਭਾਈਓਂ ਮੈਂ ਥਾਏ।

'ਫੁੱਟ।

ਬੀਰੇ ਔਰ ਹਮੀਰੇ ਜਾਏ।

'ਜਾ ਕੇ।

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਲੂ ਅਰ ਭੰਗੀ।

ਇਹੁ ਸਰਦਾਰ ਬੁਲਾਏ ਜੰਗੀ ॥ ੬੭ ॥

ਅਧਿਕ ਮੁਲਕ ਉਨ ਹੂੰ ਦਬ ਲੀਓ।

ਕਿਛੁ ਤੀਨੋ ਕੋ ਬਾਂਟ ਸੁ ਦੀਓ।

ਪੈ ਇਨ ਤੀਨੋ ਭਾਈਅਨ ਸੁਧਾ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਤੈ ਛਕ ਲਿਯ ਮੁਦਾ ॥ ੬੮ ॥

'ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇ।

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਇਹੁ ਤਬਿ ਤੇ ਥੀਏ।

ਜੋਧ ਪਾਸ ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮਰਹੀਏ।

ਬੀਰੇ ਕੋ ਮਾੜੀ ਦਿਲਵਾਈ।

ਕੋਟ ਫਰੀਦ ਹਮੀਰੇ ਤਾਂਈਂ ॥ ੬੯ ॥

ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਕੀ ਪਰੀ ਨਜਾ ਹੈ।

'ਨਿਜਾਅ- ਫੁੱਟ (ਅ) ਝਗੜਾ।

ਨ੍ਰਿਪ ਪਟਯਾਲੇ ਸੰਗ ਮਹਾਂ ਹੈ।

ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਪਟਯਾਲੇ ਵਾਰੇ।

ਲਰ ਕਰਿ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਕੋ ਮਾਰੇ ॥ ੭੦ ॥

ਆਠਾਰਾਂ ਸੈ ਚੌਬੀ ਮਾਰੈਂ।

ਮੁਲਕ ਅਧਿਕ ਰੋਕੜੇ ਨ੍ਰਿਪ ਤਾਂਹੈ।
 ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਜੋਧ ਹਰੀ ਕਾ।
 ਬਿਯ ਸਰਦਾਰ ਪਿਤਾ ਸਮ ਨੀਕਾ ॥ ੨੧ ॥

ਖਾਨ ਜਲਾਲ ਚੌਧਰੀ ਇਕ ਥਾ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਜਾਨੀ ਇਨ ਕਾ ਠਿਕ ਥਾ।

'ਠੀਕ ਸੀ।

ਤਿਸ ਕੋ ਮਾਰ ਪਿੰਡ ਤਿਸ ਚਾਰੇ।
 ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਕਤਲ ਉਜਾਰੇ ॥ ੨੨ ॥

ਅਬਿ ਲੌ ਜੋ ਜਲਾਲ ਕੇ ਕਹੀਐ।
 ਬਸਤ ਬਿਰਾੜ ਲੋਗ ਤਿਨ ਮਹੀਐ।

ਜ਼ਾਲਮ ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਥਾ ਭਾਰੀ।
 ਯਾਂ ਤੈ ਰੱਯਤ ਬਿਗੜੀ ਸਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥

ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਖੁੱਸਰ ਪੁਰ ਵਾਰੇ।
 ਮੁਦਕੀ ਗਿਰਦਾ ਦੱਬੜੋ ਭਾਰੇ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਏਕ ਹਰੀ ਕੇ।
 ਮੰਦ ਕਾਮ ਕਿਯ ਪੂਤ ਖਰੀ ਕੇ' ॥ ੨੪ ॥

'ਖੇੜੀ ਦੇ।

ਕਰਿ ਕੈ ਨਿਜ ਪਿਤ ਸੰਗ ਲਰਾਈ।
 ਦਈ ਕਿਲ੍ਹੇ ਮੈਂ ਆਗ ਲਗਾਈ।

ਕੁੱਪੇ ਥੇ ਬਰੂਦ ਕੇ ਤਹਾਂ।
 ਕੀਨੋ ਜਿਨੈ ਉਪਦ੍ਰਵ ਮਹਾਂ ॥ ੨੫ ॥

ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਨਰ ਯੁਤ ਟੱਬਰ।
 ਗਏ ਕਿਤੇ ਉਡ ਮਿਲੀ ਨ ਖੱਬਰ।

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੈ ਬਾਹਟ ਮਾਂਹੈਂ।
 ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਇਹੁ ਪਾਪ ਕਮਾਹ ॥ ੨੬ ॥

ਨਿਜ ਪਿਤ ਸਮ ਸਰਦਾਰ ਸੁ ਭਯੋ।
 ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਤਿਸ ਥਯੋ।

ਬਿਗਰ ਬੀਰ ਸੈਂ, ਮੁਹਕਮ ਚੰਦੈਂ।
 ਲਜਾਯੋ, ਨਿਜ ਮੱਦਦ ਹਿਤ ਮੰਦੈਂ' ॥ ੨੭ ॥

'ਭਰਾ ਨਾਲ ਵਿਗੜ ਕੇ ਮੁਹਕਮ ਚੰਦ ਨੂੰ।

'ਮਾੜਾ।

ਮੁਹਕਮ ਚੰਦ ਜੰਗ ਕਰਿ ਪੀਨਾ।
 ਇਨ ਕਾ ਸਭੀ ਇਲਾਕਾ ਛੀਨਾ।

ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਂਚ ਜਲਾਲ ਕੇਰ ਜੋ।

ਨਾਭੇ ਪਤਿ ਕੋ ਦਏ ਫੇਰ ਸੋ' ॥੨੮॥

'ਉਹ ਮੋੜ ਕੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਕੋਟ ਕਪੂਰੇ ਕੀ ਕਥਾ,
ਖਤਮ ਭਈ ਇਸ ਠਾਂਇ।
ਫਰੀਦਕੋਟ ਕੀ ਅਬਿ ਸੁਨੋ,
ਜਥਾ ਜੋਗ ਦਿਹੁੰ ਗਾਇ ॥੨੯॥

ਚੌਪਈ:

ਫਰੀਦਕੋਟ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਹਮੀਰਾ।
ਕਾਬਜ ਰਹਜੋ ਸਗ੍ਰਾਮਨ' ਧੀਰਾ।
ਦੋਇ ਪੂਤ ਥੇ ਤਿਸ ਕੇ ਭਏ।
ਦਲ ਸਿੰਘ ਮੁਹਿਰ ਸਿੰਘ ਬਿਦਤਏ ॥੩੦॥
ਦਲ ਸਿੰਘ ਬਿਗਰਜੋ ਨਿਜ ਪਿਤ ਸੰਗੈ।

'ਪਿੰਡਾਂ ਉੱਤੇ।

ਯਾਂ ਤੈ ਮਿਲਜੋ ਗੁਜਾਰਾ ਤੰਗੈ।
ਢੁਡੀਕੇ ਮਲੋਹ ਦੁਇ ਗ੍ਰਾਮੂ।
ਰਹੇ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਪਾਸ ਤਮਾਮੂ ॥੩੧॥
ਮੁਹਿਰ ਸਿੰਘ ਨੇਰਜਾਸਤ ਪਾਈ।
ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਮੱਧ ਸਤਾਈ।
ਸਿੰਘ ਹਮੀਰ ਸੂਰਗ ਜਬਿ ਗਯੋ।
ਅਤੀ ਅੱਯਾਸ' ਮੁਹਿਰ ਸਿੰਘ ਭਯੋ ॥੩੨॥

'ਬਹੁਤ ਵਿਕਾਰੀ।

ਬੇਟਾ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਬਿਯ ਤਾਂ ਕਾ।
ਸਖੀ' ਨੇਕ ਬਾਹਾਦਰ ਬਾਂਕਾ।
ਰਜਾਸਤ ਜਬਰਨ ਲਈ ਸੰਭਾਰੇ।
ਨਿਜ ਪਿਤ ਡਾਰਿਓ ਕੈਦ ਮਝਾਰੇ ॥੩੩॥

'ਦਾਤਾ।

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਮੱਧ ਚੁਰੰਜੇ।
ਮੁਹਿਰ ਸਿੰਘ ਮਰਿਓ ਮੱਧ ਰੰਜੈ'।
ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਜਬਿ ਗਾਫਲ' ਹੂਆ।
ਦਲ ਸਿੰਘ ਚਚਾ ਸੱਤੂ ਤਿਹ ਦੂਆ' ॥੩੪॥

'ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ।

'ਸੁਸਤ, ਆਲਸੀ।

'ਇਹ ਦੂਜਾ ਵੈਰੀ ਸੀ।

ਸੈਨਾ ਬਹੁ ਲੈ ਖੁਫੀਆ' ਆਏ।
ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਬੇਖਬਰੇ ਦਿਯ ਘਾਏ'।
ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਕੀ ਰਾਣੀ ਥੀ ਜੋਈ।

'ਗੁਪਤ।

'ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬਚੀ ਭਾਗ ਯੁਤ ਪੂਤੈਂ ਸੋਈ ॥ ੮੫ ॥

ਗਈ ਆਪਨੇ ਪਿਉ ਕੇ ਘਰ ਮੈਂ।

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਸੁ ਨਗਰ ਮੈਂ।

ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਛਿਪੰਜੇ ਮੈਰੈਂ।

ਦਲ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਤ ਕੈ ਹੈ ॥ ੮੬ ॥

'ਮਾਰ ਕੇ।

ਯੱਦਪਿ ਰਜਾਸਤ ਮਾਲਕ ਥਯੋ।

ਪੈ ਉਨ ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਬਡ ਠਯੋ।

ਰੱਯਤ ਨਿਜ ਮੁਸਾਹਿਬੋਂ ਸੰਗੈਂ।

'ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨਾਲ।

ਲਈ ਬਿਗਾੜ ਤੁ ਭਯੋ ਕੁਢੰਗੈਂ ॥ ੮੭ ॥

ਸਿੰਘ ਗੁਲਾਬ ਪਹਾੜ ਮ੍ਰਿਗੇਸੈਂ।

ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੇ ਤੀਨੋ ਬੇਸੈਂ।

'(ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਤਿੰਨ ਚੰਗੇ (ਪੁੱਤਰ ਸਨ)।

ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੁਤ ਧਾਮ ਨਾਨਕੇ।

ਪੈਂਚ ਮਿਲੇ ਬਹੁ ਤਿਨੈ ਆਨ ਕੈ ॥ ੮੮ ॥

ਫੌਜੂ ਸਿੰਘ ਮਾਮਾ ਤਿਨ ਕੇਰਾ।

ਥਾ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦ੍ਰ ਬਡੇਰਾ।

ਖੁਫੀਆ ਵਹੁ ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਲੈ ਕੈ।

ਆਇ ਪਰਜੇ ਦਲ ਸਿੰਘ ਪਰ ਪੈ ਕੈ ॥ ੮੯ ॥

ਖੋਲ੍ਹ ਦਯੋ ਦਰ ਕਿਲੇਦਾਰ ਹੈ।

ਦਲ ਸਿੰਘ ਕੇ ਫਿਰ ਤਾਂਹਿ ਮਾਰ ਹੈ।

ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਭਾਣਜ ਤਾਂਈਂ।

ਮਾਲਕ ਰਜਾਸਤ ਕੀਨ ਪੁਨਾਈਂ ॥ ੯੦ ॥

'ਫੇਰ।

ਕਾਰ-ਬਾਰ ਸਭਿ ਆਪ ਸੰਭਾਰਾ।

ਪੈ ਦਸ ਅਠ ਸੌ ਤ੍ਰੇਹਟ ਮਝਾਰਾ।

'ਸੰ: ੧੮੬੩ ਬਿ: ਵਿੱਚ।

ਮੁਹਕਮ ਚੰਦ ਦਿਵਾਨ ਲਹੌਰੀ।

ਸਤ ਹਜ਼ਾਰ ਲਿਯ ਕਰਾ ਸਜੋਰੀ ॥ ੯੧ ॥

'ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਾਮਲਾ ਲਿਆ।

ਚੌਹਟ ਮੈਂ ਲਵਪੁਰ ਪਤਿ ਜਬੈ।

'ਸੰ: ੧੮੬੪ ਬਿ: ਵਿੱਚ।

ਆਯੋ ਛੀਨੀ ਰਜਾਸਤ ਸਭੈ।

ਲੈ ਨਜ਼ਰਾਨਾਂ ਬੀਸ ਹਜ਼ਾਰੈਂ।

ਮੁਹਕਮ ਸਸਿ ਕੇ ਦਈ ਸੰਭਾਰੈਂ ॥ ੯੨ ॥

ਸਿੰਘ ਗੁਲਾਬ ਢਿਗ ਪਾਂਚ ਗਰਾਮੂ।

ਰਹੇ ਵਹੇ ਕਿਛੁ ਦਿਵਸ ਤਮਾਮੁ' ॥ ੯੩ ॥ 'ਸਾਰੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਜਬਿ ਸਰਕਾਰ ਲਹੌਰ ਕੇ,

ਅਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਮਾਂਹਿ।

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਪੈਂਹਠੇ,

ਅਹਿਦਾ ਭਯੋ ਦਿਢ ਆਹਿ ॥ ੯੪ ॥

'ਇਕਰਾਰ।

ਚੌਪਈ:

ਇਨ ਕੀ ਰਜਾਸਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਤਬਿ।

ਦਈ ਦਿਲਾਇ ਇਨੀ ਕੋ ਫਿਰ ਸਭਿ।

ਕਾਰ ਬਾਰ ਫੌਜੁ ਸਿੰਘ ਸਾਰੀ।

ਸਿੰਘ ਗੁਲਾਬ ਕੀ ਭਲੇ ਸੰਭਾਰੀ ॥ ੯੫ ॥

ਪਹਾੜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ।

ਮਿਲਯੋ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਜੋਗ ਜਥਾਈ'।

'ਜੈਸਾ ਯੋਗ ਸੀ।

ਹਰਿ-ਗੁਲਾਬ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮੈਂ ਮੂਆ।

ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਕਾ ਸੁਤ ਹੂਆ ॥ ੯੬ ॥

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਵੀਚ ਅਠਾਸੀ।

ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਭੀ ਕਤਲ ਕਰਾਸੀ'।

'ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਕਾਤਲ ਬਾਪ ਪੂਤ ਕਾ ਜੋਈ।

ਸਾਬਤ ਭਯੋ ਨ ਬਿਨ ਘਰ ਕੋਈ ॥ ੯੭ ॥

ਆਮਦ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਪਹਿਲੇ।

ਹੁਤੀ, ਕਰੀ ਇਨ ਬੀਸਕ ਸਹਿਲੇ'।

'ਸੁਖਾਲੇ ਹੀ।

ਪਿਤਾ ਪੂਤ ਥੇ ਸਜਾਨੇ ਜਜਾਦੈਂ।

ਕਰੇ ਗਾਂਮ ਥੇ ਅਧਿਕ ਅਬਾਦੈਂ ॥ ੯੮ ॥

ਸਿੰਘ ਪਹਾੜ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਪਾਛੇ।

ਮਾਲਕ ਰਜਾਸਤ ਥੀਓ ਆਛੇ।

ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਤਿਸ ਕੇ ਭਾਈ।

ਸਿੰਘ ਪਹਾੜ ਸੈਂ ਕਰੀ ਲੜਾਈ ॥ ੯੯ ॥

ਇਨ ਨਿਜ ਕੁਲੈਂ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰੈਂ।

ਸੋ ਮਰਵਾਯੋ ਹਰੀ-ਪਹਾਰੈਂ।

ਰਾਜ ਸਭੀ ਬੇਖਟਕੇ' ਕੀਨੋ।

'ਬੇ-ਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ।

ਫਿਰ ਜਬਿ ਉੱਨੀ ਸੈ ਮੱਧ ਤੀਨੋ ॥ ੧੦੦ ॥

ਫੌਜ ਖਾਲਸੇ ਅਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ।

ਸਤਲੁਜ ਤਟ ਬਿਯ ਜੰਗ ਸਤੇਜੈਂ।

ਫੇਰੂ ਸ਼ਹਿਰ ਸਿੰਘਨ ਲਰਿ ਭਾਰੀ।

ਫੌਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਥੀ ਬਹੁ ਮਾਰੀ ॥ ੧੦੧ ॥

ਤਜਿ ਮੈਦਾਨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਲ ਸਭਿ।

ਸਾਤ ਕੋਸ ਪਾਛੇ ਭਗ ਗਯੋ ਜਬਿ।

ਅਫਸਰ ਫੌਜ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰੇ।

ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੇਰੇ' ॥ ੧੦੨ ॥

'ਜਿਹੜੇ।

ਥੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਕੇ ਸੋ ਪਜਾਰੇ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਿਲੀ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਭਾਰੇ'।

'ਬਹੁਤੇ।

ਫਤੇ ਨ ਥੇ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਚਹਿਤੇ।

ਉਨ ਹੱਤਯਾਰਨ ਕਰਿ ਛਲ ਤਹਿੰ ਤੈ' ॥ ੧੦੩ ॥

'ਉਥੋਂ।

ਫੌਜ ਖਾਲਸੇ ਤਈਂ ਭਗੈ ਕੈ।

ਤੀਨ ਕੋਸ ਪਾਛੇ ਗਏ ਲੈ ਕੈ।

ਭੇਤ ਪਹਾੜ ਸਿੰਘ ਇਹੁ ਪਾ ਕੈ।

ਮੋੜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਲਜਾਯੋ ਧਾ ਕੈ ॥ ੧੦੪ ॥

ਪਿਖਿ ਮੈਦਾਨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਖਾਲੀ।

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸਭਿ ਸੌਜ' ਸੰਭਾਲੀ।

'ਸਮੱਗਰੀ।

ਫਤੇ ਬਡੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਲੀਨੀ।

ਉਪਕਾਰ ਪਹਾੜ ਸਿੰਘ ਕਾ ਚੀਨੀ' ॥ ੧੦੫ ॥

'ਜਾਣ ਕੇ।

ਬੈਰਾਸ-ਫੁੱਟ ਸਾਹਿਬ' ਥਾ ਜੋਈ'।

'ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦਾ ਨਾਮ। ²ਜਿਹੜਾ।

ਪਹਾੜ ਸਿੰਘ ਹਿਤ ਲਿਖ ਗਯੋ ਸੋਈ'।

'ਉਹ।

ਮੁਲਕ ਏਕ ਲਖ ਕਾ ਇਸ ਤਾਂਈਂ।

ਇਵਜ ਮਦਦ ਇਸ ਮਿਲੈ ਮਹਾਂਈਂ ॥ ੧੦੬ ॥

ਖਤਮ ਭਯੋ ਸੋਊ ਜੰਗ ਜਬੈ।

ਮੁਲਕ ਪਹਾੜ ਸਿੰਘ ਕੋ ਤਬੈ।

ਕੋਟਕਪੂਰੇ ਕੇਰ ਇਲਾਕਾ।

ਮਿਲਯੋ ਪਚਾਸ ਸਹਸ ਕਾ ਬਾਂਕਾ ॥ ੧੦੭ ॥

ਔਰ ਇਲਾਕਾ ਨਾਭੇ ਕੇਰਾ।

ਥਾ ਜਪਤਯੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਜੇਰਾ ¹ ।	'ਜਿਹੜਾ।
ਸੈਂਤੀ ਸਹਸ ਕੇਰ ਕਾ ਵਾਹੀ।	
ਗਵਰਮਿੰਟ ਦਿਯ ਤਿਸ ਕੇ ਚਾਹੀ ¹ ॥ ੧੦੮ ॥	'ਚਾਹ ਕੇ।
ਰਾਜ ਪਹਾੜ ਸਿੰਘ ਇਮ ਪਾਵਾ।	
ਏਕ ਲਾਖ ਕਾ ਲਖੋ ਸੁਹਾਵਾ।	
ਪੁਨ ਉੱਨੀ ਸੈ ਪਾਂਚ ਮਝਾਰੀ।	
ਜਬਿ ਵਹਿ ਗੁਜਰਯੋ ਤਾਂਹਿ ਪਿਛਾਰੀ ॥ ੧੦੯ ॥	
ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਆਛੇ।	
ਆਮਦਨੀ ਕੀਨੀ ਬਹੁ ਕਾਛੇ ¹ ।	'ਚੰਗੀ।
ਉੱਨੀ ਸੈ ਦਸ ਚਾਰ ਮਝਾਰੀ।	
ਕਰਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਖਿਜ਼ਮਤ ¹ ਭਾਰੀ ॥ ੧੧੦ ॥	'ਸੇਵਾ।
ਬੈਰਾੜ ਬੰਸ ਰਾਜਾ ਬਾਹਾਦਰ।	
ਕੇਰ ਖਤਾਬ ਲਯੋ ਉਨ ਨਾਦਰ ¹ ।	'ਅਨੋਖਾ।
ਖਿਲਰ ਪਾਰਚੇ ਗਜ਼ਾਰਾਂ ਦਾਮੀ ¹ ।	'(ਪਾਰਚੇ) ਕਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਿਆਰਾਂ (ਖਿਲਤ) ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ (ਦਾਮੀ) ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ (ਮਿਲਣੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੋਈਆਂ)।
ਸਾਤ ਤੋਪ ਕੀ ਬਈ ¹ ਸਲਾਮੀ ॥ ੧੧੧ ॥	'(ਪ੍ਰਵਾਨ) ਹੋਈ।
ਮੁਤਬੱਨਾ ਕਰਨਾ ਇਖਤਜਾਰੈਂ।	
ਹਾਸਲ ਕੀਨੋ ਤਾਂਹਿ ਉਦਾਰੈਂ।	
ਜਬਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਸੂਰਗ ਸਿਧਾਰਾ।	
ਉੱਨੀ ਸੌ ਉਨਤੀਸ ਮਝਾਰਾ ॥ ੧੧੨ ॥	
ਸੁਤ ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਕਾ ਪਾਛੇ।	
ਰਾਜ ਕਰਤ ਅਬਿ ਪਿਖੀਅਤ ਆਛੇ।	
ਤੀਨ ਲਾਖ ਕੀ ਅਬਿ ਰਜਧਾਨੀ।	
ਕਰਿ ਲੀਨੀ ਬਿੱਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ* ਗਜ਼ਾਨੀ ॥ ੧੧੩ ॥	*ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨੀ ਬਦਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟੀਕਾ ਲਿਖਵਾਇਆ ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਧਨ ਖਰਚ ਕੇ ਦੋ ਵਾਰ ਛਪਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਲਈ (੭੫੦੦੦) ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਲਈ (੨੫੦੦੦) ਰੁਪਏ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਵਲ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਬ੍ਰਿਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਕੰਵਰ

ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਹੈ, ਪਰ ਰਿਆਸਤ
ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ।

ਹਮਰੀ ਇਹੀ ਅਸੀਸ ਬਿਸੇਸੈਂ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਾਯਮ ਰਖੈ ਹਮੇਸੈਂ।

ਗਾਥ ਫਰੀਦਕੋਟ ਕੀ ਗਾਈ।

ਤਨਕਾ, ਗੁੰਥ ਬਢਨ ਡਰ ਪਾਈ ॥ ੧੧੪ ॥

'ਥੋੜੀ।

ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸੇ ਮੈਂਹੈਂ।

ਅਧਿਕ ਇਕਾਂਖੀ ਪੇਖੋ ਤੈਹੈਂ।

'ਬਹੁਤੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੇ।

ਇਤੀ ਫਰੀਦਕੋਟ ਕੀ ਗਾਥਾ।

'ਸੰਪੂਰਨ।

ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਕੀਨੀ ਹਿਤ ਸਾਥਾ ॥ ੧੧੫ ॥

ਭੂਲ ਚੂਕ ਮਮ ਮਾਫ ਕਰੀਜੈ।

ਬੰਦਨ ਪੰਥਾ ਗੁਰੂ ਮਮ ਲੀਜੈ ॥ ੧੧੬ ॥

'ਹੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਫਰੀਦਕੋਟ ਆਦਿਕ ਰਜਾਸਤੋਂ
ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪਚਵੰਜਮੋਂ ਬਿਸੁਆਮ ॥ ੫੫ ॥

ਪੲ. {ਭਾਈਰੂਪੇ, ਕਲਸੀਆਂ, ਖੁਮਾਣੇ, ਬੂੜੀਆਂ, ਭਦੌੜ ਆਦਿ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}
ਅਹਵਾਲ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕਾ

ਕਬਿੱਤ:

ਭਾਈਰੂਪਾ ਹੁਤੋ ਏਕ ਸਿਦਕੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ,
ਜਾਤਿ ਤਰਖਾਣ ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ ਜਾਨੀਏ।
ਏਕ ਬਾਰ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਤਿਨ ਪੈ ਅਪਾਰ ਖੁਸ਼ਿ,
ਭਾਈ ਕਾ ਖਤਾਬ ਦਯੋ ਬਖਸ਼ ਮਹਾਨੀਏ।
ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਭਏ ਸੁਤ ਤਾਂ ਕੇ ਜੁਗ,
ਸਿਦਕੀ ਮਹਾਨ ਸਖੀ ਮਰਦ ਪ੍ਰਮਾਨੀਏ।
ਧੂਮ ਸਿੰਘ ਕੇਰੋ ਸੁਤ ਭਯੋ ਫਿਰ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ,
ਤਾਂ ਕੇ ਭਏ ਪਾਂਚ ਸੁਤ ਬੀਰ ਬਲੀ ਮਾਨੀਏ ॥੧॥
ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਗਾਮ ਮਾਂਹਿ ਧਾਮ ਅਭਿਰਾਮ ਰਚਿ¹,
ਬਸਤ ਲਲਾਮ ਤਹਾਂ ਰਹੇ ਮੋਦ ਭਰ ਕੈ।
ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਕੇਰੋ ਭਾਈ ਗੁੱਦੜ ਸਿੰਘ ਥਯੋ,
ਤੀਆ ਤਾਂ ਕੀ ਮਾਈ ਰੱਜੀ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤਿ ਕਰਿ ਕੈ।
ਸਿੱਖ ਸਾਧੁ ਆਵੈ ਜੋਈ ਭੋਜਨ ਛਕਾਵੈ ਤਾਂਹਿ,
ਲੰਗਰ ਚਲਾਵੈ ਲਾਵੈ ਸ੍ਰਾਸ ਹੇਤ ਹਰਿ ਕੈ।
ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਯੋ ਮਾਈ ਰੱਜੀ ਕੇਰੋ ਜਗ,
ਪਾਯੋ ਵਡ ਨਾਮ ਨਿਜ ਸੁਜਸ ਬਿਬਰ ਕੈ ॥੨॥
ਉੱਗੁ ਮ੍ਰਿਗੋਸ, ਸੁਖਚੈਨ ਮਾਨਕ ਜੂ¹,
ਹਰਿਦਾਸ ਸਿੰਘ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਹੂੰ।
ਇਤਯਾਦਿ ਅੰਸ¹ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ ਰਹੇ,
ਫੂਲ ਕੀ ਮਿਸਲ ਸੰਗ ਜੰਗਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਹੂੰ।
ਗਾਰਤ¹ ਸਰੁੰਦ ਕਰਿ ਜੈਨ ਖਾਨ ਤਾਂਈ ਹਰਿ²,
ਮੁਲਕ ਦਬਾਯੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਨੈ ਜਬਿ ਹੂੰ।
ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਸਰਦਾਰਨ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ,
ਲੰਗਰ ਕੇ ਹੇਤ ਦਏ ਗਾਉਂ ਤਿਨੈਂ ਤਬਿ ਹੂੰ ॥੩॥
ਬੀਸਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਜਗੀਰ ਪਰ, ਕਾਬਜ
ਉਲਾਦ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਕੀ ਰਹਾਈ ਸਦ ਜਾਨੀਏ।
ਸੁਤ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਕੇਰੋ ਭਾਈ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ,

¹(ਪ੍ਰਮਾਨੀਏ) ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਵੱਡੇ ਦਾਤੇ ਤੇ ਸੂਰਮੇਂ।

¹ਸੁੰਦਰ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ।

¹ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ ਬਹੁਤੇ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਭਰ ਕੇ ਵਸ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਫੈਲਾ ਕੇ।

¹ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਨਕ ਸਿੰਘ ਜੀ।

¹ਉਲਾਦ।

¹ਤਬਾਹ, ਬਰਬਾਦ। ²ਮਾਰ ਕੇ।

ਭਯੋ ਸੋ ਨਸ਼ੀਨ-ਗੱਦੀ¹ ਰਜਾਸਤ ਪਛਾਨੀਏ।
ਠਾਨੀ ਰਜਧਾਨੀ ਪਿੰਡ ਬਾਗੜੀਆਂ ਤਾਂਹਿ ਨਿਜ,
ਭਾਈ ਰੂਪਾ ਰਹਯੋ ਗਾਮ ਔਰਨ ਪੈ ਭਾਨੀਏ¹।
ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਭਏ ਚਾਰ ਤੀਨ ਬੇ-ਉਲਾਦ ਗਏ,
ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਕੇ ਉਲਾਦ ਭਈ ਮਾਨੀਏ¹ ॥ ੪ ॥

¹ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ।

¹ਕਹੀ ਦਾ ਹੈ।

¹ਤਿਸ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਹੋਏ, ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭਰਾ (ਉੱਗਰ ਸਿੰਘ, ਮਾਣਕ ਸਿੰਘ, ਹਰਦਾਸੀਆ ਸਿੰਘ) ਬੇਉਲਾਦ ਚਲੇ ਗਏ। ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉਲਾਦ ਸੱਤ ਪੁੱਤਰ ਹੋਏ ਮੰਨੀਏ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਹਨ।

ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਅਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੂਪ ਤੈ ਅਨੋਖਾ ਸਿੰਘ,
ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਅਰ ਜਵਾਹਰ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਹੈ।
ਸਤਵੇਂ ਬਹਾਦਰ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਭਾਈ ਗੱਦੀ ਪਾਈ,
ਔਰਨ ਪੈ ਆਹਿ ਕਕਰਾਲਾ ਪਿੰਡ ਬੇਸ¹ ਹੈ।
ਬਹਾਦਰ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਭਯੋ,
ਮਹਿਮਾਂ ਮਹਾਨ ਜਾਂ ਕੀ ਗਾਇ ਥਾਕੈ ਸੇਸ¹ ਹੈ।
ਤਾਂ ਕਾ ਸੁਤ ਅਬਿ ਹੈ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ* ਗੱਦੀ ਪਰ,

¹ਚੰਗਾ।

¹ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ।

*ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੱਦੀ-ਨਸ਼ੀਨ ਹੋਏ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਭਾਈ ਅਰਿਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਬੀ.ਏ. ਪਾਸ ਹਨ। ਆਪ ਧਾਰਮਿਕ ਰੁਚੀ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਮਿਲਣਸਾਰ ਸਨ।

¹ਧਰਮ ਦੇ ਗਿਆਤਾ।

ਰਾਖੈ ਗੁਰੂ ਐਸੇ ਧਰਮਿਗਜ¹ ਕੋ ਹਮੇਸ਼ ਹੈ ॥ ੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲੰਗਰ ਦੇਤ, ਅਤੋਟ ਨਿੱਤ,
ਵਾਇ¹ ਨਗਾਰਾ ਏਹ।
ਸਦਗੁਨ ਗਨ ਯੁਤ ਧਰਮ ਰਤਿ,
ਸੇਵੀ ਸੰਤ ਅਛੇਹ¹ ॥ ੬ ॥

¹ਵਜਾ ਕੇ।

¹(ਗਨ) ਸਾਰੇ ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ, ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਤੇ (ਅਛੇਹ) ਲਗਾਤਾਰ ਭਾਵ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੰਤ-ਸੇਵੀ ਸਨ।

ਭਾਈਰੂਪੇ ਕੀ ਕਥਾ,
ਕਹੀ ਜਥਾ ਮਤਿ ਸਾਰ।
ਮਲਵੱਈਆਂ ਕੀ ਮਿਸਲ ਕੇ,
ਹੁਤੇ ਏਹੁ ਸਰਦਾਰ ॥ ੭ ॥
ਮਿਸਲ ਕਲਸੀਆਂ ਕੀ
ਹਾਕਲਾ ਛੰਦ:

ਅਬਿ ਮਿਸਲ ਕਲਸੀਆਂ ਕੇਰੀ।

ਕਹਿ ਹੋਂ ਜੋ ਥਈ ਭਲੇਰੀ।

ਇਕ ਪਿੰਡ ਕਲਸੀਆਂ ਜੋ ਹੈ।

ਢਿਗ ਤਰਨ ਤਾਰਨੈ ਸੋ ਹੈ ॥ ੮ ॥

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਕੇਰੋ।

ਇਕ ਥਾ ਸਰਦਾਰ ਬਡੇਰੋ।

ਪੁਨ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਰਿ ਤੋਗਾ।

'ਤੋਗਾ ਸਿੰਘ।

ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ ॥ ੯ ॥

'ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ।

ਇੱਤਯਾਦਿਕ ਅਧਿਕ ਬਹਾਦਰ।

ਥੇ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਤਿਹ ਸਾਦਿਰ।

'ਨਿੱਡਰ।

ਰਹਿ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗੈਂ।

ਬਹੁ ਕਰੇ ਤੁਰਕ ਅੰਗ ਭੰਗੈਂ ॥ ੧੦ ॥

ਪਲਟੇ ਨਿਜ ਗੁਰੂਅਨ ਕੇਰੇ।

ਸੱਤ੍ਰੂਨ ਤੈ ਲਏ ਬਧੇਰੇ।

ਥਾ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਵਾਰੈਂ।

ਇਨ ਕੇਰੋ ਸੁਭਟ ਜੁਝਾਰੈਂ ॥ ੧੧ ॥

'ਲੜਾਕਾ ਸੂਰਮਾ।

ਜਬਿ ਪੰਥ ਸਰੁੰਦ ਉਜਾਰੀ।

ਸਭਿ ਲੀਨੋ ਮੁਲਕ ਸੰਭਾਰੀ।

ਤਬਿ ਡੇਰੇ ਬਸੀ ਗਰਾਮੂ।

ਕੇ ਗਿਰਦੇ ਮੁਲਕ ਤਮਾਮੂ ॥ ੧੨ ॥

ਛਛਰੌਲੀ ਅਰ ਮਛਰੌਲੀ।

ਅਰ ਪੁਰ-ਬਿਲਾਸ ਚਕਨੌਲੀ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਪ੍ਰਗਨੇ ਸਾਰੇ।

ਛੇ ਸਾਤ ਲਾਖ ਕੇ ਭਾਰੇ ॥ ੧੩ ॥

ਇਸ ਮਿਸਲ ਕੇਰ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਨਿਜ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰੇ ਅਪਾਰੈਂ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਛਛਰੌਲੀ।

ਰਜਧਾਨੀ ਥਪੀ ਅਮੋਲੀ ॥ ੧੪ ॥

'ਬਣਾਈ।

ਅਰ ਮੁਲਕ ਤੀਨ ਲਖ ਕੇਰੋ।

ਨਿਜ ਕਬਜ਼ੇ ਕੀਨ ਅਛੇਰੋ।

ਸੰਗੀ ਥੇ ਤਿਸ ਕੇ ਬਾਂਕੇ।

ਬੀਸਕ ਸਰਦਾਰ ਲਰਾਕੇ ॥ ੧੫ ॥

ਉਨ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਤਾਂਈਂ।

ਜਾਗੀਰੈਂ ਦਈਂ ਮਹਾਂਈਂ।

ਵਹਿ ਤਾਬੇਦਾਰਰਹਾਏ।

ਜਹਿੰ ਚਾਹਜੋ ਤਹਾਂ ਲਰਾਏ ॥ ੧੬ ॥

ਪੁਨ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਾਂ ਕੋ।

ਬਿਦਤਜੋ ਭਟ ਬਲੀ ਚਲਾਕੋ।

ਸਰਕਾਰ ਖਾਲਸੇ^੧ ਸੰਗੈਂ।

^੧ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ।

ਉਨ ਮੇਲ ਠਾਨ ਦਿਢ ਚੰਗੈਂ ॥ ੧੭ ॥

ਹਰ ਏਕ ਮਾਰਕੇ ਮੈਂਹੈਂ।

^੧ਹਰ ਇਕ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ।

ਉਨਰਹਿ ਸਰਕਾਰ ਸੰਗੈ ਹੈਂ।

ਨਿਜ ਇਜ਼ਤ ਅਰੂਜ^੧ ਬਢਾਯੋ।

^੧ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਸੁਤ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਥਾਯੋ ॥ ੧੮ ॥

ਤਬਿ ਥਯੋ ਰਾਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ।

ਕਿਛੁ ਘਟੀ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਤੇਜੀ।

ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਿਹ ਥੀਓ।

ਨਿਜ ਰਾਜ ਟਿੱਕਾ^੧ ਉਨ ਲੀਓ ॥ ੧੯ ॥

^੧ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦਾ ਤਿਲਕ।

ਸੁਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕੇਰਾ।

ਫਿਰ ਭਯੋ ਉਦਾਰ ਬਧੇਰਾ।

ਅਬਿ ਪੂਤ ਤਾਂਹਿੰ ਕਾ ਨੀਕਾ।

ਹੈ ਬਾਲਕ ਰਜਾਸਤ ਟੀਕਾ^੧ ॥ ੨੦ ॥

^੧ਟਿੱਕਾ ਭਾਵਰਾਜ-ਗੱਦੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ।

ਹੈ ਦੌਲਤ ਉਮਰ ਦਰਾਜੈਂ^੧।

^੧ਬਹੁਤੀ ਹੋਵੇ।

ਗੁਰੁ ਰਾਖੈ ਸਦ ਇਸ ਰਾਜੈਂ ॥ ੨੧ ॥

ਦੌਰਾ:

ਇਨ ਸਭਿ ਮਿਸਲੋਂ ਕੀ ਕਥਾ,

ਅਰ ਸਰਦਾਰਨ ਕੇਰ।

ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੁ ਖਾਲਸੇ,

ਮੈਂ ਹੈ ਲਿਖੀ ਬਧੇਰ ॥ ੨੨ ॥

ਯਾਂ ਤੇ ਏਸ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ,

ਅਤਿ ਸੰਛੇਪੈਂ ਕੀਨ।

ਕਵਿ ਬੰਦਤ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਕੇ,
ਬਖਸੈ ਭੂਲ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ੨੩ ॥

ਅਹਵਾਲ ਸਰਦਾਰ ਖਮਾਣੇਂ ਵਾਲੇਂ ਕਾ
ਦੋਹਰਾ:

ਡੱਲੇਵਾਲੀ ਮਿਸਲ ਕਾ,
ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ।
ਕੰਗ ਗੋਤ ਜੱਟ ਬਡ ਭਯੋ,
ਆਕਲ^੧ ਬੀਰ ਉਦਾਰ ॥ ੨੪ ॥

^੧ਅਕਲ ਵਾਲਾ।

ਲਖ ਨਿਜ ਭਾਈ ਕੰਗ ਜੱਟ,
ਬਹੁ ਉਨ ਲਏ ਬੁਲਾਇ।
ਦੈ ਮੱਦਦ ਸਜਵਾਇ ਸਿੰਘ,
ਨਿਜ ਸੰਗ ਰਖੇ ਸਹਾਇ ॥ ੨੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਨਾਮ ਗਾਮ ਤਿਨ ਕੇ ਕੁਛ ਕੈਹੋਂ।
ਪਾਛੇ ਤਿਨੈ ਅਰੂਜ^੧ ਦਿਖੈਹੋਂ।
ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਖਜਾਲਾ ਸਿੰਘ ਨਾਹਰ^੧।
ਸਿੰਘ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਆਦਿ ਭਟ ਜਾਹਰ ॥ ੨੬ ॥

^੧ਪ੍ਰਤਾਪ, ਤਰੱਕੀ।

^੧(ਸਿੰਘ)।

ਕੰਗ ਗਾਮ ਕੇ ਰਹਿਨੇ ਵਾਰੇ।
ਢਿਗ ਖਡੂਰ ਜੋ ਆਹਿ ਉਦਾਰੇ।
ਸ਼ਰਧਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੱਥਾ।
ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਲੋ ਤੱਥਾ^੧ ॥ ੨੭ ॥

^੧ਤਿਵੇਂ ਹੀ।

ਦਸਕ ਸਿੰਘ ਇਹੁ ਮਾਲ-ਚੱਕ^੧ ਦੇ।

^੧ਪਿੰਡ।

ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਢੱਕ ਦੇ।

ਸੱਜਨ ਸਿੰਘ ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਆਦੈਂ।

ਹੁਤੇ ਮੰਡਜਾਲੇ ਕੇ ਅਠ ਤਾਦੈਂ^੧ ॥ ੨੮ ॥

^੧ਤਦੋਂ ਇਹ ਅੱਠ ਸਨ।

ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ ਮਲ ਸਿੰਘ ਲੋ ਪਾਂਚ।

ਕੰਗ ਗਾਮ ਦੂਸਰ ਕੇ ਸਾਂਚ^੧।

^੧ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ।

ਤੀਸਕ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਇਹੁ ਜਥਾ।

ਭਯੋ ਬਿਦਤ ਸੁਭਟਨ ਮਧ ਪਥਾ^੧ ॥ ੨੯ ॥

^੧ਪੰਥ ਵਿੱਚ।

ਰਹੇ ਪੰਥ ਕੇ ਸਦਾ ਸੰਗਾਰੇ।
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੰਗ ਤੁਰਕ ਗਨ ਗਾਰੇ।
 ਮੁਲਕ ਖਾਲਸੇ ਮੱਲੜੇ ਜਬੈ।
 ਇਨ ਭੀ ਕਬਜੇ ਕਿਯ ਬਹੁ ਤਬੈ ॥ ੩੦ ॥
 ਨਗਰ ਖਮਾਣੇ ਮੁੱਖੜ ਰਜਧਾਨੀ।
 ਠਟੀ ਰੋਕਯੋ ਮੁਲਕ ਮਹਾਨੀ।
 ਟੈਂਡਰ ਪੁਰ, ਕਕਾਲਾ, ਕਠਾਲਾ।
 ਬਾਹੋ ਮਾਜਰਾ, ਲਿਵੜਾ, ਆਲਾ ॥ ੩੧ ॥
 ਸੰਮਸ ਪੁਰ ਆਦਿਕ ਬਹੁ ਠੌਰੈਂ।
 ਕਿਲੇ ਬਨਾਏ ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਗੌਰੈਂ।
 ਜੇਤਿਕ ਥੇ ਅਸਵਾਰ ਜਾਂਹਿ ਪੈ।
 ਹਿੱਸਾ ਆਯੋ ਤਿਤਿਕ ਤਾਂਹਿ ਪੈ ॥ ੩੨ ॥
 ਚਾਰ ਲਾਖ ਕਾ ਮੁਲਕ ਸੰਭਾਰਾ।
 ਥਾ, ਤਬਿ ਇਨ ਸਰਦਾਰਨ ਭਾਰਾ।
 ਰਹਿਨ ਲਗੇ ਇਹੁ ਜਬਿ ਬਹੁ ਠੌਰੈਂ।
 ਬੇ-ਇਤਫਾਕੀ ਹੋਈ ਗੌਰੈਂ ॥ ੩੩ ॥
 ਕੁਛ ਲਵਪੁਰ ਪਤਿ ਕੁਛ ਪਟਲੇਸੈਂ।
 ਸਰਦਾਰਨ ਔਰਨ ਭੀ ਬੇਸੈਂ।
 ਇਨ ਕੇ ਲਏ ਦਬਾਇ ਇਲਾਕੇ।
 ਅਬਿ ਹੈ ਡੇਢ ਲਾਖ ਕੇ ਬਾਂਕੇ ॥ ੩੪ ॥
 ਸੌ ਕੁ ਠੌਰ ਸੌ ਬਾਂਟੜੇ ਗਯੋ।
 ਹਿੱਸਾ ਜੇਤਿਕ ਜਿਸ ਕੋ ਅਯੋ।
 ਨਿਜ ਨਿਜ ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੀ ਉਗਰਾਹੀ।
 ਕਰਿ ਕੈ ਛਕਤ ਆਪ ਮਨਿ ਚਾਹੀ ॥ ੩੫ ॥
 ਦੋਆਨੀ ਦੇਵਤ ਪਟਲੇਸੈਂ।
 ਤਿਸ ਕੇ ਤਾਬੇਦਾਰ ਰਹੇਸੈਂ।
 ਬੇ ਔਲਾਦ ਜਾਤ ਹੈ ਜੋਊ।
 ਹਿੱਸਾ ਜਪਤ ਪਟਜਾਲਾ ਸੋਊ ॥ ੩੬ ॥
 ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਉਭੈ।
 ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੁਗ ਬਿਨ ਸੁਭੈ।

'ਗਾਲੇ, ਖਪਾਏ।

'ਚੰਗੇ।

'ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਇਤਯਾਦਿ ਖਮਾਨੋ।

ਹੈਂ ਅਬਿ ਇਹੁ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਨੋਂ ॥ ੩੭ ॥

ਬਾਹੋ ਮਾਜਰੇ ਮਾਨ ਹਰੀ ਹੈ।

ਸ਼ੰਮਸ ਪੁਰ ਹਰਿ ਨਥਾ ਵਰੀ ਹੈ।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਹੈ।

ਇਸ ਹੀ ਤੌਰ ਔਰ ਸਰਦਾਰੈਂ।

ਹੈਂ ਇਹੁ ਸਿਦਕੀ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਭਾਰੈਂ ॥ ੩੮ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਜਥਾ ਖਮਾਣੇ ਵਾਰਿ',

'ਖੁਮਾਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ।

ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਹਮ ਬਡ ਪਿਖਯੋ।

ਯਾਂ ਤੈ ਕਿੰਚਤ ਸਾਰ',

'ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਤਿਨ ਕੇਰ ਇਹੁ ॥ ੩੯ ॥

ਮਿਸਲ ਬੂੜੀਆਂ

ਚੌਪਈ:

ਔਰ ਬੂੜੀਏ ਵਾਲਜੋਂ ਕੇਰੇ।

ਸੁਨੋ ਹਵਾਲ ਰਸਾਲ ਅਛੇਰੇ'।

'ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਚੰਗੇ।

ਬਾਇ ਸਿੰਘ ਅਰ ਰਾਇ ਮ੍ਰਿਗੇਸੈਂ।

ਚੁੰਘ' ਜਾਟ ਭਟ ਭਏ ਬਿਸੇਸੈਂ ॥ ੪੦ ॥

'ਗੋਤ।

ਰਹੇ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗ ਸਦਾਈ।

ਕਰੇ ਜੰਗ ਜਰ' ਤੁਰਕ ਉਠਾਈ।

'ਜੜ੍ਹ।

ਡੇਢ ਲਾਖ ਕਾ ਮੁਲਕ ਦਬਾਯੋ।

ਰਜਧਾਨੀ ਗਢ-ਦਜਾਲ ਬਨਾਯੋ ॥ ੪੧ ॥

ਪੁਨ ਜਗਾਧਰੀ ਕੀਨ ਅਬਾਦੈਂ।

ਗਯੋ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਬੇ-ਔਲਾਦੈਂ।

ਸਿੰਘ ਭਗਵਾਨ ਬਾਇ ਸਿੰਘ ਕੇਰੋ।

ਭਯੋ, ਗਯੋ ਬਿਨ ਸੰਤਤਿ ਹੇਰੋ ॥ ੪੨ ॥

ਰਾਣੀ ਤਿਸ ਕੀ ਸੁੱਖਾਂ ਰਹੀ।

ਕਾਬਜ ਰਜਾਸਤ ਪਰ ਭਲ ਸਹੀ।

ਜਬਿ ਵਹਿ ਮਰੀ ਮੁਲਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜੈਂ।

ਲੀਨੋ ਕਰ ਨਿਜ ਸੰਗ ਅਮੇਜੈਂ' ॥ ੪੩ ॥

'ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ।

ਦੁਤੀ ਬੂੜੀਏ ਮੈਂ ਰਜਧਾਨੀ।

ਜੋ ਅਬਿ ਹੈ, ਸੁਨ ਤਾਂਹਿ ਕਹਾਨੀ।
 ਨਾਨੂ ਸਿੰਘ ਮਝੈਲ ਬਡ ਬੀਰੈਂ।
 ਭਯੋ ਪੰਥ ਮੈਂ ਪਰਗਟ ਧੀਰੈਂ ॥ ੪੪ ॥
 ਦੋਇ ਲਾਖ ਕਾ ਮੁਲਕ ਦਬਾਯੋ।
 ਤਾਂਹਿ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਲੋ ਭਾਯੋ।
 ਬਿਨ ਔਲਾਦ ਜਬੈ ਵਹਿ ਗਯੋ।
 ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਮਾਲਕ ਤਿਸ ਭਯੋ ॥ ੪੫ ॥
 ਜਯੋਣ ਸਿੰਘ ਅਬਿ ਸੁਤ ਤਿਸ ਕੇਰਾ।
 ਆਹਿ ਬੂੜੀਏ ਮਾਂਹਿ ਅਛੇਰਾ।
 ਤੀਸ ਸਹਸ ਕੀ ਰਜਾਸਤ ਤਾਂ ਪੈ।
 ਹੈ, ਪੈ ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਨਹਿ ਜਾਂ ਪੈ ॥ ੪੬ ॥
 ਅਹਿਲਕਾਰ ਲਪ ਚਕਣੇ ਤਾਂ ਕੇ।

'ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ (ਹੋ ਰਿਹਾ)।

'ਖਾਊ ਯਾਰ। (ਲਪ- ਬੁਰਕੀ- ਚਕਣੇ- ਚੀਕਣੀ ਭਾਵ ਥੰਧੀ ਖਾਣ ਵਾਲੇ।)

ਹੈਂ, ਕਿਯ ਕਰਜ਼ਾਈ ਜਿਨ ਖਾ ਕੇ।
 ਅਰਜ਼ ਕਰਤ ਹਮ ਗੁਰੂ ਪੈ ਫੇਰੈਂ।
 ਲਾਯਕ ਭਵੈਂ ਪੂਤ ਤਿਸ ਕੇਰੈਂ ॥ ੪੭ ॥
 ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਰਜਾਸਤ ਤਬਿ ਰੈਹੈ।
 ਨਤ ਔਰਨ ਸਮ ਇਹੁ ਭੀ ਜੈਹੈ।
 ਗਾਥਾ ਏਹੁ ਬੂੜੀਏ ਕੇਰੀ।
 ਪਿਖੀ ਜਥਾਹਿ ਤਥਾਹਿ ਸੁ ਟੇਰੀ ॥ ੪੮ ॥
 ਕਥਾ ਭਦੋੜੀਆਂ ਕੀ

'ਮੁੜ ਕੇ।

'ਹੋ ਜਾਣ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਸਰੋਜਰਜ,
 ਅੰਜਨ ਨੈਨਿ ਸੁਧਾਰਿ।

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਦਾ (ਅੰਜਨ) ਸੁਰਮਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ।

ਕਹਿ ਹੋਂ ਸਾਥ ਭਦੋੜੀਏ,
 ਸਰਦਾਰਨ ਕੀ ਸਾਰ ॥ ੪੯ ॥

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਕਬਿੱਤ:

ਸਸੀ-ਅੰਸ ਫੂਲ ਬੰਸ ਜੋਗ ਪਰਸੰਸ ਸਿੱਧੂ,
 ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਅਵਤੰਸ ਹੰਸ ਸਮ ਭਾਸ ਹੈਂ।

'ਚੰਦ੍ਰ ਵੰਸੀ (ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚ) ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਯੋਗ ਫੂਲ ਬੰਸੀ ਸਿੱਧੂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ (ਹੰਸ) ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ (ਅਵਤੰਸ) ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਤਾਂਹਿ ਮਾਂਹਿ ਤੀਨ ਤੇ ਨਰੇਸ ਹੈਂ ਬਿਸੇਸ ਪੀਨ¹,
ਕੀਨ ਗਾਥ ਤਿਨਹੂੰ ਕੀ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ।
ਔਰ ਸਰਦਾਰ ਜੋ ਉਦਾਰ ਹੈਂ ਭਦੌੜ-ਵਾਰ,
ਬੇਰ ਔ ਮਲੋਦ ਚਾਰ ਕੋਟ ਦੁੱਨੇ ਵਾਸ¹ ਹੈਂ।
ਇਨ ਕੀ ਕਥੈਹੋਂ ਕਥ ਮੇਰੁ ਮੈਂ ਸੇ ਕਨ ਵਥ¹

ਸਾਥ ਹਿਤ ਸੁਨੋ ਤਥ¹ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਖਾਸ² ਹੈ

॥ ੫੦ ॥

ਫੂਲ ਚੌਧਰੀ ਕੀ ਫੁਲਵਾਈ ਫੂਲੀ ਫਲੀ ਭਲੀ,
ਫੈਲੀ ਫਬੀ ਕਲੀ ਕਲੀ ਗੁਰੂ ਪਰਤਾਪ ਤੇ¹।

ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਪੂਤ ਪਾਂਚ ਪਿੰਗ¹,
ਪਾਂਡਵੋਂ ਸਮਾਨ ਚੰਗ ਸਬਲ ਅਮਾਪ ਥੇ¹।
ਦੁੱਨਾ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਥਾ¹ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਅਰਜਨ,
ਬਖਤਾ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਭੀਮ ਭਏ¹ ਐਸ ਜਾਪਤੇ²।
ਦੁੱਨੇ ਸਿੰਘ ਬਡੇ ਭਾਈ ਚੌਧਰਾਤ ਪਾਈ,
ਹੱਕ ਜਾਨ ਅਧਿਕਾਈ ਤੈ ਰਸਾਈ ਕਰਿ ਬਾਪ ਤੇ¹

॥ ੫੧ ॥

ਫੇਰ ਹਾਕਮੋਂ ਕੇ ਸੰਗ ਰਾਖ ਤਿਨ ਮੇਲ ਅੰਗ¹,
ਅਧਿਕ ਬਢਾਈ ਚੰਗ ਪਨਚਾਈ ਆਪ ਤੈ¹।
ਟਕੇ ਰਹਜੋ ਤਾਰਤੇ ਹਮੇਸ਼ ਨਿਜ ਦੇਸ ਕੇਰ,
ਇੱਜਤ ਬਿਸੇਸ ਪਾਈ ਸੰਨਦੈਂ ਸਜਾਫਤੈਂ¹।

ਆਲੇ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕਾਨ ਸੰਗ ਜੰਗ ਠਾਨ¹ ਬਡ,
ਰਾਜ ਕਾ ਸੰਭਾਰਜੋ ਢੰਗ ਅਰਿਗਨ ਖਾਪਤੈ¹।
ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੇਂ ਦੁੱਨੇ ਸਿੰਘ ਮੱਲਯੋ ਭਦੌੜ ਗਾਮ,
ਬਖਤੇ ਸਿੰਘ ਬਖਤ-ਗੜ੍ਹ ਲੀਓ ਨਿਜ ਥਾਪਤੈ¹

॥ ੫੨ ॥

ਇਨ ਹੀ ਗਰਾਮਨ ਮੈਂ ਰਚ ਕੈ ਅਵਾਸ ਨਿਜ¹,

ਰਹੇ ਹਨ।
¹ਬਹੁਤ ਤਕੜੇ।

¹ਚਹੂੰ ਥਾਈਂ ਵਸਦੇ ਹਨ।
¹ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਮੇਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਕਿਣਕੇ ਵਾਂਗ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ² ਆਪ।

¹ਫੂਲ ਚੌਧਰੀ ਦੀ ਵੰਸ ਰੂਪ ਫੁਲਵਾੜੀ ਦੀ ਕਲੀ ਕਲੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰ ਕੇ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਫੁੱਲੀ, ਫਲੀ, ਫੈਲੀ ਤੇ ਫਬੀ ਹੋਈ ਹੈ।

¹ਜ਼ੋਰਾਵਰ।

¹ਬਹੁਤੇ ਬਲੀ ਸਨ।

¹ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਸੀ।

¹ਭੀਮ ਸੈਨ ਹੋਏ। ²ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਦੇ ਸਨ।

¹(ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਬਹੁਤਾ ਹੱਕ ਜਾਣ ਕੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਕਰਕੇ।

¹ਪੱਖ।

¹ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਚੌਧਰਤਾ ਵਧਾਈ।

¹(ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ) (ਸਨਦੈਂ) ਅਧਿਕਾਰ ਪੱਤਰ (ਸਜਾਫਤੈਂ) ਸਹਿਤ ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੋਜਨਾਂ ਦੇ ਲਏ।

¹ਕਰਕੇ।

¹ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ ਖਪਾ ਕੇ।

¹ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ।

¹ਆਪਣੇ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ।

ਕੀਓ ਹੈ ਨਿਵਾਸ ਖਾਸ ¹ ਆਨੰਦ ਬਢਾਇ ਕੈ।	¹ ਆਪ।
ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਮੇਲ ਰਾਖ ਕੈ ਧਕੇਲ ਅਰਿ, ਔਰ ਭੀ ਗਰਾਮ ਕਿਛੁ ਕਬਜੇ ਲਹਾਇ ਕੈ।	¹ ਕਰਕੇ।
ਸੰਮਤ ਸਤਾਰਾਂ ਸੌ ਚੁਰਾਸੀ ਮਾਂਹਿ ਦੁੱਨਾ ਸਿੰਘ, ਹੋਇ ਕੈ ਬਿਮਾਰ ਬਸਜੋ ਸੁਰਪੁਰਿ ਜਾਇ ਕੈ। ਬਿੱਘਾ ਸਿੰਘ ਪੂਤ ਤਾਂ ਕਾ ਚੌਧਰੀ ਥਵੱਯੋ ਬਾਂਕਾ, ਸ਼ਾਹੀ ਟਕੇ ਰਹਜੋ ਸੋਊ ਤਾਰਤੋ ਸੁਭਾਇ ਕੈ।	¹ ਸੁੱਤੇ ਸਿੱਧ (ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ)।
॥ ੫੩ ॥	
ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਦਲ ਸਿੰਘ, ਭਏ ਸਮ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਤਿਨੈ ਗਹਿ ਹੈ।	¹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਤਲਵਾਰਾਂ ਫੜ ਕੇ।
ਸੱਤੂ ਬਿਦਾਰੇ ¹ ਭਾਰੇ ਕਰ ਕੈ ਅਖਾਰੇ ² ਬਹੁ, ਪਟਲੇਸ ਅਮਰ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਸੰਗ ਰਹਿ ਹੈ।	¹ ਵੈਰੀ ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੇ। ² ਜੰਗ।
ਰੋਕਜੋ ਇਲਾਕਾ ਬਾਂਕਾ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਨੱਬੇ ਗਾਉਂ ¹ , ਸੂਰਬੀਰ ਅਧਿਕੈਂ ਬਹਾਦਰ ਥੇ ਵਹਿ ਹੈ।	¹ ੯੦ ਪਿੰਡ।
ਔਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੋਂ ਸੰਗ ਮੇਲ ਭੀ ਰਖਾਯੋ ਚੰਗ, ਸੰਨਦਾਤ ¹ ਤਹਿਮੂਰ ਸ਼ਾਹਿ ਦਈ ਤਹਿ ² ਹੈ	¹ ਸਨਦਾਂ, ਅਧਿਕਾਰ ਪੱਤਰ, ਪਟੇ। ² ਉਸ ਨੂੰ।
॥ ੫੪ ॥	
ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੇਂ ਦਲ ਸਿੰਘ ਕੋਟ ਦੁੱਨੇ ਦਾ ਬਸਾਯੋ, ਨਿਜ ਦਾਦੇ ਹੂੰ ਕੇ ਨਾਮ ਪਰ ਨਾਮ ਹੈ ਧਰਾ।	
ਔਰ ਹੂੰ ਇਲਾਕਾ ਬਹੁ ਬਾਂਕਾ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਬਲ, ਤੂਕਨ ਤੈ ਛੁਡਵਾਇ ਨਿਜ ਕਬਜੇ ਕਰਾ।	
ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਸੰਤਾਨ ਅਬਿ ਬਸਤ ਮਹਾਨ ਤਹਾਂ, ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਨੇਕ ਹੂੰ ਖਰਾ।	¹ ਬਹੁਤੇ ਨੇਕ ਹਨ।
ਸਾਤਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਜਗੀਰ ਆਹਿ ਤਿਨੈ ਪਾਹਿ, ਸੁਨੋ ਅਬਿ ਔਰ ਪਰਸੰਗ ਵੀਚ ਜੋ ਛਰਾ।	॥ ੫੫ ॥ ¹ ਛੱਡਿਆ ਸੀ।
ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਅਠੱਤੀ ਮਾਂਹਿ ਬਿੱਘਾ ਸਿੰਘ, ਗਯੋ ਪਰਲੋਕ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਤਾਂਹਿ ਠੌਰ ਹੈ।	
ਜਤੀ ਸਤੀ ਧਰਮੀ ਸੁਕਰਮੀ ਬਰਜਾਮ ਬੀਰ ¹ , ਅਧਿਕ ਉਦਾਰ ਥੀਓ ਸਰਦਾਰ ਗੌਰ ਹੈ।	¹ ਬਹਾਦਰ ਜੋਧਾ।
ਬਾਰ ¹ ਜਾਂ ਕੇ ਸੁਜਸ ਬਹਾਦ੍ਰੀ ਕੀ ਲੋਗ ਸਭਿ	¹ ਵਾਰਾਂ ਜੋ ਢਾਡੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਗਾਵਤੇ ਹੈਂ ਅਬਿ ਲੋਂ ਭੀ ਗੀਤਨ ਕੇ ਤੌਰ¹ ਹੈਂ।
 ਸੂਰਬੀਰ ਲੋਗਨ ਕੀ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗ ਭੀਰ ਬਡ,
 ਰਹਿਤੀ ਹਮੇਸ਼ ਧਾੜੇ¹ ਮਾਰਤੇ ਸੁ ਦੌਰ ਹੈਂ ॥ ੫੬ ॥
 ਅਮਰ ਮ੍ਰਿਗੋਸ਼ ਲੋਂ ਨਰੇਸ¹ ਏਸ ਦੇਸ ਕੇਰ,
 ਮਾਂਡਤੇ ਬਿਸੇਸ ਜੰਗ ਜਹਾਂ ਅਰਿ ਸੰਗ ਥੇ¹।
 ਮਾਨ ਸਿਤਕਾਰ ਦਾਇ¹ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬੁਲਾਇ,
 ਭੇਜਤੇ ਤਹਾਂਇ¹ ਫਤੇ ਪਾਵਤੇ ਨਿਸੰਗ² ਥੇ।
 ਜੈਮਲ¹ ਤੈ ਫੱਤਾ² ਸਿੰਘ ਅਮਰ³ ਛੜ੍ਹ-ਸਾਲ¹¹,

'ਢੰਗ ਨਾਲ।
 'ਡਾਕੇ, ਬਲ ਨਾਲ ਲੁੱਟਣਾ।
 'ਰਾਜੇ।
 'ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਜੰਗ ਸਜਾਉਂਦੇ ਸਨ।
 'ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਕੇ।
 'ਓਥੇ। 'ਬਿਨਾਂ ਸੰਕਾ ਤੋਂ।
 'ਬੇਦਨੋਰ ਦੇਰਈਸ। 'ਕੈਲਵਾਰਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਪੱਤੇ। ³(ਮੇਵਾੜ ਦੇ ਰਾਜੇਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜੇਠਾ ਪੁੱਤਰ) ਅਮਰ ਸਿੰਘ।
 'ਬੁੰਦੇਲਵੰਸ਼ੀ ਚੰਪਤਰਾਇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪੰਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀਰਾਜਾ।

ਇਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਇਹੁ ਲਰਤੇ ਨਿਸੰਗ ਥੇ।
 ਬਾਨ ਅਰਜਨ ਜੈਸੇ ਭੀਮ ਸੀ ਗੁਰਜ ਯਾਂ ਕੀ,
 ਤੇਗ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤੈ ਭੀ ਕੈਹੈਂ ਲੋਗ ਚੰਗ ਥੇ¹
 ॥ ੫੭ ॥

'ਤੀਰ ਅਰਜਨ ਵਰਗੇ, ਗੁਰਜ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਭੀਮ ਸੈਨ ਵਰਗੀ,
 (ਜੈ ਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਦੇ ਭਤੀਜੇ) ਮਾਨ ਸਿੰਘ
 ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਲੋਕ ਚੰਗਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।
 'ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤੀ।

ਭੱਟੀ ਤੈ ਪਚਾਧੇ¹ ਲੋਗ ਧਾੜਵੀ ਬਿਰਾੜ ਹੁਤੇ,
 ਜੇਊ ਤਬਿ ਲੂਟਤੇ ਥੇ ਦਿੱਲੀ ਲਗ ਦੇਸ ਹੈਂ।
 ਸ਼ਾਹਿਨ ਤੈ ਹੁੱਟੇ ਨਾ ਨਰੇਸਨ ਤੈ ਤੁੱਟੇ ਜੇਊ¹,

'ਜਿਹੜੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ
 ਫਤਿਹ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ।

ਤੇਊ ਲੁੱਟੇ ਮਾਰੇ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਥੇ ਬਿਸੇਸ ਹੈਂ।
 ਕਈ ਬੇਰ ਜੰਗ ਕਰਜੋ ਹਰਜੋ ਇਨੈਂ ਤਾਂਈਂ ਇਨੈਂ,
 ਪਰਜੋ ਬੈਰ ਭਾਰੀ ਧਰਜੋ ਧੀਰਜ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਹੈ¹।
 ਔਰ ਉਨ ਕੀ ਨ ਪੇਸ਼ ਚਾਲੀ ਜਬਿ ਕੋਊ ਬੇਸ¹,
 ਕੀਨ ਤਬਿ ਦਗਾ ਨੇਸ ਜਾਲੀ ਸੰਗ ਏਸ ਹੈ¹
 ॥ ੫੮ ॥

'ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ।
 'ਚੰਗੀ।
 'ਤਦੋਂ ਦਗੇ ਕਰ ਕੇ ਏਸ ਨੂੰ (ਅੱਗ) (ਸੰਗ) ਨਾਲ (ਨੇਸ) ਰਾਤ
 ਨੂੰ (ਜਾਲੀ) ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ।

ਆਇ ਮਿਲ ਪੈਰੀ ਪਏ ਦੋਸਤ ਬਿਰਾੜ ਥਏ,
 ਕਪਟ ਰਖਏ ਮਨ ਪਾਪੀਓਂ ਨੇ ਭੀਤਰੀ¹।
 ਏਕ ਦਿਨ ਦਲ ਸਿੰਘ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਦੋਊ ਭਾਈ,
 ਆਵਤੇ ਥੇ ਬਰਨਾਲਜੋਂ ਰਨ ਮਗ ਮੈਂ ਪਰੀ¹।
 ਘਣੀਏ ਗਰਾਮ ਵਾਲੇ ਚੌਧਰੀ ਸੁਜਾਨੇ ਆਦਿ,
 ਆਇ ਕੈ ਬਿਰਾੜੈਂ ਬਾਗ ਫਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੂੰ ਕਰੀ।

'ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ।
 'ਰਾਹ 'ਚ ਜੰਗ ਹੋ ਪਿਆ।

ਡੇਰਾ ਏਕ ਬੁਰਜ ਮੈਂ ਦੀਨੋ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤਿ,
ਅਧਿਕ ਪਿਲਾਇ ਕੈ ਸ਼ਰਾਬ ਤਿਨ ਹੂੰ ਖਰੀ। 'ਚੰਗੀ।

॥ ੫੯ ॥

ਸੰਗੀ ਅਸਵਾਰ ਔਰ ਠੌਰ ਹੂੰ ਸੁਲਾਇ ਦਏ,
ਭੋਜਨ ਛਕਾਏ ਕਰੀ ਖਾਤਰ। 'ਅਪਾਰੀਆ। 'ਸੇਵਾ।

ਗਏ ਜਬਿ ਸੋਇ ਸਭਿ ਮਿਲ ਕੈ ਬਿਰਾੜੋਂ ਤਬਿ,
ਛਾਪੇ ਔਰ ਲਕੜੀ ਲਯਾਇ ਭਾਰ ਭਾਰੀਆ। 'ਬਹੁਤੀਆਂ ਪੰਡਾਂ।

ਬੁਰਜ ਕੇ ਚਿਨ ਕੈ ਚੁਫੇਰੇ ਆਗ ਲਾਇ ਦੀਨੀ,
ਆਯੋ ਜਬਿ ਸੇਕ ਉਠੇ ਬੀਰ ਬਲ-ਕਾਰੀਆ। 'ਬਲਵਾਨ।

ਚਢੇ ਛਾਤ ਪਰੇ। ਹੇਰੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੂਰ ਖਰੇ,
ਤੀਰਨ ਕੇ ਸਾਥ ਆਠ ਦਸ ਡਾਰੇ ਮਾਰੀਆ 'ਛੱਤ ਦੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਗਏ।

॥ ੬੦ ॥

ਨਿਕਸ ਨ ਸਾਕੇ ਕਾਹੂੰ ਓਰ ਜੋਰ ਪਾਇ ਦੋਊ,
ਅੰਤ ਸੋਊ ਜਰ ਬਰ ਖਾਕ ਪਾਕ ਹੂੰ ਗਏ। 'ਸੜ ਬਲ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਏ।

ਠੀਕ ਪਾਪ ਪਾਪੀ ਕੋ ਪਯਾਰਾ ਗੁਰੂ ਭੀ ਉਚਾਰਾ,
ਦੇਖੋ ਕੈਸੇ ਦਗੇ ਸੰਗ ਬੀਰ ਬਡ ਦੈ ਹਏ। 'ਦੋ ਸੂਰਮੇਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਉਣੰਜਾ ਮਾਂਹਿ ਯਾਹਿ ਸਾਕਾ,
ਬਯੋ ਅਤਿ ਮੰਦ ਜੋ ਬਿਰਾੜ ਕਰਤੇ ਭਏ। 'ਇਹ ਭਾਰੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ।

ਸਾਰ ਪਾਇ ਯਾਹਿ ਭਾਰ। ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਸੁਤ,
ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਫੌਜ ਹੂੰ ਲਏ

॥ ੬੧ ॥

ਲੈਣ ਹੇਤ ਬੈਰ ਨਿਜ ਬਾਪ ਕਾ ਅਲਾਪ। ਚਢੇ,
ਫੌਜ ਪਟਲੇਸ਼ੂਰ ਪਠਾਈ ਹੇਤ ਮੱਦਤੈਂ। 'ਬੋਲ ਕੇ, ਵੰਗਾਰ ਕੇ।

ਔਰ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਾਰਾ ਥੀਓ ਸੰਗ ਤਿਨ ਹੂੰ ਕੇ,
ਜਾਇ ਗਾਮ ਘਣੀਏ ਕੋ ਘੇਰਯੋ ਜਾਇ ਸਿੱਦਤੈਂ। 'ਸਖਤੀ ਨਾਲ।

ਹੁਤੇ ਜੋ ਬਿਰਾਰਨ ਕਾ ਸਰਦਾਰ ਚੌਧਰੀ,
ਸੁਜਾਨਾ ਨਾਮ ਬੈਰੀ ਇਨ ਕੇਰ ਭੱਟ ਬੱਧਤੈਂ। 'ਵੱਡਾ ਸੂਰਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੀ।

ਬਿਨਾ ਸਾਰ ਵਾਹਿ ਤੋ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਯੋ ਖੇਲਬੇ ਬਾ,
'ਖੇਲਣ ਗਿਆ ਸੀ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਾਰ ਪਾਇ ਧਾਇ ਜਾਇ ਹੱਦ ਤੈ। 'ਹੱਦ ਉੱਤੇ।

॥ ੬੨ ॥

ਘੇਰ ਲੀਓ ਜੰਗਲ ਮੈਂ ਸੱਤਰੂ ਅਮੰਗਲ¹ ਕੋ,
 ਭਾਖਯੋ ਉਦੰਗਲ ਤੈਂ ਦਗਾ ਕੀਨ ਭਾਰੀਆ¹।
 ਏਰੇ ਮੂਢ ਗੀਦੀ ਪਾਜੀ¹ ਐਸੇ ਸੂਰਬੀਰਨ ਸੋਂ,
 ਧੋਹ ਤੈਂ ਕਮਾਯੋ¹ ਅਬਿ ਹੋਹੁ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀਆ।
 ਲੇਹੁ ਕਰਿ ਬਾਰ ਰੈਹੈ ਹੋਂਸ¹ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਨੈਹੈਂ,
 ਨਾ ਤੋ ਹਮ ਹੂੰ ਹਤੈਂ ਹੈਂ ਤੋਹਿ ਲਲਕਾਰੀਆ।
 ਸੁਭਟ ਸਪੂਤ ਹਮ ਬੈਰੀ ਕਾ ਨ ਰਾਖੇਂ ਗੰਮ,
 ਛੱਤ੍ਰੀ ਅਛੂਤ ਥੰਮ ਧਰਮ ਸੁਧਾਰੀਆ¹ ॥ ੬੩ ॥

ਐਸ ਹੂੰ ਸੁਜਾਨਾ ਸੁਨਿ ਪਛੁਤਾਇ ਸਿਰ ਧੁਨਿ,
 ਕੇਲੇ ਦਲ ਜਿਮ ਪੁਨ ਕਾਂਪਯੋ ਡਰਾਇ ਕੈ¹।
 ਹੋਇ ਕੈ ਅਧੀਰ ਕੀਰ ਯਦੀ ਕਿਛੁ ਛੋਰੇ ਤੀਰ,
 ਸਰਦਾਰ ਧਾਰ ਧੀਰ ਢਾਲ ਪੈ ਲਹਾਇ ਕੈ¹।

ਅਸ੍ਰ ਕੋ ਕੁਦਾਇ ਜਾਇ ਢਿਗ ਰੋਸ ਉਪਜਾਇ,
 ਤੇਗ ਬੇਗ ਬਲ ਲਾਇ¹ ਬਾਹੀ ਹੁਲਸਾਇ ਕੈ²।
 ਬੀਜਰੀ ਸਮਾਨ ਲੱਸ, ਸਿਰ ਧਰ ਜੀਨ ਅੱਸ੍ਰ, ਕ
 ਟ ਗਈ ਧਰ ਧੱਸ, ਡਾਰਯੋ ਅਰਿ ਘਾਇ ਕੈ¹
 ॥ ੬੪ ॥

ਔਰ ਜੇ ਬਿਰਾਰ ਥੇ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਂਹਿ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗ,
 ਜੰਗ ਕਰਿ ਘੇਰਿ ਮਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਸੰਗੀਐਂ¹।
 ਲੂਟ ਕੂਟ ਗਾਮ ਸੋ ਉਜਾਰਯੋ ਬੈਰੀਆਂ ਕੋ ਮਾਰਯੋ,
 ਬਰਬਾਦ ਕਰਿ ਡਾਰਿਓ ਯੁਤ ਸਾਕ ਅੰਗੀਐਂ¹।
 ਬੈਰ ਲੀਓ ਬਾਪ ਕਾ ਅਮਾਪ ਧਾਪ ਖਾਪ ਅਰਿ¹
 ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਚੰਗੀਐਂ¹।
 ਸਿਰ ਧਰ¹ ਸੱਤ੍ਰੂ ਕਾ ਲਜਾਇ ਕੈ ਭਦੌੜ ਮਾਂਹਿ,
 ਲਟਕਾਯੋ ਠੌੜ ਠੌੜ ਕਾਟਿ ਦੁਰ ਢੰਗੀਐਂ¹
 ॥ ੬੫ ॥

ਬਾਪ ਕੀ ਰਜਾਸਤੈਂ ਵਰਾਸਤੈਂ ਕੋ ਸਮ ਭਾਗ¹,

¹ਭਿਆਨਕ।

¹(ਉਦੰਗਲ) ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਤੈਂ ਭਾਰੀ ਦਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

¹ਹੇ ਮੂਰਖ ਕਾਇਰ ਤੇ (ਪਾਜੀ) ਨੀਚ।

¹ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

¹ਇੱਛਾ।

¹(ਅਛੂਤ) ਬਹਾਦਰ (ਛੱਤ੍ਰੀ) ਸੂਰਮੇਂ ਹਾਂ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ (ਸੁਧਾਰੀਆ) ਚੰਗੇ ਥੰਮ ਹਾਂ।

¹ਸਿਰ ਮਾਰ ਕੇ ਕੇਲੇ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵਾਂਗ ਡਰ ਕੇ ਕੰਬਿਆ।

¹(ਕੀਰ) ਕੰਗਾਲ (ਸੁਜਾਨੇ) ਨੇ ਧੀਰਜ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਤੀਰ ਛੱਡੇ, ਸਰਦਾਰ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਧੀਰਜ ਧਾਰ ਕੇ ਢਾਲ ਤੇ ਲੈ ਲਏ।

¹ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। ²ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

¹ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ (ਲੱਸ) ਚਮਕ ਕੇ, ਸਿਰ-ਧੜ ਕਾਠੀ ਤੇ ਘੋੜਾ ਕੱਟ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਚ ਧਸ ਗਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸੁਜਾਨੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

¹ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ।

¹ਸਾਕਾਂ ਅੰਗਾਂ ਸਮੇਤ।

¹ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਪਾ ਕੇ (ਅਮਾਪ) ਬਹੁਤਾ (ਧਾਪ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।

¹ਜੋ ਚੰਗੇ ਸਰਦਾਰ ਸਨ।

¹ਧੜ।

¹ਖੋਟੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੱਟ ਕੱਟ ਕੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤਾ।

¹ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ।

ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਂਟ ਭਲ ਹੈ ਲਯੋ।
ਖੜਗ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਪੂਤ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਾ ਸਪੂਤਾ,
ਸਰਦਾਰ ਮਜਬੂਤ ਨੇਕ ਅਤਿ ਹੀ ਭਯੋ।
ਅਤਰ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਫਰਜੰਦ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਬੁਲੰਦਾ,

'ਪੁੱਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁੱਤਰ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਅਬਿ ਹੈ ਅਮੰਦ ਚੰਦ ਜਯੋਂ ਨਯੋ।
ਆਹਿ ਸੋ ਗੁਨੱਗਜ ਤੱਗਜ ਕੋਵਿਦ ਉਦਾਰ ਚਾਰੁ।

'ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵੱਡਾ (ਫਰਜੰਦ) ਪੁੱਤਰ ਹੈ (ਇਸ ਪਾਸ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ)।

'ਨਵੇਂ ਚੰਦ ਭਾਵ ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਵਾਂਗ (ਅਮੰਦ) ਉੱਜਲ ਹੈ।

'ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ, ਤੱਤ ਦਾ ਗਿਆਤਾ, ਵਿਦਵਾਨ, ਦਾਤਾ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। (ਇਸ ਪਾਸ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ)।

ਭੂਪ ਕਾ ਖਤਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਦਯੋ ॥ ੬੬ ॥

ਜ਼ਾਹਰ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦਾ ਸਿੰਘ-ਜੈਮਲ ਜਗੱਤ-ਸਿੰਘ,
ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਪੂਤ ਭਏ ਏਹੁ ਬੇਸਾ ਹੈ।
ਮਾਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕੇਹਰ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਅਜੈ ਪਾਲ ਸਿੰਘ।
ਆਦਿਕ ਸੰਤਾਨ ਅਬਿ ਤਿਨ ਕੀ ਬਿਸੇਸਾ ਹੈ।
ਬਿੱਘਾ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਬੇਟੇ ਮੁਹਿਰ ਸਿੰਘ ਕੀ ਉਲਾਦ,
ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਅਚਲ ਸਿੰਘ ਉੱਤਮ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਹੈ।
ਤਾਬੇਦਾਰ ਭੂਪਤਿ ਪਟਯਾਲੇ ਕੇ ਬਿਸਾਲੇ ਏਹ,
ਕਿੰਚਤ ਭਦੌੜੀਓਂ ਕੀ ਗਾਥ ਬਿਧਿ ਏਸ ਹੈ।

'ਸਿੰਘ।

'ਚੰਗੇ।

'(ਬਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਇਸ ਪਾਸ ਹੈ)।

'ਬਹੁਤੀ ਹੈ।

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।

॥ ੬੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੀ ਜਗੀਰ ਇਕ ਲਾਖ ਕੀ,
ਇਨ ਸਰਦਾਰਨ ਪਾਸ।
ਅੱਸੀ ਸਹਸ ਕੀ ਅਬਿ ਅਹੇ,
ਔਰ ਜਬਤ ਭਈ ਖਾਸਾ ॥ ੬੮ ॥

'ਹੋਰ ਬਹੁਤੀ।

ਬੇਉਲਾਦ ਸਰਦਾਰ ਜੋ,
ਜਾਵਤ ਇਨ ਕੇ ਮਾਂਹਿ।
ਨ੍ਰਿਪ ਪਟਯਾਲਾ ਕਰਤ ਹੈ,
ਜਪਤ ਜਗੀਰ ਸੁ ਤਾਂਹਿ ॥ ੬੯ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਅਬਿ ਮਲੋਦ, ਪੁਰ-ਰਾਮ,
ਬੇਰਾ ਕੇਰ ਸਰਦਾਰ ਜੋ।

'ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ।

ਤਿਨ ਕੀ ਗਾਥ ਲਲਾਮ¹,
ਸੁਨੋ ਸਜਨ ਕਿੰਚਤ¹ ਕਥੋਂ ॥ ੨੦ ॥

'ਸੁੰਦਰ।
'ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ।

ਕਬਿੱਤ:

ਨਾਤੀ¹ ਫੂਲ ਕਾ ਬਖਜਾਤੀ² ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾ 'ਪੋਤਰਾ' ਅਸ਼ਹੂਰ।
ਸਪੂਤ,

ਬਖਤਾ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਜੋ ਬਿਸੇਸ ਬੀਰ ਹੈ ਥਏ।
ਗਾਮ ਏਕ ਤਾਂਹਿ ਨਿਜ ਨਾਮ ਪੈ ਅਵਾਦ ਕੀਓ,
ਆਲੇ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਰੈਹ ਜੰਗ ਬਹੁਤੈ ਕਏ।
ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਫਰਜੰਦ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਬੁਲੰਦ ਬੀਰ,
ਚੀਰ ਅਰਿ-ਗਨ ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਬਾਂਕੇ ਹੈਂ ਲਏ।
ਰਾਇ ਉਲਜਾਸ ਤੈ ਛੁਡਾਇ ਲੀਏ ਸੈਣਾ ਚੀਮੇ,
ਕੋਟਲੇ ਮਲੇਰ ਤੈ ਮਲੋਦ ਬੇਰ¹, ਲੈ ਲਏ ॥ ੨੧ ॥

'ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ।

ਪੂਤ ਦੋਇ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਦਲੇਲ ਸਿੰਘ ਬਾਘ ਸਿੰਘ,
ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਭਗਤ ਜਗਤ ਭਟ ਜਾਹਿਰੈਂ।

ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਸਤਾਈ ਮਾਂਹਿ ਮਾਨ ਸਿੰਘ,
ਗਯੋ ਪਰਲੋਕ ਤੋਂ ਦਲੈਲ ਸਿੰਘ ਮਾਹਿਰੈਂ¹।

'ਮੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਰਜਾਸਤ ਸੰਭਾਰ ਸਰਦਾਰ ਭਯੋ ਬਾਪ ਸਮ,
ਲਘੁ ਭਾਈ ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ ਕੀਓ ਬਾਹਿਰੈਂ¹।

'ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਦੀਓ ਨ ਗੁਜਾਰਾ ਹਿੱਸਾ, ਬਢੜੋ ਤਾਂਹਿ ਪਰ
ਕਿੱਸਾ¹,

'ਕਹਾਣੀ ਵਧ ਗਈ।

ਝਗੜਾ ਫਸਾਦ ਦਿਸਾ ਸਾਲ ਕਈ ਕਾਹਿਰੈਂ¹
॥ ੨੨ ॥

'ਕਈ ਸਾਲ ਝਗੜਾ ਫਸਾਦ ਤੇ (ਕਾਹਿਰੈਂ) ਮੁਸੀਬਤ (ਦੋਹੀਂ)
(ਦਿਸਾ) ਤਰਫੀਂ ਪਈ ਰਹੀ।

ਆਖਰੇਸ ਪਟਲੇਸ¹ ਸਰਦਾਰ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ
ਆਦਿਕੈਂ, ਤਿਹਾਈ ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦਿਲਾ ਦਈ।
ਏਸ ਖਾਨਦਾਨ ਮਾਂਹਿ ਯਾਂਹੀਂ ਤੈ ਹੈ ਰੀਤਿ ਵਾਹਿ,
ਦੁਗੁਨ ਬਡੋ ਲਹਾਹਿ ਲਘੁ ਏਕ ਹੂੰ ਲਈ¹।

'ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਤੇ।

'ਏਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਹੋਰੀਤੀ ਹੈ ਵੱਡਾ ਦੁੱਗਣਾ (ਹਿੱਸਾ) ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ
ਛੋਟਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਏ ਜੁ ਦਲੇਲ ਸਿੰਘ ਜੁ ਕੇ ਪੂਤ ਦੋਇ ਪੁਨ,
ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਮਿੱਤ ਸਿੰਘ ਤਿਨੈਂ ਇਮ ਹੀ ਕਈ।
ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਕੇ ਹਜੂਰਾ ਸਿੰਘ ਤੈ ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਭਏ,

ਐ ਪੈ ਬਿਨ ਪੂਤ ਬਡੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜੋ ਪਈ' ॥ ੨੩ ॥

ਯਾਹੀ ਤੈ ਉੱਤਮ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਹਿੱਸਾ ਆਯੋ ਸੋ ਭੀ,
ਰਾਮਪੁਰ ਨਾਮ ਗਾਮ ਮੈਂ ਸਲਾਮਤੈਂ ਅਹੇ।

ਆਮਦਨੀ ਪੈਂਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਜਗੀਰ ਤਾਂ ਪੈ,
ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੋਂ ਦਿਸ ਤੈ ਮਜ਼ਸਟ੍ਰੇਟ ਹੈਂ ਵਹੇ।

ਮਿਤ ਸਿੰਘ ਜੁ ਮਲੋਦ ਮੈਂ ਅਵਾਦ ਰਹਯੋ। ਭਲ,
ਬੀਸਕ ਹਜ਼ਾਰ ਆਮਦਨੀ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਕਹੇਂ।

ਤਾਂ ਕਾ ਸੁਤ ਬਦਨ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਤੋਂ ਮਲੋਦ ਮੈਂ ਹੈ,
ਦੂਸਰੇ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੱਖੋ ਗਾਮ ਮੈਂ ਰਹੇ ॥ ੨੪ ॥

ਏ ਤੇ ਬਡੀ ਸਾਖ ਕੀ। ਕਹਾਨੀ ਹਮ ਭਾਖ ਦਈ,
ਅਬਿ ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਜੁ ਕੀ ਆਖ ਦੇਤ ਹੈਂ ਸਹੀ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੈ ਹਕੀਕਤ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਬੇਸ',
ਭਏ ਸੁਤ ਦੋਇ ਤਾਂ ਕੇ ਬਾਂਟ ਰਜਾਸਤੈ ਲਹੀ।

ਸੰਤਤਿ ਬਿਹੀਨ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੀਨ ਭਯੋ',
ਲੀਨ ਤਾਂ ਕੀ ਰਜਾਸਤ ਹਕੀਕਤ ਹਰੇਂ ਵਹੀ।

ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਾਂਹਿ ਕੇਰ ਆਹਿ ਅਬਿ,
ਬੇਰ ਗਾਮ ਮੈਂ ਰਹਾਹਿ ਚੀਮੇਂ ਤਾਂਹਿ ਪੈ ਅਹੀ।

॥ ੨੫ ॥

ਬੀਸਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਜਗੀਰ ਹੈ ਉਦਾਰ ਤਾਂ ਪੈ
ਰਾਖੈ ਕਰਤਾਰ ਹਮ ਹੂੰ ਅਸੀਸ ਦਾਏ ਹੈਂ।

ਫੌਜਦਾਰੀ ਤੈ ਦਿਵਾਨੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਨੈ ਮਾਨੀ,
ਦੇਤ ਹੈ ਦੁਆਨੀ ਈਨ ਔਰ ਹੂੰ ਕਮਾਏ ਹੈਂ।

ਆਲੇ ਸਿੰਘ ਜੁ ਕੇ ਭਾਈ ਬਖਤੇ ਕੀ ਗਾਥ ਗਾਈ',
ਰਘੂ ਔਰ ਸੱਭਾ ਕਿਛੁ ਨਾਂਹਿ ਬਿਦਤਾਏ ਹੈਂ।

ਬੇਰ ਰਾਮਪੁਰ ਤੈ ਮਲੋਦ ਕਾ ਹਵਾਲ ਕਹਯੋ,
ਅਬਿ ਬਰਤੁੱਖੇ ਵਾਰਿਓਂ ਕੀ ਕਿਛੁ ਗਾਏ ਹੈਂ

॥ ੨੬ ॥

'ਪਰ ਜਦੋਂ ਪੁੱਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੱਡੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

'ਕਾਇਮ ਹੈ।

'ਉਹ ਜੱਜ ਹਨ।

'ਵਸਦਾ ਰਿਹਾ।

'ਵੰਸ਼ (ਕੁਲ) ਦੀ।

'ਚੰਗੇ।

'ਰਿਆਸਤ ਵੰਡ ਲਈ।

'ਮਰ ਗਿਆ।

'ਉਹੋ ਰਿਆਸਤ।

'ਚੀਮੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿੰਡ ਵੀ ਉਸ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ।

'ਅਸੀਂ ਅਸੀਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

'ਫੌਜਦਾਰੀ ਤੇ ਦਿਵਾਨੀ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨ ਲਏ ਹਨ ਭਾਵ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਕੋਲ ਹਨ, (ਰੁਪਏ ਵਿੱਚੋਂ) ਦੁਆਨੀ ਈਨ ਮੰਨਣ ਦੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਬਾਕੀ ਆਪ ਕਮਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਬਾਕੀ ਆਮਦਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

'ਕਥਾ ਕਹੀ ਹੈ।

ਚੌਧਰੀ ਤਿਲੋਕਾ ਸੁਤ ਫੂਲ ਕਾ ਥਯੋ ਬਿਸੋਕਾ¹,

¹ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੋਕ ਤੋਂ।

ਪੋਤਾ ਤਾਂ ਕਾ ਗਜਪਤ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਜੋ ਭਯੋ।

ਮੁਹਿਰ ਸਿੰਘ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਪੂਤ ਤਾਂ ਕੇ,

ਬਏ ਬੀਰ ਬਾਂਕੇ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦਯੋ।

ਮੁਹਿਰ ਸਿੰਘ ਪੈ ਇਲਾਕਾ ਖੰਨੇ ਕੇਰ ਰਹਯੋ ਬਾਂਕਾ,

ਤਾਂ ਕਾ ਸੁਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਬੇ-ਉਲਾਦ ਹੀ ਗਯੋ।

ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਬਰਤੁਖੇ ਔ ਬਜੀਦਪੁਰ,

ਰਹੇ ਦੋ ਇਲਾਕੇ ਬਾਂਕੇ ਸਰਦਾਰ ਸੋ ਥਯੋ ॥੨੨॥

ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਤੈ ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਕੇ ਪੂਤ ਭਏ,

ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਬਜੀਦ ਪੁਰ ਦੀਓ ਚਾਇ ਕੈ।

¹ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ।

ਬਰਤੁਖੇ ਤੇ ਭਵੱਦੀ ਏਹ ਵਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸ

ਰਹੇ, ਸਰਦਾਰੀ ਸੋ ਕਮਾਤ ਭਲ ਭਾਇ ਕੈ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

ਸੰਗਤ-ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਜੋ ਨਰੇਸ ਜੀਂਦ ਕੇਰ ਬੇਸ¹,

¹ਚੰਗੇ।

ਬੇ-ਉਲਾਦ ਮੁਯੋ ਪਾਛੇ ਝਗੜਾ ਥਵਾਇ ਕੈ।

¹ਹੋ ਕੇ।

ਪੂਤ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਰਾਜ,

ਪਟਲੇਸ ਨੈ ਦਿਵਾਯੋ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ ਕੈ

॥੨੮॥

ਸੋ ਤੋ ਭਯੋ ਰਾਜਾ ਜੀਂਦ ਕੇਰ ਹੂੰ ਦਰਾਜਾ¹ ਭਲ,

¹ਵੱਡਾ।

ਬਰਤੁਖੇ ਆਦਿ ਜੋ ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਪੈ ਰਹਯੋ।

ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਭਏ,

ਸਮ ਭਾਗ ਬਾਪ ਕਾ ਇਲਾਕਾ ਬਾਂਟ ਹੈ ਲਹਯੋ।

¹ਲੈ ਲਿਆ।

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ

ਭਏ ਸੁਤ, ਬਡੋ ਬੇ-ਉਲਾਦ ਮ੍ਰਿਤੁ ਨੈ ਗਹਯੋ।

¹ਮੌਤ ਨੇ ਪਕੜ ਲਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।

ਰਹਯੋ ਹਿੱਸਾ ਤਾਂਹਿ ਕੇਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਫੇਰ,

ਕਰ ਦੀਓ ਸੋ ਸੁਮੇਰ ਲੇਖ ਤਾਂ ਕੇ ਜੋ ਚਹਯੋ।

¹ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ (ਲੇਖ) ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਵਾਂਗ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

॥੨੯॥

ਭੂਪ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭੇ ਵਾਰੋ ਬੇ-ਉਲਾਦ,

ਉੱਨੀ ਸੋ ਅਠਾਈ ਮਾਂਹਿ ਪਰਲੋਕ ਜੋ ਗਯੋ।

ਤਾਂਹਿ ਕੀਰਜਾਸਤ ਕੇ ਲੈਨ ਹੇਤ, ਦੇਤ ਭਏ

ਅਰਜੀ ਨਜੀਕੀ ਸਭਿ ਝਗੜਾ ਥਵੈ ਪਯੋ।

¹ਹੋ ਪਿਆ।

ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੋਊ ਪਟਜਾਲੇ ਕਾ ਦਿਵਾਨ ਬੋਊ,
ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਜਮਾਈ ਸੋਊ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਥਾ ਭਯੋ।
ਪੂਤ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਪੂਤ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ,
ਭੂਪਤਿ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ ਹਾਥ ਪੈ ਲਯੋ

॥ ੮੦ ॥

ਓਨ ਪਟਲੇਸ਼ੂਰ ਤੈ ਹੀਰੇ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼ੂਰ ਕੋ,
ਨਾਭੇ ਕਾ ਦਿਵਾਯੋ ਰਾਜ ਲਾਟ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਸੈਂ।
ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਅਬਿ ਨਾਭੇ ਕਾ ਦਰਾਜਾ ਆਹਿ,
ਰਾਜ ਕਾਜ ਕਰਿ ਹੈ ਧਰਮ ਬਡ ਤੇਜੀ ਸੈਂ।
ਹੁਤੀ ਜੋ ਜਗੀਰ ਬਰਤੁੱਖਯਾਂ ਮੈਂ ਤਾਂਹਿ ਕੇਰ,
ਤਾਂ ਹੀ ਕੇ ਚਚੇਰੇ ਭਾਈ ਪਾਈ ਸੋ ਅਮੇਜੀ ਸੈਂ।

ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਿਵਾਨ ਸਿੰਘ
ਬਰਤੁੱਖਿਯਾ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਹੈ ਅਗੇਜੀ ਸੈਂ।

॥ ੮੧ ॥

ਗਾਮ ਬਰਤੁੱਖੇ ਤੈ ਭਵੱਦੀ ਤਾਂਹਿ ਪਾਸ ਖਾਸ,
ਆਮਦਨੀ ਸਾਤਕ ਹਜਾਰ ਕੀ ਲਖਾਏ ਹੈਂ।
ਤਾਬੇਦਾਰ ਰੈਹੈ ਰਾਜਾ ਜੀਂਦ ਪਤਿ ਕੇ ਹੈ ਵੈਹੈ,
ਨੇਕ ਅਤਿਸੈ ਹੈ ਰਤਿ ਧਰਮ ਰਖਾਏ ਹੈ।
ਫੂਲ ਕੇ ਸ਼ਦਾਰ ਭੂਪ ਲਘੁ ਬਡ ਜੇ ਅਨੂਪ,
ਥੋਰੇ ਥੋਰੇ ਹਾਲ ਖੂਪ। ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਨਾਏ ਹੈਂ।
ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਦੈ ਅਸੀਸ ਰਾਖੈ ਜਗਦੀਸ ਇਨੈਂ,
ਬੀਸ ਬਿਸਵੇ ਹੀ ਫੈਲੇ ਫਲੇ ਔ ਫਬਾਏ ਹੈਂ।

॥ ੮੨ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਯਦੀ ਸਿੰਧੁ ਸੀ। ਯਾਹਿ,
ਫੂਲ ਬੰਸ ਕੀ ਗਾਥ ਥੀ।
ਕੁਜੜੀ। ਪਾਇ ਦਿਖਾਇ,
ਅਬਿ ਅਧਯਾਇ ਇਹੁ ਇਤਿ ਭਯੋ।

॥ ੮੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਸਰਦਾਰ ਖਮਾਣੇ ਵਾਲੇ,
ਕਲਸੀਆਂ, ਭਦੋੜੀਆਂ ਆਦਿਕ ਕੀ ਕਥਾ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਛਿਪੰਜਮੋਂ ਬਿਸਰਾਮ ॥ ੫੬ ॥

'ਵਜ਼ੀਰ ਸੀ।

'ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਾਇਸਰਾਇ ਪਾਸੋਂ।

'ਮਿਲਾਪ ਨਾਲ।

'ਮੁਖੀਆ।

'ਜਾਣੀ ਦੀ ਹੈ।

'ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਨੇਕ ਹੈ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀਰੱਖਦਾ ਹੈ।

'ਚੰਗੇ।

'ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਲੇ ਫੁੱਲੇ ਤੇ ਫਬਾਈਰੱਖੇ।

'ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗੀ ਵੱਡੀ।

'ਕੁੱਜੀ ਵਿੱਚ।

'ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

੫੭. {ਸੰਧਾ-ਵਾਲੀਏ, ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ, ਮਜੀਠੇ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ}

ਦੋਹਰਾ:

ਸੰਧਾਂ-ਵਾਲੀਏ ਜੜੋਂ ਭਏ,

ਮਸ਼ਹੂਰੈਂ ਸਰਦਾਰ।

ਗਾਥ ਭਨਕ ਹੋਂ ਤਨਕ ਤਿਨਾ,

ਸੁਨੋ ਸਰੋਤਾ ਸਾਰੁ॥ ੧ ॥

‘ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਕਥਾ (ਭਨਕ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

‘ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਚੌਪਈ:

ਭੂਪ ਸਾਲ-ਬਾਹਨਿ ਜੋ ਭਯੋ।

ਬੰਸ ਤਾਂਹਿ ਜੋਊ ਬਹੁ ਥਯੋ।

ਸਹਿਸੂ ਨਾਮ ਨ੍ਰਿਪ ਇਕ ਥੀਓ।

ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਨਹਿ ਜਬਿ ਕੋਊ ਜੀਓ ॥ ੨ ॥

ਇਕ ਸੁਤ ਦਯੋ ਸਾਂਹਸੀ। ਤਾਂਈਂ।

ਪਾਲਨ ਹਿਤ ਸੋ ਜੀਓ ਸਦਾਈ।

ਲੋਗ ਸਾਂਹਸੀ ਤਾਂ ਕੇ ਕੈਹੈਂ।

ਭਈ ਜੁ ਸੰਤਤਿ ਅੱਗਰ ਤੈਹੈਂ ॥ ੩ ॥

ਅੱਲ ਸਾਂਹਸੀ ਤਿਨ ਕੀ ਹੋਈ।

ਬਿਦਤਯੋ ਗੋਤ ਯਾਂਹਿ ਤੈ ਸੋਈ।

ਭਯੋ ਤਖਤ ਮੱਲ ਚੌਧਰੀ ਏਕੈਂ।

ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਕੇ ਵਕਤੈਂ ਨੇਕੈਂ ॥ ੪ ॥

ਅਧਿਕ ਅਰੂਜਾ ਤਾਂਹਿ ਨੈ ਪਾਯੋ।

ਰਾਜਾ-ਸਾਂਹਸੀ ਗਾਮ ਬਸਾਯੋ।

ਭਾਗ-ਮੱਲ ਸੁਤ ਥੀਓ ਤਾਂ ਕਾ।

ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਕਾ ਸੁਤ ਬਾਂਕਾ ॥ ੫ ॥

ਦੇਸੀ ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਮਸ਼ਹੂਰੈਂ।

ਭਯੋ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਭਗਤ ਜਰੂਰੈਂ।

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਦਾਈ।

ਗੁਰੂ ਘਰ ਤਿਸ ਕੀ ਤੀਯਾ ਰਹਾਈ ॥ ੬ ॥

ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਹਜੂਰੈਂ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿ ਸਿੰਘ ਸਜਯੋ ਜਰੂਰੈਂ।

ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਭਿ ਜੰਗਨ ਮਾਹੈਂ।

‘ਹੋ ਗਈ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਈ।

‘ਇਕ ਨੀਚ ਜਾਤੀ।

‘ਤਿਸ ਦੀ ਅੱਗੋਂ ਜੋ ਉਲਾਦ ਹੋਈ।

‘ਨੇਕ, ਚੰਗਾ।

‘ਤਰੱਕੀ।

‘ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੀ।

‘ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ।

ਰਹਯੋ ਸਦੀਵ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਾਹੈਂ ॥੭॥

ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਦੱਖਨ ਓਰ ਪਧਾਰੇ।

ਇਹੁ ਆਯੋ ਨਿਜ ਧਾਮ ਮਝਾਰੇ।

ਪੈ ਫਿਰ ਬੰਦੇ ਸੰਗ ਰਹਾਯੋ।

ਸੁਭਟ ਪੰਥ ਮੈਂ ਬਡ ਬਿਦਤਾਯੋ ॥੮॥

ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੋਊ।

ਪੂਤ ਭਏ ਭਟ ਤਾਂ ਕੇ ਸੋਊ।

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗ ਰਹਾਏ।

ਅੱਗੂ ਹੋਇ ਅਰਿ ਅਨਗਨ ਘਾਏ ॥੯॥

¹ਅਣਗਿਣਤ ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ।

ਸੁੱਕ੍ਰਚੱਕ ਸਿੰਘ ਨੌਧ ਬਸਾਯੋ।

ਰਚਿ ਘਰ ਤਹਿ ਫਿਰ ਸਦਾ ਰਹਾਯੋ।

ਜੰਗ ਮਜੀਠੇ ਢਿਗ ਜਬਿ ਭਾਰਾ।

ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਸੈਂ ਥਯੋ ਕਰਾਰਾ ॥੧੦॥

ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਤਹਿ ਭਯੋ ਸ਼ਹੀਦੈਂ¹।

¹(ਸੰ: ੧੭੮੮ ਬਿ: 'ਚ) ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੈ ਲਈ ਰਸੀਦੈਂ¹।

¹ਛੁੱਟੀ, ਮੁਕਤੀ।

ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਾਂ ਕਾ ਰਹਾ।

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਤਿਸ ਨੈ ਲਹਾ ॥੧੧॥

¹ਲਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸੂ।

ਤਾਂ ਕਾ ਪੌਤ੍ਰ ਥਯੋ ਬਿਸੇਸੂ¹।

¹ਵੱਡਾ (ਪ੍ਰਤਾਪੀ) ਹੋਇਆ।

ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਕਾ ਸੁਤ ਦਿਦਾਰ ਸਿੰਘ।

ਭਯੋ ਸੁਭਟ ਯੁਤ ਪਿਤਾ ਬਲੀ ਧਿੰਗਾ ॥੧੨॥

¹ਜ਼ੋਰਾਵਰ।

ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹਾਏ।

ਸਭਿ ਜੰਗਨ ਮੈਂ ਅਗੂ ਲਰਾਏ।

ਨਗਰ ਰਸੂਲ, ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ।

ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਥਾ ਜਬੈ ਸੰਭਾਲਾ ॥੧੩॥

¹(ਸੰ: ੧੮੦੭ ਬਿ: ਵਿੱਚ)।

ਗਾਮ ਪਿਨਸਿਖਾ, ਸੰਧਾਂਵਾਲਾ।

ਇਨ ਤਬਿ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰੇ ਬਿਸਾਲਾ।

ਦਿਦਾਰ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਧਾਮ ਰਚੈ ਕੈ।

ਸੰਧਾਂਵਾਲੇ ਸਦਾ ਰਹੈ ਕੈ ॥੧੪॥

ਤਟ ਝਨਾਵ ਮਧ ਜੰਗ ਲਰੈ ਕੈ।

ਭਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਸੱਤ੍ਰ-ਗਨ ਘੈ ਕੈ' ॥ ੧੫ ॥

'ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (੧੮੩੩ ਬਿ: ਵਿੱਚ) ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ।

ਦੋਹਰਾ:

ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਗੁਰੁਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ,

ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਇਹੁ ਤੀਨ।

ਪਾਛੇ ਸੁਤ ਤਿਸ ਕੇ ਰਹੇ,

ਆਛੇ ਸੁਭਟ ਪ੍ਰਬੀਨ' ॥ ੧੬ ॥

'ਚੰਗੇ ਚਤੁਰ ਸੂਰਮੇਂ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ ਛੰਦ:

ਮਾਹਾਂ ਸਿੰਘ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਗ,

ਸਦ ਹੀ ਏਹੁ ਰਹਾਏ।

ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਮਚਯੋ ਘਮੰਡ ਚੰਡ ਅਤਿ',

ਅੱਗੁ ਹੋਇ ਅਰਿ ਘਾਏ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜਬਿ ਲਈ ਲਹੌਰੈਂ,

ਅਰ ਭਸੀਨ ਮੈਂ ਲਰਿਓ।

ਸਿਰੋਂ ਪਰੇ ਹੂੰ ਤਬਿ ਇਨ ਤੀਨੋਂ,

ਬੀਰੋਂ ਨੈ ਕੰਮ ਕਰਿਓ ॥ ੧੭ ॥

'ਬਹੁਤਾ ਤਿੱਖਾ (ਘਮੰਡ) ਜੰਗ ਹੋਇਆ।

ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ,

ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਬਸਾਵਾ'।

'(ਸਿੰਘ)।

ਪਾਂਚੇ ਪੂਤ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਕੇ,

ਰਖਤੇ ਸੁਭਟਨ ਦਾਵਾ'।

'ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬਹਾਦਰੀ ਤੇ ਆਪਣਾ (ਦਾਵਾ) ਹੱਕ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮੇਂ ਸਨ।

ਸਿੰਘ ਖਜ਼ਾਨ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਇਹੁ,

ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਕੇ ਥਾਏ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਸੰਗ ਸਦਾ ਇਹੁ,

ਜੰਗਨ ਮਾਂਹਿ ਰਹਾਏ ॥ ੧੮ ॥

ਜੈ ਸਿੰਘ ਮਰਯੋ ਜਬੈ ਜੰਮੂ-ਪਤਿ,

ਤਬਿ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜਾਈ।

ਕੀਨੋ ਮੁਲਕ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਕਬਜੇ,

ਫਤੇ ਅਤੈ ਬਡ ਪਾਈ।

ਹਰਜਾਨਾ, ਨੌਨਾਰ, ਰਤੋ,

ਅਬਦਾਲ ਇਲਾਕੇ ਚਾਰੈਂ।

ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਆਮੀਰ ਸਿੰਘ ਕੋ
ਬਖਸ਼ੇ ਤਬਿ ਸਰਕਾਰੈਂ ॥ ੧੯ ॥

ਮ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ।

ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਕੋ ਹਾਕਮ ਕੀਨੋ,
ਬਾਹਾਵਲਪੁਰ ਕੇਰਾ।
ਫਤੇ ਕਰੇ ਉਨ ਕਿਲੋ ਝੰਗ ਕੇ,
ਕੀਨੋ ਕਾਮ ਬਡੇਰਾ।

ਕਲਾਰ, ਨਿਰਾਲੀ, ਸਾਰੋਂ, ਤਲਬਨ,
ਖੁੱਤ੍ਰ, ਕੱਥੂ-ਨੰਗਲ।

ਡੇਢ ਲਾਖ ਕੇ ਮਿਲੇ ਪਰਗਨੇ,
ਸਰਕਾਰੋਂ ਇਹੁ ਚੰਗਲਾ ॥ ੨੦ ॥

ਚੰਗੇ।

ਦਸਕ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਕਾ ਮਾਲਕ,
ਕੀਨੋ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ।

ਅਟਕ ਪਾਰ ਚੈ ਝਟਕ ਇਨੈ ਹਤਿ,
ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਏ ਭਗਾਈ।

ਇਸ ਨੇ ਛੇਤੀ ਮਾਰ ਕੇ।

ਏਸ ਫਤੇ ਹਿਤ ਤੀਨ ਲਾਖ ਕੀ,
ਔਰ ਜਗੀਰ ਲਹਾਈ।

ਲੈ ਲਈ।

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਚੌਰਾਸੀ ਮੈਂ,
ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਮ੍ਰਿਤੂ ਪਾਈ ॥ ੨੧ ॥

ਤਿਸ ਕੀ ਠੌਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਹੋਯੋ,
ਅਫਸਰ ਮੁਲਕੀ ਫੌਜੀ।

ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਅਫਸਰ।

ਛੈ ਲਖ ਕੀ ਜਗੀਰ ਤਿਸ ਕੇਰੀ,
ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸੌਜੀ।

ਸਜ ਗਈ, ਫਬ ਗਈ ਭਾਵ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਅਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਨੈ,
ਮੁਲਕ ਫਤੇ ਬਹੁ ਕੀਏ।

ਇਹੁ ਭੀ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਏ ਸਮ,
ਜੰਗ ਬਹਾਦਰ ਥੀਏ ॥ ੨੨ ॥

ਖੜਗ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀਅਤ ਲੋ,
ਇਨ ਅਰੂਜਾ ਬਡ ਪਾਯੋ।

ਤਰੱਕੀ।

ਕੌਰ ਮਰੇ ਪਰ ਫੇਰ ਨਾਦਰੀ,
ਕੁਛ ਦਿਨ ਹੁਕਮ ਚਲਾਯੋ।

ਅਣੋਖਾ।

ਰਹਿਣੇ ਲਗੇ ਰਾਣੀਆਂ ਮੈਂ ਖੁਦ,

ਇਹੁ ਨਹਿੰ ਲੋਗੋਂ ਭਾਯੋ।

ਮਿਲਿ ਵਜ਼ੀਰ ਫੌਜੀ ਲੋਗੋਂ ਨੈਂ,

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬੁਲਵਾਯੋ ॥ ੨੩ ॥

ਆਕੀ ਹੋਇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਮੈਂ ਇਨ ਤਬਿ,

ਜੰਗ ਸੰਗ ਤਿਹ ਕੀਓ।

ਆਖਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜੇ,

ਕਿਲ੍ਹਾ ਫਤੇ ਕਰਿ ਲੀਓ।

¹(ਸੰ: ੧੮੯੭ 'ਚ) ਫਤਹ ਕੀਤਾ।

ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋ,

ਪਕਰਿ ਕੈਦ ਮੈਂ ਡਾਰਾ।

ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਥਾ,

ਕਲਕੱਤੇ ਓਰ ਪਧਾਰਾ ॥ ੨੪ ॥

ਇਕ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਿਨ ਇਨ ਕਾ,

ਮੁਲਕ ਜ਼ਬਤ ਸਭਿ ਥੀਆ।

ਪੈ ਫਿਰ ਦੈ ਜਗੀਰ ਤਜਿ ਇਨ ਕੋ,

ਨਿਜ ਰਫੀਕ¹ ਕਰਿ ਲੀਆ।

¹ਮਿੱਤ੍ਰ।

ਫਿਰ ਭੀ ਇਨੈਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਕੇ ਦਿਨ,

ਨ੍ਰਿਪ ਸੈਂ ਦਗਾ ਕਮਾਯੋ।

ਮਾਰ ਦੁਗਾੜਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋ,

ਅੱਚਾ-ਚੇਤਾ¹ ਗਿਰਾਯੋ ॥ ੨੫ ॥

¹ਅਚਾਨਕ।

ਝਟਪਟ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਾ ਸਿਰ ਫਿਰ,

ਸਿੰਘ ਅਜੀਤ ਉਤਾਰਾ।

ਹੁਤੀ ਫੌਜ ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਤਹਿੰ ਬਹੁ,

ਮਿਲ ਇਹੁ ਕਿਯ ਬਡ ਕਾਰਾ¹।

¹ਉਪ੍ਰਵ।

ਸੰਮਤ ਉੱਨੀ ਸੌ ਪੂਰਾ ਥਾ,

ਅੱਸੂ ਕੀ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤੀ¹।

¹ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਾ ਸੁਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ,

ਉਸ ਹੀ ਦਿਨ ਬਖਜਾਤੀ ॥ ੨੬ ॥

ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਨੈ ਕਤਲ ਕਰਯੋ ਥਾ,

ਤੁਲਾ ਦਾਨ ਕਰਵਾਤੋ¹।

¹ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਤੋਲ ਕੇ ਦਾਨ

ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਵਜੀਰ ਮਿਲਯੋ ਮਗ,
ਸੋ ਭੀ ਇਨ ਹੀ ਹਾਤੋ।
ਮਹਾਰਾਜ ਦਾਲੀਪ ਸਿੰਘ ਕੋ,
ਤਖਤ ਉਪਰ ਬੈਠਾਯੋ।
ਸੀਸ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਕਾ ਲੋਹੂ,
ਟੀਕਾ ਮਾਥੇ ਲਾਯੋ॥ ੨੨ ॥

ਆਪ ਵਜੀਰ ਬਨੇ ਰਜਾਸਤ ਕੇ,
ਅਤੀ ਗਰਬ ਉਰਿ ਧਾਰਾ।
ਪੈ ਪ੍ਰਭ ਗਰਬ ਪ੍ਰਹਾਰੀ ਦੀਨੋ,
ਪਾਪ ਕੇਰ ਫਲ ਭਾਰਾ।
ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਅਜੀਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ,
ਮੂਲ ਕਲ੍ਹੈ ਕੇ ਤੀਨੋ।
ਥੇ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ਬੀਰ ਬਲੀ ਭੀ
ਔਰੈਂ ਥੇ ਭਲ ਚੀਨੋ॥ ੨੩ ॥

ਧਯਾਨ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੁਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ,
ਫੌਜੀ ਸਭਿ ਸਰਦਾਰੈਂ।
ਮੇਲਿ ਰੁਪੱਯਾ ਨਾਲੀ ਬਾਂਧਾ,
ਦੈਨਾ ਕਰਿ ਇਕਰਾਰੈਂ।

ਕੰਠੇ ਕੜੇ ਇਨਾਮ ਸੁਨੈ ਕੈ,
ਸਭਿ ਨਿਜ ਮਗਰ ਲਗਾਏ।
ਸੰਧਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਹੀ,
ਦੁਖੀ ਹੁਤੇ ਸਮੁਦਾਏ॥ ੨੪ ॥
ਚਢ ਕੈ ਘੇਰ ਕਿਲੇ ਕੋ ਲੀਨੋ,
ਕੀਨੋ ਜੰਗ ਤਹਾਨੇ।
ਸੰਧਾਂਵਾਲੀਏ ਲਰੇ ਅੰਦਰੋਂ,
ਬਾਹਰ ਪੰਥ ਮਹਾਨੇ।

ਕਰਦਾ।

ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਲਹੂ (ਲੈ ਕੇ) ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਲਕ
ਲਾਇਆ।

ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰ ਧਾਰਿਆ।

ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ।

ਇਹ ਤਿੰਨੇ (ਕਲ੍ਹੈ) ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੁੱਢ ਸਨ।

(ਭਾਵੇਂ) ਬਹੁਤੇ ਭਾਰੀ ਬਲੀ ਸੂਰਮੇਂ ਵੀ ਸਨ ਜਾਣੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ
ਚੰਗੇ ਵੀ ਸਨ।

ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਹਰ ਇਕ (ਨਾਲੀ) ਬੰਦੂਕ ਭਾਵ ਹਰ
ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਇਕਰੁਪਇਆ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਦੇਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ
ਕਰ ਲਿਆ।

ਸਾਰੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ।

ਢਾਹੀ ਬਾਹੀ ਏਕ ਕਿਲ੍ਹੇ ਕੀ,
 ਤੋਪੈਂ ਮਾਰਿ ਜਬੈ ਹੀ।
 ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਮਰਜੇ ਲਗਿ ਗੋਲੀ,
 ਟੂਟਜੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤਬੈ ਹੀ ॥ ੩੦ ॥
 ਪਕਰਜੇ ਗਯੋ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੀ,
 ਪੈ ਤਬਿ ਹੀ ਦਿਯ ਘਾਈ।
 ਬੰਦੋਬਸਤ ਰਜਾਸਤ ਕਾ ਕੀਨੋ
 ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੈ ਪਾਈ।
 ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇ,
 ਕਰਿ ਟੁਕੜੇ ਲਟਕਾਏ।
 ਠੌਰ ਠੌਰ ਲਾਹੌਰੈਂ ਕੇ,
 ਦਰਵਾਜ਼ੇਂ ਪਰ ਦਿਖਰਾਏ ॥ ੩੧ ॥
 ਸੰਧਾਵਾਲਾ ਗਾਮ ਢਹਾ ਕੇ,
 ਉਪਰ ਹਲ ਫਿਰਵਾਏ।
 ਨਹਿੰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਥਾ ਆਯੋ,
 ਏਸ ਕਲੇਸ਼ ਮਧਾਏ।
 ਯਾਂ ਤੈ ਤਿਸ ਬਿਨ ਔਰ ਸਭੀ ਕੀ,
 ਕੀਨੀ ਜਪਤ ਜਗੀਰੈਂ।
 ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਕਾ,
 ਬਨਜੋ ਬਡ ਬਾਜੀਰੈਂ ॥ ੩੨ ॥
 ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਉਨੇ ਮੈਂ ਥਾ,
 ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸੈਂ।
 ਕਹਜੋ ਬਿਕ੍ਰਮਾ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਤਿਹ,
 ਹਮ ਨਹਿੰ ਰਾਖ ਸਕਾਸੈਂ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਭਜਿ ਤਹਿੰ ਤੈ,
 ਗਯੋ ਨੁਰੰਗਾਵਾਦੈਂ।
 ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਧੂ ਕੀ,
 ਸਰਣ ਗਹੀ ਉਨ ਜ਼ਜਾਦੈਂ ॥ ੩੩ ॥
 ਮਾਂਗਦ ਰਹਜੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕੋ,
 ਨਹਿੰ ਭਾਈ ਜਬਿ ਦੀਨੋ।

'ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

'ਇਸ ਝਗੜੇ ਵਿੱਚ।

'ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦੇ।

'ਬਹੁਤ (ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ)।

ਫੌਜ ਚਢਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਤਬਿ,	
ਠਾਠ ਲਰਾਈ ਪੀਨੋ।	'ਤਕੜੀ।
ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਸਮ ਸ਼ਾਹੀ ਮੁਜਰਮ।,	'ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਕਸੂਰ ਵਾਰ।
ਔਰ ਅਧਿਕ ਥੇ ਤੈਰੈ।	'ਓਥੇ।
ਚਾਰ ਹਜਾਰਕ ਕੀ ਥੀ ਭੀੜਾ	
ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਪੈਰੈ ॥ ੩੪ ॥	'ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ।
ਤੋਪੈਂ ਤੁਪਕੈਂ। ਤਜ ਕੈ ਫੌਜੈਂ,	'ਬੰਦੂਕਾਂ।
ਮਾਰੇ ਕਿਛੂ ਭਗਾਏ।	'ਭਜਾ ਦਿੱਤੇ।
ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਾਨ ਦਏ ਤਹਿੰ,	
ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਸੰਗਾਏ।	'ਨਾਲ ਹੀ।
ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਾ।,	'ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ।
ਸੁਤ ਭੀ ਥਾ ਤਿਸ ਠੌਰੈਂ।	'ਤਿਸ ਜਗ੍ਹਾ।
ਵਹਿ ਭੀ ਭਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਤਾਹਾਂਈਂ,	
ਔਰੈਂ ਜੂਝੇ ਗੌਰੈਂ ॥ ੩੫ ॥	'ਬਹੁਤ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ।
ਮੁੱਠਯਾਂਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਸਤਲੁਜ ਤਟ।,	'ਕਿਨਾਰੇ।
ਸਾਕਾ ਥੀਓ ਏਹੈ।	
ਬਾਕੀ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ	
ਰਾਜੇ-ਸਾਂਹਸੀ ਗਾਮ ਰਹੇ ਹੈਂ।	
ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਵਜੀਰ ਭਯੋ ਜਬਿ,	
ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਮਰੇ ਤੈ।	
ਸੰਧਾਂ ਵਾਲੀਏ ਫੇਰ ਬੁਲਾ ਕੇ,	
ਰਾਖੇ ਤਾਂਹਿ ਖਰੇ ਤੈ ॥ ੩੬ ॥	'ਉਹ ਚੰਗੇ (ਜਾਣ ਕੇ)।
ਦੋਇ ਲਾਖ ਕੀ ਦਈ ਜਗੀਰੈਂ,	
ਹੁਤੀ ਕਦੀਮੀ। ਜੋਈ।	'ਪੁਰਾਣੀ।
ਸਿੰਘ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਫੌਜ ਕਾ ਅਫਸਰ,	
ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਤਦੋਈ।	'ਤਦੋਂ।
ਉੱਨੀ ਸੌ ਤ੍ਰੈ ਸੌ ਸਤਲੁਜ ਤਟ,	
ਹੋਈ ਜਬੈ ਲਰਾਈ।	
ਜੀਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਰਜੀਡੰਟ ਨਿਜ।,	'ਆਪਣਾ ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ।
ਦਯੋ ਲਹੌਰ ਬਿਠਾਈ ॥ ੩੭ ॥	

ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਹਾਕਮ ਤਬਿ ਥੀਓ,
ਜਿਲੇ ਸੁਧਾਸਰ ਕੇਰੇ।

ਹੰਗਾਮੇ ਮੁਲਤਾਨ ਮਾਂਹਿ ਇਨ,
ਮੱਦਦ ਦਈ ਬਧੇਰੇ।

ਤੀਸ ਸਹਸ ਕੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੋਂ ਨੈ,
ਔਰੈਂ ਜਿਸ ਹਿਤ ਦੀਨੀ।

ਮਰੇ ਬਾਦ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕੇ,
ਜਪਤ ਭਈ ਫਿਰ ਪੀਨੀ ॥ ੩੮ ॥

ਖਾਸ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਸ ਕਾ ਨਹਿੰ ਥਾ ਕੇ,
ਯਾਂ ਤੈ ਕਿਯ ਮੁਤਬੰਨਾ।

'ਜੰਗ।

'ਹੋਰ (ਜਾਗੀਰ)।

'ਬਹੁਤੀ।

'ਆਪਣਾ।

'ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਝੋਲੀ ਪਾ ਕੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਕਾ,
ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਿਹ ਮੰਨਾ।

ਮਾਲ ਮੁਲਕ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਾ,
ਪਾਯੋ ਤਿਸ ਨੈ ਯਾਂ ਤੈ।

ਹੈ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਝੀ ਕੀ ਤਿਸ ਪੈ,
ਅਬਿ ਜਗੀਰ ਬਖਜਾਤੈ ॥ ੩੯ ॥

ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਮਰਣੇ ਪੀਛੇ,
ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਾਂ ਕੇ।

ਲੀਨੀ ਸਾਂਭ ਜਗੀਰ ਪਿਤਾ ਕੀ,
ਹੁਤੋ ਖਰਾਬ ਸੁਭਾ ਕੇ।

ਉੱਨੀ ਸੌ ਇੱਕੀ ਮੈਂ ਮਰਿਓ,
ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਹਜੋ ਨ ਕੋਈ।

ਜਬਤ ਜਗੀਰ ਹਜ਼ਾਰ ਛੱਬੀ ਕੀ,
ਸਰਕਾਰੇ ਤਿਹ ਹੋਈ ॥ ੪੦ ॥

ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਥੇ,
ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬੇਟੇ।

ਪਦਰੀ ਰਜਾਸਤ ਪਰ ਰਹਿ ਕਾਯਮ,
ਯੋਂ ਫਿਰ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਸਮੇਟੇ।

ਉੱਨੀ ਸੈ ਬਾਰਾਂ ਮੈਂ ਗੁਜਰਜੋ,

'ਪਿਤਾ ਦੀ।

ਹਰਿ-ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਿਨ ਸੰਤਤਿ।

'ਉਲਾਦ।

ਜ਼ਬਤ ਜਗੀਰ ਗਜਾਰਾਂ ਸਹਿਸ ਕੀ,

ਹੋਈ ਤਾਂਹਿ ਨਿਰੰਤਤਿ। ॥ ੪੧ ॥

'ਸਾਰੀ।

ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਛੈ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ,
ਬੀ ਜਾਗੀਰ ਚੰਗੇਰੈ।

ਅਰ ਉਨ ਡਿਪਟੀ ਹੈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ,
ਪਿਨਸ਼ਨ ਲਈ ਬਧੇਰੈਂ।

ਸੁਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੀ ਤਿਸ ਕਾ,
ਥਾ ਅਸਟੰਟ ਬਡੇਰੈਂ।

'ਵੱਡਾ ਨਾਇਬ ਸੀ।

ਹੁਤੀ ਪਾਂਚ ਸੌ ਮਾਂਹਵਾਰੀ,
ਤਨਖਾਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਹੋਰੈ ॥ ੪੨ ॥

ਪੈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਜਬਿ,

ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਬਲਾਯਤ ਗਯੋ।

ਸੁਨ ਕੈ ਸੀਖ ਯਾਹਿ ਕੀ ਸੋ ਭੀ,

ਹਿਤ ਆਵਨ ਉਮਕੈਯੋ।

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ।

ਆਗਯਾ ਲੈ ਮੁਲਕਾਂ ਤੈ ਜਬਿ ਸੋ,
ਗਯੋ ਪੰਜਾਬਹਿ ਓਰੀ।

ਅਦਨ ਮੁਲਕ ਮੈਂ ਸੈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ,

ਫਿਰ ਵਹਿ ਦੀਨੋ ਮੋਰੀ ॥ ੪੩ ॥

ਗੁੱਸੇ ਥਾਇ ਵਾਹਿ ਫਰਜਾਦੀ,

ਸ਼ਾਹਿ ਰੂਸ ਪੈ ਪਹੁੰਚਾ।

'ਉਹ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਫ਼ਰਿਆਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰੂਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਿਆ।

ਸੁਤ ਤਿਯ ਤਿਸ ਕੇ ਰਹੇ ਲੰਦਨ ਮੈਂ,

ਇਤ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਅਗਹੁੰਚਾ।

'ਏਧਰ ਦੀ (ਅਗਹੁੰਚਾ) ਫੇਰ ਅੱਗੋਂ ਸੁਣੇ।

ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਫਿਰੀ ਆਂਖ ਜਬਿ,

ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਨੈ ਹੋਰੀ।

ਸ਼ਾਹ ਫਰਾਂਸ ਪਾਸ ਵਹਿ ਪਹੁੰਚਯੋ,

ਯੁਤ ਕੁਟੰਬ ਬਿਨ ਦੇਰੀ ॥ ੪੪ ॥

ਇੱਜ਼ਤ ਕਰੀ ਸ਼ਾਹ ਬਡ ਇਨ ਕੀ,

ਹੋਵਤ ਜੈਸ ਅਮੀਰੈਂ।

ਤਹਿੰ ਤੇ ਹੋਇ ਬਿਮਾਰ ਲੋਟ ਫਿਰ,
ਚੰਦ੍ਰ ਨਗਰ ਭਯੋ ਥੀਰੈਂ।

¹ਇਸਥਤ ਭਾਵ ਟਿਕ ਗਿਆ।

ਸੰਮਤ ਉੱਨੀ ਸੈ ਬੈਤਾਲੀ,
ਮੈਂ ਇਹੁ ਗਾਥਾ ਜੋਈ।

ਸੁਤ ਨਾਤੀ¹ ਤਿਸ ਕੇ ਹੈਂ ਤਹਿੰ,
ਜਿਮ ਗੁਰੂ ਕਰੈ ਤਿਮ ਹੋਈ ॥ ੪੫ ॥

¹ਪੁੱਤ ਪੋਤਰੇ।

ਸਿੰਘ ਰਣਜੋਰ ਬਸਾਵੇ ਸਿੰਘ ਕੇ,
ਬੇਟੇ ਕੀ ਸੁਨ ਲੇਹੋ।

ਉੱਨੀ ਸੌ ਅਠਾਰਾਂ ਮੈਂ ਜਬਿ,
ਭਯੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਵਸ ਵੇਹੋ¹।

¹ਉਹ।

ਜਬਤ ਜਗੀਰ ਭਈ ਦੋ ਹਿੱਸੇ,
ਹਿੱਸਾ ਇਤਿਕ ਰਹਾਈ¹।

¹ਏਨ੍ਹਾਂ ਕੁ ਭਾਵ ੫੨੮੫ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹਿੱਸਾਰਹਿ ਗਿਆ।

ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਢਿਗ,
ਹੈ ਅਬਿ ਲਖੋ ਤਹਾਂਈ¹ ॥ ੪੬ ॥

¹ਹੁਣ ਓਥੇ ਉਸ ਕੋਲ ਹੈ ਜਾਣੇ।

ਦੁਤੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਕਾ,
ਥਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੋਊ।

ਸੁਤ ਤਿਸ ਕੇ ਘਰ ਭਯੋ ਨ ਕੋਊ,
ਮਰਜੋ ਜੰਗ ਮੈਂ ਸੋਊ।

ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਕੇ ਢਿਗ,
ਹੈ ਅਬਿ ਸੰਧਾ ਵਾਲਾ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਹਰਿ-ਭਗਤ ਦਸੌਂਧਾ
ਸਿੰਘ ਲੋ ਤਹਾਂ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੪੭ ॥

ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਇਹੁ,
ਰਾਜੇ-ਸਾਂਹਸੀ ਰੈਹੈਂ।

ਸੰਧਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕੀ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ,
ਗਾਥ ਦਈ ਇਹੁ ਕੈਹੈ ॥ ੪੮ ॥

ਕਥਾ ਸ੍ਰਦਾਰਾਨ ਅਟਾਰੀ

ਕਬਿੱਤ:

ਚਾਰੁ¹ ਸਰਦਾਰ ਜੇ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ ਹੈਂ ਉਦਾਰ²,
ਗਾਥ ਤਿਨ ਕੀ ਉਚਾਰ ਸਾਰ¹ ਦਿਖਾਰਹਿ ਹੈਂ।

¹ਸੁੰਦਰ। ²ਦਾਤੇ।

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਜੈਸਲ ਨਰੇਸ ਕੀ ਬਿਸੇਸ ਬੰਸ ਯਾਹਿ ਜੈਸ,
ਤੈਸ ਫੂਲਕਜਾਂ ਕੀ ਗਾਥ ਮਾਂਹਿ ਆਏ ਕਹਿ ਹੈਂ।

'ਜਿਵੇਂ ਜੈਸਲਰਾਜੇ ਦੀ ਇਹ ਵੱਡੀ ਵੰਸ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਫੂਲਕਿਆਂ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿੱਚ ਕਹਿ ਆਏ ਹਾਂ। (ਜੈਸਲ- ਯਦੁ ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਪੂਤ ਦੁਸਾਜ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਰਾਵਲ ਜੈਸਲ (ਜਯਸ਼ਾਲ) ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਨ ੧੧੫੬ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਰਾਜਿਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਜੈਸਲ ਮੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਇਆ। ਫੂਲ ਵੰਸ਼ ਤੇ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਵੀ ਜੈਸਲ ਤੋਂ ਹੀ ਹੈ।)

ਸਿੱਧੂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਭਏ ਜੱਗਾ ਧੀਰ ਜੇ ਉਦਾਰ,
ਸੰਤਤੀ ਬਿਰਾੜਨ ਮੈਂ ਬਿਦਤਾਏ ਵਹਿ ਹੈਂ।
ਇੰਦ-ਪੁਰਾ ਨਾਮ ਗਾਂਮ ਜਗਰਾਂਵ ਕੇ ਨਜ਼ੀਕ,
ਤਿਨ ਹੂੰ ਕੀ ਸੰਤਤੀ ਬਸਾਇ ਬਸੀ ਤਹਿੰ ਹੈਂ।
॥੪੯॥

'ਬਿਰਾੜਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ ਹਨ।

'ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਇੰਦ ਪੁਰਾ (ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਕਾਉਂਕੇ ਹੈ) ਨਾਮ ਦਾ ਪਿੰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਵਸਾ ਕੇ ਉੱਥੇ ਵਸਦੀ ਹੈ।

'ਉੱਜਲ।

ਭਯੋ ਕਾਨ੍ਹ ਚੰਦ ਏਕ ਚੌਧਰੀ ਅਮੰਦਾ ਤਹਿੰ,
ਗੌਰ ਸਿੰਘ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਥਏ ਦੋ।
ਤੁਰਕੋਂ ਨੈ ਹਿੰਦੂ ਜਬਿ ਬਹੁ ਭਾਏ ਥੇ ਸੰਤਾਏ।
ਪੰਥ ਮਾਂਹਿ ਆਏ ਵੇਊ ਥਾਏ ਸਿੰਘ ਨਏ ਸੋ।
ਧਰਮ ਇਮਾਨ ਹਿੰਦੁਵਾਨ ਰਾਖਬੇ ਕੋ ਤਿਨੈ,
ਤੇਗ ਗਹੀ ਹਿੰਮਤ ਕੀ ਕਿੰਮਤ ਬਤਏ ਕੋ।
ਕੀਨੇ ਜੰਗ ਭਾਰੇ ਮਾਰੇ ਸੱਤੂ ਅਪਾਰੇ ਤਿਨੈ,
ਭਏ ਹਸ਼ਮਤ ਵਾਰੇ ਸੁਭਟ ਗਨਏ ਸੋ। ॥੫੦॥
ਸੰਮਤ ਸਤਾਰਾਂ ਸੌ ਚੁਰਾਨਮੇਂ ਮੈਂ ਗੌਰ ਪੁਰਾ
ਨਿਕਟਿ ਧਨੇਸਟੇ ਬਸਾਯੋ ਗਾਮ ਹੈ ਸਹੀ।
ਗਢੀ ਖਾਂਮ ਥੀ ਰਚਾਈ। ਉਪਰ ਅਟਾਰੀ ਪਾਈ,
ਧਾੜੇ ਮਾਰ ਲੂਟ ਲਜਾਈ ਛਕੈਂ ਤਹਿੰ ਬੈਸ ਹੀ।
ਦੇਹਲੀ ਲਹੌਰ ਕੇਰ ਲੂਟੈਂ ਨਿੱਤ ਰਾਹ ਢੇਰ।
ਬਿਦਤਾਏ ਧਾੜਵੀ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ ਐਸ ਹੀ।
ਯਾਂਹੀਂ ਤੈ ਅਟਾਰੀ ਨਾਮ ਥਯੋ ਯਾਂਹਿ ਗਾਂਮ ਕੇਰ,
ਛੋਡ ਗਏ ਕਈ ਬੇਰ ਆਏ ਫੇਰ ਤੈ ਸਹੀ ॥੫੧॥
ਗੌਰ ਸਿੰਘ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਚੰਗ,
ਰਹੇ ਮੱਧ ਜੰਗਨ ਹਮੇਸ਼ ਬੇਸ। ਲਰਤੇ।

'ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀ ਕੀਤੇ।

'ਉਹ ਨਵੇਂ ਸਿੰਘ ਹੋ ਗਏ ਭਾਵ ਸਿੰਘ ਸਜ ਗਏ।

'ਕੀਮਤ ਕਉਣ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ।

'ਬਿਭੂਤੀ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਉਹ ਸੂਰਮੇਂ ਗਿਣੇ ਗਏ।

'ਕੱਚੀ ਗੜੀ ਬਣਾਈ ਸੀ।

'ਬਹੁਤੇਰਾਹ।

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਰਾਖ ਦਿਖਰਾਯੋ ਹਿੰਦੁ ਧ੍ਰਮ ਨਿਜ ਪੰਥ ਜਿੰਦ,
ਬੈਰਨ ਕੀ ਖੋਈ ਬਿੰਦਾ¹ ਹਾਕਮੀ ਸੁ ਧਰਤੇ²।
ਮਾਰੀ ਜਬਿ ਥੀ ਕਸੂਰ ਪਾਯੋ ਧਨ ਥਾ ਜਰੂਰ¹,
ਰਾਖ ਲਏ ਨਿਜ ਭੂਰ ਅਸਵਾਰ ਘਰ ਤੇ¹।
ਗਿਰਦੇ ਅਟਾਰੀ ਗਾਮ ਕੀਏ ਕਬਜੇ ਤਮਾਮ,
ਪੈਰੈ ਜਹਾਂ ਜੰਗ ਕਾਮ ਤੈਰੈ ਜਾਇ ਅਰਤੇ¹।

¹ਬੀਜ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ²ਉਹ ਹਕੂਮਤ ਕਰਦੇ ਸਨ।

¹ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ।

¹ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਅਸਵਾਰਰੱਖ ਲਏ।

¹ਅੜਦੇ ਸਨ।

॥ ੫੨ ॥

ਆਠ ਸਾਤ ਭਏ ਪੂਤ ਇਨ ਹੂੰ ਕੇ ਮਜਬੂਤ,
ਬੀਰ ਬਾਂਕੁਰੇ ਅਛੂਤ ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਿਸਾਲ ਹੈਂ¹।
ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਜੋਧ¹ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਤੈ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ,
ਦਲ ਸਿੰਘ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਕੇਸਰੀ ਨਿਹਾਲ ਹੈਂ।
ਮਿਸਲ ਘਨੱਈਓਂ ਸੰਗ ਰਹੇ ਸਦ ਹੀ ਨਿਸੰਗ,
ਗਿਲਜੜੇ ਸੈਂ ਜੰਗ ਕੀਏ ਇਨ ਭੀ ਕਮਾਲ¹ ਹੈਂ।
ਨਿਕਟਿ ਮਜੀਠੇ ਲਰਿ ਬਿਕਟਿ¹ ਦੁਰਾਨੀਓਂ ਸੈਂ,
ਗੌਰ ਸਿੰਘ ਕਵਰ¹ ਸ਼ਹੀਦ ਅਰਿ ਘਾਲ ਹੈਂ²।

¹ਸੁੰਦਰ ਤੇ (ਅਛੂਤ) ਬਹਾਦਰ ਛੱਤ੍ਰੀ ਸੂਰਮੇਂ ਸਨ।

¹(ਸਿੰਘ)।

¹ਚੰਗੇ।

¹ਭਿਆਨਕ।

¹ਕੌਰ ਸਿੰਘ। ²ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।

॥ ੫੩ ॥

ਰਾਮਗਢੀਓਂ ਕੇ ਸੰਗ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸੁਦਾਰ ਚੰਗ,
ਕਰਤੇ ਹਮੇਸ਼ ਜੰਗ ਰਹੜੇ ਬਲ ਧਰ ਕੈ।
ਜੈ ਸਿੰਘ ਕਾ ਬੇਟਾ ਹੁਤੇ ਸੁਭਟ ਅਮੇਟਾ¹,
ਗੁਰਬਖਸ਼ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਲੇਟਾ ਜਬਿ ਅਰਿ ਹਰ ਕੈ¹।
ਜੈ ਸਿੰਘ ਉਮੰਗ ਹਾਰ¹ ਛੋਡ ਦੀਓਂ ਜੰਗ ਕਾਰੁ,
ਹੁਤੇ ਜੇ ਮਦਦਗਾਰ ਬੈਠੇ ਘਰ ਟਰ ਕੈ।
ਭੰਗੀ ਸਰਦਾਰ ਥੇ ਅਪਾਰ ਬਲਵਾਰ ਤਬਿ,
ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗਾਰ ਮਿਲੇ ਏਊ ਮੋਦ ਭਰ ਕੈ ॥ ੫੪ ॥
ਵੀਚ ਸਾਂਹਚੀ ਕੇ ਜੰਗ ਕੀਨੇ ਅਰਿ ਅੰਗ ਭੰਗ,
ਔਰ ਬਹੁ ਕਾਮ ਚੰਗ ਇਨੈ ਤਬਿ ਬਧ ਕੈ¹।
ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਗੁੱਜਰ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਹੈ ਬਿਸੇਸ ਖੁਸ਼ੀ,
ਇਨ ਕੇ ਇਲਾਕਾ ਰੋਕ ਦੀਓਂ ਬਾਂਕਾ ਅਧਿਕੈਂ¹।
ਲੀਓਂ ਜਬਿ ਭੰਗੀਓਂ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ,
ਆਦਿ ਸਾਤੋਂ ਬੀਰਨ ਮਦਦ ਕੀਨੀ ਸਧ ਕੈਂ¹।

¹ਲੜਾਕਾ।

¹ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (ਲੇਟਾ) ਮਰ ਗਿਆ।

¹ਉਤਸ਼ਾਹ ਛੱਡ ਕੇ।

¹(ਅੱਗੇ) ਵੱਧ ਕੇ।

¹ਬਹੁਤਾ।

¹ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ।

ਜਾਂਹਿ ਹੇਤ ਪਸਰੂਰ ਪ੍ਰਗਨਾ ਲਹਾਯੋ ਭੂਰ,
ਡੇਢ ਲਾਖ ਕੇ ਜਰੂਰ ਇਨੈ ਤਬਿ ਲੱਧ ਕੈ।

॥ ੫੫ ॥

ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੋ ਲਹੌਰ ਲੀਓ,
ਰਹਯੋ ਇਨ ਕੇ ਬੁਲਾਇ ਮਿਲੇ ਯੇ ਨ ਜਾਇ ਹੈ।
ਛੀਨ ਲੀਨ ਤਾਂਹਿ ਯਾਂਹਿ ਕੇਰ ਹੂੰ ਮੁਲਕ ਬਹੁ,
ਮਿਲਿਓ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਫੇਰ ਧਰ ਭਾਇ ਹੈ।
ਸੱਤਰ ਜੰਬੂਰੇ। ਦੋਇ ਤੋਪ ਪਾਂਚ ਸੌ ਸਵਾਰ
ਦੈ, ਪਠਾਯੋ ਛੱਛ ਓਰ। ਜਾਇ ਕੈ ਤਹਾਂਇ ਹੈ।

ਕੀਓ ਸਰ। ਮੁਲਕ ਇਨਤਜ਼ਾਮ² ਤਾਂਹਿ ਭਲ,
ਦੀਓ ਸੁੱਖੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨ੍ਰਿਪ ਥਾਇ ਹੈ।

॥ ੫੬ ॥

ਫੇਰ ਜੋ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਪਤਿ, ਧੰਨੇ ਸਿੰਘ
ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਸੁਤ, ਰੱਯਤ ਦੁਖਾਈ ਹੈ।
ਆਏ ਫਰਜ਼ਾਦੀ ਲੋਗ ਮਹਾਰਾਜ ਜੂ ਪੈ ਤਬਿ,
ਮਹਾਰਾਜ ਦੈ ਕੈ ਫੌਜ ਪਠਯੋ ਏਸ ਤਾਂਈਂ ਹੈ।
ਜਾਇ ਏਨ ਜੰਗ ਕੈ ਭਗਾਇ ਦੀਓ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ,
ਦੋਇ ਲਾਖ ਕਾ ਇਲਾਕਾ ਲਯੋ ਸੋ ਛਿਨਾਈ ਹੈ।
ਪ੍ਰਗਨਾ ਅਟਾਰੀ ਕਾ ਇਵਜ਼ ਏਸ ਖਿਦਮਤ।
ਦੀਓ ਮਹਾਰਾਜ ਨੈ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ ਹੈ

॥ ੫੭ ॥

ਮਰਯੋ ਸੋ ਚੁਹੱਤ੍ਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ,
ਕਾਮ ਕਰਿ ਨੇਕ ਨਾਮ। ਇੱਜ਼ਤੈਂ ਬਡੈਂ ਪਈ²।
ਚੁਹੱਤ੍ਰ ਮੈਂ ਮੁਲਤਾਨ ਛਿਹੱਤ੍ਰ ਮੈਂ ਕਾਸ਼ਮੀਰ,
ਬਜਾਸੀਏ ਮੈਂ ਬੰਨੂ ਕੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸਰ ਜੋ ਭਈ।
ਦਸਕ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਮੌਜ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੀ।
ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਆਗੇ ਹੈ ਲਰਾਈ ਫਤੇ ਏਸ ਤ੍ਰੈ

¹ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਪਸਰੂਰ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਠੀਕ ਡੇਢ ਲੱਖ ਦਾ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੱਭ ਕੇ (ਲਹਾਯੋ) ਦਿਵਾ ਦਿੱਤਾ।

¹ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰ ਕੇ।

¹੭੦ ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ।

¹ਛੱਛ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਤਰਫ਼। (ਛੱਛ- ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅਟਕ ਦੀ ਅਟਕ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘੂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਇਕ ਇਲਾਕਾ ਜੋ ੧੯ ਮੀਲ ਲੰਬਾ ਤੇ ੯ ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਛ ਹਜ਼ਾਰਾ ਜਾਂ ਚੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।)

¹ਫ਼ਤਿਹ। ²ਪ੍ਰਬੰਧ।

¹ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਕੇ।

¹ਉਹ ਖੋਹ ਲਿਆ।

¹ਏਸ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਦਲੇ।

¹ਮਸ਼ਹੂਰੀ, ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ। ²ਵੱਡੀ ਇੱਜ਼ਤ ਪਾ ਲਈ।

¹ਜਾਂ ਜੰਗ ਫ਼ਤਿਹ ਹੋ ਗਈ।

¹ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਰਗੀ।

¹ਏਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਫਤੇ ਲਈ।

ਲਈ।

ਫੇਰ ਤਾਂ ਕੀ ਬੇਟੀ ਸਾਥ, ਕੌਰ ਨੌ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ
ਜੂ ਕੀ ਸ਼ਾਦੀ, ਕਾਨਵੇਂ ਮੈਂ ਧੂੰਮ ਧਾਮ ਸੈਂ ਭਈ।

॥ ੫੮ ॥

ਤੀਸ ਲਾਖ ਖਰਚ ਰਜਤਪਣ। ਥੀਓ ਜਾ ਮੈਂ,
ਗਜ਼ਾਰਾਂ ਫੀਲ। ਕੋਤਰ ਸੌ ਅੱਸੂ ਉੱਟ ਥੇ ਭਏ^੨।
ਗਊ ਭੈਂਸ ਬੇਸੁਮਾਰ ਜਰੇ ਜ਼ੇਵਰਨ ਸਾਰ,
ਭਾਰ ਪਸ਼ਮੰਬਰੈਂ, ਪਟੰਬਰੈਂ ਕੇ ਹੈਂ ਦਏ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੈ ਉਘਾੜਾ ਦੀਓ ਸੂਫੀਓਂ ਕਾ ਬਾੜਾ।,

ਜਾਚਕੋਂ ਨੈ ਮਾਰਜੋ ਧਾੜਾ ਛਾਂਦੇ ਕੀੜਜੋਂ ਕੇ ਲਏ।

ਐਸੋ ਬਜਾਹਿ ਭਯੋ ਹੈ ਨ ਕਰ ਹੈ ਧਰਾ ਪੈ। ਕੋਊ,
ਇੰਦ੍ਰ ਕੁਬੇਰ ਰਮਾ ਹਰੀ ਮਾਨੋ ਥੇ ਅਏ। ॥ ੫੯ ॥

ਸਤਲੁਜ ਤਟ ਜੰਗ ਠੱਟਨੇ ਮੈਂ ਹੱਠ ਕਰਿ
ਸ਼ਮਾਮ ਸਿੰਘ ਰਹਜੋ ਸਮਝਾਇ ਔ ਹਟਾਇ ਤੈ।

ਰਾਣੀ ਨੈ ਨ ਮਾਨੀ ਕਾਈ ਠਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦ ਜੋ
ਮਹਾਂਈ।,

ਸਾਚੀ ਤੋਂ ਸੁਨਾਈ ਸਰਦਾਰ ਇਸ ਭਾਇ ਤੈ।

ਰਾਜ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਜੈਹੈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸਾਹਿ ਥੈਹੈ।,

ਸੁਤ ਯੁਤ ਤੂੰ ਭੀ ਜੈਹੈਂ ਬਾਂਧੀ ਹੂੰ ਬਲਾਇਤੈਂ।

ਕਾਹੇ ਤੂੰ ਚਿੰਗਾਰੀ ਥਾਤ ਪੰਥ ਬਨ ਕੋ ਦਹਾਤ,

ਨਾਮ ਪਤਿ ਕਾ ਉਠਾਤ ਦੇਸ ਏਸ ਥਾਂਇ ਤੈ।

॥ ੬੦ ॥

ਉਲਟਾ ਬਖਾਨੇ ਰਾਨੀ ਤਾਨੇ ਮਾਨੇ ਨਾਂਹਿ ਕਿਛੁ,

ਸਰਦਾਰ ਹਾਰਿ ਨਿਜ ਫੌਜ ਵੀਚ ਹੈ ਗਯੋ।

ਸਰਬੰਸ ਦਾਨ ਕਰਿ। ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਧਰਿ,

ਆਯੁਧ ਪੁਸ਼ਾਕ ਵਰ। ਗਾਨਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਹੈ ਲਯੋ।

^੧(ਧੂਮ ਧਾਮ) ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਾਜਿਆਂ ਗਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ੧੮੯੧
ਬਿ: ਵਿੱਚ ਹੋਈ।

^੧ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੀਹ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਹੋਏ।

^੧ਹਾਥੀ। ^੨੧੦੧ ਘੋੜਾ ਤੇ ੧੦੧ ਊਠ (ਦਾਨ) ਹੋਏ ਸਨ।

^੧ਜੜਾਊ ਤੇ (ਸਾਰ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗਹਿਣੇ, ਪੱਸ਼ਮ ਤੇਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰਾਂ
ਦੀਆਂ (ਭਾਰ) ਪੰਡਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।

^੧ਮ:ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਹਰਾਂ ਦਾ ਵਾੜਾ ਭਾਵ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੀ
ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।

^੧ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਡਾਕਾ ਮਾਰਿਆ ਜੋ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਡੱਬੀਆਂ
ਚ ਬੰਦ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਵੀ (ਛਾਂਦੇ) ਹਿੱਸੇ ਲਏ।

^੧ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ।

^੧ਜਾਣੇ ਇੰਦ੍ਰ, ਕੁਬੇਰ, ਲੱਛਮੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂ ਹੀ ਆਏ ਸਨ।

^੧ਸਤਿਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ (ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ)
ਹਠ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ (ਤੈ) ਤਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾ
ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਹਟਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

^੧ਜਦੋਂ ਬਹੁਤੀ ਜ਼ਿੰਦ ਕੀਤੀ।

^੧ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

^੧ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਣਗੇ।

^੧ਪੁੱਤਰ ਸਣੇ ਤੂੰ ਵੀ ਵਲਾਇਤ ਨੂੰ ਬੱਧੀ ਜਾਵੇਂਗੀ।

^੧ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਚੰਗਿਆੜੀ ਹੋ ਕੇ ਪੰਥ ਰੂਪ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਸਾੜ ਰਹੀ
ਹੈਂ, ਏਸ ਦੇਸ ਤੇ ਏਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਨਾਮ
ਮੇਟਣ ਲੱਗੀ ਹੈਂ।

^੧ਆਪਣੀ ਸਭ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾਨ ਕਰਕੇ।

^੧ਚੰਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨ ਕੇ।

ਹੋਇ ਅਸਵਾਰ ਨਿਜ, ਸਾਤਕ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ
ਤਾਂਈ ਲਲਕਾਰ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਚਾਹ ਯੋਂ ਦਯੋ।
ਏਹੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਜੀ, ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦਾੜੀਆਂ ਕੀ
ਲਾਜ ਰਾਖਬੇ ਕੋ ਸਮਾਂ, ਆਜ ਆਇ ਹੈ ਪਯੋ
॥ ੬੧ ॥

¹ਆਪਣੀ (ਚਾਹ) ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਉਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿੱਤਾ।

ਐਸੇ ਕਹਿ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਨਿਹੋਰਿ,
ਆਗੇ ਤੋਰਿ, ਦੈ ਕੈ ਜੋਰ ਘੋਰ। ਥੋਰ ਜੰਗ ਨਾ
ਕਰਯੋ।

¹ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ।

¹ਭਿਆਨਕ।

ਛੇਰ ਕੈ ਤੁਰੰਗ ਸੋ ਨਿਸੰਗ ਇਤ ਉਤ, ਅਤਿ।
ਜੰਗ ਕਰਵਾਤੇ ਫਿਰੈ ਪੈ ਉਮੰਗ ਸੈਂ ਭਰਯੋ।
ਧੜ ਧੜ ਤੋਪੈਂ ਕੜ ਕੜ ਰਾਮਜੰਗੇ ਚਲਵਾਏ,
ਸੜ ਸੜ ਚੱਲੇ ਤੀਰ ਚੀਰ ਸੱਤ੍ਰੈਂ ਧਰਯੋ।

¹ਬਹੁਤਾ।

¹ਧੜ ਧੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਤੋਪਾਂ ਤੇ ਕੜ ਕੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ
ਬੰਦੂਕਾਂ ਸੜ ਸੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਤੀਰ ਚਲਵਾਏ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ)
ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

ਕੱਟ ਵੱਢ ਤੁੱਛ ਮੁੱਛ ਲੁੱਥ ਪੈ ਚਢਾਈ ਲੁੱਥ,
ਰੰਗ-ਭੂਮਿ ਮਾਂਹਿ ਖੂਨ ਤੰਗ ਤਾਜੀਐਂ ਚਰੁਯੋ।
॥ ੬੨ ॥

¹ਕੱਟ ਵੱਢ ਕਰ ਕੇ (ਤੁੱਛ) ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ (ਮੁੱਛ) ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ,
ਲੋਥ ਤੇ ਲੋਥ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ, ਜੰਗ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਖੂਨ
ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਤੰਗਾਂ ਤੱਕ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਮੰਡਾ ਹੈ ਘਮੰਡਾ ਘੋਰ ਜੋਰ ਸੋਰ ਕੈ ਬਹੋਰ,
ਪੰਡਾ ਮੁਖ ਦੀਏ ਮੋਰ ਸਿੰਘੈਂ ਬਲਵਾਨੇ ਹੈਂ।

¹(ਘੋਰ) ਭਿਆਨਕ (ਘਮੰਡਾ) ਜੰਗ (ਮੰਡਾ) ਸਜਾਇਆ।
(ਬਹੋਰ) ਫੇਰ ਜੋਰ ਨਾਲ ਸੋਰ ਕਰ ਕੇ ਬਲਵਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ
(ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦੇ) ਮੂੰਹ (ਪੰਡਾ) ਪੀਲੇ ਕਰ ਕੇ (ਪਿੱਛੇ) ਮੋੜ
ਦਿੱਤੇ।

ਗੌਰਨ ਤੈ ਪੰਡ ਥੀਏ ਲੰਡਨ ਕੇ ਫੰਡ ਹੇਰਿ,
ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਚੰਡ ਅਤਿ ਚਾਲੀ ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨੇ ਹੈਂ।

¹ਜਦੋਂ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੀਆਂ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਚੱਲੀਆਂ ਤਾਂ
ਦੇਖ ਕੇ ਲੰਦਨ ਭਾਵ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ (ਫੰਡ) ਸੂਰਮਿਆਂ
(ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ) ਗੋਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪੀਲੇ ਹੋ ਗਏ।

ਛੰਡਾ ਤੋਂ ਅਖੰਡਾ ਖੰਡਾ ਮਾਰਤੰਡ ਤੈ ਪ੍ਰਚੰਡਾ,
ਅਰਿ ਗਨ ਕੋ ਬਿਹੰਡਾ ਚੰਡਾ ਚਢਯੋ ਜ੍ਹਾਨੇ ਹੈਂ।

¹(ਮਾਰਤੰਡਾ) ਸੂਰਜ ਨਾਲੋਂ (ਪ੍ਰਚੰਡਾ) ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ ਖੰਡਾ ਤਦੋਂ
(ਅਖੰਡਾ) ਲਗਾਤਾਰ (ਛੰਡਾ) ਚਲਾਇਆ (ਜਿਸ ਨਾਲ)
ਬਹੁਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ (ਬਿਹੰਡਾ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ
ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ (ਚੰਡਾ) ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਖੰਡਾਂ ਭਏ ਖੰਡਾਂ-ਪਤੀ ਬਲਵੰਡਾ, ਕੰਡਾ ਹੇਰਿ

ਖੰਡਾ ਕੇਰ ਝੰਡਾ, ਜਬਿ ਮੰਡਾ ਅਗਵਾਨੇ ਹੈਂ।
॥ ੬੩ ॥

ਝੂਮ ਝੂਮ ਝੁਕ ਝੁਕ ਝਪਕ ਝਪਕ ਸਿੰਘ,
ਝਕਤ ਨ ਝਪਟ ਝੰਜੋੜ ਝੱਟ ਸੱਟਕੈਂ।

ਸੱਟ-ਪੱਟ ਕਟ ਕੈ ਲੱਪਟ ਕੈ ਦੱਪਟ ਫਿਰ,
ਅੱਟ ਬੋਲ ਤੋਲ ਤੇਗ ਬੇਗ ਫੱਟ ਕੈਂ।

ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਤੁੰਡ ਝੁੰਡ ਮਹੀ ਮੰਡ ਪੈ
ਬਿਥਾਰੇ ਹੈਂ ਬਿਤੁੰਡ ਕੁੰਡ ਸੁੰਠ ਕਾਲੀ ਗੱਟਕੈਂ।

ਛੱਟ ਕੈ ਬਿਆਰੇ ਕਿਧੋਂ ਕਿੰਸਕ ਗੁਲਾਬ ਝਾਰੇ
ਬਾਢੀਓਂ ਕੇ ਬਾਹੇ ਆਰੇ ਡਾਰੇ ਤਰੁ ਕੱਟ ਕੈਂ।
॥ ੬੪ ॥

ਬੱਟ ਕੈ ਕਸੀਸ ਰੀਸ ਦਾਂਤ ਪੀਸ ਈਸ ਧਜਾਇ,
ਅਵਨੀਸ ਈਸਾ ਸੁਤ ਖੀਸ ਪਾਏ ਹੱਤ ਕੈਂ।

ਪੁਰਬੀ ਪਛਾਰੇ ਮੰਦ੍ਰਾਜੀ¹ ਤੈ ਜਹਾਜੀ ਝਾਰੇ²,

ਮੁਸਲੇ ਮਸਲ ਡਾਰੇ¹ ਮਾਰੇ ਬੰਗੀ ਬੱਤ ਕੈਂ²।

ਕੱਟੇ ਜਿਮ ਕੇਲੇ ਬਾਗ ਖੇਲੇ ਖੂਬ ਬੀਰ ਫਾਗ,
ਪਾਇ ਦੀਨੀ ਸਿੰਘੈਂ ਭਾਗ ਮਾਰਿ ਹੱਥ ਗੱਤਕੈਂ।

¹(ਜਿਹੜੇ) ਬਲਵਾਨ (ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕਈਆਂ) (ਖੰਡਾਂ) ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ (ਪਤੀ) ਮਾਲਕ ਸਨ, ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ (ਕੰਡਾ) ਤਿੱਖੇ ਖੰਡੇ ਵਾਲਾ ਝੰਡਾ ਅੱਗੇ (ਮੰਡਾ) ਸਜਿਆ ਦੇਖ ਕੇ (ਪੰਡਾ) ਪੀਲੇ ਹੋ ਗਏ।

¹(ਬੀਰ-ਰਸ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ) ਹਿਲੇਰੇ ਖਾ ਖਾ ਕੇ, ਝੁਕ ਝੁਕ ਕੇ, (ਝਪਕ ਝਪਕ) ਉੱਛਲ ਉੱਛਲ ਕੇ ਸਿੰਘ (ਝਕਤ ਨ) ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ (ਝਪਟ) ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਪਛਾੜ ਕੇ ਛੇਤੀ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹(ਸੱਟ-ਪੱਟ) ਛੇਤੀ ਕੱਟ ਕੇ, (ਸਪੱਟ ਕੈ) ਝਪਟ ਮਾਰ ਕੇ (ਦੱਪਟ ਫਿਰ) ਫੇਰ ਦੌੜ ਕੇ (ਅੱਟ) ਬਹੁਤਾ ਬੋਲ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਤੋਲ ਕੇ ਭਾਵ ਉਤਾਂਹ ਚੁੱਕ ਕੇ (ਬੇਗ ਬੇਗ) ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ (ਫੱਟ ਕੈਂ) ਜ਼ਖ਼ਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹(ਬਿਤੁੰਡ) ਬਿਨਾਂ ਮੂੰਹਾਂ ਤੋਂ (ਰੁੰਡ) ਧੜ (ਮੁੰਡ) ਸਿਰ (ਤੁੰਡ) ਮੂੰਹ (ਝੁੰਡ ਝੁੰਡ) ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ (ਮੰਡ) ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰ ਕੇ (ਮਹੀ) ਧਰਤੀ ਦੇ (ਪੈ) ਉੱਪਰ ਖਿੰਡਾਏ ਪਏ ਹਨ; ਲਹੂ ਦੇ (ਭਰੇ) (ਕੁੰਡ) ਟੋਇਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਲੀ (ਗੱਟਕੈਂ) ਗੱਟ ਗੱਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰ ਕੇ ਲਹੂ ਪੀ ਰਹੀ ਹੈ।

¹(ਜਾਣੇ) (ਬਿਆਰੇ) ਹਵਾ ਨੇ (ਛੱਟ ਕੈ) ਤੇਜ਼ ਛੁੱਟ ਕੇ ਕੇਸੂ ਜਾਂ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਝਾੜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ (ਜਾਂ ਇਉਂ ਜਾਣੇ) (ਬਾਢੀਓਂ) ਤਰਖਾਣਾਂ ਦੇ (ਬਾਹੇ) ਚਲਾਏ ਹੋਏ ਆਰਿਆਂ ਨੇ (ਤਰੁ) ਦਰਖ਼ਤ ਕੱਟ ਕੇ ਸੁੱਟੇ ਹਨ।

¹(ਸਿੰਘ ਨੇ) ਕਸੀਸ ਵੱਟ ਕੇ (ਰੀਸ) ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਦੰਦ ਪੀਹ ਕੇ ਵਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧਿਆ ਕੇ (ਅਵਨੀਸ) ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਈਸਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ (ਅੰਗਰੇਜ਼ (ਹਤ ਕੈ) ਮਾਰ ਕੇ (ਖੀਸ ਪਾਏ) ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

¹ਮਦਰਾਸ ਦੇਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕ। ²ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਅੰਗਰੇਜ਼ ਝਾੜ ਦਿੱਤੇ।

¹ਤੁਰਕ ਮਲ ਦਿੱਤੇ। ²ਬੰਗਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ (ਬੱਤ ਕੈ) ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਰ ਲਿਆ। (ਅ) ਬੱਤਖਾਂ ਵਾਂਗ।

¹ਜਿਵੇਂ ਕੇਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਗ ਕੱਟੀਏ ਹਨ, ਸੂਰਮੇਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਬੋਰੇ ਗੋਰੇ ਕਤਲਾਮ ਕੀਨੇ ਨਾਂਹਿ ਸਿੰਘ ਸ਼ਜਾਮ,
ਸੂਰਨ ਮੈਂ ਪਾਯੋ ਨਾਮ ਕਾਮ ਨੇਕ ਅਤਿ ਕੈ'
॥ ੬੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੰਮੁਖ' ਕਰਤੇ ਬੇ ਜੁ ਲਰਾਈ।
ਸੋ ਅਰਿ ਤੋ ਹਰਿ ਦਏ ਭਗਾਈ'।
ਮਾਰ ਸਥਾਰ ਕੋਸ ਤ੍ਰੈ ਮਾਰੈਂ'।
ਸੁਟੇ ਘਾਣ ਗੋਰਜੋਂ ਤੇ ਲਾਰੈਂ' ॥ ੬੬ ॥
ਤੇਜ ਅਮੇਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਪਿਖੈ ਕੈ'।
ਰਹੇ ਤਜਬ' ਅੰਗੁਰੀ ਮੁਖਿ ਦੈ ਕੈ।
ਤਬਿ ਲੋ ਫੌਜ ਮੌਜ ਸਿੰਧੁ ਕੀ ਸੀ'।
ਆਈ ਔਰ ਘਟਾਂ ਬਿੰਬ ਕੀ ਸੀ' ॥ ੬੭ ॥
ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਕੋ ਘੇਰੋ ਆਈ।
ਕੁਪ ਕੈ' ਤੁਪਕੈਂ ਤੋਪ ਚਲਾਈ।
ਮੇਂਹ ਬਸਾਯੋ ਗੋਲੀ ਗੋਲਨਿ।
ਝਾੜੈਂ ਬਾੜੈਂ ਬੋਲੀ ਬੋਲਨਿ' ॥ ੬੮ ॥

ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਮਾਚਯੋ ਰਣ ਭਾਰੀ'।
ਸੂਰ ਨੂਰ' ਨਹਿੰ ਦੇਤ ਦਿਖਾਰੀ।
ਕਾਯਰ ਸੂਰ ਕਰੇ ਇਕ-ਸਾਰੀ'।
ਤੋਂ ਭੀ ਲਰਯੋ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਭਾਰੀ ॥ ੬੯ ॥
ਕੁਰਸੀ ਕਰੀ ਬਜੰਤੈਂ ਖਾਲੀ'।
ਲੰਡਨ ਰੰਡਨ ਸੈਂ ਭਰ ਡਾਲੀ'।
ਮੱਦਦ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨਹਿੰ ਪਾਛਯੋਂ।
ਪਠੀ', ਠਟੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਇਨ ਤਿਨ ਬਾਂਛਯੋਂ² ॥ ੭੦ ॥

ਬਲਕੈ' ਸਿੰਘੀ ਫੌਜ ਬਧੇਰੈਂ।

ਹੋਲੀ ਖੇਲੇ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੱਤਕੇ ਦੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ (ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ)
ਭਾਜੜ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

'ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੋਰੇ ਬੋੜੇ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ
ਕਤਲ ਕੀਤੇ, ਬਹੁਤਾ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਿੱਚ
ਨਾਮ ਪਾਇਆ ਭਾਵ ਜੱਸ ਖੱਟਿਆ।

'ਸਾਹਮਣੇ।

'ਉਹ ਵੈਰੀ ਤਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਭਜਾ ਦਿੱਤੇ।

'ਤਿੰਨਾਂ ਕੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰ ਕੇ ਢੇਰ ਲਾ ਦਿੱਤੇ।

'ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਘਾਣ ਲਾਹ ਸੁੱਟੇ। ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਗੋਰੇ ਮਾਰੇ।

'ਅੰਗਰੇਜ਼, ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ (ਅਮੇਜ) ਬਹੁਤਾ ਤੇਜ ਵੇਖ ਕੇ।

'ਹੈਰਾਨ।

'ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਰਗੀ ਫੌਜ।

'ਬਿੰਧਿਆਚਲ ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਘਟਾਂ ਵਰਗੀ।

'ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ

'(ਬਾੜੈਂ) ਸਾਰੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਵਾਰ (ਝਾੜੈਂ) ਮਾਰਦੇ
ਹਨ (ਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) ਬੋਲੀਆਂ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

'ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਅਨੁਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।

'ਸੂਰਜ ਦਾ ਚਾਨਣ।

'ਇਕੋ ਜਿਹੇ

'ਭਾਵ ਬੇਅੰਤ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਮਾਰੇ।

'ਲੰਦਨ ਭਾਵ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਦੇਸ਼ਰੰਡੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ।

'ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿੱਛੋਂ (ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ) ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਭੇਜੀ। ਖੰਤਸ
ਨੇ ਵਿਉਂਤ (ਇਹ) (ਠਟੀ) ਬਣਾਈ ਤੇ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ
(ਸਿੰਘਾਂ) ਦੀ ਮੌਤ (ਹੋ ਜਾਵੇ)

'ਸਗੋਂ।

ਥੀ ਜੁ ਲਰਤ ਢਿਗ ਹੀ ਤਿਨ ਕੇਰੈਂ।
 ਤਿਸ ਕੋ ਖੁਦ ਹੀ ਭਾਜ ਪਵੈ ਕੈ।
 ਲੈ ਆਯੋ ਪਾਛੇ ਕੋ ਧੈ ਕੈ' ॥ ੨੧ ॥
 ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਸੰਗੈਂ।
 ਮਾਰਿ ਹਜ਼ਾਰਨ ਤਈਂ ਨਿਸੰਗੈਂ।
 ਬਯੋ ਸ਼ਹੀਦਰਸੀਦ ਲਹਾਨੀ'।
 ਦਫਤ੍ਰੁ ਕਿਯ ਜਮੇਸ ਕਾ ਫਾਨੀ' ॥ ੨੨ ॥
 ਗੁਰਪੁਰਿ ਬਸਯੋ ਭਵਾਂਬੁਧ' ਤਰਿਓ।
 ਨਿਜ ਕੁਲ ਇੱਕੀ ਤਈਂ ਉਧਰਿਓ।
 ਲਿਖਤ ਤਰੀਫ ਗਰੀਫਨ ਸਾਹਿਵ।
 ਯਾਂ ਕੀ ਨਿਜ ਤਰੀਖ ਮਧ ਸਾ ਇਵ' ॥ ੨੩ ॥

'ਦੌੜ ਕੇ।

'ਛੁੱਟੀ (ਮੁਕਤੀ) ਲੈ ਲਈ।

'ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਦਫਤਰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ।

'ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ।

'(ਸਾ) ਉਹ ਗਰੀਫਨ ਸਾਹਿਬ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਆਪਣੀ ਤਵਾਰੀਖ ਵਿੱਚ (ਯਾਂ ਕੀ) ਇਸ (ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ) ਦੀ (ਇਵ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਤਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।

ਪਾਂਚ ਸਾਂਤ ਸਰਦਾਰ ਜਿ ਔਰੈਂ।
 ਲਰਤੇ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਸਮ ਗੌਰੈਂ।
 ਤੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਕੋ ਕਲਕੱਤੈਂ।
 ਭੀ ਥਾ ਟਿਕਨ ਔਖ ਅਲਵੱਤੈਂ' ॥ ੨੪ ॥
 ਪੈ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਭਾਵੀ ਪ੍ਰੇਰਾ'।
 ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ ਬਯੋ ਬਧੇਰਾ।
 ਚਾਹਿਤ ਥਾ ਸੋ ਜੇ' ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ।
 ਸਿੰਘਨ ਓਪ ਘਟਾਵਨ ਤੇਜੀ' ॥ ੨੫ ॥

'ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ।

'ਹੋਣਹਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ।

'ਜਿੱਤ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾਂ (ਮਹਿਮਾਂ) ਤੇ ਤੇਜੀ (ਪ੍ਰਤਾਪ) ਘਟਾਉਣ ਵਾਸਤੇ।

ਕਾਮ ਮੰਦ ਅਤਿਸੈ ਉਨ ਕੀਓ।
 ਅਫਸਰ ਹੂੈ ਬਡ ਦਗਾ ਕਮੀਓ।
 ਜਾਂ ਦਿਨ ਮੁੰਦਕੀ ਥਈ ਲੜਾਈ।
 ਮੱਦਦ ਜਲ ਲੋ ਭੀ ਨ ਪੁਚਾਈ ॥ ੨੬ ॥
 ਪਾਨੀ ਪਾਉ ਰੁਪੱਯੇ ਕੇਰਾ।
 ਸੋ ਭੀ ਨਹਿੰ ਜਬਿ ਮਿਲਯੋ ਬਧੇਰਾ।
 ਸਿੰਘ ਪਯਾਸੇ ਬਜਾਕੁਲ ਭਾਰੇ।
 ਹੂੈ ਨਿਜ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰੇ ॥ ੨੭ ॥
 ਬਦਲੀ ਦਲ ਸਿੰਘਨ ਪਰ ਛਾਈ।

ਭਰੇ ਕਜਾਰ ਟੋਭੇ ਬਰਸਾਈ।

‘ਵਰਖਾ ਕਰ ਕੇ ਟੋਏ ਤੇ ਖੇਤ ਭਰ ਦਿੱਤੇ।

ਸੋ ਭੀ ਦ੍ਰੁਜ ਸਠਾ ਪੀਨ ਨ ਦਯੋ।

‘ਮੂਰਖ ਬਾਮਣਾਂ ਨੇ।

ਭਾਜ ਪਵਾ ਪੀਛੇ ਲੈ ਅਯੋ ॥ ੭੮ ॥

ਤਜੋਂ ਹੀ ਫੇਰੂ-ਸ਼ਹਿਰ ਨਜੀਕੈਂ।

ਥਯੋ ਜੋਗ ਜਬਿ ਅਤਿਸੈ ਠੀਕੈਂ।

ਸਾਤ ਕੋਸ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਭਗਾਏ।

ਸਾਰ ਪਾਇਆ ਤੇਜੇ ਸਿੰਘ ਆਏ ॥ ੭੯ ॥

‘ਖਬਰ ਪਾ ਕੇ।

ਫੌਜ ਅਧਿਕ ਨਿਜ ਵੀਚ ਮਿਲੈ ਹੈ।

ਲੈ ਗਯੋ ਭਾਗ ਪਵਾਇ ਪਿਛੈ ਹੈ।

ਖੁਫੀਆ ਖਬਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਦੇ ਹੈ।

ਫਤੇ ਸਮਾਨ ਦਿਲਏ ਤਿਨੈ ਹੈ ॥ ੮੦ ॥

‘ਫਤੇ ਤੇ ਸਾਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਵਾ ਦਿੱਤੇ ਭਾਵ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਫਤਿਹ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਫਿਰ ਸਭਰਾਵੀਂ ਜਬਿਰਣ ਥੀਓ।

ਭਾਜੜ ਪਾਇ ਤੋੜ ਪੁਲ ਦੀਓ ॥ ੮੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦਿਲ ਤੈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,

ਥੇ ਅਫਸਰ ਇੱਤਯਾਦਿ।

ਸ਼ਾਹੀ ਲਵਪੁਰ ਕੀ ਕਰੀ,

ਐਨਾ ਇਨੈਂ ਬਰਬਾਦ ॥ ੮੨ ॥

‘ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਦ੍ਰੁਜ ਤੈ ਭਲਾ ਨ ਹੋਤ ਹੈ,

ਕੈਹਤ ਸਜਾਨੇ ਲੋਗ।

ਦੁਤੀ ਤੀਯਾ ਦ੍ਰੁਜ ਸੈਂ ਮਿਲੀ,

ਫਿਰ ਉਜਾਰ ਕਿ ਨ ਹੋਗਾ ॥ ੮੩ ॥

‘ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਜਾੜ ਹੋਵੇਗੀ।

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨੇ ਅਟਾਰੀ ਵਾਰਿਨ ਅਬੈ।

ਥਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਜਬੈ।

ਉੱਨੀ ਸੌ ਦੇ ਫਾਗਨ ਮਾਰੈਂ।

ਕਾਨ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਾਂਹਿ ਰਹਾ ਹੈ ॥ ੮੪ ॥

ਮਿਲੀ ਜਗੀਰ ਹਜ਼ਾਰ ਬੱਤੀ ਕੀ।

ਤਾਂਹਿ ਬੀਮਾਰੀ ਹੁਤੀ ਮ੍ਰਿਗੀ ਕੀ।

ਉੱਨੀ ਸੌ ਆਠਾਈ ਮਾਹੈਂ।

ਬਿਨ ਔਲਾਦ ਮਰਿਓ ਜਬਿ ਵਾਰੈ ॥ ੮੫ ॥ 'ਉਹ।

ਜਬਤ ਜਗੀਰ ਭਈ ਸਰਕਾਰੈਂ।

ਦੁਤੀਏ ਘਰ ਕੀ ਅੱਗੁ ਉਚਾਰੈਂ।

ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬੇਟੇ ਚਾਰੈਂ।

ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਲੌ ਥੇ ਭਟ ਭਾਰੈਂ ॥ ੮੬ ॥

ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸੈਂ।

ਪਾਸ ਮੁਸਾਹਿਬ' ਰਹੇ ਬਿਸੇਸੈਂ। 'ਅਹਿਲਕਾਰ।

ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਪਾਛੇ ਸੁਤ ਤਾਂ ਕੇ।

ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਤਾਪ ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਬਾਂਕੇ ॥ ੮੭ ॥

ਪਿਦਰੀ' ਬੀਸ ਸਹਸ ਕੀ ਪਾਈ। 'ਪਿਤਾ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ।

ਇਨੈ ਜਗੀਰੈਂ ਔਰ ਲਹਾਈ। 'ਲੈ ਲਈਆਂ।

ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੁਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰੈਂ।

ਕਿਯੇ ਕਾਮ ਬਹੁ ਜਬੈ ਭਲੇਰੈਂ ॥ ੮੮ ॥

ਅਰ ਤਿਹ ਭਗਨੀ ਕੀ ਕੁਤਮਾਈ। 'ਮੰਗਣੀ।

ਜਬੈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਸੈਂ ਥਾਈ। 'ਹੋਈ।

ਹਾਕਮ ਬਨੜੇ ਪਸ਼ਾਵਰ ਸੋ' ਹੈ। 'ਉਹ।

ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ਾਰੇ ਕੇ ਹੈ ॥ ੮੯ ॥

ਰਜ਼ੀਡੰਟ' ਜਬਿ ਥਿਰੜੇ ਲਹੌਰੈਂ। 'ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ।

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੌਂਸਲ' ਭਈ ਗੌਰੈਂ^੨। 'ਸਭਾ। ^੨ਵੱਡੀ।

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤਹਿਂ ਕਰੜੇ ਮੁਯੰਬਰ'। 'ਮੈਂਬਰ।

ਦਿਯ ਖਤਾਬ ਰਾਜਾ ਕਾ ਲੰਬਰ' ॥ ੯੦ ॥ '(ਰਾਜਿਆਂ 'ਚ) (ਲੰਬਰ) ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ।

ਬਿਗਰੜੇ ਮੂਲਰਾਜ ਮੁਲਤਾਨੀ'। 'ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਸੂਬਾ ਮੂਲਰਾਜ।

ਪਠੜੇ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਗੁਮਾਨੀ'। 'ਬਹਾਦਰ।

ਸੰਧਾਂਵਾਲੀਆ ਸਿੰਘ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰੇ।

ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਹੇਰੇ ॥ ੯੧ ॥

ਇਹੁ ਭੀ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੰਗਾਨੈ।

ਪਹੁੰਚੇ ਸਦੁਲ' ਜਬੈ ਮੁਲਤਾਨੈ। 'ਫੌਜ ਸਣੇ।

ਏਕ ਦੋਇ ਲਾਰਾਈਂ ਥਾਈ'। 'ਹੋਈਆਂ।

ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਕੀ ਚਿੱਠੀ ਆਈ ॥ ੯੨ ॥

ਬਿਗਰਜੋ ਸੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਸੰਗੈ।
ਇਹੁ ਭੀ ਗਏ ਉਤੈ ਤਜਿ ਜੰਗੈ।
ਸਾਤਕ ਸਹਸ ਫੌਜ ਕੇ ਸਾਥੈ।

ਮੁਲਕ ਵੀਚ ਲੁਟ ਮਾਰਤ ਹਾਥੈ॥ ੯੩ ॥

‘ਲੁੱਟ ਨੂੰ ਹੱਥ ਮਾਰਦੇ ਭਾਵ ਲੁੱਟਦੇ।

ਰਾਮ ਨਗਰ ਢਿਗ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ।
ਮਿਲੇ ਸੁਦਾਰ ਔਰ ਬਹੁ ਆਈ॥ ੯੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਮਾਰਾੜੀਆ,
ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਗੈਲ।
ਛਾਪੇ ਵਾਲਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ,
ਹਰਸਾ ਸਿੰਘ ਜਰਨੈਲ॥ ੯੫ ॥

‘ਪਿੱਛੇ।

ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਅਯੋ,
ਔਰ ਅਨਿਕ ਸਰਦਾਰ।
ਲੜੇ ਲਾਟ ਗਫ ਸਾਹਿਬ ਸੈਂ,
ਰਾਮ-ਨਗਰ ਬਲ ਧਾਰ॥ ੯੬ ॥

ਪੈ ਸਕਿਸਤਾ ਪਾਈ ਸਿੰਘਨ,
ਹੋਏ ਪਾਰ ਝਨਾਬ।

‘ਹਾਰ।

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲਸਕਰ ਲਖਯੋ,
ਪਾਛੈ ਇਨੈ ਸ਼ਿਤਾਬ॥ ੯੭ ॥

‘ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲਸਕਰ ਲੰਘ ਆਇਆ।

ਦੁਤੀ ਜੰਗ ਹੋਯੋ ਪੁਨਾ,
ਪਿੰਡ ਚੇਲੀਆਂ ਪਾਸ।

ਹਰਸਾ ਸਿੰਘ ਜਵਾਹਰ ਹਰੀ,
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਲੋ ਖਾਸ॥ ੯੮ ॥

‘ਬਹੁਤੇ।

ਲੈ ਅਸਵਾਰੀ ਫੌਜ ਬਹੁ,
ਲਰੇ ਤੋਰ ਕੈ ਜਾਨ।

ਮਾਰਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈ ਕੇ ਇਨੈਂ,
ਸੁਟੇ ਲਾਹਿ ਤਹਿ ਘਾਨ॥ ੯੯ ॥

‘ਉੱਥੇ ਘਾਣ ਲਾਹ ਸੁੱਟੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਅਨੰਗ ਸੇਖਰ ਛੰਦ:

ਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਪੂਤ ਪੂਤ ਲਾਡਲੇ,
ਅਛੂਤ ਛੈਲ ਛੱਤਰੀ ਸਕੂਤ ਨੂਤ ਠਾਕੁਰੈਂ।

‘(ਅਛੂਤ) ਬਹਾਦਰ (ਛੈਲ) ਜਵਾਨ (ਛੱਤਰੀ) ਸੂਰਮੇਂ (ਸਕੂਤ)

ਚਲਾਕ ਚੋਖ ਚਾਤੁਰੇ ਧਰਾਕ ਅੱਤ੍ਰ ਛੱਤ੍ਰ ਕੇ,
ਪਲਾਕ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਪੈ ਪਰੈਂ ਲੜਾਕ ਪਾਕ ਬਾਂਕੁਰੈਂ।

ਜਗੇ ਭੁਜੰਗਿ ਜੰਗ ਮੈਂ ਕਮਾਨ ਬਾਨ ਪਾਨ ਲੈ,
ਕਰੀ ਸੁ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੂੰ ਅਨੀ ਉਤੰਗ ਸੱਤਰੈਂ।

ਚਲਾਇ ਤੀਰ ਤੁੱਪਕੈਂ ਅਰੁੱਪ ਕੈ ਸੁ ਖੇਤ ਪਾਇ,
ਕੁੱਪ ਕੈ ਬਕਤ ਮਾਰ ਮਾਰਿ ਝਾਰ ਅੱਤਰੈਂ।
॥ ੧੦੦ ॥

ਉਛਾਰ ਖੱਗ ਦਾਹਿਨੇ ਅਦੱਗ ਢਾਲ ਬਾਮਿ ਲੈ,
ਅਲੱਗ ਹੋਇ ਸੈਨ ਤੈ ਅਗਾਂਹਿ ਵੱਗ ਤੀਛਨੈਂ।

ਕਮਾਨ ਪਾਨ ਠਾਨ ਤਾਨ ਕਾਨ ਲੋਂ ਨਿਰੀਛਨੈਂ,
ਕੁਭੀਛਨੈਂ ਸੁ ਤੀਛਨੈਂ ਤਜਾਤ ਭੇ ਸਮੀਛਨੈਂ।

ਕਹੂੰ ਚਲਾਇ ਚੱਕ੍ਰ ਬੱਕ੍ਰ ਗੀਧ ਮਾਲ ਸੀ ਦਿਖਾਲ,
ਡਾਲਿ ਹਾਲਚਾਲ ਦੀ ਕਮਾਲ ਸਾਲ ਲਾਹਿ ਹੈ।

ਦੁਧਾਰਿ ਸੇਲ ਸੈਹਥੀ ਕਰਾਲ ਕਾਲ ਜੀਹ ਸੀ,
ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬੀਜ ਲੀਹ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਾਲ ਮਾਲ ਦਾਹਿ ਹੈ।
॥ ੧੦੧ ॥

ਗਦਾ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਸੈਫ ਹੂੰ ਫਤੇ-ਕੁਮੈਤ ਬਾਘ-ਪੂਤ,
ਲੂਤ ਸੇ ਸਫਾ-ਸੁ-ਜੰਗ ਅੰਗ ਚੰਗ ਕੱਟ ਹੀਂ।

ਬਲਵਾਨ (ਨੂਤ) ਉਸਤਤ ਯੋਗ ਤੇ (ਠਾਕੁਰੈਂ) ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਵਾਲੇ ਹਨ।

¹(ਚੋਖ) ਬਹੁਤੇ ਚਲਾਕ ਤੇ ਚਤੁਰ ਹਨ, (ਅੱਤ੍ਰ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇ ਛੱਤ੍ਰ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। (ਪਲਾਕ) ਉੱਛਲ ਕੇ ਵੈਰੀ 'ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ (ਪਾਕ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ (ਬਾਂਕੁਰੈ) ਸੁੰਦਰ ਲੜਾਕੇ ਹਨ।

¹(ਭੁਜੰਗਿ) ਸੂਰਮੇਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਗ ਪਏ, ਕਮਾਣਾਂ ਤੇ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ (ਉਤੰਗ) ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ ਅੰਗ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

¹ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾ ਕੇ (ਖੇਤ) ਜੰਗ ਸੈਦਾਨ ਵਿੱਚ (ਪਾਇ) ਪੈਰ (ਰੁੱਪ ਕੈ) ਗੱਡ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮਾਰ ਲੋਂ ਬੋਲ ਕੇ (ਅੱਤਰੈ) ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ (ਝਾਰਿ) ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

¹ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਉਛਾਲ ਕੇ (ਅਦਗ) ਸਾਫ ਢਾਲ ਖੱਬੇ ਹੱਥ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਫੌਜ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਕੇ (ਤੀਛਨੈਂ) ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ।

¹ਕਮਾਣ ਹੱਥ 'ਚ (ਠਾਨ) ਪਕੜ ਕੇ ਤੇ ਕੰਨ ਤੱਕ (ਤਾਨ) ਖਿੱਚ ਕੇ (ਕੁਭੀਛਨੈਂ) ਬਹੁਤੇ ਭਿਆਨਕ ਤੇ (ਸੁ ਤੀਛਨੈਂ) ਬਹੁਤੇ ਤਿੱਖੇ (ਨਿਰੀਛਨੈਂ) ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ (ਸਮੀਛਨੈਂ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

¹ਕਿਤੇ (ਬੱਕ੍ਰ) ਟੇਢੇ ਚੱਕ੍ਰ ਚਲਾ ਕੇ ਗਿਰਝਾਂ ਦੀ (ਮਾਲ) ਡਾਰ ਵਾਂਗ ਦਿਖਾ ਕੇ ਹਲਚਲੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ (ਕਮਾਲ) ਬਹੁਤੇ (ਸਾਲ) ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਲਾਹਿ ਹੈ) ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ।

¹(ਦੁਧਾਰਿ) ਕੰਡੇ, ਬਰਛੇ ਬਰਛੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਕਾਲ ਦੀ ਜੀਭ ਵਰਗੀਆਂ, ਕਿਰਪਾਨ (ਬੀਜ) ਬਿਜਲੀ ਦੀ (ਲੀਹ) ਲੀਕ ਵਰਗੀ ਜਾਂ ਅੰਗ ਦੀ ਮਾਲਾ ਵਾਂਗ ਸਾੜ ਰਹੀ ਹੈ।

¹ਗੁਰਜ, ਤ੍ਰਿਸੂਲ, ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ, (ਫਤੇ ਕੁਮੈਤ) ਕਾਲੇਰੰਗ ਦਾ ਸੋਟਾ (ਬਾਘ ਪੂਤ) ਪੇਸ਼-ਕਬਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੀ ਮੁੱਠ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਸਫਾ ਜੰਗ) ਟਕੁਏ

ਅਚੂਕ ਦੋਇ ਦੋਇ ਪੂਰ ਗੁੱਲਕਾਂ ਬੰਦੂਕ ਮੈਂ,
ਚਲਾਇ ਢੂਕ ਢੂਕ ਹੂੰ ਅਮੂਕ ਔਨਿ ਸੱਟ ਹੀਂ।

ਯਦੀ ਸਕੋਪ ਤੋਪ ਕੇ ਗਰਾਫ ਸਾਫ ਝਾਰਹੀਂ,
ਅਪਾਰ ਗੌਰ ਆਨਨੰ ਸਗੌਰ ਝੱਟ ਛੋਭ ਕੈ।

ਅਰੈਂ ਸਮਿੱਛ ਖਿੱਚ ਕੈ ਕਰਿੱਚ ਤਿੱਛ ਯੂਰਪੀਂ,
ਲਰੈਂ ਸੁ ਅੱਤਿ ਮੱਤਿ ਕੈਫ ਸੈਫ ਸੂਧ ਖੇਭ ਕੈ।
॥ ੧੦੨ ॥

ਬਜੰਤ ਬਾਦ ਆਰਬੀ ਸੰਭਾਰ ਭੀ ਨ ਲੈਨ ਦੈਂਹ,
ਬਿਸਾਰ ਦੇਹ ਗੇਹ ਨੇਹ ਕੂਰ ਸੂਰ ਸੇ ਲਰੈਂ।

ਚਢੇ ਮਹਾਨ ਰੋਹ ਨੂਰ ਸੂਰ ਜੇਠ ਸੇ ਸਕੋਹ,
ਲੋਹ ਸੈਂ ਬਜੈਂਹ ਲੋਹ ਜਜੋਂ ਠਠਜਾਰ ਹੂੰ ਘਰੈਂ।

ਸਮੱਛ ਅੱਛ ਪੱਛ ਕੈ ਪ੍ਰਤੱਛ ਗੱਛ ਗੱਛ ਕੈ,
ਬਿਲੱਛ ਲੱਛ ਤੱਛ ਕੈ ਸੁਟੈਂਹ ਤੁਛ ਮੁੱਛ ਕੈ।

ਭਿਰੰਤ ਦੋਇ ਓਰ ਤੈ ਸੁਭੱਟ ਗੁੱਟ ਫੱਟ ਕੈ,
ਝੱਪੱਟ ਝੱਟ-ਪੱਟ ਕੱਟ ਸੱਟ ਹੈਂ ਨ ਪੁੱਛ ਕੈ।
॥ ੧੦੩ ॥

ਸਜੋਰ ਘੋਰ ਨਾਦ ਅੱਟ ਰੱਟ ਕੈ ਮਚਾਇ ਸੋਰ,
ਛੋਰਿ ਡੋਰ ਧੀਰ ਬੀਰ ਹੱਥ ਵੱਥ ਹੈ ਪਰੈਂ।

ਲੂਤ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਵਾਂਗ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਦੇ ਹਨ।

‘ਦੋ ਦੋ (ਅਚੂਕ) ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਠੀਕ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬੰਦੂਕ ਵਿੱਚ (ਪੂਰ) ਭਰ ਕੇ (ਨੇੜੇ) (ਢੂਕ ਢੂਕ) ਪਹੁੰਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ (ਅਮੂਕ) ਬੋਲ ਕੇ (ਔਨਿ) ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ।

‘ਭਾਵੇਂ ਤੋਪ ਦੇ (ਗਰਾਫ) ਰੈਣੇ ਸਾਫ (ਝਾ ਰਹੀਂ) ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਨ (ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ) ਗੋਰੇ (ਆਨਨੰ) ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ (ਸਗੌਰ) ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਹੀ (ਛੋਭ ਕੈ) ਗੁੱਸਾ ਕਰਕੇ।

‘ਯੂਰਪੀਨ (ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸੂਰਮੇ) (ਤਿੱਛ) ਤਿੱਖੀਆਂ (ਕਰਿੱਚ) ਤਲਵਾਰਾਂ ਖਿੱਚ ਕੇ (ਸਮਿੱਛ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ (ਅਰੈਂ) ਅੜਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ) (ਕੈਫ) ਸਰਾਬ ‘ਚ (ਮੱਤ) ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ (ਸੈਫ) ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ (ਸੂਧ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਭ ਕੇ (ਅਤਿ) ਬਹੁਤ ਲੜਦੇ ਹਨ।

‘ਅਰਬੀ (ਬਾਦ) ਵਾਜੇ ਵੱਜਦੇ ਹਨ (ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ) ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿੰਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ (ਗੇਹ) ਘਰ ਦਾ (ਨੇਹ) ਮੋਹ ਭੁਲਾ ਕੇ (ਕੂਰ) ਕਾਇਰ ਵੀ (ਸੂਰ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਾਂਗ ਲੜਦੇ ਹਨ।

‘ਬਹੁਤੇ (ਰੋਹ) ਗੁੱਸੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜੇਠ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ (ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੇ) ਨੂਰ (ਚਮਕਦਾ ਹੈ) (ਸਕੋਹ) ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਠਠਿਆਰ (ਭਾਂਡੇ) ਘੜਦੇ ਹਨ।

‘(ਸਮੱਛ) ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ (ਅੱਛ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਪੱਛ ਕੈ) ਜ਼ਖਮ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ (ਗੱਛ ਗੱਛ ਕੈ) ਜਾ ਜਾ ਕੇ (ਬਿਲੱਛ) ਵਿਲੱਖਣ (ਲੱਛ) ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਬਣਾ ਕੇ (ਤੱਛ ਕੈ) ਛਿੱਲ ਕੇ (ਤੁਛ) ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ (ਮੁੱਛ) ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕੇ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ।

‘(ਸੁਭੱਟ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ (ਗੁੱਟ) ਜੱਥੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਭਿੜਦੇ ਹਨ (ਝੱਪੱਟ) ਹੱਲੇ ਨਾਲ (ਫੱਟ ਕੈ) ਜ਼ਖਮ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਝੱਟ-ਪੱਟ) ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਕੱਟ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਪੁੱਛ ਕੇ ਨਹੀਂ (ਸੁੱਟਦੇ)।

‘ਜੋਰ ਨਾਲ ਭਿਆਨਕ (ਨਾਦ) ਸ਼ਬਦ (ਅੱਟ) ਬਹੁਤਾ (ਰੱਟ

ਗਿਰੈਂ ਜੁ ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੈਰਣੰ ਸੁ ਭੂਮਿ ਕੇ ਵਿਖੇ,
ਬਰੈਂ ਸੁ ਸੂਰ ਹੂਰ ਹੂੰ ਬਸੈਂ ਬਿਕੁੰਠ ਮੈਂ ਭਰੈਂ।

ਪਰੇ ਅਪਾਰ ਘਾਇਲੈਂ ਅਵਾਇਲੈਂ ਪੁਕਾਰ ਆਬ
ਆਬ,
ਮੱਛ ਜਜੋਂ ਤਰੱਫ ਕਾਇਲੈਂ ਸੁ ਹੋ ਰਹੇ।

ਮਰੇ ਕਿਕਾਨ ਜ੍ਹਾਨ ਥੇ ਪਰੇ ਮਿਦਾਨ ਮੈਂ,
ਮਨੋ ਮਲੰਗ ਭੰਗ ਖਾਇ ਕੈ ਨਿਸੰਗ ਚੰਗ ਸੋ ਰਹੇ।
॥ ੧੦੪ ॥

ਬਡੇ ਮਜੇਜ ਤੇਜ ਕੇ ਅਮੇਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ ਜੇ,
ਸੁ ਬੇਜ ਰੇਜ ਰੇਜ ਕੈ ਸੁਲਾਏ ਸੇਜ ਭੂਮਿ ਪੈ।

ਅਰੇ ਜੁ ਏਡਵੇਰ ਜੀ ਜਰਨੈਲ ਲਾਟ ਗੱਫ ਲੋ,
ਕਟੇ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ, ਜਿੰਦ ਦੀਨ ਅੰਤ ਘੁੰਮ ਪੈ।

ਬਏ ਕਰਾਲ ਲਾਲ ਨੈਨ ਐਨ ਹੂੰ ਮਸਾਲ ਸੇ,
ਸਕੁੱਧ ਜੁੱਧ ਸੁੱਧ ਉੱਧਤੈਂ ਕਰੈ ਮਰੈਂ।

ਪਰੈਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੈ ਤਰੈਂ, ਭਵਾਂ ਬੁੱਧੈਂ ਮਹੀਦ,
ਲੈਰਸੀਦ,
ਜੱਮ ਕੀ ਤਗੀਦ ਮੇਟ ਜੱਨਤੈਂ ਬਰੈਂ। ॥ ੧੦੫ ॥

ਕੈ) ਬੋਲ ਕੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਂਦੇ ਹਨ, (ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ) (ਡੋਰ) ਵਾਗਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇਂ ਹੱਥੋ-ਪਾਈ ਹੋ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

'ਜੰਗ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ (ਸਕਾਮੀ) ਸੂਰਮੇਂ ਹੂਰਾਂ ਨੂੰ ਵਰ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ (ਭਰੈਂ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਕੁੰਠਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵਸਦੇ ਹਨ।

'ਬਹੁਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਪਏ (ਅਵਾਇਲੈ) ਬਿਅਰਥ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਪੁਕਾਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੱਛ ਵਾਂਗ ਤੜਫਦੇ (ਸੁ) ਉਹ (ਕਾਇਲੈ) ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

'ਘੋੜੇ ਤੇ ਜਵਾਨ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਮਰੇ ਪਏ ਹਨ ਮਾਨੋ ਮਲੰਗ ਭੰਗ ਖਾ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੌਂ ਰਹੇ ਹਨ।

'ਜਿਹੜੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵੱਡੇ (ਮਜੇਜ) ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਤੇਜ਼ ਨਾਲ (ਅਮੇਜ) ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਸਨ (ਸੁ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਬੇਜ) ਨਾ ਮੁਨਾਸਬ ਭਾਵ ਵੈਰੀ (ਜਾਣ ਕੇ) (ਰੇਜਰੇਜ ਕੈ) ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸੇਜਾ 'ਤੇ ਸੁਲਾ ਦਿੱਤਾ।

'ਜਰਨੈਲ ਐਡਵਾਇਰ ਜੀ ਅਤੇ ਲਾਟ ਗੱਫ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਜੋ ਅਤੇ ਸਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) (ਬ੍ਰਿੰਦ) ਬਹੁਤੇ (ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ) ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਅੰਤ ਨੂੰ (ਪੈ) ਪੁਨਹ (ਘੁੰਮ) ਘੁੰਮ ਕੇ (ਗੇੜਾ ਖਾ ਕੇ) ਜਿੰਦ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

'ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਨੇੜ ਮਸਾਲ ਵਾਂਗ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ (ਸੁੱਧ) ਸਾਫ ਤੇ (ਉੱਧਤੈਂ) ਉੱਚੇ ਹੋ ਕੇ (ਦੁੰਦ) ਭਿਆਨਕ ਜੁੱਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਰਦੇ ਹਨ।

'ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਕੇ (ਧਰਤੀ 'ਤੇ) ਪੈਂਦੇ ਹਨ (ਮਹੀਦ) ਵੱਡੇ (ਭਵਾਂਬੁਧੈਂ) ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਦੇ ਹਨ (ਰਸੀਦ) ਛੁੱਟੀ (ਮੁਕਤੀ) ਲੈ ਕੇ ਜਮਾਂ ਦੀ (ਤਗੀਦ) ਪਕਿਆਈ ਮੇਟ ਕੇ (ਜੱਨਤੈਂ) ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਵੜਦੇ ਹਨ।

ਥਯੋ ਅਪਾਰ ਜੰਗ ਰੰਗ ਭੂਮਿ ਮੈਂ ਅਭੰਗ,
ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੈ ਨਿਸੰਗ ਸੂਰ ਚੰਗ ਭੂਰ ਛੋਭ ਕੈਂ।

¹(ਰੰਗ ਭੂਮਿ) ਜੰਗ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ (ਅਭੰਗ) ਲਗਾਤਾਰ ਬਹੁਤ ਜੰਗ ਹੋਇਆ, ਬਿਨਾਂ ਸੰਕਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇਂ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤਾ (ਛੋਭ) ਗੁੱਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਵੱਕ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਜਜੋਂ ਲਪੱਕ ਤੇਗ ਬੇਗ ਦੈ,
ਝਪੱਕ ਕੱਪ ਸੁੱਟਹੀਂ ਮਨਿੰਦ ਕੇਲ ਗੋਭ ਕੈ।

¹ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ (ਭਵੱਕ) ਗੱਜ ਦੇ (ਲਪੱਕ) ਉੱਛਲ ਕੇ ਛੇਤੀ ਤਲਵਾਰ (ਦੈ) ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕੇਲੇ ਦੀ ਗੋਭ ਦੇ (ਮਨਿੰਦ) ਸਮਾਨ (ਝਪੱਕ) ਛੇਤੀ (ਕੱਪ) ਕੱਟ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਮਹਾਨ ਤੀਰ ਤੁੱਪਕੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਾਹਿੰ ਕੁੱਪ ਕੈ,
ਮਿਦਾਨ ਉੱਪ ਉੱਪ ਕੈ ਲਰੇ ਜੁ ਕੈ ਹੱਠ ਗਰੈਂ।

¹ਬਹੁਤੇ ਤੀਰ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅੱਗੋਂ ਹੱਠ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ) ਸੈਦਾਨ ਵਿੱਚ (ਉੱਪ ਉੱਪ ਕੈ) ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ। (ਉਪ-ਸਮੀਪਤਾ, ਨੇੜੇ।)

ਗਰੂਰ ਦੂਰ ਕੀਨ ਯੂਰਪੀਨ ਪੂਰਬੀਨ ਕੋ,
ਹੁਤੋ ਜੁ ਪੀਨ ਖੀਨ ਕੈ ਲਏ ਲਗਾਇ ਅੱਗਰੈਂ।
॥ ੧੦੬ ॥

¹ਯੂਰਪੀਨਾਂ ਤੇ ਪੂਰਬੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ (ਪੀਨ) ਬਹੁਤਾ (ਗਰੂਰ) ਹੰਕਾਰ ਸੀ ਉਹ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, (ਖੀਨ) ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਕੇ (ਉਹ) ਅੱਗੇ ਲਾ ਲਏ।

ਸੁਟੇ ਅਪਾਰ ਘਾਇ ਕੈ ਭਗਾਇ ਸਾਤ ਕੋਸ ਲੋ,
ਚਢਾਇ ਲੁੱਥ ਲੁੱਥ ਪੈ ਅਲੁੱਥ ਪੁੱਥ ਹੈਂ ਕਏ।

¹ਬਹੁਤੇ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ ਸੱਤਾਂ ਕੋਹਾਂ ਤੱਕ ਭਜਾਏ, ਲੋਥ ਉੱਤੇ ਲੋਥ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ (ਧੜ) ਉਲੱਦ ਪੁਲੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਮਚਯੋ ਸੁੰਨ ਮਾਸ ਕੀਚ ਔਨਿ ਵੀਚ,
ਗੱਤਲੈਂ ਬਿਥਾਰ ਹੱਥ ਮੱਥ ਸੱਥਲੈਂ ਅਪਾਰ ਹੈਂ
ਦਏ।

¹(ਔਨਿ) ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਲਹੂ ਤੇ ਮਾਸ ਦਾ (ਕੀਚ) ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਹੁਤੇ ਹੱਥ, ਸਿਰ, (ਸੱਥਲੈਂ) ਪੱਟ ਤੇ (ਗੱਤਲੈਂ) ਮਾਸ ਦੇ ਟੁਕੜੇ (ਬਿਥਾਰ) ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਮਨੋ ਬਿਸਾਲ ਕਿੰਸਕੈਂ ਝਰੇ, ਗੁਲਾਲ ਲਾਲ ਭੀ
ਧਰਾ,
ਸੁਹਾਗ ਭਾਗ ਕੇ ਧਰੇ ਕਿ ਚੈਲ ਭਾਲ ਕਾ।

¹ਮਾਨੋ ਬਹੁਤੇ ਕੇਸੂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਝੜੇ ਹਨ ਜਾਂ ਗੁਲਾਲ (ਦੇਰੰਗ ਨਾਲ) ਧਰਤੀ ਲਾਲ ਹੋਈ ਹੈ (ਕਿ) ਜਾਂ ਧਰਤੀ ਨੇ ਭਾਲ ਕੇ ਸੁਹਾਗ ਭਾਗ ਦੇ (ਚੈਲ) ਬਸੜ (ਧਰੇ) ਪਹਿਨੇ ਹਨ।

ਪਰੇ ਬਿਤੁੰਡ ਰੁੰਡ ਮੁੰਡ ਤੁੰਡ ਝੁੰਡ ਝੁੰਡ ਹੂੰ,
ਭਰੇ ਸਰੋਣ ਕੁੰਡ ਤੈਂ ਪਿਵੰਤ ਕਾਲਿ ਕਾਲਕਾ।
॥ ੧੦੭ ॥

¹(ਬਿਤੁੰਡ) ਮੂੰਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਰੁੰਡ) ਧੜ (ਮੁੰਡ) ਸਿਰ ਤੇ (ਤੁੰਡ) ਮੂੰਹ (ਝੁੰਡ ਝੁੰਡ ਹੂੰ) ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਪਏ ਹਨ, ਲਹੂ ਦੇ ਭਰਿਆਂ ਟੋਇਆਂ ਤੋਂ (ਕਾਲਿ) ਕਾਲੇਰੰਗ ਦੀ (ਕਾਲਕਾ) ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ (ਲਹੂ) ਪੀਂਦੀ ਹੈ।

ਛਕੰਤਿ ਕੰਕ ਬੰਕ ਗੀਧ ਜੋਗਨੀ ਜਮਾਤ ਰੰਕ,

ਸਜਾਰ ਸ੍ਰਾਨ ਭੈਰਵੀ ਬਿਤਾਲ ਭੂਤ ਮਾਲਕਾ।

¹(ਕੰਕ) ਕਾਂ (ਬੰਕ) ਟੇਚਾ ਝਾਕਣ ਵਾਲੇ, (ਗੀਧ) ਗਿਲਝਾਂ (ਰੰਕ) ਕੰਗਾਲ ਜੋਗਣੀਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ, (ਸਜਾਰ) ਗਿੱਦੜ, ਕੁੱਤੇ, ਭੈਰੋਂ ਦੀ ਇਸੜੀ ਬੇਤਾਲ ਤੇ ਭੂਤਾਂ ਦੀਆਂ (ਮਾਲਕਾ) ਕਤਾਰਾਂ (ਮਾਸ) ਛਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਖਰੇ ਖਵੀਸ ਖੋਪਰੀ ਖਵੰਤ ਖੇਤ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੈ,
ਖਿਲੰਤ ਖੇਨੁ ਖਜਾਲ ਕੈ ਖਗੂਰ ਖੂਬ ਬਾਲਕਾ।

¹(ਖੇਤ) ਜੰਗ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ (ਖਵੀਸ) ਦੇਉ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ (ਖਰੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਪਰੀਆਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। (ਜਿਵੇਂ) (ਖੂਬ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਬਾਲਕਾ) ਬੱਚੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ (ਖੇਨੁ) ਖੁੱਦੇ (ਖਗੂਰ) ਖੁੰਡੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ।

ਕਪਾਲ ਲੈ ਬਜਾਇ ਕੈ ਸਤਾਲ ਗਾਇ ਗੀਤ ਗੁੰਜ,
ਕੌਤਕੈਂ ਦਿਖਾਇ ਧੂਮ ਪਾਇ ਕੈ ਕੁਲਾਹਲੈਂ।

¹(ਕਪਾਲ) ਖੋਪਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਤਾਲ ਦੇ ਸਹਿਤ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਨਾਲ (ਗੁੰਜ) ਧੁਨੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ (ਕੁਲਾਹਲੈਂ) ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਧੂਮ (ਡੰਡਰੋਲਾ) ਪਾ ਕੇ ਕੌਤਕ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਡਗੱਤ ਡੁੱਕ ਡੁੱਕ ਡੰਕ ਡਾਕਨੀ ਡਕਾਰਿ,
ਚੰਡਿ ਚਾਵਡੀ ਚਢੈਂਹ ਮੂੰਡ ਰੁੱਦਰੈਂ ਉਮਾਹਲੈਂ।
॥ ੧੦੮ ॥

¹(ਜਿਵੇਂ) ਧੌਂਸਿਆਂ ਤੇ ਡੰਕੇ (ਡਗੱਤ) ਵੱਜਣ ਨਾਲ ਡੁਕ ਡੁਕ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ) (ਡਾਕਨੀ) ਚੁੜੇਲਾਂ ਡਕਾਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਚੰਡੀ ਤੇ (ਚਾਵਡੀ) ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ (ਰੁੱਦਰੈਂ) ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ (ਮੂੰਡ) ਸਿਰ ਉੱਪਰ (ਉਮਾਹਲੈਂ) ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗਜੱਬ ਜੰਗ ਅੱਜਬੈਂ ਮਜੱਬ ਸਿੰਘ ਕੌਮ ਕੇਰ,
ਹੇਰ ਤੱਜਬੈਂ ਰਹੇ ਸਲੱਜ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹੈਂ।

¹ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਦਾ (ਗਜੱਬ) ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ (ਅਜੱਬ) ਅਸਚਰਜ ਮਜ਼ਹਬੀ ਜੰਗ ਦੇਖ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ (ਸਲੱਜ) ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਤੇ (ਤੱਜਬੈਂ) ਹੈਰਾਨ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਹੈਂ ਕਿ ਹੈਂ ਫਰੇਸ਼ਤੇ ਜਮੇਸ ਸੈਨ ਐਨ ਹੂੰ,
ਇਤੈ ਪ੍ਰਯੰਤ ਮਾਰ ਕੂਟ ਸਿੰਘ ਲੌਟ ਗੇਜ ਹੈਂ।
॥ ੧੦੯ ॥

¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਿੰਘ ਤਾਂ (ਜਮੇਸ) ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ (ਐਨਹੂੰ) ਚੰਗੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਹਨ ਇਤਨੇ (ਚਿਰ) ਤੱਕ ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਕੇ ਸਿੰਘ (ਲੌਟ ਗੇਜ ਹੈਂ) ਮੁੜ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ:

ਥਯੋ ਜੰਗ ਅਤਿ ਘੋਰ ਏਹ,
ਕਯੋ ਸਿੰਘਨ ਬਲ ਧਾਰ।
ਹਾਰ ਜੀਤ ਕਰਤਾਰ ਬਸ,
ਭਾਵੀ ਪ੍ਰਬਲ ਅਪਾਰ ॥ ੧੧੦ ॥

¹ਹੋਣਹਾਰ।

ਸ੍ਰੈਯਾ ਛੰਦ:

ਲਿਖਤ ਤਰੀਫ ਗਰੀਫਨ ਸਾਹਿਬ,

ਯੋਂ ਇਸ ਰਣ ਕੀ ਭਾਰੀ।

ਕਈ ਕੋਸ ਲੋਂ¹ ਸਿੰਘਨ ਭਗੈ ਕੈ,

¹ਕੋਹਾਂ ਤੱਕ।

ਫੌਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਮਾਰੀ।

ਜੇ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਨ ਟਰਤੇ ਖੁਦ ਹੀ¹,

¹ਆਪ ਹੀ ਨਾ ਮੁੜਦੇ।

ਪਹਰ ਕ ਔਰ ਲਰੰਤੇ।

ਤੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਛੋਡ ਕਰਿ,

ਸੁਲ੍ਹਾ¹ ਜਰੂਰ ਕਰੰਤੇ ॥ ੧੧੧ ॥

¹ਸਮਝੌਤਾ।

ਪੈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਲ ਕਾ ਪੀਛਾ,

ਆਪਹਿ ਸਿੰਘ ਤਜੈ ਕੈ।

ਲੋਟ ਪਿਛਾਰੀ ਗਏ ਜਬੈ,

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਬਿਰੇ ਸੁਖ ਪੈ ਕੈ।

ਫੌਜ ਲਾਹੌਰੈਂ ਔਰ ਮੰਗੈ ਕੈ,

ਜੋਰ ਫਰਜੋ ਫਿਰ ਚੰਗੈਂ।

ਉਤੈ ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਆਇ ਪਸ਼ੌਰੈਂ

ਮਿਲਜੋ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੰਗੈਂ ॥ ੧੧੨ ॥

ਪਾਂਚ ਹਜ਼ਾਰ ਪਠਾਨ ਲਜਾਯੋ,

ਇਕ ਲਖ ਦੈਨਾ ਕਰਿ ਕੈ।

ਢਿਗ ਗੁਜਰਾਤ ਲੜਾਈ ਤੀਜੀ,

ਕਰੀ ਪੰਥ ਫਿਰ ਚਰੁ ਕੈ¹।

¹ਚੜ੍ਹ ਕੇ।

ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਰਫੀ¹ ਦੈਨੀ ਕਰ,

¹ਮੁਹਰ।

ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ।

ਐਨ ਜੰਗ ਮੈਂ ਭਾਜ ਪਵਾ ਦਈ,

ਭਗੇ ਸਿੰਘ ਹਤ ਤੇਜੈਂ¹ ॥ ੧੧੩ ॥

¹ਤੇਜ ਗਵਾ ਕੇ।

ਮੇਜਰ ਜਾਰਜ ਲਾਰਨੱਸ ਸਾਹਿਬ

ਬੈਂਕਲ ਸਾਹਿਬ¹ ਔਰੈਂ।

¹ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਫਸਰ ਦਾ ਨਾਮ।

ਲਾਟ ਗੱਫੇ¹, ਕਪਤਾਨ ਐਡਵਟ,

¹ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤੀ।

ਹਰਵੱਟ ਸਾਹਿਬ ਗੌਰੈਂ¹।

¹ਖ਼ਿਆਲ ਨਾਲ।

ਇਨ ਪੀਛਾ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਲੀਨਾ,

ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤਾਂਈਂ।

ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰੈਂ ਯੁਤ ਫੌਜੈਂ,

ਦਏ ਹਥਯਾਰ ਤਹਾਂਈਂ। ॥ ੧੧੪ ॥

‘ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫੌਜਾਂ ਸਮੇਤ ਉੱਥੇ ਹੀ
ਹਥਿਆਰ (ਸੁੱਟ) ਦਿੱਤੇ।

ਫੌਜ ਤੋੜ ਦੀਨੀ ਦੈ ਖਰਚਾ,
ਘਰ ਮੈਂ ਪਠੀ ਤਬੈ ਹੀ।

‘ਆਦਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

ਸਰਦਾਰਨ ਕੋ ਸਾਦਰ ਭਾਖਯੋ,
ਚਲੋ ਲਹੌਰ ਸਭੈ ਹੀ।
ਜਥਾ ਜੋਗ ਜਾਗੀਰਾਂ ਮਿਲ ਹੈਂ,
ਮਾਫ ਕਸੂਰ ਥਵੈ ਹੈਂ।

‘ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਏਸ ਲੋਭ ਪਰ ਅਏ ਲਹੌਰੈਂ,
ਨਿਜ ਨਿਜ ਡੇਰਨ ਮੈਂਹੈਂ ॥ ੧੧੫ ॥

ਜੈਸਾ ਮੂੰਹ ਚਪੇੜ ਤਸ ਮਾਰੀ,
ਤੁਰਕੋਂ ਕੋ ਭੀ ਇਨ ਹੈਂ।

‘ਪਿੱਤਲ ਦੀਆਂ ਮੁਹਰਾਂ।

ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਰਫੀ ਪੀਤਲ ਕੀ,
ਦਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਗਿਨ ਹੈ।

‘ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ।

ਦਗੋਦਾਰ ਕੇ! ਅਗੇ ਦਗਾ ਹੀ
ਆਯੋ, ਫਿਰ ਪਛੁਤਾਏ।

ਪੈ ਵਹਿ ਦੁਸ਼ਟ ਦਗਾ ਦੈ ਸਿੰਘੈਂ,
ਗਏ ਹਾਰ ਕਰਵਏ ॥ ੧੧੬ ॥

ਪਹਿਲਾ ਜੰਗ ਪੋਹ ਦਿਨ ਨੌਮੈਂ,
ਦੁਤੀ ਮਾਘ ਦਿਨ ਬਾਈ।

ਤ੍ਰਿਤੀ ਫਗਨ ਦਿਨ ਭਯੋ ਖੋੜਸੇ,
ਇੱਕੀ ਫਰਵਰੀ ਥਾਈ।

‘ਤੀਜਾ ਜੰਗ ਫੱਗਣ ਦੀ ਸੋਲਾਂ (੧੬) ਤ੍ਰੀਕ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ
ਤਦੋਂ ਇੱਕੀ (੨੧) ਫਰਵਰੀ ਸੀ।

ਸੰਨ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈਂ ਓਣੰਜਾ,
ਉੱਠੀ ਸੈ ਪੰਜ ਦੇਸੀ।

‘ਦੇਸੀ ਸੰਮਤ, ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ।

ਫਤੇ ਪੰਜਾਬ ਲਹੌਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ,
ਕਰੀ ਤਾਂਹਿ ਦਿਨ ਵੇਸੀ। ॥ ੧੧੭ ॥

‘ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਬੰਦੋਬਸਤ ਨਿਜ ਕਰਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ,
ਇਕ ਹੀ ਨਿਸਾ ਮਝਾਰੇ।

‘ਇਕ ਹੀਰਾਤ ਵਿੱਚ।

ਫੜਿ ਸਰਦਾਰ ਲਏ ਬੇਖਬਰੇ,
ਨਿਜ ਨਿਜ ਘਰ ਤੈ ਸਾਰੇ।

ਜਥਾ ਜੋਗ ਪਿਨਸ਼ਨ ਦੈ ਸਭਿ ਕੋ,
ਅਨਿਕੈਂ ਠੌਰ ਪੁਚਾਏ।

ਜਬਤ ਜਗੀਰੈਂ ਸਭਿ ਕੀ ਕੀਨੀ,
ਕਿਸੈ ਗੁਜਾਰੇ ਦਾਏ। ॥ ੧੧੮ ॥

।ਦਿੱਤੇ।

ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਔ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ,
ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਹਰਿ-ਤੇਜੈਂ।

।ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ।

ਥੀ ਜਗੀਰ ਇਨ ਕੀ ਸਤ ਲਖ ਕੀ,
ਕੀਨੀ ਜ਼ਬਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜੈਂ।

ਪਿਨਸ਼ਨ ਚੌਦਾਂ ਸਹਸ ਇਨੋ ਕੀ,
ਕਰਿ ਕਲਕੱਤੈ ਰਾਖੇ।

ਫਿਰ ਕਾਂਸੀ ਮੈਂ ਰਾਖੇ ਲਿਆਈ,
ਨੇਕ ਚਲਨ ਜਬਿ ਲਾਖੇ। ॥ ੧੧੯ ॥

।ਜਾਣੇ।

ਥਾ ਕਪਤਾਨ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੋ,
ਗਯੋ ਨ ਵੀਚ ਲਰਾਈ।

ਤਿਸ ਕੋ ਰਖਯੋ ਅਟਾਰੀ ਮਾਂਹਿ
ਜਗੀਰ ਸਹਿਸ ਤ੍ਰੈ ਦਾਈ।

।ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਗੀਰ ਦੇ ਕੇ।

ਗਦਰ ਉਨੀ ਸੌ ਚੌਦਾਂ ਕੇ ਮੈਂ।

।ਸੰਮਤ ੧੯੧੪ ਮੁ: ਸੰਨ ੧੮੫੭ ਈ: ਦੇ ਗਦਰ (ਹਲਚਲ) ਵਿੱਚ।

ਸਿੰਘ ਗੁਲਾਬ ਥਾ ਕਾਂਸੀ।

ਲੈ ਨਿਜ ਭਾਈਓਂ ਤਈ ਸੰਗ,

ਉਨ ਹਿੰਮਤ ਕੀਨੀ ਖਾਸੀ। ॥ ੧੨੦ ॥

।ਬਹੁਤੀ, ਚੰਗੀ।

ਸ਼ਹਿਰ ਲੁਟਨ ਤੈ ਲਯੋ ਬਚਾਈ,

ਬਾਗੀ। ਮਾਰਿ ਭਗਾਏ।

।ਆਕੀ, ਹਲਚਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ।

ਜਿਸ ਹਿਤ ਬਢੀ ਪਿਨਸ਼ਨੈਂ ਇਨ ਕੀ,

ਅਰ ਸੂਕਾਰ ਖੁਸ਼ ਥਾਏ।

।ਹੋ ਕੇ।

ਅਵਧ। ਇਲਾਕਾ ਤੀਸ ਸਹਿਸ ਕਾ,

ਔਰ ਦਯੋ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾ।

।ਅਜੁੱਧਿਆ ਦਾ।

ਜਿਸ ਪਰ ਅਬਿ ਉਲਾਦ ਸਭਿ ਉਨ ਕੀ,

ਆਛੋ ਕਰਤ ਗੁਜਾਰਾ ॥ ੧੨੧ ॥

ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਸਤਲੁਜ ਪਰ ਲਰਿ,

ਸ਼ਾਹੀਦ ਭਯੋ ਥਾ ਜੋਊ।

ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕੇ,
ਥੇ ਜੋ ਪੁੱਤਰ ਦੋਊ।

ਗਏ ਨ ਇਹੁ ਗੁਜਰਾਤ ਜੰਗ ਮੈਂ,
ਰਹੇ ਜੰਗੀਰੈਂ ਯੋਂ ਯੁਤ।

¹ਇਉਂ ਜਾਗੀਰਾਂ ਸਹਿਤਰਹਿ ਗਏ।

¹ਉਲਾਦ।

ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਬਿਨ ਸੰਤਤਿ¹ ਗੁਜਰਯੋ,
ਭਏ ਦੁਤੀ ਕੇ ਤ੍ਰੈ ਸੁਤ ॥ ੧੨੨ ॥

ਜੀਉਣ ਸਿੰਘ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁਨ,
ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਇਨ ਪਾਸੈਂ।

ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਸਹਸ ਕੇਰ,
ਜਾਗੀਰ ਰਹਾਨੀ ਖਾਸੈਂ।

¹ਚੰਗੀ।

ਇਲਮ ਅਕਲ ਹਿੰਮਤ, ਹੁਸ਼ਜਾਰੀ
ਕੇ ਬਲ, ਸਿੰਘ-ਅਜੀਤੈਂ।

ਅਕਸ਼ਾ ਅਸਟੰਟੀ ਕਾ ਉਹਦਾ¹,
ਲਿਯ ਸਰਕਾਰੋਂ ਮੀਤੈਂ ॥ ੧੨੩ ॥

¹ਅਕਸਰਾ-ਨਾਇਬੀ ਦਾ ਦਰਜਾ।

¹ਮਿੱਤ੍ਰ ਬਣ ਕੇ।

ਅਰ ਜਾਗੀਰ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੈਂ,
ਨੌਂ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਪਾਈ।

ਸਹਿਸ ਸਤਾਰਾਂ ਕੀ ਆਮਦਨੀ,
ਕਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਢਾਈ।

ਪੈ ਇਹੁ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਲੀ ਹੈ,
ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਪਰ ਭਾਰੀ।

ਉੱਨੀ ਸੌ ਪੈਂਤਾਲੀ ਮਾਂਹੈਂ,
ਸੋ ਭੀ ਗਯੋ ਸਿਧਾਰੀ ॥ ੧੨੪ ॥

ਅਬਿ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਲੋਂ ਬੇਟੇ,
ਹੈਂ ਤਿਸ ਕੇ ਤ੍ਰੈ ਕਾਛੇ।

¹ਸੁੰਦਰ।

ਗਾਥ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲਜੋਂ ਕੀ ਇਹ,
ਕਥੀ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਆਛੇ ॥ ੧੨੫ ॥

ਕਥਾ ਮਜੀਠਾ ਵਾਲਿਓਂ ਕੀ
ਕਬਿੱਤ:

ਗਾਥ ਅਬਿ ਕਿੰਚਤੈ¹ ਸੁਨੇ ਮਜੀਠੇ ਕੀ ਸੁ ਨੀਠੇ²,

¹ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ। ²ਚੰਗੇ, ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਸ਼ੇਰ ਗਿੱਲ¹ ਗੋਤ ਜੱਟ ਈਠੇ² ਭਏ ਆਛੇ ਹੈਂ।
 ਚੌਦਾਂ ਸੈਂ ਛਿਯਾਨਵੇਂ ਮੈਂ ਮੱਲੋ ਪਿੰਡ ਹੂੰ ਤੇ ਹੱਲੇ,
 ਮੱਟੋ ਚੌਧਰੀ ਮੰਜੀਠਾ ਬਾਂਧਿਓ ਸੁਲਾਛੇ¹ ਹੈਂ।
 ਸ਼ਾਹੀ ਟਕੇ ਤਾਰਤੇ ਰਹਾਏ ਥਾਏ ਚੌਧਰੀ ਯੇ,
 ਬੈਰੀ ਸਿੰਘ ਕੌਮ ਕੇ ਭਵਾਏ ਫੇਰ ਸਾਛੇ¹ ਹੈਂ।
 ਸਿੰਘ ਪਕਰਾਏ ਮਰਵਾਏ ਬਹੁ ਤੂਕਨ ਤੈ,
 ਪਾਏ ਇਨ ਹੂੰ ਇਨਾਮ ਗਾਏ ਹਮ ਪਾਛੇ ਹੈਂ

॥ ੧੨੬ ॥

ਆਖਰ ਨਿਹਾਰਾ ਜੌ ਸਤਾਰਾ ਭਾਰਾ ਪੰਥ ਕੇਰ,
 ਦਿਨ ਦਿਨ ਬਢਤੋ ਅਪਾਰਾ ਹਾਰਾ-ਸੱਤਰੈਂ¹।

ਸਜੇ ਸਿੰਘ ਤੌ ਅਪਾਰੇ ਆਇ ਯੇ ਮਜੀਠੇ ਵਾਰੇ,
 ਮਿਲਿ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗਾਰੇ ਧਾਰੇ ਵਰ ਅੰਤਰੈਂ¹।
 ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਦਰਗਾਹਾ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਮੇਵਾ¹
 ਆਹਾ²,

ਉਤਮ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਆਦਿ ਬਿਦਤੇ ਮਹੱਤਰੈਂ¹।
 ਸ਼ਾਮਲ ਰਹਾਏ ਸੁੱਕਚਕੀਓਂ ਕੇ, ਬਹੁ ਭਾਏ
 ਗਿਲਜੇ ਅਪਾਰ ਘਾਏ ਲਰਿ ਅਲਵੱਤਰੈਂ¹।

॥ ੧੨੭ ॥

ਦੇਸ ਏਸ ਕੇਰ ਜੌ ਨਰੇਸ¹ ਥਏ ਸਿੰਘ ਬੇਸ²,
 ਗਾਮ ਏਨ ਭੀ ਬਿਸੇਸ¹ ਰੋਕ ਤਬਿ ਥੇ ਲਏ।
 ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੀ ਬੇਟੀ,
 ਜਬਿ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਬਜਾਹੀ ਤੌ ਸਜੋਰ ਅਤਿਸੈਂ ਭਏ¹।
 ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਤ ਭਯੋ ਜੋ ਸੁਮੱਤਿ ਅਤਿ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ,
 ਦੂਰ ਬੀਨ ਪੀਨ ਭਟ ਖੀਨ ਅਰਿ ਜੈ ਕਏ¹।

ਏਕ ਸਾਕ ਪਾਕ ਦੁਤੀ ਲਾਯਕ ਫਾਯਕ ਲਖਿ,
 ਇੱਜਤ ਹਮੇਸ਼ ਬੇਸ ਮਾਹਾਂ ਸਿੰਘ ਹੈ ਦਏ¹।

॥ ੧੨੮ ॥

¹ਗਿੱਲ ਗੋਤ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖ। ²ਪਿਆਰੇ।

¹ਚੰਗੇ ਲੱਛਣਾਂ (ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ) ਵਾਲਾ।

¹ਫੇਰ (ਸਾਛੇ) ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਏ ਹਨ।

¹ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪੰਥ ਦੇ (ਭਾਗਾਂ ਦਾ) ਭਾਰਾ ਸਿਤਾਰਾ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵਧਦਾ ਦੇਖਿਆ।

¹ਚੰਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰ ਲਏ।

¹(ਸਿੰਘ)। ²ਸੀ।

¹ਬਹੁਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ।

¹ਸੁੱਕਚਕੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚ (ਸ਼ਾਮਲ) ਮਿਲੇ ਰਹੇ, (ਅਲਵੱਤ੍ਰੈਂ) ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ (ਬਹੁ ਭਾਏ) ਅਨੇਕਾਂ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਗਿਲਜੇ ਮਾਰੇ।

¹ਰਾਜੇ। ²ਚੰਗੇ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹ਬਹੁਤੇ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ।

¹ਦੂਰ ਦੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ (ਪੀਨ) ਭਾਰੀ ਸੂਰਮਾ (ਜਿਸ ਨੇ) ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਫਤਿਹ ਕੀਤਾ।

¹ਇਕ ਤਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੀ ਦੂਜਾ (ਫਾਯਕ) ਬਹੁਤਾ ਲਾਯਕ (ਲਖਿ) ਜਾਣ ਕੇ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਹਮੇਸ਼ਾਂ (ਬੇਸ) ਚੰਗੀ ਇੱਜਤ ਭਾਵ ਮਾਣ ਦੇਂਦਾ ਸੀ।

ਲੀਓ ਜੋ ਲਹੌਰ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ,
ਦਿਲੋਂ ਜਾਨ ਤੈ ਮਜੀਠੇ ਵਾਰੇ ਸੰਗੀ ਥੇ ਰਹੇ।
ਫੇਰ ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਪਰੇ ਜੰਗ ਅੰਗ ਦੈ ਕੈ ਲਰੇ',
ਰਾਜ ਕਾਜ ਮੈਂ ਸਲਾਹਿ ਦੇਤ ਚੰਗੀ ਥੇ ਰਹੇ।
ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਲਹੌਰ ਕੇ ਦੁਬਾਰ ਮੈਂ ਅਪਾਰ ਚਾਰੁ,
ਇੱਜ਼ਤ ਉਦਾਰ ਪਾਵਤੇ ਸੁਢੰਗੀ ਯੇ ਰਹੇ'।

'ਪੱਖ ਕਰ ਕੇ ਲੜੇ।

'ਏਸੇ ਕਰ ਕੇ ਮ:ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ (ਜੇ) ਜਿਹੜੇ ਬਹੁਤ (ਚਾਰੁ) ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਇੱਜ਼ਤ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕੀਓ ਕਿਲ੍ਹਾ ਕਾਂਗੜੇ ਕਾ ਫਤੇ ਜਬਿ,
ਦੀਓ ਸੌਂਪ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈਂ ਅੰਗੀ ਯੇ ਲਹੇ'

'ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੱਖੀ (ਸਹਾਇਕ) ਜਾਣ ਕੇ।

॥ ੧੨੯ ॥

ਪੂਤ' ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਕਾ ਸਪੂਤ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਜੋਊ,
ਥਯੋ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪੁਰਹੂਤ ਸੋ ਪ੍ਰਤਾਪੀਏ'।
ਭੀਮ ਸੋ ਸੁਭੱਟ ਥੀਓ ਮਾਨੋ ਰੁਸਤਮ ਬੀਓ,
ਅਫਲਾਤੂ ਲੁਕਮਾਨ ਤੈ ਸੁਬੁਧਿ ਜਾਪੀਏ'।

'ਪਵਿੱਤਰ।

'ਇੰਦਰ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ।

'ਭੀਮਸੈਨ ਵਰਗਾ ਸੂਰਮਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਦੂਜਾਰੁਸਤਮ ਪਹਿਲਵਾਨ ਸੀ, ਅਫਲਾਤੂਨ ਤੇ ਲੁਕਮਾਨ ਹਕੀਮ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਜਾਣੀਦਾ ਸੀ।

ਸੁੱਕਰ ਸੀ ਨੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਧ੍ਰਮ ਮੈਂ ਸੁਧ੍ਰਮ ਕੀ ਸੀ,
ਜੋਤ ਸਸੀ ਦੇਵ ਤੇਜ ਰਵੀ ਸੋ ਅਮਾਪੀਏ'।

'ਸੁੱਕਰ ਵਾਂਗਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸੀ, ਧਰਮ ਵਿੱਚ (ਸੁਧਰਮ) ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ ਵਰਗੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸੀ, (ਸਸੀ-ਦੇਵ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੀ ਜੋਤ ਤੇ (ਰਵੀ) ਸੂਰਜ ਵਰਗਾ (ਅਮਾਪੀਏ) ਬਹੁਤਾ ਤੇਜ ਸੀ।

ਤਾਂ ਕੇ ਗੁਣ ਦੇਖ ਮਹਾਰਾਜੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ,
ਦਯੋ ਕਈ ਲਾਖ ਕਾ ਮੁਲਕ ਤਾਂਹਿੰ ਥਾਪੀਏ'

'ਤਿਸ ਨੂੰ (ਮਾਲਕ) ਬਣਾ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

॥ ੧੩੦ ॥

ਯਦੀ' ਉਭੈ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਔਰ ਭੀ
ਥੇ,
ਗੁੱਜਰ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਰਣਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜਾਨੀਏ।
ਐਪਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬੁੱਧੀ ਹਿੰਮਤ ਅਮਾਪ ਯਾਂ ਕੇ,
ਛਾਏ ਰਹੇ ਲੌਪੁਰ ਦੁਵਾਰ ਪੈ ਮਹਾਨੀਏ'।

'ਭਾਵੇਂ।

'ਪਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਕਲ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਬਹੁਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ (ਉਹ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਛਾਏ ਰਹੇ।

ਇਸੀ ਬਾਪ ਬੇਟੇ ਕੀ ਸਲਾਹਿ ਇਮਦਾਦ ਸੰਗ,
 ਭੂਪਤ ਪਹਾੜੀ ਜੀਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਮਾਨੀਏ।
 ਚੰਬਾ, ਨੂਰਪੁਰ, ਜਮਰੋਟਾ, ਕਾਂਗੜਾ, ਬਸੋਲੀ,
 ਸਨ-ਕੋਟ, ਜਸਵਾਲ, ਕੋਟਲਾ, ਪ੍ਰਮਾਨੀਏ।¹ ਠੀਕ ਜਾਣੋ।

॥ ੧੩੧ ॥

ਸ਼ਾਹਪੁਰ, ਸੀਬਾ, ਹਰੀਪੁਰ ਤੈ ਸੁਕੇਤ, ਮੰਡੀ,
 ਕੁੱਲੂ ਤੈ ਗੁਲੇਰ, ਜੰਮੂ ਆਦਿਕੈਂ ਅਪਾਰੇ ਹੈਂ।
 ਸਭਿ ਹੀ ਪਹਾੜਨ ਕੇ ਹਾਕਮ ਰਹਾਏ ਵੈਹੈਂ,²
 ਥੇ ਜਗੀਰ ਤੱਲਕੇ ਇਨੋ ਪੈ ਏਹੈ ਭਾਰੇ ਹੈਂ।

¹ਉਹ।

²ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇਹੋ ਹੀ ਜਾਗੀਰ ਦੇ ਭਾਰੀ (ਤੱਲਕੇ) ਇਲਾਕੇ ਸਨ।

ਅੱਬਲ ਮਜੀਠਾ ਤੈ ਤਲੋਕ ਨਾਥ, ਬਾਘੇਵਾਲਾ,
 ਕਾਂਗੜਾ ਹਰੀ-ਕੇ, ਖੁਦ-ਪੁਰ, ਬਾਗ ਵਾਰੇ। ਹੈਂ।
 ਭਾਵਲ, ਭਗੋਲ, ਬਾਦ-ਯਾਮਨਾ, ਸੁਕਲ ਗੜ੍ਹ,
 ਨੰਗਲੀ, ਨੁਸ਼ੈਹਰਾ ਦੋਇ ਲਾਖ ਕੇਰ ਸਾਰੇ ਹੈਂ

¹ਬਾਗਾਂ ਵਾਲੇ।

॥ ੧੩੨ ॥

ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸੂਬਰਾਹਿ ਸੁਧਾਸਰ,
 ਹਾਕਮ ਰਹਾਯੋ ਵਾਹਿ ਮਏ ਪ੍ਰਬਤਾਨ ਕੇ।

¹ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ (ਸੂਬਰਾਹ) ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ (ਮੈਨੇਜਰ) ਤੇ (ਮਏ) ਸਣੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਰਿਹਾ।

²ਠੇਕੇ ਤੇ।

³ਕਿਤਨੇ ਹਜ਼ਾਰ।

ਸਾਤ ਲਾਖ ਕਾ ਅਜਾਰੇ। ਮੁਲਕ ਰਖਾਯੋ ਔਰ,
 ਜੰਗੀ ਫੌਜ ਰਹੀ ਤਾਬੇ ਸਹਿਸ ਕਿਤਾਨ ਕੇ।
 ਦੈ ਕਰਿ ਸਲਾਹਿ ਮੁਲਤਾਨ ਕਾਸ਼ਮੀਰ, ਫਤੇ
 ਕਰਵਾਈ ਤਿੱਬੀਆਂ ਲੋਂ,¹ ਸੰਗ ਮੈਂ ਰਹਾਨ ਕੇ²।
 ਕੋਹਨ ਕੀ। ਚੋਟੀਓਂ ਪੈ ਚਮੜੇ ਕੀ ਤੋਪੈਂ,
 ਲਹਿਣੇ ਸਿੰਘ ਨੈ ਬਨਾਇ ਖੁਦ ਹੀ ਚਲਾਈ ਜਾਨ
 ਕੇ ॥ ੧੩੩ ॥

¹ਤਿੱਬਤੀਆਂ (ਦੇ ਇਲਾਕੇ) ਤੱਕ। ²ਨਾਲਰਹਿ ਕੇ।

³ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ।

ਔਰ ਬਹੁ ਸ਼ਕਲ ਕੀ ਕਲਾਰਚਿ। ਅਕਲ ਸੈਂ,
 ਬਡੇ ਬਡੇ ਕਾਮ ਕਰਿ ਏਨ ਦਿਖਰਾਏ ਹੈਂ।
 ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਉਣਾਨਵੇਂ ਮੈਂ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ,
 ਸੁਰਪੁਰ ਗਯੋ ਤਾਂਹਿ ਠੌਰ ਏਹੁ ਥਾਏ ਹੈਂ।
 ਆਕਲ ਦਲਾਯਲ ਆਲਮ ਦੂਰਬੀਨ ਏਹੈਂ,

¹ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ (ਕਲਾ) ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਬਣਾ ਕੇ।

²ਇਹ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਹਰ ਏਕ ਫਨ ਮੈਂ ਮਾਹਰ ਬਿਦਤਾਏ ਹੈਂ।

'ਇਹ (ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ) ਅਕਲ ਵਾਲੇ, ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਵਿਦਵਾਨ, ਦੂਰ ਦੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਹਰ ਇਕ ਹੁੰਨਰ ਵਿੱਚ (ਮਾਹਰ) ਉਸਤਾਦ ਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ।

ਸ਼ਮਸੁੱਲ-ਦੌਲਾ ਕੋ ਖਤਾਬ ਪਾਯੋ ਯਾਂਹਿ ਬਡ,
ਯਾ ਨੇ ਤੇਗ ਰਜਾਸਤ ਕੀ ਅਰਥ ਦਿਖਾਏ ਹੈਂ।

'ਇਸ ਨੇ ਜਗਤ ਦਾ ਸੂਰਜ ਹੋਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਖ਼ਿਤਾਬ (ਪਦਵੀ, ਉਪਾਧੀ, ਲਕਬ) ਪਾ ਲਿਆ, ਏਸੇ ਨੇ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਅਰਥ ਦਿਖਾਏ ਹਨ ਭਾਵ ਤੇਗ ਦਾ ਧਨੀ ਸੀ।

॥ ੧੩੪ ॥

ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਛੇ, ਆਛੇ। ਜਬਿ
ਰਹਜੋ ਨ ਇਨਤਜਾਮ। ਰਜਾਸਤ ਕਾ ਠੀਕ ਹੀ।
ਕਰਿ ਕੈ ਬਹਾਨਾ ਏਹੁ ਤੀਰਥੋਂ ਕੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਾ,
ਗਯੋ ਦੇਸ ਪੂਰਬ ਮੈਂ ਰਹਜੋ ਉਤ ਨੀਕ ਹੀ।
ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਜਾਏਦਾਤ ਕਾਂਸ਼ੀ ਮੈਂ ਅਪਾਰੀ ਕੀਨ,
ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਭਾਰੀ ਜਾਂ ਤੇ ਹੋਤ ਤਹਿਕੀਕ ਹੀ।

'ਚੰਗਾ।

'ਪ੍ਰਬੰਧ।

'ਓਧਰੇ ਹੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਹਾ।

'ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਹੁਤ ਬਣਾ ਲਈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਰਿ ਸਹਸ ਅਠਾਰਾਂ ਤਾਂ ਪੈ,
ਚੌਬੀਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਜਗੀਰ ਰਹੀ ਥੀ ਸਹੀ।

'ਤਿਸ ਪਾਸ ਅਠਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ (੧੮, ੦੦੦) ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਚੌਵੀ ਹਜ਼ਾਰ (੨੪,੦੦੦) ਦੀ ਠੀਕ ਜਾਗੀਰ ਰਹੀ ਸੀ।

॥ ੧੩੫ ॥

ਉੱਨੀ ਸੌ ਗਜ਼ਾਰਾਂ ਮਾਹਿੰ ਸੁਰਪੁਰ ਗਯੋ ਵਾਹਿ।
ਪਾਛੇ ਸੁਤ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਹੇ।
ਤਾਂਹਿ ਪੈ ਜਗੀਰ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਹਮੇਸ਼ ਲੀਏ,
ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾ ਪੱਚਾਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕੇਰ ਭੀ ਅਹੇ।
ਐਪਰ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ, ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾ ਜਾਏਦਾਦ
ਬੇਚ ਦੀਨੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਕੇਰ ਜੰਮੂਵਾਰੇ ਹੀ ਲਹੇ।
ਸਰਦਾਰ ਏਹੁ ਹੈ ਉਦਾਰ ਅਤਿ ਚਾਰੁ ਸਾਰ ਗ੍ਰਾਹੀ
ਔ ਵਿਚਾਰ-ਸ਼ੀਲ ਸਤਵਾਦੀ ਜੀ ਵਹੇ। ॥ ੧੩੬ ॥

'ਉਹ (ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ)।

'ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ (੫੦, ੦੦੦) ਦਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾ ਵੀ ਹੈ।

'ਜੰਮੂ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਰ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈ ਲਈ ਹੈ।

'ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਜੀ (ਅਤਿ ਚਾਰੁ) ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ (ਸਾਰ-ਗ੍ਰਾਹੀ) ਤੱਤ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਉਦਾਰ) ਦਾਤਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਵਹੇ) ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਹਨ।

ਸੁੰਦਰ ਸਲੱਜ ਸੂਰ ਸੁਕ੍ਰਿਤਿ ਸੁਮਤਿ ਮੂਰ,
ਸਾਹਸੀ ਸੁਹਿਦ ਭੂਰ ਸਾਚੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੈ।

'ਸੁੰਦਰ, ਲੱਜਿਆ ਸਹਿਤ, ਸੂਰਮਾ, ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚੰਗੀ ਮੱਤ ਦਾ (ਮੂਰ) ਮੁੱਢ, (ਸਾਹਸੀ), ਹਿੰਮਤੀ, (ਭੂਰ) ਬਹੁਤਾ (ਸੁਹਿਦ) ਨੇਕ ਦਿਲ, ਸੱਚਾ ਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੈ।

ਆਲਮ ਅਮੀਰ ਧੀਰੈਂ ਰੋਸ਼ਨ ਜ਼ਮੀਰ, ਸੀਰੈਂ,
ਦੇਖੀਅਤ ਬੇ ਨਜੀਰੈਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਜਹਾਨ ਹੈ।

‘ਵਿਦਵਾਨ, ਅਮੀਰ, ਧੀਰਜਵਾਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਲ ਵਾਲਾ, ਠੰਢੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ, ਉਪਮਾਰਹਿਤ, ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਪਰਗਟ (ਮਸ਼ਹੂਰ) ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ।

ਗਹਿਰੈਂ ਗੁਨੱਗ ਤੱਗ ਹਰ ਯਕ ਫਨ ਵਿੱਚ,
ਗੁਨੀਆਂ ਕੋ ਦੈ ਅਡਿੱਗ ਸਿਤਕਾਰ ਮਾਨ ਹੈ।

‘ਡੂੰਘੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ, ਹਰ ਇਕ (ਫਨ) ਹੁੰਨਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਆਤਾ ਹੈ, ਗੁਣੀਆਂ ਨੂੰ (ਅਡਿੱਗ) ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਦੈ ਅਸੀਸ ਰਾਖੈ ਤਾਂਹਿ ਜਗਦੀਸ,
ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨੀ ਅਵਨੀਸ* ਜੋ ਲੋ ਸਸਿ ਭਾਨ ਹੈ।
॥ ੧੩੭ ॥

‘ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਸੀਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ (ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਇਮ) ਰੱਖੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਚੰਦ ਸੂਰਜ (ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ) ਹਨ।
*ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਉਲਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਦਜਾਲ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਟ੍ਰਿਬਯੂਨ ਆਪਣੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਜੋਂ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਹ ਦੋ ਅਮਿੱਟ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਹਨ।

ਗਾਥ ਏਹੁ ਸਾਖ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੁਨਾਈ, ਆਗੇ
ਸੁਨੋ ਤਾਂ ਕੇ ਭਾਈ ਸਿੰਘ-ਗੁੱਜਰ ਕੀ ਨੈਕ ਹੀ।
ਹੁਤੋ ਵਹਿ ਸੁੰਦਰ ਅਪਾਰ। ਕਾਮ ਅਵਤਾਰ,
ਚੁਸਤ ਚਲਾਕ ਚਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਪੈ ਸਹੀ।
ਪਠਯੋ ਕਲਕੱਤੇ ਅਲਵੱਤੇ ਜਬਿ ਲਾਟ ਪਾਸ,
ਮੇਮ ਤਾਂਹਿ ਪੈ ਮਹੱਤੇ ਮੁਸ਼ਤਾਕ ਹੂ ਰਹੀ।

‘ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ।

‘ਬਹੁਤਾ।

‘ਠੀਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

‘ਜਦੋਂ (ਲਾਟ) ਵਾਇਸਰਾਇ ਪਾਸ (ਅਲਵੱਤੇ) ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਕੱਤੇ ਭੇਜਿਆ, ਤਦੋਂ ਵਾਇਸਰਾਇ ਦੀ ਮੈਮ ਤਿਸ (ਗੁੱਜਰ ਸਿੰਘ) ਉੱਪਰ (ਮਹੱਤੇ) ਬਹੁਤੀ (ਮੁਸ਼ਤਾਕ) ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਰਹੀ।

ਆਇ ਸੁਧਾਸਰ ਫੇਰ ਬਿਨ ਸੁਤ ਗਯੋ ਮਰ,
ਰਣਜੋਧ ਸਿੰਘ ਤ੍ਰਿਤੀ ਬੀਰ ਕੀ ਕਹੈਂ ਸਹੀ।
॥ ੧੩੮ ॥

‘ਤੀਜੇ ਭਰਾਰਣਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦੀ ਠੀਕ (ਕਥਾ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਜਰਨੈਲ ਕਾਦਰ ਥਾ ਸਾਦਰ ਬਹਾਦਰ ਸੋ,
ਪਠਯੋ ਜੰਗ ਸਤਲੁਜ ਪਰ ਵਰ ਜਾਨ ਕੈ।

‘(ਸੋ) ਉਹ (ਰਣਜੋਧ ਸਿੰਘ) ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ (ਸਾਦਰ) ਨਿੱਡਰ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਜਰਨੈਲ ਸੀ, (ਵਰ) ਚੰਗਾ ਜਾਣ ਕੇ ਸਤਿਲੁਜ ਦੇ ਜੰਗ ਉੱਪਰ ਭੇਜਿਆ।

ਦਸ ਪਲਟਨ, ਰਜਮਟ। ਦਸ, ਸਾਠ ਤੋਪ,

‘ਰਜਮਟ ਜਾਂ ਪਲਟਨ ਪੈਦਲ ਫੌਜ ਦਾ (ਜੱਥਾ)।

ਤਾਂ ਪੈ ਹੁਤੀ, ਲੁਦਿਹਾਨੇ ਲਰਜੋ ਬਲ ਠਾਨ ਕੈ।

¹ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ।

ਸਰਦਾਰ ਲਾਡੂਏ ਕਾ ਸੁਭਟ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ,
ਸੰਗੀ ਭਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕੇਰ ਚੰਗੀ ਭਾਂਤਿ ਆਨ ਕੈ।
ਆਲੀਵਾਲ, ਬਦੋਵਾਲ, ਇਨ ਹੂੰ ਅਧਿਕ ਲਰਿ,
ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਹਰ ਕੈ। ਭਗਾਏ ਲੂਟੇ ਤਾਨ ਕੈ ॥ ੧੩੯ ॥

¹ਮਾਰ ਕੇ।

ਮਸਹਰੀ ਸਾਹਿਬ¹ ਕੀ ਸੈਨ ਕੋ ਹਰਾਇ ਐਨ²,
ਮਿਲੇ ਆਇ ਫੇਰ ਬਡੇ ਲਸਕਰ ਸੰਗ ਹੈਂ।
ਛੱਕੇ ਛੁਡਵਾਏ ਖੱਟੇ ਦਾਂਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਕੇ
ਕੀਨੇ¹, ਤਹਿੰ ਭੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਠਾਨ ਜੰਗ ਹੈਂ²।

¹ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਜਰਨੈਲ। ²ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਅਫਸਰ ਧਿੰਗਾ¹,
ਚਾਹਿਤੇ ਥੇ ਜੋ ਹਰਾਯੋ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਚੰਗ ਹੈਂ।
ਆਇ ਤਿਨੈ ਆਪਨੀ ਮਿਲਾਇ ਫੌਜ ਇਨ ਕੀ ਮੈਂ,
ਪਾਇ ਦੀਨੀ ਭਾਗ¹ ਪਾਪੀਓਂ ਨੈ ਪਾਪ ਢੰਗ ਹੈਂ²

¹ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ (ਛੱਕੇ ਛੁਡਵਾਏ) ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ ਟਿਕਾਣੇ ਨਾ ਰਹੇ
ਤੇ (ਖੱਟੇ ਦਾਂਤ) ਦੰਦ ਖੱਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਭਾਵ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ 'ਚ ਫੇਰ
ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਰਹੀ। ²ਜੰਗ ਕਰਕੇ।

¹ਜ਼ੋਰਾਵਰ।

॥ ੧੪੦ ॥

ਐਪਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਭੀ ਅਭੀਤ¹ ਸਿੰਘ
ਦੋਇਕ ਸੌ, ਬੀਸ ਤੋਪ ਰਹੇ ਲਰਜੋ ਸੋ ਅਤੈਂ¹।
ਬੱਤੀ ਦੇਤ ਰਹਜੋ ਖੁਦ ਬੀਸ ਤੋਪ ਕੌ ਸ-ਮੁਦ¹,

¹ਭਾਜੜ। ²ਪਾਪ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

¹ਨਿੱਡਰ।

¹ਉਹ ਅੰਤ ਤੱਕ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ।

¹ਵੀਹਾਂ ਤੋਪਾਂ ਨੂੰ (ਸਮੁਦ) ਅਨੰਦ ਨਾਲ (ਖੁਦ) ਆਪ ਹੀ ਬੱਤੀ
ਭਾਵ ਅੱਗ ਦੋਂਦਾ ਰਿਹਾ।

¹ਉਹ ਓਥੇ ਹੀ।

ਮਾਰ ਕੈ ਅਪਾਰ ਅਰਿ ਭਾ ਸ਼ਹੀਦ ਸੋ ਤਤੈਂ¹।
ਜੰਗ ਬਾਦ ਰਣਜੋਧ ਸਿੰਘ, ਲਵਪੁਰ ਕਾ
ਅਦਾਲਤੀ ਰਹਾਯੋ¹, ਪੈ ਕਮਾਯੋ ਮੰਦ ਯੇ ਮਤੈਂ²।

¹ਸਜ ਰਿਹਾ। ²ਇਹ ਮਾੜੀ (ਮਤੈਂ) ਸਲਾਹ (ਕਮਾਯੋ) ਕੀਤੀ
ਭਾਵ ਇਹ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

ਤੋਪ ਛੈ, ਜੰਮੂਰੇ ਸਾਠ, ਘਰ ਮੈਂ ਦਬਾਏ,
ਮੁਖਬਰ ਨਿਕਲਾਏ, ਖੋਈ ਹੈ ਜਗੀਰ ਯਾ ਖਤੈਂ¹।

¹ਛੇ ਤੋਪਾਂ ਸੱਠ ਛੋਟੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਬਾ ਛੱਡੀਆਂ
(ਮੁਖਬਰ) ਚੁਗਲ ਨੇ ਕਢਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਇਸੇ (ਖਤੈਂ) ਕਸੂਰ
ਵਿੱਚ ਜਾਗੀਰ ਗਵਾ ਲਈ।

॥ ੧੪੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਹਸ ਅਠਾਰਾਂ ਕੀ ਭਈ,
ਤਾਂ ਕੀ ਜਬਤ ਜਗੀਰ।
ਤੀਨ ਸਹਿਸ ਪਿਨਸਨ ਬਈ,

ਮਰਜੋ ਜਬੈ ਵਹਿ ਧੀਰ ॥ ੧੪੨ ॥

ਪੂਤ ਗਜਿੰਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਹੈ,
ਤਿਸ ਕਾ ਅਬਿ ਭਲ ਹੇਰ।
ਚਾਰ ਸਹਸ ਕੀ ਆਮਦਨਿ,
ਹੈ ਜਿਮੀਦਾਰੇ ਕੇਰ ॥ ੧੪੩ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਖਾਨਦਾਨ ਕੀ ਗਾਥ,
ਨੌਬ ਸਿੰਘ ਕੇ, ਕਹੀ ਇਹੁ।
ਔਰ ਕਹੋਂ ਹਿਤ ਸਾਥ,
ਤੇਗੂ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੁਨੋ ਅਬਿ ॥ ੧੪੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਇੱਜ਼ਤ ਸਿੰਘ ਸਹਿਜ ਸਿੰਘ ਜਾਨੋ।
ਬੇ ਮੰਨਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੁਤ ਮਾਨੋ।
ਬੀਰ ਬਾਂਕੁਰੇ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲੈਂ।
ਹੈ, ਇਨਰੋ ਕੜੇ ਮੁਲਕ ਕਮਾਲੈਂ ॥ ੧੪੫ ॥

'ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਮੇਂ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਬਲੀ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਕਮਾਲੈਂ) ਬਹੁਤਾ ਮੁਲਕਰੋਕ ਲਿਆ।

ਸਹਿਜ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੁਤ ਸਿੰਘ ਉੱਤਮ।
ਦੇਸ ਵੇਸਾ ਫਿਰ ਲੀਓ ਸੁੱਤਮ²।
ਜੇਹਲਮ ਪਾਰ ਹੁਤੇ ਇਕ ਲਖ ਕਾ।
ਕਿਲ੍ਹੇ ਰੋਹਟੇ ਨੈਲੇ ਸਖ ਕਾ ॥ ੧੪੬ ॥
ਬਿਨ ਔਲਾਦ ਜਬੈ ਵਹਿ ਮਰਿਓ।
ਮੁਲਕ ਮਾਲ ਮਹਾਰਾਜੈਂ ਹਰਿਓ।

'ਚੰਗਾ। ਅੱਤੋ ਸਿੱਧ ਹੀ।

'ਰੋਹਟ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ, ਨੈਲੇ ਤੇ ਸਖ ਦਾ ਇਲਾਕਾ।

'ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ।

ਇੱਜ਼ਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪੂਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ।
ਪਾਸ ਅਠਾਈ ਸਹਸ ਕੇਰ ਧਿੰਗਾ ॥ ੧੪੭ ॥

'ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਭਾਵ ਚੰਗੇ ਇਲਾਕੇ ਸਨ।

ਗੰਜੇ-ਮਹਿਲ ਸੱਯਦ-ਕਸੇਰੈਂ।
ਏਹੁ ਇਲਾਕੇ ਹੁਤੇ ਬਧੇਰੈਂ।
ਮੁਲਕ ਹਜਾਰੇ ਹਾਕਮ ਰਹਿ ਕੈ।
ਕਰੇ ਕਾਮ ਇਨ ਬਹੁ ਭਲ ਚਹਿ ਕੈ ॥ ੧੪੮ ॥
ਜਬਿ ਵਹਿ ਮਰਜੋ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਹਿੰ।
ਬਿਯ ਸਰਦਾਰ ਪਦਰ ਸਮ ਭਟ ਵਿਹ।

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਕਰਕੇ।

'ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ ਉਹ ਸੂਰਮਾ ਸਰਦਾਰ ਹੋਇਆ।

ਹਾਕਮ ਰਹਜੋ ਪਸ਼ਾਵਰ ਮਾਹੈਂ।

ਮੂਲ-ਰਾਜ ਜਬ ਥਾ ਬਿਗਰਾਹੈ' ॥ ੧੪੯ ॥

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਏਹੁ ਪਠਾਯੋ।

ਬਾਗੀ' ਹੈ ਲਸਕਰ ਬਿਗਰਾਯੋ।

ਮੌਜੀ ਚੇਲੀਐਂ' ਫਿਰ ਬਹੁ ਲਰਜੋ।

ਇਕ ਜਰਨੈਲ ਏਨ ਖੁਦ ਹਰਿਓ' ॥ ੧੫੦ ॥

ਬੀਸ ਲਾਖ ਇਨ ਲੁਟਜੋ ਖਜਾਨਾ।

ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਬਿਯ ਸੱਤ੍ਰੁ ਮਹਾਨਾ'।

ਫਤੇ ਪਾਇ ਗੁਜਰਾਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ।

ਪਕਰਜੋ ਇਹੁ ਔਰਨ ਆਮੇਜੈਂ' ॥ ੧੫੧ ॥

ਪੰਜੀ ਸਹਸ ਜਪਤ ਜਾਗੀਰੈਂ।

ਭੇਜਜੋ ਕਾਂਸੀ ਕਰਿ ਤਾਗੀਰੈਂ'।

ਸਵਾ ਸੱਤ ਸੌ ਪਿਨਸਨ ਲਾਈ।

ਬਯੋ ਗਦਰ ਜਬਿ ਚੌਦਾਂ ਆਈ' ॥ ੧੫੨ ॥

ਬਾਗੀ ਰਜਮਟ ਸੈਂਤੀ ਲੰਬਰ।

ਕਾਂਸੀ ਲੁਟਨ ਅਈ ਕਸਿ ਕੰਮਰ'।

ਤਬਿ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਗੁਲਾਬੈਂ।

ਮੇਲਿ ਪੰਜਾਬੀ ਔਰ ਸ਼ਿਤਾਬੈਂ' ॥ ੧੫੩ ॥

ਕਰੀ ਖੈਰ-ਖ੍ਰਾਹੀ ਸਰਕਾਰੀ'।

ਬਾਗੀ ਫੌਜ ਮਾਰ ਨੈਕਾਰੀ'।

ਬੀਸ ਲਾਖ ਤਹਿਂ ਹੁਤੋ ਖਜਾਨਾ।

ਜਿੰਦ ਕੌਰ ਕਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੫੪ ॥

ਇਨੈ ਬਚਾਏ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮੇਤੈਂ।

ਸਰਕਾਰੀ ਖਾਜਾਨੇ ਜੇਤੈਂ ॥ ੧੫੫ ॥

ਇਵਜ਼ ਉਸੀ ਖਿਜਮਤ ਕੇ ਯਾਂ ਕੋ'।

ਮਿਲਜੋ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾ ਬਡ ਬਾਂਕੋ'।

ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕਾ ਗੋਡੇ ਮਾਹੈਂ'।

ਅਰ ਜਗੀਰ ਪੰਜ ਸਹਿਸ ਇਹਾਂ ਹੈ।

ਮਿਲੀ ਮਜੀਠੇ ਦਈ ਸ੍ਰਕਾਰੈਂ'।

'ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵਿਗੜ ਗਿਆ ਸੀ।

'ਆਕੀ।

'ਮੌਜੀ ਤੇ ਚੇਲੀਐਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ।

'ਇਸ ਨੇ ਆਪ ਮਾਰਿਆ।

'ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋ ਗਿਆ।

'ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ।

'ਕੈਦ ਕਰਕੇ।

'ਜਦੋਂ ਆ ਕੇ ੧੯੧੪ ਬਿ: ਦਾ ਗ਼ਦਰ (ਹੱਲਾ ਗੁੱਲਾ) ਹੋਇਆ।

'ਕਮਰ ਕਸ ਕੇ ਭਾਵ ਤਿਆਰ ਬਰਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ।

'ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ (ਸਿੱਖ) ਛੇਤੀ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ।

'ਸਰਕਾਰ ਦੀ (ਖੈਰ-ਖ੍ਰਾਹੀ) ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ।

'ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ।

'ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਸੇਵਾ ਦੇ ਬਦਲੇ।

'ਵੱਡਾ ਸੁੰਦਰ।

'ਗੋਡੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ।

ਥਯੋ ਮੁਜਸਟਰੇਟ ਪੁਨ ਭਾਰੈਂ।

ਫੇਰ ਵੱਡਾ ਜੱਜ ਹੋਇਆ।

ਉੱਨੀ ਸੌ ਇਕਤਾਲੀ ਮਾਰੈਂ।

ਮਰਜੋ ਮਜੀਠੇ ਰਹਿ ਜਬਿ ਵਾਰੈਂ ॥ ੧੫੬ ॥

ਉਥੇ ਮਜੀਠੇ ਵਿੱਚ ਹੀ।

ਅਬਿ ਉਸ ਕੇ ਜੁਗ ਬੇਟੇ ਨੀਕੇ।

ਮਾਲਕ ਹੈਂ ਜਗੀਰ ਪਰ ਠੀਕੇ।

ਜਿਮੀਂਦਾਰਾ ਭੀ ਹੈ ਉਨ ਪਾਸੈਂ।

ਰਹਿਤ ਮਜੀਠੇ ਮੈਂ ਬਹੁ ਖਾਸੈਂ ॥ ੧੫੭ ॥

ਆਪ ਬਹੁਤਾ ਮਜੀਠੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ:

ਦਰਗਾਹੇ ਸਿੰਘ ਕਾ ਭਯੋ,

ਪੂਤ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੋਇ।

ਇਸ ਸਮ ਤੀਰੰਦਾਜ਼ ਕੋ,

ਭਯੋ ਨ ਆਗੇ ਹੋਇ ॥ ੧੫੮ ॥

ਇਸ ਵਰਗਾ ਤੀਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣ ਵਾਲਾ।

ਚੌਪਈ:

ਸ਼ਾਮਲ ਸੁੱਕੁਚੱਕੀਅਨ ਰੈ ਕੈ।

ਰਹਿ ਕੇ।

ਦਰਗਾਹੇ ਸਿੰਘ ਮੁਲਕ ਦਬੈ ਕੈ।

ਪ੍ਰਗਨਾਤਾ ਧੰਨੀ, ਪੁਰਸੈਂਦਾ।

ਪਰਗਣੇ, ਇਲਾਕੇ।

ਕੋਟ-ਨੈਣੇ ਲੋ ਲਹੜੇ ਤਹੈਦਾ ॥ ੧੫੯ ॥

ਤਹਤ (ਕਬਜ਼ੇ) 'ਚ ਕਰ ਲਿਆ।

ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕਾ ਸੁਤ ਪਾਛੇ।

ਮਾਲਕ ਭਯੋ ਮੁਲਕ ਕਾ ਆਛੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਛੀਨਨ ਜਬਿ ਚਾਹਾ।

ਖੋਹਣਾ ਚਾਹਿਆ।

ਕਿਯ ਮੁਕਾਬਲਾ ਉਨ ਬਡ ਤਾਹਾ ॥ ੧੬੦ ॥

ਤਿਸ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਾ।

ਤੀਰੰਦਾਜ਼ ਹੁਤੇ ਵਹਿ ਭਾਰੀ।

ਤੀਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣ ਵਾਲਾ।

ਪਾਂਚ ਤਵੜੋਂ ਮੈਂ ਦੇਤ ਨਿਕਾਰੀ।

ਬਹੁ ਮੋਟੇ ਬ੍ਰਿਛਨ ਕੇ ਮੈਂ ਸੈਂ।

ਵਿੱਚ ਦੀ।

ਕਢਤੇ ਤੀਰ ਸੁਕੇ ਵਹਿ ਤੈਸੈਂ ॥ ੧੬੧ ॥

ਤਿਹੋ ਜਿਹੇ, ਉਹੋ ਜਿਹੇ।

ਅਰ ਇਕ ਬਕਰਾ ਘੀ ਤ੍ਰੈ ਸੇਰੈਂ।

ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਕਰਤੇ ਹਜ਼ਮ ਬਧੇਰੈਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਬਹਾਦਰੀ।

ਕੀਨੋ ਤਿਸ ਸੋਂ ਮੇਲ ਸਾਦਰੀ ॥ ੧੬੨ ॥

ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ।

ਨਿਜ ਦਰਵਾਰ ਮਾਂਹਿ ਤਿਸ ਤਾਂਈਂ।

ਦੈ ਇੱਜਤ ਬਡ ਰਖਯੋ ਸਦਾਈ।
 ਕਈ ਬਾਰ ਤਿਹ ਤੀਰ ਪ੍ਰਤਯਾਏ।
 ਬ੍ਰਿਛਨ ਤਵਯੋ ਮੈਂ ਨਿਕਸਾਏ ॥ ੧੬੩ ॥
 ਅਰ ਇਕ ਤਿਸ ਹੀ ਕੀ ਥੀ ਗੋਲੀ।
 ਪਹਿਰ ਨੱਥ ਸੋ ਬਿਰਤਾ ਅਡੋਲੀ। 'ਖੜੋ ਜਾਂਦੀ।
 ਤਿਸ ਕੀ ਨਾਥ ਮਾਂਹਿ ਸੈਂ ਕਾਢੈ।
 ਮਹਾਰਾਜ ਪਿਖਿ ਖੁਸ਼ਿ ਹੈ ਗਾਢੈ' ॥ ੧੬੪ ॥ 'ਬਹੁਤੇ।
 ਸੂਰਬੀਰ ਲਾਸਾਨੀ' ਬਲੀ। 'ਅਦੁਤੀ।
 ਹੁਤੇ ਮਰਦ' ਸੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਭਲੀ। 'ਬਹਾਦਰ।
 ਮੁਲਕ ਪਠਾਨੋ ਕਾ ਬਹੁਤਾਯੋ। 'ਬਹੁਤਾ।
 ਮਿਲਿ ਨਲੂਏ ਸੈਂ ਤਾਂਹਿ ਛੁਡਾਯੋ ॥ ੧੬੫ ॥
 ਅਬਿ ਲੋ ਯੂਸਫ ਜ਼ਈ' ਪਠਾਨੂ। 'ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ।
 ਮੰਨਤ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਕੀ ਆਨੂ। 'ਈਨ, ਦਬਦਬਾ।
 ਤੀਰ ਦਰਖਤੋਂ ਮੈਂ ਜੁ ਨਿਕਾਰੇ।
 ਹੈਂ ਅਬਿ ਲੋ ਸੋ ਤਹਾਂ ਅਪਾਰੇ ॥ ੧੬੬ ॥
 ਰਖੇ ਪਠਾਨੈ ਸਾਥ ਹਿਫਾਜੈ'। 'ਸੰਭਾਲ ਕਰਕੇ।
 ਯਾਦਗਾਰ ਸਿੰਘ ਕੀ ਦਿਖਰਾਜੈ'। 'ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ।
 ਤਹਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਜਾਤ ਜਬਿ ਕੋਈ।
 ਦੇਖ ਆਇ ਕਹਿ ਸਾਚੇ ਸੋਈ' ॥ ੧੬੭ ॥ 'ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਹੈ।
 ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਗੁਜਰੇ ਕੇ ਪਾਛੇ।
 ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਾਂ ਕਾ ਆਛੇ।
 ਮਾਲਕ ਮੁਲਕ ਬਾਪ ਸਮਰਹਾ।
 ਅਹੁਦਾ ਜਰਨੈਲੀ ਉਨ ਲਹਾ ॥ ੧੬੮ ॥
 ਸ਼ਾਹੀ ਜਬਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਥਾਈ।
 ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਜਗੀਰ ਰਹਾਈ।
 ਏਤਿਕ ਹੀ ਪਿਨਸ਼ਨ ਉਨ ਪਾਈ।
 ਰਹਯੋ ਮਜੀਠੇ ਮਾਂਹਿ ਸਦਾਈ ॥ ੧੬੯ ॥
 ਜੁਗ ਫੀਲਨ' ਗਲ ਪਾਇ ਪੰਜਾਲੀ। 'ਦੋ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ।
 ਬੀਸਲ ਹਲ ਚਲਵਏ ਬਿਸਾਲੀ।
 ਇਕ ਬਡ ਚੌੜਾ ਕੂਪ' ਬਨਾ ਕੈ। 'ਖੂਹ।

ਹਰਟ ਘੜਜੋਂ ਕਾ ਤਿਮ ਬਡ ਲਾ ਕੈ ॥ ੧੭੦ ॥

ਹਾਥੀ ਜੋੜਿ ਬਾਗ ਸਿੰਚਵਾਯੋ।

ਕਾਮ ਏਹੁ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਮਾਯੋ।

'ਕੀਤਾ।

ਉੱਨੀ ਸੌ ਬਾਰਾਂ ਮੈਂ ਮਰਿਓ।

ਬਿਨ ਔਲਾਦ ਬਾਦਾ ਘਰ ਕਰਿਓ ॥ ੧੭੧ ॥

'ਬਿਅਰਥ, ਖਾਲੀ।

ਜਬਤ ਜਗੀਰ ਬਈ ਸਰਕਾਰੈਂ।

ਏਕ ਹਜ਼ਾਰ ਮਿਲਜੋ ਤਿਸ ਨਾਰੈਂ ॥ ੧੭੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦਰਗਾਹਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਕਹੀ,

ਮੰਨਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਔਰ।

ਸੁਨੋ ਤਨਕ ਹੀ ਕਹਿ ਹੋਂ,

'ਥੋੜੀ ਹੀ (ਕਥਾ)।

ਗੁੰਥ ਬਢਨ ਡਰ ਗੌਰਾ ॥ ੧੭੩ ॥

'ਬਹੁਤਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ:

ਮੰਨਾ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੇ ਵਾਰਾ।

ਰਹਜੋ ਪੰਥ ਕੇ ਸਦਾ ਸੰਗਾਰਾ।

ਸੁੱਕੁਚੱਕੀਆਂ ਸੰਗ ਰਹਾਯੋ।

ਮੁਲਕ ਹਜ਼ਾਰ ਚਾਰ ਕਾ ਪਾਯੋ ॥ ੧੭੪ ॥

ਢਿੱਲਮਾਂ ਵਾਲੀ, ਸਹਿਸੂ, ਜੱਦਾ।

ਪ੍ਰਗਨੇ ਪ੍ਰਗਨੇ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਲੱਧਾ²।

'ਇਲਾਕੇ। ਝੱਭੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਸੰਗ ਹਮੇਸ਼ੈਂ।

ਰਹਿ ਕਰਿ ਸੱਤੂ ਜਿਤੇ ਬਿਸੇਸੈਂ ॥ ੧੭੫ ॥

'ਬਹੁਤੇ।

ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦਸੰਧਾ-ਹਰੀ।

ਸੁਤ ਤਿਸ ਕੇਰ ਰਹੇ ਬਿਧਿ ਖਰੀ।

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਪੌੜੁ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਬਿਦਤਾਯੋ।

ਤੀਰੰਦਾਜ਼ ਬਲੀ ਭਟ ਭਾਯੋ ॥ ੧੭੬ ॥

'ਚੰਗਾ ਸੂਰਮਾ।

ਫਿਰ ਤੋ ਅਧਕ ਜਗੀਰੈਂ ਥਾਈ।

'ਫੇਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜਗੀਰਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਹਤੇ ਪਠਾਨ ਫਤੇ ਬਡ ਪਾਈ।

'ਮਾਰੇ।

ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੁਤ ਭਏ ਪਾਂਚ।

ਸਿੰਘ ਮਤਾਬ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸਾਚ ॥ ੧੭੭ ॥

'ਸੱਚੇ।

ਮਿਤ ਸਿੰਘ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਹਰਦਿਤੈਂ।

'ਹਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ।

ਭਏ ਜਰਨੈਲ ਕਰਨੈਲ ਅਮਿੱਤੈਂ।

‘ਵੱਡੇ।

ਕਾਮ ਬਡੇ ਬਡਾ ਇਨਹੂੰ ਕੀਏ।

‘ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ।

ਖੈਰ-ਖ੍ਰਾਹ ਸਰਕਾਰ ਰਹੀਏ ॥ ੧੭੮ ॥

‘ਸੁਭਚਿੰਤਕ, ਵਫ਼ਾਦਾਰ, ਸਹਾਇਕ।

ਕਾਯਮ ਰਹੀ ਜਗੀਰੈਂ ਯਾਂ ਤੈ।

ਬਿਨ ਸੰਤਤਿ ਜਗਿ ਥੀਏ ਹਾਤੈਂ।

ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਦੋਈ।

‘ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਦੋਵੇਂ (ਜਦੋਂ) ਬਿਨਾਂ ਉਲਾਦ ਤੋਂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਏ।

ਸਭੈ ਜਪਤ ਜਾਗੀਰੈਂ ਹੋਈ ॥ ੧੭੯ ॥

ਪਿਨਸਨ ਮਿਲੀ ਔਰਤੋਂ ਤਾਂਈਂ।

ਰਹਜੋ ਜਿਮੀਂਦਾਰਾ ਬਹੁ ਭਾਈ।

‘ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ।

ਮਿਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਭਏ ਤ੍ਰੈ ਸੁਤ ਆਛੇ।

ਬਿਜੈ ਸਿੰਘ ਲੋਂ ਹੈਂ ਅਬਿ ਕਾਛੇ ॥ ੧੮੦ ॥

‘ਸੁੰਦਰ।

ਪਾਂਚ ਸਹਿਸ ਕੀ ਆਹਿ ਜਗੀਰੈਂ।

ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰ ਹੈਂ ਧੀਰੈਂ।

‘ਧੀਰਜਵਾਨ।

ਹਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਢਿਗ ਅਠ ਸੌ ਕੀ ਹੈ।

ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਿਸ ਕਾ ਜੀ ਹੈ ॥ ੧੮੧ ॥

‘ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਪੈ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਸੌ ਕੀ।

ਥੀ ਜਗੀਰ ਫਿਰ ਰਹੀ ਨ ਗੋਂ ਕੀ।

‘ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ (ਮਾਲਕੀ ਦੀ)।

ਉੱਨੀ ਸੌ ਪੈਂਤਾਲੀ ਮਾਂਹੈਂ।

ਲਯੋ ਅਖੀਰੀ ਤਿਨ ਭੀ ਰਾਹੈਂ ॥ ੧੮੨ ॥

‘ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਰਾਹ ਲੈ ਲਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।

ਸੁਤ ਇਕ ਤਿਸ ਕਾ ਆਹਿ ਵਿਚਾਰਾ।

ਜਿਮੀਂਦਾਰੇ ਪਰ ਕਰਤ ਗੁਜਾਰਾ ॥ ੧੮੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮੰਨਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਕਹੀ ਇਹੁ,

ਸੁਨੋ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਕੇਰ।

ਇਹ ਭੀ ਰਹਿ ਸੰਗ ਖਾਲਸੇ,

ਸੱਤ੍ਰੂ ਹਤੇ ਬਧੇਰਾ ॥ ੧੮੪ ॥

‘ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ।

ਤਲਵਾੜਾ, ਬਾਰਾਰ ਲੋਂ,

ਰੋਕੇ ਤਲਕੇ ਤਾਂਹਿ।

‘ਤਿਸ ਨੇ ਇਲਾਕੇਰੋਕ ਲਏ।

ਸਹਿਸ ਪਚਾਸਕ ਕੇ ਲਖੋਂ,

‘ਜਾਣੇ।

ਭਏ ਪੂਤ ਜੁਗ ਜਾਂਹਿ ॥ ੧੮੫ ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਰਹੇ,

ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਪਾਸ।

ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ ਸਰੂਪਾ ਯੇ,

'ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ।

ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਖਾਸ ॥ ੧੮੬ ॥

ਪੂਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਸੁਭਟ ਅਤਿ',

'ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਬਹੁਤ ਸੂਰਮੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ।

ਕਰੇ ਕਾਮ ਤਿਨ ਨੇਕ।

ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੁਤ ਭਯੋ,

ਭਟ ਗੁਪਾਲ ਸਿੰਘ ਏਕ ॥ ੧੮੭ ॥

ਸੈਂਤਾਲੀ ਹੱਜ਼ਾਰ ਕੀ,

ਥੀ ਜਗੀਰ ਢਿਗ ਤਾਂਹਿ।

ਛੀਨ ਲਈ' ਮਹਾਰਾਜ ਨੈ,

'ਖੋਹ ਲਈ।

ਮਰਜੋ ਜਬੈ ਥਾ ਵਾਹਿ' ॥ ੧੮੮ ॥

'ਉਹ।

ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਸੌ ਕੀ ਅਬਿ ਅਹੇ,

ਤਿਸ ਕੇ ਪੂਤਨ ਪਾਹਿ।

ਜਜੂਣ ਸਿੰਘ ਜੈ ਸਿੰਘ ਉਭੇ,

ਦਾਦੂ-ਪੁਰੇ ਰਹਾਂਹਿ ॥ ੧੮੯ ॥

ਪ੍ਰਗਨੇ ਚਾਲੀ ਸਹਿਸ ਕੇ,

ਮਲਕੇਰਾ, ਚਾਤੌੜ।

ਥੇ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਪੈ ਮਰੇ ਤੈ,

ਲਏ ਸ੍ਰਕਾਰ ਖਸੌੜ' ॥ ੧੯੦ ॥

'ਖੋਹ ਲਏ।

ਬੇਟਾ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਤਿਹ,

ਨਾਤੀ' ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ।

'ਪੋੜਾ।

ਪਾਸ ਰਹੇ ਸਰਕਾਰ ਕੇ,

ਕਰਤ ਨੌਕਰੀ ਧਿੰਗ' ॥ ੧੯੧ ॥

'ਜ਼ੋਰਾਵਰ।

ਪਾਂਚ ਸਹਿਸ ਕੀ ਤਿਨੋਂ ਪੈ,

ਰਹੀ ਜਗੀਰ ਹਮੇਸ਼।

ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਨਾਰੈਣ ਸਿੰਘ,

ਅਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵੇਸ' ॥ ੧੯੨ ॥

'ਚੰਗੇ।

ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਪੂਤ ਇਹੁ,

ਰਹਿਤ ਕੰਗ ਪਿੰਡ ਮਾਂਹਿ।

ਨਾਕੋਦਰ ਕੇ ਪਰਗਨੇ,

ਪੁੱਤ੍ਰੁ ਪੌਤ੍ਰੁ ਯੁਤ ਚਾਹਿ' ॥ ੧੯੩ ॥

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਅਬਿ ਜਗੀਰ ਦੁਇ ਸਹਸ ਕੀ,

ਚਾਰ ਸਹਸ ਕਾ ਔਰ।

ਹੈ ਜਿਮੀਂਦਾਰਾ ਤਿਨੋ ਪੈ,

ਆਮਦਨੀ ਤਿਸ ਠੌਰ ॥ ੧੯੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਖਾਨਦਾਨ ਅਬਿ ਪੰਚਮ ਸੁਨੀਏ।

ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਕੇਰ ਭਲ ਗੁਨੀਏ।

ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸੰਗਾਰੇ।

ਰਹਿ ਇਨ ਸੱਤ੍ਰੁ ਅਧਿਕ ਬਿਦਾਰੇ' ॥ ੧੯੫ ॥

'ਬਹੁਤ ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ।

ਪ੍ਰਗਨਾ ਸਠਿਆਲਾ, ਬੋਤਾਲਾ।

ਛਜਾਲੀ ਸਹਿਸ ਕਾ ਇਨੈ ਸੰਭਾਲਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਪਾਸ ਰਹਾਯੋ।

ਜਰਨੈਲੀ ਉਹਦਾ' ਬਡ ਪਾਯੋ ॥ ੧੯੬ ॥

'ਦਰਜਾ, ਮਰਤਬਾ।

ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਤਾਂ ਕਾ ਪਾਛੇ।

ਰਹਜੋ ਜੁਨੈਲ ਬਨਜੋ ਬਡ ਆਛੇ।

ਕਰੇ ਜੰਗ ਇਨ ਹੁੰ ਅਰਿ ਮਾਰੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਖੁਸ਼ਿ ਰਖੇ ਉਦਾਰੈ ॥ ੧੯੭ ॥

ਸੁਲਤਾਨਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤ ਫਿਰ ਤਾਂ ਕੋ।

ਤੋਪਨ ਕਾ ਜੁਨੈਲ ਬਿਯ ਬਾਕੋ।

ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਭੀ ਰਹਜੋ ਮੁਸਾਹਿਬ'।

'ਅਹਿਲਕਾਰ।

ਸੋ ਮੁਲਤਾਨ ਮਰਜੋ ਕਰਿ ਆਹਿਬ' ॥ ੧੯੮ ॥

'ਜੰਗ ਕਰਕੇ।

ਸਤਲੁਜ ਪਰ ਲਰਿ ਸਿੰਘ ਸੁਲਤਾਨਾ।

ਭਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਬਿਨਾ ਸੰਤਾਨਾ।

ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੁਤ ਇਹੁ ਦੋਈ।

ਬਿਨ ਔਲਾਦ ਗਏ ਘਰ ਖੋਈ' ॥ ੧੯੯ ॥

'ਘਰ ਗਵਾ ਗਏ।

ਸਰਬ ਜਗੀਰ ਲਈ ਸਰਕਾਰੈਂ।

ਉਨ ਕੀ ਤੀਯਨ ਪੈ' ਜਿਮੀਂਦਾਰੈਂ।

'ਇਸਤਰੀਆਂ ਪਾਸ।

ਤੀਨ ਸਹਿਸ ਕਾ ਸਦਾ ਰਹਾਯੋ।
 ਮਰੀ ਤੁ ਫਿਰ ਸਬੰਧੀਐਂ ਪਾਯੋ ॥ ੨੦੦ ॥
 ਹਾਲ ਮਜੀਠੇ ਵਾਰਨ ਕੇਰਾ।
 ਜਥਾ ਜੋਗ ਹਮ ਨੈ ਸਭਿ ਟੇਰਾ।
 ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਸੰਗ ਰਹਾਏ।
 ਭਏ ਨੇਕ ਯਾਂ ਤੈ ਹਮ ਗਾਏ ॥ ੨੦੧ ॥
 ਗਏ ਨ ਇਹੁ ਗੁਜਰਾਤ ਜੰਗ ਮੈਂ।
 ਰਹੇ ਯਾਂਹਿ ਤੈ ਬਨੇ ਰੰਗ ਮੈਂ।
 ਚਲਿ ਗੁਜਰਾਤ ਜੰਗ ਜਿਨ ਕੀਆ।
 ਜਬਤ ਮੁਲਕ ਸਭਿ ਉਨ ਕਾ ਥੀਆ ॥ ੨੦੨ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਖਾਨਦਾਨ ਜਜੋਂ ਪਾਂਚ,
 ਭਏ ਮਜੀਠੇ ਕੇਰ ਇਹੁ।
 ਜਾਨ ਕਦੀਮੀ ਸਾਚ,
 ਗਾਥਾ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਕਹਿ ਦਈ ॥ ੨੦੩ ॥
 ਕਥਾ ਮਾਨਾਂ ਵਾਲੀਓਂ ਕੀ

ਕਬਿੱਤ:

ਸਰਦਾਰ ਜੇ ਹੈਂ ਮਾਨਾ ਮਾਨਾਂਵਾਲੀਏ ਮਹਾਨ,
 ਸੁਨੋ ਤਿਨ ਕਾ ਬਿਆਨ ਤਨਕਾ ਬਖਾਨ ਹੈਂ।
 ਮਾਨ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਹੈਂ ਅਪਾਰ ਏਸ ਦੇਸ-ਵਾਰਾ,
 ਅਤਿਸੈ ਉਦਾਰ ਤੈ ਕਦੀਮ ਸਮ ਭਾਨ ਹੈਂ।
 ਥੀਏ ਦੁਖ-ਦਾਨ ਹਿੰਦੁਵਾਨ ਕੋ ਤੁਰਕ ਜਬਿ,
 ਜਬਰਨ ਲਾਗੇ ਹਾਨਿ ਕਰਨੈ ਇਮਾਨ ਹੈਂ।

ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਉਠਾਇ ਤਰਵਾਰ, ਰਖਵਾਰ ਥੀਏ
 ਹਿੰਦੂ ਧ੍ਰਮ ਕੇ, ਨਿਹਾਰਿ ਤਿਨੈ ਯੇ ਭੀ ਮਾਨ ਹੈਂ।
 ॥ ੨੦੪ ॥

ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਸੁਤਾ ਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਮੇਤ,
 ਨਾਰਲੀ ਰਹਿਨ ਵਾਰੇ ਹੁਤੋ ਭਟ ਵੇਸ ਤੈ।
 ਸਿੰਘਨ ਸੰਗਾਰੇ ਮਿਲਿ ਸੱਤਰੂ ਬਿਦਾਰੇ ਇਨੈ,

ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਰਹੇ।

ਪੁਰਾਣੀ ਸੱਚੀ ਕਥਾ ਜਾਣ ਕੇ।

ਗੋਤ ਦੇ।

ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ।

ਦੇਸ ਵਾਲੇ।

ਬਹੁਤ ਦਾਤੇ ਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਤੇ ਧੱਕੇ ਨਾਲ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਧਰਮ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

ਤਦੋਂ ਸਿੰਘ ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇਰਾਖੇ ਹੋਏ ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਸਿੰਘਾਂ) ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹ ਮਾਨ (ਸਰਦਾਰ) ਵੀ।

ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ।

ਉਹ ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇ ਸਨ।

ਜੰਗ ਕਰਿ ਭਾਰੇ ਥੇ ਨਿਕਾਰੇ ਤੂਕ ਦੇਸ ਤੈ।

ਸੰਗ ਭੰਗੀ ਸਰਦਾਰੈਂ ਮਿਲਿ ਇਨ ਭੀ ਉਦਾਰੈਂ,

ਜੋਰ ਤਰਵਾਰੈਂ ਮੱਲਯੋ ਮੁਲਕ ਬਿਸੇਸ ਤੈ।

'ਬਹੁਤਾ।

ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸਦ ਚਾਰ ਮਾਂਹਿ। ਮਾਨਾਵਾਲਾ,

'ਸੰ: ੧੮੦੪ ਵਿੱਚ।

ਸੁਧਾਸਰ ਢਿਗ ਬੰਧਯੋ ਗਾਮ ਇਨ ਵੇਸ ਤੈ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੰਗਾ ਮਾਨਾ ਵਾਲਾ ਪਿੰਡ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ।

॥੨੦੫॥

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ, ਸੁਭਟ ਸਪੂਤ।

'ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ।

ਮਜਬੂਤ ਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਪੂਤ। ਭਏ ਭਾਰੇ ਹੈਂ।

'ਪੁੱਤਰ।

ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਸੰਗ ਰਹਿ, ਅਰਿ ਅੰਗ ਭੰਗ

ਕਰਿ, ਏਕ ਲਾਖ ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਹੂੰ ਸੰਭਾਰੇ ਹੈਂ।

ਲੀਨੋ ਹੈ ਮੁਲਕ ਜਬਿ ਭੰਗੀਆਂ ਕਾ ਮਹਾਰਾਜ,

ਇਨ ਕਾ ਭੀ ਲੀਨੋ ਤਬਿ ਅਧਿਕ ਛਿਨਾਰੇ ਹੈਂ।

'ਬਹੁਤਾ ਖੋਹ ਲਿਆ।

ਫੇਰ ਸ਼ਜਾਮ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਬੇਟੇ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈ,

ਰਾਖਯੋ ਨਿਜ ਢਿਗ ਮਹਾਰਾਜ ਨੈ ਹਕਾਰੇ ਹੈਂ।

'ਸੱਦ ਕੇ, ਬੁਲਾ ਕੇ।

॥੨੦੬॥

ਹੁਤੋ ਏਹੁ ਨਾਦਰ। ਬਹਾਦਰ ਸੁਭਟ ਅਤਿ,

'ਅਨੋਖਾ।

ਜੰਗ ਕਰਿ ਕਾਦਰ। ਦਿਖਾਏ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋ।

'ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ।

ਆਗੇ ਹੋਇ ਕਾਂਗੜੇ ਕਾ ਛੁਡਵਾਯੋ ਏਨ ਕਿਲ੍ਹਾ,

ਚੂਣੀਆਂ ਮੈਂ ਲੜਿ ਖਾਯੋ ਜ਼ਖਮ ਦਰਾਜ ਕੋ।

'ਵੱਡਾ ਜ਼ਖਮ ਖਾਧਾ।

ਮੁਲਤਾਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮਨਕੇਰਾ ਤੈ ਪਸ਼ੌਰ

ਆਦਿ, ਠੌਰ ਲਰਿ ਗੌਰ ਛੀਨਯੋ ਅਰਿ ਸਾਜ ਕੋ।

'ਬਹੁਤਾ ਲੜ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਖੋਹਿਆ।

ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਮਹਾਰਾਜ, ਏਕ ਲਾਖ ਕੀ ਜਗੀਰ

ਦੀਨੀ ਏਸ ਤਾਂਈ, ਸ-ਖਤਾਬ ਜੰਗ-ਲਾਜ ਕੋ।

'ਜੰਗ-ਲਾਜ ਦੇ ਖਿਤਾਬ ਸਣੇ।

॥੨੦੭॥

ਤੀਸਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕੇਰ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਕੇ

ਏਰ ਫੇਰ।, ਸ਼ਾਹੀਵਾਲ, ਮਨਕੇਰਾ ਆਦਿ ਠੌਰ ਪੈ।

'ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ।

ਹੁਤੀ ਇਨ ਕੀ ਜਗੀਰ, ਏਕ ਬੇਰ ਹੈ ਤਗੀਰ

ਛੀਨ ਲੀਨੀ, ਦੀਨੀ ਫੇਰ ਬੋਲ ਕੈ ਸੁ ਗੌਰ ਪੈ।

'ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਖੋਹ ਲਈ ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ (ਗੌਰ) ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਬੰਨ੍ਹ-ਟਾਂਕ, ਪਠਯੋ ਮਹਾਰਾਜੇ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੰਗ,

ਫਤੇ ਪਾਈ ਹਾਕਮ ਬਨਾਯੋ ਤੈਹੀਂ ਤੌਰ ਪੈ।

ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਪੂਤ ਸਾਰਦੂਲ ਸੌਂ ਸਪੂਤ,

ਹੁਤੋ ਤਾਂ ਕੋ ਪੂਤ ਭਟ ਆਕਲੋਂ ਕਾ ਮੌਰ ਪੈ।

॥੨੦੮॥

ਬਡੇ ਬਡੇ ਕਰਿ ਕਾਮ ਪਾਏ ਤਿਨ ਭੀ ਇਨਾਮ,

ਹਾਕਮ ਤਮਾਮ। ਦੇਸ ਬੰਨੂ-ਟਾਂਕ ਕਾ ਭਯੋ।

ਬੈਰੀ ਬਨ ਹੇਤ ਜ਼ਾਲਾ ਸਮ, ਦੁਤੀ ਸੁਤ ਜ਼ਾਲਾ

ਸਿੰਘ,

ਭਟ ਥਾ ਬਿਸਾਲਾ, ਅਫਸਰ ਸੋ ਥਯੋ।।

ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਹਾਕਮ ਅਮਾਪ। ਆਪ ਥਾ ਪਸੌਰ,

ਜਬਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਰਪੁਰਿ ਕੋ ਗਯੋ।

ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜੇ, ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਫੀਰ।

ਕਰਿ ਕੈ ਪਠਾਯੋ ਜੰਮੂ, ਤੈਂਹੀਂ ਤਨ ਹੈ ਦਯੋ।

॥੨੦੯॥

ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਵਨਤੂਰੇ ਸੰਗ। ਜਾਇ ਮੰਡੀ,

ਕਮਲਾਹ ਗੜ੍ਹ, ਫਤੇ ਪਾਈ ਬਡ ਲੜ ਕੈ।

ਫੇਰ ਸਤਲੁਜ ਕੀ ਲੜਾਈ ਵੀਚ ਖੂਬ ਲੜਯੋ,

ਐਪਰ ਬਿਨਾ ਕਸੂਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਚਿੜ ਕੈ।

ਜਬਤ ਜਗੀਰ ਕੀਨੀ ਬੋਰ ਹੀ ਰਹਿਨ ਦੀਨੀ,

ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਜਾਇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਨਿਧੜਕੈ।।

ਲਾਟ। ਪੈ ਫਰਜਾਦ ਕਈ ਇਕੀ ਐਤ ਹੂੰ ਕੀ

ਉਥੇ ਹੀ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

।ਤਿਸ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ, ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਵਰਗਾ, ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਅਤੇ ਅਕਲਮੰਦਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸੀ।

।ਸਾਰੇ।

।ਵੈਰੀਆਂ ਰੂਪ ਜੰਗਲ (ਨੂੰ ਸਾੜਨ) ਵਾਸਤੇ ਅੱਗ ਵਰਗਾ ਦੂਜਾ ਪੁੱਤਰ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੋ ਵੱਡਾ ਸੂਰਮਾ ਸੀ ਉਹ ਅਫਸਰ ਬਣ ਗਿਆ।

।ਵੱਡਾ।

।ਰਾਜਦੂਤ।

।ਉਥੇ ਹੀ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।

।ਜਨਰਲ ਵੈਂਤੂਰੇ ਨਾਲ (ਜਨਰਲ ਵੈਂਤੂਰਾ, ਫਰਾਂਸ ਦਾ ਫੌਜੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸੀ, ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸੰਨ ੧੮੨੨ ਈ: ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਾਹੌਰ ਪੁੱਜਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਕਵਾਇਦ (ਪ੍ਰੋਡ) ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੀਤਿਗਿਆ ਪੱਤਰ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਵੱਡੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ, ੨੫੦੦) ਮਾਹਵਾਰ ਤਨਖਾਹ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਇਨਾਮ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੀ ਲੜਕੀ (Victorine) ਨੂੰ ਦੋ ਪਿੰਡ ਜਗੀਰ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਦਿਹਾਂਤ ਬਾਅਦ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਪੈਰਸ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋਇਆ।)

।ਖਿੱਝ ਕੇ।

।ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ।

।ਵਾਇਸਰਾਇ। ²ਇੱਕੀ (ਐਤ) ਹਜ਼ਾਰ (੨੧੦੦੦) ਦੀ

ਲਈ^੨, (ਜਗੀਰ) ਲੈ ਲਈ।
ਹੁਤੋਂ ਕਰਜ਼ਈ ਸਵਾ ਲਾਖ ਕੇਰ ਬੜ ਕੈ। 'ਵੱਡਾ ਕਰਜ਼ਾਈ ਸੀ।

॥੨੧੦॥

ਫੇਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਭਯੋ ਜੋ, ਥਈ
ਜਬਤ ਜਗੀਰੈਂ, ਸਰਦਾਰੈਂ ਕੀ ਬਖਜਾਤ ਹੈ।
ਸਾਢੇ ਤੇਰਾਂ ਐਤ ਕੀ ਰਹਾਈ ਤਬਿ ਏਸ ਪਾਸ,
ਤੀਨ ਕੀ ਹਮੇਸ਼ ਲੀਏ ਬਾਕੀ ਹੀਨ ਹਜਾਤ ਹੈ। 'ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ (ਹੀਨ) ਅੰਤ ਤੱਕ।

ਬਾਪ ਕਾ ਕਰਜ ਜ਼ਾਲਾ ਸਿੰਘ ਨਾਂਹਿ ਦੀਓ, ਲੀਓ
ਸਾਢੇ ਆਠ ਸੌ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾ ਸਾਤ ਹੈ। 'ਇਹ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਹੈ।
ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਉਲਾਦ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਮਾਨਾ-
ਵਾਰੇ,

ਕਰਤ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਅਬਿ ਤਾਂਹੀਂ ਪੈ ਸੁਹਾਤ ਹੈ

॥੨੧੧॥

ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਲਖਿ ਫਰਜ਼ ਕਰਜ਼ ਲਾਹਿ,
ਧਰਮ ਤਰਜ ਪਰ, ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕਮਾਇ ਕੈ।

'ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਜਾਣ ਕੇ (ਪਿਉ ਦਾ)
ਕਰਜ਼ਾ ਲਾਹਿਆ ਧਰਮ ਦੇ (ਤਰਜ ਪਰ) ਢੰਗ ਨਾਲ
(ਸੁਕ੍ਰਿਤ) ਪ੍ਰਉਪਕਾਰ ਕਰਕੇ।

ਉੱਨੀ ਸੌ ਅਠੱਤੀ ਮਾਂਹਿ ਲੀਓ ਸੁਰਪੁਰ ਰਾਹਿ,
ਹੀਨ ਹਜਾਤ ਥੀ ਜੁ, ਵਾਹਿ ਗਈ ਸੰਗ ਧਾਇ ਕੈ।

'ਉਸਦੀ (ਜਿਹੜੀ ਜਗੀਰ) ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਸੀ ਉਹ
ਦੌੜ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲੀ ਗਈ।

ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜਿਉਣ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਕੇ ਪੂਤਨ ਪੈ,
ਸਾਢੇ ਇੱਕੀ ਸੌ ਕੀ ਹੈ ਜਗੀਰ ਸਦ ਭਾਇ ਕੈ।

'ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ (ਸਦ ਭਾਇ ਕੈ) ਸਦਾ ਲਈ ਹੈ।

ਔਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾ ਹੈ ਅਪਾਰਾ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਬਿਘੇ,
ਐ ਪੈ ਜਿਉਣ ਸਿੰਘ ਹੈ ਉਦਾਰ ਬਡ ਲਾਇਕੈਂ

॥੨੧੨॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਹਿਲਕਾਰ ਤਿਸ ਪੈ ਅਹੇ,
ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਅਤਿ ਨੀਕ।
ਨਿਮਕ-ਹਲਾਲ' ਬਿਸਾਲ ਅਤਿ,
ਚਾਰ ਪੁਸ਼ਤ ਤੈ ਠੀਕ' ॥੨੧੩॥
ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਗਾਥਾ ਕਹੀ,

'ਸੁਆਮੀ ਦਾ ਭਗਤ।

'ਠੀਕ ਚਾਰ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ।

ਮਾਨਾ-ਵਾਲੀਓਂ ਕੇਰ।
 ਔਰ ਸ੍ਰਦਾਰਨ ਕੀ ਤਜੀ,
 ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਡਰ ਹੇਰਿ ॥ ੨੧੪ ॥

ਖਾਨਦਾਨ ਤਿੰਨ ਸੌ ਬੱਤੀ,
 ਭਏ ਜੁ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ।
 ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰ ਖਾਲਸੇ
 ਮਾਹਿੰ, ਲਿਖੇ ਵਹਿ ਸਾਰਾ ॥ ੨੧੫ ॥

ਇਤ ਜਮੁਨਾ ਉਤ ਅਟਕ ਲੌ,
 ਮੱਧ ਮੁਲਕ ਬਡ ਮਾਂਹਿ।

ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸਾਧੁ ਜੇ,
 ਭਏ ਉਜਾਗਰ ਆਹਿ ॥ ੨੧੬ ॥

ਦਸਕ ਬਰਸ ਫਿਰਿ ਸੌਕ ਸੈਂ,
 ਮਿਹਨਤ ਕਰਿ ਹਮ ਭੂਰਾ।

ਹਸਮਤ ਅਜਮਤ ਵਾਰ ਕੀ,
 ਗਾਥਾ ਲਿਖੀ ਜਰੂਰਾ ॥ ੨੧੭ ॥

ਜੇ ਪੇਖਯੋ ਚਹਿ ਤਹਿੰ ਪਿਖੈ,
 ਔਰੈਂ ਗਾਥ ਅਨੇਕ।

ਅਬਿ ਅਧਯਾਇ ਇਹੁ ਇਤਿ ਭਯੋ,
 ਮਾਥ ਗੁਰੁ-ਸਿਖੈਂ ਟੇਕ ॥ ੨੧੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਮਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰਦਾਰਾਨ ਆਦਿਕ ਕੀ ਕਥਾ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਤਵੰਜਮੋਂ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ॥ ੫੭ ॥

'ਸਾਰੇ।

'ਏਧਰ ਜਮਨਾ ਤੇ ਉੱਧਰ ਅਟਕ ਤੱਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਵੱਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ।

'ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ ਹਨ।

'ਸੌਕ ਨਾਲ ਫਿਰ ਕੇ।

'ਬਹੁਤੀ।

'ਬਿਭੂਤੀ, (ਧਨ ਸੰਪਦਾ) ਵਾਲੇ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ (ਜ਼ਰੂਰ) ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ।

'ਤਿਸ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ 'ਚ ਦੇਖੋ।

'ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ।

੫੮. {ਨਿਰਮਲਿਆਂ, ਨਿਹੰਗਾਂ ਅਤੇ ਕੂਕਿਆਂ ਦੀ ਕਥਾ}

ਦੋਹਰਾ:ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ,
ਪੰਥ ਨਿਜ-ਗੁਰੈਂ ਬੰਦਿ।'ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਤੇ
ਆਪਣੇ (ਗੁਰੈਂ) ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਤਾ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ।ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਸੁਪੰਥ ਕੀ,
ਸੁਨੋ ਗਾਥ ਸੁਖ-ਕੰਦ' ॥੧॥'ਪੰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੀ (ਸੁੱਖ ਕੰਦ) ਸੁੱਖ ਦੇਣ
ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਸੁਣੋ।**ਚੌਪਈ:**

ਰਾਮ ਕੌਰ ਬੁੱਢੇ ਕੇ ਜੈਸੇ।

'ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਬੰਸ ਦੇ ਭਾਈਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ।ਕਹੀ ਸਿੰਘਨ ਪ੍ਰਤਿ, ਭਾਖੋਂ ਤੈਸੇ।
ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਧਾਰੇ।
ਭਏ ਉਦਾਸ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਸਾਰੇ ॥੨॥

'ਸਚਖੰਡ ਚਲੇ ਗਏ।

ਰਜ ਤਮ ਗੁਨੀ ਚਹਿਤ ਜੋ ਦੰਗੇ।
ਮਿਲੇ ਜਾਇ ਬੰਦੇ ਕੇ ਸੰਗੇ।
ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਕਰਿ ਪੰਥ ਬਢਾਯੋ।
ਕਰਿ ਸਤ੍ਰੂਨ ਕੋ ਰਾਜ ਦਬਾਯੋ ॥੩॥

'ਜੰਗ।

ਮੁਖਯ ਸਤੋ ਗੁਨ ਥਾ ਜਿਨ ਮਾਂਗੀਂ।
ਜੰਗ ਜਦਲਾ ਚਾਹਯੋ ਤਿਨ ਨਾਂਗੀਂ।
ਰਾਮ ਕੌਰ ਕੇ ਪਾਸ ਪਧਾਰੇ।
ਪੁਰ ਰਮਿਦਾਸ' ਆਸ ਮਨਿ ਧਾਰੇ ॥੪॥

'ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।

'ਜੰਗ ਜੁੱਧ।

ਦਰਸ ਪਰਸ ਪਗ ਅਤਿ ਮੁਦ ਥਾਏ।

'ਰਮਦਾਸ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿੰਡ ਜੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਤਸੀਲ
ਅਜਨਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ੨੭ ਮੀਲ; ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ
ਹੈ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਏਥੇ
ਰਹੇ ਤੇ ਏਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋਇਆ।

'ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਹੋਏ।

ਪਯਾਸੇ ਜੈਸ ਸਰੋਵਰ ਪਾਏ।
ਰਾਮ ਕੌਰ ਭੀ ਪਿਖਿ ਸੁਖ ਪਾਏ।
ਬੂਝਯੋ ਕੌਨ ਹੇਤ' ਤੁਮ ਆਏ ॥੫॥

'ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲੇ ਸਿੰਘ ਵੇਹੈਂ।
ਬਚਨ ਦਸਮ ਗੁਰੁ ਇਮ ਕਰਿ ਗੇ ਹੈਂ।
ਰਾਮ ਕੌਰ ਹੈ ਰੂਪ ਹਮਾਰੋ।

'ਉਹ।

'ਕਰ ਗਏ ਹਨ।

ਸ਼ਰਣਾਗਤਿ ਕੋ ਦੈਂ ਫਲ ਚਾਰੋ' ॥ ੬ ॥

'ਸ਼ਰਨ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਫਲ (ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ) ਦੇਣਗੇ।

ਅਰ ਰਾਵਰ ਪ੍ਰਤਿ ਬਰ ਦੀਨੋ ਇਹ।

'ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਵੀਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਿਦਾਰ ਤੁਮੈਂ ਦਿਹ'।

ਅਬਿ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਲੋਕ ਨਿਜ ਗਏ।

ਹਮ ਉਦਾਸ ਹੈ ਤੁਮ ਢਿਗ ਅਏ ॥ ੭ ॥

'ਚਾਹਵਾਨ।

ਦੌਲਤ ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਜੇ ਕਾਂਖੀ'।

'ਚਾਹੀ ਹੈ।

ਜੰਗ ਰੀਤਿ ਤਿਨ ਹੂੰ ਅਭਿਲਾਖੀ'।

ਦੁਨੀਆਂ-ਦਾਰ ਭਏ ਬਹੁ ਕਿਰਤੀ।

ਹਮ ਕੋ ਰੁਚਤ ਨਹੀਂ ਪਰਵਿਰਤੀ' ॥ ੮ ॥

'ਮਨ ਦੀ ਵਿਹਾਰ ਵੱਲ ਲਗਨ, ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ।

ਕਹੋ ਕੌਨ ਹਮ ਰੀਤੀ ਰਾਖੈਂ।

'ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ (ਨਾਖੈਂ) ਲੰਘ ਜਾਈਏ।

ਜਾਂ ਤੈ ਭਵ ਬੰਧਨ ਹਮ ਨਾਖੈਂ'।

ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੇ ਹੈਂ ਘਨੇ।

ਹਮ ਕੋ ਕੌਨ ਧਾਰਨਾ ਬਨੇ ॥ ੯ ॥

ਅੱਵਲ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਕਾ ਕੋ ਹੈ।

ਸ਼ਕਤਿ ਦਸੋਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਿਸ ਮੋਂ ਹੈ ॥ ੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਰਾਮ-ਕੌਰ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁਨਿ,

ਹੋਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨ।

ਆਪਤ-ਵਕਤਾ' ਐਸ ਬਿਧਿ,

'ਯਥਾਰਥ ਵਕਤਾ, ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ।

ਉੱਤਰ ਲਗੇ ਸੁਨਾਨ ॥ ੧੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪੰਥ ਉਦਾਸੀ ਜਗ ਮੈਂ ਜੋਈ।

ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੈ ਚਾਲਜੋ ਸੋਈ।

ਮਿਹਰਵਾਨ ਤੈ ਭਏ ਦਿਵਾਨੇ।

ਸੁਥਰੇ, ਸੁਥਰੇ ਤੇ ਲਿਹੁ ਜਾਨੇ ॥ ੧੨ ॥

ਤਜੋਂ ਹੀ ਫਿਰਕੇ ਔਰੈਂ ਜੋਈ।

ਔਰਨ ਹੀ ਤੈ ਚਾਲੇ ਸੋਈ।

ਪੰਥ ਨਿਰਮਲਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਆਦੀ'।

'ਮੁੱਢ ਤੋਂ।

ਧਰਜੋ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਜਾਨ ਅਨਾਦੀ' ॥ ੧੩ ॥

'(ਅਨਾਦੀ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪੰਥ ਜਾਣ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਮੁੰਡਤ ਹੋਵਨ ਖਾਕ ਰਮਾਵਨ।
 ਕੰਠੀ ਬਾਂਧਨ ਕਾਨ ਫੜਾਵਨ।
 ਨਹਿੰ ਪਰਵਾਨ ਏਹੁ ਜਗਦੀਸੈ।
 ਹੁਕਮ ਅਦੂਲ ਗੁਨਾਹੀ ਥੀਸੈ ॥ ੧੪ ॥
 ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਮਿਟਾਵਨਿ ਜੋਈ।
 ਬਢੇ ਗੁਨਾਹਿ ਲਖੇ ਦਿਢ ਸੋਈ।
 ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਕੇਸ ਹਰਿ ਜੱਹੀਏ।
 ਇਕ ਭੀ ਨਾਂਹਿ ਛਿਦਾਨੋ ਚੱਹੀਏ ॥ ੧੫ ॥
 ਪੁਨ ਪ੍ਰਭ-ਲੋਕ ਜਿਤਿਕ ਜਗ ਥੀਏ।
 ਰਹੇ ਸਕੇਸ ਪੁਰਾਨਿ ਲਖੀਏ।
 ਅਰਜਨ, ਕੰਸ, ਹਿਨਾਛਸ ਆਦੈਂ।
 ਪ੍ਰਿਤਮਾ ਤਿਨੈ ਸਕੇਸ ਅਨਾਦੈਂ ॥ ੧੬ ॥

ਔਰ ਰਿਖੀਸ ਮੁਨੀਸ ਸਕੇਸੈਂ।
 ਰਹੇ, ਪ੍ਰਿਤਮਾ ਲਖੇ ਅਸੇਸੈਂ।
 ਇਹੀ ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਆਦਿ ਧਰੈ ਕੈ।
 ਬਿਚਰੇ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨ ਜੈ ਕੈ ॥ ੧੭ ॥
 ਜੀਵ ਬਯੰਤ ਭਵਾਂਬੁਧ ਤਾਰੇ।
 ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰਯੋ ਉਦਾਰੇ।
 ਸਿਖ ਦੂ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਤਿਨ ਕੇ ਥੀਏ।
 ਏਕ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਤਜਾਗੀ ਬੀਏ ॥ ੧੮ ॥
 ਗ੍ਰੋਹੀ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਬਿਦਤਾਏ।
 ਤਜਾਗੀ ਸਿੱਖ ਨਿਰਮਲੇ ਗਾਏ।
 ਸਾਧੁ ਨਿਰਮਲੇ ਵਹੀ ਅਪਾਰੇ।
 ਬਿਦਤੇ ਤਬਿ ਤੇ ਜਗਤ ਮਝਾਰੇ ॥ ੧੯ ॥
 ਦਸੋਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਖਿਜਮਤ ਮੈਰੈਂ।
 ਰਹੇ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਮਧੈਰੈਂ।
 ਪੈ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਅਧਿਕ ਨ ਧਾਰੀ।
 ਰਹੈਂ ਨਿਵਰਤੀ ਸੰਤ ਉਦਾਰੀ ॥ ੨੦ ॥

ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ।
 'ਸਿਰ-ਮੁੰਨੇ ਹੋਣਾ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਸੁਆਹ ਮੱਲਣੀ।
 'ਗਲੂ 'ਚ ਕੰਠੀ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਤੇ ਕੰਨ ਪੜਵਾਉਣੇ।
 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
 'ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੁਨਾਹੀ ਹੋਣਗੇ।
 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਜੋ ਮਿਟਾਉਣਾ ਹੈ।
 'ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੋਂ ਉਹ ਵੱਡਾ ਗੁਨਾਹ ਹੈ।
 'ਜਿਹੜੇ।
 'ਕੱਟਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।
 'ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ।
 'ਸਣੇ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪੁਰਾਣਾਂ 'ਚੋਂ ਜਾਣ ਲਵੋ।
 'ਹਰਨਾਖਸ਼ ਆਦਿ।
 'ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ (ਪ੍ਰਿਤਮਾ) ਮੂਰਤਾਂ ਸਣੇ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਹਨ।

'ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣ ਲਵੋ।
 'ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ।
 'ਜਾ ਕੇ।
 'ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ।
 'ਚਲਾਇਆ, ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ, ਸਾਜਿਆ।
 'ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।
 'ਦੂਜੇ।
 'ਗ੍ਰਿਹਿਸਥੀ। ਖਿਸਰਫ਼।
 'ਕਹੇ ਗਏ।

'ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ।
 'ਵਿੱਚ।
 'ਮਨ ਦੀ ਵਿਹਾਰ ਵੱਲ ਲਗਣ।
 'ਦੁਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਮਨ ਦੀ ਉਪ੍ਰਾਮਤਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਪਾਉਂਟੇ

ਨਗਰ, ਰਹੇ ਮੁਦ ਧਾਰ।

ਤਾਰੇ ਅਨਗਨ ਸਿੱਖ ਨਿਜ,

ਕੀਨੇ ਚਰਿਤ ਉਦਾਰ। **॥ ੨੧ ॥**

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੌਤਕ।

ਚੌਪਈ:

ਭਾਈ ਚੰਦਨ ਸਿੱਖ ਨਿਰਮਲਾ।

ਸੇਵਤ ਗੁਰੂ ਕੋ ਸਦਾ ਪਿਰਮਲਾ।

'ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਤਿਹ ਗੁਰੂ ਰਿਝਾਏ।

ਅੰਤਹ-ਕਰਣ ਸੁਧ ਤਿਹ ਥਾਏ। **॥ ੨੨ ॥**

'ਹੋ ਗਿਆ।

ਜੇਵਰ ਸ਼ਸਤਰ ਬਸਤਰ ਭਾਰੇ।

ਬਖਸ਼ਤ ਥੇ ਗੁਰੂ ਤਾਂਹਿ ਅਪਾਰੇ।

ਮਤਸਰ¹ ਔਰ ਨਫਰ² ਪਿਖਿ ਧਰਹੀਂ।

'ਈਰਖਾ। ²ਨੌਕਰ।

ਸਕੈਂ ਨ ਕਹਿ ਕਿਛੁ ਗੁਰੂ ਤੇ ਡਰਹੀਂ **॥ ੨੩ ॥**

ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ ਕਰਿ ਮਤਾ ਕਰਾਰਾ।

'ਪੱਕੀ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ।

ਭਾਈ ਚੰਦਨ ਲੂਟਯੋ ਮਾਰਾ।

ਖਬਰ ਜਬਰਦਸਤੀ ਕੀ ਏਹੈ।

'ਇਹ।

ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਪਕਰਿ ਮੰਗਾਏ ਵੇਹੈਂ। **॥ ੨੪ ॥**

'ਉਹ।

ਦੇਵਨ ਲਗੇ ਸਜਾ ਅਤਿ ਭਾਰੀ।

ਤਬਿ ਚੰਦਨ ਇਮ ਬਿਨੈਂ ਉਚਾਰੀ।

ਹੇ ਗੁਰੂ ਆਪ ਗਯਾਨ ਮੁਹਿ ਦੀਨਾ।

ਯਾਂ ਤੈ ਸਭੀ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਂ ਚੀਨਾ। **॥ ੨੫ ॥**

'ਜਾਣਿਆਂ।

ਸੋਊ ਪ੍ਰੇਰਕ ਜਬਿ ਸਭਿ ਕਾ ਹੈ।

ਦੋਸ਼ ਕਹੋ ਇਨ ਕਾ ਤਬਿ ਕਾ ਹੈ।

'ਕੀ ਦੋਸ਼ ਹੈ।

ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਸੁਖਮਨੀ ਮੈਹੈਂ।

ਇਸੀ ਤੌਰ ਕੇ ਵਚਨ ਕਥੈ ਹੈਂ **॥ ੨੬ ॥**

ਮਾਰੈ ਰਾਖੈ ਏਕੋ ਆਪ ॥

ਮਾਨੁਖ ਕੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹਾਥ ॥

ਅਰ ਤੁਮ ਸਹੀ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸ੍ਰਾਮੀ।

ਸਗਲ ਘਟਾ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।

ਜ਼ਰ ਜੋਰੂ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਾਧੀ।	'ਧਨ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਧਰਤੀ ਉਪਾਧੀ (ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ)।
ਦੁਖਦ ਜੀਵ ਕੋ ਸਮ ਦੁਰ-ਬਯਾਧੀ॥ ੨੭ ॥	'ਖੋਟੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੁੱਖਦਾਈ ਹੈ।
ਤਾਂ ਤੇ ਇਨ ਕੋ ਭੀ ਦਿਹੁ ਛੋਰੀ।	'ਛੱਡ ਦਿਉ।
ਜੋ ਮੁਝ ਢਿਗ ਹੈ ਦਿਹੁ ਇਨ ਹੋਰੀ।	'ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ।
ਰਾਗ ਰੋਖ ਬਿਨ ਸਮਤਾ ਸਾਨੇ।	'ਮੋਹ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਮਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ।
ਭਾਈ ਚੰਦਨ ਜੋ ਬਚ ਭਾਨੇ॥ ੨੮ ॥	'ਕਹੇ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਖੁਸ਼ੀ ਭਏ ਵਹਿ ਸੁਨ ਕੈ।	'ਸ਼ਾਬਾਸ਼, ਸ਼ਾਬਾਸ਼। ^੨ ਵਿਚਾਰ ਕੇ।
ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ ਭਾਖਯੋ ਤਿਹ ਗੁਨ ਕੈ ^੨ ।	
ਤੂੰ ਤੋਂ ਸਹੀ ਨਿਰਮਲਾ ਸਾਧੁ।	
ਪਾਯੋ ਗਯਾਨ ਵਿਗਯਾਨ ਅਗਾਧੂ॥ ੨੯ ॥	'(ਅਗਾਧੂ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਗੁਪਤ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ।
ਇਹੁ ਬਰ ਦੈ ਗੁਰੁ ਤਿਸ ਪਰਥਾਏ।	'ਪ੍ਰਤਿ, ਤਾਈਂ।
ਛੰਦ ਉਚਾਰੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾਏ।	
ਸਰਬ ਲੋਹ ਮੈਂ ਸੋ ਹੈਂ ਲੇਖੇ।	'ਲਿਖੇ।
ਦੀਨੇ ਵਰ ਜਿਨ ਮਾਂਹਿ ਵਿਸੇਖੇ॥ ੩੦ ॥	'ਬਹੁਤੇ।
ਗੁੰਥ ਬਢਨ ਡਰਿ ਇਹਾਂ ਨ ਰਾਖੇ।	
ਭੇਖ-ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਮੈਂ ਸਭਿ ਭਾਖੇ।	
ਪੇਖੇ ਤਹਿ ਤੇ ਸਜਨ ਇਕਾਂਖੀ।	'ਚਾਹਵਾਨ।
ਆਗੇ ਸੁਨੋ ਦੁਤੀ ਪੁਨ ਸਾਖੀ॥ ੩੧ ॥	
ਇਕ ਦਿਨ ਨਗਰ ਪਾਂਵਟੇ ਭਾਯੋ।	'ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।
ਰਘੁਨਾਥ ਨਾਮ ਪੰਡਤ ਥਾ ਆਯੋ।	
ਸਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੋ ਢਿਗਰਾਖਾ।	
ਦੈ ਧਨ ਭਰੀ ਤਾਂਹਿ ਅਭਿਲਾਖਾ॥ ੩੨ ॥	'ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ।
ਨਿਗਮਾਗਮ ਪੌਰਾਨਨ ਕੇਰੀ।	'ਬੇਦਾਂ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ।
ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈ ਸੋ ਨਿਤ ਟੇਰੀ।	'ਬੋਲ ਕੇ।
ਹੇਰ ਪਛਾਵਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗੁਰੁ।	
ਸਿੱਖ ਸਪੁਰਦ ਕਰੇ ਕਿਛੁ ਤਿਹ ਫੁਰ॥ ੩੩ ॥	'ਛੇਤੀ।
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤਿਨ ਸਿੱਖ ਪਛਾਏ।	
ਇਕ ਦਿਨ ਬੂਝੀ ਜਾਤਿ ਤਿਨਾਏ।	'ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।
ਸਿੱਖਨ ਨਿਜ ਨਿਜ ਭਾਖੀ ਜਾਤੀ।	

ਜਾਟ ਕਲਾਲ¹ ਅਰੋੜੇ ਖਾਤੀ² ॥ ੩੪ ॥

¹ਇੱਕ ਜਾਤੀ। ²ਤਰਖਾਣ।

ਸੁਨਿ ਦ੍ਰੁਜ¹ ਨਾਕ ਚਢਾਇ ਉਚਾਰੀ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ।

ਤੁਮ ਨਹਿੰ ਬਿਦਯਾ ਬੇਦ ਅਧਿਕਾਰੀ।

ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੈ ਦਿਯ ਛੋਡ ਪਢਾਨਾ।

ਸਿੱਖਨ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਜਾਇ ਬਖਾਨਾ ॥ ੩੫ ॥

ਬੂਝਯੋ ਦ੍ਰੁਜ ਕੋ ਗੁਰੂ ਬੁਲਾਏ।

ਬਿੱਪ੍ਰ ਕਹਯੋ ਹਮ ਨਾਂਹਿ ਪਢਾਏਂ।

ਸੂਦ੍ਰੁ ਹੈਂ ਬਹੁ ਸਿੱਖ ਤੁਮਾਰੇ।

ਜਿਨੈ ਨ ਬਿਦਯਾ ਬੇਦ ਅਧਿਕਾਰੇ ॥ ੩੬ ॥

ਜੇ ਹਮ ਸੂਦ੍ਰੋਂ ਤਈਂ ਪਢੈ ਹੈਂ।

ਜਾਤਿ ਧਰਮ ਨਿਜ ਹੀ ਤੈ ਜੈਹੈਂ।

¹ਭਾਵ ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਤੇ ਜਾਤੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਸੁਨਿ ਦ੍ਰੁਜ ਕੀ ਬਾਨੀ।

ਹੇ ਦ੍ਰੁਜ ਮਹਾਂ ਮੂਢ ਅਭਿਮਾਨੀ ॥ ੩੭ ॥

ਜੇ ਬਿਦਿਆ ਪਢਿ ਤੂੰ ਗਰਬੈ ਹੈਂ।

ਮਮ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਸੂਦਰ ਕੈਹੈਂ।

ਇਨ ਹੀ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖਨ ਤੈ ਲਖਿ।

¹ਜਾਣ।

ਬਿਦਯਾ ਬੇਦ ਪਢੈਂਗੇ ਦ੍ਰੁਜ ਦਖ ॥ ੩੮ ॥

¹ਚਤੁਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ।

ਨਿਗਮਾਗਮ ਲੋ ਚੋਦਸ ਬਿਦਯਾ।

¹ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਤੱਕ ਚੋਦਾਂ ਵਿੱਦਿਆ।

ਮੈਂ ਨਿਜ ਪੰਥੈਂ ਦਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧਯਾ।

¹ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ।

ਜਿਨ ਕੋ ਤੂੰ ਸੂਦਰ ਬਤ ਰੈਹੈਂ।

ਬਿਦਯਾ-ਗੁਰੂ ਦਿੱਜਨ ਇਹੁ ਥੈਹੈਂ ॥ ੩੯ ॥

ਇਮ ਬਰ ਦੈ ਗੁਰੂ ਛੰਦ ਬਖਾਨਾ।

ਸਰਬ ਲੋਹ ਮੈਂ ਜੋ ਪਰਮਾਨਾ ॥ ੪੦ ॥

¹ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਰੂਪ ਸਬੂਤ।

ਤਥਾ ਹੀ¹ : ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥

¹ਤਿਵੇਂ ਹੀ।

ਦਰੜਾ ਛੰਦ ॥

ਮਮ ਹਰਿ ਦ੍ਰੁਜ ਬਰ ਹਰ ਗੁਨ ਮਨ ਗੁਨ ਚੌਦਹਿ
ਜੋਈ ॥

¹ਹੇ (ਦ੍ਰੁਜ ਬਰ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣ (ਮਮ) ਮੇਰੇ (ਹਰਿ) ਸਿੰਘ
(ਹਰ ਗੁਨ) ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ (ਮਨ) ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ
ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਜੋ (ਚੌਦਸ) ਚੌਦਾਂ (ਗੁਨ) ਵਿੱਦਿਆ
(ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋਣਗੇ)।

ਮਮ ਹਰਿ ਤੈ ਦ੍ਰੁਜ ਪਠਨ ਪਠਨ ਕਰਿ ਜਿਨ ਮੁਖ

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੂਦਰ (ਰਟੋਈ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ (ਮਮ ਹਰਿ) ਮੇਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਦ੍ਰੁਜ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੇਦ

ਸ਼ੁਦਰ ਟੋਈ' ॥

ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ (ਪਠਨ) ਪਾਠ (ਸੰਥਾ) (ਪਠਨ ਕਰਿ) ਪੜ੍ਹਿਆ
ਕਰਨਗੇ।

ਕਵੋਕਤਿ'

'ਕਵੀ ਦਾ ਕਥਨ।

ਏਤਿਕ ਬਚਨ ਜੁ ਗੁਰੁ ਉਚਾਰੇ।

ਸਰਬ ਲੋਹ ਮੈ ਹੈਂ ਵਹੁ ਸਾਰੇ।

ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਰ ਸਿੱਖ' ਬੁਲਾਏ।

'ਪੰਜ ਸਿੱਖ।

ਕਹਯੋ ਪਠੋ' ਤੁਮ ਕਾਂਸ਼ੀ ਜਾਏ ॥ ੪੧ ॥

'ਪੜ੍ਹੋ।

ਤਬਿ ਸਿੱਖਨ ਕਰ ਜੋਰ ਸੁਨਾਵਾ।

ਤਹਿੰ ਭੀ ਕਬਿ ਹਮ ਤਈਂ ਪਛਾਵਾ।

ਬਸਨ ਸੁਕਲ' ਪਿਖਿ ਜਾਤੀ ਸੁਨ ਕੈ।

'ਚਿੱਟੇ ਬਸਤ੍ਰ।

ਦੂਜ ਨ ਪਢੈਹੈਂ ਸ਼ੁਦਰ ਗੁਨ ਕੈ ॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇਮ ਸੁਨ ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਮੋਦ ਹੈ,

ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਕਹਯੋ ਵਿਚਾਰ।

ਬਸਨ ਕਖਾਇ' ਸਜਾਇ ਕਰਿ,

'ਭਗਵੇਂ ਬਸਤ੍ਰ।

ਪਢੋ ਜਾਇ ਤੁਮ ਸਾਰ' ॥ ੪੩ ॥

'ਸਾਰੇ।

ਚੌਪਈ:

ਬਸਨ ਕਖਾਇ ਧਰੇ ਗੁਰੁ ਆਦੈਂ।

ਲਖਿ ਰਿਖੀਅਨ ਕਾ ਵੇਸ ਅਨਾਦੈਂ।

'ਪੁਰਾਣਾ ਲਿਬਾਸ।

ਲਿਖੇ ਵੀਚ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸੈਂ।

ਔਰ ਸਾਖੀਅਨ ਮੈਂ ਭੀ ਖਾਸੈਂ ॥ ੪੪ ॥

'ਬਹੁਤ।

ਸੋਊ ਬਸਨ ਜਬਿ ਪੁਰਿ-ਕਰਤਾਰੈਂ।

ਆਇ ਉਦਾਸੀ ਕਰ ਕੈ ਚਾਰੈਂ।

ਦਏ ਉਤਾਰਿ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੱਖੈਂ।

ਆਵਤ ਅਬਿ ਲੋ ਚਲੇ ਸੁ ਪਿਖੈਂ ॥ ੪੫ ॥

'ਵੇਖੀਦੇ ਹਨ।

ਪਢੋ ਜਾਇ ਤੁਮ ਵਹੀ ਧਰੈ ਹੈ।

ਪੰਥ ਏਹੁ ਹਮਰਾ ਬਿਰਧੈ ਹੈ।

'ਵਧੇਗਾ।

ਗ੍ਰਹੀ ਸਿੱਖ ਮਮ ਛੱਡੀ ਥੈਰੈਂ।

ਬ੍ਰਹਮਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ ਇਹੁ ਰੈਰੈਂ ॥ ੪੬ ॥

'ਇਹ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਗੇ।

ਔਰ ਲੋਗ ਜੋ ਬਰਸੋਂ ਮਾਂਹੀਂ।

ਪਢ ਹੈਂ ਬਿੱਦਯਾ ਜਤਨ ਕਰਾਂਹੀਂ।

ਸੋਊ ਮਹੀਨਯੋਂ ਮੈਂ ਮਮ ਵਰ ਸੈਂ।

ਤੁਮ ਕੋ ਬਿੱਦਯਾ ਐਹੈ ਸਰਸੈਂ¹ ॥ ੪੭ ॥

¹ਬਹੁਤੀ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਜਬਿ ਗੁਰੁ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।

ਮਾਨੇ ਸਹੀ ਸਿੱਖਨਿ ਦਿਢ ਧਾਰੇ।

ਤਬਿ ਹੀ ਬਸਨ ਕਖਾਇ ਸਜੈ ਕੈ।

ਬਰ ਆਗਯਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੈ ਲੈ ਕੈ ॥ ੪੮ ॥

ਭਾਈ ਗੰਡਾ¹ ਕਰਮਾ² ਸੈਣਾ³।

¹ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ। ²ਕਰਮ ਸਿੰਘ। ³ਸੈਣਾ ਸਿੰਘ।

ਭਾਈ ਬੀਰਾ¹ ਰਾਮਾਂ² ਐਣਾ³।

¹ਬੀਰ ਸਿੰਘ। ²ਰਾਮ ਸਿੰਘ। ³ਚੰਗਾ।

ਜੇ ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿੰਘ ਸਜਾਏ।

ਇਨ ਹੀ ਨਾਮੋ ਪਰ ਬਿਦਤਾਏ ॥ ੪੯ ॥

ਪਹੁੰਚੇ ਕਾਂਸੀ ਪੁਰੀ ਉਦਾਰੇ।

ਚੇਤਨ-ਮਟ¹ ਮੈਂ ਰਹੇ ਵਿਚਾਰੇ।

¹ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘ ਠਹਿਰੇ ਸਨ।

ਸਾਧੁ ਨਿਰਮਲੇ ਤਹਿੰ ਬਿਦਤਾਏ।

ਬਿਦਯਾ ਪਢੀ ਅਧਿਕ ਮਨ ਲਾਏ ॥ ੫੦ ॥

ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੈ ਸ਼ੀਖਰ ਬਿੱਦਯਾ।

ਤਿਨ ਕੋ ਕਰ ਤਲ ਭਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧਯਾ¹।

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈ।

ਪਢਿ ਨਿਗਮਾਗਮ¹ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਆਏ।

¹ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ।

ਗੁਰਹਿੰ ਸੁਨਾਇ ਅਧਿਕ ਬਰ ਪਾਏ ॥ ੫੧ ॥

ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਗੁਰੁ ਐਸ ਉਚਾਰੀ।

ਸਾਰ ਬਿੱਦਯਾ ਜਗ ਜੁਗ ਭਾਰੀ¹।

¹ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਦੋ ਭਾਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਦਿਆ ਹਨ।

ਸ਼ਸਤਰ ਏਕ ਸ਼ਸਤਰ ਦੂਜੀ।

ਉਭੈ ਜਾਤਿ ਜਗ ਮਾਨੀ ਪੂਜੀ¹ ॥ ੫੨ ॥

¹ਦੋਵੇਂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਮੰਨੀਆਂ ਪੂਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਦੁਸ਼ਟ ਮੂਢ ਸ਼ਸਤ੍ਰੋਂ ਕਰਿ ਦਬ ਹੈਂ।

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੈ ਕੋਵਿਦ ਬਸ ਫਬ ਹੈਂ¹।

¹ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ (ਕੋਵਿਦ) ਵਿਦਵਾਨ (ਵਸ) ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਫੱਬਦੇ ਹਨ।

ਅੰਬੀਰੀ¹ ਵਜ਼ੀਰੀ ਫਕੀਰੀ।

¹ਅਮੀਰੀ।

ਦਾਨ ਦਹੀਰੀ ਸਭਿ ਤਦਬੀਰੀ¹ ॥ ੫੩ ॥

¹ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ।

ਤਰਗਸ ਗੀਰੀ ਰਾਜ ਗਹੀਰੀ¹।

¹ਭੱਥਾ (ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਪਕੜਨੇ ਭਾਵ ਚਲਾਉਣੇ ਤੇਰਾਜ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ।

ਹਮਰੇ ਪੰਥ ਵੀਚ ਸਭਿ ਥੀਰੀ।
 ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੀਏ।
 ਜੇ ਸੁਨਿ ਸਿੱਖ ਸਭੈ ਖੁਸ਼ਿ ਥੀਏ ॥ ੫੪ ॥
 ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੈ ਭਾਸ਼ਾ।
 ਉਨ ਤੈ ਗੁੰਥ ਕ੍ਰਏ ਅਨਯਾਸਾ।
 ਉਪਨਿਸ਼ਦੈਂ ਸੁ ਭਾਗਵਤ, ਭਾਰਥ।
 ਸੁੱਕਰ-ਨੀਤੀ, ਆਗਮ ਸਰਥਾ ॥ ੫੫ ॥
 ਕਰਮ-ਵਿਪਾਕ¹ ਧਰਮ ਸਾਬੰਧੀ²।
 ਰੁੱਦਰ ਯਾਮਲ, ਤੰਤ੍ਰ-ਸੰਧੀ।
 ਭਾਸ਼ਾ ਕੀਨੇ ਇਤਿਕ ਬਿਸਾਲੈਂ।
 ਜੇਊ ਅਨੰਦਪੁਰ ਛੇਡਨ ਕਾਲੈਂ ॥ ੫੬ ॥
 ਕੁਛ ਪਹਾਰੀਅਨ ਕੁਛ ਤੁਰਕਾਨੈ।
 ਜਾਰੇ ਫਾਰੇ ਸੁਟੇ ਕਿਤਾਨੈਂ।
 ਪਾਂਚ ਸਾਤ ਭਾਰਤ ਲੋ ਅਬਿ ਭੀ।
 ਹੈਂ, ਜਾਨਤ ਸਜਾਨੇ ਸਿੱਖ ਸਭਿ ਭੀ ॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿੱਦਯਾ
 ਕੇਰ, ਅਧਿਕ ਪਰਿਚਾਰ।
 ਕਰਵਾਯੋ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨ ਮੈਂ,
 ਲਖਿ ਜੁਗ ਅਤੀ ਉਦਾਰ ॥ ੫੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸੀ।
 ਪਰਖਨ ਹਿਤ ਦਿਢ, ਸਿੱਖ ਨਿਰਾਸੀ।
 ਲਾਇ ਦਿਵਾਨ ਕੇਸ-ਗਢ ਮਾਹੈਂ।
 ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਲਯੋ ਮੰਗਾਰੈ ॥ ੫੯ ॥
 ਲੂਟ ਛਕੋ ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਏ।
 ਲੂਟ ਛਕਯੋ ਸਿੱਖਨ ਝਟ ਧਾਏ।
 ਅਧਿਕ ਸਿੱਖ ਤਬਿ ਬੈਠ ਰਹਾਏ।
 ਗੁਰੂ ਮੰਗਾਯੋ ਔਰ ਕਰਾਏ ॥ ੬੦ ॥

ਪੁਨ ਕਲਗੀਧਰ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਵਾ।

¹ਟਿਕਣਗੀਆਂ। (ਅ) ਹੋਣਗੀਆਂ।

¹ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ।

¹ਬਿਨਾਂ ਜਤਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਗੁੰਥ (ਉਲਥਾ) ਕਰਵਾਏ।

¹ਮਹਾਂ-ਭਾਰਤ।

¹ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ।

¹ਗੁੰਥ ਦਾ ਨਾਮ। ²ਧਰਮ ਸਬੰਧੀ ਪੁਸਤਕ।

¹ਛੱਡਣ ਸਮੇਂ।

¹ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ, ਪਾੜ ਦਿੱਤੇ, ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ।

¹ਦੋਹਾਂ (ਵਿੱਦਿਆਂ) ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਾਣ ਕੇ।

¹ਕੌਤਕੀ।

¹ਸਾਰਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ।

¹ਹੋਰ (ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਿਆਰ) ਕਰਵਾ ਕੇ।

ਜੋ ਨਹੰ ਲੂਟੈ ਹਮੈਂ ਨ ਭਾਵਾ।
 ਬੋਰਿ ਸੰਤੋਖੀ ਬੈਠ ਰਹਾਏ।
 ਔਰ ਸਭਿਨਿ ਲੂਟਯੋ ਮਨ ਭਾਏ ॥ ੬੧ ॥
 ਗੁਰੂ ਕੌਤਕੀ ਤੀਸਰ ਬੇਰੈਂ।
 ਕੁਣਕਾ ਔਰ ਮੰਗਯੋ ਬਧੇਰੈਂ।
 ਹੁਕਮ ਦਯੋ ਜੋ ਹੈ ਸਿਖ ਪੂਰਾ।
 ਸੋ ਲੂਟੈ ਬੈਠਯੋ ਰਹਿ ਕੂਰਾ' ॥ ੬੨ ॥
 ਮਾਨੈ ਹੁਕਮ ਸੋਈ ਜਿਣ ਜਾਇ ॥
 ਅਵਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥
 ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਤੁਕ ਇਹੁ ਪਢ ਕੈ।
 ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਈ ਸਭਿ ਪਰ ਬਢ ਕੈ।
 ਪੁਨ ਭਾਖਯੋ ਸਿੱਖ ਜੋਊ ਹਮਾਰਾ।
 ਸੋ ਲੂਟੈ ਕੁਣਕਾ ਇਸ ਬਾਰਾ ॥ ੬੩ ॥
 ਇਹੁ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਹੀ ਲੂਟਨ ਧਾਏ।
 ਕਰਿ ਕੈ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਬਹੁ ਭਾਏ।
 ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਗੁਰੂ ਹਸੈਂ ਬਿਲਾਸੀ।
 ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਪਰਖਯੋ ਸੁਖ-ਰਾਸੀ' ॥ ੬੪ ॥
 ਤੇਰਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਤੋਖੀ ਭਾਰੇ।
 ਉਠੇ ਨ ਲੂਟਨ ਤੀਨੋਂ ਬਾਰੇ।
 ਪਿਖਿ ਸੰਤੋਖ ਸਬਰ ਤਿਨ ਕੇਰਾ'।
 ਖੁਸ਼ਿ ਹੈ ਪੁਨਾ ਗੁਰੂ ਇਮ ਟੇਰਾ' ॥ ੬੫ ॥
 ਇਹੁ ਸੰਤੋਖੀ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ।
 ਸਤੋਗੁਨੀ ਗਯਾਨੀ ਸਵਿਚਾਰੇ'।
 ਬੀਜ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖਹਿੰ ਕੇਰਾ।
 ਪਰਖਯੋ ਹਮ ਇਨ ਰਖਯੋ ਬਧੇਰਾ ॥ ੬੬ ॥
 ਨਿਰਮਲ ਉਰ ਇਹੁ ਭਏ ਨਿਰਮਲੇ।
 ਹਰਿ ਗੁਰ ਭਗਤ ਬ੍ਰਿਕਤ ਪਿਰਮਿਲੇ'।
 ਪੰਥ ਨਿਰਮਲਾ ਇਹੁ ਮਮ ਚਾਲੈ।
 ਪੂਜਨੀਯ ਸਭਿ ਹੇਤ ਬਿਸਾਲੈ ॥ ੬੭ ॥
 ਇਮ ਬਰ ਦੈ ਗੁਰੂ ਛੰਦ ਉਚਾਰਾ।

'ਬੂਠਾ।

'ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੀ ਵੱਧ ਕੇ।

'ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਕਰਕੇ।

'ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ।

'ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤੋਖੀਆਂ ਦਾ (ਸਬਰ) ਸੰਤੋਖ ਦੇਖ ਕੇ।

'ਕਿਹਾ।

'ਵਿਚਾਰਵਾਨ।

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋਏ। (ਅ) ਪ੍ਰੇਮੀ।

ਸਰਬ ਲੋਹ ਮੈਂ ਲੋਹੁ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ੬੮ ॥

ਤਥਾਹੀ- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ।

ਰੁਲਟੂ ਛੰਦ ॥

ਸ਼ੋਰ ਭਯੋ ਘਨ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਸਿੰਘਨ ਦਲ ਭਾਰੀ ॥

‘ਘਨ ਬੱਦਲ ਦੇ (ਸ਼ੋਰ) ਸ਼ਬਦ ਵਰਗਾ ਗੰਭੀਰ (ਸ਼ੋਰ) ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ (ਭਯੋ) ਹੋਇਆ (ਉਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੁੱਟਣ ਵਾਸਤੇ) (ਸਿੰਘਨ ਦਲ) ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਲ ਵਿੱਚ (ਭਾਰੀ) ਬਹੁਤਾ (ਸ਼ੋਰ) ਰੋਲਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ।

ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਮਾਂਹਿ ਮਾਂਹਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨਿਹਾਰੀ ॥

‘ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ‘ਚੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਿੱਚ ਨਿਗਾਹ ਪਾ ਕੇ ਭਾਵ ਦੇਖ ਕੇ।

॥

ਲੂਟ ਕੂਟ ਲਿਹੁ ਛੂਟ, ਜੂਠ ਨਹਿੰ ਭੂਟ ਭਿਨਾਨੋ ॥

‘(ਛੂਟ) ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ (ਕੂਟ) ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ (ਲੁੱਟ ਲਿਹੁ) ਲੁੱਟ ਲਓ, ਜੂਠ ਤੇ (ਭੂਟ) ਭਿੱਟਨ (ਭਿਨਾਨੋ) ਮੰਨਿਆਂ ਜੇ।

॥

ਮਾਰ ਧਾਰ ਬਕ ਬਾਰ ਬਾਰਿ ਤ੍ਰੈ ਸਾਰ ਸੁ ਭਾਨੋ ॥

‘ਮਾਰ ਲਓ, ਪਕੜ ਲਓ, ਬਾਰ ਬਾਰ (ਬਕ) ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ (ਸਾਰ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਭਾਨੋ) ਕਿਹਾ।

ਭਾਨ ਭਾਨੁ ਹਰਿ ਖਰੇ, ਪਰੇ ਨਹਿੰ ਇਕ ਘਮਸਾਨੂ ॥

‘(ਭਾਨ ਹਰਿ) ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਘ (ਖਰੇ) ਚੰਗੇ (ਸੰਤੋਖੀ) (ਭਾਨ) ਦੇਖੇ (ਪਰੇ ਨਹਿੰ ਇਕ ਘਮਸਾਨੂ) ਜੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਲੁੱਟਣ ਦੇ ਘਮਸਾਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਏ।

॥

ਸੰਤਤ ਸੰਤ ਸੰਤ ਤੁਸ਼ਟ ਗੁਨ ਨਿਰਮਲ ਭਾਨੂ ॥

‘(ਸੰਤਤ) ਇਕਰਸ ਐਸੇ ਸਤੋ ਗੁਣੀ (ਸੰਤਤਿ ਸੰਤ) ਸੰਤ ਰੂਪੀ ਆਪਣੀ ਨਾਦੀ ਉਲਾਦ ਉੱਪਰ ਅਸੀਂ (ਤੁਸ਼ਟ) ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਾਂ (ਗੁਨ ਨਿਰਮਲ ਭਾਨੂ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿਕ ਨਿਰਮਲ ਗੁਣ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਗੇ।

ਬਰਨ ਬਰਨ ਬਰ ਬਿਸਦ, ਚੀਰ ਧਰ ਧਰਨਨ ਕਾਰੇ ॥

‘(ਬਰਨ ਬਰਨ ਬਰ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਛੱਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਵਰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਨ। ਜਾਂ ਸਿੰਗੂਫੀ, ਸੰਧੂਰੀ, ਮਜੀਠੀ, ਕਟਈ, ਸਫੈਦ, ਹਰਾ, ਗੇਰੂ ਆਦਿਕ (ਬਰਨ ਬਰਨ) ਰੰਗਾਂਰੰਗਾਂ ਦੇ (ਬਰ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ (ਬਿਸਦ ਚੀਰ) ਉੱਜਲ ਬਸਤ੍ਰ (ਧਰ) ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ (ਧਰਨਨ ਕਾਰੇ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ।

ਬੇਦ ਬੇਦ ਸ੍ਰਮ ਭੇਖ ਰੇਖ ਧਰ ਰੇਖ ਨਿਰਾਰੇ ॥

‘(ਬੇਦ ਬੇਦ ਸ੍ਰਮ) ਜਤਨ ਨਾਲ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤੋ ਹੋਣਗੇ (ਸ੍ਰਮ ਭੇਖ) ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਭੇਖ ਦੀ (ਰੇਖ ਧਰ) ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਧਾਰ ਕੇ (ਰੇਖ ਨਿਰਾਰੇ) ਸੰਸਾਰੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰੇ ਵਰਤਨਗੇ।

ਰਮਨ ਰਮਨ ਮੈਂ ਰਮਨ, ਰਮਨ ਮਮ ਅੰਤ ਸਮਾਵੈ ॥

‘(ਰਮਨਰਮਨ ਮੈਰਮਨ) ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ (ਰਮਨ) ਮਾਇਆ (ਰਮਨ) ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਹੈ ਉਸ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ (ਰਮਨ) ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹੋਏ (ਰਮਨ ਮਮ ਅੰਤ ਸਮਾਵੈ) ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਉਸ (ਰਮਨ) ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਣਗੇ।

॥

ਸੁੱਧਿ ਬੁੱਧਿ ਦ੍ਰੁਜ ਆਦਿ, ਸ੍ਰਾਦ ਬਿੱਦਯਾ ਹਰਿ ਪਾਵੈ ॥

‘(ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ) ਐਸੀ ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ (ਦ੍ਰਿਜ ਆਦਿ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਦਿਕ ਚੌਹਾਂ ਵਰਨਾਂ ਦੇ ਜਗਿਆਸੂ

(ਸ੍ਰਾਦ ਬਿੱਦਯਾ ਹਰਿ ਪਾਵੈਂ) ਬਿਸਨ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਸਮਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਸੁਆਦ (ਅਨੰਦ) ਨੂੰ ਪਾਉਣਗੇ।

ਖਟੂ ਛੰਦ ॥

ਖਟ ਏਕ ਖਟੂ ਨਿਰਮਲ ਭਟੂ, ਭਟ ਭੇਖ ਬਟੂ ਧਰ
ਪਾਇ ਜਸੀ' ॥

¹(ਖਟ ਏਕ ਖਟੂ) ਪੂਰਬੋਕਤ ਬਾਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਸਿੰਘ ਜੋ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਹਨ ਐਸੇ ਐਸੇ ਹੋਰ ਭੀ (ਨਿਰਮਲ ਭੱਟੂ) ਬਹਾਦਰ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘ ਆਸੂਰੀ ਸੰਪਦਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ (ਭਵ ਭੇਖ ਬੱਟੂ) ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਭੇਖ (ਧਰ) ਧਾਰ ਕੇ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ (ਪਾਇ ਜਸੀ) ਚੰਗਾ ਜਸ ਪਾਉਣਗੇ ਜਾਂ (ਖਟ ਏਕ ਖਟੂ) ਕੋਈ ਕੁ ਜੋ ਖੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ ਖਟ ਸੰਪਦੀ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ, ਉਹ ਪੁਰਖ।

ਮਤਿ ਤੇ ਗਤ ਤੇ ਹਤਤੇ, ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਤੇ
ਨਿਰਮਲਾਹਿ ਲਸੀ' ॥

¹(ਮਤ ਤੇ) ਉਹ ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ (ਗਤ ਤੇ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ (ਹਤ ਤੇ) ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਕੇ (ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਤੇ ਨਿਰਮਲਾਹਿ ਲਸੀ) ਮਨ ਤਨ ਕਰ ਕੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਗੇ।

ਕਵੋਕਤਿ

ਕਬਿੱਤ:

ਇਤਯਾਦਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ ਬਰ ਦੀਨੇ ਗੁਰੂ,
ਸਿੰਘ ਜੇ ਰਹੇ ਥੇ ਬੈਠ ਨਾਮ ਤਿਨ ਸੁਨੀਏ।
ਧੂਮ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਗੱਜਾ-ਹਰਿ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ,
ਚੰਦਨ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਮੰਨਾ-ਹਰਿ ਝੰਡਾ ਧੁਨੀਏ।
ਲਖਮੀਰ-ਹਰਿ ਦਰਬਾਰਾ¹ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤਾਰਾ²,
ਸੈਣਾ ਸਿੰਘ ਮਨਹਰ¹ ਏਉ ਤੇਰਾਂ ਗੁਨੀਏ²।
ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਧਰਿ ਬੈਠ ਰਹੇ ਮੋਖ ਭਾਗੀ¹,
ਨਿਰਮਲੇ ਖਤਾਬ ਗੁਰੂ ਦੀਓ ਇਨੈ ਚੁਨੀਏ¹।

¹ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਕਹੀਦਾ ਹੈ।

¹ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ। ²ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ।

¹ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ। ²ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ।

¹ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ।

¹ਚੁਣ ਕੇ।

॥ ੬੯ ॥

ਤੀਨ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਗਾਈ ਚੌਥੀ ਔਰ ਸੁਨੋ ਭਾਈ,
ਏਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਮਨ ਆਈ ਐਸ ਹੂੰ ਭਲੇ।
ਏਕ ਜਾਮ ਰਹੀ ਰੈਨ ਬਦਲ ਕੈ ਭੇਸ ਐਨ¹,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਡੇਰੇ ਡੇਰੀ ਹੂੰ ਚਲੇ¹।
ਸੋਏ ਜੇਈ ਜੋਏ ਔਰ ਕਰਤ ਬਿਹਾਰ ਬਾਤੈਂ,
ਕਹੜੇ ਸੂਤੇ ਗਏ ਯੇ ਮੁਹਾਇ ਮਾਯਾ ਨੈ ਛਲੇ¹।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਹਰ ਇਕ ਡੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਗਏ।

¹ਜਿਹੜੇ ਸੁੱਤੇ ਅਤੇ ਕੰਮ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਦੇਖੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਕਿਹਾ ਕਿ (ਇਹ ਸਾਰੇ) ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਲੁੱਟੇ ਗਏ ਹਨ ਮਾਇਆ ਨੇ ਛਲ ਲਏ ਹਨ।

ਭਜਨ ਅਭਯਾਸ ਗਯਾਨ ਖਾਸ ਜੋ ਕਰਤ ਹੋਰੇ', 'ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਕਰਦੇ ਵੇਖੇ।
ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰਤੇ ਹੈਂ ਏਉ ਨਿਰਮਲੇ। 'ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਚਰੰਗੇ ਹੋਏ ਨਿਰਮਲੇ ਹਨ।

॥ ੨੦ ॥

ਔਰ ਏਕ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰਾਂਗੀ। ਆਏ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਜੂਰ, 'ਸ੍ਰਾਂਗ ਬਣਾ ਕੇ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ।
ਕੌਤਿਕ ਦਿਖਾਏ ਤਿਨੈਂ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਵਲੇ। 'ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

ਰਜੇ ਤਮੇਂ ਗੁਨੀ ਰੀਝ ਹਸ ਹਸ ਪੈਹੈਂ ਬਹ, 'ਤਿਸ ਪਾਸੇ।
ਸਤੋਗੁਨੀ ਗਯਾਨੀਓਂ ਕੇ ਮਨ ਤਿਤਾ ਨਾ ਚਲੇ।

ਪ੍ਰਖਬੇ ਕੇ ਹੇਤ ਸਭਿ ਸਭਾ ਕੋ ਨਿਹਾਰਯੋ ਗੁਰੂ, 'ਟਿਕੇ ਹੋਏ।
ਹੋਰੇ ਮਨ ਜਿਨ ਹੂੰ ਕੇ ਨਾਮ ਵੀਚ ਅਚਲੇ। 'ਇਸ਼ਾਰਾ।

ਤਿਨ ਹੂੰ ਕੀ ਓਰ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਕੈ ਅਸ਼ਾਰਾ। ਬੋਲੇ, 'ਇਸ਼ਾਰਾ।
ਸਿੰਘ ਯੇ ਹਮਾਰੇ ਭਾਰੇ ਸੰਤ ਰੂਪ ਨ੍ਰਿਮਲੇ ॥ ੨੧ ॥

ਸਤ੍ਰਾਂ ਸੋ ਸਤਵੰਜੇ ਸਾਲ ਗੁਰੂ ਏਕ ਦਿਨ, 'ਜੋ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੈ।
ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਸਭਾ ਵੀਚ ਕਹਯੋ ਮਾਂਗੋ ਜੋ ਦਿਲੇ।

ਕਾਹੂੰ ਧਨ ਧਾਮ ਕਾਹੂੰ ਅੱਸ੍ਰ ਅਭਿਰਾਮ, 'ਵੱਡੇ ਹਾਥੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ।
ਕਾਹੂੰ ਤੀਆ ਸੁਤ ਜੇਵਰ ਜਰਾਊ ਮਾਂਗੋ ਸੋ ਮਿਲੇ। 'ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ। 'ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਲੈਣ ਦੇ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਯੋਗ ਸੀ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਕਾਹੂੰ ਗਜ-ਰਾਜ ਸਾਜ। ਮਾਂਗਯੋ, 'ਵੱਡੇ ਹਾਥੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ।
ਸਭਿ ਕੋ ਦਿਵਾਯੋ ਭਾਯੋ। ਜਾਂਹਿ ਜੋਗ ਥਾ ਭਲੇ^੨। 'ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ। 'ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਲੈਣ ਦੇ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਯੋਗ ਸੀ।

ਸ੍ਰਪਨ ਸਮਾਨ ਜਗ ਜਾਨ ਜਿਨੈ ਨਾਮ ਮਾਂਗਯੋ,
ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਏਉ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਮਲੇ

॥ ੨੨ ॥

ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਾਤਮੀ ਕੀ ਸਾਖੀ ਸੁਨੋ ਕਾਂਖੀ ਜਨ। 'ਚਾਹਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ੋ।
ਸੁਨੀਯਰ ਪਿੰਡ ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੋ ਗਏ।

ਕਾਲ ਥਾ ਬਿਸਾਲ ਪਰਯੋ ਯਾਂਹਿ ਤੈ ਤਹਾਂ ਕੇ ਸਿੱਖ,
ਏਕ ਠੌਰ ਲੰਗਰ ਨ ਸਾਕੇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਦਏ। 'ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਬਣ ਆਇਆ ਛਕਾਇਆ।

ਏਕ ਏਕ ਦੋਇ ਦੋਇ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਘਰ ਮਾਂਹਿ,
ਹਸਬ ਤਫੀਕ, ਥਾ ਛਕਾਯੋ ਬਨ ਜੋ ਅਏ। 'ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ।

ਆਏ ਜਬਿ ਛਕਿ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰੂ ਬੁਝਯੋ,
ਤੁਮ ਕੈਸੋ ਕੈਸੋ ਖਾਯੋ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰੰਜ ਕੋ ਲਏ। 'ਜੁਆਰ। 'ਉਬਲੇ ਹੋਏ ਛੋਲੇ।

॥ ੨੩ ॥

ਕਾਹੂੰ ਮੋਠ ਬਾਜਰੀ ਜਮਾਰ। ਘੁੰਘਣੀ^੨ ਸੁਨਾਈ,

ਬੋਦਾ ਅੰਨ ਜਵ ਚਣੇ ਦਲੀਆ ਅਲੌਨਾ ਹੈ।
ਗੱਜਾ ਸਿੰਘ ਨਿਰਮਲੇ ਕਹਜੋ ਏਕ ਸੁਧਾ ਸਮਾ
ਪਾਯੋ ਹਮ ਭੂਪਨ ਕੋ ਦੁਲਭ ਜੁ ਹੋਨਾ ਹੈ।
ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਤੱਜਬ ਰਹਾਏ ਗੁਰੁ ਤਾਂਹੀਂ ਛਿਨ,
ਬੂਝਜੋ ਸਿੱਖ ਗ੍ਰੇਹੀ ਤੈ ਛਕਾਯੋ ਯਾਹਿ ਕੋਨਾ ਹੈ।
ਕਹਜੋ ਉਨ ਜਾਂਡ ਫਲੀ ਪੀਲੂੰ ਥੀਂ ਸੁਸਕ ਘਰਿ।

ਛਕ ਆਯੋ ਸਿੱਖ ਯੇ ਭਗੋਇ ਮਧ ਡੋਨਾ ਹੈ
॥ ੨੪ ॥

ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਰਿ ਗੁਨ ਕੈ ਧਰਮ ਉਨੈ,
ਧੰਨਜ ਸਿੱਖੀ ਧੰਨਜ ਸਿੱਖੀ, ਬੋਲੇ ਤੀਨ ਬਾਰੀਆ।
ਚਾਹੀਏ ਗ੍ਰੇਹੀ ਸਤੀ, ਐਸ ਹੀ ਸੰਤੋਖੀ ਸੰਤ
ਭੋਗਤਾ, ਬਿਹੰਗਮ ਧਰਮਰ ਖਵਾਰੀਆ।

ਸਤੀ ਦੈ ਸੰਤੋਖੀ ਖਾਇ ਤੀਨ ਲੋਕ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ²,
ਐਸੇ ਧਰਮਿਗਨ ਕੇ ਹਮ ਬਲਿਹਾਰੀਆ।
ਰਾਖ ਦਿਖਰਾਯੋ ਇਨੈ, ਬੀਜ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਕੇਰ,
ਫੇਰ ਗੱਜਾ-ਹਰਿ ਹੇਤ ਛੰਦ ਹੈ ਉਚਾਰੀਆ

॥ ੨੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ - ਗਰੱਟੀ ਛੰਦ ॥

ਸੁਨ ਗੱਜਾ ਹਰਿ ਬਰ ਭਵ ਭਵ ਬਰ, ਭਰ ਕਰਿ
ਸੁਨ ਭਰ ਧਾਰੋ ॥

ਤੁਸ਼ਟ ਤੁਸ਼ਟ ਮੈਂ ਤੁਸ਼ਟ ਤੋਹਿ ਪਰ, ਤੁਸ਼ਟ ਆਦਿ
ਗੁਨ ਭਾਰੋ ॥

ਭਵ ਭਵ ਭੇਖਰੇਖ ਗੁਨ ਧਰਨੀ, ਧੀਰਜ ਨਿਰਮਲ
ਨਾਮਾ ॥

ਬੋਦੇ ਅੰਨ ਜੋ, ਛੋਲੇ ਤੇ ਅਲੂਣਾ ਦਲੀਆ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮਾਨ (ਭੋਜਨ)।

ਜੋ (ਭੋਜਨ) ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਔਖਾ ਲੱਭਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਕਿਹੜਾ (ਭੋਜਨ)।

ਘਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਤੇ ਪੀਲੂ
(ਵਣ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਫਲ) ਸਨ।

ਡੂੰਠੇ (ਕਟੋਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਭਾਂਡਾ) ਉਸ ਵਿੱਚ
ਭਿਉਂ ਕੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਧਰਮ) ਸੁਭਾਵ ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

(ਗ੍ਰੇਹੀ) ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ (ਸਤੀ) ਦਾਨੀ ਐਸੇ ਹੀ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ
ਐਸੇ ਹੀ (ਭੋਗਤਾ) ਛਕਣ ਵਾਲੇ (ਬਿਹੰਗਮ) ਤਿਆਗੀ,
ਧਰਮ ਦੇਰਾਖੇ ਸੰਤੋਖੀ ਸੰਤ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਦਾਨੀ ਦੇਵੇ। ²ਰੱਜ ਜਾਣ।

ਧਰਮ ਦੇ ਜਾਣੂਆਂ ਦੇ।

ਗੱਜਾ ਸਿੰਘ ਵਾਸਤੇ।

(ਸੁਨ ਗੱਜਾ ਹਰਿ) ਤੇ ਭਾਈ ਗੱਜਾ ਸਿੰਘ ਤੂੰ ਸੁਣ ਤੁਹਾਡੇ
ਵਰਗੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ (ਭਵ) ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ (ਬਰ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਭਵ)
ਕਲਿਆਣ (ਭਵ) ਹੋਵੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ (ਭਰ ਕਰਿ
ਸੁਨ ਭਰ) ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ (ਧਾਰੋ)
ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ ਮੰਨੋ।

ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸਿੱਖਾਂ ਉੱਪਰ (ਤੁਸ਼ਟ ਤੁਸ਼ਟ) ਬਹੁਤ ਤੋਂ
ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਾਂ (ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਕਹਿਣਾ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਸਮਝਣੀ)
(ਤੁਸ਼ਟ ਆਦਿ ਗੁਨ ਭਾਰੋ) ਤੁਸੀਂ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ
ਹੋਰ ਵੀ (ਭਾਰੋ) ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰੋ।

(ਭਵ) ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ (ਭਵ) ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਵੋ (ਭੇਖਰੇਖ) ਇਸ
ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਅਤੇ (ਗੁਨ ਧਰਨੀ) ਵੇਦ
ਵਿੱਦਿਆ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ

ਨਿਰਮਲ ਬਾਨੀ ਪਠਠਤ ਨਿਰਮਲ, ਨਿਰਮਲ ਪਟ
ਗੁਨ ਧਾਮਾ¹ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਅਰ ਦਯਾ ਸਿੰਘ,
ਨੰਦ ਲਾਲ ਲੌ ਭੂਰ¹।
ਜਿਤਿਕ ਬਿਬੇਕੀ¹ ਨਿਰਮਲੇ,
ਥੇ ਉਨ ਗੁਰੈਂ ਹਜੂਰ ॥੨੬॥

ਚੌਪਈ:

ਅਤਿ ਅਧੀਨ ਹੈ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨ¹ ਐਸ ਮੁਦ ਭਰ ਕੈ।
ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੁਮ ਪੂਰਨ ਕਾਮੀ¹।
ਸਰਬਗ¹ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਯੁਤ² ਸ੍ਰਾਮੀ ॥੨੭॥
ਰਾਵਰ¹ ਬਾਣੀ ਜੋਉ ਉਚਾਰੀ²।

ਦਾਯਕ ਗਜਾਨ ਬਿਗਜਾਨ ਉਦਾਰੀ।
ਚਿੰਨਜ ਸ਼ਰਾ ਕੇ¹ ਤਨ ਪਰ ਜੇਤੇ।
ਧਾਰਤ ਭੇਖੀ ਖੰਡੇ ਤੇਤੇ ॥੨੮॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਮਸੀਤ ਦੇਵਾਲੇ।
ਦ੍ਰੈਤ ਤਜਾਈ ਏਕ ਦਿਖਾਲੇ।
ਏਕ ਅਕਾਲ ਉਪਾਸ¹ ਬਤਾਯੋ।
ਮਤੋ ਅਦ੍ਰੈਤ ਸਹੀ ਦਿਖਰਾਯੋ ॥੨੯॥
ਸੋਈ ਬਚਨ ਰਾਵਰੇ ਸੁਨ ਕੈ।
ਚਾਰੋਂ ਬਰਨ ਭਏ ਇਕ ਗੁਨ ਕੈ।
ਅਬਿ ਜਬਿ ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਤੁਮ ਕੀਨੋ।
ਦ੍ਰੈਤ ਦਿਢਾਈ ਕਿਹ ਹਿਤ ਪੀਨੋ ॥੩੦॥
ਮੀਣੇ ਆਦਿਕ ਪਾਂਚੋ ਜੇਵੀ¹।

(ਧੀਰਜ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ¹) ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇਗੀ।

¹(ਨਿਰਮਲ ਬਾਨੀ) ਦ੍ਰੈਤ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਦ੍ਰੈਤ ਮਤ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੇਦ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ (ਪਠਠਤ ਨਿਰਮਲ) ਜਿਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਅਤੇ (ਨਿਰਮਲ ਪਟ ਗੁਣ ਧਾਮਾ) ਸੁੱਧ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤੇ ਚਤੁਰਾਈ ਦਾ ਘਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

¹ਬਹੁਤੇ।

¹ਗਿਆਨਵਾਨ।

¹ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

¹ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ।

¹ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣੂ। ²ਸਹਿਤ।

¹ਆਪ ਨੇ। ²ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਪਤ ਗਿਆਨ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

¹ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ।

¹ਉਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

¹ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰੀਏ।

¹ਇਕ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਾਲਾ ਮੱਤ ਠੀਕ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ।

¹ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ (ਪੀਨੋ) ਤਕੜੀ ਦ੍ਰੈਤ ਪੱਕੀ ਕਰਵਾਈ ਹੈ।

¹ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਪੰਜ ਮੀਣੇ, ਮਸੰਦ, ਧੀਰ ਮਲੀਏ, ਰਾਮਰਾਈਏ, ਗੰਗੂ ਸ਼ਾਹੀਏ ਆਦਿਕ ਹਨ।

ਇਹ ਸਭਿ ਸਤਿਨਾਮ ਕੇ ਸੇਵੀ।

¹ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਇਨ ਸੈਂ ਬਰਤਨ ਜੋ ਛੁਡਵਾਈ।

ਘਰ ਹੀ ਮਾਂਹਿ ਫੂਟ ਕਜੋਂ ਪਾਈ ॥ ੮੧ ॥

ਦੁਤੀਆ ਸੰਕਾ ਇਹੁ ਮਨਿ ਆਈ।

ਕੱਛਾਦਿਕ ਜੋ ਸ਼ਰਾ ਦਿਛਾਈ।

ਚਿੰਨਜ ਸ਼ਰਾ ਕੇ ਔਰਨ ਕੇਰੇ।

¹ਹੋਰਨਾਂ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੇ।

ਖੰਡਨ ਕੀਨੇ ਤੁਮੈਂ ਬਧੇਰੇ ॥ ੮੨ ॥

ਅਪਨੇ ਮੰਡੇ ਖੰਡੇ ਔਰੈਂ।

¹ਆਪਣੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਹੁ ਸਾਧਕ ਬਾਧਕ ਤੁਲ ਤੌਰੈਂ।

¹(ਸਾਧਕ) ਮੰਡਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਤੇ (ਬਾਧਕ) ਖੰਡਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਦਾ ਤਰੀਕਾ (ਤੁਲ)–ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜੇ ਆਪਣੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਡਨ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਮਤਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮੰਡਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਜੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮਤ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਖੰਡਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਹ ਸੰਸੇ ਹਮਰੇ ਸਭਿ ਹਰੇ।

¹ਨਾਸ਼ ਕਰੋ।

ਦਾਸ ਜਾਨ ਕੈ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ॥ ੮੩ ॥

ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਕੈ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਸੰਸੇ।

ਮੋਦ ਹੋਇ ਸੋ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਸੰਸੇ।

¹ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਕੀਤੀ।

ਸੰਸੇ ਭ੍ਰਮ ਭੇਦ ਤਮ ਹਰਨੇ।

ਹੇਤ¹, ਬਚਨ ਯਾ ਬਿਧਿ ਗੁਰੁ ਬਰਨੇ² ॥ ੮੪ ॥

¹ਅਨੁਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ²ਕਹੋ।

ਪਾਂਚ ਮੇਲ ਜੋ ਹਮ ਤਜਵਾਏ।

ਸੋ ਦੇ ਬਿਧਿ ਕੇ ਹੈਂ ਭਲ ਭਾਏ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਜਾਣੋ)।

ਮੀਣੇ ਆਦਿਕ ਪਾਂਚੋ ਜੋਈ।

ਬਹਿਰ ਮੁਖੀ ਨਰ ਤਜਾਗੈਂ ਸੋਈ ॥ ੮੫ ॥

ਤਿਉਂ ਹੀ ਕੱਛਾਦਿਕ ਜੋ ਸ਼ਰਾ।

ਬੰਧਨ ਤਿਨ ਹੀ ਹਿਤ ਇਹੁ ਕਰਾ।

¹ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਇਹ ਕੱਛ ਆਦਿ ਦਾ ਬੰਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੰਥ ਮੋਰ, ਬਿਨ ਇਤਨੀ ਸ਼ਰਾ।

ਜਗ ਤੈ ਜੁਦਾ ਨ ਰੈਹੈ ਜਰਾ ॥ ੮੬ ॥

ਅਰ ਔਰੈਂ ਪੰਥਨ ਕੇ ਜੈਸੇ।

ਬੰਧਨ ਸ਼ਰਾ ਨ ਹਮਰੇ ਤੈਸੇ।

ਚਿੰਨਜ ਔਰ ਭੇਖਨ ਕੇ ਜੇਤੇ।

ਮਾਨੁਖ ਕ੍ਰਿਤ ਨਿਰੱਰਥਕ¹ ਤੇਤੇ ॥ ੮੭ ॥

ਕੇਸ, ਲਿੰਗ, ਸੂਤ ਛੇਦਨ¹ ਆਦੀ।

ਬੇਮੁਖ ਪ੍ਰਭ ਤੈ ਧਾਰਤ ਬਾਦੀ¹।

ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮਿਟੈ ਹੈਂ ਜੇਈ।

ਦੋਜ਼ਕ ਪੈਹੈਂ ਗੁਰੁ ਸਿਸ ਤੇਈ¹ ॥ ੮੮ ॥

ਯਾਂ ਤੇ ਚਿੰਨ੍ਯ ਉਨੋਂ ਕੇ ਖੰਡੇ।

ਈਸ ਬਿਮੁਖ ਹਮ ਜਾਨ ਪਖੰਡੇ।

ਹਮ ਨਹਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮਿਟਾਈ।

ਰੱਖਯਾ ਕਰਨ ਸ਼ਰੁ ਠਹਿਰਾਈ ॥ ੮੯ ॥

ਉਨ ਤੈ ਸ਼ਰੁ ਠੀਕ ਯੋਂ ਮੇਰੀ।

ਈਸ਼ੁਰ ਕਰਿ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਧੇਰੀ।

ਪੜਦਾ ਰੱਖਕ ਕੱਛ ਮਹਾਨਾ।

ਹੈ ਆਦੀ ਛਤ੍ਰਿਨਿ ਕਾ ਬਾਨਾ ॥ ੯੦ ॥

ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਹੂਏ ਜਗਿ ਜੇਤੇ।

ਧਾਰਤ ਰਹੇ ਕੇਸ ਦਿਢ¹ ਤੇਤੇ।

ਈਸ਼ ਰਚਿਤ ਹਮ ਚਿੰਨ੍ਯ ਧਰਾਏ।

ਕੀਨੋ ਖੁਣੀ ਖਨਨ ਨਿਆਂਏ¹ ॥ ੯੧ ॥

ਯਾਤੈਂ ਚਿੰਨ੍ਯ ਸ਼ਰੁ ਮਮ ਜੋ ਹੈ।

ਸਾਧਕ ਬਾਧਕ ਤੁੱਲ ਨ ਕੋ ਹੈ¹।

ਗੁਣ ਅਨੇਕ ਮਮ ਸ਼ਰੁ ਮਝਾਰੇ।

ਔਰਨ ਮੈਂ ਜਿਉ ਦੁਖਨ ਭਾਰੇ ॥ ੯੨ ॥

ਪਾਂਚ ਮੇਲ ਜੋ ਤਯਾਗ ਕਰਾਏ।

ਮੀਣੇ ਆਦਿਕ ਬਹਿਰ ਲਖਾਏ¹।

ਗੁਰੁ ਗਾਦੀ ਕੇ ਏਹੁ ਬਿਰੋਧੀ।

¹ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ ਤੋਂ।

¹ਕੰਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਕੱਟਣਾ।

¹ਝਗੜਾਲੂ।

¹ਉਹ ਗੁਰੂ ਤੇ ਚੇਲੇ।

¹ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਜਿਵੇਂ (ਖੁਣੀ) ਮੁੰਨੀ ਨੂੰ ਗੱਡ ਕੇ ਫੇਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਉਸ ਨੂੰ (ਖਨਨ) ਹਿਲਾ ਹਿਲਾ ਕੇ ਪਾਸੀਂ ਹੋਰ ਮਿੱਟੀਰੋੜੇ ਬਜਰੀ ਆਦਿ ਪਾ ਕੇ ਪੱਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਉੱਥੇ ਇਹ (ਨਜਾਯ) ਕਹਾਵਤ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

¹(ਸਾਧਕ) ਮੰਡਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਤੇ (ਬਾਧਕ) ਖੰਡਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਕੋਈ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਮੰਡਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਡਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

¹ਬਾਹਰ ਦੇ ਜਾਣੇ।

ਰਹੇ, ਯਾਂਹਿ ਤੈ ਕਰੇ ਨਿਰੋਧੀ॥ ੯੩ ॥
ਸੋ ਭੀ ਵਾਸਤਵ ਗੋਣ ਲਖੀਜੈ॥

ਪਾਂਚ ਕੋਸ਼ ਤਜਨੇ ਮੁਖ ਲੀਜੈ॥
ਇਨ ਕਾ ਸੰਗੀ ਹੋਵਤ ਜੋਈ॥
ਭੋਗਤ ਦੁਖ ਚੁਰਾਸੀ ਸੋਈ ॥ ੯੪ ॥
ਪਾਂਚ ਕੋਸ਼ ਤੈ ਜੋਊ ਅਸੰਗੈ॥
ਰੈਹੈ, ਪੈਹੈ ਮੁਕਤਿ ਅਭੰਗੈ॥

ਬ੍ਰਹਮਾ-ਨੰਦ ਅਟਲ ਸੁਖ ਪੈਹੈ॥
ਜਨਮ ਮਰਨ ਮੈਂ ਫੇਰ ਨ ਐਹੈ ॥ ੯੫ ॥
ਮੁਖਜ ਤਜਾਗ ਅੰਤ੍ਰੁ ਇਨ ਹਈਏ॥

ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਕਰਨੋ ਚਹੀਏ॥
ਬਹਿਰ ਗੋਣ ਮੀਣੇ ਲੋ ਜੋਹੈ ਹੈਂ॥
ਬਹਿਰ ਸ਼ਰਾ ਕੱਛਾਦਿਕ ਤਜੋ ਹੈ ॥ ੯੬ ॥

ਸਿੱਖ ਬਿਬੇਕੀ ਹਮਰੇ ਜੇ ਹੈਂ॥
ਨਿਰਮਲ ਰਿਦੇ ਨਿਰਮਲੇ ਵੇਹੈਂ॥
ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਤਿਨ ਹਿਤ ਮੁਖ ਸ਼ਰਾ॥
ਧਾਰਨ ਜੋਗ ਏਹੁ ਹੈ ਵਰਾ॥ ॥ ੯੭ ॥

ਇਮ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਛੰਦ ਉਚਾਰੇ॥
ਸਰਬ ਲੋਹ ਮੈਂ ਜੋ ਹੈਂ ਸਾਰੇ॥
ਤਨਕ ਭਨਕਾ ਸੋ ਇਹਾਂ ਦਿਖੈ ਹੈਂ॥
ਗ੍ਰੰਥ ਬਚਨ ਡਰਿ ਸਭਿ ਨਹਿੰ ਕੈਹੈਂ ॥ ੯੮ ॥
ਤਥਾ ਹੀ- ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕਯ,
ਪਦਾ ਛੰਦ* ॥

ਐਸ ਖਾਲਸਹਿ ਖਾਲਸ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਨਿਰੰਕਾਰ
ਸੁ ਸਰੂਪ ਮਹਾਨੰ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖਨ ਪ੍ਰਤਿ ਭਾਸਨਿ, ਮੁੱਦ੍ਰਿਤ ਕੱਛ

'ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਦੀ (ਨਿਰੋਧੀ) ਰੁਕਾਵਟ ਕੀਤੀ ਹੈ।
'ਉਹ ਵੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ (ਗੋਣ) ਸਾਧਾਰਨ ਜਾਣੇ। (ਸਾਧਾਰਨ-
ਜੋ ਮੁਖਜ ਨਾ ਹੋਵੇ)।
'ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਾ ਮੁਖ ਜਾਣੇ।

'ਇਕਰਸ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

'ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅੰਦਰ ਹਨ ਤਿਆਗਣੇ ਮੁਖਜ (ਜਾਣ ਕੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ)।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

'ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਕਹਿ ਕੇ।

*ਇਹ ਅੰਕ ਨੰ: ੬, ੭ ਤੇ ੫ ਸ੍ਰੀ ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੋਥੀ
ਰਾਗ ਦੂਜਾ ਦੇ ਪੰਨਾ ੫੨੯-੫੩੦ 'ਤੇ ਹਨ ਉਥੇ ੫ ਨੰ: ਅੰਕ
ਪਹਿਲਾ ਤੇ ੬ ਤੇ ੭ ਨੰ: ਅੰਕ ਮਗਰੋਂ ਹੈ ਪਰ ਏਥੇ ਅੰਕ ਨੰ: ੫
ਬਾਅਦ 'ਚ ਹੈ।

'ਐਸੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਹੀ (ਖਾਲਸ ਪਦ) ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਜਾ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਹੀ ਖਾਲਸਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਮਹਾਨ
(ਉੱਤਮ) ਸਰੂਪ ਹੈ।

'ਮੈਂ (ਆਦਿ ਭਾਵ ਪਹਿਲੇ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ (ਤੁਸਾਂ)

ਕੇਸ ਕ੍ਰਿਪਾਨੰ¹ ॥

ਤਾਂ ਕੀ ਰਹਿਨਿ ਸੂਤਿਜੁਕਤਿ ਭਾਖਤਿ; ਦਸ ਗ੍ਰਾਹੀ
ਖਾਲਸਹ ਪ੍ਰਧਾਨੰ¹ ॥

ਦਯਾ, ਦਾਨ ਅਰੁ ਛਮਾ, ਸ਼ਨਾਨੰ, ਸੀਲ, ਸੁਚ,
ਸਤ੍ਰੰ- ਸੰਭਾਨੰ¹ ॥

ਸਾਧਨ-ਸਿੱਧ, ਸੂਰ ਭਗਤ ਮਾਨੰ, ਦਸ ਗ੍ਰਾਹੀ
ਆਸਤਕ ਪ੍ਰਮਾਨੰ¹ ॥ ੬ ॥

ਤਜਾਗੀ ਦਸ ਬਿਰੋਧ ਮਤ, ਹਿੰਸਾ, ਹੰਕਾਰ,
ਆਲਸ, ਕ੍ਰਿਪਨਤਾ ਅਪ੍ਰਮਾਨੰ¹ ॥

ਕਠੋਰਤਾ ਜੜਤਾ ਕੁਚੀਲਤਾ ਅਸੌਚਤਾ ਕਲਮਾ
ਨਹਿੰ ਮਾਨੰ¹ ॥

ਦਸ ਗ੍ਰਾਹੀ ਦਸ ਤਜਾਗੀ ਐਸੇ, ਤਾਹਿ ਖਾਲਸਹ
ਕਥਤ ਸੁਜਾਨੰ¹ ॥

ਅਸੁ ਖਾਲਸਹ ਖਾਲਸ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁ
ਸ੍ਰੂਪ ਮਹਾਨੰ ॥ ੭ ॥

ਐਸੇ ਗੁਨ ਹਰੀ¹ ਖਾਲਸੇ ਬਖਸ਼ੇ, ਭਗਤ ਗਜਾਨੀ
ਰਾਜ ਜੋਗੇਸ਼੍ਵਰ²।

ਛਤ੍ਰਿਯ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅਨੰਨ੍ਰੁਪਾਸਕ, ਤਜਾਗੀ ਸੰਤ ਸੂਰ
ਭੁਵਨੇਸ਼੍ਵਰ¹।

ਗ੍ਰਾਹੀ ਸੁਭ ਤਜਾਗਿ ਬਿਵਰਜਿਤਿ, ਸੂਤਿ
ਆਗਿਆ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼੍ਵਰ¹ ॥

ਗੀਤਾ ਉਪਨਿਸ਼ਦਨਿ ਮਹਾਂ ਵਾਕ੍ਯੋ, ਰਹਿਨੀ
ਭਗਤਿ ਗਜਾਨਿ ਬ੍ਰਿਤੇਸ਼੍ਵਰ¹ ॥ ੫ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥

ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕੱਛ
ਕੇਸ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਨਾਲ (ਮੁੱਢ੍ਰਿਤ) ਸਜੇ ਹੋਏ ਹੋ।

¹ਉਸ (ਖਾਲਸੇ) ਦੀਰਹਿਣੀ (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ
ਗੁਰਬਾਣੀਰਾਹੀਂ) (ਸੂਤਿਜੁਕਤੀ) ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ
ਕਿ (ਦਸ ਗ੍ਰਾਹੀ) ਦਸਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖਾਲਸਾ
ਹੀ (ਪ੍ਰਧਾਨ) ਮੁਖੀਆ ਹੈ।

¹ਦਇਆ, ਦਾਨ, ਖਿਮਾਂ, ਇਸ਼ਨਾਨ, (ਸੀਲ) ਜਤ,
ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੋਣੀ।

¹ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੋਇਆ, ਸੂਰਬੀਰ ਤੇ ਭਗਤੀ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ, (ਇਹਨਾਂ) ਦਸਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਅਤੇ (ਆਸਤਕ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੀ
(ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਖਾਲਸੇ ਵਿੱਚ) ਪ੍ਰਮਾਨੀਕ ਹੈ।

¹ਦਸਾਂ ਅਉਗਣਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗੀ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਤ ਦਾ
ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ, (ਹਿੰਸਾ) ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ, ਹੰਕਾਰ ਆਲਸ ਤੇ
ਬਹੁਤੀ ਕੰਜੁਸੀ।

¹ਕਠੋਰਪੁਣਾ, ਮੂਰਖਪੁਣਾ, ਮੈਲੇ ਕੱਪੜੇ ਧਾਰਨੇ, ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ
ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਕਲਮਾਂ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ) ਨਾ ਮੰਨੇ।

¹ਚਤੁਰ ਪੁਰਸ਼।

¹ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ। ²ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ।

¹ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਵਰਗੀ (ਬ੍ਰਿਤਿ) ਉਪਜੀਵਕਾ ਵਾਲਾ,
(ਅਨੰਨ੍ਰੁਪਾਸਕ) (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ
ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ, ਤਿਆਗੀ, ਸੰਤ, ਸੂਰਮਾਂ, ਧਰਤੀ ਦਾ
ਮਾਲਕ।

¹ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, (ਬਿਵਰਜਤ) ਅਉਗਣਾਂ
ਦਾ ਚੰਗਾ ਤਿਆਗੀ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਮੁਖ ਤੋਂ ਉਚਰੇ
(ਸੂ ਤਿ) ਵੇਦ ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

¹(ਖਾਲਸਾ) ਗੀਤਾ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਤੇ ਮਹਾਂਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ
ਭਗਤੀ ਦੀਰਹਿਣੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈ।

ਆਤਮਰਸ ਜੋ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸਾ ਦੇਵਾ ॥

¹(ਦੇਵ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੁ ਮੈਂ ਮੋ ਮੈਂ ਤਾਸ ਮੈਂ, ਰੰਚਕ ਨਾਂਹਿਨ ਭੇਵਾ ॥

²ਬੋਝਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਔਰ ਠੌਰ

ਦੋਹਰਾ ॥

ਪਛੈ ਬੇਦ ਆਗਮ ਘਨੇ¹, ਗਹਿ ਬਿੱਪਰਨ ਕੀ
ਰੀਤਿ² ॥

³ਬਹੁਤੇ ਵੇਦ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ। ⁴ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ
(ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਲੈਣਾ, ਪੂਜਾ
ਕਰਨੀ ਕਰਾਉਣੀ) ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ।

ਫਿਰੈਂ ਭੇਖ ਧਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਜਿ, ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਅਭੀਤ¹

⁵ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਛੱਡ ਕੇ (ਨਿਰਮਲ) ਭੇਖ ਧਾਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ
(ਅਭੀਤ) ਨਿਰਭੈ ਫਿਰਨਗੇ।

॥

ਪ੍ਰਮਾਨ ਸਰਬ ਲੋਹ ਕੇ ॥

ਚੌਪਈ ॥

ਕੱਛ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇਸ ਤੈ ਮੁੰਦ੍ਰੀ¹ ॥

⁶ਤਿੰਨ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ।

ਜੋ ਪਹਿਰੇ ਸੋ ਗੁਰੁਸਿਖ ਸੁੰਦ੍ਰੀ¹ ॥

⁷ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਹਰੀ ਕੋ ਕੀਨ ਉਚਾਰੇ ॥

ਬੇਦ, ਬੇਦ ਕੈ ਬਹੁਰ ਵਿਚਾਰੇ¹ ॥

⁸ਜੋ ਬੇਦ ਹਰੀ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਦਾਂ
ਨੂੰ ਪੁਨਹ (ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘ) ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ।

ਔਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਕੇ

ਦੋਹਰਾ ॥

ਮਮ ਗਤਿ ਤਨ ਗਤਿ ਕਾਲ ਕਿਛੁ ਸਿੰਘਨ ਮਗ

ਤੇਤੀਸ ॥

ਸਨ ਬਤੀਸਨ ਤੀਸ ਗੁਨ, ਦੇਵ ਭੇਖ ਜਗਦੀਸ ॥

ਮ੍ਰਿਗ ਪਤਿ ਬ੍ਰਿਖ ਮਮ ਬਚਨ ਗਹਿ, ਤੁਵ ਭਵ ਮੈ

ਭਵ ਰੇਖ ॥

ਪਟ ਤਨ ਉੱਜਲ ਉੱਜਲੇ ਨਿਰਮਲ ਬਹੁ ਭਵ ਭੇਖ

॥

ਕਵੋਕਿਤ

ਚੌਪਈ:

ਇਤਯਾਦਿਕ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਅਪਾਰੇ।

ਸਰਬ ਲੋਹ ਮੈਂ ਲਖੇ ਉਚਾਰੇ।

ਕੇਚਿਤ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਖੀ ਕੇਰੇ।

ਬਚਨ ਦਿਖਾਏ ਗੁਰੁ ਕੇ ਹੇਰੇ¹ ॥ ੯੯ ॥

⁹ਦੇਖੋ।

ਕਿਛੁਕ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸਾਖੀ।
ਕੇਰ ਕਥਾ, ਈਹਾਂ ਹਮ ਰਾਖੀ।
ਅਧਿਕ ਭੇਖ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਮਾਹੈਂ।
ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਪਿਖੇ ਜੋ ਚਾਹੈ ॥ ੧੦੦ ॥
ਪੁਨ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਭੀ ਗਾਯੋ।

‘ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਮਧ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਖਾਯੋ।
ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਪੰਥਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਨੋ।
ਤਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈਂ ਆਛੇ ਚੀਨੋ ॥ ੧੦੧ ॥

‘ਜਾਣੋ।

ਦੋਹਰਾ:

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਵਕਤ ਮੈਂ,
ਹੁਤੇ ਨਿਰਮਲੇ ਜੋਇ।
ਰਹਿਤੇ ਬਨੇ ਬਿਰਕਤ ਬਹੁ,
ਮਿਲੇ ਪੰਥ ਮੈਂ ਸੋਇ ॥ ੧੦੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਤੋ ਗੁਨੀ ਕਿਰਜਾ ਥੇ ਰਖਤੇ।
ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਕਾ ਰਸ ਚਖਤੇ।
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਤਿ ਥੇ ਪਢਤੇ ਸੁਨਤੇ।

‘ਸੱਤ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੁਸਤਕ।

ਚਰਚਾ ਗਜਾਨ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਧੁਨਤੇ ॥ ੧੦੩ ॥

‘ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਚਰਚਾ (ਧੁਨਤੇ) ਉਚਾਰਦੇ ਸਨ।

ਭਜਨ ਮਾਂਹਿ ਥੇ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹਿਤੇ।
ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਿਨੈ ਨਿਰਮਲੇ ਕਹਿਤੇ।
ਵੀਚ ਸਭਾ ਸੋ ਜਬੈ ਆਵਤੇ।
ਅਏ ਨਿਰਮਲੇ ਸਭਿ ਬਤਾਵਤੇ ॥ ੧੦੪ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਬਿਨ ਚਰਚਾ ਔਰੈਂ।
ਗੁਰੂ ਭੀ ਤਬਿ ਨ ਚਲਾਤੇ ਗੌਰੈਂ।

‘ਬਹੁਤੀ।

ਔਰ ਕਾਮ ਨਹਿ ਤਿਨੈ ਬਤਾਤੇ।
ਬਿਦਯਾ ਪਢਨ ਪਢਾਨ ਰਖਾਤੇ ॥ ੧੦੫ ॥

ਯੱਦਪਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭੀ ਥੇ ਧਰਤੇ।

ਗੁਰੂ ਆਗਯਾ ਤੈ ਅਰਿਗਨ ਹਰਤੇ।

‘ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਸਨ।

ਤੋ ਭੀ ਰਖਤੇ ਮੁਖਯ ਬਿਰਕਤੀ।

ਰਹਿਤੇ ਨਿਮ੍ਰੀ ਭਾਵ ਸੁ-ਭਗਤੀ' ॥ ੧੦੬ ॥
ਜਰ ਜੋਰੂ ਜਾਮੀਨ ਨ ਰਖਤੇ।
ਪਰਬ੍ਰਿਤੀ ਰਸ ਬਿਸ਼ੇ ਨ ਚਖਤੇ।

'ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਹਿਤ ਨਿੰਮਰਤਾ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿੱਚਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।
'ਧਨ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਜਮੀਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਸਨ।
'ਮਨ ਦੀ ਵਿਹਾਰ 'ਚ ਲਗਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਨਹੀਂ ਚਖਦੇ ਸਨ।

ਰਖਤੇ ਲਘੁ ਲਘੁ ਦੇਇ ਕਛਹਿਰੇ।
ਸੁਕਲ ਬਸਨ' ਯਾ ਲੋਈ ਪਹਿਰੇਂ ॥ ੧੦੭ ॥
ਵੀਚ ਪੰਜਾਬ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਜੇਈ।
ਰਹਿਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਰਖਤ ਇਹੁ ਤੇਈ।
ਕਾਂਸੀ ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰ ਤਟ ਗੰਗੇ।

'ਚਿੱਟੇ ਬਸਤ੍ਰ।

'ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ।

ਜੇ ਵਿਚਰਤ ਸੇ ਗੇਰੂ-ਰੰਗੇ ॥ ੧੦੮ ॥
ਬਰਤਨ ਏਕ ਮਿਰਤਕਾ ਕੇਰੇ।
ਰਖਤੇ ਕੇਚਿਤ ਜਲ ਹਿਤ ਹੇਰੇ।
ਕੇਚਿਤ ਲਘੁ ਪੀਤਲ ਕਾ ਲੋਟਾ।

'ਮਿੱਟੀ ਦਾ।

ਰਖਤੇ ਕੋਊ ਕਠਾਰਾ' ਛੋਟਾ ॥ ੧੦੯ ॥
ਭੋਜਨ ਜਹਾਂ ਮਿਲਤ ਤਹਿ ਪਾਤੇ।
ਕਰਤੇ ਸ਼ਾਲ ਨ ਮੰਗਨੇ ਜਾਤੇ।
ਰਾਜ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਹੋਯੋ ਜਬੈ।
ਰਹੇ ਜਗੀਰਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਭੈ ॥ ੧੧੦ ॥
ਨਾਂਹਿ ਨਿਰਮਲੇ ਕਿਨ ਹੂੰ ਲੀਨੀ।
ਮਾਯਾ ਦੁਖਦ ਪ੍ਰਬ੍ਰਿਤੀ ਚੀਨੀ'।

'ਕਾਠ (ਲੱਕੜ) ਦਾ ਭਾਂਡਾ, ਚਿੱਪੀ।

'ਮਾਇਆ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਾਂ 'ਚ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਜਾਣੀ।

ਡੇਰਾ ਭੀ ਥੋਰਾ ਹੀ ਪਾਯਾ।
ਰਹੇ ਅਤੀਤ ਬਨੇ ਤਜਿ ਮਾਯਾ ॥ ੧੧੧ ॥
ਸਾਧਨ ਚਾਰ ਸਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀ।
ਚੇਲੇ ਮਿਲੇ ਨ ਤਜਾਗੀ ਭਾਰੀ।
ਪੰਥ ਨ ਯਾਂ ਤੇ ਤਬਿ ਇਹੁ ਬਾਢਾ'।
ਅਬਿ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਬਿਯ ਗਾਢਾ' ॥ ੧੧੨ ॥

'ਵਧਿਆ।

'ਤਕੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਡੇਰੇ ਭੀ ਇਨ ਕੇ ਭਏ,
ਔਰ ਅਖਾੜਾ ਜੈਸ।
ਸੁਨੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਅਬੈ,

ਕਥੋਂ ਜਥਾਰਥਾ ਤੈਸ ॥ ੧੧੩ ॥

'ਸੱਚੀ।

ਚੌਪਈ:

ਨਿੱਕਾ ਸਿੰਘ ਇਕ ਸੰਤ ਬਿਸਾਲੈਂ।

ਭਯੋ, ਜਗੀਰ ਗਹੀ ਬਰਨਾਲੈਂ।

ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਨੌ ਕਾ ਪੱਟਾ।

'ਸਨਦ, ਅਧਿਕਾਰ ਪੱਤਰ।

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਜੋ ਥੱਟਾ ॥ ੧੧੪ ॥

'ਬਣਾਇਆ, ਲਿਖ ਕੇ ਦਿੱਤਾ।

ਹੈ ਅਬਿ ਸੋ ਉਸ ਡੇਰੇ ਮਾਂਹੈਂ।

ਇਸ ਸੈਂ ਪਹਿਲੇ ਕੀ ਪੁਨ ਪ੍ਰਾਹੈਂ।

'ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਤ੍ਰੈ ਮੈਂ ਧੀਰੈਂ।

'ਧੀਰਜ ਨਾਲ।

ਰਾਇ ਕੋਟ ਉਨ ਲਈ ਜਗੀਰੈਂ ॥ ੧੧੫ ॥

ਔਰ ਮਲੇਰ-ਕੋਟਲੇ ਮਾਂਹੀਂ।

ਦਈ ਜਗੀਰ ਨੁਵਾਬ ਤਦਾਂਹੀਂ।

'ਤਦੋਂ ਹੀ।

ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਚਿਤਾਇ' ਉਨ ਲੀਨੀ।

'ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚ ਕੇ।

ਅਬਿ ਲੋ ਹੈ ਜਗੀਰ ਸੋ ਪੀਨੀ ॥ ੧੧੬ ॥

ਨਿੱਕਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਸੋ ਧ੍ਰਮਸਾਲੈਂ।

ਕਹਿਲਾਵਤ ਅਬਿ ਤਈਂ ਬਿਸਾਲੈਂ।

ਅਰ ਪੱਟਾ ਹੈ ਤਿਸ ਹੀ ਨਾਮੈਂ।

ਹੈਂ ਅਬਿ ਲੋ ਤਬਿ ਕੇਰ ਤਮਾਮੈਂ ॥ ੧੧੭ ॥

'ਤਦੋਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਟੇ।

ਔਰ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘ-ਦਰਗਾਹੈਂ।

ਡੇਰਾ ਥਾਪਯੋ ਕਨਖਲ ਮਾਹੈਂ।

ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਦੱਖਨ ਦੇਸ ਪਧਾਰੇ।

ਜਗ ਤੇ ਹੂੰ ਉਦਾਸ ਇਹੁ ਭਾਰੇ ॥ ੧੧੮ ॥

ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ ਔਰੈਂ ਤਿਸ ਸੰਗੈਂ।

ਕਰਿ ਗੁਰਮਤਾ ਬਿਰੇ ਤਟ ਗੰਗੈਂ।

ਹੁਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰੀ' ਇਹੁ ਸਿੰਘ ਭਾਰੈਂ।

'ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ, ਸੂਰਮੇ।

ਸਬਦ-ਬੇਧਿ ਲੋ ਬਾਨ ਪ੍ਰਾਹਾਰੈਂ ॥ ੧੧੯ ॥

'ਸ਼ਬਦ ਬੇਧੀ ਤੀਰਾਂ ਤੱਕ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। (ਸ਼ਬਦ ਬੇਧੀ) ਬਾਣ- ਉਹ ਤੀਰ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੋਲਣ ਤੇ, ਬਿਨਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡ ਦੇਵੇ।

ਹੁਤੇ ਰਾਇ-ਅਹਿਮਦ ਤਹਿੰ ਤਬਿ ਹੀ।

ਜ਼ਾਲਾ-ਪੁਰ ਮੈਂ ਨ੍ਰਿਪ ਬਡ ਫਬ ਹੀ।

ਅਬਿ ਭੀ ਸੰਤਤਿ ਤਿਸ ਕੀ ਤਹਾਂ।	
ਰਾਇ ਕਹਾਵਤ ਧਰਪਤਿ ਮਹਾਂ ॥ ੧੨੦ ॥	'ਵੱਡੇ (ਧਰਪਤੀ) ਰਾਜੇ ਹੋ ਕੇ ਵੀ।
ਤਿਸ ਨੇ ਪਿਖਿ ਬਡ ਸਿੰਘ ਸਿਪਾਹੀ।	
ਅਰ ਉਪਰਾਮ ਜਗਤ ਤੈ ਆਹੀ।	'ਹਨ।
ਜਾਨੜੋ ਕਾਮ ਜਬੈ ਮੁਹਿ ਪਰ ਹੈ।	
ਇਹੁ ਸਿੰਘ ਮੇਰੀ ਮੱਦਦ ਕਰਿ ਹੈਂ ॥ ੧੨੧ ॥	
ਤਿਸ ਨੇ ਏਹੁ ਸਮਝ ਉਨ ਸਿੰਘ-ਦਰਗਾਹੈਂ।	
ਸੰਗ ਮੇਲ ਰਾਖੜੋ ਬਹੁ ਭਾਹੈਂ।	'ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ।
ਇਕ ਦਿਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹੜੋ ਇਕੰਤੈਂ।	
ਦਿਹੁ ਜਮੀਨ ਕਿਛੁ ਹਮੈਂ ਸੁਤੰਤੈਂ ॥ ੧੨੨ ॥	'ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ।
ਗੰਗਾ ਤਟ ਹਮ ਕੁਟੀਆ ਠਟ ਕੈ।	
ਭਯੋ ਮੁਕਤਿ ਚਹਿੰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਭਜ ਕੈ।	
ਅਰ ਹਮਰੇ ਗੁਰੁ ਈਹਾਂ ਆਏ।	
ਬੈਠੇ ਜਹਾਂ, ਚਹਿਤ ਹਮ ਸਾਏ ॥ ੧੨੩ ॥	'ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ।
ਮਾਨਿ ਰਾਇ ਸੰਨਦ' ਲਿਖ ਦੀਨੀ।	'ਪਟਾ, ਅਧਿਕਾਰ ਪੱਤਰ।
ਰੋਕੀ ਜਿਮੀ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਪੀਨੀ।	'ਤਕੜੀ।
ਬਾੜਾ ਦਰਗਾਹਾ-ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ।	
ਅਬਿ ਲੌ ਹੈ ਸੋ ਬਿਦਿਤਿ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੨੪ ॥	
ਜਿਤਿਕ ਮੁਕਾਨ ਨ੍ਰਿਪਨ ਸਰਦਾਰੈਂ।	
ਰਚੇ ਆਹਿੰ ਮਧ ਤਿਸ ਹੀ ਬਾਰੈਂ।	'ਵਾੜੇ ਵਿੱਚ।
ਇਵਜ਼ ਜਮੀਨ' ਜਗੀਰੈਂ ਦੀਨੀ।	'ਜਮੀਨ ਦੇ ਬਦਲੇ।
ਅਧਿਕ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਨ ਪੀਨੀ ॥ ੧੨੫ ॥	'ਬਹੁਤੀਆਂ।
ਦਰਗਾਹਾ ਸਿੰਘ ਕੇ ਅਬਿ ਸਾਧੂ।	
ਰਹਿਤ ਨਿਰਮਲੇ ਤਹਾਂ ਅਗਾਧੂ।	'ਬਹੁਤੇ।
ਸੋ ਸੰਨਦ ਭੀ ਅਬਿ ਤਿਨ ਪੈ ਹੈ।	'ਪਾਸ ਹੈ।
ਸੱਤ੍ਰਾ ਸੌ ਤਿਰਾਸੀਏ ਮੈਂਹੈਂ ॥ ੧੨੬ ॥	'ਵਿੱਚ।
ਜੋ ਲਿਖ ਦੀਨੀ ਥੀ ਤਬਿ ਰਾਏ।	
ਦਰਗਾਹਾ-ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇ ਨਾਂਏਂ।	
ਔਰ ਗਾਥ ਇਕ ਸੁਨੋ ਪੁਰਾਨੀ।	
ਜਿਸ ਕੀ ਭੀ ਅਬਿ ਅਹੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ॥ ੧੨੭ ॥	

ਸਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਸਤਾਸੀਏ ਸੈਂਹੈਂ।	
ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਨ ਕੁਰਖੇਤ੍ਰੁ ਪੈਰੈ।	'ਕਲਖੇਤ੍ਰੁ ਦੇ ਪਾਸ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲੱਗਿਆ।
ਬਾਜੀ-ਰਾਵ ਮਰੁੱਟਾ ਆਯੋ।	
ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾਨ ਬਹੁ ਦਾਯੋ ॥ ੧੨੮ ॥	
ਸਭਾ ਪੰਡਤੋਂ ਕੀ ਉਨ ਕੀਨੀ।	
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਰਥ ਭਯੋ ਅਤਿ ਪੀਨੀ।	'ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਰਥ) ਚਰਚਾ ਹੋਈ।
ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਪਰ ਫਤੈ।	
ਪਾਈ, ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੈ ਅਤੈ ॥ ੧੨੯ ॥	'ਵੱਡੀ।
ਬਿਜੈ-ਪੱਤ੍ਰੁ ਮਰੁੱਟੇ ਨ੍ਰਿਪ ਦਾਯੋ।	'ਜਿੱਤ ਦੀ ਚਿੱਠੀ।
ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਗੀਰ ਲਗਾਯੋ।	
ਸੰਨਦ ਲਿਖ ਦੀਨੀ ਨ੍ਰਿਪ ਚਾਹੀ।	'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।
ਜੋ ਅਬਿ ਹੈ ਉਸ ਡੇਰੇ ਮਾਂਗੀਂ ॥ ੧੩੦ ॥	
ਅਰ ਇਕ ਮੰਦਰ ਸੋਊ ਬਨੈ ਕੈ।	
ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਕੋ ਗਯੋ ਦੈ ਕੈ।	
ਮਰੁੱਟੀ ਕਤਾ ਕੇਰ ਹੈ ਸੋਈ।	'ਉਹ (ਮੰਦਰ) ਮਰਹੱਟੀ (ਕਤਾ) ਢੰਗ ਦਾ ਹੈ।
ਰੁੱਦ੍ਰ ਕ੍ਰੁਪ ਢਿਗ ਜਾਨਤ ਲੋਈ ॥ ੧੩੧ ॥	'ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜੇ ਖੂਹ ਕੋਲ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।
ਸੰਮਤ ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੌ ਸੈਤਾਸੀ।	
ਕਾ ਤਹਿੰ ਪੱਥਰ ਖੁਦਜੋ ਦਿਖਾਸੀ।	'ਓਥੇ ਖੋਦਿਆ (ਉਕਰਿਆ) ਹੋਇਆ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।
ਤਾਂ ਕੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਬੇਸਾਲੇ।	
ਰੁੱਦ੍ਰ ਕ੍ਰੁਪੀਏ ਸਾਧੂ ਚਾਲੇ ॥ ੧੩੨ ॥	
ਇਸ ਤੈ ਭੀ ਇਕ ਔਰ ਪੁਰਾਨੀ।	
ਗਾਥ ਸੁਨੈਹੋਂ ਤੁਮੈ ਮਹਾਨੀ।	
ਹੈ ਖਡੂਰ ਮੈਂ ਜੋਊ ਡੇਰਾ।	
ਲਖੇ ਨਿਰਮਲਜੋਂ ਕੇਰ ਬਡੇਰਾ ॥ ੧੩੩ ॥	
ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਵਕਤੈਂ ਕੇਰੋ।	
ਹੈ ਸੋਊ ਨਿਸਚੈ ਦਿਢ ਹੇਰੋ।	
ਤਹਿੰ ਭਾਈ-ਪੰਜਾਬ ਸੁ ਸਾਧੂ।	
ਰਹਿਤੋ ਪਹਿਲੇ ਸੁਮਤਿ ਅਗਾਧੂ ॥ ੧੩੪ ॥	'ਬਹੁਤੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤਿ ਵਾਲਾ।
ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਸਜਾਯੋ।	
ਸੁਧਾ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤੈ ਤਿਨ ਪਾਯੋ।	

ਸਿੰਘ-ਪੰਜਾਬ ਜਗਤ ਬਿਦਤਾਨਾ।

ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਤਿਹ ਚਲੀ ਮਹਾਨਾ ॥ ੧੩੫ ॥

ਰੋਚਾ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਕੇ ਪਰ-ਚੇਲੇ।

ਪੋਤੇ ਚੇਲੇ।

ਸਿੰਘ ਦੁਇ ਕੁ ਸੈ ਨਿਜ ਸੰਗ ਮੇਲੇ।

ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਅਰ ਪੋਠੋਹਾਰੈਂ।

ਜਬਰਨ ਸਿੰਘ ਸਜਏ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੧੩੬ ॥

ਅਬਿ ਲੋ ਸੋ ਸਭਿ ਤਿਸ ਕੇ ਮਾਨਤ।

ਗਾਥ ਏਹੁ ਵਹਿ ਦੇਸ ਬਖਾਨਤ।

ਯਾਂ ਤੈ ਉਨ ਕੇ ਸੰਤਨ ਕੇਰੇ।

ਹੈਂ ਅਧਿਕੈਂ ਉਤ ਹੀ ਦਿਸ ਡੇਰੇ ॥ ੧੩੭ ॥

ਡੇਰੇ ਔਰ ਨਿਰਮਲਜੋਂ ਕੇਰੇ।

ਗੁੰਥ ਬਢਨ ਡਰਿ ਇਹਾਂ ਨ ਟੇਰੇ।

ਪੁਸਤਕ ਰਚੇ ਨਿਰਮਲਜੋਂ ਜੇਈ।

ਪਰਾਚੀਨ ਕਿਛੁ ਕੈਹੋਂ ਤੇਈ ॥ ੧੩੮ ॥

ਸਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਪਚਾਨਵੇ ਮਾਹੈਂ।

ਸੱਦਾ-ਸਿੰਘ ਨੈ ਕਾਂਸ਼ੀ ਜਾਹੈਂ।

ਜਾ ਕੇ।

ਚੇਤਨ-ਮਠ ਦਿਡ ਬਾਂਧਯੋ ਨੀਕਾ।

ਕਿਯ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਿੱਧੀ ਪਰ ਟੀਕਾ ॥ ੧੩੯ ॥

ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਿੱਧੀ ਗੁੰਥ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕੀਤਾ।

ਪਢਨ-ਹਾਰ ਪੰਡਿਤ ਬਹੁ ਜਾਨੈ।

ਪੁਨ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਭਯੋ ਮਹਾਨੈ।

ਭਾਵਰਸਾਂਮ੍ਰਿਤ ਜਾਂਹਿਰਚਾਈ।

ਕਰਮ-ਵਿਪਾਕ, ਸ੍ਰੁਪਨ-ਅੱਧਯਾਈ ॥ ੧੪੦ ॥

ਨਾਟਕ-ਚੰਦ੍ਰ-ਪ੍ਰਬੋਧ ਉਦਾਰੇ।

ਮੋਖ-ਪੰਥ ਅੱਧਯਾਤਮ ਭਾਰੇ।

ਅਧਿਆਤਮਰਾਮਾਇਣ ਆਦਿਕ ਭਾਰੇ ਚੰਗੇ ਪੁਸਤਕ।

ਬਾਦੀ ਸੰਮਤ ਤਿਨ ਕੇ ਹੋਰੇ।

ਨਿਰਮਲਿਆਂ ਦੇ (ਬਾਦੀ) ਵਿਰੋਧੀ ਵੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਨਿਰਮਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨਾ) ਦੇ ਨਾਲ (ਸੰਮਤ) ਸਹਿਮਤ ਹਨ, ਦੇਖੋ।

ਸੰਸੇ ਖੁਦ ਹੀ ਖੁਦੈ ਨਿਬੇਰੇ ॥ ੧੪੧ ॥

(ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ) ਆਪਣੇ ਸੰਸੇ ਆਪ ਹੀ ਨਿਬੇੜ ਲਵੋ।

ਅਬੀ ਨਿਰਮਲੇ ਭਏ ਜੁ ਕੈਹੈਂ।

ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਰਮਲੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕਹੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਤਿਨੋ ਹਿਤ ਯੈ ਹੈਂ।

ਇਹ (ਪ੍ਰਮਾਣ) ਸਬੂਤ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਰੇ ਹਨ।

ਨਤੁ ਪਰਮਾਨ ਦਿਖਾਵਨ ਕੀਹੈਂ।

ਕਿੰਚਤ ਚਾਹਿ ਨਹੀਂ ਥੀ ਈਹੈਂ¹ ॥ ੧੪੨ ॥

¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ (ਪ੍ਰਮਾਣ) ਸਬੂਤ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ (ਈਹੈਂ) ਏਥੇ (ਕਿੰਚਤ) ਥੋੜ੍ਹੇ ਮਾਤਰ ਵੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸੁਨੋ ਅਖਾੜੇ ਕੀ ਅਬਿ ਗਾਥੈਂ।

ਸਿੰਘ ਨਰਿੰਦਰ ਪਟਯਾਲੇ ਨਾਥੈਂ¹।

¹ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਸਰੂਪ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਜੀਂਦ ਪਤਿ ਥੀਓ।

ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨਾਭੇ ਮੈਂ ਤੀਓ¹ ॥ ੧੪੩ ॥

¹ਤੀਜਾ।

ਭਏ ਨ੍ਰਿਪ ਇਹੁ ਭਗਤ ਉਦਾਰੈਂ।

ਸੇਵੀ ਸੰਤਨ ਕੇਰ ਅਪਾਰੈਂ।

ਸੁਨਯੋ ਇਨੈ ਤੀਰਥ ਗੰਗਾਦੈਂ।

ਪਰ¹, ਜੋ ਮੇਲੇ ਹੋਤ ਅਗਾਧੈਂ² ॥ ੧੪੪ ॥

¹ਗੰਗਾ ਆਦਿਕ ਉੱਪਰ। ²ਵੱਡੇ, ਬਹੁਤੇ।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜੇ ਸਿਖ ਸਾਧੂ।

ਤਹਾਂ ਬਿਹੰਗਮ ਜਾਤ ਅਬਾਧੂ¹।

¹ਬਿਨਾਂਰੋਕ ਤੋਂ।

ਪੈਸਾ ਪਾਸ ਨ ਜੋਊ ਰਖੈ ਹੈਂ।

ਅਕਸਰ ਭੋਜਨ ਪਾਯੋ ਚੈਹੈਂ¹ ॥ ੧੪੫ ॥

¹ਬਹੁਤੀ (ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ) ਉਹਰੋਟੀ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਝੰਡੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਤ ਹੈਂ ਜਾਈ।

¹ਜਾ ਕੇ।

ਸਾਧ ਉਦਾਸੀ ਔਰ ਗੁਸਾਂਈ।

ਲੰਗਰ ਭੀ ਦੇਵਤ ਬਡ ਵੈਹੈਂ¹।

¹ਉਹ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਭੇਖਨ ਤਈਂ ਸਭੈਹੈਂ¹ ॥ ੧੪੬ ॥

¹ਸਾਰੇ।

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਵਾਰੇ ਜਬਿ ਗੁਨ ਕੈ¹।

¹ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਵਾਲੇ (ਸਾਧੂ) ਜਦੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

ਭੋਜਨ ਪਾਵਨ ਚੈਹੈਂ ਉਨ ਕੈ¹।

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿੱਚ।

ਕੈਂਚੀ ਅੱਗਯੋਂ ਸੋਊ ਦਿਖੈ ਹੈਂ।

ਮੂੰਡ ਮੂੰਡਾਓ ਖਾਓ ਕੈਹੈਂ¹ ॥ ੧੪੭ ॥

¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਪਹਿਲਾਂ) ਸਿਰ ਮੁਨਾਉ (ਫੇਰੋਟੀ) ਖਾਉ।

ਤਾਨ੍ਹੇ ਔਰ ਅਧਿਕਯਾ ਦੈ ਕੈ¹।

¹ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਹਣੇ ਦੇ ਕੇ।

ਬੇ-ਸਿਦਕੀ ਸਿੰਘੈਂ ਭੁਚਲੈ¹ ਕੈ।

¹ਭੁਲੇਖਾ ਪਾ ਕੇ।

ਮੂੰਡ ਮੂੰਡਿ¹ ਨਿਜ ਸਾਧੁ ਬਨੈ ਹੈਂ।

¹ਸਿਰ ਮੁੰਨ ਕੇ।

ਇਹੁ ਘਾਟਾ ਸਿੰਘਨ ਮੈਂ ਪੈਹੈ ॥ ੧੪੮ ॥

ਇਸ ਬਚਾਉ ਹਿਤ ਅਰ ਉਪਕਾਰੈਂ।

ਭਵੈਂ ਪੁੰਨ ਅਤਿ ਠਾਨ ਵਿਚਾਰੈਂ¹।

¹ਬਹੁਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਕਿ ਪੁੰਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ, ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਸਾਧੂ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਲੌ ਹੁਤੇ ਅਗਾਧੂ॥ ੧੪੯ ॥	'ਵੱਡੇ।
ਤਬੈ ਨਿਰਮਲੇ ਅਧਿਕ ਉਦਾਰੈਂ।	
ਮੇਲਜੋਂ ਪੈ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਅਪਾਰੈਂ।	
ਇਤ ਉਤ ਤੈ ਲੈ ਜਾਇ ਅੰਨ ਸੋ।	
ਦੇਤੇ ਸਭਿ ਕੇ ਲੇਤ ਧੰਨਜ ਸੋ॥ ੧੫੦ ॥	'ਉਹ (ਧੰਨਜ) ਜਸ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।
ਸੰਤ ਨਿਰਮਲਜੋਂ ਕਾ ਜਸ ਭਾਰਾ।	
ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪਨ ਬੰਧ ਦਯੋ ਅਖਾਰਾ॥	'ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਜੱਥਾ। (ਅ) ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ। (ੲ) ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ।
ਏਕ ਲਾਖ ਲੌ ਨਕਦੈਂ ਦੀਓ।	
ਔਰ ਜਗੀਰੈਂ ਦੀਨੀ ਬੀਓ॥ ੧੫੧ ॥	'ਦੂਜੀਆਂ।
ਜੇਤਿਕ ਪੰਥ ਨਿਰਮਲਾ ਆਹੀ।	
ਸਭਿ ਨੈ ਮੱਦਦ ਕਰੀ ਮਹਾਂਹੀ।	
ਜਥਾ ਜੋਗ ਔਰੈਂ ਸਰਦਾਰੈਂ।	
ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ ਮਨਿ ਮੁਦ ਧਾਰੈਂ॥ ੧੫੨ ॥	
ਨ੍ਰਿਪ ਵਜੀਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਏਕੈਂ।	
ਦਯੋ ਫਰੀਦ ਕੋਟੀਏ ਨੇਕੈਂ।	'ਨੇਕ ਨੇ।
ਸ੍ਰੀ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂਈ।	
ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਥਪਯੋ ਮੁਦ ਪਾਈ॥ ੧੫੩ ॥	
ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਰ ਥਾ ਸੋਈ।	
ਸਿੱਧ ਪੁਰਖ ਬਿਦਤਯੋ ਮਧ ਲੋਈ।	'ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਪੁਰਖ (ਲੋਈ) ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ।
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੋਬੇਰੈਂ ਵਾਲਾ॥	'ਕੋਬੇਰ ਪਿੰਡ ਦਾ।
ਪੁਨ ਤਿਨ ਕੀਨ ਮਹੰਤ ਬਿਸਾਲਾ॥ ੧੫੪ ॥	
ਮਹਿਮਾਂ ਬਡ ਅਰੂਜਾ ਅਬਿ ਥੀਓ।	'ਪ੍ਰਤਾਪ, ਤਰੱਕੀ।
ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨ ਮੈਂ ਬਿਦਤੀਓ।	'ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ।
ਮੱਦਦ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸਾਰਾ।	
ਕਰਤ ਨਿਰਮਲੇ ਅਧਿਕ ਉਦਾਰਾ॥ ੧੫੫ ॥	
ਸਭਿ ਤੀਰਥਨ ਕੇ ਮੇਲਜੋਂ ਪੈਰੈ।	'ਉੱਪਰ।
ਲੰਗਰ ਦੇਤ ਅਤੋਟ ਅਤੈ ਹੈਂ।	'ਬਹੁਤ।
ਜੱਦਪਿ ਸਭਿ ਭੇਖਨ ਕੇ ਸੰਤੈਂ।	
ਭੋਜਨ ਮਿਲਤ ਉਤਾਰਾ ਤੰਤੈ॥ ੧੫੬ ॥	'ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਤੱਦਪਿ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕੇ ਤਾਂਈਂ।

ਆਦਰ ਲੰਗਰ ਮਿਲਤ ਮਹਾਂਈਂ।

ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕਾ ਏਹੁ ਅਖਾਰਾ।

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਮੱਧ ਅਠਾਰਾਂ ॥ ੧੫੭ ॥

ਭਯੋ ਉਦਾਸਿਨ ਤੈ ਭੀ ਭਾਰੋ।

¹ਵੱਡਾ।

ਬਿਦਯਾ ਬਲ ਇਤਫਾਕ ਵਿਚਾਰੋ।

ਲੰਗਰ ਇਸ ਸਮ ਦੇਤ ਨ ਔਰੈਂ।

ਆਹਿ ਅਖਾੜੇ ਜੇ ਜਗ ਗੌਰੈਂ ॥ ੧੫੮ ॥

¹ਵੱਡੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸਾਧੁ ਸਿੱਖ ਨਿਧਨੀ ਧਨੀ,

¹ਕੰਗਾਲ।

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋਇ।

ਸੇਵਤ ਮੱਦਦ ਦੇਤ ਸਭਿ,

ਜਾਨ ਆਪਨਾ, ਲੋਇ ॥ ੧੫੯ ॥

¹ਲੋਕ।

ਚੌਪਈ:

ਦੇਸ ਦੇਸ ਮੈਂ ਫਿਰਤ ਅਖਾਰਾ।

ਭਗਤ ਸੰਤ ਜੇ ਆਹਿੰ ਉਦਾਰਾ।

ਦੇਵਤ ਪੂਜਾ ਔਰ ਭੰਡਾਰਾ।

ਮਾਨ ਤਾਨਾ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸਿੱਖ ਭਾਰਾ ॥ ੧੬੦ ॥

¹ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ।

ਸੋ ਪੂਜਾ ਤੀਰਥੋਂ ਪਰ ਜਾਈ।

ਲੰਗਰ ਮਿਲ ਹੈ ਸਭਿ ਕੇ ਤਾਂਈ।

ਸਭਿ ਤੀਰਥੋਂ ਪਰ ਭੀ ਮੁਕਾਨ ਹੈਂ।

ਦੇਤ ਹਮੇਸ਼ੈਂ ਅੰਨ ਦਾਨ ਹੈਂ ॥ ੧੬੧ ॥

ਸਦਾ-ਬਰਤ ਸਭਿ ਤਾਂਈ ਦੈਹੈਂ।

¹(ਸਦਾ-ਬਰਤ) ਲੰਗਰ ਸਭ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੰਗਾ ਜੀ ਪਰ ਕਨਖਲ ਮੈਹੈਂ।

ਏਕ ਮਹੰਤ, ਏਕ ਭੰਡਾਰੀ।

¹ਲਾਂਗਰੀ।

ਇਕ ਕਾਰਵਾਰੀ¹ ਏਕ ਕੁਠਾਰੀ² ॥ ੧੬੨ ॥

¹ਖਜ਼ਾਨਚੀ। ²ਮੋਦੀ (ਸਾਮਾਨ ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ)।

ਸਭੀ ਮੁਕਾਨੋ ਮੈਂ ਇਮ ਰੈਹੈਂ।

ਆਮਦ ਖਰਚ ਹਿਸਾਬ ਲਿਖੈ ਹੈਂ।

ਤਜੋਂ ਹੀ ਬਾਹਰ ਜੋਊ ਅਖਾਰੋ।

ਫਿਰ ਹੈਂ ਤਹਿੰ ਮਹੰਤ ਰਹਿੰ ਚਾਰੋ ॥ ੧੬੩ ॥

ਕੌਡੀ ਪੈਸਾ ਮੁਹਿਰ ਰੁਪੱਯਾ।

ਬਸਨ ਚਢਾਵਤ ਜੋ ਤਹਿੰ ਭੱਯਾ।

'ਭਾਈ, ਪ੍ਰੇਮੀ।

ਦੇਇ ਠੌਰ ਸੇ ਲਿਖਯੋ ਜੈਹੈ।

ਏਕ ਮਹੰਤ ਕੁਠਾਲੀ ਪੈਹੈ ॥ ੧੬੪ ॥

ਕੌਡੀ ਖਰਚਨ ਕਾ ਅਖਤਯਾਰੋ।

ਨਾਹਿੰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਕਾਂਹਿ ਨਿਹਾਰੋ।

ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਹਰਾਨ ਬ੍ਰਤਾਰਾ।

'ਹਿੱਸਾ।

ਮਿਲ ਹੈ ਸਦਾ ਸਭਿ ਕੋ ਇਕਸਾਰਾ² ॥ ੧੬੫ ॥

'ਹਮੇਸ਼ਾਂ। 'ਇਕੋ ਜਿਹਾ।

ਅਠਾਰਾਂ-ਗਜ ਬਸਨ ਛਿਮਾਹੀ।

'ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਬਸਤ੍ਰ।

ਇਕ ਜੋੜਾ ਮਿਲ ਹੈ ਸਭਿ ਕਾਹੀ।

'ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਾਵ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਇਕ ਜੁੱਤਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਮਿਲ ਹੈ ਜ਼ਯਾਦੇ ਨਾਂਹਿ ਮਹੰਤੈਂ।

ਬਿਨ ਦੁਆਈ ਕਿਛੁ ਅਨਾ ਨ ਮਿਲੰਤੈਂ ॥ ੧੬੬ ॥

'ਹੋਰ।

ਆਮਦ ਖਰਚ ਹਿਸਾਬ ਕਰੈ ਹੈਂ।

ਮਾਹਵਾਰੀ ਸਭਿ ਤਈਂ ਸੁਨੈ ਹੈਂ।

ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੈਹੈਂ।

ਪੈਸਾ ਇਕ ਕੋ ਖਾ ਨ ਸਕੈ ਹੈ ॥ ੧੬੭ ॥

'ਕੋਈ।

ਸਭਿ ਤੀਰਥੋਂ ਪਰ ਜਾਇ ਲਗੈ ਹੈ।

ਦਾਤਾ ਕਾ ਪੁੰਨ ਅਤਿ ਸਫਲੈ ਹੈ।

ਦੇਨੋ ਜੈਸ ਅਖਾੜੇ ਮਾਂਹੀਂ।

ਪੁੰਨਯ ਐਸ ਦੂਜੋ ਕੋ ਨਾਂਹੀਂ ॥ ੧੬੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਅੱਖਾੜੇ ਕੇਰੈਂ।

ਅਤਿ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨ ਬਧੇਰੈ।

ਜਪੀ ਤਪੀ ਜਤ ਸਤ ਮੈਂ ਪੂਰੇ।

ਹੈਂ ਕੇਵਿਦਾ ਕਵਿ ਪੰਡਤਿਰੂਰੇ ॥ ੧੬੯ ॥

'ਵਿੱਦਵਾਨ।

ਸ੍ਰੀ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਖਯਾਤੈਂ।

ਲੋਭ ਛੋਭ ਬਿਨ ਕਪਟ ਮਹਾਂਤੈਂ।

'(ਮਹਾਂਤੈਂ) ਮਹਾਤਮਾ ਲੋਕ (ਛੋਭ) ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਛਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ। (ਮਹਾਂਤ- ਮਹਾਤਮਾ, ਕਰਨੀ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਬਜ਼ੁਰਗ।)

ਸੇਵ ਅਖਾੜੇ ਕੀ ਸੁ ਕਮੈ ਹੈਂ।

ਬਸਨ ਅਸਨਾ ਭੀ ਸੋ ਨਹਿੰ ਲੈਹੈਂ ॥ ੧੭੦ ॥

'ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਭੋਜਨ।

ਯੋਂ ਅਖਤਯਾਰ ਤਿਨੈ ਹੈ ਭਾਰੋ।

'ਉਂਵ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਅਖਤਿਆਰ ਹਨ ਕਿ...।

ਪੰਥ ਹੇਤ ਦਿਹਾਂ ਖਰਚ ਹਜ਼ਾਰੋਂ।
ਨਿਜ ਹਿਤ ਯਾਂ ਨਿਜ ਦੋਸਤ ਤਾਂਈਂ।
ਪੈਸਾ ਏਕ ਨ ਖਰਚ ਸਕਾਂਈਂ ॥ ੧੭੧ ॥
ਜਬਿ ਉਨ ਕਾ ਭੀ ਏਹੁ ਵਿਚਾਰੈਂ।

¹ਵਿਚਾਰ ਲਵੋ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਤਾਂ....।

ਔਰ ਮਹੰਤੈ ਕਿਆ ਇਖਤਜਾਰੈਂ।
ਕੈਮੁੱਤਕ ਇਹੁ ਨਜਾਇ ਦਿਖਾਵੈਂ।

¹ਕੈਮੁੱਤਕ ਨਜਾਯ ਨਾਲ ਇਹ ਦੇਖ ਲਵੋ (ਕੈਮੁੱਤਕ ਨਜਾਯ-ਜਿੱਥੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਛੋਟਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਐਸੀ ਕਹਾਵਤ ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਖੀਏ, ਕੈਮੁੱਤਕ ਨਜਾਯ ਹੈ।)

ਸੰਸੇ ਤਜਿ ਸਭਿ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ ॥ ੧੭੨ ॥
ਕਿੰਚਤ ਗਾਥ ਅਖਾੜੇ ਕੇਰੀ।
ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੈ¹ ਹਮ ਨੈ ਟੇਰੀ² ॥ ੧੭੩ ॥

¹ਸੰਬੰਧ ਕਰਕੇ। ²ਕਹੀ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਪੰਥ ਨਿਰਮਲੇ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹੀ,
ਭਯੋ ਜਿਸ ਭਾਇ।
ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗਨ ਕੀ ਕਹੋਂ,
ਅੱਗ੍ਰ ਸੁਨੋ ਮਨ ਲਾਇ ॥ ੧੭੪ ॥
ਕਥਾ ਨਿਹੰਗਾਂ ਕੀ

ਕਬਿੱਤ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਨਿਕ ਸੁਖ-ਦਾਇ,
ਲਾਜ ਬਾਨਕਰਖਾਇ ਗਜਾਨ ਭਾਨ ਦਿਪਤਾਇ¹
ਹੈਂ।

¹ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ (ਆਨਿਕ) ਅਨੇਕਾਂ ਸੁੱਖ ਦਿੱਤੇ, ਬਾਣੇ ਦੀ ਲਾਜਰੱਖੀ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ।

ਤਾਂਹਿ ਪਗ ਧਜਾਇ ਮਾਥ ਨਾਇ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੇ¹,

¹ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆ ਕੇ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਕੇ।

ਸਿੰਘਨ ਨਿਹੰਗਨ ਕੀ ਗਾਥ ਅਬਿ ਗਾਇ ਹੈਂ।
ਬ੍ਰਿੱਧਨ ਨਿਹੰਗਨ ਸੁਨਾਈ ਜੈਸ, ਲਿਖੀ ਪਾਈ¹,
ਤੈਸ ਹਮ ਕੈਹੈਂ ਭਾਈ ਸੁਨੋ ਮਨ ਲਾਇ ਹੈ।
ਸਤਰਜ ਗੌਣ ਜਾਂ ਮੈਂ ਮੁਖਜ ਤਮੋ ਗੁਣ ਹੋਇ¹,

¹ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਕਿਤੋਂ ਲੱਭੀ ਹੈ।

ਤਿਨ ਕੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਭੀ ਅਲਾਇ ਹੈਂ¹

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਤੋ-ਗੁਣ ਤੇਰਜੋ-ਗੁਣ (ਗਉਣ) ਘੱਟ ਹੈ ਤੇ ਤਮੋ-ਗੁਣ (ਮੁਖ) ਬਹੁਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

॥੧੭੫॥

ਸਾਖੀ ੧

ਏਕ ਦਿਨ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿਲ ਤੇਲ ਲੋਹਾ
ਆਦਿ,

ਦਾਨ ਤੁਲਾ ਦੀਨ ਦਿਜ ਕੇ ਬਿਸਾਲੀ ਹੈ।

ਦ੍ਵਾਰ ਪੈ ਭਿਖਾਰੇ ਥੇ ਭੰਗੇਰੇ ਜੇ ਬਧੇਰੇ ਸਿੱਖ,
ਬੂਝਯੋ ਤਿਨ ਦ੍ਰੁਜ ਲੀਏ ਜਾਤ ਕਯਾ ਉਤਾਲੀ ਹੈਂ।

ਕਹਯੋ ਸਿਰ-ਸੱਦਕ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੀਓ¹ ਜਾਤ ਮੈਂ ਹੂੰ,
ਸਮਝਯੋ ਨ ਜਿਨੈ ਏਹੁ ਅਰਥ ਕਮਾਲੀ¹ ਹੈ।
ਛੀਨ ਲੀਨ¹ ਦ੍ਰੁਜ, ਦੀਨ ਹੋਇ ਗਯੋ ਗੁਰੂ ਪਾਸ,
ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਹੱਸ ਕਹਯੋ ਸਿੱਖ ਯੇ ਅਕਾਲੀ ਹੈਂ

॥੧੭੬॥

ਨੰਗ ਭੂਖ ਦਾਰਦ¹, ਛਨਿੱਛਰ ਗਰਹਿ ਦਸਾ
ਮੰਦ ਜਾਨ¹, ਹਮ ਨਿਜ ਘਰੋਂ ਥੀ ਨਿਕਾਲੀ ਹੈ।
ਸਮਝ ਸਬਰ¹ ਬਿਨ ਜਬਰਨ² ਰਾਖੀ ਇਨੈ*,

ਰੈਹੈ ਅਬਿ ਇਨਹੀਂ ਮੈਂ ਸਦਾ ਏਹੁ ਚਾਲੀ ਹੈ।
ਤਾਹੂੰ ਲੋਹੇ ਕੇਰ ਗੁਰੂ ਬਨਵਾਇ ਕ੍ਰੁਦ¹ ਕੜੇ,
ਬੜੇ¹ ਤੇਲ ਤਲਵਾਇ ਤਿਨ ਹੂੰ ਖੁਵਾਲੀ ਹੈ।
ਨੀਲ ਚੈਲ¹ ਹੁਤੇ ਜੇਊ ਪਹਿਰਾਏ ਤਿਨੈ ਤੇਊ,
ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ, ਸਿੱਖ ਏਊ ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਹੈਂ

॥੧੭੭॥

ਸਾਖੀ ੨

ਫੇਰ ਏਕ ਰੋਜ ਸਭਾ ਮਾਂਹਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਜੂਰ,

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਤੁਲਾਦਾਨ ਬਹੁਤਾ ਦਿੱਤਾ। (ਤੁਲਾਦਾਨ- ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਦਾਨ ਆਪਣੇ ਬਰਾਬਰ ਤੋਲ ਕੇ ਦੇਣਾ।)

¹ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਤੇ (ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਦਾਤਾਂ) (ਭਿਖਾਰੇ) ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਭੰਗ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਸਿੱਖ (ਖੜੇ ਸਨ), ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੂੰ (ਉਤਾਲੀ) ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਕੀ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ।

¹ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਵਾਰਨਾ ਲੈ ਕੇ।

¹ਚੰਗਾ, ਸੋਹਣਾ।

¹ਖੋਹ ਲਿਆ।

¹ਕੰਗਾਲੀ।

¹ਸ਼ਨੀ ਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਮਾੜੀ ਦਸ਼ਾ ਜਾਣ ਕੇ।

¹ਸੰਤੋਖ। ²ਧੱਕੇ ਨਾਲ। *ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਨੰਗ, ਭੁੱਖ, ਦਲਿਦ ਤੇ ਸ਼ਨੀ ਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਮੰਦ-ਦਸ਼ਾ ਜਾਣ ਕੇ ਅਸਾਂ ਤੁਲਾ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਘਰੋਂ ਕੱਢੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਬਰਨ ਰਖ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰਮਤਿ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਜੋਤਸ਼ ਦੇ ਭਰਮਾਂ-ਵਹਿਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਹੈ।

¹ਕਿਰਪਾਨਾਂ।

¹ਵੜੇ, ਗੁਲਗੁਲੇ।

¹ਬਸਤ੍ਰ।

ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ-ਸੁਤ ਸ੍ਰਾਂਗ ਧਾਰਿ ਆਯੋ ਹੈ।
ਦੰਡ ਧਰ ਕਾਂਧੇ ਪਰਿ ਉਚਿ ਦਸਤਾਰ ਕਰਿ,
ਕਟਿ ਤਟਿ ਕਾਛ ਧਰਿ ਕੈ ਅਕਾਲ ਗਾਯੋ ਹੈ।

'ਮੋਢੇ ਤੇ ਸੋਟਾਰੱਖ ਕੇ, ਦਸਤਾਰਾ ਉੱਚਾ ਸਜਾ ਕੇ, ਲੱਕ ਵਿੱਚ
ਕਛਹਿਰਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਕਿਹਾ।

ਪੇਖਿ ਗੁਰੂ ਕਹਜੋ ਅਹਜੋ ਜਹਜੋ ਭੀ! ਚਲੈ ਹੈ ਪੰਥ,
ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਏਹੁ ਯਾਹੀ ਤੈ ਕਹਾਯੋ ਹੈ।

'ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਵੀ।

'ਏਸੇ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਬਾਬਾ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੰਥ ਅਖਵਾਉਂਦਾ
ਹੈ।

ਕਹਿਤ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਚੰਗਾ! ਪਰਸੰਗ ਏਹੈ,
ਸੂਰਯ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਾਂਹਿ ਔਰ ਯੋਂ ਅਲਾਯੋ ਹੈ।

'ਚੰਗਾ।

'ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ।

॥ ੧੭੮ ॥

ਸਾਖੀ ੩

ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਗਏ ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਗ ਮਾਂਹਿ,
ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤਹਾਂ ਪੀਛੇ ਚਲ ਆਇ ਹੈ।
ਸੁੱਖਾ ਬਹੁ ਪੀਓ ਤਿਨ ਗੁਰੂ ਕੋ ਛਕਾਯੋ ਕਿਛੁ,
ਤਾਂਹੀ ਦਿਸ ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਕਹਜੋ ਯੋਂ ਸੁਨਾਇ ਹੈ।
ਜੈਸੀ ਤੇਰੀ ਦਸਤਾਰ ਖੁੱਥੀ ਜੈਸੀ ਆਹਿ ਅਬਿ।

'ਜਿਸ ਢੰਗ ਦੀ ਤੇਰੀ ਦਸਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਖੁੱਸੀ ਜਿਹੀ ਹੁਣ ਹੈ।

'ਹੋਵੇਗਾ।

ਤੈਸੇ ਭੰਗ ਪੀਨਹਾਰ ਪੰਥ ਤੇਰੇ ਥਾਇ ਹੈ।

ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਤੈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਏਹੁ,
ਚਾਲਿਓ ਨਿਹੰਗ ਪੰਥ ਭਾਈ! ਯੋਂ ਦਿਖਾਇ ਹੈ

'ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ।

॥ ੧੭੯ ॥

ਸਾਖੀ ੪

ਚੌਥੀ ਸਾਖੀ ਸੁਨੋ ਅਬਿ ਜੋ ਨਿਹੰਗ ਕੈਹੈਂ ਸਭਿ,
ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਸ਼ਾਮ ਚੈਲ! ਧਾਰੇ ਹੈਂ।
ਢਿੱਲੋਂ ਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਭਲ ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ ਗਏ ਚਲਿ,
ਤਹਾਂ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਜੀ ਨੈ ਅਰਜ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਹੈਂ।

'ਕਾਲੇ ਬਸਤ੍ਰ।

ਸੁਕਲ ਬਸਨ! ਧਰਵਾਏ ਉਤਰਾਏ ਕਾਲੇ,
ਸੋਢੂ ਫਾਰਿ ਫਾਰਿ! ਗੁਰੂ ਆਗ ਮਾਂਹਿ ਜਾਰੇ ਹੈਂ।

'ਚਿੱਟੇ ਬਸਤਰ।

'ਪਾੜ ਪਾੜ ਕੋ।

ਏਕ ਲੀਰ ਰਖ ਗੁਰੂ ਦੀਨੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ,
ਧਾਰਤ ਨਿਹੰਗ ਤਬਿ ਹੀ ਤੇ ਚੈਲ ਕਾਰੇ ਹੈਂ

॥ ੧੮੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਾਖੀ ਏਹੁ ਚਾਰ ਹਮ ਜੈਸੇ।

ਸੁਨੀ ਪਿਖੀ ਲਿਖ ਦੀਨੀ ਤੈਸੇ।

ਅਬਿ ਜੈਸੇ ਉਚੇ ਦਸਤਾਰੇ।

ਸਾਜੇ ਤੈਸੇ ਦੈਹੁੰ ਦਿਖਾਰੇ। **॥ ੧੮੧ ॥**

'ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਚੇ ਦਸਤਾਰੇ (ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ) ਸਜਾਉਣ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਦਿਖਾ ਭਾਵ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਪਹਿਲੇ ਪੰਥ ਮਿਲਜੋ ਸਭਿ ਰਹਾ।

ਲਰ ਕਰਿ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਬਲ ਦਹਾ।

ਜਬੈ ਰਾਜ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਥੀਆ।

ਗ੍ਰਿਸਤ ਨਿਹੰਗੈਂ ਬਹੁ ਤਬਿ ਕੀਆ **॥ ੧੮੨ ॥**

ਫਿਰਤ ਬਿਹੰਗਮ ਰਹੇ ਜੁ ਟੋਲੇ।

ਲੂਟਿ ਜਰਾਇਤ ਛਕੈਂ ਅਤੋਲੇ।

ਨਿਸਚੇ ਓਸ ਜਮਾਨੇ ਮਾਂਹੀਂ।

ਰੀਤਿ ਲੂਟਬੇ ਕੀ ਥੀ ਆਹੀ। **॥ ੧੮੩ ॥**

ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਭੀ ਸਜਾ ਨ ਦੇਤੇ।

ਬਲਕੈ ਖੁਦ ਭੀ ਸੋ ਲੁਟ ਲੇਤੇ।

ਰੌਰ ਰਹਿਤ ਤਬਿ ਮੁਲਕ ਮਝਾਰੇ।

ਚੋਰੀ ਡਾਕੇ ਪਰਤ ਅਪਾਰੇ **॥ ੧੮੪ ॥**

ਨੈਣਾ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ ਤਬਿ ਏਕੈਂ।

ਬਿਦਤਜੋ ਜਪੀ ਤਪੀ ਸ-ਬਿਬੇਕੈਂ।

ਲੰਗੁ ਚਾਲਿਓ ਤਿਸ ਕਾ ਭਾਰੀ।

ਤਿਸ ਸੋਂ ਰਹਿਤ ਨਿਹੰਗ ਅਪਾਰੀ। **॥ ੧੮੫ ॥**

ਤਿਨ ਦਸਤਾਰਾ ਉਚ ਸਜਾਯੋ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਹੁਕਮ ਸੁਨਾਯੋ।

ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਜੋ ਕਹਯੋ ਬਿਸਾਲਾ।

ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਉਚ ਦੁਮਾਲਾ।* **॥ ੧੮੬ ॥**

'ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

'ਜੱਥੇ।

'ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ (ਅਤੋਲੇ) ਬਹੁਤਾ ਛਕਦੇ ਹਨ।

'ਹੈ ਸੀ।

'ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਹਿਤ।

'ਬਹੁਤੇ।

'ਉੱਚਾ ਫਰਹਰੇਦਾਰ ਦਸਤਾਰਾ। *ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਤੁਕ ਐਉਂ ਹੈ: "ਮੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਉਚ ਦੁਮਾਲੜਾ ॥" (ਪੰਨਾ ੭੪)
'ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ।

'ਅਣੋਖਾ, ਅਸਚਰਜ।

ਮਾਨ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਏਹੁ ਨਿਹੰਗੈਂ।

ਸਜੇ ਦਮਾਲੇ ਉਚੇ ਧਿੰਗੈਂ।

ਤਬਿ ਤੈ ਅਧਿਕ ਉਚ ਦਸਤਾਰੇ।

ਸਾਜਨ ਲਗੇ ਨਿਹੰਗ ਉਦਾਰੇ **॥ ੧੮੭ ॥**

ਨੈਣਾ ਸਿੰਘੀਏ ਏਹੁ ਦਮਾਲੇ।
 ਕਹਲਾਵਤ ਇਸ ਹੇਤ ਬਿਸਾਲੇ।
 ਤਬਿ ਤੈ ਚਾਲ ਏਹੁ ਹੈ ਚਾਲੀ।
 ਅਬਿ ਸੁਨ ਬਿਦਤੇ ਜੈਸ ਅਕਾਲੀ ॥ ੧੮੮ ॥
 ਇਤ ਉਤ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ ਵਿਚਰਤੇ।
 ਹੁਤੇ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਉਚਰਤੇ।
 ਇਹੁ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਨਿ ਜਨ ਸੰਸਾਰੀ।
 ਲਗੇ ਅਕਾਲੀ ਕਹਿਨ ਅਪਾਰੀ ॥ ੧੮੯ ॥
 ਕੂਕ ਮਾਰਨੇ ਤੈ ਜਜੋਂ ਕੂਕੇ।
 ਕੇਸ ਫੂਕਨੇ ਤੇ ਸਿਰ-ਫੂਕੇ।
 ਨਾਮ ਪਰਗਟੇ ਇਹੁ ਜਗ ਜੈਸੇ।
 ਨਾਮ ਅਕਾਲੀ ਥੀਓ ਐਸੇ ॥ ੧੯੦ ॥
 ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ ਬਹਾਦਰ।
 ਚੇਲਾ ਨੈਣਾ ਸਿੰਘ ਕਾ ਨਾਦਰ^੧।
 ਬਿਦਤਜੋ ਜਗਤ ਧਾੜਵੀ ਭਾਰਾ।
 ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ-ਪਹੀਆ^੨ ਉਨ ਮਾਰਾ ॥ ੧੯੧ ॥
 ਗਿਰਦ ਮੁਕਤਿ ਸਰ ਮੁਲਕ ਮਝਾਰੇ।
 ਜਬਿ ਉਨ ਅਧਕੈਂ ਹਾਥ ਪਸਾਰੇ।
 ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਬਹਾਦਰ।
 ਰਾਖਜੋ ਢਿਗ ਬੁਲਾਇ ਸੋ ਸਾਦਰ ॥ ੧੯੨ ॥
 ਰਚ ਕਰਿ ਰਜਮਟ ਏਕ ਅਕਾਲੈਂ^੩।
 ਤਿਸ ਕੇ ਤਾਬੇ^੪ ਕਰੀ ਬਿਸਾਲੈਂ।
 ਤਿਸ ਮੈਂ ਥੇ ਤਬਿ ਜਿਤਿਕ ਸਿਪਾਹੀ।
 ਨਾਮ ਅਕਾਲੀ ਸਭਿ ਕਾ ਆਹੀ^੫ ॥ ੧੯੩ ॥
 ਸਜਤੇ ਸਭੈ ਉਚ ਦਸਤਾਰੇ।
 ਚੱਕਰ ਖੰਡੇ ਕਰਦ ਅਪਾਰੇ।
 ਗਜਗਾਰੈ^੬ ਸਸਿ^੭ ਪੰਜੇ^੮ ਤੋੜੇ^੯॥

^੧ਲੜਾਕਾ।

^੨ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦਾ ਨਾਮ।

^੩ਅਕਾਲਰਜਮਟ।

^੪ਅਧੀਨ, ਮਾਤਹਤ।

^੫ਸੀ।

^੬ਗਜਗਾਰ- ਜੋਧੇ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਜੋ ਜਿਗ੍ਹਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ^੭ਅਰਧ ਚੰਦ੍ਰਾਕਾਰ ਇਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਖੋਖਰੀ। ^੮ਪਿਛੇ ਕਹੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ^੯ਤੋੜਾ- ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਬਰੀਕ ਤਾਰਾਂ ਦੀ ਬੁਣੀ ਹੋਈ ਰੱਸੀ ਜੋ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਸਤਾਰੇ ਉੱਪਰ ਸਜੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਸ ਕੇ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹੀ

ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਧਰਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਔਰ ਨ ਥੋੜੇ ॥ ੧੯੪ ॥

ਇਹੁ ਅਕਾਲ ਰਜਮਟ ਕੀ ਬਰਦੀ।

ਹੁਤੀ ਮੁਕੱਰ ਤਬੈ ਗੁਰੁ ਘਰ ਦੀ।

ਬਸਤਰ ਨੀਲੇ ਰਖਤੇ ਤਬਿ ਭੀ।

ਚਲੀ ਜਾਤ ਰੀਤੀ ਸੇ ਅਬਿ ਭੀ ॥ ੧੯੫ ॥

ਲਰਿ ਤੁਰਕਨ ਸੋ ਠਾਨ ਤਗੀਦੀ।

ਪਾਈ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ* ਸ਼ਹੀਦੀ।

ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ।

*ਬਾਬਾ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਹੰਗਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਦਲ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੱਥੇਦਾਰ ਹੋਏ, ਬਾਬਾ ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੁੱਢੇ ਦਲ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਹਨ।

ਟੂਟ ਗਈ ਰਜਮਟ ਫਿਰ ਸੋਊ।

ਬਿਬਰੇ ਸਿੰਘ ਵਹੀ ਮਧ ਲੋਊ ॥ ੧੯੬ ॥

ਪੰਥ ਨਿਹੰਗਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇਰਾ।

ਭਯੋ ਜੈਸ ਹਮ ਤੈਸੇ ਟੇਰਾ ॥ ੧੯੭ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਪੰਥ ਜਯੋਂ ਨਿਹੰਗਨ ਕਾ ਥੀਓ ਕਹਿ ਦੀਓ ਤੈਸ,

ਬਖਸੈਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਿਖਰਾਈ ਚਾਰ ਭਾਲੀ ਹੈਂ।

ਖਾਨ ਪਹਿਰਾਨ ਬੋਲ ਚਾਲ ਰੀਤਿ ਇਨਹੂੰ ਕੀ,

ਔਰ ਸਭਿ ਸਿੰਘਨ ਔ ਜੱਗ ਤੈ ਨਿਰਾਲੀ ਹੈਂ।

ਗੌਣ ਸਤ ਰਜ ਗੁਣ ਤਮ ਰੈਹੈ ਮੁਖ ਤਾਂ ਮੈਂ,

ਬੋਰ ਬਾਤ ਪੈ ਬਹੋਰ ਲਰਤ ਬਿਸਾਲੀ ਹੈਂ।

ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿੰਡ ਗਏ।

ਭਾਲ ਕੇ, ਲੱਭ ਕੇ, ਖੋਜ ਕੇ।

‘ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਤੋ-ਗੁਣ ਤੇਰਜੋ-ਗੁਣ (ਗਉਣ) ਘੱਟ ਹੈ ਤੇ ਤਮੋ-ਗੁਣ (ਮੁਖ) ਬਹੁਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਥੋੜੀ ਗੱਲ ਤੇ ਫੇਰ ਬਹੁਤਾ ਲੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਨ ਲਜਾਵੈਂ ਆਂਖ ਤਰੈ, ਡਰੈਂ ਕਾਹੂੰ ਤੈ ਨ,

ਦੰਗੇ ਤੇ ਨ ਟਰੈਂ, ਰਰੈਂ ਲੋਗ ਯੋਂ ਅਕਾਲੀ ਹੈਂ।

॥ ੧੯੮ ॥

ਖੈਰੈਂ ਲੋਹ-ਪਾਤ੍ਰ ਮੈਂ ਜੇਵਰ ਰਖੈ ਹੈਂ ਲੋਹ,

ਰਹਿਤ ਸਰੋਹ ਸਦਾ ਮੋਹ ਸੈਨ ਗਾਲੀ ਹੈ।

‘ਇਉਂ ਲੋਕ ਅਕਾਲੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

‘ਲੋਹੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਲੋਹੇ ਦੇ ਹੀ ਗਹਿਣੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਸਦਾ ਗੁੱਸੇ ਸਹਿਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੋਹ ਦੀ ਫੌਜ ਭਾਵ ਆਸੂਰੀ ਸੰਪਦਾ ਗਾਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਉਚ ਦਸਤਾਰੇ ਮੰਡੇ ਚੱਕਰ ਖੰਡੇ,
ਰਾਖੇਂ ਗਹਿ ਦੰਡੇ ਔ ਪੁਸ਼ਾਕ ਰੰਗ ਕਾਲੀ ਹੈ।
ਚਾਹਿਤ ਨ ਬਿਸ਼ੇ ਸ੍ਵਾਦ ਰਹਿਤ ਅਜ਼ਾਦ ਸਦਾ,
ਕਰਤ ਬਤਿੰਡੇ ਬਾਦ ਅਧਿਕ ਉਤਾਲੀ ਹੈ।

ਸਜਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮਰਯਾਦ ਬੇਦ ਨਾਂਹਿ ਜਾਤਿ ਬਰਣ ਭੇਦ ਨਾਂਹਿ।

ਬਹੁਤ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ (ਬਿਤੰਡਾ) ਚਰਚਾ ਤੇ (ਬਾਦ) ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਬਿਤੰਡਾ- ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਰਚਾ, ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ।) 'ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਜਾਤੀ ਤੇ ਵਰਨ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ।

ਮਿਲੇ ਜੋਊ ਬਾਟ ਖਾਹਿ, ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਅਕਾਲੀ ਹੈਂ
॥੧੯੯॥

ਫੀਮ ਭੰਗ ਪੋਸਤ ਕੇ ਦੋਸਤ ਹੈਂ ਭਾਰੇ ਪਜਾਰੇ,
ਆਲਸ ਨਿਖਾਲਸ ਜਗੀਰ ਭੂਖ ਨੰਗ ਹੈ।

ਭੰਗ, ਫੀਮ ਤੇ ਪੋਸਤ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਪਿਆਰੇ ਦੋਸਤ ਹਨ, ਨਿਰੋਲ ਆਲਸ ਤੇ ਭੁੱਖ ਨੰਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ।

ਬਿਵਹਾਰ ਕਾਰ ਕੰਮ ਕਰਿ ਹੈਂ ਨ ਚੈਹੈਂ ਦੰਮ,
ਰਹਿਤ ਖੁਸਾਲ ਗੰਮ ਧਾਰਤ ਨ ਅੰਗ ਹੈਂ।

(ਬਿਵਹਾਰ) ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ (ਦੰਮ) ਰੁਪਏ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਖੁਸ਼ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਅੰਗ) ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ (ਗਮ) ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਸਤ-ਸੰਗ ਨਾ ਕਰੈਹੈਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨਾ ਸੁਨੈਹੈਂ, ਏਕ
ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਪਢੈ ਹੈਂ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗ ਹੈਂ।

ਸਤ-ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਨਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਇਕ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਘੂਰ ਘੱਪ ਖੈਰੈਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੈਂ ਫਿਰੈ ਹੈਂ,
ਲੈਰੈਂ ਦੀਨ ਹੈ ਨ ਮੰਗਾ, ਕੈਰੈਂ ਲੋਗ ਯੋਂ ਨਿਹੰਗ ਹੈਂ

'ਡਰਾ ਧਮਕਾ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਗਰੀਬ ਬਣ ਕੇ ਮੰਗ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ।

॥੨੦੦॥

ਔਰਨ ਕੇ ਭੇਖੀ ਭਾਨੈਂ ਆਪ ਕੇ ਅਲੇਖੀ ਮਾਨੈ,
ਸ਼ਰਾ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਰਖਵਾਰੇ ਭਾਰੇ ਚੰਗ ਹੈਂ।

ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ (ਭੇਖੀ) ਪਖੰਡੀ (ਭਾਨੈ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ (ਅਲੇਖੀ) ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਚੁਰਾਸੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, (ਸ਼ਰਾ) ਸਿੱਖਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਚੰਗੇਰਾਖੇ ਸਿਪਾਹੀ ਹਨ।

ਮਾਨਤ ਅਕਾਲ ਨਿਜ ਗੁਰੂ ਬਿਨ ਔਰ ਕੋ ਨ,
ਐਪਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾ ਲੇਤ ਉਲਟੀ ਕੁਢੰਗ ਹੈਂ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਪਰ ਖੋਟੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾ ਉਲਟੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮੱਛ ਰੱਸ ਰੁੱਦ੍ਰ ਸਮੁੱਦ੍ਰ ਕੇ ਵੇ ਹੈਂ ਅੱਛ,
ਸਹੈਂ ਨ ਤਰਕ ਨਿੰਦ ਲੈਰੈਂ ਅਰਿ ਅੰਗ ਹੈਂ।

ਰੋਦ੍ਰਸ (ਉਹ ਗੁੱਸਾ ਜਿਸ 'ਚ ਹੋਸ਼ ਟਿਕਾਣੇ ਨਾ ਰਹੇ) ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਉਹ ਚੰਗੇ ਮੱਛ ਹਨ, (ਤਰਕ) ਚੋਭਵੀਂ

ਬਾਂਛਤ ਸਦੀਵ ਜੰਗ ਆਯੁਧ ਤੁਰੰਗ ਭੰਗ,
ਤੇਊ ਤੇ ਅਭੰਗ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਹੰਗ ਹੈਂ।
॥੨੦੧॥

ਪਾਲੀ ਹਿੰਦੁ ਹੱਦ ਮੱਦ ਧਰਮ ਕੀ ਬਿਹੱਦ ਜਾਂਹਿ,
ਗਾਲੀ ਜੱਦ ਦੁੱਜਨ ਕੀ ਰੱਦ ਕਰਿ ਡਾਲੀ ਹੈ।

ਜਾਲੀ ਮੋਹ ਜਾਲੀ ਕਾਮ ਕੋਹ ਕੀ ਪ੍ਰਨਾਲੀ ਸਾਲੀ,
ਦੀਨਤਾ ਮਲੀਨਤਾ ਕਮੀਨਤਾ ਨਿਕਾਲੀ ਹੈ।

ਘਾਲੀ ਹੈ ਸੁ ਭਾਰੀ ਘਾਲ ਤੀਨ ਕਾਲ ਗਜਾਨ
ਸਿੰਘ,
ਸੀਤ ਵਾਤ ਆਤਪ ਬਿਸਾਲੀ ਝਾਲ ਝਾਲੀ ਹੈ।

ਟਾਲੀ ਹੈ ਗਲੀਚਤਾ ਅਨੀਚਤਾ ਬਹਾਲੀ ਪਾਸ,
ਦੇਗ ਤੇਗ ਵਾਲੀ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਹੈਂ।
॥੨੦੨॥

ਮਾਲੀ ਹੈਂ ਸੁਧਰਮ ਕੇ ਸੁਕਰਮ ਕੇ ਸੰਭਾਲੀ ਸਦ,
ਪਾਲੀ ਸ੍ਰਣ ਸ੍ਰਣ ਕੇ ਅਵਰਣ ਕੇ ਨਿਕਾਲੀ ਹੈਂ।

ਨੈਕ ਸੇਵ ਹੀ ਤੈ ਸੀਝੈ ਦੇਵਤਾ ਕਪਾਲੀ ਬੀਜੈਂ,
ਰੀਝੈਂ ਦੇਤ ਭੋਗ ਖੀਜੈ ਮੋਖ ਤਾਤਕਾਲੀ ਹੈਂ।

ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦੇ, ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ
(ਕੱਟ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

‘ਜੰਗ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਘੋੜੇ ਤੇ ਭੰਗ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹੋ ਤਾਂ
(ਅਭੰਗ) ਇਕ-ਰਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਹਨ।

‘ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘਾਂ) ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ
ਧਰਮ ਦੀ (ਬਿਹੱਦ) ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ (ਪਾਲੀ) ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ
ਹੈ। (ਦੁੱਜਨ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ (ਜੱਦ) ਕੁਲ ਗਾਲ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ
ਸੁੱਟੀ ਹੈ।

‘ਮੋਹ ਦੀ ਜਾਲੀ (ਜਾਲੀ) ਸਾੜ ਦਿੱਤੀ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ
(ਪ੍ਰਣਾਲੀ) ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੀ (ਸਾਲੀ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, (ਹਿੰਦ-
ਵਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ) ਗਰੀਬੀ, ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਨੀਚਤਾਈ ਕੱਢ
ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

‘ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਸਮਿਆਂ (ਭੂਤ,
ਭਵਿੱਖਤ, ਵਰਤਮਾਨ) ਵਿੱਚ (ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ) ਭਾਰੀ
(ਘਾਲ) ਕਮਾਈ (ਘਾਲੀ) ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਸੀਤ) ਠੰਡ, (ਵਾਤ)
ਹਵਾ (ਆਤਪ) ਧੁੱਪ ਦੀ ਬਹੁਤੀ (ਝਾਲ) ਤੇਜੀ ਝੱਲੀ ਹੈ।

‘(ਗਲੀਚਤਾ) ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਟਾਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਅਨੀਚਤਾ)
ਉੱਚਤਾ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਮਾਲਕ
(ਇਹ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹਨ।

‘ਚੰਗੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮਾਲੀ (ਵਾਂਗ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ) ਹਨ, ਚੰਗੇ
ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਸਰਨ (ਪ੍ਰਣ) ਪਿਆਂ
ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਅਗਿਆਨ ਦੇ (ਅਵਰਨ)
ਪੜਦੇ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

‘ਥੋੜ੍ਹੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਹੀ (ਸੀਝੈਂ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਮਾਨੋ (ਬੀਜੈਂ)
ਦੂਜਾ (ਕਪਾਲੀ) ਸ਼ਿਵ ਦੇਵਤਾ ਹੈ (ਰੀਝੈਂ) ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ
(ਭੋਗ) ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੇ (ਖੀਜੈਂ) ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ
ਛੋਟੀ (ਮੋਖ) ਮੁਕਤ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਵਾਲੀ ਓਜ ਮੌਜ ਕੇ ਹੈਂ ਭਾਲੀ ਸੌਜ ਫੌਜ ਕੇ ਹੈਂ,
ਖਜਾਲੀ ਔਜ ਚੌਜ ਕੇ ਹੈਂ ਨੇਕ ਮਗ ਚਾਲੀ ਹੈਂ।

¹(ਓਜ) ਬਲ ਤੇ (ਮੌਜ) ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ (ਵਾਲੀ) ਮਾਲਕ ਹਨ,
(ਸੌਜ) ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਤੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਔਜ) ਤਰੱਕੀ
ਤੇ (ਚੌਜ) ਕੌਤਕਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਚੰਗੇਰਸਤੇ
ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਪੰਥ ਕੇ ਪਯਾਰੇ ਭਾਰੇ¹,
ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਕੇ ਦਾਤਾਰੇ¹ ਸਿੰਘ ਯੇ ਅਕਾਲੀ ਹੈਂ

²ਬਹੁਤੇ ਪਿਆਰੇ।
³ਦਾਤੇ।

॥ ੨੦੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗਨ ਕਾ ਕਹਯੋ,
ਕਾਰਣ¹ ਕ੍ਰਿਆ² ਸਰੂਪ³।

¹ਕਿਵੇਂ ਬਣੇ। ²ਮਰਯਾਦਾ, ਕੰਮ ਕਾਰ। ³ਸ਼ਕਲੇ ਸੂਰਤ।

ਆਗੇ ਕੂਕੇ ਸਿੰਘਨ ਕੀ,
ਕਥਾ ਕਥੋਂ ਅਬਿ ਖੂਪ¹ ॥ ੨੦੪ ॥

¹ਚੰਗੀ।

ਕੂਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਕਥਾ

ਕਬਿੱਤ:

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਮੈਂ ਏਕ ਸ਼ਾਖ¹ ਕੂਕੇ ਸਿੰਘਨ ਕੀ,
ਤੀਸਕ ਬਰਸ ਤੈ ਜੋ ਬਿਦਤੇ ਮਹਾਨ ਹੈਂ।
ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਮਸਤੀ ਮੈਂ ਹਾਲ ਤੇ ਬਿਹਾਲ ਹੋਇੰ¹,
ਸਿਰ ਤੈ ਉਤਰ ਜਾਤ ਦਸਤਾਰ ਤਾਨ ਹੈਂ।
ਸਹੀ ਨਾਮ ਨਾਮ-ਧਾਰੀ ਆਹਿ ਤਿਨ ਕਾ ਉਦਾਰੀ,
ਕੂਕ ਮਾਰਨੇ ਤੈ ਕੂਕੇ ਜਗਤ ਬਖਾਨ ਹੈ।
ਏਕ ਦਸਤਾਰ ਕੇ ਉਤਾਰ ਬਿਨੁ ਔਰ ਰੀਤਿ,
ਚਾਹੀਯਤ ਜੈਸੀ ਤੈਸੀ ਤਿਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ

¹ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ।

¹ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।

॥ ੨੦੫ ॥

ਭਏ ਕੂਕੇ ਜੈਸ ਅਬਿ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਤੈਸ ਸਭਿ,
ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਬੈਸ ਜਬਿ ਦੇਸ ਏਸ ਸਾਵਤੈ¹।
ਅਟਕ ਦਰਜਾਉ ਤਟ¹ ਛੋਈ ਨਾਮ ਗਾਮ ਮਾਂਹਿ,
ਪੋਠੋਹਾਰ ਦੇਸ ਮਾਂਹਿ ਸਮ ਅਮਰਾਵਤੈ¹।
ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਛਿਪੰਜਾ ਮੈਂ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ,
ਭਯੋ ਅਵਤਾਰ ਤਹਿੰ ਈਸ ਅੰਸ ਭਾਵਤੈ¹।

¹ਏਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸਾਬਤ ਸੀ।

¹ਕਿਨਾਰੇ।

¹ਸੁਰਗ ਪੁਰੀ ਵਰਗੇ।

¹ਤਿਸ ਈਸ਼ਰ ਅੰਸ ਤੋਂ (ਭਾਵਤੇ) ਚੰਗਾ ਐਸਾ ਅਵਤਾਰ
ਹੋਇਆ। (ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ-ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਕੋਈ

ਜਾਤਿ ਕਾ ਅਰੋੜਾ ਭਯੋ ਭਗਤ ਅਮੋੜਾ',
ਨਾਮ ਜਪਯੋ ਨ ਥੋੜਾ ਛੋੜਾ ਵਿਸ਼ੇ ਰਸ ਯਾਵਤੈਂ।

॥੨੦੬॥

ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬਾਲਕ ਪੈ ਪਾਲਕ ਪਿਗੰਬਰੋਂ ਕੇ,
ਅੰਬਰੋਂ ਕੇ ਮਾਲਕ ਅਡੰਬਰੋਂ ਕੇ ਤਜਾਗੀ ਹੈਂ।

ਤਾਲਕ ਰਖੈ ਹੈਂ ਏਕ ਖਾਲਕ ਸੈਂ ਸਾਲਕ ਸੋ,
ਗਾਲਕ ਬਿਕਾਰਨ ਕੇ ਚਾਲਕ ਵਿਰਾਗੀ ਹੈਂ।

ਗੋਇ ਰਾਖੀ ਘਟ ਦੀਪ ਜਿਮ ਨਿਜ ਅਜਮਤ,
ਸਜ-ਮਤ ਭਗਤਿ ਵਿਰਕਤਿ ਅਦਾਗੀ ਹੈਂ।

ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਸਤਸੰਗ, ਜਥਾ ਜੋਗ ਤਥਾ
ਰਾਖਤ ਥਾ, ਭਾਖਤ ਥਾ ਭਜਨ ਸਜਾਗੀ ਹੈ।

॥੨੦੭॥

ਸੰਮਤ ਪਚਾਸੀਏ ਮੈਂ। ਹਜਰੋ ਗਰਾਮ ਮਾਂਹਿ,
ਭਾਈ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਦੁਕਾਨ ਆਇ ਤਹਾਂ ਜੋ ਕਈ।
ਯਾਂਹਿ ਹੇਤ ਬਾਲਕ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਭੀ ਬਿਸੇਸ। ਤਹਾਂ,
ਆਇ ਕੈ ਨਿਵਾਸ ਕੀਨ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਕੈ ਖਈ।
ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਿ ਹਜਰੋ ਅਮਾਪ ਵਰ,
ਭਯੋ ਸਮ ਔਧ ਤਰ ਮੰਦਤਾ ਬਿਲੈ ਗਈ।

ਭਏ ਲੋਗ ਬਡ ਭਾਗੀ ਭਗਤੀ ਮੈਂ ਮਤਿ ਪਾਗੀ,
ਸੰਤ ਸੰਗ ਮਾਂਹਿ ਜਾਗੀ ਸੰਤ ਸੇਵ ਹੂੰ ਠਈ।

॥੨੦੮॥

ਬਾਲਕ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਤੈ ਵਿਸੇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਮ,
ਯਦੀ ਨਰ ਨਾਰੀ ਲੈ ਅਪਾਰੀ ਭਵ ਤੈ ਤਰੇ।

ਅੰਸ਼ ਹੋਵੇ।)

'ਪੱਕਾ ਭਗਤ।

'(ਯਾਵਤੈ) ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਰਸ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਸਨ।

'ਨਾਮ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਸੀ ਪਰ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੇ (ਅੰਡਬਰੋਂ) ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਤਿਆਗੀ ਹਨ।

'ਉਹ ਇਕ ਮਾਲਕ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਾਲ ਤਅੱਲਕ (ਸੰਬੰਧ) ਰਖਦੇ ਹਨ, (ਸਾਲਕ) ਗਿਆਨਵਾਨ ਹਨ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

'(ਘਟ) ਘੜੇ ਵਿੱਚਰੱਖੇ (ਦੀਪ) ਦੀਵੇ (ਜਿਮ) ਵਾਂਗ ਆਪਣੀ (ਅਜਮਤ) ਕਰਾਮਾਤ (ਗੋਇ) ਲੁਕੇ ਕੇਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ, (ਸਜ) ਸ਼ੋਭਾ (ਮਤ) ਵਾਲੇ, ਭਗਤ ਬਿਰਕਤ ਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨ।

'ਜੈਸਾ ਜੋਗ ਸੀ ਤੈਸਾਰਖਦਾ ਸੀ (ਸਜਾਗੀ) ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਭਜਨ (ਭਾਖਤ) ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ।

'ਸੰਮਤ ੧੮੮੫ ਬਿ. ਵਿੱਚ।

'ਬਹੁਤਾ।

'ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਖਾਣ ਲੱਗੇ।

'ਹਜਰੋ ਪਿੰਡ (ਅਮਾਪ) ਵੱਡੇ ਵਰ ਕਰ ਕੇ ਅਜੁੱਧਿਆ ਵਾਂਗ (ਤਰ) ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ। (ਮੰਦਤਾ) ਬੁਰਾਈ (ਬਿਲੈ ਗਈ) ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ।

'ਰੰਗੀ ਗਈ।

'ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ।

'ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ (ਯਦੀ)

ਔਰ ਇਲਹਾਮ¹ ਕਰਤਾਰ ਕਈ ਬਾਰ ਦਯੋ,
ਨਾਮ ਦੈ ਉਧਾਰ ਕਰਿ ਜੀਵਨ ਕਾ ਤੂੰ ਖਰੇ¹।

ਐਪੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਦਰਸ ਕੈ ਜੋ ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ,
ਮੇਰੇ ਅਵਤਾਰ-ਅੰਸ¹ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਹੈ ਭਰੇ²।

ਯਾਂਹਿ ਹੇਤ ਤਾਂਹਿ, ਨਾਂਹਿ ਔਰ ਕਾਂਹਿ ਮਾਂਹਿ
ਨਿਜ ਸ਼ਕਤਿ ਰਖਾਈ, ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਦਿਢ ਥੇ ਧਰੇ¹।

॥੨੦੯॥

ਸੋਈ ਨੇਤਿ ਫੁਰੀ ਆਇ ਸੰਮਤ ਬਹੱਤ੍ਰੇ ਮੈਂ,
ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਸਵੇਰੇ ਗੁਰੂ ਵਾਰ ਕੈ¹।

ਜਿਲੇ ਲੁਦਿਹਾਨੇ ਗਾਮ ਭੈਣੀ ਨਾਮ ਜਾਣੇ ਆਮ¹,
ਅਵਤਰੇ ਸਿੰਘ-ਰਾਮ ਕਲਮਲੈਂ ਟਾਰ ਕੈ¹।
ਜਾਤਿ ਤਰਖਾਨ ਜੱਸੇ ਨਾਮ ਕੇ ਅਵੱਸੇ ਘਰਿ,
ਸੱਦਾਂ ਮਾਤ ਸੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਨਾਮ ਪਰਚਾਰ ਕੈ¹।

ਬਾਲਕ ਹੀ ਪਨ ਮੈਂ ਥੇ ਈਸ਼ਰ ਕੋ ਮਨ ਮੈਂ ਥੇ
ਧਯਾਵਤੇ ਸਗਨ ਮੈਂ ਥੇ ਜਨੋ ਕੋ ਸੁਧਾਰ ਕੈ¹।

॥੨੧੦॥

ਬਡੇ ਥਾਇ ਜਾਇ ਕੈ ਲਹੌਰ ਪਲਟਨ ਮਾਂਹਿ,
ਠਾਨ ਲੀਨ ਨੌਕਰੀ ਪਛਾਨ ਕੈ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਹੈ¹।
ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਪਢੈ ਹੈਂ ਭਜਨ ਕਰੈ ਹੈਂ,
ਚੈਹੈਂ ਰਹਿਨੋ ਇਕੰਤ ਦੈਹੈਂ ਆਜਜੈਂ ਕੋ ਬਿੱਤ ਹੈਂ¹।
ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਅਠਾਨਵੇਂ ਮੈਂ, ਪਲਟਨ ਗਈ
ਥੀ
ਸੋ ਹਜਰੋ ਮੈਂ, ਰਾਜ ਕਾਜ ਹਿਤ ਹੈ¹।
ਸੰਤਨ ਕੇ ਮਿਲਬੇ ਕਾ ਸ਼ੌਕ ਥਾ ਮਹਾਨ,

ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ (ਭਵ) ਸੰਸਾਰ (ਸਮੁੰਦਰ) ਤੋਂ
ਤਰ ਗਏ।

¹ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ।

¹ਨਾਮ (ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼) ਦੇ ਕੇ ਤੂੰ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਧਾਰ
ਕਰ।

¹ਮੇਰਾ ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਸ
ਹੋਵੇ)। ²ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ।

¹ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰੇ ਸਨ।

¹ਉਹੋ ਹੋਣਹਾਰ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ, ਸੰਮਤ ੧੮੭੨ ਬਿ. ਵਿੱਚ
ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਵੀਰਵਾਰ ਦਿਨ ਦੇ (ਸਵੇਰੇ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਵੇਲੇ।

¹ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

¹ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲ ਕੇ ਜਨਮ ਲਿਆ।

¹ਤਰਖਾਣ ਜਾਤੀ ਦੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ (ਅਵੱਸੇ) ਉਜੜੇ ਭਾਵ ਬੇ-
ਉਲਾਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਾਤਾ ਸਦਾ
ਕੌਰ ਤੋਂ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ) ਜਨਮ ਲਿਆ।

¹ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਈਸ਼ਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਮਨ ਕਰ
ਕੇ (ਸਗਨ ਮੈਂ) ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਧਿਆਉਂਦੇ ਸਨ।

¹ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਜਾਣ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲਈ।

¹ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਰਸਾਤੇ ਯਾਂ ਤੈ ਜਾਇ ਜਿਤ ਕਿਤ ਹੈ

॥ ੨੧੧ ॥

ਬਾਲਕ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਕਾ ਬਿਸੇਸ ਜਸ ਸੁਨ ਸੋਊ,
ਕੋਕਿਲ ਬਤਕ ਸੁਤ ਸਮ ਹੁਲਸਾਇ ਕੈ।

ਪੁਰਾ ਪੁੰਨਜ ਪੁੰਜ ਜਾਗੜੇ ਰੰਗਨ ਮੈਂ ਖੂਬ ਰਾਂਗੜੇ,
ਬਡ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਗੜੇ ਗਹੇ ਪਗ ਜਾਇ ਕੈ।

¹ਕੋਇਲ ਤੇ ਬੱਤਕ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

¹(ਪੁਰਾ) ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ (ਪੁੰਜ) ਬਹੁਤੇ ਪੁੰਨ ਜਾਗ ਪਏ, ਨਾਮਰੰਗ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾਰੰਗਿਆ ਗਿਆ, ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ 'ਚ (ਪਾਗੜੇ) ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਚਰਨ ਪਕੜ ਲਏ।

ਪੇਖ ਅਧਿਕਾਰੀ ਈਸ਼-ਅੰਸ ਅਵਤਾਰੀ,
ਤਬਿ ਬਾਲਕ ਮ੍ਰਿਗਾਰੀ ਦੀਓ ਨਾਮ ਖੁਦ ਥਾਇ
ਕੈ।

ਸਾਰ ਚਾਰ ਬੇਦਨ ਕੋ ਭ੍ਰਮ ਭੇਦ ਛੇਦਨ ਕੋ,
ਦਾਇ ਨਿਰਵੇਦਨ ਕੋ ਦੋਖ ਦੁਖ ਘਾਇ ਕੈ।

॥ ੨੧੨ ॥

ਦੀਓ ਮੰਤ੍ਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਾਜ ਸਾਜ,
ਜਾਂਹਿ ਸਮ ਔਰ ਨਾ ਦਰਾਜ ਫਲ ਦਾਇਕੈ।

¹(ਅਧਿਕਾਰੀ) ਯੋਗ ਤੇ ਈਸ਼ਰ ਦੀ ਅੰਸ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

¹ਚਹੁੰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਤੱਤ, ਭਰਮ ਤੇ ਭੇਦ ਦੇ ਕੱਟਣ ਨੂੰ, ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਦੇਣ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।

¹ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ (ਰਾਜ) ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ (ਸ੍ਰੀ) ਸੋਭਾ ਵਾਲਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ (ਸਾਜ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਰ ਕੋਈ (ਦਰਾਜ) ਵੱਡਾ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ (ਮੰਤ੍ਰ) ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੋਊ ਜੋ ਕਹਿਤ ਥੇ ਕਲਾਮ ਦੀਨੀ ਸੱਯਦਾਨੀ,
ਸੋਊ ਸਭਿ ਕੂਰ ਹਮ ਪੇਖੜੇ ਅਜਮਾਇ ਕੈ।
ਏਹੀ ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੀ ਕਰਾਲਤਾ ਕੁਚਾਲਤਾ ਕੋ,
ਗਾਲਤਾ ਹੈ, ਟਾਲਤਾ ਚੁਰਾਸੀ ਜੋਨਿ ਮਾਇ ਕੈ।

¹ਏਹੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ) ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ (ਕਰਾਲਤਾ) ਭਿਆਨਕਤਾ (ਕੁਚਾਲਤਾ) ਖੋਟੀਆਂਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲਦਾ ਤੇ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਤੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਟਾਲਦਾ ਹੈ।
¹ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਏਸ ਹੀ ਭਜਨ ਮਾਂਹਿ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸ-ਉਛਾਹਿ,
ਲਾਈ ਲਿਵ ਅਧਕਾਹਿ ਰਸਨਾ ਹਲਾਇ ਕੈ

॥ ੨੧੩ ॥

ਕਾਰ-ਬਾਰ ਜਗ ਕੇ ਅਸਾਰ ਲਖਿ ਡਾਰਿ ਸਭਿ,
ਧਾਰ ਸੁ-ਅਚਾਰ ਔ ਵਿਚਾਰ ਵੀਚਰਹਿ ਹੈਂ।

¹(ਅਸਾਰ) ਝੂਠੇ ਜਾਣ ਕੇ (ਡਾਰ) ਛੱਡ ਕੇ, ਚੰਗਾ ਕਰਤੱਵ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਸਤ ਸ਼ਰਾਬੀ ਜੜੋਂਰਹਾਬੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਏਕ ਰਸ,

ਦਾਬੀ ਦਲਗੀਰੀ ਫਾਬੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤੈ ਅਚਹਿ ਹੈ।

¹ਸ਼ਰਾਬੀ ਵਾਂਗ ਬ੍ਰਿਤੀ ਇਕ-ਰਸ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਦਾਸੀ ਦੱਬੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ (ਅਚਹਿ) ਨਿਰ-ਇੱਛਤਾ ਫੱਬੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਰੋਧ ਕਰਿ ਇੰਦ੍ਰੀ ਨਿਰੋਧ ਮਨ ਕੋ ਪ੍ਰਬੋਧ,
ਸੋਧ ਸੁੱਧ ਠੌਰ ਨਦੀ ਸਰ ਤਟ ਬਹਿ ਹੈਂ।

¹ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ (ਰੋਧ) ਰੋਕ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ (ਨਿਰੋਧ) ਵਸ ਕਰ ਕੇ ਤੇ (ਪ੍ਰਬੋਧ) ਸਮਝਾ ਕੇ (ਸੋਧ) ਵਿਚਾਰ ਕੇ (ਸੁੱਧ) ਪਵਿੱਤਰ ਥਾਂ ਨਦੀ ਜਾਂ (ਸਰ) ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜੀਹ ਨਾਮ ਜਪ ਮਾਂਹਿ ਤਨ ਤਾਯੋ। ਤਪ ਮਾਂਹਿ,
ਮਨ ਮਹਿਬੂਬ ਮਾਂਹਿ। ਖੂਬ ਰਾਖਯੋ ਗਹਿ ਹੈ²

¹ਤਪਾਇਆ।
²ਪਿਆਰੇ (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ) ਵਿੱਚ। ³ਪਕੜ ਕੇ, ਟਿਕਾ ਕੇ।

॥ ੨੧੪ ॥

ਬੀਸਕ ਬਰਸ ਜਬਿ ਸਰਸ। ਬਿਤਾਏ ਐਸ,
ਬੰਦਗੀ ਜੁਹਦ। ਜਾਪ ਕੀਨੋ ਮਨ ਲਾਇ ਕੈ।
ਦਾਸੀ ਜੋਊ ਨਾਮ ਕੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਸੋਊ,
ਭਾਸੀ ਬਾਣੀ ਮੈਂ ਤਸੀਰ ਭਜਨ ਪ੍ਰਭਾਇ ਕੈ।

¹ਰਸ ਦੇ ਸਹਿਤ।
²ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁਖ ਅਤੇਰਸਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ।

³ਉਹ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈਆਂ ਜੋ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਹਨ, ਭਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰ ਕੇ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ (ਤਸੀਰ) ਅਸਰ (ਭਾਸੀ) ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ।

ਭਈ ਤੋ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਨੀ ਖਾਸ ਯੋਂ ਮਹਾਨੀ ਤਾਂਹਿ,
ਦੇਹੁ ਨਾਮ ਜੀਵਨ ਕੋ ਸੀਖ ਭੋਗ ਦਾਇਕੈ।
ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਕੀ ਰਸਮ। ਬਢਾਵੇ ਜਗਿ,
ਖਸਮ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਖਾਸ ਯੇ ਲਖਾਇ ਕੈ।

¹ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

²ਰਹੁ-ਰੀਤ, ਮਰਯਾਦਾ।

³ਆਪ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿ (ਖਸਮ) ਮਾਲਕ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ) ਦਾ (ਖਾਸ) ਆਪਣਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ।

॥ ੨੧੫ ॥

ਪਾਇ ਏਹੁ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਮੇਸ ਕਾ ਬਿਸੇਸ। ਫਿਰ,
ਰਾਮ ਮਿਰਗੋਸ ਉਪਦੇਸ ਦੈਨ ਲਾਗਿਓ।
ਹੁੱਕੇ ਛੁਡਵਾਏ ਰਖਵਾਏ ਕੇਸ ਮੋਨਜੋਂ ਕੇ,
ਸੁਧਾ। ਛਕਿ ਥਾਏ ਸਿੱਖ ਭਾਗ ਜਿਨੈ ਜਾਗਿਓ।
ਫੈਲਯੋ ਜਸ ਭਾਰੀ ਸਿੱਖ ਥੀਏ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਅਪਾਰੀ,
ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਬਿਰਧਾਇਓ ਨਾਮ ਰਸ ਪਾਗਿਓ।
ਫੀਮ ਭੰਗ ਪੋਸਤ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ ਚੋਰੀ ਯਾਰੀ,
ਠੱਗੀ ਤਜਿ ਥੀਏ ਸੰਤ ਸਤਿਜੁਗ ਆ ਗਿਓ।

¹ਖਾਸ ਹੁਕਮ।

²ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

³ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ।

⁴ਆ ਗਿਆ।

॥ ੨੧੬ ॥

ਕਰਤੋ ਦੁਕਾਨ ਲੋਹੇ ਕਪੜੇ ਕੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ,

ਤਾਂ ਤੈ ਨਫਾ ਪਾਇ ਜੋਊ ਆਪ ਪੈਨੇ ਖਾਇ ਹੈ।
 ਸੰਗਤ ਅਪਾਰ ਆਵੈ ਦੂਰ ਪੈ ਰਹਾਵੈ ਭੀਰ,
 ਪੂਜਾ ਜੋ ਚੜ੍ਹਾਵੈ, ਸੋ ਤੋ ਲੰਗਰ ਮੈਂ ਪਾਇ ਹੈ।
 ਲੈਹੈ ਜੋਊ ਨਾਮ ਆਇ ਸੋਊ ਤੋ ਮਸਤ ਥਾਇ,
 ਦਸਤਾਰ ਡਾਰ ਦਾਇ¹ ਹਾਲ² ਚਢ ਜਾਇ ਹੈ।
 ਦੇਤ ਭੇਤ ਨਾਂਹਿ ਕਾਂਹਿ ਕਬੀ ਦੂਸਰੇ ਕੋ ਵਾਹਿ,
 ਯਾਹਿ ਤੈ ਕਲਾਮ ਬਹੁ ਲੋਗ ਸੋ ਬਤਾਇ ਹੈਂ

॥੨੧੭॥

ਦੇਸਨ ਮੈਂ ਧੂੰਮ ਮਾਚੀ ਸਾਚੀ। ਇਮ ਤਾਂਹਿ ਤਬਿ,
 ਆਵੈਂ ਲੋਗ ਸਿੱਖ ਥਾਵੈਂ ਅਜਮਾਵੈਂ ਤੈਸ ਹੀ।
 ਮਾਲਵੇ ਦੁਆਬੇ ਮਾਝੇ ਪੋਠੋਹਾਰ ਤੈ ਅਪਾਰ,
 ਥੀਏ ਸਿੱਖ ਬੇਸੁਮਾਰ ਤੀਨ ਲਾਖ ਐਸ ਹੀ।
 ਸੂਬੇ ਕੀਨੇ ਬਾਈ ਤਿਨ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹਿ ਨਿਆਈਂ,
 ਉਨ ਕੀ ਜੁਬਾਨ ਮੈਂ ਤਸੀਰ ਥਾਈ ਵੈਸ ਹੀ।
 ਨਰ ਨਾਰਿ ਸ਼ਬਦ ਅਪਾਰ ਪਢੈਂ ਗੁਰੂ ਕੇਰ,
 ਢੋਲਕੀ ਬਜਾਇ ਬਾਂਧਿ ਜੋਟੀਆਂ ਅਛੈ ਸਹੀ।

॥੨੧੮॥

ਹਮਨ¹ ਕਰੈਹੈਂ ਭੋਗ ਗੁੰਥ ਜੀ ਕੇ ਪੈਰੈਂ,
 ਬਹੁ ਸੰਗਤੋਂ ਕੇ ਕੱਠ ਥੈਹੈਂ ਰੈਹੈ ਰਚਨਾ ਲਗੀ।
 ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਹੈਂ ਸਕੇਸ ਵੇਸਰਾਤ ਹੀ ਤੈ,
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਮਾਂਹਿ ਰਾਖੈਂ ਰਸਨਾ ਪਗੀ।
 ਰਾਖ ਹੈਂ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਾਕ ਸੁਕਲ ਉਰਣ ਮਾਲ¹,
 ਕੱਛ ਕੜਾ ਕ੍ਰਦ¹ ਮਰਦ ਨਾਰਿ ਸਭਿ ਜੇਤਗੀ²।
 ਬਿਨਾ ਨਾਮਧਾਰੀ, ਅੰਨ ਜਲ ਰੋਟੀ ਬੇਟੀ ਵਾਰੀ
 ਸਾਂਝ, ਰਾਖ ਹੈਂ ਨ ਕਾਹੂੰ ਸੰਗ ਜਗ ਮੈਂ ਸਗੀ।

॥੨੧੯॥

ਦੇਵ-ਥਾਨ ਤੀਰਥ ਪੁਰਾਨ ਸਾਧੁ ਬਿੱਪਰੋਂ ਕੋ,
 ਮਾਨ ਹੈਂ ਨ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਦੇਤ ਔਰ ਕੋ ਕਬੀ।

¹ਪੱਗ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ²ਅਸਤੀ।

¹ਸੱਚੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੋ ਗਈ।

¹ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ।

¹ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੀਆਂ।

¹ਹਵਨ।

¹ਸਣੇ ਕੇਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਤ ਭਾਵ ਵੱਡੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ।

¹ਲੀਨ ਹੋਈ।

¹ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਚਿੱਟੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਤੇ ਉੱਨ ਦੀ ਮਾਲਾਰਖਦੇ ਹਨ।

¹ਕਿਰਪਾਨ। ²ਜਿਤਨੇ ਹਨ।

¹ਆਪਣੀ, ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੀ।

¹ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੀਰਥਾਂ ਪੁਰਾਣਾ, ਸਾਧਾਂ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਆਪਸ ਮੈਂ ਦੇਤ ਲੇਤ ਹੈਂ, ਸਹੇਤ¹ ਸਾਕ ਨਾਤਾ,
ਰਾਜ ਲੈਨ ਕੇਰੀ ਇੱਛਾ ਮਨ ਸਭਿ ਕੇ ਫਬੀ।
ਮਰਣੇ ਔ ਪਰਣੇ ਮੈਂ ਬਿੱਪਰੈਂ ਬੁਲਾਵੈਂ ਨਾਂਹਿ,
ਆਨੰਦ ਪਛਾਵੈਂ ਰੀਤਿ ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੀ ਲਭੀ।
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਹੀ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੁ* ਅਵਤਾਰ ਪੀਰ
ਜਾਨੈ,

ਜੋ ਬਖਾਨੈਂ ਵਹਿ¹ ਸੋਊ ਮਾਨ ਹੈਂ ਸਭੀ ॥੨੨੦॥
ਹੇਰਿ ਏਹੁ ਚਾਲ ਥੀਏ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਿਸਾਲ ਦੁਖੀ,
ਨਿੰਦਯਾ ਉਚਾਰੈਂ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਅਪਾਰੇ ਹੈਂ।
ਕਾਰਨ ਦਰਸ ਗੁਰਦੁਆਰਨ ਸਿਧਾਰਨ ਜੋ¹,
ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਡਾਰਨ ਦਸਤਾਰੇ ਹੈਂ।
ਹੇਰ ਕੇ ਪੁਜਾਰੇ ਭਾਰੇ ਦੁਖੀ ਹੈ ਉਚਾਰੇਂ ਗਾਰੇਂ¹,
ਸ਼ਰਾ ਮਨਵਾਹਿੰ, ਵਾਹਿ ਉਨ ਕੀ ਨ ਧਾਰੇ ਹੈਂ।

ਯੋਂਹੀ ਰੈਹੈ ਰੋਰਾ ਗੋਰਾ ਕੂਕੜੋਂ ਕਾ ਦੇਸਨ ਮੈਂ,
ਬਾਢੇ ਅਤਿ ਭਾਰੇ¹ ਹਿੰਦੂ ਤੁਕਨ ਤੈ ਨਿਆਰੇ ਹੈਂ
॥੨੨੧॥

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜਾਇ ਜਿਤ¹ ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਹਜਾਰੋਂ ਤਿਤ²,
ਭੇਟ ਦੈਹੈਂ ਪੀਨ ਧਨ¹ ਦੀਨ ਬੋਲ ਬੈਨ ਹੈਂ²।
ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਮੁਕਤ ਸਰ ਮੇਲਜੋਂ ਪੈ,
ਗਯੋ ਜਬਿ ਥਯੋ ਦਲ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗ ਐਨ ਹੈ¹।
ਹੇਰ ਕੈ ਅਰੂਜ¹ ਤੈ ਨਮੂਜ² ਤਬਿ ਤਾਂਹਿ ਬਡ,
ਹਾਕਮ ਪੁਜਾਰੀ ਭਾਰੀ ਥੀਏ ਬਿਨ ਚੈਨ ਹੈਂ।
ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਟਵਾਲ¹ ਠਾਨੇਦਾਰ,
ਰੈਹੈਂ ਪੇਸ਼ਵਾਈ¹ ਮਾਂਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸਸੈਨ² ਹੈਂ
॥੨੨੨॥

ਅਦਬ ਹਿਫਾਜ਼ਤ¹ ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਰਾਖੈਂ ਵਾਹਿ²,
ਲੋਗ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਨ ਭਾਏ ਬੋਲਬੋ ਕਰੈਂ।

¹ਪਿਆਰ ਨਾਲ।

*ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣਾ ਜਾਂ ਮੰਨਣਾ ਮਨਮਤਿ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ 'ਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
¹ਉਹ ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

¹ਜਦੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਪੱਗਾਂ (ਲਾਹ ਕੇ) ਸੁੱਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਗਾਲ੍ਹਾਂ।

¹(ਪੁਜਾਰੀ) ਆਪਣੀਰਹ-ਰੀਤ ਮਨਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਕੂਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਰਹ-ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੇ। (ਅ) ਕੂਕੇ ਆਪਣੀਰਹ-ਰੀਤ ਮਨਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਜਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਰਹ-ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੇ।

¹ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਧ ਗਏ।

¹ਜਿੱਥੇ। ²ਓਥੇ।

¹ਬਹੁਤ ਧਨ ਦੀ। ²ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

¹ਚੰਗਾ ਭਾਵ ਵੱਡਾ।

¹ਤਰੱਕੀ, ਪ੍ਰਤਾਪ। ²ਮਾਨ, ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ, ਮਸ਼ਹੂਰੀ।

¹ਕੋਤਵਾਲ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪੋਲੀਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ।

¹ਅਗਵਾਨੀ, ਕਿਸੇ ਮਾਨ ਯੋਗ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ। ²ਸਣੇ ਫੌਜ ਦੇ।

¹ਸਤਿਕਾਰ ਤੇਰਾਖੀ। ²ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਚਾਹਿ ਅਰਦਾਸ ਇਤਫਾਕ ਥਾਇ,
ਬਢ ਹੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੰਥ ਰੀਤਿ ਏਸ ਸੋਂ ਭਰੈਂ।

'ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ
(ਕਿਉਂਕਿ) ਏਸਰੀਤੀ ਨਾਲ (ਭਰੈਂ) ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੰਥ ਵਿੱਚ
ਇਤਫਾਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧੇਗਾ।

ਪਰਸ਼ਾਦ ਭੇਟ ਲੈ ਕੈ ਗਯੋ ਜਬਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ,
ਮਿਲ ਕੈ ਪੁਜਾਰੀਓਂ ਨੈ ਕਹਯੋ ਐਸ ਹੂੰ ਖਰੈਂ।
ਤਾਲ ਪੱਕਾ ਕਰਵਾਇ ਦੇਹੁ ਤਨਖਾਹਿ ਏਹੁ,
ਦਸਤਾਰ ਉਤਰੈ ਨ ਹਾਲ ਕਿਸੀ ਕੋ ਚਰੈਂ।

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

॥ ੨੨੩ ॥

'ਏਹ ਤਨਖਾਹ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰੋਵਰ ਪੱਕਾ ਕਰਵਾ ਦਿਉ ਤੇ
ਤੁਹਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰ ਤੋਂ ਨਾ ਉਤਰੇ ਤੇ ਨਾ
ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ (ਹਾਲ) ਮਸਤੀ ਚੜ੍ਹੇ।

ਕਹਯੋ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਉਭੈ ਬਾਤ ਨਾਂਹਿ ਬਾਤ ਮੋ ਤੈ,
ਦੇਹੁ ਤਨਖਾਹਿ ਕਿਛੁ ਜਥਾ ਜੋਗ ਜੇ ਰਰਯੋ।

'ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ
ਸਕਦੀਆਂ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ (ਰਰਯੋ) ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਜੈਸੀ ਜੋਗ ਸਮਝੋ
ਕੁਝ ਤਨਖਾਹ ਮੈਂ ਦੇ ਦਿਆਂਗਾ।

ਹੁਤੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੰਬੂ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਜੋ ਮਹੰਤ
ਮੰਗਲ-ਮ੍ਰਿਗੋਸ, ਤਾਂਹਿ ਪ੍ਰਖਬੇ ਕੋ ਯੋਂ ਫਰਯੋ।
ਧਾਰ ਹੈ ਨ ਕੂਕਾ ਕੋਊ ਕਬੀ ਨੀਲਰੰਗ ਅੰਗਾ,
ਨੀਲਾ ਸਿਰੇਪਾਉ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਆਗੇ ਲਜਾ ਧਰਯੋ।
ਯਦੀ ਤਾਂਹਿ ਸੋਊ ਨਿਜ ਸੀਸ ਪਰ ਧਾਰ ਲੀਓ,
ਤੋਂ ਭੀ ਨਾਂ ਪੁਜਾਰੀਓਂ ਨੈ ਇਤਫਾਕਾ ਹੈ ਕਰਯੋ

'ਪਰਖਣ ਦਾ ਇਹ (ਰਾਹ) ਫੜਿਆ।

'ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ। (ਅ) ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ।

॥ ੨੨੪ ॥

'ਸੰਮਤੀ, ਏਕਾ।

ਐਸ ਹੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਗਯੋ ਜਬਿ ਰੌਰ ਰਹਯੋ,
ਸੰਮਤ ਉਨੀ ਸੋ ਬਾਈ ਤੇਈ ਮਧ ਚੰਗ ਹੈ।
ਦੀਪ ਮਾਲ ਚੌਬੀ ਸਾਲ ਹੂੰ ਕੀ ਪਰਾ ਸੁਧਾਸਰ,
ਆਯੋ ਹਾਕਮੋਂ ਨੈ ਕੀਨੀ ਖਾਤਰ ਸੁਰੰਗ ਹੈ।
ਉਤਰਯੋ ਬਹਿਰ ਚਾਟੀਪਿੰਡ ਦਰਵਾਜੇ ਹੂੰ ਤੈ,
ਬੀਸਕ ਹਜਾਰ ਕੂਕਾ ਸਿੰਘ ਥਯੋ ਸੰਗਿ ਹੈ।
ਪਰਸ਼ਾਦ ਭੇਟ ਲੈ ਅਪਾਰ ਜਬਿ ਦਰਬਾਰ ਆਯੋ,
ਤੋਂ ਪੁਜਾਰੀਓਂ ਨੈ ਕੀਨ ਯੋਂ ਕੁਢੰਗਾ ਹੈ ॥ ੨੨੫ ॥
ਕੇਈ ਤੋ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਹੀ ਰੁਪਯਾ ਰਿਸ਼ਵਤਾ ਮਾਂਗੈਂ,
ਕੋਊ ਤਨਖਾਹਿ ਚਾਰ ਪਾਂਚ ਲਾਖ ਮੰਗ ਹੈਂ।

'ਚੰਗਾ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾਰੋਲਾਰਹਿਆ।

'ਸੰਮਤ ੧੯੨੪ ਬਿ. ਸਾਲ ਦੀ ਦੀਪਮਾਲਾ ਉੱਪਰ।

'ਚੰਗੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

'ਖੇਟਾ ਤਰੀਕਾ।

'ਵੱਢੀ।

ਹੋਇ ਕੈ ਮਸਤ ਕੋਊ ਕੂਕਾ ਨ ਉਤਾਰੈ ਪਾਗ,
ਸਿੱਖ ਨ ਕਹਾਵੈਂ ਤੇਰੇ, ਧਾਰੈਂ¹ ਨੀਲ ਰੰਗ ਹੈਂ।
ਕਹਯੋ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਏਹੁ ਬਾਤ ਸਭਿ ਗੁਰੂ ਵਸ,
ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਮੋ ਮੈਂ ਏਤੀ ਫੇਰੋਂ ਮਨ ਢੰਗ² ਹੈ।
ਤਨਖਾਹਿ ਆਹਿ ਮੋ ਮੈਂ ਚਤਰ ਬਿਧਾ ਜੇ ਕੋਊ,
ਲੇਹੁ ਦੰਡ ਵਾਹਿ ਕਰਿ ਸਹੀ ਸੋ ਨਿਸੰਗ ਹੈ।
॥੨੨੬॥

¹ਪਹਿਨਣ।

²ਮਨ ਦਾ (ਢੰਗ) ਸੁਭਾਵ ਮੋੜ ਲਵਾਂ।

¹ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ (ਤਨਖਾਹਿ) ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਹਨ ਤਾਂ (ਵਾਹਿ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰ ਕੇ ਮੈਥੋਂ ਨਿਸੰਗ ਹੋ ਕੇ (ਦੰਡ) ਤਨਖਾਹ ਲੈ ਲਵੇ।

¹ਝਗੜਾ। ²ਬਹੁਤਾ।

¹ਲੜਾਈ।

ਬੀਓ ਤਕਰਾਰ¹ ਇਨ ਬਾਤਨ ਪੈ ਭਾਰਿ² ਜਬਿ,
ਬਢਤੀ ਨਿਹਾਰਿ ਰਾਰ¹ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੂ ਤਬੈ।
ਗੁਰੂਦੁਆਰ ਆਗੇ ਬਿਰਿ ਆਪ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿ,
ਦੀਓ ਬ੍ਰਤਵਾਇ ਪਰਸ਼ਾਦ ਸਭਿ ਕੋ ਸਭੈ।
ਗਾਵਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਦੱਖਨਾ ਲੈ¹ ਗਏ ਡੇਰੇ,
ਐਸ ਹੀ ਨ੍ਰਿਮਲਜੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਕੀਨ ਇਨਿ¹ ਹੈ
ਅਬੈ।

¹ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਕੇ।

¹ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ।

ਪੰਥ ਦੂਧ ਮਾਂਹਿ ਕਾਂਜੀ ਡਾਰੀ ਹੈ¹ ਪੁਜਾਰੀਓਂ ਨੈ,
ਮੇਲ ਹੋਨ ਦੇਤ ਨ ਸ਼ਰੁਈ ਮੰਦ ਯੇ ਕਬੈ।
॥੨੨੭॥

¹ਏਕਤਾ ਰੂਪ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਫੁੱਟ ਰੂਪ ਕਾਂਜੀ ਪਾਈ ਹੈ।

¹ਇਹ ਮਾੜੇ ਸ਼ਰੁਈ ਪੁਜਾਰੀ ਕਦੇ ਵੀ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ।

ਯੱਦਪਿ ਪੁਜਾਰੀ ਥੇ ਬਿਰੋਧੀ ਇਨੈ ਕੇਰ ਥਏ,
ਤੋਂ ਭੀ ਉਭੈ ਪੰਥ ਯੇ ਬਢਾਏ ਗੁਰੂ ਨੈ ਘਨੇ¹।

¹ਭਾਵੇਂ ਪੁਜਾਰੀ ਜੋ ਸਨ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ (ਕੂਕਿਆਂ ਤੇ ਨਿਰਮਲਿਆਂ) ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਧਾਏ।

ਸੁਨੋ ਅਬਿ ਧਰਮ ਕੇ ਹੇਤ ਸਿਰ ਦੈ ਕੈ ਕੂਕੇ,
ਧਰਮੀ ਸ਼ਹੀਦਨ ਮੈਂ ਗਏ ਜਿਮ ਹੈਂ ਗਨੇ¹।
ਸੰਮਤ ਉਨੀ ਸੌ ਬੀਸ ਤੀਸ ਕੇ ਵਖਤ ਮਧ,
ਠੌਰ ਠੌਰ ਧੇਨੁ-ਬਧ ਹੋਨ ਲਾਗੇ ਥੇ ਘਨੇ¹।

¹ਜਿਵੇਂ ਗਿਣੇ ਗਏ ਹਨ।

¹ਸੰਮਤ ਉਨੀ ਸੌ ਵੀਹ ਅਤੇ ਤੀਹ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਬਹੁਤੇ ਗਊਆਂ ਦੇ (ਬਧ) ਕਤਲ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ ਸਨ।

ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਹਿੰਦੂ ਸਭਿ ਹੋਹਿੰ ਦੁਖਜਾਰੇ ਭਾਰੇ,
ਚਾਰਾ¹ ਜੋਰ ਸਰਕਾਰ ਸੰਗ ਕੋਊ ਨਾ ਬਨੇ

¹ਇਲਾਜ, ਉਪਾਉ, ਵਸ।

॥੨੨੮॥

ਹਿੰਮਤਿ ਕਮਰ ਬਾਂਧਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘੋਂ ਤਬਿ,

ਬੁੱਚੜ ਬਿਦਾਰੇ ਹਤਯਾਰੇ ਬਹੁ ਠੌਰ ਪੈ।

ਸੁਧਾਸਰ ਆਦਿ ਠੌਰ ਔਰ ਹਿੰਦੂ ਨਾਮੀ ਗ੍ਰਾਮੀ¹,

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੋਂ ਗਹਿ ਕੈ ਦੁਖਯਾਰੇ ਕੀਨੇ ਗੌਰ ਪੈ।

ਦੈਨ ਲਾਗੇ ਫਾਂਸੀ ਜਬਿ ਆਇ ਖੁਦ¹ ਕੂਕੇ ਤਬਿ,

ਕਾਤਲ ਸਬੂਤ ਆਪ ਥੀਏ ਸਭਿ ਤੌਰ ਪੈ।

ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਦਏ ਸੀਸ ਗਏ ਈਸ ਲੋਕ ਮਾਂਹਿ,

ਕੋਟਲੇ-ਮਲੇਰ ਫੇਰ ਥਯੋ ਸਾਕਾ ਔਰ ਪੈ।¹ ਹੋਰ (ਸਾਕਾ) ਕਾਰਾ (ਬੁੱਚੜ ਮਾਰਨ ਦਾ) ਹੋਇਆ।

॥੨੨੯॥

ਕੂਕੇ ਸਿੰਘ ਸਾਠ ਕੋਂ ਨੈ ਠਾਟ ਕੈ ਮਰਨ ਨਿਜ¹,

ਮਾਰ ਕੈ ਕਸਾਈਆਂ ਕੋ ਗਾਈਆਂ ਬਚਾਈਆਂ।

ਕੋਟਲੇ ਕੀ ਤੁਰਕਾਨੀ ਤੈ ਪਠਾਨੀ ਫੌਜ ਸਭਿ,

ਸਿੰਘਨ ਸੈਂ ਲਰੀ ਇਨੈ ਮਾਰ ਕੈ ਹਟਾਈਆ।

ਫੌਜ ਪਟਯਾਲੇ ਨੈ ਬਿਸਾਲੇ ਜਾਇ ਦਗੇ ਸੰਗ¹,

ਕਸਮੈਂ ਉਠਾਇ ਲਯਾਇ ਦੀਏ ਪਕਰਾਈਆ।

ਉਡੇ ਸੋਊ ਤੋਪੋਂ ਆਗੇ ਅਨੁਰਾਗੇ ਸਬਦੋਂ ਸੈਂ¹,

ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਬਡਭਾਗੇ ਧਰਮ ਹਿਤਾਈਆ।¹ ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ।

॥੨੩੦॥

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜੇ ਤੈ ਮੁਸਾਹਿਬ¹ ਸਾਹਿਬ ਬਡੇ²,

ਅਚਰਜ ਥੀਏ ਹੇਰਿ ਕਾਰ ਤਿਨ ਕੇਰ ਪੈ।

ਦੋਸ਼-ਹੀਨ ਓਸ ਸਮੇਂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੋ, ਰੰਗੂਨ

ਭੇਜ ਦੀਓ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੋਂ ਖੂਬ ਸੋਚ ਫੇਰ ਪੈ।

ਔਰ ਹੁਤੇ ਸੂਬੇ ਜੇਈ ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਭੇਜੇ ਤੇਈ,

ਜੋਰ ਤੋਰ ਦੀਓ ਏਸ ਪੰਥ ਕੋ ਬਧੇਰ ਪੈ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੀ ਠੌਰ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ* ਭਾਈ ਤਾਂਹਿ,

ਅਬਿ ਹੈ ਮਹੰਤ ਕੰਤ ਕੂਕੋਂ ਕਾ ਹੇਰ ਪੈ।

॥੨੩੧॥

ਠਟਤ ਭਵਾਨੀ ਕੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ¹ ਪਠਤ ਬਾਨੀ,

¹ਬਹੁਤ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਗਊਆਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੁੱਚੜ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ।

¹ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਿੰਦੂ।

¹ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ।

¹ਆਪ।

¹ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਕਾਤਲ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਏ।

¹ਹੋਰ (ਸਾਕਾ) ਕਾਰਾ (ਬੁੱਚੜ ਮਾਰਨ ਦਾ) ਹੋਇਆ।

¹ਸੱਠ ਕੁ ਕੂਕਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਰਨਾ ਧਾਰ ਕੇ।

¹ਧੋਖੇ ਨਾਲ।

¹ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਕੇ।

¹ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ।

¹ਅਹਿਲਕਾਰ। ²ਵੱਡੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼।

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਤਾਈਂ ਦੇਖ ਕੇ।

¹ਫੇਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚ ਕੇ।

¹ਏਸ ਪੰਥ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਜੋਰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ।

*ਬਾਬਾ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਬਾਬਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਭਾਲੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਜੋ ਹੁਣ ਹਨ।

¹ਹੁਣ ਕੂਕਿਆਂ ਦਾ (ਕੰਤ) ਮਾਲਕ ਤੇ ਮਹੰਤ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ।

¹ਚੰਡੀ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਟਤ ਅਮੂਕੇ ਹੈਂ।

¹(ਅਮੂਕੇ) ਬਹੁਤਾ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ।

ਸੁਕਲ ਬਸਨ ਮਾਲਾ ਸੂਧੀ ਦਸਤਾਰ ਦਾਢੀ,
ਕਰਿ ਹੈਂ ਹਮਨ ਪਾਠ ਗ੍ਰੰਥ-ਗੁਰੂ ਜੂ ਕੇ ਹੈਂ।

¹ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਮਾਲਾ ਚਿੱਟੀ, ਦਸਤਾਰ ਤੇ ਦਾੜ੍ਹਾ ਸਿੱਧਾਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਾਦਿਕ ਸਹੀ ਹੈਂ¹ ਸਭਿ,
ਲਾਲਸਾ ਲਲਾਮ ਰਾਜ ਲੈਬੇ ਕੀ ਅਚੂਕੇ ਹੈਂ।

¹ਠੀਕ ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਹੇਰੇ ਜੈਸੇ ਲੱਖਨ ਹੈਂ ਟੇਰੇ¹ ਤੈਸੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ,
ਐਸੇ ਪਰਸਿੱਧ ਹੀ ਅਬਿਧ ਸਿੱਖ ਕੂਕੇ ਹੈਂ।

¹(ਅਚੂਕੇ) ਸਫਲਰਾਜ ਲੈਣ ਦੀ (ਲਲਾਮ) ਸੁੰਦਰ ਇੱਛਾ ਹੈ।
¹ਕਹੇ ਹਨ।

॥੨੩੨॥

ਨਿਰਮਲੇ ਨਿਹੰਗ ਕੂਕੇ ਤੀਨ ਗੁਨ ਮੈਂ ਅਚੂਕੇ¹,

¹ਮਸ਼ਹੂਰ (ਅਬਿਧ) ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੂਕੇ ਸਿੰਘ ਹਨ।
(ਅ: ਆਬਿਦ-ਇਬਾਦਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਜਨੀਕ।)

ਗਾਏ ਭੇਦ ਤਿਨ ਹੂੰ ਕੇ ਸਿੰਘ ਨਾਮਵਾਰੇ ਹੈਂ।
ਔਰ ਜੇ ਬਿਹੰਗਮ ਬਹੀਰੀਏ ਕਹਾਤ,
ਕਾਰਬਾਰ ਸੈਂ ਅਜਾਤ ਮਾਂਗ ਖਾਤ ਜਗ ਸਾਰੇ ਹੈਂ।

¹ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਪੰਥ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ (ਅਚੂਕੇ) ਸਫਲ ਹਨ।

¹ਸੰਸਾਰੀ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਿਦਯਾ ਵਿਰਾਗ ਤੈ ਬਿਬੇਕ ਸਤਿਸੰਗ ਹੀਨ,
ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਪਠਤ ਪੈ ਸਾਰ¹ ਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਹੈਂ।
ਧਨ ਧਾਮ ਤੀਆ-ਹੀਨ ਭੰਗ ਪੀਨ ਹੀ ਕੇ ਮੀਨ,
ਚੀਨਿ ਸਿੰਘ ਕੀਨ ਸੋ ਬਹੀਰੀਏ ਉਚਾਰੇ ਹੈਂ।

¹ਸਿਧਾਂਤ, ਤੱਤ।

¹ਮੱਛ ਜਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਹੀਰੀਏ ਸਿੰਘ ਉਚਾਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

॥੨੩੩॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿੰਘ ਕੂਕਿਓਂ ਕੀ ਕਹੀ

ਕਥਾ ਜਥਾਰਥ ਸਾਰ¹।

¹ਸਾਰੀ ਸੱਚੀ ਕਹੀ ਹੈ।

ਪੰਥ ਉਦਾਸੀ ਕੀ ਕਹੈਂ

ਆਗੈ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥੨੩੪॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ 'ਨਿਰਮਲੇ, ਨਿਹੰਗ, ਕੂਕਿਓਂ ਕੀ ਕਥਾ', ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਅਠਵੰਜਮੇਂ ਬਿਸ਼ਾਮ ॥੫੮॥

੫੯. {ਉਦਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ, ਅੱਡਣ-ਸ਼ਾਹੀਆਂ, ਸਤਿ-ਕਰਤਾਰੀਆਂ, ਨਿਰੰਜਨੀਆਂ,
ਗੁਲਾਬ ਦਾਸੀਆਂ, ਹੀਰਾ ਦਾਸੀਆਂ, ਗੰਗੂ ਸ਼ਾਹੀਆਂ ਆਦਿ ਭੇਖਾਂ ਦੀ ਕਥਾ}

ਦੋਹਰਾ:

ਪਰੇ ਪਾਤਕੀ ਨਰਕ ਮੈਂ,
ਨਿਕਸਤ ਜਾਂ ਕੇ ਨਾਮ¹।

¹ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪਏ ਪਾਪੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ ਨਰਕਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਰੇ ਮਨ ਤਿਸ ਗੁਰੂ ਆਦਿ ਕੇ,
ਕੜੇਂ ਨ ਭਜਤ ਮਤਿ ਖਾਮ¹ ॥ ੧ ॥

¹ਹੇ ਕੱਚੀ ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਮਨ! ਤਿਸ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਕਰਦਾ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਦੇਵ ਅਦੇਵ¹ ਸਭੈ ਜਿਹ ਮਾਨਤ,
ਠਾਨਤ¹ ਧਯਾਨ ਮੁਨੀ ਜਨ ਸਾਰੇ।
ਸੋ ਜਗਦੀਸ ਭਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ,
ਯਾ ਜਗ ਮੈਂ ਭਗਤਾ¹ ਅਵਤਾਰੇ।
ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨ ਮੈਂ ਅਟ ਕੈ¹
ਰਟ ਕੈ ਬਹੁ ਬਾਨਿ ਘਨੇ ਜਨ ਤਾਰੇ¹।
ਏਕ ਸਿਰੀ ਸਸਿ ਔ ਲਖਮੀ ਸਸਿ¹,
ਪੂਤ ਭਏ ਜੁਗ¹ ਤਾਂਹਿ ਉਦਾਰੇ ॥ ੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਸਸਿ ਬਾਲਕ ਹੀ ਪਨ ਤੈ,
ਅਵਧੂਤ¹ ਜਤੀ ਜਟ ਜੂਟ ਰਹਾਏ²।
ਲਖਮੀ ਸਸਿ ਕੇ ਸੁਤ ਏਕ ਭਯੋ,
ਜਿਸ ਤੈ ਯਹਿ ਬੇਦੀ ਸਭੈ ਬਿਦਤਾਏ।
ਸਾਧੁ ਉਦਾਸੀ ਸਿਰੀ ਸਸਿ ਤੈ,
ਜਿਸ ਭਾਂਤਿ ਭਏ ਸੁਨ ਲੋ ਅਬਿ ਸਾਏ¹।
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੁ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੁਤ,
ਜੋ ਗੁਰੁਦਿਤਾ ਬਡੇ ਬਿਦਤਾਏ ॥ ੩ ॥

¹ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ।

¹ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਭਗਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

¹ਫਿਰ ਕੇ।

¹ਬਹੁਤ ਬਾਣੀ (ਰਟ ਕੈ) ਉਚਾਰ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ।

¹ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ (ਦੂਜਾ) ਲਖਮੀ ਚੰਦ।

¹ਦੋ।

¹ਤਿਆਗੀ। ²ਜੜਾਵਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਬਣਾ ਕੇ ਰਹੇ।

¹ਉਹ (ਪ੍ਰਸੰਗ)।

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਰਹਿਤ ਥੇ,
ਬਾਰਠ ਨਾਮ ਗਰਾਮ।
ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਏਕ ਦਿਨ,
ਗਏ ਤਹਾਂ ਸੁਖ ਧਾਮ ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਵਡ ਸਤ ਹੁਤੋ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੋਈ।
 ਸੰਗ ਗਯੋ ਥਾ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸੋਈ।
 ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਕੇ ਮਿਲੇ ਜਬੈ ਹੀ।
 ਪੇਖਿ ਸਿਰੀ ਸਸਿ ਕਹਯੋ ਤਬੈ ਹੀ ॥ ੫ ॥

ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਤ ਹੈਂ ਤੁਮਰੇ ਧਾਮੁੰ।
 ਏਕ ਦੇਹੁ ਹਮ ਕੇ, ਅਭਿਰਾਮੁ।
 ਤਬਿ ਗੁਰੁ ਕਹਯੋ ਲੇਹੁ ਜੋ ਭਾਵਤ।

‘ਜਿਹੜਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।

ਪਾਂਚੋ ਆਪ ਕੇਰ ਕਹਿਲਾਵਤ ॥ ੬ ॥

ਸਿਰੀ-ਚੰਦ ਹੈ ਖੁਸ਼ੀ ਅਲਾਯੋ।

‘ਕਿਹਾ।

ਦਿਹੁ ਗੁਰੁ-ਦਿੱਤਾ ਹਮੈਂ ਸੁਹਾਯੋ।

‘ਸਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਵਲੀ-ਅਹਿਦਾ ਤੁਮਰਾ ਇਹੁ ਜਜੋਂ ਹੀ।

‘ਟਿੱਕਾ, ਗੱਦੀ ਦਾ ਮਾਲਕ।

ਹਮਰਾ ਭੀ ਹੂਆ ਇਹੁ ਤਜੋਂ ਹੀ ॥ ੭ ॥

ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਜੁਗ ਤੁਮ ਪਾਹੀ।

ਏਕ ਫਕੀਰੀ ਹਮ ਪੈ ਆਹੀ।

‘ਹੈ।

ਇਸ ਕੇ ਢਿਗ ਤੀਨੋ ਅਬਿ ਥੈਰੈਂ।

‘ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਧਾਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਇਕਠੀ ਰੈਰੈਂ ॥ ੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿਰੀ-ਚੰਦ ਆਨੰਦ ਧਰਿ,

ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਅਲਾਪ।

‘ਕਹਿ ਕੇ।

ਸੇਲੀ ਟੋਪੀ ਨਿਜ ਦਈ,

ਗੁਰੁਦਿੱਤੇ ਕੌ ਆਪ ॥ ੯ ॥

ਰਤਨਾਕੁਰ ਸਮਾ ਗੁਰੂ ਸੁਤ,

‘ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗ।

ਆਗੇ ਹੀ ਥਾ ਸਾਰ।

‘ਸੁਸ਼ਟ।

ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਕੀ ਬਖਸ਼ ਯਹਿ,

ਮਿਲੀ ਗੰਗ ਕੀ ਧਾਰ ॥ ੧੦ ॥

ਸਨ ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਹੁਤੋ ਤਬਿ,

ਏਕਾਸੀ ਭਲ ਭਾਇ।

‘ਸੰਮਤ ੧੬੮੧ ਬਿ.।

ਗੁਰਜਾਈ ਜੁਗ ਤਰਫ ਕੀ,

ਮਿਲੀ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਤਾਂਇੰ ॥ ੧੧ ॥

ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਤੈ ਆਸਿਖਾ।	'ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ, ਅਸੀਸ।
ਗੁਰਤਾ ਰੁਖਸਦ ਪਾਇ।	'ਵਿਦਾ ਹੋ ਕੇ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੈਂ ਆਇ ਗੁਰ,	
ਕਰੇ ਚਰਿਤ। ਬਹੁ ਭਾਇ ॥ ੧੨ ॥	'ਕੌਤਕ।
ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਕੋ ਕਹਤ ਥੇ,	
ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਨ ਆਮ।	'ਸਾਰੇ ਲੋਕ।
ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਬਾਬਾ ਥਯੋ,	
ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਕੋ ਨਾਮ ॥ ੧੩ ॥	
ਸੁਨੀ ਸਯਾਨਜੋਂ ਤੈ ਪੁਨਾ,	
ਦੁਤੀ ਗਾਥ ਇਕ ਔਰ।	
ਬਾਬਾ ਮਿਲਯੋ ਖਤਾਬ ਜਯੋਂ,	
ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਕੋ ਗੌਰ। ॥ ੧੪ ॥	'ਵੱਡਾ।
ਤਾਰਾ-ਚੰਦ ਹਡੂਰੀਆ,	
ਪਯਾਰਾ ਥਾ ਗੁਰੁ ਜੋਇ।	'ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸੀ।
ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੈ ਏਕ ਬਿਰ।	'ਇਕ ਵਾਰੀ।
ਛੁਡਵਾਯੋ ਗੁਰੁ ਸੋਇ ॥ ੧੫ ॥	
ਅਰਜ ਕਰਨ ਪਰ ਤਾਂਹਿ ਕੇ,	
ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਗੁਰੁ ਗਾਮ।	'ਪਿੰਡ।
ਹੁਤੋ ਬਸਾਯੋ ਤਹਾਂ ਜਬਿ,	
ਗਏ ਗੁਰੁ ਸੁਖ ਧਾਮ ॥ ੧੬ ॥	
ਸ਼੍ਰੀਯਾ:	
ਤਾਂ ਪੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਜੰਗਲ ਮੈਂ,	
ਇਕ ਮੁੱਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਰਹਾਈ।	
ਨਾਮ ਹੁਤੋ ਤਿਹ ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹਿ	
ਸਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕਾ ਅਨੁਯਾਈ।	'ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੇਵਕ।
ਏਕ ਸਮੇਂ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ, ਕੀਨ	
ਤਹਾਂ ਚਲਿ ਗੋਸ਼ਟ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਾਈ।	'ਚੰਗੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ।
ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹਿ ਮੁਰੀਦ ਥਯੋ,	
ਦੁਧ ਭੇਟ ਅਜਾ ਕਾ। ਦਯੋ ਗੁਰੁ ਤਾਂਈਂ ॥ ੧੭ ॥	'ਬੱਕਰੀ ਦਾ।
ਦੁਧ ਇਮਾਨਤ ਰਾਖ ਕਹਯੋ ਗੁਰੁ,	

ਫੇਰ ਲਵੈਂ ਕਬਿ ਹੀ ਹਮ ਆਈ।
ਬੁੱਢਣ-ਸ਼ਾਹਿ ਇਮਾਨਤ ਸੇ ਦੁਧ,
ਰਾਖਯੋ ਭਲੇ ਧਰ ਵੀਚ ਗਡਾਈ।
ਬੈਠਿ ਉਡੀਕ ਰਹਯੋ ਗੁਰੁ ਕੋ,
ਤਿਹੰ ਦੋਇ ਸੋ ਸਾਲ ਕੀ ਬੈਸ। ਬਿਤਾਈ।
ਸੋ ਇਕ ਰੋਜ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ,
ਦੁਧ ਇਮਾਨਤ ਮਾਂਗਯੋ ਜਾਈ ॥ ੧੮ ॥

'ਧਰਤੀ 'ਚ ਦੱਬ ਕੇ।

'ਉਮਰ।

ਸਾਧੁ ਕਹਯੋ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕਾ ਦੁਧ,
ਆਹਿ ਇਮਾਨਤ ਪਾਸ ਹਮਾਰੇ।
ਰਾਖਾ ਰਹੇ ਹਮ ਬੈਠ ਇਸੀ ਹਿਤ,
ਦੇਹ ਭਈ ਮਮ ਬ੍ਰਿਧਿ ਅਪਾਰੇ।
ਜਦਪਿ ਹੋ ਤੁਮ ਰੂਪ ਵਹੈ,
ਉਨ ਹੀਂ ਕੀ ਜਗਾ ਜਗ ਤੇ ਗੁਰੁ ਭਾਰੇ।
ਜੇ ਤੁਮ ਲੈਨ ਇਮਾਨਤ ਚਾਹਤ,
ਵੈਸ ਹੀ ਰੂਪ ਹੂੰ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਰੇ। ॥ ੧੯ ॥

'ਦਰਸ਼ਨ।

ਕਬਿੱਤ:

ਐਸੇ ਸੁਨ ਬੁੱਢਣ ਤੈ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੂ,
ਨੈਨ ਸੈਨ ਸਾਥ। ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਕੋ ਅਲਾਯੋ ਹੈ।
ਜਾਹਿ ਯਾਹਿ ਨਦੀ ਮਾਂਹਿ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਚਾਹਿ।
ਬਨ ਆਵੋ ਰੂਪ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ।
ਮਾਨ ਕੈ ਬਚਨ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜਾਇ ਨੁਤ ਭਯੋ।
ਗਾਤ। ਗੁਰੁ ਆਦਿ ਸਮ ਬਨਯੋ ਸਭਿ ਭਯੋ ਹੈ।
ਬਨਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜੋ ਆਯੋ ਗੁਰਦਿੱਤਾ,
ਤਬਿ ਹੇਰਸੈ ਬੁੱਢਣ-ਸ਼ਾਹ ਪਗ ਲਪਟਾਯੋ ਹੈ

'ਨੇੜਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ।

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

'ਸੋਹਣਾ ਰੂਪ।

'ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ।

'ਸ਼ਰੀਰ। ਅੰਗ ਲਗਦਾ ਹੈ।

॥ ੨੦ ॥

ਸੀਸ ਤਾਜ ਚੌਕਲਾ ਦਲਕ ਕਾ ਝਲਕ ਰਹਯੋ।
ਸੇਲੀ ਗਲ ਮੇਲੀ। ਔ ਸੁਹੇਲੀ^੨ ਫੂਲ ਮਾਲ ਹੈ।

'ਸਿਰ ਤੇ ਮੁਕਟ ਚਹੁੰ ਕਲੀਆਂ ਵਾਲੀ (ਦਲਕ) ਗੋਦੜੀ (ਕਾ) ਦਾ (ਝਲਕ) ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।

'ਸੇਲੀ ਗਲ 'ਚ ਪਾਈ ਹੈ। (ਸੇਲੀ-ਕਾਲੀ ਉੱਨ ਜਾਂਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਉਹਰੱਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਕੀਰ ਪਗੜੀ ਜਾਂ ਟੋਪੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦੀ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਨੇਊ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲੁ ਵਿੱਚ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ।) ਅਸੁਖਦਾਈ।

ਸੋਹਿਤ ਸਮੱਕੂ ਸਫਾਇ ਸੂਧੀ ਸੇਤ ਸਭਿ¹,
ਪਾਂਉਂ ਲਗ ਪੇਰਣ¹ ਪਹਿਰ ਰਾਖਯੋ ਲਾਲ ਹੈ।
ਆਸਾ ਕਰ ਏਕ¹ ਦੁਤੀ ਮਾਂਹਿ ਕਰਮੰਡਲ, ਔ
ਪਾਦਕਾ ਪਦਮ-ਪਦ ਪਾਵਨ ਬਿਸਾਲ ਹੈ¹।

ਐਨ ਰਸ-ਸਾਂਤਿ¹ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸਰੂਪ ਬਨਯੋ,
ਆਯੋ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ਬਾਲ ਹੈ

॥੨੧॥

ਦੇਖ ਕੈ ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਗੁਰੁ ਮਸਨਿੰਦ¹ ਛੋਡਿ,
ਕਹਯੋ ਇਹਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਬਿਰਾਜੋ ਆਪ ਆਇ ਕੈ।
ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੈ ਯਾਂਹੀ ਹਿਤ ਬਾਬਾ ਨਾਮ ਭਯੋ ਤਾਂਹਿ,
ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਬੈਠ ਗਯੋ ਮੋਦ ਪਾਇ ਕੈ।
ਤਾਂਹੀ ਛਿਨ ਧਰਾ ਤੈ ਨਿਕਾਰਿ¹ ਸ਼ਾਹਿ ਬੁੱਢਣ ਨੈ,
ਦੂਧ ਵਹੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਅਗਾਰੀ ਧਰਯੋ ਲਜਾਇ ਕੈ।
ਦੂਧ ਕਰਿ ਪਾਨ ਕਲਜਾਨ ਕਰਿ ਸਾਧੁ ਤਾਂਈ¹,
ਆਏ ਗੁਰੁ ਨਦੀ ਤਟ¹ ਬਾਬੇ ਕੋ ਲਵਾਇ ਕੈ²

॥੨੨॥

ਚੌਪਈ:

ਗੁਰੁਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਤਿ ਫਿਰ ਗੁਰੁ ਕਹਾ।
ਤੁਮ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ ਅਬਿ ਯਹਾਂ।
ਜਬਿ ਗੁਰੁਦਿੱਤੇ ਲਾਹਿ ਲਵਾਸੈ¹।
ਮੱਜਨ ਕਰਯੋ ਨਦੀ ਮਧ ਖਾਸੈ¹ ॥੨੩॥
ਪੂਰਬ ਹੁਤੋ ਰੂਪ ਤਿਹ ਜੈਸੋ।
ਤਰਣ¹ ਭਯੋ ਤਬਿ ਹੀ ਵਹਿ ਤੈਸੋ।
ਪਿਖਿ ਲੋਗਨ ਅਚਰਜ ਮਨਿ ਮਾਨਾ।
ਯਾ ਬਿਧਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਫੇਰ ਬਖਾਨਾ ॥੨੪॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਦਿ ਕੇਰ ਯਹਿ ਬਾਨਾ¹।
ਦੇਹੁ ਕਿਸੀ ਕੋ ਪੇਖਿ ਮਹਾਨਾ।
ਹੁਤੇ ਮਸੰਦ ਚਾਰ ਤਿਸ ਠੌਰੈ¹।
ਸੇਵਕ ਗੁਰੁਦਿੱਤੇ ਕੇ ਗੌਰੈ¹ ॥੨੫॥

¹(ਸਮੱਕੂ) ਦਾੜੀ ਸਾਫ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਸਾਰੀ ਚਿੱਟੀ ਸੋਹ ਰਹੀ ਹੈ।

¹ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਚੋਲਾ।

¹ਇਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸੋਟਾ।

¹ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ ਕੰਵਲਾਂ ਵਿੱਚ (ਪਾਦਕਾ) ਪਉਏ ਹਨ।

¹ਚੰਗੀ ਸ਼ਾਂਤੀਰਸ।

¹ਗੱਦੀ।

¹ਧਰਤੀ ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ।

¹ਦੁੱਧ ਪੀ ਕੇ ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ ਸਾਧੂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰਕੇ।

¹ਕਿਨਾਰੇ। ²ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ।

¹ਪੁਸ਼ਾਕ।

¹ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ।

¹ਜਵਾਨ।

¹ਪੁਸ਼ਾਕਾ।

¹ਜਗ੍ਹਾ।

¹ਵੱਡੇ।

ਬਾਬੇ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਨੈ ਖਾਸੈਂ।	'ਆਪ।
ਤਿਨ ਕੇ ਬਖਸ਼ਯੋ ਵਹੈ ਲਵਾਸੈਂ।	
ਬਾਲੂ ਨਾਮ ਹੁਤੇ ਇਕ ਜੋਈ।	
ਪਹਿਰ ਲਵਾਸ ਹਸਯੋ ਤਬਿ ਸੋਈ ॥ ੨੬ ॥	
ਸੁਨ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਹੋਇ ਦਯਾਲੂ।	
ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਤਿਹ ਹਸਨਾ-ਬਾਲੂ।	
ਆਲੂ ਨਾਮ ਪਹਿਰ ਮੁਦ ਰਹਾ।	'ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਰਿਹਾ।
ਨਾਮ ਤਾਂਹਿ ਅਲਮਸਤੈਂ ਕਹਾ ॥ ੨੭ ॥	
ਜਾਟ ਫੂਲ ਨਾਮੀ ਜਬਿ ਪਹਿਰਾ।	'ਜਦੋਂ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਪਹਿਨਿਆ।
ਭਯੋ ਫੂਲ-ਸਾਹਿਬ ਸੋ ਗਹਿਰਾ।	'ਭਾਰਾ, ਵੱਡਾ।
ਗੋਂਦਾ ਨਾਮ ਖੱਤ੍ਰੀ ਔਰੈਂ।	
ਗੋਇੰਦ-ਸਾਹਿਬ ਭਯੋ ਸੁ ਗੋਰੈਂ ॥ ੨੮ ॥	
ਬਾਬੇ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਮੁਦ ਭੀਨੇ।	'ਅਨੰਦ 'ਚ ਭਿੱਜ ਕੇ।
ਚਾਰੋਂ ਕੇ ਖਤਾਬਾ ਯਹਿ ਦੀਨੇ।	'ਪਦਵੀ, ਉਪਾਧੀ।
ਪੁਨ ਚਰਨਾਂਮ੍ਰਿਤ ਦਯੋ ਮਹਾਨੀ।	
ਸਤਿਨਾਮੁ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਖ-ਖਾਨੀ ॥ ੨੯ ॥	
ਟੋਪੀ ਸਿਰ, ਗਲ ਸੇਲੀ ਚੋਲਾ।	
ਪਹਿਰਾਯੋ ਸਭਿ ਤਈਂ ਅਮੋਲਾ।	
ਨਿਜ ਸ੍ਰੂਪ ਕਾ ਗਯਾਨ ਜਨਾਯੋ।	
ਜਗ ਮਾਯਾ ਕਾ ਤਯਾਗ ਦਿਢਾਯੋ ॥ ੩੦ ॥	
ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ।	
ਜਪਿ ਪਖੰਡ ਤਜਿ ਫਿਰੋ ਸੁਤੰਤ੍ਰ।	
ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਦੈ ਉਪਦੇਸ਼ੈਂ।	
ਤਪਸੀ ਤਯਾਗੀ ਕਰੇ ਬਿਸੇਸੈਂ ॥ ੩੧ ॥	
ਇਨ ਚਾਰੋਂ ਨੈ ਔਰ ਅਪਾਰੇ।	
ਚੇਲੇ ਪਰ ਚੇਲੇ ਬਿਸਥਾਰੇ।	'ਚੇਲੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਚੇਲੇ ਫੈਲਾਏ।
ਇਨ ਚਾਰੋਂ ਤੈ ਧੂੰਏਂ ਚਾਰੇ।	'ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਧੂੰਏਂ।
ਪਰਗਟ ਹੂਏ ਜਗਤ ਮਝਾਰੇ ॥ ੩੨ ॥	
ਉਦਾਸੀਨ ਜਗ ਤੈ ਸੋ ਰਹੇ।	
ਬਿਦਤੇ ਐਸ ਉਦਾਸੀ ਵਹੇ।	'ਉਹ।

ਸੋਲਾਂ ਸਏ ਤਿਰਾਂਨਵ ਮਾਰੈਂ।	'ਸੰ: ੧੬੯੩ ਬਿ: ਵਿੱਚ।
ਬਈ ਗਾਥ ਇਹੁ ਭੇਖ ਚਲਾ ਹੈ ॥੩੩॥	
ਬਾਲੂ ਹਸਨੇ ਆਦਿਕ ਚਾਰੈਂ।	
ਤਪ ਜਪ ਕੇ ਵਹਿ ਭਏ ਅਗਾਰੈਂ।	'ਘਰ
ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਅਜਮਤ ਕੇ ਧਨੀ।	'ਰਿੱਧੀਆਂ, ਸਿਧੀਆਂ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ।
ਜਿਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾਂ ਜਾਤ ਨ ਗਨੀ ॥੩੪॥	
ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਕੇ ਸਾਧੂ।	
ਜਪ ਤਪ ਮੈਂ ਬਹੁ ਭਏ ਅਗਾਧੂ।	'ਡੂੰਘੇ ਭਾਵ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਰਟਤੇ।	'ਉਚਾਰਦੇ।
ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਵੀਚ ਦਿਨ ਕਟਤੇ ॥੩੫॥	
ਜੇ ਆਸਨ ਪਰ ਬੈਠਜੋਂ ਤਾਂਈਂ।	
ਆਵਤ, ਛਕਤੇ ਸੋ ਬਰਤਾਈ।	
ਗਲ ਮੈਂ ਰੰਗ ਮਜੀਠੀ ਚੋਲਾ।	'ਲਾਲਰੰਗ ਦਾ।
ਸਿਰ ਪਰ ਦਲਕੀ ਤਾਜ ਅਮੋਲਾ ॥੩੬॥	'ਸਿਰ ਉੱਪਰ (ਦਲਕੀ) ਗੋਦੜੀ ਦਾ ਅਮੋਲਕ ਮੁਕਟ ਹੈ।
ਗਲ ਮੈਂ ਸੇਲੀ ਔ ਉਨ ਮਾਲਾ।	'ਉੱਨ ਦੀ ਮਾਲਾ।
ਝੋਲੀ ਤੂੰਬਾ ਆਸਣ ਕਾਲਾ।	
ਦਾਢੀ ਕੇਸ ਸਾਫ ਸਭਿ ਰਖਤੇ।	
ਭਜਨਾਨੰਦ ਵਿਖੇ ਰਸ ਚਖਤੇ ॥੩੭॥	
ਚੋਲਾ ਜਿਸ ਕੇ ਜਬੈ ਬਨਾਤੇ।	
ਜਰ ਜੋਰੂ ਧਰ ਤਯਾਗ ਜਨਾਤੇ।	'ਧਨ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਜਣਾਉਂਦੇ।
ਚਰਨ ਧੋਇ ਜਲ ਮੈਂ ਦੈਂ ਮੀਠਾ।	'ਮਿੱਠਾ ਜਲ।
ਪਉੜੀ ਪਾਂਚ ਪੜ੍ਹਤ ਜਪੁ ਈਠਾ ॥੩੮॥	'ਪਿਆਰੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ।
ਚਰਨ ਸਾਧੂ ਕੇ ਧੋਇ ਧੋਇ ਪੀਉ।	
ਅਰਪ ਸਾਧੂ ਕਉ ਅਪਨਾ ਜੀਉ।	
ਯਾਹਿ ਸੁਖਮਨੀ ਕੀ ਪਢਿ ਪਉਰੀ।	
ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਯੋਂ ਦੇਤੇ ਗੌਰੀ ॥੩੯॥	
ਸਤਿਨਾਮੁ ਉਪਦੇਸ ਦਿਢਾਤੇ।	
ਬਿਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨ ਔਰ ਪੁਜਾਤੇ।	
ਬਿਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਔਰ ਨ ਭਜਤੇ।	'ਹੋਰ ਦਾ ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸਿਲਾ ਨਹਿੰ ਜਜਤੇ ॥੪੦॥	'ਪੱਥਰ। ^੨ ਨਹੀਂ ਪੂਜਦੇ।

ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਤਮਾਕੂ ਭੰਗੈਂ।
ਐਸੀ ਵਸਤੁ ਨ ਛੁਹਿਤੇ ਅੰਗੈਂ ॥ ੪੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹੈ ਉਦਾਸੀਯਨ ਕੇਰ ਜੋ,
ਅਬਿਰੀਤੀ ਅਰ ਭੇਸ।
ਹੁਤੇ ਨ ਯਹਿ ਤਬਿ ਤਨਕ ਭੀ,
ਏਸ ਪੰਥ ਮੈਂ ਲੇਸ। ॥ ੪੨ ॥

‘ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਵੀ।
‘ਥੋੜੇ ਤੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ।

ਚੌਪਈ:

ਬੈਰਾਗੀ ਗੋਸਾਈਯਨ ਕੇਰੀ।
ਹੁਤੀ ਭੇਸ ਯਹਿ ਰੀਤਿ ਵਧੇਰੀ।
ਜਜੋਂ ਉਦਾਸੀਯਨ ਮੈਂ ਇਹ ਆਈ।
ਰੀਤਿ ਸੁਨੋ ਅਬਿ ਸੋ ਮਨ ਲਾਈ ॥ ੪੩ ॥
ਸੰਮਤ ਦਸ-ਅਠ ਬੀਸ ਮਝਾਰੀ।
ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ* ਸਾਧੁ ਬਿਯ ਭਾਰੀ।

‘ਭੇਖਾਂ ਦੀ ਇਹ ਬਹੁਤੀ ਰੀਤੀ (ਹੁਤੀ) ਸੀ।

‘ਸੰ. ੧੮੨੦ ਬਿ. ਵਿੱਚ।

*ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ-ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਸੰਗਤ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ ਵਿੱਚ ਚੇਲਾ ਬਣਿਆ, ਇਸ ਨੂੰ ‘ਨਿਰਬਾਣ’ ਪਦਵੀ ਅਤੇ ਵਿਭੂਤਿ (ਭਸਮ) ਦਾ ਗੋਲਾ ਮਹਾਤਮਾ ਬਣਖੰਡੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ। ੧੮੩੬ ਸੰਮਤ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਸੰਮਤ ੧੮੩੮ ਵਿੱਚ ਰਾਵੀ ਤੋਂ ਨਹਿਰ (ਹੰਸਲੀ) ਲਿਆ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਜਲ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਸੰਮਤ ੧੮੦੯ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦਿਹਾਂਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੮੮੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਸੰਗਲ ਵਾਲਾ ਅਖਾੜਾ ਇਸ ਸੰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਸੰਤੋਖ ਦਾਸ ਆਦਿਕ ਬਹੁ ਸਾਧੂ।
ਸਾਥ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਮਿਲੇ ਅਬਾਧੂ। ॥ ੪੪ ॥
ਪੂਰਬ ਉੱਤਰ ਦੱਖਣ ਕੇਰੇ।
ਤੀਰਥ ਪਰਸਤ। ਫਿਰੇ ਵਧੇਰੇ।
ਪਰ ਸੂਧਾ ਸਾਦਾ ਪਿਖਿ ਭੇਸੈਂ।
ਪੂਜੈਂ ਲੋਗ ਨ ਇਨੈਂ ਬਿਸੇਸੈਂ ॥ ੪੫ ॥
ਬੈਰਾਗੀ ਗੋਸਾਈਯਨ ਕੇਰੋ।
ਭੇਖ ਪੇਖਿ ਹੂ ਮਾਨ ਘਨੇਰੋ।

‘ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਨਿਰਬਾਣ।

‘ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦੇ, ਛੁਹਦੇ।

‘ਬਹੁਤੇ।

ਹੈ ਯਹਿ ਬਾਤ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧੈਂ।
 ਭੇਖ ਪ੍ਰਜੀਯਤ ਪੁਜਤ ਨ ਸਿੱਧੈਂ ॥ ੪੬ ॥
 ਪੇਖਿ ਪਰੀਤਮ ਦਾਸ ਰੀਤਿ ਯਹਿ।
 ਭੇਖ ਬਦਲਨਾ ਨਿਜ ਨਿਤ ਮਨਿ ਚਹਿ।
 ਪਸੁਪਤਿ ਕੇ ਦਰਸਨ ਹਿਤ ਜਬੈ।
 ਦਿਸ ਨੈਪਾਲ ਚਲੇ ਮਿਲਿ ਸਭੈ ॥ ੪੭ ॥
 *ਬਣਖੰਡੀ ਇਕ ਸਾਧੁ ਉਦਾਸੀ।

'ਮਸ਼ਹੂਰ।
 'ਸਿੱਧ (ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੂਜੀਦਾ।

'ਸ਼ਿਵ-ਮੰਦਰ।

*ਬਨੇਸਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗੌੜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਾਮ ਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਮਨੋਰਮਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਭਾਲ ਚੰਦ ਨਾਮ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਤਮ ਬਾਲਕ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਮੇਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਬਣਿਆਂ ਅਤੇ ਨਾਮ ਬਣਖੰਡੀ ਰਖਾਇਆ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ 'ਚ ਫਿਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸੰ. ੧੮੮੦ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਸਿੱਧ ਦਰਿਆ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਸੱਖਰ ਕੋਲ ਸਾਧੂ ਬੇਲਾ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਆਸਣ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰ. ੧੯੨੦ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਬਣਖੰਡੀ ਜੀ ਭਾਈ ਮੀਹਾਂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ।

'ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਹੱਦਰਸਤੇ ਵਿੱਚਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

'ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਮਾਲਕ।

ਰਹਿਤ ਹੁਤੇ ਮਗ ਮੈਂ ਸੁਖਰਾਸੀ।
 ਜਪੀ ਤਪੀ ਅਜਮਤ ਕਾ ਸਾਂਈਂ।
 ਪਹੁੰਚੇ ਜਬਿ ਯਹਿ ਤਿਸ ਢਿਗ ਜਾਈ ॥ ੪੮ ॥
 ਪੇਖਿ ਭੇਖ ਅਪਨੇ ਕੇ ਸਾਧੂ।
 ਮੋਦ ਭਏ ਮਿਲਿ ਉਭੈ ਅਗਾਧੂ।
 ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਚਰਚਾ ਘਨੀ।
 ਪਰਮਾਰਥ ਬਿਵਹਾਰਕ ਸਨੀ ॥ ੪੯ ॥
 ਬਣਖੰਡੀ ਢਿਗ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸੈਂ।
 ਭਾਖੀ ਮਨਸਾ ਪੁਨ ਨਿਜ ਖਾਸੈਂ।
 ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਕਹੀ ਜੋ ਬਾਨੀ।
 ਬਣਖੰਡੀ ਭੀ ਸੋਈ ਮਾਨੀ ॥ ੫੦ ॥
 ਦੋਹਰਾ:
 ਕਰਿ ਕੈ ਏਹੁ ਸਲਾਹਿ ਦਿਢਾ,
 ਤਬਿ ਹੀ ਤਿਸ ਹੀ ਠੌਰ।
 ਆਠਾਰਾਂ ਸੌ ਕੱਤੀਏ,

'ਦੋਵੇਂ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਸਾਧੂ ਮਿਲ ਕੇ ਅਨੰਦ ਹੋਏ।

'ਆਪਸ ਵਿੱਚ।

'ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

'ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਖਾਸ ਇੱਛਾ ਕਰੀ।

'ਪੱਕੀ।

ਕੀਨ ਕ੍ਰਿਤ ਇਸ ਤੌਰ¹ ॥ ੫੧ ॥

¹ਸੰ. ੧੮੩੧ ਬਿ. ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

ਚੌਪਈ:

ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਸਾਧ ਕੇ ਮਾਥੈ।

ਬਣਖੰਡੀ ਜੀ ਨੈ ਨਿਜ ਹਾਥੈਂ।

ਜਟਾ ਜੂਟ ਵਟਿ ਕਟਿ ਜੰਜੀਰ ਥਟ¹।

¹ਜੜਾਵਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਵੱਟ ਕੇ ਤੇ ਲੱਕ ਨਾਲ ਜੰਜੀਰ (ਸੰਗਲੀ) (ਥਟ) ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ।

ਖਾਕ ਪਾਕ¹ ਲਾਈ ਤਨ ਪੈ ਝਟ ॥ ੫੨ ॥

¹ਪਵਿੱਤਰ ਭਸਮ।

ਤਪਸੀ ਅਵਧੂਤਨ ਕਾ ਬਾਨਾ¹।

¹ਤਪੱਸੀਆਂ ਤੇ ਤਿਆਗੀਆਂ ਦਾ ਭੇਖ।

ਕੀਨ ਪੀਨ, ਸਿਵ ਸਜਿ ਸੁਖ ਦਾਨਾ¹।

¹(ਪੀਨ) ਚੰਗਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਿਵ ਹੀ ਸਜ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਿੱਧਿ ਗੁਰੂ¹ ਬਣ-ਖੰਡੀ ਸਾਹਿਬ।

¹ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਕੇਰ ਬਿਯ ਚਾਹਿਬ¹ ॥ ੫੩ ॥

¹ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਦੇ ਚਾਹੁਣੇ ਕਰ ਕੇ ਹੋਇਆ।

ਰੀਤਿ ਗੁਸਾਂਈਯਨ ਕੀ ਥੀ ਜੋਈ।

ਤਬਿ ਉਦਾਸੀਯਨ ਧਾਰੀ ਸੋਈ।

ਔਰ ਸੰਤ ਥੇ ਜੇਤਿਕ ਸਾਥੈਂ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਪੁਨਾ ਨਿਜ ਹਾਥੈਂ ॥ ੫੪ ॥

ਸ੍ਰੈ ਸਮ¹ ਬਾਣੇ ਸਭਿ ਕੇ ਕੀਏ।

¹ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ।

ਆਪ ਸਿੱਧ-ਗੁਰੂ ਉਨ ਕੇ ਥੀਏ।

ਭੇਖ ਰੇਖ¹ ਥੀ ਪਿਛਲੀ ਜੇਤੀ।

¹ਭੇਖ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।

ਧਰੀ ਉਤਾਰ ਤਹਾਂ ਹੀ ਤੇਤੀ ॥ ੫੫ ॥

ਧੂੰਏ ਬਣਖੰਡੀ ਤੈ ਖਾਕੈਂ।

ਲੈ ਕਰਿ ਗੋਲਾ ਕੀਨੋ ਪਾਕੈਂ¹।

¹ਪਵਿੱਤਰ।

ਗੋਸਾਂਈਯਨ ਸਮ ਤਿਸ ਕੀ ਪੂਜਾ।

ਲਗੇ ਕਰਨ ਗਹਿਰਸਤਾ ਦੂਜਾ ॥ ੫੬ ॥

ਔਰ ਕਾਯਦੇ¹ ਤਬਿ ਉਨ ਕੇਰੇ।

¹ਕਾਨੂੰਨ, ਤ੍ਰੀਕੇ।

ਗਹੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਘਨੇਰੇ।

ਬਣਿ ਖਾਕੀ ਨਿਰਬਾਣ ਫਕੀਰੈਂ।

ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹੀ ਗੁਨੀ-ਗਹੀਰੈਂ¹ ॥ ੫੭ ॥

¹ਭਸਮ ਮਲਣ ਵਾਲੇ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨਿਰਬਾਣ ਫਕੀਰ ਬਣ ਕੇ।

ਬਣਖੰਡੀ ਕੀ ਆਗਯਾ ਲੈ ਕੈ।

ਕਰੀ ਨਿਪਾਲ ਯਾਤ੍ਰਾ ਜੈ ਕੈ।

ਫੇਰ ਔਰ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਪਰਸੇ।

ਚਾਰ ਧਾਮ ਕੀਨੇ ਪੁਨ ਸਰਸੇ॥ ੫੮ ॥

‘ਅਨੰਦ ਹੋ ਕੇ ਚਹੁ ਧਾਮਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ।

ਜੇ ਫਕੀਰ ਕਿਤ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹੀ।

ਮਿਲਜੋ, ਸਜਜੋ ਬਾਨਾ ਤਿਨ ਯਾਹੀ।

ਅਤਿ ਪਸਿੰਦ ਸਭਿ ਹੀ ਕੇ ਪਰਿਓ।

ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਸਭਿ ਹੀ ਨੈ ਧਰਿਓ॥ ੫੯ ॥

ਬੈਰਾਗੀ ਗੋਸਾਂਈਅਨ ਝੇਰੇ॥

‘ਝਗੜੇ।

ਯੱਦਪਿ ਬਹੁਠਾਂ ਕਰੇ ਵਧੇਰੇ।

ਤੱਦਪਿ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਏਹੈਂ।

ਫਤੇ ਪਾਵਤੇ ਰਹੇ ਅਛੇਰੈਂ॥ ੬੦ ॥

‘ਲਗਾਤਾਰ, ਇਕਰਸ।

ਇਲਮ ਅਕਲ ਅਜਮਤ ਮੈਂ ਪੂਰੇ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਹੁਤੇ ਤਬਿ ਰੂਰੇ॥

‘ਸੁੰਦਰ।

ਬਲਕਿਨ ਗੰਗਾ ਪਰ ਇਕ ਬਾਰੀ।

‘ਸਗੋਂ (ਇਸ ਨੇ)।

ਕਹਜੋ ਜੰਜੀਰ ਬਿਭੂਤਿ ਹਮਾਰੀ॥ ੬੧ ॥

ਹੈਂ ਤੁਮ ਨੈ ਕਜੋਂ ਧਾਰਨ ਕੀਨੇ।

ਕੌਨ ਅਚਾਰਯ ਤੁਮ ਕੋ ਦੀਨੇ।

‘ਗੁਰੂ ਨੇ।

ਸੰਗਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਗਿਰਾਯੇ।

ਬਨ ਕੈ ਸਾਂਪ ਉਠਾ ਫਨ ਆਯੇ॥ ੬੨ ॥

ਡਰ ਕੈ ਸਭੈ ਗੁਸਾਂਈ ਭਾਗੇ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਗਹਜੋ ਹੈ ਆਗੇ।

ਲੀਨੋ ਕਟਿ ਲਪੇਟ ਮੁਦ ਪਾਏ॥

‘ਅਨੰਦ ਪਾ ਕੇ ਲੱਕ ਨਾਲ ਵਲ੍ਹੇਟ ਲਿਆ।

ਬਨਜੋ ਲੋਹ ਜੰਜੀਰ ਤਦਾਂਏ॥ ੬੩ ॥

ਪੁਨਾ ਅਖੰਡ ਬਿਭੂਤ ਚਢਾਈ॥

‘ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਸੁਆਹ ਮਲ ਲਈ।

ਗੰਗ ਧਾਰ ਮੈਂ ਧਸਜੋ ਜਾਈ।

ਕੇਤਿਕ ਸਾਧੁ ਗੁਸਾਈਂ ਔਰੈਂ।

ਧਸੇ ਖਾਕ ਮਲਿ ਤਾਂ ਸੰਗ ਗੌਰੈਂ॥ ੬੪ ॥

‘ਬਹੁਤੇ।

ਉਤਰ ਗਈ ਉਨ ਸਭਿ ਕੀ ਖਾਕੈਂ।

ਚਢੀਰਹੀ ਇਕ ਇਨ ਕੀ ਪਾਕੈਂ॥

‘ਪਵਿੱਤਰ।

ਪੇਖਿ ਗੁਸਾਈਯਨ ਮਤਸਰ ਧਰ ਕੈ॥

‘ਈਰਖਾ ਕਰਕੇ।

ਜੰਗ ਕੀਨ ਬਡ ਆਯੁਧ ਫਰ ਕੈ॥ ੬੫ ॥

‘ਸ਼ਸਤਰ ਫੜ ਕੇ।

ਮਾਰੇ ਕਿਤਿਕ ਕਰੇ ਬਹੁ ਜ਼ਖਮੀ।	
ਭਗੇ ਉਦਾਸੀ ਤਜਿ ਘਰ ਲਖਮੀ।	'ਮਾਇਆ।
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾਟਯੋ ਤਰਵਾਰੈਂ।	
ਦਏ ਛਾਵਣੀ ਝੰਡਾ ਜਾਰੈਂ ॥ ੬੬ ॥	'ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ।
ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਜੁ ਹੁਤੇ ਤਹਾਂਏ।	
ਸਾਧੁ ਫਰਜ਼ਾਦੀ ਤਿਨ ਢਿਗ ਥਾਏ।	'ਹੋਏ।
ਬੇਅਦਬੀ ਨਿਜ ਇਸ਼ਟੈਂ ਕੇਰੀ।	
ਲਖ ਕੈ ਚਢੇ ਸਿੰਘ ਬਿਨੁ ਦੇਰੀ ॥ ੬੭ ॥	'ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਜਾਣ ਕੇ।
ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਟਯਾਲੇ ਵਾਰਾ।	
ਚੜ੍ਹਯੋ ਆਪ ਖੁਦ ਵਾਇ ਨਗਾਰਾ।	'ਵਜਾ ਕੇ।
ਲੂਟ ਮਾਰ ਗੋਸਾਈਂ ਭਗਾਏ।	
ਗੁਰੂ ਝੰਡਾ ਦਿਯ ਫੇਰ ਝੁਲਾਏ ॥ ੬੮ ॥	
ਫਿਰ ਨ ਗੁਸਾਈਓਂ ਕਬਿ ਹੀ ਛੇੜਾ।	
ਡਰਤ ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਕੀਨ ਨ ਝੇੜਾ।	'ਝਗੜਾ।
ਪੰਥ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਨ ਕੇਰਾ।	
ਬਾਢਿਓ ਪੁਨ ਨਿਰਬਾਣ ਘਨੇਰਾ ॥ ੬੯ ॥	'ਜਟਾਂ ਵਾਲੇ ਤਿਆਗੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਏ।
ਪੈ ਇਹੁ ਸਾਖੀ ਕਹਤ ਉਦਾਸੀ।	
ਗੋਸਾਈ ਸੁਨਿ ਠਾਨਤ ਹਾਸੀ।	
ਕਹਿੰ ਬਣ-ਖੰਡੀ ਹੁਤੇ ਗੁਸਾਈਂ।	
ਸਿੱਧ-ਗੁਰੂ ਸੋ ਇਨ ਕਿਯ ਜਾਈ ॥ ੭੦ ॥	
ਪੈ ਉਨ ਅਪਨੀ ਈਨ ਮਨਾਈ।	'ਤਾਬੇਦਾਰੀ।
ਨਿਜ ਧੁੰਣੀ ਕੀ ਖਾਕ ਰਮਾਈ।	'ਮਲੀ।
ਗੋਲਾ ਖਾਕ ਕੇਰ ਓਦਾਸੀ।	
ਅਬਿ ਲੋ ਜੋ ਪੂਜਤ ਸੁਖ ਰਾਸੀ ॥ ੭੧ ॥	
ਜਥਾ ਸੁਨਯੋ ਹਮ ਤਥਾ ਬਖਾਨਾ।	
ਸਾਚ ਝੂਠ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੀ ਜਾਨਾ।	
ਤਬਿ ਨਿਰਬਾਣ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸੈਂ।	
ਇਕ ਸੋ ਆਠ ਕਰੇ ਸਿੱਖ ਖਾਸੈਂ ॥ ੭੨ ॥	
ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨ ਮੈ ਅਟਿ ਸਾਰੈਂ।	'ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਫਿਰ ਕੇ।

ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕਰੇ ਅਪਾਰੈਂ।

ਦੱਖਨ ਦੇਸ ਹੈਦਰਾਬਾਦੈਂ।

ਚੰਦੂ ਲਾਲ ਨ੍ਰਿਪ ਤੈ ਆਦੈਂ ॥ ੨੩ ॥

ਨਿਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੈ ਅਧਿਕ ਚਿਤਾਏ।

¹ਬਹੁਤਿਆਂ ਤੋਂ (ਚਿਤਾਏ) ਮੰਗ ਕੇ।

ਲੀਨੋ ਧਨ ਅਨਗਨ ਕਢਵਾਏ ॥ ੨੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਚਾਚਾ ਚੰਦੂ ਲਾਲ ਕਾ,

ਥਾ ਇਕ ਨਾਨਕ ਚੰਦ।

ਸੰਤਤਿ¹ ਨਹਿੰ ਥੀ ਤਾਂਹਿ ਕੇ,

¹ਉਲਾਦ।

ਧਨ ਢਿਗ ਹੁਤੋ ਬੁਲੰਦ ॥ ੨੫ ॥

ਤੀਰਥਨ ਪਰ ਮੇਲਯੋਂ ਵਿਖੇ,

ਲੰਗਰ ਦੇਵਨ ਹੇਤ।

ਕਰਯੋ ਅਖਾੜਾ¹ ਖੜ੍ਹਾ ਤਿਨ,

¹ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ।

(ਅ) ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਡੇਰਾ।

¹ਸੱਤ ਲੱਖਰੁਪਇਆ ਨਾਨਕ ਚੰਦ ਨੇ ਦਿੱਤਾ।

ਭਯੋ ਸਾਤ ਲਖ ਦੇਤ¹ ॥ ੨੬ ॥

ਸੰਤ ਪਰੀਤਮ ਦਾਸ ਕੋ,

ਪਿਖ ਸਤਿ-ਪੁਰਖ ਮਹਾਨ।

ਕਰਯੋ ਸਪੁਰਦ¹ ਰੁਪਯਾ ਵਹਿ,

¹ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸੰਤਨ ਹਿਤ ਕਰਿ ਦਾਨ ॥ ੨੭ ॥

ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਪ੍ਰਯਾਗ ਸੈਂ,

ਕਰਯੋ ਜਮ੍ਹਾਂ ਵਹਿ ਲਯਾਇ।

ਕਰਯੋ ਅਖਾੜਾ ਖੜ੍ਹਾ¹ ਯਹ,

¹ਅਖਾੜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ, ਅਖਾੜਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ।

ਜੋ ਅਬਿ ਵਡਾ ਕਹਾਇ ॥ ੨੮ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਯਾਗ ਮਾਂਹਿ ਧੁਜਾ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਨ ਆਹਿ¹,

¹ਨਿਸ਼ਾਨ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ।

ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ ਛਤੀਸ ਹੁਤੋ ਸਾਰ ਹੈ।

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੀ।

ਗੰਗਾਰਾਮ ਔ ਕੂਟਸਥ ਬ੍ਰਹਮ ਤੈ ਅਰੂਪ-ਬ੍ਰਹਮ,

ਬ੍ਰਹਮਹੁੰ ਅਟੱਲ¹ ਯੇ ਮਹੰਤ ਕੀਨ ਚਾਰ ਹੈ।

¹ਅਟੱਲ ਬ੍ਰਹਮ।

ਕੀਓ ਪਨਚਾਇਤੀ ਅਖਾਰਾ ਖਰ੍ਹਾ ਭਾਰਾ¹ ਇਨ,

¹ਵੱਡਾ ਅਖਾੜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ।

ਦੀਓ ਖਟ ਦ੍ਰਸ਼ਨੈ ਭੰਡਾਰਾ ਭਲ ਕਾਰ¹ ਹੈ।

¹ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ।

ਕੋਟਵਾਲ¹ ਕਾਰਦਾਰ² ਲਾਂਗਰੀ ਕੁਠਾਰੀ³ ਗ੍ਰੰਥੀ,

¹ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ²ਕੰਮ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀਰਖਣ ਵਾਲਾ। ³ਮੋਦੀ, ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਤੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਦਰੀਆਂ ਗਲੀਚੇ ਤੰਬੂ ਸਾਏਵਾਨ¹ ਚਾਰ² ਹੈ

¹ਵੱਡੀਆਂ ਚਾਨਣੀਆਂ। ²ਸੁੰਦਰ।

॥ ੨੯ ॥

ਅਸ੍ਰ¹ ਅਸਵਾਰੀ ਹਿਤ ਭਾਰ ਬਰਦਾਰੀ ਉਟ²,
ਲੰਗਰ ਕੇ ਹੇਤ ਭਾਂਡੇ¹ ਹਾਂਡੇ² ਭਯੋ ਲੇਤ ਹੈਂ।

¹ਘੋੜੇ। ²ਭਾਰ ਲੱਦਣ ਲਈ ਉਠ।

¹ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਬਰਤਨ। ²ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਬਰਤਨ।

ਪੂੰਏ ਬਣਖੰਡੀ ਸੈਂ ਬਿਭੂਤਿ¹ ਕਾ ਬਨਾਇ ਗੋਲਾ,
ਧਰਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਆਗੇ ਪੂਜਨੇ ਕੇ ਹੇਤ ਹੈ।

¹ਸੁਆਹ, ਭਸਮ।

ਤੁਰੀ¹ ਰਣ-ਸਿੰਘੇ ਘੰਟੇ ਘੜਿਆਲ ਛੈਣੇ ਝਾਂਜ²,
ਆਰਤੀ ਨਗਾਰਾ ਬਿਜੈ ਸੰਖ ਔਰ ਕੇਤ ਹੈਂ¹।

¹ਤੁਰਰੀ, ਤੂਰਮ। ²ਚਿਮਟੇ।

¹ਆਰਤੀ 'ਚ ਵਜਾਉਣ ਲਈ ਨਗਾਰਾ ਤੇ ਫ਼ਤਿਹ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੰਖ ਆਦਿ ਹੋਰ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਸਾਮਾਨ ਹੈ।

ਇਤਯਾਦਿ ਔਰ ਜੋ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ਅਖਾੜਜੋਂ ਕੀ,

ਰੀਤਿ ਮਰਯਾਦ ਠਾਨੀ¹ ਚਾਹੀਅਤ ਜੇਤ ਹੈ

¹ਕੀਤੀ।

॥ ੩੦ ॥

ਫੇਰ ਪ੍ਰਯਾਗ ਕਨਖਲ ਕੁਰਖੇਤਰ,
ਉਜੈਨ ਔ ਗੁਦਾਵਰੀ ਮੁਕਾਨ ਰਚੇ ਤਰ¹ ਹੈਂ।

¹ਬਹੁਤੇ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾਏ।

ਏਤੋ ਪਨਚਾਇਤੀ ਸਮਾਨ ਹਿਤ ਮੇਲਜੋਂ ਕੇ,
ਕੀਨੋ ਹੈ ਗੁਸਾਈਓਂ ਕੇ ਸਮ ਬਹੁ ਵਰ¹ ਹੈ।

¹ਚੰਗਾ।

ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਅਠੱਤੀ ਸੈਂ ਅਖਾੜਾ ਪੁਨ,
ਰਚਿਓ ਸੰਤੋਖ ਦਾਸ ਵਾਲਾ ਸੁਧਾਸਰ ਹੈ।

ਪਾਂਚ ਸਾਲ ਬਾਦ ਹੈ ਸੰਗਲ ਵਾਲਾ ਕੀਨ ਪੁਨ,

ਤਾਂ ਤੇ ਸਾਤ ਸਾਲ ਪਾਛੇ ਨਿਰਬਾਣ-ਸਰ ਹੈ

॥ ੩੧ ॥

ਤਾਂਹੀਂ ਸਮੇ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰ ਕਰਿ,
ਰਾਵੀ ਦਰਯਾਵ ਤੈ ਨਹਿਰ ਖੁਦਵਾਈ ਹੈ।

¹ਹੰਸਲੀ, ਛੋਟੀ ਨਹਿਰ।

ਨਾਮ ਤਾਂਹਿ ਹੰਸਲੀ¹ ਹੈ ਜ਼ਾਹਰ ਜਗਤ ਜਾਨੈ,

ਤਾਲ ਸ੍ਰੀ ਸੁਧਾਸਰ ਵੀਚ ਲਯਾਇ ਪਾਈ ਹੈ।

ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀਏ ਸੈਂ ਏਹੁ ਕਾਮ

ਕੀਨ ਉਪਕਾਰ ਪੁੰਨ ਜਸ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ।

ਭਏ ਜੁਗ ਸਾਧ ਯੇ ਅਗਾਧ ਬਰਕਤ ਵਾਲੇ¹,

¹ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੇ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਸੁ ਦਾਸ ਔ ਸੰਤੋਖ ਦਾਸ ਭਾਈ ਹੈ

॥ ੮੨ ॥

ਭੇਸ ਬਦਲਾਏ ਜੋ ਬਿਦੇਸ ਦੇਸ ਹੂੰ ਚਿਤਾਏ,
ਦੌਲਤ ਬਿਸੇਸ ਲਜਾਇ ਹੈ ਦਰਾਜੁ ਬਾਦ ਤੈ।

ਸੁਧਾਸਰ ਮੈ ਅਖਾੜੇ। ਬਨਵਾਏ ਲਜਾਇ ਨਹਿਰ
ਸਿੱਖਨ ਤੈ ਪਾਏ ਗਾਮ ਅਧਿਕ ਅਬਾਦ ਤੈ।
ਕੀਨੇ ਇਤਯਾਦਿ ਕਾਮ ਮਿਲ ਕੈ ਸੁਜਸ ਲੀਨੇ,
ਧਨ ਚੇਲਜੋਂ ਨੈ ਫੇਰ ਖਰ੍ਹੇ ਕੀਏ ਬਾਦ ਤੈ।

ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬ ਔਰ ਧੁੰਏ ਕੇ ਫਕੀਰਨ ਮੈਂ,
ਅਬਿ ਲੋ ਸੋ ਚਲਜੋ ਜਾਤ ਨਿੰਦਯਾ ਫਸਾਦ ਤੈ।

॥ ੮੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਇਸ ਹੀ ਹਿਤ ਅਬਿ ਦੋਇ ਅਖਾੜੇ।

ਹੈਂ ਬਨ ਗਏ ਜੋ ਪਏ ਪਵਾੜੇ।

ਇਕ ਹੈ ਚਾਰੋਂ ਧੁੰਏਓਂ ਕੇਰਾ।

ਦੁਤੀ ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹੇਰਾ ॥ ੮੪ ॥

ਗਾਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਕਾ ਕੈਹੈਂ।

ਆਖੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਵੈ ਹੈਂ।

ਖਾਕ ਧੁੰਏ ਬਣ ਖੰਡੀ ਕੇਰੇ।

ਪੂਜਤ ਗੋਲਾ ਧੁੰਏਂ ਕੇਰੇ ॥ ੮੫ ॥

ਲੰਗਰ ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬ ਦੈਰੈ।

ਗੋਲਾਰਚਿਤ ਖਾਕ ਸੋ ਲੈਹੈਂ।

ਭੇਦ ਇਤਿਕ ਹੀ ਹੈ ਦੁਹਿ ਮਾਂਹੀਂ।

ਔਰ ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਹੀ ਸਮ ਆਹੀ ॥ ੮੬ ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਤੈਂ ਪਹਿਲੈਂ ਗੋਲਾ।

ਪੂਜਤ ਦੋਨੋ ਮਾਨਿ ਅਮੋਲਾ।

ਗਾਥ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਨ ਕੇਰੀ।

ਮੰਗ ਕੇ।

1(ਦਰਾਜ) ਵੱਡੀ ਭਾਵ ਬ੍ਰਿਧ (ਬਾਦ) ਉਮਰ (ਤੈ) ਤੱਕ ਬਹੁਤੀ
ਮਾਇਆ ਲਿਆਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਡੇਰੇ।

1ਬਹੁਤੇ ਆਬਾਦ ਪਿੰਡ (ਜਾਗੀਰ ਵਜੋਂ) ਲਏ।

1ਫੇਰ (ਮਗਰੋਂ) ਧਨ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ (ਲਾਲਚੀਆਂ) ਨੇ (ਬਾਦ ਤੈ)
ਝਗੜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

1ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਭਾਵ ਛੋਟੇ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਅਤੇ
ਧੁੰਏਂ ਦੇ ਫਕੀਰਾਂ ਭਾਵ ਵੱਡੇ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ
ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਝਗੜਾ ਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

1ਝਗੜੇ।

1ਭਾਵ ਵੱਡਾ ਅਖਾੜਾ।

1ਭਾਵ ਛੋਟਾ ਅਖਾੜਾ ਦੇਖਿਆ।

1(ਵੱਡੇ ਅਖਾੜੇ ਵਾਲੇ)।

1ਉਹੋ (ਛੋਟੇ ਅਖਾੜੇ ਵਾਲੇ)।

1ਬਣਖੰਡੀ ਦੇ ਧੁੰਏਂ ਦੀ ਭਸਮ ਦਾ।

1ਗੋਲਾ ਪੂਜਦੇ ਹਨ, ਧੁੰਏਂ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਵੱਡੇ ਅਖਾੜੇ ਵਾਲੇ।

1ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸਾਧੂ ਭਾਵ ਛੋਟਾ ਅਖਾੜਾ ਲੰਗਰ
ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

1ਉਹ ਲੰਗਰ ਦੀ ਭਸਮ ਦਾ ਗੋਲਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਜਥਾ-ਅਰਥ¹ ਸਭਿ ਹੀ ਹਮ ਟੇਰੀ² ॥ ੮੭ ॥

ਭੇਖ ਰੀਤਿ ਬਦਲੀ ਜਿਮ ਪੀਛੇ।

ਅਬਿ ਭੀ ਔਰੈਂ ਬਦਲੇ ਤੀਛੇ¹।

ਸਿੰਧ ਵੀਚ ਅਬਿ ਜੈਸ ਉਦਾਸੀ।

ਲੰਮੇ ਦੇਸ ਜੁ ਵੇਸ ਰਖਾਸੀ ॥ ੮੮ ॥

ਅਸਲ ਅਨਾਦੀ¹ ਹੈ ਵਹਿ ਬਾਨਾ।

ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੋ ਦਯੋ ਮਹਾਨਾ।

ਪੁਨ ਲਵਾਸ ਖਾਕੀ ਬਦਲੀਓ¹।

ਅਬਿ ਕਿਛੁ ਔਰੈਂ ਔਰ ਥਵੀਓ¹ ॥ ੮੯ ॥

ਜਟਾਂ ਖਾਕ ਤਨ ਭਏ ਅਲਾਗੇ¹।

ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਮੁੰਡਤ ਰਹਿਨੇ ਲਾਗੇ¹।

ਪਰਮ ਹੰਸ ਨਿਜ ਕੋ ਸਦਵੈ ਹੈਂ।

ਚਮਕਤ ਰੰਗੇ ਬਸਨ ਰਖੈਰੈਂ¹ ॥ ੯੦ ॥

ਖਾਤ ਤਮਾਕੂ ਹੁਕੇ ਪੀਵੈਂ।

ਬਿਨ ਨਸਵਾਰ ਲੀਨੇ ਨਹਿੰ ਜੀਵੈਂ।

ਗਾਂਜਾ¹ ਚਰਸ² ਸਰਸ ਹੀ ਬਰਤੈਂ³।

ਗਿਰੇ ਅਗਯਾਨ ਵਿਸ਼ਯੋਂ ਕੇ ਗਰਤੈਂ¹ ॥ ੯੧ ॥

ਐਸੇ ਅਧਿਕ ਦੇਖੀਯਤ ਅਬਿ ਹੈਂ।

ਬਿਨ ਇਨ ਵਿਸ਼ਯੋਂ ਤੇ ਜੋ ਸਭਿ ਹੈਂ¹।

ਤਿਨ ਆਗੇ ਬਿਨਤੀ ਮਮ ਉਰ ਕੀ।

ਹੁਕਾ ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੀ ॥ ੯੨ ॥

ਤੁਮ ਹੋ ਇਸ਼ਟ ਸਿਸਟ ਜਨ ਸਾਧੂ¹।

ਤਜੋ ਤਜਾਵੋ ਹੁਕੇ ਬਯਾਧੂ¹।

ਧਰਮ ਸੰਤ ਕਾ ਤਜਨ ਉਪਾਧਿਨ¹।

¹ਸੱਚੀ। ²ਕਹੀ।

¹ਤਿੱਖੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ।

¹ਪੁਰਾਣਾ।

¹ਸੁਆਹ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਬਦਲ ਲਿਆ ਭਾਵ ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁਆਹ ਮਲ ਕੇ ਨੰਗੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਏ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਂਗੇ ਸਾਧੂ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ।

¹ਹੁਣ ਹੋਰ ਦੇ ਹੋਰ ਹੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਸਿਰ ਦੀਆਂ ਜਟਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਸੁਆਹ ਤੋਂ (ਅਲਗ) ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਗਏ ਭਾਵ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਕਰਮ ਛੱਡ ਦਿਤੇ।

¹ਸਿਰ ਤੇ ਮੂੰਹ ਮੁਨਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਏ।

¹ਚਮਕੀਲੇਰੰਗਾਂ ਦੇ ਬਸਤਰਰਖਦੇ ਹਨ।

¹ਮਦੀਨ ਭੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਇਕ ਨਸ਼ੀਲੀ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਮਾਕੂ ਵਾਂਗ ਚਿਲਮ ਵਿੱਚਰੱਖ ਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ²ਇਕ ਨਸ਼ੀਲਾ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਮਦੀਨ ਭੰਗ (ਸਿੱਧ ਪੱਤ੍ਰੀ) ਦੇ ਕੋਮਲ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਚੀਕਨੇ ਲੇਸ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਗਾਂਜੇ ਵਾਂਗ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ³ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

¹ਟੋਇਆਂ ਵਿੱਚ।

¹ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨੇਕ ਸਾਧੂ ਹਨ।

¹ਤੁਸੀਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਲੋਕ ਹੋ।

¹ਰੋਗ।

¹ਉਪਾਧੀਆਂ, ਬੁਰਾਈਆਂ।

ਭਜਨ ਜਜਨ ਕਰਨੋ ਵਰ ਸਾਧਨਾ ॥ ੯੩ ॥

ਇਹ ਭੀ ਹਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੈ ਭਾਖਾ।

ਨਹਿ ਉਪਦੇਸ ਬੇਸ ਅਭਿਲਾਖਾ।

ਪੰਥਨ ਕੀ ਹਮ ਰੀਤਿ ਦਿਖਾਈ।

ਬਦਲ ਸਦਲਾ ਹੋਵਤ ਜੋ ਆਈ ॥ ੯੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭੇਖ ਉਦਾਸੀ ਪੰਥ ਕਾ,

ਕਹਯੋ ਤਰੀਕਾ ਸਾਰ।

ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਥਾ ਫਿਰ ਭਯੋ,

ਜੋ ਅਬਿ ਹੈ ਪਰਚਾਰ ॥ ੯੫ ॥

ਚਾਰੋਂ ਧੁੰਏ ਕੇ ਭਏ,

ਸਾਧੁ ਉਦਾਸੀ ਜੈਸ।

ਕਥਾ ਜਥਾਰਥ ਸਭਿ ਕਹੀ,

ਯਹਿ ਹਮ ਤਿਨ ਕੀ ਤੈਸ ॥ ੯੬ ॥

ਬਖਸ਼ ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ ਕੇ ੧

ਦੋਹਰਾ:

ਭਏ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੁ ਜਯੋਂ,

ਬਖਸ਼ਾਂ ਕੇ ਜਗਿ ਔਰ।

ਅਬਿ ਗਾਥਾ ਤਿਨ ਕੀ ਸੁਨੋ,

ਕਹਿ ਹੋਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਗੌਰ ॥ ੯੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਏਕ ਭਗਤ ਗਿਰ ਸਾਧੁ ਗੁਸਾਂਈਂ।

ਲੈ ਜਮਾਤ ਨਿਜ ਸੰਗ ਮਹਾਂਈਂ।

ਹਿੰਗੁਲਾਜ ਦੇਵੀ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ।

ਕਰਨ ਚਲਯੋ ਥਾ ਧਰਿ ਮਨਿ ਹਰਸਨਾ ॥ ੯੮ ॥

ਜਬਿ ਦੇਹਰੇ ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਗਯੋ।

ਮਨ ਮੈਂ ਐਸ ਵਿਚਾਰਤ ਭਯੋ।

'ਭਜਨ, ਪੂਜਾ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਾਧਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

'ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਕਰਕੇ।

'ਚੰਗੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

'ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਰੀਤੀ।

'ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ।

'ਸੱਚੀ।

'ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਦੇ।

'ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲ ਨਾਲ।

'ਗੁਸਾਂਈਂ ਭੇਖ ਦਾ ਭਗਤਗਿਰਿ ਨਾਮ ਦਾ ਸਾਧੂ ਸੀ।

'ਵੱਡੀ।

'ਹਿੰਗੁਲਾਜ-ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਤਾਲੂ ਆ ਡਿੱਗਿਆ ਹੈ, ਹਿੰਗੋਲ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਾਸਾ ਬੇਲਾਰਾਜ ਅੰਦਰ ਇਕ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਜੋ ਮੇਕਗਨ ਸਾਹਿਲ ਉੱਤੇ ਹਿੰਗੁਲਾ ਪ੍ਰਬਤ ਦੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਹੈ।

'ਮਨ 'ਚ ਖੁਸ਼ੀ ਧਾਰ ਕੇ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਸ ਦੇਸ ਮਝਾਰੇ।
 ਪਰਗਟ ਭਏ ਫਕੀਰ ਉਦਾਰੇ ॥ ੯੯ ॥
 ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਹੈ ਇਸ ਠੌਰੈਂ।
 ਚਹੀਏ ਲਈ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਗੌਰੈਂ।
 ਯਹਿ ਮਨਿ ਧਰਿ ਵਹ ਪੁਰਿ ਢਿਗ ਆਯੋ।
 ਡੇਰਾ ਬਾਹਰ ਪੁਰ ਤੈ ਲਾਯੋ ॥ ੧੦੦ ॥
 ਧਰਮ ਚੰਦ ਤਬਿ ਥਾ ਬਖਯਾਤੀ।
 ਪੁਰ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾ ਨਾਤੀ।
 ਤਿਸ ਨੈ ਸੁਨਿ ਸਾਧੂ ਬਹੁ ਆਏ।
 ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭੋਜਨ ਤਯਾਰ ਕਰਾਏ ॥ ੧੦੧ ॥
 ਸੰਤਨ ਕੀ ਪੰਗਤ ਲਗਵਾਈ।
 ਲਗੇ ਪਰੋਸਨ ਜਬਿ ਮੁਦ ਪਾਈ।
 ਤਬੈ ਭਗਤ-ਗਿਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
 ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਪਾੜ੍ਹ ਭਰੋ ਹਮਾਰਾ ॥ ੧੦੨ ॥
 ਫੇਰ ਪਰੋਸਯੋ ਸੰਗਤ ਮਾਹੀਂ।
 ਯੋਂ ਕਹਿ ਚਿੱਪੀ ਆਗੇ ਡਾਹੀਂ।
 ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਪਾਰੋਸਨ ਵਾਰੇ।
 ਭੋਜਨ ਚਿੱਪੀ ਮੈਂ ਬਹੁ ਡਾਰੇ ॥ ੧੦੩ ॥
 ਕਈ ਥਾਲ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਕੇਰੇ।
 ਚਿੱਪੀ ਮੈਂ ਪਰ ਗਏ ਵਧੇਰੇ।
 ਚਿੱਪੀ ਭਰੀ ਨ ਤਾਂ ਕੀ ਜਬਿ ਹੀ।
 ਧਰਮ ਚੰਦ ਯਹਿ ਸੁਨ ਕਰਿ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੧੦੪ ॥
 ਕੁਣਕੇ ਕਾ ਕਿਣਕਾ ਨਿਜ ਕਰ ਲਹਿ।
 ਬਾਹਰ ਆਯੋ ਵਾਹਗੁਰੂ ਕਹਿ।
 ਚਿੱਪੀ ਮੈਂ ਡਾਰਯੋ ਵਹਿ ਜਬਿ ਹੀ।
 ਪੂਰ ਗਈ ਚਿੱਪੀ ਵਹਿ ਤਬਿ ਹੀ ॥ ੧੦੫ ॥
 ਕਰਾਮਾਤ ਗੁਰੂ ਪੌੜ੍ਹ ਕੇਰੀ।
 ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਬੈ ਭਗਤ-ਗਿਰ ਹੇਰੀ।
 ਪੁਨਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੇਹਰੇ ਆਗੇ।
 ਸਭਿ ਹੀ ਸਾਧੂ ਰਾਤ ਭਰ ਜਾਗੇ ॥ ੧੦੬ ॥

'ਉਲਾਦ।

'ਖਿਆਲ ਨਾਲ।

'ਮਸ਼ਹੂਰ।

'ਪੋਤਾ।

'ਭਾਂਡਾ।

'ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ।

'ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਹੱਥ 'ਚ ਲੈ ਕੇ।

ਹਿੰਗਲਾਜ ਕਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਯੋ।

ਭਯੋ ਭਗਤ-ਗਿਰ ਕਾ ਮਨ ਭਾਯੋ।

'ਜਦੋਂ ਭਗਤ ਗਿਰ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਕੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜਾਣੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਹਿੰਗਲਾਜ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾ ਲਿਆ।

ਧਰਮ ਚੰਦ ਕਾ ਸੇਵਕ ਥੀਓ।

ਪਿਛਲਾ ਪੱਛਾ ਨਾਮ ਤਜ ਦੀਓ ॥ ੧੦੨ ॥

'ਪੱਖ, ਭੇਖ।

ਨਾਮ ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ ਧਰਾਯੋ।

ਗੁਰੁ ਘਰ ਕਾ ਵਰਾ ਸਾਧੁ ਕਹਾਯੋ।

'ਚੰਗਾ।

ਔਰ ਸਾਧੁ ਥੇ ਜੋ ਸੰਗ ਤਾਂਹੀਂ।

ਭਏ ਸਾਧੁ ਸਭਿ ਨਾਨਕ ਸਾਹੀ ॥ ੧੦੮ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਪੂਰੇ ਜੀ, ਨਰੈਣ ਦਾਸ, ਬੱਦ੍ਰੀ ਦਾਸ, ਰਾਮ
ਸਹਾਇ,

ਏ ਤੇ ਗੁਰੁ ਭਾਈ ਥੇ ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ ਕੇ।

ਟੀਕਾਰਾਮ, ਬਖਤ-ਮਲ, ਸਜਾਮ ਸਾਗਰ, ਸੰਗਤ
ਦਾਸ,

ਲਾਲ ਦਾਸ ਦਰਜਾਈ¹, ਦੁਰਗਾ ਦਾਸ, ਆਨਕੇ²।

¹ਅੱਲ। ²ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ।

ਜਗਤਰਾਮ, ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ, ਇਤਜਾਦਿ ਚੇਲੇ ਹੁਤੇ

ਸੰਗ ਹੀ, ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ ਜੁ ਮਹਾਨ ਕੇ।

ਇਨ ਸਭਿ ਹੂੰ ਕੇ ਆਗੇ ਚੇਲੇ ਪਰਚੇਲੇ। ਔਰ,

'ਪੋਤੇ ਚੇਲੇ।

ਹੁਤੇ ਤੀਨ ਸਤ ਸਾਠ। ਮਾਲਕ ਮਕਾਨ ਕੇ

'ਤਿੰਨ ਸੌ ਸੱਠ (੩੬੦) ਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ।

॥ ੧੦੯ ॥

ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਭਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਤੀਨ ਸੌ ਹੀ ਸਾਠ ਗਾਦੀ,

ਪੂਰਬ ਮਝਾਰ ਸਾਧੁ ਜਾਨਤ ਅਪਾਰ ਹੈਂ।

ਸੁਧਾਸਰ ਸ਼ੈਹਰ ਬਿਬੇਕ ਸਰ ਕੇ ਕਿਨਾਰੇ

ਹੈ ਅਖਾੜਾ, ਔਰ ਗਾਉਂ ਲੱਡੇ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰ ਹੈ।

ਸ਼ਹਰ ਬਰੇਲੀ, ਦੇਸ ਮਘਾ ਵੀਚਰੇਲ-ਪੇਲੀ,

ਰਾਜ-ਗਿਰੀ, ਪਟਨ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਬਿਹਾਰ ਹੈ।

'ਮਗਧ ਦੇ ਬਰੇਲੀ, ਰੇਲ ਪੇਲੀ, ਰਾਜ ਗਿਰੀ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਬਿਹਾਰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਪਟਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ।

ਇਤਜਾਦਿ ਠੌਰਨ ਮੈਂ ਵਡੇ ਵਡੇ ਹੈਂ ਮੁਕਾਨ,

ਰਹਿਤ ਅਖਾੜੇ ਮੈਂ ਮਹੰਤ ਏਕ ਚਾਰੁ ਹੈ

'ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਮਹੰਤ ਹੈ।

॥ ੧੧੦ ॥

ਜਟਾ ਔ ਜੰਜੀਰ ਖਾਕ ਲਾਵਨ ਇਤਯਾਦਿ ਭੇਖ,
ਰਾਖਯੋ ਇਨ ਪਿਛਲਾ ਗੁਸਾਈਯਨ ਕੇਰ ਹੈ।

ਇਸ਼ਟ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਬਿਹਾਰ¹ ਨਾਮ ਨਯੋ ਗਹਯੋ
ਗੁਰੁ ਘਰ ਕੇਰ, ਇਨ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਫੇਰ ਹੈ।

¹ਵਿਹਾਰ, ਕੰਮ ਕਾਰ।

ਭਏ ਜਿਮ ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ ਕੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧ,
ਬਖਸ਼ਸ ਧਰਮ ਚੰਦ ਜੂ ਕੀ ਤੈ ਵਧੇਰ ਹੈ।

ਭੂਲ ਚੂਕ ਲੀਜੀਓ ਸੁਧਾਰ ਸਭਿ ਸੰਤ ਮਮ,

ਜੈਸ ਹਮ ਸੁਨਯੋ ਗੁਨਯੋ¹ ਤੈਸ ਦਯੋ ਟੇਰ ਹੈ

¹ਵਿਚਾਰਿਆ।

॥ ੧੧੧ ॥

ਬਖਸ਼ ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ੨

ਦੋਹਰਾ:

ਬਖਸ਼ਸ ਦੂਸਰਿ ਤੈ ਭਏ,

ਜੈਸ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧ।

ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ,

ਹੈਂ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਅਗਾਧ¹ ॥ ੧੧੨ ॥

¹ਭੁੰਘੇ, ਗੰਭੀਰ, ਚੰਗੇ।

ਕਬਿੱਤ:

ਖੱਤ੍ਰੀ ਉੱਪਲ¹ ਬਿੱਨੇ ਨਾਮੀ ਕੇ ਸਦਨ ਮਾਹਿ²,

¹ਗੋਤ। ²ਘਰ ਵਿੱਚ।

ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਸਤਾਨਵੇਂ ਮੈਂ ਫੇਰੂ ਸੁਤ ਜਯੋ ਹੈ।

¹ਫੇਰੂ ਨਾਮ ਪੁੱਤਰ ਜਨਮਿਆ ਹੈ।

ਮੌਜੇ ਅੰਬ-ਮਾੜੀ, ਲੰਮੇ ਦੇਸ ਮੈਂ ਉਘਾੜੀ ਭਲ,

ਪ੍ਰਗਣੇ ਮੀਏਂ ਕੇ ਮੌੜ ਮਾਂਹਿ ਲਖ ਲਯੋ ਹੈ।

¹ਪਿੰਡ ਅੰਬ-ਮਾੜੀ ਜੋ ਲੰਮੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ (ਭਲ) ਚੰਗੀ (ਉਘਾੜੀ) ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ, ਮੀਏਂ ਕੇ ਮੌੜ, ਪ੍ਰਗਣੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਉ।

ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਤੇਰਾਂ ਮਾਂਹਿ ਭਗਤੀ ਸਹਿਤ ਚਾਹਿ¹,

¹ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਕੀ ਟਹਿਲ ਬੀਚ ਅਯੋ ਹੈ।

ਕਈ ਸਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਲੰਗਰ ਕੀ ਸੇਵ ਕੀਨੀ,

ਮਨ ਤਨ ਲਾਇ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਕਮਯੋ ਹੈ ॥ ੧੧੩ ॥

ਪੇਖ ਤਾਂ ਕੀ ਸੇਵ ਅਤੇ ਲਾਇਕੀ ਅਭੇਵ ਬਰ¹,

¹(ਅਭੇਵ) ਲਗਾਤਾਰ (ਬਰ) ਚੰਗੀ (ਲਾਇਕੀ) ਯੋਗਤਾ ਦੇਖ ਕੇ।

ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਅਤਿ ਤਾਂਹਿ ਪੈ।

ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਕਾ ਖਿਤਾਬ¹ ਸੇਲੀ ਟੋਪੀ ਚੋਲਾ ਦੈ ਕੈ,

¹ਪਦਵੀ।

ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਲੰਗਰ ਚਲਾਹੁ ਤੂੰਹੈ ਜਾਹਿ ਪੈ। 'ਤੂੰ (ਆਪਣੇ ਨਗਰ) ਜਾ ਕੇ।
 ਔਰ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਕੇ ਮਸੰਦ ਦੀਓ ਕਰਿ ਗੁਰੂ,
 ਲੰਮੇ ਨੱਕੇ ਦੇਸਨ ਕੀ ਸੰਗਤੋਂ ਕਾ ਚਾਹਿ ਪੈ।
 ਸੇਵ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੀ ਅਮੇਵ ਸੋ ਕਰਤ ਰਹਯੋ,
 ਸੰਗਤਾਂ ਸੈ ਰਹਯੋ ਕਰਵਾਵਤੋ ਅਥਾਹਿ। ਪੈ 'ਬਹੁਤੀ।

॥ ੧੧੪ ॥

ਫੇਰ ਜਬਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਗੋਸ,
 ਬੇਸਾ ਸਾੜੇ ਹੈਂ ਮਸੰਦ, ਮਤੀ-ਮੰਦ ਅਤੀ ਜਾਨ ਕੈ। 'ਬਹੁਤੇ (ਮਸੰਦ)।
 ਪਕਰਿ ਮੰਗਾਏ ਦੇਸ ਦੇਸਨ ਤੈ ਮਰਵਏ,
 ਮੇਲ ਤੇਲ ਮੂੰਡਨ ਮੈ ਤਾਇ ਦੁਖ ਦਾਨ ਕੈ। 'ਤਾਇ ਤੱਤਾ ਤੇਲ ਸਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ।
 ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਲੰਮੇ ਦੇਸ ਜਾਹੁ ਫੁਰਾ', 'ਛੇਤੀ।
 ਫੇਰੂ ਕੇ ਲਜਾਵੇ ਢੁਰ ਦਾਢੀ ਤੈ ਗਹਾਨ ਕੈ। 'ਦਾੜੀ ਤੋਂ ਪਕੜ ਕੇ (ਦੁਰ) ਜਾ ਕੇ ਲਿਆਵੇ।
 ਗਏ ਸਿੱਖ ਫੇਰੂ ਪਾਸ ਸੋਊ ਹੋਇ ਤੁਰਿਓ ਦਾਸ,
 ਦਾਢੀ ਨਿਜ ਹਾਥ ਸਾਥ ਗਹੀ ਮੋਦ ਮਾਨ ਕੈ

॥ ੧੧੫ ॥

ਯੱਦਪਿ ਰਹੇ ਛੁਡਾਇ ਸਿੱਖ ਮਗ ਮਾਂਹਿ ਦਾਢੀ,
 ਤੱਦਪਿ ਨ ਛੋਡੀ ਤਾਂਹਿ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਆਯੋ ਹੈ।
 ਪੇਖ ਕੈ ਸਿਦਕ ਤਾਂ ਕਾ ਗੁਰੂ ਅਤਿ ਮੋਦ ਭਏ,
 ਆਓ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਸੱਚੀ ਦਾਢੀ ਯੋਂ ਅਲਾਯੋ ਹੈ।
 ਆਧੀ ਦਸਤਾਰ ਤਾਂਹਿ ਆਪਨੀ ਬਖਸ਼ ਗੁਰੂ,
 ਸੰਗਤੋਂ ਕਾ ਸਾਹਿਬ ਖਿਤਾਬ ਦਯੋ ਭਾਯੋ ਹੈ।
 ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਇ ਬਡ ਇੱਜ਼ਤ ਬਢਾਇ ਕਹਯੋ,
 ਪੰਥ ਤੇਰੋ ਚਾਲੈ ਜਗ ਅਧਿਕ ਮਹਾਯੋ। ਹੈ 'ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ।

॥ ੧੧੬ ॥

ਲੰਮੇ ਨੱਕੇ ਦੇਸ ਕਾ ਮਸੰਦ ਕਰਿ ਤਾਂ ਕੋ ਗੁਰੂ,
 ਪਠਯੋ ਫੇਰ ਵਾਂਹੀਂ ਠੌਰ ਗੌਰ ਮੋਦ ਮਾਨ ਹੈ। 'ਉਸੇ ਥਾਂ ਬਹੁਤਾ ਅਨੰਦ ਮੰਨ ਕੇ।
 ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੈ ਨਾਮ ਭਯੋ ਸੰਗਤ-ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਕੋ,
 ਸਾਧੁ ਤਾਂ ਕੇ ਭਏ ਪੁਨ ਜਗ ਮੈ ਮਹਾਨ ਹੈਂ।
 ਤਿਨ ਮਾਂਹਿ ਵਲੀ। ਫੇਰ ਭਯੋ ਹੈ ਸੰਤੋਖ ਦਾਸ, 'ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ।
 ਭੇਖ ਨਿਰਬਾਣ ਜਿਨ ਕੀਨ ਪਰਮਾਨ। ਹੈ। 'ਪ੍ਰਵਾਣ, ਕਬੂਲ।

ਦਸ ਅਠ ਛੁਯਾਨਵੇਂ ਮੈਂ ਕੀਓਂ ਹੈ ਅਖਾੜਾ ਖੜ੍ਹਾ, 'ਸੰ. ੧੮੯੬ ਬਿ: ਵਿੱਚ (ਛੋਟਾ) ਅਖਾੜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ।
ਸੰਗਤ-ਸਾਹਿਬ ਜੂ ਕੇ ਸੰਤਨ ਪਛਾਨ ਹੈ

॥ ੧੧੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਾਧੁ ਉਦਾਸੀ ਸਭੀ ਯਹਿ,
ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬ ਕੇਰ।
ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕੇ ਹਮ ਜਿਉ ਸੁਨੇ,
ਤੈਸ ਦਿਖਾਏ ਟੇਰ ॥ ੧੧੮ ॥

ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ੩

ਕਬਿੱਤ:

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਬੁੱਢੇਰਮਦਾਸ। ਕੇ ਪੌੜ੍ਹ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਜੂ ਕੇ, 'ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ।
ਸਾਧੁ ਜੇਊ ਭਏ ਔਰ ਜਾਨੀਏ।
ਸੇ ਤੇ ਰਮਦਾਸ ਕੇ ਕਹਾਵਤ ਹੈਂ ਜਗ ਮਾਂਹਿ,
ਬਖਸ਼ਸ਼ ਤੀਸਰੀ ਕੇ ਏਊ ਪਹਿਚਾਨੀਏ।
ਰਮਦਾਸਪੁਰ ਨਏ-ਕੋਟ ਔ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ,
ਵਜਵੜੇ ਆਦਿਕੈਂ ਸੁ ਠੌਰ ਮੈਂ ਮਹਾਨੀਏ।
ਡੇਰੇ ਹੈਂ ਅਪਾਰ ਇਨ ਕੇਰੇ ਸੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ,
ਰੀਤਿ ਸਭਿ ਰਾਖਤ ਉਦਾਸੀਓਂ ਕੀ ਮਾਨੀਏ

॥ ੧੧੯ ॥

ਬਖਤ ਮੱਲ ਕੇ ੪

ਦਸਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨੈ ਜਬ ਸਾੜੇ ਥੇ ਮਸੰਦ,
ਤਬਿ ਬਚਯੋ ਥਾ ਬਖਤ ਮੱਲ ਸਰਣ ਪੈ ਮਾਤ ਹੈ। 'ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਪੈ ਕੇ।

ਸਖੀ ਕਾ ਸ੍ਰਾਂਗ ਸਮ ਔਰਤੋਂ ਕੇ ਰਾਖਤਾ ਥਾ,
ਹਾਥਨ ਮੈਂ ਚੂੜੀਆਂ ਔ ਨਾਕ ਨਾਥ ਭਾਂਤਿ ਹੈ। 'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਰਹਿੰਦਾ) ਸੀ।

ਮਾਤ ਜੀ ਕੇ ਕਹੇ ਸੋਊ ਬਖਸ਼ ਦਯੋ ਥਾ ਗੁਰੂ,
ਯਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਕੇ ਸਾਧੁ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕੇ ਕਹਾਤ ਹੈਂ।
ਅਬਿ ਲੋ ਮਹੰਤ ਹੋਤ ਇਨ ਕੇ ਜੋ ਗੱਦੀ ਪਰ,
ਪਹਿਰਤ ਹਾਥਨ ਮੈਂ ਚੂੜੀਆਂ ਬਖਯਾਤ ਹੈਂ

॥ ੧੨੦ ॥

ਅਜੀਤ ਮੱਲ ਕੇ ੫ ਔਰ ਦੱਖਣੀਰਾਇ ਕੇ ੬

ਔਰ ਏਕ ਜੀਤ ਮੱਲ ਥਾ ਮਸੰਦ ਅਤਿ ਭੱਲਾ,
ਬਖਸ਼ ਦਯੋ ਥਾ ਗੁਰੂ ਵਾਹਿ ਭੀ ਪਛਾਨੀਏ।
ਸਾਧੁ ਬਖਸ਼ ਕੇਰੇ ਤਾਂ ਕੇ ਭੀ ਕਹਾਵਤੇ ਹੈਂ,
ਫਤੇ-ਪੁਰ ਮਾਂਹਿ ਗੱਦੀ ਤਿਨ ਕੀ ਹੈ ਮਾਨੀਏ।
ਔਰ ਰਾਇ-ਦੱਖਣੀ ਜੋ ਸੋਢੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਯੋ,
ਤਾਂ ਕੀ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਜੋ ਸਾਧੁ ਹੈਂ ਮਹਾਨੀਏ।
ਨਗਰ ਘਰਾਚੋ ਅਰ ਢਿੱਲਮਾਂ ਵਗੈਰੇ ਮਾਂਹਿ,
ਡੇਰੇ ਇਨ ਕੇਰੇ ਹੈਂ ਵਧੇਰੇ ਜਗ ਜਾਨੀਏ ॥ ੧੨੧ ॥

'ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ।

ਮੀਹਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ੭

ਔਰ ਏਕ ਰਾਮ ਦੇਵਾ ਮਾਸ਼ਸੀ ਥਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ,
ਘੋੜੇ ਔਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਪਾਣੀ ਥਾ ਪਿਲਾਵਤੈਂ।
ਰੈਨ ਦਿਨ ਮਨ ਤਨ ਲਾਇ ਕੈ ਪਰੇਮ ਯੁਤ,
ਚਿਰੰਕਾਲ ਸੇਵ ਰਹਯੋ ਕਰਤ ਜਥਾਵਤੈਂ।

'ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋਗ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨੌਮ ਆਗੇ ਏਕ ਦਿਨ ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ,
ਕਰਯੋ ਛਿਰਕਾਵ ਤਿਨ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਵਤੈਂ।
ਪੇਖਿ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ ਤੈਂ ਤੋ ਮੇਂਹ ਵਰਸਾਇ ਦਯੋ,
ਤੂੰ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਮੀਹਾਂ ਹੈਂ ਹਮਾਰੇ ਮਨਿ ਭਾਵਤੈਂ।

'ਮੁਨਾਸਬਰੀਤੀ ਨਾਲ।

॥ ੧੨੨ ॥

ਤਬਿ ਹੀ ਤੈ ਮੀਹਾਂ ਨਾਮ ਭਯੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤਾਂ ਕੋ,
ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨੌਮ ਜਬਿ ਗਏ ਧਮਧਾਨਾ ਹੈਂ।
ਪੇਖਿ ਸੇਵ ਮੀਹੇਂ ਕੀ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ,
ਸੇਲੀ ਟੋਪੀ ਚੋਲਾ ਨਿਜ ਬਖਸ਼ਯੋ ਮਹਾਨ ਹੈ।
ਲੋਹਾ ਤੈ ਨਗਾਰਾ ਦੇ ਕੈ ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ਜਾਹੁ ਅਬਿ,
ਖਾਤਾ ਔ ਖੁਲਾਤਾ ਫਿਰ, ਜਾਤਾ ਸੋ ਜਹਾਨ ਹੈ।
ਪਾਇ ਕਰਿ ਬਖਸ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੋ ਭਯੋ ਸਾਧੁ,
ਬਾਂਧ ਕੈ ਜਮਾਤ ਲਾਗਯੋ ਫਿਰਨੇ ਸੁਜਾਨ ਹੈ

'ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

'ਜਿਲਾ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਸੁਨਾਮ ਤਸੀਲ ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ।

'ਵੱਡੀ ਤਵੀ (ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਪਕਾਉਣ ਲਈ)।

॥ ੧੨੩ ॥

ਫੇਰ ਏਕ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਂ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤ,
ਪੁਰਿ ਆਨੰਦ ਮੈਂ ਆਯੋ ਦੇ ਨਗਾਰਾ ਹੈ।

'ਉਹ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚ (ਜਾਤਾ) ਜਾਣਿਆਂ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬਜਤ ਨਗਾਰਾ ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਨੈ ਛਿਨਾਇ ਲਯੋ,
 ਹਰਖਾ ਨ ਸੋਕ ਕਛੂ ਸਾਧੁ ਉਰ ਧਾਰਾ ਹੈ।
 ਗਯੋ ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਮਿਲਯੋ ਦੈ ਨਜਰ ਖਾਸਾ,
 ਬੁਝਯੋ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ ਸਾਧੁ ਸ਼ਰਧਾ ਅਪਾਰਾ ਹੈ।
 ਰਾਵਰੇ ਹੀ ਘਰ ਕੀ ਹੈ ਵਸਤੁ ਨਗਾਰਾ ਏਹੁ,
 ਆਪ ਹੀ ਨੈ ਲੀਨੋ ਫਿਰ ਮੋਹਿ ਕਿਆ ਵਿਚਾਰਾ ਹੈ।

'ਨਗਾਰਾ ਵਜਾ ਕੇ।

'ਖੋਹ ਲਿਆ।

'ਚੰਗੀ ਭੇਟਾ।

'ਮੈਂ ਕੌਣ ਵਿਚਾਰਾ ਹਾਂ। (ਅ) ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ।

॥ ੧੨੪ ॥

ਦੇਖ ਅਤਿ ਸੁਧ ਚਿੱਤ ਸਾਧੁ ਕੌ ਗੁਰੂ ਨੈ ਫੇਰ,
 ਵਾਪਸ ਨਗਾਰਾ ਦਯੋ ਸੰਗ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ।
 ਫੇਰ ਨਿਜ ਦਸਤਾਰ ਬਖਸ਼ ਅਰਧ ਦਈ,
 ਔਰ ਮੀਹਾਂ ਸਾਹਿਬ ਖਤਾਬ ਦਯੋ ਜਾਨ ਹੈ।
 ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਮਹੰਤ ਤਾਂ ਕੀ ਗਾਦੀ ਪਰ ਹੋਤ ਜੋਊ,
 ਰਾਖਤ ਅਰਧ-ਪਾਗ ਪ੍ਰਗਟ ਜਹਾਨ ਹੈ।
 ਬਖਸ਼ਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਸਾਧੁ ਕਹਿਲਾਤ ਏਹੈਂ,
 ਗਾਦੀ ਜਿਨ ਕੇਰੀ ਪਟਯਾਲੇ ਮੈਂ ਮਹਾਨ ਹੈ

'ਝੰਡਾ।

'(ਯੋਗ) ਜਾਣ ਕੇ।

॥ ੧੨੫ ॥

ਸਾਧੁ ਹੈਂ ਅਗਾਧਾ ਮੀਹਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਜਗ ਮਾਂਹਿ,
 ਡੇਰੇ ਜਿਨ ਕੇਰੇ ਹੈਂ ਵਧੇਰੇ ਹੀ ਜਹਾਨ ਪੈ।
 ਬਖਸ਼ਸ਼ ਸਾਤਮੀ ਕੇ ਕਹੇ ਹਮ ਸਾਧੁ ਏਹੁ,
 ਔਰ ਨੰਦ ਲਾਲ ਕੇ ਹੈਂ ਆਠਮੇਂ ਮਹਾਨ ਪੈ।
 ਔਰ ਏਕ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੂ ਕੀ ਬਖਸ਼ਸ਼
 ਕੇਰੇ ਹੈਂ ਦਿਵਾਨੇ ਸਾਧੁ ਬਿਦਤ ਕਿਤਾਨ ਪੈ।
 ਹਰੀਆ ਔ ਬਾਲਾ ਜੱਟ ਦੋਊ ਹੁਤੇ ਮਾਲਵੇ ਕੇ,
 ਸੇਵ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਕੇਰੀ ਕਰੀ ਆਨ ਪੈ।

'ਚੰਗੇ।

'ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ।

'ਆ ਕੇ।

॥ ੧੨੬ ॥

ਜਾਂ ਕੇ ਹਿਤ ਹੋਇ ਅਤਿ ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਿਹਰਵਾਨ,
 ਸੇਲੀ ਟੋਪੀ ਕੇਰੀ ਕਰੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਤਾਂਹਿ ਕੋ।
 ਕਹਯੋ ਫੇਰ ਬਾਲੇ ਮੇਰੇ ਪੰਥ ਜਗ ਐਸੇ ਚਾਲੇ,
 ਪਾਛੇ ਭਯੋ ਨਾ ਬਿਸਾਲੇ ਆਗੇ ਹੋਵੈ ਨਾਂਹਿ ਕੋ।

'ਜਿਸ ਵਰਗਾ (ਬਿਸਾਲੇ) ਬਹੁਤਾ ਚੰਗਾ ਪਿਛੇ ਹੋਇਆ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ ਨਾ।

ਛੇਦੇ¹ ਕਾਨ ਗੋਰਖ ਮੈਂ ਹਾਥ ਨਾਕ ਛੇਦਯੋ ਚੈਹੋਂ,
ਸੁਨ ਕੈ ਮਿਹਰਵਾਨ ਕੀਨੋ ਐਸੋ ਵਾਂਹਿ ਕੋ।
ਠੀਕਰਾ ਗਹਾਯੋ¹ ਹਾਥ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਮੁੰਡਵਾਯੋ²,
ਮੂਸਲ ਧਰਾਯੋ ਕਾਂਧੇ¹ ਕਾਲਾ ਮੁਖ ਚਾਹਿ ਕੋ²
॥ ੧੨੭ ॥

ਬਲਖੀ ਡਰਾਇ ਗਰੇ ਸੰਖ ਮਾਲ ਪਹਿਰਾਇ,
ਸਿਰ ਪਰ ਟੋਪ ਮੋਰ ਪੰਖਨ ਧਰਾਯੋ ਹੈ।

ਕਹਯੋ ਨਾਕ ਕਟਯੋ ਮੁਖ ਕਾਲਾ ਭਯੋ ਮੂੰਡਯੋ ਗਯੋ,
ਹਾਥ ਕਟਯੋ ਯੇਹੀ ਜੋਊ ਠੀਕਰਾ ਗਹਾਯੋ ਹੈ।

ਫੇਰ ਪਾਛੇ ਢੋਲ ਬਜਵਾਇ ਕੈ ਨਚਾਯੋ ਆਛੇ,
ਭੇਖ ਯੇ ਦਿਵਾਨਾ ਯਾਨੇ ਪਗਲਾ¹ ਬਨਾਯੋ ਹੈ।
ਐ ਪੈ ਤਾਂ ਕੇ ਸਿਦਕ ਔ ਕਰਨੀ ਬੁਲੰਦ ਹੂੰ ਨੈ,
ਅਜਮਤ ਵਾਰੋ ਬਾਲਾ ਅਤੀ ਬਿਦਤਾਯੋ ਹੈ।
॥ ੧੨੮ ॥

ਤਾਂ ਕਾ ਚੇਲਾ ਫੇਰ ਪੀਰ ਹਰੀਆ ਬਿਦਤ ਭਯੋ,
ਦੂਸਰਾ ਨੌਸ਼ਾਹ, ਤੀਜਾ ਪੀਰ ਭਾਰਾ ਭਯੋ ਹੈ।
ਜਾਂ ਕੀ ਕਰਾਮਾਤ ਪਿਖਿ, ਬੋਦਲੇ ਪਚਾਧੇ ਭੱਟੀ,
ਕੌਮ ਹੂੰ ਨੈ, ਲੂਟਨੈ ਤੈ ਮਾਲਵਾ ਤਜਯੋ ਹੈ।

ਯਾਂਹੀ ਹਿਤ ਠੂਠਾ ਤਾਂ ਕੇ ਸਵਾ ਮਣ ਅੰਨ ਕੇਰੋ,
ਦੇਤ ਦੇਸ ਮਾਲਵਾ ਬਿਸੇਸ ਅਬਿ ਲਯੋ ਹੈ।
ਗਾਦੀ ਏਸ ਭੇਖ ਕੀ ਪੈ ਅਬਿ ਲੋ ਰਹਿਤ ਪੀਰ,
ਪਿੰਡ ਕੋਟ ਪੀਰ ਕੇ ਮੈਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਲਖਯੋ ਹੈ।
॥ ੧੨੯ ॥

ਇਸੀ ਭੇਖ ਮਾਂਹਿ ਏਕ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਧੁ ਭਯੋ,
ਸ਼ਹਰ ਪੱਟਯਾਲੇ ਜਿਨ ਡੇਰਾ ਨਿਜ ਠੱਟਯੋ।
ਪੰਥ ਏਹ ਦਿਵਾਨਯੋ ਕਾ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ,
ਅਤਿ ਹੀ ਬਢਯੋ ਥਾ ਅਬਿ ਦੇਖੀਯਤ ਘੱਟਯੋ।

ਵਿੰਨੋ।

¹ਪਕੜਾ ਦਿੱਤਾ। ²ਮੁੰਨਵਾਇਆ।

¹ਮੋਢੇ ਤੇ (ਮੂਸਲ) ਮੂਹਲਾਰਖਵਾਇਆ। ²(ਚਾਹਿ) ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ (ਕੋ) ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

¹ਗਲੂ ਵਿੱਚ (ਬਲਖੀ) ਗੋਦੜੀ ਪੁਆ ਕੇ ਸੰਖਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਹਿਨਾ ਕੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਦਾ ਟੋਪਰਖਾ ਦਿੱਤਾ।

¹ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ (ਸਿਰ ਮੂੰਹ) ਮੁੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਤੇਰਾ ਨੱਕ ਕੱਟਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਠਿੱਕਰਾ ਪਕੜਾਇਆ ਹੈ ਏਹੀ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਕੱਟੇ ਹਨ।

¹ਸੁਦਾਈ।

¹ਪਰ ਤਿਸ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਉੱਚੀ ਕਮਾਈ ਨੇ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਬਾਲਾ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

¹ਬੋਦਲੇ (ਵੱਟੂਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖ), ਪਚਾਧੇ ਤੇ ਭੱਟੀਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਨੇ ਹੀ ਮਾਲਵਾ ਲੁੱਟਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

¹ਬਹੁਤਾ ਮਾਲਵਾ ਦੇਸ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

¹ਪੀਰ ਕੇ ਕੋਟ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਪੀਰ ਹੁਣ ਤੱਕਰਹਿੰਦਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।

¹ਬਣਾਇਆ।

ਰਾਖਤੇ ਹੈਂ ਮੋਰ-ਪੰਖ ਸੰਖ-ਮਾਲ ਲੱਠ ਕਾਂਧੇ,
ਢੋਲ ਬਜਵਾਇ ਨਾਚ ਨਾਚਤ ਅਘੱਟਯੋ। 'ਬਹੁਤਾ।
ਕੇਚਿਤ ਉਦਾਸੀਓਂ ਕੀ ਰੀਤਿ ਹੂੰ ਰਖਾਵਤੇ ਹੈਂ,
ਪੂਜਤੇ ਹੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੁ ਸਤਿਨਾਮੁ ਪੱਠਯੋ। 'ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

॥ ੧੩੦ ॥

ਰਾਮਰੱਈਏ

ਔਰ ਰਾਮਰਾਈਏ ਜੇਈ ਸਾਧੁ ਹੈਂ ਉਦਾਸੀ ਬਹੁ,
ਗੁਰੂ ਰਾਮ-ਰਾਇ ਤਿਨ ਹੂੰ ਕੇ ਨਿਜ ਬੱਟਯੋ। 'ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।
ਐ ਪੈ ਬਾਲੂ ਹਸਨੇ ਕੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਮੈਂ ਆਹਿੰ ਸੋਊ,
ਬਿਨ ਰਾਮਰਾਇ ਔਰ ਮਾਨਨਾਂ ਹੂੰ ਸੱਟਯੋ। 'ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
ਔਰ ਸਭਿ ਰੀਤਿ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕੇ ਉਪਾਸ਼ਕੋਂ ਕੀ,
ਗਾਦੀ ਜਿਨੈ ਰਾਮਰਾਇ ਦੇਹਰਾ ਅਘੱਟਯੋ। 'ਵੱਡੀ ਗੱਦੀਰਾਮਰਾਇ ਦੇ ਦੇਹਰੇ (ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿੱਚ)
ਲਗਾਤਾਰ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜੇਤਿਕ ਉਦਾਸੀ ਔ ਦਿਵਾਨੇ ਭਏ ਬਖਸ਼ੋਂ ਸੈਂ,
ਸਭਿ ਕਾ ਹਵਾਲ ਹਮ ਜੈਸ ਸੁਨਯੋ ਰੱਟਯੋ। 'ਕਿਹਾ ਹੈ।

॥ ੧੩੧ ॥

ਸੁਥਰੇ ਕੀ ਕਥਾ

ਦੋਹਰਾ:

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਸੁਥਰਾ ਪੰਥ ਯਹਿ,
ਪ੍ਰਗਟ ਭਯੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ।
ਤਿਨ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਸੁਨੋ ਅਬਿ,
ਸ੍ਰੋਤਾਗਨ ਮਨ ਚਾਹਿ ॥ ੧੩੨ ॥

ਅਏ ਲੌਟ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੈ,
ਜਬਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ।
ਸੋਲਾਂ ਸਏ ਬਿਆਸੀਏ,
ਤਬਿ ਹੀ ਸੁਥਰਾ ਚੰਦ ॥ ੧੩੩ ॥

ਕਬਿੱਤੁ:

ਉੱਤਰ ਦਿਸਾ ਮੈਂ ਏਕ ਗਾਮ ਹੈ ਬਰਾਮ ਪੁਰ,
ਤਹਾਂ ਨੰਦੇ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੇ ਧਾਮ ਤਨ ਹੁੱਥਰਾ। 'ਘਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਧਾਰਿਆ ਭਾਵ ਜਨਮ ਲਿਆ।
ਜਨਮਤ ਹੀ ਕੇ ਦਾਂਤ ਪੇਖ ਤਾਂਹਿ ਮਾਤ ਤਾਤ', 'ਪਿਤਾ।

ਬੁਝਯੋ ਦਿਜ¹ ਕਹੀ ਬਾਤ ਬੁਰੇ ਏਹੁ ਬੁੱਥਰਾ²।
ਕਾਨਨ ਮਝਾਰ ਗਿਰਵਾਇ ਦਯੋ ਦਿਜਿ ਖਾਰਿ,
ਆਏ ਗੁਰੁ ਖੇਲਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੇਰਯੋ ਤੁੱਥਰਾ¹।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ²ਇਹ ਬੁਰੇ (ਬੁੱਥਰਾ) ਬੁਝੇ (ਮੂੰਹ) ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਉਠਵਾਯੋ ਸਿੱਖ ਤੈ ਸੁਨਾਯੋ ਸਿੱਖ ਕੁਥਰਾ¹ ਹੈ,
ਫੇਰ ਗੁਰੁ ਗਾਯੋ¹ ਲਜਾਯੋ ਬਾਲ ਏਹੁ ਸੁੱਥਰਾ²

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ (ਖਾਰ) ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਸੁਟਵਾ ਦਿੱਤਾ,
ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲਦੇ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹ (ਤੁੱਥਰਾ) ਤੁੱਥ ਮੁੱਥ
ਜਿਹਾ ਭਾਵ ਬਦ-ਸ਼ਕਲ ਬਾਲਕ ਦੇਖਿਆ।

¹ਮੈਲਾ, ਗਲੀਜ਼, ਅਪਵਿੱਤਰ।

¹ਕਿਹਾ। ²ਸਾਫ਼ ਹੈ।

॥ ੧੩੪ ॥

ਸੰਗ ਨਿਜ ਲਜਾਇ ਗੁਰੁ ਲੀਓ ਪਲਵਾਇ ਬਾਲ,
ਪਾਂਚ ਸਾਲ ਕੇਰੋ ਜਬਿ ਭਯੋ ਸਮ ਗੁੱਥਰੇ¹।
ਮਾਤ ਤਾਤ ਸਾਰ ਪਾਇ ਲੈ ਗਏ ਗੁਰੁ ਤੈ ਆਇ,
ਮਰੇ ਜੋ ਸਬੰਧੀ ਸਭਿ ਕਾਲ ਪਾਇ ਉੱਥਰੇ¹।
ਮਾਲ ਧਨ ਪਾਯੋ ਜੋ ਲੁਟਾਯੋ ਖਾਯੋ ਸਭਿ ਹੀ ਸੋ,
ਆਯੋ ਫੇਰ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਮੋਦ ਹੈ ਪਲੁੱਥਰੇ¹।
ਸੁਤ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਕਾ ਨਿਹਾਰ ਕੈ ਉਚਾਰਯੋ ਗੁਰੁ,
ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਆਇ ਪੂਤ ਸ਼ਾਹਿ ਸੁਥਰੇ

¹ਗੁਥਲੇ ਵਾਂਗ (ਮੋਟਾ)।

¹ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉੱਥੇ।

¹ਉਸੇ ਪਲ, ਉਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ।

॥ ੧੩੫ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਤਬਿ ਤੈ ਸੁਥਰੇ ਸ਼ਾਹਿ,
ਨਾਮ ਭਯੋ ਯੋਂ ਤਾਂਹਿ ਕਾ।
ਬਹੁ ਦਿਨ ਰਹਿ ਗੁਰੁ ਪਾਹਿ,
ਸੇਵ ਕਰੀ ਤਿਨ ਅਧਿਕ ਹੀ ॥ ੧੩੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਫੇਰ ਗੁਰੁ ਹਰਿਰਾਇ ਪਾਸ ਰਹਯੋ ਮੋਦ ਪਾਇ,
ਕੌਤਿਕ ਬਿਲਾਸ¹ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੇ ਦਿਖਾਵਤੋ।
ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਜਬਿ ਹੋਇ ਗੁਰੁ ਕੇਰੋ ਤਬਿ,
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਬੇਨਵਾ¹ ਫਕੀਰ ਏਕ ਆਵਤੋ।

¹ਹਾਸੇ ਦੇ।

¹ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਫਿਰਕਾ ਜੋ ਸ਼ਰਾ ਦਾ ਪਾਬੰਦ
ਨਹੀਂ।

ਚੌਂਕੇ ਕੀ ਬਿਲਾਈ ਇਸ ਫੱਕਰ ਕੇ ਤਾਂਈਂ,
ਹੋਇ ਹਾਜਰ ਸੋ ਭੇਜ ਦੇਹੁ ਬੋਲ ਯੋਂ ਸੁਨਾਵਤੋ¹।

¹ਮੈਂ ਚੌਂਕੇ ਦੀ ਬਿੱਲੀ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਫੱਕਰ ਨੂੰ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਹਾਜ਼ਰ
ਹੈ ਭੇਜ ਦੇਉ, ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣਾਉਂਦਾ।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਹੋਤੀ ਕੁਛ ਦੇਰ ਫੇਰ ਮੁਸਲਾ ਸੋ
ਆਪਨੀ ਫਕੀਰੀ ਪੀਰੀ ਅਧਿਕ ਜਨਾਵਤੋ

॥ ੧੩੭ ॥

ਤਾਂ ਕਾ ਪਿਖਿ ਤੌਰਾ ਫੇਰ ਏਕ ਦਿਨ ਸੁਥਰੇ ਨੈ, 'ਤਰੀਕਾ, ਢੰਗ।
ਕਹਯੋ ਖੜਾ ਰਹੁ ਰੇ ! ਤੂੰ ਕੂਕਰ ਮਿਦਾਨ ਕੇ। 'ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਕੁੱਤੇ।

ਜੂਠਾ ਕੂਠਾ ਬਚਯਾ ਖੁਦਯਾ ਮਿਲ ਜੈਹੈ ਪੀਛੇ ਤੋਹਿ,
ਸੁਨ ਕੈ ਫਕੀਰ ਕਹਯੋ ਅਤਿ ਰਿਸ ਠਾਨ ਕੇ।
ਕੌਨ ਹੋਵੇ ਬਾਲਕ ਤੂੰ ਤਾਲਕਾ ਰਖਾਤ ਕਯਾ ਹੈਂ, 'ਸਬੰਧ।
ਮਾਲਕ ਦਿਲਾਵਤ ਹੈ ਫੱਕਰ ਪਛਾਨ ਕੇ।

ਆਪਸ ਮੈਂ ਬਢੀ ਰਾਰਿ ਸੁਥਰੇ ਨੈ ਬਲ ਧਾਰ, 'ਲੜਾਈ।
ਸੇਲੀ ਤਾਂ ਕੇ ਸਿਰ ਤੈ ਉਤਾਰ ਲਈ ਆਨ ਕੇ

॥ ੧੩੮ ॥

ਗੇਰ ਫੇਰ ਕੂਪ ਮਾਂਹਿ ਕਹਯੋ ਯੋਂ ਸੁਨਾਇ ਤਾਂਹਿ, 'ਖੂਹ ਵਿੱਚ।
ਜੇ ਤੂੰ ਲੀਓ ਚਾਂਹਿ ਤਾਂ ਬੁਲਾਇ ਯਾਂਹਿ ਲੀਜੀਏ।
ਹੋਇਗੀ ਜੋ ਤੇਰੀ ਤਬਿ ਤੋਹੀ ਢਿਗ ਐਹੈ ਟੇਰੀ, 'ਕਹਿਣ ਨਾਲ।
ਮੇਰੇ ਢਿਗ ਐਹੈ ਜੋ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਲਖ ਲੀਜੀਏ। 'ਜਾਣ ਲਉ।

ਰਹਯੋ ਸੋ ਬੁਲਾਇ ਜੋਰ ਲਾਇ ਕੈ ਫਕੀਰ ਬਹੁ,
ਸੇਲੀ ਕੂਪ ਤੈ ਨ ਆਈ ਬਾਹਰ ਲਖੀਜੀਏ। 'ਦੌੜੀ ਆਈ।
ਫੇਰ ਜਬਿ ਸੁਥਰੇ ਬੁਲਾਈ ਸੇਲੀ ਕੂਪ ਮੈਂ ਸੇ,
ਧਾਈ ਆਈ ਪਾਈ ਸ਼ਾਹਿ-ਸੁਥਰੇ ਪਿਖੀਜੀਏ

॥ ੧੩੯ ॥

ਔਰ ਅਜਮਤ ਪਰਚੰਡਾ ਦਿਖਰਾਇ, ਲੀਓ 'ਤਿੱਖੀ ਕਰਾਮਾਤ।
ਸੁਥਰੇ ਨੈ ਡੰਡਾ ਛੀਨਾ, ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਅਕਲ ਸੋਂ। 'ਖੋਹ ਲਿਆ।
ਯਾਹਿ ਬਿਧਿ ਸੇਲੀ ਡੰਡਾ ਪਾਯੋ ਜਬਿ ਸੁਥਰੇ ਨੈ,
ਸੇਲੀ ਟੇਪੀ ਦਈ ਫੇਰ ਗੁਰੁ ਹੇਰਿ ਭਲ ਸੋਂ। 'ਦੇਖ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੈ ਸੁਥਰਾ ਫਕੀਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਯੋ, 'ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।
ਦਿੱਲੀ ਜਾਇ ਪਰਚੇ ਦਿਖਾਏ ਸ਼ਾਹਿ ਖਲ ਸੋਂ²। 'ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ। ²ਮੂਰਖ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ।

ਕਾਜੀ ਤਬਿ ਚਾਟ ਟੀਕਾ ਜੰਵੁ ਤੋੜ ਲੇਵਤੇ ਥੇ,
ਹਿੰਦੂਆਂ ਕੋ ਤੁਰਕ ਕਹਤ ਹੁਤੇ ਬਲ ਸੋਂ

॥ ੧੪੦ ॥

ਜੰਞੂ ਪਾਇ ਸੂਰ ਕਾ ਔ ਟੀਕਾ ਲਾਇ ਬਿਸਟਾ ਕਾ,
ਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਜਾਇ ਕਾਜੀ ਤਈਂ ਟੇਰਿਓ।

'ਕਿਹਾ।

ਯਾਂ ਤੋ ਟੀਕਾ ਚਾਟ ਮੇਰੋ ਜੰਞੂ ਤੋੜ ਲੇਹ ਏਹ,
ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਕਬੀ ਕਿਸੀ ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਨ ਛੇਰਿਓ।
ਬਨਵਾਇ ਜੂਤੀ ਸਵਾ ਗਜ ਕੀ ਕੀਮਤ ਲਾਇ,
ਨਿਸ ਕੋ ਮਸੀਤ ਮਾਂਹਿ ਧਰੀ ਜਾਇ ਹੇਰਿਓ।

'ਦੇਖ ਕੇ ਜਾਰੱਖੀ।

ਕਾਜੀਓਂ ਨੈ ਹੇਰੀ ਕਹੀ ਜੂਤੀ ਹੈ ਖੁਦਾਇ ਕੇਰੀ,
ਪਢਨ ਨਿਵਾਜ ਆਯੋ ਅੱਲਾ ਇਮ ਟੇਰਿਓ।

'ਕਾਜੀਆਂ ਨੇ ਇਉਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਲਾ ਨਿਵਾਜ ਪੜ੍ਹਨ ਆਇਆ ਹੋਣਾ ਹੈ।

॥ ੧੪੧ ॥

ਚੂਮ ਚਾਟ ਸਿਜਦੇ। ਕਰਤ ਔ ਧਰਤ ਸਿਰ ਭਏ,
ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਆਦਿ ਤੁਰਕ ਅਪਾਰੇ ਹੈਂ।

'ਨਮਸਕਾਰਾਂ।

ਫੇਰ ਧਰਿ ਬਾਂਸ ਪਰ ਜੂਤੀ ਨਿਜ ਦੂਸਰੀ ਕੋ,
ਦਿੱਲੀ ਮਾਂਹਿ ਸੁਥਰੇ ਪੁਕਾਰਯੋ ਇਮ ਸਾਰੇ ਹੈ।

ਕੱਲ ਰਾਤ ਮੇਰਾ ਜੂਤਾ ਲੈ ਗਯੋ ਉਠਾਇ ਕੂਤਾ।,
ਹੇਰਯੋ ਕਾਹੂੰ ਹੋਇ ਤੋ ਬਤੱਈਏ ਉਪਕਾਰੇ ਹੈਂ।

'ਕੁੱਤਾ।

'ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਹੈ।

ਪੇਖ ਕਰਿ ਕਾਜੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੈ ਪੁਕਾਰੇ ਜਾਇ,
ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਪਾਸ ਭੇਦ ਕਹਯੋ ਸਭਿ ਧਾਰੇ ਹੈਂ।

'ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ।

॥ ੧੪੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਥਰੇ ਕੋ ਪਤਿਸ਼ਾਹਿ ਬੁਲਾਯੋ।

ਕਹਯੋ ਸ਼ੋਰ ਤੈਂ ਕਾਂਹਿ ਮਚਾਯੋ।

ਤੁਵ ਪਗ। ਜੇ ਜੂਤਾ ਨਹਿ ਐਹੈ।

'ਤੇਰੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ।

ਜਾਨ ਤੁਮਾਰੀ ਮਾਰੀ ਜੈਹੈ ॥ ੧੪੩ ॥

ਸੁਥਰੇ ਕਹਯੋ ਜੂਤ ਦਿਖਰੱਯੋ।

ਨਹਿ ਪਗ ਪਰੈ ਤਬੈ ਹਰ ਦੱਯੋ।

'ਮਾਰ ਦਿਆ ਜੇ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੂਤਾ ਮੰਗਵਾਯੋ।

ਨਿਜ ਪਗ ਮੈਂ ਸੁਥਰੇ ਨੈ ਪਾਯੋ ॥ ੧੪੪ ॥

ਸੁਥਰੇ ਪਾਂਉ ਬਢਾਏ ਐਸੇ।

ਮਸਾਂ ਪਰੇ ਜੂਤੇ ਮੇਂ ਜੈਸੇ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਿਖਿ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨੈ।

ਵਲੀ! ਪਛਾਨਯੋਂ ਸੁਥਰਾ ਜੁਾਨੈਂ ॥ ੧੪੫ ॥

'ਕਰਾਮਾਤੀ।

ਸੁਥਰੇ ਬੁਧਿ ਸ਼ਾਹਿ ਕੀ ਫੇਰੀ।

ਛੋਡੀ ਜਿੱਦ ਮਜ਼ਬ ਨਿਜ ਕੇਰੀ।

ਟੀਕਾ ਚਾਟਨ ਜੰਵੂ ਤੋਰਨ।

ਕਰਯੋ ਹਿੰਦੂਅਨ ਕੇਰੋ ਛੋਰਨ ॥ ੧੪੬ ॥

ਲਿਖ ਦੀਨੋ ਸੁਥਰੇ ਕੋ ਚਾਹੀ।

'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ, (ਅ) ਚਾਹ ਕੇ।

ਪੈਸਾ ਹੱਟੀ ਦੈ ਸਭਿ ਸ਼ਾਹੀ।

'ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਕੋਈ ਹੱਟੀ ਵਾਲਾ ਇਕ ਪੈਸਾ ਦੇਵੇ।

ਜੋ ਅਬਿ ਲੋ ਭੀ ਸੁਥਰੇ ਲੈ ਹੈਂ।

ਬਨਕਾ ਲੋਗ ਸਭਿ ਹੀ ਨਿਤ ਦੈ ਹੈਂ ॥ ੧੪੭ ॥

'ਬਾਣੀਏ।

ਕਰਾਮਾਤ ਸੁਥਰੇ ਨੈ ਤਬੈ।

ਦਿਖਰਾਈ ਬਹੁ ਜਾਨਤ ਸਭੈ।

ਕਰਯੋ ਰਜਾਲ-ਸ਼ਾਹਿ ਇਕ ਚੇਲਾ।

ਵਹਿ ਭੀ ਅਜਮਤ ਸਜਿ ਮਤ ਖੇਲਾ ॥ ੧੪੮ ॥

'ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਸਜ ਕੇ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਖੇਡਿਆ।

ਸੱਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਅਠੱਤੀਏ ਸਾਲੈਂ।

ਸੁਥਰਾ ਗਯੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨਿਹਾਲੈਂ।

'ਦੇਖ ਲਉ।

ਚੇਲੇ ਦੋਇ ਰਜਾਲ-ਸ਼ਾਹਿ ਕੇ।

ਭਏ ਵਲੀ ਫਿਰ ਬਿਦਤ ਚਾਹਿ ਕੇ ॥ ੧੪੯ ॥

'ਫੇਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਾਮਾਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ।

ਸਹਿਜਾ ਨੰਦਾ ਤੈਂਗੜ ਸ਼ਾਹੈਂ।

ਜਿਨ ਤੇ ਬਢੇ ਸਾਧੁ ਜਗ ਮਾਹੈਂ।

ਸੇਲੀ ਟੋਪੀ ਡੰਡਾ ਲੈ ਕੈ।

ਤੈਂਗੜ ਸ਼ਾਹਿ ਸਿਦਕ ਅਤਿ ਕੈ ਕੈ ॥ ੧੫੦ ॥

'ਬਹੁਤ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਦੇਵੀ ਜੁਾਲਾ ਮੁਖੀ ਕੇ,

ਬਿਰਯੋ ਦੁਾਰ ਪਰ ਜਾਇ।

'ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉਪਰ ਜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ।

ਇਕ ਡੰਡਾ ਨਿਜ ਭੁਜਾ ਪਰ,

ਰਹਯੋ ਬਜਾਵਤ ਗਾਇ ॥ ੧੫੧ ॥

ਉਸਤਤਿ ਦੁਰਗਾ ਕੀ ਕਰੀ,

ਇਸਥਿਤ ਹੈ ਇਕ ਠੌਰ।

ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਦੇਵੀ, ਦੁਤੀ

ਡੰਡਾ ਬਖਸ਼ਯੋ ਔਰ ॥ ੧੫੨ ॥

ਭਵਨ ਮਾਤ ਕੇ ਹਵਨ ਕਾ
ਸੇਸ ਕਹਾਵਤ ਜੋਇ।

'ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਹਵਨ ਦਾ (ਸੇਸ) ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਜੋ
ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤਿਲਕ ਸ਼ਾਮਾ ਤਹਿ ਤੇ ਮਿਲਯੋ,
ਦਯੋ ਭੋਜਕੀ ਸੋਇ ॥ ੧੫੩ ॥

'ਕਾਲਾ ਤਿਲਕ।

'ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ।

ਤਿਲਕ ਸ਼ਾਮ ਡੰਡੇ ਉਭੈ,
ਤਬਿ ਤੈ ਸੁਥਰਯੋ ਮਾਂਹਿ।
ਭਏ ਲਖੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਯਹਿ,
ਜੋ ਅਬਿ ਸਭੈ ਰਖਾਂਹਿ ॥ ੧੫੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕਾ ਇਹੁ ਆਹੀ।
ਬ੍ਰਿੱਧ ਭਯੋ ਯੋ ਸੁਥਰੇ ਸ਼ਾਹੀ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹਿ ਕਹਾਏ।
ਸੋ ਸ਼ਾਹੀ ਪਦ ਮਿਲਯੋ ਇਨਾਏ ॥ ੧੫੫ ॥

'ਵਧਿਆ ਹੈ।

'ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਰੀਤਿ ਅਹੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੀ ਜੇਤੀ।
ਫੱਕਰ ਸੁਥਰੇ ਰਾਖਤ ਤੇਤੀ।
ਸਤਿਨਾਮੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਢਾਵਤ।
ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਚੇਲੇ ਕੋ ਪਯਾਵਤ ॥ ੧੫੬ ॥

ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਪੁ ਜੀ ਆਦਿਕ।
ਪਢਤ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਲਖਿ ਸੁਖ ਸਾਧਕ।

'ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜਾਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਠਾਨਤ।
ਗੁਰੂ ਦੇਵੀ ਬਿਨੁ ਪੀਰ ਨ ਮਾਨਤ ॥ ੧੫੭ ॥
ਔਰ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹਿ ਕੋਇ ਕਮੈ ਹੈਂ।

ਪੈਸਾ ਮਾਂਗ ਦੁਕਾਨੋਂ ਥੈ ਹੈਂ ॥ ੧੫੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਥਰੇ ਸ਼ਾਹੀ ਪੰਥ ਕੀ,
ਉਤਪਤਿ ਕਹੀ ਸੁਨਾਇ।
ਅੱਡਣ ਸ਼ਾਹੀ ਪੰਥ ਕੀ,
ਸੁਨੋ ਗਾਥ ਧਰਿ ਭਾਇ ॥ ੧੫੯ ॥

'ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰ ਕੇ।

ਕਥਾ ਅੱਡਣ ਸ਼ਾਹੀਓਂ ਕੀ

ਚੌਪਈ:

ਸ਼ਹਿਰ ਵਜੀਰਾਵਾਦ ਨਜੀਕੈਂ।

ਨਗਰ ਸੋਦਰਾ ਹੈ ਇਨ ਨੀਕੈਂ।

ਖੱਤ੍ਰੀ ਧੱਮਨ ਗੋਤ੍ਰ ਤਹਾਂ।

ਬਸਤ, ਦਿਵਾਨ ਕਹਾਵਤ ਮਹਾਂ ॥ ੧੬੦ ॥

‘ਵੱਡੇ ਦਿਵਾਨ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਤਿਨ ਮੈਂ ਭਯੋ ਘਨੱਯਾ ਰਾਮੂ।

ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਭਗਤ ਅਧਿਕ ਅਭਿਰਾਮੂ।

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰੁ ਕੀ ਬਾਨੀ।

ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਭਯੋ ਵੈਰਾਗ ਮਹਾਨੀ ॥ ੧੬੧ ॥

ਨਗਰ ਡਰੋਲੀ ਮਾਲਵ ਦੇਸੈਂ।

ਥਿਰੇ ਹੁਤੇ ਗੁਰੁ ਤਹਾਂ ਬਿਸੇਸੈਂ।

ਤਹਿੰ ਠਾਂ ਨੌਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਾਮ’।

‘ਸ਼ਰਣ।

ਪਹੁੰਚਤ ਭਯੋ ਘਨੱਯਾ ਰਾਮ ॥ ੧੬੨ ॥

ਪਿਖਿ ਅਧਿਕਾਰੀ’ ਤਾਂ ਕੋ ਤਬਿ ਗੁਰੁ।

‘ਲਾਇਕ, ਯੋਗ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਯੋ ਫੁਰ’।

‘ਫੌਰਨ, ਛੇਤੀ।

ਪੁਨ ਗੁਰੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੈ ਕੈ’।

‘ਕਰਕੇ।

ਹਰਜੋ ਅਗਯਾਨ, ਗਯਾਨ ਵਰ ਦੈ ਕੈ’ ॥ ੧੬੩ ॥

‘ਚੰਗਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਅਗਿਆਨ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਤਬਿ ਹੂੰ ਮੋਦ ਘਨੱਯਾ ਰਾਮੂ।

ਰਹਿਨ ਲਗਯੋ ਢਿਗ ਗੁਰੁ ਸੁਖ-ਧਾਮੂ।

ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਮਨ ਦੈ ਕੈ।

ਬੋਕਾ ਲੱਜ ਮਸ਼ਕ ਇਕ ਲੈ ਕੈ ॥ ੧੬੪ ॥

ਨਿਸ ਦਿਨ ਪਾਨੀ ਭਰ ਕਰਿ ਲਜਾਵੈ।

ਗੁਰੁ ਕੇ ਅੱਸ੍ਰਨ ਤਈਂ ਪਿਲਾਵੈ।

ਸਿੱਖ ਅਸਿੱਖ ਚਹਿਤ ਜੋ ਕੋਈ।

ਪਾਨੀ ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਵਤ ਸੋਈ ॥ ੧੬੫ ॥

ਸੇਵ ਔਰ ਲੰਗਰ ਗੁਰੁ ਕੇਰੀ।

ਕਰਤ ਰਹਿਤ ਨਿਸ ਦਯੋਸ ਬਧੇਰੀ।

ਜਪਤ ਰਹਿਤ ਨਿਸ-ਦਿਨ ਗੁਰਬਾਨੀ।

ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਭਗਤਿ ਮਾਂਹਿ ਮਤਿ ਸਾਨੀ’ ॥ ੧੬੬ ॥

‘ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪਿਖਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤਾਂ ਕੋ ਫਿਰ ਗੁਰੂ।
ਸੇਲੀ ਟੋਪੀ ਬਖਸ਼ੀ ਨਿਜ ਫੁਰ।
ਨੌਮ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਦਿੱਲੀ ਜਾਏ।
ਹਿੰਦੁ ਧਰਮ ਹਿਤ ਦਿਯ ਤਨ ਲਾਏ ॥ ੧੬੭ ॥

ਪੁਨਾ ਘਨੱਯਾ ਰਾਮ ਟੇਕ ਧਰਿ।

'ਆਸਰਾ ਧਾਰ ਕੇ।

ਦਮਸ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਰਹੜੋ ਮੋਦ ਭਰਿ।

'ਅਨੰਦ 'ਚ ਭਰ ਕੇ।

ਕ੍ਰਿਤ ਆਪਨੀ ਵਹੈ ਕਮਾਵੈ।

ਜਲ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਤਈਂ ਪਿਲਾਵੈ ॥ ੧੬੮ ॥

ਬੀਤੜੋ ਜਬੈ ਐਸ ਬਹੁ ਕਾਲੈਂ।

'ਸਮਾਂ।

ਸੁਨੋ ਏਕ ਦਿਨ ਕੇਰ ਹਵਾਲੈਂ।

ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਦਲ ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਸੰਗੈਂ।

ਮਾਂਡ ਰਹੜੋ ਥਾ ਅਤਿ ਹੀ ਜੰਗੈਂ ॥ ੧੬੯ ॥

'ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਰਾਮ-ਘਨੱਯਾ ਜਲ ਭਰਿ ਲਜਾਵੈ।

ਜੰਗ ਵੀਚ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਪਜਾਵੈ।

ਮਗ ਮੈਂ ਜਲ ਮਾਂਗਤ ਜੋ ਔਰੈਂ।

ਤਿਨੈ ਪਿਲਾਵਤ ਮੁਦ ਭਰ ਗੌਰੈਂ ॥ ੧੭੦ ॥

'ਬਹੁਤੇ ਅਨੰਦ 'ਚ ਭਰ ਕੇ।

ਅਪਨ ਪਰਾਯਾ ਨਾਂਹਿ ਪਛਾਨੈ।

ਜਜੋਂ ਸਿੱਖੋਂ ਤਜੋਂ ਤੁਰਕੈਂ ਜਾਨੈ।

ਬਲਿਕੈਂ ਮਗ ਮੈਂ ਤੁਰਕ ਘਨੇਰੇ।

'ਸਗੋਂ।

ਥੇ, ਜਾਵਨ ਨਹਿੰ ਦੇਤ ਅਗੇਰੇ ॥ ੧੭੧ ॥

ਵੀਚ ਮੋਰਚੜੋਂ ਸਿੰਘਨ ਤਾਂਈਂ।

ਪਹੁੰਚੜੋ ਨਾਂਹਿ ਜਬੈ ਜਲ ਜਾਈ ॥ ੧੭੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪਿਖਿ ਸਿੱਖਨ ਮਨਿ ਰੋਸ ਧਰਿ,

ਕਹੜੋ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਪਾਸ।

ਦੇਤ ਘਨੱਯਾ-ਰਾਮ ਜਲ,

ਤੁਰਕਨ ਕੋ ਬਹੁ ਖਾਸ ॥ ੧੭੩ ॥

'ਆਪ।

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਸਿੱਖਨ ਤੈ ਪੁਨ ਗੁਰੂ ਗਜਾਨੀ।

ਕਹੀ ਘਨੱਯੇ ਪ੍ਰਤਿ ਇਮ ਬਾਨੀ।

ਤੂੰ ਜਲ ਤੁਰਕਨ ਤਈਂ ਪਿਲਾਵਤ।

ਸਿੱਖ ਪਯਾਸੇ ਬਹੁ ਕੁਰਲਾਵਤ' ॥ ੧੭੪ ॥

'ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਬੈ ਘਨੱਯੇ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।

ਹੇ ਗੁਰੂ ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਮੁਰਾਰੀ।

ਤੁਮ ਸਭਿ ਕੇ ਘਟ ਘਟ ਕੀ ਜਾਨਤ।

ਰਚਤ ਜਗਤ ਪਾਲਤ ਫਿਰ ਹਾਨਤ' ॥ ੧੭੫ ॥

'ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ।

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਿੰਘ ਯਹਿ ਜੇਤੇ।

ਮੈਂ ਤੁਵ ਰੂਪ ਨਿਰਖ ਹੋਂ ਤੇਤੇ'।

'ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ।

ਤੁਮ ਯਹਿ ਖੇਲ ਆਪਨੀ ਸਜ ਕੈ'।

'ਸਜਾ ਕੇ, ਬਣਾ ਕੇ।

ਬਾਲ ਬਿਨੋਦ ਪ੍ਰਮੋਦ ਸੁ ਭਜ ਕੈ' ॥ ੧੭੬ ॥

'ਬਾਲਕਾਂ ਦੀ ਲੀਲਾ ਵਾਂਗ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹੋਏ।

ਨਟ ਪੁਤਰੀ ਜਜੋਂ ਰਹੇ ਲਰੈ ਹੈਂ'।

'ਨਟ ਦੀਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਲੜਾ ਰਹੇ ਹੋ।

ਪੇਖਿ ਬਿਸੇਖ ਆਪ ਬਿਗਸੈ ਹੈਂ'।

'ਵੇਖ ਕੇ ਆਪ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ।

ਸਰਬ ਰੂਪ ਮੈਂ ਤੁਮੈ ਲਖੈ ਹੋਂ'।

'ਸਾਰੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।

ਜੇ ਜਲ ਮਾਂਗਤ ਤਿਸੈ ਛਕੈ ਹੋਂ ॥ ੧੭੭ ॥

ਸਿੱਖ ਆਪਨੇ ਤੁਰਕ ਪਰਾਏ।

ਯਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਆਪ ਦਿਢਾਏਂ।

ਬਲਕਿਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਐਸ ਬਖਾਨੇ।

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਏਕ ਹਰਿ ਮਾਨੇ' ॥ ੧੭੮ ॥

'ਇਕ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਮੰਨੇ।

ਪੁਨਾ ਮਸੀਤ ਦੇਹੁਰੇ ਜੇਈ।

ਰਾਵਰ ਕਹੇ ਏਕ ਸੇ ਤੇਈ'।

'ਉਹ।

ਯੋਂ ਜਬਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਰਸ ਸਾਨੇ'।

'ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੇਰਸ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ।

ਬੈਨ ਘਨੱਯੇ-ਰਾਮ ਬਖਾਨੇ ॥ ੧੭੯ ॥

ਸੁਨਿ ਕਲਗੀਧਰ ਮਨਿ ਮੁਦ ਠਾਨਾ'।

'ਅਨੰਦ ਹੋਏ।

ਹੋਇ ਤੁਸ਼ਟ' ਬਰ ਦਯੋ ਮਹਾਨਾ।

'ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ।

ਨਿਜ ਕਰ ਕਾ ਰੁਮਾਲ ਬਖਸ਼ਯੋ।

ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਦੈ ਪੂਰਨ ਕਯੋ ॥ ੧੮੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਗੁਰੂ ਤੈ,

ਬਰ ਅਰ ਆਗਯਾ ਪਾਇ।

ਤੂਰਨ¹ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹੈ,
ਤਬੈ ਘਨੱਯੇ ਜਾਇ ॥ ੧੮੧ ॥

¹ਛੇਤੀ।

ਰਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਪ੍ਰਥਮ,
ਕੋਵਾ ਨਗਰ ਮਝਾਰ।
ਬਾਣ ਬੱਟ ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿ,
ਖਾਵਤ ਅੰਨ ਉਦਾਰ ॥ ੧੮੨ ॥

ਪੰਥ ਚਲਾਯੋ ਆਪਨਾ,
ਗੁਰੁ ਸਿਖੀ ਦ੍ਰਿੜਾਇ।
ਚੇਲਾ ਸੇਵਾ-ਰਾਮ ਤਿਸ,
ਭਯੋ ਸੰਤ ਭਲ ਭਾਇ¹ ॥ ੧੮੩ ॥

¹ਚੰਗਾ ਪ੍ਰੇਮੀ।

ਕਬਿੱਤ:

ਤਾਂ ਕੇ ਚੇਲੇ ਭਏ ਆਗੇ ਸਹਜ-ਰਾਮ ਰਾਣਾ-ਰਾਮ
ਲੱਛਮਨ-ਰਾਮ ਤੈ ਨਰੈਣ-ਰਾਮ ਜਾਨੀਏ।
ਸਾਹਿਬ-ਰਾਮ- ਭੱਦ੍ਰ-ਰਾਮ ਸੰਤੋਖ-ਰਾਮ ਅੱਡਣ-
ਸ਼ਾਹ

ਇਤਯਾਦਿ ਦ੍ਰਾਦਸ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਮਾਨੀਏ¹।

¹ਬਾਰਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਨੀਕ ਮਹਾਤਮਾ ਪੁਰਖ।

ਅੱਡਣ-ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਭਯੋ ਯਾਂ ਤੈ ਰਹਯੋ ਸ਼ਾਹ,
ਅੱਡਣ-ਸ਼ਾਹੀ ਤਾਂ ਕੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਕੇ ਹੈਂ ਪਛਾਨੀਏ¹।

¹ਅੱਡਣ-ਸ਼ਾਹ ਚੁੰਕਿ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਬਦ ਰਿਹਾ, ਤਿਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਸਾਧੂ ਅੱਡਣ-ਸ਼ਾਹੀ ਪਛਾਣੀ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਖਤੇ ਹੈਂ ਸੇਵਾ-ਪੰਥੀ ਪਸਚਮ ਕੀ ਓਰ¹ ਇਨੈਂ,
ਬਿਨਾ ਏਕ ਈਸ ਗੁਰੁ ਮਾਨਤ ਨ ਆਨੀਏ¹

¹ਪੱਛੋਂ ਦੀ ਤਰਫ਼।

॥ ੧੮੪ ॥

ਧਰਮ ਕਾ ਬਿਹਾਰ¹ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਤ ਤੈ ਵਪਾਰ ਆਦਿ,
ਕਰਿ ਹੈਂ ਅਜੀਵਕਾ¹ ਨ ਪੂਜਾ ਲੇਤ ਮੰਗ ਹੈਂ²।

¹ਕਾਰੋਬਾਰ।

ਸਿੰਘ ਤੈ ਸਹਿਜ ਧਾਰੀ ਦੋਊ ਭਾਂਤਿ ਹੈਂ ਉਦਾਰੀ,
ਐਪਰ ਅਪਾਰੀ ਸਹਿਜ ਧਾਰੀ ਹੀ ਨਿਸੰਗ ਹੈਂ¹।

¹ਰੁਜ਼ਗਾਰ। ²ਮੰਗ ਕੇ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ।

ਪਰਚਾ ਬਿਸੇਸ¹ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕਾ ਹਮੇਸ਼,
ਰਾਖ ਹੈਂ ਅਸੇਸ¹ ਭੇਸ ਸੁਕਲ ਉਮੰਗ ਹੈਂ²।

¹ਬਹੁਤੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਹੀ ਸੰਕਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਨ।

ਡੇਰੇ ਇਨ ਕੇਰੇ ਹੈਂ ਬਧੇਰੇ ਦੇਸ ਲਹਿੰਦੇ ਸੈਂ,

¹ਬਹੁਤਾ ਪਰਚਾਵਾ।

²ਸਾਰੇ। ³ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਚਿੱਟਾ ਲਿਬਾਸਰਖਦੇ ਹਨ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹੈਂ ਲੋਗ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਇਨੈਂ ਚੰਗ ਹੈਂ

॥ ੧੮੫ ॥

ਹੋਤ ਨਾ ਸੰਜੋਗੀ, ਮਦ ਮਾਸ ਕੇ ਨ ਭੋਗੀ,
ਭੰਗ ਚਰਸ ਤਮਾਕੂ ਫੀਮ ਪਰਸਤ ਨਾਹਿ ਹੈਂ।

'ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ, ਭੰਗ,
ਚਰਸ, ਤਮਾਕੂ, ਅਫੀਮ ਨੂੰ ਛੋਂਹਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ।

'ਬਹੁਤਾ।

ਸਤਿਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਬਿਸੇਸ¹,
ਮਾਨਤੇ ਹੈਂ ਵੇਸ ਦਸੋਂ ਗੁਰੂਓਂ ਕੋ ਵਾਹਿ ਹੈਂ।
ਲੰਗਰ ਇਕੱਠਾ ਕੈਰੈਂ¹ ਹਿੱਸਾ ਸਭਿ ਪਾਇ ਦੈ ਹੈਂ,
ਬਾਣ ਰੱਸੇ ਡੋਰੀਆਂ ਬਟੈ ਹੈਂ ਬਹੁ ਆਹਿ ਹੈਂ।

'ਉਹ ਦਸਾਂ (ਵੇਸ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

'ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੇਵਾ-ਪੰਥੀ ਅੱਡਣ ਸ਼ਾਹੀ ਨਾਮ ਇਨ ਕੇਰ
ਆਹੀਂ¹,

'ਹਨ।

ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਬੰਦੈ ਤਾਂਹੀਂ ਨੇਕ ਲਖਿ ਚਾਹਿ ਹੈ।

'ਨੇਕ ਜਾਣ ਕੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ
ਕਰਦਾ ਹੈ।

॥ ੧੮੬ ॥

ਕਥਾ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰੀਓਂ ਕੀ
ਹੁਤੋ ਏਕ ਸੰਗਤੀਆ ਨਾਮੀ ਸੋਢੀ ਖੜੀ,
ਲਹੌਰ ਕੇ ਬਸਨ ਵਾਰੋ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੇਰ ਹੈ।
ਮਾਂਹਿ ਸੋਲਾਂ ਸੌ ਪਚਾਸ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਸ,
ਆਇ ਸੇਵ ਕਰੀ ਖਾਸ ਤਾਸ ਜੋ ਬਧੇਰ ਹੈ।

'ਸੰ. ੧੬੫੦ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਸ
ਤਿਸ ਨੇ ਆਪ ਆ ਕੇ ਬਹੁਤੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

ਭਯੋ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧਿ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਔ ਭਜਨ ਹਰਿ,
ਪਾਇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੈ ਬਰਰੰਕ ਭਯੋ ਮੇਰੁ ਹੈ।
ਯਦੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਮਰਥ ਭਯੋ ਸੰਗਤੀਆਂ,
ਤਦਪਿ ਨ ਬਿਰਤੀ ਮੈਂ ਰਾਖਯੋ ਮਨ ਜੇਰੁ ਹੈ।

'ਕੰਗਾਲ ਤੋਂ (ਮੇਰੁ) ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਵਾਂਗ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਹੋ ਗਿਆ।

'ਤਾਂ ਵੀ (ਬ੍ਰਿਤੀ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨੂੰ ਅਧੀਨ
ਨਾਰੱਖਿਆ।

॥ ੧੮੭ ॥

ਕਰਯੋ ਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ¹ ਆਪ ਤਾਂਈਂ ਰਾਖਯੋ ਗੋਪ²
ਅਤਿ,

'ਮਸ਼ਹੂਰ। ²ਗੁਪਤ।

ਫੇਰਾ ਕਰਿ¹ ਸਦਾ ਨਿਜ ਕਰੀ ਗੁਜਰਾਨ ਹੈ।

'ਮੰਗ ਕੇ।

ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਜੋ ਬਚਨ ਨਿਕਸਾਇ ਮੁਖੋ,
ਪੂਰਾ ਹੋਤ ਸੋਈ ਭਯੋ ਪ੍ਰਗਟ ਜਹਾਨ ਹੈ।

ਜੁਲਕੇ ਸੁ ਖੜੀ¹ ਸੰਗਤ ਦਾਸ ਹੁੰ ਕੋ ਫਿਰ,

'ਜੁਲਕੇ ਗੋੜ ਦੇ ਖੱਤਰੀ।

ਕਰ ਨਿਜਾ ਸਿੱਖ ਕੀਓ ਆਪਨੇ ਸਮਾਨ ਹੈ।	'ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ।
ਸੇਲੀ ਟੋਪੀ ਦੈ ਕੈ ਤਾਂ ਕੋ ਆਪਨੇ ਬਜਾਇ ਥਾਪਾ',	'ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉੱਪਰ ਥਾਪ ਕੇ।
ਆਪ ਕਰਿ ਗਯੋ ਸੋ ਜਹਾਨ ਤੈ ਪਯਾਨ ਹੈ।	'ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ।
॥ ੧੮੮ ॥	
ਚੌਪਈ:	
ਸੰਗਤ ਦਾਸ ਉਮਰ ਭਰ ਮੈਂ ਫਿਰ।	
ਏਕ ਚੁਬਾਰੇ ਵੀਚ ਰਹਜੋ ਥਿਰ।	'ਬੈਠਾ, ਟਿਕਿਆ।
ਉਮਰ ਏਕ ਸੌ ਬਰਸ ਤੀਸ ਕੀ।	
ਪਾਈ ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਈਸ ਕੀ ॥ ੧੮੯ ॥	
ਵਡ ਅਜਮਤ ਕੋ ਰਾਖਜੋ ਗੋਈ।	
ਜਜੋਂ ਦੀਪਕ ਕੀ ਘਟ ਮੈਂ ਲੋਈ।	'ਜਿਵੇਂ ਦੀਵੇ ਦਾ ਘੜੇ 'ਚ ਚਾਨਣ ਗੁਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸ਼ਬਦ ਥਾ ਤਾਂ ਕੇ।	
ਗਹਜੋ ਬਹੁਤ ਲੋਗਨ ਮੁਦ ਪਾ ਕੇ ॥ ੧੯੦ ॥	
ਤਾਂ ਕੇ ਭਏ ਜਿਤਿਕ ਅਨੁਸਾਰੀ।	
ਸੋ ਬਿਦਤੇ ਜਗ ਸਤਿ-ਕਰਤਾਰੀ।	
ਸੰਗਤ ਦਾਸ ਸੂਰਗ ਜਬਿ ਗਯੋ।	
ਹਰਿ-ਗੁਬਿੰਦਪੁਰਿ ਮੈਂ ਬਿਦਤਯੋ ॥ ੧੯੧ ॥	'ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ।
ਤਾਂ ਕੇ ਪੂਤ ਹਜ਼ਾਰੀ-ਦਾਸਾ।	
ਨਿਜ ਪਿਤ ਗੁਰੂ ਕੀ ਠੌਰਹਿ ਖਾਸਾ।	'ਆਪ।
ਕਾਯਮ ਹੋਇ, ਕਾਮ ਭਲ ਕੀਨਾ।	
ਏਕ ਮਕਾਨ ਬਡੋ ਰਚ ਲੀਨਾ ॥ ੧੯੨ ॥	'ਵੱਡਾ ਡੇਰਾ ਬਣਾ ਲਿਆ।
ਹਰਿ-ਗੁਬਿੰਦਪੁਰਿ ਸ਼ਹਰ ਮਝਾਰੇ।	
ਜੋ ਅਬਿ ਅਹੇ ਬੁਲੰਦ ਉਦਾਰੇ।	'ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ।
ਗੁਜਰਜੋ ਜਬੈ ਹਜ਼ਾਰੀ ਦਾਸੂ।	
ਸੁਤ ਹਰਿ ਲਾਲ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਖਾਸੂ ॥ ੧੯੩ ॥	
ਭਯੋ ਮਹੰਤ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਪਾਛੇ।	
ਕਰੀ ਮਹੰਤੀ ਇਨ ਭੀ ਆਛੇ।	'ਚੰਗੀ।
ਅਬਿ ਹਰਿਦਾਸ ਅਹੇ ਤਿਸ ਠੌਰੈਂ।	
ਸਦ ਗੁਨ ਧਾਮ ਸੁੱਧ ਮਤਿ ਗੌਰੈਂ ॥ ੧੯੪ ॥	'ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਪਵਿੱਤਰ ਮੱਤ ਵਾਲਾ।
ਇਨ ਕੇ ਸਾਧੂ ਹੈਂ ਜਗਿ ਜੇਤੇ।	

ਬਸਨ ਮਜੀਠੀ' ਰਾਖਤ ਤੇਤੇ।

'ਲਾਲਰੰਗ ਦੇ।

ਸਮ ਉਦਾਸੀਯਨ ਔਰ ਰੀਤਿ ਹੈ।

ਜਟਾ ਨ ਖਾਕ ਗ੍ਰਹਿਨ ਕੀਤ ਹੈ ॥ ੧੯੫ ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਪੂਜਤ ਮਾਨਤ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਾਨਤ।

ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰੈਂ।

ਮਿਲਨ ਸਮੇਂ ਯਹਿ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੈਂ ॥ ੧੯੬ ॥

ਯਾਂ ਤੈ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰੀਏ ਨਾਮੈ।

ਬਿਦਤਯੋ ਇਨ ਕਾ ਜਗ ਮੈਂ ਆਮੈਂ' ॥ ੧੯੭ ॥

'ਬਹੁਤਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਪੰਥ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰੀਯਨ

ਕੇਰੇ ਕਹਯੋ ਹਵਾਲ।

ਸੁਨੋ ਨਿਰੰਜਨੀਏ ਭਏ,

ਜਯੋਂ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੯੮ ॥

ਕਥਾ ਨਿਰੰਜਨੀਓਂ ਕੀ

ਕਬਿੱਤ:

ਨਗਰ ਜੰਡਯਾਲਾ ਏਕ ਮਾਝੇ ਦੇਸ ਮਾਂਹਿ ਆਹਿ,

ਭਯੋ ਹੈ ਹਿੰਦਾਲ ਜੱਟ ਤਹਾਂ ਏਕ ਸਾਰ' ਹੈ।

'ਚੰਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਕੀ ਜਾਇ ਸਰਣ ਤਰਣ ਹੂੰ ਕੋ',

'ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਬਹੁ ਦਿਨ ਲੰਗਰ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੀ ਭਾਰ ਹੈ'।

'ਬਹੁਤੀ, ਚੰਗੀ।

ਪਾਇ ਉਪਦੇਸ ਬੇਸ' ਗੁਰੂ ਤੈ ਕਮਾਯੋ ਤਿਨੈ,

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਭਯੋ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧਿ ਜਪ ਤਪ ਕੋ ਅਗਾਰ' ਹੈ।

'ਘਰ।

ਏਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਲੰਗਰ ਮੈਂ ਆਏ ਜਬਿ,

ਹੁਤੇ ਆਟਾ ਗੁੰਧਤੋ ਹਿੰਦਾਲ ਤੋ ਉਦਾਰ ਹੈ'।

'ਤਦੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਿੰਦਾਲ ਆਟਾ ਗੁੰਦਾ ਸੀ।

॥ ੧੯੯ ॥

ਕਟ ਮੈ ਤ੍ਰਿਕੋਨ ਪਟ ਠਟਯੋ ਹੁਤੇ ਸੂਜਨੇ ਜਯੋਂ',

'ਲੱਕ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਕੋਣਾ ਬਸਤਰ (ਸੂਜਨੇ) ਤਿਕੋਣੇ ਪਰਨੇ ਵਾਂਗ ਸਜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਆਟੇ ਸੰਗ ਹਾਥ ਭਰ ਰਹੇ ਥੇ ਪਛਾਨੀਏਂ।

ਯਾਂ ਤੈ ਨਿਜ ਕਰ ਤਿਨ ਪੀਠ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ,

ਸੀਸ ਧਰਯੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਦਾਂਬੁਜ ਮੈ' ਮਾਨੀਏ।

'ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਵਿੱਚ।

ਹੇਰ ਕਟ ਸੂਜਨਾ ਔ ਪੀਠ ਪਰ ਹਾਥ ਧਰੇ,
ਹੋਇ ਗੁਰੂ ਮੋਦ ਕਰਜੋ ਬਚਨ ਮਹਾਨੀਏ।
ਕੀਆ ਕਰੋ ਐਸ ਹੀ ਹਮੇਸ਼ ਤੁਮ ਬੰਦਨਾ,
ਔ ਕਟ ਮੈਂ ਰਖਤ ਰਹੋ ਸੂਜਨਾ ਇਦਾਨੀਏ। 'ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।

॥੨੦੦॥

ਹੋਇ ਗੁਰੂ ਖੁਸ਼ਿ ਨਿਜ ਕਰ ਧਰਿ ਤਾਂ ਕੇ ਸਿਰ,
ਬਖਸ਼ ਕੈ ਮੰਜੀ ਕਰਜੋ ਸਿੱਧ ਪਰਸਿਧਿ ਸੋ। 'ਉਹ ਕਰਾਮਾਤੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਕਰਿ ਨਿਜ ਕਾਮ ਗਯੋ ਧਾਮ ਸ੍ਰੈ' ਹਿੰਦਾਲ ਫਿਰ, 'ਆਪਣੇ ਘਰ।
ਭਯੋ ਨਿਰਵੇਦ ਤਾਂ ਕੋ ਫੇਰ ਸਭ ਬਿੱਧਿ ਸੋ। 'ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ (ਨਿਰਵੇਦ) ਵੈਰਾਗ ਹੋ ਗਿਆ।
ਫਿਰਜੋ ਦੇਸ ਦੇਸ ਮੈਂ ਕਰਤ ਸਤਿਸੰਗ ਬਹੁ ਕਾਲ,
ਸ-ਉਮੰਗ ਰੰਗਜੋ ਮਨ ਗੁਨ ਨਿੱਧ ਸੋਂ। 'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਵਿੱਚਰੰਗਿਆ।
ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਕੇ ਪਾਸ ਆਇ ਰਹਜੋ ਖਾਸ', 'ਆਪ।
ਕਰੀ ਸੇਵ ਸੁਖਰਾਸ ਕੇਰੀ ਭਯੋ ਸਿੱਧ ਸੋ। 'ਉਹ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।

॥੨੦੧॥

ਜਾਇ ਕੈ ਜੰਡਯਾਲੇ ਰਹਜੋ ਮੋਦ ਹੈ ਬਿਸਾਲੇ ਫਿਰ,
ਬੋਲਤ ਨਿਰੰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਕਰਤਾਰ ਸੋ।
ਸਤਿਸੰਗੀ ਤਾਂ ਕੇ ਭਏ ਜੇਈ ਨਰ ਨਾਰਿ ਔਰ,
ਕਹਿਤ ਨਿਰੰਜਨ ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਉਚਾਰ ਸੋ।
ਯਾਂਹੀਂ ਤੈ ਨਿਰੰਜਨੀਏ ਲਾਗੇ ਲੋਗ ਕਹਿਨ ਤਿਨੈ,
ਭਏ ਮਸ਼ਹੂਰ ਯੋਂ ਨਿਰੰਜਨੀਏ ਸਾਰ ਸੋ। 'ਉਹ ਸਾਰੇ।
ਨੱਥੋਆਣੇ ਤਾਲ' ਕੋ ਮਾਨਿੰਦ ਗੰਗ ਜੀ ਕੇ ਮਾਨੈ, 'ਤਲਾਅ।
ਮੁਰਦਜੋਂ ਕੇ ਹਾਡ ਦੇਤ ਤਾਂਹੀ ਵੀਚ ਡਾਰ ਸੋ

॥੨੦੨॥

ਚੌਪਈ:
ਜਬਿ ਹਿੰਦਾਲ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਧਾਰਾ।
ਬਿਧੀ-ਚੰਦ ਸੁਤ ਤਾਂ ਕਾ ਭਾਰਾ।
ਭਯੋ ਮਹੰਤ ਸੁ ਅਜਮਤ ਭਰਿਓ।
ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਕੋ ਨਿਜ ਸਿਖ ਕਰਿਓ ॥੨੦੩॥
ਏਕ ਕੰਜਰੀ ਮੁੱਸਲਮਾਨੀ।

ਡਾਲ ਲਈ ਨਿਜ ਘਰ ਪ੍ਰਿਯ ਜਾਨੀ।	'ਪਿਆਰੀ ਜਾਣ ਕੇ।
ਜਬਿ ਲੋਗਨ ਬਰਤਨ ਤਜ ਦਯੋ।	
ਕਾਮ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਫਿਰ ਯਹਿ ਕਯੋ ॥ ੨੦੪ ॥	
ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕੇਰੀ।	
ਤਬਿ ਪੋਥੀ ਨਹਿੰ ਹੁਤੀ ਬਧੇਰੀ।	'ਬਹੁਤੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ।
ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਤਿਸ ਪੋਥੀ ਮਾਰੈਂ।	
ਸਾਖੀ ਦਈ ਕੂਰ ਇਮ ਗਾਰੈਂ ॥ ੨੦੫ ॥	'ਝੂਠੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ।
ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਭੀ ਮੁਸਲਮਾਨੀ।	
ਔਰਤ ਕਰੀ ਮੰਜੋਤ ¹ ਮਹਾਨੀ ² ।	'ਨਾਮ ਦੀ। ² ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ।
ਦੁਇ ਸੁਤ, ਸੁਤਾ ਏਕ ਉਪਜਾਈ।	
ਤੋਂ ਭੀ ਰਹੇ ਅਲੇਪ ਸਦਾਈ ॥ ੨੦੬ ॥	
ਭਾਨੁ ¹ ਅਗਨਿ ਗੰਗਾ-ਜਲ ਜੈਸੇ।	'ਸੂਰਜ।
ਦੋਸ਼ ਨ ਸੰਮਰਥ ਕੇ ਹੂ ਤੈਸੇ।	
ਗਾਥਾ ਔਰ ਹਿੰਦਾਲਹਿੰ ਕੇਰੀ।	
ਲਖ ਦੀਨੀ ਉਨ ਐਸ ਬਡੇਰੀ ॥ ੨੦੭ ॥	
ਜਬਿ ਗੁਰੁ ਸੱਚਖੰਡ ਮੈਂ ਗਏ।	
ਚੌਰੀ ਕਰਤ ਕਬੀਰ ਲਖਏ ¹ ।	'ਦੇਖੇ।
ਬੂਝਯੋ ਗੁਰੈਂ ਔਰ ਕੋਊ ਐਹੈ।	
ਉੱਤਰ ਦਯੋ ਕਬੀਰ ਤਦੈਰੈਂ ॥ ੨੦੮ ॥	'ਤਦੋਂ।
ਏਕ ਹਿੰਦਾਲ ਜਟੇਟਾ ਆਵੈ।	
ਈਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਪਾਵੈ।	
ਇਤਯਾਦਿਕ ਗਾਥਾ ਉਨ ਔਰੈਂ।	
ਲਿਖ ਦੀਨੀ ਪੋਥੀ ਮੈਂ ਗੌਰੈਂ ॥ ੨੦੯ ॥	'ਬਹੁਤੀਆਂ।
ਔਰ ਗਾਥ ਯਾਹੀ ਬਿਧਿ ਕੇਰੀ।	
ਨਿਜ ਮਤਲਬ ਕੀ ਤਿਨ ਬਹੁ ਟੇਰੀ ¹ ।	'ਕਹੀ।
ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਭੂਪ ਜੋ ਹੋਈ।	
ਦੋਸ਼ ਨ ਇਨ ਕੋ ਲਗ ਹੈ ਕੋਈ ॥ ੨੧੦ ॥	
ਯਾ ਬਿਧਿ ਝੂਠ ਬਾਤ ਬਹੁ ਗਾਰੈ ¹ ।	'ਕਹਿ ਕੇ।
ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਲਯੋ ਧਿਜਾਰੈ ¹ ।	'ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਪੱਕਾ ਕਰਵਾ ਲਿਆ।
ਔਰਨ ਕੋ ਕਾਲੰਕੀ ਥਪ ਹੈ ¹ ।	'ਬਣਾ ਕੇ।

ਲਯੋ ਕਲੰਕ ਆਪਨਾ ਢਪ ਹੈ॥ ੨੧੧ ॥	'ਢੱਕ ਲਿਆ।
ਉਸੀ ਕੰਚਨੀ॥ ਕੇ ਜੋ ਪੇਟੋਂ।	'ਵੇਸਵਾ।
ਦੇਵੀ ਦਾਸ ਭਯੋ ਥਾ ਬੇਟੋਂ।	'ਪੁੱਤਰ।
ਤਿਸ ਕੇ ਨਿਜ ਗਾਦੀ ਬਖਸੈ ਹੈ।	
ਗਯੋ ਆਪ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਿਧੈ ਹੈ॥ ੨੧੨ ॥	
ਦੇਵੀ ਦਾਸ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਯਾਵਤ।	'ਤਦੋਂ ਤੋਂ।
ਐ ਅਬਿ ਲੋ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਤ।	
ਏਹੁ ਨਿਰੰਜਨੀਆਂ ਕੀ ਗਾਦੀ।	
ਹੈ ਅਬਿ ਗਾਉਂ ਜੰਡਯਾਲੇ ਆਦੀ॥ ੨੧੩ ॥	
ਇਨ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ੀ॥ ਜੋ ਮਰ ਹੈਂ।	'ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣ ਵਾਲੇ।
ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਛੇ ਰੁਦਨ॥ ਨ ਕਰਿ ਹੈਂ।	'ਰੋਣਾ।
ਨਹੀਂ ਦਿਜਨ ਕੇ॥ ਯਹਿ ਕਿਛੁ ਮਾਨੈ।	'ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ।
ਨਿਜ ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਸ਼ਾਦੀ ਠਾਨੈਂ॥ ੨੧੪ ॥	
ਤੀਰਥ ਦੇਵ ਪਿਤ੍ਰੁ ਨਹਿੰ ਜਜ ਹੈਂ।	'ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਪਿਉ ਦਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੂਜਦੇ।
ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਤਈਂ ਨਿਤ ਭਜ ਹੈਂ।	
ਸਾਧੂ ਸਿੱਖ ਇਨੋ ਕੇ ਜੇ ਹੈਂ।	
ਸੋਊ ਨਿਰੰਜਨੀਏ ਸਦਵੇ ਹੈਂ॥ ੨੧੫ ॥	
ਗਾਥ ਨਿਰੰਜਨੀਓਂ ਕੀ ਜੇਤੀ।	
ਜਥਾ ਜੋਗ ਹਮ ਭਾਖੀ ਤੇਤੀ॥ ੧੨੬ ॥	
ਕਥਾ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸੀਓਂ ਕੀ	
ਸ੍ਰੀਯਾ ਛੰਦ:	
ਜੈਸ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸੀਏ ਥੀਏ,	
ਤਿਨ ਕੀ ਗਾਥ ਸੁਨੈ ਹੈਂ।	
ਗਾਮਰਟੋਲ॥ ਤਰਣ ਤਾਰਣ ਢਿਗ,	'ਗੋਤ ਦੇ।
ਜੱਟ ਰਟੋਲ ਬਸੈ ਹੈਂ।	
ਸੰਮਤ ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੋ ਛਜਾਹਠ,	
ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਮੱਘਰ।	
ਮਾਤਾ ਦੇਸੋ ਬਾਪ ਹਮੀਰੇ ਕੇ	
ਘਰ ਭਯੋ ਉਜੱਗਰ॥ ੨੧੭ ॥	'ਪ੍ਰਗਟ।
ਬਡੇ ਹੋਇ ਕਿਛੁ ਕਰੀ ਨੌਕਰੀ,	

ਪੋਹੂ-ਵਿੰਡੀਓਂ ਕੇਰੀ।

ਪੋਹੂਵਿੰਡ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ।

ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬ ਕਾ,

ਇਕ ਵਾਰ।

ਮਿਲਜੋ ਸੰਤ ਇਕ ਫੇਰੀ।

ਨਾਮ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਥਾ ਪਹਿਲੇ,

ਚੇਲਾ ਜਬਿ ਤਿਹ ਥੀਓ।

ਫੇਰ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਪ੍ਰਗਟਾਯੋ,

ਮਿੱਟੀਰੰਗਾ ਬਾਣਾ ਲੈ ਲਿਆ।

ਖਾਕੀ ਬਾਨਾ ਲੀਓ। **॥੨੧੯॥**

ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਨਗਰ ਧਨੌਲੇ,

ਧਜਾਨ ਦਾਸ ਪੈ ਜਾਈ।

ਕਾਬਜ ਕੋਸ਼ ਪਢਿ ਖਾਕ ਉਤਾਰੀ,

ਪਾਕ ਪੁਸ਼ਾਕ ਸਜਾਈ।

ਖਾਕੀ ਸ਼ਾਹ ਫਕੀਰ ਹੁਤੇ ਤਹਿੰ,

ਸੰਗੀ ਬੁਲੇ ਸ਼ਹਿ ਕੈ।

ਰਿੰਦ ਫਕੀਰ ਖੁਲਾਸੇ। ਤਹਿੰ ਬਹੁ,

।(ਰਿੰਦ) ਤਿੱਖੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ (ਖੁਲਾਸੇ) ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫਕੀਰ।

ਰਹਿਤੇ ਚਰਚਾ ਗਹਿ ਕੈ। **॥੨੧੯॥**

ਚਰਚਾ ਕਰਦੇਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਸੰਗਤ ਕਰੈ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਭੀ,

ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਤ ਤਹਿੰ ਜਾ ਕੇ।

ਭਯੋ ਖੁਲਾਸਾ ਰਿੰਦ ਏਹੁ ਭੀ,

ਤਜਿ ਹਿੰਦੁ ਤੂਕ ਸ਼ਰਾ ਕੇ।

ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਛੱਡ ਕੇ।

ਚੰਚਲ ਚਿੱਤ ਚਤੁਰ ਥਾ ਚੋਖਾ।

ਬਹੁਤਾ।

ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਜ੍ਹਾਨੈਂ।

ਸ਼ੀਰੀਂ ਸੁਖਨ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ਭਾਰੀ,

ਮੋਹਿਤ ਬਾਕ ਬਖਾਨੈਂ। **॥੨੨੦॥**

ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਤੇ (ਭਾਰੀ) ਬਹੁਤਾ (ਪ੍ਰਕਾਰੀ) ਢੰਗੀ ਸੀ, (ਬਾਕ) ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।

ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰ ਵਾਰੇ

ਤੈ, ਬਿਦਾਂਤ ਕਿਛੁ ਪਢਿਓ।

ਹਰੀ ਦਾਸ ਗਿਰਧਰ ਕੀ ਸੰਗਤ,

ਕਰੀ ਸਾਨ ਫਿਰ ਚਢਿਓ।

ਭਾਵ ਬੁੱਧੀ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੀ ਹੋ ਗਈ।

ਸੈਰ ਬਿਦੇਸਨ ਕਾ ਕਿਛੁ ਕੀਆ,

ਨਿਕਟਿ ਦੁਾਰਕਾ ਜਾਈ।

ਮਸ਼ਕਾ ਮੰਡੀ ਮਾਂਹਿ ਥਿਰਾਯੋ,
ਰੰਡੀ ਏਕ ਤਹਾਂਈ ॥ ੨੨੧ ॥

ਨੂਰ¹ ਸ਼ਹੂਰ² ਰੂਪ ਪਿਖਿ ਜ਼ਾਨੀ,
ਆਸ਼ਕ ਇਸ ਪਰ ਥਾਈ।

ਦੌਲਤ ਹੁਤੀ ਤਾਂਹਿ ਢਿਗ ਭਾਰੀ,
ਆਯੋ ਸੰਗ ਲਵਾਈ।

ਮਗ ਮੈਂ ਮੁਈ ਬਿਮਾਰ ਹੋਇ ਵਹਿ,
ਧਨ ਇਸ ਪਾਸ ਰਹਾਯੋ।

ਜੁਗਤਿ ਅਕਲ ਸੈਂ ਲਜਾਇ ਇਮਾਨਤ,
ਸ਼ਹਿਰ ਕਸੂਰ ਰਖਾਯੋ ॥ ੨੨੨ ॥

ਤਬਿ ਲਹੌਰ ਕੀ ਗੌਰ ਤੌਰ ਪਰ,
ਕਾਯਮ ਥੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।

ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਫੌਜਨ ਮੈਂ, ਸੇਵਾ
ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਤ ਮਹਾਂਹੀ।

ਗਿਰਧਰ ਮਲ-ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ-ਅੱਛਰਾ,
ਸਰਬਗ-ਸਿੰਘ ਲੋ ਕੇਤੇ।

ਰਹਿਤੇ ਸੰਤ ਅਨੰਤ ਰੂਪ, ਹਰਿ
ਚਰਚਾ ਰਖਤੇ ਤੇਤੇ ॥ ੨੨੩ ॥

ਰਹਿਨ ਲਗਯੋ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਭੀ,
ਫੌਜ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਮਾਹੈਂ।

ਚਰਚਾ ਗਜਾਨ ਖੁਲਾਸੀ ਬ੍ਰਿਤੀ,
ਰਾਖੈ ਅਧਿਕ ਤਹਾਂ ਹੈ।

ਸੁੰਦਰ ਪਲੰਘ ਕਸਾਇ ਤਾਂਹਿ ਪਰ,
ਬੈਠਿ ਚੌਰ ਕਰਵਾਵੈ।

ਸ਼ਸਤਰ ਬਸਤਰ ਪਹਿਰੈ ਨੀਕੇ,
ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ ਸਜਾਵੈ ॥ ੨੨੪ ॥

ਚਢੇ ਤੁਰੰਗ ਢੰਗ ਗੁਰੂਓਂ ਕੇ,
ਸਾਹਿਬ ਲੋਕ ਸਦਾਵੈ।

ਬੈਂਤ ਕੋਰੜੇ ਕਵਿਤਾ ਨਿਜ ਕਰਿ,

'ਠਹਿਰ ਗਿਆ।

'ਉਥੇ ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਸੀ।

'ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਚਮਕ। ²ਅਕਲ, ਸਮਝ।

'ਇਸ ਉਪਰ ਮੋਹਤ ਹੋ ਗਈ।

'ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ।

'ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ।

'ਬਹੁਤ।

'ਕਿਤਨੇ ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ।

'ਬੇਅੰਤ ਰੂਪ ਹਰੀ ਦੀ (ਤੇਤੇ) ਸਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

'ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਵਰਤਾਰਾ।

ਲੋਗਨ ਤਈਂ ਸੁਨਾਵੈ।

ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਅਵਤਾਰ ਪਿਕੰਬਰ,

ਸਭਿ ਪਰ ਲੰਬਰ ਲਾਵੈ।

ਸ਼ਰਾ ਬੰਧ ਮੈਂ ਉਨ ਕੋ ਬੰਧੇ,

ਨਿਜ ਕੋ ਛੁਟੜੋ ਬਤਾਵੈ ॥ ੨੨੫ ॥

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੀ ਹੱਦ ਮੱਦ ਕੋ,

ਰੱਦ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭਾਤੈਂ।

¹ਦੋਸ਼ ਰੂਪ ਨੰਬਰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

¹ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ (ਮੱਦ) ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਸੰਗੀ ਚੇਲੇ ਜਨ ਤਾਂ ਕੇ,

ਘਨੇ ਬਨੇ ਸੁਨ ਬਾਤੈਂ।

ਜੋ ਜੈਸਾ ਆਵੈ ਰਹਿ ਤੈਸਾ,

ਭੇਖ ਰੇਖ ਨਹਿ ਠਾਨੈ।

ਪੈ ਗੋਲਾਬ ਦਾਸੀਏ ਤਿਨ ਕੋ,

ਕਹੈਂ ਲੋਗ ਵਹਿ ਮਾਨੈ ॥ ੨੨੬ ॥

ਸੇਵੈਂ ਤਿਸ ਕੋ ਦੇਵੈਂ ਦੌਲਤ,

ਲੇਵੈਂ ਧਰਿ ਉਪਦੇਸੈਂ।

ਚਾਲ ਚਲਨ ਸ਼ੌਕੀਨੀ ਪੀਨੀ,

ਰਾਖੈ ਏਹੁ ਬਿਸੇਸੈਂ।

¹ਭੇਖ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

¹ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

¹(ਪੀਨੀ) ਬਹੁਤੀ ਸ਼ੌਕੀਨੀ ਵਾਲਾ ਹੀ ਏਹ ਬਹੁਤਾ ਚਾਲ-ਚਲਨ ਰਖਦਾ ਹੈ।

¹ਪ੍ਰਤਾਪ। ²ਤਰੱਕੀ।

¹ਵੇਸਵਾ।

ਪੇਖਿ ਅਰੂਜ¹ ਨਮੂਜ² ਰੂਪ ਬਡ,

ਪੀਰੋ ਨਾਮ ਇਕ ਕਸਬੀ।

ਆਸ਼ਕ ਭਈ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਪੈ,

ਥਈ ਗਲੇ ਕੀ ਤਸਬੀ ॥ ੨੨੭ ॥

ਵਾਰਸ ਤਿਸ ਕੇ। ਰਾਖੈਂ ਝਗਰਾ,

ਵਹਿ ਇਸ ਬਿਨ ਨਹਿ ਰੈਹੈਂ।

ਆਖਰ ਗਏ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ,

ਵਾਰਸ ਤਿਸ ਕੇ ਲੈ ਹੈਂ।

ਇਤੈ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਭੀ ਤਿਸ ਬਿਨ,

ਰਹਿ ਨ ਸਕੜੋ ਬਸਿ ਮੋਹੈਂ।

ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਸਿੰਘ ਚੇਲੇ,

ਪਠੇ ਮੰਗਾਈ ਸੋ ਹੈ ॥ ੨੨੮ ॥

¹ਮਾਲਾ।

¹ਤਿਸ ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਮਾਲਕ।

¹ਮੋਹ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ।

ਨਿਸ ਕੌ ਕੱਢ ਲਜਾਏ ਤਿਸ ਕੌ,
ਨਿਜ ਕੰਧੜੋਂ ਪਰ ਚਾ ਕੈ।

‘ਆਪਣਿਆਂ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ।

ਪੇਖਿ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਖੁਸ਼ਿ ਥੀਓ,
ਫਨੀ ਮਨੀ ਜੜੋਂ ਪਾ ਕੈ।

‘ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਮਣੀ ਲੱਭ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਥਾ ਜਰਨੈਲ ਇਲਾਹੀ ਖਾਂ ਭੀ,
ਦੋਸਤ ਪੀਰੋ ਕੇਰੋ।

ਪੀਰੋ ਕੇ ਭਾਈਆਂ ਕੋ ਤਿਸ ਨੈ,
ਦੀਨੀ ਫੌਜ ਬਧੇਰੇ ॥ ੨੨੯ ॥

ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਕੇ ਵੀਚ ਮਕਬਰੇ,
ਘੇਰੇ ਉਨ ਇਹੁ ਆਈ।

ਦਾਸ ਗੁਲਾਬ ਪਾਸ ਭੀ ਦੋ ਸੌ,
ਸਿੰਘ ਅਏ ਸੁਨਿ ਧਾਈ।

‘ਦੌੜ ਕੇ।

ਚਲੀ ਬੰਦੂਕ ਤਹਾਂ ਤਿਯ ਬਦਲੇ,
ਜ਼ਖਮੀ ਕੇਤਿਕ ਥਾਏ।

‘ਹੋ ਗਏ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੈ ਖਬਰ ਪਾਇ ਕੈ,
ਲਰਨੋ ਉਭੈ ਹਟਾਏ ॥ ੨੩੦ ॥

‘ਦੋਵੇਂ।

ਚੱਠੇ ਗਾਮ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਤਬਿ,
ਲੈ ਪੀਰੋ ਕੋ ਆਯੋ।

ਰਹੜੋ ਹਮੇਸ਼ ਬਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਹਾਂ,
ਨਿਜ ਡੇਰਾ ਖੂਬ ਸਜਾਯੋ।

ਤਬਿ ਲੌ ਜੰਗ ਭਯੋ ਸਤਲੁਜ ਕਾ,
ਸਿੱਖ ਮਿਲਾਪੀ ਤਾਂ ਕੇ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਨ ਅਸਵਾਬ ਇਮਾਨਤ,
ਰਖਿ ਤਹਿੰ ਜੂਝੇ ਜਾ ਕੇ। ॥ ੨੩੧ ॥

‘ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ।

ਮਰੇ ਅਧਿਕ ਥੋਰੇ ਹੀ ਆਏ,
ਸੋ ਭੀ ਭਏ ਵਿਰਾਗੀ ਜੀ।

ਦੌਲਤ ਉਨ ਕੀ ਰਹੀ ਇਸੀ ਢਿਗ,
ਰੌਣਕ ਬਢਨੇ ਲਾਗੀ ਜੀ।

ਫਿਰ ਜਬਿ ਘਰ ਲਹੌਰ ਕਾ ਟੂਟੜੋ,
ਸਿੱਖ ਤਿਸ ਢਿਗ ਬਹੁ ਆਏ ਜੀ।

‘ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ।

ਸੀਖੈਂ ਚਰਚਾ ਗਯਾਨ ਮਹਾਨੈ,
ਚੇਲੇ ਤਿਹ ਸਦਵਾਏ ਜੀ ॥ ੨੩੨ ॥
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਪਲੰਘ ਪਰ,
ਦਾਸ ਗੁਲਾਬ ਥਿਰੈ ਹੈ ਜੀ।

ਕਲਗੀ ਜਿਗ੍ਹਾ ਪੁਸ਼ਾਕ ਸਜੈ ਕੈ,
ਊਪਰ ਚੌਰ ਕਰੈ ਹੈ ਜੀ।

ਆਗੇ ਚੋਬਦਾਰ ਠਾਢੇ ਰਹਿ,
ਸੁਜਸ ਨਕੀਬ¹ ਉਚਰ ਹੈਂ ਜੀ।

¹ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਚੇਲੇ ਝੁਕਿ ਝੁਕਿ ਕਰਤ ਸਲਾਮਾਂ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਹਿਬ ਰਰ ਹੈਂ¹ ਜੀ ॥ ੨੩੩ ॥

¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪੀਰੋ ਕੇ ਸਬੱਬ ਤੈ ਬੇਸਯਾ,
ਥੀਂ ਮੁਰੀਦ ਬਹੁ ਹੋਈ ਜੀ।

ਸਭਾ ਵੀਚ ਮੁਜਰਾ¹ ਕਰਨੇ ਕੋ,
ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿ ਹੈਂ ਸੋਈ ਜੀ।

¹ਨਾਚ।

ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਠੌਰ ਨਿਤ ਮੁਜਰਾ,
ਹੋਇ ਕੰਚਨੀਂ ਕੇਰੈ¹ ਜੀ।

¹ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਦਾ।

ਰਾਠ¹ ਕਾਠ² ਬਾਹਾਦਰ ਧਾੜਵੀ³,
ਧਨੀ ਸ਼੍ਰਦਾਰ ਬਧੇਰੈਂ ਜੀ ॥ ੨੩੪ ॥

¹ਲੜਾਕੇ। ²ਕੱਦਾਂ ਵਾਲੇ। ³ਲੁਟੇਰੇ।

ਸਾਯ ਕੀਨ ਤਾਮਾਸ਼ ਬੀਨ ਤਹਿੰ,
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਅਪਾਰੈਂ ਜੀ¹।

¹ਬਹੁਤੇ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਤੇ ਤਾਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਏ ਭਾਵ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਕਰ ਲਿਆ।

ਰੈਹੈਂ, ਚਰਚਾ ਗਯਾਨ ਸਿਖੈ ਹੈਂ,
ਥੈਹੈਂ¹ ਸੇਵਕ ਭਾਰੈਂ ਜੀ।

¹ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਹੱਦ ਜੋ ਹੈ,
ਸੋ ਘੋਲ ਪਿਲਾਏ¹ ਜੀ।

¹ਭਾਵ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਓਅੰ ਸੋਹੰ ਦੈ ਗੁਰੂ-ਮੰਤਰ,
ਪਚੀ-ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦਿਢਾਏ ਜੀ¹ ॥ ੨੩੫ ॥

¹(ਓਅੰ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ (ਸੋ) ਉ (ਹੰ) ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੁਰ-ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਕੇ ਪੱਚੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਨਿਜ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਲੋ,
ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨ ਕੋ ਰਖਵਾਏ ਜੀ।

ਆਪਨੀ ਮਰਜੀ ਕੇਸ ਰਥੈ ਕੋ,
 ਚਾਹੋ ਮੂੰਡ ਮੁੰਡਾਏ। ਜੀ।
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਮਨ ਭਾਵਤ ਖਾਵੋ,
 ਪਾਪ ਪੁੰਨਜ ਨਹਿੰ ਕਾਏ ਜੀ।
 ਨਰਕ ਸੂਰਗ ਦੁਖ ਸੁਖ ਬਿਨ ਔਰੈਂ,
 ਨਹਿੰ ਕੋਊ ਕਿਸ ਠਾਏ। ਜੀ ॥੨੩੬॥
 ਦੇਵੈ ਦੰਡ ਸੁਕਾਰ ਜਾਂਹਿ ਤੈ,
 ਪਾਪ ਕਰਮ ਹੈ ਸਾਏ। ਜੀ।
 ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹਮ ਇਹੀ ਹੈ ਆਤਮ,
 ਔਰੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਕਾਏ ਜੀ।
 ਯੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਸੇਸ ਦਿਵੈ ਕੈ,
 ਭਰਮ ਕਲੇਸ਼ ਮਿਟਾਏ ਜੀ।
 ਬਰਣਾਸ਼ੁਮ ਲੋ ਧਰਮ ਉਠਾਵੈ,
 ਨਿੰਦੈ ਸ਼ਰਾ ਮਹਾਂਏ। ਜੀ ॥੨੩੭॥
 ਮੌਜ ਬਿਲਾਸ, ਬਿਬੇਕ ਮਾਲ,
 ਗੋਲਾਬ-ਚਮਨ ਲੋ ਪੋਥੀ ਜੀ।
 ਰਚੀ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਨਿਜ ਕਵਿਤਾ,
 ਵਿਰਤ ਭਗਤ ਤੈ ਥੋਥੀ। ਜੀ।
 ਜਿਨ ਕੋ ਪਢ ਸੁਨ ਲੋਗ ਹਜਾਰੋਂ,
 ਥੀਏ ਅਤੀ ਖੁਲਾਸੈਂ। ਜੀ।
 ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਧਰਮ ਜਪ ਤਪ ਤਜਿ,
 ਬ੍ਰਹਮ ਆਪ ਕੋ ਭਾਸੈਂ। ਜੀ ॥੨੩੮॥
 ਬਾਂਕੇ। ਟੇਢੇ ਪਹਿਨ ਪੁਸ਼ਾਕੇ,
 ਬਨੇਂ ਰਹੈਂ ਸੌਕੀਨੇ ਜੀ।
 ਜੈਸ ਕੈਸ ਜੋਊ ਕਿਛੁ ਮਿਲ ਹੈ,
 ਗਿਲ ਹੈਂ। ਸ਼ਰਾ ਬਿਹੀਨੇ ਜੀ।
 ਕਿਯ ਬਦਨਾਮ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਕੋ,
 ਮੂਰਖ ਲੋਗੈਂ ਤਿਨ ਹੈਂ ਜੀ।
 ਸਹੀ ਗਯਾਨ ਥਾ ਉਨੈਂ ਦਿਢਾਯੋ,
 ਸਮਝੀ ਰਮਜ਼ ਨ ਇਨ ਹੈਂ ਜੀ ॥੨੬੯॥

।ਸਿਰ ਮੁੰਨਾ ਲਵੇ।

।ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

।ਉਹੋ ਹੀ।

।ਧਰਮ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਿੰਦਦਾ ਹੈ।

।ਭਗਤੀ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੈ।

।ਬਹੁਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਚਾਰ ਵਾਲੇ।

।ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

।ਸੁੰਦਰ।

।ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਜਜੋਂ ਇਕ ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਗ ਨਹਿੰ ਸਮਝੈ,
 ਰਾਣੀ ਦਯੋ ਅਸ਼ਾਰਾ ਜੀ।
 ਸੂਹੀ ਕੁੜਤੀ ਦਿਖਰਾਈ ਉਨ,
 ਕੁੜਤੀ ਰਾਗ ਉਚਾਰਾ ਜੀ।
 ਯੋ ਹੀ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਥਾ ਗਜਾਨੀ,
 ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨੈ ਜੀ।
 ਪੈ ਉਨ ਬਿਨ ਅਧਿਕਾਰਿ' ਦਿਢਾਯੋ,
 ਸਭਿ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨੈ ਜੀ ॥ ੨੪੦ ॥
 ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਮੈਂ ਜਾਇ,
 ਗੁਲਾਬ ਦਾਸੀਆ ਰੈਹੈ ਜੀ।
 ਸੁਨ ਕੈ ਬਚਨ ਗੱਭਰੂ ਤਿਸ ਤੈ,
 ਅਤੀ ਖੁਲਾਸੇ ਥੈਹੈਂ ਜੀ।
 ਇਕ ਤੋ ਜ਼ਾਨੀ ਉਮਰ ਮਹਾਨੀ,
 ਸਹਜੇ ਹੁਤੀ ਅੰਧੇਰੀ ਜੀ।
 ਦੁਤੀਏ ਪਾਪ ਪੁੰਨਜ ਡਰ ਚੂਕੋ,
 ਇਹ ਪੁਠ' ਚਢੀ ਬਧੇਰੀ ਜੀ ॥ ੨੪੧ ॥
 ਮਾਝੇ ਮਾਲਵੇ ਪੋਠੋਹਾਰੈਂ,
 ਫੈਲਯੋ ਇਹ ਮਤ ਭਾਰੈਂ ਜੀ।
 ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਜ਼ਾਨ ਤੀਆ ਨਰ,
 ਚੋਰੈਂ ਯਾਰ ਲਵਾਰੈਂ' ਜੀ।
 ਖੁਦ ਹੀ ਭਏ ਵਿਦਾਂਤੀ ਨਾਸਤਕ,
 ਧੂੰਮ ਮਚੀ' ਜਗ ਮੈਂਹੈਂ ਜੀ।
 ਬੇਟੀ ਬਹੂ ਨਿਕਾਲੈਂ ਦੌਲਤ,
 ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਛਕੈ ਹੈਂ ਜੀ ॥ ੨੪੨ ॥
 ਉਸੀ ਜ਼ਮਾਨੇ ਮੈਂ ਇਸ ਮਤ ਕੋ,
 ਮਦਦ ਮਿਲੀ ਇਕ ਔਰੈਂ ਜੀ।
 ਮੱਘੀ-ਸ਼ਾਹ ਮਨਸੂਰ ਪੁਰੇ ਮੈਂ,
 ਬਿਦਤਯੋ ਯੋਂਹੀ ਗੋਰੈਂ' ਜੀ।
 ਦੁਤੀ ਰਮੇਸ਼ੂਰ ਪੁਰੀ ਗੁਸਾਂਈਂ,
 ਪਿੰਡ ਮਾਨਸਾ ਰੈਹੈ ਜੀ।

'ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

'ਪਾਹ, ਪਾਣ।

'ਬਕਬਾਦੀ, (ਅ) ਝੁਠੇ ਵਾਅਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

'ਡੰਡਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।

'ਬਹੁਤਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਵਹਿ ਭੀ ਐਨ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਸਮ,
ਸੁਸਕੈਂ¹ ਗਜਾਨ ਦਿਢੈ ਹੈਂ ਜੀ ॥ ੨੪੩ ॥
ਇਹੁ ਉਦਾਸੀਓਂ ਮੈਂ ਸੇ ਬਿਗਰਜੋ,
ਵਹਿ ਸੰਨਜਾਸੀਓਂ ਮੋਂਹੈਂ ਜੀ।
ਕਾਲੰਗਜਾਰੀ ਦੁਹੂੰ ਖੇੜੈਂ,
ਪਰੀ ਰੰਗ ਦਿਯ ਖੋਹੈਂ ਜੀ।

¹ਸੁੱਕਾ ਹੀ।

¹ਦੋਹਾਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਦੇ ਭੇਖਾਂ ਰੂਪ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਪੈ ਗਈ ਜਿਸ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਭੇਖਾਂ ਦਾ ਰੰਗ (ਜਸ) ਗਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਕੇ ਭਏ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸੀਏ,
ਉਨ ਕੇ ਮੌਜੀ ਰੋਡੇ ਜੀ।
ਲਾਖੋਂ ਲੋਗ ਖਰਾਬ ਕਰੇ ਇਨ,
ਐਸੇ ਭਏ ਸੁ ਭੋਡੇ ਜੀ ॥ ੨੪੪ ॥
ਮੂੜੇ ਕੁਰਸੀ ਪਲੰਘ ਛੱਡ ਬਡ,
ਰਾਖੇਂ ਸੰਗ ਸਜੈ ਹੈਂ ਜੀ।
ਰੰਘੜੇਟੇ¹ ਚੰਮਾਰ ਬਿਗਾਰੀ,
ਪਿੰਡੇ ਪਿੰਡ ਪੁਚੈਂ ਹੈਂ ਜੀ।
ਜਾਵੈਂ ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਵੈਂ ਸਜ ਵਜ¹,
ਬਹੁ ਬਕਿ¹ ਗਜਾਨ ਸੁਨੈਂ ਹੈਂ ਜੀ।
ਚਰਚਾ ਕਰੈਂ ਬਤਿੰਡੇ¹ ਜਲਪਾ²,

¹ਭੈੜੇ, ਮਾੜੇ।

¹ਮਜ਼ਹਬੀ।

¹ਬਹੁਤਾ ਸਜ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

¹ਬੋਲ ਕੇ।

¹ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਰਚਾ, ਦੂਜੇ ਦਾ ਪੱਖ ਡੋਗਣ ਲਈ ਛਲ, ਕਪਟ, ਈਰਖਾ, ਹਠ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਚਰਚਾ। ²ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਰਚਾ, ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਦੂਜੇ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ।

ਦੰਗੇ ਬਹੁ ਠਾਂ ਥੈਹੈਂ ਜੀ ॥ ੨੪੫ ॥
ਖੈਹੈਂ ਰੋਟੀ ਮਾਂਗ ਦੂਧ ਘ੍ਰਿਤ,
ਪਿੰਡੇ ਪਿੰਡ ਫਿਰੈਂ ਹੈਂ ਜੀ।
ਢੱਡ ਸਾਰੰਗੀ ਬਜਵੈ ਕੈ ਬਹੁ,
ਮਿਰਜਾ ਹੀਰ ਸੁਨੈ ਹੈਂ ਜੀ।
ਚੋਰ ਲਵਾਰ¹ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰ ਇਨ ਮੈਂ,
ਚੋਰੀ ਕਰਿ ਸੋ ਲਜਾਵੈਂ ਜੀ।
ਅਤਰ ਫੁਲੇਲ ਪੁਸ਼ਾਕੈਂ ਦਾਰੂ¹,
ਆਦਿਕ ਖੁਚ ਚਲਾਵੈਂ ਜੀ ॥ ੨੪੬ ॥

¹ਬਕਬਾਦੀ, (ਅ) ਝੂਠੇ ਵਾਅਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

¹ਸ਼ਰਾਬ।

ਬਢੇ ਲੋਗ ਇਹੁ ਅਤਿਸੈ ਜਬਿ ਹੀ,
ਮਾਚੜੇ ਰੌਰ ਅਪਾਰੈਂ ਜੀ।

ਤਬਿ ਪਟਲੇਸ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਨਰੇਂਦ੍ਰ,
ਨ੍ਰਿਪ ਭਰਪੂਰ ਉਦਾਰੈਂ ਜੀ।

ਸਿਰੀ ਵਜੀਰ ਸਿੰਘ ਧਰਮਾਤਮ,
ਔਰ ਸਰੂਪ ਮ੍ਰਿਗੇਸੈਂ ਜੀ।

ਆਦਿਕ ਰਾਜਗਾਨ ਸਰਦਾਰੈਂ,
ਪਕਰੇ ਏਹੁ ਬਿਸੇਸੈਂ ਜੀ ॥ ੨੪੭ ॥

ਜੋਊ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸੀਆ ਮੌਜੀ,
ਜਹਾਂ ਮਿਲਯੋ ਤਹਿੰ ਪਕਰਯੋ ਜੀ।

ਬਲਕੈ ਉਸੀ ਵਜਾ ਕੇ ਔਰੈਂ,
ਥੇ ਜੁ ਤਿਨੈਂ ਭੀ ਜਕਰਯੋ ਜੀ।

ਤਯੋਂ ਹੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਏਲਾਕੇ ਮੈਂ,
ਜਮਾਨਤਾਂ ਥਾਈਂ ਜੀ।

ਚੌਧਰੀਆਂ ਨੈ ਸਜਾ ਦਿਲਾਈ,
ਅਨਿਕੈਂ ਲੁੱਚਯੋਂ ਤਾਈਂ ਜੀ ॥ ੨੪੮ ॥

ਉੱਨੀ ਸੌ ਬਾਰਾਂ ਤੈ ਚੌਦਾਂ ਲੋ,
ਜਬਿ ਹੋਈ ਐਸੇ ਜੀ।

ਪੈ ਉਬਾਲ ਮੈਂ ਜਲ ਜਯੋਂ ਪਰ ਹੈ,
ਘਟੇ ਲੋਗ ਇਹੁ ਤੈਸੇ ਜੀ।

ਡੰਡਾ ਪੀਰ ਲੁਚੇ ਲੰਡਯੋਂ ਕਾ,
ਖੰਡ ਪਖੰਡ ਸੁਟੈ ਹੈ ਜੀ।

ਪੈ ਤਬਿ ਪ੍ਰਖਯੋ ਗਯੋ ਕੂਰ ਸੱਚ,
ਹਮ ਭੀ ਥੇ ਤਿਨ ਮੈਰੈਂ ਜੀ ॥ ੨੪੯ ॥

ਡਰਤ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸੀਏ ਮੌਜੀ,
ਇਸ ਮਤ ਕੇ ਤਜਿ ਰਾਸੀ ਜੀ।

ਲਗੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੁ ਸਦਾਵਨ,
ਸੰਨਯਾਸੀ ਓਦਾਸੀ ਜੀ।

ਤਬੈ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਨੈ ਭੀ,
ਬਹੁ ਪਕਰਿ ਬਿਗਾਰੀ ਐਂਠੇ ਜੀ।

ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਪਤੀ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਫਰੀਦਕੋਟ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀਂਦ।

ਰਾਜਿਆਂ।

ਸਗੋਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ।

ਜਕੜ ਲਿਆ ਕਸ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ।

ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

ਅਨੇਕਾਂ।

ਦੁੱਧ ਧੇ ਉਬਾਲ ਵਿੱਚ।

ਪਖੰਡ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਛੱਡ ਕੇ।

ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਪਕੜ ਕੇ (ਐਂਠੇ) ਖਿੱਚੇ ਭਾਵ ਸਜਾ ਦਿੱਤੀ।

ਸਿਦਕੀ ਕਾਯਮ ਰਹੇ ਕੇਚਿਤੈਂ',
ਕਾਚੇ ਥੇ ਫਿਰ ਬੈਠੇ ਜੀ ॥ ੨੫੦ ॥

'ਕਿਤਨੇ ਹੀ।

ਐਪਰ ਛੇਡਿ ਬਿਕਾਰ ਅਨੇਕੈਂ,
ਨੇਕ ਕਾਰ ਮੈਂ ਆਏ ਜੀ।

ਫਿਰਕਾ' ਕਾਯਮ ਰਹਯੋ ਏਹੁ ਭੀ,
ਹੈ ਅਬਿ ਲੋ ਬਹੁ ਭਾਏ' ਜੀ।

'ਭੇਖ, ਪੰਥ।

'ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਯਦੀ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਕੇ ਚੇਲੇ,
ਲਾਯਕ ਹੁਤੇ ਅਨੇਕੈਂ ਜੀ।

ਪੈ ਇਕ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਘੁਮਾਰ ਕੇ,
ਬੇਟੇ ਕੇ ਲਖਿ ਨੇਕੈਂ ਜੀ ॥ ੨੫੧ ॥

ਨਿਜ ਚੇਲਾ ਕਰ ਬਯਾਹਿ ਦਯੋ ਵਹਿ,
ਠੌਰ ਆਪਨੀ ਥਾਪਯੋ ਜੀ।

ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ,
ਹੈ ਅਬਿ ਲੋ ਸੋ ਜਾਪਯੋ' ਜੀ।

'ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ।

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨਾਮ, ਤਾਂਹਿ ਕੇ
ਸੁਤ ਕਾ, ਧਰਯੋ ਬਨਾਈ ਜੀ।

ਹੇਤ ਖਿਝਾਵਨ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਇਹੁ,
ਜਾਨ ਬੂਝ ਚਿੜ' ਲਾਈ ਜੀ ॥ ੨੫੨ ॥

'ਖਿਝ।

ਜੋਗ ਭੋਗ ਦੋਨੇ ਬਡ ਮਾਣੇ,
ਪੀਰੋ ਦਾਸ ਗੁਲਾਬੈਂ ਜੀ।

ਬਾਤਨ ਸੈਂ ਪੁਜਵਾਯੋ ਨਿਜ ਕੇ,
ਚਲ ਭੀ ਚਾਲ ਖਰਾਬੈਂ' ਜੀ।

'ਖਰਾਬ ਚਾਲ ਚੱਲਕੇ ਵੀ।

ਜੋਰ ਅਕਲ ਕੇ ਔਰ ਜਨੋ ਕੇ,
ਨਟ ਜਯੋਂ ਨਾਚ ਨਚੈ ਹੈ ਜੀ।

ਬਿਨ ਜਪ ਤਪ ਅਜਮਤ ਦਿਖਰਾਏ,
ਫਿਰਕਾ ਗਯੋ ਚਲੈ ਹੈ ਜੀ ॥ ੨੫੩ ॥

ਉੱਨੀ ਸੈ ਓਣੱਤੀ ਮੈਂ ਜਬਿ,
ਪੀਰੋ ਮ੍ਰਿਤੂ ਪਾਈ ਜੀ।

ਦਾਸ ਗੁਲਾਬ ਮਾਸ ਅੱਠ ਪਾਛੇ,
ਰਹਿ ਬੀਮਾਰ ਤਿਥਾਈ' ਜੀ।

'ਉਸੇ ਥਾਂ।

ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ਵ੍ਰਾਦਸੀ ਕੋ ਫਿਰ,
ਸੰਮਤ ਤੀਸ ਮਧੈ ਹੈ ਜੀ।
ਤਨ ਤਜ ਕਰਿ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰਜੋ,
ਏਹੁ ਵਸੀਹਤ ਕੈਹੈ ਜੀ ॥ ੨੫੪ ॥

'ਸੰ. ੧੯੩੦ ਬਿ: ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧੨ ਨੂੰ।

'ਆਪਣੇ ਮਰਨ ਪਿਛੋਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਲਿਖਤ ਕਰਕੇ।

ਵੀਚ ਕਬਰ ਪੀਰੋ ਕੀ ਮੁਝ ਕੋ,
ਦਫਨਾਯੋ ਤੁਮ ਆਛੇ ਜੀ।
ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੁਨ ਕੀ ਕੋਈ,
ਕਰਜੋ ਨ ਹਮਰੀ ਪਾਛੇ ਜੀ।
ਸੋਈ ਬਚਨ ਮਾਨ ਚੇਲਜੋਂ ਨੈ,
ਦਫਨਾਯੋ ਸੋ ਤੈਹੈ ਜੀ।
ਗੋਰ ਮਕਬਰਾ ਏਕ ਦੁਹੂੰ ਕਾ,
ਬਨੀ ਸਮਾਧ ਤਹੈ ਹੈ ਜੀ ॥ ੨੫੫ ॥

'ਦਬਿਓ।

'ਓਥੇ।

'ਕਬਰ ਉਤੇ ਬਣਿਆਂ ਮਕਾਨ।

ਆਛੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਬਾਹੀ ਸਾਛੀ,
ਲੋਗ ਦੁਹੂੰ ਕੋ ਕੈਹੈ ਜੀ।
ਚੇਲੇ ਮਾਥ ਝੁਕਾਤ ਤਹਾਂ,
ਤਿਹੰ ਫੂਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਚਢੈ ਹੈਂ ਜੀ।
ਮੇਲਾ ਹੋਤ ਹੋਲੀਆਂ ਮੈਂ ਬਡ,
ਜੁਰ ਹੈਂ ਲੋਗ ਅਪਾਰੈਂ ਜੀ।
ਸੇਵਕ ਸਾਧ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਕੋ,
ਭੇਟਾ ਦੇਤ ਹਜ਼ਾਰੈਂ ਜੀ ॥ ੨੫੬ ॥

'ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ।

ਲੌਪੁਰ ਕਾਸੂਰੋਂ ਬਹੁ ਬੇਸਯਾ,
ਮੁਜਰੇ ਜਾਇ ਦਿਖੈ ਹੈਂ ਜੀ।
ਉਡਤ ਗੁਲਾਲ ਬਿਸਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਯੁਤ,

'ਨਾਚ।

'ਗੁਲ ਲਾਲਾ ਦੇਰੰਗ ਦਾ ਸੰਘਾੜੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਰੰਗੀਨ ਆਟਾ ਉਡਦਾ ਹੈ।

ਪਾਂਚ ਕ ਰੋਜ ਰਹੈ ਹੈ ਜੀ।
ਗਾਥ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸੀਓਂ ਕੇਰੀ,
ਸੁਨੀ ਪਿਖੀ ਦਿਢਾ ਜੈਸੀ ਜੀ।
ਪੱਖ ਪਾਤ ਬਿਨ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਸਭਿ,
ਕਥੀ ਜਥਾਰਥ ਤੈਸੀ ਜੀ ॥ ੨੫੭ ॥

'ਪੱਕੀ।

'ਸੱਚੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਗਾਥਾ ਹੀਰਾ ਦਾਸੀਏ,
ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਨ ਲੇਹੁ।
ਭਏ ਜੈਸ ਅਬਿ ਹੈਂ ਭਲੇ,
ਤੈਸੇ ਹੀ ਕਹਿ ਦੇਹੁ ॥੨੫੮॥

ਕਬਿੱਤ:

ਦੇਸ ਮਾਝੇ ਮਾਂਹਿ ਏਕ ਸੁਰ-ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਆਹਿ,
ਅਬਦੁੱਲਾ ਮੋਚੀ ਤਾਂਹਿ ਠੌਰ ਥਾ ਰਹਾਵਤੈਂ।
ਸੰਮਤ ਸਤਾਹਟੇ ਮੈਂ¹ ਭਯੋ ਤਾਂਕੇ ਪੂਤ ਏਕ,
ਬਾਲਪਨ ਹੀ ਤੈ ਨੇਕ ਚਲਨ ਸੁਹਾਵਤੈਂ¹।
ਸਾਧੁ ਥਾ ਉਦਾਸੀ ਸਰਨ-ਦਾਸ ਖਾਸ ਤੈਹੈਂ ਵਾਸੀ¹,
ਤਾਂ ਤੈ ਸੁਖਰਾਸੀ ਪਛੀ ਬਿਦਯਾ ਯਥਾਵਤੈਂ¹।
ਚੇਲਾ ਹੋਇ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਹੈ ਹੀਰਾ ਦਾਸ ਨਾਮ ਸੋਹੈ¹,
ਬਿਦਤਾਯੋ ਦੇਸ ਮੋਂ ਹੈ ਭਜਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੈ
॥੨੫੯॥

ਕਾਯਮ ਲਹੌਰ ਤਬਿ ਹੁਤੇ ਰਾਜ ਸਿੰਘੀ ਜਬਿ,
ਸਤਿਸੰਗੀ ਸਿੰਘ ਸਭਿ ਹੁਤੇ ਸੰਤ ਸੇਵੀ ਹੈਂ।
ਫੌਜੈਂ ਮਧ ਮੌਜੈਂ ਯੂਤ¹ ਰਹਿਤ ਅਨੰਦ ਸੰਤ,
ਸੌਜੈਂ¹ ਸਭਿ ਦੇਤੇ ਸਿੱਖ ਭਗਤਿ ਕਰੇਵੀ² ਹੈਂ।
ਹੀਰਾ ਦਾਸ ਜੀ ਭੀ ਤੈਹੈਂ ਰੈਹੈ ਸਤਿਸੰਗ ਥੈਹੈ,
ਬਿਰਤਿ ਬਿਬੇਕ ਦੈਹੈ ਗਯਾਨ ਸਿੱਖੈਂ ਏਵੀ ਹੈਂ¹।

ਥੀਏ ਸਤਿਸੰਗੀ ਭਾਰੇ ਸਿੱਖ ਯਾਹਿ ਕੇ ਅਪਾਰੇ,
ਔਰ ਦੇਸ ਹੂੰ ਮਝਾਰੇ ਭਈ ਲੇਵਾ ਦੇਵੀ¹ ਹੈ
॥੨੬੦॥

ਗੰਡੀ ਪਿੰਡ ਪਾਯੋ ਡੇਰਾ ਹੀਰਾ ਦਾਸ ਨੈ ਬਡੇਰਾ,
ਸਰਦਾਰ ਤਹਾਂ ਕੇਰਾ ਸੇਵਾ ਬਹੁ ਕਰਿ ਹੈ।
ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕੋ ਹੈ ਪਰਚਾਰ ਰਾਖੈ ਸੋ ਹੈ,
ਲੰਗਰ ਚਲੈਹੈ ਜੋ ਹੈ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਵਰ ਹੈ¹।
ਆਪ ਨਾ ਨਜੀਕ ਆਵੈ ਸਿੰਘਨ ਤੈ ਕਰਵਾਵੈ,
ਸੁਚਤਾਈ¹ ਰਖਵਾਵੈ ਪਾਵੈਂ ਲੋਗ ਤਰ ਹੈਂ²।

¹ਸੰ. ੧੮੬੭ ਬਿ: ਵਿੱਚ।

¹ਨੇਕ ਚਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਸੋਹਣਾ।

¹ਉਥੋਂ ਦਾ ਹੀ ਖਾਸ ਵਸਨੀਕ ਸੀ।

¹ਮੁਨਾਸਬ ਰੀਤੀ ਨਾਲ।

¹ਸੋਹਣਾ ਨਾਮ। (ਅ) ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

¹ਅਨੰਦ ਨਾਲ।

¹ਸਮੱਗ੍ਰੀ, ਸਾਮਾਨ। ²ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਬ੍ਰਿੱਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

¹ਲੈਣ ਦੇਣ।

¹ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਲੰਗਰ ਹੈ।

¹ਪਵਿੱਤਰਤਾ। ²ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਲੰਗਰ ਪਾਉਂਦੇ (ਛਕਦੇ) ਹਨ।

ਬਿਦਯਾ ਬਿਦਾਂਤ ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਕੋ ਸਿਧਾਂਤ,
ਨਿਤ ਅਧਿਕ ਪਢਾਵੈਂ ਬਖਯਾਤ ਮੋਦ ਭਰ ਹੈ

॥ ੨੬੧ ॥

ਬੀਓ ਜਬਿ ਜੰਗ ਫੇਰ ਸਤਲੁਜ ਕੇਰ ਢੇਰ,
ਸਿੱਖ ਤਬਿ ਰੱਖ ਗਏ ਤਾਂਹਿ ਪੈ ਇਮਾਨਤੈਂ।
ਅਧਿਕੈਂ ਸ਼ਹੀਦ ਤੈਹੈਂ ਥਏ ਗਏ ਭਾਗ ਕੈਹੈਂ,
ਭਏ ਸਾਧੂ ਕੇਤਿਕੈ ਹੈਂ ਯਾਂਹੀ ਪਾਸ ਆਨ ਤੈਂ।

¹ਬਹੁਤੇ ਓਥੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਕਈ ਭੱਜ ਗਏ, ਇਸ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਕਈ ਸਾਧੂ ਬਣ ਗਏ।

²ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।

³ਵਪਾਰ ਵਾਂਗ।

ਦੌਲਤ ਰਹਾਈ ਵਾਹਿ। ਅਧਿਕਾਈ ਪਾਸ ਤਾਂਹਿ,
ਔਰ ਹੂੰ ਬਢਾਈ ਯਾਹਿ ਬਨਜ ਸਮਾਨਤੈਂ।

ਬਾਗ ਲਗਵਾਯੋ ਜਿਮੀਂਦਾਰਾ ਹੈ ਬਢਾਯੋ ਜਾਂ ਤੈਂ,

ਅਧਿਕੈਂ ਅਰੂਜ¹ ਪਾਯੋ ਸੇਵਕੀ ਸਯਾਨ ਤੈਂ²

¹ਤਰੱਕੀ। ²ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ।

॥ ੨੬੨ ॥

ਆਰਯੋਂ ਅਚਾਰਯੋਂ ਕੀ ਰੀਤਿ ਪਰਤੀਤਿ ਰਾਖੀ,
ਤਾਂਹਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਿ ਕਬੀ ਕੋਊ ਕਾਮ ਨ ਕਯੋ।

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਤੇ ਭਰੋਸਾਰੱਖਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਾ ਕੀਤਾ।

²ਚੰਗੀ ਕਰਣੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲ।

ਨਿਜ ਨੇਕ ਕਰਨੀ ਰਸਾਈ। ਤੈ ਬਡਯਾਈ ਪਾਈ,
ਸੇਵਕ ਥਵਾਈ ਖਲਕਤ ਸੁਖ ਹੈ ਪਯੋ।

ਚੇਲੇ ਜੋਊ ਥਏ ਹੀਰਾ ਦਾਸੀਏ ਸੋ ਬਿਦਤਏ,

ਰੀਤਿ ਮਰਯਾਦ ਲਏ ਭਯੋ ਭੇਖ ਯੇ ਨਯੋ।

ਮਾਸ ਤੈ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਤਮਾਕੂ ਹੁੱਕਾ ਛੂਹੈਂ ਕਬੀ,

ਸੁਕਲ ਕਖਾਇ ਵੇਸ ਉੱਜਲ ਰਖੈਂ ਵਯੋ।

¹(ਵਯੋ) ਉਹ ਸਾਫ਼ (ਸੁਕਲ) ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਭਗਵਾਂ (ਵੇਸ) ਲਿਬਾਸਰਖਦੇ ਹਨ।

॥ ੨੬੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਐਪਰ ਹੀਰਾ-ਦਾਸੀਏ,

ਦੁਵਿਧਾ ਰੀਤਿ ਰਖਾਤ।

¹ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਰੀਤੀਰਖਦੇ ਹਨ।

ਅੱਡਣ ਸ਼ਾਹੀਓਂ ਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ,

ਮੋਨੇ ਸਿੰਘ ਰਹਾਤ। ॥ ੨੬੪ ॥

²ਮੋਨੇ ਤੇ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ:

ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਜੋ ਚੇਲਾ ਥੈਹੈ।

ਤਿਸ ਕੋ ਸਿੰਘੀ ਰੀਤਿ ਰਖੈ ਹੈ।

ਨਯੋ ਜੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਨਾ ਚੈਹੈ।
 ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ ਮਿਲ ਤਾਂਹਿ ਛਕੈ ਹੈਂ ॥ ੨੬੫ ॥
 ਸੰਤ ਨਿਰਮਲੇ ਜੈਸੇ ਰੈਹੈਂ।
 ਰੀਤਿ ਸਭੀ ਸੋ ਤੈਸ ਰਖੈ ਹੈਂ।
 ਮੋਨਾ ਚੇਲਾ ਰਹਿਨ ਜੁ ਚੈਹੈ।
 ਚੋਟੀ ਤਿਸ ਕੀ ਭੀ ਨਹਿੰ ਲੈਹੈ ॥ ੨੬੬ ॥
 ਜੋ ਲੋ ਹੀਰਾਦਾਸ ਰਹਾਯੋ।
 ਨਿਜ ਬਿਵਹਾਰ ਨ ਤਾਂਹਿ ਮਿਲਾਯੋ।

ਬੋਦੀ।

ਆਪਣਾ ਵਰਤਾਰਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾਇਆ ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੱਖਿਆ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ।
 ਓਅੰ ਸੋਹੰ ਦੇਤ ਸੁਤੰਤਰ ॥ ੨੬੭ ॥
 ਨਾਦੀ ਚੇਲੇ ਤਾਂਹਿ ਬਨਾਏ।
 ਚਰਨ ਧੋਇ ਨਹਿੰ ਕਬੀ ਪਿਲਾਏ।
 ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨ ਕਾਂਹੂੰ ਦੀਓ।
 ਜਤੀ ਸਤੀ ਗਜਾਨੀ ਦਿਢ ਥੀਓ ॥ ੨੬੮ ॥

ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ, ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ।

ਪਢੈ ਪਢਾਵੈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਨੀ।
 ਰੀਤਿ ਰਖੈ ਸਭਿ ਸਿੱਖਨ ਸਾਨੀ।
 ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਇਸ਼ਟੈਂ।
 ਮਾਨੈ, ਔਰੈਂ ਸਭੀ ਅਨਿਸ਼ਟੈਂ ॥ ੨੬੯ ॥

ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

ਨਾ ਮੰਨਣ ਯੋਗ।

ਯੱਦਪਿ ਚੇਲੇ ਅਨਿਕੈਂ ਲਾਯਕ।
 ਥੇ ਤਿਸ ਕੇ, ਸਮ ਰੂਪ ਮਲਾਯਕ।
 ਪੈ ਲਖਿ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਨੀਕੈਂ।
 ਅਪਨੀ ਠੌਰੈਂ ਥਪ ਕੈ ਠੀਕੈਂ ॥ ੨੭੦ ॥

ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ।

ਭਾਦੋਂ ਉੱਨੀ ਸੌ ਮਧ ਛੱਤੀ।
 ਮਿਲਿਓ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਅਲਵੱਤੀ।
 ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਅਬਿ ਆਹਿ ਮਹੰਤੈਂ।
 ਰੈਹੈ ਗੰਡੀ ਪਿੰਡ ਸੁਤੰਤੈਂ ॥ ੨੭੧ ॥
 ਸਿੰਘ ਬਸੰਤ ਰਹਿ ਧਾਲੀਵਾਲੈਂ।
 ਹੈ ਦਲ ਸਿੰਘਰਹਿ ਕੋਟ-ਸਜਾਲੈਂ।
 ਮੱਖਨ-ਪਿੰਡੀ ਮੈਂ ਸਿੰਘ-ਆਲਾ।

ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ।

ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੋਹਾਲੀ ਚਾਲਾ' ॥੨੨੨॥ 'ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਸਨਮੁਖ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰੈਹੈ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਬਹੁ ਠੌਰੈਂ ਮੈਹੈਂ।

ਚੇਲੇ ਪਰ ਚੇਲੇ' ਗੁਰੁ ਭਾਈ। 'ਪੋਤੇ ਚੇਲੇ।

ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਹੈਂ ਬਹੁ ਠਾਈਂ ॥੨੨੩॥

ਹੀਰਾ ਦਾਸੀਓਂ ਕੀ ਇਹੁ ਗਾਥਾ।

ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਗਾਈ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।

ਅਰਜ ਅਸੀਸ ਹਮਾਰੀ ਏਹੀ।

ਸਿੰਘ ਪੰਥ ਇਹੁ ਤਜੈਂ ਨ ਕੇਹੀ ॥੨੨੪॥

ਔਰਨ ਕੌ ਆਗੈ ਸਿੰਘ ਕਰੇਂ।

ਆਪ ਨਿਰਮਲਜੋਂ ਸਮ ਰਹਿੰ ਖਰੇ'। 'ਚੰਗੇ।

ਸੰਤਨ ਕੀ ਇਹੁ ਗਾਥਾ ਗਾਈ।

ਪਛੈ ਸੁਨੈਂ ਫਲ ਚਾਰ ਲਹਾਈ ॥੨੨੫॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹੀਰਾ ਦਾਸੀਆਂ ਕੀ ਕਹੀ,

ਕਥਾ ਜਥਾਰਥ ਸਾਰ'। 'ਸੱਚੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਗੰਗੂ ਸ਼ਾਹੀਆਂ ਕੀ ਸੁਨੋ,

ਔਰੈਂ ਆਗੇ ਚਾਰੁ' ॥੨੨੬॥ 'ਸੁੰਦਰ।

ਚੌਪਈ:

ਬਸੀ' ਖੱਤ੍ਰੀ ਗੰਗੂ ਏਕੈਂ। 'ਗੋਤ।

ਹੁਤੋ ਗਰੀਬ ਅਧਿਕ ਵਡ ਨੇਕੈਂ।

ਅਮਰ ਦਾਸ ਗੁਰੁ ਕੀ ਸਰਣਾਈ।

ਆਯੋ ਮਹਾਂ ਮੋਦ ਮਨ ਪਾਈ ॥੨੨੭॥

ਔਰ ਸਿੱਖ ਬਹੁ ਭੇਟਾ ਦੈ ਕੈ।

ਬੈਠੇ ਥੇ ਅਤਿ ਮੋਦ ਬਢੈ ਕੈ।

ਗੁਰੁ ਗਿਰਦੈ ਭੀੜਾ ਪਿਖਿ ਭੂਰੀ।

ਗੰਗੂ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਯੋ ਡਰਿ ਦੂਰੀ ॥੨੨੮॥

ਸੋਚਤ ਮੈਂ ਕਿਆ ਭੇਟ ਚਢਾਵੈਂ।

ਬਿਨ ਭੇਟਾ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਕਿਮ ਜਾਵੈਂ।

ਗੁਰੁ ਸਰਬੱਗਯ ਜਾਨ ਤਿਹ ਮਨ ਕੀ।

ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਜੋ ਗੰਗੂ ਬਨਕੀ' ॥ ੨੭੯ ॥

'ਗੰਗੂ ਬਾਣੀਏ (ਗੰਗੂ ਸਾਹ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ।

ਗੁੜ ਜੋ ਢਿਗ ਚਾਰਕ ਪੈਸਾ ਭਾਰ।

ਹੁਤੋ, ਵਹੈ ਗੁਰੁ ਆਗੇ ਦਿਯ ਧਰ।

ਪੇਖ ਸੁਦਾਮੇ ਸਮ ਤਿਹ ਪ੍ਰੀਤੀ।

ਲਈ ਭੇਟ ਗੁਰੁ ਹੂੰ ਮੁਦਰੀਤੀ ॥ ੨੮੦ ॥

ਦੈ ਆਦਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਵਹਿ ਸਿੱਖ ਬਨਾਯੋ।

ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ ਦਈ ਤਿਸ ਤਾਂਈ।

ਕਰਜੋ ਨਿਹਾਲ ਮਸੰਦ ਬਨਾਈ ॥ ੨੮੧ ॥

ਅਪਨਾ ਨਾਮ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ।

ਸਫਲ ਕਰਜੋ ਗੁਰੁ ਲਾਜ-ਜਹਾਜੂ।

ਪਰਬਤ ਕੇ ਢਿਗ ਢਿਗ ਕੀ ਸਿੱਖੀ।

ਬਖਸ਼ ਦਈ ਤਿਸ ਕੋ ਗੁਰੁ ਤਿੱਖੀ ॥ ੨੮੨ ॥

ਸਤਲੁਜ ਤੈ ਚੜ੍ਹਦੇ ਕੀ ਓਰੈਂ।

ਕਸਬਾ ਖਰੜ ਪਾਸ ਤਿਸ ਹੋਰੈਂ।

ਦਾਊ ਨਾਮ ਗਾਮ ਹੈ ਨੀਕੈਂ।

'ਹੋਰ ਦਾਊ ਨਾਮ ਚੰਗਾ ਪਿੰਡ ਹੈ।

ਹੈ ਗਾਦੀ ਤਹਿ ਤਿਨ ਕੀ ਠੀਕੈਂ ॥ ੨੮੩ ॥

ਘਾਗੋ ਗਾਮ ਦੁਆਬੇ ਮਾਰੈਂ।

ਬਨਜੋ ਦੇਹੁਰਾ ਗੰਗੂ ਕਾ ਹੈ।

ਮੇਲਾ ਭਰ ਹੈ ਤਹਾਂ ਅਪਾਰੇ।

ਮੰਨਤ ਲੋਗ ਤਹਾਂ ਕੇ ਸਾਰੇ ॥ ੨੮੪ ॥

ਤਿਸ ਕੀ ਗਾਦੀ ਪਰ ਜੋ ਬੈਹੈ।

ਅਜਮਤ ਬਡ ਯੁਤ ਸੋਊ ਬੈਹੈ।

ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਪੀਰ ਬਡ ਭਯੋ।

ਮੁਲਕ-ਪਹਾੜ ਸਿੱਖ ਤਿਹ ਕਯੋ ॥ ੨੮੫ ॥

ਅਬਿ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਾਦੀ ਪਰ ਹੈ।

ਅਕਲ ਸ਼ਕਲ ਅਜਮਤ ਕਾ ਘਰ ਹੈ।

ਤਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਬਹੁ ਬਿਰਧਾਈ।

ਜੋਹੜਸਰ', ਪੰਜੌੜ, ਡਿਗਸਾਈ ॥ ੨੮੬ ॥

'ਪਿੰਡ।

ਨਾਹਣ ਦੇਸ ਪ੍ਰਯੰਤ ਬਿਸੇਸੈਂ।

ਬ੍ਰਿਧਿ ਕਰੀ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਏਸੈਂ। 'ਇਸ ਨੇ।

ਕਸਬੇ ਖਰੜ ਢਿਗੈਂ ਪਿੰਡ ਦਾਉ।

ਰੈਹੈ ਅਬਿ ਸੇ ਤੈਹੈਂ ਥਾਂਉ। ॥੨੮੭॥ 'ਉਸੇ ਥਾਂ।

ਪੂਜਾ ਆਵਤ ਤਾਂਹਿ ਅਪਾਰੈਂ।

ਲਾਵਤ ਲੰਗਰ ਤੈਸ ਉਦਾਰੈਂ।

ਗੰਗੂ ਸ਼ਾਹੀਆਂ ਕੀ ਇਹ ਗਾਈ।

ਗਾਥ ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ ਪਾਈ ॥੨੮੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੀ ਸੁਨੋ,

ਕਿੰਚਤ ਆਗੇ ਔਰ।

ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਮੈਂ ਅਹੇ,

ਸਿੱਖੀ ਜਿਨ ਕੀ ਗੌਰ। ॥੨੮੯॥ 'ਬਹੁਤੀ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ ਛੰਦ:

ਦੇਸ ਮਾਲਵੇ ਫਫੜੇ ਪਿੰਡ ਮੈਂ,

ਸੰਧੂ ਜਟ ਅਲਦਿੱਤਾ। 'ਨਾਮ।

ਹੁਤੋ ਚੌਧਰੀ ਬਡ ਸੁਲਤਾਨੀ,

ਬਹਿਲੋ ਸੁਤ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿੱਤਾ।

ਖੂੰਡੀ ਖਲੜੂ ਰਖੈ ਮੁਸੱਲਾ। 'ਆਸਣ ਜਿਸ ਤੇ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀਦੀ ਹੈ।

ਖੇਲੈ ਛੜੀਆਂ ਯਾ ਹੈ। 'ਇਹ ਛਿਟੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।

ਸੁਲਤਾਨੀ ਲੋਗਨ ਕੋ ਲੈ ਕੈ,

ਸਦਾ ਨਗਾਹੇ। ਜਾਹੈ ॥੨੯੦॥ 'ਨਗਾਹਾ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ ਡੇਰਾ ਗਾਜ਼ੀ ਖਾਂ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਥੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਕਬਰ ਹੈ।

ਜਗੇ ਭਾਗ ਮਗ ਮੈਂ ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨ ਕਾ

ਦਰਸ਼ਨ ਜਬਿ ਲਹਿਓ।

ਕੋਕਲ ਬੱਤਕ ਸੁਤ ਕੀ ਨਜਾਈਂ। 'ਕੋਇਲ ਤੇ ਬੱਤਕ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਮਨ ਫਿਰਗੇ ਤਹਿੰ ਰਹਿਓ।

ਕਰੀ ਟਹਿਲ ਅਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀ,

ਆਵਾ ਤਾਂਹਿ ਪਕਾਯੋ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਕੂੜਾ ਗੋਬਰ ਮੈਲਾ। 'ਗੋਹਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਟਾ।

ਪਿੰਡਨ ਤੈ ਢੋਵਾਯੋ ॥੨੯੧॥

ਰੁੱਖਾ ਸੁੱਕਾ ਅੱਠੀਂ ਪਹਿਰੀਂ,
ਮਿਲੈ ਜਹਾਂ ਤਹਿੰ ਖੈ ਹੈ।
ਸਿਰ ਤੈ ਨਾਂਹਿ ਟੋਕਰਾ ਈਨੂੰ
ਲਾਹੈ, ਨਾਮ ਜਪੈ ਹੈ।
ਭਜਨ ਟਹਿਲ ਨੈ ਮਹਿਲ ਪੁਚਾਯੋ,
ਪਿਖਿ ਖੁਸ਼ਿ ਹੈ ਗੁਰੁ ਭਾਰੀ।
ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਖਿਤਾਬ ਦੈ,
ਅਜਮਤ ਬਖਸ਼ੀ ਚਾਰੀ॥ ੨੯੨ ॥

ਸੁੰਦਰ।

ਕਰਜੋ ਮਸੰਦ ਮਾਲਵੇ ਕੇਰਾ,
ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਨਿਜ ਦੇਸੈਂ।
ਸਤਿਨਾਮੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਢਾ ਕੈ,
ਕੀਨੇ ਸਿੱਖ ਬਿਸੇਸੈਂ।
ਫਿਰ ਤਿਸ ਹੀ ਕੇ ਪੌੜੁ ਭਾਈ,
ਭਗਤੇ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।
ਖੁਸ਼ਿ ਹੈ ਗੁਰੁ ਸੰਗਤ ਭੂਤੋਂ ਕੀ,
ਤਿਸ ਕੋ ਪੁਨ ਸੌਂਪਾਈ॥ ੨੯੩ ॥
ਭੂਤ ਪਰੇਤ ਚੁਰੈਲ ਖਵੀਸੂ,
ਜਿਸ ਕੋ ਚਿਪਟੜੇ ਹੋਵੈ।
ਨਿਜ ਡੋਲੀ ਕੋ¹ ਤਜੈਂ ਤੁਰਤ² ਵਹਿ,

ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ।

ਦੇਉ, ਜਿੰਨ।

ਚਿੰਬੜਿਆ ਹੋਵੇ।

¹ਆਪਣੀ ਡੋਲੀ ਨੂੰ। (ਡੋਲੀ-ਉਹ ਸ਼ਰੀਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਜਾਂ ਜਿੰਨ ਨੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।) ²ਛੇਤੀ।

¹ਜਿੱਥੇ ਭਗਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਜਹਿੰ ਭਗਤੇ¹ ਕੋ ਜੋਵੈਂ।
ਲੋਗ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਰਾਜੀ ਕਰਿ ਕੈ,
ਤਿਸ ਭੀ ਸਿੱਖ ਬਨਾਏ।
ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਇਮ,
ਬਢੀ ਦੇਸ ਅਧਿਕਾਏ ॥ ੨੯੪ ॥
ਤਬਿ ਤੈ ਅਬਿ ਲੋ ਉਨ ਕੀ ਸੰਤਤਿ
ਤਈਂ, ਲੋਗ ਬਹੁ ਸੇਵਤ।
ਫਫੜੇ ਗਾਮ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਉਸ ਕੀ,
ਮੰਨਤ ਜਨ ਫਲ ਲੇਵਤ ॥ ੨੯੫ ॥
ਦੋਹਰਾ:

ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ ਕੀ ਕਹੀ,
 ਕਥਾ ਜਥਾਰਥ ਠੀਕ।
 ਭਾਈ ਮੂਲੇ ਕੀ ਸੁਨੋ,
 ਕਿੰਚਤ ਔਰ ਅਲੀਕਾ ॥ ੨੯੬ ॥ 'ਦੋਸ਼ਰਹਿਤ, ਪਵਿੱਤਰ।
ਚੌਪਈ:
 ਬਨੀਆਂ ਏਕ ਬਠਿੰਡੇ ਮਾਰੈਂ।
 ਰਤਨ ਸ਼ਾਹ ਰਹਿਤੋ ਥਾ ਚਾਹੈ। 'ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।
 ਥਾ ਵਹਿ ਧਨੀ ਭਗਤ ਸਤਿਸੰਗੀ।
 ਟੈਹਲ ਕਰਤ ਸੰਤਨ ਕੀ ਚੰਗੀ ॥ ੨੯੭ ॥
 ਸੰਤਤਿ ਭਈ ਨ ਘਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੈ। 'ਉਲਾਦ।
 ਭਯੋ ਬ੍ਰਿੱਧ ਸੱਤਰ ਬਰਸਾਂ ਕੈ।
 ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜਬਿ ਤਹਿ ਠਾਂ ਜੈਹੈ। 'ਜਾ ਕੇ।
 ਕੱਢਯੋ ਕਾਣਾ ਦੇਉ ਧਕੈ ਹੈ ॥ ੨੯੮ ॥ 'ਧੱਕ ਕੇ।
 ਵੀਚ ਸਰੁੰਦੈਂ ਦੇਉ ਟਿਕਾਯੋ।
 ਤਬਿ ਵਹਿ ਬਨੀਆਂ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਆਯੋ।
 ਬਾਂਛਯੋ ਸੁਤ ਬਹੁ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।
 ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ ਇਦਾਂਈ ॥ ੨੯੯ ॥ 'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
 ਤੇਰੇ ਜਯੋਂ ਸੁਫੈਦ ਹੈਂ ਬਾਲਾ।
 ਤਯੋਂ ਹੀ ਬੱਗੀ ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ।
 ਸੁਤ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਮੈਂ ਉਪਜੈਹੈ।
 ਸੰਤ ਰੂਪ ਅਜਮਤ ਯੁਤ ਥੈਹੈ ॥ ੩੦੦ ॥
 ਸਫਲੋ ਬੈਨ ਐਨ ਗੁਰੂ ਥੀਓ।
 ਬੱਗੀ ਬੋਦੀ ਯੁਤ ਉਪਜੀਓ।
 ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਹਿ ਜਪੈ ਜਪਾਵੈ।
 ਭਵੈ ਵਹੀ ਜੋ ਮੁਖੋਂ ਸੁਨਾਵੈ ॥ ੩੦੧ ॥ 'ਉਹੋ (ਗੱਲ) ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ਭਾਈ ਮੂਲਾ ਨਾਮ ਤਾਂਹਿ ਕੋ।
 ਬਿਦਤਯੋ ਜਗ ਮੈਂ ਵਲੀ ਚਾਹਿ ਕੋ। 'ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਾਲਾ।
 ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਜਨ ਤਾਂਹਿ ਅਪਾਰੀ।
 ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਲੋ ਭਏ ਭਾਰੀ ॥ ੩੦੨ ॥
 ਗੰਗਾ-ਰਾਮ ਬ੍ਰਹਮਨ ਏਕੈਂ।

ਸ਼ਹਿਰ ਸਨਾਮ ਕੇਰ ਸ-ਬਿਬੇਕੈਂ।

'ਵਿਚਾਰ ਸਹਿਤ।

ਸੇਵਕ ਚੇਲਾ ਬਡ ਤਿਹ ਥੀਓ।

ਤਾਂ ਕੋ ਭੀ ਅਜਮਤ ਯੁਤ ਕੀਓ ॥ ੩੦੩ ॥

ਨਿਜ ਗਾਦੀ ਪਰ ਤਾਂਹਿ ਬਿਠੈ ਹੈ।

ਭਾਈ ਮੂਲਾ ਗਯੋ ਸਿਧੈ ਹੈ।

'ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ।

ਸ਼ਹਿਰ ਸਨਾਮ ਧਾਮ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾ।

ਮੇਲਾ ਭਰਤ ਸੇਵਕਨਿ ਬਾਂਕਾ ॥ ੩੦੪ ॥

'ਸੁੰਦਰ।

ਮੰਨਤ ਤਾਂ ਕੋ ਲੋਗ ਅਪਾਰੈਂ।

ਅਬਿ ਲੋ ਮਾਲਵ ਦੇਸ ਮਝਾਰੈਂ।

ਸੰਤਤਿ ਗੰਗਾ-ਰਾਮਹਿ ਕੇਰੀ।

ਬਸਤ ਸਨਾਮ ਦਿਜੇਸ ਬਧੇਰੀ ॥ ੩੦੫ ॥

'ਬਹੁਤੇ ਚੰਗੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ।

ਭਾਈ ਮੂਲੇ ਕੇ ਸਦਵੈ ਹੈਂ।

ਪੂਜਾ ਮੰਨਤ ਸੋਊ ਲੈ ਹੈਂ ॥ ੩੦੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭਾਈ ਮੂਲੇ ਕੀ ਕਹੀ,

ਥੰਮਣ ਸਿੰਘ ਕੀ ਔਰ।

ਸੁਨੋ ਸੁਨੈਹੋਂ ਜਿਉਂ ਭਈ,

ਉਸੀ ਦੇਸ ਮੈਂ ਗੋਰ ॥ ੩੦੭ ॥

'ਬਹੁਤੀ।

ਚੌਪਈ:

ਢਿਗ ਬਰਨਾਲੇ ਪਿੰਡ ਫਰਵਾਹੀ।

ਥੰਮਣ ਸਿੰਘ ਜਟ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਹੀ।

'ਸੀ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਪਢੈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਨੀ।

ਸੇਵੈ ਸੰਤਨ ਤਈਂ ਮਹਾਨੀ ॥ ੩੦੮ ॥

ਪਢ ਕੈ ਸ਼ਬਦ ਨੌਮ ਗੁਰੂ ਕੇਰੇ।

ਤਾਂ ਕੋ ਥਯੋ ਵਿਰਾਗ ਬਧੇਰੇ।

ਭਾਰ ਪਬਨ ਕੇ ਦ੍ਰਾਦਸ ਸਾਲੈਂ।

'ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ।

ਬੈਠ ਰਹਯੋ ਤਪ ਕਰਯੋ ਬਿਸਾਲੈਂ ॥ ੩੦੯ ॥

ਪਾਉ ਦੂਧ ਅਠ ਪਹਿਰੈਂ ਪੀਵੈ।

ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਔਰ ਕਰੀਵੈ।

'ਕਰਦਾ।

ਕਬੀਕੁ ਮੂਤ ਪੁਰੀਖ ਤਜੈ ਹੈ।

'ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਤੇ (ਪੁਰੀਖ) ਮੈਲ ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ ਭਾਵ

ਬੈਠੇ ਹੀ ਜਨ ਸਫਾ ਕਰੈ ਹੈਂ ॥ ੩੧੦ ॥

ਸੀਤ ਵਾਤ ਆਤਪ ਬਡ ਸਹੀ।

ਕੀਨੋ ਤਪ ਅਤਿ ਉੱਗਰ ਸਹੀ।

ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਤਾਂ ਕੋ ਫੁਰ ਆਈ।

ਮੁਖੋਂ ਕਹੇ ਜੋ ਹੋਵੈ ਸਾਈ ॥ ੩੧੧ ॥

ਜਾਨੂ ਚੁਲੇ ਜੁੜ ਤਿਸ ਗਏ।

ਮਾਲਸ ਕਰਿ ਲੋਗੋਂ ਭਲ ਕਏ।

ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਫੇਰ ਸਰਦਾਰੂ।

ਲਗੇ ਪਿਲਾਵਨ ਤਾਂ ਕੋ ਦਾਰੂ ॥ ੩੧੨ ॥

ਗਾਗਰ ਭਰੀ ਰਹੇ ਢਿਗ ਤਾਹੈਂ।

ਨਾਂਹਿ ਨਿਖੂਟੀ ਸੋਊ ਕਦੈਹੈਂ।

ਮੁਖ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸੇਵਕ ਲਜਾ ਡਾਰੈਂ।

ਟੂਟੀ ਸੈਂ ਕਢਿ ਛਕੈਂ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੩੧੩ ॥

ਜੋ ਦਰਸਨ ਕੋ ਤਿਸ ਢਿਗ ਐਹੈ।

ਬਿਨਾ ਪਿਲਾਏ ਜਾਨ ਨ ਦੈਹੈਂ।

ਜੇ ਨਹਿ ਪੀਵੈਂ ਜਬ੍ਰਨ ਪਜਾਵੈਂ।

ਤਾਂਹਿ ਢਹਾਇ ਵਾਇ ਮੁਖ ਪਾਵੈਂ ॥ ੩੧੪ ॥

ਨਿਸ ਦਿਨ ਆਪ ਸ਼ਰਾਬ ਛਕੈ ਹੈ*।

ਔਰ ਕਿਛੂ ਨਹਿ ਪੀਵੈ ਖੈਹੈ।

ਸਿੱਖ ਸ੍ਰਦਾਰ ਕਦੀ ਜੇ ਕੋਊ।

ਥਾਲ ਲਗਾਇ ਲਜਾਵੈ ਜੋਊ ॥ ੩੧੫ ॥

ਜਰੀ ਕੁ ਤਰੀ ਮਹਾਂ ਪਰਸਾਦੈ।

ਕੇਰਾ, ਛਕੈ ਲਹਿ ਔਰ ਨ ਸ੍ਰਾਦੈਂ।

ਜੈਸ ਦੇਵ ਕੋ ਭੋਗ ਲਗਾਵੈਂ।

ਤਿਮ ਧਰ ਆਗੇ ਚਾਇ ਲਿਜਾਵੈਂ ॥ ੩੧੬ ॥

ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਾਂਹਿ ਕਾ ਜੋਊ।

ਛਕੈ ਨਾਰਿ ਸੁਤ ਯੁਤਾ ਹੈ ਸੋਊ।

ਟੱਟੀ ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਹੀ ਸੇਵਕ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਠੰਢ, ਹਵਾ ਤੇ ਧੁੱਪ ਬਹੁਤ ਸਹਾਰੀ।

‘(ਸਹੀ) ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ (ਉੱਗ੍ਰ) ਕਠਨ ਤਪ ਕੀਤਾ।

ਉਹ।

ਗੋਡੇ।

ਠੀਕ ਕੀਤੇ।

ਸ਼ਰਾਬ।

ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁੱਕੀ ਨਹੀਂ।

ਗਾਗਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਰਾਹੀਂ ਸੇਵਕ ਸ਼ਰਾਬ ਲਿਆ ਕੇ (ਗਾਗਰ ਵਿੱਚ) ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਢਾਹ ਕੇ ਤੇ ਮੂੰਹ ਅੱਡ ਕੇ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

*ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਸਿੱਖੀ ਰਹੁ-ਰੀਤ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਜੋ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ।

ਮਾਸ ਦੀ ਤਰੀ।

ਜਿਵੇਂ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਇਸ ਦੇ ਅੱਗੇਰੱਖ ਕੇ ਭੋਗ ਲਗਾਵਾ ਕੇ ਥਾਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪੁੱਤਰ ਸਹਿਤ।

ਰੋਗੀ ਰੋਗ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ।

'ਨਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਯਾਂ ਤੈ ਚਰਚਾ ਚਲੀ ਅਪਾਰੈਂ ॥ ੩੧੭ ॥

ਲੋਗ ਬਯੰਤ ਕਾਮਨਾਂ ਵਾਰੈਂ।

ਐਹੈਂ, ਸੋ ਦੈਹੈ ਬਹੁ ਗਾਰੈਂ।

ਪੈ ਸਰਾਬ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਪਜਾਵੈਂ।

ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਜਿਹ ਸੀਤਾ ਛਕਾਵੈਂ ॥ ੩੧੮ ॥

'ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦ।

ਹੋਇ ਕਾਮਨਾ ਤਾਂ ਕੀ ਪੂਰਨ।

ਮਚੀ ਧੁੰਮ ਜਗ ਮੈਂ ਤਿਹ ਤੂਰਨ।

'ਤਿਸ ਦੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਜਗ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੋ ਗਈ।

ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪਟਲੇਸ ਨਰੇਸੈਂ।

ਪਾਸ ਮੁਸਾਹਿਬ ਬਨੀਆਂ ਬੇਸੈਂ ॥ ੩੧੯ ॥

'ਚੰਗਾ ਬਾਣੀਆਂ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ।

ਥਾ, ਇਨ ਢਿਗ ਸੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਆਈ।

ਜਬ੍ਰਨ ਢਾਹਿ ਸਰਾਬ ਪਿਲਾਈ।

ਕਰੀ ਬਖੀਲੀ ਨ੍ਰਿਪ ਪੈ ਜਾਈ।

'ਚੁਗਲੀ।

ਤਿਸ ਦੂਤੀ ਲੂਤੀ ਬਹੁ ਲਾਈ ॥ ੩੨੦ ॥

'ਤਿਸ ਨੇ (ਦੂਤੀ) ਚੁਗਲੀ ਰੂਪ ਬਹੁਤੀ (ਲੂਤੀ) ਚੁਆਤੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ।

ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਤਿਸ ਕੋ ਪਕਰਿ ਮੰਗਾਯੋ।

ਭਾਵੀ ਨੈ ਇਨਸਾਫ ਭੁਲਾਯੋ।

ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ ਜੋ ਥੇ ਤਿਹ ਸੰਗੈਂ।

ਤਿਨ ਕੇ ਨਕ ਹੱਥ ਕਟੇ ਕੁਢੰਗੈਂ ॥ ੩੨੧ ॥

ਇਕ ਹਥ ਜੀਭ ਸੰਤ ਕਟਵਾਈ।

ਥੱਮਣ ਸਿੰਘ ਨਕ ਬਟਯੋ ਨਰਾਈ।

ਬੋਲਯੋ ਸਿੰਘ ਏਕ ਬਿਰ ਏਹੀ।

'ਇਕ ਵਾਰ ਥੱਮਣ ਸਿੰਘ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਿਆ।

ਕਾਟੀ ਨਿਜ ਆਯੂ ਨ੍ਰਿਪ ਨੇ ਹੀ ॥ ੩੨੨ ॥

ਦੋਇ ਮਾਸ ਅੰਦਰ ਸੋ ਹੋਈ।

ਸੁਰਪੁਰ ਗਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਤਨ ਖੋਈ।

'ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਕੇ।

ਪੈ ਥੱਮਣ ਸਿੰਘ ਰੀਤੀ ਵੋਹੀ।

ਰਾਖੀ ਸਦਾ ਪੁਰਾ ਥੀ ਜੋਹੀ ॥ ੩੨੩ ॥

'ਜੋ ਪਹਿਲੀਰੀਤੀ ਸੀ ਉਹੀ ਸਦਾਰੱਖੀ।

ਕਿੰਚਤ ਬੁਥਲਾ ਬੋਲਤ ਸੋਊ।

ਹਾਥ ਕਟਯੋ ਨਿਰਖੇ ਹਮ ਲੋਊ।

'ਅਸਾਂ (ਆਪਣੇ) (ਲੋਊ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੇ ਹਨ।

ਚਾਲੈ ਮੰਜੇ ਕੀ ਅਸਵਾਰੀ।

ਪੈਂਚਨ ਤੈ ਚੁਕਵੈਹ ਉਦਾਰੀ॥ ੩੨੪ ॥

‘ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੈਂਚਾਂ ਤੋਂ।

ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਥ ਬਹੁ ਲੋਗ ਚੁਕੈ ਹੈਂ।

ਏਕ ਪਿੰਡ ਤੈ ਦੁਤੀ ਪੁਚੈ ਹੈਂ।

ਉੱਨੀ ਸੌ ਗਜ਼ਾਰਾਂ ਮੈਂ ਤਾਂਹੈਂ।

ਬਛੋਆਣੇ ਪਿੰਡ ਢਿਗ ਜਾਹੈ ॥ ੩੨੫ ॥

ਗੰਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮੰਚਾ ਉਤਰਾਯੋ।

‘ਪਲੰਘ।

ਆਏ ਪੈਂਚ ਮਿਲਨ ਉਨ ਗਾਯੋ।

‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਇਹੁ ਗੰਦੀ ਜਾਗਾ।

ਠਹਿਰਨ ਜੋਗ ਨ ਤੁਮੈਂ ਸਭਾਗਾ॥ ੩੨੬ ॥

‘ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ।

ਬੰਮਣ ਸਿੰਘ ਸਾਧੁ ਇਮ ਬੋਲਾ।

ਈਹਾਂ ਮੰਦਰ ਬਨੈ ਅਮੋਲਾ।

ਏਕ ਕਰੋੜ ਈਂਟ ਜਿਹ ਲਗ ਹੈ।

ਮੰਨਤ ਕਰੈ ਅਧਿਕ ਮਮ ਜਗ ਹੈ॥ ੩੨੭ ॥

‘ਜਗਤ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤੀ ਮੰਨਤਾ ਕਰੇਗਾ।

ਇਮ ਕਹਿ ਤਨ ਤ੍ਰਿਣ ਜਜੋਂ ਤਹਿਂ ਛੋਰਾ।

‘ਕੱਖ ਵਾਂਗ।

ਅਬਿ ਮੰਦਰ ਬਡ ਬਨਜੋ ਬਹੋਰਾ।

‘ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ।

ਈਂਟ ਪਚਾਸ ਲਾਖ ਤੋ ਲਾਗੀ।

ਬਾਕੀ ਲਾਗਤ ਜੈਹੈ ਆਗੀ॥ ੩੨੮ ॥

‘ਬਾਕੀ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਲਗਦੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਮੇਲਾ ਮਾਘੀ ਕਾ ਬਡ ਭਰ ਹੈ।

ਭੇਟ ਰੁਪਯਾ ਸੈਂਕੜੋਂ ਚੜ੍ਹ ਹੈ।

ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ਾਰੋ ਥੈਹੈਂ।

ਦਿਨ ਦਿਨ ਮੰਨਤ ਅਧਿਕ ਬਢੈ ਹੈਂ ॥ ੩੨੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਾਧੂ ਬੰਮਣ ਸਿੰਘ ਕੀ,

ਜਥਾ ਜੋਗ ਇਹੁ ਗਾਥ।

ਕਥੀ ਗਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਖੁਦ ਪਿਖੀ,

ਧੰਨ ਪੰਥ ਮਮ ਨਾਥ॥ ੩੩੦ ॥

‘ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਕਲਗੀਧਰ ਦਾ ਪੰਥ ਧੰਨ ਹੈ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧੇ ਗਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ ਭੇਖੋਂ ਕੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਮਾਪਤਿ,
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਉਣਾਹਟਮੋਂ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ॥ ੫੯ ॥

੬੦. {ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀ, ਸਮੇਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵ, ਪਰਜਾ, ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਤੇ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰਸੰਗ}

ਸ਼੍ਰੀਯਾ ਛੰਦ:

ਫਿਰਕੇ ਭੇਖਨ ਕੀ ਕਹਿ ਗਾਥਾ,
ਅਬਿ ਕਿਛੁ ਔਰ ਸੁਨੈਹੈਂ ਜੀ।

ਬਦਲਾ ਸਦਲਾ ਜ਼ਮਾਨੇ ਕੀ ਜਜੋਂ
ਹੋਈ, ਤਜੋਂ ਦਿਖਰੈਹੈਂ ਜੀ।

ਸਾਠਕ ਬਰਸਨ ਤੈ ਹਮ ਨਿਰਖੀ,
ਔਰ ਸੁਨੀ ਅਧਿਕੈਹੈਂ ਜਜੋਂ।

ਹਾਕਮ ਰੱਯਤ ਸਾਧੁ ਪੁਜਾਰੀ,
ਸਿੱਖ ਸ੍ਰਦਾਰ ਦਿਜੈਹੈਂ ਜਜੋਂ ॥ ੧ ॥

ਪਹਿਲੇ ਹੁਤੇ ਜੈਸ ਮਧ ਨਿਰਖੇ,
ਹੈਂ ਅਬਿ ਜਿਸ ਪਰਕਾਰੇ ਕੋ।

ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਬਸ ਦਸਾ ਬਦਲ ਹੈ,
ਬੁਰਾ ਮਾਨਿਯੋ ਪਜਾਰੇ ਕੋ।

ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਜਬਿ ਥੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ,
ਸਦੀ ਆਠ ਦਸ ਮੈਹੈਂ ਜੇ।

ਮੰਜੇ ਹੁੱਕੇ ਨੇੜੇ ਚੰਮ ਦੈ,
ਬੱਧਰ ਕਮਰ ਰਖੈ ਹੈਂ ਜੇ ॥ ੨ ॥

ਕੱਚੇ ਚਮੜੇ ਕੀ ਲੱਜਾਂ ਥੀਂ,
ਜਿਨ ਸੈਂ ਚੜਸੇ ਥੇ ਖਿਚਤੇ।

ਸੱਕੇ ਤੁਰਕ ਭਰਤ ਥੇ ਪਾਨੀ,
ਸ਼ਹਿਰੈਂ ਨਗਰਨ ਕੇ ਵਿਚ ਥੇ।

ਪਗੜੀ ਬਾਂਧ ਮੁਸੱਲੇਦਾਰੈ,
ਕਟਿ ਤੰਬੇ ਗਰ ਜਾਮੇ ਥੇ।

ਦਾੜੀ ਮੁੱਛ ਸ਼ਰੂ ਤੁਰਕਨ ਸਮ,
ਰਖਤ ਚੌਧਰੀ ਸਾਮੇ ਥੇ ॥ ੩ ॥

ਜੁੱਤੇ ਚੌਂਕੇ ਕਾ ਪ੍ਰਹੇਜ਼, ਨਹਿੰ
ਥਾ ਕਿਛੁ ਕਹੂੰ, ਬਿਨਾ ਸ਼ਹਿਰੈਂ।

'ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ।

'ਦੇਖੀ।

'ਜਿਵੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ।

'ਵਿਚਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਦੇਖੇ ਹਨ।

'ਰਾਜ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

'ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ।

'ਦੁੱਧ ਰਿੜਕਣ ਦੀਆਂ ਰੱਸੀਆਂ।

'ਲੱਕਾਂ ਨਾਲ ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਪੇਟੀਆਂ ਰਖਦੇ ਸਨ।

'ਵੱਡੇ ਬੋਕੇ, ਵਾਰੇ।

'ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੇ, ਮਾਸ਼ਕੀ।

'ਤੁੱਰਲੇ (ਸ਼ਮਲੇ) ਵਾਲੀਆਂ।

'ਲੱਕ 'ਚ ਤੰਬੇ (ਚਾਦਰੇ) ਤੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਚੋਲੇ ਸਨ।

'ਹਿੰਦੂ ਚੌਧਰੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਸਾਮੇ) ਨੌਕਰ।

'ਕੁਝਕ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੌਂਕੇ ਉਪਰ ਜੁੱਤਾ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀਰੋਕ

ਡੰਡ ਜੇਜੀਏ! ਹਿੰਦੁਨ ਪਰ, ਤਬਿ
ਲਗਤੇ ਥੇ ਅਤਿਸੈ ਕਹਿਰੈਂ।
ਇਸੀ ਹੇਤ ਤਬਿ ਪਿੰਡਨ ਮੈਂ, ਘਰ
ਕਿਸੀ ਕਿਸੀ ਕੇ ਬਰਤਨ ਥੇ।
ਨਹੀਂ ਤੁ ਸਭਿ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਕੇਰੇ,
ਤਵਿਆਂ ਲੋ ਭੀ ਸਰਤਨ ਥੇ। ॥ ੪ ॥
ਜੂਠ ਸੁੱਚ ਪ੍ਰਹੇਜ ਨ ਕੋਈ,
ਹੁਤੇ ਹਿੰਦੁ ਮਧ ਸਗਰੀ ਜੇ।
ਜੇਵਰ ਕਿਸੀ ਨਾਰਿ ਕੇ ਹੋਤੇ,
ਕਪੜਾ ਚੋਲੀ ਘਗਰੀ ਜੇ।

ਸਿਰ ਪਟਕਾ ਕਟਿ ਥਟੈਂ ਤੜਾਗੀ,
ਗੋਛਾ ਨਰ ਸਭਿ ਰਖਤੇ ਥੇ।

ਯਦੀ ਸਖੀਮੀ ਹੁਤੀ। ਹਿੰਦੂਐਂ,
ਪੈ ਦੁੱਧ ਘੀ ਬਹੁ ਚਖਤੇ ਥੇ। ॥ ੫ ॥
ਗਊ ਭੈਂਸ ਰਖਤੇ ਅਧਿਕਾਈ,
ਜੰਗਲ ਹੁਤੇ ਬਧੇਰੇ ਜੀ।
ਬੈਲ ਗਾਂਇ ਮੈਂਹ। ਚੁਣਮੇਂ ਮਿਲਤੇ,
ਬੀਸ ਰੁਪੱਯੇ ਕੇਰੇ ਜੀ।
ਰੀਤਿ ਹਿੰਦੂਯਨ ਕੀ ਇਹੁ ਭਾਖੀ,
ਨਹਿੰ ਤੁਰਕਨ ਕੀ ਬਾਤੋਂ ਜੀ।
ਮਨ ਭਾਵਤ ਹਿੰਦੁਨ ਪੈ ਮੁਸਲੇ,
ਜ਼ਾਲਮ ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਤੇ ਜੀ ॥ ੬ ॥
ਫਿਰ ਜਬਿ ਸ਼ਾਹੀ ਬੀਚ ਤਨੱਜਲ
ਆਯੋਂ, ਤਬਿ ਕੀ ਸੁਨੋ ਸਭੈ।
ਬਢੇ ਲੁਟੇਰੇ ਲੋਗ ਬਹਾਦਰ,
ਲੂਟ ਮਾਰ ਰਹਿ ਅਤੀ ਤਬੈ।
ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਰਹਯੋ ਦੁਰਹਾਲੈਂ,
ਕਹਿਰ ਕਰਾਲ ਮਹਾਂਈ ਜੇ।

ਨਹੀਂ ਸੀ।
'ਗ਼ੈਰ ਮੁਸਲਮ ਤੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਟੈਕਸ।
'ਬਹੁਤੇ ਦੁੱਖਦਾਈ।

'ਕੰਮ ਸਾਰਦੇ ਸਨ।

'ਸਾਰੀ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਵਿੱਚ। (ਅ) ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ।

'ਗਹਿਣੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਭ
ਦੇ ਕਪੜੇ ਦੀਆਂ ਘੱਘਰੀਆਂ ਤੇ ਚੋਲੀਆਂ ਹੀ ਸਨ।

'ਆਦਮੀ ਸਾਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਛੋਟਾ ਕਪੜਾ, ਲੱਕ ਵਿੱਚ ਤੜਾਗੀ ਤੇ
(ਗੋਛਾ) ਪਰਨਾ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਨ।

'ਭਾਵੇਂ ਗਰੀਬੀ ਸੀ।

'ਖਾਂਦੇ ਸਨ।

'ਮੱਝ।

'ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਕਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।

'ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਗਈ।

'ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ, ਦੁੱਖਦਾਈ ਤੇ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਰਿਹਾ।

ਹਾਲਚਾਲ¹ ਬਸਨੋ ਉੱਜੜਨੋ,
ਗਦਰੈ¹ ਜਦਰ² ਲੜਾਈ ਜੇ ॥ ੭ ॥
ਕਬੀ ਮਾਮਲਾ ਬਰਸਨ ਲੋ¹ ਕਿਤ,
ਪਰਜਾ ਕਿਸੈਂ ਨ ਦੈਹੈਂ ਥੇ।
ਕਬੀ ਕੁ ਏਕ ਸਾਲ ਮੈਂ ਕਿਤ ਕਿਤ,
ਤ੍ਰੈ ਤ੍ਰੈ ਰਾਜੇ ਲੈਹੈਂ ਥੇ¹।
ਲੂਟ ਖਸੂਟ¹ ਜੁਲਮ ਜਬਰੀ² ਕਰਿ,
ਪਰਜਾ ਕੋ ਉਜੜੈਹੈਂ ਥੇ।
ਕਬਿਹੂੰ ਸਿੰਘ ਕਬੀ ਫਿਰ ਗਿਲਜੇ,
ਮਾਲਕ ਮੁਲਕ ਭਵੈਹੈਂ ਥੇ¹ ॥ ੮ ॥
ਚਿੜੀਯਨ ਮਰਨ ਗਵਾਰਨ ਹਾਸਾ,
ਝੋਟੇ ਭਿੜਨ ਮਲਿਆਂ ਕਾ ਖੌ¹।

ਤਜੋਂ ਪਰਜਾ ਕੋ ਰਹਿਤ ਖੂਰੀ,
ਇਸੀ ਗੁੰਥ ਤੈ ਸਭਿ ਲਾਖੋ¹।
ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਬੀਸ ਬਾਦ ਫਿਰ,
ਰਾਜ ਸਿੰਘਨ ਜਬਿ ਜੰਮਜੋਂ ਥਾ।
ਕਹਿਰ ਜਹਿਰ ਲੁਟ ਮਾਰ ਤਬੈ ਕਿਛੁ,
ਸਿੰਧ ਲਹਿਰ ਜਜੋਂ ਥੰਮਜੋ ਥਾ¹ ॥ ੯ ॥

ਅਮਨ¹ ਸੂਖ ਬਡ ਦਏ ਹਿੰਦੁ ਕੋ,
ਦੁਖ ਭੀ ਤੁਰਕੈਂ ਨਹਿੰ ਦੀਏ।
ਢਾਹਿ ਮਸੀਤੈਂ ਰਚੇ ਨ ਗੁਰੂ-ਥਲ¹,
ਜਜੋਂ ਤੁਰਕੋਂ ਨੇ ਥੇ ਕੀਏ।
ਹੁਤੇ ਦਿਆਲੂ ਸਿੰਘ ਬਿਸਾਲੂ,
ਬੈਰ ਨ ਪਿਛਲੇ ਚੇਤਾਰੇ¹।
ਪੈ ਜਮਨਾਂ ਤੈ ਅਟਕ ਪ੍ਰਯੰਤੈਂ,
ਥਏ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਤਬਿ ਸਾਰੇ ॥ ੧੦ ॥
ਹੱਨੇ ਹੱਨੇ ਹੈ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ¹,
ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਜਗ ਮਾਹੈਂ ਜੀ।

¹ਹਲਚਲੀ।
¹ਬਗ਼ਾਵਤ, ਵਿਦ੍ਰੋਹ। ²ਜੰਗ।
¹ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੱਕ।

¹(ਮਾਮਲਾ) ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।
¹ਖੋਹ ਕੇ। ²ਧੱਕਾ ਕਰਕੇ।

¹ਹੋ ਜਾਦੇ ਸਨ।

¹ਪਰਜਾ ਰੂਪ ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਬੇਸਮਝ ਜ਼ਾਲਮ ਹਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਰਾਜਿਆਂ ਰੂਪ ਝੋਟਿਆਂ ਦੇ ਭਿੜਨ ਨਾਲ ਪਰਜਾ ਰੂਪ ਮਲਿਆਂ ਦਾ (ਖੌ) ਨਾਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

¹ਜਾਣੋ।

¹(ਜ਼ਹਿਰ) ਦੁੱਖਦਾਈ (ਕਹਿਰ) ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਤਦੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਾਂਗ ਕੁਝ ਘਟਿਆ ਸੀ।
¹ਸ਼ਾਂਤੀ, ਆਰਾਮ।

¹ਗੁਰਦੁਆਰੇ।

¹ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।

¹ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ, ਹਰ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬਾਂਛਤ ਥੇ ਸਭਿ ਏਹੁ ਮਨੋਰਥ,
ਪੂਰਨ ਕਿਯ ਗੁਰੁ ਵਾਹੈ ਜੀ।
ਏਕ ਗਾਂਮ ਯਾਂ ਆਧੇ ਕੇਰੀ,
ਪਾਈ ਜਿਸ ਸਰਦਾਰੀ ਹੈ।
ਕਰੀ ਹਕੂਮਤ ਤਾਂਹਿ ਸੁਤੰਤਰ,
ਦੀਵਾਨੀ ਫੁਜਦਾਰੀ ਹੈ ॥ ੧੧ ॥

ਉਹੋ ਮਨੋਰਥ।

ਦੀਵਾਨੀ ਤੇ ਫੁਜਦਾਰੀ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਕੇ
(ਹਕੂਮਤ) ਨਿਆਉਂ ਕੀਤਾ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਪਿੰਡ ਜਗੀਰਨ ਮੈਂ ਤਬਿ,
ਸਭਿ ਕੇ ਐਨਾ ਇਖਤਜਾਰੈਂ ਥੇ।
ਲੂਟੈਂ ਮਾਰੈਂ ਫਾਂਸੀ ਚਾਰੈਂ,
ਚੱਟੀ ਲੈਂਹ ਉਜਾਰੈਂ ਥੇ।

ਪੂਰਾ।

ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਚਾੜ੍ਹ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਜਾੜਨ
ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ (ਚਿੱਟੀ) ਡੰਡ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਨਹਿੰ ਫਰਿਯਾਦ ਅਪੀਲ ਏਕ ਕੀ,
ਸੁਨਤੋ ਦੂਸਰ ਕੋਈ ਜੀ।
ਪੈ ਸਿੰਘ ਫਾਂਸੀ ਕੈਦ ਨ ਦੇਤੇ,
ਲੇਤੇ ਚੱਟੀ ਸੋਈ ਜੀ ॥ ੧੨ ॥
ਜੈਸੀ ਚੋਰੀ ਤੈਸੀ ਚੱਟੀ,
ਯਾਰੀ ਕੇ ਥੇ ਪੱਚੀ ਹੀ।
ਬਦਲੇ ਖੁੰਨ ਸਾਕ ਦਿਲਵਾਤੇ,
ਕਰਤ ਅਦਾਲਤ ਸੱਚੀ ਹੀ।
ਨਿਜ ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਸਮ ਪਰਜਾ ਕੇਰੀ,
ਪਾਲਨ ਰੱਖਯਾ ਕਰਤੇ ਥੇ।
ਪਰ ਜਰ ਜੋਰੂ ਜ਼ਿਮੀ ਨ ਤਕਤੇ',

ਪੰਝੀ (੨੫) ਰੁਪਏ ਹੀ ਡੰਡ ਸਨ।

ਪਰਾਇਆ ਧਨ, ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਪਰਾਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ
ਤੱਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਕੱਟ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

ਹੱਥ ਨੱਕ ਠੱਗੈਂ ਹਰਤੇ ਥੇ ॥ ੧੩ ॥
ਹੇਤ ਗ੍ਰੀਬਨ ਸਿੱਖ ਸਾਧੁਨ ਕੇ,
ਲੰਗਰ ਬਹੁ ਠਾਂ ਦੇਤੇ ਥੇ।
ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਬੀਜਤ ਥਾ ਜੇਤੀ,
ਹੋਈ ਬਹੋਈ ਲੇਤੇ ਥੇ।
ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਚਾਹੀ ਕੇਰਾ',
ਚੌਥਾ ਮਾਰੂ ਮੈ ਸੇ ਜੀ।

ਫਸਲ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਖੂਹ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ।

ਵਿਰਾਨੀ ਭਾਵ ਖੁਸ਼ਕ ਜ਼ਮੀਨ।

ਪੋਸਤ ਗਾਜਰ ਉਖਾ ਕਪਾਰੈਂ,
ਆਦਿਕ ਹੁਤੇ ਜੁ ਐਸੇ ਜੀ ॥ ੧੪ ॥
ਕੱਛ ਕਰਾਇ ਲੇਤ ਨਿਜ ਹਿੱਸੇ,
ਕੇਰ ਮਾਮਲਾ ਤਹਿ ਤੇ ਜੀ।

ਕਮਾਦ।

ਜੋ ਐਸੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਸਨ।

ਮਿਣਤੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੈ
ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਕੋਸਨ ਲੋ ਤਬਿ ਹੁਤੇ ਸੁ ਬੰਜਰ,
ਤਿਨ ਕਾ ਕਿਛੁ ਨ ਲਹਾਤੇ ਜੀ।
ਅੰਨ੍ਯ ਬਟਾਈ ਕੇ ਸੈਂ ਭਰ ਕਰਿ,
ਖਾਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਖਾਤੇ ਜੀ।

ਲੈਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਵੰਡਾਈ ਦੇ ਅੰਨ ਨਾਲ (ਖਾਤੇ) ਟੋਏ ਭਾਵ ਬੁਖਾਰੇ ਭਰ ਕੇ
ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਖਦੇ ਸਨ।

ਪਰਤ ਕਾਲ ਜਬਿ ਤਬਿ ਸੋ ਸਭਿ ਹੀ,
ਰੱਯਤ ਕੋ ਬਰਤਾਤੇ ਜੀ ॥ ੧੫ ॥
ਸਮਾਂ ਲਗੇ ਫਿਰ ਲੇਤੇ ਤੇਤੇ,
ਬਰਕਤ ਰਹਿਤ ਮਹਾਨੇ ਯੋਂ।
ਨੀਤਿ ਸਾਫ ਵਾਰਿਨ ਕੇ ਸਦ ਹੀ,
ਰੈਹੈਂ ਭਰੇ ਖਜਾਨੇ ਯੋਂ।
ਧਰਮ ਸਾਲੈਂ ਸੰਤਨ ਕੇ ਡੇਰੇ,
ਨਗਰਨ ਮਾਂਹਿ ਪਵਾਤੇ ਥੇ।
ਹਿਤ ਮੁਸਾਫਰੈਂ ਫਾਕੀਰੈਂ,
ਜਾਗੀਰੈਂ ਤਹਾਂ ਲਗਾਤੇ ਥੇ ॥ ੧੬ ॥
ਕਲਿਜੁਗ ਮੈਂ ਸਤਿਜੁਗ ਬਰਤਾਯੋ,
ਰਾਜ ਧਰਮ ਕਾ ਦਿਢ ਕੀਨੋ।
ਨਹਿੰ ਨਿਰਦਈ ਵਿਸ਼ਈ ਛਲੀ ਥੇ
ਲੋਭੀ, ਪਹਿਲੇ ਸਿੰਘ ਚੀਨੋ।

ਸਾਫ ਨੀਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਇਉਂ ਖਜਾਨੇ ਭਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਾਣੇ ਪਹਿਲੇ ਸਿੰਘ ਜ਼ਾਲਮ, ਵਿਕਾਰੀ, ਛਲੀਏ ਤੇ ਲੋਭੀ
ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਟਿਕਟ ਵਾਲਾ ਕਾ ਗਜ਼।

ਦਰਖਾਸਤ।

ਨਹਿੰ ਇਸ਼ਟਾਮ ਬੇਚਤੇ ਤਬਿ ਨ੍ਰਿਪ,
ਅਰਜੀ ਭੀ ਨਹਿੰ ਥੇ ਲੇਤੇ।
ਹਾਲ ਜਬਾਨੀ ਸੁਨ ਦੋਊ ਕਾ,
ਹੁਕਮ ਜਬਾਨੀ ਕਰਿ ਦੇਤੇ ॥ ੧੭ ॥
ਹੁਤੀ ਤਮੀਲ ਤੈਸ ਹੀ ਬੇਸ਼ਕ,
ਲੋਗ ਸਚਯਾਰੈਂ ਥੇ ਭਾਰੈਂ।

ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਨ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਉਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਲੋਕ

ਕੁਰਕੀ¹ ਮਿਸਲ² ਅਪੀਲੇ³ ਇਜਰਾ¹¹,

ਥੀ ਨਹਿੰ ਤਬਿ ਇਹੁ ਕੇ ਕਾਰੈ¹।
ਹੁਤੇ ਨ੍ਰਿਪਨ ਪੈ ਇਕ ਦੁਇ ਮੁਨਸ਼ੀ,
ਅਹਿਲਕਾਰ ਤ੍ਰੈ ਚਾਰੈਂ ਹੀ।
ਜਥਾ ਜੋਗ ਬਹੁ ਲੋਗ ਬਹਾਦਰ,
ਰਹਿਤੇ ਢਿਗ ਸਰਦਾਰੈਂ ਜੀ ॥ ੧੮ ॥
ਈਨ ਪੀਨ ਨਹਿੰ ਥੀ ਤਬਿ ਕੋਈ,
ਸਵੀਕਾਰ ਸਭਿ ਕਰਤੇ ਜੀ¹।

ਸੂਧੇ ਸਾਦੇ ਥੇ ਮਜਾਜ¹,
ਸ਼ੋਕੀਨੀ ਸਾਜ ਨ ਧਰਤੇ¹ ਜੀ।
ਭੂਰੇ ਚਾਦਰ ਕੀ ਗਲਿ ਗਿਲਤੀ¹,
ਕੈ ਕੁੜਤੀ ਕੈ ਜਾਮੇ¹ ਜੀ।
ਕਪੜੇ ਮੋਟੇ ਕੇ ਦਸਤਾਰੇ,
ਕੱਛਾਂ ਰਖਤ ਤਮਾਮੇ¹ ਜੀ ॥ ੧੯ ॥
ਰੱਯਤ ਅਰ ਸਰਦਾਰਨ ਕੀ ਤਬਿ,
ਥੀ ਸੂਧੀ ਇਮ ਰੀਤੀ ਜੀ।
ਕੁੱਬਤ¹ ਕੱਦ ਹੁਤੇ ਬਡ ਸਭਿ ਕੇ,
ਥੇ ਨ ਬਿਸ਼ਈ ਅਨੀਤੀ¹ ਜੀ।
ਅਰ ਪਰਜਾ ਭੀ ਨਿਰਛਲ ਥੀ ਤਬਿ,
ਕਰਜਾ ਜਿਸ ਤੈ ਲੇਤੇ ਥੇ।
ਬਿਨ ਇਸ਼ਟਾਮ¹ ਤਮੱਸਕ² ਤਿਸ ਕੋ,
ਸਾਤ ਪੁਸ਼ਤ ਲੋ¹ ਦੇਤੇ ਥੇ ॥ ੨੦ ॥
ਬੀਸ ਤੀਸ ਬਰਸਨ ਕੀ ਲੜਕੀ,
ਫਿਰਤੀ ਰਹਿਤ ਕੁਮਾਰੀ ਜੀ।
ਜ੍ਹਾਨ ਨਾਰਿ ਨਰ ਇਕਠੇ ਫਿਰ ਹੈਂ,
ਕਰਤੇ ਕਬੀ ਨ ਖੁਾਰੀ¹ ਜੇ।

ਬਹੁਤ ਸੱਚੇ ਸਨ।

¹ਜਬਤ ਕਰਨਾ, ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ। ²ਸਬੰਧਤ ਕਾ ਗੁਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨੱਥੀ। ³ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਜੱਜ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬਦਲਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡੇ ਜੱਜ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ। ¹¹ਕਿਸੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ।

¹ਤਦੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ।

¹(ਪੀਨ) ਪੱਕਾ (ਈਨ) ਕਾਨੂੰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਵੱਡੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਣ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

¹ਸੁਭਾਵ।

¹ਸ਼ੋਕੀਨੀ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਦੇ।

¹ਗਲ ਨੂੰ ਵਲੇਟੀ ਹੋਈ ਚਾਦਰ ਜੋ ਕੁੜਤੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

¹ਜਾਂ ਚੋਲੇ।

¹ਸਾਰੇ।

¹ਤਾਕਤ।

¹ਵਿਕਾਰੀ ਤੇ ਅਨਯਾਈ ਨਹੀਂ ਸਨ।

¹ਟਿਕਟ ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼। ²ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ।

¹ਸੱਤਾਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੱਕ।

¹ਖਰਾਬੀ।

ਨਿਜ ਕੁਟੰਬਿ ਤਨ ਮਾਂਹਿ ਮੁਹੱਬਤ
 ਜਜੋਂ ਥੀ, ਤਜੋਂ ਪਰ ਮਾਂਹੀ ਭੀ।
 ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਸਮ ਕਾਜ ਦੁਤੀ ਕਾ,
 ਕਰਤੇ ਰਲ ਮਿਲ ਚਾਹੀ। ਭੀ ॥ ੨੧ ॥
 ਸਾਕ ਸਬੰਧੀ ਦੋਸਤ, ਹੋਸਤ
 ਪੋਸਤ ਅਮਲੀ ਨਜਾਈ। ਜੀ।
 ਜਾਨ ਮਾਲ ਤੈ ਪਜਾਰੇ ਲਖਤੇ,
 ਰਖਤੇ ਪੱਖ ਮਹਾਂਈਂ ਜੀ।
 ਕਦਾਚਿਤੈਂ ਜੇ ਲੜ ਭੀ ਪੜਤੇ,
 ਚੜ੍ਹਤੇ ਨਾਂਹਿ ਕਚਹਿਰੀ ਜੀ।
 ਆਬ ਲੀਕ ਸਮ। ਮੇਟਤ ਗੁੱਸਾ,
 ਅਬਿ ਸਮ ਨਹਿੰ ਥੇ ਜਹਿਰੀ। ਜੀ ॥ ੨੨ ॥
 ਸੌ ਸੌ ਭੈਂਸ ਗਊ ਇਕ ਇਕ ਘਰ
 ਹੁਤੀ, ਤਬੈ ਬਡ ਜੰਗਲ ਥੇ।
 ਦੂਧ ਘ੍ਰਿਤ ਮਨ ਭਾਵਤ ਛਕਤੇ,
 ਰਖਤੇ ਜਰ ਨ ਉਦੰਗਲ ਥੇ।
 ਖੇਤੀ ਅਤੀ ਥੋਰ ਹੀ ਕਰਤੇ,
 ਤੋਂ ਭੀ ਸਸਤ ਰਹਾਤੇ ਹੀ।
 ਅੰਨ ਦ੍ਰਾਦਸ ਮਣ ਖੋੜਸ ਲੋ,
 ਘੀ ਦਸ ਸੇਰ ਬਿਕਾਤੇ ਹੀ। ॥ ੨੩ ॥
 ਵਸਤੁ ਮੁਲਕ ਇਸ ਕੀ ਇਸ ਮਾਂਹੀਂ,
 ਰਹਿਤੀ ਜਾਤ ਨ ਕਿਤ ਬਹਿਰੈਂ।
 ਯਾਂ ਤੈ ਬਰਕਤ। ਸਸਤ ਰਹਾਤੇ,
 ਅਬਿ ਸਮ ਮਹਿੰਗ ਨ ਥਾ ਕਹਿਰੈਂ।
 ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਤਬਿ ਥੇ ਨ ਬਪਾਰੀ,
 ਬਸਤੇ ਦੇਸ ਇਤੈ ਹੈਂ। ਥੇ।
 ਜੀਵਨ ਮੂਰ ਅੰਨਜ ਲਖ ਜੀਵਨ,
 ਜਾਨ ਨ ਦਿਤੇ ਕਿਤੈ ਹੈਂ ਥੇ। ॥ ੨੪ ॥

।ਤਿਵੇਂ ਪਰਾਇਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੀ।

।ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

।ਪੋਸਤ ਦੇ ਅਮਲੀ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

।ਜਾਣਦੇ।

।ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਕੀਰ ਵਾਂਗ।

।ਕਰੋਧੀ।

।(ਜਰ) ਧਨ ਨੂੰ (ਉਦੰਗਲ) ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਸਨ।

।ਤਾਂ ਵੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਸਤੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ।

।ਅੰਨ ਇਕ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਾਰਾਂ ਜਾਂ ਸੋਲਾਂ ਮਣ ਤੇ ਘਿਉ ਰੁਪਏ ਦਾ ਦਸ ਸੇਰ ਵਿਕਦਾ ਸੀ।

।ਬਾਹਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

।ਸ਼ਕਤੀ (ਅ) ਅਧਿਕਤਾ। (ੲ) ਲਾਭ।

।ਲੋਹੜੇ ਦਾ, ਦੁੱਖਦਾਈ।

।ਇਸੇ ਹੀ।

।ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਅੰਨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

ਪਹਿਲੇ ਰਾਜੇ ਅਰ ਰੱਯਤ ਕੀ,
ਰੀਤਿ ਦਈ ਇਹੁ ਬਤਰੈਂ ਹੈਂ।
ਜਰਾ ਕੁ¹ ਅਬਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇ,
ਵਕਤੈਂ ਕੇਰੀ ਭੀ ਕੈਹੈਂ।

¹ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

¹ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ।

ਭਏ ਸੁਕੀਨ ਨ੍ਰਿਪ ਸਰਦਾਰੂ,
ਬਦਲੀ ਪੌਣ ਜਮਾਨੇ ਜੀ।
ਪਿਛਲੇ ਥੇ ਜਿਮ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ,
ਇਹੁ ਫਿਰ ਭਏ ਸਯਾਨੇ ਜੀ ॥੨੫॥

¹ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਾਰੀਦਾਰ ਬਸਤਰ।

¹ਘੁੱਟਵੇਂ ਪਜਾਮੇਂ।

ਗੋਡਯੋਂ ਤਕ ਸੂਸੀ¹ ਕੀ ਕੱਛੇਂ,
ਚਲੇ ਘੁੱਟਨੇ¹ ਕੁੜਤੇ ਜੀ।
ਪੈ ਤਜਿ ਕਾਮ ਅਰਾਮ, ਬਿਦਯਾ-
ਸਸਤ੍ਰ ਮੈਂ¹ ਥੇ ਜੁੜਤੇ ਜੀ।
ਪੱਗਾਂ ਪੌੜੀ ਟੂਟੀ-ਦਾਰੈਂ,
ਸਾਫੇ ਕੰਨਾਂ ਵਾਰੇ ਭੇ¹।

¹ਸਸਤਰ ਵਿੱਦਿਆ ਵਿੱਚ।

¹ਪੌੜੀ ਵਰਗੀਆਂ ਤੇ ਨੌਕਦਾਰ ਪੱਗਾਂ ਤੇ ਸਾਫੇ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲੇ (ਪੱਲਿਆਂ ਵਾਲੇ) ਹੋ ਗਏ।

ਚਾੜ੍ਹੇ ਦਾੜ੍ਹੇ ਕੁੰਢੀ ਮੂਛੈਂ,
ਬਿਭਚਾਰੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੇ ਭੇ ॥੨੬॥
ਤੁੰਗਲ¹ ਵਾਲ੍ਹੇ² ਮੁਰਕੀ³ ਨੱਤੀ¹¹,

¹ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਕੁੰਡਲ। ²ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਦਾ ਕੁੰਡਲ ਵਰਗਾ ਗੋਲ ਪਰ ਚੌੜਾ ਗਹਿਣਾ। ³ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਬਰੀਕ ਤਾਰਦਾ ਛੋਟਾ ਕੁੰਡਲ। ¹¹ਕੰਨ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਛੋਟਾ ਕੁੰਡਲ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਉਹ ਵਾਲੀ ਜੋ ਭਰਾ ਨੇ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ। ²ਰੀਤੀ ਸੀ।

¹ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ।

ਬੀਰ-ਬਲੀ¹ ਕਾ ਥਾ ਚਾਲਾ²।

ਛੱਲੇ ਛਾਪਾਂ ਕੰਠੇ ਕੰਗਣ¹,
ਮੂੰਗੇ ਮੋਤੀ ਕੀ ਮਾਲਾ।
ਅੰਰਤ ਸੁੱਥਣ ਲੁੰਛੀ¹ ਲਹਿੰਗੇ²,
ਕੁੜਤੀ ਪਹਿਰਨ ਲਗੀਂ ਸਬੈਂ।
ਚੁਸਤ ਚਲਾਕੀ ਬਾਂਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ,
ਝਾਂਕੀ ਦੈਨੇ ਲਗੀਂ ਤਬੈਂ ॥੨੭॥

¹ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਰੀਦਾਰ ਧੋਤੀ। ²ਘੱਘਰੇ।

¹ਚੁਸਤ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਟੇਢੀਆਂ ਨਿਗਾਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਤਦੋਂ (ਝਾਂਕੀ) ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਗੀਆਂ।

¹ਛੋਟੀਆਂ ਜੂੜੀਆਂ ਸਨ।

ਪਹਿਲੇ ਗੁੱਤੈਂ ਚੁੰਡੀਂ ਥੀਂ ਲਘੁ¹,
ਫਿਰ ਚੁੰਡੇ¹ ਗਿਠ ਗਿਠ ਸਾਜੇ²।

¹ਜੂੜੇ। ²ਬਣਾ ਲਏ।

ਡੰਡੀ, ਬਾਲੀ¹ ਹੱਥ-ਸੰਗਲੀ²,
ਹੱਸ¹ ਨੱਥ² ਪਹਿਲੇ ਥਾ ਜੇ³।

ਮਛਲੀ¹ ਬੰਦੀ² ਚੌਂਕ³ ਗੋਖੜੂ¹¹,

ਚੂੜੇ¹ ਕੰਢੀ² ਗਲ-ਮਾਲੈਂ³।

ਝੁਬਕੇ¹ ਝਾਂਜਰ² ਕੜੀਆਂ³ ਗੈਹਨੇ,

ਇਹੁ ਫਿਰ ਚਾਲੇ ਬੇਸਾਲੈਂ¹ ॥੨੮॥

ਕੰਨੀ ਬੁੰਦੇ ਸੀਸ ਮੀਢੀਆਂ,
ਨਥਲੀ ਰਖਤ ਕੁਮਾਰੀ ਭੀ।

ਪੈ ਤਬਿ ਕੇਚਿਤ ਹੋਨੇ ਲਾਗੇ,
ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਿਭਚਾਰੀ ਭੀ।
ਨ੍ਰਿਪਨ ਕਰਾ¹ ਬਧਾਯੋ ਜੁਯਾਦੇ,
ਹਿੱਸਾ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਲੈਨ ਲਾਗੇ।
ਪਠੈਂ ਸਾਂਵਣੀ ਪਰ ਜੋ ਕਾਛੂ,
ਸੋ ਰਿਸ਼ਵਤ ਚਹਿ ਲੋਭ ਪਗੇ¹ ॥੨੯॥

ਨਹੀਂ ਤੁ ਕਰੈਂ ਖਰਾਬ ਕ੍ਰਿਸਾਨੈ,
ਚੌਗੁਨ ਕਣ ਬਕ ਦੇਵੈਂ ਥੇ।
ਮਨ ਭਾਵਤ ਨ੍ਰਿਪ ਭਾਉ¹ ਕਾਟ ਕੈ,
ਅਧਿਕ ਮਾਮੁਲਾ ਲੇਵੈਂ ਥੇ।
ਚੇਰੀ ਧਾੜਾ¹ ਹੋਇ ਕਿਤੈ ਜੋ,
ਗ੍ਰਾਮਨ ਕੋ ਫਰਿ¹ ਲੂਟੈਂ ਥੇ।
ਠਾਣੇਦਾਰ ਤਸੀਲਦਾਰ, ਨਿਜ
ਲੋਭ ਹੇਤ ਬਹੁ ਕੂਟੈਂ ਥੇ ॥੩੦॥
ਕਾਰ ਬਿਗਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਨੇਕੈਂ

¹ਵਾਲੀ। ²ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਇਕ ਗਹਿਣਾ।

¹ਗਲ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। ²ਨੱਕ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। ³ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲੇ ਸਨ।

¹ਮੱਛੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨੱਕ ਦਾ ਗਹਿਣਾ।
²ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਮੱਥੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। ³ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। ¹¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗੁੱਟ 'ਚ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਗਹਿਣਾ।
¹ਬਾਂਹ 'ਚ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। ²ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗਲ 'ਚ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਇਕ ਗਹਿਣਾ। ³ਗਲ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਕੰਨ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਜੋ ਫੁੱਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ²ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। ³ਬਾਂਕਾਂ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ।
¹ਬਹੁਤੇ ਚਲ ਪਏ।

¹ਕੰਨਾਂ 'ਚੋ ਬੁੰਦੇ (ਝੁਮਕੇ) ਸਿਰ ਤੇ ਮੀਢੀਆਂ ਤੇ ਨੱਕ 'ਚ ਨੱਥ ਕੁਮਾਰੀ ਕੁੜੀ ਵੀ ਰਖਦੀ ਸੀ।

¹ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਮਾਮਲਾ।

¹ਸਾਊਣੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ (ਕਾਛੂ) ਕੱਢਣ ਭਾਵ ਮਿਣਨ ਵਾਲੇ ਜੋ ਰਾਜੇ ਭੇਜਦੇ ਹਨ ਉਹ ਲੋਭ 'ਚ (ਪਗੇ) ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਵੱਢੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

¹ਚਾਰ ਗੁਣਾਂ (ਕਣ) ਮਾਮਲਾ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

¹ਹਿੱਸਾ।

¹ਡਾਕਾ।

¹ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ।

ਭਾਂਤਿ, ਰਖੈਂ ਨਿਤ ਉਗਰਾਹੀ।

'ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਗਾਰ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਰੋਜ਼ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਲੋਭੀ ਤੇ ਅਦਾਲਤੀ ਭਾਰੇ,
ਨਹਿੰ ਇਨਸਾਫ ਕਰੈਂ ਕਾਹੀਂ।

'ਕਿਸੇ ਦਾ।

ਠੇਕੇ ਫੀਮ ਸ਼ਰਾਬ ਕੇਰ ਥਪਿ',
ਅਮਲੀ ਅਧਿਕੈਂ ਸੰਤਾਏ।
ਸਭਿ ਸੈਂ ਜ਼ਜਾਦੇ ਮੈਣ-ਦਾਬੀਏ,
ਭਏ ਸ਼ੁਦਾਰੂ ਦੁਖ-ਦਾਏ' ॥੩੧॥

'ਬਣਾ ਕੇ।

ਖੇਤੀ ਖੈਂਹ ਖਸੋਟ ਖੇਤ ਤੈ,
ਖੁਇ ਦੈਂ ਚਕ੍ਰੀ ਬਹਾਨੈਂ ਜੀ।

'ਘੱਘਰ ਤੇ ਜਮਨਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੇ ਰਾਜੇ।

ਕਾਟਿ ਕਮਾਦ ਖਵੈ ਹੈਂ ਫੀਲੈਂ,
ਦੈਹੈਂ ਕਿਛੁ ਨ ਕਿਸਾਨੈਂ ਜੀ।
ਗਾਲੁ ਬਿਨਾ ਨਹਿੰ ਗੱਲ ਗਲਾਵੈਂ।

'ਖੇਤ ਤੋਂ ਹੀ ਖੋਹ ਕੇ ਖੇਤੀ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਚੱਕ੍ਰੀ) ਫੌਜ ਦੀ ਫੇਰੀ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਫ਼ਸਲ ਖ਼ਰਾਬ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

'ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ।

ਲੂਟ ਮਾਰ ਬਹੁ ਰਾਖੈਂ ਜੀ।
ਦੁਗਨਾ ਭੀ ਉਗਰਾਹਿ ਕਰਾ', ਫਿਰ
ਤਹਿੰ ਰੱਯਤ ਪਰ ਮਾਖੈ' ਜੀ ॥੩੨॥
ਬਿਨ ਕਿਰਸਾਨੈਂ ਦੁਤੀ ਰੱਯਤ ਤੈ,
ਇਤਰਾਫੀ' ਬਹੁ ਲੈਹੈਂ।

'ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

'ਮਾਮਲਾ।

'ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

'ਜੇਜੀਆ (ਮੁਸਲਮਾਨੀਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗ਼ੈਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਟੈਕਸ)।

ਕਾਰ ਕਰਾਵੈਂ ਲਘੁ ਜਾਤਿਨ ਤੈ,
ਅੰਨ ਖਾਣ ਕੇ ਨਹਿੰ ਦੈਹੈਂ।
ਛੀਨੈ ਜਰ ਜੋਰੂ ਜਾਮੀਨੇ,
ਕੀਨੇ ਯਾਰ ਕਮੀਨੇ ਥੇ।

'ਧਨ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਨੀਚਾਂ ਨੂੰ ਯਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸੂਖ ਦਏ ਜਜੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਿੰਘਨ,
ਇਨੈਂ ਦੂਖ ਤਜੋਂ ਦੀਨੇ ਥੇ ॥੩੩॥
ਲੁੰਡਜੋਂ ਮੁੰਡਜੋਂ ਕੁਲਟਾ ਚੇਰੀ
ਕੇਰੀ' ਸੰਗਤ ਮੈਂ ਰੈਹੈਂ।

'ਵਿਭਚਾਰੀ (ਲੁੱਚਿਆਂ) ਮੁੰਡਿਆਂ ਤੇ (ਕੁਲਟਾ) ਵਿਭਚਾਰਨ (ਚੇਰੀ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ।

ਪੀ ਸ਼ਰਾਬ ਜ਼ਜਾਦੈ ਬਕਬਾਦੈ,
ਬਾਦ ਬਿਬਾਦ ਅਤੀ ਕੈਹੈਂ।

'ਬਕਵਾਸ ਤੇ ਬਿਅਰਥ ਝਗੜਾ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਾਰੈਂ ਰੱਯਤ ਕੋ ਦੈ ਗਾਰੈਂ,
 ਹਾ ਹਾ ਹੀ ਹੀ ਮੈ ਰੈਰੈਂ।
 ਸੀਲ ਕੁਲੀਨ¹ ਰੂਪ ਗੁਨ ਖਾਨੀ,
 ਸਾਰ ਨ ਨਿਜ ਤਿਯ ਕੀ ਲੈਰੈਂ ॥ ੩੪ ॥
 ਬਸਤਰ ਰਸਤ¹ ਨ ਦੇਵੈਂ ਘਰ ਮੈਂ,
 ਜੇ ਮਾਂਗੇ ਤੋਂ ਮਾਰ ਪਰੈ।
 ਬ੍ਰਿਯਾ ਮਾਤ ਪ੍ਰਮਾਤ ਕੇਰ¹ ਤੋਂ,
 ਬਾਤ ਨ ਕਬ ਹੀ ਕਾਂਨ ਧਰੈਂ।
 ਕਾਰਦਾਰ ਦਾਨੇ ਪਰਧਾਨੇ¹,
 ਹਾਰ ਹਟੇ ਬਹੁ ਸਮਝੈ ਹੈਂ।
 ਪੈ ਵਹਿ ਟਰੇ ਨ ਮੰਦ ਮਾਰਗੋਂ¹,
 ਪਰੇ ਰਹੇ ਵਿਸ਼ਯੋਂ ਮੈਂ ਹੈਂ ॥ ੩੫ ॥
 ਨਿਜ ਤਿਯ ਤਿਜ ਕੁਲਟਾ ਬਿਭਚਾਰਨ
 ਮੁੰਡਯੋਂ ਸੰਗ ਰਮੈਂ ਹੈਂ ਜੇ।

ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗੀ ਬਾਦ ਫਰੰਗੀ,
 ਬਹੁਤ ਨਮ੍ਰਦ ਥਵੈ ਹੈਂ ਥੇ।
 ਸਿੰਘ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਬਜੇ ਵਾਰੇ,
 ਤਿਨੈਂ ਮਸਖਰੀ ਲੋਗ ਕਰੈਂ।

ਸ਼ਰਮ ਹਿਆਉ ਸੁ ਕਰਮ ਧਰਮ ਤਿਜ ਪੈ,
 ਕੁਕਰਮ ਮੈਂ ਸੋਊ ਪਰੈਂ ॥ ੩੬ ॥
 ਧਰਮ ਹੇਤ ਨਹਿ ਦੇਤ ਦਾਮ ਇਕ¹,
 ਬੀਜ ਕੁਖੇਤ ਸੁਟੈ ਹੈਂ ਜੇ।
 ਭੜੁਏ¹ ਭੰਡੈਂ² ਬੇਸਯਾ ਕੋ ਧਨ,
 ਕਰਜਾ ਭੀ ਲੈ ਦੈ ਹੈਂ ਜੇ।

¹ਹਾਸੇ ਠੱਠੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
¹ਜਤ ਸਤ ਵਾਲੀ ਤੇ ਚੰਗੀ ਕੁਲ ਵਾਲੀ।

¹ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ।

¹ਮਾਂ ਤੇ ਦਾਦੀ ਦੀ।

¹ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਮੁੱਖੀ (ਕਾਰਦਾਰ) ਅਹਿਲਕਾਰ।

¹ਮਾੜੇਰਸਤਿਓਂ।

¹ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਛੱਡ ਕੇ (ਕੁਲਟਾ) ਵਿਭਚਾਰਨ
 ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਵਿਭਚਾਰੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ (ਰਮੈਂ ਹੈਂ) ਮੰਦਾ
 ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਆਤਸ਼ਕ ਰੋਗ ਦੇ ਰੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਨਮਰਦ
 (ਨਿਪੁੰਸਕ) ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

¹(ਆਪ ਤਾਂ ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਕੁਕਰਮੀ ਹਨ) ਪਰ (ਸੁਨਿਹਰੀ) ਇਕੋ
 ਬਾਟੇ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ਿਆਂ
 ਤੇ ਹੱਥਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਲੋਕ ਮਸਖਰੀਆਂ
 ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਇਕ ਦਮੜੀ।

¹ਖੋਟੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਕੁਪਾੜਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ
 ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ। ²ਨਕਲੀਆਂ
 ਨੂੰ।

ਔੜ੍ਹਾ ਗਏ ਅਨੇਕ ਐਸ ਘਰ,
 ਰਾਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੋਂ ਨੈ ਲੀਏ।
 ਮੈਣ-ਦਾਬੀਏ ਸਰਦਾਰਨ ਕੇ,
 ਚਾਲ ਚਲਨ ਇਹੁ ਦਿਖਰੀਏ ॥੩੨॥
 ਕੈਹੈਂ ਅਬਿ ਲਹੌਰ ਮੌਰ ਯੁਤਾ,
 ਸਭਿ ਪੰਜਾਬੀਓਂ ਕੇਹੈਂ ਜੀ।
 ਮਹਾਰਾਜ ਨੈ ਮੁਲਕ ਅਜਾਰੇ,
 ਔਰੈਂ ਦਏ ਅਗੇਰੈਂ ਜੀ।
 ਠੇਕੇਦਾਰ ਅਪਾਰ, ਰੱਯਤੈਂ
 ਜਾਨਿ ਪਰਾਈ ਲੂਟੈਂ ਜੀ।
 ਪਹਿਲੇ ਦੇਤੇ ਚੌਥਾਈ, ਫਿਰ
 ਨਿਸਬ ਨ ਕਿਸ ਪੈ ਛੂਟੈ ਜੀ ॥੩੩॥
 ਕਰੈਂ ਬਟਾਈ ਭਾਵਤ ਵਸਤੂ,
 ਔਰ ਮਾਮੂਲਾ ਲੈਹੈਂ ਭੀ।
 ਕਰੇ ਤਬਾਹ ਲੋਗ ਹਰ ਸੂਰਤਾ,
 ਚੈਨ ਲੈਨ ਨਹਿੰ ਦੈਹੈਂ ਭੀ।
 ਜਿਤ ਵਲ ਸੈਨ ਚਢੈ ਸਰਕਾਰੀ,
 ਐਨ ਖੂਰੀ ਕਰਿ ਹੈਂ ਜੇ।
 ਬਾਹਰ ਤੈ ਖੇਤੀ ਖਾਸੋਂਟੈਂ,
 ਘਰੋਂ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਹਰ ਹੈਂ ਜੇ ॥੩੪॥
 ਗੱਡੇ ਬੈਲ ਜੱਟਨ ਕੇ ਫਤਿ ਫਤਿ,
 ਜਬਰਨ ਬੋਝ ਲਦੈਹੈਂ ਥੇ।
 ਖੈਂਚ ਨ ਸਕੈਂ ਬੈਲ ਜਿਸ ਠੌਰੈਂ,
 ਮਾਰੈਂ ਤਰਸ ਨ ਕੈਹੈਂ ਥੇ।
 ਥੇ ਨਿਰਦਈ ਮਝੈਲ ਸਹਿਜ ਹੀ,
 ਚਢੀ ਹਕੂਮਤ ਸਾਨ ਖਰੈਂ।
 ਫਿਰ ਕਜੋਂ ਨਹਿੰ ਲੁਟ ਮਾਰ ਦੂਖ ਦਿਹੰ,
 ਰੱਯਤ ਤਈਂ ਮਹਾਨ ਤਰੈਂ ॥੪੦॥
 ਬੇਟੀ ਬਹੂ ਪਿਖੈਂ ਜਿਹੰ ਸੁੰਦਰ,
 ਜਬਰਨ ਤਾਂਹਿ ਬਿਗਾਰੈਂ ਥੇ।

'ਬੇ-ਉਲਾਦੇ।
 'ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ।
 'ਠੇਕੇ।
 'ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ।
 'ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਪਰਾਈ ਜਾਣ ਕੇ।
 'ਫੇਰ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ।
 'ਮਨ-ਭਾਉਂਦੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਵਟਾਈ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
 'ਹਰੇਕ ਢੰਗ ਨਾਲ।
 'ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
 'ਚੁਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
 'ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ।
 'ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ।
 'ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਸਾਣ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਸੀ।
 'ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ।
 'ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਤ ਭੰਗ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

ਬੁਰਛੇ ਲੋਗ ਤਲੰਗੇ ਚੰਗੇ,
ਨਹਿੰ ਤਬਿ ਰਹੇ ਅਪਾਰੈਂ ਬੇ।

'ਤਦੋਂ (ਬੁਰਛੇ) ਮੂਰਖ ਉਜੱਡ ਤੇ (ਤਲੰਗੇ) ਬਦਮਾਸ਼ ਬਹੁਤੇ ਹੋ
ਗਏ ਚੰਗੇ (ਬੰਦੇ) ਨਾ ਰਹੇ।

ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਰੱਯਤ ਦੁਖਯਾਰੀ,
ਬਾਰੀ ਬਾਰੀ ਐਸ ਰਰੈਂ।

'ਵਾਰ ਵਾਰ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਰਾਜ ਸਿੰਘਨ ਕਾ ਨਾਸੈ,
ਅਬਿ ਇਹੁ ਭਏ ਮਲੇਛ ਖਰੈਂ ॥ ੪੧ ॥

'ਬਹੁਤੇ ਮਲੇਛ।

ਬਿਨ ਜੱਟਨ ਜੋ ਔਰ ਰੱਯਤ ਥੀ,
ਭੇਡ ਬਕਰੀਓਂ ਨਿਆਂਈਂ ਜੀ।

'ਮੁਲਕ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਕੋਲ।

ਕਾਰਦਾਰ ਮੁਲਕੱਈਓਂ ਕੇ ਢਿਗਾ,
ਪਕਰੀ ਰਹੇ ਸਦਾਈਂ ਜੀ।

'ਹਮੇਸ਼ਾਂ।

ਜਿਸ ਕਾ ਪਿੰਡ ਜ਼ਮੀਨ ਧਾਮ ਚਹਿੰ,
ਛੀਨ ਕਰਿੰਦੇ ਲੇਹੀਂ ਜੀ।

'ਕਰਮਚਾਰੀ ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮਹਾਰਾਜ ਫਰਿਆਦ ਤਿਨੋਂ ਪਰ,
ਕਬੀ ਨ ਕਾਂਹਿ ਸੁਨੇਹੀ ਜੀ ॥ ੪੨ ॥

'ਧਨੀ।

ਐਪਰ ਜਬਿ ਵਹਿ ਹੋਹਿੰ ਤਵੰਗਰਾ,
ਲੂਟੈਂ ਤਿਨੈਂ ਮਹਾਰਾਜੇ।

'ਦੰਡ, ਜੁਰਮਾਨਾ।

ਚੱਟੀ ਲਾਖੋਂ ਲੈਂਹ ਰੁਪੱਯਾ,
ਫੇਰ ਦੈਂਹ ਤਿਨ ਬਡ ਕਾਜੇ।

'ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਮਧੁ ਮਾਖੀ ਜਜੋਂ ਵਹਿ ਫਿਰ ਸੰਚੈਂ,
ਛੀਨ ਨ੍ਰਿਪ ਸਭਿ ਲੈਹੈਂ ਜੀ।

'ਸ਼ਹਿਤ ਦੀ ਮੱਖੀ ਵਾਂਗ।

ਦੌਲਤ ਨ੍ਰਿਪਨ ਕੀ, ਨ੍ਰਿਪਨ ਕੇ
ਘਰ ਹੀ ਮੈਂ ਯੋਂ ਰੈਹੈ ਜੀ ॥ ੪੩ ॥

'ਗਿੱਟੇ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ।

ਚੋਰ ਠਗਨ ਕੀ ਸੜਾਂ ਕਢਾਵੈਂ,
ਕੈ ਹੱਥ ਨਕ ਪਗ ਕਾਟੈਂ ਬੇ।

ਯਾਰਨ ਕੋ ਭੀ ਚੱਟੀ ਮਾਂਹਿ,
ਹਜਾਰਨ ਲੋ ਹੀ ਡਾਟੈਂ ਬੈ।

'ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਡੰਡ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

ਜੈਸੇ ਨ੍ਰਿਪ ਭਏ ਰੱਯਤ ਭੀ,
ਤੈਸੇ ਭਈ ਤਬੈ ਹੀ ਜੇ।

ਅਪਨੀ ਖੇਤੀ ਆਪ ਚੋਰੀਏਂ,

ਡਰਿ ਨ੍ਰਿਪਨ ਲੁਟਿ ਖੈਰੀ¹ ਜੇ ॥ ੪੪ ॥

ਅੰਧੀ ਕੇ ਜਜੋਂ ਬੋਲਾ, ਧੂਸੇ¹,
ਭਈ ਰੀਤਿ ਤਬਿ ਏਹੈ ਜੀ।
ਐਪਰ ਝਗੜੇ ਦਿਲੀ ਦ੍ਰੈਸ ਕੇ,
ਅਬਿ ਸਮ ਤਬਿ ਨਹਿੰ ਥੇਹੈ¹ ਜੀ।
ਉੱਨੀ ਸੌ ਪੂਰੇ ਤੈ ਪਾਛੇ,
ਦਿਨ ਦਿਨ ਔਰੈਂ ਰੀਤੀ ਹੈ।
ਬਦਲਯੋ ਸਮਾਂ ਰਮਾਂ ਜਨ ਹੂਏ,
ਤਰਫੈਂ ਕਪਟ ਅਨੀਤੀ¹ ਹੈ ॥ ੪੫ ॥
ਕਰਜਾ ਲੈ ਕੈ ਦੇਤ ਨ ਕੋਊ,
ਬਿਨ ਕੀਨੇ ਕਿਛੁ ਝਗਰੈਂ ਜੀ।
ਮੁਕਰ ਜਾਤ ਰਾਜਿਸਟਰੀਆਂ,
ਤਾਮੱਸਕ ਕਰਵਾ ਦਗਰੈਂ¹ ਜੀ।
ਸੁਤ¹ ਪਿਤ ਮਾਤ ਸੁਤਾ² ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ,
ਪਤਿ ਤਿਯ ਦੋਸਤ ਭਾਈ ਜੇ।
ਪਿਖੀਯਤ ਤੁੱਛ ਬਾਤ ਪਰ ਝਗਰਤ,
ਬੀਚ ਕਚੈਹਰੀ ਜਾਈ ਜੇ ॥ ੪੬ ॥
ਪਿਖਿ ਨੁਕਸਾਨ ਏਕ ਦਾ ਦੂਸਰ,
ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਵਤ ਭਾਰੀ ਹੈਂ।
ਸੁਲ੍ਹਾ ਸਲਾਹਿ¹ ਤਜੀ ਅਪਨਜੋਂ ਸੈਂ,
ਪਰ ਸੈਂ¹ ਰਾਖਤ ਯਾਰੀ ਹੈਂ।
ਝਗੜੋਂ ਕਲੋਂ ਅੰਕੁਰੋਂ ਕੇ ਹਿਤ,
ਹੈ ਕਾਨੂਨ ਰਿਤੁ ਪਾਵਸ ਜੇ¹।

ਮੇਘ ਵਕੀਲ¹ ਢੀਲ ਬਿਨ ਪਾਲਤ,
ਸੀਲ ਸਿਖਾਵਟ ਥਾਵਸ ਜੇ¹ ॥ ੪੭ ॥
ਰੱਖਕ ਅਰਜੀ ਲੇਖਕ ਗਰਜੀ,
ਬਾੜ ਅਪੀਲੈਂ ਬਹੁ ਥੈਹੈਂ¹।

¹ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਚੋਰੀਂ ਆਪ ਹੀ ਲੁੱਟ ਕੇ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

¹ਧੂੰਹਦਾ ਹੈ, ਘਸੀਟਦਾ ਹੈ।

¹ਤਦੋਂ ਹੁਣ ਵਰਗੇ ਦਿਲੀ ਵੈਰ ਦੇ ਝਗੜੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

¹ਛਲ ਤੇ ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ ਵਲ ਲੋਕ (ਰਮਾ) ਚਲ ਪਏ।

¹ਚਿਰ ਬਾਅਦ।

¹ਪੁੱਤਰ। ²ਪੁੱਤਰੀ।

¹ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ।

¹ਪਰਾਇਆਂ ਨਾਲ।

¹ਝਗੜਿਆਂ ਤੇ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇ ਅੰਕੂਰਾ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਰਖਾ ਦੀਰੁੱਤ ਹੈ। (ਅੰਕੂਰ-ਬੀਜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਡੰਘੂਰ, ਅੰਧੂਆ, ਕੁੰਬਲ)।

¹ਵਕੀਲਾਂ ਰੂਪ ਬੱਦਲ।

¹ਉਲਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਬਣ ਗਿਆ।

¹ਅਰਜੀਆਂ ਲਿਖਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਭਾਵ ਅਰਜੀ ਨਵੀਸਰਾਖੇ ਹਨ ਤੇ ਅਪੀਲਾਂ ਰੂਪ ਬਹੁਤ ਵਾੜਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਜੀਏ ਕਾਲੰਗਿਆਰੀ ਖੇਤੀ,
ਫਿਰ ਛੇਤੀ ਕਿਮ ਬਿਰਧੈ ਹੈ।

‘ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਰੂਪ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਕਜੀਆਂ
(ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ) ਦੀ ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਪੈ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਫੇਰ ਛੇਤੀ
ਕਿਵੇਂ ਵਧੇ।

ਲੱਪਰ ਲੋਗ ਗਵਾਹ ਅਮਲੇ ਕੇ,
ਪੰਛੀ ਪਸੁ ਹਰਿਉਆ ਅਘੜੂ।

‘(ਲੱਪਰ) ਲਾਲਚੀ ਬੰਦੇ (ਅਘੜੂ) ਮਨ-ਘੜਤ ਗਵਾਹ ਅਤੇ
ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਤੇ ਹਰਿਉਆ ਪਸੂਆਂ ਵਰਗੇ
ਹਨ।

ਪੱਕੀ ਕੱਚੀ ਵਹਿ ਛਕ ਜੈ ਹੈਂ
ਖਾਕ ਕਿਸਾਨ ਫਕੈਂ ਝਗੜੂ॥ ੪੮ ॥
ਖਰਚ ਮਾਮਲਾ ਦੈਨਾ ਪੜ ਹੈ,
ਬੀਜ ਰਸੂਮ ਘਰੋਂ ਖੋਵੈਂ।

‘ਕਿਰਸਾਣ ਝਗੜਿਆਂ ਦੀ ਸੁਆਹ ਫੱਕਦੇ ਹਨ।

‘ਬੀਜ ਤੇਰੀਤਾਂ (ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਆਦਿ ਦੀਆਂ) ਘਰ ‘ਚੋਂ
ਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਕਥਾ ਬਿੱਲੀਆਂ ਬੰਦਰ ਕੀ, ਦਿਢ
ਅਈ ਪੇਸ਼, ਫਿਰ ਸਠ ਰੋਵੈਂ।

‘ਬਿੱਲੀਆਂ ਦੀਰੋਟੀ ਬੰਦਰ ਦੇ ਵੰਢਣ ਦੀ ਕਥਾ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਸਾਹਮਣੇ (ਦਿਢ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੂਰਖਰੋਂਦੇ
ਹਨ।

ਬਡ ਮੈਦਾਨ ਕਨੂਨ, ਝਾਗੜੂ
ਚੋਰ ਠਗੈਂ ਮ੍ਰਿਗੈਂ ਹਿਤ ਹੈ।

‘ਝਾਗੜੂਆਂ, ਚੋਰਾਂ ਤੇ ਠੱਗਾਂ ਰੂਪ ਹਰਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ
ਵੱਡਾ ਮੈਦਾਨ ਹੈ।

ਹੇੜੀ ਹਾਕਮ, ਹੱਦ ਦਫਾ
ਮਧ ਰੁਕੜੇ, ਹਰੈ ਕੈਸੇ ਤਿਤ ਹੈ॥ ੪੯ ॥

‘ਹਾਕਮਾਂ ਰੂਪ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦਫਾ ਦੀ ਹੱਦ ‘ਚਰੁਕਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰੇ?

‘ਸਫਾਈ।

‘ਸਚਿਆਈ।

ਧਰਮ ਇਮਾਨ ਸਾਫਾ॥ ਇਨਸਾਫੈਂ,
ਸਚਿਆਰੀ॥ ਇਤਫਾਕੈਂ ਜੀ।
ਸਤੁ ਸੰਤੋਖ ਮਿਲਾਪ ਮੁਹੱਬਤ,
ਸ਼ਰਮ ਹਿਆਉ ਸਿਦਾਕੈਂ॥ ਜੀ।
ਸੁਖਦ ਸਫਲ ਬਾਰੀ ਥੀ ਏਹੈ,
ਕਰੀ ਕਨੂਨ ਉਜਾਰੀ ਜੇ।

‘ਸਿਦਕ, ਨਿਸ਼ਚਾ।

‘ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਸਫਲ ਬਗੀਚੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਉਜਾੜ ਕਰ
ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਤਪਸ਼ ਜਮਾਨੇ ਜੇਠ ਮਾਸ ਨੈ,
ਧੂੜ ਉਡਾਈ ਭਾਰੀ ਜੇ॥ ੫੦ ॥

‘ਜਮਾਨੇ ਰੂਪ ਜੇਠ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨੇ ਭਾਰੀ ਧੂੜ ਉਡਾ
ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਲੂਹੇ ਲੋਇ ਲਗਨ ਨੈ ਲਗ ਕੈ,
ਲੋਗਨ ਲੁਗਾਈ ਲਾਖੈ ਲੋ।

‘ਲਗਨ ਰੂਪ ਲੋਅ ਨੇ ਲਗ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ
ਤੱਕ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ।

ਰਹੀ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਾਂਤਿ ਕਿਤ,
ਸਬਜੀ ਸੱਚੀ ਸਾਖੈ ਲੋ।

‘ਪ੍ਰੀਤ, ਪ੍ਰਤੀਤ ਤੇ ਸਾਂਤੀ ਰੂਪ ਹਰੀ ਖੇਤੀ ਕਿਤੇ (ਸੱਚੀ)
ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ।

ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕਾ ਗਯੋ ਭਰੋਸਾ,
ਅਧਿਕੈਂ ਇਕ ਸਮਾ ਹੂਏ ਜੇ।
ਫਿਰ ਗਈ ਹਵਾ ਬਵਾ ਹੈਜੇ ਸਮਾ,
ਪੜੀ ਭੰਗ ਬਹੁ ਕੂਏ ਜੇ ॥ ੫੧ ॥

‘ਇਕੋ ਜੇਹੇ।

‘ਹੈਜੇ ਦੀ (ਬਵਾ) ਬੀਮਾਰੀ ਵਾਂਗ।

‘ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀ ਭੰਗ ਪੈ ਗਈ, ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਹੋ
ਗਏ।

‘ਸਹੁਰਾ ਤੇ ਨੂਹ।

ਸਸੁਰੇ ਨੁਖਾ ਭੈਣ ਭਾਈ,
ਗੁਰੂ ਚੇਲੀ ਸਾਸੁ ਜਵਾਈ ਲੋ।
ਰਮੈ ਪਰੋਹਤ, ਜਜਮਾਨੋਂ ਕੀ
ਬੇਟੀ ਬਧੂ ਸੰਗਾਈ ਲੋ।
ਪੰਡਿਤ ਆਚਾਰੀ, ਬੇਸਿਯਾ ਕੇ
ਬਸੈ ਨਿਸਾ ਘਰ ਮਾਂਹੀ ਜੀ।
ਕਰੈ ਕੁਕਰਮ ਆਪ ਵਹਿ ਸਾਰੇ,
ਲੋਗਨ ਕੋ ਬਰਜਾਹੀ ਜੀ ॥ ੫੨ ॥

‘ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਦੇ ਹਨ।

‘ਨੂੰਹਾਂ ਨਾਲ।

‘ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ਪੰਡਿਤ।

‘ਰੋਕਦੇ ਹਨ।

ਬਰਸ ਦ੍ਰਾਦਸ ਕੀ ਲੜਕੀ,
ਸੁਤ ਜਨਤ ਪਤੀ ਮਨ ਭਾਏ ਲੈ।
ਬੇਟੀ ਬਹਿਨ ਤਈਂ ਬਹੁ ਬੇਚਤ,
ਘੋੜੀ ਜੜੋਂ ਮੁਲ ਪਾਏ ਲੈ।
ਅੜੀ ਮਾਰਾ ਠਗ ਲੰਡੇ² ਲੁੱਚੇ³
ਲੋਲਪਾ ਲੋਭੀ ਲੋਗ ਬਢੇ।
ਭਲੇ ਮਾਣਸੜੋਂ ਕੇ ਕੰਧੜੋਂ ਪਰਾ,
ਉੱਚੇ ਲੁੱਚੇ ਰਹਿਤ ਚਢੇ ॥ ੫੩ ॥
ਬਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਕੇ ਧਰਮ ਇਸ਼ਟ ਨਿਜ,
ਸ਼ਰਧਾ ਭਗਤੀ ਦਾਨ ਤਜੇ।
ਬਿਨ ਬਿਬੇਕ ਮਤ ਚਲੇ ਅਨੇਕ,
ਛਿਨੇਕਾ ਏਕ ਨਹਿੰ ਈਸ ਭਜੇ।

‘ਜਿੱਦੀ। ²ਬੇਹਯਾ। ³ਬਦਮਾਸ਼।

‘ਕਾਮੀ।

‘ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਪਰ।

‘ਇਕ ਛਿਨ ਵੀ।

ਬਾਦ ਬਿਬਾਦ¹ ਜਲਪ² ਬਾਤਿੰਡੇ³,

ਚਰਚਾ ਚਵੈ¹ ਚਲਾਕੀ ਸੈਂ।

ਕਰਤ ਸਮਾਜ ਦਰਾਜ¹ ਲਾਜ ਬਿਨ,

ਉਪਦੇਸ਼ਤ ਨਾਜ਼ਾਕੀ ਸੈਂ¹ ॥ ੫੪ ॥

ਦੋਸਤ ਦਮੜੀ ਚਮੜੀ ਕੇ¹ ਦਿਢ,

ਸਾਧੁ ਪੁਜਾਰੀ ਦਿਜ ਥੀਏ।

ਦੰਡ ਪਖੰਡ ਬਨਾਵਟ ਬਿਬਿਧਾ¹,

ਦਿਖਰਾਵਤ ਪੂਜਾ ਲੀਏ।

ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਮੁੰਡਤ ਪੰਡਤ ਹੋਇ,

ਪਖੰਡ ਪੁਜਾਵਨ ਹੇਤ ਕਰੈਂ।

ਨਿਜ ਖਜਾਤੀ¹ ਦੌਲਤ ਹਿਤ, ਬਾਤ

ਰਚਾਤ ਜਾਤ, ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਵਰੈਂ¹ ॥ ੫੫ ॥

ਬਸਨ ਕਖਾਇ¹ ਸਜਾਇ ਗੋਦੜੀ,

ਖਾਕ ਰਮਾਇ¹ ਵਿਰਕਤ ਬਰੈਂ।

ਦਿਲ ਤੈ ਜ਼ਰ¹ ਜਮੀਨ ਨਿਜ ਸੇਵਕ,

ਚੇਲੇ ਮਾਨ ਦਿਢਾਨ ਚਰੈਂ¹।

ਰਾਗ ਦ੍ਰੈਸ਼ ਰਸ-ਬਿਸ਼ੇ ਭੋਗ,

ਇਮ ਕਰੈਂ ਲੋਗ ਜਿਮ ਨਾਹਿਂ ਲਖੈਂ¹।

ਜਪ ਤਪ ਜੋਗ ਤਜੇ ਅਜਮਤ ਦਾ¹,

ਬਿਦਯਾ ਰਸ ਬੇਦਾਂਤ ਚਖੈਂ¹ ॥ ੫੬ ॥

ਬਏ ਸੰਤ ਅਥਿ ਐਸ ਅਨੰਤੈਂ,

ਪਹਿਲੇ ਔਰੈਂ ਤੌਰ ਹੁਤੇ।

ਕਰਤੇ ਜਪ ਤਪ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ,

ਭਗਤੀ ਭਜਨ ਵਿਰਾਗ ਯੁਤੇ।

ਅਜਮਤ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਢਤ ਤਿਨ,

ਹੋਤੇ ਸੁਖਨ¹ ਸਹੀ ਪੂਰੇ।

ਜਬਿ ਤੇ ਰਾਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਥੀਓ,

¹ਚਰਚਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ, ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ, ਬਹਸ ਮੁਬਾਹਸਾ।
²ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਦੂਜੇ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ।
³ਦੂਜੇ ਦਾ ਪੱਖ ਡੋਗਣ ਲਈ ਛਲ ਕਪਟ ਈਰਖਾ ਹਠ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ।

¹ਉਚਾਰਦੇ ਭਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ (ਸਮਾਜ) ਇਕੱਠ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਧਨ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ।

¹ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।

¹ਆਪਣੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਵਾਸਤੇ।

¹ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਭਗਵੇਂ ਬਸਤਰ।

¹ਸੁਆਹ ਮਲ ਕੇ।

¹ਧਨ।

¹ਪੱਕੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

¹ਨਾ ਜਾਨਣ।

¹ਕਰਾਮਾਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

¹ਵੇਦਾਂਤ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਰਸ ਚਖਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਫ਼ੋਕਾ ਗਿਆਨ ਘੋਟਦੇ ਹਨ।

¹(ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਬਚਨ ਠੀਕ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਸੰਤ ਰਹੇ ਨਹਿੰ ਵਹਿ ਰੂਰੇ' ॥ ੫੭ ॥

'ਸੁੰਦਰ।

ਏਸ ਦੇਸ ਮੈਂ ਬਾਘ ਜੈਸ ਥੇ',

'ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸਨ।

ਘਨੇ ਲੋਗ ਪਿਖਤੇ ਨਿਤ ਹੀ।

ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਬਾਘ ਵਹਿ ਅਬਿ ਸਭਿ,

ਧਸੇ ਪਹਾਰਨ ਮੈਂ ਕਿਤ ਹੀ।

ਅਬਿ ਤੋ ਬਾਨੇ ਬਿਬਿਧ ਬਨੈ ਕੈ,

ਬਨਿ ਬਨਿ ਬੈਠਨ ਜੋਗ ਰਹੇ।

ਸੁਜਸ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਾਮਾਤ ਕਰਨੀ,

ਜਪ ਤਪ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਗਹੇ' ॥ ੫੮ ॥

'ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਨਦੀ ਨੇ ਪਕੜ ਲਏ ਭਾਵਰੁੜੁ ਗਏ ਹਨ।

ਤੈਸੇ ਹੀ ਦਿਜ ਨਿਜ ਧਰਮੈਂ ਤਜਿ,

ਅਤਿ ਅਪਕਰਮੈਂ ਮਾਂਹਿ ਬਹੇ'।

'ਬਹੁਤੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚਰੁੜੁ ਗਏ ਹਨ।

ਪਹਿਲੇ ਜਪੀ ਤਪੀ ਸੰਤੋਖੀ,

ਤਜਾਗੀ ਅਤਿ ਵਿਦਵਾਨ ਰਹੇ।

ਅਬਿ ਸਭਿ ਨਿਜ ਧਰਮੋਂ ਤੇ ਉਲਟੇ,

ਕਰਮ ਸੁਦਰੋਂ ਕੇਰ ਕਰੈਂ।

ਖੁਦਗਰਜੀ ਮਰਜੀ ਨਿਜ ਸੈਂ,

ਉਪਦੇਸ਼ ਤਜਯੋ ਨਿਜ ਕਾਜ ਸਰੈਂ ॥ ੫੯ ॥

ਤੈਸ ਖੱਤ੍ਰੀ ਥੇ ਜੋ ਭੀ,

ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਧਰਮ ਪਰਤੀਤਿ ਹਤੀ'।

'ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲਈ।

ਬਿੱਤ ਬਿਸਾਲੇ ਰਾਖ ਦਿਵਾਲੇ

ਕਢਤ, ਭਵਤ ਫਿਰ ਸ਼ਾਹ ਅਤੀ'।

'ਬਹੁਤਾ ਧਨ ਕੋਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਦੀਵਾਲੇ ਕੱਢ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਵੱਡੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਬੇਈਮਾਨੀ।

ਖਜਾਨਤ' ਕਰਤ ਇਮਾਨਤ ਮੈਂ ਇਮ,

ਗਯੋ ਭਰੋਸ ਬਿਪਾਰ ਵਰੈਂ'।

'ਚੰਗੇ ਵਪਾਰ ਦਾ (ਚੰਗਾ) ਭਰੋਸਾ।

ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਹਿਰਾਵੇ ਪਿਛਲੇ

ਤਜੇ, ਬਿਪ੍ਰਯੇ' ਔਰ ਕਰੈਂ ॥ ੬੦ ॥

'ਉਲਟੇ।

ਕੋਟ ਬੂਟ ਪਤਲੂਨ ਸੂਟ ਧਰਿ,

ਚਿਲਤੇ ਚਮਕਣ ਚੋਗੇ ਹੈਂ'।

'(ਚਿਲਤੇ) ਕੁੜਤੇ ਤੇ ਚੋਲੇ ਚਮਕਦੇ ਹਨ।

ਜੋਗ ਅਜੋਗ ਭੋਗ ਬਹੁ ਭੋਗਤ,

ਬਕੈਂ ਗਜਾਨ ਕੇ ਪੋਗੇ ਹੈਂ'।

'ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ (ਪੋਗੇ) ਤਰਕਾਂ (ਹੁੱਜਤਾਂ) ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਨਿਜ ਤੀਆ ਤਜਿ ਪਰ ਘਰ ਰਮ ਹੈਂ,
ਕੈ ਬੇਸੁਵਾ ਬਿਭਚਾਰਨਿ ਸੈਂ।
ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਤਿਨ ਕੀ ਨਾਰੈਂ ਭੀ,
ਰਮ ਹੈਂ ਨਿਜ ਨਿਜ ਯਾਰਨ ਸੈਂ ॥ ੬੧ ॥
ਜੇ ਗਹਿਨੇ ਕਪਰੇ ਪਿਛਲੇ ਥੇ,
ਸੂਧੇ ਸਾਦੇ ਸਭਿ ਛੋਰੇ।
ਨਕਸੇ ਨਏ ਨਏ ਨਿਤ ਕਢ ਹੈਂ,
ਪਢ ਹੈਂ ਔਗੁਨ ਨਹਿੰ ਥੋਰੇ।

ਬੇਸਯਾ ਕੁਲਟਾ ਤੈ। ਭੀ ਬਢ ਕੈ,
ਜੇਵਰ ਤੇਵਰ ਤਿਯ ਪਹਿਰੈਂ।
ਅਤੀ ਬਚਿੱਤ੍ਰ। ਰਚੈਂ ਚਰਿੱਤਰ,
ਹਾਵ-ਭਾਵ ਕਰਿ ਹੈਂ ਕਹਿਰੈਂ ॥ ੬੨ ॥
ਸ਼ਾਹੂਕਾਰੈਂ ਸਰਦਾਰੈਂ ਪੰਡਿਤੈਂ,
ਪੂਜਾਰੈਂ ਵੱਕੀਲੈਂ।
ਨਿਜ ਪਸੁ ਸਮਝ ਰਮਜ਼ ਸੈਂ, ਲੈਹੈਂ
ਭਾਵਤ ਕਾਮ। ਬਿਨਾ ਢੀਲੈਂ।
ਵਹਿ ਭੀ ਪਢੇ ਪਸੂ ਜਿਮ ਨਾਚੈਂ,
ਜਾਚੈਂ ਨਾਰਿਨ ਕੀ ਮੁਦਤਾ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਨਿਜ ਗੁਰੂ ਇਸ਼ਟ ਕੋ,
ਮਾਨੈ ਨਹਿੰ ਤਿਯ ਸਮ ਬਧਿਤਾ ॥ ੬੩ ॥
ਉਪਜੈਂ ਸੰਕ੍ਰ ਬਰਣ ਸੁਤਾ ਸੁਤਾ,
ਧਰਮ ਕਰਮ ਯਾਂ ਤੈ ਨਾਸੈਂ।
ਬਲਿ ਕੈ ਤੀਨ ਬਰਣ ਤੈ ਨੀਕੈਂ,
ਸੂਦ੍ਰ ਧਰਮੀ ਅਤਿ ਭਾਸੈਂ।
ਭਗਤੀ ਭਜਨ ਸੁਕਰਮ ਧਰਮ ਕ੍ਰਿਤ,
ਕਰਿ ਖੈਹੈਂ ਯੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹੈਂ।
ਸ਼ਰਧਾ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਸੰਤੋ ਮੈਂ,
ਦਯਾ ਸੇਵ ਸਤਿਸੰਗ ਚਾਹੈਂ ॥ ੬੩ ॥

¹(ਫੈਸ਼ਨ ਦੇ) ਨਮੂਨੇ, ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਕੱਢਦੇ ਹਨ, ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਪਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਉਗਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਭਾਵ ਬਹੁਤੇ ਅਉਗਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਬਿਭਚਾਰਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ।

¹ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।

¹ਕਹਿਰ ਦੇ ਨਖਰੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ।

¹ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ ਕੰਮ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਮੰਗਦੇ ਭਾਵ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

¹ਔਰਤ ਵਰਗਾ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ।

¹ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ (ਸੰਕ੍ਰਵਰਨ) ਦੋਗਲੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

¹ਸੂਦਰ ਬਹੁਤੇ ਚੰਗੇ ਧਰਮੀ ਭਾਸਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੌਮ ਗੁਰੂ ਬਰ ਤੈ ਸਦ ਗੁਨ¹,

¹ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਰ ਕਰ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਗੁਣ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਸੂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਵਰਤੈਂ ਤਿਯ ਸੂਦ੍ਰੋਂ ਮੈਰੈਂ।

ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਦਾਨ ਪੁੰਨ-ਮੈੜੀ,

ਮਿਹਰ ਮਿਹਰੀਓ ਮੈਂ ਰੈਰੈਂ।

¹ਮਿੱਤਰਤਾ ਭਾਵ ਤੇ ਦਇਆ ਆਦਿ ਗੁਣ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਗੁੰਥਨ ਮੈਂ ਲਿਖਿ ਰਾਖੇ,

ਜੇ ਲੱਖਨ ਕਲਿ ਕੇ ਜੀਵੈਂ।

ਅਬਿ ਵਹਿ ਸਭਿ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪੇਖੀਯਤ,

ਅਧਿਕ ਅਧਿਕ ਆਗੈ ਥੀਵੈਂ ॥ ੬੪ ॥

ਕਪਟ ਫਰੇਬ ਝੂਠ ਛਲ-ਬੁੱਧੀ¹,

¹ਛਲ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ।

ਕਲਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤਿ ਬਢੇ ਪਿਖਯੋ।

ਰਾਜਾ ਜਥਾ ਤਥਾ ਪਰਜਾ ਹੈ,

ਜਦੀ ਮਨੂੰ ਨੈ ਭੀ ਲਿਖਯੋ।

ਪੈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਕੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਮੈਂ,

ਹੈਂ ਸਦਗੁਨ ਭੂਰ ਭਲੇ।

¹ਬਹੁਤੇ ਚੰਗੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣ ਹਨ।

ਅਮਨ ਰੂਪ ਸੁਠ ਚਮਨ ਰਹਯੋ ਖਿਲ,

ਸ਼ਮਨ ਸ਼ੋਕ ਲੁਟ ਮਾਰ ਕਲੇ ॥ ੬੫ ॥

¹ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਤੇ ਲੜਾਈ (ਸ਼ਮਨ) ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਰਾਂਕਾ ਰੈਨ ਫਬੀ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ¹,

¹ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਰੂਪ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੀਰਾਤ ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਰਤੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਰਦ ਰਿਤੈਂ।

ਚੰਦ ਅਮੰਦ ਹੁਕਮ ਪਰਕਾਸ਼ਤ,

ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਯੁਤੈਂ।

¹ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਰੂਪ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਸਹਿਤ (ਮੱਲਕਾ ਰੂਪ) ਉਜਲ ਚੰਦ ਦਾ ਹੁਕਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ ਕਲਿਤ ਸੰਪੂਰਨ,

ਮਲਕਾ ਮੁਲਕੈਂ ਪਰ ਭਾਸੈ।

¹(ਕਲਿਤ) ਸੁੰਦਰ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾਂ ਸੰਪੂਰਨ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਵਾਂਗ ਮਲਕਾ (ਮਹਾਰਾਣੀ) ਵਿਕਟੋਰੀਆ (ਸਾਰੇ) ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ (ਪਰਕਾਸ਼ੈ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕੌਂਸਲ ਸੁਰਗਨ ਸਸੀ ਪ੍ਰਵਾਰਯੋ,

ਜੈਸ ਚਹੈਂ ਤਿਮ ਪਰਕਾਸ਼ੈ ॥ ੬੬ ॥

¹ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਰੂਪ ਬਹੁਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਲਕਾ ਰੂਪ ਚੰਦ ਨੂੰ ਘੋਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਰੂਪ ਤਾਰੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ (ਮਲਕਾ ਰੂਪ ਚੰਦ ਹੁਕਮ ਰੂਪ) ਚਾਨਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਰੁਨਾ ਨਹਿਰੈਂ ਛਹਿਰੈਂ ਜਿਤ ਕਿਤ,
ਪਾਲਤ ਸਸ ਰਸ ਅਧਿਕ ਕਰੈਂ।

¹(ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ) (ਕਰੁਨਾ) ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਨਹਿਰਾਂ ਨੇ (ਛਹਰਾਂ) ਛਹਿਬਰਾਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਤੇ (ਸਸ) ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੀਆਂ ਬਹੁਤਾਰਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰੇਲ ਫਿਰਤ ਸਿਸਮਾਰ ਚੱਕ੍ਰ ਸੀ,
ਪਰਜਾ ਨਿਰਪੈਂ ਸੁਖਦ ਤਰੈਂ।

¹(ਸਿਸਮਾਰ ਚੱਕ੍ਰ) ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ ਵਾਂਗਰੇਲ ਫਿਰਦੀ ਹੈ ਜੋਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਸੁਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਤਾਰੈਂ ਸਾਰੈਂ ਦੇਤ ਅਪਾਰੈਂ,
ਈਸ਼ ਸ਼ਕਤਿ ਕੈ ਉਲਕਾ ਹੈ।

¹ਤਾਰਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਅਕਾਸ਼ 'ਚੋਂ ਡਿਗਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੈ।

ਸੇਜੈਂ ਸੜਕੈਂ ਸੂਧੀ ਸਾਫੈਂ,
ਸ਼ਹਿਰ ਸਫਾਈ ਮੁਲਕਾਂ ਮੈਂ ॥੬੭॥

¹ਸਿੱਧੀਆਂ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਸੜਕਾਂ ਸੇਜਾ (ਵਾਂਗ ਆਰਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ) ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫਾਈ ਹੈ।

ਬਿੱਦਯਾ ਬਿਬਿਧ ਬਧੂ ਲਪਟਾਨੀ,
ਲੋਗ ਭੋਗ ਲੇਤੇ ਰਸ ਹੈਂ।

¹ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪ ਵਹੁਟੀ ਨਾਲ ਲਪਟ ਕੇ ਲੋਗ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਕੇਰਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਚੋਰ ਚਕੋਰ ਬਿਲਾਰ ਯਾਰ ਗਨ,
ਤਮ ਬਿਭਚਾਰ ਰਹਜੋ ਲਸ ਹੈਂ।

¹ਚੋਰਾਂ ਰੂਪ ਚਕੋਰ, ਯਾਰਾਂ ਰੂਪ ਬਹੁਤੇ ਬਿੱਲੇ ਤੇ ਬਿਭਚਾਰ ਰੂਪ ਅਨੁੇਰਾ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨੀਂਦ ਅਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਭਿ ਕੋ,
ਝਗਰੇ ਸ੍ਰੁਪਨ ਰਹੇ ਗਹਿ ਹੈਂ।
ਆਲਮ ਚੁੰਗ ਚਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈਂ,
ਧਨ ਵਕੀਲ ਬੇਸਯਾ ਲਹਿ ਹੈਂ ॥੬੮॥

¹ਝਗੜਿਆਂ ਰੂਪ ਸੁਪਨੇ ਪਕੜ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ (ਚੁੰਗ) ਜੱਥੇ ਦੀਵਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਕੀਲ ਤੇ ਵੇਸਵਾ ਧਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਨਿਸਚਰ ਕਾਮੀ ਬਿਸ਼ੇ ਅਰਾਮੀ,
ਸਦ ਗਾਮੀ ਕਾਪੋਤ ਤ੍ਰੁਸੇ।

¹ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮੀ (ਨਿਸਚਰ) ਉੱਲੂਆਂ ਵਾਂਗ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਸਦ ਗਾਮੀ) ਮੁਸ਼ਟਰਸਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ (ਕਾਪੋਤ) ਕਬੂਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਡਰ ਗਏ ਹਨ।

ਚਮਗਾਦਰ ਕਾਦਰ ਮੇਵੇ ਖਹਿੰ,
ਬਾਜ ਬਹਾਦਰ ਛੁਧਾ ਗ੍ਰੁਸੇ।

¹ਕਾਇਰਾਂ ਰੂਪ ਚਮਗਿੱਦੜ ਮੇਵੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਹਾਦਰਾਂ ਰੂਪ ਬਾਜ ਭੁੱਖ ਦੇ ਗ੍ਰੁਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸੁਕ ਸਰਾਫ ਲੁਕ ਬਹੇ ਮੀਚ ਅੱਖ,

ਉੱਲੂ ਅਧਮ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰੈਂ।

‘ਸਰਾਫ਼ਾਂ ਰੂਪ ਤੋਤੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਬੈਠੇ ਗਏ ਹਨ, ਨੀਚ ਪੁਰਖਾਂ ਰੂਪ ਉੱਲੂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਬਰੀ ਆਤਪ ਜੁਲਮੀ ਜਾਡਾ,
ਲੂਟ ਲੋਇ ਨਹਿੰ ਨਜ਼ਰ ਪਰੈਂ ॥ ੬੯ ॥

‘ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਰੂਪ ਧੁੱਪ ਜੁਲਮ ਰੂਪ ਪਾਲਾ ਤੇ ਲੁੱਟ ਰੂਪ ਲੋਅ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਤਾਰਾਗਨ ਫਨ ਹੁਨਰ ਅਨੇਕੈਂ,
ਚਮਤਕਾਰ ਦਿਖਰਾਇ ਰਹੇ।
ਹਾਕਮ ਮੰਗਲ ਆਦਿ ਨਛੱਤ੍ਰੁ,
ਪਰਜਾ ਤਈਂ ਦਬਾਇ ਬਹੇ।

‘ਬਹੁਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣ ਤੇ ਹੁਨਰ।

‘ਹਾਕਮਾਂ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਆਦਿ ਤਾਰੇ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਦਬਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ।

ਪੁਲਸ ਫਨੀ ਯੁਤ ਮਨੀ ਹਕੂਮਤ,
ਦਿਖਰਾ ਲੋਗੈਂ ਦਬਕ ਛਕੈਂ।

‘ਮਣੀ ਸਹਿਤ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਪੁਲਿਸ (ਆਪਣੀ) ਹਕੂਮਤ ਦਿਖਾ ਕੇ ਤੇ ਡਰਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।

ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਉਚੱਕੇ ਮੁਖਬਰ,
ਬਿਚਰੈਂ ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਦੁਖਦ ਬਕੈਂ ॥ ੭੦ ॥

‘(ਉਚੱਕੇ) ਚੋਰ ਤੇ (ਮੁਖਬਰ) ਚੁਗਲ, ਭੂਤਾਂ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਵਾਂਗ ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਦੁਖਦਾਇਕ (ਬਚਨ) ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਰਾਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਮੈਂ ਯੁਤ ਤੇਜੀ,
ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਚਾਨਣ ਸੋਹੈ।

‘ਅੰਗਰੇਜ਼ੀਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਚਾਨਣ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਐਨ ਅਮਨ ਬਹਿ ਪਵਨ ਚੈਨ ਪ੍ਰਦ,
ਨੀਂਦ ਨਿਚਿੰਤੀ ਸਭਿ ਕੇ ਹੈ।

‘ਠੀਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਮਨ ਦੀ ਹਵਾ ਵਗਦੀ ਹੈ, ਬੇਫਿਕਰੀ ਰੂਪ ਨੀਂਦ ਸਭ ਨੂੰ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ।

‘ਬਹੁਤੇ।

ਬਿਨਾ ਕਲੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸ਼ਾ ਭੋਗ ਰਸ,
ਭੋਗੀ ਜੋਗੀ ਮਾਣ ਰਹੇ।
ਡਾਕੇ ਧਾੜੇ ਮਿਟੇ ਪਵਾੜੇ,
ਸੁਖਪਤਿ ਕਾ ਪਰਮੋਦ ਲਹੇ ॥ ੭੧ ॥
ਬ੍ਰਿਧ ਹੋਤ ਪਰਜਾ ਸਸਰਸ ਯੁਤ,
ਮਿਲਤ ਕਾਮੀਐਂ ਧਨ ਨਾਰੀ।

‘ਇਹ ਮਾਨੋ ਸਖੇਪਤੀ (ਗਾੜੀ ਨੀਂਦ) ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

‘ਪਰਜਾ ਰੂਪ ਖੇਤੀਰਸ ਦੇ ਸਹਿਤ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਨ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਤ ਯੁਤ ਦੁਖਤ ਪ੍ਰੋਖ ਤਪਤਕਾ,
ਪੁਰਾ ਸ੍ਰਦਾਰ ਜੁ ਥੇ ਭਾਰੀ।

‘ਜੋ (ਪੁਰਾ) ਪਹਿਲੇ ਭਾਰੀ ਸਰਦਾਰ (ਸਤਯੁਤ) ਜਤੀ ਸਤੀ ਭਾਵ ਚੰਗੇ ਆਚਰਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ, (ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਖੁਸ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹ) ਅੰਦਰੋਂ ਦੁਖੀ ਤੇ ਤਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ

ਕੰਟਕ ਲੋਗ ਕਮਲ ਕੁਮਲਾਨੇ,
ਗ੍ਰੀਬ ਭੰਬੂਲ ਖਿਰੇ ਸਾਰੇ।

ਨਦਰ ਪਰਤ ਨਹਿੰ ਗਦਰ ਦਿਵਸ ਕਿਤ,
ਦੁਖੀ ਡਕੈਤ ਕੋਕ ਭਾਰੇ। ॥ ੨੨ ॥

ਮਕਰੀ ਮਕਰੀ ਜਾਲ ਰਹੇ ਸਜ,
ਪਕਰੀ ਰੈਨ ਰਾਜਨੀਤੀ।

ਅਕਰੀ ਵਸਤੁ ਮਿਲੈ ਲਕਰੀ ਲੋ,
ਬਜਾਪਾਰੀ ਬਕਰੀ ਰੀਤੀ।

ਸਾਲਿ ਰਸਾਲ ਜੰਗੀਰਾਂ ਵਾਲੇ,
ਅਧਿਕ ਲਚਾਰ ਝੂਰ ਥਾਏ।

ਸੁਕਚਾਨੇ ਸਰ ਨ੍ਰਿਪ ਪੁਰਾਨੇ,
ਕੰਜ ਮੰਜ ਭਟ ਸੁਸਕਾਏ। ॥ ੨੩ ॥

ਕੋਵਿਦ ਕਵਿ ਅਲਿ ਕੋਇਲ ਗਾਇਕ,
ਨ੍ਰਿਪੈਂ ਥਲ ਤਜਿ ਕੂੰਜ ਥੀਏ।

ਧਰਮ ਭਾਨੁ ਨਹਿੰ ਭਾਨ ਭਵਤ ਤਪ,
ਸ਼ਰਧਾ ਧੂਪ ਨ ਦਰਸੀਏ।

ਜੰਗਲ ਕਟੇ ਉਦੰਗਲ ਭਾਰੇ,
ਮੰਗਲ ਕਿਯ ਨਹਿਰੈਂ ਸਾਰੈਂ।

ਪਹਿਲੇ ਸੈਂ ਆਵਾਦੀ ਦਹਿਗੁਨ,
ਆਇ ਮਾਮੁਲਾ ਸਰਕਾਰੈਂ। ॥ ੨੪ ॥

ਜੇ ਠੇਕਾ ਥੈਰੈ ਸੇ ਲੈਰੈਂ,
ਚੈਰੈਂ ਔਰ ਨ ਕੋ ਕਾਰੈਂ।
ਚੈਰੈਂ ਦੂਖ ਰੱਯਤੈ ਨੈਰੈਂ,

ਹਨ।

¹(ਕੰਟਕ) ਦੁੱਖਦਾਈ (ਲੋਕ) ਕਮਲਾਂ ਵਾਂਗ ਕੁਮਲਾ ਗਏ
(ਭੰਬੂਲ) ਕਮੀਆਂ (ਵਾਂਗ) ਸਾਰੇ ਗਰੀਬ ਖਿੜ ਪਏ।

¹ਕਿਤੇ ਵੀ (ਗਦਰ) ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਾ ਦਿਨ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ,
ਡਾਕੂਆਂ ਰੂਪ (ਕੋਕ) ਚਕਵੇ ਬਹੁਤੇ ਦੁਖੀ ਹਨ।

¹(ਮਕਰੀ) ਫਰੇਬੀ ਲੋਕ ਮੱਕੜੀ ਵਾਂਗ ਜਾਲ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਰੂਪ ਰਾਤ ਪਕੜ ਲਈ ਹੈ।

¹ਲੱਕੜੀ ਤੱਕ (ਅੱਕਰੀ) ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ,
ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ (ਬੱਕਰੀ) ਟੇਢੀਰੀਤੀ (ਫੜ ਲਈ) ਹੈ।

¹(ਸਾਲਿ) ਚਾਉਲਾਂ ਤੇ (ਰਸਾਲ) ਅੰਬਾਂ (ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੇ)
ਜਾਗੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਝੂਰ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਏ।

¹ਪੁਰਾਣੇਰਾਜੇ ਤਲਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਸੁੱਕ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ
ਰੂਪ ਉੱਜਲ ਕੰਵਲ ਸੁੰਗੜ ਗਏ।

¹ਵਿਦਵਾਨ, ਕਵੀ ਤੇ ਗਵੱਈਏ ਭੋਰਿਆਂ ਤੇ ਕੋਇਲਾਂ ਵਾਂਗ
ਰਾਜਿਆਂ ਰੂਪ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੂੰਜਾਂ ਵਾਂਗ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ
ਗਏ।

¹ਧਰਮ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ (ਭਾਨ) ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ
ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪ ਧੁੱਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

¹(ਉਦੰਗਲ) ਸਾਰੇ ਭਾਰੀ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਸਾਰੇ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ (ਬਣਾ ਦੱਤੀਆਂ)।

¹ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਮਲਾ।

¹ਹੋਰ ਟੈਕਸ।

ਕੈਹੈ ਆਬਾਦੀ ਭਾਰੈਂ।

‘ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਸਗੋਂ ਬਹੁਤੀ ਆਬਾਦੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਬਰੀ ਬੇਸਬਰੀ ਨਹਿੰ ਕਰ ਹੈਂ,
ਖਬਰੀ ਅਵਰੀ ਸਭਿਰਖ ਹੈਂ।

‘ਧੱਕਾ ਤੇ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਦੈਂਹ ਮਜ਼ੂਰੀ ਪੂਰੀ ਸਭਿ ਕੇ,
ਰਾਜਨੀਤਿ ਮੈਂ ਅਤਿ ਦੱਖ ਹੈਂ ॥ ੨੫ ॥

‘ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ ਹਨ।

ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਤ੍ਰਖਾਨ ਮਿਹਨਤੀ,
ਲੋਗ ਤਵੰਗਰਾ ਭੂਰ ਭਏ।

‘ਧਨੀ।

ਲਾਹੈਂ ਕਰਾ ਕਪਾਹੈਂ ਤੈ ਸਭਿ,
ਬਾਕੀ ਜਿਨਸ ਇਨਾਮ ਖਏ।

‘ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਕਪਾਹ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਹ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਵਸਤੁ ਸਭੀ ਅਤਿ ਮਹਿੰਗੀ ਬਿਕ ਹੈ,
ਕੜੋਂ ਨ ਜੱਟ ਫਿਰ ਧਨੀ ਭਵੈਂ।

‘ਜੱਟ ਫੇਰ ਧਨੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ।

ਪੈ ਕਰਤੂਤ ਉਤ ਕਰਨੇ ਮੈਂ,
ਕਰਜਾਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਥਵੈਂ ॥ ੨੬ ॥

‘ਮੂਰਖਾਂ ਵਾਲੀ ਕਰਤੂਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ ਕਰਜਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਭੀ ਸੁਜਸ ਨਹਿੰ ਹੂੈ ਹੈ ਪੂਰਾ,
ਇਕ ਤੈ ਅਧਿਕ ਦੁਤੀ ਬਢ ਹੈਂ।

‘ਫੇਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਤੇ ਪੂਰਾ ਜਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜਾ (ਖਰਚ ਕਰਨ 'ਚ) ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਸਮੈਂ ਕਰਤ ਜੋ ਕਦਰੋਂ ਜ਼ਜਾਦਾ,
ਤਸਮੈਂ ਕਰਜਾਈ ਕਢ ਹੈਂ।

‘(ਵਿਆਹਾਂ ਦੀਆਂ) (ਰਸਮਾਂ) ਰੀਤਾਂ ਜੋ (ਕਦਰੋਂ) ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਰਜਾਈਆਂ ਦੇ (ਤਸਮੈਂ) ਕੱਢ ਦੇਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਉਹ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਂ ਤੇ ਉਤਨੇ ਪਾਉਂ ਪਸਾਰੇ,
ਬਨਯੋ ਰਹੈ ਸੁਖ ਜਸ ਜੜੋਂ ਹੈ।
ਅਰ ਜੇ ਝਗਰੇ ਨਹਿੰ ਜੱਟ ਛੇਰੈਂ,
ਧਨੀ ਭਵੈਂ ਸੁਖ ਲਹਿੰ ਤੜੋਂ ਹੈ ॥ ੨੭ ॥

ਅਮਨ ਅਵਾਦੀ ਸੁਖ ਅਜਾਦੀ,
ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੈਂ ਬਖਸ਼ੀ ਜੈਸੀ।
ਬਾਦਸ਼ਾਹਿ ਕਿਸ ਹੀ ਨੈ ਕਬਿ ਹੀ,
ਪਰਜਾ ਕੇ ਨ ਦਈ ਐਸੀ।
ਰੀਤਿ ਏਹੁ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪਰਜਾ ਕੀ,

ਪਾਛੇ ਆਛੇ ਗਾਈ।

ਰਾਜਜੋਂ ਕੀ ਰੱਯਤ ਹੈ ਜੇਤੀ,
ਏਤੀ ਸੁਖੀ ਨ ਸੋ ਥਾਈ। ॥੨੮॥

‘ਇਤਨੀ ਭਾਵ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪਰਜਾ ਜਿੰਨੀ ਉਹ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਜਹਿੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਚਾਰ ਆਨੇ ਲਹਿੰ
ਬਿੱਘਾ, ਸੋ ਦਮਤਾ ਲੈਹੈਂ।

‘ਵਿਗਾਰ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ।

ਕਾਰ ਬਿਗਾਰ। ਵੀਚ ਬਹੁ ਲੂਟੈਂ,
ਕਾਰਦਾਰ। ਅਧਿਕੈ ਖੈ ਹੈਂ।

‘ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ।

ਪਰਜਾ ਬਸੋ ਚਹੋ ਉਜੜੋ, ਪਰ
ਕਾਰਦਾਰ ਲੁਟਿ ਘਰ ਭਰ ਹੈਂ।
ਪਹਿਲੇ ਨ੍ਰਿਪ ਲੇਤ ਥੇ ਚੱਟੀ,
ਅਬਿ ਇਹੁ ਭੀ ਉਠ ਗਯੋ ਡਰ ਹੈ ॥੨੯॥

‘(ਕਾਰਦਾਰਾਂ ਤੋਂ) ਡੰਡ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਯਾਹੀਂ ਤੈ ਅਬਿ ਕਾਰਦਾਰ ਬਹੁ,
ਲਾਖੋਂ ਪਤੀ ਰਹੇ ਬਨ ਹੈਂ।
ਕਾਰਦਾਰ ਜਿਸ ਕੇ ਅਤਿ ਬਢ ਹੈਂ,
ਕਬੀ ਕੁ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਦੁਖ ਜਨ ਹੈਂ।

‘ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਪੈਦਾ ਕਰਨਗੇ।

ਇਕ ਤੋ ਨਿਰਭੈ ਹੈ ਰੱਯਤ ਕੋ,
ਸਮਝ ਪਰਾਈ ਲੂਟੇ ਹੈਂ।

ਦੁਤੀ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਰਖਤ ਦਬਾਈ,
ਨਾਹਿੰ ਦਬੈ ਤਉ ਘੂਟੈ ਹੈਂ ॥੩੦॥

‘ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਂ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ, ਰਖਨੇ ਇਮ
ਚਹੀਏ, ਮਾਲੀ ਜਜੋਂ ਬਾਗੈਂ।

‘ਵਿਰਲੇ।

ਕਰਤ ਉਖਾੜ ਛਿਦੇ। ਸੰਘਨਜੋਂ ਕੋ,
ਤੋੜ ਲੇਤ ਫਲ ਜਬਿ ਲਾਗੈਂ।

‘ਜੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖੜਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਅਤਿ ਫੈਲੇ ਕੋ ਕਾਟ ਡਾਰ ਹੈਂ,
ਖਰਾ ਕਰੈਂ ਜੋ ਗਿਰ ਜਾਈ।

‘ਫੁਲਵਾੜੀ ਵਾਂਗ।

ਰਾਜਨੀਤਿ ਤਜੋਂ ਰਾਜਾ ਬਰਤੈ,
ਪਾਲੈ ਪਰਜਾ ਫੁਲਵਾਈ। ॥੩੧॥

ਮਾਲੀ ਇਆਲੀ ਸਮ ਬਨਿ ਪਾਲੀ,
ਖਾਵੈਂ ਜੈਸੇ ਠੀਕ ਫਬੈ।

‘(ਰਾਜੇ) ਮਾਲੀ ਤੇ ਇਆਲੀ ਵਾਂਗ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਬਣ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਠੀਕ ਫਬੇ ਤਿਵੇਂ ਖਾਣ।

ਧਾੜਵੀਓਂ ਸ਼ੇਰੋਂ ਬਘਯਾੜੋਂ,
ਕੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਹਿੰ ਗਹੈਂ ਕਬੈ।
ਪੈ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਨ੍ਰਿਪੋਂ ਨੈ,
ਇਹੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰਾਖੀ ਗਹਿ ਹੈ।
ਔਰ ਕੂਕਰੈਂ ਸਮ ਅਚੂਕਰੈਂ,
ਕਾਰਦਾਰ ਘੁਰਕੈਂ ਖਹਿ ਹੈਂ ॥ ੮੨ ॥

ਰਾਜੇ ਸ਼ੀਹ ਮੁਕੱਦਮ ਕੁੱਤੇ।

ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਰਤੈ ਹੈ।
ਯਾਹੀਂ ਤੈ ਰੱਯਤ ਰਾਜਯੋਂ ਕੀ,
ਦੁਖੀ ਐਸ ਕਹਿਤੀ ਰੈਹੈ।
ਹੇ ਹਰਿ ਰਾਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਥੀਵੈ,
ਰਾਜਨ ਕੇ ਇਖਤਯਾਰ ਨਸੈਂ।
ਪਰਜਾ ਹੋਇ ਦੁਖੀ ਜਿਸ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ,
ਤਾਂ ਕੇ ਧੋਖੇ ਦੋਇ ਗੁਸੈਂ ॥ ੮੩ ॥
ਇਕ ਤੇ ਪਾਪ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਤਰਫੋਂ,
ਦੁਤੀ ਵਖਤ ਪਰ ਬਿਗਰ ਪਰੈਂ।
ਤਾਂ ਤੇ ਜਯਾਦੇ ਦੁਖ ਦੈਨਾ ਨਹਿੰ
ਭਰਾ, ਕਰਾ ਲੈਨਾ ਕੁ-ਤਰੈਂ।

ਕਾਰ ਬਿਹਾਰ ਚਲੇ ਹੀ ਜੈ ਹੈਂ,
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਬੀ ਨ ਕਾਂਹਿ ਭਰੀ।
ਅਧਿਕ ਆਇ ਤੋ ਅਧਿਕ ਖਰਚ ਹੈ,
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਖੈ ਨਿਬਾਹਿ ਖਰੀ ॥ ੮੪ ॥
ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਨ ਕੀ ਓਰ ਪਿਖੇ ਸਭਿ,
ਤੌਰ ਗੌਰਾ ਬਿਵਹਾਰ ਚਲੈਂ।
ਅਰ ਪਰਜਾ ਭੀ ਹੈ ਸਭਿ ਰਾਜੀ,
ਦੇਤ ਅਸੀਸੈਂ ਸਦਾ ਭਲੈਂ ॥ ੮੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪਰਜਾ ਨ੍ਰਿਪਨ ਕੇ ਕਹੇ,

‘ਹੋਰ (ਕਾਰਦਾਰ) ਕਰਮਚਾਰੀ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬਿਨਾਂ ਉੱਕਣ
ਤੋਂ ਘੁਰਕ ਕੇ ਭਾਵ ਘੁਰ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

‘ਰਾਜੇ ਸ਼ੇਰ ਹਨ ਤੇ (ਮੁਕੱਦਮ) ਸ਼ੁਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਕੁੱਤਿਆਂ
ਵਾਂਗ ਹਨ।

‘ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਖੋਟੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਕਰ) ਮਾਮਲਾ ਲੈਣਾ ਤੇ ਬਹੁਤਾ
ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

‘ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

‘ਚੰਗੇ ਨਿਰਬਾਹ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਰੱਖੋ।

‘ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ।

ਚਾਲ ਚਲਨ ਬਿਵਹਾਰ।
ਕਰਮ ਧਰਮ ਜੋ ਪਹਿਲ ਥੇ,
ਅਰ ਅਬਿ ਕੇ ਸਭਿ ਕਾਰ ॥ ੯੬ ॥
ਅਬਿ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਕਹਤ ਹੈਂ,
ਜਿਨ ਪਰ ਮਮ ਮੰਦਾਰ।

ਕਰਤੱਵ ਤੇ ਬਿਵਹਾਰ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਮੇਰਾ (ਮੰਦਾਰ) ਨਿਰਭਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਮੈਂ ਹਾਂ।

ਜਿਨ ਐਸੇ ਬਡ ਅਮਨ ਮੈਂ,
ਨਹਿੰ ਕਿਛੁ ਗਹਯੋ ਸੁਧਾਰ ॥ ੯੭ ॥
ਬਲਿਕੈ ਲਯੋ ਬਿਗਾੜ ਬਹੁ,
ਬੇ-ਇਤਫਾਕੀ ਸਾਥ।
ਦੀਪਕ ਸੈਂ ਰਵਿ ਪਿਖਨ ਜਯੋਂ,
ਤਯੋਂ ਕਹਿਨੀ ਇਹੁ ਗਾਥ ॥ ੯੮ ॥
ਤੁਰਕ ਤੇਜ ਰਵਿ ਤਪ ਰਹਯੋ,
ਜਬਿ ਥਾ ਜੇਠ ਸਮਾਨ।
ਗਿਲਜੇ ਗਜ ਖੁੰਨੀ ਘਨੇ,
ਲਾਖ ਲਾਖ ਲੋ ਆਨਿ ॥ ੯੯ ॥
ਸਾਖ ਸਿਖੀ ਕੋ ਚਾਖਤੇ,
ਦਲ-ਮਲਤੇ ਬਲ ਠਾਨ।

ਆਪਣਾ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਬਹੁਤੇ ਖੁੰਨੀ ਹਾਥੀਆਂ ਵਰਗੇ ਗਿਲਜੇ।

ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦਲਮਲ ਸੁੱਟਦੇ ਸਨ।

ਐਸੇ ਸਖਤ ਕੁਵਖਤ ਮੈਂ,
ਪਹਿਲੇ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ॥ ੧੦ ॥
ਭਏ ਅਜਬ ਨਿਜ ਮਜਬ ਜਿਨ,
ਖੇਤ ਸਬਜ ਰਖ ਲੀਨ।

ਸਿੰਘਾਂ ਰੂਪ ਕਿਰਸਾਣ।

(ਉਹ ਸਿੰਘ) ਅਸਚਰਜ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਜ਼ਹਬ ਰੂਪ ਹਰਾ ਖੇਤ ਰਖ ਲਿਆ।
ਸਗੋਂ।

ਬਲਿਕੈ ਫੈਲਾਯੋ ਫੁਲਯੋ,
ਫਬਯੋ ਫਲਯੋ ਰਸ ਭੀਨ ॥ ੧੧ ॥
ਉਨ ਹੀ ਕੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੈ,
ਤਾਪ ਤੂਕੈਂ ਭਯੋ ਹਾਨ।
ਪਾਯਾ ਸੁਖ ਛਾਯਾ ਵਿਖੈ,
ਖਾਯਾ ਫਲ ਹਿੰਦੁਵਾਨ ॥ ੧੨ ॥

ਰਸ 'ਚ ਭਿੱਜ ਕੇ।

ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਰੂਪ ਤਾਪ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਰੱਖਿਆ ਰੂਪ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਸੁਖ ਰੂਪ ਫਲ ਖਾਧਾ।

ਸਿੰਧ ਹੁਕਮ ਤੁਰਕਿੰਦ ਮੈਂ,
ਪੋਤ ਹਿੰਦੂ ਡੂਬੰਤ।

'ਤੁਰਕ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ
ਰੂਪ ਜਹਾਜ਼ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਨੈ ਸਚਾਹਿ ਮਲਾਹਿ ਬਨਿ,
ਲਯੋ ਉਬਾਰ ਤੁਰੰਤ। ॥ ੯੩ ॥
ਹਿੰਦੂ ਅਰ ਸਿੰਘ ਅਬਿ ਕਛੂ,
ਜੋ ਹੈਂ ਜਗਤ ਮਝਾਰ।
ਪਿਖੀਯਤ ਉਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੈ,
ਹੁਤੇ ਤੁਰਕ ਨਤੁ ਸਾਰ। ॥ ੯੪ ॥
ਉਕਤ ਖੇਤ ਸਿੰਘਾਨ ਕੋ,
ਲਹਿਲਹਾਤ ਥਾ ਜੋਇ।

'ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸੱਚੇ ਮਲਾਹ ਬਣ ਕੇ ਛੇਤੀ ਬਚਾ ਲਿਆ।

'ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਤੁਰਕ ਹੁੰਦੇ।

'ਉਪਰ ਕਿਹਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਮਜ਼੍ਹਬ ਰੂਪ ਖੇਤ ਜੋ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ
ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਅਬਿ ਕੇ ਲਾਯਕ ਅਸ ਭਏ,
ਦਿਯ ਵਿਰਾਨ ਕਰਿ ਸੋਇ ॥ ੯੫ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,
ਅਰ ਮਧ ਕੇ ਅਬਿ ਕੇਰ।
ਲੱਖਨ ਕਿੰਚਤ ਕਹਿਤ ਹੋਂ,
ਸਹੀ ਸਹੀ ਲਿਹੁ ਹੇਰ। ॥ ੯੬ ॥

'ਵਿਚਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ।

'ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਲੱਛਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਠੀਕ ਠੀਕ ਦੇਖ ਲਵੋ।

ਕਬਿੱਤ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਂ ਸੈਂ ਬੰਦੇ ਪਰਯੰਤ,
ਬਯੰਤ ਸਿੰਘ ਥੀਏ ਜੋਊ, ਸੋਊ ਚਾਲ ਐਸ ਥੇ ਚਲੇ।
ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤਿਨੈਂ ਅਰਧੇ ਥੇ ਗੁਰੂ ਹਿਤ,
ਰਾਖਬੇ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਜਿੰਦੂ ਦੈਨ ਚਾਹੈਂ ਥੇ ਭਲੇ।
ਲੋਭ ਰਾਜ ਸਾਜ ਕਾ ਨ ਬਯਾਪਯੋ ਦਰਾਜ। ਤਿਨੈਂ,
ਸਮਰੈਂ ਪੈ। ਕਮਰੈਂ ਕਸੀ ਥੀ ਅਮਰੈਂ ਵਲੇ²।
ਜਤੁ ਸਤੁ ਤਪੁ ਜਪੁ ਤੋਖਧਾਰੀ। ਉਪਕਾਰੀ,
ਪਾਰੀ ਗੁਰੂ-ਸਿੱਖੀ ਵਾਰੀ। ਭਾਰੀ ਸਹਿ ਕੈ ਕਲੇ²
॥ ੯੭ ॥

'ਬਹੁਤਾ।

'ਜੰਗਾਂ ਵਾਸਤੇ। ²ਅਮਰ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ।

'ਸੰਤੋਖੀ।

'ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਰੂਪ ਬਗੀਚੀ ਪਾਲੀ। ²ਭਾਰੀ ਕਲੇਸ਼ (ਦੁੱਖ)
ਸਹਾਰ ਕੇ।

ਫੇਰ ਬੰਦੇ ਪਾਛੇ ਭੀ ਰਹਾਏ ਸੋ ਥਵਾਏ ਆਛੇ,
ਐਪੈ ਰਾਜ ਸਾਜ ਬਾਂਛੇ ਸੱਤਰੂ ਬਿਦਰਨੇ।

'ਚੰਗੇ ਹੋਏ ਤੇਰਾਜ ਸਾਜ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ
ਰਹੇ।

ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੰਗ ਘੋਰ ਜੋਰ ਤੁਰਕਾਨੀ ਤੋਰਿ¹,
 ਰੱਖਯੋ ਧਰਮ ਹਿੰਦ ਪੰਥ ਨਿਜ ਪਰਨੇ¹।
 ਰਾਜ ਲੀਓ ਜਗ ਮੈਂ ਬਜੋਰ ਸਮਸ਼ੇਰ ਫੇਰ¹,
 ਚਾਲੇ ਨੇਕ ਮਗ ਮੈਂ ਬਿਸਾਲੇ ਭਜਿ ਹਰਿਨੇ¹।
 ਬੀਰ ਧੀਰ ਥੇ ਕਮਾਲੇ¹ ਸੂਧੇ ਸਾਦੇ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ,
 ਜੰਗ ਦਾਨ ਭਗਤੀ ਸੰਭਾਲੇ ਤੀਨ ਕਰਨੇ¹ ॥੯੮॥
 ਕਾਮ ਕੋਹ¹ ਲੋਭ ਮੋਹ ਮਦ² ਮਤਸਰ³ ਛੋਹ¹,
 ਕੂਰ ਛਲ ਦੰਭ ਦੋਹ¹ ਦੀਨਤਾ² ਕਮੀਨਤਾ³।
 ਇਤਯਾਦਿ ਔਗੁਨੋ ਕੇ ਤਯਾਗੀ ਥੇ ਅਦਾਗੀ¹,
 ਬਡ ਭਾਗੀ ਅਨੁਰਾਗੀ ਦੈਵ ਗੁਨ ਲੋ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ¹।

ਧਨੀ ਦੇਗ ਤੇਗ ਕੇ ਥੇ, ਬੇਗ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਤੇ,
 ਭਗਤ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖੀ ਤਿੱਖੀ ਕੇ ਅਧੀਨਤਾ¹।

ਜਾਗ ਬਡੀ ਰਾਤ ਤੈ ਬਖਯਾਤ¹ ਤੈ ਪਢਤ ਬਾਨੀ,
 ਸੰਤਨ ਕੇ ਮਾਨੀ ਥੇ¹ ਸਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਪੀਨਤਾ²
 ॥੯੯॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਨਿਜ ਸੰਤ ਬਿਨ¹ ਔਰ ਕਾਹੂੰ
 ਠੌਰ, ਨਾ ਨਵਾਤੇ ਸੀਸ ਬਾਤੋਂ ਜਗ ਕੀ ਹਿਤੈ¹।
 ਕੰਚਨੀ ਕੇ ਬੰਚਨੀ ਪ੍ਰਪੰਚਨੀ ਛਨਾਰ ਨਾਰਿ,
 ਮਾਯਾ ਸੰਚਨੀ ਨ ਕਾਰ ਲੰਗਰੈਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ¹।

ਅਧਿਕਾਈ ਸਿੱਖ ਤਾਂਈਂ ਸਕੇ ਭਾਈ ਤੈ ਲਖਾਈ,
 ਸੇਵਕਾਈ ਕਰਤੇ ਸ-ਧਨ ਤਨ ਦੈ ਚਿਤੇ¹।

ਭਾਰੀ ਉਪਕਾਰੀ ਤੈ ਉਦਾਰੀ ਕੀਰਤੀ ਪਯਾਰੀ¹,
 ਸੰਤ-ਸੰਗ ਚਾਰੀ ਕੈ¹ ਜਨਮ ਲਾਭ ਥੇ ਲਿਤੇ
 ॥੧੦੦॥

'ਤੋੜ ਕੇ।
 'ਪੰਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਸਰੇ।
 'ਫੇਰ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ।
 'ਬਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਹਰੀ ਦੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।
 'ਬਹੁਤੇ ਸੂਰਮੇ ਤੇ ਧੀਰਜਵਾਨ ਸਨ।
 'ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਕਰਨਾ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ।
 'ਕ੍ਰੋਧ। ²ਹੰਕਾਰ। ³ਈਰਖਾ। ¹ਖੋਭ।
 'ਧੋਖਾ। ²ਅਧੀਨਤਾ। ³ਨੀਚਤਾ।
 'ਕਲੰਕਰਹਿਤ।
 'ਵਡਭਾਗੀ ਸਨ ਤੇ ਚਤੁਰਾਈ ਤੱਕ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਸਨ।

'ਅਨੰਨ ਭਗਤ ਹੋ ਕੇ ਤਿੱਖੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਧੀਨਰਹਿੰਦੇ ਸਨ
 (ਅਨੰਨ=ਹੋਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਾਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਛੁੱਟ
 ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਇਕ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ)।

'ਪ੍ਰਗਟ ਭਾਵ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ।

'ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ²ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੇ ਨੇਮੀ
 ਸਨ।

'ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

'ਦੁਨਿਆਵੀ ਗੱਲਾਂ ਵਾਸਤੇ।

'ਵੇਸਵਾ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਵਾਲੀ, (ਛਨਾਰ) ਵਿਭਚਾਰਣ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ
 ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਸਮਝਦੇ ਸਨ) ਮਾਇਆ ਨੂੰ (ਸੰਚਨੀ ਨ)
 ਇਕੱਠੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ (ਕਾਰ) ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ
 ਲਗਾ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

'ਸਿੱਖ ਤਾਂਈਂ ਸਕੇ ਭਰਾ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਧਨ ਤਨ ਤੇ
 ਚਿੱਤ ਦੇ ਕੇ ਸੇਵਕ-ਪੁਣਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

'(ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੀਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ
 ਸੀ।

'ਵਿਚਰ ਕੇ।

ਪਰ ਤੀਯਾ ਮਾਤ ਧੀਆ ਭਗਨੀ ਲਖੀਆ ਕਰੈਂ,
ਬੀਆ ਬਿੱਤ ਹੇਰ ਕੀਆ ਹੀਆ ਨ ਚੁਰਾਨੇ ਤੇ।

'ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਾਂ, ਧੀ ਤੇ ਭੈਣ ਜਾਣਦੇ ਸਨ,
ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਦੇਖ ਕੇ ਚੁਰਾਉਣ ਦਾ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ
ਸਨ।

ਪਾਰਤੈ ਪਰਣ ਸਰਣਾਗਤੈਂ ਸਦੀਵ ਦਿਢ,
ਹਰਨ ਅਰਿਨ ਢਿਗ ਮਰਨ ਪਛਾਨੇ ਥੇ।

'ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਲਈ ਸਦਾ ਪੱਕਾ ਪ੍ਰਣ ਪਾਲਦੇ ਸਨ,
ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਰਣਾ ਨੇੜੇ ਪਛਾਣਦੇ ਸਨ।

ਰਾਖਤੇ ਭਰੋਸਾ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ਪਰ,
ਨਿਜ ਕਰਨੀ ਕੋ ਨੀਕੋ ਨਾ ਹੰਕਾਰ ਠਾਨੇ ਥੇ।

'ਆਪਣੀ ਚੰਗੀ ਕਰਨੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਨਾਮ ਕੇ ਜਪੱਯਾ ਦੇਗ ਤੇਗ ਕੇ ਚਲੱਯਾ,
ਹਰਿ ਗਜਾਨ ਦਾਨ ਦੱਯਾ ਸਿੰਘ ਛਾਨੇ ਨਾ ਪੁਰਾਨੇ
ਥੇ। ॥ ੧੦੧ ॥

'ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘ ਛਪੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਬਸਤ੍ਰ ਥੋਰ, ਭੂਰ ਸਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਸੂਰ,
ਬਖਤ੍ਰ ਅੰਗ ਜੰਗ ਵਖਤ ਸੁਧਾਰਤੇ।
ਸੂਧੇ ਦਾੜ੍ਹੇ ਮੂਛ ਅੱਛ, ਦਸਤਾਰੇ ਸ੍ਰੇਤ ਸੁੱਛ,
ਕਟਿ ਪਰਤੱਛ, ਕੱਛ, ਪੱਛ ਦਿਢ ਪਾਰਤੇ।

'ਸੰਜੋਆਂ।

'ਸਿੱਧੇ ਦਾਹੜੇ, ਚੰਗੇ ਮੁਛਹਿਰੇ, ਸਾਫ ਚਿੱਟੇ ਦਸਤਾਰੇ, ਲੱਕ
'ਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਛਹਿਰੇ ਸਨ ਤੇ ਪੱਕਾ ਪੱਖ ਪਾਲਦੇ ਸਨ।

ਅੰਗ ਰਖੀ ਗਰਿ ਭੂਰੇ ਗਲਤੀ ਕਮਰ ਕਸੇ,
ਨਾਦਰੈਂ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਖੇਸ ਚਾਦਰੈਂ ਕੇ ਧਾਰਤੇ।

'ਅਨੋਖੇ ਸਿੰਘ ਗਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਛੋਟੀਆਂ ਝੱਗੀਆਂ ਤੇ ਭੂਰੇ ਦੀਆਂ
ਗਿਲ੍ਹਤੀਆਂ ਖੇਸਾਂ ਤੇ ਚਾਦਰਾਂ ਦੇ ਕਮਰਕੱਸੇ ਰੱਖਦੇ ਸਨ।

ਅੰਬਰੀ ਪਿਗੰਬਰੀ ਅਜੀਵ ਕਾ ਰਖਤ, ਓਢ
ਕੰਬਰੀ ਸੇਪੰਬਰੀ ਕੀ ਛਬਿ ਛੀਨ ਡਾਰਤੇ।
॥ ੧੦੨ ॥

'ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਵਰਗੀ ਅਕਾਸ਼ੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਰਖਦੇ ਸਨ (ਭਾਵ
ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮੰਗਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ) ਐਸੀਆਂ ਕੰਬਲਾਂ ਪਹਿਨਦੇ
ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਸੇਪੰਬਰੀ) ਪੱਛਮ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ
ਖੋਹ ਸੁੱਟਦੇ ਸਨ।

'ਪੱਕੀ ਸੀ।

'ਢੰਗ ਦੀ।

ਏਹੀ ਰੀਤਿ ਦਿਢ ਥਾਈ' ਬੁੱਲੇ ਸਾਹਿ ਭੀ ਸੁਨਾਈ,
ਤੁਰਕਾਨੀ ਸਭਿ ਤਾਈਂ ਬਾਤ ਐਸ ਢਬ ਕੀ।
ਪਾਛੇ ਆਗੇ ਕੀ ਨ ਕੈਹੋਂ ਤੁਮ ਭੀ ਪਛਾਨ ਲੈਹੋ,
ਬਾਤ ਸਾਤ' ਮੈਂ ਸੁਨੈਹੋਂ ਜੋ ਪਿਖੈਹੋਂ ਅਬਿ ਕੀ।
ਭੂਰਜਾਂ ਵਾਲੇ ਭੂਪ ਕੀਏ ਮੁਗਲ ਪਠਾਨ ਛੀਏ',
ਸੋਈ ਕਾਮ ਥੀਏ ਜੋ ਰਜਾਇ ਭਈਰੱਬ ਕੀ।
ਜੇ ਕਰਿ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਹਿ ਹੋਤੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ,

'ਸੱਚੀ।

'ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।

ਬੇਸ਼ਕ¹ ਤੋਂ ਅਬਿ ਲੋਂ ਸੁੰਨਤ ਹੋਤੀ ਸਭਿ ਕੀ 'ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ (ਜਾਣੋ)।

॥ ੧੦੩ ॥

ਫੇਰ ਜਬਿ ਰਾਜ ਸਾਜ ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਥਾ ਦਰਾਜ¹
ਆਯੋ, ਕਾਜ ਹੋਨ ਲਾਗੇ ਸਾਜ ਕੈਂ ਗਰੂਰੈਂ ਥੇ।

¹ਬਹੁਤ, ਵੱਡਾ।

¹(ਸਾਜ) ਸਾਜੋ ਸਾਮਾਨ ਕਰ ਕੇ (ਗਰੂਰੈਂ) ਗੌਰਵਤਾ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਐਪੈ ਸਿੰਘੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਾਰਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਰਹੇ,
ਸੁੱਧ ਚੀਤ ਸੈਂ ਮਹੀਤ ਮੀਤ ਮੀਤ ਪੂਰੈਂ ਥੇ।

¹ਫੇਰ ਵੀ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਲੀਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਪ੍ਰੀਤੀ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਪਾਲਦੇ ਰਹੇ, ਸੁੱਧ ਚਿੱਤ ਨਾਲ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ (ਮਹੀਤ) ਵੱਡੇ ਤੇ ਪੂਰੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸਨ।

ਦੇਵਤੇ ਕਮਾਈ ਮੈਂ ਸੇ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਹੇਤ,
ਅਸਨ ਬਸਨ ਸਿੱਖ ਸਾਧਨ ਕੋਰੂਰੈਂ ਥੇ।

¹ਸਿੱਖਾਂ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਭੋਜਨ ਤੇ ਬਸਤਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

ਸੂਰੇ ਥੇ ਉਦਾਰ ਪੂਰੇ ਕੂਰੇ ਨਾ ਕਰੂਰੈਂ ਭਾਵੇਂ,
ਠੌਰ ਠੌਰ ਨੂਰ ਹੀ ਕੇ ਪੂਰੈ ਸੋ ਜਹੂਰੈਂ ਥੇ।

¹ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਪੂਰੇ ਸੂਰਮੇਂ ਸਨ ਪਰ ਝੂਠੇ ਤੇ (ਕਰੂਰ) ਨਿਰਦਈ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਦੇ ਹੀ ਪੂਰੇ (ਜਹੂਰੈਂ) ਚਾਨਣ ਸਨ।

॥ ੧੦੪ ॥

ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਪਾਠ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੇ ਥਾਟ,
ਜੋੜ ਮੇਲ ਠਾਟ¹, ਰਾਠ ਕਾਠ ਮੇਲ ਠਾਨੀ ਥੇ²।

¹ਕਰਦੇ ਸਨ। ²(ਕਾਠ) ਕਰਤੇ ਭਾਵ ਤਕਤੇ (ਰਾਠ) ਬਹਾਦਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਰਖਦੇ ਸਨ।

ਹੋਮ ਜੱਗ ਕਰਵਾਤੇ ਪਰਸ਼ਾਦ ਬਟਵਾਤੇ
ਰੋਣਕ ਰਖਾਤੇ ਗਾਤੇ ਸਬਦ ਜੁ ਬਾਨੀ ਥੇ।
ਦੇਤੇ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਆਨਿ ਲੇਤੇ ਸਿੰਘ ਮੋਦ ਮਾਨ,
ਬੇਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ¹ ਤੈ ਉਪਾਸ਼ਕ ਮਹਾਨੀ ਥੇ।
ਦਾਨੀ ਥੇ ਇਮਾਨੀ ਥੇ ਗੁਮਾਨੀ ਬੀਰ ਮਾਨੀ ਥੇ¹,
ਸੁ ਦੇਵਗਨ ਸਾਨੀ ਥੇ¹ ਬਿਦੇਹੀ ਸਮ² ਗਜਾਨੀ ਥੇ

¹ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਸਨ।

¹ਸਤਕਾਰ ਯੋਗ ਗੁਮਾਨੀ।

¹(ਅਣਖੀ) ਸੂਰਮੇਂ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਦੇਵਤਿਆਂ (ਸਾਨੀ) ਵਰਗੇ ਸੀ। ²ਜਨਕ ਵਾਂਗ।

॥ ੧੦੫ ॥

ਨਿਜ ਨਿਜ ਗਾਮ ਮੈਂ ਤਮਾਮ ਥੇ ਹੁਕਮਰਾਨ,
ਹੱਨੇ ਹੱਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਭੋਗਤੇ ਸੁਤੰਤ ਥੇ।

¹ਹੰਨੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਰ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ ਸੀ। (ਹੰਨਾ-ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲੱਕੜ ਦਾ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਸਤਾ)।

ਜਹਾਂ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਕੋ ਪਰੱਤ ਕਾਮ ਪਾਂਚ ਹੂੰ ਕੋ,
ਤਹਾਂ ਤੀਸ ਫੀਸ ਬਿਨ ਜਾਇ ਕੈ ਕਰੰਤ ਥੇ।
ਹੋਰ ਤੈ ਛੁਡਾਤੇ ਦੇਸ ਸੱਤ੍ਰੈਂ ਨਿਵਾਤੈ ਬੇਸ¹,

¹ਬਹੁਤਾ।

ਆਪਸ ਮੈਂ ਥਟ ਦ੍ਰੈਸ਼ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਪਰੰਤ ਥੇ।

ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰੈਸ਼ ਧਾਰ ਕੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦੇ ਭਾਵ ਵੈਰ ਨੂੰ ਲੰਬਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ।

ਸੰਤ ਥੇ। ਮਹੰਤ ਥੇ ਪਛਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮ ਤੰਤ ਥੇ,

ਪਰਮ ਤੰਤ ਦੇ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਸਰੂਪ ਭਗਵੰਤ ਥੇ ਕਿ ਸਿੰਘ ਜਗ ਕੰਤ ਥੇ।

ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ।

॥ ੧੦੬ ॥

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਵਾਰੇ ਕੇ ਪਜਾਰੇ ਥੇ ਉਘਾਰੇ ਅਤਿ,

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਦੇ (ਉਘਾਰੇ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਬਹੁਤੇ ਪਿਆਰੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜਾਨ ਤੇ ਮਾਲ ਵਾਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨੇੜ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਪਾਲਦੇ ਸਨ।

ਵਾਰੇ ਥੇ ਸੋ ਜਾਨ ਮਾਲ ਪਾਰੇ ਸਮ ਨੈਨ ਥੇ।

ਜੈਸੇ ਜੋਊ ਚਾਹੇ ਰੈਹੈ ਐ ਪੈ ਸਿੰਘੀ ਰੀਤਿ ਗੈਹੈ,

ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਈਸ਼ਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦੇ ਸਨ।

ਸ਼ਰਧਾ ਰਖੈ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਈਸ਼ ਪੈ ਸੁਖੈਨ ਥੇ।

ਤਾਂ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਖੈਹੈਂ ਥੇ ਖੁਲੇ ਹੈਂ, ਨਾ ਧਰੈ ਹੈਂ ਨਾਮ

ਨਿਰਮਲੇ ਤੇ ਨਿਹੰਗ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਖਾਉਂਦੇ, ਸਾਰੇ ਠੀਕ ਇਕ ਮਿਕ ਸਨ।

ਨਿਰਮਲੇ ਨਿਹੰਗ, ਏਕ ਮੇਕ ਸਭਿ ਐਨ ਥੇ।

ਆਚਰਨ, ਏਕਾ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਾਕਾਂ ਤੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਇਖਲਾਕ ਇਤਫਾਕ ਪਾਕ ਸਾਕ ਤੈ ਸਬੰਧ ਵਾਰੇ।

ਸ਼ਾਂਤੀ।

ਬਾਕ ਬੋਲ ਕੈ ਬਢਾਤੇ ਬਹੁ ਚੈਨ। ਥੇ ॥ ੧੦੭ ॥

ਯਾਂਹੀਂ ਤੈ ਬਢਤ ਗਈ ਸਿੱਖੀ ਤਬਿ ਤਿੱਖੀ ਅਤਿ,

ਉਤਨੀ ਲਿਖੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਪਿੱਖੀ ਹਮ ਜੈਸ, ਲਿੱਖੀ ਜਾਤ ਨਾਹਿੰ ਹੈ ਤਿਤੈ।

(ਪਾਵਸ) ਬਰਖਾ ਦੀਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਚੰਬੇਲੀ ਦੀ ਬੋਲ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਦੀਆਂ (ਝੋਲੀ) ਛੱਲਾਂ ਵਾਂਗ (ਮਕਰ) ਪਖੰਡ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਖੀ ਫੈਲੀ ਅਤੇ (ਮਕਰ) ਮਾਘ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਬਤੀਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਦਿਨ ਵਧਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ (ਸਿੱਖੀ ਵਧਣ ਲੱਗੀ)।

ਪਾਵਸ ਚੰਬੇਲੀ ਬੋਲੀ, ਗੰਗ ਸਮ ਝੋਲੀ ਫੈਲੀ,

ਮਕਰ ਬਿਹੀਨ ਸਮ ਮਕਰ ਦਿਨਾਂ ਬਿਤੈ।

ਆਯੁਧ ਸਿਖੈਂ ਸਿਖਾਰੈਂ ਮਾਰਿ ਖਾਵਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੈਂ

ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿ ਤੱਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਪਰ ਨਾਰੈਂ ਲੋਂ ਬਿਕਾਰੈਂ ਧਾਰੈਂ ਨਾਹਿੰ ਸੋਰ ਚਿਤੈ।

ਗਰ ਅੰਗ ਰੱਖੇ ਜਾਮੇ ਕੁੜਤੀ ਸੁਤਣੀ ਭਾਮੇ,

ਗਲ ਵਿੱਚ ਚੋਗੇ, ਕੁੜਤੇ ਝੱਗੀਆਂ ਤਣੀਆਂ ਸਹਿਤ (ਭਾਮੇ) ਸੁੰਦਰ ਸਨ ਤੇ ਸਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ (ਤੋੜੇ ਚੱਕ੍ਰ ਆਦਿ) ਵਾਲੇ ਦਸਤਾਰੇ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਨ।

ਸਿਲ ਵਾਰੈਂ ਦਸਤਾਰੈਂ ਧਾਰੈਂ ਤਬਿ ਥੇ ਇਤੈ।

॥ ੧੦੮ ॥

ਲੀਓ ਜੋ ਲਹੌਰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ,

(ਗੌਰ) ਵੱਡੇ ਅਮੀਰ ਹੋਰ ਹੀ (ਤੌਰ) ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਚਲਣ ਲਗ ਪਏ ਸਨ।

ਤੌਰ ਔਰ ਹੀ ਅਮੀਰ ਗੌਰ ਚਾਲੇ ਭਾਰੇ ਥੇ।

ਪੇਚੇ ਲਘੁ ਦਸਤਾਰੇ ਖੋੜੀਆਂ ਸੁ ਟੂਟੀ ਵਾਰੇ,
ਸਾਢੇ ਸੁਠ ਕੰਨਾ ਵਾਰੇ ਗੋਟੇ ਸੈਂ ਸਵਾਰੇ ਥੇ।

‘ਛੋਟੇ ਪੇਚਾਂ ਵਾਲੇ (ਖੋੜੀਆਂ) ਪੇਚਾਂ ਦੀਆਂ ਤੈਹਾਂ ਵਾਲੇ ਤੇ (ਟੂਟੀ) ਨੌਕਾਂ ਵਾਲੇ ਦਸਤਾਰੇ ਤੇ ਉਤੇ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਕੰਨੀਆਂ (ਪਲਿਆਂ ਵਾਲੇ) ਸਾਢੇ ਗੋਟੇ ਨਾਲ ਸਵਾਰੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਗੋਡੜੇ ਤਕ ਕੱਛੈਂ ਅਛੈਂ ਸੂਸੀ ਕੀ ਪ੍ਰਤੱਛੈਂ ਚਾਲੀ¹,
ਆਯੁਧ ਕਮਰ ਕਸੈਂ ਦੁਸਤ ਸੰਭਾਰੇ ਥੇ।

‘ਗੋਡਿਆਂ ਤੱਕ ਕੱਛਾਂ ਸੂਸੀ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚਲ ਪਈਆਂ (ਸੂਸੀ=ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਾਰੀਦਾਰ ਕੱਪੜਾ)

‘ਚੁਸਤੀ ਨਾਲ ਕਮਰ ਕਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖਦੇ ਸਨ।

ਸੂਰਬੀਰ ਖੂਬ ਥੇ ਕਿ ਭੂਪਨ ਕੇ ਭੂਪ ਥੇ,
ਕਿ ਦੇਵਤਾ ਸਰੂਪ ਥੇ ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ਥੇ।

‘ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਉਪਮਾਰਹਿਤ ਸਨ।

॥ ੧੦੯ ॥

ਬੰਡੀਆਂ¹ ਤੈ ਜਾਮੇ² ਅੰਗ ਰੱਖੇ³ ਕਾਦਰੇ¹¹
ਤਮਾਮ²²,

‘ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਘੇਰੇ ਦੀਆਂ ਕਲੀਦਾਰ ਝੱਗੀਆਂ।² ਕੱਲੀਦਾਰ ਕੁੜਤੇ।
‘ਅੰਗਰਖੇ=ਤਣੀਦਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵੱਡੇ ਚੋਗੇ।

‘ਕਾਦਰੇ=ਗਿਲਤੀਆਂ।²² ਸਾਰੇ।

‘ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਤੀਸ ਤੀਸ ਚਾਲੀ ਚਾਲੀ ਗਜ ਹੂੰ ਲੌਰਚਤੇ।
ਕੀਮਖਾਬ¹ ਦਰਿਆਈ² ਕਨਾਵੇਜ³ ਤਾਸ¹¹।

‘ਕੀਮਖਾਬ।² ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਸਤਰ।³ ਦਰਿਆਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਸਤਰ।¹¹ ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਬੁਣਿਆਂ ਕਪੜਾ ਜਿਸਦਾ ਤਾਣਾਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਤੇ ਪੇਟਾ ਜ਼ਰੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

‘ਲਾਲਰੰਗ ਦਾ ਧਾਰੀਦਾਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਸਤਰ।² ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਚਮਕੀਲਾ ਬਸਤਰ।³ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ।¹¹ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ।

‘ਜ਼ਰੀ ਦਾ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਫੀਤਾ।

‘ਜੜਦੇ।

‘ਸਿਰ ਉਪਰ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਇਕ ਗਹਿਣਾ ਜੋ ਪਗੜੀ ਉਪਰ ਜਿਗ੍ਹਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਲਬਦਨ¹ ਸਾਟਨ² ਅਤਲਸ³ ਆਦਿ ਸਚਤੇ¹¹।

ਤਾਂ ਪਰ ਕਤੂਨ ਪੱਠੇ¹ ਗੋਟੇ ਤਿਲੇ ਜ਼ਰੀ ਖਰੀ
ਕਾਰ ਹੋਤੀ ਅਨਗਨ ਕਾਰੀਗਰ ਖਚਤੇ।
ਐਸ ਹੀ ਸਿਲ-ਵਾਰੈਂ¹ ਦਸਤਾਰੈਂ ਸਿਰਪੇਚ

ਕਲਗੀ ਜਿਗਾ, ਦੁਪੱਟੇ ਗੋਟੇ ਹੀ ਸੈਂ ਖਚਤੇ

॥ ੧੧੦ ॥

ਛੱਲੇ ਛਾਪ ਕੰਕਨ¹ ਅੰਗਦ² ਕੰਠੇ, ਮੋਤੀ-ਮਾਲੈਂ,
ਮੁਰਕੀ ਤੁੰਗਲ¹ ਬਾਲੇ² ਸਬਜੇ³ ਸੁਹਾਵਤੇ।

‘ਕੰਗਨ, ਕੜੇ।² ਬਹੁਟੇ, ਬਾਜੂ ਬੰਦ।

‘ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ।² ਵਾਲੇ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ।³ ਹਰੇਰੰਗ ਦੇਰਤਨ।

ਪੇਟੀ ਢਾਲ ਤਰਵਾਰ ਗਾੜ੍ਹੇ ਭੱਥੇ ਕਟਾਰ,
ਕੰਧ ਪੈ ਕੁਵੰਡ¹ ਬਾਜ ਹਾਥ ਪੈ ਬਹਾਵਤੇ।

‘ਮੋਢੇ ਤੇ ਧਨੁੱਖ।

ਏਹੁ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੁਤੇ ਰਾਜੇ ਸਰਦਾਰਨ ਕਾ,
ਤਜੋਂ ਹੀ ਰਾਣੀਆਂ ਕੇ ਹੋਤੇ ਜੇਵਰ ਅਮਾਵਤੇ¹।
ਸੌ ਸੌ ਗਜ ਮਹਿੰਗੇ ਕੇ ਲਹਿੰਗੇ ਥੇ¹, ਪੇਸ਼ਵਾਜੈਂ
ਥੀ ਦਰਾਜੈਂ¹ ਗੋਟੇ ਜਰੀ ਤਿੱਲੇ ਡੋਰੀ² ਲਾਵਤੇ
॥ ੧੧੧ ॥

ਏਕ ਭੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਜਾਂ ਕੇ ਬਖਸ਼ੈਂ ਥੇ ਪਾਕ¹ ਸੋਊ,
ਆਗੇ ਤਾਂ ਕੀ ਚਾਰ ਪਾਂਚ ਸਾਚ ਖੂਪ ਬੀਸ ਹੈਂ¹।
ਜਾਗਤੇ ਗਰੀਬ ਕੇ ਅਜੀਬ¹ ਹੂੰ ਨਸੀਬ² ਤਾਂ ਸੈਂ,
ਹੋਵਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਰਾਂ ਸੌ ਕੀ ਲੋਕ ਦੀਸ ਹੈਂ¹।

ਅਬਿ ਚਾਰ ਦਮੜਜੋਂ ਕੀ ਪੋਸ਼ਸ਼¹ ਨਰੇਸ ਧਾਰੈਂ,
ਕਜਾ ਨਚੋੜੈ ਨੰਗੀ ਨੁਾਇ ਪਾਇ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਹੈ¹।

ਔਰ ਲੋਗ ਭੀ ਥੇ ਸਭਿ, ਜੇਵਰ ਪੁਸ਼ਾਕੈਂ ਤਬਿ
ਧਾਰਤੇ ਬਡੇਰੀ, ਫਬਿ ਰਹਿਤੇ ਵਰੀਸ ਹੈਂ¹।
॥ ੧੧੨ ॥

ਮਹਾਰਾਜੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਯਦੀ ਧਿੰਗਾ ਧਿੰਗਾ¹,
ਬਾਵਨ ਸੀ ਰਾਇ ਡਿੰਘ, ਬਲਿ ਪੰਥੈਂ ਕੱਛ ਕੈ¹।

ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਥੇ ਲਚਾਰ ਕੀਏ ਰਾਜ ਛੀਨ,
ਲੀਨ ਨੀਤਿ ਰਾਵਣੀ ਸੁਰੀਤਿ ਮਹਾਂ ਮੱਛ ਕੈ¹।

ਐਪਰ ਥੀ ਸਿੱਖੀ ਭਾਰੀ ਧਰਾ ਪੈ ਬਿਥਾਰੀ,
ਭਾਨੁ ਸਾਨ ਚਮਕਾਰੀ, ਚਾਰੀ ਪੰਥ ਨਿਜ ਪੱਛ ਕੈ¹।

ਬਾਰੀ ਸੀ ਖਿਲਾਰੀ ਰਾਂਕਾ ਨਿਸਾ ਸੀ ਦਿਖਾਰੀ,
ਗੰਗਾ-ਧਾਰ ਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰੀ ਹੰਸ ਡਾਰ ਸੀ ਸਮੱਛ ਕੈ¹।
॥ ੧੧੩ ॥

¹ਬਹੁਤੇ ਗਹਿਣੇ ਹੁੰਦੇ।

¹ਮਹਿੰਗੇ ਕਪੜੇ ਦੇ ਸੌ ਸੌ ਗਜ ਦੇ ਘੱਘਰੇ ਸਨ।

¹ਲੰਬੀਆਂ ਪੇਸ਼ਵਾਜ਼ਾਂ ਸਨ (ਪੇਸ਼ਵਾਜ਼-ਜਨਾਨੀਆਂ ਦੇ ਸਲਵਾਰਾਂ ਜਾਂ ਘੱਘਰਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠ ਤੇੜ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲਾਚੇਬ ਪਜਾਮੇ ਵਰਗਾ ਜਰਾਬਾਂ ਵਰਗਾ ਉਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਪਜਾਮਾ)।
²ਪਰਾਂਦੀਆਂ ਨੂੰ।

¹ਪਵਿੱਤਰ ਭਾਵ ਚੰਗੀ।

¹ਠੀਕ ਚੰਗੀਆਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ।

¹ਅਸਚਰਜ। ²ਭਾਗ।

¹ਲੋਕ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਪੁਸ਼ਾਕ ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਰਾਂ ਸੌ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

¹ਪੁਸ਼ਾਕ।

¹ਬਖਸ਼ਸ਼ ਪਾ ਕੇ ਕੋਈ ਕੀ ਕਰੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਅਖਾਣ ਹੈ ਕਿ ਨੰਗੀ ਕੀ ਨਹਾਏਗੀ ਤੇ ਕੀ ਨਿਚੋੜੇਗੀ ਭਾਵ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

¹ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਚੰਗੇ ਫਬ ਕੇਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

¹ਜ਼ੋਰੇ ਜ਼ੋਰੀ, ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ।

¹ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ ਵਾਂਗ ਕਦਮ ਚੱਕ ਕੇ ਤੇ ਪੰਥ ਰੂਪ ਬਲਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਿਣ ਕੇ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਵਸ ਕਰਕੇ।

¹ਰਾਵਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਾਂਗ ਵੱਡੇ ਮੱਛ ਦੀ ਰੀਤੀ ਧਾਰ ਲਈ (ਜਿਵੇਂ ਵੱਡਾ ਮੱਛ ਛੋਟੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।

¹ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਦਾ (ਚਾਰੀ) ਸੁੰਦਰ ਪੱਖ ਕਰ ਕੇ (ਭਾਨ) ਸੂਰਜ ਦੇ (ਸਾਨ) ਵਾਂਗ ਸਿੱਖੀ ਚਮਕਾਈ।

¹(ਸਿੱਖੀ) (ਬਾਰੀ) ਬਗੀਚੀ ਵਾਂਗ ਖਿੜਾਈ ਪੰਨਿਆਂ ਦੀਰਾਤ ਵਾਂਗ (ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਦਿਖਾਈ, ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰ ਵਰਗੀ (ਪ੍ਰਚਾਰੀ) ਫੈਲਾਈ ਤੇ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਵਾਂਗ (ਸਮੱਛ) ਪ੍ਰਗਟ (ਮਸ਼ਹੂਰ) ਕੀਤੀ।

ਮੌਜੈਂ ਸਿੰਧੁ ਕੀ ਸੀ ਫੌਜੈਂ ਔਜੈਂ ਯੁਤ, ਸੌਜੈਂ ਸੌਜੈਂ
ਮੌਜੈਂ ਰੋਜ ਹੀ ਬਰੋਜੈਂ ਬਾਢੈਂ ਚੋਜੈਂ ਦਾਇ ਹੈਂ।

ਪਾਠ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਨ ਕੇ ਠਾਟ ਜੋੜ ਪੰਥਨ ਕੇ,
ਆਠ ਜਾਮ ਸੰਤ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਥਾਇ ਹੈਂ।
ਭਗਤੀ ਬਿਬੇਕ ਦਾ ਗੁਨੀਆਂ ਕੋ ਸਨਮਾਨ,
ਚਰਚਾ ਰਹਾਇ ਗਯਾਨ, ਅਗਯਾਨ ਜਾਇ ਹੈ।
ਠਾਢੇ ਰੈਹੈਂ ਰਾਜੇ ਦਰਵਾਜੇ ਪੈ ਦਰਾਜੇ। ਨਿਜ
ਕਾਜੇ ਕੇ ਮੁਤਾਜੇ। ਤਾਜੇ ਤਾਜੇ ਤੋਫੇ² ਲਜਾਇ ਹੈਂ

॥ ੧੧੪ ॥

ਮਹਾਰਾਜ ਲੋ ਰਹਾਨਾ ਪੰਥ ਕਾ ਪੁਰਾਨਾ ਢੰਗ,
ਫੇਰ ਬਦਲਾਨਾ ਰੰਗ ਕੂਪ ਭੰਗ ਜਜੋਂ ਪਰੈ।

ਪਹਿਰਾਵੇ ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਸੂਧੇ ਸਾਦੇ ਸਹਿਲੇ। ਥੇ,
ਸੋਊ ਤਜਿ ਗਹਿਲੇ ਅਮੀਰੀ ਸੌਕ ਕੇ ਤਰੈ।

ਕੰਠੇ ਕੰਠ ਚੌਂਕੀ ਮਾਲ ਬੁੱਤਕੀਆਂ। ਨਾਮ ਸਾਲ²,

ਕੜੇ ਚਾਂਦੀ ਕੇ ਬਿਸਾਲ ਜੁਵਾ ਬ੍ਰਿਧ ਭੀ ਧਰੈਂ।
ਮੁਰਕੀ ਤੁੰਗਲ ਬਾਲੇ ਕੁੰਢੀ ਮੂਢੈਂ ਚਾੜ੍ਹੇ ਦਾੜ੍ਹੇ,
ਚਾਲੇ। ਚੋਗੇ ਕੁੜਤੇ ਪੰਜਾਮੇ ਤੰਗ ਹੀ ਖਰੈਂ²

॥ ੧੧੫ ॥

ਨਾਰਿਨ ਕੇ ਚੌਰੋਂ ਸਮ ਚੌਰ ਵਾਲੇ ਨਾਲੇ ਘਾਲੇ,
ਰੇਸ਼ਮੀ ਜਰੀ ਕੇ ਜਰੇ। ਹਾਲੈਂ ਗੋਡੜੋਂ ਪਰ ਹੈਂ।

ਚੁਸਤ ਚਲਾਕੇ ਬਾਂਕੇ ਬਿਭਚਾਰੀ ਤੈ ਹੰਕਾਰੀ,
ਥੀਏ ਤਬਿ ਭਾਰੀ ਤੈ ਖਾਰੀ ਬਹੁ ਕਰ ਹੈਂ।
ਯਾਂਗੀ ਤੇ ਜੁਰੇ ਥੇ ਗੀਤ ਤਬਿ ਅਬਿ ਲੋ ਜੋ ਗਾਵੈਂ,

ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ (ਔਜੈਂ) ਬਲ ਸਹਿਤ ਫੌਜਾਂ
ਸਨ (ਸੌਜੈਂ) ਸਮੱਗ੍ਰੀਆਂ (ਮੌਜੈਂ) ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ,
(ਰੋਜ ਹੀ ਬਰੋਜੈਂ) ਹਰਰੋਜ ਹੀ (ਚੋਜੈਂ ਦਾਇ) ਅਨੰਦ ਦੇਣ
ਵਾਲੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਪੰਥ ਦੇ ਜੋੜ ਮੇਲੇ (ਠਾਟ) ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਬਹੁਤੇ।

ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦ ਹੋ ਕੇ। ਸੁਗਾਤਾਂ।

ਜਿਵੇਂ ਖੂਹ 'ਚ ਭੰਗ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਖੂਹ ਦੀ ਭੰਗ ਦਾ ਹਰ
ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਅਸਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸਾਰਿਆਂ
ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਅਸਰ ਪਿਆ।

ਸੁਖਾਲੇ।

ਅਮੀਰੀ ਸੌਕ ਦੇ (ਅਸਰ) ਹੇਠ ਅਮੀਰੀ ਪਹਿਰਾਵੇ
(ਗਹਿਲੇ) ਧਾਰ ਲਏ।

ਗਲ ਵਿੱਚ ਕੰਠੇ, (ਚੌਂਕੀ) ਚੌਰਸ ਬੁਤਕੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ।
(ਬੁਤਕੀ-ਉਹ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੁਹਰ ਜਿਸ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ
ਦਾ ਬੁੱਤ ਹੋਵੇ। ²ਨਾਮ ਸਾਲ-(ਕੰਠੇ ਜਾਂ ਬੁਤਕੀਆਂ ਦੇ ਹੇਠ
ਤਿਕੋਨਾ ਜਿਹਾ ਗਹਿਣਾ।)

ਚਲ ਪਏ। ਬਹੁਤੇ ਤੰਗ।

ਚੌਰਾਂ ਵਾਂਗ (ਚੌਰਾਂ) ਗੁੱਛਿਆਂ ਵਾਲੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਨਾਲੇ ਪਾਉਂਦੀਆਂ
ਹਨ ਜੋ ਜਰੀ ਦੇ ਕਢੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸੂਸੀ ਦੀਆਂ ਕੱਛਾਂ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਨਾਲਾ ਧਰ ਹੈਂ।
ਲਾਚੇ¹ ਲੁੰਕੀ ਖੇਸ ਡੱਬੇ ਮੁਲਤਾਨੀ ਥੇ ਸੁ ਫੱਬੇ,

¹ਮੋਟੀ ਬੁਣਤੀ ਦੀ ਚਾਦਰ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰਿਆਂ ਉਪਰ ਲਾਲ ਸੂਤ ਜਾਂਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਾਮੀਏ ਦੁਪੱਟੇ ਧਾਰਤੇ ਅਪਰ ਹੈਂ
॥ ੧੧੬ ॥

ਔਰ ਸਰਦਾਰ ਜੇ ਮਝੈਲ ਥੇ ਅਪਾਰ ਤਬਿ,
ਮਤਸਰ¹ ਕਾਮ ਕੋਹ² ਛਲ ਛੋਹ ਮੈਂ ਬਹੇ³।
ਜੋਊ ਭੂਪ ਥਾਇ ਤਾਂਹਿ ਘਾਇ ਸੁਟੈਂ ਘਾਇ ਸਮ¹,
ਔਰ ਏਕ ਦੁਤੀ ਕੇ ਸੁਦਾਰ ਮਾਰ ਭੀ ਦਹੇਂ¹।
ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਥੀ ਖਰਾਬੀ ਅਈ ਸ਼ਾਹੀ ਗਈ,
ਮੇਵਾ ਖਾ ਪੰਜਾਬੀ ਫੂਟ ਜੋ ਕਿਤਾਬੀ ਭੀ ਕਹੇਂ¹।

¹ਈਰਖਾ। ²ਕ੍ਰੋਧ। ³ਖੇਭ 'ਚਰਤ੍ਰੁ ਗਏ।

¹ਘਾਹ ਵਾਂਗ ਮਾਰ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ।

¹ਮਾਰ ਕੇ ਸਾੜ ਵੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਫੁੱਟ ਦਾ ਮੇਵਾ ਖਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਚਲੀ ਗਈ,
ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਾਲੇ (ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ) ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਦਿਜ ਤੀਆ ਬਾਲਕ ਮਾਲਕ ਜਬਿ ਹੋਹਿੰ ਜਹਾਂ,
ਕਜੋਂ ਨ ਫਿਰ ਬਾਂਸਨ ਜਜੋਂ ਖਹਿ ਜਰ ਹੀ ਰਹੇਂ¹।

¹ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਾਂਸਾਂ ਵਾਂਗ (ਆਪਸ ਵਿੱਚ) ਖਹਿ ਖਹਿ ਕੇ (ਜਰ) ਸੜਦੇ ਹੀਰਹਿਣ।

॥ ੧੧੭ ॥

ਥੀਓ ਜਬਿ ਰਾਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤੇਜੀ ਔਰੈਂ ਥਈ,
ਗਈ ਰੀਤ ਨੀਤਿ ਪੁਰਾ ਨਈ ਤੌਰ ਕੀ ਠਈ¹।

¹(ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਚਾਲ) ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ, ਪਹਿਲੀਰੀਤੀ ਤੇ ਨੀਤੀ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਦੀ ਹੋਰ ਬਣ ਗਈ।

ਪਕਰਿ ਪਠਾਏ ਸਰਦਾਰ ਬਹੁ ਪੂਰਬ ਕੋ,
ਜਬਤ ਜਗੀਰੈਂ ਕਰਿ ਪਿਨਸਨ ਲਾ ਦਈ।
ਹੀਨ ਹਯਾਤ¹ ਕਿਨ ਹੂੰ ਕੀ ਆਧ ਯਾਂ ਚੁਥਾਈ
ਥਾਈ,
ਉਥਲ ਪੁਥਲ¹ ਦੇਸ ਮੈਂ ਬਿਸੇਸ ਹੂੰ ਥਈ।
ਸਰਦਾਰੀ ਗਈ ਹਾਰ ਜਿਮੀਦਾਰੀ ਪਈ ਪਾਰ¹
ਕ੍ਰਿਤੀਓਂ ਕੀ ਥਈ ਸਾਰ¹ ਨੀਚੈਂ ਉਚਤਾ ਲਈ

¹ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ।

¹ਉਲੱਦ ਪੁਲੱਦ।

¹ਭਾਵ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ।

¹ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਹੋ ਗਈ।

॥ ੧੧੮ ॥

ਮਾਨ ਖਾਨਦਾਨ ਤੈ ਕਦਾਮਤੈਂ ਕੋ ਨਾ ਰਹਾਨ,
ਬਾਜੀ ਜੀਤ ਗਏ ਪਾਜੀ ਲਜਾਕਤ ਸੁ ਬਲ ਕੈ¹।

¹(ਕਦਾਮਤੈਂ) ਪੁਰਾਣਾ ਤੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ (ਮਾਨ) ਸਤਿਕਾਰ ਕੋਈ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਲਿਆਕਤ (ਯੋਗਤਾ) ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ (ਪਾਜੀ) ਕਾਇਰ ਵੀ ਬਾਜੀ ਜਿੱਤ ਗਏ।

ਫਾਰਸੀ ਹਾਰ ਸੀ ਗਈ, ਤੇਜੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲਈ,

ਦੌਲਤ ਇਜ਼ਤ ਗਈ ਇਲਮ ਪੈ ਚਲ ਕੈ।

ਸ਼ਕਲ ਅਕਲ ਪਹਿਰਾਨ ਖਾਨ ਬੋਲ ਚਾਲ,
ਔਰ ਹੀ ਕੇ ਤੌਰ ਭਏ ਧਰਾ ਔਰ ਖਲਕੈਂ।

ਸਿਦਕ ਬਿਦਕ ਗਯੋ ਧਰਮ ਨਰਮ ਪਯੋ,
ਰੀਤਿ ਪਰਤੀਤਿ ਸਿੱਖੀ ਕੇਰ ਭਈ ਹਲਕੈਂ।

॥ ੧੧੯ ॥

ਲੌਪੁਰ ਪਤੀ ਲੌ ਅਤੀ ਸਿੱਖੀ ਤਿੱਖੀ ਦਿੱਖੀ
ਮਤੀ²,

ਪਾਲਕ ਥੇ ਬਹੁ ਸਤੀ¹ ਫਬੀ ਫੂਲੀ ਫੈਲੀ ਸੀ।

ਤਾਂਹਿ ਪਾਛੇ ਆਛੇ ਪਟਲੇਸੂਰ ਨਰੇਂਦ੍ਰ
ਮ੍ਰਿਗੇਸ, ਥੀ ਸੰਭਾਲੀ ਕਿਛੁ ਪਾਲੀ ਭਲ ਥੈਲੀ
ਸੀ।

ਫੇਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੋਈ¹ ਸਬਜੀ² ਜਬੈ ਹੀ ਹੋਈ,
ਭੰਗ ਪੀਨ ਵਾਲਜੋਂ ਖੋਈ ਜੋਈ ਸੁਠ ਪੈਲੀ ਸੀ।

ਅਬਿ ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਆਹਿ ਨੀਚੀ ਠੌਰੈਂ ਝਲਕਾਹਿ,
ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਬਾਰ ਨਾਹਿੰ ਯਾ ਤੈ ਥਈ ਮੈਲੀ ਸੀ।

॥ ੧੨੦ ॥

ਪਾਲਕ ਪੁਜਾਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰੀਏ ਥੇ ਕਾਰਵਾਰੀ,
ਸੋ ਤੋ ਸੋਇ ਰਹੇ ਭਾਰੀ ਪਰਮਾਦੀ ਥਾਇ ਕੈ।

ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਵਾਰੇ ਸਾਧੁ ਥੇ ਜੋ ਰਖਵਾਰੇ ਕਿਛੁ,
ਕਰੇ ਸੋ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈਂ ਪੁਜਾਰਜੋਂ ਬਾਦ ਚਾਇ ਕੈ।

ਭੂਪ ਸਰਦਾਰ ਜੇ ਹੈਂ ਲੇਤ ਨਾਂਹਿ ਸਾਰ ਵੇ ਹੈਂ।
ਬਾਕੀ ਸਿੰਘ ਔਰ ਜੇ ਹੈਂ ਬੰਧੇ ਧੰਧੇ ਮਾਇ ਕੈ।

ਪਰ ਪੰਥੀ ਪਸੂਓਂ ਨੈਂ ਅਧਿਕੈਂ ਉਜਾਰੀ ਭਾਰੀ,
ਸਿੱਖੀ ਥੀ ਜੋ ਤਿੱਖੀ ਬਾਰੀ ਭੋਗ ਮੋਖ ਦਾਇਕੈ।

॥ ੧੨੧ ॥

ਕੇਈ ਦਯਾਨੰਦੀ¹ ਕਿਨੈ ਦਿਜੋਂ ਕੀ ਪਵਾਈ ਤੰਦੀ²,

¹ਫਾਰਸੀ ਜ਼ਬਾਨ ਹਾਰ ਗਈ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੇ (ਤੇਜ਼ੀ)
ਤਰੱਕੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲਈ, ਦੌਲਤ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਵਿੱਦਿਆ ਕੋਲ
ਤੁਰ ਕੇ ਗਈ ਭਾਵ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਇਜ਼ਤ ਤੇ ਦੌਲਤ ਹੈ।

¹ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਖਲਕਤ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਤੌਰ) ਢੰਗ ਹੋ ਗਏ।

¹ਡਰ ਗਿਆ ਭਾਵ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ।

¹ਸਿੱਖੀ ਦੀਰੀਤ ਤੇ ਪਰਤੀਤ ਹੌਲੀ ਭਾਵ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈ।

¹ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਮਾਲਕ (ਮਾ.ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਤੱਕ। ²ਬਹੁਤ
ਦਿਸਦੀ ਸੀ।

¹(ਸਤੀ) ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ (ਸਿੱਖੀ ਦੇ) ਪਾਲਕ ਸਨ
ਜਿਸ ਕਰਕੇ। (ਅ) ਸਤੀ-ਦਾਨੀ।

¹ਥੈਲੀ ਵਾਂਗ ਸਾਂਭ ਕੇਰੱਖੀ ਤੇ ਪਲਣਾ ਕੀਤੀ।

¹ਸਿੱਖੀ ਬੀਜੀ। ²ਹਰਿਆਈ।

¹ਜੋ (ਸਿੱਖੀ ਦੀ) ਸੁੰਦਰ ਖੇਤੀ ਸੀ।

¹ਹੁਣ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਨੀਵੀਆਂ ਥਾਵਾਂ (ਗਰੀਬਾਂ) ਅੰਦਰ ਸਿੱਖੀ
ਚਮਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਨੇਮ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਹੋਣ
ਕਰ ਕੇ ਮੈਲੀ (ਕੁਮਲਾਈ ਜਿਹੀ) ਦਿਸਦੀ ਹੈ।

¹ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਪੁਜਾਰੀ।

¹ਲਾ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ।

¹ਝਗੜੇ ਪਾ ਕੇ।

¹ਉਹ ਸਿੱਖ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ।

¹ਮਇਆ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ।

¹ਪਰਾਏ ਪੰਥਾਂ ਰੂਪ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੇ।

¹ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬਗੀਚੀ ਸੀ।

¹ਕਈ ਦਯਾ ਨੰਦ ਦੇ ਚੇਲੇ ਬਣ ਗਏ। ²ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ (ਤੰਦੀ)

ਬੰਦੀਆਂ ਕੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਬਹੁ ਫੰਧੀ ਹੈਂ ਪਏ।

ਫਾਹੀ ਪਵਾ ਲਈ।

'ਬਹੁਤ (ਬੰਦੀਆਂ) ਕੈਦੀਆਂ ਭਾਵ ਡੰਮੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਕੈਦਖਾਨੇ ਵੀ (ਫੰਧੀ) ਫਸੇ ਪਏ ਹਨ।

ਆਰਜ ਸਮਾਜੀ ਕੇਉ ਮੋਨਜੋਂ ਕੇ ਪਾਜੀ ਜਾਲ
ਸਾਜੀ, ਕੇਈ ਖਾਂਜੀ ਹਾਜੀ ਈਸਾ ਕੇਰ ਹੈਂ ਭਏ।

'ਕਈ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀ ਬਣ ਗਏ, ਕਈ (ਪਾਜੀ) ਕਾਇਰ ਛਲੀਏ ਮੋਨਿਆਂ ਦੇ (ਢਹੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ) ਕਈ (ਖਾਂਜੀ) ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਕਈ ਹਾਜੀਆਂ ਦੇ ਤੇ ਕਈ ਈਸਾ ਦੇ (ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ) ਹੋ ਗਏ।

ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਗਨੀਏ ਪੈ ਬੈਲ ਹੂੰ ਲਦਨੀਏ
ਅਦਨੀਏ ਭਏ ਹੈਂ ਭੂਲ ਬਲ ਨਿਜ ਜੋ ਗਏ।

'ਨਾਮ ਤਾਂ (ਸਿੰਘ) ਸ਼ੇਰ ਗਿਣੀ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹਨ ਲਾਦੂ ਬੈਲਾਂ ਵਰਗੇ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਏ ਉਹ (ਅਦਨੀਏ) ਨੀਚ ਹੋ ਗਏ।

ਏ ਜੂ ਗੁਰੂ ਗਾਜੀ ਸਾਜੀ ਸਿੰਘੀ ਜਜੋਂ ਦਰਾਜੀ
ਆਪ,
ਲਾਜੀ ਤਜੋਂ ਭਵੀਜੈ ਆਜੀ ਨਾ ਤੇ ਬਾਜੀ ਹੈ ਜਏ।
॥ ੧੨੨ ॥

'ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਜੋ (ਦਰਾਜੀ) ਵੱਡੀ ਸਿੰਘੀ (ਗਾਜੀ) ਧਰਮੀ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਸਾਜੀ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਅਜ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋਵੇ (ਸ਼ਰਮ ਕਰੋ) ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਾਜੀ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ ਭਾਵ ਹਾਰ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਔਰੈਂ ਰੀਤ ਔਰੈਂ ਮੀਤ ਔਰੈਂ ਪਰਤੀਤ ਪ੍ਰੀਤਿ,
ਖਾਨ ਪਹਿਰਾਨ ਗਜਾਨ ਮਾਨ ਔਰੈਂ ਜਨ ਕੈ।
ਡਾਰੇ ਦਸਤਾਰੇ ਸਾਫੇ ਭਾਰੇ ਹੈਂ ਸੰਭਾਰੇ,
ਅੱਛੈਂ ਕੱਛੈਂ ਤਜਿ ਗਰੇ ਧੋਤੀ ਸੁੱਥੁ ਤੰਗ ਤਨ ਕੈ।
ਧਾਰੇ ਹੈਂ ਗਾਰਾਰੇ। ਤੰਬੇ² ਤੈਹਮਤ³ ਅਧਿਕ ਲੰਬੇ,
ਜਿਨੈਂ ਦੇਖ ਸਿੱਖੀ ਗਊ ਕੰਬੇ ਤੁਕ ਗਨ ਕੈ।

'ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ।

'ਦਸਤਾਰੇ ਛੱਡ ਕੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ (ਸਾਫੇ) ਪੱਗੜ ਸੰਭਾਲ ਲਏ।

'ਤੰਗ ਪਜਮੇ ਕਸ ਕੇ (ਗਰੇ) ਪਾ ਲਏ।

'ਬਹੁਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪਜਮੇ। ²ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਸਲਵਾਰਾਂ। ³ਤੇੜ ਬੱਧੇ ਲੰਬੇ ਚਾਦਰੇ।

'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੇ ਤੁਰਕ ਜਣ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਗਊ ਕੰਬਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਕੀ ਸੁਕੀਆ ਪਰਦੇਸ ਗੀ,
ਅਸਿੱਖੀ ਪਰੀ ਪੇਸ਼ਗੀ ਛਨਾਰ ਬਨ ਠਨ ਕੈ।
॥ ੧੨੩ ॥

'ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਆਪਣੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਚਲੀ ਗਈ, ਅਸਿੱਖੀ ਰੂਪ (ਛਨਾਰ) ਵਿਭਚਾਰਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਣ ਠਣ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਪੈ ਗਈ ਹੈ।

ਕੇਈ ਬਾਰ ਪਾਰੈਂ ਓਚੈਂ ਨਾਕ ਨੋਚੈਂ ਮੋਚਨੇ ਲੈ,
ਕੇਈ ਖੋਚੈਂ ਲੱਤਨ ਕੋ ਸੋਚੈਂ ਨ ਲਖਾਇ ਹੈਂ।

'ਕਈ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ (ਪਾਰੈਂ) ਪੁਟਦੇ ਤੇ (ਓਚੈਂ) ਕਟਦੇ ਹਨ, ਮੋਚਨੇ ਲੈ ਕੇ ਨੱਕ ਚੋਂ (ਵਾਲ) ਖਿਚਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਲੱਤਾਂ (ਤੋਂ ਵਾਲ) (ਖੋਚੈਂ) ਖੁਰਚਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ

ਕੋਊ ਦਾੜ੍ਹੇਂ ਹੀ ਉਖਾੜੇਂ ਮੂਛੇਂ ਪਾੜੇਂ ਝਾੜਨ ਜਜੋਂ,
ਪੂਛੇਂ ਸੇ ਤਛਾੜੇਂ ਕੋਊ ਸਾੜੇਂ ਦਵਾਂ ਲਾਇ ਹੈਂ।

ਬਗਲੇਂ ਉਪਾਰੇਂ ਕੋਊ ਭੋਹੇਂ ਸੋਹੇਂ ਕੀ ਉਖਾਰੇਂ,
ਨਾਸਕਾਂ ਕੋ ਫਾਰੇਂ ਹਾਥ ਮਾਥ ਪੈ ਚਲਾਇ ਹੈਂ।

ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਪੂਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਵਾਰੇ,
ਹਾਇ ਵੇ ਕਸਾਈ ਰਹੇ ਸਿੱਖੀ ਗਊ ਘਾਇ ਹੈ।

॥ ੧੨੪ ॥

ਉਸ ਤ੍ਰੇ ਨ ਐਹੈਂ ਸੂਤ ਉਸਤ੍ਰੇ ਗਹੈ ਹੈਂ ਉਤ,
ਬੁਸਤ੍ਰੇ ਕਪੂਤ ਚੈਹੈਂ ਚੁਸਤ੍ਰੇ ਕੁਰੱਸ ਸੈਂ।

ਕੋਊ ਮੂਢ ਮੂੰਡ ਗਹਿ ਸੀਂਗਾ ਜੂੜੇ ਝਾੜੇਂ ਪਾੜੇਂ,
ਕੈਂਚੀ ਚਾਕੂਓਂ ਸੈਂ ਫਾੜੇਂ ਕਾਢ ਰਹੇ ਤੱਸਮੇਂ।

ਸੰਗੀ ਕੋ ਉਦਾਸੀਓਂ ਕੇ ਫਾਂਸੀ ਦੈ ਤਰਾਸੀ ਮਾਰੇਂ,
ਹਾਸੀ ਜੋਗ ਥਾਇ ਹੈਂ ਜਹਾਨ ਓਸ ਅੱਸ ਮੈਂ।

ਕਸਮੇਂ ਖਾ ਕੈਹੋਂ ਗੁਰੁ ਦਸਮੇ ਕੀ ਸਿੱਖੀ ਗਾਇ,
ਹਾਇ ਬਿਨ ਖਸਮੇਂ ਕਸਾਬੈਂ ਪਰੀ ਬੱਸ ਮੈਂ।

॥ ੧੨੫ ॥

ਕਜੋਂ ਨ ਥਾਇ ਮੰਦ ਹਾਲ ਸਿੰਘੈਂ ਜੋ ਫਰੀ ਕੁਚਾਲ,
ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਹਰੀ ਸੰਭਾਲ। ਚਾਲ ਧ੍ਰਮ ਕੀ ਤਜੀ।
ਏਕ ਕਾ ਬਿਰੋਧੀ ਬੀਆ ਅਤਿਸੈਂ ਅਬੋਧੀ ਬੀਆ,
ਨਾ ਨਿਰੋਧ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਆ ਬੋਧ ਬੁੱਧੀ ਨਾ ਭਜੀ।

ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

‘ਕੋਈ ਦਾੜ੍ਹੇ ਹੀ ਉਖੇੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਝਾੜਾਂ ਵਾਂਗ ਪੁੱਟਦੇ ਹਨ, ਕਈ (ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ) ਪੂਛਾਂ ਵਾਂਗ ਦਾੜ੍ਹੇ (ਤਛਾੜੇਂ) ਕਟਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਦਵਾਈਆਂ ਲਾ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

‘ਕਈ (ਬਗਲੇਂ) ਕੱਛਾਂ ਦੇਰੋਮ ਪੁੱਟਦੇ ਹਨ, ਸਾਹਮਣੇ ਦੀਆਂ ਭੋਹਾਂ (ਦੇ ਵਾਲ) ਉਖੇੜਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਨਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪਾੜਦੇ ਹਨ, ਮੱਥੇ ਤੇ ਵੀ (ਰੋਮ ਕਟਣ ਨੂੰ) ਹੱਥ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

‘ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ।

‘ਜਦੋਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰੋਮ) ਸੂਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ (ਉਤ) ਮੂਰਖ ਉਸਤਰੇ ਪਕੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਕੁਪੁੱਤਰ ਹੋ ਕੇ (ਬੁਸਤ੍ਰੇ) ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਖੋਟੇ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਚੁਸਤ ਹੋ ਕੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

‘ਕਈ ਮੂਰਖ (ਮੂੰਡ) ਮੋਨੇ ਹੋ ਕੇ (ਵਜਾਉਣ ਲਈ) ਸਿੰਗ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜੂੜਿਆਂ ਨੂੰ ਝਾੜ ਕੇ ਭਾਵ ਕਤਲ ਕਰ ਕੇ (ਪਾੜੇਂ) ਵਖ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕੈਂਚੀਆਂ ਤੇ ਚਾਕੂਆਂ ਨਾਲ ਪਾੜ ਕੇ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਤਸਮੇਂ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹਨ।

‘ਕਿਸੇ ਨੂੰ (ਤਰਾਸੀ) ਕੱਟ ਕੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲੋਕ ਤੇ ਪੁਲੋਕ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹਾਸੀ ਜੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‘ਬਿਨਾਂ (ਖਸਮ) ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਕਸਾਈਆਂ ਦੇ ਵਸ ਵਿੱਚ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ।

‘ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

‘ਇਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਿਆ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਹੀਣ ਹੋ ਗਏ, ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਰੋਕਿਆ ਤੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਸੇਵਨ

ਇਖਲਾਕ ਇਤਫਾਕ ਪਾਕ ਖਾਕ ਮੈਂ ਰੁਲਾਏ,
ਚਾਕ ਕੀਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇਮ ਛੇਮ ਕੇਮ ਹੂੰ ਅਜੀ।

ਪਜਾਰ ਲੈ ਬਿਲਾਰਨ ਤੈ ਬਾਕ ਕਾਕ ਕਾਰਨ ਤੈ,
ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਵਚਾਰਨਿ ਤੈ ਸੀਖ ਸਿੱਖ ਕੈ ਸਜੀ।
॥ ੧੨੬ ॥

ਇਸ਼ਟ ਕੀ ਨ ਮਾਨੈਂ ਆਨ ਮਿਸ਼ਟ ਭੀ ਨ ਬੋਲੈਂ
ਬਾਨਿ,
ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੀ ਪਛਾਨ ਨਾ ਉਚਿਸ਼ਟ ਕੀ ਗਿਲਾਨੀ
ਹੈ।

ਸੇਵ ਹੈਂ ਕਨਿਸ਼ਟ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਾਮ ਕਰਿ ਹੈਂ
ਅਨਿਸ਼ਟ,
ਪ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪੈ ਕੁਮੀਤ ਮੀਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪੈ ਮਹਾਨੀ ਹੈਂ।

ਭੈਰੋਂ ਕੇ ਚਢਾਤ ਮੁਰਗਾ ਤੈ ਮਦਾ ਦੁਰਗਾ ਕੇ,
ਉਰਗਾਂ ਕੇ ਪੂਜੈਂ ਹੂੰਜੈਂ ਤੁਰਗਾ ਮਸਾਨੀ ਹੈਂ।

ਤਜਾਰੈਂ ਨਿਜ ਧਰਮ, ਕਰਮ ਸੁਭ ਹੂੰ ਤੈ ਭਾਗੈਂ,
ਅਨੁਰਾਗੈਂ ਸਤਿਸੰਗ ਮੈਂ ਨ ਪਾਗੈਂ ਬਾਨੀ ਹੈਂ।
॥ ੧੨੭ ॥

ਨਿਜ ਤਨ ਤੀਯਾ ਸੁਤ ਸੁਤਾ ਕੇ। ਸਿੰਗਾਰ ਰਾਖੈਂ,
ਜੋਊ ਵਹਿ ਭਾਖੈਂ ਰਾਖੈਂ ਆਗੈ ਲਜਾਇ ਤਿਨ ਕੈ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਬਿਰਧਾ। ਜੇ ਖਾਨ ਪਹਿਰਾਨ ਚੈਹੈਂ,
ਦੈ ਕੈ ਗਾਰਿ ਕੈਹੈਂ ਤਿਨੈ ਰਾਖੀ ਥੈਲੀ ਗਿਨ ਕੈ।
ਈਸ ਗੁਰੂ ਹਿਤ ਦਸਵੰਧ ਦੈਨਾ ਰਹਯੋ ਕਿਤ,
ਬੀਸ ਤੀਸਵਾਂ ਭੀ ਹਿਸਾ ਦੇਤ ਨਾਹਿ ਮਿਨ ਕੈ।
ਮੀਰਾਂ ਸੋ ਖਿਲਾਤ। ਬਜਵਾਤ ਡੌਰੂ ਢੋਲ ਘਰ,

ਨਾ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਕੀਤਾ।

ਪਵਿੱਤਰ ਆਚਰਨ ਤੇ ਏਕਾ ਮਿੱਟੀ 'ਚਰੁਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ
ਨੇਮ (ਚਾਕ) ਚੀਰ ਦਿੱਤੇ, (ਅਜੀ) ਹੁਣ (ਦੱਸੋ) (ਛੇਮ)
ਕਲਿਆਣ (ਕੇਮ) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ।

ਬਿੱਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰ, ਕਾਲੇ ਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚਨ, ਵਿਭਚਾਰਨਾਂ
ਤੋਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਿੱਖ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕਿਵੇਂ ਸਜਣ।

ਇਸ਼ਟ ਦੀ (ਆਨ) ਕਸਮ (ਸਹੁੰ) ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਬਾਣੀ ਵੀ
ਮਿੱਠੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ, ਨਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਸਤੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ
(ਉਚਿਸ਼ਟ) ਜੂਠ ਤੋਂ ਹੀ ਨਫਰਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਨੀਚ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟੇ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਅਨਿਸ਼ਟ)
ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਿਠ ਪਿੱਛੇ ਖੋਟੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਵੱਡੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਬਣ ਕੇ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਸ਼ਰਾਬ।

(ਗੁੱਗੇ ਆਦਿ) ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਮਸਾਨੀ) ਮਸਾਣਾਂ 'ਚ
ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ (ਸੀਤਲਾ) ਦੇ (ਤੁਰਗਾ) ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾ
ਕੇ (ਹੂੰਜੈਂ) ਝਾੜੂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਨੱਸਦੇ ਹਨ,
ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਨਾ ਬਾਣੀ 'ਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ।

ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਪੁੱਤਰੀਆਂ ਨੂੰ।

ਬੁੱਢੇ।

(ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦੇ ਇਕ ਪੀਰ) ਮੀਰਾਂ (ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇਸਤ੍ਰੀ

ਸੰਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਨ ਮਾਨ ਨਾ ਥਾ ਜਿਨ ਕੈ।

॥ ੧੨੮ ॥

ਸੰਤਨ ਕੇ ਸੰਗ ਤੈ ਕੁਰੰਗ ਜਜੋਂ ਕੁਰੰਗ ਹੋਤ।

ਖੋਤ ਪਰਲੋਕ ਲੋਕ ਓਕ ਨਿਜ ਭੀ ਖਰੈਂ।

ਪਜਾਰੇ ਪਰ ਤਰਨੀ ਕੇ। ਘਰਨੀ ਕੇ² ਹੈਂ ਦੁਪਜਾਰੇ,

ਕਰਨੀ ਕੇ ਸਜਾਰ। ਬਰਨੀ ਕੇ ਸਿੰਘ ਹੂੰ ਤਰੈਂ²।

ਮਾਨਤ ਘੁਮੰਡੀਆਂ। ਪਖੰਡੀਆਂ ਅਫੰਡੀਆਂ ਕੇ²,

ਅੰਡੀਆਂ ਦੈ ਪੰਡੀਆਂ ਕੇ। ਭੇਡ ਚਾਲ ਮੈਂ ਚਰੈਂ²।

ਲੰਡੀਆਂ ਕੁਰੰਡੀਆਂ ਕੈ ਵਾਸਤੇ। ਗਰੀਬਨ ਕੀ

ਘੰਡੀਆਂ ਮਰੋਰੈਂ, ਭੰਡੀਆਂ ਤੈ ਭੀ ਨਾ ਡਰੈਂ।

॥ ੧੨੯ ॥

ਕਾਗਨ ਕੋ ਮੁਕਤਾ ਚੁਗਾਤ ਮੁਕਤਾ ਹਮੇਸ਼,

ਹੰਸਨ ਕੋ ਉਕਤਾ ਨ ਚੂਰ ਭੂਰ ਭੀ ਦਿਵੈਂ।

ਰੰਡੀਆਂ ਕੋ ਡੰਡੀਆਂ ਜਰਾਉ ਚੂਰਾ ਸਾਲ ਸੁਠ,

ਸੀਲਵਤੀ ਸੁਕੀਆਂ ਕੀ ਬਾਤ ਮੋਲ ਨਾ ਲਿਵੈਂ।

ਮੂਢਨ ਕੋ ਮਾਨ ਦੈ ਅਗੂਢ ਗੂਢ ਬਿੱਤ ਬਹੁ,

ਬੂਢ ਤੈ ਗੁਨੀ ਕੋ ਗਜਾਨ ਨਾਹਿੰ ਮਾਨ ਹੈਂ ਕਿਵੈਂ।

ਕੰਚਨੀ ਕੋ ਕੰਚਨ ਹੁਧਾਰ ਚਾਇ ਕੈ ਭੀ ਦੇਤ,

ਬਾਮਨ ਕੋ ਸੀਧੈ ਤੈ ਜੁਵਾਬ ਸੁਧਾ ਹੀ ਦਿਵੈਂ।

॥ ੧੩੦ ॥

ਗੁਨੀਆਂ ਕੋ ਮਾਨ ਗਜਾਨ ਮੁਨੀਆਂ ਕੋ ਮਾਨੈਂ

ਪੁਰਸ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਸਮਝ ਕੇ) ਖਿਡਾਉਂਦੇ ਹਨ।

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

¹ਹਰਨ ਵਾਂਗ ਨਸਦੇ ਹਨ।

¹ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਤੇ ਆਪਣਾ ਚੰਗਾ ਘਰ ਵੀ ਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ। ²ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

¹ਗਿੱਦੜ। ²ਕਥਨੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ੇਰ ਹਨ।

¹ਹੰਕਾਰੀਆਂ। ²ਬਹੁਤੀਆਂ ਫੜਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ।

¹ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ (ਅੰਡੀਆਂ) ਬਸਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ²ਚਲਦੇ ਹਨ।

¹(ਲੰਡੀਆਂ) ਲੁੱਚੀਆਂ ਤੇ (ਕੁਰੰਡੀਆਂ) ਖੋਟੀਆਂ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਵਾਸਤੇ।

¹ਬਦਨਾਮੀ ਤੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ।

¹ਕਾਵਾਂ (ਪਾਪੀਆਂ) ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ (ਮੁਕਤਾ) ਖੁੱਲ੍ਹੇ (ਮੁਕਤਾ) ਮੋਤੀ (ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ) ਖੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹੰਸਾਂ (ਸੰਤਾਂ) ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਭੋਰਾ ਕੁ ਜਿੰਨਾ ਚੂਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ।

¹(ਰੰਡੀਆਂ) ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੜਾਉ ਡੰਡੀਆਂ (ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ) ਤੇ ਜੜਾਉ ਚੂੜਾ (ਸਾਲ) ਸ਼ੇਸਟ ਤੇ ਸੁੰਦਰ (ਪਹਿਨਾਉਂਦੇ ਹਨ), (ਸੀਲਵਤੀ) ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ (ਸੁਕੀਆਂ) ਆਪਣੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਭਾਵ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ।

¹ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਤੇ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਬਹੁਤਾ ਧਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਬੂਢ) ਬੁੱਢੇ ਭਾਵ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੇ ਗੁਣੀਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ।

¹ਵੇਸਵਾ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਹੁਧਾਰ (ਕਰਜ਼ਾ) ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਰਸਦ (ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਗ੍ਰੀ) (ਮੰਗਣ) ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਗੁਣੀਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੇ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਾਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ।

ਨਾਹਿ¹,

ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਧੰਧਨ ਮੈਂ ਬੰਧੇ ਸਮ ਜਾਲ ਕੀ।
ਸੰਤਨ ਕੇ ਸਨਮਾਨ ਭਿੱਛਕੇ ਕੇ¹ ਦਾਨ ਨਾਹਿ,
ਕੇਵਿਦ ਕਵੈਂ ਪਛਾਨ ਨਾਹਿ ਤਾਨ ਤਾਲ ਕੀ।

ਪ੍ਰੀਤਮੋਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੂਟੀ¹ ਰਾਜਨ ਤੈ ਨੀਤਿ² ਛੂਟੀ,
ਸ਼ਾਹੈਂ ਪਰਤੀਤਿ ਛੂਟੀ ਰੀਤਿ ਕੁਲ ਢਾਲ ਕੀ।

ਹਾਇ ਹਰਿ ਗਜਾਨ ਖਾਨਿ ਮੰਦਤਾ ਜਹਾਨ ਥਯੋ,
ਛਾਯ ਰਹੀ ਕਾਲਤਾ ਕਰਾਲ ਕਲੂ ਕਾਲ ਕੀ।

॥ ੧੩੧ ॥

ਕੂਟਨੀਂ ਕੇ ਕਰਨ, ਕਲਾਵਤੈਂ ਕਲਪ-ਤਰੁ,
ਭੰਡਨ ਕੇ ਭੋਜ ਸੇ ਹੈਂ ਚੋਜ ਹੂੰ ਕਰੈਨ ਕੇ।

ਬਰਨੀ ਨ ਜਾਤ ਜੇਤ ਪਰ ਤਰਨੀ ਕੇ ਦੇਤ,
ਘਰਨੀ ਸੈਂ ਥੋਰ ਹੇਤ ਦੰਡ ਹਾਕਮੈਨ ਕੇ।

ਕੰਚਨੀ ਕੇ ਦੈਂ ਬਿਸਾਲ ਕੰਚਨ ਮੁਕਤ-ਮਾਲ,
ਦਾਰੂ ਹੇਤ ਭੀ ਕਮਾਲ ਦਾਮ ਖਰਚੈਨ ਕੇ।

ਦੋਊ ਠੌਰ ਸਰਦਾਰ ਹੱਥ ਤੰਗ ਹੂੰ ਲਚਾਰ¹,
ਈਸ਼੍ਵਰ ਨਮਿੱਤ ਤੈ ਕਵੀਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਦੈਨ ਕੇ

॥ ੧੩੨ ॥

ਲੁੰਡਯਾ ਕੋ ਲਾਖ ਧੌ ਲੁਟਾਇ ਕੈ ਰਖੈ ਹੈਂ ਸਾਖ¹,

ਮੁੰਡਯੋ ਕੇ ਮਾਯਾ ਦੇਤ ਜੇਤ ਸੋ ਚਹਾ ਕਰੈਂ।
ਗੁੰਡਨ ਮੈਂ ਮੇਲ ਕੇਲ ਰੰਡਨ ਸੈਂ ਰੇਲ ਪੇਲ,
ਭੰਡਨ ਸੈਂ ਝੇਲ ਹਹਾ ਹੀ ਹੀ ਮੈਂ ਬਹਾ ਕਰੈਂ।

¹ਜਾਲ ਦੇ ਵਾਂਗ।

¹ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ।

¹ਵਿਦਵਾਨ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਅਤੇ (ਸੰਗੀਤ ਦੇ) ਤਾਨ ਤੇ ਤਾਲ ਦੀ ਵੀ (ਕੋਈ) ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ।

¹ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ²ਰਾਜ-ਨੀਤੀ।

¹ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਕੁਲ ਦੀ ਰੀਤੀ ਦੀ (ਢਾਲ) ਮਰਯਾਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ।

¹ਸੰਸਾਰ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਕਾਲਖ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ।

¹(ਕੂਟਨੀ) ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਨ ਵਰਗੇ, (ਕਲਾਵਤੈਂ) ਗਵੱਈਆਂ ਨੂੰ (ਮਨ-ਇੱਛਤ ਫਲ ਦੇਣ ਲਈ) ਕਲਪ-ਬ੍ਰਿਛ ਵਰਗੇ, (ਚੋਜ) ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਭੰਡਨ) ਨਕਲੀਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਰਾਜੇ ਵਰਗੇ (ਦਾਤੇ) ਹਨ।

¹ਜਿੰਨਾ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਮੋਹ ਹੈ, ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਦੰਡ ਭਰਦੇ ਹਨ।

¹ਵੇਸਵਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਸੋਨਾ ਤੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਦਾਰੂ) ਸ਼ਰਾਬ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

¹ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਦੋ ਥਾਈਂ ਹੱਥ ਤੰਗ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

¹(ਲੁੰਡਯਾ) ਲੁੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਖ ਹੀ (ਧੌ) ਰੁਪਏ ਲੁਟਾ ਕੇ ਆਪਣੀ (ਸਾਖ) ਨੇਕ ਸੁਹਰਤਰਖਦੇ ਹਨ।

¹ਜਿੰਨੀ ਉਹ ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹(ਗੁੰਡਨ) ਲੁੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਤੇ (ਕੇਲ) ਖੇਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ,

ਲੁੱਚ ਮੰਡਲੀ ਮੈਂ ਰੈਂਹੈਂ ਹਾਸ ਰਸ ਹੂੰ ਰਖੈ ਹੈਂ,
ਐਸੇ ਸਰਦਾਰ ਜੇ ਹੈਂ ਸੁਜਸ ਦਹਾ ਕਰੈਂ।

ਭੰਡਤ ਬੰਡਤ ਗਾਰਿ ਫੰਡਤ ਮੰਡਤ ਐਸੀ,
ਲੰਡਤ ਸਭਾ ਮੈਂ ਜਾਇ ਪੰਡਤਿ ਕਹਾਂ ਕਰੈਂ।

॥ ੧੩੩ ॥

ਜਾਗ ਜਿਨ ਕੇ ਬਡੇਰੇ ਬਾਨੀ ਪਢਤੇ ਸਵੇਰੇ,
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਨ ਹੇਰੇ। ਜਲ ਨਾਂ ਕਰੈਂ।
ਤਿਨ ਹੀ ਕੇ ਨਾਤੀ। ਧੂਪ ਦੀਪ ਕੀ ਕਹਾਂ
ਬਖਯਾਤੀ²,
ਪਾਇ ਹੈਂ ਨ ਝਾਤੀ ਮੂਸ ਖਾਤ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਪਰੈਂ।

ਜਪੁ ਜੀ, ਨ ਰਹਿਰਾਸ ਸੁਨੈਂ ਪਢੈਂ ਕਬੀ ਖਾਸ।
ਔਰ ਜੇ ਪਢਤ ਪਾਸ ਹਾਸ ਤਿਨ ਯੋਂ ਰਰੈਂ।
ਕਹਾਂ ਰੱਬ ਬਹਿਰਾ ਹੈ ਗਹਿਰਾ ਪੁਕਾਰੈਂ ਜੋ ਤੂੰ,
ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਮੈਂ ਜਾਇ ਲੁਕਮੇ ਰਿਝਾਇ ਲੈ ਤਰੈਂ।

॥ ੧੩੪ ॥

ਪਢੇ ਤੈ ਨ ਸੂਝੈ ਜੋਤਿ। ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਜੇ ਕਹਾਂ ਹੋਤ,
ਜੋ ਪੈ ਓਤ ਪੋਤ। ਏਕ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਸਮਾਯੋ ਹੈ।
ਹਮ ਤੁਮ ਬ੍ਰਹਮ ਜਬਿ ਕ੍ਰਮ ਧ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਸਭਿ
ਤਜਿ ਲਾਜ ਸ਼ਰਮ ਤਬਿ ਭੋਗੋ ਮਨ ਭਾਯੋ ਹੈ।
ਬਾਲਕਾਂ ਕੇ ਮਾਤ ਜਿਉਂ ਡਰਾਤ ਗਾਤ ਹਉਆ
ਆਤ।

ਬਿੱਪਨ ਬਖਯਾਤ ਬਾਤ ਜਾਲ ਯੇ ਬਨਾਯੋ ਹੈ।
ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਨਰਕ ਸ੍ਰਰਗ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ ਕੂਰ,
ਗਜਾਨ ਯੋਂ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸੀਓਂ ਤੈ ਘਨਜੋਂ ਪਾਯੋ ਹੈ।

॥ ੧੩੫ ॥

ਐਸੇ ਬਧ ਗਜਾਨੀ ਪੀਨ। ਭਗਤੀ ਬਿਬੇਕ ਹੀਨ,

(ਰੰਡਨ) ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਨਾਲ (ਰੇਲ ਪੇਲ) ਧੱਕੋ ਧੱਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ,
ਨਕਲੀਆਂ ਨਾਲ (ਝੇਲ) ਮਿਲ ਕੇ (ਹਾ ਹਾ ਹੀ ਹੀ) ਹਾਸੇ
ਠੱਠਿਆਂ ਵਿੱਚਰੁੜੁ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਜਸ ਨੂੰ ਸਾੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹(ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ) ਭੰਡਦੇ ਤੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਵੰਡਦੇ ਹਨ, ਐਸੀ
(ਫੰਡਤ) ਬਕਵਾਸ (ਮੰਡਤ) ਕਰਦੇ ਹਨ ਐਸੇ ਲੁੱਚਿਆਂ ਦੀ
ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਪੰਡਤ (ਵਿਦਵਾਨ) ਕੀ ਕਰਨ।

¹ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

¹ਪੋਤਰੇ। ²ਪ੍ਰਗਟਤਾ ਕਿੱਥੇ ਭਾਵ ਧੂਪ ਦੀਪ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ
ਕਿਤੇ ਰਹੀ।

¹(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ) ਵਲ ਝਾਤੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ (ਭਾਵੇਂ)
ਚੂਹੇ (ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਟੁਕਦੇ ਪਏ ਹੋਣ।

¹ਆਪ।

¹ਮਥੌਲ ਨਾਲ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਜੇ ਤੂੰ (ਗਹਿਰਾ) ਡੂੰਘਾ ਭਾਵ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦਾ
ਹੈਂ ਕੀਰੱਬ ਬੋਲਾ ਹੈ ? ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ (ਤਰੈਂ) ਬਹੁਤੇ
(ਲੁਕਮੇ) ਭੋਜਨ ਲੈ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) (ਰਿਝਾਇ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲੈ।

¹(ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ) ਜੋਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

¹ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਉਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਗਿਆਨ
ਪਾਇਆ ਹੈ।

¹(ਪੀਨ) ਤਕੜੇ (ਮੋਹ ਵਿੱਚ) ਬੱਝੇ ਹੋਏ ਗਿਆਨੀ।

ਬਿਸ਼ੇ ਰਸ ਹੂੰ ਕੇ ਮੀਨ¹ ਦੀਨ ਖੀਨ ਹੈ ਵਜੈ²।

ਹਾਇ ਅਫਸੋਸ ਸੁਕੀਆ ਅਦੋਸ਼ ਤਜਿ¹,
ਸਰਦਾਰ ਹੋਸ਼ਵਾਰ¹ ਭੀ ਸਦੋਸ਼ ਨਾਰਿ ਕੇ ਭਜੈ²।
ਜਾਂਹਿ ਤੈ ਸੁਜਾਕ¹ ਉਪਦੰਸ਼² ਭੰਸ ਹੈ ਨਮਰਦ³,

ਬੰਸ ਅੰਸ ਖੋਇ ਜਾਤਰਾਜ ਹੋਇ ਕੈ ਕਜੈ¹।

ਰਾਜ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਲੈਹੈ ਨਾਰੈ ਕੇ ਗੁਜਾਰੈ ਦੈਹੈ,
ਹਾਇ ਸਿੰਘ ਭੀ ਪਿਖੈ ਹੈ ਫੇਰ ਗਜਾਨ ਨਾ ਸਜੈ¹।

॥ ੧੩੬ ॥

ਯਦੀ ਯਾਹੀ ਤੌਰ ਔਰ ਠੌਰ ਭੀ ਬਿਨਾਸੇ ਰਾਜ,
ਤੌ ਭੀ ਮੈਣ-ਦਾਬ¹ ਮਾਹਿ ਨਾਸੇ ਜੋ ਅਪਾਰੇ ਹੈ।
ਸੋਚ ਕੈ ਨਰੇਂਦ੍ਰ-ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਪਟਲੇਸ,
ਕਲਕੱਤੇ ਜਾਇ ਅਲਵੱਤੇ¹, ਕੀਨੋ ਉਪਕਾਰੇ ਹੈ।
ਔਤ ਜੋਊ ਫੌਤ ਥਾਇ ਰਾਜ ਨਿਕਟੀ ਲਹਾਇ,
ਮੁਤਬੰਨਾ ਜੋ ਚਹਾਇ ਕਰਿ ਲੇਵੈਂ ਸਾਰੇ ਹੈ।

ਜਬਿ ਤੇ ਕਨੂਨ ਏਹੈ ਕੀਓ ਸਰਕਾਰ ਜਾਰੀ¹,
ਤਬਿ ਤੈ ਥਿਰਾਨੇ¹ ਕਿਛੁ ਭੂਪ ਸਰਦਾਰੇ ਹੈ

॥ ੧੩੭ ॥

ਤੌ ਭੀ ਏਕ ਦੁਤੀ ਕਾ ਹੈ ਬੈਰੀ ਝਗਰੈਂ ਕਚਹਿਰੀ,
ਇਤਫਾਕ ਬਿਨ ਖਾਕ ਮੂੰਡ ਨਿਜ ਡਾਰੇ ਹੈ।
ਸਰਦਾਰੀ ਨੀਕੀ ਰਹਿਨੇ ਨ ਦੇਤ ਹੈਂ ਨਜੀਕੀ,
ਬਈ ਮਤਿ ਫੀਕੀ ਤਜੇ ਧਰਮ ਸੁ ਧਾਰੇ ਹੈ।

ਸੰਜਮ ਬਿਹੀਨ ਦੀਨ ਕਰਿ ਰਾਖੇ ਕਰਜਾਈਓਂ,
ਛੀਨ ਲੀਨ ਜਾਏਦਾਤੈ¹ ਇੱਜਤੈਂ ਬਿਗਾਰੇ ਹੈ।

ਹਾਇ ਅਫਸੋਸ ਤੌ ਭੀ ਸੁਕੀਆ ਅਦੋਸ਼ ਤਜਿ,

¹ਮੱਛ। ²ਇਸ (ਵਜੈ) ਤਰ੍ਹਾਂ (ਦੀਨ) ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ (ਖੀਨ) ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

¹ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਛੱਡ ਕੇ।

¹ਅਕਲਮੰਦ। ²ਦੋਸ਼ਾਂ ਸਹਿਤ ਇਸਤੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਸੁਜਾਕ। ²ਆਤਸ਼ਕ। ³ਨਮਰਦ ਹੋ ਕੇ (ਭੰਸ) ਤਬਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

¹ਕੁਲ ਤੇ ਉਲਾਦ ਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ (ਕਜੈ) ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

¹ਗਿਆਨ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

¹ਘੱਘਰ ਤੇ ਜਮਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼।

¹ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਤੋਂ।

¹ਜਿਹੜਾ ਔਤਰਾ ਮਰ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦਾ (ਨਿਕਟੀ) ਖਾਨਦਾਨ 'ਚੋਂ ਨੇੜੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀਰਾਜ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੇ (ਮੁਤਬੰਨਾ) ਪੁੱਤਰ ਬਣਾ ਲਵੇ।

¹ਸ਼ੁਰੂ।

¹ਟਿਕ ਗਏ।

¹ਏਕੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਸੁਅਹ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

¹ਨਜ਼ਦੀਕ (ਸ਼ਰੀਕ) ਚੰਗੀ ਸਰਦਾਰੀ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਧਰਮ ਦਾ ਧਾਰਨਾ ਛੱਡ ਬੈਠੇ ਹਨ।

¹ਸੰਕੋਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਿਆਜ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦੁਖੀ ਕਰਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਖੋਹ ਲਈਆਂ ਹਨ।

ਸਰਦਾਰ ਹੋਸ਼ਵਾਰ ਦੋਸ਼ਦਾਰ ਧਾਰੇ ਹੈਂ¹ ॥ ੧੩੮ ॥

ਹਾਰ ਨਾਰਿ ਤਿਨ ਹੂੰ ਕੀ ਬਿਭਚਾਰ ਧਾਰ ਲੇਤ,
ਨਿਜ ਜੀ ਕੇ ਸੁਖ ਹੇਤ ਪੀ ਕੇ ਲੀਕੇ ਪਰ ਹੈਂ¹।
ਮੂਢਨੀ ਤੋ ਦਵਾ ਖਾਇ ਕੂਪ ਬੰਧਵਾਇ ਲੇਤ,
ਸਜਾਨੀ ਕੈ ਹਜ਼ਾਰ ਫੰਧ ਪੂਤ ਰਚ ਧਰਿ ਹੈਂ¹।

ਬੀਰਜ ਛੇਤ੍ਰ-ਸੁਤ ਗੋਪ ਕੀਓ ਗੋਦ ਲੀਓ,
ਬੇਦ ਪਰਮਾਨ ਚਾਰ ਹੂੰ ਕੇ ਸਮਰਰ ਹੈਂ¹।

ਧੰਨ ਤੇਊ ਨਾਰਿ ਜੋ ਬੇਕਾਰ ਪਤਿ¹ ਕੋ ਨਿਹਾਰਿ,
ਕੁੰਤੀ ਜਿਮ ਰੀਤਿ ਧਾਰਿ ਰਾਖੈਂ ਰਾਜ ਘਰ ਹੈਂ¹।
॥ ੧੩੯ ॥

ਐ ਪੈ ਹੰਸ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਅੰਸ ਭ੍ਰੰਸ ਭਈ¹,
ਬਹੁ ਠੌਰ ਮੈ ਨਿਸੰਸ ਬੰਸ ਕਾਕ¹ ਬਕ² ਹੋ ਗਏ।
ਯਾਂਗੀ ਤੈ ਸੁ ਸਿੰਘੀ ਰੀਤਿ ਮਾਂਹਿ ਤਿਨੈਂ ਨਾਂਹਿ
ਪ੍ਰੀਤਿ,
ਸ਼ਰਮ ਧਰਮ ਨੀਤਿ ਕੁਲਾਚਾਰ ਖੇ ਦਏ¹।
ਪਢਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫਾਰਸੀ ਤੈ ਭਏ ਆਰਸੀ¹ ਹੈਂ,
ਖਾਰਸੀ ਸਮਝਿ¹ ਸੁਭ ਕਾਮ ਸਭਿ ਧੋ ਦਏ।
ਜਾਗੈਂ ਬਡੀ ਰਾਤ ਤੈ ਨ, ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਗਾਤ ਹੈਂ ਨ,
ਪਿੰਡੇ ਕਬੀ ਨੁਾਤ ਹੈਂ, ਨ ਥਿਰਿ ਧਜਾਨ ਕੋ ਕਏ¹।

॥ ੧੪੦ ॥

ਤਜਾਗੇ ਸਭਿ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਸੰਤ ਸੰਗ ਤੇ ਹੈਂ ਸੁੰਨ¹,

¹ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਧਰਮ-ਪਤਨੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀਆਂ (ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਪਤੀ ਦੀ ਲੀਹ ਵਿਭਚਾਰ ਦੇ (ਰਸਤੇ) ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਮੂਰਖ ਵਿਭਚਾਰਣ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਖਾ ਕੇ ਕੁੱਖ ਬੰਨ੍ਹਵਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ) ਸਿਆਣੀਆਂ ਵਿਭਚਾਰਣ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ (ਫੰਧ) ਛਲ ਬਣਾਕੇ ਪੁੱਤਰ ਜੰਮਦੀਆਂ ਹਨ।

¹(ਬੀਰਜ ਸੁਤ) ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਬੀਰਜ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁੱਤਰ (ਛੇਤ੍ਰ ਸੁਤ) ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਚੋਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਵਾਇਆ ਪੁੱਤਰ, (ਗੋਪ ਕੀਓ) ਕਿਸੇ ਗੁਪਤ ਆਦਮੀ ਦੇ ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਪੁੱਤਰ, (ਗੋਦ ਲੀਓ) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੋਦੀ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰਆਂ ਨੂੰ ਵੇਦ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

¹ਨਮਰਦ ਪਤੀ।

¹ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਖ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਪਰ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਉਲਾਦ (ਭ੍ਰੰਸ) ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ।

¹ਕਾਂ ਭਾਵ ਮਲੇਛ। ²ਬਗਲੇ ਭਾਵ ਲਾਗੀ ਲੋਗ।

¹ਕੁਲ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ।

¹ਆਲਸੀ।

¹ਖੁਰਕ ਵਾਂਗ ਦੁਖਦਾਈ ਜਾਣ ਕੇ।

¹ਟਿਕ ਕੇ ਕਦੀ ਧਿਆਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ।

¹ਖਾਲੀ।

ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ, ਗੁਨ-ਦੈਵੀ ਹੂੰ ਨ ਚੁਨੇ ਹੈਂ।

¹ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਆਦਿ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੁਣਦੇ ਭਾਵ ਧਾਰਦੇ।

ਫੂਲ ਨਾ ਵੈਰਾਗ ਥਾਯੋ ਫਲ ਗਜਾਨ ਕੂਰੋ ਪਾਯੋ,
ਗੁਰੋਂ ਕੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨ ਸੁਨੇ ਹੈਂ।
ਸੀਖੇ ਦੁਨੀਆਵੀ ਕਾਰ ਦੌਲਤ ਖੱਟੀ ਅਪਾਰ,
ਆਕਰੈਂ ਚਲਤ ਭਏ ਬਾਂਕੁਰੇ ਅਪੁਨੇ ਹੈਂ।

¹(ਅਪੁਨੇ) ਨਵੇਂ ਨਮੂਨੇ ਦੇ (ਬਾਂਕੁਰੇ) ਸੁੰਦਰ ਬਣ ਕੇ ਆਕੜ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਮਾਯਾ ਧਾਰੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਬੋਲਾ, ਸ਼ਬਦ ਨ ਸੁਨੈ ਝੋਲਾ
ਥਯੋ,
ਰੋਲ ਹੂੰ ਘਚੋਲਾ ਗੁਰੂ ਭੀ ਯੋਂ ਧੁਨੇ ਹੈਂ ॥ ੧੪੧ ॥

¹(ਮਾਇਆਂ ਦੇ) ਝੋਲੇ (ਕਾਂਬੇ) ਦਾ ਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ, ਸਗੋਂਰੋਲਾ ਪਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ (ਘਚੋਲਾ) ਗੰਧਲਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪੰਨਾ ੩੧੩ ਪਰ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾ ਐਉਂ ਹਨ- ਮਾਇਆ ਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨ੍ਹਾ ਬੋਲਾ ॥ ਸ਼ਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁਰੋਲ ਘਚੋਲਾ ॥ (ਗਉ: ਦੀ ਵਾਰ)

ਕੱਛ ਆਦਿਕੈਂ ਪ੍ਰਤੱਛ ਰੀਤਿ ਭੀਤ ਛੋਰੀ ਅੱਛ,
ਐਸ ਹੂੰ ਬਿਲੱਛ ਥਏ ਛੋਰੇ ਪੱਛਵਾਰੇ ਹੈਂ।

¹ਕੱਛ ਆਦਿ ਕਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ (ਅੱਛ) ਚੰਗੀਰੀਤੀ ਸਣੇ ਧਰਮ ਦੇ (ਭੀਤ) ਭੈ ਦੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ (ਬਿਲੱਛ) ਬਹੁਤੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪੱਖ ਵਾਲੇ ਥੋੜ੍ਹੇਰਹਿ ਗਏ ਹਨ।

ਐ ਪੈ ਇਤਫਾਕ ਪਾਕ! ਨਾਂਹਿ ਜਾਂ ਤੈ ਉਡੈ ਖਾਕ,
ਵਿੱਦਵਾਨੋਂ ਕਾ ਤੋ ਵਾਕ ਸੁਨ ਹੈਂ ਨ ਧਾਰੇ ਹੈਂ।
ਚਾਹੀਏ ਥੀ ਉੱਨਤੀ ਕਰੈਨੀ ਸਿੰਘੀ ਰੀਤਿ ਹੂੰ ਕੀ,
ਏਕ ਮੇਕ ਹੋਇ ਭੇਦ ਭਾਵ ਖੋਇ ਸਾਰੇ ਹੈਂ।
ਐਸੋ ਮੌਕਾ ਫੇਰ ਕਬਿ ਐਹੈ ਪਛਤੈਹੈਂ ਪਾਛੈ,
ਨਜਾਇ-ਕਾਰੀ ਦਜਾਲੂ ਆਛੇ ਸਰਕਾਰ ਭਾਰੇ ਹੈਂ
॥ ੧੪੨ ॥

¹ਪਵਿੱਤਰ ਏਕਾ।

ਅਮਨ ਅਜ਼ਾਦੀ ਬੇਤਦਾਦੀ¹ ਤੈ ਅਵਾਦੀ² ਅਬਿ,
ਸੁਖਦ ਬਿਹਾਦੀ ਦਾਇ ਸਮਾਂ¹ ਪ੍ਰਭ ਆਨੋ ਹੈ।
ਏ ਜੂ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਬਿਸਾਲਸਾ¹ ਅਰਜ ਮੇਰੀ,
ਸੁਨ ਕੈ ਖਜਾਲਸਾ ਧਰੀਜੈ ਜਰਾ ਕਾਨੋ ਹੈ।
ਛੋਰ ਪਰਮਾਦ ਬਾਦ ਤੈ ਬਿਵਾਦ ਸ਼ਰੂ ਕੇਰ,

¹ਅਣਗਿਣਤ। ²ਵਸੋਂ।

¹ਬਹੁਤਾ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਂਗ ਸਮਾਂ।

¹ਬਹੁਤੀ।

¹ਜ਼ਰਾ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਣ ਕੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਧਾਰਨ ਕਰੋ।

ਮਰਾਯਾਦ ਪਹਿਲ ਸਹਿਲ ਮਨ ਠਾਨੇ ਹੈ।

ਗਰਜ਼ੀ ਹੈ¹ ਅਰਜ਼ੀ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਮੈਂ ਫਰਜ਼ ਲਖਿ²,
ਮਰਜ਼ੀ ਤਿਹਾਰੀ ਆਗੇ ਮਾਨੇ ਨਾਂਹਿ ਮਾਨੇ ਹੈ

॥ ੧੪੩ ॥

ਰੀਤਿ ਸਰਦਾਰਨ ਕੀ ਭੂਰ ਧਨ-ਵਾਰਨ ਕੀ¹,
ਔਰ ਸਿੰਘ ਸਾਰਨ¹ ਉਚਾਰਨ ਜਜੋਂ ਕੀਨ ਹੈ।
ਪੰਥ ਕੇ ਜੋ ਕਾਰਵਾਰੀ¹ ਅਰਜ਼ੀ ਗੁਜ਼ਾਰੀ²,
ਥਾਪੇ ਮੁਖੀ ਏਹੈਂ ਭਾਰੀ ਔ ਪੁਜਾਰੀ ਚਾਰੀ ਪੀਨ
ਹੈਂ।

ਤੈਸੇ ਅਬਿ ਤਿਨ ਕੀ ਕਥੈਹੋਂ ਜਰਾ ਕੂਰ ਨੈਹੋਂ,
ਪਿਛਲੇ ਤੈ ਅਬਿ ਕੇ ਜਜੋਂ ਭਏ ਲਿਹੁ ਚੀਨ ਹੈਂ।
ਪਹਿਲੇ ਤੋ ਸਿੰਘ ਪੂਜਾ ਲੇਵਤੇ ਨ ਏਕ ਕੂਜਾ¹,
ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਚਨ ਹੂਜਾ ਮਾਨ ਦਿਢ ਲੀਨ ਹੈਂ।

॥ ੧੪੪ ॥

ਦੌਲਤ ਜਬੈ ਬਿਹੱਦ ਡਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਦੀ ਮੱਧ,
ਮਾਤ ਜੀ ਕਹਯੋ ਥਾ ਤੱਦ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਿ ਐਸ ਹੀ।
ਬਿਰਥਾ ਕਾਹੇ ਸੁਟੈਹੋ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਕਜੋਂ ਨ ਦੈਹੋ,
ਅਧਿਕ ਲਰੈਹੋ ਤੋ ਰਖੈਹੋ ਘਰ ਮੈਂ ਸਹੀ।

ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਤਬਿ ਐਸੇ ਮੈਹੂੰ ਪੂਤ ਤੇਰੇ ਜੈਸੇ,
ਬਿਸੁ ਨਾਹਿੰ ਦੈ ਸਕੈਸੇ¹ ਮੈਂ ਨ ਦੈਹੂੰ ਤੈਸ ਹੀ।
ਕਹਿਰ ਜ਼ਹਿਰ ਪੂਜਾ ਆਹਿ ਮਿਸਰੀ ਕਾ ਕੂਜਾ¹,
ਪੰਥ ਮਮ ਪੂਤ ਦੂਜਾ ਔ ਸਪੂਤ ਹੈ ਸਹੀ ॥ ੧੪੫ ॥

ਪੀਰਨ ਫਕੀਰਨ ਦਿਜਨ ਕਾ ਹੈ ਕਾਮ ਏਹ,
ਪੰਥ ਮਮ ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਰਣ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ਹੈਂ।
ਏਹੁ ਪੂਜਾ ਖੈਹੈਂ ਜਬਿ ਤੇਜ ਇਨ ਜੈਹੈ ਤਬਿ,
ਤਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਨ ਦੈਹੈਂ ਅਬਿ ਮਤਿ ਬਿਧੀ ਧਾਰੇ ਹੈਂ।
ਭਸਮ ਕਰੰਤ ਅੱਗ ਤੇਜ ਜਜੋਂ ਅਹੂਤੀ ਜੱਗ,
ਪੂਜਾ ਤਜੋਂ ਪਚੈ ਹੈਂ ਤੱਗ ਜਪੀ ਤਪੀ ਭਾਰੇ ਹੈਂ।

¹(ਪਰਮਾਦ) ਲਾ-ਪ੍ਰਵਾਹੀ ਤੇ ਸ਼ਰਾ ਦਾ ਝਗੜਾ ਤੇ ਚਰਚਾ ਛੱਡ
ਕੇ (ਸਿੱਖੀ ਦੀ) ਪਹਿਲੀ ਮਰਯਾਦਾ ਸੌਖੀ ਹੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰੋ।
²ਲੋੜਵੰਦ ਹੋ ਕੇ। ³ਜਾਣ ਕੇ।

¹ਬਹੁਤੇ ਧਨੀਆਂ ਦੀ।

¹ਸਾਰਿਆਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ।

¹ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ। ²ਮੇਵੜੇ।

¹(ਪੀਨ) ਬਹੁਤੇ (ਚਾਰੀ) ਚੰਗੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ।

¹ਮਿਸਰੀ ਦੀ ਇਕ ਠੁਠੀ।

¹(ਪੂਜਾ ਨਾ ਖਾਣ ਦਾ) ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨ (ਹੂ ਜਾ) ਹੋਇਆ ਪੱਕੀ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ।

¹ਜੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਲੜਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ (ਮਾਇਆ ਨੂੰ) ਠੀਕ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ।

¹ਤੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ।

¹ਪੂਜਾ ਦਾ ਇਕ ਮਿਸਰ ਦਾ ਕੂਜਾ ਵੀ ਦੁੱਖਦਾਈ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ।

¹ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਇਹਰੀਤੀ ਧਾਰੀ ਹੈ।

¹ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਦਾ ਤੇਜ ਜੱਗ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਤਿਵੇਂ (ਤੱਗ) ਤੱਤ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਵੱਡੇ ਜਪੀ ਤਪੀ ਪੂਜਾ ਨੂੰ

ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕਾ ਯਾਹੀ ਦਿਢ ਧਾਰ ਰਾਖਯੋ ਥਾਹੀ।
ਪੂਜਾ ਕਬਿ ਹੀ ਨ ਚਾਹੀ ਸਿੰਘਨ ਪਿਛਾਰੇ ਹੈਂ।

॥ ੧੪੬ ॥

ਸੇਵਾ ਗੁਰਦੁਆਰ ਕੀ ਕਮਾਤੇ ਨੌਕਰੀ ਲਹਾਤੇ,
ਪੂਜਾ ਪਹੁੰਚਾਤੇ ਮਾਤ ਸੁੰਦਰੀ ਪੈ ਸਾਵਤੇ।

ਸੰਮਤ ਅੱਠਾਰਾਂ ਸਦ ਸਾਤ ਲੋ ਰਹਾਈ ਮਾਈ,
ਪਾਛੇ ਤਾਂਹਿ ਸੋਢੀ ਤੈ ਉਦਾਸੀ ਰਹੇ ਖਾਵਤੇ।
ਫੇਰ ਜਬਿ ਭਏ ਰਾਜ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਥੇ ਦਰਾਜ,
ਸਿੰਘਨ ਸੰਭਾਰੇ ਤਬਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਭਾਵਤੇ।
ਐ ਪੈ ਜਪੀ ਤਪੀ ਭਾਰੀ ਭੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸੋ ਉਦਾਰੀ,
ਆਵਤੀ ਜੋ ਪੂਜਾ ਸਾਰੀ ਲੰਗਰ ਮੈਂ ਲਾਵਤੇ

॥ ੧੪੭ ॥

ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਪਢਤੇ ਪਢਾਤੇ ਔ ਕਮਾਤੇ ਤੈਸ,
ਜਤੀ ਸਤੀ ਭਗਤ ਬਿਹੰਗਮ¹ ਰਹਾਵਤੇ।
ਕਾਹੂੰ ਸੋਂ ਨ ਰਾਗ ਰੋਖ¹ ਚਾਹਿਤੇ ਕੇਵਲ ਮੋਖ,
ਜਥਾ ਲਾਭ ਤਥਾ ਤੋਖ¹ ਸੁਕ੍ਰਿਤ² ਕਮਾਵਤੇ।
ਕਟਿ¹ ਕੱਛ ਗਰ ਜਾਮੇ ਕੁੜਤੀ ਸ-ਤਨੀ ਭਾਮੇ²,

ਦਸਤਾਰੇ ਸੇਤ ਸਾਮੇ¹, ਆਯੁਧ ਸਜਾਵਤੇ।
ਦਾਵਾ¹ ਨ ਰਖਾਵਤੇ ਨ ਝਗਰੇ ਮਚਾਵਤੇ,
ਨ ਗਹਿਲੇ¹ ਰਹਾਵਤੇ ਸੁ ਟਹਿਲੇ ਕਮਾਵਤੇ

॥ ੧੪੮ ॥

ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਨ ਫੂਲ ਦੈ ਕੈ ਮਾਂਗਤੇ ਥੇ ਕਿਛੂ ਜੈ ਕੈ,
ਬਲਿਕੈ ਅੱਗੁ ਕੈ ਕੈ ਹਾਥ ਭੀ ਲੇਵਤੇ।
ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕੇ ਥੇ ਮੀਨ ਪੀਨ¹
ਦੀਨਤਾ ਅਧੀਨਤਾ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਕਰੇਵਤੇ।
ਯਾਂਹੀ ਤੈ ਜੋ ਤਿਨ ਹੂੰ ਤੈ ਸੁਧਾ¹ ਛਕਤੈ ਥੇ ਸਿੰਘ,
ਸੋਈ ਗੁਨ ਉਨ ਹੂੰ ਮੈਂ ਆਵਤੇ ਅਭੇਵਤੇ।

ਹਜਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
'ਪੱਕਾ ਕਰਰੱਖਿਆ ਸੀ।
'ਪਿਛਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ।

'ਤਨਖਾਹ ਲੈ ਲੈਂਦੇ (ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ) ਸਾਬਤ (ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ)
ਪੂਜਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਪਾਸ ਪੂਜਾ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।
'ਸੰਮਤ ੧੮੦੭ ਬਿ: ਤੱਕ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਰਹੇ।

'ਵੱਡੇ।
'ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ।
'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

'ਤਿਆਗੀ।
'ਮੋਹ ਤੇ ਵੈਰ।
'ਜੋ ਮਿਲਦਾ ਉਸੇ 'ਚ ਪ੍ਰਸੰਨਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਅਪੁੰਨ।
'ਲਕ ਵਿੱਚ। 'ਚੋਲੇ ਤੇ ਕੁੜਤੀਆਂ ਤਣੀਆਂ ਸਹਿਤ (ਭਾਮੇ)
ਸੁੰਦਰ।
'ਚਿੱਟੇ ਤੇ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਦਸਤਰੇ।
'ਅਪਣੱਤ। (ਅ) ਕਬਜ਼ਾ।
'ਲਾ-ਪ੍ਰਵਾਹ।

'ਤਕੜੇ ਮੱਛ।
'ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਗ੍ਰਹਿਸਤ 'ਚਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।
'ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
'ਲਗਾਤਾਰ।

ਐਸੀ ਐਸੀ ਭਾਂਤਿ ਪਾਛੇ ਥੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਆਛੇ,
ਬੈਠਤੇ ਸਭਾ ਮੈਂ ਕਾਛੇ¹ ਸਾਛੇ ਸਮ ਦੇਵਤੇ²

॥ ੧੪੯ ॥

ਐਸੇ ਹੀ ਅਨੇਕ ਸਦ ਗੁਨੋਂ ਯੁਤ ਸਬਿਬੇਕ¹,
ਸਿੱਖ ਸਾਧੂ ਹੋਤੇ ਨੇਕ ਤਜਾਰੀ ਸਭਿ ਰਹਿਤੇ।
ਤਿਨ ਹੂੰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸ-ਤਿਸੰਗ ਕਰਿ ਕੈ ਅਛੇਵਾ¹,
ਚਾਰ ਫਲ ਮੇਵਾ ਥੇ ਗਰੇਹੀ ਏਵਾ ਲਹਿਤੇ¹।
ਤਾਂ ਤੈ ਪੰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਢਤੇ ਗਯੋ ਅਮਾਪ¹,
ਦਿਨ ਦਿਨ ਜਿਮ ਤਾਪ ਮਕਰ ਬਿਤਹਿ ਤੇ¹।

ਲੱਖਨ ਬਖਾਨੇ ਏਹੁ ਹੈਂ ਪੁਰਾਨੇ ਸਿੰਘਨ ਕੇ,
ਸੁਨੋ ਅਬਿ ਕੇ ਜਮਾਨੇ ਕੇਰ ਅਬਿ ਕਹਿਤੇ

॥ ੧੫੦ ॥

ਅਬਿ ਜੇ ਪੁਜਾਰੀ ਗੁਰਦੁਾਰੀ ਹੈਂ ਅਪਾਰੀ,
ਤਿਨੈ ਪਜਾਰੀ ਜ਼ਰ ਜੋਰੂ ਜਿਮੀਂ¹ ਭਗਤੀ ਦੁਪਜਾਰੀ
ਹੈ²।

ਥਏ ਹੈਂ ਸੰਜੋਗੀ ਭੋਗੀ¹ ਸਬਰ² ਬਿਹੀਨ ਸੋਗੀ,
ਟੱਬਰੈਂ ਕੇ ਹੇਤ ਹੰਢੈਂ ਗੱਬਰੈਂ ਕੇ ਦੁਾਰੀ ਹੈਂ¹।
ਪੂਜਾ ਜੇਤੀ ਅਹੈ ਦਾਨ ਏਕ ਦਾਮ¹ ਹੂੰ ਨ ਦੈਰੈਂ,
ਬਿਸਿਓਂ ਕੁਟੰਬ ਹੇਤ ਖਰਚੈਰੈਂ ਸਾਰੀ ਹੈਂ।

ਭਏ ਦੁਨੀਦਾਰ ਭਾਰੀ ਔਰ ਲੋਗੋਂ ਸੇ¹ ਸੰਸਾਰੀ,
ਸ਼ਰਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੀਂ ਕੇ ਧਾਰੀ ਅਬਿ ਕੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈਂ

॥ ੧੫੧ ॥

ਅਭਯਾਗਤ¹ ਆਇ ਭੁੱਖਾ ਜੋ ਚਹਾਇ ਰੋਟੀ ਸੁੱਖਾ,
ਬੋਲ ਕੈ ਕਰੁੱਖਾ¹ ਤਾਂਹਿ ਸੁੱਕਾ ਹੀ ਨਿਕਾਰੇ ਹੈਂ।
ਆਪ ਮਾਂਹਿ ਝਗੜੇ ਬਿਖਾਦ¹ ਰਾਖ ਹੈਂ ਫਸਾਦ,
ਬਾਦ ਤੈ ਬਿਵਾਦ¹ ਮਾਂਹਿ ਉਭੈ ਸ੍ਰਾਦ² ਹਾਰੇ ਹੈਂ।
ਸਿੰਧੁ ਖਾਰੇ ਭਾਰੇ ਮੈਂ ਪੁਜਾਰੇ ਬਹੇ ਜਾਤ¹ ਭਾਰੇ,
ਆਪ ਹੀ ਜੋ ਹਾਰੇ ਕਿਮ ਦੁਤੀ ਕੋ ਉਬਾਰੇ ਹੈਂ¹।
ਹੀਨ ਪਰ ਨਾਰੇ ਛੁੱਤੈਂ ਮੇਂਹ ਬਾਰਿ ਜੈਸੇ ਹੁੱਤੈਂ,

¹ਸਜ ਕੇ। ²ਦੇਵਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।

¹ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਸਹਿਤ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸਹਿਤ।

¹ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

¹ਬਹੁਤਾ।

¹ਜਿਵੇਂ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਬਤੀਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤਪਸ ਦਿਨ-
ਬਦਿਨ ਵਧਦੀ ਹੈ।

¹ਧਨ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਜਮੀਨ। ²ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ।

¹ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ। ²ਸੰਤੋਖ।

¹ਹੰਕਾਰੀ ਧਨੀਆਂ ਦੇ ਬੁਹਿਆਂ ਤੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

¹ਦਮੜੀ।

¹ਵਰਗੇ।

¹ਬਿਰੱਕਤ, ਤਿਆਗੀ।

¹ਬਹੁਤਾ ਕਠੋਰ।

¹ਰੋਲਾ।

¹ਖੰਡਨ ਤੇ ਮੰਡਨ। ²ਦੋਵੇਂ ਸੁਆਦ ਭਜਨ ਤੇ ਭੋਗਾਂ ਦੇ।

¹ਬਹੁਤਰੁੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਬਿਨ ਜਪ ਦਾਨ ਤੱਤੈਂ ਪੂਜਾ ਮੱਤੈਂ ਗਾਰੇ ਹੈਂ।
॥ ੧੫੨ ॥

ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਨਾਲੇ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਛਤ ਨੂੰ ਮੀਂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਜਪ ਤੇ ਦਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੂਜਾ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਗਾਲ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਥਾਪੀ ਹੈ। ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਜਾਪੀ ਹੈ ਮਰੂਸੀ
ਕਿਆਰੀ²,
ਜੈਸ ਤੈਸ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਕਰਨੀ ਬਿਚਾਰੀ ਹੈ।
ਪੂਜਾ ਧਾਨ ਦਾਨ ਲੈਹੈਂ ਅਨ-ਅਧਕਾਰੀ ਥੈਹੈਂ,
ਭੱਖਾ ਭੱਖ ਨਾ ਲਖੈ ਹੈਂ ਵਿਪਰੀਤ ਧਾਰੀ ਹੈ।।

ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਮਾਲਕੀ ਦਾ ਖੇਤ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ।

ਜਾਤਰੂ ਜੋ ਐਹੈਂ ਤਾਂ ਕੇ ਪਾਛੇ ਆਤਰੂ ਹੈ। ਪੈਹੈਂ,
ਧੇਲਾ ਪੈਸਾ ਚੈਹੈਂ ਸ਼ੁਧਾ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਉਖਾਰੀ ਹੈ।
ਐਸੇ ਤੋ ਅਪਾਰੇ ਹੈਂ ਪੁਜਾਰੇ ਜੈਸ ਮੈਂ ਉਚਾਰੇ,
ਐ ਪੈ ਜਪ ਤਪ ਵਾਰੇ ਭਾਰੀ ਭੀ ਮਝਾਰੀ ਹੈਂ।

ਪੂਜਾ ਦੇ ਅੰਨ (ਧਨ) ਦਾ ਦਾਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਬਿਨਾਂ ਹੱਕ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ, ਖਾਣ ਯੋਗ ਤੇ ਨਾ ਖਾਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, (ਐਸੀ) ਉਲਟਰੀਤੀ ਧਾਰੀ ਹੈ।

ਵਿਅਕੁਲ ਹੋ ਕੇ।

॥ ੧੫੩ ॥

ਕਾਰਨੋਂ ਕੇ ਗੁਨ ਜੈਸੇ ਕਾਰਜੋਂ ਮੈਂ ਜੈਹੈਂ,
ਤੈਸੇ ਗੁਨ ਗੁਰੂ ਮੈਂ ਸੇ ਐਹੈਂ ਸਿੱਖ ਮੈਂ ਬਥੇਰੀਏ।
ਗੁਰੂ ਕੀਜੈ ਜਾਨ¹ ਪਾਨ² ਪੀਜੈ ਛਾਨਿ³ ਲੋਗ ਕੈਹੈਂ,
ਤਾਂ ਤੈ ਜਤੀ ਸਤੀ ਤਪੀ ਸਿੰਘ ਜਹਿੰ ਹੇਰੀਏ।।
ਤਖਤ ਗੁਰਦੁਆਰ ਵੈਹੈਂ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੈਹੈਂ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਨ।

ਪਰਖ ਕੇ। ਪਾਣੀ। ਪੁਣ ਕੇ।

ਦੇਖੀਏ।

ਤਖਤ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਉਥੇ ਹੀ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹਨ।

ਸੁਧਾ ਛਕ ਲੀਜੈ ਤੈਹੈਂ ਤਾਂ ਤੇ ਬਿਨੁ ਦੇਰੀਏ।
ਨਾ ਤੋ ਪੀਛੇ ਕਹੇ ਗੁਨ ਵਾਰਜੋਂ। ਪੁਜਾਰਜੋਂ ਕੇ,
ਨੌਕਰ ਛਕੈ ਹੈਂ ਸੁਧਾ ਤਖਤੋਂ ਪੈ ਹੇਰੀਏ ॥ ੧੫੪ ॥
ਜਪੀ ਤਪੀ ਲਾਯਕ ਪੁਜਾਰੀ ਜੇ ਰਹੈਂ ਹੈਂ ਤੈਹੈਂ,
ਬੈਹੈਂ ਸੋ ਪਿਛਾਰੀ ਆਗੇ ਹੈ ਚਲਾਕ ਭਾਰੇ ਹੈਂ।
ਸੁਧਾ ਸੋ ਬਨੈ ਹੈਂ ਜੋ ਛਕੈ ਹੈਂ ਤਿਨੋਂ ਤੈਹੈਂ ਜਜਾਦੇ
ਲੈਹੈਂ, ਜੇਊ ਤੇਊ ਭੀ ਤੇ ਸਸਤ ਨਿਹਾਰੇ ਹੈਂ।।

ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਿਆਂ।

ਉਹ (ਚਲਾਕ ਪੁਜਾਰੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ (ਮਾਇਆ) ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, (ਜੇਊ) ਜਿਹੜੇ (ਛਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ) ਤੇ (ਤੇਊ) ਉਹ ਛਕਣ ਵਾਲੇ (ਦੋਨੋਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਥਾਂ) ਸਸਤਾ (ਸੌਦਾ) ਵੇਖਦੇ ਹਨ।

ਸਿੱਖ ਕੈਹੈਂ ਸੁਧਾ ਲੀਓ ਗੁਰੂ ਕੈਹੈਂ ਚੇਲਾ ਥੀਓ,
ਬਿਰਧੈਂ ਬਿਵਾਹ ਜਜੋਂ ਕੁਮਾਰ ਪਾਤ੍ਰ ਟਾਰੇ ਹੈਂ।
ਗੁਰੂ ਲੋਭੀ, ਲਾਲਚੀ ਹੈਂ ਚੇਲੇ, ਦੋਵੇਂ ਦਾਉ ਖੇਲੇਂ,
ਬਿਧੀ ਸ਼ਰਧਾ ਬਿਹੀਨ ਦੈਨ ਲੈਨ ਵਾਰੇ ਹੈਂ

॥ ੧੫੫ ॥

ਜੈਸੇ ਤੈ ਸੁਧਾ ਛਕੈ ਹੈਂ ਤੈਸੇ ਗੁਨ ਉਦੇ ਥੈਹੈਂ,
ਕੜੋਂ ਨ ਸਿੰਘੀ ਝਲਕੈਹੈਂ ਜੈਸੀ ਪਾਛੇ ਹੈ ਕਹੀ।
ਐਸੇ ਹੀ ਕੜਾਹ ਪਰਸ਼ਾਦ ਮਰਯਾਦ ਬਿਨ,
ਬਨਵੈਹੈਂ ਲੋਗ ਭੋਗ ਗੁਰੈਂ ਲਗ ਹੈ ਨਹੀਂ।
ਕਾਹੇ ਤੈ ਬਿਧੀ ਬਿਨਾਰੈ ਪਰਸ਼ਾਦ ਜੋਊ ਥਾਰੈ^੩
ਵਾਹਿ ਕੌਡਾ ਰਾਖਸ ਤੈ ਮਾਖਾ ਦੈਤ ਹੂੰ ਲਹੀ।
ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕਾ ਏਹੋ ਪੋਥੀਆਂ ਮੈਂ ਦੇਖ ਲੋਹੋ,
ਬਿਧੀ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜੇਹੋ ਵੇਹੋ ਕਹਿਹੈਂ ਸਹੀ^੨

॥ ੧੫੬ ॥

ਤੀਨੋ ਭਾਗ ਸਮ ਲੀਜੈ ਚੌਂਕਾ ਭੀ ਇਕੰਤ ਦੀਜੈ^੨,
ਭਾਂਡੇ ਜਲ ਲਕਰੀ ਲੋ ਸੁੱਧ ਪੇਖ ਲੈ ਵਰੈਂ।
ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿ ਨਰ ਬਸਨ ਮਲੀਨ ਹਰ,
ਜਪੁ ਜਾਪ ਜਪਿ ਤਰ ਪਟ ਮੂੰਹ ਪੈ ਧਰੈਂ।

ਪ੍ਰੇਮ ਅਹਿਲਾਦ ਮਰਯਾਦ ਯੁਤ ਪਰਸ਼ਾਦ
ਤਜਾਰ ਕਰੈ ਜਬਿ ਲੋ, ਨ ਬੋਲੈ ਤਬਿ ਲੋ ਖਰੈਂ।
ਸ਼ਰਧਾ ਸ-ਭਗਤੀ ਲਗਾਵੈ ਭੋਗ ਗੁੰਥ-ਗੁਰੈਂ^੨
ਸਮ ਭਾਗ ਬਰਤਾਵੈ ਪਰਮਾਨ ਸੋ ਪਰੈ ॥ ੧੫੭ ॥

ਪੂਰਨ ਸ-ਬਿਧੀ ਸੁਧਾਸਰ ਮੈਂ ਬਿਬੇਕ ਕੇਰੋ,
ਪਰਸ਼ਾਦ ਏਕ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਕਰਿ ਹੈ।
ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੈ ਹੈ, ਉਕਤ ਬਿਧੀ ਜੋ ਥੈਰੈ,
ਭੋਗ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਗੈ ਹੈ, ਲੋਗ ਜੋਗ ਰਰ ਹੈਂ।
ਸਿੱਖ ਪਾਇ ਚਾਰ ਫਲ ਪਰਤਾਪ ਥਾਇ ਭਲ,
ਬਿਨਾ ਬਿਧੀ ਕੇਲ ਥਲ ਥਾਇ ਜੋ ਅਪਰ ਹੈ।

^੧ਬੁੱਢੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਜਿਵੇਂ ਕੁਆਰੇ-ਪਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

^੧ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

^੧ਚਮਕੇ।

^੧ਕਿਉਂਕਿ। ^੨ਬਿਨਾਂ। ^੩(ਤਿਆਰ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

^੧ਕੌਡਾਰਾਖਸ ਤੇ ਮਾਖਾ ਦੈਂਤ ਛਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

^੧ਜਿਹੜੀ। ^੨ਓਹ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

^੧ਤਿੰਨੇ ਹਿੱਸੇ (ਆਟਾ, ਖੰਡ, ਘਿਉ) ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਲੈ ਲਵੋ।
^੨ਵੱਖਰਾ ਦਿਉ।

^੧ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਵੇਖ ਲਵੋ।

^੧ਮੈਲੇ ਬਸਤਰ ਲਾਹ ਕੇ।

^੧ਜਪੁ ਤੇ ਜਾਪ ਦਾ (ਜਪਿ) ਪਾਠ ਕਰੇ (ਅਤੇ) (ਤਰ) ਸਾਫ਼
ਬਸਤਰ ਮੂੰਹ ਉਪਰਰੱਖੇ।

^੧ਅਨੰਦ।

^੧ਬਹੁਤ। (ਅ) ਖੜ੍ਹਾ ਰਹੇ।

^੧ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਸਹਿਤ। ^੨ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ।

^੧ਇਕੋ ਜਿਹਾ (ਭਾਗ) ਛਾਂਦਾ (ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੋ) ਮਿਣਤੀ ਨਾਲ
(ਪਰੈ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਾਵੇ।

^੧ਸੋਧ ਦਾ।

^੧ਉਪਰ ਕਹੀ ਬਿਧੀ ਨਾਲ (ਜੋ ਤਿਆਰ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

^੧ਲੋਕ (ਜੋਗ) ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

^੧(ਕੇਲ) ਖੁਸ਼ੀਆਂ (ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ) ਦੇ (ਥਲ) ਥਾਂ ਹੋਰ ਜੋ

ਤੱਕੜੀ ਚੜ੍ਹਾਇ ਦੇ ਹੈਂ ਸੀਰਨੀ ਬਜ਼ਾਰੂ ਵੈ ਹੈ',

ਮਾਖਾ ਔਰ ਕੌਡਾ ਲੈ ਹੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਰ ਹੈਂ

॥ ੧੫੮ ॥

ਜੈਸੇ ਬਿਧੀ ਕਹੀ ਪਾਛੇ ਪਰਸ਼ਾਦ ਕੇਰੀ ਆਛੇ,

ਚਾਹੀਅਤ ਤੈਸ ਕਾਛੇ ਸੁਧਾ ਭੀ ਬਨਾਨ ਹੈ।

ਜਪੀ ਤਪੀ ਸਤੀ ਬੀਰ ਧੀਰ ਸਾਚ ਮਤੀ',

ਮਾਨੀ' ਦਾਨੀ ਗਜਾਨੀ ਅਤੀ ਸਦ-ਗੁਨ ਖਾਨ ਹੈ।

ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੈ ਸ-ਕੇਸ ਬਸਨ ਸੁਫੈਦ ਵੇਸ,

ਅੰਗ ਭੰਗ ਰੰਗ ਤੈਸ ਔਰੈਂ ਪਰਿਹਾਨ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਹੀ ਬੈਨ ਪਜਾਰ ਕੇ ਗਰਾਹੀ ਗੁਨ ਸਾਰ ਕੇ,

ਮਲਾਹੀ ਲੇਤ ਤਾਰ ਕੇ ਉਦਾਰ ਜੇ ਮਹਾਨ ਹੈਂ।

॥ ੧੫੯ ॥

ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ ਪੰਚ ਹਾਨ',

ਐਸੇ ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿ ਧਾਰ ਕੈ ਹਬਜਾਰ ਹੈਂ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੇ ਬਾਣੇਂ ਥਿਰ ਕੈ' ਸੁਧਾ ਬਨਾਏਂ,

ਲੈਨਵਾਰ ਭੀ ਥਿਰਾਏਂ ਸੁੱਧੀ ਤੈਸ ਧਾਰ ਹੈਂ।

ਜਪ ਜਾਪ ਚੌਪਈ ਸੁਯੇ ਤੈ ਅਨੰਦ ਪਛੈਂ,

ਖੰਡਾ ਸੁਧਾ ਮੈਂ ਅਖੰਡਾ' ਫੇਰੈਂ ਭਾਰ ਧਾਰ² ਹੈਂ।

ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਜੋਇ ਪਾਂਚ ਸੈਂ ਅਮਾਪੀ' ਹੋਇ,

ਲੋਭ ਖੋਭ ਬਿਨ ਸੋਇ ਬਿਧੀ ਯੁਤ ਸਾਰ' ਹੈਂ

॥ ੧੬੦ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਵੈ ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਬਤਾਵੈ ਫੁਰ',

ਰਹਿਤ ਦਿਛਾਵੈ ਉਰਿ ਗੌਣ ਮੁਖ' ਤੈਸ ਹੀ।

ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ (ਥਾਇ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

'ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤੱਕੜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ (ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ) ਵੇਚਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਮਠਿਆਈ ਸਮਝੋ।

'ਤਿਵੇਂ ਹੀ (ਕਾਛੇ) ਸੁੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

'ਸੱਚੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ।

'ਮਾਨ ਯੋਗ।

'ਸਣ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਬਸਤਰ (ਪਹਿਨੇ) ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ (ਭੰਗ) ਹਰੇ ਜਾਂ ਭਗਵੇਂ ਰੰਗ ਦੇ ਹੋਰ ਬਸਤਰ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ।

'ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਮਹਾਨ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਉਹ ਮਲਾਹ ਬਣ ਕੇ ਤਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

'ਪੰਜ ਸੁਭ ਗੁਣ (ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ ਤੇ ਧੀਰਜ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਣ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ (ਅਸੰਗਤਾ, ਸਮਾਨਤਾ, ਸੀਤਲਤਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਖਿਮਾਂ) ਨੂੰ (ਪਰਧਾਨ) ਮੁੱਖ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ) ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

'ਖੱਬੇ (ਪਾਸੇ) ਬੈਠ ਕੇ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਧਾਰ ਕੇ ਖੜੇਰਹਿਣ।

'ਲਗਾਤਾਰ। 2ਧਾਰ ਦੇ ਭਾਵ ਧਾਰ ਹੇਠਰੱਖ ਕੇ।

'ਬਹੁਤਾ।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਿਧੀ ਦੇ ਸਹਿਤ।

'ਛੇਤੀ।

'ਗੌਣ (ਸਾਧਾਰਨ) ਤੇ ਮੁੱਖ (ਖਾਸ)।

ਪਾਂਚ ਕੋਸ਼ ਅੰਤਰੀਵ ਦੁਖਦ ਦਿਖੈ ਅਤੀਵ¹,
ਜਨਮ ਮਰਨ ਲੀਵ ਸੰਗੀ ਇਨ ਕੈ ਸਹੀ¹।
ਇਨ ਤੈ ਅਸੰਗ¹ ਜੀਵ ਜੋ ਰਹਾਇ ਸੁਖ ਸੀਵ,
ਪਾਇ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ ਪੀਵ, ਥੀਵ ਰੂਪ ਵੈਸ ਹੀ¹।

ਮੀਣੇ ਆਦਿ ਗੋਣ ਪਾਂਚ ਬਹਿਰੈਂ ਭੀ ਤਜਾਰੈਂ
ਸਾਚ¹,

ਰੈਹੈ ਨਾਮ ਮਾਂਹਿ ਰਾਚ ਅਖੈ¹ ਸੁਖ ਲੈ ਸਹੀ

॥ ੧੬੧ ॥

ਮਨ ਕੋ ਰਖਾਵੈ ਚੰਗ ਪਾਂਚ ਕੋਸ਼ ਤੈ ਅਸੰਗ,
ਤਨ ਕੋ ਬਚਾਵੈ ਅੰਗ ਮੀਣੇ ਆਦਿ ਤੈ ਸਹੀ।
ਐਸੇ ਜੋ ਅਸੰਗ ਦੋਊ ਓਰ ਤੈ ਰਹਾਇੰ,
ਸੋਊ ਪਾਇ ਹੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਦ ਪਰਮ ਅਖੈ ਸਹੀ¹।

ਕੱਛ ਕ੍ਰਦ ਔਰ ਕੇਸ ਮੁੱਦਰਾ ਧਰੈ ਬਿਸੇਸ¹,
ਏਹੀ ਰਹਤ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੂ ਬਤਾਈ ਹੈ ਸਹੀ।
ਗੋਣ ਮੁਖਯ ਭੇਦ ਜੋ ਨਾ ਧਾਰੈਂ ਤਬਿ ਸਿੰਘ ਸਾਰੈਂ,
ਮੀਣੇ ਆਦਿ ਤੈ ਕਿਨਾਰੈਂ ਥਾਇ ਸਾਕੈ ਨੈਂ ਸਹੀ¹।

॥ ੧੬੨ ॥

ਕੌਨ ਸਿੰਘ ਐਸੇ ਜੋਊ ਸੋਢੀਓਂ ਸੇ ਮਿਲ ਹੈਂ ਨਾ,
ਬਲਿਕੈ ਸਭਾ ਮੈਂ ਪਰਸ਼ਾਦ ਦੇਤ ਪਹਿਲੈਂ।
ਰਾਮਰੱਈਓਂ, ਸੰਗ ਸਾਕ ਤੈਂ ਸਬੰਧ ਨਾਂਹਿ ਕਾਂ ਕੋ,
ਐਸ ਹੀ ਮਸੰਦਨ ਸੋਂ ਮੇਲ ਮਿਲਜੋਰਹਿਲੈਂ¹।
ਸਿਰ-ਗੁੰਮ¹, ਚੋਟੀ ਬਿਨ², ਮੂੰਹ ਮੁੰਡੇ ਸਾਧੁ ਜੇਤੇ,

ਕੌਨ ਸਿੰਘ ਹੈਂ ਜੋ ਤਿਨੈਂ ਸੇਵਤ ਨ ਸਹਿਲੈਂ¹।
ਪਾਂਚ ਮੇਲ ਜ਼ਾਹਰ¹ ਜੋ ਇਨ ਤੈ ਨ ਬਾਹਰ ਕੋ,
ਕੌਊ ਕਾਹੂੰ ਤੌਰ ਕੌਊ ਕਾਹੂੰ ਤੌਰ ਗਹਿਲੈਂ¹।

॥ ੧੬੩ ॥

¹ਅੰਦਰਲੇ ਪੰਜ ਕੋਸ਼ (ਅਤੀਵ) ਬਹੁਤੇ ਦੁੱਖਦਾਈ ਵਿਖਾਵੇ।

¹ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀ ਠੀਕ ਹੀ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਨਿਰਲੇਪ।

¹ਉਹ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ ਸੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਉਸੇ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

¹ਮੀਣੇ, ਮਸੰਦ, ਧੀਰ ਮੱਲੀਏ, ਰਾਮਰਾਈਏ ਤੇ ਸਿਰ-ਗੁੰਮ ਆਦਿ ਬਾਹਰਲੇ (ਗੋਣ) ਸਾਧਾਰਨ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ (ਸਾਚ) ਠੀਕ ਤਿਆਗੇ।

¹ਨਾਸ਼ਰਹਿਤ।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਨਾਸ਼ਰਹਿਤ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਧਾਰੇ।

¹ਮੀਣੇ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ (ਸਹੀ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਕਿਨਾਰੇ) ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣਗੇ।

¹ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

¹ਸਰੇਵੜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਦੇਰੋਮਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਾਇਆ ਹੈ। ਖੋਈ ਬਿਨਾਂ ਮੋਨੇ।

¹ਸੋਧਿਆਂ ਹੀ।

¹ਪ੍ਰਗਟ ਭਾਵ ਬਾਹਰਲੇ ਮੀਣੇ ਆਦਿ।

¹ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪਾਂਚ ਕੋਸ਼ ਕਾ ਤੋ ਮੇਲ ਮਨ ਸੈਂ ਰਖਤ ਖੇਲ,
ਇਨ ਤੈ ਅਸੰਗ ਮਨਿ ਕਰਿ ਸਿੰਘ ਭੂਰ ਹੈਂ।

ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਦਾ ਖੇਲ ਤਾਂ ਮਨ ਨਾਲ (ਸਬੰਧ) ਰਖਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ (ਅਸੰਗ) ਦੂਰਰਖਦੇ ਹਨ।

ਔਰ ਜੈਸੇ ਦੁਖਦਾਈ ਪਾਂਚ ਕੋਸ਼ ਹੈਂ ਮਹਾਂਈਂ,
ਬਾਹਰ ਕੇ ਤਜੋਂ ਨ ਅਧਿਕਾਈ ਦੁਖ ਪੂਰ ਹੈਂ।

ਜਿਵੇਂ ਅੰਦਰ ਦੇ ਪੰਜ ਕੋਸ਼ ਬਹੁਤੇ ਦੁੱਖਦਾਈ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਪੰਜ ਮੀਣੇ ਮਸੰਦ ਆਦਿ ਬਹੁਤੇ (ਪੂਰ) ਜ਼ਿਆਦੇ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ।

ਤਾਂ ਤੇ ਪਾਛੇ ਕਹੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਪੈ ਆਛੈ,
ਸਿੰਘ ਸੁਧਾ ਛਕੈਂ ਆਛੈ ਔ ਛਕਾਵੈਂ ਰੂਰ ਹੈਂ।

ਜੇਕਰ ਚੰਗੇ ਸਿੰਘ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਕਾਉਣ।

ਤੋ ਤੋ ਸਿੰਘ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪੀ, ਅਬਿ ਭੀ ਅਮਾਪੀ
ਪਹਿਲਜੋਂ ਸੈਂ ਥੈਰੈਂ, ਆਪੀ ਜਾਨ ਲੋ ਜਰੂਰ ਹੈਂ।
॥ ੧੬੪ ॥

ਫੇਰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਪਹਿਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੇ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, (ਇਹ ਗੱਲ) ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣ ਲਵੋ।

ਪਰ ਜੇ ਰਹੇ ਹੈਂ ਕਿਛੁ ਭੇਦ ਬਾਦ ਆਪਸ ਮੈਂ,
ਹਰਜੇ ਕਰਨ ਹਾਰੀ ਭਾਰੀ ਏਹੀ ਮਰਜੈਂ।

ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਕੁਝ ਫ਼ਰਕ ਤੇ ਝਗੜੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ (ਪਰ) ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ ਏਹੇ (ਮਰਜੈ) ਬੀਮਾਰੀ ਬਹੁਤਾ (ਹਰਜੈ) ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਮਰ ਜੈਹੈਂ ਹਾਇ ਬੇ-ਸਲੂਕੀ ਸੂਕੀ ਟਕਟੈਂਸ,
ਹੇਰਿ ਲਾਜਵਤੀ ਸਮ ਲਰਜੈ ਹੈਂ ਗਰਜੈਂ।

ਹਾਇ ਭੈੜੇ ਵਰਤਾਉ ਤੇ ਸੁੱਕੀ ਆਕੜ ਮਰ ਜਾਣ ਤਾਂ ਲੋੜਾਂ (ਹੇਰਿ) ਦੇਖ ਕੇ ਲਾਜਵੰਤੀ ਬੁਟੀ ਵਾਂਗ ਕੰਬ ਜਾਣ ਭਾਵ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਣ।

ਗਰ ਜੈਹੈਂ ਮੂਢ ਬਰਜੈਂ ਨ ਦਾਨੇ ਡਰ ਜੈਹੈਂ,
ਪਰ ਜੈਹੈਂ ਫਾਰੇ ਤੈ ਦਰਾਰੇ ਦਿਲ ਫਰਜੈਂ।

ਜੇ ਸਿਆਣੇ ਡਰ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਨਾ ਵਰਜਣਗੇ ਤਾਂ ਮੂਰਖ (ਗਰ ਜੈਹੈਂ) ਗਲ ਜਾਣਗੇ, (ਫਾਰੇ) ਪਾੜੇ ਪੈ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਦਿਲ (ਦਰਾਰੇ) ਤੇੜਾਂ (ਫਰਜੈਂ) ਫੜ ਜਾਣਗੇ ਭਾਵ ਦਿਲ ਫਟ ਜਾਣਗੇ।

ਫਰਜੈਂ ਸਮਝ ਹਮ ਨਿਜ ਦਿਢ ਕਰਿ, ਜੈਸੀ
ਅਰਜੈਂ ਗੁਜਾਰੀ ਖਾਲਸੇ ਪੈਂ ਯੁਤ ਗਰਜੈਂ।
॥ ੧੬੫ ॥

ਲੋੜਵੰਦ ਹੋ ਕੇ।

ਗਰ ਜੈਹੈਂ ਗੰਢੇ ਫੇਰ ਪਰ ਜੈਹੈਂ ਗੰਢੇਂ ਦਿਢ,
ਖੰਡੇ ਤੈ ਭੀ ਖੁਲ ਹੈਂ ਨ ਢੁਲ ਹੈ ਅਗਰਜੈਂ।

ਜੇ ਬੇਇਤਫਾਕੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਗੰਢਿਆਂ ਵਾਂਗ ਗਲ ਜਾਣਗੇ, (ਵੈਰ ਦੀਆਂ) ਪੱਕੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਪੈ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਖੰਡੇ

ਅਗਰ ਜੈ ਚੰਦਨ ਰਸਾਲ ਸਾਲ ਬਾਰੀ ਪਾਰਿ,
ਬਾਰ ਰਖਵਾਰੀ ਆਕ ਇਰੰਡੋਂ ਕੀ ਧਰ ਜੈ।

ਧਰ ਜੈਹੈ ਧੀਰ ਬੀਰ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਗੰਭੀਰ,
ਫਰ ਜੈਹੈ ਏਕਤਾ ਤੋਂ ਧਰਨੀ ਪੈ ਅਰਜੈ।

ਅਰਜੈ। ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਕਵਿ ਕੀ, ਜੇ ਸਭਿ ਅਭਿ
ਮਾਨੀ ਜਾਹਿ, ਤੇਜ ਪਰਤਾਪ ਹੈ ਅਚਰਜੈ

॥ ੧੬੬ ॥

ਏਹੀ ਬਾਤੈਂ ਮਨਵਾਨ ਹੇਤ, ਬਖਯਾਤੈਂ। ਕਰ
ਜੋਰ ਬਹੁ ਭਾਤੈਂ, ਮੈ ਨਿਹੋਰ ਬਿਨਤੀ ਠਈ।
ਪੰਥ ਪਰਕਾਸ਼ ਗੁੰਥ ਤਜਾਰ ਕੀਨ ਚਾਰੁ ਯਾਹਿ,
ਜਾਂਹਿ ਮਾਂਹਿ ਸੁਜਸ ਅਥਾਹਿ ਪੰਥ ਕਾ ਹਈ।
ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਯੁਤ ਭੇਟ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਕੇ,
ਧਰ ਕਰਿ ਅੱਗਰ ਪਰਾਰਥਨਾ ਜੋ ਕਈ।
ਕੀਨੋ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਲ ਪੰਥ,
ਦਾਸ ਕੋ ਨਿਹਾਲ ਕੀਓ ਕ੍ਰਿਤ। ਸਫਲੀ ਭਈ

॥ ੧੬੭ ॥

ਮੇਰੀ ਜਢਤਾਈ ਤੈ ਢਿਠਾਈ ਲਰਕਾਈ ਦਿਸ,
ਹੇਰੇ ਤੈ ਘਨੇਰੇ ਦੋਖ ਦੀਖ ਪਰੈਂ ਭਾਰ ਹੈਂ।

ਤਾਂ ਤੇ ਨਿਜ ਸਜਨਾਈ ਦੀਨ ਦਜਾਲਤਾਈ
ਓਰ, ਦੇਖਿ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦਯਾ ਕੀਜੀਏ ਅਪਾਰ ਹੈ।
ਜੋ ਪੈ ਲਿਖਯੋ ਗਯੋ ਹੈ ਖਿਲਾਫ। ਹਾਲ ਸਾਫ ਕਾਰੂੰ,
ਤੋ ਪੈ ਮਾਫ ਕੀਜੈ ਆਪ ਮੈਂ ਪੈ ਉਪਕਾਰ ਹੈ।
ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ਬਿਨ ਹਮ ਹੈਂ। ਭੂਲਨ ਹਾਰ,

ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹਣਗੀਆਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ (ਅਗਰਜੈ) ਨਿਰ-
ਇੱਛਤਾ ਹੀ ਮਿਲੇਗੀ।

।(ਜੈ) ਜੇਕਰ ਅਗਰ, ਚੰਦਨ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ
ਪਾਲ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਅੱਕ ਤੇ ਇਰੰਡਾਂ ਦੀ ਵਾੜ (ਧਰ
ਜੈ) ਜੇ ਕਰ ਦਈਏ (ਉਹ ਬਗੀਚੀ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਉਜੜ
ਜਾਵੇਗੀ। ਇਵੇਂ ਅਗਰ ਚੰਦਨ ਤੇ ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਬਗੀਚੀ
ਵਾਂਗ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਬੇਇਤਫਾਕੀ ਰੂਪ ਅੱਕਾਂ ਤੇ ਇਰੰਡਾਂ ਦੀ
ਵਾੜ ਨਾਲ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ)।

।ਜੇ ਬਹਾਦਰ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਧੀਰਜ ਧਾਰ ਲਵੇ ਤੇ
ਏਕਤਾ ਪਕੜ ਲਵੇ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ (ਅਰਜੈ) ਫੈਲ ਜਾਵੇਗਾ।
।ਬੇਨਤੀਆਂ।

।ਪ੍ਰਗਟ।

।ਮੈਂ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

।ਰਚਨਾ, ਕਵਿਤਾ।

।ਮੇਰੀ ਮੂਰਖਤਾ, ਢੀਠਤਾ ਤੇ ਬਚਪਨ (ਬੇ ਸਮਝੀ) ਨੂੰ ਦੇਖਣ
ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਭਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਦਿਸ ਪੈਣਗੇ।

।ਵਿਰੁੱਧ।

।ਸਾਰੇ ਹਨ।

ਏਹੀ ਦਿਢ ਧਾਰ ਕੈ ਵਿਚਾਰ ਲੀਜੋ ਸਾਰ ਹੈ। 'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

॥ ੧੬੮ ॥

ਜਾਟ ਜੜੋਂ ਗਵਾਰ ਕਾਠ ਕਾਟਿ ਬਿੰਗ ਡਿੰਗਾ
ਅਤਿ,

ਕਾਰੀਗਰ ਆਗੇ ਗੇਰੈ ਸੁਠ ਸੇ ਬਨਾਇ ਹੈ।

'ਜਿਵੇਂ ਮੂਰਖ ਜੱਟ ਬਹੁਤਾ ਵਿੰਗਾ ਟੇਢਾ ਕਾਠ ਕੱਟਕੇ ਕਾਰੀਗਰ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਗੋਂ (ਘੜ ਕੇ) ਸੁੰਦਰ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਪੱਥਰ ਤੈ ਲੇਤ ਅਲਵੱਤ੍ਰ ਠਾਕੁਰ ਰਚ।,

'ਜਿਵੇਂ ਪੱਥਰ ਤੋਂ (ਅਲਵੱਤਰ) ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਕ ਤੋਂ ਠਾਕੁਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ।

ਪੱਤ੍ਰ ਕੁਪੱਤ੍ਰੋਂ ਤੇ ਛੱਤ੍ਰ ਝੁਲਾਇ ਹੈਂ।

'ਪੱਤ੍ਰਿਆਂ ਤੇ ਮਾੜੇ ਪੱਤ੍ਰਿਆਂ ਤੋਂ (ਸਿਆਣੇ ਕਾਰੀਗਰ) ਛੱਤ੍ਰ (ਬਣਾ ਕੇ) ਝੁਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਤੈਸੇ ਜਗ ਜੰਗਲ ਤੈ ਮੰਗਲ ਸਰੂਪ ਸਾਥ,
ਕਾਰੀਗਰ ਸਿੰਘਨ ਪੈ ਧਰੀ ਹਮ ਲਜਾਇ ਹੈ।
ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੈਹੈਂ¹ ਤੈ ਸੁਧਾਰ ਲੈਹੈਂ ਮੋਦ ਬੈਹੈਂ²,
ਬਾਲਕ ਕੀ ਬਾਤ ਮਾਤ ਪਿਤੈ ਜਿਮ ਭਾਇ ਹੈ

'ਪ੍ਰਵਾਣ ਕਰ ਲੈਣਗੇ। ਅਨੰਦ ਹੋਣਗੇ।

॥ ੧੬੯ ॥

ਪੂਰਬ ਜੇ ਗੁਨ ਦੋਖ ਭੂਲਨ ਅਭੂਲਨ ਕੇ,
ਮਲਨ ਅਮਲਨ ਚਲਨ ਦਿਖਰਾਏ ਹੈਂ।

'(ਅਭੂਲਨ) ਚੰਗੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਤੇ (ਅਮਲਨ ਚਲਨ) ਚੰਗੇ ਆਚਰਨ ਤੇ (ਭੂਲਨ) ਮਾੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ (ਦੋਖ) ਔਗੁਣ ਤੇ (ਮਲਨ ਚਲਨ) ਮਾੜੇ ਆਚਰਨ ਵਿਖਾਏ ਹਨ।

ਸੋ ਤੋ ਰਾਗ ਦ੍ਰੈਸ਼ ਕੀ ਨ ਲੇਸ ਹੈ ਹਮਾਰੇ ਸੇਸ,
ਕਾਹੂੰ ਸੈਂ ਬਿਸੇਸ ਕਮ ਪੱਖ ਨਾ ਰਖਾਏ ਹੈਂ।

'ਸਾਡੇ (ਦਿਲ ਅੰਦਰ) ਉਸ ਮੋਹ ਤੇ ਵੈਰ ਦੀ ਤਾਂ ਲੇਸ ਵੀ (ਸੇਸ) ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੱਧ ਘੱਟ ਪੱਖ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ।

ਪ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਸਮੋਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲੈ ਹੈਂ ਸਭਿ,
ਸਰਦੀ ਗ੍ਰੀਖਮ ਮੈਂ ਜੜੋਂ ਸੁਭਾਵ ਥਾਏ ਹੈਂ।

'ਜਿਵੇਂ ਸਰਦੀ ਤੇ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਸੁਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਭਾਵ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਐਪਰ ਸਜਨ ਕਰਿ ਵਜਨ ਅਗੁਨ ਹਰ,
ਸਦ ਗੁਨ ਧਾਰੈਂ ਮੇਰੇ ਭਾਵ ਸਫਲਾਏ ਹੈਂ।

'ਜੇਕਰ ਸਜਣ ਪੁਰਖ (ਵਜਨ) ਤੋਲ ਕੇ ਭਾਵ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਅਉਗਣ ਛੱਡ ਦੇਣਗੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣ ਧਾਰ ਲੈਣਗੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕਥਾ ਲਿਖਣ ਦਾ (ਭਵ) ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

॥ ੧੭੦ ॥

ਐਸੇ ਮਤਿ ਮਾਨੋ ਰਟ ਸੁਜਸ ਮਹਾਨੋ, ਫੇਰ
ਐਬ ਦਿਖਰਾਨੋ ਗਾਨੋ ਤਰਕੈਂ ਯਾਂ ਨਿੰਦ ਹੈ।

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਮੰਨੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਥ ਦਾ ਚੰਗਾ ਜਸ ਕਹਿ ਕੇ ਫੇਰ ਅਉਗਣ ਦਿਖਾਏ ਹਨ ਇਹ (ਤੁਸਾਂ ਪੰਥ ਨੂੰ) ਤਰਕ ਕਰੀ

ਮੇਰੇ ਭਾਵ ਨਾਂਹਿ ਯਾਹਿ ਸਮਝ ਬਚਿਤ੍ਰ ਤਾਂਹਿ,
ਤਿੱਤ੍ਰੁ ਬੋਲ ਸਮ ਚਾਹਿ ਮਾਨੈਂ ਮਨ ਚਿੰਦ ਹੈਂ।

ਸੋਏ ਕੋ ਜਗੈ ਹੈਂ ਜਿਮ ਭੋਜਨ ਦੇ ਛਿੰਗਾ¹ ਦੇ ਹੈਂ,

ਚਤ੍ਰੁ ਕਢੈ ਹੈਂ ਮੈਲ ਮੂਢ ਲੋਹੁ ਬਿੰਦੁ ਹੈਂ।
ਬੈਦ ਸੀਸਾ ਮਰਜ ਜਜੋਂ ਕਾਲਖ ਦਿਖੈ ਹੈ ਖੈ ਹੈ,
ਤਾਂਹੀ ਭਾਵ ਮੈਂ ਭੀ ਭਾਖੀ ਸਾਖੀ ਯਾਹਿ ਬਿੰਦੁ ਹੈਂ।

॥੧੭੧॥

ਕੁੰਚਰ ਕੋ ਦੇਖ ਕੈ ਸਰੋਸ ਸ੍ਰਾਨ ਭੂਸੇ ਜਿਮ,
ਰੋਸ ਧਰੈ ਨਿਧਨੀ ਬਿਲੋਕ ਧਨਵੰਤ ਕੋ।

ਰੈਨ ਕੇ ਜਗੱਯਾ ਪੈ ਜਜੋਂ ਚੋਰ ਭੱਯਾਰੋਸ ਕਰੈ,
ਮਿੱਥਯਾ-ਮਤੀ ਦੋਸ਼ ਧਾਰੈ ਸੁਨ ਜਜੋਂ ਸਿਧੰਤ ਕੋ।

ਹੰਸ ਮੋਰ ਕੋਕਿਲਾ ਕੇ ਸੁਰ-ਗੁਨ ਸੁਨਿ ਜਿਮ,
ਬਕ ਅਹਿ ਕਾਕ ਦੋਸ਼ ਧਰ ਹੈਂ ਅਨੰਤ ਕੋ।

ਸੁਕਵਿ ਕੋ ਪੇਖ ਜਜੋਂ ਕੁਕਵਿ ਮਨਿ ਰੋਸ ਧਰੈ,
ਮੂਢ ਮਾਨੀ ਪੇਖਿ ਮਾਨ ਸੰਤ ਤੈ ਮਹੰਤ ਕੋ।
॥੧੭੨॥

ਦੀਪਕ ਕੇ ਹੇਰ ਜਜੋਂ ਅੰਧੇਰ ਮਨਿ ਰੋਸ ਧਰੈ,
ਬਲ ਹੀਨ ਰੋਸ ਧਰੈ ਦੇਖ ਬਲਵਾਨ ਕੋ।
ਸੂਰ ਸਖੀ¹ ਕੋ ਬਿਲੋਕ ਕੂਰ² ਸੂਮ ਜੈਸ ਰਿਸੇ,
ਉੱਦਮੀ ਕੋ ਹੇਰ ਰਿਸੈ ਦਾਰਿਦੀ ਜਹਾਨ ਕੋ।
ਬਾਜ ਕੋ ਬਿਲੋਕ ਜਜੋਂ ਬਿਹੰਗ ਗਨ¹ ਰੋਸ ਧਰੈਂ,

ਹੈ ਜਾਂ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

¹ਮੇਰਾ ਇਹ (ਭਾਵ) ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਤਿਸਰਚਨਾਂ ਨੂੰ (ਬਚਿਤ੍ਰ) ਅਨੋਖੀ ਸਮਝ ਕੇ (ਸੁਬਹਾਨੀ) ਤਿੱਤਰ ਦੇ ਬੋਲ ਵਾਂਗ (ਚਾਹਿ) ਸ਼ੋਕ ਨਾਲ (ਮਨ ਚਿੰਦ) ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨ ਲੈਣ ਭਾਵ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਅਰਥ ਭਾਵ ਕੱਢ ਲੈਣ।

¹ਧਾਤ ਦੀ ਪਤਲੀ ਸੂਈ ਜਾਂ ਨੋਕਦਾਰ ਡੱਕਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਅੰਨ ਆਦਿ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ।

¹ਮੂਰਖ ਲਹੂ ਦੇ ਤੁਪਕੇ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਜਿਵੇਂ ਵੈਦ ਦਾ (ਮਰਜ਼) ਬੀਮਾਰੀ ਦਿਖਾਉਣ ਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦਾ ਕਾਲਖ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਕਾਲਖ ਨੂੰ (ਖੈ ਹੈ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਭਾਵ ਨਾਲ (ਭਾਵ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ) ਮੈਂ ਇਹ (ਬਿੰਦ) ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ।

¹ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕੁੱਤੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭੌਂਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਧਨੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਗ਼ਰੀਬ ਗੁੱਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਰਾਤ ਦੇ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਚੋਰ ਭਰਾ ਗੁੱਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ (ਮਿਥਯਾਮੱਤੀ) ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਦੋਸ਼ ਧਾਰਦਾ ਹੈ।

¹ਹੰਸ, ਮੋਰ ਤੇ ਕੋਇਲ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਗੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਬਗਲਾ ਸੱਪ ਤੇ ਕਾਂ ਬੇਅੰਤ ਨੁਕਸ ਕੱਢਦੇ ਹਨ।

¹ਜਿਵੇਂ ਚੰਗੇ ਕਵੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੋਟਾ ਕਵੀ ਮਨ 'ਚ ਗੁੱਸਾ ਧਾਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮੂਰਖ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ, ਸੰਤ ਅਤੇ ਮਹੰਤ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁੱਸਾ ਧਾਰਦਾ ਹੈ।

¹ਦਾਤੇ ਨੂੰ। ²ਕਾਇਰ।

¹ਬਹੁਤੇ ਪੰਛੀ।

ਰੂਪ ਹੀਨ ਰੋਸ ਧਰੈਂ ਪੇਖਿ ਰੂਪ-ਖਾਨ ਕੌ।
ਗਗਾਨ ਸਿੰਘ ਭਾਨੁ ਪੈ ਅਗਗਾਨ ਏਣ ਰੈਨ ਜੈਸੇ
ਰੋਸ ਧਰੈਂ, ਤਜੋਂ ਅਗਗਾਨੀ ਪੇਖਿ ਗੁਨਵਾਨ ਕੌ।
॥੧੭੩॥

ਜੈਸੇ ਹੈ ਸੁਭਾਉ ਜਾਂ ਕੋ ਤੈਸੇ ਹੀ ਬਨਾਉ। ਤਾਂ ਕੋ,
ਬੁਰਾ ਨ ਮਨਾਉ ਕਾਂ ਕੋ ਆਪ ਭਲੇ ਜੋਇ ਲੈ।
ਊਖ ਕਟੂ ਥਾਇ ਹੈ ਨ ਜਲ ਜੇ ਸਿੰਚਾਇ ਕਟੂ,
ਮਧੂ ਪਾਈ ਨੀਮ ਮੀਠੋ ਚੀਟੋ ਹੈ ਨ ਕੋਇਲੈਂ।

ਦੀਏ ਬਿਨ ਸਿਰ ਨਾ ਸੁਭਾਇ ਜਾਇ ਮਿਲੈ ਪਿਰ,
ਖੱਟੇ ਪਰ ਮੀਠਾ ਥਿਰਿ ਸੰਗਤਰਾ ਹੋਇ ਲੈ।

ਕੀਟ ਤੈ ਭਾਰੰਗੀ ਭਾਇ ਲੋਹ ਤੈ ਕਨਕ ਥਾਇ,
ਤੈਸੇ ਸਤਿਸੰਗ ਤੈ ਕੁਭਾਇ ਚਹੀਏ ਖੋਇ ਲੈ।
॥੧੭੪॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪਰਮਾਰਥਾ ਬਿਵਹਾਰ ਜਜੋਂ,
ਬਦਲੇ ਸਭਿ ਜਨ ਕੇਰ।
ਜਥਾ ਰਾਜ ਪਰਜਾ ਤਥਾ,
ਭਵਤ ਸਮੇਂ ਕਾ ਫੇਰ। ॥੧੭੫॥

ਲੱਖਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਲਿਖੇ,
ਜੈਸ ਪਿਖੇ ਹਮ ਭੂਰ।
ਪਿਛਲੇ ਅਬਿ ਕੇ ਸਭਿ ਸਹੀ
ਕਹੇ, ਏਕ ਨਹਿੰ ਕੂਰ। ॥੧੭੬॥
ਐਬ ਦਿਖਾਵਨ ਨਹਿੰ ਕਰੇ,
ਰਚੇ ਜਗਾਵਨ ਹੇਤ।

‘ਬਹੁਤੇ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।

‘ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ (ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਗਿਆਨ ਉੱਪਰ
ਅਗਿਆਨ (ਸਿੰਘ) ਸ਼ੇਰ ਉੱਪਰ (ਏਣ) ਹਰਣ, ਸੂਰਜ
ਉੱਪਰਰਾਤ ਗੁੱਸਾ ਧਾਰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਣਵਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ
ਅਉਗਣੀ ਗੁੱਸਾ ਧਾਰਦੇ ਹਨ।

‘ਬਣਤਰ, ਬਨਾਵਟ।

‘ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।

‘ਕੌੜੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਿੰਜਣ ਕਰ ਕੇ ਗੰਨਾ ਕੌੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ,
ਸ਼ਹਿਦ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਨਿੰਮ ਮਿੱਠੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, (ਬਹੁਤਾ ਧੋਣ
ਨਾਲ) ਕੋਇਲਾ ਚਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

‘ਸਿਰ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਸੁਭਾਵ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਪਤੀ ਹੀ
ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਖੱਟੇ (ਫਲ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਿਛ) ਦੇ ਉਪਰ
ਮਿੱਠੇ (ਫਲ) ਨੂੰ ਟਿਕਾ ਦੇਈਏ (ਪਿਉਂਦ ਕਰ ਦੇਈਏ) ਤਾਂ
ਉਹ ਸੰਗਤਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

‘ਕੀੜੇ ਤੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤਿਤਲੀ (ਬਿਲਨੀ) ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,
ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਸੰਗਤ ਨਾਲ ਖੋਟਾ
ਸੁਭਾਵ ਗਵਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

‘ਧਰਮ, (ਅ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ।

‘ਜੇਹੋ ਜਿਹਾਰਾਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜੇਹੀ ਪਰਜਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,
ਜਦੋਂ ਸਮੇਂ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ (ਭਵਤ) ਹੁੰਦਾ ਭਾਵ ਬਦਲਦਾ ਹੈ।

‘ਬਹੁਤੇ।

‘ਇਕ ਵੀ ਝੂਠਾ ਨਹੀਂ।

‘ਕਹੇ ਹਨ।

ਹੈ ਉਮੈਦ ਸਿੰਘ ਬੀਰ! ਮਮ
ਸੁਨ ਬਹੁ ਭਵੈਂ ਸੁਚੇਤ ॥ ੧੨੭ ॥
ਕਰਿ ਭੋਜਨ ਅਰਿ ਘਰ, ਛਕੋ
ਜ਼ਹਿਰ, ਕਜੋਂ ਨਾ ਮਰ ਜਾਹਿ।
ਇਨ ਤਿੰਨ ਬਚਨੋ ਸਮ ਸਹੀ,
ਹਾਰਦ ਹਮਰੋ ਆਹਿ ॥ ੧੨੮ ॥

'ਮੇਰੇ ਭਰਾ।

'ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਤੂੰ ਵੈਰੀ ਦੇ ਘਰ ਭੋਜਨ ਕਰ (ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਹੇ) ਤੂੰ ਜ਼ਹਰ ਖਾ ਲੈ (ਜਾਂ ਕਹੇ) ਕਿ ਤੂੰ ਮਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਬਚਨਾਂ ਵਾਂਗ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ (ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਉਪਰਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਅਉਗਣ ਛੁਡਾਉਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਾਡਾ ਭਾਵ ਅਉਗਣ ਵਿਖਾਉਣੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ)।

'ਜੇ ਤਰਕ ਮੰਨ ਕੇ ਸਿੰਘ ਏਕਾ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਤਰਕ ਮਾਨ ਕੈ ਭੀ ਭਲਾ,
ਜੇ ਸਿੰਘ ਗਹਿੰ ਇਤਫਾਕ।
ਤੋ ਭੀ ਮਨਸਾ ਨਰਦ ਮਮ,
ਬਿਨਾ ਦਰਦ ਜਹਿ ਪਾਕ ॥ ੧੨੯ ॥
ਬਦਨਾਮੀ ਕਾ ਹੇਤੁ ਜੋ,
ਔਗੁਨ ਤਜਿ ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਹਿ।
ਵਜ਼ਨ ਕਰੈ ਬਦ ਨੇਕ ਕੋ,
ਪਰੈ ਸਫਲ ਮਮ ਪ੍ਰਾਹਿ ॥ ੧੩੦ ॥

'ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਰੂਪ ਨਰਦ ਬਿਨਾਂ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

'ਕਾਰਨ।

'ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਦਾ ਤੋਲ ਕਰ ਲੈਣ ਭਾਵ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਮੇਰਾ (ਪ੍ਰਾਹਿ) ਕਿਹਾ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਰਜਨਿ ਜਾਗਿ ਬਡਿ, ਮਜਨ ਕਰਿ,
ਭਜਨ ਜਜਨ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ।

'ਵੱਡੀਰਾਤੀਂ ਜਾਗ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ, ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੇ।

ਸਜਨ ਸਜਨ ਭਵ ਗਜਨ ਜਿਮ,
ਲਜਨ ਤਜਨ ਪਰ ਪੰਥ ॥ ੧੩੧ ॥

'ਉਹ ਸੱਜਣ ਪੁਰਖ (ਭਵ) ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀਆਂ ਵਾਂਗ (ਸਜਨ) ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋ ਕੇ ਪਰਾਏ ਪੰਥਾਂ (ਭੇਖਾਂ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣ।

ਕਰਿ ਸਤਿਸੰਗਤ ਰੰਗ ਨਿਜ,
ਧਰੈਂ ਪਾਕ ਇਤਫਾਕ।

'ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚਰੰਗ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਏਕਾ ਕਰ ਲੈਣ।

ਹੂਢ ਮਾਰ ਬੁਢਾਨ ਕੇ,
ਤਜਿ ਅਗੁਢ ਲਜ ਵਾਕ ॥ ੧੩੨ ॥

'ਦੁੱਡ ਮਾਰ (ਕੁਹਣੀ ਮਾਰ) ਬੁੱਢਿਆਂ ਦੇ ਲੱਜਿਆ ਵਾਲੇ ਬਚਨ

ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਕਰਿ ਨਿਜ ਪੰਥ ਕੀ,
 ਕਰੈਂ ਉੱਨਤੀ ਗੌਰ।
 ਇਹੁ ਕੂਕੇ ਇਹੁ ਨਿਰਮਲੇ,
 ਇਹੁ ਨਿਹੰਗ ਇਹੁ ਔਰ ॥ ੧੮੩ ॥
 ਇਹੁ ਤਜਿ ਸਭਿ ਇਕ-ਮੇਕ ਹ੍ਰੈ,
 ਰਹੈਂ ਧਾਰਿ ਦਿਢ ਪਯਾਰ।
 ਇਕ ਕੀ ਇਕ ਉਸਤਤਿ ਕਰੈ,
 ਨਿੰਦ ਜਿੰਦ ਤਜਿ ਸਾਰ। ॥ ੧੮੪ ॥
 ਖੇਦ ਭੇਦ ਤੈ ਬੇਦ ਕਹਿ,
 ਹੈ ਅਭੇਦ ਸੁਖਦਾਇ।

(ਅਗੂਢ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ।

'ਬਹੁਤੀ ਤਰੱਕੀ।

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡ ਕੇ।

'ਬੇਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਭੇਦ) ਫੁੱਟ ਕਰ ਕੇ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਅਭੇਦ) ਏਕਤਾ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਤਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਭੇਦ ਤਜਿ,
 ਪੰਥ ਏਕ ਸਭਿ ਥਾਇ। ॥ ੧੮੫ ॥
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਪਹਿਰਾਨ ਤਨ,
 ਕ੍ਰਿਯਾ ਢੰਗ ਰੰਗ ਰੂਪ।
 ਇਹੁ ਇਕ ਭਏ ਨ ਹ੍ਰੈਂ ਕਬੀ,
 ਅਰ ਨਿਭ ਸਕੈਂ ਨ ਖੂਪ। ॥ ੧੮੬ ॥
 ਇਨ ਬਿਨ ਔਰੈਂ ਏਕਤਾ,
 ਇਸ਼ਟ ਉਪਾਸ਼ਨ ਨਾਮ।
 ਹਿਲਮਿਲ ਰਹਿਨੋ ਪਯਾਰ ਧਰਿ,
 ਨਿਬਹੈ ਏਹੁ ਤਮਾਮ ॥ ੧੮੭ ॥
 ਮੁਖ ਤਨਖਾਹੈਂ ਚਾਰ ਜੋ,
 ਰਹੇ ਦੰਡ ਇਨ ਕੇਰ।
 ਔਰ ਗੌਣ ਰਾਖੋਂ ਸਹੀ,
 ਤਬਿਰਹਿ ਮੇਲ ਬਧੇਰ ॥ ੧੮੮ ॥
 ਇਨ ਬਾਤੋਂ ਬਿਨ ਔਰ, ਨਹਿੰ
 ਕੇਹੂੰ। ਰਹਿ ਇਤਫਾਕ।
 ਜੇ ਭਾਵੈ ਤੋਂ ਮਾਨ ਲੇਹੁ,
 ਪੰਥ ਅਰਜ ਮਮ ਪਾਕ। ॥ ੧੮੯ ॥

'ਹੋ ਜਾਵੇ।

'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

'ਵੱਡੀਆਂ ਚਾਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਦਾ ਦੰਡ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰਹੇ।

'ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਸਾਧਾਰਨ (ਸਾਮਾਨ) ਰੱਖੋ।

'ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ।

'ਮੇਰੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਬੇਨਤੀਆਂ।

ਨਹਿੰ ਮਾਨੋ ਤੋਂ ਭੀ ਭਲੇ,
ਮਾਨੋ ਥਾਇ ਅਨੰਦ।
ਅਰਜ ਮੁਨਾਸਬਾ ਮੈਂ ਕਰੀ,
ਮੇਟਣ ਕੇ ਹਿਤ ਦੁੰਦਾ ॥ ੧੯੦ ॥
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਸਭੀ ਕੋ,
ਪਾਲਕ ਚਾਲਕ ਆਹਿ।

‘ਯੋਗ।

‘ਝਗੜਾ, ਫੁੱਟ।

‘ਨਹੀਂ ਤਾਂ (ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ) ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ (ਚਾਲਕ) ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਮਾਲਕ ਤੁਸੀਂ ਹੋ।

ਮੋਰ ਪੰਥ ਜੋ ਜਾਂਇ ਜਹਿੰ,
ਰਾਵਰ ਕੇ ਸਦਵਾਂਹਿ ॥ ੧੯੧ ॥

‘ਜਿਵੇਂ ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਭ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਭ ਹੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਨਿਰਮਲੇ ਨਿਹੰਗ ਤੇ ਕੂਕੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਣਗੇ ਆਪ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੀ ਅਖਵਾਉਣਗੇ।

ਯਾਂ ਮੈਂ ਭਾਵ ਅਘਾਵ ਹੈਂ,
ਲਖੈਂ ਚਤੁਰ ਕਰਿ ਗੌਰ।

‘ਇਸ ਵਿੱਚ (ਅਘਾਵ) ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਭਾਵ ਹਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਿਆਣੇ ਖਿਆਲ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਮਨਿ-ਮੁਕਤਾ ਅਤਿ ਮਾਨ ਲਹਿ,
ਬਿਨ ਇਨ ਖਾਰਿ ਲੰਡੌਰਾ ॥ ੧੯੨ ॥

‘ਜਿਵੇਂ (ਮੁਕਤਾ) ਮੋਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੜਤ (ਮਣਿ) ਗਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਖਾਰਿ) ਸੁਆਹ ਵਾਂਗ (ਲੰਡੌਰ) ਬੇਇਜ਼ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ ਏਕਤਾ ਆਦਿ ਮੋਤੀਆਂ ਜੜਤ ਪੰਥ ਰੂਪ ਗਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਏਕਤਾ ਆਦਿ ਮੋਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਆਹ ਵਾਂਗ ਬੇ-ਇਜ਼ਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਕਥਾ,
ਅਰ ਬਹੁ ਭੇਖਨ ਕੇਰ।
ਸੁਨੀ ਪਿਖੀ ਜਿਮ ਤਿਮ ਲਿਖੀ,
ਰਿਸਜੋ ਨ ਅਨੁਚਿਤ ਹੇਰਿ ॥ ੧੯੩ ॥
ਸਾਧੁ ਸੰਗਤ ਗੁਰੁ ਖਾਲਸਾ,
ਸਭਿ ਮਮ ਇਸ਼ਟ ਉਦਾਰ।
ਭੂਲ ਚੂਕ ਸੁਧ ਕੀਜੀਓ,
ਲਖਿ ਕਵਿ ਕੋ ਨਿਜ ਬਾਰਾ ॥ ੧੯੪ ॥
ਬੇਰ ਕੰਜ ਤੰਦਲ ਗਹੇ,
ਸਵਰੀ ਗਜ ਦਿਜ ਕੇਰ।

‘ਅਯੋਗ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁੱਸੇ ਨ ਹੋਇਓ।

‘ਆਪਣਾ ਬਾਲਕ।

‘ਜਿਵੇਂ (ਸਵਰੀ) ਭੀਲਣੀ ਦੇ ਬੇਰ, ਹਾਥੀ ਦਾ ਕੰਵਲ ਤੇ ਸੁਦਾਮੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ (ਤੰਦੁਲ) ਚੌਲ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਤਜੋਂ ਮਮ ਭੇਟਾ ਗੁੰਥ ਇਹੁ,

ਗਹੇ ਬਿਰਦ ਨਿਜ ਹੇਰਿ' ॥ ੧੯੫ ॥
 ਨਾਮ ਦਾਨ ਨਿਜ ਗਜਾਨ ਦਿਢਾ,
 ਤਨ ਅਰੋਗ ਮਨਿ ਚੈਨ।
 ਇਹੁ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਿਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ,
 ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਕੇ ਐਨਿ' ॥ ੧੯੬ ॥
 ਛੀਰ ਸਿੰਧ ਸੀ' ਪੰਥ ਕੀ,
 ਕਥਿ ਸਭਿ ਕਥਾ ਉਦਾਰ।
 ਤਨਕ ਭਨਕ ਹੋਂ ਝਾਗ ਸੀ,
 ਨਿਜ ਤਨ ਕੀ ਅਬਿ ਸਾਰ' ॥ ੧੯੭ ॥

'ਆਪਣਾ (ਬਿਰਦ) ਸੁਭਾਵ ਦੇਖ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੋ।
 'ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਪੱਕਾ ਗਿਆਨ।

'ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਘਰ ਵਿੱਚ।
 'ਦੁੱਧ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗੀ।

'ਝੰਗ ਵਾਂਗ ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ (ਤਨਕ) ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ
 ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਕਥਾ (ਭਨਕ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਕਵਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ

ਚੌਪਈ:

ਮੈਂ ਅਬਿ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਸੁਨੈ ਹੋਂ।
 ਗੁੰਥ ਸਮਾਪਤਿ ਕਰਿ ਦਿਖਰੈ ਹੋਂ।
 ਮਹਾਰਾਜ ਜੋ ਰਾਇ-ਪਥੋਰਾ'।
 ਭਯੋ ਚੁਹਾਣ' ਛੱਤਰੀ ਗੋਰਾ² ॥ ੧੯੮ ॥
 ਸਗਰੀ ਹਿੰਦੂ ਕੇਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ।
 ਕੀਨੀ ਇਨ, ਮੁਦ ਭੀਨੀ ਆਹੀ'।
 ਕਿੱਲੀ' ਜਿਸ ਕੀ ਦਿੱਲੀ ਮਾਰੈਂ।
 ਜੋਗ-ਮਾਯਾ ਕੇ ਮੰਦਰ ਪਾਰੈਂ' ॥ ੧੯੯ ॥
 ਗੋਰੀ ਸ਼ਾਹ' ਸ਼ਹਾਬੁੱਲਦੀਨੋ।
 ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਤਾਂਹਿ ਤੈ ਛੀਨੋ'।
 ਰਾਇ ਬੀਰ ਤਾਂ ਕਾ ਲਘੁ' ਭਾਈ।
 ਰਹਿਤ ਆਗਰੇ ਮਾਂਹਿ ਸਦਾਈ ॥ ੨੦੦ ॥
 ਮੁਲਕ ਜਗੀਰ ਹੁਤੋ ਸੋ ਤਾਂ ਪੈ।
 ਕਰਤ ਅਦਾਲਤ ਐਸੀ ਵਾਂ ਪੈ'।
 ਆਵਤ ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਾਰੇ।
 ਲੂਟ ਲੇਤ ਦੁਹਿ ਕੋ ਬਿਨ ਬਾਰੇ' ॥ ੨੦੧ ॥
 ਥਾ ਮਤਲਬ ਉਸ ਕਾ ਦਿਢ ਏਹੀ।
 ਨਾਂਹਿ ਉਠੈ ਝਗਰਾ ਕਿਤ ਕੇਹੀ'।

'ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ।
 'ਗੋਤ। ²ਭਾਰੀ ਸੂਰਮਾ।

'(ਜੋ) ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਸੀ।

'ਨਿਸ਼ਾਨੀ।

'ਪਾਸ ਹੈ।

'ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਗੋਰੀ (ਬੰਸ) ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

'ਖੋਹ ਲਿਆ।

'ਛੋਟਾ।

'ਓਥੇ।

'ਬਿਨਾਂ ਦੇਰ ਤੋਂ।

'ਕਿਤੇ ਵੀ ਕੋਈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਇ ਪਥੋਰੇ ਪਾਸੈਂ।	
ਅਯੋ ਕਚੈਹਰੀ ਮੈਂ ਜਬਿ ਖਾਸੈਂ ॥ ੨੦੨ ॥	'ਆਪ।
ਮਹਾਰਾਜ ਹਸਿ ਐਸ ਉਚਾਰਾ।	
ਆਯੋ ਦੁਹਿ-ਲੁਟਾ ਬੀਰ ਹਮਾਰਾ।	'ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਾ।
ਤਬਿ ਤੈ ਦੁਹਿ ਲੁਟ ਤਾਂ ਕਾ ਨਾਮੂ।	
ਬਿਦਤਯੋ ਲੋਗਨ ਮਾਂਹਿ ਤਮਾਮੂ ॥ ੨੦੩ ॥	'ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ।
ਦੁਹਿ ਲੁਟ ਤੈ ਦੁੱਲਟ ਫਿਰਰਹਯੋ।	
ਲੋਗਨ ਕੀ ਜੁਬਾਨ ਪਰ ਬਹਯੋ।	'ਬੈਠ ਗਿਆ ਭਾਵ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।
ਰਾਇ ਪਥੋਰਾ ਕੇ ਕੁਲ ਭੱਟ ਨੇ।	'ਕੁਲ ਦੇ ਭੱਟ ਨੇ।
ਇਕ ਨੈ ਤੋ ਇਮ ਕੀਨੋ ਰਟਨੇ ॥ ੨੦੪ ॥	'ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਦੁਤੀ ਬ੍ਰਿਧ ਭਟ ਭਾਖਯੋ ਯਾਹੈ।	'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਦੁੱਲਟਰਾਇ ਨਾਮ ਥਾ ਵਾਹੈਂ।	'ਉਸ ਦਾ।
ਭਾਵ ਏਕ ਹੀ ਦੋਨੋ ਕੇਰੈਂ।	
ਧਾਰਯੋ ਹਮ ਦਿਢ ਸਮਝ ਅਛੇਰੈਂ ॥ ੨੦੫ ॥	
ਰਾਜ ਜਬੈ ਤੁਰਕੋਂ ਨੈ ਲੀਓ।	
ਰਾਇ ਪਥੋਰਾ ਉਨੈ ਗਹੀਓ।	'ਪਕੜ ਲਿਆ।
ਦੁੱਲਟਰਾਇ ਦੌਰਿ ਤਬਿ ਆਛੈਂ।	
ਜੰਗਲ ਦੇਸ ਧਸਯੋ ਸੁਖ ਬਾਛੈਂ ॥ ੨੦੬ ॥	
ਗੁੱਜਰ ਨ੍ਰਿਪ ਹੁਤੋ ਲਘੁ ਏਕੈਂ।	
ਥੀ ਰਾਣੀ ਤਾਂ ਕੀ ਸੁਠ ਨੇਕੈਂ।	
ਸੁਇਨਾ ਨਾਮ ਉਦਾਰ ਮਹਾਂ ਹੈ।	
ਸ਼ਹਿਰ ਸੁਨਾਮ ਬਸਾਯੋ ਜਾਹੈਂ ॥ ੨੦੭ ॥	
ਦੁੱਲਟ ਰਾਇ ਤਈਂ ਤਿਨ ਰਾਖਾ।	
ਸੁਭਟ ਕੁਲੀਨ ਨੇਕ ਦਿਢ ਲਾਖਾ।	'ਜਾਣ ਕੇ।
ਸੇਵਾ ਮੱਦਦ ਕਰੀ ਉਦਾਰੀ।	
ਦਯੋ ਮੁਕਾਨ ਬਸਨ ਹਿਤ ਕਾਰੀ ॥ ੨੦੮ ॥	'ਵਸਣ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗਾ।
ਲੋਕ ਧਾੜਵੀ ਦੇਸੀ ਜੇਤੇ।	
ਮਿਲੇ ਰਾਇ ਦੁਲੱਟ ਸੈਂ ਤੇਤੇ।	
ਧਾੜੇ ਉਨ ਪੁਨ ਅਧਿਕੈਂ ਮਾਰੇ।	'ਡਾਕੇ।
ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਧਨ ਲੁਟੇ ਅਪਾਰੇ ॥ ੨੦੯ ॥	

ਦਿੱਲੀ ਆਗਰਾ ਮਥਰਾ ਲੈਰੈਂ।	'ਤੱਕ।
ਲੂਟੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲਹਿਰ ਕਰਿ ਤੈਰੈਂ।	'ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਜ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ।
ਸਾਤ ਪੂਤ ਦੁੱਲਟ ਕੇ ਥੀਏ।	
ਮੂਰ, ਧਾਰ, ਕੈਬੋ, ਬਨ, ਲੀਏ। ॥ ੨੧੦ ॥	'(ਨਾਮਰੱਖ) ਲਏ।
ਲੌਂਗੋ, ਰਾਜਾਣੀ, ਬਡਯਾਣੀ।	
ਰਾਇ ਨਾਮ ਸਭਿ ਭਏ ਮਹਾਣੀ।	'ਵੱਡੇ।
ਸੁਤ ਨਾਤੀ। ਜਬਿ ਬਹੁ ਬਿਰਧੀਏ ² ।	'ਪੁੱਤ ਪੋਤੇ। ² ਵਧ ਗਏ।
ਬਯਾਹਿ ਧਾਮ ਜੱਟਨ ਕੇ ਲੀਏ ॥ ੨੧੧ ॥	
ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਤਤਿ। ਬਢੀ ਅਪਾਰੈਂ।	'ਉਲਾਦ।
ਦੁੱਲਟ ਤਿਨ ਕੇ ਲੋਗ ਉਚਾਰੈਂ।	
ਦੁੱਲਟ ਅੱਲ ਰਹੀ ਤਿਨ ਪਹਿਲੈਂ।	
ਏਹੀ ਗੋਤ ਥਯੋ ਫਿਰ ਸਹਿਲੈਂ। ॥ ੨੧੨ ॥	'ਸੋਖਿਆਂ।
ਜਜੋਂ ਸਿੱਧੂ ਕੇ ਸੁਤ ਬਿਰਾੜ ਤੈ।	
ਬਿਦਤਜੋ ਗੋਤ ਬਿਰਾੜ ਆੜ ਤੈ।	'ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ।
ਦੁੱਲਟ ਲੋਗ ਬਢੇ ਜਬਿ ਭਾਰੇ।	
ਬਸੇ ਬਸਾਇ ਗਾਮ ਨਿਜ ਚਾਰੇ। ॥ ੨੧੩ ॥	'ਆਪਣੇ ਚਾਰ ਪਿੰਡ ਵਸਾ ਕੇ ਵਸੇ।
ਚੱਠੇ, ਉੱਪਲੀ, ਕੈਬੋਵਾਲੈਂ।	
ਲੌਗੋਵਾਲਾਦਿਕ ਬੇਸਾਲੈਂ।	'ਵੱਡੇ (ਪਿੰਡ)।
ਬਸੇ ਅਧਿਕ ਇਨ ਪਿੰਡਨ ਮੈਰੈਂ।	
ਕੇਚਿਤ ਗਏ ਪੰਜਾਬ ਮਧੈ। ਹੈਂ ॥ ੨੧੪ ॥	'ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੱਧ ਭਾਵ ਮਾਝੇ ਵਿੱਚ।
ਭੂਪ ਨੂਰਪੁਰ ਵਾਰੇ ਪਾਸੈਂ।	
ਨੌਕਰ ਰਹੇ ਸੁਭਟ ਵਹਿ ਖਾਸੈਂ।	'ਉਹ ਚੰਗੇ ਸੂਰਮੇਂ।
ਮਾਹੀਆ, ਮਾਲੀ, ਰਾਇ-ਬਹਾਦਰ।	
ਬਿਦਤੇ ¹ , ਸੰਤਤਿ ਬ੍ਰਿਧੀ ਸਾਦਰ ² ॥ ੨੧੫ ॥	'ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ। ² ਅਣੋਖੀ ਉਲਾਦ ਵਧੀ।
ਨਿਕਟਿ ਬਟਾਲੇ ਪਿਖਿ ਥਲ ਨੀਕੈਂ।	
ਗਾਂਮ ਬਸਾਯੋ ਤਹਿੰ ਨਿਜ ਠੀਕੈਂ।	
ਦੁੱਲਟ ਨਾਮ ਗਾਮ ਕਾ ਧਾਰਾ।	'ਰੱਖਿਆ।
ਅਬਿ ਦੁੱਲਟ ਤਹਿੰ ਬਸਤ ਅਪਾਰਾ ॥ ੨੧੬ ॥	
ਜਿਨ ਮੈਂ ਸੇ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਚਾਰੀ।	'ਸੁੰਦਰ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰ ਪੁਜਾਰੀ।	

ਹੈ ਅਰਦਾਸੀਆ ਨੇਕ ਮਹਾਨੈ।

ਅਬਿ ਆਗੇ ਔਰਨ ਕੀ ਭਾਨੈ॥ ੨੧੭ ॥

‘ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਦੇਸ ਏਸ ਮੈਂ ਜਬਿ ਗੁਰੂ ਨੌਮੇਂ।

ਨਿਜ ਜਨ ਕੁਮਦੈਂ ਸੁਖ-ਦਾ ਸੌਮੇਂ।

‘ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਰੂਪ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਦ ਵਾਂਗ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਤਾਰਤ ਫਿਰੇ ਨਦੀ ਗਨ ਨਜਾਈਂ।

‘ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ।

ਦੁੱਲਟ ਸੇਵਕ ਭਏ ਤਦਾਈ ॥ ੨੧੮ ॥

ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇ ਪਾਸ ਰਹਾਏ।

ਜੰਗਨ ਮੈਂ ਅਨਗਨ ਅਰਿ ਘਾਏ।

‘ਅਣਗਿਣਤ ਵੈਰੀ ਮਾਰੇ।

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਸ਼ਾਹਿ ਤੇ ਪੀਛੇ।

ਮਚੇ ਗਦਰ ਮੁਲਕੀ ਜਬਿ ਤੀਛੇ॥ ੨੧੯ ॥

‘ਜਦੋਂ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਤਿੱਖੀਆਂ ਬਗ਼ਾਵਤਾਂ ਹੋਈਆਂ।

ਫਿਰ ਨਾਦਰ ਜਬਿ ਜੁਲਮੀ ਆਯੋ।

ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਕਈ ਬਿਰ ਪਾਯੋ।

‘ਕਈ ਵਾਰ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ।

ਤਬਿ ਅਤਿ ਕਾਲ ਚਾਲ ਕੇ ਮਾਰੇ।

‘ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ ਦੇ ਤੰਗ ਕੀਤੇ।

ਉਜੜੇ ਥੇ ਪਿੰਡ ਕੌਮ ਅਪਾਰੇ॥ ੨੨੦ ॥

‘ਬਹੁਤੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ।

ਦੁੱਲਟ ਭੀ ਉਜੜੇ ਤਿਸ ਕਾਲੈਂ।

ਫਿਰਤ ਰਹੇ ਚਕਰੈਲ ਬਿਸਾਲੈਂ।

‘ਬਹੁਤੇ ਪੱਖੀ-ਵਾਸਾਂ ਵਾਂਗ।

ਆਲੇ ਸਿੰਘ ਪਟਯਾਲੇ ਵਾਲੇ।

ਹੋਇ ਨ੍ਰਿਪ ਜਬਿ ਪ੍ਰਗਟ ਬਿਸਾਲੇ॥ ੨੨੧ ॥

ਬਰਨਾਲਾ ਤੈ ਉਭਾਵਾਲੈਂ।

ਆਦਿਕ ਗਾਮ ਬਸਏ ਬਿਸਾਲੈਂ।

ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਕਾ ਥੇਹ ਪਿਖੈ ਕੈ।

ਦੁੱਲਟ ਜੱਟਨ ਤਈਂ ਬੁਲੈ ਕੈ॥ ੨੨੨ ॥

ਕੂਪਾ ਪਹਿਲ ਹੀ ਥਾ ਤਿਨ ਕੇਰਾ।

‘ਖੂਹ।

ਲਗਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਆਲੇ ਸਿੰਘ ਹੇਰਾ।

ਹਿੰਮਤ ਨਾਮ ਦੁੱਲਟ ਨੇ ਜੋਊ।

ਥਾ ਲਗਵਾਯੋ ਜਾਨਤ ਲੋਊ॥ ੨੨੩ ॥

‘ਲੋਕ।

ਅੱਠਾਰਾਂ ਸੌ ਛੈ ਕੈ ਮਾਂਹੈਂ।

ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਬਸਾਯੋ ਚਾਹੈਂ।

‘ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ।

ਤੁਰਕ ਤਕੀਪੁਰ, ਢੱਡਰੀਆਂ ਕੇ।

ਬਸਣ ਨ ਦੇਤੇ ਹੁਤੇ ਲੜਾਕੇ॥ ੨੨੪ ॥

ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਕੀ ਮੱਦਦ ਪਾਹੈ।
 ਦੁਲਟੋਂ ਨੈ ਲਰ ਕੈ ਹਤ ਤਾਂਹੈਂ।
 ਐਨ ਗਾਮ ਨਿਜਾ ਲਯੋ ਬਸੈ ਹੈ।
 ਰਕਬਾ ਰੋਕਯੋ ਅਤਿ ਅਧਿਕੈ ਹੈ ॥ ੨੨੫ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।
 ਆਪਣਾ ਚੰਗਾ ਪਿੰਡ।
 ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਲੰਬਾਉ ਚੌੜਾਉ।
 ਵੱਡਾ।

ਜਟਕਾ ਪਿੰਡ ਤਿਸੈ ਸਮ ਗੌਰੈਂ।
 ਨਹਿੰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਬਡੋ ਕਿਤ ਔਰੈਂ।
 ਯਦੀ ਔਰ ਬਹੁ ਜੱਟ ਬਸੈ ਹੈਂ।
 ਪੈ ਮਾਲਕ ਦੁੱਲਟ ਹੀ ਤੈਹੈਂ ॥ ੨੨੬ ॥

ਤਿਸ ਥਾਂ।

ਤਿਨ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਨਗਾਹੀਆ ਜੋ ਹੈ।
 ਸੁਭਟ ਉਦਾਰ ਭਗਤ ਬਿਦਤੋ ਹੈ।
 ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਅੰਗ ਕਟਾਏ।
 ਤਿਸ ਕਾ ਬਡੋ ਬੀਰ ਥਾ ਸਾਏ ॥ ੨੨੭ ॥

ਸੂਰਮਾ ਦਾਤਾ ਤੇ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ।
 ਉਹ ਤਿਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਸੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਦਰਗਾਹਾ ਸਿੰਘ, ਅਘੜ ਸਿੰਘ,
 ਸਿੰਘ-ਥਰਾਜ ਮਰਾਝ।
 ਰੁੱਘਾ ਸਿੰਘ, ਬਖਤਾ ਹਰੀ,
 ਸਿੰਘ-ਸੁਜਾਨ ਬਿਰਾਜ ॥ ੨੨੮ ॥

ਮਰਾਝ ਸਿੰਘ।

ਟਿਕ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸਾਤ ਪੂਤ ਇਹੁ ਤਾਂਹਿ ਕੇ,
 ਭਏ ਸੁਭਟ ਬਲਵਾਨ।
 ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਮੈਂ ਰਹੇ,
 ਬਡੇ ਤੀਨ ਸਦ ਜਾਨ ॥ ੨੨੯ ॥

ਜਾਣੇ ਵੱਡੇ ਤਿੰਨੇ ਭਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਵਿੱਚ ਰਹੇ।

ਚੌਪਈ:

ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਤੈ ਸਿੰਘ ਥਰਾਜੁ।
 ਰਹੇ ਬਿਹੰਗਮ ਬੇ-ਮੁਹਿਤਾਜੁ^੨।
 ਨੁਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਡੇਰੇ।
 ਮਾਂਹਿ ਰਹੇ ਵਹਿ ਲਰਤ ਅਗੇਰੇ ॥ ੨੩੦ ॥

ਵਿਰਕਤ, ਤਿਆਗੀ। ਅਨਿਰੱਛਤ।

ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ।

ਪੰਥ ਉਤਰ ਹੈ ਜਬਿ ਜਿਸ ਠੈਰੈਂ।

ਜਗ੍ਹਾ।

ਇਹੁ ਸੁੱਖੇ ਕੀ ਦੇਗ ਸਜੈ ਹੈ।
 ਬਿਦਤਯੋ ਸਿੰਘ ਥਰਾਜ ਸੁਖੱਈ।
 ਲੜਤ ਤੁਕਨ ਸੈਂ ਅੱਗਰ ਥਈ ॥ ੨੩੧ ॥

ਕਿਲ੍ਹਾ ਘਨੌਲੀ ਕੇਰ ਛੁਡੈ ਹੈ।	
ਭਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਤਹਾਂ ਜੂਝੈ ਹੈ।	'ਲੜ ਕੇ।
ਹੈ ਸ਼ਹੀਦ-ਗੰਜ ਤਿਸ ਕਾ ਤਹਾਂ।	
ਅਬਿ ਲੌ ਪੂਜਤ ਹੈਂ ਜਨ ਮਹਾਂ ॥ ੨੩੨ ॥	
ਅਘੜ ਸਿੰਘ ਲੜਿ ਜੈਨੇ ਖਾਂ ਸੈਂ।	'ਜੈਨੇ ਖਾਂ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ।
ਥਯੋ ਸ਼ਹੀਦ ਤਹਾਂ ਹੀ ਖਾ ਸੈਂ।	'ਆਪ।
ਦਰਗਾਹਾ ਸਿੰਘ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਥੀਓ।	
ਕਨਖਲ ਪਰ ਮੁਕਾਨ ਬਨਵੀਓ ॥ ੨੩੩ ॥	
ਸੰਤਤਿ ਬਾਕੀ ਚਾਰੋਂ ਕੇਰੀ।	
ਐ ਅਬਿ ਲੌਗੋਵਾਲ ਬਧੇਰੀ।	
ਲੋਗ ਨਗਾਹੀਏ ਕੇ ਤਿਨ ਤਾਂਈਂ।	
ਕੈਰੈਂ ਹੈਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤਹਾਂਈਂ ॥ ੨੩੪ ॥	
ਬਖਤੇ ਸਿੰਘ ਕਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਸੁਤ।	
ਗੁਰੂ ਭਗਤਿ ਅਤਿ ਭਯੋ ਜੋਗ-ਨੁਤ।	'ਉਸਤਤ ਯੋਗ।
ਚੜ੍ਹਥ ਸੁਤ ਲਘੁ। ਤਿਸ ਕਾ ਏ ਹੈ।	'ਚੌਥਾ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ।
ਗਜਾਨ ਸਿੰਘ ਜੋ ਗੁੰਥ ਰਚੇ ਹੈ ॥ ੨੩੫ ॥	
ਸੇਰੋਂ ਪਿੰਡ ਸੁਨਾਮ ਢਿਗੈਂ ਹੈ।	
ਤਕੜਾ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ। ਤੈਂ ਹੈਂ।	'ਗੋਤ। ^੨ ਢਿਥੇ ਹੈ।
ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਭਗਤ ਜਗਤ ਬਿਦਤਾਯੋ।	
ਲੰਗਰ ਤਿਸ ਨੈ ਅਧਿਕ ਚਲਾਯੋ ॥ ੨੩੬ ॥	
ਤਾਂ ਕਾ ਦੋਹਿਤ੍ਰਾ ਮੁਹਿ ਜਾਨੋ।	
ਇਹੁ ਤੋਂ ਨਿਜ ਕੁਲ ਕਹੀ ਪਛਾਨੋ।	
ਥਯੋ ਵਿਰਾਗ ਜਬੈ ਪੁਨ ਮੋਹੈ।	'ਮੈਨੂੰ।
ਸਾਧੁ ਹੋਨ ਕੇ ਚਿਤ ਲਲਚੇ ਹੈ ॥ ੨੩੭ ॥	'ਲਲਚਾਇਆ, ਇੱਛਾਵਾਨ ਹੋਇਆ।
ਪੈ ਹਮਰੇ ਸੁਠ। ਸਿੰਘੀ ਰੀਤੀ।	'ਸੁੰਦਰ।
ਚਲੀ ਆਤ ਕੁਲ ਮਾਂਹਿ ਬਿਨੀਤੀ।	'ਕਦੀਮੀਂ ਪੁਰਾਣੀ, ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤੋਂ।
ਘਰ ਤੈ ਨਿਕਸ ਫਿਰਿਓ ਅਵਾਰੈਂ।	'ਅਮੌੜ, ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਤੋਂ।
ਬਹੁ ਭੇਖਨ ਕੇ ਗਯੋ ਦੁਵਾਰੈਂ ॥ ੨੩੮ ॥	
ਗਜਾਨ ਬ੍ਰਹਮਾਤਮ ਦਾਨ ਨ ਦੈਰੈਂ।	
ਭੇਖ ਰੇਖ। ਦੈਨੀ ਦਿਢ ਚੈਰੈਂ।	'ਭੇਖਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।

ਕੋ ਲਟਾ ਲੈਨੀ ਚਹਿੰ ਸਿਰ ਮੁੰਡੜੋ।
ਕੋ ਰੁੱਦ੍ਰਾਖ ਧਰਾਇ ਤ੍ਰਿਮੁੰਡੜੋ ॥ ੨੩੯ ॥

ਛਾਪ ਦ੍ਰਾਰਕਾ ਕੰਠੀ ਕੰਠੈਂ।

ਕੋ ਕਹਿ ਧਰੋ ਖਾਕ, ਇਮ ਸੰਠੈਂ।
ਹੁਤੋ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੰਘ ਮੈਹੂੰ।
ਕੇਸੋਂ ਕੀ ਨ ਬਿਅਦਬੀ ਚੈਹੂੰ ॥ ੨੪੦ ॥

ਸੰਤ ਨਿਰਮਲੇ ਫਿਰ ਜਬਿ ਪੇਖੇ।
ਧੀਰਜ ਤਹਿੰ ਇਮ ਅਯੋ ਬਿਸੇਖੇ।
ਇਕ ਤੋ ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਦਿਢੈ ਹੈਂ।
ਦੁਤੀ ਬਿੱਦਯਾ ਅਧਿਕ ਪਢੈ ਹੈਂ ॥ ੨੪੧ ॥

ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਰੇਖ ਨ ਭੇਖ ਸ਼ਰ੍ਰਾ ਕੀ।
ਚਤੁਰਥ ਕੈਦ ਨ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਰਾਂ ਕੀ।
ਪੰਚਮ ਕੇਸ ਵੇਸ ਹੀ ਰੈਹੈਂ।
ਖਸ਼ਟਮ ਜਬਿ ਚਹਿੰ ਗ੍ਰਿਸਥੀ ਥੈਹੈਂ ॥ ੨੪੨ ॥

ਤਰਕਾ ਨ ਫਰਕ ਕੋਇ ਇਸ ਮੈਹੈਂ।
ਉਭੈ ਹਾਥ ਮੈਂ ਮੋਦਕ ਰੈਹੈਂ।
ਸਤਮੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿੱਖੀ।
ਬਨੀ ਰਹੇਗੀ ਨਿਸਚੈ ਤਿੱਖੀ ॥ ੨੪੩ ॥

ਅਸ਼ਟਮ ਬਸਨ ਕਖਾਇਆ ਜੁ ਯਾਂ ਮੈਂ।
ਸੋ ਭੀ ਧਰੇ ਨ ਧਾਰੇ ਭਾਂਮੈਂ।
ਰਾਜ ਜੋਗ ਭੀ ਭੋਗ ਮੋਖ ਲੋ।
ਬਿਰਤ ਬਿਬੇਕ ਬਿਚਾਰ ਤੋਖ ਲੋ ॥ ੨੪੪ ॥

ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਫਕੀਰੀ ਅਮੀਰੀ।
ਛਿਮਾ ਦਜਾਲਤਾ ਮਿੱਲਤ ਸ਼ੀਰੀਂ।
ਇਤਯਾਦਿਕ ਗੁਨ ਨਫੇ ਘਨੇਰੇ।
ਏਸ ਪੰਥ ਮੈਂ ਜਬਿ ਹਮ ਹੇਰੇ ॥ ੨੪੫ ॥

ਨਿਰਮਲ ਤਨ ਮਨ ਸੰਤ ਨਿਰਮਲੇ।
ਲਖੇ ਸਰਬ ਥਾਂ ਜਬੈ ਪਿਰ ਮਿਲੇ²।

ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ।

ਕੋਈ (ਸ਼ੈਵੀ ਸ਼ਿਵਾਂ ਦਾ ਉਪਾਸਕ) ਰੁਦ੍ਰਾਖ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਧਰਾ ਕੇ ਤਿੰਨ (ਮੁੰਡ) ਪੋਰੀਆਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਟੇਢੀਰੇਖਾ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੋਈ ਦੁਆਰਕਾ ਦਾ ਛਾਪਾ ਤੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਕੰਠੀ ਪੁਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਮਤ ਨਾਲ ਗੰਢਦੇ ਹਨ।

ਨਾ ਭੇਖ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਰਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਧਰਾਉਂਦੇ ਹਨ)।

ਸੁੰਦਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਨੁਕਤਾ-ਚੀਨੀ।

ਦੋਹਾਂ ਹਥਾਂ 'ਚ ਲੱਭੂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਭਗਵੇਂ ਬਸਤਰ।

ਭਾਵੇਂ।

ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਗਿਆਨ ਬ੍ਰਿਤੀ (ਆਦਿ ਗੁਣ ਹਨ)।

ਮਿਠਾਸ।

ਜਾਣੇ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ।

ਤਬਿ ਮੈਂ ਏਸ ਪੰਥ ਕਾ ਪਰਣਾ।

‘ਆਸਰਾ।

ਗਹੜੇ ਕਟਣ ਹਿਤ ਜੰਮਣ ਮਰਣਾ ॥ ੨੪੬ ॥

‘ਪਕੜਿਆ।

ਦੈਸਕ ਮੂਰਤਿ ਈਸ਼ ਅਵਤਾਰੈਂ।

‘ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਰੂਪ ਤੇ ਈਸ਼ਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ।

ਬੀਰ-ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਬਿਸੇਸ ਨਿਹਾਰੇ।

‘ਬਹੁਤ ਕਰ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ।

ਬਰਨਾਲੇ ਪਟਯਾਲੇ ਸੈਹੈਂ।

ਲੰਗਰ ਜਿਨ ਕੇ ਅਧਿਕ ਚਲੈ ਹੈਂ ॥ ੨੪੭ ॥

ਸਭਿ ਤੀਰਥੋਂ ਪਰ ਪੱਕ ਭੰਡਾਰੇ।

ਦੇਤ ਰਹੇ ਸਦ ਅਧਿਕ ਉਦਾਰੇ।

ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਯਾਨੀ।

ਜਪੀ ਤਪੀ ਜਤ ਸਤੀ ਮਹਾਨੀ ॥ ੨੪੮ ॥

ਮੋਹਨਿ ਮੂਰਤ ਆਨੰਦ-ਪੂਰਤਿ।

‘ਅਨੰਦ ‘ਚ ਭਰੀ ਹੋਈ।

ਹਰਤ ਕਦੂਰਤ ਅਜਮਤ ਮੂਰਤਿ।

‘(ਕਦੂਰਤ) ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸਨ।

ਕੋਮਲ ਚਿਤ ਸਭਿ ਕੇ ਹਿਤਕਾਰੀ।

ਦਾਸਨ ਕੋ ਕਰਤੇ ਭਵ ਪਾਰੀ ॥ ੨੪੯ ॥

‘ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ।

ਕਾਮੀ ਕਪਟੀ ਅਧਮ ਬਿਸ਼ੇਸੈਂ।

‘ਬਹੁਤੇ ਨੀਚ।

ਹਮ ਸੇ ਅਨਗਨ ਜੀਵ ਅਸੇਸੈਂ।

‘ਬਹੁਤੇ।

ਪੋਤ ਪਦਮ ਪਦ ਗਹਿ ਕੈ ਉਨ ਕੇ।

‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਰੂਪ ਜਗਾਜ ਪਕੜ ਕੇ।

ਤਰੇ ਭਵਾਂਬੁਧਿ ਧਾਮ ਅਗੁਨ ਕੇ ॥ ੨੫੦ ॥

‘ਅਉਗਣ ਦੇ ਘਰ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਗਏ।

ਦਰਸਨ ਪਾਇ ਸਰਸ ਉਪਦੇਸੈਂ।

‘ਦਰਸਨ ਦੇਰਸ ਵਾਲਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਾ ਕੇ।

ਭ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਭੇਦ ਕਲੇਸ਼ ਅਸ਼ੇਸੈਂ।

ਤਮ ਅਗਯਾਨ ਸਕਾਰਜ ਨਾਸਾ।

‘ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਅਨੁੇਰਾ ਕਾਰਜ (ਜਗਤ) ਸਮੇਤ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਰਵਿ ਉਰਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੨੫੧ ॥

‘ਸੂਰਜ।

ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਕੇਰਾ।

ਸਫਲ ਐਂਨ ਤਹਿ ਨੈਨ ਸੁ ਹੇਰਾ।

ਸਾਧੁ ਕੈ ਸੰਗ ਨਹੀ ਕਛੁ ਘਾਲ।

‘ਕਮਾਈ।

ਦਰਸਨ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ ॥ ੨੫੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਧਾ ਦ੍ਰਵਤ ਜੜੋ ਚੰਦ੍ਰ ਮਨਿ,

ਕੁਮਦਿ ਖਿਰੈਂ ਸਸਿ ਹੇਰਿ।

‘ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਚੰਦ੍ਰ-ਮਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਿੰਮਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਮੀਆਂ ਖਿੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤੜੋਂ ਦਰਸਤ ਹੀ ਉਨੈ ਮੈਂ,
ਬਯੋ ਨਿਹਾਲ ਬਧੇਰ ॥ ੨੫੩ ॥

ਸੰਤ ਮਹੰਤ ਅਨੰਤ ਹੀ,
ਜਾਨਤ ਤਿਨੈਂ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।

‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ।

ਰਾਜ ਜੋਗ ਤਿਨ ਐਨ ਕਿਯ,
ਰਵਿ ਸਮ ਭਏ ਮਹੰਤ ॥ ੨੫੪ ॥

ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਲ ਮਹੰਤ ਅਬਿ,
ਤਿਸ ਗਾਦੀ ਪਰ ਆਹਿ।

ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ ਸਦਗੁਨ ਗਨੈ,
ਪ੍ਰਗਟ ਪੰਥ ਸਭਿ ਮਾਂਹਿ ॥ ੨੫੫ ॥

‘ਬਹੁਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਚੌਪਈ:

ਸੋ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹਮਰਾ ਆਹੀ।

ਮਾਲਵ ਦੇਸ ਬਰਨਾਲੇ ਮਾਂਹੀਂ।

ਬਿੱਦਯਾ ਗੁਰੁ ਮਮ ਔਰ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ।

ਸ੍ਰੀ ਨਖੱਤ੍ਰ ਮ੍ਰਿਗੋਸ ਨਰੋਤਮ। ॥ ੨੫੬ ॥

‘ਸ੍ਰੀ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਰੋਤਮ।

ਨਿਗਮਾਗਨ ਲੋ ਜੇਤਿਕ ਬਿੱਦਯਾ।

‘ਬੇਦਾਂ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਤੱਕ।

ਹਸਤ ਰੇਖ ਸੀ ਜਿਨੈ ਪ੍ਰਸਿੱਧਯਾ।

‘ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਵਾਂਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਸੀ।

ਰਵਿ ਸਮ ਜਾਹਰ ਜਗਤ ਮਝਾਰੇ।

ਕੋਵਿਦਾ ਕਵੀ ਅਧੀਸ ਉਦਾਰੇ² ॥ ੨੫੭ ॥

‘ਵਿੱਦਵਾਨ। ²ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੰਗੇ ਮੁਖੀਏ।

ਪੰਥ ਨ੍ਰਿਮਲਜੋਂ ਕੇ ਅਬਿ ਸੋ ਹੈਂ।

ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਕੰਤ ਭਵ ਕੋ ਹੈਂ।

‘ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ।

ਤਿਨ ਤੈ ਪਢ ਕੈ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਿੱਦਯਾ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਗਹਿ ਹਤੀ ਅਬਿਦਯਾ ॥ ੨੫੮ ॥

ਰਟਨ ਕੀਨਾ ਫਿਰ ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰ।

‘ਫਿਰਨਾ ਕੀਤਾ।

ਤੀਰਥ ਚਾਰ ਧਾਮ ਕੇ ਅੰਤਰ।

‘ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਚਹੁੰ ਧਾਮਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ (ਚਾਰ ਧਾਮ ਬਦਰੀ ਨਾਥ, ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ, ਦੁਆਰਾਵਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਯਾਗ।)

ਜੇਤਿਕ ਹੈਂ ਸਭ ਪਰਸੇ ਦਰਸੇ।

‘ਛੋਹੇ ਤੇ ਦਰਸਨ ਕੀਤੇ।

ਪਿਖੇ ਬਿਦੇਸ ਦੇਸ ਸਭਿ ਸਰਸੇ ॥ ੨੫੯ ॥

‘ਬਹੁਤ।

ਭੇਖ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਾਯੋ।

ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰਨ ਯੁਤ ਹਾਲ ਦਿਖਾਯੋ।

ਫਿਰ ਕੈ ਜੇਤਿਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੈ।

ਮਾਂਹਿ, ਜੈਨ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕਾਨੈਂ ॥ ੨੬੦ ॥

ਹਾਲ ਮੁਫੱਸਲ' ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਭਿ ਕੇ।

'ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ।

ਸੋ ਭੀ ਮੁੱਦ੍ਰਿਤ ਬੈਹੈ ਅਭਿ ਕੇ।

'ਉਹ ਵੀ ਹੁਣ ਛਪੇਗਾ।

ਪੁਨ ਦਸ ਸਾਲ ਮਿਹਨਤ ਕਰਿ ਗੌਰੈਂ।

ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸ ਔਰੈਂ ॥ ੨੬੧ ॥

ਰਚੀ ਪਾਂਚ ਹਿੱਸੇ ਤਿਹ ਕੀਏ।

ਦਸ ਗੁਰੂ ਗਾਥਾ ਸਭਿ ਪ੍ਰਥਮੀਏ।

'ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ।

ਪੰਥ ਗਾਥ ਸਭਿ ਦੁਤੀਏ ਮੈਂ ਹੈ।

'ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ (ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਖ਼ਾਲਸਾ) ਵਿੱਚ।

ਮਿਸਲ ਦ੍ਵਾਦਸ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਪੈ ਹੈ ॥ ੨੬੨ ॥

'ਤੀਜੇ ਹਿੱਸੇ (ਰਾਜ ਖ਼ਾਲਸਾ) ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਜਮਨਾ ਤੈ ਲੈ ਅਟਕ ਪ੍ਰਯੰਤੈਂ।

ਜੇ ਸਿਖ ਭਏ ਸ੍ਰਦਾਰ ਬਯੰਤੈਂ।

ਤਿਨ ਸਭਿ ਕੀ ਹੈ ਚਤੁਰਥ ਮਾਰੈਂ।

'ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ (ਸਰਦਾਰ ਖ਼ਾਲਸਾ) ਵਿੱਚ।

ਖਾਨ ਦਾਨ ਤ੍ਰੈ ਸੌ ਬਰਨਾ ਹੈ ॥ ੨੬੩ ॥

'ਤਿੰਨ ਸੌ (ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ) ਖ਼ਾਨਦਾਨਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬਾਈ ਮੰਜੀ, ਬਵੰਜਾ ਪੀੜ੍ਹੇ।

ਬਡ ਮਸੰਦ, ਬਾਈ ਮੇਵੀੜੇ।

'ਮੇਵੜੇ, ਅਰਦਾਸੀਏ।

ਗੁਰੂਦ੍ਵਾਰੇ ਗੁਰੂਓਂ ਕੇ ਜੇਤੇ।

ਅਰ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ, ਦੇਹੁਰੇ ਕੇਤੇ ॥ ੨੬੪ ॥

ਨਾਮੀ' ਸਿੱਖ ਦਸੌਂ ਗੁਰੂ ਪਾਸੈਂ।

'ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਭਏ, ਕਥਾ ਸਭਿ ਕੀ ਹੈ ਖਾਸੈਂ।

'ਬਹੁਤੀ।

ਬੇਦੀ ਤੇਹਣ ਭੱਲੇ ਸੋਢੀ।

ਫਿਰਕੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜੇਤਿਕ ਬੋਧੀ ॥ ੨੬੫ ॥

'ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਹਨ।

ਹਿੱਸੇ ਪੰਚਮ ਮੈਂ ਸਭਿ ਗਾਏ।

ਸਿਜ਼ਰਜੌਂ' ਯੁਤ ਭੀ ਅਧਿਕ ਦਿਖਾਏ।

'ਸਿਜ਼ਰਾ, ਵੰਸ਼ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ, ਵੰਸ਼ ਬ੍ਰਿੱਖ।

ਗੁਰੂ ਘਰ ਕੀ ਸਾਖੀ ਜਗ ਜੋ ਹੈ।

ਤਵਾਰੀਖ ਮੈਂ ਲੇਖੀ ਸੋ ਹੈ ॥ ੨੬੬ ॥

'ਉਹ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਚਾਰ ਕੁ ਦਸਤੇ ਕੀ ਲੇਖਾਈ।

ਜੈਸ ਜਮਾਨਾ ਤੈਸ ਬਨਾਈ।

ਜਿਸ ਸਿੱਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਰਕਤ ਦੈਹੈ।

ਮੁਦ੍ਰਿੱਤ ਤਿਸ ਕੇ ਸੋਊ ਕਰੈ ਹੈ ॥੨੬੭॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸਰਸ ਸੁਜਸ ਦਸ ਗੁਰੁਨ ਕੇ ਸ੍ਰਾਰਨ ਲੈ,

ਜੰਗ ਬੰਦੇ ਪੰਥ ਕੇ ਸੋ ਕੁੰਦਨ ਉਦਾਰ ਹੈ।

ਫੂਲ ਬੰਸ ਲੋ ਪੁਰ ਪਤੀ ਕੋ ਅਵਤੰਸ ਹੀਰੇ,

ਹਾਲ ਸਰਦਾਰਨ ਜਰਾਵ ਜਰੇ ਸਾਰ ਹੈਂ।

ਸਮਰੱਥ ਸਾਦਕੋਂ ਕੀ ਗਾਥ ਵੇ ਉਕਾਬ ਪਰ,

ਭੇਖ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਜੋਂ ਕੇ ਰਤਨ ਅਪਾਰ ਹੈਂ।

ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਸੁ ਕੀਰਤਿ ਕੀ ਕਲਗੀ ਯੇ,

ਦੇਖੀਏ ਸੁ ਭੂਪ ਸਰਦਾਰ ਕੌਨ ਧਾਰ ਹੈ।

॥੨੬੮॥

ਚੌਪਈ:

ਤਵਾਰੀਖ ਇਹੁ ਕਰਿ ਵਰਾ ਤਜਾਰੈਂ।

ਰਾਖੀ ਮੈਂ ਯੁਤ ਕੋਸ਼ਸ ਭਾਰੈਂ।

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੈ ਲੈ ਅਬਿ ਤਾਂਈਂ।

ਭਏ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਮਹਾਂਈ ॥੨੬੯॥

ਤਵਾਰੀਖ ਇਹੁ ਸਭੀ ਦਿਖੈ ਹੈ।

ਸੁਰਤਰੁ ਸਮਾ ਸਭਿ ਇੱਛ ਪੁਰੈ ਹੈ।

ਤਿਸ ਪਾਛੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਹਿ ਕੈ।

ਰਾਮ-ਕੌਰ ਕੇ ਡੇਰੇ ਬਹਿ ਕੈ ॥੨੭੦॥

ਅਬਿ ਮਹੰਤ ਜਹਿ ਆਹਿ ਉਦਾਰੈਂ।

ਆਕਲ¹ ਆਲਮ² ਫਾਜ਼ਲ ਭਾਰੈਂ³।

¹ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਵੇਗਾ।

²ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਛਪਵਾਵੇਗਾ।

¹ਰਸ ਸਹਿਤ ਦਸਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਸ ਰੂਪ ਸੋਨਾ ਲੈ ਕੇ ਬੰਦੇ ਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਜੰਗ (ਕੁੰਦਨ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸੋਨੇ ਦਾ ਪਤਲਾ ਪੱਤਰਾ ਹੈ।

¹ਫੂਲ ਬੰਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਾਲ (ਅਵਤੰਸ) ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਹੀਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਇਹ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਜੜਾਊ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

¹ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਇਹ ਉਕਾਬ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ) ਦੇ ਖੰਭ ਹਨ, ਭੇਖ (ਪੰਥਾਂ) ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਕਥਾ ਇਹ ਬਹੁਤੇਰਤਨ ਹਨ।

¹ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਇਹ ਤਵਾਰੀਖ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਸ ਦੀ ਕਲਗੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਹੁਣ ਕੌਣਰਾਜਾ ਜਾਂ ਸਰਦਾਰ ਇਸ ਕਲਗੀ ਨੂੰ ਪਹਿਨਦਾ ਭਾਵ ਤਵਾਰੀਖ ਨੂੰ ਛਪਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

¹(ਜੋ) ਬਹੁਤ ਅਨੋਖੇ ਕੌਤਕ ਹੋਏ।

¹ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਂਗ।

¹ਅਕਲ ਵਾਲਾ। ²ਵਿਦਵਾਨ। ³ਵੱਡਾ (ਫਾਜ਼ਲ) ਬਜ਼ੁਰਗ।

ਨਾਮ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਗੁਨ-ਗ੍ਰਾਹੀ।
 ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਭਗਤ ਜਗਤ ਬਿਦਤਾਹੀ ॥੨੨੧॥
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਤਿੰਹ ਸੇਵ ਕਰੀ ਹੈ।
 ਹਮ ਤਹਿੰ ਥਿਰਿ ਇਹੁ ਗਾਥ ਰਰੀ ਹੈ।
 ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਏਹ ਚਾਰੂ।
 ਸਾਨਿੰਦ ਕੀਨ ਸੁਤੰਤਰ ਤਜਾਰੂ ॥੨੨੨॥
 ਸਰ ਗੁਨ ਗ੍ਰਹਿ ਨਭ ਸੰਮਤ ਮਾਰੈ।

ਪਹਿਲੇ ਬਨਯੋ ਛਪਯੋ ਥਾ ਵਾਹੈ।
 ਤਬਿ ਨ ਮਿਲੀ ਥੀ ਜੋਊ ਗਾਥਾ।
 ਅਬਿ ਇਸ ਮੈਂ ਸੁ ਲਿਖੀ ਹਿਤ ਸਾਥਾ ॥੨੨੩॥
 ਪਹਿਲੇ ਸੈਂ ਡੇਉਢਾ ਬਨ ਗਯੋ।
 ਗੁਰ ਪਗ ਬੰਦਿ ਸੰਪੂਰਨ ਕਯੋ।
 ਰਿਤੁ ਸੂਤਿ ਖੰਡ ਜੀਵ ਸੁਠ ਸਾਰੈ।

ਜੇਠ ਸੁਦੀ ਚਤੁਰਥਰਵਿ ਵਾਰੈ ॥੨੨੪॥
 ਪਢੈ ਸੁਨੈ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰ ਕੈ।
 ਪਾਵਨ ਚਰਿਤ ਪੰਥ ਗੁਰੁ ਵਰ ਕੈ।
 ਕਰਨੀ ਲਖੈ ਪੰਥ ਕੀ ਸਾਰੀ।
 ਜਜੋਂ ਕਰਿ ਰਾਖਯੋ ਧਰਮ ਉਦਾਰੀ ॥੨੨੫॥
 ਖਬਰ ਹੋਇ ਨਿਜ ਘਰ ਕੀ ਖਾਸੈ।
 ਮਿਲੈਂ ਚਾਰ ਫਲ ਬਿਨ ਅਨਯਾਸੈ ॥੨੨੬॥

ਦੋਹਰਾ:

ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਤੈ ਦਸਮ ਲੋ,
 ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਕੀ ਟੇਕ।
 ਗਹਿ, ਪੂਰਨ ਬਿਯ ਗ੍ਰੰਥ* ਯਹਿ,

ਦਯਾ ਸਰਬ ਹਰਿ ਏਕ ॥੨੨੭॥

'ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

'ਅਸਾਂ ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਹ ਕਥਾ ਕਹੀ ਹੈ।

'ਸੁੰਦਰ।

'ਅਨੰਦ ਸਹਿਤ ਅਜ਼ਾਦਰਹਿ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

'੧੯੩੫ ਬਿ. ਸੰਮਤ ਵਿੱਚ (ਸਰ-੫, ਗੁਨ-੩, ਗ੍ਰਹ-੯, ਨਭ-੧, ਉਲਟਾ ਕੇ ੧੯੩੫)।

'ਉਹ (ਦਿਲੀ 'ਚ) ਛਪ ਗਿਆ ਸੀ।

'ਕਥਾ।

'ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

'ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ੧੯੪੬ (ਬਿ. ਸੰਮਤ ਸੀ)। (ਰਿਤੁ-੬, ਸੂਤਿ-੪, ਖੰਡ-੯, ਜੀਵ-੧, ਉਲਟਾ ਕੇ ੧੯੪੬)।

'ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੪, ਐਤਵਾਰ ਦਿਨ।

'ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕੌਤਕ।

'ਬਹੁਤੀ।

'ਬਿਨਾਂ ਜਤਨ ਤੋਂ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸਹੀ ਰੂਪ, ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਮਾਚਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਛਪੀਆਂ ਤੇ ਅਣਛਪੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੀ ਪੋਥੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ।

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਤੱਕ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਓਟ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪੂਰਨ

ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਚਿਤੇ ਸਮੇਂ ਕਾ ਸੁਭਾਵ, ਪਰਜਾ ਨ੍ਰਿਪਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇ
ਲੱਖਨੰ, ਕਵਿ-ਪ੍ਰਸੰਗ, ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤੀ, ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਾਠਮੋਂ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ॥ ੬੦ ॥